

BOBERTI BELLABMINI

P O L I T I A M S . J .

S. U. E. TIT. S. MAREE IN VIA PRESBYTERI

CARDINALIS

CONCIONES

JL'XT A VEX ETA M EDITIONEM ANNI 1617

A b A u c t o r e r e c o g n i t a m ,

TOMUS QUINTUS

NEAPOLI

api» JOSEPIIUM GIULIANO editorem

1861

TYPOGRAPHVS LECTORI.

Duo sunt, amice lector, studia, in quae summa vi assertoribus veritatis, et pietatis administris incumbendum, Unum in theologiae scientia, illerum in concionandi arte profundius et doctius acquirendis improbum semper e necessario laborem expostulat. Per illam fides catholica ab irruentibus undique hostibus defenditur, servalurque inviolata. Per hanc coluntur animi, exlirpantur vilia, inseruntur virtutes, crescit pietas, splendet fidelium conversatio. In superiore. quanta sit illustrissimi Cardinalis Bellarmini gloria, vel tanti protulisse dumtaxat nomen viri salis est. Certe ex Controversiis res liquet extra controversiam. Ut theologicus ibi malleus durissimas conterit perfidiae petras! ut frendent, insaniunt, rumpuntur pene invidia impii! Noctuarum quippe sublestae fidei oculi, non fuerunt illum solem. In arte porro ecclesiasticae dictionis quantum jam olim illustrissimus idem Cardinalis, adhuc juvenis emicuerit, et Concionibus quas vulgo licet mecum cognoscas. Cum habitae, quasi ex unguibus futurus dignosci potuit leo: et nunc ex leone ipso, quantus quantus modo est, vel islos quasi ungues recte conjeceris. Et ut auctori ipsi haec monumenta Concionum adfecta po-

tius sint quam confecta, (grandius quippe illud opus intervenit, et curas has omnes minores interruptit) nec lain calcographorum typis composta primum, quam auditorum auribus, an ideo otiosa aeternum ea premi ferendum privatorum custodia? Publico non tandem discent assuescere, quae commune rei Christianae praestare queunt compendium*? Ilacc vero in praestitura argumento est. quod hactenus privalim cl mullis studiosissime adservata sint, quod mullum operae cl laboris in exscribendis iis insumptum variis terrarum in regionibus. Videre et animadvertere id pii docti, cl communem theatri hujus lucem summopere iis exoptarunt. Exarsi proinde et ego honesto desiderio in exemplar, rccudendi causa: et diligenti studio, amica opera consecutus sum unum. Nec hoc tantum, sed et auctoris assensum expelii, impetravi, simul cl sphalmata, quae prion editioni irrepserant, ab ipsomet emaculata. Frucre ergo pie lector, Auctoris benignitate, et hoc nostro qualiquali labore et studio, quo publico consultum iri bonum, qua in fide, qua in moribus, docti et pii mecum judicarunt, et vel ex tanto doctore ecclesiaslac munus ut adimplendum, disce.

CONCIO PRIMA

I A G E S T O S. A N D K E A E

THE M A

Venite post inc, cl faciam vos fieri piscatores hominum. *Matlh. i.*

SYNOPSIS.

Quae Deus per se ipsum operatur esse meliora , quam quae mediantibus aliis atque inde Apostolorum dignitas colligitur.Ambulandum nobis in terra ad Christi exemplum.Jordanis historica descriptio cl maris Galileae laus.Deum non aspicere qualis sil homo, sed qualis fieri possit.'Pastoribus Ecclesiae concordiam esse necessariam, in divinis negotiis non habendam esse affinum cl conjunctorum rationem. Cur Deus abjectos ad Aposlolalalum selegerit : ac proinde impia Juliani calumnia in Christum firmis rationibus refutatur.Quomodo ad Christi exemplum sit piscandum. Peccatores piscibus apte comparantur-, hos qui piscantur sunt Deus et Diabolus , diverso tamen modo. Hete Chridi esse Sacram Scripturam ipsum Verbum incarnatum. Copiosa Diaboli piscatio o-slendilur. Calumnia Porphyrii et Juliani in Apostolos similitudine cl ratione refellitur. Quomodo Andreas Apostolus primus vocatus sil: el quomodo divinae vocationi acquiescendum s. Andrcae exemplo docetur.

.Magna cl praeclara quaedam res est dignitas Aposlolica,optimi atque ornatissimi Auditores,prae-stans , ac sane singularis excellentia eorum quos Deus ipse per se, non per administros Sacerdotes, el Episcopos, consecmil. Nec enim aliquem esse tam rudem, el imperitum existimo.qui nesciat ea, quae Deus summus,et praeslanlissimus artifex per se facit, mullo esse cl meliora.cl pulchriora,quam ca sint, quae per famulos ac ministros facit. Con-didit Deus initio Adamum, cl Evam, pareilles pri-mos generis humani,cl quis potest ambigere, quin duo isli homines formosiores , cl melioris consti-tutionis ac temperamenti fuerint , quam ii. qui quotidie nascuntur cx hominibus el a Deo quidem; sed per homines famulos videlicet,ol administros, fiunt? Et quis rursum non existimet, cos panes. < l eos pisces,salubrioi es,cl meliores luisse,quos Do-

minus quondam per se ex paucissimis panibus, ct piscibus multiplicavit, quam ii sint, qui labore,et industria hominum fiunt? Et illud vinum dulcius, el praeslanlius,quod ex aqua Dominus occulta be-nedictione in nuptiis fecit, quam illud sil, quod annis singulis nascitur ex vilibus. El eos oculos perspicaciores,cl pulchriores,quos idem Dominus caecis hominibus singulari munere largiebatur, quam ii fuissent, quos a natura ante receperant ? Quae cum ita sint,quid tandem de praestantia sin-gulari, ct eximia dignitate Apostolorum existimare debemus, quos ipsum per se Dei verbum vocavit, erudit, instituit, illustravit? Si membra eo sunt meliora, quo capili viciniora, et aqua purior, quo fonti propinquior,cl lucis rad i eo magis splendent, quo minus a solo recedunt, quem gradum nobili-tatis, cl gloriae Apostolis dabimus,qui Christo ca-piti, el fonti omnium bonorum, cl verae ac sempiternae luci propinquissimi semper fuerunt ? Jure igilur ac merito Spiritus sanctus Apostolus in sa-cris litteris nunc principes orbis terrae, nunc Ec-clesiae architectus,nunc fundamenta,et columnas, nunc pastores ct doclores humani generis appel-lat. Ilorum in numero beatissimus Andreas fuit, quem quia singulari benevolentia,el charilale Do-minus complexus sil,vel cx eo intelligi potest,quod cum omnium primum sibi adjunxit.Fuit itaque An-dreas volui Illius primogenitus Domini.atque idcir-co vehementer ac pene singulariter dilectus,ut de eo non immerito mater Ecclesia versum illum ho-die cum cantu laeto ingeminet. *Dilexil Andream Dominus in odorem suavitatis.* Quamobrem ut modum , cl ordinem tantae vocationis intelliga-mus , historiam cvangelicam hodie nobis ab Ec-clesia propositam breviter , si placet, aggredia-mur.

Ambulans Jésus juxta mare Galileae vidil duos fratres, Simonem , qui vocabatur Petrus , cl An-dream fratrem ejus mittentes rete in mare(cranl enim piscatores) ait illis: venite post me , el fa-ciam vos fieri piscatores hominum. At illi conti-nuo relictis retibus cl navi secuti sunt cum. Am-

Li/mis; Jesus liberator nosier, Auditores, qui non solum verbo, sed etiam exemplo genus humanum inslilucb.il, raro admodum sedisse, crebro ambulasse legitor. Sedit in monte, sed ul Apostolos erudit, Sedit supra fontem, sed fatigatus ex itinere, < i ut mulierem Samaritanam expectoret, et per eam ingentem multitudinem converteret. Crebro vero ambulabat, nimirum ut nos omnes admoneret, vitam istam viam esse ad coelum, nec nos in patria, sed in itinere agere: proinde tempus jaui esse labor. iddi, ambulandi, proficiendi, non standi, non sedendi, non quiescendi. Nemo igitur scipsum fallat, nemo spatium concessum itinere in cauponis, et tabernis otiose et perniciose consumat; sed properemus omnes, et *festinemus ingredi in illam requiem, ubi* absterguntur lachrimae ab oculis venientium, et ubi dicit *Spiritus, vt requiescant a laboribus suis*.

Ambulans Jesus juxta mare Galileae. Dominus piscari volebat, ideo juxta mare ambulabat. Sed unum verbum de isto mari, vel lacu potius Galileae dicamus. Narrat Josephus, et ex eo d. Hieronymus in capite IG. Matth. ad radicem montis Libani duos fontes scaturire, nomen uni Jor, alteri *D.m.*, et iis vero et appellationem; et originem accipere Jordannem fluvium longe celeberrimum, qui postea quidam spatium est, in vallem quamdam se infundit, atque ibi efficit lacum istum, de quo loquimur. Tum ex altera parte rursum erumpit, et peragitur cursum suum usque ad mare mortuum. Porro in his, omnes alios lacus pulchritudine, amoenitate, fertilitate, et nobilitate, sine controversia antecellit. Si pulchritudinem, et amoenitatem quaeris. sed vis et nemus, sed pene circumdatus est: si utilitatem consideres, praebet accolis suis abunde cibum et potum. aquam dulcissimam, et pisces optimos omnium generum, de quorum piscatione multos annos principes nostri Petrus et Andreas. Jacobus, et Joannes victilarunt. Neque iero existimet aliquis, lacum istum in aliena deserta solitudine silum esse: adiacet Galileae. alluit Tibcriadcin. uec procul abest ab aliis nonnullis praeclarissimis oppidis. Hinc videlicet nunc mare Galileae; et nunc mare Iherosolymitanum, in sanctis litteris appellatur. Dicitur etiam alii ubi lacus Genezareth. vel quod ventos, et auras generat, vel Egcsippo placet: vel quod terram Genesareth. propinquam hobeat. vel Josepho ferius, et credibilius videtur. Verum id, quod lacum istum mirum in modum nobilitat. atque illustrat, non tam e? amoenitas silvarum. vel celebritas oppidorum, vel piscium copia. quam praesentia ac visitatio conditoris. Ille enim est ille lacus. quem Dei filius frequentissime navigavit. Hic est ille lacus, si per quem idem Dominus siccis pedibus ambulavit. Hic est ille lacus, in quo fluctuante navicula fidem discipulorum non semel Dominus exploravit. Hic est ille lacus fluctibus et tempestatibus sedandis omnipotente diam Mariae divinitatem ostendi. Hic est ille lacus, in quo discipulos suos non semel Dominus magna pietate comprehensione consolatus est. Hic demum est ille lacus, in quo statum. et progressum. et periculum. et tempestatem Ecclesiae sub naviculae Domini adumbravit. Ad hunc igitur lacum accessit. et juxta cum hodie am-

bulabat, ut. quemadmodum olim Moyse edixit ex aquis, ut cum ducem faceret populi sui, sic etiam nunc ex aquis educeret, quos principes, et gubernatores ecclesiae constitueret.

Sequitur: *Vidit duos fratres.* Ipse est enim qui prior intuetur, ipse *praevenit nos in benedictionibus dulcedinis*, vel postea *in misericordia et miserationibus coronet*: Nec enim unquam homines converterentur ad Deum, nisi prius Deus converteretur ad homines. Itaque ipse est, qui oculos clementiae, et benignitatis suae in Andream, et fratrem prius convertit. Et *vidit*, inquit, *duos fratres*. Quid quaeso vidit? Num homines valde sapientes, et prudentes, et omni virtutum genere instructos, qui maxime essent idonei. ut toti orbi doctores, et magistri constituerentur? Non hoc vidit: sed homines rusticanos, imperitos: non tamen eos contempsit, quam non tam cogitabat, quid illi essent. quam quid ipse ex iis. illic posset. Pergit faber lignarius in silvam, conspiciatur truncum humi jacentem, tortuosum, nodosum, impositum, sine specie, sine forma ulla; Arripit tamen eum, imponit in humeros, et laetus revertitur domum. Videt cum aliquis imperitus artis lignariae: quod, inquit, ages de trunco isto? Quid lanium in eo ferendo laboras? Quid? inquit faber: hinc vel theca, vel cathedra, vel aliquid etiam pulchrius exhibit. At truncus iste informis nullam babel thecae, vel cathedrae similitudinem. Haec est, inquit, sed expecta paulisper, donec eum dolare. polire, et elaborare incipiam: tunc videbis, si flet aliquid, quod es cubicula. et aulas principum ornare possit. Pari ratione Deus noster. Auditores, si ipse artifex admirabilis. Vidit Andream et Petrum, homines rudes, abjectos, obscuros, et qui nulli rei minus idonei viderentur, quam Apostolicae dignitati: fretus tamen potentia, et sapientia sua incipit eos versare in banc partem, et in illam, expolire, tornare, laborare, et tandem tales illos facit, vel trabes, et columnae esse possint, in ea domo, quae bitumine clarialis ex lignis immortalibus et pretiosis gemmis, ac lapidibus adificatur.

Sed quid sibi vult, quod Dominus non unum, sed duos: et duos non quoscumque, sed fratres: et cur Petrum, et Andream potius, quam Jacobum et Joannem, primos omnium vocavit? Quid hic mysterii latet? Sicut a duobus olim incepit. Moyse videlicet, et Aaron, cum populum suum de tenebris Aegypti liberare vellet sic etiam nunc a duobus incipit. quando orbis totus de tenebris peccatorum eripiendus erat. Fratres autem eos duos esse voluit, vel hoc exemplo demonstraret, quanta conjunctio animorum, et quanta pax, et concordia, atque amor esse deberet inter pastores, et concionatores, et principes, ac praesules ecclesiarum. Petrum vero, et Andream primos vocant; non Jacobum, et Joannem. qui affines ejus erant: vel omnibus aperte declararet, non esse in negotiis Dei affinium, et conjunctorum rationem habendam. Ac ne tu postea diceres: habeo beneficium unum ecclesiasticum. dabo illud nepoti meo, vel fratri in eo, vel filio in eo. Vel tu igitur hoc. non diceres, Petrum. et Andream, Jacobo, et Joanni affinibus suis praeposuit.

Sed quid quaeso Andreas, et Petrus agebant, cum Dominus eos vocavit? Piscabantur, *Vidil*, inquit, *duos fratres mittentes rete in mare etc.* Haec piscabantur, hoc es, quod paulo post futuri essent non verbis, sed actionibus vaticinabantur. Verum hoc loco paucis refellenda est blasphemia impudicissima Juliani Apostatae. Julianus, qui Constantino Magni Constantini filio successerat in Imperio, cum a fide Christiana defecisset, hoc loco uti solebat, cum adversum Christianos disserendum erat, asserens callidissime, Dominum piscatores imperitos, et simplices sibi adjunxisse, ut facilius eis imponeret. Verum nullo negotio refellitur blasphemia. Primum diabolici animi est, omnia in deteriore partem interpretari: deinde nec illud verum est, omnes Christi discipulos rusticos, et imperitos fuisse: nam et Nicodemus, et Gamaliel, et Nathanael, juris iudaici doctores erant; et Lazarus ac Josephus ab Arimathaea ex nobilibus Iudaeorum erant; et Paulus eruditissimus erat in lege, et magna turba Sacerdotum (ut in Actis apostolicis testatur Lucas) obediebat fidei. Praeterea, si calliditati tribuitur, quod rudes, et simplices vocaverit, numquid calliditati, an divinitati, et omnipotentiae tribuetur, quod eos repente sapientissimos, et eloquentissimos effecerit? Quod omnium gentium linguis, et oratione instruxerit? Quod splendore, et gloria miraculorum ornaverit? Quod summa, et perspicacissima ingenia in eorum litteris caecutiant? Et quando etiam nihil horum Dominus in Apostolis effecisset, adhuc tamen non calliditas in hoc facto appareret; sed maxima, et plane divina sapientia eluceret. Primum enim ad gloriam Dei maxime amplificandam perlinebat, ut ad summum negotium infimos homines adhiberet: Tanto enim magis excellentia artificis laudatur quanto minus aptis instrumentis res praeclarissimas operatur. Nonne is scriptor nobilissimus haberetur, qui melius scriberet calamo fracto, quam alius iniegro? Haberetur omnino, et gloria tota scriptori tribueretur: neque ullam ejus partem sibi calami bonitas vendicaret. Unam alias dicerent homines; non mirum, si scripsit bene. nam calamum optimum habuit. Ad eundem igitur modum, cum Deus loquitur per infantes diserte, et per imperitos sapienter, et cum per humiles, atque abjectos magnifice, ac nobiliter operatur, tota laus Dei loquentis, et operantis est. Deinde elegit Deus ad Apostolicum munus homines viles, quia nihil periculosius Episcoporum, et concionalium functionibus, quae proprie Apostolorum erant, inveniri potest, ac tunc praesertim, cum bene. et cum laude haec munera exercentur, sicut et Apostoli facturi erant. Quis nescis, quam blande instet adversarius verae caliginis ubique spargens in laqueis *Euge, euge*: ut dum avidè colligimus, incaute capiamur? Quis autem ignorat, quam suaviter de gehennamur verba laudantium. praesertim dum non *laudatur peccator in desideriis aut imae suae*; sed vir justus in donis, et charismatibus Domini sui? ut igitur possent Apostoli periculosissimam istam lenitionem evadere; non sapientes, non potentes, non nobiles; sed imperitos, abjectos, obscuros elegit. Ille enim ratione semper habebant

praeclarissimum remedium contra perniciosissimum venenum, dum videlicet cogitabant, quales olim fuissent, et non se sua industria, suo studio, suo labore; sed Dei munere sapientiam, et eloquentiam et gradum illum amplissimum dignitatis consecutos esse. Postremo, *quia non cognovit mundus per sapientiam Deum placuit Deo per stultitiam praedicationis salvos facere credentes*: quia superbis philosophis sapientiam suam jactantibus, mundus non iam conversus quam perversus erat, voluit Deus, ut humilibus piscatoribus ignominiam crucis praedicantibus mundus converteretur. Cum aliquando in scholis existit aliquis superbus et gloriosus adolescens, et quia metaphisicus nominatur jactat sapientiam suam, alios omnes contemnit, lum praefectus gymnasii vir bonus, et sapiens, ut morboisti medeatur, et superbiam illam comprimatur, cuncta, inquit, paulisper, puerum istum, qui vix dialectica attigit, tecum disserere volo, et nihil dubito quin superaturus sis te. Ita fecit Deus, *elegit infirma, ut confundat fortia: et stulta, ut confundat sapientes*. Quid esse, inquit, existimatis eos, qui philosophi nominantur? Jam. jam intelligelis quid sint, ecce ego adducam simplicissimos, et imperitissimos piscatores, et per eos confundam, et debellabo, et evanescere faciam omnem sapientiam philosophorum. Et vere sicut olim virga Moysis virgas magorum devoravit; ita haec stultitia humilium piscatorum vicit sapientiam superbiorum philosophorum. Inflabant illi magnificas tubas grandiloquentiae suae. et omnes homines ad secias suas specioso nomine sapientiae provocabant: et vix paucos quosdam in vicinis locis pertrahere ad sua dogmata potuerunt. Inflarunt contra piscatores nostri suas fistulas rusticanas, et continuo lolus orbis accurrit, et evangelio coruscante, omnia dogmata Pythagorae, et Socratis. et Zenonis et Epicuri, et aliorum mundi sapientium, tamquam fumus evanuerunt. Nam et magnus Athanasius in libro de humanitate Verbi, eleganter ostendit, philosophi gracci tot, et tam ingentibus voluminibus sapientissime, et eloquentissime scriptis, ne paucis quidem in vicinia persuaserunt: at Dominus per Apostolos homines imperitos, nec erudite linguae, omnibus gentibus mortis contemptum. paupertatem, temperantiam, castitatem, omnes virtutes, et fidem sublimissimam rerum omnium, et homines intelligentiam exuperantium facillime persuasit. Vicit igitur stultitia sapientiam, et piscatores Philosophos superavit. Nec Dominus callide, sed sapienter. sed divine, sed prudentissimo consilio ad munus Apostolicum piscatores elegit.

Sequitur. *Et ait illis, venite post me*. Hoc est unum ex maximis, et excellentissimis beneficiis, quae Dei verbum humano generi attulit. Non salis fuit visceribus illis charitatis Patris nostri Dei, ut nos verbo suo doceret, atque institueret: sed voluit etiam reipsa. et factis doceret: vidistis aliquando et experti etiam estis, eum pueri essetis, quid facere soleant diligentes paedagogi. Primum jubent pueros, ut scribant atque ante oculos coi ponunt exemplar, quod imitari in scribendo debeant; verum cum animadvertit, eos non recte pergere, nec posse, nisi alium scribentem vide-

rinl, ipsi praeceptores calamum arripiunt, el pueris ajunl, eia *respicite, ita* scribendum esi, ita lineae ducendae, ito characteres formandi, pingendique sunt. *Hoc est*, auditores, hoc est, quod Deus noster fecit: praecipiebat olim, ut ad exemplar legis ipsius vitam, et mores nostros componeremus: sedebat in cathedra, docebat ex cathedra, intonabat voce terribili: *Ego sum Dominus Deus tuus. Non habebis Deos alienos coram me. Non assumes nomen Dei tui in vanum. Memento, ut Sabatum. sanctifies. Non occides. Non furaberis. Non moechaberis. Non concupisces. Diliges Dominum Deum tuum ex toto corde luo etc.* Et nos pueri imperiti nihil horum faciebamus: vel si faciebamus, non sine nullis, et magnis erroribus faciebamus. Quid igitur consilii cepit Deus? O quid consilii cepit? *O quis inlclligel misericordias Domini, et auditas faciei omnes laudes ejus:* Descendit ex cathedra, adjunxit se pueris, coepit legem suam ipse qui dederat, observare: et inierim clamabat, *venite post me*, sequimini praecedentem: Sic est ambulandum, sic livendum, sic diligendus esi Deus, sic amandus csl proximus, sic divitiae contemnendae, sic honores calcandi, sic amputandae voluptates, sic dimicandum pro veritate, sic pro Dei gloria, cl salute proximorum moriendum csl. O dulcis veritas: o amor iuexplicabilis: el quis rclribucl libi pro omnibus quae retribuisti nobis? Sequamur, auditores, sequamur vestigia Dei nostri. Aon potuimus consequi Deum praecipientem: imilemur saltem Deum obediensem. Aon persuasit nobis Deus dicens; persuadeat saltem Deus faciens. El haec quidem ad omnes; sed Apostolis, el Apostolorum sectatoribus adhuc excellentiorem viam istis iisdem verbis demonstravit.

Venite, inquit, post *me*, *el faciam vos etc.* Ego ul commodè piscari possem, reliqui domum meam, dimisi haercdilalem meam cl nec uxorem, aul liberos habere volo, nec pecuniis, aul honoribus acquirendis operam dabo: sed tollam in humeros crucem meam, cl patri usque ad mortem obediens cro. In hoc igilur venite post me, sequimini, nique imiUmini me, si pisces hominum fieri vultis: al oqui enim non hominum, sed pecuniarum, sed honorum, sed commodorum pisces eritis. O ulinotn cohortationem islam omnes chrisliani pisces inleligerent. Hinc enim exiguus csl concionum fructus, quod concionalorcs liberos pedes el expeditos non bubcant: el in suis negotiis occupati nihil minus interdum, quam salutem audientium quaerant. *Non quaero, quae vestra sunt. sed* cos. inquit Apostolus Paulus piscator bonus. Homines igilur, non pecuniae, non honores, non laudes piscandae sunt.

Sequitur. *El faciam vos fieri pisces hominum.* Qui homines piscandos esse dicii, certe homines, vel pisces esso, vel piscium simillimos docet. Ha se res habet: homines peccatores, qui piscandi sunl, pisces sunt. Primum enim piscium « st proprium in aquis marinis habitare, quae tametsi clarae, cl perlucidae esse videntur, et ad bibendum invilani; tamen amarissimae, el falsissimae sunl cl stlim non cxlinguunt, sed accendunt.

Homines vero peccatores numquid non sunt in iis rebus immersi, quae pulchrae esse, et dulces videntur cl tamen amarae sunt, falsae sunl, saliare cl sitim sedare non possunt? Pisces vero frigidissimi sunl, ac naturali calore penae dcsilulPessc videniur: homines autem peccatores numquid non ipsis piscibus sunl frigidiores, cum ardore charitatis non sint pene, sed penitus destituti? Legunt duo litteras Dei, Evangelislam videlicet, vel Apostolum, vel unum ex Prophetis: ambo legunt, *verbum caro facium esi*, ambo legunt, *proprio filio suo non pepercit Deus*; ambo haec legunt; sed unus dum legit, rapitur, commutatur, inardescit, liquescit, lachrimas continere non potest: alter non magis mutatur, quam si .Tullium, vel Aristotelem perlegisset. Quid hoc sigmtical? Lude haec tanta diversitas? Eaedem litterae sunl, quas legunt: sed non est idem ardor in iis, qui legunt: ille calidus csl cl homo csl: iste frigidus csl el piscis csl. Pergamus ad alia. Praeterea pisces delectantur sordibus, cl libenter volutantur in coeno, cl nec manus, nec pedes habent, ul inde se propriant, cl homines peccatores quid non faciunt pro coeno carnalium voluptatum? cl cum iis dicitur, ul attendant quid agant, ut emergant c.v lulo. ul aspiciam semel pulchritudinem castitatis; non solum pedes, el manus non habent, ul inde egrediantur; sed nec aures habere videntur, ul audiant verba sana, cl salutaria. O quanto labore ex isto luto homines extrahuntur? Saepius Dominus eos piscatur cl semper relabuntur in coenum. El quomodo possumus, inquiunt, caste vivere? quis posset oculos claudere, dum pulchrae species ingeruntur? Quis tum cogitationes, el desideria conlincrei? Nonno igilur fatentur ipsi se pisces esse, el nec manus, nec pedes habere, ul egrediantur ex lulo? Postremo piscium alii alios devorant: id quod in hominibus peccatoribus eum ingenti animi dolore videmus. *Quare non respicis*, inquit Abacuc, *super iniqua agentes, el taces devorante impio justiorum se?* El Isaias: *Unusquisque, nil, devorabit carnem brachii sui: Manasses, Ephraim, et Ephraim /Vanassen.* Pisces igilur homines sunl. Proinde non immerito dictum est: *El faciam vos fieri pisces hominum.*

Duo sunl, qui perpetuo pisces istos expiscantur, Deus, et Diabolus. Sed Deus, ul'm amoenissima, cl lucidissima quadam piscina perpetuo victuros cos conservet: Diabolus, ul occidat, cl mactet, el perdat. Atque idcirco Diabolus hamo utitur, ul dum capit, vulneret: Deus non hamo, sed retibus, ul pisces capiantur, sed non laedantur. Quid sil hamus. Diaboli insliuincnlum notissimum esi: nempe opes, honores, voluptates, muli res, beneficia, lucra, convivia, potationes, symphoniae hami Diaboli soni. Haec ille eluitis hominibus obii cil, haec ostentat, haec proponit: illi accurrunt. ul capiant escam, et capiuntur ab hamo, el lacerantur, el disrumpuntur inlus, el tamen seipsos extricare non possunt. Sed quid est reto? Rete csl verbum Dei, sive illud verbum inlclligalis, *quod caro facium csl. cl habitavit in nobis:* sive eliam ill. nl quod praedicatum csl in mundo, scriptum in paginis. Illelc enim csl cx nullis filis contextum ple-

num nodis, quod complicatum csl parvum, explicatum est magnum: cl parlim propter plumbum lendi l adirnum parlim propter suber enatat super aquas: Nam de iis relibus loquimur, quibus pisces non quibus aves capiuntur. Iam igilur verbum Dei quod scriptum in divinis voluminibus continetur, omnino csl rete. Primum enim ex nullis sententiis quasi illis quibusdam contextitur: deinde plenum csl nodis: babel nodos innumerabilium cl maximarum difficultatum, habet nodos miraculorum, quibus ita confirmatur, et roboratur, ul facile frangi non possit, habet nodos promissionis divinae, quibus fortissimum, cl firmissimum redditur. *Coelum*, inquit, *el terra transibunt' verba autem mea non praeteribunt*. Habet cl nodos legum et praeceptorum non parum carni cl sanguini difficultum: El tamen ii nodi solvendi non sunl: nam *qui solverit unum de mandatis istis minimis, minimus vocabitur in regno coelorum*. Itaque cum occurrit animo aliqua difficultas in praeceptis Domini, cl dicis o quam durum esi confiteri peccata? quam durum est votum castitatis? quam durum csl jejunare? noli facere sicut faciunt l. ulhcrani, qui non solum solvunt, sed etiam laccrani istos nodos, et fugiunt ex reti Domini, sed mox capiuntur ex hamo diaboli. Verum cogites, cum ista libi occurrunt, Deum esse, qui fecit hos nodos, cl non solvendo, sed ferendo esse, ul ipsum rete nos ferat cl perducatur incolumes ad piscinam Domini. Scriptura praeterca tamquam verissimum quoddam rete exigua csl, cl una manu comprehendi polesl, donec non explicatur. At extensa, explicata, dilatata replet etiam amplissimas bibliothecas. Quocirca sapienter b. Apostolus Bartholomaeus, ul d. Dionysius testatur, saepe dicere solebat, theologiam el parvam, el magnam esse. Postremo rete istud scripturae divinae ex una parte attingit profundum, ex altera remanet sursum, cl enatat super aquas. Profundum attingit, cum poenas, et supplicia gehennae peccatoribus comminatur; remanet vero sursum, cum gaudia, el praemia aeternae beatitudinis pollicetur.

Neque vero minus apte *verbum caro facium*, Christus videlicet ipse, rete appellari potest. Est enim Christus ex multis naturis, quasi nullis filis aureis, argenteis, sericis, incredibili venustate ac varietate contextus: nempe divinitas filum csl aureum, anima filum argenteum, sericum filum est caro. Habet etiam Christus nodos suos omnino indissolubiles: Qualem enim esse putatis nexum illum, quo anima conjuncta est carni, cum nullis morbis, nullis vulneribus, nulla humana vi, nisi ipso permittente solvi potuerit? *Ego*, inquit, *pono animam meam, nemo tollit eam a me, sed ego pono eam*. El quamquam ad tempus ipso volente nexus isto dissolutus est, tamen deinceps nullo unquam tempore dissolvetur *Christus enim resurgens ex mortuis jam non moritur, mors illi ultra non dominabitur*. Quid vero de altero nexu dicemus, quo natura humana naturae csl conjuncta divinae? qui etiam priori nodo dissolutus, el anima a carne per mortem separata, solvi nullo modo potuit, nec unquam poterit. Christus praeterea quasi verum rete, ita parvus, cl exiguus erat, antequam

explicaretur, ut etiam faber, et fabri filius existimari poluerii, *Parvulas*, inquit Isaias, *natus est nobis, el filius datus est nobis*. At ubi se ipsum signis, cl miraculis extendere coepit, ita crevit, ut orbem lotum occupaverit. Nec turbae jam dicebant, nonne *hic est fabri filius?* Sed *Propheta magnus surrexit in nobis: el, Deus visitavit plebem suam*. Verum in cruce potissimum extensum csl hoc rete cum ubique foramina vulnerum, cl plagarum apparuerunt; el pars una descendit in profundum maris, caro usque ad sepulchrum, anima usque ad inferos: allcra, nempe divinitas, mansit sursum et enatavit super aquas. Haec igilur sunl retia, quibus Apostoli utebaniur. et quibus etiam hodie Christiani oratores, hoc csl, Dei piscatores utuntur. His relibus b. Petrus uno die tria millia rationabilium piscium comprehendit. His retibus d. Andreas innumerabiles pisces intulit in piscinam Dei. Haec retia apostolus Paulus ab Jerusalem usque ad Illyricum tetendit, *el cum esset astulus dolo coepit piscium multitudinem copiosam*. At vero hodie usque adeo creverunt piscatores diaboli, haeretici usurarii, meretrices, lenones, et tanta est piscium perversitas, ul piscatores Dei saepe tolis noctibus laborantes nihil capiant. Rem ita se habere mores nostri salis aperte declarant, aliis non egemus testibus, nam etiam tacentibus nobis res ipsae clamant, illustrantur, erumpunt. Nonne plerique homines retia fugiunt, ad hamum properant? Invites aliquem ad potandum, ad fornicandum, ad canendum, ad audiendum verba lasciva, ad hamum denique diaboli, non diu rogabis, statim aderit libi, imo cl gratias aget: invites ad concionem, ad confessionem, ad aliquam vel eleemosynam, vel jejunium extraordinarium, rogabis diu, el saepe nihil implcrabis: quin etiam te proplerea majori odio prosequitur. Nonne igilur ridentes, cl gaudentes currimus ad gehennam: cl plorantes atque inviti trahi vix possumus ad coelum? Sed haec de reti, et piscatoribus, cl piscibus sufficiant.

I llima verba Evangclii sunl: *illi relictis retibus secuti sunl eum*. Rursum hoc loco impius Porphyrius, cl apostata Julianus blasphemias suas in Dominum, cl ejus Apostolos evomunt. Nam sicut antea Dominum calliditatis accusabanklta nunc discipulos stultitiae, cl simplicitatis accusant, quod statim ad primum verbum relidis omnibus vocantem Dominum secuti sunt. Verum nequitia eorum cxaecavit eos, *cl in* utroque turpiter labuntur: Nam cl Dominum non callide, sed sapienter sibi piscatores adjunxisse jam ostendimus: el discipulos non lemere, nec imprudenter Dominum secutos esse demonstrabimus. Primum enim Evangelista Matthaeus non primam, sed postremam Andraeae cl Pdri vocationem describit; alioqui quomodo verum esset, quod initio dicebamus, fuisse Andraeam filium primogenitum Domini? Siquidem in hodierno evangelio non primum Andreas, deinde Petrus: sed simul uterque vocatus csl? Andreas igilur, ul ex capite primo Joannis inlcelligi polesl, cum Joannem Baptistam audivisset Christi laudes magnifice praedicantem, atque asserentem, esse cum agnum Dei, qui tollit peccata mundi, esse Dei filium, esse Messiam, qui expcclabatur: tunc pri-

mum ad Christum SC conlulil, non ul ejus discipulus Herd, sed ul cum eo paulisper colloqueretur, el amicitiam cum eo, ul familiaritatem iniret. Narrat praeterea sanctus Lucas capite quinio sui evangelii, non solis verbis, sed stupendo quodam prodigio Dominum ad se Pelruni cl Andream pertraxisse: nempe cum tota nocte laborassent, nec aliquid capere poluissent: rursum ad imperium Domini laxatis retibus tanlam piscium multitudinem comprehendunt, ul rete frangeretur. Tunc igitur tanto prodigio confirmati relidis omnibus secuti sunt eum. Deinde, si Christus vere Dei filius, ac Deus erat, quid mirum, si hominum corda, el voluntates in momento permovebat? Si naturali, ac recondita quadam virtute magnes ferrum ad se trahit. Si non absimilis quaedam naturae vis succino stipulas, ac festucas copulat: Si solo anhelitu Panthera rapit ad se animantia diam longe posita; quanto magis divina Christi virtus, cl odor ille fragrantissimus innocentiae, cl omnium virtutum, quem Domini vita, et verba spirabant, homines allicere, cl pertrahere poterat? Solebant olim, qui columbas aucupabantur, ul magnus Basilius ad Juliam scribens *nil*, tali quadam arie, atque industria uti: Columbam unam, quae longo usu ad aedes domini sui redire didicisset, unguento quodam perungebant, cujus odor gratissimus esse columbis perhibetur. Tunc eam ad hunc modum delibutam dimittebant: illa de more per aera volans varia loca peragrabat: quotquot vero columbae in eam incidebant, gratissimo illo odore allectae, ei se adungebant, atque hac ratione, quae sola egressa fuerat, innumeris deinde sodalibus comitata, el quasi stipata redibat. Ad eundem igitur modum, cum Deus Optimus Maximus, et sapientissimus venator intelligeret, homines quasi columbas sine corde ex paradisi nidis, el cubilibus evolasse, el misere quotidie ab accipitribus rapi, atque occidi videret, cupereque; eas ad sua prisca domicilia, cl nidos revocare, accepit columbam unam: nostri videlicet liberatoris innocentissimam humanitatem, et eam omni gratiarum, et virtutum unguento delibutam in medium aliarum columbarum misit. Ibnc igitur fiebat, ul quocumque Dominus pergeret, odorem istum spargeret, atque ad se, quos vellet, facillime pertraheret. Quae cum ita sint, non temere. sed omnino maturo consilio Andreas, el Petrus Joannis testimonio primum permoti, deinde prodigio maximo confirmati, tum gratiae cl virtutum odor allecti, postremo, quod caput est, divinitus admoniti, atque afflati vocationi coelesti obtemperaverunt.

Sed ego rationem aliam excogitavi, el Apostolos nullo altius rem lotam cogitasse, cl perpendisse video. Intelligebant illi, coelum cum terra coniungi nec posse nec debere: videbant immensos tractus acris terram a coelo disiunxisse: intelligebant a Christo se ad coelum, et vitam sempiternam invitari: intelligebant gigantes esse Dominum, cl non ambulare, sed currere: quare ne tantum Ducem, sed et Regem non possent onerati, cl propter amorem vilius in aeternis illis praemiis privarentur, omnia terrena, cl mortalia sibi relinquenda esse putaverunt, et excogitato consilio relidis

omnibus, liberi, atque expediti secuti sunt eum. Haec nobis diligenter, atque frequenter cogitanda sunt. auditores. Eadem viam ingredimur, quam illi sunt ingressi: ad iocum eundem, cl patriam eandem anhelamus: sed numquid nos robustiores cl velociores sumus, quam Apostoli ipsi fuerunt? Si illi onusti cursum illum perficere non putaverunt. quanto minus potuerimus nos? *O quam difficile, qui divitias habent, intrabunt in regnum coelorum?* Verba sunt Christi nemo milii succenseat: *Beati pauperes spiritu, quoniam ipsorum est regnum coelorum.* Beati enim, nam ipsi pervenient, ipsi Dominum sequi poterunt, qui seipsos ab impedimentis istis liberarunt. O quam multos Dominus ad hanc felicitatem, ad hanc pacem, quae exuperat omnem sensum, ad hanc Apostolicam libertatem, ad hanc vitam angelorum, liberam curis et solitudinibus quotidie vocat, qui tamen non audiunt: cl beati essent, si audirent. Nihil enim felicius in hac vita mihi esse videtur, quam intelligere vocationem suam, el omnem vivendi rationem ad arbitrium Domini instituere. *Beatus sumus Israel*, inquit Baruch, *quoniam quae placent Deo manifesta sunt nobis*: sed quanto magis ille beatus est, qui non communi, ac generali, sed certo ac singulari quodammodo luminatos habet oculos cordis, cl in omnibus actionibus suis intelligit, *quae sit voluntas Dei bona, el beneplacens, el perfecta?* Multi versantur in sacculo, el non bene succedit eis, cl saepe jacturam faciunt animarum suarum, quod alius omnino esset status, ad quem a Domino vocabantur: sed non audierunt. Multi contra currunt ad monasteria; sed non propterea efficiuntur meliores, nec scopum aeternae beatitudinis attingunt: quod cl ipsi non vocantem Dominum, sed aliqua carnalis commoda secuti sunt.

Quaerenda est igitur vocatio, investiganda Domini voluntas, nec immorandum est diutius: nam tempus, dum haeremus, el deliberamus, non expectat, sed volvitur, cl transit. cl dies nostri liniuntur, et mors quotidie fit propinquior. Sed quid agemus, ul Dei voluntatem exploremus? Unum verbum el tunc erit. Quicumque rationem habent aliquam salutis suae, ii expiata prius per confessionem conscientiae, loca, el tempora capiant apta contemplationi, ibique a turbis, cl rumoribus separati intrent in solitudinem cordis sui, cl spiritum suum vigilem, el erectum, el praesentem exhibeant Domino, eique dicant: *ecce ego servus tuus, el filius ancillae tuae: loquere Domine, quia audii servus tuus. Paratum cor meum Deus, paratum cor meum. Domine quid me vis facere?* Jussisti, ul venirem in hunc mundum et veni. Sed quid hic ago? Cur hic sum? Quae sunt studia mea? quo tandem referuntur? Certe fecisti me ad te. Sed quam viam jubes obsecro, ul ingrediar? Equidem non dubito, quin si te ita paraveris, Dominus, qui semper pulsatur, cl alloquitur etiam cos, qui non audiunt, nullo magis loquelur ad cor tuum el fortasse dicet tibi: confide fili, salus tua ego sum: sequere me, veni post me. quid tibi cum carnalibus? Quia lambis me de pulvere? *Ecce ego merces tua* nimis. Repente vero colloquium istud Domini levabit te super te, el ignem excitabit in intimis

medullis luis: ossa cxullabunt. cor liquet. lachrimae defluent ex oculis non amarae, sed dulces, imo vero omni risu, et gaudio saeculari dulciores, et tamen lacrimae. erunt, et tamen Relus erit. Et si lachrima est letos immissus a Domino, quid erit risus et gaudium Domini? Quid senties, cum intrabis in gaudium Domini tui? Tunc igitur in laeto silentio constitutus convertes oculos cogitationis ad mundum, ad honores, ad voluptates, et omnia tibi in momento vilescent, et poenibile te laborum in illis consequendis, positorum. Nec solum bona et secunda, sed etiam mala, et adversa tibi vilia et parva videbuntur: sicut ei, qui ex monte res positae in valle speculatur. Tunc non solum pie, et caste sed et mori pro Christo non magni laboris iudicabis. Tunc enim intelliges, sicut ligna et lapides ad aedificia construenda, et ornanda non ascendunt, nisi prius per malleos, et secures et serras, et dolabras transeant; sic et nos in regnum coelorum intrare, nisi per multas tribulationes, et pressuras, non posse. Porro haec ita se habere, et hunc esse fructum eorum, qui vere intelligunt et sequuntur vocationem coelestem, tot testes habemus, quot sancti homines hodie regnant cum Christo. Sed sufficiat nobis unius exemplum Andreae.

Hic igitur Apostolus beatissimus, vere Andreas, vere virilis, tanto mentis fervore prosequatur Dominum, ut nulla pericula, nullae foveae, nulla praecipitia eum delerrere potuerint. Vidit Dominum ambulante inter spinas; et ipso sequens Dominum ambulavit inter spinas. Vidit Dominum super aspidem et basiliscum ambulante; et ipse super aspidem et basiliscum ambulavit. Vidit Dominum ascendentem super crucem, et ipse ascendit, super crucem: Et qui iam olim omnia reliquerat,

quanta alacritate cucurrit ad crucem, ut ibi etiam se ipsum dereliqueret? Ecce enim cum hodie ad supplicium duceretur, et procul crucem sibi paratam aspiceret, quo tempore alius toto corpore contremisceret. ille vix dici potest, quae laetitia, quo gaudio exultavit, et quasi nihil antea passus esset, et numquam sub malleo, et securi summi artificis fuisset, exultans, ac pene gressiens: O *salve*, inquit, *salve bona crux, diu desiderata*, tot annis expectanda, per loci mundi plagas, et regiones quaesita, *et iam concupiscenti animo preparata: securus, et gaudens ad te venio, ut et tu exultans suscipias me*. Ac timens, ne forte crux eum amplecti non dignaretur, addit persuasionem. *Discipulus ejus sum*, inquit, *qui pependit in te*. Addit et blanditias. O *crux*, inquit, *pretiosa, quae de membris Domini decorem accepisti, amator tuus semper fui, et desideravi amplecti te*. Quid est, quod audimus? Ubi sumus? Certe ignis vibrans, non lingua loquens est. Et quis unquam tam blande, et tam officiose amasiam suam, sicut Andreas crucem suam salutavit? Et tamen crux nihil nisi crux, supplicium atrox, et acerbum est. Et unde haec mens hic animus, haec laetitia in Andrea? Nempe ex eo, quod illuminatus habebat oculos cordis, et crucem aspiciebat non tamquam supplicium; sed tamquam instrumentum, quo expoliendus penitus. et perficiendus, atque aptandus erat ad ornandum aedificium Domini. Haec igitur et tu intelliges, et cum intellexeris, vultus tui non *amplius in diversa mutabuntur*; et tibi *vivere Christus erit, et mori lucrum*; Et *Pax Dei, quae exuperat omnem sensum*, cor tuum custodiet, et intelligentiam tuam usque in diem Domini Jesu, qui est benedictus in saecula. Amen.

CONCIO II.

in: DOMINICA III.'IA adventus

Habita Lovanii Anno 1571.

THEM A

Hora est jam nos de somno surgere: nunc enim propior esi noslra salus,
quam cum credidimus. Boni. 13.

SYNOPSIS

Peccatum est somnum, quo sepulli jacent ethnici, Haeretici, et mali Christiani, denique omnes peccatores solum probum catholicum vere vigilare ostenditur. Lutheranorum error obite. refellitur. De peccatorum vanis somniis. De hora matutina triplex sensus affertur. Aurora cum evangelio confertur, Ambulationem Christianorum procedere, peccatorum vero retrogredi. Circa finem omnia vires quasi renovare probatur. Hora juxta Apostolum est tempus gratiae, juxta ecclesiam nativitas Christi, juxta auctorem praesens saeculum; in quo mundi fallaciae delectae, carnis concupiscentiae imminutae, daemonis vires fractae. e diverso autem omnia bona aucta, gratia Dei copiosior, majus lumen, plura exempla, deprehenduntur. Gravis dehortatio a curis saecularibus. Denique quotidiana mala quae nos a somno excitent, oculis subliduntur.

Initium hoc Epistolae hodiernae, Domino adjuvante, breviter explicabimus: quod quidem juxta sensum Apostoli ad unum finem inducitur, sed ab ecclesia ad alterum finem adducitur, et non poterimus ad tertium finem; ad nostrum videlicet propositum atque institutum, accommodare. Quod autem erat propositum beati Pauli cum scribebat, *hora est jam nos de somno surgere; nunc enim propior es noslra salus, quam cum credidimus?* Scribebat beatus apostolus ad romanos, atque eos a somno peccatorum et negligetiae excitare volebat, utitur vero ad hoc perficiendum duobus optimis argumentis, quorum alterum a temporis opportunitate; alterum a finis vicinitate sumptum est. Quernudirodum enim, si aliquem excitare velle-

mus, diceremus ei, Heus tu surge, quia tempus est: nam aurora exoritur: Quod si ille esset de numero eorum, qui non nullum curant, sive oriatur aurora; sed dormiunt libenter usque ad meridiem, tunc ei diceremus, Heus tu surge, imminet enim tempus magni negotii perficiendi, prandii videlicet. Ad eundem modum Apostolus Paulus, primum hortatur Romanos, ut surgant, quia hora est Surgendi. quia *nox praecessit, dies autem appropinquavit*: deinde quia prope est tempus magni illius prandii, quod fiet in coelo: *Nunc enim*, inquit. *propior es noslra salus, quam cum credidimus-*

Explicemus jam singula verba. *Hora est jam nos de somno surgere.* Cur peccatum somnus appellatur? Quid est somnus? Quid est peccatum? Est in his morbis, Auditores, elegantissime quaedam translatio: somnus enim nihil est aliud, quam mors brevis, quae omnes sensus, et omnes vires animantis suis functionibus privat, quando non sentit. non videt, non audit, non movetur: cl tamen si excitaretur sentiret, videret, audiret, cl moveretur: tunc enim sine dubio dormii. Et contra tum vigilat, cum sensus functiones suas exercent, oculi vident, aures audiunt: ratio praecis, intelligentia regit, voluntas movet. Jam vero spirituales sensus cl motus animi nostri sunt fides et charitas: licet sentimus, clariorem movemur: fides docet quid sit agendum, quid amandum, quid relinquendum, quid expectandum, quid contemnendum, quid magnificandum, quid timendum, quid optandum: charitas vero movet, ut agamus, quod est agendum, amemus, quod est amandum, relinquamus, quod est relinquendum, expectemus, quod est expectandum, contemnamus, quod est contemnendum, magnificamus, quod est magnificandum, timeamus, quod est timendum, exoptemus, quod est exoptandum.

Quis igitur vivit et vigilat? Non alius quam pius et probus Christianus. qui vires sentiendi et movendi ligatus, vel sopilas non babel, sed liberas et expeditas. Qui stabilis in (ide, constans in religione, fervens in churitale, numquam conquiescit, numquam otatur, numquam fatigatur, sed *tamquam scintilla ardens in arundinetis discurret*, et modo istum, modo illum corripit, et amore celestium bonorum secum flagrare nique ad dorem facit: isti vigilant, Auditores, qui aliquando loquuntur unum arundinetum, hoc est, integrum populum hominum vanorum, et dento superbiae agitatorum, amore divino, et celestium bonorum desiderio illa inflammant, ut eo incendio daemonibus poenam, hominibus Incensum, angelis gaudium et laetitiam pariant. Isti vigilant.

Sed qui sunt qui dormiunt? Primum Ethnici omnes, et haeretici, qui idcirco carent, et verum sensum Dei. et veritatis non habent. Putant illi se quidem vigilare, sed somniant. Disputant de idcirco, de Deo Christo, de Sacramentis: putant se in lumine esse. oculos apertos habere, et interim non animadvertunt esse omnia ligamenta, et somnia, quae dicunt. Quid? Videntur ne vobis vigilare, quae dicunt infantes dum baptizantur actu credere, et usum rationis habere Christiani humanam naturam esse ubique; Christi, divinitatem in cruce passam et mortuam esse: Christum desperasse. atque adeo esse damnatum: Deum in arborem, in lapide lapidem. in ferro ferrum: vel Deum opera bona non requirere? Utrum quiescit vigilant an dormiunt, qui dicunt Apostolum Petrum numquam fuisse Horae (vel aha eorum somnia omittam) cum omnes historiae, omnes patres, omnes scriptores, et ipse locus martyrii ejus, vincula, carcer, sepulcrum, sedes, in qua sedebat, altare in quo sacrificabat, et alia innumera monumenta, atque tropaea etiam hodie oppositum contestantur, et clament?

Neque vero solum haeretici atque Ethnici dormiunt, sed etiam multi Catholicorum. Nec enim Apostolus Paulus ad Ethnicos Romanos, sed ad christianos scribebat, cum dicebat. *hora est jam nos de somno surgere*. Itaque graviter errant Lutherani, cum inter aha illud etiam somniant nulum esse peccatum praeter infidelitatem: siquidem Apostolus illos ipsos excitat a somno. quorum li dem in eadem Epistola summis laudibus extulerat. *Dormiunt igitur somnum suum omnes viri divitiarum*, vel canit psalmographus. Dormiunt omnes ebrii, quos Ioseph excitat dicens, *exergiscimini ebrii et flete*. Dormiunt omnes impudici, et omnes ii. quorum *Deus venter est*, quos in hac. epistola Paulus increpui, *non in commensationibus*, inquit, *et ebrietatibus non in cubilibus et impudiciis*: dormiunt omnes isti, et patiuntur ipsi quoque mirabilia somnia. Interdum habent alterum pedem jam in sepulchro. et putant se victuros plures annos quam vixerit Malchus: interdum videntur sibi reges et principes, abundant divitiis, affluunt voluptatibus, cum sint miseri et miserabiles, pauperes, caeci, et nudi. Interdum superbia extolluntur. putant se sedere super nubes; interim tamquam vermiculi super terram repunt. Nonne somniabant fortasse Caeus et Domitianus, qui se Deos

immortales existimari volebant, et tamen levissime in ictu gladii tollebantur de medio? Nonne somniant hodie multi, qui divitias congregant in mille annos, et cras, et forsasse repente moriuntur? Aspice saecula, quae praeterierunt, et homines qui fuerunt ante nos omnes fere talibus insomniis delusi fuerunt? Ante centum annos mundus erat plenus hominibus. sicut modo est et tunc quoque isti contendebant de regnis et provinciis, isti de agris et possessionibus. illi de beneficiis, illi de mulieribus. Unus aedificabat domum, alius plantabat vineam. Denique omnes tam serio in sua negotia incumbabant, vel pene omnes vigilare videntur: et tamen jam nullus conu superest, et illae curae, illae sollicitudines, illi clamores, illae contentiones omnes in momento siluerunt. Ubi lot sunt potentissimi imperatores, tot vanissimi philosophi. tot mendaciorum loquacissimi oratores, quorum fastum et superbiam, et tumorem mundus non capiebat? *Dormierunt omnes somnum suum, et nihil invenerunt in manibus suis*. Eral igitur somnium.

Ad eundem modum veniet etiam finis noctis huius saeculi, in quo sumus: imo quotidie venit, nunc illi, nunc isti: et tunc intelligent homines, in morte videlicet, se non vere habuisse, sed somniasse divitias, somniasse voluptates. somniasse honores: tunc respiciunt, et nihil inveniunt in manibus suis, praeter magnum aes alienum multorum et gravium peccatorum: tunc demum sentiunt se delusos, et in omnem aeternitatem, non jam somniaturos poenas et cruciatus; sed vere vigilantes perperuros, et brevissimi somni voluptatem aeterna vigilia, et numquam finiendis suppliciis compensaturos. Quare omnibus qui ita dormiunt rectissime cum Apostolo dicimus: *hora est iam nos de somno surgere*. Exergiscimini tandem aliquando. phis salis dormivistis. Haec igitur de somno.

Nunc de hora, *hora est*, inquit, *nos de somno surgere*. Quenam est hora surgendi? Hora matutina. diluculum, aurora: nam *qui dormiunt, nocte dormiunt, et qui ebrii sunt nocte ebrii sunt*. Quae est hora matutina? Tempus gratiae: Siquidem ante Christi adventum, tenebrae *cooperuerant terram, et caligo populos*, vel Isaias ait; etiam ipsi Judaei, licet prophetis luminibus, tamquam sideribus quibusdam illustrati fuerint; tamen in umbra figurarum, et expectatione futurae lucis degebant. *Omnia siquidem contingebant illis in figura et lex ipsa solum umbra gerebat futurorum bonorum*: Christo vero exorto, et evangelio ejus gratiae coruscant. nom praecessit, *dies autem appropinquavit*. Itaque jam aurora ac diluculum, atque adeo surgendi tempus advenit. Aurora quasi modica est inter tenebras nodis, et lucem meridiem: Non est obscura sicut nox, neque est clara sicut meridies. Haec quoque tempus gratiae, et evangelii medium est inter tenebras infidelitatis, et peccatorum, et lucem visionis, et gloriae beati Dei. Infidelitas, nox est: visio Dei. meridies: Christiana fides. aurora. Infideles penitus nihil vident: beati in coelo omnia, et clarissime vident. *Aos ex parte cognoscimus, et ex parte prophetamus*, et ex parte videmus et ex parte divinamus. Et quemadmo-

dura ab aurora versus *meridiem* semper lumen crescit, et lenibrac minuuntur: lia sapientes Christiani semper ambulant, et crescunt *de virtute in virtutem, de lumine in lumen, de fervore in fervorem*: donec veniant ad meridiem, ubi perfectum et perpetuum lumen inveniunt. Contra vero stulti homines ambulantes retrorsum more cancrorum, ab aurora versus mediam noctem. Fulget eis aurora eum baptizantur, et Christiani fiunt; sed cum incipiunt per viam peccatum, et praesertim haereticum et sectarum illos facere, semper magis ac magis tenebris involvuntur, donec in gehennam cadant. ubi nox est profundissima atque perpetua. Hinc videlicet Salomon in Proverbiis ait; *Iustum semita quasi lux splendens procedit, et crescit usque ad perfectam diem: Via impiorum tenebrosa, nesciunt ubi corruant.*

Cum igitur jam sit diluculum, et aurora, recte dicitur, *hora est iam nos de somno surgere. Nunc enim propior est nostra salus, quam cum credidimus.* Haec est altera ratio, quae quidem non uno atque eodem modo a sanctis Patribus et Ecclesiae doctoribus explicatur. Sed omnium optimus sensus ubi videtur esse. *nunc propior est nostra salus quam cum credidimus*, hoc est, nunc post Christi adventum non distamus a gloria regni coelorum, nisi quantum distamus a morte. Esi enim coelum Christi cruce tamquam clave quadam polibssima reseratum, Itaque cum morimur, si nihil remanet purgandum, saltem evolamus in coelum. Al vero cum primum credidimus Christum venturum temporibus patriarcharum et prophetarum, procul absumus a perfecta salute; omnes enim et sanctissimi quique ad inferna descendebant, ibique aliqui centum, aliqui mille, aliqui plures annos expeclabant. Neque moveat aliquem, quod Apostolus non ait, *Cum crediderunt*, sed cum *credidimus*. Est enim modus loquendi, sicut si doctores hujus universitatis dicerent. hodie magis floremus, quam initio, cum primum coepimus habere scholas.

Esi igitur naturale argumentum a propinquitate finis: Noverat enim Apostolus omnes homines excitari, et quasi novas vires assumere. cum animadvertunt propinquare finem. In itineribus hoc est maxime perspicuum: siquidem, cum vicinus est locus, ad quem tendimus, non solum homines excitantur, et animantur, et incredibili cupiditate flagrant cito eo perveniendi: sed etiam equi instinctu quodam noturae, licet fessi, et fatigati, currere incipiunt. Nec solum animantia, sed etiam res inanimatae, ut ligna et lapides lanio celerius moventur. quanto locum suum naturalem viciniorem habent. Hinc igitur naturale argumentum sumit Apostolus. *Hora est*, inquit, iam nos de somno sursum. Nunc enim viciniore sumus beatitudini, quam fuerunt Patres nostri. Melius et bravium prope contingimus post paululum coronabimur. Jam jam Deus finem cursui, et laboribus imponet. Habebitis sensum Apostoli. Nunc sensum ecclesiae videamus.

Ecclesia catholica mater nostra, nihil respicit aliud, cum hodie haec Apostoli verba nobis proponit quam appropinquantem diem Domini nuta-

talem. // *hora est*, inquit, iam nos de somno sursum: *nunc enim propior est nostra salus, quam cum credidimus.* Christus quidem semel de Maria Virgine natus est, neque est jam in posterum nasciturus: sed tamen fructus, atque emolumentum illud maximum, quod ortus ipsius attulit mundo, semper manet: et annis singulis eo potissimum dico, quo memoria ejus religiosa devotione peragitur, illis hominibus confertur, in quorum pectoribus. Christus nascitur. Nascitur vero in iis omnibus quos paratos et vigilantes ostendit. Quomodo enim cum in Bethlehem Augusti imperatoris tempore natus est. illi dumtaxat nuncium tanti gaudii habere meruerunt, *qui vigilias noctis custodiebant super gregem suum.* Et sicut novum sidus in Perside exortum, illi soli viderunt, qui eodem tempore vigilaverunt; ita prorsus cum dies natalis Domini advenerit, soli illi fructum amplissimum consequentur. qui somnum peccatorum excusserint. et in bonis operibus vigilare coeperint. Itaque recte ecclesia hodierna die nos admonet, dicens, *hora est iam nos de somno surgere.*

Verum cum invoco, auditores optimi, non minus hoc nostrum saeculum, haec actas, quae nunc agitur. hora est, de somno surgere, quam ipsum sit tempus gratiae. juxta sensum Apostoli et juxta sensum ecclesiae propinquitatem natalis Domini: sive enim bona hujus temporis, et adiumenta, quae habemus ad salutem: sive mala et impedimenta varia, et multiplicia consideremus, undique nobis vocem illam personare audiemus, *tora est iam nos de somno surgere.* Primum enim nunc ab adiumentis incipiamus: Nunquam tam parum mundus, et caro. et ipsi daemones hostes atrocissimi humani generis, nobis nocere potuerunt, quam modo: Mundus enim ideo olim ac praesertim primis temporibus multos decipiebat, quia novus erat et pulcher, et homines diu vivebant, et ejus delictis ad longum tempus (sui polernni, et quod potissimum est, nondum didicerant quanta essent ejus fraudes. Al vero modo consenuit, et ejus doli ac mendacia omnibus nota sunt. et homines vix dum nati moriuntur; Quis nostrum est, qui experientia non didicerit, quam multos mundi amicitia miserrimos fecerit, etiam in hoc mundo? Quam multos ad summum culmen gloriae et honorum evexerit, ut inde majori impetu eos praecipitaret? Quam pauci numerari possent, qui fructum laborum et sudorum suorum quiete et tranquillo longo tempore perceperint? Profecto paucissimi. Al qui post maximos et innumeros superatos labores, vel in aulis principum. vel in mercatura, vel in foris et tribunaliibus, vel in bellis gravissimis et periculosissimis, nihil aliud quam exilia, damna, ignominias, mortem denique ipsam saepe retulerint, iam nulli sunt vel numerum omnem excedant. Quis igitur non facite contemnet hoc tempore mundum, semen videlicet inveteratum dierum malorum, servum asinum, crudelem, qui iam multos circumvenit, et suis blanditiis, et lenociniis, miseros in terris, et in gehenna miseriore fecit, atque ad perniciem sempiternam adduxit, et vivos mortuosque mactavit?

Denique caro nonne ipsa quoque jam senuit, et

ardore concupiscentiae frigescere minorcscl pauciores excitat in olus, quoin olim cum vigeat, excitaret? Erat humana caro olim initio nascentis mundi post peccatum primi hominis, equus indomitus el juvenis, qui tum primum habenas excuserat, el vincula, quibus tenebatur, confregerat: Itaque tunc maxime florebat, vigeat, furebat, insaniebat, cl motus pravi ac desideria noxia excitabat. Sed quid fecit Deus? Immisit diluvium maximum ac generale, ut multitudine aquarum ca flamma fornacis humanae, si non penitus restingeretur, certe minueretur. Neque dubium csl, quin post diluvium caro debilior atque imbecillior fuerit. Deinde postea singulis aetatibus, semper aliquid virium el ardoris remisit; et nunc demum aqua Baptismatis flammae ejus temperatae sunt. ul iam non sil difficile gratia hei adiuvanle, eam jejuniis cl orationibus ita domare. ul nec propositum virginitatis, nec perpetuum Dei servilium impediat.

Quid jam de daemone dicemus? Quis nescit cum Chrisli virtute prostratum, cl debilitatum, sub pedibus Christianorum gemere, cl neminem posse vincere, nisi volentem? Audite magnum Antonium versutiae el virium diaboli perillissimi: *credite*, inquit. *mihi experto, pertimescit Satanas recte viventium vigiliis, orationes, jejunia, voluntariam paupertatem, vanae gloriae contemptum, humilitatem, misericordiam, irae dominatum, el praecipue purum cor erga Chrisli amorem.* Novit terribimus coluber, ex praecepto Domini sub justorum sc jacere vestigiis: Signum crucis, el fides ad Dominum, inexpugnabilis nobis murus csl.

Neque vero solum hoc tempore mundi fallaciae delectae, ignis concupiscentiae imminutus, ct vires diaboli fractae ac debilitatae sunt* sed etiam gratia Dei csl copiosior, lumen majus, exempla plura: Aperti sunt fontes Salvatoris, pluunt de cruce Domini imbres Sacramentorum; *fluminis impetus laetificat civitatem Dei.* Numquam tot hbros tot salutaria documenta, tantum lumen scientiae, tot media ad salutem habuimus. quod modo habemus: Exempla vero sanctorum pene sunt innumerabilia: Nemo est plane, qui non habeat in coelo, quem sibi imitandum proponere possit: viri, foeminae, principes, privati, sacerdotes, laici, monachi, saeculares, virgines. conjugali, philosophi, medici jurisconsulti, milites, fabri, agricolae, omnes omnium generum, sexuum, conditionis, facile repericnl ex tanto numero beatorum, qui regnant cum Christo cujus vestigia sequi possint, si velint. Videor mihi viam regni coelorum ita stratum cl tritam videre, ita signatam sanguine Martyrum, ita refertam sanctorum vestigiis, ita plenam trophaeis sanctorum, quae variis temporibus ob insignes victorias erecta sunt ul non solum tutissima, el certissima, sed etiam amoenissima cl jucundissima sit via.

Itaque, auditores optimi, magno animo, summaque alacritate per hanc viam curramus ad propositum nobis bravium: *aspiciamus in auctorem fidei*, qui sublato vexillo nos invitat: brevi labores finientur, regnum coclorum appropinquavit. Quid nobis cum saeculo, cl iis viis, quae ducunt ad inferos? Abiciamus onera cl sarcinas, quae nos impediunt, ponamus paulisper cogitationes rerum temporalium: mille el quingenti cl septuaginta anni sunt, ex quo dictum audivimus; *filioli, novissima hora est cl praeterit figura hujus mundi.* Quid igitur jam a mundo tabescente el casum ac ruinam ultimam minante, expeclare poterimus? Atque haec quidem sunt bona, quae nos excitant ad surgendum, cl ambulandum.

Ycrum si unquam fuit, nunc hora est nos de somno surgere; mala enim tam multa cl lam gravia sunt, ut nos dormire diutius nullo modo patiantur: Nonne si *sciret pater familias, qua hora fur veniret, vigilaret utique, el non sineret perfudi domum suam?* Hei mihi, quam nulli fures cl latrones exierunt in mundum plena sunt omnia haereticorum, qui el fortunis, cl animis, el corporibus insidiantur, numquam tot portenta, tot monstra hacresum, el sectarum extilerunt. Apertus est nunc puteus abyssi. iterum revocantur in lucem Ariani, revocantur Sabelliani. revocantur Nesloriani, revocantur Pelagiani. revocantur Manichaei, et qui tandem non revocantur? Videmus oculis nostris perire Galliam, perire Germaniam, Poloniam Bohemiam), Angliam, Hollandiam. Zelandiam. Flandriam. el adhuc non excitamur? Videmus incendia vicinarum domonim, audimus quotidie caedes, direptiones, ct spoliationes templorum, limemus tumultus et seditiones el adhuc dormimus? Vigilat virga furoris Domini, immittuntur pestilentiae, immittuntur eluviones, immittuntur penuriae, cl si hoc est parum, veniet, mihi credite, etiam bellum neque dormiet virga Domini donec nos vigilemus: Tunc enim virga vigilat, cum dormiunt homines. cl tunc dormit, cuin vigilant homines. Itaque. Auditores optimi, nisi serio excitemur, nisi diligentius in negotium salutis incumbamus, nisi mores emendemus, nisi zelus honoris Domini, cl salutis animarum nos inflammet, sane praedico vobis, Christiani sumus, fides recedet, quaeret loca meliora, cxtinguetur lumen, quod in vobis est, *egredietur omnis decor a filia Sion.* Quare cum lot bona, tam magna, lam multiplicia nos invitent; mala vero quae undique nos premunt, etiam compellant exire de mundo, *faciamus de necessitate virtutem*, deseramus mundum, antequam deseramus a mundo: fugiamus de saeculo. antequam fugiat a nobis saeculum: properemus ad Deum, antequam rapiamur a diabolo. Ita nos Christus in terris laetos, in coelis beatos elliciet, qui csl benedictus in saecula. Amen.

concio III.

DE EADEM DOMINICA PRIMA ADVENTUS

THE M A

Erunt signa in sole, cl luna, cistellis; el in terris pressurae gentium
prae confusione sonitus maris, el fluctuum. *Luc.* 21.

SYNOPSIS

*Duplex Chrisli adventus indicatur, unus praet-
lilus in humilitate, alter futurus in majestate.
De modo, ac. tempore signorum Chrisli adven-
tum praecedentium, variae variorum opinio-
nes adducuntur, tandem line de re nihil certi,
antequam fini, definiri posse concluditur,
diem enim judicii nobis occultum Deus voluit,
Iude Lulheranorum de eo ridiculosum prae-
sagium exploditur, cl ejusdem certum tempus
statuentes uidentur. Quinam ad signa ista ca-
pita levaturi sint. Similitudo fici triplici sen-
su expli'-ala: historico, parabolice, et morali.
Synagogam Judaicam saepius ficui compara-
tum fuisse probatur. Tribulationes hujus mun-
di nobis plurimum prodesse similitudine hie-
mis cl Chrisli exemplo docetur.*

*In secunda parte tres causae .ifferunlur. cur hoc
die evangelium istud tegatur: prima, ne pau-
pertas nascituri Christi nos offendat, ejus si-
mul majestas proponitur. Secunda. quia idem
evangelium aliquo modo Chrisli nativitatem
diam praemonstrat. in qua sol Justitiae Chri-
stus obscuratus esi, cl ecclesia, seu etiam
b. Viif/o non spargebat lumen solitum, stel-
lae, idest, angeli de coelo lapsi sunl, el
mare turbatum est. hoc est. Herodes el tota
Hierosolyma. Tertia, quia frequens extremi
judicii cogitatio non ad Christi natalem prae-
parare efficax est. Inde quomodo ad diem ju-
dicii nos praeparemus disseritur. Tantem pul-
cherrima similitudine humanae calamitatis,
post quorumdam locorum mores taxatos. finis
imponitur.*

M nime dubito, ornatissimi Auditores, quin ve-
'druni nonnulli mirentur, cur ecclesia hanc potis-
'in. un cv. ingelicnm narrationem hodie nobis pro-
l "n d. quae nec lempori accomodala esse videtur,
nec adventui Domini, quem hodie agere incepimus

convenire? Duos enim adventus Domini ac serva-
toris nostri lillerae sacrae nobis commendant : li-
num in humilitate: alterum in majestate : ac prio-
rem praecessisse jam credimus ; posteriorem o-
nmino futurum minime dubitamus. Jam vero cum
pia mater nostra ecclesia catholica, a Spiritu san-
cto edocta, non posteriorem, sed priorem adven-
tum hoc tempore veneretur, el colat; tamen illam
evangelii paricm inter sacrorum solemnia recitari
audivimus, in qua signa non prioris, sed postero-
ris adventus continentur. Itaque adventum prio-
rem ecclesia commemorat, el evangelium hodie-
num explicat posleriorcm. Quamobrem non solum
hodie ipsa evangelii verba explicanda erui)t : sed
etiam breviter exponendum, quo consilio majores
nostri, viri sapienlissimum hoc evangelium po-
tissimum publice in ecclesiis decantari voluerint.

Ut igitur ad explicationem evangelii veniamus,
posleaquam Dominus diu jam de excidio urbis
Ilicrosolymnc verba faccrat. ut ex capite vigesimo
primo Evangelii secundum Lucam inlelligi potest,
paulalim ad excidium orbis totius explicandum
descendit: Interitus enim praeclarissimae, cl ma-
ximae illius verbis, orbis universi interitum sine
dubio designavit. Asseruit vero Dominus, horribi-
lia quaedam signa orbis casum, cl judicium extre-
mum antegressura. *Erunt signa, in sole, el luna,
cl stellis, et in terris pressura gentium prae con-
fusione sonitus maris, et fluctuum, arescentibus
hominibus prae HmorenXam et vii lutes coelorum
movebuntur.* Itaque lotus orbis signa dabit, in coe-
lo sol obscurabitur, luna non dabit lumen suum,
el stellae erunt decidentes; Supra coelum virtutes
coelorum, hoc est. Angeli (ut b. Hieronymus in Mat-
thaeum, Ambrosius in Lucam, Augustinus cl Ilcsi-
chium docent) commovebuntur : In lerrra homi-
nes pressuras patientur, atque arescent prae limo-
rc: in mari denique fluctus atque undae in immen-
sam altitudinem excrescent; quiddam maxime hor-
rendum insonabunt. Esi vero maxima quaestio, ac
pene inexplicabilis, ad quem modum, el quando
ista fient? Nam b. Hieronymus et Chrysoslomus

solcm cl lunnm obscur.md.nn csso ronscnt, non quia lumen atrillenl : sed quia cum claritate corporis Christi, quod lum aderit praesens, el conspicuum comparata , lucere omnino non videbuntur. Neque ab eorum sententia nullum absunt b. Hilarius, alique nonnulli. Verum, Auditores, sancti isti Patres nostram quaestionem minime dissolvunt: Siquidem ipsi solum de eo tempore loquuntur, quo Liberator noster in nubibus coeli loti orbi conspicuus apparebit : solis vero el lunae globi lumine privabuntur, atque delicient etiam antea , quum Deus in nubibus coeli gloriosus appareat, alioquin signa adventus Domini dici non possent. Nec enim Domino praesente ad eum ab aliis sanctis hominibus inlci noscendum signis indigebimus; Erit enim ipse omnium pulcherrimus , el clarissimus. El quemadmodum Sole exorto, eliamsi tempore eodem Luno in coelo conspicialur, nemo quaerit, uter eorum globorum sil Sui , salis enim Sol excellentissimo suo fulgore.et claritate se prodit. Sic etiam non difficile erii tempore iudicii inter multa millia sancturum regem,et iudicem Christum ul alterum solem inter minora sidera dignoscere. Ad quem igitur modum anleipsum Domitii adventum sol obscurabitur, luna non dabit lumen suum , el stellae cadent de coelo? B. Augustinus in epistola octogesima, quae est ad Hesiclium, cl b. Ambrosius in capite vigesimo primo Lucae, ad tropos el figuras recurrendum putaverunt ; ul nomine solis,el lunae.et stellarum,Cliri-lum el ecclesiam, cl sanctos homines intelligamus.Sed quamquam haec ita se habent, cl secundum mysticum quemdam el spiritualem sensum vera sunt; tamen dubium esse non potest, quin etiam verus sol, cl vera luna obscurari, et deficere debeant, sicut vere gentes pressuram pallentur, el veri fluctus , cl verae undae mullo horribilius quam unquam antea resonabunt. Nam si cum rex indignatur atque ira succensus tamquam leo rugit per aulam,omnes famuli atque administri timent, cl tota regia conturbatur, quid futurum putamus cum summus, el polenlisslmus rex coeli, cl terrae , lot hominum criminibus ad iram justissimam provocatus omnes suas injurias unica die ulcisci consililuc? Quomodo tanto rege commolo non omnes res creatae pariter movebuntur?

Nam profecto maxime de casu stellarum omnino difficile est controversiam definire. Si enim dicere velimus , stellarum nomine accipiendos esse ignitos quosdam vapores , qui tanta habent cum stellis similitudinem , ul vulgo jam stellae cadentes dicantur, cavendum esi ne evangelio repugnemus: nam si evangelium do vero sole veraque luna loquitur: num consequens csl, ut non etiam de veris stellis loquatur? Quod si lania evangelii auctoritate permoli : stellas vere casuras in illa magna rorum peiturbatione affirmemus, slalum occurreret infinita turba mathematicorum , a quibus nos expedire nullo modo poterimus*, siquidem ipsi quasi stellarum magnitudinem dimensi essent,vociferabuntur,cl clamabunt,stellas cadere non posse super terram : nam cum nulla sil fixarum , el non errantium stellarum tam exiqua , quam terrae magnitudinem lopgc non supcrcl, si vel una ex

minutissimis caderet.totus orbis terrarum eam excipere nun posset. El quamvis mathematicorum decretis obiicere possemus, magnum Basilium, b. Cbrysoslomurn, Ambrosium,cl virum longe doctissimum Augustinum, nec non alios permultos, qui stellas omnes.uno solis globo excepto a lunae magnitudinem superari contendunt ; ex quo **lii**, ul niullo majori ratione stellae omnes a terrae magnitudine supercnlur. Nam unam mulio el mathematici confitentur: tamen quia non proplerca mathematici conquiescerent, neque nos cum illis coilendcrc volumus, idcirco unuin e duobus omnino dicendum est, vel stellas veras hic quidem accipendas csscjsed eas non vero ac proprie casuras, sed dumtaxat metaphorice ; quia nimirum lumine penitus orbatae jam non amplius esse in coelo,sed ex eo cecidisse videbuntur. Id quod nullis Theologis Ductoribus video placuisse. Velul, quod **mi** **lii** multo magis placet, ul fatear aperte quam sentio , quaestionem istam antequam signa illa appareant , definiri non posse , ita ul nostrae ignorantiae confessio sil nostrae sententiae explicatio: Ea siquidem,quae Dominus de futuro iudicio,de mundi interitu, cl sign s praccddenlibiis disputavit, omnia prophetica sunt. Dicta vero Prophetarum **il** proprium habent, ut antequam impleantur nihil fere aliud , quam aenigmata sini : impleta vero ab omnibus inlelbganlur. Praedixit Dominus excidium llierosulymae: venient, inquit, dies *in te, et circumdabunt te inimici tui vallo* , etc. El nunc quidem, quia vaticinium impletum est, omnes intclligunl, dies illos a Domino praedictos fuisse anno quadragesimo ab obitu Salvatoris: inimicos vero Judaeorum , qui Jerusalem caede . cl incendio vastaverunt, fuisse Titum . et Vespasianum Romanorum Imperaturos. Al vero . si antequam vaticinium impleretur, aliqui expositores accessissent, el unus dixisset: Dies isti a Domino praedicti posl unum mensem advenient; alter vero, non,sed post centum annos.Pari ratione de hostibus Judaeorum unus dixisset: Assyrii erunt; alter. Persae erunt. non Assyrii: Tertius, Romani erunt, nuine omnes ridiculi . el divinatores putius , quam expositores esseoi?Al nunc post eventum rei omnia perspicua, el facilia sunt. Intellexerunt hoc prisci illi patres sanctissimi , atque eruditissimi homines , ac proplerca parum omnino solliciti fucrunt. An stellae vere cadere possent, cl ad quem modum coeli lumina obscurabuntur : quod idem feccrunt in tempore illo invcslicando, quo haec futura sunt. Nam cum Lactantius anno ab orbe condito sexies millesimo iudicium futurum , cl post mille annos a iudicio orbem lotum destruendum consuerit: alii vero, ul b. Augustinus auctor csl, post quadringentos: Alii posl quingentos : alii posl mille annos ab ascensione sua Dominum ad iudicium descensurum existimaverunt.Saucii illi patres Hilarius,Ambrosius, Hieronymus. Chrysostomus . Augustinus incredibili consensione diem illum sein non posse affirmaverunt.Nec enim csl *nostrum nosse tempora. vel momenta, quae Pater posuit in sua potestate, cl quae nemo scit. neque angeli Dei. qui semper vident /aciem patris, qui in coelis csl. Ei quemadmodum illi qui annos quadringentos, vel*

quingentos , vel mille ab ascensione Domini defini-
 erunt, decepti sunl, evenitis, et experientia do-
 cui(;sic omnes alii decipientur,qui tale aliquid de-
 finire lentaverint. Nonne haeretici Lutheran! ante
 annos ferme quadraginta, el Vilcbcrgae, et alibi,
 ui spiritum prophetiae accepisse demonstrarent,
 jam jam diem Dumini instare praedicabant?el cer-
 tum etiam quemdam diem, quo iudicium esset fu-
 turum definire non verebantur? nonne jam pleri-
 que proplcrea, neque domos aedificare , neque a-
 gros colerc:sed solum ad eum diem se comparare
 volebant? ei tamen finita dies jamdiu praeteriit, el
 prophetae mendaces inventi sunl. *De fine autem
 temporum*, inquit d. Hilarius in .Matthaeum scri-
 bens, *curam sollicitudinis nostrae ademit, diem
 illum dicens, nomini esse cognitum*. Et beatus
 Ambrosius libro quinio de fide, capite octavo. *N'on
 prodest*, inquit, *scire, sed metucrc.quod futurum
 est: Scriptum est enim : Noli altum sapere . sed
 lime*. Beatus vero Chrysoslomus scribens in Mat-
 thaeum, *quod*,inquit, *dixit, neque angeli sciunt,
 repressit cos, ne scire vellent, quod angeli ne-
 sciunt. Eo vero quod dixit: neque filius, non so-
 lum a discendo , sed etiam a quaerendo prohi-
 buit*. Denique, ut alios omittamus , Augustinus ad
 llesichium scribens: *Libenter*, inquit, *nesciamus,
 quod nescire nos Dominus voluit*. El libro deci-
 mo octavo de civitate Dei capite quinquagesimo
 tertio. Omnium, inquit, *de hac re calculantium
 digitos resolvct,cl quiescere jubet,qui ait non est
 vestrum scire tempora, vel momenta, quae Pater
 in sua posuit potestate*.

Quae cum ita sint,quis explicet quorundam im-
 pudentiam singularem? Christus clamat : *non est
 vestrum scire tempora, vel momenta, quae Pater
 posuit in sua potestate*. Ei: *vigilate, quia nescitis
 diem, neque horam*, El: *de die autem illo nemo
 scit, neque angeli in coelo, nisi solus Pater*. Con-
 filetur Hilarius,confitetur Chrysoslomus,confitetur
 Augustinus,omnes patres, omnes doctores, omnes
 angeli confitentur,se magna illa momenta nescire,
 quae Pater posuit in sua potestate; ct quidam su-
 perbissimi vermiculi tempora isla,cl momenta de-
 finire non erubescunt? Itaque, auditores,si in He-
 li un quemdam, non Prophetam ecclesiae, sed Ra-
 binum Synagogae, el in alios ejusdem generis
 somniatores incideritis, qui certos annos consum-
 mationis sacculi definire voluerunt, eos me aucto-
 re deridete, atque contemnite. Omnes vero mayo-
 rum, el patrum nostrorum sobrietatem, el sapien-
 tium imitantes, haec omnia, quae Dominus de po-
 steriore adventu suo praedixit, omnino futura esse
 credamus. Ati quem autem modum; ct quando im-
 plenda sint, id vero Domini cognitioni , atque in-
 telligcnliae concedamus, ct nostram scientiam ef-
 fugere aequo animo patiamur.

Sequitur, *ct tunc videbunt filium hominis ve-
 nientem in nube cum potestate magna el maje-
 state*. Signis vero illis tamquam pr.icnunciis qui-
 busdam ante suum adventum praemissis, cum ma-
 ximo fortiusorbis stupore apparebit in aere summus
 Hic Juck x vivorum,ct morluorum-.lantoque lumine
 et splendore quasi vestitus erit, ut soli.cl lunac.el
 (imbtB coeli luminibus tenebras offundat.Veniet

voro in majestate, hoc est, in majori statu, quam
 antea venerit: Is enim qui quondam cum maxima
 humilitate, ct abjectione venit, cutn maxima pole-
 stale cl majestate veniet.El qui aliquando solus de
 coelo descendit, tunc mullo , magnoque comitatu
 stipatus descendet: ct qui olim, ut reus ab homi-
 nibus iudicandus. advenit: tunc, ut aequissimus,
 el potenlissimus iudex omnes homines iudicaturus
 adveniet: el qui jacuit contemptus in stabulo, se-
 debit gloriosus in nube: ct angeli, qui in priori e-
 jus adventu lacti canebant:*Gloria in excelsis Deo,
 etc*. In posteriori horrende insonabunt ; *Surgile
 mortui, venite ad iudicium*.

*His autem fieri incipientibus, respicite, et le-
 vate capita vestra: quoniam appropinquat re-
 demptio vestra*. Perditi quidem, ct facinorosi ho-
 mines. qui male sibi conscii sunl, his fieri inci-
 pientibus non audebunt in coelum respicere: sed
 in humum, quam semper dilexerunl, oculos suos
 defigent, contabescent, arescent, delicient prae ti-
 more; quoniam appropinquat condemnatio eorum.
 Vos vero, qui thesaurum vestrum in coelis posui-
 stis, qui adventum istum semper desideravistis,
 quos fides, el opera securos efficiunt, respicite, ct
 levate capita vestra: cl quantum in aliis metus, ct
 odium crescit, lanium in vobis spes cl desiderium
 augcalur. Appropinquat enim plena , cl perfecta
 redemptio vestra: *ut jam tandem videlicet refor-
 metur corpus humilitatis vestrae configuratum
 corpori claritatis suae*. Vos inquam , qui *intra
 vos gemebatis, adoptionem expectantes filiorum
 Dei*, redemptionem corporis vestri, respicite jam,
 cl levate capita vestra; quoniam appropinquat re-
 demptio vestra, qua corpora ista ab omni corrup-
 ptione, el mortis injuriis vindicentur.

*El dixit illis similitudinem: Videte ficulneam,
 el omnes arbores, cum producunt jam ex se fru-
 ctum, scitis quia prope est aestas: ita et vos cum
 videritis haec fieri, scitote quoniam prope esi re-
 gnum Dei etc*. Foecunda plane sunl haec verba,
 auditores: nam cl historicum, ct parabolicum, el
 moralem sensum recipiunt. Juxta historiam, sicut
 folia, cl flores, cl fructus arborum, signa sunl vi-
 cinae aestatis: sic etiam solis ac lunae obscuratio,
 stellarum, el siderum casus, maris ac linctuum so-
 nitus, cl gentium in terris pressura, ac metus, si-
 gna sunt obitus mundi, cl futuri iudicii. At vero
 juxta parabolani novum signum superioribus Do-
 minus addidit, conversionem scilicet Judaeorum.
 Quid enim ficulnea in scripturis, nisi populum he-
 bracorum significat? *Habebat quidam arborem fi-
 ci plantatam in vinea sua*, ait Dominus, *el venit
 fructum quaerens in illa, ct non invenit, etc*.
 Quam parabolam Dominus, ul b. Ambrosius, et a-
 lii patres exponunt, sine ulla dubitatione de lie-
 bracis dixit. Rursum maledixit ficulneae, ul Mar-
 cus capite undecimo auctor est, quod in ea fru-
 ctum quaerens nihil praeter mulla folia invenis-
 set:quo loco ficulneae nomine Synagogam Judaeo-
 rum intelligendam esse, nemo est, qui dubitet:
 sciebat enim Dominus non posse tunc ficus in fi-
 culnea inveniri: non enim erat tempus ficuum, ul
 ipso, Marcus cvangelista testatur: sed aliud quae-
 rebat, aliud desiderabat: quaerebat ficus in arbore

desiderabat opera bona in Synagoga. *Polia erant* inquit August. in psalmo 34. de hac ficulnea loquens, *et fructus non erant, verba erant, et facta non erant. Vide in verbis numerositatem*, et in factis sterilitatem. Aline etiam Nalhanacli Dominus ait: cum *adhuc esses sub ficu*, hoc est cum adhuc sub umbra Synagogae degeres, et nihil de Messia audivisses, *vidi te*. Denique, quod in canticis canticorum legimus: *ficus protulit grossos suos*, quis ambigat ad populum hebraeorum etiam reterendum? Hinc enim sumit sponsus argumentum suasionis, vel sponsa properet venire ad vineas, quia ficus jam protulit grossos suos. et in posterum meliora succedunt; grossi enim ficus quaedam sunt: sed vice futurum oriuntur, et tamquam ad nihilum utiles immaturae cadunt, et dani locum malurandis. Grossi igitur quos perpetuo protulit Synagoga, opera inutilia, acerba; quin etiam pernicioosa, et venenata fuerunt vel saepius repelua idololatria, ut caedes omnium Prophetarum, vel ipsa impia, et delectanda Christi Servatoris [occisio. Ille enim fuit omnium postremus, et grossissimus nique acerbissimus grossus. Tunc impleverunt mensuram peccatorum suorum: tunc impleta est malitia urbis Hierusalem. Atque propior hunc ultimum grossum, dixit Dominus cultori vineae: ecce *tres anni sunt, ex quo venio quaerens fructum in ficulnea hac*. Veni tempore Patriarcharum, veni tempore Prophetarum: veni tempore Messiae: et nihil unquam, nisi grossos inveni: *succide ergo illam, vel quid, etiam terram occupat?* Cullor vero adhuc annum unum, hoc est, tempus aliquod impetravit, donec Apostoli quoque circa eam foderent, et mitterent stercora, hoc est, in oculis Iudaeorum peccata ipsorum ponerent, et lum cum nulla jam esset spes conversionis. misit Dominus operarios suos, Titum et Vespasianum. et radicatus eam evulsit: et ramos ejus per omnem orbem terrarum disiecit. Vere igitur populus hebraeorum ficulnea fuit, quae bona licet Patriarcharum radice prodierit, numquam tamen in alium proficere, numquam se humo allollicre voluit, numquam radici respondere proceritate ramorum, generositate futurum fecunditate fructuum: sed perpetuo humilis, fragilis tortuosa, nodosa fuit, et informes alique accibus grossos pro pulchris, et odoratis floribus lili. Sed in line nihilominus temporum *reliquiae salvae fient*. Cum enim plenitudo gentium intraverit, et ipse Israel licet olim incredulus convertetur. et lunc linis mundi et Christi indicium erit in foribus. *Ab arbore igitur fici discito parabolam: cum ramus ejus tener fuerit, et folia nata*, huc est, cum ficulnea illa in adventu meo propter suam incredulitatem arefacta iterum virescere, et frondescere incipiet, et durae illae cervices Iudaeorum mollescent, et leni iugo meo subiiciantur, scitote quoniam prope est aestas: illa, inquam, aestas, in qua messis fiet, et bona frumenta in horreum Domini recondentur, paleae autem et zizania igai incxlinguibili cremabuntur. Haec igitur de parabola.

Quid tandem et nos ex hac sententia utilitatis referemus? .Mullum omnino, nudiores, si illud diligenter perpendamus, quemadmodum communis mundi perturbatio, alique interitus, felix et faustum

signum est communis omnium sanctorum gloriae et felicitatis: sic etiam singulares uniuscujusque nostrum temporaneas calamitates, et aerumnas, signa faustissima esse perpetuae uniuscujusque nostrum prosperitatis, et pacis. O nos felices, si rem islam intelligere possemus? Rē: siquidem ejus ignoratio id in hominibus efficit. it lunc ipsi dolent, cum est maxime gaudendum et tunc saepe gaudeant, cum omni jure esset dolendum. Accipite similitudinem a segetibus, et arboribus. Cum frumenta in arvis ab agricolis seminata sunt quam obsecro, hiemem vos vestris segetibus desideratis? Adolescentes fortasse, qui magis debus ludis, quam de segetibus solliciti sunt, hiemem lotam serenam et dies claros et temperato calore blandos, sine pluviis, sine ventis, sine glacie, sine nivibus optarent: nimirum ne deambulationes et cursus, et ludi eorum diebus feriatas impedirentur. Verum ista serenitas hiemis, ista calor intempestivus, segetibus non modo non conferret: sed etiam vehementer obsesset. Continuo namque exorirentur, radices non facerent, neque aliud, quam herbas. et paleas suis cultoribus parerent. Quocirca sapientes agricolae malunt in hieme frigora, et glacies, et nives, et pluvias, quam diuturnam et male blandam ac lepidam serenitatem. Intelligunt enim hoc pacto segetes cohiberi, ne ante tempus exoriantur; sed primum longas, et firmas radices figant: deinde tempore suo fruges uberrimas, et optimas fundant. Nos omnes, Auditores, segetes sumus in agro mundi hujus seminatae, vel aliquando bonum frumentum efficiamur, et in horreum Domini messorum, hoc est, Angelorum manibus recondamur. Ac praesentis quidem vitae tempus lotum est hiems: aestas vero paulo post sine dubio consequetur. Quid igitur si sapimus, optare debemus? Nonne pluvias? nonne glacies? nonne nives? *Omne gaudium existimate fratres, cum in varias lentiones incideritis*. Ergo cum omnia prospere in hac vita succedunt, nobile gaudere, nolite extolli. *Divitibus hujus saeculi praecipue*, inquit Paulus, *non sublime superere*. Suspecta sit nobis ista ubertas, et non naturalis serenitas: ne forte in aestate paleae sine frumento inveniamini, ac proinde colligamini in fasciculos ad comburendum. Contra vero, cum undique spirant aerumnae, pluviae imbres tribulationis, irruunt venti calamitatis. dicite vobis ipsis; faustum est hoc signum, turbida alique horrida hieras laetam, et divitem aestatem nobis adferet. Aspicite liberatorem nostrum Jesum Christum, ipse granum frumenti pro nobis fieri, et in hac terra voluit seminari: quam quaeso hiemem expertus est? Num vel unum diem lactum et serenum habuit? Nonne omnia venti, et pluviae persecutionum et tribulationum sibi vendicarunt? Sic oportuit Christum pati, vel cresceret postea, non solum in spicam; sed etiam in arborem magnam, et longe maximum fructum adferret. Sic igitur et nos cum similem hiemem experimur, gaudeamus et exullemus, quoniam messis vestra copiosa in aestate erit.

PARS ALTERA

Exposuimus, vel perstrinximus potius evange-

lium: restai nunc ul cur hoc tempore proponatur, breviter vidcamus. Hujus rei tres praecipue causae mihi esse videntur: primum enim eiun diem jam agere. el celebrare incipimus, quo liberator generis humani nostrae carnis mortalitate induitis ad nos renit; quia vero nihil majestatis, nihil amplitudinis, nihil excellentiae singularis in hoc primo adventu prae se ferre videbitur, quin potius more caelerorum infantium parvulus, imbecillis, nudus vagiens, prodibit in lucem, in praesepti collocabitur, super foemim jacebit; nullus apparatus, nisi rusticanus, nulla lapelia, nisi lolae araneorum; nulli famuli, et administri, nisi bos et asinus circa illum apparebunt: Quis obsecro, sibi facile persuadebit, eum et regem, et Deum et verbum ei sapientiam esse? Ul igitur non nos lunc humilitas ejus offendat, ejus nunc nobis majestas, et gloria praedicatur. Et ne huic cum ul unum de turba, conlcmnamus. mullo ante nobis praedicatur, cum judicem orbis terrarum esse futurum, venlurtimque in nubibus coeli eum potestate magna, et majestate. Alque hacc quidem esi rallo prima.

Porro allcra ratio ex illo sumitur, quid ea signa adventos Domini, quae in hodierno evangelio continentur, tametsi vere ac proprie posterioris adventus signa sint: tamen secundum quamdam myslicam. ac reconditam intelligentiam, ad priorem quoque eventum referuntur: Siquidem in die natali Domini sol obscuratus esi, et luna non dedit lumen suum, ei stellae de coelo lapsae sunt, ei virtutes coelorum molae sunt, nec in terris defuit pressura gentium prae confusione sonitus maris, arescentibus hominibus prae timore. Quid enim sol. nisi Christum signifient? qui est *lux vera, quae illuminai omnem hominem venientem in hunc mundum*. El quem jurc ac merito solem justitiae nominamus? Iste igitur sol obscuratus est. cum Verbum carne circumdatum mundo apparuit. Quae major obscuratio cogitari potest, quam ut creator, el Dominus ita lucem suae majestatis abscondat, ul opificium, el mancipium esse videatur? Verum enimvero, quomodo sol, cum nobis deficere videtur lumen suum neque amittit, neque remittit: sed illud dumtaxat abscondit; sic ei Dei verbum cum caro factum est, non esse desiit, quod erat: sed esse coepit, quod non erat: neque lumen divinitatis in eo defecit, sed solum obscura nube carnis humanac contectum, alque opertum fuit. El quemadmodum solem adversum, si nulla nube tegatur. intueri non possumus, ciisque radiis acies nostra sensusque vincitur: sic el verbum usque ad diem obscuracionis suae propter nimium fulgorem quom ex se emittebat, cerni non poterat, vereque lunc erat Verbum apud Deum, hoc est, In sinu ei corde Patris pevilus abditum, ac reconditnn. nl ab oculis mortalium videri non posset. At ubi *Dominus super nubem levem*, juxta Prophetarum vaticinium ascendit. el humana carne vestitus vim illam divinatorum radiorum continui!. ei nobis faciem suam nube interposita obscuratam ostendit: Tunc vidit omnis caro salutare Dei. Nam *in terris visus* est. et cum *hominibus conversatus est*. Ecce igitur vobis obscuracionem solis. Caelorum lunae quite in adventu Domini nunc dedit lumen suum,

quid nisi coelum fidelium, cccclsinmqc designat? Ul enim luna modo magna, modo pnrva, modo nulla videtur; ita ul sapiens dicat: *stultus ut luna mutatur*: sic ei ecclesia modo decrescit, modo brachiis orbem pene lotum complectitur, modo contrahitur, in angustumque deducitur, quod his nostris miserrimis, calamitosisque temporibus videre cogimur vel inviti. El quemadmodum luna luce lucet aliena, ei radiis solis accensa convertitur: sic el ecclesia, quicquid gratiae, quicquid decoris quicquid luminis habet, id lotum a Christo liabcl. qui sol justitiae, ei appellatur, et est. Haec igitur luna, quae in oriu Domini ac Servatoris nostri lumen non dabat, ecclesia coetusque fidelium est: Numquam enim minor ecclesia fuit, numquam obscurior. numquam vilior, numquam abjectior. Tunc enim excepta Palaestina, quae exiguus angulus orbis terrarum est, ubique idola regnabant, lotus orbis in tenebris errorum densissimis versabatur. El ille ipse angulus, de quo oUm Propheta canebat: *holus in Judaea Deus, in Israel magnum nomen ejus*, circa Domini natalem diem, parlim erroribus Sadducaeorutn, parlim moribus parum probatis, ei il igitiosn vita Pharisaeorum el sacerdotum ita corruptus ei depravatus erat, ut nihil pristini decoris ac luminis habere videretur. Nulli tunc Davidos, aut Ezccchias: nulli Aarones, auEleazari; nulli Eliac, aut Isaiae invenichanlunsed roges prophani sacerdotes sacrilegi, ei Prophetarum mendaces Hierosolymis erant. Vere igitur lunc luna, hoc est. fidelium congregatio, non dabat lumen suum. Nec immerito, auditores; nam adveniente Domino vetus ecclesia moriebatur, ei nova nascebatur. Itaque novilunium erat el luna cum sole conjungebatur, ac propleren exigua ac pene nulla vidcbalur. An est quisquam, qui hoc ignoret in novilunio lunam pene nullam videri?

Sed fortasse a vero non aberraremus, si virginem Dei matrem lunam istam esse diceremus: de ipsa enim ecclesia cam. *Pulchra ut luna, electa ul sol*. Numquid enim obscurata non fuit liacc luna, cum tam excellens focmina. lam singularis, cujus pectus domicilium erat omnium virtutum, ei quae singulari privilegio mater, ei virgo cral: nec non Dei patris filia. filii mater. Spinus sancti sponsa, angelorum Regina, orbis Domina, decus humani generis, qualem alteram mundus omnino non habuit, nec habebit: cum inquam, talis foemina gloria foeminarum ab hominibus non agnoscebatur, nec ul par oral, colebatur: quin potius despiciebatur. el contemnebatur, ei cum Deum gestaret in utero, in stabulum abjectissimum sc recipiebat? Cum inter tot peregrinos ei soli fortasse in diversorio locus non esset? Itaque luna non dabat lumen suum. Nunc quidem haec luna defectum non patitur: nam el ipsa in omnem terrain radios suos diffundit, ncc est *qui sc abscondat a calore ejus*: Ubique terrarum suscipitur, colitur, adoratur. Sed tunc, luna non dabat lumen suum.

El stellae cadent de coelo. Porro stellarum casus in adventu Domini maxime perspicuus fuit: nam usque ad aerem istum terrae proximum stella quaedam maximi fulgoris lapsa est, e/ Magis ex Perside venientibus palatium regis pauperis de-

monstravit. *Ecco.*, inquit, *stella quam viderant in Oriente, antecedeat cos usque dum veniens staret supra iibi crut puer. El virtutes coelorum movebuntur.* Ü quam aperte hoc signum apparuit quando, ul d. Locas testatur, *subito facta est cum angelo multitudo militiae coelestis laudantium Deum, et dicentium.*, *gloria in altissimis Deo, et m terra pax hominibus bonae voluntatis!* Postremo full in terris pressura genlium, prae confusione sonitus maris: Mare siquidpm nihil est aliud, quam mundus, sive perdili illi homines, qui mundi nomine in sacris litteris designari solent. Quocirca b. Augustinus psalmum nonum el trigesimum exponens: *Hoc saeculum*, inquil. *mare csl. habid enim amaritudinem noxiam, habet /luctus tribulationum, tempestates lenlalionum: habet homines velul pisces de suo malo gaudentes, el tamquam se invicem devorantes.* El rursus in psalmum nonagesimum .secundum. *Navicula.* inquil, *ecclesia est, mare saeculum: venit Dominus ambulavit super mare, cl pressit /lucius. Quomodo ambulavit Dominus super mare! potestates cl reges crediderunt, cl subjugati sunl Christo.* Illoc est igitur mare, quod quidem num oriente Christo lurbalum non est? Audile. quid b. Matthaeus evaigelistas dicat: *audiens autem Herodes, nempe natum Christum, turbatus est et omnis Hierosolyma cum illo.* Ecce vobis mare, lurbalum: ecce fremitum resonantium undarum: *tuibatus est.* inquit, *Herodes, et omni Hierosolyma cum illo.* Hinc vero stalim pressura genlium in lerris subsecuta esi: An non foil in lerris pressura gentium prae confusione sonitus maris, quando Maria cl Joseph pene arescentes, prae limore intempesta nocte fugam arripere, el in Aegyptum concedere compulsi sunt? El quando Magi ab angelo admoniti per aliam viam in Persidem redierunt, ul eam tempestatem evaderent, quam Herodes excitabat, nonne oral in lerris pressura genlium prae confusione sonitus maris? Postremo cum tot millia innocentium puerorum insanientis Herodis jussu caesa sunl, el loi parentes, loi maires, toi nutrices in luclu, cl squalore fuerunt. cl quanta esset rabies turbati maris probe expertae sunl, nonno erat in lerris pressura genlium prae confusione sonitus maris cl fluctuum, arescentibus hominibus prae limore? Quae cum ita sini, planum jam esse arbitror, signa, quae in hodierno evangelio continentur, tametsi proprie ad posteriorem Christi adventum referuntur: tamen ad priorem etiam aliquo modo non male, nec inepte referri.

Sed jam ad tertiam, el postremam rationem veniamus: cum hoc tempus sil quasi quaedam longa vigilia, el tamquam parasceve, ad nata em Domini diem probe celebrandum instituta. ralis ipsa exigere videbatur, ul illud evangelium Ecclesia nobis proponeret, quod maxime essei utile ad Christianorum animos praeparandos. El quid obsecro utilius, quam futuri iudicii cogitatio? Ea namque timorem sanctum in animis inscribit, a peccatis revocal, ad poenitentiam cogit, in ofllcio continet, torporem expellit, diligentiam excitat, vigilantem denique, ac solei leni hominem facit. *Si mente*, inquit, b. Ambro. *cernerent homines peccatores,*

quale iudicium imminet mundo, sensus humanus non dispergeretur vanitate saeculari. si non infidelitate gravaretur. El sane, Auditores, quis munus extendere ad quodlibet flagitium perpetrandum auderet, quis non vehementissime perhorresceret, si semel attente cogitaret, quam severum iudicium nobis immineat, el quam accuratam et minutam rationem de omnibus verbis, factis, cogitationibus, omissionibus aequissimo el polentissimo Iudici reddere debeamus? Unusquisque nostrum. si proprii capitis causam apud severum aliquem iudicem certo die diccre, el eo ipso die senlenti, vel vitae, vel mortis audire deberet, quid obsecro ageret? Imo vero quid non ageret? Quid non moveret? Quid non lentaret? O quam sollicite ac diligenter quaeret testes innocentiae suae? O quanto studio amicos el patronos, praesertim nobiles, cl gratiosos, qui apud iudicem, vel gratia, vel auctoritate valeret, sibi compararet? O quam saepe, et attente meditaretur causam suam, el rationes alque argumenta excogitaret, quibus innocentiam suam iudici persuaderet? Certe non donnirel, non torperet, neque spatium ei supercsset, quod in ludis, el amoribus poneret. El quorsum tandem haec omina? quo lanius apparatus? Ianlae sollicitudines, tantae curae, tantae contentione^ tendunt? Fortasse, ul non moriatur? Non sane. Quo igitur? Ul non tam cilo moriatur. Nec enim mortem exadere. quod lieri non potest: sed ad paucos dies eam dii Terre contendit. Cum igitur hodie iudex ipse non per praeconem, sed per scipsum iudicium formidabilissimum brevi futurum pronunciaverit? el ad ipsum coram loto orbe nos omnes citaverit, el in eo non de fundis, non de stillicidiis, non de limitibus agrorum; sed de sempiternis cruciatibus interilique perpetuo agendum sil, quis non intelligit, quanto jure nos formidare, el non dormire, neque otiari, sed studere atque contendere debeamus, ul parati ad illud inveniamui?

El quid tandem imprimis necessarium esse censelis, ul ad illud bene nos praeparemus? Ego quidem, Vudilores, diu super hoc cogitans, et multa volvens, ac revolvens animo. laudem illud serio apud me statui. nihil nobis magis in hac re nocere, quam crapulam, quam amorem carnalium voluptatum. Cur hodie, cum de iudicio agitur canitur nobis ex Apostolo: *non in comessalionibus, et ebrietatibus. non in cubilibus et impudiciis: sed induimini Dominum nostrum Jesum Christum!* ICIir ipse Dominus siinulatque de iudicio illu formidabili locutus est, stalim subjungit: *attendite vobis, nc forle graventur corda vestra in crapula, cl ebrietate, el superveniat in vos repentina dies illa!* El quid ex iis omnibus iudicare possum, nisi comessaliones el ebrietates, maxima omnium malorum, fugiendas esse. si laeti el securi ante filium virgines apparere velimus? Ratio deinde nonne el ipsa hoc docet, nulla re magis corda hominum gravari, el omnium bonorum oblivisci, quam cbrielalale? Existai hie aliquis contritus. compunctus, qui conceperit vitam mulare: nonne si hac nocte adeal convivium non sobrium, gravabitur rursus cor ipsius, cl vini copia spiritus conceptos exlinguat et rursus garrire, insanire, aliis detrahere, scurrilia

cl impudici verba loqui, cl carnis titillatione nd libid'OCm incilari *incipiet, sicut* antea ? O quam mullos perdii,et ad gehennam trahit ista amarissima delectatio? Accipite brevem similitudinem humanae calamitatis, cl finis orationis sil.Currebat quidam per agros , ct casu quodam incidit in horrendum quemdam puteum: verum dum caderet alio meliori casu manibus extensis, arbusculam quamdam apprehendil.quae de pariete putei illius prodibat: tum vero pedibus super eam compositis lotus perterritus, coepit respicere, ubinam esset : cl primum influens puteum profundum,vidit horribilem quemdam draconem, orc,cl naribus.cl oculis ignem spiranlem, qui non dormiebat: sed pendentem hominem horribilibus oculis intuebatur,el semper inhiabat ad casum ejus. cl s6 ad cum devorandum praeparabat.Deinde ille miserrimus homo attollens oculos.nl videret,si forte ex parte superiori pateret effugium ; ecce videt ferocissimum lconem, qui rugiens,saevus nimis discurrebat circa puteum,el ipse quoque praedam illam expeclabal. Tum ille inops consilii attendere coepit,quam stabilem sedem naclus esset,el an diu super illam arborem stare posset. El *ecce videt* ad radicem ejus duos mures; unum album, alterum nigrum,qui perpetuo eam rodebant, et non parum aberat,quin radice corrosa lota arbor decideret in profundum. Videt quoque ex eodem foramine , cx quo arbor prodierat, quatuor aspides apparuisse , qui continuis bellis, cl contentionibus radicem concutiebant, cl non parum eam ad ruinam juvabant. Post bacc omnia adhuc suspiciens vidit (quod causa totius ruinae illius fuit) in ramis arbusculae paucos quosdam flores , cx quibus guttae quaedam mellis distdlabanl, lum ille omnium malorum, el periculorum oblitus, non amplius cogitans, quid eum in profundo exspectaret,neque cx parte superiori quid capite ejus immineret, neque arbusculam illam slalirn excidendam cl casuram esse . nihil horum cogitans, lotus hilaris, el jucundus effectus, dedit se lotum floribus illis colligendis, cl melli sugendu, quod cx eis profluebat. Haec est parabola nostrae miseriae: Huic miserrimo atque stultissimo homini similes sumus.Cecidimus omnes in hunc mundum, puteum calamitatum longe profundissimum: Intuemini, quaeso, qui infra nos lateat. Quis vestrum gehennam apertam, cl viva atque ardentia illa incendia, fidei oculis non videt? Quis non intuetur immanem illum draconem, qui sem-

per inhiat praedae animarum, nec aliud numquam cogitat, quam quomodo nos devorul?Aspicfto deinde, quid nostris capitibus impendeat ? An non attenditis illum de tribu Juda , cui inimici propter peccata facti sumus, semper rugientem, cl judicia sua super omnem pavorem formidabilia nobis comminantem? Et non parcet, mihi credite.in dic irae cl furoris sui; el qui nunc, dum vivimus , Agnus mansuetissimus est : idem post mortem leo rugiens, cl orribilis erit. Aspicite modo arbusculam, quam apprehendimus, intuemini firmitatem humanae vitae, an non videtis duos illos mures, album cl nigrum: diem ct noctem, qui semper rodunt, cl consument radicem vitae nostrae? El quis cos prohibcal?quis dormire faciat?Iluc accedit bellum perpetuum, et intestinum quatuor humorum , quatuor aspidum venenatorum,quos inclusos in pectore, cl in visceribus gerimus, qui vitam nostram diuturnam esse nullo modo patientur. Et tamen haec omnia mala , quae nos circumstant, nos miserrimi cl infelicissimi filii Adam , cl omni lachrimarum fonte plangendi, obhviscimur,non attendimus , non curamus, modo tenuissimos flores, cl modicam illam dulcedinem carpere possumus , quam vita ista fallacissima praebet. Sic gravantur corda in crapula, cl ebrietate,el curis hujus mundi; sic discndimus ad gehennam sine ullo numero. Pergit Anluerpiam , considerate studia mercatorum, videbitis eos ita inhiantes lucris, ita intentos melli divitiarum, ut numquam cogitent, an animam habeant? An sil iudicium futurum ? An reperialur gehenna? An sil Deus in hoc mundo? Iledile postea Bruxellam, considerate studia plurimorum adolescentulum , videbitis nonnullos ita ebrios amore carnalium voluptatum,ita insanientes rabie libidinum, ita vanos in vestibus , ita immoderatos in potu, ita offrenatos in verbis , ita dissolutos in studiis pielalis , ut non solum non cogitare , sed neque credere videantur quae de futuro iudicio,ct morte, cl gehenna sacrae litcrac praedicant.

Quare vos oro atque obicslor, per viscera Dei nosiri. per salutem animarum nostrarum , nolite claudere aures verbis salutaribus, nolite vobis obstruere viam salutis, nolite obdurare corda vestra. Abstinete a crapula cl ebrietate,quibus corda gravantur. el obdurantur: Accipite consilium dum licet. advocati nosiri Jesu Christi,ut cum aliquando Judicem secure videre possitis , quod nobis concedat, qui est benedictus in saecula. Arnen.

CONCIO IV

DE DOMINICA SECONDA ADVENTOS

T I I E M A

Quaccumque scripla sunt, nd nostram doctrinam scripta sunt, ut per patientiam
cl consolationem scripturarum spem habeamus. *Rom.* 15.

SYNOPSIS

*Occasio hujus sententiae Pauli declaratur. Soli-
citi pro salute proximi esse jubemur. Sacrae
Scripturae singularis excellentia. praerogati
va, et privilegio, quae accipit lum ab auctore,
lum a Materia quorum utrumque est Deus.
Quam utile sit nos hic tribulationibus exerce-
ri : Bonis semper malos esse admistos et con-
trarios : Deum justis vera , non terrena bona
largiri, quae melius in adversitatibus conser-
vari similitudine, exemplis,el historiis proba-
tur. Justos in adversis solamen percipere, aut
liberari, a simili docetur. Mundi et Dei diver-
sa visitatio cl consolatio cum Martyrum exem-
plis afferlur.Cur Deus quosdam tribulatos non
consoletur, variae, narrantur causae: tandem
gravi admonitione ad spem omnem in Deo col-
locandam concluditur.*

Sententia haec Aposlolica, quam hodie explica-
turi sumus.cx verbis praecedentibus ita dependet,
ut sine eorum cognitione inlelligi sane non possit,
nl igitur paulo altius repetamus. Bomanı, ad quos
Apostolus Paulus scribebat initio nascentis Eccle-
siae, parlim ex Judaeis , cl parlim cx Gentibus ad
Christi fidem conversi fiicranl;el quamquam omnes
Christum colebant, tamen adhuc nonnihil dissidii
inter eos craUudaei siquidem existimabant caere-
monias legis observandus, a cibis immundis absti-
nendum, ct judicabant,ac notabant tamquam legis
praevaricatores cos , qui non ita faciebant. Contra
vero alii in evangelio doctiores, cl in fide firmio-
res,nullum cibum tamquam immundum a Christia-
nis rejiciendum censebant, et colcmnebanl, ac
spernebant cos,qui judaizabant, tamquam imperi-
tos , el minus in evangelio instructos. Quid igitur
Apostolus facit? Ulrosque castigat, ct judaizantibus
quidem ostendit, nihil jam esse immundum,cl nos
per Christum ab observantia coere moniarum legis
esse liberatos: firmiores autem monet, ut libertate
Christiana atque cvanglica utantur quidem , sed
non in scandalum aliorum. Itaque ait, *Is qui man-*

*ducat , non manducantem non spernat, et qui
non manducat manducantem non judicet.* El
rursum ad infirmiores. *Tu quis es , qui judicas
alienum servum? Domino suo stat, aut cadil:sla-
bil autem : Potens esi enim Deus statuere illuni.*
Ad lirmiores vero.Si propter cibum frater contri-
staturjam non secundum charilalem ambulas,no-
li cibo tuo illum perdere, pro quo Christus mor-
tuus esi.Item ad eosdem. *Debemus autem nos fir-
miores imbecillitates infirmiorum sustinere . ct
non nobis placere. Etenim Christus non sibi pla-
cuit , sed sicut scriptum est, impropetia impro-
perantium libi ceciderunt super me. Quaecum-
que enim scripta sunt ad nostram doctrinam
scripta sunt.* Hoc est. non debemus ita nobis pla-
cere, ct in nostra probitate acquiescere,ut de pro-
ximo non cogitemus, sicut Pharisoci fecerunt.qui-
bus cum Judas diceret ; *Peccavi tradens sangui-
nem justum.* Hesponderunl illi: *Quid ad nos? Tu
videris.* Non ita faciendum est nobis: si Christus
ita facere voluisset, dixisset: ego justus sum: quid
mea referi si caeleri sint peccatores? Ego bene me
habeo.quid ad me si caeleri pereanlTNon ita Chri-
stus egit: sed dixit, *impropetia impropetantium
tibi ceciderunt super me.* Idquc non tam verb s,
quam factis dixit, cum omnium nostrum peccata ,
cl peccatorum poenas super humeros suos impo-
suit. Ita nos quoque facere debemus, quaecumque
enim patientia Christi , cl aliorum Sanctorum in
scripturis legimus, ea ad nostram eruditionem, cl
institutionem facere, existimare debemus : Ut hoc
modo *per patientiam el consolationem set iplura-
rum spem habeamus.* Eccc igitur vobis proposi-
tum b. Pauli, cl summam explicationis hujus loci;
Nunc paulo diligentius paries omnes hujus senten-
tiae consideremus.

Quaccumque scripta sunt. Nemini dubium esse
potest, quin Apostolus non de omni scriptura,sed
solum de sancta ac divina scriptura,loquatur. Cur
igitur tarn simpliciter ac gncralim ait: *quaecum
que scripla sunt ?* cl non potius ; quaccumque in
libris saciis scripla sunt? Num tot volumina juris-
consultorum,tot libri philosophorum,tot monuiucn-

la lit<oric"rum, st *ripla* non sunll'sunl quidem, Andilores. mullae scripturae aline, sed haec nostra quam jure cl merito divinam nominamus, ita omnibus aliis nullis nominibus praeslata, ul caeterae cum ea comparatae, ne scripturae quidem dici posse videantur. Radices tamen, et quasi foules quidam pnuolgiorum hujus nostrae scripturae duo sunt, auctor et materia.

Quis est auctor? Deus. Spin/U *sancio inspirati, locuti sunl sancti Dei homines*, ait Petrus: quae est materia? Idem Deus. Nec enim decebat ul Deus de alio, quum de se ipso scriberet; nenio siquidem praeco esse solet laudum inferiorum cl obscuriorum hominum, quam ipse sil, sed omnes viros magnos, 11 rebus gestis claros laudandos, cl ornandos suscipiunt. Itaque sicut Caesar rerum quondam gotarum commentaria ipse conscripsit; illa quoque Deus cum nomen haberet ullo modo se superiore, de quo merito scribere posset, de se ipso scripsit, cl historiis, legibus, vaticiniis, aliisque innumeris modis se Creatorem provisorem, Liberatorum, cl Glorificatorum generis humani demonstravit.

Porro oriuntur ex his fontibus privilegia singularia divinae scripturae sine ullo numero: Hinc enim antiquissima est. Siplurac caeterae etiam si sanctorum hominum sini, semper habent aliquid imperfecti: Nam ul vita cl mores sanctorum hominum, licet Deo placerent, cl merito laudabiles essent; tamen habebant aliquid semper, unde orationem Dominicam legere, el Deo dicere possent: *dimitte nobis debita nostra, etc.* cl Si *dixerimus, quia peccatum non habemus, ipsinos seducimus*. Ita etiam verba, et sermones eorum numquam ita perfecta erant, quin aliquid desiderari posset. Scriptura vero Divina, propterea quod Deum auctorem habet, cujus *perfecta sunt opera*, ejusmodi csl. ul nihil penitus habeat imperfecti, nihil ei detrahi, nihil addi. nihil desiderari possit. *Otiosum verbum* inquit, Basilius hornil. decima de opere sex dierum, *in scriptura esse, dicere, ingens blasphemia est*.

Neque solum perfectissima, sed etiam utilissima, cl omne genus eruditionis continet. Scientiae profanae tradant de pane lucrando; haec de regno coelorum acquirendo. Jurisprudentia conservat haecredilates el testamenta hominum: haec ipsum Dei testamentum et coelestem haeredilalem continet. Ars medicinae curat morbos cl aegritudines corporum: haec animae affectis, cl peccatorum vulneribus medetur. Naturalis Philosophia erigit hominem usque ad sidera contemplanda, haec hominem perducit usque ad siderum conditorem. Historiae profanae certarum urbium aedificationes, cl eversiones narrant, haec mundi lotius creationem el consummationem tradit. Habet humana sapientia suos Poeta*, qui versibus cl cantu animos oblectant: bobcl scriptura divina saucios Prophetas, qui psalmis el hymnis, cl canticis spiritualibus in hotinum pectoribus divinum amorem accendunt. Il bel illa graves oratores, qui quocumque volunt homines impellunt: cl hic non deest suus Ecclesiastes, el alii sapientes viri qui mullo gravius el s. dubius condonantur. Ilubcl illa postremo etiam

suos Grammaticos, qui elementa docent; el haec habet Apostolum, qui insipientes docet, quae sunt elementa prima cognitionis Dei. Merito igitur, ju-reque optimo sancta scriptura, quae omnibus scripturis excellit, el omnes continet, sola ab Apostolo Paulo scriptura appellata est. Quaecumque igitur in divinis voluminibus, ac praesertim ubi tribulationes foetorum explicantur, scripta sunt, ad nostram utilitatem, el eruditionem scripta sunt.

El quamobrem? *Ut per patientium el consolationem scripturarum spem habeamus*. Deus enim hac ratione gubernat ac regit vitam sauciorum, ut primum eos ducat in montem Calvariae, deinde in montem Tabor: primum eis tribuat materiam patiendi tribulationes, lentaliones pericula, corlamina, crucem, aerumnas, calamitates: Deinde eosde tribulatione eripiat cl consoletur; vel etiam in ipsa tribulatione, tanta spiritali laetitia cl voluptate perfundat, ut saepe malini eam molestiam cum ea consolatione, quam sine consolatione illa, de molestia liberari. Haec vero omnia, id est, patientia el consolatio sanctorum, ideo scripta sunt, ul nos elegentes sumus bono animo, cl ejusmodi exemplis eredi, atque animali, nullus tentationibus, aut calamitatibus numquam cedamus. Haec ita se habere, videlicet omnes eos, qui pertinent ad sortem sanctorum, aliquid passuros, el magnam consolationem, atque uberrimos fructus inde percepturos, testatur scriptura, testatur natura, testatur experientia. Quod dum verbis breviter expono, quaeso diligenter attendite: venient enim profecto omnibus usui hoc nostro calamitosissimo tempore, haec arma spiritalia.

Primum igitur omnes electos aliquid passuros testatur Apostolus; *omnes*, inquit, *qui pie volunt vivere in Christo, persecutiones patientur*. El Dominus in evangelio: *ego sum vilis, el paler meus agricola est: omnem palmitem in me non ferentem fructum, tollet eum. et eum, qui fert fructum, purgabit eum, ul fructum plus adferat*. Tobiac seniori angelus dixit: *quia acceptus eras Deo, necesse fuit ut tentatio probaret te*. Itaque nullum excipiunt Divinae literae, omnes omnino, qui scripti sunt in libro vitae, per multas tribulationes in regnum coelorum intrabunt, cl vel corporis aegritudinem, vel animi anxietatem, vel detrimentum existimationis, vel mortem charorum. vel bonorum direptionem patiuntur, neque est, quod ullus excipi cupiat, nisi etiam excipi cupiat a regno coelorum: porro hujus rei rationem reddit sapiens in libro Ecclesiastici dicens: *contra bonum malum esi, contra vitam mors*: sic el *contra virum justum pecc*(ilor: contraria inter se semper pugnant. Aspiciat ignem el aquam: aqua nihil nocuit igni, neque ignis aquae: tamen simul atque sibi propinquum, mutuum aspectum ferre non possunt. Ua quae fumat, stridet, saltat, movetur. Inde hoc? Quia sunt contraria non bene conveniunt. Pari ratione boni quasi ignis ardent, lucent, zelo el charitate semper incensi, numquam quiescunt. Mali quasi aqua labuntur super terram, el lutum efficiunt, el saepe reddunt plateas ita surditas, el lubricas, ul mullos maculari, vel cadere faciant. Alque ejusmodi homines ubique reperiuntur, numquam sunt bu-

ni sine malis, quocumque eas, Invenies malos. El iam In Apostolorum collegio unus diabolus eral : Won est hortus sine malis herbis, neque frumentum sine jolio. Quid igilur miraris st lu es ignis quod aqua fumet, etiamsi nihil nocens malis, tamen semper rnali le peraequentur, quia dissimiles sunl mores tui moribus illorum: si *de mundo* / uiseclis. ail Dominus, *mundus quod suunt eral diligere* el: *quia vero de inundo non estis, propterea odit vos mundus*. El sapiens, *dixerunt*, ioquil, *impil.*, *circumveniamus justuin, quia inutilis est nobis, el contrarius operibus nostris: gravis esi nobis etiam ad videndum. quoniam dissimilis est aliis vita illius, el immutatae sunt vitae ejus*. Vultis exemplum unum? Erant homines duo ardisime conjuncti, el ambo amici hujus sacculi; unus a Deo vocalus mutat vitam suam: slalim allen lit gravis cliam ad videndum, murmural de eo, ubique obloquitur ubique detrahit ei: est homo levis, inconstans, nihil boni faciek Undenam haec omma? Nonne ex eo, quod dissimilis factus csl alteri, ct immutavit in bonum viam suam? Erant ambo curvi, nunc alter rectus factus est: Quid igilur mirum si non placet curvis rectitudo?

Vultis alleram rationem, cur probitas semper feral sccum tribulationes? In promptu causa est: Dominus enim qui nos regii el gubernat, liliis suis in magna copia tribuit bona spiritualia, quae sola vera sunl bona, graliain, patientiam, cbarilalem, omnem virtutem. De temporalibus autem non amplius tribuit, quam quantum necesse ad bona spiritualia conservanda, el augenda, *non enim bene provideret nobis*, ul ait magnus ille theologus Dionysius Areopagita, si *temporalium donationibus robur ac fortitudinem nostram emolliret*. Jam vero quis nescit bon. i spiritualia mullo melius adversitate, quam prosperitate conservari? Nonne *virtus in infirmitate perficitur*! Deiciunt quidem tribulationes homines pravos: sed probos semper robustiores efficiunt. Accipite exemplum b. Chrysostom): sil Ubi una columna rectissime constituta imponentur super eam onera, quanto plura cl majora ponentur, tanto ea columna tinnior erit. Existai ibi rursum alia inclinata el curva, iniponalur aliquid super eam, slalim concidet. Ita prorsus, Auditores, homines curvi el distorti, iniqui injusti slalim corruunt, desperant, ad primum ictum mallei franguntur. At vero probi, justii, recti, laboribus cl doloribus conllnnantur, otio cl quiete marescunt. Aspicite duos primos reges Hebraeorum Saul cum esset vir pauper cl tenuis, el asinas patris sequeretur, optimus oral, lestante scriptura omnium Hebraeorum. Ascendit ad regnum non sua voluntate, sed imperio Domini, repente totus mutatus, el uno dic peccatis ejus exigentibus, regnum el filios, cl vitam amisit. David secundus rex, cum fugeret a facie Saul el profugus a patria uxore, cl bonis spoliatus in silvis delitesceret, tam pius, et sanctus cl clemens eral, ut cliam hosti suo atrocissimo, quem in potestatem acceperat, parceret. Postea vero quam rex effectus est, brevi adulterium homicidio copulavit. El qui in tribulatione constitutus, cliam hosti pepercerat, idem in prosperitate fidelem ac devotum servum crudeliter

interfecit. El nos Igilur miramur, si Deus servos cl filios suos, quibus baeredilalem servat in coelis casligat, el opibus ac deliciis hic in terris emolliri ac dissolvi non patitur? Haec sunl igilur rationes.

J. im vero exempla innumerabilia sunl. Percurrite scripturas sanctas, a Genesi usque ad apocalypsim: nullum prorsus invenietis virum sanctum, ct qui Deo placuerit, non vexatum atque afflictum, el tanto magis, quanto justior cl sanctior fuerit. Abel primus martyr at) ipso suo fratre. nulla data occasione circumventus. et necatus est. Patriarchae Noe, Abraham, Isaac, Jacob Joseph, semper peregrini. semper profugi, semper in rnelu el periculis fuerunt. Prophetae nonne fere omnes necati sunl? Isaias sectus, Icremias lapidatus, Ezechiel, Zacharias, Joannes el alit variis modis torti varus cruciatibus interierunt? Quid Apostoli? *Lque in hanc horam*, inquit Paulus, *esurimus, sitimus el nudi sumus el colaphis caedimur, ei instabiles sumus ct laboramus operantes -manibus nostris: mal.. dicimur cl benedicimus: blasphemamur cl obsecramus: persecutionem patimur el sustinemus: tamquam purgamenta hujus mundi. facti sumus omnium peripsema usque adhuc*. Quid ipse Dominus? Nonne lota ipsius vita crux quaedam longissima cl alrocissima fuit? Itaque primum, quod proposuimus, planum atque perspicuum est, omnes *qui pie volunt ricere in Christo persculiones perpressuros*.

Iam vero allcram, nempe omnes cos qui patienter el libenler passi sunt, vel cum ingenti gloria liberatos, vel incredibili sanitate, el jucunditate in ipsa tribulatione allectos fuisse, nullo negotio demonstrari potest. Neque enim mentiri potest. qui dicit, *Cum ipso sum in tribulatione, eripiam eum*. Et rursum: *plorabilis el flebilis vos mundus autem gaudebit*. Neque mentitur Apostolus Petrus, qui ail. praenunciasset Prophet is *eas quae in Christo sunl passiones. el posteriores glorias*. Dc mdc in corpore humano, si membrum aliquod laeditur slalim naturaliter sanguis eo curril, cl ipse homo ita circa illud membrum oculis, manibus, pedibus lingua, cogitatione, totus occupatur. ul reliquorum membrorum non videntur esso memor. In domibus quoque bene constitutis, si unus ex filiis aegrotet Ha mater illius unius curam gerit, illum unum fovet, illi uni blanditur, ul saepe caeterae proles ei morbum illum cl aegritudinem invideant. Si igilur hoc natura facit, non faciei Auctor naiurac? si terrena mater hac providentia erga suas proles utitur coelestis Pater non ulclur, qui filios suos tenerrimo, maximo, incredibili. atque infinito quodam aniore prosequitur? Uiilur sane. El non videtur unum ex justis hominibus afflictum, quin slalim ad cum tamquam ad membrum sui corporis laesum el filium proprium viscerum suorum laborantem accurrat, el complectatur, el sil cum eo in tribulatione, ul eripiat eum. et glorificet cum.

Hoc tamen est discrimen inter Deum cl mundum mundus curril post cos, qui florent, qui laetantur, qui rident: relinquit vero cos, qui in egestate cl pressura sunl:

Tempora felici nulli numerantur amici.

Tempora si fuerint nubila, solus eris.

CONCIO IV. DE DOMINICA SECUNDA ADVENTI S

lia csl praxis mundi, cl filiorum ejus Causae divilum cl nobilium cito expediuntur. Causae pauperum cl miserorum, semper inveniunt judices occiipalos. Deus vero cui Propheta canit, *patris orphanorum cljudicis viduarum*, alia via ingreditur. illos visitat, cum illis versatur, illos consolatur. qui moerent. Elqua consolatione putatis? O si vel galla una illius mellis in cor nostrum descenderet. quam facile desiperet nobis omnis caro? *Huic* Paulus gloriatur in infirmitatibus suis, *quia sicut abundat per Christum tribulatio . ita per Christum quoque abundat consolatio. Hinc* Apostolus Andreas procul cruce conspecta, vix scipsum prae laetitia capiebat: hinc fortissimus ac beatissimus prolomartyr Stcphanus, inter imbres sonantium saxorum , in tantam exarsit flammam charilalis, ut pro suis lapidatoribus summo studio Dominum exoraret: Hinc socius ejus cl collega Laurentius inter flammas cl incendia quasi nihil sentiens Tyrannum irridebat: hinc magnus ille Tiburlius super ardentes prunas, quasi super rosas blandissimas et mollissimas, ambulabat: hinc ille felicissimus Theodorus lcomponbus Apostatae Juliani, cum lotam diem jam ab hora prima usque ad horam decimam sine intermissione succedentibus sibi tortoribus crudelissime torqueretur, lum primum dolcre atque angi coepit, cum de equuleis deponebatur,aflinnans sibi juvenem pulcherrimum astitisse. qui tam dulciler. cum consolabatur, el linlco candidissimo sudorem suum tergebat,ut sibi jam non in equuleo,sed in paradiso dcliliarum esse videretur: Hinc postremo sancti omnes contumeliam, decus,injuriam,gloriam, exilium.patriam, vincula, coronas, carcerem , paradisum contemptum.honorem vel amplissimum se» per duxerunt. Ilacc csl igitur patientia et consolatio sanctorum, hoc est, quod Dominus, qui non mentitur, ait, *cum ipso sum in tribulatione*. Et sane si Dens, qui csl ipsum bonum, ipsa suavitas., ipsa dulcedo, non in domo ridentium cl cxultantium: sed in domo maerentium cl calamitosorum habitat, quis nostrum non eligat potius fletum quam risum, dolorem cl laborem, quam jucunditatem cl laetitiam? Vois,non dico ferat patienter,sed quacral libenter ac diligenter ubique tribulationes?

At impiis,non omnibus ista contingunt, sed pro uno, qui legitur in scripturis de tribulatione ereptus, infiniti rcpcririuntur, qui sine consolatione ulla relinquuntur. Verum est, auditores,id inficiari. neque possum, neque volo, sed quae csl causa cur tam mullos Deus sine consolatione relinquat? Quia non quaerunt consolationem ubi est: petunt cam a carne et sanguine, quaerunt consolationem in fl.igitiis, el voluptatibus corporis, colligere volunt de spinis uvas.de tribulis ficus, cl tnerilo nihil inveniunt nisi majores curas cl solitudines. Siccliam ubi rcperielis homines alliclos,qui spem suam lotam collocent in Deo? Alii currunt ad divites, alii sperant in mendaciis, alii confidunt in fraudibus, rapinis, furtis, perjuriis, homicidiis,relinquant Deum cl relinquuntur a Deo. Pellere volunt unum malum alio majori malo, unum daemone Jio daemone: non est ila, non est ita, fallētis

vehementer: Deus est qui pellit daemonem , non diabolus: Spiritus sanctus ipse est verus paracletus, non caro cl sanguis, non mundus : eas ad orationem, ad confessionem , ad communionem, pelle diabolum, ciice peccatum de anima tua: et tunc conquerere, si consolationem verarn el solidam non invenis. Alii praeterea sunt, qui in ipsa tribulatione, in ipso certamine forlilcr dimicant cl vincunt: sed slalim permittunt sibi de manibus ab hoste victoriam extorqueri. Erit aliquis , qui dum accipit injuriam vel contumeliam ab alio verbis, cui factis, patitur, strenue se gerit, tolerat aequo animo, quandoque etiam ignoscit adversatio, sed quid inierim accidit? Cum ille se domum recepit, ecce libi diabolus adest, el ut vel per se, vel per ministrum aliquem suum auribus ejus incipit insusurrare: ah miser, quid egisti hodie? Talem injuriam accepisti, et tam facile condonasti? Quid igitur dicent homines?Quid cogitabunt? Nonne jam digito demonstraberis ab omnibus? Nonne jam libebit omnibus te conculcare? Denique persuadet diabolus, el homo ille infoclix jam incipit de ultione cogitare, cl qui in acie vicerat, in tabernaculo vincitur, cl similis illi efficitur, qui de gravi morbo evasit; sed paulo post per incuriam iterum recidit in morbum, cl moritur: nec non illi, qui in campo exercitus adversariorum fudit:al postea per insidias in civitate capitur.

Quod si homines allicli spem suam in Deo collocarent, atque ab eo solum consolationem peterent,experirentur profecto quid sil patientia cl consolatio sanctorum cl verum esse, quod Dominus ait, cum ipso sum *in tribulatione*. Nam quis unquam in majore tnbulatione fuit, quam Daniel, qui in lacu leonum constitutus, vel devorandus a leonibus, vel fame interiturus cral?Quis in majore angustia fuit quam Iouas, qui in medio mari , in ventre ceti, tamquam in carcero inclusus erat? Quae major calamitas calamitate Stisannac, cui crant undique angustiae,el simul de fama el de vita pccrililabanlur?Quae captivitas horribilior captivitate trium puerorum, qui manibus el pedibus colligatis in ardentem fornacem proliciebantur? Quis gravius unquam aut vexalus fuit quam Job, qui eodem pene momento omnem substantiam,cl omnes filios amisit, plagis el vulneribus coopertus fuil.el ab amicis pro consolatione increpationem , el ab uxore, quod unicum ei consolationi relictum esse videbatur, non solatium, sed maledicta cl contumelias sustinebat? El tamen hi omnes proplerca quod speraverunt in Deo magnifice, el gloriose de omni angustia, ac tribulatione erepti, ac liberali fuerunt.Ilucc csl igitur palienlia clconsolatio scripturarum. Quamobrem,auditores, excitemur quae-so omnes cl tanto proposito praemio, non torpeamus, sed magno animo, summaque alacritate crucem patientiae,quasi signum quoddam contra spirituales nequitias, erigamus el labores omnes ac difficultates superemus. Feramus libenlcr crucem, ul ipsa nos ferat, cl perducatur ad cum , qui pependit in ca, Jcsutn Christum Dominum nostrum, qui esi supra omnia Deus benedicius in saecula. Α-άιου.

CONCIO V.

DE EADEM DOMINICA SECUNDA ADVENTIS

THE M A

Tu es qui venturus es, an alium expectamus? *Mallh.* 11.

SYNOPSIS

Causa, cur hodie evangelium istud legatur. ostenditur. Causa hujus legationis Joannis, et ejusdem eventus declaratur. Duo genera miraculorum statuuntur, apparentia scilicet, et vera, et quoniam ea sunt. Miracula Christi. quibus suam divinitatem ostendere voluit, fuisse numero plurima, dignitate maxima, modo excellentissima, varietate clarissima eleganti discursu, auctoritatibus, et demonstrationibus probatur. Locus Joannis 5. Maiora horum faciet, explicatur. Obiectio contra miraculorum testimonium de Christi divinitate diluitur. Polychronii Haeretici cujusdam irrita mortui suscitatio adducitur. Haereticus de reliquiis sanctorum non venerandis et de miraculorum auctoritate. quae semper in ecclesia Catholica viguit, severa increpatione arguuntur. insuper Lutheri temerarius ausus in Daemonio eiciendo notatur.

In secunda parte, cur Dominus Joannem turbis commendat, et quo modo, docetur. Parasiti, claustrae mancipia taxantur, et de iis apologus affertur. Cur Joannes plus quam Propheta, duplex assignatur ratio, nempe quia de deo alii Prophetiae sunt vaticinati, et quia ob vitam angelicam Angelus dictus sit. Ex captivitate donatus quatuor notanda proponuntur: primo per eam significatam fuisse veteris legis abrogationem. secundo, caeca hominum judicia. quae reprehensores propriorum viliorum more Herodis capitali prosequuntur odio, vituperantur: tertio. vinctura Joannis figuram eorum genere affirmatur, qui non nisi aliqua vexatione resipiscunt, et inflamantem Christum audiunt: quarto docemur posteris nullum majus testamentum Dei Sapientia legari posse; ubi breviter Historia Eudociac narratur. Denique serio monemur, ut Christi legalis in articulo mortis apte possimus respondere: atque, ea de re horrenda juvenis Angeli narratur Historia.

Quamvis nulla sint, Auditores optimi, quae vel necessaria, vel utilia esse videntur, ut orbis liberator de coelo ad terras descendente debilis oiticiis, atque honore suscipiamus: tamen illud cum primis maxime conducit, quis ille sit, et quantus; quem expectamus, probe cognoscere, et exploratum habere: tanto siquidem majori studio, et apparatu, cum advenerit, illum excipiemus, quanto major in animis nostris fuerit opinio atque expectatio venientis. Quamobrem ecclesia catholica, mater nostra sapientissima, iolo hoc tempore. quod adventui Domini celebrando consecratum est. ea fere evangelia filiis suis legenda proponit. et quibus planius tanti regis amplitudo, atque majestas intelligitur. Itaque hodie prudentissimo consilio Evangelium istud recitari voluit, in quo b. Joannis ad Christum maximi momenti legatio continetur. Cum enim Joannes vir sapientissimus intelligeret, non salis humanae linguae praedicatione divinam Christi majestatem explicare posse, misit ad cum duos ex discipulis suis, qui eum interrogarent, ac dicerent, *tu es qui venturus es, an alium expectamus?* Ut ipse tunc scilicet quodammodo prodere, et majestatem suam cum verbis. lumopcribns ostendere, cogeretur, ac diceret; *euntes renuntiate Joanni, quae audistis et vidistis.* Haec igitur legatio nobis hodie ad explicandum proposita est. ut una cum discipulis Joannis ad Christum proficisci, et ab eo. quis scilicet, et quantus audire ac discere mereamur.

Initium igitur evangelii tale est: Joannes *autem cum audisset in lingulis opera Christi, misit ad cum duos ex discipulis suis.* Non me fugit hujus legationis aliam ab aliis rationem et causam reddi solere. Quia vero b. Hilarius et Chrysostomus omnium optime locum istum exposuisse mihi semper visi sunt, eorum dumtaxat sententiam aliis praetermissis, in medium adferemus. Erant Joannis discipuli animo non parum a Christo abalienato, quod cum viderent quotidie magis ac magis opinionem, et existimationem apud homines crescere:

e contra suum ipsorum praeceptorem, quem illi Christo majorem esso non dubitabant, paulalim minui. *11* Ique Christum ipsum aliquando quasi reprehendere ausi sunt: *cur nos*, inquiunt. *cl Pharisaei jejunamus fr̄quenter. discipuU autem lui non jejunanti* Neque bis contenti, sed invidentiae stimulis agitati, cl dolorem, quem pro magistri honore capiebant prae se ferentes, ad Joannem dixerunt: *Magister, qui fecum arat trans Jordanem, cl cui lu testimonium perhibuisti ecce hic baptizat, cl omnes veniunt ad eum.* Joannes igitur tamquam praeceptor bonus, et qui non gloriam propriam. sed eorum utilitatem quaerebat. quos instituendos suscepit, longa oratione cis persuadere conatus est. Dominum Jesum ipsum esse Christum: se vero nihil aliud, quam ejus praecursorem, el administrum esse. Quam orationem Joannis tertio lotam descriptam habetis. Non *polet*, inquit, *homo facere quicquam, nisi fuerit ei datum de cocio. Ipsi vos mihi testimonium perhibetis: quod dixerim: non sum ego Christus; sed quia missus sum ante illum. Qui habet sponsam, sponsus est, amicus autem sponsi, qui stat, et audii. gaudio gaudet propter vocem sponsi: hoc ergo gaudium meum impletum est. Illum oportet crescere, me autem minui. Qui de sursum venit, super omnes est: qui est de terra. de terra loquitur: qui de coelo venit, super omnes est. El quod vidit, el audivit. hoc testatur. el testimonium ejus nemo accipit. Qui accepit ejus testimonium. signavit, quia Deus verax est: Quem enim misit Deus, verba Dei. loquitur: non enim ad mensuram dat Deus Spiritum: Pater diligit filium, cl omnia dedit in manu ejus. Qui credit in filium, habet vitam aeternam. Qui autem incredulus est filio, non videbit vitam: sed ira Dei manet super eum.* Hac iam proluxa ratione b. Joannes discipulos suos ab errore, in quo versabantur. liberare conatus est. Verum cum intelligeret vir prudens, se suis verbis el cohortationibus nihil cflicere, quod illi omnia, quae dicebantur, humilitati cl modestiae ejus ascriberent, captata occasione ex admirabilibus illis operibus quae a Christo patrari suorum discipulorum relatione cognoverat, misit duos ex ipsis, tamquam legatos ad Christum. Vos, inquit, qui iam multa, et tam admirabilia de illo mihi narratis, el tamen nondum potestis credere, ile ad illum, cl meo nomine, si vestro non vultis, quaerite ab eo; Si ne ipse verus Messias, expcclare alium debeamus; nec enim dubito, quin ille sil el operibus facile persuasurus, quod vobis adhuc persuadere ego non polui. Perrexerunt illi, et Christum concinnantem, cl signa ac prodigia mulla patrantem multitudine obstupesciente, el acclamante, invenerunt. Stalim vero legationem suam explicantes: Joannes, inquiunt, misit nos ad te dicens: *Tu es, qui venturus es, an nlium expeclamus?* Intellexit vero Dominus rem lotam, ipsos videlicet, non Joannem, esse qui non crederent. Et ait illis: *Ite, renuntiate Joanni. quae audistis, cl vidistis.* didit vero; et *beatus qui non fuerit scandalizatus in me:* ut illis ostenderet, se cogitationes eorum, el dubitationem, ac scandalum non ignorare. *El bcalus*, inquit, *qui non fuerit scandalizatus in*

me. Ac si diceret; quia me a Joanne in Jordane baptizari vidistis, cl quia ego ipse illi me ud tempus sponte subjeci, scandalum patimini, nec me Joanne majorem, nec amplius, quam hominem cogitare potestis: sed vere dico vobis, *beatus qui non fuerit scandalizatus in me.* Haec est igitur legatio. el haec est ad legationem responsio.

Nunc quoniam magni refert, ac praesertim hoc tempore, non ignoraro, quantam vim habeant signa, cl prodigia ad veram fidem conformandam, breviter, si placet, explicemus, An Christus sc vere Dei filium, ac Deum ipsum illis signis, el prodigiis demonstraverit? Est vero primo loco quasi fundamentum lotius disputationis jaciendum, duo esse genera miraculorum: alia enim sunt, quae i deo solum dicuntur miracula, quod vires humanas exupcunt; el eorum causa humanam intelligi non possunt, alioqui cl causas naturales habent, el malorum spirituum potestate non solum flerh sed etiam facile flori possunt. El haec quidem mirabilia potius, el miraculorum similia. quam miracula dici debent: nec enim universis rebus crealis, sed solis hominibus mirabilia sunt exemplum unum, vel alterum ponamus: Cum Daemonis arte ignis de coelo descenderet, el sancti Job greges. el pastores eorum absumeret: Et cum Aegyptii Magi, vel virgas in dracones converterent, vel de pulvere ranae excitarent, homines mirabantur: causa siquidem novorum illorum. effedusque homines latebat. angelos minime latebat. Hoc igitur genere miraculorum. quae vere cl proprie, ul ante diximus, miracula dici non debent. ea prodigia omnia continentur, quae vel ab acris potestatibus. vel a Magis, daemone occulte agente, cl Deo occultius permittente fiunt. Permittit enim aliquando Deus ejusmodi fieri, luin ob alias causas, tum ul b. Augustinus non uno loco ait, ad fallendos fallaces, ipsos videlicet Magos, qui tunc maxime falluntur a daemone, cum se fallere alius arbitrantur. Quod autem Deo non permittente nihil aut Magi, aul daemones efficere possunt, vel ex eo potest intelligi, quo Magi Pharaonis. qui Deo permittente dracones effecerant. Deo tamen non amplius permittente. ne minutissimas siquidem muscas, quamquam multum in eo laborarent, cllicere potuerunt. Ejusdem generis illa quoque signa, et portenta erunt, quae ab Anticiis. el ejus administris lient. Nam ul Dominus apud Matthaeum ait: *Surgens Pseudoprophetae, el dabunt signa, et prodigia magna, ita in errorem inducantur, si fieri potest, etiam electi.* El ul Apostolus in posteriori ad Thessalonicenses scribit. Anichristi adventus *erit secundum operationem Satanae in omni virtute, el signis, cl prodigiis mendacibus:* mendacia vero ea prodigia erunt, si b. Augustino in libro vigesimo de civitate Dei credimus: vel, quia non vera, sed apparentia el phantastica erunt: vel quia non ad veritatem, sed ad mendacium comprobandum tient. Hoc igitur est primum genus miraculorum. Porro aliorum ea conline, quae vere ac proprie miracula sunt, quae nimirum omnem vim creatam omnemque naturae poleslalem vincunt. Ac proinde non solum hominibus sed cl angelis, cl daemonibus, alque adeo universae naturae admirationem, el stu-

porcm adferunt, nec aliam causam, quam Dei voluntatem, et imperium habent. Hujus generis illa bunt, mortuos excitare caecis aspectum, et surdis auditum restituere: nec non in morbo, ac solo nutu morbos curare, tempestates compescere, et alia, quae Dominus hic in terris ferme quotidie faciebat. Tametsi enim morbi naturali vi ac ratione curari possint, et industria Medicorum saepe curentur, et procellae ac tempestates. sicut daemonum arte excitari, sic et sedari possunt: tamen solo nutu aliquo imperio voluntatis, et in momento haec perficere, solius est omnipotentiae Creatoris. et omnem naturam, et creatam potentiam, non solum hominum, sed etiam daemonum, et angelorum superat.

Ex quo illud efficitur, nullo modo falsum esse posse id, quod vero aliquo miraculo confirmatur. Nam si verum miraculum non nisi Dei auctoritate, atque imperio fieri potest. et Deus testis mendacii, et falsitatis esse non potest. quomodo tandem illud non verissimum erit, quod Dei testimonio, vero videlicet miraculo, comprobatur? Quare cum liberator noster loquitur verissimis, et maximis prodigiis omnium generum, ac praesertim lot mortuorum excitationibus claruerit. dubitare non possumus, quin divinitati suae testimonium firmissimum et omnino dignissimum dederit, jureque ac merito dixerit; si *mihi non creditis, operibus credite*. Et, *Testimonium habeo majus Joanne: opera quae ego facio in nomine patris mei. haec testimonium perhibent de me*. Et, si *opera non fecissem, quae nemo alius fecit, peccatum non haberent*. Miracula siquidem Domini, Auditores, vel breviter dicam multitudine innumerabilia, modo excellentissima et diversitate, clarissima fuerunt, licet vel fulgor miraculorum Domini major sit, si cum miraculis sanctorum conferatur, quam cuncti splendor solis, si cum lumine minorum siderum comparetur. De multitudine audite b. Joannem: *sunt autem et alta mulla, quae fecit Jesus. quae si scribantur per singula, nec ipsum arbitror mundum capere posse eos, qui scribendi sunt, libros*. Audire b. Lucam: *virtus de illo exibat, et sanabat omnes*. Audite Marcum: *Quotquot tangebant eum, salvi facti sunt*: Audite b. Matthaeum; *Vespere autem facto obtulerunt ei multos daemonia habentes, et eiiciebat spiritus verbo, et omnes male habentes curavit. Intendite*, inquit super Iohannem verba b. Christi: *intendite, quantam multitudinem curatam transcurrunt evangelistae non unumquodque enarrantes: sed uno verbo pelagus ineffabile miraculorum inducentes*. Itaque ipsi Judaei, qui nihil aliud quam signa quaerunt, multitudine miraculorum Domini quodammodo satiati, aliquando dixerunt: *Christus cum venerit, numquid plura signa faciet?* Jam vero de magnitudine signorum Domini Dominum ipsum audiamus: si *opera*, inquit, non *fecissem, quae nemo alius fecit, peccatum non haberent*. Neque vero cunctis vel aliquem id quod Dominus quodam loco ait: *qui credit in me, opera, quae ego facio, et ipse faciet, et majora horum faciet*: Primum enim majora illa, quae Apostoli facturi erant, non tam ipsi, quam Christum per ipsos facturus erat: Idcirco statim adjungit, et ait: *quia ego*

ad Patrem vado. et quaecumque petieritis in nomine meo hoc faciam. Id quod Apostoli dum signa adferunt apertissime testabantur: *viri Israelitae*, inquit Petrus, *quid miramini in hoc aut nos intuemini, quasi nostra virtute. aut potestate fecerimus hunc ambulare?* Et paulo infra; *in fide*, inquit, *nominis ejus*, nempe Christi, hunc quem vos videtis, et nostris confirmavit nomen ejus: et fides. quae per eum est, dedit integram sanitatem istam conspectu omnium vestrum. Et alio loco idcirco Petrus, *lenea*, inquit, sanet te Dominus Jesus Christus, surge, et scribe tibi: et continuo surrexit. Quid? Quod b. Augustinus, verba illa: *Et majora horum faciet*, non de miraculorum perpetratione: sed de Judaeorum. Gentium conversione intelligenda esse docet? Sic enim Tractatus 71. super Joannem, super eum locum scribens ait: *quando isla dicebat verborum suorum opera commendabat. Sic enim dixerat: verba quae ego loquor vobis. a me ipso non loquor: Pater autem meus manens ipse facit opera. Quae opera tunc dicebat, nisi verba quae loquebatur? Audiebant et credebant illi et eorumdem verborum fructus erat fides illorum. Verum licet evangelizanlibus discipulis non tam pauci quam illi erant, sed gentes etiam crediderunt: Haec sunt sine dubitatione majora: majora enim fecit praedicatus a credentibus, quam locutus audientibus: licet b. Augustinus. licetque majora horum faciet, non iam significat. majora prodigia perpetrabit, quam plures homines ad fidem meam converteret, quam ego per me ipsum converterim: vel. plures ego illius praedicatione convertam, quam ipse mea praedicatione converterim. Maxima igitur, et praeslantissima Domini prodigia, et signa fuerunt. Sed quid jam de modo, quo ea faciebat, dicere poterimus? Non enim diu et mullum laborando, sicut Delias et Helicus, non orando. et obsecrando, vel facere solent; sed imperando, et sua, ac propria auctoritate omnia miraculorum genera edebat. Ac vel unum de multis adferamus, ac eum immundum spiritum, quem discipuli eiicere non poterant, et quem nisi in oratione, et jejunio eiici non posse Dominus affirmaverat. ita locutus est: ego praecipio tibi, exi ab eo. et ne amplius intro eas in eum: et exivit continuo. Atque hujusmodi exemplis pleni sunt codices evangeliorum. Postremo varietas, ac diversitas. miraculorum Domini tanta est. ut quam miraculorum genera complexus esse videatur. Ut enim ostenderet omnia sibi, tamquam eorum opifici, et Architecto subjecta esse, nullam reliquit pariem universitatis, nullum rerum genus praelormisit, in quo signum, et prodigium uliquid non ediderit. Ac primum in rebus incorporeis; deinde in corporeis, postremo in homine, qui partit) est corporeus, partim incorporeus. cum daemonum lui bas de miserorum hominum corporibus effugavit: Nam in angelis signa fieri non oportuit. Illi enim sponte sua accedebant. et ministrabant ei, ut evangelists Matthaeus auctor est. Deinde in rebus corporeis signa fecit in coelo, cum in obitu suo solis globum horrendis tenebris contextit; in ignis elemento, cum inde stellam quamdam excitavit, quae Magos ex Perside in Palaestinam addu-*

cerci; in acre, cum flatibus venlorum imperavit,el
ficla est irahquillilas mogna: in aquis, cum super
eas siccis pedibus ambulavit : in terra , cum eam
in obitu suo magnis el horrendis tremoribus concussit:io imperfectis mixlis.(ul Philosophi loquuntur) cum in eodem ejus obitu petrae scissae sunl, el monumenta aperta sunl: in mixtis perfectis,sed manimis , cum panes, el pisces mortuos multiplicavit; cl cum aquas in vinum tempore nuptiarum convertit; in arboribus, cum ficulneam maledixit, cl ea continuo exaruit: in brutis animantibus, eum Apostoli admirabilem piscium multitudinem, eo iubente, ceperunt: cl cum daemones ingentem gregem porcorum in mare, eo permittente, praecipitaverunt. Denique in hominibus. qui parlim corporei , parlim incorporei sunt, signa fecit. cum tot cneis visum, lot surdis auditum, loi claudis gressus tot aegris sanilalcu. et tot mortuis vitam restituit. Quomobrem cum Dominus non solum signa , cl prodigia fecerit, sed fcccril etiam varietate illustrissima, modo praestantissime , magnitudine incredibilia, numero infinita, quid miramur si dicebat ; *s/ mihi non creditis, operibus credite*, Iluc *accedit quod hoc ipsum* futurum esse in adventu Messiae nullo ante Esaias praedixit; *Deus*, inquit, ipse *veniet, cl salvabit vos: tunc aperientur oculi caecorum, el aures surdorum patebunt : tunc salici sicut cervus claudus, aperta erit lingua mulorum*. Atque ad hoc vaticinium alluisse Dominus visus esi, cum hodie ait: *renuntiate Joanni, quae audistis, cl vidistis: caeci vident, claudi ambulant, leprosi mundantur, mortui resurgunt, cl pauperes evangelizantur*.

C.icterum occurret aliquis fortasse, el nobis illa verba Salvatoris obiiciet: nulli *dicent mihi in illa die: Domine, Domine, nonne in nomine luo prophetavimus, cl daemonia cieimus, el virtutes multas fecimus? El tunc con/ilebor illis, Quia numquam novi vos: discedite a me omnes, qui operamini iniquitatem*. Si igilur miraculorum testimonium non est salis firmum argumentum ad confirmandam hominis sanctitatem, quanto minus ad divinitatem comprobendam? Si, qui miraculis coruscat, non continuo amicus Dei censendus csl quanto minus propter eadem miracula aliquis Deus censendus erit? Si potest, qui miracula facit, justus non esse, quanto magis poterii. qui similia facit, Deus non esse: verum argumenti hujus facilis est < l expedita responsio: Nam cum aliquis verum miraculum edit, non inde efficitur, eum justum . cl sanctum esse, nisi hoc ipsum edito miraculo confirmavit: sed illud falsum esse non posse, qqod is asseruit cl miraculo edito comprobavit, lam vero si qui sunt mali, qui miracula perpetraverunt, non illi suam ipsorum sanctimoniam, cl probilem: sed Christi majestatem el divinitatem asserere nitentantur. Quod si suam quoque ipsorum sanctitatem confirmare, el in ejus rei testimonium verum miraculum edere voluissent, si vere sancti non eranl, nihil, mihi credite, unquam effecissem. Al vero Christus, quid tot miraculis agebat? nonne ut virum CS'C ostenderet, quod praedicabat? At quid tandem praedicabat? Nonne se ipsum Deum. Dei liliu, lucem, vitam, veritatem, mundi liberatorem

ct assertorem esse praedicabat? Haec igilur omnia quis ambigat esse vera, cum miraculis Innumeralibus cl maximis confirmata sint? Intellexerunt hoc haeretici lam veteres, quam recntiores: cl idcirco semper ad prodigia aspiraverunt, sed numquam eis pro volo negotium successit. Et contra tamen in ecclesia Catholica semper viguit donum miraculorum. Possem exempla plurima commemorare, sed hoc ero contentus uno. In sexta cl clarissima synodo Aci. 14. Monolhelila quidam, nomine Polychronius, palam assererc ausus csl, se in leslimonium fidei suae, si concilio placeat, mortuum ad vifam revocaturum. Sqcra igitur synodus, ul populo satisfaceret, jussit cadaver mortui hominis in medium adferri, haeretico permisit circa illud agere, quae vellet. Ille primum tabellam fidei suae super mortuum posuit: deinde cum ille adhuc non surgrel, auribus ejus, nescio quae verba, insusuravit. Verum cum mullum temporis in eo labore consumpsisset, cl morluus homo obstinatissime in proposito non surgendi permaneret, cl populi, qui ad illud spectaculum avidissime concurrebant, taedio affecti jam essent, Polychronius tandem se mortuum excitare non posse, confessus est. Istum videlicet exitum temeritas haeticorum habuit. Sed ul haec nimis antiqua praetereamus, nostris temporibus haeretici mulla paradoxa , impiaque dogmata in orbem Christianum invexerunt. Et quidem conira illa, multa et magna miracula Deus per Catholicos operari dignatus est: pro illis, haeretici nihil unquam efficere potuerunt. Atque ul unum de nullis exemplum proponamus: sanctorum reliquias haeretici hodie nihili faciunt, imo vero despiciunt, conculcant, incendio absumunt, in Humilia proiiciunt. At pro iis relinendis, et venerandis, quando nihil aliud haberemus nonne essent abunde salis illa illustrissima miracula , quae ad reliquias b. Slephani b. August, patrata esse testatur? Nam in iis etiam sex mortuorum excitationes continentur. Quidque quod addit co loco sanctissimus doctor. multos libros scribendos fuisse, si miracula omnia ad eassolas reliquias brevi tempore facta, commemorari debuissent? Haec igitur omnia el alia lam mulla miracula pro iis dogmatibus, quae nunc haeretici rident, facta sunl, ul si scribi debeant, libros, el volumina sine ullo numero implenda sini. Al contra, quid ipsi obiiciunt? Quid adfcruunt? Quid operantur? Nonne plus quam stultum esi, verbis inanibus insanorum capitum credere? el tot ac laniis Dei testimoniis non credere? Voluit quidem Lulherus aliquando aliquid experiri, el daemonem expellere dc quodam corpore aggressus est: sed parum abfuit, Deo providente el causas impii hominis illudente, ul Slaphilusipsc. qui praesens tragoediae aderat , testatus est, quin Lulherus discerperetur, cl sane optimo jure: nec enim decebat, ul daemonem daemon expelleret, cl foedus atque amicitiam initum violaret. Quae cum ita sint, quis non videt, quam parum lbici haeticorum verba, atque impia dogmata mereantur cum nullis signis, nullis prodigiis, nullis Dei testimoniis confirmentur. Nonno duo ul minimum testes, ul aliquid credatur lidcu facere debent? Certe fides ex auditu: sed plane etiam cx

visu alioqui uni testi, videlicet auditui, fides non adhibetur. Mittit Dominus Moysen ad praedicantium liliis Israel, cl simul ei donum miraculorum faciendorum attribuit. Venit Dominus ipse el quamquam ei sine signis credendum fuisset: tamen ita sibi miracula necessaria esse putavit, ul diceret: si opera *non fecisscm. quae nemo alius fecit. peccatum non haberent*. Mittit deinde discipulos, el audile quid eis praecipiat: *euntes praedicate dicentes. appropinquavit regnum coelorum*. El statim ul crederetur eis, *infirmos inquit. curate, mortuos suscite, leprosos mundate, daemones eiicite*. Illi ergo quid? nimirum *profecit praedicaverunt ubique Domino coopérante, et sermonem confirmante sequentibus signis*. Denique hodie Dominus discipulis Joannis numquid solum all, *euntes renuntiate Joanni quae audis'is?* nonne statim addidit, *El vidistis?* Si igilur miracula ad lidem confirmandam necessaria sont si duo testes requiruntur, visus cl audilus, quis haereticis credel, qui unum lanium leslem habent, cl similes Pharisaeorum sunl? *Dicunt enim et non faciunt:* cl cum in eorum synagogis audiatur mullum, sed videatur nihil? Si Christi fidem non nisi mullis prodigiis confirmatam recepimus, quomodo Lulhcrici, aul Calvinii fidem nullis prodigiis munitam recipimus? Si peccatum non erat Christo ipsi non credcre, si miracula non fecisscl, qua fronte isti nos lerrcnt, perituros nos, si eis cliam sine miraculis, non credamus? Credile mihi, neque oculos neque aures, neque cor, neque mentem habent, qui ab ecclesia recedere audent, in qua omnibus saeculis usque ad noslra tempora mulla, et magna miracula non defuerunt: cum contra haeretici solum verbis garrere, cl lumullus, el seditiones excitare, miracula autem nulla non solum vera. sed ne apparentia quidem cfllicere unquam potuerint.

PARS ALTERA

Diis autem abeuntibus, coepit Jesus dicere ad turbas de Joanne: quid existis in desertum videre? Arundinem vento agitatam? Non poles sapientia, nisi sapienter se gerere. Inlelhgcba Dominus ex illa interrogatione b. Joannis, *tu es qui venturus es, an alium expectamus?* potuisse turbas non mediocriter perturbari: nam cum coslateret, quo animo b. Joannes discipulos suos ad Christum misisset, mulla absurda suspicari, el secum ila ratiocinari potuissent. Nonne Joannes multa de isto testimonia perhibuit? Quomodo igitur nunc ambigere videtur, utrum iste, an alius venturus sil? Num dissidia forsitan inter ipsum, et lcsum exorta sunl? An fortasse taedio cai ceris victus timidior factus? An potius illa testimonia vera non erant? Et num de Ipso Jesus dixit: *beatus qui non fuerit scandalizatus in me?* Haec igilur et alia ejusmodi. quac turbis In mentem venire et eas perturbare potuissent, summa sapientia cl dexteritate Dominus refellit. Id vero non antea fecit, quam discipuli Joannis abiissent; tum ne Joanni assentari videretur, si coram ejus discipulis eum laudaret: lum cliam, quod quam diu illi non recesserant, in eorum curationem incumbendum fuit. Illis igilur curatis, cl jam abeuntibus, coepit Deus turbarum

aegritudini medicamentum adhibere. Ac primum ab ipsarum turbarum leslimonio argumentum petit, ul ostendat Joannem virum constanlissimum el integerrimum esse, nec facile vel prodere venialem, vel sententiam mutare potuisse. *Quid existis, inquit, videre? arundinem vento agitatam?* hoc est non potuissetis relictis civitatibus atque domibus vestris una omnes lano studio ad eremum impelli: nec ila facile cx universa Judaea omnes effusi ad Joannem videndum fuissetis, nisi magnum quemdam, el admirabilem virum, et adamantis lapidibus firmiorem Joannem pulasselis: nec enim ad videndum arundinem el miserum ac mobilem quemdam hominem existis. Deinde ab austeritate, cl severitate b. Joannis ad rem camdem confirmandam alterum argumentum fuit. *Sed quid existis, inquit, videre? Hominem mollibus vestitum?* Hoc csl, amicum hujus sacculi, qui propicr suas delicias sententiam mutet? Sed talis non csl Joannes: ecce enim, inquit, *qui mollibus vestiuntur* non in solitudine, non in carceribus, non in vinculis: *sed in domibus regum sunt*.

Nulli sunl, auditores, leviores, stultiores, mobiliiores et arundinum vento agitarum similiiores, quam ii, qui mollibus vestiuntur, hoc est, qui amici sunl hujus sacculi, cl ducunl in bonis dies suos ac molliler vestiri, laule comedere, preliosco bibere, cl deliliis desiderant allluere. Ejusmodi siquidem plerumque sunl parasiti (lametsi interdum, nec dici, nec haberi velint) cl in palaliis regum et nobilium, alque opulentorum hominum versantur: ncc omnino insipienter: Nam ibi oplimes suas merces, verba videlicet, cl adulationes vendunt: Ibi dem etiam emunt vili pretio, quod volunt, nempe bona prandia, bonas cocnas, bonos etiam nummos ul non solum corpora sua bene pinguefaciant; sed etiam mollibus ac pretiosis vestimentis cooperiant. Istos vero esse arundines vento agitatas, vel cx ipso Gnalone. qui parasitorum princeps haberi volebat, intelligi polesl.

Est (inquit) genus hominum, qui esse primos sc omnium rerum volunt,

Eis ultro arrideo, et eorum ingenia admiror simul:

Quidquid dicunt, laudo: id rursus si negant laudo id quoque. Ecce arundinem vento agitatam.

Negat quis? nego. ait? aio: postremo imperavir egomet mihi omnia assentari.

Nec solum arundines isti sunl, quod facile in hanc vel illam pariem moveantur: sed etiam quod vacuum caput sine cerebro, sine sapientia, sine consilio gcranl. tametsi omnium sapientissimi sibi esse videantur. Nunquam legistis doctam illam fabulam de leone, ct vulpe el asino? Aegrotabat aliquando leo, omnia animantia ad cum tamquam ad regem invisendum, el salutandum venicbant: solus asinus, et vulpes defuerunt. nempe simplicissimus el callidissimus. Accersitur asinus, venii continuo cl a rege vehementer objurgatus, recedit. Accersitur vulpes, parci etiam ipsa: sed adferl secum excusationem suam. Non irascatur, inquit, dominus meus rex: ego enim simul alque audivi le do-

minum meum in murbuin incidisse. continuo coepi cogitare de *remedio*, comcni medicum, quae sivi de medicamento, atque haec est causa cur serius venerim. Recte, inquit Ico. accipio excusationem. Sed quid remedii invenisti? Nihil. inquit vulpes, salubrius *aegrii*udini tuae in loto Galeno, el Hippocrate reperiri potui. quod si capite asini alicujus amputato cerebrum ejus adhuc calidum sorberes. Ite, festinate, inquit Ico, revocate asinum illum, qui paulo ante hinc discessit. Iverunt, asinum revocaverunt, caput ei praeciderunt. Tum vulpes capite excepto, conversa ad parietem, ne ab aliis videretur, totum cerebrum bis. lerve sugendo ebibit; deinde caput vacuum obtulit Iconi. Leo contemplatur caput. El ubi, inquit, est cerebrum? Non habent asini fortasse cerebrum? O domine, inquit vulpes, el quomodo haberet cerebrum qui bis hodie venit ad aulam? Quis non cerebrum amitterei, si toties curreret ad palatium? Ego sane, inquit, crediderim nullum hic in aula versari, qui non amiserit cerebrum. Sic est, auditores, qui in domibus regum sunl, plerumque sine cerebro sunt: et nihil aliud, quam arundines vacuae, cl ad omnem statum mobiles sunl. Talis non fuit Joannes. id quod ejus desertum, cl career, cl vicius locustarum, cl vestitus de pilis camelorum sutis aperle demonstrabat.

Al cur Dominus amicum hujus saeculi describere volens, eum esse definivit, qui mollibus vestitur? nimirum, quia in nulla re magis vanitas, el curiositas, cl fatuitas saeculi amatorum cernitur, quam in vestibus. Itaque cum videtis quosdam politos, ornatos, el tamquam pavones incedere, dicite; ecce amicum hujus saeculi mollibus veslilum: ecce illum quem Dominus in evangelio reprehendit, cl quem arundini vacuae, cl a venio agitalae comparavit.

Sed quid existis videre? Prophetam? Eliam dico vobis, el plus quum Prophetam, Haec esi tertia ratio; Salis enim lirino argumento dctno. nslratur. Joannem arundinem non luisse. Iam de eo asseritur, quod non solum Propheta fuerit. Euii vero vere plus quam Propheta. Prophetae siquidem omnes de Chrisio prophetabant, de ipsis nemo. Al de Joanne el Isaias. el Malachias prophetaverunt. Nec solum Propheta, sed etiam angelus, cl non quivis angelus, sed Gabriel, unus ex primis principibus ortum numen, vilain, el functionem b. Joannis praedixit. De quo, quae so, alio Propheta laie aliquid invenire poterimus? Deinde, quis unquam antea prophetavit, quam nasceretur, nisi unus, et solus Joannes? Adhaec, Prophetae caeleri Prophetae ipsi fucrunt: sed quod alios prophetare fecerint, nusquam legimus. At b. Joannes, el ipse Propheta fuit el parentes suos prophetare quodammodo lec. l. Denique alii tamquam verbi praecones diu ante Christum missi sunl: Joannes vero ila cum Chrisio in mundum advenit, sicut lucifer simul lere cum sok exoritur. El ila vicinus Joannes verbo foil, ul non prae eo, sed vox ipsa Verbi diceretur. Atque haec esi ratio, quam Dominus reddit, cur Joannem plus quam Prophetam appellaverit, flic est enim, inquit, *de quo scriptum* est etc. Si, ut enim in supplicationibus ubi longo ordine mul-

li regcin, vel episcopum praecedunt, illo omnium maximus, cl nobilissimus habetur, qui proxime ante faciem regis vel pontificis graditur; sic etiam in dfa serie Prophetarum qui Christum diversis temporibus praecucurrerunt, b. Joannes omnium celeberrimus; cl non Propheta, sed plus quam Propheta foil, quod Chrisio proximus ante faciem ejus incesserit. Sed nihilominus in iis verbis etiam rationem insinuavit, qua Joannis constantia, alque integritas confirmatur. Quis enim suspicari poterit, cum arundinem esse vento agitatam, qui non solum Propheta, el plus quam Propheta, sed etiam angelus prophetica auctoritate meruit appellari? El sane Angelus fuit Joannes non natura, sed oflicio, sed puritate, sed imitatione, sed aemulatione. Admirabile quoddam. et supra naturam peregit iter, semper in hymnis, semper in orationibus fuit. Nulli hominum lotos triginta annos locutus est: nullum tempore eodem conservorum vidit, nec ab aliquo eorum visus fuit, non delicate nutritus, non lecto exceptus, non lcelo, non foco, non alia re humana usus est: sed ila in terris quasi in coelis cum Deo, el angelis vcrsubalur. Perspicuum est igitur cl lurbarum concursu. el ipsius Joannis severitate et Domini testimonio el Malachiae vaticinio, non arundinem vento agitatam sed virum constanlissimum beatum Joannem fuisse. Alue hic est finis cvangelii.

Nunc quoniam aliquid adhuc temporis superest, cl captivitas, alque legatio b. Joannis plena utilium documentorum sunl, aliqua si placet, ad nostrum emolumentum ex evangelio hodierno documenta colligamus. Primum igitur ex vinculis Joannis veleris legis cessationem, alque abrogationem discimus: cl nimirum cum Joannes veleris legis figuram gereret, ut b. Ambrosius sapienter admonuit, nihil aliud ejus captivitas, quam legis quasi quamdam captivitatem designat. Illa igitur lex. quae olim arduis, el durissimis loi caeremoniarum, et judiciorum nexibus homines obligabat. Ghnslo liberatore adveniente in carcerem detruditur, el non solum alios non ligat. sed ipsa perpetuae abrogationis vinculis obligatur. Neque aliud jam potest, quam homines duos, hoc. e-l, populos duos, Judaeum, cl Graecum ad Christum el legem evangelicam mittere: Nec enim hodie idcirco legem illam veterem legimus, quod ejus praeceptis el institutionibus obligates nos esse existimemus, sed ut <lc lege Chrisli praeconia audiamus, el quemadmodum omnes figurac, alque omnia vaticinia, quae de Christe erant impleta sunt, cvangelii luce coruscante videamus, hoc est igitur documentum primum.

Discimus deinde, quam sini caeca hominum judicia, el quid mundus servis Dei retribuere soleat. Equidem cum allcnlius cogitarem, quid sil Joannes in vinculis, pupugit. haec sententia cor meum. vehementissimc quocq; permovit. Mira res, auditores Joannes in vinculis, is qui liberaliorem potentissimum jam jam affuturum hominibus praedicabat, quo auctore in luce, ac spe libertatis respirare populi incipiebam, is repente abripitur, el carceri lelcrimo mancipatur, cl manus illae, quae populo ante Christum ipsum abluerant, manibus hominum

cruentorum catenis et vinculis onerantur: hoc etiam nimirum, quod mundus servis Dei pro beneficentia retribuire novit. Homo innocens etiam Joannes, iustus, Dei amicus, multa dona Herodi, et Judaeis praestiterat, moli nihil: etiam iam stipendium ejus est carere. Si quaeramus ab eo, quoniam etiam causa bene. Joannes? quod tuum tantum flagitium etiam? quod latrocinium? quod parricidium, vel in custodiam istam trudi te oportuerit? Respondebit profecto: nolo, nolo iudices homines, caeca sunt hominum iudicia: *judica me Deus. et discerne causam meam, de Judaeorum gente non sancta, et ab Herode homine iniquo et doloso eripe me*. Sed tamen causa mea haec est: arguebam Herodem propter Herodiadem uxorem Philippi fratris ejus, eique libere dicebam: *non licet tibi habere eam*. Considerate jam, quale sit mundi iudicium, quot adulatores putatis, quot mendaces, quot deceptores Herodes alebat, et ad honores et magistratus evehebat? Unus erat Joannes, qui veram Herodis salutem optaret, et illum unum Herodes sustulit. Et quod magis est admirandum, *sciebat Herodes*, ut Marcus ait. *Joannem esse virum sanctum, et iustum et observabat eum, et audire eum nulla faciebat, et libenter eum audiebat*. Sed quamdiu? Donec nihil de ipso dicebatur. Nam simul ac ad reprehensionem viliorum, et scelerum ipsius ventum est, aures Herodis acclusae sunt, et Joannis amicitia terminata etiam. Reprehensiones proprias iniquo animo ferre, pestis est, quae ubique terrarum grassatur: omnes persequimur odio superbos avaros, ebriosos, fornicarios, adulteros, parricidas omnibus displicent vitia aliorum, omnibus placet nefarios et scelestos necari. At si vitia nostra nobis ostendantur, non nos ea, vel par esset, persequimur odio, sed illi irascimur qui ea nobis ostendit. Et cum adversus nostra vitia armari deberemus, nos adversus emendatores, et medicos nostros armamur. Et concionaliter tamdiu laudatur, et sapiens et ornatus dicitur, donec ad scelera reprehendenda non descendit. Simul enim aliquid hoc facit homo stoicus, rigidus, durus, ferreus etiam, cancellos egreditur, metas excedit, audiri non potest. Hoc etiam igitur documentum habet, quod a Joanne in vinculis constituto perdiscimus, nempe Herodi scelestissimo similes, quotquot priorum criminum reprehensiones veras audire non volunt.

Porro tertium documentum, nec minus utile, ex eo colligitur, quod Joannes non prius dicatur opera Christi audivisse, et ad Christum discipulos suos misisse, quam esset in vinculis constitutus. Quid enim hoc significat existimatis? Cujus figuram gerit Joannes, dum haec agit, nisi hominis peccatoris, qui non ante redit ad cor, nec audit, quid in eo Domini Deus loquatur, quam in aliquod infortunium, et calamitatem incidat. Numquam legistis apud Isaiam? *Verum tamen solavexatio dabil intellectum auditus*. Est aliquis, cui omnia prospera, et ad votum succedunt, juvenis, dives, robustus, nobilis, is admonetur hodie a parente, cras a praeceptore, alio die a concionaliter, ut bene utatur prosperitate, *ut in die bonorum ne immemor sit malorum*, ut cogitet nihil esse facilius, quam vel fortuna in infortunium convertatur; proinde, ne

defluat vitis, ne Deum ad iracundiam provocet. Verum quamdiu in prosperitate versatur, nihil audit, nihil intelligit, contemnit ac despicit omnia, tamquam si nihil ad ipsum pertinerent, quin etiam saepe admonitores suos irridet etiam pergit sicui antea extento collo, et lotus jucundus, amoribus variis implicatur, et diem illum perdidisse se putat, in quo non aliquid peccaverit. Quid tum facit Deus? Iste, inquit. ut video, non intelligit sine exposito, quae dico: adhibeo igitur comminationem. Itaque immittit in eum calamitatem aliquam, vel incidit in latrones, vel capitur a piratis, vel ardenti febre corripitur, vel ab aliquo aemulo vulneratur. ea vero calamitas illa perspicue rem totam declarat, vel ille, qui antea nihil intelligebat, statim recordatur eorum, quae antea audivit. O quam saepe ista mihi praedicabantur, etiam ego tam stultus eram, vel nihil penitus intelligerem: jam bene recordor: jam intelligo: jam video esse verissimum. Itaque dum demum in vinculis constitutus erecta aure cordis audire incipit mirabilia opera Christi dum denique cogitat, cum solum esse, qui *solvit compeditos, qui illuminat caecos. qui erigit elisos*: quibus auditis mittit ad eum legatos duos, verbum oris et suspirium cordis, qui dicant ei: *Tu es qui venturus es, an alium expecamus?* Ille vero respondet: *Euntes renuntiate Joanni quae audistis. et vidistis*. Novi ego non unum, sed plures adolescentes, qui olim perditissimi fuerunt, nec ullis concionibus converti poterant: etiam postea una insignis vexatio ita illis Dei voluntatem explicuit, vel sanctissimae vitae et quasi exemplar sanctimoniae efficerentur. Hoc igitur significat Joannes, cum non prius audit Christi miracula, quam in carcerem et vincula conjiciatur.

Jam vero documentum quantum longe utilissimum, quaeso, diligenter percipite. Etiam Joannes in carcere, intelligebat se paulo post moriturum, etiam voluit spirituales filios suos orphanos relinquere. Itaque testamentum fecit, et eo non quidem divitias, vel delicias, stercus videlicet pretiosum, vel Gregorius Nazianzenus appellat, sed Christum eis reliquit: misit enim illos ad Christum, ut cum melius agnoscerent, cito perpetuo adhaerent, sciebat enim thesaurum aeternum esse sapientiam et Christi amicitiam omnibus opibus et honoribus anteponendam esse. De Athenaide, quae postea senior Eudocia appellata est, in libris historicorum legimus, eam cum a patre Leonio Philosopho omnibus liberalium artium disciplinis exculta, eruditaque esset, publico instrumento ab eodem exhaereditam fuisse, neque aliam ob causam, quam quod ejus eximia virtus, et eruditio, ut ipse aiebat. ei pro salis ampla haereditas sufficeret. Neque vero falsum istud ejus vaticinium fuit: sola siquidem sapientiae, et doctrinae commendatione ad eum gradum dignitatis evecta etiam, ut conjunx Imperatoris Theodosii, et socia imperii fieret, cum pauperrima et obscurissima non multo ante fuisset. Quod si humana sapientia pro magna haereditate habetur, quanto major haereditas divina sapientia et vera in Deum pietas erit? Hanc igitur beatus Joannes discipulis suis testamento reliquit. In quo cum quicumque pastores, quicumque prae-

ccptores, quicumque pares familiarum sunt, quicumque denique aliorum curam gerunt, imitari deberent, salis nobiles, salis divites, salis eruditi posteri *vestri* erunt, si Christum cis, et pietatem, castitatem, sobrietatem, temperantiam, justitiam, et omnes virtutes relinquatis.

Postremo, quod ex hoc evangelio discimus, illud est. semper meminisse nos oportere, cum dcm ipsum Christum, cui nunc dicitur: *Tu es qui venturus es, an alium expectamus?* cum dcm, inquam ipsum in obitu nostro unicuique nostrum per legatos suos dicturum: *tu es qui venturus es*, nimirum ad gloriam, *an alium expectamus?* Et vae nobis, si dicere non poterimus Angelis Christi legalis: *euntes renunciate Christo, quae audistis, et vidistis*. Audiunt enim et vident non solum Angeli, sed etiam daemones, quidquid agimus et ea in suos codices referunt: isti vel accusent; illi vel defendant. An non legistis quid venerabilis Beda c. H. lib. a. II historiae gentis Anglorum de hac rescriptum reliquerit? Erat juvenis quidam strenuus corpore, et regis amicus: sed moribus corruptissimus, et Deo summo regi maxime invisus. Hic sibi longissima vitae spatia pollicens, vitae mutationem et poenitentiam in extremam senectutem differre volebat: verum mors non exproclavit senectutem, sed cum adhuc florentem et juvenem lethali quodam morbo aggreditur. Aegrotantem rex (quippe qui pius, et humanus erat) invisit, et ad poenitentiam, et confessionem cohortatus est. At ille: cum convalesco, inquit, istud faciam: nunc enim amici fortasse tamquam timidum et metu mortis expiatum deriderent. Itaque timuit ab hominibus irrideri, cum ipse tamen Deum iamdiu irridere non timuisset. Venit igitur post paulum dies extrema, et ecce ingrediuntur ad eum Angeli duo, pulcherrimum quemdam elegantissimum librum adferentes, in quo lucidissimis et pulcherrimis characteribus scriptum erat, quidquid ille boni ab incunle aetate gesserat: sed liber brevissimus, et res in eo scriptae paucissimae erant: Paulo post

apparuerunt non duo, sed innumeri leterrimi daemones, qui statim protulerunt horrendum et ingens quoddam volumen, in quo nigerrimis, et maximis characteribus omnia illius iniquitas, et facinorosa scripta erant, quae quidem prae multitudine vix numerabantur. Ut igitur ille utrumque librum de manibus alterutrum accepit, et eos jussus perlegere, omnia sua opera, et verba, et cogitationes recognovit, subito in desperationem incidit: nec dicere ausus est: *euntes renunciate Christo, quae audistis, et vidistis*. Sed eo obmutescente, et stupefacto, et attonito daemones angelis dixerunt, quid hic agitis? Numquid hic noster est? Num adhuc contendere audetis? Quibus Angeli: vera loquimini, inquit, si vultis eum rapere, per nos licet. Atque in hunc modum angelis abeuntibus, ille a daemonibus raptus in gehennam perpetuo cruciandus delatus est. Haec igitur, auditores, non in ejus utilitatem, cui contigerunt: sed in nostram admonitionem, et correctionem ostendi, et videri Dominus voluit, nec ideo scripta sunt, vel legantur et audiantur, sed vel his auditis, vel lectis vitam et mores in melius commutemus. Quod si facere noluerimus, multo nos gravius, etque atrocius, mihi credite, puniemur, quam ille ipse, cui haec contigerunt. Ille siquidem talia exempla nunquam audierat, et si audivisset olim, fortasse in cinere et cilicio poenitentiam egisset. Quamobrem cum omnium operum nostrorum testes vigilantissimos, oculatissimos, et maxime auritos habeamus, qui omnia notant, scribunt, observant: Cur non metuemus vel agere, vel loqui, vel cogitare coram ejusmodi testibus ea, propter quae sine ulla dubitatione damnandi sumus? Quin potius Dei gratia aspirante contendamus, ita vitam nostram traducere, ita nos gerere, vel in eo difficillimo tempore securi ac laeti angelis Dei legalis, respondere possimus: *euntes renunciate Christo, quae audistis et vidistis*: ille vero tunc nos ad regnum suum vocare et coronare dignetur, qui est Deus benedictus in saecula. Amen.

CONCIO VF.

DE DOMIMCA TEBTIA ADVENTUS

T H E 31 A

Gaudete in Domino semper; ilerum dico, gaudclc.
Modestia veslra nota sil omnibus hominibus: Dominus prope csl. *Philip*

SYNOPSIS

Tres mundi fallaces refelluntur opiniones. Prima,qua obiicilur,servos Dei nullo gaudio perfundi sed semper tristes esse oportere ; ubi testimoniis cl similitudinibus probatur , majus gaudium contingere Deo servantibus . quam mundanis: causa, cum mundani non sentiant gaudia spiritualia.Gaudium spirituale esse, de Deo et suis operibus, in prosperis et adversis, de beneficio creationis et redemptionis. Altera opinio est.qua dicitur Deo servientes nil agere aliud , quam in otio cuticulam curare. Tertia demum csl perversa sententiae hujus Puu-Unae, Gaudete, Domibus prope esi. interpretatio..Ilodernusdierum festorum celebrandi mos. graviter texatur. Quanta sil insana saltatio cl choreae auctoritate tum sacra (uni profana . imo ipsiusmel Christi, ostendilur. Profanatio festorum magnum malum : ct peccatum potissimam flagellorum divinitus immissorum causam esse. Tandem ad dies festos pia celebratione venerandos seria exhortatio.

Initium hoc apostolicae lectionis.quae hodie nobis in ecclesia recitata est tres mundi opiniones , quae mullos homines ad micros deducunt,penitus evertit. Primum enim cum incipit aliquis de salute cogitare,de vitae mulatione.de peccatis relinquendis, cl servitio Dei serio amplectendo,slalim mundus versipellis adest,et tamquam leno quidam corruptissimus: quid , inquit, miser cogitas? an non vides cos,qui serviunt Deo.quam sint mclancolici, afflicti, moesli, numquam laetantur, nunquam rident: et tu ergo vis talis esse? Absit,ne cogites talia ita mundus loq-uiiur.el per suos ministros tamquam exploratores sollicitat corda (iliorum Dci,dc-

terret homines a servitio Dei, minuere conatur . quantum potest, exercitium Dei. Audite quid per Maloclnam Prophetam, ejusmodi hominibus Dominus dicat : *Invaluerunt super me verba veslra , dicit Dominus,et dixislis.Quia locuti sumus contra te? Dixistis, vanus est.qui servii Deo,el quod emolumentum, quia ambulavimus tristes coram Domino exercituum?* Itaque baec csl sententia mundi, non posse gaudere, et esse laetos, cl hilares , qui serviunt Domino. Sed procul dubio mentitur: falsum est quod loquitur; Et lanium abest,ut servi Dei non possint esse lacii , ul nulli prorsus homines magis ac verius gaudeant, ac laetentur , quam ii, qui serviunt Deo. Legite Scripturas, consulite rationem,inspiciate vitas et exempla sanctorum , videbitis quam egregie mundus mentiatur. Ego quidem audio b. Jacobum, non servis Dei,sed servis mundi, fletum et lucium indicentem : *miseri.* inquit, *estote . cl lugete , cl plorate , risus tester in luctum convertatur , cl gaudium in moerorem.FA* rursum. *Agite nunc divites plorate ululantes in miseriis vestris, quae advenient vobis : Divitiae vestrae putrefactae sunt, et vestimenta veslra a tineis comesta sunl: aurum et argentum vestrum aeruginavit, et aerugo eorum in testimonium vobis erit, ct manducabit carnes vestras sicut ignis.*

Porro servis suis , quid Dominus ? *Gaudete et exaltate:* ecce enim *merces veslra copiosa est in coelis: cl Nolite fieri Hypocritae trislesiel.lu cum jejunas, unge caput tuum, et faciem tuam lava; cl ilerum, Videbo vos, cl gaudebit cor vestrum,et gaudium vestrum nemo tollet a vobis.* Quid Apostolus praecipit; *Nolite inebriari vino. in quo est luxuria sed implemini Spiritu Sancio,loqucnlcs vobismelipsis in psalmis, cl hymnis , cl canticis spiritualibus cantantes cl psallentes in cordibus*

vestris Domino. Auditis quid apostolus dicat? Quo- modo Instes esse poterimus, qui semper cantare jubemur? Quid est praeterea regnum Dei, quod intra nos est. non pax est gaudium in Spiritu sancto? Epistolae Petri, epistolae Joannis, epistula Jacobi, quid aliud, quam laetitiam spiritualem, et pacem, et amorem sonant? Quod totum psalterium? Venite exultemus Domino : jubilemus Deo salutari nostro: Praeoccupemus faciem ejus in confessione, et in psalmis jubilemus ei : el, beatus populus , qui scit jubilationem: el, cantate Domino canticum novum, cantate Domino omnis terra.

Aspicite deinde exempla sanctorum. Quid quaeso de primis Christianis in .Actis Apostolicis legitis? *Omnes qui credebant, inquit b. Lucas, erant pa- riter , et habebant omnia communia, possessiones et substantias vendebant, et dividebant, illa omnibus. prout cuique opus erat: quotidie quoque perdurantes unanimiter in templo, et fran- gentes circa domos panem, sumebant tribum cum exultatione. et simplicitate cordis, et rursum. Discipuli, inquit, replebantur gaudio et Spiritu sancto. Et Apostolus de seipso. repletus sum, inquit, consolatione, superabundo gaudio. Nonne etiam Dominus aliquando exultavit in Spiritu sancto? De magno Antonio viro sancto. aliquando perfectio Athana- sius refert, cum semper hilarem, laetum exilisso. Neque mirum est hoc. Auditores, nam ipse b. An- tonius, nihil magis filiis suis contra daemonum in- sidias commendabat, quam laetitiam spiritualem. Hostis enim humani generis non ignorans quan- tum boni nobis alacritas, et gaudium in Dei servi- tio habere possit, semper conatur vel (erroribus vel minis, vel insomniis , vel cogitationibus malis animi nostri tranquillitatem, et serenitatem pertur- bare, et coelum cordis nostri, quasi nubibus qui- busdam anxietatis et moeroris obducere. Sed. que- madmodum David psallendo, et dulciter citharam pulsando, daemonem pellebat: ita nos quoque hy- mnis, et psalmis, et canticis spiritualibus nebulas tristitiae dissipare, laetitiam ac serenitatem mentis reparare debemus.*

Vultis nunc, ut etiam naturali ratione mendacia mundi refellamus? Quid enim est majus et capa- cius puteus aliquis profundissimus an exiguum po- culum? Non est comparatio: illa quoque inter delectationem et voluptatem , quam capiunt homines carnales , homines spirituales, nulla potest esse comparatio : siquidem carnales homines sensibus corporeis hauriunt voluptates, et delectationes. Et quid sunt corpora nostra, nisi angustissimi quae- dam pocula , quae scilicet replentur? Nonne si co- medas per horam , eris plenus usque ad os , et omnes epulas etiam exquisitissimas fastidies? Al ve- ro spirituales homines, non poculum exiguum. sed puteum immensum et infinitum replent. intelligen- tiam videlicet, quae usque adeo ampla, et capax. et profunda est. ut totus mundus eam replere non possit. Deinde unde plus aquae hauriri potest. ex majori Oceano , an ex aliqua palude ? non est du- bium quin ex mari : illa quoque non est dubium , majorem esse sine comparatione spiritualem. quam corp- ream voluptatem, in quo delectantur stulti ? De . . . clauduntur in epulis , quae magno pretio compa-

rantur, magno labore condiuntur : *et si paulo lar- gius sumantur, caput et stomachum gravat, et mor- bos incurabiles generant, et tandem in lutum et li- mum convertuntur. Delectantur in pecuniis et ve- stibus, quae nihil nisi curam, et sollicitudinem, et melum , et anxietatem pariunt. et quas tandem ve- lint nolint relinquere debent. Alii sunt, qui dele- ctantur in aura quadam, vel potius fumo populari, et opinione hominum, qua nihil vanius, nihil menda- cius, nihil perniciosius cogitari potest. Al vero ser- vi Dei, homines spirituales, in Domino delectantur, et quid est Dominus. nisi mare immensum omnium bonorum? Is est cibus qui reficit sine satietate: qui salis sine fastidio: cibus magnus, cibus dulcis, ci- bus sapidus, *gustate et videte, quoniam suavis est Dominus*: non emitur argento , non generat mor- bos, non instat: sed contra potius locupletat men- tem, curat aegritudines peccatorum, relevat grava- tos, replet inanes. Quae cum illa sunt nemo deinceps dubitare debet. quin mundus apertissime mentiatur, cum servos Dei sine tristitia, et moero- re esse posse negat: et ego sane , si testimonium meum recipitur, affirmare possum sine mendacio, me numquam tam veram . tam solidam , tam sin- ceram, tam diuturnam laetitiam sentisse, quam ab eo tempore, quo Deo servire desideravi.*

At inquis, non video, nec intelligo. quare si illa laetitia spiritualis, et nimis durum mihi esse vide- tur relinquere, quod video, quod sentio. quod lan- go, quod gusto, pro eo, quod non video , et for- tasse nunquam videbo. Ego vero non dubito, ne- que miror te non videre: cum enim oculos clausos habeas, quo pacto videre potes? Quid prodest ad concionem venire, si venis tamquam ad Comoediam, ut scias aliis referre, bene dixit. bene egit, vel, non bene dixit, non bene egit? Ille , mihi crede, penitus nihil valet, et si illa pergis nunquam intelliges. Sed aperis paulisper oculos. veni ad con- cionem paratus, veni cum desiderio proficiendi; noli considerare quibus verbis tibi proponimur ve- ritatem; nam neque ego magnam rationem habeo verborum; sed cape ipsam veritatem, cogita quid dicatur, tolle nubes, tolle tenebras peccatorum, pelle diabolum de corde tuo , qui impedit ne vi- deas, et tum conquerere, si non vides. *Convertimini. ait Dominus per Malachiam, convertimini, et videbitis quid sit inter iustum et impium, et inter servientem Deo, et non servientem ei.* Haec est igitur huius mundi, quam hodierna die Apo- stolus refellit, *gaudete* , inquit, *in Domino sem- per.*

Quid mundus garril? Quid mundus strepit? *Gau- dete in Domino semper.* Et ne putetis mihi hoc verbum excidisse; *iterum dico, gaudete.* Semper gaudere debemus, non sicut filii huius saeculi, qui per vicissitudines, et allevationes, modo rident . modo plorant. modo laetantur, modo tristantur, nec aliter facere possunt, cum in iis rebus laetantur ; et plorant, quae non semper durant. Nemo enim cum pecuniae crescunt, plorant cum veniunt furcs; si gaudet cum eis nascuntur filii, plorant cum iidem moriuntur. Nobis vero semper gaudendum est, qui gaudemus in Domino, solo stabili , et sempiterno bono, quod numquam senescit, et cuius anni non

deficiunt, et de cujus pulchritudine pulchri, de cujus gloria gloriosi, de cujus immortalitate immortales efficimur.

Sed quamquam semper nobis merito laetandum est, tamen duo praecipue sunt, quae nobis materium gaudiorum adferunt; alique idcirco beatus Apostolus non semel, sed bis nos gaudere voluit. Gaudete, inquit, in Domino semper, iterum dico gaudete. Gaudendum est semel in Deo: gaudendum est iterum in operibus Dei. Quale gaudium esse putatis animae diligenti Deum cum se cogit parentem habere regem perfectissimum, sempiternum, pulcherrimum, optimum, ditissimum, sapientissimum? Sane qui hoc intelligunt, satiari delectatione non possunt: et etiamsi mille mundi eis prominerentur, ejusmodi parentem mulare non vellent. Illoc est primum gaudium. Porro secundum est de operibus Dei. Sunt enim omnia pulchra, et bono, addo etiam perfectum, vel nihil addi, vel detrahi possit: *magna opera Domini, exquisita in omnes voluntates ejus. Ei, magnifica sunt opera tua Domine, omnia in sapientia fecisti.* Deus immortalis, quale gaudium capiunt servi sui cum quidquid intuentur, nihil nisi opes et possessiones et divitias suas, qui pater eorum et esse et dici dignaris, vident? Delectantur certe, delectantur in Tactura tua et in operibus manuum tuarum, non in eis sistentes, et ea pro te diligentes, sicut impii faciunt: sed in eis potentiam, sapientiam, bonitatem et gloriam suam laudantes. Intuentur coelum, et dicunt, Gloria tibi Domine, qui super nos tentorium tam pretiosum, et gemmis tam claris distinctum, et ornatum expandisti. Intuentur solem et dicunt, Gloria tibi Domine, qui tam decoro et tam venusto jubare non solum necessitati et commoditati, sed etiam voluptati et delectationi nostrae providisti. Intuentur aerem, et dicunt, Gloria tibi Domine, qui elementum tam necessarium, sine quo quasi sepulli viveremus, nobis contulisti. Intuentur terram et dicunt, Gloria tibi Domine, qui pavimentum domus nostrae non modo solidum ad firmitatem, sed etiam floridum ad amoenitatem esse voluisti. Intuentur mare, et flumina, et animantium plantarum, lignorum, lapidum, metallorum multitudinem, distinctionem, varietatem et dicunt, Gloria tibi Domine, qui etiam in exilio et in carcere tot bonis et commodis nos abundare voluisti. Illa igitur sancti homines gaudent, semel in Deo et semel in operibus Dei.

Rursum vero gaudent, semel dum a Deo beneficium aliquod novum recipiunt: et iterum gaudent cum ab eo tanquam filii in misericordia flagellantur. Soient reges terrae legatos et ministros suos ad civitates mittere, aliquando quidem vel privilegia eorum confirmant, vel etiam augeant, sed aliquando etiam vel tribula exigant: Verum civitates non code n vultu legatum privilegia confirmaturum et tribula exacturum excipere solent; An servi Dei non minus gaudent ad flagella, quam ad beneficia et idcirco bis gaudent. Intelligunt enim non minore charitate Deum servis et filiis suis flagella, quam beneficia dispensare.

Postremo gaudent semel boni de beneficio creationis et iterum gaudent de beneficio liberationis,

Gaudent semel, quod Deus ad suam imaginem et similitudinem condiderit hominem: et iterum gaudent, quod ipse pro sui imagine et similitudine reformanda tactus sit homo. Hoc est igitur quod Apostolus ait, *gaudete in Domino semper, iterum dico, gaudete.*

Sequitur, *modestia vestra nota sit omnibus hominibus.* Quibus verbis altera mundi haeresis refellitur. Mundus enim qui est ille Nabil Carmelus, quem scriptura stultum, et pessimum et malitiosum appellat, non contentus priori mendacio, aliud praeterea excogitavit. Quid inquit esse putalis servire Deo? Esi ars ignavorum, qui volunt bene comedere et bene bibere et nihil laborare. An non cantando et sedendo lucrantur pecunias? Numquid non melius est proprio labore alique industria sibi victum comparare? Ecco vobis verus *flabat, qui secundum nomen suum stultus est* et sibi non constat, paulo ante dicebat semper Dei servos esse tristes, et vitam nimis duram et laboriosam ducere. Nunc vero quid dicit? Eos cantando lucrari pecunias et bene comedere, bene vivere, et non laborare. Verum mentitur plane, mentitur in caput suum: Si quidem servi Dei non homines ignavi, sed milites fortissimi esse debent; quippe ipsa sua professione bellum indicunt cupiditatibus et omnes daemones ad singulare certamen quodammodo provocant: Et vae illis, qui tamquam militiae desertores, vel potius proditores sub signis Christi stipendia capiunt, et inierim militemus mundo. Qui enim nobis Apostolus praecipit? *Modestia vestra, nota sit omnibus hominibus.* Volo vos gaudere, sed in Domino: volo vos hilares ac laetos esse, sed illa, vel modestia vestra nota sit omnibus hominibus. Non sit in vobis ullus excessus, sed summa in omnibus rebus moderatio; sit modus in cibo, sit modus in potu, sit modus in vestibus, sit modus in ipsa laetitia. Non dedit tibi Deus divitias, ut vestiarius serico et bysso, et epuleris quotidie splendide et inierim pauperes frigore, et nuditate, et fame, et sibi intuleris. Si cum hoc egeris, scis sententiam suam, jam enim est alta; cum illo divile epulone sepelieris in inferno. et gullam unam aquae desiderabis, et numquam impetrabis. Et tu cur pulas tibi milii pecunias a parentibus an eas proicias et semines in sphaeristeriis? sterilem agrum elegisti, prorsus arenam, vel potius ipsum mare. ubi seminares, elegisti. Nihil ibi colliges, mihi crede. Si pecuniae tibi redundant, habes pauperum sinus, ubi eas repenas: Illud esi fertile solum, ibi si semines, tempore suo cum exultatione metes: Non in *foenecula Domini qui miseretur pauperis.* Deus vero nunquam sine usura, caque, maxima reddit, quod accipit.

Porro tertia haeresis mundi in explicatione vel depravatione potius hujus apostolicae sententiae consistit: siquidem (Illi hujus saeculi, illa locum istum interpretari soient: *Gaudete, Dominus prope est*, hoc est, festum aliquod appropinquat, vel de dicationis, vel Epiphaniae, vel Resurrectionis, vel Pentecostes: ergo gaudeamus, et semel et iterum gaudemus: Tunc enim a lectionibus et studiis vacabimus pro Gymnasio sphaeristerium frequentabimus, et sine immodicis ludis et jocis, convivii et po-

lationibus choreis et saltationibus sonis et cantibus operam dabimus. *Quid* vobis de hac haeres! videtur? Fuitne aliquando error tam perniciosus? At festi dies, inquiunt, sunt dies iaeliliae, et (uni polssimum *dicitur* nobis: ffautet *in Domino semper, iterum dico, gaudete*: Verum esi, sed adde quod sequitur: *Modestia vestra nola sil omnibus hominibus*. Cur accipis unam pariem et relinquis alleram? An ne scis festiva gaudia Christi morum modestiam et sobrietatem suo jure sibi vendicare? Gaudia nostra non carnalia, sed spiritalia esse debent, plena moderationis, plena gravitatis, plena sapientiae: denique talia, ut omnes Immines etiam Ethnici et haeretici cognoscant, nos non Bacchanalia more paganorum, sed spiritualis solemniales Christiana gravitate peragere.

Non possum equidem, auditores optimi, verbis explicare, cum quanto dolore animi mei videam, quam perverso et diabolico more hoc nostro tempore festa celebrentur. Initio mensis Septembris ibam aliquando per urbem, et ecce ibi videbam unum ebrium, ibi alium; aliquos item in fenestris aspiciebam more furiosorum horribili voce, nescio an canentes, an contententes. ego certe eo cantu non nullum delectabar: pocula praeterea in manibus tenentes quasi tubas quasdam, nisi quod canones non implebant vel inlabant. sed potius exhauriebant. Egressus deinde portas urbis, video spectaculum aliud pulchrum simul et foedum, ridendum et deplorandum; video hominem procerum basilicidicres militem aut centurionem aliquem, sed inierim ad singulos passus cadebat, et eum focmina quaedam sobria, furiasse conjunx ipsius, incredibili labore post se trahebat. Quaesivi quid sibi ista vellent eo tempore, et cur potius initio Septembris, quam aliis diebus ista viderem? Respondum est mihi, lum celebrari dedicationem. Et ego: Quid? inquam, et dedit alio? Esne festum aliquod Ecclesiasticum, non species aliqua Bacchanaliorum? Quid Bacchanalia? ajcban, nullo modo, festum et ecclesiasticum, solconissimum, celeberrimum, quo dies festi in nvinoriam ac honorem sanctissimae Deiparae consecrati omnes simul ingenii laetitia recoluntur. Hanc, inquam ego; fcs la Virginis sanctissimae, integerrimae, castissimae, quae jejuniopascebatur, ebrietate, et conviviis et impudicis cantibus, et sonis celebrantur? Sanenon dubito, quin ii. qui primi festos illos dies instituerunt propositum pium et religiosum habuerint: nec aliud ca soleinnialc voluerint, quam populum excitare ad agendas Deo gratias pro summis illis et infinitis LcncOciis, quae loti generi humano per Virginem illum lhdlissimam contulit. Sed quantus abusus irrepserit, et quantum perversi homines suis corruptissimis moribus pium institutum obscuraverint ac foedaverint, ex eo intelligi potest, quod peregrinis hominibus et quale sil istud festum ignorantibus, ex us, quae ubique fieri vident, non festa Dei. sed festa diaboli, atque adeo Bacchanalia ipsi videntur. Neque alii festi dies multo sanctius

et religiosius celebrantur; imo vero, quando quae so plura peccata fiunt, qua in festis? Quando plura et delirantur sumptuosa convivia? Quando plurcs

qmjanlanlur sphaeristeria, labernae, prostibula? Quando plura exercentur genera ludorum, ineptiarum scurrilalium? Quando in pluribus locis ad sonitum lyrae et citharae ducuntur choreae?

Sed fortasse malum non est, vel exiguum malum et, viros cum foeminis choreas ducere. Imo nihil perniciosius. Si possunt paleae ad ignem accedere, et non comburi; et adolescens potest cum foeminis tripudiare, et non ardere. Sed de infamia saltationum audite, quid veteres tam profani, quam sacri scriptum reliquerint. .11. Tullius ita turpitudinem chorearum exerrabatur, ut in defensione Murenarum dixerit. Non *fere sallat sobrius nisi forte insanili* Et mullarum deliliarum comes est extrema sallatio. Et alio loco, saltationem tamquam crimen turpissimum obiicit Antonio. Erubescite igitur Christiane, erubescite, vinceris ab Ethnico, et ab Ethnico in iudicio procul dubio condemnaberis. Ille solo naturali lumine, sine dono fidei docere potuit, non esse saltationem nisi ebriorum vel insanorum. Et tu filius Dei coelesti lumine illustratus, apud quem Idos ineptiae, nec nominari debuerant, in ipsa celeberrima et sacratissima solemniale maxime insanis? Relinquamus profanos dicas tu nobis, Ambrosi beatissime, senex reverendissime, lumen Ecclesiae Christianae, quid libi de choreis et saltationibus videtur? *Merito*. inquit *inde in injuriam divinitatis proceditur: quid enim ibi verecundiae potest esse ubi sallatur, sirepilur, concrepatur?* Dicas et tu beatissime Hieronymus. quid senis de choreis? *Cactorum*, inquit in libro contra Helvidium, *ubi tympana sonant, tibia clamat, lyra garrit, cymbalum concrepat, quis ibi Umor Dei?* Transeamus in orientem, consulamus quoque duos ex Patribus Graecis: Dicas nobis Graeciae ornamentum, os vere aureum, magne Chrysoslome, qui inter alias virtutes, ita laude jejuniorum excellebas, ut jejunator publice dicereris. dicas quaeso nobis de conviviis et choreis sententiam luam. *Audite*, inquit in Romilia 49. *in Mallh. audite haec viri. qui magnifica convivia ebrietate plena consecramini: audite, inquam et diaboli barathrum perhorrescite, ubi saltus lascivus. ibi diabolus certe adest: non enim ad tripudia haec nobis pedes praebuit Deus: sed ut modeste incedamus, non ut impudenter camelorum more saliamus. Quod si corpus turpe sil impudenter saliendo. quanto magis animum facdari credendum et: his tripudiis diabolus sallat his a daemonum ministris homines decipiuntur.* Audite postremo, quibus verbis magnus Basilius, vir sanctissimus atque doctissimus, insaniam istam oratione in ebriosos deploret: Viri, inquit, simul et faeminae communibus choreis constitutis vinoso daemoni traditis animis se mutuo affectionum stimulis consauciarunt; risus ab ulrisque effusi sunt, cantilenae turpes, habitus meretricii ad petulantiam invitantes. Hides et proterva delactatione te oblectas, cum lachrimas fundere oportuerat. et ingemiscere oh praeterita? Cantilenas canis meretricias ejectis Psalmis ac hymnis (pius didicisti? Moves pedes et furiose exilis: ac infeliciter tripudias, cum genu flectere oportuerat ad orationem? Ilacc magnus Basilius. Cluod si

sancti Patres de choreis in universum haec dixerunt, quomodo quaeso exclamarem, si haec in ipsis festis Natalitiis Ocri cognovissent? Sed relinquamus homines. Audiamus quid ipse Dominus, qui errare non potest. quid Spiritus sanctus, et Spirilus veritatis per Isaiam Prophetam dicat. *Cithara*. inquit, *ei lyra et tympanum, et Ubia, et vinum in conviviiis vestris, et opus Domini non respicis, nec opera manuum ejus consideras*.

Ah miseri et miserabiles, fecit Deus opus admirabile in diebus istis; novum *creavit Dominus super terram*: Virgo peperit, venit Deus ad homines novum sidus apparuit, melliflui facti sunt coeli, Angeli deseruerunt beatas illas sedes, vel parvulum viderent, qui datus est nobis et vos soli, propter quos ista iiii, in flagitiis occupati, vino somnoque sepulti. opus *Domini non respicitis nec opera manuum ejus consideras* Quid igitur Oct vobis? Audite sententiam Judicis nostri; *Propterea*, inquit, *dilatavit infernus animam suam et aperuit os suum absque ullo termino*.

Nescitis forlasse quantum sacrilegium sit, dies Deo consecratos profanare? Cur obsecro non utimur passim templis, calicibus, vestibis sacerdotalibus? Quid sunt parietes isti plus, quam alii? Quid calices Ecclesiae plus, quam alii? Quid vestes sacerdotes plus, quam aliae. Quantum ad materiam nihil. Sed ideo nefariam, ideo sacrilegum, ideo sceleratum est ea usus profanos convertere, quod Deo consecrata ac dedicata sint. Sed quis nescit ad cumdem modum dies festos Deo consecratos, ac dedicatos osse, et non in aliis, quam in sanctis operibus consumendos? Quaero a vobis, si videremus aliquem incredibili audacia templum intrare, et vestibis sacris uti pro vestibis profanis, templo pro taberna, altari pro mensa, corporalibus pro mapis, in sacris patinis comedere, in sacris calicibus bibere, quis nostrum non horret, quis non exclamare? Et nunc videmus dies festos solemnissimos, celeberrimos, sacratissimos, Deo dicatos, in orationibus, meditationibus, lectionibus sacris, hymnis et Psalmis, et canticis spiritualibus consumendos, sacrilegis choreis, saltationibus, conviviiis, c-brielalibus, impudiciis, scurrilitatibus profanari, et nemo exhorret, nemo movetur, nemo miratur. Deus immortalis! *quae participatio justitiae cum iniquitate? quae societas lucis ad tenebras? quae conventio Christi ad Belial?* Quid habet laetitia carnis cum laetitia spiritus? Quid solemnitas Domini cum festis Bacchanaliorum? Ergo quibus diebus nos Deum placare debuimus, in illis eum magis ad iracundiam nostris sceleribus provocabimus? Quibus diebus Spirilus pascendus et recreandus erat in illis eum magis vino et impudiciis obbruemus? Quibus diebus agendaerant gratiae Deo, quod nos a Daemonis laqueis, et libgilorum et scelerum servitute liberaverit, in illis nos flagitia et scelera quantum possumus, multiplicabimus? Quae et haec insania? Quae furiae infernales nos exagitant? Et nihilominus quaerimus causas, cur Deus nos puniat? Cur in ipsis domibus nostris oc-

cidamur? Cur in media civitate securi non simus? Alii casui aut fortunae; alii penuriae; abi nescio quibus aliis rebus: sed voces istae voces infidelium sunt: nos qui Christum sumus, et scimus Deum omnium rerum providentiam gerere, qua ratione dubitare possumus, cur puniamur? Nonne scripturae clamant, *Miseros facit populos peccatum?* Et, *est malum in civitate, quod Dominus non fecerit?* Itaque peccata nostra penuriam, et pestilentiam, et seditiones, et omnia flagella nobis procurarunt, peccata nostra clamant, et clamor eorum in aures Dei Sabaoth introivit. Et jam video furorem Dei contra regiones istas ita succensum, ut non nisi magno et diuturno imbre lachrimarum restringendus sit. Annis superioribus dum laxatus Deus comminatus est, non ergo serio: fuit admonitio quaedam paterna; sed quoniam in malis nostris perseveramus, iidem sumus, qui semper fuimus: nulla et emendabo morum, nullus zelus honoris Dei, omnes quaerunt, quae sua sunt: idcirco vehementer formidandum est, ne sini posteriora pejora prioribus. Sane non placabitur Deus simplici confessione peccatorum, sed requirit seriam poenitentiam, verum dolorem peccatorum, vitae mutationem; et nisi hoc fiat, desperandum est de sanitate harum regionum. Haec enim est radix et origo malorum omnium, ira atque indignatio omnipotentis Dei. Cur canes imitamus, qui lapides, quibus icti sunt, persequuntur et mordent? Cur flagellum nostrum aspicimus, et contra ipsum indignamur? Cur non potius Deum consideramus, qui propter peccata nos flagellat, nec cessabit flagellare, donec cessemus peccare. Deus igitur bonis operibus placandus et Deo per veram poenitentiam satisfaciendum, Deo sacrificium cordis coniri et humiliati, et praesertim in his festis Natalitiis, quae jam quodammodo prae foribus sunt, oportet Terendum est. Gudeamus, sed in Domino gaudeamus; sed absint scurrilitates, absint ineptiae, absint potationes. absint saltationes. O quantum absumus a religione et fervore Sanctorum Patrum, majorum nostrorum. O quid sentiebant in diebus festis, ac praesertim Domini quanto silentio, et quam altis contemplationibus suspendebantur? cor liquefiebat, oculi pluebant dulces lachrimas, omnia ossa et omnes medullae exullabant; Non supererat illis tempus, quod in nugis et vanitatibus consumerent: Totos sibi stupor ille ingens atque admiratio tam profundi Sacramenti Incarnationis filii Dei, lotos illa abyssus charitatis et humilitatis Dei nostri sibi vendicabat. Sed finis sit. Ego vos omnes, auditores optimi. per illam ipsam eximiam charitalem, per illam humilitatem, per illa viscera dilectionis Dei nostri, per adventum rogis pauperis, oro. obsecro, obtestor, in diebus Domini gaudeat Spirilus, non caro luxuriei: Angeli canunt gloriam Deo et hominibus pacem, illos imitemur, cum illis voces nostras jungamus, *Exaltemus Domino jubilemus Deo salutari nostro*, qui est Deus benedictus in saecula. Amen.

coxero vu

DE EADEM DOMIMCA TE11TIA ADVENTUS

T I I E M A

!α quis es? El confessus esi, cl non negavil : el confessus esi,
quia non sum ego Christus etc. *Joan.* 1.

SYNOPSIS

Joannes Daplisla stellae Lucifero comparatus. Legationem hodiernam esse diversam ab ea , quae superiora Dominica fuit missa.Causa cur Joannes a Deo [aerii praemissus. Joannis constantia cl humilitas.Duae causae,quae Judaeos in opinionem induxerunt. quod Joannem E-UamcsseexislamarinP,vaticinium scilicet elamborum eadem prorsus vivendi ratio.Quomodo Joannes revera negare poluerii.se esse Prophe-tam SS Patrum sententiae. Cur Joannes sevo-cet vocem clamantis, et non potius vocem cla-mantem: Auctoris item sententia , cur se dicat vocem potius esse quam hominem clamantem, quia nimirum ipsius opera quasi clamare ea, quae docebat, viderentur. Querela de concio-unioribus non modo non clamantibus factis : sed et malis operibus clamantibus : item de variorum hominum corrupto cl scundaloso vi-vendi modo.

/1 'ccunda parte explicatur. cur nam dixerit,in deserto , ul>i cleganlissimo discursu mundus deserto assimilatur , in quo spinae tribulatio-num frondes rerum apparentium,in via pro-l'-->iinum. silis cupidiiatum:Ilomo item arbor inversa probatur ut qui meliore sui parte terrae quasi offixus et infixus sil.Mundus item rubeto < imparalur , cl qui rubi sint . in iisque deli-tescentes lalrones el [erae . aptissime ostendi-tur. Tandem liandum quoque esse descitum fortunatum, utile el salutare,el quibus tale sil, ad /incin usque explicatur.

9

Quemadmodum inter ca sidera , quae nocturno l mpore quasi solis praenuncin oriuntur,illud unum Luciferi. hoc est, lucis cl solis cerlissinii nuncii -ippel'ùlioncin invenit , quod proxime solem ante-gridilor, quodque Linia luce praeditum esl.ul ali-quid amplius, quam unum ex numero siderum es- - videalui! Sic elum, Auditores optimi , inter o-

nines Prophclas, qui noctcm saeculorum praeteri-torum, tamquam sidera quaedam suo fulgore illu-strarunt , el diversis temporibus Christum mundi lucem el justitiae solem nascilurum pracnuncia-runl, unus Joannes Baptista,qui proxime Christum antevertit, quique tanto sanctimoniae,et divinatorum charismatum splendore enituit, ul plus quam Pro-phela ab ipsa veritate appellatus siliunus,inquam, Joannes Baptista *lucerna ardens el lucens* Christi praenuncius , *Propheta allissimi*, et *vox* Verbi, quod tamen amplissimum , est, nominari prome-ruit. Id vero ex hodierno Evangelio facile cognos-cemus, si ipsum more nuslro , breviter explicare aggressi fucimus.

w

Miserunt, inquit Evangelista Joannes, *Judaei ab Hierosolymis sacerdotes et levitas ad Joannem , ul interrogarent eum: Tu quis es ? El confessus est*, cl *non negavit et confessus est , quia non sum ego Chrislus.elc.* Dominica superiori exposuimus legationem Joannis ad Christum,hodier-na die, ul video,exponenda est legatio Judacorom ad Joannem. Est vero maximum discrimen inter has suas legationes. In superiori siquidem legali mulio humilius cl abjectius de Christo , ad quem legatio dirigebatur, sentiebant , quam par esset. Alque idcirco Domino laborandum fuit, ul non so-lum verbis, sed etiam splendore miraculorum glo-riam suam el majestatem oslendcrct. Al vero ho-die, qui ad Joannem milluniur legali, longe majo-rem de ipso opinionem conceperunt,quam rei ve-niis patiatur : Proinde beatissimus Baptista in eo laborat, ut qu m maxime potest,scipsum extenuet. Hinc videlicet non solum Christum, sed el Ilcliam 11 Prophetam esse se negat. Quia vero ad Christi gloriam amplificandam perlinet,ul habent praecur-sores cl administros , proplerea se, Christi prae-nuncium cl vocem clamantis in deserto libenter confitetur.

l

Miserunt Iudaei ab Hierosolymis sacerdotes ct levitas ad Joannem, qui cum interrogarent : Tu quis es? Uberator noster, Auditores, lapis ille est.

qui praecisus de inonle sine inanibus contrivit statuum illam , quam Bex Nabuchodonosor per quietem viderai, de quo nulla Propheta Daniel vaticinatus esi: cl quem Aposlolus Petrus lapidem pretiosum , el eleclum nominal. Sed quamquam creverit nunc lapis est, juxta Danielis vaticinium , in montem magnum , ul plane sint caeci , qui eum non videant : tamen inilio ita exiguus el parvulus cral,ul totos triginta annos unie oculos Judaeorum versaretur , et vix a paucis quibusdam videretur. *Parvulus*, inquit, Esaias, *datus csl nobis, cl filius naius csl nobis*: El beatus Joannes: *In medio*, inquit , *vestrum siclis , quem vos nescitis*. Ui igitur lapis iste pretiosus a Judaeis *in tenebris et umbra* mortis ambulatibus non conculcaretur: sed potius cum gaudio el aviditate tamquam thesaurus vere magnus colligeretur.divinissimo consilio Deus Pater *paravit lucernam Christo suo* , non ul co lumine Christus videret : sed ut ipse ab aliis videretur. Itaque Joannem Baptistam praemisit, ut esset *lucernam ardens et lucens*, cl populis Judaeorum lapidem illum pretiosum cl eleclum ostenderet.El ipse quidem probe suo munere fungebatur. Ardebat, lucebat, Christum ostendebat: Verum Judaei lucernae illius tanto cl tam insolito fulgore delectari *voluerunt ad horam exuliare in lumine ejus*. Itaque lucem illam integerrimae el sanctissimae vitae beati Joannis inluentis cum Christum ipsum esse suspicati sunt: quo circa communi consilio legationem ad cum decreverunt, parati tamquam verum Christum eum suscipere,si modo ipse se Christum agnoscat,aliquis id aperte cl libere fateatur. *Miserunt*, inquit,*Judaei sacerdotes el levitas ad Joannem*. Magna profecto el periculosa lenlallo: sed major firmitas Joannis , *cl confessus est, cl non negavit* : nec enim erat arundo , ul ab aura honoris istius agitari possit. Quid igitur? *El confessus csl, Quia non sum ego Christus*. Videbat Judaeos, ut lucernae splendorem aspicerent in lapidem pretiosum impingere: videbat lapidem illum , qui e coelo in terram ceciderat, ul cos ditaret, Heri illis in ruinam , et jam lunc esse culpa ipsorum lapidem offensionis cl petram scandali ; proplerea memor officii sui , non solum voce cl praedicatione . sed digitis etiam ipsis Christum ostendebat. *Non sum ego*, inquit,*Christus; Ecce agnus Dei, ecce qui tollit peccata mundi*. Quid me intuemini ? Ego lucerna illius sum , nec ideo sic luceo , ul sic in me oculos convertatis : sed ul lumine meo Christum verum ac pretiosum lapidem videatis.Putamnsne hodie mullos inveniri,qui tam praeclarum exemplar imitentur?Eccc Beatus Joannes,cum ei Messiae honor deferretur,plano exhorruit: *Non sum ego*, inquit, *Christus*: Longe absum ab ista dignitate. At hodie , si opulentum aliquod beneficium vel ecclesiastica dignitas vacet, rarissimi sunt, qui oblatum honorem recusent,el sc illo indignos sincere cl ex animo putent : qui vero stalim advolent, cl non expcclclnl sibi offerri, sed ipsi sc offerant , numerari vix possunt. Omnes dicunt : *Ego sum Christus : Ecce agnus Dei*, mihi beneficium istud, mihi ista dignitas convenit.Ideo res nostrae male sc habent.Sed tempus non habeo digrediendi.

Sequitur. *El interrogaverunt eum: Quid ergo Elias es tu? Et respondit: Non sum*. Duas ob causas, quantum mihi in praesentiarum occurrit, dubitare potuerunt Judaei , An Joannes esset Elias ? Primum enim quemadmodum illo tempore Christus expeclabatur, ita etiam Elias:Nec enim ignorabant Hebraei vaticinium illud Malachiae Prophetae: *Ecce ego mittam ad vos Eliam Prophetam , antequam veniat dies Domini magnus el horribilis*. El quamquam haec promissio vere cl proprie ad posteriorem Domini adventum perlinet, ut Beatus Augustinus diserte docet in libro de Civitate Dei vigesimo: lamcn eam Scribae el Pharisei ad priorem adventum perlinere docebant, ul ex Matthaeo colligi potest. Quo loco Apostoli quaerunt a Domino : *Quid ergo scribae dicunt 1 Quoniam Eliam oportet venire primum 1* Itaque cum temporibus Joannis Elias expcclluretur, el Joannes in universa Palaestina celeberrimus esset, non omnino temere suspicabantur Judaei, cum , si Christus non esset, saltem Eliam esse. Deinde tanta fuit inler Joannem el Eliam similitudo,ul facile Judaei Joannem pro Elia accipere potuerint. Elias morebatur in cremo, et Joannes: Elias zona pellicea cingebatur, el Joannes: Elias Propheta fuit, sed novo more solum loquendo, non etiam scribendo vaticinabatur, et Joannes : Elias summa libert.He Begem Achab el Reginam Jezabel arguebat. el Joannes Herodem Regem cl lletodiadem Reginam non minore libertate casligabatElias nulla propter Jezabel a Rege Achab passus est, cl Joannes propicr Herodiadem capite ab Herode Rege plexus est: El quemadmodum Elias posteriorem Domini adventum juxta Malachiae vaticinium praecurret,ita Joannes priorem juxta ejusdem Prophetae vaticinium praecucurrit.

At inquis , quomodo poterant Judaei tam graviter errare in Joanne,cum cum scirent non de coelo lapsum , sed ex Zacharia cl Elizabellia natum esse? Verum . Auditores , quaestionem istam mihi beatus Lucas illis verbis dissolvere videtur: *Puer autem*, inquit, *crescebat el confortabatur, cl erat in desertis usque ad diem ostensionis suae ad Israel*. Itaque beatus Joannes ab ipsis primis annis in ipso primo vere aetatis suae conspectum hominum el frequentiam fugiens,petiit loca deserta , atque in cis loti mundo incognitus ad annum usque aetatis suae trigesimum commoratus est: cl tum demum factum csl verbum Domini super eum, isque repente tamquam novus homo, novo habitu, novis moribus, novo vivendi genere mundo apparuit. Quo tempore vel murtui erant, qui tum vivebant, eum ipse nasceretur. El etiamsi nonnulli ortus ipsius recordabantur (quippe qui admirandus elplanc singularis fuerat) lamcn unde suspicari poterant eum , qui tunc ex eremo prodibat, esse Joannem illum Zucharine lilium,cum cum nec puerum, nec adolescentem unquam vidissent, nec da eo quicquam a triginta annis inquam audivissent. Quae cum ita sint, mirum nobis videri non debet, si cum Judaei Eham Thcsbitem esse existimaverint. Quaerunt igitur ab *eo.Elias es lu?El respondi! non sum*.Tametsi enim spiritu, fervore, libertate officii cl morum similitudine Elias a Domino

appellatus sil : tamen vere ac propne Elias non erat.

*Pergant:Propheta tu es?Et respondit,Ν'ον.*Graeci doctorcs, ut beatus Chrysoslomus, el Cyrillus, riicoplillaclus el alii proplerca quod verbis illis : *Propheta es tu?* praepositum articulum vident, cl more Graecorum: c εi cu;in ea sententia sunt. ut existiment, legatos istos Judaeorum non de communi aliquo cl vulgarised de illo celebratissimo Propheta quaesivisse.qui Deuteron.18. his verbis promissus erat: *Prophetam de gente tua et de fratribus luis suscitabit libi Dominus Deus tuus.sicut me ipsum audies.* Quamquam enim vaticinium hoc de Christo sine ulla dubitatione intelligendum esi: tamen Judaei,si beato Cbrysoslomo et Cyrillo credimus,non de Christo, sed de aliquo alio magno propheta ipsum intelligebnnl. Negat vero b. Joannes se prophetam esse, non quod magnus quidam propheta non esset: sed ut ostenderet , non recte Judaeos Moysis vaticinium intelligere, atque illud non ad se, sed ad Christum pertinere. Porro nonnulli etiam sunt.qui legatos istos de Propheta aliquo jam olim defundo quae fuisse contendat : Nam quemadmodum de Liberatore nostro, ut ex capite decimo sexto Matthaei intelligi potest, varie sentiebant, cl loquebantur Judaei, et aliqui cum Joannem Baptistam , aliqui Eliam , aliqui Jcremiam aut unum ex prophetis veteribus esse censebant: Sic etiam in Joanne errare poterant atque existimare vel Isaiam , vel Jeremiam , vel alium aliquem ex prophetis ab inferis rediisse, cl eum esse , qui tunc Joannes diceretur. Atque ad hanc interrogationem vere b. Joannes respondit: Aon *sum*. Erat enim propheta , verum novus quidam, el non unus cx veteribus. Neque vero esi contemnenda d. Gregorii. cl quorundam aliorum Latinorum expositio . qui Judaeos arbitrantur non de magno illo propheta in lege promissio , neque de veteri,cl jam olim defundo aliquo propheta interrogasse, sed solum ; An esset vir propheta , cl ventura mullo ante prospicere ac praedicere posset. Ille vero merito jureque optimo respondet, se prophetam talem qualem,videlicet qualem ipsi cogitabant, cl similem caelerorum non esse. Erat enim b.Joannes propheta quidem sed non.ut Isaias, non ut Jeremias, non ut Ezechiel, non ut Daniel, qui in longa tempora prophetabant, verum allOris ct sublimioris cujusdam ordinis : Erat horizon legis veris el novae ; erat simul principium Apostolorum cl (inis Prophetarum. El quemadmodum theologi doctores veram ac perfectam misericordiam. qualis in solo Deo reprilur, non virtutem , p d quiddam nobilius el excellentius esse dicunt: rt nos de Lucifero dicere possemus , eam stellam non tam sb illum,quam aliquid majus el pulchrius, quam stellam videri. Sic ellam de b. Joanne vere dici potest, eum non prophetam , sed plus quam prophetam esse.

Dixerunt *ergo ei.Quis esi ut responsum demus lu-*, qui misenn.t no». Quid dicis de lcipto?Quicquid nos dicimus de te, tu negas te esse.Quid igitur In ipse dicis de te ipso? Audivimus jam salis , q ns non si*: cupimus jam audire, quis sis. *Ego* , inquit, tox clamantis in dcscto.Ac ne quis forte

miraretur, cur so novo el tam insolito nomine appellavit. adducit testimonium Isaitie Prophetae.*Sicut*, inquit, *dixit Isaias Propheta*. Vere enim admirabile est, quod se vocem , cl vocem clamantis cl clamantis in deserto nominare voluerit. Quis enim interpretabitur nobis.ad quem modum beatus Joannes vere sil vox. Et si vox est. cur non clamans potius dicatur , quam clamantis? Postremo , si vox clamantis est,cur potius in deserto.ubi exaudiri non potest: quam in aliqua magna et plena civitate clarnel?Haec igitur omnia paucis exponenda erunt.

Ac primum, curse vocem non clamantem, sed clamantis dixerit aperiamus. Video locum istum, auditores,incredibili consensione a veteribus theologis exponi. Legite d. Ambrosium, Augustinum, legite beatum Gregorium, Origcnem, legite caeteros, nemo fere illorum est, qui non affirmet, ideo beatum Joannem se vocem non clamanlem.se clamantis io deserto nominasse, quod optime sciret, se non esse, qui clamaret; sed se tubam , instrumentum, vocem denique cujusdam allerius clamantis agnosceret. Nant quemadmodum parietibus istis carneis ita separati,el quasi in diversis carceribus inclusi animi nostri sunt, ut os unius ad aures allerius admoveri non possit, idcirco vocibus corporeis, tamquam lidelibus inlernunciis el spiritualium verborum el conceptionum mentis tabelariis uti solemus. Sic etiam Deus Paler verbum suum, liberatorem nostrum, nobis manifestum laccre volens, el simul intelligens hominem rudem el corporeum esse: nec sine strepitu,el sono vocis corporeae quicquam iniciligcre , praemisit Joannem, qui tamquam vox . el verbum corporeum Christum verbum incorpoicum nunciarel. Itaque idcirco dicebat: *Ego vox clamantis in deserto*, tamquam si apertius diceret, Qui clamat, Deus Paler est: verbum, quo clamat, Deus filius est: Ego nihil sum aliud, quam vox, per quam Deus verbum suum hominibus manifestum facit. *Praemititur*, inquit beatus Augustinus, *ante Jesum Christum Joannes, quasi testamentum vetus ante novum. lucerna ante solem,servus ante dominum, amicus unie sponsum, praeco ante judicem,vox ante verbum, flam omnipotens Paler innotescere nobis volens,sapientiam el verbum illud,quod in principio eralDeus apud Deum.beatum Joannem quasivocem,perquam ad nos verbum suum proferrei,assumpsit*. Hinc etiam b.Lucas de Joanne: *Facium est*, inquit, *verbum Domini super Joannem Zdchariae /ilium in deserto*, hoc est, Nemo putet Joannem cx se,el sua verba locuturum proplerea enim factum est verbum Domini super eum, ut non suum, sed Domini verbum loquatur. Siquidem ipse nihil est aliud, quam vox ct lubael instrumentum Domini clamantis in deserto.

Sed ego auditores aliam expositionem vobis utiliorcm cogitavi, cur Joannes non homo clamans sed vox ipsa nominetur.Opera, auditores,el exempla nonnumquam fortius clamant,el longius mullo exaudiuntur, quam verba. *Coeli enarrant gloriam Dei*, (inquit psalmographus David) *el opera manuum ejus annuncial firmamentum*. Ac ne quis arbitraretur coelestes illos globos dumtaxat luqut

non vero clamare: ego vero, inquit, affirmo latio clamore coelestes orbes Dei gloriam assidue praedicare, ul nullus sil angulus orbis Iccrae, quem sonitus ille non compleat: siquidem *in omnem terram exivit sonus eorum*. Ac ne rursum Pythagoricus aliquis diccret, coelos nec clamare, nec loqui: Sed ad modum musicorum instrumentorum maximum quemdam, cl jucundissimum sonitum cedere: non solum, inquit David, *in omnem terram exivit sonus eorum*. Taceant Pythagorici cum musico concentu: verbis coelum et sidera Dei gloriam et laudes praedicant, dum se Dei opera esse omnibus in se influentibus magnis vocibus confitentur. Et unde, quaeso vos, magnus ille Aristoteles cum (aliorum deorum superstitio ferme omnium mortalium monies occupalas leneret, unde, inquam, ille accepit esse super coelos principem quemdam et monarcham universitatis, qui, cum omnia moveat, ipse lamen nulla ratione moveatur? Nonne sapientiam istam ab hoc doctore didicit. qui suis perpetuis conversionibus numquam fatigatur, nec cessat enarrare gloriam Dei? Et cur dixisse Dominum existimatis, *opera, quae ego facio illa sunt, quae testimonium perhibent de me: et si mihi non creditis, operibus credite*: nisi quod sciret opera sua miracula sua, prodigia sua, omnibus linguis facundiora et eloquentiora esse, nihilque tam incredibile reperiri, quod ea non facile persuadere possent? Hinc videlicet et Apostolus Paulus ad Corinthios scribens ait: *Epistola nostra vos estis: Et Epistola estis Christi*. Quia nimirum per opera bona Corinthiorum toti mundo Christus et Paulus loquebantur. Ad hunc igitur modum et beatus Joannes ait: *Ego vox clamantis in deserto*, tamquam si diceret; Sed solum verba mea sunt quaedam voces; Sed ego lotus sum vox. Vales caeteri sua vaticinia conscripserunt; mihi vero scribendum non fuit: quia ego ipse sum valentinus Opera mea sunt verba mea, vita mea et concio mea: Jerusalem zona pellicea, pili israhel camelorum, haec ipsa eremus, locustae, et mela silvestre, nonne poenitentiam clamant, et ad poenitentiam omnes homines magnis vocibus cohortantur? Nec enim sine causa dixi: *Ego vox clamantis in deserto*. Quando enim ego nihil dicerem, tamen haec habitatio solitudinis homines ad poenitentiam provocaret. O ulinam, auditores, intelligeremus aliquando, quanta sil in catholica Ecclesia horum condonatorum penuria, et quod magis et deplorandum, quanto plures hujus generis oralores in Ecclesia esse deberent, tanto sunt pauciores, siquidem omnes Christiani ad hunc modum, exemplis videlicet et operibus. condonari debent: nullus apud Dominum sui silentii excusationem invenit. Omnes tenentur innocentia vitae, et incorruptis moribus Ecclesiam Christi aedificare, peccatores convertere, tardos incitare, frigidos inflammare, omnes homines ad meliora et sublimiora charismata cohortari. Sed qui voces esse non volunt, ut clamet bene ulinam muli essent, nec clamarent male: Neque enim existimassc debetis solum opera bona clamare, clamant et mala Dominus ad Cain: Voæ, inquit, *sanguinis fratris tui clamat ad me de terra*. Et ad

Abraham, *Clamor*, inquit, *Sodomorum et Gomorhaeorum multiplicatus est*. Et beatus Jacobus: *Eccc, inquit, merces operariorum, qui messuerunt regiones vestras, quae fraudata est a vobis clamat: et clamor eorum in aures Domini Sabaoth introivit*. Itaque habent et mala opera suas voces. O si Christiani homines scirent, quam vehementer in auribus Ethnicorum et haereticorum nostra scelera, nostra flagitia, nostra perjuria, nostra parricidia, nostrae libidines, nostrae usurae, nostrae comessationes, nostrae ebrietates damarent; et quantum eos in conversione ad veram atque orthodoxam fidem impedirent, atque retardarent, non tam facile profecto in tot crimina laberentur? O si vel semel pastores et praesides animarum, nec minus adolescentium institutores, cogitarent, quantum malorum causa sini, dum ita perniciose suis corruptis moribus concionantur: desisterent plane ab ejusmodi genere concionum. Plus enim, mihi credite, viri graves, in quorum vitam omnium aliorum oculi conjecti sunt: plus inquam una ebrietate. una fornicationis vel avaritiae suspicione persuadent in ruinam, quam omnibus cohortationibus suis persuadeant in salutem. Plus destruunt Ecclesiam Christi vocibus morum, quam aedificent vocibus verborum. O si intelligerent studiosi Lovanienses, quantum nonnulli eorum tyronibus modestioribus et simplicioribus noceant, et quam atrociter propicea omnipotenti Deo poenas daturi sint, exterrerentur profecto atque exhorrentur se potius vel domi continerent, vel ab hac civitate discederent, quam cum tanto et suo, et aliorum detrimento, ac perniciem in studiis versarentur. A vehementius enim clamant in auribus adolescentium studiosorum exempla solidiorum, quam omnes admonitiones praeceptorum. Quare cum ii, qui longiore tempore in studiis bonarum artium versati sunt, quippe patres quodammodo aliorum esse deberent; tamen sphaeristeria potius frequentant, quam gymnasia, et a studiis libenter vacant, ut portationibus commodius vacent, et mero potius, quam disputationibus incalescunt, et socios superare non in doctrina et eruditione; sed in poculis exhaustiendis contendunt: quid scandalum putatis tyronum animi patiuntur? Quantum, quaeso, hisce exemplis ad similia et graviora etiam perpetranda incitantur? Sic nimirum juvenus corrumpitur, sic respublicae pereunt: sic paulatim homines a corruptione morum ad corruptionem mentis, et a sceleribus et flagitiis ad infidelitatem et haereses prolabuuntur. Sed haec satis de querimoniis.

PARS ALTERA

Curb. Joannes se vocem, et vocem clamantis appellaverit hactenus exposuimus: nunc illud sequitur exponendum, cur addiderit: *In deserto*. Quanam igitur est ista solitudo? quodnam hoc desertum, in quo Joannes clamat? Eremus ista, ni vehementer fallor, orbis Iccrarum est. Sed non tales solitudines cogitare debemus, quales in Aegyptio

el lybia. in quibus nihil, nisi arenae inveniantur. Verum cogitare vastissima quaedam nemora, obscura, invia, inaquosa, in quibus nullae sunt arbores fructuosae, nulla pomaria, nulli fontes, nulli lacus, nulla prata virentia: homines vero perquam rarissimi, vel potius nulli, paucissimis quibusdam anachoretis exceptis. At vero stirpes silvestres, spinae, rubeta, nec non ferae leicrimae, ursi, lupi, lcones, lygrides omnia longe lateque complerunt. Talis omnino est mundus: atque idcirco non immerito sub typo deserti plerumque in sacris litteris designatur. Quaeso vos si mundum istum penitus inlospicimur, an non eum videbimus obrutum spinis amaritudinum, vacuum floribus vera nim consolationum? Quod regnum. quae civitas, quae domus invenitur, in qua non aliquando spinae tribulationum oriantur? Pergamus ulterius. Nonne omnia ita sunt plena frontibus rerum apparentium sed non existentium. vel vacuus fructibus rerum verarum vel solidarum mundus censeantur? Nonne est invium hoc desertum, cum in eo infelices peregrini. quanto magis progrediuntur, tanto magis implicantur vel erant? Ille lilerarum, isto mercaturae, alius militiae, alius alterius studii viam aggredditur: omnes semitas redas vel expeditas quaerunt: et nullus tamen a spinis vel tribulis, locisque horridis vel periculosus expedire scilicet potest. Hinc videlicet fit, vel nemo sua sorte contentus vivat. laudal vero diversa sequentes. Et quid de ariditate hujus deserti dicemus? Nonne omnes perpetuo sitiunt? Ubi est ille dives, qui se contentum dicat, nihil quaerat, nihil appetat, nihil optet amplius? nimirum in deserto inaquoso sumus, ubi *non saturatur oculus visu, nec auris auditu impletur*. Transeamus ad alio, atque mundum universum tamquam verissimam solitudinem a raris ac pene nullis hominibus habitari doceamus. Quid est homo? Arbor inversa, ait quidam. Et rode. Siquidem caput in viventibus omnibus illa pars a Philosopho definitur, unde et sumitur alimentum et ad partes ceteras derivatur. Jam vero partem istam. caput videlicet, in arboribus defixam in terra, in hominibus procul a terra abstractam videmus. Et contra pedes, qui capitibus opponuntur in arboribus coelum. in hominibus terram intuentur, linque vere homo, si id scilicet, quod esse debet, nihil est aliud, quam arbor inversa. Verum auditores, tametsi homo exterior, quem forma ista declarat, quae oculis cerni, vel digito demonstrari potest, ita se habet, vel arbor inversa merito dici possit: tamen interior homo, qui vere ac proprie solus est homo, ita post peccatum inversus est, ita caput in terram abscondit. *illi* pedes ad coelum convertit, vel verius arbor quam homo dici posse videatur. Nam si homo est arbor inversa, quid scilicet nisi arbor homo inversus? An non babel fortassis bomocopus in terra sepultum aliquem defossum qui nihil quaerit, nihil amat, nihil cogitat, nisi lacram? *Ubi est thesaurus tuus*, . *illi* Dominus, *ibi est cor tuum*. Quare si thesaurus tuus nihil est nisi lacra, ubi caput luuim, ubi cor tuum, ubi mens lua, ubi voluntas lua erit nisi in terra? An non pedes ad coelum convertit, vel radice. > quam altissime figere conatur in lacra. qui concupiscentie bonorum oblitus, solum de possessioni-

bus amplificandis, de palatiis erigendis, de pecuniis cumulandis, de agris ad iugros. de beneficiis ad beneficia, de pensionibus ad pensiones adjungendis cogitat? Non legistis apud Marcum de caeco illo. qui cum a Domino curari coepisset interrogatus, an aliquid videret, respondit, scilicet homines sicut arbores ambulantes videre? *Video*, inquit, */10- mines sicut arbores ambulantes*, ac si dixisset: Video illos quos dici homines audivi, ita capite deorsum verso ambulare vel mihi non homines, sed arbores videantur. Ille est nimirum prima hominis illustratio. Nam cum quis a Deo illustrari, vel a vanitate ad veritatem converti incipit, primum quod videt, est caecitas vel obscuritas aliorum. Primum quod loquitur scilicet sententia illa: *video homines sicut arbores ambulantes*. Siquidem antea, cum etiam ipse sicut caecus ambularet, et scilicet capite deorsum verso ad modum arborum esso suspicari non posset, alios item omnes sui similes recte scilicet habere existimabat. Quin etiam si unum, vel alterum forte vidisset terram pedibus conculcantem, vel ad coelum oculos sublato habentem, illum tamquam distortum vel inversum vel sibi dissimilem irridebat. At postquam Dei beneficio lumen veritatis aspicere potuit, tunc vere errorem suum vel deceptionem agnoscit. Tunc aperte clamat: *Video homines ambulantes*. Atque ulinam arbores istae pomiferae, vel fructuosae, vel non potius rubi silvestres vel steriles essent. Cum aliquando hominum studia contempler, plane mundum universum quasi vastissimum quoddam rubetum videor mihi videre. Arbores istae arbores humanae dicuntur; sed nihil eis inhumanius, nihil rapacius: Ejus naturae sunt tibi. nulli transeunti parcant, saltem indumenta, si carnem non possunt, vel auferre, vel certe lacerare volunt. Idem omnino studium nonne magna pars hominum scitatur? nonne omnes rapiunt, omnes trahunt ad se res aliorum? Nonne quam plurimi inveniuntur ubique latrones? Et praeter apertos istos latrones, nonne permulti in aulis, in praetoriis, in foris, in cilicinis latrones sunt tanto periculosiores, quanto sunt occultiores? Quid scilicet ii mercatores, qui fraudibus ditescunt. nisi rubi, nisi lacrones? Quid Ecclesiastici quidam sunt. qui non aliam quam causam beneficia invadunt, nisi vel bene comedant, vel bibant nisi rubi, nisi lacrones? Quid ii qui foetioribus vel usuris pauperum fortunas devorant, nisi rubi et lacrones sunt? Qui ii adolescentes, qui pecunias parentum suorum perdunt in sphaeristeriis, quas in libris emendis consumere debuissent, nisi rubi nisi lacrones? Quid meretrices, quid lenones, circulatores, praestigiatores, adulatores, nisi grati et jucundi latrones? O rubellum sterile, atque infelix! Tibi, tibi inquam, beatus Joannes minatur. cum ait: *Securis ad radicem posita scilicet*. Vae vobis hominibus inversis: vae vobis rubis vel tribulis. Nam securis irae Dei non ramos, sed radicem petit. Figile radices, quantum vultis. Nam velitis nolitis eradicabimini. *Securis ad radicem posita est*: non de foliis et ramusculis, sed de radice, de capite, de animae salute agitur. Et *quid prodest homini, si universum mundum lucretur. an imae vero suae detrimentum patiatur?* Convertimini, converlimini-

ni homines inversi, calcule pedibus lerrarn-.crigile oculos ad coelum. St *consurrexistis aim Christo* quae sursum *sum quaerite : quae sursum sunt sapile, non quae super terram*. Aspicite apostolum Paulum, qui noti planta, sed homo erat. *Conversatio*, inquit, *nostra in coctis esi*. Ecce ubi caput habebat apostolus Paulus. At do inversis hominibus, quid dicit? *Ambulant inulti*, inquit. *quos saepe dicebam vobis, (nunc autem cl flens dico) inimicos crucis Christi, quorum linis interitus, quorum Deus venter est ct gloria in confusione ipsorum, qui terrena sapiunt : nostra aulem conversatio in codis csl*. Aspicite b. Petrum, aspicite b. Joannem, aspicite cacleros, qui non plantae, sed homines erant: an non videtis eos in terra radices non jecisse, posteros suos divites non reliquisse, palatia, hortos, vincas possidere non voluisse; sed omnes suas opes, omnem thesaurum suum apud Deum custodem bonum deposuisse, *ubi neque aerugo neque, tinca demolitur cl ubi fures non effodiunt nec furantur?* Sed ad solitudinem nostram revertamur. An non est mundus hic noster vera solitudo, cum in eo omnes bestiae agri domicilium habeant? Quid enim aliud sunt catervae illae daemonum, quae perpetuo nobis insidiantur, nisi leonum rugientium greges? *Adversarius vester diabolus*, inquit beatus Petrus *tamquam leo rugiens circuit, quaerens quem devoret*. Quid aliud impudicae mulieres. quae solo aspectu venenum in corda adolescentium jaculantur, quam truculenti basilisci sunt? Quid sunt obtrectatores, nisi canes? Quid arrogantes, nisi lauri? Quid versipelles, nisi vulpcs? Quid luxuriae dediti. nisi sues? Quid rapaces, nisi lupi? Quid avari nisi talpae? Quid vero crudeles, nisi lygrides? Sed quid de feritate hominum dicemus? Ciim illud constet etiam ipsas feras a nonnullis hominibus feritate superari? Quis nescii tempore nascentis Ecclesiae ursos el leones n sanctorum martyrum corporibus lacerandis abstinuisse. a quibus tamen crudelissime transfodiendis,)*! in frusta concidentis homines feris truculentiores non abstinebant? El ea quae nostris temporibus nefarii Calvinislae gesserunt nonne omnem feritatem et immanitatem vincunt? Quae cum ita sint, dubitare jam non possumus, nec debemus, quin noster hic mundus desertum horridum, obscurum, invium, inaquosum, hominibus vacuum, cl feris plenissimum sil. Atque hoc csl desertum, in quo parens omnium nostrum Adam cum descenderet ab Jerusalem in Icricbo a latronibus spoliatus cl vulneratus fuit, cl in quod pius Samaritanus Christus n spiritu ductus fuit, ul liberaret hominem. Tunc enim fuit Dominus (Inclus a spiritu in desertum, cum opera Spiritus sancti *Verbum caro facium est et habitavit in nobis*. El tunc impleta sunt vaticinia Prophetarum: *tunc exaltarunt omnia ligna silvarum a facie Domini. quia venit*, tum *positum est desertum in stagna aquarum, ct terra sine aqua in exitus aquarum*. Tunc *laetata est deserta cl invia, el exullavit solitudo, cl floruit quasi lilium*, *germinans germinavit, et exullavit laetabunda et laudans*, quia *gloria Libani data est ci, decor Car-*

meli, el Saron. Verum antequam Dominus per Ai desertum nostrum visitaret. praemissus fuit Beatus Joannes, (pii ideo clamat, el dicit: *Ego vox clamantis in deserto. Sed vultis ostendam vobis. quod sil felix el fortunatum, utile cl salutare desertum?* I nico verbo rem aperio, el sic finem dicendi facio. Qui *curas carnis non faciunt in desideriiis*, qui terrena non concupiscunt; qui tametsi inicr homines, el opcs. el honores versantur, tamen nulli horum amore cl cupiditate adhaerent; sed ea tanti faciunt, quanti valent: el lainquam homines solitarii cl eremitae spirituales habitant secum, versantur in corde, suspirant ad pairiam, dc Deo cogitant, cum Deo versantur, cum Deo loquuntur, isti sunt, qui solitudinem salutarem cl plane beatam invenerunt. Haec est solitudo, (piam Propheta David adamaverat. el de qua canebat: *Elungavi fugiens, cl mansi in solitudine*. Haec csl solitudo, per quam transii populus Dei de Icirra Aegypti in terram promissionis. Nemo pulci dc Aegypto mundi hujus, el de tenebris pccalorum slalim uno saltu ad terram nuentem lacte el meile pervenire posse: csl enim media solitudo. El vere si quis, dum vixerit, Deum non quaerit in solitudine, cl recessu cordis, el cum co amicitiam el familiaritatem non contrahit. illum post obitum non inveniet. *Quaerite Deum, dum inveniri potest: invocale cum dum prope csl*. El nisi quis rcnunciavril. saltem animo cl affectu, omnibus quae possidet quod csl morari in solitudine, nunquam intrabit in regnum coclorum. Haec rursum csl illa solitudo, in qua pluit manna de cocio: Non habuerunt Iilii Israel manna illud suavissimum, donec egressi ex Aegypto in solitudinem intraverunt: nec in ipsa solitudine, donec farina illa defecit, quam secum attulerant ex Aegypto. Sic diam, auditores, nemo speret guslarc se posse coelestem illam consolationem. quae omnium dolorum el laborum oblivisci facit; donec amorem atque affectum non cxuil rerum terrenarum, cl in cordis sui desertum non ingreditur. Haec denique est illa solitudo, in qua verbum Dei nullo strepitu impediante auditur. *Ducam eam*, inquit Dominus, *in solitudinem cl ibi loquar ad cor C/us*. El beatus Joannes hodie: Ego, inquit, *vox clamantis in deserto*. Illis enim solis loquitur Dominus, illis solis contionatur Joannes, (pii morantur in solitudine, loquitur vero pacem, el pacem, quam mundus dare non potest, pacem, *quae exuperat omnem sensum*. Sed loquitur pacem *in plebem suam, el super sanctos suos. cl in eos, qui convertuntur ad cor. Iledile ergo praevaricatores ad cor*. Intrato solitudinem, ul vocem illam exaudire possitis, quae clamare non cessat in deserto. O desertum Deo gratum cl hominibus utile. O solitudo incognita, sed tranquilla. quam rari sunt, qui te noverunt, cl tu sola tamen accolas tuos inter tumultus pacatos, inicr arma pacificos, inter multitudines solos, inter metus el trepidationes securos cl tranquillos facis. Te prophetae atque apostoli adamaverunt: ad te suspirat, cl te concupiscit desiderium animae meae: Ad te nos revocat Apostolus Paulus illa gravi cohortatione sua: *Tempus breve est: reliquum est ut qui ha-*

bent uxores, tamquam non habentes sint ; el et qui flent, tamquam non /lentes et qui gaudent, tamquam non'gaudentes , cl qui emunt, tamquam non possidentes : el qui utuntur hoc mundo, tamquam non utentes : praeterii enim figura'hujus mundi. Volo autem vos sine sollicitudine esse. Si igitur figura hujus mundi praeterii, si decor omnis cl pulchritudo ejus, ul illos

decidit, cur non properamus? cur non currimus ? cur non advolamus ad istam solitudinem? Hic est Christus, qui jejunit; hic Joannes concionalur;hic Moyses cum Deo loquitur; hic Elias absconditur: hic pluit manna de cocio ; hac denique transiit Dei populus ad terram fluentem lac et mcl, ad quam sua misericordia nos perducatur,qui est benedictus in saecula. Arnen.

CONCIO VIII

DE DOMINICA OUARTA ADVENTOS

THE M A

Si nos existimet homo, ul ministros Christi cl dispensatores mysteriorum Dei. 1. *Corinih.* L

SYNOPSIS

Duo *in Ecclesia apprime necessaria,ul nimirum pastores de seipsis , el oves de suis pastoribus recte sentiant : Illi se oeconomos Dei esse minerim, (ubi differentia inter dispensatores veleris el novae legis interseritur) nec majoris , nec minoris quam par est se existiment : In priori peccant, qui munia sua per se ipsos exercere indignum putant,qui se ut Dominos, non ul ministros gerunt, el qui rationem se reddituros non cogitantes tam facile cl indiscrete quemque absolvunt: In posteriori vero peccant qui tum viris lum foeminis tamquam vilissima mancipia sese subiiciunt. S. Martini et s. Ambrosii auctoritas in Imperatores. Deinde speculum quasi Sacerdotibus proponitur, in quod oculos mentis convertant. Oves vero non nimis vilipendere , nec majoris aequae aestimare sacerdotes debent , quod primum faciunt haeretici Lutheranv, et nonnulli magnates ; alterum, qui sacerdotes sacramentorum dominos cl non dispensatores habent ; ubi de modo confitendi, el de duplici baptis mate, aquae scilicet frigidae cl ferventis, quod posterius aerclici tantopere fugiunt, poenitentiam videlicet, quae cum operibus poenalibus conjuncta esse debet. Tandem de confessione doctrina (init.*

Apostolus Paulus una,caque brevissima sententia , simul pastores cl oves, sacerdotes el laicos admonendos putavit.Nihil enim magis necessarium cl pastoribus, et ovibus quam ul pastores de seipsis , et oves de suis pastoribus rectam opinionem habeant. Quid igitur pastores de se existimare debent? Se ministros Christi cssc,cl non qualescunque ministros ; siquidem ortines Crisliani servi ac ministri sunt Christi; *sed dispensatores myslei iorum Dei*, hoc csl, oeconomos, magistros domus, quibus incumbit cx bonis Domini sui lotam familiam alcre. Multi sunt servi, cl administri in aliqua familia, sed unus praest aliis,unus csl *dispensator fidelis , cl prudens, quem constituit Domi-*

nus super familiam suam, ul det illis in tempore trilici mensuram. Ac in lota quidem familia Christi,summus oeconomus, ac generalis magister domus , csl llomanus Pontifex : quia vero Christi familia non uno in loco habitat, sed nullas ac varias regiones cl provincias occupavit , nec potest tanta multitudo ab uno homine cibum verbi Dei, ct sacramentum accipere idcirco in nullas minores familias distributa csl,cl singulis singuli minores oeconomi attributi sunt. Id quod b. Leo in epistola ad Anastasium Episcopum Thessalonicae, quem vicinarium suum per totum Orientem constituerat, his verbis docet; *magna, inquit, dispositione provisum est, ne omnes sibi omnia vendicarent, sed essent in singulis provinciis singuli, quorum inter fratres* (Episcopos videlicet,uain de his loquitur) *haberetur prima sententia.* Et rursus ; *quidam in majoribus urbibus constituti sollicitudinem susciperent amplio rem . per quos ad unum Petri sedem universalis Ecclesiae cura confluere t,cl nihil unquam a suo capite dissideret.* Itaque omnes Pastores, omnes sacerdotes,qui quoque modo praesunt ecclesiae,vel ex delegatione, suo modo oeconomos esse, dispensatores mysteriorum Dei in animo fixum habere debent.

Sed cur Apostolus verbum Dei el sacramenta mysteria appellavit ? Cur non aperte dixit dispensatores doctrinae,el sacramentorum Dei? Aon sine magna ratione hoc fecihnam ul nobis ministerium nostrum commendaret, excellentiam cl sublimitatem ejus explicare voluit. Hoc igitur interest inter oeconomos veleris cl novae legis, quod illi dispensabant res quasdam communes, el vulgares , trilicum , oleum , vinum. Nobis vero mysteria maxima, res pretiosissimae, aurum, argentum, margaritae, gemmae creditae sunt. Quid Judaei praedicatores docebant? Unum esse Deum, qui coelum cl terram fabricaverit, qui populum suum de servitute Aegyptiaca liberaverit, qui tamquam judex justus, nec malos impunitos,nec bonos irreniuneratos dimittat. Vera sunt haec omnia, sed vulgaria el communia. Quid iero Christiani docent? Plane mysteria secreta, abscondita a constitutione mundi, Deum esse Trinitatem, Filium Dei carncni hu-

manam assumpsisse, Sacramentis novae legis homines justificari. *Aspice* deinde sacriilcia cl sacramenta Judaeorum. Quid illi dispensabant? Umbras futurorum, *infirma el egena elementa*: maciabant boves el oves, addcbant adipēs arietum cl liircorum. judicabant de lepra cl maculis corporum, ista erant munera, ista polcslas eorum. Inluerc modo Christianorum sacerdotum functiones. Quid nos dispensamus? Ouid populis adminisramus? SacramciHa pofentissima atque clicacissima; baptisinate regeneramus, confirmatione Spiritum sanctum damus, absolutione peccata ac debita relaxamus: sub specie panis verum panem Angelorum ministramus. Ista sunt ergo mysteria, quorum nobis dispensatio credita est.

Sed nulli repcriuntur hodie imperiti oeconomi, qui nec locum, nec gradum suum intelligunt: et aliqui quidem so majores, et aliqui minores, quam sini, esse se putant; et ulriq; dccipiuntur. Qui sunt, qui se putant majores? Primum omnes illi, qui sibi indignum putant excrcere perse munera sacerdotalia, qui non dignantur per se confessiones audire, per se pascere el gubernare gregem sibi creditum. Isti superbia incredibili putant se majus aliquid, quam sint; et inierim non vident tum maxime se vilesce ac sordescere. Putant vile concionari, quod Christus cl Apostoli faciebant; et non putant vile pecunias numerare, quod Judas faciebat. Alque ulinam saltem, sicut Judas in eo, quod vile est, imitantur, in eo, quod nobile et vere magnum est imitantur. Sed rursum ille se pluris facit quam sint, qui se non ul ministros, sed ut Dominos inluentiur, el inierim fures sunt, et latrones; illi videlicet omnes, qui non contenti stipendio ac mercedē, quam Deus lidclibus servis promisit, vendunt res Domini sui, beneficia, sacramenta, gralam ipsam Spiritus saucii. Illi postremo se ministros et dispensatores non agnoscunt, qui quasi non essent Domino rationem reddituri, summa facilitate omnibus manum imponunt, et tam contritos, quam non contritos; tam plene et perfecte confilcncs, quam peccata sua quadam confusa gencralilalc involvencles ilam satisfacere paratos, quam non paratos quasi propria potestate et auctoritate absolvunt. Isti sua imperitia et superbia corrumpunt populos, el eis verae poenitentiae viam praecludunt. Nec enim esset hodie lania facilitas cbsolendi. Veniunt homines onusti peccatis, el qui millics in eodem ceciderunt: el veniunt saepe sme ullo signo doloris, vel pridie, vel ipso die summae celebritatis, et slalim absolvi, et ad "anctorum mysteriorum communionem accedere volunt. El nos iudices inconsiderati, dispensatores omnibus manum imponimus, omnibus dicimus, (*go le absolvo*, rade in *pace*. Sed vnc nobis, cum Dominus rationum ponet cum servis suis; servi sumus, dispensatores sumus, non Domino sumus. causam Dei, non nostram agimus: et Tensas Dei, non nostras remittimus: bona Dei, non res nostras dispensamus. Hinc videlicet beatus Augustinus in Epistola 118. *Nihil est*, inquit *in hac vita, el maxime hoc tempore, facilius, et hominibus acceptability episcopi el presbyteri* • *Hic*, si perfunctorie et adulatorie res *agalur*:

sed *nihil apud Deum miserius, et tristius et damabilius*. El b. Joannes Chrysostomus; *Non lemere*, inquit, *dico, sed ul a feclas sum ac sentio; Non arbilror inler sacerdotcs mullos me, qui salvilant; sed mullo piores, qui pereunt: Unius enim animae pe. ditio tantam habent jacluram, ul nulla ratione possit aestimari*.

Veniamus ad eos, qui se minores arbitrantur, quam sint, et non studio sanctae et Deo gratissimae humilitatis; sed parlim ignorantia, parlim improbitate se de gradu suo deiciunt, et omnibus contemnendos et conculcandos praebent. Quoniam isti sunt? Illi omnes videlicet, qui ambitione, vel pecuniarum cupiditate, vel ulraque stimulante, viris divitibus et nobilibus nec solum viris, sed etiam foeminis, quod nefas est el horrendum, turpiter adulantur, et eis tamquam vilissimi famuli et abjectissima mancipia se subiiciunt. Quam mullos videbitis etiam in his regionibus sacerdotcs Domini, qui aperio capite laicis viris et mulieribus in mensa ministrabunt. qui discurrent hac et illae, ul fiant et referant nuncia, qui omnia famulorum et ancillarum munera obibunt, pudet profecto haec referre. Sed quid agemus, cum mullos non pudeat ista facere, et seipsos, et eos quibus serviunt, in gehenna perducere? Cerlc b. Ilii tinus laude humilitatis, si quis alius, maxime cnluit: lamen cum aliquando (ul Sulpilius refert) una cum quodam presbytero suo cum imperatore maximo pranderet, et pincerna calicem imperatori attulisset, cumque imperator ad s. Marlinum honoris gratia misisset, sapientissimus pontifex, non solum primum calicem non recusavit: sed posteaquam ipse bibit, non imperatori, ul omnes putabant, sed presbytero suo calicem porrexit. Existimabant enim ul res erant, in eo consensu primas partes sine controversia episcopo deberi, secundas presbytero, tertias imperatori. Itaque beatissimus Martinus presbyterum suum, etiam imperatori praeposuit: et hodie presbyteri non verentur seipsos etiam mulierculis subiicere. B. Ambrosius cum imperatorem Theodosium intra cancellos in sacrarium ingressum cerneret, ul cum presbyteris sederet, numquid timuit ei per archidiaconum mandare, ac dicere: *Egre dere imperator. el cum caeleris in commune consiste; purpura enim imperatores facit, non sacerdotes*! I). Joannes Chrysostomus Ilomil. 83. in Mallhaeum de Sacramenti adminislracione verba faciens, Si *dux*, inquit, *quispiam, si consul ipse, si is qui diademate ornatur indigne adeat, cohibe el coerce; majorem tu illo habes polcs lani*. Sed quid opus est testimonia hominum quaerere? Ingrediantur. qui ejusmodi sunt, aliquando cor suum, ibi profecto, si attendant Deum ipsum sic loquentem audient: Ego te exaltavi: et non angelum aliquem, sed Deum quemdam inter homines esse te volui: ego te caput et iudicem conservorum tuorum constitui: tibi omnia meo bona commisi, divitias, honorem. sponsam, me ipsum, et quicquid aliud habere poluk tibi credidi claves regni coelorum, tibi sacramenta, pretium sanguinis mei, tibi ipsum corpus et sanguinem meum, tibi animas ipsas, sponsas in eas, pro quibus pali et mari non recusavi: denique honorem et gloriam

ineam per le, cl a lc, cl in lc honorari volui, cl lu calce abjecisti me, cl qui lux mundi cl sal lrrac esse debuisti, ila insipiens cl sceleratus factus es, ul propior splendorem quemdam saccularem, coronam luam, el gloriam meam lano dedecore, alque injuria afficeret, ul cliam mulierculis servire non erubesceret. Haec profecto Dominus (si allen-derent) eorum in cordibus loqueretur. Sed quid de illis dicemus, qui non solum hominibus saccularibus, sed ipsi sacco tamquam mancipia famulantur? Qui scrivunt mammonae serviunt libidini, serviunt ebrietati, quo nihil lurpius, nihil foedius, nihil execrabilius in sacerdote repent potest.

Quid mirum, si passim vilissimo cuique ludibrio sunt sacerdotes? Si a populis despiciuntur? contemnuntur, conculcantur, gravi diuturnaue laborant infamia? Dominus enim per Malachiam ad sacerdotes vocat magna ait; Vos autem recessistis de via, et scandalizastis plurimos in lege: propter quod et ego dedi vos contemptibiles et humiles omnibus populis. Et Christus in Evangelio: Vos estis sal terrae: Quod si sal evanuerit, ad nihil valet ultra, nisi ul mit talur foras et conculcetur ab hominibus. Hoc igitur haeticorum, et saepe cliam catholicorum populi clamant: Infatuatum est sal, ad nihil valet ultra, proicietur foras, conculcetur ab hominibus. Quare, Auditores optimi, quicumque sacerdotes estis, vel futuri estis, attendite quaeso vobis diligenter, et ul aliquando tandem Domino adjuvante ab ea, qua jam dudum urgemus, ac premimur infamia ac turpitudine liberemur: sic vos existimate, *ul ministros Christi et dispensatores inysleriorum Dei*, neque amplius aliud, neque minus.

Venio nunc ad oves. Quam opinionem habere debent laici de sacerdotibus, ul non errent? Apostolus Paulus respondeat: *Sic nos*, inquit, *existime mei homo ut ministros Christi et dispensatores mysteriorum Dei*. Neque enim desunt, qui minoris, neque cliam qui pluris sacerdotes faciant quam sint. Qui sunt, qui minoris? Primum haetici Lutheran!, qui invidentes Ecclesiae pulcherrimum illum ordinem ministrorum Dei, qui referi hominibus speciem quamdam coelestis Hierusalem, hierarchies et choros Angelorum, non solum diaconos et presbyteros, sed ipsos etiam summos sacerdotes in ordinem redigere, et oeconomos ac magistros domus de familia Christi tollere conantur, ul omnes servi nimirum inter se tumultuentur, et unus rapiat hoc, alius rapiat illud, et nemo sit qui puniat, vel prohibeat. Deinde proxime ad Luthoninos accedunt quidam, qui dicuntur nobiles, qui ila contemnunt sacerdotes, ul non solum eis praeponere, sed cliam ab eis serviri sibi non erubescant, et illas manus, quae corpus Domini quotidie tradant, quae coelum pocnilentibus aperiunt, quas Deus sibi oleo sanctae unctionis consecravit, a quibus benedici, et quas osculari humiliter deberent: illos, inquam, in sordidis officiis in suum obsequium occupari patiantur. Sed de hoc jam admonuimus, quod modo admonendum esse videbatur.

Qui sunt igitur qui pluris sacerdotes faciunt, quum debent illi sunt, qui sacerdotes Domini sa-

cramentorum et divinae gratiae. non ministros et dispensatores putent: tales erant Apostolicis temporibus qui dicebant; *Ego quidem sum Pauli, ego mitem Apollo: ego vero Cephae*, quos Apostolus in priori ad Corinthios epistola severe castigat his verbis: *Numquid Paulus crucifixus est pro vobis? Aut in nomine Pauli baptizati estis?* Et rursum, *Quid igitur est Apollo? Quid vero Paulus? Ministri ejus, cui credidistis, et unicuique sicut Dominus dedit: Ego plantavi, Apollo rigavit, sed Deus incrementum dedit. Itaque neque qui plantati est aliquid, neque qui rigat, sed qui incrementum dat Deus.* Semper errores versantur in extremis, veritas in medio. Haeretici sacerdotibus omnem potestatem, atque adeo ipsum ministerium auferunt: Imperiti catholici non ministros cos. sed dominos faciunt. Veritas est in medio: *Sic nos existimet homo ministros Christi*. Atque ulinam hoc tempore non in Onili reperiretur, qui imperitos illos Corinthios imitarentur. Passim enim videbitis euntes homines ad confessionem, et licet neque dolorem peccatorum, neque verum propositum non amplius peccandi, neque desiderium satisfaciendi pro praeteritis habeant: tamen omnino cupiant absolvi si casu aliquo confessarium sapientem inveniant, qui eis aperire dicat: Frater ego hic sedeo non ul rex. sed ul iudex, neque iudex, neque judicare possum, nisi secundum allegata et probata, et nisi meliorem animum in te videam, non excoles ul lc absolvam; Vade, persuadeas Deo si poles, ul sine vera poenitentia in gratiam suam lc recipias, et debilem dimittat: Ego qui servus sum, non ex libralitate, sed ex iustitia bona Domini mei dispensare debeo. Si, inquam, talem confessarium fidelem et prudentem natum fuerint, quaerunt, sibi alium. et possunt surdum aliquem vel imperitam. et ab eo absolutionem quoque modo extorquent: et lum veri; scilicet liberos et absolutos pulant, cum sini miseri duplici vinculo colligati. Auditores optimi, nolite vos et alios simul decipere: si qui sunt, qui cupiant in gehennam ire. eant quaeso soli, non trahant cliam vos secum. Dicatur ipsis, si non placet vobis venire nobiscum ad coelum, neque placet nobis venire vobiscum in gehennam. Itaque ego serio vos admoneo. quandoquidem jam est tempus confessionem faciendi quicumque vere. neque ex animo dolent se peccasse, et sine fictione proponunt vitam meliorem, et parati sunt pro admissis illigiliis satisfacere nec non relinquere, quod juste relinere non possunt; ut beneficia male parta, ut res alienas, ul concubinas. ut odium ac inimicitias: praeterea restituere quod debent: si pecunias, pecunias restituant famam, famam; et de caeteris ad eundem modum: tales absolvi non possunt, cliam diligentissime et accuratissime peccata sua recenseant, et si absolvantur fit, quod ait b. Cyprianus, *irrita pax periculosa dantibus, nihil accipientibus profutura*. Deus enim duo baptismata instituit: unum aquae frigidae ac temperatae; alterum aquae ferventis. Percipite quaeso rem istam; hoc enim est caput praecipuum totius controversiae inter Catholicos et Lulheranos! Priori baptismo lavantur ii, qui veniunt ex infidelitate, et tunc Deus mitissime et

CONCIO VIII. DE DOMINICA QUARTA ADVENTUS

liberalissime agit, et omnia simul dimittit, culpas videlicet et poenas, tam adonas, quam temporales: Quamquam enim relinquuntur eis farnos, et similis, et aegritudines, et penuriae, et aliae afflictiones alque incommoda, quae omnes palimus iam non proprie poenae dici debent, cum non infligantur intuitu peccatorum, quae plene ac perfecte in Baptismo dimittuntur; sed solum ad certamen fidei, et meriti incrementum relinquuntur, et b. Augustinus nil: vel per illo erudiantur et exerceantur prolicientes in agone iustitiae. At vero cum homines iam priori baptismo absoluti, negligenter et dissolute vivunt, et Deo ingrati illorum maculas contrahunt, hinc Deus restringit nihil manum. et sacerdotibus dicit, si rursus ad vos pro medicina peccatorum venerint homines isti, quos semel lavastis, non amplius eos lavabitis baptismo aquae frigidae; sed adhibete balneum ferventis aquae, et eorum pellem diligenter excoquite, vel alias sibi prudentiores, et majori vigilantia caveant flagitia. Ille est sacramentum Poenitentiae Auditores, baptismus lachrimarum. balneum aquae ferventis, quod requirit gemitus, contritionem. lamenta, fructus dignos poenitentiae, preces, jejunia, et elemosynas et alia id genus opera.

At hardici quidem rem istam non intelligentes, neque considerantes baptismi et poenitentiae discrimen; sed in utroque Deum neque libenter agere sibi persuadentes, nescio quam sibi lingunt resipi scelerum, et vitae mutationem suavem ac delicatam, quae nullam habeant contritionem et satisfactionem annexam pro praeteritis. Sed via regia est, quam Ecclesia Catholica tenet, et quam semper patres ad doctores orthodoxi ac probati fuerunt: audite b. Cyprianum, *Orare*, (inquit in sermone de lapsis) *oportet impensius et rogare*; diem lucium *transigere, vigiliis ac lotibus noctes ducere*, tempus omne *lachrimosis lamentationibus occupare: statos solo adhaerere: in culcio volutari et sordibus*. Audite b. Gregorium Theologum. *Decipio*, inquit in oratione secunda de baptismo. *recipio poenitentialem*: sed *si lachrimis rigatos videro*. Audite Ambrosium quibus verbis lapsam virginem ad seriam poenitentiam exhortatur, *Lucubris*, inquit, *libi accipienda est vestis. et mens, ac membra singula digna castigatione punienda, amputentur crines, qui per vanam gloriam occasionem luxuriae praestiterunt, defluant oculi lachrimas*, qui masculum *simpliciter non asperxerunt*: pallescat *facies*, quae *quondam viruit impudice*: *Denique totam corpus injuria maceatur cinere aspersum. et opertum cilicio perhorrescat. quod male sibi de pulchritudine placuit: cor tero sit Liquescent sicut cera jejuniis in quintans scipsum, et cogitationibus ventilans, quare*

sit ab inimico subversum. Audite Theodorem, quas leges poenitentiae in epitome divinorum decretorum Ecclesiam habere dicat; *Sunt*, inquit, *medicabilia etiam, quae post baptismum fiunt vulnera, medicabilia autem non ut olim personam fidem (baptismo videlicet) remissione*; sed *per nullas lachrimas, et fletur, et lucius, et jejunium, et orationem, et laborem commissi peccati quantitati contemperatum: qui enim non sic affecti sunt eos nec admittere quidem didicimus*. At hac habet Ecclesia leges de poenitentia. Sed quid opus est tam multis testimoniis hominum, cum ipse Spiritus sanctus in scripturis sanctis semper cum poenitentia planum amarum, cordis contritionem, cinerem, et cilicium jejunia et elemosynas conjungat?

Quare auditores optimi, si bonam, si utilem, si salutarem confessionem facere vultis, si vere cum Deo in gratiam redire, et ejus amicitia ac benevolentia frui desideratis, balneum istud calidum magno animo ingredi debetis, et primum diu et multum in amaritudine animae peccata praeterita recogitare; deinde ea largis et diuturnis imbribus lachrimarum abluere; tum sacerdotem probum et eruditum audite, qui non solum absolvere, sed etiam consolari, docere, increpare, monere, remedia morbis et aegritudinibus accomodala adhibere sciat; et tunc ad pedes ejus totam sarcinam peccatorum sine fastu, sine pompa, cum timore et tremore, cum dolore et humilitate deponere: Postremo lotus viribus bonis operibus, et iis potissimum, quae sacerdos jussit, insudare, et aliis poenitentiae laboribus sponte assumptis Domino satisfacere: nec enim si sacerdos pro nullis et magnis peccatis parvam et brevem poenitentiam injungit, propterea nihil pali debetis: et nisi aliis modis Domino satisfeceritis, certe balneum inulto ferventi in purgatorio non deerit. Aspera libi videntur? cogita duriores et asperiores esse gehennam: et si vides Here te non posse, hoc ipsum defio, quod non possis flere: Certe enim si pater, aut mater, aut filius, aut frater libi moreretur, nonne puderet dicere, non scio flere? Et nunc anima tua mortua est, qua nihil melius et pretiosius habes, et non scis flere? Quae haec amentia? Moritur pater, quem certissime eredis iterum surreclurum et victurum, et tamen ploras; moritur anima, quam nescis an unquam amplius vivam habebis, et non potes flere? Proremus igitur, *Ploremus coram Domino qui fecit nos*, et tamen non dubitemus, quin is qui publicanum, et Magdalenam et latronem poenitentem recepit, etiam nos pari charitate recipiet, et osculabitur, et consolabitur, qui est super omnia Deus benedictus in saecula. Amen.

CONCIO IX.

DE EADEM DOMINICA QUARTA ADVENTUS

T I I E M A

Parale viam Domini, redas facile in solitudine semilas Dei noslri. *ha.* 40.

SYNOPSIS

Occasione a superioris Dominicae concione sumpta agit de verbis concionis Joannis ab Isaia mutuatis ; ubi de vera praeparatione via Domini disseritur. Viae Domini quae sint,el quae mundi: illas esse rectas, aequabiles el breves, has vero distortas, anfractuosos el praecipitiis horridas, in quibus fera saevissima mors stabulatur. Viae periculosae, quas divitiarum el voluptatis mancipia lerunt, ei ambitiosi ; el a quibus hos avocat. cl ad po.enilcnliam vocat concio Joannis, ostenduntur. Solitudinem, in qua semitae parandae, esse cor nostrum , cujus intentio ei desideria sunl dirigenda.

In secunda parte agitur de tribus poenitentiae partibus, contritione scilicet confessione el satisfactione. Parvus contritionis fervor taxatur. Modi adçonlrilionem efficaces proponuntur,ul csl meditatio bonitatis Dei.passioni Christi,divinae Majestatis ct potentiae, gloriae insuper el foclicitalis.de qua nos peccatorum in aeternus miserias agit praecipites ; exempla denique Davidis. Petri, publicani, peccatricis et Theodosii imperatoris. Deinde reprehenduntur diversa male Confilenlium genera ; ei in primis ii, qui gencratim solum el in confuso peccata confitentur , quos peccare contingit tum dicendo quae non fecerunt.tum sublicendo quae fecerunt Secundo per simile reprehenduntur ii. qui quidem peccata sua omnia confitentur, sed circumstantiis debilis omissis. Praeterea crassa eorum sugillatur ignorantia, qui flagitia graviora a minoribus] distinguere nesciunt. Objurgantur insuper ii, qui de beneficio ecclesiastico vivenles nihil pro eo faciunt, magis de redivibus quam de precibus solicii. Denique arguuntur ecclesiastici, qui frigide , negligqnter et perfunctorie officia divina peragunt , nec id sibi religioni ducunt. Satisfactiones veterum cum nostris comparatas multo fuisse, rigidiores, exemplo Polavii Episcopi alicujus probatur.Paucos esse qui vere el cum fructu confiteantur. Seria tandem ad cordis

compunctionem el veram poenitentiam exhortatio concludit.

Beatissimum praecursorem liberatoris noslri Joannem Baptistam, optimi auditores, vocem esse clamantem in deserto Dominica superiori didicimus. Qui<i vero clamet, quod vel in primis cognoscendum fuerat.angustia temporis impediti dicere non potuimus.Quare eum el haec pars explicanda supersit.el in hunc diem maxime conveniat (hodie siquidem parascçven agimus Natalis Domini) non novum aliquod argumentum quaeremus : sed de ista ipsa concione beati Joannis, Domino aspirante. verba faciemus. Enl vero longe utilissima concio, si terrain bonam, ul spero, semina ista verbi Dei in cordibus vestris invenerint.*Dominus enim veniens veniet et non tardabit*, nimirum craszimo vero hac node aderit el eo< omnes visitabit, quos vigilantes et paratos inveniet. El beati qui ejusmodi visitatione digni erunt; miseri vero el infelices,qui non erunt.Nec enmi Dominus vacuus veniet, sed onustus donis el charismatibus, el verarum opum, verarum consolationum, verarum deJiliarum copiam maximam suis cultoribus el amatoribus adferct. In eo tolum est positum , ul non imparati inveniamur. Nemini vestrum desiderium ot voluntatem deesse bonam existimo, id agendi ei comparandi, quod neccssc est. Si quis autem fortasse, quid sil agendum el comparandum ignorat, is aures el animum erigat, cl non me , sed b. Joannem condonantem audiat ; *Parate*, inquit, *viam Domini rectas facite in solitudine semilas Dei noslri*. Quid est igilur via? El ad quem modum dirigitur via? Verba sunl mdaphorica: Siquidem familiare csl Prophetis,saepe liguris ac praesertim translationibus uti. Itaque b. Joannes banc ipsam sententiam propriis, ac apertis verbis ita expressit: *Paenilenliam agite . appropinquabit enim regnum coelorum*. Vis. inquit. parare viam Domini? Vis rectas facere semilas Dei noslri? Eeco libi moduin , oece rationem. Age pocnib-niiam. Quid esi igilur via Domini,nisi lex Domini? *Viam*, inquit David, *mandatorum tuorum cucurri, cum*

dd-ilasti cor meum. Ei, Beati Immaculati in via qui ambulant in lege Domini. Quid contra csl via mundi, nisi lex mundi? De qua scriptum est: Lata est via quae ducit ad perditionem, el nulli sunt qui ingrediuntur per eam. El quidem lex Domini via angusta, via recla, via pulchra, via lucida, via vilacel salutis dicitur. Contra lex mundi via lala, via distorta, via pollua, via obscura, via inferi ct semita gehennae nuncupatur. Nimis longum esset si omnes istas conditiones harum viarum explicare vellemus. Contentus ero si unam vel alleram breviter explicare potuero. Fingite animis videre vos viam quamdam rectam,aequabilem,brevem, el cujus exitus sil amplissimae ct pulcherrimae civitatis ingressus. Talis omnino est via, el lex Domini. Audite Oscan: A'ecZae inquit,viae *Domini, el justii ambulant in eis.* Audite l'salmographum: Dedi/æif, inquit, *eos in viam rectam, ut irent in civitatem habitationis.* Audite Salomonem: *Justum,* inquit, *deduxit Deus per vias rectas, cl oslendit illi regnum Dei. Beati plane immaculati in via, qui ambulant in lege Domini. Nam* cl primum ex ipsa via, quippe quae rectissima est, vident regnum Dei. el urbem illam, ad quam ducit. El in eam spe ac desiderio ingrediuntur, paulo post reipsa ac vere ingressuri. Ul vero cl viam mundi cl carnis internoscatis, tingite rursum animis, videre vos anfractus quosdam, cl quasi circulos infinitos, qui perpetuo ducant in orbem, nec unquam finem habeant, et qui non solum distorti; sed el inaequabiles sini, ul nuoc ascendendum, nunc descendendum iis omnibus sil. qui per eos iler facere volunl. Talis csl via cl lex mundi, per quam omnes peccatores ingrediuntur; neque mirum. Diabolus enim, qui dux el princeps esi omnium impiorum, non alias vias novit. *Adversarius vester diabolus,* inquit *Petrus, tamquam leo rugiens circuit* (ecce viam ipsius, *quaerens quem devoret,* quin ipse mcl. ul est apud Job, interroganti Domino unde veniret, respondit, *Circuivi terram el perambulavi eam.* El rursum capite 2. idem interrogatus respondit. De peccatoribus vero sanctus David: *In circuitu,* inquit, *imprii ambulant.* El rursum: *Audiri vituperationem mullorum commemorantium in circuitu.* Quia vero anfractus isli non lam viae, quam errores quidam sunt, nec per eos ad civitalem unquam perveniri polesl, rursum propheta: *Erraverunt* inquit, *in solitudine, in inaquoso, viam civitatis habitaculi non invenerunt.* Quam aulem longi sini isti errores, cl quam difficiles, perdili homines his vocibus aliquando leslabunlur *Erravimus a via veritatis. ambulavimus vias difficiles, lassati sumus in via iniquitatis el perditionis. Viam autem Domini ignoravimus.* Sed capul omnium miseriarum, cl infelicitatis hujus viae illud esi, quod hinc, elinde allissima cl horribilia praecipitia habet. Discurrit vero per hanc viam fcr. i quae lam pessima, quam mortem nominamus imo vero venienlibus omnibus occurrit, el nullis parcit: non ducibus, non regibus, non pontificibus. non imperatoribus: sed nunc islum, nunc illum m. xuno impetudeiul in baralhrum: nec est adhuc inventus aliquis, qui ei resislrc. vel impetum ejus suslinere potuerit. Ab isla igilur lam

distorta, el lam periculosa via revocat nos oratio Joannis Baptistae. Nos enim parlim a daemone incitati. parlim a nostris cupiditatibus abstracti viam illam Domini ila deserimus, ul in ea excrescant herbae, el frondes, ac virgulta eam penitus intercludant. Anfractuosas vero cl distortas vias mundi ila frequentamus, ila terimus, ila celebramus, ila unusquisque duce cupiditate viam sibi aperit in solitudine, ul lex Domini herbis cl graminibus cooperta jam amplius via esse non videatur.

Hoc csl igilur, quod Joannes clamai: *Parate viam Domini: redas facile semitas ejus:* hoc esi, Rursum aperile, rursum terite, rursum celebrate viam Domini, ambulate in lege mandetorum Dei, facile ibi ambulando rursum viam, ubi non ambulando invium fecistis.

Id vero quanlojurc clamet, nullo negotio explicari polesl. Aspicile quaeso paulisper alque intue mini hominum studia: Quolusquisque esi, qui via Domini derelicta, vel ad dextram vel ad sinistram non declinet? Qui vel post aurum non abeat, vel post umbram honoris, vel post concupiscentias suas non currat? Avari omnes nonne currunt post aurum? Ambitiosi nonne honores quasi umbram fugientem prosequuntur? Voluptuarii nonne ad carnem advolant tamquam vultures ad cadavera? El quales, quaeso, sunt istae viae, numquid distortissimae? numquid longissimae? numquid praecipitiis, vallibus, montibus, latronibus, feris plenissimae? Videte quam sini longi isti anfractus. Currere incipiunt in puerilia. currunt in adolescentia, currunt in juventute, currunt in aetate malura currunt interdum etiam in senectute, ambulant vias difficiles, lassantur in via iniquitatis, nunquam tamen perveniunt. Quanto enim magis opibus vel honoribus crescunt, tanto plura el majora desiderant, nec ullum finem desiderandi cl expetendi faciunt. Cucurrit aliquis post honores, el faclus est comes. Caelerum nihil sc esse pulal, nisi fiat dux: itaque iterum currit, absolvit curriculum, effictor dux. Esinc finis? Nequaquam. Aspirat ad regnum currit, conficit aliud curriculum, cilicilur rex. Nuii modo quiescit? Nihil minus: Ambil monarchiam orbis universi. Currat igilur rursum cl curral donec deliciat. Ecce pervenit ad monarchiam. Quid jam quacrl? Num tandem erit salis? Nullo modo. Est nimis angustus orbis iste lerraruin: rursum currendum esi, ul novi orbes inveniuntur. Ecce vias, ecce anfractus filiorum Adam. Quam nulli praelcrca incipiunt in puerilia aulas frequentare, ul tandem in senectule aliquem gradum dignitatis acquirant, quem larnen non acquirent, vel si acquirent vehemeniori sili aliorum graduum stimulantur. O iler longissimum el laboriosissimum. Ecce vias, ecce anfractus, per quos currunt plerique filii Adam, donec eis mors occurrat, el in gehennae baralhrum dciciat, ubi nunquam illae voces deficient: *Erravimus in solitudine, in inaquoso: Lassati sumus in via iniquitatis cl perditionis: Ambulavimus vias difficiles, viam autem Domini ignoravimus.*

Ul aulem omittam labores, asprilales, molestias pericula hujus itineris percensere, quae lamen omnia effugere poluisscnl, si viam Domini, quae

CONCIO IX. DE EADEM DOMINICA QUARTA ADVENTUS

ante oculos erat, quaeque brevissimo cl rectissimo tramite ducit nd vitam, tenere voluissent: quis verbis exprimet stultitiam liliorum Adam? l'ossent per viam mandatorum Dei, viam rectissimam cl brevissimam parvo cum labore, ct nullo cum errore ad portum aeternae felicitatis pervenire. Non legistis apud b. Augustinum libro confessionum octavo, quid ille miles ad suum amicum dixerit, cum ambo relictis anfractibus viam Domini ambulare coepissent? *Dic. quae so le, inquit, omnibus istis laboribus nostris, quo ambimus pervenire quid quaerimus? Cujus rei causa militamus? Majorne esse poterit spes nostra in palatio, quam ul amici imperatoris simus?* El ibi *quid non fragile, plenumque periculis? El per quot pericula pervenitur ad grandius periculum? El quamdiu islud erit? Amicus vero Dei si voluero esse, ecce nunc fio.* O viam brevissimam cl rectissimam. Amicus. inquit, *Dei si voluero esse, ecce nunc fio.* El tamen lillii Adam malunt per anfractus ambitionis. per errores variarum cupiditatum, errores longissimos et periculosissimos laborare, ct sudare, ut tandem perveniant ad gehennam. Ubi nunc sunt, qui praeteritis sacculis lanium laboraverunt ut regibus cl principibus hujus mundi placerent? Ecce omnes apud inferos sunl, et soli illi qui Dei amici esse, el Deo placere studuerunt, soli inquam laetantur, soli triumphant, *el in aeternum et ultra*, lactabuntur cl triumphabunl. Quae cum ila sint, diligentissime cl avidissime audienda csl vox illa beatissimi praecursoris Domini Joannis: *Parale viam Domini, redas facile semitas Dei nostri.* Vel brevius el apertius: *Poenitentiam agite appropinquabit enim regnum caelorum.* Ecce, inquit, Dominus prope csl, llex ipse coelorum ad nos venit, el merces ejus cum co. Verum nemo pulet per vias distortas cl inaequabiles eum venturum. Si pergitis per istas, numquam occurretis ei. *Rectus Dominus*, el rectitudinis amator, in via recta, in via justitiae, in via virtutis occurret vobis. Redito ergo praevaricatores, corrigito vias vestras, corrigite studia vestra, requirite viam antiquam, redite in semitam, quam dcscrvislis. Per peccata eam dcscrvislis, per poenitentiam redito in eam, cl cum redieritis, ambulante in ea, terite eam, celcbralc eam facite ibi rursum viam, aperite viam Domini, rcclas facile semitas ejus, per quas Dominus venturus csl.

Habemus igitur quid sil pnrarc viam Domini, cl rcclas facere semitas ejus. Nihil csl enim aliud, quam agere poenitentiam. Sed cur addit in solitudine *Dirigile*, inquit, *in solitudine semitas Dei nostri.* Ea solitudo, de qua hic agitur, nihil csl aliud quam cor nostrum. Nec aliud sibi vult sententia ista praecursoris Domini, quam hoc: Ingedimini paulisper corda vestra, deserite saltem ad tempus cogitationes rerum caetcrarum, commoramini in solitudine ista, in recessu cordis, captate tempora cl loca apta meditationi; cl considerate studia vestra, videte quomodo ambuletis, et in quae praecipitia nescientes ruatis, el ubi cognoveritis, quam distortae, quam lubricae, quam tenebricosae sini viae vestrae, tunc dirigile in solitudine semitas Dei nostri componite hominem interiorem, dirigile

gressus cordis, intentionem videlicet cl desideria cl tunc sine labore homo exterior componetur, cl gressus ct actiones omnes in viam Domini dirigentur. el vos corde dilatato summa alacritate curetis viam mandatorum Domini. Haec esi oratio beati Joannis; quae quam sil non solum utilis, sed plane cliam necessaria, vita el mores nostri satis aperte declarant: Nec enim alia do causa semper versamur in eodem luto, nunquam plene ac perfecte pocnitcmus, nisi quod m solitudinem cordis non intramus: Id breviter, si placet, explicemus.

ALTERA PARS.

Tres paries habclvcra poenitentia. contritionem confessionem, satisfactionem. Haeretici omnes haec fide cl verbis negant: el solum quosdam terrores praecedentes, el quamdam apprehensionem misericordiae Dei per Udem agnoscunt.

Nos tria illa fide el verbis confitemur; factis el moribus pernegamus, et salis nobis esse censemus, si confuso quodam modo peccata nosira tamquam historiam quamdam sacerdoti referamus, sed non ila est, fallimur vehementer, a recta via aberamus. El nulli sunl, qui eo quod jam confessi sunt, pedem unum se habere arbitrantur in coelo qui tamen si reclc considerent, videbunt se pedem unum in terra, alterum in gehenna posuisse. Nec enim confiteri, sed bene confiteri hominibus coelum aperit.

Incipiamus a contritione. Veniunt nonnulli ad confessionem, adferunl unam sarcinam peccatorum, quam duo equi ferre non possent: habebunt interdum decem aut viginli, el quinquaginta peccata mortalia, praeter ea, quorum non recordantur. non amplifico, extenuo potius. Multi sunl, qui nullum diem sine novis peccatis mortalibus transegerunt. et tamen nullae sunl lachrimae, nulli gemitus, nulla signa veri doloris; quin etiam nonnulli vix genua figere dignantur in lerra: sed uno genu dumtaxat, et illo super pulvinari interdum posito, ila manent quasi furari absolutionem, el slalim aufugere vellent: nec vestium pompam depouunt, nec ullum signum doloris ostendunt. Haec cinestitutio est contritio? Scindile corda vestra (inquit loel) scmdile, scindite, corda vestra, el *non vestimenta vestra.* An scindit cor suum illo, qui numquam intrat in cor suum? Scripturae sacrae cum de poenitentia loquuntur ubique cinerem el cilicium commemorant, el nunc planctum amarum, nunc luctum unigenitum adhibendum esse docent. Doctores vero mirum est profecto quid dicunt, cum de poenitentia verba faciunt. Siquidem eam baptismum laboriosum, Baptismum lachrimarum, tabulam secundam post naufragium vocant. Beatus Gregorius Nazianzenus orationes eum la. de Baptismo. *Recipio*, inquit. *poenitentes, si lachrimis rigatos videro.* Audite beatissimum Cyprianum in sermone de lapsis. *Quam magna deliquimus, inquit, tam granditer defleamus; alto vulnere diligens, el longa medicina non desit. Poenitentia crimine minor non sil: Putasne Dominum cito posse placari, quem verbis perfidis abnuisti, cui patrimonium praeponere maluisti, cujus templum sacri-*

lega contagione violasti? Putasne facile eum mi-kèreri lui, quem tuum non esse dixisti? Orare oportet impensius, et rogare, diem luctu transigere, vigiliis nodes ac fletibus ducere, tempus omne lachrimis, lamentationibus occupare. stratio solo adhaerere cineri in cilicio volutari el sordibus. Haec b. Cyprianus vere poenilenlibus praescribit. Al cur hodie, quaeso, lain raros hujus generis poenilentes videmus, nisi quia in sohtudmem cordis intrare non novimusTTanta enim est gravilas cl turpitudine peccati, el usque adeo deformem et horribilem efficit animam peccatoris, ul sola ejus consideratio, si diligens, si attenta sit, claudere possit hominem in cubiculo,el hoc in eo efficere, ul nihil ei in posterum libeat, quam lachrimari. Quid? Si attenta el profunda cogitatione haec apud te voluere incipias? Heu mihi, quid miser egi cum hoc flagilium perpetravi? Primum patrem illum dulcissimum, auctorem omni boni, et mei amanlissimum offendi, qui me undique beneficiis vallavit, cujus tot signa chanlalis video.quot bona, vel in me vel in aliis video. Quae tanta est mea durities? Dominus meus virgis caeditur, spinis coronatur, clavis configitur, ut veteribus meis sceleribus medeatur,el ego semper addo nuva?Hle nudus in cruce cl sanguine perfusus, lotus exhaustus. salutem cl conversionem meam sitire se clamat, el ego semper pergo acetum ci et tel amarissimum propinare? Deinde illius in me iram atque indignationem provocavi, cujus est tanta majestas tanta potestas, ut omnes principes, omnes reges, omnes daemones, omnes Angeli cum eo comparati vix pulveris granum unum merito appellari possint. Nec enim tam facile nos modicum pulverem statu dissipamus,quam facile possit Deus solo nutu, cl in unico momento omnem mundi gloriam atque pompam penitus delere.Quis mihi praeterea explicabit, de quanta gloria ruerim, ct de quo libro vitae nomen meum deletum sil? Haeres eram regni coelestis, vitae aeternae,numquam finiendae ab hac lania felicitate, ac sorte lain praeclara el omnibus modis maxima excidi miser per peccatum. El quiil inde lucratus sum? Jam prope ipsas sum tenebras exteriores: nec magis procul absum » gehenna, quam absint ab aquis, qui navigant mare. Quam cito frangitur tabula. lim cito ruunt illi praecipites in profundum. Quam cito frangitur maceries ista putrida corporis mei. quae momentis singulis ruinam minatur, tam cito et ego sine ullo remedio in gehennam descendam. Fortasse igitur cras,fortasse hac nocte.fortasse hodie in illis sempiternis ardoribus habitare incipiam.Haec.inquam si attente cogitare volueris. Ocri non poterii, quin scaturiant ex oculis luis fontes lachrimarum*. nec laborabis, ul ad genua sacerdotis te abiicias, el manibus complicatis, oculis in lerram defixis lotus contusus cl tremens scelera tua confitearis, quin etiam impediens verba singulius et suspiria cum oratione miscebis.Intravit pocnilens David in cor suum, ideo lavabat per singulas noctes lectum suum, el lachrimis stratum suum rigabat. Intravit puenitens Petrus in cor suum, el *egressus foras, fl.-vit amare.* Intravit poeniteris publicanus in cor Mium,cl idcirco non audebat oculos suos ad coe-

lum letare, et pectus cum dolore el lachrimis fcriebat.Intravit poenitens illa peccatrix in cor suum el tantam de interiore turpitudine confusionem accepit,ul omnem confusionem exteriorum nihil esse putaret. Intravit poenitens Theodosius imperator polentissimus in cor suum, idcirco sceptri el purpurae, ct omnis pompae imperialis oblitus,postea quam mullos menses facinus suum defleverat, ad ecclesiam veniens coram omni populo reprehensionem alrocissimam primum patienter tulit, deinde non stans, nec genibus flexis, sed plane prostratus lachrimis terram rigabat, capillos vellebat, pectus fcriebat.omnibus quibus poterat modis Domino satisfaciebat. Hi sunl igitur fructus solitudinis, haec non alibi, quam in recessu cordis oriunturUngrediamur,ingrediamur cor nostrum et viam Domini in solitudine dirigamus. Diximus de contritione.

Jim de confessione breviter est dicendum: Nec enim minus vera ct salutaris confessio in solitudine nascitur, quam conlInlio. Video multos homines, vel potius mulla hominum genera sine ullo fructu ad hoc saluberrimum sacramentum accedere; nec aliam ob causam, quam quod se in solitudinem non recipiant, cum se ad confessionem parant. Aliqui sunt, qui ita negligenter ad hoc opus accedunt, ut solum generatim, atque in summa et confuso quodam modo dicere possint, se omnia peccata capitalia perpetrasse, cl omnia Dei praecepta violasse, quibus non alia profecto, quam confusa el generalis absolutio conveniret: imo veru nec tali absoluteione digni sunl. Nam dum ita confitentur duos errores commilluiiUdicunt enim quod non fecerunt, el quod fecerunt non dicunt.Quaeso te, si reum aliquem ante tribunal judicis constitueres cl nihil diceres aliud, quam Iste egit contra legem: pelo,ul velis ferre sententiam. Quid iudex ille responderet? An non putaret se irrideri? Iste egit, inquis, conira legem. Contra quam legem, stulte? Quam sententiam feram, si, quod sil ejus peccatum, ignorem? Pari ratione si medicum adeas el dicas Mihi aliquid dolet, adhibeas quaeso medicamentum. Quid ille? Nonne dicet: Stupide, quid est, quod tibi dolet? caput, oculi, dentes, renes.pedes? Quid tandem illud est? An putas omnia medicamenta omnibus malis convenire? Quid si tu podagra labores, el ego medicamenta dentibus adhibeam? Veruin ista in negotiis rerum externarum el aegritudinibus corpormn non saepe evenire solent.Siquidem *prudentiores sunl filii hujus saeculi filiis lucis in generatione sua*: at in negotiis, el morbo animae,quam saepissime eveniunt.quasi nesciant homines Christiani, el in aliis rebus non necessariis interdum erudiii, se ad sacerdotem tamquam ad iudicem,el medicum animarum accedere. cui crimina singula el morbi singuli, quoad fieri potest, diligenter explicandi sunl. ul is el recte judicare ei salubriter mederi possit.

Alii sunl. qui peccata quidem sua sigillalim referre. el ordine didicerunt; verum nullam curam adhibent, ul quoties, quo loco, quo tempore, eum quali, vel contra quem aliquid egerint. vel dixerint, recordentur. Haec etiam insignis cl periculosa ncgligcnlia est. Si deberes alicui magnam sum-

mm aureorum coronaturum, atque eam descriptum Ruberes in variis locis, ita ul uno folio ledger debitum decem coronatorum, iu alio folio debitum quinquaginta, in alio item quinquaginta, in alio viginliquinque, in alio centum. Denique in variis libris el chartis debili lui summam descriptam haberes, quihero a to, si creditor diceret : Venias ad me cras hac hora, el adfert tecum libros debitorum tuorum, decrevi siquidem omnia debita , quae in libris luis reperienlur, mea manu delere, ut nihil jam amplius mihi debeas; sed vide ul o-innem summam fideliter recites , nullam tabulam domi relinquo. Quid tunc ageres? Numquid occasionem istam negligeres? Numquid solum acciperes eas chartas. quae primum occurrerent manibus el cum illis ad creditorem accederes? Non opinor: Quin potius arbilror noctem illam insomnem duceres, el omnem domum luam everteres. ul omnes chartas, omnia folia. omnes tubulas debitorum tuorum haberes, non esset arca, quum non aperires, non angulus, quem non scrutareris; ubique quae- reres tabulas tuas. cl haec quidem sine dubio ageres, ul a debito paucorum nummorum liberareris. Et nunc Domino amphus, quam decem millia talentorum debemus, quot peccata mortalia admisimus, tot crimina laesae majestatis admisimus, pro singulis aeterna supplicia promeruimus. Verumlamen ciemenlissinius el benignissimus Dominus noster omnia ista debita propria manu delcra paratus est. si vel tabulas debitorum nostrorum adferre el recitare dignemur. El quantum eslhoc? Si rem grandem diceret nobi> Deus, certe facere deberemus; quanto magis nunc, cum dicat, quaere tabulas luas, el veni? Dic tu prior iniquitates luas el justificaberis. El lumen inveniuntur nonnulli lam dissoluti, tam négligentes, lam parum studiosi salutis suae, ul malint poenas aeternas luere, et debitum suum ad quadrantem minimum dissolvere , quam semel scrutari diligenter angulos umnes conscientiae suae cl annos suos in amaritudine animae cogitare. Itaque qui non frustra, sed aliquo cum fructu confiteri cupit; ingrediatur cubiculum suae conscientiae, atque ibi diligenter quaerat, non solum, quid egerit. sed etiam qualia sint quae egit, el quoties illa egit, el ubi, el quando , cum quali, contra quem aliquid egit: Aliud est enim percutere clericum, aliud perculere laicum; aliud cum virgine, aliud cum maritata, aliud cum meretrice flagiliuin perpetrare: aliud semel, aliud saepius labi. Nec enim peccatum decies repetitum tamquam unum peccatum , sed tamquam decem confiteri debemus.

Sed alii postremo sunt, qui diligentiam quidem aliquam adbibent, ul omnium scelerum suorum el flagitiorum recordentur; scd tamen ignorantiae cuiusdam densissimis tenebris obruti, quae graviora el majora sunl, illa non vident. Ponamus exempla ul planiora fiant, quae dicimus. Erit aliquis , qui singulis diebus desideriis fornicationum el adulteriorum aestuabit, el oculos suos impudicis aspectibus, et aures impudicis sermonibus pascet: quia tamen opere desideria sua explere non potest, nihil mali se agere arbitratur. Iste igitur ad confessionem veniet, ct parva, ac venialia crrala minu-

tissima recensebit, flagitia illa cogitationum el desideriorum praeteribit. Quid? Quod nonnulli ipsam fornicationem. vel non sciunt, vel non credunt esse peccatum? El quid quaeso de istis tenebris dicemus? O quomodo istis Dominus externas el non necessarias disciplinas exprobrabit? Sciebas, inquit, de mundo el coelo, de lineis el numeris, de syllogismis, el sophismatibus disputare, el quomodo de leipso el salute tua disputare non novenis ? Numquid non legeras? Aon concupisces? El; *qui viderit mulierem ad concupiscendam eam, iam moechatus est eam m corde suo?* El: *1'ornicaliores regnum Dei non possidebunt ?* Haec Dominus dicet. Vere enim non solum adulterium, sed el fornicatio: ncc solum desideria, sed el cogitationes. si voluntariam delectationem adjunctam habeant, flagitia mortalia sunl: el talia, ul vel sola aeterna supplicia non poenilentibus concilient. Veniamus ad aliud genus hominum.

Erit aliquis rursum (el ulinam non essent multi) qui ex facultatibus Ecclesiae vivit, el ne semel quidem cogitabit, quid ipsius manus cl ecclesiastica dignitas exigat, non leget boras , non gerri habitum non tonsuram, sed nec sciet, an per se in ecclesia residere, an sacris ordinibus initiari, aut aliud aliquid agere teneatur. Unum dumtaxat sciet, quot nummos videlicet ex beneficio suo recipiat. Iste igitur ad confessionem veniet, el quidem minora, ac minutiora salis aperte cl diligenter confitebitur, de beneficio nihil. Interrogetur, legis horas? Non. Quare? Non sciebam mihi esse legendas. Et quid sibi iste pileus, istud pallium saeculare, istae caligae inflatae volunt? l'bi e>l habitus ecclesiasticus? Ubi est tonsura? Non sciebam me ad ista teneri. Cur igitur putas libi stipendium dari ecclesiasticum? Non scio. Fieri potest, ul neque hoc scias? Vidisline unquam iis servis vel militibus stipendium dari, qui ne cogitare quidem vellent cur stipendium acciperent? Profecto non vidisti. Sed ago inveniamus aliquid , quod scias. Scisne quanti sint beneficii lui proventus? Optime memoriter , ducenti ct quinquaginta florem cum dimidio. Laudo te, vales memoria. Sed si aliquando non lota ista sumina adferatur, quid tunc agis? Quid? Scribo lileras semel el ilerum, inquiri causas, exigo rationes, ipscmcl ad locum pergo: neque quiesco, donec mihi reddatur lotum , quod mihi debetur. Recto jam igilur non solum memoria, sed etiam solertia vales, ncc male functus esses munere Judae in collegio apostolorum.

Alii postremo item ecclesiastici sunt, qui horas quidem legunt, cl sacra mysteria assidue peragunt sed Ha inconsiderate, ita oscitanter, ul palam ostendant, se id non libenter facere: el si nullum inde lucrum accederet, id se uumquam el nullo modo esse facturos, el tamen horum scrupulum nullum habent, et ea in confessione, nisi interrogentur, facile patiuntur sileri. Quid quaeso de istis dicemus? Divinos illos psalmos plenos coelestis suavitatis, dulciores super mei el favum, sine spiritu, sino mente, sine attentione recitant: el quasi grave onus quanto citius deponere cupiunt: el tamen, ut dixi, non proplerca stimulum conscientiae patiuntur. Sed quid de illo tremendo el lior-

roris pleno sacrificio dicemus. *Quis enim fidelium* inquit b. Gregorius libro dialogorum quarto, *habere dubium possit in ipsa immolationis hora ad sacerdotis vocem coelos aperiri. Angelorum choras adesse, summis ima sociari, terrena coelestibus jungi: Unum quoque ex visibilibus et invisibilibus fieri?* Et b. Chrysostomus libro sexto de sacerdotio: *Per id tempus, inquit, et Angeli Sacerdoti assident, et caelestium potestatum universus ordo clamores excitat et locus allari vicinus in illius honorem, qui immolatur, Angelorum choris plenus est: id quod credere abunde licet vel ex tanto illo sacrificio, quod tunc peragitur.* Haec b. Chrysostomus. Considerate jam, quam triste et deplorandum sit spectaculum, videre sacerdotem divina mysteria peragentem, angelorum choris undique septum, qui ad ea, quae ipse operatur, et loquitur, spectant, ac tremunt, et prae admiratione ingentes clamores excitant, et tamen sacerdos in medio positus lotus frigidus et quasi stupidus non attendit, quod agat: non intelligit, quid loquatur: et ille properat ad finem, illa signa involvit, illa verba praecipitat, quasi latrones post tergum haberet, et salis temporis ad fugiendum non esset: et lamen, vel dixi, non propterea singultum conscientiae patitur sic res sacrae contemnuntur, sic Deus irridetur, sic ridendi materia haereticis datur. Clamamus, in sacramento altaris Christum ipsum esse, et inierim nonnulli illa se gerunt, illa ista sacramenta periraclant. quasi nihil minus verum esse putarent, et quasi Deum marmoreum vel plumbeum haberemus, qui nihil sentiret, nihil videret, nihil audiret. Sed, mihi credite, Deum omnipotentem, et vivum habemus, qui non dormit, nec irridetur; et omnia videt, omnia audit, omnia notat, et aliquando omnes suas injurias ulciscetur, et irrisores suos ipse ridebit, cum eis repentinus venerit interitus. Undenam igitur haec omnia mala? Certe non aliunde quam ex eo, quod non intrant homines in solitudinem: Si semel ingrederentur in cor suum, et cogitare inciperent quis ego sum? Quid ago? Quomodo vivo? Ecclesiasticus sum, ex bonis Ecclesiae redditus mihi abunde suppeditantur. Cur Ror? Vel laule comedam? Vel large bibam? Vel cum amicis meis ebrietatem miscere possim? Profecto non causa ista. Quae igitur aequitate, quo jure ego stipendium a Deo recipio, qui Deo servire et militare non cupio? Et cur mihi manus inunctae sunt, et tot caeremoniis, iam solemnibus ad sacerdotium initiatus sum? Vel postea sine ulla religione, et reverentia peragerem divina mysteria? Si ista cogitarent, materia non decesset longissimae et optimae confessionis.

Sed de confessione satis. De satisfactione tria verba: Olim cum multo melius Christiani intelligerent necessitatem poenitentiae quam nos faciamus, cumque apud se cogitarent, ac perpenderent quanto facilius hic in terris, quam in purgatorio satisfieri possit, pro peccatis poenitentias longissimas aliquot asperimas septem, quindecim, viginti et ginta annorum, interdum lotius vitae libentissime admittebant et explebant, et toto illo tempore jugiter lunabant frequenter, orabant frequentius, non ut balneis, non equis, non curribus, non

vestibus pretiosis: abstinebant a ludis, jocis, theatris: denique tota vita eorum nihil, nisi lucius et humilitas et poenitentia erat vel ex libro Tertulliani de poenitentia, et ex aliis vetustis auctoribus cognosci potest. At vero hodie illa delicati, illa teneri effecti sumus, vel vix paucorum dierum jejunia pro multis sceleribus atque deliciis sustineri possint. Cilicia vero, et cineres, vigiliae, humicationes, flagella et aliae carnis ulcillationes non solum in moribus nostris, sed vix jam in libris reperiuntur. In Concilio Toletano legimus, Polavium quemdam exlitis. qui cum episcopus esset, et semel tactu focinco (vel concilium loquitur) sordisset, ipse se primum nullo cogente in ergastulo quodam conclusit, atque ibi novem mensium poenitentiam egit, Deinde ad concilium, quod Toleti celebrabatur, hieras dedit, quibus peccatum suum sponte sua prodidit. Patres vero consilii illius, poenitentiam ei perpetuam, quousque viveret, injunxerunt vel perpetuo in humilibus et abjectis officiis deserviret, et nihilominus affirmarunt humanius et misericordius multo cum illo actum esse, quam antiquorum regulae et severitas patiantur. Et quantum obsecro, nos ab hoc genere poenitentiae absumus? Sed quid ait scriptura? *Qui liment pruina irruet super eos* nra. Nos exiguae et brevis poenitentiae austeritatem formidamus, et in poenas atrocissimas et longissimas purgatorii vel gehennae incurremus. Legi aliquando extilisse nobilem quemdam adolescentem et delicatum, qui cum vitam valde severam arripuisset, et eo nomine ab amicis et affinis reprehenderetur, eique corpusculi infirmitas et teneritudo obicere, sapientissime respondit in hunc modum: Ego propterea vitem istam duram et laboriosam arripui, quod meae imbecillitatis, et teneritudinis optime conscius essem: Cum enim cogitarem tam tenerum corpusculum non bene ferre posse purgatorii vel gehennae supplicia, ego delicatus haec minora et meliora elegi, vel illa graviora et majora evaderem. Haec nobis cogitanda essent, auditores: Nam si haec ferre non possumus, quomodo illa feremus? Unde igitur lanius lepor in nobis, lania segnilies lania teneriludo, nisi ex eo. quod solitudinem cordis non intramus? quod non intelligimus, nec intelligere cupimus, quid sit Deum offendere et quid hinc sequitur, nisi vel quam plurimi lunnalim in gehennam descendant, et non solum ex iis, qui non confitentur: sed etiam qui male confitentur. Vere dico vobis, *dilatavit infernus animam suam* et descendit ad cum sine numero.

Vultis enim non modo intelligere, sed videre, sed manibus tangere, quam modicus sit confessio-num nosstrarum fructus? Illud unum considerate, quam diu post confessionem a novis sceleribus perpetrands absineamus. Hodie nulli et fortasse omnes crimina sua confessi sunt: quam multi erunt ex iis, qui, non dico post unum mensem, non post unam hebdomadam, sed cras, hac hora, rursum cruni in pristino suo cocno? Id vero quid signifient? Nonne eos ex consuetudine confessos esse? Num quod animum haberent, et propositum vere relinquendi peccata? Quam nulli veniunt o-nusli peccatis, in quae jam milites occidit et

veniunt pridie vel ipso die summae celebritatis et statim volunt expediri, quasi hoc negotium esset ludus puerorum. Nonne hi Deum non placare, sed irridere voluisse videntur? Et quid istis talis poenitentia et confessio proderit? Quam nulli praeterea cras Domini corpus accipient, et paulo post in prandiose lotos crapulae et ebrietati dabunt? Et sicut apes expelluntur fumo: ita isti Dominum majestatis fumo ebrietatis expellent. Deinde exhibunt bene pasti, bene poli, et occurrent mulieribus, et quis dubitat, quin rursum desideriis accluare incipient, et hodie in anima moriantur, cum Deus pro nobis in carne natus esset? Sed quid inde lucrabuntur? Id plane, quod Judas quondam proditor Domini. Ille post buccellam Dominum vendidit, et quidnam emul? Nihil sane aliud, quam funem, quo seipsum suspendit, ita isti hac Domini tam nefaria et iam detestanda prodicione mortem aeternam mercabuntur. O si semel in cor nostrum intraremus, et quid si peccare, quid offendere Deum, et in quanto periculo peccatores versentur attente cogitaremus, certe deinceps ita peccatum exhorremus, ut ad solum ejus nomen toti trememus, et ab omni occasione peccandi longius fugeremus, quam ab igne, quam a serpentibus, quam a draconibus et scorpionibus fugiamus.

Quare, auditores optimi, per amorem pauperis illius regis, vos oro, alque obtestor, si unicuique cordi salus animae suae: ingrediamur omnes in solitudinem cordis nostri, ibi dirigamus viam Domini: Ibi cogitemus, quid simus, quo eamus, quid si nobis agendum, quid vere egerimus, et ubi perspectum nobis fuerit, quam procul a recta via deflexerimus, redeamus celeriter in eam: abscindamus a nobis occasiones omnes et consuetudines peccandi, et super omnia quaeramus fontem lacrimarum, petamus a Domino spiritum verae contritionis. O si intelligeremus, quam vehementer commoveat viscera Dei Patris cor sic contritum et humiliatum. Non enim potest se dulcedo illa et bonitas Dei Patris continere, quin statim accurrat quin complectatur, quin labiis animae poenitentis osculum pacis infigat, quin abstergat ab oculis ejus lacrimas amaras, et eos lacrimis repleat omni fave et meliore dulcioribus. Quare cum has delicias ineffabiles illi non norint, banc pacem, quae *cxupcrat* omnem *sensum*, illi nequaquam experiantur, qui non intrant in cordis solitudinem: intremus nos in eam donante Domino Jesu Christo, qui est super omnia Deus benedictus in saecula. Amen.

CONCIO X.

DE NATIVITATE DOMINI

THEMA

Apparuit gratia Dei Salvatoris nostri omnibus hominibus, erudiens nos, ul abnegantes impietatem el saecularia desideria, sobrie, juste el pie vivamus in hoc saeculo. *TU.* 2.

SYNOPSIS

Gratiam Dei esse duplicem, unam in Deo . alle-ram in homine a Deo; el illis ab hac differen-tia:atque ulramque in adventu Salvatoris ap-paruisse, ostenditur. Prioris quidem signa evi-denlissima apparuerunt in Christi Nativitate, qua se Deus tantopere demisit : posterior quo-que apparuit, in eo, quod cum homo ante ne-sciret,quam eximium donum esset gratia Dei, nunc ex pretio magno pro ea redimenda faci-le cognoscere posse a simili probatur, luter varia Dei nomina, nullum huic diei esse con-venientius quam Salvatoris, cum hodie ipso facto nostrae solutis opus auspicatus sil. Gra-tia Dei soli comparatur , qui omnibus lucet, etsi dormientes.caeci et oculos claudentes eum non rideant. Quomodo nos gratia Dei erudire possit a simili docetur. In verbis istis Pauli.ul abnegantes impietatem el saecularia desideria , sobrie, juste el pie vivamus,lotam legem conti-neri demonstratur, qua jubemur declinare a malo ct facere bonum. Quid sit pietas, cl quis pius dicendus: quid e contra impietas , el qui impii, haeretici nimirum, in imaginum vene-rationem, in sanctorum reliquius , el ipsa sa-cramenta desaevientes : uti etiam Christiani omni opere divino languidi <t frigidi. Praete-rea docemur saecularia desideria fugere , ta-lia autem esse rerum transiturarum nimiam cupiditatem . quas fluvio comparatas nullus mortalium ne abeant, ul neque scipsum ne se-nescat , aul flaccescat, relinere aut impedire potest.

Iu secunda parte asseritur triplex amor . sui, proximi. Dei, quod Paulus per haec tria ver-ba innuit, sobrie, juste, pie: quorum illud de-betur amore in semelipsum . istud . in proxi-mum, hoc in Deum. Quomodo homo se ipsum si.br e diligere debeat.scilicet fraenando cupi-ditatem divitiarum , honore et aliarum illece-

brarum. Quomodo juste amandus sit proxi-mus,el quid hac in parte incumbat mercatori-bus, militibus, servis, opificibus, divitibus no-bilibus, pastoribus, iudicibus . el praeceptoribus, el quibuscumque. qui aliis quoquo modo praesunt. Quomodo Deus pie diligendus sil. Quantam vim in humana mente habeul spes futurorum, ad quam exemplo iuvenum ei au-licorum nobiliorum invitamur , quaeque esi ineffabilis. De Chrisli adventu in majestate cl de gloria beatorum nonnihl affertur.Ad Chri-sli e praeseptis docentis , el non ul olim in ma-jestate apparentis concionem audiendam vo-camur. Quomodo Christus infans condonetur; cl quid, nempe ul suo exemplo desideria sae-cularia relinquamus, sobrie , juste , el pie vi-vamus. Epilogi vices agit gravis auctoris que-rela, quod tam pauci Christum condonantem audiant cl obediantl : el quod magis homo ho-minem ad sui imitationem trahat, quam Deus hominem,qui tamen non pro se,sed pro homi-ne in terris natus el passus csl.

Hodiernae celebritatis magnitudo ac praestan-tia, optimi Auditores, tanta csl, ul quasi maximum el clarissimum aliquod lumen, caelcos festos dies tamquam lumina majora facile obscuret,cl non so-lum corda atque animos nostros lotos ad se ra-piat : sed etiam orationes cl cogitationes ita sibi vcmlid.ul in nulla alia rc nos occupari,ncc aliud aliquid cogilare aul loqui puliatur. Quarc nos quo-que ul diem islum solemnissimum cl celeberrimum pro noslra tenuitate honoremus , non flores ac frondes , sed verborum seria cl coronas Verbo Dei pro nobis Incarnato offeramus. Praetermissa disputatione , quam adversus fidei cl religionis Christianae hosles insliluimus , totam hodiernam orationem ad epistolam b.Pauli explicandam quae hesternae die in primo sacro lecla csl, cl ad Nala-lem diem Domini ornandum cl celebrandum con-feremus.

Initium igitur epistolae tale csl. *Apparuit gratia Dei Salvatoris nostri omnibus hominibus, eruditus nos. ut abnegantes impietatem et saecularia desideria, sobrie, juste et pie vivamus in hoc saeculo.* Quibus verbis haud facile scio an alia pulchriora, suaviora, utiliora, pleniora Spirilus sanctus per illud suum praeclarissimum organum . os videlicet et linguam Apostoli Pauli, aliquando protulerit. Certe Aposololus ipse haec verba Christiano praedicatori commendans, *Haec*, inquit, *loquere et exhortare.* Et Ecclesia Catholica matri nostro, non semel, sed saepius hanc epistolam liliis suis proponit. *Apparuit itaque gratia.* Quum est illa gratia? Et quomodo in ortu Salvatoris apparuit? Gratia Dei, quemadmodum etiam regum et principum gratia, non unum aliquid, res duas significat; quarum tamen una ex altera dependet. Primum enim favor et benevolentia, qua nos diligit, gratia dici potest. sic enim dicimus, Recepit me Deus in gratiam, rediit eum illo in gratiam. Deinde quaelibet dona et beneficia Dei, sed praecipue donum illud singulare, quo iusti ex iniustis efficimur, pariter quod dentur gratiis, pariter quod gratiam, hoc est, benevolentiam et favorem consequantur, gratiae nomen accipiunt, et quamquam utraque gratia, tam prior quam posterior, vere Dei gratia esse dicitur, et csl jamen prior dumtaxat csl in Deo; posterior in homine, sed a Deo. Nun secus atque lux et splendor, lumen solis, dicitur tamen lux in ipso corpore solis, splendor non in sole, sed in aere sil. De priori gratia legis ab Angelo Mariae dictum: *Invenisti gratiam apud Deum.* De posteriori, Ave *Alaria gratia plena*: et hodie de b. Stephano; *Stephanas autem plenus gratia et fortitudine.*

Est vero magnum discrimen inter amorem et gratiam Dei, et gratiam benevolentiam quo hominum: siquidem amor Dei ceterum dicacissimus et foccun* dissimus eskliomim benevolentia inanis ac sterilis: I)eus diligendo et benevolendo confert ipsum bonum, quod vult; et idcirco ea maxima sunt bona, quae Deus maxime diligit; ea bona mediocria, quae Deus mediocriter diligit, ea parva, aliqua; exigua, quae Deus parum ac tenuiter diligit; ea nulla sunt bona, quae Deus penitus non diligit. Itaque omne nostrum bonum ex Dei amore dependet, et si saperemus, nihil magis nobis formidandum esset, quam ne nostra incuria ac desidia a Dei gratia excideremus. Jam vero, favor ac benevolentia hominum, si nihil aliud, quam favor ac benevolentia sit, nihil penitus gignit. Nec enim ex eo, quod alii aliis ingenium, opes, sanitatem optant ideo sunt illi vel ingeniis meliores, vel magnis opibus et sanitate abundant. Cum igitur et amor Dei, quo nos diligit, et donum illud coeleste ac divinum, quo Deus animos nostros gratiosos et amabiles facit. gratia merito dici possint, de qua tandem gratia divinus Aposololus loquitur, cum ait. *Apparuit gratia*? Quae csl illa gratia. quae in adventu Salvatoris apparuit? Prior, an posterior? Utraque, Auditores, et prior et posterior.

Ac ut de priori prius explicemus. Sicut ignis calore, et sol splendore se prodit, ita amor ac benevolentia non ex verbis, sed ex beneficiis cognoscitur.

Tu fortasse dicis alicui; Crede mihi, ego te vehementer diligam. ille credere potest se diligere sed dum solis verbis agitur, »erte videre non potest. At si oblata occasione pro eo aliquid praestes, vel periculis le exponas. tunc vere amorem ac benevolentiam luam ostendis; tunc vere videt se diligi, tunc merito dicere potest, nunc apparuit quoniam me, et quam ex animo diligas. Pari ratione Deus ante Christi adventum saepe reprobis. *Ego cogito cogitationes pacis et non afflictionis*: Affirmabat se memorem esse nostrum. se diligere genus humanum, se missurum aliquando qui nos eriperet de potestate tenebrarum: ceterum Tu in ista benevolentia latebat in corde Patris, nondum se manifeste ostendebat, ita ut dicerent sancti Patres, *Domine in coelo misericordia tua. et veritas tua usque ad nubes.*

Quid igitur fecit Deus? Ut amorem illum infinitum. quo nos jam ab aeterno prosequeretur, ita manifestum nobis faceret, ut cum non solum videremus, sed quodam modo tangeremus: non vicarium aliquem misit, sed ipse in mundum venit; exilium et carcerem nostrum visitavit; miseras nostras et calamitates suscepit. Nesciebat Deus quid esset nox, et quanta miseria sit in tenebris vivere, quippe qui lux csl, et lucem habitare inaccessibilem; et ecce bis diebus ut amorem suum nobis ostenderet. in ipso horrore ac tenebris mediae noctis nasci voluit. Nesciebat Deus quid esset inopia, et his diebus in alieno stabulo, inter bruta animalia ex matre pauperrima nasci voluit. Nesciebat Deus quid esset frigus, et quae calamitas media hieme hospitium non invenire; et his diebus in mediis frigoribus. non in domo aut cubiculo undique concluso et calido, sed in parvo et frigido tuguriolo nudus collocari voluit. Nesciebat Deus quid esset fames et silis, quid nutrice ac lacte indigere; et his diebus istas omnes miseras propria experientia discere voluit. Nesciebat Deus quid esset debilitas. atque infirmitas, quid fasciis ac bajulo opus haberet: et his diebus haec omnia pro nostra salute experiri voluit. Quis igitur jam dubitare poterit an Deus hominem dilexerit, an non? Dicbant olim homines, Reliquit Deus terram, circa cardines coeli ambulat, nec nostra considerat. At modo quis hoc dicet, cum non solum in terra. sed in praesepe cum videamus? Numquid jam circa cardinem coeli ambulare tibi videtur, numquid nostra non considerare? Apparuit amor ac benevolentia, qua Deus non diligit, quis earn non videt? Quis non sentit? Quis non tangit quodammodo propriis manibus? Quid aliud clamat stabulum illud. quid illud praesepe, quid panni illi? Quid fames, quid silis, quid frigus, quid nuditas, quid inopia. quid infirmitas, nisi *apparuit gratia Dei Salvatoris nostri omnibus hominibus*?

Jam vero posterior gratia, ea videlicet quae nos gratos facit Deo. et quae, diffusa csl in cordibus nostris per Spiritum sanctum, qui datus est nobis; illa quoque diebus istis in natali Salvatoris apparuit: Antea siquidem non intelligebat homo, quam eximium donum, et quanti faciendum esset gratia; sed hodie nisi sponte oculos claudat, id apertissimo videbit. Accipite exemplum rustici alijus: si casu aliquo rusticus lapidem pretiosum,

vel praeclarissimam aliquam gemmam invenirci. el ignorans quid ea sit. el nihil aliud, quam vitrum vel crystallum pulans. eam paucis obolis vendere vellet; saltem vero occurreret ei magnus aliquis *mercator* lapidum pretiosorum et gemmarum aeslimator pretiosissimus. et primis verbis offerret pro eo lapide duo vel tria millia nummorum aureorum, numquid lunc rusticus manum non retraheret? Numquid non sapienter inciperet; numquid non intelligeret tandem non vitrum aut crystallum; sed thesaurum maximum se reperisse? Pari ratione, Auditores, nesciebat homo quid esset gratia Dei. et ideo eam non magnificiebat; pro uno lentis edulio, sicut, Esau, pro una fornicatione, pro una ebrietate, eam facile vendebat. sed nunc demum ex magno illo pretio, quo Christus mercator sapientissimus eam redimere voluit, apparuit quantus, et quam incomparabilis thesaurus sit gratia. Cur enim in stabulo Deus nasci voluit? Cur in cruce mori voluit? Cur sanguinem suum pretiosum fundere voluit? Cur famem et sitim, frigus et nuditatem, contumelias et injurias pati voluit, nisi ut eam gemmam redimeret, quam tu tanta facilitate vendis? Magna profecto aliquid incredibilis hominum ignorantia est, qui eam rem non magnificiunt. sed pro nihilo, pro amaris et sordidis, et gehennam secum trahentibus voluptatibus vendunt; pro qua Deus ipse non solum homo fieri, sed etiam pati et mori sustinuit.

Iloc igitur modo apparuit gratia: Cujusnam? *Vei Salvatoris nostri*. Scripturae divinae pro rerum de quibus agitur varietate, Deo varia nomina attribuant: Nunc enim Deum ultionum; nunc Patrem misericordiarum; nunc Dominum virtutum; nunc Regem; nunc Judicem appellant. Hodie Deum Salvatorem nostrum omnino apposite, et accommodate divinus Apostolus vocavit Deum, quod viderit miseriae et calamitates, quibus premebamur; ac ut ab eis nos liberaret, exultare erit *ut gigas ad currendam viam*. Nim Dei nomen graeco vocabulo a visione et a cursu dictum esse Damascenus et Theodorici tradunt. Salvatorem autem, quod hodie nostrae salutis et liberationi non verbis, sed factis, nascendo et patiundo principium dederit. Apparuit igitur gratia *Vei Salvatoris nostri*.

Et quibus apparuit? Omnibus hominibus: Non omnes quidem credunt Evangelio, ut Apostolus ait, neque omnes salvi fiunt; imo vero plures sunt omnino, qui pereunt: sed nihilominus gratia Dei omnibus apparuit, quia pretium redemptionis pro omnibus hominibus abunde sufficit: quia Christus pro omnibus natus et mortuus est, quia praeconium Evangelii in toto orbe et omnibus gentibus annuncietur. Itaque sicut sol in medio coelo constitutus omnibus lucet, tametsi omnes in tenebris mineant, qui caeci sunt, vel oculos claudunt, vel certe dormiunt; (ita quoque Evangelium gratiae et lumen veritatis omnibus proponitur, quod si non omnes vident, id suae caecitati vel somno, vel improbitati, qua oculos claudunt, non lumini ascribant).

Sed videtur mihi praeterea divinus Apostolus in his verbis amplitudinem et universitatem Catholicae Ecclesiae commendare. Apparuit gratia

Vei Salvatoris nostri, non Judaeis tantum. sicut olim Moyses solis Judaeis legem tulit; sed omnibus hominibus, Judaeis et Graecis, Latinis et barbaris, servis et liberis. sapientibus et insipientibus. Lex quidem quasi stagnum exiguum, contenta fuit angustiis unius solius provinciae: Evangelium vero et gratia Liberatoris nostri angustiis illis contineri non potuit, sed quasi fons vivus in paradiso scaturiens et in quatuor flumina divisus, quo sunt quatuor codices Evangeliorum, extra ripas coepit diffluere, et brevi tempore lotum orbem terrarum occupavit: quod Isaias multo ante prophetico spiritu cernens, *Repleta est. inquit, terra scientia Domini sicut aquae maris operientes*. hujus rei typum scimus Servatoris Nativitatem paucissimis diebus omni generi hominum innotuisse. Innotuit viris et foetibus, Josepho et Mariae, Judaeis et Gentilibus pastoribus et Magis; senibus et infantibus Simoni et Joanni: virginibus, viduis. conjugalis, Mariae, Annae, Elizabeth: sapientibus, claris et obscuris, divitibus et pauperibus. Neque solum Domini Natalis, sed etiam passio atque obitus Ecclesiae universitatem et amplitudinem designat. Solus enim Christus. qui pro omnibus moriebatur, quasi a toto mundo crucifixus et necatus est. Apostolum Petrum soli Gentiles necaverunt: Apostolum Jacobum fratrem Domini soli Judaei, ac sic de caeteris ad eundem modum; Christum vero lotus pene mundus, Judaei, Gentiles amici, inimici; reges privati: sacerdotes, laici; doctores, indocti: viri, foeminae, denique omne genus, omnis aetas, omnis sexus, omnis conditio in unius Christi Salvatoris cruciatum ac necem conspirarunt. Sed illustrissima figura universitatis Ecclesiae Catholicae in die Pentecostes mundo demonstrata est; Tunc enim non solum in una atque eadem domo omnium gentium linguis Deus ab Apostolis et discipulis latibatur: sed etiam primum Apostoli legem evangelicam in urbe Hierosolyma tamquam praeco-nes Dei clarissima voce promulgarent. erant in ea urbe Parthi, Medii. Elarnilae, et qui habitant Mesopotamiam, Parnphiliam. Aegyptum et Libiam, nec non Romani. Arabes, Cretae; ac uno verbo congregati homines de omni natione, quae sub coelo est. Apparuit igitur gratia *Vei Salvatoris nostri omnibus hominibus*.

Sequitur. *Erudiens nos, ut abnegantes iniquitatem et saecularia desideria, sobrie, juste et pie vivamus in hoc saeculo*. Quid est apparuit gratia erudiens? Quomodo gratia erudit? Optime et efficacissime. Quemadmodum enim si aliquis magnum beneficium in te conferat, tu saltem dicis sane docuisti me. quod oco quoque facere debeam cum opportunitas dabitur. Ita tua benevolentia, istud beneficium tuum me officiis ac debili mei admonuit: ita loquitur Apostolus, *Gratia, inquit, Vei*, benevolentia atque amor, qui per adventum filii Dei mundo apparuit. docet nos atque erudit vel potius magna voce clamat, ut non simus ingrati, sed eo modo quo possumus Deo vicem rependamus. Si Deus ita mundum diligit, ut liliu suu unigenitum daret, nonne etiam nos aliquid in gratiam Dei facere debemus? Sed quid est illud? Nihil aliud, quam *ut abnegantes impietatem et saecularia*

desideria,subrie. juste el pie vivamus in hoc saeculo, hoc est tribulum, quod exigit a nobis Deus : *Haec enim csl voluntas Dei sancti/icalio nostra*. Porro continetur in his verbis summa lotius divinae legis, ad unam sententiam incredibili hrcivilal contracta: Neque mirum, si ila diligit Apostolus brevitatem quando eliam *Deus verbum* fecit *brevisiatum*. *In his tyilur duobus mandatis universa lex pendet el prophetae*. *Declina a malo el fac bonum*. Ac peccati duo sunl munera, unum avertere hominem a Deo, alterum eundem convertere ad creaturas. Duo *mala*, inquit.Dominus.fecit *populus meus dereliquerunt me fontem aquae vitae*, cl *foderunt sibi cisternas non valentes aquam continere*. Quid igilur faciei qui uirumque malum cupii evilare?Abncgabil impietatem <l saecularia desideria.Impietas enim avertit a Deo.quod esi primum malum: saecularia voro desideria convertunt ad creaturas, quod csl secundum malum. Quantum vero allinet ad bonum.lunc plene ac perfecte bonum facimus. el omnem legem adimplemus, cum Deum, proximum el nosipsos diligimus sicut oportet; hoc csl cum sumus erga Deum pii. erga proximum justii, erga nosipsos sobrii. Quarc ul a malo declinemus, el bonum faciamus, abneganda est impietas cl sacculara desideria cl sobrie, juste el pie vivendum in hoc saeculo.

Quid igilur est impietas? Vilium csl oppositum pietati. Quid igitur esi pictas? Donun est Spiritus sancti, unum cx septem. quae ab Isaia Prophcla enumerantur, quo Deum respicimus, ct colimus cl veneramor ut patrem. Sicut enim religione Deum agnoscimus ut creninrcm ac D< irinum: ita pietate allicimur Deo ul Patri per spiritum illum adoptionis.quem misit in corda nostra.in *quo clamamus. Abba. Pater*. Itaque ille est pius, qui ex corde allicitur erga Deum, et ea quae sunt Dei: erga scripturas, erga sacramenta, erga templa ac SQCrdolCS, tamquam erga ea. quae ad Patrem ipsius perlinent: qui dicit cum Christo. *Nesciebatis quod in his. quae Palris mei sunt oportet me esse?* Qui libenter cl frequenter loquitur de Deo cl rebus divinis,qui cum audit multiplicari haereses, obscurari fidem, ubique; Deum summa audacia a vilissimis vermiculis « flendi. ex animo dolet, et tamquam verus filius impatiens injuriae paternae, lachrimas cl gemitus continere non potest: e contra exultat ac gestit.el magnum lucrum arbitratur, cum intelligit homines contorti, el per poenitentiam ad gratiam Dei el amicitiam redirc:qui postremo compelli non debet ad orationem. ad concionem, ad sacramenta, ad laudes divinas.sed sponte sua, magna alacritate. quasi filius. non quasi servus, ex amore,non ex timore.ad omne divinum obsequium se facillimum et paratissimum praebet. Habemus quid sit pietas.

Quid jam esi impietas? Oppositum vitium, quod videlicet crudelem facit hominem erga Deum.quod arefacit illam dulcedinem amoris et alTer lus filialis quod facit homines promptos ad blasphemias, ad contemptum scripturarum,ad injuriam Dei el sanctorum, quales sunl omnes haeretici, qui nisi omnincin pietatem exuissent, cl essent *homines*. ut Apostolus ait, penitus *sine affectione*, numquijn

ila crudeliter contra venerandas imagines, cl sanctorum reliquias, el ipsa sacramenta saevirent. Quis enim est films, qui visa parentis imagine aut veste, non moveatur? Quid?Si alicujus paler eliam propl T sua flngitin extremo supplicio affectus luisset. posscne filius ejus imaginem patris in supplicio positi sine lachrimis cernere? Et si vestem aut annulum ejus haberet, numquid quoties ea videret non paterni amoris admoneretur? Quanta igitur, el quam immani impietate cl crudelitate ammuin orcupatunfliabent. qui venerandum illud signum Christi Domini nostri, pro nobis crucifixi, cl sanctorum memorias ac reliquias nefariis manibus demoliri.rnpiare in ignem el in aquas,cl quod foedum est el horrendum, non solum dictu,sed eliam auditu, in cloacas, in sterquilinia proijcere non time it? Q lomodo affluuntur erga Christum, qui omnem ejus memoriam de munio tollere ac dclerc conantur? Accedit proxime ad hanc impietatem quaedam aversio ct alienatio animi a divinis rebus.quoddam taedium.quoddam fastidium,quaedam nausea in operibus Domini. El haec impietas mirum est. quam longe cl late dominetur ct regnet. Ubi sunt enim qui vere gustent spiritualia? qui cum voluptate cl delectatione in Dei operibus se exerceanl?E contra ubi sunl. quibus non longae videantur conciones? non longa videantur Sacra? non longae el graves el molestae videantur horae canonical? Jam de sacramentis cl oralione quid dicam? Si tempus adveniat confessionis, ct communionis sanctorum mysteriorum, statim animus contrahitur, cl moles quaedam moesiliae ct torporis hominem invadit. Inquam si magnam sarcinam levare, aut ad patibulum ire deberet. Si velint aliqui orare, statim a somno corripiuntur, vel cogitationibus vanis obruuntur. El qui de rebus lascivis cl nugis lotos dies fabularentur, si incidit sermo de Deo, statim quasi muti cl elingues efflciuntur; imo tristia vocant ea colloquia. Quid horum omnium csl causa, nisi impietas? Non allicimur erga Deum non csl ibi cor nostrum, quicquid illi. ex timore vel ex consuetudine lit. Si patrem cl patriam nostram coelestem amaremus, si non essemus cives hujus mundi; se l lanquam advenae ct peregrini in terra aliena versaremur; si spiritus pietatis, spiritus adoptionis, spiritus lili Dei cor nostrum occuparet, nihil nobis dulcius el jucundius,in hac peregrinatione contingere posset,quam loqui ct cogitaro de patria illa beata, ubi nos amantissimus Dater, ct ingens charorum numerus especial parentum, fratrum, filiorum; qui sunt quidem de sua felicitate securi, sed adhuc de nostra incolumitate solliciti. Itaque abnegare debemus.el fugere ac detestari, id enim lotum significat graccum vocabulum ἀπνησάμενοι. quo Apostolus usus est et a nobis tolis viribus propulsare tamquam pestem quamdam omnem impietatem.

Sed non minus fugienda sunl ac detestanda saecularia desideria: ipsa enim impietatem gignunt. Nec enim alia de causa parum allicimur erga Deum quam quia nimis afflrimur erga mundum.ideo desiderii coelestibus non est locus, quia loti pleni sumus desideriiis saecularibus proplcrea eam taedio el fastidio operamur opera Dei, quia nimi., a

ai le minis attente luciis terrenis inhiamus. El quidnam csl sacculare desiderium ? Nihil aliud, quam carum rerum immoderata cupiditas, quas lempus consumit, quae lranseunt cum sacco, quae, velimus nolimus finem habere debent. Omnia siquidem, quae hic in lerris desiderari possunt, quasi flivius aliquis rapidissimus, perpetuo curret, nec polesl iste cursus ulla arle nul ralionc >isli. Nonne si concludere aliquis impedire cursum fluminis alicujus, cl mullum labore in aggeribus faciendis, stultissimus ab omnibus judicabitur ? Nam si hoc loco lransilum obstruai, el cursum impcdinl, aliavia flumen erumpet. el nihilominus curret: clsi ex omni parte in modum coronae aggeres facial, nonne flumen lum transcendet aggeres, el rursum morcsolilo fluet? Ad euindcm modum stulti sunt omnes homines, qui flumen istud rerum saecularium retinere, alque a cursu impedire nilunlur, cl quoi sunt, qui hoc agunt? Numerari non possunt: *Mullorum infinitus csl numerus*? Quid enim aliud cupiunt omnes avari suis usuris, suis fraudibus, suis mendaciis. quam aggeres facere, et flumen aureum cl argenteum retinere? Sed stulli sunt. Nam dum ipsi uno in loco aggeribus usurorum et fraudum exitum obstruunt, per alia mulla loca flumen crumpilialiquid rapiunt fures, aliquid exigii princeps, saepe merces non venduntur, saepe factu naufragio absorbentur a mari, saepe eliam domi putrescunt: Denique rationes mullae cl variae Deo non desunt, quibus viam cl cursum aperlal (lumini. Pari ratione, quid aliud cupiunt omnes ambitiosi suis simoniis suis adulationibus, sua hypocrisi, quam aggeres facere. cl flumen honorum ac dignilalum relincrc? Sed stulli sunt; Nam flumen csl flumen, cl idcirco non polesl non fluere. El si ipsi uno modo conanturascendcrc, altera via descendunt: El si a nonnullis laudantur, ab aliis multis vituperantur. Quid voluphiani? Nonne ipsi quoque suis cocnis opiparis, suis frequentibus potationibus suis assiduis fornicationibus cupiunt aggeres facere, et flumen voluptatum ac, deliciarum relinere? Sed stulli sunt: Nam paul dim crumena exliaur lur, aggeres conservari non possunt. cl flumen labilur suo more: vel si fla magna sil crumena, ul non facile exbau-rialor, immillil Deus unam aliquam aegritudinem, quae stalim unico impelu aggeres dissipabit: et iion modo ebrielnlcs et lurnicaliones impediet: sed eliam modicum cibum cum quiete elvolupnlc sumere non paliclur. Ul omillam poliones cl pliar-maca amarissima, nec non incisiones, adustiones el alias cruces, quae nimiis deliciis ul plurimum succedere solent. Neque solum stulli cl miseri homines, qm desideriis saccularibus implicantur, flumina ista, quae diximus, opum, honorum, voluptatum: sed neque; seipsos relinere, ac sistere unquam poterunt. Quid quaeso lano labore niteris ? n n n s cursum impedire? Sisleparumper teipsum si p' lcs: cur dc<· ris florem islum aetatis? Cur lain molter curris a l mortem? Ergo si lu ipse sbire non pol'', quomodo facies, ul figura mundi hujus non praetereat? Quare cessemus aliquando a nostra stull' Lia cl parvulum noslrum sapienlissimum au batnu», q i non alia dc causa mlcr homine-vel

potius inter jumento natus est, quam ul nos jumentis similes elT'Clos, erudiret, ne impietalem ac saecularia desideria abnegare doceret.

ALTER V PARS

Quemadmodum agricolae, si semper malas herbas ex agris evellerent, cl numquam bonas seminarent, nihil unquam colligerent: ita quoque non salis nobis csl eradicare vitia, declinare a malo, impietalem cl saecularia desideria abnegare; sed necesse csl eliam serere vit lutos, facere bonum; nempe sobrie, juste cl pie vivere in hoc saeculo, vel ul aliis verbis ular, diligere sicut oportet, Deum, proximum cl seipsum. Ille enim vivit pie, qui Deum diligil sicut oportet. Ille vivit juste, qui proximum diligit sicut oportet. Ille vivit sobrio, qui seipsum diligil sicut oportet. In hujus typum diligebat Dominus Lazarum, el sorores ejus Martham el Mariam. In Lazaro csl amor sobrius suiipsius. in Martha dilectio proximi; in Maria cbarilas Dei commendatur. Hoc esi igitur verbum breve, quod parvulus noslcr, vere verbum abbreviatum hodie nos docet, lrum amorem, sui, proximi, Dei. esse legem eorum, qui colunt ac venerantur Trinitatem.

Primum igitur teipsum diligere debes, quod facies, si vixeris sobrie: hoc est, si res omnes temporales, cibum, polum, vestes, pecunias, bonores delectationes cum moderatione capies. Isto siquidem non sunt in se mala, sed nobis efficiuntur mala, cum sine modo quaeruntur ac desiderantur. Sic eliam non malus, sed bonus est panis, vel potius optimus el necessarius maxime; tamen nihil est pejus cl magis sanitati noxium pane immoderate sumpto. Cur quaeso capis plura, quam sint ad vicium cl vestitum necessaria? Cur tantopere cupis ascendere? Cur lania cupiditate flagras honorum ac dignilalum? Existant hic duo, quorum alter habeat quantum necesse csl, neque aliquid amplius cupiat; alter habeat omnia duplicata, cl triplicia. servos, ancillas, vcslcs. pecunias, vineas, domos, etc. quae in opibus et fortunis numerantur: Quid quaeso posterior iste habeat amplius, quam prior? Esne proplerea melior, aut Deo gratior, aut sapienlior? Ac ul ad humilia descendamus num melius videt? aul melius audit? aul magis gustat? estne robustior, sanior pulchrior; comedit plus quam alii? babel slomnchum proplerea amplio-rem? Nihil horum, Quid igitur habet? quid ci conferunt majores divitiae? Aliud non video quam minus bene dormiat, magis metuat latrones, majoribus curis el sollicitudinibus prematur: cl quod omnium pessimum est. verorum el magnorum bonorum detrimentum patialur. Nam sicut in diversoriis illi, qui milio coenne nesciunt esse sobrii, sed stomachum grossis quibusdam cibariis replent se deceptos inveniunt, nam postea dapes pretiosas cl exquisitas relinquunt, el nihilominus non minus solvunt, quam ii, qui solum exquisitis cibis vesci voluerunt: Ad eundem modum, qui rebus istis terrenis el caducis, miae sunt grossa cibaria ad hoc solum apposita, ul famem ac desiderium excitent*. qui rebus impiam istis vilissimis cl abjectissimis immoderate replentur dapes illas nobi-

lissiinas cocnno coelestis amittunt, el in ghen-
nittii detrusi, luunt sempiterna supplicia; non mi-
nus quam si deliliac ac voluplulcs, propicr quas
peccarunt, non momentaneae, sed aeternae inis-
sent. Non sic sancti el sapientes homines, non sic,
sed intelligentes nobilitatem ciborum, qui in ex-
trema coemi apponendi sunl, stomachum suum va-
cuum pro illis conservarunt, et de temporalibus
rebus quanto minus potuerunt acceperunt. Pari
ratione honores ac dignitates humanae. quid quae-
so emolumenti atque militatis habent? Qui mugis
ab hominibus honoratur, non csl proptcrca melior
aut pulchrior, aul sanior, aul fortior; neque csl a-
liud honor, quam opinio quaedam atque existima-
tio hominum. El tu igitur tam stultus eris, ul pro-
pter nullum tuum bonum, propicr solam opinio-
nem aliorum volare velis sine alis, ascendere in
mirabilibus super te, ut deinde cadas, el collum
ac cervices frangas? Quare si teipsum vere ac sa-
pienter diligis disce sobrietatem, sis contentus iis
quae habes, cohibe, el coerce fraeno moderationis
omnia desideria tua. cl tunc mihi crede pacem cl
quietem invenies. Atque haec quidem erga te.

Iain vero erga proximum justitia uti debes, ul red-
das omnibusdcbiia, ciii *vectigal vccligal. cui tribu-
lum tribulum, cui honorem honorem, cui timo-
rem timorem*, ul Apostolus admonet, ul neminem
decipias, neminem circumvenias, nullis fraudibus
utaris. Si mercator es, sis contentus justo lucro :
si miles, debito stipendio: si servus, debito salario
si opifex, sis contentus vendere laborem tuum ju-
sto pretio, si dives, non fraud ibis operantium sua
mercedi: si nobilis cl magnus es. noli sublime sa-
pcrc. noli pauperes el humiles contemnere, me-
mento te pauperum oeconomum a magno clccmo-
synario De; esse constitutum, qui idcirco his die-
bus pauper pro nobis lieri, cl matrem pauperem
habere voluit, ul cum in pauperibus agnosceres
i-l honorares. Pori ratione pastores, Judices, prae-
ceptores. cl qui aliis quoquo modo praesunt, non
aspiciam personam hominum, non rcspecianl ad
munera, non contemnant pauperes, nisi Christum
ipsum contemnere velint. Vestis lacera, el corpo-
ris squalor raro facil hominem pejorem, saepe me-
liorem: et idcirco non spernendum, sed honoran-
dum. Qui vero beneficiis ecclesiasticis fruunlur
memores sint officii, horarum, inquam canonica-
rum, neque putent sufiiccrc si horas b. .Mariae,
aul septem psalmos legant. Legite caput nonum
Lateranensis concilii ultimi, videbitis beneficium
propler officium dari, et fures, el latrones esse, cl
ad restitutionem obligari, et beneficio optimo jure
posse privari, qui pecunias beneficiorum rec piunl
et debitum canonicarum horarum non persolvunt.
Ego sane mullum limeo hominibus certis, qui se
pillant gratis vivere posse sumptibus crucifixi: au-
diant isti quid beatus Bernardus ipsis dicat. *Vae
tibi*, inquit, *vae libi, mors in olla, mors in ollis
carnium*, etc. Postremo omnes putres, cl qui ado-
lescentes in suam curam el fidem receperunt, inc-
iliores sint vigilantiae cl sollicitudinis, quam cis
debent: nec. putent ad se solum perlinere, ul cis
cibus el polus non desii. noverint sc rationem Deo
in iudicio reddituros, nisi cosveibo, exemplo, im-

perio si opus est, ita instituant, ul Christianos de-
cet; nec solum in domibus suis Deum flagiliis ni-
que sceleribus offendi non patiantur sed neque
vos adolescentes ad ea loca ire permittant, ubi ta-
lia exercentur, quibus offendilur Deus. Audio esse
Lovanii publicas scholas, ubi docentur juvenes
eboreas ducere, cl eas fesiis diebus maxime fre-
quentari: De sphaeristeriis non audio, sed video
oculis meis: fere enim numquam venio ad concio-
nem, quin videam intégrias catervas ingenuorum
adolescenlum, qui sphaeristerium ingrediuntur,
ibi quid agant vos melius noslis: Ego unum scio
si illi in iudicio punientur, cos qui praesunt eis
non impunitos futuros, nec enim esi parum mise-
ros, adolescentem, tempus, pecunia-, concionem,
divinas laudes, fortasse eliam animas suas tam fa-
cile perdere. Haec hodierna die necessario admo-
nenda esse duxi, quod apostolum Paulum in epi-
stola, quam habemus prae manibus. praecipientem
audiam, *Haec loquere et exhortare*.

Sequitur, *el pie vivamus in hoo saeculo*. Nec
enim salis csl sobrios el justos nos esse, nisi eliam
simus pii, hoc est. Deo nostro, tamquim amanlis-
simo patri, vere cl ex animo afficiamur cl sine tac-
dio, sine fastidio, sine nausea, cum delectatione cl
gaudio, non coacti, sed sponte: non ex timore, sed
ex amore, quaeramus quae Dei sunl. Haec igitur
csl summa totius divinae legis. ila vivere debemus
ul non blasphemetur nomen Dei. sed ornent omnes
in omnibus doctrinam Dei Salvatoris nostri.

Verum quo tandem modo ista perficiemus? Audi
quod sequitur, *expectantes beatam spem, et ad-
ventum gloriae magni Dei*. Nihil enim potentius
aul efficacius repcriiur ad hominem a saccularibus
desideriis liberandum, cl in officio continendum,
quam perpetua cogitatio coelestis felicitatis. Vita
probi cl sapientis Christiani nihil aliud esse debet
quam spes el cxpcclatio futurorum. Discrimen in-
ter juvenes el senes illud constituit Arhluleles,
quod juvenes vivant spe. senes memori). Senes
dicunt. .Memini me aliquando in tali civitate fuisse
et rursum, in tali vidi talia praelia, vidi talia spe-
tacula. talia meis temporibus evenerunt: cranla-
dolesccnles minus petulantes, magis quieti, quam
modo sunl. Juvenes dicuil, tali anno proficiscar
ad talem civitatem, ibi mercaturam exercebo, lum
revertar domum, poslea illud cl illud agam. Jam
vero probus Christianus non senem, non veterem
hominem imitari debet, sed juvenes, qui semper
proficiunt, ct ad majora aspirant. Aspicite b. Pau-
lum, quomodo quae retro sunt obliviscitur, cl ad
anteriora sc extendit: nec vivit memoria], sed ex-
pcctalionc. expcclans illam beatam spem el adven-
tum gloriae magni Dei. Rursum in aulis principum
duo sunt genera famulorum. Quidam singulis an-
nis vel mensibus stipendium suum accipiunt. prae-
terea nihil expectant: Quidam vero nullum stipen-
dium habent, sed cxpeclaliono vivunt. Ac priores
quidem humiliores ac sordidiores esse solent; po-
teriores nobiliores, cl qui non serviunt pro mor-
celle paucorum nummorum; sed serviunt spe ma-
gni alicujus beneficii vel dignitatis vel praefectu-
rae. Hujus generis omnes Christiani esse debent :
seni nobiles, magni, atque excelsi animi; neque

Deo servire d· bent pro temporalibus rebus, neque praeteritis el praesentibus bonis contenti esse, sicut ille dives cpulo. qui in suis conviviis splendidis. cl in sua purpura cl bysso acquiescebat; el paulo posiscpulius fuit in infcmo:sed oculos coniectos habere di be.nl in illam *beatam spem el adventum gloriae magni Dei*.

Sed quid c.-l illa beaiu spes? Cur Apostolus ila et nluse loquitur? Scitis quare? Quia explicari non potest, quantum s>l illud praemium , quod expedamus, ideo non dixit illud regnum , illam gloriam. illam bealiludinem; sed illam beatam spem, rem illam eximiam.maximam,infinitam spem el expcclalionc dignissimam, quae hic in (erris. neque videri, neque did, neque cogitari, sed solum credi el sperari polesl. *El adventum gloriae magni Dei*. Deus bone, qualem emphasim, qualem majestatem habenl haec verba : Non sunt explicanda, sed admiranda. Expeciamus igiluradvenlum illum gloriosum, quando Liberator rioslcr, qui his diebus in humilitate venii, cl parvulus dici el esse voluil, in majestate el gloria apparebit,cl magnum Deum, magnum Christum. magnum orbis monarchall) se ostendet. Audire vultis quam magnum ? Accipite similitudinem. Nonne esset magnum convivium, si solae reliquiae ejus lotum Belgium saliare possent? Cogita igitur qnam magnus in illa die apparebit Christus, quando non solum in animos cl corpora hominum beatorum: sed etiam in solem, cl lunam, el stellas, cl elementa omnia ejus gloria redundabit, el orbis totus per ejus praesentiam illustratus, pulchrior el lucidior erit. El lune vero dici poterit. *Pleni sunt coeli cl terra majestatis gloriae tuae*. O Christiani. si oculos haberemus ad islam beatam spem; si intelligeremus qniil erimus, cum in adventu magni Dei apparebimus cum illo in gloria, el Interi ejus sublimes. cl tuli mundo conspicui in lucidis nubibus assidebimus; el cum eo non solum reges el principes terrae, sed etiam Angelos apostatas judicabimus? Quanta cril illa gloria,cum similes Christo erimus, cl infra pedes nostros magnos illos, reges quondam et monarchias orbis, nudo latere palpita- it-, et sententiam aeternae mortis expeclare videbimus, si rogare possemus. quale bonum sit videre Deum, qui tam facile dicitur , cl tamen non intelligilur, coite durum nobis nullo modo videtur impiet:,b m, el saecularia desideria abnegare, el sobrie . juste cl pie vivere in hoc saeculo. Ista esi concio brevis, quam hodierno dic verbum abbreviatum nt-bis fecit.Eamus parumper ad speluncam Bclhlchcmilicam, ibi videbimus novum Salomonem. novo cl inusitato modo cx praesepti tamquam cx cathedra concionanlcm, ct multo sapientius atque gravius, quam ulli unquam philosophi <lc contemptu mundicl rerum praesentium vanitate diss< renlem:cl vae illis,qui ad istam concionem non convenerint. cl doctorem istum sapientissimum non audierint. Apparuit aliquando Deus filiis hrael, ul eos doceret atque instiuere, el legem ferret, qinm observaro deberent. Sed apparuit eis in potestate magna el majestate: mons universus, in quo Dominus apparebat, horribili quadam specie lotus fumare atque ardore vtdcbaluv.audicban-

lurquoque creberrimi el maximi fragores loni- Iniorum, clangorque; baccinae, el vicos ejusmodi, quae omnem populum vehementissime perterrebant. Itaque populus universus pavore concussus clamab «l ad Moysen: *Loquere lu nobis,el audiemus; non loquatur nobis Dominus , ne forte moriamur*. Tunc Deus, *Prophetam*, inquit, suscitabo *illis de medio fratrum suorum similem 'lui. el ponam verba mea in ore ejus, loquelurque. ad eos omnia quae praecepero illi qui autem verba ejus, quae loquelur in nomine meo, non audierit, ego ultor existam*: tamquam si diceret, Non volunt, vel non possunt audire me , cum eis in majestate el poleslatc appareo:Apparobil igitur illis films meus in humanitate el benignitate, el eos docebil atque erudiet . *ut abnegantes impietatem el saecularia desideria, sobrie, juste, tl pie vivant in hoc saeculo*: Sed tunc demum, si quis non audierit, nullam habebit excusationem, ego ullor existam. Itaque nemo excipitur, nemo excusatur,quicumque non volunl in iram atque indignationem Dei Patris incidere, convenire debent ad concionem istam, el audire sapientiam parvuli qui naius est nobis, el filii, quem datus est nobis.

Sed quo paclo crudire nos poterit infans unius diei? qui nondum loquitur , qua ratione condonabitur? Non loquitur, auditores, parvulus nostra lingua. sed loquitur nutibus , sicut infantes el muli facere solent, loquitur signis, moribus, exemplis. An non satis magna voce libi clamare videtur, ul sobrie vivas, quando ipse ila sobrie vivere voluit, ul non solum supervacanea el inutilia , sed chain necessaria recusaverit? Poleralne parcius vivere de rebus hujus mundi. quando pro divile palatio vile tugurium, ct illud non suum,sed alienunv.pro molli lectulo horridum praesepe, pro servis Clancillis asinum el bovem, pro tapetibus el aulacis telas araneorum el sordes abjectissimi stabuli habere voluit? NumqiHd non salis fortiter clamat, ul juste vivas, quando ipse nondum natos peregrinari voluit, ul tributum Augusto persolveret, cl cum in Bethlehem oppido David patris sui non esset ei locus in diversorio, el nemo eum in domum suam recipere vellet.humiliter ad stabulum divertit. neque injuriam illam ulcisci voluil?An non etiam satis clare ac perspicue te monet, ul pio vivas quando pietas in patrem cum nasci.el pali el mori fecit? *Propter te*. inquit.sustinui *opprobrium* lota die: el certe merito dicere poterat; propterlc, dulcissime atque amantissime Pater, ul tibi parem. ut te honorarem, ul injurias luas ulciscere, prnpler te formam servi suscipere, propter te nasci ct peregrinari, propter te famem cl silim tolerare, propter te frigus ct nuditatem experiri, propter te in media hieme ct in tenebris noctis hospitio carere volui. Ita igitur parvulus noster sapienter concionalur.

Sed quibus quaeso concionalur? O quam paucis? Videor mihi concionem Imi sapientis ccclcsiaslac plane vacuum, el desertam videre. Quolusquisquo est, qui eum hoc tempore. audire velit? Equidem, auditores, ego vehementer timeo istam sacratissimam Domini Nativitatem, ne notiis in iudicio maxime noceat. Venit Deus ad homines ut illos tru-

dial, cl rationem vivendi demonstret,et ipsi totum oppositum faciunt, el lamen non ignoramus quas vires habeai ad movendum exemplum unius hominis. Deponit rex tinum genus vestium, induit a-iind, slalim omnes aulici imitantur. Arripit dux quispiam in rastris ligonem aut insltunientum a-liud rusticanum ad aggeres excitandos, slalim milites eo exemplo permoli, idem omnes faciunt.Er-gonc unus lerrae vermiculus polesl exemplo suo alios vermiculos ad se imitandum provocare , el Deus tam insigni pietate atque humilitate descendit ad homines, nascitur in stabulo, exemplo docet saecularia desideria esse fugienda, el nemini persuadeat? *Cur igilur Deus factus csl homo*, (ut verbis utar b. Augustini) si non corripitur homo? Sed hoc *est iudicium , quia lux venit in mundum el dilexerunt homines magis tenebras quam lucem*. Videbat Christus homines lanquam insanos currere ad gehennam, el misericordia motus descendit de coelo, ul ostenderet nobis viam meliorem, el ipse dux esset itineris nostri. El ecce tam cocci el slulli sunt homines, ut eo deserto, mundum el diabolum sequantur. *Cur igilur Deus homo. si non corrigitur homo?* Si esset aliquis pater unios integri exercitus, el videns omnes filios suos simul currere ad locum, ubi cis paratae sunt insidiae, nonne prae amore ac dolore lanquam insanus, curreret quantum posset ad oppositam partem; el inierim clamaret, ad hanc partem, filii.ad hanc partem, nolite progredi ulterius, insidiae vos expectant, omnes interficiemini. Quod si tali patri el tam salubriter, el tanto affectu eos admonenti filii non crederent,sed adhuc pergerent versus insidias. nonne stultissimi cl improbissimi, el omni supplicio dignissimi essent? Ila sane. Jam igilur veniamus ad nosiCerle Pater noster.qui semel nos genuit creando el iterum genuit redimendo , non alius,quam Christus csl: Is igilur Pater noster.Pater sapienlissimus, Pater amunlissimns, is videns nos omnes nihil quaerere, nisi pecunias, nisi dignitates. nisi voluptates, quae sunt omnia retia cl laquei diaboli, quid fecit ? Currere coepit ad pariem oppositam, elegii inopiam, ignominias, dolores, asperitates; el magna voce clamavit: ad hanc partem filii ad iunc pariem, credite mihi, currilis

ad laquons.tenditis ad insidias.pergitis ad mortem el ila clamavit , ul postea diceret: *raucae l'acide sunt fauces meae*. El hodie quoque; imo singulis annis per concinnatores suos usque ad raucedinem clamat, et nos miseri el slulli non audimus. *Cur igitur Deus homo, si non corrigitur homo?* Non indigebat Christus pro se nasci in stabulo cl famem el sitim , frigus el nuditatem tolerare, poterat ipse sine periculo omnibus commodis abundare: sed nobis ista pharmaco necessaria erani, ideo ul nos erudiret, atque exemplum praeberet, tam pauperem, tam abjectam, tam humilem vitam his diebus inchoare voluil. *Sed cur Deus homo, si non corrigitur homo?* Vere Nativitas Doniini posita est in ruinam multorum , el in sgnum cui contradicetur. Quis enim, quaeso, cl factis el moribus ei non contradicit? Nonne tu Christum ducem,ac doclorem el magistrum tuum confiteris? Nonne ejus vestigia sequi, el diabolo ac pompis ejus rcnunciare in baptismo pollicitus cs ? Numquam ne igilur quaesivisti quam viam tenuerit doctor tuus? Nihil unquam audivisti de Bethlehem, de stabulo, de praesepti, de pannis Salvatoris? Legisti ne aliquando Dominum gestasse sericum aut aurum, vel quotidie mutasse vestitum? Vel. mulla genera caligarum, calceorum. pileorum,palliorum habuisse . ct lamen pauperes umnes in sua nuditate reliquisse? Quid igitur dicam? Sane iudicabo te, cum te videam tam vanum, tam curiosum, tam implicatum desideriis saecularibus, non suium contradicere, sed etiam bellum gerere cum Christi Nativitate. *Cur igilur Deus homo, si non corrigitur homo:* Sed finis sit.

Ego vos oro, atque obsecro, auditores, el serio admoneo, ul saepe cogitetis , Deum factum esse hominem, ul corrigatur homo, cl Chrislum nostra causa pauperem factum, cl non qualemcumque , sed extremam paupertatem sequi voluisse ul nos ejus exemplo disceremus abnegare impietatem cl saecularia desideria: el sobrie, jusle el pie vivere in hoc. saeculo. Quod si non fecerimus, erii nobis Nalivilas in iudicium el condemnationem; si fecerimus, in gaudium ac laetitiam el gloriam sempiternam, ad quam nos perducatur, qui vivit el regnat Deus per omnia saecula saeculorum. Amen.

CONCIO XI.

HE EODEM FESTO IIE TRIPLICI NATALI DOMINI

T I I E I I A

Generationem ejus (Inis cnrrabil? Isa. 33.

SYNOPSIS

Triplex, Christi nativitas adferhir,humana, divina ct spiritualis, in cujus rei significationem tres limita missae diversis horis leguntur. Quinque deinde novitates sive circumslanliac in Aa/cilale Christi humana considerantur , quis, dc qua, quo modo, loco, tempore nascatur. 1. Nascilur senex: habens naturam humanam , sed personam divinam ; (ubi obiter Ncstorii error redarguitur) et rex. 2. Nascitur ex ca , quam sibi in matrem elegerat prius quam conciperetur-, Deus eæ foemina, ubi Majotas Dei per similitudinem astringitur-, ex virgine. 3. Nascitur in Relhlchem , in tuguriolo . in praesepio, el cur islhoc.t. Nascitur sine dolore ct absque obsrelicum auxilio.'»-. Nascitur medio mundi tempore, tempore pacis,monarchiae, (empore solstitiali, hiberno,nocturno,el die Solis , quorum omnium causa asseritur. Tandem piae salutationes subjunguntur. In posteriore parte agitur de nativitate Christi divina et spiriluali.Divinam quidem esse ineffabilem, qua nil clarius, nil itidem quoad hominem obscurius, demonstratur. Cur el quomodo Dei Filius splendor paternae gloriae cl substantiae ejus figura dicitur.De spiritali mirum est, quod Deus hominibus innotescere voluerit, cl quod Ethnici tam subito fuerint concern. Iude cognoscamus , Christum in nobis o.se natum, <x signo videlicet, quod Angelus dedit pastoribus, si cum in stabulo inveniamus ; per stabulum humiles cl mites denotantur, cl quae ,iini stabuli propria iis accommodantur. Quomodo nos oparteal fieri stabula Chi isti, ubi reprehenduntur i i, qui stalim a confessione in peccata denuo velabuntur.Christum natum esse , ul cum mundo in certamen df .-'<ndal. Cauponum consuetudo.quibtis ft.I la® mundus assimilatur. Tandem ut hunc fugiamus , ct Christum sequamur gravis exhortatio madet.

Liberatoris ortum, quem hoc tempore loloorl- terrarum Ecclesia Catholica singulari celcbriM- colit ac veneratur, optimi Auditores, non tinum a: simplicem; sed varium ac multiplicem cscscacnit lilcraejlivniaquc apostolorum cl prophetarum monumenta nos docent. Nascitur enim Chrislus in coelo sine matre; in lerris sine patre: in inenlibiK humanis,si proprie loqui velimus sino patre etsine matre.El quidem ex matre sine patre natus csl semel: sine patre cl sine matre miscitur saepe; ex patre sine matre nascitur semper. Dûnique ex patre in coelo nascilur Deus : cx matre in terris nascitur homo: sine patre cl sine matre in montibus humanis nascitur Deus el homo. Tros igitur sunt ortus dominici, divinus, humanus, spiritualis : atque omnes ita admirabiles el [deni stuporis, utile omnibus Iribus Prophetam Isaiam dixisse existimandum sil: *Generationem ejus quis enarrabit!* Ortus ille triplex triplici sacrificio in Ecclesia C-: lliolica a Dei sacerdotibus hodie honoratus csl.no-clurno tempore cl sacrificio etiam nocturno ortum illum celebravimus , quo *omnipotens* sermo Del cum *quietum silentium contineret omnia, et nor in suo cursu medium inicr haberel , exiliensdt coelo a regalibus sedibus iu mediam exterminii terram prosilivit.* Nam idcirco tempore nocturni sacrificii evangellum istud recitari audivimus, cuius initium est,*Exiit edictum a Caesare Augusto.* cl in quo hujus temporalis ortus historia confine-tur. Deinde aurora illucescente , allero sacrificio ortum alterum cum pastoribus egimus,nempe spiri-tualem illuni, (pio formatur Christus in nobis, ct per quem animis nostris primus aurorae splendor exoritur. Postremo in medio fervore dici, atque in ipsa hicc meridiana , tertio sacrificio ortum ilium aeternum el splendidissimum cum cantu cl laetitia venerati sumus, quo Dei Verbum, Lux vera, cx Paire luminum ab ipsa aeternitate *in splendoribus sanctorum ante luciferum* generatur, (him igitur tres istas generationes hodie Ecclesia consideran-das el venerandas liliis suis proponat, nos quoque dc eis ad gloriam Dei cl nostrum spiritale commo-

duni nique emolumentum verba laciemus , neque lnm cns generationes explicabimus , quam ostendemus, non posse cas pro dignitate humanis vocibus explicari, vereque ac merito ab lsain propheta dictum esse, *Generationem ejus quis enarrabit?*

Ul igitur nb humana ac temporali generatione , ad quam praecipua temporis hujus laetitia atque celebritas pertinet, ordiamur : Admirabilis plena prodigiorum Domini generat o atque nativitas est. Salomon olim vir sapientissimus cum penitus naturae abdita contemplatus esset nihil novi sub Sole invenire potuit.Vero hodie Christus aliquid plane novum adinvcnit, ac proinde vere de co dicitur : Ecce plue *quam Salomon hic.* Ad quinque capita revocamus novitates cl miracula nalalis Domini: siquidem haec potissimum considerabimus, quis nascatur: dc qua nascatur: cl quo modo, quo loco, cl quo tempore nascatur.

Quis csl ille qui nascitur ? Senex quidam. Quid est hoc? Senex nascilur? *Quomodo poles! homo nasci cum sil senex! Numquid poles! in ventrem matris suae iterum introire* cl renasci? lia est, Auditores , senex cl valde annosus csl qui nascitur; cl ideo res csl novo , cl tsaias clamai, *Generationem ejus qui enarrabit ?* Hactenus consueverunt infantes nasci el senes mori: at modo contrarium lit: Nascilur enim hodie quidam senex, cl post paucos dies mulla infantium millia morientur. Non legistis apud Danidem, *Aspiciebam donec throni positi sunt, el antiquus dierum sedit: vestimentum ejus candidum quasi niæ, cl capilli capitis ejus quasi lana munda!* Iste igitur antiquus dierum, cujus caput solum est canum, hoc est, qui ab aeternitate est,qui nec initium dierum, nec finem v lac habet, hodie natus est : Nam Daniclem ncc de Patre , nec dc Spiritu sancto ; sed de Filio loqui , b. Joannes in Apocalypsi testatur. Siquidem capite primo de Filio Dei verba faciens: *Caput autem, inquit, cl capilli ejus erant candidi tamquam lana alba, cl tamquam* niæ.Hoc csl etiam quod Jcrcmias futurum esse mullo ante praedixit: *Novum creavit Dominus super terram: foemina circumdabit virum,* hoc est, mulier quaedam, vel virgo potius, utero suo non infantem,non puerum, (hoc enim minime novum esset) sed virum cl virum gravem maturum , snpiontissimum , senem denique complectetur. Nec enim Dominus minus sapiens, minus muluius, minus gravis, minoris prudentiae, minoris consillii hodie fuit, dum jaccrccl in stabulo, quam lunc essent, cum penderet in crucc : vel quam sil modo , cum regnat in coelo. Quae cum ila sint. *Generationem ejus quis enarrabit.*

Porro allcrn novitas in co posila csl,quod is (pii nascilur, naturam habet humanam , sed non personam humanam. Ilaque non solum ortus csl novos , sed cliam is , qui nascilur, csl homo novus. *Induite novum hominem.* inquit Paulus , *qui secundum Deum creatus est, in justitia cl sanctitate veritatis.* Ncslonus quidem more caclerorurn haeticorum, cum mysterium istud non oculis fidei, sed oculis inlcshgcnliac propriae cernere voluisset,oppressus full a gloria cl nimio isto splen-

PIIIMIXI V' I. V.

dorc penitus excaecalus, naturam humanam in Christo sine persona creata atque humana videre non potuit : Quocirca duos Christos sibi linxit. unum, qui cl naturam el personam humanam ; al-torum, qui cl naturam el personam divinam haberet. Magnus error, magna bl.isphemia, perniciosa sententia. Nom si ila esset, nec Chrislus homo esset Deus: sed unus Deus solum,aller homo solum , neuter vero mundum redemisset. Chrislus igitur unus dumtaxat, una persona, una hypostasis est : sed habet naturas duas , divinam cl humanam : cl idcirco Deus cl homo csl, pali potuit : quia Deus Csl, passio ipsius infinitum pretium fuit: cl co debitum nostrum summa aequitate dissolutum est. At quomodo , inquis , hoc Ilcn potuit ? Quomodo naturae duae in unam personam coeunt, el nulla csl permixtio vel confusio naturarum? El quomodo Datura humana in hypostasi non su i , sed aliena subsistere poles!? Quis hoc iniclbget? Quis hoc capicl? Verum idcirco , Auditores , diximus vobis rem istam esse novam cl plenam stuporis , el de ca Isaiam dixisse , *Generationem ejus quis enarrabit!* Neque vos volumus, ul eam capias, sed tantum ul credas. Si ratio reddi posset, non esset mirabilis: Si exemplum haberemus,non cssel singularis.Cum igitur tanto miraculo.ct super omnem ordinem naturae botno quidam ila nuvus mundo apparuit, ul naturam humanam cl creatam, personam vero divinam cl increalam habeant, verissime diccre possumus, *Generationem ejus quis enarrabit.*

Sed ecce vobis aliam novilalcM. Is qui his diebus natus csl, rex naius est. Certo reges non nascuntur, sed primum eliguntur, deinde confirmantur,- postremo coronantur. Tametsi enim iis , qui nascuntur cx regibus, regnum palris debetur, tamen donec ad nclalem maturam pervenerunt, non solum reges aliorum osse non possunt, sed ipsi regi ab aliis, cl gubernari nccssc habent. Illex c-mm justus cl sapiens esso debet, juxta illud Jere-iniuo. *Regnabit rex,et sapiens erit cl faciei iudicium el justitiam* in Ierra:al homines omnes stulti cl peccatores nascuntur. Sutus igitur Chrislus rex natus esi, qui ab ipsa conceptionejustissimus cl sapientissimus fuit.itaque merito Isaias uil.Parvulus natus csl nobis, el *filius datus csl nobis,ct factus csl principatus* ejus *super humerum ejus.* Merito igitur magi venientes cx persido exclamant: *Ubi est, qui natus csl, rex* Judaeorum.Merito ct nos cum superiore clamamus:Gcnrcralionem ejus *quis cnerrabit!*

Jam vero si oculos mentis ad eam convertamus, cx qua Dominus noslcr natus est,non pauciora fortasse , ncc majora miracula inveniemus. Primum de ca naius csl , quam ipse sibi in matrem antequam nasceretur, elegit,cl quantum csl hoc rniraculurn?Quis unquam puer elegii sibi inalrcm?Crtc si in liliorum potestate atque arbitrio esset, ul sibi parentes eligerent, obscurae el pauperes focminne numquain parerent, omnes luto possent ingredi monasteria: siquidem nullus esset, qui divitem el nobilem matrem habere non vellet. Solus igitur Chrislus sibi matrem elegit, cl idcirco ad eam angelum misit , qui ei hoc ipsum nunciarct :

ncc solum filius *elegit matrem* , sed el mater elegit filium. *In quo* profecto novitas ista singulariter duplicatur. *Eccc.* inquit, *ancilla Domini fiat mihi secundum verbum tuum.* Ergo *generationem ejus quis enarrabit?* Deinde quanta novitas est, ul Deus nascetur ex focmina : ut sil b. Maria simul mater sui patris et filii? Siquidem *homo natus est in ea, el ipse fundavit eam Allissimus.* Si oceanum universum cx parvo aliquo fonte scaturire videremus, -si immensa copia frumenti, quae (oli orbi alendo sufficeret, in exiguo aliquo hortulo nasceretur; si maximus el splendidissimus globus solis ex aliqua minutissima stella ortum sumeret, quis non miraretur? quis non stuperet? At hoc ipsum fit, cum Christus nascitur ex Maria. Ipsa enim csl *hortus conclusus, fons signatus'*, stella maris; el tamen cx ca Christus natus est, qui splendidior Sole, major Occano, cl granum illud frumenti est, quo cadens in terram lanium frudum attulil, ut inde lotus orbis abunde reficiatur ac recreetur. Ergo *generationem ejus quis enarrabit?*

Sed paulo darius explicetur ; Cogita quanta sil majestas unius regis , et quam coram eo tremunt , etiam ii, qui domi suae fortasse non contemnendi principes sont: non audent etiam viri alioquin magni et potentes coram rege , vel fabulari vel ridere vel spuere ; sed stant ibi, cl interdum ad nullas horas capitibus delectis, cl beneficium vel magnum ducunt, si rex eos aspicere, vel aliquid cis imperare dignetur. Cogila deinde quid fieret, si majestas omnium principum , regum , Imperatorum, monarcharum in unum convenire Uvel si in uno loco cl uno aspectu cernere possemus , quicquid potentiae el majestatis habet omnes principes Christiani, ncc non Turea, Persa, Indus, Aethiops , el quotquot sunl qui in orbe terrarum dominantur: quibus etiam addas omnem gloriam, omnem splendorem , omnem excellentiam omnium angelorum , omnium sanctorum , el lotius coelestis imperii : el tunc conversus ad Deum cogites id , quod verissimum el certissimum csl, omnem pompam, quam descripsimus cum Deo comparatam, vix unius formicae magnitudinem adaequare. Nec enim tam facile nos formicam unam pedibus conculcamus, quam facile posset Deus omnem mundi gloriam, el res omnes cscalas non solum conculcare ac dissipare, sed penitus cxlinguere el in nihilum redigere. Hic igitur lanius Deus , qui immensos illos orbes, qui terram cl maria, qui Solem el Lunam , et stellas procreavit ; qui sine labore el Litigatione ita gubernat et sustentat omnes res cscalas, ul ncc folium arboris sine ipso decidat ; cui denique omnes reges cl omnes angeli comparail formicae unius magnitudinem non adaequant: Ihc inquam , talis cl lanius his diebus cx focmina nasci.¶ Illius hominis dici el quasi unus cx nobis fieri dignatus esi. Non dubito quin le talia cogitantem slupor vebemenlissimus apprehendet, cl cx stupore flamma amoris paulatim ascendere incipiet, el cum Propheta stupefactus clamabis: *Generationem ejus quis enarrabit?*

Postremo, non cx quacumque focmina , sed cx virgine natus est. Vbi esi Salomon , qui diccbal : Al'nil novum sub sole? Quibus unquam sacculis

auditum esi. in quibus generationibus facium , in quibus libris cl voluminibus lectum est, ut virgo conciperet, virgo parceret cl virgo post parium maneret? Exivil domus dc scpulchro clauso; intravit etiam ad discipulos januis clausis; scd corpore immortalis cl glorioso! At his diebus mullo majori miraculo dc clauso utero virginis matris corpore passibili atque morlali egressus est. Ergo *generatione ejus quis enarrabilia* aerum ne hoc incredibile videatur , aspiciie arbores quomodo illores emittunt cl vestigium non apparet , unde illos emisierint. Aspiciie viles quomodo uvas et pampinos producant, cl non proplerca perforantur ul uvae egredi possunt. Aspiciie solem el stellas , quomodo gignunt radios el signum foraminis alicujus in eis non existit. Sic igitur virgo quasi virga florens, el quasi vilis foccunda, ct stella splendida el matutina, sine ullo virginitatis detrimento Chrisluin. quasi florem pulcherrimum , cl quasi uvam suavissimam . cl quasi radium lucis clarissimum peperit. Quid ? quod hujus rei illustrissima figura in ipsis primordiis nascentis mundi praecessit, cum terra videlicet adhuc virgo , nondum subacta , nondum inversa, non arata, cl quod magis esi admirandum, non scminata , ad unam vocem imperantis Dei ei dicentis; *Germinet terra herbam virentem*, continuo herbis, graminibus, floribus cooperta fuilmon igitur incredibile, sed admirabile esi, virginem pepcrissc. Neque nos dicimus, Gcnerationem ejus quis crederet? sed *Generationem ejus quis enarrabit?* Reliqua sunl locus, tempus, modus, et quibus eliam, si penitus inspiciuntur, nec parva nec pauca miracula oriuntur.

Quis est igitur locus, quem sibi Liberator noster, ul in eo nasceretur, elegit? Nimirum Bethlehem Judae: locus profecto ejusmodi, ul merilo exclaimare possumus, *Generationem ejus quis enarrabit?* Non elegit, urbem regiam Hierosolymorum, non Tiberiadcm, non alienam celebrem cl illustrem civitatem: sed infimum el abjectissimum oppidum totius* Palaestinae, cl in eo non aedes aliquas magnificas , alque superbas , sed obscurissimum atque vilissimum tuguriolum. El in lugurio non lectum mollem sed mdc praeseptum. In qua abjectione non humilitas solum . sed etiam sapientia nosiri Emmanuclis elucet. Cum enim in ortu laudari, in obilu vituperari deberet, in loco humiliet obscuro nasci voluit. mori vero in loco celeberrimo alque clarissimo : ul nobis exemplo suo tam nascendo, quam moriendo demonsirarci; ncc laudes esse quaerendas, nec vilupcria magnopere fugienda. Elegit praelcrea Bethlehem, lum quod ea oral civitas David , cl ipse sil filius David : lum quod Bethlehem dumus panis inlcrprclalur , ct ipse sil illft *panis, qui de coelo descendit.* Elegit vero stabulum, nempe domicilium bestiarum, lum ut ostenderet sibi inter homines locum non fuisse , quod inter cos ubique Diabulus regnaret: lum eliam. ut homines proplr peccatum similes bestiarum effectos esse demonstraret: *homo enim cum in honore esset, non intellexit: comparatus est jumentis insipientibus, el similis factus est illis*, elegit postremo in stabulo praescpe. quia focnum pabulum bestiarum in praesepe poni solet, el ideo Verbum

caro factum csl: quia *Omnis caro foenum*, cl ipse foenum jam nostrum esse incipiebat. Quis igitur, cum audierit panem angelorum factum esse foenum bestiarum, cum Propheta non exclamet, *generationem ejus quis enarrabili*

Jam de modo. Duplex csl in modo ortus illius novitas admirabilis. Primum enim cum focminacacclerac non sine obslrelicum adjumento, ncc sine summo dolore cl crucialu parant, ita ul litrae sacrae cum extremas angustias el incredibiles poenas explicare voluerint, dolorem parturientium ponant: Virgo Deipara non solum sine obsequio obstetricum, sine dolore el cruciatu, sed eliam cum maxima cl incredibili laetitia, el consolatione peperit. *Germinans germinabit* ul *lilium*, inquit Isaias, el *exullabil laetabunda el laudans*. O quis intelligcl, quid illa node Maria senserit? quanlo silentio. cl quam aliis contemplationibus suspendebatur? Quomodo cor ipsius liquefiebat, oculi plueban! Ergo *generationem ejus quis enarrabili*

Sed jam tempus csl, ul dc ipso tempore dicamus, quo Christus natus csl. Ac ul omillam hanc esse magnam novitatem, quod tempus elegerit, in quo nasceretur, cl tunc omnino natus sil, quando voluit nasci: Quis non obslupcal, si consideret, quanta sapientia Dominus non mundi initium, ncc finem, ncc tempus quoddam medium, non tempus bellorum, sed pacis: non reipubheae, sed monarchiae: non aequinoctium, sed solstitium: non aestivum. sed hibernunr. non diem, sed noctenr. el noctem non Lunae, vcl Martis, vel Mercurii, sed Solis (ul nulli non sine causa credunt) primam videlicet cl nobilissimam, elegerit. Illaec enim omnia complectitur ea temporis plenitudo, dc qua Apostolus ad Galatas, *Ubi venit plenitudo temporis, misit Deus filium suum*. Initio igitur Dominus summa sapientia mundi principium non elegit. Nam cuius Deus nasciturus esset, omnino par erat, ut cum lota ea dignitate el majestate id lierel, quam Ianii regis adventus postulabat. Itaque: ul magis ab hominibus ejus adventus desideraretur, cum per spatium mullorum millium annorum distulit, cl inierim numquam cessavit cum promittere, adumbrare variis lypic cl figuris exprimere. Neque rursum elegit mundi finem: ne si tam diu expeclarelur, desiderium Messiae in animis hominum penitus exlinguerclur. Non tempus bellorum, sed allissimac cl incredibilis pacis clegit: quod ipse tamquam venis Salomon, rex pacificus, adventu suo pacem inter Deum et hominem, inter coelum cl terram compositurus esscl. Elegit tempus Monarchiae, non reipubheae; quod ipse sil unus, verus cl summus omnino gentium monarclia, omnis Ecclesiae caput, omnium ovilium pnslor. Solstitium vero hibernum elegit, quod eo die Sol ad nos reverti cl dies augeri incipiant, cl ipse sil verus justitiae Sol, qui lum nobis propinquare, atque ad nos reverti incipiebat. 1'orro hiemem frigidissimam cl noctem obscurissimam elegit, ul hinc nos admoneret, nihil lucis, nihil coloris sine ipso in mundo reperiri: cl per cum non solum lucem, sed cl fervorem meridianum, hoc csl, Dei gloriosam visionem, cl perfectam chailalcm nobis dari: per nos vero nihil

esse aliud sine Christo, quam mediam nodem, frigidam, tenebrosam, horrore cl squalorc plenam. Postremo diem Solis elegit; tum quod ipse sil verus Sol. cl dies natalis ejus vere sil dica Solis: lum quod eo die debuerit mundi reparatio inchoari, quo fuerat creatio inchoata: Denique ul ostenderet Sabatum legis veleris jam praelcriisse, el ei Dominicum diem legis Evangelicae successisse. Quando igitur venii plenitudo temporis, postrema aetas mundi, saeculum maxime pacificum, monarchia polenlissima Romanorum, solstitium hibernum, dies Dominicus, noctis medium, exullanlibus Angelis, cl tota rerum universitate gestiente, haec nova lux mundo apparuit; tot vaticiniis praedicta, tot figuris adumbrata, tot saeculis expeclala. Osolve aetas postrema, in quam omnes aetates cl omnia saecula inluinlur. Saeculum pacificum, quod mundo verum Salomonem peperisli, et nos a metu cl trepidatione bellorum cruentorum liberasti. Salve liicms praeclara, mullo lucidior cl serenior omni aestate. Salve nox beatissima, quae dies non tenebris tuis obfusas, sed densissimas caligines fulgoris in te nascentis clarissima luce collustras. Salve Bethlehem sancta, *nequaquam minima es in millibus Juda*. Quae civitas, si audierit, quae fecerit tibi Dominus, non inideal tibi? Salve virgo foccunda maler tui pains, et filia lui Olii. Salve dulcissime puer, lu antiquus el novus: lu novissimus el primus: lu lucens in lencbris: lu verbum infans: lu aqua sitiens: lu panis esuriens: lulo nos ul pane salia.

PARS POSTERIOR

Diximus breviter de humana generatione Servatoris: nunc de divina ac spiritali pauca quaedam dicenda sunl. Ac primum de divina ita vero dici potest *generationem ejus quis enarrabili* ul magnus Basilius afiirmcl homilia de natali Domini, mysterium hoc silentio polius, quam oratione esse colendum. Nihil quidem lucidius, nihil clarius, nihil splendidius ea generatione, qua lumen de lumine, Deus verus dc Deo vero generalur: sed nihil esse secretius. nihil esse occultius, nihil magis abditum cl reconditum: non quod tenebrae sini in Deo ullae, sed quod lux sil inaccessibilis, el aciem oculorum vincens, non solum hominum. sed eliam Angelorum. *Ubi non tempus*, inquit Basilius, *non saeculum intercessit, non modus cogitatus est, nemo spectator adfuit, nemo est, qui enarret. ad quem modum mens nostra cogitabit? El si mens cogitatione rem tantam consequi non potest, quando minus lingua poterit oratione? Ergo generationem ejus quis enarrabil!* Ocus Pater Deum Filium genuit, el tamen nec Pater senior csl Filio, ncc Filius junior est Patre. Quis unquam audivit talia? *Generationem ejus quis enarrabit?* Rursum, Deus Pater cum Deo Filio non substantiae suae particulam, sed lolam alque integram naiuram cl essentiam suam communicat, cl nihil ipse amittit; Ergo *Generationem ejus quis enarrabit?* Filius Dei praeterea semper est perfectus, ncc unquam ei defuit aliquid; cl tamen perpetuo

generatur : ncc *enim* sicut Deus in principio fecit coelum, ita in principio genuit Verbum in principio erat ac generabatur. Coelum siquidem facium est semel. Verbum autem generatur semper. Ergo *generationem ejus quis enarrabit!* Denique Verbum Dei, ut alia praetermittam, vere Filius est. et ex utero procedit ; tamen matrem non habet : et quid magis est admirandum , solo aspectu alque intelligencia generatur : Ergo *generationem ejus quis enarrabit!* Haec alque alia ejusdem generis ollissima mysteria et inexplicabilia sacramenta scriptura divina eo modo, quo potuit , exprimere conata est, cum Dei Filium paternae gloriae splendorem et substantiae ejus figuram appellavit. Quamquam enim haec vocabula nondum attigant id quod est: tamen alia aptiora et significantiora inveniri non potuerunt. Nam et splendor ita nascitur a luce, ut non sit luce posterior; et lux ita naturam suam cum splendore communicat, ut nihil interim ipsa amittat; neque splendor generatus semel cessat generari, sed perpetuo , et non a duobus, sed ab uno dumtaxat generatur. Imagines quoque ac figurae omnium perfectissime et maxime expressae illae sunt quae solo intuitu in speculis generatur. Est igitur Dei Filius splendor Dei Patris , et figura substantiae ejus , et vere generatur et nascitur: sed nullum matrimonium, nulla imperfectio, nulla inquinatio , nullae sordes cogitantur: gignitur enim perfectissimo, purissimo, castissimo, sublimi ac splendido quodam modo, ut radii lucis producuntur a Sole; alque, ut imagines solo intuitu generantur in speculo.

Sed jam ad spiritualem et postremam generationem veniamus: Ea siquidem ita etiam admirabilis, et plena miraculis est, ut de ea quoque merito dici possit, *generationem ejus quis enarrabit!* Primum enim quis non ubi loquatur. Deum qui illis magnificis et splendidis templis, et palatiis angelicarum mentium habitabat, stabula quoque ac praeseptia cordium humanorum adamasse? David certe etiam si sapientissimus obstupescebat : *Quid es, homo , quia innotuisti ei!* Quid amoeni, qui et pulchri, quid speciosi. inquit, vidisti in tuguriis istis nostris, ut in eis tibi per cognitionem atque amorem habitare placeret? Magna sane et admirabilis novitas , quod illa majestas vermiculis istis innotescere, alque ab eis cognosci voluerit, et mullo sane major. quam si rex quispiam vehementer contenderet, ut ipsius res gestae non aliquo vilissimo mancipio cognoscerentur: Ergo *generationem ejus quis enarrabit!*

Deinde , quis non miretur corda illa hominum impiorum , quae tot annos domicilia fuerant daemonum , et in quibus vulpes foveas habebant , et volucres coeli nidos , qui nihil de Deo cogitare sciebant, nisi Jovis adulteria. Men urii dolos. Mar in crudelitatem , Veneris prostitutionem, repente ■ Imir-bdi conversione templa Christi facta fuisse, ut per deum . de Christo . de angelis , de gloria . et foelicilale beatorum cogitent? Ergo *generationem ejus quis enarrabit!*

Ecce igitur vobis triplicem Christi nativitatem. et utriusque ego. aut certe optare debeo, in animis omnium qui hic adsunt, Christum natum esse, ta-

men non ignoro etiam cum saepe in cordibus nostris mori , nisi summa diligentia et sollicitudine custodiali alioquin non diceret Apostolus Paulus. *Filioli mei, quos ideo parturio , donec formetur Christus in vobis.* Et Domini Christum, quem in stabulo Bethlehemico occidere Herodes non potuit, in domicilio cordis nostri facile diabolus occidet. 11

Quaeramus igitur, si placet . ortusne sit ? etiam adhuc vivat in nobis Christus; dicerene possumus cum Apostolo Paulo . *vivo autem , jam non morior; vivit vero in me Christus!* Et. . In *cooperimentum quaeritis ejus, qui in me loquitur Christus !* Illi bilali est Christus per fidem et charitatem in nobis? Quo signo, qua conjectura id explicare possemus? Ecce vobis signum : *invenietis puerum et infantem involutum et positum in praeseptio.* Hoc signum Angelus dedit pastoribus : Et certe nullo signo alio facilius indagare poterimus» an sit Christus in nubis. *Hoc , inquit. vobis signum: invenietis in fontem pannis involutum et positum in praeseptio.* Universum genus humanum quasi magnum quoddam palatium contemplari debemus in quo aulae mullae . mulla etiam cubicula , ncc non pomaria. horrea, cellae vinariae, culinae , ad extremum etiam stabula ac praeseptia sunt,. Et quidem Dominus noster illud ingrediens , non aulas, non cubicula, non pomaria, non horrea, non cellas vinarias. non coquinas; sed stabulum ac praeseptum elegit. *Hoc , inquit. vobis signum: Invenietis infantem pannis involutum et positum in praeseptio.*

Quinam sunt aulae, nisi superbi? Qui cubicula, nisi impudici? Qui pomaria , nisi vani et curiosi ? Qui horrea, nisi avari? Qui cellae vinariae, nisi vini amatores ? Qui coquinae , nisi gulae et ventris mancipia? Qui stabula, nisi humiles alque mites? Ille etiam Dominus, in his nascitur Christus. *Hoc, inquit, vobis signum : invenietis infantem pannis involutum et positum in praeseptio.* Horum in numero inveniri optabat Propheta David, cum diceret : *Elegi abjectus esse in domo Dei mei,* hoc est, Elegi non aula esse superba , sed humile stabulum. Quid proprii habet stabulum? Primum pars est infima atque ultima totius domus: non ascenditur ad stabulum per gradus, sed descenditur potius , haec est igitur sedes sapientiae. *Ad quem respiciam. dicit Dominus nisi ad pauperulum et contritum spiritu .* (vel super humilem et pusillum) et tremant sermones mei ! *Hoc igitur vobis signum. invenietis infantem pannis involutum et positum in praeseptio.* Deinde in stabulum proliciuntur sortes . alque idcirco locus est abjectus et contemptus. Cum hospites adveniunt, non in stabulum, sed in cubicula et aulas introducuntur. Imo vero etiam si tota domus hospitibus ostendatur, tamen stabulum ostendi non solet: et si (orte, ut videtur equos. in stabulum aliquando ducantur, si stabulum tunc sentire aut loqui posset. certe non superbiret, sed miraretur ac diceret : Quid rei est hoc? Numquid ego stabulum non sum? Cur ergo Dominus meus ad me hospites introduxit? Et hos igitur, qui tales sunt , qui se contra omni ac despici patiuntur, elegit Dominus in habitaculum suum

l»i. *Hoc igitur vobis signum: Invenietis infantem pannis involutum et positum in praesepe.* Quid habet praeterea stabulum proprium? Est locus ferme calidissimus lotius domus; atque ad cumdem modum qui humiles atque sui ipsorum contemptores sunt, illi chrilne fervent, et in eis optimo jure nuda ac tenera Domini membra collocantur: *Hoc igitur vobis signum est.*

Pulamusne, auditores, inveniemus aliquem, qui vere sit vel esse velit praesepe? Vere mitem et humilem et ferventem quis inveniet? *Procul est de ultimis finibus pretium ejus.* Ibi est, qui cupiat contemni? qui se despici patiatur? qui non excellere, non anteponi, non videri, non laudari velit? Qui ferveat chrilale? qui eligat abjectus esse? Iniret unusquisque, rogo vos, in cor. uum. ei non aduletur, non blandiatur sibi: sed alta ac profunda cogitatione interiora sua respiciat, et fortasse videbit, se non stabulum, nec praesepe, ut putat, sed aulam vel cubiculum superbissimum esse: et si id videat. sciat ibi non nasci Dominum: *Hoc enim vobis signum; Invenietis infantem pannis involutum et positum in praesepe.* At inquis, ego tamen Dominum heri in sacramento suscepi, quomodo igitur in corde meo non erit? An non erat Christus fortasse in sacramento? Imo vero erat, et ad cor tuum venit; sed si praesepe non invenit, crede mihi, non mansit, ac de te vere dicte possumus: *Surrexit Dominus, non est hic.* Sed ulnam non essent muli, qui non expeclaverunt, ut Dominus per se abiret, sed ipsi eum de cordibus suis ejecerunt. Cogor aliquid dicere, dolore stimulante, quod non vellem: precor Deum optimum maximum, ut verum non sit, quod ego verissimum esse puto. Existimo enim multos reperiri eorum, (pii heri ad poenitentiae et eucharistiae sacramenta accesserunt, qui hodie rursum sunt in suo pristino coctio. et quomodo potest aliter fieri? confessi sunt solum ex consuetudine, ut facerent, Sicut alii faciunt: non quod vitam inutare vellent, hoc. propositum non habebant, ut si habebant. in ore, non in corde habebant. Deinde heri et hodie comederunt et biberunt in prandiis multo amplius, quam soleant, in gratiam videlicet Natalis Domini: tum bene pasti et liene potius exierunt foras, occurrerunt mulieribus et piis dubitat quin rursum coeperunt desiderii aestuare? Et quid illis profuit confessio et communio sine vitae mutatione. nisi ut si unica habebant cor durum parum, nunc habeant cor durum mullum? Et si aberant antea duos pedes a gehenna, nunc imum lanium absint. *Vade, inquit, Dominus, et jam amplius noli peccare ne deterius tibi aliquid contingat.* Illis enim vere deterius contingit, et obdurantur magis, qui post confessionem statim ad eadem revertuntur. Scitis quid sit Dominum cum honore suscipere, et paulo post cum ignominia de suis cordibus eicere? Est illud ipsum facere, quod Iudas proditor post acceptam buccellam fecit: exivit continuo, et Dominum vendidit; deinde eum dero osculo prodidit. Sed quid inde lucratus est? Nihil sane aliud quam funem unum, quo se ipsum suspendit. Sic etiam mercatores isti pessimi, Iudei imitatores, osculantur Dominum in sacramento, cumdem citam in domicilio

pedoris sui admittunt, et tum post paululum hostibus ejus produnt: nec aliud quam poenas aeternas. et sedem in gehenna prope ipsum Judam tam nefaria atque impia prodicione mereantur. Quid remedii? Certe non aliud, quam ut serio ac sincere agamus (um Deo. scilicet ille serio ac sincere agit nobiscum Dominus Deus noster, cum peccata remittit, sincere agit fideliter, serio sine poenitentia. Non remittit hodie, ut cras pro iis nos puniat; ita vult secum agi. Itaque si quis vere cupit in gratiam cum Deo redire, is serio aliquando proponat vitae mutationem; et si antea in corde suo vel aulam, vel hortos vel coquinam exluxerat, ea nunc destruat, et stabulum ac praesepe aedificet: sit vilis in oculis suis, sit milis, sit paucis. abiit iam pompas, et vestium vanitatem: siquidem ista in stabulo non conveniunt. Et si videat in se ac sua propter ei sordes conviliorum ac contumeliarum, non irascatur. ferat aequo animo, ac dicat intra se: Istis ego dignus sum. haec mihi optime conveniunt, stabulum sum enim: At si rursum extollatur ac laudetur ab hominibus. et in aliquo gradu dignitatis ponatur, rursum dicat: Unde hoc mihi, qui stabulum sum? Et si hoc tibi difficile re durum videatur, non habeo, quid dicam, nisi in te Dominum non nasci: *Hoc enim vobis signum. Invenietis infantem pannis involutum et positum in praesepe.* At si contemptis et superatis difficultatibus verum stabulum efficiaris, o quae palatia non relinquet Christus, ut ad ejusmodi stabulum descendat? O quam sublimis est haec, sapientia! Ut iam rari ad ejus cognitionem pertingere poterunt? Aristotelis Mebiphsica nihil est: Iustinonis Theologia humi repit. si cum hac sapientia comparetur. *Confiteor tibi Pater* (Dominus ait) *quia haec abscondisti a sapientibus et revelasti ea parvulis.* Et rursum. *Discite a me quia mitis sum et humilis corde,* ego solus magister sum et doctor hujus excellentissimae philosophiae, qui vere milis sum et humilis corde.

Videor mihi, auditores, hodie Christum videre in certamen et disputationem cum mundo descendisse: Mundus in cathedra sublimi constitutus coram maxima stultorum multitudine clamat, ac docet: Aurum colligendum, honores persequendos, libidines explendas; paupertatem, castitatem, humilitatem profligandas, atque in ultimas terras relegandas; denique aulas, cubacula, horrea, pomaria, cellas vinarias, coquinas eximendas. Christus contra in stabulo sedens, mentiri affirmat mundum et theses contrarias defendendas ac persuadendas proponit: nempe, beatos esse pauperes, beatos milites: beatos, qui lugent, beatos, qui se castraverunt propter regnum coelorum, miseros vero, qui rident et qui divitias et consolationes suas habent in hoc mundo: et omnes aulas, et (ubicula, et horrea, et pomaria, et cellas vinarias et coquinas destruendas, ut stabula ac praesepia aedificentur. Nos argumenta virilisque et rationes audivimus et verbis victoriam damus Christo. et tamen factis atque operibus sequimur mundum. Longus usus, atque experientia ipsa nos docet. nihil esse fraudulentius mundo. Est enim similis hospitio, vel tabernae, ac praesertim tali, quales in Italia et aliis quibusdam in

locis reperiuntur. Cum enim iter faciens ad hospitium aliquod divertis, continuo cauponae praefectus egreditur tibi obviam lotus laetus, atque hilaris, *excipii* peramanter, omnia dicit se optima habere, optimum panem, optimum vinum, optimas carnes, optimos lectos, addit quoque non raro de pretio nullam esse futuram quaestionem. Quid? inquit, estis domi vestrae: utimini, fruimini rebus meis, ac si vestra essent: solvetis vero quantum libuerit, deinde comitatur ad mensam. atque ibi nunc invitat ad bibendum, nunc ad comedendum, nunc arridet, nunc iocatur, nunc adulatur: Postremo finita cocna deducit ad lectum, precatur felicem noctem mollemque quietem officiosissime: atque hactenus quidem putas illum non cauponem sed quasi fratrem quemdam cseamanlissimum tui. Caelorum dic sequenti cum est ab hospitio recedendum, occurrit tibi totus mutatus, omnino alius ab eo, qui fuerat node praeterita, ibi numerare incipit, quicquid tibi dedit, et aliqua fortasse etiam quae non dedit: Et omnibus supputatis: Tantum, inquit, tibi persolvendum est: lum tu fortasse obstupefactus. Quid, inquires, tam parum comedi. tam male dormivi, et lanium solvam? Quomodo hoc potest fieri? Et. ubi sunt illa tua hesterna promissa? Hinc ille lorus oculis, miror profecto te, quasi nescias consuetudinem tabernarum. postea quam comedisti ei bibisti non visolvere? Sed certe solves nec unus obolus minuetur. Haec est mundi similitudo, auditores: nos omnes peregrini sumus, ingredimur mundum istum lamquam hospitium. continuo fiunt obviam nobis divitiae, deliliac, delectationes variae, omnia bona ac felicia pollicentur imitant ad comedendum, ad bibendum, ad dormiendum, ad luxuriandum, *nullum sil pratum, quod non pertranscat luxuria*, et simul melum et sollicitudinem auferunt futuri iudicii. Nihil solvetis, inquiunt, Deus misericors est: non fecit homines, ut cos perdat: legite semel psalmum, .Vtscrere, et omnia salva erunt. O quum suaviter il-

lorum? At ubi adest mors, et egredi cogimur ab hospitio, ibi dicitur nobis: Illeus tu, solve quod comedisti; et quantum est, quod debeo? Quantum? Supplicia sempiterna. Quid supplicia sempiterna pro tam exiguis et amaris voluptatibus? O ulinam nunquam ad hospitium divertissem: *pereat diei, in qua natus sum*. Sed dicitur ei: Non est nunc tempus poenitentiae, comedisti et bibisti, solvendum est. Intelligisne qualis sit mundus?

Neque vero haec dicimus, ut risum excitemus, sed ut manibus ipsis quodammodo tangamus, quanta sint mundi mendacia, ad quae redarguenda et detegenda Christus venit. Sed si res ista scilicet, si mundus mentitur, si fallit, si decipit; si Christus est veritas, si est sapientia, si fallere ac mentiri non potest, si id nos cognoscimus, et confitemur; cur adhuc sequimur mundum? *Usquequo claudicamus in duas partes?* Si mundus vera promittit, sequamur illum: si vero non ista est, sed Christus solus est verus et sapiens et fidelis, cur non sequimur cum? Cur ejus consilium non accipimus? Irasector, mihi credite, aliquando vobis, aliqui indignabundus dicit, *cur dicitis mihi Domine, et non facitis quae dico?* Sed non pueri sumus, infantiam nostram diligimus. Isti seria et sublimia et magna non capimus, sed etsi pueri sumus, audiamus saltem puerum, qui hodie natus est nobis. Verbum Dei facium est infans, ut infantes doceret. Ecce clamat de praesepio, contemnite bona falsa, si cupitis vera: desinite umbras consedari, si lucerna spicere desideratis. Non vos decipiat mundus vanis pollicitationibus: non vos deliniant lenociniis mendaciorum: promittere potest, sed praestare non potest. Discite vero a me, qui vos diligo, qui propter vos factus sum pauper, cum essem dives, ut vos divites essetis. Veniet, veniet tempus, quando servis meis commutabo lucrum in risum; moerorem in gaudium; laborem in requiem; mortem in vitam; stabulum in paradisum, ad quem nos introducat qui est super omnia benedictus in saecula. Amen.

CONCIO XII

IX FESTO SANCTI STEPHAM

SYNOPSIS

Quaeritur, cur Natalem Domini martyrium s. Stephani immediate subsequatur, cum nihil morti cum novitate sit commune ? Ad cujus quaestionis resolutionem historia veteris testamenti accomodalur. ubi /iliis Prophetarum ligna caedentibus uni eorum in fluvium cecidit excussa securis, quam mox Eliseus inieclo ligno enatare fecit. Eliseus est Deus Paler, /ilii Prophetae verbum et sapientia Dei, ferrum, homo in manu summi artificis Dei constitutus, e qua tamen in Paradiso excidit, et in fluvium huius Mundi incidit quo non modo omnia transire caecus homo non cogitat, sed et ipse una cum fluminis impetu abripitur. quod similitudine machinarum molarium ostenditur. Quarelae de bonis per primum hominis lapsum amissis. Tandem lignum quod Deo Filium denotat, in hoc flumen injectum hominem el profundo extrahit, el descendit, ut nos. ut /it in bilance, ascendamus : /lique ul slalim injecto hoc ligno hominem ascendisse appareat. hodie s. Stephaniis per Ecclesiam venerandus proponitur.

In parte altera explicatur quaedam oratio Ecclesiae: Deus, qui in Filii tui humilitate jacentem mundum erexisti. Cur dicatur jacentem mundum, et non hominem, duae causae assignantur. 1. quod homo sil parvus mundus. 2. quod omnia creata per ipsum tamquam dominum vel ferantur ab eo. Quid sit humilitas, el quod illa in Deum ul Deum cadere non possit, sed in Christum hominem, ob vilem quam induit humanam naturam : quae vilis esse probatur, quod quoad animum incorporeum sit infima, quoad corpus corporeum abjectissima. Quantum discrimen sil inter Deum ct hominem. Tres esse humilitatis gradus, quorum duos tantum, ul qui alterum non potuit, non habens sibi parem cui subjiceretur, perfecte adimplevit Christus, idque sponte, nemine cogente. Camelo onorando Christus assimilatur. Ex fluvio huius mundi secure transvadare docemur, si nimirum despecto illius cursu oculos ad ulteriorem ripam, hoc est, ad regnum coelorum defixerimus : quod s. Slephani cl Christi exemplo probatur. Tandem apostrophe, ad Christum pauperiem in Nativitate toleran-

tem, et futuros labores cl dolores passurum, finem dat.

Credo ego optimi auditores, mirari vos, quid sil, quod cum dies natalis, cl dies mortis plurimum inter se differant, Ecclesia tamen Catholica mater nosira, laetissimum Domini. ac sponsi sui Natalem diem cum lugubri funere primarii filii, beati videlicet Slephani. copulaverit. Quo pacto enim il. i cohaerent, ul heri propter Domini orlum diem festum ageremus, ct hodie propter Slephani obitum diem festum agamus? Hei Domini ingressum in mundum coleremus. hodie Slephani ingressum de mundo recolamus? Ilen omnia plena gaudiis ct promissionibus audiremus, hodie omnia plena fletibus et minis audiamus. Heri enim si record. imini, cum ingenii laetitia canentes Angelos audivimus, *Gloria in excelsis Deu, cl in terra pax hominibus bonae voluntatis.* Iludie non sine dolore dicentem b. Lucam audivimus. *Curaverunt Stephanum viri timorati, el fecerunt planctum magnum super eum.* Audivimus heri: *.Iununcio vobis gaudium magnum, quod erit omni populo: Quia natus est vobis hodie Salvator:* audivimus hodie: *Incircumcisis cordibus el auribus. vos semper Spiritui sancio resistit* s. Heri denique audivimus; *Apparuit benignitas el humanitas Salvatoris nostri Dei:* hodie audivimus. *Ecce relinquetur vobis domus vestra deserta. Dico enim vobis non me videbitis amodo dunec dicatis, Denndictus qui venit in nomine Domini.* El quid quaeso aflinilatis ortus cum obitu, ingressus cum egressu, gaudium cum fletu, cl promissio cum comminationibus habet? Aequo vero existimet aliquis, se nodum istum solvere posse, si dicat casu facium esse, ul heri Dominus nasceretur, cl hodie Sleplianus moreretur. Xec enim hodie, imo nec in hieme, sed in aestate amore Domini flagrantissimus cl foriissimus prolomarlyr Stephanus occubuit. Et tamen certum omnino ct exploratum habemus, non sine magno consilio Domini orlum cum Slephani obitu conjunctum ab Ecclesia cl copulatum fuisse. Hoc igilur sapientissimum Ecclesiae Catholicae matris nostrae consilium hodierno dic pro viribus explicare Domino aspirante constitui: Ros enim nisi vehementer fallor, cum tempori maxime accommodata, lum vobis omnibus utilis ac fructuosa erit. Ac ul non vagetur, sed cer-

lam sedem babeat oratio nostra, primum historiam. in quamdam ex veteri testamento. deinde verba quaedam, quibus Ecclesia in publicis precibus utilior, breviter explicanda suscepimus. Ex his enim 11, quod quaerimus, omnino planum et inanitesium flet.

Ille igitur ab historia veteris testamenti ordiamur. et filii Ierophelorum die quadam prope Jordanem fluvium ligna caedi reni, vel sibi quisque domicilium suum aedificaret, uni ex illis securis excussa de manibus cecidit, et in profundum fluminis cecidit, vel ex capite scilicet libri quarti Begum intelligi potest. Mox ille cui securis ceciderat, ad Eliscum se contulit: *Heu, heu. heu domine mi, et hoc ipsum*, inquit, *mutuo acceperam*. Illis vocibus commotus Eliscus, arripit lignum unum, et cum locum proficit, ubi ferrum jacebat: continue autem res plane admirabilis, et prodigii plena apparuit: nam ligno descendente ferrum repente ascendit, non secus ac si lignum illud nuncius ad ferrum ivisset, et ei prophetae voluntatem aliquod imperium exposuisset. Quid Eliscus Propheta (uljam historiam, quam audivistis, juxta reconditam ac spirituales multas explicemus) quid, inquam, Eliscus Propheta, nisi Deum Patrem significat? Nam vel alia omittamus, ita proprium cecidit Dei fulura multo ante providere, et adeo prophetam esse, ut Isaias dicat, *Annunciate quae futura sunt in futurum, et sciemus quia Dii estis* etc. Quare non immerito Prophetas Deos quosdam creatos et mortales. et Deum Prophetam incorruptum et immortalem appellabimus. Quid autem filius Prophetae, nisi verbum et sapientiam a Deo Patre summo et vero propheta genitam designat? Porro ferrum nihil aliud, quam hominem significare ipsa ferri natura declarat. Ferrum enim, vel gladius, vel malleus vel securis, simple nutu ac pondere ad terram fertur, et nisi in manu artificis sit. nihil penitus operatur. Vel in manu artificis positum iam nulla et iam praeclara efficere solet, vel admirabile sit: defendit, offendit, caedit, secat, vulnerat. occidit. Denique templa, palatia, civitates, ferrorum instrumentorum opera sunt. Sic etiam homo, auditores, si in manu Dei non sit. et ab eo tamquam ab architecto non moveatur et agatur, quid per se ipsum solius naturae vi adiutus potest? Quid? Illud ipsum. quod ferrum potest, ad terrain ruere. ibi jacere, olio languere ac marcescere potest. Al praeclarum aliquid sine Deo. non modo non agere sed ne cogitare quidem potest. Aon sumus suum in nobis. inquit Apostolus Paulus, *cogitare aliquid ex nobis tamquam ex nobis, sed sufficientia nostra a Deo est*. Et verum scilicet Iohanna nostra ex Deo est. Si quidem cum Deum nostrorum operum auctori habemus, et in ipso tamquam in architecto in nobis sumus, res utilissimas et praeclarissimas facimus, cum daemonibus dimicamus, nostras libidines frangimus, iram compescimus, omnes animi mulus coercemus: et quod magis ceteris admirandum. in terris sumus, et palatia fabricamus in coeli. Hoc igitur ferreum instrumentum initio in Titii Prophetae manibus erat, si quidem sapientia Dei in eis et aliquid hominem condidit, cum in suam guttur, et curam suscepit: et quoniam homo inno-

centiam et integritatem conservavit. Iamdiu in manibus fuit. Et tunc enim sapientis ait, *Justorum animae in manu Dei sunt*. Verum cum etiam securis in manibus artificis constituta die quadam in periculo voluptatis aliquid operaretur. repente venio quodam superbiae ab Aquilone exoriente agitari coepit, et post paulum de Dei manibus cecidit, et in fluvium profundissimum maximo impetu cecidit. Hinc sunt illae voces: *Intraveruni aquae usque ad animam meam infixus sum in limo profundum et non est substantia. Veni in latitudinem maris. et tempestas demersit me. Eripe me de luto, et de profundis aquarum. Emile manum tuam de alto, eripe me, et libera me de aquis multas*. Pono casum istum miserabilem Liberator noster multis ac variis similitudinibus in Evangelio frequenter expressit. Quid enim drachma missa quid ovis perdita? quid filius prodigus? quid ille, qui ab Jerusalem in Iericho descendebat, nisi humani generis funestum casum, et ruinam plane miserabilem, designat?

Ceterum, quid ipsum fluvium, in quem homo cecidit, significare dicemus? Certe nihil aliud, quam mundum istum inferiorem, in quo nihil nisi fluxum fragile, caducum et mortale reperitur. Vel enim fluvius semper fluit, et est alius, et alius, et in eo aquis aquae succedunt: sic etiam omnia, quae sunt infra Lunam (humanum animum semper excipio) id proprium habent. ut perpetuo labantur, et fluant et aliis occidentibus alia exoriantur, et ea, quae exorta sunt, paulatim augeantur, senescant, et intereant: et quo magis celeriter crescunt, vel sint: eo magis festinant, ut non sint. Id quod eleganti similitudine in libris confessionum beati Augustinus ostendit: Cum homines, inquit, loqui volunt, si primum verbum, postquam sonuit per paries suas, non deinde cecidit, vel alia verba succederent, nunquam esset lotus vel iniecer sermo: Cur hoc? nempe, quia sermo res ceteris ejusmodi. vel partes suas omnes simul habere non possit: Syllabis enim aliis decedentibus et aliis succedentibus constat. Talis quoque ceteris mundi hujus inferioris natura: Nam saeculis aliquod aetatibus praeteritis et futuris computatur. Ille vero omnia simul esse non possum: quare decedendo et succedendo universum efficiant, et in perpetuo quodam cursu consistant more fluviorum necesse est. Quemadmodum igitur si quis in profundo fluminis posset, nihil nisi aquas, et eas labentes cerneret: sic etiam homo postquam in hanc vallem miseriarum ex paradiso deliciarum corruit, illa rerum tabentium et periturarum multitudine obrutus est, vel nihil videat, nisi res perituras, nihil amet, nihil quaerat, nisi res perituras: si divitias cerit, cernit res perituras: si honores cogitat, cogitat res perituras: si voluptates amat, amat res perituras: si gloriam et celebritatem quaerit, quaerit res perituras. Denique in re nulla, quae constans et stabilis sit, pedem figere vult. Ac etsi de rebus aeternis et de cruciatibus gehennae, et gloria beatorum aliquid audit, somnia et fabulas audire se putat. Al quo ulinam id verum non cernit, neque nos id probare non possumus, auditores. Qui fabulas audiunt, laudant Inventorem: sed non propterea moventur, vel faciunt

quod audiverunt, quia non rem seriam, sed fabulam audivisse se sciunt. Narrat aliquis in foro nescio quod spectaculum exhiberi, omnes continuo currunt: narrat aliquis ursum vel laurum aliquem ferocem ruptis vinculis, quibus tenebatur, per urbem discurrere, omnes fugiunt: audit mercator in aliquo loco nundinas fleri, ubi maximo pretio merces suas distrahere possit, continuo erigit aures, neque occasionem illam sibi de manibus eripi sinit: quamobrem auditores? nempe, quia ista non ficta, sed vera illis esse videntur. Clamant praecones Dei, impiis et sceleratis, fornicariis et ebriis, ambitiosis et avaris, blasphemis et perjuris aeterna supplicia esse parata: et contra justos, pios, sobrios, castos, Deum prae omnibus quaerentes ac diligentes aeternis ac summis praemiis afficiendos esse. et quid tandem homines agunt, cum haec audiunt? Praeconem, si bene clamavit, laudant: sin minus, vituperant. Raro autem dicunt, certe verum est, quod ille ait; ergo aliter vita instituenda est, ergo mores mutandi, ebrietas relinquenda, voluptati valedicentium est, si valere in aeternum volumus. Raro inquam, ac pene nunquam hoc dicunt, quod haec illis fabulae et somnia; et sola fragilia et caduca, quae ante oculos conversantur, et quibus obruti quodam modo sunt, vera et seria esse videantur.

Eccc igitur vobis, in quem Iluvium homo miserimus cecidit, cum de Dei manibus exculi se a daemone passus est: neque solum in fluvium semper labentem cecidit, sed ipse etiam simul cum fluvio labi et currere coepit. Rapitur epim a tempore semper corrente, neque prius a cursu cessat, quam scopulum aut saxum aliquod obvium habeat, ad quod allidatur et corruat. Apposita, ni fidior, similitudine rem istam illustrabo. Solent in plerisque partibus Italiae, nescio an etiam in hac nostra regione, magnae molarum moles ad tralicum contundendum. ita super flumina collocari, ut terram non contingant, sed ab ipsis aquis quasi naves quaedam sustineantur. Verum ne fluvius totam illam machinam abripiat, et siccum ferat, ea magnis catenis ad ripam alligari solet. Itaque moles illae tametsi super fluvium semper labentem posita est, ipsa tamen quam diu catena non solvitur, aut frangitur, immobilis perseverat. Accidit tamen nonnunquam, ut catena frangatur. et tunc omnis illa machina ab aquis deferri, et cursum eundem tenere incipit, quem ipse fluvius tenet, donec ad primum scopulum, qui occurrit allidatur, et corruat. Ad eundem modum. Auditores, cum Deus hominem condidit, super fluvium istum rorum praesentium et caducarum illum constituit. Ac ne ipse quoque cum rebus caeleris Liberetur, et curreret, et mori ipsi aliquando necesse esset, eum ad verbum suum gratiae et charitatis vinculis alligavit. Et quoniam verbum Dei ripa est plano constans et immobilis (*verbum enim Domini manet in aeternum*) periculum non erat, ne homo ad talem ripam alligatus impetu fluminis unquam abriperetur: quin etiam tempus quidem perpetuo currere, et omnia quae sunt infra Lunam ab eo rapi, et senescere et interire vidisset, ipse tamen, neque cum tempore currisset, neque senuisset, neque mortuus unquam

fuisset. Sed quid inierim accidit? Calena, quae homo cum Deo copulatus erat. soluta vel potius fracta per peccatum primi hominis est. *Iniquitate vestrae.* inquit Isaias, diviserunt *inter vos et Deum vestrum.* Qui igitur homo a Deo sejunctus, ac separatus super Iluvium fuerit? quomodo se ab ejus impetu lueretur? qua ratione evaderet, ut non cum rebus caeleris flueret, senesceret, interiret? Iam igitur omnes cum amne currimus, donec ad scopulum aegritudinis alicujus attulimur, et corruimus. Nam cum tempore praetereunto praeterimus et collabimur. et sicut mensibus menses, sic et nostris aetatibus aetates succedunt. Et sicut primum Januarius, deinde februarius, tum martius. aprilis, majus et reliqui in suo quisque ordine veniunt; sic et nos primum infantes, deinde pueri. tum adolescentes, juvenes, viri, mox senes sumus; et nunc in ipso portu navis corporea frangitur, et animus carne solutus alium orbem ingreditur.

Quid igitur tunc Prophetarum filius. nempe Dei verbum, fecit, cum securim suam, hoc est. humanum genus in finem cecidisse, et una cum fluvio currere vidit? Quid? Ad Eliscutem Patrem suum se contulit, et coram eo casum nostrum deplorare incepit, *heu, heu. heu*, Domine mi, quia corpus humanum ex immortali materia factum est. Iterum *heu*. quia mens humana sapientiae lumine orbata tenebris densissimis obruta est. Et postremo *heu*, quia voluntas humana justitiae rectitudine amissa, conversa ad terram, propensa ad malum, a deo curva effecta est. Et rursum *heu, heu, heu. Domine mi. Iteu* primo, quia natura hominis, et omnes ejus vires plagam magnam acceperunt. Deum secundo, quia gratiae decor, qui humanum animum illustrabat, omnino extinctus est. *Iteu* tertio quia animal nobilissimum, princeps orbis et paradisi colonus spe gloriae et beatitudinis penitus excidit. Denique *heu. heu. heu. Domine mi. Iteu*, quia locum deliciarum. et illustrissimas ac pulcherrimas homo regiones amisit. *Heu*, quia vallem miserationum ingressus in sudore vultus sui vescitur pane suo. terram cum labore colit, et ea spinas ac tribulus gignit. *Iteu*. quia vitae praesentis laboribus superatis illum perpetuo cruciandum gehenna suscipiet.

Ille igitur iam pia querimonia viscera Patris mola sunt. et continuo de hominis liberatione cogitationem cepit. Et quo consilio, qua ratione, qua via illum usum esse pulchrum? Non deerant Patri sapientissimo et sapientiae genitori consilia hominis eruendi de lacu miseriae et de luto foveis; tamen placuit ei Angelis magni consilii consilium audire, quae ait: Eccc vocibus tuis permotus hominem libi rari non abnuo. Sed quid consilii capiemus? Quis ibit nobis? quem iniciemus? Tum ille: Ecce ego inquit, *mitte me*. Ego qui dedi consilium, feram libenter auxilium. Accip igitur lignum nosse ac verus Eliscus, et misit illud in aquas. Quid enim lignum, nisi eundem ipsum Dei lilius significat? Et enim lignum, quod leve et acutum sit, super aquas natat, neque cadere in profundum potest; sic etiam Filius Dei, qui natura ipsa talis est. ut pondere peccatorum gravis ficti non possit, nunquam

in hunc miseriarum fluvium cecidisset. neque temporum mutationibus obnoxius fuisset, nisi ipse n Patre missus. sponle ac libem voluntate in luto isto aquarum mullarum mergi voluisset. Venit igilur *Dei Filius* infixus est in limo profundi, tempori subjacuit, natus csl, passus est, fluctibus aquarum jactatus est. Sed numquid frustra? Non certe auditores: Nam ligno isto in aquas descendente, ferrum. quod ceciderat, repente super aquas ascendit. Christi enim descensus, nostri ascensus, cl ejus ingressus in lutum, nostri egressus de luto, cl ejus niensio, nostrae emerslonis causa fuil.

Alque haec tandem est ratio, cur Ecclesia mater nostra Domini ingressionem in mundum cum Stcphani egressione dc mundo copulaverit. Studet enim pia quadam, cl plane materna sollicitudine hoc nobis utilissimum sacramentum in memoriam revocare, alque haec festorum dierum continuatione quasi quibusdam mutis verbis id milii dicere videtur. Nudius tertius ferrum adhuc in imo fluvio jacebat: sed heri lignum dc coelo missum ad ipsum descendit, el ecce hodie ferrum super aquas, imo el usque ad ipsum coelum ascendit. Natus csl Christus in terris, ul Slephanus nasceretur in coelis. Ingressus csl Dominus in mundum, ul Slephanus ingrederetur in coelum. Alius ad humilia descendit, el humilis ad alia ascendit: Filius Dei factus csl filius hominis. ul filios hominum faccret filios Dei. Solus Christus, inquit Fulgentius, descendit Dominus ul mullos elevaret: humiliavit se rex noster; ul milites suos exaltaret. Nam non vidistis aliquando libras cl stateras illas quarum duae sunl lances? quantum una deprimitur, (antum altera extollitur? Deus noster, auditores, cum nos condidit, in una lance nos posuit, cl ipse manebat in altera. Venit aulem hostis humani generis, cl invidens lanci nostrae, quam sublimem esse videbat, grandem lapidem super ipsam imposuit, alque hoc pondere usque ad fluminis profundum eam deprcssil. nl jam longissime distaremus a Deo. Sed numquid invidia charitatem et Deum Diabolus vincet? Nullo modo, auditores. Quid igilur fecit dulcissimus Pater noster ac Deus? Ileri suam naturam ad profundum usque istud depressit, el nostram hodie usque ad coelum evexit. Cum aliquem cecidisse in terram vides, quonam pacto illum erigere sole? Nonne le ipsum inclinas, cl et dexteram porrigis? hoc est. quod nobiscum egit Deus. Quis vestrum in libro Job sententiam illam aliquando non legit. *Operi manuum tuarum porriges d-Heram?* Nos opus Det sumus; nos ipse suis manibus tamquam figulus dc luto formavit. Dextera vero omnipotentis, verbum ipsius cl sapientia est. Quicquid enim Deus facil hac dextera facil: Verbo Domini coeli *firmati sunl. Ipse dixit et facta sunl. Consurge, consurge*, inquit Isolas induere foHiludinrm brachium *Domini*. El. Quis *credidit auditui nostro? el brachium Domini cui revelatum est?* Illoc igilur brachium, hne dexteram heri porre ul nobis Deus. Nusquam enim Angelos appro/m dil. sed semen Abrahae *apprehendit*: nempe ul ipsum educeret de lacu misertae er de luto faciri' re igilur David Prnphela, qui oliin clamare sJcbA, mille manum luam de alto, it eripe *me*

de aquis inultis: hodie cum cantico cl laetitia dicere posset; *Dextera Domini fecit virtutem, illexlera Domini exaltavit me. dextera Domini fecit virtutem: non moriar, sed vivam, cl narrabo opera Domini.*

PARS ALTERA.

Jucundissimum nostrae celebritatis mysterium, quod in veteri testamento, sicut jam audivistis, adumbratum fuit, Ecclesia Catholica mater nostra illis verbis exprimere voluisse videtur. quaq In publicis altera Dominica post Pascha recitari solent: quae lilia sunt: *Deus, qui in Filii lui huinililate jacentem mundum erexisti, fidelibus luis perpetuam concede laetitiam, ut quos perpetuis eripuisti casibus. gaudiis facias sempiternis perfrui.* Quae quidem verba admirabilis cujusdam dulcedinis plena inibi esse videntur. Sed tamen qinniam tempus nobis ad omnia explicanda non sufficeret, neque omnia obscura, aut ad id, quod quaerimus necessaria sunl: proplecrea solum de primis pauca quaedam in praesentia dicenda esse putavimus. *Deus, inquit. qui in Filii lui humilitate jacentem mundum erexisti*: non homin>*m, sed mundum, hoc est, omnem hanc rerum universitatem jacere dicit. Nam cum homo cecidit, omnis cum eo mundus cecidisse videtur.

El id quidem duplici de causa. Primum enim in hominem omnes lotius mundi naiurac conveniunt. Elementa quatuor sunt humores quatuor: mixta inanima, ungues, el pili: animata non scabentia, ossa et dentes; sentientia rationis expertia, nervi el caro: denique tnelligens, cl consilii ac mentis compos esi ipse animus: Deus enim proplerea postremo loco hominem condidit, ul in ejus conditione quasi epilogum quemdam lotius operis faceret. Nec injuria nunc parvus mundus, nunc epitome majoris mundi homo a veteribus appellatur. Jure igilur non tam hominem, quam ipsum mundum cecidisse, el per Christum erectum fuisse Ecclesia confil lur. in quo Dominum ac magistrum suum imitata esi. Non enim Dominus nil: Sic Deus dixit hominem, sed *sic Deus dilexit mundum, ul Filium suum unigenitum daret.*

Sed aliam rabonem audite. Omnia, quae Deus fecit, sive ea animata, sive inanimata, sive sensu praedita, sive sensus expertia. sive mentis capacia. sive non capacia sint, Deum tamquam finem ultimum habent, el ad eum tendere, atque in eo conquiescere debent: quia vero ea, quae rationis, atque intelligenllac expertia sunl, per se Deum nllingcre non valent, idcirco eorum opifex cl conditor Deus sapienter instituit, ul omnia homini famularentur, cl per ipsum eo modo, quo possent tamquam per gradum quemdam in ipsum Deum ferrentur. Quemadmodum igilur, cum homo reda mi Deum tendit, res omnes crenlao, quae homini famulantur, ad eum dein Deum per hominem aliquo modo perveniunt: sic el iain, cum homo a Deo recedit. el diaboli ac peccati servus < (Rcilur, simul res omnes non amplius in Deum referuniur, sed iniquitati nc diabolo deservire ab homine comnet> lunlur. Alque hac ratione simul alque homo 'per

peccatum in profundum miseriarum cecidit, res uinnes, quae mundi nomino significantur. a SUO summo cl ultimo Une excidisse videntur. Iki quod Apostolus Paulus ad Humanos scribens illis verbis expressit: *Expeclatio, inquit . creaturae. revelationem liliorum Dei expectat. Vanitati enim creatura subjecta est. non volens, sed propter eum, qui subiecit eam in spe: quiael ipsa creatura liberabitur a servitute corruptionis in libertatem gloriae filiorum Dei. Scimus enim quod omnis creatura ingemiscit, el parturit usque adhuc.* Omnis, inquit. uealura, coelum, terra, Sol. Luna, stellae caelcreac. eli menta, animantia , plantae , magno quodam ac vehementi desiderio eum diem expectant, in quo omnes filii Dei in suis gloriosis corporibus apparebunt. Et cur obsecro ita vehementer eum diem adesse cupiunt? Propterca, inquit, quod *vanitati creatura subjecta esi non volens, sed propter eum, qui subiecit eam in spe.* Cogitur enim haec omnis rerum creaturarum universitas homini servire, qui propter peccatum magna quaedam vanitas factus est: Nam *universa vanitas omnis homo vivens.* Sed nihilominus, inquit, *non volens* neque l bens homini peccatori deservit: sed *propter eum* dumtaxat, *qui subiecit eam.* *Ornnia, inquit, David, subiecisti sub pedibus ejus, oves el boves universus: insuper el pecora campi.* illum igilur diem res omnes creatae expectant, m quo sublatis de medio peccatoribus, cl in gehennae carcerc detrusis , ipsae quoque dc onere servitutis, sub quo nunc gemunt, liberabuntur, cl in statum meliorem ac beatiorem positae conquiescent. Quia vero Ianium munus , non nisi a communi omnium Liberatore cl assertore Chrisio habebunt, idcirco sapientissime malcr nostra Ecclesia Catholica non hominem solum sed cum co mundum universum cecidisse, el per Christum erectum fuisse affirmat, cum nil, *Deus, qui in Filii tui humilitate jacentem mundum erexisti,* quod idem csl ac si obscurius dixisset: Deus, qui lignum in fluvium demisisti, el ferrum, quod jacebat, extraxisti.

Sed jam dc ipsa humilitate ac descensu nostri Liberatoris tempus nos admonet, ul dicamus. Dei Verbum ac Filium, /Auditores, in duplici natura subsistere, divina videlicet alque humana, ac proinde Deum simul cl hominem osse, nemo sacris nostrae religionis initiatus ignorat. Ac si de priori natura sermo sil, Dei Illius vere ac proprie capax esse humililalis non potest. Humilitas enim virtus est, quae animum relinet, no super scipsum ascendat, neve locum altiore, quam sibi conveniat, petat: concideret enim ct collideretur. Sicut ex adverso magnitudo animi cumdem animum relinet, no in abyssum desperationis se praecipitet.

Quocirca humilitas non cum animi magnitudine, sed cum superbia pugnat. Ipsa vero animi magnitudo non cum humilitate, sed cum parvitate alque exilitate animi bellum gerit. Cum igitur natura humililalis ea sil, ul animum intra suos fines ac terminos contineat, ne forte altius volet, quam par est: Deus aulem cancellos ac lines , quibus coercetur nullos habeat, neque locus esse alior ullus inveniatur, cum ipse unus silissimus vere nomi-

netur, cl sil, illud profecto cfficitur, ut humililalis in Deo. si proprie loqui velimus, neque fingi, neque cogitari ulla ratione possit. Quid igilur Ecclesia sibi vult, cum ait. *Deus, qui in Filii sui humilitate jacentem mundum erexisti?* Cujus tandem haec humilitas csl? Negare non possumus, Auditores, vere Dei Filii humilitas est.

Verum non ei tribuitur secundum eam naturam, quam accepit a Pairc , nisi fortasse metaphorice, el per quamdam similitudinem, ul doctores Theologi dicunt: Sed dumtaxat secundum eam , quam assumpsit ex virgine. Si modo rex aliquis agricolae alicujus vestes indueret, ut fieri solet, videlicet ne passim ab omnibus cognosceretur , ei profecto rustici nomen si non ratione status ac dignitatis: certe ratione vestium optime conveniret. Neque dubium est. quin a nullis agricola putaretur, despiceretur, contemneretur, fortasse etiam, si se praeberet occasio, levi de causa vapularet. Pari ratione rex nosler ac Dominus, cum in *forma Dei esset.* el *non rapinam* arbitraretur esse se *aequalem Deo.*, tamen *semelipsum*, ul ait Apostolus, *exinanivil.* Ad quem modum apostole beatissime ? Dei formam et majestatem amittendo? Ipsum audiamus. *Formam, inquit. servi accipiens , et in similitudinem hominum faclus, el habitu invenias. ut homo.*

Itaque sicut rex ille rusticus dici poterat, quia rusticas vestes induerat: sic eliam rex nosler, ut magnus Athanasius in libro de salutari adventu Chrisli docet, ideo humilis el pauper factus csl, quia humilem el pauperem naturam accepit. Induit enim carnem nostram, vestem plane rusticanam. cl cum ea *in terris visus est, el cum hominibus conversatus est,* el tamquam unus de plebe imo ultimus in plebe, el *novissimus virorum,* nih i faclus csl, irrisus csl, consputus est, humilis denique, cl humilis valde habitus est, quem tamen si *cognovissent, nunquam Dominum gloriae crucifixissent.*

Ul autem vestis hujus , qua Dominus nosler vestiri dignatus csl. vilitatem intelligimus, illud cogitare debemus , res omnes creatas duobus generibus omnino contineri. Alia enim incorporea, alia corporea sunl. Ac in incorporeis quidem ordines seu gradus decem inveniuntur , nimirum ordines Angelorum novem, cl unus mentium humanarum, qui sine controversia iniimus ac postremus est. Quod quidem, vel ex eo intelligi polesl, quod animus humanus quasi quidam horizon in finibus intelligentium ac sentientium formarum positus csl : ct ab intelligentibus differt. quod ipse sentiens, seu potius sentiendi principium , ct corporis perfectio est. Et rursum a sentientibus differt. quod mente alque intelligentia praeditus csl: neque vero in rebus corporalibus sui gradus cl ordines desunt. Nam primum cl maxime sublimem locum coelum, tamquam corpus purissimum cl nobilissimum obtinet. Subter coelum est ignis, subter ignem aer. subler aerem aqua , sublet aquam terra tamquam foex mundi, ct elementum gravissimum, obscurissimum, cl rudissimum posita csl. Jam igilur ex tollerum generibus, quae obsecro ad hominem componendum convenisse exislimalis? Sane res admi-

r.Lilis >st lioii'ims conslitutio.Volcbal Deus hominem duphici parte constare, el parUm corporeum, parlim incorporeum esse, cl lamen ul omnis superbiae occasio tolleretur, non valde nobilem aut sublimen illum existere: Jam enim arrogantiam Deus hujus lascivientis vermiculi praevidebat.Quid igilur fecit? Ex utroque genere rerum id, quod intimum atque abjectissimum erat accepit; nempe mentem humanam ex incorporeis, el terrae limum ex corporalis, atque ex his naturam unam efleclit, quam nunc humanam appellamus. Itaque si animum tuum inspicias, nullum alium animum viliorum, et minus intelligentem: si materiam coporis lui, nullam ea sordidiorem, atque humiliorem reperiri videbis. Num igitur non rustica, el pannosa vrsiis haec nostra notura existimanda est, praesertim si cum excellentia et nobilitate lanii regis comparclur? Vere. Auditores,vere *semetipsum exinanivit*, formam *servi accipiens.el habitu inventus ul homo*. Num etiamsi Angeli omnium praeslantissimi naturam Dei Filius assumere voluisset, adhuc vestimentum valde rusticanum induisset: lania est Filii Dei sublimitas atque majestas. Quanto igilur magis nunc pannosam el vilem tunicam induisse dicendus est,cum non coelestem ac prope divinam Angelorum: sed terrestrem ne mortalem hominum naturam induerit? Conjunctio sane duarum naturarum lam discrepantium, lam dissimilium, lam disparium, lam extremarum, quales sunl divina atque humana, ejusmodi est,ul si fu i) jam non esset.numquam in hominum animos fadere potuisset esso faciendam. Multo siquidem minus esset hominem effici pulicem vel formicam.quam verbum Dei cum carne humana conjungi. Nonne abjectio maxima el humilitas incredibilis videretur, si homo posset el vellet ita formicae naturam assumere. ul vere formica diceretur. cl esset?El lamen quid intéressé putatis inter hominem et formicam? Homo corpus habet, habet et formica: sensu praeditus est. et formica: homo ratione el consilio gubernatur, cl formica: tametsi enim rationis csl expers. ita lamen prudenter el sapienter operatur, ul Salomon homines ipsos ad scholam formicae millere non dubitaverit. Vade.inquil, *piger ad formicam*. At quae lingua lam erudita, sapiens, lam diserta vel mediocriter explicare posset, inter Deum cl hominem, quantum discriminis sil? Deus creator. homo crealus: Deus aeternus, homo caducus: Deus summum. et iniinilum bonum. homo pulvis el cinis: cl lamen hodie vere canere nobis lu **et**. *Verbum caro factum csl. cl habitavit in nobis. Quis loquenlur potestas Domini auditas faciet omnes laudes ej«s?* Si Deus hominis aliquando recordari,et ab eo cognosci voluisse tantum est beneficium, ul David stupefactus danel. *Quid csl homo. quia innotuisti ei?* El rursum, *Quid est homo, quod memor es eju>?* Quid nos facere,quo gaudio exullare quaela? Ul i gcslire,quibus vocibus Dominum laudare par o<d? qui (ul anle dicebamus) sine mendacio carimus. *verbum caro facium csl et habitavit in nola.-?* H it c eo sj celant, Auditores, ul intelligamus quam «ximium. quam excellens. quam singulrc sil illud dunnm, quod his diebus acccp-

mus: el quanta amoris dulcedo in corde sempiterni Patris recondita: ac. demum, quam non hinne-rilo Ecclesia dicat, *Deus, qui in Filii lui humilitate jacentem mundum erexisti*.

Verum quando jam ostendimus Dei Filium non secundum naturam divinam sed dumtaxat secundum humanam humilem dici posse, quanta fuerit secundum hanc ipsam naturam ejus humilitas.breviter, si placet, aperiaraus: Tres sunl gradus humilitatis. Unus eorum. qui superioribus se subiiciuntur: aller eorum.qui etiam pares tamquam superiores colunt: tertius eorum,qui non modo cum paribus, sed etiam cum inferioribus tamquam inferiores se gerunt. Ac primus quidem incipientium, secundus prolicientium, tertius perfectiorum csl. Nam superioribus subiici humilitas quaedam csl: paribus subiici magna quaedam humilitas csl: inferioribus subiici maxima, perfectissimi atque absolutissima humilitas csl. Majorem enim hac humililalem nemo habet, quam ul se quis inferioribus subiiciat. lu primo gradu Dominus noster plane enituit. Nam cum Deum superiorem haberet. il i se ei subjecit.atque ejus imperio ita obtemperavit, ul cum ab eo ad labores, ad jejunia, ad ignominiam, ad verbera, ad crucem, denique ad modum millerelur.non modo imperium non recusaret. sed eliam incredibili cupiditate illud perficiendi flagraret. *humiliavit semetipsum*, inquit, Paulus, *factus obediens usque ad mortem, mortem autem crucis*.Quin etiam semper Patrem Deum se homine majorem praedicabat. et omnia opera sua in eum tamquam in primum auctorem referebat. Vado ad Palrem. inquit. *quia Pater major me csl*. El rursum: *! me ipso facio nihil: sed Pater in me manens facit ipse opera*. In secundo gradu proplereu Dominus versari non potuit, quod parem nullum, cui se subiicere posset, haberet. Est enim ipse omnino medius inler creatorem et res crealos. Deum habet superiorem, sed caetera omnia inferiora.Ipse enim,ut ait Apostolus Petrus, *profectus esi in coelum subjectis sibi Angelis cl Potestatibus el Virtutibus*. El *est rapui*, ul beatus Paulus aut,omnis *principatus et potestatis*.Omnia enim.ul testatur idem Apostolus *subjecit* Deus *sub pedibus ejus, sine dubio praeter eum, qui subjecit ei omnia*. Porro in tertio.atque adeo perfectissimo humilitatis gradu nemo unquam,ul nosier Liberator. excelluil. Quibus enim se Dominus non subjecit?Terreno imperatori imperator ipse coelestis se subjecit, cum nandum natus in Bethlehem perrexit, ul ejus edicto pareret. Parcni i Virgini el Josepho nutritori se subjecit, de quo legimus, *El erat subditus illis*. Legis praecepto ipse legis el Prophetarum nudor se subjecit,cum offerri in lempio, circumcidi cl redimi voluit. Baptistae Joanni ipse verus Baptista se subjecit,cum ab eo in aquis Jordanis bnplizalus esi.Discipulis suis ac servis ipse verus Dominus ac magister se subjecit.cum eorum pedes lavil. Hominum judicio ac tribunalibus ipse -Judex virorum et mortuorum se subjccit.cum ad crucem condemnatus csl. Denique morti ac doloribus ipse vitae el salutis auclor se subjecit cum vrgis caesus,cl in enicem raptus,atque sublatus csl. Il ice est igilur humilitas lilii Dei.hac dexterar manus

porrectio,,hic ligni descensus in aquas, ul securis, quae ceciderat, enataret : cl horne atque orbis totus, qui jacebat, erigeretur. *Deus.* inquit Ecclesia, i/o i *in Filic lui humilitate jacentem mundum erexisti.*

De camelo ferunt. cum , cum onerandus est, sponte sua procumbere : deinde ubi onus semper eum impositum est. surgere el onus simul attollere. Sic, Auditores, Liberator noster fecit. Nam cum instar cameli magnus ac sublimis esset, ita ul sedem haberet in cocio cl scabellum pedum suorum in terra . quisnam super humeros ejus mundum , qui ceciderat, imponere . nut cum in terra depri- mere potuisset? Non dicat Romanus, Ego Deum ad terram prostravi: non gloriatur Judaeus, se manus impias in regem gloriae iniecisse. Nam nisi ipse sponte sua genua flectere cl humi procumbere voluisset, nemo ipsum non modo laedere, sed ne attingere quidem putuisset. *Ego,* inquit, *pono animam meam. nemo tollet eam a me: sed ego pono eam.* Ipse igitur instar cameli semetipsum exinanivit , genua flexit, humi procubuit : deinde post paululum excurrat, cl nos simul in humeros suos sublatus, de imo fluvio ad summum evexit. Nec enim surgere Dominus poterat. quin natura nostra, quam ille suscepit, simul exurgeret. Non enim corpus aelhereum , ul Valentinus putabat ; neque phantasma, ul Manichaeos somniabat, neque corpus sine anima, ul Apollinaris delirans asserebat, sed vere corpus humanum cl vere animum humanum Dei Verbum suscepit. Neque solum corpus illud el animum illum Dominus in regnum coelorum invexit; sed nos omnes, si non re, certo spe salvos atque beatos effecit. Cum essemus *mortui peccatis*, inquit Apostolus Paulus, *convivificavit nos Christo, cujus gratia estis salvati, cl convocavit et consedere fecit in coelestibus.*

Verum enimvero, Auditores, illud oblivisci nullo modo debemus , nondum re ipsa , sed spe tantum salvos esse: et adventum Domini nos de lacu miseriae el de luto faecis extraxisse quidem ; sed nondum a flumine penitus eduxisse . Jacebamus in profundo, nunc in summis aquis natamus: haerebamus in luto, nunc extra aquas caput extulimus; sed nondum lamen ad ripam pervenimus : magna pars fluvii irascenda est, adhuc impetum fluminis, adhuc ilalum ventorum , adhuc casum istum formidare debemus. Quid igilur nobis faciendum est, nt sine periculo fluvium istum trajiciamus, ct securi ac laeti ad ripam perveniamus? Accipite consilium meum utilissimum ac saluberrimum, el animis vestris mentibusque diligentissime commendate, el finis sil orationis.

Experientia ipsa testatur, Auditores, cos qui periculosa flumina, ac praesertim equis transmittunt, si in aquas currentes intuentur, continuo perturbati, el ex equis ruunt: si vero non in cursu aquarum , sed in eam ripam , ad quam tendunt oculos coniectos habuissent, feliciter pene semper evadere. O consilium singulare? Beati, plane beati , qui illud capere cl sequi diligenter voluerint. Fluvius , quem transmittimus, res creatae, labentos cl periculis sunl: ripa florida, pulcherrima, immobilis, ad quam pergimus, regnum coelorum est. Qui igi-

lur cursum islum aquarum, honorum, voluptatum, divitiarum, deliciarum , el commodorum praesentium ac fragilium aspiciunt, ipsi seipsos decipiunt, ct sibi ipsis ruinae el interitus causa sunt, lies enim istae, si aspiciantur, perturbant, excitant, circum agunt, delirare atque insanire etiam homines prudentissimos faciunt. At ii, qui serio statuerunt. sibi oculos a Deo regno removendos non esse. el res adversas fortiter propter illud praemium patiuntur, cl res secundas non minus fortiter propter idem praemium cum communi, o quam , secure . quam jucunde, quam alacriter flumen transmittunt.

Aspicite. Auditores, atque intuemini, quae nobis exempla Dominus Christus , el ejus protomartyr , aller nascendo , alter moriendo reliquerunt. Stephaniis beatissimus juvenis erat, sicut magna pars nostrum hodie csl: carnis infirmitate circumdatus erat: fluvium , quem nos transimus trajiciebat: si cum dic quadam fluvius intumesceret, el rapidissimo cursu ferretur. nec solum aquae , sed magni etiam et ceteri lapides cum aqua descenderent. el ipse in modio fluvio constitutus esset. quid illum fecisse putatis? num animum abjecisse? num lapidem impetum extimuisse? Nihil horum fecit. Nam in solam ripam oculos coniectos habebat. Ecce, inquit, *ul Deo coelos apertos* , el *lilium hominis stantem a dextris virtutis Dei.* Ecce quid ille aspiceret, quid intueretur, quid animo cogitaret, cum fluvium istum pertransiret. Atque hac ratione brevi feliciter *obdormivit in Domino*, hoc csl. ad ripam, ad portum tranquillissimum pervenit. O verum somnium ! O quietem placidissimam ! Obdormivit b. Stephaniis, ul in die novissimo gloriosus resurgere. Obdormivit. ul jam a laboribus penitus requiesceret. Obdormivit in terris, ul perpetuo vigilaret in coelo, el corona gloriae juxta nomen suum coronatus . cl martyrii palma illustris perpetuo triumpharet.

Sed quid ipse Dominus, princeps et caput martyrum fecit? Non timebat. Auditores . quidem iste cursum aquarum. luto in aquas respicere poterat: atque ut apertius loquar, sine periculo inter opes amplissimas. el in maximis hononibus versari potuisset; nihilominus tamen, quia dux nosleresse , cl exemplo nos docere volebat, in aquas. labentes numquam oculos suos defixit, cl nihil plane rerum praesentium habere voluit. Respicite ortum, respicite cursum vitae . respicite obitum , cl semper eum aut nudum aut seminudum videbitis.

Erubescat igilur Christianus, qui nisi in delitiis vivere non potest. Erubescat Christianus, qui dies festos agere nisi in comensationibus cl ebrietatibus non novit. Ego quidem. Auditores , vehementissime timeo , ne sicut virgo beata in die festo lilium amisit, sic in istis festis diebus plerique Christianorum Domini gratiam el Dominum ipsum amittant, cl dum adhuc de ortu Domini gaudent, in ipsis Dominus moriatur. Nam sicut per jejunia praecedentia Dominum introduxerunt, quis dubitat quin etiam per crapulam el ebrietatem illud expellant ? Respicite, quaeso, respicite ad quem modum nasci voluit Nascitur Dominus orbis, cl palatium ejus

vile iugurium est : aula ejus , stabulum pecudum
 est : tapelia ejus, leloe araneorum sunt : lectulus
 praesepe . et famuli bos et asinus. Begina mater
 sedet in foculo.rex filius jacet in praesepe.O quam
 cito. dulcissime puer, rationem transmittendi flu-
 minis demonstrare aggredieris! Nondum loqueris ul
 libi ipsi prospicias: et salis loqueris,ul nos admo-
 neas aliquid instituas. Vix natus es. et bellum con-
 tra voluptates ac delicias geris: et famem ac sitim,
 frigus , ac nuditatem et alia vitae hujus incommo-
 da incipis sustinere. Et haec quidem initia sunt,
 majora te manent pro nostra salute ferenda suppli-
 cia. Cresce,puer dulcissime, cresce.Jam enim ex-
 cuitur cultus, ut circumcidaris.Jam libi fuga in Ae-
 gyptum, squalidae solitudines .jejunia intolerabi-
 lia, lentaliones gravissimae, itinera frequentissime,
 persecutiones atrocissimae, labores infiniti, dolo-
 res incredibiles, verbera sine numero, vulnera si-
 ne mensura, jam spinae et clavi, jam crux et lan-
 cea libi parantur. Nunc amarum calicem passionis
 primoribus laniis labellis degustas ; post paulu-
 lum autem lotum usque ad faeces exhauries.Nunc
 jaces inter animalia mansueta, quae te fovant, ve-

nerantur, adorant: tunc lauri muli, et canes muli
 circumdabunt te.Nunc te simplices pastores mu-
 neribus rusticis honorant;lunc execrabiles scri-
 bae et Pharisei in te maledicta,ennvia, falsa te-
 stimonia et blasphemias evoment. Nunc Angeli cum
 laetitia camini, *gloria in omissis Deo,ei in ter-
 ra pax hominibus bonae voluntatis*: tunc turbae
 in-anne clamabunt *tolle, tolle crucifige eum*.Nunc
 Maria et Joseph le medium habent: tunc in medio
 latronum, tamquam princeps sceleratorum.pendebis.
 Nunc Incinis asperimae frigus et horror la-
 chrimas ex oculis tuis eliciuntTunc plagae ac vul-
 nera sanguinem ex omnibus lici corporis membris
 elicient. Et haec omnia, et alia multa non propter
 nos,et pateris et patieris: nos aegri sumus,lu phar-
 macum bibis: nos fures sumus. lu furtum exolvi?:
 nos culpas admisimus,tu luis poenas: neque id so-
 lum.sed etiam lachrimis luis risum perpetuum no-
 bis acquiris: et nuditate vestem gloriae, et stabulo
 paradisu, et laboribus quietem , et morte vitam
 beatam et sempiternam , quam nobis concedat
 Deus, qui est benedictus in saecula. Amen.

CONCIO XIII

DE DOMINICA INFRA OCTAVAM NATIVITATIS

THE .II A

Quanto tempore lueres parvulus esl, nihil differt a servo , cum sil Dominus omnium;
sed sub tutoribus cl actoribus csl usque ad praelinitum tempus a paire.

SYNOPSIS

Triplici sensu praesens thema eoaplicatur,secundum sensum Ecclesiae. Apostoli. ct Auctoris. Christus nos suaNativilale humilitatem docere voluit, unde illum Deus Pater in specie servi et parvuli, cum esset absolutus haeres.sub tutoribus Joseph el Maria ad nos misit.ne ullam eum non recipiendi excusationem haberemus. Atque hic esl Ecclesiae sensus. Paulus autem reprehendere volens Galatas , quod ita ad legem veterem inclinati essent , statum legis veteris pueritiae comparat,Evangeliis vero maturae aetati ; ubi pueiorum conditiones convenientissime Judaeis adaptantur, ul sunt. non differre a servis . non uti pleno rationis iudicio, non provocari ad bonum spe magnorum praemiorum, nec metu gravium suppliciorum a flogi iis absterreri. Modernus festa celebrandi ritus improbatur. Tertio exponitur de nobis , qui etsi respectu Judaeorum viri quidem sumus. tamen respectu sanctorum adhuc pueri sumus et haeredes Chrisli.Quanto utilius sil homini subesse quam praeesse. exemplo puerorum docetur . et quanto studio Sancti veteres sui esse affeclarinl. Ubi obedientiae it'ae monasticae laus encomiO egregio celebratur; ct quorundam frivola sollicitudo objecta retunditur. Denique ad obedientiam et humilitatem superioribus exhibendam in omnistatu,exhortatio epiloguin agit.

Tribus modis Aposlolicam sententiam,quam hodierna die nobis Ecclesia considerandam proponit, exponi posse video. Uno modo juxta sensum Ecclesiae, allero modo juxta sensum Apostoli, tertio modo juxta sensum alium ad nostrum propositum accomodalum. Quis esl igitur sensus ecclesiae? Cur hodie, infra oclav un Natalis Domini sententiam islam Ecclesia legi voluit? Non alia de causa,Auditores, quam ut nobis incredibilem Dei nostri charilaetn, obedientiam cl humilitatem , commenda rel.qna his diebus formam servi pro nobis accipere dignulus csl.

Videbat Deus genus humanum morbo superbae, potissimum laborare, neque esse aliquid, quod omnes homines in suam pernitiem magis appellant, quam regere, praeesse, dominari. Videbat praeterea medicamenta verborum,et cohortationum,quae per prophetas suos adhibuerat, parum aut nihil profuisse. Quid igitur fccil? Cogitavit de adhibendo mdicamcnlo cfficaciori, videlicet de Christo. Magis enim movcnl exempla , qunm verba , ul omnes noverunt. An igitur inlra se : Mittam ad eos doctorm aliquem sapientissimum, cui non credere slullilia sil ; cl jubebo , ut servi habitum assumat . ut rcipsa el factis doceat humilitatem. Sed quem nullam ? Hominem aliquem ? Al fortasse dicent eum ideo servire, quod non potuerit regnare. Angelum aliquem?.\l existimabunt eum divino imperio compulsus, non hin nier cl ex animo in humilitate vivere? Scio quid faciam. *Verebuntur* forlasse (*lilium meum* : illum igitur mittam . ul cum viderint homines lilium meum sapientissimum , et nuluraliler Duminum atque haeredem bonorum meorum , cl quem nemo cogere . cui nemo imperare poicsl ; lam sponte sua , 11 libera voluntate servi formam accipere . el humilitatem verbis el factis praedicare,excusationem nullam habcai t. ct *convertantur el sanem eos.*

Sed quomodo fici istud?Si Filius Dei natura iter Dominus atque haeres csl omnium divilinium Dei Patris, quo pacto servus esse poierit ? Numquid haercdilnli paternae renunciahil? Al id. neque potest. neque deed fieri. Qua ratione igitur lici. ul idem sil haeres el Dominus : et tamen ul servus aliorum poicsl.di subiieialur ? Audite quale consilium salutis nostrae amator ardentissimus Deus invenerit: consideravit haeredem quanto tempore parvulus esl nihil a servo differre , cum sil Dominus omnium , nec enim parvuli regere aul gubernare. vel seipsos aul alios possunt,quod proprium dominorum est: sed cunlra potius reguntur,gubernantur , Iranclanltir, moventur ad arbilnum aliorum , quod csl maxime proprium eorum . qui SC-viunl. Faciam igitur, inquit Deus , ul filius meus , qui secundum formam Dei serviro non potest, naturam humanum assumai, ct non repenie existât

vir maturaе alquc perfectae aetatis , sed primum sil mfans. deinde puer, lum adolescens, postremo vir: alquc hoc pacto quanto tempore parvulus erit more cacleroruni mfanlium aut puerorum, nihil differet a servo. Ille esi igilur sensus Ecclesiae : Fratres, inquil. Quanto tempore haeres Dominus noster ac liberator Christus.parvulus esi,infans est parvulus csl, sicut istis diehus csl, nihil differt a servo, non loquilur, non imperat,non ambulat quo vulljscd sub tutoribus cl adoribus Joscpho el Maria csl, qui cum nutriunt, custodiunt. Iraclani cl rm veni ul voluni: idquc usque ad praelinitum lempus a Paire, hoc csl, usque ad annum trigesimum, usque ad istud tempus critsubditus **illis**: ct lum demum a Patre conslituelur *Hex super Sion montem sanctum ejus praedicans proceplum ejus* : lune primum incipiet praedicatione Evangelii colla vel corda potius hominum sibi subiiccre , el ornem lerram ad imperium suum adjungere. Istud igilur fuil Dei nosiri plenum sapientia, plenum piclale , plenum chnrlaie consilium. Isla fuit illa admirabilis, cl obstupescenda adinventio , de qua loquitur Isaias , cum in illo suo pulcherrimo cantico ail : *Haurietis aquas in gaudio de fontibus Salvatoris: el dicetis in illa die Confitemini Domino el invoke nomen ejus, nolas facite in populis adinventiones ejus. O* qualem inventionem. Auditores ! O quam dignam omni acceptione, d quam dulciter complectendam, cl animo altissime infigendam! Confitemini *Domino, el invoke nomen ejus* . Dicite superbis alquc ambitiosis : Vide miser quid excogitaverit Deus tuus, ut lea morbo isto liberaret, Filium suum sapicnlissimum. polcnlissimum, rogem angelorum, Dominum universitatis servum esse voluit, hominibus pauperibus subesse voluit, praesepti, cl lacie, cl fasciis el bajulo indigere voluit : islas fossas ollissimas el profundissimas fieri voluit, ul arcem tuae superbiae debellaret : cl lu adime non intelligis miser, quo le isla lua superbi i ducat ? Depone fastum , comprime (umorem . agnosce pulverem tiiurh : noli velle videri major Domino luo , el sapienlior magistro tuo. Hic csl igilur sensus Ecclesiae. Nunc sensum Apostoli videamus.

Castigare volebat beatus apostolus Paulus filios suos Galatas, quod a perversis quibusdam hominibus scducli. putarent esse necessarium caeremonias veleris legis simul cum Evangelio observare, circumcidere masculos, colere sabbatum, agere neomenias, cl alia, quae Judaico populo praesci i pi i erani. Ilaque comparat statum veleris legis pueritiae. statum Evangelii aetati maturaе , ul inde G datis < I nobis omnibus osclndat, tam turpe esse Christiano caeremonias legis obsi rvarc. quam turpe ossei viro gravi cum pueris ludere. Quis non ii(!ctet, si virum aliquem quadraginta vel quinquag'iita annorum videret currere, clclnmarccu in pueris per plateas, flagello verberare trochum.

*Aedificare casas ploscllo adjungere mures.
Ludere par impar : equitare in arundine longa?*

Da prorsus ridiculi cl ridendi sunl, qui Judaicis fabulis intendunt.

Alquc ul hoc paulo diligentius ct accuratius ox. plicenms , quae sunl conditiones puerorum ? l'ri. muni a famulis non differunt. Nam ul scilis el experientia didicistis, in domibus bene institutis, sicut servi, ita eliam pueri, non quod volunt agoni, sed ad arbiliium aliorum vivunt, (juin etiam minorem libertatem pueri habent, quam servi, el minus tractant pecunias el res caeleras, quam servi: imo saepe ipsis servis pro uno nummo aereo supplici, bunt. Deinde iudicium rationis nondum plenum et maturum habent, el magis sensibus more brutorum. (pam ratione ducuntur: ex quo fit, ul pueris paedagogus attribuat ur , qui eos elementa doceat. At ideo pervejso modo instituuntur ii, qui nondum pueritiam excesserunt, el lamcn gymnasii philosophorum aut jureconsultorum frequentare jubentur: Aam ncc in eo studio propler iudicii immaturitatem proficere possunl, el inierim tempus illud amittunt, quo levioribus disciplinis ad humanitatem informari debuerant. Posirerno ncc spe magnorum praemiorum ad bonum provocantur, nec metu gravium suppliciorum a ilagiliis deterrentur. Pueri siquidem mullo facilius ducunlurpomis cl placentis, quam promissione civitatum ct regnorum. El contra non usque adeo terrentur metu magnorum suppliciorum, carceris , exilii, cnicis , sed id quod maxime liment, nihil esi aliud quam virga.

Istae sunl igitur conditiones parvulorum, quae optime atque aptissime in Judaeos conveniunt. Prima est a famulis non differre: el lex vetus io servitutem homines condemnabat, ul Apostolus ait: in servitutem veru, non solum quod ros dc diaboli el peccati potestate non libenibal; sed eliam, quod iugo multiplicium el obscurissimarum caeremoniarum subiicicbal, cl quod minis el terroribus ad legem observandam compellebat: quod eosdem magis peccatores, atque adeo magis servos ex occasione fiiciebal. *Litera enim occidit. spiritus vivificat*: ex lege non deletio, sed cognitio peccati ct qui *cognoscit voluntatem Domini sui el non facit, vapulabit nullis*: Deinde lex per lileram jubendo cl per spiritum non adjuvando, magis concupiscentiam hominum peccatorum excilabal, el cos irae ac vindiciae magis obnoxios reddebat. Itaque *lex quidem sancta, el mandatum sanctum el iustum el bonum*: sed peccatum *occasione accepta per mandatum* , majores vires accipiens miserum hominem in servitutem adhuc durio rem cl graviorem redegit. Hoc csl quod Aposlolus ad Romanos scribens; *Lex, inquil, iram operatur*. Nam per legem cognitio peccali, per cognitionem concupiscentia (siquidem ferimur in velitum) per concupiscentiam legis transgressio, per transgressionem reatus alquc obligabo ad poenam. Servi igilur erant Judaei, nos vero liberi sumus, *ea libertate, qua nos Christus liberavit* Nivin cl jugum illud grave tam multiplicium caeremoniarum de cervicibus nostris Christus amovit, el vinculum peccati, quo crudeliter nslicli tenebamur a diabolo ipse confregit. El *charilas Dei diffusa est in cordibus nostris per Spiritum sanctum* , *qui datus csl nobis*, quae vere ac proprie lex nova cl Evangelium dici debet, nos tales effecit ul jam []co

lamquam vindici et exactori, timore quodam servili; sed vel amantissimo vel dulcissimo patri, liberali vel spontanea voluntate serviamus. Deinde Iudaei nondum plenum vel maturum iudicium rationis habebant, quae est altera conditio puerorum. Hinc videlicet legem lamquam Paedagogum habuerunt, vel in scripturis suis non sublimes vel theologicos sensus; sed hieram dumtaxat vel grammaticam intellegendam assequebantur. Nec parum inter eos prolapsisse videbatur, qui Deum unum esse cognoscebat, vel vitulos aureos vel argenteos pro Deo non adorabat: Denique ita crassam adhuc, vel plus quam bovinam vel asinam intelligentiam habebant, vel Deus per Isaiam dicere, *Cognovit bos possessorem suum vel asinus praesepe Domini: Israel aulem non cognovit*. Christiani vero, quorum status non puerorum, sed virorum gravium vel perfectorum est, non amplius paedagogo subiecti in elementis primis versantur: sed ipsum Christum, doctorem, theologum maximum et sapientissimum, de reconditis ac arcanis mysteriis disserentem audiunt. Postremo pueri nec spe magnorum praemiorum ad bonum provocantur, nec metu magnorum suppliciorum a flagitiis absterrentur; sed pomis vel placentis, vel metu virgae facillime ducuntur: illa quoque Iudaei tamquam vere vel proprie pueri, parvis rebus movebantur, promissione, unius anguli angustissimi orbis terrarum victoria de inimicis, pace temporali. Denique nihil frequentius Dominus eis pollicebatur, quam terram nuentem lacte vel melle. Vel quid quaeso avidius expetunt pueri quam lac vel mellei? At vero Christianis hominibus iam viris effectis, non hic vel mellei; sed regna atque imperia Deus promittit, nempe coeli possessionem consortium Angelorum. conspectum vel colloquium Dei. gloriam bealitudinem immortalitatem. Pari ratione Iudaei virgam metuebant, damna ei supplicia temporalia: Christiani autem non virgam. sed palibulum; non iacturam temporalium bonorum, sed gehennam vel ignem sempiternum metuunt. *Nolite timere eos*, (ait Dominus) *qui occidunt corpus*, nolite moluere virgam: *sed timete eum, qui postquam occiderit corpus, potest etiam animam perdere in gehennam* Almet igitur Apostolus Paulus argumentum sumit ad suos Galatas stultitiae apertissime convincendum, lamquam si diceret: O insensati Galatae, quis vos docuit repugnare? Si tempus legis puerilia aliquid infantia quaedam erat; si tempus Evangelii aetas gravis vel matura est. unde vobis desiderium ex Evangelio ad legem redeundi? Quando visum est, ut aliqui ex senibus haberent pueri? Videmus quidem quotidie ex pueris fieri senes, sed pueros ex senibus fieri numquam vidimus.

Atque ista quidem Apostolus ad Galatas: sed quae multo maiori ratione in homines Christianos huius temporis conveniunt. Nam, vel praeterritam caecitatem, quid quaeso crastina die, pridie videlicet circumcisionis, vel rursum paulo post pridie epiphaniae plurimi ex Christianis faciunt? Quales ineptiae videbuntur. quales nugae plus quam pueriles exercebuntur? Et quid vel hoc aliud quam iudaizare, quam repugnare, quam ignorare Christianismum? Quid enim interest inter Iudaeos vel Christianos

nos, quantum ad festorum dierum celebrationem attinet? Nonne quod illi lamquam pueri epulabantur coram Domino, bibebant vinum, comedebant pingua, mactabant boves vel oves, vel carnali atque externa quadam laetitia exaltabant: isti vero, Christiani videlicet, vel spirituales sollemnitates spiritali laetitia, spiritualibus epulis, cantantes et psallentes in cordibus suis celebrare debent? O quantum absumus a religione et perfectione patrum majorum nostrorum. O quid illi istis diebus sentiebant. O quanto silentio, et quam altis contemplationibus suspendebantur. O quomodo spiritus eorum istis diebus pinguescebat, cor liquefiebat, oculi pluebant dulces lachrimas, omnia ossa et omnes medullae exultabant. Non supererat illis tempus, quod in nugis vel vanitatibus consumerent: lotus dies, et magnam partem noctium stupor ille ingens, atque admiratio tot Sacramentorum, quae bis diebus Deus peregit, illa abyssus raritatis vel humilitatis Dei nosiri sibi vendicabat. Sed iam ad tertium vel postremum sensum huius loci veniamus.

Quanto tempore haeres parvulus est, nihil differt a servo, cum sit dominus omnium: sed sub tutoribus vel actoribus est, usque ad praefinitum tempus a patre. Videtur mihi hoc loco Apostolus virtutem obedientiae vel humilitatis, lamquam imperio necessariam homini Christiano, commendare. Quemadmodum enim tempus legis cum tempore gratiae comparatum puerilia quaedam est: illa quoque tempus gratiae, si cum tempore gloriae conferatur puerilia est. Vel nos licet cum Iudaeis collati viri simus: tamen cum beatis hominibus, et coelum iam obtinentibus comparati, nihil aliud quam pueri sumus: vel rectissime dicitur de nobis, ut etiam b. Hieronymus exponit, *quanto tempore haeres*, hoc est, homo Christianus, qui vere vel Christi haeres Dei, cohaeres autem Christi, *parvulus vel*, per fidem videlicet ambulat et non per speciem (nam fides est parva, vel imperfecta cognitio, et propria puerorum), *nihil differt a servo*, hoc est. pro suo arbitratu non vivit; *sed sub actoribus vel* *actoribus est*. sub obedientia praepositorum, et patrum spiritualium degit, *usque ad praefinitum tempus a patre*, usque ad finem huius, vel principium alienus melioris vel felicius vitae. Itaque omnes nos pueri sumus, vel si salvi esse velimus. more puerorum vivere debemus: *nisi efficiamini sicut parvuli, non intrabitis in regnum coelorum*.

Sicut igitur parvulis nihil peius vel gravius accidere potest, quam relinquere sibi: Si enim parvulus aliquis tutoribus vel actoribus destituatur, vel rem suam familiarem per se administrare incipiat, an non paucissimis diebus omnia bona sua dissipabit vel pauper ac mendicus fiet? Illa quoque nihil nobis omnibus periculosius, quam praeesse. nihil utilius, quam subesse: nam pueri sumus. Omnes quidem homines incredibili cupiditate flagrant libertatis, neque mala est ista cupiditas, sed bona et naturalis vel implebit eam Deus tempore suo: sed error noster in eo versatur, quod nimis properamus, vel dum adhuc pueri sumus dominari et regere volumus. *Qui crediderit*, inquit Isaias, *non festinet*, veniet aliquando tempus, quando tutoribus

CONCIO XIII. DE DOMINICA INFRA OCTAVAM NATIVITA'IIS

cl adoribus non indigebimus, cl magis liberi el domini cl reges erimus, quam unquam oplare poluimus. Sed *qui crediderit non festinet : Vanum est robis ante lucem surgere:* expecla modicum, el dum parvulus es, tutores el adores uon aspernare, bonum est libi ad lempus subesse magis quam pra» esse. Non vidisli aviculas adhuc implumes volare volentes sine alis , el miserabili casu ad terram corruentes?Non vidisli frumentum.quod nimis mature exortum est. slalim exsiccari? Hinc videlicet beatus Franciscus vir sapienlissimus dicere solebat; *In praelatione periculum , in obedientia lucrum, in humilitate meritum: et stultos esse illos, qui eo tempore, quod nobis ad meritum concessum est, non meritum, sed periculum magis* amani:hinc ipse idem non solum munere generalis magistri vel ministri,ul ipsi loquuntur,sc abdicavit,ncc solum generali cl provinciali ministro,sed ct privato custodi obedire voluil.Hinc etiam magnus ille Joannes, ut collatione 19.auclor Cassianus, cum annos triginta in cremo sanctissimam cl sublimissimam vitam duxisset, tandem ad monasterium abbatis Pauli se contulit, cl Deo gratius, ac sibi utilius, fructuosius,securius existimavit sub obcdienlia praelati alicujus, quam proprio iudicio vivere. Hinc b. Hieronymus ad Rusticum scribens, ct Bernardus in sermone tertio de circumcisione, cl anle eos magnus Basilius in quae-sitionibus diffuse explicatis, vitam communem sub obcdienlia praelati uliblalc ct securitate vitae solitariae anteponunt. Ridebunt fortasse nonnulli, sed rideant quantum velint: ista csl prudentia et sapientia vora sanctorum, quod pueri sumus, ct mare magnum undosum et periculosum inrbalissimum transcamus, cl qui proprio sensu ducitur, propriis viribus cl brachiis natal, qui vero Deo in homine obedit. 11 non facil quod vult, sed quod jubetur: ille a Deo quodammodo fertur, cl in Dei humeris quasi quiescens, non suis . sed Dei viribus, el brachiis natat. Hinc oria sunt monasleria hinc religiones, hinc homines Deo suadente dixerunt prorsus vivere, ut pueri, non administrare rem familiarem, non uxores ducere, sed ad arbitrium aliorum vitam cl inores suos componere. Id primum Apostoli fecerunt, deinde Sancti pene omnes hoc genus vitae adamaverunt: Nam praeter \ntonios. Paulos, Marharios, Hilariones, eliam Rasilius, N /ianzenus. Hieronymus et Augustinus, M irlinus. B. ncdlclus,Gregorius ct Bcda Anselmus e: Bernardus, Dominicus el Franciscus monachi, el monachorum patres el pastores fuerunt. Imo vcroposl martyres fere omnes sancli homines, el miraculis cl vitae excellentia clari ex monasteriis ct religionibus prodierunt.

Dicet aliquis, in modico suades nobis, ul omnes vitam istam amplectamur : Opto *apud Dium in modico ct fn magno.* Quid enim eam vitam laudem, quam Dominus consuluit, quam Apostoli tenuerunt. quam Rasilius, Chryso-tomus , Hieronymus . Augustinus. Bernardus summis laudibus praedica-runt, quam sancti pene omnes adamaverunt, m qua ut Bernardus ait, homo *vivit purius,*

cadit rarius, surgit velocius,incedit cautius, irroratur frequentius, moritur secui ius, praemiat-ur copiosius?quae non audit querelas uxoris,nec gemitus liberorum, nec tumultum servorum:quae hominem liberal sollicitudine opum acquirendarum, metu conservendarum, dolore amittendorum quae illum transfert de ordine hominum ad ordinem angelorum: quae lactum in vita, securum io morte, beatum post mortem facil? Istam ego non laudem vitam?illos ego non praedicem,qui quanto tempore parvuli sunt sub tutoribus cl auctoribus vivere decreverunt? Audi quid beatus Augustinus in epistola ad Hilarium scribens dicat; *Ego ipse* inquit, *qui haec scribo , perfectionem , de qua Dominus locus est, vehementer adamavi, cl non meis viribus, sed gratia ipsius adjuvante sic feci ; neque enim quod dives non fui ideo minus mihi imputabitur : nam neque ipsi apostoli, qui priores hoc fecerunt, divites fuerunt. Sed totum mundum dimittit, qui el illud quod habet , el quod optai habere , dimittit. El ad hoc propositum quantis possum viribus alios exhortor.* Audiant haec, qui a servitio Dei homines deterrent, *Quantis.* inquit . *possum viribus ad hoc propositum alios exhortor , el in nomine Domini habeo consortes, quibus hoc per meum ministerium persuasum est.* Et libro tertio conlr.ilileras Petiliani, *Perrexit,* inquit, *deinceps Pelilianus ore maledico in vituperationem monasteriorum el monachorum, arguens eliam me,quod hoc genus vitae a me fueril institutum.*

At inquis, si omnes religiosi liant, until lus peribit: quis enim genus humanum propagabit?Quis urbes el regna gubernabit ? Quis iudicia ct bdla administrabit ? Antiqua querimonia est, el ei saepius Chrysoslomus el alii Paires responderuni.Sed accipe breviter responsionem meam: eas lu el probatam ac sanctam religionem ingredi-re , ibiquit maneas, el poenitentiam agas.donec omnes homines monachi fiant, cl tum demum impendente periculo ne mundus pereat habeto licentiam egrediendi. Stultae cl pueriles sunt istac que: olae,neque libi aut mihi cura incumbit providendi, ne mundus pereat: neque periculum csl. Semper enim fuerunt. el erunt plores,qui viam latam quam qui angustam ingredientur.

Sed his omissis , quia non omnium csl religiosus fieri.sed eorum dumtaxat,quod Deos singulari beneficio ad obsequium suum vocat, cl quibus inspirai spiritum pcrfectionis . contemptum rorum praesentium , desiderium futurarum , (ncc enim homines sunt. qui ista tam alta el lain sublimia persuadent, sed Deus ipse csl) idcirco omnes exhortor. ul singuli in suo gradu el statu, quem elegerunt, obedtenliam el humilitatem discant,ul suis episcopis,suis pastoribus.suis praeceptoribus, suis palribus lamquatn tutoribus cl actoribus , ul vere parvulis cl haeredes regni coelestis , penitus obtemperent, cisque subiaccanl, ul tine rationclandem ad veram libertatem cl haeredilatem aliquando perveniant, quam nobis concédai, qui csl benedicius in saecula. Arnen.

CONCIO XIV

IN DIE EPIPHANIAE DOMINII

T 11 E M A

Surge, illuminare Jerusalem, quia venii lumen tuum,
cl gloria Domini super le orta est. /satae G0.

SYNOPSIS

facilius ab iis pauperes quam divites avelli quis non videt? Evangelii efficacia etiam reges convertere potuit. quod in hodiernis Magis apparet; ad quorum exemplum quisque conversionem suam instituere ad finem usque docetur.

Etsi triplici mysterio festum hoc celebre sil. de uno tamen solo hac concione agitur, de vocatione scilicet Gentium per tres magos inchoata. Per Jerusalem in prophetica hac lectione intelliguntur apostoli et fideles. qui intrepidi in tide permanserunt. ubi docemus constanter Ecclesiae adhaerere, etsi nulli ab ea desciscant. Prophetiae poetis Etnicis comparati. Sedere in loco sublimi vel humili, pro prosperitate, familiare. prophetis. Apostolos modis tribus surrexisse, et quomodo. Pauperum duo genera; et qua ratione vera gloria acquiratur per media debita. Quomodo Apostoli fuerint illuminati. per Christum scilicet, qui nullis lux esse declaratur. Summa gloria Dei Patris Filius Sapientissimus, et miracula etiam. quae per Apostolos homines paulo ante rudes sequenter fiebant. Judaeis obscuriores tenebras effudisse Deum quam gentibus demonstratur, quod in ridiculosis ineptiis suis Thalmud. et in reaedificatione templi tempore Bu/fini miraculose impedita luculenter apparet. Judaeos vinci caecitate a nostri temporis haereticis, hos vero a nonnullis Catholicis, qui vel Soli sibi exorto oculos claudunt. vel ducentem stellam aut differunt aut facile deserunt, ostenditur.

Pars posterior propositum prosequitur thema, cl in primis apostolos lumini periculose errantibus a longe apparenti comparat. Cur Deus Gentium vocationem ab humilibus et pauperibus sit auspicatus causae, I. til Gentium conversio soli omnipotentiae Dei, cl non regum industriae adscriberetur. 2. ul primitivae Ecclesiae fundamenta jacerentur firmiora. 3. ul minus invideremus divitibus opes et honores, cum per ea nihilo sini meliores. 5. Quia facilius ignem verbi Dei instar lignorum aridorum concipiunt humiles, secus autem divites. Denique cum finis erat Evangelii homines a terrenis rebus abstractos divinis adjungere,

Hodierna celebritas, Auditores optimi. nullis nominibus maxima cl laetissima, et nostra, boc esi gentium propria, singularem devotionem ac religionem a ixTbis omnibus prope suo jure postulare videtur, Agimus enim hodie Domini apparitionem. et cxullanlibus animis beatae spei initia celebramus, iribusque divinissimis, laetissimisque mysteriis ornatum, atque illustrem colimus diem. Hodie stella duce primitiae Gentium tribus muneribus auro, thure et inyrrba, Christum regem, Deum et Imminent agnoverunt. Hodie liberator generis humani proprio baptismo aquas omnes ad sordes peccatorum eluendas et homines regenerandos consecravit. Hodie primo, eoque jucundissimo prodigio idem Dominus aquas mutavit in vinum, et nos dulcedinis et suavitatis coelestis, quae aquas temporalium tribulationum post hanc vilain consequent, admonuit. Itaque cacleri festi dies, vel simplicem vel semiduplicem, (ul Ecclesiae verbis utamur) vel ad summum duplicem solemnitatem habent, sola celebritas hodierna merito, jureque optimo triplex nominari potest. Quia lamen mysterium primum maxime proprium esi hujus dici, et ab Ecclesia Catholica matre nostra, tum in lectione prophetica. tum in cvangelio nobis proponitur, nos quoque praetermissis caeleris solum propheticam lectionem, quae pulcherrima cl jucundissima csl Domino adjuvante explicare aggrediemur.

Initium igilur propheticae lectionis ejusmodi est: *Surge illuminare Jerusalem. quia venit lumen tuum, et gloria Domini super te orta est: quia ecce tenebrae operient terram, et caligo populos: super te autem orietur Dominus, cl gloria ejus in te videbitur, et ambulabunt Gentes in lu*

mine tuo el regts in splendore ortus lui. Propositum Spiritus sancti in his paucis verbis non aliud mihi fuisse videtur, quam modum, et ordinem hreviter explicare, quo Genes loco orbe diffusae, ab impio cultu daemonum, ad verum Deum convertendae erant. Et quidem scripturae divinae ac Iherosolymiticae prophetarum saepe repelebant Gentes aliquando convertendas atque ad agnitionem veri Dei adducendas fuisse. Sed mirum est, quam id parum intellectum fuerit antequam foret: Nam ut in Actibus Apostolicis b. Lucas refert, cum Apostolus Petrus Cornelium et alios nonnullos ex Gentibus baptizari iussisset, et Spiritus sanctus super eos sicut olim super Apostolos descendisset, omnes obstupuerunt. et ipsi quoque Apostoli mirabantur. Existimabant Hebraei non gerere Deum curam aliquam Gentium, sed eas penitus deservisse. Verum aliud cogitabat Deus, id quod probe intelligens Apostolus Paulus, Judaeis dicebat: An *Judaeorum Deus tantum? nonne etiam Gentium?* ac modos quidem. et ordo vocationis Gentium talis fuit: Primum misit Deus in mundum Iesum suum humana carne vestitum: Deinde per eum paucos, videlicet Apostolos, verae fidei lumine illustravit: Postremo per Apostolos ad Ecclesiam suam Genes adduxit, atque hoc est, quod paucis verbis Isaias docet, cum ait: *Surge illumine Iherusalem, quia venit lumen in eam*, et quae sequuntur, singula verba perpendamus.

Surge illumine Iherusalem. Iherusalem dicuntur pauci illi Judaei, qui Christum receperunt. atque imprimis Apostoli. Antea quidem, quam Christus veniret in terras, omnes Judaei Iherusalem dicebantur. et ad populum Dei electum perlinebant; sed posteaquam Christum coram Pilato negaverunt et aperte malle se Caesarem, quam Christum professi sunt, etiam Deus negavit ac deservit eos, ut vaticinium Danielis impleretur: *non erit ejus populus, qui eum negaturus est.* Itaque soli illi, qui permanserunt in fide patriarcharum et prophetarum, et Cbrisio, quem illi venturum praedixerunt, adhaeserunt, deinceps nomine sanctae et electae urbis Iherusalem censebantur. Ex quo nos etiam admonemus, ut cum videmus multos deserre locum, et discedere ab Ecclesia, non perturbemur: siquidem Iherusalem semper est Iherusalem; Ecclesia semper est Ecclesia. Et sicut lunc scribis et Phariseis, et legis doctores et sacerdotibus et multis de plebe cadentibus. Iherusalem lamen non cecidit, sed mansit in paucis illis, qui Christo adhaeserunt: illa nunc licet homines multi, vel potius provinciae multae deserant ecclesiam; ecclesia lamen non cadit. Haec ex eis quicumque velit, ex eis scribae, ex eis pharisei, ex eis sacerdotes, ex eis reges, ex eis episcopi, ex eis monachi, ex eis legis doctores; numquam lamen Ecclesiam, numquam Iherusalem convellent, sed scipsos lantum perdent. Nam Ecclesia super firmam petram aedificata, et Iherusalem, cujus fundamenta sunt in montibus sanctis, ruere nunquam potest. et si pauci. sive multi, illi Iherusalem faciunt, qui adhaerent petrae et fundamento, cui Dominus ait, tu es Petrus. et super hanc petram aedificabo ecclesiam meam. Temporibus beati Hieronymi

lania confusio haeresum et sectarum inter Christianos erat, mundus lotus nihil aliud, quam ingens quaedam Babylonia videbatur; unus irascebatur ad hanc parietem, alius ad illam. Et quia lunc haereticos non illa perspicuae et faciles et carnales erant, sicut modo sunt: sed graves et subtiles haeretici solum amore veritatis moveri videbantur, atque idcirco omnes linebantur isti parti vel illi adhaerere; quid lunc sancti et sapientes homines faciebant? Confugiebant in Iherusalem, hoc est, Apostolicae sedi, sive cum paucis sive cum multis se adjugebant. *Hinc praesidiis*, inquit ad Damasum d. Hieronymus, *fulta mundi. Arriana rabies finit: hinc in tres partes scissa Ecclesia ad se rapere festinat*, ego inierim clamito, si quis cathedrae Petri jungitur, meus est; et in epistola superiori, *Ego nullum praevium*, nisi Christum sequens. *beati Iuliani laqueum*, hoc est, *cathedra Petri communione consocior*, super illam petram aedificatam ecclesiam scio: quicumque eam hanc domum agnum comederit. *prophanus est. Si quis in arca Noe fuerit, peribit, regnante diluvio.* Iesum igitur virum sanctum et sapientem his nostris perturbatissimis temporibus imitari debet, quicumque salutis suae vere consultum cupit.

Audiamus nunc quid ad Iherusalem, hoc est, ad coelum et societatem apostolorum dicat Propheta: *Surge*, inquit, *illumine Iherusalem.* Tales mihi omnino videntur in Ecclesia Dei fuisse prophetae, quales olim apud Ethnicos fuerunt poetae mendacis lamen et lascivis narrationibus semper exceptis quemadmodum enim populi propositum erat non rem gestam simpliciter narrare; sed pulchro quodam modo et artificiosis et venustis in volucris illa dicere, ut admirationem et delectationem simul in animis audientium excitarent: volebat alicubi Virgilius docere, quo tempore ferendae essent tabulae audi quomodo loquatur.

Candidus, inquit, *auralis aperit cum cornibus arietem*
Taurus, et *adverso cedens canis occidit astro*:

Rem eandem aliquis alius simpliciter illa dixisset: ad medium mensis Aprilis fabae seminari debent: illa quoque prophetae faciunt. Poterat enim Isaias simpliciter dicere, Veniet tempus, cum pauperes quidam et obscuri, ac rudes piscatores, doctores omnium gentium carissimi et illustrissimi fierent. Maluit vero more caelerorum prophetarum obscurius et venustius dicere, *Surge illumine Iherusalem.* Existit enim in his verbis pulcherrima et elegantissime quaedam translatio. Illa enim propheta coelum illum exiguum et abjectum apostolorum alloquitur, quasi virginem aliquam captivam, et in pulverem sequentem alloqueretur. eique nuncium laetissimum liberationis et exaltationis adferret, *Surge*, inquit, *Iherusalem.* O pauperes piscatores, scitis nunc in pulvere, surgite, sedebitis in thronis; estis humiles, eritis clari: estis peccatores, eritis sancti: estis piscatores, eritis imperatores. Familiare est sanctis scriptoribus, atque imprimis prophetis per sessionem in loco sublimi et

illustri describere felicitatem et prosperitatem: et contra per sessionem in loco humili, in sordibus et pulvere, describere calamitatem et desolationem verbi gratia Isaias cap. 47. *Descende, sede in pulvere. virgo filia Babylon: sede in lerra, non esi solium filiae Caldaeorum: quia ultra non vocaberis mollis et tenera*, quasi dicat, O tu rex Babyloniae, sedes nunc sublimis in seditio dominaris gentibus et populis nullis, veniet Persae et Medi, et in pulvere sedere te facient: Et rursum cap. 52. *Excute de pulvere, consurge, sede Jerusalem, solve vincula colli tui captiva filia Sion*. Illa igitur et nunc loquitur, *Surge Jerusalem*, O coelus Apostolicus, evangelizo vobis gaudium magnum; Surgitis vos aliquando de pulvere peccati ad sedem excellentissimae sanctitatis. Surgitis de seditio humili et obscuro ad honorem et culmen apostolicum. Surgitis de Judaica servitute. et abiectione isla spe promissionum Ierrenarum. ad Christianam et evangelicam libertatem. alique ad spem et expeditionem bonorum maximorum et sempiternorum. Tribus enim istis modis apostoli surrexerunt et ascenderunt. Cogita beatus Petrus: erat olim homo per calorem saeculi caecus, erigit illum Deus ad fastigium tantum et iam excellentis sanctitatis, ut esse possit doctor et magister pietatis omnibus, sicut etiam fuit. Erat olim unus quidam de piscatoribus Galilean, capiebat et vendebat pisces, ea ratione etiam se et uxorem, et caeteram familiam sustentabat: erigit illum Deus ad apostolatum, et omnes regiones et provincias orbis terrae ejus curae et sollicitudini committit. Erat olim unus de caeteris Judaeis, nihil sublime, aut alium cogitabat, aut sperabat, contentus erat illa promissione Domini, *si audieritis me, bona terrae comedetis*: erigit postea illum Deus ad spem regni coelestis beatitudinis et gloriae sempiternae, ille est igitur, *surge Jerusalem*.

Sed ad quem modum Apostoli surrexerunt? Deum illis fortasse Deus nullas civitates, aut multa beneficia, aut saltem magnam vim pecuniarum? Nihil horum dedit. Neque enim temporales divitiae requiruntur, vel aliquis clarus et illustris evadat: non requiritur, vel homo non sit pauper; sed hoc requiritur, vel non vincatur et superetur a paupertate. Quidam pauperes inveniuntur, qui semper conqueruntur de divitibus, semper murmurant, semper blasphemant, semper quaerunt sive per fas sive per nefas aliquid acquirere: Isti vere pauperes, jacent sub inopia, et sunt miseres omnes hominibus; Ferunt enim crucem, sed mali latrones, pauperes corpore, pauperiores animo, et in hoc sacculo et in futuro cruciantur. Alii sunt, qui licet nihil habeant, tamen nihil cupiunt, et scientes se patrem ditissimum habere, et conservari sibi haereditatem amplissimam in coelis, non magni faciunt inopiam istam. quae ad quinque dies durat. Istis inopia non dominatur, sed ipsi potius dominantur inopiae et ea bene utuntur ad aeternas divitias consequendas. Sane graviter nulli decipiuntur, omnes enim naturaliter desideramus ascendere, omnes cupimus nomen, famam, et gloriam: locus animorum nostrorum, quasi elementum nostrum sursum est: ideo si in ignis semper

conatur ascendere, quia sursum est locus ejus: sit etiam nos omnes semper ad loca sublimia suspiramus, Sed error plurimorum in eo versatur, quod honorem et gloriam quaerunt quibusdam rationibus et modis, quae ignominiam potius, quam gloriam merentur. Ascendere volenti per viam divitiarum. ad divitias vero per fraudes et usuras, et quid mirum si et in hoc saeculo et in futuro perpetuam confusionem et infamiam acquirant? Virtus honorem parit, non pecunia. Ac virtus praesertim humilitatis. An non veritas ait; *Qui se humiliat exaltabitur*? An non videmus aquas Iordanis ascendere quantum descenderunt? Haec quoque nos Iordanis omnino ascendemus in coelo, quantum hic in Ierusalem descendimus. Libera praeterea et spontanea Christi confessio illa est, quae honorem et gloriam incredibilem nobis acquirit. Qui me *confessus fuerit coram hominibus, confitebor et ego eum coram Patre meo*. Quanta erit illa gloria, cum Deus ipse coram Angelis et beatis hominibus omnibus patriarchis, prophetis, apostolis, martyribus. doctoribus confessoribus virginibus non in loco edito et conspicuo collocatos omnibus audientibus et videntibus laudabit? Illa erit laus plena honoribus et veritatis: *Non enim qui semetipsum commendat ille probatus est. sed quem Deus commendat*. Tunc vere plus honoribus et gloriae recipiemus, quam unquam sperare aut optare potuimus. Illa gloria erit eorum, qui Christum libere confitentur, quos non pudet, sicut multos alios, esse pauperes propter Christum, injurias ferre, et contumelias propter Christum, caste, et sobrie vivere propter Christum: qui non erubescunt recusare computationes. non irasci ad choreas et saltationes cum invitantur. non audire detractiones, eos qui male agunt fraterna charitate corripere. Denique qui timorem hominum timori divino postponunt. nec erubescunt bene agere, quod Christo placere noverunt. Quicquid dicant, vel cogitent homines, isti Christum confitentur in terris, et eos cum incredibile honore et gloria confitebitur Christus in coelis. Ad hunc igitur modum apostoli surrexerunt: non habuerunt magnas divitias, sed magnam charitatem: non dedit illis Deus, vel non perirentur; sed vel cum gaudio et exultatione perirent: dedit magnum animum et copiosam gratiam, qua mundum et carnem et diabolus vincere possent, erant piscatores, et acceperunt cor et animum dignum imperatore.

Surge illuminare Jerusalem. Quid est illuminare? Nihil aliud, quam illuminaberis. Sicut enim apostoli surrecluri erant de statu humili ad statum sublimem; illa quoque transituri erant de tenebris ignorantiae ad lumen sapientiae: et sicut de piscatoribus apostoli. illa de rudibus et imperitis summi et sapientissimi theologi futuri erant. Quid aliud aliquid significat illuminare? Quid? Gaude lactare. exulta, serena frontem tuam Jerusalem. Tristitia quidem et moeror vultum quodammodo obscurant: laetitia illustrat et serenat: *Dominus*, inquit propheta, *illuminatio mea, et salus mea, quem timebo*? Et rursum, *Deus misereatur nostri et benedicat nobis illuminet vultum suum super nos, et misereatur nostri. Illuminet vultum suum*

>upcr nos, hoc csl. lactam el serenam faciem nobis ostendat, non Irislcm, non iratam, non lurbniam, non obscuram. Videmus homines tristes, tetricos, melancholicos gerere frontem contractam, obscuram, cl quasi nubibus quibusdam cl caligine obduciani. El contra videmus cos, qui laetantur el gaudent, habere frontem explicatam, apertam, serenam, et quodammodo splendere ac nitere vultus eorum. Surge ergo et illuminare, gaude et laetare Jerusalem. Qnamobrem? *Quin venii lumen tuum, cl gloria Domini super te oria* cst. Magna profecto ratio gaudendi quia venit lumen tuum. Sed cur tempus praeteritum usurpat, cum de re futura loquatur? Nimirum, ul inlclligamus tam esse certum, quod praedicat futurum, quam csl cerium fuisse, quod jam praeteriit. Deo siquidem. qui per prophetas suos futura praedicat, nihil csl praetentum, aut futurum, -sed omnia praesentia. Lumen vero de nuo loquitur, cum ait, *quia venii lumen luum*. Christum est. Idem csl enim quod hic ait. *Venii lumen tuum*, (I quod paulo post apertius dicet, *super le autem orietur Dominus*. Nec immerito Dominus lumen appellatur: Nam *Deus lux est, et in eo tenebrae non sunl ullae*. Et de Christo d. Joannes. *Erat, inquit, lux vera. quae illuminai omnem hominem venientem in hunc mundum*. Et Ecclesia in symbolo, *lumen de lumine. Deum verum de Deo tero*. Et Apostolus ad IL brneos, *qui cum sil splendor gloriae el figura substantiae ejus*. El ipse de se, *ego sum lux mundi*. Itaque *lumen tuum* dicitur Dominus, *lumen* ratione divinitatis, *luum* ratione humanitatis. Nec enim lumen nostrum dici poterat Deus, antequam naturam humanam assumeret, quo pacto enim lumen nostrum diceretur, quod a nobis videri non poterat, et quod aciem nostram, sensusque vincebat? Sed postquam clarissimum illud lumen humana carne quasi nube lectum est, et nimium illum fulgorem temperavit, lunc lumen Angelorum factum est lumen hominum cl splendor gl< nae. fons sapientiae, verbum Dei in excelsis fai tus csl nobis Dei sapientia, lunc vidit omnis *caro salutare Dei*. Tunc etiam ille sanctus senex, cujos oculi fortasse caligare incipiebant dicere potuit, *Viderunt oculi mei stilulure luum, quod parasti ante faciem omnium populorum*.

Venit igitur *lumen tuum, el gloria Domini super le oria* csl: fortasse idem alus verius diciknam *gloria paris* csl *filius* sapiens. Neque fuit unquam iilnis sapienlior Filio Dei. in quo sunt omnes thesori s ipienliac et scientiae. Magna est gloria Dei Patris, quod mundum istum, tam pulchrum, tam omnibus numeris absolutum condiderit: quod Sol. m **it** Lunam cl stellas. quod tantam animantium plantarum, lapidum cl metallorum varietatem. quod homines, quod angelos ex nihilo creaverit. Sed n ubo sim: ulla comparatione major plot ia est quod lil m. infinitae sapientiae el bonitatis genuerit. Nam q u lus lotus vix umbra quaedam divinae bonitatis. t perfectionis dici potcsl: Qlius autem non tint. l' i qtiacd ni sed ipse candor est lucis noter nae, **II** ' / tendor *gloriae cl figura substantiae ejus*. li >qne nihil majus, mhil excellentius, nihil glori- ius de Deo praedicare possumus, quam quod

filium infinitae potentiae, sapientiae cl bonitatis genuerit. el vere gloria Dei Patris est Filius ille sapiens, quem ab aeternitate generavit. Portasse eliam gloria Domini, clarissima et illustrissima illa signa cl prodigia significal. quac per Apostolos fiebant. Nam cum illi. qui paulo ante homines obscurissimi et nbiectissimi fuerant, omnium genlium linguis loquebantur, signa el prodigia maxima faciebant, solo verbo aegros curabant, mortuos ad vitam revocabant. daemones pellebant, rhetores et philosophos confundebant, simplicibus verbis allissima dogmata persuadebant, corda peccatorum quantumvis dura mollebant; omnes homines admirabantur el Deum glorificabant. Dicebant enim *Digitus Dei csl hic* non sunt ista opera hominum. Deus est qui loquitur, Deus qui operatur: hoc pacto majestatem el gloriam Domini in Apostolis o- nines videbant, et quod nunc in Isaia legimus implebatur, *et gloria ejus in te videbitur*.

Sequitur, *Quia ecce tenebrae operient terram cl caligo populos*. Pergit explicare magnitudinem beneficii divini, quod Jerusalem, hoc est, apostolicus chorus accepturus erat. Ecce, inquit, rem admirabilem et stupore plenam dicturus sum: tot sapientes erant inter homines, tot philosophi, tot rhetores, lot nobiles, loi divites, el illis omnibus omissis humiles piscatores Deus elegit, quos illustraret. quibus primitias Sprilus daret, quos principes Ecclesiae constitueret: *Ecce, inquit, tenebrae operient terram, el caligo populos, super te autem orietur Dominus, et gloria ejus in li videbitur*. An non esset eximium el singulare privilegium hujus oppidi, in quo sumus, si Belgium lotum in tenebris esset, cl obscurissimam nodem pateretur, super Lovanium autem splenderet Sol, et nos soli coelum serenum, cl aerem purum atque apertum videremus? Tale fuit privilegium apostolorum, quando mundus totus, lerra el populi, hoc csl. Judaei el Gentiles in tenebris errorum versabantur: ipsi vero soli Deum verum agnoscentes in lumine degebant.

Sed cur quaeso major obscuritas Judaeis attribuitur quam Gentibus? Cur terram operient tenebrae, hoc est, Judaeos: terrenos videlicet homines quibus nihil obscurius fingi polesl; populos autem hoc esi. Gentes. Paganos. Ethnicos sola caligo? Sic enim habent septuaginta. *Et caligo super Gentes*. Quo i hic mysterium latet? Num Judaei magis caeci futuri erant, quam essent Gentes? Omnino, Auditores. Nam ii, quos Deus illustravit, si lumini sint ingrati, magis exaeantur. quam ii. qui lumen numquam receperunt. Tales Judaei fuerunt: habuerunt patriarchas, habuerunt legem cl scripturas sanctas, habuerunt miracula divina, habuerunt angelos, cl Deum ipsum maxime familiares: ad ultimum ingrati fuerunt, el veniente vera luce oculos suos clausurunt, el Deus, ul merebantur, deseruit eos, et permisit tenebris majoribus et densioribus involvi, quam unquam fuerint tenebrae Ethnorum. Da modo videmus: convertuntur Gentes. veniunt idololatrae, publicani cl meretrices: ad fidem: et Judaei obstinatissimi in sua infideli tale perseverant. Ecce quam crassae el palpabilia tenebrae oculos Judaeorum teneant, vident omnis

vaticinia in Christo esse compléta: vident miracula a Christo et apostolis cl sanctis caeleris facta esse sine ullo numero: vident mundum lotum iuxta vaticinia prophetarum relicto cultu idolorum ad Christum esse conversum: vident se nec templum, nec regnum, nec sacerdotium, nec altare, nec sacrificium habcre:vidcnl se loto orbe dispersos omnium genlium pedibus subjectos esse atque hanc miseriam el calamitatem non annos decem, aut viginli aut triginta sicut olim, sed mille el quingentos annos pertulisse; cl lamcn salis intelligunl sc posl reversionem de captivitate Babylo-niae numquam idola coluisse,el tamen ndlnc non vident cur tam severe puniatur a Deo. *Quia ecce tenebrae operient terram.*

Libro decimo historiarum Ecclesiasticarum prope finem Rufiinus Aquileiensis refert.temporibus apostatae Juliani voluisse Judaeos iterum templum in urbe Hierosolyma aedificare: sed cum de omnibus locis et provinciis convenissent, el ab imperatore facultatem el sumptus accepissent, el jam calcem el reliquam materiam praeparassent,nocte quae illum diem praecedebat, quo erani opus inchoaturi, vebcmcnlissimum lcrraemolum obortum fuisse,coque non solum fundamentorum saxa longo latcque jactata, sed eliam porticus publicas, in quibus Judaei morabantur, funditus eversas,cl Judaeos oppressos ac necatos: deinde prima luce reliquam Judaeorum multitudinem ad locum ruinae ad mortuos requirendos concurrisset;sed stalim ex domo quadam subterranea, ubi ferramenta el alia ad opus necessaria servabantur. globum igneum prodnssc, qui per plateam discurrens exustis ac necatis Judaeis qui aderant nilro citroque ferebatur: alque hoc iterum cl saepius. imo frequentissime tota illa die repetens.pertinacis populi tome-, vitalem flammis ultricibus coercebat:el ne ista casu fieri viderentur,sequente nocte in vestibus singulorum signum crucis, ita evidens apparuisse. ul nulla arte elui, vel aboleri posset. Haec Iluflinus suis temporibus accidisse, iclslaliir, quae commemorare volui.ul omnes inlelligunl quantae sint tenebrae Judaeorum, cl quam vere praedixerit l-spjas, *quia ecce tenebrae operient terram.*

Neque udum eo caecitatem suam Judaei produnt, quod Solem justitiae Christum jam in summo coelo constitutum,el orbem totum illustrantem non videnksed eliam quod in sno Thalmud absurdiores fabulas de Deo finxerunt.quam unquam finxerint pagani: dicunt Deum quotidie semel irasci, cl duas lachrimas effundere: praeterea orare, cl poenitentiam agere. Item cum mundum crearet in parte Septentrionis magnum foramen in coelo reliquisse, ul si quando exurgeret aliquis, qui diceret, se coelum condidisse,tunc ei Deus responderet, Si lu coelum fecisti, perfice opus, claude foramen illud.

Ista sunt judicia Dei, Auditores. ista est plaga caecitatis super omnes plagas maxime, formidanda qua juslo Dei judicio puniuntur ii, qui divino lumini resistunt: ista plaga puniti sunl Judaei,el hoc tempore gravissime, el vere in judicio, el in furore puniri haereticos videmus. Quis crederet cos. qui olim eliam doclorcs Theologi fuerunt, ita ve-

hementer cxaecari, ul dicant ca, quae nec Judaei nec Tureae,nec pagani unquam fuissent ausi pronunciare? Deum velle cl constituere, ul peccata fiant; cum, qui conalur bene agere, peccare mortaliter: Deum opera bona non requirere, sed potius rejicere: Deum debere obedire, diabolo: naturam divinam passam el mortuam esse. Quis unquam Judaeorum, Turearum, Ethnicorum vel joco l.dia dixisscl?Illaque Judaei densiores tenebras patiuntur, quam Ethnici. Sed haeretici adlnc densiores, quam Judaei: sicut eliam majus lumen a Deo haeretici, quam Judaei receperant.

Neque dcesl similis quaedam plaga plurimis catholicorum. Quidam enim reponuntur, quos Deus vocat interna admonitione ad vitam meliorem.sentiunt interdum se moveri et trahi ad bonum,vident oculis mentis lucem quamdam spiritalem similem stellae, quae hodie magos duxit ad praesepe; s< d vel contemnunt, vel negligunl divinam inspirationem; vel eliam metuentes ne fiant nimis boni, de industria oculos claudunt: el Deus, qui non vult contemni, aut negligi munera sua, justo judicio cos relinquit, cl cxaecari, ct in sordibus peccatorum volutari permittit: et qui magni cl sancti servi Dei fuissent, si vocantem cl inspirantem Deum secuti essent, fiunt postea homines perversissimi, el tandem male pereunt.

Al inquirunt. D us est bonus, el non semel sed saepius vocat: cl si non sequar hoc anno, sequar anno sequenti. Verum est. Deus csl bonus. sed numquid tu ideo eris malus, quia Deus csl bonus? Nescis Deum simul esse justum, cl judicia Dei abyssum inultam? Quid vero magis contigisset, si visa stella dixissent, expcclemus adhuc modicum, apparebit fortasse et anno sequenti: omnino male cis successisset. Deus enim magnus Dominus csl, et non vult contemni, aul negligi munera sua. Habet duo brachia Deus longissima cl robustissima: unum est misericordia, alterum justitia. Extendit primum brachium misericordiae, ul te complectatur: inspirai bona desideria: si tu resistis, cl fugis, incidis in brachium justitiae, illo te apprehendit, cl ad terrain allidit ct confringit.

Alii sont qui sequuntur vocantem Deum el stellam praeceuntem ad aliquod tempus,incipiunt in opera bona incumbere, abstinere a flugilds, frequentare sacramenta confessionis et communionis: sed cum maxime videntur fervere cl currere levi Lenlalionc exoriente, cl aliquando nulla de causa ad unum verbum amici alicujus resiliunl:isli quoque fugiunt brachium misericordiae, cl iqci-dont in brachium judicii. Nam qui tales sunl, facillime obdurantur, el multo peiores fiunt, quam antea unquam fuissent. Sicut piscatores dicunt aquam calidam facilius congelari, quam frigidam. El sicut experientia didicimus cos qui de aegritudine convalescunt, si antequam perfecte curentur recidant in morbum mullo gravius laborare, quam antequam convalescere inciperent. Quis non videt eum periculosius cadere, qui altius ascendit?Quis non legit, quod ait b. Peirus; *Melius erat viam veritatis non (ignovisse, quam post agnitam retroccdercl*IVA quod ait Domini)s:A'emo *mittens manum in aratrum, el respiciens retro. aptus est*

regno *Dei*. El. *Ecce sanus factus es, iam noli am-
j. (tus peccare, ne tibi deterius contingat; liaque*
auditores optimi, si Deum limemus, cl admirabi-
lia iudicia ejus, perseverantia nobis necessaria esi
non possumus sine incredibili discrimino stare cl
retrocedere. Navigamus adverso flumine, el nisi
perpetuo, sine intermissione laboremus in remi-
gando, ei quae rclro sunl obliti ad anteriora ct ol-
lora nos extendamus, magno impetu rclro feremur
ei ad saxa cl scopulos allidemur. Haec de tenebris
cl caligine dicla sint.

PARS ALTERA.

*El ambulabunt gentes in lumine luo el reges
iu splendore ortus tui.* Explicatur his verbis pri-
vi egium singulare apostolorum. Ipsi enim a Deo
e.ecu fuerunt, ut pro sc, cl prae aliis lumen el gra-
tiam reciperent, cl non solum sibi, sed cliam aliis
lucerent, el sicut vitrum cl crystallum, non solum
ipsum intime cl profunde illustratur a Solctsed el-
bam Soli simillimum cRlcilur, cl res caelcras illu-
strat: ila quoque apostoli non solum ipsi lumen re-
ceperunt, sed cliam lumen aliis fuerunt: ila ul ali-
quando Dominus cos lucem mundi appellare non
dubii iveril, Jbs estis, inquit, *lux mundi*. El Isaias,
Ambulabuntl, inquit, gentes in lumine luo.

Sed quomodo ambulabunt? Quo ibunt? Ad ipsum
lumen, quod videbunt. Veniant vobis in mentem
n, qui noclu per ignotas cl desertas regiones iter
faciunt, vel per magnum marc navigantes oborta
tempestate in medium Oceanum abducuntur, cl
media nocte coelo nubibus obducto, navigant in
incertum, nec ullo modo conjectare licet, in qua
parte mundi consistent. Si ejusmodi homines jam
salute prope desperata post mullos el diuturnos
errores videant tandem alicubi procul aliquod lu-
men, an non stalim in illud oculos conicienl, cl
arbitrali ibi esse domum vel portum aliquem, sine
mora co dirigent cursum suum? Pari ratione sub
tempus illud, quo Chrislus venit in terras, omnes
grilles in densissimis errorum tenebris per ma-
gnum mare mundi hujus in incertum navigabant,
tam lelra caligo super omnes populos el provin-
cias ac regiones incubabat, ul cliam fornicationes
el adulteria cl scelus Sodomae cl Gomorrhae non
viderentur pcccala-.el Deos ligneos el lapideos ho-
mines mullo meliores el nobiliores adorarem, el
os res suas cl scipsos slulli commendarent, qui
ure audiebant ncc videbant, cl qui polius homi-
num custodia indicebant.

Quid lum fecit Deus? Excitavit repente in edito
qui "tam monte pulcherrimam civitatem, ista csl
J» ru-alem, ista esi Ecclesia, quae in apostolis coe-
pit, ct in ca maximum cl clarissimum lumen sa-
p cnliae, sanctitatis cl signorum ac prodigiorum
accendit: stalim vero atque illud lumen splendere
< l prient fulgorem ct radios suos diffundere coe-
pit. omnium Gentium oculos. qui variis in locis
crrabaul, in sc unum convertit. El cccc cx omni
parte mundi ex Asia, Africa, Europa lunnalim gen-
tes ad illud lumen confluebant, diccbalque alter
id alterum: Venite nscendamns *ad montem Do-*
tint <t *ad Domum Dei Jacob*; relinquamus erro-

res, renunciemus Diis ligneis cl lapideis, conver-
tamur ad verum el vivum Deum, sequamur lucem,
curramus ad lucem quam videmus. Hoc igitur Isa-
ias spiritu prophetico cernens Ecclesiae gratula-
bundus dicebat. *El ambulabunt gentes in lumine
tuo el reges iu splendore ortus lui. Leva in cir-
cuitu oculos tuos. el vide. Ecce omnes isti con-
gregati sunl, venerunt libi.*

Sed cur addit 1'rophela. *el reges in splendore
ortus lui?* Numqtrd etiam reges in gentibus non
numerantur? Curseparalim ponuntur? Voluit san-
ctus propheta divinae sapientiae, providentiaeque
ordinem exponere. Nam, ul Dionysius Areopagita
docuit, summo ordine providentia Dei per supe-
riores causas gubernat ac regii inferiorcsjper sum-
mos Angelos illustrat medios; per medios illustrat
infinos; per infimos illustrat homines, cl inicipsos
homines prius Judaeos quam Gentes, cl inter Gen-
tes prius pauperes, quam divites, prius obscuros,
quam nobiles, prius privatos, quam reges illustrari
voluit. Ambulabuntl, inquit, primum Gentes in lu-
mine luo: deinde cliam reges in splendore ortus
tui. Ilia legimus in Actis Aposlulicis cl in Ecclesia-
sticis historiis initio evenisse. Pnmi qui ad fidem
veniebant erant sutores, piscatores, Simon coria-
rius, Lydia purpuraria ct similes homines. Reges
obstinati manebant, imo polius usque ad tempora
Conslanlmi non solum reges non convertebantur;
sed cliam persequabantur, el necabant cos, qui
converti volebant. Hinc b. Jacobus, *Audite, inquit,
fratres mei dilectissimi. Nonne Deus elegii pau-
peres in hoc mundo, divites in fide el haeredes
regni. quod repromisit Deus diligentibus se? M)n-
ne divites per potentiam opprimunt vos, el ipsi
Irahunt vos ad iudicia? Nonne ipsi blasphemant
bonum nomen, quod invocatum est super vos?*
Hinc cliam Apostolus Paulus. *Videle, inquit, vo-
cationem vestram, fratres, quia non nulli sa-
pientes. secundum carnem, non nulli potentes,
non nulli nobiles: sed quae stulta sunl mundi
elegii Deus, ul confundat sapientes: et infirma
mundi elegii Deus, ul confundat fortia.* 11 nc et-
iam Dominus se pauperibus missum profitetur,
Spiritus Domini super me: El rursum, *caeci vi-
dent, surdi audiunt, claudi ambulant, leprosi
mundantur, mortui resurgunt, pauperes evan-
gelizantur.*

Est vero multiplex ratio cur Deus a pauperibus
ct privatis inceperit. Primum enim hoc Deus fecit,
ul mundi conversionem suae omnipotentiae, non
principum industriae homines adseriberent, si o-
mnium primi imperatores ct reges conversi fuis-
sent, stalim edictis publicis jussissentl ubique con-
fringi statuas, demoliri simulachra, cessare sacri-
ficia, everti vel claudi tempta idolorum; fortasse
etiam populos suos ad fidem recipiendam compu-
lissent. liaque dixissent omnes, Non Deus csl, qui
homines convertit, sed regum ac principem edi-
cta. Qunmobrem ut omnes intelligercnt, fidem es-
se donum Dei, el non humana virtute, sed divina
potestate everti regnum diaboli, maluit Deus per
pauperes regnum suum mundi Principibus non so-
lum non juvantibus, sed cliam resistentibus au-
spicari, Non *quaesivit, inquit Augustinus, Domi-*

tins *per oratorem piscatorem, sed de piscatore lucratus esi imperatorem. Magnus Cyprianus orator, sed prius Petrus piscator, per quem postea crederet non solum orator, sed etiam imperator. Nullus nobilis primo electus est, nullus doctus, quia infirma mundi degit Deus, ul confundat fortia.* Deinde primi Christiani optimi et probatissimi esse debebant. Quippe qui tamquam lapides majores et solidiores in fundamento Ecclesiae ponebantur, quod si stalem ab exordio praedicationis Evangelii principes mundi conversi fuissent, debilia fundamenta laquei aedificii jacta fuissent. Primi siquidem Christiani a regibus coacti ad fidem venissent. vel si sponte, certo persecutoribus carmssent. Nunc vero quoniam initio propter crebras persecutiones Christianum fieri res erat plena periculi et ignominiae, illi, qui lum convertebantur, optimi et constanterissimi et ferventissimi, et vitam ac sanguinem millies fundere paratissimi erant. Illaque hoc modo Deus bonum ac firmum fundamentum jecit. Praeterea voluit Deus nobis hoc exemplo demonstrare, quod non debeamus opes et honores divitibus invidere: hoc ipso enim quod ad fidem et evangelium prius viros et piscatores, quam reges et imperatores vocavit, satis ostendit, non omnes, qui sunt primi in terrenis bonis, esse etiam primos in coelestibus; sed contra saepe primos apud homines, esse novissimos apud Deum. Neque esse terrenas divitias magnificandas, quas videmus amicis Dei saepe non dari; sicut non magnificamus glandes et siliquas, quae suis post paululum interficiendis in magna copia tribuuntur. Rursum ab humilibus et pauperibus Deus incepit, quod ipsi magis parati atque apti sint ad semen Evangelii utiliter recipiendum. Cor divitis simile est agro spinis et tribulis repleto. Neque vero divites mihi succenseant. ille Dominus, cum de semine loqueretur. parabolam suam exposuit. Nam cum dixisset, *Aliud cecidit inter spinas, et exortae spinae suffocaverunt illud*, explicando subjecti; *Qui autem seminatus est in spinis, hic est. qui verbum audit, et sollicitudo saeculi istius et fallacia divitiarum suffocat verbum, et sine fructu efficitur.* Cor pauperis laeta est bona. et spinas et tribulos non habet. Est etiam dives similis ligno virenti; pauper vero ligno arido: gratia Dei et Evangelii praedictio similis igni: *Ignem veni mittere in terram, et quid volo nisi ut accendatur.* Jam vero quis nescit multo celerius et facilius ligna arida, quam virentia ignem concipere? Immo vero, quod omnium pessimum est, ligna virentia omnino invita exsiccari videntur: stalem enim atque ad ignem admoventur strident, fumant, gemunt: ille divites faciunt, ferre non possunt ignem tribulationis, quo exsiccari debent, vel in eis flamma divini amoris accendatur. Si flecti debent ad orationem, oportet eos habere pulvinar, ne frangantur genua. Si jejunandum est semel, sumunt in prandio duplo amplius, quam solerent, ne detur vacuum et stomachus conqueratur. Si eundem est ad conationem vel in sacrum, et est aura frigidior. ipsi domi pellibus involuti apud ignem sedere debent. Itaque non mirum si pauperes prius, quam divites Damnam Evangelii conceperunt: sunt enim pau-

peres ligna sicca, divites ligna virentia. Praeterea fluis Evangelii non alius est, quam affectum clannimum hominis a rebus terrenis abstrahere, et Deo ac rebus divinis adjungere, certum est autem homines divites et nobiles magis rebus terrenis inhaerere, ac proinde difficilius ab eis avelli posse, quam pauperes. Quid enim facilius deponere pallium, an deponere pellem? Cum deponis pallium, dolorem non sentis. Quare? Quia pallium nullo glutino carni luto adhaeret. At pellem sine incredibili dolore exuere non potes, quod pellis arctissime carni conjuncta, et copulata sit. Postremo sicut aves, si alas habeant luto aut visco implicatas, per terram repere possunt, in sublime terrae et volare non possunt: ita quoque homines divites quia cordis alas mentem et voluntatem luto et visco rerum terrenarum plenas habent, frustra quotidie audiunt, *Sursum corda*: confitentur, communicant, orant; sed tamen fere sine affectu sine spiritu: non gustant, quae sunt Dei, *Vbi est thesaurus tuus, ibi est et cor tuum.* Pauperes vero nihil habent, et nihil cupiunt habere, facili negotio feruntur sursum, levi motione rapiuntur in Deum. Beatus Antonius, beatus Benedictus, beatus Franciscus. non erant usque adeo docti, nunquam scholas theologicas viderant; tamen facillime rapiuntur in Deum. atque omissis contemplationibus saepissime fruebantur. Quamobrem? Quia liberas et expeditas sine luto et sine visco alas habebant. Habent reges sua regna, et divites suas divitias, in illis conquiescunt, vident se ab omnibus magni fieri et honorari: putant se esse aliquid, quotidie cogitant majora, inde est quod aegre admodum et scro convertuntur ad Deum. At vero pauperibus facile est et contemnere regna, quae non habent: facile est non diligere honores, quos nunquam sperant; facile est iis rebus non adhaerere, a quibus procul absunt. Istae sunt igitur rationes cur pauperes et obscuri evangelium et fidem primi receperunt.

Sed quamquam reges et principes aegre convertuntur, et qui divitias habent, difficile intrabunt, ut Dominus ait, in regnum coelorum; tamen tanta est virtus et efficacia Evangelii, ut etiam eos aliquando convertat. *Ambulabunt*, inquit, *gentes, in lumine tuo, et reges in splendore gloriae tuae.* Eii im reges, inquit, qui videntur non posse converti, convertentur tamen, et ambulabunt in splendore gloriae tuae. Horum typum gerebant magi illi, qui nobiles et divites et sapientes et reges etiam fortasse orantibus tamen hodierna die stella duce ad praesepe Domini ex Perside venerunt, et ita venerunt, ut omnibus hominibus viam salutis et perfectionis exemplo suo demonstraverint. O nos beatos, auditores, si sanctos et sapientes istos reges imitari sciremus. Quicumque Deum ex animo quaerere, et sine errore invenire desiderant, nihil aliud agere debent, quam quod magos istos Reverendissimos egisse legimus. Primum omnium laetiam suam, et cognitionem suam una cum magis alacriter relinquunt; deinde cum iisdem non falsis hominum rumoribus credant, sed stellam fulgentem diligenter considerent: non sequantur hominum mendacia, sed vocationem coelestem, quid possunt filii hujus saeculi suadere, nisi diligere sacculum? Quid? co-

gîtas de cnsiliale, el petis consilium a lenone vel meretrice? Cogitas dc relinquendo saeculum , cl consilium petis ab amatoribus saeculi ? Vis fieri stultus, ut flas sapiens; et consulis mundi sapien* tiam, quae lota esi vana, lotum habet Toris ct nihil intus? Non igilur audiant consilia hominum eorum qui nihil nisi carnem el sanguinem sapiunt; sed audient potius quid in cordibus eorum Dominus Deus loquatur : audiant quid in scripturis veritas clamet: audiant quid Christus ct apostoli consu* lant vel praecipiant: tum si viderint Herodem cum scribis el pharisacis turbari, non turbentur ipsi proplerea; sed perganl quod Deus vocat, et sinant mundum cl daemones vociferari cl comminari quantum vulunl. Jam cum ad stabulum ct praesepe stella duce pervenerint, non offendantur inopia et pannis Salvatoris, ncc loci humilitatem et angustias considerent, sed contra potius abyssum charitatis cl pietatis mirentur, qua Deus noster cum esset dives, egenus propter nos fieri voluit, ul nos

inopia sua ditaret. Deinde cum magis non offerant Deo quisquillas, non quatuor , non quinque aureos; sed optimum quod habcnl, aurum, llius el myrrham: offerant seipsos lotos tanli quanli sunl. Nec enim Deus, qui sc lotum nobis tam libraliler dedit, minus quam nos ipsos lotos, lolum cor, lotum animum, lolum affectum accipere dignatur; et lum demum verum nudi, rebus omnibus Deo donatis, secured tranquille dormiant, ut angelicum responsum in somnis accipiant. Dormiant inundo el curis ac negotiis hujus saeculi, ul vigilant Deo ct negotiis vitae futurae: ct cum ab Angelo per quietem in oratione cl contemplatione didicerint, non esse redeundum ad Herodem, per aliam viam revertantur in regionem suam; aliam vitam, vitam novam, vitam angelicam , vitam sanciam inchoare el continuare studeant, ul per eam ad vitam beatam et sempiternam perveniant, quam nobis concedat Deus, qui csl benedicius in saecula. Amen.

CONCIO XV

DE DOMINICA PRIMA POST EPIPHANIAM.

T H E J I A

Et Jesus proficiebat sapientia, aetate et gratia apud Deum, et homines. *Lue. 2.*

SYNOPSIS

Exordio ab encomio Academiae Lovaniensis sumpto concio in duas partes dirimitur; in quarum priore enodatur quaestio, cur Evangelista Lucas dicat- Christum aetate, gratia et sapientia profecisse, cum tamen in utero materno fuerit plenus gratia et sapientia, adeo ut illi nihil addi potuerit, quod testimoniis prophetarum, evangelistarum, Pauli et ss. Patrum abunde probatur: imo ipsa ratio dictat, Christum in utero verum perfectum exitisse sapientia, animi vigore et sensuum maturitate. Dicitur tamen profecisse sapientia. quia sensus humanus in eo proficiebat, atque ea usu et experientia cognoscere incipiebat, quae antea sola cognitione et contemplatione cognoscebat. Proficiebat autem gratia, quia quotidie ejus merita et corporis gloria augebatur quae pulchra Solis similitudine explicantur. qui splendore et ardore crescere et decrescere videtur, nec tamen illum hujusmodi mutationibus esse subjectum constat.

In altera parte docetur, quomodo Christum imitari, et sapientia simul et gratia magis ac magis proficere possimus: ubi docetur hominem Christianum ardere charitate, et lucere sapientia debere: et quem perperam agant illi, qui studia humana, utpote gladios quibus iugulantur, condemnant. inultorum patrum contrarium asserentium testimoniis ostenditur. Scientias ut piis prodesse. sic malis obesse. Non sufficere humana scientia enitere, sed accedat charitas et humilitas necesse est. Cujus rei formidanda de docto viro cum daemone in extremis disputando victo, narratur historia. Tandem quomodo sapientia cum charitate simul coniungenda duo traduntur documenta: primum. ut quotidie aliquid mane et vesperi contemplationi divinae tribuatur. Secundum, ut sacramentum eucharistiae frequenter sumatur.

Humani generis assertor, optimi auditores, non alia de causa aetate, sapientia et gratia profecisse dignatus est. quam ut nobis non aetate aut sapientia solum, sed simul etiam gratia proficiendum esse demonstraret. Ac si usquam alibi tam praeclari exempli sectatores aliquos habet, certe in hac illustri ac veteri academia mullos habere jure ac merito existimandus es. Etenim tot gymnasia sanctissime instituta, tot collegia a fundamentis erecta. tanta doctorum hominum celebritas, tot litterariae exercitationes, tam crebrae de rebus gravissimis disputationes, et publicae privalaeque studiorum collationes, tamen alium non habent, quam ut juvenis, quae frequentissima et florentissima in hac urbe versatur, in sapientiae studio, doctrina ac eruditione proficiat. Quid vero tot fana religiosissima, lanus numerus sacerdotum, lan'usad res divinas concursus, tam assiduae conciones, quae nec una lingua, nec uno in loco habentur. sibi volunt? Quo spectant? Quo reuertunt? Nonne eo, ut qui in hac urbe sapientia et eruditione crescunt, in iis etiam divina gratia et charitas amplificetur? ac ut de praeclarae hujus academiae juventute sine mendacio dicere possimus. *Proficiebat sapientia, aetate et gratia apud Deum et homines.*

Quae cum ita sint, gaudeo hanc potissimum sententiam scilicet mihi in hodierno evangelio explicandam obluisse, in qua de nobis ipsis agitur, et ad quem modum in hoc studiorum curriculo versari debeamus, ostenditur. Ac duo sunt, quae in hujus sententiae explicatione non me requirere prope vestro jure mihi videntur. Unum, cur b. Evangelista, Dominum sapientia et gratia profecisse affirmet, quem plenum sapientia et gratia paulo antea asseruit: alterum, quo pacto nos Dominum imitari, et sapientia simul, et gratia quotidie magis ac magis augeri possimus.

Ut igitur ad primam quaestionem veniamus, res est. auditores, ejusmodi, de qua agimus. ut non facile expediri possit. neque uno aliquo eodem modo a sauciis patribus, doctoresque theologis explicatur. Tale enim temperamentum non. o. d. e. r. a. l. i. o. q. u. o.

dicendi adbibende csl, ul nihil indignum Dei Filio asseramus, cl simul b. Lucae seolenliam integram conservamus, veramque ,ul a Spiritu veritatis profectam esse demonsiremus. Initio igilur illud veluli fundamentum firmissimum nostrae disputationis jaciendum est, Dei Filium Dominum nostrum secundum eam naturam, quam pro nobis el ex nobis accepit, numquam sapientia , virgulibus caelestis , gratia, gloria el bealitudinc caruisse : neque minus sapientem , aul justum , aut potentem aul boatum in ulero malris fuisse , quam ossei, cum in templo cl synagogis docebat, el signis el prodigiis clarissimus alque illustrissimus babebatur. Tantum enim sapientiae el graliae charismatum, cl donorum gloiiae cl bealitudinis in illo amplissimo cl rapacissimo peclorc Deus posuit, quantum omnino capere poloil : neque locos ollus in eo vacuus csl relictus. Audite prophotam: *Epredielur, inquit, virga de radice Jesse. el flos de radice ejus ascendet: cl requiescet super eum spiritus Domini. spiritus sapientiae el intellectus, spiritus consilii el fortitudinis , spiritus scientiae el pietatis , el replebit eum spiritus Umoris Domini.* Audite evangelislam. *Verbum caro facium est, et habitavit in nobis : el vidimus gloriam ejus gloriam quasi unigeniti a Paire, plenum gratiae et veritatis.* Audite apostolum. *In quo sunt omnes thesauri (dc Christo loquitur) sapientiae absconditi.* Audite rursum alium Evangclislam: *Puer autem crescebat, el confortabatur plenus sapientia, cl gratia Dei cral in illo.* Audite postremo magnum illum praeconem, qui non alia de causa missus a Paire luminum fuerat, quam ut testimonium perhibere! de lumine. *Quem misit Deus, inquit. verba Dei loquitur. Non enim ad mensuram dat Deus spiritum.* Num aposlolis, num prophelis, num patriarchis? Quid ergo sibi vull apostolus cum ad Ephesius scribens, *ail, unicuique aut an nostrum data est gratia secundum mensuram donationis Christi?* De illo igilur dumtaxat beatissimus Domini praecursor locus est, cum ail : *Non enim ad mensuram dat Deus spiritum, de quo mox subiecit. pater diligit (ilium, el omnia dedil in manna ejus.* El alio loco. *Qui post me venturus est, quia prior me erat: et de plenitudine ejus omnes nos accepimus.* De patriarcha Abraham in Genesi legimus, *dedit Abraham cuncta, quae possederat, Isaact filiis autem concubinarum largitus est munera, cl separavit eos ab haac filio suo.* Tale aliquid b. Joannes de Christo cl reliquis sanctis hominibus dicere mihi videtur. Nempe separavit Deus Dominus a servis, cl eum , qui natura est illius, ab iis. qui adoptione sunt filii: el servis quidem, ac sola adoptione liliis largitur munera, persolvit stipendia , dat spiritum ad mensuram, at ei, qui natura est illius, non munera , non stipendia, sed omnia , quae possidet, lotam videlicet alque integram haeredilalem. Denique ul sapientissimus doctor Augustinus ad Dardanum scribens , el rursum psalmum 9. cl 120. exponens ostendit. quantum inter caput cl membra lanium inter Christum cl sanctos homines discriminis est. Quemadmodum enim in capite omnes sensus inveniuntur: cut ten tero membra uio dumtaxat, coque abjectis-

simo, nempe tangendi sensu praedita sunt; sic etiam Dei servis alque amicis coria quaedam Spiritus sancti dona attribuuntur. *Alii quidem per spiritum datur sermo sapientiae, alii aulem sermo scientiae secundum cumdem spiritum, alii fitlet in eodem spiritu: alii gratia sanitatum in uno spiritus. alii operatio virulium; alii prophetia, (dii discretio spirituum; alii genera linguarum; alii interpretatio sermonum.* At in principe nostro. cl capite Christo omnia dona, omnes virtutes, omnes spiritus, omnes graliae, omnia privilegia singulari et excellenti quodam modo eminere videntur. Tancisi enim quaedam virlules sunt, quae in Domino alque assertore nostro locum habere non potuerunt , ul fides , spes el poenitentia ; tamen id propicrca facium est, quod eae virtutes admistum aliquid habeant, quod cum rebus melioribus simul esse non poterat. Nam ncc fidei obscuritas clarissimam lucem bealitudinis ferre, nec spes cum possessiones conjungi, nec poenitentia cum innocentia in eodem pectoris domicilio habitare potest. El nihilominus . auditores , quicquid laudis el perfectionis res istac virlules habent, id lotum in Christo, fuit. Nam cum obcdientia, fructus lidei: cl adhaesio ad summum el creatum bonum , perfectio spei; el odium ac detestatio peccatorum, laus poenitentiae sil, in his omnibus nemo unquam. ut nosier liberator, excellait. Quare si fide, spe el poenitentia Dominus caruit, certe fidei , spei cl poenitentiae fruclu , perfectione el laude minime caruit.

Sed video, quid adhuc animum alicujus movero ac pei lui bare posset. Nam quod mens illa beatissima, quam Dei verbum una cum carne humana suscepit, sapientia el gralia ila sil plena, ul neque intelligentiam uberiorein , neque gratiam amplio-rem capere ullo modo queat, nemo fere est, qui nesciat. Sed quod his praeclarissimis donis jam inde ab ulero matris Servator noster praeditus fuerit, ul postea in sapientia el gratia profici re, sicut in aetate non posset, id vero dicei fortasse quispiam, explicandum planius, el testimonio aliquo, cui fides lulo adhiberi valcat, confirmandum est. Quem igitur vobis salis idoneum leslem adducemus? Num eruditissimus doctor Augustinus nobis satisfacere posse videtur? Is enim libro allero <io peccatorum meritis el remissione , amplissimis verbis mentis Ignorantiam el animi infirmitatem , quae caelestros infantes non modico lempoce occupatos tenet, a nostro infante removendam esse omnino existimavit. *Quam plane ignorantiam, inquit, nullo modo crediderim fuisse in infante illo . in quo Verbum caro factum . ul inhabitaret in nobis: nec illam ipsius animi infirmitatem in Christo parvulo fuerim suspicatus , quam videmus in parvulis.* Reatus quoque Epiphanius in eo libro, quem Anchoralmn inscripsit: *Non ideo, nil, dictum esse in Domino Jesu Christo, Proliciebat sapientia, aetate el gralia ; quod plenus sapientiae et graliae adhuc puer, alque infans non esset . sed nimirum sapienter affirmat, congruenter aetatem Dominum ad loquendum cl docendum ejpocctavisse, ne in adhuc infans loqueretur, et sapientiam suam adhuc puer ostenderet, non*

homo verus, sed phantasma juxta Manichaeorum errorem existimaretur. Verum ego, auditores, leslem habeo Augustino et Epiphano longe majorem, et cui fidem non praestare omnino scelus nelarium sit. Siquidem Ieremiam Prophetam mullo antequam Dominus ex virgine nasceretur praedixisse scio. novum *creavit Dominus super terram. foemina circumdabit virum. Quae*. est haec foemina. nisi Maria? Quis est hic vir, nisi Dominus Jésus, *qui fuit vir propheta potens in opere et sermone?* Audi beatum Hieronymum diligentissimum prophetarum enarratorem: Ἀκούει *rem*. inquit, *creavit Dominus super terram, absque viri semine. absque ullo coitu atque conceptu foemina circumdabit virum gremio uteri sui qui juxta incrementa quidem aetatis per vagitus, et infantiam proficere videbitur sapientia et aetate* (perpendite quae diligenter huc verbum, *sapientia et aetate*) *sed perfectus vir in venire foemineo, solitis mensibus continebitur.* Quid si isle nondum solis aperte vaticinium exposuisse videtur, audi, quid Bernardus homilia altera super Evangelium; cujus initium est, *missus est*, dicat; *Novum*, inquit. *creavit Dominus super terram, foemina circumdabit virum. Quae est haec foemina? Quis vero iste vir? Numquid non facile tibi est foeminam agnoscere, virum circumdantem, cum Mariam videas virum approbatum a Deo. Jam suo utero circumplectentem? Virum autem dixerim fuisse. Iam non solum cum jam diceretur, vir propheta potens in opere et sermonibus sed etiam cum tenera adhuc infantis membra Dei mater blando vel fovaret in gremio vel gestaret in utero.*

Vir igitur etiam Jesus necdum etiam natus; sed sapientia, non actale; animi vigore, non viribus corporis; maturitate sensuum, non corpulentia membrorum. Aequae enim minus habuit sapientiae vel potius non minor fuit sapientia Jesus conceptus quam natus; parvus, quam magnus. Sive ergo latens in utero, sive vagiens in praesepio, sive jam grandiusculus interrogans doctores in templo, sive jam perfectae aetatis docens in populo, aequae perfecte plenus fuit Spiritu sancto; nec fuit hora, in quacumque aetate sua, quae de plenitudine illa, quam in sui conceptione accepit in utero, vel aliquid minueretur, vel aliquid eidem adiaceret: sed a principio perfectus. a principio, inquam, plenus fuit *Spiritu sapientiae et intellectus*, etc.

Neque vero id a ratione abhorret: imo potius consentaneum est rationi. Nam nos quidem si sapientes fieri volumus, gymnasia frequentare; si Dei gratiam aut gratiae incrementum optamus, ad sacramenta accedere; si regnum coelorum ingredi, et de caelis accipere cupimus, tamquam servi in vinea Domini laborare, et pondus dici et aestus debemus. Haec vero in momento non fiunt: sed tempus ac spatium, et id non breve requirunt. At homini Christo, cui ex eo solum, quod Dei non servus, sed filius erat, omnis sapientia, gratia et gloria debebatur, neque tempus, neque merita expectanda, neque sapientia in gymnasiis investiganda, neque gratia in sacramentis quaerenda, neque

laborandum pro gloria et beatitudine fuit: sed in quo temporis momento mens illa felicissima a Deo condita in corpus humanum infusa, et cum Dei verbo conjuncta et copulata fuit, et eodem justitia, sapientia, gratia et gloria penitus repleta fuit. Neque nos movere debet, quod Apostolus Paulus ad Philippenses scribens Dominum nostro per gloriam corporis et nominis celebrationem oblatum et atque humilitate sibi promeruisse testes aliarum. *Invitavit. inquit, semetipsum. facit Aus obedient usque ad mortem, mortem autem cruci.* Nec enim mentis illis Dominus oblinere volebat, vel sibi, quae debita non erant, debita fierent: sed ut quae uno modo ac, nomine debebantur, multis modis ac nominibus deberentur.

Quae cum ita sint dubitare non possumus, quin fundamentum, quod posuimus, omnino firmum et stabile sit. Quamquam enim in Buceris aperte negavit. et Erasmus in dubium veritatem non tanti est horum auctoritas facienda, vel propterea a communi tam velorum, quam recentium theologorum sententia recedendum sit. Sed quanto nostrum fundamentum est Annii tanto nobis propositae sententiae expeditio difficilior fit. Quo enim verius est. Dominum ab ipso ulero matris sapientia et gratia plenum fuisse, eo minus verum esse videtur (cum tamen verissimum et certissimum sit) quod beatus Lucas affirmat, cum ait. *et Jésus proficiebat sapientia, aetate et gratia apud Deum et homines.*

Quid agemus, auditores. quo non veriemus? Quis nobis in hoc labyrintho viam aperiet? Quis nobis interpretabitur, quomodo possit in sapientia proficere. qui plenus est sapientia? Praestat igitur fors prophetae consilium audire, qui ait, *interroga patrem tuum, et annuntiabit tibi, majores tuos. et dicent tibi.* Interrogemus maiores, consulamus majores: nam veteres illos theologos. qui summa cum laude in verae sapientiae studiis versati sunt. Exponens Origenes primum caput Jeremiae, et omnino probare volens illa verba prophetiae, *nescio loqui, quia puer ego sum*, Domino ac servatori nostro convenire; vere illum in sapientia et rerum cognitione profecisse contendit. Sic enim loquitur: *Jésus, inquit necdum vir. sed adhuc infans, quia se exinanivit formam servi accipiens, proficibotino enim proficil. qui est perfectus: sed ille proficit, qui indiget profectu. Ergo proficiebat actale. proficiebat sapientia. proficiebat gratia apud Deum et homines. Et vera de eo esse ista. quae dicta sunt, priusquam cognoscat puer bonum aut malum, vel Isaias loquitur: et nescio loqui, quia puer ego sum. vel loquitur Ieremias.* Neque vero b. Ambrosius longe ab hac seniculi abesse videtur. Siquidem in eo libro, quem de incarnationis dominicae sacramento conscripsit, sicut divinam nostrum liberatoris mentem atque intelligentiam non profecisse: sic humanam profecisse, coslander affirmat. *Jesus. inquit. proficiebat aetate et sapientia. Quis sensus proficiebat? Si humanus, ergo et ipse susceptus est. Si divinus ergo mutabilis per profectum. Quod autem projicit, utique mutatur in melius. Sed quod divinum est. non mutatur. Quod ergo mutatur. non utique divi*

mu'». *Sensus igilur proficiebat humanus.* Haec Lorum illustrium Ductorum sententia, auditores, tametsi nonnullis durior esse videtur; tamen si ita intelbgalur, ut debet, verissima est. Nec enim ideo Dominum asserunt in sapientia profecisse quod aliquid antea ignoraret; sed quia usu cl experientia cogmscebat. quae antea sola scientia el contmplantatione didicerat. El quamquam infusa (ul lbulogi loquuntur) sapientia semper Dominus sapientissimus fuit; nihil l;mcn prohibet, quin in ea S'pientin, quam acquisitam vocant, aliquando profecerit, et de eo vere dicnlur. Antequam *sciai puer tacore patrem el matrem. El, nescio loqui, quia puer ego sum.*

Sed quid jam de gratiae incremento dicemus? Num ad gratiam infusam el acquietam recurremus? Gratia. auditores, ul initio dicebamus, tanta fuit Domino in ipsa humanae naturae cum Dei verbo copulatione collata, ut crescere atque amplificari nullo modo posset. Nihilominus tamen in gratia profecisse dictus esl, quia quotidie magis ac magis merita ejus augebantur, quibus gloriam corporis et nominis cclbrationem sibi. nobis vero Dei benevolentiam atque amicitiam, cl gratiam ac beatitudinem comparabat.

Sed ego, auditores, viam aliquam adhuc planiorem, H faciliorem et a b. Gregorio Nazianzno. b. Cyrillo Alexandrino et Joanne Damasceno, sanctissimis cl doctissimis viris ad hunc labyrinthum penetrandum aperiri video. Nec enim aliud esse censent homines isti sapienlissimi, Dominum insapientia et gratia profecisse quam sapientiam suam el gratiam hominibus detexisse, manifestamque fecisse. Beatus enim Gregorius, qui sibi theologi cognomen in olinem aeternitatem confirmavit, orationem in magnum Basilium: *Servator nobler, inquit, proficiebat, quemadmodum adule, sic etiam sapientia cl gratta. Non quod incrementum aliquid susci pereit, (quid enim ex perfectis ab initio perfectius fuit?) Sed quia haec, nempe sapientia et gratia, i aulalim hominibus detegebantur. B. vero Cynllus libro in Joannem primo: Si plena esl. inquit. gloria ejus gratiae et veritatis. quomodo sapientia. aetate cl gratia profecisse apud Lucam scribitur? .lut quid accedere. potest ad plenum, ultra quod nihil est? Sed non ul verbum aul Deus profecisse intelHgatur. Verum quia magis eum in du s homines admirabantur. illorum potius de Jsus opinio. quam illius perfecta crescebat gratia, ul magis in dies agnoscentes. magis illuni procedere el gralia crescere arbitrabantur. Porro Damascenu' libro tertio de orthodoxa fide: *Proficiebat, inquit, sapientia. aetate et gratia: Aetate quidem crc*cens: pcr incrementum autem aetatis sapientiam. quae in ipso inerat, in apertum promens.* Quod igitur de sapientia et gralia b. Lucas Evangelista scribit, non secundum quod erat, sed eundum quod apparebat, ut b. Bernardus loquitur intelligendum est: non quia videlicet aliquid ci novum accideret, quod ante non haberet: sed quod acce tere videretur, quando volebat ipse, ut i aleretur. Quando enim et quibus volebat. sapiens apparebat: quando cl quibus volebat, sapienlior:*

quando. el quibus volebat, sapienlissimus. Similiter et cum semper omni gratia plenus fuisset, sive quam apud Deum, sive quam apud homines habere deberet, pro suo tamen arbitrio etiam nunc plus, nunc minus ostentabat, prout cernentium vel meritis concruere vel salutis expedire sciebat. Ac ut similitudine illustrissima rem lotam ob oculos ponamus. aspiciamus animis, auditores, atque intuemini clarissimum illum globum, quem Solem nominamus. Nonne Sol in ortu splendidus atque ardens: post aliquot horas splendidior atque ardenlior; in meridie splendidissimus atque ardenlissimus nobis esse videtur? Nonne etiam eo ad vesperam occidente, el lucem cl calorem ipsius remitti, ac prope extinguere vulgus hominum putat? El lamen quis nostrum tam leviter est eruditus, qui nesciat, Solem hujusmodi mutationibus non subiaccere, sed perpetuo splendidissimum atque ardenlissimum esso, el non ipsum, sed ejus effectus alios esse in aurora, alios in oriu, alios in meridie, alios in ocnsu? Adeumdem modum, auditores, lux mundi, el *Sol justitiae Christus Deus noster*, cum semper sapientiae splendore illustrissimus, cl charitalis flamma ardenlissimus esset, lamen in utero virginis constitutus solum radios quosdam, tamquam primam aurorae lucem, cmiltebat, quam pauci quidam, ul virgo Deipara, ul Elizabeth, ul Joseph, ul Zacharias, ul Joannes, conspiciere potuerunt. Paulo post nascebatur Christus, oriebatur Sol, cl tum claritas Dei circum pastores effulgebat, el radii luminis ejus usque in Persidem spargebantur. el ambulant *gentes in lumine ejus et reges in splendore ortus ipsius.* Paulalim Sol super horizontem allollitur, diem quadragesimum Chrislus attingit, el jam ila splendet, ul etiam senes ac pene decrepiti quorum oculi caligare solent, ipsum intueantur. *Nunc dimittis senum tuum Domine*, canit sanctus Simeon. *secundum verbum tuum in pace: quia viderunt oculi mei salutare tuum, quod parasti ante, faciem omnium populorum, lumen ad revelationem gentium el gloriam plebis tuae Israel.* neque ibi sistit Sol justitiae: sed altius paulo post ascendit: annum duodecimum agit, et jam augeri creditur sapientia el gralia, lumine cl calore, templorum adita penetrat, oculos doctorum perstringit, insolitam lucem omnes mirantur. Demum pervenit ad meridiem, esse incipit quasi annorum triginta: cl ecce *populus, qui ambulat in tenebris, vidit lucem magnam*: spargit Sol radios sapientiae. et homines clamant: *Numquam sic locus cl homo. sicut hic homo.* Calefacit corda hominum frigidissimorum, cl glacie resoluta fluunt imbres lachrimarum. O quam mulli, qui tamquam Immidi vapores terrae incubabant, vel circum eam volutabantur, ab hoc sole illustrati cl calefacti in sublime ferri coeperunt! Et post haec omnia occidit sol, cl tum ila sapientiae splendor cl gratiae ardor remitti visus est, ul qui sapienlissimus putabatur, quasi insanus delideretur: cl qui tamquam innocentiae cl sanctitatis exemplar omnium ore celebrabatur, quasi princeps flagitiosorum in crucem cum latronibus raperctur. Habetis igitur quid sil, *Proficiebat sapientia, aetate cl gralia.*

PARS ALTERA

Credere ego, alque optare debeo, auditores meos illa gratia et sanctimonia augeri, quemadmodum et eos sapientia et eruditione prolificius cerio scio. *Est enim*, ut b. Bernardus loquitur, *tantum lucere, vanum; tantum ardere, parum; lucere et ardere, perfectum*. Hinc enim Domini praecursor b. Joannes, quod *lucerna esset ardens et lucens*, non solum propheta et plus quam propheta: sed etiam angelus ab ipso Domino meruit appellari. Sicut ex adverso daemonum princeps, quia Lucifer solum, et non etiam ignifer esse voluit, Hesperus ex Lucifero, ex angelo diabolus factus est. Non me laetant, auditores, non defuisse olim, neque his nostris temporibus haereticos deesse, qui studia litterarum damnant, et praeter divinae scripturae volumina nullos theologos, nullos philosophos, nullos historicos, nullos oratores legendos atque evolvendos pulchros; quique suis disputatoribus argumentis et rationibus interdiciant: et eos quosdam iudices librorum esse velint, qui nihil, nisi testimonia scripturarum memoriter referre ac recitare sciant. Quod profecto non lacerent, nisi causae suae penitus diffiderent, et sapientiae atque eruditionis lumen pertimescerent. Certe majores nostri sapientissimi homines, ii denique et Christianae reipublice clarissima lumina et Catholicae religionis firmissima propugnacula, longe aliud nos facere docuerunt: cum ea quae vera, et nostrae fidei consentanea veteres philosophi, poetae atque historici dixerant, non solum non respuerunt: sed etiam ab illis, tamquam ab iniquis possessoribus in usum Christianum merito jureque optimo vendicarunt. Nam quemadmodum Israeliticus ille populus cum ex Aegypto divino jussu discederet, exccranda Aegyptiorum idola et gravia onera delensans, aurea lanium et argentea illorum vasa, preliosumque suppellestem ac vestem, quae non quidem sua auctoritate sed Deo imperante ab ipsis male utentibus mutuatus erat, nunquam reddenda asportavit! Sic ii doctores nostri, cum studium humanarum doctrinarum et ingenuarum artium emensumque, superstitiosa solum figmenta gravesque supervacanei laboris sarcinas aspernati, reliqua omnia, quae usui vel pro se vel contra adversarios aliquando sibi profutura existimarunt, quam diligentissime collegerunt et tenuerunt.

Illis armis sese instruxerunt ac munierunt veteres illi patres, qui Christianae religionis causam adversus Ethnicos susceperunt, qui quidem ipsum etiam Christum quasi male ratiocinantem in evangelio accusare non dubitabant, et sacrarum voluminum auctoritatem sophisticis cavillationibus convellere, gravissimosque de mundo, de homine, de Angelis, de Deo errores asserere nitebantur. Hoc firmissimum doctrinae praesidium egregia illorum sapientissimorum hominum pictas sibi paravit, quo perditissimum haereticorum in orthodoxa religionem furorem compescerent, impetum frangerent, audaciam reprimerent, conatus eluderent, copias opprimerent, dissiparent, delerent. Itaque quod vel in pugna, vel in omni medendi arte nullo

maximum, et in quo exclamant homines et admirantur, gladium extorserunt hosti de manibus; et illa ipsa acie illi caput amputaverunt, quae is ipsorum jugulum petebat: quae re fecerunt morbo medicinam, ex qua vis ejus omnis profloret.

Legite stromata Clementis: Legite Justiniani apologias et orationem pareneticam ad gentes; Legite Tertulliani apologeticum, Hieronymi libros in Jovianum. Theodori sermones ad Graecos: Denique Cypriani, Laetantii, Hilarii. Alphanasii. Basilii. Gregorii, Ambrosii, Augustini, Chrysostomi, Cyrilli volumina diligenter evolvite, et caetera eruditionis varietate, tanta rerum ac verborum copia, tot velorum philosophorum ac puelarum testimoniis, tot exemplis ab antiquitate petitis referta esse videbitis, ut nulli sint poetae, nulli oratores, nulli historici, nulli veteres philosophi, quos ab eis auctoribus, quos paulo ante commemoravi, lectos non fuisse judicetis, ut jam mirum nobis non debeat videri, si beatus Hieronymus ad Magnum Oratorem scribens omnes penes omnium doctorum ecclesiae libros ejusmodi eruditionis plenissimos esse confirmet. Deinde Alexandrinus ille Clemens libro stromatum primo. nonne reprehendit eos, qui nec philosophiam nec dialecticam attingere volentes, solam ac nudam fidem requirunt? Nunc immerito, auditores: *Sancta quippe rusticitas*, ut b. Hieronymus ad Paulum scribens ait, solum *sibi prodest, et quantum aedificat ex vitae merito Ecclesiam Christi, tantum nocet, si destruentibus non resistat*. Libro vero stromaton sexto idem ipse vir doctissimus Clemens sicut Judaeis legem ac prophetas, ita Graecis philosophiam. tamquam proprium testamentum, a Deo donatam esse, neque alia de causa ab apostolo Paulo inexcusabiles appellari, contendit. Origenes autem, qui huic ipsi Clementi in ecclesiastica schola successit, philosophiae studia vituperantibus respondet, ut ex libro historiae ecclesiasticae sexto intelligi possit. se philosophiae quidem diligentem operam navasse; sed non absque virorum gravissimorum exemplo, Pantheni, Heraclae aliorumque. qui cum essent doctores apostolici, nihilo lamen secius philosophorum libros legere, et in philosophiae studiis exerceri solebant. Jam vero Theodorus historiae tripartitae libro octavo Dydimum referi grammaticam, rhetoricam, arithmeticam. geometriam, astronomiam syllogismosque Aristotelis didicisse, quod adversus mendacium arma veritatis essent. Et sermone ad Graecos primo, posteaquam ostendit, christianos doctores ex libris Ethnicorum, spinis relidis, solas rosas colligere et quasi prudentissimas apes etiam ex amaris floribus dulcissimum melle conficere, haec verba subjecit: *Ac voluti, inquit, corporum curatores et venenatis feris atque serpentibus salutes medicinas conficiunt, deque ipsis viperis alia quidem reficientes, alia elimantes, multos harum rerum praesidio morbos propellunt, ita et nos vestrorum poetarum, historicorum, philosophorumque molimenta versantes alia ex iis ut noxia et pestifera declinamus: alia vero sparsim nostra inserentes doctrinae auxiliarem nobis ac salubrem curationem adferimus*. Quid de duobus illis Grae-

cine luminibus Mjgno Bisilio el Gregorio Theulugo dicam? Ceric Magnus Basilio oraliono quarto et quinquagesima Moyseo Aegyptiorum cl Daniolem Chaldaeorum sapientiam didicisse, cl lum demum ad divmnm sapientiam se contulisse commémorai: osiendiiq, qoa ratione Christiani magnum utilitatem ex disciplinis externis, cl veterum Eihnicorum libris capere possint. Gregorius vero oratione in magnum Rasilium, externae sapientiae reprehensores acriter reprehendit, eamque Christianis hominibus perutilem esse demonstrat. Dies me deliciai, auditores, si quae dici in hanc sententiam possunt, coner expromere : praesertim cum non solum aposlolicns viros sed ipsum etiam apostolum poetas ac philosophos veteres legisse; el eorum testimonia sacris literis inservisse sciamus. Nonne enim cum Atheniensibus disputans illud ex Arato testimonium protulit. *Ipsius enim el genus sumus?* Ymnc ad Corinthios scribens ex Euripide illud adduxit: *Corrumpunt mores bonos colloquia prava?* Nonne etiam in epistola ad Titum ex Epimenide philosopho vel ex poeta Menandro , ul alii volunt, de Cretensibus dixit, *Cretenses semper mendaces malae besliac. vcnlr cs pigri?* El testimonium philosophi vel poetae confirmans, nonne ait, *Testimonium hoc verum est?*

Quae cum ita sint, qua fronte, quaeso , quidam improbissimi atque imperitissimi homines, qui fidem negaverunt, qui religionem contempserunt, qui moribus corruptissimis semper fuerunt, nobis invidiam constare, el Iragedias excitare audent, quod philosophorum libros lectitemus, et non solum divinae sed etiam humanae sapientiae studiis animos excolamus? Inlligebal plane, inlligebal ille Christianorum acerrimus hostis Julianus, quantos vires sapientia cum pietate conjuncta ad errores confutandos el veritatem defendendam haberet. Inlligebal profecto sacrarum litterarum, quibus fidei cl religionis nostrae veritas continetur , inlegrila l'm tueri etiam si pii, probique simus sine dot Irinae et sapientiae adjumento nos minime posse. ncc ullam scientiam magis ingenium omnibus disciplinis (xcullum desiderare. quam sacram scripturam, quae el propter sermonis simplicitatem el sententiarum obscuritatem , quam Hyperbatorum, eclipscon, anancapodolorum aliarumque figurarum usos frcquenlissimius cilicii, in varios sensus trahi polesl. Quocirca callidissimo excogitato consilio C' rislianis omnibus, lege dc hoc lata, studiis arl um humanarum interdixit.

Quare, amlilorcs optimi , incumbite , ul facilis, incumbite diligenter in studia: sed illud inh-rim non obliviscamini, non lucere solum, sed cliam arrière: ncc in sapientia tantum . sed cliam in gratia proficcr.' nos oporterc. *Proficiebat enim dux noster sapientia, aetate et gratia apud Deum et homines.* Sunl enim omnes disciplinae arlcsquo per se praeclarae, magnae laudabiles: sed quemadmodum si animum probum, integrum, cl vere Christum invenerint salutes sunl cl expetendae: sic el am. si a charilale et piclalc Dei separentur, limqn «m gladius in manu furiosi, cl iis ipsis , in litus <unt, <-ernpcr, cl aliis saepenumero pcricu»

lum, damnum, perniciemque important. Quid enim si Christianam morum honestatem, vilaeque probitatem cl internam animi erga Deum religionem sustuleris? Quid, inquam. grammatico putidius, insolentius, corruptius? Quid poeta levius, impurius, petulantius? Quid historico mendacius el ineptius? Quid rhclore vel oratore nocentius? Quid dialectico importunius aut fraudulentius? Quid philosopho intolerabilius el magis impium? Quid mathematico vanius aut dementius? Quid medico damnosius ac pestilentius? Quid jurisconsulto rapacius el inhumamus? Quid denique theologo inanius, foedius, perniciosius rcpcrilur? Eucrunl aliquando atque utinam modo non sint, nonnulli , qui philosophiam evangelii praeferebant, quibus Averroës Paulus erat: Alexander Aphrodisaeus , Petrus ; Aristolelcs, Chrislus; Plalo non jam divinus, sed Deus ipse. Qui vero ejusmodi sunl, superbiae vento ila inflantur, ut omnes contemnant, despiciunt, nihili faciant, ct cos vix homines putent, qui dc materia cl forma, de motu cl tempore, deque aliis rebus generis ejusdem loqui non possunt. Quare mirum non est, si cum ipsi Deum qui prima el summa veritas est, non quaerant, a Deo quoque destituantur, in reprobum sensum Iradanliir, cl in errores gravissimos ruere permittantur. Nec enim sine causa Tertullianus in libro adversus Hermogenem. philosophos haereticorum patriarchas appellat. El b. Hieronymus in Luciferianos scribens , hacresirn Arrianam argumentationum rivum de Aristotelis fonte mutuatum esse confirmat.

Neque vero humana sapientia solum, sed cliam divinarum scripturarum cognitio, si a charilale et humilitate sejuncta sil, plerumque obesi, prodest numquam. Neque ullos homines reperiri existimo, (percipite quaeso diligenter quae dicam) nullos, inquam, homines reperiri existimo , qui circa obitum ita de fidei nostrae arduis dogmatibus dubitare, el in abyssum infidelitatis cadere permittantur, ul ii, qui soli sapientiae operam dederunt, cl eharitale atque humilitate, dum viverent, caruerunt. Historiam vobis non minus veram, quam formidabilem narrare volo, ut plane videatis, quid sil in sapicnlia et non in gratia; in eruditione el non in pietate proficere: Petrus Episcopus Patavinus vir doctus, disertus cl pius , libro altero de ratione bene moriendi, duos quosdam viros eruditissimos fuisse refert: quorum alter cum obiisscl, alteri in sua bibliotheca constituto totus ardens apparuit, terriloque amico et quaerenti , cur in eas poenas incidisset? respondit.' Cum hora illa immineret, qua diem extremum clausurus eram, cc< e inquit, diabolus solitis suis armis instructus adfuit, interrogavilque de Deo. quid crederem? Cui egn : 11 quod est in symbolo apostolorum. Tum die : Rem certe, inquit, gratissimam mihi feceris, si quae in symbolo continentur, mihi planius explicares. Ego igilur ab Athanasii symbolo exorsus, apostolorum symbolu ii exposui, ul potui: mihi vero, inquit ille quae dc Putre Deo a te dicta sunl , parlim vera , parlim non vera esse videntur. Illum enim ab aeternilale Deum esse certo scio; sed an cliam Paler aeternitate esse possit vehementer dubito. Hic ego

pxrlnmo. dogma illud Amanum alque adeo haerelicum esse. Sed ille: Non esi, inquit, bone vir, clamoribus, sed rationibus disserendum. Tusi probare le posse confidis, Deum ab aelcrnilale patrem csse. ac deinde ab aelcrnilale filium genuisse, age, incipe, audiam patientissime: el si istud eviceris, gravi errore me liberabis. Si vero contrarium libi persuadere potero, non sis ingratus, sed gravi quoque errore liberatum ingenue confitere. Nec enim parum referi vera an falsa dc Deo sentiens moriaris. Itaque frelus ego docirina el laboribus tot annorum et longa exercitatione disserendi, pugnam de fidei dogmatibus non recusavi: sed ille tot scripturarum testimoniis lanlas. vi lunlaque copia rationom cl argumentationum mc obruit, ul plane mihi persuaserit, neque Filium, neque Spiritum sanctum esse: inierim e corpore egredior, el ante Deum ila, ul eram, nempe bacresi arriana imbulus sislor. Ille me propterva in hunc ignem dejecit, qui tametsi olrocior est quam ul vos inielligere aut cogitare possitis, tamen esset utcumque tolerabilis, si finem aliquem habiturus vel posl mille saecula speraretur. O quanto mihi utilius fuisset, si minus temporis cl studii insipientia quaerenda, el plus in pielate comparanda potuissem. O me fodicem, si quantum splendore liturarum enitui, tantum ardore cbarilatis flagrare studuissem. Al nunc omnium mc sludioiutn el laborum meorum pocnili el semper poenitebil: neque lamen poenitendo quicquam proficiam.

El si haec ila se habent, auditores, cur nos nudes cl dies in libris evolvendis consumere audemus, et de gratia alque amicitia Dei, dc humilitate dc charilale, dc virtutibus caeleris numquam eo gilamu>? Non igilur sola eruditione contentus esse vir doctus, sed mullo cliam magis. si salvus esse velit, studere debet, ul cum dot Inna probitatem vilae cum luce ardorem el cum sapientia clianla lcm atque humililalom conjungat.

Et quonam tandem modo id faciemus? Dicam e quidem, auditores, modo non frustra dicam. neque longam seriem vobis proponam; scd res duas dumtaxat, quas experientia, alque usus el facillimas el utilissimas, esse docel, vobis breviter commendabo. Duo igilur sunl. quac ab omnibus bonarum artium studiosis observari diligenter velim el ejus studia Hierarum non modo nihil obfulura; sed etiam vehementer profutura esse ousim pollicet i.

Qunenam igilur ista sunl? Inum esi, ul aliquid quotidie temporis in contemplatione ictum divinarum, ul passionis dominica»*, ul beneficiorum Dei, ul finis ultimi, ad quem cffecii el creati sumus, ul mortis, ul judicii, ul gehennae ponant: Haec cmm conlcmplatio illustrat mentem, accendit voluntatem hominem lotum immutat, Orabat Dominus, cum in monte Thabor, ul b. Lucas testatur in capite nono, *facta csl species vultus ejus altera*: el vestitus ejus albus el refulgens, Luna non illustratur, nisi faciem ad solem convertat, el in eo quodammodo intueatur se. El nos, auditores, illustrari minime possumus, nisi mentis aciem in Solem justitiae defigamus. In contemplatione homo agnoscit Deum, agnoscit scipsum, agnoscit praesentia,

agnoscit futura; illa caduca, ista sempiterna esse videt: El inierim communem hominum caecitatem ac stuporem miraiur, el se a lenobris ad lucem quolidie magis ac magis proficere gaudet. Nemo, auditores, nemo, mihi credite, Filii Dei humilitatem attente cogitabit, cl continuo superbus erit: nemo quod sil mori, el in gehenna uri, serio sibi ante oculos ponei, el mundi lenociniis decipi poteril. Sed quam crebro in hujusmodi contemplationibus versari debemus? Certe non rarius, quamvis in diebus LI. quibus horologiorum cura commissa esi, mane cl vesperi pondera illa, quorum descensu rolae horologiorum agunlur, attollunt et in sublime suspendunt! Ncc enim rolae versari in orbem possunt, quin pondera illa descendant: et si, cum usque ad lerram descenderunt, non ilerurn allollerentur, continuo cursus horologiorum cessaret. Ad cumdem modum, auditores, etiamsi mane per contemplationem erigimur, cl Dei in nobis amore excitamus; tamen cum ab oratione discedimus, ad gymnasium pergimus, literis operam damus, cum hominibus caeleris versamur, semper descendimus, el in nobis Dei amor frigescit, nec aliter lieri polesl. Quid igitur agendum? Rursum vesperi pondera horologii attollenda sunl: rursus ad cordis conclave redeundum esi: rursus ad ignem accendendum vel potius ignis rursum accendendus esl. Siquidem flammae charitatis. ille perpetuus ignis est, ad quem nutriendum mane cl vesperi ligna supponenda sunt. Ecquis tandem hoc durum, quis arduum, quis difficile esse dicere audebit? Bis in die a studiis, el negotiis reliquis cessamus, ul corpus pascatur: el iniquum esse censebimus bis idie a rebus iisdem cessare, ul animus recreetur? Corpus dormiendo nullas horas consumit, cl non licebit animo sibi horam unam, ul in sinu Dei per contemplationem quiescat vndicarc? Totos dies aliquando conterimus ul Galeni vel Aristotelis, aut si vultis Tertulliani vel Irenaei locum unum intelligamus: el grave nobis ent, horam unam contere, ul viam, quae ducit ad coelum. cognoscamus? Denique quot horas quolidie doctores in gymnasiis disputantes auditis? Cur igitur non poterimus spolio horae unius Deum in cordis gymnasio de aeterna salute disserentem audire? Neque mihi respondeatis, quod imperiti quidam solent, haec monachorum. non studiosorum studia esse. Nam si monachi dumtaxat regnum coelorum ingredi debent, ipsi dumtaxat orent, ipsi contemplantur, ipsi vitae probitati ac pietati incumbant. Al si salvi esse oinnes cupimus, cur non omnes eam viam ingrediemur, quae ad salutem ct gloriam sempiternam ducii?

Porro alterum, quod ab iis, qui in sapientia cl gratia proficere student, mihi requirendum, videtur, illud csl, ul quam frequentissime possunt ad sacrosanctam eucharistiam accedant. Siquidem in in eo sacramento ipse gratiae auctor cl donator delitescit, in eo cibus animorum, in eo mentium robur. in eo vita el salus nostra repos. ta csl. El quid magnum esset. si bonarum artium studiosi, qui neque uxores neque liberos neque familiae administrationem habent, singulis diebus dominicis do-

minicam illam mensam frequenlarenì? Non est temeritas, ul quidam falso pulant, ad Domini convivium frequenter accedcre ; sod maxima conira temeritas est, credere, sc sine cibo diutius valere el vivere posse. Non sine causa Dominus, el panem; el panem quotidianum sacramentum illud appellaril. Quarc, auditores, contemplationem, nempe

fornacem amoris el eucharistiae sacramentum, fontem videlicet gratiae frequentemus, ul hic dum vivimus in sapientia et gratia prollocerc, et post obitum gloriae ac bealitudinis compotes esso per Christum valeamus, qui est benedicius in saecula. Amen.

CONCIO XVI.

DE DOMINICA SEPTUAGESIMAE

THE M A

Nescilis quod ii, qui in stadio currunt, omnes quidem currunt, sed unus accipit bravium ?
Sic currile, ul comprehendatis. Omnis nutem, qui in agone contendit,ab omnibus se abstinet: cl illi quidem ul corruptibilem coronam accipiant, nos autem incorruptam. I.Cor. 9.

SYNOPSIS

Thematis hujus occasione , pro bravio currentibus h ia esse necessaria ostenditur : ul scilicet in stadium admittantur, ut admissi currant,ei ul bene currant. Quae tria ad spiritualem quoque cursum applicantur. Stadium autem spirituale est donum justificationis , fidem , spem el charitatem conlinens:ad quod nos gratis admittimus,contra quam sentiant Pelagiani.Qui extra hoc stadium currunt,etsi currunt el faligantur.frusltra tamen laborare probatur; quod faciunt haeretici el homines improbi. Deinde currendum et bonis operibus vocandum esse asseritur,contra Luiheri doctrinam; licet solus Christus bravium capiat, et nos per ipsum. Denique bene currendum ; ut comprehendamus.Cur el quomodo Christus asininam nostram tarditatem ad cursum stimulet,ul ni mirum curramus sine intermissione . quod el ipse coeli cursus assiduus nos docet , el mala punica in pontificia veste praefigurarunt. Quomodo Deum incomprehensibilem comprehendere possimus a simili declaratur. Christianis cursoribus exemplo mundanorum cursorum oportet abstinere ab omnibus cursum impediens, ul sunl maxime ebrietas , convivia cl tripudia;Quae cum Graeciam effoeminalam perdiderint. etiam regionibus nostris minantur. Germanorum insana el infamis bibacilas pro merito suo reprehenditur,uti el molles choragorum discipuli. Exorlatio denique seria ad fugam Bacchanaliorum concludit.

Aposlolica ista sententia , quam hodierna die, pro ratione temporis explicaturi sumus, pulcherri-
ma csl, cl simul hacresim Pelagianorum el Lulhe-
laiurum, el Bacchanalia Catholicorum, quae istis

diebus incipere solent, vehementer flagellat. Nescitis, inquil, *quod ii. qui in stadio currunt omnes quidem currunt. sed unus accipit bravium?* Initio dicit, *Nescilis?* interrogando: quod est idem ac si dicere vellet apostolus, non dubito quin sciatis. Ea enim quae ad carnem perlinent, sensibus percipiuntur, omnes noverunt: ul si quis diceret, nescitis quam egregie homines in bacchanahbus bibere soleant? Nescitis quo mense celebretur dedicatio? Illa loquitur b. Paulus. Certe inquil sciatis, quid facianl ii, qui currunt in stadio: sed non sciatis fortasse inde tamquam per gradus ascendere ad spiritalia et coelestia. Huc ego vos docebo. Fingite igilur animis gloriam sempiternam , ad quam creati estis , tamquam aliquod bravium a Deo nobis proponi,et nunc inlelligelis tria vobis esse necessaria, ul aliquis propositum bravium consequatur. Quae sunt illa tria? Primum est, ul in studium ad currendum admittatur : Nam qui currunt extra stadium etiamsi currant velocissime , nihil tamen lucrantur: hoc docet Apostolus cum ait, *nescilis quod ii, qui in stadio currunt omnes quidem currunt.* Alterum est, ul cum sunl in stadium admissi , non se ad sedendum vel fabulandum vel comedendum vel dormiendum componant , sed currant; Nam in stadio qui sunl,vel currant necesse est vel egrediantur. *Nescilis* , inquil, *quod ii, qui in stadio currunt. omnes quidem currunt, sed unus accipit bravium?* Postremum ul non solum currant sed bene currant, hoc esi. velociler , redo cursu , conlinenlcr, sine intermissione : el hoc csl, quod subdit apostolus , sic *currite ul comprehendatis.* Quod remcdiumul curramus bene el sic curramus ul non frustra curramus, sed bravium comprehendamus ? Remedium est, se ab omnibus quae cursum impediunt abstinere.*Omnis autem , qui in agone contendit, ab omnibus se abstinet.* Quod nobis eo libentius , quum illis fa-

ru ndum csl, quod illi corruptibilem coronam , nos incorruptibilem acccpluri simus. Jam haec omnia ad spiritale bravium el spiritalem cursura applicemus.

Primum igilur, qui gloriam sempiternam tamquam bravium accepturus est. in stadium admitti debet. Quid csl hoc stadium ? Donum justificationis, quod fidem,spem et charilalem continet.Nam qui vel fidem veram non habent, ul Elniei:vel habent quidem fidem veram, sed mortuam,ul qui inter Catholicos corrupte vivunt, isti vel non currunt vel ad bravium non currunt.Nam,ul dicemus, currere ad bravium , est mereri operibus bonis vilam aeternam : quod non possunt iī, qui fidem veram cl vivam, hoc csl fidem.quae per *charilalem operatur*, non habent. *Viam*, inquit propheta , *mandatorum tuorum cucurri, cum dilalasli cor meum*.Tunc homo currit,eum habet cor dilatatum. Quid est. quo cor dilatatur? Nihil aliud , quam latum illud,mandatum,de quo idem propheta,*omnis consummationis vidi finem: latum mandatum tuum nimis*.cl omnis consummationis,omnis perfectionis,omnis praecepti finis csl charilas,quae ita lata est, ut a Deo usque ad proximum, a coelo usque ad terram extendatur. Itaque stadium esi iustitia, fides, spes , charilas : et qui extra stadium illud cxistentes currunt, frustra laborant.Nam non datur bravium currentibus, sed currentibus in stadio.Laborant haeretici ul evangelium suum propagent, vigilant dies el nodes, scribunt mullos libros periculis el morti se exponunt, sed frustra : Currunt enim in incertum,atque acrem verberant. Pari ratione homines improbi aliquando multum laborant in currendo, orant, jejunant,eleemosynas faciunt, sed quia currunt extra stadium, fatigantur quidem, sed inierim bravium non apprehendunt. Ponamus unum exemplum ; vos multa similia invenire polentis. Sunl aliqui qui tempore bacchanaliorum exeunt de stadio, ebrietate el choreis cl aliis peccatis excidunt a gratia. Deinde adveniente quadragesima ad gratiam Dei per poenitentiam non redeunt: et lamen jejunant cum caeleris, fortasse eleemosynas majores cl crebriores faciunt. Isti currunt sed non in stadio ; laborant cum caeleris, sed non coronabumur cum caeleris. Quare? Quia non i urrunl in sladio-.cl opera bona sine charilale non merentur bravium. Doctrina csl aposolica: Si linqvis, inquit. *hominum loquar et angelorum, charilalem autem non habeam , factus sum velut aes sonans aul cymbalum tinniens*. Quamobrem , auditores , primum omnium id procurare debemus, ul admittamur in stadium: vel si semel admissi. nostra culpa ciecli simus , iterum per poenitentiam in curriculum restituamur, quod lamen , cum habuerimus , non id nostris meritis . Od Dei gratiae attribuere debemus. Nam sicut ingressus m stadium non acqnirilur cursu , sed donatur favore el hbcralilale principis: ita gratia justificationis non redditur meritis, sed gratis datur. In quo decipiebantur Pelngiani,qui putabant se ingredi posse stadium, cl currere, etiam non vocali .1 admisi. *Gratia*, inquit Vposlohis, *salvati estis j >.r fidem, cl hoc non •'x vobis, Dei enim donum*

csl: tamquam si diceret, quod in studium admissi estis, quod est principium salutis, ct lates eflecli. ul jam possitis currere , bravium promereri , non vobis debebatur, sed gratis accepistis: *Charilas Dei diffusa est in cordibus nostris*. Unde ? Num *eæ operibus justitiae, quae fecimus nos ?* Nequaquam,sed *per Spiritum sanctum.qui datus csl nobis*. Non intrant stadium, quia cucurrerunt, sed ul currant. Non datur gratia . quia bene operati sumus : sed ideo daiur, ul bene operari possimus. Bonis operibus , inquit d. Augustinus, debetur merces,si fiant: sed gralia.quao non debetur,praecedit ul flant.

Estoc salis esse in studio ? Non est salis , sed currere necessc habent, qui in sladium intraverunt. Dicitur enim curriculum , quod in eo currat: el stadium per anlilhesin,quod in eo non stetur, et qui forte stare ct sedere volunt, stalirn eliciuntur, ne sini aliis impedimento.Atque hinc apparel error crassissimus Lulheranorurn. Quid docet Lutherus? standum ac sedendum in curriculo, docet enim nulla esse opera necessaria , sed esse bene comedendum ct bene bibendum,cl in utramque aurem dormiendum:el tunc venturos angelos, qui non in nostris plumis molliter quiescentes sine ulla molestia transferent ad bravium. Sed aliud profecto nos apostolus docet, dum bcalitudincm comparat bravio: cl nos non solum currere,sed etiam velociter el sine intei missione currere et sudare, el quasi iti agone contendere jubet. Itaque , auditores optimi, cum Dei benignitate in sladium admissi simus, stalirn cursum operum bonorum auspicari debemus: non licet nobis ullo modo torpere vel otiari: in studio sumus , non in triclinio , non in pomario, non in conclavi : el qui secus faciunt, non mirum, in justo Dei iudicio excidunt n gratia, a peccata relabuntur.ac de stadio expelluntur.Illi igilur qui in stadio currunt,omnes currunt, nulli stant aul sedent.

Sed quid sibi vult.quod sequitur.*sed unus accipit bravium?Num* unus homo dumtaxat salvus erit? Ita prorsus. Unus dumtaxat, nempe Christus , sic enim ipse ait; *nemo ascendit in caelum, nisi qui descendit de caelo . filius est hominis qui est in caelo*. Itaque solus Christus . qui *exaltavit ul gigas ad currendam viam*, solus, inquam, ipse accipit bravium. Sed non idcirco nos excludimur, nec frustra laboramus in currendo, Christus enim pro se cl pro nobis accepit bravium.Est enim Christus caput nostrum, el nos membra ejus; ipse est vilis, cl nos palmites, *unus panis,et unus corpus mulli sumus*. Non legistis de primis Christianis , erat *multitudinis credentium cor unum el anima una?* Iste igitur unus , iste Christus unus , in quo nos omnes unum sumus , iste accepit bravium.

Sequitur, sic *currile . ul comprehendatis*. Hoc csl tertium et postremum , quod a nobis exigitur, si beati esse velimus. Non salis est esse in stadio, non salis csl currere, sed necesse csl bene currere. Sic *currile, ut comprehendatis*, hoc est, currile ut oportet, recte, celeriter, sine intermissione. Nam ul in proverbio dici solet: non *coronan-*

lur verba sed adverbia. Facere, non csl quod m-
relur coronam; sed bone facere: non currere, sed
bene currere. Quis csl qui bene currit? Qui rccl,
celeriter el sine intermissione currit. Recte, hoc
esi recto cursu, non sicut, ebrii. qui occupant lo-
tam plateam, el nunc ad unam partem inclinant,
nunc ad aliam, illi non recte currunt, qui non re-
cta intentione in operibus bonis versantur. Venis
ad concionem animo proliciendi? Recte curris.
Venis animo explorandi. an sint verba Ciceronia-
na, quae proferimus? Non rccl curris. Versaris
in studiis, ul Ecclesiae laboranti opem feras?
Recte curris. Versaris in studiis, ul lias canoni-
cus, el sumptibus crucifixi in dcliliis perfruaris?
non rccl curris. Doces, concinnaris, scribis li-
bros. ul amplificetur gloria Dei, cl nulli salvi
fiant? Ilcnc curris. Haec eadem facis, ul homini-
bus placeas, el gloriam propriam quaeris? Non re-
cte curris, nec unquam pervenies ad bravium.
Itaque dirigendus esi corsus, dirigenda intentio:
si distorta csl, dicendum cum propheta: *Ulinam
dirigantur viae meae ad custodiendas justifica-
tiones luas.* Deinde celcriler currendum. Non pla-
cent Deo homines pigri, (ardi, socordes: *maledi-
ctus homo, qui facit opus Dei negligenter.* Cur
putatis prohibuisse Deum Hebraeis, ne unquam
sibi offerent asinos. el primogenitum asini muta-
rent ove, nisi quod lardum el pigruin sil animal, el
displicent Deo tarditas el pigritia? Cur Deus lam
saepe nos flagellat? Cur lu in itinere verberas e-
quum? quia non diligis eum? Non cur igilur? Ul
celcriler curru. Ita eliam Deus assidue nos verbe-
rat, non quia non diligis, sed ul ad propositum no-
bis bravium magis festinemus, *Mala quae hic nos
premunt,* inquit Gregorius, *ad Deum ire compel-
lunt.* Vidit benignissimus Pater cursum nobis, el
cursum velocem esse necessarium: videt hostem
humani generis perpeluo spargere ante pedes et
oculos nostros varias illecebras, ul in iis colligen-
dis occupati ad bravium non curramus: videt po-
stremo nostram tarditatem esse magnam, nec mi-
norem cupiditatem colligendi. quae daemones of-
ferunt: quid igilur facit? Ingeminat flagella, multi-
plicat verbera, immittit timores periculorum, bel-
lorum, seditionum, immittit aegritudines, tollit oc-
casiones lucrandi, aufert homines choros, filios,
fratres. uxores ul hac ratione saltem nos currere
laciati viam mandatorum suorum. El sane magis nos
verberibus indigemus. quam nulli sibi persua-
deant. Cur existimatis Dominum, cum in Jerusa-
lem in dic Palmarum intravit, asinam. ct pullum
ejus ascendisse, nisi ul nostram quasi naturalem
el asininam tarditatem designaret? Nam ut sancti
pene omnes exponunt. asina illa cl pullus ejus Ju-
daeos el Paganos significabant. stiper quos Chri-
stus ascendens, el habenis providentiae suae gu-
bernans, cl calcaribus ac flagello tribulationum
feriens, ad coelestem Jerosolymam perducit. Po-
lerat vero equis vel mulis pōpulos Judaeorum ct
Gentilium designaro, sed asinis voluit: ul nos in-
sitae nobis t.irdialis admoneret, nec miraremur si
tam saepe cl lam severe nos flagellat. El vere au-
ditores. non tam socordes sumus in spiritalibus

bonis, ul non lam asinino, quam testudineo gra-
du moveri videamus, cum tamen m stadio sumus,
et velocissime nobis currendum esset.

Verum non salis est recte cl celeriter currere.,
nisi eliam sine intermissione usque ad bravium in
cursu perseveremus. Sic *currile*, inquit. *ul com-
prehendatis.* Nam qui currunt ad aliquod tempus,
deinde fatigati subsistunt, nihil omnino comprehen-
derit. Mulli sunl. qui incipiunt bene agere. fre-
quentare sacramenta, abstinere se a flagiis; sed
in medio cursu aliquando parva, aliquando nulla
de causa cessant a cursu: opera illa bono inter-
mittunt: el Deus. cui ista infidelitas el inconstan-
tia maxime displicet, eos eiicil de curriculo el ali-
quando. imo voro frequenter ita obdurari el excae-
rari permittit, ul numquam amplius cupiant redi-
re ad stadium. cl sempiterno illo praemio, ad quod
creali el vocali erant, cl quod facile consequi po-
tuissent, summa cum ignominia el confusione pri-
ventor. Itaque perseverantia nobis in isto cursu
necessaria csl. Videmur coelos quomodo numquam
vel momentum a cursu quiescant, cl si quiescerent
stalim mundus lotus, nisi aliunde suppleretur de-
fectus, fortasse periret. Cur putatis summum sa-
cerdotem in veteri tege, cum ornatu pontificio in-
cedebat, in extrema veste habuisse mala punica.
quae in vertice quasi naturalem coronam gerunt,
nisi ul mclligeremus, extrema opera, ct finem al-
que exitum coronari, el eos solos salvos futuros,
qui perseveraverint usque in finem? Sic *igilur
currile, ul comprehendatis.*

Sed quarei fortasse aliquis, quid csl hoc, quod
Apostolus loquitur. *Ul comprehendatis?* Potestne
aliqua res creata, quae finita est, comprehendere
creatorem, qui est infinitus? Propjie comprehen-
dere. hoc est. lotum capere el concludere Deum
nemo potest; sed possumus, lamen cum compre-
hendere, si comprehendere idem sil quod appre-
hendere. Itaque beati omnes Deum cognitione el
amore apprehendunt, et in eo delectantur, eoqne
fruuntur, saliantur, replentur, non quantum ipse
cognosci et amari, saliare, replere cl delectatione
nillicre potest, sed quantum ipse capere possunt.
Quemadmodum enim si dicas alicui, Vade ad Ocea-
num, el reple amphoram istam aqua maris quan-
tum poles: num intelligis. ul infundat tutam aquam
maris, ul nihil supersit, quod infundi possit? Non
hoc intelligis, quod scis fieri non posse, sed ul in-
fundat tantum, quantum amphora capere potest.
Ita quoque nos currimus, ul Deum comprehenda-
mus, eo cor nostrum impleamus, non quantum ip-
se implere potest, sed quaiitum vasa cordium no-
strorum capere el continere possunt.

*Omnis autem qui in, agone contendit, ab omni-
bus se abstinet: cl illi quidem, ul corruptibilem
coronam accipiant, nos autem incorruptam.* Ver-
sal in eadem similitudine. ut nos doceat quid fa-
cere debeamus, ul in cursu recto el celeri perse-
veremus. Quid igilur facere debemus? Id quod fa-
ciunt cursores. Quid faciunt cursores? Ab omnibus
se abinent, quae eos impedire possunt: a forni-
catione, quae debilitat vires: a cibis delicatis, quae
delicatam el teneram carnem cllicieunt: a mull's vc-

siibus cl oneribus, quae corpus fatigant: u nimio potu, qui mentem, oculos, pedes, totum corpus ct animum laedit. Quam egregie putatis currerent c-bni ad brnvium, qui super pedes suos consistere non possunt?cl si brnvium csl in Oriente,ipsi currerent ad occidentem. Ab his igilur omnibus illi se abstinent, et nos quoque ad eorum exemplum abstinere debemus. Ac ne forte libi haec nimis molesta el gravia videantur, audi quid dicat; *Et illi quidem* inquit, *ul corruptibilem coronam accipiant*, haec omnia praestant,et libi durum videbitur idem praestare, ut *incorruptam* cl immarcescibilem *coronam* accipias? Magna profecto cl vehemens persuasio, cl argumentum, quod in die iudicii tepidos Chiislianos incredibili pudore et confusione alliciet. Quid? Nonne turpissimum,cl homine Christiano indignissimum est. ul propter coronam gloriae sempiternae, quae nullo pretio aestimari posset, propter regnum cl imperium illud amplissimum, el quod sine line durabit, cl corpus cl animam possidentis in summa el aeterna felicitate constituet, non velit ad paucos dies in stadio currere, cl a fornicatione, ebrietate, choreis el aliis nugis abstinere? Cum Ethnici omnia ista ct majora fecerint propter tinam coronam ex myrto Veneri consecratam, vel ex olea consecratam Minervae,vel cx latiro consecratam l'hocbo:qui sunt omnes daemones ct spiritus Tartarei.Quid illis proderant coronae cx myrto vel ex lauro, quorum folia post paucos dies arecebant? Al libi numquid proderit corona gloriae, quae corpus el animam semper virere ac fiurc facit? Sed si haec non movent, moveant saltem ista tempora, tam turbulenta cl tam periculosa, in quae incidimus. Ego sane vehementer limeo, ne si pergamus sicut alias solemus bacchanalia celebrare et Deum ad iracundiam tot flagitiis provocare, compleatur tandem nostra malitia, compleatur el ira Domini, et disperdat nos Deus,sicut aliis nullis regnis accidisse videmus. Quid enim obsecro perdidit Graeciam, nisi illud ipsum quod nos facimus? Erant homines maxime dediti ebrietati, cl conviviis ac tripudiis, ul ex orationibus Basilii cl Chrysoslo-mi cognosci potest. Deinde non mullum solliciti vrani de religione, permittebant sedas vanas cl hacrcscs crescere, ul lubilum cuique eral. quod magnus Basilius in epistola quadam ad Occidentales, el d. Hieronymus in epistola ad Damasum maxime deplorant. Postremo sedem Romanam, ubi radix cl caput est nosrae religionis, non magnificiebant, neque aliud magis optabant, quam romanae Ecclesiae non subesse: quod vel ex eo perspicipotest, quod toties patriarcham suum Constanlinopulilanum, qui initio erat ultimus patriarcharum, primum cl universalem patriarcham esse voluerunt. Sed quid fecit Deus? Quia nimis bibebant,permisit ul eis dominantur Tureae, qui vinum secundum legem suam exeerantur, el vincas succidunt ubi possunt. Quia tripudiis dediti erant, ita severum tyrannum cervicibus eorum imposuit, ul jam gemant sub iugo.el lano onere oppressi choreas ducere cl saltare, nec liceat, nec libeat. Quia de religione non erant solliciti, permisit eos cxcaccari, cl veram fidem ac religionem perdere. Quia postremo

Christiano pontifici subjecti esse nolebant, subiecit cos olrocissimis hostibus Christianae Odei. lia cum Graecis actum esse videmus ct dolemus. Nolo malum aliquod minari, sed quaeso, non Ipsi nobis exilium el ruinam extremam procuremus.Mani Germaniam sororem esse Graeciae quantum ad ebrietalem nemo non videt: quicquid inchoatur, vino inchoatur, quicquid linitur, finitur vino: Si aliquem invisit,propinando te salutat,cl lu bibendo respondere cogeris, Non sciunt amicos honorare, vel .morem vel benevolentiam ostendere,nisi vocenhd prandium: non sciunt prandere cum amicis, nisi cos ebrios, hoc est, animo mortuos el corpore pene mortuos dimittant. Quae csl haec infelicitas? Bis aut 1er in prandio bibo, cl corpore el animo bene valeo. Invitas me ad prandium tuum, ccrie ul milii facias rem gratam, et vis ul decies bibam,destruam vinum tuum, cl stomachum meum, et si non facio indignaris? Ittlelligamus quaeso genus quoddam esse slulliliae, ila amicos honorare velle: discamus sobrietatem parentem esse sanitatis corporis el animi; bibamus ad sitim restinguendam, non ad libidinem explendam: illud scientes, naturae parum satis esse, libidini nihil sufficere.

Jam de choreis, salt itionibus el aliis illecebris effraenis juventutis nihil csl quod dicamus. Quis enim ignorat mullos esse, qui Lovanium veniunt, ul doctores fiant in Jure, el liunt doctores in choreis et in gladio? Quam nulli sunt.qui cum ad parentes suos redeunt, si quaeratur ab eis, quid Lovanii didicistis? responsuri sunt, si verum dicere velint, didicimus vagari lotas nodes per plateas: didicimus districto gladio bellum gerere cum lapidibus: didicimus mulla cl nova genera chorearum: didicimus uno haustu bibere medium poculum: didicimus pecunias nostras, quae unum mensem duraturae erant, una hora consumere. Praeclara profcclo sapientia. Quam sil hoc malum, cl quantum malorum causa, quis non videt, auditores.' Nam si qui versantur in studio sapientiae, qui tam eruditam et sanciam civilem inhabitant, qui suis moribus aliis hominibus lucere debent, ila vivunt, quid alios quaeso facturos speramus? Cerlc qui hic instituuntur, doctores el gubernatores, praefecti ac iudices aliorum locorum erunt: sed quid docere poterunt: nisi quod didicerint? Habeatur, obsecro, habeatur ab iis, quorum interest, magna ratio juventutis,unde salus el incolumitas lotius rei publicae dependet.

Jam de neghgcnlia conservandae religionis nc dc conjunctione cum capite. unde salus membrorum dependet, nihil dico. Multitudo enim haereticorum, quae in lota hac regione atque in Flndria potissimum cum Catholicis impune versatur et augetur in dies, salis torporem, cl negligcnliam nostram redarguit.

Quare, auditores optimi, apostolum Paulum audiamus. atque in stadio constituti abstineamus nos ab omnibus, quae a cursu nos impedire possunt. Quid magnum esset si semel nos cliam unum miraculum faceremus; el quo tempore alii scelestissime el corruptissime vivunt,co nos optime el sanctissime viveremus? Polliceor vobis, nos Deo rent

gratissimam, nobis utilissimam, et loli patriae salutarem effecturos, si ad iram omnipotentis Dei placandam, et eum toti regioni reconciliandum offeramus ei sacrificium trium sequentium hebdomadarum, illa vel bacchanaliorum obliti unusquisque se domi contineat, nulli videantur homines larvali vel personali, nulla exerceantur tripudia, nulla celebrentur sumptuosa convivia, nullus inveniatur ebrius: faciamus quod Ecclesia docet, quae hodie

peccatum primi hominis ad memoriam revocat, et lacris canticis intermissis, vesteque lugubri assumpta, et nos ad lucium et poenitentiam exhortatur: bene est, paremus nos ad quadragesimam. expiemus confusione et lacrimis praeterita peccata, ut cum fructu et utilitate postea jejunemus. Quod ut faciamus praesentet nobis Jesus Christus, qui per benedictus in saecula. Amen.

CONCIO XVII.

I) E E A l» E .ll II O .ll I N l C A

T II E ,ll A

Siruile esi regnum coelorum homini patrifaimitias, qui exiit primo mane
conducere operarios in vineam suam, *flatt*h. 20.

SYNOPSIS

Difficultas sensus hujus parabolici ex Ongenis
judicio dimetitur. Scopus cl finis hujus para-
bolae investigatur. qui eo tendit, ut intelliga-
mus singulare Hei donum esse . quod gratiae,
el evangelu . el non legis veleris el propheta-
ram temporibus vocali simus. Paterfamilias
isle diligens, justus et liberalis fuisse ostendi
tur: Qui esi Deus ipse, ul qui tres diversas alit
familias, unam liliorum in coelo : alleram li-
britorum in terris, tertiam mancipiorum in
pistrino gehennae. Quomodo Deus in sacris li-
teris dicatur exire. Vincam esse ecclesiam .ope-
rarios vero praelatus el doctores demonstratur,
coranique officium el dignitas asseritur.Dena-
rius est ipsa fovlicitas, sive ipse Dei filius,(qui
accommodate denario comparatur) per beati-
ficam visionem possessus. Per quinque exitus
quinque mundi aetates designari quae omnes
unius dici spatio definiuntur a Deo , ut *qui*,
cum sit aeternus , tempus nobis visum longis-
simum. brevissimum aediinel.Qui operarii in
singulis aetatibus ad quam devoluti sumus ul-
timam . conducti fuerint. Quomodo e foro ad
vineam eundum sit, ubi mundus eleganti si-
militudine nundinis comparatur , quarum
mercatura puerdi ranarum piscationi similli-
ma ; ex quibus nos paterfamilias increpando
evocat.

Absoluta tranclalione de vocatione ad laborem ,
in secunda parte agit de vocatione ad mer-
ccdem.Christus fidelis el prudens esi procura-
tor , nescius decipere , nescius decipi : cur a
novissimis mercedem persolvendo incipiat.
Beatiludinis denarium licet singuli operarii
acciinanl.diverso lamen foelicialis gradu pos-
sidere Jovinianum probatur.nam quilibet pro
sua capacitate sine murmuratione accipit.
Operarii novi testamenti operariis veteris an-
teponuntur , quia eorum sunt praeslanliorti
merita,nam etsi hi plus laboraverint,minus ta-
m· n quam nostri utpole quibus copiosiorSpiri-

tus sancti gratia communicata,effecorunl:quod
figura duorum.qui racemum ex Palaestina ml
Moyscn tulerunt , aperte demonstratur. Coro-
nidem addit carum . qui in vinea Domini vo-
cali olio indulgent, increpatio . qui accipitri-
bus assimilantur, cum multi sapienter ignari
foecundis gallinis similes fiant.

Quae nobis hodie ab Ecclesia Catholica propo-
nitur Evangelica similitudo, Auditores optimi.eam
ila rerondttam abstrusam esse vir doctissimus Ori-
genes judicavit. ut ad eam pro dignitate explican-
dam ipsum Dei Filium, qui auclor ejus luit,neces-
sarium esse constanter assereret. Nos enim ta-
metsi Christi sensum.ul apostolus loquitur.habea-
mus : lamen ita ab hujus parabolae sublimitate ac
profunditate abesse existimavit, ut solum pauca
quaedam de ea supplicari , cl ea dicere atque in
medium adferre possimus. Denique propter hano
unam parabolam de Domino ac servatore nostru
prophetam cecinisse affirmat. *Inclinabo in para-
bolam aurem ineam , aperiarn in psalterio pro-
positionem meam.* El . *aperiam in parabolis os
meum, cfuclabo abscondita a constitutione mun-
di.* Ac, Origenis quidem de cleganlissima el pul-
cherrima comparatione iudicium verissimum, sa-
picnlissimumque fuisse, non dubitabilis, audito-
res, si quanto,el quam gravibus ea sil obruta, con-
sideretis.Ego lamen partim temporis angustiis im-
pediti^.partim fretus intelligenlia vcslnon enim
ad vulgus imperitum verba facio) multa consulto
?c de industria praetermittam : ct ea solum , quae
magis tum ad parabolam explicandam necessaria,
lum ad mores nostros corrigendos utilia esse vide-
buntur, adducam.

Sed antea tamen quam ad ipsius parabolae ver-
ba explicanda aggredior, quem sibi finem ac vehi-
U scopum Dominus proposuerit, mihi quaerendum
atque diligenter investigandum esse videtur. Non
enim alia de causa nonnulli in parabolis exponen-
dis facile labuntur , cl a veritate aberrant, quam
quod verba praecedentia ct sequentia non consi-
derent: neque cur, aliquando ct qua occasione pa-

robola dicta **sil**, animadvertunt. Hujus igitur elegantissimaosimililudinis exitus, auditores, is est, ut ostendat eos, qui post salutarem Domini adventum ad Ecclesiam advocantur, cl legis cvangelicac *onus leva ct jugum suave* suscipiunt, multo feliciores ct beatiores esse, quam ii fuerint, qui hunc cumdem Domini adventum praecesserunt, el gravissimam legis antiquae sarcinam portaverunt. Nam cum beatissimus apostolorum princeps Petrus pro se el pro caeleris apostolis a Domino quaesivisset, quid mercedis ac praemii accepturi essent, quod sprelis omnibus rebus, ipsum secuti fuissent? *Eccc inquit, nos reliquimus omnia el seculi sumus le : quid ergo aril nobis?* Eis Dominus respondit: *Arnen dico vobis , quod vos . qui reliquistis omnia cl secuti estis me, in regeneratione, cum sederit filius hominis in sede majestatis suae, sedebitis el vos supersedes duodecim, judicantes duodecim tribus Israel. El omnis, qui reliquerit domum, vel fratres, aut sorores, aut patrem, aul matrem, aul uxorem , aul l'lios aul agros propter nomen meum , centuplum accipiet, el vitam aeternam habebit. Mulli autem erunt primi novissimi, el novissimi primi.* Atque haec obscuriora esse videbantur , quam ul facile ab apostolis rudibus cl illitralis hominibus percipi possent : ad ca ergo illustranda cl explicanda parabolam praesentem adhibuit. Slalim enim ait: *Simile esi regnum coelorum palri/amilios*, cl quae sequuntur. El parabola expedita, ul quo illa tenderet inlciligeremus, rursum illa verba subiecit *Sic erunt primi novissimi, el novissimi primi.*

Itaque scopus ac veluli signum, quod nosira parabola intuetur, hoc **csi**, ul **ii**, qui jam evangelio coruscante vocali sunt, non modo se detrimentum nullum accepisse existiment exeo, quod ultima aetate, et mundo tam senescente vocali sunt, sed etiam singulari privilegio se a Deo donatos esse cl palribus veteris testamenti praeferendos. Ac denique duodecim Iribus Israel in novissima dic se esse judicatuos intelligent. Quam nostrorum temporum bcaliludinem illis eliam verbis Dominus noster ac liberator expressit , Lue. 10. *Beati oculi , qui vident , quae vos videtis. Dico enim vobis , quod mulli prophetae cl reges voluerunt videre, tpiae vos videtis, el non viderunt: el audire. quae vos auditis, cl non audierunt.* El alio loco: *Ilius est, qui seminat, el alius csl qui melil. Ego misi vos metere, quod vos non laborastis. Alii laboraverunt , cl vos in labores eorum introistis.* Et apostolus Paulus , cum ad Hebraeos scribens illos veteris testamenti patres cnumerassel. qui fide maxime enituerunt: *El hi omnes, inquit, testimonio fidei probati non acceperunt repromissionem, Deo pro nobis melius aliquid providente, ul non sine nobis consummarentur.* Itaque, auditores huc omnis parabola tendit, ul nos evangelii cl gratiae potius, quam legis et prophetarum lemporibus vocatos esso singulare Dei donum el privilegium existimemus.

Illis igitur explicatis, perfacilis mihi reliquus cursus orationis ostenditur : fundamenta enim milii videor iccisse lotius disputationis. Ut igitur ad ipsam parabolam jam tandem veniamus, initio Do-

minus patremfamihas magnum imprimis , ac .diligentem , justum el liberalem nobis scribit. Quod enim *exiit primo mane conducere operarios in vineam suam*, diligentiae tribuendum csl : Nam , ul Aristoteles in libro de ratione domus gubernandae, scriptum reliquit; diligens paterfamilias sicut ultimus ad lccium sc rccipere. sic eliam primus et lecto surgere , cl ad procuranda domus negotia exire debet. Quod autem iis operariis , quos hora prima conduxit, denarium diurnum persolvit. justitiae tribuo : quod vero caeleris amplius , quam cis debebantur, largilus est, liberalilali adseribo. Atque hujus patrisfamilias nomine Deus ipse sine ulla dubitatione inlcibgendus est. Ipse enim verus magnus paterfamilias csl, cui non una , sed tres maximae , dissimillimae ct locis disjunctissimis positae familiae sunt : una filiorum , altera libertorum, tertia mancipiorum. Filii in coelestibus domiciliis vitam tranquillissimam ac felicissimam degunt: liberti in terris in sudore vultus sui vescuntur pane suo: mancipia catenis onerata in tenebricosum gehennae pistrinum detrusa ac relegata sunl. Filios quidem paterfamilias nectare ac ambrosia pascit, ct torrente voluptatis polal. Libertis autem calicem voluptatis spargit interdum felle amariludinis, *el polum* dat in *lachrimis* quidem, ut psahnographus ait; sed in mensura. At mancipia fugitiva solo pane tribulationis, el aqua lachrimarutii el felle amaritudinis. sustentat. Hac porro tres illae familiae sunl de quibus divinus apostolus ad Philipphenses scribens ait: *In nomine Jesu omne genu /leclalur , coelestium , terrestrium et infernorum.*

Quid igitur magnus ille paterfamilias fecit? *Exiit*, inquit, *primo mane conducere operarios in vineam suam.* Quid csl hoc . Auditores? Deus exiit? El unde exiit. Quoniam ivit? Numquid non ipse ait: *Coelum et terram ego impleo? El, Coelum mihi sedes csl, terra autem scabellum pedum meorum?* Et rursum : *Ego Dominus , el non mutator.* Nonne de ipso Jacobus apostolus ait : *Apud quem non est transmutatio neque vicissitudinis abumbralio.* Quo igitur exiit, qui numquam movetur, el semper est ubique? Recognoscite mecum , auditores, metaphoram divinis literis familiarem. Tunc enim exire in sacris voluminibus dicitur Deus, cum sc prodit, el extra se aliquid operatur. Cum Deus Pater Deum Fliutn mente atque inlelligentia gignit, et rursus cum Spiritus paracletus, qui ncc genitus, sed genitoris genitique suavitas est, a Patre el Filio tamquam ab uno principio cl unica spiratione procedit: operatur quidem Deus, sed ab aeternitate intra sc ipsum sine ullo teste clsine ullo conscio opcralur. Quorirca tunc non exire , sed in seipso manere ac delitescere dicitur. At cum orbem molitur , administrat, gubernat, immutat, quia extra sc operatur, cl manifestum se facil, proptcrca tunc exire non immerito dici polesl. Itaque cum coelum el terram fabricavit, exiit : cum Noe praeceptum dc arca aedificanda dedit, exiit: cum Abraham de Ur Chaldaeorum eduxit . exiit : cum denique homo factus in terris apparuit, exiit: cum populum suum a Pharaonica servitute liberavit, exiit,

El cur nam cxiiPNempe , *ul conduceret operarios in vineam suam*. Quaenam igilur csl haec vinca? Qui vero hi opcrariifVinea Ecclesia csl. Quamquam enim *Domini est terra el planitudo ejus* : lamcn vincam quamdam ex omni orbe terrarum sibi elegii, cl eam singulari providentia colit. dc qua in sanctis voluminibus frequenlissima mentio est ; cl nos dc ea dicerc nulla possemus , si per tempus liccret. el ad alia magis necessaria non properarem.

Porro operarii sunl ii. quos Deus huic vineae excolendae singulis aetatibus praeficit: quales olim patriarchae, prophetae, sacerdotes el apostoli fuerunt: nunc vero pontifices , concinnatores, pastores, doctores el alii sunl, qui in hoc unum incumbunt . ul haec vinea non silvescat, nec spinis aut tribulis obruatur, neca bestiis in eam irrumpentibus devastetur; sed floreat, vigeat, propagetur el fructus uberrimos pariat. Neque hoc munere aliud nobilius . excellentius , Deo gratius aut nobis utilius inveniri potest. Sic enim Deus hanc suam vineam diligit, ul quicquid ab ipilio fecit. in lolum incommodum alque humilitatem hujus vineae fecisse videatur. Quare, qui a Deo ad hoc lam sublime opus assumuntur, ul operarii in ejus vinea sint, certe grave illis videri non debet, omnibus negotiis alijs, el curis el luchris valedicere; quin potius tam excellenti bonogai deant, el strenuos sein hac vinea operarios,; Dco cl angelis spectatoribus, praebeant.

Profecto enim si Deus ad creandum coelum hominem aliquem aut angelum administrum habuisset, maximo honore ac dignitate homo ille, vel angelus affectum se fuisse censeret. Neque alia de causa eos , qui signis cl prodigiis claruerunt, admiramus , nisi quod illustramenta Dei in illis magnificis , el vires omnium rerum creaturarum superantibus operibus, fuerint. Quanlo igilur jure illorum sublimitatem cl excellentiam suspicere, atque admirari debemus, quibus vclui instrumentis ad vincam suam colendam ct hominum animos illustrandos atque ad vitam revocandos uti dignatur ? Opus enim sine dubio nobilius ac praestantius csl, hominis libcrum voluntatem ad malum propensam ad Deum convertere, quam coelum ac terrain condere: cl animum dormientem excitare , quam corpus jam defunctum ad vitam a morte revocare. Quid ? Quod operarii hujus vineae , praeterquam quod opus exercent per se praeclarissimum atque eximium. tnercedetn eliam tantam, quantam optare non possent, sine dubio consequiuntur.

Audite enim quid sequatur in evangelio : *Conventionem autem facta* , inquit, cum *operariis ex denario diurno. misit eos in vineam suam*. Quid, obsecro , denarium istum significare existimatis? Nihil profecto aliud . quam aeternam felicitatem , vel ipsum Dei filium designant, in cujus visione ac possessione nostra bealiludo consistit. Natn quemadmodum denarius figuram principis impressam perit; sic ipse Dei Filius, splendor *gloriae el figura* substantiae Dei Palris ab apostulo Paulo nominatur. El quomodo denarius non figuram modo, sed eliam verba quaedam continet: sic eliam Dei Filii non v lu. n figura , sed el Verbum Dei Palris csl. Rursum, ut denarius rotunda figura praeditus

csl, in qua finis nec principium invenitur: sic Filius Dei, ul apostolus loquitur, *nec initium dierum nec finem vitae habet*. \c ul pecuniis obediunt omnia, el per ipsas omnia llunt; sic per Christum omnia facta sunt. cl omnia Deus Pater ei subiecit. Haec est igitur merces nostra, *et merces magna nimis*: quae eliam non injuria denarius appellatur, cum decem praeceptorum observatione comparetur.

Sequitur : *El egressus circa horam tertiam vidit alios stantes in foro otiosos, el dixit illis: lle el vos in vineam meam*. Quinquies hic noslcr diligens paterfamilias exivisse describitur: hora prima, lerlia, sexta , nona atque undecima: quae horae sic accipiendae sunl, ul ad initium primae Solem oriri, ad finem duodecimae occidero cumdci intelligamus.

Quinquies igilur exivit, quia quinque sunl mundi aelales , quibus Deus semper alios atque a hos operarios ad vincam suam colendam adduxit. Itaque lotum lempus. quo mundi hujus status permanere , el Dei vinea coli debet, unius diei spatio definitur. Cujus quidem dici ab orbe condito usque ad tempora Noc hora prima, secunda el terlia: a temporibus Noc usque ad Abrahac vocationem, quarta, quinta el sexta: ab Abrahae vocatione usque ad Moysen legislatorem septima, octava cl nona; a Moyse legislatore usque ad primum Christi adventum, decima el undecima affluerunt: a primo Christi adventu usque ad secundum hora duodecima ac postrema peragitur. El quidem hora prima Adam, Seth. Enoch ; hora lerlia Noe , Sera, Melchisedec!) : hora sexta Abraham el caeleri patriarchae ; hora nona Moyses et prophetae; hora undecima apostoli el eorum successores vocali sunl. Alque hoc est, quod h. Augustinus in libro altero in Julianum docet, cum ait : *Excellentiores paucos dispensatores suos Deus per diversas aelates temporum locorumque distantias, sicut ei placet atque expedire judicat, ipsi dispensat*.

Quod vero nunc horae undecim effluerint, cl hora duodecima alque ultima agatur , cl finis diei Solesque occasus immineat, testis est apostolus Joannes; *Filioli*, inquit, *novissima hora* esi. testis apostolus Paulus: *Haec autem omnia* , inquit, *in figuris contingebant illis: scripta sunt autem ad correptionem nostram, in quos fines saeculorum devenerunt*. Testis denique el apostolus Petrus: *Scientes* , inquit, *quia non corruptibilibus auro vel argento redempti estis dc vana vestra conversatione paternarum traditionum: sed pretioso sanguine quasi agni immaculati Christi el incontaminati , praecogniti quidem ante mundi constitutionem : manifestati autem novissimis temporibus propter vos*.

Neque vero mirum nobis videri debet , spatium tot annorum diem unam a Domino nominari. Nam si nos , qui aliquot annos vivimus , unam horam vel alleram facile contemnimus, spatium brevissimum esse censemus: cum lamcn bestiolis quibusdam, quas Aristoteles apud llypnniin nasci, el unum diem vivere affirmat, horae singulae ct singulae aetates videantur cl si istud cogitare istae bestiolae possent non minoris ipsae unam horam facerent, quain nos decem aut quindecim annos faciamus.

Quaulo magis Deus , cujus acias est aeternitas saeculorum , el cui sine mendacio dicitur: *Mille anni ante oculos tuos lamquam dies eslena , quae praeteriit*, omne nostrum tempus brevissimum esse docet,tametsi nobis maxime diuturnum esse videatur.

Quare, auditores, si vita praesens ila csl brevis, ul nemo sit, qui vel semihorae spaliain vivat, cur lain solliciti in rebus praesentibus comparandis cl cumulandis sumus? Contemnamus , quaesio , contemnamus ineptias (quod enim levius huic levitati nomen imponam ?) el in illam acicrnilalcm intueamur, quam nos omnes, qui hic vel in summis voluptatibus vel in extremis doloribus positi, emetiri debemus. Vocal nos Dominus a loro ad vineam, surdi non simus, aures non claudamus, neque putemus nos a quiete ad laborem vcl u labore ad quietem sed a labore ad laborem vorari. Sive in Γογο sumus, laborandum csl.Sed labor furi inutilis, labor inanis, labor laborem parturiens esl:al labor vineae mercedem mignain cspeclal.quietem alque otium maximum parii. Audite enim quibus verbis Dominus nos a foro ad vincam suam invitat. Venite *ad me omnes*, inquit, *qui laboratis cl onorali estis. el ego reficiam vos*. El quonam pacto, quaesio, nos rcllcics Domine? *Tollite* , inquit, *jugum meum super vos, el discite a me,quia mitis sum el humilis corde ; el invenietis requiem animabus vestris. Jugum enim meum suave esl cl onus meum leve*. Itaque jugum atque onus non deponere, sed immutare nos vo'uil: cl a labore infructuoso ad laborem fructuosum vocal,cum a Γογο ad vincam vocat. Neque negligenter praetereundum csl. auditui es . vocem illam graccam αἴερα pro qua nos forum habemus proprie mercatum el nundinas (ul Origcnics ait) significare.Quod enim Pythagoras dicere solebat vitam humanam magno mercatui persimilem esse, id nos quoque esse verissimum experimur.Quemadmodum enim in nundinis alii merces suas ostentant, ct tabernacula nique umbracula, lamquam laqueos cl relia pecuniis tendunt.* alii subtiliori arlificio, nempe circulatores atque praestigiatores homines cantu, tamquam sibilo aves ad se trahunt, ct admirabili genere mercaturae negotiantur! Ibique mendacia dominantur ; insidiae , doli , deceptiones el fraudes regnant,ac demum omnia confusis tumultibus.rumore ac strepitu plena sunt ! Sic eliam in foro ac nundinis hujus mundi daemones sunl, qui quasi versutissimi mercatores , ubique ligunl sua tentoria , iste voluptates , ille divitias , ille honores ac dignitates vendit. Jam qui emunt , vel voluptarii sunl vel avari, vel superbi alqUO ambitiosi. *Omne quod csl in mundo* , clamat cvangelisla Joannes . hoc est. omne quod in foro cl nundinis csl, *aut concupiscentia carnis csl aut concupiscentia oculorum aut superbia vitae. Carnis concupiscentia* quid nisi delilias, voluptates,<*omessalionc>?ebrietnlcs , oculorum , aurium narium cl omnium sensuum delectationes emeret ? *Concupiscentia oculorum* quid nisi domos , vestes , possessiones cl pecunias qi>acrere!Quae oculorum concupiscentia ilio nomine avaritia non immerito dici solet : eo quod avari oculos solos oblectent , solos oculos

pascant, parcissime vivant, sordidissime vestiantur: non animum sed arcam implere; non venirem saliare, se l oculos gestiant. Porro *superbia vilae*, quod praeter honorum sedes el dignitatum splendorem ainbirei?In hoc igilur foro omnia personani confus'is vocibus meraalorutn , el curn alius accedit, alius recedii; alius vendit, alius cmil;alius vadit. a ius redii; isli canunt, illi contendunt,mirum est, quantus ubique tumultus ac slrepilus excite-lur. Sed quod capui omnium malorum,udem mercatores cl praestigiatores sunl: siquidem amaritudinem venditant pro voluptate , ignominiam pro floribus,spinas el pro auro.carbones, qui quoniam accensisunl,mox ul tanguntur,manum comburunt. Neque hoc solum , sed quod mullo csl infelicius , rem eanidem ul callidissimi foeneralores ilerum alque ilerum vendunt. Id quod rudi, sed apposita, nisi fallor, similitudine declarabo.Vidistis aliquando pueros circa paludes ranarum piscationi operam danlcs? Ipsi enim ranae alicujus pellem iilo alligatam aliis ranis,lamquam escam obnciunt,continuo vero non una, sed mullae undique ranae ad vscaia illam occurrunt, el ea , quae caeleris esse oelocior poluit, summa aviditate escam, quam neque rodere neque devorare poiesl, apprehendil. Inlerea vero piscator lilium colligit, escam ad se Irahil. ranam lilo appensam capit, alque occidit , el escam ab ejus ore violenter extradant aliis aperto ore expeclantibus obncil: alque hac demum ratione sine magnis sumptibus , una alque eadem ranae alicujus pelle ranas innumeras capil. Hoc est, auditores, hoc plane esi, quos mundus clclae-mon cum hominibus ranis istis slullionbus cl simplicioribus faciunt. Nam iisdem penilus rebus, iisdem divitiis , agris , possessionibus , quae saepe hominis alicujus non solum labore el sudore, sed eliam sanguine pariae sunl. ac proinde pelles hominum non injuria dici possunt: istis, inquam , ct hujusmodi rebus innumerabiles alios decipiunt, alque ad inferos pertrahunt. Ante centum annos nulli erani, tum hic , turn in caeleris academiis, qui vel Jurisprudentiae . vel arti medendi vel aliis disciplinis operam dabunt. Quorsum tandem auditores ? nempe ul escam divitiarum cl honorum , quam cis mundus el diabolus ostenlabanl, accipere possent. El vere arripuerunt, el divites ubique nominabantur,cl ore mullorum celebrabantur. Sed numquid cos honores casque divitias rodere, ac devorare , aut certe secum portare potuerunt? Nullo modo. Vix enim escam apprehenderant, cum ipsi a morte apprehensi,cl escam relinquere coaccli fuerunt, cl illam eamdcm escam ab ullis quibusdam , qui posl illos nati fuerant, mundus objecit; Et cos paulo post nihilominus decepit. Illis vero alii successerunt, qui nunc in eadem studia diligenter incumbunt,el ore aperio iisdem divitiis alque honon-l us inhiant: quorum exitum similem aliorum futurum,stulti sumus.si non providemus.Inspicito.qm eso, testamento majorum vestrorum, nihil aliud ibi legetis, quam. Hoc uxori relinquo , hoc liliis relinquo,hoc amicis iclinquo, hoc sodalibus relinquocl ne semel quidem dicunt.Hoc mccum fero, hoc mihi reservo. Interrogate agros , ct possessiones vestras , quot nomina jam mutaverunt ? olim Petri ,

deinde Pauli, Iulianus Joannis nunc Philippi, paulo post nescio cujus agri et possessiones dicentur. Cur hoc? Nonno quia homines tamquam ranae capiuntur, et si escasempereaiiem manet. et ad alios homines similiter decipiendos conservatur? Aspicite nunc, alique intuemini sedes pontificum, regum, imperatorum: quam nulli ad istas sedes singulis aetatibus aspiraverunt? et lamen qui eas post multos labores et sudores oblinent. ante ab iis deliciuntur, et corrumpuntur, quam se in eis ad sedendum componere potuerunt. Heri sedebat unus, hodie moritur, et sedet alius: cras iste morietur, sedebit alius. Alique illa sedibus, et honoribus semper viventibus, homines moriuntur, et nudi alique inanes in alias regiones, ubi perpetuo mendici alique ignobiles erunt, ingrediuntur.

Haec igitur est mundi mercatura, haec communis deceptio mortalium. Illa in hoc foro daemones negotiantur. A quo nos revocare studens benignissimus hominum amator Christus in Ierusalem descendit, ad forum venit, et clamare non cessat: *Quid hic statis Iherusalem die otiosi?* Cur in istis iniquis nundinis tempus Iherusalem? Ille fugite crudele forum. *Ille vineam meam, et quod justum fuerit dabo vobis.* Nonne vobis mebus erit in vinea laborare, unde racemum maximam reportetis, quam in isto turbulentissimo furo negotiari, ubi jacturam animarum vestrarum vobis ipsis summis laboribus comparatis? *Quid enim prodest homini, si universum mundum lucrifaciat, animae, vero suae detrimentum patitur? Aut quomodo dabit homo commutationem pro anima sua?* O illos beatos, aures hisce beatis vocibus apertae sunt! O illos felices quorum corda haec salutaria verba penetrant et qui studia sua: cogitationes suas, contentiones suas in Dei honorem alique obsequium referre noverunt. Et cum omnibus hominibus in hac valle miseriarum laborandum esset, illi sine dubio vere fortunati appellari debent, qui Deum ducem secuti a fore ad vineam transeunt, et fructuose atque utiliter laborare sciunt.

PARS ALTERA.

Cum sero facium esset, dixit Dominus vineae procuratori suo: Voca operarios, et redde illis mercedem, incipiens a notissimis usque ad primos. Duas vocationes in hac parabola Dominus describit: Unam ad laborem; alteram ad mercedem. Ac de priori quidem hactenus aliquid diximus. Nunc de posteriori pauca quaedam dicenda sunt. Idem igitur Christus, qui secundum naturam divinam vineae Dominus est, secundum humanam esset procurator. *Pater enim non iudicat quemquam; sed omne iudicium dedit filio.* Et *potestatem dedit filio iudicium facere, quia filius hominis est.* Ipse enim vere fidelis et prudens est. quales Deus protutalores requirit: Et quia fidelis esset nullum decipiet, et quia prudens est a nullo decipietur. Tum autem operarios suos vocabit, cum dicet: *Surgite mortui, venite ad iudicium.* Tunc enim omnes, qui in monumentis sunt, audient *vocem filii Dei* et procedent, qui bona fecerunt, *in re-*

surrectionem vitae et qui vero mala egerunt, in resurrectionem iudicii.

Nunc quidem, auditores, nulli vocantur ad vineam, qui vel non audiunt, vel fingunt se non audire, vel aures occludunt, vel non audiant, vel absconduntur et fugiunt, vel non vocentur. At cum ad mercedem operarii vocabuntur, omnes erigent aures, omnes se ostentabunt: sed lamen non sperent se vocandos ad mercedem, qui ad laborem vocali laborare non voluerunt.

Voca, inquit, operarios, et redde illis mercedem, incipiens a novissimis usque ad primos. Sed cur, quaeso, a novissimis incipitur? nonne aequitas postulabat, ut a primis polius, quam a novissimis inciperetur? Hoc ideo facium esset, auditores, vel privilegium singulare, et excellentia eorum, qui tempore gratiae vocati sunt. ostenditur. Tametsi enim hi omnium postremi ad vineam veniunt; non lamen postremo, sed primo loco apud magnum patrem familias erunt. Et quamquam beati in die iudicii simul denarium omnes accipient, cum eis dicitur: *Venite benedicti Patris mei, possidete paratum vobis regnum a constitutione mundi Amen* hi prius denarium accipere videbuntur, ut beatus Augustinus ait, qui minus expetebant: quemadmodum si duo a te beneficium aliquod peterent: et unus post unam horam, alius post duodecim horas, id quod petebat accipere. Ille prius beneficium accepisse diceretur, qui post unam horam, quam qui post duodecim horas illud accepit.

Sed jam isti operarii, quae mercedem remunerentur, audiamus. *Cum venissent ergo qui circa undecimam horam venerant, acceperunt singulos denarios. Venientes autem et primis arbitrati sunt, quod plus essent accepturi: acceperunt autem et ipsi singulos denarios. Et accipientes murmurabant adversus patrem familias, dicentes: Illi novissimi una hora fecerunt, et pares illos fecisti nobis. qui portavimus pondus diei et aestus.* Quae verba, auditores, difficillimis et obscurissimis quaestionibus plena sunt. Sed eas lamen, sicut non omnino praetermittere, illa non nullis. sed paucissimis verbis expedire decrevi. Hic igitur primum quaero. cur singulos operarios singulis denariis donatos fuisse Dominus dicit? quasi beati homines, iuxta Joviniani errorem, paribus praemiis allicendi sint, et unus alio in regno coelorum clarior alique illustrior esse non possit. Sed nodum istum facile dissolvemus, si cum beato Augustino denario illo vitae beatae aeternitatem significatam esse dicamus. Quamquam enim facti homines gloria et healitudine pares non sunt: lamen hoc uno pares sunt, quod omnium felicitas est sempiterna, neque alius alio longiori spatio temporis beatitudine perficitur. Neque minus facile eadem quaestio profligabitur, in nos (vel initio dicebamus) denarii nomine Dei verbum, ac Deum ipsum intelligere voluerimus. Siquidem propter operarii omnes denarium unum accepisse dicuntur, quod unum alique eundem Deum omnis gloriae ac beatitudinis fontem possideant. Sed nihilominus quemadmodum eundem Solem clarius aquila, quam vespertilio iniungitur, eundem gladium aliter miles furis-

Simus . cl aliter parvus puer versare potest: curn-
doin librum aliter, qui solam grammaticam novit,
cl alilcr , qui csl in philosophiae studiis exercita-
tus InlelligiCsic eliam unum alque eumdem Deum,
ex cujus visione beatus csl,quicumque beatus csl,
alii aliis sesc alius erigentes proprius, clarius cl
felicius contemplantur. Neque vero ex hac dispa-
rilate praemiorum murmur aul quaerimonia li-
nienda csl. Nam ii , qui minus gloriae luminis el
felicitatis accipient, se majoris capaces non esse
apertissime omnino videbunt. Sicut enim si gigas,
cl pomilio a rege pretiosis vestibibus donarentur,
non qucrclur pumilio,quod vestem aequae longam,
ac gigas, a llege non accepisset; sed contra, con-
gruentem suae staturae sibi datam esse, gauderet.
Acl eumdem modum, qui magis hic in terris virtu-
tibus ac bonis operibus creverint,ii longiori alque
ampliori gloriae indumento vestientur : El omnes
veste sibi consentanea se indutos alque ornatos es-
se laetabuntur.

Sed si haec ila se habent , quid sibi volunt illa
verba: El *accipientes murmurabant adversus pa-
lrcmlamiliat*? Quis hoc interpretabitur? Quo-
modo murmur esse polerit in beatis ? Multis ac va-
riis modis haec verba sanctis patribus explicantur.
Sed mihi beati Cbrysoslomi expositio omnium ve-
rissima cl optima esse videtur. Nempe docet vir
iste sapientissimus, non omnibus quae in parabo-
lis dicuntur, aliquid ex altera parte in re per eam
parabolani significata rcspondere. Ulenim gladius
ad secundum quidem institutus esi, non lamen ex
omni parte secatur ; sic eliam parabola ad aliquid
significandum fingi solent: sed non idcirco omnia
pcnitussignificaredcbent.Plerumque e i n nonnul-
la quae alioqui non dicerentur ac una de causa ne-
cessaria dicenda sunt, ut per ea sequentia cum
praecedentibus connctantur. Itaque in hac para-
bola Dominus operarios hora prima vocatos mur-
murasse finxit, non quod murmur in beatis in fu-
turum,sed ut inde occasionem baberet explicandi,
qui fieri possent, cl novissimos faceret primos , el
primos novissimos, cl lamen injustitiae alque ini-
quitatis reprehendi nullo modo posset.

Neque a veritate aberraverimus, si dixerimus ila
singulare futurum esse privilegium hora undeci-
ma vocatorum, ut si beati in coelis murmuri alque
invidentiae obnoxii essent, facile murmuraturi el
invidentia flagraturi existimari possent. Verum in
dio pacalissimo cl tranquillissimo regno isla non
erunt: imo polius invidentiae charilas el murmuri
congratulationes succedent.

Sed video quid adhuc aliquem movere ac per-
turbare posset: Aul enim operarii illi, qui murmu-
rabant mentiuntur, aul vero amplius, quam alii la-
boraverunt, vereque jactare possent, se pondus
diei cl aestum portavisse. Quod mentiantur, cre-
dibile non est : neque Dominus vineae illos men-
dacii reprehendit, quod corte fecisset, si mentiri
illos inlelligere potuisset. Si vero mentiuntur, et
vere amplius quam ii laboraverunt, neque menti-
tur, scriptura divino, quae ait: *Qui parce seminal,
parco cl motel*. Et rursum : *iledde.l unicuique se
eundum opera ejus* , quomodo non csl injustus
Deus qui minus laborantes magis laborantibus an-

teponit? erigite animos, auditores, cl hujus recon-
ditae quaestionis explicationem accipite , cl finem
quaestionibus imponamus. Apostoli,doctores,mar-
tyres, virgines , anachoretae cl alii , qui hora un-
decima vocali sunt, res propter Dominum multo
maiores atque excellentiores, magis arduas, magis
difficiles, majoris operis, cl laboris sine dubitatio-
ne gesserunt, quam ii gesserint, qui hora prima ,
tertia, sexta cl nona vocali fuerunt.Nam ul alia in-
ierim omittamus, qui labores cum nostrorum ana-
choretarum laboribus confessi possunt ? Quid ex-
cellentius nostris virginibus? Quid sublimius,quam
mundo,daemone cl ipsiscorporibus sensibusreda-
nantibus in tetrivitam angelorum ducere? Quae
praelia atrociora nostrorum martyrum praeliis un-
quam fuerunt? Quo studio,qua vigilantia,quando ar-
dore animi doctores nostri in libris conscribendis,
scripturis interpretandis,haereticis refellendis, Ca-
tholicis confirmandis,et in fide ac in officio retinen-
dis, laboribus se mancipare vult ? Quid vero de apo-
stolis,nostrae militiae ducibus alque imperatoribus
dicam?quorum passibus disiunctissimae terrae tam
cito peragrari potuissent , quam apostolorum non
dicam cursibus, sed triumphis illustratae sunt? Al
vero pairiarcarum el prophetarum temporibus,
paucis quibusdam exceptis,qui ad Evangelium po-
tius , quam ad legem perlinebant, vix aliqui fue-
runt, qui cum obscurioribus ex nostris homini-
bus conferri possint. Vbi lunc erat maxima illa
de omni orbe ad Christi imperium adjungendo
apostolorum solitudine ? Ubi doctorum certaminum
cum haereticis? Ubi exercitus miriarum? Ubi vir-
ginum chori? Ubi agmina monachorum? Quare
cum majora nostrorum cl praeslantiora sint meri-
ta, non csl iniquus Deus,qui eos primos ex novis-
simis facit, et iis , qui primi vocali fuerant, ante-
ponit.

Sed si haec ila sint.cur qui primi ad vineam ve-
nerant amplius laboravisse . el pondus diei el ae-
stus pertulisse se jactant? Niminim.auditores,quia
vere ipsi amplius laboraverunt; tametsi res minus
egregias, minusque arduas gesserunt. Siquidem
undecimae horae operarii majori felicitate alque
alacritate gravissima maximeque onera, quam ipsi
res quasdam leves cl exiguas ferre potuerunt. Id
vero ex eo natum csl, quod Spiritus sancti gratia
multo copiosior el uberius apostolis cl apostolicis
viris, quam antiquorum temporum hominibus do-
nata est.Porro divinam gratiam excellentissimorum
et Deo gratissimorum operum radicem alque ori-
ginem esse quis vestrum ignorat ? Quis apud apo-
stolum aliquando non legit : *Abundantius illis o-
mnibus laboravi: non ego autem* (scilicet solum)
sed gratia Dei mecum. Nam quemadmodum ille ,
qui plaustrum labeat, facillime maxima onera de
uno loco ad alium ferre potest, quae alius . qui
plaustrum non habet, ne movere quidem valeret :
sic eliam , qui magna Dei gratia praeditus est, et
maximo ardore charitatis flagrat . sine labore la-
borat , et nihil arduum , nihil difficile esse putat,
quod illi amor imperat aul suadet. Ille est igilur
singulare privilegium evangelii, haec nostrorum
temporum beatitudo , ul minus laborantes magis
ardua cl laboriosa opera faciamus.

Quae nostra bealiludo illustrissima quadam figura in reteri Testamento adumbrata fuit. Nam cum Hebraeorum imperator .Moyses duodecim exploratores in regiones Palaestinae misisset, illi cum ad suos reverterentur, magnum quemdam palpitem cum suis unis praedicerunt, cl eum vecti appensum super humeros duorum hominum imposuerunt. Illi igitur qui palmitem cum suis uvis in eo pendentibus ferebant, quorum unus praecedebat, alter sequebatur, novi ac. veleris testamenti patres signiflcabant. Ipse autem ipsum Dei filium servatorem nostrum in cruce sublatum designabat. Comparata nunc; auditores, cum, qui praecedebat cum eo, qui sequebatur, hoc est, eum qui veleris testamenti personam gerebat, cum eo, qui novi testamenti patres significabat. Uterque quidem onus ferebat; sed ei. qui sequebatur palmes proumbraculo erant, cumque a Sidis ardore defendebat. Rursum. si cum esurire vel sitire conlingissel. palmes erant ad manum unde uvas decerpere, et seipsum reficere ac recreare poterat. Ita que non ei grave illud onus videbatur, quod commodis ac solaliis levabatur? At is qui praecedebat non solum pondus illud sed etiam aestum, el famem : el sitim cl lassitudinem ferebat. Nam nec ventrem pascere, nec oculos oblectare uvis, quas portabat ei licebat. Ad eundem modum nos, qui post Christi adventum ad fidem vocati sumus, tametsi res arduas credere, res arduas sperare, res arduas gerere debemus; tamen tanta gratiae divinae copia, cl Spiritus sancti muneribus donati sumus, tot adjumenta sacramentorum et divinorum voluminum aliarumque rerum maximi solati habemus. ut plane suave Domini jugum cl onus leve esse fateamur. Qui vero Christi adventum praecessci uni ita onere legis premebantur, el auxiliis, quae commemoravimus, destituti erant. ul pondus dici el aestum portavisse quodammodo conquerantur. El nihilominus uni eorum murmuranti jure ac merito paterfamilias ait, *.bi oculus tuus nequam est, quia ego bonus sum.* Numquid liberalitalem injustitiam vocas? el bonitatem iniquitatem appellas? Placuit mihi, qui Dominus sum, cl nemini quicquam debeo, istis. quos undecima hora vocavi, gratiam uberiores largiri, el eos benevolentia singulari complecti, ul hac. ratione praeslantioribus virtutum operibus eniterent, cl ego illos praemiis amplioribus donare possem.

Sic igitur *erunt novissimi primi, el primi notissimi*. Multi enim sunt *vocati, pauci vero electi*, hoc est, multi sunt. qui omnibus aetatibus et ex omnibus locis ad laborandum in hac vinea vocati sunt, el in regno coelorum aeterna bealiludine perfuerunt; sed pauci sunt, quos singulari privilegio Deus elegit, ul in ipso tempore gratia, cl jam evangelio coruscante ad vineam operarii mitterentur. Haec igitur brevis huius, quae de hac parabola pro temporis brevitate dicerem. Nunc ad nos ipsos veniamus.

Equidem, auditores, ego vehementer limeo, ne multi sint hic inter nos. qui laborandum in hac vinea conducti sunt. cl se sibi laboraturos promiserunt; cl tamen illa se gerunt, ul eis optimo jure Dominus dicere possit, quid hic *statis lota dic*

otiosi? Quid? hic vinea Domini otiosi statis? crimen erat otiosi esse in τοτο, quid erat in vinea? Ad laborandum venistis, locum aliorum occupatis, el otiosi manibus complicatis alios laborantes aspiciatis, el ipsi non laboratis? O quam multi operarii dici volunt, qui verbarii polius, (pam operarii sunt. Nemo seipsum fallat, non verbarii, sed operarii incedem accipient. *Voca. inquit, operarios, et redde illis mercedem. Non omnis qui dicit mihi. Domine. Domine. intrabit in regnum coelorum.* Illi etiam, qui solum quaerunt, quae sua sunt, cl non quae Jesu Christi operarii quidem sunt; sed agri sui. non vineae Domini. Certe operarii. quos ad vestros agros colendos vos conducitis, lotum diem laborant vobis, illa ul vix unam horam. ul corpus curent, assumant sibi: el nisi id faciant, mercedem a vobis petere non nudent. El nos Dei operarii dici volumus, cl maximam partem dici propriis negotiis procurandis conterimus. Longo aliud, auditores, nos apostoli cl apostolic! viri facere docuerunt, qui cum intelligerent se Dei operarios esse non posse, si omnibus aliis negotiis valedicerent, lotos se ad hanc vineam colendam, rebus omnibus, quibus distinebantur intermissis, contulerunt.

Neque dicat aliquis, Mihi vineae cura commissa non est: Ego neque pontifex, neque pastor, neque concionalor: Omnes enim qui in Ecclesia Catholica sumus, ad laborandum in vinea conducti sumus. Omnes si non verbo, certe exemplo ecclesiam universam juvare, el si non sermonibus, certe operibus concinnari debemus. Omnes item animae propriae vitem omni studio ac diligentia excolere, el ejus curam agere omnes tenemur. Non possumus autem duobus Dominis servire: non possumus in vinea Domini s' renuc laborare et animae salutem diligenter quaerere; et simul nostris divitiis cumulandis honoribus augendis el explendis libidinibus incumbere. Quare non possum, auditores, non vehementer timere, ne illud de nobis aliquando dicatur, *erunt novissimi primi. el primi novissimi*: cl accidat nobis, quod gallinae atque accipitri evanire videmus. Accipiter enim dum vivit nobilium hominum manibus gestatur, cibariis optimis nutritur, in ipso Domini sui cubiculo locum habet. Gallina vero si vel semel ex stabulo egrediatur, el in cubiculum aliquod ingrediatur, continuo clamatur post eam, el exire compellitur. Verum in morte res omnino alio modo se habet. Accipiter enim cum moritur in cloacam proicitur; gallina vero argenteis vel aureis patinis inclusa ad mensam Domini cum honore defertur. Pari ratione. auditores, nos qui sapientiae operam damus, de rebus divinis, de angelis, de Deo disserimus, in atriis Domini pene semper versamur, sacramenta coelestia pertractamus, primi sumus cl domestici ac familiares Dei esse videmur. Multi vero reperiuntur homines illiberales, expertes doctrinarum, simplices, rudes, qui tametsi interdum magno fervere charitatis flagrant, et velut focundae gallinae ova inulta bonorum operum pariunt; tamen novissimi pene ab omnibus judicantur: el si semel gymnasium aliquod aliquo ingrediuntur, sibilis, el pedum suppletionibus expelluntur. Sed veniet tempus,

quando nulli novissimi lient primi , nulli primi novissimi. Nulli enim sapienter indocti , cl scien- ter ignori, qui nunc despiciuntur, contemnuntur, nihil Hunt,nd Antonios, Paulos, Benedictos, Fran- ciscos in coelum ab angelis portabuntur. Nulli v« - ro, qui scientiae vento inflati super nubes, ul acci- pitres vidant, ad Aristoteles et Galenos in gehen- nam pergent. Sturf;/inf indocti.ait beatus Augusti- nus . *cl rapiunt coelum , et nos cum nostris do- ctrinis demergimus in infernum*. Ecce quomodo volutamur in carne el sanguine , ebrietati slude mus, comessalionibus operam damus , in rebus,

quae ad corpus perlinent solliciti, in iis , quae ad Dei honorem ct animarum salutem spcclant. pigri ac dissoluti sumus, sic *igitur erunt novissimi primi, et primi novissimi*. Quae cum ila sint, au- ditores, si ubique primi, ubique Dei familiares el domestici esse cupimus . cum gallinae humilitate el foecundilale accipitris velocitatem el nobilila- lem jungamus et sic bic terris gratia el coelis gloria apud Deum primi erimus,per Dominum no- strum Jesnrn Christum, qui csl benedicius in sae- cula. Arnen.

CONCIO XVIII.

DE DOMINICA SEXAGESIMAE

THEM A

Nc magnitudo revelationum extollat me, datus est mihi stimulus carnis meae , angelus Satanae, qui me colaphizet. Propter quod 1er Dominum rogavi , ul discederet a me: ct dixit mihi: Sufficit tibi gratia mea: nam virtus in infirmitate perficitur. Libenter igitur gloriabor in infirmitatibus meis, ul inhabitet in me vinus Christi. *Cor.* 12.

SYNOPSIS

Providentia Dei in servandis electis suis a periculo praesumptionis cl pusillanimitatis, navis gubernatori assimilatur. Quid sil revelare, Ielutionem esse triplicem, sensibilem, spiritua-lem ct intellectualem, quarum omnes s. Paulus habuit, ul quibus unis Evangelium suum acceptum feral. Magnam differentiam esse inter sapientiam divina revelatione cl humana doctrina acquisitam. Divina dona, quorum alioquin non extollere sed humiliare , aliquando ex depravata humana natura ad superbiam inflare. Diabolus duplici de causa stimulo confertur. Quomodo Deus malorum lentalionibus ad suorum gloriam semper utatur el usus fuerit. exemplis demonstratur.

Irn lalioncs esse colaphos daemonis, quarum remedia sunt oratio el corporis mortificatio. Quantopere Deus gaudeat nostra perseverantia in oratione; el quomodo aliquando exaudit ad utilitatem, r, on ad voluntatem orantis. Virtus m infirmitatibus quomodo perficialur. Sanctos infirmitatibus gloriari solere, secus quam faciant filii hujus saeculi. Tandem ad judicia mundi contemnenda el soli nutui divino obsequendum brevis exhortatio concludit.

Epistola hodierna loin quidem pulcherrima est, sed lamcn prolixior. quam ul spatio semihorae explicari possit. Quocirca elegi postremam pariem , quod ca mihi utiliozem doctrinam continere videatur. Docel enim apostolus quam admirabili providentia Deus utatur in electis servis suis ad portum aeternae salutis dirigendis. Nam quemadmodum periti navium gubernatores , si navim suam nimis levem esse cl nimis super aquas extare videant, ul periculum Sil, nc aquolibcl vento quamvis eviguo facile evertatur , eam arena cl lapidibus graviozem efficiunt: si vero contra nimis onuitam cl demersam in aquas esso animadver-

tunt , ut vel progredi non possit vel inter fluctus cl procellas graviter periclilelur, parte aliqua oneris cl mercium in mare projecta eam relevant , atque hac providentia tandem integra in navim, incolumes homines, cl salvas mcrccs ad portum deducunt. Ita quoque Deus navim animarum, corporomque nosirorum simili providentia inter periculosos Ductus magni, el ut plurimum turbati maris saeculi hujus, ad portum salutis dirigit. Duo magna pcricula imminent servis Dei. Unum nc nimium deprimantur, alterum ne nimium extollantur. Tunc deprimuntur nimium, cum in lentalionibus el tribulationibus animum despondent, el desperantes posse sc daemonum , cl carnis ac mundi , tam nullis , ct tam gravibus el tam assiduis lentalionibus, ct parlim apertis. parlim occultis diu resistere , a spiritu pusillanimitatis el desperationis absorbemur, alque ab alto virtutum cadentes, haerenl deinceps in profundo, ct in luto aquarum multarum. animumque adiiciunt ad bona caduca cl fluxa , quae ante contempserant. Quid tunc facit Deus? Relevai nonnihil navem, donat illis consolationem aliquam spiritalem , interdum eliam visionem aul revelationem aliquam , ex qua admonentur, non defuluram Dei gratiam, brevi cl tempestatem cessaturam. Itaque hoc modo eriguntur in spem bonam . cl dicunt cum propheta ; *Expectabam cum, qui salvum me fecit a pusillanimitate spiritus el tempestate.* Qui vero si semper consolationibus fructentur, extollerentur nimium , extarent nimis super aquas , putarent nimis super aquas, putarent sc caeleris meliores, ac periculum esset ne a vento superbiae, qui maxime dominatur in hoc mari, tandem everterentur: propterea Deus addit aliquid arenae ct lapidum, eis tcn lalioncs et pugnas, cl aliquando eliam sinit cos in parvis certaminibus vinci, ul intelligent, sc non suis viribus, sed auxilio Dei vincere cl superare majora. Hanc igitur providentiam Dei circa sc b. Apostolus agnoscebat cum diceret: *El nc magnitudo declarationum cxlollal inc, datus csl mihi stimulus carnis*

meae angelus Satanae , qui me colaphizet. Jam singulus partes hujus sententiae consideremus.

Ac *magnitudo revelationum*. Quid esi revelare? Nihil aliud , quam mysteria aperiendi occulta et secreta, et quasi velo quodam cooperta aperire. Ponamus exemplum : Si Deus alicui dignetur ostendere, quid sit in posterum futurum, quod sane per se est occultissimum . verbi gratia , quis erit post centum annos status Ecclesiae : a quibus hominibus regna et imperia gubernabuntur : utrum deficient haec res, an crescent. Pari ratione Si Deus aperiat alicui servo suo quid cogitent, vel quid cupiant alii, et utrum boni sint an mali, vel quae sit ventura alicujus arduae quaestionis de qua nullum inter homines ambigitur . is procul dubio revelationem divinam habere, vel habuisse dicetur.

Porro tribus modis mysteria sua Deus revelat. Quaedam enim est revelatio , quae ad sensus corporales pertinet, et sensibilis dici potest. qualem habuerunt Abraham, Loth, Jacob, Gedeon et alii , qui angelos in forma corporea corporeis oculis viderunt, et per eos, quae futura erant, divina revelatione cognoverunt. Quaedam vero pertinet ad imaginationem. et spiritalis appellatur, qualis fuit Pharaonis et Nabuchodonosor quorum priori similitudine septem spicarum plenarum, et septem spicarum inanum , ventura ubertas et penuria a Deo revelata fuit ; posteriori vero similitudine statuae mutationes regnorum summorum Deos revelavit. Quaedam postremo ad ipsam mentem aliquam intelligentiam pertinet. quales fuerunt innuuntur revelationes Moysis, vel ex c. 12. hab. Num. intelligi potest: aliquam hanc postremam et sublimissimam revelationem intellectualem b. Augustinus vocat: qui secundum ista tria genera revelationum tres coelos distinxit, quos apostolus Paulus in hac ipsa epistola se transcendisse commemorat : Habuit enim ipse omne genus revelationis, vel merito dicere posset, *ne magnitudo revelationum extollat me*: sensibilem habuit , cum ei in Damascum iter facienti Christus apparuit . et vocem illam Domini corporeis auribus audivit. *Saule. Saule, quid me persequeris?* Spiritalem habuit cum ei per quietem angelorum ministerio apparuit vir Macedo. depretians cum , et dicens; *Transiens in Macedoniam adjuva nos.* Illo enim modo Deus ei revelavit, vel b. Lucas testatur act. 16. velle, se vel in Macedoniam ad praedicandum proficeretur. Aliam quoque spiritualem revelationem habuit tempore cujusdam naufragii, cum ei per quietem Angelus apparuit ac dixit; *ne timeas Paule . Caesari oportet te assistere, et ecce donavit tibi Deus omnes qui navigant locum.* Porro intellectualem revelationem hunc procul dubio habuit . cum usque ad tertium coelum raptus audivit arcana verba. quae non licet homini loqui. Quis enim vel suspicari possit. quam nulla, quam magna, quam abstrusa, quam secreta mysteria de Trinitate , de Christo . de Ecclesia in illo raptu viderit vel audierat ? Tamen sublimis ista una revelatio fuit, vel licet multas alias saepe habuerit. tamen propter istam unam praecipue dicat, *ne magnitudo revelationum extollat me, datus est mihi stimulus carnis meae, angelus Satanae,*

qui me colaphizet. Neque vero quatuor istas dumtaxat divinas revelationes apostolus habuit. sed nullas praeterea alias. Nam omnem scripturarum intelligentiam, omnia Christi mysteria, omnem denique theologiam divina revelatione habuit. Quod enim ad pedes Gamaliclis dixerat, pene nihil erat ad eam sapientiam, qua postea praeditus fuit. Itaque ipse idem ad Galatas scribens, *notum, inquit. vobis facio evangelium , quod evangelizatum est a me , quia non est secundum hominem neque enim ego ab homine accepi illud , sed per revelationem Jesu Christi.*

Tantum vero interest inter sapientiam, quae habetur a Deo per revelationem, et eam. quae habetur ab homine per doctrinam, quantum inter diem et noctem. Est enim ista humilis et obscura, laboriosa. aspera; et quod infelicius est. saepe nullis et magnis erroribus admista: Illa vero tota lucida, tota facilis , tota jucunda *Beatus homo , quem tu erudieris Domine, et de lege, tua docueris eum ,* Talis fuit sapientia magni Antonii, qui literas non novit, et tamen summos philosophos et rethores, b. Albanasio teste, disputando superavit: talis fuit d. Francisci, de quo quidam ejus temporis doctissimus. testimonium praebuit: *Vere, inquit, hujus patris scientia instar aquilae. pennae in sublime fertur nostra graditur humilis super terram.* Talis fuit magna ex parte b. Bernardi et d. Thomae , quorum uterque pius didicit orando . quam legendum. Id quod propius adolescentes sapientiae studiosos dixerim . non forte putent se tempus studiorum suorum amittere, cum orationi et meditationi dant operam: non amittunt, sed lucrantur. Plus enim discit hora , qui animum per orationem purgandum et illustrandum divino lumini saepe offert, quam alioqui disceret decem diebus. Sed ad propositum redeamus.

Ade *magnitudo, inquit, revelationum extollat me.* Non est natura revelationis, vel hominem in superbiam exaltare: sed contra potius dona Dei hoc proprium habent, vel semper animum humiliorem efficiant. Habetis exemplum in arboribus, quanto enim magis crescunt in arbore poma . vel numero vel magnitudine, tanto arbor ramos suos deprimit ac demittit ad terram : ita sancti homines «piano plura et majora recipiunt dona Dei quanto plures et majores truci operum bonorum in eis, et per eos Spiritus sanctus producit tanto ipsi magis fiunt humiliores, et magis obligatos atque astrictos sentiunt divinae bonitati. Aspicite Virginem Deiparam. quae tamquam arbor fecundissima his sanctis fructibus onustissima erant; quam profunde ramos suos inclinet; *Magnificat anima mea Dominum: et exultavit Spiritus meus in Deo salutari meo ; quia respexit humilitatem, ancillae suae.*

Unde igitur fit. vel saepe ex donis Dei homines superbiant ? Ex corruptione naturae . quae ita depravata. et ad seipsam conversa per peccatum est, vel immoderatam gloriam propriam quaerat : et si quid boni habet, persuadet sibi se a se bonum illud habere, necesse; *Labia nostra a nobis sunt . quis noster Dominus est?* Verum benignissimus Pater noster, qui figmentum nostrum optime novit,

i.ec igr.ural . quoniam pulvis sumus, cliam huic morbo remedium optimum adhibet. cum assidue nos fl.igellakel hoc csl quod sequitur in apostolo; *Dalii' est mihi stimulus carnis meae.angelus Satanae . qui mc colaphizet.* In quibus verbis duae >unl pulcherrimae metaphorae. Primum enim daemone con parat stimulo, idque propior duos stimuli effectus. Nihil enim aliud hoc loco stimulum vor.vil. quam baculum praeacutum. Esi enim in codice Graeco βχβλοψ . quod non tam stimulum . hoc csl. lignum ferro in extrema parte armatum . quam baculum ul dicebamus.praeacutum significat. Satan igilur ejusmodi baculo comparatur: primum quidem . quia sicut paires in terris, posleaquam baculo liberos suos pro aliquo scelere puniendos usi sunl. cum in ignem proliciunt: ila quoque Paller noster eo, leslis utitur quidem daemone el angelis ejus, improbisque hominibus tamquam baculo, ut sei vos ac. filios suos electos aliquando puniat,sed eos postea tamquam ligna arida el inutilia in ignem aeternum prolicii. Deinde,quia sicut stimulus.arulam illud lignum,quantum est ex se nihil novit nisi ferire, pungere, nocere: cl tamen homo . cujus est regere et movere baculum,utitur illa molestia, illa punctione , illo vulnere in bonum ejus, qui pungitur cl feritur, nimirum ul celerius curralrpnri ratione Dius noster vidil Salomam a se rcccpisse. propriaque voluntate impium . supeibum. invidum.nocendi cupidum,denique stimulum quemdam effectum, nihil aliud moliri.quam ul homines voxel, pungat, ferial, in dcsperalinnem primum,el deinde in gehennam praecipitet. Quid fecit 1). us? Ait quodammodo infra se.Ego quidem possem nullo negotio omnes conatus hujus ferocissimae helvae impedire, stimulum istum retundere , el frangere possem, sed melius erit. ul permittam Salanarn saevire cl ter lore quantum velit, el in ejus confusionem illis ipsis molestiis cl lentalionibos utar ad servos me< s illustrandos, el usque in coelum evehendos. Ista csl sapientia ne providentia admirabilis Dei nostri .: quia sicut medici ex ipsa vipera, quae csl animal venenatissimum cl nocon. lissimum , medicamentum faciunt optimum cl polentissimum contra venenum:ila Deus ipsis lentalionibus daembnum . quae traherent homines in gehennam ip<· in meritum et gloiiam eorumdem hominum convertit. Filii Jacob a daemone incilari vendunt fratrem suum Joseph . cl Deus illa ipsa venditione u'ilur ad Joseph illustrandum.et Dominum lotius Aegypti, nec non fratrum suorum constitui ndum. Saul Davidem persequitor, ul eum de medio tollat, cl Deus illis perscculiombus ulihir, ul Davidem celebriorem cl clariorem reddat. Judaei a daemone acti Christum morte turpissima interire faciunt, ut non solum corpus; sed etiam nomen et famam ejus simul exlmguanl: el Deus ipsa cruce et passione ulilur ad Christum exaltandum, -lundmn redimendum,Salanam confundendum,infernium claudendum, coelum aperiendum : ipsam vero crucem vertit in decus et ornamentum maximum . Hi ut cliam reges el imperatores eam in irun'e gerant c.upie muniri cl insigniri gloriantur. I i igilur sanctum Job, apostolum Paulum, marty- s ccn(cs<urcs, virgines, sanctos,denique omnes

daemones lentationibus alii xeruiil , ul eis multum nocerent. cl gralia Dei effecit , ul illae ipsae lcnlaciones mullum cis prodessent,ul cos tamquam stimuli ad currendum versus patriam coelestem vehementius incilaret J/uD/p/icafaeswn/,inquit David . *in firmitales earum . postea acceleraverunt.* el b. Gregorius, *mala quae hic nos premunt, ad Deum ire compellunt.* Verum nos miseros saepe stimulus iste non lam proccdcrc quam retrocedere facit. Vidistis aliquando malos quosdam equos,qui quanto magis flagello cl calcaribus feriuntur, lunlo ipsi magis retrocedunt ? Tales nos saepenumero sumus, qui cum deberemus flagellis erudiri, el proficere,atque ad Deum fcrvntioribus studiis accedere , nos contra ad impatientiam vertimur, cl novis peccatis longius a Deo recedimus.

Jam vero allcra metaphora est in illa voce, *colaphizet. Datus est. inquit, mihi stimulus carnis meae. angelus Satanae, qui me colaphizeh* Comparai enim cleganiissima similitudine tcnlacionem colaphis. Nam quemadmodum colaphi non lam dolore, (pam pudore afficiunt; ila lcnlaciones animas casias cl puras maxima quadam verecundia cl rubore afficiunt. Si sponsa aliqua pudica cl casta, coram sponso, quem valde diligit,eia quo vehementer diligitur, ab aliquo lenone sollicitaretur,an non maximo pudore suffunderetur? lia quoque animae sanctorum, quae perpetuo Deum ante oculos intuentur, cupiunt toto animo puritatem , et nihil in se videre, quod Deo displiceat; et tamen aliquando pali coguntur fcdissimas cogitationes: cupiunt spiritus paupertatem, el tamen aliquando ingerunt se cogitationes, cl desideria pecuniarum: cupiunt veram humilitatem, cl tamen aliquando sentiunt motus superbiae el inanis gloriae exoriri; ista omnia quid sunl aliud, quam colaphi daemonis, qui licet non noceant, si eis non consentiamus; tamen rubore alliciunt, el lunlo robure.ut b.Benedicius mauerit inter spinas jacere, el d. Eranciscus in nive lempore frigidissimo volutari, el sancti cncleri res gravissimas pali, quam cum isto rubore vivere. Dicebat aliquando b.Franciscus,tolerabilius viro spiritali sine comparatione aliqua, maximum frigus senlire in carne, quam vel modicum ardorem libidinis carnalis in meule.

Sed si haec ila se habent, quid de illis dicemus, quorum animae frontem habcni meretriciam cl non solum ad huiusmodi turpes cogitationes non erubescunt, nec sibi indignantur ul deberent; sed etiam delectantur in eis. et cum spiritu fornicationis lenone foedissimo libenter loquuntur? neque id solum, sed etiam per tripudia, cl lascivas cantiones cl oculorum petulantium eiusmodi cogitationes procurant? Sane ejusmodi animae non sponsae Christi, sed scoria daemoniorum sunl.

Sed quod remedium contra colaphos diaboli ? Nulla sunl remedia, llinain eis uli vellemus : sed praecipuum esi reddere colaphos colaphis. Daemon le colaphizat. lu colaphiza daemonem. Quomodo Del istud? Duobus modis, asperitate corporali et oratione. Xon legistis de lΓ.0 sancio paire apud Paladium, qui cum lentaretur a daemone , ipse intolerabiles labores corporales subibat. Interrogntus vero cur hoc faceret, respondit . Veæo vræunfeni

me. Verc emm terretur daemon, cl erubescit ad jejunia, ad cilicia, ad orationes sanctorum. Utrum* que remedium apostolus Paulus adhibebat. De priori habuimus dominica praecedente . *Castigo corpus meum cl in servitute redigo*. De posteriori habemus hodie. *Propter quod 1er Dominum rogavi. ut discederet a me: et dixit mihi, Sufficit libi gratia mea*. Ter Dominum oravit, sicut cl iam Dominus in horto 1er oravit, lum ul inlclligamus perseverantia in oratione opus esse ; lum cl iam, quia *Deus liccl magnus Dominus sil. et rex magnus super omnes Deos*, non tamen faligalur audiendo. Imo potius cupit, ul saepe ad ejus colloquium a.cedamus, idque propter nostrum bonum. Nostrum enim est bonum accedere, sicut bonum ejus, qui friget, csl ad ignem accedere. Itaque sicut lu, si cupercs cum aliquo saepe colloqui propter eius bonum, cum ille veniret ad te negotii alicujus causa,tu eum diu aliis sermonibus detineres d postea diceres, jam non superesl tempus, ul negotium tuum expediamus, sed cras redeas: Sic et Deus ideo prima vice negotium non expedivit. ul cl iam secundo apostolus rediret: neque rursum secundo, ul cl iam tertio rediret.Tertia vero vice tandem expedivit, ne spem foilasse omitteret, atque animum desponderet.

Sed quid ei respondit? Non dixit . Esto liber a tcnlacione. sed *Sufficit libi gratia mea*. Exaudivit quidem apostolum, sed ad utilitatem, ul b. Augustinus loquitur,non ad voluntatem: non dedit.quod petebat, quia non expediebat: sed aliquid aliud mullo salubrius el utilius, nempe magnam gratiam qua non solum tentation! non cederet, sed etiam eam vinceret ac superaret, cl cx ea gloriosissimum nobilissimumque triumphum reportaret.Itaque ait, *Sufficit libi gratia, mea:* cl rationem reddens subjunxit, quia *virtus in infirmitate perficitur*. Scio nullis modis sententiam istam a sanctis patribus exponi, sicut etiam multas ex superioribus ; sed lemporis angustiae me premunt, alque ad exitum fcslinnt oratio.

Ad quem igilur modum *virtus in infirmitatibus perficitur'*! Plane ad cum modum, quo a sapientibus imperatoribus, ea pars murorum vel castrorum magis munitur, ad quam saepius hostes accedere soient. Vult Deus aliquem servum suum excellere

laude castitatis: quid Lh ii?Pci mittit cum vehementer icntan a spiritu luxuriae, ul eo modo sil cautior, fugiat pericula, quaerat remedia; nec solum quaerat, sed etiam adhibeat. Idem de fide, de patientia, de humilitate aliisque virtutibus intelligendum est.Illos enim legimus in aliqua virtute magis enituisse, qui de vitio ei virtuti contrario, magis lentati fuerunt. Nec mirum: maiori vigilantia, maiori studio, maiori sollicitudine eam virtutem lanqunm partem murorum debiliorem, el saepius ab hostibus tcnlalionum arietibus pulsatam custodiebant. vallabant, communiebant.Alque hinc demum nascebatur, ul tanta utilitate perspecta , cum apostolo in infirmitatibus suis gloriarentur.

Libenter igilur. inquil. *gloriabor in infirmitatibus meis, ul inhabitet in me virtus Chrisli.Dmd* est in infirmitatibus gloriari? Nihil aliud, quam inde gaudere et animari, unde mundus dolet, cl animum deficit. Filii hujus sacculi tunc excitantur, cl animantur, cum omnia prospere succedunt, cum ab hominibus magni fiunt, cum vident se laudari cl praedicari. Al seni Dei contraria via incedunt, in infirmitatibus, in laniationibus, in contumeliis, in afiliclionibus gloriantur. El quanto magis se ab hominibus hujus mundi contemni el conculcari nimadverlunl, tanto ipsi majorem animum sumunt proficiendi in via Domini. Intelligent enim tunc magis se Deo placere, cum magis displicent mundo. el cum magis displicet cis mundus.

Hanc viam, optimi auditores, si sopimus.ingredi debemus, non magni facientes quid de nobis sentiat, nul cogitet aul loquatur mundus. Nonne Apostoli *tamquam purgamenta*, el quasi *omnium peripsema* erant in hoc mundo? cl tamen cos Deus columnas praecipuas in domo sua esse voluit, eus elegit, quibus mysteria sua revelaret, per quos mundum totum illustraret, per quos principes ecclesiae constitueret. Quicquid homines dicant tantus csl unusquisque, quantus csl apud Deum, non maior aul minor: falsa sunl cl temeraria hominum judicia. Quare demus nos operam , ul apud Deum probati cl perfecti inveniamur, cl hic in terris gratiam, in coelis gloriam veram el sempiternam consequamur, per Christum Dominum nostrum . qui cum Patre et Spiritu sancio vivit el regnal Deus in saecula sacculorum. Amen.

COACIO XIX

DE DOMINICA QUINQUAGESIMAE

T H E .11 A

Si linguis hominum loquar et angelorum: charilalcu aulem non habeam , inclus sum velui aes sonans nul cymbalum tinniens. Et si habuero prophetiam , et noverim mysteria omnia et omnem scientiam : et si habuero omnem fidem, illa vel monies transferam, charilalcu aulem non habuero, nihil sum, etc. i *Cor.* 13.

SYNOPSIS

Ignorantiam bonorum verorum omnium malorum radicem esse, ex perversis hominum iudiciis patescit. Eloquentiam nullis parasangis a charitate superari. Contionatores malae vitae et exempli sonantibus campanis assimilantur. Charilali omnem sapientiam omnem scientiam cedere, vel quae sola signum sui, quo filii Dei agnoscimus. A maiore ad minus deinde probatur, temporalia bona sine charitate prorsus nil esse: ubi divites et pauperes pomis diversis cunferuntur. Charilalem quoque actus omnes heroicis perse relinquere. Deinde impulsu quorundam objectio diluitur. Quid sui, et quibus nolis cognoscatur charitas, cuius principium et finis est ipse Deus. Quomodo eadem charitas sese suis effectibus evidentissime prodat et probet, qui sunt. bene agere et mala pati. Tandem ad charilalis studium serio invitamur , et incitatur.

Altera concionis pars reddit rationem. cur Ecclesia hoc die nobis tantopere commendet charitalem: vel scilicet fures, qui diu nobis auferre conantur aut vitemus aut tollamus. Qui vero dei furunculi sunt. iucundissima indicat parabola filiae cuiusdam nobilis , (qua est hominis anima) quam quinque diversi proci. id est, sensus externi, matrimonio sibi jungi cupiunt. quod diu spreto regis filii connubio sequitur, praeter et contra matris voluntatem. Denique auctoritatibus tum sacris tum profanis in chorearum lasciviam invehitur auctor.

Apostolus tamquam medicus perillissimus plagas animorum nostrorum curaturus . non solum varios multiplicesque dolores nostros considerat , quam ad ipsam radicem morbi, unde languores omnes nascuntur . medicamentum adhibet. Quoniam est radix morborum aegritudinumque nostrarum? Nonne illa quam crassa quacunque ignorantia , vel potius

caecitas, qua pluris facimus minora, quam maiora bona. Bona animi lantum bonis corporis praestare, quantum animus praesint corpori, extra controversiam est. Videmus tamque quotidie homines omnium generum, aetatum, sexuum, conditionum pro bonis corporis , vel acquirendis , vel conservandis nihil non facere: de bonis animi maiorem pariem hominum fero nihil curare. Itursum inter ipsa animi bona, cum quaedam sint speciosa, sed inania, si sola sunt, vel eloquentia et sapientia: quaedam optima et utilissima, vel charitas , humilitas , castitas, virtutes caeterae : videmus homines priora bona, bona apparentia, sed non existentia, illorum quod fructibus, similiora. maximo studio consecrari, posteriora, quae vera et solida sunt bona, et ad illud bonum perducunt, ubi est omne bonum. plerumque negligere. Quid non faciunt aliqui, vel variarum linguarum per diem acquirant? Quos labores non superant, quos sumplus non faciunt, quas peregrinationes non suscipiunt, vel ad eximiam eruditionem aliquam , vel in jurisprudentia , vel in arte medicinae vel in ipsa philosophia aliquando perveniant? At vel charilale et gratia Dei, qua nihil in hoc mundo salubrie et pretiosius habere possumus, excellent, non solum plerique nihil faciunt, sed ne cogitant quidem unquam aliquid facere. Certe si interrogarem multos eorum , qui hic adsunt , an cupiant excellere sapientia, non dubito quin responderent, cupimus et vehementer. Si rursum quaererem, an cupiant excellere charilale, fortes dicerent, si verum vellent <licet: Sane numquam cogitavimus, an velimus excellere charilale. Quot sunt praeterea, qui non parcunt frigori, nec vigiliis . atque ad nullam noctem legunt Aristotelem, vel Ciceronem, vel etiam Augustinum et Hieronymum, vel docti, eruditi evadant, quibus fructus lassum numquam persuaderemus, vel totidem horas, si non semper, saltem aliquando, consumerent in oratione, vel ignem charilalis in suis pectoribus magis accenderent ? Et tamen certo scimus, solam

charilalem aurum esse ignitum, quo emitur re*
gnum coelorum : sapientiam el eloquentiam , si a
charilale sejungantur, non prodesse, sed obessc.
Istam igilur tarn periculosam el perniciosam pla-
gam caecitatis , qua nos pueri cupimus magis nu-
rCS cl poma , quam aurum el gemmas . parva ma-
gnis. corporalia spiritualibus temporalia sempiter-
nis anteponimus , apostolus curare volens . osten-
dit hodie, nihil penitus esse , quod cum chailale
comparari possit, non eloquentiam , non sapien-
tiam, non opera alioqu heroica el illustria. Alque
eloquentiam quidem audite , quibus verbis prae
charilale deprimat, alque dciicial, el semper me-
mentote apostolum esse. qui loquitur. raptum usque
ad lerlium coelum. cui luto el sine ullo metu fidem
adhibere possumus: *Si linguis*, inquit, *hominum*
loquar cl angelorum; charilalem autem non ha-
beam, /actus sum velut aes sonans aut cymbalum
tinniens. Primum non ail, Si l ngua hebraica. grae-
ca, latina aut aliqua alia, sed si linguis hominum,
hoc csl . si omni genere linguarum , quibus loto
orbe homines utuntur, neque id solum, sc-! etiam
si omnibus linguis omnium angelorum, qui verbis
non corporeis, sed spiritalibus conceptiones el co-
gitationes exprimunt suas. el sine ulla comparatio-
ne mullo clarius, celerius , efficacius , dulcius lo-
quuntur, quam homines: si, inquam, his omnibus
linguis ego unus disertissime, ornatissime, suavis-
sime , efficacissime loquar, ila ul quicquid velim
facile persuadeam , admirationi cl stupori sim o-
mnibus, miraculum orbis, cl Deus quidam inter
homines esse videar ; si charilas absit. nihil sum
aliud quam aes resonans nui cymbalum tinniens.

Quid est aes resonans? Monstrum admirabile ,
simul surdum cl loquax , quis inquam vidit homi-
nem ab infantia surdum el non mulum? An porten-
tum non esset, videre hominem, qui nihil unquam
audivisset, el tamen semper loqucrelur? Tale mon-
strum est campana surdissima el loquocissima :
loquitur aliis , vocal ad conciones, ad lectio-
nes , ad anna ; el tamen ipsa non audii sci-
sam, nec intelligit quod loquitur, cl ne semel qui-
dem descenderet ad orationem audiendam. Tale
monstrum sunl omnes concionatores , qui excel-
lunt eloquentiam , sed non charilale : loquuntur
aliis, sed non sibi: islanl in loco sublimi, clamant
e suggestu, tamquam cnpamic ex turribus, el ip-
simel nihil aliud faciunt, nec intelligunt, similes
sunl fistulis. quae nihil habent praeter vocem, quod
aliquando Demostheni Aeschines objecit : lolum
enim corpus earum mini csl aliud, quam collum :
tolle vocem, nihil valent: tolle collum, nihil sunl.
Quid praeterea habet aes resonans? Sonitum ina-
nem. terrei, sed non laedit, quando bombardae si-
ne globo lormenlario solo pulvere onerata dispo-
ditur, edit sonitum maximum, sed inierim moenia
et turres non cadunt: ita prorsus qui sine spiritu,
sine effectu , sine charitate condonantur, feriunt
quidem audientium aures sonitu verborum ; sed
nequaquam deliciunt turres viliorum. Itaque elo-
quentia, vel cum charitate coniungenda est vel nihil
valet.

Sed parum esset, si sola eloquentia , cl non et-
iam sapientia sine charilale esset inanis : idcoque

ulterius pergit apostolus, cl ail, *cl si habuero pro-*
phetiam , el *noverim mysteria omnia el omnem*
scientiam : Etsi habuero omnem /idem, ila ul
montes transferam ; charilalem autem non ha-
buero, nihil sum. Vide, quo paulaiim ascendit. el
omnia sublicii cliarilali. *Si habuero*, inquit, *Pro-*
phetiam, hoc csl «lonum praevidendi futura. vel do-
num explicandi scripturas juxta illud apostoli Pe-
tri, *omnis prophetia scripturae propria interpre-*
ti, hone non /it: vel cliam ulrumque neque id so-
lum , sed etiamsi *noveiim mysteria omnia*, hoc
csl, non solum spiritu prophetico aliqua mysteria
futura praevideam, sed omnia, quicquid Deus un-
quam facturum csl; vel non solum possim aliquam
partem scripturarum exponere, sed omnia myste-
ria quamvis abdita el recondita : neque scriptura-
rum dumtaxat cognitionem habeam, sed *omnem*
praelerea *scientiam*, tam divinam, quam humanam
quantam Salomon et Moyses , omnes prophetae ,
omnesque angeli habuerunt; addo etiam tantam fi-
dem, ul signa cl prodigia edere, atque adeo mon-
tes solo verbo, atque imperio transferre possem: si
haec omnia mihi uni suppetant, el sola chantas
non suppetat, non dico parum sum , sed nihil pe-
nitens sum. Quamobrem? Quia omnia ista sine cha-
i Hale mortua sunl. Accipe hominem aliquem pro-
cerum, pulchrum, robustum, sanum, vestitum se-
rico, ornatum auro, cl gemmis, cujus manus , pe-
des , oculi lotum corpus , omnia membra, omnes
paries summam inter se proportionem habcant;
denique Sampson fortiolem. Salomone sapienlio-
rem. Absolone pulchriorem, Augustino feliciorem:
quid quaeso cril. si animam lollas? Ccrle nihil eril.
Nam nec liomu dici poterit, sed statua potius vel
simulachrum mulum.* imo minus quam simula-
chrum: simulachrum enim super pedes suos stare
polesl, nec se aut alia facile corrumpit. Al homo
mortuus stare non polesl, el semper fodet. cl ma-
gis ac magis ad corruptionem lendit, donec tandem
in modicum cinere convertatur. Ad eundem mo-
dum. si quis abundet omnibus donis spiritalibus ,
dono linguarum, spiritu prophetiae, gralia sanita-
tum , cl charilas desii, quae csl vita virtutum cl
donorum . ille coram Deo mortuus esi, nihil csl.
Quemadmodum enim, ul Chrysoslornus annotavit,
non agnoscimus nos regem ad sericum, vel aurum
vel argentum , sed ad purpuram: ita Deus non a-
gnoscl illius suos electos ad prophetiam , ad sa-
pientiam , ad fidem mortuam , ad miracula , quae
cliam non liliis communia esse possunt ; sed ad
vestem illam nuptialem ct purpuream charilalis,
qua insignimur, cum haeredes regni coelestis per
Christum instituimur.

Quod si dona ista sublimia el spiritualia sine
charilale mortua sunl, quid tandem d-' terrenis el
fluxis bonis iudicandum est? Dicit aliquis, Ego sum
cx illustri familia , habeo loi famulos, tol equos,
lol genera vestium, tot beneficia, tol possessiones,
mensam semper opiparam, non subsum alicui,
facio quod volo. El ego securus affirmo, si cum his
omnibus charilalem non habet. nihil est; el si abs-
que charitate migrat, *melius eral ci, si natus non*
fuisset homo ille. Mallem ego in aliquo sordidissimo
stabulo mancipium abjectissimum civilissimum esse

cl charilale praeditus invenire, quam prunus el nobilissimus omnium hominum absque charilale. Tutum enim tempus, quohicvvinms.vixeslunusdies nostrae verue vitae, quae non diuturna sed aeterna in *alio* seculo futura csl. El quid prodest obsecro esse hie primom cl nobilissimum ad unum diem, cl postea ullimum el vilissimum cl mfelicissimum in aclernuni? Hie qui esl primus, nobilissimus ditissimus, pulcherrimus, sed absque charilale. similis esl pomis quibusdam , quae txlerius videntur pulcherrima,cl oplime rubent,exhibent suavem odorem; sed iulus habent vermem, qui omnia consumit. Qui vero csl abjectissimus, vilissimus, pauperrimus, sed cum charilalc cl gratia Dei, similis csl pomis coelis sub cineribus, quae cxlcarius quidem videntur horrida cl deformia: sed tolle coriicem, et invenies rem optimam clsuavissimam. Ita prorsus, Auditores, mullos videbitis nobiles, divites, formosos, qui quasi poma pulcherrima, eminent in ramis arborum, sed cum tempore mortis colliguntur, cl cortex aufcilur, invenitur vermis peccati, inveniuntur animae foetidae , plenae superbi), ambitione, invidentia, odiis,amoribus pravis : denique ad mensam Domini non inferuntur, sed m sterquilinium gehennae suibus Tartareis projciuntur. Contra vero videbitis aliquos , (pialis erui I.azarus, ille medicus ulceribus plenus, qui videntur quidem oculis hominum homines nihili, purgamentum hujus sacculi: cl interim sunl poma coda sub cineribus paupertatis, igne tribulationis, • l cum per mortem cortex aufertur, invenitur dulcissimum p miiim, invenitur anima plena charilale, plena succo, plena virtutibus, plena gaudio, plena pace,plena Spiritu sancio.Itaque slalim, instruitur, el quasi conditur saccaro cl meile divinae gloriae el mensae summi Regis manibus Angelorum inii rlur. Ista est félicitas, iste est honor, ista esl glori.', (piam charilas paril, cujus ambitiosi esse debemus.

Sequitur, *El si distribuero in cibos pauperum omnes facultates meas . el si tradidero corpus meum, ita ul ardeam; charilalem aulem non habuero, nihil mihi prodest.* Nun ignoro, d. Hieronymum in commentariis super caput quintum epistolae ad Galatas, de hac scnlcnlia disputasse, ct pro eo,quod nus legimus *ardeam*, ipsum legisse ylorier, sicut etiam in codice Graeco legit ipse χαυ/ηωμαι, nos vero, χαυΟησωμα». : sed parum π feii, 1l.Hl sententia fere esl eadem. Certe Chrysostomus cl Thcodorclus, Theophilaclus cl caeteri Graeci χαυΟησωμα». legerunt.Nun solum igitur eloquentia ei sapientia, sed cliam heroicis operibus major csl charilas.Si disiribuero,inquil, fatuitates meas, non aliquas lanium, ul nulli faciunt, sed omnes penitus, ita ul nihil milii retineam, si non -olutn mea, sed mcipsum quoque pro aliis impendam, nec solum poliar me ad supplicia , ad pericula, ad mortem trabi; sed ispe me offeram, ip-c me ingeram, ipse tradam corpus meum, ita i' r.j< ,.m, quo nihil sublimius in operibus cogitall p test, si charilas absit, nihil mihi prodest cum .. - ummbus eleemosynis el heroicis operibus, i- , 'u m aeternum non evadam; sicut cliam hacrelici, ' t ' n' iret comburuntur procul dubio non eva-

dunl. Num niait b. Cyprianus, *Haeretici* mori pos* *sunl,coronari non possunt,nec esl mors illa fidei corona, sed- poena perfidiae.*

Sed dicet aliquis forla-.se.Si opera bona sine clialilalc mini prosunt,eum animadverto mesinccliuntale esse,nihil faciam.non orationi,non jejuniis,non eleemosynis, non alus bonis operibus incumbam, Non ita, Auditores, sed lum maxime, cum in peccatis sumus, bonis operibus insudare debemus, ul Deum placare possumus. Opera siquidem bona, cliam sine charilalc illa, de qua loquitur Apostolus, quae filios Dei nos facit, si modo ex animo penilente cl fideli proficiscantur, mullum omnino juvant; Deus enim tametsi gratiam cl chaliitalem nun merdis reddit, sed douai gratis: disponit nus tamen per opera buna ad graliae el charilatis receptionem . Hinc Joannes Baptista peccatores hortatur, ul faciant fructus dignos poenitentiae . Et Daniel regi iniquo consulit, ul eleemosynis peccata sua redimat : El Dominus per Isaiarn peccatoribus dicit; *Lavamini, mundi eslolc: quiescite agere perverse , discite benefacere: querile iudicium, subvende oppresso , iudicate pupillos, defendite viduam: et vende el arguite me, dicit Dominus. Si fuerint peccata veslra ul coccinum, sicut nix dealbabuntur, cl si fuerint rubra ut vermiculus, sicut lana alba erunt.* Quod igitur Aposlolusail, nonsic intelligendum csl, quod opera bona sine charilalc nullo modo prosint: sed si sola sint, ad meritum vitae aeternae non prodesse. Vere enim, qui sine charilalc moritur, cum omnibus suis eleemosynis ctjejuniis in gehennam descendit.Quare perspicuum esl nihil esse nobilius el excellentius charilalc , cl eam omnibus rebus aliis sine ulla dubitatione anteponendam.

Sed quidnam csl ista charilas ? Quae sunl ejus condilioncs?Unde cognoscimus,an charilalem possideamus? Charilas , auditores optimi , non facile cognosci potest. Esl enim virtus quaedam, de qua philosophi numquam loculi sunl. Nec mirum : Siquidem ejus principium cl linis esl solus Deus. Viriutes morales labore alque industria humana acquiri possunt: al charilas a solo Deo infunditur. *Charilas Dei diffusa esl in cordibus nostris*, inquil Apostolus, per *Spiritum sanctum. qui dolus esl nobis* : Veslis quaedam esl charilas ita nobilis el pretiosa, ul non possit aliis inanibus fieri,quam Dei summi el sapientissimi opificis. Non csl opus hominum vel angelorum. Concurrit quidem liberum arbitrium a Deo excitatum cl adiuluin , dum anima vestem istam pretiosam induit : non enim, ul Lutheran! putant , ita vestitur anima charilalc. ita justificatur homo,sicut vestiretur lignum aliqua toga, quod non senlil, nec movetur, ncc juvalsclpsum ; sed tamen veslis a solo Deo ctlicilur : ncc venditur proprie, sed donatur. Supcral enim omne pretium. Esl cliam charilas planta quaedam peregrina , quae non nascitur per se m his nostris frigidis regionibus,sed a Deo agricola prudentissimo, ex pomario paradisi in agros cordiuin nostrorum aliquando transponitur. Vlque idcirco summa diligentia conservanda csl: nihil enim facilius,quam plantae peregrinae in aliena terra exaescunt.

Itaque auctor charilatis esl Deus : linis quoque

verus et proprius est solus Deus. Aspice viululos coderas. Finis lempcranliac est cohibere concupiscentiam: linis fortitudinis, moderari iram ; linis misericordiae, tollere miseriam; finis vel objectum (ul theologi loquuntur) lidci est , venias De.i; finis religionis, cultos Dei: finis spei. bona sempiterna; finis charilatis. Deus ipse. Deum intuetur, Deo inhaberet, a Deo noscitur, in Deum terminatur, in Deo sedem habet, ubi nec fides, nec spes locum habere possunt: et quod maximum est, non sohim est in Deo, sed est ipse Deus, et omnes, quos inhabitat, facil quodammodo Deos : sicut ignis quicquid apprehendit convertit in ignem. et lapis rhymicus. si detur. quicquid tangit , convertit in aurum, lia charilas Deus omnes . quos replet facit Deos, **f**idele *qualem charilalem dederit vobis Pater*, inquit b. Joannes . ni *filiis Dei nominemus et simus*. Et b. Petrus, *magna . et pretiosa* , inquit. *nobis donavit , ul divinae efficiamur conseries naturae*.

Quae cum ita sini, non mirum nobis videbitur , si charilalem asserui rem esse sublimiorem, quam ul a nobis perfode cognosci possit. Sed nihilominus quaedam signa sunt quibus se prodii, quae ab apostolo hoc loco prolixè declarantur, cum ait. *Charilas palicns est, benigna est. non aemulatur, non agit perperam, dc*. Alque imprimis quidem duobus signis, (tuae sola explicare volumus , tola perfodio Christianae vilae continetur. Quid est proprium Clirislianonim? Mala pati et bene agere : reddere siquidem bonum pio bono et malum pro malo. citam ethnici et publicani novptunt: redilerc malum pro bono proprium est daemonum et impiurunual reddere bonum pro malo, sugere *mei dc pclraoleumque de saxo durissimo*, id vero proprium est Christianorum. Illis igitur duobus si puisse charilas prodii . patientia et benignitate : mala patiendò et bone agendo. *Charilas* . inquit, *patiens est. benigna est*. Vis videre, utrum chaulas Dei cor luutn inhabile! : Vide num sis paratus quidlibet pali et agere pro gloria Dei et salute proximorum, exponeic pecunias, exponere honorem, exponere vitam , contumelias pali, a voluptatibus abstinere. Nam qui diligit, i innia tolérai, ne amil-M quod diligit. Pecunias amisisti? Stalim incipis quaerere, interrogare istum , illum : curris nd ecclesias, ne forte qui invenit posloii vel aedituo vero domino restituendas assignaverit. Vel cliam per praeconem significari jubes te pariem aliquam donaturum ei, qui invenerit. st restituai. Ista omnia facis , quia diligis pecunias , si non diligeres non movereris. Pan ratione avari malunt saepe jejuna-re . et frigus ac nuditatem pali , quam videre cumulum pecuniarum minui. Quarnobrcm? Quia diligunt eas. fla igitur qui Deum diligunt, omnia feiini, omnia tolerant, omnia patiuntur, omnia vincunt, ne Deum offendant, quem diligunt. Quosdam monuin cotilliclus, quae mundi certamina , quas carnis illecebras iu sancis confessoribus et virgilibus charilas non superavit? Quae supplicia, quos cruciatus, quas mortes charilas non vicit in martyribus? Quis vero Filium Dei ad terras descendere oegil, nisi charilas? Quid cum laboribus , doloribus, lentat ombus persecutionibus exposuit, nisi

charilas? Quid cum cruci affixit et in ciucc cominuil, nisi charilas? Diam clavos tenere non potuisset Dei lilium Sampson fortio-rem , quis dubiarc potest? Ergo sola charilas invida patiens est . benigna est, *fortis ut mors dilectio . dura ul infernus aemulatio, aquae mullae non potuerunt c. r-tinguere charibibim Aiu* Vi vocem amantis et omnia quasi ad certamen provocantis: *Quis nos separabit a charilale Christi? Tribulatio? an angustia? an fames? an nuditas? an periculum ? an persecutio? an gladius? Sed in omnibus*, inquit, *superamus*. Qunmobrent .! I nde lantn fortitudo . tanta patientia? *Propter cum* , inquit, *qui dilexit nos* : charilas hoc fecit. *Cerlus sum enim . quia neque mors, neque, vila, neque angeli neque principatus, neque, viriules. neque, ins'aniia. neque fatura , neque, forliludo . neque altitudo. neque profundum, neque creatura alia pob-ril nos separare a charilalc Dei, quae est in Christo Jesu Domino nostro*.

Habetis igitur, auditores, quanta sint et quam eximiae laudes charilatis. et quibus signis se prodant. Reliquum est. ut omnes serio tolis viribus summo studio operam demus , ul in ea proficiamus. Quis enim in hoc illustri sapientiae domicilio frequentat gymnasia, vel jurisprudentiae , vel medicinae, vel philosophiae vel theologiae, et non quotidie cogitat quomodo possit in sua facultate proficere, ut tandem cum laude ad lauream magisterii ac doctorales perveniat, et non cum ignominia ac dedecore rciicialur? Schola Christi. auditores, schola charilatis est: *Ignem veni mittere in terrain , et quid volo nisi ul accendatur?* Ille prolicii in hac schola, qui augetur quotidie charilalc . et in die ultimi iudicii, quando liet examen generale, et magna illa promotio coram toto orbe et omnibus angelis Dei, nomo inierrogabiiur de textibus Aristotelis. nec de Aphoristnis Hippocratis, nec de titulis et pamgraphis Justiniani : sed omnes quae- stiones de charilale erunt. Et nos hoc scimus, et tamen non erubescimus tot annos in hac schola versari, et nihil promoveri? Sed si nos honor laurea et gloria magisterii non movet. cur saltem virgam non timemus? Habet magister noster virgam et optime stultos pueros punire novit, sicut scriptum est, *Virga in dorso ejus, qui indiget corde*. Et cum virga non prodest, novit etiam cos de schola proicerc. Cur tam multi hoc tempore cxeunt de Ecclesia, fiunt Cdvinslae. fiunt Anabaplis-lac. Hunt Lutherani? Nisi quia nun proficiebant in schola iharilalis, et ideo magister noster Christus justo iudicio eos dereliquit, et de gymnasio egredi permisit. Quare si in schola ista cum grati et benevolentia praeceptoris et noslra maxima utilitate permanere volumus, nullus dies praeterire debet, in quo non saltem cogitemus de pro-liendo et ad perfectionem charilatis saltem volis et suspiriis tendamus.

PARS SECUNDA

In hac posteriori parte concionis nostrae unam quaestionem explicare volumus: et quoniam pollicitus sum, vobis vello me diebus istis aliquid utile

simul, et iucundum adferre. more prudentium medicorum, qui amaras poliones, vel saccaro, vel meli cooperiunt, quaestio nostra non minus habebit iucunditatis quam utilitatis. Quaeritur igitur. cur hodie potissimum legidur in ecclesia epistola ista, in qua laudes ei praeconia charitatis explicantur? Respondetur, hoc ideo fieri, quod his tribus diebus grassentur ubique latrunculi quidam perditissimi. qui infinitos hostes, ac praeseiln incautos adolescentes spolient thesauro charitatis. Itaque ecclesia Catholica mater nostra. cum gemitu et lacrimis proponit hodie in evangelio dominicam passionem. In epistola praeconium charitatis, ut omnes intelligent summa vigilantia conservandam et custodiendam hoc tempore churilalem. Iam propter eum, qui dilexit nos usque ad mortem, et mortem crucis, iam propter ipsum bonum excellentissimum et penitus singulare charitatis.

Qui sunt igitur latrunculi illi pessimi, vel ab eis caveamus, vel eos comprehendamus, et in patibulo suspendamus? Parabola quaedam brevis rem totam vobis explicabit. Erat quondam foemina quaedam prudensissima. cui nata erat unica filia, tam eximiae pulchritudinis, ut nemo eam videret, quin statim eius amore raperetur. Crevit postmodum puella, et simul crevit matris sollicitudo. Nam eum virgo iam nubilis esset. vehementerangebatur mater, ut adolescentem ingenuum et probum inveniret, cui eam toto in matrimonio collocaret. Inierim vero dum illa fluctibus cogitationum dies et noctes agigaretur, ecce adsunt quinque fratres, quos quidem iidem parentes genuerant, sed ipsi omnino diversa studia secuti fuerant. Nam primogenitus erat leno: secundus coquus; tertius unguentarius; quartus symphonicus; postremus politissimus, et pulcherrimus erat pictor. Isti igitur quinque fratres cum iam puellam misere deperirent, sed leno praesertim et coquus singuli seorsim matrem ejus conveniunt, et laudes suae artis explicant, virginem sibi in matrimonium dari petunt. Primus leno, Ego, inquit, filiam tuam toto tempore vitae suae laetissime vivere faciam, ducam in vanas civitates, omnes tabernas mecum visitabit, non erit domus ubi ducantur choreae, quin ipsa in primis vocetur: denique voluptates omnes, quas ars mea promittere potest, quae multae sunt et magnae, filiae tuae, uxori, vel spero meae ego promitto. Intravit deinde coquus. Ego inquit in coquinis habito magnorum virorum, omnia genera epularum coquere et condire novi; nec solum cibos, sed etiam vina condio, quocirca et coquina et cella vinaria in mea est potestate: utor vero ista prudentia, vel semper meliores partes, tam in epulis, quam in vino mihi accipiam. Audivi enim magistrum meum saepe commendem. Si ullos esse coquos, qui meliores bolos ad mensam domiti portare sinerent. Itaque lilia tua merum optime mihi iucundissime habitabit; balo bit semper et opipariora prandia et inulas coenas: vel si voluerit, totus dies erit prandium vel corna. Isti, inquit, veniunt. et peule adfuit unguentarius: Domus nostra inquit, officina est pigmentorum atque aromatatum, omnia spirant suavissimos odores, ut non iam privati hominis, quam templum vel sacrum, sed aliquod odonibus plenum esse videatur. Quo-

circa filia tua. quae procul dubio more raelcrarum foeminarum unguentis et odoratis aquis valde delectatur, nusquam melius, quam domi meae erit, ibi vestes, sudaria, chirothecas. mappas, breviter omnia suavitate olentia habebit. Post unguentarium secutus est symphonicus, qui et ipse artem suam jactans. Domus mea, inquit, semper personat vocibus musicorum, nunc ludimus fistulis, nunc citharis. nunc vero organis, nunc omnibus simul musicis instrumentis: nunc vocibus carmina lasciva, lenerosque amores concentu suavissimo decantamus. Quare lilia tua. si mihi, vel spero, uxor contingat, se beatam dicere poterit, et non iam in terra, quam in coelo, neque adeo in paradiso deliciarum habere putabit. Postremus adfuit pictor; Et quis, inquit, magis filiam tuam oblectare poterit, quam ego, qui non solum faciem ejus stibio cerussaue depingam, ut omnium oculis formosissima videatur, sed etiam lotum orbem meo penicillo ante ejus oculos adducam, ibi videbit prata floribus quasi depicta: ibi flumina, et lacus et varios piscium lusus: ibi maria tumentia et naves fluctibus agitatae: ibi montes, ibi valles, ibi silvas, ibi civitates, ibi coelum modo serenum, modo turbatum: ibi praelia et conflictus exercituum. Denique quicquid oculis desiderare poterit, etiam seipsi et vultum suum in labiis vivis coloribus expressum cernet.

Vix abierant quinque isti proci. cum ecce statim adest legatus cujusdam potentissimi et celeberrimi imperatoris, qui matrem puellae illius conveniens: Dominus meus, inquit, rex magnus et potens, quod scire te non dubito, unicum lilius habet. sapientissimum. optimum, pulcherrimum, quem haec jam instituit omnium regnorum et divitiarum suarum: Audivit vero habere te filiam virginem, pauperem quidem et obscuram, et filio suo nullo modo parem; sed lamen pulchram, et ingenue ac liberaliter educatam, nec non optimis moribus praeditam; et quia non indiget, neque requirit filius ejus in uxore divitias aut mobilitatem. cum sit per se ditissimus et nobilissimus, et quod potissimum ceteris. (pii fama audita filiae tuae eam vehementer adamavit, me misit, vel linee libi significarem, eripere se vel filiam tuam filio suo in matrimonium tradas: quod si feceris, et te et ipsam in palatium regium magna celebritate introduci faciei, et vobiscum omnia sua bona, omnia regna, omnem nobilitatem. omnes titulos honoris communicabit.

His auditis, vocat mater lilius, quae in allero secretiori cubiculo delituerat, et omnia quae dicta fuerant ardentissime audierat: illam, impiam, vocat et Linqam nescienti exponit breviter conditionem potum omnium, qui eam in uxorem flagitabant. Quia verum puella, vel erat levior, verbis illorum fratum, ac praesertim lenonis. qui choreas pollicitus erat valde illecta videbatur; coepit mater, quae sapiens orat, ut diximus, et litteras novae. eam vehementer objurgare: Quid, inquit, libi prode sunt saltationes et choreae filii lenonis? Quando salaveris diu, quid iam leni habebis, nisi lassitudinem corporis et aegritudinem animi? Nescis tu peritula saltationum? Quam multae putas iverunt virgines ad choreas, et redierunt meretrices? Ignoras quid

acciderit filiae Ilerodiadis, quae suis tripudiis causa fuit, ul lumen orbis, magnus ille Joannes, qui Dominum bapliznvcrot, exiinguerelur; et ipsa postea ul Nicephoros tradit, cum semel Iraiycercl fitiincn glacie concretum, fracta glacie cccidil in aquas ad collum: el paulo post caput ejus frigore cl glacie concretum est, deinde resectum non ferro. sed glacie, eliam super ipsam glaciem saltationem lelhalcm exhibebat. Nescis quid sanctus Ambrosius propler eam dicat: *Saltat, inquit, sed adultera lilia : quae vero pudica csl, orationem distitit.non saltationem.* Quid vero cum coquo ilio uncto el sordido facies? El quid tandem habebis cum bene comederis el biberis, nisi dolorem capitis el stomachi? Non audivisti, (piam atroci supplicio puniantur in gehenna,qui gulae dediti fuerunt? Non legisti de divile illo epulone . qm iam misere ululabat, ct clamabat : *Paler Abraham . miserere wei. et mille Lazarum . ul intingat extremum digiti sui in (iquam.nl refrigeret linguam meam quia crucior in haç flamma?* Et cur putas lingua ejus lam atrociter cruciabatur, nisi quia lingua discernuntur sapes . el ille epulabatur quotidie splendide? Vis ergo tu, filia. esse lam stulta, ui propter delectationem, quae non est longior quam sil gula tua. incidas in miseriam sempiternam ? lam vero quid tibi unguentarius ille pollicetur, odores? Quid vanius odoribus? Nonne odor est fumus quidam? Certe crede mihi, filia, odores nec satiant, nec nutriunt, sed corpus et animum enervant ac debilitant, el tandem ulrumque proficiunt in gehennam , quae est cloaca el sentina quaedam maxima et profundissima, qua omnes faetores lotius mundi congregari debent. Si igilur tam delicata es. ut sine odoribus vivere non possis, quomodo lune vives in illis gravissimis cl letcrrimis foc[oribus gehennae ?

Jam de-symphoniaco et pictore quid dicam, filia? Quid cnvm habebis posleaqn timeris concen- tum illum musicum , el videris tabulas illas depictas? Non vides ista omnia, quam cito finiuntur, el ne vestigium quidem post se relinquunt? Quin igitur potius amas filium regis. apud quem ista omnia non deerunt, cl ipse vero terras cl maria, el quicquid desiderare polos , non pictum sed verum exhibebit. Itaque volo, filia . ul acquiescas consilio meo. ct-oblita penitus pictoris mendacissimi, symphoniaci levissimi, unguentarii vanissimi. coci sordidissimi. et impurissimi lenonis, in matrimonium filii regis consentias. Tunc virgo matris sermonibus permota se omnia facturam, quae mater vellet pollicita csl. Iledil igilur Legatus negotio foclicitcr confido (ul videbatur) ad regem, et stalirn oritur utrmque gaudium ct exullatio magna, ulrinque aguntur dies festi.

Sed quid interim accidit? Interea dum nuptiae parabantur, veniunt dies bacchanaliorum. ct nocte quadam transibant aliqui personati cum tympanis per plateas, ubi eliam erani quinque illi fratres. Tum stulta puella quasi ignem haberet in pedibus domi se continere non poterat: tandem fecit miraculum Lutheranum illius sanctimonialis apostatricis, aperuit ostium, exivit foras, exuit pudorem. induit frontem meretriciam cl personatos illos sequi

coepit. Sed quid fecit rex? num injuriam istam perlutu? Non sane. Sed lotum amorem in odium convertit cl personatos illos et puellam simul extremo supplicio affecit.

Illic est parabola. Quam quidem non dubito majorem parh-m vcsrum uptime intelligerc: exponam lamen, sed brevissime, ul simul intelligant tardiores. el taedio non afficiantur celeriores. Foemina illa prudens anima est humana, quae rationis atque intelligentiae compos a Deo creata csl: proles ejus csl humana voluntas, quae etiam cor in sanctis libris dici solet : quinque proci, quinque sensus sunl.

Sensus videndi, qui formis cl coloribus delectatus csl pictor. Sensus audiendi, qui delectatur sonis el cantibus , csl symphoniacus. Sensus olfaciendi, qui delectatur odoribus, csl unguentarius. Sensus gustandi . qui delectatur cibus ct potibus, csl coquus. Sensus tangendi. qui delectatur choreis ct turpibus voluptatibus, csl leno. Isti sunl latrunculi, qui islis diebus maxime grassantur . quos procul dubio juvant latrunculi alii nullo deteriores. quos non videmus; spiritus videlicet lartarei, spiritus fornicationis, spiritus ebrietatis, spiritus comessationis, spiritus tripudiorum, spiritus larvarum, cl alii nulli , quorum longum esse vel nomina recensere. Isti mirum csl quantam vim habeant hoc tempore ad humanam voluntatem suis blanditiis, lenociniis, illecebris alliciendam. Porro rex magnus cl polens, Deus Pater csl. filius regis Dominus noster Jesus Christus, vere sapiens, ct *speciosus forma prae /iliis hominum*. Legati ac nuncii sunl scriplores sancti, per quos nobis perpetuo dicitur. *Filii, praebe mihi cor tuum*". El rursum: *Despondi enim vos uni viro , virginem castam exhibere Christo*. El quidem humana voluntas consilio ac prodentia rationis admonita: sensuum illecebras facile repudiai, ct Dei filium eligit in sponsum. Ila vidimus in die Natalis Domini, in festo Irium regum, in celebritate purificationis, multi ad confessionem cl communionem accesserunt. el quasi arrham hujus sancti el felicitis matrimonii susceperunt. Sed quid? Veniunt dies bacchanaliorum, el *stultus. ul luna mutatur*. perdita ista puella cordis humani contineri non potest. currit post latrunculos , explorat diligenter ubi sallatur, ubi potatur. ubi canlatur, ubi tympano el fistulis luditur. Et Deus noster, qui est Deus zelotes injuriam istam ferre non potest el sponsam cl latrunculos , hoc est. cor cl corpus perdit in gehennam. Non est diu, quod audivimus aliquos hoc ipso anno ebrios factos, π pente obiisse: quo ierint nescimus. Hoc unum scimus, quod apostolus monet, ebriosos regnum Dei non possidere. Non licet modo per temporis angustias omnes latrunculos oratione persequi cl cum cis gladio verbi Dei pugnare atque eos lelis rationum cl argumentorum confodere. quod sane libenter faceremus.

De choreis tantum dicam unum verbum , atque ideo potissimum , quod intelligant nonnullis non videri hoc verum malum, cl sciam Lovanii esse publicas scholas, ubi docetur ars tripudiorum. Sed ego profecto, si adulterium cl fornicatio csl malum videre non possum, quo modo viros cum focminis

tripudiare non sit malum, cum hoc ad illud maxime provocet? Audi sanctum Job ; *Pepigi foedus.* inquit. cum *oculis, ul ne cogitarem quidem de virgine:* et lu ibis, et saltabis cum virgine, et saltando ad libidinem te concitabis, el nihil periculi imminebi(?Cur igilur sapiens nionel:Cum *saltatrice ne assiduus sis, ne forle pereas ineflicacia illius.* nisi quia si possunt paleae ad ignem accedere, el non comburi, ct adolescens polesl cum focmims tripudiare, el non ardere. Quid? Sancti viri, b. Antonius, b. Hilarion, b. Hieronymus, in solitudine habitabant, jejuniis cl orationibus perpetuo operam dabant, cl vix se a spiritu fornicationis, a desideriiis el cogitationibus pravis defendebant; el lu ad calorem adolescenliae addes calorem potationis. deinde ibis cl ridebis,cantabis,saltabis cum puellis, ct nihil mali suspicabor?Scd nolo credatis mihi. Audiamus quid veteres scriptores, lam prophani, quam sacri dc hac rc scriptum reliquerint. Marcus Tullius, vobis salis. ul arbitror, notus, ila turpitudinem saltationum exeerabatur. ul in defensione .Murenæ dixerit: *Nemo fere sallat sobrius , nisi forte insanii; el mullarum delitiorum comes est extrema saltatio.* El alio loco saltationem tanquam crimen turpissimum objecit Antonio.Erubesce igilur. Christiane, erubesce, vinceris ab Ethnico, cl ab Ethnico procul dubio in iudicio condemnaberis. Ide solo naturali lumine dicere potuit, non esse saltationem.nisi ebriorum vel insanorum ct lu Illius Dei, coelesti lumine illustratus, apud quem laies inepliac ne nominari quidem debuerant. quin maxime Here deberes, maxime insanis, Ilclinquamus, prophanos. Dicas lu nobis. Ambrosi beatissime, senex reverendissime.lumen Ecclesiae Christianae, quid libi de choreis et saltationibus videtur? *Merito,* inquit in libro tertio de virginibus, *merito inde,* hoc csl, cx choreis, *in injuriam divinitatis proceditur: quid enim ibi verecundiae potest esse, ubi sallatur, strepitur, concrepatur?* Dicas et tu, beatissime Hieronyme.quid seniis de choreis? *Cacterum.*inquit in libro contra Helvidium, *ubi tympana sonant, tibia clamitat, lyria garrit, cymbalum concrepat, quis tibi Dei lunor?* Transeamus in Orientem: Consulamus quoque duos cx patribus graccis.Dicas nobis Graeciae < rnementorum, os vere aureum . magne Chrysostome qui ini- r alias viriutcs.ila laude jejuniorum excellebas, uljejunator publice dicereris, dicas quaeso nobis de conviviis cl choreis sententiam tuam., Audit'.inquit in hom. 49. in Mattii. *Audite haec viri. qui magnifica convivia ebrietate plena consedamini, audite, inquam, el diaboli barathrum perhorrescite: ubi saltus lascivus. ibi diabolus certe adest.*Non enim ad tripudia haec pe-

*des nobis praebuit Deus, sed ut modeste incedamus, non ut impudenter camelorum more saliamus.*Quod si corpus turpe /it impudenter saliendo, quanto magis animam foedari credendum esi?Ilis tripudiis diabolus sallat,his a daemonum ministris homines decipiuntur. Il icc Clirysoslo-mus. Sed audite postremo, quibus verbis magnus Basilius vir gravissimus, sanctissimus,doctissimus insaniam istam in oratione contra ebriosos”deploret; *Viri simul,* inquit, ei *focminae communibus choreis constitutis, vinoso daemoni traditis animis sese mutuo affectionum stimulis consauci-runt. Ilisus ab ulrisque effusi sunl.* cantilenae turpes, habitus meretricii, ad petulantiam irritantes. *Hides, dic mihi, cl proterva te oblectatione delectas, cum lachrymas fundere, oportuerat et ingemiscere ob praeterita? Cantilenas canis meretricias ejectis psalmis el hymnis, quos didicisti? Moves pedes, cl furiose exilis, ac infelicit-er tripudias, cum genua flectere oportuerat ad orationem?* Haec magnus Basilios. Sed relinqua-mus homines sanctos: audiamus quid ipse Spiritus sanctus, spiritus veritatis, qui errare non polesl, per Isaiam dicat: *Cithara, inquit, et lyra, cl tympanum, et tibia.et vinum in conviviis vestris et opus Domini non respicitis el opera manuum ejus non consideratis.*

O iniscros vos. fecit Deus opus admirabile in diebus istis, ut vobis coelum aperiret, crucem asccndit,cl usque ad modum laboravit: audistis hoc in evangelio hodierno: Ecclesia gemit, angeli stu-pent. daemones tremunt, cl vos soli, propter quos ista Hunt, in tlagiliis occupati. vino somnoque se-pulli, opus *Domini non respicitis el opera manuum ejus non consideratis.* Audite sententiam judicis nostri, *Proterva,* inquit, *dilatavit infernus animam suam cl aperuit os suum absque ullo termino.* O si intelligerilis quum sil *horrendum incidere in manus Dei viventis,* quid sil, potare calicem illum amarum irae Dei, usque ad fueees, de quo legitis in Psalmo: *Ignis.grando, nix, glacies, spiritus procellarum . pars calicis eorum. Quis ex vobis,* inquit Isaias, *habitare poterit cum igne devorante? Quis ex vobis habitabit cum ardoribus sempiternis?* Si non potestis nunc ab ebrietate. a choreis, a nugis abstinere.quomodo vi-vas illas flammās el acerbissimum stridorem dentium ferre poteritis? Quare vigilemus fratres, el thesaurum chanlalis contra latrunculus illos diligenter custodiamus el gratiam in terns, gloriam in coelis veram el sempiternam conscquemur, per Dominum nostrum Jesum Christum, qui est benedictus in saecula. Amcn.

CONCIO XX

DE DOMINICA QUINQ1AGESIMAE

© St S

T 11 E M A

Ecce ascendimus Jerosolymam, etc. *Luc.* 18

SYNOPSIS

Exordio ab excusaliuncula de insolita condonandi methodo sumpto . praemittitur historia Israelilici populi a servitute Aegyptiaca liberati\ (piae deinde mystico sensu nobis accomodatur per Pharaonem diabolum , per Moysen Christum, per Aegyptum mundum , per servitutem peccatum .per mare, rubrum baptismum praefigurrun .Magnificentia coelestis Jerusalem Sacrae Scripturae leslimonis probatur. Botrus ex terra promissa alluitis figura Christi crucifixi: Quam difficile. iter sil ad terram illam promissionis coelestem d.Antonii exemplo declaratur ; el tamen per solam hanc tribulationum viam eo perveniri Chrisli el sanctorum exemplo docemur. Quomodo Christum de Iribulalione condonantem omnes ave.rse.nlur el excludant : immo alios hac pergere volentes retardent el evocent . quo maxime facere student ambitiosi, luculenta oratione demonstratu.'.

Altera pars in tractatione bacchanaliorum occupatur. ubi de. illorum festorum origine, incremento el decremento agitur.deque eorum apud Christianos restauratione. et sole.mni celebi itate. Deinde Bacchus el Bacchi asseclae pisci asino marino apte. comparantur: eorum mores, vivendi ratio, symposia e.i: divo Basdio colloquia mensalia, jucunda el graphica narratione. dipingunlur. Tandem contra ebrietatem , praesertim civitatis Lovaniensis seria el severa invectio sul>iungilur,quac sacrarum literarum testimoniis.el duabus horrendis duorum ebriosorum damnatorum historiis stabilitur.

Duo sunl, auditores optimi, quae me hodie potissimum impulerunt,ul novo quodam cl mihi corie inusitato uterer genere dicendi,alque historiam, t vangclicain, quae nobis hodierna dic ab Ecclesia Catholica esi. non ul historiam, sicut vere eskscd ut parabolam explicarem. Unum , quod viderem cvangclinm hodiernum , si solius historiae verba consideranda sunl, planius per se alque illustrius

esse, quam ut nosirae orationis Inmen desideret : Alterum, quod intelligerem, idem evangelium , si secundum spiritalem quamdam abslrusamque intelligentiam explicetur, nobis omnibus ad eam viam,quae ducit ad coelum.inveniendam.alque ingrediendam maximam lucem esse allaturum.Porro Evangelii principium tale est: Assumpsit *Jesus duodecim discipulos secreto, el ait illis: Ecce ascendimus Ilierosolymam . et consummabuntur omnia quae scripta sunl per prophetas de filio hominis.* Verum antequam ad haec verba Evangelii veniamus , pulcherrima quaedam figura veleris instrumenti praemittenda est, quae nobis viam ad evangelium sternet, alque addum ad eam expositionem. quam molimur, aperiet.

Cum igitur Israelilicus ille populus quondam ex Aegypto divino jussu decederet, simul alque Pharaonis tyrannide evasisset, el mare Erythraeum duce Moyse siccis pedibus transivisset , se regiones.quasdam opulentissimas atque uberrimas.quae lacte et meile fluerent, ingressurum existimabat. Verum cis longe aliud, quam arbitrabantur,eventit. Siquidem ante vastissimas.dcserlas alque incultas solitudines peragrarere necessc fuit, quum terram illam uberem, el lacte el meile manantem conspicerere potuerint.In illis vero squalidis solitudinibus locisquo desertis, non solum lactis cl mellis nimia copia noti abundabant : sed etiam panis el aquae inopia maxime laborabant.Itaque parlim taedio solilmlinis illius effecti, parlim labore itineris victi, variisque difficultatibus fracti . de reditu in Aegyptum cogitare coeperunt: neque semel alius alium excitavit. ut ducem aliquem sibi ipsis eligerent, signoque sublato iler in Aegyptum arriperent. Sed cum haec ad Moysis aures pervenissent, ille ul princeps vigilanlissimus , mox duodenos lectissimos viros in Palaestinam direxit, cisque praecepit,ul omnem terram diligentissime perlustrarent, ac regionis totius ubertate, amoenitate, pulchritudine cl elegancia explorata, ad suos redirent: futurum enim sapienlissimus imperator arbitrabatur, ul cum populus Hebraeus Palaestinae fertilitatem el pulchritudinem praedicari ab exploratoribus audiret, continuo terrae illius amore inflammaretur:

ncc solum praeteritarum molestiarum obliviscere-
tur: sed eliam ad majores superando labores, gra-
vioraque adeunda pericula excilarelur.Pergunl igitur
exploratores , cl diebus quadraginta Palaesti-
nam unnersam obeunt, et ad suos revertuntur, cl
lleus, uvas.aliosque fructus . quorum terra illa fe-
racissima esl, adfercnles dicunt : Terra ad quam
explorandam missi sumus, ad quam peregrinando
obivimus, vere fluit lacte cl meile , optima , ferti-
lissima et pulcherrima est. Verum omnem illam
dulcedinem ficuum cl uvarum , quam animo jam
conceperant, repente in amaritudinem vertit lega-
torum sequens oratio: *Verum*, inquit, *cultores*
fortissimos habet, et urbes grandes atque mura-
tas, populus , quem aspeximus , procerae statu-
rae est. Ibi vidimus monstra quaedam filiorum
Enack, de genere giganteo , quibus comparati
quasi locustae videbamus. Haec igilur explorato-
rum oratio quantum animos multitudinis lerrac il-
lius praedicatione inflammavit,alque erexit lanium
eosdem laborum ac difficultatem commemoratione
debilitavit ac fregit. Ila ul non modo vulgus He-
braeorum terram illam ipsam ingredi non vellet ;
sed etiam paucos quosdam, qui ingredi cupiebant,
impediret, ac pene lapidibus obruerel:nihiluininus
tamen post aliquot annos sublatis iis , qui terram
promissionis intrare non voluerunt, ac .Moysen jam
defuncto, Josue filium Num ducem , ac principem
totius populi Deus constituit, el per cum summa
facilitate veteres palaeslinae habitatores a suis se-
dibus deturbavit, cl in cis populum suum magni
videlicet Abrahami nepotes,collocavit. Haec igitur
csl figura: uunc explicationem ejus accipite.

Ad primum , quid l'liarao , quid .Moyses , quid
Aegyptus, quid servitus, quid mare Erythraeum ,
quid liberatio ipsa significet, quis vel mediocriter
in sacris literis versatus ignorat? Quis nescit l'ha-
raonem diaboli, el Moysen Christi personam ges-
sisse? Alque Aegypto mundum servitute peccatum
mari Erythraeo baptismum el liberatione liberatio-
nem designatam adiimbratamque fuisse? Tunc igitur
rubrum mare transmittimus , el Aegypto reli-
cta versus terram promissionis iter aggredimur,
cum baptismo culpas solvimus, el mundo ac pom-
pis ejus renuncianles ad coelestem illam Jerusa-
lem, quae super omnium montium cacumina eoe-
lestiumqne orbium regiones posita est,properamus.
Sed quemadmodum Hebraei mari Erythraeo tran-
smisso ante vastissimas desertissimasque solitudi-
nes quam terram promissionis intraverunt, sic-cl
nos non statim ab aquis bnplismhad quietem cl fel-
licitatem transimus ; quin potius baptismo aquae
baptismus ignis succedit. Ul enim Dominus ac li-
berator bumani generis Christus simul ac in Jorda-
ne fluvio baptualus csl, in loca deserla se contu-
lit, ul a Diabolo lentaretur. jejuniisque ac vigiliis
oi eram daret: sic eliam nobis post aquas baptismi
V irin daemonum praelia, labores , dolores , inole-
c vincendae ac superandae sunl. In baptismo
f nim Christi militiae nomen damus, daemone bel-
lum indicimus: neque daemone solum.sed et inun-
■ cl carni. Quocirca ul II. Aposlolus all, omnes ,
η a pie volunt civere m . I to. persecutio-
I patientur. El ul pruni illi sanctissimae no-

slrae fidei ac religionis cullores dicebant. *Per mul-
tas tribulationes oportet nos intrare in regnum*
coelorum.

Quid igilur magna pars Christianorum,alque hoc
potissimum tempore facil?Sane quod Hebraei.non,
in piam,fecerunt,sed facere vel voluerunt vel cogi-
taverunt : nempe levi de causa in Aegyptum re-
deunt, el ultro sc in potestatem Pharaonis Iraduol.
Itaque, multo gravius , quam illi peccaverunt, nos
peccamus. Illi eni n verbis el cogitatione saepem
Aegyptum redierunl:nos autem verbis quidem Ae-
gyptum detestamur,moribus in Aegypto pene sem-
per diversamur. An non esl in Aegypto , hoc esl,
in regno Diaboli cl in tenebris densissimis versa-
ri.omni lenlalioni succumbere? peccandi opportu-
nitates quaerere? vestes compositas non ad utilita-
tem , sed ad vanitatem gestare ? comessalionibus
el ebrietati studere? corpus diligenter curare?ani-
mae salutem négliger-? omnes artes omnesque di-
sciplinas perdiscere? cursus coelorum alque astro-
rum investigare ? et solam recte vivendi, recte
moriendi rationem ignorare? Qui summo studio
quaerunt, ad quem modum cum hominibus a-
gere , hominum gratiam aucupari , hominibus-
que plocere debeant ; quo autem modo Deum
precibus placent, cum eo in gratiam redeant,ami-
citiam ejus promereantur, non modo non studiose
quaerunt, sed ne semel quidem cogitant, in quum
obscura Aegypto.in quam crassis tenebris,in quam
caeca nocte versantur? Deus igitur, (pii haec o-
mnia mullo ante praevidet, nec ignorabat naturas
nostram a solitudinis asperitate abhorrere , ct Ae-
gypti delillias vehementer adamare , prophetas cl
apostolos . ac imprimis magnum illum Josue, li-
lium , inquam , suum ad nos misit, qui coelestis
Jerosolymae venustate , pulchritudine , ubertate,
elegantia , magnitudine alque amplitudine explo-
rata , liorum rerum praedicatione animos nostros
accenderet alque ad eam urbein, vel vi expugnan-
dam, excitat.

Venerunt igilur ad nos exploratores, el alii aliis
verbis;omnes lamen magnifica quaedam longeque
praeclarissima de coelesti nobis Palaestina retule-
runt. Audite Davidem : *Quam dilecta* , inquit. *la-*
barnacula tua Domine, virtutum, concupiscit cl
deficit animamea in atria Domini.Xadil-'. ptophe-
l. in Isaia in: *Oculos non vidit Deus,absque te,quae*
praeparasti expeclantibus te. Audite Baruch : *O*
Israel quam magna esl domus Domini, et quam
ingens locus possessionis ejus. Audite Tobia in :
Beatus ero , inquit. *st fuerint reliquiae seminis*
mei ad videndam claritatem Hierusalem. Portae
Hierusalem exzaphiro et smaragdo aedificabun-
tur. el cx lapide pretioso omnis circuitus muro-
rjim ejus. Ex lapide candido el mundo omnes
plateae ejus sternerentur, ct per vicos ejus Allcluja
cantabitur. Benedictus Dominus . qui exaltavit
cum . ul sil regnum ejus in saecula saeculorum
super cum. Audite apostolum Paulum, qui el ipse
unus de exploratoribus fuit: *Aon sunt*. inquit,*con-*
dignae passioncs hujus temporis ad futuram glo-
riam . quae revelabitur in nobis. Denique quod
apostoli omnes exploratores nc testes fide dignissi-
mi sint,habemus virum summa auctoritate el reli-

gione cl fide apostolum loanncm, qui apertissimis
verbis id testatur: *Quod audivimus*, inquit, *quod*
vidimus oculis nostris . quod perspeximus , el
manus nostrae contrectaverunt, annuntiamus
vobis.

Neque vero exploratores isti vacui redierunt.
Botrum enim mirae magnitudinis et suavitatis,
Christum videlicet cruci appensum attulerunt.Quid
enim aliud liber psalmorum , quid volumina pro-
phetarum , quid apostolorum . libri sonant (piam
Christum cl hunc crucifixum ? David vero quasi
princeps quidam exploratorum non modo botrum
ostendit, sed ellam ad gustandum invitat. *Gustate*,
inquit, *el videte . quam suavis esl Dominus*. El
sane, auditores, quanta sil hujus botri suavitas it-
li optime noverunt, qui crucem Domini assidue
contemplantes usu atque experientia didicerunt.Ex
hoc igilur fructu, quem lue in solitudine modicum
dectislaus. facile potest inlelligi quanti sil ipsius
terrae promissionis amoenitas, venustas, ubertas.
Nam si Christus in cruce pendens, ubi non csl
species ei , neque decor contemplantis animum
parcit, illustrat, inflammat, oblectat: quid obsecro
faciet,cum in sede gloriae suae lumen et decorem
indutus , sc oculis nostris cernendum, cl brachiis
Charilalis complectendum praebebit?

Sed enim auditores , si nostris exploratoribus
credimus , non facile ad hanc felicissimam cl pul-
cherrimam regionem perveniri pulesl. Nam prae-
terquam, quod ipsa civitas super ultimos quos
dim montes aedificata, el moenibus, fossis vallis,
munitissima esl , cl quamquam est amplissima.ta-
men portam unam dumtaxat, eatnque humillimam
el angustissima habet. Custodes eliam fortissimi
dégénére giganteo perpetuo excubant, circum
eam aditus omnes observant, el quantum pruden-
tia, consilio cl viribus possunt, contendunt effleo-
re, ul nemo omnino terram illam ingreditur.*Non*
esl nobis, inquit lerrae illius explorator Paulus,
non esl nobis colluctatio adversus carnem ct
sanguinem, adversus infirmos el debiles, ct no-
stri similes hostes , qui videri , vulnerari, occidi
possunt: *sed adversus principes el potestates,ad-*
versus mundi rectores tenebrarum harum . con-
tra spiritualia nequiae in coelestibus. Isti pru-
fecto hostes, qui letis igneis utuntur, quique sum-
ma alacritate ubique discurrunt. Ejusmodi sane
sunt, auditores,ul nos cum illis comparati vere lo-
custae, cl minores eliam quam locustae videamur:
cl lamen per medias illorum acies transeundum
est, si Jerosolymam ingredi cupimus. De magno
Antonio beatus Athanasius refert,eum quadam dic-
tum oraret raptum in spinlu ab angelis,in coelum
deferri coepisse : continuo autem innumerabiles
daemonum legiones occurrisse , qui transitum to-
tis viribus prohiberent. Cumque angeli a daemo-
nibus quaererent ; Cur id facerent, eum nulla pe-
nitus in Antonio crimina invenirent? Illi usque ab
ortu b. Antonii rependentes omnia ejus errata, et-
iam levissima el minima,commemorare coeperunt.
Verum angeli mox daemonum era compescuerunt,
alque dixerunt: non debere cos ab ortu peccala
repetere , quae Christi essent benignitate cxlincla
alque deleta: sed eu solum, si qua lamen esse po-

terant quae, postea admisisset, quam monachus fa-
ctus esset, et se Dei obsequio conscrcassel. Et
quamquam multa daemones adferebanUtamen non
tam ea Antonii peccala. quam daemonum apertis-
sima mendacia erant. el liberum Antonio iter ad
coelum aperiebatur. Post paululum vero b. Anto-
nium ad sc rediens, cl ca revolvens, quae viderat,
ct cibi, cl polus, el somni el quietis oblitus proxi-
mam noctem lotam fletibus el lamentatione peregit,
tacitus apud se cogitans quanta esset multitudo ac
ferocia hostium humanorum . et quam arduum ac
laboriosum per aerem iter ad coctum. Quo si tam
in l).Antonium audebant.quem semper virum belli-
cosissimum experti fuerant,quem omni genere vir-
tutum armatum videbant, cum quo non veris cri-
minibus sed solis mendaciis contendere poterant,
quid in nos non audebunt? quo impetu nos ado-
rientur? qua libertate nobis ad coelum transitum
denegabunt, quos a se devictos ac prostratos non
semel, sed saepius, non injuria gloriari possunt?
Qune cum ila sint, an dormire, olioque vacare no-
bis liceat. cum hostes (ales habeamus, qui num-
quam dormiunt, cl nihil agunt, nihil cogitant, ni-
hil moliuntur.nisi in nostrum interitum alque per-
niciem.vos ipsi quaeso sapienter judicate. Sed nos
ad institutam narrationem revertamur.

Noster igilur fortissimus el sapientissimus Josue
qui dux cl princeps a Deo electus erat, ul quos
Moyses non poterat,ipse in verae ac celcslisPalaes-
tinae agros introduceret.paratus ad iler. alque ac-
cinctus ad praelium , el in ipso ingressu lerrae
promissionis constitutus tali oratione milites suos
ul in hodierno evngelio legimus, affatus csl.*Ecce*
inquit, *ascendimus Jerosolymam* , nunc icrrani
promissionis ingredimur: lardis et mondbus cor-
poribus ascendere grave esl: sed aliter ad illam ,
quae sursum csl. Jerusalem non pervenitur.Neque
solum ascensionis labor superandus csl: verum et-
iam consortissimae inimicorum acies perrumpen-
dae, omnia conjecta tela contemnenda, per media
hostium arma transeundum, ct nulla . magnaue
vulnera non tam scuto propulsanda.(piam excelso
fortique animo excipienda sunl. *Oportet enim*
Christum pali, cl ita intrare in gloriam suam.
Neque alia sors militum el alia imperatoris erit.
Verum ne forte inopinati hostium impetus vos per-
terreant, atque animum deponere cogant, brevi-
ter vobis, et cursum laborum nostrorum cl prae-
liorum nc certaminum eventum exponam. *Ecce a-*
sccndimus Jerosolymam. cl consummabuntur o-
mnia. quae scripta sunt per prophetas de lilio
hominis. Tradetur enim gentibus el illudetur el
flagellabitur el conspuetur: el postquam flagella-
verunt. occident eum. el tertia die resurget. Ita-
que in Ierusalem. hoc csl. ad parem et requiem
et gloriam el vitam beatam ac sempiternam tendi-
mus. Haec, enim est via, (pia Jerosolymam ducit:
nequ- putet aliquis sc viam aliam faciliorem inve-
nire posse. Haec est vi», hanc ego primus (erum,
banc omnes, qui salvi esse cupiunt, ingrediuntur.
Bcgnum enim coctorum vim patitur, et violenti
rapiunt illud. Audivistis nostri ducis orationem.
Verba veritatis sunl, auditores.falsa esse non pos-
sunt. *Coelum cl terra transibunt,verbum Domini*

.i .i praeteribit. Verbum enim Domini manet in aeternum.

.Mulli quidem reperiuniur, qui filios Ilubcn et Gad imitantes, hic in terris partem suam habere cupiunt. et frequenter habent. Siquidem Kubeui-idi'. el Gaddilae ul ex capile trigesimo secundo Numerorum intelligi polesl,antequam terram promissionis ingrederentur, Im a quaedam obtinuerunt, ilhsque contenti nihil in ipsa terra promissionis quaesierant.Istos igilurRubenitas et Gaddilas multi sunt, qui imitantur, qui futuroium bonorum nullam rationem habentes, solis praesentibus, licet caducis cl fragilibus, inhiant: quibus omnibus cum moriuntur, dicitur: *Recordare filii, quod recepisti bona in vita lua:* ultra Jordanem pariem luam habere evoluisti. At ii, qui Christum ducem sequuntur, cl bonorum caelestium atque aeternorum compoles fieri cupiunt, omnes sive uno, sive alio modo per nullas tribulationes in celes'em Jerusalem intrare debent. Quibus tandem gradibus Chrislus, el omnis ejus exercitus in gloriam aeternam intravit? Nonne vere Dominus illus, caesus consputus.spinis coronatus el in crucem actus est? Nonne princeps apostolorum Petrus per crucem in coelum ascendit? Nonne coapostolus ejus cl collega Paulus propicr coelestis portae humilitatem caput amisit? Nonne apostolus i: inholomaeus propier angustias ejusdem portae, non modo vestibus sed cl ipsa pelle spoliatus est? Nonne cacteri omnes per exilia, damna, vincula, verbera, ignominias, patientiam, castitatem, sobrietatem cl ipsam mortem viam sibi ad sempiternam bealitudincm aperuerunt? Haec igitur una vera via ad vitam est, auditores; nemo se decipiat,haec una est via,quae lumen deserta el inculta atque interclusa iain frondibus, et virgultis mihi esse videtur. Neque alia de causa, quam propter id quod sequitur in evangelio: *El ipsi.* inquit, b. Lucas , *nihil horum inh-lb ri riinl: el erat verbum istud absconditum a!) cis: cl non iulelligebanl, quae dicebantur.* Nulla pars csl evangelii,quae difficilius ab hominibus «eipsos amantibus inlciligalur, quam haec, in qua de laboribus el molestiis perferendis agitur. Inlelligcbanl Hebraei. quae de Ocubus el uvis, cl molle cl lacte ab exploratoribus dicebantur : sed dc bello cum lebusaeis el Cliananaeis gerendo, quae ab iisdem exploratoribus dicebantur non m-llelligebant. Sic el nos . quod lb us paradisum voluptatis nobis paraverit, salis facile inlelligimus: uique per inultas tribulationes transeundum sil, id vero nullo modo capere possumus. Omnes utilissimas esse tribulationes affirmant. omnes constantiam in adversis laudant: tribulationes enim calcari i sunt, stimuli sunl. fustes sunl, quae nos ad regnum coelorum compellunt: sed cum ad foros aedium nostrarum molestia aliqua vel calamitas pulsata. omnes lingit se non esse domi, el Dominam tribulationem excludunt: Itari sunl. qui cum scribis ct pharisaeis non dicant: *Descendat de cruce* el credimus ei. Non libenicr Domine te de isto suggestu praedienn'om audimus: descende de cruce el credimus Ubi: de gloria, de regno, de bcalitudine disserere si volucris.te attentissimis animis . lli< is- Aid- castilnle.d'. 'Obrielaie.de patien-

lia de cruce de condonandis injuriis, de prefercn*dis incommodis*, dc periculis subeundis, tetrica o ratio est, obscura, involuta, recondita; non capimus, non inlelligimus. *Descende ergo de cruce el credimus libi.*

Nonne haec vera sunt, auditores? Quid liorum negari polesl? Clamat ipsa veritas: *Lne vobis, qui habetis consolationes vestras in hoc saeculo.* Quis hoc intelligil? Quis consolationes el voluptates non quaerit? Clamat imperator noster, el in crucem ascendil, ul melius audiat. *Beati pauperes beati mites. beati qui lugent, beati. qui persecutionem patiuntur propter justitiam.* Quis hoc inlelligil? Quis capit? Cui non aenigmata obscurissima esse videntur? Quis paupertatem divitiis, el luctum risui,el persecutiones gratiae et favori hominum anteponii?Nonne hoc tempore surdis auribus isla canuntur?

Neque vero solum plcrique hominum , quae dc cruce cl virtutibus dicuntur, non inlelligunl: verum etiam cos, qui inlelhgcrc conantur, quoad possunt, impediunt; non secus, ac olim Hebraei illos paucos, qui terram promissionis cum Jusue ingredi cupiebant, non solum impedire,.sed etiam lapidibus obruere conabantur. Nam cum caecus quidam, ul b.Evangelista commemorat,secus viam per quam Dominus iter faciebat, sedens el mendicans magna voce clamare coepisset ; *Fili David misere mei: qui praeibant, increpabant eum* ut *laceret.* Quotidie isla videmus,auditores, existai enim aliquis,qui sedeal secus viam caecus ac mendicans. hoc, est, qui nondum viam illam, quae ducit Jerosolymani. viam virtutis, amoris Domini sil ingressus, quinque adhuc in communi mortalium caecitate versetur, cl malum putet bonum cl bonum malum: el falsa ac fragilia veris aeternisque bonis anteponat, qui denique sedeal, ul nunc aliquam dignitatem emendicet , iste si forte interius a Domino illustratus se caecum el mendicum esse el extra viam sedere animadvertat , atque ad Dominum illustratorem suum clamare incipiat, *Fili David, miserere mei:* si mendicitatem suam erubescat: si viles illas divitiarum cumularum et honorum augendorum cogitationes abiicial:si spreitis omnibus rebus magno, el excelso animo Christum ducem sequi, cl regnum coelorum per vim capere apud seipsum statuatur: quam mullos emendatores el reprehensores habebil?Quam mulli contentent, quantum poterunt, ul eum ob isto cursu retardent m sua mendicitate contineant, ignem desiderii,quem in eo Chrislus excitavit,extiiguantl? Quam mulli adversus eum clamabunt, ul ipse non «limet, eique dicent: Tace, quid est quod loqueris? Num incipis insanire? Currebas bene,magnam de te spem concitaveras, facile ad aliquem honoris gradum ascendisses, numquid amicis el cognatis luis dedecori esse cupis, quibus splendori el ornamento esse debueras? Quid homines dicent? quid cogitabunt? quid suspicabuntur? Nempe te, quod cupiebas, oblinere non putuisse, ac people-rca animum despondisse: neque repentinam istam mutationem futurorum bonorum desiderio,sed rerum praesentium desperationi : neque virtuti ac pielili. sed inconstantiae , ac levitati ascribent.

Hncc sunl diaboli argumenta, quae illis hominibus subministrabuntur, qui Deo sapientiores et prudentiores, vel esse vel videri volent. Sic enim legimus in evangelio: *Qui praeibant, inquit, increpabant eum, ut taceret.* Non dignantur isii Dominum tamquam ducem sequi sed praeire contendunt. Excilal Dominus caecum, ut clamet: increpant isti caecum, ut taceat. Sed meus caecus, si vere sapiens erit, sapienter considerabit carnis prudentiam mortem esse, et inimicos homines esse domesticos ejus. Proinde quanto mugis ei silentium imperatur, tanto magis clamabit: *Fili David miserere mei: fili David miserere mei.* Domine, ut videam,' ut aperiantur oculi mei, hoc a te peto, hoc a te impetrare desidero. Ex quo tandem liet, ni a Domino penitus illusiretur, et eum summa alacritate et libertate sequalur et ex caeco ac mendico nobilissimus Christi miles evadat, et una cum suo imperatore Chananaeis et Jebusaeis devictis terram promissionis obtineat, et ad ipsam coelestem Jerusalem maxima sanctorum hominum et angelorum acclamatione perveniat.

ALTERA PARS.

Quae de hodierno evangelio dicenda esse putavi, habetis jam, auditores optimi, nunc quoniam semihoram adhuc integram habemus, videndum est, quo pacto eam utiliter consumamus: nec enim arbitror vos tam cito abire velle. Quid igitur dicemus, auditores? Nescio an decipiat, certe videmini mihi aliquid velle de celebritate bacchanaliorum. quae nunc agitur, audire. Quamquam cum hujus festi ne commemoratio quidem in loto breviori perialur: tamen ubique lerrarum summa religione colitur, etque celeberrimum, solemnissimum, duplex, triplex, amplius adhuc, si aliquid amplius reperitur, illa vel transferri nullo modo possit. Ego quidem non libenter soleo, praesertim hoc loco, res ludicras rebus seriis miscere, tamen cum ex rebus ludicris res seriae colligi possint. cur non liceat vel *sqiucl* in anno. et tali opportunitate oblata in medium aliquid minus severum adferre? Parebo igitur vobis, et ad quem modum ad nos haec sacrilega sacra pervenerint, quales fuerint auctores vitis et mores illius, qui hoc ritu et caeremoniis colitur, paucissimis verbis complectar.

Bacchanalia igitur ab Aegyptus primum celebrari coepta sunt. Deinde Orpheo aliclorum et magistro Graeci, ac Thebani imprimis eadem sacra didicerunt, ut allero sermone ad Graecos vir doctissimus Tlicodorclus commemorat: neque vero sacris istis alia antiquiora facile reperiri possunt. Orpheus enim qui horum rituum, et caeremoniarum non tam inventor et auctor, quam praedicator et propagator fuit, omnium graccorum poetarum et theologorum vel ipsi loquuntur, vetustissimus est. Ac vel b. Augustinus lib. de civit. 18. cap. 14. auctor, et, Orpheus vatibus *llc* braeorum superiorum Judicium aequalis fuit. Cum igitur ad Thebas Orpheo auctore Bacchanaliorum superstitione pervenisset, non diu in illis unius urbis angustiis se continuit. Repente enim omnis Graecia earum caeremoniarum desiderio flagrare, et ens summa aviditate discere ac ce-

lebrare coepit. Deinde progressa longius foeda superstitione loca vicina infecit. Alpes transcendit, lalliam invasit, ad ipsam usque rumanam urbem penetravit. Ad extremum omnia regna. omnes provincias, lotum pene lerrarum orbem complexa impuris ritibus, et nefandis caeremoniis occupavit. Verum Senatus Romanorum, si b. Augustino credimus, post aliquot annorum spatium illa illorum sacrorum vel potius sacrilegiorum turpitudinem erubuit, et ea in urbe Roma celebrari omnino prohibuerit. Quae Romanorum constantia vereor ne in iudicio plurimum nobis obsit, auditores. Nam, quis non timent, ne in iudicio Christianos Catholicos Ethnici Romani condemnent. quod illi bacchanaliorum ne nomen quidem audire voluerint? Et homines Christiani non solum nomen, sed et rem ipsam hactenus diligentissime conservant? Sed nos ad rem nobis propositam redeamus.

Postquam haec turpis religio orbem occupatum, atque oppressum lenuissit, humani generis liberator de coelo adveniens, quasi salutaris quidam fulgor mundo illuxit, ad cuius exortum continuo omnes errorum tenebrae fugari dissiparique coeperunt. Apostoli enim ardentibus laedis orbem peragrabant, ubique ignem accendebant. omnia loca non solum lustrabant, sed etiam illustrabant. et cum omnia sacrilega falsorum illeorum sacra, lum potissimum bacchanalia lamquam christianae religionis puritati, integritati et sobrietati maxime contraria persequerentur: et ea de festorum dierum catalogis et calendariis expungi delerique jubebant. Bacchus igitur ex omni parte adversum se bellum atrox excitari animadvertens, tempori paulisper cedendum putavit, illaque Christiani orbis finibus relidis nescio ubi se abdiderit, alicubi tamen se sine dubio abdidit. Post aliquot annos cum jam exincta penitus et nomen et sacra bacchanaliorum crederentur. Bacchus iterum ex antro, in quo aliquamdiu latuerat caput erexit: Alque ex administris suis daemonibus intelligens Christianorum studium in luenda atque amplificanda religione deferuisse, aereos quosdam principes, sagaces imprimis nique disertos ad se vocari jussit, cosque paucis ante quadragesimam diebus ad vulgus Christianorum legatos misit, ut cum illis pro sua prudentia de Baccho revocando et restituendis Bacchanalibus agerent. Legati venerunt, sed initio aperte se prodere non sunt ausi, neque lemere omnibus Christianis sua consilia credenda esse putaverunt. Itaque observatis quibusdam, qui et fide religione ac bonis moribus minus solliciti videbantur, quique libentius conviviis interessent, et in bibendo magis strenue se gerebant, eos primum accesserunt: sed nocte intempesta, ne videlicet agnoscerentur, et quamquam non salis aperte loquebantur, et in aurem potius, quod volebant, insusurrabant, quam clara voce dicebant, oratio tamen illorum ut a majoribus nosiris accepimus, talis fuit. Tempus imminet, quod vos quadragesimam appellatis, quo tempore, neque ludis neque joci neque conviviis vacare licet: sed inedia diuturna corpus affligendum est: templa et conciones frequentandae: peccata ad memoriam revocanda, confessionumque lachrimis expianda: nulla denique

snora ac tristia munia obeunda sunt. Cur igitur paucis diebus animum non relaxatis? Cur paulo liberius voluptatibus non indulgclis? Certe hominis cslis, carnei estis, ista continuatio laborum non modo carneos, sed et ferreos homines frangeret. Cum amicus dimillitur, magis laute, quam alias Iraclori solet: cl vos nunc a vobis carnem quodammodo ablegatis, cl spiritui nutriendo cl confirmando lolo quadragesimae tempore diligenter incumbetis. cur igitur carni. vel his postremis diebus non aliquid tribuitis? Haec et horum similia Bacchi legaios dulciter insusurrantes, non solum attente, sed etiam valde amice homines illi audiebant. Quod cum ipsi legali animadvertissent propius accedentes, et seipsos prudentes dixerunt: Bacchus Dominus noster, non tam suae fortunae impatiens, quam vestrorum laborum misertus, nos ad vos misit; et quamquam ille a vobis injuria affectus est, lamen et injurias condonare, et ad vos redire paratus est, neque petit, ut ei suam pristinam dignitatem et ornamenta restituatis; sed hoc solum, ut paucos dies ante quadragesimam ei vobiscum luto versari liceat, ut ejus aliqua saltem memoria conservetur. Placuit haec oratio vulgo Christianorum, neque solum Bacchi petitio justa, sed et honesta visa est.

Itaque neque petila venia ab episcopis, neque sapientium consilio cpxcclalo, iterum bacchanalia catalogo festorum ascribere, et dies festos agere ac celebrare coeperunt. Verum talis moderatio ac temperamentum primisYllis temporibus adhibebatur, ut Bacchi festum omnino simplex esse videretur. Non ebrii fiebant, non totas noctes ludebant, non per plateas discurrebant, non larvas induebant, non choreas ducebant, non aliquid denique acicbanl, quod Christianum, hoc est, sobrium hominem dedeceret. Solum enim parum per animos relaxabant, et si quod ad solitos epulas et potationes addebant, omnino modicum erat. Et siquidem lioc malum non longius progressum fuisset, neque fines cujusdam moderatae remissionis transivisset (tametsi laudandum et probandum non erat) lamen utcumque ferri lolerarique potuisset. Verum post aliquot annos festum simplex semiduplex evasit: postmodum etiam duplex. Accesserunt vesperae duplices, accessit octava.accessit solemnitas quaedam peculiaris: denique praeter vigiliam et jejunium. et id omne, quod habent caetera festa, celebritatis accessit. Jam vero illa celebre factum est ulse hominem non putet, qui his diebus mullo liberius ludis, jocis, cibo. potu, quam nlioqui solet, non indulgent. Atque ad id jam insaniae in toto pene Christiano orbe deventum est: ut non immerito Mahumclanis et Agarcnis ludibrio simus. Eccc, inquiunt, qualis et natio Christianorum: num usque ad fauces ventrem et stomachum implent,nunc inedia sem< lipso cruciant:hodie tamquam insani bacchana'.ur per urbes.post duos dies emere caput aspergent, lemplaque atque aras religiosissime frequentabunt: neque Christianos solum, sed et ipsum Chiistum irrident. O qualem,inqu'uni. Christiani Deum habent. quam egregium legislatorem, qui haec vel praecipit vel permittit? \on sine causa, auditores, hodie potissimum Ec-

clesia maler nostra illud nobis evangelii verba proponit: *Ecce ascendimus Jerosolymam, et filius hominis tradetur gentibus*, etc. Neque dubitandum et,quin imijli ad lidei nostrae veritatem converterentur,nisi Christianorum corruptis ac depravatis moribus retardarentur. Quod enim a Christo et ejus sanctissima religione animo abalienati sunt nos ipsi nostris peccatis et exemplis in causa sumus.

Sed haec hactenus: Jam enim tempus est, ut de vita et moribus hujus,quem insani homines colunt, et Bacchum appellant, nonnihil dicamus. Ellicet res gestae, et mores ejus, de quo agimus, longissimam prope suo jure postularent: ego tamen ea solum attingam, quae ab hominibus hujus urbis, majori religione coli solere audivi. Atque illa moderabor orationem meam, ut tempus mihi praescriptum dicendo non excedam.

Piscis quidam reperiliir, quem Aristoteles tradit et in venire reconditum atque inclusum haberi: quocirca Epicharmus comicus eleganter unico verbo eum εχτραπελογα<ρον appellavit,hoc est a communi ventris ratione descendentem. Gracci communi vocabulo nos asinum marinum nominamus. Hujus igitur monstri Clemens Alexandrinus simillimos dicit esse Bacchi sectatores. Si vero tales sunt ii, qui aliquam Bacchi similitudinem in seipsis exprimere conantur, certe licebit nobis Bacchum definire.principem illorum asinorum,qui cor in ventre reconditum, habent. Bacchus igitur et ejus sedatores, quod pace ipsorum dicam, primum asinorum similes sunt, lardi, pigri, torpentes, desidiosi, stupidi: denique fustibus et verberibus melius, quam verbis erudiuntur. Haec enim omnia ex eo nascuntur, quod cor habeant in ventre. Clamant concinnatores: Tempus jam et csl de somno surgere, ambulandum et csl. currendum est, iter ad coelum est longum, vita humana brevis: periculum est. ne ante portae claudantur, quam pervenire possimus: non et csl hoc tempus in ludis et jocis conterendum. Non audit asinus noster, et tamen aures longissimas habet, llabpl quidem cor. sed est inclusum in ventre: nihil cogitat,nihil quaerit, nisi quod ad ventrem, ad Deum videlicet suum colendum et satiandum pertinet: Ejus enim Deus *renier est*. Loquere parumper de hordeo, de conviviis de potationibus, videbis si asinus excitob lur, si eriget aures, si alacriter respondebit. Ea siquidem, quae ventrem languui cor etiam tangunt. Sed caetera videamus.

Mirabimini profecto naturam hujus monslrimon solum cor habet in ventre, sed etiam tale corporis temperamentum ab ipsa natura sortitum est, ut si lotas noctes insomnes ducat, ut choreis vacet, ut per urbem bacchetur. et omnibus coeli injuriis caput exponat suum, nihil penitus aegritudinis contrahat. Si vero horam unam modilalioni rerum divinarum vacare velit, aut ad aliquem aegrotum consolandum noctu **pergere**, et apud eum aliquam pariem noctis excubare.vel charitas vel necessitas moneat, continuo caput debilitatur, frangitur, recreatione indiget: neque die sequente ante meridiem electo surgere polesl. Rursum cum omnes libri medicorum ad bonam corporis valetudinem

incilium utilissimum et crapulam perniciosissimam esse doceant; tamen nos homo. vel raro vel nunquam jejunal, quod capitis dolorem timeat: ex nimio autem cibo et polu nihil limet. Et cum alii cibrilalem gravissimum crimen esse putent, ipse exclamat, cum mensae accumbens aliquem vinum cum aqua miscentem videt, nempe eo modo res a Deo creatas temerari, atque adeo sacrilegium committi censet: ita ut nemo unquam ab igne, sicut iste ab aqua, abhorruerit.

Sed quoniam jam ad mensam, nescio quo modo oratio nostra devoluta est, de convivio quoque illius, et de lota ratione vivendi breviter, si non displicet, exponamus.

Ratio vivendi quantum ex iis, qui cum eo aliquando fuerunt, cognoscere potui, talis ab eo observari solet. Nunquam mane e lecto surgit, antequam Solem intellegat surrexisse. Aliqui hoc ignaviae ascribunt, ego parsimoniae tribuo. Id enim propterea facile, ne nimium olei in lampade consumatur. Accidit lumen plerumque, vel post unam aut duas horas suas plumas relinquat. Verum babel excusationem suam: id enim fit. vel quod multitudo ac densitas nubium solis radios ad eum pervenire non sinit, vel quod horologium delirat, et signat lioram octavam, cum sextam signare deberet. Deinde ubi surrexit vel obambulat moenia civitatis, vel aliquo ludo vires exercet, ut paulo post strenue cum perdicibus et gallinis in mensa bellum gerat. Denique viribus, et fame et sili quantum salis esse videtur excitatis, ille ad mensam: neque unquam solus, semper aliquos compratores et compotores habet. Primum verbum pene semper esse solet, Heus tu, vide. vel vinum non desit, pocula semper sint plena. Hic ego auditores, obruo jam multitudine lancium, discorum, patinarum, aliorumque vasorum, quibus epulae inferuntur: neque facile possem lotam convivii celebritatem exponere. Sed novi quid faciam, illa ipsa verbis vobis referam, quibus magnus Basilus oratione contra ebriosos hoc idem convivium aliquando descripsit. *Incipiente die, inquit, symposii sui variis tapetibus ac floribus aulas exornant. studiumque suum ac diligentiam in poculorum apparatu ostendant, ad perfrigerandum vinum erulasque phialas relui in pompa aliqua, ac conventu publico disponentes. vel vasorum diversitas satietatem ipsis suffuretur, et poculorum alternatio, ac permutatio longum ipsis ad potandum immorationem inducat. Accedunt ad haec quidem tymposiarchae. et vino fundendo praefecti. ac architriclini. et ordo in confusione et dispositio in re incomposita excogitur. Vel quemadmodum magistralibus exterius ex satellitibus auctoritas augetur: sic etiam ebrietati, velut reginae cuidam, famulatum adjungentes, opprobrium ipsius excellenti studio ac ornatu contegant. Ad huc et coronae, et flores et unguenta, et suffitus et innumerae externae animi voluptates majorem occasionem fruuntibus faciunt. Deinde procul progresso convivio certamina de ampliori polu oriuntur: et horum certaminum praefectus est diabolus, et victoriae praemium peccatum. Quae oratio turpitudinem eorum, quae fiunt, assequi possit? Omnia absurditale, omnia confusione re-*

ferta sunt. Superati ebrii sunt, victores ebrii sunt ministri verum eos derident, manus officium negat, os non suscipit. venter deiicil, et tamen malum non remittit. Miserum corpus naturali robore exolutum undequaque defluit, violentiam immodici polus non sustinens. Porro ubi iam vino exsatiati putantur esse, tunc bibere incipiunt, et jumentorum more bibunt, vetui a fonte sponle manante. et aequales numero canales accumbentibus remittente. Nam progresso jam convivio ingreditur ad ipsos adolescens quidam generosos habens humeros, nondum ebrius, phialam habens magnam vini perfrigerali, qui depulso ipsorum pocillatore stans in medio per aliquos canales aequalem compotoribus ebrietatem distribuit. Nova haec est immodestiae mensura, vel aequis portionibus inter se bibendi petulantiam exercentes, nullus in bibendo alterum excedat. Inclina te paulum ad miserum ventrem tuum, disce susipientis vasis magnitudinem: ne respicias ad poculum. quando evacunturus sis ipsum: sed ad tuum ipsius ventrem, qui iam dudum expletus est. Usquequo tandem vinum? Usquequo ebrietas? Deinceps consequens est. vel canum pro homine /ias, adeo totus admixtus es vino. et cum ipso putrefactus et quotidiana crapula vinum oleas. Atque hoc corruptum velut vasa, quae nullius amplius sunt usus. Miserabile profecto Christianis oculis spectaculum: Vir in aetatis vigore consistens, validus corpore, inter copias militares splendidus, domum deportatur. non potens se erigere. neque propriis pedibus abire. Vir qui horrendus esse debebat hostibus pueris. in foro ridendi occasionem praebet, citra ferrum prostratus est. sine hostibus occisus est. Haec Basilus, qui certe pulcherrime nobis Bacchi convivium depinxit.

Sed numquid in isto convivio nihil dicitur? Numquid more monachorum silentium illis imperatum est? Non sane, audilores. non sequuntur mores monachorum: imo pene non alia de re. quam de ipsis monachis loquuntur, istorum simplicitatem rident, illorum vitam contemnunt, aliquos hypocritas et magistros nimis severos, aliquos nimis liberos et dissolutos vocant: neque ab ordine presbyterorum. pastorum et pontificum abstinere. Si quis est in hoc ordine, qui conlitteri cupiat et sua peccata non recordatur, o ad convivium Bacchi, et ibi omnia diligentissime enumerari audiet. Mirum est profecto nonnullos, qui rhetoricae nunquam operam dederunt, tamen inter bibendum iam copiose, vel crimina aliorum exaggerare? vel recte facta extenuare, vel facillime persuadeant, etiam si falsa et incredibilia aliquando narrent. Verum ut ille sapienter ait,

Faecundi calices quem non fecere disertum?

Temporis brevitatem me compellit, auditores, vel Bacchum relinquam cum suis compotoribus in mensa: sed non aegre feret. Hoc enim ipse in more positum habet, ut multas horas sedeat ad mensam, se interdum etiam prandia cum caenis jungat. Hoc unum tamen addam, si mihi semel hominem adire liceret, profecto non lacerem eum in magno errore versari, Nam ipse quidem voluptatem

in ebrietate quaerit, cl (amen ebriclas non lain conciliai, quam nrccl voluptatem. Nam quemadmodum nimius fulgor sensum videndi, el magni sonitus sensum audiendi corrumpunt, moderati autem voluptatem efficiunt; sic eliam immodicus cl frequenliss inus potus sensus languidos el emortuos ieddiljUl omne vinum insipidum cl aquam mixtum illis esse videatur. Al iis, qui raro cl moderale bibuni, omne vinum sapii: nam cl sensus bene consilululos habent clad polum accurrunt lamquam ad amicum accipiendum, quem mullo lempore non viderunt.

Sed quoniam mihi aulam accedere, el haec regi ebriosorum signillcarc non licet, his omissis ad vos veniam, ac serio vobiscum agam, auditores, el paucis verbis orationem meam concludam. Aguniurne aliquando Lovanii isla convivia? Dicetis fortasse, aliquando quidem nos invisit, neque facile repellere lam blandam amicam possumus: neque nobis lain immane scelus videtur esse, si interdum liberiorcs el jucundiores sumus. Quam enim lu ebriclalenl dicis nos hılanlalcm potius cl jucunditatem appellamus. Milii vero auditores, lam turpo vilium hoc esse vidclur, ul vehementer probem illius saucii cl summi pontificis consilium qui ebriosos excommunicandos el ab ecclesiis repellendos censebat. Narrabo vobis jucundam historiam. Cum primum in has regiones ingrederer, quas audieram fertilissimas ct uberrimas esse, circumspiciebam, ul formam vinearum cl copiam cernerem, sed cum vineae nusquam apparerent, cl ab aliis inlcilige rem in iis locis vinum non crescere, sed advehi aliunde, quaesivi ab aliquo, an essent hic praeclara ingenia? Praeclarissima, ail ille: neque talia in nullis orbis panibus facile roperies. Tum ego: Sane non injuria; Nam cum nihil magis ingeniis obsit, quam vinum, hic ubi vinum non bibitur, quomodo non optima el acutissima ingenia crunt? Quid inquit ille, hic vinum non bibunt? Imo vero rarissimos invenies, qui non bibunt usque ad cbricla lem. Qui ego: Fortasse rustici quidam sunl impurissimi, qui hoc facere soient: nam de caeleris non auderem tale aliquid suspicari. Tum ille: Miror, inquit, simplicitatem luam; el rustici cl non ruslici. el plebei · l palrilii cl philosophi cl theologi, ac demum pene omnes hoc faciunt. lam ergo non miror, inquam ego, si hic vinum non crescat. Nam singulari Dei providentia facium csl. Si enim nunc ebrii hum, cum vinum abunde advectum maximo prelio emuni, quid facerent, si non emerent, sed unusquisque suas vincas haberet? Fateor vobis, auditores, ebriclas est omnibus lurpis, el homine libero indigna; sed in hominibus hujus urbis cl academiac turpissima esse vidclur. El cum primum hoc vilium dominari hac urbe audirem, vix adduci poteram, ul crederem esse verum. Refugiebat enim animus meus tale aliquid de lam pia el lam crudita civitate credere. Meipsum quodammodo pudebat, tale aliquid cogitare. Nam si hoc vinum vilium abesset, cui quaeso civitati in toto Christiano orbe haec una civitas invideret? Imo vero. quae civitas reperirelur, quae cum hac de eruditione, de pielaie (quae duo Christianae religionis maxima ormmenla ac veluli lumina clarissima sunl) <·on· leniere audcrel? Credile mihi, auditores, mulla

gymnasia, multas acadcnlias, mulla musaruin domicilia vidi, sed rara sunl, ac prope nulla, qua cum hac illustrissima sede ac veluli arce quadam sapientiae, vel auditorum multitudine, vel doctorum celebritate vel loci ipsius commoditate comparari possint: el tamen lam densas tenebras huic splendori turpissimum ebrietatis vitium offundit, ut omnis reliqua gloria ac celebritas, humilis obscuri exigua ac prope nulla videatur. Quid enim lam indignum homine doclo, quam ebrietas? Quid tam ingenium hebetat, quam ebrietas? Quid lain cum sapientia pugrial, quam ebriolas? Quae consilia momenti alicujus ab ebriis hominibus exportabimus? Deinde quid foedius. quid miserius, quid scelestius homine ebrioso? Insanorum, phreneticorum, a daemone obsessorum mullo melior conditio est, quam ebriorum. Illorum enim omnes miserentur: cl si quid peccant, omnes ignoscendum putant; at ebriorum miseretur nemo: laniumque abesl, ul eis peccantibus ignoscendum sil, ul Aristoteles libro de moribus tertio, duplicato supplicio cos afficiendos censeat. Quid? quod nullus csl morbus, qui ila lotum hominem corrumpat, ulcbriclas: Febres, vulnera, plagae, aliaque id genus corpus debilitant, sed animum non modo non frangunt, sed frequenter eliam roborant, ut b. apostolus dicat. *Cum infirmor tunc fortior sum*. Insania contra, ac mentis inopia, ncc nun ruditas el stupiditas, animorum aegritudines sunt, sed corpori nihil nocent: at ebrietas lale venenum csl, ul el corpus el animum simul inficiat. *Ebrietas*, inquit magnus Basilius, *rationis perniciēs, roboris corruptio, senectus immatura brevis temporis mors*. Quid enim aliud sunl ebriosi, quam idola gentium? Oculos habent cl non vident: aures lia-beni el non audiunt: manus resolutae sunl, pedes moi liflcali sunl. Sed quid dicemus? ubi ebrietas esi. ibi stupra, ibi adulteria, ibi proditiones, ibi cullus idolorum, ibi omnia flagilia el facinora esse solent. Nam ul fimus apes, ila vinum excitai libidines. Quid Noc patriarcham ludibrio filiorum exposuit? Ebrietas. Quid Loth hominem sanctum alioqui nefario scelere contaminavit? Ebrietas. Quid populum Hebraeorum vitulum aureum fabricare, el eum pro Deo colere persuasit? Ebrietas. Quid Ildofernem ita sopivit, ul sanctam Judith ingredienlem, gladium arripientem, vagina nudantem, cl capnt ipsius amputantem non sentiret? Ebrietas. *lucebat enim* inquit scriptura divina, *nimia ebrietate sopitus*.

Sed ad ipsa divina volumina parumper veniamus. Audite, quaeso, quid ipse Deus spiritus sobrietis et ver latis, qui doccl nos utilia, per Salomonem dicat: *Luxuriosa*, inquit, res tinum el *tumultuosa ebrietasiquicumque his delectatur, non erit sapiens*. Et rursum; *Cui vaePcujus patri uae? cui rixa? cui fovea? cui sine cati-ca vulnera? cui suffossio oculorum? Nonne his, qui commorantur in vino, el student calicibus epotandis?* Audite quid idem Domini spiritus per Isaiam ebriis comminelur. Vue *qui potentes estis ad bibendum vinum·. cl viri fortes ad miscendam ebrietatem*. F.t item *Vae qui consurgitis mane ad ebrietatem scct<mdain ct potandum usque ad vesperam*, cl tino aestuetis: cithara, et lyra, ct

tympa-num , cl Ubia , cl vinum in conviviis vestris , cl opus Domini non respicitis ncc opera manuum ejus considéraiis. Propterea dilatavit infernus animam suam el aperuit os suum absque ullo termino. Quam oh reni, uudilorcs? non ne ul omnes ebriosus absmbeal? Audilc quid ipse Dominus animorum medicus perilissiinus , qui morbos noslros optime curare novit, dicat: audilc, inquam , a qua rc nobis cavendum admoneat. *At-tendite, inquil, vobis ne [orte graventur corda vestra crapula , el ebrietate cl curis hujus mundi : el veniat super vos repentina dies illa.* Quis vestrum auditores,si ab aliquo peritissimo medico audiret,Cavete nc succum illius herbae aliquo modo sumatis, nisi repente interire vultis : qms , inquam si hoc audiret, non sibi diligentissime ab illa herba caveret? cl st eam in suo horto crevisse animadverteret non eam radicitus.evelli mandaret? Cur igitur eamdcm fidem Chi isto medico sapienlissimo non adhibemus , qui succum ebrietati incaute sumentibus repentinum intentum cl corporis cl animi comminatur ? Audite praeterea , quid nostrae militiae post Christum imperator Petrus suis militibus jubeat: *Sobrii, inquil. estote et vigilate, quia advorsariusveslerdiabolus,lamquam leo rugiens circuit, quaerens quem devoret.* O praeceptum salutare, *Sobrii, inquit.estote,ct vigilate. I'* vtgilclis.nl sobrii silis. Nam ebrii vigilare non possunt. Vigilantia vero maxime vobis necessaria est, cum hostem habeatis,qui numquam dormii, neque unquam ebrius est. Olim.auditores,Cartilagineuses ideo pene semper hostium suorum exercitus fundebant,quod (ul Aristoteles oeconomicorum priore auctor est) se a vino cum dimicaturi erant, abstinere. Quid igilur nos facere par erit . si hostes incorporeos,semper vigilantes,semper sobios vm- rerc voluerimus?

Sed obiiciunt nobis communem illum Doclo- n m orbis apo.-dolum Paulum . qui ad Timotheum scribens, oil: *Noli adhuc aquam bibere.* O impudentiam incredibilem! Apostolum Paulum ebrieta- tis patronum facere non verentur. El cujus sunl illa verba: *Nolite inebriari vino, in quo csl luxu- ria.* Et rurMiin illa; *Ebriosi regnum Dei non pos- ddchiin!* Quid, quod illis ipsis verbis, quibus Ti- motheo suo vini bibendi licentiam concedit, vobis omnibus ebrietatem el crapulam inlcrdicil?Primuin enim diligenter moncl: *Teipsum , inquil, castum custodi :* deinde sutidil. *Null adhuc aquam bibe- re,* ul inlclligerenius beatum illum limolheum, quod Clemens Alexandrinus annotavit, non vino , sed aqua perpetuo uti consuevisse, 'l um uddi:Vo- dico vino utere, utere, inquil, non frucrc: nec e- mm ad voluptatem : sed ad usum vinum concedc- Inl. Quod Plinius etiam fecit, cum nil: *Modico vi- no uti non immania quaedam pocula c,i hauri- re debes:* sed utere, inquil.modico vino. Postremo <liecil:Proplr *stomachum cl frequentes luas in- firmitates.* Necenim unquam magister temperantiae vinum bibere alque ab aqua abstinere Timotheum jussisscljsi ille stomacho confirmato cl corpore ro- busto fuisset.

Verum , auditores , nc haec documenta scriptu- rarum lamquam verba hominum , el inanes com- minationes contemnamus. brevissimas, sed veris-

simus ct plane formidabiles historias referre volo. Beatissimus pontifex Gregorius libro quarto dialo- gorum virum quemdam scribit fuisse,qui cum puel- lam quamdam ex sacro fonte suscepisset, earnque ul spiritalem tiliam in domum suam induxisset , laetitiae cl vino indulccre coepit : denique ebrius effectus node proxima eodem se scelere polluit, quo olim Lotii , vir nlioqui sanctus , se polluerat. Non dm Majestas divina lam nefarium scelus inul- tum dimisit.Seplirno enim die obitu repentino con- sumptus csl. Cum cadaver ipsius dc more in tu- mulo collocatum bumalumque fuisset, ignis ex ip- so sepulchro oriri visus est. qui non solum ossa ct mortuas ejus carnes absumsil: sed el ipsum tu- mulum penitus concremavit.El si lale fuerit corpo- ris non sentientis incendium.quale fuit el nunc et- iam csl incendium animae scnlicnlis? Num inlelli- gitis jam quale praecipitium sil <brielas?Nec enim dicere possumus stuprum.sed ebrietas non fuisset, neque fl igilium illud unquam fecisset. Sed jam hi- storiam alteram audilc.

Venerabilis Beda capite decimo quinto, libri quinti historiae Anglicanac. *Novi, inquil.ipse fra- trem. quem ulinam non noscerem , cujus etiam nomen, si hoc aliquid prodesset, dicere possem, positum in monasterio nobili, sed ignobiliter vi- ventem. Serviebat enim multum ebrietati el cae- leris vitae remissioris'illecebris.Percussus itaque languere , atque ad extrema perductus vocavit fratres, el multum mocreus, ac damnato similis coepit narrare , quia videret inferos apertos el Satanain immersum in profundum Tartari: Cai- pham quoque cum caeleris , qui occiderunt Do- minum juxta eum flammis ultricibus contradi- tum. In quorum vicinia, inquit, heu misero mi- hi. locum aspicio aeternae perditionis esse prae- paratum. Audientes haec fratres coeperunt ex- hortari diligenter . ul vel tunc positus adhuc in corpore poenitentiam ageret. Respondebat ille desperans : Non csl mihi modo tempus vitam e- mendandi.cum ipse viderim iudicium meum jam esse completum.Talia dicens sine viatico salutis obiit, et corpus ejus in ultimis monasterii locis humatum.neque aliquis pro eo Missas facere vel psalmos cantare, vel saltem orare praesumebat. Factum csl hoc nuper in provincia Rarniciorum, ac longe laleque di/famolum mullosquè ad agen- dam . non di/ferendam scelerum suorum poeni (udinem provocavit.* Hactenus Bedu. Cuinam igi- tur. auditores, post exempla lam horribilia adhuc ebrietas placebit ? Iste , cujus funestissimum exi- tum commemoravimus, non haereticus, non adul- ter. non ambitiosus, non avarus erat. Sed quid? Ebrietati studebat: et lamcn prope ipsum Caipham cl reliquos Homini perditissimos interfectores In gehennae incendiis locum habere meruit. Quare nomo , auditores , qui animae suae rationem ali- quam habet, nemo, inquam, dicat: Non malum est obrielas; vel, Levo peccatum csl ebrietas: sed po- tius rei turpitudinem, damna, incommoda sapien- ter consideret, cl aliquando tandem ad quietem et tranquillum Sobrietatis portum se recipiat : quem nobis concedat Christus Jésus, qui csl benedictus in saecula. Anien.

fi

J

CONCIO XXI.

DE EADEM DOMEVICA QIIAQUAGESI.IIAE

T I I E M A

Contendite intrare per angustam portam. *Lue.* 13.

SYNOPSIS

Capiat benevolentiam a frequentia auditorum.

Scopus el occasio praesentis senlenliae.el quam exiguus sil salvandorum numerus,explicatur.

Porta angusta ipseChrislus esi atque ul pereamdem intremus, ex parte Christi eam aperiri oportet; ex parte autem nostra . ingredi. Enodatur dubium, quomodo lex Christi sil porla angusta, quae tamen alibi jugum suave et onus leve appellatur , el respondetur quatuor modis. Primo, quoti praemia proposita el spes futurorum leve reddant jugum el onus facili- tent. Secundo, quod via viriatis ingredien- tibus initio arda apparent, quae, tamen ma- gis ac magis dilatatur ; quod el Homerus el Aristoteles non ignorasse videntur.Tertio,quod solummodo pinguibus, id esi, gulosis ; proce- ris, hoc esi, superbis, et oneratis rerum terre- narum pondere angusta sil porla.Quarto.quod porta legis sil angusta , per se solum conside- rata,sed gratia accedente dilalelur.illa esi lex vetus, haec xero evangelium.

In allera concionis parte tria genera hominum proponuntur , qui quidem quaerunt intrare , sed non possunt, el quartum penitus non co- natum intrare per angustam hanc portam. Ex primo genere sunl Judaei. Mahumelani, hae relict et infideles omnes qui quia portas, latas sibi ipsis aperiunt , per angustam intrare ne- queunt. Secundum genus est eorum, qui quia in itinere hujus vilaeiquae anno jubilaei com- paratur) terrenis curis delenii nimium moran- tur, tarde pervenientes excluduntur. Tertium genus esi eorum , qui quod di/ficullatibus , el tribulationibus absterrentur, vel quia modum intrandi non norunt, non contentunl, nec la- borant intrare, ubi modus intrare volentes do- cetur. Quartum infelix genus esi peccatorum , qui Christo vocanti non aquiescanl, sed sur- dis auribus perstant in errore. Tandem gravis invectio contra bacchanalia succedit; ubi pro- positis diversis calamitatibus publicis auctor serio ad emendationem vitae nos adhortatur , et refutatis quorundam mundanorum obje- ctionibus ab ebrietate cl intempestivo baccha- naliorem cultu dehortatur.

Etsi negare non possim.auditores optimi,me non sine magno dolore animi videre dies istos spiritua- li moeslilinc ab Ecclesia consecratos . stultissima atque inanissima laetitia ab hominibus transigi: li- men illud etiam conlileri debeo , frequentia ista, alque concnrsu vestro hoc potissimum tempore,ia quo locus concioni esse non posse vidcbanlur.tne non mediocriter recreari. Intelligo enim in hac urbe , atque adeo in hoc illustrissimo sapientiae domicilio,sicul nulli hoc tempore loti sunl in cor- poribus ac sensibus oblectandis occupati: ita quo- que non de.esl , qui conscientiae curam gerant,et qui ad spiritales epulas invitari se, ac deduci faci- le patiuntur. Et quamquam existimo mullos eorum in concione adesse , quibus maxime esset concio necessaria : tamen non proplerea muneri nostro deerimus, sed imitabimur sapientes medicos, qui cum pestis in urbe grassatur, si eos curare non possunl, qui jam pcsle correpti sunl ; saltem dili- gentiam adhibent, ul corpora adhuc sana atque in- tegra suis medicamenlis a morbo defendant. Quod ul facile praestare possimus, pulcherrimam elclc- gaolissimam quamdam senlenliam explicabimus, quae decimo tertio capite evangelii s. Lucae con- trnelur, el sic quidem inlciligemus , quae sil via, quae ducil ad coelum : deinde quantum ab ea via Christiani homines lemporc bacchanaliorum re- cedant.

Senlcnlia igitur, quam hodie suscepimus expli- candam , talis esi : *Contendite intrare per angustam portam* : quia *nulli, dico vobis , quaerent intrare, el non poterunt.* Quis csl linis, ac veluli scopus, quam sibi in hac sanlenlin Dominus pro- posuit? Non alia dc causa , ul ex verbis superiori- bus cognosci polesl.hanc senlenliam Dominus pro- tulit, quam ul ostenderet paucos esse, qui salvan- tur, mullos, qui perenni. Ac proinde eos, qui bac- chanalia celebrant, in numero salvandorum non futuros. Pinguiores enim el crassiores sunl Bacchi cultores,quam ul per angustam portam ingredi va- leant.Proposuerat igitur quidam Domino quaestio- nem: St *pauci sunt, qui salvantur*? Dominus ve- ro ita sapienter respondit,ul iisdem verbis,el pau- cos esse diceret, qui salvantur , el simul rationem exponeret cur essent pauci.*Contendite*, inquit.*in- trare per angustam portam. Quia multi,dico vo- bis, quaerent intrare, el non poterunt.* Quod est

idem ac si apertius dixi>sci : omnino sunl piiuci. qui salvantur, neque uh aliam causam, quam quod nngusla cl arda porla vitae cl salutis sit. Hoc Dominus in animis nostris inflngerc conatur, cum tones repetii: *Mulli sunt vocali, pauci vero electi.* El rursum clamat: *Lata porla ct spatiosa via est, quae ducit ad perditionem: ct mulli ingrediuntur per eam. Quam angusta porta . cl arda via csl, quae ducit ad vitam d pauci sunt, qui inveniunt eam.* Hoc denique cl Isaias illustri. sed horribili similitudine nobis ante oculos pomi. Sic enim loquitur capite vigesimo quarto: *Haec erunt m medio terrae, in medio populorum, quomodo si paucae olivae, quae remanserunt excutiantur cx olea; et racemi. cum fuerit /inita vindemia : hi levabunt vocem suam, el laudabunt, cum glori/icalus fuerit Dominus:* hoc csl. quam rarae remanent, olivae in arbore postquam excussa fuerit: el quam rarae inveniuntur uvae in vilibus post vindemiam : tam pauci ex toto numero hominum salvabuntur. Quis non tremat? Quis non obliviscatur poculorum el chorearum, si rem istam cogitare incipial?Quol poma in arboribus repcriunlur,poslca-ijuain ab agricolis collecta fuerunt ? Fortasse tria vel quatuor,quae, in summitate arboris cum essent, vel oculos vel manus colligentis effugerunt. El in vincis post vindemiam, quot racemi reperiuntur? Certe tam pauci. ul facilius grana uvarum , quam botri numerari possint. Quare cum tam pauci sint, qui salvi lient, si cum iis conferantur, qui peribunt, merito de electis Isaias ait, *hi levabunt vocem suam , atque laudabunt. cum glori/icatus fuerit Dominus :* hoc csl, cum linito regno Anii-christi Christus venerit in nubibus coeli cum potestate magna el majestate , cum impiorum innumerabiles multitudines in gehenna deturbaverit, cum omnes blasphemos, omnes fornicarios,omnes ebriosos.omnes immundos aeternis incendiis adiudicaverit: lunc pauci illi, qui relictii fuerint, levabunt vocem suam , atque erumpent in laudes Domini el prae gaudio el laetitia loti gestient. Eant nunc, si placet, homines Christiani, cl agant bacchanalia sicut Ethnici, comedant cl bibant more Epicureorum,ducant choreas.induant personas.discurrant lota nocte per urbem, bacclieniuur , luxurientur, insaniant, cl videant, quid paulo post eis eveniet. Profecto enim si paucissimi sunl. qui salvi lieni, in numero salvandorum isli non erunt,sed cum iis potius numerabunt.qui *tenent tympanum it citharam*, ct. *ducunt, ii: bonis dies suus,el in puncto ad in/erna descendunt.* Habemus igitur ni quem finem ac veluli scopum tendat haec sententia. Nunc ad eam breviter explicandam veniamus.

Contendite, inquit, *intrare per angustam portam*, Unus fuerat, qui quaestionem proposuerat ; Dominus vero non uni, sed multis ail: *Contendite intrare per angustam portam.*Tametsi enim unus proposuerat, tamen mulli erant, qui solutionem quaestionis audire cupiebant. Sed quid est porla illa angusta, per quam ingredi jubcmur?Certe non aliud , quam ipse Christus. Ipse enim alio loco aperlc dixit ; *Ego sum ostium : per me si quis introierit, salvabitur.* El rursum: *Ego sum via, ve-*

rilas el vita. Ad qu<m igitur modum inlralur per Christum? Duo requirunt, ul quis per Chiislum in coelum ingrediatur. Unurn ex parte Christi : alterum ex parte nostra.Ex parte Christi quid requiritur csl, ul is portam aperiat. Ipse enim habet *elavem domus David, et aperiet, el nemo claudet : claudet, et nemo aperiet.* Et hoc quidem olim e&l factum.Tunc enim nobis Christus beatitudinis portam aperiebat, cum hic in terra agens patiebatur, atque usque ad mortem Patri obediens erat. Cl enim prioris Adac inohcdienlia cl superbia portam regni coelorum clausit : ili posterioris obediencia alque humilitas eamdem portam reseravit. Itaque quod ex parte Christi requiritur, prae>lo cst-patel enim porta , cl usque ad consummationem mundi patebit. Verum ex parte nostra hoc requiritur, ut Deo adjuvante portam istam, quae jam ul diximus, palcl,ingrediamur.Ingredimur vero,quando ea media nd salutem consequendam accipimus , quae Christus instituit, nempe virtutes el sacramenta : quae quoniam difficilia sunl, idcirco porta salutis , porta angusta dicitur : Virtutes homini chrisliano necessariae, ul fides, spes, chantas, humilitas,castitas, patientia cl aliae, sine quibus salutem consequi nullus potest , nonne difficultatem maximam continent? Sacramenta quoque,ac praesertim confessionis. certe sua . cl magna difficultate non carent. Quid enim difficilius . quid magis arduum , quid a nulura hominis magis abhorrens, quam ul quis hominem alium adire , atque ei omnia sua llagitio, omnes foeditates, omnes turpitudines , el maxime arcanas el reconditas explicare tenealur? *Angusta est igitur porta.*per quam ad laetissimum cl maximum regnum ingredi debemus.

Sed fortasse quacrci aliquis. Si lex Domini porta est angusta, cur idem Dominus alio loco jugum suum suave el onus suunt leve esse affirmai? Quomodo ista cohaerent. *contendite intrare per angustam portam: el, jugum meum suave csl d onus meum leve?* .Mullis modis nodus iste explicari polesl. Beatus Chrysostomus exponens caput septimum Matthaei, legem Domini asserit esse per se quidem gravem ac difficilem : sed tamen simul esse levem ac suavem , si futura praemia cl futura supplicia perpendantur : Non *enim' sunl condignae passiones hujus tempons ad futuram gloriam, quae revelabitur in* nobis.Si aeger propter amorem sanitatis eliam amarissima pharmaeba facile sumit : si agricola propter spem messis futurae aestivos ardores atque hiberna frigora conlemniisi mercator propter aurum tempestates ac procellas,el ipsa naufragia,nec non pericula latronum cl piratarum nihil esse ducit : si miles propter quamdam inanem gloriae ct honoris umbram gravia esse potit onera armorum, famem, sitim, vigilias, labores, vulnera , pericula , mortem denique ipsam : quomodo homini Christiano non facilia ac levia videbuntur quaecumque Dominus jubet, st is gloriam illam maximam cl sempiternam , quam Deus militibus suis promittit. consideraro voluerit?Non sine causa apostolus ad Ephesios scribens, lania sollicitudine orare se dicit. ut *Deus gloriae det illis spiritum sapientiae, el, illuminatos oculos cordis*, ul sciant,quae sd spes vocationis ejus.

ri quae divitiae gloriae liaredilalis cjus in sun-
dis. Inielhgebat enim l.inhrn esse coelestis prae-
 mii magnitudinem,ul soln ejus consideratio omnia
 gravia cl amara, levia cl dulcia possit cfficore.Z/os
cogitationes, inquil, d. Cyprianus Exorlalionē ad
 m riiriom , *quae perfectio potest vincere ? quae*
po'sunl tormenta superare 'l Durat foriis el sta-
bilis religios meditationibus fundata mens, el
adversus omnes diaboli terrores el minas mundi
nnimus immobilis perstat,quem futurorum tides
*ccrla cl solida corroborai.*Dim vero lurmcnla quo-
 que ac supplicia futura ila diuturna alque alrocia
 sunl, ul ad ea effugienda omnes labores, quos hic
 in torris palimur, ne labores quidem nominandi
 sini.

Sed cl alleram solutionem quaestionis ejusdem
 breviter si placet accipite. Via Domini initio angu-
 stissima esi. sed paulalim magis ac magis dilata-
 tur: hoc esi, ea quae Dominus praecipit initio du-
 ra alque amara esse videntur, sed usu lamen pau-
 lalim mollescunt, el consuetudine levia suaviaque
 rcdeunlur. Hinc est illa vox b. Hieronymi : *Virtu-*
tes durae sunl incipienti, molles prolicienti.sua-
ves pervenienti. El illa d. Augustini: *Semitae ae-*
quitatis dum inchoantur, ardae videntur el an-
gustae: dum autem profectum accipiunt, spatio-
sae videntur et latae. Hinc Salomon in proverbiiis
 .ut accipite quarto : *Ducam te per semitas nequi-*
tali-, *quas cum fueris ingressus non arctabun-*
tur gressus lui: hoc csl,antequam ingrediaris,ab-
 sterreberis furiasse, sed cum fueris ingressus , a-
 lacrilcr cures. Homerus princeps prophetarum
 graecorum, vir ethnicus,sed sapiens, scribit Ulys-
 'Cm , cum per ea loca transire deberet, ubi Circe
 foemlna maga homines in helvas suis praestigiis
 commutabat,se adversus eas praestigiis herba qua-
 dam communivisse, cujus nomen esi moly , quae-
 que radices lcterrimas, sed flores candidissimos ,
 ri lacii quam simillimos habet: nimirum ul oslen-
 diel, viros sapientes, quos in Ulysse describebat,
 ne neli cupiditatibus ac libidinibus variis quasi
 helvae quaedam efficiantur, virtutis praesidium si-
 bi comparare solere. Virtutem vero esse persimi-
 lem h rbac illi, quae radices atras ct flores candi-
 dos habet, cum aspera ac diffii ilia sint vidulis ini-
 li.»; fructus vero optimi ac suavissimi.per se. palet.
 Nain ct philosophus, licet ethnicus.id aperte vidit
 cl docuit,homini studioso esse voluptatem,studio-
 s'. vivere. El noster sapiens aliis verbis rem eam-
 detn ita expressit, *gaudium esi iusto facere judi-*
cium.

Sed rursum quaestio nostra alio etiam modo po-
 ñ st solvi ; Si cum Theophilaclo dicamus , a Chri-
 sto portam angustam el viam arctam esse appella-
 i mi. non lam quod talis sil. quam quod talis pro-
 <■ t.-. ac pinguibus, atque onustis Bacchi amatori-
 bus ct cultoribus videatur.Vero enim si essent ho-
 n mes parvi alque humiles, si mulla inutilia onera
 <' ponerent si omnia vestimenta penitus exuerent,
 ngusli; in fortasse in via. ct porta Domini non in-
 ventrent.Nunc vero nihil aliud cogitant,quam quo-
 it. h> perpetuo crescant,corpore pinguescant,ani-
 n n i d' ir'- r.iul, extendantur,dilatentur, iillentiir,
 ' (' . unquam cessant onerare se oneribus gravi-

bus curarum ne soliciludinum terrenarum. Elquid
 mirum . si hominibus ejusmodi porta regni coele-
 siis arcta nique angusta essi videatur. Aon talis
 certe videbatur apostolis Domini, non talis iis po-
 stea visa est, qui Aposlolicam perfectionem imita-
 li renunciaverunl omnibus , quae possidebant, el
 nudi nudum Christum sequi voluerunt. Nec enim
 verbis explicari potest,quam lata alque ampla por-
 tu Domini illis omnibus efficiatur, qui semel mun-
 dum cum suis pompis conculcare , spem sacculi
 omnem conlemnrcr.magno ardore animi soli Chri-
 sto adhaerere . cl non solum terrenis opibus sc
 spoliare,sed et desiderium cl cogitationem asc pe-
 nitus abscindere ac remove potuerunt.

Posiremo illud quoque ad nosirae quaestionis
 explicationem addendum videtur, legem ac prae-
 cepta Domini portam esse illis angustam,si perse
 ac soli considerentur: at vero si iis Dei gratiam at-
 que auxilium adjungatur, non portam angustam,
 sed jugum suave alque onus leve appellari debe-
 bit. Hoc enim interest inter legem cl cvangclium,
 quod lex praecipiebat, ul sancti essemus: non au-
 tem dabat gratiam , per quam homines sanctifica-
 rentur. Praecipiebat, ul cum daemone certamen
 iniremus; sed arma ad certamen necessaria non
 subministrabat. Praecipiebat,ul ex carnalibus spi-
 rituales efficeremur ; sed Spiritum sanctum , quo
 spirituales esse possemus , non donabat. Praeci-
 piebat , ul in coelum proficisceremur , sed scalas
 d gradus, quibus in coelum ascenditur,nobis non
 dabat. Itaque lex erat jugum , sed non suave: erat
 onus, sed non leve. At vero cvangclium illa eadem
 praecipit; sed simul adjumentum praebet, ul ea
 non solum fieri, sed etiam facile fieri possit. Qua-
 re cvangclium csl jugum, sed suave: cl onus, sed
 leve: cl simul via csl angusta el lata; aspern cl ju-
 cunda. /ludite prophetam: *Propter verba*, inqu t.
labiorum tuorum, ego custodivi vias duras. Ecce
 jugum cl onus: el viam angustam cl arctam. Audi-
 te rursum eumdem. *In via testimoniorum tuorum*
delectatus sum , sicut *in omnibus divitiis.* Ecce
 adjumentum gratiae. El item: *Viam mandatorum*
litorum cucurri, cum dilatasti cor meum : lunc
 enim via dilatatur, ct cursu transmitti facillime
 potest.cum eliam cor igne, charilalis dilatatur. Cur
 quaeso sancti omnes opern maxima, atque admira-
 bilia facile perpetrabant, nos vero parva alque exi-
 gua non sine labore perficimus? Certo non alia
 causa est , nisi quia illi fervebant . nos frigcnūs.
 Non dubito.quin sint aliqui studiosi adolescentes,
 qui sobrie et caste vivant: sed qui de choreis , dc
 larvis, dc conviviis seniper cogitant . foi lasse non
 credunt: verum decipiuntur. Mulli enim eliam ho-
 die adolescentes reperiunlur , quibus non ila . ut
 illi putant, castitas laboriosa, cl quibus non mole-
 sta, sed eliam est jucunda sobrietas. Ejusmodi ve-
 ro illi omnes sunt, qui sciunt, cujus sunl haec do-
 na: qui Dei opem implorare, ct ejus gratiam alque
 amorem quaerere, cl invenire didicerunt : qui in-
 telligunl, quanta sil in sacramentis efficacia , in
 scripturis adjumentum , in oratione solatium. Po-
 slrcmo . qui adhuc de angustiis viae Domini con-
 queruntur, nondum mihi, quid cvangclium signi-
 ficet cognovisse videntur. Quid enim cvangclium,

quid gratin, quid lex amoris, quid Spiritus sonclus, quid Christus, quid Jesus, quid Liberator sommi. nisi liberluiciiii, nisi charitalem. nisi suavilalcin, nisi facilitatem?

PARS POSTERIOR

Quae sit porta, de qua Dominus loquitur, cl cur angusta appellata sil, haclcnus exposuimus: nunc, veiba illa exponenda sunl: *Quia nulli, dica vobis quaerent introire, el non poterunt*. Tria sunthominum geoora, quae quaerunt intrare, el tamen non poterunt. Est eliam quondam genus eorum, qui ne quaerunt quidem intrare. Iniho igilur quidam sunl, qui quaerunt in regnum coelorum intrare, sed idcirco non intrant, quia non per angustam portam, sed per latam quaerunt intrare. Hoc genere continentur Mahometan!, Haeretici, ludaei, infideles denique omnes. Mahometan! quaerunt intrare, cupiunt salvi fieri; sed ideo non inlrant, ideo non liunt salvi, quod non per angustam portam Christi, sed per latam portam Mahomelis ingrediantur. Mahomet enim cum videret angustias religionis Christianae, aliam quamdam portam aperuit latam atque amplam, sed «piae recta ducit ad gehennam. Videte quam lata sil porta Mahomelis: nihil docuit credendum, quod superet cujusquam intelligentiam, non trinitatem, non incarnationem non mortem, non resurrectionem (ilii Dei. Nihil eliam docuit sperandum, quod oculus non viderit elares non audierint: sed flumina lacis, cl melis cl vini, ventris saturitatem, libidinum expletionem, servorum multitudinem, denique continuas ferias cl perpétua bacchanalia, banc esse docuit beatorum felicitatem. Nam quod permittat uxorum multitudinem, ct habenas laxet libidinibus, cl alia oiulla, quae portam illam latissimam faciunt, facile patior sileri. Pari ratione omnes haeretici non ferentes angustias hujus porlac unusquisque sibi propriam portam aperuit: Venit Lulherus, el aperit unam portam usque adeo latam, ul etiamsi curru vel lectica vehi velles, vel si utrumque parentem in humeris gestares; lamen adhuc salis comode eam ingredi posses. Nulla continet praecepta, nullas leges, nulla exigit opera: Icjunia vero el castitatem, dolorem el satisfactionem pro peccatis. alque alia id genus, tamquam noxia exeerantur. Denique ila lata csl haec porta, ul etiam homines ebrii (qui alioqui diu laborant, ul aedium suarum fores inveniant) per hanc sine errore cl offensione ingrediantur. Veniunt dnnique Zuinglius el Calvinus, cl aliam qnandam portam adhuc latiorrem aperiunt; Nam angustias quasdam de Dde augustissimi sacramenti, quas Lulherus reliquerat, isti boni architetti penitus sustulerunt, quamquam haec porla bis antea aperta a Berengnrio semel, semel a WiclefTo, el bis ah Ecclesia cum ingenti Lbore obstructa, nunc tertio ad perniciem innumerabilium animarum non tam aedificata, quam restaurata alque aperta a Zuinglianis cl Calvinis est. Per lias igilur portas, quae l. dissimac sunl, infinita hominum multitudo ingreditur, quos omnes illis verbis Dominus revocat; *Contendite intrare per angustam portam: quia nulli, dico vobis,*

quaerent intrare, et non poterunt; quia non per angustam portam, quae sola ducit ad vitam, ingrediuntur. Non vos decipiat amplitudo portae: c Luthe* ranorum cl Calvinislarum. Quid enim prodest comode, cl non per angustias mirare. si intretis in gehennam? Imo polius, si sapilis, suspecta sit vobis isla latitudo portae, isla facilitas fidei. Nam angusta porla, et arcla via est, quae ducit ad fidem: el fides vere Christiana est illa, quae propter sublimitatem cl excellentiam suorum mysteriorum illud exigit, ul intelligentia a voluntate captivetur.

Porro alterum genus est eorum, qui per angustam quidem portam intrare cupiunt, sed senus veniunt, alque idcirco quaerent inlr.irc. ei non poterunt. Porla illa, quae Sancta appellatur, quam Itoniae anno jubilaei pontifex summus aperire solet, iam diu est aperla, quam diu tempus jubilaei durat. Tempore illo evoluta subito clauditur, ac deinceps etiamsi rex quispiam adveniret atque ingredi cuprel, ea porla aperiri non posset. Ad eundem modum porla coeli, quam ipse Christus pontifex summus ac sempiternus sua morte el passione reseravit, nunc quidem palet; sed non nisi jubilaao durante patebit. Dominus enim cum portam aperuit simul jubilaei annum instituit; cujus quidem jubilaei spatia tametsi vere ad mundi consummationem extendantur, tamen si homines singulos consideremus, uniuscujusque onuus jubilaei tam diu durat, quam diu vita ipsius durat: Vita deficiente annus jubilaei finitur, el porta salutis aeternis seris el repagulis clauditur. Quia vero nulli sunl, qui dum vivunt curis. cl sollicitudinibus mundi hujus occupati haerent in itinere, praesertim cum se diu adhuc supervicturos, el annum jubilaei longissimum futurum arbilranlur, idcirco Dominus eorum praevidens periculum ila sollicite eos admonet; *Contendite intrare per angustam portam*., hoc est. nolite haerere in via, sed properate, currite, donec annus jubilaei durat, donec tempus habetis poenitentiae, donec porta salutis palet. *Multi enim quaerent intrare*, sed quia serius veniunt, inlrare non poterunt: i t frustra pulsabunt portam, frustra dicent: *Domine, Domine aperi nobis*, frustra optabunt unum diem ad poenitentiam. Haec vero, auditores, propter quos quae-so dicuntui? Certe non propter eos, qui jam obje-mnt. cl stant foris, cl pulsant dicentes, *Domine aperi nobis*: illis enim isla non prosunt, sed propter nos cl nobis dicuntur, el nobis non universis sed singulis, non dicuntur homini cuidam communi. non dicitur Ideae Platonis, sed mihi ct libi < l isti et illi. El quid quae-so d citur: nempe hoc, (aperiamus quae-so aures cordis) hoc inquam, dicitur vobis: nunc patet janua coeli, nunc vestri jubilaei annus agitur, nunc vobis regnum coelorum offertur, nunc invitamini, ul intretis: nolite omittere opportunitatem istam. Mullo enim citius, quam putatis, non cogitantibus vobis porta claudetur, si cut infinitis aliis de improvise clausa est, el in aeternum miserrimi alque infelicissimi critis el horam unam hujus pretiosi temporis, quod modo nihili facilis, loto animo cupietis, el non dabitur vobis.

Sed jam ad tertium hominum genus veniamus.

>ūāI igilur alii quidam, qui per angustam porlam (i salis malure ingredi cupiunt ; sed tamen victi angustiis porlao, tandem non ingrediuntur. His Dominus nil. *Contendite intrare per angustum portam, quia nulli, dico vobis, quaerent intrare*, hoc csl, lentabunt, an possint intrare, periculum facient,an per illas angustias ingredi valeant: sed qma non contendunt lotis viribus, ideo lan dem non inlrabunt:hoc genere innumerabilis multitudo hominum conlinclur.Quis enim enumeraret eos,qui quotiescumque ad confessionem accedunt olaluunl apud so jam deinceps ingredi vello angustam portam, fugere ebrietatem-, fornicationem, contentiones, aemulationes, rixas, iras, tripudia, claim. a quibus nos abstinere apostolus praecepit. Daquo isti quaerunt intrare, incipiunt intrare sed slaiim alque nonnihil comprimuntur, retrocedunt. Si unum verbum audiant, quod eis non placeat, mox abiiciunl, patientiam, el ira succensi de ultione cogitare incipiunt: sic, cliam propositum sobrietatis cl castitatis lamdiu servant, quamditi peccandi occasio non se offert: quin etiam alioqui saepe renovant desideria , saepe concipiunt spiritum ei numquam pariunl. Hos igilur admonet Dominiis; *Contendite*, inquil, *intrare per angustam portam*, non pascitur Dominus sterilibus desideriis, non sufficit velle inlrare, sed conclndre necesse csr. tfulli enim, *dico vobis, quaerent intrare*. nulli volent, nulli capient, nulli lentabunt sed quia non contendunt, neque vim faciunt, idcirco non intrabunt, *Itegnum enim coelorum vim patitur, et violenti rapiunt illud*. Cum in aliqua dorno spectacula aliqua exhibentur, vel comoedia aul tragoedia aliqua ngilur,numquam vidistis quam vehementer se comprimant in ingn-ssu ejus domus? Omnes cupiunt esse pruni,el lano ardore spectandi aliquid novi ducuntor, ul non magni facianl illas angustias,neque laborem illum Introeundi considerent, modo spectaculis aul comoediae intéresse valeant.lain igilur in regno coelorum ejusmodi .-pcdacuhi exhibemur, ul solo eorum aspectu spectantes felices efficiantur: neque sperandum est, ul praecedant nos famuli, qui viam aperiant; sed unusquis lue per se, sive dives, sive pauper, sive n didis sil. sive ignobilis.unusquisque per se viam sibi facere, cl trudi ac trudere debet, si pulcherrimis cl felicissimis illis spectaculis intéresse volumus. Quae cum ita sini, quis nostrum cril, qui l diorcm ingrediendi per angustam porlam ferre non velit? Quis non facile comprimi se. el affligi i tempus patiatur? Non dubito, quin nulli ingredi vellerit; sed non possunt, el ideo non possunt, l ;i i ii ·ii sciunt: nec enim sine arlc per angustas l l amites portas ingrediendum est.Si porta esset hu nilis, el lu reclus incederes, cl caput non inclinares. nonne front» m laederes , ci lamen non intrares? Sic cliam si l oria csl angusta, nisi le nd modum crucis conformare scias,el quasi transversis lateribus ingrediaris . frus'ra ingredi cupies : Loi· <*sl igitur quod Dominus ait; *Contendite intrare per angustam porlam: quia nulli,dico vobis, quaerent inlrare, cl non poterunt*, quia nimirum ad formam crucis componere minime sciunl, l l modum ingrediendi per angustias igno-

rant. Itaque debes le ad modum crucis conformaro. hoc est, statuere apud te. omnes tribulafiones. atque aerumnas forli, alque infracto animo tolerandas esse, el ad hunc modum facillimo ingredieris. Sic Dominus auditores, intravit, sic culm *oportuit Christum pali*, nempe crucifigi,el *ila intrare in gloriam suam*·, Sic apostolus Pelrus, sic apostolus Andreas, sic omnes electi in regnum coelorum ingressi sunt. Omnes enim crucis figuram imitati per nullas lribiilaliones summo cum labore, angustias portae hujus intraverunt.

Venio nunc ad ultimum et infelicissimum hominum genus, nempe ad eos , qui non solum non contendunt inlrare.sed ne cogitant quidem, an velim inlrare. El si nulli quaerent, cl non poterunt, quid de islis fiet,qui ne quaerunt quidem?El quam multos esse arbitramini in hoc numero? Certe hoc tempore perrari omnino sunt, qui ad hoc genus hominum non pertineant. Quis hoc tempore Dei timorem el suae salutis studium non obliviscitur? Cui non apio verba illa convoniunl; *Tenent tympanum et citharam, el gaudent ad sonitum organi: ducunt in bonis dies suos,el in puncto descendunt ad inferna, qui dixerunt Deo. recede a nobis scientiam viaruni tuarum nolumus*, hoc csl, per viam arctam, quam doces, ambulare non volumus: sed viam lalain ingrediemur, bacchanalia celebrabimus, tripudiis, sonis el cantibus incumbemus. Quis hoc tempore, si non verbis, eerie factis hoc non dicil? Nonne hisce diebus orbis Christianus ferme lotus insanii. ul non immerito Mahomelanis el Agarcnis ludibrio simus. Ecce, inquiunt, qualis est natio Christianorum. nuncusque ad fauces venirem el stomachum implent, nunc inedia semelipsos excruciant: bod c Linquam insani choreas ducunt, larvas induunt, bacchantur per urbes, posl duos dies cinere caput aspergent,leinplaque alque aras religiosissime frequentabunt: neque Christianos solum, sed ipsum etiam Christum irrident. El qualem, inquiunt, Christiani Deum habent, quam egregium legislatorem , qui haec vel praecipit vel pormillil. Non sine causa, auditores, hodie potissimum el Ecclesia mater nostra illa nobis evangelii verba proponit: *Ecce ascendimus lierosolymam, el filius hominis tradetur gentibus ad illudendum el conspuendum*. Vere enim nunc Christus traditur gentibus ad illudendum et conspuendum. Sed numquid Judaei nlim impune Christum ad illudendum el conspuendum gentibus tradiderunt? Non sane Siquidem post annos quadraginta Christus Judaeos gentibus tradidit non solum illudendos d conspuendos, sed etiam inlcrflcicndos alque delendos. Et quis non videt nobis idem oh causam camdcem non solum nliquando eventurum, sed in praesentia evenire? Nonne Dens assiduos comminationibus nos terret? \udimu< Italia ita adhuc horrendis lrcmoribuscon-
tuli, ul alicubi homines descriis civitatibus in lenioris habitent. neque gelu aut nivibus in urbes compelli possint.Audimus Germaniam superiorem lania penuria ac difficultate annonae laborare, ul calceos furfures, spongas pauperiores comedant. Quis vero inde mulla lalrocinia et pestem gravissimam secuturam non formidal?In his nostris remo-

nibus quot pagos superioribus temporibus mare .ibsorpsil? Gallia el Hispania,quam atrocibus bellis proximis annis allilclalae sunt?Ilacresis vero.quae est plaga omnium gravissima,quadonam vehementior, quam boc tempore fuit? Quid do immanitate Turearum regis dicemus? nonne singulis annis uliquas Clirisliamis provincias suo imperio adjungit cl reliquis tamquam saeva (empestas perpetuo imminet? Ilaque Deus boc tempore omnibus plagis, alque flagellis simul expugnationem cordium nostrorum aggreditur. Clamat enim his vocibus cl uliuani non ad cor Pharaonis, ulinam non surdis auribus clamet. El quid clamat? Sil linis flagiliorutn, sil linis libidinum, sil finis insaniae,sil linis bacchanaliorum: nlioqui enim, si sic pergitis, me gentibus illudendum tradere, pergam el ego vos gentibus perdendos el diripiendos tradere. Mavult enim sine dubio Tureas regnare . quam pcrdilos Christianos. Illi enim contemnunt Deum, quem non noverunt, el cujus sacrainenia non suscepunt; nos vero Deum, quem novimus el cujus Sacramenta suscepimus, conculcamus: propter nos blasphematur Dei nomen inter gentes: nec solum propter nos blasphematur, sed nos ipsi illud blasphemamus,nos gentibus peiores sumus.Refert enim d. Augustinus libro decimo octavo de civitate Dei capite decimo tertio, Senatum Romanorum ita Bacchanalium turpitudinem exhorruisse, ul ea in urbe Roma celebrari omnino prohibuerit, Ilaque surgenl Romani in iudicio , el condemnabunt generationem islam,quod illi bacchanaliorum ne nomen quidem ferre potuerunt: el homines Christiani non solum nomen, sed el rem ipsam diligenter conservarunt.

Al, inquis, nimis csl durum, tali hoc tempore vitam severam arripere: nunc omnia ad luehliam el voluptatem invitant. Imo vero plane contrarium ego video. Nonne jam inde a septuagesima ecclesia maler nostra omisit hymnos cl cantica jucunditatis, assumpsit indumenta tristitiae, totum hoc tempus paenilcnliac cl peccatorum recordationi consecravit? nonne ad funus sponsi ac liberatoris sui celebrandum praeparatur? Nonne passionem Domini hodie in evangelio audivimus ? Cujus rei sunl haec signa? laetitiae, an Irisliliae?Quid? quod his moribus, el hoc genere vivendi facimus mendaces omnes sacerdotes?Illi clamant in templis cl praesertim hora tremendi sjicrilici populum Christianum hoc lempore oh memoriam peccatorum esse in luctu, cl hichrimis el squalore; cl inierim vero major pars Christianorum lota csl in conviviis, in potationibus, in tripudiis.

At juvenes sumus: dandum est aliquid aetati : cl laborum continuatio non solum homines carneos, sed diam ferreos frangeret. Imo vero auditores, quia juvenes sumus ideo continendi cl coercendi sumus.Esi enim actas noslra quasi equus indomitus, non eget calcaribus ad malum, sponte sua in vitia praecipitatur. Cur novis fomentis incendium nostrum augemus? Deinde cor non possunt ado-

lescentes aliis honestis oblectationibus recreari? Num désuni vobis infinita genera ludorum , quae sine peccato exerceri possunt? Quid necesse est viros cum foemiuis tripudiare? hoc enim esi stipulam igni admoveere. Quid necesse est cum gladiis lota nocte per urbem discurrere, et in gravi periculo, vel pereundi vel perimendi semper versari? Quid necesse esi cantica lasciva ebrietate condire? Numquid polus sobrius el honesta symphonia sensus nosiros non oblectaret? Denique an adolescentes non saepius ipsos senes moriendo praeveniunt et sane dico vobis, nulla aetate homines facilius in gehennam descendunt.

At major pars hominum boc agit. Verum est id quidem: sed ideo major pars hominum aeternis suppliciis addicetur. Ideo Dominus ait, paucos esse, qui salvantur: mullos vero qui pereunt. Ideo Isaiiis clamat: *Proplerea dilatavit infernus animam suam. el aperuit os suum sine ullo termino.* Quare si quis est, qui vere Deum cl anim >m suam dibgal; si quis csl, qui tamquam bonus miles a parle Dei contra diabolum stare velit; si quis est, quem zelus aliquis langal honoris Domini sui si quis esi. qui dolorem aliquem capiat, cx tot ef tam multiplicibus offensionibus.alque injuriis Dei hoc tempore se ostendat: non csl difficile lempore pacis militiam profiteri: non csl mullum in quadragesima cl in hebdomada sancta larvam non induere: ebrium non fleri, choreas non ducere; sed nunc, nunc csl tempus, ul se veri Dei cultores cl milites prodant, nunc lolus fere orbis adversus Deum quasi conspirait Si rex noster ab aliquo peteret, ut in ejus gratiam duobus frequentibus diebus jejunaret, aul domi se contineret, non dubilo quin impetraret. Nunc vero Deus ipse, qui lo condidit, qui te redemit, qui tibi regnum coelorum impetravit, cui non solum lua, sed etiam te ipsum debes, exiguum unum a te petit: non postulat, ut jejunes, non ul domo non egrediaris: sed hoc unum dumtaxat, ul filium suum cl dominum luum non exponas gentibus ad illudendum el conspuendum, ul his Iribus diebus in officio lo contineas: quis igilur ex vobis adeo ingratus ac durus . odeo immemor beneficiorum eril, ul rem lam exiguam pro Deo non facial? Ego ipse, qui nihil sum, si ab aliquo vestrum beneficii loco peterem ul hac nocte ab cbriciale se abstineret, me profecto impetraturum sperarem: quanto igilur magis par csl, ut id a vobis omnibus impelrel Christus, qui some lipsum tradidit pro nobis, cl in patibulo suspendi voluit, ne nos suspenderemur m gehenna? praesertim cum inulto major sil voluptas futura, quam paulo posl cx bona conscientia capiemus , quam sil ea moleslia,quam modo libidines compescendo perferemus. Ila igilur dilectissimi,ila quaeso contendamus inlrare per angustam porlam. ita sobrio cl modesto nos gerimus,ila *luccal lu.v* noslra *coram hominibus, ut videant opera noslra bona el glorificent Patrem* nostrum, qui *in coelis*, es/,qui est benedictus in saecula. Arnen.

CONCIO XXII.

III.; DOMINICA PRIMA QIADRAOESIMAI.:

T II E .II A

Hortamur vos, ne in vacuum graliam Dei recipiatis. 2. *Cor. fi.*

SYNOPSIS

Sacram scripturam duplici sensu interpretari, Ecclesiae familiare esi; hinc el Hiemalis hujus sensus tam secundum Apostolum,quam secundum Ecclesiam explicatur. Omnium temporum commoditates quadragesimam secum adferre probatur : Sea: lumen praecipue adducuntur illius utilitates. Prima comodilas quadragesimae csl copiae verbi Dei et concionum frequentiae ; ubi duo reprehenduntur abusus audiendi conciones, unus eorum, qui non dignantur illas adire el audire: alter eorum , qui non sine debito audiunt: el quomodo cum fructu audiendae sint conciones pulchra traditur doctrina. Secunda quadragesimae commoditas csl orationis. Tertia jejunii, ubi triplex laxatur hominum genus. primum eorum qui omnino non jejunant. secundum eorum, qui male jejunant: tertium eorum, qui coacti el inviti,vel nuluinducilijejunant.Quarlacommodilas quadragesimae est eleemosgnae. Quinta poenitentiae. Sexta communionis : el quomodo islhaec singula jieri debeant docetur.

Consuevit Ecclesia duobus modis uli verbis divinae scripturae : interdum enim adducit in cum sen'-urn. quem verba proesefcrunt,qui litteralis dicitur : interdum vere in aliquem sensum spiritalem. Cum ci lebralur dedicatio templi. Ecclesia illud cvangelium proponit. ubi legimus . *hodie salus huic domui facta est.* Quae quidem verba se-
<iindom libralem sensum de domo Zacliaei intelligi Jebenl. Ecclesia vero eadem illa verba secundum spiritalem sensum , de templo illo intclligi vult, cujus agitur dedicatio. Quibus etiam duobus modis apostolos ipsos scripturi instrumenti veleris usos fuisse scimus. Ita igilur hodie verba isla apostolica: *Hortamur vos,ne in vacuum gratiam Dei recipiatis,* quae ab apostolo Paulo dicta fuerant de gralia novi testamenti,applicat Ecclesia ad gratiam quadragesimae. Itaque sensus apostoli, ei lilcrahs talis est:Venite jam tempus illud acceptable,quod
'ume- prophetae praedixerant, el omnes justi hactenus desideraverant : Deus enim misit lilium
-t um.ui per cum sibi mundum reconciliaret.Deinde misit no- apostolos ct legatos suos el posuit n nob verbum reconcllationis : *Hortamur igi-*

tur vos, ne in vacuum graliam Dei rccipialis. Venite reconciliamini Deo , dum est tempus acceptable , el dum adhuc durant dies salutis. Sensus vero spiritalis, quo Ecclesia hodie utitur, isle csl: Venit nunc tempus quadragesimae , tempus optimum saluberrimum, pretiosissimum, in quo licet a morte peccati ad vitam gratiae cl charilalis resurgere. Quare *horiamur vos, ne in vacuum graliam* istam *recipiatis,* ne tempus lam pretiosum sine fructu praeterire patiamini:EsL enim hoc tempus , *tempus acceptable ct dies salutis. Omnia tempus habent,* inquit Ecclesiastes , *et suis spatiis transeunt universa sub coelo.**Tempus nascendi , cl tempus moriendi. Tempus plantandi, el lempus evellendi quae plantatum est. Tempus occidendi, el lempus sanandi. Tempus destruendi, el tempus aedificandi. Tempus /lendi, cl lempus ridendi. Tempus plangendi et tempus saltandi. Tempus spargendi lapides, el tempus colligendi. Tempus amplexandi, el tempus longe jieri ab amplexibus. Tempus» acquirendi, cl lempus perdendi. Tempus custodiendi, el lempus abiiciendi. Tempus scindendi, el tempus consuendi.**Tempus tacendi,el tempus loquendi.**Tempus dilectionis, et tempus odii. Tempus belli, rl lempus pacis.*

Sed hoc tempus quadragesimae , auditores, omnia illa tempora simul complectitur. Est enim modo *tempus nascendi ct tempus moriendi* ; nascendi Deo , cl moriendi peccatis. *Tempus plantandi, el tempus evellendi:* plantandi virtutes, et evellendi vitia. *Tempus occidendi, ct lempus sanandi:* mortificandi membra nosira, quae sunl super terrain, el sanandi novum hominem,qui renovatur de die in diem. *Tempus destruendi, el tempus aedificandi:* destruendi turres superbiae et Babylonis . aedificandi muros sanctae cl gloriosae Jerusalem.Tempus /lendi,*el lempus ridendi;*üendi ob amissam graliam cl debita contracta, ridendi oh spem remissionis. *Tempus spargendi lapides.el tempus colligendi:*lenlpus ul concionatores spargant verba Dei, quae sunl lapides illi vivi,quibus occiditur Goliath ; lempus ul populi colligant eadem verba, non ut res inanes cl inutiles, sed ut gemmas el lapides pretiosissimos. *Tempus amplexandi et longe jieri ab ompfeæibi/s.-amplexandi* Christum sponsum animae , el longe fieri ab amplexibus impurissimarum foeminarum. *Tempus*

acquirendi, el lempus perdendi : perdendi bona temporalia eleemosynas largiendo , cl acquirendi sempiterna usuram a Deo recipiendo.Nam *qui miseretur pauperis , foeneralur Domino. Tempus custodiendi. el lempus abiiciendi:* custodiendi bona desideria, quae Deus hoc sancio tempore inspirai, abiiciendi paulisper cuius el sollicitudines hujus sacculi. *Tempus scindendi, el lempus consuendi* : scindendi habitum peccati ; cl consuendi icslem innocentiae : vel scindendi chirographum diaboli, reficiendi legem Dei nostri,quam peccando laceravimus. *Tempus tacendi, el lempus loquendi:* tacendi verba scurrilia, inutilia, otiosa,lostiva, blasphema, detractiones quoque ct murmurationes, cl loquendi mille linquis laudes Dei , ct gratorum actiones,quod nos lam diu ad poenitentiam c.xpedaverit. *Tempus dilectionis , el tempos odii:* dilectionis animae in vitam aeternam , odii ejusdem animae in hoc mundo.Nam *qui odit animam suam in hoc mundo, in vitam aeternam custodit eam. Tempus belli, el tempus pacis:*beli cum daemone, mundo cl carne, pacis cum Deo, proximo cl nobiscum. Cum igilur tantae sint utilitates hujus temporis,merito ecclesia nos hortatur, ne gratiam hujus temporis a Deo nobis collalam in vanum recipiamus.

Sed quamquam tam mullae sunl utilitates Quadragesimae. tamen praecipue sunl sex , juxta numerum dominicarum : Copia verbi Dei . orationis, jejuniorum, eleemosynarum, poenitentiae cl communionis. Siquidem isla sex lemporc quadragesimae maxime exercentur ab iis,qui graliam temporis hujus non in vacuum recipiunt. Singula breviter explicemus

Primum habemus tempore quadragesimae maximam copiam verbi Dei , maximam copiam concionalorum , maximam copiam spiritualium medicorum.Reliquo tempore anni vix diebus festis in uno aut altero templo habentur conciones . nunc lempurc quadragesimae singulis diebus, el mullis in locis habentur. Quid igitur dicit Ecclesia ? *Hortamur vos , ne in vacuum graliam Dei recipiatis.* Videle ne frustra dederit vobis Deus lot concinnatores. Qui sunl, qui in vacuum graliam Del istam recipiunt? li sunl. qui vel conciones non audiunt, vel non bene audiunt. Primum aliqui non dignantur audire.et sane magnam injuriam faciunt verbo hei, cl periculum est , ne super cos veniat illa fames, quam Dominus per Amos prophetam comminatur: *non fames panis* sed fames audiendi verbum Domini.**Quid?* Toto anno concionales frangunt sibi caput.ul cogitent quid libi velint dicere; deinde spatio unius horae eu proterunt, quae ipsi magno labore cl longo tempore collegerunt, el In ndliuc eos non audies ? At inquirunt , scimus quid condonator dicturus csl: nimirum,ut faciamus bonum ct declinemus a malo. Ponamus ila esse , videlicet nihil novi le a concionatore auditurum. An proplrca conciones frequentaro non debes? Con-
tio siquidem non solum habetur, ut doceantur nu* dilores, quod fortasse nesciunt ; sed etiam ul moveantur ad bonum faciendum, quod sciunt, cl non faciunt. Aliml enim est legere in cubiculo suo verba mortua, aliud in concione audire Spiritum sali-

ctum per vivum organum suum magna virtute , cl efficacia vel vitia arguentem, vel opera virtutum persuadentem. Apostolus Petrus una atque brevissima concione, iria millia hominum convertit. Quod si eadem illa verba, quae apostolus dixit, in libris lanium scripta legissent, fortasse ne unus quidem conversus fuisset. Quoniam igitur in cubiculo luo saepe legisti, quid facere debeas , ei tamen medicamentum istud non profuit, aliud medicamentum experiri, nimirum vivam vocem audire debes. Alii sunl, qui audiunt, quidem, conciones, sed ideo in vacuum graliam istam recipiunt, quod non desiderio proficiendi, sed curiositate ducantur. Magnus csl hodie abusus hominum Christianorum in concionibus audiendis.Ita enim picrique ad concionem veniunt, quasi ad comoediam aliquam venirent, ul notent, ul judicent.ul delectentur. El sane si io egressu a concione slarcl in porta lempli aliquis , qui singulus inlerrogarel, quid tu ex concione refers? Unus diceret, non habcl verba TuLLana;allcr diceret, non habcl bonam vocem: tertius diceret, est nimis prolixus. Isla referre sciunl.de emendatione autem morum . *sicut erat in principio.* Itaque similes sunt cribro , quod frumento dciciil el paleas relincl:el ideo semper sunl udem,numquam ex concionibus proficiunt.

Horiamur igilur vos , ne in vacuum graliam Dei recipiatis. Quod ul praesiare possitis,isla sunl observanda: Primum.com templum ingrederis orare debes ex animoDeum.ul concionaiuri donet memoriam promptam, linguam solutam el planam, cl imprimis fervorem el efficaciam.loquatur ad condoceat utilia, non ad pompam coneionelur: tibi veru donet cor docile, mentem illuminatam,animum obediencm.Deinde audire debes attente,el non respicere huc atque illuc.neque fabulari cum sodalibus,sicut aliqui faciunt, qui nec ipsi audiunt quid dicatur.el eos qui audire cupiunt impediunt.Audire etiam debes cum fido,et animo exequendi.quod ulilc animae tuae esse didiceris,sicut aegroti medicum audiunt.Si aliquis in hanc urbem veniret,qui diceret se remedia habere optima cl praesenlissima, non solum contra morbos cl aegritudines varias, sed etiam contra paupertatem, el contra insidins inimicorum,quam libenter quaeso, quanta intentione , quanto silentio audiretur? Isla omnia remedia pollicetur et praesiai verbum Dei. Docel enim quomodo posais curari a morbis viliorum, quo modu possit fieri dives gratiae cl virtutum, quomodo possis omnes hostes tuos, mundum, carnem, daemonem superare. Postremo concione absoluta, non debes egredi more ingratorum el rusticorum hominum insalulalp Domino hujus domus, sed genu i flectere , el agere gratias Deo, quod tibi per concionatorcm loqui voluerit , nique orare ul bonum semen , quod seminaverit in corde luo , fovere , rigare , conservare , ad frugem denique cl maturitatem perducere dignetur.

Altera utilitas hujus temporis, csl commoditas orandi. Condonator enim tametsi medicus est animarum . tamen dicit libi morbum tuum esse gravem el periculosum, cl ideo sc solum non suffice-rc, sed necssc csl libi adhuc alium incdirnui sa-

picnliorc m adirc. Haque millil le ad orationem, ul medico *illi coelesti* ac divino, qui omnes morbos curare novit, plagas omnes animae luae demonstres. Ecclesia vero hoc lempore quadragesimae o/Terl filiis suis magnam occasionem el commoditatem orandi. Auget enim preces nullas in divinis officiis, cl subtrahit corpori mediam pariem cibi, ul cibus animae, qui csl oratio, hoc lempore duplicetur. Sed quia nulli ista beneficia uon advertunt, nec intelligunt. sibi cibum corporis subtrahi, ul possint mane maturius surgere, cl habeant plus temporis, ad orandum, cl liberi a vaporibus el fumis, qui ex nimio cibo oriuntur, el cerebrum opplere el obscurare solent, ferventius, frequentius, attentius. purius, diutius in oratione versentur, ideo Ecclesia hodie clamat : *Hortamur vos, ne in vacuum gratiam Dei recipiatis: Ecce nunc tempus acceptabile, ecce nunc dies salutis.* Constituit, Deus hoc lempore audire te quam diu volueris, habes magnam opportunitatem accedendi, el orandi, vide ne tantam commoditatem sine iruclu praetere sinas.

Porro tertia utilitas quadragesimae jejunium est. Non dubito nunnnullis non videri gratiam, nec beneficium, sed poenam potius ct molestiam, cl libenter, si possent, carerent isto beneficio. Sed tamen decipiuntur, el Ecclesia optimo jure jejunium gratiam appcllat, cum ait ; *Hortamur vos, ne in vacuum gratiam Dei recipiatis.* Quauda enim nihil cssel aliud, numqmd non magnum beneficium csl, quod lolo hoc lempore media ex parte liberi sumus ab eo tribulo, quod veniri debemus? Sanctus quidam paler nomine Serapion Sydonius, ul Palladius refert, dicebalse in trium foeneralorum manus indicisse, in desiderium pecuniarum, desiderium voluptatum cl voracitatem venlris: el quidem duubus primis ila se landcm satisfecisse, ul sibi deinceps numquam amplius molesti fuerinl. Ilerlio veronumquam fatisfacere potuisse. Si enim inquit, tres dies nul quatuor praeteream, in quibus debitum veniri non solvam, stalim irascitor. frcmil, mortem comminatur. In horum foeneralorum manus nos omnes incidimus, auditores ; Sed quadragesima hoc boni nobis praestat, quod media ex parte ab isto focno-rc reddendo nos absolvit. Deinde morbus nosler cx repletionem nascitur cl idcirco verbum Dei medicus animorum ordinat nobis inediam quadraginta dierum. Sed quid dicit Ecclesia ? *Horiamur vos, nc in vacuum gratiam Dei recipiatis.* Videte ne frustra venerit tempus quadragesimae.

Qui sunl. qui in vacuum gratiam Dei recipiunt? fria genera hominum. Primum quidam sunl, qui nullo modo jejunari. et isti non solum in vacuum, <d etiam in perniciem el damnalionem animarum suarum tempus quadragesimae suscipiunt. Nam, ul ait magnus Basilius oratione secunda dc jejunio: Iny k hoc *tempore per omnes ecclesias jejunantes* det. *rtbunt: cl minus periculosum esi militi abtecto scuto ad aciem mimicorum fugere. quam homini chntiano extra catalogum jejunantium inientn.* El b. Ambrosius, ul alios interim praeteream: Icte, inquit, *peccatum esl. l'ulelibus indictam quadragesimum a Domino violare, et jc-l'im i con-c· rata venir» voracitate dissolvere.*

Scriptum est; qui dicit se in Christo manere, illebel sicut ille ambulavit, el ipse ambulare. IIP. qui peccatum non habebat, quadragesimam j junavit: tu non vis quadragesimam jejunare, ijm peccas 2 Haec Ambrosius. El sane cum nihil situ observationibus Catholicae Ecclesiae antiquius, rrelebrus, communius, venerabilus, solcmnius jejunio quadragesimae, et certum si hoc jejunium, ul Epiphanies, Hieronymus, Theophilus, Leoel alii Patres testantur ab ipsis apostolis iisilululum el ordinalum fuisse: sicut maxima ct intolerabilis csl haereticorum audacia, qui hoc jejunium, hanc aposlolicam traditionem, hanc Dei hominis, ut beatus Ignatius nil, imitationem penitus subslulerunt; ila maxima el intolerabilis esi quorundam Catholicorum intemperantia, qui lolo hoc lempore, lota jejunante Ecclesia, ipsi soli jejunare non possunt vel non volunt.

Alii sunl qui jejunant quidem, vel certe putant se jejunare, sed male jejunant. El ideo ipsi quoque in vacuum gratiam istam jejuniorum recipiunt. Qui sunl isti? Illi sunl, qui usque adeo liment, ne forte detur vacuum in stomacho, ul in prandio sumant duplo amplius, quam antea solerent, el cx jejunio crapulae occasionem sumunt, cl magis inepti sunl ex uno prandio ad legendum, orandum, mcdilandum, quam antea fiereni cx duobus. Deinde vesperi non quidem cocnant, ul ipsi dicunt, sed lumen aliquid sumunt. Esi aulem aliud aliquid lanium quantum sufilcil, ul noclu non frigeant, cl sequenti die non esuriant. Ilaque si bene omnia numerent, lurfere plus comedunt cum jejunant, quam cum non jejunant. Nemo scipsum fallat, istud jejunium non vocantur: Sed haec csl regula jejuniorum: Semel tantum in die, cl moderate cibus sumendus csl. hoc est, semel sumere poles quantum naturae sulcil, non quantum libido flagital. Unum et simplex prandium. non duplicatum sumi debet. Tempus sumendi cibum eral olim hora nona, hoc est, hora tertia post meridiem, quae est hora obitus Domini. Quamdiu enim Dominus feria sexta pro nostra salute in cruce penpcndit vivus, lamdiu veteres Christiani in quadragesima jejunabant. Verum hoc lempore charilale refrigescente consuecludo obtinuit, ut circa meridiem jejunium solvatur. Ilaque circa meridiem, vel paulo ante, vel paulo post jejunium solvi polesl. Vesperi aulem tametsi nihil omnino sumendum cssel, tamen licebit semel aul iterum bibere. El quia dicunt aliqui polum sine cibo nocerc, quamquam ego textum istud nondum in Hippocrate viderim, licebit cliam non lam per modum cibi, quam per modum medicinae duos aul tres bolos, vel panis vel alterius cibi sumere. Sed lam nulla cl lam varia vel comedere, (piae alicui pauperi ad duo prandia sufficerent, etiamsi tu non voces cociam, nullo modo licet.

Alii postremo sunl qui jejunant cl bene jejunam, quantum ad modum cl tempus sumendorum ciborum; sed inviti, el quasi coacti, cl omnino servili quodam animo, cl solum metu, vel Ecclesiae, 'cl parentum vel superiorum hoc faciunt, et malent ipsi mullo numquam institutum quadragesimam. Non placet hoc Deo: *Hilarem datorem dihgil Deus. Tu aulem cum jejunas, ait Dominus*

Hiif/c caput ittuui, et *faciem tuam lava*, hoc csl, ul Basilius exponit, exhibe signa laetitiae, noli tristari ob alimoniae subtractionem; sed gaude ob animae. curationem, ne pluris ventrem, quam animam facere videaris. Itaque fratres *hortamur vos ne in vacuum gratiam Dei recipiatis*. Non nos praetereat tempus iam salubre, amplectamur libenter magno animo, summaque alacritate sanciam quadragesimam, nutricem animarum, antidotum peccatorum, scutum nostrae militiae, parentem sanitatis.

Jam vero quarta utilitas csl eleemosyna. Medicus enim animorum animadvertens morbum nostrum esse gravem, nec sufficere inediam, aliud medicamentum instituit, quo egeruntur excrementa et corpus relevatur et purgatur. Tale medicamentum csl eleemosyna, quoniam divitias cum apostolo arbitramur ul stercora; et facile ac libenter eiicimus, ul animae sanitatem recuperemus. Habemus vero in quadragesima magnam eleemosynae faciendae opportunitatem. Quid enim magnum esset, quid nobis deperiret, si coenam, quum subtrahimus nobis, pauperibus largiremur? Sane nihil periret, sed cresceret potius: sicut aquae puteorum, ul magnus Basilius annotavit, si nun hauriantur, decrescunt, si hauriantur, crescunt: sicut in liam frumentum, si in horreis conservetur putrescit: si in agro prolicialur, multiplicatur. Nec unquam fuit ullus vere deditus eleemosynis faciendis, qui opibus indiguerit. Deus enim numquam se vinci palitor liberalitate. Non mentitur scriptura, quae dicit: *Focneralur Domino, qui miseretur pauperis*. Magnus ille Joannes Alexandrinus, cognomento Eleemosynarius, quicquid habebat, salim dabat, et tamen semper plura recipiebat, et nesciebat. Undo b. Franciscus hoc donum a Deo acceperat, ul omni peccanti aliquid daret. Et certe videmus. Deum non solum eum maximis divitiis spiritalibus (nam temporales non cupiebat) vivum et mortuum auxisse. sed etiam iam ingentem familiam ejus tot millium religiosorum, tot annos sine ullis redditibus viventium, semper aluisse. Quare *hortamur vos, ne in vacuum gratiam Dei recipiatis. Date et dabitur vobis*. Nolite amittere tempus lucrandi: nunc aguntur nundinae spirituales. Simus liberales

erga Deum, et Deus erit procul dubio liberalis nobisenim.

Quinta et sexta utilitas quadragesimae est susceptio sanctorum sacramentorum poenitentiae et communionis. Quamvis enim alio tempore Ecclesia solum hortetur et consulat, ul saluberrima ista sacramenta frequentemus; tamen hoc tempore materna auctoritate praecipit. Et quidem confessio peccatorum si fiat sicut oportet, medicina est, amara illa quidem et molesta. sed simul optima et efficacissima, ad omne aegritudinem quamvis gravem et periculosam, profligandam. Post ea vero sequitur sacra communio, medicina lora dulcis et suavis, in qua medicus ipse coelestis et divinus ad nos venit, et animae dicit: Noli timere, salus tua *ego sum*. Et salim unctione gratiae pristinam sanitatem, et nitorem et pulchritudinem restituit. Sed quid dicit Ecclesia? *Hortamur vos. ne in vacuum gratiam Dei recipiatis*. Magna gratia Dei est confessio peccatorum: Sed quid prodest csl confiteri c\ consuetudine quadam sine dolore, sine poenitentia sine proposito satisfaciendi, sine animo non relabondi? Magna gratia Dei est sacrosancta communio: Sed quid prodest thesaurum istum maximum et incomparabilem a Deo recepisse, si salim per incuriam et negligenciam nosiram illum amittimus? *Hortamur vos, ne in vacuum gratiam Dei recipiatis*. Illi recipiunt in vacuum, qui post confessionem et communionem nihil putant superesse, cum iam nullum omnino supersit. Confessio enim et communio peccatum delent. sed habitum malum non evellunt. Itaque gratia Dei adjuvante, contra malas propensiones iam diu viriliter pugnandum est, donec habitus mali penitus extirpentur, et in locum eorum virtutes succedant; et tunc demum ingreditur anima fines pacis et tranquillitatis. Tunc sine labore, sine taedio, sine fastidio in operibus bonis versatur. Tunc perfecta charitas foras mittit timorem et dolorem. Tunc dulce est jejunare. dulcius orare, dulcissimum sacramenta coelestia frequentare. Tunc gustatur *pax illa, quae exuperat omnem sensum*, quae est *pignus haereditatis nostrae*, et *manna absconditum, quod nemo scit. nisi qui accipit*, quod nobis concedat Deus benedictus in saecula. Amen.

C O N C I O X X I I L

DE EADEM DOMINICA PB1MA QUADRAGESIMAE

THEMA

De Jeiuuio.

SYNOPSIS

Tentationem esse duplicem, alteram Christi, alteram diaboli; et de utraque verba hac concione fiunt. Christum nos jejunio lentare quadrupliciter. Primo, ut exploret, an vere et ex animo ipsum diligamus: et sic olim Abraham Job. Tobias et populus Israehiticus lentatus fuit. Secundo, ut cognoscat, num animas nostras diligamus, quod elucescit si carnem nostram domemus. et anima de corpore seu vindictam aliquamumat, quam nisi jejunante corpore refici non posse, similitudinibus ostenditur. Tertio nos Christus lentat, an vero quoque cur nem nostram amemus, quod fit subtrahendo ei omnia quae nocent, ut scilicet soient medici aegrolanlibus: nam et Christum ipsum, ut idem sequeremur, hoc fecisse demonstratur. Quanta sit utilitas jejunii in corpore curando, in prolonganda vita, in augenda re familiari, evidenter probatur. Quarto nos Christus jejunio lentat, num vere sponsam suam ecclesiam diligamus: ubi etiam quadragesimae antiquitas nullis patrum testimoniis contra haereticos novatores asseritur. Quibus tentationibus deinde diabolus nos aggrediatur. et quomodo iis singulis obviandum sit. dactetur. Cur quadraginta diebus praecise, sine interpolatione, omnibus simul sit jejunandum enucleatur. Quam mite et discretum insit illud sit jejunium, quam commodo tempore; quosque illud non obliget, manifestatur. Tandem ne in hoc ullus sibi blandiatur nimium, et ut serio jejunemus admonemur.

Quemadmodum hodierna die liberator noster Marius propter jejunium quadraginta dierum tentatus a diabolo, Haec nos omnes, optimi auditores, tempore jejunio dierum totidem tentamur a Mito. Sed longe est aliud genus tentationis, quod Otobis Christum, ab eo quo nos leniat Christus, b. iboluscnin lentat, ut ad peccatum nos alliciat, et per peccatum socios sibi in suppliciis, ac torueulis acquirat: Christus vero ideo lentat, ut oportet: explorat vero, ut lentatos et probatos moneat. I (i/ I—1. Neque vero minus gloriosum nobis I i i. in ' ' tentatione. qua lentamur a Christo, non

succumbere, quam hodie Iulio Domino omnem diabolicae tentationis conatum, et fraudes eludere. Et sicut tentationibus diaboli a Domino superatis, *accesserunt angeli, et ministrabant ei*: ita et nos si Domino tentante laes inventi fuerimus, quales oportet, sine ulla dubitatione angelorum manibus triumpho et gloria, regnis coelestibus inferemur. Quia vero ex his duobus tentationum generibus, hoc posterius minus est nolum, et lamen ejus cognitio hominibus Christianis pernecessaria est, idcirco statui hodierna concione de utroque quidem, sed potissimum de hoc posteriori verba facere.

Ut igitur ad rem nostram propius accedamus, jejunio quadragesimae tentat nos Dominus Deus noster. Verum non est una ac simplex tentatio. sed varia et multiplex pugna quadragesimae: quas lamen tentationes omnes ad quatuor capita revocare poterimus. Initio igitur praecipit Dominus jejunium quadragesimae, ut leniet, an vere et ex corde eum diligamus. Alque ut tentationem istam piam facile percipias, linge Deum ipsum tecum illa loqui: Non ignoro, te carnem tuam vehementer diligere, id mihi certe non negabis: *nemo enim unquam carnem suam odio habuit, sed fovet ac nutrit eam*. Hinc igitur apparebit, an vere me magis, quam tuam carnem diligas, si eam propter me parumper affligas. Ita quondam Dominus egit cum patriarcha Abraham: Siquidem post longam sterilitatem dedit ei (ilium unum, et liliu tale, ut in eo speraret omnes tribus terrae esso benedicendas. Itaque Abraham (Ilium illum suum incredibili amore prosequabatur. Sed quid tunc egit Deus? Legite caput vigesimum secundum libri Genesios *Quae postquam gesta sunt*, inquit scriptura divina, *lentavit Deus Abraham, et dixit ad eum*: .1-*braham, Abraham. At ille respondit: Adsum. At illi: Tolle filium tuum unigenitum, quem diligis Isaac, et vade in terram visionis alque ibi offeres eum in holocaustum super unum montium, quem monstravero tibi*. Magna profecto tentatio: Tolle, inquit, *filium*: et (Ilium non quemcumque sed *unigenitum*: et non unigenitum quemcumque, sed *Isaac*, id est, illum probum, illum sapientem, illum maximae spei, illum, quem maxime diligis, diu tolle, ut occidatur, et concremetur in holocaustum. Aeque cotinidles hoc munus alteri, sed

lu ipse munibus tuis ipsum maciabis. Quid igitur fecit Abraham? Quid? Ul in hac tentatione probatus el fidelis Inveniretur, non cepit consilium ab uxore, el munus lucis vel aurorae non expectant, sed scilicet nulla interposita mora de node consurgens ad eum locum profectus est, in quo lilius suum immolaturus erui: sine dubio immolasse!, nisi eum angelus Domini prohibuisset. Tum vero Dominus: *Nunc, inquit, cognovi, quod timeas Dominum, quod non pepercisti unigenito lilio tuo propter me.* Pari ratione tentavit Deus filios Israel annos quadraginta, variis tribulationibus eos affligendo, antequam in terram promissionis, terram affluentem lacie el mele eos introduceret. Hinc Moyses dicebat: *Tentui vos Dominus Deus vester ut palum flat, utrum diligatis eum, annon.* El rursum: *Duxit te Dominus Deus tuus per desertum quadraginta annis, ut affligeret te alque tentaret.* Ad eundem modum tentatus est Iob: ad eundem modum Tobias, cui post illam gravem tentationem angelus ait: *Quia justus eras, necesse fuit, ut tentatio probaret te.* Postremo ad hunc modum omnes martyres tentati sunt. Cum enim capiebantur, ligabantur, carceribus includebantur virgis caedebantur, catenis onerabantur, lapidabantur, cremabantur, bestiis obiciebantur, minutim discerpebantur, tunc a Domino tentabantur, ut periculum faceret, an homines illi plus Deum suum, quam corpus suum diligenter. Itaque in libro Sapientiae de martyribus legimus: *Deus tentavit eos, el inventi eos dignos: se tamquam aurum in fornace probavit eos, el quasi holocausti hostiam accepit illos.* Hoc igitur idem Deus agit nobiscum et alias saepe cum variis aerumnis et calamitatibus vexari nos patitur, el nunc potissimum, cum mediam tam longam el carni nostrae tam ingratam praecipit. Quid igitur stulti homines el mundi hujus amatores agent? Quid? Miserrimum Esau imitabuntur: *En, inquit, morior. Quid mihi proderunt primogenita?* Itaque uno lentis edulio vendidit primogenita: *et abiit, parvi pendens, quod primogenita vendidisset.* Sic etiam stulti homines: En morimur, inquiunt, esurimus, sitimus deficimus, capita dolent, quid nobis proderit quadragesima? Manducemus et bibamus, dum vivimus eros enim moriemur: el sic abeunt, el parvi pendunt, quod tam vili pretio infinitam haereditatem vendant. Al vero probus Christianus el fidelis Domino suo, Abrahamum et Iacobum, et Tobiam el sanctos Martyres imitabitur, dicque apud se: Dominus praecepit jejunium quadriagesimale, ut tentet, an diligam eum. Nunc igitur tempus est, ut me prodam, nunc humiliabo in jejuniis animam meam, nunc ostendam me plus Deum, quam corpus meum diligere. Dominus vero respondebit, ac dicet: *Euge serve bone, nunc cognovi quod times Deum:* quia non pepercisti carni tuae propter me. Alque hactenus de tentatione prima.

Primo altera tentatio co lendit, ut manifestum fiat, utrum vere animam nostram diligamus. Deus enim tametsi, ut par est, in primis diligi vult, et maxime omnium: tamen vult etiam res alias, praesertim animas nostras diligi. Neque vero fidelis servus dici potest, qui illa Dominum suum diligit.

ul res Domini sui non diligat. Haec est igitur altera tentatio, num animas nostras diligamus. Nemo est, qui se animam el corpus habere, el animam esse corpore majorem non putet. Nemo est etiam, qui se animam suam magnificare, alque adeo cani vehementer diligere non existimet, lamen cum ad praxim deveniunt, multos videmus, qui ita se gerunt, ut non solum animam non diligere, sed neque animam habere videantur. Nam pro cibo, et vestibus, el commodis el voluptatibus corporis semper laborant, ac suum tempus, ingenium, ac opes consumunt; animae vero numquam recordantur. Aii igitur Dominus: Hinc apparebit, an diligas animam tuam, si jejunium quadagesimae libenter suscipias. Tametsi enim jejunium carni tuae non placeat, tamen animae utilissimum est. Nam cum aliquis singulari certamine dimicaturus est, diligenter corpus confirmat et corroborat: quia corpus corpori obicere debet. At anima cum daemonibus bellum gerit, qui loli sunt spiritus. Non legistis apostolum Paulum: *Non est nobis, inquit, colluctatio adversus carnem et sanguinem* non adversus milites carneos bellum gerimus, non adversus corpora, *sed adversus Principes et potestates, adversus mundi rectores tenebrarum harum, adversus spiritualia nequiae in coelestibus.* Cum igitur non corpus cum corpore, sed spiritus cum spiritu pugnare debeat. spiritus armandus, spiritus instruendus, spiritus confirmandus, spiritus impinguandus est. Id vero fieri non potest, nisi corpus jejuniis spoliatur el debilitetur. Siquidem jejunium corporis cibus est animae, nuditas corporis lorica est animae, infirmitas corporis robur est animae. Hinc nimirum apostolus Paulus ajebat: *Cum infirmior tunc fortior sum,* hoc est cum corpore sum debilior, cum magis jejuno, cum magis laboro, magis affligor, tunc sum robustior ei melius valeo. Hinc etiam Plato sapientissimus philosophorum academia in suam in quodam loco infecto ac pestifero posuit, ut magnus Basilius testatur, ne videlicet nimia sanitas carnis, animae sanitatem. hoc est sapientiam impediret. Est igitur utilissimum jejunium animae.

Praeterea caro tua quasi lurre quaedam est. el tamquam arx munitissima, in qua residet l. x peccati, et ex qua diabolus semper oppugnat arcem mentis ac rationis. Diabolus enim utitur corpore tamquam instrumento ad debellandam animam: El quo corpus magis viget ac floret, eo est aptius instrumentum diaboli. Cur acroli ac debiles malis desideriis non valde perturbantur? Quia caro languet. Cur fortes et bene valentes vehementer fornicationum. et adulteriorum cogitationibus aestuant? Quia floret caro. Cur tunc maxime ad libidinem incitatis, cum bene comedisti et bibisti? Quia tunc maxime invenit daemon cartem tuam, instrumentum suum, accommodatum ad expugnandam animam. Quid igitur tibi erit faciendum, si animam, diligis? Nonne fame et obsidione debellanda erit turris carnis tuae? Nec enim alia ratione melius, quam fame ejusmodi arces expugnari solent.

Postremo anima tua non petii a te misericordiam sed justitiam. Siquidem caro tua loto fere nnu. ac praesertim in diebus bocchanaliorum, absque ulla

miser cordia coegit animam jejunare: nunc vero advenit tempus quadragesimae, hoc esi, adven-
runt quasi quaedam bacchanalia spiritus, ct certe paresi, ul anima parumper reficiatur,ct corpus *jejunet*. *Quae cum* ita sint, si non prorsus es acceptor personarum, si non es omnino iniquus,si vel minimum animam diligis, nonne coges corpus jejunare, ul anima recreatur? Quod vero non possit .mima convivium sua exercere, nisi corpus jejunet: neque possit spiritus sua bacchanalia agere , nisi inierim corpus quadragesimam faciat, nullo negotio demonstrari potest. Siquidem animae cibus est verbum Dei cl oratio- Tunc anima pinguescit,cum magno fervore Dominum deprecatur: tunc affluit deliciis, cum nullo impediante Dei contemplatione frui potest: tunc mensae omnium generum dapi-
bus instructae assidet, cum in lectione sanctarum srriplurarum, el meditatione versatur. Haec vero omnia quis nescit, quantum el crapula impedian-
tur. cl jejunio adjuventur? *Qui corporali jejunio mentem elevas*, canit his diebus Ecclesia.Accipite similitudinem citharae, testudinis,lyrae atque aliorum cjrismi mgencris musicorum instrumentorum. Haec omnia,nisi interius vacua atque inania essent quem sonitum ederent?Certe vel oblulissimum vel nullum. hunc vero, quod vacua sint. Ha sonitu suo aures mulcent, ita oblectant, ut nihil jucundius audiri possit. Sic eliam auditores, cum nos venirem cibo cl potu replevimus, magis dc somno aul de luxuria, quam dc oratione cogitamus. El si ad orandum accedimus,non nisi torpentes ac stertentes oramus.At post jejunium facillime el liberrime mens assurgit in Deum ct jucundissime ac suavissime Dei laudes, hymnos ac psalmos resonamus. Magnos Basilius duas cleganlissimas similitudines ad rem istam explicandam exhibet, (Jnn esi a sole ct vaporibus sumpln. Quemadmodum enim crassi illi vapores, qui de locis humidis ascendunt, coelum nubibus obducunt, el radios solis ne ad nos penetrent.impediunt:sic etiam cx crapula et ebrietate sumi quidam, cl quasi vapores in nobis excitantur, qui coelum rationis obscurant, et radios divini luminis nobis eripiunt. Altera similitudo a fumo cl apibus ducitur. Sicut enim apes mellis procreatrices cx alvearibus suis expelluntur fumo ita sapientia Dei, quae tanquam apis quaedam in animis nostris mei virtutum, gratiae, el consolationum coelestium gignere solet,nulla re alia facilius qu.im fumo crapulae el ebrietatis ciicilur.Uaec Basilius. Quae cum ita sint, quanto jure sil jejunandum . si animam nostram diligamus, nemo non videt.

Scquiltir lenladio tertia, qua Dominus per jejunium quadragesimae illud explorai, an vere carnem nostram diligamus.Deus enim.qui non solum animam, sed eliam carnem ex nihilo procreavit,utrurque naluram diligit et utramque in nobis diligi jubet. Hic vos dicetis fortasse: Haec lenladio placeat nobis; jam periculum non est, ne lenladio ne victi succumbamus. *Quis enim umquam* cornrm .uoin odio habuit?Imo vero non alia de cau-
'j jejunium horremus, quam ne carnem nosiram. qua n vehementer diligimus, offendamus. Quid si dcmomreni en<i »ohi- eos carnem suam non dili-

gere, sed odisse,qui non libenter jojunant?An non constabit tunc, optimo jure Dominum jejunium praecipere, ul lentet, an vero carnem nosiram diligamus? Quaero igilur a vobls:Si sil aliquis aeger qui ardentissime febri afflicteretur, el vehementer sitiens gelidam aquam poscat, medicus dari prohibeat, cognati atque amici omnes eum hortentur ut non bibat,ct cani lumen obstinatus io proposito omnino velit bibere, numquid eum dicemus carnem suam diligere? Ego vero hoc non dicam: nam velle immoderatas cupiditates aegrotae carnis explere nihil est aliud, quam velle eam occidere. 1-
laque qui amat carnem aegrotam, eam odit potius quam diligit. Qui vero odit aegrotam,ul habeat sanam atque idcirco ad tempus contristat,et sili media, pharmacis cl polionibus: scelionibus; exustionibus vexai, is vere carnem suam amore dicendus est. Jam vero nos, auditores , si verum confiteri velimus, nonno omnes aegrotam ct languidam carnem gestamus? Quis nostrum concupiscentiam, el variarum perturbationum multiplicem aegritudinem non experitur? Quis nostrum cum apostolo dicere non potest: *Scio quod non habitai in me, hoc est, in carne mea, bonum?* El, *Senlio aliam legem in membris meis repugnantem legi menti meae?* Neque vero perfecta sanitas ante diem resurrectionis cl gloriosae immortalitatis expectanda csl. Inierim dum hic vivimus, semper aegroti sumus. Ac proinde si quis carnem suam ul sanam alal, el nutriat, sine dubio eam occidit. Quae coni ita sint,si aliquid sapimus.el vere carnem nostram diligimus, nonne eam jejuniis,et aliis medicamentis affligemus, ul aliquando eam sanam el immortalem habere possimus?Hoc enim csl vere carnem diligere nempe ei veram el perfectam el sempiternam sanitatem optare ac procurare. Quid prodest cami, quod cam delicate nutris, si nutris ad gehennam? Si pascis, ul fiat ipsa pabulum ignis aeterni? Nonne magis diligeres, si hic parum inedia el siti vexares, ul eam sanam, et gloriosam in aeternum haberes? hoc csl, quod Dominus quodam loco ait? *Qui amat animam suam, perdet eam', ct qui odii in hoc mundo animam suam, in vitam aeternam cuslodit* cam.Qui vitam istam temporalem diligit, ac proinde non patitur ulla molestia affici carnem suam, nec eam jejuniis, vigiliis, laboribus affligit, in vitam aeternam non custodit cani.

Ac ul inelligamus, quam necessarium sil nobis aegrotis more, cl legibus aegrotorum vivere, quid ipse medicus noster liber ab omni morbo cl aegritudine fecerit, consideremus. Eral jam. ul dicebamus, medicus noster Christus omnino sanus , poterat suo jure vivere ul sanus, non egebat sectione venae non media, non pharmacis, non balneis, non alia re ulla: cl lamen, quia inter aegrotos agcbal, vivere voluit ul aegrotus. Sic enim apud sc ratiocinabatur: isli, inter quos ago, et ad quos curandos veni, omnes sunl aegroti; el si quidem vivere velint, ul sani, nunquam erunt sani. Quid igilur agam? Ego ipse vivam legibus aegrotorum: utar balneo baptismatis, permittam mihi venas aperiri, longa inedia me affligam , adhibebo pharmacum orationis, el alia omnia, quae sunl aegro-

lorum, agam. Quamobrem auditores , si medicus noster cl medicus sanus jejunat , ut nobis exemplum jejunandi praebeat, quanto nos mugis jejn-nine debemus, si carnem nostram vere diligimus, cl sani aliquando esse desideramus?

Quid? Quod jejunium non modo pharmacum csl utilissimum ad illum perfectam cl aeternam sanitatem consequendam, quae nobis in nltero sacco promittitur; sed etiam est res optima ct saluberrima ad vitam istam temporalem conservandam cl propagandam? Anliphanes medicus perilissimns, ul Clemens Alexandrinus libro secundo paedagogi refert,unam esse causarii pene omnium morborum asserebat, ciborum varietatem. .Magnus Basilius concione prima de jejunio, jejunium bonae valetudinis parentem appellandum esse existimavit : medici omnes nonne ad sanitatem restituendam in corporibus affectis inediam adhibent ? Nonne vinum el carnem upjgris hominibus inlerdicunl?De,in-de, cur quaeso primi illi homines , qui ante diluvium vixerunt, ad nongentos el eo amplius annos pertingebant? Nonne una causa cral, quia neque carnibus, neque vino, neque magna epularum diversitate; sed simplici el sobrio cibo utebantur? Nam el magnus Basilius bomilia undecima dc opere sex dierum, cl d. Hieronymus libro secundo in Jovinianum, hoc traduni: nempe usum carniū cl vini ante diluvium non fuisse. At ul ista nimis antiqua praetereamus, anachoretæ nostri, Pauli, Antonii, Macharii. Ililariones.cur quaeso pene omnes annum centesimum,vel attingebant vel eliam trim-scandebant? Gcrtc vix aliam causam, quam incredibilem sobrietatem inveniēmus.

Vide praeterea, quam sil utilis carnis sobrietas. Quis unquam jejunans alienis pedibus opus habebat? Quis jejunans ostium domus suae invenire non potuit? Quis iejunans stomachum crapula gravatum sensit ? Quis jejunans caput vertiginosum habuit, el omnia circumferri cl moveri existimavit? Quid, quod jejunium est omnium ciborum Optimum condimentum? Nemo enim ita laute comedit, ul is, qui ante jcjunavil. Videmus istos epulones, el perdices cl gallinas fastidire, at iis, qui jejulant, el cocp.ie el alia optime sapiunt.Itaque qui crapulae el ebrietati dant operam summo cum labore cibos exquisitos cl vina pretiosa quaerunt cl parant, cl lamen exiguam omnino voluptatem capiunt. Nihil enim est lam jucundum,quod non assiduitate vilesceat, At homines sobrii, cl frequenter jejunantes, ex cibo el potu diam simplicissimo,d nullo labore quaesito maximam capiunt voluptatem. Quapropter sapienter sane voluptatis patronus Epicurus, ul d. Hieronymus libro secundo in Jovinianum refert, pomis nique oloribus dumtaxat, iis qui delicias quaerunt, esso victitandum suadebat. Major enim csl lahtfr, quo reliqui cibi comparantur, quam sil voluptas, qua comeduntur.Nequo vero solum carni, sed diam univorsae rei familiari, atque adeo toti vitae humanae utilissimum csl jejunium. Mullos crapula cl ebrietas ex divitibus pauperes, ex Dominis servos effecit: Sobrietas vero ac jejunium contra, mullos cx pauperibus divites, ex servis Dominos effecit. *Munera*, inquit Itasilius, quae *domi habes hodie, cl numera pn-*

ulna, nihil penitus per je/unium minuetur: al »» convivia exercere incipias, nihil brevi habebi . Venter enim depositum non serval: imo vero ni hit eel in commerciis et contractibus ventre in fidelius. Al vero jejunium debili naluram non novit, non olet usuras , mensa jejunantis non slranrjuliil pupillum, jejunantis filium usurae paternae non prémuni.* El quid adhuc de jejunii utilitate dicemus? Non haberet vir suspectas nuptiarum insidias, si uxorem jejunantem cernerei : neque uxor consumeretur zelotypia, si virum in jejunio convivantem haberet ; si jejunium coleretur nusquam esset penuria, nusquam bella , nusquam carceres, nusquam patibula : non haberent oppida sicarios, non silvae latrones, non mare piratas, non fabricarentur arma dominante jejunio , sed omnes ubique maxima atque ollissima pace fruerentur: si quidem ex crapula oriuntur penuriae. Cum enim Dominus populos minis pingues esse videt el inde lascivientes cl rerum abundantia abulenles, tum cos penuria at sterilitate flagellat: ut qui libenter el sponte jejunare non volumus saliero penuria compellente jejunemus. Porro ex penuria fraudes, contentiones, furta, parricidia nriunlur. Ad haec vero comprimenda et coercenda carceres el patibula necessaria sunl. Quamobrem si radix omnium malorum salurilas semel abscinderetur, cl ei sobrietas, jejuniumque succederet, nihil prohiberet, quin in summa tranquillitate cl pace viveremus.

Sequitur quarta cl postrema lenlatio. Tentai enim nos jejunio quadragesimae Dominus Deus noster, ul videat an Dei sponsam el matrem nostram Ecclesiam diligamus.Ecclesia siquidem Catholica cum ab initio jejunium quadragesimale ab apostolis suscepisset, illud usque ad noslra tempora diligentissime conservavit. Nec enim existimare debetis, quadragesimam esse rem novam, aul ante aliquot annos ab aliquo pontifice, aut concilio esse constitutam. In apostolorum canonibus , canone octavo, qui quadragesimam non jejunaverint, jubentur, si clerici sunl. deponi; si laici excommunicari. D. Ignatius Joannls apostoli discipulus in epistola ad Philippenses, eos solícite monet, ul jejunium quadragesimae magni faciant. Quandoquidem qui quadragesimam jejunant,non homines sed Deum ipsum imitantur, qui carnem nostram pro nobis indutus nostram quadragesimam consecraturus quadraginta dies cl quadraginta nodes jcjunavil. D. Thclosphorus summus, ac sanctissimus pontifex, qui septimus a d. Petro Romanae sedi cl universae ecclesiae praefuit, non solum quadragesimae meminit: sed eliam in epistola illa, quam ad universos scribit, praecipit, ul clerici ab ipsa quinquagesima jejunium auspicentur, ita u> septem integras cl plenas hebdomadas jejunent. I). Rasilius oratione secundo dc icjunio:EsI quidem inquit, omni tempore jejunium utile volentibus ipsum. Ncqque daemonum insultus jejunantem petere audent,cl custodes vitae nostrae angeli libentius perseverent, apud eos, qui animam purgatam habent per jejunium. Nunc vero , nempe in quadragesima,mullo amplius cum in omnem terrarum orbem eius praeconium nnnuncialur. ct neque m-

sub aliqua, ncque terra Arma, non civiles , non gens, non extremilos csl, nd quam praedicatio ipsius non perveniat. Sed cl exercitus, cl viatores, cl navigatores cl mercatores omnes acqualilcr cl praeceptum audiunt, cl cum gaudio suscipiunt. Quare nemo seipsum cx jejunantium catalogo eximat, in quo omnia genera, omnis actas cl omnes dignitatum differentiae recensentur. Angeli sunl qui per singulas ecclesias jejunantes describunt. D. Epipbauius libro tertio conlra haereses, prope extremo, quadragesimae j- junium inter apostolicas traditiones numeral.Divus Hieronymus in epistola,quam adversus .Montani errores ad Ilarcellam scripsit: Nos, inquil, *unam quadragesimam ex traditione apostolorum, toto anno, tempore nobis congruo jejunamus*. D. Ambrosius sermone vigesimo quinio: *Non enim, inquil, fratres, leve peccatum esl fidelibus,indictam quadragesimam a Domino violare.el jejunia consecrata menti voracitate dissolvere. Scriptum est: Qui dicit sc in Domino manere debet sicut ille ambulavit,el ipse ambulare.Ille qui peccatum non habebat quadragesimam jejunavit, tu non vis quadragesimam jejunare, qui peccas?* Divus Joannes Cbrysostomus in ipso principio operum suorum,in illa omnium bomiliarum prima, non alia dc re, quam dc quadragesimae praestantia el utilitate verba facil. Theophilus Alexandrinus in opere paschali : *Habemus,inquil.quadragesimam ab apostolis institutam el ordinatam*. Divus Augustinus epistola centesima decimanona, quadrigesimae observationem ab ipsis divinis litteris, el velciis cl novi testamenti, desumptam esse demonstrat. Denique divus Leo, ul caeleros omittamus, sermone nono de quadragesima, quadragesimae jejunium ab ipsis apostolis per do< trinam institutam alque ordinatam fuisse luculenter docet.

Porro in concilio Laodiceno ante annos mille ducentos celebrato frcquenlissima mentio csl quadragesimae. In conciho Toletano octavo , capite nono, ita severe patres illi quadragesimam observandam esse decernunt, ul iis cl corporis Domini communionem in paschale negent, el loto anno carniurn usum interdicanl, qui absque necessitate quadragesimam violare ausi sunl. Quae vero sil talis necessitas non homines quoscumque,sed solos Domini sacerdotes dijudicare voluerunt.

Sed qu inquam haec ita se habeant, quamquam quadragesimae observatio a Domini imitatione protect i, ab apostolis instituta , antiquitate roborata, populorum consensione confirmata , Ecclesiae umversac : iclorilalc munita, usque ad noslra tempora perduravcrihlamen haeretici tamquam superstitionem cl rem inutilem exccranlur. Quamobreni leniat nos Dominus Deus noster hoc jejunio, an ecclesiam magis, quam haeticorum synagogas diligamus: tamquam si diceret: Fieri non polesl , ut libi persuadeas, me tot luminibus ecclesiae; lui eruditissimis el sanctissimis viris, qui el verbo el opere qu adragesimam docuerunl, contemptis quibusdam Lulberanis vel Calvinisls turbulentis cl vol.fragis hominibus, qui quadragesimam damnant veritatem revelasse, lime igilur apparebit, si libi baereses displiceant, si eas factis ac operibus re-

fellis. Nani cum Ecclesia quadragesimae jejunium doceat, el haeretici jejunia execrenlur.Imic ostendis te ecclesiae filium esse el haeticorum fidem ac inorem detestari . cum illud ipsum jejunium summa devotione cl alacrilalesuscipies.quod illi maximo et implacabili odio, tamquam veri Epicuri discipuli, persequuntur. Habetis hactenus,auditores, quae oe lenlaliioiibus illis, quibus a Domino leniamur dicenda esse hoc tempore existimavi: nunc de lenlaliunibus, quibus oh quadragesimam nonnulli lentantur a diabolo , pauca quaedam dicenda sunl. Nec enim dubitandum esl,quia sicut hodie propler jejunium Christum ipsum lentare ausus esl,idem etiam aliquos nostrum propter idem jejunium lentaturus sil.

Sed nemo turbetur, nemo paveat, nemo trepidet; non erit difficile husli jam fracto ac debilitato respondere. Vieil enim Christus et dum vieil, artem vincendi nobis demonstravit. Ille igi ur primum cum te propter jejunium esurieniem viderit dicere incipiet: Cur praecepit libi Deus ul his diebus jejunares? Putpsne fortasse Deum tua esuriti el veniris torsionibus delectari ? Sed responde; Deum non esurie aul veniris torsionibus sed castitate, obediencia cl fervente oratione, quae per jejunium mirum in modum adjuvantur, delectari. Rursum ille dicet: Nonne si sis praedestinatus etiam sine jejunio salvus eris? Putasne Deum, ulle praedestinaret, jejunium tuum cexpectasse? Et rursum tu responde: A Deo quidem homines praedestinantur, per jejunia, ct alia bona opera pervenire debeant. Hoc enim Deus praedestinavit,hoc decrevit ut per haec media ad illum finem perveniamus Diabolus dicet: Christus pro te jejunavit,ul te hoc labore liberaret. Cur te frustra crucias jejunando, quasi Christi jejunium sine luo jejunio ad luam salutem non sufilloeret?Tu rcsponcle:Cbrislus etiam voluii baptizari, el certe pro me ei non pro sc: cl lamen non proplerea ego non debeo baptizari. Sic cliam licet pro me ipse jejunavit, tamen ego quoque ad ejus exemplum jejunare debeo. *Christus enim, inquit aposiolus , passus esl pro nobis, vobis relinquens exemplum, ul sequamini vesligia ejus*. Diabolus dicet: Postquam omnino jejunare proposuisli, cur saltem non jejunas potius ex volunialc, quam ex necessitate ? non legisti: *Voluntarie sacrificabo libi? Cur* Ecclesia vobis praecipit jejunium, nonne melius esset si veslra sponte el non coacte jejunaretis? Tu vero responde: Quemadmodum aegrolu non proprio iudicio, sed cx praescripto medici medicinam sumunt: ita el nos ex praescripto ccclesiao polius, quam ex sententia noslra jejunare debere. Jejunium praeterea ab ecclesia imperatum melius est, quam sponte susceptum. Hoc enim cx una virtute procedit, nempe cx temperantia , illud ex duabus, nempe ex temperanti» cl obediencia. El quando jejunium cliam imperatum ex sola obediencia nasceretur, adhuc cliam lano csscl melius, el praestantius, quam jejunium sponte susceptum, quantum virius obedienciae melior csl, quam temperantiae. Melior esl enim obediencia, *quam victimae*. El hoc esl sacrificium, nempe verae obedienciae, quod voluntarie non ex tristitia,sed cum gaudio cl

alacritate immolare debemus. linque nos, licet ex obedientia, tamen voluntarie et libenter, eum gaudio et alacritate in jejunio carnem nostram Deo sacrificamus.

Diabolus dicet: Quid sibi vult ista numeri quadragesimi superstitio? Numquid jejunium triginta vel quinquaginta dierum non placeret Deo? Tu vero responde: Non ex superstitione, sed ex religione et Christi imitatione, et apostolorum traditione quadraginta dierum jejunium observamus. Primum enim, quia decem praecepta quatuor modis violamus, ore, opere, cogitatione, omissione, idcirco qualiter decimum numerum dierum jejunando et carnem nostram affligendo complemus. Deinde quadraginta dies jejunamus, ut Duodecimas et primitias totius anni consecremus. Nam dies triginta septem decimae sunt dierum omnium unius anni: addimus vero tres dies ad triginta septem, vel non solum decimas, sed etiam primitias Deo offeramus. Postremo ille numerus quadragenarius, vel beatus Ambrosius lib. 4. in Lucam admonet, nullis modis in sacris literis esse consecratus. Quadraginta diebus pluit super terram in diebus Noe, antequam orbis mundaretur et nos quadraginta dies jejunamus, vel in die iudicii diluvium ignis evadere, et cum sanctis gloriose et feliciter innovari possimus. Quadraginta annis fuit Hebraeus populus in deserto et coelesti cibo usus est, antequam in terram promissionis terram fluentem lac et mei, ingrederetur, et nos quadraginta diebus a cibis corporeis abstinemus, vel cibo coelesti et pane Angelorum commodius nutriamur, et tandem ad veram terram promissionis perveniamus. Quadraginta dies jejunavit Moyses, vel legem Dei digito scriptam accipere mereretur, et nos dies totidem jejunamus, vel eadem legem facilius observemus. Quadraginta dies jejunavit Elias, antequam igneo curru raperetur in coelum: et nos totidem dies jejunamus, ut igne charitatis succensi ad regna coelestia evehamur. Quadraginta dies jejunavit Christus, antequam se lentandum exponeret diabolo: et nos dies totidem jejunamus, vel armis jejuniorum instructi diaboli tentationes facilius superemus. Quadraginta mensibus Dominus evangelium praedicavit et quadraginta horis jacuit mortuus in sepulchro, et quadraginta diebus commoratus est redivivus in terris: et nos totidem jejunamus, vel Domini Evangelium cum fructu audire, et mundo illisque mori. et Deo soli vivere possimus. Denique secundum legem, qui virgis caedendi erant, non amplius, quam plagis quadraginta allici poterant: et nos dies quadraginta jejunamus, quia et jejunium quasi quaedam carnis flagellatio, et numerum quadraginta plagarum secundum leges excedere prohibemur.

Postremo diabolus dicet: Si quadraginta diebus jejunandum est, cur omnes illos dies simul tanto laboro jejunas? Nonne esset melius et facilius in quatuor partes jejunium secare, vel decem dies in vere, decem in aestate, decem in autumno, decem in hieme jejunares? Tu vero responde: Jejunium necessario continuandum esse, vel aliquando turris carnis nostrae et arx villorum fame, expugnari possit. Quemadmodum imperatores exercituum, si pillant se obsidione unius anni urbem aliquam oc-

cupaturos, certe continuabunt obsidionem, ne forte dum ipsi ab obsidione cessant, inierim civitas illa de cibo et polu sibi provideat, vel quae uno anno capi poterat, iam ne decem quidem capi possit. Sic deinde sapientissimo consilio definitum est vel omnes uno tempore jejunemus, vel sic facilius civitates sibi de piscibus et oleribus prospiciant, et homines facilius jejunent, cum alter alterum exemplo suo ad jejunandum trahit, et omnes facilius Deum placemus, quam si singuli scorsim ac diversis temporibus jejunaremus. Sicut enim si ingens aliquod onus trahendum sit a quadraginta hominibus, si omnes simul ad funem manus admoveant, facile illud trahent: si vero quisque pro se, et unus post alium trahere conetur, omnes fatigabuntur, et tamen onus non levabitur. Ad eundem modum Deum ad misericordiam facilius trahimus, si omnes simul quasi impetu quodam spiritus et fervoris jejunemus, oremus, in coelum clamemus, quam si hodie unus, post mensem alius jejunaret.

Quid? Quod nullum tempus commodius ad jejunandum, quam hoc, quod apostoli elegerunt, potest inveniri? Nam in aestate prolixitas dierum fastidium gignit: pisces non sunt adeo salubres, aegritudines sunt frequentes. In hieme ob maximum frigus externum augetur calor internus stomachi, ac propterea indigent homines multo cibo. Praeterea sunt pisces eo tempore nimis immidi, neque facile inveniuntur olera, quae tamen magno usui sunt in diebus jejuniorum. In autumno sunt etiam morbi frequentes, propter crebras temporum mutationes, et negotia ac labores hominum tunc sunt plurimo, et maxima, propter vindemias et caeterorum fructuum collectiones. Itaque nullum est tempus ad jejunium magis aptum, quam ver, praecipue si principium veris accipiatur, sicuti nos in quadragesima facimus: tunc frigore adhuc durante corpora sunt sana, tunc pisces sunt optimi. tunc olera ubique ferme reperiuntur, tunc negotia in agris et vineis sunt paucissima, tunc sanguis et humores crescunt, tunc homines sicut caetera animalia magis ad libidinem concitantur, tunc medicorum omnium sententia evacuatio aliqua, tam pro salute corporum, quam animarum necessaria est nulla vero salubrior, facilius expeditior, et magis secundum naturam evacuatio reperitur, quam ea, quae fit per inediam. Itaque vero hoc. Hieronymus ad Marcellam ait: *Nos unam quadragesimam jejunamus tempore nobis congruo.* Et vere ecclesia in oratione hesternae diei jejunium *animabus, corporibusque curandis salubriter* institutum esse conolelur.

Et vi le rursus clementiam Dei et matris nostrae Ecclesiae Catholicae, tametsi jejunium quadraginta dierum praecipit, tamen non hoc praecipit, vel absque cibo ullo jejunos, sicut Dominus et Elias et Moyses jejunaverunt, illi enim fortiores nobis ac robustiores erant. Neque Dominus ait: *Qui vult venire post me, tollat crucem meam, sed crucem suam*, hoc est. suis humeris ac suae infirmitati ac debilitati accommodatam: neque rursus praecipit, ut cum jejunas, nihil propter panem et aquam accipias, sicut nulli sanctorum fecerunt: sed hoc solum, vel a quibusdam cibis, nempe carnibus, ovis

cl iacliciniis abstineas, cl semel dumtaxat in die reficiaris, idque vel post meridiem vel non nullo ante meridiem. Quamquam si optimum consilium sauciorum patrum sequi velis, cl duplici cum fructu jejunare, prandium, quod subtrahis libi, pauperibus largiaris, nc lucri atque avaritiae causa jejunare videaris. Praeterea nullum ecclesia ad jejunium cogit, qui vere non possit. Itaque ab hac lege excluduntur senes, excluduntur foeminae, quae infantes vel utero geruni vel uberibus ladani excluduntur et ii, qui in laboriosis operibus exercentur, cl pedibus iter faciunt: Nam qui equitant, bene possunt jejunare, quoniam equi eorum non jejunant. Isti omnes, cl si qui alii sunt, qui justis de causis a lege jejuniorem excluduntur, id solum praestare debent, quod possunt. Ac praesertim pueri paulatim ad jejunium assuefaciendi sunt, jejunent hoc anno semel in hebdomada, anno sequenti bis, et sicul crescunt aetate et mole corporis. illa etiam virtute et bonis moribus augeantur.

Sed illud omnibus vigilantissime cl omni animi provisione procurandum est, ne videlicet caro nos decipiat: saepe enim fingit se debilem acaegrolam et jejunium ferre non posse quae lamen si velle, sine ulla dubitatione posset. Narrabo vobis lepipam historiam. Audivi aliquando hominem quemdam exilissc, qui cum esset domi suae in deliciis enutritus, fere semper aegrotabat, et vel ipsum acrem metuebat, et nisi cibos tenerrimos et optimus habuisset, se statim moriturum arbitrabatur. Is quodam tempore per mare iter faciens incidit in piratas, cl ab iis ad triremes alligatus diu noclucque sine ulla intermissione laborabat: ejus cibus erat panis, isque bis coelus, potus aqua, obsonium verbera. Quis non diceret, post paucos dies isle morietur? Et lamen post paucissimos menses sanissimus, robustissimus cl pinguis cileclus csl. Iaqc similis est caro nostra animantibus Inu- lis, quae ncc bonis verbis, nec blanditiis ncc per-

suasionibus sed solis verberibus obtemperare didicerunt. Alas equum hordeo, et non laboret per aliquot dies, videbis, si non statim liat indomitus, et si non calcitrabit et mordebit cum equitare volucris: sic csl caro nostra, quanto lautius nutritur lano sil pctulanlior. Comparete mihi cum hebdomada sancta dies bacchanaliorum, quanta petulantia, quanta ineptiae, quantus tumultus, quot peccata, quot mala in bacchanalibus? Quis ea enumerasse!? At in sancta hebdomada, quanta modestia, quanta gravitas, quanta quies, quantum silentium, quanta sanctitas ubique? Ipsae profecto plateae, ipsum forum in illis diebus sanctitatem cl religionem mihi spirare videntur. Quis auctor hujus tantae mutationis, nisi sobrietas, nisi jejunium? Nam quemadmodum aliquo gravi praeceptore in scholam ingredienlc tumultus omnes et strepitus puerorum sedantur: illa adveniente jejuniore risus molles, cantilenae meretriciae, saltationes furiosae et ineptiae caclerac ex urbe discedunt.

Aggrediamur igitur aggrediamur magno animo, atque amplectamur Quadragesimam nutricem animarum, antidotum peccatorum sapientiae procreatricem, viliorum expultricem, parentem sanitatis. Si rem tam exiguam, quale est jejunium pali non possumus: quomodo martyrium pateremur? Certe isti, qui quadragesimam jejunare non possunt, si infideles advenirent, non Udem unam, sed septem ul Tertullianus ait, denegarent. Et si dies quadraginta cum tot ciborum condimentis et varietatibus jejunare non possumus, quomodo in inferno sempiternum jejunium ferre poterimus? et tale jejunium, ul unam guttam aquae semper quaeramus, et numquam inveniamus? Arripiamus igitur sanctum istud malitiae spiritalis scutum, et adversus omnes diaboli terrores et minas carnis invicto atque infracto animo dimicemus: esuriamus in terris ul saturemur in caelis, praestante Domino nostro Jcsu Christo, qui est benedictus in saecula. Amen.

CONCIO XXIV.

I»E IIO.III.VICA SIXCMIA QI AIHiAGESI.MAi:

T H E M A

Rogamus vos, cl obsecramus in Domino Jcsu, ul quemadmodum accepistis a nobis , quomodo oporteat vos ambulare, cl placere Deo: sic ct ambuleti-, ul abundetis magis. 1. *Thessai.* i.

SYNOPSIS

1'aslori tria esse necessaria , tabulas scilicet legis virgam el manna ; quae omnia d. Paulo adfuisse cx ipsius epistolis probatur. Quam, caule el circumspecte in via el lege Domini sil ambulandum, quae reda, ardua et arda, esse nullis ostenditur. Lutheri impia haeresis contra bona opera destruitur, el illorum utilitas astruitur. Quam utile sil exercitium, vespertinum conscientiae examen. Quomodo sedulo , expedito el sine sarcinis in via Domini ambulandum nobis sit,cl quomodo id fieri debeat, pulchra similitudine nobis convenienter applicata ostenditur ; videlicet moris civitatis cujusdam externum regem sibi eligenlis.quem anno revoluto nudatum in insulam incultam cl sterilem ableget.Exhortatio denique cui elargiendas eleemosynas , a dignitate et utilitate ipsius eleganter demonstrata , finem imponit.

Beatissimus pontifex Gregorius,in eo libro.quem dc cura pastoralis conscripsit,inier alia mulla,quae omnibus iis, qui praesunt. necessaria esse docet, imprimis requirit, ul sicut in arca foederis erant olim simul cum tabulis legis , virga cl manna : ila paslorcs cl praesides aliorum , in suis pectoribus habeant cum eruditione divinae legis , virgam severitatis ct manna clementiae , ul pios cl probos hiande fovere cl ad perfectionem inllammarc: improbos vero atque scelestos severe corripere.ac ul apostolus loquitur dure increpare sciant. Isla laude, si quis alius divinus apostolus.vehementer excelluil: Cum enim ad Corinthios scribit, in quibus quaedam gravia crimina deprehenderat, vide quomodo cos terret: *Quid vultis?* inquit, *in virga veniam ad vos?* Et rursum ad Galatas , quos facile moveri cl circumferri omni vento doctiinno cognoverat, o *insensati Galatae*, inquit, *quis nos fasciavit non obedire veritati ?* At Philippenses el Thcssalonicenses , qui tiimiorcs cl constanliores erant,cl in doctrina lidei vehementer proliciebant, semper commendat cl consolatur, cl tamquam bonus pater bonos llhos blanda ct dulci cohortatione ad magis ct magis proliciendum impellit. Et philippensibus quidem inter alia sic. ait . *fratres mei diarissimi d dcsidcratii-simi, gaudium meum ct*

corona mea , sic state in Domino , charissimi. Thcssalonicenses vero audite quomodo laudat, el laudando provocat ad bonum: *El vos*, inquit, *imitatores noslri facti estis, cl Domini, excipientes verbum in tribulatione mulla cum gaudio spiritus sancti : ila ut facti sitis forma omnibus credentibus in Macedonia el in Achaia.* A vobis c-*nim diffamatus est sermo Domini, non solum in Macedonia el in Achaia , sed in omni loco fides vestra, quae csl ad Deum.profecta est,ila ul non sil nobis neccsse quicquam loqui.*

Merito igitur tam bonos cl obedienlcs tilios (quod omnes patres cl pastores imitari debent) non jubendo el unperando;scd orando et obsecrando hoc loco cohortatur. *Rogamus* , inquit, *tos el obsecramus in Domino Jcsu*, hoc est,si Dominum Acsum diligitis, sicut certe diligitis, facile quod rogamus. Quid est, quod rogat? Id , quod omnes concionalorcs a suis auditoribus petunt. Nimirum, ut Jacobus ait; ul non sint *auditores tantum, sed cliam factores verbi*: Id cupii, quod agricolae a suis agris cupiunt, ul bonum semen in eis multiplicetur, et semper cum focnore reddant, quod accipiunt. *Rogamus*, inquit, *cl obsecramus, ul quemadmodum accepistis a nobis , quomodo vos oportcal ambulare cl placere Deo , sic el ambuletis . ut abundetis magis.*Laboravimus , inquit. in vobis verbu el exemplo ostendimus, quae sil via , quae ad coelum: Docuimus, quomodo, quam caule , quam prudenter. quam considerate per hanc viam incedendum sil. Rugamus igitur et obsecramus, ul sic ambuletis, hoc est.ul caule ambuletis, et magis ac magis in hoc ilinerc progrediamini. Haec apostolus. Quae quam merito, quantoque iure ab eo dicantur, facile intclligcmus, si quae . cl qualis sil via Domini diligenter considerare voluerimus. Si super magnum cl rapidum aliquod llumen ab una ripa nd aliam pons esset constitutus , qui rectissimus cl angustissimus cssel, el praeterea semper ascenderet, certe nemo cssel, tam audax, qui non admodum caute ct considerate super illum incederet, cl si videremus aliquos in eo saltantes cl ludentes,numquid non horreremus ac trepidaremus. cl magna voce clamaremus: Quid agilis stulti ? Num non videtis ubi silis? Videte quomodo caule ambuletis. Talis pons est lex Domini. cpiam Dius praeparavit, ut ambularemus in ca. cl per eam ad vitam aeternam intraremus. Si i is *ad*

iHam ingredi, nil Dominiis, serva mandala. El sanctus David: Beati immaculati in via, qui ambulant in lege Domini. El rursum, viam mandatorum tuorum cucurri, cum dilatasti cor meum.

1. M vero ista via, recta, ardua, angusta. Reda csl lex Domini, quia nihil pravum, nihil distortum, nihil obliquum, nihil vitiosum admittit vel permittit. Leges humanae. etiam illae, quae bonae et saeculae sunt, nulla vilia nec puniunt nec prohibent; non solum interna, pravas desideria, pravas cogitationes, pravas affectiones, de quibus judicare non possunt; sed etiam externa, vel artem lenonum et meretricum, et alia quaedam: At *lex Domini immaculata*, et justificationes Domini rectae, omnia vilia atque scelera, iam parva, quam magna; tam interna, quam externa; iam aperta, quam occulta; tam cogitationum et verborum. quam operum et iacturorum: Omnia denique quaecumque illa sunt, et prohibent et puniunt. Neque mirum; Legis enim divinae lator est Deus, quam potens csl, vel nemo effugere possit manus ejus: iam sapiens, vel reus et corda scrutetur, et melius ipse videat. quid velimus et cogitemus, quam nos videamus: iam bonus, vel omnis iniquitas quamvis parva et exigua, etiam verborum otiosorum ei displiceat.

Itaque reda csl lex Domini. Neque solum reda, sed etiam ardua. Semper enim ascendit, et hominem perducit ad summam et sublimissimam perfectionem. Nihil csl in homine intelligendum et voluntate praestantius: Quocirca culmen perfectionis humanae, quod etiam philosophus vidit et docuit, vel intelligendo et amando consistit, Lex autem Domini ad summam et perfectissimam sapientiam et charitatem ducit. Quantum enim ad sapientiam alinet, quid sublimius, quam Deum, qui csl ipsa sapientia et veritas, facile ad faciem videre? Quantum vero ad charitatem, quid perfectius, quam illa ardentem inhaerere summo bono, vel ab eo divelli et separari non possis? Ac utrumque veri et summi boni conspectum felicissimum et amorem ardentissimum lex Domini pollicetur, et exhibet, quae similis csl scalae, quam vidit Jacob, quae a terra usque ad coelum pertingebat. Quod vero arula atque angusta sit haec via, architectus, qui eam stravit salis aperte non semel, sed saepius docet: *Ardua, inquit, est via, quae ducit ad vitam, et pulci sunt, qui inveniunt eam.* Itaque non via equorum neque carruum, sed hominum; et hominum non nimis pinguum, nec nimis onerosorum.

Verum hoc loco me continere non possum, quin stultam et ridiculam Lutheri expositionem in medium adferam, vel videatis quam acutum venenum draco ille terribilis gesserit in pectore. Sic ergo scribit in sermone quodam super illa verba Domini: Sic Deus *dilxit mundum*. etc. *Ego* inquit, *dico tibi. quia angusta est via, oportet et fieri tenuem, si vis per eam venire, ac per portam penetrare.* Certe iam qui operibus *onerosi sunt. sicut con-*

iluiibus onustos videmus Jacobi peregrinos, *ii non poterunt penetrare, ideo oportet te tenuem atque angustum fieri. Hoc fit autem, quando in te des-*

poteris. Illic Lutherus. Qui quidem, vel videtis, more araneorum. quae ex dulcissimis floribus, unde apes mella conficiunt, venenum trahunt, et more hominum aegrotorum, qui saluberrimos quosque cibos in corruptos humores convertunt, ex illo ipso scripturae loco, qui nos ad opera bona maxime exhortatur, illo, inquam, ipso opera bona reprehendit: Via, inquit, est angusta, cave igitur ne te bonis operibus oneres. Ergo Lutheri sententia, misera et Thabita, quae, ut Adis apostolicis dicitur, obicit *plena operibus bonis et eleemosynis*, quas fecerat. Imo juxta veterem haeresim, quam beatus Irenaeus Mardoni attribuit, Cain, Sodomitae et immores improbi et scelerati homines in regno coelorum erunt: Abel, Abraham et omnes Sancti erunt in gehenna, quod illi nudi et vacui, isti cooperti et pleni fuerint bonis operibus. O stultam haereticorum sapientiam, quae limet onus operum bonorum, et non timet sarcinas flagitiorum! O virum prudentissimum Lutherum, qui onustus cucullo, obediencia et castitate timuit angustias viae quae ducit ad vitam, et non timuit onus uxore et liberis servis et ancillis, magna familia, nullis divitiis, et quod caput csl, nullis et magnis plaustis peccatorum? Sed quid quaeso agat Lutherus, cum in die iudicii *reddet Deus unicuique*, vel scripturae ubique lesantur, *secundum operam* ejus? Si *beati sint mortui, qui in Domino moriuntur*. quia *opera eorum sequuntur eos*, vel Apocalypsis docet, an non miseri sunt omnes ii, qui Luthero adhaerentes opera bona tamquam inutilia rejecerunt? Et si opera bona cursum nostrum ad salutem impediant, cur apostolus ad Timotheum scribens, iam serio divites hujus saeculi exhortatur, vel curent *divites fieri in operibus bonis*, et hoc modo sibi thesaurizent *fundamentum bonum in futurum*? Et cor idem apostolus Titum instituens ait; *Fidelis sermo est: et de his volo te confirmare, ut curent bonis operibus praesse, qui credunt Deo. Haec sunt bona et utilia hominibus.* Deinde Spiritu praevidens venturum Lutherum, qui contra rium praedicaret, saltem subdit. *Haereticum hominem post unam aut alteram correptionem devota.* Non igitur opera bona, sed scelera et pravae atque immoderatae cupiditates sunt, quibus onusti esse non debemus. Nam superbia in illa, divitiae extollunt. delitiae et voluptates humeros malos nutriunt atque augent, vel superbiae, avaritiae et luxuriae deditos via illa angusta capere non possit. At humilitas, paupertas, castitas, virtutes caeterae, hominem parvum, lentum, brevem efficiunt, denique talem, vel via Domini alioqui arcta atque angusta, amplissima latissimaque esse, videatur. Humilitas enim comprimit atque evanescere fecit tumorem malum. Paupertas vero voluntaria onus divitiarum. quasi gibbum cameli. libenter deponit. Porro castitas quasi myrra et tamiptam sal exsiccatur humeros carnales libidinis. Denique opera bona, opera virtutum, jejunia, orationes, eleemosynae, ieiunium abest vel gravent, et impediunt, vel quanto magis crescunt, tanto magis levem et expeditum hominem faciant, non secus atque avium alacris; avis implumis volare non potest, nascuntur alae incipit volare: crescunt alae crescit et volatus.

Habemus igitur viam , de qua b. Apostolus loquitur legem Domini,cl esse viam rectam,arduum, angustem alque idcirco cum recte monere, ul per eam caule ct prudenter ambulemus. Quin enim via est recta, si non recte incedamus, facile labemur. Quia est ardua , si non ascendamus, nihil prolici-
inus. Quia est arcta, si onera non deponimus, frustra per eam ingredi lentamus. Quid igilur apostolus dicit?*Hoqamus vos et obsecramus,ul quemadmodum accepistis a nobis , quomodo oporteat vos ambulari*, sic el *ambuletis*. Quod est quod ab eo accepimus? Quid nos docuit? Id quod babel alio loco: Videte, inquit, *quomodo caute ambuletis*. Non existimetis vos per prata cl campos ambulare: ambulatis per pontem rectum, arduum,angustitfnipraecedanl oculi gressum,vide ubi pedem ponere debeas: Antequam loquaris,cogita quid loqui velis, et an expediat ila loqui. El multo magis antequam ad agendum aliquid te componas, cogila quid est, quod vis agere, an Deo placeat, ct saluti animae tuae conveniat, ahoqui incidet in de-
tractiones, murmurationes, testimonia falsa, judi-
cia temeraria cl alios innumeros diaboli laqueos , quos facile vitare ac fugere potuisses , si verba el opera tua iudicium rationis non antevertissent. Vi-
dete ergo *quomodo caute ambuletis*. Quam sont hodie homines ad omne vilium projccli. quam fa-
cile detrahunt, quam facile judicant, quam facile jurani el pcjcranl, quam facile lites ct inimicitias sumunt,quam facile rapiunt, si quid pos-unl?Quid apostolus clamai? *Videte, videte , quomodo caule ambuletis*.

Verum enimvero, auditores, quoniam iis, qui jam assueverunt inconsiderate ac temere ambulare in ipso cursu difficile esset cogitare, ubi pedem figere debent: idcirco utilissimum et saluberrimum consilium est, saltem ad vesperam. antequam ad quietem se recipiant, se ipsos quasi ante tribunal iudicis quotidie sistere, et rationem omnium verborum cogitationum, actionum ab anima sua petere, ut si difficile est in ipso cursu videre. quomodo caule ambulent. saltem non si difficile post cursum cogitare, an caule ambulaverint. Itaque si tibi salus tua cordi est, nullum diem praeterire debes, in quo ad vesperam non petas a teipso rationem, quomodo caule ambulaverit. Ac primum, quia est recta, cogita an verba, cogitationes, opera recta fuerint, an contra obliqua et distorta. Et si cogites bene, videbis te saepe ad marginem pontis cum maximo periculo vadendi jacuisse, saepe etiam te extra pontem in mediis aquis pene submersum invenies.

Deinde quia via est ardua, et sursum versus tendit, cogita, an ascenderis, an profeceris, an sis melior, quam esses antea. Quod si non ascendisti, scito te nec ambulasse. Et si ambulasti, et non ascendisti, procul dubio descendisti. Id quod fere accidit nostri lemporis hominibus, qui modo ascendant, modo descendunt, sicut de Penelope tradunt poetae. quae semper camdom telam modo destruebat. Post paucos dies ederil pasco, omnes ascendere incipient, sed iterum slalim descendent. Adveniet postea dies celeberrimus Natalis Dumini, omnes lurnnalim current, omnes cu-

piant ascendere,non sufficient ad excipiendas confessiones sacerdotum. Sed quamdiu isie fervor durabit? Usque ad profestum trium regum , vel ad summum ad hacchaoalia.Isla sunt itinera Christianorum hujus lemporis, islum ludum ludimus toto anno, modo ascendimus,modo descendimus,numquam vero progredimur: modo frigemus, modo tepemus,numquam fervemus. El lamen in hoc mundo non aha de causa sumus,quam ul ponlem islum ascendamus , el per eum ad montem Domini perveniamus , ubi *videbitur Deus Deorum in Sion*. Itaque, auditores, quia via est ardua,quae ducit ad vitam nihil molias agere possumus , quam cogitare ubi sumus, quo tendamus, utrum ascendamus, ne forte veniat nox, in qua nemo poles ambulare, el nos adhuc ad initium pontis a Domino reperiamur.

Postremo, quia eadem haec via non solum redacta ardua, sed etiam ardua est atque angusta, serio cogitare debemus utrum pluribus et maioribus sarcinis otii-li simus quam viae illius angustiae nos capiant. Nam perfecto quid nobis proderit, hic in terris operibus maximis abundare, si casus nobiscum ad locum, ubi perpetuo mansuri sumus, ferre non poterimus? Quare cum certum sit, nos omnibus supervacaneis gravatos, viam illam angustam ingredi non posse, quid utilius quaeso nobis erit, quam multos pauperes vocare atque eos rogare, ut nos in operibus nostris ad coelum transfereant adjuvare velint? Et aliis demus ferendos cibos, vestes aliis, aliis pecunias et si dispergamus, demus pauperibus, ut iustitiam nostram maneat in saeculum saeculi. Neque dubium est, quin pauperes multos inveniemus benignos et humanos, qui (hoc praesertim tempore) libenter et fideliter adjuvabunt.

Legi aliquando in historia Barlaam et Josaphat , quam b. Joannes Damascenus conscripsit, elegarilissimam el pulcherrimam quamdam parabolam : Erat, inquit, civitas quaedam magna , cujus cives antiqua consuetudine, quae in legem jam transierat, externum aliquem hominem, cl legum el consuetudinum civitatis illius penitus ignarum, sibi regem assumebant. Al is quidem ad annum unum omnem civitatem,el ihcsauros ejus urbis maximos in potestate habebat: verum anno evoluta, eo nihil tale cogitante, cl in illo honore ac deliciis suaviter el sine fortitudine quiescente, slalim cives omnes antiquae consuetudinis non immemores, excitata seditione in palatium regium impetum faciebant, et regem purpura cl diademate spoliatum, in insulam quamdam sterilem ac desertam deportabankul sicut praeter spem ad regnum evectus in honore ac deliliis vixerat, ila praeter spem regno exutus in squalore el sordibus viveret. Caelorum accidit aliquando, ul hominem quamdam rognopraeficerent, qui cum animadverteret cx bonis consiliariis bonum el salutem regis cl regni pendere . omnibus adulatoribus pulsis ex aula, paucos quosdam viros probos cl fideles in consilium ascivit. El sane ista consiliariorum perronlialio plus regi illi , quam ipsum regnum profuit : slalim enim fideles consilarii regem dc consuetudine civitatis . et inforlui i > brevi futuro cl secuturo admonuerunt. Ille vero ul audivit rciii esse in eo statu , et sc post paululum

regnum illud caducum cl peregrinum alienigenis relictum, el pauperem nc nudum in insulam sterilem ac desertam deportandum, apertis thesauris, quorum adhuc plenam ac liberam habebat potestatem, magnam vim auri cl argenti, nec non vestium cl gemmarum . ac lapidum pretiosorum per fidelissimos famulos in insulam praemisit, ct palatium aedificari, atque hortos, vincas , servos , ancillas, equos, curros. cl alia, quae necessaria esso M icbantur, comparari iussit. Quare cum postea evoluta anno, modo caclerorum regum in insulam nudus ejectus fuisset, non sicut caelcri mendicare debuit, sed dives el felix in proprio palatio (consilium ejus omnibus laudantibus) vitam duxit.ista csl parabola, quae cum verbis apostoli Pauli mirifico consenlit. Nihil csl emin aliud civitas illa seditiosa 11 turbulentia. quam mundus iste: porro < x externus cl peregrinus csl homo , qui ad breve tempus vivit el regnat, el liberum est ei de suis opibus facere, quod velit, sed paulo post, cum ipse omnia in tuto esse putat, oritur intestina seditio, incipiunt humores altercari, denique tumultus febrium cl aliorum morborum,de corpore animam extrudit, cl solam ac nudam in aliam quamdam, cl omnibus viventibus incognitam regionem deducit. Quae regio ideo sterilem solum esse dicitur, quod in futuro sacco nullus sil locus poenitentiae,nullus jejuniis. nullus eleemosynis, nullus operibus caeleris. quibus vilam promeremur. Adulatores consiliarii daemones sunl, nostri corporales sensus, qui numquam cessant nobis in perniciem nostram consulare,ul nihil pauperibus demus,etiamsi cos ante oculos nostros fame ac frigore mori videamus , sed omnia quae habemus , el quae non habemus, in nostrum vel necessitatem, vel utilitatem, vel voluptatem cl curiositatem. expendamus. Fideles vero cl vere sapientes consiliarii, sancti sont patres, qui nobis consulunt, nos monent,nos hortantur, ul dum hic vivimus. dum licet, dum regnum csl in nostra potestate. prospiciemus nobis in futurum , ct per manus pauperum , divitias nostram in aliam vitam transmittamus. Neque solum monent, sed eliam objurgant, ul magis terreant.

Quod si hoc te non movet, ul animae tuae ct pvuperum miserearis, moveat saltem id. quod patres docent: simile furto et rapinae esse dicunt. cum pauperibus opes luas, si possis, non comunicas. Audi quid b. Ambrosius dicat, sermone, ocluag< simoprmo, qui inicr vere ambrosianos fere pulcherrimus csl:Non *minus*, inquit, esi *criminis habenti tollere quam cum possis el abundos, indigentibus denegare*. Audi quid b. Augustinus dirai: *Superflua*.inquit,*diviti*.necessaria sunl pauperi *Aliena relinet,qui ista lenti*. Audi magnum Basilium oratione illa pulcherrima in verbum divilis, destruam *horrea meQ.*,*Sum injustus*.inquit, ρλI Detis. inaequaliter res nobis *distribuens? Cur tu abundas, ille vero mendicat; nisi ul le bonae dispensationis meriluni consequaris*.ille vero *patientiae bravo* decoretur.9 .11 fu nonne spoliator es *qui* quae dispensanda *suscepisti. propria rej.uta.*' Euricnlis esi panis *quem tu delincsin-* /< *luliiira* quam in conclavi reservas: *discalcearii coi-* » *ia*, qui apud le marcescit: *indigentis ar-*

gentum.quod tu defossum habes. Quare tot pauperibus injuriam /acis, quot dare valeres? Al.inquis.pulchraquidem verba,sed pulchrius aurum. O quanti pretii tibi videbitur in die illa judicii verbum illud: Venite benedicti Patris mei. possidete paratum vobis regnum a constitutione mundi: esurivi el dedistis mihi manducaro: siti, vi el dedistis mihi polum: nudus eram,et coope ruistis me. Quantus rursus terror, el sudor, et tenebrae tibi oborientur , ubi audieris condemnationem.Ile maledicti in ignem aeternum. qui paratus est diabolo el angelis ejus: Esurivi enim cl non dedistis mihi manducare, etc. Non illic raptor excusatur,sed qui bona non communicam condemnatur. Haec Basilius. Sed audi postremo quid magnus Chrysostomus oratione secunda de Lazaro dicat: *Discamus, inquil.quod si eleemonjnas non praestiterimus , pari cum his . qui spoliant. supplicio afficiemur. Heriles enim,hoc eti, Dei pecuniae sunt,undecumque eas collegeris.El ideo plura sibi possidere concessit Deus , non ul in scortationem, temulentiam, ingluviem, investes sumptuosas , aliamque mollitiem consumeres sed ul eas egentibus distribuere*.Quemodmvdum enim receptor quispiam , qui regis pecunias accepit, si neglexerit.his quibus jussus csl,distribuere, inque proprias consumpserit delilias poenas dal ; ita sane cl dives rcceplor quispiam csl pecuniarum, quae pauperibus distribui debebant. Ita cum in mandatis habeat. eas dcslribucre conservis suis, si quid amplius, quam postulet necessitas in seipsum insumpserit, gravissimas ille daturus est poenas. Certe audistis, qui patres aedd. quibus nescio an quatuor alios sanctiores, doctiores, graviores antiquitas habeat, cl quibus verbis, qua libertate, qua auctoritate vos maneant, omnes cos cum latronibus el praedonibus judicandos,qui eleemosynas, cum possunl, conservis suis egentibus non largiuntur.Sed non minori libertate clancilorilalc Apostolus Joannes clamat dicens: *Qui habuerit subslanliam hujus mundi, el viderit fratrem suum necesse habere ct clauserit viscera sua ab eo , quomodo charitas Dei manci in eo?* Certe non manet. Nam ul idem apostolus ait. *Debemus non pro fratribus animas ponere*. Sed si subslanliam hujus mundi ponere non poles, quomodo substantiam luam , quomodo vilam el sanguinem luum pones? Ergo incedis plateas, el pauperes nudos el clamantes vides,cl viscera tua non commoventur, el fratres el conservos tuos non recognoscis, qui fortasse in alio sacco majores ac patrocinio indigebis, scito in te locum charitalem non habere , alque adeo teipsum tamquam vere mortuinum coram Deo jure dcBerc potes. Quare,fratres.non *diligamus verbo neque lingua sed opere et veritate* , hoc praesertim iifilictissimo nc mi serriino tempore.adjuvemus omnes fraires nostros, illos in quibus Christus pasci cl vestiri cupit. Qui polesl, divitiis: qui non polesl, affectum saltem ct verba consolationis cl prcccm apud Deum Patrem nostrum cl illorum, non neget. Ha liberi expediti pontem illum rectum,arduum, angustum ascendemus,cl per cum ad monlem Domini perveniemus, ubi *videbitur Deus Deorum* in Sion,qui csl super ouyilia Deus benedicius in saecula. Amen.

CONCIO XXV

DE DOMINICA TERTIA QUADRAGESIMAE

THEMA . I .

Eslolc imitatores Dei , sicut filii charissimi, cl ambulate in dilectione, sicut Christus dilexit nos, cl tradidit semclipsum pro nobis oblationem cl hostiam Deo in odorem suavitatis. Fornicatio autem el omnis immunditia, ncc nominetur in vobis, sicut decet sanctos. *Eph.es. 5.*

SYNOPSIS

Huc concione docemur . quomodo el in quibus maxime Deum imitari debeamus, in charilate scilicet et castitate. Charitalem ad exemplum Christi secundum Deum esse ordinandam ; ac proinde reprehendentur secus facientes , qui suos amore inordinata,inconstanter, verbo solum el opere diligunt, indignos ad dignitates promovent, el amicos solos ob commodum aliquod, non vero inimicos gratis amant.Quomodo Deus, plurimi sancti, imo lota rerum universitas ad diligendum inimicos nos instruant: cl quam gloriosum sit remittere injurias, e diverso quam turpis ultionis el vindictae cupiditas demonstratur. Deinde de castitate agitur, quam sil praeclara virtus, el quam exosa Deo el sanctis sil fornicatio, quod nullis d. Pauli testimoniis confirmatur.Falsae objectioni eorum,qui dicunt fornicarios nemini injuriam inferre, occurritur, el castitatem divina assistente gratia non adeo, ut praetenditur , esse difficilem, probatur. Tandem efficacissima pro luenda castitate , et mentis et corporis puritate conservanda , praescribuntur remedia.

Magna cl praeclara, praestans ac plane singularis est ca gloria, a^l quam nos hodie b. Paulus apostolus Invitat. Quotquot estis honoris cl gloriae cupidi, adestote animis ct cogitatione , ac mente intuemini, ad quam sublime fastigium, ad quam excelsum culmen honoris b. Paulus hodierna die nos ducat. *Imitatores*, inquit, *Dei estote*. PolesInc aliquid sublimius aul excellentius cogitari, quam ul homo Deum, terra coelum, opus opificem , flg-mentum figulum imitetur? Certe homines non parum se profecisse putant, nec parum tument ac superbiunt, si vel in arte dicendi Ciceronem , vel in poesi Virgilium, vel in philosophia Aristotelem, vel in praeliis cl certaminibus Achilcm aut Hectorem rcclle imitati fuisse dicantur. Quo ergo loco nos cum ponemus, qui Deum ipsum probe ac sapienter imitabitur? Quare quicumq^{ie} prudenter

ambitiosi estis, cl gloriam non brevem el falsam, sed veram el stabilem quaeritis, *estote imitatores Dei*. Ac ne forte apud vos ipsos cogitetis, vel non debere vel non posse vos Deum imitari, audite quod sequitur; *Sicut filii*, inquit, *charissimi*. Nam quis filius, quem paler vehementissime diligil, ei qui parentem optimum cl sapientissimum habet, imitari patrem suum vel non debel vel non polesl? Ergo cl vos, cum silis filii Dei, cl Spiritum sanctum in cordibus vestris habeatis clamantem: *Abba, paler*, quidam Deum imitari valetis cl debetis? *Estote-ergo imitatores Dei*, sicut *filii charissimi*.

Sed in quo, quaeso apostole beatissime , Deum imitabimur? Num in coeli cl terrae creatione? an in hominum mortuorum excitatione? Quod est opus, quod imitari nos jubes? Audiamus, quid ipse respondeat: *Eslolc*,inquit. *imitatores Dei, sicut filii charissimi, et ambulate in dilectione, sicut et Christus dilexit nos. Fornicatio autem et omnis immunditia, nec nominetur in vobis sicut decet sanctos*. Itaque duae sunl praecipue virtutes in quibus Patrem nostrum Deum imitari debemus charilas cl castitas.

Primum igitur, quod a nobis exigitur. si Deum imitari velimus, est ul diligamus: el non quocumque. modo diligamus,sed sicut Christus dilexit nos. In quo nulli decipiuntur,qui diligunt quidem proximum, parentes, filios, fratres, amicos, amicas eliam interdum cl lenones ac meretrices,sed ideo Deum ista sua benevolentia non imitantur, quod non diligant, sicut Christus dilexit nos. Diligunt aliqui vel amicos vel allines inordinato perversoque amore, ita ul Deum offendere non formident, modo amicis vel affinibus placeant. Quot sunt, qui cum amicis tabernas frequentant, quod soli non facerent? Quot qui pro amicis facile mentiuntur, aut pejerant, aut falsum testimonium dicunt. aul graves inimicitias cum aliis sumunt? Non ita Christus dilexit nos, qui nihil gloriae Dei Patris anteponebat. Itaque diligamus proximum, sed ordinata charilate, ne forte nobis idola fabricemus cl res creatas pro creatore colamus. Alii sunl qui diligunt quidem ordinata charitatc, sed ad tempus aliquid, deinde oblata aliqua occasione amorem in

odium converlunt. Non ila Cbrislus dilexil nos, sed consumer. *Cum dilcxisset suos*, inquit Joannes, *qui erant in mundo in finem dilexil cos.* Sunl eliam alii qui diligunt in finem usque, verum amore quodam non solum imperfecto, sed saepe eliam perverso el noxio. Quoi sunl, qui filios fratres, nepoles adolescenlulos ac pene pueros inlerdum. eliam non pene, sed penitus pueros onerant ecclesiasticis beneficiis iribus aut quatuor, el *ipsimet eos* impellunt ad gehennam? El tum cum ea beneficia per fas el nefas eis procurant, vel eliam emunt, si netesse csl, tunc se filios, nul fratres aul nepotes suos vehementer diligere pulant. Quot sunt praeterea, qui si videant allines aul amicos suos velle mundo ac pompis ejus renu iciare, el Christum juxta ejus consilia serio imitari, tum ilh. ul signa benevolentiae demonstrent, eos ad se vocant, alque a bono proposito dehortari, el ad mundum revocare incipiunt? Non ila Christus dilexil nos, sed in vitam aeternam. Dilexil Dominus matrem, dilexil apostolos, dilexil martyres, el plane sicut oportebat. Numerale palatia, possessiones, horlos, vineas, quas eis attribuit. Vae nobis, qui dicimur diligere, el odio prosequimur. Imo plus nostra benevolentia, quam odio nocemus. Vere *inimici hominis domestici ejus*, cl qui amatores maxime videntur, illi saepe hosles el proditores sunl. Itaque si vis reclc diligere, dilige *sicut Christus dilexil nos.* Dilige in vitam aeternam, amputa occasionem peccandi, quaere materiam bene agendi, procura salutem animae iis, quos diligis.

Sed quid de illis dicemus, qui diligere non novērunt. nisi verbo el lingua? El cum aliquid de suo ponere debent, vel operam vel pecunias vel quid aliud, slalim dilectionis obliviscuntur? Num hoc modo Chrislus nos dilexil? Non sane. Audi quid apostolus dicat; *Ambulate in dilectione, sicut Chrislus dilexil nos. el Iraclid. it semclipsum pro nobis hostiam el oblationem Deo in odorem suavitatis.* El apostolus Joannes: *In hoc*, inquit, *conovimus charitalem Dei, quod ille animam suam pro nobis posuit, el nos debemus pro fratribus animas ponere*, hoc est diligere operc el veritate. In hoc Deum imitari debemus.

Sed alii postremo sunl, qui eos dumtaxat diligere solent, a quibus aliquid commodi vel honoris vel delectationis expectant: gratis diligere, quod vere est diligere, numquam didicerunt: alque idcirco inimicos nullo modo diligere possunt. Itaque diligunt eo amore, quo muscae eliam diligunt, quae quamdiu defers vas aliquod plenum meile, lamdiu te comitantur: si illud alicubi ponas nulla te sequclur amplius. Non ila Christus dilexil nos, sed gratis, vera, pura, sincera dilectione. Cum adhuc inimici essemus, dilexil, el Patri per mortem suam nos reconciliavit. Alque haec est dilectio, de qua praecipue Apostolus loquitur, dilectio eximia, heroica, Christianorum propria: dilectio, inquam, inimicorum. Nam cum dixisset; *Estote misericordes*, donante» invicem, sicut el *Deus in Christo* donavit vobis, slalim subjunxit, *Estote ergo imitatores» Det*, sicut filii charissimi, etc.

At inqu s, fieri non polcsl. ut inimicum diligam.

Est id contra nalurain: slalim alque inimicum video, totus perturbor. Est quidem dilectio inimici contra naturam, sed corruptam alque depravatam, non contra naturam Dei gratia adjutam. Nihil est impossibile credenti. Qui revera credit hominem eliam inimicum a Deo creatum, ad imaginem Dei affectum, Christi morte el sanguine redemplum, et praeterea ejus dilectionem nobis a Deo praeceptam esse, sane nullum laborat in diligendis inimicis. Quid, quod Deus, el lota rerum Universitas nos exemplo suo ad dilectionem inimicorum horlalm? Nonne Deus offendimus quotidie omni genere flagiliorum, el tamen *Solem suum oriri facit super bonos el malos et pluit super justos el injustos?* Certe si Deus cum suis servis jure belli agere vellet. sicut el nos cum nostris conservis agimus, statim ad primum flagilium omnium elementa operam cl obsequium suum nobis negarent. Terra nos non subslmeret, Sol non illustraret, ignis non calefaceret, aer spirabilem se non praeberet. At vero Deus nosler, cujus misericordiae non csl numerus. non ila se gerit, sed permittit nobis, licet inimicis, obsequia elementorum frui. Praeterea ipse nobis vitam, motus, sensus, vestes, alimenta perpetuo subministrat. el hostem nostrum Salanam impedit ac prohibe!, ne quantum vellet ac posset nobis noceat. Aspice deinde ac intueri omnes patres hujus universitatis. Nonne terram in rebus humanis semper conculcamus, lerimus, efodimus, el in eam omnes sordes el omnia purgamenta proicimus? el tamen ipsa a Deo edocta reddit bonum pro malo, proferi nobis herbas, fruges, aurum eliam et argentum el omnia metalla. Nonne vites el arbores, in rebus, quae vivunt. el non scilicet singulis annis spoliamus el tondemus? el tamen ipsae uvas cl poma liberalissime nobis producunt. Nonne canes, in animantibus brutis. aliquando vehementissime verberamus, et ipsi slalim omnium injuriarum obliti motu caudae nobis blandiuntur? Veniamus ad homines. Nonne apud Ethnicos Cajus Caesar nihil oblivisci solebat praelor injurias? Nonne Pericles, ul magnus Basilius testatur, cum el plebeo cl circumforaneo quodam contumeliis cl convitiis impeteretur, tota die patientissime eum audivit, ac deinde vesperi accensa face domum eum reduxit? Nonne inter sanctos, in lege naturae, patriarcha Joseph fratribus suis crudelissimc venditur ac pene necatus, injuriam illam non aliter, quam nullis beneficiis in fratres collis, ulcisci voluit? Nonne teinpore legis scriptae rex el propheta David atrocissimo hosti non semel, sed saepius benignissime perpercit? Denique in lege gratiae novae Chrislus, b. Slephanus, omnes apostoli, omnes martyres, omnes sancti isla laude enituerunt. *Maledicimur*, inquit apostolus, *el benedicimus: persecutionem patimur, cl sustinemus: blasphemamur, el obsecramus.*

Ai inquis, sancti erant el perfecti, quos cnumorasli. Primum, numquid eliam Pericles el Caesar sancti ernnl? Quod igilur illi propter gloiiam vanam facere pniucrunt, tu propter gloriam veram non poteris? Deinde Joseph, David, Slephanus, Paulus, sancti erant falcor el poifecli: sed interim homines erant, carnem et ossa gestabant, sensum

cl sanguinem cl choleram habebunt. Denique san* cil erani cl perfecti: sed lu quoque sanclus el perfectas esse debes, alioqui in regnum coelorum non intrabis. Tibi enim cl mihi el omnibus dicitur: *Estote perfecti*, sicut *Paler vester coelestis perfectus est*. Et. *Estote imitatores Dei sicut filii {charisiimi}*.

At iniquis lurpe csl el ignominiae plenum, injuriam non ulcisci. Mira res profecto: Deo gloriosum esi parcere, el tibi lurpe erit? Esi bononllcum Domino el lurpo erit servo? Quis hoc capere poles? Aul quid demum non persuadcbil, si boc persuadet? Deinde quid unquam de Caesare gloriosius ct excellentius praedicatum est. quam quod bellando vinceret homines, parcendo vinceret vicloriam? Nonne eliam Aristoteles docet, homines viles clobjectosesse, qui ignoscere non noverunt? el, stomachum esse nimis delicatum, qui injurias concoquere nor, possit? Al inquis: Interim homines digito me oslendent. el ignavum, el parvi animi esse dicent. Esto. Quid tua? Sine illos dicere el agere quicquid vclint. Nam si stulti reprehendent certe Deus, et angeli cl omnes viri sapientes factum tuum laudabunt. Quaero abs te, si dum coram iudice cum aliquo contendis, omnes qui adsunt te causam perdidisse dicerent, el contra solus iudex te vicisse affirmaret, nonne omnes illos, qui contrarium loquerentur, contemneres, nc rideres? Illa nunc Deus dicit te recte facere cum diligis inimicum, alque inde maximum lucrum ct honorem aliquando relaturum: quid igitur tua refert, quid aliis garriant? *Eflole igitur imitatores Dei, sicut filii charissimi*: Eslis filii Dei Palris optimi el beneficentissimi. cur Satanam imitari vultis, qui est *homicida ab initio*. Quid stultis ct miserius iis, qui gloriam in ultione quaerunt el lamcn interim similes carnifici potius, qui nemini pareil, quam Deo videri volunt: quamquam perdidissimi isti homines. qui ultionibus et parricidiis delectantur, multo crudeliores sint omni carnifice. Carnifex enim permittit reum confessione el poenitentia peccatum expiare: deinde sine ira atque hodie occidit el quantum csl in se minuit supplicium. At scelestissimi isli parricidae lamquam rabidi ennes saeviunt, cl corpus el animam enecare desiderant.

Sed jam ad alleram virtutem transeamus. *Fornicatio autem*, inquit, *ct omnis immunditia, nec nominetur in vobis*, sicut *decet sanctos*. Utinam essem ego ila eloquens, ut possem auditoribus mcis, nc praesertim ingenuis adolescentibus decorem, speciem, pulchritudinem, lucem integritatis el castitatis ob oculos ponere! O si scirem vel ex parte demonstrare, quam sil haec virtus. et perse eximia, et Deo grata, cl angelis amica el homini salutaris! et quomodo animam illustrat, el puram, mldam, perspicuam facit, cl idoneam reddit ad fulgorem, radios divinae sapientiae suscipiendos! non dubito quin mullos ad eam diligendam, el tamquam pretiosam margaritam omnibus aliis rebus venditis emendam inflammarem: Vidistis aliquando nilidos quosdam fontes. qui ila lucem concipiunt, ul loti usque ad profundum illustrentur, ut eliam nimini lapilli atque arenae in iis numerari possunt? Tales sunt animae castae, quas lotas lu-

men divinae sapientiae peneiral, quaeque in eo lumine Dei voluntatem, decorem virginitatis, verum et falsum, et minima eliam ac levissima quaeque erratu vident. Al contra mentes impurae similes sunt aquae luridae, in qua sues jacuerunt, quae lucem non admittit, el in qua nec magni eliam lapides cerni possunt. Illa enim animae hominum impudicorum, in quibus tartareae sues jacent obscurae, foedae, inquinatae sunt, ul saepe eliam magna peccata el flagitia horrenda non agnoscant. Hinc igitur, Deus tam saepe nos ad castitatem et sanctitatem exoritur. *Sancti*, inquit, *estote, quoniam ego sanctus sum Dominus Deus vester*. El, *Lavamini, mundi estote*, qui *fertis vasa Domini*. El, *beati mundo corde quoniam ipsi Deum videbunt*. Apostolus vero Paulus in omni iere epistola clamat: *Fugite fornicationem. Haec est voluntas Dei sanctificatio vestra, ul abstineatis vos a fornicatione, ul sciat unusquisque vas suum possidere sanctificatione cl honore, non in passione desiderii. Fornicatio autem et omnis immunditia, nec nominetur in vobis, sicut decet sanctos. Sectamini pacem et sanctimoniam, sine qua nemo videbit Deum*.

Sed occurrunt aliqui, el dicunt: Fornicationem, impurns cogitationes, desideria turpium voluptatum, vel sibi peccata non videri, vel ila levia, ut aspersione aquae lustralis salim expientur. Cui enim, ajunt, injuriam facimus, cum fornicamur vel cum turpia cogitamus? Cui facimus, quod nobis non vellemus fieri? Neminem laedimus, neminem contristamus, neminem vexamus. Jam dixi vobis, sordidas istas animas, ita turbidas, el obscuras esse, ul eliam gravissima facinora non agnoscant. Sed adhibebimus lumen orationi, el ea si poterimus de tenebris erula in solem ac lumen proferemus. Primum, cum nos Christiani et non Ethnici simus, etiamsi rationem nullam haberemus. qua ostendere possemus, haec esse mala et magna mala, nonne salis esse debet, quod Deus el apostolus ejus nobis praecipiant, ista fugiamus, ei nisi paruerimus mortem sempiternam comminentur? Apostolus ait: *Haec est voluntas Dei sanctificatio vestra, ut abstineatis vos a fornicatione. el sciat unusquisque vas suum possidere in sanctificatione cl honore*. In quibus verbis omnia genera impudicitiae el luxuriae continentur. Si Deus ila vult, si apostolus testatur ila esse, nonne debemus caput demillere, humum inspicere. el absque ulla interrogatione facere. quod praecipitur? Sed audi, quam poenam comminelur: *Nolite errare*; inquit apostolus ad Corinthios scribens, *neque fornicarii. neque idolis servientes, neque adulteri, neque molles, neque masculorum concubitores, neque fures, neque avari, neque ebriosi, neque maledici, neque rapaces regnum Dei possidebunt*. Rursum in epistola ad Galatas. *manifesta sunt*, inquit, *opera carnis, quae sunt fornicatio, immunditia, impudicitia, luxuria, idolorum servitus, veneficia, inimicitiae. contentiones, aemulationes, irae, rixae, dissensiones. sectae invidiae, homicidii, ebrietates comssationes el his similia*: Quae praedico vobis, sicut praedixi, quoniam qui talia agunt, regnum Dei non conscquuntur. El in epistola ho-

diernn: *Uoc*, inquil. *scitote intelligentes, quod omnis fornicator, aul immundus, aul avarus, (quod csl idolorum servitus) non habet haereditalem in regno Christi el Dei.* 1laque videtis qualia sini isla crimina, quae a regno coelorum excludunt.

Sed num est verum, quod ajunl homines impudici, nulli se injuriam facere? Nullo modo. Erranloto coelo. Primum enim injuriam atrocissimam fjiunl proli, quae nascilur cx fornicatione. Quaero abs le, num velles lu ex fornicatione natus esse, ila ul parentem ignorares luum, el malrem meretricem haberes, alque esse sine fama, sine haeredilale, sine institutione? Certe non velles. Cur ergo dicis le nemini facere. quod non velles libi fieri, cum fornicaris? Deinde faciunl injuriam foeminacum qua peccanl, cujus lanio magis crescit infamia, quanlo magis crescunt fornicationes. Praclerea non fornicarii solum, sed omnes impudici, etiam ii, qui solum in scipsis, vel cogitando, vel concupiscendo vel aliis modis turpitudinem operantur, injuriam faciunl corpori suo. Nam peccata caelera, ul furia, periuria. blasphemiae, *extra corpus* sunl: qui vero impudicus csl, *in corpus suum peccat*, ul aposlolus ail. Injuriam item faciunl Christo, qui frater noster, os nostrum cl caro noslra esi: quin eliam corpora noslra *membra Christi sunl*, cl ea impudicus tollit, el facit *membra meretricis*. Injuriam faciunl Virgini Deiparae, quae mater noslra csl, cum Christi filii ejus fratres simus. Maxime enim displicent malri Virgini filii impudici. Injuriam faciunl eliam angelo custodi, qui nihil horret magis, quam foclorcm luxuriae. Denique injuriam, eamque gravissimam faciunl Deo, cujus templum prophanant alque evertunt. Numquid si in hoc templo, si inter hos parietes, vellet aliquis adulterium vel fornicationem exercere, nonne sacrilegus ab omnibus haberetur? Quomodo igilur non sacrilegus eril, qui corpus suum vivum templum Spirilus sancti prophanare audcl? IYesct7is, innuit aposlohis. quia *membra vestra templum sunl Spiritus sancti*? Habetis ergo, quam vehementer erranl homines impudici, cum se nemini suis impudiciis injuriam facere dicunt.

Sed rursum alii, juvenes, inquirunt, sumus, non possumus caste vivere, etiamsi velimus. El hoc immane mendacium est. Nec enim non possunt casic vivere, sed non volunt. Nec csl impudicitia morbus juventutis, sed corruptae juventutis: Alioqui quot nulla sanctorum adolescentium cl sanctorum virginum in Ecclesia cxlilerunl? Nonne sanctus Edoardus Angliae rex, beatus llenricus Romanorum imperator, et alii nonnulli, cum ipsa propria conjugo, quod pene videtur incredibile, in virginitate vixerunl? Ei nos non poterimus, quod illi et illae? Numquid illi el illae in scmclipsis potuerunt. el non in Domino Deo suo? Certe si rex noster diceret servis sois: hole in Indiam, cl non accipiatis. sed vel super undas ambulando. vel natando vel volando eo pertingite; mento, i. lecto. oplimoque jure conqueri possent. At si

diccret: Accipite naves quolquot sunl necessariae, el eo modo iter facile, -excusationem non haberent. Ad eumdem modum, si diccret Deus: Viribus resins casic vivite, nihilque auxilii a me expcclelis, mirum non esset, si obtemperare non possemus. At cum ipse nobis nulla adjumenta polliceatur, nulla remedia instituerit, quis ore blasphemodice re audebit, Non possum caste vivere?

Quae sunl igilur isla remedia? Primum jejunium el oratio: *J/oc enim genus daemoniorum non elicitur, nisi in oratione el jejunio.* Vult Deus, ul inclligas donum suum esse continentiam, nique a se eam magno desiderio petas cl ipse eam libi procul dubio non negabit. Quia etiam caro pinguis, tamquam terra aratro non subacta, semper germinat malas herbas impurarum cogitationum, debes eam jejuniis exercere ac subigere. Porro ad jejunium ct orationem addere debes lectionem piorum librorum, ac praesertim eorum, quibus vitae sanctorum continentur, ul videas quibus modis, qua industria, qua arte spiritum fornicationis vicerint ii, qui nunc coronantur au triumphant in coelis. Postremo sacramenta illa polenlissima ct saluberri- ma confessionis el communionis, si frequentare volucris, vel octavo vel quinlodecimo quoque die, vel ul minimum mensibus singulis, profecto vim et efficaciam hujus medicamentis experieris. In ipso vero conflictu summo studio observare debes. ul primas cogitationes repellas; *Nolo sinas cogitationes crescere*, inquil b. Hieronymus, dum *parvus est hostis interfice. Beatus qui tenebit cl allidet parvulos suos ad petram.* Parvuli nostri primae sunl cogitationes: pclra autem Christus csl. Itaque si tibi bene consultum cupis, si victoriam in isto conflictu desideras, allide parvulos tuos ad petram: statim atque oboritur turpis cogitatio, delige oculos mentis in vulnera Domini nostri Jesu Christi. Cogita serio atque nitente, ideo Deum ipsum lam atrociter vulnerari voluisse, ne animus tuus turpibus cogitationibus vulneraretur. Neque dubites quin cx illis sacratissimis fontibus Salvatoris scaturient aquae. quae ardorum tuae libidinis cogitationum cl desideriorum extingunt. Si vero remedium istud non proterit, quod tamen raro ad modum accidere solet, converte oculos mentis in illas vivas cl sempiternas flammasc gehennae, quae omnes impuros cl impudicos cremabunt. Cogita quid eril propter unam brevem, turpem, exiguam voluptatem ignem gehennae maximum et non diuturnum, sed aeternum absque ullo fine tolerare, ubi numerabis mille annos, cl iterum mille, el decem milia, cl mille millia, el millies mille millia, el semper eril initium. Isla aeternitas poenarum, dubium esse non polcsl, quin si fidei animo alque allcnle perpendatur, statim cxlinguat, aut mitiget sensum libidinis. Haec sunl igitur remedia, isla sunl arma, istis utamur, cl victoriam procul dubio consequemur, praestante Domino nostro Jesu Christo. qui vivit ct regnat Deus in saecula saeculorum Anien.

CONCIO XXVI

T I I E M A

De cvangelio quinque panum. *Joan.* G.

SYNOPSIS

*Christus, ul sc mundi auctorem ct parentem hominibus probaret, factum Apellis imitari visus est. Quomodo ipse pro humana salute assidue discurrendo se fatigaril ; verba Christi homines patienti vi trahebant, idque potissimum ob miraculorum virtutem, et quare hoc , a simili ostenditur. Conciliatio textus cvangelici, qui sibi contradicere videbatur. Tres causae , cur Christus signa el prodigia faciebat, asseruntur. Vndenam omnis haeresis el schismatum causa orta **sil**, luculenta narratione patefit, nempe quod plurimi Chrislum non propter Chrislum, sed ut de panibus ejus manducent, quaerunt. Causa redditur , cur Christus mons ipse plerumque montibus fuerit delectatus, **nimirum** ul nos eum ad montem omnium perfectionum sequeremur. Cur itidem in solitudinem secesserit. Praelatorum esse , subditis in miseria constitutis sollicite providere, Christi exemplo docetur. Panes istos figuram fuisse eucharistiae ex mullis allatis probatur. Eucharistiam esse cibum bene valentium, non aegrorum', et quomodo sordes pedum , id est, peccata, ante mensae hujus coelestis accessionem sint abluendae, disseritur.*

Secunda pars reliquam textus explicationem continet; ubi docemur injurias aequo animo ferre, Christi exemplo, qui hic el alias injurias sibi illatas benefactis arguere consuevit. Cur Christus ante fractionem panis , el non post, gratias egerit. De multiplicatione panum pauca quaedam inseruntur. Cur polus hic nulla fiat mentio. Quinam sint fructus eleemosynae tam corporalis quam spiritualis, demonstratur. Christum singulis annis nobis panes multiplicare , ct aquam in vinum convertere probatur. Quatuor egestis causae adducuntur. Prima est diffidentia dc providentia Dei. Secunda divilum avaritia el tenacitas. Tertia , pauperum superbia, luxuria ct ebrietas. Quarta , divilum superbia et luxus , quae singula oratoria ante exaggerantur. Tantem exhortatio ad libcralilalem in pauperes epilogi vices sustinet.

Pictorum principem Apellem , auditores optimi, cum is Rhodum aci Protogenem venisset, et officinam ejus ingressus ipsum minime reperisset, lineam quamdam tanto artificio duxisse scribit Plinius, ut ex ea facile Protogenes intellexerit, Apellem esse, qui ad sc venisset: nec enim linea laetae tenuitatis, ul prope aciem oculorum effugeret, alium, quam Apellem auctorem habere poleral. Tale quiddam mihi esse videtur. quod in hodierno cvangelio de mundi hujus architecto el molitore Christo b. Joannes cvangelisla commemorat. Scribit enim eum, cum ad nos ex illo suo coelesti domicilio descendisset, el hujus pulcherrimi operis. quod a perfecta absolulaque elegantia Gracia $\chi\omicron\sigma\mu\omicron\nu$, nos mundum appellamus, auclor ac parens credi vellet: nec ignoraret homines solis verbis non facile sibi fidem adhibituros esse , lineam unam, quam nemo omnino imitari posset, illo suo divino pinicillo duxisse, el rem mundo miraculi. cl prodigii plenam ostendisse. Siquidem quinque panibus el duobus piscibus quinque bominnm millia pavit. At si ipsum facinus, el nostram infirmitatem consideres, res csl ejusmodi, quam hodie Dominum effecisse cvangelisla scribit, ul vires rerum creatarum exuperet, el omnium hominum, alque angelorum facultatem ac potentiam vincat. Quocirca non immerito, qui tantae rei spcclatores esse potuerunt. auctorem ex opere agnoscentes . laetissimis vocibus acclamaverunt : *Hic est vere propheta, qui venturus est in mundum.* Quanti vero praeclarissimum hoc signum divini evangelislae faciendum consuerint, vel cx eo cognosci polcsl, quod cum alia (nisi fallor) omnia nostri Liberatoris signa, alque prodigia vel ab uno, vel ab alio praetermissa sini, hoc unum ab omnibus summa diligentia rmaximaque consensione aeternis litteris mandatum, cl ad omnem posteritatis memoriam consecratum est. Adeste igitur animis, auditores. et dum vobis historiam cvangelicam , qua hoc pulcherrimum facinus continetur, expono quaeso. diligenter, ut facere consuevistis atlcndilc.

Abiit Jésus trans mare Galdeac , quod est Tiberiadis. Nihil omnino temere aul casu sapientissimus Dominus faciebat. *Nec enim unquam temeritas.* ul Tullius ail, cum *sapientia commiscetur.* Cur igilur abiit trans mare Galilaeae; quod est

Tibcriadis? Concionem, el longam et utilem Dominus ad Judaeos habuerat, ul cx capite superiori intelligi polesl: verum cum se nihil proficere apud eos animadverteret, quod illi obstinatione quadam voluntatis, cl oculos, ul non viderent, cl aures, ut non audirent, clausissent, egressus ab eis trans mare Galilaeae; non secus ac prudens medicus, cum de salute aegroti desperni, cum deserit, atque ad alios curandos studium suum ac diligentiam confert. Rursum nihil est, cui minus, conveniat stare, cl quiescere, quam Soli, cum ipse sil, qui universo orbi lumen et calorcm impartit. Dominus autem se justitiae solem, et mundi lucem esse non ignorabat; neque ullo modo oblivisci poterat, non alia de causa se mundo tenebris densissimis obruto illuxisse, quam ul suo fulgore tenebras dissiparet, cl homines in umbra mortis sedentes illustraret. Quocirca pene numquam quiescebat, cl nunc in Galilaeam ab Jerusalem descendebat, nunc iterum a Galilaea in Jerusalem ascendebat, nunc Samariam obibat, nunc mare trans mittebat, nunc Tyri cl Sydonis fines peragrabaris, nunc ad urbes el oppida se conferebat, nunc etiam solitudines cl loca deserta perlustrabat. Abiit igilur cx Judaea trans mare Galilaeae, ul tamquam verus Sol lumen praesentiae suae illis etiam regionibus exhiberet. Deinde non solum verbis, sed etiam factis Dominus loquebatur, cl res futuras non tantum mullo ante praedicebat, verum eas etiam interdum rebus gestis imitabatur, alque adumbrabat. Excessit igilur ex Judaea, Judacisque in sua obstinatione cl caecitate relictis. Tibcriadis mare transmittit ut iam nunc ostenderet *de Sion legem* exituram ac *verbum Domini de Ierusalem*: ei apostolos aliquando ad Judaeos dicturos. *vobis quidem oportebat primum praedicari verbum Domini*, sed *quoniam repellitis illud el indignos vos judicatis aeternae vitae, ecce convertimur ad Gentes*. Postremo abiit Dominus Irai s mare, cl in loca deserta se contulit: tum ul majorem sitim audiendi verbum Dei in iis. quos ad aliquod tempus deserbat, cxcilarcl; tum ut miraculi patrandi cl potestatem suam ostendendi, in panum cl piscium multiplicatione opportunitatem haberet. *Abiit igilur trans mare Galilaeae quod est Tibcriadis*, hoc est, ultra eum lacum, qui in finibus Galilaeae tacet quique Tiberiadem civitatem alluit.

Et sequebatur eum multitudo magna. Verba Domini, auditores, quasi quaedam jucundissima symphonia, undique homines attrahebant. Neque mirum id nobis videri debel: non enim eloquens aul sapiens aliquis loquebatur; sed ipsum Dei verbum, ipsa Dei sapientia loquebatur. Certe plusquam Demonslhenes hic, *plusquam Salomon hic: bumquam sic locutus est homo, sicut hic homo*. Illaque quod falso poetae de suo Orpheo jactant, id nos verede Christo affirmare possumus: Nempe, <urrcbanl post cum, non quidem arbores el ferae, figmenta sunl haec: sed rudes cl agrestes homines el obliti rectorum, obliti prolium, obliti rei familiaris, obliti operum studiorumque suorum, cliam in desertissimas solitudines, cl ad multa milliaria Dominum sequebantur, *el sequebatur* inquit, *eum multitudo magna*. Solebant olim, qui columbas

aucupabantur, ul magnus Busilius ad Julilam scribens ait, lali quadam arte alque industria uti: Columbam unam, quae longo usu ad aedes Domini sui redire didicisset, unguento quodam ungebant, cujus odor gratissimus esse columbis perhibetur, tum eam ad hunc modum delibutam dimittebant. Illa de more pernerem volans varia loca peragrabat; quotquot vero columbae in eam incidebant, omnes gratissimo illo odore allectae, ei se adungebant, alque hac ratione, quae sola egressa fuerat, innumeris deinde sodalibus comitata, ei quasi stipata rediit. Ad eundem igilur modum, cum Deus optimus el sapientissimus auceps intelligeret, homines quasi columbas sine corde ex paradisi nidis cl cubilibus evolasse, cl misere quotidie ab accipitribus rapi alque occidi videret, cuperet quo eas ad sua domicilia el nidos revocare, accepit columbam unam nosiri videlicet liberatoris innocentissimam humanitatem, cl eam omnium gratiarum el virtutum unguento perunctam in medium aliarum columbarum misit. Hinc igilur fiebat, ut quocumque Dominus pergeret, multitudo magna cum sequeretur. Alii siquidem odore operum allecti currebant, el clamabant: *Bene omnia fecit. el surdos fecit audire et mulos loqui*: Alius odor virtutum el innocentiae delectatus clirrebal, el clamabat: *Magister, sequar te quocumque ieris*. Ecclesia vero adhuc currit el clamat: *Trahe me post te, curremus in odorem unguentorum tuorum*.

Sequebatur igilur illum multitudo magna. Quamobrem? *Quia videbant*, inquit. *signa. quae faciebat super his: qui infirmabantur*. Ecce quali odore trahebantur isti, nempe signorum et prodigiorum. Dominus enim turbas istas coelestium el spiritualium bonorum nondum capaces, curationibus corporum, voluti quibusdam muneribus alliciebat, ul hinc ad majora ascendere, <l animorum etiam curationem desiderare, alque ab eo petere inciperent. Nonne apud Horatium legistis;

Pueris dant crustula blandi

Doctores, elementa velint ul discere primal

Ila fieri solet, munusculis quibusdam alliciuntur pueri, ul prima elementa perdiscant. At ubi adoleverint, el philosophorum aul jurisconsultorum scholas frequentaverint, jam eos profecto puderet accipere crustula. Sic etiam Deus cum hominibus facit. Nam, ul h. Augustinus, libro quinio de civitate Dei, sapienter docet, cum videret homines quasi pueros res istas ludicras, regna, imperia, opes, honores, et alias (dicam enim) nugas magnificere, et ea a suis idolis et simulacris petere, coepit haec ipsa suis cultoribus tradere, ul Constantino el Theodosio cl aliis nonnullis, quos, ul ipse Augustinus loquitur, tantis implevit muneribus. quanta nemo auderet optare. Nimirum, ul vel hac ratione ab idolis Immines revocarentur. Deinde vero cum cx pueris excessissent, el ad Christianorum maturitatem pervenissent, jam non de crustulis, non de nugis, non de terrenis opibus cl honoribus: sed de regno coelesti, el gloria illa beata ac sempiterna cogitarent, el non jam a paedagogis prima elementa perdiscerent, sed ab ipso Dei ver-

bo iloctorum sapientissimo audirent: *Quaerite primum regnum Dei et iustitiam ejus: et haec omnia adiicientur vobis.* Haec est igilur causa, quare Dominus beneficiis curationum turbas ad se trahebat, illa vel quocumque iret, cum maxima multitudo sequeretur. *Et sequebatur eum.* inquit Joannes, *maxima multitudo, quia videbant signa, quae faciebat super his, qui infirmabantur.*

Sed quo pacto quaeso, roget quispiam, ista vera esse possunt; *Sequebatur eum multitudo magna quia videbant signa*, cum paulo post, hoc in eodem capite Dominus dicat: *Quaerite me, non quia vidistis signum, sed quia manducastis de panibus?* Quomodo ista cohaerent? quomodo non pugnant? si verum esset. quod evangelista dicit: *Sequebantur eum. quia videbant signa:* quomodo verum est, quod Dominus ait: *Quaeritis me, non quia vidistis signum, sed quia manducastis de panibus!* Duabus de causis auditores, Dominus noscitur signa et prodigia faciebat. Primum, vel se verum Deum ac Dei filium esse demonstraret. Deinde, vel miserorum aegritudinibus et necessitatibus opem ferret. Quibus tertiam, si placet, addamus, vel aliquid aliud se facturum polliceretur, ac voluti designaret. Nam cum lepram curabat, non se medicum vel chirurgum profiteri volebant; sed nimirum ostendere, se illum esse, qui nos a peccatorum, quae per lepram significabantur, aegritudine liberare possunt. Et cum hodie panes multiplicavit. numquid egregius aliquis piscis haberi vel sola corpora saliare voluit? Non sane, auditores. Quidnam igilur? Nempe docere, se, ad quem modum corpora panibus divinitus multiplicatis refecisset, ad eumdem animos nostros quoque coelesti pane refecturum. Quocirca paulo post de sacrosancto eucharistiae sacramento diutissime disputavit. Harum igilur trium causarum, illa prima ac praecipua erat, vel se Deum aut Dei filium esse confirmaret, et fidem animis hominum inserendo, in iisdem aeternae salutis fundamentum jaceret. Quod apostolum Joannem minime fugiebat, quippe, qui simul alque miraculum de aqua in vinum conversa exposuit, quasi miracula finem aperiens ad; *Et manifestavit gloriam suam. et crediderunt in cum discipuli ejus.* Sed quamquam Dominus hoc potissimum intuebatur, cum miracula faciebat vel homines ad fidem, et verum Dei cultum adduceret: illi tamen praecipue ac pene solum externa beneficia considerabant, vel morborum curationes, vel daemonum ejectiones, vel panum et piscium multiplicationem. Itaque quod maximi Dominus, ipsi minimi faciebant: quod Dominus minimi, ipsi maximi ducebant. Quae, cum illa sint, non solum Domini, et evangelistae verba non pugnant, sed maxime etiam conveniunt. Quid enim b. evangelista dixit? *Sequebatur eum* inquit, *multitudo magna quia videbant signa, quae faciebat super his, qui infirmabantur.* Perpendite verba postrema: *Super his*, inquit, *qui infirmabantur*, vel ostendit eos non tam propter signa, quam propter beneficia curationis Dominum quaesivisse. Quid vero ipse. Dominus ait? *Quaeritis me*, inquit *non quia vidistis signum, sed quia manducastis de panibus, hoc est*, non idcirco me quaeritis,

quia iam praeclaro prodigio gloriam meam et divinitatem agnoveritis: sed quod in maxima egestate, alque inopia praeter omnem spem refecti a me et recreati fueritis.

Utinam non iam aperte in homines nostri temporis haec Domini reprehensio conveniret. *Quaeritis me, non quia vidistis signum sed quia manducastis de panibus.* Ego quidem auditores, ita statuo, sophismata haereses, tot populorum ac regnorum a vera fide defectionem, omnes denique horum funestissimorum temporum calamitates, bella, tumultus, seditiones non aliunde occasiones habuisse, quam ex eo, quod pastores et reliqui Domini sacerdotes. Christum quaerebant, non propter Christum, sed vel de ejus panibus manducarent. Annis aliquot antequam Lutherana et Calviniana haeresis oriretur, nulla ferme erat, ut ii testantur. qui etiam tunc vivebant, nulla (inquam) prope erat in judiciis Ecclesiasticis severitas, nulla in moribus disciplina, nulla in sacris literis eruditio. nulla in rebus divinis reverentia, nulla prope modum iam oralis religio. Eximius ille cleri et sacri ordinis decor perierat: vilissimo cuique ludibrio erant sacerdotes: non populis contemnebantur, despiciebantur. gravi diuturnaue laborabant infamia. Et undenam haec omnia? Nonne ex eo, quod pastores ordine praepostero, non praecipue gloriam Christi et ovium suarum salutem, sed panes et pisces, hoc est, redditus et provenlus potissimum in ecclesiasticis muneribus quaerebant? certe apostoli. qui primi ecclesiae pontifices et pastores fuerunt, cum viderent, se a proprio suo munere, hoc est ab oratione et concionibus non nihil impediri, quod pecuniarum, quas novi Christiani ante eorum pedes proficiebant, et aliarum externarum rerum rationem habere cogarentur, continuo eam curam a se rejecerunt, atque dixerunt; *Non est aequum, nos derelinquere verbum Dei, et ministrare mensis. Considerate ergo fratres, viros ex vobis boni testimonii septem, plenos scientia et sapientia, quos constituamus super hoc opus, nos vero orationi et ministerio verbi instantes erimus.* At vere paucis ante annis, quam nulli reperiebantur (quorum similes utinam nulli modo reperientur) qui si non verbis certe reipsa et factis dicebant: Non est bonum nos, vel verbo Dei vacemus, reddituum et proventuum curam negligere. Ponamus in ecclesia vel in suggestu vicarium unum qui modico stipendio sit contentus, ipse praedicet verbum Dei. ipse ovium curam habeat, nos vero opibus et honoribus cumulandis et augendis instantes erimus Haec igilur origo, hic fons malorum omnium fuit. Nam quoniam mores corrupti, vita contaminata, sacramentorum oblivio et religionis contemptus, voluti quidam gradus ad haereses et schismata sunt, lupis quibusdam, illa occasione exortis, qui pellem ovinam induti innocentiam et sanctimoniam simulabant. atque in Domini Servatoris doctrina caecutientes, nescio quam libertatem evangelicam sibi fingeant, verbi Dei puritatem pollicebantur, et Domini sacerdotes in invidiam apud populos rapiebant, continuo oves Christi non una aut altera, sed integri greges a pastoribus fugero, atque ad lupos confugere inceperunt.

Sed haec *jam nimis* antiqua praetereamus: ulinam sallem nunc nosro malo edocti, Christum propter Clirislum non propter panes quaereremus. I unam nulli essent, qui canonicalus cl ecclesiastica *beneficia* quaerent, non ul in vinca Domini *hborare* possint, sed ul sumptibus Domini crucifia i vivant, cl *in laborc hominum non sint*. Ulinam omnes, quid sibi ilia verba velint, intelligeremus; *Primum quaerite regnum Dei el justitiam ejus* : el non ordine praepostero, primum cibum el veslesel alia omnia quaereremus, et poslea regnum coelorum, ul quoddam additamentum, babere vellemus: Non secus ac ii, qui nucum ac pirorum putamina, el cortices diligenicr colligunt, nucleum aulem cl ipsam rei medullam ncgligunt: quod extremae cl maximae dementiae argumentum est. Sed ad evangclium revertamur.

Sequitur. *Subiit ergo in montem Jesus*. Quid mirum? Mons ad montem accessit. Dominus enim sicut sanctus sanctorum est, ila cl mons montium csl. Neque tanto monies vallibus alliorcs. editiores cl superiores sunl, quantum evanglica Christi doctrina profunditate ac sublimitate, omnem omnium philosophorum sapientiam vincit. Deinde semper Dominus montibus delectatus est. In Nazareth, quae in monte sila eral, concipi voluit; in montibus orabat; in montibus docebat; in monte transfiguratus est; in monte mortuus est; ac demum ex monte in coelum conscendit, ut jam mirum nobis videri non debeal, si dc eo in Cantico amoris dicatur: *Ecce isle venit saliens in montibus, transiliens colles*. Haec vero omnia nos erudiunt. ut si Christi vestigia insequi, atque cum imitari cupimus vallium, hoc est, humilium operum angustiis contenti non simus, mullo cliam minus per planities viliorum el voluptatum incedamus; sed semper monies ac summa vestigia virtutum cl perfectionis summo studio conseclemur. Denique Dominus verba facturus, ct populos ad montem perfectionis ascendendum provocaturus, ipse prior subiit in montem, ul pastores el concionalorcs admoneret, ut primum (acerent, deinde docerent. Neque ante alios in montem virtutum el perfectionis ascendendum excitarent, quam ipsi monlem eumdem ascendissent. *Subiit*, inquit, *in monlem*. Quem monlem perfectionis ascendere nos Dominus voluit, quem ipse prior non ascenderit? Quod virtutis fastigium superare nos docuit, quod antea ipse non superaveiit? Vere *coepii Iesus facere cl docere*: Vere *subiit in monlem Jésus*. Hortatur ad voluntariam paupertatem? At *vulpes foveas habent, el volucres caeli nidos: filius aulem hominis non habet, ubi caput reclinet*. Hortatur ad mansuetudinem? Al ipse *homo vorax el potator vini, Samaritanus cl daemoniacus* appellatus, solum hoc respondit: *Ego daemonium non habeo*. Hortatur ad fletum amplectendum el risum fugiendum? At ipse flevit saepius, numquam aul risit. Hortatur ad orandum el vigilandum? Ai ipse pernoctabat saepius in oratione. Hortatur ad injurias condonandas? At ipse in cruce sublatus, cl injuria incredibili affectus orabat, dicens: *Puter ignosce illis, non enim BCtunt quid faciunt*. Hortatur ad obcdienliam el humilitatem? M ipso *humiliavit semelipsum fa-*

ctus obediens usque ad mortem. Hortatur nd cliaritalcm? at charilas csl, quae ipsum ad crucem adduxit, atque in ea usque ad mortem continuit. Alioqui enim fortior erat quam Sampson; neque funes neque clavi tenere illum unquam potuissent, Vere *igitur coepit Jesus facere cl docere*. Vere *subiit in montem Jesus, el ibi sedebat cum discipulis suis*.

Raliunc reddit b. Marcus, cur Dominus in solitudinem secesserit, cl ibi sederit cum discipulis suis: nempe ul paululum ab itinerum el concionum laboribus conquiesceret. Apostoli enim, ul idem b. Marcus ait, cum in plurimis locis concinatti fuissent, el mullorum aegritudines curavissent redeuntes Domino referebant, quae gesserant ei docuerant. Perlinel enim ad summum praesidemet pastorem cognoscere, quid praesides minores faciant, el reclenc. an secus provincias sibi commissas administrent. Quocirca episcopi cl concionalores Christiani, non ex caeremonia aul consuetudine aliqua, sed ex debito el necessitate summo pontifici el ecclesiae universae capiti rerum a se gestarum rationem reddere tenentur. Et si id facere recusent, non pastores, sed fures el latrones existimandi sunl. Nonne ipse apostolus scribens ad Galatas ait, se in Jerusalem ascendisse, ul Petrum videret, et evangclium suum cum eo conferret, *ne forte in vacuum curreret, aul cucurrisset?*. Sed a proposito non recedamus.

Cum igilur Dominus discipulos suos ex illis summis el continuis laboribus defessos esse videret, cl ipse quoque non minus fessus el faligalus esset, ait: *Venite seorsum in desertum locum, el requiescite pusillum*. *Subiit ergo in monlem Jesus el ibi sedebat cum discipulis suis*. Verum vix omnes consederant, atque ad requiescendum paulisper se composuerant, cum attollens Dominus oculos vidit, quia mulliludo maxima venit ad cum. Iloc imitari principes cl pastores deberent, nempe ul dum ipsi in montibus honorum el dignitatum constituti, commode alque in deliliis sedent, pauperum cl calamitosorum non obiiviscerentur, sed aliquando oculos ad eos converterent, eorum inopiae el calamitatibus prospicerent. Denique ul populi, nec spiritalis nec corporalis annonae penuria el charilale laborent, quam vigilantissime provide-
reni.

Addit hoc loco b. Marcus. El *miserius csl super eos: quia erant sicut oves non habentes pastorem: cl coepii eos docere nulla*. O qualo cl quam illustre exemplar animarum pastoribus Dominus fuit? In solitudinem se contulerat, ul paululum a concionum laboribus rcquiesccrel; cl tamen cum populos, fame verbi Dei laborantes vidit oblitus quietis iterum concionandi laborem assumpsit. El concionem usque adeo prolixam habuit, ut apostoli dixerint: *Hora jam praeteriit, dimitte illos*. Addit quoque b. Matthaeus. El *curavit languidos eorum*. Quod mysterio non vocat; sed ul percipiatur, illud ante explicandum est panes istos divinitus multiplicatos, ul Origens capite decimoquarto Matthaeum exponens sapienter docet, sacrosanctae eucharistiae typum ac Ilguram gessisse. Primum eidem penitus cacremonii Dominus ho-

die panes multiplicas il, cl in ultima coena eucharistiam consecravit. Quid egit cum panes multiplicavit? Acceptis, inquit Matthaeus, *quinque panibus, aspiciens in coelum benedixit el fregit, et dedit discipulis*. Quid egit cum eucharistiam consecravit? omnino idem. Deinde , sicut hodie Christi omnipotentia alia corpora vertebantur in panes ila in ultima coena ejusdem omnipotentia panis vertebatur in carnem. El sicut hodie quinque panes vere multitudinem incredibilem satiaverunt, el tamen nihil ex eis deperditum esse videbatur, cum duodecim cophini superfucrinUsic cliamChristus, qui hoc divinissimo sacramento continetur, vere multorum millium Christianorum animos pascit, cl tamen semper totus alque integer persévérat. Rursum,ut hodie turbis Dominus cibum (ledit, cl polum non dedit, quod cibus ille famem simul et sitim cxlingueret sic etiam , tametsi laici sub una tantum specio eucharistiam sumant, non tamen propterea spiritali potu , hoc est, Christi sanguine fraudantur. I'oslrcmo, quemadmodum hodie turbae istis panibus recreatae, Dominum agnoverunt, cl in laudes cl actionem gratiarum cumpcnlcs dixerunt: *Hic esi vere propheta qui venturus est in mundum*, sic cliam, qui hoc maximum et augustissimum sacramentum, et religiose el frequenter sumunt, mirum est, quantum in Domini cognitione cl amoris proluciant, fuit igitur miraculum hodiernum, typus ac ligura divinissimi sacramenti. Nam cum de eo sacramento Dominus longissimum sermonem habiturus esset, voluit antea hoc miraculo auditorum suorum animos praeparare.

Eucharistia igitur, ut ad rem nostram veniamus cibus quidem, sed sanorum el bene valentium cibus est. El quemadmodum aegri, si cibus sanorum vesci voluerint, se ipsos interimunt: sic cliam qui ad hoc divinissimum sacramentum accedit, cl poenitentiae medicamento peccatorum suorum vulnera non curavit, si prudens et sciens hoc faciat, certissimum sibi interitum comparat. *Ideo inter vos*. ait divinus apostolus , *nulli infirmi el imbecilles,cl dormiunt* malli.Clcmcntissimus igitur Dominus noster sicut apostolorum antea pedes lavit, quam cis panem illum divinum cl sacrosanctum porrigeret: sic cliam hodie ante languidos curat, quam cos panes illos, qui eucharistiae figuram referunt, attingere patiatur. O ulinam, auditores, in Christianorum animis hoc altissime documentum infingeretur, aliam profecto, aliam omnino ecclesiae speciem videremus. I'ndenam fieri censetis, ul qui coelestia sacramenta frequentant, adhuc tamen saepe frigidi, torpentes, infirmi cl imbecillos maneant? certe Dominus, quem in sacramento illo vere suscipimus, *ignis consumens csl*, lux mundi est, cibus exquisitissimus est: *Caro mea vere csl cibus, sanguis meus vere csl polus*, Cur igitur, qui ignem lam frequenter sumimus , non ardemus? Cur alios non infiammamus? Cur verba nostra scintillae ignis non sunt? Cur, qui lucem ipsam accipimus , non fulgemus? Cur orbem lolum non illustramus? Cur vita, mores cl opera nostra radii quidam hiris non sunt? Cur, qui cibo tam exquisito vescimur, cl ex ipso *frumenti adipe* saliamur, non pinguescimus,

Il'ttuirixi Vol.V.

non roboramur? Non alia profecto hujus rei causa csl.quam quod non diligenter antea pedes nostros abluimus, neque vulnera peccatorum summo studio cl sollicitudine, ut par esset, curamus. Ad confessionem accedimus quidem, sed sine dolore, sine proposito emendationis. Medicorum consiliis non acquiescimus, peccandi occasiones non evitamus. Et quid illa confessio? Quid prodest aegro, quod peritissimus medicus ilium invisat, et pharmacum saluberrimum sumendum, cl a certis rebus abstinendum admoneat, si nihil eorum postea aeger faciat, el consilio suo, non medicorum vivat? Quam nulli sunt cl am, qui cum pedes sordidissimos habeant, el lulum jam concretum in pedibus gerant, ipsi tamen unam simplicem lotionem sibi sulficere credunt? Aon est ila, auditores, non nos ipsos decipiamus: pedes multum sordidi, mullum lavandi sunt. *Quam magna deliquimus*. Cyprianus clamat, *lam graviter defleamus, alto vulnere diligens et longa medicina non desit: poenitentia crimine minor non sil*. Non igitur sine causa Dominus ante languidos curavit quam typicum illis panem porrigeret.

PARS POSTERIOR.

Longius progressus sum, quam voluissem, sed non sine Domini exemplo. Ipse enim , ul paulo ante dicebamus, ila longam hodie concionem habuit. ul apostoli dixerint: *Ilora jam praeteriit, dimitte* illos. Alque usque ad hunc locum in evangelii explicatione perveneramus. Quid igitur Dominus respondit? Non *habent*, inquit, *nccesse ire dale illis vos manducare*. Illi enim, qui propter spiritalia bona terrena lucra interdum ncgbgunl, a Domino sine ulla dubitatione pascuntur. Alque hoc significare voluit, cum ait; A'on *habent nccessc ire, dale illis vos manducare*. Cum igitur jam vellet Dominus pulcherrimo atque inusitato miraculo principium facere, dixit ad Philippum, i nde ememus panes ul *manducent hi*? Discipulum magister interrogavit, non ul ab eo consilium caperet, (*Ipse enim sciebat*, inquit Joannes, *quid* esset /aclurtis) sed ut ciborum necessitas explicaretur, el miraculum illustrius fieret. Nam cum ex Philippo audimus, ducentorum denariorum panes satis lutos non fuisse, ut modicum quid illa hominum multitudo acciperet: et rursum cum ex Andrea cognoscimus, non plures panes, quam quinque, nec plures pisciculos quam duos, in tota illa solitudine inventos fuisse, plane inlclligimus, magno miraculo fuisse factum, ul tol hominum millia ex illis panibus et piscibus non modicum quid, sed quantum vellent acciperent: sed Domini sapientiam cl mansuetudinem considerate. Audierat Philippum de potestate Domini sui quasi desperantem: *Ducentorum* inquit, *denariorum panes non sufficiunt eis, ul unusquisque modicum quid accipiat*. Audierat Andream exiguae fidei verba proferentem: *sed haec*, inquit, *quid sunt inter lanios*? Poterat illos merito reprehendero cl quemadmodum cum Deus populo Israelilico in solitudine carnes polliceretur, cl Moyses diceret, *Sexcenta*

*millia pcdilum hujus populi sunt, et tu dicis: Da-
lm cis esum carniū mense integro?* respondit
Dominus, ut ex capite undecimo libri Numerorum
intelligi possit: *Aumquid manus Domini invalida
est? Sic* chain nunc dicere potuisset: numquid, o
Philippe. manu. » mca invalida est? Sed maluit eos
recipere et beneficiis, quam verbis coarguere. Id
quod nobiscum pene quotidie Deus agit. Nos il-
lum offendimus, de eo conquerimur, ejus legem,
et praecepta frangimus, et ipse quid? Nos bene-
ficiis obruit, solem suum super nos oriri facit, plu-
vias certis temporibus ad nos mittit, fruges nostras
et omnes fructus ad maturitatem perducit. Disca-
mus igitur, auditores, discamus ab ipso Deo, ad
quem modum injurias utiliter ulcisci possimus. Si
quis Torte avarus, vel intemperans, vel irreligio-
sus. vel intemperans, vel irreligiosus appelletur,
max cum stomacho respondebit: Non est illa, men-
tis: hoc ferro ostendam, me virum probum alque
integrum esse. Videte hominis dementiam, et quam
siuillū modum argumentandi didicerit: gladio
probare vult se virum probum et integrum esse.
Quid habet gladius cum probitate? Etiam si ho-
si in ille suum occidui, numquid propter constabi-
bit nobis, illum neque avarum. neque intempe-
rantem esse neque irreligiosum? Optimum igitur
et saluberrimum ultionis genus hoc est. [Avarum
te appete lavit? exhibe te erga illum ipsum libera-
lem. obrue illum hem liciis Intemperantem te es-
se dixit? Sobrie vivito, jejuniis operam dato. Irre-
ligiosum te nominavit? tu templa, sacra conciones
frequentato. Sic enim vinces *in bono malum, et
carbones ignis congeres super caput ejus.*

Verum, ut ad institutum revertamur, cum vide-
ret Dominus jam miraculi faciendi opportunitatem
optimam adesse: *Facite*, inquit, *homines discum-
bere.* Magnifica vere vox, et Leonis de tribu Iuda
animo vere magno et excelso digna. Nihil ciborum
aderat, quo in usus inferri posset, et lamen ait: *Facite homines discumbere.* Deinde suspiciens in
coelum gratias egit. Nos convivio absoluto gratias
agimus. Dominus autem ante gratias agit, quam
convivium inchoetur. Cur illa, auditores? nempe ut
ostendat se aequum esse de beneficio reci-
piendo. ac nos sumus de accepto. Ad quem mo-
dum etiam prophetae solent, dum res futuras prae-
dicunt, tempore praeterito uti. Nec enim minus
certum, quod veri vales praedicunt, omnino futu-
rum. quam est certum fuisse, quod jam fuit. Post
haec accipit Dominus panes et pisces, benedicit.
frangit, et discipulis porrigit. Illi suscepta fragmenta
discumbentibus deferebant: tum ad Christum re-
dibant. deinde rursum a Christo ad turbas et ite-
rum a turbis ad Christum: neque aliter de manibus
ejus semper nova fragmenta panum et piscium ca-
piebant, quam si ex perenni aliquo fonte aquas
haurirent. Nulla hoc loco de ista admirabili multi-
plicatione disputari possent, sed quoniam alia
quaedam magis utili sunt dicenda, quae si sen-
tiantur theologorum de hac multiplicatione, paucis-
simis verbis operiam. Non secus, auditores, in inani-
bus Domini panum et piscium fragmenta cresce-
bant. quam tritici grana in sulcis multiplicentur.
Nam sicut ex eo grana in sulcis multiplicantur, quod
in frumentum terra convertitur, sic etiam hodie pa-

nis crescebat, quia Domini nutu in panem alia cor-
puraverant. Sed quod natura longo tempore
nullis conversionibus facit, idem id in momento
et unica mutatione creatoris omnipotentia facie-
bat.

Sed cur, dicat aliquis, nihil de potu evangelistae
scripserunt? Num absque potu convivium peractum
est, cum polus melior pars sit conviviorum? Certe
si tale convivium in his regionibus licet, paucos
omnino convivas haberet. Fortasse igitur praeter
deum Dominus nostri temporis ebriosos, absque
potu convivium instruxit, et tecum quoque panis, et
piscis, sicut famem sedabant, illa si exlingue-
rent: praesertim cum hoc, ut antea exposuimus,
typo divinissimi sacramenti optime conveniret.
Fortasse etiam idcirco Dominus sollicitus non fuit,
quod fontes vicini essent, et ex eis aquam ad bi-
bendum commode et sine labore habere possent.

Postremo refectis et salatis turbis fragmen-
ta diligenter colligi jussit. Et *impleverunt*, inquit evan-
gelistae, *duodecim cophinos fragmentorum*, ita ut
apostoli singuli, cophinos singulos referrent, quod
etiam sine miraculo facium non est. Neque verum
sine causa Dominus tantam copiam fragmentorum
superesse voluit. Primum enim hoc facto miracu-
lum longe clarius et illustrius facium est. Deinde
quantus sit eleemosynae fructus, non solum decla-
ravit, sed pene in ipsis oculis hominum defixit.
Ecce enim apostoli quinque solos panes habebant
qui nec ipsis quidem sufficerent: et lamen jussu
Domini, liberaliter eos cum aliis egentibus com-
municaverunt. Quid inde factum est? Primum mul-
titude incredibilis refecta et recreata est, deinde
ipsi sui panes non modo non amiserunt, sed et-
iam maximo cum foenore eos receperunt. Illa vo-
biscui sine dubitatione etiam, auditores, si libera-
les in eleemosynis erogandis fueritis. Nec enim
mentiri potest qui ait: *Qui miseretur pauperis,
foenoretur Domino:* Neque vero id solum de cor-
poralibus eleemosynis intelligendum est; sed et-
iam. si beato Cyrille credimus, de spiritalibus. Nani
quemadmodum hodie apostoli cum diligenter mul-
titudini ministrassem, plenos cophinos repleverunt:
sic etiam Praesules ecclesiarum, pastores, et con-
cionatores, qui gregem Dei verbo vitae diligenter
pascunt, plenos cophinos, in ternis quidem intel-
ligentiae et gratiae, in coelis vero gloriae et beati-
tudinis reportabunt. Habetis igitur, auditores, ea
quae de historia evangelica pro temporis brevitate
(licenda esse putavi).

Nunc quaestionem mihi quae multorum animos
movere solet, et cujus explicatio, si recte perci-
piatur, lunge maximam utilitatem adferre potest,
paucis expedire decrevimus: et tum demum ora-
tioni finem imponemus: Miraculum hodiernum ta-
met si maximum et praeclarissimum est, lamen sin-
guis annis in toto orbe terrarum repetitur. Qui
enim hodie panes et pisces multiplicavit, idem om-
nino annis singulis de paucis gramis segetes (ut
beatus Augustinus loquitur) creat, et in ipsis vilibus
admirabili ratione et modo aquam in vinum con-
vertit. Neque enim *qui plantat est aliquid. neque
qui rigat: sed qui incrementum dat*, Deus. Itaque
sicut hodie singulari miraculo quinque hominum
millia satiavit, sic etiam per providentiam

suae miraculo singulis annis alimenta procreat , quae loti suilicere possint.

Sed si haec ita sc habent, unde lot pauperes, tot inopes, tot mendici, qui vix summis laboribus victum sibi comparare possunt? Numquid fortassis summus ille orbis moderatur, non lanium annonae comparare potest, quantum omnibus hominibus alendis salis sil? Quid extenuat, quid obscurat continuum miraculum? Quatuor vilia sunt, auditores, quae id efficiunt, ul ex hoc ipso evangelio cognosci poicis. Unum csl *diffidentia*. Nam siculi Philippus slatim ab impossibili argumentari coepit, ac dicere: *Ducentorum denariorum panes non sufficiunt eis,ul unusquisque modicum quid accipiat*: sic ct nos facimus.Vix enim credi putesl quam humiliter cl abjecte de Dei providentia in rebus difficilibus cl arduis sentiamus, el plus saepe in nostris arlibus cl fraudibus el mendaciis confidimus, quam in Deo. Quare mirum non est. si nos interdum Deus deserit, cl difficultatibus obrui sinit, non secus ac si diceret ; In vestris dolis el fraudibus confiditis,ipsae igitur fraudes el doli vos libcrenl, sicut credidistis, flet vobis. Ifaec igilur diffidentia mirum in modum hujus miraculi splendorem obscurat. Nam sicut propter incredulitatem Nazarenorum non poterat Dominus in ea urbe multa signa facere; ila eliam propter diffidentiam nostram saepe nobis non adfed cam opem, quam alioqui adferrel. Dicam hoc planius , auditores. Si libi Judaeus aliquis mille vel duo millia coronatorum polliceatur cl syngropham ab eo scriptam cl consignatam habeas, absque ulla sollicitudine dormis et lamen quid aliud miser, quam syngropham unius infidelis habes? At vero non unam, sed multas Dei syngrophas habemus, quibus nobis omnia ad vitam islam sustentandam necessaria pollicetur cl lamen solicii ila sumus, quasi Deum vel impotentem vel mendacem vel decepturum esse crederemus? Nonne ipse Dominus ail: *Nolite solicii esse animae vestrae, quid edatis, aut corpori vestro, quo induamini: scit enim Pater vester, quia his omnibus indigetis*? Quid apertius? Nonne rursum ail; *Primum quaerite regnum Dei ct justitiam ejus, el haec omnia adiicientur vobis*? Nonne apostolus Petrus ail: *Omnem solitudinem vestram proiicientes in cum ; quoniam ipsi cura est de vobis*? Nonne David clamali/acfa *super Dominum curam tuam, et ipse te nutriet*? Nonne rursum clumul: *Fidelis Dominus in omnibus verbis suis, cl sanctus in omnibus operibus suis*? O nos beatos, si intelligeremus , quid sit Deum habere patrem, omnipotentem habere patrem? El quid sibi illa verba velint: Scit *enim Pater vester quia his omnibus indigetis*. Quare ab aliquo parvo puero quid facies cum ista vestis detrita el consumpta inerit? Tu paivulus es, pecunias non habes, artem faciendarum vestium non tenes: quid igilur ages? quo te vertes? nudus sis in posterum ncccssc est. sed non terrebis cum, habet enim responsionem in promptu; Pater meus, dicet . sollicitas erit de hoc. cl nihil mihi deessc patietur. Cur igilur, auditores, neu tantum nos in Deo confidimus, quantum in suis parentibus confidunt pueri ? Si paler nosler est, si haercdilalem illam amplissimam nobis donare constituit, quomodo nccessaia ad vi-

clum non suppedabit? ccrie suppedabit; neque nobis decssel, si nos nobis non deessemes, neque manus ci noslra diffidentia ligaremus. Sed nos c-gere incipimus, cum jam animum ad furtum , vel ad usuram et malas aries adjecimus. U inquis ; necessilas legem non habet: sed Deum habet. Ca rcl lege sed non Deo. cui David clamabat: *De necessitalibus meis erue me*. El omnia polius ferenda cl toleranda sunl quam offendendus Deus. Nul-lum enim est malum majus peccato; nec ulla jactura cum aeternae salutis jactura comparari potest. *Quid enim prodest homini, si universum mundum lucretur, el detrimentum animae suae faciat*?

Sed ad secundum vilium veniamus. *Divilum avaritia*, auditores, alterum vilium csl, quod hoc perpetuum Dei miraculum non parum obscurat. Quaero a vobis si rex noster singulis annis alicui magnam summam pecuniarum darel, ul inde omnes hujus urbis pauperes alcrenlur, si his cui haec provincia commissa esl, vel eas pecunias omnes, vel certe magnam illarum pariem in suis oculis poneret, ac pro sc relineret, miraremini, si pauperes fame atque inopia laborarent, el si principis liberalilas non appareret? Ad euindem modum divites Deus instituit, tanquam principes el nutritores pauperum. Nam idcirco illis lanium opum ac facultatum largitus csl, quantum nun illis solum, sed cl nullis aliis sufficere posset. Sed cum ipsi omnia recondant, cl a lineis polius, quam ab egenis consumi velint, quid miramur , si pauperes fame pereunt, el Dei miraculum obscuratur? Poteral quidem Deus omnes homines divites, vel omnes inopes f.licerc: scd si omnes divites ubi lunc ossei patientia? Si omnes inopes , ubi liberalilas? Quoniam igilur tempus hoc ad regnum coelorum praeclaris operibus cl virtutum actionibus promerendum nobis tributum csl, illud Deus sapienter instituit, ul alii diviles essent, cl misericordia cl liberalilalo sibi gloriam aeternam compararent: alii pauperes essent, el patientia ac laboribus ad cumdem felicitatis portum pervenirent. Verum avnri divites Andrcam imitantur, ac dicunt: Habeo quidem quinque panes, sed *haec quid sunt inter tantos* ? Quis pauperum petitionibus satisfacere posset? El quiil si anno sequente annonae cantas invalesceret, cl ego mihi el meis ante non providissem? Neque sum ita dives, ul homines putant, imo vero, si recte cogito, ego etiam pauper sum. Ah miser, vere pauper es, pauper ch irilalc, pauper misericordia, pauper gratia , pauper humanitate. pauper spe gloriae sempiternae. Et quid ita d< anno sequenti sollicitus es.? Quid si coi lum rue-ret? Quid si lunc non viveres? Communicent ergo. communicent li. qui diviles sunl , opes suas cum indigentibus. et lum ca, quae Deus producit, omnibus abunde sufficere, ct Dei miraculum splendere nc. enitere videbis.

Teitium vilium, pauperum superbia, luxuria ct ebriositas. Pauperes illi, quos hodie lanio miraculo Dominus pavit, super viride focnum sededebanl. Quid loeno, nisi caro significatur? *Omnis caro focnum*, inquit Isaias. Quid vero viriditas . nisi luxuriam cl pclulanliaiii designat ? Itaque viride focnum nihil aliud , quilm lascive

petulans, indomita ac luxurians caro csl, quam omnes quidem comprimere, omnes cocerc , omnes super eam sedere debemus: sed pauperes imprimis, quibus ideo Deus abundantiam rerum negant, ul temperantiam cl sobrietatem meditentur. Verum hodie nostri pauperes vestiri el epulari volunt, ut divites : cl mirantur posca, si eis pecuniae deficiunt. Quam nulli repcriuntur, qui diebus festis cum suis compolaloribus ad tabernas pergunt, el ibi una hora potando consumunt, quod nullis diebus summis laboribus acquisierant? Ul illos inierim omittam; qui ludendo, el amando opes suas ac si ditissimi essent effundunt. Sedeant igitur pauperes super foenum viride, luxuriem compescant, parsimoniam discant, sobrietatem sedentur, cl lum Dei providentiam non experientur solum, sed ipsis pene oculis suis videbunt.

Quartum ac postremum vilium , est superbia , et sumptus inordinati , ac pompae nonnullorum illustrium hominum. Hic enim eorum splendor splendorem obscurat providentiae Dei. Cur, quaeso , existimatis hodie jussisse Dominum, ut quod cx quinque panibus superfuerat, colligeretur, neque permittere voluisse, ul fragmenta illa perirent? Num quod famem aut penuriam in posterum formidaret? Non sane, auditores, non hoc Dominus formidabat, qui iam facile panes multiplicare , el de integro etiam creare poterat. Sed eos admonere voluit, quibus maximas opes largitus vel largiturus erat, ul non putarent, quod libi supercsccl, effundendum, ac dissipandum esse ; sed intelligcrenl diligenter colligendum , et in pauperum cophinis repouendum. Non dedit Deus principibus , antistitibus cl aliis nobilibus viris tribula el vectigalia vel ecclesiastica beneficia vel amplissima patrimonia, ul equos, canes, accipitres, mimos, amicas alerent. non ul mensas mille ciborum generibus refertas alque instructas haberent . non ul sumptus immoderatos in palatiis, in vestibus, famulis, hortiis, vineis , cultu el ornatu corporis facerent , non ul in assentatores atque adulatores largi alque effusi, el in pauperes parci atque avari essent. Cum Deus Soli copiosissimam illam lucem donavit, jussit ul etiam cam cum rebus caeleris communicaret : el in corporibus nostris venae majores ideo sanguine plenissimae sunt, ul venas minores implere possint, et si hoc non faciant, lotum corpus in discrimen adducitur. Ila cliam cum viri illustres el divites, qui venae majores sunt, non solum venas minores, hoc est, pauperes non implent; sed cliam ab illis id parum sanguinis , quod habent, exugunt, dici non potest, quot mala oriantur, cl quam vehementer Dei miraculum obscuretur. Pauperes. auditores, similes gallinarum sunt, quae ova pariunt, sed non sibi: alque ul arborum radices semper humo adhaerent, el sordidae ac obrulae terra sunt, ul succum ad ramos nutriendos cl augendos mittant, sic cliam pauperes circa terram , cl sicut pecudes in stabulis el agris versantur, ul nihil divitibus desit. Quis humum fodit? quis lerram vertit? quis serii? quis metitii ? quis arbores plantat? quis pulat? quis colit? quia ovium , bovum, cquuium curam gerit?

quis cilicii yscles? quos cibos parat? quis domos aedificat? Nonne pauperes ? Itaque pauperes voluti pedes in corpore sunt , qui pro stomacho divilum semper laborant : cl tamen tanta csl interdum divitum inhumanitas, ul vix necessarium vicluni pauperibus largiantur, quorum sanguine et sudoribus in deliliis vivunt. Si hominem aliquem videretis, qui caput ornatissimo pileo lectum gereret , manus pulcherrimis chirothecis , totum corpus splendidissimis et superbissimis vestibus, cui nec torques, nec monilia nec annuli decissent: et tamen pedibus nudis incederet, nonne eum stultissimum esse diceretis ? Quis cum nun irrideret? Quis non contemneret? etsi ex (rigore illo pedum morbum aliquem contraheret, el inde interiret, nonne omnes merito huc illi evenisse censerent? Tale monstrum sunt divites in humani , qui tantas opes ac facultates habent, ut cliam equos et canes alere possint, qui ornatisime vestiuntur, lautissime comedunt, largissime bibunt, splendidissime habitant, cl tamen non verentur pedes , qui semper pro ipsis laborant, hoc csl, pauperes nudos relinquere. El quid mirum, si cx pedum nuditate frigus concipiant , et intereant, cum erga pauperes charitatem non habeant? Nam *qui non diligit manet in morte*.

Quare auditores, quicumquo divites sunt, si Dei providentiam illustrare, el ipsi valere cl vivere volunt, pedes suos operiant, egenorum rationem habeant. Cum tam exiguo tempore hic in terris vivamus, cum ad alium orbem maximis itineribus properemus, cum iler difficile el periculosum timeamus , cum in eo magnae opes impedimento potius quam adjumento sint, mirum csl profecto, sapientes homines non vehementer lactari, cum oneris deponendi vel cum aliis communicandi occasionem habent. Si vi tempestatis in aliquem scopulum cum multis sociis delatus esses, unde ad lerram evadere, nisi natando , non posses, cl magnam vim auri cl pecuniarum haberes, nonne potius a sociis luis peteres , ul te in ea ferenda juvarent, quam eam solus ferendo, cl pecuniarum el vilac periculum apertissimum subires? Omnes nos audilores , nemine prorsus excepto , impelu procellae primi parentis peccato exortae, in scopulum hujus mundi delati sumus, cx quo ad portum bealitudinis pervenire nisi natando , cl manibus pedibus laborando non possumus. Hoc a me saepius audivistis, cl singulis concionibus rcpclendum cssel: nempe iler, quod ilucit ad coelum, neque in curru , neque in lectica neque in equo ulla ratione confici posse. Iler arduum csl , laboriosum csl . periculis plenissimum csl. Quocirca vialorem maxime liberum et expeditum requirit. Ecce, inquit Petrus . nos *reliquimus omnia el secuti sumus te*. El nos putamus gravissimis divitiarum sarcinis onusli hoc iler emeliri nos posse? Decipimus, audilores , fallimur , nolo cocto , erramus. Consilium igitur sapientissimum capiamus , pariem oneris nostri super humeros pauperum imponamus : ul hac ratione cum nostris divitiis salvi el incolumes ad portum salutis perveniamus, per Jesum Christum Dominum nostrum , qui csl benedictus in saecula. Amen.

CONCIO XXVII

IN FESTI» ANNUNCIATIONS BEATAE MARIAE

DE INCARNATIONE D O 311 N I

T II E 31 A

Iam hienis transiit, imber abiit cl recessi: fîmes ; .i ; ■ .1 in terra nostra. *Canî. i.*

SYNOPSIS

Exordium a dignitate el solemnilate hodierni festi sumitur , in quo nimirum felix ver , pulsa rigida hieme.ob peccatum proloparenlis nostri inducta , rediit. Quanta peracta sini hodie in sacratissimo virginei uteri templo, enarratur; videlicet crealio corporis absolutissimi, animi pracsclantissimi el conjunctio Dei cum homine, dc quibus singulis in progressu agitur. Pulchritudo el perfectio corporis Chrisli ab architecti praestantia colligitur; ubi.quomodo Christus a Spiritu sancto generatus dicatur. explicatur. Corpus Christus quidem ex lerra,sed tamen virginea fuisse formatum, affirmatur el confirmatur, contra Manichacum ct Valentinum quorum hic corpus coeleste , ille vero phantasticum fuisse asserebat. Finis iam mirabilis corporis fail , ut cssel habitaculum summi Dei ; quod ipsum in momento temporis efformalum divino miraculo fuisse demonstratur.

Pars altera explicat, quomodo Verbum caro factum sit. contra haeresin Apollinaris; deinde qualem animam Christus in. tam excellenti corpore assumserit declaratur , nempe diversam a nobis , omni gratia , virtute , scientia , prudentia, consilio.gloria el bealiludine praeditam. De admirabili nexu animae Chrisli cum corpore glorioso, cl quomodo sponte sua mortem objeril, alque dc ipsa triumphum reportaril,disseritur. Sublimitas mysterii incarnationis convenienti similitudine pyri sobolem mali sibi insertam habendis ostenditur. Praeterea dc. utilitate, incarnationis agitur , el cur Christus potissimum humanam naturam sibi adsciveril. ul videlicet lotum mundum aliquo honoris gradu nobilitaret. Commoda incarnationis narrantur . quia est funiculus ille triplex, quod, ct lacu,iniseriae extrahimur; quia csl hostia nos Deo patri placans ; quia csl mediatio el foedus illud confirmans pacem inter Deum cl hominem; quia csl via coelum : quia esi medicamentum plagarum no8lrarum:quia

csl cibus in itinere: quia denique esi pretium nostrae redemptionis. Tandem ul nos commodis laniis dignos exhibeamus , el maxime castitatem seclemur.gravis exhortatio concludit.

Fuit usque adeo potens atque cfUcax optimi auditores , verbum illud imperantis Dei, cum post peccatum primi hominis ail: *Maledicta lerra in opere luo , spinas cl tribulos germinabit libi*, ul repenlc coelum universum claruerit, Solem prope exlinxcril, lerram quasi fulmine percusserit, aerem nubibus , cl maria procellis ac tempestatibus repleverit. Denique rosas in spinas, flores in tribulos , et jucundissimum et spatiosissimum ver in ingratam el horridam hiemem commutant. Ab eo die poslcaquam Deus universum genus humanum gravi anathemate percussisset, non amplius aer serenus, nec sales blandi, nec flores redeuntis veris praenuncii videbantur,sed omnia sibi nubes , pluviae , cl nives , el grandines el nimbi ac procellae vndicabanl. Al vero hodie, o laetissima el clarissima dies, vox cxullationis cl salutis audita est in tabernaculis peccatorum ; nempe *hienis transiit, imber abiit, ct recessit: flores apparuerunt in terra nostra*. Erigite jam tandem capita vestra , cxulcs lillii Adam . exuile indumenta moeroris, lucius in gaudium, fictus in cantum, el tristitia in laetitiam convertatur : Ecce enim *annuntio vobis gaudium magnum, quod erit omni populo*, quia *flores apparuerunt in terra nostra*, cl Deus ex Domino uililionuin faclus est paler misericordiarum: cx hoste amicus, ex iudice advocatus, cl anathemate sublato maledictionem . hie mis asperitatem in veris serenitatem cl spinas ac in benedictionem tribulos in rosas, ac lilia mutavit. *Iam enim hiems transiit, imber abiii el recessit: flores apparuerunt in lerra nostra*. Apparuit tandem , aquilonibus omnibus cl daemonibus invitis , flos ille candidus et rubicundus , qui in Cantico amoris loquitur el dicit : *Ego flos campi el lilium convallium*. Floruit tandem aliqua virga illa Jesse , de qua Isaias ante praecinuit : *Egredietur virga de radice Jcsse cl flos dc.*

radttcc *ejus ascendel*. El tloluil in Nezarelh, quae interpretatur Florida, et mense marlio , qui est mensis florum.

Itaque , auditores, hodie primum re floruit spes nostra,Et est haec dies quasi flos quidam omnium festorum : nisi enim hodie virga floruisset, certe post novem menses fructum non peperisset.Ac nisi festum incarnationis haberemus,ncc festum natalis , nec apparitionis , nec resurrectionis ncc ascensionis nec festum saucii ullius haberemus. Omnes igilur dies festi, omnesque Christianae celebritates in hoc die festo el in hac celebritate lamquam in flore continentur. Neque solum csl hic festus dies dierum omnium caput, principiumque festorum: sed eliam ipse unus alios omnes in se dies festos quasi amplissimo quodam sinu complectitur. Est enim hodie festus dies Deo Patri, quod leccril nuptias filio suo. Est festus dies Deo Filio, quod naluram humanam perpetuo matrimonio sibi conjunxerit. Est festus dies Spiritui sancto,quod ei splendidissimum templum hodie sil erectum. Est dies festus ordinibus omnium angelorum, quia ruinae eorum inslaurari hodie coepae sint.Est feslus dios beatissimae Mariae, quod inusitato miraculo el privilegio penitus singulari se matrem cl virginem,et matrem Dei el hominis hodie viderit. Est feslus dies omnibus hominibus, quod non solum hodie ab exilio revocati , sed eliam in numerum coelestium civium adscripti!, <l haeredes gloriae, ac regni amplissimi et sempiterni (flecti sint. Est feslus dies coelo cl terrae, elementis,arboribus , animantibus , ac ul breviter dicam, loti rerum universitati. Nam cum sil homo quasi parvus quidam mundus, gloria ac felicitas ejus.in ornamentum ac decus Universitatis redundat. De hoc igilur maximo ct nobis utilissimo mysterio dominicae incarnationis duo mihi breviter explicanda esse videntur: quid novi hodie sil facium,cl in quem fine sive quid sil dominica incarnatio cl quae ejus utilitas?

Quid igilur hodie factum csl in illo beatissimo templo cl domicilio Spiritus sancti utero Mariae? *Gloriosa dicta sunl de te , civitas Dei*. Quae sunt ista gloriosa? Primum, conditum csl quoddam corpus humanum omnium corporum longe pulcherri- mum: deinde creatus csl animus quidam humanus animorum omnium longe pracslanlissimus:poslremo Deus cum homine, arcano atque rcondilo,atque inexplicabili quodam modo conjunctus et copu'alus est. Haec tria cum summa angelorum admiratione el stupore lotius naturae , et non minori gloria virginis noslrae hodie facta sunl : el non alibi,quam utero Mariae.*Gloriosa* igilur *dicta sunl de tc civitas Dei*.

Incipiamus a corpore. Quis fuit auctor lam eximiae fabricae? ex qua materio? in quem finem ? el quanto tempore aedificata est? Auctor fuit Spiritus sanctus materia sanguis virginalis tinis ul ossei vivum templum divinitatis, tempus , minutissimum ac brevissimum momentum : non potest non esse admirabile opus,qui a tanto opifice, cx tam illustri h alerta , in tam sublimem finem , cl simul tanta r<'h britalf fictum csl: vereque dc co dici potest.

. 1 Mfip t i divina dc throno Salomonis praedi-

cat : *non esse facium tale opus in universis re- gnis*.

Ac ut primum dc artifice dicamus: Quid potentius vel sapientius Deo? *Magna opera Domini,ex- quisita omnes voluntates ejus. Dei perfecta sunt opera* , el *omnes viae ejus judicia*. Neque solum Dei, sed eliam sulius Dei csl hoc opus. Nam quemadmodum architecti, pictores , sulorcs, aliisque opifices opera minoris mcmenli per suos famulos ei operarios faciunt : at opera quadam majora el excellentiora nulli committunt, sed ipsi per se el suis manibus moliuntur ; sic eliam Deus corpora caelcrorum hominum lamquam res parvas.el quasi domos rusticorum per suos operarios fabricare solei ; ulitur enim opera solis , stellarum el eliam aliorum hominum : al vero corpus istud , dc quo nunc loquimur,quod futurum eral palatium magni regis, nulli servorum nique administrorum permisit. sed ipse solus suis manibus fabricavit. *Spiritus sanctus.nil* Angelus apud Lucam, *superveniet in tc el virtus Allissimi obumbrabil libi*. Et apud .Matthaeum : *Quod . inquit, in ea natum esi, de Spiritu sancto* csl.Quid igilur dc pulchritudine cl elegantia hujus eorporis dicemus? quod ipsa species, ipsa pulchritudo , ipse candor lucis aeternae per rc procreavit?Arcro *speciosus forma prae (iliis hominum* fuit Christus.*Ecce tu pulche res dilecte mi, el decorus*, sponsa in Cantico amoris ait: Formosuscrrle vir fuit Adam : formosa, mulier Eva, formosa mulier Absolon , formosa Helena : sed *speciosus forma prae filis hominum pon* csl nisi Christus. Conferte omnes cum Christo , el videbitis quatuor exiguas lampades circa lucenlissimum globum solis , quae tametsi noctu nonnihil splendoris edere, videntur:lamcn in meridie, el sole coruscante umbram polius,quam lumine efficiunt. El quantum existimetis placebat Deo , cl placet hoc suum opus? Cerle. nobis ea, quae nos ipsi facimus mullo meliora esse videniur, tametsi saepe non sint, quam ea , quae alii faciunt. Si sil in luo pomario aliqua arbor, quam lu ipse plantaveris, rigaveris . putaveris , colueris , nonne ea libi mullo est gratior quam omnes . quas alii plantaverunt? Nonno ea caeleris omnibus trunci rectitudine, ramorum proceritate.florum pulchritudine.fructuum suavitate antecellere libi videtur? Quam vehementer te oblcctar sedere cd umbram ejus,carpere de floribus, gustare dc fructibus? Quis praeterea est hominum , cui non proprii filii aliis omnibus formosiores, meliores el sapicnlriorcs esse videntur? Si igitur ea quae saepe per se nullam commendationem merentur , lamen quod nos en fecerimus, nohis pulcherrima cl optima esse videniur; quanti faciet Deus artifex sapientissimus hoc opus,quod ipse solus fecit . quodque non videtur, sed csl omni jm operum praeclarissimum ac pulcherri- mum?

Neque vero existimet aliquis proplerea spiritum sanctum osse palrem Christi . quod fabricavit corpus Christi : non enim ex substantia sua Spiritus sanctus genuit Christus ad cum modum , quo (ilii generantur : sed ei corpus ex virgineo sanguine procreavit, ad cum modum, quo figulus efficit vasa ex lulo, et architectus domum ex lignis cl lateribus.Numquid figulos appellatis fortasse vasorum

suorum parentes? el architectos aediliciorum?Non existimo: Ita igitur cl Spiritus sanctus non paler, non genitor; sed conditor, sed auctor, sed architectus , sed opifex corporis Domini fuit. Haec de auctore.

Jam vero cx qua materia magnificum hoc palatium aedificatum est? Non cx auro vel argento,non cx lapide pretioso aut coelesti ahqua materia; sed cx terra. Quid? ex lerru? tantus princeps, lam potens imperator domum habebit ex terra ? Exigui homunciones, qui nihil aliud sunl, quam terra,lamen palatia habere non dignantur ex terra, sed cx ultimo Oriente adducunt marmora, columnas , lapides preliosos: quin eliam lacunaria atque testudines cooperiunt auro , dislingunl gemmis , exorant margaritis : cl Deus quem , *coelum el coeli coelorum capere non possunt*, in domo lutea habitabil?Admirabilc cl plenum stuporis est hoc quidem, auditores, cl talc , ul Manichaeo cl Valentino,cl aliis permultis cerebrum prorsus abstulerit: sed lamen verum , el a nobis consimili fide asserendum: nempe corpus Christi domicilium divinitatis, non phantasticum,el Manichaeus putavit, neque coeleste,ul credidit Valentinus,sed terrenum , hoc est.verc ex carnibus,el nervis el ossibus compositum foil, sicut corpora omnium nostrum sunl. Dc qua re nemini lotius, quam ipsi Domino credimus. Quid <le se Dominus ait? *Palpate*, inquit, cl *videte, quoniam spiritus carnem cl ossa non habet , sicut me videtis habere*. Quid clarius ? quid evidentius? Omitto quod cvangclisla loanncs, Verbum, ait. non phantasma, nec coelum,sed carnem esse factum. Taceo quod apostolus Paulus ad Romanos scribens Christum *ex semine David*, cl ad Galatas, cumdem Chrislum *ex muliere factum* esse, clarissimis verbis iclslaliir.Satis csl unum illud ipsius Domini testimonium , quod adduximus , ad ostendendum, nihil cum impudentia ct obstinatione haereticorum comparari posse. Quid non audeat iis qui dicit Christum non aliud corpus,quam spiritale cl phantasticum habere? cum ipse Christus clamet ac dicat: *Palpate, el videte, quia spiritus carnem et ossa non habet, sicut me videtis habere*. El si haec veterum istorum haereticorum impudentia intolerabilis . sicut vere est, ita vobis videtur, nemo dubitare debet circa fidem augustissimi sacramenti intolerabilem quoque esse impudentiam Calvinistaruin. Nam ncc apertius Dominus contra Mnnichacos, quam contra Calvinislas loquitur : ncc minus comode poterant M uiicliaci, si adhuc magis insanire voluissent, aliquo tropo, aliqua metaphora vel mclonymia se defendere quam hodie faciunt Calvinislac. Neque lamen mirari debemus . si nulli deficiunt ad calvinismuin : nam eliam Manichaei el omnes haeretici, quamlibet absurdi et impii sectatores suos habuerunt : sed nolo digredi a proposito . ncc laetitiam hujus diei altercationibus perturbare.

Corpus igitur Salvatoris ex terra compositum csl: sed ea terra , terra virgo , terra sancta , terra conservata ac designata a Deo ad hoc opus, jam inde ab aeternitate fuii. Nec enim decebat, ul si Deus inter Immines nascilurus erat cx alia , quum cx virgine nascerclur:Sicul ncc illud conveniebat,

ul vir^o pnrerel, nisi Dcurn pareret. Deinde si primus Adam, per quern pcccnlum cl corruptio in hunc mundum intravit, cx terra virgine naius est: quanto magis par erat, ul secundus Adam integritatis doctor cl innocentiae restitutor, ex terra virgine nasceretur? Ex purnsimis igitur ct virgineis sanguinibus Domini corpus fabricatum csl.

At in quem finem tandem condidit Deus tam novum el tam singulare palatium? IT ia eo mens quaedam sapientissima, beatissima ac divinissima perpetuo habitaret. Nec solum ea , sed ipsa eliam sapientia, ipsa bcatiludo, ipsa divinitas. Siquidem haec est domus , *quam elegii* Deus in *habitationem sibi*.FA dc ipaa aho loco legilistSapientia aedificavit sibi domum. Itaque sapientia Dei ipsa csl, quae hoc palatium fabricavit, ct non pro aho, quam pro se ipsa fabricavit. Omnia quae sunl, a line,propler quem fiunt quasi mensuram magnitudinis el excellentiae capere solent.Si finis est parvus, el res ad finem csl parva.Si finis est magnus, cl res eum finem debet esse magna.Agricolae sufficit tugurium,homini plebeo necessaria est major aliqua domus.patritius vel non mediocre palatium requirit: At regibus el imperatoribus nec ipsa palatia sufficiunt. Pro Deo igitur quale Domicilium , quam amplum quam ornatum, quam sumptuosum, quam illustre necessarium erit? *Quam domum* , ait ipse per Isaiam, *aedificabitis mihi?Qm\re* cum corpus nostri liberatoris proprium sil sapientiae domicilium el vivum templum divinitatis, dubitare non possumus nec debemus , quin sil omnium corporum praeslanlissimum atque pulcherrimum.

Sed quanto tempore existimatis hac ingens fabrica ad exitum perducta est? Quot annos putatis Deus in hac mole erigenda consumpsil?O inexplicabilis potentia creatoris ? Non annos . non menses. non dies . non horas haec fabrica tanti operis postulavit: sed *in momento, in ictu oculi*, cl scripturae loquuntur omnia pefecta atque absoluta fuerunt. Arca Noc spatio centum annorum fabricata csl. Templum Domini tempore Salomonis minori spatio quam septem annorum , licet architecti pene infinli in eo operarentur, perlici non potuit: tempore vero Zorobabelis idem templum quadraginta annis rursum instauratum csl. Porro pala Hum Salomonis annis tredecim innumerabiles architectos ct operarios occupatos tenuit. El vestra corpora in quibus componendis, cl coelum ct elementa ct omnis natura laborat, ul perfecte in utero matrum conformentur, non minus, quam dies quadraginta requirunt : ncc enim omnia membra simul fiunt ; sed primum formatur cor vel hepar , juxta dogmata medicorum,deinde partes cacicrae: ncc omnia membra simul vivere incipiunt,sed primum. quod vivit, csl cor. deinde poslcaquam vil.i arcem cordis occupavit,lum paulatim ad alias partes ac membra se diffl'undil:icquc stalirn atque homines incipiunt vivere , vivunt vita hominis, sed primum vitam plantarum, deinde animantium, postremo hominum. At vero Christi corpus,quod auctorem omnipotentem habuit , eodem momento, quo coepit, absolutum perfccclumque est, ul magnus Basiliusoraliono in sanciam Christi nativitatem doccl, neque prius vixit unum genus vitae quam

aliud,neque prius vixit nul formatum esi cor,quam partes cactcrae : sed uno atque eodem momento , m mu summi artificis operante, sanguis virgineus, quantus ad hoc opus necessarius crat, ab alio sanguine segregatus in vasa generationis positus, inde corpus conformatum, animus ei infusus , el ad hyposlasim divini verbi nexu idissolubili alligatum o.†t. O admirabile, O incredibile, O non imitabile, artificium Dei ! Salis apparet te suminum atque o-mmpolcnlcm architectum, ncc tempore, ncc loco, nec operariis nec instrumentis indigere : sed solo verbo, solo nutu, solo imperio voluntatis res cliam maximas, et difficillimas operari. Hic est Deus nosier. auditores , Deus *magnus* , *cl vincens scientiam nostram*. Non est tui similis Deus in coelo et in terra. O quantum de tanto parente nos Christiani gluriari, O quantum in ejus potentiam confidere , in ejus pulchritudine delectari, in ejus amore conquiescere debemus?Sed parumper si paret, respiremus.'

PARS ALTERA.

Gloriosa *dicta sunl de le , civilas Dei*. Gloriosum plane corpus illud , quod in utero virginis, i.unquam in officina Spiritus sancti, hodie fabricatum est:sed mullo profcclo gloriosios animus ille, qui in eadem offi< inn ab eodem Spiritu sancto hodie conditus est. Nam quod beatus Joannes in e-vangelio ait: *Verbum caro facium est*, non intelligimus cum haeresiarcha Apollinare, quod verbum carnem sine animo assumssoril: sed polius, ul sancti patres in ephesina synodo cl chalccdoncnsi exposuerunt, quod Verbum caro non inanima,sed animata, et animata animo el ratione atque inlcilli-genlia praedito factum sil. Itaque nihil est aliud , verbum facium est caro, quam Deus factus est homo. Ulilur vero hoc genere dicendi b. Evangelista propterca, quod mysterium csl summae humilita, t s, cl ul apostolus loquitur, exinanitionis Dei : et melius, aptius ac significantius humilitas cl exinanitio exponitur, cum dicitur ; *Verbum factum est caro* . quam si factus esse homo vel anima diceretur.

Ul igitur jam de crealione hujus nobilissimae , 11 pracsianiissimac mcnlis pauca dicamus : Quemadmodum Ioli humano generi datum esi privilegium , animam ratione, ulque intelligcnlia praeditam habere, ita communis miseria atque calamitas <-t ut cum primum homines vivere incipiunt,anir uni h.d cnil ignorantem insipientem aversum a I)i o . propensum ad malum. Cujus rei parlam Catholica fides , parlam quotidiana experientia nos tanui t.Quod enim omnes ante baptismum originalis culpae debito obstricti teneamur,docet propheta Ecce *enim in iniquitatibus conceptus sum, cl i i peccatis concepit i,,o mater mea*. Docet quoque apostolus: *†er unum hominem peccatum in hunc mundum intravit. et per peccatum mors : ei ita in homines omnes mors perlransiit, in quo mn< I peccaverunt*. Quod vere multos annos non -<ilum ali-qor «aptantia cl rerum cognitione , sed I ua n absque usu rationis vivamus , tcslis csl expirimiiij, Omnes enim primis annis morte bruto-

rum animantium non consilio aliquo, sed motu quodam atque impetu ferimus , el sensus duces, non rationem, sequimur. Ignorantia vero ita mentes nostras initio oblinet, ul non nisi magno labore magno studio , magno sumptu, mullis annis cl mullis adjumentis pelli possit. Nemo csl quidem, qui natura ipsa impellente non summopere flagret cupiditate aciendi ; sed tantam inierim experiuntur omnes molestiam,tantam diflicullalcrn in ignorantia propulsanda, ul mulli sint, qui, nisi verberibus adinganlur, malini nihil unquam discere, quam lanio labore cum ignorantia bellum gerere. Hinc igitur intelligcmus,quam novum cl quam gloriosum opus hodie Dominus fecerit. Siquidem animum quemdam procreavit, sed animum justum, animum gloriosum, animum gratia, virtutibus,cognitione, prudentia,consilio, gloria el bcatiludine praeditum. Quid novius mirabilius, singularius, quam ut infans, qui laete nutritur, imo qui gestatur in utero interius lamen animo et maximis negotiis occupetur, et mente gerat cogitationes maximarum rerum , el jam tunc incipiat agere cum Deo de reparatione gcnctis humani? Venit quidem Christus in terras , *in similitudinem carnis peccati* , et corpus mortale , ac laboribas , cl fame et sili obnoxium habuit, ul pali ac mori pro nobis,el paccala lotius mundi expiare posset, sed. lamen numquam is, aut peccatum aut ignorantiam novit, qui nequitiam cl tenebras nostras , suo splendore dissipaturus crat. Neque vero existimare debclis, Dominum noslniin paulatim, cl ab hominibus, sicul nos facimus, dicisse. Nec enim decebat,ul magister orbis cl doctor coelestis hominibus praecp.loribus ulcrelur. Id quod neque scribae ipsi cl pharisaci, ut ignorarc aul negare polucrunt : sed polius cum admiratione cl slupora dicebant, *unde hic litteras scit, cum non didicerit!* Dominus vero respondere solitus erat: *Doctrina mea non est mea: sed ejus qui misit me, Patris* ; hoc est, sapientiam istam , quam vos admiramini, non ego vel ab omnibus didicit vel meo labore quaesivi: sed eam a Patre,qui misit me, accepi,ille animum meum in momento atque impuncto temporis omni sapientia ac eruditione replevit. Accipite similitudinem istam. Capite vas aliquod angustissimi oris, quales amphorae esse solent : si ejusmodi vas liquoze aliquo replendum sit, nonne oportebit sensim liquorem illum infundere? Ita sane. Si enim magnam copiam simul ejus liquoris infundere voveris , os vasis nimia illa copia obstruetur, cl liquor peribit. Tales sunl inlcilligcnliac nostrae, auditores, vasa sunl angustissimi oris: idcirco paulatim magno labore cl mullo tempore cognitio rerum in animos nostros non tam infundenda , quam instillanda csl.Al vero Christi animus quasi vas quoddam amplissimum,ore capacissimo praeditum est. Itaque sine labore, sine lemporc , sine molestia, maxima copia sapientiae graliac , el gloriae cl omnium virululum.imo cl absqc mensura in cum infundi poluil. Hinc videlicet beatae Joannes in c-vnngclio ait: Vidimus cum *plenum gratiae cl veritatis*. El aposlolus Pauluszin *Christo omnes thesauros sapientiae el scientiae Dei absconditos esse confirmat*.

Jam vero quid de admirabili nexu dicemus, quo animus tum illustris, cum tam pulchro corpore conjunctus et copulatus est? Nec est enim gemma aliqua pretiosa, quae ita suo aureo annulo conveniat, sicut haec illustrissima et splendidissimo mens suo pulcherrimo et optimo constituto corpori convenit. Nullus est animus, qui stalem atque in corpus ingreditur, cum eo arctissimam amicitiam et familiaritatem non contrahat, vel non nisi vi postea separari, sejunctique possit. Sed lamen non ita autem nostri alicuius corporum suorum possident, neque haec communiunt, vel bello morborum et acgritudinum, vel famelicis obsidione tandem a morte non capiuntur et expugnantur. At vero animus iste singularis, de quo nunc loquimur, illa corpus illud suum possidebat, illa gubernabat, illa moderabatur, vel nullum ei periculum, vel a mortis, vel a morbo, vel a fame vel a sili ulla ex parte immineret.

AI, inquis, tamen aliquando mortuus est Christus, et animus de corpore vel invitatus, egredi compulsus est. Imo vero, auditores, sponte sua et libera voluntate mortuus est Christus: et animus ejus ad tempus exiit de corpore et quasi fugam et debilitatem simulavit, vel mortem alliceret, et pulcherrimo stragemate eam circumveniret et occideret. Siquidem animo isto de corpore recedente, repente mors idem corpus tamquam vacuum civitatem occupavit, et quasi victrix ac triumphans in moenibus sua insignia vexillaque suspendit, neque frigus, pallorem, frigiditatem abesse voluit. Sed quid inierim contingit? Post tres dies verus Dominus ejus corporis, *Dominus fortis et potens in praelio*, cum jam de inferno ac daemonibus praeclearissime triumphasset, ac castra eorum ac civitates diripisset, ab inferis rediit vel etiam de morte et corruptione triumphavit. Itaque repente corpus ipse suum obscuravit, neque mortem inde fugere permisit, sed eam nihil tale cogitante, et ejusmodi vimnumquam expertam, de improvviso oppressit, suffocavit, interemit, extinxit. Itaque hoc novo et ante illum diem inaudito genere stratagematis, de ipsa morte moriendo triumphavit: *Christus enim resurgens ex mortuis, jam non moritur, mors illi ultra non dominabitur*.

Venio nunc ad tertium et postremum, quod in illo beatissimae virginis Mariae utero hodie factum est. *Gloriosa dicta sunt de te, civitas Dei*. Gloriosa res plane gloriosi corporis constitutio: sed nihilominus gloriosior multo gloriosissimae animae conditio. Corpus enim nihil est aliud, quam domicilium animi: neque animus a corpore, sed corpus ab animi nobilitate et pulchritudine sumit. At de gloria et splendore tantum operis, de conjunctione videlicet Dei cum homine, tandem dicere poterimus? Nam illo duo priora licet gloriosissima per se sint, lamen cum tercio comparata, ne gloriosa quidem dici debent. Sane ejusmodi res est Deus homo, Deus in carne, vel in coedis conclavi gustari, et sentiri aliquo modo possit, sed ideo verbis exprimi, affarique non possit. Quis enim explicatui, imo vero quis animo et cogitatione consequi poterit, vel quanta potentia, vel quanta sapientia, vel quanta dulcedine charitatis hodie fa-

ctum sit, vel unus et idem sit Deus et homo; et nos vere Deum patrem et fratrem appellare possimus? Quis non oblopetur, illa Deum fieri hominem, vel neque personae multiplicari, neque naturae confundantur, nec in humanitatem veritatur divinitas, nec divinitas absorbeat humanitatem? Accipite similitudinem, quia tametsi procul abest ab hujus mysterii sublimitate, ex ea nihilominus aliquid de re tanta suspicari poterimus. Cogitate similem esse Deum hominem factum alicui pyro, quae res ramos dumtaxat, et eos omnino aequales in se habeat, et in uno eorum ramorum ramusculus quidam mali insertus sit: quemadmodum enim ramusculus ille mali in arbore quidem pyri, sed non in quo libet ejus ramo insitus est; sic etiam humana natura cum Deo quidem sed non cum qualibet ejus persona conjuncta est. Non enim pater aut Spiritus sanctus, sed solus Filius naturam humanam assumpsit. Rursum, sicut ramus ille pyri, in quo est insitus ramusculus mali, et pyrus et malus diceretur, et pyra et mala produceret; sic etiam secunda illa persona Dei, quae naturam humanam accepit, Deus et homo verissime nominatur et opera divina atque humana producit. Sicut item, si ramusculus mali siccaretur, non propterea ramus pyri exsiccaretur, quod non pyrus a malo, sed malus a pyro dependeat: sic etiam cum immana Christi natura per mortem in cruce eruit, natura divina ejusdem nihil penitus detrimenti passa est. Postremo, quemadmodum, si ramusculus mali iterum revivisceret et florere, non ideorum pyri modo aliquo mutaretur: sic etiam cum Christus ab inferis rediit, et humana ejus natura refluoruit, nullam prorsus natura divina mutationem accepit: Siquidem humanitas a divinitate, non divinitas ab humanitate pendebat. Exposui breviter quid in hoc sublimissimo incarnationis mysterio contineatur. Nunc de ejus utilitate, et de hujus beneficii magnitudine pauca dicenda sunt, vel pectora vestra incenduntur, et ad tam liberalem Dominum redamandum, et ei gratias sincerissimo affectu persolvendas inflammantur.

Quis est igitur linis Incarnationis? Cur Deus hodie factus est homo? Quis amore non incendatur, et ad redamandum tam liberalem Dominum non inflammetur? Cujus cor non liquefiat, si cogitare aggrediatur, quantam abyssum bonitatis et charitatis hoc facio Deus ostenderit? Disce, o homo, disce quanta in Deo sit bonitas, quanta charitas, quanta dulcedo. Sola impellente bonitate, solaque imperante charitate olim Deus in creatione ad quemdam modum naturam atque essentiam sursum nobiscum communicavit. Quid enim est aliud natura omnis creata, quam quaedam exigua atque obscura participatio Deitatis? Quia vero in Deo non solum natura, sed etiam persona reperitur, vel nihil nobiscum non communicaret, hodie *verbum caro factum est*, et personae etiam suae communionem liberalissime nobis communicavit. Elegit vero sapientissimus Deus naturam humanam, in quam potissimum hoc munus conferret, tum quod Angeli sancto medico non indigerent: tum etiam, vel beneficium esse communius, laliusque pateret et non solum aliquod genus rerum, sed totus un-

bis, et omnis rerum universitas quasi gradum quemdam honoris et nobilitatis ascenderet. Siquidem angeli loti sunt spiritus, res caelestis lotae sunt corporeae: solus homo et spiritu et corpore praeditus est. Itaque si Deus naturam angelicam assumpsisset, solae res spirituales hoc munus gauderent, si vero corpus aliquod, solae corporeae: at cum humanam naturam, in qua omnes naturae, tamquam in capitulo continentur assumpsit, omnes res creatas ad maiorem quamdam excellentiam et sublimitatem evehit. Hinc beatus Joannes ideo non ait, sic Deus dilexit hominem, sed, *Sic Deus dilexit mundum, ut filium suum unigenitum daret.*

Ex hac vero excellentissima conjunctione quis enumeret, quot commoda etque utilitates consecutae sint? Quid enim non dedit, qui filium suum unigenitum dedit? aut *quomodo non etiam cum illo omnia nobis donavit?* Cecideramus in profundissimum barathrum miseriarum, egebamus aliquo, qui funem nobis porrigeret, idcirco *verbum caro facium est*: nempe factus est *funiculus triplex*, qui *difficile rumpitur* ex carne, anima divinitate et hic ad nos dimissus facile nos de lacu illo miseriae et luto faecis extraxit. Egebamus hostia, qua Deum nobis iratum placaremus: et erat quidem in mundo caro, quae immolari potuisset, sed invisam oculis Dei peccatum efficiebat. Idcirco *verbum caro facium est*: nempe dedit nobis Deus sacerdotem et sacrificium: et sacerdotem *sanctum innocentem, impollutum, segregatum a peccatoribus*, et victimam immaculatam et placentem Deo cujus oblatione facillime ipse placaretur. Egebamus mediatore, qui litem nostram cum Deo componeret. Nam vel homo suspectus erat Deo, tamquam nimis avidus utilitatis propriae: et Deus suspectus erat homini tamquam zelator honoris et ultor injuriarum. Idcirco *verbum caro facium est*, nempe mediator advenit, qui Deus et homo simul existens causam utriusque fideliter ageret, et cui lumen Deus honorem suum, turn homo utilitatem propriam committere tutissime ac liberrime posset. Egebamus, foedere aliquo vel contractu, quo pax jam composita firmaretur, ne rursum dissensione aliqua, pace turbata, fieret novissimus *error peior priore*. Idcirco *verbum caro factum est*: nempe Deus naturam nostram sibi matrimonio copulavit, etque his nuptiis pax nostra perpetuo foedere stabilita est. Egebamus via, ac voluti ponet aliquo, per quam in coelum redire possemus: Siquidem per peccatum coelum a terra longe recesserat et chaos magnum inter nos et sedes beatorum positum erat. Idcirco *verbum caro facium est*: nempe descendit caro mons humiliatus, vallis impleta, ac coelum ita inclinatum, et terra ita exaltata est, ut se plane contingant, et facile etque expeditum et apertum iter viatoribus praebeant. Egebamus medicamento, quo plagae illae curarentur, quae nobis descendentibus de Jerusalem in Iericho a latronibus inflictae fuerant. Idcirco *verbum caro factum est*: nam ante quidem medicus praesto erat, qui curaret, nec aegroti deerant, qui cura indigerent; sed medicamentum decrat, sanguis defuit. Egebamus cibo, qui nos in itinere recrearet. nec forte diceremus in via: nam

caro, quam comedere poteramus illa quidem oral ad manus, sed ea sola non proderat quicquam, verbum autem Dei, quod solum nutrire ac reticere poterat, cibus erat grandis, nec nostris dentibus aut palato conveniebat. Idcirco *verbum caro factum est*. nempe dedit nobis Deus verbum in carne, panem in lacte, pharmacum salutis meile saccharoque conditum. Egebamus pretio, quo de miserrima servitute redimeremur: Siquidem per peccatum non solum venditi hostibus nostris fuimus, sed etiam ad eam inopiam et difficultatem redacti, ut nemo seipsum liberare ac redimere posset. Idcirco *verbum caro facium est*, nempe datus est nobis Dei benignitate frater unus dives et potens, qui nos omnes, fratres videlicet suos, sumptibus suis et posset et vellet de misera captivitate liberare. Postremo volebat Deus nos omnes de carcere ad regnum promovere, et de filiis diaboli filios suos facere: Sed vel hoc inierim erodere, ac sperare possemus, egebamus argumento aliquo evidenti amoris Domini. Quis enim facile speret, aut credat, hominem parricidam, reum majestatis, supplicio condempnatum, laqueo ad collum appenso ad patibulum jam pergentem repente revocandum, a roge adoptandum et de patibulo ad solium evehendum? Idcirco. auditores, *verbum caro factum est*. Idcirco Dei Filius factus est hominis filius vel crederent, ac sperarent filii hominum se vere Dei filios aliquando futuros. O verbum suave! O verum evangelium! O nuncium faustissimum et felicissimum, quo promittitur salus aegrotis, indulgentia reis, captivis redemptio, servis liberatio caecis lumen et mortuis vita.

Haec dies boni nuncii est. Cur enim descendit hodie nuncius ille coelestis, nisi ut peccatoribus veniam, justis gloriam, angelis gaudium, toti orbi novum splendorem novamque laetitiam nuntiaret? Sed pars potissima hodiernae laetitiae nostrae est auditores, quod nos hodie statum mutavimus. Deus est *de stercore erigens pauperes*, collocavit cum *principibus populi* gloriam. O nobilitas generis humani. Non apparuit nobis in igne nec in nube sed in carne nostra vidimus Deum salvatorem nostrum. *Videle qualem charitalem dedit nobis pater, ut filii Dei nominemur et simus* 11 us nostrum et caro nostra sit. ille magnus Christus, qui nunc sedet in dextris Dei, et gubernacula clavumque tenet orbis universi. Intelligamus igitur, intelligamus dignitatem nostram, et sancta quaedam atque humili superbia elati erubescamus deinceps versari cum pauperibus mendicare stipem, indui laceris pannis, vesci cibis grossioribus nec forte fratri nostro seniori, qui *princeps est regum terrae*, nostris sordibus et abiecto genere vivendi injuriam inferamus. Qui statum mutant. etiam mores, et cibos et amicos molare solent: neque auderet hic in terris frater principis vel praesulis aliquid, vel humilibus famulis se adungere, vel sordidum artificium exercere, semperque timeret, nec fratrem suum moribus suis offenderet. Ante hunc diem eramus omnes pauperes, mendici. servi dissipaveramus *substantiam* nostram, *vivendo luxuriose*, etiam porcos pascebamus in solitudine. Itaque mirum non oral, si cum bubulcis, cum ru-

alicis, cum daemonibus cum meretricibus versabamur. si venirem de siliquis replere cupiebamus si carnis sordidissimas voluptates quasi stipem mendicabamus. At vero hodie non reges, non pontifices, non imperatores, sed Dei quidam facti sumus. *filius et haeredes magni Dei*. et magni illius *Christi* fratres et *cohaeredes*, qui et *solus potens rex regum et dominus dominantium*. O si aperirentur semel oculi nostri, et perspicue videremus quantam injuriam innocentissimae et purissimae illi carni, quam hodie Dominus assumpsit, inferant omnes adulteri, omnes fornicarii, omnes libidinum et voluptatum carnalium servi: abstinerent se profecto ab ejusmodi sordibus et castius deinceps et continentius viverent. Quid? carnem meam Deus noster tanto honore dignatus est, ut eam super omnes angelos in throno gloriae suae collocaverit, et ego tam ingratus existam, ut carnem eandem servire faciam libidinibus et daemonibus? Quid? Tollam ego *membra Christi*, et *faciam membra meretricis*? Absit, absit: allicial mundus, blandiatur caro, vexet, stimulet, incendat, inflammet Satan, ego tamen Domino bene propitio non inferam tantae injuriam Domino meo. qui me de patibulo ad regnum evexit, et de vili mancipio fratrem suum ac liliū fecit. Veniat, quaeso, in mentem castissimus ille Joseph, qui cum ab uxore Domini sui ad stuprum sollicitatus: Ecce *Dominus meus* aiebat *omnibus mihi traditis, ignorat, quid habeat in domo sua, nec quicquam est. quod non sit in mea potestate: quomodo igitur possum hoc malum facere, et peccare in Dominum meum?* obstrictum, ligatum. vinculum me vides Domini mei ut me commovere, et peccare in eum nullo modo possim. Aspiciamus. quae comparatio esse potest, auditoris, inter ea beneficia, quibus obstrictus e-

ral Joseph, et ea, quibus nos hodie obstrinxit, atque obligavit Deus. Quid enim nobis non dedit qui liliū suū unigenitū dedit? Aut *quomodo non etiam cum eo omnia nobis donavit?* Conlulit nobis naturam, donavit gratiam, promisit gloriam, misit liliū quasi obsidem, dedit spiritum *pignus haereditatis*: jussit angelis, ut nos custodiant, toti mundo. ut nobis serviat: ipse vero tamquam amantissimus pater non removet a nobis oculos pietatis et providentiae suae: et quomodo poterimus igitur loī vinculis obligati nos commovere; et peccare in tantum clementem ac liberalem Dominum? praesertim cum is nihil a nobis petat, nisi ut statum nostrum et dignitatem conservemus. Quare deinceps nec splendori nostro deesse videamur, induamus auream illam vestem charitatis, vescamur assidue pane angelorum et regalibus epulis, vcrscmui cum coelestibus illis principibus, dicamusque cum Paulo, *Conservatio nostra in coelis est*: quaeramus de liliis. et divitiis et honores, sed dignos filiis Dei caelestis gloriae ambiciosi, coelestium opum avari coelestium voluptatum cupidi simus: mundum vero et ejus divitiis atque oblectamenta tamquam vilissima, et nostro saluti indignissima contemnamus, conculcemos, fastidiamus, et in fratrem nostrum seniore oculos intendentes vehementer formidemus, nec dedecori illi simus, ne forte nos ipse coram angelis Dei in futuro sacculo erubescat et fratrum loco habere iam sordidos homines confundatur: sed potius enitamur illa nos gerere, illa statum nostrum dignitatemque lucris, ut Deus filios Christi istos fratres, angeli socios, Jerusalem cives nos habere, agnoscere atque excipere gloriatur: quod nobis concedat, qui et benedicius in saecula. Amen.

CONCIO XXVIil.

IN DOMINICA PASSIONIS

VEI. HEBDOMADA SANCTA DE MAGNITUDE PASSIONIS DOMINI.

THEMA

O nos omnes, qui transilis per viam, attendite cl videte, si csl dolor,
sicul dolor meus. *Thrcn.* 1.

9

SYNOPSIS

Exordium a magnitudine passionis Christi sumitur , quam assidue considerare par csl. Quatuor deinde fontes aperiuntur , cx quibus illa magnitudo hauritur. quorum primus est in initio Dei in nos charilas , quae gravissima etiam tormenta levissima effecit, quod exemplis ■martyrum, praesertim d. Ignatii probatur. Secundus fons a primo ortum trahens csl, quod sibi omnem consolationem in lania passione undique derelictus abesse senserit. quod in Levilico olim per duos hircos offerri solitos praefiguralum fuit. Tertius, quod in tenerrimo. quo praeditus erat, corpore, haec pertulerit. Quartus , quod omnia genera tormentorum subiecit. Deinde novum praecipua passionis Christi genera graphice expressa asseruntur, el quasi repraesentantur. Primum genus est tristitia el pavor Christi in monte Oliveti, in quo omnibus angustiis undique circumdatus erat, cui causam dederunt tormenta omnia subeunda ibi repraesentata . peccata omnia omnium hominum sub oculis spectata, ingratitude hominum , atque dolor immensus virgini matri inde excitandus.

Secunda pars. promissa prolixitatis excusatione alia quinque sequentia passionis Christi genera enumerat. Secundum itaque est, quod instar mancipii ab eo , quem ad summam dignitatem evexerat, vilissimo pretio suis inimicis sim venumdatus: ubi fornicarii Juda peiores esse probantur. Tertium . quod Judaeorum ei Gentilium crudelitati omnes habenae laxatae fuerint. daemone obcaecalis cl obstinatis illis pectoribus insolita genera tormentorum suggerente. Quartum est. dira illa flagellatio, vi h^imorum scilicet homuncionum poena: ubi pia de illa meditatio. Quintum spinea roratio. Sextum crucis ad montem Calvariae t ijulatio ubi docemur, quomodo crucem jio

strain : hoc est, tribulationes sufferendo Christum sequi debeamus.

Pars tertia , praelibatis mortis Calvariae mysteriis, ad reliqua tria genera passionis narrow da progredilur. quorum septimum est ipsa crucifixio. ubi primum Christi truculenta denudatio , deinde ipsa crucifixio suis coloribus exprimitur. Octavum est. praesentia matris dilectissimae, ubi passio ulrinque resultans explicatur. Nonum cl ultimum genus passionis Christi est subsannatio astantium cl fellea potatio, ubi demonstratur omnes Christi sensus in cruce passos fuisse. Josephi a fratribus venditi vestis sanguinolenta patri allata, figuram fuisse corporis Christi declaratur, cl quomodo nosira peccata ipsum in crucem adigunt ostenditur. Deinde subjungitur gravis ad charilalem cl (jralitudinem exhortatio, insuper ad contritionem a minori ad majus inductio. Epilogus denique ostendit, quanto major sit poena gehennae. supplicio Christi, cl quam certo peccatoribus immineat.

Alroci lns suppliciorum Domini lania fuit . auditores optimi, ul vires humanae alque angelicae mentis cxuprel, el solus Christus , qui cam pertulit . cl solus Deus , qui eam ad nostram salutem instituit. quanta ejus indignitas atque acerbitas fuerit cogitatione alque intelligentia consequantur. Petrae siquidem scissae, cl monumenta aperta, cl velum templi laceratum , et sol alque aer tenebris coopertus, mundus denique Lotus horrendis, alque ante illud tempus incognitis monstris cl portentis se tantum notas intelligerc alque exerrari significabal. Neque dubium csl, quin , *angeli* quoquo *pacis*, juxta prophetam *amore fleverint*, inter sc alas colliserint, facies suas pennis velaverint, cum ministri iniquitatis indignissimis probris cl eonlummeliis afficiebant Dominum majestatis: sed nihilo minus Dei Filius solum Patrem appellat, l tmqnam qui solus ejus rei magnitudinem plane cognosce-

rd: *Tuscis*, inquit, *improperium meum*, *el confusionem ineam at reverentiam meam*. Solus c-
niin Pulo plane lulligebat, quid Christus ejus
filius pateretur, qui solus ejusdem Christus infinitum
sublimitatem el majestatem cognoscebat: nec non
quanta ei omnibus rebus creatis,alque ab hominibus
potissimum reverentia alque observantia deberetur.
Itaque , tu solus , Inquit, cognovisti improperium
meum el confusionem meam, quia tu solus non ignoras
reverentiam meam. Sed quamquam haec ita se habeant,
el licet passionis Domini magnitudo omnem creatam
intelligentiam vincat, lamen hortatur nos Dominus,
ul quantum possumus cnitamur, vim dolorum illorum,
et cruciatuum intelligerc: *() vos omnes* inquit,
qui transilis per viam, qui curriculum istud
humanae vitae perficitis, qui non haeretis, in lulo
terrenarum cupiditatum; sed alis desiderii ac coelestem
Jerusalem magnis itineribus properatis: Vos, inquam,
nolite simpliciter audire, sed *attendite el videte*,
si est dolor similis,sicut dolor meus. Quare nos
hodierna die , lum ul Christo debitas gratias,
juslasque referamus, nostro capiti.ul vera et viva
membra condoleamus: lum,ul nos ipsos ad potentiam
ac tolerantiam labortim armemus, clad insequenda
Domini vestigia infracto animo accedamus , de
magnitudine alque atrocitate Passionis Domini,
ipso Domino bene juvante,verba faciemus. Ac ul
ordine aliquo rem tantam gravem,tum utilem explicemus,
el facile quicquid dixerimus, non solum inl-
ligerc, sed eliam memoria custodire positis, quatuor
quasi capita ac vcluli fontes aperiemus, ex quibus
magnitudo ac vehementia Domini-
cae passionis , tamquam rapidus torrens profluebat,
ut copiosas aquas, juxta vaticinium Isaiac, *de fontibus
Salvatoris* hauriamus.

Primus fons , qui fontium caelorum origo ac
principium fuit, el jure fons fontium dici poterat,
csl infinita illa chanta . quae in pectore Domini .
tamquam in sua ac propria fornace perpetuo ardebat:
cupiebat Dominus . cum excellentissimo modo liberare
genus humanum,tum plene alque perfecte divinae
justitiae satisfacere: cupiebat ila plagas , ac vulnera
nosra curare , ul nullae culices, nulla vestigia,
nulla signa relinquerentur; el simul ila maxima illa
crimina laesae majestatis de medio tollere,ul nullae
deinceps in nos el Deum inimicitiarum aul odiorum
causae remanerent. Sciebat sc, quo plura el graviora
pateretur.eo melitis posse haec sua opera ad exitum
perducere, el simul propriarum virium ac fortitudinis
consciis inl- ligebat sc quamlibet ginvem sarcinam,
alque onus suis robustissimis humeris ferre posse.itaque
hinc flebat, ut sine modo ac sine mensura se sarcina
dolorum ac laborum oneraret. Coniunge mihi summam
potentiam cum summa sapientia:el summam potentiam
el summam sapientiam cum charitalc summa: ac deinde
animo complectere, si poles, quid inde flet. Vilissimi
homunciones, cum in eorum cordibus amor donari ac
regnare incipit, quid quaeso cogitant? quid meditantur?
quid moliantur animo? Certe ila inardescunt interdum,
ul infinita alque immensa quodammodo pro iis agere
vel pati cupiant , quos diligunt. Cum patriarcha .Iacoh

septem annos propter Rachel servisse!, el adhuc .
dios septem serviturus esset, non ei tempus istud
tempus annorum quatuordecim,sed paucorum dierum
spatium *prae amoris magnitudine* videbatur. Quid
vero impurissimi amatores, non casti, ut s. Jacob .
pro suis meretricibus semper fecerint, omnibus notum
est.Sed ul omittam de amonibus foerninarum et
aliarum sordium dicere.aspicite sanctos homines.
et arnorcdivmae pulchritudinis vehementer incensos,
ul apostolum Paulum,ut martyrem Ignatium.b.Franciscum.
Isti omnes ita rapiebantur amore, el extra se ipsos
quodammodo ducebantur.ul martyria,verbera,cruces
ignominias.ila quaererent. ul aurum, el gemmas ac
lapides pretiosos mercatores quaerunt. Neque
simplicia martyria , simplices cruces . simplices
mortes . pro Domino sufficiebant illis; sed duplicia
ac. multiplicia desiderabant. Audite b. Martyrem
Ignatium. *ignoscite mihi*, inquit in epistola ad
Romanos,*ego scio quid mihi expediatnunc incipio
esse Christi discipulus: Ignis, crux, bestiarum instantia,
abscissio . separatio, confractio, dissectio membrorum .
interius lotius corporis et flagella diabo i omnia ir.
me veniant, ul Jesum Christum merear adipisci,
nihil me juvant, quae sunt munusculi huius. Bonum
mihi mori in Christo Jesu quam regnare in finibus
terrae*. Deinde quis unquam tanto alTeclu , el tam
ex animo amicos suos rogavit. ul cum ab impendente
nece liberarent. quanto affectu el quam ex animo
idem iste gloriosus Ignatius Romanos rogavit. ne
ipsius mortem et passionem impederent? Itaque
ardentissimi illi amatores Dei immensa quaedam
animo concipiebant, quae pro Domino pati desiderarent:
sed inierim tamen multo minora pallebantur,quod
non responderet in eis potentia charitali.Infinita
pati cupiebant:scd non poterant. et idcirco Dominus
non sinebat eos *lenter supra id, quod poterant*: sed
faciebat *cum tentatione proventum, ul possent sustinere*.
At vero Dominus Christus caput martyrum el
singularis doctor patientiae, quod mullo majori
charitale flagraret, quam ullus unquam sanctus,quis
ignorare polset? Charitas enim in Christo, tamquam
in fonte. in sanctis caeleris tamquam in rivulis
erat.Non de plenitudine ejus nos omnes accepimus.
Itaque non cupiebat, non desiderabat: sed ardebat
nunc re patiendi pro nobis : el sicut *cervus ad fontem
aquarum.ila* ipse ad calicem passionis anlaeliibit,
cujus sunt illa verba : *Desiderio desideravi hoc
posca manducare m.biscum*.VA iUn: *Baptismo habeo
baptizari : et quomodo coarctor usque dum periciatur?*
Quid ? quod si ad hanc infinitam patiendi
voluntatem . summam quoque patiendi potentiam
adjungamus, quae moles passionis i ficietur?
Equidem, auditores, hoc unum argumentum, si
nitente ac diligenter perpendatur. solum sufficit ,
ut homo rapiatur extra se , et stuporem alque
exinsim mentis patiatur: el tum demum intelligerc
incipiet . quid sil quod Dominus ait : *Attendite et
videte si est dolor, sicut dolor meus*.

¶Icni»n caput, unde vehementia passionis
Domini-
cae nascebatur, illud csl.quod voluerit Dominus
alrocissima supplicia sine ullo genere consolationis
tolerare. Illoc vere secundum caput ex pri-

non o capite, tamquam rivos ex Conic, sine tilla dubitatione derivatur. Ea enim regina charilas, quae Mjtrnos dolores pali voluit Chrislum, eadem, inquam. omnes portas obstruxit, quibus aliquod genus solatii, sive de cocio, sive de terra ad cor ejus ingredi patuisset. Itaque non solum a discipulis, amicis, affinibus: sed ab ipso proprio parente, alque adeo a scipso derelictus, desclususque fuit, ut solus ille homo Christus cum summis doloribus et cruciatibus quodammodo luctaretur. Hinc sunt illae voces: *Factus sum sicut homo sine adjutorio inter mortuos liber. V. In/ixus sum in limo profundi, et non est substantia: Et. Deus. Deus meus respice in me. quare me dereliquisti?* Hujus rei in veteri Testamento illustrissima figura praecessit. Quid enim duo illi hirci Levitici 16. significabant, qui pro peccato populi (offerebantur Domino, quorum alter mactabatur, alter in solitudine libere dimittebatur nisi summum illud ac divinissimum sacrificium, quo Deus et homo, Jesus Chrislus, pro peccatis mundi totius oblatus esset Domino? Sicut enim unus hircorum occidebatur, alter in solitudinem discedebat: ita in Christo altera naturam ejus, nempe humana sola cruciabatur; altera divina videlicet, quodammodo abscedebat, et sociam suam solam in suppliciis et tormentis relinquebat. Tametsi enim, quantum allinet ad nexum hypostaticum, verbum Dei humanam naturam quam semel assumpsit, numquam dimisit; lamen quantum allinet ad consolationem, quam patienti humanae naturae adferre potuisset, et quantum ad intolerabilium illorum dolorum mitigationem, ac temperamentum, eam omnino deseruit. Unde quae-so martyres sancti in maximis suppliciis cantabant, gloriabantur, gestiebant, exultabant: Dominus vero, qui martyribus robur et constantiam illam donavit, ita passione imminente exhorruit, ita contremuit, ita sudavit? cede non alia causa esset, quam quod martyribus Dominus calicem passionis miscebat mihi ille coelestis suavitatis, et saepe majorem partem calicis liquor dulcissimus occupabat ut vere cum propheta dicere possent: *Secundum multitudinem dolorum meorum in corde meo consolationes tuae laetificarunt animam meam.* I. I. cum apostolo Paulo: *Depletus sum. consolatio ne, superabundo gaudio.* At ipse Dominus sibi, ut aule dicebamus, omnes portas clausit, quibus consolatio ad eum inferri potuisset: Idque non alia de causa, quam ut nos miseros atque ingratos copiose redimeret. Cogita mihi modo, quid sit bibere ejusmodi calicem passionis, plenum felle, plenum absinthio, plenum lacerantibus liquoribus, sine ullo dulcedinis temperamento? Cogita, quam cruci mitereris tu, si aliquo gravi morbo laborares, et nullum consolatorem haberes; omnes te desererent, etiam amici, etiam parentes et uxor, etiam filii tui dorsi dorsi verterent, et majorem misericordiam exhiberi videres alicui cani, qui jacet vulneratus in praeha, quam tui? Jure igitur *attendite*, inquit. *et videte, si esset dolor, sicut dolor meus.*

Porro tertium, quod passionem Domini mirum in modum augebat, fuit teneritudo ac nobilitas corporis Domini. Quis nescit, quantum intersit iuli tibi et num aliquem rusticumque agricolam, cujus

caro laboribus assucta, solis ardore exusta, imbribus, nivibus, ventis saepe pulsata, lacerata soliditatem et quasi duritiem induit; et nobilem aliquem. ac tenerum et in delitiis educatum adolescentem? nonne graviora aliqua verbera, quae rusticus ille agricola vix sentiret, tenerum istum adolescentem pene occiderent? Jam vero Dominus Chrislus non erat ille quidem in delitiis enutritus, quippe qui matrem terrenarum opum elegantissimam, sola fide et charitate aliisque virtutibus divitem elegerat: sed lamen corpus tenerrimum, pulcherrimum, nobilissimum, optime constitutum, et temperatum habebat, quale optimo jure esse debuit, quod auctore spiritu sancio ex virgineis purissimisque sanguinibus conformatum fabricatumque erat. Itaque acerbissima illa supplicia, quae quodlibet aliud corpus, quamvis durum, quamvis crassum, quamvis rusticum, maximis cruciatibus affecissent, quid quaeso suspicabimur in illo corpore fecisse, quod omnium preclarissimum fuit? An non ergo merito optimoque jure dicere potuit Dominus, *attendite et videte, si esset dolor, sicut dolor meus?*

Sed jam ad quartum fontem aperiendum aggrediamur. Quanta fuerit atrocitas suppliciorum Domini ex eo facile potest intelligi, quod non unum aliquod genus supplicii passus, sed poenam quondam communem et generalem, quae omnes poenas quasi amplissimo sinu comprehendit. St respiciamus, a quibus passus esset, invenies omnia genera hominum, omnem sexum, omnem aetatem, omnem conditionem, Judaeos et Ethnicos principes et populares, dominos et servos, viros et feminas, amicos et inimicos simul quodammodo convenisse, et in eadem alque in lacrum Domini conspirasse. Si respicias ea, in quibus aliquid passus est, videbis nihil penitus esse, in quo aliquid pali possit, et in quo Dominus passus non sit. Siquidem amantissima mater gladio doloris transfixa, discipuli alque amici fugati ac dissipati, vestimenta ablata, existimatio laesa, animus moerore oppressus. Quid de corpore dicam? Nonne singula membra singulique sensus suos et proprios carnes habuerunt? Ac ut intelligas, vel polios solis luce clarius videatis, non fuisse in lacrum simplicem vel unum aliquod genus lorum, quo Dominus extinctus esset, sed amarissimam quamdam atque acerbissimam compositionem innumerabilium cruciatuum, quorum singuli per se si diligenter alque attente cogitentur, abunde sufficiebant, ut Dominum Chrislum incredibili dolore ac dedecore afficerent: enumerabo breviter novem praecipua genera suppliciorum, quae praeter alia mella illa una in se Domini passio comprehendit.

Primum igitur doloris genus fuit ille conflictus internus, illa immensa tristitia, illa anxietas cordis illa nubes moeroris, quae dominicum cor ita invasit, alque oppressit, ut eum quasi in agone mortis extremo constitueret. Neque id solum. sed etiam ceteri. ut Dominus, qui loties solus pernoctaverat in locis desertis, jam ita paveret, ut a discipulis quodammodo preleret, ne se solum dereliquerent: siisluiele *hic*, inquit, *et vigilate mecum.* Neque id etiam solum, sed et illud effecit, ut toto corpore sanguinis sudor erumperet, et tam copiosus, ulex

Ironie ac vullu per vcsics descendere! in terram, conique rigaret. Quae res ejusmodi fuit, ul nullo unquam sacculo aliquid magis novum, magis monstruosum, inagis portentosum accident. Neque vero magnopere mirabimur, audilores, si inelligamus, quam justam causam interni hujus doloris Dominus habuerit. Siquidem anima illa beatissima ante flagellari el crucifigi, cl fel atque acclum gustare voluil, quam haec eadem corpus pateretur. Itaque anima invisibili cuidam cruci offixa fuit, quae sua quoluor brachia cl suos quatuor clavos invisibiles habuit, quae erani quatuor acerbissima gencra cogitationum. Primum enim venerunt ad mentem omnia tormento, quae nocte illa cl sequenti dic c-ral perpersurus, ct quae corpus ordine quodam unum post aliud in diversis horis afflictura erant, ca omnia simul quasi agmine Tacto in animum Domini irruerunt. El quid mirum, si lautus exercitus dolurum, tam gravium, tam immitium, lam diuturnorum sanctissimum illud corpus moerore ac tristitia replere potuerunt? praesertim cum in- lclligcrcl Dominus, singulorum vehementiam el gravitatem, et ecio sciret nihil eorum vel auferendum vel minuendum; sed lotum illum calicem usque ad minimam guttam, *usque ad faces*, ul scriptua loquitur, sibi exhaustiendum. Deinde venerunt ad mentem peccata omnia tam praeterita, quam praesentia, et futura, quae unquam in Deum ab hominibus vel commissa sunl, vel deinceps comminentur. Et ita minute, ila perspicue, ut omnia mea cl omnia lun, cl omnium ac singulorum hominum sigillalim, quasi omnia cssen Upraescmia intueretur. lam igitur is, qui tanto ardore, el zelo diligebat honorem Patris, quam vehementer existimatis affligebatur, quod lam innumerabilem multitudinem scelerum ac flagiliorum nefandorum. foedissimorum, exccrabilium, in coelum clamantium cl Dei honorem ac majestatem offendentium cerneret? Certe unius hominis peccata sufficere poterant, ul Dominum magis torquerent, quam ipsum supplicium crucis. Quid igilur facerent peccata totius mundi? Non csl inlclligentia, ncc humana nec angelica, quae vim hujus doloris comprehendat. Tcrlio loco veniebat ad mentem ingens illa in-gratitudo, primum Judaeorum, deinde mullorum Christianorum, qui sanguinem islum suum pretiosum conculcatui i erani: cl simul videbat, tum horribile illud supplicium. quo posl paucos annos Judaei afficiendi erant: lum intolerabiles poenas gehennae. quae lanlac multitudini non solum Judaeorum cl Ethnicorum, sed eliam Christianorum parabantur. Quae omnia sine dubio innocntissimum ei noslri amanlissimum illud cor vehementissime affligebant. Si ila dolet pator aul mater obitum unius filii, ul consolationem invenire -nullo modo possit: quantum credibile csl doluisse Dominum Chrislum aeternum inlcrilum lot millium hominum, quos multo ardentius, quam mater filios diligebat, ct pro quibus non solum omnibus, sed eliam singulis nillies mori paratissimus erat? Postremo veniebat ad mentem gladius illo bis acutus qui viscera amanlissimac matris penetratus esset: quae cogitatio, quis dubitat, quin frangeret-ac dilaceraret pectus Dominicum? Posl Deum Patrem

neminem Ita Dominus diligebat, ul suam optimam cl sanctissimam matrem. Itaque cum sciret, quanta vehementia doloris cor illud pienlissimum el monocnllissimum repente adoriri debebat, cerie gladius materni doloris antea a Simeone praedictus ante cor filii quam matris penetravit, neque ad cor rnalris nisi per cor filii perlransivil. Il.icc est igilur crux interior, isti sunl clavi, baec csl lancea, quae sudorem illum sanguinem de ccrporc Domini exprimebat. Qui sicut sudor fuit omnium sudorum monstruosissimus el horribilissimus, ita signum full dolorum cl cruciatuum inauditorum, ct talium, ul cum eis nulla supplicia comparari possint.

Cogita mihi, Dominum Jesum in horto Gelhzcmani m isto agone constitutum, tamquam alterum Isaac oblatum ad sacrificium, qui quaqua versus oculos mentis convertibat, omnia crucibus plena osse videbat, ex omni parte illae voces in auribus ejus insonabant: *Tolle, tolle crucifige eum*. Si discipulos suos intuebatur, videbat corda eorum pavore et moerore plena: si studia Judaeorum, videbat cos nihil aliud, quam suam necem moliri, el jam cum Judo proditore de modo cl ratione capiendi sc deliberare: si sanctos Patres in sinu Abrahae quiescentes, videbat eos ardcnllissimis volis mortem suam implorare: si infernum inferiorem. videbat omnes daemones in suam mortem maxime accensos el armatos, el eorum opera brevi futurum, ul principes Judaeorum cum principibus Gentium in suam perniciem conspirarent: si denique in coelos oculos levabat. videbat Deum Patrem quasi alterum. cum gladio districto paratum ad immolandum: olsimul intelligebat non venturum nunc angelorum aliquem, qui necem suam impediat, sicut olim venit, el mortem Isaac impedivit, neque inveniendum nunc arietem, qui prose in holocaustum offeralur, sed seipsum el Isaac el arietem futurum. Hmc ille sudor sanguineus, lain copiose fluebat: el quales, oro, cruciatus erunt, qui sequentur. quando in ipso principio aegritudinis in agone mortis constituitur? Quid tunc sentici, <u>« revera dolores omnes illos patietur, quando sola eorum consideratio sudorem sanguinem cxpre»u? Certe si hoc loco cum ista apud lc cogitare incipies, cor tuum non moveatur el sudore sanguineo de corporc Domini erumpente larhi imae de oculis luis non erumpant. scito te cor lapideum, non rainoum habere. Nam si flore non poteris ex amore el compassione, quomodo saltem propter multitudinem peccatorum tuorum non llehis. cum connu sola cogitatio Dominum sanguinem sudate coegerit? Non feriebat in horto Dominicum corpus gladii impiorum, non erant flagella, vel spinae vel clavi, quae sanguinem illum eliciebant: sed scele- ra tua: haec erant spinae, quae cerebrum ejus crudelissime penetrabant: haec erat sarcina illa lam gravis, quae Dominum opprimebat, cl quam sine sudore portare non poterat. O quam caro pretio, Domine Jesu, medicamentum animae meae emere voluisti? O meus verus Adam, qui propter peccata non tua, sed mea de paradiso ejectus in sudore vultus lui lucraris panem eum. quo me nutrire ac sustentare decrevisti. Benedico! igilur lu

curium. et Iccra, et omnis creatura tua te laudet
et glorificet in aeternum.

PARS SECUNDA

Concio hodierna paulo prolixior erit, quam aliae
conscie soleant: Haec adhuc semel requiescendum
erit, antequam ad finem perveniamus. Neque vero
moyses nobis esse debet aliquid parvi, dum con-
cionem de passione audivimus: et si Dominus tres
integras horas cum incredibili dolore stetit in cruce,
vel ibi salutem nostram lucraretur, cur nobis
grave videri debet, adhuc unam brevem horam pro
nostra salute et Domini gloria in concione stare?
Ut igitur ad propositum redeamus, novem genera
tormentorum in passione Domini contineri diceba-
mus: sed eorum unum dumtaxat breviter explicui-
mus, nunc reliqua non tam explicanda, quam enu-
meranda erunt. Nam si explicari deberent, nec no-
vem horae nobis sufficerent.

Alterum igitur gravissimumque supplicium pas-
sus est Dominus, cum scilicet pretio argenti, quasi vi-
le mancipium, venundari vidit. Magna calamitas
est, quod hoc quod natura ingenuus ac liber natus
est, tamen pretio pecuniarum, sicut boves, et ju-
menta vendatur. Al longe profecto est major, si
ab amicis, et iis. in quos beneficia contulit, venda-
tur. Sed quanta esset, si non solum ab amicis ven-
deretur. sed venderetur crudelissimis inimicis, qui
non alia de causa emerent, quam vel eum pro sua
libidine cruciarent? Dominus Christus venditus est
et ab eo venditus est, quem ipse in summo gradu
honoris ac dignitatis collocaverat: Nec enim est in
lenis aliquid majus apostolica dignitate. Et vendi-
tus atrocissimis mercatoribus, qui nihil praefer-
sanguinem sitiabant. Al quo pretio venditus est?
Vilitas pretii auget in immensum injuriae magni-
tudinem: Dic, Juda mercator pessime, quo pretio
vendis Christum? Triginta denariis. Hanc tam vile
aestimas Dominum tuum? majore pretio bovem
unum aut equum in furo non venderes? Non te tam
vili, milii crede, aestimat dominus Christus. O
pretium hominis! O vilitas Dei! Venditus Deus
triginta denariis, emitur homo sanguine Dei. Et tu
fornicator, adulter, avare, quanti facis Dominum?
Quanti cum vendis? Quod si ostendam ego libi. te
vendere pretio Christum vendere, quam vendidit
Judas? Vendidit Judas Christum triginta denariis:
vnde pretium, sed tamen pretium aliquid boni con-
tinet. argentum. Tu vero quo pretio vendis cum
una fornicatione, una brevissima voluptate, quam
nulli labores et sumptus antecedunt, et
cuius dolor et amaritudo consequitur. Nonne igitur
meliores sunt triginta argentei, qui nemini no-
cent. et nullum prodesse possunt. si quis eis be-
ne utatur quam una fornicatio. quae exhaurit mar-
supium, debilitat corpus, occidit animam et solum
per te nocere, quae bene uti nemo potest? Si igitur
Judas hujus impiae venditionis justas et mei i-
t., poenas aeterno tempore luet, quid de te flet?
Quid domus te, nisi gehenna, suscipiet? Et si Do-
minus in liorto ardorem flammarum illarum consi-
derans compassione sanguinem sudabat, quid
pro te non laqueum et oembra illae ipsae flammae ae-

terno tempore depascent? Sed pergamus ad cae-
tera.

Tertium supplicium, vel potius fons quidam mul-
torum suppliciorum fuit, quod fuerit ea nocte per-
missum daemoni, vel per suos ministros Judaeo
et Ethnicos exerceret in Christum omne genus
crudelitatis. Idque verum esso, tum ex eo cogno-
sci potest, quod Dominus apostolus Lucam ait: *floec
est hora vestra et poles las lenecbrarum; tum* etiam,
quod haec erat nostris peccatis debita poena, et
Dominus eam subire voluit: vel ab ea nos vindica-
ret. Dedit olim Deus daemoni potestatem in cor-
pus beati Job. modo tamen vilam ejus non auferret:
aut Domini corpus sine ulla exceptione vitae, vel
mortis daemonis potestati, traditum fuit: Hinc vi-
delicet nata sunt nova, et antea numquam audita
genera suppliciorum. quibus bellua illa cruenta per
suos ministros Dominum torquebat: tum vel odio
suo ac furore satisfaceret, tum vel sanctam illam ani-
mam, si quo modo fieri posset, in aliquam nolam
impatientiae praecipitaret. Hinc erant colaphi illi
atque alapae, quibus Dominum, tamquam vile man-
cipium, percutiebant: hinc illa sputa, quae in fa-
ciem, et os Domini, tam blasphemum cujusdam, im-
purissime jaciebant: illa indumenta, vel alba vel
purpurea, quibus Dominum, tamquam stultum et
dementem vestiebant: hinc illi loci, illi risus, illa
verba ironica, illae licet inclinationes, quibus Do-
minum gloriae tamquam regem ridiculum et prin-
cipem scurrarum illudebant: hinc denique fiebat,
vel toties et tanta cum ignominia Dominum ligatum,
lictoribus stipatum, armatis militibus undique
sepium, tamquam publicum latronem, per pu-
blicas plateas deducerent. Et cujus, quae, fuit
opus, si daemonis non fuit, ille admirabilis con-
temptus filii Dei, (quando cum Barabba latrone
comparatus, et magis inutilis magisque vita indi-
gnus indicatus est, quam ille publicus sicarius?
Quae verba reperiri possunt, quibus facinus tam
indignum explicetur? Quis crederet, auctorem
vitae parentem generis humani ad terras descen-
disse, et in ea civitate, ubi lot aegros homines cu-
rasset, tot caecis lumen, tot surdis auditum, tot
claudis gressum, tot mortuis vitam restituisset,
quem omnes miseri et calamitosi appellabant, et
a quo omnium suorum malorum remedia omnes
accipiebant, eum cum homine facinorosissimo col-
latum, et minus utilem republican, commodum
civitatis, minus conservandum ac relinendum,
minusque dignum vita ac salute existimatum,
quam illum, qui opinione patriciorum, et ex-
tremae crudelitatis hominibus terrore ac formi-
dini erat? Quis haec potuisset mentem judicibus,
consilium hominibus illis eripere, et eas tenebras
animis illorum offundere, vel pro luce tenebras, pro
Deo latronem eligerent, nisi princeps tenebrarum?
Cogita igitur, et admirare, ad quantum humilita-
tem majestas illa pro te descenderit, quando cor-
pus suum daemonum potestati permittere non re-
cusaverit, quod sine dubio malorum omnium ex-
tremum et maximum est. Verum ad majora venia-
mus.

Quartum supplicium, fuit illud crudelissima fla-
gellatio, quam Dominus in Praetorio a Romanis car-

trilicibus acccpil. Quae usque adeo vehemens fuit, ut omnes molas consuetudinum et legum excesse-rit, ita ut Philaius existimaverit eam abunde ad o-ninein rabiem et lurorem Judaeorum compescen-dum sulUeere potuisse: et certe suffecisset, nisi corda prorsos lapidea et malo daemone plena ha-buissent. Est hoc unum auditores, ex magnis mi-rabilibus et novis spectaculis, quae unquam or-bis terrarum viderit vel audierit. Quis unquam suspicari potuisset, Dei humeros verberibus alli-ciendos? Sanctus David, *Altissimum*, inquit, *posuisti refugium tuum. Non accedat ad te malum, et flagellum non appropinquabit tabernaculo tuo*. Quid enim magis indignum sublimitati et ma-jestati Dei, quam humilitas et ignominia flagella-tionis? Non esi hoc genus supplicii lioiesiurum. hominum; sed scurrarum, sed furum, sed vilis-simorum mancipiorum, et illorum, qui nullius no-minis et existimationis sunt. Adeo vile fuit tempo-ribus Romanorum virgis caedi, ut nullum huma-num etiam obscurissimum et pauperrimum hoc supplicii genere, allici paterentur. Nunc vero Do-minus coeli, opifex mundi, decus hominum, glo-ria angelorum, sapientia et virtus Dei Patris, ver-beribus subiicietur? Equidem ego arbitror omnes choros angelorum ad hoc spectaculum concurris-se, et attonitos ac stupefactos, cum intuebantur abyssum bonitatis et humilitatis filii Dei, aerem vocibus et laudibus replevisse. Nam si id fecerunt in die natali, quando nihil nisi pannos et praesepe viderant, quid nunc facturi erant. quando etiam verbera et columnam videbant? Neque tempus ne-que vires meae patiuntur, ut pro dignitate iniste-rium istud exponam. Sed quaeso vos auditores, omnes ut nullus sit, quin domi suae cum alia omnia, tum potissimum hoc mislcrium diligenter cogitet. Quid enim minus facere possumus pro Domino, quam ejus dolores et cruciatus cogitare? Illaque in-gredere animo et cogitatione in Praetorium Pilati, et adfer locum nullas lachrimas: nam certe neces-saria sunt ad ea deploranda, quae ibi fieri videbis. Ac primum aspice, quo modo Pilatus, ut populo furenti satisfaceret, Dominum undique proripi, et nudari, ac religari et virgis caedi jubet. Aspice quomodo truculenti illi et crudeles carnifices sinu ullo signo humanitatis imperata facere aggredian-tur. Aspice. quam solus et (pam nudus non solum vestibus, sed etiam auxilio, Dominus tuus ibi exi-sclbal inter loi scelestissimos et daemone plenos satellites: ubi nullus patronus, nullus advocatus, nullus oral, qui unum verbum pro Domino dicere posset. Imo nec ullus oculus, qui clementer aliquid humane cum aspiceret. Aspice postremo, quomo-do incipiunt milites illi, et omnis humanitatis ex-pertes, carnes illas virgineas ac tenerrimas jam nudatas, aliquid ad columnam ardisime ligatas ve-herentissime verberare et omnia livoribus plagis, vulneribus, a planta pedis usque ad verticem ca-pitis replere. Cum tamen Dominus inter loi dolo-res crepitusque plagarum, nec verbis nec signis minaretur; sed ea omnia quasi optime meritis summa humilitate et patientia toleraret. O patien-tiam incredibilem. O facinus inauditum! O corda

plusquam adamantina, si ad hoc spectaculum non permoveamini.

Quid si huc accedat quintum supplicii ac tor-menti genus, quod non minus ignominiae ac de-decoris, quam doloris et cruciatus habet? Egrede-re igitur anima Christiana post illa severissima fla-gella, aspice *Regem Salomonem in diademate, quo coronavit eum mater sua*: aspice, quomodo crudelissimi carnifices, et vere non hominum, sed daemonum ministri quasi verbera praeterita, et mors confestim scquuiura. et tanta copia sanguinis effusa non sufflccrct, coronam de spinis texuerunt et illi adorando capiti imposuerunt, ut cum san-guinem spinarum vulnera exprimerent, cui virgae ac verbera pepercerant. Quis unquam vidit, vel au-divit vel legil, tale genus diadematis? Quis istud iam crudele artificium excogitavit, quo homines et torquerentur et illuderentur? Hoc certe Pilatus non jussit, hoc consuetudines et leges Romano-rum non liabebant, hoc apud Judaeos in more po-silum non erat, Iluccine pervenit humana crude-litas, ut ad liberatorem mundi poenis indebitis afficiendum vetera tormenta non sufficerent, sed nova excogitata sint? Tuum, o diabole, hoc ar-tificium eat. Tu quis es rege *super universos fi-lios superbiae*, tu regem gloriae, regem ridiculum videri voluisti, tu ei spineam coronam in officina gehennae fabricasti. Sed nihil oblines, nihil pro-ficis saeva crudelitas: Nam istae ipsae spinae oculo tuos excaccabunt, et nobis medicamentum sa-lutis conficient, et Christo post tres dies in radios fulgoris ac luminis convertentur.

Jam vero sextum crudelisstimumque supplicium fuit, ipsa crucis gestatio. Solent iis, qui capite ple-ctendi sunt, oculi antea velamine aliquo operiri, ne forte instrumentum illud videant, quod eis vilam auferre debet. Hic vero omne genus humanitatis excluditur; et non solum Domino oculos non coo-periunt, ne crucem videat, sed etiam ipsam cru-cem super humeros ejus imponunt, ut cor et oculi prius in cruce ligantur et lorqucreniur, quam cor-pus. Non recusavit benignissimus Dominus sarci-nam illam, quam peccata nostra omni ferro et plum-bo graviolem efficiebant: imo vero summa alacri-tate, quasi rem diu quaesitam et concupitam, am-plexus est: Tametsi enim gravissima esset, lamcn levissima ei ex amoris magnitudine videbatur. Ha-que licet fessus, debilis, licet plagis et vulneribus confectus, lamcn prompto ac devoto animo collum subicil gravissimo jugo, quod ei amor nostrae sa-lutis imponebat: crucem suscepit, ac sic ibat iter suum gemens, et poenitentiam agens scelerum nostrum, et viam sanguine ubique signabat, ut si qui essent, qui sua in humeros cruce sublata c-jus vestigia sequi vellent, a recta via non aberrarent. Porro pater et filius sibi onus quodam modo diviserant: filius quasi alter Isaac ligna et victi-mamzputer quasi aller Abraham ignem et gladium adlerebat. Haec enim duo. ignis et gladius; ignis amoris nostrae salutis et gladius divinae justitiae, Dei filium in holocaustum obtulerunt, O nos feli-ces, si crucem nostram, et Christum in hoc itine-re sequi sciremus! Consolamini, consolamini, qui-

CONCIO XXVIII. IN DOMINICA PASSIONIS

cumque crucem tribulationum et aerumnarum in hoc mundo toleratis. *Omne gaudium existimate, fratres, cum in varias tentationes incideritis. Tollite jugum Domini super vos, invenientis requiem animabus vestris.* Dominus Christus cum maxima consolatione ac refrigerio indigebat, luno impositam sibi crucem lota alacritate expensis brachiis ehartialis amplexus est. O si hoc exemplum imitari sciremus, et in iis calamitatibus quas a mundo patimur, non peteremus a mundo consolationem; si crucem Domini patienter ac libenter amplecteremur! Quantam ibi requiem, quantam pacem, quantam suavitatem inveniremus! Quid aliud nobis omnes calamitates facere possunt, quam vel Christum imitemur? Erat olim crux horrore et formidini, sed modo, cum Deus eam tanti fecerit, ut humeris suis eam portare voluerit, certe non nisi honori nec splendori esse potest. Homines duo, quos Deus vehementius caeleris amavit, et rebus omnibus praetulit, ii fuerunt Christus et Maria. Sed in quo, quaeso, signa ista singularis amoris ostenduntur? nonne in eo, quod istis duobus omnium gravissimos crucis imposuit? Sicut non fore unquam, nec erit inter homines melior Christo, nec inter foeminas Maria; illa non fuit, nec erit aliquis magis hic in terris afflicta et vexata, quam Christus et Maria. Neque vero te moveat, ei a cruce ferenda absterreat, quod propter culpas suas fortasse affligeris. Nam undecumque veniat tribulatio, modo patienter feratur, et propter Deum, salutaris crux est. Et si quidem paleris propter peccata, crucem portas boni latronis; vero innocens, magis gaude. Nam melius perfectiusque Christum et Matrem imitaris. Sed vae illis, vae illis, qui adorant crucem mortuam, et blasphemant crucem vivam, et similes Judaeorum sunt, qui prophetas vivos persequiebantur, et mortuis sumptuosos tumulos erigebant. Quid enim est aliud adorare et laudare crucem, inierim paupertatem et ignominiam et tribulationem fugere alque eas execrari, quam mortuam crucem venerari et vivam blasphemare? Non habebunt pariem cum Christo, qui crucem non portaverunt cum Christo: nec poterunt esse socii *consolationis* et contemplationum. qui non fuerunt etiam tribulationum et *passionum*: et qui crucem Christi erubuerint in terris. erubescet illos Christus in coelis coram angelis.

PARS ALTERA.

Pervenimus tandem, auditores, ad sacrum verticem montis Calvariae, alque adeo ad supremum culmen mysteriorum humanae liberationis. O (piam admirabilis est locus iste. Vere non *est hic aliud, quam* domus *D' i et porta coeli.* Hic mihi scilicet illam sublimem videre videor, quam vidit olim patriarcha Jacob, quae coelum cum terra coniungit. Vel polios hic est paradysus et locus debliarutn. Quid enim sibi vult pulcherrima illa arbor in medio horti collocata, in qua penitent fructus vilis? Quod est istud silicet. Iste est domus orationis. et lectum, atque ara. ad quam accedentibus indulgentiae amplissimae conferuntur. Itaque silicet u-

nile ad aquas. Hic enim est mystica illa petra, ex qua aquae largissime profluxerunt. Si pacem alque amicitiam cum Christo desideratis, hic est lapis quem *erexit* Jacob *in titulum fundens oleum desuper.* Si vino ad vestras plagas curandas indigels, hic est bolus de terra promissionis adductus, in crucis torculari diligenter expressus: denique hic est vasculum olei, ex quo vidua Elisaei, Christi videlicet Ecclesia, omnia sua debita facillime dissolvit: tametsi enim vasculum exiguum esse videatur, tamen quamdiu vasa, quae impleantur, non deerunt, pretiosus liquor fluere nunquam cessabit. Ascendamus igitur ad montem Domini pinguem, montem coagulatum, montem *quo beneplacitum est Domino*, non solum habitare, sed etiam pali et inori in eo.

Septimum igitur supplicium fuit ipsa crucifixio, quae est genus mortis non minus lurpe alque infame, quam acerbum alque diuturnum. Ac primum mentis oculis intueri, quomodo durissimi carnifices Dominum illic omnibus suis vestimentis spoliare aggrediuntur, et quanta patientia et mansuetudine Dominus non contra nititur, non resistit, et nec uno verbo injuriam istam a se deprecatur: nec aliam ob causam, quam ut nos. qui vestem iustitiae atque innocentiae perdidimus. sua nuditate vestiret. O quanta lux christianalis et bonitatis Dei mentis tuae oculis oborietur, si cogitare incipias, eum, qui vestii coelo et nubibus et terram floribus, iam esse non solum vestibus. sed etiam propria pelle quodammodo spoliatus. Toloquidem vitae suae tempore se Dominus paupertatis ac nuditatis amatorem professus est. verum numquam magis, quam in morte. Tunc enim iam pauper fuit, vel non haberet ubi caput unum super se haberet, et sicut nudus in hunc mundum intravit, ita nudus egredi voluit, ut aperte nois declararet. sibi mundum hunc minime placuisse, nec sibi de mundi rebus quicquam adhaesisse. ac omnes despicere, ac fallere semetipsos, qui Dominum se sequi putant. et interim terrenas opes contemnere et concubare non sciunt.

Perge deinde, ac intueri quemadmodum immittes illi Dominum arripiunt et in cruce extendunt. Dum arripiunt sanctas illas ac divinas manus et illos speciosos pedes, dignos qui perpetuo devotis osculis premerentur, et eos durissimis clavibus malleorum transfodiunt, alque ad crucem affligunt. O quam immensum cruciatum illa hora Dominus pertulit, cum clavi illi manus illas tenerrimas et pedes speciosissimos. in quibus maxime doloris sensus viget, penetraverunt, et carnem, ossa, nervos, et quicquid in illis corporis partibus continetur, malleorum confregerunt! Postremo erigunt formidabile istud vexillum, quod antea humi fecerant, non palatium dimittunt, sed magna vi atque impetu cadere sinunt. Contremuit illo casu sanctum corpus in aere, et vulnera manuum ac pedum dilatata copiosissimum imbrem sanguinis profuderunt. Hoc vero genus mortis ejusmodi est, auditores. vel qui eo moriuntur, non celeriter extinguantur, sed sola vehementia ac diuturnitate dohitis vitam cum morte commutare debeant.

Huc accedebat clavum supplicium, quod ex

praesentia picnllsslnuie matris non lain corpus, quam cor Domini ctuciabat. Quis enim explicabit, quam crucem corda illa matris cl liliis paterentur, quando duo illa coelestia lumina se invicem aspiciabant? Quando intuebatur Illius vultum illum amanlissimae matris amaritudine passionis cooperatum cor veru gladio doloris transfixum, ct Illas angustias animi. quas patiebatur, el illos rivos lachrimarum, qui cx oculis ejusuberlim defluebant, el illos gemitus, quos ex intimo corde pondus illud lain gravis doloris exprimebat? Si enim, qui Christum vere el ex corde diligunt, cum istam ejus passionem contemplantur, continere non possunt flumina lacrimarum, quid fecisse credibile csl Mariam. quae mater eral, cl non oculis mentis praeteritam passionem contemplantur, sed oculis corporis praesentem filium in tali passione constitutum cernebnl? O quoties attollebat moesos oculos, ul divinam illam faciem intueretur. cl in medio cursu eos revocabat. quod aspectum illum coniiis teneritudo sustinere non posset. Ego quidem nrbi-lror. linguas amborum prae nimio dolore quasi mulas effectas, vel niliil vel omnino parlim dicere potuisse: sed lamcn ad cor Virginis cfivcluru naturalem lilii mulla loculum esse. ciquc di. xissei Cur huc venisti, columba mea. unica mea. amata mea, dolor tuus auget dolorem meum, et magis tormenta tua quam supplicia mea me lorquenl. Revertere, columba mea, revertere ad arcam, donec aquae di Invii cessare incipiant; necenim hoc loco invenies, ubi requiescat pes tuus: ubi enim orationi el conlempnidinni vocabis, el levabis te super te. ac facilius mullo vim hujus procellae ac tempestatis feres. Verum ad cor filii non pauciora cor iniilns respondisse, eiqric dixisse existimandum esi. Cur id praecipis mihi, dilecte uberum meorum? I quomodo possum recedere a le, nisi recedam a me? cum lil sis vita vitae meae el anima animae meae? Ila vero dolor tuus cor meum occupavit, ul nihil omnino praeter illum cogitare possim sine te. Tecum igilur animus meus erucilixns est, nc lecmn moriatur ac sepeliatur oportet. Ila, auditores. beatissima illa virgo, tametsi npud crucem intolerabilem crucem patiebatur, lamcn non proplerca fugit, nec tergo vertit cruci, nt nos doceret crucem pocnilcnliae el tribulationum non deserere. linquo non fugiebat, sed perseverabat: el non sedebat ncc jacebat, sed stabat lamquam columna fortissima atque robustissimo. et vera columni Ecclesiae, ct magistra apostolorum el martyrum paulo post fulura: ul sicut Eva aspiciens cum voluptate arborem, mortis nostrae ruinae interfuit, it. ipsa aspiciens cum dolore arborem vitae noslrae libéralioni inlrcsset.

Venio nunc ad postremum, gravissimum. inauditum. incredibileque supplicium. Nam cum jam lili Filius pendens iu cruce extremos, immensos ct innumerabiles dolores el cruciatus pateretur. cl quasi pelagus quoddam amaritudinis factus esset, ac denique eam figuram et speciem prnseferrct, ul canis sic affectus corda hominum permovero posset: lamcn hostes ipsius feris crudeliores el lapidibus duriores, non solum non movebantur. sed cum irridebant, ciquc insultabant, cl sales cl fa-

cetius in eum inciebant. Neque id solum, sed cum sanctissimum illud corpus prae nimia sanguinis effusione debilitatum, el lingua, el palatum et partes interiores exsiccatae essent, alque idcirco Dominus modicum aquae peteret ad eam sitim atque ardorem temperandum, homines illi exuti omnem humanitatem, non modo aquam ei denegaverunt; sedebam pro aqua tel el acetum obtulerunt. O' acerbissimam crudelitatem! O homines feris truculentiores! Et quid, quaeso. crudelius, quid inhumanius. quid atrocius audiri vel cogitari potest? Cerle diviti illi avaro, qui in gehenna cruciaoalur, etsi aqua negata fuit, at non fel amarissimum propinatum; Dei autem Filio, non modo, datur, quod petit, sed etiam tormentum ac supplicium auge-tur. O dulcis liberator generis hu umi. quis referet nobis, quae in isla cruce puteris? Dura cerle peccata mea fuerunt, el poenitentia tua id manifeste docet. Video le r-gem meum in patibulo isto suspensum, ubi nihil habes, quo coipus tuum sustineas. nisi ferreos clavos. Video pondus corporis tui deorsum trahi, el vulnera manuum ac pedum semper magisac magis dilatari ac dilacerari, et incredibilem tibi cruciatum adferre. Video te in his angustiis propter me constitutum, ul singula tua membra, singulae partes, singuli sensus suas cruces el suos carnifices habeant. Oculi ciucian-lur, non solum quod propria vulnero, propriumque sanguinem cernebant; sed eliam, quod matrem illam pictilissimam cl innocnlissimam uberlim flentem, el corde transfixo infinito quodam dolore astantem videbant. Aures cruciabantur, quod horrendas illas blasphemies, quae coelum penetrabant, quae Solem obscurabant, quae angelos exterrebant. quae iram ac furorem Domini Sabaoth vehementer accedebant, exaudiebant. Nares cruciabantur, quod in loco graviter olente et odorem te-lei rimum spirante propler cadavera hominum mortuorum supplicium collocatum sil. Lingua et palatum cruciabantur, quod in ardeniissima fatue cl siti nil praeter fel cl acetum oblinere possent. Tangendi quoque sensus, qui in loto corpore diffusus csl, toto eliam corpore cruciabatur. Cerno caput illud splendidissimum ct angelis el hominibus venerandum spinis oculissimis penetrari; manus illas polcnlissimas, el benignissima quao coelum fabricaverant, quae loi aegros curaverant, quae panes multiplicaverant; cl illos speciosos pedes. qui lanium in itineribus laboraverant. dum pacem et salutem hominibus nunciarent. illas, inquam, illustres manus et illos speciosos pedes clavis transverberari; reliquum corpus a conclusionibus el percussionibus dehonestatum. ac sordibus, livoribus, plagis, vulneribus repletum aequae conspicio, ul vere nunc non sil litu species, neque *decor*: sed sis *vir dolorum sciens in/irmibtle*m, cl opprobriis uc doloribus, quod concupierant, saturatus.

Refert scriptura divina, auditores quondam filios Jacob frairem suum Joseph propriis vestibus spoliasset. ct cum triginta argenteis. Judn potissimum suadente, Madianilismercatoribus vendidisse. deinde vestem ejus sanguinem respersam. ad Jacob patrem suum transmisisse, ac dixisset: tide *iilru/n*

tunica fdii lui sil, an non? Eum vcro veste probe cognita *rcspondisse:Tunica /ilii mei est:fern pessima comedit cum,beslia devoravit Joseph.* Quid . liud vestis castissimi el innocenlissimi Joseph . quam corpus Domini Servatoris significul?Ilaec csl illa vestis talaris . vestis polymita , quam Spiritus sanctus cx aureis filiis alque argenteis contexuerat. Hanc vestem impia synagoga , fratres Domini secundum carnem, semen Abrabae el Jacob, Juda principe atque authore , Domino triginta argenteis vendito lotum laceraverunt ac sanguine resperse- runt; quam si quis Deo Patri ira laceratam, ac foe- datam ostendat, ul videat, ac tunica filii sui sil an non. cerle respondebit: *Tunica filii mei est : fera pessima comedit cum, bestia devoravit Ioseph.* Verum csl. Domine paler, verum csl.fera pessima devoravi! cum, iniquitas mea, superbia mea , ino- bcdicnlia mea devoravit filium tuum Joseph. O fu- nestum partum! O venenatam prolem! Ecce, audito- res, ecce . parturimus , cum superbia inflamma- mur , cum Deo cl Ecclesiae non obtemperamus , cum peccamus, cum fornicamur, cum inebriamur, feram pessimam parturimus , quae suo veneno vi- tam ipsam exlingml.O si intcliigeres.quam hoc sil verum! O si profunde semel cogitares, non lam ar- ma Romanorum el clamores Judaeorum, quam tua peccata. luas fornicationes , tuas usuras , tua pe- riuria, tua mendacia, tua flagilia Dei filius occidis- se.el tamquam feram pessimam cum devorasse! O quid non faceres , quid non paleris potius , quam ul peccatum . feram lam venenalam el lam immi- tem, parturires?

Aerum, bone Jesu, si nos sumus, qui te in cru- c m egimus, cl tamen propler nos vitam cum san- guine tam liberalilcr profudisti, quid retribuemus tibi pro omnibus, quae tribuisti nobis? Pete Domi- ni*, cl libere pete, nihil tibi negare polcrimus:vul- lu rasti cor nostrum charilale lua. Quid igitur, Do- mine, faciemus? Quae csl merces lua?

Audire cupitis, fratres mei.quod Dominus petal? I/O dicam vobis , cl vere ita csl, nemo non fidem adhibeat: nihil cupii, nihil optai, nihil silit Domi- nus magis, quam salutem luam : hoc ei omni felle amaris csl, quod le cupiat ad coelum trahere, cl lu praecipiles in gehennam. Acerba crux , acerbi • l ivi,acerbae spinae.acerba vulnera cl livores fue- runt; sed nihil accibitis cordi ejus, quam perditio lua. Quis igitur nostrum ila ingralus, ila immitis , ita crudelis erit. ul Domino aquam salutis nostrae sitienti fel amarissimum peccatorum propinet? Per crucem Domini, el Dominum in ea pendentem vos oro alque obleslor, ingrediatur unusquisque in < or suum, cl summa devotione el alacritate offerat D o sacrificium suavissimum.cor contritum *el hu- miliatum*, dicalqud apud se:Ecce ego lolics Domi- num meum offendi,el loties lapsus sum el relapsus sum, cl numquam vere peccatum meum agnovi, n imquain, ut par cral. deflevi, ex consuetudine cl sola voce exteriore confessus sum: nunc ego cum rdrlligam peccati gravitatem ex magnitudine pas- s otiis , quam Dominus pertulit, cum videam nego- tium esse maxime serium (nec enim pro re parvi momenti Deus homo factus, el lania el lam atrocita supplicia possum nunc,inquam, cum li.icc videam cl lulcll g :m,slaluo Deo propitio aliam vitam ince-

dere, ad veram el perfectam conversionem cl con- fessionem mc praeparare , ac deinceps peccatura magis quam ignem , aquam , serpenles , cl quam ipsam pestem evitare. O deliberationem bonam!O te beatum, si ila feceris ! Nam cl lu hoc pacto refi- cies cor Domini crucifixi, el ego tibi nomine Chri- sti polliceri audeo , hodie cum illo ens in paradi- so : hodie . imo hac bora , hoc momento senties te erui de inferno, el respirare incipies in luco li- bertatis filiorum Dei , modo tibi incipiant hodie peccata vere dispicere , cl pristinae fornicationes el sordidae voluptates tuae amplius non arriserint.

At si haec omnia le non moveant, si flamma a- moris, si ignis charilalis, quam hodie in lc perspi- cuo Christus oslendil, cl quae lapides rapit, cor tuum frangere cl emollire non poles! ; saltem mo- veant te illa formidabilia verba , quae in ipsa su» passione Dominus oculus csl, quaeque voluit al- tissime in cordibus nostris infigi, cum ail : Nolite *flere super me, sed super vos ipsos flete. Quia si in viridi ligno haec faciunt, in arido quid fiet?* O sententia formidabilis et incredibilis, nisi ab ip- sa Verilale pronunciarclur! *Si in viridi ligno*, in- quil, *haec faciunt. in arido quid fiet?* idcsl si in me . qui justus sum . qui sanctus . qui innocens sum, qui humore graliae semper vireo,tamen pro- pter aliena pecc.ilaila ignis passionis exarsit,cl Pa- ler meuscoeleslis.ul odium suum implacabile con- tra peccalum ostenderet, me naturalem el unicum filium suum propler aliena peccata ila contrivi!in *infirmitate*, ul *virum dolorum el novissimum vi- rorum* efficeret,quis cogitare poterit,quid homines peccatores propler sua , et propria scelera alque facinora patientur?

Audivimus Domini passionem , cl exterriti su- mus, neque majus aliquid inveniri posse credeba- mus. Qualis igitur erit poena gehennae, quam ip- sa Venias praedicat mullo majorem alque atrocio- rem esse futuram ? el vere ila erit. Quando vero nihil adderetur, nisi aeternitas, nonne hoc suffice- re! ad eam pacnam in immensum augendam? Pe- pendit Dominus 1res horas in cruce, cl omnes mi- ramur,et jure miramur,cl jure pavemus el exterre- mur; quid igitur facies lu in suppliciis multo ma- joribus, non 1res horas, non 1res annos , non tria saecula , non 1res myriades sacculorum ; sed sine ullo fine, el lam diu . quam diu vivet, ei regnabit Deus? Neque permittas tibi a diabolo persuaderi, Dominum esse milem cl clementem, cl nullo mo- do te damnaturum: Quid? Ita stupidus oris, ul hoc tibi persuaderi sinas, le cliam innumeris peccatis obrutum non damnandum ? Veni , accede, palpa manibus veritatem: *numquid filio suo pcrpercil*, cum in eo non sua, sed noslra peccat i invenit?Au- dislis, hodie, quam severe illum exceperit. Si igi- lur proprio filio suo non pcrpercil. et si in viridi ligno haec fccil quomodo tibi ligno arido ad ignem praeparato , nisi citn ad poenitentiam redeas, el fontibus lachrimariim irrigatus virere ac florere incipias, quomodo, inquam, tibi parcel? Hic igitur sil finis concionis nostrae hodiernae , ul vera ac seria poenitentia el firmissimo proposito vitae me- lioris reficiamus cor Domini crucifixi, qui csl be- nedictus m saetula. Amen.

CONCIO XXIX.

IN DOMINICA PASSIONIS

SIVC

HEBDOMADA SANCTA

De Arbore crucis cl quinque frudibus ejus, qui cx ea colligi possunt.

SYNOPSIS

Praerogativa cl encomia s. crucis tum ab efficacia et virtute, linn cx testimonio b. Chrysoslo-mi producta,exordii loco praemittuntur,ejus-que rei causa redditur.Deinde concio m quin-que perles , seu quinque fructus ab arbore crucis decerptos, distribuitur. Primus fructus csl,cognitio enormitatis el magnitudinis pec-cati. propter quod ipse Dei Filius passus est, ul illud detestaretur: haec autem magnitudo colligitur, tum ex gravitate poenarum, quas Deus angelus el diversis hominibus infligit, quod etiam similitudine ostenditur: tum ex magnitudine pretii , quia unicum lilium Deus propler peccata, el non sua, ila flagel-lavit. Secundus fructus est. vehementia pas-sionum , ubi ostenditur Christum ab omni-bus, in omnibus, omnia passum esse, alque quindecim praecipua passionis illius genera enarrantur. 1. a dilecta matre separatus fuit. 2. a perfido Juda traditus. 3. in horto in agone constitutus. 4. per tribunalia di-versa circumductus. 5. a discipulis dereli-ctus. 6. a vilissimis homuncionibus indignis-sime tractatus. 7. Latroni Barabbac postha-bitus. 8. dire flagellatus. 9. spinis corona-tus. 10. ad populum ignominiose productus. 11. crucem ipse bajulavil. el fello potatus est. 12. cruci effixus. 13. subsannalus. 14. ob praesentiam cl conspectum matris el disci-puli contristatus. IS. anima a corpore sepa-rata fuit. Quae omnia praecipili iudicio ip-si evenerunt omni prorsus solutio destituto. Tanlem gravis ad poenitentiam et assiduam Dominicae passionis meditationem succedit exhortatio.

Secunda pars de tribus reliquis frudibus de arbore crucis decerpendis agit. Tertius Ita-que csl, cognitio beneficii per passionem in nos colluti, quod in Iribus maxime elucesce-re. demonstratur , scilicet in consideratione bonorum nobis a Deo datorum, quae quanta

sint vel ex eo constat, quod lapsis per pec-catum ab innocentiae, statu omnia illa bona repromisit restitutum : deinde in modo , quo data sunl: demum in churilale, qua do-nata sunl. Quartus fructus csl. cognitio im-mensae bonitatis divinae . quae potissimum habetur per considerationem, quis quid, pro quibus el qua de causa passus sil. Quintus fructus est, tam eximia omnium virtutum exempla, praesertim vero nobis proponitur Christi humilitas, obedicnlia, patientia, con-stantia, mansuetudo, charilas el contemptus mundi : quas proinde virtutes jubemur imi-tari. Tanlem ad ferventem passionis Christi memoriam recolendam testimonio s. Demar-di, cl exemplo s. Francisci et s. Clarae do-cti, vocamur.

Encomia sanctae crucis . cujus mysterium luta sequendi hebdomada contemplandum, atque ado-randum ab Ecclesia Catholica nobis proponitur,ila sunl. auditores optimi, cl numero infinita , el ma-gnitudine excellentia el sublimitate ac praestantia singularia , ul si pro dignitate explicari debeant, immensam orationem merito desiderarent. Qui i e-nim est crux Domini aliud.quam scala Jacob,clavis coeli nunchora salutis,v< xillum coelestis militiae.ar-bor navis ecclesiae, lignum vitae in medio paradi-si? Ea csl potentia crucis Domini, ul per eam san-guis candorem , vulnera sanitatem, ignominia glo-riam , dolor voluptatem, et mors vitam cflicial. Ea csl virtus.ul sine crucis signo, nec templa dedicen-tur,nec altaria erigantur,nec Poni lices inungantur, nec ductores constituentur,nec oleum consecn lur, nec ulla ecclesiastica sacramenta vel sacrificia , ul b. Augustinus admonuit, aquae purgentur, nec rite perficiantur. Denique crux dominica operatur miracula, exterret daemones, ornat ecclesiam, ar-mat ironies fidelium , ac ul arbor foecuudissima tantam copiam optimorum fructuum ex sc produ-cit, ut non immerito b. Chrysoslomus adversus gentiles de Christi divinitate verba faciens in lau-dem crucis exclamet: *Hoc maledictum, hoc abo-*

CONCIO XXIX. IX DOMINICA PASSIONIS

minabile. huc extremi supplicii symbulum crux diadematibus et coronis clarius facium est: neque enim sic regia corona ornatur caput, ut cruce, quae omni cultu dignior est, et quam omnes ante abhorrebant, ejus figuram magnopere quaerunt. Atque adeo ubique ea invenitur apud principes, apud privatos, apud mulieres, apud viros, apud virgines, apud nuptas, apud servos, liberos, subinde omnes ea se signant inscribendo in nobilissimum menbrum nostrum. In fronte enim nostra quasi in columna quotidie figuratur: sic in sacra mensa, sic in sacerdotum ordinationibus, sic iterum cum corpore Christi in mysticis coenis fulget. Hanc ubique, celebrari videre licet in domibus, in foro, in solitudine, in viis, in montibus, in collibus, in vallibus in mari, in navigiis et insulis, in lectis, in vestibulis, in armis, in thalamis, in symposiis, in rusis argenteis et aureis in margaritis, in murorum picturis, in corporibus brutorum male affectis. in corporibus a daemone obsessis. in bellis, in pace. in diebus in noctibus. in delicatiorum choreis, in monachorum ordinibus: et deo certim donum hoc mirabile rapiunt omnes. Mira est gratia, nullus confunditur, nullus erubescit cogitans. quod maledictae muriis symbolum fuerit. sed omnes ipso magis ornantur. quam diadematum coronis vel nullis gemmatis monilibus vel torquibus. Et non solum non fugitur, sed et desideratur, et adamatur. et omnes de easolicili sunt. et ubique fulget. et sparsu est in parietibus domorum in columnis, in libris, in civitatibus, in vicis. in locis, quae habitantur et quae non habitantur. Ipsius vero ligni, in quo positum sanctum corpus Domini, et crucifixum fuit, particulam habere tutus orbis ille contendit. vel qui parvum quiddam ex illo habent, illud auro includant, tam viri quam mulieres, et cervicibus suis aptent: hinc valde honestati et magnifici. et muniti et protecti, licet conculcationis fuerit signum. Haec b. Chrisostomus. Porro ejusmodi amplissima ac splendidissima encomia sacrae crucis passim in voluminibus veterum sanctorum patrum invenire est. Quorum ideo initio orationis hodiernae mentionem facere vidui, vel quantum in me sancti auditoribus meis persuadem. Iota hac hebdomada, quae venerationi sanctae crucis nostris merito consecrata est, singulis diebus non semel, sed saepius vel arborem istam semper virentem vel florentem, et poma proferentem accedere, sub umbra ejus et de fructibus et floribus capere. Vere enim crux Domini *lignum* est vitae, *pulchrum visu* gustuque delectabile, et *folia* ejus *ad sanitatem gentium*: nec ullum est spirituale exercitium tutius, fructuosius, efficacius contemplatione divini crucis. Ipsa est lac insipientium, et cibus solidus perfectorum.

Animati? utile. non paucos esse, qui non alium quam scopum sibi proponunt in dominica passione vel legenda vel audienda, vel etiam meditanda.

nam vel nonnihil commoveantur, et si Heri possit, liquas lacrimas fundant: quod cum assecuti lucrum non habent. vel mullos vel magnos fructus ex arbore sanctae crucis colligisse putant. Verum, auditores,

est ille quidem unus ex fructibus, qui ex hac sancta arbore decerpitur, vel nos Christo tamquam membra capiti compatiamur, vel pro eo lacrimas ex compassione fundamus, qui pro nobis in passione sanguinem fudit: sed alii sunt praeterea plures et majores. Hinc enim (si sciamus sapienter colligere) veram et perfectam conversionem, et morum nostrorum emendationem, atque adeo vitam et salutem animorum nostrorum colligemus. Quare vel pro nostrarum virium tenuitate studia nostra, ei pietatem hoc iam sacro et pretioso tempore promoveamus, de quinque fructibus, qui ex arbore sanctae crucis praecipue colligi possunt, breviter disseremus.

Quicumque igitur utiliter in passione dominica legenda vel contemplanda se exercere voluerit, quinque praecipue capita considerare poterit: magnitudinem peccatorum, quorum purgandorum causa Filius Dei passus est: vehementiam passionis, ac suppliciorum Domini. excellentiam beneficii divini, quod in nos patiundo, et moriunda Christus contulit: abyssum inexhaustam bonitatis Dei, qui proprio filio non perperciit, sed pro nobis omnibus tradidit illum: et multitudinem ac praestantiam earum virtutum, quae in passione dominica, tamquam speculo, enituerunt. Et magnitudinem quidem peccatorum, ut ea ex animo delcslemur: vehementiam passionis, vel Christo tamquam capiti compatiamur: excellentiam beneficii divini, vel eidem debitas gratias iusque referamus: abyssum inexhaustam bonitatis Dei. ut Deum ardenti studio redamare incipiamus: multitudinem Christi virtutum, ut ens imitemur, et imitando Christo similes efficiamur: in qua similitudine supremum culmen christianae philosophiae atque humanae perfectionis continetur.

1° igitur primum fructum, qui est cognitio peccatorum, ex arbore crucis colligere incipiamus, nullis et evidentibus signis et argumentis olim Deus ostendit, quam vehementer sibi peccata displiceant. quamque implacabili odio ea perpetuo prosequatur. Hinc enim propter peccatum generale diluvium terris immisit: hinc Sodomam et Gomorram. et alias urbes nonnullas igne et sulphure concremavit: hinc toties populum suum electum gladiis Philistaeorum, Assyriorum, Romanorum objecit: Hinc denique horrendas et formidabiles illae flammæ gehennae. et alia innumera atrocissima et sempiterna supplicia peccatoribus praeparavit. De quibus vere dici potest, oculus non vidit, nec auris audivit, nec in cor hominis ascenderunt tormenta atque supplicia, quae praeparavit Deus offendentibus scilicet. Sed numquam tam aperte furorem irae suae contra peccatum explicuit, quam Ius novissimis diebus, cum suum verum et naturalem Filium, quo nihil habuit chori propter aliena precatæ iam severe percussit, ei contrivit in iudicium et ea supplicia cum perferre voluit, quae nemo unquam parricidarum, proditorum, malefactorum, in terris toleravit. Ac vel rem totam atque similitudinem perspicuam faciamus si in aliquo pulcherrimo vasculo liquor corruptus, et graviter offensus inveniretur, et paterfamilias foetorem illum

domi suae non ferens , salim juberet non solum effundi liquorem , sed etiam vasculum in mille paries comminui , el in cloacam proiici , nonne vehementer is foelore nare palrisfamilias offendisset? El si vasculum esset argenteum , nonne adhuc vehementius foelore ei displicuisset? etsi aureum, ac gemmis el lapidibus speciosis ornatum , el nihilominus Irangi el proiici vellet, nonne supra modum foelore illum odio habuisset? Si igitur Deus paler liquorem peccati corruptissimum et leternnum ila odit, ul propter peccatum cliam peccatorem gravissime delcslatur. *Odio csl beo* , inquit Sapiens,impius el *impielus ejus*. Ac ul peccatum occidat, etiam peccatorem pcrdii-.ul in eum liquorem odium suum ostendat, el am vasculum quamvis pulchrum el preliusum comminuit. Invenit Deus liquorem peccati in vasis terreis,sed maximo ari licio elaboratis, hoc est in primis nostris parentibus, el continuo expulit eos de paradiso,el sine appellatione sententiam mortis in nos omnes tulit. Inde *omnes morimur, el tamquam aquae dilabimur*: licel extremum terribilium sil mors , ct omnes mortem naturaliter horreamus. Invenit quoque Deus liquorem istum pessimum in vasis argenteis , in angelis videlicet. quorum natura plane argentea, pulcherrima , candidissima ac lucidissima est : el salim sine retractatione eos aeternae damnationi adjudicavit.Quis non obslupeal. auditores? Primus et nobilissimus omnium angelorum.ahue adeo lotius opificii divini praestantissima pars, qui nunc Lucifer, nunc initium viarum Domini, nunc signaculum similitudinis, nunc vero Cherub extentus, plenus sapientia el peifeclns decore,in sacris liions nppellatur:do quo Ezechiel dicit propheta : *Omnis lapis pretiosus operimentum tuum : el omne lignum paradisi Dei non esi assimilatum illi el pulchritudini ejus.el amulata sunl eum omnia ligna voluptatis.quae erant in paradiso*: iste, inquam, lam excelsus, lam pulcher, lam sapiens , de coelo deturbatus, in abyssum detrusus,sapientia el pulchritudine spoliatus, miserrimus omnium creaturarum factus est. Nam praeterquam quod regnum el bealitudinem amisit, et perpetuis alque horribilibus flammis cruciatur, atque in horrendo atque formidabili, sed justo Dei iudicio desertus ac relictus , el omni Dei auxilio destitutus est . ul iam in peccato penitus obstinatus semper desperet, el incredibili rabie quidquid cogitat, quidquid molitur, quidquid cupit . id lotum ad nocendum referai: ul merito qui antea Lucifer, angelus,cherub, Coelestis intelligntia.nunc tenebrae, draco diabolus el Satanias appellatur. Quis hujus lam horrendae mutationis causa fuit? foelore peccati. Nam *in Angelis suis* . ail Job . *reperit pravitatem*. El apostolus Petrus : *Angelis peccantibus*, inquit,non *pepercit: sed rudentibus inferni detractos. in Tartarum tradidit cruciandos , in iudicium reservari*. Et nondum intelhgunt filii Adam . qualem animum , quum Iratum. quam exacerbatum Deus gerat contra peccatum? Propter unam offensam tot millia angelorum, hoc csl argenteorum vasorum Deus ila horrendo comminuit,el adhuc vasa lignea el testaceo liquore peccati usque ad facies imbuuntur,el non liment?

Sed alius ascendamus : Nam ea , quae sunl de odio Dei contra peccatum, nihil sunl . si cum ii' , quae dicturi sumus , comparentur. Nec enim magnum esi. Deo aliquos angelos et aliquos homines perdidisse . qui in momenlos infinitos alios mullo pulchriores el nobiliores solo verbo creare polesl. Sed qmd dicemus, quia proprio Filio suo, unico . naturali, optimo, sapienlissimo, vere vasi aureo,et gemmis ac lapidibus pretiosis ornato non perpercil maxime, cum in eo peccatum non proprium , sed alienum rrp*ril? Filius Dei. auditores, nec ut Deus,nec ut homo peccatum admisiP.ipse esi enim de quo b gis:Qui *peccatum non fecit.nec inventus esi dolus in ore ejus.Talis enim decebat.ul nobis esset pontipx . sanctus , innocens, impollutus , segregatus a peccatoribus el excelsior coelis factus*. Is nihilominus animadvertens genus humanum sub onere peccati jacere, nec sc suis viribus erigere posse, misericordia motus . humeros suos sarcinae nostrae supposuit. Peccala nostra sustulit . ac pro eis se Patri satisfacere velle professus est. Hinc sunl illae voces : *Supra dorsum meum fabricaverunt peccatores*. El rursum: *Deus. Deus meus respice in me quare me dereliquisti? longe a salute mea verba deliciarum meorum*. Et illa b. Jopnnis: *Ecce agnus Dei: ecce qui tollit peccata mundi*.Quid igitur Pater fecit,licel Filium suum infinito amore diligeret, bcel sciret vilain Filii sui loti orbi excellentia el dignitate praestare . licel videret in vase illo auro , humeris Filii sui, non propria , sed aliena peccala esse imposita : lamen ul odium suum et furorem alque indignationem contra peccatum ostenderet, *proprio filio suo non perpergil* : vas illud aureum , el pretiosissimum confregit : tamquam si Filio diccrcl : Tu peccala hominum in humeros tuos suscepisti, el ego ea in humeris suis flagellabo.*Propter scelus populi mei percussi eum*. ait Dominus Omnipotens.

Sed quomodo percussit eum? quomodo flagellavit? In virga virorum,an in virga ferrea? Quid cum pali voluit? Sane ila severe illum excepit. ul ego nihil dubitem, neminem esse (am sceleratum,tam funestum . lam perditum , lam deploratum hominem . qui non incipiat peccala sua deflere , atque horrere el gravissime detestari , si quis cogitare voluerit serio.quul propter ea Christus passus sil: Passio enim Domini. quae ad exhaurienda el purganda peccala instituta esi. non unum ac simplex supplicium fuil:(ul iam ad alleram partem nostrae orationis , el secundum fruclum crucis veniamus) sed amare quaedam compositio infinitarum amaritudinum. *Calicem*, inquit, *quem dedil mihi Pater.non vis ut bibam illum?* Et qualis eral ille calix? Certe tam amarus , ut co viso cum *lachrimis el clamore valido*, tii natura horrorem ostenderet, ad palpem dixerit: *Abba, pater, omnia tibi possible sunl. transfer calicem istum a me : sed lamen non quod ego volo , sed quod tu vis : Fiat voluntas tua*.Neque passio Domini generale quoddam supplicium fuit.sed omnia genera cruciatuum ac suppliciorum comprehendens.Si eos aspicias.u quibus passus est, invenies omnia gener;- hominum , viros, foeminos, pueros , juvenes . senes, principes, privillos, sacerdotes, laicos, liberos, servos ,

Judaeos, paganos, amicos, inimicos. Il enim propter nimbos illa quoque ab omnibus passus est. Nec solum homines omnes sed omnes etiam doefflo*nes in ejus necem conspirarunt. Hoc enim est, quod apud Lucam Dominus: *Haec est hora vestra et potestas tenebrarum*. Neque solum impii homines et daemones, sed etiam Deus et saucii angeli, (tametsi alio consilio, alia intentione, alio desiderio) Christum ad mortem, et mortem crucis impulerunt. Hinc enim a Patre se derelictum in cruce invenimus: Deus meus, *Deus meus, ut quid dereliquisti me?* Denique ipse se ipsum morti obiecit. *Oblatus est enim quia ipse voluit. Sed* ipse se ipsum ex obedientia tradidit; Deus et angeli ex charitate: Judas et satellites ex cupiditate: Judaei et daemones ex invidentia: Pilatus et ejus consilarii ex timore mundano, ne Caesarem videlicet offenderent, Dei Filium et necem tradiderunt.

Si deinde en consideres, in quibus passus est, invenies penitus in omnibus nihil integrum alque illaesum et relictum fuisse. Passus est in matre. in discipulis, in vestibus, in fama alque existimatione, in animo, in corpore, in omnibus membris, orationibus partibus, omnibus viribus, omnibus sensibus. Nam a planta pedis usque ad verticem capitis non est in eo sanitas. Et vere tunc *non* fuit in eo *species neque decor: et vidimus eum, et non fuit ei aspectus, et consideravimus eum*. despectum et novissimum virorum, virum dolorum et scientem infirmitatem: unde nec reputavimus eum.

Si postremo animum et cogitationem ad ea convertas, quae passus est, invenies sane non fasciculum myrrhac, sed mullos et magnos fasces dolorum, poenarum, cruciatuum, tormentorum. Percurramus breviter, non explicando, sed enumerando. quindecim genera cruciatuum, quae in passione Domini concurrunt.

Primum fuit, amara illa separatio matris et filii, cum Dominus ad mortem iturus, amantissimae matri valedixit. Quid enim est, cogitare matrem, et talem matrem, iam duro divortio valedicere filio, et tali filio, eunti ad mortem et talem mortem? Haec meditationis praeparatio caeteris omnibus peccatis quodvis durum dirumpere posset.

Alterum fuit, horrenda illa proditio scelestissimi Judae. Quid enim obsecro erat, prodi ac vendi vilissimo pretio a proprio discipulo atrocissimis inimicis? Sane Dominus lanium inde dolorem concepit, vel in medio convivio, vel Joannes referi turbaretur spiritu. protestaretur, ac diceret: *Arren, amen dico vobis, quia unus ex nobis me tradet*.

Tertium fuit. moestitia illa ingens alque anxietas, quam in horio sustinuit; *Cum pavere ac laedetur. et moestus esse, atque aile: Tristis est anima mea usque ad mortem*: tamquam si diceret, Talis me horror ac timor invasit, vel parum absit, quin vitam excludat. Ac deinde *factus in agonia prolixius orabat, et factus est sudor ejus sicut guttae sanguinis decurrentis in terram*: quo nihil unquam a condilo urbe magis novum et magis horribile apparuisse pulo. Quid enim oral videre hominem alioqui sanum et incolumem, in tanto moerore, alque anxietate constitutum, vel de cor-

pore ejus sanguinis sudor erumperet, et iam abundanter, vel per frontem ac vestes in terram decurreret, camque rigaret?

Quartum fuit, loties duci ac reduci per publicas plateas. per tot palatia, per tot tribunalia, militibus et satellitibus stipatum, manibus ligatis iamque publicum latronem ac sicarium in aperio maleficio deprehensum: quo pudore existimatis ingenua, imo, regia majestas afficiebatur, cum toties in oculis populi, cui cum tanta laude et admiratione evangelium praedicaverat, non modeste incedere, vel ejus gravitatem decebat, sed festinare, vel eam currere cum impia illa turba cogeatur?

Quintum fuit. fuga, et infidelitas discipulorum, suspendium Judae, negatio Petri. Quam enim crucem putatis cor Domini patiebatur, cum ex duodecim, quos tanto labore genuerat, educaverat, instituerat, quos tenerrime diligebat, quos paulo ante iam dulci sermone, et cibo corporis et sanguinis sui refecerat, iam unum videbat a lupo infernali penitus devoratum, aliorum apprehensum iam suffocari caeteros omnes fugatos ac dissipatos?

Sextum fuit, loci genera injuriarum et contumeliarum, a vilissimis ministris non aliqua lege, nec praeepto magistratus, non ex sententia praetoris, sed ex sola scelestissimorum satellitum libidine sustinere. Certe enim non jussit Pilatus, ut eum toties alapis caederent, toties in faciem ejus spuerent, vel caput ejus arundine verberarent; non precepit. vel modo alba, modo rubea veste cum induerent, modo oculos ejus velarent, et cum feriendo ac ridendo dicerent: *Prophetiza nobis Christe, quis es, qui te percussit?* modo genubilerent ante eum et simulata reverentia tamquam regem ridiculum irriderent. Quis unquam vidit, vel legit vel audivit aliquem reum ante iudicium et sententiam loci contumeliis impune afflictum et vexatum fuisse?

Septimum fuit, ille incredibilis contemptus Filii Dei, quo cum latrone Barabba comparatus, et minoris factus ac judicatus fuit, quam ille publicus sicarius. Quid enim horribilius cogitari potest, quam vel auctor vitae, qui omnia creavit et conservat, *in quo vivimus, movemur et sumus*, cum homine facinorosissimo conferatur, et minus meritis, magisque vita indignus iudicetur, quam ille, qui opinione parricidiorum et extremae crudelitatis omnibus terrori et formidini erat?

Octavum fuit. flagellatio illa crudelis ad columnam. Quae praeterquam quod immanissima, et doloris alque ignominiae plenissima fuit, non est poena hominum ingenuorum et liberorum, sed scurrarum et nebulonum. Nec enim homines aliquis nominis, facinoribus, sed solum mancipia et latrunculi, et homines nihili supplicio verberum subduntur.

Nonum fuit, illa admirabilis adinventio novi, et usque ad illud tempus incogniti diadematis, in quo simul acerrimus dolor cum intolerabili ignominia concurrebat.

Decimum fuit, egressio illa ad conspectum furentis et tumultuantis populi quando videlicet, vel Joannes narrat, et Pilato productus *exivit fortis portans spineam coronam et purpureum vesti-*

mentum, ni Pilatum audivit dicenlem: *Ecce homo*. El populum acclamantem : *Crucifige , crucifige* eum. Quanta, obsecro . fuil in ea ostensione confusione ac verecundia, cum se Dominus videbat in celeberrimo dic paschae ea specie miserabili caesum , consputum , spinis coronatum , purpura ad irrisionem indutum, a lania multitudine conspui , cl tamquam peccatorem el seductorem ab omnibus existimari, qui ante qualuor dies tamquam rex el propheta cum summo honore ab eodem populo salutatus fuerat? Quantus item dolor cum obstinationem el ingratitude ejusdem populi considerabat, olaperlc videbat, cos suam ipsorum perniciem procurare, ac de eis doeinoncs triumphare, cl per eorum ora clamare: *Sanguis ejus supernos clsuper filios nostros*. El, *Non habemus regem, nisi Caesarem*, quem numquam antea confiteri voluerant?

Undecimum fuil, gestatio propriae crucis. Solent carnifices oculos eorum velare, qui plectendi sunl, ne forte instrumentum videant, quod eis vitam auferet: al vero Domino Salvatori, non solum oculos non velaverunt, ne crucem videret; sed illam ipsam crucem hufhpris ejus imposuerunt, ul ante cor quam corpus crucifigeretur. Cum aulem ad montem Calvariae pervenerunt, ul quasi fatigatum el fractum ac viribus exhaustum reficere viderentur, (solebant enim ei saccharo cl vino interdum recreari) obtulerunt ei polum. At quem polum existimatis? Vinum myrrhatum ac felle mixtum. Quod cum gussasscl, nec voluit, nec potuit bibere. Quae major crudelitas fingi, aul cogitari polesl? Si vinum cl sncccharum dare non cupiebant, cur saltem modicam aquam non dabant? Quod si nec aquam dignabantur porrigere, cur potum simpliciter non negabant? cur myrrhiam cl fel, quibus nihil est amnrius, sub specie vini Domino porrigebant? Si afflictum consolari pigebat, cur cliam afflictionem ougebo.nl? Cur ei lam crodeliler illudebant ? Diviti epuloni, si aqua denegata fuil, tamen fel aul myrrba oblata non fuit.

Porro duodecimum fuil, ipsa crucifixio, quod est genus morlis admodum crudele, proluxum ac turpe. Nam cl vulnera in manibus cl pedibus fiunt, ubi propter nervorum ac venarum multitudinem aculissimi dolores generantur. El pondus corporis semper trahit deorsum, cl semper magis ac magis vulnera dilatantur cl dolores augentur, donec sine minere lelhali, sola vehementia doloris anima de corpore excludatur.

Decimum tertium fuil genus quoddam crudelitalis prorsus inauditum. Nam cum Dominus in cruce penderet, el quasi pelagus quoddam amaritudinis prae multitudine poenarum ac dolorum faclus cssel; tamen hostes ejus feris crudeliores el lapidibus duriores, non solum non movebantur, sed cum irridebant, eique insultabant , el sales ct facetias in cum jaciendo seipsos oblectabant. Carnifices vero in oculis ejus vestimenta ipsius, inter se dividebant, cl super tunicam ejus sortem mittebant. Quodque his mullo gravius erat, unus cx latronibus, qui pendebat in cruce cum eo , cruciatuum propriorum oblitus , quasi ad torquendum

caeleri non sufficerent, in eum convitia et contumelias congerebat.

Decimumqu.irtum fuit, malris amanlissimae el discipuli, quem diligebat, continuus aspectus. Quantum enim crevisse existimandum est dolores Salvatoris, cum in omnibus illis atrocissimis cruciatibus, contumeliis, conviliis , irrisionibus, matrem cl discipulum, quos prae caeleris tenerrime dilcxral, semper ante oculos habebat? praesertim cum perspicue intelligcrel, quas illi cruces ac tormenta paterentur.

Dccimumquinlum el postremum fuil amara illa separatio carnis cl animae , quae quidem tanto acerbior erat, quanto se ungis dilexerant. Nec vero fuil unquam inter eas, sicut in nobis experimur , ulla pugna aul discordia sensus cl ralionis. Deinde in ipso flore aetatis, vivis el integris sensibus dominus moriebatur. Quocirca perspicue intelligebat quam esset amarus calix ille morlis , alque illa praesertim aetate, cl omnes torsiones cl poenae illius extremi agonis distincte percipiebat, quod alus hominibus ob emortuos sensus, el turbatam imaginationem accidere non solet. Intelligebat praeterea, quam cssel sibi illa mors debita, cl tamen vicit amor genens humani: atque ul nos a morte liberaret ipse se morli subjecit, amarum ilium polum deglulivil. el inclinato capite tradidit spiritum. Ita recessit pastor bonus, gaudium orbis terrae. lumen oculorum nostrorum. Recessit vero cum magna angustia, ut audivistis: recessit lotus afflictus, totus laceratus, lotus anxius, lotus silibundus, lotus fatigatus.

El quam celeriter haec omnia facta sunl? Numquid legitur unquam fuisse scelestissimorum latronum ila accelcrala, ila praecipitata , ila fulminata damnatio? nonne saltem in lerlium diem aliorum reorum supplicium differri solei? Al Dominus Jesus noctu comprehenditur. mune offertur judici, hora tertia damnatur, ad meridiem crucifigitur, el post paululum enecatur. Qjid si ad haec omnia adjungantur ista genera lam mulla, lam varia, lam atrocita suppliciorum sine ullo genere consolationis fuisse? Nam quod sancti martyres fortiter cl alacrilcr morlem oppeterent, non est mirum , cum in cis sicuti propler Christum abundabant passioncs. ila propter Christum abundarent consolationes. Christus vero caput martyrum torcular calcavit sulus et calicem plenum telle sine ulla gutta incilis haurire voluit.

Eccc igilur, quam gravis erat morbus nosler, quem nemo poterat sanare, sed pro illius curatu ne Dei Filium necesse fuil occidi. Eccc quam implacabili odio Deus peccatum prosecu itur, qui Filium suum ila severe propler aliena peccata flagellavit. Vae nobis miseris, quibus lam vilibus, lain indignis, lam ingratiss, tantam exhibuit charitalcm. Propter nos Dei Filius occisus est, propler nos vulnera doloresque sustinuit. Peccata noslra cum laborare ieccruni, peccata noslra cum accusarunt, flagellarunt, spinis coronarunt. cruci affixerunt, vitam el sanguinem abstulerunt. Et unde igilur c.xt.slit adhuc in nobis tanta facilitas peccandi? unde tam parvi facimus peccare? quasi Dei offensio ni-

hil esset? L'nde post peccatum cum ad poenitentiam convertimur, iam frigide ac remisse poenitemus? Quid? Christus, ut regnum peccati destrueret. Iam passus es, ut tu iam facile in cor tuum peccatum admittis? Iam facile fornicaris? Iam facile inebriaris? Iam facile irasceris? Iam facile peieras? Iam facile quantum in te es illicium Dei Filium crucifigis? Neque vero putes te minori supplicio dignum quod non solus ista facis, neque solus peccatis tuis Christum crucifixeris. Nam secundum iustitiae legem non minori poena mulcandus es, qui una cum aliis hominem innocentem occidit, quam si solus occideret. Quare si semel ad veram et profundam cognitionem peccatorum tuorum pervenire desideres, passionem Domini diligenter meditare, ut cum videbis impios et sceleratos illos satellites Christum vexare atque affligere, persuadeas tibi certo te unum esse ex illis, et vere te non minus quam illos Christi mortem procurasse. alique enim ejus necem conspirasse. Cogita, tamen (quod sane optime jure cogitare potes) una cum illis vere Christum irrisisse, conspuisse, flagellasse, spinis coronasse, in crucem egisse, rayrrhn et felle potasse, alique ad extremum crudelissime necasse. Si enim peccata nostra non fuissent, nihil unquam tale Christus pertulisset. Neque Romani, neque Judaei neque daemones omnes pares esse poterant, nisi Christum Dei Filium vel minimum laederent, nisi ipse ex nimia charitate, qua dilexit nos, ad nostra exhausta peccata, se doloribus, alique adeo ipsi morti subicere voluisset.

PARS ALTERA

Exposuimus breviter, qui sunt duo priores fructus. qui ex arbore sanctae crucis contemplatione et affectu quasi duabus manibus decerpi debent. Superest ut qui sint posteriores tres, paucis explicemus.

Terium igitur fructum esse dicebamus, cognitionem excellentissimi beneficii, quod in nos per crucem et passionem suam Christus contulit. Et quamquam nulla valde de hoc argumento dici possint, nos tamen pro temporis brevitate solum tria capita tribus verbis ostendemus, unde magnitudo summi hujus beneficii cognosci potest. Tria sunt igitur potissimum cogitanda, qui nobis Christus donaverit, qua charitate, quo modo. Quid est quod tibi mavil? liberatio ab infinitis malis, communicatio infiniti boni. Dunant enim indulgentiam peccatorum, gratiam, justitiam, libertatem, pacem salutem, redemptionem, merita, sacramenta, doctrinam, immortalitatem, gloriam, beatitudinem, felicitatem: breviter, bona sua omnia per crucem et passionem nobis communicavit. Inde enim pater et sponsus, et caput nostrum dicitur Christus, quod quicquid habet pater, ad haereditatem filiorum pertineat; quicquid habet sponsus, id cum sponsa libenter communicet, quicquid habet caput, id facile membris omnibus impertitur. Enumera si potes omnia mala, in quae propter peccatum primi hominis incidimus, et tum intelligere incipies aliquid de hujus beneficii magnitudine. Erat homo ante peccatum sapienior Salomone: *comparatus*

es per peccatum *jumentis insipientibus, et similis factus es illis*. Erat ante peccatum fortior Sampson; laetus est per peccatum debilius muscis et pulicibus; Nam nam his et similibus minutissimis animantibus se defendere non potest. Erat ante peccatum Ha superior morte, ut posset, si vellet, numquam mori; factus est per peccatum ita morti obnoxius, ut velit nolit, compellatur mori. Erat ante peccatum in magna pace et tranquillitate, nec secum, nec cum alius ullum bellum aut iniicium gerebat; factus est post peccatum non solum aliis umbratus, sed etiam sibi ipsi contrarius: Terra non obedit, sed pro floribus producit spinas: mare imperium non patitur, sed saepe naves et nautas absorbet: animantia bruta non obtemperant, sed contra potius hominem, tamquam communem hostem persequuntur. Sed nec ipse sibi homo obedire novit, Iamque sunt motus et tumultus in humana ista repubblica propter seditiones ac lites sensuum et rationis, propter tumultus et clamores variam passionum, ut homo saepe in mille paries distrahitur, neque aliud pectus ejus. quam aliqua Babylon plena barbarum et confusionis esse videatur. Erat homo ante peccatum amicus Dei, ejus gratia et favore fructuatur; excidit per peccatum ab ea gratia, et in iram, alique indignationem et furorem ejus incurrit. Poterat ante peccatum sine labore, sine sudore, sine ulla molestia regnum coelorum promereri, incidit per peccatum in eam miseriam, ut jam non possit suis solis viribus, nisi demereri, et ruere magis et magis versus gehennam. Erat postremo ante peccatum in paradiso terrestri, loco pulcherrimo, optime amoenissimo: decidit per peccatum in hoc stabulum brutorum, et in hoc ipso multi sunt, qui vix locum oblinere possunt. Iam ab his omnibus malis, in quae primus Adam sua inobedientia nos conjecerat, secundus Adam sua obedientia usque ad mortem et mortem crucis, nos liberavit: et omnia illa bona, quae per peccatum amiseramus, per Christi passionem aucta et tumulata recepimus. Conferre beatitudinem primi hominis, quam perdidimus, cum ea beatitudine, quam in coelis expecamus, quam nobis per passionem suam Christus promeruit. Erat Atiam sapienior Salomone: erimus nos aequales angelis Dei. Erat Adam fortior Sampson; erimus nos ferro, et igne et leonibus fortiores. Polerat Adam non mori; nos nullo feliciores non poterimus mori. Fructuatur Adam magna pace; nos fruemur maxima. Inntaque erit lunc concordia corporis et animi et spiritus, ut quocumque voluerit ascendere animus, statim corpus sequatur, etiam super sidera. Erat Adam amicus Dei; erimus nos familiares, intimi, domestici. Polerat Atiam non peccare; nos multo beatius non poterimus peccare. Poterat ille non cadere; nos non poterimus cadere. Denique habitabat ille in paradiso terrestri; habitabimus nos in coelo, in illis ornatissimis et splendidissimis sedibus ac domiciliis angelorum. Habetis igitur qui iis, quod Christus nobis donavit.

Sed quomodo donavit? per se, an per alium? sine labore, an cum labore? nullum enim profecto beneficium crescit, cum per nos ipsos, et cum in commodo et jactura aliqua nostra amicum adjuva-

vamus. Quis igitur fuit modus nostrae liberationis? Passio illa crudelis, cujus quasi summam et compendium paulo auto audivistis. Non misit Christus vicarium angelum aut Archangelum aliquem, sed ipse suis manibus opus nostrae liberationis operari voluit. Et quamquam poterat una galla sanguinis aut sudoris nos perfecte liberare, voluit tamen lotum sanguinem profundere, et ea supplicia et cruciatus pati, quos audivistis; seipsum contempsit, ut nos honorarci; seipsum afflixit, ut nos consolaretur; dolores et poenas sustinuit, ut nobis gaudium ac laetitiam oblineret; vulnera et livores elegit, ut nos a vulneribus peccati curaret? Denique crucifigi et mori voluit, ut nos vitam beatam et sempiternam haberemus. Quare pluris faciendus est modus, quo contulit beneficium, quam ipsum beneficium, quod contulit: et majus est medium, quam remedium, quando majus et mirabilius est Deum mala pati, quam bona facere, sustinere supplicia, quam elargiri munera.

Sed qua charitale haec omnia operatus est? non enim parum auget magnitudinem doni affectus donaulis. Cum a te pauperes eleemosinam petunt, si eis amicum vultum ostendas. alique dicas, quid petitis, filii? quid vultis? qua re indigetis? accipite, parum habeo, parum vobis do, et si plus haberem plus etiam libentissime darem: o quam bene placeat talis elemosyna? sane existimaretur, nec inmerito, duplo major, quam sil. Si vero loquaris oculis eos aspicias, ac deinde aliquos obolos in terram proicias, et dicas, Dole in mala cruce, ne mihi, amplius molesti sis. Illi accipiunt quidem, quod datur, sed non multum tibi debebunt. Qua igitur charitale. quo affectu atrocissima illa supplicia pro nobis pertulit? id vero cogitari aliquo modo potest, verbis explicari. atque oratione comprehendere certe, non potest. Magna sunt, et multa, quae pro nobis toleravit, sed magis, et copiosior sine comparatione fuit charitas, qua ea toleravit. Tres horas pependit in cruce, sed quis potest ambigere, quin libenter usque ad diem iudicii in ea pependisset, si necessitas id postulasset? certe charitas ad hoc patiendum, et multo maiora Christo non deerat. Desiderio, inquit, *desideravi hoc pascha manducare vobiscum*. Et. *Ego baptismo habeo baptizari, et quomodo coarctior usque cum perficiatur?* Itaque si nullum ei debemus pro tot suppliciis et tormentis, quae pro nobis pertulit, nullo adhuc magis debemus pro ea charitale, qua illa supplicia, atque lorumenta pertulit.

Jam vero quare fructus, quem ex arbore sanctae crucis habemus, Cognitio est illius profundissimae abyssi bonitatis Dei: Nullum est enim Dei opus, in quo clarius et splendidius Dei bonitas elucet, quam Passio Salvatoris. Id quod facile assequeris, et multo etiam facilius, quam ego verbis explicare possim, si in singulis mysteriis crucis Christi quatuor capita attente consideres. Quis patitur? quid patitur? pro quibus patitur? qua de causa patitur? Si primum attollas ad eam majestatem, cum astant in coelis mille millia myriadum angelorum; cui terra ac coelum, et omnia elementa ad nutum obediunt; qui omnia potest, omnia novit, omnia regit, omnia gubernat, omnia moderetur;

cujus comparatione omnis humana et angelica gloria. arena est exigua. de qua ita loquitur Isaias: *Vidi Dominum sedentem super solium excelsum et elevatum, et ea, quae sub ipso erant, replebant templum; Seraphim stabant super illud, sex alae uni et sex alae alteri: duabus velabant faciem ejus, et duabus velabant pedes ejus, et duabus volabant, et clamabant alter ad alterum: Sanctus, sanctus, sanctus Dominus Deus exercituum? plena est omnis terra gloria ejus. Et commota sunt superliminaria cardinum a voce clamantis, et domus repleta est fumo.* Haec enim dixit Isaias, ut Joannes exponit, *quando vidit gloriam Christi, et locutus est de eo*. Si, inquam, primum istam tam excelsam, tam sublimem, tam super omnes res creatas eminentem majestatem intueris, ac deinde saltem oculos convertas ad eam humilitatem et indignitatem sputorum, colaphorum, irrisum, aliarumque poenarum, quam vere illa majestas sustinuit, idque non propter angelos, cherubim aut seraphim: sed propter nostrum lutum, propter homines, et homines peccatores, ingratos, blasphemos, superbos, inobedientes, fieri non poterit, quin obstupescas. et cum Abocuc propheta dicas, *Domine audivi auditionem tuam, et timui: consideravi opera tua. et expavi*. Hinc cum fieri saepe solet, ut mentes hominum nimio stupore adductae mirabili quodam modo suspendantur, et a sensibus corporeis abstrahantur: interdum etiam corpus ipsum procul a terra secum trahant. Quod si deinde cogitare incipias, quae fuit causa hujus tantae novitatis, quae Deum conjunxit cum luto, vitam cum morte, beatitudinem cum miseria, gloriam coeli cum ignominia crucis; et pro certo cognoscas. nullam in hoc facto utilitatem aut commodum suum Deum quaesivisse, nec ullo modo nos id meruisse; sed solam et totam causam fuisse, illa viscera pietatis, illam abyssum bonitatis, perennem illum fontem misericordiae et amoris Dei nostri, quo sine ullo nostro merito et absque ullo suo commodo bonum, esse existimavit, visitare nos ex alto; sane non solum admiraberis et obstupesces, sed senties etiam cor tuum dilatari, emolliri, resolvi, et ignem quemdam in intimis visceribus accendi, quo tantae bonitati respondero, et le ipsum lotum ejus obsequio consecrare ac dedicare cupies. Senties praeterea in corde tuo quemdam novum horrorem ac detestationem peccatorum oriri: senties quoque aperiiri tibi oculos, et clare ac perspicue videbis turpitudinem ebrietatis, foeditatem luxuriae, deformitatem omnium viliorum. Denique nova quadam et inusitata vulneratus charitatis cantare incipies: *Fuite me floribus, stipate me malis, quia amore langueo*. Nam qui cernit regem Salomonem (ut verbis utar b. Bernardi) in diademate, quo coronavit cum mater sua: qui cernit unicum Patris crucem sibi bajulante, qui cernit caesum et consputum Dominum majestatis, qui cernit auctorem vitae et gloriae confixum clavis, percussum lancea, opprobriis saturatum, tandem illam dilectam animam gladius amoris transverberat, alique idcirco dicit: *Fuite me floribus, stipate me malis, quia amore langueo*.

Venio aulem ad quintum cl postremum fructum, qui multitudinem cl praestantiam continet earum virtutum, quae in passione Domini, excellentius enituerunt. Ille siquidem cum fructu et utililcr Passionem Domini meditatur, vel certe audit vel logii, qui oculos mentis in illas heroicas ct illustrissimas virlules defigit, quas inter dolores el cruciatus tamquam flores inter spinas enitere videt, neque vero existimare debemus vitam el passionem Salvatoris nobis solum ideo propositam esse, ul eam contemplemus; sed etiam ul eam, quoad possumus, imitemur. Hinc enim sc non solum vitam appellavit. Hinc cliam clamat: *Discite a me, quia mitis sum et humilis corde*, el rursum: *Exemplum dedi vobis, ul, quemadmodum ego feci vobis, ila el vos faciatis*. Hinc Apostolus Petrus: *Christus passus est pro nobis, vobis relinquens exemplum, ul sequamini vestigia ejus*. El apostolus Paulus: *Apparuit gratia Dei Salvatoris noslri omnibus hominibus erudiens nos, ut abnegantes impietatem el secularia desideria, sobrie et iuslc cl pie vivamus in hoc seculo*. El apostolus Joannes: *Ille animam suam pro nobis posuit, el nos debemus pro fratribus animas ponere*. Itaque non salis est Christum in crucc respicere, sicut ohm Hebraei serpentem aeneum respiciebant; sed necesse csl cliam, ejus virtutes imitari. Sicut enim olim Evac fructus morlis non nullum nocuisscl, si cum solum aspexisset, non cliam dcccrcpsisscl cl comedisscl: ila nobis fructus vitae, qui ex arbore crucis dependet, non multum prodesse poterit, dum laxal nspiciamus, non etiam decerpamus cl comedamus. Quare cl apostolus hodie monet: *Iloc sentite in vobis, quod el in Christo Jesu*, hoc csl, Conamini, contendite, efficite, quantum potestis, ul eo modo affecti sitis, quomodo Christum in passione praesertim affectum fuisse didicistis. Est enim ipse exemplar cl speculum clarissimum omnium virtutum. Ille *eum informa Di* esset, hoc csl, cum ejus natura esset divina, atque idcirco *non rapinam*, sed jus naturae *arbitratus esl, esse se aequalem Deo*: tamen *exinanivit semetipsum, formam servi accipiens*, pedes discipulorum lavil Dominus el magister existons. Deinde contemni, verberari conculcari sustinuit. Ergo cl vobis, quamvis magni, quamvis nobiles, quamvis sapientes esse videamini, non sil grave ad opera humilia vos dimittere, non sil grave contemni ac despici, non sil grave cum pauperibus cl humilibus (si causa postulet) conversari: imo vovero scitote vos vere magnos, el nobiles et sapientes futuros, cum Christum perfecte imitari, el vos ipsos nihili iaccre didiceritis. Christus praeterea ferius csl paln obediens, cl obediens in re difficili illima, usque ad morlcro el morlcrcm crucis: ergo 11 vobis non sil difficile subjacere praepositis vc- l Iris, cl cis in omnibus obedirc. Quam quaeso ex- rusalioncm habere poterunt, si non obcdiant lili parentibus, servi dominis, discipuli praeceptoribus, oves pastoribus, dum cis utilia cl salutaria injun- 7'inlur, cum Christus in rc lam ardua in cruce su- 11 mda, pro nostra salule, lam alacriter Paln obtemperavit? Ergo si cupimus obsequium praestare D o . CliriJuimpi' imitari amplectamur ex animo

nobilissimam islam virlulem, el parentibus, praeceptoribus, praelatis, magistralibus, magna devotione el humilitate obediamus. Chrislus pitiemiaiu inter tot genera sibi succedentium cruciatuum ili conservavit, ul ncc verbis, nec minis, ncc signis ullis tot contumelias ulcisci voluerit. Ergo cl nobis durum non videatur, ad exemplum Christi comitia el injurias deglutirc, el eorum penitus oblivisci. Christus constantiam el perseverantiam in bonis operibus ila coluit, ul neque flagellis, neque clavis, neque crucc a cursu nostrae salutis procurandae ac perficiendae revocari aut impediri poluerit. Ergo el vobis acerbum non sil, aliquando In bonis operibus pali contradictores, neque facile retro respicietis, aul bona inchoata opera relinquatis, licet mundus el daemones se opponant. *Ilccogilalt eum, qui talem adversum semetipsum sustinuit a peccatoribus contradictionem, ul non fatigeminis. animis vestris delicientes*. Christus cnun tam insignem mansuetudinem in passione ostendit ul sicut *ovis ad victimam duceretur, cl sicalagnus coram tondente se obmutesceret*. Ergo cl vobis asperum non videntur, aliquando inter amicos vel inimicos tacere, abscedere el obmutescere politis, quam ul lites cl contentiones serantur, unde odia el indignationes, el irae cl rixae nascuntur, quae charilalem exlinguunt, Spiritum Sanctum contristant, animam cl corpus occidunt. Christus quoque tam ardenti charitalc in ipso summo ardore passionis flagravil, ul pro ipsis suis crucifixoribus el tortoribus ingenti nfleclu supplicaverit. Ila etiam ardenter salutem animae, cl opera bona semper sitivit, ul ipsa in crucc dolorum suorum oblitus, alterum latronem convertere studuerit. cl converterit. Ergo cl nobis dulce sit charilale (Ligrarc in salutem animarum incumbere: in bonis operibus numquam defatigari: unusquisque eo modo, quo potest, vel publice vel privnlim aul verbo aul exemplo, colloquendo, conversando, in domibus, in gymnasiis, in conviviis, denique semper cl ubique salutem animarum esiiriai cl silial, cl ignem cbarilalis ubi potest, cl quomodo polest accendat, cl illius desiderium compleamus, qui dixit: *Ignem veni mittere in terram, et quid volo, nisi ut accendatur?* Chrislus postremo sc ipsum perfectissimum cl absolutissimum mundi hujus, ct gloriae, ac divitiarum ct voluptatum contemptorem in passione sua nobis exhibuit, cum in crucc pro nobis pendens non alium thronum habuit, quam patibulum: non aliam coronam, quam spineam non alias vcsles, quam fortasse velum, quo partes corporis pudendae legerentur, non alias epulas, quam fel ct acetum; non alios comites, quam duos suspensos fures; non alios in suis afflictionibus consolatores, quam cos. qui clamabant: *Alios salvos fecit, seipsum non potest salvum /hccre*. Ergo cl vobis, fratres mei, si capul vesirum agnoscitis, si Christum sequi desideratis, si vultis, ul ipse vos in regno Patris sui coram Angelis suis agnoscat, cl confiteatur, incipiat jam nunc mundus vilescere ct gloria ejus sordere el voluptas desiperc. Amate vovero quod Chrislus amavit, neque timete, nc decipi- mini. Ipse enim esl Emmanuel, qui novit *reprobare malum el eligere bonum*.

Itaque si quis vere cupii ad magnum culmen perfectionis brevi tempore pervenire, mundi gloriam contemnere, carnis petulantiam cocrcce, animi perturbationes sedare, melum mortis excludere, humilitatem, obcdienliam, patientiam, constantiam, mansuetudinem, charilalem, mundi contemptum addiscere, ac breviter in hominem alium transformari, serio, sedulo, attente alque assidue in libro crucis legendo cl contemplando sc exerceat: Aspiciat alque intuemini sanctos illos homines, apostolos, martyres, confessores, quorum vilam el virtutes omnes admiramur. Unde illi, quae so, in tantam mentis altitudinem, cl puritatem pervenerunt, ul angeli quidam terrestres esse viderentur? unde lanium illud robur cl constantiam hauserunt, ul daemones non limèrent, sed provocarent? mortem cl pericula non fugerent. sed quae- rerent? non formidarent, sed desiderarent? Unde lam excelsum divitiarum cl gloriae, cl voluptatum contemptum didicerunt, ut pane ct aqua, vestibus- que vilissimis contenti, caetera non solum non studiose quaererent, sed cliam oblata respuerent? Nimirum in Cruce Domini ista legerant. Nam et Petrus el Andreas amore sanctae crucis ebrii fuerunt: Apostolus vero Paulus, nihil sc scire profitebatur, nisi *Christum ct hunc crucifixum*. Et rustini clamabat *Christo confixus sum cruci: vivo nitem jam non ego: vivit vero in me Christus*: Martyr Ignatius, cujus sunt illa dulcissima el alfeclu plenissima verba; *Amor meus crucifixus csl*, quanto crucis amplectendae desiderio flagrant, testes sint stupendae ejus epistolae cl praescitum ca quae csl ad Romanos, cujus tot faces, quot verba tot scintillae, quot syllabae. Porro b. Bernardus unde tantum cl pietate cl eruditione profecerit. ipse docet in sermone 43. in Cantica, sententiam illam xponens. *Fasciculus myrrhac dilectus meus mihi, inter libera mea commorabitur. Tu quoque, inquit, si sapis, imitaberis sponsae prudentiam, atque hunc myrrhac tam charum fasciculum de penetrali tui pectoris ncc ad horam patieris avelli: amara illa omnia, quae pro te Dominus pertulit, semper in memoria relinens, ct assidua meditatione revolvens, quo possis dicere et lu, Fasciculus myrrhac. dilectus meus mihi, inter ubera mea commorabitur. El ego, fratres, ab ineunlc conversione pro acervo meritorum, quae*

mihi deesse sciebam, hinc mihi fasciculum colligare, et inter ubera mea collocare curavi, collectum ex omnibus anxietatibus cl amaritudinibus Domini mei. Primum videlicet infantilium illarum necessitatum, deinde laboium. quos pertulit in praedicando, fatigationum in discurrendo, vigiliarum in orando: lenlationum in jejunando, lachrymarum in compatiendo, insidiarum in colloquendo, postremo periculorum in falsis fratribus, convitiis, sputorum, colaphorum, subsannationum, exprobrationum, clavorum, horumque similium, qua in salutem noslri generis, evangelica silva copiosissime noscitur protulisse. Haec meditari dixi sapientiam, in his justitiae mihi perfectionem constitui, in his plenitudinem scientiae, in his divilias salutis, in his copias meritorum: haec mihi in ore frequenter, sicut vos scitis; haec in corde semper sicut Deus scit; haec stylo meo admodum familiaria, ut apparet, haec meo sublimior interim philosophia. scire Jesum el hunc crucifixum. Hoc reficit viscera parvulorum, hoc replet ubera matrum et ideo inter ubera mea commorabitur. Haec b. Bernardus. Jam b. Franciscus unde meruit lam singulari divini amoris privilegio in eandem crucifixi imaginem transformari, cl stigmata Domini noslri in corpore suo portare, nisi quod jam ante per assiduam crucis meditationem lotus animo in Christum crucifixum transformatus erat? floruit ante mullos annos virgo quaedam in Italia, nomine Clara, cujus sanctitatem cl vitae ac morum excellentiam (quae fuit maxima) ul lotam ab amore erga crucem Domini manasse inlcclligeremus inventa csl post obitum ejus. el adhuc hodie cernitur in corde ipsius carneo imago Domini crucifixi artificio Spiritus sancti mirabiliter expressa. El nos quidem ista in corporibus sanctorum externa signa oculis carneis videre possumus. sed nequaquam videmus quanta eorum animae charilale fulgeant, quanto gaudio repleantur, quanta gloria coronentur. Sed aliquando tamen videbimus, si eis similes esse at eorum vestigiis insistere voluerimus: si enim cum ipsis legitime ducem nostrum subsequuti certaverimus. eadem quoque bealitudinis laurea coronabimur, quod nobis concedat, qui esl benedictus in saecula Amen.

CONCIO XXX.

IN RESURRECTIONE DOMINI

THE M A

Haec esi dies, quam fecit Dominus: exullemus et laetemur in ea. Psal. 117.

SYNOPSIS

Exordium de hujus festi summa celebritate agit, et ejusdem cum nativitatis festivitate instituitur collatio; hinc historia gloriosae resurrectionis explicanda proponitur. Atque in primis patres in limbo detenti, qui alio modo Christum praefigurarunt, vel vaticiniis prae dixerunt, describuntur, diorumque ex descensu Christi ad se gaudium eleganter exprimitur: Christique vicissim laetitia ob tot liberatas et regeneratas animas exemplo Josephi ob duos filios sibi natos exaltantis, demonstratur. Gloriosi corporis resurrectio similitudine Solis exorientis describitur, et figuris Josephi, Moysis, Mardochei, Danielis, Sampsonis et Jonae declaratur, et qua ratione mors a Christo devicta et vincula iacebat ostenditur, et s. Allumasque testimonio confirmatur, Iacta deinde ad b. Virginem apostrophe, illius immensum gaudium, quod ex praesentia filii redivivi et sibi apparentis, conceperat, clare explicatur; et exemplo Jacobi, ob Josephum filium, mortuum creditum at vivum perceptum, gaudio perfuri, exaggeratur: Hinc quam prompto adsit solutio Deus his, qui aliquid pro Christi nomine sufferunt, demonstratur.

Pars posterior enodat quaestionem, cur videlicet festum paschae sit nobile, et in eo celebrando semper experietur mensis martius, et in eo tertia hebdomada Lunae. hujusque dies sextus, septimus et octavus eligatur. Cujus primus ratio assignatur, quod illa ratio in sacris litteris mensis novorum appelletur, et in eo omnia quasi reviviscant et resurgant cum Christo. Cur vero in tertia lunari hebdomade, agatur, duplex reddatur causa: Prima, quod a passione et resurrectione Christi tertia mundi aetas inchoetur, uti et tum temporis notus Lunae cursus. Secunda, quia Luna a Sole discedens parte inferiore illustratur, sed superiore obscuratur, contra autem ea ad Solem appropinquante: sic homines, Luna mutabiliores, quo longius a sole iustitiae Christo discedunt, mundo splendidiore apparent; contra vero ad Christum accedant, (ubi obiter religionem ingredi volentium impediunt instilu-

tum. texantur) Hinc illo tempore Christus nos ad Solem reducturus pati et resurgere voluit. Quid vero certos quosdam dies, nempe sextum passioni, septimum quieti, et octavum resurrectioni, elegerit, duplex item causa asseritur; primae se ultimis tribus creationis tunc diebus confirmaret. Deinde, ut, quia omnis sanctorum vita tribus diebus peragitur, quid in illa agere, sperare et desiderare debeamus, nos edoceret: ubi illud Psalmi 90. Cum ipso sum in tribulatione, eripiam cum et glorificabo cum, breviter explicatur. Praeterea ut feriam Sextam passionis agamus, si sabbatum quietis et dominicam resurrectionis desideremus, serio admonemur, et qui pristina peccata rursum ad confessionem asserunt, per fabulam lupi a pastori deprehensi et emendationem promittentis, notantur. Tantem sabalum hujus vitae quam sit miserum et inquietum; et contra futurae gloriae sabalum foelix et quietum vivis coloribus depingitur.

Dolor, quem tenebrae superiorum dierum alliterunt, si magnus fuit; magnam quoque, optimi auditores, eam laetitiam esse necesse est, quam ex luce et splendore hodiernae dici capere debemus. Haec est enim dies, quam fecit Dominus. Et certe par est, ut sicut hebdomada superiore capiti nostro tamquam viva membra et vera condoluimus: illi nunc eidem in die gloriae, et laetitiae cordis ejus gratulemur: alleluia. alleluia. Haec est dies, quam fecit Dominus; exullemus et laetemur in ea. Ceteros dies suo exortu ac luce Sol facit; sed hanc diem fecit ille, qui facit Solem. Hodie siquidem ille renatus est, qui suo fulgore et lumine etiam Soli tenebras maximas offundit. Itaque caeli diti sunt dies Solis. haec est dies quam fecit Dominus: exullemus et laetemur in ea. Vidit quidem orbis terrarum, et alias hanc novam lucem, cum videlicet ex virgine natus est Christus: sed tamen clarissimum iustitiae solem lunc exornantem cooperiebant nubes mortalitatis, comitabantur pluviae tribulationum, obscurabant nimbi et caligines persecutionum, et quod majus brevissimo cursu peracto, isle idem sol descendit loliis obductus nubi in occidentem. Itaque fuit illa dies hiberna quaedam dies, obscura, frigida, brevis. At vero ho-

dic loliis clarus, tolus serenus. tolus illustris, num-
qum amplius obiturus sol iustitiae Chrislus rena-
tus csl.

Conferre diem natalis cum dic resurrectionis.
Tunc parvulus vagiens natus est, nunc gigas po-
lentissimus resurrexit. Tunc in pago Belhlchcmili-
co; nunc in urbe regin Jerosolymoium: lunc in
humili stabulo; nunc in excelso monte: lunc agnus
eral. qui suo balatu pulsabat. ac movebat viscera
matris, nunc vero leo, qui suo rugitu exterruit
mortem, tremefecit gehennam, conturbavit castra
el principum tenebrarum legiones. Vide quid pro-
feceris. vide quid obtinueris, daemonum cl Judcu-
rum crudelitas. Occidisti agnum, el resurrexit leo;
non exiit quidem, nec amisit Dominus mansuetu-
dinem; sed induit atque assumpsit potestatem;
Itaque dc illo Joannes quondam dicebat: *Ecce a-
gnus Dei; ecce qui lollit peccata mundi.* Dc islo
alius Joannes ait, *Ecce, inquit, vicit leo de tribu
Juda.* El ipse de se ipso: *Data est mihi,* inquit,
omnis *potestas in coelo et in terra. Haec* igilur
*est dies, quum fecit Dominus: exultemus cl lae-
temur in ea.*

Excitavit hodie caro cl anima Chrisli, exultavit
Maria mater Chrisli, exullaverunt omnes discipuli
Chrisli, exultavit coelum, exultavit lerra, clad ipsas
quoque obscuras inferni regiones pars hujus lae-
titiae penetravit: neque dubium m. hi esse videtur,
quin el ipse quoque sol. sicut in dic passionis Do-
mino suis tenebris deseivit: ita in dic resurre-
ctionis ejus duplicato lumine eidem Domino de-
scriverit. Ille fcl de se ipso sanctus quidam paler,
singulis dominici diebus cum prima luce vel eliam
ante lucem surgebat ad orationem. se eliam ob hu-
jus dici memoriam, lania laetitia perfundi solitum
fuisse, ul sibi omnes res creatae, quae in coelo
sunt cl quae in lerra, magnis vocibus cantare vi-
derentur: *In resurrectione tua, Christe, coelum
cl terra lactentur, allcluja.* Quare ul nos pariem
quoque hujus communis gaudii et exultationis ca-
piamus, exponam paucis, el quasi in summa, hi-
storiam dominicae resurrectionis. Deinde si per
tempus licet Bil. de mysterio hujus diei breviter dis-
seremus.

Ul igilur ab eo, quod primo loco posuimus, prin-
cipium faciamus, postquam dominus Chrislus
cruento certamini, quod a principio nodis usque
ad lioram nonam sequentis diei prolmclum fuerat,
gloriose triumphans felicissimum (inem imposuit,
eadem chnrilale, qua crucem pro nobis ascende-
rat. ad sanctos patres in sinu Abrahae quiescentes
descendit. Siquidem in eo loco congregatae erant
omnes illae sanctae animae, quae ab orbe condito
usque ad illam horam in tide et spe adventus do-
mini de corporibus suis exierant. Ibi erant primi
illi duo homines, propagatores generis humani,
qui sicut primi fuerunt, qui peccaverunt et antiqui
serpentis venenum hauserunt, ita primi io crucem
et passionem domini, tamquam in aeneum ser-
pentem aspicere et sperare coeperunt. Ibi erat
sanctus Abel, qui candidus et rubicundus, hoc csl
virgo et martyr primus, domini Servatoris typum
gessit: et primus Dei civitatem sanguine suo dedi-
cavit, el primus novas illas inferni regiones et san-

ctorum sedes, habitare caepit. Ibi erat sanctus
ille senex, qui molitione ingentis illius arcae si-
mul genus humanum conservavit, et Catholicae
Christi Ecclesiae figuram expressit. Ibi erat magnus
ille parens omnium credentium, qui primus pa-
ctum Dei et insignia servorum ejus in carne sua
recipere meruit. Ibi erat exemplar obedientiae
sanctus Isaac, qui ligna propriis humeris ferens,
in quibus immolandus erat, verum sacrificium ac
remedium totius mundi designavit. Ibi erat sanctus
ille parens duodecim iribuum, qui alienis vestibus
peregrinoque habitu, benedictionem patris lucra-
tus, quod in populis Judaeorum et gentium post
nulla saecula futurum esset, et majorem minori
subncicndum, hoc est, gentes in Christum credi-
turas Judaeis anteponendas, demonstravit. Ibi vi-
disse, ul alios multos praeteream, unum prophe-
tam lapidatum alterum seculum, tertium vecte in
capite percussum, atque alios a iis modis propter
ventans praedicationem ac testimonium necatos.
Ibi quoque erant lanquam hospites et novi accolae
illarum regionum magnus Baptista, et fortunatus
ille senex, qui nun ante poiuit egredi de mundo,
quam videret propriis oculis Deum infantem, et eum
in ulnis suis reciperet, et dulci canlico quasi cy-
gnea voce laudaret. Neque deerat in illa sancta ci-
vilate suum hospitium Lazaro illi pauperculo, qui
suis plagis et fame ac nuditate hunc sibi locum in
sinu Abrahamae procurabat, cum dives ille avarus
sua purpura et bysso, et quotidianis sumptibusque
conviviis vivas in gehenna aeternasque flammis
accendebat. Tulusque ille sanctorum chorus ibi
erat; et gemitus ac suspirabat, ul vidcrent diem
Domini, atque in medio eorum, quasi ductor chori
regius psalles. antequam illam suam lamentationem
sine intermissione repetebat: *Quemadmodum de-
siderat cervus ad fontes aquarum; ita desiderat
anima mea ad te Deus: fuerunt mihi lachrymae
meae panes die ac nocte, dum dicitur mihi quo-
tidie; ubi est Deus tuus?* At ubi adveniente Do-
mino viderunt tenebras omnes dissipari, obscura
illa. loca insolito fulgore illustrari, et suam ipsorum
gloriam ac beatitudinem jam inchoari, quae lingua
explicare posset, quid senserint mentes illae for-
tunatorum hominum et quando gaudium, quanta lae-
titia, quando tripudio diem illum exegerint? Tunc
propheta Ieremias librum lamentationum clausit,
quem propter eversionem Jerosolymae et templi
prophetalionem scripserat. Intelligebat enim post
tres dies templum restaurandum, et mullo pul-
chrius post instaurationem futurum, quam ante
restaurationem fuisset. Nec ignorabat Ierusalem
novam exultationem universae terrae apostolis ar-
chitectis et martyribus operariis esse fundandam.
Tunc rex et saucius propheta David veterum canti-
corum oblitus, canticum novum cantare caepit, et
dicere: *Benedixisti Domine terram luam, aver-
tisti captivitatem Iacob iremisisti iniquitatem ple-
bis tuae; operuisti omnia peccata eorum.* Tunc
et Moyses et Mana sumpserunt tympanum in ma-
nu sua, et unum cum caeteris, qui se videbant jam
vere liberatos de Aegypto, et hostes suos submer-
sos in mari rubro canticum illud inchoavit: *Cante-
mus Domino: gloriose enim magnificatus est:*

equum el ascensorem deiecit in mare. El qua lactil a, quibus vocibus, quibus lachrimis existimatis primus parens generis humani, ante pedes fihī ac Domini sui prostratus dicebat: Yenisti tandem diu expectale ac desiderate domine Eilii, ul culpam meam luo sanguine expiāres: non os oblitus *verbi luiservo tuo, in quo mihi spem dedisti.* Vicit iter durum pietas, el laboris magnitudinem amoris magnitudo superavit.

Non poles certe verbis explicari laetitia sanctorum patrum: sed mullo nihilominus major erat ca voluptas, quam Dominus capiebat ex ea multitudine. animarum, quas praeteritis suis laboribus et sudoribus se iterum genuisse ac peperisse cernebat. Si patriarcha Ioseph, cum ei duo lilii in terra Aegypti nati essent, tantam ex eo voluptatem cepit, ul jam oblivisceretur omnium Liborum, quos ante illud tempus in Aegypto passus erat, et primogenito suo Manassis nomen imponeret, dicens: *Oblivisci me l'oeil Deus omnium laborum meorum et domus patris mei:* quid credibile est sensisse Dominum, quando post laborem ac dolorem crucis, sc tot millibus liliorum ac filiarum circumdatum vidit? Quando speciosa illa oliva, sc tot ramis undique ornatam el quasi vestitam consideravit? O quam fructuose collocati, quam utiliter insumpti gravissimi illi dolores Domino videbantur, quos in arbore crucis proprio sanguine irrigando sustinuit, quando laicus fructus eam arborem jam edere ac proferre cernebat.

Sed quid agimus Domine? Cur non communicas pariem hujus gloriae cum illo sacro corpore, quod adhuc le expectat in sepulchro? Non recordaris ejus legis, quae ait: *Aequa pars erit descendentibus ad praelium et remanentibus ad sarcinas?* Anima quidem tua, lamquam robustior, non contenta fugasse daemones de Ierusalem, persecuta est eos clam in inferno. Corpus vero priore certamine, nullis vulneribus acceptis, substitit ad sarcinas. Cum igitur jam hostium luorum exercitus suderis, castra commet civitates spoliaveris, amicos tuos, qui captivi tenebantur, a servitute asserueris, neque in his regionibus agendum aliquid supersit: cur non redis ad tabernaculum, ul cum illo collega ac socio laborum tuorum praedam ac spolia divides. Erat, auditores, sanctum Domini corpus in sepulchro, et adhuc horribilem illam speciem conservabat, quam acceperat in morte. lacabal super lapidem, obvolutum linteis, pallidum, frigidum, cruore foedatum, livoribus plagis, vulneribus coopertum. Mirum diu noctis jam praeterierat. et coelum ab ea parte, qua oritur Sol, jam albescent et illustrari aurora ex oriente incipiebat: tunc sol iustitiae, Christi Deus noster, Solem illum quotidianum suo cursu atque exortu antevertere volens, mira celeritate et maiore potestate, natura obstupescens, corpus suum excitavit, atque a morte ad viam et ad vitam immortalem revocavit. Quanta et quam admirabilis fuit ista mutatio? et sanctum illud corpus. de quanta obscuritate ad quantam gloriam, et quanta velocitate anima redeunt transiens, certe verbis explicari non poles. Sed fortasse aliqua similitudine, aliquid de re tanta, suspicari poterimus. Accedere solet aliquan-

do, ul ad plagam obeuntis Solis aliqua nubes existat, illa obscura aliqua atra, ul influens in oculos extereat: (piae lamen si forte Sol occasui propinquans cum plane suis radiis ferire possit, il repente lucere ac splendere, et toto aureo circumsolet, ul pene ipse globus solis esse videatur. Pari ratione, auditores, splendidissima atque illustrissima illa mens, simul atque in corpus intravit, omnes tenebras ejus convertit in lucem, et statim ad praesentiam ejus, gloriae omni squalore, omni deformitate, omnibus sordibus evanescentibus, summus decor, summa gratia, summa lux, summa species, summa ac perfecta et compilerius sanitas omnia illa membra et totum corpus occupavit. Quis est iste, qui post tot procellas ac tempestates de profundo mari. tam laetus et tam formosus egreditur? Iste, est Ioseph, qui jam exinde carcere attonsis crinibus mortalitatis, et indutus vestem immortalis gloriae, et ipse deinceps dominabitur in omni terra Aegypti. Quis est iste? Iste est Moyses, qui jam prodiit ex aqua, et ex juncea fiscella, ul regem Pharaonem et exercitum ejus submergeret in mari. Quis est iste? Iste est Nardochaeus, qui jam exiit saccum et cilicium, et indumenta regia indutus, hostem suum Aman in ipsa cruce suspendii, quam ille paraverat, et universum populum ab illa tyrannide et crudelitate liberavit. Quis est iste? Iste est Daniel, qui transierit dracone interfecto in lacum leonum immisus, incredibili potentia eorum ora conclusit, et jam liber, sicut intraverat, exiit. Quis est iste? Iste est Sampson, qui circumdatus hostibus et in civitate Gazacorum inclusus, media nocte surrexit, et non tam apertis, quam sublatis portis urbis illius omnia proposita et consilium hostium suorum elusit. Quis demum est iste? Iste est Jonas, qui in mare praecipitatus, ul caelari tempestatem evadit, et a grandi cete devoratus, tertio demum die, nihil penitus Jesus illi redditus est. Nam etsi potuit cete nostrum Jonam devorare, cum tamen laedere, delinere diutius quam tres dies non potuit. Tunc enim demum intellexit mors se circumventam, et cum devorare voluisset, a quo devoranda et occidenda erat. Dominus enim cum mortem, quae per peccatum primi hominis in mundum intraverat, occidere vellet, id fecit, quod piscatores nudos hamos piscibus, sed eos in esca diligenter includunt, ut pisces accurrant ad capiendam escam, et inierim capiantur ab hamo. Haec Dominus fecit: Non enim ipsum per se Dei verbum, quod mori non poles, cum sit ipso vita et vita aeterna, cum morti congregari voluit: salis enim sciebat ausuram mortem in tale certamen descendere, sed declinata non omnino conflictum. Quid igitur Dominus fecit? Inclusit hamum ferreum divinitatis in esca sanctae illius humanitatis: statim mors a diabolo incitata cucurrit ad devorandam escam, et videns Dominum posse caedi ac vulnerari, putavit, etiam omnino posse exlingui, atque in favillam et cineres redigi, itaque exultans quasi victrix capta praeda, aperuit os suum, et devoravit quasi dulcem escam carnem servatoris: repente vero senties guliur suum hamo transfigi. intellexit, quid incaute suscepisset. Intellexit vitam ac-

ternam sub intecurtlclntis carnis humanae delite-
scere: intellexit se in hamum ferreum, quem
fugiebat, incidisse. Dominus vero mortem capiam
illa fregit ac debilitavit, ut modo cliam pueri el puel-
lae eam irrideant atque insultent, ac dicant ; *fin*
esi, mors, victoria lua? ubi csl, mors, stimulus
tuus? Magnus Athanasius, libro de humanitate
Verbi cl salutaris adventu ejus, boc potissimum ar-
gumento demonstrat, mortem nihil virium jam ha-
bere, quod ante adventum ChrisU, omnes eam re-
formidabant: at posleaquam Dominus cum ca sin-
gulari certamine dimicavit, cainquc in cruce per-
domuit, non solum viri graves, cl philosophi, qui
de contemnenda morte multa didicerunt ; sed et-
iam tot pueri cl puellae in ipso flore adolescen-
dae, quando vita jucundior esse solet, carne cl
mundo undique blandientibus el sua fallacia gau-
dia pollicentibus, sola tite cl cruce Domini arma-
ti mortem audacter provocaverint: cl nulli malue-
runt pro Christo ad mortem, ad tormenta conten-
dere, quam praesentem vitam el salutem tueri,
Quis, inquit, cum *leonem videt, ludibriis exagi-*
tari a pueris ignorat eum. tel iam mortuum es-
se vel saltem omnibus viribus suis destitutum?
El rursum: *Quemadmodum, inquit, ubi debellato*
per legitimum principem tyranno, manibusque
el pedibus ejus intra vincula constrictis. omnes
quotquot ad id spectaculi superveniunt. ludibriis
ei insultant, probris et verberibus proscindunt.
securi jam saevitiae illius ct furoris ob principis
sui de eo partam victoriam: lia quoque mortem
jam debilitatam. el per salvatorem Dominum no-
strum Jesum Christum cruce triumphatam. ma-
nibus ejus pedibusque obligatis, omnes in Chri-
sto pedibus proterunt. marlyresqne Christo se
praebente fannis, ludibriis, conviais exagitant,
objectantes quae dicta sunt per apostolum; Ab-
sorpta csl mors in victoria. Vbi est, mors, victo-
ria tua? ubi est, mors, stimulus tuus?

At tu, triumphator, posleaquam cum isto pul-
cherrimo corpore luo praedam ac spolia divisisti,
num moodelhe matris tuae non recordaberis, quae
etiam os tuum el caro lua est? Ea certe te-
cum affixa fuit Cruci? Cur igilur etiam tecum non
resurget; Apostoli lui sententia csl: *Sicut socii*
passionem estis, sic cl consolationis critis. Jam
cliam beatissima mater tua, a die natali, usque nd
crucem, numquam te deseruit: cur igilur modo et-
iam tantae gloriae cl laetitiae particeps non erit?
Serena Domine illum Soloni propter te obscura-
tam: dissipa nubes illas tam densas. quae adhuc
coelum illud obducunt. Claude cataractas coeli, cl
reprime copiosum illum imbrem lacbriinnrum. qui
adhuc propter te ab illis virgineis oculis manure
non cessat. Erat, auditores, beatissima illa Virgo,
quantum pie conjectare licet, illa horae dominicae
resurrectionis clausa in cubiculo, cl fide ac spe
ornata nique erecta, vigiliis atque orationibus ope-
ram dabat, ac semper magis ac magis desiderio,
atque amore incendebatur, videndi tandem hunc
novum splendorem; si quasi fortissima leaena cx
intimis praecordiis tertia dio super mortuum filium
rugiebat, ac dicebat: *Exurge, gloria mea, exur-*
ge, psalterium ct cithara: Revertere de praelio,

nobilis triumphator: collige, pastor bone, dissipa-
tum gregem: exaudi clamores afflictae matris tuae.
Interruptit haec suspiria atque has lagrimas beni-
gnissimus Dominus. Repente enim paupercula illa
domus coelesti lumine lota completur: cl mullo
clarior atque illustrior Dominus oculis matris ap-
pareat oculis nostris lux ipsa meridiana. Quae lin-
gua, quae mens, quae cogitatio magnitudinem e-
jus laetitiae consequatur, quam beatissima isla
Virgo in aspectu tantae. el tam desideratae lucis
accepit? O quanta celeritate repressa suspiria, im-
pediti singultus. siccata sunt flumina lachrima-
rum? P. ilriarcha Iacob cum post nullas lachrhnas,
quibus Josephum cbarissimum sibi lilium, tam-
quam occisum cl a bestia devoratum defleverat,
audivit eum rursum vivere cl ipsum esse, qui do-
minaretur in omni terra Aegypti, lanlam ex nuncio
laetitiam accepit. quantam animus ejus capere non
de gravi somno evigilant, non poterat penitus ad
seipsum redire, neque omnino credere, id verum
esse, quod audierat el posleaquam tandem con-
spectis plaustis el muneribus, quae Joseph mise-
rat. rem totam credidit, *leixil, spiritus ejus. et*
ait: Sufficit mihi, si adhuc Joseph filius meus vi-
vit. Jam igitur, auditores, si patriarcha Jacob, qui
domi adhuc undecim filios, et unam filiam, cl fi-
lios filiorum vivos habebat, tam vehementer lacta-
tus est. cum accpcral, decimum vivere, quem
mortuum esse non viderat, sed audierat, et facile
susplicari poterat non esse verum, sicut verum non
cr<il: quaniumcredibile est, exultasse Mariam, quan-
do filium illum unicum. quem habebat, cl quem
non audierat, sed viderat in cruce mori: quando,
inquam, illum unum filium. cl talem filium non
ex aliis cognovit vivere. sed ipsa propriis oculis
conspexit vivum, cl non provinciae unius prore-
gem, sed coelorum ac lerrarum verum ac solum
regem imperatorem effectum? Non possumus cer-
te. non possumus ca capere, quae numquam ex-
perti sumus, cl quae intclligculiam nostram longe
superant: ego lamen illud mihi persuadeo, tan-
tam hanc laetitiam fuisse lantumque gaudium. ct
ila Mariae lotum cor occupasse. ut sine miraculo
singulari. vis ejus perferri ac sustineri minime po-
tuerit. O quam cumulati et celeriter. Domine, eos
consolaris, qui pro te aliquid patiuntur? Non ma-
gnus vere ont iam ille praeteritus dolor, si cum hu-
jus voluptatis magnitudine comparetur. O fortunati
labores? o certamina gloriosa servorum el militum
Dei, quae tale stipendium et tam uberem merce-
dem expectant? Vere fodices **illi**, qui cum pluri-
mum patiantur Domino, vel in defensione pudici-
tiae, vel in conservatione patientiae, vel in castris
aliarum virtutum. contra spiritales nequitias forti-
ter dimicantes, lamen renuunt hic in terris conso-
lari: Nam *mensuram bonam. cl covferlain, cl coa-*
gitatam et superfluentem dabunt in sinum eo-
rum.

PARS POSTERIOR.

Mysteriis praetermissis resurrectionis, quaestio-
nem unam dumtaxat, tempori maxime accomodil-
lam, nobis, ul spero, non minus utilem, quam ju-

eundam exponam. Quaeso igitur. quae causa sit, cur anniversarius dies celebrandae dominicae resurrectionis non redeat ad eundem anni diem, si-
cul dies reliquarum celebratur? Celebritas incarnationis semper incidit in diem nostrum vigesimum quintum, Dies, quo natus est Dominus, semper agitur mense decembri die etiam vigesimo quinto. Circumcisio, apparitio aliisque celebritates semper ad unum et eundem anni diem revertuntur. Quae igitur causa est cur dies resurrectioni dominicae consecratus numquam sit idem? et nunc in mense martii, nunc in aprili, nunc maturius nunc serius ad nos redeat?

Primum hoc loco. ut dicit Augustinus ad Januarium scribens, hanc ipsam quaestionem edisserens, monet. *Illud nosse oportet, in Catholica Christi Ecclesia, alios festos dies in memoriam tantum alicujus rei gestae, alios in memoriam simul et sacramentum celebrari.* Primum generis sunt dies, quo conceptus, quo natus, quo circumcisus, quo baptizatus est Dominus. Siquidem isti dies, et si qui alii eodem genere continentur, non alia de causa sacri et festi sunt, quam ut nobis in memoriam revocent, quae beneficia a Deo illis diebus acceperimus, et nos pro eis, eodem Domino sincero affectu in psalmis et hymnis et canonicis spiritualibus gratias referamus. Ad hoc vero nihil est opus aliud, quam revolutum anni diem, quo res gesta est, singulari celebritate ac religione peragere porro dominica passio et resurrectio, quas ascensio in coelum et missio Spiritus sancti, subsequuntur, ad posterius genus pertinent. Nec enim dies isti ideo solum celebrius peraguntur, ut Dominum pro nobis mortem obivisse, ac deinde iterum die resurrexisse recordemur; sed etiam ut aliquid praeterea a Domino gestum vel a nobis gerendum intelligamus. Hinc videlicet, ut pascha celebretur, expeclamus primum mensem martium, qui *primus in mensibus anni* et *mensis novorum* in sacris litteris appellatur, observamus deinde in eo mense tertiam hebdomadam Lunae, nempe a die decimo quarto, usque ad vigesimum primum, quo tempore Lunam diminui, vulgus hominum censet. Positemo in eam hebdomadam non quuscumque dies accipimus, ut Hebraei faciunt; sed expeclamus ad obitum Domini celebrandum diem sextum, ad sepulturam diem septimum, ad resurrectionem diem octavum: quos etiam tres dies non temere, nec sine causa Dei sapientia, ut in eis secundum carnem moreretur, in seipso liro quiesceret et ab inferis reverteretur, expectant. Quacumque igitur in ipsa observatione temporum et dierum mysteria latent? Cur observamus mensis novorum, et in eo mense iterum hebdomadam Lunae, et in ea hebdomada diem sextum, septimum et octavum? Quid haec tempora nobis significant? Quae sacramenta continent? Haec paucis aperienda sunt.

Initio igitur mensem martium expeclamus, quod ipsum mensis, ut scripturae loquuntur, mensis *novorum*. Quia in hoc die quaeso melius commodius agi potest in resurrectionis celebritate. qua mundus primus coit, praeus renavatur, et nos jubemur in novitate vitae ambulare, et expurgare ictus *fermen-*

tum, ut simus nova conspersio: et exuere veterem hominem, et induere novum; et renovari spiritu mentis nostrae, idque de die in diem; quam eo tempore, quo omnia resurgunt, innovantur, renascuntur, augentur? Nonne hoc tempore, et aliquodammodo resurgente ac innovato, resurgunt in arvis fruges, ubique in pratis flores, in arboribus frondes, in viliis gemmae? Nonne ubique valles et montes virescentibus herbis et graminibus vestiuntur? Nonne redditur sua terrae fecunditas, mari tranquillitas, acri serenitas, rebus omnibus vita? Ecce quam aptum et idoneum tempus elegit sapientissimus Deus, et innumerae prope resurrectiones, etiam hanc unam Domini resurrectionem quasi famulae et ministrae comitarentur; etiam nos omnes ad resurgendum, et vitam ac mores innovandos et immutandos invitarent.

Expectamus secundo loco tertiam hebdomadam Lunae, propter duas causas. Una est, quod in passione ac resurrectione Domini iterum mundi aetas, et ut beatus Augustinus loquitur, tertium tempus inchoetur. Prima siquidem aetas fuit ante legem ab Adam, usque ad Moysen: secunda in lege, a Moysen usque ad Christum: iterum post legem, ab obitu et resurrectione Domini, usque ad obitum ultimum mundi, et communem ac generalem resurrectionem omnium filiorum Adam. Altera ratio huius observationis paulo abstrusior etque obscurior, aliquod idcirco pluribus verbis explicanda. Sol et Luna in sanctis litteris Deum et hominem significare solent. Deus enim passim *sol justitiae* nominatur, Malachiae quarto: *Vobis timentibus nomen meum orietur sol justitiae*. Sapientia quinto: *Erravimus a via veritatis et justitiae, Lumen non luxit nobis*. Et Ecclesia de Christo non raro canit. *Sol justitiae Christus Deus noster*. Homines vero, ac praecipue post peccatum, ideo Lunae comparantur, quia, ut Ecclesiasticus ait, *stultus sicut Luna mutatur*: et nihil stultius homine peccatore. Perpendite modo ex accessu lunae ad solem, vel recessu ejusdem a Sole, quam aperte demonstratur, quid flui in homine cum accedat ad Deum vel recedit a Deo. Luna cum ad Solem accedat, illustratur in parte superiori, qua respicit coelum; et obscuratur in parte inferiori, qua respicit terrain. Cum recedere a sole, illustratur in parte inferiori, obscuratur in parte superiori.

Itaque tempore novilunii, cum Luna omnino obijcitur soli, nobis quidem, qui solum partem inferiorem respicimus, omnino defecisse, et nihil luminis habere videtur: etiam iam causa in parte superiori loca completur lumine. Contra autem cum longissime abest a Sole, et ei est regione opponitur nobis plenissima et pulcherrima videtur: et tamen in parte superiore loca est obscura. Ad eundem modum, cum homines per peccatum a Deo recedunt, etique opponuntur, obscurantur in parte superiore, illustrantur in inferiore: hoc est, obliviscuntur Dei et bonorum aeternorum, et omnes vires in terrena converunt. Et nonne illi Ieremias sapientes sunt *ut faciant mala, bene autem facere nescierunt*. Sapientes sunt secundum carnem. sciunt conservare et augere divitias: sciunt non solum tueri, sed etiam extendere limites suos: sciunt

pro Iribus obolis optime Illigare: at vero sapientiae et coelestis doctrinae, nondum alphabetum attigerunt. El isli quidem, quorum infinitus est numerus ab oculis lerrae laudantur, celebrantur, volitant per ora et aures vulgi. Tunc Luna est plena, omnes aspiciunt, multi invident, plures adulantur. Al in oculis Dei et angelorum contemnuntur, despiciuntur, laetent coram cis. Contra vero cum aliquis per poenitentiam et veram conversionem accedit ad Deum, lum illustratur in parte superiore, oculos suos convertit ad coelum, eo dirigit omnes radios suos, ea cogitat, ea diligil, ad ea suspirat, et inierim obscuratur in parte inferiore. Obliviscitur enim terrae et rerum terrenarum, moritur quodammodo mundo, et crucifigitur. Neque valde studet propagandae soboli, nec honoribus aequiendis, nec patri monio ampliando: et isli pauci sunt et pauci illi contemnuntur et iridentur. Cum enim aliquis relictis turbulentis negotiationibus mundi, seno ad Christum convertitur, et cum eo coniungi cique subiici desiderat, quid tum dicunt filii hujus saeculi? quid judicant oculi carnis? Nempe cum deficere, obscurari insanire. Quoties illas voces audimus: Adolescent tantae spei, qui lanios progressus in studiis literarum vel in aula regis faciebat, qui familiam suam multis titulis et ornamentis augere potuisset, ecce quomodo periit, abscondit se in monasterio, ubi deinceps latebit et ignorabitur. El qui in luce bonorum et dignitatum versari potuisset, nunc in tenebris monasterii oliosus versabitur, et nec sibi, nec suis, vel adjumento vel ornamento erit. O quam vehementer fallens sapientia carnis? Tu vero delicis, ille proficit. Tu autem proficis in oculis hominum, ille proficit in oculis angelorum. Tu sapis ea, quae carnis sunt; ille sapit ea, quae Dei sunt. Tu diligis ista, quia meliora non nosti, ille illorum obliviscitur, quia recordatur meliorum: tu servire poles Mammonae, quia Deo non scrvis; Ille renuntiit mammonae, quia Deo servire cupit. et nemo poles Deo servire et mammonae. Sed lunc intelliges, licet sero, lunc sapore incipies, cum in extremo die cum perditis et damnatis dices: O nos insensatos, qui *vilain illorum aestimabamus insaniam, et finem illorum sine honore: Ecce quomodo computati sunt inter filios Dei, et inter sanctos sors illorum est.*

Quorsum tam multa, dicet aliquis, de cursu Lunae? Omnino ad propositum auditores: Deus enim qui est *lux vera illuminans omnem hominem venientem in hunc mundum*, cum primum hominem condidit, ejus faciem ad se convertit, ad eum modum, quo Luna scilicet habet, cum scilicet conjuncta cum Sole. Itaque lunc homo subjectus Deo illustrabatur internis, gaudebat ac delectabatur in Deo neque ei valde curae erant convivia, choreae, aliaeque sensuum et cornis voluptates: habebat enim alia sine comparatione majora et meliora. Veruro non diu infelix homo hac felicitate frui potuit: static enim daemone impellente, per peccalum coepit a Deo recedere, et simul faciem ab eo evertere, atque ad terrain convertere; non secus ac Luna facit cum a Sole recedit. Legite historias rerum gestarum a condito orbo, ibi plane videbitis post peccalum primi hominis, semper hominibus ma-

gis et magis a Deo recedentibus crevisse in oibis, contemptum atque ignorantiam veri Dei; et simul auctam prudentiam caritatis, auctas fraudes, auctam industriam male agendi, auctam nequitiam et libidinem fuisse. Quid tunc fecit Deus? expectavit ut compleretur nostra malitia, et discederent homines quam longissime poterant, et Lunae persimiles essent. Cum ad finem secundae hebdomadae, hoc est, ad diem decimum quartum pervenit, et lunc demum hac plenitudine temporum et humanae malitiae, Luna videlicet plena existente, et secundam hebdomadam complente, misit Deus Filium suum, ut moriendo ac resurgendo, rursum genus humanum ad se traheret, aliquem ad conjunctionem cum Sole revocaret. Itaque sicut milio tertiae hebdomadae iterum Luna ad solem faciem suam convertit, atque ad eum properat, donec ei rursum plene ac perfecte subiicilur: ita nos quoque a Christo de cruce concionantur vocati et excitati ad Deum convertimur; et qui eramus longe, efficimur prope: et quanto magis ei affectu pietatis propinquamus, tanto magis exterior noster homo corrumpitur, et interior renovatur de die in diem, et mundo cruciligimur et morimur, ut soli Deo in Christo vivamus, et pascha quotidie agamus, quod transitum significat, dum transimus de morte ad vitam, de tenebris ad lucem, de vitiis ad virtutes, donec venial dies felicissimus novilunii, et Luna cum Sole, hoc scilicet, Ecclesia cum Christo plane ac perfecte in coelo jungatur.

Haec igitur scilicet causa cur Spiritus Sanctus, hoc nostrum pascha, atque hunc transitum non alio tempore, quam Iertia Lunae hebdomada: non quocumque dies, sed certos quosdam dominus elegerit, nempe sextum, septimum et octavum, et hoc potissimum triduum nobis monendo, quiescendo et resurgendo commendaverit. Cujus rei duas quoque causas fuisse video. Prima est ut Christus in hoc excellentissimo opere liberationis, verus Dei Filius ostenderetur, omnino deccbal, ut quemadmodum Deus scilicet die hominem creaverat; ita Christus scilicet die eundem hominem, sua morte ac passione ad vitam, quam amiserat, instauraret, et septima die quiesceret ab opere redemptionis. El sicut Deus oclava die non redierat ad aliquas novas res procreandas, sed solum ad ea gubernanda et conservanda, quae ante sabbatum creaverat: ita Christus oclava die resurgeret quidem; sed non ad laborem, non ad concionandum, non ad jejunandum. non ad pedes discipulorum lavandos: sed dumtaxat ad ecclesiam administrandam et regendam, quum sibi proprio sanguine et vita pepere rat. Deinde voluit Dominus, ut b. Augustinus in epistola illa ad Januarium docet, hoc sacratissimo triduo nobis ostendere, quid agere, et quid sperare ac desiderare deberemus. Omnis enim vita sanctorum Iribus diebus peragitur. Primum excipii nos dies passionis, dies sextus, in quo flagellamur tamquam lillii, et in quo dicitur nobis: *Tolle crucem tuam et sequere me*. El hic quidem a die nataliusque ad diem obitus durat. Sequitur deinde dies sabbati, dies quietis, ab obitu usque ad resurrectionem, quo die dicitur sauciis. *Beati mortui, qui in Domino moriuntur: Amodo jam dicit spi-*

ritus, ut requiescant a laboribus suis, opera enim illorum sequuntur illos. Postremo adveniet optatissimus *dies* octavus, quo absorbebitur mortalis vita, et *inimica destruetur mors*, et Dominus Christus *conformabit corpus humilitatis nostrae, configuratum corpori claritatis suae.* Et lunc plene ac perfecte resurgentes jam non moriemur, *mors ultra nobis non dominabitur*: quia vero non resurgent iterum sancti Domines ad labores, nec requies illorum illis saeculorum spatiis terminabitur, ideo nec septimus dies linietur, sed continuabitur cum octavo: id quod etiam Moyses significare voluisse videtur, cum in libro primo Genescos, soli diei septimo non adjungit vespem: siquidem gloria resurrectionis non extinguet, sed excipiet et conservabit, et etiam meliorem faciet requiem beatorum. Porro de hoc triduo in psalmo quodam legimus; *Cum ipso sum in tribulatione, eripiam cum et glorificabo eum.* Est enim nobiscum in tribulatione Deus, dum est dies sextus, et tempus crucis peragitur; eripiet vero et liberabit de omni tribulatione, atque in quiete constituet, cum dies septimus, hoc est, dies mortis advenerit. At die octavo dum demum nos a mortuis excitabit, et gloriosos ac beatos officiet. Itaque die sexta dicitur: *Cum ipso sum in tribulatione*: die septima, *eripiam eum*: die octava, *et glorificabo eum.*

Quae cum illa sint, auditores, omni animi provisione cavendum est, ne de illorum numero simus, qui rationem hujus sacratissimi tridui non intelligentes. hic in terris agere volunt non diem sextum ut deberent: sed septimum et octavum, nempe crucem ferre non volunt, contra spirituales nequities arma sumere, et fortiter dimicare non volunt. Sed quid illis accidet? Num feriam sextam et tempus crucis evadent? Non evadent sane. Omnino enim tempus crucis agere debemus, vel in hoc sacculo brevissimum vel in alio sempiternum. Itaque nemo se fallat, nemo se ipsum decipiat, nemo ut hic sabbatum et sabbatum breve ac turbulentum agat, sabbatum illud pacatissimum et sempiternum quod in alia vita nobis dominus pollicetur, amittat. Quid enim stultius quid insipientius, quam ut hic ad momentum lacteris, ac diem festum agas et incidas in eam quadragesimam. quae pascha non expectat, et in eam vigiliam, quam nullus consequitur dies festus, et in eam sextam feriam, quae sabbatum et dominicam post se non habet.

Quamobrem oro vos alique oblesior, auditores, ut hoc alte mentibus vestris infigatis, neque sciri. in istud veri verbi Dei vobis de corde ab ullo daemone auferri sinatis: sententiam ac decretum esse Dei, ut omnes sive adolescentes, sive senes, sive nobiles sive ignobiles, sive pauperes sive divites, ad requiem sabbati, et gloriam dominicae resurrectionis non perveniant, nisi hic in terris feriam sextam egerint crucemque portaverint. Quid est portare crucem? Quid? Tolerare injurias, reddere bonum pro malo, dimicare viriliter contra vilia, coercere libidines, non fornicari, non inebriari, non alias foediores voluptates consecrati, quae nec nominari honestis vocabulis possunt.

At inquis, tametsi isla non servo, lamen postea ad confessionem accedo, alique illa crucem meam

fero. Verum est quidem, ad confessionem accedis, sed qua contritione? quo dolore? quo desiderio satisfaciendi? quo proposito non peccandi? Certe tales confessiones hoc nostro saeculo fiunt, ut lejo vehementissime reformidem illas audire. Nonne singulis annis promittis sacerdoti, te diligentiam adhibiturum, ut non pecces? Nonne statim promissionis oblivisceris? Nonne anno sequenti cum eisdem peccatis et fortasse pluribus et majoribus ad eum accedis? Audire vultis sapientem quamdam fabulam? Ferunt aliquando lupum a pastore quodam in stabulo comprehensum, cumque jam pastor mortem minitaretur, lupum facundia sua coepisse, ac dixisse. Domine, non amplius veniam, spondeo, promitto, do fidem, nihil amplius detrimenti tuis gregibus inferam. Pastor vero, Non me decipies, inquit: Et lunc vero non amplius redibis si te interficiam. Quid ego tibi parcerem, qui non solum agnos et oves devoras; sed etiam cum stabulum ingrederis, etiam sine fame, solum libidine nocendi omnes oves occidis? Tum lupus: Vere domine, ex corde, ex animo poenitet me nequitiae meae, agnosco stultitiam meam, et deinceps, nunc polliceor, me nihil unquam accepturum, nisi fames coegerit, et fame etiam cogente, non consumam amplius, quam pretium septem obolorum. Tandem pastor misericordia motus: Vade, inquit: Tu etiam debes vivere, sed recordare promissionum. Abiit lupus, et cum in itinere meditaretur sobrietatem, ecce occurrit ei pinguissimus quidam vervex. O gravem lationem. Et quid egit lupus? Hic, inquit, habeo prandium praeparatum: sed quid respondebo pastori, si hoc agam? Quid ei respondebo? Tandem cepit bonum consilium, atque ait: Iste vervex nihil valet: ego certe non illum tribus obolis emerem. Itaque lincxit illum non valere tres obolos, et sic cum devoravit. Sequenti die invenit bovem unum, quem etiam parvulus vitulus sequebatur. Tunc lupus ex facto priore audacior factus: Bene, inquit, iste bos valere potest quatuor obolos, vitulus tres, tota sumina ad septem obolos vix perveniet, et ad eum modum eos occidit. Itaque hoc modo cum plerisque hominibus agitur, auditores: exercent toto anno vitam luporum, veniunt sabbato sancio ad pastores, audiunt sibi aeternum interitum esse paratum, omnia se facturos, et numquam amplius peccaturos esse pollicentur. Sed quid? Venit pascha, occurrunt occasiones peccandi. illi statim in promptu habent, quo pacta extenuent. Invitat aliquis ad tabernam: O, inquit, promisi pastori meo, me non amplius iturum. Quid? inquit. Non hoc promisisti, sed non iturum, ut inebries te: ego idem promisi, neque volo ut inebriemur: absit hoc a nobis: sed quoniam jam agitur pascha, ("fimus paulo hilariores, bibemus unum poculum vini. Itaque eunt, et redeunt tam bene poti, ut vix redi per plateas incedant. Omitto de fornicationibus et aliis gravioribus peccatis dicere, nam numquam esse linis. Summa haec est, singulis annis eadem peccata ad pastores redeunt, nunquam cumulus diminuitur: et quid putatis has confessiones prodesse? Si viderem le lachrimis rigatum, et magno desiderio flagrantem patiendi, et laboriosis operibus Domino satisfaciendi, et signa

le verae conversionis aspicerem, turn dicerem, le (erre crucem. Ad solum peccala, non solum sine dolore, sed eliam sine rubore recitare, el sequenti die in eadem labi.hoc non csl portaro crucem:sed ciucilixum irridere.Ilaguo non leis crucem in confessionem, quin sine dolore el poenitende coniiteris.Quando igilur cruces porlas?Quando feriam sextain agis? Quando Dominum iimlaris? Certe numquam. Numquam igilur ad sabbatum pervenies.Serio cl cx animo loquor, semper in gehenna feriam sextam ages.

At inquis, nimis severa, nimis dura, nimis aspera nobis proponis. Non nego, non inficior illud. Dura sunl el amara; sed dulcia cl jucunda illa crunl, ad quae isla perducunt. El rursum , aspera sunl hacc, sed asperiora mullo erunt, quae in gehenna peccatores manent. Postremo hanc viam cl non aliam Dominus Christus el virgo Deipara clomnes sancli Icnucrunl.

Quamobrcm, auditores , viriliter contemnamus sabbatum praesentis vitae sabbatum aerumnosum turbulentum, brevissimum, momentaneum . plenum necessitatibus el mutationibus, in quo si non comedimus, esurimus; si comedimus , gravamur; si non bibimus, sitimus: si mullum bibimus: inebriamur, el corpore eliam languemus; si non dorminimus, deficimus; si nimium dormimus,torpemus si ambulamus, defatigamur,et idcirco surgimus ul ambulemus: si vestimenta non induimus,frigemus si induimus, saepe nimium calemus. Contemnamus hoc sabbatum, quod numquam vacat a morbis et doloribus, in quo si abit unus , succedit al1er, si abit dolor dentium, succedit dolor capitis;?! confirmatur caput, debilitatur stomachus.Contemnamus hoc sabbatum simulatum, non verum. Quo-

modo enim csl sabhalum , quod esi timoribus cl soliciludiuibus plenum? Si es puer, limes virgam: si es adolescens, morbus amoris le discrucial: si os vir, cura familiae libi somnum el quiclem aufert: si es senex, ipsa spneçlus esi Ubi oneri, cum eliam minimus labor senectutem frangat: si es dives, fortunarum conservatio tibi ncgolium el molestiam parit: si es pauper, semper cogitas quo pacle tibi victum comparare poteris : si es regibus subjectus,limes exactiones tribulorum: si es princeps, limes defectionem civitatum. Contemnamus hoc sabhalum, ubi nulla aetas esi perfecta , nulla card vitio: ubi inventus csl robusta, sed insana : senectus sapiens, sed infirma. Contemnamus hoc sabhalum, alque ad illud aspiremus , ad quod hodie nostrum caput Chrislus.prinioi/eniius ex mortuis *el primitiae dormientium* pervenit. O dulce sabbatum sanctorum? O vere felix · I solum felix sabbatum futuri saeculi? ad le suspirat peregrinatio nostra ob exitu usque ad reditum: tu neque fame, neque sili, neque ullo aesi cruciaris: tu nescis labores, dolores ignoras, cuias ac soliciludines non novisti: te neque somnus lorpere facil, nec vigilia faligal, nec timores exterrent, nec molestiae prémuni. Apud te csl juvenius sapiens el senectus robustatd hacc lam fortunata aetas numquam mutabitur numquam deficiet, numquam finietur; sed pcragcl annos el saecula, el centurias el myliadcs saeculorum, el semper eril idem sabbatum, semper aequc florens ac virens permanebit. Aelio quidem oliosa el otium plenum dulci negotio, el sine fastidio satiabit, cl cum eo nexum amoris conjunget, qui esi ipsa bealitudo cl vita aeterna, cui honor el gloria in saecula saeculorum. Amen.

CONCIO XXXI.

DE FERIA SECUNDA RESURRECTIONIS DOMINI

Ihec dies boni nuncii est: si iaciierimiis et noluerimus nunciare>
sceleris arguemur. 4. Reg. 7.

SYNOPSIS

Verba Samaritanorum leprosorū, obsidionem urbis suae, Syris fugientibus. solutam nundantium ad hodiernam festivitatem liberationi non unius urbis, sed totius orbis solemnem, applicatur. Concio d. Petri Cornelio facta pro hujus concionis materia proponitur, in qua paucis verbis tria praecipua tided mysteria complevus csl, incarnationis, passionis cl resurrectionis Chrtsli. Bonorum vita comoediae, malorum tragoediae comparatur. Sententia s. Petri, unxit cum Deus Spiritu sanlo, cl virtute, explicatur, quomodo nimirum Chrislus bis fuerit unctus, semel in anima ab initio incarnationis, (quod impie negat Cherinthus) semel in corpore in resurrectione; el quomodo Christi unctio a nostra unctione discrepet, docetur. Cur Spiritus sancti dona oleum dicantur, septem efferuntur cum suis amplificatōnibus rationes. Prima, quia oleum vim habet facile penetrandi et emolliendi. Secunda. quia mira lenitate el virtute anodyna praeditum csl. Tertia quia eo in certamen descensuri ungebantur. Quarta, quia res quosdam reddit magis perlucidas et transparentes. Quinta, quia illud, praesertim pretiosum, magnam de, se spargit fragrantiam. Sexta; quia laetitiam paril; ubi olei moeroris et laetitiae, antiquorum obiler fd mentio. Septima, quia semper liquoribus caeleris supereminet; quae omnes proprietates donis Spiritus sancti eliam conveniunt. Quomodo deinde gratia Dei sil conservanda cl dispensanda, exemplo Christi similitudinibus Solis el columbariorum, demonstratur.

Secunda pars explicationem concionis d. Petri prosequitur, cl obiter ostenditur, quod nullus crucem erubescere debeat. Narratur. quam multis testimoniis Sacrae litterae nobis mysterium resurrectionis inculcent., el quam variis modis Chrislus suam voluil confirmare resurrectionem. per angelos, fide dignos testes, per ostensionem vulnerum per operationem vitales, per repetita miracula. Resurrectionem nostram variis argumentis a ss. Patribus probari nulum tamen haberi firmitus, quam Christi resurrectionem, cx qua nostra dependet, con-

vincitur. Vita Christi comoediae assimilatur. in qua primi omnia varia el dubia, media funesta, quae finis laetissimus el gloriosissimus excipii; hanc item comacdiam plurimos sanctorum egisse declaratur. Pro conclusione pulchra subnectitur, doctrina, quomodo spe, eaque incomprehensibilis felicitatis, nobis ti-vendum sil.

Licebit enim mihi, audilores optimi, in iam illustri ac lacta solcmnitale ac celebritate, eodem apud vos uti principio, quo leprosi quondam Samaritani nuncium jucundissimum in urbem Samariam allaturi inter se usi fuisse rereruntur. Si enim illi, corn vidissent illam urbem gravi ac diuturna obsidione liberatam, exercitum Syrorum terrore de coelo immisso penitus dissipatum ac fusum, spolia inimicorum, vasa, vestes, arma, copiam bonorum omnium in viis publicis jacere, quae Syri videlicet dum turbarentur ac fugerent, sponte abjecerant. optimo jure inter sc dixerunt: *Haec dies boni nuncii est: si tacuerimus et noluerimus nunciare, sceleris arguemur.* Quanto nos magis, qui non urbem unam, sed hesternam dic orbem lotum vidimus non solum longa el dura obsidione liberatum: sed eliam de faucibus mortis quodammodo ereptum el larlarcas legiones ila prostratas ac fractas, ul jam ad solam memoriam praeteritae victoriae contremiscant, alque ad solum conspectum vexilli nostri imperatoris, noslraeque. militiae terreantur: praeterea uibes inimicorum succensas praesidia eversa, castra spoliata, captivos ereptos, denique mortem mortuam, peccatum occisum, vitam revocatam, Solem coelo, cl coelum terris restitutum. Quanto nos, inquam magis dicere debemus: *Haec dies boni nuncii est: si acuerimus tl noluerimus nunciare, sceleris arguemur.* Annuaciamus igilur vobis gaudium magnum, quod erit omni populo; Quia redditus est nobis hodie Saluator: *Quem enim occiderunt. Judaei, suspendentes in ligno, cum suscitavit a mortuis Dominus tertia die, cl qui in baculo suo solus transivit Jordanem. is duabus turmis comitatus regreditur: cl qui viam universae carnis, hoc csl, vias mortis pro nobis intravit; is iterum adinvenit, alque aperuit vias vitae.* 7

form hoc nuncium bonum, hoc verum, explicat nobis apostolus Petrus in iis verbis, quae ex capit*

decimo Aclurn apostolorum hodierno die Ecclesia nobis proponit. Audivistis enim inter sacrorum so* lemoia lectionem cx Actibus nposloloruin recitari, tibi apostolus Petrus, Cornelium Centurionem gentium primitias Christianae fidei mysteriis imbuens ila concionalur: Vos scitis, inquit, *good facium esi verbum per universam Judaeam. incipiens a Galilaea posl baptismum, quod praedicavit Joannes, Iesum a Nazareth, quomodo unxit eum Deus Spiritu sancto et virtute*. Quibus verbis tria praecipua, ac fere difficillima nostrae religionis mysteria summa brevitate complexus est. Incarnationem videlicet Salvatoris passionem ac resurrectionem. Quamquam nec reliquum cursum vitae ejus omnino intactum reliquit. Ait enim: *Qui pertransiit benefaciendo et sanando omnes oppressos a diabolo*. Itaque hodie ecclesia Catholica, mater nostra, quasi cpilogum quemdam laciens lotum cursum Domini ab initio admirabilis istius conceptionis usque ad finem felicissimae resurrectionis nobis ob oculos ponit. Neque id absque magna et gravi ratione. Est enim cursus Domini similis cumediae, quae anceps habet milium, perturbatum medium, sed felicissimum finem. Sicul rursum cursus Satanae et divitis epulonis plane tragicus luit. Initium enim optimum habuit; sed exitum pessimum. Istos vero tam diversos lines semper in memoria relinere, atque assidua meditatione revolvere, mirum est prolecto, quantum conferat ad omnem vitam bene bcaleque instituendam. Quis enim non cupiat (cum alterum necesse sil) comoe-diam potius, quam tragoediam agere? Christum, quam daemonem imitari? Fluctuari nonnihil in medio mari, sed lamen nd porlum feliciter appellere, quam lota navigatione prosperis datibus ventorum frui, et tandem in portu naufragium pali? sed aggrediamur, si placet, ad concionem apostoli Petri breviter explicandam.

Vos scitis, inquit, *quod facium est verbum per universam Judaeam, incipiens a Galilaea, post baptismum, quod praedicavit Joannes*: hoc csl, Non arbitror vos ignorare, quid contigerit hisce Iribus annis in Judaea et Galilaea, posleaquam Joannes baptismum poenitentiae praedicavit. Si quidem hcbraico more b. Petrus nomen verbi usurpat ad res ipsas designandas, quae verbis explicari solent. Vos scitis, inquit, *verbum quod factum est*. Audivistis sine dubio famam ejus rei, quae gesta est. Quia vero dicere poterant, quam historiam narras? quid csl, quod contigit his tribus annis? slalim subjungit, *Iesum a Nazareth: quomodo unxit cum Deus Spiritu sancto et virtute: qui pertransiit benefaciendo et sanando omnes oppressos a diabolo*. Loquor, inquit, de Jesu Nazareno, hoc csl verbum, quod facium est. Profecto enim pervenit etiam ad vos celebritas nominis et sapientiae et prodigiorum ejus: *fuit enim vir propheta, potens in opere et sermone*. Hunc igitur Deus initio *unxit Spiritu sancto et virtute*.

Haec est prima pars concionis, qua incarnationem divini verbi attingit. Neque enim semel; sed bis unctus fuisse Christus invenitur: semel in incarnatione, iterum in resurrectione. Prior unctio proprie ad animam pertinuit, Tunc enim, in incar-

natione videlicet, uncius fuit gratia, sapientia, virtutibus, gloria etiam et bealitudinc, sed animae, non corporis. Posterior unctio fere corporis fuit. In resurrectione siquidem unctum fuit corpus Dominicum immortalitate, luce, gloria, exaltatione. Alque huc pertinere videtur locus ille Psal. 44. ut b. Hieronymus ad Principiam scribens exponit. *Dilexisti justitiam et odisti iniquitatem: propterea unxit te Deus, Deus tuus, oleo laetitiae prae consortibus tuis*. Propterea, inquit, quia *dilexisti justitiam*, cum per passionem et mortem justum pretium pro peccatis nosiris persolvisti, et unicuique suum tribuisti, Deo patri honorem, hominibus salutem, angelis laetitiam, daemonibus confusionem: quia etiam *odisti iniquitatem* et tla odisti, ut malueris crucifigi et mori, quam regnum peccati non evertere; ideo *unxit te Deus, Deus tuus* in die resurrectionis, *oleo laetitiae*, immortalitatis et gloriae. Quod idem alius verbis legimus in Apostolo: *Humiliavit*, inquit, *semel ipsum factus obediens usque ad mortem. Propter quod et Deus exaltavit illum*. Hoc est. unxit illum in regem, ut acciperet *gentes haereditalem* suam *et possessionem* suam *terminos terrae*. Et non ipse deinceps ulli subjiciatur, sed omnia sibi subiiat, et in nomine ejus *omne genu flectatur coelestium terrestrium et inferorum*. Sed quamquam haec ila se habent, lamen apostolus Petrus hoc loco non de rciurrcclionc, sed de incarnatione loquitur. Neque enim ut Cherinthus. Tertulliano leste, blasphemavit, Servator noster in infantia, puerilia, adolescentia lamen fuit Jesus, deinde anno trigesimo coepit esse Chrislus, sed ab ipso primo instanti conceptionis suae, uncius fuit Spiritu sancio et virtute: atque adeo ab ipso primo instanti, quo *Verbum caro facium est*, Christus, hoc est, unctus. et rex, et sacerdos ac propheta optimo jure dici potuit.

Attribuitur vero haec unctio Dei filio ratione humanae naturae quam ex matre his diebus novissimis assumpsit, non ratione divinae, quam ex Patre ex aeternitate accepit. Nec enim Dei Filio, secundum formam Dei, convenit ungi, sed ungere: neque gratia et dona Spiritus sancti accipere; sed dare. Itaque sicul Filius Dei ratione humanae naturae ambulavit, comedit, bibit, passus est, mortuus est, excitatus est: sic etiam ratione ejusdem naturae, unctionem Spiritus sancti, hoc est, gratiam et caetera dona, in ipsa sua conceptione accepit; sed alio lamen modo quam nos accipiamus. Nos enim unctionem istam accipimus, ut filii Dei efficiamur, Chrislus vero non ut fieret, sed quia erat Filius Dei. Tametsi enim simul in momento uno atque eodem haec omnia facta sunt, et natura humana creata a verbo divino assumpta, et unctio Spiritalis delibuta: lamen non ideo a verbo divino assumpta, quia unctio Spiritalis delibuta, sed contra ideo unctio Spiritalis delibuta, quia a verbo divino assumpta. Decebat enim ut ea naiura per cam admirabilem ac plane singularem assumptionem sponsa summi regis affecta omnibus donis, et virtutibus et charismatibus divinis ornaretur. Itaque unctio assumptionem non praecessit, sed potius comitata et secuta est: hoc est, quod

Joannes ait: *Verbum*, inquit. *caro facium csl: cl vidimus gloriam ejus, gloriam quasi unigeniti a paire, plenum graliae el veritatis*. Siquidem pmo loco pomi, quod ordine naturae praecedit. *El verbum*, inquit, *caro factum est*: deinde meminit ejus, quod suo ordine sequitur: *plenum gratiae cl veritatis*, hoc est, unctum Spiritu sancto, cl viriute. Nec frustra addit. *Plenum*: Christus enim non ad mensuram unctionem Spiritus recepit: sed iam abundanter. ut ab ipso tamquam ex capite in nos omnes unctio derivetur. Nam ipse csl caput, unde unguentum *descendit, barbam*. hoc csl in apostolos Christo capiti proximos. Deinde usque *in oram vestimenti ejus*, hoc est, in nos omnes. *iVos*, enim *omnes de plenitudine ejus accepimus*. Aluc. bino ipse singulariter dicitur Christus, hoc Csl, uncius: nos non iam Christi quam Christiani nominamur: tamquam ii. qui uncti quidem sumus sed unctionem nostram illi acceptam referimus, qui plenissime cl singulariter est unctus. Haec igitur csl sententia b. Petri, cum *id\Unxit eum Deus Spiritu sancio el viriute*.

Sed quaeret aliquid fortasse. Cur dona Spiritus sancti oleum appellentur? Quid habet unctio cum gralia, oleum cum spintu? Cur potius ait apostolus Petrus, *Unxit eum Spiritu sancio*, quam replevit cum Spiritu sancio? Non csl hic unus locus, auditores, in quo Spirilus sanctus oleum appelletur: imo vero nihil frequentius Spirilus, quam oleum nominatur. Psal. 88. *Oleo sancio meo unxi eum*. Isaiae Gt. *Spirilus Domini super me, eo quod unxerit me*. Daniel. 9. *Impleatur visio et prophetia*. cl *ungatur Sanctus sanctorum*. Actorum 4. *Convenerunt vere in civitate isla adversus puerum sanctum tuum Iesum. quem unxisti. Herodes cl Pontius Pilatus*. Posterioris ad Corinthios capite primo: *Qui unxit nos Deus, qui el signavit nos. cl dedit dignus spiritus in cordibus nostris*. Primae Joannis secundo, *El vos unctionem habetis*, cl unctio *quam accepistis maneat in vobis. el unctio ejus docet vos*. Denique Ecclesia his el similibus vocibus Scripturarum docla, Spiritum Sanctum spiritualement unctionem appellare solet. Quare non sine mullis el magnis rationibus apostolus Petrus gratiam Spirilus sancti oleo comparavit, cum ait; *Unxit eum Spiritu sancto cl viriute*.

El mihi quidem in praesentiarum septem rationes occurrunt, juxta numerum eorum donorum, quae Isaias propheta Spiritui sancio attribuit. Primo. sicut oleum id proprium habet. **ul**, cum sil liquor subtilissimus ac tenuissimus, facile, suaviter ac sine strepito pene omnia peneiret: sic etiam gralia Spirilus sancti Cordibus lapideis, ferreisque pectoribus ita illabatur, et ea lania facilitate cl suavitate **eoollil** et convertit. ul nihil admirabilius cogitari possit. Non enim vim adferl, m que cogit; sed incredibili suavitate ita se cordibus impiorum insinuat, ul ea facial id velle ac desiderare, quod ante fugiebant cl orrebanl: id odisse ac detestari, quod ante maxime diligebant.

Deinde, sicut oleum medicamentum est, sed molle ac suave, quod non mordet, sed fovet: neque angit, sed lenit, cl mitigat dolores, sic < liant

gralia Spiritus sancti curat vulnera peccatorum. Et adeo potens csl hoc genus medicamenti, ul una gutta hujus olei omnem morbum, quamvis deploratum el lelhalem facile possit expellere.

Tertio, sicut oleo inunguntur athletae, qui certaminibus variis ad coronam conlendent; sic etiam gratia Spirilus sancti inunguntur Christiani, ut inde roborati et confirmati nullis lentialionibus aut persecutionibus cedant. Id apostolis accidisse videmus. Posleaquam enim in die pentecostes oleo isto copiose delibuti fuerunt, non amplius fugam, propter metum Judaeorum aul latebras meditabantur: sed robusti el audaces effecti, licet pauci et inermes lotum orbem cl omnes daemones provocare alque aggredi non timuerunt.

Quarto, sicut proprium est olei illustrare cl purgare. vel ut magis proprie loquamur, res quosdam magis perspicuas cl magis idoneas, atque apertas ad lumen recipiendum eflicere, quam antea per se essent: id quod experimur in papyraceis foliis, quae si oleo inungantur, instar crystalli lumen admittunt cl transmittunt: sic etiam gratia Spirilus sancti purgat oculos animae. alque cos ila illustrat, el coelestium radiorum capaces facit, ul facile spirilus bonos a malis discernant, nec imprudentis in insidias ac laqueos daemonum incidant, el sublimia recondilaque mysteria, quantum licet, vel ad salutem necessarium csl. sine labore percipiant. Ilaque merito beatus Joannes; *Unctio*, inquit. *docel vos de omnibus*. El Apostolus Paulus; *Spiritualis homo*, hoc oleo Spirilus sancti inunctus. *omnia judicial*. El b. Gregorius, *Ungil*, inquit, *Spiritus iste sanctus citharoedum, et psalmistam facit: ungit pastorem. el prophetam facit: ungit abstinentem puerum. el judicem senem facit: ungit piscatorem, cl praedicatorem facit: ungit persecutorem, el doctorem gentium facit: ungit publicanum, el facit evangelistam*. El qualis est isla unctio Spirilus? Mox ul tetigerit, mentem docel, solumque tetigisse docuisse est.

Quinio, sicut oleum. ac praesertim pretiosum, quale esi balsamum, el alia quaedam, suavissimum odorem exhalat: legimus enim: *Oleum offusum nomen tuum: et. curremus in odorem unguenlorum tuorum*. **ea** *Repleta est domus ex odore unguenti*: Sic etiam gralia Spirilus sancti eam fragrantiam odoris aspirat iis, quos replet, at npsololus dicat, *Christi bonus odor sumus Deo in iis, qui salvi iunt, el in iis. qui pereunt*. Et sicut malus odor scelerum ac flagiliorum. ita est malus cl gravis, ul etiam ipsos scelestos au flagiliosos offendat: ila bonus odor sanctitatis cl integri tatis, ila gratus cl suavis esi, ut ollam perditos ac corruptos homines mirifice afflcial: El quemadmodum foetor peccati. peccatorem occultum esse non patitur; ila odor virtutis cl gratiae semper homines sanctos manifestos facil. Abscondimini se olim plerique sanctorum in speluncis el in cavernis terrae, quaerebant abditissimas solitudines, locaque deserta, amantes nesciri; sed quanto magis ipsi se abdebant, tanto vehementius rl suavius odor humilitatis, el sanctimoniae spangebatur, el hominum multitudines ad se attrahebat.

Beatus Hilnrión cum quasi perpetuum bellum cum honoribus, el famae celebritate gereret, totum pene vitae suae spatium iu fugiendo consumpsit, nec tamen unquam vel ad paucos dies latere potuit. Jiant quocumque pergeret, statim bonus odor virtutum ejus se diffundi bat, et ad eum tamquam ad communem parentem populi accurrebant.

Sexto proprium est olei laetitiam et hilaritatem parere. Quamquam enim habebant veteres , iam Ethnici quam Hebraei oleum laetitiae el oleum moeroris , quorum priori utebantur in conviviis , posteriori in funeribus : nam de priori legimus in psalmis; t/f *exhilararet faciem in oleo*. el in Evangelio: *Tu autem cum jejunas, unge caput tuum, el faciem tuam lava* : et Maria Magdalena unxit pedes Domini recumbentis: et Dominus ad Simonem leprosum; *Intravit, inquit, in domum luam, oleo caput meum non unxisti*. De posteriori, legimus in litteris divinis , Jacob et Joseph patriarchas, ipsum orbis conservatorem ac liberatorem defunctos unguentis el aromatibus conditos fuisse. Apud Ethnicos vero exstat epigramma .Martialis in Fabullum . quo ulriusque unguenti mentionem facit, alque conqueritur, se ad convivium invitatum , unguentum bonum , sed coenam malam invenisse.

*Unguentum. fateor, bonum dedisti
Convivis, here: sed nihil scidisti,
lies salsa csl. bene olere el esurire.
Qui non caenat cl ungitur, Fabullo,
Hic vere mihi mortuus videtur.*

Tametsi, inquam, esset oleum aliud laetitiae, aliud moeroris : tamen gralia Spiritus sancti non cmn oleo illo funesto , quo cadavera mortuorum inunguntur: sed cum oleo laetitiae el cxiiltationis, cujus esi usus in conviviis. procul dubio comparatur. Sic etiam in Psalmo quadragesimo quarto legimus; *Propterea unxit te Deus, Deus tuus, oleo laetitiae prae consortibus tuis*. Ilaque nulli sunt laetiores el jucundiores hominibus sanctis, amicis Dei: hoc est, oleum ita omnium laborum cl dolorum, Iribulationuin ac difficultatum , quibus plenus esi hic mundus, asperitatem lenii ac miligal, ul ii, qui ista oleo abundant, in tribulationibus gaudeant. in doloribus exultent, in laboribus el difficultatibus quiescant. *Mulli*, inquit Bernardus, *vident crucem nostram, sed non vident unctionem r.o-dram*. Videnl quid patiamur exterius . pannosam vestem, crebra jejunia , frequentes vigiliis, laborem obedientiae certamen castitatis; sed non vident, quo gaudio , qua paeç , qua jucunditate fruamur interius : quod si viderent, profecto crucem non horrerent. Quamquam enim crux est jugum; tamen jugum computrescit cl evanescit a facie olei.

Postremo, sicut oleum, quasi natura rex, cl princeps omnium liquorum, nulli unquam subesi: sed omnibus dominatur cl super omnes eminet: sic cliam gralia Spirilus sancti semper primum el supremum locum in corde nostro habere debet, el nullo extinguitur facilius, quam deprimitur.

Qunmobrem, auditores, omnes, qui hesterna dio

Belur mixi Vol. V,

vel etiam hodierna, ad Sacramentum Dominici corporis accessimus; el oleum gratiae Det in vasculis cordium nostrorum pro mensura divinae benignitatis recepimus , intelligamus , quid agere debeamus, ut illud in nobis conservemus. Intelligamus, gratiam esse unguentum pretiosum , quam contineri non polesl. nisi omnibus rebus praeponatur. Intelligamus, neque amicis , neque affinibus , neque propriis facultatibus, neque ipsi corpori etiam esse parcendum , ul gralia conservetur. Et cum occurrerint animo , vel etiam oculis aul auribus occasiones peccandi, intelligamus. nobis tunc optionem dori, utrum mori, an vivere velimus, cedere, an stare, oleum pretiosissimum amittere an relinere. Certum csl enim , non posse simul peccatum et gratiam, mortem, el vitam . balsamum et foetores: mcl cl absinthium in eodem pectore habitare.

Quod si remedium* quaeritis , ut gratiam acceptam facile conservetis , audite quod sequitur, in concione b. Petri apostoli. *Qui pertransiit, inquit , benefaciendo cl sanando omnes oppressos a diabolo*. Remedium omnium optimum, ac facilimum el naturale csl, gratiam Dei assidue exercere. *Numquam esi amor Dei*, inquit Gregorius . *otiosus: Operatur enim . el operatur magna , si est, si vero operari renuat. amor non est*. El apostolus Paulus: *Gralia Dei sum id , quod sum ; el gralia ejus in me vacua non fuit : sed abundantius illis omnibus laboravi*, Non frustra ungit nos Deus , sed ut agamus cl operemur . ad quod uncti sumus, cl iam athletae fortissimi curramus, ul contendamus ct pugnemus , alioqui justo Dei iudicio unctio nobis subtrahitur. Hujus rei exemplum habemus illustrissimum in Christo, qui cum sciret se unctum Spiritu sancio . ul opcrarelur, numquam erat otiosus, numquam quiescebat, sed peragrabat modo ista loca, modo illo, dicendo, exhortando, corripiendo. Cum sciret se unctum virtute , el potentia prodigia facienda , non habebat eam virtutem tamquam gladium vaginae inclusum; sed cum exercebat, aegrotos curabat, illuminabat, daemones expellebat, mortuos excitabat. Denique *pe.rlransibat benefaciendo el sanando omnes oppressos a diabolo*, non secus alqicSol iste corporeus, quia oculus csl mundi cl pro scel pro aliis copiosam hircin n Deo creatore accepit, numquam uno in loco stat, aul radios cl fulgorem suum relinet sibi, sed oritur, cl semper in circulos suos revertitor, ul omnibus mundi partibus lumen el calorem impertiatur. Soloni ii. qui columbas aucupanlur. ut magnus Rasilus ad Itililam scribens ad , tali quadam arte alque industria uti, Columbam unam . quae longo usu ad aedes domini sui redire didicit, unguento quodam perungunt, cujus odor gratissimus osse columbis perhibetur. Tunc eam ad hunc modum delibutam dimittunt: illa de more per acrem volans varia loca et regiones perlustrat. Quotquot vero columbae in cam incidunt, omnes gratissimo illo odore attractae ei se audiungunt. Ila fit, ut quae sola egressa fuerat innumeris deinde sodalibus comitata cl quasi stipata redeat. Ad eum. dem igilur modum, cum Dens, optimus cl sapientissimuB venerator, intelligeret, el homines, quasj

columbas sine corde de paradisi nidis el cubilibus evolasse, et miserandum in modum ab accipitribus infernalibus quotidie rapi ac discerpi, ac devorari videret. cuperetque eos ad sua domicilia, nidosque revocare, accepit columbam unam can didissimam cl pulcherrimam, nosiri videlicet liberatoris innocentissimam humanitatem, ct eam Spiritu saucio ct virtute, hoc csl, omnium gratiarum el donorum spiritualium unguento perunctam in medio abavum columbarum misit. Illa vero *pertransiit benefaciendo el sanando*, hoc esi, odorem graliae suae ubique spargendo, el quocumque pergebat lateri ejus se populi el lurbac hominum agglomerabant. Alii odore verborum allecti post eum currebant, et clamabant: *Numquam sic locutus est homo, sicut hic homo*. Alii odore prodigiorum tradi post eum currebant et clamabant: *Bene omnia fecit, el surdos fecit audire et mulos loqui*. Alii odore virtutum et innocentiae delectari post eum currebant, el clamabant: *Magister, sequar le quocumque, ieris*. Et, *Beatus venter qui te porlavil, el ubera, quae suxisti*. Ecclesia quoque odore chantatis el graliae excitata, adhuc post cum currit, el clamat: *Trahe nospolcsl te, curre mus in odorem unguentorum tuorum. Ille columba isla prudentissime uncia Spiritu sancto el virtute pcrtransil benefaciendo, el molias columbas alias ad coelestes nidos revocavit*. El nos olim revocavit. fratres: lanium ne nares animorum nostrorum fragrantiae odorum, el aspiralioni ejus claudamus. Aperile, quaso auditores, aperile sensus vestros, percipite fragrantiam suavevolentis graliae Dei, cliarilalis, continentiae, justitiae, mansuetudinis pietatis, virtutum omnium. Polliceor enim vobis, semel perfecte sentiamus odorem unguentorum Domini, nemo nostrum continere poterii se, quin slalim tolis viribus curral posl eum: neque quiescet, donec in regno coelorum cum *beatissimis* el suavissimis illis spiritibus apprehendai: neque periculum erit, neque adolescentia, aul opus el voluptatum lenocinia nos impedian. Sicut mhii est, quod canes a cursu impedire possit, posteaquam leporem senserunt, neque foveae, neque spinae, neque aliud quid: ila nihil est neque secundum, neque adversum, quod hominem Cbrislianum a Christi vestigiis sequendis delerrcre aut avocare queal, posteaquam vere odores unguentorum Domini semel olfecit.

PARS POSTERIOR.

Quem occiderunt suspendentes in ligno. Haec est altera pars concionis apostoli, in qua expli* canda immorari non possumus, lum quod alias de passione disputaverimus, lum quod modo non pas* sionem; sed resurrectionem celebremus. Unum tamen praeterivi non debel, quod csl admiratione et imitatione dignissimum. Existimari! aliquis forlasse. apostolus, gloriae Christi praedicatores, ignominiam crucis tegere, abscondere vel cerle dissimulare el extenuare debuisse. El sane ila fecissent, si humanam sapientiam consuluissent, et si spiritum hujus mundi, non spiritum, qui ex Deo esi, accepissent. Jam vero longe aliter egerunt:

Nam el evangelislac nihil prolixius, quam passionem dercripserunt: el apostoli semper in primis crucis, cl morlis mentionem faciebant: el non him cruccm non erubescant, sed «iperle cc?» praedicatores se profitebaniur. *Judae*, inquit b. Paulus, *signa pclunt. el Graeci sapientiam quarum: nos unie praedicamus Christum crucifixum; Judaeis quidem scandalum, gentibus culem stultitiam: ipsis autem vocalis Judaeis alque Graecis Christum Dei virtutem el Deisapieniim*. El apostolus Andreas cum ei proconsul crucissupplcium comminarelur: ùjo. inquit. si *crucem lime rem. crucis gloriam non praedicarem*. Elipnstolus Petrus in hodierna lectione nihil penitus legens: *Quem, inquit. occideret suspendentes in ligno*. Nos vero quid facimus, auditores? Nuncrucem erubescimus? An in cruce gloriamur? Anulrumque simul? Cerle cum in fronte cruccin pingimus, aperte profiteri videmur, nos crucem neoljorrere nec fugere; sed potius gloriari nos in injuriis, in contumeliis el angustiis, in persecutio nibus, in aliii omnibus, quae crucem quoquomodo referunt. At cum ad rem venilur. el aliquid contumeliae nobis irrogatur, slalim professionis crucis obliviscimur, el nisi injuriam nostram ulliori purgemus, vehementissime erubescimus: quialmen dum crucem formamus in Tronic omnibus elimare videmur, nos lamquam servos crucis, injurias el contumelias non erubescere. Sed interna nescio quo paclo. dum de resurrectione loqui copio, semper oratio mea revolvitur ad crucem: fortasse, quia lotum tempus, quo hic vivimus, terpus csl crucis; gloriam vero resurrectionis adhi/ a longe salutamus. Dicamus lamcn de ea lrlr verba.

Sequitur. *Hunc Deus suscilavil a morluis lerlia die, el dedil eum manifestum fieri et omm populo, sed testibus praeordinatis a Deo, nobis, qui manducavimus el bibimus cum illo, postquam resurrexit a morluis*. Haec esi pars lerlia. el poslrema concionis b. apostoli Petri, in qui mysterium resurrectionis non solum proponit; sol eliam testibus el argumentis confirmat. Articulu, enim resurrectionis, quem nobis sacrae litterae lam instrument veleris, quam novi passim inolrcani, el quem in symbolo Aposhdico omnes Christiani diserte confitemur, quanto nobis uiliior el gravior, lanio in se sublimior, et difficilior csl. Nam Athenienses, ul refert in Adis apostolicisb. Lucas, cum nudissenl ab apostolo Paulo resurrectionem praedicari. irridebant eum. Et idem apostolus Paulus, qui articulos caoleros simpliciter praedicabat. articulum resurrectionis diligenter confirmandum et communiendum ralionibus et argumentis putavit. ulcx priori epistola ad Corinthios cognosci potest. El apostoli caeleri. quamquam lestes erani omnium eorum, quae Dominus Jesus, sive ante mortem, sive post morlem gesserat: lamcn singulariter testes resurrectionis appellantur. Actorum 1. *Oportet*, inquit b. Petrus, *cx iis viris, qui nobiscum sunl congregati m omni tempore, quo intravit et exivit inter nos Dominus Jesus, incipiens a baptismale. Jounnis usque in diem. qua assumptus est a nobis, testem re*

surrectionis nobiscum fieri unum ex istis. Item capite secundo: *Hunc Jesum resuscitavil Deus, cujus nos omnes lestes sumus*. Et capite lerlio: *lus*, inquit, *sanctum el justum negastis: el peti siis virum homicidam donari vobis, auctorem iero vitae interfecistis. Quem Deus suscilavil a morluis, cujus nos omnes letles sumus*. Et capite quarto: *Virtute magna reddebant apostoli testimonium resurrectionis Jesu Christi Domini nostri*. El in nostra lectione: *Hunc*, inquit, *suscitavit Deus a morluis tertia die, cl dedil eum manifestum fieri non omni populo; sed testibus praeordinatis a Deo nobis, qui manducavimus et bibimus cum illo, postquam resurrexit a morluis*. El ipse Dominus, ul veritatem resurrectionis altissime in mentibus nostris iijugerei, non solum antequam moreretur se resurrecturum, el resurrecturum lerlia die, non semel. sed saepius praedixit, sed etiam coin jam resurrexisset. lotos quadraginta dies in hoc negotio consumpsit, frequenter apparens discipulis, et discipulis non duobus aut lribus. sed aliquando plus quam quingentis, resurrectionem suam omnibus iis modis confirmans, quibus caconfirmari posse videbatur.

Primum enim angelos misit, qui candore vestium, cl splendore vultus gloriam novae resurrectionis testarentur, el mulieribus dicerent: *Jesum quaeritis Nazarenum, crucifixum: surrexil. non csl life*. Alque hoc angelorum testimonium mulum omnino apud vos valere debet: Angeli siquidem cum non solum corpus, sed eliam animam intueantur, cl non conjectent, sed vere videant, num corpus aliquod vere vivat, an tantum vivere videatur, decipi non possunt. Cum item sancti cl beati sint, nique adeo in gratia confirmati, decipere non possunt. Itaque sanctorum nngelorum assentium Christum vivere, fidele testimonium cl omni acceptione dignissimum est.

Deinde resurrectionem suam Dominus prophetis nullis idoneis cl fide dignis testibus comprobavit. Nam ut in Evangelio hodierno audivimus, cum Dominus ad Cleopham el socium ejus dixisset: *O stulti et tardi corde ad credendum in omnibus, quae locuti sunl prophetae? Incipiens a J/o/se cl omnibus prophetis interpretabatur illis omnibus scripturis, quae de ipso erant*. Praeterea, quod verum et solidum corpus haberet. non acrium nul phantasticum. ostendit cum ait, *palpate et videte, quia spiritus carnem cl ossa non habet, sicut me videtis habere*. Quod corpus non quomodocumque solidum cl verum, sed edam humanum haberet, testabatur effigies el figura, quam cis efficiebat, cl quam apostoli oculis intuebantur. Quod esset omnino corpus, quod crucifixum cl mortuum fuerat, testabantur cicatrices lateris, ct manuum et pedum, quas cum ob alias causas. lum ob testimonium resurrectionis conservaverat. linquo dicebat: *ridete, manus meas el pedes meos. quia ego ipse sum*. Quod vero in vero corpore veram quoque animam haberet, salis aperte demonstravit, cum opera triplicis vitae. vcgi lalricis, sentientis et intelligentis coram discipulis saepe exercuit, *cmdebat enim el bibebat, quod est hominis viventis: loquebatur et respondebat, el praesentis

salutabat, quod esi vere sentientis, hoc est, audientis el videntis. Denique de scripturis disserebat, el apostolos incredulitatis accusabat, quod esi aperlum rationis et inlelligt-nliae argumentum.

Nc vero discipuli ex iis argumentis, quibus resurrectionis vcrilas confirmabatur, fortasse colligerent, carnem Domini adhuc esse mortalem, el necessitatibus ac doloribus obnoxiam. qualem esse sciebant Lazari, el aliorum, quos Dominus ab inferis excitaverat, ostendit eis praeterea corpus suum esse gloriosum, el nec cibo, nec potu, nec somno ncc ullis rebus aliis indigere. Nam non ver sabatur amplius cum illis, sicut antea solebat; sed ostendebat se aliquando, ct paulo post ilerum abscondebat. Nec, cum veniebat, aut per gradus oscendebat, aut januas pulsabat: sed repente januis clausis in medio eorum apparebat. Cum vero discedebat, pari ralionc, non per gradus paulalim descendere, aut per portam abire volebat; sed slalim ab oculis eorum evanescebat. Itaque recte b. Gregorius, *Palpandam*, inquit, *carnem suam Dominus tribuit, quam januis clausis introduxit, ut esse post resurrectionem suam ostenderet corpus suum. et ejusdem naturae el allerius gloriae*. Non enim januis clausis intrabat, aul repente evanescebat. quod esset aerium, aul phantasticum corpus, sed quod incredibili virtute, el celeritate praeditum esset, vel quod in sua potestate habebat, quando vellet videri, el quando non vellet videri. Postremo ul nihil ad absolutam et perfectam manifestationem decssel, ostendit cis Dominus se non solum corpus el animam; sed eliam divinitatem habere, alque ideo esse eumdem illum, qui ante morlem fuerat. Id vero ostendit, cum unum cx prioribus miraculis repetiit, cum videlicet piscanlibus discipulis ipse in lilorc apparuit, el jussit in dexteram navigii jactari relia: quod cum fecissent, comprehenderunt piscium multitudinem copiosam, nempe pisces magnos centum quinquaginta tres: *cl cum* tot ac *lanii essent*, tamen *non est scissum rete*, quod miraculi magnitudinem non parum auxit.

Alque his quidem modis per se Dominus veritatem suae resurrectionis asseruit: sed eandem postea per servos suos innumeris signis el prodigiis el multorum millium fortissimorum, el sanctissimorum martyrum sanguino, ila confirmavit, communivit, ul testimonium Dominicae resurrectionis vero credibile factum sil nimis. Quis enim non credit, quod angeli testantur, quod scripturae loquuntur. quod ipse Chrislus nullis modis ostendit, quod miracula lam mulla cl tam illustria clamant, quod lanio sanguine constanlissimorum martyrum comprobatur, quod denique mundus lotus ad praedicationem piscatorum credidit?

Hinc vero, auditores, el nostra resurrectio statuitur: ncc enim est ullum argumentum efficacius ad nostram confirmandam resurrectionem, quam sil ipsa Christi resurrectio. Non ignoro sanctos patres multas cl efficaces rationes excogitasse, quibus resurrectionem rontra Sadducaeos el nonnullos veteres hacreticos defenderenkscios. Irenaeum initio lib. S. con. Haere, optime demonstrasse. non esse resurrectionem impossibilem: cum mullo sil

facilius substantiam materiae et substantiam animae per mortem separatas (quas certum est non periisse) iterum conjungere, quam lotum hominem ex nihilo facere: constat vero Deum id, quod etiam majus et difficilius, procul dubio fecisse. Scio beatus Ambrosius in oratione de fide resurrectionis beatus Augustinus in Epistola quadragesima nona. sancti Gregorius Homilia vigesima super Ezechielem. argumentum adferre ex multis naturae stupendis et miraculis. quae nisi experientia videremus quolidie fieri nemo fortasse credere posse fieri. Quis crederet ex uno seminis tantulo grano, quod prae tenuitate fere aciem oculorum fugit, tantam molem arboris excitari, vel in eam homines scalis ascendant, et vix magnis securibus ramos ejus praecidant? Deinde, ubi latebat in tam exiguo semine tanta multitudo ramorum, tanta copia foliorum, tanta varietas fructuum, tanta species florum, tot sapes, odores, colores? Scio beatus Chrysostomus in oratione prima de resurrectione, ab ipsa morte argumentum de resurrectione petere. Nihil etiam enim quod corrumpatur, quod etiam non resurgat; imo nihil resurgere potest, quod prius non corrumpatur. Moritur granum frumenti. surgit in spicam: moritur semen pyri aut mali, resurgit in arborem: moritur vespertilio, resurgit mane. Extinguuntur lumina stellarum, iterum ad vesperum eadem accenduntur. Pereunt aulem tempore in pratis et arboribus frondes et flores: sed rursum omnia reviviscunt, alique resurgunt in vere. Itaque mundus lotus fidem resurrectionis praedicat. Quod vero non eadem, quae antea fuerant: sed alia in herbis et arboribus resurgant, non est quod non possint, sed quod necesse non sit eadem revocari. In hominibus aulem oportet prorsus non alios. sed eosdem omnino resurgere, vel ita sint, qui hic patiuntur, et qui ibi coronabuntur, qui hic deliciantur. et qui ibi poenas hient. Hinc enim fit, vel ibidem Chrysostomus annotavit. vel viri sancti, alique amici Dei hic mercedem sanctorum laborum non recipiant; sed posteaquam juste et pie etiam etiam sobrie innocenterque diu vixerunt. tandem crudeli aliqua morte saepe de medio tollantur: nimirum vel sic abeuntes clament, esse post mortem aliam vitam, esse resurrectionem, esse iudicium, in quo praemia et supplicia pro uniuscuiusque meritis distribuentur. Scio Tertullianum in libro de resurrectione carnis, pulcherrimum et invidissimum argumentum ducere ex eo. quod nihil fere hic anima, nisi cum carne et per carnem operatur, *Caro*, inquit, *abluitur. vel anima emaculetur: caro ungitur. ut anima consecratur: caro signatur. vel anima munialur: caro manus impositione adumbratur, ita anima spiritu illuminetur: caro Christi corpore vescitur, vel anima de Deo saginetur: non possunt ergo separari in mercede. quas opera conjungunt.* Deinde jejunia, vigiliae, colubas, virginitas, viduitas etiam alia quotidiana, quae offerimus Deo nostro de nobis ipsis sacrificia, quo pacto, quae, invenirentur sine carne, et ipsa martyria, carceres, vincula, exilia, bestiae. cruce ignes quomodo tolerarentur nisi per carnem? Quis igitur credat carnem, quae animae in omnibus societur, vel sola gloria resurrectionis sociam non

futuram? Scio etiam alia permixta in voluminibus Patrum inveniri: sed inierim tamen nullum. video argumentum potentius et efficacius eo. id est; apostolus Paulus in epistola prima ad Corinthios, utitur: Si *Christus*, inquit, *praedicatur quod surrexerit a mortuis, quomodo quidam dicunt vobis, quoniam resurrectio mortuorum non est? Si mortui non resurgunt, neque Christus resurget.* Itaque tale est argumentum apostoli. Christus sine ulla dubitatione resurrexit, non est igitur impossibilis resurrectio: quod enim factum est quomodo non poterit fieri? Ilursum: Christus caput nostrum et certe resurrexit, igitur etiam nos, resurgemus. Non enim debet esse caput sine corpore. Item: Christus est Adam secundus, et surrexit, igitur, et nos, qui ejus filii sumus, cum per baptismum nos regeneraverit, procul dubio resurgemus. Nam si primus Adam cadendo nos omnes delincentes, quomodo non primus secundus Adam multo et fortior et potenter resurgendo nos omnes erigere? Est igitur Christi resurrectio verum et solidum fundamentum nostrae resurrectionis. Aliquid inde est quod iam multis et gravibus testimoniis, scripturarum, angelorum, apostolorum, miraculorum, sanguinis et mortis innumerabilium martyrum. Deus hanc veritatem confirmari voluit.

Habetis igitur quis tandem fuerit exitus, quam gloriosus, quam laetus, quam expetendus admirandae illius comediae. quam hic in terris, quodammodo Christus exhibuit. Nam infantia Salvatoris, pueritia, adolescentia, juvenus ad tempus usque passionis, quasi quatuor primi actus, varios eloncipites exiliis habuerunt. Nunc enim Dominus laudabatur, nunc vituperabatur, nunc quaerebatur, nunc fugabatur; nunc esuriebat etiam etiam lentabatur. nunc accedebant angeli et ministrabant ei: nunc gloria signorum, et prodigiorum coruscabat, nunc abscondebatur se. etiam itaque imbecillis et infirmus latitabat. nunc eum requirebani vel facerent eum regem nunc vero aut lapidibus obruere aut de vertice montis praecipitare cogitabant: nunc audiebat (urinas acclamantes, quia *propheta magnus summi in nobis, etiam hic etiam vere, propheta, qui venturus est in mundum.* Et. *bene omnia fecit, etiam surdos fecit audire et mutos loqui.* Nunc e contrario, ecce *homo vorax etiam potator vini.* Et. *Nonne bene dicimus nos, quia Samaritanus tu etiam daemonium habes?* Et, Aon est *hic honi a Deo. qui sabbatum non custodit.* Et *In Bethzebub principe daemoniorum, etiam daemonia.* Deinde secula etiam passio quasi quintus et postremus actus comoediae. cujus tempus non amplius anceps et varium. sed totum funestum et confusum ac perturbatum fuit. Discipuli fugerunt, mirari fere cessarunt: amici omnes latebant: denique omnia plena metus, infidelitatis, extremae miseriae et calamitatis videbantur: illa vel aliqui discipulorum dicerent: Nos *aulem sperabamus*, hoc etiam, jam desperamus cum osse redemptorem Israel. Sed tandem ista omnia more comoediarum faustissimum exitum habuerunt. Passionem enim excepit resurrectio, mortem immortalitas, gloria ignominiam. virtus infirmitatem. serenitas tempestatem, Quem enim *occiderunt suspendentes in fi*

f/no, hunc Deus suscitavit a mortuis tertia dic. Suscitavit vero, numquam amplius moriturum nec laboraturum, neque aliquid passurum, sed gloriosum, illustrem, potentem, regem et gloriam universorum semper futurum.

Quanta est haec, gloria, auditores, quanta felicitas, vivere vitam beatam sine metu mortis, sine periculis, sine molestia? habere corpus splendidius sole, robustius ferro, agilius vento? denique lotum spiritale, hoc est, omnino subjectum spiritui? ut quemadmodum modo anima sequitur corpus, ut si corpus cadat, etiam anima cum eo cadat: ita tunc corpus animam sequatur, et anima ascendente, etiam cum ea corpus ascendat: idque sine ulla molestia aut labore. Hic etiam linis, quo tendunt omnes ii, qui in humeros cruce sublata Christi vestigiis semper insistunt. Haec etiam Comoedia, quam agunt omnes ii, quos hic in terris in laboribus, et aerumnis. in temptationibus et persecutionibus pacem et patientiam conservare videmus. Comoediam istum egit sanctus Job, qui in suis maximis calamitatibus spe felicissimi huius linis, seipsum his verbis consolabatur: *Scio quod Redemptor meus vivit, et in novissimo die de terra surreclurus sum, et rursum circumdabor pelle mea: et in carne mea videbo Deum Salvatorem meum quem visurus sum ego ipse, et oculi mei conspecturi sunt, et non alius. Reposita est haec spes mea in sinu meo.* Comoediam istam egit Lazarus iste mendicus, qui aliquando ad fores divitis ulceribus plenus, lotus famelicus et sitibundus jacebat: sed postea in sinum Abrahæ angelicis inanibus delatus usque ad hanc diem in gloria et benedictione fuit, et erit in æternum. Comoediam istam egerunt omnes apostoli, omnes martyres, omnes confessores. qui *sobrie, juste, et pie* vixerunt, *cæperantes beatam spem et adventum gloriæ magni Dei.* Eos nos, auditores, imitari. et comoediam eandem agere debemus. *Fiducia Christianorum,* inquit Tertullianus, *resurrectio mortuorum:* imo vero fiducia ista et spes, vita probi et sapientis Christiani esse debet.

Quid Aristoteles de juvenibus dicit? nempe eos spe vivere, sicut senes vivunt memoria. Senes dicunt. vidi hoc. vidi illud, tale bellum, talia spectacula, tales triumphos. At juvenes dicunt, spero me hoc et illud aliquando visurum. Nos vero, si vere Christiani sumus, si veterem hominem exuimus et novum induimus, si cum Christo resurreximus. certe non senes, sed juvenes, sed pueri, sed infantes simus: nobis vero dictum. *Quasi modo geniti infantes lac concupiscite.* Ergo non memoria sed spe vivere debemus, *expectantes illam beatam spem et adventum gloriæ magni Dei:* quando *reformabit corpus humilitatis nostræ, confijuratum corpori claritatis suæ.* Quid, quaeso,

inter nobiles, et inter sordidos famulos interest? Nonne, quod sordidi et viles propter stipendium serviunt paucorum nummorum, quos in menses vel annos accipiunt? Nobiles vero et ingenui nullum stipendium habent, sed spe et expectatione serviunt magnæ, alicujus dignitatis vel præfecturæ. Tales servi nobiles, ingenui, magni et excelsi animi esse debemus, et praesentibus non contenti spe vivere futurorum bonorum: alique oculos coniectos habere, *in beatam* illam spem *et adventum gloriæ magni Dei.* Non dixit apostolus, illud regnum. illam gloriam, illam beatitudinem. sed confuso modo (quia res explicari non potest) illam *beatam spem*, rem illam eximiam, maximam, infinitam, spe et expectatione dignissimam, quæ hic in terris neque videri, neque dici neque cogitari, sed solum credi et sperari potest. O Christiani, *si consurrexistis cum Christo, quæ sursum sunt quaerite. ubi Christus etiam in dextera Dei sedens, quæ sursum sunt sopite, non quæ super torrum.* O cives *sanctorum et domestici Dei.* cur aliquando oculos ad illam gloriam non attollimus, cum in adventu magni Dei apparebimus eum ipso in gloria, et *similes ei erimus, et videbimus eum siculi eius?* Quæ erit illa majestas, quando in lucidis nubibus sublimes, et toti mundo conspicui cum Christo sedebimus, et infra pedes nostros, magnos illos reges quondam et monarchas orbis nudo latere palpitare videbimus? Quæ erit illa felicitas, cum nos de nostra gloria et incolumitate securi, uno cum Christo. non solum reges et principes terræ: sed etiam angelos apostatas judicabimus? Sane si ista cogitaremus, si sursum oculos haberemus, ubi caput nostrum etiam Christus. durum nobis non videretur, hic ad duos dies contra vilia et peccata fortiter pugnare, et carnem nostram ad tempus contristare. Contra vero, quam horribilis et funesta erit illorum tragoedia, qui Salanum et divitem epulonem imitati, hic in terris bonos dies habere voluerunt, in suis conviviiis splendidis, et in sua purpura et bysso acquieverunt: et crucem Domini semper horruerunt ac fugerunt: qui resurgent quidem, sed ad poenam, non ad gloriam. Qui semper vivent, vel semper moriantur: quorum vita numquam linietur, vel neque ipsorum tormenta finientur: qui semper ardebunt, et numquam absumentur. utpabulum ac fomentum esse possunt ignis qui non exlinguitur, et vermis qui non morietur. Sed nolo laetitiam huius dici istis moeroribus obscurare. Vos, auditores, qui *sufferentiam Job audistis et finem Domini vidistis,* cum omnibus sanctis amplectimini crucem in terris, et vos in illa die cum iisdem ampiculetur Christus in coelis. qui etiam super omnia Deus benedictus in saecula. Amen, Amen.

CONCIO XXXII.

DE DOMINICA QUARTA POST PASCHA

T I I E M A

Vado ad eum qui misit me, et nemo ex vobis interrogat me,
quo vadis? Joan. 16.

SYNOPSIS

More eorum, qui in longinquas terras Herparant. Christus torrens relicturus familiaribus suis primo reditum pollicetur, deinde ululatum discensus sui ostendit. ac denique illos non sine solatia relictum iri respondet; quae tria hac concione politim explicantur. Enodatur perplexa quaestio, quomodo Christus ad Patrem vadat, praemissis quibusdam praeludiis, quid nimirum sit de mundo recedere, quid nemine homines immundi indigetentur. Deinde tres gradus ex mundo transeundi astruuntur, de quorum tertio CluMum in hodierno evangelio intullegendus est. Aul etiam (prout aliqui exponunt) opinione cl existimatione hominum, Christus vadit ad Patrem. Utilitates hujus sententiae, vado nunc cum qui me misit. enumerantur, et quomodo nobis ad Deum sit eundem docetur, nemine, non procrastinando, cl falsis mundi blandimentis aures occludendo, quod a simili ejus. qui ad supplicium ducitur, suadetur. Ostendit item nos in hoc mundo peregrinari, cl semper esse in via. Eundem demum quasi stimulum ad bonum, et fraenum ad malum esse, luculenta amplificatione declarat.

In secunda parte reliquum evangelii explicatur et enucleatur. passim autem inseritur, unde fiat, quod humanum cor in gaudio in immensum quasi ampliatur, cl in tristitia contrahatur. Taxantur parentes. qui filios suos falso et perverso prosequuntur amore. Quomodo pastores, et praesertim praelati cl episcopi i veritatem intrepide praedicare oporteat. etiamsi auditorum animi inde vulnerentur et iriscentur: idque exemplo chirurgorum. qui in sectionibus non moventur aegri doloribus. Subnectitur praeterea triplex expositio, cur Spiritus sanctus non noverit, antequam Christus abiret: Prima explicatur passioni et morti Domini, ubi occurritur abiectioni quomodo nimirum sancti Patres

ante Christi adventum gratiam acceperint. Secunda, explicatur de resurrectione Cluissii: Utrum demum intelligitur de ascensione Domini. Tandem doctrina praescribitur, quomodo spiritibus terrenis et caducis virtutibus induere, et ad caelica rapi debeamus, quod a simili avium alas visco illitas habentium, d ab exemplo multorum sanctorum amplificatur, et seria exhortatione concluditur.

Est hoc in more positum, optimi auditores, ut illi, qui vel terra vel mari longam, aliquam protectionem instituunt, uxorem ac liberos, quos non oerentes, et eam protectionem iniquo animo ferentes, vident, dulcibus verbis ac promissionibus consolentur. Ac duo praecipue sunt, quibus dolorem illum, Irisilliamque suorum lenire ac mitigare solent, spes reversionis alique utilitas protectionis: quibuscliam addunt interdum non eos desertos jure existimari posse, qui Odei ac vigilantia firmi alicujus fidelisque amici commendati sunt. Humani generis assertor ac liberator Jesus Christus, dum hic in terris cum hominibus versaretur, paler erat exiguae, sed sanctae ac religiosae cujusdam familiae, quam et ipse vehementer diligebat. et a qua vicissim non mediocriter diligebatur. Quapropter cum ab ea descendere, et in regiones longe positas, in alium videlicet orbem, proficisci pararet, nullis ac variis sermonibus eam consolari, ac vel illum ejus discessum magno animo ferret persuadere coepit. Primum enim se brevi reversurum pollicitus est. Iterum. inquit, videbo vos. et gaudebit cor vestrum. Modicum et non videbitis me. et Herum modicum et videbitis me. Deinde fructum atque utilitatem suae protectionis ostendit, Expedi, inquit, vobis vel ego vadam. Et, Vado parare vobis locum. Et. Si abiero et praeparavero vobis locum Herum veniam, cl accipiam vos ad me ipsum: vel ubi ego sum, et vos silis. Ios'remo non sc eos orphnnos relicturus; sed Spiritum, qui animos eorum confirmet: roborei, consoletur, su missurum consianicr promisit. Rogabo, inquit, Patrem, et ohiim Paracletum dabit vobis, ut maneat vobis

scion in *aeternum*. Cum autem venerit ille Spiritus veritatis, docebit vos omnem veritatem. Non enim loquatur a semelipso: sed quaecumque audiet loquatur: et quae ventura mini annuntiabit vobis. Aique haec iere sunl, quae in hujus et superioris Dominicae evangeliiis continenlur: et in quibus exponendis atque illustrandis hodie potissimum versari debet oratio nostra.

Initium igitur evangelii tale est. *Vado ad eum, qui me misit, et nemo ex vobis interrogat me, quo vadis? Sed quia haec locutus sum vobis, tristitia implevit cor vestrum.* Evangelium hodiernum. auditores, quanto planiorem supei Aciem habere videtur, tanto abstrusiores latebras in rebus su habet. Quare solum ea pars fortasse, quam recitari audivistis, explicari in praesentiarum potest. Reliquum tametsi non minus abditum, atque obscurum est, temporis tamen angustiis impediti in aliud commodius tempus differemus. Etenim si solum quid verba significant, considerandum est, qui in apertius ea sententia, *Vado ad eum, qui me misit?* At si rem ipsam diligenter contemplari, perpendereque volucris, vix aliam sententiam magis reconditam et magis obscuram invenies. *Vado.* inquit, *ad eum, qui me misit.* Quis vadit? Ad quem vadit? Deus ad Deum: Verbum et sapientia ad Verbum et sapientiae genitorem. Omilto, Deum ubique esse. omnia repetere, propterea proficisci ac locum mutare non posse. Smt illa levia, facile ad ista responderi possil. Quid? Quod ipse Dei Filius ait: *Ego in Patre, et Pater in me est.* Et rursum: *Pater in me manens ipse facit opera;* et *qui me misit, mecum est.* Si igitur Filius semper est in Patre, et Deus Pater semper est in Filio, quomodo nunc ait. *Vado ad eum qui misit me?* Num fortasse Deus Pater a Filio suo recesserat? Et quomodo Pater sine Verbo et sapientia a se genita, esse potest? Al non secundum eam naturam, quam habet a Deo Patre, dicet forsasse quispiam, sed secundum eam naturam, quam habet ex virgine Christum ad Patrem vadit. Quamquam enim secundum priorem divinamque naturam Dei Filius semper est in Patre, et unum atque idem est cum Patre: lumen secundum posterioiorem, quae humana et creata est. nihil proliibet, quin ad Deum Patrem produci* possil. Verum haec responsio, auditores, non tam convolvit, quam involvit quaestionem. Num quemadmodum Deus Pater a Verbo suo separari non potest. ita nec Dei Verbum ab eo separari ulla ratione, potest. Seil iam Deus Pater, quam Verbum ipsius semper eam naturam inhabitabunt, quam Deus Filius ex matre virgine pro nostra salute suscepit.

Ad quem igitur modum Dominus noster, sive secundum divinam, sive secundum humanam naturam ad Deum Patrem vadit, cum cum in semetipso inhabitantem habent? Quaestionem istam, et breviter et militer, nisi fallor, expediemus, srprimum in universum exposuerimus, quod est de mundo recedere, et ad Deum accedere, quod passim in Evangeliiis et aliis divinis litteris cum ab ipso Domino. lumen ab apostolis repoli solei. *Exivi, inquit, a Patre, et veni in mundum: Herum relinquo mundum et vado ad Patrem,*

Quid igitur tandem est mundus? Et ad quem modum exit aliquis de mundo? Duo sunl, quae mundi nomine in sanctis voluminibus designantur unum bonum; alterum malum. Primum cum haec universitas icrum eaium, quae sub aspectum nostrum cadunt, mundus appellatur: et hic quidem est mundus bonus. Vidit enim Deus cuncta, quae fecerat, et erant non modo bona, sed etiam valde bona. Malus autem mundus, mali ac depravati homines sunl: De quibus Dominus ait: Si odit vos mundus, srilole. quia me priorem vobis odio habuit. Et, Pro his rogo, non pro mundo. Et, Illi de mundo non sunl. sicut et ego non sum de mundo.

At cur quaeso, mundi nomen immundi alique inquinati homines sortiuntur? An non multo rectius iam praeclara nomini-, appellatio mundis ac sanctis hominibus conveniret? Dicam, auditores. Du e sunl partes in nobis, una mentis rationis consilii que particeps. alter. in expers rationis, agrestis, fera et immanis, in qua sunt sensus, et omnes animorum motus atque impetus. Ac prior quidem cum angelis, posterior cum bestiis nobis communis est. Ille igitur summus ac sapientissimus rerum opifex Deus, mundum hunc inferiorem, qui est proprie mundus nominatur, sedem esse voluit saltem ad tempus corporum humanorum et ejus partis, quae nobis est communis cum bestiis: animis vero ratione atque intelligentia praeditis, non terram, sed coelum allpibuit: neque res istas caducas et fragiles, sed illas divinas ac sempiternas sedes animorum constituit. Itaque homo sicut parlim bestia. parlim angelus est; ila simul ei corpore in terris cum bestiis, et animo in coelis cum angelis habitare debebat. Nam quemadmodum civitas non tant domos ac plateas, quam cives ipsos, qui eam incolunt, signilical: sic etiam mundus non tam aerem istum, et terram, quam homines et bestias, quae in ipso sunl. designat. Qui sunl ii Immines, qui loti in inundo cum bestiis versantur? Nempe ii, qui cum apostolo dicere non possunt. *Conversatio nostra in coelis est.* Et. qui cum in honore essent, non intellexerunt: et idcirco comparati sunl iumentis insipientibus, et similes facti sunl illis. Illi igitur omnes immundi, mundi nomine continentur.

J. in vero quia plerique hominum rerum praesciit et terrenarum quasi quodam lenocinio decepti, propriae sedis animorum obliviscuntur, et ad terram oculos iam corporis quam mentis convertunt: et simi corporibus per terram repunt. sic etiam animis circum terram volutantur, hoc est, terram cogitant, terram nmanl, terram colunt, terram venerantur, alique adeo loli et corpore in animo in terris sunl: *Ubi enim est thesaurus tuus, ibi est et cor tuum:* hinc facium est, ut mundi hujus inferioris amatores, quod loli et corpore, et animo in mundo sint, mundi quoque appellationem invenerint: nam cum animo extra ac supra mundum, nempe in ipso Deo habilare debuissent; ipsi tamen sublimi illa sede relictis in terris nidos suos ac quasi domicilia posuerunt, et mundi ac mularum pecudum cives esse voluerunt. Ejusmodi vero, auditores, omnes essemus, nisi Dei Filius.

qui vere non erat de mundo, nd mundum venisset
 « I nobis reditum de mundo in coelum ostendisset
 alque aperuisset. Omnes enim ad terram oculos
 declinaveramus, non erat *qui faceret bonum. non*
erat usque ad unum. Sic Deus dilexit mundum
ut Filium suum unigenitum daret.

Tunc autem de muhdo exire, el ad Deum acce-
 dere incipimus, cum fide illustrante animos no-
 siros. spe erigente corda noslra , et charilale in-
 flammante alque accendente pectora noslra. Deum
 cognoscere, de Deo cogitare, Deum diligere alque
 ad Deum suspirare incipimus. Sic enim non qui-
 dem corpore, sed animo terras deserimus , cl in
 illam antiquam sedem ac domum nostram pervo-
 lamus. Animus enim tametsi corpore inclusus, ta-
 men eminet foras, cl ea.quae supra mundum sunl
 quibusdam quasi passibus contemplationis el amo-
 ris peragrans cum apostolo dicit: *Conversatio no-*
sira in coelis esl.

At numquid hoc modo Liberator noster ad Doom
 ibat, cum diceret; *Vado ad eum. qui misit me?*
 El apertius eodem luco: *Relinquo mundum, cl*
vado ad Patrem? Nullo modo, auditores. Ille e-
 nim transitus de mundo ad Deum, quem modo de-
 scripsimus, non aliis, quam perditis ac sceleratis
 hominibus convenire potest. Ipsi enim cum pri-
 mum convertuntur, primum istum gradum ascen-
 dunt. Itaque non ipse modo Dominus, sed ne di-
 scipuli quidem ejus hac ratione ad Deum ire ne-
 cesse habebant. Nonne enim Dominus ail: *.lian-*
duus cos odio habuit, quia non sunt de mundo
sicut cl ego non sum de mundo? El alio loco: *Vos*
de deorsum estis, ego de supernis sum: vos de
mundo hoc estis ego non sum de hoc mundo. Si
 ergo de mundo non orat.de mundo eum exire nul-
 la necessitas compellebat.

Est igilur alius gradus ascendendus nobis. Nam
 qui fide, spe el charilale praedili sunl,exierunt illi
 quidem de mundo, alque ad Deum accedere ince-
 perunt; sed nondum ad ipsa penetralia domus Do-
 mini pervenerunt. Adhuc haerent in vestibulo,ad-
 huc in atriis versantunsed lum demum longissime
 recedent a mundo, ct ipsum Dei thalamum ingre-
 dientur, cum fidei visio,spei possessio,et chantail
 imperfectae charilas perfecta succedet: cum lumi-
 ne gloriae illustrati Dominum sibi dicentem au-
 dient. *Euge serve bone el fidelis, intra in gau-*
dium Domini lui.

At ne nunc quidem invenimus, quomodo no-
 stram quaestionem dissolvamus Dominus enim in
 ipso suae conceptionis exordio secundum istum
 gradum ascendit. Siquidem mens illa beatissima
 simulalque a Deo aflecta, el cum Dei verbo con-
 juncta, el copulata fuil. sapientia, gralia, gloria cl
 beatludinc plena fuil. Itaque si de isto allero gra-
 du sermo sit. non poterat Dominus vere dicere ,
Vado ad eum, qui misit me: cum semper apud
 uni ab ipsa sua conceptione fuisset. Ascendamus
 igilur altius.

E-I enim tertius quidam ac supremus gradus ,
 quem Dominus nendum fortasse conscenderat,cum
 ajeb it. *Iado ad eum, qui misit me.* Hactenus so-
 lum umm hominis pariem , nempe animum , de
 mun lo extrivimus, alque cum in suum pristinum

domicilium revocavimus. Quare cum eliam corpn-
 humanum gloriae, atque immortalitatis composa-
 ficietur, cl ab omnibus mundi hujus nécessita-
 bus liberabitur; cum nec cibo, nec potu, nec \$w.
 no, nec vestibus, nec pecuniis, nec domibus ntc
 aliis id genus rebus egebil:lum demum plane eu-
 bit de mundo, lum proxime ad Deum accedet,cum
 iler suum conficiet, cl tertium alque adeo postre-
 mum harum scalarum gradum ascendet. Iste igi-
 tur gradus adhuc Domino superandus erat, ac de
 ipso loquebatur, cum dicebat , *Exivi a Patre el*
veni in mundum : Herum relinquo mundum, d
vado ad Patrem. Quid est. *Exivi a Patre* cirem
in mundum? Nimirum hoc corpus humanum su-
 scepi, fami. sili, frigori, calori. aerumnis, calm-
 talibus, plagis, vulneribus, el ipsi intentui obno-
 xium. Denique tale, qualia sunl ea, quae lue in
 mundo alque infra Lunam mortalitatis cl corruptio-
 nis jugo ac pondere premuntur. Quid est. *Iterum*
relinquo mundum el vado ad Patrem? Nuo qui-
 dem exuo ac relinquo corpus humanum, ul falso
 quidam haeretici putaverunt . (quod enim semel
 assumpsit,numquam dimisit) sed exuo spolia tror-
 (alitatis el corruption s. Deinceps enim corpus hu-
 manum geram, sed gloriosum cl immortale, quod
 vitam vivet non eam, quam res fragiles el cadu-
 cae. quae infra Lunam el in mundo sunl, vivunt:
 sed quam mentes beatae et sempiternae , ac ipse
 Deus vivit, nempe quietam tranquillam, jucunda@
 el servitute corruplionis el aerumnarum libe-
 ram. Hoc aperte Dominus ostendit, cum post re-
 surrectionem ad discipulos ait: *Haec sunl verba,*
quae locus sum ad vos. cum adhuc essem iu-
biscum. Quid sibi volunt haec verba, *Cum adhw*
essem vobiscum?\n non lunc erat cum illis.quan-
 do cum illis loquebatur? *Cum adhuc,* inquit, es-
 sem *vobiscum.* hoc esl. Cum adhuc mortalis cibo
 et potu indigens, laboribus cl doloribus obnoxius
 essem, sicut vos omnes estis. Iam enim vobiscum
 non sum, sed cum Patre, quia vitam illam eliam
 corpore vivo, quam Pater ipse vivit, nempe ouinis
 miseriae el mutationis expertem.

Invenimus igilur tandem, quid sibi Dominus vo-
 luit. cum ait, *Vado ad eum, qui misit me.* Quam-
 quam et alio quodam modo sententiam istam in-
 telligi posse video. *Vado,* inquit, *ad eum qui mi-*
sit me. Quomodo vadit? Opinione <1 existimatione
 hominum. Frequenter Dominus se Dei Filium di-
 xerat, et se in Patre, el Patrem in se esse non se-
 mel affirmaverat: ediderat signa ac prodigia.ul li-
 minibus fidem faceret: ipsi tamen nondum adduci
 poterant, ul crederent. Quid igilur Dominus nil?
Vado ad eum quimisil me.Nunc tandem homine*
 credent, nunc intelligent, nunc fatebuntur me ve-
 rum Deum ac Dei Filium esse in Patre, el Patrem
 in me osse, nempe cum in crucem tollor, cum ab
 inferis oxclabor, cum in coelum ascendam, funi
exaltaveritis. nil quodam loco Dominus, *filium*
hominis, tunc cognoscetis, quia ego sum. Tun-
 fide, opinione et confessione vostra ad Deum va-
 dam. Alque ila omnino evenisse videmus.Namcum
 Dnminus abivisset, lunc centurio exclamavit: Vere
filius Dei orat t's/e.Cutn ab inferis vivus redivisset
 tunc b.Thomas ait: *Dominus meus ct Deus nutis.*

Cum denique in coelum ascendisset, lunc omnis lingua confessa csl. *quia Dominus Jesus Christus ingloria csl Dei Palris*. Tunc ipse Chrislus nuncinri alque adorari, lunc ejus nomen in loio orbe terrarum clarum alque illustre esse coepit. Itaque si corporis gloriam spectes, vere ivit Dominus, si animi bcaliludinem el majestatem divinitatis, sola hominum existimatione ac fide, Dei Filius ad dexteram Palris ascendit.

At nullamne utilitatem ex hac Domini sententia, vel ad mores corrigendos, vel ad promovendam vel amplificandam pietatem capiemus? Inno. ro longe maximam, si crebro apud nos ipsos cogitabimus, nos quoque ad cum, qui nos misit, proficisci. Siquidem nulla sunl, quae maximo cum emolumento ab hominibus cogitari solent: sed nescio an aliud cum majore, quam hoc. Fodo *ad eum qui me misit*. Experire semel vim hujus contemplationis. Intra in cubiculum tuum, cl juxta consilium Domini, clauso ostio, el cogitationibus aliis paulisper exclusis revoca le ad cor tuum: ibique in maxima quiele ac silentio constitutus cogitare incipias, *Vado ad eum qui misit me*. Arado, inquit, nun vadam. Non igilur verum esl, quod mundus, el ii, qui mundum diligunt, mihi dicere soient, multum lemporis adhuc tibi supercsl. polos adhuc multos annos in ulramq. aurem dormire, nihil adhuc imminet periculi, dclur aliquid aetati, non omnia voluptatibus denegentur: cum senueris, el gravi aliquo morbo afflictaberis, lunc ad alium orbem libi proficiscendum erit, ac lum demum cum parueris voluptatibus, illisq. saliatu sponle lua eas abjeceris, alque contempseris, lum lc ad Dei amorem, ac erratorum poenitentiam revocabis. Falsi sunl, deceptores sunl, hostes animae meae sunl, qui hoc mihi praedicant. Ego enim non vadam; sed nunc vado, nempe hodie, hac hora, hoc momento vado: forlasse eliam non procul ab eo loco absum. ubi me iudex meus c. xpectal. Nonne hodie pervenire possem? El quid si rationibus meis nondum compositis pervenirem el tam multorum, lam gravium criminum reus inveniret? Quid de me fieret? Quo me verlerem? Ad quem confugerim? Vado enim *ad eum. qui me misit*. nempe ul ei rationem rerum omnium a me gestarum alque administratorum reddam. O quam vere nc sapienter ille ail: *Stultorum infinitus csl numerus*. O quam nulli reperiuniur. qui solum, quomodo vadanl. cl non quo vadanl attendentes, laclissimi alque jucundissimi sunl: qui si cor haberent, et vel semel quo vadanl, intuerentur, loti contremiscerent. nec aliud eis liberet, quam flere. Nam profecto cum ad supplicium aliquis ducitur, si is. quo vadat, oblivisceretur, magno honori sibi ducerci, quod tanta hominum multitudo cum prosequatur, et praetorem quidem suae aulae magistrum esse cogitaret; satellites vero praetoris sui corporis custodes, reliquam multitudinem servos alque administros, illum eliam horribilem campanne sonitum honoris gralia edi censeret. nonne homo stultissimus atque amenlissimus jure r. b. omnibus judicaretur? Nonne ei mento diceremus. Ah miser, quo vadis? Nonne vides te ad supplicium duci? Nonne posl horam unam isti omnes, qui lecum sunl, ad suas ac-

des redibunt. et lu in patibulo appensus cibus corvorum ens? El quidnam inleresi, quae vos, inter istum el illos magnos alque opulentos homines, qui *ducunt in bonis dies suos, qui tenent tympanum ei citharam, el in puncto descendunt ad inferna*? Certe enim ipsi eliam vadunt, et ad supplicium sempiternum vadunt: opes autem el honores, servi alque amici, quibus ipsi stipati animos attollunt el se aliquid amplius, quam homines esse putant nihil sunl aliud, quam satellites, qui eos usque ad patibulum persequuntur: el lamen ridenl, ludunt, jocantur. tamquam si vel iter numquam finiendum esset, vel non ad patibulum, sed ad regnum aliquod adipiscendum properarent. Ego igilur isla non imitabor: sed cum me inlciligam ad eum ire. qui me misit, illud diligentissime providebo, ul in hoc itinere ita me comparem, ila res meas componam, ut cum ad cum pervenero, qui me misit, non iudicem severum. sed clemenlissimum patrem experiar. lam igilur, nisi fallor, plane videtis, auditores, quam facile possil haec meditatio hominem ad cor atque ad curam propriae salutis revocare.

Quantae vero utilitatis haec eadem sententia vobis esso videtur. cum hospites el peregrinos osse admoneat? *Vado ad eum, qui me misit*. Si vado, ergo haec vita via quidem esl, mundus vero non domicilium sed hospitium. Non igilur diu hic haerere possum. Al cur de palatiis fabricandis el possessionibus ampliandis sollicitus sum? Certe viatores caeteri illud diligenter provident, ne aliquid in hospitio relinquant, ne cultrum quidem unum, omnia vel scdm ferunt vel praemittunt. Cur idem ego non facio? Cur tam stultus sum, ut omnes meas facultates ita iis rebus consumam, quae asportari non possunt, sed necessario in hospitio relinquendae sunt? Cur divitias meas per manus pauperum in patriam non transmitto? Cur non facio mihi, juxta consilium Domini *sacculos, qui non veterascunt, thesaurum non deficientem in coelis*?

Si vero probi el sancti sumus quid jucundius cogitare possumus. praesertim cum in mediis aerumnis cl calamitatibus versamur, quam hoc, *Vado ad eum, qui misit me*? Dura sunt, aspera sunt. gravia sunl. quae mc circumstant: sed, *vado ad eum, qui misit me*. Ille mc consolabitur, ille reddet mercedem. Ille finem laboribus el certaminibus imponet. Bene agerc el malum pali, quod esl proprium Christianorum, difficile alque arduum est: injurias non ulcisci, aspernari pulchritudinem rerum, non odore ullo, non tactu, roii ullis moveri voluptatibus, coercere omnes cupiditates, domum nc facultates relinquere, patriam, ac conjugem ct liberos deserere, exilium voluntarium sustinere propter regnum Dei. cum appetitu gloriae, cum vliis caeleris, cum ipsis daemonibus perpetuo bclluin gerere. res magni laboris ac difficultatis esl. Sed rado *ad eum, qui misit me*. ad pacem, ad quietem, ad gaudium, ad fontem honorum? ad Oceanum voluptatum: brevi labores omnes finientur, el eis dehtine finem nullum habiturae succedent. Illoc esi, auditores, hoc, *vado ad eum qui me misit*, quod b. Stephano lapides dulces faciebat, quod beato Laurentio flammam ignis mitigabat, quod martyres omnes ila consolabatur, ul contumeliam decus, into?

juriam gloriam, exilium pñriam, contemptum honorem vel amplissimum ducerent. Quao cum ila »nl. auditores. si vilain inlegram ct incorruptam ducere volumus, quicquid cogitamus, quicquid agimiis, quicquid molimur, illud semper animo in nobis obvcrsctur. *Vado ad eum qui me misil.* Nam si bonum csl, quod agimus, lanio diligentius et studiosius illud agemus: si vero malum, ab eo, cl iam si delectet, procul dubio desistemus. Alque hac ratione hujus sententiae recordatio, quasi stimulus quidam incitabit ad bona, el tamquam fraenum quoddam compescet ac retinebit a malis.

PANS POSTERIOR.

Vado ad eum, qui misil me: el nemo ex vobis interrogat me, quo vadis? Non poterat sapienlissimus Dominus, auditores, tam facile oblivisci apostolum Petrum non mulio ante, dixisse: *Domine, quo vadis?* El Apostolum Thomam, *Domine, nescimus, quo vadis, cl quomodo possumus viain scire?* Quo circa quod nunc ait: *Nemo ex vobis interrogat me, quo vadis?* non sic accipiendum csl, quasi dicere velit, numquam apostolos quaesivisse ab eo, quonam iret. Solum cos reprehendit, quod cum anlea, nempe initio illius nodis, saepe quaerent ab eo, quo iret. nunc quasi muli el elingues effecti nihil penitus loquerentur. Initio enim cum Dominus lam aperte loqueretur significaret tamen sc brevi aliquo iturum omnes apostoli solliciti esse videbantur, cl cognoscere cupiebant ab eo. quonam iturus esset: at postcaquam aperle intellexerunt, ad mortem illa ipsa nocte cum profecturum, ncc non mala, quae eis imminebant, *Absque synagogis*, inquit Dominus, *facient vos:* El. *Venit hora, ul omnis, qui interficit vos, arbitretur obsequium se praestare Deo*, illi lam atrocem magistri sui necem, quam proprias calamitates considérâmes, animum penitus abjecerant, mutique effecti nihil amplius loqui poluerunt. Quare Dominus, ul eos erigat, el consoletur, parvitatem illam animorum ipsorum dulciter reprehendit: *vado*, inquit. *ad eum qui me misil, el nemo ex vobis* jam amplius *interrogat me quo vadis?* Reddit vero rationem hujus rei: *Sed quia*, inquit, *haec locus sum vobis, trislilia unplevit cor vestrum.*

Tristitia igitur csl, quae vobis loquendi facultatem, vel certe voluntatem abstulit. Admirabilis plane natura csl cordis humani. Si laetitiam excipere debeat, non latum, non amplum, sed immensum alque iililinum csl. Itaque mundus tolus ipsum replere ac saliare non potest, neque ante satiabitur, quam gaudium inveniat majus, quam ipsius rapacitas sit, ila ul non lam gaudium recipere, quam recipi a gaudio debeat, eique dicatur: *Intra iu gaudium Domini lui:* non gaudium iniret in le: nec enim capere illud posses, sed tu politis *intra m gaudium Domini tui:* hoc enim ipse Deus csl. De quo bcalus Joannes ait: *Major est Deus corde nuslro.* Si vero trislilia in ipsum infundatur.usque jJeo exiguum alque angustum est, ul vel una tristitiae gutta ipsum penitus occupare ac replere p>' l. *Sed quia*, inquit, *haec locus sum vobis,*

tristitia implevit cor vestrum. Quotidie hoc experimur. sumus aliquando liberi a curis hilares, laeti fabulamur, ridemus, canimus: adferhir nobis triste aliquod iuncium, ul parentem obiisse, ul n» vem cum mercibus amissam esse, mox Sol occidit nobis in meridie; omnia nigra alque obscura esse videntur, cl omnis illa laetitiae lux in momento tamquam fumus evanescit. Trislilia enim qua» crassa quaedam nubes incubat cordi nostro, quae nullam partem nobis quietis et jucunditatis impartit. Quid, obsecro, hujus rei causam esse putatis? Undenam csl, ul unum atque idem cor modo latissimum, modo angustissimum esse videatur? Aspicite, auditores, atque intuemini lerrae vermiculos limaces testudines el alia animantia generis ejusdem. Cum forte in loco aliquo aprico el Soli exposito jacent. simnlalque gratum quemdam ac suavem calorem sentire incipiunt, extenduntur, dilatantur aperiuntur, ul calorem videlicet illum excipiantal cum ab aliquo punguntur aut feriuntur. mox contrahunt sese, cl in angustum sc reducunt. Talis csl etiam natura cordis humani: Si bonum aliquod ac laetum inferatur, expandit sesc. cl omnes sinus ac latebras suas explicat, si vero malum ac triste sil, quod infertur, claudit sc, cl exiguum cilicii, quantum potest. Videmus adolescentes, quo tempore bacchanalia vicina esse dicuntur, cl jam homines dc choreis, dc lusibus, dc conviviis de potationibus loqui incipiunt, nescio quo modo sibi cor dilatari, gaudere, ac gestire sc sentiunt: ubi vero rcccdrc bacchanalia, el quadragesimae, juniorum cl confessionis tempus prope esse animadvertunt, contrahit sc animus, cl in scipso quasi angulum, ubi se abscondat, ct latebras quaerit.

Humanum igitur cor ideo satiari non potest delectatione, trislilia vero mox repletur, quod cum perfunditur gaudio, dilatatur alque cxlenditur; cum vero triste aliquid patitur, contrahitur. in angustumque reducitur. Ait igitur Dominus. *Quia haec locus sum vobis, trislilia implevit cor vestrum.*

Sed ego veritatem dico vobis, expedit vobis, ul *pgo vadam.* Apostoli Dominum diligebant. sed non perfecte brdinateque diligebant. Eum salvum ac incolumem esse, el non atroci illo supplicii genere interire voluissent, sed eximiam illam gloriam, quae ex obitu Domini consecutura eral, cl mundi lotius salutem ac liberationem non intuebantur. At vero Dominus, qui vere ac perfecte discipulos suos amabat, non lam quid in praesentiarum ipsi cuperoni, quam quid ipsis utile esset, attendebat.

Itaque aiebat. Tametsi propter ca, quae locus sum vobis, trislilia impleverit cor vestrum, non ideo tamen praeternittam, et loqui cl agere quod vobis utile est. Vos enim non perfecte me diligitis ego perfode vos diligo. *Si enim diligeretis me, gauderetis utique, quia vado ad Patrem.* Non quia ad mortem vado, gauderetis. sed quia per mortem ad Patrem el ad gloriam vado.

Exprimitur hoc loco auditores, el quid ii facere soleant, qui terrena sapiunt cl quid ii facere debeant, qui coelestem magistrum imitari cupiunt Mulli reperiantur, qui vel liberos, vel nepotes, vel allines, vel necessarios alios suos maxime oderunt et tamen eos vehementissimo amore prosequi se

arbitrantur. Nam si forte beneficium aliquod Ecclesiasticum cis piscari, et humeros eorum licet infirmos ac debiles curis alque administracionibus ecclesiarum onerare possint, ut pondere illo oppressi concidant, et miserabili ruina usque in gehennam praecipitentur, lune illi gaudent, lune filios vel nepotes suos vere diligere se gloriantur. Neque minus gaudent, si eos in aula principis alijus, ubi nihil nisi adulari, invidere, ambire, principem suum tamquam idolum colere, et salutis suae jacturam facere discant, collocare possint. Quid de illis dicemus, qui tunc exiillani, et liliis suis magna charitatis argumenta ostendere se putant, si eis domum referiam magnis opibus, et facultatibus relinquunt, quas ipsi nimirum vel fraudibus, vel usuris vel aliis malis artibus acquisierunt? Si vere ipsorum liberi vere liberi et expediti esse velint, onera ista sibi imponi recusent, alque ad ordinem aliquem hominum religiosorum se conferant, tunc Irislilia implet corda illorum. Et cui dubium esse potest odium potius, quam amorem esse, quo illi filios suos prosequuntur? Nam si vere filios suos diligerent, gauderent utique quando per crucem ad patrem vadunt; non quando per ambitionem et superbiam ad gehennam ruunt.

Sed quid illi facient, qui Dominum imitantur? Quid idem omnino, quod Dominus fecit. *Quia*, inquit, *hacc locus sum vobis, tristitia implevit cor vestrum. Sed ego veritatem dico vobis, expedit vobis, ut ego vadam*. Haec omnes concionalores, omnes pastores, omnes episcopi, omnes principes diligenter attendant, et animis suis, mentibusque mandare deberent.

Concionalores primum, si recto munere suo iungi volunt, numquam debent a dicenda veritate decurrere, etiam populi moleste illam laturos esse videntur, nisi obsequium amicos, veritas odium pariat. Vere enim infelix est orator, et melius ei fuisset fodere vel mendicare, atque aratorem potius, quam oratorem agere, qui suam non Dei gloriam quaerit, quique a populis diligi, et laudari cupit et non ut Deus diligatur et laudetur efficiat. Quaero enim a vobis, cum sponsus ad sponsam per famulum suum munusculum aliquod mittit, si famulus ille eo munusculo dominae suae placere, et ejus amorem sibi conciliare studeret, nonne adulterium cogitatione perpetrasset, et domino suo ingratus et infidelis exilis judicaretur? Ad eundem modum cum sponsus ille coelestis Ecclesiae sponsae per concionalorem aliquem suum munera verbi Dei, et scripturarum explicationem transmittit, si is inde formosus alque elegans videri cupiat, et missis reprehensionibus blando quodam natali genere dicendi, ut Ecclesiam Christi sponsam ad se diligendum et laudandum alliciat, nonne adulterii affectati reus apud Dominum suum nescit? Debet quidem Christianus orator, ut magnus Gregorius altera parte curae pastoralis monet, illa vivere ac loqui, ut a Dei populo diligatur, quando enim libenter, et cum fructu audietur qui non diligitur? Sed tamen ita placere hominibus velle debet, ut per ipsum magis sponsus coelestis ac Dominus diligatur. Quare probus alque integer condonator annunciet *populo Dei sectem eorum*

et domui Jacob peccata eorum. Et si id molere debent, aperte dicat. *Quia haec locutus sum vobis tristitia implevit cor vestrum: sed ego veritatem dico vobis, expedit vobis*, ut hoc dicam. Et si hoc oratores tacere debent, quanto magis praesides ac principes ecclesiarum? Si canes vigilare et excubias agere circa gregem Domini debent, quanto magis pastores? Canes enim, hoc est, oratores, nihil aliud quam clamare et latrare possunt; al pastorum est non verbis laniare, sed fustibus et verberibus gregem Domini in bonis pascuis continere. Et si oves indignantur, dicat bonus pastor: *Quia hacc feci vobis, tristitia implevit cor vestrum. Sed ego veritatem dico vobis, expedit vobis*, ut hoc faciam. Ad exempla veniamus. Regnat in hac provincia lurpissimum illud vilium ebrietatis: nisi forte, quia haec toties dico vobis, irislilia implet cor vestrum: *sed ego veritatem dico vobis expedit vobis*, ut haec dicam: Regnat in hac provincia foedissimum vilium ebrietatis. Ego quidem quod ad me allinebat, saepius feci, credo etiam idem fecisse eos, qui apud vos auctoritate et libertate multo amplius, quam ego, valent et valere debent. Sed quid jam pastores? quid episcopi facere deberent? Nempe cogitare apud se, ac dicere, Sacrosancti canones jubent, ebriosos excommunicari, alque ab ecclesiis omnino arceri. Si sint isti canones inclusi in tabulis, tamquam gladii in vaginis reconditi, distringantur aliquando eorum aciem hebescere diutius non patiamur, sentiant ebriosi pastores ecclesiae non deesse.

At si hoc licet, irislilia implebit corda civium timibilem quidem: sed paulo post irislilia illa verberetur in gaudium et vulnus uni membro inflicto totius corporis pariet sanitatem. Si mendicus corporum a membro aliquo praecidendo non terretur ex eo, quod scilicet aegrolum iniquissime id esse laturos, quanto magis a vitis amputandis terri non debet medicus animorum? Quid vero bonus alque humilis Christianus ab antistite suo baculo pastoralis percussus dicet? Nempe cum psalmographo canet? *Corripiet me justus in misericordia et increpabit me: oleam autem peccatoris non impinguet caput meum*. Nam si medico, qui corpus curat (ut in eadem similitudine persistamus) posteaquam libi amarissimum pharmacum propinavit, inedia le pene consumpsit, venam secuit, sanguinem abstulit, nullis ac variis modis le vexavit, tu gratiam habes, munera largiris, sapientissimum medicum esse dicis; cur eodem animo erga spiritalem medicum non eris, qui te a graviore morbo nullis suis sumptibus liberare cupit? vestigia igitur Domini omnes sequamur, omnes libenter dicamus et libentius audiamus: *Quia hacc locus sum vobis, tristitia implevit cor vestrum. Sed ego veritatem dico vobis, expedit vobis*, ut hoc faciam.

Si enim non abiero, paracletus non veniet ad vos. Si autem abiero mittam eum ad vos. Quid est hoc, auditores. Si enim non abiero, paracletus non veniet ad vos? Quis non pulcherrime omnino contrario modo dicendum fuisse? Nempe, si abiero, si a vobis recessero, Paracletus non veniet ad vos: Diligit enim spiritus sapientiae et veritatis ipsam Dei sapientiam et veritatem. Neque Spiritus

sanctus Dominicum corpus cecrari potest; cuius ipse opilex et fabricator fuit. Si enim quodam loco in Evangelio legimus. *Joseph fili David noli time-re occipere Mariam conjugem tuam: quod enim in ea natum est, de Spiritu sancto est.* Cur igitur ait, *st non abiero, Paracletus non veniet ad vos?* Non minus pulchra, quam utilis et facilis esset ista quaestio. Nec ullum lanium, sed multis ac variis modis expediri potest. Nam cum Dominus ad Terram suam proficiscens Ierusalem potissimum quasi stadia conficere, seu potius tamquam tres gradus ascendere deberet, mortem, resurrectionem, ascensionem. de singulis seorsim recte ac vere dicere potuit. Si non *abiero, Paracletus non veniet ad vos.*

Primum igitur ait. si non *abiero*, hoc esset. si mortuus non fuero, *Paracletus non veniet ad vos.* Nec enim donum Spiritus sancti ad homines mitti poterat, nisi prius pax inter Deum et hominem confirmata: hoc vero Dei propositum et consilium fuit (ut apostolus ad Colossenses scribens ait) ut per crucem et sanguinem Christi, homo cum Deo in gratiam atque amicitiam rediret: *In ipso*. inquit, *complacuit, omnem plenitudinem inhabitare*. et per eum reconciliare omnia in ipsum. *pacificans per sanguinem crucis ejus, sive quae in terris, sive quae in coelis sunt.* Ait igitur: *Expedi vobis, ut ego vadam. Si enim non abiero, si sanguine meo pacem inter Deum et hominem non composuero, Paracletus non veniet.*

At nulli ex antiquis Patribus, ut patriarchae et prophetae vel alii nonnulli. iussit et Deo grati fuerunt: neque iusti et Deo grati esse potuissent, nisi si fide, spe et caritate praediti fuissent. Haec vero omnia munera sunt: *Charitas Dei*, inquit apostolus Paulus, *diffusa est in cordibus nostris per Spiritum sanctum, qui datus est nobis.* Venerat igitur ad priscos illos Patres Spiritus sanctus, et tamen Christus neque natus neque mortuus adhuc fuerat. Quid esset igitur: *Si non abiero, paracletus non veniet ad vos?* Vel et illi Pares, auditores, Spiritum quidem Sanctum acceperunt, sed gratia ac benignitate ejusdem Domini ac Servatoris nostri Jesu Christi. Sanguis enim ipsius non solum posteaquam effusus est; sed jam inde ab initio mundi non quidem effusus, sed certissime effundendus, Dei Patris iram atque indignationem placavit. Ilinc enim in Apocalypsi Agnus Dei «*b origine mundi occisus*» dicitur.

Sed ad alteram expositionem veniamus. *Si non abiero*, inquit, hoc esset, si non resurrexero, *Paracletus non veniet.* Neque vero de quocumque adventu Spiritus sancti sermo esset, sed de conspicuo et celebri quodam adventu, qualis ille fuit, cuius memoriam in Pentecoste anniversario ritu, servamus et caeremoniis veneramus et colimus. Non enim decebat, ut cum noster imperator Christus et sibi corporis gloriam, et nobis Spiritus sancti donum moliendo promerisset, antea nobis donum Spiritus sancti, quod ei gloria sua redderetur. Hoc nimirum est. quod beatus Joannes quodam loco ait: *Non dum erat Spiritus sanctus datus, quia Iesus nondum erat glorificatus.* Ait igitur. *Expedi vobis, ut ego vadam.* Nam si non *abiero*, si cor-

poris gloriam consecutus non fuero, Paracletus non veniet ad vos. Intuemini fontes, auditores. Num ex fontibus aqua redundare potest, antequam ipsi penitus pleni sunt? Certe non potest. Sic igitur cum omnis gratiae fons Christus sit, rallo ipsa hoc exigebat, ut primum Christus gratia et gloria tam animo, quam corpore repleretur; et tum deinde ex ipso in alios et gratia et gloria, et caetera Spiritus sancti munera redundarent.

Porro tertia expositio. *Expedi vobis, ut ego vadam: si non abiero, hoc esset, si ecclesiam non con-scendero, et lamquam magnus sacerdos in sancta sanctorum introiero. Paracletus non veniet ad vos.* Cur ita? Quamobrem? Nempe. quia tanta res est praesentia, atque adventus Spiritus sancti, ut nisi advocatum haberemus apud Patrem, ipsum Dei Filium, qui appareret vultui Dei pro nobis, et interpellaret pro nobis; numquam ad nos Spiritus sanctus mitteretur. Hoc esset, quod Dominus discipulis suis pollicebatur: *Rogabo, inquit, Patrem, et alium Paracletum dabo vobis, qui maneat vobiscum in aeternum.* Jure igitur ait: *Expedi vobis, ut ego vadam. Si enim non abiero, et Patrem pro vobis non rogavero, Paracletus non veniet ad vos.*

Sed beatissimus pater Augustinus, nec non sancti Pares nostri, Gregorius et Bernardus, quartam et postremam corum verborum explicationem meditati sunt. Quid igitur sibi volunt illa verba. *Si non abiero. Paracletus non veniet ad vos?* Nisi carnis hujus praesentiam vobis subtrahatur, Spiritus sancti praesentiam plene ac perfecte animus vester capere non potest. *Expedi ergo vobis, ut ego vadam. Si enim non abiero, Paracletus non veniet.* si lac non subtraxero, cibus solidus vobis non dabitur. Nisi carnis cogitationes exueritis, virtutem ex alto numquam induetis. Nihil est, auditores, (ut cum hac expositione orationem nostram finiamus) quod illa Spiritus sancti adventum ac praesentiam impediat, ut amor rerum terrenarum; nec solum earum, quae sine peccato haberi non possunt, sed illarum etiam quas licite atque optimo jure possidemus. Amor enim nihil aliud, quam viscum quoddam tenacissimum est. Si igitur cor nostrum nostrorum alae teneantur. ad quem modum sursum libere tendere, et ea quae spiritus sancti sapere et cogitare poterimus? Nonne videmus oviculas, si forte extremas alas. non, inquam, visco, sed vix modico luto impeditas habeant, volare eas nullo modo posse? Accidit quidem nonnumquam, ut claudum ille, qui nondum penitus terrenum amorem exuerunt, Spiritus sancti consolationibus perfundantur: verum ille Spiritus sanctus transiens, non Spiritus penitus cunctans esset. Allicit enim ea ratione Deus, neque attrahit ad se corda hominum imperfectorum. At illae divinae illustrationes, illuc, inquam, deus illae spirituales, illae coelestes consolationes, quae hominem ebrium amore faciunt, ei cibi et somni oblivionem inducunt, quae integros dies et nodes in altissime contemplatione suspensum hominem tenent, et tanto interdum impetu, lanlique vi animam sursum rapiunt, ut etiam corpus abripiant, et procul a terra contra ejus naturam ferent, illorum dumtaxat sunt, qui omnem amorem alium

CONCIO XXXII. DE DOMINICA QUARTA POST PASCHA

Inmquain corruptum liquorem de suis cor tibiis ef-
fuderunt, qui vere dicere possunt : *Renuit conso-*
lari anima nostra; memor· s luimus. Dei. el dele-
ctati sumus. Qui non solum in cibo et potu. In ve-
stibus, in agris,in domibus delicias non quaerunt·,
srd non sine dolore ac molestia id suscipiunt,quod
naturae necessitas postulat.Tales beatus Antonius,
Benedictus, Bernardus, Eranciscus, D >minicus,ac
in primis apostoli omnes fuerunt . quos Dominus
quasi ablactare, el ex pueris viros perfectos effice-
re volens, eis dieeli.il: *Expedit vobis ul e<jo va-*
dam. Si enim non abiero, Paracletus non ve-
niet ad vos.

Sej si haec ila se habent, quando nos , audito-
res, Paracletum illum sperare poterimus, qui tan-
tum ab illa vitae ratione absumus? Qui carnem so-
pimus , in carnem seminamus, carm in fovemus?El
quum tandem carnem? Eine similem.quum aposto-
li diligebant ? An vero carnem peccatricem . gem-

Liin in pccculn, assuetam peccato? Errant. errant
omnino, inquit Bernardus,si e/uis *codestem illam*
dulcedinem huic cineri . divinum illud balsa-
mum huic veneno, chori'mala dia spiritus mi-
sceri posse hujusmodi illecebris arbitratur. Quis
enim sedans lenocinia camis suae operare au-
deat tjraliam illam spiritus vehementis . quam
ne. cum ipsa quidem Verbi carni obtinere apo-
stoli potuerunt? Nos igitur, dilcclisbiu i. si tantae
gratiae praeparati cupimus . a delectationibus mi-
seris et caducis consolationibus rvacuare corda
nostra studeamus . praesertim hoc tempore , quo
diem illum expeclamus. quem ipse Spiritus Para-
cletus adventu suo illustravit, ac nobis sacratissi-
mum ac celeberrimum cff-cit , ul sua nos visita-
tione, sua consolatione , sua confirmatione digne-
tur Spiritus ille benignus, spiritus dulcis, spiritus
luriis, qui cum Patre cl Filio vivit el regnal in sae-
cula sacculurum. Arnen.

CONCIO XXXIII.

I A E E I I S H O G A T I O A I M

DE ORATIONE

SĪNOI'SiS

Tula haec concio, uti el sequens, de oratione tractat; ubi primum oratio in vocalem el mentalem dirimitur, atque cum haec illam multum praestantia antecellat, ideo de mentali potissimum hic sermo instiluitur, Quod omni statui orationis studium sil necessarium in primis multis S. Scripturae testimoniis cumulatim probatur, atque illud hominis Christiani proprium esse convincitur. Obiectio diluitur, quomodo nimirum illud Lucae intelligendum sili Opgrlel semper orare el numquam deficere. Quanta nobis offeratur perpetuo orandi occasio, asseritur, el auctoritate d. Basilii confirmatur. Eam ex Adae peccato devolutam in nos esse miseriam, ul omnia bona, ul pulli implumes cibum. emendicare cogamus. Nullum opus bonum sine oratione suam perfectionem habere posse a simili declaratur, el quomodo magna cura cur conservandum sil (quod fit maxime meditatione) testimoniis, et similitudinibus simulachri, rigidi el frigidi ferri demonstratur. Demum efficacia orationis ad animum transfigurandum, exemplo Chrisli d accipitris similitudine manifestatur.

Initium secundae partis a simili pharmacorum probat, orationem internam omnes procreare; et quomodo el Philosophi sententia, virum bonum quadratum esse oporteat. multis docetur. Qua ratione eadem oratio complacentiam divinarum rerum, el nauseam terrenarum pariat, mcnlcmque eleve, similitudine et exemplis s. Augustini eis. Benedicti, confirmatur. Quod itidem remedium naturale sil pro libidine restringenda, quae quanta difficultate superetur, ex ipsa immundi spu itus, divo Antonio comparantis, narratione ostenditur. Tandem enumeratis summalim plurimis orationis commodis. ejusdem praeclara encomia, el digna epitheta subnectuntur: ubi effectus quidam adducuntur, el quantopere hoc studium sanctis <ordi fuerit, multis historiis palam sil. Quae omnia gravis ad orationem exhortatio excipit.

Duo sunl, quae hoc sacro tempore toto orbe terrarum in Ecclesia Catholica maxime frequenter, jejunium el oratio: sed lamen partes posteriores non jejunii sed orationis sunl. Jejunium enim prnpb r orationem. non oratio propter jejunium i' Ulula i-:,! Itaque jejunium diebus dominicis in- r miiitur oratio vero non modo non intermitti-

tur, sed eliam illis ipsis diebus augetur. Quamobrem ul non sine fructu hoc sanctissimum el saluberrimum tempus non praetereat, sicut concione hodierna el sequenti de oratione verba faciemus. Ac quamquam varia el multa sunl, quae de hoc argumento dici possent, nos lamen non eloquentiam ostentare, sed studium pietatis promovere, at auditoribus nostris non voluptatem ac delectationem; sed utilitatem atque emolumentum dicendo adferre cupientes, solum de utilitate, vel potius de necessitate orationis el modo ac ratione orationis pro teinporis brevitate disseremus. El quidem si Dominus, ul spero, volis nostris pro sua incredibili bonitate aspiraverit, el vos nitente ac diligenter (ul semper hactenus fecistis) ea. quae a nobis dicuntur, audieritis, efficiam profecto, ul neminem vestrum suae diligentiae, el studii aul laboris poeniteal.

Nunc ad rem ipsam explicandam aggredior, si de quo genere orationis potissimum disserendum sil, paucis antea exposuero. Etenim duo sunt orationis genera, unum, quod solo corde el cogitatione perticilur: alterum, quod cordo simul el ore. Nam tertium illud, quod solo strepitu sonituque verborum constat, tametsi hodie maximo ab hominibus usurpetur, tamen nomen orationis nequaquam meretur: cslque a nobis penitus omittendum, ne forte a Domino audiamus: *Hic populus labiis me honorat.* cor autem eorum *longe est a me.* At vero ex duobus primis generibus illud prius magis a sanctis Palribus laudari el commendari videmus: nempe utilior el cfficacior est oratio solius cordis el mentis, quam onilio oris ac vocis, eliam si verbis et vocibus aliqua attentio cordis non desit. Nam qui vocc orat, et psalmos vel canit vel legit, brevi tempore nulla percurrit, neque ad medullam, el quasi soccum eorum, quae legit, pervenire potest. Qui vero intrat in cor, el silentio cogitat el meditat, omnia diligenter considerat ac perpendit. Itaque plus proficiet aliquis, si mysterium unum dumtaxat Dominicae passionis nitente consideret el medilctur, quam si eodem tempore bis aul ter totam historiam passionis, el omnia ejus mislcrin cursim legal: neque vero ad hoc demonstrandum necesse nobis cril cx locis Aristotelis vel Ciceronis argumenta depromere: experientia quotidiana nos docet. Nam cum horas, vel psalmos pocnilcnliales, vel alias aliquas pias orationes legimus, vix attentionem in officio continemus. Incipimus legere orationem dominicam, el stalim quasi nescientibus nobis cor inde se proripit, el per forum, per gymnasium et per totam urbem, aliquando extra urbem

per silvas el campos vagatur. Interdum quoque , quod est mullo gravius . cl in quo vehementer offenditur Deus , ipsa sphaeristeria el tabernas ingredimur , cl aliquando absolvimus semel , ct repetimus iterum eandem orationem, antequam cor a sua deambulatione revertatur. Itaque incidimus, velimus nolimus, in illud tertium genus orationis, quod solo strepitu verborum , moluque labiorum constat. El cum surgimus ab oratione ejusmodi, ita frigidi sumus, sicut antea eramus: ita facile ridemus, et jocamur cl fabulamur, sicut antea faciebamus. At vero cx meditatione el contemplatione rerum divinarum loti incensi, loti graves, loti serii, loti mutati surgimus. Quocirca oratio vocis cl verborum similis mihi videtur esse pluviae aestivae, quod cum impetu el sonitu descendit et lerrac superficiem lavat, sed ad viscera et intima ejus non penetrat. Oratio vero cordis , el profunda rerum contemplatio similis est minutae pluviae cuidam , quae cum silentio cadit, sed perseverat diu , profundissime terram penetrat, atque inebriat, cl eam mullo humore gravidam, atque aptissimam ad flores cl fructus producendos relinquit: nos igilur de hoc genere orationis. quod corde cl cogitatione fit, potissimum disserere instituimus.

Atque ul intelligatis non solum monachis ct sacerdotibus , sed omnibus penitus Christianis , el iis. qui salvi fieri cupiunt, orationis hujus studium necessarium esse, leslimoniis divinarum litterarum principium faciemus. Porro tam multa, cl tot locis cl sententiarum gravitate. Iamque pondere verborum Spiritus sanctus in divinis litteris de orationis necessitate locus est, ut nullum amplificationibus nostris locum reliquerit. Proferam pauca de nullis. *Non impediaris* (inquit Spiritus Sanctus) orare *semper* . hoc csl. Nullum negotium sil tam grave, tam utile, tam necessarium, quo te impediri ab orationis assiduitate patiaris. Isaiae. 62. *Qui reminiscimini Domini*, inquit, *ne taceatis. el ne delis silentium ei*, hoc est. perpetuo et sine intermissione clamantis ad Deum. David propheta in plurimis psalmis nihil magis , quam studium orationis, cl laudum Dei nobis commendat. Dominus vero ac liberator noster Chrislus , quid , quaeso , tam saepe, quid iam sollicite, quid iam diserte nos monet, quam ul semper oremus? Marci 13. *Videte*, inquit, *vigilate ct orate, nescitis enim quando tempus fiet*. Lucae. 18. *Oportet semper orare, et numquarn deficere*. Non inquit . expedit, convenit, bonum est ; sed *oportet*. ncccssc csl : non aliquando , non saepe , non frequentissime, sed , *semper orare* . , *el numquarn deficere*. Tantam igilur emphasis habent haec verba? El rursum capite 21. *Vigilate*, inquit, *omni tempore orantes ; ul digni habeamini fugere omnia ista, quae futura sunl, el stare ante filium hominis*. Neque vero solum verbis; sed multo magis exemplo suo nos docuit . quanta sit necessitas orationis. Nam , ut beatus Lucas testatur, saepe ascendebat Dominus in montes , cl inquirebat loca deserta , ut vacaret orationi: saepe eliam integras noctes orando consumebat. Certissimum vero est. ul divus Ambrosius monet, id non fecisse Dominum, quod ipse ejusmodi adjumento indigeret; sed ut nos exemplo

suo institueret atque erudiret. Quid jam de apostolo dicam? In qua epistola non inter praecipua opera usum el frequenliam orationis commendat? Philippensibus scribit : *Nihil solliciti silis : sed in omni oratione el obsecratione , cum gratiarum actione petitiones vestrae innotescant apud Deum*. Colossensibus scribit: *Orationi instate, vigilantes in ea in gratiarum actione*. Thessalonicensibus scribit: *Semper gaudete; sine intermissione orate , in omnibus gratias agite : haec est enim voluntas Dei*. Timotheo scribit: *Obsecro igitur primum omnium fieri obsecrationes, orationes, postulationes , gratiarum actiones pro omnibus hominibus. pro regibus et omnibus , qui in sublimitate sunt, ut quietam et tranquillam vitam agamus in omni pietate et castitate*. El rursum: *Volo viros orare in omni loco , levantes puras manus sine ira et disceptatione*. Ei Hemin : *Quae vere vidua est el desolata , speret in Deum, cl instet obsecrationibus el orationibus node et die*. Haec el alia permulta passim inveniuntur, non solum in epistolis Pauli, sed omnibus litteris divinis , ex quibus planissimum illud efficitur, non minus necessarium esse animae cibum orationem , quam sit corpori panis , cl ignis cl aqua.

Postremo ita propria est haec virtus chrisliano- rum, ul per eam Deus populum suum ab omnibus aliis gentibus separare voluisse videatur. Sic enim legimus in Isaia : *Domus mea domus orationis vocabitur cunctis populis* , lamquam si diceret : Aliae gentes sicut vivunt ex lerra, ita corda el cogitationes eorum non sunl, nisi in lerra. Al Ecclesia mea novum hominum genus, sicut de coelo vitam habebit , el de coelo omne bonum el felicitatem expeclabit. ita oculos semper habebit sublato in coelum, ac mente ct cogitatione morabitur semper in coelo. Itaque *domus mea domus orationis vocabitur cunctis gentibus*.

Sed video scopulum mihi obieclum, ad quem ne navis orationis meae illidatur, providendum csl. Occurrel: enim fortassis aliquis, ac diceret : Quomodo tandem hoc fieri potest, ul semper oremus? Non comedemus, non bibemus, non dormiemus, non quiescemus ? Quis polcsl semper orare , el numquarn deficere? Non defuerunt, qui existimarent nimis difficile osse semper orare, atque dicerent , idcirco orationis nomine omnia bona opera infelligenda. Is enim semper bene orat. qui semper bene vivit, cl cerlc si quis hoc velit dicere, omne opus bonum esse orationem, non valde repugnabo. Sed lamen non hoc Dominus significare voluit. cum ait : *Oportet semper orare , et numquam deficere*. Imo v^ro non quocumque opeie bono, sed de vera oratione dumtaxat sine ulla dubitatione loculos csl. Nam cur, obsecro. stalim addidisset similitudinem dc vidua illa, quae iudicem durum atque inhumanum perseverantia, atque importunitate orationis flexit ? El illam de amico petente tres panes , quos non , quod amicus esset, sed importunitate nimia obtinuit, nisi demonstrare voluisset, quantum valeat *deprecatio iusti assidua*? Deinde nonne Dominus aperte dixisset. *Oportet bene agere, si hoc significare volebat?* Hoc

igitur firmum ac ratum, hunc locum evangelii, hunc alios paulo ante notatus «le vera oratione intelligendos esso. cl iis orationis studium non solum Carthusians. aut Franciscanis, sed omnibus Christianis commendari. Neque vero dicendum nobis erit, fieri non posse id. quod Dominus praecipit. Non enim illa mathematice intelligimus, semper esse orandum, ul nec ad momentum quidem temporis ab oratione cessandum sit, sed solum quam saepissime et quam diligentissime orationi sit vacandum, neque propter alia bona opera minus necessaria utilissimum ac saluberrimum orationis studium esse omittendum. Quemadmodum si alicui medicus dicere: Vide ul semper comedas, neque unquam intermittas, non intelligimus eum lotos dies et lotas nodes in mensa sedere debere, sed non debere cum suis temporibus a prandio, vel a coena propter alias occupationes vel studia abstinere: neque hic loquendi modus in sacris litteris novus aut inusitatus est. In Psalmo primo in laudibus viri justus ponitur: *Sed in lege Domini meditatur dicere ac node.* Nemo vero illa stupidus est, ul existimet solum eum virum justum esse. qui non comedit, non bibit, non ambulat, non loquitur. sed perpetuo absque ulla intermissione in lege Domini meditatur. Itaque ille semper orare, et numquam deficere dicendus es», qui singulis diebus habet suas horas orationi consecratis, et in illis numquam se ab oratione avocari patitur, reliquo vero tempore suspirat id facit, cum commode fieri potest.

Verum. enim vero. auditores mullo frequentius homo horare, alque adeo mente et cogitatione cum Deo coniungi, cl potest et debet, quam nulli sibi persuadeant. Si enim aliquis alicuius captus vel dignitatis vel foeminae alicujus, semper cogitat de eo. quod amariel neque dies neque nodes, neque dormiens neque vigilans quiescit! ambulat, lacrimatur: si comedit, suspirat! dormit, somniat: et omni tempore, omni loco, omni actione occurrit animo res amata: ubique eam videt, ubique eam audit. neque prandium, neque coena neque negotia alia cum impediunt, quin semper anima volvat formam et speciem rei amatae: quid mirum, si animus humanus cognita semel, alque perspecta excellentia divinae pulchritudinis, illa flamma amoris accendatur, ut non possit ab ea incredibili venustate cordis oculos remove, cl ibi semper animum quasi affixum vel ligatum habeat. ubi thesaurum suum habet? Ad hunc modum d. Basilii exponit illa verba apostoli I'duli, Sine intermissione orate: ac docet, nihil nos agere. nihil videre, nihil audire. quod nos ad Deum orandum non invitet. Et si vere Deum diligamus, non solum dum vigilamus: sed dum dormimus de Deo cogitamus; decumbens mensae ora: esurus panem, *largitori gratiam rependito: sufficiens firman. -que infirmiores corporis cires vino.* ejus fac memineris, *qui hoc te dono impertivit, ad inferendam cordi tuo laetitiam.* ad *nullum infirmitatum non mediocre solamen.* Nulla tamen est. sumendi edulii *necessitas?* Cave te praetereat ejus memoria, cujus *liberali beneficio explesti ventrem. Tunicam indueris? Gratiam agito benigno datori. Amicis pallio?*

Fac in te. augescat intentio erga Deum divinitas, qui conlegumena gratuito largitus tibi hiemem acstosque. accomodala, quibus et viti conservetur, et obveletur turpitudine. Tibine dicitur?»* *explains abiit? illi referto gratias, qui solem quidem nobis nihil tale commeritis induisit in divinae, operationis mysterium: ignem vero contulit illustrandae nocti, ulque. subserviat reliquis vitae, commoditatibus. Ipsa rursum nox alias ad orationem suggerere poterit occasiones.* Haec magnus Basilii. Hac igitur quaestione explicata, cl divinae scripturae testimoniis expedilis. ad necessitatem et utilitatem orationis demonstrandam propius accedamus.

Quanta sit necessitas orationis, nemo sano intelligere potest, qui non intelligit, in quam profundam miseriarum abyssum homo incidit per peccatum: quae quidem tanta est. ut humanis verbis explicari non possit. Scriptura divina referi, nostros primos parentes simul alque in peccatum illud inobedientiae lapsi iuerunt. se nudos agnovisse. Vere enim lunc. nudi effecti, et innocentia, gratia. ius illud aliisque permultis bonis spoliati sumus. Neque solum spoliati bonis, sed induti, it quasi cooperti omnibus malis, ul illud Psalmographi rectissime conveniat: *induit maledictionem sicut vestimentum: et intravit sicut aqua in inferiora ejus.* (sicut oleum in ossibus ejus. Certe grave admodum fuisse, si maledictio illa Deo solum ul vestimentum totum hominem a planta pedis usque ad verticem corporis cooperuisset: verum justitia Dei hoc supplicio contenta non fuit; sed voluit etiam, ul ea maledictio sicut aqua in interiora hominis penetraret, ul non solum exterius homines punirentur. Quia vero aqua liquor quidam est crassus, ul qui non facile omnia penetrare potest. ne putaremus aliquam partem solidiorem, et duriorem istam maledictionem effugere potuisse, addidit sanctus propheta; *Et sicut oleum,* quod est in liquoribus subtilissimum, et maxime apium ad penetrandum, in *ossibus ejus,* quae sunt partes in Immine secretissimae alque durissimae. Itaque tualodiclio illa cooperuit carnem humanam, sicut vestimentum: intravit vero sicut aqua in animam sentientem, cl omnes ejus mores et sensus: et sicut oleum mentem ipsam ac voluntatem, atque adeo subtilissimas et maxime reconditas paries penetravit, cl in eam inopiam et difficultatem spiritualium opum homo redactus est, ul non possit ex se tamquam ex se, agere, vel loqui vel cogitare aliquid, quod Deo sit gratum: neque dicere, Dominus Deus, nisi adiutus a Spiritu sancto.

Quaero igitur a vobis quid remedii superest homini, tam mendico. iam misero. tam nudo, iam debili, qui neque patrimonium habet, neque artem aliquam novit, neque robustus ac sanus est, ul fodiendo ac laborando sibi viciu quacral? Quid, inquam, ei remedii, nisi ul si fodere non valeat, saltem mendicare non erubescat? Hoc plane superest, hoc sane necesse facere habet, nisi fame perire velit: nempe semper orare et numquam delicere: semper mendicare, semper pulsare ad fores illas divinae misericordiae, ac cum propheta dicere, *Mendicus sum Domine, memor sis mei.* Et si

cut nos docuit Dominus, panem *nostrum quoti dianum da nobis hodie*. Quaero igilur a vobis, quid agere ilebcl pullus hirundinis aul passeris, cum nec plumas nec alas habet, nec ullo modo cibum per se quaerere sibi polesl? Quid ei superesl nisi ul repleat aerem clamoribus cl querelis ac gemitibus viscera parentum pulsel?Ad eumdem modum, si homo propler peccatum magis nudus nc debilis el inops omnium rerum effectus csl, quam sil illa avis quae recens prodiit ex ovo, quid ei faciendum est aliud,quam noctes cl dies clamandum ad Deum el piis gemitibus pulsando viscera Dei Palris? mllelligebal sane hoc rex Ezecliias . alque idcirco in oratione ajebnl: *Sicul pullus hirundinis sic clamabo, meditabor, ul columba*. Itaque, auditores, post illud magnum naufragium, post illam jacturam omnium bonorum, quam passi sumus per peccatum,unicum el singulare remedium nostrum ad omnia mala propulsi-nda et omnia bona adipiscenda,oralio esi.Et ipse maxime ditescet qui sciet optime et importunissime mendicare, cl semper orabilcl numquam deficit.

Venio nunc ad alleram utilitatem, vel necessitatem orationis magis particularem. Ego enim illud mihi verissime affirmare posse videor, sine sludio internae orationis (de hac enim loquimur) neminem unquam hominem spiritualem futurum, neque ad ullum perfectionis gradum perventurum. Videmus mullos, qui aliquoties singulis annis ad poenitentiae sacramentum accedunt, el satis diligenter,quantum humana imbecillitas patitur,omnes sordes el maculas peccatorum expiare conanlur:el lamen numquam proficiunt, semper sunl iidem,el si post octo dies a confessione peracta iterum ad confessionem redeant, non pauciora aul minora peccata ferunt, quam antea attulerant. Alque ul aliquid majus el lamen verum, dicamus, videmus interdum aliquos homines religiosos et non paucos sacerdotes, qui officio cl vestibus sanctimoniam profitemur, neque hoc solum, sed legunt assidue divinas litteras, frequenter, si non quotidie, rom divinam celebrant,neque uxores aul liberos hnbenl sed sunl ipsi liberi ab omnibus iis curis el sollicitudinibus, quae eos a studiis rerum divinarum avocare vel impedire potuissent; cl lamen ila sunt aridi, ila sine spiritu, ila frigidi in amore Domini, ita ferventes In amore saeculi, ila saccum plenum habent ira, invidentia, cupiditate,ul nihil a snecularibus differre videantur, horum omnium illa una est causa, quod non inlrani in cor. neque curant aliud, quam hominem externum. Sicul barbam el capillos, vel tondent vel rudunt, ila peccata reseranda esse putant, ct quid mirum, si ita rursum pullulant peccata,sicul renascuntur iterum capilli cum radices maneant? At vero interna oralio illa est, quao penetrat usque ad profunda animae, cl cordis et spiritus, cl non tondet vel secat, sed radicitus evellit vitia.

Scitisnc, qualia sunl jejunia,eleemosynae, confessio peccatorum,lectio scripturarum cl alia ejusdem generis opera sine oratione interna? Sunt quasi medicamenta quaedam externa, qualia sunt balnea, vel unguenta vel fomenta quae extrinsecus adhibentur corporibus aegrotorum. At plaga

noslra auditores interna est.aegriludo nostra in intimis visceribus delitescit, in recessu cordis est morbus noster, ibi est apostema. *De corde enim exeunt cogitationes malae, homicidio, adulteria fornicationes, furta, falsa testimonia, blasphemiae*. Ibi sunt radices vitiorum, ibi csl adhibenda curatio. *Omni custodia*, inquil sapiens, *serva cor tuum, quoniam cx eo vita procedit*, tamquam si diceret, si manibus et pedibus, el auribus el naribus carens: modo cor integrum maneat, homo eris tametsi deformis cl debilis. At si mantis el pedes el aures et nares el membra caetera libi sini, si cor non vivat, homo non eris nihilque differes a simulacbro. Sic etiam si neque jejunare, neque eleemosynas facere, neque docere, aul concionari valeas, si lamen homo interior bene se habeat . salva ros csl. Nam el Deo places, el ejus amicus el Illius es: si vero illa omnia pracslare potes, ct lamen homo interior non vivit, ndiil cs aliud, quam nes sonans cl cymbalum tinniens, vel simulachrum artificiose depictum el omnium, sed mortuum. Quocirca omni custodia servandum est cor quia ex ipso vila procedit.Cordi procurandus est cibus, ne deliciat.procurandus esi ignis,ne frigeat vel obduretur, nulla siquidem re facilius obduralur vel rxlinguilur cor. quam frigore. Ignem vero quid accendit, nisi meditatio? Psalmographus ait : *In meditatione mea exardescet ignis*. El sicul rigidum alque obscurum aliquid ferrum quod nulla vi nec ullis malleorum ictibus flecti posse videtur lamen si in ignem conficiatur,statim accenditur et illustratur el in quam pariem volucris sine hibore flectitur, sic enim ejus peccatoris, qui dum frigidus alque obscurus est. flecti ad bonum, neque admonitionibus neque castigationibus polesl. statim tamen cum in istam fornacem, de qua loquimur. inficitur, stalim alque ad seipsum redire, el profunda meditatione mysteria nostrae fidei, ul Domini passionem et gloriam beatorum, ul gehennae supplicia, cogitare incipit repente ei ejus intimis medullis ignis quidam cxcilalur.quo animus ejus accenditur cl illustratur,et nullo negotio non snlum ficclilur, sed eliam quodammodo liquescit. Alque inde incipit vera cl perfecta conversio peccatoris.

Rem ila se habere. Dominus noster hesterna dio sua illustrissima transfiguratione demonstravit. Sic enim pulcherrimum hoc mysterium b. Lucas describit: *Assumpsit*. inquil, *Petrum. et Jacobum el Joannem, ct ascendit in montem ut oraret: et facta est, dum oraret, species vultus ejus altera. cl vestitus ejus albus ct refulgens*.Volerai certe Dominus, si voluisset, eliam sine oratione transfigurari. At idcirco voluil id oratione fleri, ut nobis ostenderet, quantam vim habeat oralio ad animas transfigurandas. Itaque in oratione transfigornlur animus: in oratione facies animae flit Sole clarior ct nive candidior. Porro hoc idem in hb. sancti Job Dominus significare voluisse videtur, cum nil: A'urn *quid per sapientiam tuam plumescit accipiter expandens alas suas ad austrum?* Admirabile profecte est . quod sciai accipiter lam facile excutere veteres plumas, el producere novas, atque idcirco quaerat aerem calidum, cl ad

austrum se convcrat, ul co calore aperiantur cl dilatentur *pori*: dcimlc expandat, concutiat atque agitet alos, ut co motu alarum veteres plumae eliciantur. cl mox novae exoriantur. Al quanto mirabilius, quod possit animus humanus tanta facilitate exuere veterem hominem el induere novum: exuere Adamum et induere Christum: exuere carnem cl induere spiritum: exuere cogitationes ct amorem ac desideria rerum terrenarum, el induere aliam mentem, alios mores, alia desideria: neque aliud jam. quam Deum el res coelestes concupiscere? Quanta est haec mutatio, quanta conversio? Vere *mutatio est dexteræ excelsi*: et tamen solum (lori; sed etiam facile fieri haec mutatio polesl. Si accipitrem, de quo jam diximus, imitari velimus, hoc est, si voltum cl faciem nostrae animae ad illam meridianam lucem . ad illos radios accensos Solis justitiae convertamus.atque in eam lucem defixis oculis inierim alas desiderii expandamus, atque agitemus petentes, obsecrantes, flagitantes non verbis, sed gemitibus, sed lachrimis, sed suspiriis,ul detur nobis spiritus bonus.O quam facile isto calore spiritus aperiuntur pori? O quam cito ista agitatione alarum plumae veteres eliciuntur? O quanta celeritate el facilitate renovatur, *ul aquilae inventus* nostra? Magna est igilur el admirabilis virtus cl efficacia orationis.

PARS POSTERIOR

Quemadmodum iisdem iere medicamentis in humanis corporibus ct efficitur sanitas, cl conservatur: pari ratione in mentibus humanis unum atque idem pharmacum orationis, non solum virtutum sanitatem efficit, sed etiam conservat effectam nec solum morbos viliorum contractos expellit, quod paulo ante docuimus; sed etiam prohibet,ne deinceps tales aegritudines contrahantur, quae csl altera utilitas orationis. Ea siquidem, quae hominem de statu deturbare . cl a recta via. quam ingressurus erat, revocare solent, prosperitatum aliquid adversitatum vicissitudines sunl. Rebus adversis animus deiicitur. prosperis elevatur, atque ascendit in mirabilibus super se. Ulroquo autem modo tandem cadit: nulli propter calamitates aliquid aerumnas a Deo el virtutis via ceciderunt, aliquid ad peccata, ad blasphemies, ad furia, ad paricidia, ad desperationem se converterunt. Nulli rursum ob fortunarum.cl amicorum.el dignitalum el rerum omnium allucntiam obliviscuntur Dei el beneficiorum ejus cl quasi jam Deo non egeant, ejus gratiam el amicitiam non magni faciunt, facileque. si detur occasio,sicul frequentissime datur legem Domini et praecepta ejus violare non verentur. Ulrique vero tandem pereunt, cl gehennae addicuntur. Itaque praeclare Philosophus libro de moribus primo, hominem felicem cl probum docet quadratum esse debere, hoc csl, similem talo. qui quocumque projiciatur, semper recte cadit. Is enim vere felix cl probus (si tamen felicitas est ulla in hac vita) dicendus est, qui omnem fortunam moderate ferre polesl. et neque adversis deiicitur, neque prosperis elevatur. Porro hanc felicitatem , hanc animi constantem el diutinam sanitatem,hanc

veram cl stabilem tranquillitatem, hanc jucundissimam cl gratissimam mentis serenitatem, null, alia recte facilius, quam studio orationis et contemplationis nequiremus. Nihil enim c.*l aliud oraret contemplari, quam agere cum Deo, agere de rebus maximi momenti, de regno, de aeternitate, de bono, in quo sunl omnia bona. Quare sicul il, qui admittuntur ad regis consilium,cl agunt ibi de provinciis, de exercitibus, de bellis, de legationibus magnorum principum, el aliis rebus magnis: com postea redeunt ad suas privatas dumos, cl iis referuntur privata quaedam cl minima negotia, dt agro, de vinea, de colligendis frudibus, de equo, de bove, de ancilla, de famulo , vix ea dignantur audire; sed fastidiunt ne contemnunt,tamquam renullius momenti. Habent enim, caput plenum turris cl cogitationibus magnarum rerum. Sic etiam qui agunt cum Deo, ct agunt de magnis illis negotiis regni coelestis, el bonorum numquam finientur. nec non de praeliis cl certaminibus,quae contra potentes el invisibiles hostes gerenda sunl cum ad negotia istius vitae oculos convertunt, omnia fastidiunt ac contemnunt, tamquam insanasimas nugas. Vident enim esse omnia ista fragilicaduca, clavibus persimilia, quae quando maxime teneri videntur, lum maxime fugiunt, cl nihil in manibus praeter aliquas plumas relinquunt. Non recordamini sancti illius senis , de quo aliquando vobis ex hoc loco retuli, quod is, cum <b oratione surgebat. oculos claudere solebat, neque Solem aul coelum aul aliquam creaturam pulchridinem aspicere dignabatur, sed ajebat, Claudamini oculi, claudamini, nihil enim jam csl pulchri, quod aspicere possitis. Quid quaeso in illo sancio ac regio propheta Davide effecerat, ut regni gloriam cl abundantiam divitiarum ita contemneret, ul ex animo dicere posset. *Quid mihi esi in codo et a le quid volui super terram? Deficit caro mea et cor meum: Deus cordis mei. cl pars mea, Deus in aeternum*, nisi studium orationis, nisi contemplatio divinorum? Sed accipite similitudinem: liam.

Qui montes excelsos el turres ollissimas conscendunt, nonne cum deorsum aspiciunt, omnia parva ct exigua esse censent? Quid putant homines nisi formicas? Quid boves et camelos , nisi caprae cl oves? pecunias autem el vestes cl alia minuta ne vident quidem. Tam igilur quid csl oratio . nisi *ascensio mentis in Deum* cl quam alta turris csl Deus? Quis mathematicus, el quo geometrico quadrante altitudinem hujus turris metiatur? Quae moles Babylonica, quis Caucasus aut Olympus, eum Dei sublimitate comprehenditur? Ejusmodi arx csl Deus, ul inde res, cl ollissimae et longe inferius positae conspiciuntur. Deus enim *alta a longe cognoscit*, atque idcirco solus ollissimus vere nominatur el est. Illi igitur, qui per orationem el contemplationem quasi per gradus quosdam ascendunt in Deum, explicari non polesl, quam exigua, quam minuto, quam vilia esse putant ea, quae hic jacent in terris, ac propterea non magnificiuntur ei; neque vehementer diligunt; sed sciunt abundare, sciunt penuriam pati. Si habeant res istas terrenas non extolluntur: si non habeant, non deliciuntur.

si crescant opibus, ac honoribus augeantur, non efferunt sc inani laetitia: si contra incidant in calamitates,si divitiis vel dignitatibus spolientur,non proplecrea sunl animo tristiore,sed ubique cl semper tranquillitatem cl serenitatem animi conservant el tamquam homines vere quadrati semper recte cadunt, nec ulla foituna, vel prospera vel adversu frangi possunl. Conferte si placet aliquem (ilium hujus saeculi, qui habitet in superficie terrae,cum aliquo Dei servo cujus perpetuum domicilium sil in Deo: nempe Illius hujus sacculi si 1res obolos amittat,lotam viciniam commovebit: si illiquid pecuniae lucretur, vel ad aliquam dignitatem ascendat, hoc est, conscendat tumultum unius palmi , nun cupiet se prae gaudio: si injuriam aliquam accipiat, si non dicatur optimus cl sapienlissimus lotius civitatis, non poterit injuriam illam deglutire; sed stalim provocabit ad arma, fremet, rugiet, ex-candescet, el nisi injuriam suam ulciscatur, vitam sibi acerbam esse putabit.El undenam haec omnia nisi quod iste jacet in Ierris, el ei eliam res parvae magnae esse vidcnlur?Aspicil injuriam sibi il-latam tamquam fluctus quosdam, atque undas n a-iis, cl limet ne ab illis opprimatur el obruatur: al servus Dei, qui sedem snam habet in Deo, el cor suum allixil coelo.superiorcsl omnibus rebus creatis, el mini ei nocere polesl: *ollissimus* posuit (a bernaculum silum, *non accedet ad* eum mahnii, *cl /Myelitim non appropinquabit tabernaculo* ejus, et ista inferiora, vel bona vel mala, nec aspicere, nec de eis cogitare dignabitur.

B. Augustinus libro suarum confessionum nono, referens sermonem illum, quem cum beata Monica maire apud Oslia Tybeiina de Deo. de gloria bcnlorum habuerat, affirmai, se cl illam cogitando cl loquendo gradalim omnes res creatas lranscendis-se, cl arcem illam ollissimam verae bealiludinis loto ictu cordis modice attigisse . ibique mundum totum inter verba ita iis viluisse cum omnibus delectationibus suis, ul omnes corporeae voluptates, prae illa beatae vitae jucunditate non comparatione, sed nc commemoratione quidem dignae visae sini. El si d.Augustino dc Deo loqucnli,el divitias illas coelestes cogitatione modica attingenti, ita mundus cum omnibus delectationibus suis vilescebat, quam vehementer existimatis cl ipsi, cl aliis sanctis mundus totus, non, inquam, vilescebat,parum est hoc, sed fastidio, sed oneri, sed labori c-ral,cum ad nullas horas cubiculis suis inclusi profunda cl diuturna contemplatione non modice attingebant , sed ingrediebantur, perambulabant, sed peragrabant campos illos , ubi pascit Deus Israelcm in aeternum pabulo veritatis ? O quam aegre inde avellebantur? O quomodo servire corporis necessitatibus erubescabant? O quam ex animo cum Petro dicebant : *Praeceptor , bonum csl nos hic esse , faciamus tria tabernacula.*

B. quoque Gregorius libro allero Dialogorum dc divo Benedicto illud refert, cum aliquando cum lempus nocturnae orationis praevenisset, cl aliis dormientibus ipse vigiliis el contemplationibus operam daret , rcpcoli quadam luce circumfusum orbem lolum quasi sub uno Solis radio ante sc

collutum conspexisse. Ne vero hoc alicui incredibile videatur, addit sanctissimus Paler,non mirum videri debere, si ante oculos beati Benedicti lotus orbis angustissimus fuit,quando is non in terra jacebat, sed levaverat sc. cl seipsum , atque omnes res creatas transcendens in Deum quasi turrim im-mensae sublimitatis conscenderat. Quarnobrcm . auditores, si quis est, qui mundum el res creatas contemnere ac despicere cupit, si quis prosperis eventibus extolli, nec, adversis casibus perturbari desiderat. si quis ab amore el cupiditate rerum fragilium el terrenarum liberari , cl secure ac tranquille in Domino vivere, cl mortem non solum sine metu, sed eliam eum gaudio el alacritate expectore velit , is debet sese colligere el captare tempora el loca apta meditationi, ct serio internae orationi operam dare.

Non me fugit, esse multas el varias daemonum molitiones: non ignoro magnam pariem adulescentum detineri visco carnalium voluptatum : scio inter omnia Christianarum certamina omnium ferme atrocissime essa praelia castitatis. Legi apud beatum Alhanasium daemonem ipsum, cum aliquando d. Antonio quasi puer horridus el niger,Dei jussu, apparuisset, ita locutum esse: Ego sum fornicationis amicus: ego multimoda adversus omnes adol-scentes turpitudinis arma suscepi, hinc cl spiritus fornicationis vocor. Quantos pudice vivere dispo-nentes fefelli? quam mullo strenue incipientes ad sordes pristinas redire persuasi? Ego sum, propter quem propheta lapsos increpal diccnslSpiritu fornicationis seducti estis. El revera illi per me fuerant supplantati. Ego sum , qui teipsum saepe lentavi, cl semper repulsus sum: nullus seduxi , multos decepi : nunc autem ul a caeleris sanctis , ita cl luo sum labore separatus.

Il.icc omnia, auditores, ut decebam, non ignoro, cl simul illud vel mea, vel aliorum experientia didici . inter tot mundi el carnis et daemonis tenta-liones non posse hominem , ac praesertim adol-scentem . sine studio intimae orationis bene bca-tcque vivere. Nam jejunia el corporis castigationes sunl quidem utilia . el certe omnino adhibenda in remedium: sed sola nullo modo sufficiunt. Sunl enim amara quaedam pharmaca , cl quasi violentia remedia. Al studium orationis medicamentum csl iioluralc . atque idcirco cffieacislum , el facillimum. Ea siquidem csl nostra natura, ul sine amore, ct laetitia cl voluptate aliqua vivere non possimus. Et sicut ingenui pueri magis blanditiis el munusculis , quam minis el verberibus in studiis litterarum proliciunt: ita cl nos qui cor nobile, ingenium liberale sortiti sumus, multo facilius consolatione coelesti, qu un corporis castigationibus a voluptatibus noxiis peccatorum delectationibus avocainur. Itaque non csl mirum, si nulli carnales voluptates , tamquam insani el amantes in suam perniciem persequantur, cum et cor humanum cx amore vivat, ct illi adhuc spiritales delitius cl divinas voluptates ignorent. Sed assuescant isli vacare Deo experiantur semel hoc genus medicamenti , statuant serio certis horis internae oralioni sese dedere , cl sine dubio mundus illis vilesceat, cl caro desipiet, ct daemonis machinae

1

I ij

1

Γ3
h

I Li

i -4

l

t

f
ri-v?

tamquam fumus evanescet: el tunc videbunt quantam pacem , quantam laetitiam , quantam copiam bonorum eis studium orationis attulent. *Semper gaudete*, inquit apostolus, *sine intermissione orate*, tamquam si diceret, si vultis semper gaudere , semper orale. Ille enim semper gaudet, qui per orationem unus spirilus fit cum Deo, qui est ipsum gaudium , ipsa laetitia , mare mellis et fons indeficiens voluptatis.

Mulla ac prope infinita mihi occurrunt, quae de orationis necessitate, el utilitate dici possent : sed quoniam tempus est breve, neque vos nimis longa oratione delinere volo, percurram celerrime, quae suspensum, nec iam explicabo , quam enumerabo utilitates orationis. Quid igitur facil oratio? Evehit mentem in Deum , et eam quasi ligat cum eo , alque unum spiritum facit ex duobus. Quid rursum laetitia oratio? Id facit, ut homo levet, scilicet supra se el super omnes res creatas, alque in Deo abyso dulcedinis el suavitatis seipsum immergat. Quid facit oratio ? Caput quodammodo Deum , et in corde orantem tamquam in suo regno ac templo collocat, ut eum orans possideat, alque amet, ac eo secure et libere perfruatur. Quid facit oratio? Id facit, ut anima Deum , el Deus animam vicissim respiciat. Hic vero respectus majoris virtutis, et efficacitatis est, quam aspectus omnium planetarum. Quid facit oratio? Collocat orantem quasi ad pedes Domini , ubi doctrinam coelestem el verba vitae aeternae audiat, et cum sponsa in Cantico amoris dicat: *Anima mea liquefacta est, ubi delectus locus est*. Quid facit oratio ? Occidit hominem velerem , parturit novum: plantat virtutes. Quid facit oratio? Contemptum parit, et fastidium omnium rerum terrenarum , et orantem fortem in adversis temperatum in prosperis, securum in dubiis, in omnibus jucundum, tranquillum et hilarem reddit. Quid denique facit oratio? Erigit, ungit, illustrat. inflammatur animam orantis, ut ea hic erecta, uncta , illustrata , inflammata contempletur Deum , contemplando amicum, amando gustet, gustando quiescat, utque in eam gloriam ac beatitudinem obtineat locum, quae hic in terris obtineri potest.

Itaque nihil est aliud oratio , (pium pascatum animae , quam amplexus alque osculum Dei, quam sabbatum spiritale, quam saltus Libani, quam domus deliciarum. Oratio nihil est aliud, quam speculum candidissimum alque clarissimum , in quo mens humana seipsam, et Deum el res omnes intuetur. Oratio nihil est aliud, quam vita virtutum, interitus viliorum, fons et origo bonorum omnium. Oratio nihil est aliud , quam lac incipientium . cibum solidum perfectorum, medicamentum debiliu, suffragium defunctorum , commune refugium locutus Ecclesiae. Oratio nihil est aliud, quam portus in mari, umbraculum in Sole. in proelio scutum et in triumpho corona. Oratio nihil est aliud. quam altera scala Jacob, el porta quaedam regia , qua intratur nullo prohibente ad cor Dei. Oratio nihil est aliud, quam primitiae quaedam gloriae futurae , et manna absconditum , omnem continens in se sapor suavitatem. Oratio nihil est aliud , quam regina quaedam, cui eleemosynae , jejunia , canius palmorum. habitatio solitudinis , libri imagines .

oraloria, templa deserviunt. Oratio nihil est aliud quam optima illa pars, quam elegit sibi Maria, quoniam iudicio alque sententia Dei antepositu facit excellentissimo illi operi . in quo Martha soror ipsius occupabatur. Denique oratio nihil est aliud, quod instrumentum quoddam commune ac generale, quo in omnibus nostris operibus indigemus, illo quo nihil, et cum quo omnia et difficillima et gravissima possumus. Alioquin quod miraculum videtur, quod factum est sine oratione ? Quod genus gratiae el beneficii sine oratione a Deo impetratum est? Quod et quantas victorias in atrocissimis bellis oratio reportavit ? Quibus viribus aut artibus sancti homines morbos curarunt, daemones fugarunt, mortem superarunt, feras placarunt, flammis imperarunt, elementorum ordinem el cursum astringerent commutarunt? Nonne viribus orationis? Quibus armis dimicarunt, et vicerunt Moyses, Iosue, Gedeon, Jephte, David, Ezechias, Josaphat, nobiles Machabaei. et nostrum Consilium aul Theodosii? nonne armis orationis?

Postremo , quid aliud sancti homines magis quam orationem frequentarunt? Quis unquam sanctorum ex illis, qui non omni contentione animae in hoc studium Dominus nosler Christus, qui oratione non indigebat, solus, ut eos doceret, percontabatur in oratione : neque egredi voluit ad concionem, nisi oratio praemissa , et jejuniis quadraginta dierum, neque passioni , et morti se obtulit sine ferventi el prolixa oratione. Sanctus David etsi maximis negotiis el occupationibus distineretur, (quippe cui Ianus regni administratio incumberebat) tamen septies in die se ad orandum recipiebat, et cum non sufficeret dies, etiam media nocte surgebat, ut ipse ait, ad confitendum Domino. Tempore nascentis Ecclesiae praecipua Christianorum occupatio oratio erat. *Erant*, inquit b. Lucas. semper *in templo laudantes et benedicentes Deum*. El rursum idem d. Lucas alio loco: *Hi omnes*, inquit, *erant perseverantes unanimiter, in oratione cum mulieribus el Maria matre Iesu*. De s. Bartolomaeo legimus , eum centies per diem , el centies per noctem genua flectere solitum fuisse ad orationem. De s. Jacobo item apostolo fertur, cum callos in genibus per assiduitatem orationis more camelorum habuisset. De apostolis omnibus simul scribit b. Lucas. eos communi consensione munus distribuendarum rerum temporalium ab se habuisse . el septem diaconis commisisse , ut libere ipsi orationi et contemplationi vacare possent. Beatissimus paler Franciscus tanti fecit orationis studium, ut neque propter conciones, neque propter animarum conversionem interrumpere vellet, donec divina revelatione ei munus concionandi imponeretur. Beatissimus quoque paler Dominicus illa tempus sibi dividebat. ut dies consummaret concinnando . noctes orando , atque idcirco tam eximius fructus ejus conciones consequeretur : qui nimirum . quod erat in interdiu dicturus concionando , id noctu discebat orando. Omilto de d. Antonio . b. Benedicto el aliis sanctis hominibus dicere. Nam eorum vita peno loca nihil aliud . quam oratio: el ideo fugiebant civitates, habitabant solitudines ut semper orationi vacarent.

Quite cum ita sint, si tales el tanti viri, illa solite el assiduo gratiam Dei in oratione emendicabant, lumen flagitabant, opem implorabant, cum essent lumen pleni Spiritu sancto, el spiritualibus opibus ditissimi , quod nos facere par esset. qui vero pauperes et mendici sumus? Haec profecto est causa . cur illi plus una condono , quam nos decem concionibus proliciamus , quod illi divites humiles erant, nos sumus pauperes superbi : illi

spem suam ponebant in Deo ; nos saepe in nostra sapientia vel eloquentia ponimus. Ad hanc igitur utilissimam, el saluberrimam virtutem vos cohortor, audilores , ad hanc vos provoco atque invilo , si recto et brevi el facili el securo timere ad summum bonum el vitam beatam ac sempiternam pervenire cupitis, quam nobis omnibus concedat, qui est benedictus in saecula. Amen.

cozero xxxiv.

I N D I E II T S li O G A T I O V U .11

J>K .110110 1.1 INTIOXE (Will

SYNOPSIS

Praemissa exordii loco probatione necessitatis orationis, de ratione el modo bene orandi dicendum esse proponitur:alque in partes quinque oratio bona dividilur.in praeparationem, lectionem, ipsam meditationem, gratiarum ationem et petitionem . de. quibus singulis in progressu agitur.Ac primum quam necessario praeparatio orationem praecedat. testimoniis el similibus ostenditur : el quod ea duobus modis fieri debeat docetur, primo, commissa peccata Deo confitendo , et de iis dolendo : Deinde, considerando divinae majestatis magnitudinem. quo Deo quasi reverentia quaedam exhibetur, et animus ab evagatione relinetur: quibus insuper modus finiendi praeparationem subjungitur. Ad lectionem discendendo meditationi praemittendam , duo praescribuntur in eu serrandi modi', unus, quo aliquem textus Sacrae. Scripturae legamus: aller, qui etiam expeditior, quo capita decerpamus ; ubi elegantissima narratione ostenditur, huic rei nihil esse aptius, quam Passionem Dominicam, quae vitae nostrae norma virtutum omnium lucidissimum est speculum.

Posterior pars in Iribus reliquis partibus explicandis otcupalur: atque quid sil. el quomodo perfici debeat meditatio, similibus intelligentiae. custodum portatum civitatis el canum venaticorum . docetur ; eamdemque constanter frequentandam esse suadetur. Deinde , ul peragenda , unde sumenda , el quam grata Deo sit gratiarum actio. demonstratur. In petitione duo observanda monentur, quid, d pro quibus scilicet, el quomodo patendum: ubi obiter declaratur , quam magnum mulum sit sui ignorantia. Quatuor adhaec conditiones orationem habere debere asseritur. ul nimirum sil confidens, quam efficiunt merita Christi, bonitas Dei. el ejus promissionum certitudo; ul sit humilis; ul persectrans: ul denique charilale ferventi fial.Tandem orationem bonam semper a Deo exaudiri . non tamen semper impleri, quia non expedit, probatur. Quibus singulis decenti amplificatione exornatis , cpilogus ad orationis «ludium nos initial.

Sicut nomo esi, qui ul aes alienum dissolvat,at lis suae instrumenta , alque arma , quibus victum sibi quaeril vendere teneatur : sic etiam , optimi auditores, nemo qui propter quascumque occupationes cliam maxime sancias,cl saluti proximorum vel utiles vel necessarias, studium oralionisdcbcl omnino deserere , cum sil oratio instrumentum commune ac generale hominis Chrisliani.ad omne opus bonum rcelc exercendum necessarium. Nam sicut ille architectus, vel furor, qui propter debita dissolvenda suae artis instrumenta amittit,nec sibi nec ahis prodesse polcsl:sed cogilur ille ipse cum universa familia sua, vel fame el nuditateinterire: sic cliam homo Christianus , si propter occupationes alias, oranis obliviscatur, brevi ad id inopiae, cl difficultatis redigetur,ul iam nec ipse vitam suae animae sustentare, nec alii vitam spiritualem supeditare valeat. Quid enim aget , qui illud instrumentum amisit, quo el sibi el aliis vicium , cl indumenta el res alias ad vitam conservandam necessarias lucrabatur? Quae cum ila sint, neminem vestrum arbitror esse, qui non vehementer cupiat in tam utili studio diligenter versari. Sed erunt fortasse non pauci, qui dicunt, velle se , cl valde cliam velle in studium oralionis incumbere, praesertim hoc tempore , quod lotum csl ab Ecclesia jejuniis el orationibus consecratum ; sed sc ignorare , quo pacto id fieri debeat. nec unquam solo corde et cogitatione orare didicisse. Ego igilur hodierna dic ejusmodi hominis pro mea tenuitate, alque inopia; consilium cl auxilium feram.

Jam vero ila de ratione orandi Deum ipso Domino adjuvanle'dispulabo, ul nullus etiamsi tardiori ingenio praeditus sil, in oratione intégrias horas cum ulililale, el facilitate cl jucunditate consumere . modo velit, non valeat. Etenim cum ad orandum Deum accidimus . non lotum illud lempus, quod huic studio allribucrc decrevimus , in sola consideratione cl meditatione consumendum csl: sed quinque partes plena alque perfcccla oratio habere debet. Sunl veru illac partes quasi quinque diversa genera spiritualium epularum quibus animae convivium non solum sine fastidio, sed cliam cum delectatione continuatur. Quae sunl igilur islac paries oralionis? el quibus nominibus appellantur? Una dici polesl praeparatio : allcra lectio: tertia ipsa csl medilatio vel contemplatio : quarta gratiarum actio : quinta postulatio vel politio. Itaque medilatio, quae praecipua esl.cl in qua major

pars temporis poni debet, medium locum lēnd , sed cam quatuor quasi sodales el sociae comilan-
lur, duae praecedunt, praeparatio et lcclio : duae
sequuntur, actio gratiarum el politio.

Jam vero de singulis seorsim pauca quaedam di-
cenda sunl. Ac primum de praeparatione, in qua
mullum omnino, ac pene lotum tamquam in radi-
ce cl fundamento caeteraruin partium positum est.
Mulli sunl, qui non alia de causa loio tempore ora-
lionis menle per varia loca vagantur . d sine ullo
fructu, ac utilitate surgunl ab oratione. quam quod
anlea non rode statuerunt animum praeparare. Est
enim prima illa pars quasi principium vel prooe-
mium quoddam oralionis. Scitis vero quanti faciant
omnes dicendi Magistri accurata principia, quibus
animi audientium ad reliquam dictionem praepa-
rantur. Mullum enim refert, quomodo quis audia-
tur. attente ne et amice an cum strepitu el fasti-
dio. Verum Rhetorica Spirilus sancti docet quidem
animum esse praeparandum, sed oraloris, non au-
ditoris, Nec enim periculum est. ul Deus. ad quem
loquimur, suo muneri desit: vel si auditores prae-
parandus csl animus, certe non alio de causa, quam
quod ipse orator in bac oratione sil auditor. Plus
enim omnino , qui bene oral, audit, quam loqui-
tur, *Audiam*, inquil propheta David, *quod loqua-
tur in me Dominus Deus*. El Samuel : Loquere ,
inquil. *quia audit servus tuus*. Sed de isla parte
oralionis. ac ejus necessitate Spiritum sanctum ip-
sum audiamus. Loquitur in scripturis Spirilus san-
ctus, el nil; *Non impediatis orare semper : el ne
verearis usque ad worlem justificari*. /hile ora-
tionem praepara animam tuam. et noli esse qua-
si homo , qui lentat Deum. Primum inquil. *non
impediatis orare semper*, hoc est . assiduus esto
in oratione : neque facile permittas te ab ea occa-
sione aliorum negotiorum avocari. Verum ul cum
fructu id facias , *ante orationem praepara ani-
mam tuam* . et *noli esse quasi homo . qui leniat
Deum*. Siquidem is dic. ilur lentare Deum, qui ex-
pctal. ul aliquid miraculo fiat . quod alioqui sine
miraculo fieri potuisset. Cum Dominus cl diabolo
leiilarelur. ut de pinnaculo tempb scipsum praeci-
pitaret, respondit: *Scriptum* esi: Aon *lentabis Do-
minum Deum tuum* : quibus verbis salis aperte
declaravit , nihil aliud esse quam lentare Deum ,
velle manilms angelorum ferri deorsum, cum pos-
sis per gradus commode per te ipsum descendere.
Cum igilur praeparatio ante orationem maxime
necessaria sil, ul quis fructuose atque utiliter o-
rcl, vello absque praeparatione istum fructum con-
sequi . nihil aliud est. quam miraculum non ne-
cessarium expetere, atque adeo Deum lentare. Que-
madmodum etiam si quis regem adiret animo im-
paratus, cl neque in egressione caput aperiret. ne-
que corporis inclinatione reverentiam rogi exhi-
beret, neque sciret ipse quid vellet direre, nonne
potentiam regis vehementer lentaret ? Valde mitis
profecto esset rex, si tanta rusticitate hominis non
offenderetur. Ad eundem modum cum nos absque
animi praeparatione ad colloquendum cum Deo
accedimus , quid aliud . quam ejus patientiam ct
mansuetudinem exccemus? Ideo secundum b. Aug.
in Psalmo 85. legis ; *Quoniam lu Domine, suavis*

cl mitis, cl mullae misericordiae Adeo legis illud,
*Illitis , quoniam tolerat Deus tot corda praecan-
llum, el diversa res cogitantium*. Omitto dicere,
*el noxias. omitto dicere, aliquando perversas el
inimicas Deo : ipsas superfluas cogitare injuria
est ejus, cum quo loqui coeperas*. Ergo *ante ora-
tionem praepara animam luam* , *el noli esse si-
cut homo qui lentat Deum*.

Postremo, ul plane iniciligalur, quam sil prae-
paratio necessaria , nihil csl aliud animum ante
orationem praeparare , quam lyram vel citharam
temperare. Si lyra cithara non temperetur. Illa ul
nervi alque chordae parlim inlcne, parlim remisse,
cum langunlur , varios concentus eflicianl, etiam
si is, qui ludii, doctissimus ludendi sil, sondus ta-
men inconditus , el insuavis erit. cl aures potius
offendet, quam mulcebil. Sic cliam oratio noslra,
si a bene praeparato corde, tamquam lyra tempe-
rata , procedat, quasi jucundissima symphonia in
Dei auribus resonabit : sin minus , vel non place-
bit vel cliam displicebit: cl sicut scriptum est. vel
Dominus non exaudivi, vel cliam , quod mullo
est gravius , cl formidabilius , /ici nobis *oratio in
peccatum*. Itaque dubitandum non esi, quin ante
orationem eliqua sil praeparatio adhibenda.

Sed qualis erit isla praeparatio? Quid tandem a-
gendum esi nobis, ul animum praeparemus? Duo
requiruntur ad plenam cl perfectam praeparatio-
nem, tametsi alterum eorum non semper erit usque
adeo necessarium. Inum csl, ul si conscientia ad-
monente rc< orderis te in aliquod peccatum incidisse
, quod nondum poenitentia expiatum sil . illud
primo loco confitearis Domino in oratione interna
poenitentia ac dolore pro eo Domino satisfacias.
Cum enim hoc facimus , quasi calceamenta solvi-
mus de pedibus nostris, ul cum Moyse terram san-
ctam ingredi el visiones magnas videre possi-
mus : el tamquam vestimenta cum populo He-
braeorum lavamus , ul Domino occurrere, alque
eum excipere . valeamus. Quod si non solum
Deum , sed cliam proximum offendisse lc vi-
des , non solum a Domino veniam deprecari, sed
cliam cum proximo luo saltem animo cl proposito
in gratiam redire debes. Sic enim Dominus ipse
apud Matthaum praecipit: *Si offers munus tuum*.
inquil, *ad alture el ibi recordatus fueris , quod
frater tuus habet aliquid adversum te . relinque
ibi munus tuum ante altare. cl vade prius recon-
ciliari fratri tuo : ct tunc veniens offeres munus
tuum*. Nam ut b. August, libro priore d. sermone
Domini in monte c. 20. hunc locum exponens nil:
Templum Dei animus noster es /tallure fides, mu-
nus orulio. Cum ergo in templo cordis super alta-
re fidei munus orationis offerre volumus, certe non
pigro modu corporis , sed celerrimo charitatis af-
fectu ad fratrem, quem forte laesimus, pergendum
esi. deinde redeundum, hoc est, ad id, quod age-
re coeperamus, est intentio revocanda. Illoc genus
praeparationis nos docel scriptura. docel Ecclesia,
docel naiura. Docel scriptura , cum in proverbiiis
ml: fusius in principio sermonis *accusator est sui*.
Et rursum apud Isaiam : *Dic tu prior iniquitates
luas , ul justificeris*. Siquidem hostis generis hu-
mani non ignorans , quod si nos culpas nostras a-

gnoverimus. el nos ipsos damnaverimus, sine dubio justificabimur: si vero nobis tacentibus vel eliam culpas excusantibus. ille nos . quod ilei sine dubio, in iudicio coram Domino prior accusaverit, sine dubio condemnabimus. Nihil cupit, neque aliud molitur, quam nobis eripere de corde recodationem peccatorum , ul ipse prior nos occuset. Ait igitur Spiritus sanctus per prophetam, non committas, ul ille te praeveniat accusando.el condemneris ; Sed dic tu *prior iniquitates luas, ul justificeris.* Neque solum scriptura, sed eliam ecclesia hoc nos docel. Fa siquidem tamquam spiritualis , el divinae Rhetoricae peritissima , niimquam sacrificium illud tremendum Agni immaculati auspicatur, quin antea generalem confessionem clara voce prnnunciel. Postremo naiura quoque ipsum docet. Omnes enim , ab aliquo aliquid petere volumus , si cum fortasse, laesimus, natura cogente prius errati veniam petimus, quam aliquid aliud petere audeamus. Hoc est igilur primum,quo animus ante orationem praeparatur.

Porro alterum, idque magis adhuc necessarium, id quod numquam praetermitti deberet, illud est, ul brevissimo aliquo spatio temporis , magnitudinem alque sublimitatem majestatis Domini consideremus. Haec enim consideratio docebit nos , quanto metu, quanta humilitate, quanta observantia, quanta attentione loqui debeamus. Homo quidem unus ex vermiculis terrae agit cum Domino tantae sublimitatis, el de re tanti momenti, quanti est nostra perpetua salus. Itaque cum primum ad orationem accedit, illud cogita, coelum,el lernim, el pulchritudinem Solis, el numerum stellarum,et gloriam omnium angelorum,ac denique lotam hanc rerum universitatem nihil esso aliud comparatam cum Deo. ul Sapiens ait.quam guttam unam *roris antelucani.* Quid est una gulla roris? Quid magis minus, magis exiguum, magis fragile, magis vile? Quod si iulus orbis . magna haec moles , et omnis angelorum magnitudo alque potentia est una *quila roris* coram D<o : quid eris tu , qui minima porlio universitatis es? Si columnae coelorum coram Deo tremunt, Cherubim et Seraphim facies suas velant.neque audent,in eam majestatem aciem oculorum intendere, sed perpetuo metu quodam a tanta majestate profecto ei ingenii stupore . quasi attoniti elamant. *Sanctus , Sar.ctas . Sanctus Dominus Dens exercituum* , quanto affectu el quam ex animo tibi cum Abrahamo dicendum erit, *loquor ad Dominum meum cum sim pulvis el cinis ?* Est vero haec consideratio quasi profunda quaedam inclinatio cl reverentia, quam anima exhibet Deo cum in ejus palatium . atque ante thronum Majestatis ejus ingreditur: non secus , alque ii faciunt. qui cum regem adeunt , in ipso primo mgres«u totius corporis inclinatione reverentiam quamdam exhibent regi.Et rursum consideratione ista quasi habenis, quibusdam continetur animus, ne, sicut alias . per varia loca temere discurrat alque vegetur. Si enim . qui reges alloqui debent, componunt vultum, componunt oenius.componunt ped-», vestes, verba, diligenlissimeque provident, ne aliquid inconsiderate coram mortali rege , vol faciant vel loquantur; quanto magis par est,ul pul-

vis terrae cum summa humilitate, summoque metu ac reverentia cum Deo loquatur,quem laudant *angeli,adorant dominationes,tremuntpolcstaM*

Verum posteaquam aliquamdiu isla consideratione te excitaveris,convertere debes oculos cordis ad Deum el ante divitem illam mensam lc constituere, sicut parvi catelli faciunt,cum antemensain dominorum suorum positi oculos in cos Intendant: ibique magno affectu alque ardore animi cum propheta dicere: *Ad te levavi oculos meos, qui habitas in coelis. Eccc sicut oculi servorum in manibus dominorum suorum: Sicut oculi ancillae in manibus dominae suae, ita oculi nostri ad Dominum Deum nostrum donec misereatur* nosiri: *miserere nostri Domine, miserere nosiri.* Et, *Panem nostrum quotidianum da nobis hodie.* Illis verbis, vel aliqua alia brevi oratione praeparatio terminanda erit.

Sequilor deinde lectio eorum verborum , quae nobis eo tempore considerata proposuerimus. Nam qui cupit cum fructu alque utiliter meditari, is debet cerliim aliquam materiam accipere.in cujus consideratione se exerceat, non vagari hucalque illuc, el modo unum . modo aliud cogitare, prout animo se obtulerit. Materia vero ad meditationem accommodata sunl primum omnia verba divinae scripturae, ac praesertim evangeliorum el psalmorem: deinde res ipsae, quae in scripturis continentur, sed breviler collectae el quasi ad quaedam capita revocatae. Itaque duobus modis scripturis sanctis in meditatione uti possumus.Uno modo,si librum aliquem vel psalmum divinae scripturae considerandum accipiamus,et singulis diebus unum caput vel medium vel unam sententiam ejus libri consideremus. Latet enim in verbis scripturae spiritus Domini super mcl dulcis quem qui diligenti meditatione invenire potent, sentiet animum suam admirabiliter refici, saluari, impinguari, confirmari, denique laetitia et delectatione perfundi: el si quidem hoc modo uti voluerimus, slalim finita praeparatione legendum eliam caput illud vel sententia illa, super qn.i meditatio futura erit. Aller modus, quo scripturis utimur in meditationibus, est expeditior et faciliior el saltem Incipientibus utilior, cum videlicet non accipimus singula verba scripturae, sed ex iis excerpimus capita poliora, ul de morte, de judiciis , de suppliciis gehennae, de gloria beatorum, de conceptione.de ortu, de baptismo . dc miraculis , de doctrina, dc passione, de obitu Domini, de beneficiis Dei. ul creatione, conservatione, gubernatione, liberatione. et uliis infinitis: nec non de perfectionibus ct laudibus Dei, ul potentia, sapientia, bonitate, justitia, clementia, pulchritudine, magnitudine de miseriis hujus vitae, de turpitudine peccati,de insidiis daemonum, de fallacia mundi, denique dc iis omnibus rebus, quae nos vel ad amorem creHloris vel ad odium peccati , vel ad contemptum mundi el praesentium vanitatum, inflammare possunt. El si hic modus meditandi magis placuerit, tum praeparatione absoluta, loco lectionis, solum eril ad memoriam revocandum caput illud, in cujus consideratione illo tempore occupari decreverimus.

Sed quamquam lum mulla sunl, quae meditationis materiam subministrare possunt: nihil Lamn dulcius nihilque fructuosius cogitatur, quam passio Domiiu. Nam universa vita Domini, ul magnus Basilius ait, dc constitutionibus monachorum, nihil est aliud,ipiam speculum quoddam clarissimum alque exemplar perfectissimum omnium virtutum, quod sibi ante oculos proponere debent omnes, qui pie cl sancte vivere volunt, quid de ipsa passione dicemus? Quae rosae inter spinas ita micant ul illae Domini excellentissimae virtutes inter illa Domini atrocissime supplicia? Vere d. Bernardus ait: *In omnibus mirabilibus,quae egisti, mirabilior passio tua Domine Iesu.*

itaque si quis est, qui intelligerc velit, quantum hactenus profecerit vel quantum absit a perfectione, quid virtutum habeat, quid ei desit, frequenter se in hoc speculo intueatur. *Chrislus enim passus csl pro nobis, vobis relinquens exemplum* ul sequamini *vestigia ejus. Qui cum malediceretur, non maledicebat, cum pateretur, non comminabatur: tradebat enim judicanti se injuste.* Neque hoc speculum solum ostendit maculas viliorum; sed eliam juvat ad illas abstergendas.Quis enim superbia inflari poterit, si allissimom illam humilitatem consideret, qua dominus majestatis el rex angelorum sibi Barabbam latronem anteponi elin patibulo nudus ad supplicium simul cl ignominiam suspendi toleravit?Quis ad levissimam injuriam sibi illam continuo ira excandescet, si incredibilem Domini patientiam inter lot genera succedentium cruciatuum conlcmplctui?Quis animum in laboribus el periculis despondebit, si eximiam illam fortitudinem cogitet.qua Dominus lam intrepide hostibus suis occurrit, el morsibus ac furori quasi bclluarum imminentium se (bjecil?Quis perseverantiam in bonis operibus,eliam laboriosis ac difficilibus, non conservabit, si constantiam perpendat,qua Dominus in oratione el suppliciis usus csl, donec ad finem perduceret negotium salutis noslrae? Quis flamma amoris non succendetur, si nrdcnlissimam illam charitatem consideret, quae sola Dominum gloriae in patibulo inter latrones quasi ligatum continuit: quaeque sola effecit, ul cum is in ciuce morions quasi Testamentum conderet, ac bona sua divideret, cl animam Putri.matrem discipulo, corpus sepulebro, carnificibus vestes, cl paradisum latroni reliquerat, in capite Testamenti (o flamma amoris) o fornax chariialis. in captio, inquam, Testamenti , in ipso principio hostium suorum el illusorum meminerit el eos ingenii affectu Domino commendaril? Quis inhumanus climmisericors esso poterit, si copiosam illam Domini misericordiam contempletur, qua sarcinas alque onera mundi lotius in humeros suos tamquam propria sustulit? Quis jugum obediencie non libenter feret,si obedientiam illam singularem mentis oculis intueatur, qua Filius Dei usque ad morlem, cl morlem crucis Patri obediens fuit ? Quis asper, quis immitis, quis eril difficilis, si illam admirabilem Domini mansuetudinem videat, qua sicut oris ad occasionem ductus ei sicut afinus coram *tondente se* obmutuii?Quis postremo divitias mundi, el gloriam cl voluptatem non con-

temnet, si in hoc speculum oculos mentis defigat? Si regem regum cl orbis verum monarcham ila nudum, ila alliclum, ila contemptum in cruce respicial, ubi non alium thronum habeat, quam patibulum, non aliam coronam, quam spineam; non alias epulas.quam fel cl acetum.non alios laterum stipatores, quam duos suspensos fures, non alios in tot calamitatibus consolatores, quam illos crudelissimos illusores, qui moventes capita sua dicebant: *V'ali, qui destruis templum Dei, elin tri-duo reaedificas illud.*.*salva lemelpsum,si Filius Deies.*O si diebus singulis in hoc speculo vultum animue noslrae consideraremus, quam facile injurias condonaremus, aerumnas pateremur, juste el pie cl sobrie viveremus (O quam pura, quam nitida, quam splendida essent opera nostra). O quam vehementer lucerei lux nostra coram hominibus, si sordes omnes cl maculas animae in hoc speculo videremus, si cas fontibus lacbrimarum diebus singulis ablueremus?

Eccc igilur vobis quanta multitudo praestantisimarum virtutum, cl quam excellenter clareal in crucis mysterio: el quanta utilitas alque fruttus cx harum rerum contemplatione percipiatur; sed paulisper jam, si placet, quiescamus.

PARS POSTERIOR

Diximus de praeparatione, cl lectione; nunc de meditatione, gratiarum actione cl petitione breviler dicendum eril.

Posteaquam igilur praeparatione praemissa vel sententiam aliquam scripturae divinae legerimus vel mysterium aliquod ad memoriam nobis revocaverimus, animo credo alque praesenti super ea sententia vel mysterio cogitare incipiamus . cl summa attentione ac silentio omnia . quae in iis verbis vel rebus continentur, diligenti meditatione lustremus. Ea vero meditatio arida cl quasi jejuna esse non debet , sed pinguedine allectus cl oleo chariialis perungenda eril, quae dudum conjunguntur, non jam meditatio, sed contemplatio dici sold, nihil enim csl aliud contemplatio. quam *sapida quaedam, ac dulcis cl affectu plena coqillatio.* Dicam hoc planius.Inveniuntur nonnulli, qui profundissima alque attentissima meditatione de Deo. dc Christo , de passione Domini, dc bonitate Dei cl aliis rebus ejusdem generis cogitant, ac praesertim si de hujusmodi rebus in gymnasio disputare, aul in templo facere debeant verba, el in iis rationes el causas investigant, et mysteria maxime abdita, cl recondita cruunt: sed inierim affectus jejunat, cl ipsi in sua ariditate remanent, sine amore dc amore cogitant, cl sine ullo sensu doloris dolores Domini meditantur: quin eliam sino compassione in passione, cl sine lachrymis in lachrymis Domini considerandis versantur. Non csl isla meditatio , de qua loquimur. Isla enim ad studium doctrinae , cl ad mentem acuendam cl exornandam perlinet : nos vero de ea loquemus,de qua animus devotione impinguandus, el flamma divini amoris accendendus est. Itaque in hac meditatione non curiose , sed simpliciter versandum csl, el omnis cognitio ad affectum alendum, el roborandum referenda est.

Una vel allen similitudine rem tolam explicabo. Intelligcnlia non secus agere dcbcl cum voluntate alque apii nutrix cum aliquo parvo puero, quem alendum alque educandum suscepit. Quid facere dcbcl nulrix? Primum cibos duriores ac solidiores ipsa dentibus terere, deinde ita contusos in os pueri mittere debet, ul is cos deglulial, alque inde nutriatur atque sustentetur. Quod si nulrix illa quae cibos pro pueris in partes minutiores dividendos accepit, capta voluptate comedendicos lotos consumat. nonne fame enecabitur puer? Ad cumdem modum mens atque intelligcnlia, in meditatione tamquam nulrix voluntatis adhibenda csl ut ea videlicet praeparet spiritales cibos, ac deinde sic paratos offerat comedendos voluntati. Quocirca non debet intelligcnlia totum tempus sibi vendicare. sed slalim alque invenerit aliquid, illud transmittere fideliter ad voluntatem, ul ea quoque ad hunc modum sustentetur ac reficiatur. Aequum est quidem, ul eorum, quae deferuntur, ul vendantur in foro aliquid in porta civitatis relinquatur. Sed si ii. qui civitates custodiunt omnia sibi acciperem, neque aliquid ad forum deferri paterentur, certe periculum esset, nc civitas illa fame conficeretur. Sic cliam, si intelligcnlia, quae est quasi prima janua animi nostri, omnem annonam spiritalem retineat sibi, misera nostra voluntas lota jejuna, arida, expers omnis boni remanebit. Venatorum canes si bene sunl instituti, non devorant lepores, quos capiunt: sed cos integros fideliter dominis suis custodiunt. Pari ralionc mens nostra, ubi spiritali venatione praedam reconditae alicujus veritatis nacla fuerit, non eam devorare. sed voluntati olferre debet, ut exquisito illo cibo ipsa tamquam domina perfrualur.

Atque haec quidem dc meditatione sufficere possent: siquidem hoc genus orationis exerceri, sentiri cl guslari potest, verbis explicari, cl doceri plane non potest. Tamen illud unum addam, si quis vere cupiat in via Domini proficere, cl ad aliquem perfectionis gradum pervenire, non debere cum contentum esse parvis rebus, sicut quidam faciunt, qui si lros lachrymas fundere, vel aliquam cordis teneritudinem, aique internam motionem sentire possint, existimant se jam in portu navigare. Non hic linis hujus operis. Legimus enim in Evangelio; Semen, quod cecidit super terram lapidosam, continuo exortum esso, sed paulopost exaruisse. Sic etiam mullos videmus, qui cum gaudio suscipiunt verbum, cl in oratione aliqua spiritali laetitia perfunduntur: tamen ad primam tentationem cadunt, si aliqua peccandi occasio se offerat, si ad aliquod Regillum invitentur, si unum verbum audiant, quod eis non placeat, slalim ostendunt quid sint: nempe ostendunt se lerram esse lapidosam, et in cis semen devotionis alque amoris Domini radices non jecisse. Quemadmodum igitur, ul lerra Rores el fructus germinare pnssil, non sufficit una vel altera *gutta roris antelucani* sed copiosa pluvia necessaria est, quae neque a vento, neque a Sole exsiccare possit: sic cliam nos in meditationibus nostris ingentem imbrem lachrymarum exoptare debemus, qui neque vento tribualiooum neque ardore libidinum exsiccetur: ul a-

nimus nosler hac salutari pluvia lotus perfusus, castitate, sobrietate, patientia nliisqoe virtutibus instor prati pulcherrimi, quasi venustissima florum varietate vestiatur. Neque vero, si quis non slalim hunc eximium fructum consequatur, desperare dcbet: sed illud cogitet, in lignis viridibus ct humore plenis ignem excitandum esse.

Quaero a vobis, si quis velit, ul ligna viridia el adhuc madida flammam concipiant, nonne dcbet patienter antea non solum expeclare; sed eliam fumum perferre el diu etiam Rare? Sic etiam, si cupis flammam illam salutarem amoris Domini in corde luo succendi, inierdum nccessc eril paulisper expeclare, nec non fumum malarum, el inutilium cogitationum patienter aliquando tolerare. *Bonum esi*, inquit Jeremias Thronorum capite tertio, *praestolari ctnn silentio salutare Dei*. El rursum Abaeuc: *Si moram fecerit, expecta eum: teniens enim veniet ct non laniabit*. El propheta David: *Expeclans expectavi Dominum*. Haec igitur de mcditatione sufficiant.

Post meditationem continuo sequi debet dulcissima qqnedam, el cx imo cordis ducta gratiarum actio, el ne filium orationis interrumpatur, cx ipsa meditatione occasio sumi poterit Deum laudandi, el ei pro acceptis beneficiis gralias persolvendi. Nihil est enim. quod sil materia meditationis, quod cliam ud Deum laudandum, el ei gralias agendas uon invitet. Si dc passione Domini cngilasti. age gralias Deo, quod tam caro pretio te redemerit. Si dc gravitate peccatorum, age gralias Deo, quod adhuc ad poenitentiam te expeclaverit. Si de gloria regni coelestis, age gralias Deo, quod le ad lam eximium finem procreaverit. Si dc cruciatibus gehennae, age gratias Deo, quod in cos te jam saepius meritum, sicut multos alios, non praecipitaverit. Alque idem de aliis meditationibus simili modo ihlelligalur: poterunt enim com hoc uno beneficio alia omnia, tam communia, quam proprin Dei beneficia-coniungi, cl pro omnibus simul sincerissimae gratiae rependi.

Porro hoc munus laudum et actionis gratiarum, gratissimum Deo sacrificium csl: hoc csl illud suavissimum thymia, quod semper coram Deo in illis aris mentium beatarum sumat. Petitiones, obsecrationes, postulationes ccssabunt aliquando sed laudes, el gratiarum aclionis sacrificium numquam cessabit. *Beati, qui habitant in domo tua, Domine, in saecula saeculorum laudabunt Ic*. Denique nihil melius, ut b. Augustinus epistola septuagesima secunda ad Valerium ail, vel corde rogitamus vel ore proferimus, vel calamo scribimus quam duo illa verba. *Deo gralias*, nihilquo csl, quod dici brevius vel audiri dulcius, vcl intelligi grandius vel agi possit fructuosius.

Venio nunc ad postremam cl utilissimam pariem orationis, nempe ad ipsam postulationem, quae etiam proprio vocabulo oratio dici potest. De petitione duo breviter explicanda sunt: quid sit petendum. el quomodo, Quid igitur esi petendum? Primum omnium cognitio ac lumen postulandum mihi osse videtur, quo morbos nosiros el aegritudines cognoscamus. Una siquidem ex maximis calamitatibus noslris en est, quod ulcera ct vulnera a-

niinac nostrae non videamus: nemo ila rudis, ita agrestis, ila stupidus invenitur, qui si corpore laboret. non slalim se aegrotare animadvertat, el verbis cl nutibus morbum suum ostendere non possit, etiam pueri Inum annorum, etiam pecudes mulae,vel gemitu,vel rugitu,vel ululatu vel aliquo alio signo aegritudinem suam produnt. Ac ut longius progrediamur, ipsae quodammodo plantae, ipsa gramina,ipsae frondes cl flores pallore el siccitate languorem suum ostendunt. Solus est homo poster interior, mens noslra, anima noslra,cor nostrum spiritale, quod saepenumero gravissime laborat el vulneribus confccjum jacet, cl tamen nihil sentit, neque dicere polesl, Ille milii dolet. O quam nullis illa beati Joannis vciba conveniunt: Dicw, *quia dives sum el locupletatus, cl nullius egeo', cl nescis quia tu es miser el miserabilis, cl pauper cl nudus el caecus*. O quam nulli gerunt annuam suam cruentam ct maculis confectam vel etiam mortuam: el tamen sunl hilares, cl de medico ne cogitant quidem?O quam nulli sedent jam jucundi in conviviis vel in symposiis, quibus jam jam paratur locus in gehenna, el si cis dicatur, contemnunt, rident, non pallent, non tremunt, cl ne cogitant quidem de mulanda vita.

Quoniam igilur *quid oremus, sicut oportet, nescimus*, primum omnium petamus a Deo, ul aperiuntur oculi nostri, ul spiritus adjuvet infirmitatem nostram, ut morbos el aegritudines nostras omnes cognoscamus. Deinde eas probe cognitassigillalim aperiamus medico illi coelesti ac divinisimo, alque ab illo humillima cl ardentissime supplicatione flagitemus, ul is unctione gratiae suae eas curare pro sua infinita clementia ac benignitate dignetur: neque solum viliorum curationem, sed cl virtutum incrementum el conservationem postulemus, ac praecipue fidei, spei cl charitalis, ncc non humililalis, castitatis, poenitentiae, patientiae justitiae ac sobrietatis: neque vero pro nobis solum, sed cl iam pro orbe universo preces effundamus, ul omnes homines unum cl verum Deum agnoscanl. colant, venerentur, adorent: pro pastoribus cl sacerdotibus Ecclesiae, ul ii fideles omnes ad salutis portum sua vigilantia cl sollicitudine dirigant: pro regibus cl principibus, ul quietam, el tranquillam vitam agamus in omni pietate el castitate. Neque pro capitibus solum; sed cl iam pro membris ecclesiae universae orabimus: pro defunctis quoque, ul eis gloriam el requiem aeternam largiatur. Postremo omnibus amicis, affinibus, benefactoribus nostris, omnibus «illiciis, captivis, necrolis, morientibus, opus misericordiae exiguo labore impendemus, si cos, cl eorum calamitates alque aerumnas in illis benignissimis manibus reponamus, quae cruci aflixae pro omnium salute cl liberatione fuerunt. Haec igitur in oratione postulanda sunt.

Sed quomodo postulabimus? Quatuor conditiones bonae orationis in sacris litteris invenimus. Quatuor enim virtutes sunl, quae orationem perpetuo comitari debent, dum ea pro nobis in palatio magni regis legatione fungitur, nempe fides, humilitas, perseverantia, cbaritas.

Initio fides seu fiducia potius, necessaria csl, ul

omnino credamus, non solum posse Deum facere sed plane facturum, quod petimus. *Quaecumque orantes* petilis, inquit, Dominus *crcdile, quia* accipietis *ct evenient vobis*. Neque dillicite vobis erit ila coniidere, si super mentis Chrisli, super infinita benignitate Dei, super certitudine ac veritate promissionum ejus innitamini. Haec tria, meritum Chrisli infinitum, quod totum csl nostrum, bonitas Dei inexplicabilis, quae nulla gravitate ac magnitudine peccatorum vinci polesl, cl firmitas alque constantia promissionum Dei, quae tanta csl ul potius coelum cl lerra, el omnis natura concidere possit, quam ut unum dc verbis Domini non compleatur: haec inquam, tria quasi tres anciiorae sunl, (piaae navim fiduciae nostrae ila confirmant, ac stabilem reddunt ul nullo modo fluctuare possit. Neminem terreat magnitudo vel numerus peccatorum, modo libi peccata non placeant, sed ea vere el cx animo delcslcris cl concipias magnitudinem pretii nostri, cl amplitudinem viscerum Dei el infirmitatem alque constantiam promissionum ejus cl tum praeclara fiducia adeas thronum gratiae ejus el sine dubio quicquid petieris, impetrabis, omnia possibilia sunl credenti. etiamsi *peccata tua fuerint ul coccinum, quasi nix dealbabuntur cl si fuerint rubra quasi vermiculus, celui lana alba erunt*.

Neque lemen hoc suificil: sed illud secundo loco necessarium csl, ul summa humilitate alque animi demissione ad oranduin Dominum accedamus, *Deus enim superbis resistit, humilibus aulem dat gratiam*. Hanc rhetoricam docet nos Christus, cum >n principio orationis dominicae ail: *Paler nosler qui es in coelis*. Sicul enim Deum patrem nostrum appellamus, ul fiduciam alque amorem io nubis excitemus: ila cl iam in coelis cum majestate: cl gloria sedentem agnoscere nos profitemur, ul metum cl reverentiam tantae majestati debitam concipiamus. Est enim vere Deus paler noster, sed non pater terrenus, non mortalis, non similis nobis; sed pater coelestis, paler divinus, paler sublimis, paler, qui nos non naturaliter genuit, sed misericorditer adoptavit. Neque solum verbo sed cl iam exemplo nos docuit Christus. Itaque cum in horto Patri supplicare vellet, non stabat, neque sedebat, sed procidit in faciem suam, et eo modo orabat. Deniquo cvangelicus publicanus undenam obsecro veniam cl misericordiam impetravit, nisi cx humilitate?

Porro tertio loco perseverantia quam sil nobis in oratione necessaria, vel cx vidua illa, quae sua importunitate Judicis inclementiam superavit: ex amico illo, qui tres panes sola perseverantia orationis obtinuit; vel eo muliere chunanaea, quae toties repulsa, tanquam vere canis per unam portam exhibat, cl slalim injuriae oblita, cl verberibus excussis per alleram intrabat: vel cx apostolo Paulo, qui 1er Dominum pro uua re alque eadem rogavit, facile polesl inlcelligi.

Sed postrema atque potissima conditio orationis csl, ul cum affectu cl fervore flat. Oratio enim optime alquo convenientissime comparatur Ilmri: Ihus enim, neque sursum tendere, neque odorem ullum exhibere polesl, nisi in ignem conjiciatur. Itaque

auditores, si orationem nostram coelos penetrare, si ad aures Dei pervenire volumus, currum igneum ei faciamus, nccrsseesl. Nam verba (rigida, verba languentia, verba mortua . nubes non transcendunt. Ideo in oratione Dominica dicimus: *Paler noster, quies in coelis* , ul intelligamus, vehementer nobis clamandum esse, si nos in lerra constituti ab eo, qui est in coelo, exaudiri velimus. Scriptura divina, ubique ferme cl in psalmis potissimum ferventem orationem nomine clamoris appellat. Clamorcs vero sine dubitatione non oris , sed cordis inlciligendi sunl : nempe suspiria, gemitus, lachrimae cordis clamorcs, ignita desideria. Haec sunl, quae Domino, quicquid volumus pcrsuadcnl, non egemus Ciceronis vel Demosthenis eloquentia, neque composita, longaue oratione. Deus enim vocem desideriorum cl lachrimarum facilius mullo, quam politorum verborum exaudit. Non legistis: *Desiderium pauperum exaudivit Dominus!* Et, *Desiderium cordis ejus tribuisti ei?* Cum populus contra Dominum murmuraret, cl Moyses pro eodem populo Dominum precaretur, cl nihil tamen , quae audiri possent voce corporis loqueretur. Dominus ait: *Quid clamas ad me?* nempe cordis ipsius vehementem clamorem audiebat. Haec est igitur postrema conditio perfectae el Deo grallae orationis.

Quod si his omnibus adhibitis conditionibus, adhuc fortasse Deus nos exaudire non velle videbitur, certi tamen sumus, desiderium nostrum omnino exaudiri, Deus enim solus vidcl. quid nobis expediat: et simul videt nos nihil cuperc aliud, quam quod vere bonum cl salutare est. Si interdum vel noxium vel minus bonum aliquid petimus

illud nobis in alia majora, cl meliora bona commutat. Itaque ipse lanquam bonus paler, ea solum nobis concedit, quae aeternae saluti nostrae utilia esse novit. Et ad hunc modum verum et primum desiderium nostrum semper exaudit. Nonne si nudam, simplicem politionem rcspeciamus, Deus exaudivit diabolum et non exaudivit apostolum? Oravit diabolum, ul ingroderetur in porcos, et illi concessum csl: oravit apostolus, ul Salhan recederet ab illo, cl non potuit impetrare, cl tamen quis dubitat, quin altiorc cl scrciore quodam modo magis apostolum, quam diabolum Deus exaudierit? Tu pelis fortasse a Domino sanitatem, petis divitias, el unde scis eam sanitatem cl cas divitias libi occasionem peccandi, el causam mortis cl inopiae sempiternae non fuluras? El rursum, unde nosti, aegritudinem el inopiam istam , quam pateris, tibi coronam gloriac non fabricaturam? Et si haec scires, nonne magis patientiam cl fortitudinem, quam sanitatem cl divitias peteres? Haec est ergo benignitas Dei nostri, vere patris, vere misericordis. Non dat, quod pelis , quia nescis, quid petas: cl illud dal, quod vere cupis et omnino peteres, si scires petere.

Quae cum ila sint, agamus nos, auditores, partes liliorum bonorum . et Dees sine dubio paries aget boni parentis. Delectemur in *Domino*, el dabit nobis *petitiones cordis* nostri. *Si enim ros, cum silis mali, nostis bona data dare illis vestris: quanto magis paler vester de coelo dabit spiritum bonum petentibus se?* Quaeramus cl inveniemus: petamus el accipiemus, pulsemus eia-periclor nobis a regnante Domino nostro Jcsu Christo, qui csl benedictus in saecula. Amen.

CONCIO XXXV

I) E A S C E N S I O N E I» O .II I N I

T I I E M A

Ascendens in alium, caplivtru duxit captivitatem, dedil dona hominibus. *Ephes.* L

SYNOPSIS

/16 occasione ascensionis Christi cl Spiritus sancti missione, sumpto exordio, ratio redditur, cur non ante Christi ascensionem Spiritus sanctus descenderit ; define ascensione praesens instituitur concio. Atque rejectis variis haereticorum erroribus, vera doctrina, quisnam , cl quo modo in coelum ascenderit, asseritur; ubi illa sententia; Nemo ascendit, nisi qui descendit de coelo, explicatur. Investigatur, quonam Christus ascenderit ; el an in coelo stet an se deat. Excusatur el explicatur illa verborum geminatio , captiva duxit captivitatem. Quibus vinculis nos Deus sibi obstrinxerit; el in quae, illis excussis , inciderimus . pulchro discursu exaggeratur , scilicet in jugum falsae necessitatis el voluptatis, ubi vilia nonnulla gravi invectione reprehenduntur.Quomodo ruptis diaboli vingulis. relicto tamen necessitatis jugo nos Christus arctiori vingulo, redemptionis nimirum, sibi obstrinxerit, disseritur.

Pars ullcra ostendit, non lam angelis, quam hominibus gaudii ansam per ascensionem Christi, esse datam; dederit hominibus enarratur, scilicet Spiritum sanctum , Christum advocatum , Fidei , Spei el Charilalis augmentum. Cur quadraginta dies cum discipulis conversuri voluerit Christus , antequam ascenderet, quomodo ab iis avulsus ascenderit, quibus insuper comitibus stipatus fuerit,dilucide tradatur. Homines natura sua ascendere desiderare, ct quam perverse aliqui id faciunt; ubi de monte potentiae el monte sapientiae,quos mortales potissimum ascendere nituntur, plurima non tam jucunda.quam utilia habentur.Quam praeterea viam ascendendam Christus nobis praescribat, abnegationem nempe sui docetur , cl ratione, quod nemo in coelum ascendat, nisi prius crucem tulerit, ad finem usque diserte corroborabat.

Divinae sapientiae ct justitiae ratio postulabat, ornatissimi auditores, ut pax illa, (piae tandem inter coelum el lerram summa cum hominum utilitate ct angelorum laetitia Christo auctore composita fuerat, ultro cilroque missus confirmaretur. Ac,

lerra quidem , quae jam lot annis coelum aeneum experta , Solisque ardoribus exusta omnino arida cl exsiccata fuerat, nihil aliud, quam imbrem Spiritus sancti, el pluviam illam lolunlariam sitiebat, quam (ul Psalmographus canit) segregaret Deus haeredilati suae. Quamquam enim antiquis temporibus super munies terrae, patriarchas, inquam,el prophetas guttae aliquae illius aquae deciderant : tamen (luminis impetus solun adhuc laeliQcabat civitatem Dei. Contra vero coelum frudum illum terrae sublimem, carnem videlicet Salvatori-», jam gloriosam cl immortalem, qua nihil melius ac nobilius orbis terrarum unquam habuit , jam dudum cernere cupiebat.Cum igilur cl terra spintum coelo, cl coelum terrae carnem invideret. illud Deus sapienter constituit, ut Christi caro eveheretur in coelum, cl Spiritus s netus mitteretur in terras,ac deinceps mutuis istis officiis inter coelum ct lerram foedere stabilito.el angelis ad terras cl hominibus ad coelum numquam amplius essent aditus interclusi ; sed libere ac latis itineribus quocumque lempore proficisci liceret.

Quia vero bellorum faces hominum nequitia primum accensae . alque a torris lam atrocis dissidii exordium cepit, illud coeliles prope suo jure petere videbantur , ul non ante descendent Spiritus Sanctus in terras , quam Christi gloriosa caro regnis coelestibus inferretur. Id quod n<n obscure Dominus significavit cum diceret : *Expedit vobis, ul ego vadam. Si enim non abiero , paraclitus non veniet ad vos.* Inde siquidem par oral, ul pacis munera principium sumerent, unde initium discordiae ec bella susceperant.Hinc igilur benignissimus Christus.cum jam lictor ab inferis rediisset, daemonem principem alligasse!, inferni claustra confregisset sanctos patres dc carccribus liberasse!, morioni interemisset, discipulos docuisset, sacramenta instituisset, ul volis tandem coclilum satisfaceret, cl simul nosirac utilitati consuleret, hac celeberrima ac illustrissima dic spoliis inimicorum onustus , daemonibus rugientibus , angelis acclamantibus , mundi clementis prope gestientibus , non laurea mortali isignitus.scd immortalitatis diademate coronatus, non triumphali curru in Capitolium coelorum invectus, sed vi sua cl propria super coelos ascendens, de lartarcis legionibus, clarissime ac laetissime triumphavit.

Hujus vero lanlae celebritatis laniorumque gaudiorum non minima pars nostra esl, audilores:hodie siquidem cum Christo coelos penetravimus. Hodie regni coelestis possessionem accepimus. Hodie super Cherubim et Seraphim ad dexteram Dei conscendimus; et quamquam haec omnia lacrimissimos mihi ad dicendum campos aperiant: tamen ego orationi meae brevissimo cujusdam sententiae quasi cancellis quibusdam includam, neque facile eam extra illos egredi aut longius vagari permittam. Ea sententia apostoli Pauli est. Ipse enim ad Ephesios scribens, non de hodierno triumpho verba faciens ait: *Ascendens in altum, captivam duxit captivitatem: dedit dona hominibus*. Quam sententiam ex Psalmo 67. verbis paululum immutatis, accepisse videtur. Nam cum Propheta dixisset: *Ascendisti in altum, cepisti captivitatem, accepisti dona in hominibus*. Apostolus dixit: *Ascendens in altum, captivam duxit captivitatem: dedit dona hominibus*.

In hujus igitur propositae nobis sententiae explicatione illud imprimis quaeri posse video. Quis ille sit, qui ascendit? Nam nec propheta, nec apostolus id satis expressit. *Ascendens*, inquit, *in altum*. Quisnam? Haeretici Nestoriani, qui duos Christos praedicabant, unum Deum, alterum hominem. eum Christum dumtaxat in coelum ascendisse affirmare compellebantur, qui solum esset homo. Apollinae contra, qui Christum non ex virgine sed ex elementis carnem accepisse, et eam, a mortuis excitaretur, mundo reddidisse praedicabant, illud, etiam asserebant, Verbum Dei, sicut cum de coelo ad terram descendit. carnem suam non attulerat, sic etiam cum de terris ad coelum ascendit, nullam omnino carnem secum extulisse: neque aliter intelligi posse, quod Dominus ait: *Nemo ascendit in coelum, nisi qui descendit de coelo Filius hominis, qui est in coelo*. Nam carnem illam, quam Dei Filius hic in terris gessit, de coelo non descendisse illustrius est, quam ut scilicet a nobis necesse monstrari. Porro in eadem bacresi eos omnes constat fuisse, qui vel in Christo naturam humanam penitus non agnoscebant, ut Cerdoniaci: vel eam in divinam esse conversam asserebant, quod Eulychianos docuisse planum omnino ac perspicuum est.

Verum istos omnes ille ipse, quem hodie veneramus, imperator nostri triumphus. gloriosaque in coelum ascensio reprehendit, abis testibus non indigemus. ipsa per se Dominica ascensio salis loquitur. Nec enim fieri potest, ut is coelum ascendat, qui solum est homo, ut somniant Nestoriani: aut solum est Deus, ut Apollinae. Cerdoniaci. alioque Eulychiani delirant. Nam qui sedum est homo, non hi quidem, et in sublime ferri ab alio potest esse evehere se ipsum, coelos omnes transcendere, atque ad ipsam Dei Patris dexteram penetrare per se eere non potest. Qui vero solum est Deus. semper et ubique, et solusque ulla temporum aut locorum permutatione mutatur.

Hoc sane Ecclesia Catholica mater nostra probe intelligent. Virginem illam, quam orbis illeginam, Deique parentem appellare non dubitat, quamque et animo et corpore, sempiterno aevo in coelis frui

etiam filio confitetur, assumptam osso ad coelum dicit, ascendisse in coelum non dicit. Vere enim ipsa veritas ait: *Nemo ascendit in coelum, nisi qui descendit de coelo, Filius hominis qui est in coelo*. Evehuntur alii, assumuntur, extolluntur: is vero solus non ab alio accepta ac mendicata. sed sua ac propria virtute coelos ascendit, qui simul et Dei Filius et Virginis filius est, ut evehi possit ex uno et evehere possit ab altero. Quod vero haeretici negant. Christi carnem in coelum ascendisse, quia de coelo non descendit: Et primo *ascendit incocum. nisi qui descendit de coelo*, nullam prorsus vim habet. Nam ut Augustinus libro de Agone Christiano sapienter docet, non Christi carnem, sed Christum came quasi vestitum in coelum ascendisse praedicamus. Quemadmodum enim si quis de monte aliquo nudus descenderet, ac deinde non amplius nudus, sed vestitus ascenderet, recte diceremus de eo, qui descendit, ipse est, et qui ascendit, et nemo ascendit in montem, nisi qui descendit de monte. Sic etiam, quamvis Dei Verbum carne humana vestitum in coelum ascenderit, cum antea sine ea ad terras descendisset, vere lamen de se ait: *Nemo ascendit in coelum, nisi qui descendit de coelo, Filius hominis qui est in coelo*. Caro enim non iam ascendit, quam evecta est, ipso evehente qui ascendit. Habemus igitur, quis ille sit, qui ascendit. Super est ut videamus, quo ascenderit.

Quonam igitur ascendit? Quo? In alium. Sic enim apostolus ait: *Ascendens*, inquit, *in altum*, nempe super omnes coelos et super res creatas. Ascendit illa, ut b. Cyprianus dicat. Cherubim et Seraphim beatos pedes Domini ambire. Talis enim locus eum decebat, sed natura Filius oral Dei, quique ut orbis praeses totius universitatis clavum et gubernacula capiebat.

At numquid sedere aut stare in coelo Dominus existimandus est? Ista quaestio videtur habere non nihil curiositatis: lamen sua etiam utilitate non caret. Breviter igitur eam expediamus. Si verum non naturalem silum consideremus, non sedere aut jacere, sed stare Dominicum corpus existimare debemus. Sedere enim ac jacere infirmitatis ac imbecillitatis est. Corpora vero gloriosa ac immortalia sicut fatigari ac laborare non possunt, illa nec infirma aut imbecilla esse possunt. Quod si nonnumquam in sanctis voluminibus Christus sedere dicitur id secundum metaphoram intelligendum est. Nam etiam et Deus Pater interdum sedere dicitur, cum tamen proprie nec stare nec sedere possit, quippe qui corpus non habet. Solum igitur Christi gloriam singularem ac plane regiam, et summam illam Judicis majestatem divinae hierae nobis significant, cum Dei Filium sedere ad dexteram Dei Patris tradunt. Hinc enim de sanctis caeteris esse eos a dextris Dei saepe legimus. Sedere autem a dextris Dei, est in illa ipsa gloria et regno sceptrum tenere et caput ac rogem caeterorum esse, quod soli Christo convenire nemo fere Christianorum ignorat.

Sequitur, *captivam duxit captivitatem*. Non modo fugit, propriam esse phrasim Hebraeorum; ut dicant captivam ducere captivitatem, quod nos bre-

vius, Captivos ducere vel captivos facere, dicemus. Nam et in psalmo, unde haec nostra sententia sumpta est, tametsi secundum versionem septuaginta interpretum legatur, *ascendisti in altum, cepisti captivitatem*, laudem secundum b. Hieronymi versionem. quae magis ad Hebraicam venialem accedit. Igitur: *Iscelem/is(i) in excelsum, captivam duxisti captivitatem*. Et capite 21 Deuteronomii, quo loco nostri codices habent: *Captivos duxeris*. Hebraei codices habent: *Captivam cepit captivitatem*. Et capite 28 libri posterioris Paralipomenon, pro eo, quod nos habemus. Reducite captivos, *fios adduxistis*: Hebraei habent, *Iteducerc captivitatem, qutan captivam duxistis*. Sed quamquam haec illa se habent, nihil laudem prohibent, quin aliquam causam huius Clcganlissimae geminationis reddamus. Quid igitur est, *captivam duxit captivitatem*? hoc est. quos captivos ac vinctos invenit, non iam liberavit ac solvit, quam eis catenas vincula commutavit, et ex captivis diaboli suos captivos fecit. Quae sane felicissima, et maxime expetibilis commutatio fuit. Qui enim antea superbissimi Tyranni mancipia erant, nunc ejus imperatoris administri sunt, cui servire, non iam servire, quam regnare est. Et qui oleum ferreis neque catenis onerati erant, nunc argenteas atque aureas gerunt, vel eis non iam oneri, quam honori, pro catenis torques, pro vinculis monilia esse videantur.

Quoniam attente me de his vinculis disserentem auditis, planius hoc dicam et paulo altius repetam, auditores. Magna et praeclara quaedam res est homo. praestans ac sane singularis humani animi vis atque potestas. pro qua laqueum pro urbe quadam aulice pulcherrima et munitissima imperator cocleis ac palis luminum cum daemonum ac tenebrarum principe summa vi semper decertavit. Ea vero et ultriusque principis hominem in sua polestale relinendi cupiditas, vel quicumque eum capiat, illa catenis et vinculis revinciat, vel non modo non fugere, sed ne commovere, quidem se possit. Ac Deus in primis, qui hominem, vel ejus auctor ac patiens optime jure possidebat, simul atque cum condidit, arctissimi» quibusdam nexibus, ne fudo diffugeret, colligavit. Quinam isti nexus? quoniam ista vincula fuerunt? Dominum ipsum per Osce Prophetam loquentem audiamus: *In funiculis*, inquit, *Adam traham eos: in vinculis charilalis*. Itaque funiculi Adam, quibus videlicet initio revinctus est Adam, nexus amoris, vincula charilalis ruerunt. Et quidnam aliud nexus amoris, et vinculo charilalis, quam dona ac beneficia sunt: Nonne enim etiam in communi sermone nos beneficiis obstringi et obligari dicimus? Et quid obstringi et obligari, nisi fortiter stringi et arcte ligari significat? Deus igitur hominem relinere cupiens, circumdedit animo et corpori nulla et magna vincula beneficiorum, cum ei naturam illam praeclaram condidit, gratiam atque amicitiam suam donavit, beatitudinem. gloriam et felicitatem promisit. Isto *funiculus triplex* fuit, qui vel Sapiens ait *difficile rumpitur*. Verum infelix Adam, spe quadam falsae libertatis deceptus, vires suas et robur in suam perniciem experiri voluit, et male foris impetu fa-

cto vincula rupit et jugum excussit. Num in Ieremia Propheta querimoniam illam Dei numquam legistis? *A saeculo confregisti jugum meum rupisti vincula mea* Sed quid iam servo fugitivo isti contigit? Libere erasit, an in servitutem vere miseram et luctuosam incidit? Audite rursum, quid Dominus per Danielem prophetam dicit- *Vinciatur ferro et aere, in herbis foris et rore coeli conspergatur, et cum feris sil pabulum ejus*. Id vero illa omnino factum fuisse, quis vestrum ignorat, auditores? Quid hoc nostrum exitioni? Quid tot ferini motus? Quid tot impetus effraenali? Quid tot labores ac dolores? Quid tot aerumnae et calamitates clamant? Excussit igitur homo jugum aureum Dei et alim ei impositum fuit jugum plumbeum diaboli. Fregit vincula serica. et injecti fuerunt ei compedes aerei: effectus est enim mancipium diaboli, qui primum vinculis peccatorum eum arctissime colligavit: deinde duplicem ei catenam circumdedit. quarum altera necessitatis, altera voluntatis dicitur. An non trahimus fortasse catenam necessitatis, qui edero, bibere, vestiri. spoliari, dormire quotidie nolesse habemus? Et quam gravis ac laboriosa est illa catena? Nonne in sudore vultus nostri vescimur pane nostro? Quam multi labores et sudores necessarii sunt, vel cibum et pabulum, et vestes et alia quibus egemus nobis comparare possimus?

Sed et adhuc alta quaedam catena non verae sed falsae necessitatis, quam homines sponte sibi ipsis imponunt quasi vera necessitas non sil salis, et quamquam eam si vellent alinfecculerent; laudem illa nonnulli ea sunt impediti, vel nullo modo ab ea expediri posse videantur. Persuasit diabolus hominibus, ac praesertim nostrae aetatis adolescentibus, non posse eos dignitatem suam atque existimationem tueri, nisi faciant id, quod caelici faciunt. Videt aliquis nescio quem alium singulis mensibus vestes mulare, alim dicit apud se. Non sum ego illo inferior, oportet etiam me idem facere, alioquin omnes me avarum et sordidum dicent. Ecce catenam falsae necessitatis. Videt aliquis advenisse quemdam adolescentem, qui praeter alia ornamenta, etiam nescio quod appensum ad collum gerat, fortasse retia sunt, vel se a diabolo irretitum esse omnibus manifestum fiat: continuo omnes alii laqueum simii quidam imitantur, et nisi id faciunt. honoris sui jacturam facere se arbitrantur. Non sit vobis quales molestum haec audire. Cogor enim hoc dicere. Nam si lacerem, ipsemet in retia diaboli caderem. Invitatur aliquis ad potationem. fortasse non cnperet ipse ire, tamen ne rusticus, et inurbanus appelletur, pergit cum caeleris: quod si dicamus, cur illa agis? Ille nobis respondet. Ego quidem non ignoro vitium esse ebrietatem; optime etiam si possem a nemine invitari, non libenter intersum potationibus et conviviis. sed quid agerem? isle est nostrae patriae mos. si velim cum caeleris vere nocere est, ut sic agam: alioquin enim omnibus contemptui et ludibrio essem, censor morum et emendator superbissimus appellaret. O infelicitatem nostrorum temporum. Siccine diabolus nobis imponit? Siccine falsum honorem pro vero colere nobis suadet? Verus enim honor auditores,

< x veris virulibus nascitur quod cliam ethnici philosophi non ignorarunt. Verus honor prudentiam, justitiam, temperantiam, sobrietatem, gravitatem consequitur. Metuis jacturam honoris facere, si vanos adolescentes non iniHcris el non metuis, si tu vanus cliam efilciaris? Times hominum maledicorum linguas, si amico ad potationem invitanti non pareas: et non limes proborum hominum, ne dicam Dei. justas reprehensiones, si pareas? Quid? Erubescis vocari sobrius, et non erubescis vocari ebrios? Ego sane non video, quid infelicius Ecclesiae Christi accidere possit. El quid liet temporibus Antichrist!. si jam pudet nos virtutum, cl non pudet viliorum? Erubescis confiteri te sobrium esse velle? erubescere cliam te Christianum esse: nam Christus praecepit sobrietatem. Erubescis si castus nominaris? Erubescere cliam si Christianos nominaris; Chrislus enim castitatem docuit. Erubescere, si injuriam accipias el non ulciscaris eam? erubescere cliam quod baptizatus es: hujusmodi homines injurias condonare tenentur. Erubescunt alii si pauperes cl humiles esse cos contingat? Erubescant, cliam quod Christo nomen dederint, qui pauperrimus fuit cl fabri, filius appellatus est. *Dirumpamus*, auditores, *dirumpamus*, quaeso, *vincula* isla: *proiciamus a nobis jugum* falsae necessitatis. Ego enim non dubito, si quis semel inciperet contemnere vestium vanitates, recusare cliam in magnis conviviis tam frequentes propinationes, cl verum ac probum Christianum non solum fide, sed cliam moribus referre, non cssel ille, ul aliqui putant, ludibrio atque ostentui, sed polius, mihi credite venerationi el admirationi: nec tamquam rusticus ct inurbanus contemneretur, sed ul vir gravis cl sapiens ab omnibus commendaretur. Ilaccnim catena falsae necessitatis non aliud fundamentum quam inanem quamdam formidinem cl falsam persuasionem habet.

Quid jam de catena voluptatis dicemus? Illa non una, sed multiplex est. Tot enim sunl laquei voluptatum, quot ea sunt, quae sensus nostros blande afficiunt. Sed quamquam haec omnia laquei sunt, lamen stulti homines ita currunt ad ea, tamquam si non capiendi a laqueo, sed capturi magnam aliquam praedam ipsi essent. Clamat Sapiens, res omnes creatas lcnlationem, cl muscipulam esse pedibus insipientium, homines vero ul'se vere insipientes ostendant, creatoris *oblita*, res creatas vehemenlissimo desiderio concupiscunt. Clamat apostolus Paulus: *Fugite fornicationem*: laqueus enim diaboli est at homines quanto magis absterrentur, tanto cupidius ad islum laqueum currunt. Climal idem apostolus: Qui *volunt divites fieri, incidunt in tenlalionem, ct in laqueum diaboli*, at vero quolusquisque est, qui non dolcal se parum fortiter bis vinculis obstrictum esse? Clamant divinae scripturae: *Judicium durissimum his, qui praesunt, fiet*, at homines non solum fugiunt ab bonorum et dignitatum laqueis, sed cliam corlalam contendunt, quis prior collum in laqueum inficiat. El quod gravius est, invident captis, qui capi non poluerunt. Rogo vos, si unum, si duos., si quinque si decem homines impingere in lapidem, aul cadere in foveam aliquam videremus, nonne lot ca-

sibus aliorum nos tandem cauli cl prudentes elQ*ceremur? Cur igilur cauti non efficimur? cum tam multos quotidie his laqueis capi miscrcque intetire coudpicrmus? Sed ud nostrum captivum revertamur.

Quid igilur Deus fecit, cum hominem suum, quem tot vinculis beneficiorum in creatione sibi obstrinxerat, in laqueum diaboli incidisse el abeo captum et multiplicibus catenis circumdatum teneri animadvertit? ail intra sc; Descendamus, et liberemus fugitivum nostrum: nam circumventus el deceptus a Diabolo est, qui nullum unquam poneret modum suae tyrannidi, atque immoderato illi imperio, quod super miserum genus humanum exescct. Verum cum hominem liberaverimus, duplicemus ei catenas el multo arctioribus nexibus eum ligemus, quam initio ligatus fuisset. Venit igilur Filius Dei, singulare certamen cum diabolo iniit, ac brevi cum prostravit atque ad deditionem compulit: mox vero hominem a diaboli et peccati potestate expedit, atque in veram libertatem aseruit: sed lamen catenas necessitatis ab eo auferre non voluit, inlclligcbal enim lanlam esse hominis impudentiam, ul si penitus a catenis expeditur, facile negaturus fuisset, se unquam diaboli mancipium cxlilissc, nec dicere cum Pbarisaeis dubilassei: Nos liberi sumus, *cl nemini smitimus unquam*. Ail igilur Dominus, ul semper hujus beneficii recorderis, reliqui tibi signa servitutis. catenas necessitatis, ut adhuc *in labore vultus tui* vescaris, *pane* luo, adhuc in membris luis senties *legem repugnantcm legi mentis* tuae ul adhuc morbis cl vulneribus cl ipsi interitui subiaceas. Veniel tamen tempus, quando te penitus ab istis etiam vinculis liberabo.

Sed quacnam sunl isla vincula arctiora, quibus Dominus iterum hominem alligavit? Beneficia sunl redemptionis auditores, quae quidem el plura el majora sunl quam beneficia creationis. In creatione siquidem dedit nobis Dominus sua; in redemptione aulem dedit sua, pl accepit nostra. Ecco nobis vincula duplicata: dedit, inquam, in redemptione sua dona, charismata, gloriam, gratiam: accepit vero nostra, labores, verbera, dolores, maledicta, plagas, mortem denique ipsam, nonne haec sunt vincula duplicata? Vere ingratus esl. qui non sc obligatum atque obstrictum his vinculis sentit. Quid? quod in creolione *dixit et facta* sunt non laboravit non sudavit, si in redemptione non sic. sed usque ad mortem sudavit, lice sudorem solum el eum sanguineum, sed totum etiam sanguinem suum profudit. Vere igilur *ascendens in alium, captivam duxit captivitatem*, quando tot. cl tanta dona hominibus dedit quando nos solvit a vinculis peccatorum, quando ligavit vinculis beneficiorum, quando nos omnes sic feliciter colligatos in triumphum duxit. Omnes enim si non re, certe spe cum ipso ascendimus: nam, ul apostolus ail: *Convivificavit nos in Christo, cl cunresuscitavit, el consedere fecit in coelestibus*.

PARS POSTERIOR.

Sunt fortasse, qui non tam gaudendum quanti dolendum esse putent, quod Dominus Ecclesia sua

quant sibi proprio sanguine comparvtil, quasi déserta ad coelum ascenderit: vel si gaudendum sil, angelis eerie, non hominibus, quod enim angeli receperunt, homines amiserunt. Videant lamen, qui isla scñliunl. ne forle ab ipso Domino audial; Si dilq/erctis me, *gauderetis utique: quia vado ad Palrem*. Vere enim, auditores, expedit nobis ut liberator nosier in coelum ascenderet. Ascendens enim *in alium*, non solum *captivam duxit captivitatem*, quod ad «jus gloriam el triumphum perlinebat; sed etiam *dona dedit hominibus, quod ad nostram utilitatem el emolumentum perlinet*. Tanla vero cl loi sunl ca dona. quae Dominus ascendens hominibus dedit, ul apostoli sola eorum spe ol promissione erecti, non modo Domino recedente non fleverint, veruin cliam in Jerusalem cum maximo gaudio el exultaliune redierinl. ul ex postremis verbis evangelii secundum Lucam inlelligi polesl.

Quae igitur isla dona fuerunt? Hoc enim dumtaxat nobis explicandum superesl. Primum et maximum donum, quod el radix, el primum omnium donorum fuil, Spiritus sanqlus es, Hoc enim eximium donum simulalque Dei Filios ad Palrem suum pervenit, apostolis suis procuravit. el post decem dies super illos, ul divinae scripturae loquuntur, effudit. *Dextera igitur hei coca Holus*, inquit b. Petrus, cl *promissione Spiritus sancli accepta a Patre effudit hunc, quem vos videtis el auditis*. Alterum donum esi quod ipse Dei Filius ideo potissimum introjeril in sancta sanctorum, el tabernaculum illud non manu factum, ul semper *appareat vultus Dei pro nobis*, cl cum interpellel pro nobis. *Λ'ον enim*, inquit aposlolus Paulus, *in manu facia Sancta Jesus introivit exemplaria verorum; sed in ipsum coelum ul appareat nunc vultui Dei pro nobis*. El b. Joannes; *Haec*, inquit *scribo vobis, ul non peccetis: sed el si quis peccaverit. advocatum habemus apud Patrem Iesum Christum justum*. Quid? Nonne hoc singulare donum, alque excellentissimum munus est? Quid jucundius homo peccator cogilnrc polesl? Quid felicius, quam in lam formidabili iudicio, ubi de aeterna salute agitur, iudicem habere palrem. advocatum vero fralrem? Quis desperet? Quis causae suae difiidal, etiamsi maximorum, innumerabiliunique criminum reus sil, si modo hoc apud se cogitet, apud palrem iudicem se fralrem advocatum habere. Tcrlum aulem el postremum genus donorum. quod Dominus ascendens in altum humano generi contulit, illud mihi esse videtur, quod illae tres principes virtutes, Fides, Spes, Cluirilas. hinc in nobis mirum in modum nutriantur, confirmantur, augeantur. Fides, quin credimus in eum, quem non vidimus. El *beati qui non viderunt, et crediderunt*. Spes quia si capul nostrum coelos penetravit, membra quoque eosdem penetratura confidimus. Charilas in Deum, el amor rerum coelestium, ac spiritualium, quia cum Christum, in quo spes ac salus, el omne bonum nostrum situm est, in coelum ascendisse credimus, nos quoque vola eo cl suspiria nostra lransmiUimus, ct Paulum aposlolum intentis auribus audimus, cum ail: *Quae sursum sunt quaerite, ubi Christus csl in dexte-*

ra Dei sedens: quae sursum sunl sapile, non quae super terram. Ascendens igitur Chnslos in altum captivam duxit captivitatem: dedit dona hominibus.

At quando landem el quo ordine ascendit? Post dies quadraginta a resurrectione sua ascendit. Cur lano tempore expeclavit? Ul praeberet *seipsum vivum post passionem suam in nullis argumentis*, ul Christianam rempublicam consliluerei, ut apostolo Peiro Ecclesiae clavum el gubernacula tradcrai, ul poenitentiae sacramentum, cl alia, si quae supereranl. institueret, ul apostolos informaret, atque ad Spiritus sancti advcnlum praepararet ul demum cbaritalcm atque humilitatem suam nobis adhuc vehementius commendaret. Maxime enim profecto illae virtutes in Domino extremis illis diebus enituerunt, cum jam vitam angelorum non solum animo, sed eliam corpore viveret, el lamen frequentissime cl familiarissime com discipulis suis mortalibus cl abjectis hominibus versaretur.

Porro modum atque ordinem ascensionis disertis verbis explicat b. Lucas: *Eduxit*, inquit, *eos foras in Bc(haniam, el elevatis manibus suis benediceret eis el factum csl dum benediceret illis, recessit ab eis, el ferebatur in coelum*. Ilaque Dominus, qui in Ierusalem in urbe totius Palaestinae celeberrima, el corani lolo orbe Ierrarum in cruce cum maxima ignominia agi voluit, idem ex monte quodam pene deserto, ct coram paucis testibus in coelum gloriosus ascendit, ul contumelias el ignominias etiam publicas libenter amplecti; gloriam vero cl cclebrilalcm fugere, hoc eliam postremo facio nos doccel. Benedixit vero, hoc csl bene suis discipulis, ul cis valediceret, precatus csl. Fortasse eliam hoc ipsum invictissimae crucis super illos signum expressit, alque inde aposloli idipsum usurpare coeperunt. Ac tum demum cunctis videntibus, cl eum animis cl oculis prosequenlibus. sensim ab eis recedere alque elevari coepit. *Et benedicens eis ferebatur in coelum*, ni jam tum discere inciperent, supplices oculos, el manus in coelum attollere, de coelo auxilium cxpcclare, in coelo ur suum «fligere, ubi thesaurum suum esso non ignorarent. Cum aulem jam salis procul a lerra in sublime ascendisset, candidissima quaedam nubes suscepit eum ab oculis eorum. Nec vero nubes ideo apparuit, ul vehiculum esset Christo: sed parlim ul ejus gloriam el maiestatem augeret, parlim ne apostoli diutius intimis oculis animisque suspensis cum prosequerentur.

El quid jam de mullitudine hominum el angelorum, qui cum comilabanlur, dicemus? Hunc enim magnus ille Jacob referebat, cum de seipso quodam loco ail: *In baculo meo transivi Iordanem, cl nunc cum duabus turmis regredior*. Solus Iordanem passionis baculo crucis innixus trajecit. *Torcular*, inquit. *calcavi solus cl de gentibus non csl vir mecum*. Ai non solus ad coelum, alque ad Palrem regressus csl. Nam turmis duabus, allern hominum, altera angelorum comitatus ascendit. Et qua pompa? qua celebritate? quibus gaudiis illum ascendisse, el triumphum suum egisse pulalis? Si

ecclesia militans inter bellorum tumultus, cl strepitus tubarum canit, quid illa victrix el triumphans ecclesia faciet? Si laetentur homines in lèrris, quid ipsi angeli facient in coelis? O si quis hodie audiret organa, psalteria, citharas, concentum illum cl symphoniam. quibus resonant templa el plateae coelestis Jerusalem? O si cernere posset nova illa spectaculo, tripudia, choros, triumphos spirituum beatorum. O quam cito liquefieret anima ejus. O quibus voc. bus caneret: *Ascendit Dominus ; n jubilo; alleloja, alleluja.* El *Dominus in voce tubae allcluja, allcluja.* Et *Traite me posl te: curremus in odorem unguentorum tuorum. O quis dabit milii pennas sicut columba? cl volabo cl requiescam.*

An non vos eliam ascendere desideratis, auditores? Oric desideratis. Id mihi prolecto non negabitis. Nara si Philosophus ait, Omnis humo naturaliter scire desiderat, cum tamen plerique ad litoras perdiscendas fustibus et verberibus adigantur, quanto nos verius dicemus, omnis homo naturaliter ascendere, cl rursum ferri desiderat? Cur nostri adolescentes lam diligenter incumbunt in studia? Ut ascendant. Curalii tam laeti proficiscuntur sd bella, el eligunt potius in castris vitam miseriam docere, quam domi suae commode et quiete vivere? Ul ascendant. Cur eliam interdum aliqui monachi fiunt, el humilitatem profitentur? nonne ul abbalcs fiant. cl ascendant? Tanla csl in hoc nobilissimo animante, quamvis saepe perversa a scendendi cupido. Nec mirum, audilores. Nam sedes, el quasi elementum mentium nostrarum sursum est. Cor ignis tendit sursum? Cur terra deorsum? Nonne, quia ignis elementum sursum. el terra elementum deorsum? Quoniam igilur elementum nostrum sursum est, ac de coelis animas liabemus idcirco eo rapi animus desiderat: nam quemadmodum pisces extra aquam moriuntur, el res omnes extra sua et propria loca diutius conservari non possunt: sic eliam animis nosiris non est bene in regionibus istis, ubi *corpus, quod corrumpitur, aggravat animam, el terrena inhabitatio deprimit sensum multa cogitantem.* Nec enim minus animos suffocatur in corpore, quam corpus suffocatur in aquis. El quamquam eum blanditiis delinire ac delinere caro nostra concludit, quippe quae novit, quantum ejus conjunctione d societate indigeat, lamen facere non potest, quin interdum animi natura se prodat, el ad loca ediliora el sublimiora suspiret. Hoc igilur finnum sit et ratum, audilores. omnes homines naturaliter loca alta alque adeo ipsum coelum desiderare.

Sed quid inierim illis accidit? Idem omnino, quod pueris accidere solet? Aspiciunt aliquando pueri vertex montium, a quibus coelum cx quadam oculorum deceptione non amplius uno palmo abesse videtur. Illi igilur quia nondum ratione sensuum errorem corrigere didicerunt, vere coelum non amplius uno palmo abesse a montium verticibus arbitrantur, alque njnnl. O si montem illum conscerderem, profecto coelum manibus attingerem. S c etiam cum interdum pueri illi. qui in valibo: r bitant, Solem oriri cx montibus vident. putant ipst si in montibus illis fuissent, se omnino

Solem attingere potuisse: al cum postea aliqua dita opportunitate montes illos superant, tunc demum in quanto errore versentur, intelligunt. Ad eundem modum in terris loca quaedam ediliora videmus, licet non lam montes, quam colles scu tumuli quidam potius dici deberent.

Aique ul, quod volumus exemplis planum fiat, duos ex illis montibus nominabimus: unus potentiae alter scientiae mons appellatur. Cogitat aliqui vel regium, vel pontificium vel imperatoriam majestatem: intuetur npum affluentiam, purpurae splendorem, numerum famulorum, amplitudinem dignitatis, illustres titulos, gloriosa cognomina, continuo ardere incipit desiderio ascendendi. O qualis mons, inquit, est ille? quam excelsus? quem sublimis? profecto eliam mihi nubes superare videtur. O si semel ad ejus verticem pervenirem, nonne coelum contingerem? Nonne ila beatus & felix omnino essem, ul Deus quidam inter homines diei possem? Age igitur excitemus industriam, manibus ac pedibus reptare incipiamus. Ac aliquando quidem illi, ul posl mullos annos in rependo consumptos perveniat quis ad summum montium. Verum cum ibi csl, el mollitudine negotiorum molestiarum, curarum, sollicitudinum obrui se videt, ul quietem nullam capere possit, omnia plena periculis ac suspicionibus animadvertit: illa civitas defecit. illa defectionem minatur, illa m officio t x contineri potest: undique supplices libelli, undique querimoniae adveniunt. El ad haec omnia morbis et aegritudinibus non minus vexatur, quam olim cum privatus esset. Ium demum se deceptum iit lelligit, cl nihil alud est. inquit, esse regem aul pontificem, quam hoc? Putabam me beatum futurum. el miserior mihi nunc esse videor, quam umquam fuerim. Ille ille mons csl. quem Diabolus primus ascendere aggressus esi. *In coelum, inquit conscendam: super astra Dei exaltabo solium meum.* Sed non bene ei successit. Nam repente tamquam fulgur cecidit c coelo, el cx angelo optimo et pulcherrimo, perditissimus cl foedissimus Diabolus factus est.

Quid jam de monte sapientiae dicam? Si procul aspicietur, o quam sublimis, quam speciosus esse videtur iis. quos amoris stimulus concitat? Quid enim splendidius aul gloriosius nomine sapientiae? Corte vulgus hominum putat nihil penitus latere Philosophos, sed cos omnia abdita, alque nrcana naturae penetrare: tamen vos audilores, qui montem Illum ascendistis, nonne plane videtis, vix exiguum tumulum dici posse? Quid certum? Quid exploratum quid non dubium? quid non sub iudice adhuc positum in universa philosophia reperitur? Nihil mihi aliud, quam virum. in ea videre videor. *virum*, omnes replet, atque occupat libros philosophorum. El quid alud istud *utrum*. si in en finis constituatur. si humilitas absit, quant *utres* officere poles? El utres, inquam, non tam sapientia el cognitione veriln'is, quam superbia et ventu vanitatis inflatos? Ila quidam veterum philosophorum intonant, ut quidam hominis appellationem aequivoco. ut ipsi loqtiuntur. de philosopho, et non philosopho, dici asseverarent. Ad istum montem primus nosler parens aditum aperire conatus est.

Ille enim esi, qui cupiditate sciendi bonum ei malum ascendere voluit in monilem sapientiae, et miserabili ruina in vallem ignorantiae praecipitatus esi.

Quid igitur? An studium sapientiae negligendum est? gymnasia omnia claudenda sunt? Non hoc dico, auditores, uno vero apriantur. dilatentur, amplificentur, si opus est domicilia sapientiae. Quid igitur nos ab isto monte absterres? Quid sapientiae studiosos reprehendit? Eos dumtaxat reprehendimus, audilores, qui nimis in ultimum se in huius ascensione constituunt: quique, propleia de pietate ac probitate, quae vera via ad beatitudinem est. aut parum, aut nihil solliciti esse videtur. Nam prolecto, qui hoc agunt, in maximo errore versantur, cum propter umbram quendam vel potestatis vel sapientiae, veram et potestatem ei sapientiam perdant. Nam ut caetera inierim omittamus, quis istius potentiae et sapientiae finis est? Nonne gloria quaedam et celebritas apud homines? Isla vero gloria quum alie ascendit? quam longe lateque propagari potest? Quis non videt, quantis angustiis gloria hominum eliam si dilatari velit cum rebus. cum nec Alexandri nec Aristotelis. quorum alter ad summam potentiam. alter ad summam sapientiam pervenisse putatur, nomen et fama vel Caucasum montem liascendere, (vel Tullius loquitur.) vel Gangem fluvium transnare unquam potuerit? Num quidem pulchris, vel in aere apud daemones. vel in coelo apud angelos magni unquam famam esse, vel potentiam Alexandri vel sapientiam Aristoteleis? Non minus. Deinde quid illis prodest. quod hic nominentur, ubi non sunt. cum ibi locutur, ubi sunt? quod si id illis summis hominibus accidit, quid illis eveniet, (per cum illis nulla ex parte comparandi sunt? Nonne igitur summa dementia esi, omne suum tempus, omne suum ingenium, omnes suas vires in ea gloria acquirenda consumere, quae acumen ipsum ac lectum propriarum aedium non transcendit? Et lamen horum amentium hominum non magnus, sed infinitus numerus est.

Hos igitur monies contemnamus, quorum nescimus difficillimus est et periculosissimus. ad quorum culmen pauci perveniunt. et pauci illi saepe deorsum graviore casu praecipitantur. vel ex ipsa primi angeli et primi hominis ruina intelligere potuistis. Et mirum est. Imminet. quorum vestigia imitantur, eorum praecipitia non perhorrescere. Sed illum potius imitemur, qui non alia de causa ad nos descendit, quam ut nobis viam demonstrare ascendendi. Quod autem verissimam certissimamque viam docuerit, nonne hodie ipsa sua ascensione apertissime comprobavit? Nonne ipse unus vere ascendit eo. quo nec homo nec diabolus ascendere potuerunt?

At quam laudem viam ipse docuit? Nempe viam quamdam mundi sapientibus et potentibus omnino incognitam. Ait enim *quia in Dei sapientia non cognovit mundus per sapientiam Deum*, hoc esi. quia per monilem sapientiae ad Deum pervenire non potuerunt (aliquae idem de mente potentiae dici possunt) *placuit Deo per stultitiam* (addere possumus et infirmitatem) *praedicationis salvos* [d-

ceve credentes. Quid enim stultius, quid infirmius mundi sapientibus et potentibus videri poterat, quam ipsam Dei virtutem et sapientiam pendere in patibulo crucis, cum summa ignominia voluisse? Crucem igitur viam ad vitam et gradum ad coelum, et sibi Dominus nobis omnibus fecit. *Opportuit illi, inquit, Christus pati et sic intrare in gloriam suam.* Ei hoc quidem de se. De nobis autem audite quid dicat, *qui vult venire post me*, inquit. non solis monachis, non solis presbyteris loquitur. sed omnibus, qui ad regnum coelorum eum sequi desiderant, *qui vult venire*, mecum post me. Omnes nos Domine, cupimus venire post te. Sed quid agemus, vel veniamus post te? *Abneget*, inquit *semel ipsum*. Quid est, Domine, *abneget semel ipsum*? Non intelligimus, in parabolis loqui videris. Nondum, inquit, viam vobis ostendi, sed quid opus sit ad eam ascendendam, admoneo, ne forte, si imparati inveniat, frustra eam ingredi nitamini. Via isla maxime ardua esi, homines omnino nudos et expeditos requirit: propterea dixi vobis: *Abneget semetipsum*. hoc esi. non solum sarcinas non necessarias deponere, sed etiam seipsum relinquere, ac scipsum quodammodo spoliare debet. quicumque vult venire post me. Tunc enim vere nudus, mihi simillimus erit. Et cum talis fuerit. *tollat crucem suam et sequatur me*. Haec igitur est via. audilores; vel hesternae celebritas vos admoneat. Nonne, enim lamen inventionem crucis. hodie Domini ascensionem celebravimus? Et quid hoc aliud signum. quam in coelum per crucem ascendi? *Quo vado*, inquit Dominus, scitis *et viam scitis*. Verum loqueris Domine. Nam et in coelum ivisse, et per crucem ivisse non ignoramus.

Quoniam obrem, audilores. suscipiamus, quaeso. singuli cruces nostras, et sequamur Dominum crucis. Ille morbo aliquo vexatur: ferat aequo animo, et gratias agat Deo et tollat crucem suam. Alius uxorem habet morosam, difficilem, iracundam: ferat aequo animo, gratias agat Deo et tollat crucem suam. Alius pro admonitione convilius, pro beneficio injuriam accipit: ferat aequo animo, gratias agat Deo et tollat crucem suam. Alius nemini obesse et nullis prodesse studet. lamen ei magnam bonorum partem in fures diripiunt: ferat aequo animo et tollat crucem suam. Alii vel uxor, vel liberi moriuntur, vel ipse in carcerem truditur et in exilium mittitur. opibus spoliatur: ferat aequo animo et tollat crucem suam. Sed nulli sunt, qui crucem, quam ipsi sibi imponunt, etiam si gravissima sit, libenter ferunt: at eam crucem, quam Dominus eis imponit, tolerare non possunt. Jejunant, vigilant, orant, eleemosynas largiuntur. At si morbo aliquo affligi incipiunt, ferro non possunt, indignantur, conqueruntur. Quidam interdum se etiam verberibus caedunt et ab aliis nec, verbum unum asperius pati possunt. Et quid illi, nisi genus quoddam extremae dementiae est? Te ipsum convenio. Quid? Cum aegrotas, et pharmacum sumendum est. sumisne quantum tibi an quantum medico tuo videtur? Certe non quantum tibi, sed quantum medico videtur. Tu enim, etiam si artem medendi didicisses, tamen vel nimio desiderio sani-

talis nimium pharmaci sumeres, vel nimio lui amore nimis parum acciperes. Medicus vero pro sua prudentia ad aegritudinem luam pharmacum suum accomodabil. Sic etiam in crucem pro animae salule diligenda saepe homines vel nimia severitate vel nimia indulgentia peccant. Deus vero, qui intime nos el naturam noslram, morbos nostros el vires nostras cognoscit, quique incredibili quodam ac vere paterno amore nos diligit, eam nobis crucem imponit, quae nostris humeris convenit, neque *lentari nos*, sinit *supra id, quod possumus*, quin etiam facit *cum lenlalionē proventum*, *ul* possumus *sustinere*. Id igilur libentissime omnes toleremus, quod Deo, ac Patri, el medico animorum nostrorum videbitur, sive aegritudines sive bonorum direptiones, sive liberorum amissionem, sive

convilia et injurias proximorum, sive quiuvis aliud pali neccsse sil. Id enim nos ignorare non expedit neminem prorsus sine cruce nd coelum pervenire posse. Deus enim quos diligit, corripit: *ensliga autem omnem /ilium, quem recipit*. Alque adeo hoc verum esl, auditores, ut etiam lilium suum illum naturalem atque unigenitum, qui peccatum non fecit, nec inventus est dolus in ore ejus, castigare volucril. Quia vero is carnem non habeb. il in qua pali posset. *Verbum caro /actum csl cl habitavit in nobis*. Illud etiam pro comperto habeamus, quanto crucem majorem feremus, lanio latiore el commodiorem viam nos ad coelum alque bcalitudinem habere, ad (piam nos pcrducol, qui csl benedicius in saecula. Arnen.

CONCIO XXXVI

i Λ I) i E l» E N T E C O S T E S

DE MISSIONE ET PERSONA SPIRITUS SANCTI

• SYNOPSIS

Captatu, benevolentia in principio slalim proponitur. quidnam praesenti concione sit dicendum. Spiritum sanctum Patris el Ftlii nexum esse subtili discursu declaratur. Enim a Patre ei Filio mitti probatur : efusque divinitas ab impia hacresi An ii el Eunom ii multis Sacrae Scripturae auctoritatibus vindicatur ; ubi missionem non superioris solum , sed aequalis esse ostenditur. Triplex ut producendi. sic mittendi ratio in divinis dilucide asseritur, cl <pia cx illis Spiritus sanctus mittatur , contra Macedoniunos Spiritum sanctum inter creaturas collocantes disputatur. Quid in dii inis sit personum aliquam mitti . diserte declaratur. Tot modis Spiritum sanctum hominibus inspirari, quod dona ipsius sunt, probatur.Haereticorum argumento contra Spiritum sanctum diluuntur , ct ii suo quasi gladio iugulantur. Mullis denique exemplis cx haereticorum n m veterum faece, prophositis, pali fit. quanlopne illi semper Scripturas corrumpendo ad sua dogmata flectere studuerint.

In parte posteriore specialim agitur dc missione. Spiritus sancti in pentecoste facta, el cur in forma ignis, linguarum cl sonitus apparuerit, causae assignantur.Quam sini necessaria verbi Dei praeconi sapientia. c/iaritus cl donum orationis ; ul quibus gralia miraculorum sil necessaria, docetur. Qua deinde scientia apostoli praediti fuerint, cl an rerum naturalium cognitionem habuerint. disceptatur. Quo modo cl quanto temporis spatio itdem donum linguarum sint adepti, ct qua miraculorum gralia donati, narratur. Charilatis insuper, qua iuflàmmali fuerant. mirandi effectus in medium adducuntur. Charilatis perfectae duo signa traduntur.ctob corumdcn negligentium noslri sacculi mores graviter laxantur. Tau deni quomodo charilas ipsis signis sil ostendenda, conclusionis loco docetur.

Coelestium munerum magnitudo, cl divinorum beneficiorum praestantia tanta csl, auditores optimi, ut vires human ic mentis cxuperel.et omnium mortalium intelligentiam vincat: ncc immerito ila divina providentia, sapicnliacque constituit,ul quod

assequi prae rerum mole ratio noslra non poterat, id fides religioque conciperet: ct naturae mortalis imbecillitatem lirm.1 constansque fidei persuasio susciperet. Pentecosten hodie agimus . el sancti Spiritus in terras adventum, cl dtvmi constantiam lidemque promissi, ac mysterium maximum more inslitutuque majorum hodie veneramur ac colimus. De quo qu dem mysterio lam abditu el recondito, ul nostrorum animorum effugiat aciem el in tam frequenti ac erudita concione, qualem hic hodierna dic conspicio, milii verba facturo, idem ille sacer Spiritus, qui cl ura mutorum solvit ct linguas infantium discilas reddit, pectori animoque meo illapsus eam ad dicendum facultatem cl copiam tribu it, qua ipsius incomprehensam. inexplicabilcmque naturam, deinde gloriosum adventum.singularia munera, incredibilem vim potentiam, majestatem, non dico pro dignitate demonstrare (id enim ne coelestibus quidem aelerni>que illis menti bus heel) sod quoad ct mortalis ingenii tenuitas cl definiti temporis brevitass patitur, aliquo modo quasi valeam attingere. Postremo docere quibus potissimum rationibus tam dignum sanctumque hospitem accipere cl nobiscum relinere possimus.

Quid igilur Spiritus sanctus, nisi admirabilis et indissolubilis quidem Patris ac Filii nexos, inexplicabilisquc communio? Cum enim lam Pater . quam Films spiritus sil el sanctus, ul ex nomine, quod ulrique convenit, uliusque communio significetur, amborum donum Spiritus sanctus aptissime. nominatur : el quod communiter vorantur ct singuli, hoc proprie appellari oportuit eum. qui nun alter est eorum sed in quo utriusque communitas reperitur.Itaque ncc Patris csl solius nec Filii, sed amborum, ul communem, quo ses. mutuo amant, amorem el charilalem ostendat. Atque hic admirabilis in illa beatissima Trinitate complexus non genitus, sed genitoris, geniliquo suavitas, lotam hanc rerum universitatem n se productam ingenti munificentia el bonitate perfundens . alque conservans Paln cl Filio, ex quibus tamquam ex uno principio el unica spiratione procedit ομβοιο , cl aequalis vita natura vivens, ct viventium origo ac. parens, Deus cx Deo, cl homines deos efficiens vis praepotens ct infirmorum robur nc firmitas semper proficiens, complens omnia,tempore, specie, alque habitu carens, libere agens, solutus ac liber, segregatus ab omni mnlcria ct concretione

mortali: Spirilus sanctus, non spiritus ventorum, non angelicos, non corporeus . non aereus, soil Spirilus opifex, *Spirilus Deus*, Spirilus tertia sempiternae Trinitatis hypostasis, constanti tide cl integra religione a nobis creditur, asseritur, colitur adoratur.

Iain vero ut ad missionem ipsam Spirilus Paracleti. qui magis ad celebritatem hodiernam pertinet. veniamus, res est ejusmodi, quam modo au spicianiur.nl non minus attentionem vestram.quam nostram diligentiam requirat. Duo siquidem nobis m hac missione consideranda sunl unde videlicet ct quo Spiritus sanctos mittatur. Omne enim,quod millitor, ab aliquo el ad aliquem mittitur, ac Spiritus sanctus a Paln· quidem ct Film missus est. Sic enim legimus. *Cum venerit ille Spirilus veritatis, quem millet Paler in nomine meo*. Et rursum : *Si non abiero Paracletus non veniet, ad vos. Si aulcm abiero, mittam cum ad, vos*. Itaque Don iuus ulriimqne disertis verbis affirmavit. Et Paler, inquit, mittet, ct ego mittam.

Verum non facile csl explicare , quomodo una divina persona ab alia mitti possit. Hinc cnun potissimum, ul b. Augustinus libro allero de Tnniale referi, occasionem acceperunt Arnam' , blasphemias suas in Spiritum sanctum evomendi.Cum enim ex divinis voluminibus cognoscerent, Spiririlum sanctum a Paire et Film nulli, ct rursum viderent, semper cum. qui mittitur, mnorem atque inferiorem ce, qui mittit (servi enim n dominis et milites ab impcralonbus4milli solent) ad id insaniae prolapsi sunt, ul dicerent. Spiritum sanctum nec vere Deum, nec Patii el Filio aequalem ; sed rem crealam, P.l'risque ac Filii administram esse : quamquam primus, qui bellum larn nefarium contra Spiritum samlum movit (st magno Basilio credimus) impius Eunomius fueril, sed plena sunl volumina prophetarum, pleni codices prophetarum, pleni codices cvangeliorum,plena apostolorum monumenta. plena .-cripta el lucubrationes stincliissimorum atque eruditissimorum testimoniis. Passim in divinis Interis Spiritus sancti majestas ac divinitas asseritur cl praedicatur. Quid? Esse ubique, cujus est, nisi Dei? At psalmographus atliQuo *ibo a Spiritu tuo? ct quo a facie tua fugiam'1* Omnia repleto, cujus est, nisi Dei? At Sapiens nil: *Spiritus Domini replevit orbem terrarum*. Omnia cognoscere, cujus esi, nisi Dei? At Apostolus ait : *Spirilus omnia scrutatur. eliam profunda Dei*. Operari omnia, el divina charismata «'largiri . cujus csl, nisi D<-i? Al idem apostolus ait: *Jlacc nuntem omnia operatur unus atque idem Spiritus, dividens singulis prout ruit*. Créaic cl coelos ip-os stabilire, cujus e-t. nisi Dei? Al regius propheta ait: *Emitte Spiritum tuum, cl creabuntur, el renovabis factem terrae*. E· rursus: Verbo Domini coeli *firmati sunl.el Spiritu oris ejus omnis virtus eorum* Habere lempltiio, cui. quaeso, convt nil. nisi Deo? Al dc Spiritu sancto apostolus ait: An nescitis, quia *membra vestra templum sunt Spiritu* Mincti? Glorificate* ergo inquit, *cl portate Deum* in corpore vestro. Atque hoc Augustini, aul -i mavultis, beati Pauli argumentum est. Quis priclerea ille csl. qui per prophetas loqui con-

suevit? Nonne Deus? Sic enim legis: *Benedictus Dominus Deus Jsrael, quia visitavit, el fecit redemptionem plebis suae: et erexit cornu salutis nobis in domo David pueri sui: sicut locusl per os sanctorum, qui a sacculo sunt prophetarum ejus*. At ego, inquit magnus Athanasius, apostolurn Petrum audio diecnlem Deum istum, qui per prophetas locutus est, Spiritum sanctum esse. Aon enim. inquit, *humana voluntate allata e>l aliquando prophetia: sed Spiritu sancto inspirali locuti sunt sancti Dei homines*. Postremo, ut cum argumento invictissimo B.isilii Magni disputationi lliteni imponamus, nonne clarissimis atque apertissimis verbis princeps apostolorum Petrus Spiritum sancit η Deum esse docuit, cum in Aciis nposloliels ait: *.Inania, cur lentavit Satanas cor tuum mentiri te. Spiritui sancto'!* Λ'ιμ ι es, inquit, *mentitus hominibus, sed Deo*. Qtrd clarius quid aptius? qui evidentius? Cum, inquit, mentitus sis Spiritui sancto, non es mentitus hominibus, sed Deo. Habemus igilur mitti quidem Spiritum sanctum a Patre et Filio: sed non proplcrea minorem aul alienus naturae a P.ilrc el Filio.

At numquid non illud est verum inferiores el minores a superioribus « l majoribus milii ? Duobus modis auditores, alicui convenit mittere, imperando d producendo. Nam cl milites milii ad bel um ab imputatoribus dicimus: el rursum flores el fructus ab arboribus, cl radios ac splendorem a rebus perlucidis emitti affirmamus. Ac illa quidem prior missio ; quae nascitur ab imperio, mittentem superiorem el inisum inferiorem requirit. Sed ea in Deo locum habere non polesl, ubi non solum est aequalis, sed una atque eadem trium personarum natura, potentia, sapientia, bonitas atque majestas. Missio vero posterior, quae non imperio, sed productione continetur. mittentem cl missum omnino aequales postulat. Nec enim flores vilioris naturae, quam ipsae arbores sunt. Et haec est missio, quam divinis personis, Filio videlicet et Spirilui sancio, ul cx divinis litteris didicimus. attribuimus. Hinc enim Dominus quodam loco ait: Ego *ex Deo processi, et veni: non enim a meipso veni sed ille me misit*. Quid est. A me ipso non veni, sed ille me nlsil? id esi, quod paulo ante dicebat. *Ego cx Deo processi*, hoc est, non a me esse, el naluram habeo, sed ex Paire quasi gennen ex planta, cl lamquam cx lucc splendor naius sum.

Verum illud, auditores, praetermittendum non est. Deum sicut tiibus modis producit , ita eliam tribus modis ac rationibus mittere: id quod ignoratum Macedonian)» gravissime et randi clhaeresini perniciosissimam condendi occasionem dedit. Ac ut rem lotam soli aspectum subiiciamus, Macedonian) putabant duobus modis dumtaxat a Deo aliquid produci posse, creatione videlicet et generatione. Ac angelos quidem el res crcaias creatione: sutum autem Verbum gencratibno productum esso. Ac proinde Deum Verbi quidem Palrem, rerum autem caelerarum opificem el creatorem diei debere: ex quo eliam illud asserebant, Verbum, eo quod vere Filius ac vere g« rmen esset Patris omnino οπεριου el aequales esse Patii, in quo ab Arna-

nis ad Catholicos dellicicbanl: res vcro encloras , quod non genitae ex Deo, sed ex mInlo clTeclae uc procreatae essent, alterius penitus naturae atque Mihsanli.ie, el longe Deo inferiores existere. Verum qui dc Verbo Dei, el rebus creatis recte sentiebant ac loquebantur, de Spiritu sancio lamen omnino impia ac blasphema proferebant. Cum eniu jam sibi persuasissent, id, quod non gignitur, neque est a se. omnino creari: et rursum intelligrenl. Spiritum sanctum non gigni a Patre,neque Edum in sacris litteris appellati (est enim vere Dei Verbum unigenitum.neque plures Filios,quam unum Deus habere potuit) dualilalctn pro trinitate impie nc nefarie excogitaverunt, et Spiritum sanctum a Patre el Filio separantes: eum in serie rerum creatarum collocaverunt: inde videlicet senii-Arriani. ac Spirilus sancti bustes, optimo jure appellati sunl. At vero Chrisli sponsu ac. mater Iustra Ecclesia Catholica, quae el sponsi secretorum ronscia est. el filios suos in tantis rebus errare non patitur, sicut non dualilalem, sed trinitatem in Deo agnoscit: sic eliam non duobus, sed tribus modis cum operari, ac producere, confitetur, nempe generatione, spiratione, creatione. Generatione Filium, spiratione Spiritum . creatione res caelestas. Nec enim minus est efileax ac foccundus amorin Deo, quam cognitio: quamquam id iitclhgere Macedonian! non putuerunt. Quare sicut intelligendo. ac seipsum quasi speculum quoddam intuendo Deus Paler, imaginem sui ipsius, nempe Verbum, gignit, sic eliam infinito amore se Paler ac Filius diligendo Spiritum sanctum, non duabus sed unica spiratione producunt.Et quemadmodum Paler, cum Filium generat, non aliam quam suam ipsius naluram et potentiam el sapientiam el bonitatem cum eo communicat: sic. eliam Paler et Filius, cum flammam illam divini amoris spirant nun aliam, quam suam ipsorum naluram , potentium , sapientiam, bonitatem cum Spiritu sancto communicant. Spirilus igitur sanctus a Patre cl Filio,non creatione.ul angeli; neque generatione.ut Verbum sed spiratione procedit: ac proinde mittitur notitampiā servus o domino, sed lamquam spirilus ab eo. cujus csl spiritus: quae missio non imperium sed productionem designat.

Itaque paucis multa complectar . Deus Paler n nemine mitti potest nc in sacris lilleris»vems>e reperitur, missus fuisse (ul <l. Augustinus libro nltero de Trinitate monet) non reperitur: quia neminem habet . a quo procédai. Filins a solo Patre mitti potest, quia a solo Patre procedit; Spiritus sanctus a Patre el Film: quia a Patre F l oque procedit. Angeli vero tamquam servi a Patre, cl Filio el Spiritu sancio mittuntur: quia a Patre el Filio et Spiritu sanctu non generatione aul spiratione sed Dilectione et creatione procedunt. Hactenus igitur unde Spirilus Sanctus mittatur vidimus: nunc quonam mittatur breviter videamus. Haec enim duo itimissione Spiritus sancti explicanda proposuimus.

Quoniam igitur missus Spirilus sanctus esi? Divinae personae,auditores ul brevi oratione rem lotam absolvam, ad ea loca mitti ant venire dicuntur in quibus aliqua nova ratione et modo esse nul habitare incipiunt. Deus enim cum semper ubique

sil praesens, et coelum cl lerram praesentia sua ac, majestate compleat, nullo motio potest ad aliquem locum venire vel mitti, m quo antequam venire, vel milii diceretur, non esset. Ad eum igitur locum venit.v«*.l.mitti pulest Deus.in quo est quidem sed non eo modo csl. quo <uin venerit vil missas fuerit. erit. Ad exempla veniamus. Dei Filius una cum Patre et Spiritu sancto semper in orbe terrarum fuil:/n mundo erat.ail Evangelista Joannes, *et mundus eum non cognovit*. At Dei Filius certo quodam modo, nempe carne, humana vestitus, non semper fuit in mundo Quare lunc missus est, lunc in *propria venii*, tunc exivit a Patre, cl venit m mundum. cum *Verbum caro factum* est . visum m terris, el cum hominibus conversatum est. Hinc videlicet apostolus Paulus cum ad Galatas scribens, ac de. Filii Dei adventu verba faciens dixisset; At *ubi venit plenitudo temporis, misit Deus Filium suum*, continuo subiecit ei ait: *facium sub Irtp.*: ul init Ihgercmtis. fieri ex muliere esse mitti. Idque b.Augustinus l bro allero de Trinitate sapienter admonuit. Ad eumdem igitur modum nihil csl aliud Spinlmn sanctum initu ad homines, quam in eis nova rat one el modo inhabitare, atque esse incipere.

Quacnam est ista nova ratio, iste novus modus? Non unus nul simplex:sed varius ac multiplex modus est. Tot enim modis Spirilus sancti hominibus inspiratur, quot ipsius Spirilus sancti virtutes ac dona enumerantur. Eral aliquis ethnicus vel haereticus. convertitur ad veram Udem ad cum Spirilus sanctus missus est.Anien siquidem non in eo habitabat Spirilus sanctus per fidem cl chniilulein nunc habitat in eu per fidein cl charilalem, Eral aliqu S in Ecclesia lide integra sed corruptis moribus, fide catholicus, sed moribus ethnicus, avarus, impurus,superbus; convertitur ad Deum poenitentiae sacramento purgatur , ad eum Spirilus saucius est missus. Antea siquidem non habitabat Spiritus sanctus in eu per gratiam, per castitatem per humdilalem: nunc in eo istis omnibus modis incipit habitare. Quocirca virtutes istae non lam virtutes, quam Spirilus in sacris biteris appellantur. *Requiescet*. inquit Isaias, *super eum spirilus Domini, spirilus sapientiae <t intellectus, spirilus consilii el fortitudinis . spiritus scientiae ct pietatis et replebit eum spirilus timoris Domini*. El apostolus Paulus: *Divisiones*.inquit *gratiarum sunl, idem autem spirilus*. hoc csl. Non omnes eamdem gratiam habent, sed alius gratiam sanitatum. alius donum linguarum, nlhis donum fidei alius donum sapientiae; omnes tamen “umdem spiritum inhabitantem habent qui el eorum donorum est auctor et per ea dona in singulis opcrnlur.Ecce igitur quiri sit missio Spiritus saucii.

Sed haereticorum imperitiam vel improbitatem potius considente. Nihil eorum . quae diximus, eos movelivel enim ea loca scripturarum.quae nos adduximus, non legerunt, vel si legerunt, non intellexerunt. Sed quo quaedam testimonia (ul ex magno Alhanasio. mognoque Basilio, nec non ex b. Ambrosio cognosci potest) invenerunt, in quorum allcro vane exullarcni. in allero trepidarent. Ac pro se quidem illud cx Anios propheta adfere-

bank *Ecce ego formans tonitruum, et creans spiritum. Quid* apertius, mquiunl? An non hic clarissimis verbis creari Spirilus sanctus dictus est? sed quid obsecro virium huc argumentum babel? Quis nescit spiritum in scripturis modo statum venturum modo animum, modo mentem, alque intelligenciam dici? Quod vero Amos propheta non de Spiritu sancio; sed de spiritu ventorum loquatur, vel ex praecedentibus verbis intelligi polesl: *Ego*, inquit, *formans tonitruum et creans spiritum*. Quid habet commune Spiritus sancti productio cum iormaliune tonitruorum? Nonne credibilis est mulio, post tonitruorum creationem de ventorum creatione prophetam esse loculum? itaque hebraei codices non spiritum, sed ventum in illo ipso loco habent.

Audite vero, quid contra se in sanctis litteris invenerunt, cum evangelium b. Ioannis Arnani quidam legerunt, et ad eum locum pervenissent, ubi Dominus ait, *Spirilus est Deus, et eos, qui cum adorant, in spiritu et veritale oportet adorare*. Quid hoc est, inquiunt: *Spirilus est Deus*? Ergone tam aperte evangelista scripsit. *Spirilus est Deus*? Potuine hoc apertius dicere? *Spirilus*, inquit, *est Deus*. Et tamen dicimus; *Spiritus non est Deus*. Quid agemus? quo nos vertemus? Quid consilii capiemus? adfuit continuo spirilus mendax. et eis pro tempore utilissimum, ut putabant, contra spiritum venialis consilium inspiravit. Itaque ajunt, locus iste explicari non potest sed numquid deleri aul abradi non potest? Cede potest, atque in momento, (ut b. Ambrosius lib. 3. de Spiritu sancio auctor est) tria illa verba, *Spirilus est Deus*, non amplius in codicibus Anianuium apparuerunt. Ita argumenta refellere haeretici didicerunt. Verum plus eis illa litura, quam littera illa nocuit. Antea siquidem dicere potuissent, non tam verbis illis affirmari Spiritum sanctum esse Deum Putrem non corpus sed spiritum esse. Al vero nunc sibiipsis omnem defensionis viam atque aditum praecloserunt. Vel enim de Patre ea verba dicta esse volunt, vel de Spiritu: Si de Patre cur ea suslulcrunt? Aum etiam hoc dicere adebunt Deum Patrem corpus non Spiritum esse? Si vero de Spirilu, ergo Spiritum sanctum ab ipso Domino dictum esse appellatum, sua illa litura confitentur. Intelligisne quantus sit furor, quanta rabies haeticorum? Stomachantur cum Christo quod aliud loquatur, quam ipsi vellent: malenque textum evangelii. quoniam suas perversas opiniones mulare. Sic etiam hodie indignantur b. Iacobo Lutherani, quod tam aperte fidem sine operibus mortuam esse pronunciet: nec minus (Tenduntur. quod in libris Machabaeorum sulhagia et oblationes pro defundis laudari intelligunt. Irascuntur Domino Zuin gliani et Calvinistae, quod cum ipsi dicant. Eucharistia non est corpus Domini, Dominus tam aperte oical: *Voces corpus meum*. Et si possent. quam libenter putatis illum locum delerent vel depraverent, vel suum illud (*significat*) pro nostro (esi) in Evangelium intruderent, quandoquidem eorum stultissimus quidam Carolus ladius dicere ausus est coenam dominicam illis verbis constare; *Accipite et manducate*. Quod vero sequitur. Hoc *est corpus*

meum, et propositum non facere, O linguam praecidendam.

D. ite milii veniam, auditores, ut quia huc oratio mea devoluta est, adhuc pauca quaedam de hoc eodem argumento dicam, ut intelligalis, non solos Arrianos scripturarum loca depravare consuevisse sed commune facinus hostium Christi, Judaeorum et haeticorum esse, ut lunc haeticos a Catholicis internoscere facile possitis. Nonne sanctus Justinus fortissimus et clarissimus martyr in dialogo, quem habuit cum Triphone, ipsa luce clarius ostendit: Hebraeos non unam, sed multas sententias ex veteri instrumento sustulisse, nec convenire cum Evangelio videremur? Nonne beatissimus Martyr Irenaeus lib. I, in Vileilinuin, capite vigesimo nono, Marcionem ostendit omnia loca ex Evangeliiis, et epistolis apostolicis abrasisse, quod eoiora suam liaeresin faciebant? Nonno etiam Tertullianus lib. quinto in Marcionem, spongiam Marcionis irridet, quae licet nulla in divinis litteris delevisset, nulla lamcn adhuc imprudens reliquerat, unde Marcionis opinio refelli posset? Nonne magnus ille Dionysius Corinthius, ut est apud Eusebium lib. i. historiarum Ecclesiasticarum: Quid *mirum*. inquit, *si dominica verba sanctae scripturae falsare conati sunt, qui vilia haec. quae nos scripsimus. corruerunt*? Nonne Cyrillus in utraque ad successum epistola de Nestorianis conqueritur. quod epistolam magni Alhanasii ad Epictetum scriptam haec corruerunt, aliis detractis, aliis suppositis, ut jam nihil aliud quam haeresim Nestorianam sonarei? Nonne etiam in Sexta Synodo, Ael. 9. ab ipsis Romanis pontificiis Legalis plane convicti sunt haeretici Monothelitae, multa loca, vel sustulisse vel corrupisse in libris sanctorum Patrum, Alhanasii, Ambrosii atque Chrysostomi? Sed inauditum facinus audite Apollinaristam. Cum aliquando temporibus Damasi Papae (ut Iluffinus in Apologia pro libris Origenis referi) Catholici cum Apollinaristis disputaient, noslique hoc est calholici, pro se libellum quemdam magni Alhansii protulissent, eum librum haeretici sibi ad breve tempus concedi postulaverunt: lunc ex eo primum, quod pro ipsis non faciebat, deleverunt: deinde illud ipsum pessimo calidissimoque excogitato consilio rescripserunt, ut vera illa calholicae sententia, non ab Alhanasio posita: sed a nostris supposita, et liber corruptus non ab haeticis sed Catholicis videretur. Quid, obsecro, magis impium, quid hac improbitate improbitus? Quid hac vere salonica versutia callidius excogitari potest? O quale portentum. O quam horrendum monstrum est homo haeticus? O quam vere et sapienter magnus et apostolicus vir Polycarpus Marcioni occurrens ait. Agnosco *le primogenitum Satanae*. Quid de nostri temporis haeticis dicemus? Num meliores sunt, quam patres eorum? Num majorum suorum non expressam imaginem referunt? Quando de uno Lulhero testantur ii, qui libros ejus diligentissime perlegerunt, in sola versione Testamenti novi amplius quam mille loca eum mutasse, praeterquam quod integros libros de scripturarum sanctarum Canone tot conciliorum, tot pontificum tot patrum, tanta lotius ecclesiae consensione su-

sccplo penitus rejecit. An non videtur vobis spon-
giam Marcionis mutuo accepisse? Neque una evan-
gclii versioe vel potius eversione contentus fuit
novus iste patriarcha haereticorum, sed saepius
cudit el recudit cl semper aliud atque aliud evan-
gcliuin, ul verum esse probaret,quod alio quodam
loco ait, nempe non esse tantum quatuor Evangc-
lio. Verum loquitur. Nam ipse plura quam septem
brevi lempore edidit inter se maxime dissimilia c-
vangelia, el jam plenus est mundus Evangelista-
rum. Omitto dc Calvinisliis cl rcccnlioribus haere-
ticis dicere. Nam nec ego finem ullum invenirem,
cl plerique vesirum dc hisce rebus usque ad nau-
seam, vel per sc legerunt vel ex aliis cognoverunt.
Quae cum ita sint, perspicuum est . id proprium
esse haereticorum, ul non scripluras divinas suae
fidei regulam, sed lidem suam scripturarum divi-
narum regulum esse velint: nec tam ipsorum dog-
mata cum verbo Dei consentiant, quam ul verbum
Dei cum ipsorum impiis dogmatibus velit nolit
consentiat, suis nefariis depravationibus, trunca-
tionibus et abrasionibus faciant: tametsi nihil ma-
gis. quam purum el sincerum Dei verbum menda-
cissime cl arrogantissime liabcre se jactent. Ve-
rum. ul b. Ambrosius ait: *Illorum stipendium est
quod dum ipsi deleni de scripturis verba verita-
tis, delet eos veritas dc libro summae et sempi-
ternae felicitatis.* Sed jam . si placet, paulisper
quiescamus.

PARS POSTERIOR

Emersisse jam c vadis ac scopulos praelcrvecla
oratio nostra videtur. Quocirca mihi periucundus
et perfacilis reliquus cursus ostenditur. Hactenus
enim de ipsa missione Spiritus sancti in univer-
sum disseruimus: nunc ad ipsam hodiernam mis-
sionem veniendum est et ad quem modum hodie
Spirilus sanctus ad Apostolos veneriP.el quae mu-
nera secum attulerit, paucis explicandum.

Quomodo igilur tandem Spiritus sanctus a Patre
cl Filio missus advenit? quibus signis se prodidit?
qua specie se ostendit? Novo nimirum el inusitato
more. Non enim in columna nubis vel ignis que-
madmodum Hebraeos olim cum aegyptiacne servi-
tutis jugo ereptos duce Moyse inierdiu nootuque
proficiscentes deduceret: non in columbae specie
quae super Christum, cum .lordanis aquis a Joane
perfusus ac delibutus esset, apparuit, ut divi-
nae gratiae in eo omnem cxuperantiom designaret
non in levi flatu, sive oris Spiritu, sicut paulo ante
cum eosdem apostolos Dominos a mortuis excita-
tus afflaverat, isquo in hominum animas jus omne
poleslatemquc permiserat: non denique mortali
aliquo aul psallente, sicut ad Elisaeum vatem aul
concionante, quemadmodum ad Cornelium Centu-
rionem: neque in silentio, sicut ad Virginem Dei-
param venit: sed cum in superiori parte domus A-
posloli, ubi eos vel Judaicae impietatis el crudeli-
tatis furor ac rabies vel potius flagrans religionis
ardor divinurnquc studium conlinebat, cuncti piis
precationibus ct supplicationibus toto pectore a-
niinoquc incumberent, el promissum numen effla-
gitarent ac expectorent. *Facitis est repente dc eoe-*

*lo sonus,tamquam advenientis spiritus vehemen-
tis: cl replevit totam domum ubi erant sedentes
cl apparuerunt illis dispertitae linguae tamquam
ignis, sedilque super singulos eorum. El repleti
sunt omnes Spiritu sancio, et coeperunt loqui
variis linguis, prout Spirilus sanctus dabat elo-
qui illis.* Nova et insolita species sed quae tacitam
vim numinis indicet: neque minus emolumenti ,
quam admirationis adferal el stuporis. Etenim so-
num adventu suo Spiritus sanctus edil, ul adver-
sarios, superbosqije perterreat atque percellat:
linguas praefert, ul ignaros doceat atque instituat
ignern imitatur, in quo splendor cl calor invenitur
ul obscuros illustret el frigidos calefacial el accen-
dat: terret potentia,erudii sapientia,amore inflam-
mat.ul unus atque idem spiritus (quia una esi cum
Paire Fdioque substantia) non modo quod ipsi,ve-
rum eliam quod illorum personis tribuitur, prae
se feral, cl quatuor illa munera largiatur. Quatuor
enim dona sunl. auditores, quibus apostoli potis-
simum indigebant, quaeque in cos benignitate
Spirilus sancti hodie collala fuerunt.sapientia cha-
rilas, donum linguarum, gratia miraculorum.Quid
enim eximium ille splendor ignis, nisi lucem sa-
pientiae? Quid ille ejusdem ignis calor , nisi fer-
vorem chnritalis? Quid ipsae linguae nisi eloquen-
tiam? Quid sonus vehemens, nisi tonitrua miracu-
lorum per apostolos edendorum significabant?

At vero his omnibus donis cl charismalibus ad
suum munus recte obeundum indiguisse apostolos
quis ignorat? Hodie siquidem apostoli praecones
evangelii, cl forma atque exemplar Christianorum
oratorum constituebantur. Existai autem condo-
nator aliquis, qui non fulgeat luce sapientiae.quid
obsecro efficiet? Nonne caecus caecis ducatum
praestabit, cl tam ipse, quam ii, a quibus audiatur
in foveam cadcnl? Existai deinde alius, qui luceat
quidem, sed non nrdeat, sapiens sed improbus,
nonne quantum sapientia et verbis aedificabit.tan-
tum vitio cl moribus destruet? Ul illud omittam ,
quod qui spiritum ad fervorem non accepit num-
quam se periculis exponet, numquam vilia repre-
hendere audebit, numquam auditores suos accen-
det. Ignis enim cl fervor cbarilatis, non eruditio
et sapientia accendit. Porro existai tertius . qui
Spiritum sapienliacVI charilalis acceperit.sed lin-
gua non valeat, neque oratione sensa animi sui
exprimere possit, qui haerent, balbutiat, taedium
gignat, risum moveat, non illum gratam indicem
voluptatis, qui leporem ct gratiam dicentis conse-
quitur; sed illuni infaustum cl ab oratoribus fu-
giendum , quem imperitia atque infantia oratoris
extorquet quid obsecro, iste umqinm persuadebit?
Non igitur sine sapientia charilate cl dono oratio-
nis aliquis umqunm absolutus condonatur erit.
Nam gratia miraculorum non omnibus,sed iis dum-
taxat necessaria est,qui novam aliquam legem aul
religionem persuadere conantur. Quemadmodum
enim litterae pontificiae el regiae diligenter obsi-
gnantur. el cortis quibusdam signis appensis mu-
niuntur, et si obsignatae non essent, fidem non
facerent: sic eliam fidei el religionis praedicatio
obsignata esse debet sigillo prodigiorum. *Eli au-
tem,* inquit b. Marcus *profecti ubique praedica-*

ierunt, Domino coopérante et sermonem confirmante sequentibus linguis. Quod si Germani, B«-hemi, Angii, Galli intellexissent, numquam novis illis praedicatoribus fidem adhibuissent. Nonne enim magna stultitia fuit, novas litteras tamquam a Deo recipere, quae lamen consueto sigillo obsignatae non essent? Praesertim cum adhuc carent veteres litterae novis istis plane contrariae, quas initio nascentis ecclesiae non nisi Dei sigillo diligenter perspecto receperant? Nam nos auditores, signa et prodigia edere non debemus, quippe qui non fidem ac religionem novam praedicamus, sed in veteri fide ac religione homines continere studemus, neque litteras novas, sed veteres, et eas veteribus signis communitas vobis adierimus. Illorum esset miracula facere, qui nova et inaudita nostris auribus inserunt: quod lamen nec adhuc fecerunt, nec in omnem aeternitatem facient. Nisi fortasse aliqua non vera, sed mendacia, et apparentia signa faciant, qualia futura Anicrisii prodigia apostolus docet. Nec enim sigillo suo litteras non suas Deus obsignare, aut falsis et mendaciorum esse potest. Sed a proposito non recedamus.

Hodie igitur chorus ille beatorum apostolorum Spiritu sancio auctore, sapientia, channel, nec non dono linguarum et gratia miraculorum ornatus fuit. Ac ut de singulis istis praeclaris muneribus paucissimis verbis disseramus, intelligere vultis auditores quam hodie sapientiam apostoli a Spiritu sancio didicerunt? Earum rerum scientiam conculci sunt ad quam mens humana suis ac propriis viribus pervenire non potest. *Confiteor tibi Pater Domine ait) quia abscondisti haec a sapientibus et prudentibus, et revelasti ea parvulis.* Itaque apostoli scientiam salutis, cognitionem trinitatis, incarnationis, sacramentorum, fidei, spei et caritatis, ac caeterorum perfectissimam habuerunt. *Iustum deduxit Dominus per vias rectas,* nil sapiens, *et ostendit illi regnum Dei.* Nam philosophos quem Deus ad se deducebat, sed per vias quasdam obliquas ac longas: per ipsam videlicet rerum creaturarum cognitionem. Hinc nimirum apostolus Paulus posteaquam de philosophis ait; *Quod notum est Dei manifestum est in illis Deus enim in illis manifestavit:* et ne forte crederemus eos raptos fuisse in laetum coelum et ibi audivisse arcana verba, continuo subiecit, et ait: *invisibilia enim ipsius per ea, quae facta sunt, a creatura mundi intellecta conspiciuntur.* Itaque doctores philosophorum coeli, et elementa fuerunt: *Coeli enarrant gloriam Dei. et opera manuum ejus annunciat firmamentum.* At apostolos ipse Spiritus veritatis per vias rectas et breves deduxit cum eis ipse per se, non per cognitionem rerum creaturarum innotuit.

Rerum vero naturalium, non omnino consilium, apostoli periti fuerunt. ac non fuisse mullo credibilis est. Non enim ad eorum institutum illa sapientia faciebat. Nec enim a Spiritu sancio docebantur. ut in aliquo gymnasio physicam vel metaphysicam profiterentur. Quo igitur haec eorum institutio pertinebat? *Quo? Id dandum scientiam salutis plebi ejus, in remissionem peccatorum.*

Apostoli dicebant; *Domine nescimus, quo vadis: et quomodo possumus viam scire?* Hoc igitur Spiritus sanctus docuit, nempe finem et medium quod sit eundem et per quam viam sit eundem. Quocirca beatissimus doctor Augustinus, cum aliquando cum Felice quodam Monacho disputaret, et a Felice audiret, propterea Manichaeum Spiritum sanctum videri, quod docuerit omnem veritatem, ac nulla de fabrica mundi de diebus ac noctibus, de cursu Solis et Lunae in suis voluminibus reliquerit, respondet: Spiritum sanctum longe alias veritates docuisse: *nam Christianos,* inquit, *facere volebat non mathematicos.* Nos manichaei cum Spiritum sanctum exproclabalis, aliquem doctorem mathematicum exproclabalis, sed toto coelo aberravistis. Nemini lamen dubium esse potest, si beatis apostolis cum sapientibus mundi disputare necesse fuisset, quin eis Spiritus sanctus adfuisset et argumenta optima et responsiones verissimas subministrasset. Nam de beato Antonio, qui sapientia non humana sed divina, et plane Apostolica praeditus erat, magnus Athanasius scribit, ab eo summos etiam philosophos superatos et confutatos fuisse. Alque haec quidem de sapientia.

Porro linguarum varietatem apostoli a Spiritu sancio acceperunt: sed non omnes eae linguae politiores et ornatiores, quam aliorum hominum essent, graece loqui poterant, sed non copiosius quam Demosthenes: Ingle loqui poterant, sed non ornatus, quam Marcus Tullius. Media enim cum fine convenire debent. Qui erant, fidem ac legem Domini, non verborum apparatu, et copia, ac pondere et gravitate orationis; sed virtute spiritalis, et signis ac prodigiis persuadere: ut ejus fidei ac legis homines quidem praekonae et administri; Deus autem inspirator et doctor videretur. Itaque linguae apostolorum non politae, sed ignitae erant, ut jam in posterum homines ignei, linguis igneis, verba ignea et coelestia loquerentur.

At quando tempore divinam istam sapientiam et eloquentiam didicerunt? In momento, auditores. Admirabilis doctor Spiritalis sanctus est. Mox ut retigerit mentem, docuit: solumque tetigisse docuisse est. Felix, qui ad ejus gymnasium potest admitti. Ac ut rem istam apposita similitudine illustremus, quantum inter scripserunt et impressionem interest, laetum mihi interessé videtur inter eum modum quo nos discimus et cum, ad quem apostoli didicerunt. Quid interest inter eos, qui calamo scribunt et eos, qui praelo in litteris imprimendis utuntur? Hoc interest, quod ii, qui manu et calamo scribunt, sensim procedunt, ac primum litteram unam, deinde aliam, syllabam unam, deinde aliam, dictionem unam, deinde aliam formant ac saepe characteres inaequales, distorti, imperfecti, nec sine nullis et magnis lituris fiunt. At hi, qui praelo utuntur, celerrime lotum alque integrum solum characteribus replent, nec prius litteram unam, quam aliam; sed omnes simul in tabellam imprimunt, nolasque perfectas, directas, aequales sine maculis et lituris informant. Pari ratione, auditores, nos cum philosophiam, cum eloquentiam, cum theologiam discimus, non praelo utimur; sed quasi calamo quodam in animis nostris scribimus.

Alque idcirco nullis indigemus annis, hodie rem unam, cras alleram cognoscimus, et id non sine maculis et lituris. Nam cum una vera sententia nulli errores falsacquo opiniones se miscent. At in mentibus apostolorum Spirilus sanctus quasi prae lo quodam usus, incorruptam sapientiam, et eloquentiam in momento, sine ullis erroribus impressit. O admirabile; O plane divinum. O non imitabile magisterium sancti Spirilus in puncto temporis doctores theologos et summos oratores facit. *Beatus homo, quem tu erudieris, Domine. Vere lingua tua calamus scribae velociter scribentis.*

Sed quid jam de gratia miraculorum et charitale dicemus? Acceperunt illi quidem signorum edendorum eximiam potestatem, vel magna, ut mirabilia, vel stupenda efficerent. Nonne beatissimus princeps apostolorum Peirus, vel de aliis taceamus, Ananiam et Saphiram unico verbo tamquam fulmine quodam percussos, prostravit ac sustulit? Nonne rursum Tabitham eadem facilitate ab inferis revocavit: Nonne ad solam umbram ipsius omnia morborum genera curabantur? Nihilominus lamen, auditores. non semper ea potestate uti pro suo arbitrio poterant. Sed lunc solum, cum eos Spirilus sanctus, ipsorum inhabitator, admonebat. Itaque apostolus Paulus, cum saepius virgis caederetur, non ipse sua vulnera miraculo repente curabat: sed ea lavari et curari ab aliis sinebat. Cumque Timotheum suum gravi et diuturno laborare morbo non ignoraret, non ei dicebat, esto sanus, sed humana remedia eum adhibere volebat, *holi*, inquit. *adhuc aquam bibere: utere modico vino propter stomachum et frequentes tuas infirmitates.*

At divina charitas illa sancti, auditores, quam hodie prae caeleris donis abundantissime apostolica illa pectora receperunt. Et quidem charitalem filii erga patrem, sponsae erga Spirilum sanctum, sponsi erga sapientiam inercatam, patris ac malris erga omnes proximos apostolica vox esi: *Filioli mei, quos iterum parturio, donec formetur Christus in vobis.* Et, *ii decem millia paedagogorum habetis in Christo, sed non nullos patres: per evangelium enim in Christo Je.su ego vos genui.* Ista praeterea charitas ita corda eorum roboraverat, ita melum omnem expulerat, vel qui antea fores claudebant, jam ne ora quidem claudere dignarentur propter melum Iudaeorum. Nam sicut lateres, quia terrei et lulei sunt, antequam coquantur, vel molles, teneri, infirmi, nullum impetum sustinere, levissimoque ictu frangi possunt: al postquam in fornace ad ignem admoti, ac diligenter excocci fuerint, illa duri ac firmi efficiuntur, vel ad eos frangendos ferrei mallei necessarii sint: ad eundem modum apostoli carni, hoc est, lutea et mollia corda ante gerebant, vel ad unius verbi sonitum frangi possent, sed posteaquam Spiritus sanctus in eorum pectoribus vehementius spirans, maximum ignem divinae charitatis accendit, illa corda eorum obduravit, illa confirmata ac roborata sunt, ut qui ante ad unius ancillae vocem formidabant, nunc inter magistratum ac tyrannorum minas, saeviliamque imperterriti, robur animi ac magnitudinem suam declararent. Qui etiam dum in

custodias dantur, dum in vincula conficiuntur, dum catenis onerantur, dum virgis caeduntur, dum exquisitis tormentorum generibus excruciantur, lunc maxime gaudent, laetantur, exultant, quod digni divinitus habeantur, qui pro Christi nomine contumeliis et poenis afficiantur, et qui antea cum perjurio Chrislum se nosse negabant, nunc pro eo in suppliciis gloriantur et cujus divini Spiritus igne succensi parum ducunt esse, quod Christi causa patiantur, et qui verbis nuper terrebantur, nunc tormentis et cruciatibus confirmantur et corroborentur, et Chrislum Dominum non solum verbis, sed etiam moribus et mortibus confitentur et amoris magnitudine, contempla injuriarum multitudine et sanguinis profusione testantur.

Crede ergo, aule cerle optare debeo, singulis, qui hic adsunt, datum esse Spirilum sapientiae: Spirilum vero fervoris tribulum nobis omnibus illa velim, auditores, ut maxime necessarium hoc potissimum tempore, esse non dubito. Nulli sunt in hac urbe sapientes, nulli eloquentes; sed haud scio, an itidem illo charitatis igne sint succensi. Certe signa Spirilus sancti non modo audistis; sed prope etiam oculis vestris. cum de apostolis loqueremur. vidistis. Vera *charilas foras mittit timorem*. Ecce signum unum. Vera charilas in contumeliis et injuriis gloriatur, et semper parum iudicat esse, quod patitur. Ecce alterum. Non addam plura, unusquisque in animum suum paulisper ingredietur, et quasi manu quadam diligentis considerationis ignem istum exploret. Nulli fortasse liment, ne comburantur, qui glaciem polius, quam ignem invenient. Vidisne fratrem tuum aliquando peccantem? Vidi. Eumne fraterna admonitione corripuisti? Non. Quamobrem? Ne illi displicerem, metuebam. *At perfecta charilas foras mittit timorem*. Quam saepe ad poenitentiae et eucharistiae sacramenta accedis? Semel aule iterum in anno. Et quam saepe comedis. Ter aule quater in die. Et animus tuus non comedit, nisi bis in anno? Quid si octavo quoque die ad mensam Dominicam accederes? O. ne hypocrita dicar ab hominibus, pertimesco. Eia miser, *perfecta charilas furas mittit timorem*. Quam saepe ad chore is, ad ludos, ad convivia, ubi ebrietates, et comes ebrietalis luxuria regnat, ubi quodammodo certo scis, te in Deum tuum graviter peccaturum: quoties, inquam, ad hanc invitatus non ivisti, et ejusmodi munera forliler recusasti? Quod sciam, numquam. Cur ita? Ne amicos meos offendam. Eia caece: ergo tu magis homines, quam Deum offendere reformidas? 4f *perfecta charilas foras mittit timorem*. Num aegros, inopes, afflictos invisere et consolari consuevisti? Non sane. Cur? Pudet me cum ejusmodi hominibus versari. *Perfecta charilas foras mittit Umorem*.

Vera praeterea charilas in contumeliis et injuriis gloriatur, omnemque. crucem libenter perfert, quam Deus nobis imponit. Tu vexaris fortasse morbis, ille uxorem habet difficilem, iracundam, morosam: pro admonitione convilium, pro beneficio injuriam accipis: alii, vel uxor, vel liberi moriuntur, vel ipse in carcerem truditur: in exilium *millitur*, opibus spoliatur: fortisne aequo animo? Agilis gratias

Deo? Nihil minus. Ergo Spiritum ad fervorem, mihi credite, non accepistis. O quam rara esi haec avis in terris? Quam mullos videmus hodie, qui crucem, quam sibi imponunt, libenter ferunt, eam vero crucem ferre non possunt quam eis Christus imponit. Jejunant, orant, vigilant, peregrinantur, elemosynasque largiuntur, et tamen si Domini imperio atque voluntate morbo aliquo gravius afflicti, terre non possunt, conqueruntur, indignantur. Nonnulli etiam verberibus seipsos caedunt, qui ne verbum quidem unum ab aliis ferre poterunt. Quid? Nonne hoc genus quoddam extremae dementiae est? Te ipsum iudicem huius rei consilio. Cum aegrotas, pharmacumne sumis quantum tibi videtur, an quantum medico tuo videtur? Certe non quantum tibi, sed quantum medico tuo videtur. Tu enim etiamsi artem medendi didicisses, vel nimio salutis desiderio nimium pharmaci sumeres, vel nimio tui amore nimis parum acciperes. At medicus tuus pro sua prudentia ad aegritudinem tuam pharmacum accommodabit. Sic etiam in cruce pro animae salute deligenda saepius homines, vel nimia severitate vel nimia indulgentia peccant: Deus vero, qui intus nos et naturam nostram, et morbos nostros et vires nostras, hoc est, figmentum nostrum agnoscit, eam

semper crucem nobis imponit, quae humeris nostris convenit; neque *tenari* nos sinit *supra id quod* possumus: quin *etiam* facit eum *in talione proventum, ut* possimus *sustinere*.

Quae cum ita sint, auditores, tunc nos Spiritum sanctum accepisse monstrabimus, et eum nobis relinere pollicemur. cum id omne libentissime perferemus, quod Deo, et patri et medico animorum nostrorum videbitur, Deus enim, quos diligit, corripit: *castigat autem omnem filium, quem recipit*. Ac ut ille se patrem ostendit, cum corripit: ita nos filios esse, cum correptionem libenter suscipimus demonstramus. Atque id usque adeo verum est, auditores, Deum quos diligit corrumpere, et omnem filium, quem recipit, castigare, ut etiam filium illum naturalem atque unigenitum, *qui peccatum non fecit, nec inventus est dolus in ore eius*, castigare voluerit. Quia vero is carnem, in qua pati possit, non habebat, *Verbum caro factum est et habitavit in nobis*. Illud postremo numquam obliviscamur auditores, quanto crucem graviores et majorem propter Deum ferimus, tanto latius et commodius ad coelum, atque ad aeternam felicitatem habere, ad quam nos perducit, qui sine fine vivit et regnat. Amen.

CONCIO XXXVII.

HE DOMINICA SECONDA POST PENTECOSTEN

OCAE EST DOMINICA INFKA OCTAVAM

C O R P O R I S C H R I S T I

DE VENERABILI SACRAMENTO EUCHARISTIAE

T H E M A

Humo quidam Iccii coenam magnam. *Luc.* li.

SYNOPSIS

Praelibala ss. Eucharistiae dignitate et praeeminentia, eam vere esse coenam magnam contra haereticos nostri temporis, defenditur: et veritas corporis Christi in eadem tribus potissimum argumentis astruitur. Quia illius institutio erat lex, erat testamentum, erat munus, quae singula non admittunt figuratam locutionem. Eadem veritas ss. Patrum auctoritatibus in medium adductis, et firmis inde rationibus erutis, demonstratur, ut Jrcnaei. Ililarii, Cyrilli, Epiphanii, Augustini. Quanto praeterea cultu veteres patres ss. eucharistiam sint prosecuti, in perceptione, adoratione, invocatione, aspectu et sermone, ostenditur. Tandem per brevem enumerationem priorum argumentorum a minore ad majus veritas et praestantia eucharistiae probatur.

Parte secunda detegitur astutia haereticorum, testimonia patrum, auctoritates novem conciliorum, et miraculorum experientiam, de hac veritate ss. Eucharistiae, evertere nitentium. Argumenta deinde a sanctitate patrum eucharistiam colentium afferuntur: et quomodo a miraculis argumentari liceat, ostenditur. Repraesentatur actio eucharistica quasi in judicio extremo agatur, quid nos, quid haeretici excusationis sint allaturi. Sumpta occasione ex evangelii textu. superbia avaritia, curiositas et libido, potissimae haereticorum causae statuuntur: ubi etiam de avaris et ambitiosis jucunda canum venaticorum immiscetur similitudo. Insuper explicatur, quam multos sensualitas praecipitet, quam

multos voluptas, et falsa libertas in haeresi delineat, qui omnes olim a coena Agni excludentur probe illusi. Exponitur quoque, quinam sint illi pauperes, caeci, debiles, claudi, coena digni habili. Tandem ad frequentem eucharistiae sumptionem, quae vera ejus est veneratio, serio invitamur.

Mulla, et varia sunt, auditores optimi, privilegia singularia, praeclaraque ornamenta, quibus Ecclesia Catholica, malce nostra, se Dei munere condecoratam, et Iudaeorum synagogae quasi testimonio quodam clarissimo atque illustrissimo antepositam merito jureque optimo gloriatur. Sed nihil est, in quo ita splendeant singulares honores Ecclesiae. vel illud augustissimum et vere maximum corporis et sanguinis Domini Sacramentum. Quid enim habent omnia sacramenta, omnes caeremoniae, omnia sacrificia Iudaeorum, si cum hoc uno Christianorum et Sacramento simul et sacrificio comparentur: Quid oves et boves, quid arietes et lauri sunt, si cum ipsa divini Verbi carne integerima et sanctissima conferantur? Quis non videt, quantum intersit inter manna veteris synagogae, et hunc coelestem cibum ecclesiae? Inter aquam de pelra fluentem et illum gloriosum sanguinem de Christi latere promanantem? Neque vero solum antiquae legis ritibus et ceremoniis: sed etiam omnibus evangelicis sacramentis et dignitatis pondere et utilitatis ubertate, hoc unum, de quo loquimur, Sacramentum divinissimum antecellit. Id enim, quod est illis beatis, ac prope divinis mentibus ordo seraphicus, in globis coelestibus coelum empyreum, in stellis ac sideribus Sol, ignis in clementis, homo in animantibus, pinus in arbo-

ribus. aurum in metallis, in virtutibus charilas, cl in artibus el disciplinis theologia, id csl in ecclesiaslicis sacramentis, ct omnibus privilegiis ac praerogativis Ecclesiae summum ac divinissimum eucharistiae sacramentum. Quocirca maler Ecclesia tantis aciam singularibus cumulata, cl honestata muneribus, merito cl ipsa laelalur, ct filios suos ad spiritualem animorum leliliam, hisce potissimum diebus, hujus jus lami sacramenti institutioni consecratis, accendii.

Unum est, quod communem Istam laetitiam vehementer impedire el bonis omnibus non medio-crem moerorem ac tristitiam adferre videtur, furor videlicet insanus alque cfTrenata rabies haereticorum, qui ore nefario ac sacrilego Domini corpus eucharistiae sacramento non contineri, sed dumtaxat significari contendunt.

Verum cis mater nostra Ecclesia Catholica cvangclium hodiernum sapienter opponit. ct ad eorum phrenesim curandam, quasi medicamentum quoddam plenissimum adfcrl: *Homo quidam*. inquit, *fecit coenam magnam, ct vocavit mullos*. Etenim quid aliud cocna isla magna, quam corporis cl sanguinis Domini sacramentum designat? Nam si ciborum abundantiam, el copiam quaeris, ita magna csl, ut cum toto orbe terrarum eadem celebretur, el jam tot saeculis tot hominum millia satiaverit, adhuc tamen mensae plenissimae ac refertissimae sint. Si vero ciborum eorundem nobilitatem alque excellentiam spectes, dapes sunt Angelorum, omnem saporis suavitatem omneque delectamentum in se habentes. Sed exorti sunl infaustis auspiciis quidam filii tenebrarum, qui coenae hujus magnitudinem extenuare el splendorem obscurare tolis viribus suis conantur. Et quid tandem illi ajunt? Quomodo. inquiunt, frustrem panis coenam magnam appellatis? Certe si ab aliquo ad coenam invitemini. ct nihil ab eo, nisi modicum panis accipiatis, earn non modo cum panis accipiatis, eam non modo non coenam magnam, sed nec coenam quidem nominandam censebitis. Sic isti lamquam vere phrenetici contra medicum suum insaniunliel quasi venenum quoddam pestiferum, saluberrimum medicamentum evomunt. Non vocal **mihi**, auditores, hoc lempore argumentum hoc accurato Iraclarc, nostra lucri, aliena rcfi llere, ac demum pro dignitate de lam sublimi mysterio disputare, dabitur alias forlasse melior opportunitas. Nunc vero, cum longiorem orationem lemporis angustiae minime pariantur, hoc ero contentus uno, si paucis, sed apertis el invictis rationibus ostendere potuero, eucharistiae sicramenlum optimo jurc coenam magnam ab ecclesia nominari.

Primum igitur habemus sententiam illam expressi verbi Dei apud Matthaenum. Marcum el Lucam: Accipite: *Hoc est corpus meum*. Cur vero non pudet expressi verbi Del praedicatores ab expresso lerbo Dei ad nescio quas metaphoras el melony niis descendere? Perpendite. quaeso vos auditores, vim hujus rationis. Cerle leges ac decreta perspicue, proprio, simpliciter, non figurate, non perplexe efferri debent. Alioquin enim nemo esset. quem non ignorantia excusaret, o-

mnes enim, qui contra legem facerent, dicere possent, Verba legis non intelligebam: aperte loquatur legislators! legem suam violari non vult. Jam vero quis unquam Christianus dubitavit, cum Dominus Sacramentum instituit, simul etiam praecepisse, legemquo tulisse, ut idem sacramentum in Ecclesia sacerdotibus conficeretur? *Hoc facite, ùl, in meam commemorationem*. Cum igitur haec Domini verba legem contineant, obscura profecto ac figurata esse non debent, nisi Dominum onium legislatorum insipienlissiinum facere velimus, quod non solum dicere, sed vel cogitare blasphemium ac sarilegum csl.

Deinde, Testamenta nonne eliam propriis acusilalis vocabulis constare debent? Nisi enim. vel qui Testamentum facit, insanus csl, vel inter filios suos discordias ac seditiones exoriri post obitum suum desiderat, semper qui testatur apertissimis ct maxime propriis verbis loqui consuevit: metaphorae, ac mclonymiac in testamentis locum habere non possunt. Cum testator ait, meam Joanni filio meo relinquo, quis unquam intelligel non veram, sed pictam Domum Testamento esse relictam? Quare cum hujus sacramenti institutio non solum quaedam. sed eliam Testamentum Domini fuerit, ipse ait: *Hic est sanguis meus novi Testamenti, qui pro nullis effundetur in remissionem peccatorum* *icerle* nullo modo figurata oratione pronuncianda erat. Nec enim Dominus, aul insanus erat, aul in ecclesia sua dissensiones ac tumidius esse volebat: quin potius ait: *Pacem relinquo vobis, pacem meam do vobis*. Et rursum: *Habele salin vobis el pacem habclo inter vos*.

Praeterea quaero a vobis, auditores si princeps aliquis centum coronatos auros alicui vestrum se daturum polliceretur, ac deinde in pulchra labela eos depictos mitteret, quid vobis dc isla liberalitate videretur? El si forte, qui pictos aureos pro veris accepit, de principe suo conquereretur, ei que princeps diceret. Non mireris: nam coronali, quos accepisti per quamdam melonyiniain veri coronali dici possunt. Quis non cum, qui munus accepit, ct re cl verbis ab eo principe derideri existimaret? Ad eumdem modum carnem suam in cibis se daturum Christum pollicitus: Panis. inquit, *quem ego dabo, caro mea csl pro mundi vita*. Quaero igitur, cum sacramentum instituit, quidnam dedit? Panem an carnem? Dices forlasse: Dedit quidem panem, sed qui per figuram quamdam caro dici potest. Praeclarum vero munus. Ergo Dominus nos deridere ac decipere voluit, cum tamen sicut ipse decipi non potest, quia sapientia csl. ita nec decipere possil, quia veritas, justitia el bonitas est? Dedit igitur, quod promisit: nec fruslum panis, sed coenam vere magnam ct epulis exquisitissimis instructam nobis exhibuit.

Ad alterum argumentum veniamus. Quin vero hostes Christi ila vetustate delectantur, ut nulhus auctoritatem admittant, qui ante mitte annos non tinnierit. ab illis vetustissimis patribus unum argumentum vel alterum petemus. Omitto enim singulorum testimonium percensere. Ea enim, quam apertissima sint, tamen miris modis in varios sensus ac haereticis torqueri solent. Afferam

igilur argumenta quaedam, quae lorqucri in alium sensum nullo modo possunt.

Initio igitur usque adeo primis illis temporibus lain apud catholicos , quam apud haereticos com-
pertum atque exploratum erat, verum ac naturale Domini corpus in Eucharistia contineri,ul nonnul-
li cx optimis et sanctissimis patribus hoc uno ca-
tholico dogmate, lamquam corio quodam princi-
pio , vel ad aliqua dogmata illustranda vel ad va-
rias haereses refellendas uterentur. Quod dum vo-
bis expono quaeso diligenter, ul facere soletis,at-
tendite.

Scriptor vetustissimus murlyrquc beatissimus Irenaeus cap.4. lib. *i.* in Valenlinum, demonstra-
tius Christum illius Dei Filium esse, qui mun-
dum condidisset, atque adeo Ipsum Christum,tam-
quam Verbum Patris , mundi opiticem alque ar-
chitectum fuisse, quod Valentinus aperte negavit,
hoc argumento usus est. Si Chrislus rerum auctor
ac parens non csl, cerle oas commutare ac verte-
re in alias naturas non potest; Valentiniani autem
fatentur panem in carnem a Christo converti:quo-
modo igitur negant cum mundi conditorem fuis-
se? Verba vero ejus haec sont : *Quomodo aulam,*
inquit, *consiabil eis, eum panem, in quo gratiae*
actae sunl, corpus esse Domini sui el calicem
sanguinis ejus , si non ipsum fabricatoris mun-
di filium dicant, idest, verbum ejus, per quod
lignum fructificat, defluunt fontes , dat primum
quidem foenum, deinde spicam, deinde plenum
trilicum in spica ? Percipiant vim argumenti, el
lum respondeant Calvinislac , si possunl. Nam si
eucharistia nihil aliud, quam panis esset, nec ul-
la Oerel vi consecrationis transmutatio , nullas o-
ranino vires b.Irenaei argumentum haberet. Quid?
quod cx eodem capite alleram Valentini hacresim
expugnat ? Summa rationis hujus est. Ideo corpo-
ra nosira gloriosae immortalitatis capacia esse ,
quia cum glorioso cl immortalis Christi corpore
conjunguntur. Id quod b. Cyrillus libro decimo in
Joannem paulo aperlius bis verbis asseruit : No?i
paierai, inquit. *aliter corruptibilis haec natura*
ad corruptam traduci, nisi naturalis vitae cor-
pus cum ea conjungeretur. Ponamus jam , audi-
tores nihil aliud esse eucharistiam, quam panem,
quid omnes istae rationes efficiunt ? Plane nihil.
Panis enim non minus corruptibilis est,quam cor-
pora nostra sunl. Illustrat vero rem totam sanctus
Irenaeus elegantissimn similitudine. *Quemadmo-*
dum , inquit. panis posl consecrationem eucha-
ristia csl, constans duabus rebus, terrena et coe-
lesti. (Nam accidentis panis lcrrena cl corrupti-
bilia sunl: Christi corpus coeleste csl cl immorta-
le) Sic *eliam corpora nostra , percepta eucha-*
ristia , quia unum cum Christo corpus efficiun-
tur, parlim terrena, parlim coelestia sunl: el re.
quidem corruptibilia.spe autem incorruptibilia.

Jam vero b. Hilarius libro octavo de.Trinilate.el
beatus Cyrillus in loanncm decimo, cl undecimo,
cum adversus bacrcsim Arrianorum demonstra-
re vellent, Deum Patrem cl Deum Filium non
sola consensione voluptatum, (ul Arriani dice-
bant) sed naturali conjunctione, ac nexu copu-
lari,ab eucharistia argumentum accipiunt. Ac bca-

tus lld irius quidem ita loquitur ; *Eos nunc , qui*
inter Patrem et Filium voluntatis ingerunt uni-
tatem , interrogo : Olrumne per naturae verita-
tem hodie Christum in nobis sil, an per concor-
diam voluntatis ? Si enim vere Verbum caro fa-
ctum est, el nos vere Verbum carnem cibo Domi-
nico sumimus, quomodo non naturaliter in no-
bis manere existimandus est? Quisquis ergo na-
turaliter Patrem in Christo negabit.neget potius
naturaliter , vel se in Christo vel Christum sibi
inesse. Ac nc forle aliquis Bcrenganus non natu-
raliter , ncc vere nec corporaliter Christum nobis
per eucharistiae sumptionem conjungi diceret.ad-
didit beatissimus doctor, et ait: *De naturali enim*
in nobis Christi veritate, quae dicimus , nisi ab
eo discimus, stulte atque impie dicimus. Ipse e-
nim ait: Caro mea vere esi esca,elsanguis meus
vere esi polus. Qui edit meam carnem, cl bibil
meum sanguinem, in me manet, el ego in eo.
De veritate carnis el sanguinis non est relictus
ambigendi locus. Nunc enim cl ipsius Domi-
ni professione . et nostra vere caro est ct vere
sanguis csl, el haec accepta alque hausta id effi-
ciunt , ut ct nos in Christo , el Christus in nobis
sil. Anne, iuquit, hoc veritas non est? Contingat
plane his verum non esse , qui Christum Jesum
verum esse Deum negant. Haec Hilarius. Beatus
vero Cyrillus his verbis illud ipsum demonstrare
contendit : Non *negamus*, inquit, *recta nos fide*
charitalcque sincera Christo spiritualité). *con-*
jungi: sed nullam nobis conjunctionis rationem
secundum carnem cum illo esse, id profecto per-
negamus, idque a divinis scripturis omnino alie-
num dicimus. Ilc forlasse putat ignotam nobis
mysticae benedictionis virtutem esse? Quae cum
in nobis flat, nonne corporaliter quoque facit
communicatione carnis Christi. Christum in no-
bis habitare? Cum enim membra fidelium mem-
bra Christi sunt? Jlembra igilur Christi faciam
membra meretricis? Quoniam , inquit b. Hilarius
cl Cyrillus . Christi corpus naturalitcr cl vere
cum corpore nostro jungitur, ct nos unum
cum Christo non conversione , sed conjunctione
naturarum efficimur, quid dicere audebit, Deum
Patrem ct Deum Filium non naturaliter , sed sola
voluntatum concordia unum esse ? El quid obse-
cro auditores , hac rationes valerent, si aliquid
sententia adversariorum valeret.

Porro d. Epiphanius in eo libro , quem Anco-
ralum inscripsit, dc imagine Dei , quae csl in ho-
mine. verba faciens alque ostendere volens , vere
in nobis esse imaginem Dei, tametsi nulla cx par-
te Deo similes esse videamur, ab eucharistia ar-
gumentum sumit. Credimus erum constanti alque
integra tide , verum Christi corpus in eucharistia
contineri : cl tamen nulla esse similitudo vidclur
Inter Christum cl eam formam,quam in altari cor-
poreis oculis oernimus:vrba vero ejus haec sunt:
El quot sunl, inquit. *quae similia sunl ? Vide-*
mus enim . quod Salvator accepit in manus
suas veluli Evangelista habet, qui surrexit a
coena ct accepit haec (nimirum panem) *et cum*
gratias egisset. dixit: Hoc corpus meum est.
hoc , cl hoc. El videmus, quod non aequale

^

)rl

*

i
hi
U !

est neque simile, non imagini in carne, non invisibili deitati, non lineamentis membrorum. hoc enim, nempe quod extrinsecus in sacramenio videmus. et rotundae figurae. et insensibile, quantum ad potentiam, et voluit per gratiam dicere, hoc meum est. hoc, et hoc, et nemo non (idem habet sermoni, praeter Zuinglianos videlicet et Calvinistes ! Sed audiant ipsi quod sequitur. Qui enim, inquit, non credit esse ipsum verum, sicut dixit is, coecidit a gratia et salute. Quamnam integritatem, quamnam sinceritatem spirant haec verba vere sancti et admirabilis Patris?

Sed postremo loco argumentum etiam unum aliorum petamus a beatissimo et eruditissimo pontifice August. Is enim c. 10 lib. 3. de Trinitate, explicaturus ad quem modum angeli in quibusdam corporis formis appareant, licet nos. quemadmodum eae formae ab angelis fiant, ignoremus : *Illas etiam nubes, inquit, vel ignes quomodo fuerunt vel assumpserunt Angeli? Quis novit hominum? Sicut infantes non noverunt. quod in altari ponitur vel peracta pietatis celebratione consumitur, unde vel quomodo conficiatur unde in usum religionis assumatur: etsi numquam discant, experimento vel suo vel aliorum, et numquam illam speciem rerum videant, nisi inter celebrationes sacramentorum. cum offertur et datur, dicaturque illis auctoritate gravissima, cujus corpus et sanguis sit. nihil aliud credent, nisi omnino in illa specie Dominum oculis apparuisse mortalium. et de latere tali percusso liquorem illum omnino fluxisse.* Perpendite, quae so, similitudinem istam. Licet, inquit, ignoremus, ad quem modum nubes illae vel ignes dant, in quibus angeli hominibus apparere soliti sunt, illud tamen comperto habemus, vere angelos in formis illis apparuisse: sicut illi qui numquam didicerunt experimento suo vel aliorum, quid illud sit, quod ponitur in altari : et tamen firmissime eredi in illa specie vere esse Dominum, qui oculis apparuit mortalium, et de latere ejus percusso illum omnino duxisse liquorem. Cur enim id non crederent, cum auctoritate gravissima sanctarum scripturarum admoneantur? Quamobrem. auditores, omnino perspicuum esse arbitror, apud veteres patres, ad quos tamen haeretici nostri temporis appellare nequaquam verentur, usque adeo firmum ac ratum catholicorum dogma de ecclesiarum sacramento fuisse, ut ex eo res dubias explicare, obscuras illustrare, errores refellere veritatem statuere alique asserere minime dubitarent.

Sed quid de veneratione et cultu, quo tantum sacramentum primi illi patres prosequerentur. dicemus? Equidem, auditores, ego sic statuo, neminem prorsus de fide illorum sanctissimorum patrum dubitare posse. qui diligenter considerare voluerit quo honore illi hoc sacramentum colerent. Primum enim non nisi jejuni illud percipere audi banl. *Placuit*, (inquit b. Augustinus ad Romanos) *Spiritus sancto. ut in honorem tanti sacramenti os Christiani prius dominicum corpus intraret quam exteri cibi.* Id quod etiam Tertullianus libro secundo ad uxorem affirmat. Deinde. Summa diligentia providebant, ne aliquid eucharis-

ta in terram caderet. Origenes enim in homilia 13 in Exodum ait : *Nostis, qui divinis mysteriis intresse consuevistis, quomodo cum suscipitis corpus Domini, cum omni cautela et veneratione servatis ne ex eo parum quid decadat, ne consecrati numeris aliquid dilabatur. Illos enim vos creditis et recte creditis, si quid inde pernegligentiam decadat.* ITa omittam illud, quod olim in aureis pretiosis vasculis panem istud coelestem recondebant, vel ex sexta synodo cognosci potest. Hinc videlicet b. Victor Uticensis libro primo vandalicae persecutionis, tamquam immane (acinus Arrianorum refert, quod illi eucharistiam a Catholicis consecralam in terram abjecerunt. pollulisque pedibus calcaverunt. Beatus vero Optatus Mileitanus libro altero contra Donatistas, conqueritur de episcopis Donatistarum, quod Unum sacramentum canibus porrigere non sint venti : sed continuo canes rabie accensi, auctores lanii sceleris lacerasse affirmari. Quid? Quod hoc sacramentum, tamquam in quo Deus ipse admirabili ratione et modo vere delitesceret, adorare non dubitabant? Audite enim quid b. Ambrosius capite duodecimo libri tertii de Spiritu sancto dicat : *Videamus, inquit, ne terram illam adorandam dicat populus, quam Dominus Jesus in carnis assumptione suscepit. Itaque per scabellum terrae intelligitur, per terram autem caro Christi, quam hodie quoque in mysteriis adoramus, et quam apostoli in Domino Jesu. ut supra diximus, adoraverunt.* Beatus quoque Augustinus in Psalmum 38 scribens ait : *Quia in ipsa carne hic ambulavit, et ipsam carnem manducandam ad salutem dedit, nemo autem illam carnem manducat, nisi prius adoraverit. inventum est quemadmodum adoretur tale scabellum pedum Domini. et non solum non peccamus adorando sed peccamus non adorando.* Alque usque adeo id verum est, auditores, vel ethnici propter istum eucharistiae adorationem Cicerem et Bacchum a Christianis coli existimarent, vel b. Augustinus contra Faustum libro vigesimo auctor est : neque solum veteres illi patres Christum in eucharistia adorabant ; sed etiam certis verbis invocabant. Magnus enim Basilius libro de Spiritu sancto : *Invocationis.* inquit, *verba cum ostenditur panis eucharistiae, et populum benedictionis. quis sanctorum in scripto vobis reliquit? Ag; et in eo loco de traditionibus, et hanc Christi invocationem in Eucharistia non scriptis, sed traditione contineri demonstrat. Neque vero contenti sancti illi patres fuerunt, quod ipsi iam eximium cultum ac venerationem Christo in eucharistia existenti exhiberent: sed etiam aliquid ad hoc addere cupientes, constituerunt, vel catechumeni tanta mysteria ne cernere quidem permetterentur. Aon initiatis (inquit magnus Basilius loco paulo ante notato, de sacramento Eucharistiae verba faciens) *nec intueri fas est.* Id quod et beatus Augustinus et alii patres non semel affirmant. Sed quod omnem excellentiam ac dignitatem mihi superare videtur, illud est, quod sicut olim Hebraei Dei numen Telagrammalon pronunciare non audebant, illa etiam tanta veneratione hoc divinissimum sacramentum optimi illi patres prosequen-*

Iur. ut de eo vix loqui apertius auderent Hinc videlicet b. Augustinus frequenter illud repetit: Norunt *l'idelcs*. Et b.Chrysosl. *Novistis vos qui estis inviliati*.

Quae cum illa sint, nonne Solis luce clarius est, haereticos nostri temporis indensissimis ignorantiae tenebris versari? Nam si ponamus, nihil aliud quam triticeum panem eucharistiam esse, unde ei tantus cultus lanlaque veneratio debetur? Certe aqua baptismi majori honore digna, quam euebarislae sacramentum esset. Nam si panis eucharistiae Christi corpus significat, et aqua baptismi spiritum sanctum, qui sine comparatione Christi corpore major est, designat. At quis unquam audivit aquam baptismi aureis vasculis inclusam aut adoratam aut invocatam fuisse? Quis unquam audivit eos homines reos fuisse, quorum culpa aqua baptismi perierit? alioquin enim piagno scelere tenerentur astricti sancti illi, qui interdum in fluminibus baptizabant. Quis unquam audivit prohibitos esse catechumenos, ne baptismi aquam conspicerent? Quis unquam audivit sanctos patres non fuisse ausos de baptismi aqua apertius loqui? Aliud igitur, quam aqua baptismi eucharistia est: vere cocna magna et plane divina est. Vere caeci et duces caecorum haeretici sunt. Eos igitur relinquentes ecclesiae fidem, patrum consensionem, verborum Christi veram intelligentiam amplectamur, lueamur, conservemus, retineamus.

PARS POSTERIOR

Haeretici nostri temporis vulpeculis illis mihi significari videntur, de quibus in Canticorum canticis dicitur: *capite nobis vulpes parvulas quae demoliuntur vineas*. Audite enim callidissimum istarum vulpecularum consilium. Cum intelligere, haecsim islam de augustissimo sacramento post annum millesimum a servatoris adventu auctore Berengario exortam esse, ac post illud tempus, et pares et concilia non solum aperto et perspicuo, sed etiam ex proposito adversus eam haeresim decreta et libros composuisse, suspicati sunt antiquiores patres nihil de hac re, nisi obscure et involute scripsisse: quippe quae eorum temporibus nondum in controversiam vocarentur. Itaque communi sententia decreverunt eos omnes sanctos patres, qui ante annum millesimum non existerunt quique adversus hanc haecsim scripserunt neque vere sanctos esse neque ad veram ecclesiam pertinere. Eos vero, qui primis quingentis annis floruerunt, ad veram ecclesiam pertinere. sed nihil aperte scriptum de sacramento eucharistiae posteritati reliquisse. Verum in utroque turpissime lapsi sunt. Nam vel vetustissimos illos patres illa aperte loculos esse ostendimus, ut apertius non potuerint: sic nunc posteriores, vel b. Anselmum, b. Bernardum, b. Malachiam, b. Dominicum, b. Franciscum, b. Beavenluram, b. Thomam et alios quam plurimos adhuc recentiores, quos haeretici nostros esse et nobiscum sentire de hoc sacramento eucharistiae confitentur, ad veram ecclesiam pertinere breviter ostendimus. Omitto enim novem concilia hoc tempore celebrata, in quibus

haec veritas perspicuis verbis, vel statuitur vel asseritur: nempe Tridentinum sub Julio, Florentinum sub Eugenio, Conslanliense sub Martino, Lateranense sub Innocentio, item Lateranense sub Gregorio, alique aliud sub Nicolao, nec non Turonense sub Victore, Vercellense sub Leone et Nycenum secundum sub Adriano. Nam extremae demetiae est, putare, lanium numerum sanctorum pontificum, qui hisce conciliis interfuerunt in re tanti momenti dormivisse: et plus unum Berengarium, unum Wiclephum, unum Zuinglium quam tot ecclesiae lumina vidisse. Nihil dico, quam sit absurdum, credere, Ecclesiam Christi tot saeculis, vel in solis sacramentariis, paucis et turbulentis hominibus, delituisse: vel ab obitu Berengarii usque ad ortum Wiclephi lotis trecentis annis, aut nusquam fuisse, aut occultam, et tenebris plusquam cimmeriis illa obrutam, vel si quis aliquem ad eam deferri, juxta Domini praeceptum vellet, is lucernam accendere ad eam pervestigandam deberet. Taceo, quod ipse diabolus, hostis humani generis atrocissimus, aperte cum Luthero, suo per Germaniam pene universam vicario, disputans, ut ipse quodam loco testatur, ei persuadere hanc haecsim conatus est. Et quis dubitare potest, diabolum palrem mendacii, nihil aliud persuadere quam mendacium voluisse? Nam et b. Episcopus Fulbertus, cum diem extremum ageret, sic diabolus cernere affirmabat, qui tenui flatu homines ad Berengarium impellebat. Praetermitto signa et prodigia, ac visiones innumeras, quibus Deus hoc nostrum catholicum dogma confirmavit, quae ex b. Cypriano, Chrysostomo, Optato, Bernardo, et aliis viris summa fide et religione praeditis adducere possemus, si angustiis temporis non premeremur.

Haec omnia, et alia permulta, quae mihi magno adjumento esse possent, facile patior siliari: hoc solum teneo, hic haereo, hoc sum contentus uno: Si vere Christi corpus in sacramento eucharistiae non continetur, ergo beatus Anselmus, b. Bernardus, Dominicus, Franciscus, alique quam plurimi, idololatrae Deoque invisi fuerunt: nam eos nobiscum sensisse etiam adversarii nostri confitentur. At si idololatrae erant, quomodo signis et prodigiis vivi mortuique claruerunt? Nisi enim omnes historias negare velimus, nulla et magna fuerunt beati Anselmi miracula, et plura et majora b. Bernardi, plane singularia Malachiae Hibernorum episcopi, maxima b. Dominici, innumera b. Francisci. Quin etiam hisce temporibus, pene nostra memoria, alius quidam b. Franciscus, auctor ordinis Minimorum, tot ac tantis miraculis coruscavit, ut plane admirabile sit: et tamen isti omnes romano pontifici seniper paruerunt, ab ecclesia catholica numquam recesserunt. Christum in eucharistia summa religione adoraverunt, ac demum sententiam nostram, vel libris vel sermonibus vel operibus confirmaverunt. Deinde miracula, quae per istos servos suos Deus effecit, hujusmodi sunt, ut nec diaboli nec angelorum, sed solius opera Dei fieri possint: qualia sunt, sensuum restitutiones, et mortuorum ab inferiis excitationes. Et quam-

quam cum Udes vera confirmanda est, et per probos et per improbos signa et prodigia fieri possint. Iam cum non Udes in dubium vocalur, sed Deus servum aliquem suum illustrare ac celebrare vult tunc non nisi per probos et Dei amicos edicta miracula possunt. Deus enim testis fidelis et mendaciorum esse nullo modo potest. Iam vero, neque b. Malchias cum mortuum quemdam ab inferis revocavit, vel b. Bernardus auctor est. Domini fide miraculo non necessario confirmare voluit: et cum ad implorationem b. Francisci, vel beatus Bonaventura scribit, non unus, sed plures mortui resuscitarentur, qui sibi dubitare potest, quin ea miracula ad gloriam tanti viri hominibus demonstranda fierent? Quae cum illa sint, quis non oblupeat patres nostros idololatras esse, et signis et prodigiis coruscare? Hostes vero nostros et evangelistas esse, et nec unam muscam in vilam restituere unquam potuisse? Atque idololatras quidem nostros honores contempsisse, divitias conculcasse, impetum repressisse, omnibus injurias condonasse, et vilam in terris angelorum duxisse: Apostolos vero istos novos honorum cupidissimos, orbem terrarum suis tumultibus conturbare, divinae humanae iura frangere, carnis libidines non compescere, sed explere, et demonum potius, quam hominum vilam ducere?

Intelligere vultis, quam nos justam et bonam causam habeamus, auditores? Proponite vobis extremi iudicii diem, et quod nos de Eucharistiae sacramento credidimus, falsum omnino atque absurdum (quod tamen fieri non potest) fuisse: eum Dominus quaeret a nobis: Cur vos illa de meo sacramento credidistis? Cur hostiam illam adorastis? Nonne secure dicemus: Immo Domine Deus, si error est, tu nos decepisti. Primum enim verbum tuum audieramus *Hoc est corpus meum*. Numquid tibi de te fidem praestare non debebamus? Deinde ejusmodi signis ac prodigiis id saepius confirmatum est, quae nisi a te numquam fieri potuissent. Adhaec audiebamus daemonem contendere lotis viribus, vel hoc, quod credidimus, non crederemus, et quid aliud patrem mendacii, quam mendacium persuadere velle credere poteramus? Postremo videbamus consensionem ecclesiae tuae majorumque nostrorum vestigia sequebamus, ac eorum praesertim, qui singulari dono gratiae lauae, lumina signis ac prodigiis, tum vitae ac morum sanctimonia, quasi clarissima quaedam lumina enitebant. Quare si error est, tu nos, Domine, decepisti. Haec nos luto sine dubio diceremus. Quia vero falsum esse non potest, quod iam aperte a veritalis ore processit, illud potius videamus, quid responsuri sint Calvinistae, cum eis Dominus in formidabili illo iudicio dicet: Et quidnam vos, gentes pravae atque perversae, impulit, vel ex ovili meo ad luporum coelum et caveas fugeritis? Respondebunt fortasse: Nos Calvinus decepit. At Dominus: Et quid in Calvino videbatis, propitius quod antiquam fidem deserere, et novam iam facile recipere vobis liberet? Quibus miraculis ille sua dogmata comprobavit? Ad quem modum se vere apostolum meum esse vobis ostendit? Numquid apostolus meus vobis non dixerat; etiam *Angelus de coelo*

evangelizaverit vobis, praeterquam quod evangelizavimus vobis, anathema sit? Si angelo de coelo contra Udem iam receptam credere non debeatis, quanto minus impuris quibusdam et seditiosis hominibus? At Domine Deus, corrupti in ore antistitem ecclesiae tuae nos de ea cogendi compulerunt. Et quales sunt haereticorum mores? An non praeterea de malis pastoribus vos monueram? Quae dicunt facile: quae faciunt facere nolite? itaque obmutescent, nescientes omnino quia dicam, Causae sunt: quidem, quae illos in haeresim istam praecipitarunt, tres omnino ac quatuor sunt. Sed eas in iudicio, vel quia non licebit vel quia illos pudebit, nullo modo commemorabunt.

Quae vero istae causae sint, iam ex evangelio discere potuistis. *Homo quidam* (inquit Dominus) *fecit coenam magnam, et vocavit multos. Illi autem coeperunt omnes simul excusare. Primus dixit: Villam emi, et necesse habeo exire et videre illam: rogo te, habe me excusatum.* Aliter dixit, *Juga boum emi quinque, et eo probare illa rogo te, habe me excusatum. Et alius dixit: Uxorem duxi, et ideo non possum venire.* Nam et b. Augustinus et Gregorius docent, qui villam emit, aut superbus aut avarus est. Qui juga boum emit, cunctosus est. Qui duxit uxorem, voluptuarius est. Ille siquidem, qui villam emit, aut hoc ideo fecit, vel aliquos subjectos haberet et dominus vocaretur, et est superbus: aut ideo, vel eam villam diligenter excolendo amplius lucraretur et avarus est. Quinque vero juga boum quid aliud, quam quinque sensus nostros designare possunt? Ecclesiae enim non quinque boves, sed quinque juga boum dicitur, eum omnes sensus pene gemmati sint. Ille igitur, qui juga boum emit quinque, hoc est qui sensibus ducitur, et nihil credit, quod non videt, curiosus optimo jure nominatur. Nam, qui uxorem duxit, non ideo voluptuarius appellandus est, quod uxorem ducere peccatum sit. sed quod plerique voluptatem potissimum, et expletionem libidinum in matrimonio quaerant.

Haec igitur quatuor superbia, avaritia, curiositas, voluptas, innumerabiles homines ad haeresim pertrahunt, et in ea quasi catenis quibusdam revinctos tenent. Si per tempus liceret, longissimum indicem explicare eorum, qui non alia de causa ab ecclesia defecerunt, quam quod episcopi aut cardinales esse non potuerunt. Quam multos etiam ad haeresim invitavit illa lemplurum spoliatio, simulachrorum confractio, altarium eversio, urbium populatio, unde ipsi maxime discere credebantur? Isti igitur vere dicunt: *Villam emi*: vel ambitionis mancipium factus sum. In ecclesia catholica neque ad honores ascendere, neque commode lucrari possum: quare necesse habeo de ecclesia exire, et ad videndam villam me conferre. Recte vero ait: *Necesse habeo exire et videre illam.* Ambitiosi enim et avari, honores suos et opes solum cernunt, nec diti eas possidere possunt. *Ne timueris, cum dominus facturum fuerit homo, et cum multiplicata fuerit gloria domus ejus: quoniam cum interierit, non sumet omnia, neque descendet cum eo gloria ejus.* Accipite illustrem similitudinem, et eam

memoriae diligenter commendate. Venatores simul alque praedam viderunt, eam canibus suis oslendunt, cl clamare incipiunt, Cape, cape, rape, rape cl tum canes cursu incitatissimo ad praedam accurrunt. Sed cum primum apprehenderunt eam, ecce adsunt venatores, cl quibusdam baculis capita canum suorum percutiunt, el clamant, relinquo, relinque, desere, desere, atque hac ratione canibus suis praedam ostendunt, ul cum videant, sed non possideant: ul eam cum labore capiant; sed mox captam cum dolore relinquant. Idem oinnino avaris alque ambitiosis hominibus contingit. Diabolus enim, antiquus venator, cis tamquam canibus aliquam praedam ostendit, ut lucrum aliquod. ul aliquam dignitatem: cl tum clamat, Eia rape, cape, per fas cl per nefas, assentare, mentire, nega Udem. nega religionem, sic ditescitur, sic ascenditur. Verum ubi honorem aliquem adepti fuerunt, vel opes aliquas congregaverunt, tunc adest mors, cl longe aliud carmen intonans ait, Itelinquo, desere, cl nudus ac solus, velis nolis, ad aeternos cruciatus descende. At vero benignissimus Dominus noster e.\ adverso bic quidem dum vivimus clamat, relinque, desere opes, honores, villam, domum, liberos, uxorem, si ila res postulat, propter regnum Dei. At cum morimur, tunc dicere incipit, nunc cape, nunc implere, nunc saliare veris divitiis, vere ac solidis voluptatibus. Sed ad propositum redeamus.

Porro nulli sunt, qui non iam propter opes cl honores in hacresim incidunt, quam quod sensibus ducuntur: cl nil credere volunt, quod non capiunt. Isti igitur cum animadvertunt, sensus vere omnes clamare, nihil aliud, quam panem el vinum eucharistiae sacramentum esse: luga boum quinque. inquit, emimus: quinque nostris sensibus magis, quam vestris argumentis credimus: alque idcirco de ecclesia egredi necesse habemus. Verum istos omnes me auclor contemnite ac despiciate, auditores. Qualis enim Deus esset, si eum, non inquam sensus humanus, sed ipsa mens humana capere posset, quae vix formicae naturam plene ne perfecte capit? Cum aliquando impius Eunomius se Deum comprehendere jaciaret, magnus Basilis ad eum litteras dedil. in quibus de formicae natura viginti, cl eo amplius quaestiones proponit quarum cum ne unam quidem plane dissolvere Eunomius potuisset, lum vero ille ait: *Si minulissimae formicae naturam nondum cognitione apprehendisti, quomodo incomprehensibilis Dei naturam te intelligere gloriaris?* Inbcant igitur sibi haeretici Deum suum, qui nihil facere potest, quod ipsi non capiant: nos vero Deum nostrum, vere magnum habeamus, qui *major est corde nostro*, ul Joannes apostolus ait: qui sapientiam alque inlcUigenliam noslram vincit. Quin etiam gloriemur nos Deum habere, qui majora, magis abdita, magis abstrusa, magis recondita, efficere potest, quam at ea mens nostra capere possit. Ei nihilominus idem in omnibus, quae ad nos. vel per ecclesiam vel per scripturas loquitur, adhibeamus: quia *fidelis Dominus in omnibus verbis suis, cl sanctus in omnibus operibus suis. Credamus ubique. Deo* (inquit Chrysostomus Humilia ocluagcsima

tertia in Matthaeum) nec *repugnemus, etiamsi sensui el cogitationi nostrae absurdum esse videatur.*

Jam vero quis nobis enumerabit cos, qui compedibus voluptatum impediti ad ecclesiam redire non possum? Quot homines Deo dicati, quot monachi, quot presbyteri nefario matrimonio sacrilegisque nuptiis uxores sibi inkr haereticos adiunxerunt: qui proinde ajunUuæorem *duxit, ideo non possum venire?*

Quam vero nulli sunt. quos nihil aliud in haerese detinet, quam falsa illa liberlas frangendi impune jejunia, confessione non expiandi peccata, pontificum decretis non obediendi? Isii igitur omnes cum Dominus per servos suos ad coenam magnam invitat, *Rogo te*, inquit, *habe me excusatum.* Sed ad eundem modum, auditores, cum ex hac vita discesserint, el ad coenam nuptiarum Agni admitti cupient, Dominus eis cum irrisione dicet; *Rogo vos habete me excusatum: Vocavi, et renuistis: extendi manus meas. et contempsistis: nunc ego quoque in interitu vestro ridebo: rogo vos habete me excusatum.* Cum vos quondam vocarem, negoliis impediti venire non poteratis. apud me excusationem invenire cupiebatis: nunc ego etiam negoliis quibusdam distineor, non possum surgere. cl aperire vobis: *rogo vos, habete me excusatum.* Hacc tunc Dominus illis respondit.

Sed interim praecipit servis suis. ul pauperes, el caecos, ac debiles cl claudus ad convivium introducant. Et qui sunt pauperes, nisi humiles, el spiritu pauperes, qui nec ambitioni nec avaritiae student: et villam non emunt sed vendunt, cl pecunias pauperibus largiuntur? Qui sunt caeci, nisi qui judices mysteriorum Dei non oculus sed aures esse volunt? *Fides enim ex auditu*, non ex aspectu. Et cum oculi dicunt, nos panem videmus: aures vero, nos Christi corpus esse ex ipso Domino audivimus: ipsi aures patefaciunt. eruunt vero oculos; malunt vero caeci intrare in regnum Dei. quam bene videntes mitti in gehennam ignis. Et qui sunt debiles, nisi qui castigant corpus suum et in servitutem redigunt, qui jejuniis, qui vigiliis qui orationibus, qui ciliciis corpus debilitant, diabolique arma retundunt, ul animus foris alque robustus efficiatur? Postremo claudi illi sunt, qui Deum ul paresi, vehementius, quam res creatas diligunt. Pedes enim affectus designant: el tunc homo utiliter claudus est, cl ad coenam magnam idoneus, cum dextrum pedem, hoc est, amorem in Deum longiorem el majorem habet, quam pedem sinistrum. qui amorem in res creatas significat. Illa nimirum claudus evasit magnus ille patriarcha Jacob, postquam usque ad auroram cum Deo luctatus est.

Habetis igitur, audilores, de evangelio hodierno quae ad praesentem solcmnitalcm accomodate dicenda esse putavimus: reliquum est, ul sacramentum saluberrimum non frustra esse institutum patiamur. Nam quemadmodum panis triticeus, qui cibus est corporis, non ideo tanto labore effluitur, ut solum videatur, sed ul manducetur, atque hac ratione sustentet, nutriat, augeat vilam, el vires

corporis humani: sic etiam panis vilis et angelorum, non *ideo* nobis tribuitur, ut cum solum intueamur et veneremur, sed etiam ut cum frequentius sumamus, et eo animos nostros reficiamus, et recreamus. Multi sunt in hac urbe, qui praeclare et magnifice de Iano Sacramento loquuntur et sentiunt, et illud certatim honorare contendunt. Sed, mihi credito, illi maxime hoc honorant, qui ipsum pura et integra conscientia frequentare student. Et cur, obsecro, Iani in nobis refrixit caritas? Cur vita et mores nostri Iani ab-

soni a vita et moribus primorum illorum christianorum, ut illi veri, nos depicti Christiani esse videamur? nisi quia oblitus sumus *comedere panem nostrum*: illi vero, ut ab apostolis didicerant, quotidie ad hunc utilissimum et saluberrimum cibum accedebant? inde nimirum fortes, inde robusti, inde alacres, inde ad martyrium, et omnes labores subeundos idonei erant, illorum ergo similes esse studeamus in terris, ut consortes quoque esse mereamur in coelis, per Christum Dominum nostrum. Amen.

CONCIO XXXVIII.

DE S A N C T O J A C O b i O

T H E M A

Nescitis quid petatis. Potestis bibere calicem, quem ego bibilurus sum? *Matth.* 20.

SYNOPSIS

Exordii loco Scripturae testimoniis probatur, condonatores, quales et apostoli fuerunt, Spiritus sancti esse organa; lum de hodierno evangelio instituitur concio. Alque primo tres causas assignantur, cur hoc evangelium hodie recitetur", quarum prima, ut videamus, quanta possit homo {qui ex se nihil boni potest) divina adjutus gratia. Altera, ut peccata spiritus, ex quorum numero etiam est ambitio, quae hodierno evangelio reprehenditur, caveamus, ut polce periculosiora quam camis. Tertia, quia ostenso d. Jacobi defectu hinc illustrior appareat", quod a simili vestis novae resartae et vulnerum Christi declaratur. Quam caeca sit ambitio, ut quae etiam bona in malam partem et peccatum trahat; quamque eadem sit versipellis, ut quae more vulpecularum sustinet, ut regnet, se subiicit, ut praesit. Hinc redditur; cur Christus quaesierit. quidnam velint hi duo discipuli? Quam difficulter a rerum terrenarum cupiditate abstrahamur, apostolorum peccaverit in ratione, qualitate, fine, et re, explicatur. Quam sit plena periculi res praelaturas ecclesiasticas ambire, patrum testimoniis probatur", et quid iisdem D. Bernardus graviter innotet: Aliae praeterea pro episcopatu appetendo objectiones diluuntur. Denique quam secuturus sit locus humilis: quam lubricus sublimis, exemplis Saulis et Davidis confirmatur.

Secunda pars ostendit Romanorum exemplo, semper laborem praecedere debere praemia; Cur deinde passio Christi et dolores calix dicatur, variae afferuntur rationes. Docentur etiam pastores, quomodo crucem lum corporis tum cordis pro ovibus suis, s. Pauli exemplo, non debeant subterfugere. Serio praeterea reprehenduntur ambitiosi, qui illa obeant, ut multo plura quam possint, sibi praesumant. et onera quantumvis gravia,

sibi levia fingant. Quantum sit Dei donum, martyrii calice potari: et quisnam sit calix et crux hujus mundi, explicatur. Quod calicem Domini non nisi cum ipso et per ipsum, ut qui inieritis confortet, bibamus, ostenditur. Explicatio loci illius, Sedere ad dexteram meam et sinistram, non esse meum dare vobis, varia a variis affertur, et vera illa contra haeresim arrianam asseritur. Conclusio demum apta similitudine personam comediae probat, coelum non personis, sed virtutibus, sed actionibus imparari; ac proinde ad crucem ferendam et calicem bibendum exemplo sanctorum, praesertim s. Jacobi, imo ipsius Christi, hortatur.

Neminem vestrum esse arbitror, optimi atque ornatissimi auditores, qui in sacris voluminibus aliquando non legerit, quid illis Hebraeis apparitoribus acciderit, quos Hebraeorum rex Saul ad Davidem domi suae necandum miserat, nec quomodo quo pacto non Davidem, ut putabant, sed pro eo mulum ac frigidum simulachrum, quod Micobol, focmina prudensissima ac salutis viri sui studiosissima, callide in lectulo composuerat, invenerunt. Idem omnino auditoribus meis hodierna die, nisi fallor, eveniet. Profecto enim non alia de causa huc iam frequentes convenistis, nisi ut hominem de rebus divinis concionantem audiat. Ego vero vehementer limeo, nec non hominem audire, sed statuam vobis speculare necesse sit. Sed cur ego, audilores, simulachrum videri tantopere timeam, cum hoc ipsum ardentius optarem, et a Domino sperare, ac perpetuo petere nos oporteat? Nec enim fuit aliquando ullus evangelicae doctrinae, catholicorumque dogmatum verus praedicator, qui dum suggestum ascenderat, hominis personam non deposuerit, et sibi conscius statuam se esse, organum divino Spiritui non praebuerat. Muta sunt simulachra, os habent et non loquuntur, oculos habent et non videbunt. Denique nihil ex se, nisi silere et silere novcrunt. Quod si loqui et respon-

Sa dare elbnicis videbantur, non ipsa crant simulachra, quae hoc pracslabanl, sed impurissimi dacinones, simulachrorum inhabitatores, ad imitationem humanae vocis sonitum excitabant, ul quorum imitabantur voces, ab iis venerationem el cultum extorquerent. Ad oumdem modum oratores Christiani suggestum conscendunt. ora aperunhsed alius est, qui per illos el in illis Christianam plebem alloquitur. *Dilata os tuum* . ail Dominus ad prophetam, cl *ego adimplebo illud*: el ad apostolos idem Dommus: *Non vos estis, qui loquimini, sed spiritus Patris vestri qui loquitur in vobis*. An non crant omnes prophetae excellentes conacionalores? Quis eorum non frequentissime ac pene lerlio quoque verbo repetebat, *dicit Dominus, dicit Dominus*? Aposlolus vero Paulus , summus evangelii praedicator, qui ab Jerusalem usque ad Illyricum Chrisli Ecclesiam propagavit, nonne do seipso testatur, ac dicit. *An experimentum quae-ritis ejus qui in me loquitur Christus*? De beatissimo autem prolomarlyre Slephano numquam legistis : *Non poterant resistere sapientiae ejus et spiritus qui loquebatur*. Quid ? quod ipse Dominus , verbum ac sapientia sempiterni Palris , non sua, sed Palris verba se loqui confirmat, cum ail: *Sermonem . quem audistis . non est meus . sed ejus, qui misit mc, Patris*. Denique quamobrem. obsecro , in dic pentecostes in linguarum specie sese Spirilus sanctus ostendit. Quia nimirum apostoli , qui primi futuri erant sanctissimae nostrae fidei praedicatores, non-suis ipsorum sed Spiritus sancti lingua locuturi erani, ac de ipsis scribi non mullo post debebat: *Coquebantur variis linguis , prout Spirilus sanctus dabat eloqui illis*. Quare si ille idem sacer spirilus . qui ora mulorum solvit, cl linguas infantium disertas reddit, pectori, animoque meo illabi, cl me, tamquam slaluam cl simulachrum aliquod, inhabitare dignetur, non dubito, quin ca dicturi simus, quae lum spiritualem animis nostris laetitiam, lum emolumentum maximum sunt allatura.

Agonem hodie beatissimi apostoli Jacobi, el eum diem , in quo coelum triumphator intravit. sacris anniversariis, slatisque caeremoniis veneramur el colimus. De quo quidem apostolo. cum historiam sane utilem nostri temporis praesertim hominibus beatus cvangelisla texerit, el camdem inter sacra missarum solemnia publice decantari ecclesiae universae placuerit , nihil mihi magis accomodatum tum tempori lum auditoribus explicari posse hac ipsa , de qua nunc loquimur, historia visum csl. Eam igilur si placet inspiciamus , el quantum definiti lemporis brevitats palilur , explicemus.

Accessit *ad Iesum mater filiorum Zebedaei cilm /iliis suis adorans . el petens aliquid ab eo*. Video mentes omnium vestrum, auditores, suspensas expeclatione tacita pendere, el evangelien narratione permolas vehementer mirari, Cur haec potissimum historia hodie decantetur . in qua nihil de laudibus aul virtutibus apostoli Jacobi sit positum, sed contra quae elationem ejus prodat, insipientiam accuset , el gravissimum ambitionis criminon complectatur. Quonam paclo, vos quaeso, isla

cohaerent; ul quem beatum ac Dei amicum asserimus , ejus inierim vilia publicemus? Cujus nomen , ul sancti hoc esl, ut justis ul prudentis, ul temperati , ul pii . ut inanis gloriae , el rerum omnium praesentium contemptoris cum cantu el laetitia celebremus, eum el imperitum et gloriae cupidum . ilque adeo ambitiosum ab omnibus cognosci velimus? ac propterca historiam , quae id continet palam in templis ex cdilo loco recitemus? Mullae sunl causae, auditores, quae majores nostros , homines optimos ac sapientissimos, ut hanc hodie nobis historiam proponerent, impulerunt.

Primo, ul intelligeremus. quid homo per se, el a Deo destitutus possit : cl contra quid possit, si Deum suorum operum auctorem habeat , cl eum in omnibus suis actionibus ducem sequatur. Quid enim, obsecro, quid, inquam, homo solius rationis vi adiulus potest? Peccare quidem, ct labi ac deficere potest: improbus, impurus, avarus, elatus, periurus, aduller esse potest. At bonum aliquid sine Deo non modo agere, sed nc cogilarc, quidem poicsl. *Non sumus sufficientes*, inquit apostolus Paulus , *cogitare aliquid ex nobis tamquam ex nobis*. At vero quodnam fastigium viitutis ac perfectionis lam excelsum rasperilur, ad quod homo pervenire. Domino adjuvanti*, non possit? Omnia *possum*, inquit idem Paulus , *in eo , qui me confortat*, sive labores tolerandi, sive pericula adeunda, sive mors oppetenda, sive morte aliquid adhuc gravius sil perferendum, id vero libenier cl a"quo animo pali cl tolerare possum. Siquidem omnia *possum*, omnia , inquam , nihil excipio, planco-mnia possum *in eo , qui me confortat*. Porro d. Iacobus, cujus hodie nemoriam veneramur, mentiri nos minime patietur. Ecce enim iste, qui aliquando sibi ac prudentiae suae relictus, humanum aliquid passus esl. priinasque sedes ambitiose quaerere, ac labores fugere, ac otium . cl quietem consedari visus esl; poslea per Dei gratiam ad illud sanctitatis culmen pervenit, ul daemones coram ipse slarc non auderent; el viam illam . quae ducit ad coelum , an gravissimam et difficillimam tanto mentis fervore cucurrit, ut apostolis caeleris longo intervallo post se relictis, regnum coelorum cum palma martyrii primis intraverit. Merito igilur . jureque oplimo glariosissimi Jacobi nobis hodie imbecillitas ante oculos ponitur, ul Domini ac Dei nostri potentiam ac sapientiam admiremur. qui non solum apostolum ex piscatore; sed vitum sanctissimum ex peccatore, et cx ignorantia ac tenebris lumen clarissimum loti orbi terrarum produxit.

Altera ratio csl, ut hoc exemplo doceamur, ambitionis virum omni animi provisione esse cavendum. Duo siquidem genera viliorum sunl: alia enim carnis, alia spirilus peccata dici possunt. juxla illud apostoli: *Charissimi, emundemus nos ab omni inquinamento carnis el spiritus*. Ac priora quidem infamem hominem apud homines reddunt; posteriora apud Deum. Illa bestiis hominem similem faciunt; ista daemonibus. Denique illa , quod appareant, el in oculis omnium sint. facile caveri cl evitari possunt: at ista, quod occulta sint, et in

hominum pedoribus lateant,plerumque in illis etiam.qui alioqui sanctissimi cl optimi censebantur, inventa sunl. Hujus generis ambitio csl, quae si in coclu apostolorum locum invenit, ubi virtutum omnium disciplina vigeat . ubi Cbr slus ipse doctor erat, qui non solum verbis , sed eliam rci-psa, cl laciis ad nullam virtutem magis , quam ad humilitatem hortabatur , quis nostrum ab hac peste lulus eri-, nisi omni adbibita diligentia , tolisque viribus in salutem suam incumbat? Proponitur ergo nobis , ac in memoriam revocatur hoc facium apostoli , ul quanto studio quanlaque vigilantia ambitio cavenda sil admoneamur , quam in lanii lamquc eximii viri peclus penetrasse videmus.

Esl item, auditores, cl alia ratio, cur hodie haec historia potissimum recitetur. nempe quia haec commemoratio ambitionis 15.Jacobi nescio quo pacto clariorem ipsum et illustriorem efilccrc mihi videtur. Id quod hac similitudine intelligi fortasse poterii. Induit quis hodie novam el pretiosam vestem, sed casu tit, ut, dum ex foribus egredilur, vestis clavo, qui forte cx pariete prominebat, implicata alicubi Inceretur,ille vestem aureis filis resarciri jubet, lantoque artificio resarcitur, ul jam non casu fracta , sed de industria scissa esse videatur. Quis praeterea dubitare potest.quin Dominicum corpus lanceae el clavorum vulneribus vehementer dehonestatum fuerit: at vero nunc adeo signa illa vulnerum in Dominico corpore micant, laniumque grallae el decoris divinis Domini membris addunt, ul non tam ferro morlnbum ad ignominiam membra lacerata . quam summa artificis manus ad gloriam auro cl gemmis distincta judicentur fuisse. Pari ratione peccatum foedat, commaculat, vulnerat. lacerat. deformem denique el invisum hominibus reddit peccantem ; sed si fontibus lachrimarum macula diluatur.cl poenitentiae medicamento vulnus peccati curetur, tantus aceo dii animae decor, ul majus *gaudium fiat in coelo pro uno peccatore poenitentiam agente , quam super nonaginta novem iustis . qui non egent poenitentia.* Cum igitur, auditores, *ubi abundavit delictum*.superabundaverit *gralia*,el levis cui pa ambitionis gravi pondere mentorum obruta, et divinorum charismatum fontibus tamquam abluta nique delato , novorum gaudiorum materiam nobis attulerit, quid miramur, si hnc ipsa dio divo Jacobo sacra , erroris ipsius historia recitetur?

Sed ipsa jam sua narrationis verba considcran da ac perpendenda sunl : *Tunc accessit mater filiorum Zebedaei.* Tunc, inquit. Quandonnm . obsecro? Nempe, cum Dominus de cruce el vulneribus loqueretur: Cum enim diceret : *Ecce ascendimus Jerosolymam , ct Filius hominis tradetur principibus sacerdotum cl scribis, cl condemnabunt eum morte, et tradent cum gentibus ad illudendum , et flagellandum el crucifigendum.* Tunc occessit ad cum mater filiorum Zebedaei, primas sedes pro filiis postulatura. Intelligilisque, quam caeca, quam inconsiderata , quam importuna sil ambitio ? Quid affinitatis habet viluperium crucis cum regni fasligio? Dominus de labore el

cruciatibus agit, cl sedes et otium postulas ? Sed sil hoc in ambitione levissimum. Transeamus ad caetera.

Tunc, inquit, *accessit.* Quisnam? *Mater filiorum Zebedaei.* 1'ocmina eral, auditores, Domino secundum carnem affinitate conjuncta, alque inde videlicet suum esse putabat,ul Dominum admone-re!. ne affinibus suis in regno aliquos alios anteponeret.Audierat fortasse,duodecim apostolis duodecim sedes esse promissas: quare pro filiis sollicita, nc forte postremas sedes aul certe non primas oblinerent. Dominum adiit,*adorans et petens aliquid ab eo.* Memini me aliquando cx ph losopho didicisse: Omne, quod recipitur, ad modum recipientis recipi.ut in vase rotundo rolundam furinam aqua suscipiat, in quadrato quadratam ct dc aliis ad cumdem modum. Videas hominem integrum, el sanum quicquid alimenti sumal id lotum in succum et sanguinem incorruptum convericrc. Aeger eliam optimos el alioqui saluberrimos cibos in noxios humores convertit. Pari alrone vir pius cl sanctus, cl ul aposlolus loquitur, spiritualis, quicquid illi detur, sive divitiae, sive magistratus, sive ecclesiastica beneficia,denique quicquid illud sil. id lotum efficit spirituale, alque ulitur ad ampliorem gloriam in regno coelorum promerendam. Is vero, qui blandissimae dominae voluptatis lenociniis deceptus, nihil quaerit, nihil appetit, nihil optat amplius, nisi praesentia bona, licet fragilia cl caduca: quicquid habere potest, eliam sacerdotia cl animarum gubernationem cl sacramentorum ndininisralioncm, ad opes cumulandas el divitias augendas traducit. Quid dc haereticis dicam? An csl quisqnam, qui ignoret, sententias divinorum , qui in oro catholici hominis veritatem confirmant, in ore haeretici ad errores confirmandos valere? Quae cum ila sint, profeclo mirum esse non debet si m 1er filiorum Zebedaei, quae cum Domino cognitionem habebat, eam ambitioni suae cl rominodii filiorum servire voluil: lamctsi polius illi ad amicitiam Dei el charismata spiritualia comparail da valere debuisset. *Accessit* igilur *adorans, el petens aliquid ab eo.*

Ecce volns eliam nmbilionis perversitatem. Omnis ambitiosus csl versipellis: descendil. ut . -scendal: repit per humum, ul volvi super acrem: subiicit seipsum, ac servii.ul dominatur cl regnet. *Adorans cl petens aliquid ab eo.* Qui montes arduos cl excelsos ascendere volunl , non recta sursum tendunt.sed perambuges el circuitus quosdam, unde ambitio nomen accepit.Vulpecula quique animalium callidissima mortuam esse se fingil ascendere aves, el volitare el ludere super sc patitur, interdum eliam carpi el vellicari, ul illa posl paululum in aves conversa, super cas ascendere . cl non carpere, sed lacerare ; non vellicare, sed devorare possit. Ad cumdem modum videas ambitiosum hominem, qui forte conjecit oculos in dilem aliquem eanonicalum vel pastoralum vel episcopatum, mox praelatum salutaro incipit, adulari obsequi.famulum humilem sc dicil;ad omnia.quae imperantur, paratum. Si forte a prolato illo injuriam accipiat, fed aequo animo: si ridcalur, tolerat. si verberetur, patitur, si quid imperetur, ob-

tempérai, interim lamen superbiam alii in pectore cl quo *modo* super Dominum suum ascenda, perpetuo cogitat. O vulpecula, vulpecula, nihil in te pracler pellem csl boni: nihil, inquam, nisi facies isla *exterior* cl signa praeclara humilitatis: idcirco libi pellis isla detrahetur, cl in gehennae flaminas quod minime cogitas, praecipitaberis.

Audiamus Domini responsum. *Ail illit Quid vis?* b. Evangelista Marcus planius explicat, quid illud *aliquid* esset, quod focmina isla petiit, el quod c-vangelista Matthaeus non expressit. Ait enim, filios Zcbedaci dixisse: *Magister, volumus, ut quod cumque petierimus facias nobis*. Stulta plane el ambiciosa petitio, lamctsi non nihil ejus turpitudine minuitur, quod ad Christum dirigatur, qui omnipotens est, clquaccumque voluerit, cl cuicumque voluerit, largiri polesl: ncc aliquem habet, cui rerum a sc gestarum rationem reddere teneatur. Ul igitur Dominus hanc petendi rationem lam absurdam reprehenderet, ail: *Quid vis?* Non decet sapientiam meam, ul quicquid petieris, me facturum pollicear: sed explicatum quid velis, ul si justa petitio fuerit, admittatur, si aulem injusta, repellatur. Neque vero Dominus ideo rogavit, quid velis, quia ipse non sciret, cum ipse, el solus ipse noverit omnia corda filiorum hominum: sed id propicrea fecil, ul intelligercnl cactcri, qui lune aderani, inquam esse petitionem: lum cliam, quia quod ipse non probal, nescire se dicit, ul in eo loco: *Arnen dico vobis, nescio vos*. El rursum *Arnen dico vobis, quia nunquam novi vos*.

Explicat igitur planius mulier, quid vclil, ct ail: *Dic, ul hi duo filii mei sedeant unus ad dexteram luam, el unus ad sinistram in regno luo*. Tanla csl, auditores, naturae humanae posl peccatum cum iis rebus, quae sensus nostros afficiunt, contracta necessitudo lantoque pondere el impetu in res istas corporeas ferimur, ul non sine gravi el diuturno labore ab eis animum avocare, ct in aeterna cl sola vera bona eum figere, et collocare possimus. Hinc videlicet apostoli, tametsi Dominum paupertatem consedari, el regnum fugere cl spiritualia bona praedicare videbant, persuadere tamen sibi ipsis non poterant, eum non esse in Palaestina, et Hierusalem regnaturum, testaturque sacer cvangelista. cum Dominus de cruce cl cruciatibus loqueretur, eos numquam intelligerc potuisse: imo vero, cum Dominus jam a mortuis excitatus fuisset ab eo petebant: *Domine, si in tempore hoc restitues regnum Israel?* Sed in die penlecosles, cum Spiritum veritatis accepissent, lum demum divino fulgore illustrati, quae *sursum sunl* sapere cl quaerere incepterunt, cl *non quae super terram*. Ex illa igitur priori ignorantia el rerum praesentium cupiditate petitio prima proccssil. *Dic ut hi duo filii mei sedeant unus ad dexteram luam el unus ad sinistram in regno tuo*.

Cui Dominus sapientissime respondit: Nescitis quid pclotis. Alloquitur nunc Dominus filios, licet matris interrogatio fuerit: quia cum minime latebat: matrem verba filiorum esse locutam. Itaque b. Marcus, ul paulo anlc vidimus, eam petitionem

non malri, sed filiis tribuit. Mater enim a filiis edocta, quid petere deberet, cl ab iisdem deducta ad Dominum fuit. Sed videte Domini sapientiam, non lacet, ne discipuli tamquam reprehensione indigni sc contemni putarent: neque in Judaea regnum sc habiturum inficiatur, quia nondum spirituale regnum intelligerc poterant, el tamen regnaturum Dominum omnino credebant, meque asserit, se facturum, quod pelunt, ne discipulos cacleros oiienderci; neque negat lamen primas sedes se illis daturuin, ne el matrem cl filios moerore conficeret. Quid igitur ail? *Nescitis*, inquit, *quid petalis*. Fecil enim id, quod interdum magni principes facere solent, cum eis libelli supplicum offeruntur. Nam si forte contingat, ul alicujus libellus offeratur, cui princeps negare non audeat id, quod petit: neque lamen id vclil concedere, rescribere solet, cum libellum non esse ca forma conscriptum, qua debuit, neque ca ratione oportuisse peti. Idem hic Dominus facit: neque enim facturum sc, quod pelunt, aut ait aut negat: sed petitionem in nullis deficere causalur, affirmaque illos ignorare, quid sil illud, quod petrini; cl quidem non injuria, nam ea pelilio primum deliciebat in ratione, qua ad petendum movcbant, unde in qualitate eorum, quae petebant, tum in fine, propter quem petebant, postremo in ipsa re, quam petebant. Prima enim ratio, qua ad petendas primas sedes impellebantur, cral affinitas cl cognatio secundum carnem, quae si ipsos ad petendum incilare potuit, Dominum lamen ad concedendum movere non debuit, illi vero qui petebant, inepti eo lemporc minimeque idonei erant ad illum honoris gradum, quem petebant. Porro finis, quem sibi, dum peterent, proposuerunt, otium erat, el quies, quae iis, qui nondum laboraverant, minime debebalur. Res denique quam petebant, erant primae sedes in regno Palaestinae, cum polius caeleste ac spirituale aliquod donum a rege coelorum petere oportuclit. O utinam, auditores, non lam apte in haec nosira tempora, lineae Domini responsio conveniret. *Nescitis quid pelalis*. Petit aliquis in Ecclesia Dei locum alliozem, ecclesiasticum beneficium, pasloralum. pontificatum, nescis mihi crede, quid petas, scies aulem postea, quando jam scire nihil proderit. Existimas enim divitias aedilicias, butyrum ct mei petere, invenies autem rem laboris el doloris, Teilis cl amaritudinis plenam. Vel enim fungi munere tuo pro viribus eliges, cl nihil gravius, nihil difficilius, nihil amarius, nihil tristius ullo unquam tempore pertulisti, semper animo excubare, quietem nullam capere te oportebit. Vel iis curis el sollicitudinibus praetermissis, totum te voluptatibus dabis, quibus vix degustatis perpetuo cruciandum gehenna suscipiet. Nescis mihi crede, quid petas cl saepius libi patibulum utilius, quam dignitatem ecclesiaslicam peiercs. *Locum* (inquit d. Bernardus ad Eugeniurn) *allio- reni sortitus es, sed non tutiorem, sublimiorem sed non securiorem. Nihil csl in hac vita*, ail Augustinus ad Valerium, *cl maxime hoc tempore, facilius el laetius el hominibus acceptibilis episcopi aul presbyteri aut diaconi officio* st perfunctorie el *adulatorie res agatur, sed nihil a-*

pud Deum miserius, el tristius el damnabilius. Hinc b. Clirysosloinus in vocem illam horribilem quidem, sed veram aliquando erupit. *Non temere, inquit, dico, sed ut affectus sum sentio. Non arbitror inter sacerdotes multos esse. qui salvi fiant, seu multo plures, qui pereant. Inius enim animae perditio tantam habet iacturam, ut nulla ratione possit aestimari. Etenim, si unius animae salus tanti est. ul ol> hanc l'ilius Dei fieret homo, tanlaque pateretur; perditio cogita quantam conciliabit poenam? Quod eliam alii peccant sacerdotibus imputatur: sicut cum ovis a lupo rapitur, culpa recidit in pastorem. Nescitis ergo nescitis, quid petalis.* Ac de seipso libro de sacerdotio ait: *Ab eo ipso die. in quo tu mihi episcopatus suspicionem iniecisti, factum est idem, ul corpus hoc ab anima propemodum dissolveretur. tam ingens pavor, lam ingens molestia animam meam occupavit. Nam cum apud me considerare Christi sponsae gloriam, sanctimoniam. venustatem spiritualem. prudentiam ornatum: lum vero animi mei vitia expenderem fiebat ul assiduis lum illam, lum me gemitibus luctibusque prosequerer. Nescitis ergo nescitis quid petatis.* Deinde, quis nostrum ignorat. aul in apostolo aliquando non legit, ecclesiam Dei esse corpus Christi, ul alii in eo sint oculi, aures alii, lingua alii, alii manus, alii pedes? Quanta igilur perversitas csl, si auris, lingua aut manus, oculos esse velit? Ad audiendum, frater, vocatus es, non ad loquendum. Quod si non audire, cum sis auris, sed loqui volueris, neque audies neque loqueris. Non audies, quia non vis: non loqueris, quia non potes. Quid ergo superest, nisi ul tamquam inutile membrum abscindaris, el in ignem mittaris? Iam pereunt muli, auditores, ita nonnulli ex sedibus ad gehennae incendium devolvuntur, qui. si in humili loco manere voluissent, beati iam et felices bonis coelestibus polirentur. *Nescitis ergo, nescitis quid petatis.*

At alliciunt illae sine labore pariae opes, sedes honoris, fastigium dignitatis. Cantabo tibi, frater, canticum beati Bernardi. *Clericus. qui habet partem in terra. non habebit partem in coelo.* El item *Clericus si quidpiam habuerit praeter Dominum pars ejus non erit Dominus.* Et rursum: *Pes pauperum non pauperibus dare, par sacrilegii crimen esse dignoscitur: pane patrimonio pauperum, facultatibus ecclesiarum sacrilega crudelitate surripitur. quicquid ministri el dispensatores, non utique domini et possessores, ultra victum accipiunt el vestitum.* Ei rursum: *Vae, vae. libi clerice: mors in olla, mors in olla carnum, mors in hujusmodi delitiis csl. Nam populi constat esse peccata quae comedis: sumplus ecclesiasticos gratis habere te putas, sed bonum erit magis fodere aul mendicare. Peccata enim populi comedis; ac si propria tibi minus sufficere viderentur sollicitus esto tanquam rationem redditurus pro iis, gemitus fundere, dignos agere poenitentiae fructus: alioqui ca noveris tibi imputanda, quae modo inter delitias comedis, et parvi pendis, el dissimulas tanquam nihil allinentia libi. Venient, venient, ante tribunal Chri-*

sli. audietur populorum querela gravis, accusatio dura, quorum vixere stipendiis, nec diluere peccata. Intelligisne? /Vcscilis ergo, *nescitis quid petali».*

Ai. *qui Episcopatum desiderat, bonum opus desiderat,* verba sunt Apostoli Pauli. Episcopatus, frater. optima res est, sed cum desiderare, malum est. Nam el qui Deum desiderat, rem excellentissimam desiderat el diabolus lamen, qui Deus esse vel Deo similis esse desideravit, ex paradiso delictorum tamquam Fulgur, in inferni barathrum ruit. In Episcopatu siquidem animarum gubernatio, fastigium sedis, divitiae et honores reperionlur. Si gubernationem animorum desideras, rem periculi plenam desideras, el *qui amat periculum peribit in illo.* Si Fastigium sedis, superbus: si divitias avarus: si lionorcs, ambitiosus es. Al chantas me, ad id petendum impellit. Cave ne decipiaris. Nam *charitas non est ambitiosa; neque quaerit, quae suasunt.* sed quae Domini nostri Jesu Christi. At ecclesia inierim bonis pastoribus destituitur, si qui sint idonei non se produnt. Quid ad me, cl quid ad te? Curam istam Domino relinquamus. Numquid quia beatus Gregorius haec onera Fugiebat, quia b. Ambrosius Fugiebat, quia b. Augustinus et Chrysostomus Fugiebant, ideo ecclesia pastoribus caruit? Imo vero istos ipsos, qui tantopere fugiebant el Deum lamen minime latebant, ad ecclesiae gubernacula Dominus evehebat. Itaque sanctos multos, qui episcopatus fugerint, legimus: aliquem qui appetierit vel quaesierit, non legimus. Aumquid sanctissimi el eruditissimi illi patres ex apostolo non didicerant: *Qui episcopatum desiderat, bonum opus desiderat?* El si didicerant, cur fugiebant? cur abscondebantur, ne pontifices fierent? Numquid apostolo non credebant? Credebant plane: sed inierim inlelligebant. non episcopi sedem, sed episcopi virtutes, quae mullae sunt el magnae esse desiderandas: *oportet enim episcopum irreprehensibilem esse, sobrium prudentem, ornatum pudicum, hospitalem, doctorem,* el alii quae ad Timotheum b. Paulus late prosequitur. *Nescitis ergo nescitis, quid petalis,* quicumque dignitates ecclesiasticas petilis.

Denique videre vultis, quam omni luce clarius sil. humilem locum esse securum: sublimem locum esse periculosum? Aspicite alque intuemini primos reges Hebraeorum, Davidem cl Saulcm. Saul, cum privatus esset, erat omnium Hebraeorum, scriptura divina tesle, sicut corpore maximus ila mnribus optimus: evehitur ad regnum, continuo efficitur omnium pessimus, Deo rebellis, bene de se meritis ingratus, amicis infidus. Itaque Davidem tanto atrocius persequabatur, quanto plura et majora beneficia ab eo recipiebat. Ipse vero sanctus David, cum similiter privatus cl facultatum pauperrimus esset, virtutibus ditissimus erat, ita, ut ne hostem quidem suum sibi a Deo in manibus datum laedcre voluerit. At ubi ad regni gubernacula conscendit, adulterium homicidio copulavit: el qui privatus hosti pepercit, idem rex devotum sibi famulum crudeliter interfecit. Quae cum ila sint, auditores, quos in posterum loca sublimia et primas sedes affectabit? Si Saul et David, qui non

regnum appelcbanl.sed a Deo vocali sccpira obla-
ta susceperant, lam misere corruerint, quis impu-
ne se Ingeret? quis sedium fastigia non horrebit ?
quis veritati non credet praedicanti alquc dicenti:
Nescitis quid petatis?

PARS POSTERIOR

Potestis bibere calicem , quem ego bibilurus sum? Beatissimus pontifex Augustinus refert in li-
bro quinio de civitate Dei, oliin Romae templum
vidulis ct templum honoris fuisse , quae quidem
duo templa tali aedificio fuerunt aedificata, ul ne-
mini ad templum honoris aditus pateret, nisi per
templum virtutis. Ex quo veteres illi Romani, qui
honorum cupidissimi erant,inlelligi voluerunt,ho«
norem esse praemium virtutis. Tale aliquid, audi-
tores, mihi Dominus significare videtur, cum ait ;
*Nescitis quid petatis.Potestis bibere calicem,quem
ego bibiturus sum?* Tamquam si dicere voluisset:
Crux, cl regnum ila se habent, ul nemo ascendero
possit in coelum, nisi per crucem: nemo seipsum
fallat, ad epulas paschalis, nisi per jejunium qua-
dragesimae nemo perveniet. Aon *coronabitur,nisi
qui legitime certaverit. Regnum coelorum vim
patitur, el violenti rapiunt illud.* Quarc , si vos,
qui primas sedes in regno nunc petitis, inlellige-
rcilis, quanlis laboribus, sudoribus, curis, incom-
modis,cruciatibus cliam el tormentis regnum coe-
lorum vobis sil comparandum,non lam inconside-
rate fortasse in eo primos honores peteretis,

Idcirco ait; *Nescitis quid petatis. Potestis bi-
bere calicem , quem ego bibilurus sum?* El si-
mul auditores, videte Domini sapientiam. Poterat
enim jure discipulos suos ambitionis arguere, ac
dicere: O discipulorum ambitiosissimi, cl quando-
nam id meruistis? Ostendite labores, quos tolera-
stis, videamus sanguinem, quem fudistis: ubi sunl
merita? ubi virtutum opera? Haec est illa humili-
tas, quam vos docui? Ilia mundum contemnere di-
dicistis? Sed non erant eo tempore lam atrocis re-
prehensionis capaces, spiritalis militiae tirones:
quocirca reprehensionem suam ila Dominus tem-
peravit, ul ignorantia potius, quam ambitione lapsi
fuisse discipuli viderentur: *Nescilis, inquit, quid
petalis. Potestis bibere calicem, quem ego bibi-
turus sum?*

Sed cur nam, dicet aliquis, tormenta el dolores
calicem Dominus nominavit? Hujus rei, auditores,
nullae sunl causae. Primum enim ideo Dominus
labores suos cibo, ul csl apud Joannem, ct dolo-
res potui comparavit, ul iniciligeremus, neminem
apud nos tarn libenter exquisitissimos cibos come-
dero, aul vina suavissima bibere, quam ipse pro
nobis non modo libenter,sed etiam cupide labores
ferebat et dolores patiebatur: Deinde polus restin-
guit sitim, et proplerea nihil csl. quod homines
sili stimulat magis, quam polum desiderent. Ac-
hementissima silis vel maximis divitiis aquae pocu-
lum anteponeret. Dominus noster Jesus Christus,
auditores, salutem noslfam non cupiebat, sed ar-
dentissime sitiebat: infiniti amoris Hammam iu pe-
dore tamquam in fornace Dominus nutriebat. Ar-

debal plane, ardebal patiendi cupiditate.Ex quan-
ta siti, obsecro, ex quanto ardore illa verba prod-
bant: *Desiderio desideravi hoc pascha manduca-
re vobiscum?* El; *baptismo habeo baptizari cl
quomodo coarclor usque dum proficiatur!* Hinc
igilur Dominus poenas cl tormenta, quae silm
illam restinguebant, calicem cl dulce refrigerium,
voluit appellare. Praeterea calix quantumvis ma-
gnus cl plenus brevissimo tempore hauritur. Non
enim quemadmodum cibus, qui dentibus teri, cl
huc alquc illuc volvi el revolvi linguae ministerio
debet, antequam glulialur; sed in momento lan-
gil, senlilur el transii. Quare Dominus admonere
nos voluit de brevitate laborum ct poenarum,
quae in hoc saeculo perferenda sunl. Pertulit Do-
minus acerbissimos cruciatus ; verum csl id qui-
dem , sed tamen celerrime transierunt, que-
madmodum citissime calix cliam plenus hauri-
tur. Al post hujus brevissimae vitae curriculum,
non calices , sed lorrenics el Maria poenarum
vel gaudiorum inveniemus. Qui enim hic cali-
cem Domini respuerunt, praecipitabuntur ibi in
stagnum ignis cl sulphuris , quae *csl mors se-
cunda.* Verum igilur csl, quod apostolus Paulus
ad Corinthios scribit dicens : *Id enim quod in
praesenti momentaneum est, el leve tribulatio
nis nostrae . supra modum in sublimitate ae-
ternum gloriae pondus operatur in nobis,* Ilur-
sum , calix ebriosos homines cl furiosos facere
solet. Id , quod Noc Patriarchae legimus accidisse :
cx quo cl nudulus filio ad ignominiam pa-
tuit. Quod si ila est , quid ni passio Domitii ca-
lix verissime nominetur: cum cum ila salutis no-
strae ebrium fecerit , ul nudari se vestibus o-
rnnibus , el in crucem agi, ct in ea pondero ad
mortem usque In conspectu maximae multitudi-
nis minime recusaverit ? Neque solum ebrieta-
tem , sed etiam somnum calix inducit: quodel
in Domino passionis calix efflclit. Nam ubi cali-
cem illum exhausit, de quo scriptum csl ; *Calix
meus inebrians quam praeclarus csl,* mox dor-
mire cocpil, el cum induo in eo soinno pere-
gisset. surrexil, *tamquam potens crapulatus a
vino.* Denique auditores, in calice interdum a-
mara, sed salubris . el ad morbum expellendum
apta polio sumitur. O praeclarum mysterium. O
vere sapiens el salutare Servatoris inventum! Gra-
vi morbo, auditores , jamdudum genus humanum
afflictabatur , mors cral in januis , medicamen-
tum illi necessarium erat : sed pharmacum lam
amarum cl lam potens imbecilla cl lenkra homi-
num naiura minime patiebatur. Quid igilur ma-
ter , cl nutrix noslra divina sapientia fecit? nem-
pe quod nutrices facere solent : quae cum vi-
dent infantulos suos laborarc , el amaram potio-
nem lam teneram aetatem ferre non posse, ipsae
pharmacum sumunt , ipsae amarum calicem bi-
bunt , ul inde lac salutare infantuli sugant. Ad
eumdem modum, audilores, nutrix noslra sapien-
tia Dei , trabea carnis induta . non egebat qui-
dem ullo pro se medicamento , quae *peccatum*
non pecti : nec *dolus inventus est in ore ejus,*
pro nobis tamen , tamquam bona nutrix , cali-
cem passionis accepit, ut lac sacramentorum no-

bis praeberet. Quare, auditores,- *quasi modo genili infantes* , *lac* concupiscamus, si noslra sancta nutrix ad calicem bibendum pigra non fuit , qua poena digni erimus si nos ad lac quaerendum pigri simus? Sed iam de calice salis nulla dicta sunl, caclra videamus.

Posl illa enim verba: *Polesiis bibere calicem* , *quem ego bibilurus sum*, addit s. .Marcus,au/ *baptismo.quo ego baptizor baptizari?Quue* verba leguntur etiam in codice graeco b. Matthaei.Neque vero, quae hic de baptismo dicuntur, myslcrio carent. Dominus enim duplicem crucem passus est, unam in corpore,allcram in corde.Nam cl desiderio nostrae salutis,el paliendi cupidilale el dolore,quem cx praescicnlia peritorum hominum cupiebat,vehementissime cruciabatur in corde: el simul alrocissimo clavorum , cl spinarum , verberum cl plagarum supplicio torquebatur in corpore.Crux illa interior calicis nomine signillcala csl. Exterior vero baptismatis appellatione.Siquidem calix hominem purgat interius , baptisma eumdem lavat exterius. Neque injuria Dominus polii a discipulis,an el calicem bibere, et baptismo baptizari possinl:nam praelatos, cl principes cl pastores, quales illi fieri cupiebant, utramque crucem el cordis , cl corporis ferre necessarium est. Nam cl vigilare super gregem, cl de bonis pascuis cogitare el contra varios ovium morbos medicamenta , el quod caput csl, maximo desiderio salulis ovium flagrare cl aestuare debent. El hacc quidem esi crux interior. Deinde cliam, ul crucem exteriorcm ferant, condonandum csl, saepe cliam itinera facienda, pauperum hominum quacrelac pa'ientcr audiendae , perversorum inimicitiae non timendae , vilia el verbis cl reipsa ac factis exlirpanda, denique nulla illis pericula subeunda , nullae modestiae superandae, mors ipsa, si fuerit opus, forlilcr opetenda est. Vullisnc ut hujus rei testem vobis gravissimum adducamus ? Testis sit nobis apostolus Paulus. Quo pacto, quaeso, persuades nobis, apostole beatissime, lc Christi ministrum, id csl, ecclesiae episcopum esse? *Ministri*, inquit, *Christi sunt? El ego (ul minus sapiens dico) plus ego*. Quamobrcm obsecro ? Audite rationes: *In laboribus plurimis, in carccribus abundantius,in plagis supra modum, in mortibus frequenter*. A *Judaeis quinquies quadragenas, una minus, accipi. Ter virgis caesus sum : 1er naufragium feci, node cl dic profundo maris fui. In itineribus saepe, periculis fluminum, periculis latronum , periculis cx genere, periculis cxgentibus, periculis in civitate, periculis in solitudine, periculis in mari, periculis in falsis fratribus. In labore, in aerumnis, in vigiliis nullis, in fame,in sili : in jejuniis nullis , in frigore el nuditate . praeter ea , quae extrinsecus sunl, praeter crucem, inquit,islam exteriorcm,instantia mea quotidian a, sollicitudo omnium ecclesiarum. Quis infirmatur, et ego non infirmor? Quis scandalizatur . et ego non uror?* Vere ergo b. Paulos el calicem Domini bibebat , cl sanguinis baptismale lavabatur.

Caclerum quidnam b.Jacobus cl Joannes Domino respondeant: audiamus, *Picani ci: Possumus*.

Ex ambitione quid, nisi caeca cl inconsiderata temeritas nasci polcral? *bicunl ei : Possumus*. Philosophi dicere solent, proplerea Solem, dum oritur aut occidit, majorem spectantibus apparere, quam in meridie, quod in ortu el occasu per interpositos quosdam vapores cernendum se praebeat. Eodem modo ambitiosus majores arbitratur vires suas, quam sunl; quia per interpositos cupiditatis suae crassissimos vapores eas inluclur.Ilac ergo ralionc el apostoli decepli, *dicunt ei: Possumus*.Haec csl illa praeclara virtus, quam in b. Jacobo nostri temporis homines imitantur. Nam si forie petebatur ab iis , qui onera ecclesiastica ct curam animarum quacrui : Num caslus esse poles respondel alacriter: Possum. Num gregem libi commissum verbu Dei assidue pascere poles?Possum.Num pracler vicium cl vestitum nihil amplius accipere de sumptibus ecclesiasticis , el reliquum egenis dispensare potes? Possum: Num animam pro ovibus luis, si necessitas postulet, ponere poles? Possum. Al ubi non verbis,sed facio opus csl, nihil possunl, levissimae lenlalionis succumbunt, super gregem dormiunt. super honores vigilanl : de prolixitate brevii, de beneficii tenuitate queruntur, ovium recordantur numquam,opum obliviscuntur numquam. El undenam, quaeso, tam caeca lemerilas.ul ad omnia, Possumus,pondeant? Nimirum, audilorcs, quia per inlerieculos ambitionis vapores vires suas inlucanlur. Deinde idem ambitiosis accidit, quod evenire iis solei, qui cx edilo aliquo loco ea, quae deorsum jaccnl, intuenlur. Scipio Africanus, quem Cicero per quietem in coelum ascendisse finxit,cum cx orbe lalclo mundum hunc inferiorem coniemplarelur, vastissimas regiones quasi maculas quasdam ac vcluti puncta cernebat: cl conlra stellarum globos inter quos ipse tunc cral, tantae molis esse videbat, ul diceret ab illi orbem lccrarum facile superari. Eodem plane modo , audilorcs, ambiliosus ex excelso monte superbiae, in quem jam conscendit, onera praelatorum, quae multa el maxima sunl, veluli humilia el vilia, cl humi jacentia ac longe posita ccrniluitque ideo non mirum est, si parva, et levia, el humeris suis longo inferiora esse diudical : al opes el honores et caetera commoda , quae ante oculos obversantur, imo quae in corde habere se videt, magni facit, cl vere eximia cl excellentia bona esse consci. Hinc nimirum perversa illa ct exeerabilis consuetudo in ecclesiam invecta csl, ut animarum gubernatio per alios procurelur, rcddilus nemine commitlanlui. O ambitiose caece , siccine apostolorum proprium munus committis alii»; Judae provinciam reservas libi? Descende, descende caece de monte, discute vaporem cupiditatis , remove nubem ambitionis accede ad curam animarum propius, magnitudinem, difficultulcs, pericula intuere , cl tunc , si audes, responde. *Possum*. Caelorum quicquid ipse dicas . teipsum fortasse falles , Dominum certe non falles. Sed *de vobis* , audilorcs , spero *meliora cl viciniore saluli*. Ad cvangclium igilur revertamur.

Aii illis: Calicem quidem meum bibetis , sedere autem ad dexteram cl sinislram,non cslmeum dure vobis; sed quibus paratum csl a Patre meo.

Vjdele rursum elquc imitamini Domini sapientiam. Certe illa *responsio*; *Possumus*, magis fuit temeraria quam fuit ambitiosa petitio. Ex quo etiam *acerbiori reprehensione* digni erant: Dominus tamen maturissimo consilio, neque eos objurcatione enim omnia vilia eodem die reprehendenda sunt: sed hodie unum, cras alterum, postridie tertium, atque illa sensim omnia exlirpantur. Cum ergo Dominus cerneret verum esse, quod illi responderant. quamquam nescirent, quo pacto id implendum esset, non enim viribus naturae, ul ipsi existimabant; sed gratia Dei, calicem bibituri erant. *AU illis: Calicum quidem meum bibetis.* Dominus iiosler, auditores, consuevit amicis ac familiaribus suis calicem istum laborum el molestiarum propinatio. quemadmodum vos in conviviiis vestris facere soletis: el quo quid domino magis esi familiaris, eo prius el frequentius calicem istum Dominus ei propinat. Idcirco *ail; Calicum quidem meum*, ul mihi conjunctissimi alque amicissimi, *bibelis*. Ex quo inleligi potest, quam clarus b. Jacobus Domino fuerit, cum ipsi omnium primo inter apostolos martyrii culix a Domino propinatus sil. Sed rursum *calicem*, ait non vestrum, sed meum, quia pro justitia pali el martyrium ferre, non est humanae infirmitatis, sed benignitatis divinae. *Vobis donatus est*, inquit apostolus Paulus, *pro Christo non solum, ut in eum credatis, sed etiam ul pro illo patiamini.* El b. episcopus el martyr Cyprianus, cum in sermone de lapsis ascendisset, quam multi tempore persecutionis a Domino defecissent, ad forum ultro concurrissem, daemonibus immolassent, Christo renunciassent: *Corona*, inquit. *de Dei benignitate descendit, el non potest accipi, nisi fuerit hora sumendi.* Legile epistolam Plinii ad Traianum, et ubi cognoveritis, quam facile nulli a Christo ad idola tormentis territi revertuntur, dicile martyrium Dei donum excellentissimum esse; cl non temere Dominum dixisse judicabitis; *Calicem meum bibetis*, quem scilicet nisi ex me habere minime potestis.

Est item et alia ratio quare suum dixerit calicem, quem non ipse, sed discipuli bibituri erant: nempe quia nulli imo vero omnes homines laborum calicem bibunt, sed non omnes calicem Domini bibunt. Respicite divites, avaros, numquid calicem non bibunt? numquid crucem non ferunt? maxime vero cl crucem ferunt el calicem bibunt. Nam ncc noctu dormiunt, nec interdiu quiescunt; saepe in itineribus, semper in negotiis versantur: in numerandis autem pecuniis, el tempus, el manus cl cerebrum continent: fraudes cogitant, lucris inhiant, opes occupantur: el inierim lamen nihil retribus suis, nisi tunc dolores, curas el sollicitudines capiunt. Pauperes vident? Suspiciantur furem. Divites vident? Suspiciantur latronem. Ferunt igitur crucem el bibunt calicem, sed Judae, non Domini. Quid de ambitiosis hominibus dicam? O quam grande, cl quam amarum poculum bibunt, dum ad honores anhelant, suspirant ad cathedras, cum isto aequari, illum superare contendunt, cl quem praeire sibi vel uno passu videant, invidentiae rabie consumuntur. Crux ista

crux mali latronis *csi*, el istum calicem diabolus, non Dominus propinavit. Porro haeretici el isti calicem bibant: nam el concionum laborem libenter tolerant, el facultatibus interdum spoliari, cl caedi el cremari, sed non tam fortiter, quum pertinaciter ferunt: neque lamen inde praemia ulla aut coronam reportant; sed potius ei brevibus suppliciis transeunt ad aeterna. Quid ita? Quia non calicem Domini, sed diaboli bibentio vulucrunt, et idcirco supplicium, quod pro haeresi patiuntur, *non est*, ul Cyprianus *ail, fidei corona, sed poena perfidiae*, Quarnobrem illis dicitur solum: *Calicem meum bibelis*, qui pro justitia, pro veritate, pro Christo; non pro avaritia, pro ambitione, pro haeresi labores el cruciatus alacriter subeunt cl poliuntur.

Sed interim alia, ncc minus apta hujus loci intelligentia mihi se offert: fortasse enim *calicem meum* maluit dicere, quam vestrum: quia numquam servus Christi calicem bibit, quin etiam cum illo Dominus bibat. *Calicem*; inquit, meum *bibelis*, quia nunquam sine me illum bibelis. Cum Dominus Petro ex urbe fugienti occurrisset, interrogatus ab illo, quoniam irci? respondisse fertur (ul Egesippus in historia sua scriptum reliquit) *Eo Hamam, Herum crucifigi*, tamquam si diceret: Tu quidem, Pelre, prome, sed non sine me in crucem agendus es. Undenam, obsecro, erat, ul Dominus in horlo, cum obitum sibi imminere cerneret, limerei et moeslus esset; Andreas autem ante emeem, Laurentius in craticula exullaret? El cur Dominus Patrem rogavit, ul calicem passionis ab eo transferret, et apostoli eundem calicem bibere ardentissime desiderarunt? Numquid famuli domino fortiores erant? Minime vero, audilores. Sed cum apostoli el martyres calicem biberent, Dominus eos juvabat: cum Dominus biberet, nemo juvabat. *Torcular*, inquit, *calcavi solus et de gentibus non est vir mecum.* Itaque dum martyres cruciarentur exterius, eos Dominus reficiebat el recreabat interius: cl calicem fellis non sine mellis admistione illis propinad sinebat. El ideo *ibant gaudentes a conspectu concilii, quia digni habili sunt pro nomine Iesu contumeliam pati.* Al ipse Dominus calicem plenum fellis el absynthii, sine ulla dulcis liquoris admistione ebibere voluit. Merito calicem suum Dominus dixit, quem non nisi per ipsum, et pro ipso, el non sine ipso discipuli bibituri erant.

Sequitur: *Sedere autem ad dexteram meam el sinistram, non. csi meum dare vobis*, sed *quibus paratum esi a Patre in eo.* Mullas hujus loci apud veteres expositiones invenio. Ac in primis non defuerunt, qui dicerent, eas sedes Moyse alque Ilaeliae esse paratas, ul quemadmodum in monte Dominus in medio eorum apparuit, illa perpetuo sil futurus in gloriam. Quorum sententiam sicut b. Ililario placuisse scio, illa beato Hieronymo cl posterioribus minime probatam esse video. Arriani vero, ul b. Ambrosius libro de fide quinto testis est, hic doceri existimabant, Filium Dei non esse Patri aequalem, sed potestate longe inferiorem, cum sedem in regno, cui

voluettel, dare non possil. Verum haec Arriano-
rum opinio, svu potius gravissimus cl pernicio-
sissimus error, facile refelletur. si vel cum b.
Augustino haec Domini verba ad formam servi
referamus, cl sensus sil: Aon est meum *dare*
vobis, *sed quibus paratum est a Patre in eo*.
lioc csl, non pictut humana, sed auclonlulc di-
vina gloriam regni coelestis imparlior. Idcirco iis
csl meum eam donare, quibus ab ipsa aeterni-
tate sempiternus Pater, non sine Filio tamen, pa-
ravit. Vel corie cum Nanr.ianzeno, cum Hieronymo,
cum Chrysoslomo aliisque sanctis cl eruditis pa-
tribus dicamus; regnum coelorum non cuique, sed
laborantibus certantibus cl vincentibus esse para-
tum, alque idcirco jure Dominum affirmasse, non
esse suum, qui sapienlissimus el justissimus est,
illud ambitiosis el elatis concedere. Ul autem exem-
plo rem lotam illustremus: Finge polenlissimum
aliquem regem coronam auream currentibus in
stadio constituisse, el eam auctori se daturum
promisisse, numquid si amicus aliquis regis a
rege contenderet, ut ea sibi propler amicitiam
corona daretur, numquid, inquam, non merito
audiret: Aon est meum, hoc est, aequitatis el
justitiae meae non csl, ut eam coronam propter
amicitiam largiar libi, quam mercedem laboris
cl virtutis in stadio decertantium esse volui? Eo-
dem plana modo Dominus respondet: non enim
proplerea, inquil, quod aliqua cognatione me-
cum copulati estis idcirco primae sedes in re-
gno dandae sunl, cum eae jam sint fortiter cer-
lanlibus praeparatae: sed tum demum eas a me
oblinere poteritis, lum gratia mea, tum industria
cl labore vestro dignos vos cfiliciclis.

Verum hinc, audilores, cam conclusionem ef-
fici video, quae el nobis summam utilitatem et
consolationem afferre potest, quam quaeso, dili-
genter animis nostris mentibusque mundemus.
Quaenam igitur est isla conclusio? Itegnum coe-
lorum non personis, sed virtutibus dari: neque
enim regibus, pontificibus, magistratibus nobili-
bus. divitibus: aul contra, privatis, obscuris, pau-
piribus, promitti videtis: sed iis dumtaxat, qui
in quocumque fuerint statu, in eo bene se ges-
serint et vu tutum operibus enituerint. Nec b.
Jacobus ideo regnum coelorum intravit, quia a-
poslulus fuit; sed quin bene in aposlolalu se ges-
sit. Agimus enim in hujus mundi theatro velut
quamdam comoediam, Deo iudice, cl angelis
spectatoribus. Dum comoediae aguntur, isto per-
sonam regis, ille pontificis repraesentat: alius
agit servum, alius plcbeum, alius palrilium, alius
rusticum, alius magistratum. Quo autem spectant
omnes neturos? Ul regem potius, quam villicum
agant; Minime vero. Quonam igitur? Nimirum eo,
ul suam personam, quaccumque illa sil, apte el
composite repraesentent. Saepe enim accidit, ut
is, qui servum villicum egit, quia eam perso-
nam bene csl imitatus, miris laudibus ab omnibus
extollatur. Is vero, qui regem repraesentabat, quod
frigidus in agendo fucril, convitiis ct sibilis explo-
datur. Ita prorsus, auditores, sc nostra res habet:
Comoediam agimus. ct ideo illi contingit regis
persona, isli pontificis, ille theologum, iste juris-

consultum agit, alius laicum, alius clericum re-
praesentat, el inierim Deus csl Iudex, qui non
lcrrelur sceptris regum, neque liaris pontifi-
cum, neque purpuris imperatorum, sed eos
commndal, ct praemio afficit, qui suam per-
sonam bene gesserunt, illos contra reprehendit,
cl tormentis addicit, qui secus fecerunt. Ju-
das apostolus, hoc, csl, episcopos el doctores eral,
Slcphanus diaconus, hoc csl, minister, el discipu-
lus fuit, exacta tamen comoedia Judas cx ltheairo
explosus in gehennae incendium ruit; beatus Ste-
phanus lotius comoediae plausibus exceptus ad
coelum cum honore sublatus fuil. Quarnobrem?
Quia Slcphanus discipuli personam egit bene; Ju-
das aulem personam apostoli cgil male. 1'aque
conlingerc polesl, el saepe, ni fallor, contingit ul
rex, el ponlifcx ct jurisconsultus el theologus, ae-
ternis cruciolibus adjudicentur, el pontificis co-
cus cl rogis mancipium, claims, nescio quis, im-
peritus cl plcbeus aelernis praemiis affecti beatis
angelorum agminibus inferantur, nec immerito:
cum illi sublimes illas personas non bene prac-
scnlavcrinl; isli aulem suas, licet viles, el abjectas
personas praeclare el eleganter gestennt. Ilmc
beatus Gregorius ait: *In examine justis iudicis
mutat merita ordinum qualitas actionum*. El b.
Hieronymus. *Cernis*, inquit, scribens in lovima-
nnm. *quod episcopus, presbyter et diaconus non
ideo sint beati, quia episcopi vel presbyteri sunl
vel diaconi, sed si virtutes habuerint nominum
suorum et officiorum. Alioqui st diaconus san-
ctior episcopo suo fuerit, non ex eo quod infe-
liori gradu est, apud Christum delcnor erit*.

Frustra igitur audilores, frustra mortales ad su-
blimiora semper anhelant, cum in eo potius vehe-
menter laborandum sil, ul in eo gradu, in quo po-
siti sumus, ita nos geramus, ul divinae majestatis
oculis minime displiceamus. In quo beatissimus.
Jacobus maxime enituit. Cum enim apostoli per-
sonam ageret, cl ex piscatore mulorum animalium
piscator hominum esset effectus, ita serio provin-
ciam sibi commissam administravit, ul eliam, cum
ad supplicium duceretur, sui muneris minime im-
memor, hominem quemdam piscatus sit, cl non
solum fidei. sed martyrii quoque consorem ha-
buerit, ul Clemens Alexandrinus cl Eusebius Cae-
sariensis scriplum reliquerunt. Deinde cum mar-
tyris personam ngere ct calicem Domini bibere
deberci. tanta constantia el alacritate id egit, ul
vehit signifer agminis aposlolici primus certamen
inire, alque ex certamine coronam reportare me-
ruerit. Sed quanto ille beatior, quod calicem tam
amarum tanta alacritate biberit. tanto dos infeli-
ciores, qui cum nec videre quidem, nec olfacere
sustinemus. El lamen, audilores, cogitandum no-
bis esset, ac dicendum. si beatissimi Christi di-
scipuli, si invictissimi martyres. si hic ipse apo-
stolus eximius Jacobus, si mater Filii Dei, si ipse
Filius Dei, non nisi calice laborum el dolorum e-
polalo regnum coelorum ingredi potuerunt; quis
ego sum, qui sine ullo sensu doloris in lecto plu-
macco ad coelum per angelos me transferri debe-
re praesumam? Numquid Dominus vehementius
me diligit, quam illos dilcxcril? Numquid mea

praesentia *illi* tantopere necessaria est, ul sine me regnum coelorum consistere non possit? Et si calicem istum Domini hic ad lempns ferre non valeo quomodo calicem irae Domini ferre valebo, quem perpcluo peccatores in inferno bibere compelluntur? de quo mihi scriptura praedicat, dicens: /</nts *grando, nix glacies, spirilus procellarum, pars calicis eorum*. Nemo igitur, auditores, nemo se fallat, si ad eam gloriam cupimus pervenire, ad quam effecti et creati sumus, ad quam hodie beatissimus Jacobus pervenit, eadem nobis via capienda est, quam ille suscepit, serio de animae

salute cogitandum, neque solum cogitandum; sed reipsa et factis omni diligentia procuranda. Neque tempus expectandum. Nam tempus est breve, iter est longum, socordia humana magna est, et animae negotium negotium negotiorum est. Quare, auditores, vos, simul et me ipsum oro alque oblesior, ul in eo dissoluti et negligentes non simus, in quo verum et solum bonum nostrum positum est, ul tandem aliquando ad eum, in quem credimus, perveniamus, Jesum Christum Dominum nostrum, qui est benedictus in saecula. Amen.

CONCIO XXXIX.

I» E S A N C T O L A I' li E N T I O

T 11 E A I A

Nisi granum frumenli cadens in terram mortuum fuerit, ipsum solum manet. Joon. |2.

SYNOPSIS

Breve s. *Laurentii Martyris encomium exordii vices sibi vendical. el ad propositum thema accingitur oratio. In primis itaque praemittitur, quem scopum Christus, dum hacc loquebatur. propositum habuerit. Quomodo Christus, creator et creatura, cl in duplici suo adventu. maximus el mininus fuerit, cx occasione seminum sinapis el frumenti, ostenditur. Duae causae afferuntur, cur Christus se grano frumenti comparet: una sumitur ex ipsius grani virtute el proprietate: altera ex fructu. quem producit, ubi catholicorum ecclesia, non vero haereticorum, spicae ex Christo grano ortae apte assimilatur. Quod sine Christi morlemundus salvari non potuisset. sed solus ipse justus fuisset, probatur; unde quantum fructum moriendo attulerit, figuris Adae dormientis Rachel parturientis. Moysis petram perculentis. cl similitudine agricolae seminantis demonstratur. Quod ecclesia catholica in suo incremento semper et ubique eadem manserit, contra vero haereticorum dogmata variare. vacillare el facile arescere. affirmare exemplis confirmatur. Per verba deinde textus triplex in fringitur error: prius, eorum, qui ob mortuum granum. Christum, se animam suam amando posse salvari, existimant-. Secundus Lutheranorum, fidem absque operibus sufficere credentium. Tertius denique], otiosorum, qui soli manere volunt, nec fructum bonorum operum requiri ad perfectionem autumant. Quae vita amanda, quae odio proseguenda, cl quomodo aliquando in corpus nostrum saevire, non attentis ejus querelis, oporteat. docetur; atque medici excmpto. rei natura el experientia, malum malo pellere solitis, comprobatur. Quomodo praeterea ad id nos ducet Martyrum constantia cl peaesclim d. Laurenti. cujus certamen breviter narratur. Tandem ad mortificationem corporis el injuriam tolerantiam, loco conclusionis efficax consequitur adhortatio.*

Clarior Laurentii flammis, quam solis loce dies. el illustrissimo martyrio ad aeternam posteritatis memoriam consecratus, tantam mihi ad dicendum alacritatem adferl, optimi auditores, quantam hacc tam praeclari triumphi commemoratio cl ecclesiae universae luelilia debet adferre. Illic enim invidissimus Christi miles cl clarissimus martyr, adolescens egregius, fide eruditus piclalc conspicuus. Spirilus sancti igne succensus, divino lumine illustratus, omni fortitudine insignis, sapientia praestans, sanctitate perfectus, signis cl prodigiis admirandus, morle denique cl martyrio gloriosus, cum sempiternae illius bealacque vitae desiderio flagraret, ejus gloriam, qui vita est omnium, assereret, el facullates ecclesiae in pauperum sinibus pie reconderet, hujus brevissimae lucis usuram cum immortalitatis munere commutavit: ab hominibus quidem in terris injuste damnatus, sed a Christo jure el merito in coelum sublatus. el florenti laurea, pretiosis lapidibus gemmisque clarissimis coronatus.

El quidem si dc laudibus Ianii martyris dicere vellem, metuendum mihi profecto esset, ne dies polius in lam illustri causa me versantem. quam oratio desereret Verum evanglica illa el dominica verba, quae inler sacra missarum solemnia recitari audivistis, me rapiunt ad se, cl elegantissima illa similitudo de grano frumenli, quod nisi moriatur, fructum adferre non potest, me quodammodo cogit, ul caeleris omnibus argumentis praetermissis ad eam explicandam aggrediar. Tantam enim utilitatem, Ianiumque emolumentum cum nd fidem confirmandam, tum ad mores corrigendos, in ejus expositione positum esse video; ul non sine causa mihi persuadeam. ipso quoque beatissimo Laurentio gratiorem hanc orationem futuram. quam si solum ejus laudes praedicantem. Nec enim in lam perfectae lamque excellentis charilatis gradu constitutus, magis de suis encomiis. quam de nostra utilitate sollicitus esse ulla ratione posset.

Sacra igilur evangelii verba audiamus el ea Domino aspirante breviter explicemus. /Visi *granum frumenti cadens in terram mortuum fUcril, ipsum solum manet. Si autem mortuum fuerit,*

mullum *[ructum adfert. Qui amat animam suam in hoc mundo, in vitam aeternam custodii cam.* Antequam ad ipsa evangelii verba explicanda accedamus, illud esi nobis veluli fundamentum jaciendum, eum sibi finem ac scopum in hac parabola Duminum proposuisse, ul intelligamus, Deum omnino decrevisse, nemini ad regnum coelorum, nisi per crucem, aditum aperire. Videt enim Deus nos, etiamsi chrisiani, etiamsi catholici, etiamsi clerici simus, nihil lumen aliud perpetuo cogitare quam quomodo in otio esse el in honoribus crescere cl divitiis humeros onerare possimus. Videl haec, inquam, Deus, cl nostri miserius clamat: O, o quo pergitis? Non csl isla via, quae ducit ad coelum: sed potius quomodo laboretis, el parvuli efficiamini. el non solum divitiarum, sed eliam propriarum vestium onere sublevemini, consideraro debetis. Siquidem regnum coelorum, lamcsl amplissimum, latissimum el maximum est, lamen portam humillimam et angustissimam habet. Et quia nos id non videmur intelligere posse, ideo nihil frequentius in cvangelio Dominus repetere solet. Cum igilur post solemnem illum ingressum in Jerusalem, quando cum olivarum el palmarum ramis laelissiisque acclamationibus Jerosolyma Servatori suo obviam processit, gentiles, quidam hac celebritate permoli Dominum videre desiderarent, idque Dominus ex Andrea cl Philippo cognovisset, tamquam bona occasione sibi oblata, dicere cocpit: *nisi granum frumenti cadens in terram mortuum fuerit, ipsum salum manet*, tamquam si dicere voluisset: Enl quidem tempus, quando me gentes requirent, cl de numero fient ovium mearum, el vocem meam audient, et *fiel unum ovile el unus paslor*, et lunc laudes meae, cl nomen el gloria ubique celebrabuntur. Sed nondum venit hora ista. Ante mihi fortis armatus, qui custodii atrium suum, debellandus, el vasa ejus diripienda, el Adne pccalum expiandum, el mors, quam incurristis, exterminanda, el vila, quam perdidistis, reparanda esl. Ul enim granum irumenii non prius frugem ex se fundit, quum terrae complexu el calore Solis tepelaclum. ct corruptum fueritis ita neque ego anle salutis humanae fructum ferre potero, quam vitam pro vobis el sanguinem fudero. Habetis igilur, uudilores, cl scopum parabola, cl unde Dominus ejus dicendae occasionem habuerit. Nunc similitudinem ipsam exponamus.

Nisi granum frumenti cadens in terram mortuum fuerit, ipsum solum manet. Dominus noster, auditores, duobus seminibus se diversis temporibus comparavit, grano sinapis, ul csl apud Matthaeum, el grano frumenti, seminum videlicet omnium min mo cl maximo. Nam granum sinapis omnium seminum minimum esse ex cvangelio didicimus: frumenti aulcm granum aul maximum, vel certe in maximis esse. experientia rerum magistra nos ducel. Quod igilur hic mysterium? quod Sacramentum lalcre cxislimalis? Nimirum illud hic laud mysterium, quod Neslorius, atique haeretici nulli intelligere numquam potuerunt. Quid enim est maximum. nisi Deus? quid minimum, nisi creatura? Solus igilur Chrislus maximus el minimus est, qui cum in *forma Dei esset*, *semetipsum exi-*

nanivit, formam servi accipiens. Sic enim tunc divina atque humana natura in unam colere personam, ut unus prorsus atque idem creator esset cl crealura, terminatus alque immensus, genitus ab aelernilale el orlus in tempore, dominus el servus, verbum el caro, Deus el homo, maximus el minimus. Deinde cum duo sint adventus Salvatoris; unus, quem fuisse jam credimus, aller, quem esse fulurum minime dubitamus; in dio minimus apparuit, in isto maximus apparebit. Quid? Quod in ipso eliam priori adventu el minimum el maximum Dominum cernere licet. Nam qui nascitur in stabulo, el pannis involvitur, el m praeseptoreclinatur, <lui adhuc infans vulnera excipere, cl regum impetum effugere, el in Aegyptum ire compellitur, qui pro beneficiis injurias, pro verbis salutaribus convilia, pro curationibus maledicta cl verbera, el necem reportai, qui denique albis indumentis ul insanus vestitur, qui spineam coronam, el sceplrum arundineum el purpuram jam detritam, ul rex ridiculus, ferre cogitur: cui Barabbas homicida cl vir sceleratissimus anteponitur, qui virgis caeditur ul reus, in crucem agitur ul latro, in medio lalronum moritur ul princeps furum et flagiliossimis flagitiosior, numquid non minimus el novissimus virorum libi esse videtur? Contra voro, nonne maximus csl ille, qui nascitur ex virgine, cujus orlum angeli cum canluel laetitia celebrant, quem vix dum natum stella prodit, Deges metuunt, Magi venerantur, qui siccis pedibus ambulnl super aquas, qui ventis, cl tempestatibus imperat cl obcdiunt, qui caecis visum, surdis auditum, claudis gressum, aegris incolumilalem, el mortuis vilam reddit: quo morieiilo terra lremil, lapides franguntur, sepulchra aperiuntur, velum scinditur, Sol delicii, coelum ipsum lenbris densissimis obducitur: qui denique post triduum devicta morie el inferni carceribus reseratis mundo redivivus apparuit? Vere igilur Dominus Chrislus el minimus, cl maximus: cl granum sinapis el granum frumenti.

Mulla hic, auditores, dc grano frumenti dici possent: quia magnitudine, specie, sapore, utilitate, caeleris seminibus antecellit, el quia, quod est in corporibus coelum, in sideribus Sol. ignis m elementis, aurum in metallis, in virtutibus chantas, el in animantibus homo, id csl in seminibus granum frumenti. Mullae rationes coacervari possent, cur Dominus huic potissimum grano se comparare voluerit. Cactorum nec mihi haec persequi per temporis angustias licet, el faciliora sunt, quam ul nostra explicatione indigeant. Duas igilur dumtaxat hujus rei causas aperiarn, quarum allera ei ipso grano sumitur: allera cx fructu, quem producit.

Ul igilur primam grani vim. el naluram contemblemur, granum frumenti, el quodlibet aliud semen exiguum csl mole, sed virtute lanium csl ut plane incredibile sil iis, qui usu vim illius non didicerunt. Constituamus enim ante oculos arbori' alicujus miram magnitudinem, ligni duritiem. corticis asperitatem, rumorum varietatem, soliorum viriditatem, ilorum pulchritudinem, fructuum denique colorem, saporem, odorem, speciem const-

dcrcmus. Quis, obsecro, harum rerum lum dissimilium, cl dispariūin.lam discrepantium originem exiguum granum fuisse non miretur?quis non stupeat? quis facile credal?L'bi enim in lam parvo semine ligni durities, ubi corticis asperitas, ubi saporis odorisque magnitudo, uberius fructuum, viriditas foliorum? cl tamen haec omnia latent in semine: et quod magis est admirandum , ipsum semen latet in semine. Ex semine quippe producit radix,ex radice procedit virgultum, cx virgulto oritur fructus, ex fructu rursum oritur semen. In semine igilur cl radix, cl virgultum, et fructus, el ipsum semen delitescit. Deinde quis capiet, ipsum semen, quorndiu integrum csl,cl incorruptum,vim nullam exercere posse: ubi autem corruptum et dissolutum fuerit, tunc radices , cl truncum fl ramos cl flores cl fructus, cl omnem illam arboris molem ex se fundere? Quae cum Ha sinl. non sine causa Dominus grano vel semini comparare se voluit. Aspicite enim atque intuemini ecclesiae magnitudinem, sublimitatem, maiestatem, senatum Apostolorum, martyrum agmina,virgumque coctus,pontifices.presbyteros, diaconos,aliosque gradus inferiores, tam mullos, cl lam diversos ordines hominum religiosorum,aliaque maxima et innumerabilia ecclesiae ornamenta considerate. Indenam, obsecro, prodierunt haec omnia . ntsi ex illo crucifixo Salvatore? ex illo, inquam , semine . quod mole lam parvum videbatur.cum virtute maximum esset. Vere igilur Christus et granum, et semen, cum ex ipso . qui tam humilis et abjectus apparebat, illa ecclesiae arbor processerit, quae extendit ramos suos ad ultimas usque orientis cl abeuntis Solis.aquilonis, austrique partes cl cujus umbra eundum operuit orbem terrarum.

Porro allera ratio ex ipsa spica,quae fructus est grani cl seminis, de quo loquimur, colligi potest. Quid enim est spica , nisi multitudo granorum, non sparsa, neque confusa, sed composita, cohaerens, ordinata, et contra avium morsum munita callo aristarum? Talis, auditores, talis omnino csl illa ecclesiae spica, quae ex Christo semine prodit. Primum enim non lam arcte grana in spica sibi invicem copulata sunt, quam sunt vere Christianorum et catholicorum animi fidei cl charitalis nexibus colligati. *Eral.* inquit b. Lucas in Aciis apostolorum, *multitudinis erodentium cor unum cl anima una*, hoc est , grana nulla erant, sed spica una eral. Et modo quoque vere credentium csl cor unum et anima unū. Idem sopimus . idem sentimus omnes . grana nulla sumus, sed spira una sumus. Quamquam enim, qui in peccatis versantur, charitalis vincula fregerunt: lamen si vere credentes et catholici sunl, ejusdem fidei nexibus iu eadem ecclesiae spica cum caeleris colligantur. Quid enim existimatis responsuros, si interrogetur de ecclesia, de sacramentis, de pontifice, de purgatorio, de justificatione, de merito,de arbitrii libertate, aliisque rebus ad fidem perlinentibus . catholicos , qui degunt in Hispaniis? Idem quod nos. Et qui degunt in Italia? Idem. Et qui in Gallia et Germania? hiem. Et qui in Asia atque Africa? Idem. Et qui orbem nuper inventum, et latissimas Indorum regiones colunt? Omnino idem. Et

patres, avi, atavi, majores denique nostri, si similiter interrogati fuissent, quid quaeso, responderent? Plane tioc idem. Qui vero erunt post nos, nepotes. inquam et posterī nostri, de fide quid sentient? Idem omnino quod nos. Quicumque igitur catholici sumus, grana nulla sumus , sed spicae unius grama sumus. At Lutheranorum et calvinsularum synagogae quid? Chrisli spicae? Non. Quid igilur? Infelix lolium et steriles avenae sunl, cum in eadem provincia, in eadem civitate, in eadem domo, pluribus linguis isti loquantur, quam loquerentur olim in turri Babylonica, qui eam aedificabant.neque sciunt ipsi hoc anno,quid sequenti anno credituri sunl.

Deinde, ut grana in spica pulcherrimo quodam ordine posita sunt, ut alia sint inferiora,alia superiora, ita vero in Chrisli vera Ecclesia non omnes sunt sacerdotes, non omnes doctores, non omnes pastores; sed ordine quodam alii aliis muneribus praeficiuntur.Quemadmodum et in coelesti hierarchia non omnes sunl angeli,neque omnes archangeli, neque omnes principatus, neque omnes potestates, et in corporibus nostris non quodlibet membrum csl oculus, aut auris,aut lingua aut manus ergo lutherana respublica, ubi omnes sunt oculi. vel potius ubi nullus est oculus, sed omnes sunt lingua, palatum et venter; non spica, aut respublica aut corpus csl Chrisli.sed chaos antiquum rudis indigestaque moles, cl eo tandem praecipitanda. *ubi nullus est ordo, sed sempiternus horror inhabitat.* Denique quemadmodum spica munita est vallo aristarum, ita Chrisli Ecclesia *terribilis est, ut castrorum acies ordinata.* Habemus enim scutum fidei, galeam salutis, thoracem iustitiae, et gladium spiritus . quod csl verbum Dei. Cum igilur tantum sil inter granum et Christum , grani spicam et ecclesiam similitudo, nemini profecto mirum jam videri debet, si grano frumenti potius, quam aliis seminibus scipsum Dominus comparaverit.

At igitur si *granum frumenti cadens in terram,mortuum fuerit.ipsum solum manet.*Quamquam enim Christi actiones infinitam vim inl promerendum haberent, cl quodlibet Christi opus.etiam minimum, sufficere potuisset ad omnia totius humani generis peccata purgando atque delenda, quia lamen aeterno consilio Deus optimus cl sapientissimus decreverat, ut non nisi per mortem lilii sui orbis terrae salutem consequeretur.idcirco verissime Dominus ait: *Ἀἰδι granum frumenti cadens in terram, mortuum fuerit: ipsum solum manet.* Quod vero tale fuerit Dei consilium.quale nos diximus, testis est d. Lucas, qui in act s Apostolorum *nil.**Convenerunt vere in civitate ista adversus sanctum puerum tuum Iesum, quem unxisti, Herodes et Pontius Pilatus cum gentibus et populis Israel facere quae manus tua cl consilium tuum decreverunt fieri.* Id. quod et apostolus Paulus non obscure declarat.cum ad Colossenses ait: *Et ipse est caput corporis Ecclesiae, qui est principium, primogenitus ex mortuis, ut sit in omnibus ipse primatum tenens: quia in ipso complacuit omnem plenitudinem inhabitare : et per eum reconciliare omnia in ipsum, paci/i-*

cans *per sanguinem crucia ejus*, sive *quae in terris, sive quae in coelis sunl*. Deinde sanctus David el omnes Prophetae dum lam mulla el lain perspicua dc obitu Chrisli praedicunt, quid aliud, quam hoc magnum cl immutabile Dei decretum hominibus praedicant. Quid postremo mors innocentis Abel, obcdicnlia usque ?d morlem Isaac, venditio Patriarchae Joseph, cl tot sacrificia in lege instituta, nisi hoc unum el maximum sacrificium significabant? *Hujus sacrificii*, Augustinus ait. *multiplicia variaque signa erant sacrificia prisca sanctorum, cum hoc unum per mulla figurarelur, lanquam verbis nullis res una diceretur, el sine fastidio multum commendaretur*.

Igilur nisi *granum frumenti mortuum fuerit, ipsum solum manet*. El vere, auditores, ipsum inquam, manet. Nam cum mors, poena, cl stipendium peccati sil, *qui peccatum non fecit, ncc inventus csl dolus in ore ejus*, cl qui *inter mortuos liber*, hoc est. innocens inter peccatores cl inlcr injustos justus crat, morlis imperio subjacere non debuit.El ccrlic nisi propter nos moriendo aliorum onera ferre, el quae non rapuit exsolvere decrevisset, nemo illum non modo interficere, sed ncc laedere unquam potuisset. *Ego*, inquil, *pono animam meam nemo tollit eam a me, sed ego pono eam a me ipso,ct potestatem habeo ponendi eam*. *Ego dormivi*, inquil, ego sponte, voluntate, non necessitate dormivi, cl *soporatus sum el exurrexi*. Ipsum igilur, nisi voluntarie morialiir, manet, non moritur, non corrumpitur, non dissolvitur, el solum manet. Cum enim omnium nostrum, qui in Adam mortui sumus, salus cl vita ab istius unius grani morte, cl passione pcndrel, si ipsum mori non voluisset, quis nostrum vivere potuisset? Neque igilur patriarchae, neque prophetae, neque apostuli, neque martyres neque confessores,neque virgines, neque caetera beatorum hominum agmina coelum tenuissent, neque in posterum aliquis ad illos beatissimas sedes aspirare potuisset, si Christus Dominus suo sanguine nos non abluisset el crucis ligno, veluli quadam clave, coelum non aperuisset, sed ipse solus, qui solus justus el innocens erat, salvus el beatus fuisset. Aisi igilur *granum frumenti mortuum fuerit, ipsum solum manet*.

Sed enim audilorcs, ideo Dominus carnem suscepit, et novus Adam, et granum frumenti dici voluil, non ul otiosus esset, el fructum nullum adferrel, sed potius, ut paler fieret futuri saeculi, cl ui segetes, quae ex corrupto semine tabidae el corruptae natae fuerant, iterum cx incorrupto atque integro semine nascerentur et incorruptae atque mlcgrae fierent. *Oporlcl*, inquil, vos nasci acnuo: ex patre servo servi nati estis.iterum ergo ex patre libero nasci debetis, ul liberi silis. Idcirco sequitur, était: *Si autem mortuum fuerit, ipsum solum manci*.

Sed enim auditores, ideo Dominus carnem suscepit. 11 novus Adam, cl granum frumenti dici voluil, non ul otiosus cssel.el fructum nullum adferrel: sed potius, ul paler fleret futuri saeculi, cl ut segetes, quae cx corruplo semine labidae cl

corruptae natae fuerant, iterum ex incorrupta atque integro semine nascerentur ct incorruptae atque integrae flerent. *Oporlcl*, inquil, vos nosci *dentio*: ex patre servo servi nati estis: iterum ergo ex patre libero nasci (lebetis,ul liberi silis.Idcirco sequitur.el ail: *Si aulem mortuum fuerit,mullum fructum adferl*. Initio enim eum ex primo Adam mater omnium gentium Eva fieri deberet, immisit Dominus soporem in Adam, cl dum ipse dormiret occede latere ejus Domino jubente Eva procedit. Evigilabat Adam, videt sibi datum adjuloriu.ii simile sibi, cl ait: /foc nunc os *exossibus meis.d caro de carne mea*, adhaeret uxori suae, clccc duo sunl in came una. *Sacramentum hoc magnum csl*, auditores, *ego autem dico in Chrisio, el in Ecclesia*. Quis enim Adam novus cl coelestis, nisi Chrislus?Quaenam Eva mater noslra,nisi ecclesia? Dormii igilur Adam in paradiso, moritur Christus in cruce: Ex Adae costa fabricatur Eva. ex Chrisli latere procedit Ecclesia: Eva uxor efficitur Adae, Ecclesia sponsa officitur Chrisli: Ibi sunl duo in carne una; hic autem non sunt duo, sed una caro. Hoc est igilur, *Si aulem murlutin fuerit, mullum frudum adfcl*.

Rursum pulcherrima Rachel bis pcpcril filios semel quidem cum gaudio el laetitia, cl Joseph, hoc est, augmentum nominavit.lterum aulemcum lam acerbis cruciatibus, ul dum lilium in lucem ederet, ipsa migraret ex luce. cl prolem illam lilium doloris sui voluil appellare, sed paler filium dexterae nominavit. O mysterium adorandum. O nobis utilissimum sacramentum.Quid enim llaclicl pulcherrima, nisi sapientiam Dei signifient? quae *candor lucis aeternae, el speculum sine macula el luci comparata innentur prior*. Haec igilur aeterna sapientia bis hominem peporil. audilorcs: semel creando, iterum recreando, ul jure ac merito dicere possit: *filioli mei. quos Herum parturio*: verum dum crearet, minime laborabat, imoel ludebat. Sic enim legis: *Cum co cram eunda componens el delectabar per singulos dies ludens coram eo omni lempore, ludens in orbe terrarum*. El tunc hominem Joseph, idcsl, augmentum appellavit. Siquidem ail: *Crescite ct tnultiplicamini el replete lerram*. Al cum secundo eadem sapientia carne vestita filium pareret,numquid sine labore id fecit? Non sane, audilorcs,sci laboravit, sudavit, fatigata est. Et idem doluil, gemuit, clamavit, el tandem moriendo filium cmv csl, quem ipsa quidem filium doloris sui dicere potuisset; sed Patres oelcrnus dextrae cl bcaliudinis filium esse voluil: hoc igitur est: *Si aulem mortuum fuerit, mullum frudum adfcl*.

Stabat aliquando Moyses coram silice, cl virgam in manu tenebat el populis sitientibus petram percutere non audebat, sed ajebat: A'iimcæpelru *hac vobis aquam elicere poterimus?* Percussit tamen virga silicem, el ecce largissimae aquae profluxerunt. Ha plane, audilorcs, apparuit quondam in Sion lapis magnus, lapis angularis, lapis offensionis el petra scandalii: populus sitiebat el lapi? clamabat: *Si quis sitii, venial ad me ct bibal*.Xf-rmn Mosnici sacerdotes cl scribae cl Pharisaciimpingebant in cum, ct dicebant; *Non csl hic hoim*

a Deo, qui sabbatum non custodit. Scimus, quia hic homo peccator csl. Nathanael quoque dicebat: .1 Nazareth polesl aliquid boni esse? Sed percute Judaeae petram, feri silicem rebellis cl incredule. Perculil Judaeus lapidem, clavos figit, pectus fodit, clcccc scaturiunt fontes charismatum, pluunt imbres sacramentorum, currunt flumina sanguinis pretiosi, quae peccalorum maculas abluunt, virtutum plantulas irrigant, cl sitim terrenae cupiditatis cxlmguunt. Hoc est igilur: Si aulem mortuum fueril, mullum frudum adfcril.

Denique.ut in proposita similitudine maneamus seminat in lachrymis agricola nudum granum, ul paulo posl in exaltatione metat. Emoritur quidem illud, sed mox resurgit. neque solum neque nudum, sed virescentibus foliis quasi vestilulum, cl limitis sibi similibus granis cx omni parte stipatum. Ad cumdem modum, audilorcs, Christus solus cl nudus, veluli semen in lcrcae visceribus jaccuit rconditus;sed post triduum exurrexit,immortalitatem, gloriam, cl lumen el decorem indutus : el ecclesiam simul ad vitam cl lucem revocavit. Ilaque ipse culmus, cccicsia spica, ipse capul,eccllesia corpus, ipse radix, ecclesia virgultum, seu potius arbor pulcherrima cl maxima csl. Hoc csl igilur: Si aulem mortuum fueril. mullum frudum adfcril.

Verum, auditores, in inilio hacc spica more eae-lorarum frugum parva cl lenra eral,sed paulalim Domino incrementum dante ad eam magnitudinem pervenit. Haeretici clamant, non erant in Ecclesia temporibus apostolorum loi templa, tot ornamenta, tol aurea vasa alque argentea.loi caeremoniae, tot festa . loi sermones: non erant, quia spica recens orta, nisi parva esse non poleral. Sed numquid propicrca numquam esse debuerunt? An vero,quia in mense novembri in arvis vix berba conspicilur, in Julio cl Augusto messis esse non delici ? Et quia puer in primis annis , neque dentes neque barbam habet, in maturitate , postea barba cl dentibus carere dcbcl?

Crevit igilur Ecclesia , el mullum vehementerque profecit, scientia, intelligcnlia, sapientia , ornatu cl cultu rerum divinarum aucla csl : eadem cl tamen quae anlca eral, sicut et nos pueri, adolcscentes cl viri non alii sed iisdem prorsus sumus. Nam quemadmodum nos dum crescimus el inigemur, non alia membra acquirimus, quae initio non haberemus . sed illa ipsa , quae parva in pueris orant, magna fiunt in viris: cl caput el gennae pilis quodammodo vestiuntur,el lotum corpus, quod nudum cx utero matris in lucem prodierat, indumentis ornatur. Ila prorsus , audilorcs, dum crescit ecclesia . non alios fidei articulos. aul alia sacramenta aut alia Evangelio acquirit, quae antea non haberet: sed haec ipsa explicantur. Inilio nascentis cccclcsiac, quoi erant articuli fidei? Duodecim. At modo quot sunt? Numquid viginliqualuor? Minime: sed omnino duodecim. El tamen, quae in illis articulis breviter continentur, in Concilio Nicaeno el Couslanlinopolitano quodam modo explicata creverunt. El sacramenta quot erant apostolorum temporibus? Plane septem. Neque plura nullo modo sunt aul unquam fuerunt.Et haec lamcn snn-

dissions caeremoniis, el aureis alque argenteis vasis, cl pulcherrimo apparatu a religiosissimis pontificibus , qui decorem domus Domini (Illexerunt , ornata alque inslrucla. majora cl augusliora quodam modo esse videntur. Idem dc rebus caeleris, quibus aucla csl cccicsia, si per tempus liccrcl, dicere possumus.

Sed illi sunt, audilorcs , illi , qui hujus spicae incremento invidentes , eam eradicare conantur : non nocel domui, qui super eam aedificat, sed qui ejus diruit fundamenta: neque officit arbori, qui eam erigit, cl ramos explicare, cl flores ac fructus parcre facit ; sed mullum obesi, qui radices ejus evellere molilur.El hoc csl,quod haeretici faciunt, dum modo unum articulum , modo unum sacramentum , modo unum canonicum librum , modo ipsum sacramcnium dc ecclesia tollere nituntur. El quia id non valent efficere (nam *portae inferi non praevalerunt adversus eam*) venit Salan , cl infelices aliquot ramos el iam igni dclinalos , ab cccclcsiac trunco praccidit, el in sterili solo figit polius, quam plantai, cl tunc exultantes haeretici vociferantur,el dicunt: *Ecce hic esi Christus*,hacc est arbor Ecclesiae , quae parva csl, ul eral olim apostolicis temporibus : recognoscite fidei puritatem , sinceritatem , simplicitatem. Sed non credimus vobis: Nam vera spica cx Chrisli semine oria, el vera arbor Ecclesiae non polesl. Iam recens cl lam exigua esse , quae jam a pluribus quam mille quingentis annis orta csl. Jam adolevit. jam radices ollissimas ac profundissimas habet. cl ramos suos *η mari usque ad mare, et a /lumine usque ad terminos orbis terrarum* extendit.

Verum Deo gralias, audilorcs . rami isti praecisi , nullis nisi sibi , efficere potuerunt. Siquidem ipsi , quia radices non habent, arescent omnino . cl pabulum fient ignis aeterni. Ex arbore aulem Ecclesiae novi cl meliores rami pro illis pullulabunt. Quis hoc ignorai. audilorcs ? Quis hoc usu lam longo non didicit? Ubi enim iam sunt haeretici Arriani, qui orbem pene totum jam sibi subegerant , ul bcalus Hieronymus diceret : *Ingemuit lotus orbis, cl Amanum se esse miratus csl*. Ubi Macedonian!? Ubi Donalislac? Ubi Manichaei ? Ubi lol alia infclicia monstra; ncc ipsi, ncc libri. ncc templa ncc dogmata illorum apparent : el nisi in voluminibus catholicorum eorum nomina legeremus, fortasse ncc si aliquando fuissent, intelligerc possemus. Ncc mirum; nam rami praecisi erant ncc sine radicibus vivere diutius poterant. At Ecclesiae arbor. semper floruit magis ac magis : cl quam radices habent in coelo, conculi, agitari ramis cl foliis spoliari polesl; sed eradicari,et penitus exscindi aut dciici minime polesl.

Quae cum ita sint, auditores, dubitare non possumus,ncc debemus,quin cliam rami recens praecisi, Lutheran! inquam cl Calvinislae , quamquam virorem quemdam adhuc relinere cl conservare videantur, arescere tandem . pl sempiternis flammis cremori debeant, nisi Dei benignitate in arborem Ecclesiae rursus inserantur. Eril cliam tempus. Domino aspirante, quando nc vestigium quidem hujus incendi, quod modo restingui non posse videtur, apparebit : Deus enim idcirco <id lein-

pus haereses oriri. el ramos ecclesiae praecidi pcrmillil, ul ecclesiae purgetur et confirmetur, cl novis prodeuntibus ramis, revirescal cl inno velur.

Sequitur. *Qui amat unimam suam, perdet eam, el qui odit animam suam in hoc mundo in vilam aeternam custodit eam.* Dominus noster, auditores, hactenus de seipso, verba fecit. atque ostendit, quo pacto viam nobis ad coelum aperire ac sternere decrevisset: nunc de nobis sermonem instituit, ac docet, quid nobis faciendum sit, si ad eam gloriam cupimus pervenire. Unde quam ipse, tamquam dux et princeps noster, viam munivit: et una aliqua eadem sententia tribus simul falsis opinionibus, quae ex praecedenti oriri posse videbantur, occurrit.

Primum enim opinari aliquis potuisset, omnes homines salvos futuros, et regnum coelorum adepturos esse. Nam si pro omnibus granum frumenti mortuum est, et inefficax seminis virtus esse non potuit, cur non omnes resurgere, ad vitam. et ad gloriam debent? Verum Dominus respondet, non omnes, imo nec maiorem partem hominum, sed paucos quosdam salvos fore. Siquidem ait etiam si granum frumenti moriatur, et ductum multum adferat. Item *qui amat animam suam, perdet eam: et qui mihi ministrat, me sequatur.* Numeremus, auditores, eos. qui animam suam, hoc est, vitam suam non diligunt, et qui Christi istum per arctam illam et difficilem viam sequi inlucunt; forsitan non multos, fortasse paucos, fortasse nec unum in hac tam frequenti concione invenimus. Non vos decipiam, auditores, non adlabor vobis. *Popule mens, qui (e beatum dicunt, ipse le decipiunt).* non ita ego a Domino didici, quem auditores suos reprehendisset frequenter lego, laudasse numquam lego. Et praecursor Domini Joannes Baptista initio concionis agebat: *Genimina viperarum, quis vobis ostendit fugere a ventura ira?* Illae ejus exordia erant, ita benevolentium et gratiam sibi conciliabat.

Paucos igitur, paucos, si verum dicere volumus, numerare poterimus, qui vitam suam oderint in hoc inundo, et milles eam pelliculis exponere sunt parati potius quam vel levissime Dominum suum offendant. Qui autem viam illam lapidum et spinarum plenam cum Domino ingredi velint, nescio an aliquos simus invenitur quando non solum illi, qui mundo palam inserviunt, sed etiam clerici et ministri Domini nihil aliud quam otium et quietem consecantur. Videas adolescentem ornatis moribus. et praeclaro ingenio philosophiae et theologiae operam dare. petas ab eo, quo spectant illa studia? quo illi diuturni nocturnique labores diriguntur? num, ut urmis Domini sui tam bene instructus in Solem et arenam descendat? num, ut in agro, num, ut in vinea Christi laboret? Non sane. hoc respondebit: scilicet, ut divitem canonicaliter habere possit, ac deinceps tranquille et quiete vivat. et in labore hominum non sit: et nescit miser cos, qui in labore hominum hic ad tempus esse velut uiros. Pio fecit si mentis oculos in cani viam, quae ducit ad inferos, intendere volueritis, videbitis eam iam frequentem, iam celebratam, iam cur-

ribus, et equis referiam, ut vix tantam hominum multitudinem capere possit, invicem se comprimunt, alius alium pellit, ad gehennae incendium festinant, tamquam si properarent ad nuptias. Al contra via illa, quae ducit ad coelum, deserta et invia quotidie magis ac magis efficitur. Viae *Sion lugent, eo quod non sinit qui veniant ad solemnitatem*: ibi crescit herba, Christus pene solus est ibi, et inierim clamat; *Qui ministrat mihi, me sequatur.* O saltem vos, qui ministri mei dicimini, o clerici, o sacerdotes, quid vos cum via lata, quae ducit ad inferos? cur me non sequimini? cur animarum salutem negligitis? cur spinas horretis? cur molestias fugitis? cur talentum absconditis? Tempus fuit, auditores, quando scilicet Christo homines commendarent; nunc mihi opus esse videtur, ut nos hominibus Christum commendemus. Aequae-so, fratres, non ita solum Christum relinquamus sed singuli potius in humeros cruce sublata tantum ducem per tribulos et saxa, per clavos clancillas persequamur, ut cum pauci sunt, qui salvi finit, ex illis paucis esse digni simus.

Verum enimvero. auditores, non ideo pauci qui resurgent ad vitam, quod inefficax aut sterile fuerit granum frumenti, quoti pro nobis mortuum est sed quia socordia et nequitia sua homines, ut misceri scilicet in spicam, et ejus effluviis grana non sinunt, vel jam grana spicae effecta exculi scilicet, et in terram deiici, et ab avibus coeli, id est, daemonibus devorari facile patiuntur. Sic igitur praevalgetur quaestio prima.

Sed ecce adest Lutheranus nescio quis, si suum errorem ex verbis Domini confirmari, vel non? Sigranum frumenti mortuum est. ut mullum est, clivum truciū attulit, hoc est. humani generis salutem procuravit, nihil profecto nobis efficiendum dimisit: sed velimus nolimus. modo item credamus. salvi erimus. Falleris. Non est ita. Sed licet frumenti granum mortuum sit; et fructum mullum nullum, nisi item *oderit animam suam*, perdet eam. Itaque non solum credere nunc jubet, sed etiam animam nostram odisse, et ejus vestigia sequi: sicut etiam dicit apostolus Petrus: *Christus passus est pro nobis vobis relinquens exemplum, ut sequamini vestigia ejus.* Quod exemplum, beatissime Pelie, quae vestigia sequi nos iubes? Aumquid fidei exemplum? ut sicut ille credidit, ita credamus? Al in Domino, qui faciem Patris semper videbat, tides locum habere non potuit. Quod igitur exemplum, quacnam igitur vestigia? Ipsum audiamus: *qui cum malediceretur, non maledicebat, cum pateretur, non comminabatur.* Haec igitur vestigia sequi debemus, si salvi esse velimus: patientiam, constantiam, fortitudinem, et ceteras praeclaras et Christiano nomine dignas virtutes.

Iam vero postremus error quorundam est nimis torpentium et desidiorum. Invenias enim nonnullos, qui cum audierint verba illa Dominica: *Nisi granum frumenti cadens in terram morluum fuerit, ipsum solum manet*: si autem mortuum fuerit, multum fructum adferi. referunt ad se, atque ajunt: Nisi granum frumenti cadens in terram morluum fuerit, non addidit, pulvis scilicet, con-

fringe.lur,in ignem mittetur: sed ipsum solum manet. Igitur manebo, et salvus ero, etiamsi (ructum non alluleio. Erras, frater, falleris, decipiens: non enim do te. sed de se Dominus ait: *Msi granum frumenti cadens in terram, mortuum fuerit, ipsum solum manet.* De te aulem audi. quid dicai: *Qui amat animam suam, perdet eam.* hoc est, qui pali el mori, ul luctum nullum adierat, noluerit, non dico, ipso solus manci; sed perdat animam suam. Vides quam bene Dominus errorem tuum et falsam opinionem refellat? O ulinam, auditores, aperiat Dominus aures cordium nostrorum, et intelligamus verbum veritatis. Nemo dicat: Non occidam: non moechabor non falsum testimonium dicam: a rebus alienis mentem, oculos, manus abstinebo. De caclero autem mihi vivam, ad proximorum calamitates oculos claudam, otium el quietem consectabor: nemo. inquam. haec dicat. Si quidem hodie necessitas nobis imposita est. aul fructum, quantum possumus, adferendi aul certe animatu nostram perdendi.

Neque hoc novum est atque inauditum, auditores. Recolite mecum evangelium: qui talentum in sudario conservavit, el domino repetente integrum restituit. numquid non audivit: *Inutilem servum dicite in tenebras* exteriores? Quamobrem? nunquam talentum dissipavit? numquid amisit? numquid non diligenter custodivit? Custodivit sane, et integrum, ul diximus. restituit: sed cum usura reddere debuit, quod accepit. Et quia id non fecit, merito audivit: *Inutilem servum eiicite in tenebras exteriores.* Quae cum ita sint, auditores, exculimus torporem, operi manum admoveamus, proximorum salutem cum Christo sitiamus, et talentum. quod accepimus. cum focnore reddere Domino studeamus.

Video, auditores, me telam quam incepi, propter temporis angustias, non posse perficere: faciam igitur id, quod viatores facere solent, qui tamen ubi solem occumbere vident. ad illud hospitium (livclunl, quod primum occurrit. Sic, inquam. et ego, cum telam texere lotam non possim, ubi horam linxisse cognoveio. orationis meae illum praecidam. Quemadmodum igitur ilia sententia Servatoris: *Qui amat animam suam perdet eam,* In s perniciosi errores refellantur, hactenus audivistis: sequitur, ul illam ipsam sententiam breviter explicemus.

Qui amat, inquit, animam suam perdet eam. Duo sunt nobis hoc loco fundamenta constituenda. Unum, animae nomine vilam hic esse significatam, ul Cyrillus. Augustinus el Chrysostomus docent, Alterum, non omnino hic. vitae amorem prohiberi, alioqui non adderet Dominus: *qui autem oderit animam suam in hoc mundo, in vilam aeternam custodit eam.* Vilam igitur in hoc mundo dumtaxat odisse, in allero autem amare ei custodire iubemur. Al vero, cur et quomodo vilam in hoc mundo odisse, in allcro diligere debemus, audite.

Alque ul exemplis rem (olam ob oculos proponamus, fingite febris ardeniissima aliquem laborare, caque stimulatum vehementer sitire, et ab ns,

qui domi sunt. magnis contendere precibus, ul sibi aquae poculum adferatur. Porro medicum interea accersilum adesse, et ubi ex concitatore motu venae febrium exploravit, ad aegrum converti, et dicere: vena renunciat febrim, idcirco vide, ne forte incautus gelidam aquam bibas: si enim id feceris. primo quidem modicum levaberis, deinde tamen mullo gravius vehetnentiusque afflictaberis. Quod si lunc aeger medico responderet, ac diceret: Quomodo lum saevius in carnem meam unquam esse potero, ul ei eliam aquae poculum denegem? Arctioribus, Medice, ardoribus nexibus churitalis cum ca sum colligatus. quam ut cam ul la ratione contristare possim. Nonne medicus iure cum stomacho diceret: Agas, ul lubel, vivas ratione tua, qui mea non poles: verum lamcn illud scito, quod si carnem luam sic allectam, ut est, diligere. et eam minime contristare volueris. interficies eam: si vero ad tempus carnem aegrotam odieris, et in eam pharmacis, inedia, cauteriis aliisque medicamentis saeviens, eam sanam integram el benevolentem in non modicum lempus conservabis.

Pari ratione, auditores, si natura nostra in eo vigore et integritate permansisset. quam a Deo effectore in sua conditione receperat, numquam Dei verbum. medicus humani generis, deceret: *Qui amat suam animam, perdet eam,* neque jejuniorum aut vigiliarum aul ipsius martyrii nomen unquam audivissemus. Verum quando per peccatum primi hominis in gravissimum morbum incidimus, plane nobis necessarium est medii consilium audire, pharmaca ab illo constituta non spernere, et in aegram naturam nostram ad tempus saevire, ul eam sanam el incorruptam in aeternitate custodire possimus. Nam etsi interdum baptismi salutibus aquis, vel poenitentiae medicamento vulnus peccati curatum est: tamen et saepe in morbum recidimus, et semper fumes et concupiscentia, radix peccatorum nobiscum perseverat. Unde lam multae, el lam distortae aliam effrenatae appetitiones perpetuo pullulant, el apostolus Paulus dicere cogeretur: *Scio, quia non habitant in me, hoc est. in carne mea, bonum.*

Est aulem haec natura rerum, auditores, ul clavus clavo tridatur, et venenum veneno, el malum malo, et perturbatio perluibalioue perliatur. Hausit (piis venenum, vel nequitia inimicorum vel incuria domuslicorum. mox pharmacum ex venenis variis compositum sumere iubetur. Aeger est aliquis, et consolatione el refectione indigere videtur? medicus tamen afflictum rursum affligit, el venam secat. membrum urit aut medicamentum bibere cogit, quod stomachum aegri totum conturbat. Quid ita? nimirum, ut humorum temperamentum morbi perturbatione sublatum medicamenti perturbatione restituatur. Sic eliam ille. qui homicidium fecit. reipublicae membrum praecidit. ac proinde quietem illi el tranquillitatem abshilil: venit iudex, el homicidam agit in crucem, atque ita membrum alterum reipublicae praecidendo, quietem illi et tranquillitatem reddit. Ita plane. ita, auditores. Deus facere solet. Siquidem malum culpae curat malo poenae: ac propterea peccatores iu gehenna poenarum mulum numquam deseret, quia nec

deserent unquam malum culpae. *Superbia eorum, qui te oderunt*, ait David, *ascendit semper*. Hinc igitur benignissimus sapienlissimus medicus noster Chrislus, dum in corpore sumus, dum morbus curationis esi capax, quando quis nostrum peccat, poenitentiae pharmacum proponit, et ne quis potionis amaritudinem causetur, addit, et dicit; *Qui amal animam suam perdet eam*.

Quid igitur nos facere oportet, auditores? Plane, quod aegri facere solent vel debent. Ul enim illi, dum medicus contra aegritudinem praestatur, non debent a partibus aegritudinis contra medicum stare, sic enim numquam morbus debellaretur: sed cum medici dextera suas dexteris jungere, et communi consilio bellum gerere contra morbum: ille et nos, eum Deus non in corpora nostra (ul sapienter. d. Basilius ait) sed in peccata nostra deserviat, ideo crucem in humeros tollere, et gemitus fundere, et orare, et nos jubet, ul aliquando peccati periculis radicitus eruat, et sanitatem perfectam in coelis consequi possimus.

Audire non debemus, quid aegra, et insana, et futurorum bonorum nescia caro, vel cupiat, vel postulet vel quaeratur: sed cum Deo medico sapientissimo consulat nostrae studiosissimo dexteris jungere, et in ipsos saevos ad tempus et crudeles existere deus. Igitur si peccasti frater, confiteri: Si rapuisti, restituere: si petulans caro turpes ingerit cogitationes, et in flagitia te impellit, corpus caede flagellis, coerce jejuniis, compesce ciliciis, humi cubationibus reprime. Et si dura isla tibi videntur, duriora erunt tormenta gehennae, et si carnem luam, quam diligis, contristare vel modicum limes, audi, *qui amal animam suam, perdet eam*. Si qui injuria te, aut contumeliis affecerunt, non illis irascaris, sed potius vel bene de te meritos amplectere. Siquidem ut beatissimus Franciscus dicere solebat; Qui nos vexant, illi partes nostras contra pessimum inimicum, carnem videlicet nostram, quam nos ipsi domare non possumus, capiunt. Et si hoc tamquam nimis crudele factum exhortes, audi, *qui amal animam suam, perdet eam*.

Aspiciamus fratres, alique imitemur Christi martyres invidiosos et milites Domini sirenuissimos: Jicque virgas expediri, et gladios nudari et ignes accendi, et bestias incitari, et cruces aptari, et alia innumerabilia alique exquisitissima supplicia diaboli nequitia excogitata, parari viderent, minime tamcn moveri aut flecti ullo modo poterant. Quamobrem. durissimi.’ Nempe, quia ista Domini verba in cordibus suis jam scripta legebant: *Qui amal animam suam, perdet eam: et, qui oderit animam suam in hoc mundo, in vitam aeternam custodit eam*.

Ac ut de caderis sanctis martyribus dicere ominamus. < (noster beatissimus Laurentius, cuius inclito martyrio ecclesia illustrata hodie polissimum < xullum et gaudet, cum esset adhuc adulescens < in ipso plane flore aetatis, quando jucundior vita liommibilibus esse solei, cum non aereum < orpiis. nec huius pium sed carneum et sensibus liro < itum haberet sicut nos omnes habemus, < tulerim sibi tam inccribum. tam < lrox; tam inaudi-

lum supplicii genus praeparari videret, ut lento igne corpus torrendum, et longissimis cruciatibus vita sibi finienda esset, numquid tamcn ingenuit? numquid fidem abnegavit? numquid non tyrannum irrisit? Et unde in tam tenero et delicato adolescente tanta animi fortitudo? tantum robur? tanta constantia? Nimirum, quia non surdis auribus audierat: *Qui amal animam suam perdet eam*; et *qui oderit animam suam in hoc mundo, in vitam aeternam custodit eam*. Astabat cruentus carnifex, ferream craticulam praeparabat, nudatum adolescentem, et virgis crudelissime caesum, super eam extendebat, ardentes prunas supponebat, jam stridor tenerae carnis audiebatur, jam sacrilicii odor diffundebatur, jam membra delicata solvebantur. et inierim aures martyris beatissimi sirenarum illae voces feriebant; Parce adolescens infelix, parce aetatis flori: quid magnum est in Christum aliquid dicere? nega fidem, et vive: Dic unum verbum, et inulis cruciatibus libera. At illo, quia non extrinsecus verba sonantia; sed intrinsecus sibi loquentem. et magnis clamoribus repetentem; *Qui amal animam suam perdet eam*, vigilanter attendebat, licet corporis scilicet, laetus tamen et hilaris tyrannum irridebat.

Audierat plane, audierat beatissimus Laurentius et in corde penitus reposuerat illa verba: *qui mihi ministrat, me sequatur, et ubi ego sum, illic et minister meus erit*: se Christi diaconum, hoc scilicet, ministerium esse noverat idcirco in qua urbe sacramentum Domini sanguinem ministrabat, in ea pro Domini fide sanguinem suum fundere gestiebat, Nec ejus spes, et desiderium Dominus fefellit. Sanguinem igitur fudit, imperatorem in praelio non deseruit; propterea laurea juxta suum nomen coronari, et coelestem Jerusalem triumphator intrare, et ubi Christus scilicet, et ipse tamquam fidelis minister, esse promeruit.

Nos autem, auditores, quid? numquid solum audire et laudare, et admirari gesta sanctorum, et eorum labores momentaneos, et gloriam diuturnam et praemia sempiterna debemus? Cui non potius Uriam illum imitamur, cui ex castris venienti, cum diceret David, ul in domum suam abiret, et quieti paulisper se traderet, fortiter omnino respondit: *Dominus meus Joab. et servi domini mei super faciem terrae manent. et ego ingrediar domum meam, ut comedam et bibam, et dormiam cum uxore mea? Per salutem luam et per salutem animae tuae, non faciam rem hanc*. Dominus meus Joab, auditores, imperator, inquam, noster Chrislus scalam crucis ascendit, ul regnum coelorum pro nobis expugnet; plagas excipit, lanceis foditur vulneribus conficitur neque tamen descendit: et servi Domini mei omnes sunt in acie, alii lapidantur, alii secantur, alii decerpuntur, alii bestiis obiciuntur, alii flammis torrentur, alii circumeunt in melotis, in pellibus caprinis, egentes, angustati afflicti, quibus dignus non erat mundus, in solitudinibus errantes, in montibus, in speluncis et in cavernis terrae, alii mundo, et deliliis valedicentes in monasteriis reconduntur, et ibi jugiter obedientiae holocaustum offerunt domino donec transeant dies mali, et spiritus dicat, *ul requiescant*

d *laboribus suis*: et nos in umbraculis sedentes otiosi, inanibus complicatis, horas et dies, et menses et annos numeramus: comedimus et bibimus, ludimus et ridemus, ducimus in *bonis dies* nostros et in *puncto ad inferna* descendimus.

O quam multi sunt auditores, qui inconsiderate viventes ante se in gehennae incendiis vident, quam de illis coeperunt cogitare? Nunc, nunc, hac hora, hoc momento incipiamus, Fraires, Numquid non legistis de templo Salomonis, quo pacto dum erigeretur, sonitus mallei non esset auditus? Siquidem in alio disantissimo loco lapides poliebantur et accommodabantur, vel cum ad templum deferrentur super aedificium impositi optime cum aliis cohaerent. Ad eundem modum in coelorum regno, ubi vivis ex lapidibus Jerusalem construitur, mallei sonitus non auditur, non ibi labores jejuniorum tolerandi, non eleemosynae faciendae, non injuriae perferendae, non salus animarum procuranda est; sed hic tuncionibus, pressuris poliuntur lapides, ibi autem disponuntur permansuri per manum artificis.

Neque dicat aliquis: Ego quidem perculi et poliri, vexari et cruciari, martyrium ferre et sanguinem fundere pro Domino sum paratus, sed abest persecutor. Non credimus, Frater, non credimus, neque facile id nobis persuadebis. Nam si martyrium ferre poles, quare si quis hoc locum aspiciat, ferre non poles? Si sanguinem dare poles, cur pe-

conias dare non poles?» Si vulnera excipere poles, cur verbum unum, quod peracrem volat, et corpus non tangit, patitur audire non poles? Si in vinculis, et carceribus et equuleis pro Christo manere poles, cur jejunare, orare, horas canonicas paulo prolixiores recitare non poles? Cum igitur ista minima et levia non possis, neque illa magna et gravia posses. Et, si persecutor adesset, non unam fidem, sed septem, vel alii Tertullianus, abnegares.

Quocirca, audientes, per salutem animarum vestrarum, per capita vestra oro vos, statuile aliquando, imo vero statuamus jam, num regnum coelorum adipisci velimus et si quidem id volumus intelligamus. non esse istum ludum puerorum, neque in ultimis negotiis ponendum; sed primum id maxime velle, et ardentissime cupere et quotidie a Domino petere non vocibus Ianium, sed gemitibus et suspiriis, et perpetuo de eo cogitare debemus. Deinde operi manus admovendae sunt, et nulla lucris spiritalis occasio dimittenda. nullis parcendum laboribus, omnia pericula, et difficultates animi fortitudine superandae sunt: omnibus autem et mundi blanditiis et carnis illecebris, diaboli molitionibus, terroribus minis, tamquam scutum opponamus illa Domini verba: *Qui amat animam suam, perdet eam*. Haec verba semper in corde volvamus, vel ad eum, qui illa protulit, perveniamus Jesum Christum Dominum nostrum, qui esset benedictus in saecula. Amen.

CONCIO XI

DE ASSUMPTIONE BEATAE MARIAE VIRGINIS

T I I E M A

Intravit Jesus in quoddnm castellum, el mulier quaedam, Martha nomine, exccpil illum in domum suam. *Luc.* 10.

SYNOPSIS

UliUales festivitatum sanctorum, el causae as sumptionis b. Virginis breviter narratae,exor- dii viens subcunl;et ad explicationem evange- lii praeparatur oratio.Quomodo nostra anima sit spiritualis domus Dei, quam in firma fide fundare oportet.secus quam faciant haeretici, pagani et Judaei. Quomodo Christus el Petrus sint Ecclesiae fundamenta subordinata:el cur haeretici extra haec fundamenta in arena ae- dificent, pulchro discursu probatur. Fidei ar- ticulos ad unum omnes esse tenendos, vulgari quidem, sed apposita similitudine calcei, do- cetur. tu spirituali domo supra fidem fundata spem loco parietum esse debere.demonstratur: qua talione spes omnia gravia facilitel, ct quam vana sil impiorum spes.seu potius prae- sumptio . testimonio Sapientiae confirmatur. Se tamen haec spes in teneritatem degeneret, tecto charilalis.secundum s. Sriplurae doctri- nam , sarlatecta est custodienda : ac proinde domus spiritualis fundamento fidei innititur, parietibus spei erigitur el ledο charilalis per- ficitur.

Secunda pars in laudibus b.Virginis occupatur, ubi primum ipsius firma fides,singularis spes et perfecta charilas digne extollitur: illiusqne i i ervilia el desideria post ascensionem Chri- sti ad fidem usque vitae describuntur. Tandem obitus ipsius breviter narratur,ubi deinde pro- batur. corpus b. Virginis etiam in coelum as- sumptum fuisse. Quantis praeterea gaudiis in vicem superatorum olim sub crucem dolorum perfusa sil,mira amplificatione adducitur. Vir- ginem Deiparam esse mulierem amictam Sole apocalypsis , et quae sint duodecim stellae in corona illius;cl quomodo Lunam sub pedibus habeat. eleganter declaratur. Epilogus deni- que nos ad imitationem virtutum b. Virginis inritat, alque, ul patrocinium ejusdem implo- remus, graviter admonet.

Cum omnes festi dies, quibus divorum pie me- morinm ac vitam religiose prosequimur (ornatissi- mi audilores) nos ad spem bcaliludinis el immor- talitatis accendere , alque ad ea praemia conse- quentia, ad quae illi pervenerunt, quasi stimuli quidam nobis esse deberenl;lum vero maxime ho- diernae diei summam laetissimamque celebra- tem id nobis efficere, regni coelestis amorem ani- mis nostris inserere, mentes erigere, desiderio in- flammare el stimulos concitare, par esset. Beata siquidem Virgo, non Deus, non Angelus sed ho- mo lanium erat, ejusdem naturae , ejusdem mor- talitatis,cujus nos omnes sumus: quin etiam,quod magis est admirandum, humilioris. Nam focmina- rum naluram infirmiolem el humiliolem esse, quam virorum natura sit. quis ignorat? ct tamen hanc ipsam virginem, naturo hominem , sexu he- minam, conditione mortalem , ex hominibus na- tam, inter homines educatam,quae aliquando esu- rivit. sitivit, fatigata est, jam terrae montes, spatia elementorum, coelorum regiones transcendisse,et super omnes omnium angelorum choros, ul eccle- sia canit, exaltatam, proxime ad divinum Numen accessisse credimus. Nec solum animo ita illustra- tam. ut intelligcntiam. ac sapientiam Cherubim ct Seraphim, aliarumquc sempiternarum , ac prope divinarum mentium longe superes!. sed cliam corpore quasi vestitam immortalī et glorioso, lan- laque luce praedito, ul hujus Solis splendor cum eo nulla ex parte comparari possit. Haec igilur o- mnia nihil dubito, quin omnium vestrum animos feriant, alque in cis coelestis gloriac desiderium vehemens,cl flammam amoris acccndanl.Sed.quid consilii capiemus, ul ad cam gloriam aliquando pervenire possimus? Quis explicabit nobis, quam viam prudentissirna illa virgo tcnueril?Nam cl coe- lum sublimius est, quam ul ad ipsum scalae ad- moveri possint, el nos natura ila comparati sumus ul semper ad imum ponderc noslro feramur.Atque ulinam vel pennas haberemus, sicul columbae, ut volando aliquid experiri liceret.

Ego quidem, audilores, diu apud mc cogitans,

quibus gradibus hodie Virgo Deipara coelos ascenderit, video, cum non in suis ac propriis viribus ascendisse, quam a Dei Filio assumptam, aliquam ad eternam gloriam evectam admirabili ratione cum modo fuisse. Nec sane immerito. Nam cum aliquando idem ipse Dei Filius de coelis ad terras descenderet, ut in propria quidem veniret, sed sui cum minime reciperent, haec una optima alque sapientissime, summa alacritate occurrens. excipit illum in domum suam. Quid mirum, quod cum ipsa ex hoc nostro orbe in alium commigravit, si clementissimus Dominus ei vicem reddere, cum eam excipere in suam regionem voluit? Id enim ratio hospitii postulare videtur, ut qui amice ab alio excipitur, is quoque alium libenter excipiat. Alque haec causa est, quantum opinor, cur ecclesia catholica mater nostra historiam illam evangelicam hodie nobis proponat, cujus initium est. *Intravit Jesus in quoddam castellum: et mulier quaedam, Martha nomine, excepit illum in domum suam; et huic erat soror nomine Maria.* Nomine siquidem Marthae et Mariae una Domini Mater significatur, quae et solitudine Martha, cum contemplatione vera Maria fuit. Quae cum illa sint, nihil mihi utilius explicare posse hodierna die existimavi quam haec duo: ad quem modum videlicet olim Maria Clirislum cum hodie Christus Mariam excepit.

Ut igitur de eo, quod prius est, prius dicamus, cum Dominus in terras ad opus nostrae liberationis adveniret, omnes ferme alias domos, vel a daemonibus occupatas vel semidirulas vel parum munitas, vel saltem minus ornatas cum instructas invenit. Itaque in domum Virginis Mariae. quam unam instar arcis munitissimam cum instructissimam esse vidit, scilicet recepit.

Quaerat forsitan aliquis, qualis linea si domus, ad quem inodum fabricata, quod fundamentum, quos parietes, quod tectum habeat? *Domus Dei*, inquit beatissimus doctor Augustinus sermone 22. de verbis apostoli, *credendo fundatur, sperando erigitur, diligendo perficitur.* Habet igitur domus haec fundamentum fidei, parietes spei, tectum charitatis. Corte ecclesia in oratione hujus hebdomadae nihil aliud postulare videtur: *Omnipotens sempiterna Deus*, inquit. *da nobis fidei, spei et charitatis augmentum.* Ecce domum. At in quem finem? Et, *ut mereamur*, inquit, *assequi. quod promittis.* Quid promittit et praecipit Deus? Promittit nobis domum in coelo, si nos illi hic in terris domum exhibeamus. Ergo ut mereamur nosse qui domum illam, quam promittis, fac nos libenter cum gratis animis domum aedificare, quam praecipis. Beati plane, qui ejusmodi domum in suis animis habent. Haec enim sedes sapientiae cum, hanc elegit Dominus *in habitationem sibi.* Et quo tendunt omnes conciones, omnia sacramenta, omnia praecepta, omnia consilia, omnes divinae litterae, omnes patrum lucubrationes, omnes nostrae concitationes? nonne huc, ut in animis nostris haec domus aedificetur? alque in eam Dominum, dum vivimus, recipiamus, ut ipse nos in aeterna Sua tabernacula post obitum recipiat? Domus igitur

Dei credendo fundatur: fides enim est fundamentum initiumque iustitiae. *Sine fide*, inquit apostolus Paulus, *impossibile est placere Deo.* Et rursum *Accedentem ad Deum oportet credere, quia est, cum quod remunerator sit inquirentibus se.*

Verum enim vero omni animi provisione cavendum cum, ne forte super arenam cum non super petram fundamentum nostrum collocemus. Nam, ut ipse Dominus apud Lucam admonere dignatus cum, *qui fodit in altum, et ponit, fundamentum super petram*, ille sapiens architectus est: *inundatione autem facta illiditur flumen domui illi*, sed non potest eam movere: *fundata cum enim supra petram*: Quia vero aedificat domum suam *super leram*, stultus est: mox enim vel ad eam illiditur flumen, corruit, et sic ruina domus illius magna. Cur quaeso haeretici, iudei, pagani orant jejunant eleemosynas faciunt, cum tamen omnibus suis operibus gehennae incendium evitare non possunt. Cur? Quia fundamentum suum super arenam posuerunt. Credunt illi, sperant, amant, domum aedificant, sed super arenam, non super petram. Quid cum petra? Christus. *Petra autem*, ait apostolus, *erat Christus.* Et, *fundamentum aliud nemo potest ponere, praeter id. quod positum est. quod cum Christus /esus.* Itaque pagani, iudei, haeretici credunt, sed non Christo, nec in Christum: fundamentum ponunt, sed non super petram: propterea cum moriuntur. Igitur ruina domus eorum magna: omnia enim, quae pro salute animarum suarum operari studuerunt, repente corruunt; et ipsi cum operibus suis in gehennae barathrum praecipitantur. Fides altare illud cum (ut sapienter divus Augustinus docet super quod operum sacrificia poni debent. *Cum offers*, inquit Dominus, munus *tuum ad altare*, hoc altare cum fides in Christum: offerunt pagani sacrificia, offerunt Iudei. offerunt haeretici: sed Deo non placent, quia non super altare offeruntur.

Dicat aliquis: Numquid haeretici non credunt in Christum? Et quid aliud, quam evangelium sonant? Cur igitur super petram fundamentum non ponunt? Haeretici omnes supra Christum quidem, audilores fundamentum suum collocare scilicet volunt, sed vehementer aberrant: opinione cum-existimatione sua super petram fundamentum ponunt, recte autem vera super arenam ponunt. Percipite, quaeso diligenter, quae dicam: duae sunt petrae super quas nodes nostras fundare debemus. prior Christus, posterior Petrus. De priore Apostolus ait: *Fundamentum aliud nemo potest ponere, praeter id quod positum est, quod est Christus Jesus.* De posteriore Dominus ait: *Ego dico (ibi. quia tu es Petrus, cum super hanc petram aedificabo ecclesiam meam.* At si *fundamentum aliud nemo potest ponere*, quomodo nos Petrum tamquam fundamentum aliud ponimus? Dicam, audilores: nos Christum cum Petrum non ex aequo fundamenta facimus, sed primum lapidem ponimus Christum, deinde super hunc lapidem collocamus Petrum. Itaque non Christus a Petro, sed Petrus a Christo tamquam a fundamento suscitantur. Fundamentum igitur primum, cum quod super alio fundamento non

innititur, solus csl Chiislus, nc de eo apostolus ait: *Fundamentum*, videlicet primum, *nemo potest ponere praeter id quod positum est, quod est Christus Jesus*.

Jam vero quemadmodum el Christus el Petrus fundamenta sunl, breviler, si placet, explicemus. Chrislus ideo primum ac praecipuum iidei nosirae fundamentum est, quod ea omnia credimus esse vera, quae Chrislus. quae Dei sapientia, qua veritas prima, quae mentiri nun polesl, sive per scripturam. sive alio modo nobis revelavit. Credimus Deum nostrum unum cl irinum esse: credimus Dei verbum naturam humanam suscepisse: credimus nos omnes in ultima die a mortuis excitandos. Cur ista credimus? Quia Petrus, quia Paulus quia Joannes sic docuit? Nequaquam. Cur igilur? Quia veritas prima, nempe Deus, in quem mendacium non cadit, hacc ila esse, revelare dignatus esl. Itaque fides noslra super Christo, qui veritas csl, tamquam super firmissimo fundamento innititur. Atque hactenus, auditores, ab haereticis non discrepamus. Siquidem cl illi palam affirmant, quicquid Christum dixisse constiterit, omnino esse credendum. El si nihil aliud requireretur, nullus inveniretur haereticus. Quid igitur haereticum facit? in quo dissensio posila esl? quidnam in quaestione versatur? Nimirum hoc. Quid illud sil, quod Chrislus sine dubio revelavit. Nulla enim illi a Christo veritate prima revelata esse conlendunt, quae nos ab ipso mendacii parente revelata dicimus. El contra, nulla illi figmenta esse putant, quorum nos auctorem non alium, quam Deum agnoscimus. Quis igilur erit iudex? Num Chrislus Dei sapientia, in Ecclesia nullam reliquit, ad quem in rebus dubiis recurramus? Plane reliquit. Alioqui enim qualem rernpublicam haberemus? Quis igilur ille esl? Fremant haeretici omnes licet, non alius, quam Petrus. Illum enim vicarium suum constituit, illum post se ecclesiae petram ct fundamentum fecit. Illum in cathedra, tamquam omnium Christianorum doctorem cl magistrum posuit. Illi uni ait: *Ego oravi pro te, ut non deficiat fides tua ei tu aliquando conversus confirma fratres tuos*. Illi ait: *Pasce agnos meos, Pasce oves meas*, hoc esl, el matres el filios cl episcopos el plcbcios, unus lu pascere doctrina cl verbo verilalis debes. Ecce igilur vobis quemadmodum Petrus post Christum Ecclesiae fundamentum esl. Christo credimus quicquid ille revelare dignatur: sed quid rcvelcl vel revelaverit Chrislus a Petro, cl ejus successoribus in eadem cathedra sedentibus, discimus. Quae cum ila sint, cum haeretici omnes super banc posteriolem petram aedificare. cum a Petro cl ejus successoribus discere dedignentur, cl ex suis capitibus dogmata fidei sibi fingant, quid mirum, si toto coelo aberrant cl super arenam aedificant, cum super Christum aedificare sc credunt? Atque hacc quidem de fundamento domus esse potuissent salis, nisi quidam mihi necessario admonendi cssent quos in maximo errore versari incelligo.

Nonnulli sunl, auditores, qui omnia ferme constanti fide lenent. quae catholici homines lenoni: unum csl aul alterum dumtaxat, quod nondum sibi

plane persuadere potuerunt ul purgatorium existere, ul sacras imagines venerandas esse, ul summum pontificem esse Christi vicarium cl Ecclesiae universae caput, et quoniam nulla sunl, quae credunt, unum dumtaxat aul alterum, quod nun credunt, idque minimi ponderis, si cum articulis caelestis conseratur, existimant sc satis bene super Christum fundamentum posuisse. Quid, inquit, el si in illo uno, quod adhuc credere non possum errarem, numquid Dominus in iudicio ad illud unum respiciet? El lam nulla el lam difficilia, quae credidi, non respiciet? Ita nimirum isti sibi blandiuntur; quibus ego serio denuncio, cos a gloria excidisse, super arenam fundamentum jecisse, et nullam cum Christo partem habituros. *L'nits dominus, una fides, unum baptisma*. Aul integro fides habetur, nul non habetur penitus. Quaero ab sic (ul rem ipsam crasso exemplo ostendam) cum tu calceos tibi a sutore fletu jubes si cum perfecti, absolutique sunt, uno digito sunt pedibus tuis breviores, num cos induere, num eis uti poles? Dices, Non possum. At non sunl nisi uno digito breviores, cur non potes cum lain parum illis ad justam mensuram desit? Ul igilur calcei tui, aul aequales sunt pedibus tuis aul nihil penitus valent: sic cl iam tides aul integra esl, aut fides non esl. Nemo igilur seipsum fallat. Si domum aedificare cupimus, quae a ventis el pluviis moveri non possit, super ulramque petram, hoc est, super Christum cl Petrum fundamentum ponere debemus.

facto verae fidei fundamento, parietes spei erigendi sunl. Ncc enim secus a iide nascitur spes, ac parietes a fundamento surgunt. Num cum Deum esse, cl liberatorem hominum esse, el gloriam sempiternam diligentibus sc paravisse credimus, continuo sperare incipimus, ejus benignitate el misericordia nos aliquando tandem per opera bona, quasi per gradus quosdam, ad eam gloriam perventuros. Mirum vero profecto esl, quantum haec spes animos nostros erigat, el ad omnes labores perferendos idoneos faciat, *Qui sperant in Domino*, inquit Isaias, *mutabunt fortitudinem, assumunt pennas ul aquilae: current et non laborabunt: volabunt et non deficient*. Ille csl eximius fructus hujus praeclarissimae virtutis ul hominem praesentem, robustum, fortem, erectum efficiat, cl a laboribus difficultatem, a doloribus poenam, a felle amaritudinem, ab aerumnis cl calamitatibus moesliliam cl animi dejectionem auferat. el ii quidem. qui in actione inter homines versantur, current et *non laborabunt*: illi vero, qui in contemplatione rerum coelestium cl divinarum versantur, *volabunt et non deficient*. Equidem, auditores, ego sic statuo, nihil omnino grave aul arduum ei videri posse, qui semel probe intellexerit, quum excelsa alque sublimis sil spes Christianorum hominum. Quid enim judaei aul pagani sperant, nisi res quasdam exiguas cl quae corporis delicias non transcendunt? At vero Christiani homines Deum ipsum fontem cl occanum omnium bonorum aliquando sc plane, sicut csl, esse visuros el possessuros confidunt. Quod quidem bonum lanium est,

ul non modo cogitationem el inlccllignliam scd cl desiderium nostrum tonge supercl: ul ilia minora inierim omittam, quod aliquando non solum ani* mis angelis aequales, scd cliam corporibus sole illustriores ct clariores cffecli, non attingemus, ul file ail, *verlice sidera* ; sed calcabimus pedibus sidera , cl eam regionem perpetuo incolemus, a qua lam procul abest omne malum , (piam procul a gehenna abest omne bonuin. Inlccllignbal hoc apostolus Paulus , cum ajebal : *Existimo enim quod non sunl condignae passioncs hujus temporis ad futuram gloriam, quae revelabitur in nubis.* El, *id enim, quod in praesenti momentaneum csl,el leve tribulationis nostrae,supra modum in sublimitate aeternum gloriae pondus o- peralur in nobis.*

Verum ad quem modum de fide paulo ante dicebamus, cavendum esse nc super arenam fundamentum poneremus: ila et nunc dc spe admonendum existimamus , nc ca *baculo arundineo* innitatur. Mulli sunl enim , qui quidem bcaliludincm cl immortalitalcm sibi proponunt; scd ad eam,vel per affluentiam opurn vel per amplitudinem dignitatum vel per amicitias cl necessitudines principum ascensuros se credunt. Isti omnes ponunt *carnem brachium suum*, hoc csl, super rc maxime infirma cl fragili innituntur : aedificant parietes. scd ex luto , non ex marmore, ila , ul levissimo ictu dcici possunt. Audite, quid ipsa Sapientia cl ejusmodi architectis dicat: *Spes impii quasi lanugo esl, quae a venio tollitur.. el tamquam spuma gracilis, quae a procella dispergitur : el tamquam fumus, qui a vento diffusus cst:cl tamquam memoria hospiti unius diei praetereuntis.* El quid, obsecro.facilius cadit,quam lanugo? Quid facilius dissolvitur , quam spuma ? Si opes fures diripiant . cl ubi eril spes avari ? Si propter aliquam , sive veram sive falsam suspicionem a gratia principis aliquis excidat, ubi manebit spes ambitiosi? Ergo *spes impii quasi lanugo csl.cl tamquam spuma. quae a procella dispergitur.* El quando nihil penitus horum occideret, nonne laudem aderit mors, cl uno impetu luteos istos, muros deiiciei? Nam proplerca Sapientia addit, atque ail: *el tamquam fumus, qui a vento di/ftisus csl; cl tamquam memoria hospitis diei psaetercunlis.* Aspicite vestros caminos . nonne lanium fumus as^cndil. quanta est longitudo camini?Illa sane:nam simul alque caminus deficit, fumus a vento diffunditur el in auras evanescit.Pari ratione spes impii lam diu durat, quam diu vita ipsa durat: vita deficiente , spes omnis . quae in opibus ct honoribus posita oral, continuo deficit, el parietes corruunt: ergo *spes impii tamquam fumus esl, quia venio diffunditur.* Quid amplius? *El tamquam memoria*, inquil, *hospitis unius dici praetereuntis.* Illustrissima sane similitudo , < t ipsa Dei sapientia digna. Cum amicus aliquis,quem nullis annis non vidimus, iter faciens ad nos divertii . quo apporalu, qua laetitia, quo studio illum excipimus? Nihil loquimur, nisi de co: nihil cogitamus, nisi de eo: nihil agimus , nisi pro eo : toti denique sumus in co curando occupati. At posleaquam dic sequenti

rcccssil, alia negotia occurrunt animo , cl slalim amici hospitis obliviscimur. Ad cumdcu modum cum in hunc mundum ingredimur, qui (ul saepe vos admonui) non domicilium, scd hospitium est, continuo amicis, affinibus, opibus honoribus, voluptatibus , lamquam hospitio excipimur, omnia nos circumstant, omnia ad se capienda el Tumulanda invitant. At ubi mors, quasi nos quaedam, vitae diem claudit, nosque de hospitio recedere cogimur, omnia nos deserunt, el domum aclernae oblivionis ingredimur, illi quidem , qui rcmanenl in hospitio, salis in iis excipiendis qui adveniunt, occupantur: ncc eorum, qui recedunt, diutius recedunt,diutius recordari possunt. Quid igilur spes *impii* esl, nisi *memoria hospitis unius dici praetereuntis.*

Rursum alii quidam sunl. qui in Deo sperant, sed male el perverse spcranl : nimirum **ii**, qui Deum suis flagiliis el facinoribus ad iram provocare non cessant : el tamen securi dormiunt, sperantque sc ab co aeternam bcaliludincm accepturos. Ista, auditores, non lam spes vana , quam temeritas cl praesumptio esl. Quid, inimicitias cum Deo perpetuas geris , cl ab eo praemium speras , cum supplicium potius reformidare deberes ? Non frustra ait Scriptura divina: *Spem in Domino et fac bonitatem.* Non sunl ista separanda,*spera in Deo cl fac bonum.* *Spes enim* ideo non confundit. *quia charilas Dei diffusa est in cordibus nostris per Spiritum sanctum, qui datus esl nobis.* Nam quemadmodum parietes nisi rectam superponatur, facile moventur el nutant : redo aulem superposito, confirmantur alque stabiliuntur; sic cliam spes noslra firma conslansque esse non potest nisi cam charilas el opera bona comitentur.

Tectum igitur charilatis ad hanc spiritualem fabricam perficiendam plane necessarium esl : neque vero ad parietes confirmandos tamen scd etiam quia domicilium sine tecto, ncc ab aestu, nec a frigore , ncc a flatibus ventorum , nec ab itnbris bus , el procellis , nec ab aliis nullis cl gravibus coeli injuriis salis lucri polesl. Porro , quam apte chantas lectum dicatur,qu-s non videt? Nam si lccium a legendo dicitur, certe lectum csl charilas. *Beati, quorum remissae sunt, iniquitates,el quorum lecta sunl peccata*, inquil David. El quid,obsecro, legit peccata , nisi chantas? *Charilas* , inquil apostolus Petrus,*operit multitudinem peccatorum* , Et. *Demissa sunl ci peccata mulla* , ail Dominus, *quoniam dilexit mullum.* Si rcclum csl pars ollissima cl amplissima domicilii, recte lectum csl chantas. *Nunc*, inquil apostolus Paulus, *manent tria hacc, fides.spes, charilas,major autem*,sublimior, celsior. *Ialior./ioηηη esl charilas.* Si denique lccio absolvitur, pcrficilurque domus , cerla lccum csl charilas. *Omnis consummationis vidi finem, talum mandatum tuum nimis.* Animadverti. inquil regius psalles, intellexi, cognovi, omnis perfectionis alque absolutionis domicilii spiritalis finem esse laetissimum alque amplissimum illud macdalum. quod cl Deum, cl proximos cl inimicos comprehendit. Domus igilur, optimi auditores. quam *elegii* Deum in *habitationem si-*

bi, credendo fundatur, sperando erigitur, diligendo perficitur.

PARS POSTERIOR.

Ex iis domibus, quae erodendo fundantur, sperando criguniur. diligendo perficiuntur, constat Jerusalem *civitas regis magni*, non illa, quae sursum esi, quae laciatur atque triumphal in coelis; sed isla, quae adhuc csl deorsum, el peregrinatur m lerris.

Sed si sanctorum Ecclesia Jerusalem dicitur, quid Mariam luisse dicemus, nisi arcem Sion vel templum Salomonis? Si omnes animae iustae sedes sunt sapientiae, quid tandem esse Mariam exsiliabimus? Quae omnium isiorum uno Christo excepto iustissima fuit, cl ipsum solem iustitiae peperit? Singulari igilur ratione el modo *elegii* Mariam Dominus in *habitationem sibi*. Quantum fidei, quantum spei, quantum charitatis in Maria exlisse censetis: *Beata quae credidisti*, exclamai Elizabeth, *quoniam perficientur in te, quae dicta sunt tibi a Domino*. Quam alte Maria fundamentum jecerat fidei, quae cum sc nihil aliud, quam humilem cl exiguum anicillam crederet, eredit, lamen ad mysterium incomprehensum, ad commercium admirabile, ad inscrutabile sacrosanctum a Domino sc clcllam. el inusitato miraculo supra ordinem naturae sine ullo exemplo cum virginitate foecundilalem copulandum, cl se vere parentem Dei alque hominis mox futuram. *Fundamenta ejus in montibus sanctis, puU iarchis* videlicet prophetis, propterca *diligit Dominus portas Sion super omnia tabernacula Iacob*. Vire fuit filia Abraliae, cujus egregia fides singulari praeconio in sanctis litteris celebratur. *Fide obtulit Abraham, ut apostolus* ait, *filium suum Isaac, arbitrans quia potens est Deus et a mortuis excitare*. El quid minus fecit Maria? Nonne et ipsa fide obtulit *filium* suum Dominum nostrum Jesum Christum, cum in monte illo funesto juxta crucis patibulum slaret? el cur die lertia cum aliis sauciis mulieribus ad ungendum Dominum venisse non legitur, nisi quia firmissima lide credebatur, non esse cum in tumultu requirendum qui juxta verbum suum jam ab inferis redisset. Nec enim suspicari fas est, <*am timore pcrclrrilam ad sepulchrum cum caeteris sanctis focminis non venisse. Quomodo enim timebat. quae ipso turbulentissimo tempore Judaeis furcnlibus, omnibus mortem intentantibus juxta crucem imperterrita stabat? Enituit igitur fides in Maria, propterca *elegii eam* Dominus Deus in *habitationem sibi*.

Neque vero de spe cl charitale Mariae pauciora dicenda essent, si per olimn nobis liceret. Tanto siquidem fidei fundamento parietes spei et lccium charitatis respondere par est. Quocirca nonnulli id, quo i legimus in psalmo, *Singulariter in spe constituisti me*. non immo rilo transferunt in Mariam. Quomodo enim non singulari spe praedita Maria fuisset, quae lue cl lania pignora divinae ditionis acceperat? Nos gloriam illam beatam servi speramus a domino: quomodo non magis eam

malcr speraret a lilio? aul quomodo sempiterna cl OOClesia bona simpliciter non speraret Maria, quae omnia fragilia el terrena lano mentis ardore despexerat? Singulariter igilur in spe Maria consilula fuit, propterca *elegii eam* Deus in *habitationem sibi*.

Porro charilas, regina virtutum, in qua magis, quam in ipsa orbis regina enitisset? Si perfecta charilas in rebus adversis poliuscognoscitur, quam in secundis quomodo non perfecta charilas in Maria, quae omnium molestiarum el passionum Christi socia fuit? quae a primo die usque ad ultimum fidelissima perseveravit? quae maximum illud cl postremum lancea vulnus pro (ilio suo ipsa animo crucifixa excepit? Nec enim lunc in pectore Domini anima Domini fuit sed anima Mariae, quae, ul d. Bernardus loquitur, inde nequibat evelli. Si *perfecta charilas /oras mittit Umorem*: quomodo non perfecte charilas m Maria, quae in medio tumultu militum sirepiluque amorum, amicis omnibus recedentibus, ipsa charitatis nexibus colligata a cruce Domini non recedebat? *Si majorem liat dilectionem nemo habet, ul animam suam ponat quit pro amicis* sut: quam excellens charilas Mariae fuit. quae filium illum pro amicis posuit, quem mullo vehementius, quam animam suam diligebat? Si demum charitalis implere praecepta, quid do. Mariae charitale dicemus, quae incredibili mentis fervore, antequam evangelic.) consilia orbi promulgaremur, sola magistra charitale, consilium perpetuae virginitatis arripuit? ipsa est igilur *malcr pulchrae dilectionis*, ipsa *mulier amicta sole*, ipsa *rebus ardens*, ipsa *gralia plena*, ipse esi illa *amica*, illa *columba*, illa *formosa* el *speciosa*, illa *soror*, el *sponsa*, quam *introduxit rex in cellam vinariam*, el in quam *ordinavit charitalem*. Ipsa esi domus David, ipsa aedes Salomonis, ipsa arca foederis, quam *elegii* Dominus in *habitationem sibi*. Ipsa denique est illa, quae venientem Dominum, cl in castellum quoddam intrantem, ul hodierna die tolo orbe lenarum Ecclesia canit exepii lacta in domum suam.

Quemadmodum summo apparatu in hoc nostro exilio Maria Dominum exceperit, hactenus explicuimus. Sequitur ul quo apparatu hodie ipsa n Domino excepta fuerit breviter exponamus. Nemini dubium esse puto, Virginem beatissimam post gloriosam Domini ascensionem, quotidie ardentissimis desideriis, summisque volis cupivisse dissolvi, el esse cum Christo: mihique omnino credibile videtur. quod a nonnullis dicitur, nihil ei dulcius in hac vila fuisse, quam frequenter sanctissima illa loca, si non corpore. cerlc animo cl cogitatione lustrare, in quibus lilium suum cl Dominum, vel egisse aliquid vel passum fuisse meminerat. Illaque nunc descendebat in Bethlehem, nunc ascendebat llerosolymnm. nunc morabatur in Golgotha, nunc ingrediebatur sepulchrum. nunc Relhaniam, nunc montem Olivarum, unde Dominus in coelum ascenderat, invisebat. El quis ambigere potest, quin saepius illa verba peteret: *Quemadmodum desiderat cervus ad fontes aquarum, ila desiderat anima mea ad le Deus*. De Silvano abbate lco-

pimus, cum, cum surgerei ab oratione, ac magnitudinem Dei contemplatus esset, illa contemnere ei despicere solitum res omnes creatas, ut oculos clauderet, nec eas aspicere dignarelunquin etiam uel oculos suos diceret, Claudamini oculi claudamini, nihil est in orbe iam pulchri, quod videre possitis. Et haec beato Silvano accidebant, quid de illa dicemus, quae tanto clarius Dei bonitatem, sapientiam, pulchritudinem, maiestatem, contemplationis oculis intuebatur, quanto saepius, ei familiarius et liberius cum ipso Dei verbo triginta tribus annis conversata fuerat? Itaque dicebat ei ipsa, Claudamini oculi, claudamini; Nihil est enim pulchri, quod iam videre possitis. *Sitivit anima mea ad Deum fontem vinum, quando veniam, et apparebo ante faciem Dei mei? Fuerunt mihi lacrimae meae panes die ac nocte dum dicitur mihi: Ubi est Deus tuus? Hei mihi quia incolatus meus prolongatus est. Quis dabit mihi pennas sicut columbae et volabo, et requiescam?* Alque ad hunc modum beatissima Virgo divini amoris flamma accensa totum illud tempus transegit, quod ab ascensione Domini usque ad suum extremum diem intercessit.

Verum hodierna laetissima ei clarissima die, vivendi curriculo probe confecto a Domino tandem promeruit audire, *iam hiems transiit, imber abiit ei recessit: surge amica mea, et veni.* Equidem, auditores, ego mihi persuadeo, ad hoc verbum non expavisse, sicut olim cum ab angelo salutaretur, sed liquefactum plane fuisse cor Mariae. Sed deinde, vel oratione. vel cogitatione consequi poterit, quale gaudiunt illud fuerit, cum filium suum omnibus angelorum ordinibus comitatum ad se venientem vidit? et cum in ejus clementissimas ac benignissimas manus secuta ac lacta spirillum illum sanctissimum exhalavit? et cum demum loqui coelesti Jerusalem reginae suae obviam procedente, ipsa enixa super dilectum *delitiis affluens, in vestitu deaurato, circumdata varietate, sicut virgula fumi* de hujus mundi deserto, apostolis acclamantibus, angelis plaudentibus, aereis potestatibus fugientibus, mundi clementis probe gestientibus, in coelestem regiones ascendit?

An numquid solus Mariae animus evolavit in coelum? et quid tandem de sanctissimo illo corpore factum est? ubi jacet? ubi inter? quis locus thesaurum illum habet? Breviter hoc expediam, auditores optimi, et orationi meae finem imponam. Cum homines primum in hunc nostrum orbem terrarum ingrediuntur. corpus praecedit, anima subsequitur. Nam cum haec regio proprie corporum locus sit. ratio ipsa postulat, ut corpus, tamquam hujus urbis civis, primum adveniat, ei animae, tamquam peregriniae, aditum patefaciat, at cum ex hoc orbe terrarum in coelestes regiones commigrandum est, contrario modo res agitur. Animus enim, tamquam ejus urbis civis, statim admittitur: corpus vero, tamquam peregrinum, usque ad ultimum iudicii diem, residere cogitur in sepulchro, ei tum demum in gratiam animorum in coelum etiam corpora admittentur. Verum auditores, lex ista privatorum hominum est, non regis aut reginae. Nunc enim reges et domini in suis re-

gnis et ditionibus aliorum patrocinii indigent; sed possunt ipsi pro suo arbitratu ducere secum. quos volunt, sive ii cives, sive peregrini sint. Quin etiam licet eis, quos volunt pellere, quos volunt revocare. Quocirca liberator alque assertor noster Christus quia non privatus civis, sed rex ac Dominus coelestis Jerusalem erat, simul ei corpus, ei animam in coelorum regnum invexit: neque mullo secus de ipsa regis matre alque orbis domina sentire: ac loqui debemus. Nimirum Dei Filius post obitum beatissimae suae matris non diu corpus illud separatum iacere in tumultu passus est; sed illud pro privilegio singulari post modicum tempus ei revocavit ad vitam et evexit ad gloriam. Nec enim decebat. vel cuius anima corruptionem non viderat, ejus corruptionem videret. Et quis, absecro. credere posset, arcam sanctitatis, domicilium verbi, templum Spiritus sancti corrui? Exhorret plane animus meus vel cogitare carnem illam virginem, quae Deum genuit, perierit, aluit, gestavit, vel in cinerem esse conversam vel in escam vermibus traditam. Et quomodo fieri posset, vel corpus tantae virginis adhuc esset in terris, et iam tot saeculis incognitum ei sine ullo honore jaceret? Quid? homines ex ultimis orientis ei obnoxii solis, aquilonis, austrique partibus ad corpora principum apostolorum Romam concurrunt: Corpus beati Jacobi est et fuit iam lot annis luto orbe celeberrimum: ossa martyrum et caelerorum divorum aureis et argenteis thecis includuntur, et singulari Dei providentia tot sanctorum corpora, quae latebant. summa Christianorum laetitia diversis temporibus inventa sunt. Vico non patitur justissimus Deus corpora servorum debito cultui ei honore privari: et nos dicemus Dei Filio in aliam ipsam suam ita parum charam, ne dicam illam vilem esse, vel corpus ejus in alio deserto loco contemptum, neglectum, oblivione sepellum. iam tot saeculis sine ullis honoribus delitescere patiatur? Non illa est. auditores. sed probo relinens Dei Filius verba illa Patris; Ingredere in requiem tuam, tu et ora sanctificationis tuae: neque ignorans arcam sanctificationis suae esse corpus beatissimae, matris suae, posteaquam ipse prior in requiem suam gloriosus intraverat, primo quoque tempore arcam illam sanctissimam, universa coelesti Ierosolyma exultante. in templum veri ac summi Salomonis induxit, et lunc renovata sunt gaudia supernorum civium: renovata tripudia, renovati triumphi, propter adventum tantae virginis agebantur. Numquid legis, qua laetitia, qua pompa, quibus plausibus arca Domini, vel in domum David vel in templum Salomonis initio ducta fuerit? Quid igitur mirum, si arcam hanc sine comparatione praeslantiorcm et sanctiorem, cum cantu et laetitia omnium illarum aeternarum. et prope divinarum mentium in coelestia templa Dominus introduxerit?

Sed si magna fuerunt, ac pene incredibilia gaudia caelerorum. quid ipsam virginem beatissimam sensisse cogitandum est? Ac lum praesertim. cum primum pedes intulit in illius sublimissimae ac pulcherrimae civitatis januas, cujus splendorem, cujus delicias, cujus gloriam, nunc hominum nunc angelorum linguae explicare pro

dignitate possent? Et quoniam, obsecro, locilinum
 ei primus aspectus nullus? O quantum interest
 inter hunc diem, et cum quo aliquando in Gol-
 gotha conuictus cruci affixus stetit? Quid enim
 tunc cernere poterat, quod non et moerore
 non tristitiam augeret? Si montem, in quo e-
 rat, considerabat, ubique mortis vestigia et hor-
 rorem videbat: si ad coelum oculos levabat, so-
 lem et lunam moerentes, et aeternam tenebricosam
 et diem in noctem conversum intuebatur. Si eos,
 qui iuxta ac prope se erant aspiciebat, hinc qui-
 dem Joannem afflictissimum et colinchrimentum,
 inde vero turbas insanientium et furentium mi-
 illum, et Judaeorum cernebat. Si demum in eum
 qui cruci appensus erat, oculos intendebat, vi-
 debat Christum, id est, animam, et cor et omne
 suum binum, gaudium cordis sui et lumen ocu-
 lorum suorum exiliatum: et lumen vere vaticinium
 illud implebatur: *Et tuam ipsius animam per-
 transibit gladius*. At vero hodie illa sunt omnia
 illa tristitia et luctuosa spectacula in iucunda et
 felicia commutata. ut quaecumque versus oculos suos
 convertat, nihil penitus spectet, quod eam sum-
 ma laetitia non afficiat. Aspicit enim locum, et
 videt paradisum voluptatis, hortum delictorum,
 urbem regni magni, portas ex auro mundo,
 plateas lapidibus pretiosis, gemmisque clarissi-
 mis stratas. Aspicit incolas regionis, et videt il-
 lustrissimas et maximas acies angelorum, orna-
 tissimum coelum patriarcharum, longissimum or-
 dinem sanctissimorum votum, nec non sanctas mu-
 lieres, quae sexus infirmitatem animi robore et
 magnitudine superarunt. Aspicit sedentem in thro-
 no, et videt filium summi gloriae et honore coro-
 natum, et lumine amictum, sicut vestimento, coe-
 li et terrae aequae adeo orbis lotius gubernacula
 tenentem intuetur: caput non jam spinis, sed
 radiis coronatum, intuetur oculos solis luce cla-
 riores, signa manuum et pedum omnibus car-
 bunculis pulchriora, auream quoque portam lae-
 teris, primum quidem ad ignominiam ab insano
 milite reseratam, sed ad gloriam postea in Chri-
 sto resurgente conservatam. Postremo aspicit et
 seipsam, et videt se super omnes omnium ange-
 lorum ordines exaltatam, in omnibus rebus crea-
 tis principem locum tenere: videt omnium bea-
 torum principum oculos in se unam esse conje-
 ctos: videt se sole, amictam et stellis duodecim
 coronatam, sub pedibus lunam habere. Et quan-
 ta haec, majestas? Et quantam deferat secum ma-
 teriam gaudiorum? *Egredimini (ilia Sion. Egredimini mentes Christianae, et videte reginam ve-
 stram in diademate, quo coronavit eam filius
 suus. Videte reginam vestram, quam laudant a-
 sra matutina, et cujus pulchritudinem sol et lu-
 na mirantur.*

Porro gloriam istam imperatricis nostrae se vi-
 disse Joannes in Apocalypsi testatur: *Signum
 magnum, inquit, apparuit in coelo: Mulieram
 in sole, et luna sub pedibus ejus, et in ra-
 pide ejus corona stellarum duodecim*. Quid enim
 aliud mulier amicta solo, quam Mariam in
 abyssum divinae lucis quasi immersam significat,
 ut sicut ipsa quondam Deum vestiit, illa quoque

nunc ipsa a Deo quodammodo vestiatur? Quid re-
 ro corona designat stellarum duodecim; nisi quic-
 quid eminet sparsim in omnibus membris eccle-
 siae, quae omnino duodecim sunt, id totum in
 Mariae corona fulgere? nimirum in patriarchis c-
 nituit illud, in prophetis cognitio futurorum, in
 apostolis charitas, in martyribus fortitudo, in-
 telligentia in ductoribus, patientia in confessoribus,
 sanctimonia in sacerdotibus, contemplatio
 in eremitis, in monachis humilitas, in virginibus
 puritas, in viduis continentia, in mulieribus et ma-
 ritalis foecunditas. Jam vero, quis uideat inficari
 extilisse in Maria fides patriarcharum, lumen
 prophetarum, fervorem apostolorum, nec non
 martyrum fortis linum, doctorum inlucido
 confessorum patientiam, sanctimoniam sacerdo-
 tum, contemplationem anachoretarum, humilita-
 tem monachorum, postremo virginum puritatem,
 continentiam viduarum, foecunditatem conjuga-
 torum. Et quemadmodum hic in Iovis ex omni-
 bus omnium ordinum donis et virtutibus Mariae
 corona intexta fuit: sic etiam nunc in coelis, quic-
 quid gloriae et splendoris fulget in coronis ordi-
 num singulorum, id totum admirabili quodam et
 divino penitus artificio in Mariae diademate vario
 clarissimoque fulgore coruscat. Haec est igitur in
capito ejus corona stellarum duodecim. Porro,
et luna sub pedibus ejus. Quid ni enim luna sub
 pedibus ejus sit, quam sol vestit, et sol ut co-
 ronant? Luna mutationem in sanctis litteris signi-
 ficare solet: et Maria hodie omnis mutationis cy-
 pers facta est. Ergo et *luna sub pedibus ejus*.
 Luna praeterea ecclesiam univorsam designat; et
 Maria hodie thronum totum sublimem singulari Dei
 munere sortita est. ut non solum ecclesiam istam,
 quae peregrinatur in terris, sed etiam illam, quae
 triumphat in coelis, sub pedibus suis videtur:
 nempe collum est in caput et corpus reliquum,
 medium: media inter Christum et Ecclesiam Ma-
 ria: ergo *et luna sub pedibus ejus*. Neque minus
 apte homines peccatores luna significare possunt,
stultus enim, inquit sapiens, *ut luna mutatur*.
 justus nutem ut sol permanet. Et quis nescit, Ma-
 riam singularem advocatum et patronum esset
 omnium peccatorum: Vultum *tuum*, inquit David,
deprecabuntur omnes divites plebis: ergo et
luna sub pedibus ejus. Positum diabolus quoque
 lunae nomine intelligitur. Ipso est enim omnium
 stultorum et peccatorum princeps, qui plane ut
 luna, mutatus est, cum ex angelo optimo et pul-
 cherrimo, nequissimus et leccrimus diabolus ta-
 ctus est. Eum vero Mistrum non solum sub pedibus
 babel, sed et pedibus suis caput ejus contrivit:
ergo et luna sub pedibus ejus.

Haec habui, auditores optimi, quae de hodie-
 na celebritate pro temporis brevitate dicerem. Re-
 liquum est, ut si aliquando in regnum illud coele-
 ste non Domino recipi, si in requiem et gaudium Da-
 mini ingredi, si reginam nostram in diademate,
 quo hodie coronata est, intueri desideramus, bea-
 tae Mariae vestigiis insistamus, enimvero, quoniam
 nostra intermiscetur patitur, imitemur. Audivistis,
 quid Maria Virgo pavidissimum fecerit, nempe
 excepit Dominum in domum suam, in domum li-

de ftindulnm , spo eredum, choritac perfectam : in hoc eam imllori debemus. Fundemus, fundemus , auditores , domicilium nostrum supra flrmom pclram, *non simus* instabiles el *fluctuantes*, nec *omni vento doctrinae circumferamur* , quemadmodum illi faciunt , qui ubi semel circ i fidem naufragaverunt, perpetuo tamquam undae instabiles llucclunni, cl singulis annis Udem commutant. Habemus Christum pclram, illi fide adliacrcdmns: habemus cl Petrum pclram , ab illo quicquid ere deminui **sil**, discamus : habemus ecclesiam Dei vivi, columnam cl llrmamcnlum veritatis, quae nos pcperil. quae nos aluit, quae nos instituit, in ejus gremio securo conquiescamus. Neque vero speremus *in incerto divitiarum* , *sed in Deo vi* vo , qui vera cl stabilia bona in sc sperantibus praeparavit , quae *nec oculus vidit*, nec auris *audivit* nec *in cor hominis* ascenderunt. Neque

minus lectum, quam parietes cl fundamentum nobis curae sit: parietibus jam creetis. Icdum charitalis super ponamus , diligamus Deum , **dili**gamus proximum , el non *lingua cl verbo . sed opere cl veritate diligamus*·, non parcamus pecuniis , non parcamus laboribus , non parcamus vitae ct sanguini, ul amplum el sumptuosum habeamus leclurn charitalis. Quia vero hujus tanti operis praecipuus auctor cl architectus Deus esi : ,*Visi enim Dominus aedificaverit domum , in vanum laboraverunt*, r/ui *aedificant eam*. Beatae Mariae pedibus provolvamur, ejus patrocinium imploremus, ejus preces flagitemus, eam advocatam apud Deum habere loto animo cupiamus , ul per eam Deus in animis nostris domicilium sibi aedificare, atque in co semper habitare dignetur, qui csl benedictus in saecula. Arnen.

CONCIO XL1.

1) E S. B A H T HOLO M A E O

T II E M A

Haec mando vobis, ul diligatis invicem. *Joan.* 12.

SYNOPSIS

Exordium sibivendical charilas as. Joanne evangelism tantopere inculcata, eaque pro concionis materia proposita, quid de eadem potissimum dicendum sit praemittitur. Sine charilale neminem divitem dici posse demonstratur, ul quae hominis sil vita, ignis, aqua, lectum, cibus, polus, vestis, arma et pecunia, quae singula in progressu exaggerantur. Ac primo, quomodo charilas vita sil, simul el sententia d. Jacobi. ildcs sine operibus mortua esl, explicatur. Quam necessaria sil ad hominis perfectionem charilas, pulchra quadam inductione ostenditur. Charitalem ignem esse, ex variis inter ignem el charitalem proportionibus declaratur. ubi deinde iste ignis inveniendus, cl quomodo idem tribulationis aqua nutriatur ct prosperitatis oleo exlingunlur, affirmatur, el eventibus quotidianis confirmatur. Quomodo item eadem charilas aqua sit. ct proprietatibus variis aquae palam redditur, ubi. obiter causa assignatur, cor aposlolus admoneat, qui sial videat ne codai. De hujus demum aquae miranda virtute m restinguenda sili terrenarum rerum, nulla afferuntur.

Altera pars reliquum propositi prosequitur, alque primis probatur charitalem domum esse, cumque ollissimam, in qua justis de die sole prosperitatis non utuntur, neque node luna adversitatis vexantur, quod mullorum exemplis sanctorum confirmatur, quomodo Deus in amante, et amans in Deo maneat. Probato deinde, charitalem esse cibum el polum, qui in vino, oleo cl pane potissimum consistit, disseritur, qua ratione charilas vinum, cl oleum sil: et quia panis cibus est robustorum el agrestium, illius loco lac amantibus ministratur: ubi convenienti similitudine canum venaticorum declaratur, quomodo mortales antequam suavitatem Domini gustaverint, in incertum ferantur. Ul insuper charilas sit vestitus el lorica, el quomodo iis indui ct armari oporteat, docemur. Quod chat itas denique pe-

cunia sil, et quam studiose cavendum, ne liant habeamus adulterinam, quamque necessaria ea sil Ecclesiae pastoribus luculenter explicatur. Charitalis comites perpetuas esse sapientiam et eloquentiam asseritur. Tandem apostrophe ad d. Earlholomaeum, qua venia petitur, quod de illo non pro materiae dignitate sil prolixior facta mentio, finem imponit.

Evangelista Joannes, optimi auditores, cum Ephesi moraretur, el usque ad ultimam senectutem pervenisset, ul vix inter discipulorum manus ad Ecclesiam deferretur, nec ejus vox aul latera condonandi laborem ferre diulius possenl. nihil aliud nisi, *filioli, diligite alterutrum*, in singulis concionibus dicere solebat. Ilaque discipuli, ul sanctissimus doctor Hieronymus in Commentariis cypis lolac ad Galatas scriptum rcliquil, taedio jam affecti, quod eadem semper audirent, aliquando dixerunt: *Magister, quare semper hoc loqueris!* Qui respondit: *Quia praeceptum Domini est, et q solum fiat, sufficit.* Praeclara vero vox. cl beato Ioanne, viro sancio ac sapiente digna. Nec enim ea sententia aut plenius aul brevius aliquid dici vel excogitari poluil. Siquidem ca signi(lcalur, lioc uno charitalis praecepto, praecepta omnia contineri: ci qui charitalem habeat, cum omnes virtutes habere. Ex quo non sine causa in festis diebus beatorum apostolorum el principum ecclesiae, illae evangeliorum historiae publice in tempus decantari solent, in quibus hujus excellentissimae virtutis, scu polius virtutum omnium principis commendatio continetur. Qualis ea esi: *liacc mando vobis, ul diligatis invicem.* El rursum illa. Hoc est *praeceptum meum, ul diligatis invicem.* Sic enim decebat. ul principes orbis terrarum cl Christianae Rcipublicae maxima lumina, in ca viri lule quae princeps ct regina virtutum csl, maxime cognoscerenlur enituisse. Cum igilur clevangell», quae in diebus festis apostolorum legi in ecclesh consueverunt ad dicendum dc charilale mc invitent el provoce. nl ad hoc ipsum b. apostoli Barholomaci martyrium illustrissimum, quod quanto magis alrox cl exquisitum fuit tanto perfectioris cl

cxcdlenHoris charitalis argumenium cxtilil: cl demum emolumentum, alque utilitas maxima, quam cx hac oratione; percipi posse video, me ad idem ollicial. oc pene impellat, de nulla re aul nobis magis saluari aul tempori accommodata dicere poterō, quam de hac virtutum principe charilale.

Hoc igitur nobis hodie propositum sil, non quidem in illis quaestionibus laborare, cur Deus nobis cbarilalcū praecipiat, cum ea donum ipsius maximum el praesianlissimum sil? cl quomodo charilas a gralia differat? quam habeal naturam? quam habeal sedem? quomodo crescat? quomodo minualur? Haec enim in Gymnasiis commodius, quam in suggestis, el concionibus explicantur. Sed eos fructus, eaque commoda percensere, cl exemplis apposis illustrare, quae secum charilas solet adferre, ul eorum magnitudine el copia, tamquam quibusdam stimulis, ad eam virtutem, vel comparandam vel augendam, vel conservandam ct relinendam incilemur. Non iam enim nalurain charitalis investigare, el de ea sapienier el copiose disserere, quam ejus igne fervere cl frigidos inflammare Dominus jubet. Quod igitur constanter asserimus. el quod aptissimis argumentis Domino bene juvante confirmare conabimur, tale csl, charitalem parentem el nuiricem esse omnium bonorum ul > i loqui possit, verissime dicat: *Omnibus omnia* facta sum, cl qui eam sil consecuius cum sapiente pronunciet: *Venerunt autem mihi omnia bona pariter eum illa*: cl demum jure oplimo b. Joannes dixisse videatur. *Filioli, diligite alterutrum: quia praeceptum Domini est, quod solum fiat sufficit.*

Dicam hoc planius, auditores. Existai hic in oculis omnium nostrum vir aliquis polcns, purpura cl bysso indutus, auro el gemmis ornatus, stipatus undique famulis, cl qui marmoreo palatia, pecuniarum acervos, agros, vineas, horlos, pecora, servos el ancillas habeat, ct solam charitalem non habeal: hunc assero pauperem el nudum, cl nec domum, nec pecunias, nec cibos, nec vesles habere, cl miserum, cl mancum ac membris omnibus captum ac debilem, imo el mortuum esse. Contra vero alius nobis sistatur. el sil hic ipse gloriosissimus Borlholomaeus, quem ila mente concipiamus, ul erat eo tempore, cum ab insanis iudicibus pelle detracta, ludibrioque expositus, non homo vulneribus confectus, sed ipse totus ingens plaga ct horrendum vulnus videbatur: certe isto non modo auro, et argento, cl agris el lecto, cl cibariis el vestibus, sed ipsa pelle indigere videtur, cl tamen quia charilale non indigebat. cum ego pecuniis, domibus cibariis, vestibus, aliisque rebus omnibus offluentem ac redundantem assero. Quale igitur bonum sil charilas; el quantum pro ea, vel acquirenda vel relinenda laborare par sil, cogitare. Ut autem ad certa capita haec omnia revocemus, charitalem vitam ignem, aquam, tectum cibum, potum, indumentum, arma cl pecunias esse confirmo. Neque arbitror aliquid esse relictum quod homines desiderare possunt.

Primum igitur cl maximum, quod hominibus esse vitietur, el in quo conservando, quam diligentissime omnes laborant, vila ipsa csl. *Pellem pro*

pelle dabit homo et cuncta, quae habet, pro anima sua, hoc est, non solum pecunias cl caetera bona externa, sed el ipsam pellem periculis obneciet, ul pellem conscrvcl. Nam si quis districto gladio caput, unde vila dependet, ferire conctur, nonne vestem incidendam cl brachium ipsum vulnerandum opponet, ut salvum cl incolume caput custodiatur? Vila igitur nihil charius, nihil dulcius nihil majus homines habent, iam vero charitalem esse vilain, testis est apostolus Joannes. *Qui non diligit, manet in morte*. Neque vero quahscunque vila charilas csl, sed coelestis ac prope divina: *Videte* inquit idem apostolus, *qualem charitalem dedit nobis Pater, ul filii Dei nominemur et simus*. Et apostolus Petrus: *Maxima el preliosa nobis promissa donavit, ul per haec efficiamini divinae consortes naturae*. Quantum sit hoc donum, audilores, plane est inexplicabile: cl non solum verbis declarari non potest, sed ne cogitatione quidem comprehendere. Primum enim, qui hanc vitam vivunt, ii sunl, qui in regno coelorum Deum perpetuo laudabunt. Non mortui *laudabunt te Domine*, sed nos, qui vivimus, *benedicimus Domino*. Deinde iidem sunl, qui jure suo corporeis Dominici sacramento divinissimo nutriuntur. Non enim mortuorum, sed viventium cibus est. Postremo, quemadmodum animus nosier mentis cl rationis compos, dum corpore isto conjungitur, non solum efficit, ul corpus ipsum vivat, sed eliam ul omnium sensuum organa vivant, el munera sua ac functiones exercere possint: ila etiam a charitate, quae ipsius vitae vila el animae anima est, non ipse modo animus perficitur el formatur; sed virtutes omnes, quae veluti facultates cl vires sunt hominis interioris, ab ea formantur cl animantur. ut carum actiones vim cl efficaciam habeant ad gloriam regni coelestis promerendam. Hinc videlicet beatus Paulus, quae cacterarum virtutum propria sunl, uni charitali attribuit: *Charilas, inquit. patiens csl. benigna est, charilas non aemulatur. non agit perperam, non inflatur, non est ambitiosa, non quaerit quae sua sunl, non irritatur, non cogitat malum. non gaudet super iniquitate. congaudet autem veritati. Omnia suffert omnia credit, omnia sperat, omnia sustinet*. Ei alio loco, fidem per dilectionem operari confirmat quomodo el justitiam, ct temperantiam ct caeleras virtutes per charitalem operari verissime dici potest ac debet. Vultis, ul exemplis rem istam ob oculos proponam? Qui sunt medicinae artis periti, nonno dicunt, medicamenta nullam vim in corpus affectum habere, nisi a naturali calore formetur. vl tamquam animetur? Sane hoc dicunt: Imo vero nemo non dicit, qui magnum illum Hippocratem diligenter lectitant, qui medicamentum asserit non esse id, quod curat, sed naturam, quae pharmaco tamquam instrumento utitur ad curandum. Ilia igitur cl fides non operatur, nisi ab illo vivo ct divino igne charitalis, quasi vitam rccipial. Ex quo sapienter ab apostolo Iacobo, *Fides sine operibus mortua*-nominatur.

Neque vero ila csl hoc accipiendum, quasi fides naturam suam cl nomen amittat, cl omnino nihil sil, si a charitalale separata sit: sed co modo fidem

sine charilale mortuam esse dicimus , quo cas aquas, quae in paludibus jacent, mortuas appellamus: non quod vere ac proprie aquae non sint ; sed quod more fontium et fluviorum non moveantur, non fluant, non labantur. Quare b. Jacobus prudentissime, et quasi seipsum explicans, ut is , qui spiritu jam futuras haecreses praevidebat, non ait, (idem sine operibus mortuam esse, sicut homo sine anima, mortuus est: siquidem homo sine anima non modo mortuus est, sed omnino homo non est. Quid igitur b. apostolus dixit? *Sicut corpus, inquit, sine spiritu mortuum est, sicci fides sine operibus mortua est.* Iam vero corpus sine spiritu mortuum quidem est, sed verissime tamen corpus est. Sic igitur et fides sine charilale fides est, sed viva non est. quod in adulteris , meretricibus, leonibus, aliisque sceleratis hominibus, et in ipsis daemonibus apparet. Nam *et daemones credunt, et contremiscunt*, quamquam non leve discrimen est, inter diaboli et peccatorum hominum fidem. Hi enim fidem infusam et veram, licet mortuam, relinunt, illi autem non aliam fidem habent, nisi quam ipsi sibi comparaverunt. Haec propter haereticos dicta sunt.

Ut igitur ad rem nostram revertamur, charilalem animae vitam esse hactenus, non fallor, accepistis : nunc ut quam haec vita homini non modo utilis, sed plane necessaria sit, intelligatis , consilium et confirmandum nobis est, neminem sine charilale integrum, perfectum et absolutum hominem esse posse, sed plane mutilum et imperfectum. Tunc enim unaquaeque res perfecta , et absoluta dicitur, cum talis est, ut cum suo fine, propter quem est effecta, coniungi et copulari possit. Quis, obsecro, aedium finis est? Habitatio. Quamdiu igitur aedes, aut rocclo, aut aliquo pariete carent, ut habitari non possint. Iamdiu imperfectae et non absolutae sunt. Quis brutorum animantium finis est? Ea sensibus probe percipere, quae naturae eorum consentanea sunt. Non igitur perfectum est animal, si vel sensum videndi, aut audiendi , aut gustandi aut aliquo alio carcat, vel non careat illis quidem, sed corruptos et depravatos habeat. Neque rursum perfectum dici possit, si praeter sensus istos aliquo habitu, quem minimo haberet, ei ad sentiendum opus esset. Jam igitur quis hominis ipsius finis et summum bonum est? Corie, vel ipso Philosopho teste, non alius est hominis finis, quam actio animae secundum optimam et perfectissimam virtutem. Sic enim. ut verba ipsius proferamus , in libro de moribus primo scriptum reliquit: *Humanum bonum actio animae secundum virtutem est, et si plures sunt hominis virtutes, secundum optimam et perfectissimam.* Quenam igitur est haec optima et perfectissima virtus? Scio quid Philosophus responderet, sed malo apostolum audire, qui cum ad Corinthios scribens excellentissimas virtutes enumeraret, ait : *Hunc autem manent tria haec fides, spes, charilas. major autem horum est charilas.* Et rursum ad Colossenses: *Super omnia autem charilalem habete, quia est vinculum perfectionis.* Charilas igitur illa optima et maxima virtus est, quae preclarissimam pariem animae nostrae cum Deo ,

fonte omnium bonorum, coniungit. Quare lum deum perfectus et absolutus homo dici potest, cum charilalem habet. Et hoc est. quod beatissimus martyr Irenaeus significare volebat, cum diceret, hominem tribus constare, animo, corpore et Spiritu sancto. Quia nimirum perfectus homo sine charilate non est. Et *charilas Dei diffusa est in cordibus nostris per Spiritum sanctum, qui datus est nobis.* Neque aliud Ecclesiae voluisse crediderim, cum ait; *Deum time et mandata eius observa. hoc est enim omnis homo.* Idem est, ac si apertius dixisset: Tunc homo solus perfectus et absolutus est homo, cum Deum limet et mandata eius observat. Quia vero, qui diligit proximum, legem implevit, et Domini praeceptum hoc est, ut diligamus invicem , propterea est solus et perfectus homo, cum ex toto corde, ex tota anima, et ex tota mente et ex omnibus viribus Deum diligit et proximum suum, sicut seipsum. Habemus igitur charilalem esse vitam.

Postquam nihil est homini magis necessarium, quam ignis et aqua, quippe cum ei , cui aquati igni interdictum est, ipsam quoque vitam esse interdictam necesse sit. Charilas vero utriusque est. aqua et ignis est. Ac ut de igne, qui nobilior est, prius dicamus, numquid non de charilale Dominus loquebatur, eum diceret: *Ignem veni mittere in terram, et quid volo, nisi ut accendantur?* Et Deus ipse, cur *ignis consumens* ab apostolo nominatur, nisi quia ipsa *charilas densa est*, ideo et *ignis consumens* est. Denique quid dicimus a matris ardere? Cur potius de amante dixit:

Et cocco carpilufigni?

ac ut de nostris potius loquamur , cur discipuli duo ab oppido Emaus venientes dicebant: Nonne *cor nostrum ardens erat in nobis, dum loqueretur in via et aperiret nobis scripturas?* Certe non alia de causa, et sacri et profani scriptores et ipsum hominum vulgus illa loquitur nisi quia omnino similes sunt ignis et charilalis effectus. Ac ut caelos omillamus, ignis semper ascendit, quia sursum est locus, nec ipse solum, sed ea etiam. quae circa terram volutantur, si calorem concipiant, rursum tendunt compelluntur. Videas interdum paulo ante lucem terram nebulis et vaporibus coactam ubi autem igneus sol exoritur, et ex loco superiori vapores calefacit, et ignem in eos quod dammodo jaculatur mox ascendere, et in sublime ferri incipiunt. Illa plane audiorum, et charilas licet. Homines enim naturae terrae animantia, hoc est graves et frigidi erant et suopere nullo ac pondere ad terram ferebantur, et nihil, nisi terrenum et caducum et fragile noverant cogitare. Venit autem sol iustitiae Christus Dominus noster, et super nostrum horizonlem apparens, clara voce elimavit: *Ego autem si exaltatus fuero a terra, omnia traham ad me ipsum.* Neque dixit et non fecit, sed fecit omnino, sicut dixit. Ascendit enim in coelum, et post decem dies ignem misit in terram. calefecit vapores , qui volutabantur adhuc circum terras, et cito repente attollunt capita, relinquunt terram. ei domos et agros et parentes, et

liberos, cl pecunias el voluptates el clamant, *Trahe* nos post (ejcurremue *in odorem unguentorum tuorum*. Cur tui millia sanctorum hominum initio nascentis ecclesiae, spretis omnibus, quae in terris possidebant, ad martyrium cucurrerunt, nisi quia vapores calefacti a sole justitiae sursum irabebantur? El quid, obsecro, sanctus illos patres Antonios, Paulos, Ililariones, Macliarios, Benediclos el alios lam multos, ex urbibus expellebat, in eremos agebat, el pro conviviis jejunia, pru somno vigalias, pro mollibus indumentis cilicia, pro frequentia solitudinem, pro quiete ac otio labores lam duos cl tam diuturnos eligere faciebat, nisi illa flamma divini amoris, quae ab eo in ipsorum cordibus accensa fuerat qui dicebat, *Ignem veni mittere in lem am el quid volo, nisi ut accendatur?* Quid postremo beatissimum Franciscain, ut de caeleris taceam, ct mundi lotius cl pene sui ipsius oblivisci, ct solum coelum intueri, ad ipsum solum sitire cogebat, nisi ignis divinus, nisi incendium, quod lam magnum in lam exiguo peclorc Dominus excitaverat, ut quasi in illis angustiis se continere non valens, in quinque locis corpusculum aperuerit, el inde tamquam cx fornace violenter eruperit? O vis admiranda. O potentia incredibilis cliarilalis. Quicumque igilur. audilorcs, ad illas sedes beatorum aspiramus, frustra agimus, quicquid agimus, si duri cl frigidi lapides permemus, el cliarilalis incendio non flagramus non enim coelum. sed centrum lapidum lucus csl. Ilinc enim Judaeis Dominus aliquando dicebat: Quo *ego vado, vos non potestis venire*: nimirum, quia ipse ignis erat, cl rursum Imbitat: Judaei autem terra cl lapides erant, cl nisi deorsum ire non poterant. El nos quoque si cliarilalis igne accensi non sumus, merito a Domino audimus. Qtto *ego vado, vos non potestis venire*.

Verum quia nobis longa restat via, cl ad cam trasmitlendam breve tempus constitutum csl, non ambulare, sed currere necessarium erit: Ut igilur paucis mulla complectar, cl coderas ignis ct charilnlis comparationes ostendam potius, quam exponam. Ignis robiginem ferri, charilas robiginem peccati consumit. *Remissa, sunt ei peccata mulla quoniam dilexit mullum*. Ignis aurum a caeleris metallis, charilas sanctos cl pios a peccatoribus sejungit: *In hoc. cognoscent omnes, quod discipuli mei estis, si dilectionem habueritis ad invicem*. Tamquam diceret, ul b. Augustinus exponit, alia munera mea habere vobiscum possunt cliam non mei: non solum naturam, vitam, sensus rationem, cl eam salutem, quae nominibus pecoribusque communis est, verum etiam linguas, sacramenta, (idem, scientiam, distributionem rerum suarum pauperibus, cl traditionem corporis sui, ul ardcant: sed quoniam charilalcum non habent, ul cymbala concrepant, nihil sunl, nihil illis prodest: nihil ergo in illis, quamvis bonis muneribus meis. quae habere possunt etiam non discipuli mei. *Sed in hoc cognoscent omnes quod discipuli mei estis, si dilectionem habueritis ad invicem*.

Sed roget fortasse quispiam; cl ubi iam hic ignis invenitur? Audi regium psaltem; *in meditatione mea exardescet ignis*. El vere ila est. Nam domi-

nicae passionis el rerum coelestium assidu» contemplatio vere fornax csl, ubi divini amoris flamma succenditur. Quid emrn est oratio, nisi ascensio mentis in Deum, qui ignis est el unus spiritus sil cum eo, cl illustratur cl inflammatur, cum studio oralionis cl contemplationis vacat: neque poterit unquam, mihi credite, ad aliquem perfectae cliarilalis gradum pervenire, qui non serio, cl lotis viribus m hoc pium, cl vere sanclum cl salutare studium incubuerit.

Ul autem, et quo pabulo nutriri hic ignis debeat, cl quibus rebus exlinguatur percipiatis, illud considerare debetis, non esse similem flammam cliarilalis illi igni, quo ubique cl passim homines utuntur, qui aquis cxlinguilur el oleo succenditur sed potius illi, qui admirabili quodam arlillcio excitatur, cl contrario modo, atque alius ignis, oleo cxlinguilur, el aqua pascitur ct nulritur. Quid enim aliud aqua significat, quam vexationes, calamitates. aerumnas, inopiam, aegritudinem, tormenta, supplicia, exilia, damna cl alias res nalurac nostrae contrarias alque advcrsas? I)e quibus Dominus per prophetam ait: *Inlraveru. nl aquae usque ad animam meam*. Oleum autem, quid, nisi blanditias et delitias, comoda cl voluptates designat? *Oleum autem peccatoris*, inquit idem propheta, *non impinguet caput meum*. Ignis igimr cliarilalis non vulgaris csl ignis, sed in ulTicina summi artificis elaboratur: oleo, hoc csl, olio el voluptatibus corporis praefocatur; aquis aulcin tribulationum ct poenarum nutritur: *Aquae mullae non poluerunt cxlinguerc charilalcum*. Da legis in cantico amoris. Hinc Dominus sanctos famulos suos apostolos et martyres, el ipsam integerrimam el optimam matrem suam, iu quibus hunc ignem conservare volebat, non dchliis affluere, non opibus abundare, non honoribus mullis ac dignitatibus clarcre. sed per mullas tribulationes transire, cl sic intrare in regnum coelorum voluit, hoc csl enim pabulum Cliarilalis. Al coniru ignis amoris rerum creatarum qui ubique reperitur. el quem omnes in suis aedibus. imo cl in cubiculis accendunt, oleo, ul diximus. dcliliarum nutritur el aquis tribulationum cxlinguilur. Cur enim existimatis Deum his diebus tantam copiam aquarum super nos elTudissc, nisi quia ignem istum amoris rerum terrenarum nimium crescere perspiciebat? Ingrali igilur sumus, si de co conquerimur, cum ille. ne ab igne consumamur pluvias mittit. O utinam audilorcs, voces istas Dei nostri blande ac benigne ad se vocantis audiremus. Ul enim mater, cum lilium jam a lacte abstrahere, el cibo solidiori assuefacere cupit. fello Ct absynlhio aspergit ubera nutricis, ila benignissimus el nostri amanlissimus Deus noster, quia nos non cibum istum, qui perit, sed qui permanet in vitam aeternam, vult quaercrc, quia amorem carnis cxlinguerc, ei secum ascendere cupit, ideo omnes nostras voluptates amaritudine aspcrgikhinc pestem minatur, inde famem, hinc bella, inde haereses oriri permittit: in aestate serenitatem negat, in hicine fortasse pluvias denegabit. ut aliquando evigilemus. cl *quae sursum sunl* saperc. *quae sursum sunt* quaerere incipiamus, el *non quae super terram*. Si enim hanc brevem el exiguam

mundi dulcedinem lano felle admixtam , adhuc lam vehementer adamamus, quid faceremus, si telle admixta non esset? Si omnia prospere el ad iulum succederent, quis de coelesti gloria cogitaret? Quis non perpetuo hic in terns vivere vellet ? Gratias igilur gratias libi agimus, Domine qui nos dulci baculo luo, licet invitos, ad summum cl verum bonum nostrum redire compellis. Sed salis mulla de igne. Nunc de aqua breviler explicemus.

Charitalcm igilur aquam esse docet Dominus per Ezechielem: *Effundam*, inquil, *supervos aquam mundam et mundabimini ab omnibus inquinamentis vestris*. Cur aulem charilas aqua dicatur, explicat b. Martyr Irenaeus in hbro tertio contra Valcnlinum.· *Ul enim*, inquil, *ex mullis granis tinus panis efficitur , quia aqua veluli quodam glutino invicem copulantur cl multa pulveris grana, si aquae humor accedat, unum laterem faciunt, alioqui vero sicca grana sine humore tn unum coalescere quomodo possunt? Ita quo gué cl nos, qui terrae ac pulveris grana sumus. Pulvis cs, ait Dominus, el in pulverem reverteris: numquam per nos, vel nobiscum conjungi i cl cum Deo possemus: sed accedit humor chalitatis,cl ila nos cum hominibus caeleris copulat ul apostolus dicat, unus panis et unum corpus mulli sumus*. El rursum ila cum Deo nos unii, ul idem apostolus conlirmel: *Qui adhaeret Domino unum spiritum cum eo effici*. Est vero tam fortis, alque indissolubilis haec unio, ul in sanctis martyribus prius corpus ab anima,quam animus a Deo superetur: cl in beatissimo apostolo Barlholomaeo saevissimi carnifices pellem a carne sejungere possent, cor lamen ipsius a Deo sejungere numquam possent. Quid de apostolo Paulo dicemus? Qui ad Romanos scribens, el quod nos dicimus , confirmans, ail: *Quis nos separabit a charitalc Christi? Tribulatio? an angustia? an fames? an nuditas? an periculum? an persecutio? an gladius? Sicul scriptum est: Quia propter te mortificamur tota die: aestimati sumus sicul oves occisionis) Sed in his omnibus superamus propter eum , qui dilcxil nos*. Eccc aquam,ecce humorem,ecce gluten. *Propter cum*, inquil, *qui ililexit nos*. El addit: *Certus sum enim, quia neque mors, neque vita, neque Angeli, neque principatus , neque virtutes, neque instantia neque futura , neque fortitudo, neque altitudo, neque profundum, neque creatura alia poterit nos separare a charilale Dei,quae csl in Chrislo Jesu Domino nostro*. *Cortis* igilur *ul mors dilectio, dura ul infernus aemulatio*: neque gluten csl aliquod, quod cum l i comparari possil.

Quid igilur, dicat aliquis, semper vigilare, semper timere, semper animo excubare jubemur, ne, a charilale excidamus? cl cur apostolus lam solcite monet, ul qui stat,rideat ne cadat,si neque mors neque vita, neque coelum, neque terra, neque angeli, neque daemones, neque creatura alia potest nos separare a charitalc Dei. quae est in Christo Domino nostro? Insidias, audilores, insidias,dolos › avere nos jubet. Ul enim arx aliqua munitissima viribus expugnari non polesl, el tamen insidiis cl proditione capi potest, ila nexum islum admirabi-

lem charitalis, omne quod csl, dissolvere non valet; el tamen id, quod nihil est, peccatum videlicet, non modo solve, sed eliam frangere cl violenter disrumperc valet. *Peccata nostra*, ail propheta, *diviserunt inter nos el Deum* nostrum. Ei sicul Troianos, quos

Non anni domuere decem,non mille carinae,

parvus homuncio, sed callidus, sed valer, sed versipellis, nomine Sinon , ad exilium , et ultimam perniciem adduxerit: sic el nos lotius mundi alque inferni vires a Deo separare non valent, cl peccatum, quod nihil csl, valet.

Sed rursum charilas aqua nominatur, quia sitim restinguit. Nemo csl, audilores, qui non sitibundus nascatur. Ex uteris matrum infinitas cupiditates nobiscum trahimus, nisi potius ab illis liabimur, quae nos perpetuo miris modis excruciant, el plane sedari, nisi hac aqua, non possunt. *Qtu biberit*, inquil Dominus, *ex aqua,quam ego dabo ei, non silici in aeternum*. Sed *qui biberittt aqua hac*, ex aqua, inquam, quam mundus habet, *sitiet iterum*. Ecce silis aureos nummos cenlum, dantur, incipis sitire ducentos.Silis unam aliquando voluptatem, adipisceris, incipis aliam confeslun silirc. et numquam est linis; quia *qui biberit cx aqua hac, sitiet iterum*. Istae enim.

Quo plus aulem potae, plus sitiuntur aquae, falsae sunl. amarae sunl, sitim accendunt,non evlmguuni. At *qui biberit cx aqua,quam ego dabo ei, non sitiet in aeternum*. Veritas haec dicit, cl verum dicit. Nam gustato spiritu , desipii omnis caro. Non ante igilur speremus audilores, nos sitim terrenae cupiditatis cxlinguero posse, quam hanc Domini aquam bibamus. Tunc enim/id in nobis *fons aquae salientis in vitam aeternam*. Nam si philosophis credimus, quantum aqua descendit, tantum ascendit. Haec igilur aqua, quae de coelo descendit, (Omne enim *datum* optimum et *omne donum perfectum desursum est*, descendens α *Patre luminum*) procul dubio el ad coelum usque conscendet, cl *fici fons aquae salientis*, el secum abripiensis vasa sua, corda videlicet nostra *in vitam aeternam*. Eleum caelerae aquae nihil nisi frigefacerc noverint, haec aqua, quia coeleslis est, refrigerat el accendit. Ea csl enim virtus coelorum. ul conirarios cl pugnantes effectus producant. Ul igilur ad unum alque cumdcm solem cl cera liquescit cl lutum duratur, sic ad hujus coelestis aquae aspersionem mens amore divinorum incalescit el sensus el caro cl lota haec inferior porlio refrigeratur. Postremo aquae caclerne funibus cum labore trahuntur sursum: hac aulem precibus ac suspiriis trahuntur deorsum.

PARS POSTERIOR

Charitalcm instar omnium bonorum,hoc csl, vitae, ignis, aquae,lecti, cibi, polus, vestis, loricae, cl pecuniarum nobis esse, inilio asseruimus.Al de Vila.igne el aqua salis, ni fallor explicuimus,nunc dc caeleris dicendum esl.El quamquam mullo plura supersint, quam ul semihorae spatio expediti

pûssiiit si pro dignitate explicari debeant, lamen ila mihi moderabor,ul tempus praescriptum et delinitum non excedam.

Is igitur qui vitam el ignem cl aquam jam habet ile domo fortasse solcilus erit, sed habeat chancelcm cl domum habet non lateritiam aul marmoream, sed plane coelestem ac divinam. Nam qui *manet in charitale*, in *Deo manet*,el *Deus in eo*. Magna est enim ac praepotens vis amoris cl cor amantlis rapit ac transfert in rem amatam. *Anima*, inquit Augustinus, *magis esi ubi amat,quam ubi animal*. Et rursum Dominus: *I bi esi thesaurus tuus, ibi esi el cor tuum*. Cur quaeris cor tuum in pectore tuo? t bi csl *thesaurus tuus, ibi csl eleor tuum*. El quia corpora nostra , anima recedente , deliciunt, ideo qui Deum amant, deficere ac languere se dicunt: si videritis *dilectum*,inquit sponsa, rcnuncialc ei *quia amore langueo*.VA sanctus David: *Defecit cor meum et caro mea, Deus cordis mei el pars mea, Deus in aeternum*. El idem ille propheta flebiliter aliquando canebat: *Cor meum dereliquit me*: avolaverat enim in pectus rei amatae. Quui unique igitur Deum amant,in Deo tamquam in proprio domicilio, commorantur.

Sed dices; Quomodo qui Deum amat , in Deo manci, cl Deus in co? Numquid in suo habitatore domicilium habitare polesl? Polesl plane, si cl amalus amantem redamare polesl. Tu pecunias diligis? in pecuniis manes, sed non pecuniae in lc manent, quia redamare amanlem non noverunt. Deus aulem diligentes sc diligit . imo vero prius ipse diligit, quam diligatur. Qnt *diligit me*, Dominus ail, *diligetur a Patre meo, el ad eum veniemus, el mansionem apud cum faciemus*. Ergo qui manci in charitalc,quia diligit Deum manet in Deo, el quia vicissim diligitur a Deo, Deus manci in ipso.

O nos beatos, audilores, si lalcu domum nobis comparare, el eam, quocumque pergimus, nobiscum circumferre studeremus,ul Diogenes desuo dolio satagebat, fortasse non tam frequenter molli essemus, ncc tam saepe damna accepta defleremus, sed de nobis caneret propheta David: .11- *tissimum posuisti refugium tuum non accedet ad tc malum ct flagellum non appropinquabit tabernaculo* luo.Contenderent hostes nostri arcus suos; sed ad arcem istam jacula non pervenirent, aequc *sol per diem* ustularet *tc, neque luna per noctem*. Quid enim dies auditores , nisi tempus prosperum significat? Tunc enim quia lux micat secundae fortunae,mulli numerantur amici: omnes sc ostentant,omnes blandiuntur, omnes adulantur. Quid vero nox designat, nisi fortunam adversam? Tunc cniin tamquam si densissimis tenebris obrulus esses, nemo lc videt, nemo cognoscit,transis per plateas? nemo occurrit,nemo snlulal:quoeris amicos? nemo ic novit: quaeris allines? se libi conjunctos omnes negant. Quod si iterum lux libi prosperitatis oriretur, mox innumerabiles cognatos, consobrinos, nepotes cl pronepotes haberes. Et qui paulo ante in tenebris adversitatis affinitatem videre non poterant, nunc arduissimam conjunctionem viderent. Dies igitur secundum nox adversum tempus significat. Ac in dic quidem sol

hoc csl, concupiscentiae ardor exurit. Qui enim cernunt sibi quodlibet licere, ac impune esse cupiditates suas explere, mirum est, in quae scclclmin ac flagitiorum praecipitia nonnumquam dilabantur. Al vero in nocte luna hoc est, inconstantia cl mutabilitas nocet. Quoniam enim tunc exclaris obscuri, pauperes ex opulentis, ex felicibus miseri efficiuntur , saepe vim adversae fortunae non ferentes, vel ad laqueos, vel ad aquas, vel ad venenum vel ad gladium currunt.

Sed haec omnia audilores, illis accidunt , qui domum non habent. Nam qui sc abscondunt *in abscondito tabernaculi* Domini sui, cos ncc *sol per diem cni*, *ncc, luna per noctem*. Certe sanctus Abraham, cl rex Ezechias.el imperator Iheodosius, cl pontifex Gregorius,el rex Gallorum I.udovicus, el Boemorum AYcnccslaus, el l.ngarorum Slcphanus, el Anglorum Ofwaldus,cl alii permultum dic fuerunt: divitiis, honoribus cl aliis hujus mundi bonis abundabant : numquid proplerea a sole exusti sunl? numquid divitiae talibus obfuerunt? numquid non magis pereas sibi gradum ad coelum cfleccrunlTEl hoc unde?Nisi quui in charitalc manentes, in Deo manebant. cl Dei amorem rebus omnibus caducis el fragilibus anteponebant? Isla enim non magnopere diliguntur, nisi ab iis , qui meliora diligere non noverunt. Rursum aulem sanctus Job, et pene omnes prophetae el apostoli ac martyres Domini m nocte fuerunt. Audi quid apostolus dicat: *Usque in hanc horam cl esurimus, cl sitimus, cl nudi sumus. ct colaphis caedimur,el instabiles sumus el laboramus operantes manibus nostris,maledicimur cl benedicimus persecutionem patimur ct sustinemus . blasphemamur el absecramus tamquam purgamenta hujus mundi facti sumus, omnium peripsema usque adhuc*, el cum tanta paterentur, non proplerea tristes crani, sed c contrario gaudebant in infirmitatibus: quia *virtus in infirmitate perficitur*, scientes *quia tribulatio patientiam operatur patientia autem probationem probatio vero spem spes autem non confundit*. Quare? *Quia chantas Dei* (vides quo pacto omnia charitali accepta referuntur) *diffusa est in cordibus nostris*. Isli igitur, quia in Deo proferunt nidum suum , nihil amittebant, quia nihil diligebant, nisi in Deo. qui amitti, aul perire nullo modo polesl. Viset lu non sentire jacturas? non diligas res perituras: sed ibi ligo mansionem luam, ibi cor tuum requiescat,ubi nihil transit, sed vera et aeterni el stabilia sunl bona.

Jam vero aedibus constitutis,victus est quaerendus.Quid cnimjuv.il amplam cl elegantem dumum sed vacuum rebus omnibus possidere? Verum non longius abire debemus.ut victum quaeramus,Nam ipsa charilas, quae domus esi, etiam victus est.Ad victum enim tria omnino necessaria esse videntur panis oleum ct vinum juxta illud psalmi: .1 *fructu D umentu vini cl oleisui multiplicati sunl* El item lcrclmias ait: *Confluent ad bona Domini super frumento cl vino vl oleo*. lu Genesi quoque non legistis, quibus verbis patriarcha Isaac Jacob lilio suo bclicdixei' .'lcl *tibi* inquit, *Deus de rore cocti cl dc pinguedine lenae abundantium frumenti*

el vim ct old. El in codem capito loqucns ad E-sao: *Frumento*, inquil, *vino el oleo stabilivi cum el libi post hae.o. fill mi, ultra quid faciam?* Is enim omnia, quae ad victum pertinent, habere videtur, qui frumentum vinum ct oleum habeat.

Charilas, auditores, vinum est. *Introduxit me in cellam vinariam, el ordinavit in me charilatern.* Ut enim vinum homines hebrios ct furiosos facit, ila charilas sanctos viros ad cam sapientissimam dementiam adducere solet, ul in rebus adversis, summisque difficultatibus glorienitur, ct contumeliam decus, injuriam, gloriam, contemptum honorem vel amplissimum ducant. Quid enim illud erat, quod in sanctis hominibus faciebat, ul nihil arduum, nihil grave, nihil difficile esse putarent, ul omnia se posse pro Domino crederent, difficultatem numquam causeront, nisi sobria cl sancta vini hujus ebricias? Nonne ebrius Benedictus, nonne ebrius Franciscus, quorum aller in spinis tamquam in rosis, alter in nive lamquam in plumis volutatus csl? Nonne ebrius Bartholomaeus, qui pellem ila sibi detrahi passus esi ac si veste sohim aliqua spoliaretur? nonne ebrii et musto pleni omnes aposloli, qui cum duodecim tamen essent, lotum lamcn orbem aggredi non timucrunl? Ad hanc ebrietatem sponsus invil «1. qui *tamquam potens crapulatus a vino*, in cantico amoris dicit: *Comedite. amici, ct bibile, cl inebriamini charissimi.* Hoc enim non csl *vinum, in quo est luxuria*, sed *vinum germinans virgines*! Hoc ilem est illud vinum, quod quia novum csl, non nisi in utres novos poni debet. Quocirca, auditores, si quando nobis pro Domino pericula subeunda sunt, vel caro petulans edomanda, vel diaboli molitionibus resistendum, cl nc succumbamus vehementer timeamus, cur non ad vinum el ebrietatem istam confugimus? Qui ultimo supplicio afficiendi sunl, cl aliquibus locis, usque ad ebrietatem bibere compelluntur, cl quamquam non bona consuetudo est, lamcn id proplecrea fit, ut qui ad lale supplicium ducuntur, tamquam mentis inopes, sensum clolo iis vel nullum vel minimum capiant. Da igilur el nos, si Dei amore ebrii effici vetuerimus, res maximas minimo negotio peragemus, sine labore laborabimus, cl summos dolores sine sensu doloris perferemus.

Charilas rursum oleum est. Primum quidem quia curat vulnera peccatorum, deinde quia, ul o h um super omnes liquores ascendit, ita charilas, quae excellentissima virtus csl, nisi supremum in corde locum habeat, in corde, esse minime dignatur. Postremo, quia summam homini laetitiam adlit: *Proplecrea*. inquil. *unxit te Deus Deus tuus oleo laetitiae.* Et item: *Ul exhilaret faciem in olo*. Hinc videlicet Dominus ail: *7'u autem cum jejunas, unge caput tuum.* hoc csl, lactum et hilarem le praebe. El vere, auditores, nulli tamquam tam jucundi ct laeti fuerunt quam Dei amici, quorum dcliliac hoc oleum fuit. qui in tribulationibus gaudebant quorum cl lacrimae dulces erant. *Mulli i ident*, ail b. Bernardus, *crucem nostram, sed non vident unctionem nostram. Qui si viderent, profectu crucem non horrerent. Nam el* < *crux jugum videur. tamen computrescit*

jugum a facie olei. Chantas igilur cl vinum cl oleum csl.

Sed mimqiliid csl eliam panis? Non sane. Chari-tes, inquam, panis non est: nec injuria. Nam hic non messorum, non rusticorum, non robustorum, sed amantium cibum quaerimhs. Amentes aulcm aegri ct languidi sunl. *Stipate me malis, quina- more langueo*, ait sponsa. Charilas igilur non panis csl. sed pro pane lac csl. Talis enim cibus ad languidos reficiendos accomodatus esi. *Meliora sunl* (inquil sponsa) *ubera tua vino*. El Isnas: *Venite emite absque argento el absque ulla cum- mutatione vinum et lac*. Luc igilur, auditores, cibus. quo sponsa cordium nostrorum amatores suos alere, nutrire. reficere eliam el rccrenre sulci. Quid enim est lac, nisi inexplicabilis el eximia. el omnem sensum exuperans quaedam dulcedo. qu m vere spiritales, cl qui mundum propler Dominum contempserunt, cx uberibus sponsae interdum sugunt? auditores, cl dicam qui plane hujus lactis est expers, neque vel semel gustavit, quam suavis csl Dominus, quietus ct tranquillus numquamesse potest. Vidistis aliquando canes in venatione, quo pacto dum leporem aul perdicem pervestigant semper incertos ct vagos cursum inconi? nuncluc, nunc illae discurrunt, nunc montes ascendunt, nunc per valles impetu feruntur, nunc prata vel arva circumeunt: at ubi olfaciendi sensu praedam, liccl longe positam, senserunt, nec amplius incerte vagantur. Pari ratione mortales omnes veluli quidam canes nihil aliud, quim beatiludincm et felicitatem venamur. Sod quam diu odorem aliquem Dei, in quo solo nosira bcaliludo posita est, spiritalibus naribus non haurimus, tamdiu incerti cl vagi sunl gressus nosiri; nunc post istam, nunc post illam voluptatem currimus el ubi videmus eas non esse leporem, quem quaerimus, mutamus consilium, et honores ac dignitates venari incipimus. Ubi aulcm tam mullum lassi umbram quamdam amoris apprehendimus, ct nec ibi esse cernimus leporem, quem quaerimus, iterum nos ipsos excitamus el scientiam rerum el cognitionem persequimur, tamquam ibi certissimam quietem el tranquillitatem inventuri. Sed ubi omnia plena opiniombus, plena labyrinthis. plena difficultatibus, el veritatem in abdito positam esse videmus, quasi consilii inopes: ilerum aul pecunias nui voluptates corporis conseciamur. Ila ambulamus vias *difficiles*, ct tempus, cl vestes, cl membra in venatione lerimus: el lamcn, quod quaerimus, non itivenimus. Quaerimus enim quietem, el voluptatem, el nihil nisi labores cl dolores. ct timores et solitudines capimus. El merito. Nam petimus a mari dulcedinem, a spinis uvas, a tribulis lleus. At si forte Dei benignitate, cl industria ac labore austro semel perfecte cor convertimus ad Dominum el odorem verae felicitatis sentimus, cl ex uberibus ejus, vel modicum laciis sugimus, tunc diriguntur gressus nostri, el *vultus* nosiri *non amplius in diversa* mutantur: nulli tunc circuitus, nulli anfractus, nulli ascensus aul descensus: sed iter rectum el expeditum, nec ad dextram nec ad sinistram, semper hilares, semper gaudentes ad cunctum recta tendimus. Consulite, obsecro, consulite

vilas sanctorum, ut Benedicti ul Dominici,til Francisci, ul aliorum : cl quales ante conversionem cl quales post conversionem fuerint, considerate : el plane videbitis omnino verum esse quod dicimus. Sed quia tempus transit cl nos transimus cl caetera.

Post vicium igilur sequitur veslilus. Sic enim apostolus ail: *Habentes alimenta cl quibus legamur, his contenti simus.* Charilas, auditores, sicut victus, ila el veslilus csl. *Charilas*,inquit apostolus l'elrus, *operit multitudinem peccatorum.* Haec csl illa vestis nuptialis, sine qua lulum oiniino non esi inveniri,cum ad Domini convivium introducimur. Haec vestis amplissima el maxima di bel esse, ul eliam proximorum nuditatem et ignominiatn legat. Vides fratrem tuum a diabolo circumventum in crimen aliquod incurrisset? Noli illum Chain, Noc lilium, imitari, noli caeleris prode, quod vidisti, noli fratri luo aliquid mali nominis conflare; sed operi plagas ejus veste chariialis, ct eas curare potius, quam aliis ostendere salage.Hanc vestem beatissimus Bartholomaeus nc amitteret, non solum alias vestes omnes, sed cl ipsam pellem sibi detrahi passus est. Ut enim latrones in silvis non vitae hominum, sed marsupiis insidiantur: gladios quidem dstringunt,el mortem intentant: non lamcn animam sed marsupium petunt: ila nostrae, fidei persecutores a diabolo incitati, non /.eo fortissimos martyres lam diris suppliciis cruciabant, quia poenis eorum et crualibus delectarentur; sed quia fidei gemmam pretiosam et chariialis ornatissimam vestem cis detrahere gestiebant. Intellexit hoc beatissimus Barholomucus,cl bene sibi conscius thesauri, quem gestabat, naturale pallium corporis sui latronibus in deserto dimisit;cl in tabernaculum Domini sui cum thesauro fidei cl vcsle chariialis aufugit.

Neque solum vcsle est chariialis, sed eliam lorica. Nam, ut apostolus docet: *Charilas omnia suffert*: cl ul sponsa dicit in canlico: *Foriis, ul mors dilectio: dura,ul infernus aemulatio.* Hanc lorica Domini discipulis promittebat, cum ajc-bal: *Vos aulcm sedete in civitate quoadusque induamini virtute ex alto.* Hinc videlicet apostoli, ubi in die pentecostes lorica islam induissent, non amplius fugam propter metum Judaeorum, non tenebras meditabantur: sed liberius lune, el audacius in publico versabantur,vcrilalcinque promulgabant,quam timidius ante delitescerent.

Sed ul jam ad extremam orationis partem veniamus. Si quid csl, quod propter vitam, ignem, aquain, domum,victum cl indumenta quis requirat, id omne pecuniis emi potest. Quare postremo loco charilas etiam pecuniis comparatur. *Suadeo libi* (Dominus loquitur in Apocalypsi) *emere a me aurum ignitum.* In regno coelorum, auditores, nulli nummi, nisi aurei accipiuntur: aerei nutem atque argentei nisi auro lceli sint, omnino reliduntur: hoc est, (ut apertius loquar) charilas csl vclul aurum, quae coelum comparare polesl: Udes autem, cl castitas, el eaclrac viilutes, vclul nummi aerei aul argentei sunl: el nisi auro legantur, id est. cum charilatc jungantur, non recipiuntur a rege coelorum: neque, etiamsi mulla millia talium

nummorum numerarentur, gloriam illum unquam eruere valerent. Inspicite nunc, auditores,inspici-te loculos vestros. O quam mulli sunt.qui se divites putant, el auro abundare se credunt, cl inierim lamcn nisi aurichalcum habent,vel folia quaedam, quae colorem auri cl sonitum quemdam habent, sed pondus el aestimationem auri non habent. Isti sont, qui diligunt *verbo et lingua* non *opere el veritate.* O quam mulli n-pcriunlur hoc tempore, qui si verba species,charilatc plenissimi videntur: pecunias cl vestes, cl domum elseipsos offerunt.cl amicis dicunt.Quicquid csl meum.par-ter csl et tuum: utere (ruere bonis meis,non secus ac tuis; operam meam in nullo sive loco.sive lenire desiderabis. At ubi reipsa aliquid ab illis petitur. nihil habent, nihil valent, nihil possunt: pecunias fures rapuerunt: vcsles lineae comederunt: frumentum lotum esi consumptum. Ah miser,charilas isla,chantas aulicorum est,non charilas Christianorum csl. Siccinc aurichalcum venditis pro auro, cl iudicium Dei non timetis? Focminarn unam his diebus vidimus in patibulo. quia adulterinum argentum in hancurbem adfercbal: sed o quam mullos pariter in patibulis videremus, si de omnibus supplicium sumeretur, qui nou pro argento stannum. sed pro auro aurichalcum venditant? Cur igilur lam slullus es, ul cujus facia iim-laris, ejus exilium non perhorrescas? Sed enim. auditores, incidimus in foecem sacculorum, in illa, inquam, lempora incidimus, de quibus apostolus praedicebat: Futuros in eis *homines sine affectione seipsos amantes. O quomodo obscuratum est aurum, mutatus est color optimus'* I binam csl hoc tempore charilas illa primorum chrislianorum. quorum *erat cor unum, cl anima una.* Jec *quisquam eorum.quae possidebat, aliquid suum esse dicebat:* el ideo nullus *egens erat inter illos.* Ubi csl charilas illa beatissimi Martini,qui pallium dimidium habere voluit, ul chariialis vestem integram relineret? Ubi charilas Paulini, qui cum nihil jam praeter seipsum haberel.se quoque ipsum vendi voluit, ul viduae illius redimetur? Exulal. charilas: ad inopiam redacti sumus, volenles divites fleri, pauperes facti sumus.

Verum cnimvero, auditores, quicumque pastores, aul esse dcbelis aul jam estis, vos, inquam, arcam auro plenam habere necesse esi: profecto enim recordamini, cum Dominus apostolum Pirlnin primum cl summum pastorem cflleccrc vellet quidnam petierit ab eo: Num quidnam rogavit, cx quam illustri stirpe descendisset,aut quem patrem, quem avum, proavum, atavum, quos majores habuisset? Aul quoi praedia, quoi famulos, quam suppellectilem haberet? aul quot annos in curia versatus fuisset? Nou sane, non haec Dominus rogavit. Sed quid? *Simon Joannis, diligis me plus his?* hoc csl, Marsupium chariialis eslne libi majus cl plenius quam his? El b. Chrysoslomos in allero dialogo de sacerdotio,qua ralionc convincit, suum illum Basilium dignissimum ponliilcalu fuisse? nonne quod bonus ille Basilius, cum salutem proximi in discrimen adduci videret, ipse se in aperta pericula coniccil? cum hoc ejus factum ab amicis reprehenderetur, ail: *Non aliter ego ama-*

rr didici nisi, ul pro fratribus animam ponam. Videtis igilur, videtis, quomodo charilas aurum sit.

Sed forte his aliquid non contentos divitias mentis, hoc est, sapientiam cl eloquentiam requirat. Verum et hoc charilas habet, ftam aurum ignitum, cum pondere el colore etiam lucem cl soniuro habet. Quid vero lux, nisi sapientiam? quid sonitus, nisi eloquentiam ostendit? Hinc b. Joannes **all**: *Unctio docebit vos.* El quid unctio, nisi charilas? Et ipse Dominus: *Jam non dicam vos senos, sed amicos. quia quaecumque audivi a Patre in eo, nola feci vobis.* Mysteria igilur et arcana divinae sapientiae amicis, id est, iis. qui diligunt, ct diliguntur nola fiunt. Hinc b. Bernardus cl b. Thomas Aquinas plura oratione, quam lectione didicerunt. Hinc beatus ille cl magnus Antonius alioqui simplex cl imperitus, doctissimos philosophos confutant. Dc eloquentia vero quid dicam? quando charitas magistra sanctorum, ipsa rhetorica a filcacijs persuadeat? Videte matres, quando filios retinere conantur, ne pergant ad bellum, quam mulla faciunt. cl dicunt ad persuadendum accomodata? Quis, obsecro, eas rhetoricari, quis ubera ostentare, quis gestationem in utero, quis partus dolorem, quis laborem educationis commemorare docuit? Nonne charilas eloquentiae el omnium bonorum mater? Charilas enim verborum cl sententiarum vim. copiam, ornatum deesse non patitur. Quis nostrum aliquando lam fructuose condonabitur, ul b. Franciscus concionabalur, qui non verba cogitabat, cl ignem charilalis accendebat? Sanctus Athanasius refert, eum b. Antonius ab episcopis Aegypti accrsilus Alexandrine contra Arrianos haereticos praedicaret. innumerabiles homines nd Chrisli fidem esse conversos: neque lamen b. Antonius Tulliana volumina, sed charilalis liber cloqicntiam edocuerat. O ulinam oratores < hrisliani in hoc omnes incumberent, ut verba non

tam polita, quam ignita profferrent: neque lam aures deluctarent, quam corda succenderent: fortasse enim aliam Ecclesiae faciem videremus. *Quid paleis ad trilicum? Dominus: Numquid non verba mea sunl quasi ignis, el quasi malleus conterens petras?* Ignis csl verbum Dei, malleus est verbum Dominationis ergo molle el languidum, sed vivum cl efficax esse, cl non mulcere, sed terrere; non adulari, sed minari: non refrigerare, sed inflammare debet.

Sed tu o beatissime Balbolomeac! aposlolicuni sidus! O marlhyrum decus? O Indiae lumen! Oeclesiae ornamentum, ignosce, quaesio, ignosc. supplicio luo. Tibi jam sermo deberclur, neque materia deessel. Tu pro Christo Lycaoniam. Indiam, Armeniam peragrasti. Tu reges el populos ad Chrisli imperium adjunxisti: tu gladio verbi Dei vicisti gentes immanitate barbaras multitudine innumerabiles, locis infinitas. *Bonum* cerlmneii certasti, *cursum* consummasti, *fidem* servasti. Iu pro Chrisio in terris mortalibus spoliis exutus fortiter occubuisti. Tu a Christo in coelis stolam decoris indutus gloriose triumphasti: et si cateri commilitones lui, in qua parte corporis vulnera susceperunt, in ea praecipuo splendore clarebunt; quid corpore splendidius aul admirabilius luo, quod lotum ea gloria, eo fulgore micabit? El quantam haec nobis ad dicendum materiam, quantam ad ornandum copiam, quantam facultatem ad agendum ministrarent? Sed charilas, de qua loquimur, non pailur, ul auditores meos. cultores tuos, audiendo fessos amplius defatigem. Tu igilur, o beatissime, de coelo nos respice, el ignem illum, quo in terris flagrasti, quo aditum tibi in locum isium aperuisti, a Christo nobis orationibus impetra; ut qui dc tc gaudemus in terris tecum perpetuo laetemur in coelis. Amen.

CONCIO XLII.

IMS NATIVITATE Ii. MARIAE VIRGINIS

THE M A

Ouae esi isla , quae progreditur quasi aurora consurgens pulchra ul luna , electa ul Sol, Ierribilis, ul cnslnrum acies ordinal:·? *Can*i. 6.

SYNOPSIS

Illustrium foeniinarum laudes propositis earum praeclare gestis a vulgi opinione vindicantur: el ad propositum thema Divinae virgini applicandum et explicandum descenditur. Quantum laetitiam nativitas b. Virginis toti universo attulerit declaratur , et a simili auro-rae amplificatur. Maria eleganti comparatione lunae assimilatur. ubi quasi per transennam lunae magnitudo ea. sacris litteris ct patribus contra astrologorum scita ostenditur. Dignitas cl excellentia Deiparae virginis contra Luthcrum eidem omnes homines aequantem, ferventer defenditur, el testimoniis patrum, el Chrysoslomi, Epiphanii, Augustini, Ambrosii . Hieronimi , Bernardi el Anselmi confirmatur , ubi eliam a quarumdam hacresum enumeratione probatur, haereticos semper medio relicto , virtutis sede , ad extrema exorbitare. Quomodo ex impunitativa justitia perverse Lulhcrus ratiocinatur ct seducatur ; et qua ratione justitia m homine a Deo proveniat, luculentis argumentis colligitur. Quam variis modis Maria pulchrior sit luna, et electa ut Sol, docetur. Deinde corpus ecclesiae mysticum in sua membra convenienti divisione dirimitur, in quo Chrislus caput, Spirilus Soutins cor. b. Virgo collum. Praelati humeri, martyres ct dolores brachia, prophetae pectus, poenitentes renes, virgines viscera, monachi genua, coniugali pedes , el demum ecclesiastici stomachus sunt. Subnectuntur praeterea varia aequae pulcherrima d. Virginis encomia : simul cl causa redditur, cur illa castrorum acies ordinata dicatur. Duae denique utilitates, paupertatis scilicet cl laborum tolerantia: el adversitatum modesta sine querimoniis perpessio , nobis b. Virginis Deiparae exemplo propositae, juncta ejusdem invocatione, concludunt.

Focmlnarum genus, auditores oplimi, ineptum minimeque idoneum nd res magnas cl praeclaras gerendas.vel quod animi magnitudinem prudentia el consilio carcanl . vel quod ab ipsa natura insitam quamdam timiditatem, levitatem cl lardilatatem habeant, plerique omnes existimant. Verum si sacra volumina diligenter evolvere voluerimus,inleligemus profecto, lbeminas non paucas fortissimis eliam viris in sanctis litteris anteponi. Ac propterea non temere dc omnibus pronunciandum. nec facile sententiam esse ferendam. Quid enim,obsecro , excellentius, quid sublimius viri commemorare possunt, quam quod gravi el sapienti oratione mcnlcs hominum ileclant’quod prudentia,consilio, auctoritate concilia coclusque hominum jure sociatos, qui civitates appellantur, moderentur ac regant? quod urbes expugnent ? quod exercitibus imperent? quod pl’gis, nec vulneribus nec mortibus terreantur ? Ista enim sunt laudes, in quibus lamquam propriis viri se jactant.el quibus se superiores foeminis esse.arbitrantur. Verum consulte sacram hisloriamilegitc orationem quam liabuili Abigail uxorNabal ad David,el plane videbitis tantis eloquentiae cl prudentiae opibus instructum animum mulieris . ul majores in viro jure desiderari non possint. Dum enim vir fortissimus David cum quadringentis militibus armatus descenderet, ul Nabal. el uxorem et liberos, cl servos el pecora ejus interficeret, atque deleret, occurrit ci Abigail , cl ubi Nabal ipse prae timore loqui non potuisset , ipsa imperterrita in medio armorum , coram hosle sibi iralo , et furore justissimo succensito ita egit, ita crimen diluit, ita denique locuta est, ut non modo David placaretur, ct omnem injuriam condonaret; sed etiam ita ingenio et facundia ejus delectaretur, ul eam mortuo Nabal in uxorem ducere desideraverit. Quid Debora? Nonne el prophetae , cl Judicis cl imperatoris munere functa est ? nonne exercitum ductavit ? nonne populo praefuit? principes ct primores regni in cilio continuo? Quid vidua illa honestissima, quid.

inquam, Judith? Aunnc ducem exercitus potentissimum Ilolopliernem , qui orbem lotum armis domare aggrediebatur; nonne patriam libcravit?nonne auctor salutis suis civibus fuit ? Esther aulempulcherrima el sanctissima nonne vastitatem cl caedem ob omni gente Judaeorum avertit? nonne gladius ab eorum omnium cervicibus amovit? nonne incendium ab Aman accensum prudentia , cl consilio pene sola restinxit ? Jam vero quid dicam dc fortitudine animique magnitudine Thccclac , Agnetis, Ceciliac, Catharinae, Barbarae, aliarumque non quatuor aul quinque , sed pene innumerabilium castissimarum, forlissimarumque virginum , quae cl carnis propriae cupiditates,ct mundi blanditias cl daemonum machinamenta, cl bestias , el cruces, cl rotas, el ignis cl gladios supcraveiunt? Si de iis dicere aggrediar, immensam orationem suscipiam. Verum enimvero , auditores , quando genus focminarum nihil horum, quae diximus haberet, jure tamen ac merito propler eam solam, quae hodierna die mundo veluli fulgor salutaris illuxit, vehementer laetari.gaudere el gloriari posset. Haec enim una post Deum el Christum in lota rerum universitate parem omnino non liabel;nec solum hominum sed etiam angelorum splendori hujus unius gloria tenebras maximas offundit. Ac mc quidem, ul nihil est, quod magis delectat. ila nihil csl quod lerreat magis , quam laudes el gloriam virginis praedicare. Siquidem lam alte sentiunt omnes, ul par csl, de excellentia Metris Dei, ul nihil dici possit lam sublime, quod non humile cl abieclum, el inferius ejus laudibus videalur.Tc igilur virgo beata , quae nobis a Deo stella marts, el dux ac regina constituta es, le, inquam , appello, tuam opem imploro. Tu mihi vocem , cl verba el vires suppedita, ul ea per le dicam, de le, quae Deo et tibi honorem cl gloriam,el nobis utilitatem aliquam ac emolumentum adferant.

Ul igilur non vagetur, sed cciam sedem habeat oratio mea, illa verba explicanda suscepi, quae in Canticis canticorum dc hac virgine soripla esse cccicsia universa testatur . quae talia sunt : *Quae est ista , quae progreditur quasi aurora consurgens, pulchra ul luna, eleclu ul Sol, terribilis ul castrorum acies ordinata?* Etenim hac sententia edocemur, virginem nostram longe aliter natam esse . quam caetcri Adae filii nasci soleant. Non enim lenebris circumdata peccalorum ; sed granae splendore illustris, quasi aurora valde rutilans orbi terrarum illuxilincc orginalis culpae maculis focdala, sed pulchra , ul luna : nec velul una de turba , sed instar solis electa: ncc diaboli imperio addicta, sed daemonibus omnibus ul castrorum acies ordinata formidabilis alque trementia. Quid enim est aurora , nisi medium quoddam inter noctem el diem? Vere igilur Maria ul aurora consurgens apparuit, quae mater Chrisli. iustiliae solis, existons, cl nosirac salutis exordium,el media inter legem el gratiam, hoc csl, inier noctem cl diem fuil. Cum noctis tenebrae , quae mundum involverant, el loca omnia horrore el metu repleverant, aurora exoriente fugere incipiunt, qua laetitia, quaeso, mundus hic omnis afficitur? Aviculae omnes quam laetis vocibus diem

salutant? Nonne cl coelum, el lerra , el omnis natura gaudere ac probe gestire videtur? Quod si hacc fiunt,cum quolidie aurora ad nos rcvcrialur, quid fleret, si forle aliquando contineret, si forte aliquando contingeret, ul Deo sic providente, per unam aut alteram hebdomadam noctem perpetuam haberemus , el solis aspectu eo tempore privati essemus , neque sciremus exinclusnc ossei , an virtute aliqua superiore detentus, redire ad nos , cl orbem nostrum illustrare non posset? Quid obsecro, ageremus? Qui gemitus, qui clamores exaudirentur? Quis enim laetitiae in illis tenebris,in eo horrore locus esset?Qtiid edere,quis bibere,quis dormire.quis loqui audcrcl?Quam saepe ad Orientem miseros ct lachrimabufldos oculos converlerenius?Al ubi aurorae lam diu cl tam cupide expectalae primus fulgor appareret,cl solem ac diem certissime venturum praeflfinciarel,quis prae laetitia capere seipsum posset? quis nOh exullarel? quis non clamaret? Quae cum Ha sint, quis explicare queat, audilorcs, quid senserint saucii Patres nostri patriarchae, inquam, cl prophetae clcaelt-ri justii, qui per saecula in lenebris fuerant,quando Mariam velul auroram ortam esse didicerunt? el choros angelorum, quem plausum dedisse,quibus vocibus, qua laetitia . quo cantu hunc hortum excepisse existimatis ? Ego sane mihi persuadeo, non modo angelos el homines sed cliam solem el Lunam , cl caetera sidera, coelum quoque, el elementa el lotam hac rerum universitate exultasse : quippe cum Chrisli Servatoris adventu. ei divinae alque humanae naiurao conjunctione illustranda et exornando cssel. Sancti igitur patres cum admiratione cl gaudio hodie dicunt, quae esi *ista.quae progreditur quasi aurora consurgens?* Daemones quoque cl omnis exercitus inferorum cum stupore simul cl horrore exclamant:Quuecsl *ista quae progreditur quasi aurora consurgens?* Angeli vero non semel , sed saepe canlibus logeminantest ista.quae progreditur quasi aurora consurgens ? Nostrum , audituros, esi tanta laetitia el gaudio respondere , ac dicere : *Maria est, quae progreditur quasi aurora consurgens.* Nec emm lam illustri die alia aurora digna eral. nec aliam auroram talis dies postulabat.

Sequitur, *pulchra ul luna.* Si quis est, audilorcs . qui plane cognoscere copiai, cui similis sit noslra virgo, allollal aliquando oculos in coelum, auratum illud gemmisque distinctum lacunar,quod Deus terrae pavimento floribus quasi dcpciclo superimposuit iniuealur, ubi viderit tol lumina, tam nilida cl lam splendentia , quae coelum , ul prata flores exornant, non existimet ea splendore illum ex seipsis habere. Nam sol dux cl princeps, el moderator luminum reliquorum , ipse est mundi oculus , cl fons luminis . qui omnia sidera sua luce lustrat . el complet. Verum lunae , tamquam sorori ac sponsae longe majorem luminis copiam tribuit. Ita cogitare debemus , auditores , sanctos omnes in coelis veluli stellas fulgere , Mariam ul lunam, Christum ul solem. Quamquam enim sanctorum alii magis, alii minus fucent, ul apostulu* ail; *Alia charilas Solis , alia lunae , alia stellarum;* lamen omnes, quicquid luminis habent, hoc

csl. quicquid gratine, quicquid gloriae, quicquid potentiae', quicquid sapientiae . quicquid bentiludinis habent, a Christo habent, qui gratiae,el gloriae cl omnium bonorum fons est. El quemadmodum luna pene incredibiliter magnitudine , decoro cl claritate stellis cacteri antecellit, cl ipsi soli quam simillima est : ila cl Mariae gloria pone incredibiliter major est Sanctorum omnium gloria. El sicut Luna luce aliena , el radiis solis accensa convertitur,sic et Maria non secus ac alii coelilos, quicquid habet decoris cl luminis ad lotum Christo Soli acceptum refert.

Neque objeceris mihi astrologorum decreta qui lunam pene minimam stellarum esse voloni. Primum enim neque ipsi id facile demonstrabunt,neque nos , si negare id voluerimus: propter haeretici erimus, praesertim cum Moyses iam aperte dicat, fecisse Deum duo luminaria magna.luminare majus , videlicet solem . ul praessel diei el lunam, ul praessel nocti. Deinde d. Augustinus cap. 16 lib.21 super Genesim,nonne apertissime docet, mullo esse melius scripturae divinae el lunae magnitudine. quam astrologis credere, cum ipsi non solum luna, sed etiam sole stellas aliquas majores esse contendunt. Quod , ul eo loco idem Augustinus ait, nisi absurdissime dici non potest. Quid? Magnus Basilius Horn. G quae esi de opere quartae diei,stellarum globos uno solis globo excepto, a lunae magnitudine superari confirmat. Neque ab hac sententia b. Chrysostomus el b.Ambrosius absunt.Verum quicquid de hac controversia statuendum sil, neque enim astrologorum inimicitias gerendas mihi esse unquam putavi, illud certe asserimus , gloriam virginis nostrae tanto excellentiorem esse gloria coelitem ceterorum , quanto lunae decor el magnitudo.decorum el magnitudinem luminum reliquorum , vel vincit vel vincere aspectibus nostris videtur.

Alia quaestio est. auditores, quam ego pluris facio, cl ad quam profligandam mihi vocem, et latera, el impetum cl ordorem ministrari vehementer cupio. Iulherus enim luleus plane , el qui nihil nisi in lulo el coeno voluiri desiderabat, in sermone, quem habuit aliquando de natali die b.Virginis, malis Dei in islam vocem blasphemio alque impuro ore prorupit O/nnes *Christiani aequae magni sumus. sicut Mater Dei, et aequae sancti. sicut ipsa.*O linguam praevidendam! Quid blasphemiam inauditam! Dignare me laudare (e , virgo saerum : da mihi virulcum contra hostes tuos. Tunc Deiparae virginis aequalis, qui casihlem vovisti, et monachus monialem, hoc est , sacrilegus sacrilegam uxorem duxisti? qui paupertatem voluntariam professus es , el templa . alque altaria spoliasti ? qui obedientiae jugo collum subicisti. el jugum postmodum excussisti . cl sacra vinctula dirupisti. cl maioribus luis, cl sanctis pontificibus , cl ecclesiae matri, et Deo parenti obtemperare recusasti? Tu qui gloriam Deo , sanctis venerationem . templis ornatum , vim sacramentis, cultum debitum imaginibus sacris , canonicis libris auctoritatem , maioribus obsequiis. cl nullis millibus miserorum , ci per le doctores hominum vitam et salutem aeternam cripuisti?El quomodo iam excors,

iam stultus es, ut tam aperte fecum ipse pugnes , ut cui te parem esse dicis. ejus diem fcsolum celebres . el de laudibus ejus ad populum verba facias? Sed enim auditores . verum est proverbium graecum, ζαζβ ζοπαζο χαζόν ωον *mali corvi malum ovum*: quales parentes, tales filii. Jovinianus enim, quem nostris temporibus Iulherus expressit , qui (ul b. Hieronymus lesialur) virginitatem matrimonio aequabat, jejunia reprehendebat, ul Epicuri vel Aristippi discipulum diceretidem peccata paria cl virtutes pares el praemia paria, juxta Stoicorum haeresim , asserebat: neque aliquid interesse volehai inter gloriam virginis Deiparae, cl eorum infantium,qui mox suscepto baptismale moriuntur. Sanctus quoque maritus Ircnacus. cap. 24 lib. contra Valentinum scribit, Carpocralis sectatores eo impudentiae devenisse, ul non modo Virginis. sed ipsi etiam Christo se pares dicere audent. Ecce quales magistros Iulherus imitatus est! Nam si non istos, sed eorum antagonists, sanctos illos patres , qui eorum haereses refellerunt, illa , inquam . Ecclesiae lumina , quae horum tenebras dissiparunt, imitari voluisset, profecto non tam absurdas opiniones neque errores iam crassos in Germaniam suam invexisset.

Audite enim quid b. Chrysostomus in Lylurgia dicat: *Vivere dignum ac justum csl, glorificare te Deiparam, el semper beatissimam, el penitus incontaminatam Matrem Dei nostri, honoratiorem Cherubim, el gloriosiore incomparabiliter Seraphim, quae citra corruptionem Deum peperisti, vere Deiparam te magnificamus.* Quid est, Iulhere? Audis , quid hoc Dei oraculum . el voro aureum os, cl Graecia ornamentum dicat? Si Dei Maior honoratior Cherubim , el gloriosior incomparabiliter Seraphim est , quomodo omnes Christiani aequae magni sumus, sicut Mater Dei. et aequae sancti, sicut ipsa? Numquid omnes honoratiores Cherubim . et gloriosiores incomparabiliter Seraphim sumus? Quid de illo sancio sene Epiphonio dicam? Qui cap. 78 libri tertii contra Ilaereses . tantam videri hujus virginis excellentiam confitetur, ut vehementer dubitet,an singulari privilegio ipsa una, quae vitam ex se genuit, mortis imperio non subiacerit.

Ac inlelligalis . haeret>os semper extrema sectari, non medium, in quo virtus est posita, in capite sequenti idem Epiphanius refert. haereticos quosdam eo usque virginem nostram extulisse, ul ei, tamquam Deo . sacrificium immolarent. Ecce vias haereticorum. Sabellius unam naturam in una dumtaxat persona in Deo constituit . el ad judaismum defecit. Arrius contra. tres personas trium differentium naturarum assent cl ad paganismum deficit. Pelagius naturam alque arbitrium nostrum liberum extollit,el etiam sine gratia posse nos non peccare confirmans . plusquam angelos facit. Iulherus ex adverso liberum arbitrium auferens, cl semper peccare nos asserens, inferiores belvis Γηcil. Denique ul caelicos omittamus , Collyridiani Virginem Dei Matrem , tamquam alterum Deum . colunt. Iulherani eidem optimae el sanctissimae Virgini impurissimos homines, vel dicam pecudes aequaro contendunt. Illa igitur, illa via regia c.rit .

per quam Ecclesia Catholica mater nostra nos ducit, quae et trinitatem personarum in naturae unitate agnoscit, ut cum arbitrato libero gratiam jungit, et Virginem nostram non tamquam Deum, sed tamquam Dei Matrem, et corporis Ecclesiae nobilissimum et praeslantissimum membrum veneratur et colit. Et quidem ex partibus orienti duos istos gravissimos testes produxisse sufficiat.

Veniamus ad Meridiem, quaeramus et ibi nostrae Virgini testimonium. Quomodo obsecro, testem magis idoneum Augustino reperiemus? Dic igitur Augustine sanctissime et eruditissimo, dic Virgini Deiparae testimonium. *Excepta sancta Virgine Maria:* (loquitur de natura et gloria contra Pelagianos, cslque cap. 3fi.) *de quapropter honorem Domini nullam prorsus, cum de peccatis agitur habere volo quaestionem. Inde enim scimus, quod ei plus gratiae collatum fuerit ad vincendum omni ex parte peccatum. quae concipere ac parere meruit eum, quem constat nullum habuisse peccatum. Haec ergo Virgine excepta si omnes illos sanctos et sanctas, cum hic vivere. n. congregare possemus, et interrogare: Utrum essent sine peccato? quid fuisse responsuros putamus? Utrum hoc, quod iste dicit, an quod Joannes Apostolus? Bogo vos, quantolibet fuerint in hoc corpore excellentia sanctitatis. si interrogari potuissent, una voce clamassent: Si dixerimus, quia peccatum non habemus, nos ipsos seducimus, et veritas in nobis non est.* Haec Augustinus. Qui. ut audivistis. tres gradus constituit. In primo Christum posuit, de quo ait: *Quem constat nullum habuisse peccatum.* nimirum, quia Dei Filius ac Dominus erat, et hoc habebat a natura, ut peccare non posset. In secundo b. Virginem collocavit, cui gloriam tribulam asserit ad vincendum omni ex parte peccatum: ac si apertius dixisset, nec ipsam Virginem ullum habuisse peccatum veram id non naturae ipsius, sed gratiae Salvatoris fuisse, in tertio ac postremo sanctos caeleros constituit, quos omnes peccatum habuisse constanter asseruit. Sed cur obsecro, Augustine beatissime, sanctam Virginem excipis, cum de peccatis agitur? Cur cum u caeleris separas? An nescis omnes Christianos illa esse magnos et sanctos sicut Dei Matrem? Illa csl. inquit, nescio, et ulinam nunc Anglia unquam didicisset.

Pergamus ad Aquilonem. et Mediolanensem Ambrosium ac Sridonensem Hieronymum interrogemus. Dic. antistes optime, dic Italiae, decus, dic nosirae Virgini testimonium. Audite quid libro secundo de Virginibus Ambrosius dicat. *Quid nobilius Dei Matre? Quid splendidius ea. quam splendor elegit? Quid castius ea. quae corpus sine torporis contagione generavit? Talis fuit Maria ut eius unius vita omnium sit disciplina.* Dic et tu Hieronyme beatissime, dic testimonium Mariae. Ille enim, qui linguarum perillissimus et vas eruditionis es, latere nihil poles: nec decet, ut qui Mariae speluncam oblines, non dicas testimonium Mariae. Tocco, inquit in prologo super Sophoniam, de Inna et Elizabeth, et caeleris sanctis mulieribus. *quarum vclut siderum igniculos clarum*

Mariae lumen abscondit. O preciarum et luculentum leslimonium! Ergo non omnes Christiani aquae magni et sancti sunt sicut Mater Dei, si sanctissimae heminae et alioqui clarissima lumina, cum Mariae comparatae parvi igniculi sunt; imo nec ut igniculos clarum Mariae lumen videri permittit.

Non gravemur, audilores, propter gloriam Mariae occidentis etiam regiones perlustrare: siquidem in ea plaga beatum Bernardum et beatum Anselinum reperiemus, in quorum voluminibus quot sunt litterae, tot fere sunt nosirae Virginis testimonia. Dic ergo, sancte senex, dic Bernarde castissimae Virginis amator, dic leslimonium Mariae. *A'on est equidem, inquit, quod me magis delectet, sed nec csl quod terreat magis, quam de gloria Virginis Mariae habere sermonem, beninam sileam inierim ineffabile privilegium meritorum. ac praerogativam penitus singularem, tanto eam devotionis affectu amplectuntur, honorant, suscipiunt, ut dignum est universi.* (Lutheranis videlicet exceptis) *ut licet de eo loqui gestiant omnes, tamen quicquid dicitur, de indicibili, et ipso quod dici potuerit, minus gratum sit, minus placeat, minus acceptetur.* Sic ait sermone tertio de assumptione. Iam vero, Anselme praesul ornatissime, et Occidentis lumen et ultimum, illa gravissimum, dic nostrae Virgini testimonium. Audite quid capite decimotavo de conceptu virginali dicat. *Decuit, ut ea puritate lingo niteret, qua major sub Deo nequit intelligi.* liane. Anselme beatissime? Quis ergo, nisi impudemissimus, et vanissimus et superbissimus sit. se lania Virgini comparare audeat? Quid, quod ipsa natura clamat et Ausclmi testimonio testimonium dicat? Nam quis illa stupidus csl. ut non videat etiam in corporibus ea puriora et nobiliora esse quae alliora et superiora sunt? Nonne aqua purior csl. quam terra? et aer, (piam aqua? et ignis, quam aer? et caelum, quam ignis? Et mentes angelicae numquid non pene in immensum puritate et excellentia vincunt globos coelorum? Illa ergo Virgo Deipara, quae terrae montes, et spatia elementorum, et coelorum regiones transcendens, et super omnes omnium angelorum choros, ut Ecclesia canit, exaltata proxime ad Deum accessit, nonne ea puritate, et decore et gloria debuit enitere, qua major sub Deo nequit intelligi?

Haec igitur testimonia tot sanctorum hominum, quis iam stultus et tam improbus erit, qui non unius apostatae testimonio anteponat? Certe Deus ipse illa mihi de Luthcranorum, vel stupiditate vel improbitate conqueri videtur: Quomodo fieri potuit ut credere aliquando possetis, me Deum ac Dominum vestrum, qui sapientissimus et optimus sum, tot sanctissimos, integerrimos, eruditissimos viros qui signis ac prodigiis claruerunt, qui vitae testimonia et eruditione tamquam sidera in Ecclesiae firmamento praefulserunt, quos columnas in domo mea. quos oculos in corpore meo esse volui, me, inquam, hos omnes abjecisse ac dereliquisse, et ad unum impurissimum Lulberum accessisse, et ipsi veritatem aperuisse, qui me tot injuriis affecit propter quem numen meum in Germania blasphema-

lur, qui Ecclesiam domum meam perturbavit, concussit, foedavit, qui mihi gratissima sacrificia, virgines, inquam sacras eripuit cl daemonibus imniQ.luvihqui denique lot animarum millia into son gumc expiata, meoque caractere insignita, in gehenna barathrum praecipitavit? Haec ergo cum dicat Dominus noster, quis lain justa quaerimonia non moveatur? Quis Luiheranorum nomen cl mores, et facta cl dicta non exhorreat? Nos ergo, audilores, Deo parenti, ct Ecclesiae matri, cl sanctis pastoribus, ac ductoribus nostris adhaerenti s laetis vocibus confiteamur, sanciam Virginem Deiparam Ianio sanctis caeleris praestare , quanto luna caeleris sideribus antecellit.

Antequam ad caclera progrediamur, fortasse aliquis incelligero cupit, qua ratione adductus Lullierus in eam lam grandem blasphemiam eruperit? Dicam, auditores, cl eo libentius, quod videam id utilissimum esse ad fontem cl originem cuclerorum errorum illius hominis cognoscendam. Illud igilur tamquam firmissimum principium sibi persuasit, justitiam, qua jusli nominamur ct sumus, non in nobis vere ac proprie; sed in solo Christo esse, ae propicrca justos nos esse ac dici , quod Christi justitia nobis imputetur. Ex quo lit, ni eadem omnes justil a justis simus, quicumque eam , quae in Christo csl; justitiam fide quasi manu quadam apprehendimus. Hinc videlicet tamquam ex fonte rivuli illi errorum profluxerunt, sola fide hominem justificari: si fides non amittatur, justitiam amitti non posse, peccala non deleri, sed abscondi cl non imputari, hominem, modo credat, dubitare non posse nec debere de sua juslilia , justas actiones omnes esse peccala , non esse justorum alium alio magis justum, ex quo laudem blasphemia illa manavit: Omnes *Christiani aequo magni sumus, sicut mulct Dei, el aequae sancti. sunl ipsa*. Illa verum est, quod quodam loco Philosophus ait: Si semel aliquid absurdum admittatur, infinita postea sequi. Sed quanto , quaeso, efficacius, cl vciius conclusisset, si argumentum inverti*rei,el contrario modo ratiocinari voluisset? Nimirum si hoc tamquam principium accepisset, non émues justus aequo justos esse sed alium alio justiore, quod lam vi rum lamque exploratum csl. ut pene oculis ipsis perspicere cl manibus tangi possit; praesertim cum apostolus dicat: Aliam esse charilalem sidis, aliam lunae, aliam stellarum: el stellam a stella in claritate differre. Si hoc, inquam tamquam principium accepisset, nonne perspicue inde concluderet: Unum quemque nostrum suam habere justitiam ? et quamquam justitia nostra a Christi justitia, tamquam a causa, sil, tamen nos justos non ab ea justitia dici, quite in Christocst. sed ab ea. quae in nobis a Christo est? Queinadmodiini enim lux a sole in luna et astris,td in ipso aure diffunditur. ila cliam ul apostolus ail, *Charités Dei diffusa est in cordibus nostris per Spiritum sanctum, qui datus est nobis*, lam vero luna cistellae, el ipse aer vere ac proprie in se lumen habent. El quamquam non a sc, non tamen ca luce lucent, quae csl in sulc, sed ea, quam ipsa habent a sole. Sic, igilur, ul sepienier in Synodo Tridcnlina definitum csl, cl nos, non quidem a

nobis, sed in nobis tamen vere manentem jiisliam habemus : nec ea juslilia justis sumus, quia justus est Deus, «ed ea. quam dcdil per Christum nobis Deus. Ilinc b. Cyrillus c. 24. l. 9. in Joannem: *Impressa*, inquil, *in nobis charilas, qua invicem diligimus, sincerum algue integrum suae conjunctionis vestigium est*. Quid clarius ? Quibus verbis apertius significare potuit, charilatem, quae ipsa justitia est, non imputari tantum ; sed vere inhaerentem esse, quam illis, *impressa in nobis charilas esi*? Beatus quoque Augustinus in Ioannem, Tractatu 26, apertissime rem istam demonstrat. *Quid csl*, inquil. *juslilia Dei, cl justitia hominis? Iuslilia Dei dicitur non quae justus est Deus sed quam dat homini Deus, ul justus sit homo per Deum*. Quibus verbis ostendit sanctissimus paler, eam justitiam quae in nobis est,et Dei justitiam et liominis justitiam esse: Dei, quia a Deo est; hominis, quia in homine est. Sed de iis Cor lasse nimis nulla.

Ul igilur ad propositum argumentum revertamur: *Pulchra* est Maria, *ul luna* : nec id solutn , sed pulchrior, quam luna. Luna siquidem numquam certis maculis caret: Ilaria vero *lota pulchra* est, *el macula non csl* in ea. Luna raro lota completur lumine, cl modo magna, modo parva, modo nulla apparet: Maria nutem semper gralia cl gloria plena est nec ulla temporum permutatione mutatur. Denique proplecrea Maria pulchrior est. quam luna, quia simul *decla* est, *ut* sol. An non perspicitis . quam eleganter scriptura divina omnem mundi pulchritudinem conferat m Mariam? Quid enim habemus nisi noctem el diem el medium inter noctem cl diem? In nocte,quid pulchrius luna? In die quid clarius sole?Inlcr noctem el diem quid aurora splendidius? Omnem ergo pulchritudinem jure sibi vendical .Maria, *quae progreditur ul aurora consurgens, pulchra ut luna electu, ul sol*. O quam pulcher ct decorus csl ille fulgor salutaris quem solem nominemus,quod spectaculum jucundius esse potest, quam praeclarum illud jubar intueri, cum post longus horrore plenissimas tenebras noctis,quas lot millia stellarum dissipare non poterant, super nostrum horiionlem apparens, otnnia sua luce profundit?Qunl porro esset vita nostra sine sole, cum ipse non solum lucem cl calorem lam librcraliler largiatur ; sed sil quasi communis quidam parens omnium viventium? nam sino ipso, nec arva fruges,nec prata flores nec uvas vineae, nec arbores poma, nec animantia vitam haberent. Iure igilur ac merito beneficiorum Dei supientissimus aestimator beatissimus Pater Franciscus, cum solem oriri videbat, incredibili mentis fervore ad Deum laudandum excitabatur , quod lam benigne Ianium el lam salutare ac decorum jubar quotidie mortalibus indulgeret. Magna igilur cl praeclara res csl sol.

Sed vultis dicam, audilores. quid longe majus , cl melius el splendidius sil, quam sol? Ille , inquam, ille sol, qui fecit hunc solem Christus, sol justitiae, splendor gloriae, verbum Patris, lux hominum, decus angelorum.Corporeum hunc, solem Cliam belluac cernere possunt,at illum solem sola munda corda conspiciunt.Quocirca sapienter idem

b. Franciscus; cum ci suaderetur a medico, ut oculos a lachrimis abstinere, nisi vellet solis aspectu privari, respondisse fertur: Aon *esi, frater me dice, ob amorem istius luminis, quod, habemus commune cum muscis, visio sempiternae atque internae lucis repellenda vel modicum*. Neque sol csl, auditores, qui fruges nobis, cl Hures, et arborum fructus cl animantium foetus adferat, sed Christus rerum, omnium opifex, ipse csl, qui ista per solem, tamquam per famulum ad nos mittit. Rogo te, cum amici tui servus heri tui nomine tibi munusculum aliquod adferat, utri gratias agis? Utri magis acceptum refert? Ieronimus. qui misit, an servo, qui tulit? Non servo, qui tulit. Cum igitur id omne, quod per solem accipimus, a Christo donetur, licet a sole, tamquam famulo, deferatur, non soli, sed Christo habendae sunt gratiae. Atque hic csl Sol, cui similem esse Mariam divinae lustrae praedicant, cum ajunt: *Electa, ul sol*. Ut enim Clirislus est *electus ea; millibus* virorum, (ul in Canticis dicitur) ita el Maria est electa in millibus foeminarum. El sicut inter natos mulierum non surrexit major homine Christo; ita inter natas mulierum non surrexit major virgine Maria. Eminent Clirislus velut *malus inter ligna; flore* Maria velut *lilium inter spinas*. Christus caput est ecclesiae: cl Maria collum csl ecclesiae. Omnia munera, omnes gratiae, omnes coelestes influxus a Christo. tamquam a capite, el per Mariam. quasi per collum in Ecclesiae corpus descendunt. Plures sunt in corpore manus, plura brachia, plures humeri. plures iibiae, plures pedes; sed unum est caput, el unum est collum. Illa cl in ecclesia plures sunt apostoli, plures martyres, plures confessores, plures virgines, plures viduae; sed unus csl Filius Dei, el una csl Mater Dei.

Ac nunc quod dicimus clarius cl illustrius fiat, ad elegantissimam illam comparisonem apostoli Pauli, qui ecclesiam corpori humano similem facit, paulisper, si placet, animum convertamus el ad memoriam revocemus.

Ecclesia igitur integrum quoddam el pulcherrimum corpus est, cujus caput csl Clirislus Deus el homo: *Ipsa*, inquit apostolus, *dedit caput super omnem ecclesiam*. Quid csl caput? Principium corporis. Caput igitur Christus, qui ait: *Ego sum principium, qui el loquor vobis*. Quid habet caput prae caeteris membris? Illic habet, quod cum reliquum corpus uno sensu dumtaxat, coque omnium abjectissimo praeditum sit. in capite omnes vigeni. Ergo caput est Christus, in quo sunt oculi providentiae, quibus semper nos respicit: aures clementiae, quibus semper nos audit, nasus iudicii. quo bonos a malis discernit, el palatum experientiae, quo de virtutibus electorum periculum facit. Quod csl praeterea capitis munus? Sensum cl molum omnibus membris suppeditare, Christus igitur caput, qui sensum el motum, id est. fidem cl charitatem el caeteras virtutes ac dona liberalissime fidelibus impertitur. El quamquam interdum sensuum aliquorum functionem hominibus permittit, *sed* potius committit, ul ductoribus oculorum, praedicatoribus linguae, cl pastoribus oculorum, aurium, narium cl caeterorum: munus la-

men tribuendi sensum el molum, quod capitis est; maxime proprium sibi uni reservat.

Cor aulem, quod in medio corpore invisum, atque non aspectabile residet, el per omnia membra vilam cl calorem spargit, Spiritus sanctus est. qui non csl humana carne vestitus, ul cerni possit, sicut caput nostrum Christus. Menliuntur enim, mentiuntur, qui vel Melchisedech vel Manichaeum Spiritum sanctum esse volebant. Non est aspectabilis, nec videtur Spiritus sanctus, cl lumen occulto el admirabili quodam modo ecclesiam regit ac fovet ceteris vilam el calorem tribuit.

Iam vero collum, ul diximus, virgo Mater csl: ipsa est enim capilli proxima, ipsa corpus cum nullo jungit, per ipsam coelestes cnpilis influxus in membra descendunt.

Porro humeri apostoli, cl Episcopi pastores ceteri: dici possunt. Ul enim super humeros onera imponuntur, ita super apostolos aedificata ecclesia est, cl nunc quoque episcoporum ac pastorum humeris sustentatur. Hinc episcopatus non honor, sed onus a sanctis pairibus dicebatur. Hinc etiam pontifex summus, cui gravissimum onus impositum csl, se servum servorum appellat. Et sicut Aaron, figura pontificum ecclesiae, in superhumerali nomina filiorum Israel scripta gerebat; ita pontificos nostri non nomina, sed animas Christianorum humeris suis impositas, tamquam boni pastores ad regnum coelorum ferre debent.

Brachia vero qui nisi martyres fuerunt? quis cuncto, et gladio verbi Dei armati cruentum bellum cum hostibus ecclesiae commiserunt, el sanguinem proprium effundentes acies inferorum fuderunt, dissiparunt, profligarunt. Nec solum martyres, sed etiam doctores brachia fuerunt. Nam cum duo sint genera hostium ecclesiae unum paganorum, alterum haereticorum: contra primos martyres dimicarunt; doctores contra scunclos. Illi cominus gladiis cl pugionibus: isti eminus jaculis cl sagittis. El quidem martyrum bellum atrocius, doctorum periculosius: utrumque gloriosum est, et lauream nec triumphum suis bellatoribus ulrumque parit.

Pectus aulem qui, nisi prophetae dici debent? Ipsi enim secreta Spiritus sancti, quae cor csl. novaverunt, ipsi futura praedixerunt, quae latebant in pectore Domini. El sicut cor in pectore, ita Spiritus sanctus in prophetis potissimum habitabit: *Non enim humana voluntate*, ul ait apostolus Petrus, *allata est aliquando prophetia: sed Spiritu sancio inspirati oculi sunt sancti Dei homines*. Hinc inter apostolos solus Iohannes propheta fuit, cl apocalypsim scripsit plenam mysteriorum. quia solus ipse supra pectus Domini recombuit. ■

times vero illi sunt. qui poenitentiae, jejunii?, vigiliis, aliisque id genus rebus incumbunt, cingens ac lumbos accincti contra libidines ac voluptates fortiter pugnant. Est enim et hoc grave cl periculosum belli genus. Nam, nunc ait Iob, diaboli potestas potissimum in lumbis dominatur.

Viscera virgines sunt. Non secus enim ac viscera cordi, ita ipsae Domino adhaerent, et ab eo foventur, diliguntur, custodiuntur. O si intelligerent pecudes istac haeretici nostri (emporis, Veneri-

cultores, animalia veniris . quanti merili sini virgines apud Deum , quomodo sequantur *agnum quocumque jeril*, el cantent *canticum novum*, *quod nemo* canture pob-sl, qui virgo non sil. O si legissent apud Lsaia: Aon *dicat eunuchus; Ecce ego lignum aridum, quia haec dicit Dominus eunuchis: Qui custodierint sabbata mea* , el *ciegerinl, quae ego volui, ct tenuerint foedus meum: Dabo eis in domo mea , ct in muris meis locum cl nomen melius a /iliis et /iliabus , nomen sem pilernum dabo cis, quod non peribit*, Itaque *eunuchi, qui se ipsos castraverunt propter regnum Dei*, lucum cl nomen melius habebunt a liliis cl Illiabus, nomen videlicet spon.-i el sponsae , el thalamum in palatio Omnipotentis Regis. O si facerent canes isli flores virginittis. O si viderent quantum ecclesia virginibus condecoratur. O si scirent lupi isti rapaces, se viscera Domini lacera-re, cl ab ejus corpore violenter abstrahere , dum sacras virgines nubere cogunt, fortasse non lam furiose cl impie in sanctam el dulcem, cl Domino dilectam virginittatem debaccharentur.

Genua, auditores, illi sunt, qui genibus flexis, fundendis precibus, vel in eremis vel in monasteriis reconditi semper incumbunt.

Denique pedes, qui duo sunl cl terram perpetuo tangunt, matrimonio copulatus designant: qui licet divisi sint, ul apostolus ait, el de rebus terrenis aliquando cogitare pene illis necessarium sil: lamcn si permaneant in lide el charilate , ct operibus *bonis divites fieri* satagant, bonum gradum sibi acquirant. Ecce igilur quale sil coipus ecclesiae.

Sed ubi stomachum partem corporis lam necessariam reliquimus? Certe nisi hic lam mullos clericos vidissem , fortasse stomachi oblitus fuisset. Stomachus igitur, auditores, qui latet in corpore , et cordi proximus csl, el cibus coquit . el omnibus inembris alimentum subministras, clerici sunl. Ipsi enim primum latere debent, nec implicari negotiis saccularibus. Deinde cordi , hoc csl, Spiritui sancto vicini esse debent, ut calorem ad cibos pro loto corpore coquendos habeant. Postremo ipsi solliciti esse debent, quomodo membris omnibus spiritualia alimenta praebeant. Locus hic admonet . ul mulla clericis dicerem ; sed tempus admonet ul mini dicam. Quid agemus , auditores? con-iilit Mii reperi nec isli nec illi , *sed dividatur* : ncc mulla , nec nihil , sed pauca quaedam dicantur. A stomacho bona valetudo corporis dependet. Medicos , cum aegrum visitat, primum dc stomacho, quo pacto suo munere fungatur. El Dominus, cum Jerosolymam intrabat, prunum omnium ad templum sc conferebat ; cl mentes cl vendentes ciicibat. Et nunc, auditores , *tempus est, ul incipiat iudicium a domo Dei. Quid* non videt, quam graviter afflicteretur corpus ccclesiae ? quam atroci itquam diuturno morbo laborcl? quam debilitatem ct lassitudinem membra omnia prae se ferant? El hoc uno, nisi quia stomachus calorem ad cibos concoquendos non habet? Si clerici, qui duces alioruni, cl matres el nutrices esse debent, lac non habent, perfectionem ignorant, quomodo caelcros alere, docere ac ducere possunt? Soror *nostra par-*

va est, cl ubera non habet: quid faciemus sorori nostrae in die , quando alloquenda est ? Quid ? quod haeretici nihil habent in ore . quam corruptos mores clericorum? Qui igilur illis discedendi occasionem fortasse aliquando dedimus , obsecro, et redeundi occasionem demus. Conservemus conservemus, auditores, ignem chanlaiis , muneribus nostris diligenter incumbamus , el lum sine dubio sanitas sua el pristinae vires Ecclesiae corpori restituentur.

Ecce igilur quale sil corpus Ecclesiae , in quo quis non videt . quam praedaram el quam insignem pariem Virgo Mater obtineat? Nihil est c-nim in toto corpore , quod magis emineat, el magis ornari soleat, quam caput el collum. Caput uniatur diademate, collum aureo torque, ct monilibus ex aureo ct gemmis condecoratur. Sic igilur caput nostrum Christus esi, omni gratia el gloria ornatum. Ad ipsum aulem proxime Maria, quae collum est. accedit, ul verissime dicatur : *Electa , ul sol*. Zeuxis excellentissimus pictor, cur formosissimam imaginem pingere vellet, fertur mullas pulcherrimas virgines ante conspectum Mium constituit. ul unius frontem alterius oculos exprimeret, hujus imitaretur manus illius pedes: denique illud a singulis accipies, in quo maxime enitebant. pulcherrimam imaginem cflccrcl. Sic etiam.

(Si parva licet componere magnis)

summus artifex Deus noster, cum collum islud ccclesiae ornatissimum esse vellet quicquid decoris el gratiae in caeleris sanctis po-ucral vel positurus erat, id lolnm transtulit in Mariam, ul merito primis verbis Gabriel Archangelus diceret : .Ivc *gratia plena*. Etenim Maria est arca foederis auro purissimo contexta: Muria csl Ihronus Salomonis, dc quo scriptura dicit ; *non est facium tale opus in universis regnis*: Muria csl templum Dei, civitas sancta, sedes sapientiae, domicilium Spirilus sancti. Muria Rebecca est pulchrior, Anna religiosior, Abigail prudentior, Judith fortior , Detora sapienior. Maria patriarcharum cl regum cl filia, magistra angelorum, martyrum fortitudo , confessorum solamen, cl virginum decus. Mnria ul luna lucet incipientibus , ul aurora prolicientibus , ul sol perfectis: Daemones aulem, *ul castrorum acies ordinata* perterret. Nominatur Maria , cl Tartara tremunt : nominatur Maria , cl exultât coelum : nominatur Maria , cl corda sanctorum liquescunt. O illos miseros , auditores , qui tale collum non recognoscunt, non venerantur, non cohmi! Ul enim membrum aliquod, si a capite influxum recipere velit, cl per collum illum recipere dignetur, arescet omnino el morietur : ita ut haeretici, qui vitaro a Christo cl gratiam cupiunt, cl per Mariam habere recusant, jejuni el aridi manent, et perpetuo permanebunt. Non sic sancti patres nostri, non sic: sed omnes cultores hujus sanctissimae virginis fuerunt. Quae quidem in hoc. eliam ostenditur electa esse ul sol. quod sicut Christus sol diligil misericordiam ct iudicium , habet-

que cum lenitate conjunctam severitatem, et est pater et est iudex : illa Virgo sancta pulchra est et luna , hianda et aurora , et sol aspectabilis et jucunda , simulque *terribilis* est , et *castrorum acies ordinata*. Illa priora mansuetam matrem, ista posteriora potentem reginam ostendunt.

Multa, hic dicenda essent, sed breviter pertransibo. Quotquot nascimur ex Adam, auditores, exercitum habemus, membrorum . sensuum , virium , facultatum , sed dissipatum et sine ordine. Hic enim , quae imperatoris obtinet munus , imperat quidem , sed ei ab exercitu non obeditur. Atque hinc *fit*, et hostis humani generis facillime exercitum istum fundat ac profliget. Non sic nostra virgo , non sic : sed illa prodiit in lucem . *ni castrorum acies ordinata*. Hic imperabat, sensus parebat : nec sensus contra Deum unquam insurgerebat. Et propterea omni armorum et praesidiorum genere Mariae exercitus instructus erat. Illi aequitas contra iniquitatem : temperantia contra luxuriam : fortitudo contra lemitatem : honestas contra turpitudinem : fides contra incredulitatem : pietas contra scelus : omnes virtutes contra omnia vicia in illo exercitu stabant. Quocirca diabolus magna daemonum caterva comitante cum ad Mariam accessit, et ubi eam talem expertus est, fugere coepit et clamare : *Castra Dei sunt haec : fugiamus israelcm*. Non est ista sicut caetera : *caput meum doleo, caput meum doleo* : numquid forte haec est illa, de qua in psalmo *audivimus conteret caput tuum?* Vere ipsa est. In me sentio, iam conteret caput meum. Atque hic esset finis orationis.

Sed nihil nos, auditores, utilitatis, nihil emolumenti domum referemus? Nimirum magnam utilitatem salutaria documenta . optimum laboris nostri fructum capiemus, si istam tantum potentem, iam excelsam reginam qualis fuerit, dum hic viveret , consideremus. Vixit enim , auditores , Mater Dei et orbis Domina in extrema paupertate manibus viciis quaeritabat. Et quemquam pro peccatis satisfacere opus ei non erat ; tamen , et beatus Ambrosius ait, in libro secundo de virginibus, jejuniis , vigiliis et orationibus corpusculum affligerebat. Labores aulem et dolores, itinera et fugas, timores et vexationes, quas propter Dominum, sive ipse viveret mortalis, sive in morte. sive post mortem passa esset. quis numerare valeat? Et vim illius gladii, qui animam illius pertransit quis pro dignitate valeat explicare? Cur hoc , auditores , cur hoc ? Num Dominus ista non videbat ? num opem

ferre non poterat? Num virginem non contemneret? Nihil horum dici potest; Quid igitur dicemus? O dives paupertas! O nobilis humilitas! O dulces tribulationes! Quam pauci thesaurum in vobis tamquam in agro reconditum , noverunt ; In magno errore versamur, audilurcs , laboramus ignorantia nimis crassa. Ab hac nos Deus Mariae exemplo liberare voluit. Quotus quisque enim est, qui non magni faciat opes, honores, voluptates? et tamen si vere aliquid essent, credere posses iam exipere eorum portionem Mariae Deum daturum fuisse? Dicit igitur Deus: Ego justus ac sapiens sum, et tamen res istas aeternas saepe largior peccatoribus et non largior justis. Non igitur credas res pretiosas. Ego enim sum, qui *dixi Yole proicere margaritas ante porcos, non ergo margaritae, non aurum , non argentum sunt : sed mala putrida, et quisquilliae, quas illis et porcis proficio*. Quare, auditores, discamus hic vera a falsis bonis; aurum et carbonibus internoscere. Noli divitiis te onerare, nisi velis esse, et Arnobius ait, viator onustus in parvo itinere. Quid stultius eo qui usque Meclitiam profecturus , onerat se panibus et vestibus ac magna supellectile , quasi triennium in itinere esset futurus ? Et tamen hoc stulto stultiores nos sumus , qui tres dies in hoc saeculo supervicturi, viaticum in milies annos comparare studemus. Numquid non utilius ac melius esset, pauperes advocare ac diceret : Eia ; fratres , levate me hoc onere, comedite cibos istos , induite vestes istas: nec cuim in urbe, ad quam Ierusalem , haec nobis usui erunt.

Deinde aliam adhuc utilitatem Mariae exemplum nobis adfert, nimirum ut cum in varias laniationes inciderimus , non conqueramur. Numquid enim non praeclare nobiscum agitur, similes Mariae efficimur ? Mater Dei sine peccato existens nihil in hac vita, nisi tribulationes invenit, et in terra vermiculus, in peccatis natus, in peccatis vivis, et tamen indignaris, si non omnia pro te succedunt? Discamus ergo , discamus exemplo Mariae, quod Christianorum esset proprium , bona agere et mala pati. Tu aulem , Virgo beata , quae quicquid velis impetrare potes, et regina nos rege ; et mater loquere, et patrona luere : et stella maris in hoc Oceano profundo et tam aestuoso viam nobis ad portum ostende, et aliquando tandem te vadis emergamus ac scopulos omnes praetervecti ad portum aeternae salutis feliciter perveniamus. Amen.

CONCIO XLIII

HE DOMINICA DECIMASEPTIMA POST PENTECOSTEN

T H E M A

Diliges Dominum Deum tuum ex Lolo corde tuo, el in tola anima lua cl in lola mcnle lua :
hoc est maximum el primum mandatum. Maith. 22. *Marc.* 12.

SYNOPSIS

Quomodo *prudentia* cl *charilas* , *virtutum omnium reginae* , in *Christi responsionibus* ubique enituerint', el quomodo ille in *triplici genere quaestionum*, sibi proponi solitarum, videlicet *utilium*, *curiosarum*, redo *fine carentium*, se habuerit, aliquibus *euangeliorum locis* manifestatur. Quam caute cum *haereticis* sil *ineunda disputatio* exemplis ss. *Patrum praesertim sancti Antonii* el *Macharii abbatis* ostenditur. Hinc ad *legisperiti quaestionem* hodierno in *evangelio* *propositam* descenditur ; *illius difficultas* proponitur, *quanta prudentia* in *dia* solvenda, simul el *notanda* , *Pharisaeorum iniquitate* , *usus fuerit Chrislus* : declaratur. *Quinque* *dein rationes* assignantur . cur *mandatum charilatis* dicatur *primum* el *maximum*. *Priima* est. *illius finis*. *Secunda*, *ejus amplitudo*. *Tertia*, *praemium*. *Quarta*, *id, quod praecipit*. quod est *charilas*. *Quinta*, *modus, quo diligere Deum praecipit* ; *cujus etiam explicatio* ex d. *Gregorio Nysseno* cl *Augustino* affertur , el *insuper auctoris ipsius subiungitur*. Quomodo et cur *Deus* *sine modo* sil *diligendus*·, docetur: el quomodo *itidem* ille, nos *sine modo* diligit, ex *innumeris* in nos *collatia beneficiis* *eleganter* probatur. *Gravis tandem in ingratos invecio* *priorem partem concionis* *concludit*.

Unde *fiat*. quod tam *paucos* nos *amemus* . ct *tamen ipsi* ab *omnibus* *amari* cupiamus, *auctoris sententia* affertur, cl *stabilitur*. Cur *non etiam specialis lex* de *diligendo seipsum* *data* sil, *causa* assignatur, et de *fraenanda philantia*. *insignis doctrina* *subiungitur*. *Iusta reprehensione* *describuntur* *noslra tempora* , in *quibus* *tam frigide* *salus proximorum* , ct *poenitentia* in *calamitatibus publicis* . secus *quam olim* . *tradatur*. *Propositis* *deinde pro exemplo dilectionis proximi* *duobus* ss. *Stephanie* , *disseritur* , *quaenam* sil

maxima expedita el segura via ad charilatenr, nempe *cognitio rei amandae* nec solum *cognitio theorica* sed et *praclica*. *Deum in intimis cordis penetrabilibus* *quaerendum* esse ; *ad quae per ferventes preces* el *per adversitates viam aperiri*, *pulchro discursu* probatur·, *ad eamque quaerendam* , *inventam ingrediendam*, *brevi exhortatione* *finitur*.

Si quantum hujusce *cvangelii* *historia* continet *utilitatis*, et *doctrinae*, *lanium* esset in me ad eam *enarrandam* et *explicandam* *dubito* , *auditores optimi*.quin *longe majorem* el *uberiorem fructum* ex hac una *oratione*,quam ex multis aliis *caperemus*. Et enim *duae* sunl *omnium duces*, el tamquam *reginae virtutum* , *prudentia* el *charilas* : *Charilas* *movet*.*prudencia* *regit*: sine *prudencia* *caecae*, sino *charilalc* *mortuae* sunl : itaque *charilas* *vita* , *prudentia* *lumen* *virtutum* est: porro *cvangelium* *hodiernum* *utramque* *compicililur*. I\ara cl *exemplo Domini* *prudentiam*, el *praecepto Domini* *charilalem* *docet*. Ulcnim *Dominicum* *pectus* *domicilium* *eral* *omnium virtutum*. *ila* *responsa* *ejus* *semper erani*. el *igne* *charilatis* *inflammata* el *prudenciae* *sale condita*.

Ut *igilur* *prudenciae* *documentum* *videamus*, *no-la* quod *Iria* *genern* *quaestionum* *Domino* *proponi* *solebant* *unum* *utilium* cl *salutarium* , *alterum* *curiosarum* et *inutilium* *quidem*,sed *non recto* et *bono* , sed *iniquo* ct *perverso consilio* ac *voluntate*. Ad *primas* *quidem* *quaestiones* . quod *omnino* *bonae* *essent*, *semper Dominus* *respondebat*. Ad *secundas*, quod *nihil boni* *haberent*,numquam *respondebat*. Ad *terlias*, quod *parlim* *essent* *bonae*, cl *parlim* *non* *bonae* , *interdum* *aperte* , *inierdum* *obscure* *respondebat*: *interdum* *obscure* *responsione* *indignas* *contemnebat*. *Primo* *genere* *continentur* *quaestiones* *nonnullae* *apostolorum* , ut *illa* : *Quare nos non potuimus dicere illum* 1 *Quibus Dominus* *ml:Propter incredulitatem vestram.Hoc autem genus daemoniorum non eiicitur. nisi per orationem* cl *jejunium*. *Ejusdem generis* *est*

illa quaestio apostoli Petri: *Quoties peccabit invie frater meus, el dimittam ei? usque septies?* Cui Dominus: *Aron dico tibi usque septies sed usque sepluagies septies.* Secundi generis esi illa quaestio discipulorum: *Si in tempore hoc restitues regnum Israel?* Quibus Dominus: *Non est vestrum nosse tempora vel momenta, quae Pater posuit in sua potestate.* El illa b. Petri: *Hic autem quid?* Cui Dominus: *Quid ad te? Tu me sequere. Videtis* quo pacto curiosis quaestionibus praetermissis solas utiles dissolvebat? Jam vero tertium genus lotam est scribarum, qui utilia quidem cl salutaria saepe petebant, lamen quia non discendi voluntate, sed accusandi el reprehendendi cupiditate el interrogandum Dominum incilabantur, proplerca non semper apertum responsum accipiebant, sed tunc solum, cum Dominus ex responsione sua fructum aliquem redundaturum in auditores perspiciebat. Itaque cum scribae el seniores aliquando dicerent: *Dic nobis, in qua potestate haec facis: el quis tibi dedit hanc potestatem?* non inutile illis fuisset, si Dominus illis respondisset, Ego. qui Dei filius naturalis sum, a quo potui, nisi a Patre Deo potestatem accipere? Sed non erant hujus veritatis capaces ila alque odio excaecalnc mentes Judaeorum. Ideo prudentissime Dominus ait: *Interrogabo vos cl ego unum sermonem, quem si dixeritis mihi, el ego dicam vobis. in qua potestate haec facio. Baptismus Joannis unde erat, e coelo an ex hominibus? Dicunt ei: Nescimus, dii illis cl ipse: Nec ego dico vobis, in qua potestate haec facio.* Rursum, cum phansneorum discipuli cum Herodionis a Domino peterent: *Licet censum dare Caesari an non?* Videns Dominus calliditatem el nequitiam eorum, caule cl prudenter respondit. ul el veritatem aperiret, cl lamen ab illis reprehendi non posset. Ait enim: *Beddite quae sunt Caesaris, Caesari; el quae sunt Dei, Deo.* Postremo quod habemus in evangelic prae manibus continetur, cum Pharisei Dominum convenissent, el interrogaret cum unus cx eis legis doctor, lentans eum: *Magister, quod est mandatum magnum in lege?* Apertissimis verbis Dominus respondit: *Diliges Dominum Deum tuum cx loto corde tuo, el in lota anima tua, el in lota mente tua.* Tamvlsi enim illi iniqua intentione petebam, lamen bonum erat valde, quod petebant; el Dominus praevidebat eum legisperitum non clausurum oculos veritati. Itaque. ul beatus M.ircus referi, legisperitus veritati cedens responsum Domini comprobavit; ct Dominus videns eum perversam voluntatem deposuisse, illum commendans, ait: *Aon es longe a regno Dei.*

Haec est igilur prudentia, quam sancti patres nostri Dominam imitantes in suis sermonibus adbibebant, sive cum Ethnicis. sive cum haereticis disputarent. Quod si autem ullo unquam tempore haec prudentia necessaria fuil. certe nunc est, quando lam nullae el lam perniciosae haereses oInn a majoribus nostris sanctissimis viris confutatae. damnalao, sepullnc nunc iterum ab impurissimis hominibus in lucem revocantor, cl quasi ab inferis excitantur. Non igilur quilibet cum haere tu i- dispul ire debet: et li, qui debent, nec in omni

lemporc, ncc cum quibusvis facere debent. Sed quid dicam, quid in picrisque locis pessima quaedam consuetudo inolevit, ul inter patinasclpocula de fide ct sacramentis Catholici cum haereticis disputent, nec lam argumentis el rationibus, quam convilliis cl clamoribus rem agant? El quidem Catholici imperite, haeretici improbe, utrique periculose faciunt. Istae enim disputationes utilitatis nihil, incommodi plurimum habent. Nam ncc propicrea Catholici fidei suae firmitus adhaerebunt, el haereticis contentione illa exacerbatis cl vino calefactis, immanissimas blasphemias in Deum, et in sanctos evomendi praebetur occasio. Certe magnus Antonius, ul sanctus Athanasius de co referi, non solum non disputare, sed ncc loqui cum haereticis dignabatur. El b. Abbas Mucharius, ul Cassianus in collatione 15' scriptum reliquit, eum Eunomianus quidam dialectis sophismatibus, elinani loquacitate Aegypti populos deciperet, noluit cum eo argumentis agere, quorum imperita illa multitudo jam pene decepta capax non erat: sed haereticum hominem, el omnein illam multitudinem ad sepulchrum mortuorum deduxit, alqueibi non verbis, sed miraculis haereticum fugavit, el circumventum populum ad fidei integritatem revocavit. Ac de prudentia quidem hactenus.

Nunc si quis forte putet, levem eshe quaestionem, quam pharisei Domino proposuerunt, nec esse minus puerilem, quam si nunc doctissimus aliquis theologus ab alio item doctissimo theologo quaereret, quot sunl ecclesiae sacramenta? vel quia sil potissimum sacramentorum? is audiat non modo non levem ncc puerilem, sed gravissimam el difficillimam quaestionem fuisse. Siquidem praecepta legis Judeorum ab ipsis Judaeis sexcenta cl tredccim numerabuntur el usque adeo admixta sunl magna cum parvis, ul Origens super hunc locum dicat, Hebraeorum ductores ab ipso tempore Moysis semper de hac re contendisse, ne unquam certi aliquid invenire potuissent. Praesertim cum hoc dilectionis praeceptum non inler prima, sed inter postrema el in ultimo libro legis, hoc esi, Deuteronomii 6. c. tandem conspicietur. Augebat vero pharisacis difficultatem, quia non solum de maximo, sed et de primo mandato petebant. Cum enim dicat Matthaeus, cos interrogasse de magno mandato. el Marcus enmdem historiam texens dicat, cos interrogasse de primo, compertum omnino nique exploratum nobis esse debet, eos de primo cl maximo quaesivisse. Quod quidem callidissime fecerunt. Arbitrabantur enim nullum esse fortasse primum simul et maximum, cum in Decalogo primum illud sit: *Audi Israel, Dominus Deus tuus Deus unus est.* Quo lamen primo mandato majus esse videtur dilectionis mandatum, sicut fido posterior quidem, sed major lamen csl charilas. Ajunt igilur, Videamus an iste fabri filius, ct qui litteras numquam didicit, ab isla quaestione sc expediet. Magister, quod est primum ct maximum mandatum in lege? Sed quid nil scriptura divina? *Frustra jacilur rete ante oculos pennatorum.* El *Non e»t sapientia, non est prudentia, noned consilium contra Dominum.* Nam Dominus est quidem fabri filius, sed ejus fabri, qui coelum el

terr m fabricavit, et litterae nuniquaiu didlcil.quin in eo *absconditi sunl omnes thesauri scientiae el sapientiae* Dei.Dominus igilur, qui auctor legis illius fuerat, quin plane iulclligebal.mandatum dilectionis non solum esse maximum el praeslanlissimuin, sed eliam primum, non quod in libro legis primo loco scriptum sil, sed quod primum fuerit in intentione legislatoris, idcirco nil: *Diliges hominum Deum tuum cx loto corde luo , cl in lota anima tua ct in lota mente tua: hoc csl primum el maximum mandatum.* El simul videte Domini sapientiam, non solum respondet, el nondum quaestionis dissolvit, sed una illis iniquitatem ipsorum, el mentis perversitatem ante oculos ponit. Occulto enim cl Incilo quodam more Dominus hoc illis dicit: Cognoscere vultis,quod sil primum ct maximum mandatum? Illud csl. quod vos vero ignorare, cl minime omnium custodire videmini, dum ad me lentandum compositis verbis ct simulata religione acceditis. Nam dilectionis mandatum summum el antiquissimum est, cl tamen vos odii alque invidiae stimulis ad mc lentandum incilamini.

Sed nos. auditores, scribas el pliarisacos relinquamus cl Domini mandatum diligentes consideremus. Duo nobis dc hoc primo ct summo mandato dicenda esse videntur. Unum, quare primum cl maximum mandatum appelletur: Alterum quid sibi velint illa verba : *Diliges Dominum Deum tuum cx loto corde luo.cl in lota anima tua, cl in lota mente tua.* Ul igilur ab eo, quod primo loco positum csl, incipiamus, quinque sunl causae,propter quas dilectionis mandatum csl primum cl summum.

Quacnam est prima ratio? Nimirum isla;quia dilectionis mandatum est (inis omnium mandatorum: *linis praecepti csl charilas* , inquit Paulus: nec solum praecepti, sed cl legis cl prophetarum, sed omnium virtutum, omnium donorum, omnium sacramentorum, omnium denique quae Dominus In terris egit, et quae sancti postmodum egerunt cl quae in postorum usque ad mundi consummationem agent. Hacc enim omnia eo tendunt, ul hominem cum Deo, fonte omnium bonorum . perfecte jungant, quod nisi per charitalem fieri non polcsl.li.icc esi glutinum,haec csl vinculum.quod <um Deo nos unit. Hinc videlicet in coelesti illa Jerusalem,ubi perfecta charilas in omnibus csl,cl ubi *Deus est omnia in omnibus*, ncc fides, nec leges ncc sacramenta locum habent. Ul enim cum domus aedificalur, nulli poules, nulla instrumenta, nullae machinae necessariae sunl:al postquam lccium est superpositum, el domus perfectionem alque absolutionem accepit, lunc destruuntur pontes, instrumenta cl machinae removentur: ila dum in animis nostris Dei domus aedificatur, multarum virtutum, legum, sacramentorum, aliarumque rerum adjunctis opus habemus: at ubi perfectae charilatis tecto superposito domus hnec ad finem cl consummationem suam pervenit, tunc sola charilas manet, *sire prophetiae evacuabuntur, sive linguae cessabunt, sire scientia destruetur.* Mandatum igilur dilectionis , quia finis mandatorum csl, ideo primum cl maximum csl.

Altera ratio cx eo sumitur, quod mandatum dilectionis ita mandata omnia comprehendit , ul latius paient ipsum solum, quam alia simul omnia. Nam qui Deum cx loto corde diligit , cccrlc omnia alia diligit, quae Deus ipse diligit, cl ea magis diligit, quae a Deo magis diligi novit.Deus autem diligit omnia quae sunl, el nihil odit eorum , quae fecit: sed ea tamen praecipuo amore complectitur quae ad suam ipsius imaginem cl similitudinem fec.il. Quare nemo est, qui vere el cx corde Deum diligit, qui proximum simul non diligat: *qui vero proximum diligit, legem implevit.* Dilige, inquit Augustinus, cl foe quod vis.Nam *juslo non csl lex posita:* sine lege enim legem impletis. Quid enim aliud leges volunt, quam ul malum non fiat? At *dilectio malum non operalur.Nam* quomodo fieri potest, ut qui proximum diligit, aut ci pecunias suifurelur, aul uxorem ejus adulteret , aut contra cum falsum testimonium dicat, aul ipsum occidere. vel vulnerare, vel percutere, vel etiam laedere inimicum possit? Deinde nonne hacc est apostoli Pauli clarissima cl cfilcacissima demonstratio? *Dilectio malum non operatur: ergo plenitudo legis est dilectio* Vere igilur propheta de charilale loquens ait: *Latum mandatum tuum nimis.*El ipse Dominus: *Hoc csl primum el maximum mandatum.*

Porro tertia hujus rei ratio est. quia primum , summum cl maximum hoc mandatum implentibus Deus maxima quaeque promisit. Audi enim quid apostolus dicat: *Oculos non vidit. nec auris audivit nec in cor hominis ascendit,quae praeparavit Deus.* Quibus? Credentibus solum? Non. Signa el prodigia edentibus? Mmimc. Eruditis in lege ? Magistris el docloribus ? Nequaquam. Quibus igitur? *lis. qui diligunt illum.*O si verba illa cor nostrum penetrarent, ncc *in cor hominis ascendit, quae praeparavit Deus diligentibus se.* O quam cito puerilia negotia dmitteremus,pueriles cogitationes deponeremus.et Domini amorem omni animi provisione quaereremus.Quid enim csl illudincc *in cor hominis ascendit?* Nimirum hoc multa vidisti, nulla audivisti,mulla legisti,sed nihil isla sunl A sccondc alius: Cogito,exopta voluptates,opes,honores,fastigii,regna,imperia.Ascende m coelum, super coelum, ultra coelum,ultra omnes terras,ultra omnia maria: Quaere, investiga, cogda ct concupisce. si poles: el lamen habeas pro comperto cx ejus veritatis testimonio, quae ncc falli , ncc fallere potest , cogitationem cl desiderium tuum adhuc. esse longe inferius eo bono , eaque gloria , quam Deus libi, libi,inquam, qui hic ados,el praeparavit . cl rcipsa dabit, si dilcxcris cum. Nonne igitur primum cl suminum mandatum est , cui summum el maximum praemium jure debetur?

Iam vero quarta ralis cx ipsa charilale sumitur quae hoc mandato praecipitur. Charilale enim nihil prius, nec majus habemus,quod Deo dare possimus. Siquidem charilas radix, fons cl origo est omnium bonorum. Si forte incipis aliquem diligere, ct in eo amoris donum collocare,nihil csl,quod ipsi postea non libentissime dones,nihil quod pro co non facias. At conira , si non diligas . quam

mullae machinae adhibendae crunl, ul ei vel minimum obolum largiaris? Et hoc unde? nisi quod aperio fonte charitalis, fluunt rivuli donorum. Al eo clauso, vix parvae gullae summo labore exprimi queunt. Qui lurpi atque insano amore foeminas prosequuntur, quicquid habent nonne illis lania facilitate largiuntur, ul semper parum se dedisse putent, nisi ipsi ad extremam inopiam redigantur? At Christi pauperibus si forte nummum vilissimum casu aliquo dare debeant, quia nec Christum nec ejus pauperes diligunt, quoties suspirabunt, antequam marsupium aperiant? Iaquc si diligis, nihil clausum, nihil obsignatum habes: si non diligis, ila sunl omnia clausa, ul nullis clavibus rescari possinl. Quare videtur quidem Deus noster parum petere, dum pro tam nullis el lam magnis beneficiis, quae quotidie in nos confert, nihil nisi amorem nostrum polii, nam si reges el principes noslri non alia vectigalia cl tribula exigent, quam ut eos diligeremus, certe nimium liberales judicarentur, el lamen auditores, nullum polerat Deus majus tribulum petere tribulo charitalis. Est hoc exiguum quidem, cl longe impar beneficiis ejus, lamen nihil majus nos habemus. Nec vero injuria rem lam grandem Deus polii: *Ipse enim prior dilexit nos*, cl sicut inicit ea. quae nos offerimus Deo, nihil csl excellenlius charilolo; ila inter ea, quae nobis largitur Deus, nihil csl sublimius charilale. Nam vita, salus, incolumitas, gralia. virtutes, sacramenta, coelum, lerra, animantia, plantae cl alia quaecumque, quae nobis dedit Deus, finita sunl; sola charitas, qua nos diligit, et qua isla dedit, et majora cliam dabil, sola inquam, csl infinita. Nos, auditores, si uberem rnessem, si sanitatem, si pacem habeamus, si lucra nostra crescant, si honores augeantur, si negotia prospere succedant, haec consideramus: el quia haec finita sunt, non nisi finitas cl exiguas Deo gratias agimus. Sed si amorem illum cogitaremus, unde manant haec omnia, o quam infinitas, ct quam sine modo gratias ageremus. Certe si diceretur tibi, rex Philippus ila te diligit, ul de te cum primoribus regni loquatur, ac de te perpetuo pene cogitet, nonne hoc libi lautum videretur, ut vix adduci posses, ul crederes esse verum? Quid ergo facere debes, cum verissime dicere possis, *Illex regum el Dominus dominantium* Deus dc me cogit. il, cl ab aeterno cogitavit. Ac dc te Pater rum Filio el Spiritu sancto locus est. Ipse mihi panem, quo vescor, indumenta. quibus operior, largitur: cl hoc csl parum ac pene nihil, si cum amore, quo me prosequitur. comparetur. Huic igilur tanto muneri, quod munus aliud debebatur, si munus charitalis non debebatur? Jure igilur Deus in lege carnem sacrificiorum sacerdotibus concedebat: adipem aulem, qui csl circa cor, semper reservabat sibi: illud reale significans, affcclum cordis cl vectigal charitalis sibi uni deberi. Ac proplerca dilectionis mandatum, quod rem primam: el maximam praecipit, primum el maximum esse constat.

Iam quinta ac postrema ratio cx modo charitalis pio Deu n amare jubemur, accipitur. Modus enim quo Deus diligi debet, ul Bernardus ail, est sine modo cl mensura sine mensura, el terminus sine termino.

Alque hoc est, quod ipse Dominus significare voluit, cum ail: *Diliges Dominum Deum tuum ex loto corde tuo, ct in lota anima lua el in lota mente lua*. Quae quidem verba (ul cajam, sicut promisimus, explicemus) non uno alque eodem modo, sed diverso ac vario a sanctis patribus exponi video. Verum quia res isla non csl lonli ponderis, ul in ea mullum temporis consumi debeat, duas referam dumtaxat, el quidem brevissime, sanctorum pairum explicationes.

Gregorius igitur Nyssenus magni fiasillii frater, in libro de Creatione hominis, tribus illis vocabulis, corde, anima el mente, ila tres animae nostrae paries comprehendit, ul cor ad partem vegetilem animam ad sentientem, mentem ad inlelligibilem referat, cl hujus mandati sensum esse velit, ul cmmibus animae nostrae partibus Domino, a quo illas habemus, serviamus. B. vero Augustinus libro allero Meditationum rapite secundo, lribus illis nominibus, corde, anima, mente, tres inlelligibiles animae facultates significari existimat, ul cor inlelligibilem, anima voluntatem, memoriam mens designet. Ncc multo aliter mandatum hoc explicat in primo libro dc doctrina Christiana cap. 22. Al has duas expositiones, aliae pene omnes mihi revocari posse videntur.

El quidem horum ecclesiae luminum expositionem non reijcio, imo vero complector ac suscipio. Sed fortasse tamen dicere possemus, eliam sic islum locum inlelligi posse, ul illa tria vocabula augendae orationis gralia pro uno ponantur. el nihil aliud sibi velint, quam summo amore cl sine ullo modo Deum esse diligendum. Nam si quis ia sacris voluminibus vel mediocriter sil versatus, inlelligit profecto unum pro alio non semel, sed saepius in sacris litteris usurpari. Id vero ex co clino, confirmatur, quod in capite sexto Deuteronomii, cl capite duodecimo Evangelii secundum Marcum, addilur, tamquam superiorum explicatio. *Ex lota virtute lua*. Vel ut beatus Lucas habet, *El kco-mnibus viribus tuis*. Ac nc quis existimet vires in eo loco, non vim ac vehementiam amoris, sed animi facultates significare, omnes codices gracci, tam b. Marci, quam b. Lucae proprium vocabulum lubent, ila ut sensus sil ex omni virtute ct putentia, quantum poles et quantum vales. Cum igilur trium illorum vocabulorum voluti explicatio quaedam sil id, quod addilur: *el ex lota virtute lua*, sensus praecepti, ni fallor hic criki Diliges Dominum Deum luum maximo ac sincerissimo affectu cordis lui. quantum potes, quantum vales, ila ul in nulla realia majorem conatum adhibeas, quam in hac, ul diligas Dominum Deum luum sine modo cl sine mensura.

Sed cur dicat aliquis, sine modo diligendus est Deus? Cur? Quia Deus bonum est sine modo, bonum est infinitum, bonum est immensum. An est quisquam, qui hoc ignoret, nihil nisi bonum posse diligi, ct bonum mensuram dilectionis esse, ul majus bonum magis, cl minus bonum diligatur minus? Cum igilur omne, quod Deus non csl, bonum quidem sil, sed finitum ac terminatum, el solus Deus infinitus alque immensus sil: amori omnium rerum creatarum statuendus csl modus, soliusque

Dei amor esse debet sine modo. Deinde . nonne philosophus libro de republica primo et fpsi ex pcriencia docet, appetitionem finis esse sine modo com eorum omnium, quae propter finem expetuntur, sil aliquis modus? Narn cum morbo aliquo graviter allliclaris, et ad te medicum vocas, admones quidem, ul modum adhibeat medicamentis, ul inediam cum modo jubeat ; ul sanguinem si munere vclil, cum modo minuatur; ul polionem ncc nimis ainarani, ncc nimis potentem ncc nimis mullam sumi praecipiat. Al numquid mones, ul cum modo sanitatem in corpus affectum inducat, cavealque ne nimis sanum le facial? Non plane, non id mones. Quamobrem? Quia sanitas linis csl, et linis amor modum non habet. Cum igilur Deus verus et summus linis omnium nostrum sit, sine modo et sine mensura diligendus esi.

Quid? quod ipse Deus sine modo nos diligit. Profeclo, si quid csl, quod nobis persuadere possil, Deum esse sine modo diligendum , hoc ccrie esi. Nonne pauperes divilum amicitias expetere, et non divites pauperum solent? Deus noster, auditores hoc est, aeternitas , immensitas , omnipotentia, sapientia, bonitas, principium est et Unis omnium rerum, qui bonis nostris non indiget, cujus est coelum et terra, et quicquid coeli ambitu continetur, sine modo nos diligit, nos terrae vermiculus humi jacentes, qui nihil sumus et nihil habemus ex nobis, nos , inquam tantillos tantus Deus diligit sine modo, et ab aeternitate dilexit. et nos modum quaeremus in amore? Tacco , quod cum nondum essemus . a solo amore persuasus nos creavit. Omitto, quod ad suam ipsius imaginem et similitudinem nos fecit. Nihil dico , quod nos inter tot rerum genera ab ipso creantur solos orbis dominos. et socios angelorum osse voluit, quod corpus nostrum tot membris, et animum tot viribus ornavit, quod armavit prudentia instruxit eloquentia, sapientia et lumine illustravit. Ilaec omnia et alia innumerabilia et maxima amoris illius argumenta praeteimilio. Illud unum silere non possum, quod cum adhuc inimici essemus, quia pro illis beneficiis nos illum injuriis affeceramus, propter nimiam charitatem , qua dilexit nos filium suum, quem in limto umore prosequabatur, ad nos misit. Illoc teneo . auditores hic haereo, hoc sum contentus uno. Omitto ac negligo caetera: *Sic Deus dilexit mundum, ul filium suum unigenitum darei*. Sic, inquam, sic sine modo, sic sine termino, sic sine mensura, sic supra omnem et hominum et angelorum intelligentiam. *Pecus dilexit mundum* hoc est. hominem , qui parvus est mundus , licet valde immundus, inquinatus, distortus perversus, *nil /ilium suum*, non adoptione, sed natura primogenitum, *unigenitum* Deum, Deo aequalem, *daret*. Iam vero ipse Deus Filius, quem modum adhibuit in amore? Ioyse et Elias dum eum ipso loquerentur in monte, quid nisi *excessum ejus dicebant, quim completurus erat in /cruralem* ? Excessit ergo, excessit Dominus modum. At in qua re illum excessit, in cibo et potu? At jejuna vil quadraginta diebus et quadraginta noctibus. In cultu et numero vestimentorum. Al non nisi duas pauperes vestes habuisse legitur. In somno et quiete? At per-

noctabat saepe in oratione. In quaerendis et cumulandis divitiis? Al *vulpes /uveas habent et volucres cocti nidos, filius aulem hominis non habebat ubi caput reclinaret*. In nulla re igitur Dominus modum excessit, praeterquam in amore. Nam cum non ille nobis, sed nos illi debitores essemus, ipse tamen prior ad nos venit, ut pacem offerret : et cum una sudoris vel sanguinis gutta orbem lotum abluere posset, voluit lamen, ul tot spinae capiti ejus infigerentur, lot clavi carnem ipsius transverberarent, tot verberibus terga lacerarentur, et tot lamque exquisitis doloribus ac suppliciis et corpus et animus cruciaretur. Non credis frater, amorem in te Domini infinitum, ac sine modo fuisse? Aspice quaeso signum illud, intueri simulachrum Domini tui, numera plagas, si potes , numera vulnera, numera livores. Quot enim sunt in corpore Domini plagae, quot livores, tot et multo plura sunt in ejus corde vulnera amoris , et tot sunt etiam ejus amoris testimonia. Inspice a planta pedis usque ad verticem capitis , ubi vides sanitatem ? Quod membrum cernis non affliclum? Omnia igilur Domini membra, omnia supplicia, omnes poenae, voces quaedam sunt, si aures surdas non habes , et ingenii clamore amoris excessum contestantur. Quis igilur iam multis et iam idoneis testibus non credat? Quis credat, et non confestim Dammam amoris concipiat? Hoc est, hoc est auditores, quod sanctos viros pene amentes efflictebal: propter hoc nihil esse putabant fortunae privari, ab honoribus deici, suppliciis torqueri, ignominiis, aerumnis, poenis, exiliis, morie mulclari. Isti vero. ul ail ecclesiastes, oculos habebant in capite, cum contra stulti cos habere in calcaneis videantur. Nihil enim stulti respiciunt, nisi terram; nihil cogitant, nisi terram; nihil nisi terram admirantur; nihil nisi terram concupiscunt. At sapientes oculos habent in caepilc. et quod csl caput nostrum, nisi Christus? Christum igitur intuentur, amorem ejus taciti cogitant. et ex illo amore tamquam ex igne in suis pectoribus similem ignem accendunt. Et sicut serpens animalium prudentissimus, ille caput diligil et custodit, ul cactorum corpus verberibus et jctibus exponat, mudo caput abscondere, tegere, salvum et incolume custodire possit: ille et ipsi caput nostrum Christum ille ex corde diligebant, ul facultates direptioni, corpus flagellis, scipsos ignominiae ac dedecori libenter offerrent, modo Christi capitis honorem et gloriam integram et incolumem conservarent: *Aon sic impii non sic*: sed Domini amoris obliti, ul vel minimam consequantur vuluplalem, vel aliquam honoris falsam umbram consedentur, vel quinque miscros nummos suis pecuniis addant, usuris, mendaciis, assentationibus et sexcentis aliis turpissimis facinoribus. sesc dedunt, et contra Deum laum benignum amatorem suum bellum gerunt, *Ilaeccine reddis Domino* , *fili stulte et insipiens* ? Ecquid unquam injuriae libi fecit Deus, ul iam atrociter in eum arnia sumeres? Te nobilem creaturam ex nihilo fecit, te principem orbis terrae constituit, te unum mentis et orationis compotem esse voluit. Ecquid injuriae libi fecit Deus? Et decil terram propter te, aquam et acrem pro te, auimanlia et plautas, et Doros. sc-

geles cl Crucius cl ipsum coelum, cl solem cl sidera proplcr le. Ecquid injuriae libi fecit Deus? Misil Filium suum nd (e, ul jejunaret, ul laboraret, ul lentaretur, ul affligeretur, ul colaphis caederetur, ul spinis coronaretur, ut vitam cl sanguinem funderet propter te. Ecquid injuriae libi fecit Deus, Chrislus Dominus meus et Dominus luus, in illo, inquam, die, quando proplcr nimiam charitalem suam, *proposito sibi gaudio, sustinuit crucem, confusione contempla?* Siccinc reddis Domino vicem amoris? Ideonc charitalis ille modum excessit, ul lu ingratitude modum excederes? Sed finis sil, auditores, el modicum quiescamus, ul ad ca, quae sequuntur, vires aliquas habere possimus.

PARS POSTERIOR

Secundum autem simile esl huic: Diliges proximum tuum sicut seipsum. Duas arbores prae caeleris insignes Deus initio posuerat in paradiso voluptatis: unam scientiae, alleram vitae. El quidem noster primus parens, arbore vitae praetermissa, in arborem scientiae oculos el manus coniecit. Inde videlicet, nisi fallor, insitam omnes habemus admirabilem quandam sciendi cupiditatem, ut Philosophus dicat: *Omnis homo naturaliter scire desiderat.* Inde etiam factum esl fortasse, ut lam parum de arbore vitae solliciti simus, quam quidem vitae arborem non aliam, quam charitalem esse Joannes Evangelista testatur, cum ait: *Qui non diligit, manci in morte.* Verum quam non modo inutiliter sed etiam inscien-ter fecerit Adam, cum vitae arbori scientiae arborem anteposuit, hinc perspicuum esse potest, quod vitam, quam neglexerat, amisit; cl scientiam, quam quaerebat, non invenit: quin polius in crassissimas ignorantiae tenebras posteritatem suam coniecit. Eae vero tenebrae cum aliis rebus multis, tum maxime in amoroso produnt. Nam quolusquisque est. qui non existimet melius esse diligi. quam diligere? Verbis quidem poterit aliquis id negare, sed corie reipsa lt factis, quod nos dicimus, verum esse clamabit. Nam diligi ab universo orbe. el ab omnibus hominum ordinibus vellemus, el ab omnibus dona cl beneficia libenter accipimus. Al quam paucos nos diligimus? Quam aegre nostras facultates aliis elargimur? Quid dico olargimur? Vix adduci possumus. ut sine foenore commodemus. El lamen voro Dominus ail: *Healius est magis dare, quam accipere.* Si beatius esl, ergo utilius, ergo melius, ergo gloriosius. Nos ergo vehementer erramus. qui bonum utilitatem et gloriam quaerimus. ct tamen accipimus libentius, quam damus. Deinde charilas omnibus gemmis ct Margaritis est proliosior. Qiam quis, obsecro, possidet, qui diligitur, an qui diligit? Certe qui diligit, non qui diligitur. Denique quando magnus ille paterfamilias merendem operariis reddet, quos putatis majori praemio nfllic. iel, cosno. qui fuerint mngis ab aliis dilecti, an cos, qui alios magis dilexerunt? Nimium stupidus esl, qui hoc judicare non potest. Quid? quod ipse Philosophiis In libro de moribus octavo. eos irridet, qui amjcilias expetunt, non ut ament, sed ul a-

menlur? Quare noster legislator Deus, ul ab lue ignorantia nos libernrol, et a scientiae arbore ad vitae arborem adduceret, in prima sua legeail: *Diliges Dominum Deum tuum ex loto corde tuo, el proximum tuum sicut leipsum.*

Sed died aliquis: Ecce audio le\$m ferri, ul diligam Deum, el rursum legem, ul diligam proximum; el ubimim esl lex, ul diligam quoque mH-psum? Ubinam csl? Nusquam esl. Lege, relege, volve, revolve sacram scripturam, cl de amore tuiipsius mirum, ubique silentium invenies. Cur ita? Nempe quin in hac arte diligendi seipsum omnes doctores, cl plus etiam quam doctores sumus. Ubi enim invenies hominem lum rudem, lam agrestem, lam imperitum, qui sententiam illam non didicerit: *Charilas incipit a seipso?* Certe si petas aliquid ab aliquo, etiam rustico cl illiterate, quod tamen sine aliquo ipsius incommodo fieri non possit, slalim audias. *O amice charilas incipit a seipso.* Itaque sicut timendum non est ne nimium diligamus Deum, ita timendum non esl. nc parum diligamus nos ipsos. Imo sicut amor in Deum calcaribus indigd, ila amor in nos ipsos fraeno, alque habenis indigere videtur. Quocirca legislator Deus non praecipit quidem ul nos diligamus, nec enim necessc erat: sed sciens nos id naturali lege facturos, hoc solum jubet. ut proximos sicut nos ipsos diligamus. Apostolus vero Paulus modum praescribens, quo nos erga Deum, proximos cl nos ipsos gerere debeamus ait: *Apparuit gratia Dei Salutaris nostri omnibus hominibus, erudiens nos, til abnegantes impietatem et saecularia desideria sobrie juste el pie vivamus in hoc saeculo.* Ecce quo pacto vitae ratio nobis instituenda est in Deum pii. in proximum iusti, in nos ipsos sobrii esse debemus. Quid esl hominem esse pium in Deum? hoc esl, ul cum loto corde, tota anima, lota mente cl ex omnibus viribus suis diligat, colat, suspiciet, veneretur. Quo pacto in proximum iusti crimus? Si emn, ul nos ipsos diligamus; si quod nobis fieri non volumus, allen non faciamus; si reddamus omnibus debili, cui vectigal, vectigal: cui tribulum, tribulum: cui honorcrn, honorem: cui timorem, timorem. Si denique cum plorantibus ploremus, cum gaudentibus gaudeamus, el invicem in hoc itinere dum a Domini peregrinamur, onera nostra portemus. Quid esl postremo, ul sobrio in hoc sacco vivamus? Nimirum hoc ut amor nosiri mensuram non excedat, ut ab illicitis ct supervacaneis voluptatibus corpus el animam abstinemus: licitas autem et necessarias, quales cac sunl, quae cibum, polum, quietem el indumenta consequuntur. sobrie, temperate el cum maximo modo capiamus, nisi ab illis capi, irreliri. suffocari el opprimi velimus. Verum his nostris miserrimis cl calamitosissimis temporibus, amor suiipsius vasa cordhim humanorum ila replevit, ul charitali in Deum ac proximum mitius jam relictus esse locus videntur: ila lolium infelicissimum exeerabilis philanliae in horto pectoris humani succrescit, ul Deus, ubi serat bonum trilicum charitalis non inveniat.

Dicet aliquis, isla lua nimia amplificatio est, non Ha rem parvam exaggerare, ct magnam facere de-

bes. O ullnm , auditores, ila sc res haberet: illi-
nam probare non possem , quod proposui, quam
hbenler jamnin orationem concluderem cl de-
scenderem. Sed non ila se res habet, non nmpli-
fico, non exaggero, extenuo polius ac diminuo ,
quin verba, quibus pro dignitate hoc dicam , non
habeo. Nonno etiam silentibus nobis res ipsae cla-
mant, illustrantur, erumpunt? Quid enim csl ali-
quem prosequi charilale? Nonne charum illum ha-
bere? lam vero quis ille csl. cui amnia proximi
sui aequae sil chara ac praedia, vel pecuniae? A-
misisti nummum unum, el domum everris, ul il-
lum invenias : nullus esl in domo a quo non sci-
sciteris, si vidit, si invenit. Cur, obsecro ila lur-
baris? Cur lam sollicitus es in quaerenda pc< u-
nia ? Noûhe, quia tibi chara erat? Ergo si anima
proximi lui, non dico charior, ul deberet , sed
saltem aequae chara esset ac pecunia , quomodo
lam dissolutus ac nogligens esses in ea quaeren-
da , quando eam po.riisse. vides? Deinde equus c
stabulo aufugit. quam mullos mittis, qui quaerant?
Nonne lotam commoves viciniam? Cur ita ? Quia
libi equus tuus charus erat. At quam saepe animam
proximi a diabolo pertrahi ad interitum vidisti,
sive hacresis, sive blasphemiae. sive flagillii aul
ijcinoris alicujus laqueo implicatam , cl numquid
ingemuisti ? Numquid vel minimum suspirium c-
misisti? Si vero audiat aliquis, merces suas lu-
ccanum decidisse, vel ab aliquo honoris gradu de-
jectum sc esse, quoi noctes insomnes ducel? per
quot menses vel annos de ea re cogitabit, cl con-
solationem nullam admittere volet? El nunc audi-
mus quotidie stragem el caedem animarum, quam
Diabolus per haereticos ministros suos in lam
mullis locis exercet, et jacemus, el non movemur
lamquam si fratres nostri el membra noslra non
essent illi, qui perenni, el lamquam dc illis dili-
gendis praeceptum nullum haberemus.

Sed quid de calamitatibus el aerumnis. qnac Gal-
liam npprchendeiunl, dicam ? Ecce enim quibus
fluctibus hacresum cl bellorum jactetur vetusta cl
nobilis Ecclesia Gallicana ? quae pericula immi-
neant lam nobili membro Ecch siae? Quam mise-
rabilem illius regni statum ac speciem cernimus?
El lamen nullum adhuc in his partibus doloris cl
moeslitiac signum vidi. Si ejusdem corporis num-
lira sumus, quomodo uno membro lam graviter af-
fecto, non condolent caniora membra? Perpendite,
quaeso. »piae dicam el animis vestris menlibûsque
mandate. Legite indicum el regum historias, pla-
no videbitis hoc in more positum apud Judaeos
fuisse . ul cum a Deo Dili gerentur, semper ad
poenitentiam . ad lacbrymas , ad jejunia , ad ci-
licia confugerent : ct numquam non placabatur
Deus , el pacem illis ac serenitatem restituebat,
lam vero si corium el exploratum esl, quod b. Pau-
lus ait, quod quidem csl certissimum el explora-
tissimum, el sacris litteris, rationibus cl experien-
tia confirmari posscl: nimium Judaeos cum Chri-
stianis comparatos i on viros , sed pueros fuisse,
et idcirco legem lanquam paedagogum accepisse,
quis non inirclur. quis non slupcnl, quod cum o-
pus esset, illi tam aspera poenitentiae genera su-
sciperent . el publica jejunia lam magnis quam

parvis indicarent, cl clamarent ad *Dominum in fortitudine*, cl semper Dominum placarent, cl hac
ratione, omnia Dei flagella deprecarentur ; ct nos
qui cum illis comparati viri dicimur, in lam gravi-
bus periculis, quae non Galliae modo, sed univer-
sae ecclesiae imminent, non moveamur ? Nam si
forte aliquid instituat, ent supplicatio aliqua,
quae tamen tepidissime sine ullo affectu, sine ul-
lis lachrimis, sine jejuniis, sine ciliciis transigitur
neque ullus fere erit. qui vel modicum a solitis dc-
liliis, conviviis, computationibus ludis cl jocis ab-
stineat. Ecquod signum hoc vobis esse videtur ?
Ego certe vereor, nc phrenetici signum sil, qui
quanto magis obitui propinquat, tanto minus mor-
bi gravitatem sentit. Haec igilur non dialectica vel
topica argumenta , sed plane demonstrationes c-
videnlissimae sunl . quae, nobis proximos no-
stros chiros non esse convincunt, cl convincent
in iudicio coram summo et aequissimo iudice
Deo.

Videre vultis, auditares, verum dilectorem pro-
ximorum ? Veniit vobis in mentem beatissimus
Stephanus protomartyr, qui cum lapidum imbrem
sustineret, pro se quidem stans orabal, pro lapi-
datoribus aulem in genua procumbebat : illi lapi-
des in eum. ips.· preces pro ilis ingeminabal. quia
plus dc eorum facinore , quam de suis vulneribus
sollicitus erat: cl plus torum animas, quam suum
corpus diligebat. El apud beatum Gregorium in
dialogis de alkro Slephano non legisiis . qui cum
audirei omnes su is segetes ab sceleratu quodam
igne immisso consumptas fuisse , pro se nihil do-
luit. pro illo doluit ? Nam cum alii dicerent. Heu,
heu , paler Stephane, quid contingit libi ? ille re-
spondebat, lieu, heu, quid contingit illi. qui hoc
fecit ? mihi enttn nihil contingit. Isti igilur vere
proximum sicut seipsos diligebant.

Cupio, auditores optimi, ut in iudicium conve-
niamus. Hugo, multum comedere cl ventrem cibis
implere , el lamen eos non concoquere . cl indo
non nutrir, quid prodest ? Satiù luisse profecto
jejunare. Ad cumdem modum , audiri conciones
mullas cl prolixas, el inde non fleri meliores, nec
nutriri aut augeri, nullo modo utile esl. Nam *ser-
vus* sciens *voluntatem domini sui. el non faciens,*
vapulabit multis. Non dubito . quin de charilale
mulla in gymnasiis vestris audiat: mullum inte-
terest lannm in gymnasio aliquid, vel in concione
audire. Nam in gymnasiis discimus, ul sciainucin
concione discere debemus, ul faciamus: ibi doctu-
res Theorici. hic praeiit i fleri debemus. Cum ig-
lur omnis perfectio Christiani hominis in eo pusi-
ta sit, ul quam maximam charilutcm adipiscatur,
vultis, ul quae vita maxima sil expedita . ul parvo
tum libore, el nullo cum errore ad palatium eha-
rilalis ducat, breviter aperiarnus?

Illud igilur primum tamquam fundamentum ja-
ciamus, amorem a cognitione pendere. Nihil enim,
ul Augustinus, el experientia docent, diligi potest
non cognitum. Quam multa sunl apud Aethiopes ,
apud Aiabes, apud Indos optima el pulcherrima ,
quae nos non movent, quia non novimus ea. et ta-
men si semel videremus , fortasse magnam in no-
bis cupiditatem excitarent. Ista igilur praesentia

bona diligimus et valde diligimus. Quamobrem ? Quia semper nobis ante oculos observantur. et quousque non incipimus meliora gustare, eousque non poterimus ab illis avelli. Pole ab avaris hominibus, num in pecuniis augendis non laborent ? maxime laborare, et quietem nullam capere se dicent. Rursum peccatores, num eas pecunias secum sine in infernum ablaturi ? nisi plane desipiant, non se abluros, sed hic relicturos respondebunt. Cur ergo laici etiam in inutilibus laboribus se conficiunt ? cur eis valedicunt ? Quia talis est natura nostra, ut si meliora non videat, id quod possidet, numquam derelinquat. Idem de voluptuariis, ambitiosis aliisque sceleratis hominibus dicere possemus, illic igitur firmum sit et salubre, ut mundum contemnere, et Deum vehementer diligere possimus, esse nobis cognoscenda et gustanda meliora, quam ea sine, quae mundus habet.

Dicas quispiam ; Nihil novi nobis dicis. Ecquis nescis Deum esse bonum longe melius, quam sine ulla bona creata ? Quis nescit ? Nulli nesciunt, et nulli nesciunt theoretice, et nulli nesciunt practice. Et haec posterior cognitio necessaria est ad diligendum Deum. Fides Christianorum. fateor, iam sublimi est, ut vel unus articulus sufficere possit ad hominem probum et sanctum efficiendum, si diligenter consideretur, percipitur animo et memoriae infigatur. Qui enim attente cogitabit Deum immortalem mortalem fieri. et mori voluisse, ut peccatum exlingueret alique deleteret, et manum extendere poterit ad aliquod peccatum vel levissimum perperandum ? Non igitur fides et cognitio theoretica deest, sed consideratio et practica deest. Habemus enim fidem tamquam gladium in vagina reconditum, et tamquam pharmacum in officina pharmacopoeiae. Qui prodest gladium domi appensum habere et medicamentum reperiri apud pharmacopolam, si nec pharmaco, cum aegrotas, utaris ? Quicumque igitur ad amicitiam Dei, et colloquia illa *super mei et favum dulciora* pervenire volunt, ii debent non lotum tempus Aristoteli, vel Galeno, vel Justiniano, vel Ciceroni, vel Virgilio dare; sed aliquas horas pro animae utilitate sancta quadam versutia sibi suffragari, ut alterius vitae negotiis, et lectioni, quam Deus in corde legit, vacare possint.

Verum hoc opus, hic labor, auditores. Nam Deus est intimior intimis nostris : non in foro, non in plateis. non in campis invenitur Deus : sed sicut intra corpus est anima, cor seu mens : ita intra mentem et cor est Deus. Quocirca prius laborare debemus, ut ad cor nostrum viam inveniamus. Et quantum mea tenuitas sapientiae. hoc est primus et maximus passus, quem homo superare debet, ut ex mundi amore ad Dei amorem transeat. Quo superato labore, facillimus et jucundissimus reliquus cursus ostenditur. Nam ubi quis cursum intrare potuit, facillime inde transit ad Deum, et tunc illi Deus dulcescit, tunc mundus desipit. tunc corpori necessaria praebere onus maximum iudicat, tunc Deo vacare alique assistere veras epulas putet; tunc denique homo spiritalis, homo interior, homo Dei dici potest et debet. Undenam esse putati ?, ut magnus Antonius et beatus Franciscus lan-

la facilitate pernoctarent in oratione ? ut beatus Ihsane (quod Gregorius in Dialogis refert) integrum triduum in oratione cum jucunditate consumeret; et nos fatigemur si minimam horulam in oratione esse contingat ? Non alia causa est, nisi quia sancti illi Patres viam ad cor optime tenebant, et intrabant, quae sunt ultra cor : ubi iam multa etiam varia conspiciebant, ut saluari delectationem non possent. At nos ante ostium cordis erramus in tenebris, quas in eo loco, et eo potissimum tempore princeps tenebrarum confundit, ne cor nostrum ingredi possimus, et idcirco molestum et longum tempus nobis esse videtur.

Quid igitur agendum est nobis, auditores ? precibus, et votis, suspiriis clamandum ad Deum, ut *illuminet vultum suum super nos*, et tenebras nostras suo lumine dissipet, ut ipse ad corda tenebra nos ducat, ipse per nos aperiat, ipse introducat. Nec dubitandum de benignitate Domini. nam patres hominum nonnulli *bona data dare filiis* suis. *quanto magis Pater* noster Deus *dabit spiritum bonum petentibus* se ? Immo *haec est voluntas Dei. sanctificatio vestra. fete* aliam ob causam aliquando, ex divitibus inopes, ex claris obscuros, « valentibus aegros, servos suos solet efficere, nisi ut viam cordis inveniat. *Ducam* eos, ait Dominus, in *solitudinem, et ibi loquar ad cor* ejus. Et quando ducit in solitudinem, nisi quando tribulationibus vexat ? Cum enim Deus videt hominem propter nimiam prosperitatem, lumbis adulatorum circumdari, negotiisque saeculi huius ille implicari, ubi vacare non possit, iam ait; Iste filius noster nimium amicis abundat, qui tamen non ipsum diligunt, sed sicut apes et muscae ad volant, ad mei divitiarum et honorum ejus, ergo onere illum sublevabo antequam succumbat : auferamus ei vas illud mellis, quod gestat in humeris, et apes ac muscae confestim discedent. Efficet igitur, ut ille fortunatus homo fortunas suas amittat, et gratia principum excidat. in morbum incidat, in vincula conjiciatur, et tunc ab omnibus desertus, in solitudine incipit habere : neque ibi Deus, qui cum ad solitudinem adduxit, statim occurrit et loquitur ad cor ejus, et dicit; Vides quomodo amici illi tui, in quibus confidebas, non te, sed mei honorum opumque luarum diligebant ? Et opes illae tuae, quas numquam iam amissurum putabas, nonne vides quomodo et tenuis vapores evanuerint ? Ubi est sanitas pristina ? Quo robur corporis, quo principum gratia, quo adulationes hominum recesserunt ? Non intelligis, nihil infra lunam esse, nisi caducum et fragile ? et verum, et summum fit solidum bonum tuum me esse solum amicus fidelis sum, et in tribulationibus non desero, et nec in morum familiares et dilectos derelinquo ? Turn ille haec audiens. verissima esse experientia sine cognoscens paradisum invenit in solitudine, agitque gratias Deo, quod dulci baculo suo illum excitaverit, et pauca abstulerit, sed nulla contulerit : et etiam optione data nullo modo ad statum pristinum rediret, nec minimam cordis voluptatem cum omnibus corporis delitiis commutaret, Hac eo spectant. auditores, et intelligamus mundum contemni, et Deum diligere perfecte non posse, nisi quam

suavis sil Dominus gustare incipiamus: quod numquam lie!, nisi in cor nostrum intrare, cl ibi comorari discamus.

Quapropter, auditores , quicumque salutis nostrae rationem aliquam habemus,quicumque videmus, quam fugacia, quam fallacia, quam brevia ct instabilia sint vitae praesentis gaudia; quicumque intelligimus , nos maximis itineribus ad mortem properate,cl hodie esse el cras non esse obsecro, ul alterius vitae bonis, veris cl sempiternis , mente, cogitatione, amore inhaereamus , de illis cogitemus , dc illis loquamur, ad illa suspiremus: earum divitiarum avari, eorum honorum ambitiosi,

illarum cupiditatum cupidi sumus. Qui tempus habemus, tempus non expeclemus, hic jam in terris vitam illam incipiamus. Si quis est, qui lectionem illam Domini in gymnasio cordis sui frequenlare nondum coepit, incipiat, obsecro, experiatur: tum non mihi, sed sibi ipsi credet : hodie principium audiendi facial, horam aliquam, uldicebam , aliis negotiis suffurctur, ut sibi ac Domino vacet. Nam si amicus ab eo ld peteret, certe faceret, quanto magis ergo id facere debet pro anima sua?Neque hoc dispendium temporis,sed lucrum aeternitatis erit, el vitae beatae el sempiternae,ad quam nos pervenire facial, qui est benedicius in saecula. Arnen.

CONCIO XLIV.

DE DOMINICA DECIMANONA POST PENTECOSTEN

T I I E M A

Simile facium csl regnum coelorum homini regi, qui fecit nuplias lilio suo , cl misil servos suos vocare invitatos ad nuptias , el nolebant venire. Herum misil alios servos, etc. Usque ad finem. *Mallii.* 22.

SYNOPSIS

Ibi in principio ostensum esi, nos regnum Dei, cl vicissim Deum nostrum regnum esse , ad explicandam parabolam praeparatur oratio, el per regem Deus, per regis filium verbum Dei, per sponsam humana natura, per nuplias incarnatio nuptis comparetur septem rationes afferuntur, nempe sponsio, mutuus consensus, carnis unitas, indissolubilités, honorum communio, nova cognatio el finis; qui hic sexluplex recensetur, proles, remedium conlra peccatum, pax, familiae conservatio, opes cl amor; quae omnia ut in hominum nuptiis /iunt. ita in incarnatione facta esse ostenduntur. Affirmatur patriarchas el prophetas esse servos illos. quibus Deus ad futuras incarnationis nuplias gentem Hebraeam invitabat, eorumque quaedam invitatio-num voces adducuntur ! Ad praesentes vero convocarunt invitatos primo Joannes Baptista ct apostoli-, secundo iidern apostoli, post acceptionem Spiritus sancti quasi alii effecti. Judaeorum invitatorum venire recusantium malitia cx divitiis el deliliis , depingitur, el quanlo errore multi chrisliani hoci-milenlur, subjuncta seria reprehensione declaratur. Hujus convivii magna pars Chrislus ipse . lauri vero el altilia prophetae fuisse probantur , ejusque rei rationes allegantur.

In parte altera docetur ex d. Hasilio. quomodo Deus irasci dicatur. Quomodo idem Deus de Judaeis suarum nuptiarum contemptoribus vindiciam sumpserit per Titum el Vespasianum . qui non modo successu felicissimo Ilierosolymam irreparabili clade expugnaverunt , sed et ab ip-o Deo praemiis remunerati videntur. Quomodo gentes vocali; et cur in inis fuisse dicantur,explicatur. Quanto rex convivas suos visurus intrabit, nempe in consummalione mundi, indigalur. Per unum

malum hoc loco omnes malos designari declaratur. Cur idem amicus dicatur, triple: explicatio. Lullierariorum deinde duo mo-res refelluntur: primus, in Ecclesia non esse malos: alter, per vestem nuptialem fulm designari, cum lamen charilalem signified Explicatur demum . quid sil manum el pedum ligatio: quid tenebrae exteriores ; quid fletus el stridor dentium, el brevi narratiuncula poenarum gehennae concluditur.

Quam vere ac sapienter , auditores, in psalmis propheia cecinerit: *Universae vitae Domini.mw-ricordia et verilas.* El rursum : *Misericordiamel judicium cantabo libi Domine,* ila plane ea,quae in hodierno Evangelio continetur, similitudo declarat . ul vere sil excors el stupidus. qui id non videt. Nihil enim aliud in ea parabola Domino propositum esi, quam ul misericordiam el benignitalem , el item severitatem cl justitiam ostendal, quibus Deus in Judaeos primum , deinde eliam in gentes el hactenus usus est, in posterum eliam ulclur. Quae omnia quoniam ex ipsius parabolae explicatione inlelligi poterunt,orationem non ponam in ejus argumento longiorem.

Principium igilur elegantissimac el maxime iposilac illius similitudinis tale esi. *Simile faclw-est regnum coelorum homini regi, qui fecit nuplias filio suo.* Regnum coelorum quam varias a mulliplices significationes in sanclis litteris babcil nemo nostrum, nisi iallor, ignorat. Nunc enimc'clesiam , nunc coelestem bcalitudinem , nunc ipsum Deum , nunc ejus graliam , nunc divinam litgem designat. Non desunl.si hoc loco Deumipsir regnum coelorum appellatum esse velint. El i: quidem non sine causa ! Nam ct nos regnum Dei. el Deus regnum esi. Nos regnum ejus sumus,quii regnat in nobis, dum ejus gubernationi spontesubiicimur. el voluntati ac praeceptis ejus obtemperamus. Ipse regnum nostrum est, quia in eo omne bonum, omnis splendor, omnes opes, omnesdelitiac nostrae posilae sunl. El qui Deum possidet.

reaipossideComni regno atque imperio ampliorem, jucundio-rem, illustriorem. Mihi lamen, auditores, Origenis expositio vehementer probatur, qui regnum coelorum non cum homine rege, sed cum regno hominis regis comparari hoc loco existimavit: ita ut regem regi, Illium regis lilio regis, reginam reginae, nuplias nuptiis, invitatos invitatis, ministros ministris, et exercitum exercitui per quamdam similitudinem conferamus. Res igitur Densest, regis Illius verbum Dei, nuptiae incarnatio, sponsa humana natura.

Porro quam apte Dominus reconditum Incarnationis mysterium nuplias appellaverit, planissime Intelligemus, si ad ea, quae in nuptiis hominum Hunt animum convertere, et ad memoriam paulisper revocare velimus. Inilio igitur antequam nuptiae celebrentur, sponsio fieri solei, et matrimonium contrahi, per verba ut loquuntur, de fuiuro. Id vero nonne Deus fecit, cum iam saepe patriarchis et prophetis matrimonium hoc facturum eliam cum juramento promisit? Quam certus de hac sponsione sapientissimus Salomon fuit, qui tanto ante istarum nuptiarum tempus jucundissimum cecinit epithalamium, Canticum Canticorum? Deinde ut matrimonium rite perficiatur ulriusque partis consensio necessaria est. In his autem sanctissimis nuptiis voluntatem (Illius sui Deus per Gabrielem archangelum Mariae significavit. Marin vero, quae mater sponsae erat pro lilia sua respondit, ecce *ancilla Domini, fiat mihi secundum verbum* (uum. Et quemadmodum per matrimonium Ili, ut vir et uxor duo sint in carne una, vel potius non sint duo, sed una caro, ita per hoc adorandum et sacrosanctum mysterium facium est, ut divina iam atque humana natura ardis atque insolubilibus nexibus conjungerentur, ut non duae, sed una atque eadem esset ambarum hypostasis. Et cum omnis matrimonii vinculum tale sit, ut nisi per mortem solvi non possit: hoc unum, de quo loquimur, ita caeleris omnibus antecellit, ut nec in morte solvi potuerit. Cum enim assertor ac liberator noster cum morte singulari certamine dimicaret, potuit quidem Domini corpus ad tempus ab anima separari, Deus lamen ab eo corpore caque anima, hoc est, sponsa divelli nec ad momentum potuit. Matrimonium praeterea apud homines facit, ut omnia insignia, omnes illustres tituli, omnes honorum appellationes, quae sponsi prius erant, sint deinceps ei cum sponsa communes, id quod omnino per incarnationem facium esse videmus. Nam et homo mundi opifex, effector prodigiorum, orbis liberator. angelorum et hominum caput, ut rex et princeps nominatur, quae lamen solius sponsi, antequam matrimonium fleret, appellationes erant. Et contra, Deus foeminac Illius, cibi et polus indigens, morti obnoxius, imo morius appellatus est, quae omnia sponsa ante illud tempus fuerant. Et quomodo per matrimonium nova quadam cognatione sponsi et sponsae junguntur aflines: et sponsi nccs sariis ac familiares, cum sponsae necessariis ac familiaribus amicitias ineunt: ita per hoc mysterium quicumque homines sumus, quia humanitati illi, quae cum verbo copulata est, naturae allinila et conjungimur, ipsius verbi aflines quodammodo

effecti sumus, et angeli, qui Dei ministri et familiares semper fuerunt. iam cum hominibus ita versantur, et eos non tamquam inferiores, sed tamquam socios et conservos habere velint.

Jam vero finis, propter quem matrimonia celebrantur, nuptiis Verbi humanitatis minime desit: propagatio humanae naturae, et remedium contra peccatum. Si vero non tam nuptiarum, quam ipsorum nubentium finem considerare volucris, eum quadripartitum esse videbis. Sicut enim, qui propter circa jungunt matrimonia, ut pacem cum parentibus vel fratribus sponsi vel sponsae componant. Sicut etiam, qui non alia de causa ad nuptias adducuntur, quam ne illi in aliquo domus sine haerede manens penitus extinguatur. Et sicut, qui nihil aliud in matrimonio spectant, quam ut haereditatem sponsae vel sponsi consequantur. Sunt postremo, qui solo sponsi et sponsae amore incitati ad nuplias veniunt. Propter quem horum finium, auditores nuplias verbi et humanitatis esse celebratas existimatis? Si vere sapientes iudices estis, non propter unum aliquem horum finium, sed propter omnes simul respondebitis. Nam quod hujus matrimonii finis sit proles, Inonnes evangelism testatur. cum ait: *Quotquot autem receperunt cum, dedit eis potestatem filios Dei fieri, his qui credunt in nomine ejus, qui non ex sanguinibus. neque ex voluntate carnis, neque ex voluntate viri, sed ex Deo nati sunt. Et Verbum caro facium est.* Idem est enim ac si apertius dixisset, quotquot Dei filii et regni coelestis haeredes sumus, omnes hujus sacrosancti matrimonii fructus sumus. Non enim ad tam sublimem honoris gradum evehimur. quia ex viro et foemina generali, sed quia ex ipso Deo nati sumus. Et quonam tandem pacto ex ipso Deo? *Et verbum.* inquit. *caro facium est:* tamquam si diceret, Deus Verbum humanae carni tamquam sponsae copulatum est. et nos omnes novo et inaudito quodam modo et vitam aeternam generavit. Hinc videlicet ipse Dominus de apostolis suis dicebat: *Numquid possunt filii sponsi, filii nuptiarum quamdiu sponsus cum illis est, jejuna- re?* Et apertius alio loco eosdem filiolos appellabat: *Filioli. adhuc modicum vobiscum sum.* Quod autem remedium etiam contra peccatum finis hujus matrimonii fuerit, nemo Christianorum est qui nesciat, praesertim cum apostolus dicat, *fidelis sermo et omni acceptione dignus, quod Christus Iesus venit in hunc mundum peccatores salvos facere, quorum primus ego sum.* De pace vero, quid dicam? Nam quis nescit atrocissimum illud bellum, quod humanum genus contra Deo gerebat, hoc matrimonio salutari sublatum fuisse, et pacem tam firmam ac stabilem inter eum et terram esse compositam, ut ipsi coelites in his nostris regionibus. tempore matrimonii hoc celebratur, cum cantu et laetitia dicerent: *Gloria in altissimis Deo; et in terra pax hominibus bonae voluntatis?* Num non est evidens argumentum, quod nobis ad coelum semper aditus pateat: et angeli tam frequenter et tam familiariter hic in terris sanctorum hominum colloquiis misceantur? Porro si nuptiae istae non fuissent, quis non videt quam Illustris ki-

milia funditus periisset? Nam genus humanum jam sterile el infoecundum affectum, lotum erat interiturum, nisi boc sancto matrimonio refluisset, ct domui tam praeclarae jam inclinatae et plane coilabenti his sanctis nuptiis Dominus succurrisset. Nam cum aliis multis de causis, tum eliam propter hoc, cum angeli ct homines perirent, Deus non cum angelis, sed cum hominibus matrimonium jungere voluit, quia nimirum non omnis angelorum familia perierat, sed pauci de nullis. Al hominum domus tota ab inferis absorbenda erat, nisi boc matrimonium intercederet. Quare *miseri cordiae Domini, quia non sumus consumpti omnes nos. Nisi enim Dominus exercituum reliquisset nobis semen, quasi Sodoma fuisset, el quasi Gomorrha similes essemus.* Postremo sicut humanam naturam ad has nuptias, sponsi haereditas opes infinitae incilare poterant, ila Deum ipsum nihil nisi vcllementissimus amor ad hoc matrimonium provocavit. Sic enim *Deus dilexit mundum ul filium suum unigenitum daret.* Cum igitur iam multiplicia sint harum nuptiarum buna, merito jureque optimo, ut in nuptiis hominum fieri solet, tunc angeli tripudiis, choreis, cantibus el sonis diem festum egerunt. et usque ad aerem nostrum descendentes ul idem facerent hominibus persuaserunt. Habemus igitur quid illud sil, *simile est regnum coelorum homini regi. qui fecit nuptias filio suo.*

Sequitur. *El misit servos suos vocare invitatos ad nuptias.* Aon ignoro, audilores, de istis servis diversos diversa sentire. el eos ab aliis ad apostolos, ab aliis prophetas el patriarchas referri: nihilominus lamen sine dubitatione dicendum mihi esse videtur, non eosdem esse, qui ad futuras nuptias regis amicos invitarunt, et qui ipso tempore nuptiarum invitatis ul venirent significarunt. Xon enim evangelium *dicilj/isil servos suos* invitare, sed *convocare* jam invitatos. ul ad nuptias convenirent. Constat aulem, et omnium consensione perspicuum alque apertum esi, eos, qui ad invitandum missi sunl, patriarchas el prophetas fuisse, qui quidem hoc in mandatis habebant, ul Dominum Israel el omnem populum Hebraeorum (isli enim sunl. quos ad nuptias Dominus invitavit: nam el ex ea gente sponsa assumenda oral) hoc, inquam, in mandatis habebant. el eum populum erudirent. ul Messiam venturum praedicarent, ul serio illis denuociarent tempus nuptiarum instare, ac propterea paratos dios esse debere, ul quocumque tempore ad nuptias advocentur, non tunc vellem nuptialem quaerere incipiant, sed rebus omnibus mullo ante comparatis. obviam sponso cl sponsae ad nuptias celebrandas cum alachrilale cl gaudio proficiscantur.

Vullis, auditores invilanlium voces audire? Patriarcha Jacob ait *auferetur sceptrum de Juda, el dux de femore ejus, donec veniat, qui mittendus est. ct ipse erit expectatio gentium. Ligans ad vineam pullum suum, et ad vilem, o fili mi asinam suam. Lavabit in vino stolam suam el in sanguine uvae pallium suum. Pulchriores sunl oculi ejus vino, ct denies ejus larte candidiores. Salutare tuum expectabo Domine.* Moy-

ses ait: *Prophetam de gente tua cl de fratribus tuis, sicut me, suscitabit tibi Dominus Deus luit ipsum audies.* Propheta David ait: *Descendet sicut pluvia in vellus, el sicut stillicidia stillantia super terram. Orietur in diebus ejus justitia tl abundantia pacis, donec auferatur luna, el dominabitur a mari usque ad mare cl u flumine usque ad terminos orbis terrarum. Henedicentur in ipso omnes Iribus terrae, omnes gentes magnificabunt eum.* Salomon ait: *Ecce isle veni saluti in montibus, transiliens colles.* Isaias ait. *Propter Sion non tacebo. el propter Ierusalem non quiescam, donec egrediatur ul splendor justos ejus, el salvator ejus ut lampas accendatur, et videbunt gentes justum tuum, el cuncti reges inclitum tuum. Transite. transite per portas, praeparate viam populo, planum facite iter, eligit lapides, el elevate signum ad populos. Ecce Dominus auditum fecit in extremis terrae, dicite filiae Sion: Ecce salvator tuus venit, ecce merce* ejus cum eo, et opus ejus coram illo.* Aggacus ait: *Nolite timere, quia haec dicit Dominus exercituum: Adhuc unum modicum est. ct ego comonebo coelum el terram, ct mare cl aridam el movebo omnes gentes et veniet desideratus cunctis geniibus. Zacharias ait: Exulla satis filia Sion jubila filia Jerusalem: Ecce rex tuus veniet tibi justus et salvator ipse pauper, et ascendens super asinam el super pullum filium asinae. Denique Habacue, ut caeleros omittam, ait: Adhuc ii sus procul el apparebit in finem, el non mentietur. Si moram fecerit, expecla illum. quia veniens veniet el non tardabit.* Hoc csl, sponsum advenientem video, sed adhuc longe positum. Sed qui veritas est, non mentietur el in line sacculorum apparebit; quare si moram fecerit, expecla illum, quia veniens veniet, el non tardabit. Istac ergo sunl voces, quibus Deus per servos suos, patriarchas ct propelas, gentem Hebraeorum ad nuptias incarnationis invitabat, el ad Messiam recipiendum praeparabat.

Cum nutem tempus nuptiarum advenisset, boc est Chrislus Deus el homo in terris apparuisset, ul ii. qui fuerunt a prophetis et patriarchis invlati, ad nuptias venirent, videlicet per fidem cl charitalcm Chrislo adhaerent, tunc misit Dominus servos suos vocare invitatos ad nuptias. Quinam igitur servi isli, nisi Ioannes Baptista, apostoli cl discipuli Domini fuerunt? Isti enim sunl, quoniam primi Dominum advenisse, Judaeorum populis nunciant: cl quanta maxima sollicitudini polcranl invitatos ad nuptias convocabant. Sei quoniam ul cvangelium loquitur, Judaei semel vocali noluerunt venire, idcirco iterum misit alios servos. Qui sunl igitur servi, qui secundo ad invitatos Judaeos mittuntur? Iidem apostoli cl discipuli sunl. qui eliam primo hoc esi ante obitum Domini missi fuerant: sed tamen alii jure optimo nominantur, quia nunc Spiritum sanctum, qui homines alios facit, acceperunt. quem primo illo tempore non acceperant. Numquid verba Samuelis ad Saul non legistis, quibus *a'd: Insiliet in te Spiritus Domini, cl mutaberis in virum alium?* Apostoli igitur post adventum Spirilus sancti plane alii c-

rant, quia alia facundia, alia eruditione, alia efficitia, aliis viribus, alio ardore, alio impetu praedicabant. Nam et ipsi audilores jam eos vel longe alios admirabantur.

Sequih: *Invitatis. Ecce prandium meum paravi, tauri mei et altitia occisa sunt, et omnia parata, venite ad nuptias.* Ideo enim fortasse qui fuerant invitati, non venerunt, quia nihil de prandio audierunt. Dominus igitur prandium lautissimum et maxime opiparum instruxit. Ejus vero prandii magna pars Christus ipse fuit. Ipse enim est Agnus optimus et tenerrimus, ejus corpus est panis, ejus sanguis et vinum. Quae omnia tempore passionis cocta, condita et parata fuerunt. Et quoniam prandium circa meridiem scilicet, et meridies hora sexta apud Hebraeos erat, idcirco Dominus sexta mundi aetate, et hora etiam dici sexta in cruce agi et immolari voluit. Porro lauri et altitia prophetae Domini sunt, qui pene omnes propter Dominum necati fuerunt. Cur tauri prophetae dicantur perspicuum est: nam ut lauri valeotissimi, Hebraeorum idololatriae, impietati, et aliis flagitiis et facinoribus resistebant: *Dedi faciem tuam* (alloquitur Dominus Ezechielem) *valentiorum faciebatur eorum, et frontem tuam duriorum frontibus eorum.* Deinde lauri vitulos gignunt, et prophetae apostolos genuerunt. *Pro fratribus* fuis. inquit *Propheta, nati sunt tibi filii, constitues eos principes super omnem terram.* Nec sine causa etiam prophetae altitia nominantur. Nam illae aves, altitia dici solent, quae in hunc usum domus aluntur et pingue fiunt, vel deliciae convivarum sunt: et prophetas, si contemplationis sublimitatem spectes, vere aliis et pennis instructos dices: si devotionis pinguedinem respicias, vere altitia et saginata esse videbis. Nec mysterio vacat quod in codicibus graecis tauri et altitia non simpliciter occisa, sed *ἐφ' ὅν*, hoc est. immolata nominantur, illic enim in more positum apud veteres Hebraeos erat, vel nuptiarum convivia ex immolatis animalibus fierent: et ipsius Domini ac Prophetarum mores, nonne sacrificia quaedam fuerunt? Vere igitur post passionem Domini Deus dicere potuit; *Prandium meum paravi, tauri mei et altitia occisa, et immolata sunt.*

Sed quid tum Hebraei fecerunt? Num tanto convivii apparatu allecti ad nuptias perrexerunt? Evangelium audiamus: *Illi autem, inquit, neglexerunt, et abierunt alius in villam suam. alius ad negotiationem suam, reliqui vero tenuerunt servos ejus, et contumeliis affectos occiderunt.* Quid etiam hoc audilores? Quis unquam audivit talia? Quis tragœdiam tam funestam umquam vidit? Quae etiam haec ferocitas, vel prandium offerentes vulneribus conficiant? Et quonam vocabantur? Nonne, ad nuptias? Quis non libenter ad nuptias venit? O perversitas filiorum Adae. Ad nuptias maximas et celeberrimas vocantur et renuunt. Cur hoc auditores? Et dixi saepius, et adhuc dicam: deliciae et divitiae laquei diaboli sunt, quibus stulti homines rreligi scilicet ad gaudia trahi putant, et ad Inferni supplicia pertrahuntur. Cur isti ad nuptias Domini non iverunt? Nonne quia vel delictorum laqueo ad villam vel divitiarum nexibus ad negotia et lura Ira-

bebantur? Non enim in villam ibant, vel foderent, vel ararent, sed vel commodius et liberius piscationi, aucupio, venationi et aliis voluptatibus possent vacare. Nec enim credibile est, tantum regem agricolae vel messorum ad nuptias invitasse. Illi igitur pigri, illi lardi ad fidem suscipiendam fuerunt, qui istis laqueis implicati erant. Numquid de pharisaeis non audistis, cum Dominus de contemptu divitiarum disserteret: *Audiebant omnia haec pharisaei, qui erant ovari, et deridebant illum?* Et apud b. Martyrem Cyprianum in sermone de lapsis non legistis, illos in persecutionibus maxime defecisse, qui cum opibus abundabant, fugere de civitatibus vel facultates suas relinquere non audebant? Quod vero nonnulli Judaeorum servos Domini tenuerint, injuriis affecerint, et occiderint, illustrius est quam vel sit a me necesse narrari. Petrum apostolum catenis et vinculis onerarunt apostolum Paulum quinquies quadragenis uno minus verberibus affecerunt, beatum prothomartyrem Stephanum lapidarunt, et duos Iacobos, alterum gladio extinxerunt, alterum praecipitio sustulerunt. Verum quid unquam poluerunt? Nec mirum, audilores, si hoc Judaeis accidebat, vel nuptias Domini tamquam supplicium exhorrent, cum idem pene nostris hominibus contingat. Quam multi enim reperiri videntur, qui dum a nobis ad studium Christianae perfectionis invitantur, scilicet ad vincula et carceres invitari putant? Quique dum eis sobrietatem, jejunia, morum compositionem, verborum gravitatem et quod caput est. rerum coelestium ac divinarum contemplationem assiduam commendamus, sibi molestissimum et infelicissimum, et maxime horridum et perturbatum vitae genus laudari existimant? Ne, quaeso vos, ne ista cogitetis. Ad nuptias, ad gaudium, ad alacritatem, ad veram pacem et tranquillitatem invitamini. Quanto enim animus ac mens corporis sensibus praestant, tanto cordis gaudia et voluptates, quae in contemplatione percipiuntur, omnibus corporis oblectamentis et gaudiis antecellunt. Certe majores nostri viri sanctissimi. Antonii, Pauli, Hilanones, Macbarii, Hieronymi, quorum alii nonaginta, alii centum. alii plures annos vixerunt, numquam ad tam propectas aetates pervenire potuissent nisi summa animi alacritate, pace, quiete, laetitia et gaudio vitam transegissent. Non fecte, non simulate, non fallaciter, sed vere ipsa veritas ait: *Venite ad me omnes. qui laboratis et onerati estis, et ego reficiam vos. Tollite jugum meum super vos, et discite a me. quia mitis sum et humilis corde et invenietis requiem animabus vestris. Jugum enim meum suave est et onus meum leve.* Quid asperi in his Domini verbis noster, ret? Num non ad nuptias et delicias nos invitat? Illi, illi sunt, audilores, qui verbis quidem ad nuptias, re autem vera ad summos labores vocantur, quos Plinius crudelissimus in operibus duris hili et laterum occupatos tenet, quique, ut stulti venalores post parvum lepusculum lotum diem consumunt, vestes lacerant, calceos frangunt, vires amittunt, et tandem vel nihil capiunt, vel praedam iam exiguam, vel nec minimam illius facturae partem compensare possit. Isti sunt qui honoribus et lucis insetiunt, et tot suo-

rum laborum mercedem nullam, nisi fortasse poenas accipient, qui aliquando apud inferos dicent : *Lassati sumus in via iniquitatis et perditionis. Ambulavimus vias difficiles. Iustitiae lumen non luxit nobis.* O si nonnullis qui ul ista credunt, adduci non possunt, vel ad momentum temporis experirentur. quam sincera quam vera, quam lepida gaudia, probam, piam et sanciam vitam consequantur. intelligerent profecto plus mellis in via Domini reperiri, quam ipsi credere unquam potuerunt.

PARS POSTERIOR.

Bex aulem, cum haec audisset. iratus est. Dominus nosler, audilores, sapientissime, quem antea hominem regem, nunc solum regem appello!. Nam homo nomen humanitatis, rex nomen potestatis est. Et sicut ei qui nuptias celebrat, nomen humanitatis, illa ei, qui iratus describitur, nomen convenit potestatis.

Sed quomodo, roget quispiam, Deus irascitur? Numquid in Deum affectus et perturbationes cadere possunt? Magnus Basilius psalmum trigesimum septimum exponens illa respondet, ut dicat iram et alios motus non proprie, sed per quondam similitudinem Deo attribui. Tunc enim irasci dicitur Deus cum id facit sine perturbatione. quod cum perturbatione nos facimus. Quid illi faciunt, qui vehementer alicui irascuntur? Quid? In illum pugnis, morsibus, calcibus invehuntur, quicquid ad manus venit pro telo ad eum vexandum et lacerandum assumunt. Tunc igitur Deus irasci dicens est, cum sine perturbatione talia agit. hoc est. cum fame, peste, bello, aliisque armorum generibus de sceleratis hominibus poenas sumit. Quid igitur iste rex iratus effecit? *Missis, inquit Evangelista. exercitibus suis perdidit homicidas illos, et civitatem illorum succendit.* Fecit enim Deus cum Hebraeis, ne forte conquererentur. id quod lex ipsorum postulabat. Judaei enim legem habebant, ul cum ad aliquam urbem expugnandam proficiscerentur. primo hostibus suis pacem offerrent, si vero pacem hostes recusarent, eos ad unum usque occiderent, ul ex cap. Deuloronomi cognosci potest. Sic igitur Deus, et semel et iterum pacem et salutem populo Judaeorum obtulit. Ubi aulem illos non pacem, sed bellum concupiscere vidit? Bellum inquit. vultis, bellum habebitis: dextistis maledictionem. et veniet vobis, nolulistis benedictionem, et elongabitur a vobis. Illaque misit Vespasianum et Titum cum maximis et instructissimis copiis, qui tali clade genus Judaeorum affecerunt, ul curari adhuc ea vulnera non poluerint. Et id quidem nec Judaei inficiantur, nec cliam, si maxime vellent, ulla ratione possent. Nam praeterquam quod Iosephus et Egesippus eam historiam litteris mandaverunt. ceterum adhuc Romae arcus Vespasiani et Titi triumphalis, in quo arca testamenti, et candelabrum et alia Hebraeorum ornamenta ad aeternam posteritatis memoriam in marmore incisa conspiciuntur. et quod sine singulari Dei providentia facium esse non arbitror. in tot arcus romanorum imperatorum nullus fere est, qui illa integer et con-

spicuus, ul hic, de quo loquimur, perseveret. Quid veto Vespasiani et Tili exercitum, suum exercitum hoc loco Dominus vocet, sententia est b. Hieronymi et b. Chrysostomi, et aliorum nonnullorum patrum. Deinde in eo bello illa prospere omnia Romanis. illa sinistre omnia Judaeis succedebant, ul ipsi mei hostes animadverterent, et palam uirum, non iam se quam Deum Judaeorum contra Judaeos bellum gerere. Postremo et illud accedit, quod Deus Vespasianum et Titum, et totum Romanorum imperium amplissimo praemio remuneravit. Nam Vespasianus et Titus ex praefectis unius exercitus imperatores et principes orbis terrarum evaserunt et imperium Romanorum, quod eo tempore bellis civilibus ardebat, et turbulentissimis factionibus totum erat perturbatum, mox bello Iudaico confecto multis annis singulari Dei beneficio pacatum et tranquillum fuit. Neque est hoc novum aut inauditum, audilores. Nam ob similem causam dedit aliquando Deus Aegyptum diripiendam et spoliandam exercitui Nabuchodonosor regis Babylonis. Sic enim legimus in e. 29. Ezechielis: *Filii hominis Nabuchodonosor rex Babylonis servire fecit exercitum suum servitute magna adversus Tyrum. Omne caput decalvalum, et omnis humerus depilatus est, et merces non est reddita ei, neque exercitui ejus de Tyro pro servitute, qua servivit mihi adversus eam. Propterea haec dicit Dominus Deus. Ecce ego dabo Nabuchodonosor regem Babylonis in terra Aegypti et accipiet multitudinem ejus. et depraedabitur manubias ejus et diripiet spolia ejus. et erit merces exercitus illius, et operi, quo servivit adversus eam. Dedi ei terram Aegypti, pro eo, quod laboraverit mihi, ait Dominus Deus.*

Hactenus, auditores, misericordiam et iudicium in populum Israel audivimus, superius ul misericordiam pariter et iudicium in gentes audiamus. Ait igitur Dominus servis suis: *Nuptiae quidem paratae sunt. sed qui invitati erant, non fuerunt digni. Ite ergo ad exilium viarum, et quoscumque inveneritis. vocate ad nuptias. Et egressi servi ejus in vias, congregaverunt omnes quos invenerunt bonos et malos. et impletae sunt nuptiae discumbentium.* Hoc aulem tunc facium est. audilores, cum Apostoli videntes Judaeos repellere a se verbum Dei. et indignos se iudicare ul apostolus ait, *aeternae vitae.* a Deo admoniti gentibus praedicare aggressi sunt. Quae quidem Gentes non in urbe, sed in viis esse dicuntur quia non sub unam legem, nec sub unius veri Dei cultum et religionem vivebant, sed quisque suum idolum pro Deo venerabatur. ac pene plures dii. quain cultores erant. Sed quid ait scriptura divina? Annunciaverunt, et *multiplicati sunt super numerum.* Scilicet enim ubi apostolicae tubae insonuere ex omni plaga orbis Ierrarum, ab ulla usque orientis et occidentis solis. aquilonis austrique partibus frequentissimi homines ad nuptias Agni convenire coeperunt.

Intravit aulem rex. ul videret discumbentes. Quando futurum arbitramini, auditores, ul in hoc rex, et videat discumbentes? Et quando nuptiae plenae erunt? Nempe circa mundi consummatio-

nem. Quando cnjm , qui dcbenl in ecclesiam in* irare, omnes intraverim, lune cl ipse Dominus in* trahit, ul videum, qui nuptiis intéressé digni sint, cl vcslein nuptialem babcal, cl qui non babcal. Ul colin Eusebius Emissenus docel,eum Deus malum fieri videt, cl patitur, tolérai, dissimulai, non pu ait, sed ad poenitentiam pcccalores cexpectal , lune quodammodo Toris esse videtur / Sicul cum pueri ludunt, clamant, perslrpcunl, vociferantur, dicimus praccplorum non esse domi. Tunc igilur Deus intrabit quando non amplius peccata dissimulans , ad videndum el iudicandum veniet. O quam aculos oculos Dominus habet/ Ncc aquilae, ncc lyncis oculi cum Domini oculis comparari possunt. Nam propicrca in Canticis Canticorum nomine capreae sponsus designatur , quia caprea oculos perspicacissimos habel. Itaque nemo dicere poterii, abscondar in angulo, parvus sum, non me videbit. Quid?Quod non solum oculos oplimos habet,sed cliam lucernas accensurus est? Numquam verba illa Domini horroris el formidinis plena apud Sophoniam non legislis:Scriliabor *Jerusalem in lucernis, el visitabo super viros defixos in facibus suis?* Nihil ergo lam abditum , nihil lam reconditum, nihil tarn exiguum erit, quod Deus non discutiat. Quid levius otioso verbo? El tamen ipsa veritas non ioco , sed serio dicit: *Quoniam omne verbum otiosum, quod locuti fuerint homines, reddent rationem de eo in die iudicii.* O quam mulla nunc caecae nostrae prudentiae bona et sancta videntur, quae coram illis lucernis iniqua el mala esse omnes videbunl !

Sed quid sequitur in Evangelio? Quot iniquos homines Deus inveniet admistos cum bonis? *El vidit, inquil, ibi hominem non vestitum veste nuptiali.* Quod esi hoc, audilorcs?Ergo unus tantum inter tot millia discumbentium sine veste nuptiali invenietur? Quid igilur nos ductores exterrent , cum dicunt mullo phires esse, qui pereuni, quam qui salvi Hunt ? Verum dicunt, ila csl, plures omnino daemoniorum quam angelorum socii erunt. Nam iste unus, magnus gigas esi, el mulla millia impiorum comprehendit. Siquidem omnes scelerali, dc quibus paulo ante dixit, *congregaverunt omnes, quos invenerunt. bonos el malos,* omnes, inquil, isti mali hujus unius nomine designantur. Cujus rei causa csl, vel, ut Hieronymus dicit,quia omnes mali scelerum foedere cl nefaria societate conjuncti et copulati sunl ! Sic adulteri et adulterae in flogilio, sic fures cl latrones in facinore,sic omnes in oppugnatione veritatis copulantur. Vel certe . quia peccatores etiam innumerabiles . ila contcmunlur a Deo , ul pluris apud eum fiat unus juslus , quam mille impii. Nonne propler ducem justos omni regioni Sodomorum el Gomorrhaeormn Dominus pepercisset? El tamen propler tol millia impiorum non pepercit. Dc beatissimo quoque Francisco mihi videor aliquando legisse , propter eum solum famem in orbem terrae immissam non esse. Ut igilur Deus ostendat,non se jacturam aliquam facere, si mulla millia sccleralorum hominum pcccanl, illa omnia unius hominis nomine significavit.

Verum quid miscro huic homini Dominus ail ?

Amice, quomodo huc inlrasli non habens veslem nuptialem? Amicum appellat, vel propler fidem informem el characterem baptismi,quern in eo, ul signum suae militiae regnoscit: vel quia miser ille amicus videri voluil, cum ad nuplias inlravc-ril: vel ccrle ironice.

Sed ubi iunc sunl haeretici Lutheran), qui malos in Ecclesia non esse contendunt ? Utrum tandem iste bonus oral, an malus? Si bonus, cur reprehenditur? Si malus, quomodo intravit? Dicturi sunt fortasse, istum malum fuisse, quia veste nuptiali, hoc est, fide carebat. Sic enim audio apud cos locum istum exponi. Verum unquam rem involent. Nam qui fidem non habet illis ipsis testibus cl malus esi , el in ecclesia non csl. Isle aulem veslem nuptialem, hoc csl, fidem, ut ipsi exponunt, non habet, el tamen in ecclesia esi. Nam si negare voluerim, Domino contradicent, qui ail: *quomodo huc intrasti non habens veslem nuptialem?* Quae cum ila sini, audilorcs, ex hoc uno loco duo Lulheranorum errores apertissime refelluntur? unus, solos esse bonos in ecclesia.* aller, veste nuptiali fidem esse significatam.Siquidem hinc plane perspicuum csl.usque ad mundi consummationem malos esse cum bonis admistos, el nuplialem veslem significare. Nam si isle fide caruissel, in ecclesiam non inlrasscl. Ul enim d. Gregorius hoc luco ait: *Sine charitale ingrediuntur: sine fide ingreditur nemo.* Deinde chantas est,quae nuplias maxime decel. *Charitas* esi. quae ul vestis amplissima *operit multitudinem peccalorum.*Ctm-rilas csl,quae bonos a malis distinguit. Nam fidem habere , sacramenta suscipere , signa cl prodigia edere.montes transferre.facultates in cibos pauperum erogare, corpus suum lradere, ila ul ardeal , possunt etiam mali: charitalem malus, nullus non bonus, nullus non Dei amicus habere polesl. Quare b. Chrysostomus homilia nona in Joannem . quasi Lulheranorum perniciosissimam haeresim praevideret: *Nolimus, inquil, nolimus, dilectissimi. fidem nobis ad salutem salis esse existimare: nam nisi vitam puram exhibuerimus.el haec coelesti vocatione digna nos induerimus charitalis vestimenta, cum illo misero excludemur.*

Jam vero , audilorcs . postrema cvangelii verba audiamus,el finis orationis sil: *Tunc ail rex ministris: Ligatis manibus et pedibus ejus mittere cum in tenebras exteriores : ibi eril fletus ct stridor dentium. Multi enim sunt vocati.pauci vero electi.* O sententia formidabilis! O conditio peccatoris omni luchrimaruUT fonte lugenda ! Manus primum ac pedes aeternis vinculis colligantur, ul adulteria. ul latrocinia , ul comessaliones ct ebrietates , ut alia vitia in posterum exercere, etiamsi maxime vclil.non possit: deinde ut qui bonum facere,cum potuit noluit, jam ita vinculis obstinationis revinctus sil. ul bonum nec agere , nec cogitare , ncc velle amplius queat.

Tenebrae vero exteriores jacluram summi boni, quod in aspectu increalae lucis consistit.plane designant: nam ul idcirco tenebrae exteriores dicuntur. Non enim lumen inlelligenliac naturale , alque adeo internum tollunt, sed illud aliud lumen, quod in sauciis membris lux inrcrcala diffundit.

Quod quidem gravissimum et beatissimum lumen externum dici potest, si cum naturali intelligentiae lumine conferatur. Porro tenebrae istae non tam externae, quam exteriores a Domino nominantur, ut quam tam crassae erunt, ut pene exterioribus sensibus percipi queant : vel ut d. Augustinus ad Honoratum scribens ait, quia peccatores dum vivunt in exteris tenebris sunt, post mortem autem in exteriores, hoc est, longe densiores proliciuntur. Nam nunc, quidem iniqui omnes in tenebris sunt, sed exteris tantum, unde eripi possunt: tunc autem in exterioribus, hoc est, crassioribus erunt, unde eripi nullo unquam tempore poterunt. Denique exteriores dicuntur, quia, ut idem Augustinus docet, quanto lumen sanctorum interior et jucundius penetrabit, tanto tenebrae impiorum exterius et horribilius se diffundent.

Fletus autem ac stridor dentium quid nisi horribiles illos et sempiternos cruciatus corporis et animi declarant? Qui quidem, auditores, quam atroces, quam inauditi, quam intolerabiles sint, neminem esse arbitror, qui non dico verbis explicare, sed vel animo et cogitatione consequi valeat. Id enim vires humanae mentis exuperat, et omnem mortalium intelligentiam vincit. Nam si quis hic in terris dentium dolore teneatur, gemit, rugit, ardorem intolerabilem in ore habere se dicit, ac pene inops mentis et rationis efficitur : non dormire, non quiescere, non voluptatem aliquam capere, sed solum dolorem suum cogitare, aliquem huc illuc se iactare, se miserum, se infelicem appellare potest: et tamen quantus est iste dolor? Si tempus consideres, numquam ad unum diem perseverat, si quam late pateant species, non totum corpus, sed exiguum omnino particulam occupat. Deinde ipse dolor quantum quantum sit, quot medi-

camentis leniri et intelligi solet? Hinc modicus consolatur, inde blandiuntur amici in aequo animo feras, celeriter periransibit, visitatio Dei est, qui corripit quos diligit.

Si igitur dolor tam modicus, tam brevis, tot consolationibus admistus, intolerabilis videtur quid de illis cruciatibus cogitare debemus, qui erunt in immensum atrociores, qui totum corpus, omnia membra, omnia ossa, omnes nervos, omnes medullas occupabunt, qui non diem aut mensem, aut annum unum, sed in omnem aeternitatem perdurabunt; quando dolores nulli, consolator nullus invenietur? *Quis poterit habitare de vobis*, inquit Isaias, cum effundente? *Quis habitabit cum vobis cum ardoribus sempiternis?* Non putemus carnem aeneam aut corpus marmoreum nos habituros. Nam caro caro erit, et nervi nervi erunt, et sensus sensus erunt. Certe his diebus homines supplicio affici vidistis, ferventibus aquis coqui vidistis, flammarum incendio cremari vidistis. Ego quidem spectacula ista non vidi, sed arbitror licet neminem vestrum interfuisse, qui non sit vehementer commotus. Et si ad unam horam supplicia illa prolatum fuissent, quis vestrum continere lacrimas potuisset? O caecitas cordis humani! O dissolutio! O vecordia! O stupiditas in alieno dolore, qui ad momentum durat, continere lacrimas non valemus: et inierim quae nobis ipsis imminet supplicia, sine ulla comparatione acerbiora, et quae tam diu vivet, quomodo effugiamus non providemus. Discamus ergo, discamus, auditores, aliorum exemplo, quid nobis, dum per Dei misericordiam licet, faciendum sit: descendamus saepe, dum vivimus, cogitatione in gehennam, ut ab ea in morte liberi esse per Christum mereamur, qui est benedictus in saecula. Amen.

CONCIO XLV

DE DOJIAICA VICESIMAPIIMA POST PEXTECOSTEA

T II E .11 A

ideo assitnilalum csl regnum coelorum homini regi, qui voluit rationem
ponere cum servis suis, etc. l/sque *ad finem*. Mallh 18.

SYNOPSIS

Brevis commendatio graliludinis , cl detestatio ingratiitudinis, hujus scilicet concionis materia , loco exordii praeunt. Quem scopum Christus in praesenti parabola sibi propositum habuerit-, quare s. Petrus spcciatim numerum septenarium commemoret : cl num tamquam sacerdos, vel lamquam privatus potestatem acceperit peccata remittendi. breviter transcurrento explicatur. Per regnum coelorum hoc loco ecclesiam intelligi demonstratur ; cl quare illa dicatur , ostenditur. Quanta sil summa, decem millia talenta, ex Hudaeo, quidque eadem significant asseritur. Peccatores non esse solvendo debita affirmatur ; ei temeritas de gratia Dei praesumentium serio reprehenditur. Error Pelagii servitutem peccatoris sub diabolo negantis refellitur-, cl quomodo servitus illa diverso respectu justa el justitia fuerit declaratur. Quid per uxorem et filios intelligatur, Euschii el Theophylacti sententia adducitur. Duplex enodatur quaestio, prima, cur servus iste tantopere horrueris servitutem, cum lamcn jam coeperat peccando servus esse: altera, unde tantam spem ab acre, alieno tam gravi se. Ii-berandi conceperit, Justificationem respectu Christi esse justitiam ; respectu nostri vero misericordiam, probatur. Tandem pars prior in laudem humilitati- desini.*

Pars altera gravem in primis continet ingratiitudinis cl vindictae cupiditatis animadversionem. Deinde indicat angelos et sanctos , nostros esse conservos. Injurias non dimittere, debere , non item pecunias , nisi sallem spatium solutionis dando, affirmatur. Peccata semel dimissa secundum se numquam redire: sed iteratas poenas augere, a simili docetur. Quam periculosa sit poenitentiae procrastinatio , itidem a simili mercatoris ad iiundinas profecturi manifestatur. Hinc ut tempus acceptabile in tempore amplectamur, epilogue admonet.

Quemadmodum beneficiorum aeceptorum recordatio , el accepta relinere cl accipere nova meretur: non secus, ornatissimi auditores, ingrati animi crimen, cum vetera beneficia tollit, lum novis omnium aditum intercludit. Ut enim flamina ideo constantem perpetuo cursum lenent, quia *ad locum, unde exeunt.revertuntur.ut ilerum fluant*: cl nisi hoc facerent. Occano exhausto confestim a cursu cessarent: illa dona illa optima, cl data perfecta, quae secundum beati Jacobi sententiam,*desursum sunt*, et a *Patre luminum* descendunt , nisi sursum ilerum per grali animi significationem ascendant, veluli exhausto fonte coelestium grallarum pluire posse , ac descendere amplius non videntur. Nam el terra ferrea , cl coelum aeneum ingratis efficitur . ut nec illud pluire , nec illa parere flores ne fructus amplius queant. Quae omnia cum Dominus in ea parabola, quam inter sacratum missarum solemniam recitari audivistis , elegantissime comprehenderit, nostrae paries esse videntur, ul eam quanta maximo perspicuitate, brevitate cl diligentia possumus, explicemus.

Ideo assimilalum csl regnum coelorum homini regi, qui voluit rationem ponere cum servis suis, etc. Duo nobis potissimum de proposita similitudine dicenda esse videntur: unum, quem sibi Dominus in hac parabola Unem ac veluli scopum proposuerit: alterum, quid ipsa parabola, el quae in ea continentur, sibi velint. Ac finis quidem et scopus parabolae quis sil. ex iis verbis, quae proxime similitudinem antecedent intelligi potest. Ait enim evangelista Matthaeus : *Accedens Petrus ad Iesum dixit: Domine.quoties peccabit in me frater meus , et dimittam ei? usque septies ?* Quem numerum idcirco b. Petrus commemoravit, vel quia *septies cadit justus* : v« ■, quia septem sint veluli capita omnium peccatorum: vel certe . quia decem mandatorum septem omnino sunt, quae de proximi eharitolo praecipuntur, el ne injuriis ullis afflictiur cavetur. *Ait illi Dominus: Non dico tibi usque septies . sed usque septuagies septies.* Quibus verbis certis numerum ac definitum pro incerto el indefinito posuit, illud sine dubio significare volens , quoties injuriam proximus fecerit,

ivlies injuriam proximo esse condonandam. Elue existimaret aliquis nimis grave ac molestum esse toties proximorum peccatis ignoscere: vel id facere ad consilium perlinere, nun ad praeceptum: h- bcralilnle quadam ac benignitate, non etiam necessitate fieri: propterea Dominus addit: *Ideo assimilatum est regnum coelorum homini regi, qui voluit rationem ponere eum servis suis*, etc. Hoc, igitur Domini in hac parabola propositum est, ut admoneat alique Ostendat, cum nobis a Deo debita remissionem, alique condonantur, tum nobis impuni necessitatem, ut proximos nostros a similibus debitis relaxemus.

Non me fugit, auditores, hoc loco a theologis disputari doctoribus, utrum beatus Petrus hic de remittendis peccatis mandatum receperit, ut privatus an ut sacerdos et pontifex. Duplicem enim personam. n. optimam nostis. D. Petrus gerebat. Verum ista quaestio cum facilem, tum etiam perspicuam habet dissolutionem. Siquidem omnino necessarium habemus dicere, apostolo Petro non ut sacerdoti. sed ut privato praeceptum fuisse, ut septies, hoc est, semper peccata proximis condonaret. Primum enim apostolus Petrus erat quidem eo tempore designatus Pontifex, ut ex c. 16. Matthaei intelligi potest: ait enim illi Dominus: *Tu es Petrus, et super hanc petram aedificabo Ecclesiam meam*. Sed tamen nondum claves illas acceperat, nec magistratum suum inerat: ac tum demum summum pontificatum adeptus est, cum ei Iesus Dominus diceret; Pasce oves meas. Deinde non semper debita sacerdos remittere debet, sed tunc solum, cum debitor vere et ex corde dolere scilicet, et cum si quid rapuit se resitutum pollicetur. Denique ipsa apostoli Petri interrogatio salis perspicue, quod nos dicimus, verum esse declarat. Ait enim: *Quoties peccabit in me frater incus, et dimittam ei?* Atqui, si non ut privatus, sed ut sacerdos loqueretur, non diceret: *Quoties peccabit in me frater meus, et dimittam ei?* Sed quoties. Domine peccabit in te frater meus. et (bene ille ei? Peccata enim, quae ac sacerdotibus relaxantur, nun in sacerdotem, sed in ipsum Deum sunt. Quemadmodum et ipsi sacerdotes, dum hoc faciunt, non suam ipsorum, sed ipsius Dei personam gerunt. Aliter de fine quidem et scopo similitudinis hactenus. Nunc verba ipsa evangelii et totam parabola seriem videamus.

Assimilatum est regnum coelorum homini regi, qui voluit rationem ponere cum servis suis. Quid hoc loco regnum coelorum potissimum designet, non est omnino certum atque exploratum. Nam si verba respicias. ipse Deus regnum coelorum intelligitur: Deus enim est, qui homini regi comparari, et rationem ponere cum servis suis voluit. Sivero non tam quid verba videantur significare, quam quid Dominus velit, perpendere diligenter volucris. intelliges profecto per regnum coelorum nihil hoc loco aliud, quam ecclesiam significari. Nec enim solum Dominus ait: *Assimilatum est regnum coelorum homini regi*: sed etiam *homini regi, qui voluit rationem ponere cum servis suis*, et quae sequuntur usque ad finem parabola. linque similitudo non ad hominem regem

lanlummndu. sed ad ea omnia, quae in parabola narrantur, referri debet: et nun tam persona cum persona, quam negotium eum negotio referri, ut haec verba Domini sententiam faciant. Quemadmodum in regnis hominum accidere solet, ut si rex magna debita suis servis remittat, velit etiam, ut filium faciant servi cum conservis suis, si eos forte debitores habeant: et si secus faciant, eos ut ingratos et regiae liberalitatis inimicos punit. Illa plane in regno coelorum, quod ipsa ecclesia est, contingit. Dominus enim, qui in hoc regno dominatur, quotidie debita ingentia ac pene infinita suis servis liberalissime condonat; sed tamen ab eis hoc tributum exigunt. ut eadem benignitate erga conservos debitores utantur. Et si non faciant, quantum in condonandis debilis benignus ac liberalis fuit, tantum in puniendo severis ac formidabilis erit.

Nec enim injuria regnum coelorum ecclesia nominatur: quamquam enim in terris commoratur, tamen coelestem regem, coelestes custodes, coelestes leges, coelestia sacramenta, coelestia arma, coelestia praesidia, coelestes denique pollicitationes habet. In terris versatur, verum sedes habet in coelo. Nam qui in hujus regni negotiis, vel mediocriter sunt versati, iam sane intelligunt, nos hic advenas et inquilinos esse, et in tentoriis ac tabernaculis habitare, et aliquando tandem non esse a nostro coelesti rege in coelestia domicilia transferendos. Ite. enim habemus hic manentem civitatem, sed futuram inquirimus. Itaque vix dici potest in quanto errore, in quantis tenebris, in quam caeca ignorantia nocte versentur nonnulli, qui in ecclesia quidem, hoc est, in regno coelorum manere, et coelestis reipublicae pariem se esse iactant: et inierim lumen loti in terrenis palatiis erigendis, in terrenis possessionibus amplificandis, in terrenis divitiis augendis, in terrenis honoribus comparandis, in terrenis voluptatibus undique summo studio conquirendis occupantur. Nesciunt isti, mihi credite nesciunt quid sibi regnum coelorum velit. Non ista Domini Jesu Christi isti regis nostri, non ista apostolorum principum ecclesiae, non ista martyrum, non ista procerum reliquorum fuerunt. Quicumque igitur in regno coelorum terrenos animos gerunt, in ecclesia quidem dum vivunt manent, et licet in terrenis, licet in muribus, relinunt. Sed tamen tunc non manebunt, cum ab exilio ecclesia revocabitur, et in proprias, hoc est, coelestes sedes, cum ingenti laetitia hominum et angelorum commigrabit. Et quid miserius est, quam in ecclesia esse dum exulat, non esse dum regnat?

Regnum igitur coelorum ecclesia est: in quo regno cum rex aliquando *rationem ponere* vellet *cum servis suis*, hoc est, intelligere ac videre, quid credulorum ac debitores regionum thesaurorum essent. *oblatus est ei unus, qui debebat ei decem millia talenta*, quae quidem pecunia, si ad nostras pecunias, revocetur, cunctis sexages centena millia coronatorum, ut vir eruditissimus Iulianus, et in iis rebus non mediocriter exercitatus annotavit. Verum ad rem nostram nihil aliud debitum decem millium talentorum significare videtur, quam crimen universae legis violatae. Deus enim admirabile quoddam negotiationis genus cum servis suis

txcrcl. thoponil enim dccc m praecepta, omni studio, omni cura, omni diligentia el solciludinc custodienda. Et quiciliinque lotis viribus laboraverit, ul ca custodiat, ci Deus debitor esse dignatur dccc m millium lalcntoiuni, ila pro singulis praeceptis mille talenta . hoc csl gloriam infinitam ac sempiternam recipiet. Quicumque aulem ca con · tempserit, frege.nl, violaverit is contra Deo mille talenta, hoc esl. poenam ac supplicium sempiternum pro singulis prac'ceptis violatis debebit. Isle igilur qui decern talentorum debitor oral.homines impios ac sceleratos designat. Tunc vero ejusmodi homines Deo offerri dicuntur, cum conscientia stimulante el gralia Dei pracvi nicnlc res suns gestas discutere apud seipsos incipiunt . cl incredibilis summae debitores sc esse cognoscunt.

Sequitur enim in evangelio. *Cum aulem non haberet unde redderet.* Cum omnes hominis vires , omnes opes , omnes facultates , nullo modo lam grandi debilo pares esse possint:praelcrquam enim quod nihil nostrum habemus : *Quid enim habes, quod non accepisti?* illud ipsum,quod habemus, finitum el terminatum csl alque exiguum: acris aulem client magnitudo, el letlialium criminum gravitas finem ac terminum habet. Quocirca verissime peccator non habet, unde reddat. Et quemadmodum homo scipsum interficere polesl : ai ab inferis gradum revocare, el scipsum excilare nullo modo pulesl : ila plane percare quidem , el aes alienum infinitum conflare unusquisque per se polesl, redire, aulem cum Deo in gratiam , culpas expiare cl aes alienum dissolvere, Dei gratia non praeveniente , nemo polesl. Respexit Dominus Peli um . cxcoepil flere: ei si numquam Petrum Dominus respexisset. Here Petrus nuinqii im inccpissel.Cur emm apud inferos perpetuae tenebrae sunl, el damnatorum corda in glacie sunl durata? Nonne, quia illorum sic exigentibus meritis divinae misericordiae radius in cum locum numqiiam deligitur, neque in omni aeternitate defigilur? Quis igilur stultitiam eorum.el caecam lenicritnlcm satis poterit admirari , qui ajunt ; Peccata pcccalis addamus; nam postea confitebimur, elo-mnia simul expiabimus, lieu miser . el unde ld>i praevenientem Dei gratiam audes polliceri? El si Deus non praeveniat, quando lu ad pocnilenliam salutarem pervenies ? Quod si hac pericula, lam ingenita, lam cvidentia aliquando homines rogitarent. furiasse non lam facile, ul laciunt, in peccata prolabcrcnlur. Nunc enim lania facilitate quidam ore impuro blasphemias evomunt, el in aha facinora sc praecipitant, ul quasi in manibus suis Dei misericordiam habere videantur. Sed ad evangeliim redeamus.

Cum igilur illo debitor solvendo non csscl.jussit eum *domus vefiundari, el uxorem ejus, el filios cl omnia, quae habebat, el reddi.* Haec est illa evangelii pars, auditores, quam Pelagius, gratiae Dei hostis acerrimus fnllegicro non potuit. Nam l ilium Dei humana carne vestitum in terris apparuisse confitebatur ille, scd lanium proplerca eum venisse dicebat, ul nos instrueret alque ero 'irei, non ul a servitute el captivitate , quam ille nullam esso putabat nos liberaret. Veium si res

ila sc habet,cur hoc loco Dominus ail; *Ju&sil* cum *dominus venumdari, cl uxorem ejus cl filios el omnia quae habebat, cl reddi?* Cur Isams ail. *Gratis venumdali estis , el sine argento redimini'!* Cur Apostolus ait: **¶** *resipiscant a diaboli laqueis, a quo captivi tenentur ad ipsius voluntatem?* Cur in scripturis sacris , nunc *princeps mundi,* nunc *princeps tenebrarum* diabolus appellatur ? Cur lam saepe Dominus in Sacris voluminibus redemptor, servator. liberator humani generis vocatur? Calholica igilur rgalcr noslra ecclesia longe aliter senlil ac docet. Asserit enim hominem per peccatum in potestatem ac ditionem diaboli devenire , el rb ca nisi per Christum vindicem nostrae, libertatis eripi non posse . ipse emm csl. qui fortem armalum alligavit. cl omnia vasa ac spolia ejus diripuit. Deinde cbam illud catholici paires confitentur , potestatem in genus humanum non a Deu traditam fuisse diabolo , sed diabolum callide hominem decipisse , deceptum tyrannice oppressisse, homine tamen seipsum voluntarie subiieientle.cl Deo non quidem jubente, sed tamen justissime permittente. Audite enim quid b. Augustinus libro lerlio de Trinitate dicat: *Quadam justitia Dei in poleslale diaboli genus humanum traditum esse.* El infra: *Modus aulem ipse , quo traditus esl homo in diaboli potestatem . non ita debet intelligi tamquam hoc Deus fecerit aul fieri jussu, sed quod lanium permiserit : Juste tamen.* B. quoque Cyrilhis (ul cx duorum gravissimorum lesiium ore unius laliui.alterius graeci. haec veritas confirmetur) capite 11 lili. ID in loannem, exponens illa verba Domini, *venit enim princeps hujus mundi, e.lc.* sic loquitur: Quem, inquil *non ideo mundi principem appellat, quia ejus vere. dominus sil: sed quod tyrannice decepit cl rapuit eos: subjecit enim sibi deliciis hominem , cl ab utili divino abstractum vi detinebat.* Quare non injuria a tyrannide sua dejectus est. Al si lyrannice nos diabolus opprimebat. cur, quaeso, rogei quispiam, non vi il lum Dominus ab liac tyrannide deturbavit ? Cur secundum justitiae leges cum eo agere voluit? Nimirum, auditores, quia tametsi diabolus lyrannice opprimebat nos ; tamen juste ab illo opprimebatur . el una alque eadem injustissima servitus eral. Si diabolum opprimentem consideres, tyrannus oral : si hominem oppressum . justa servitus eral. Nam diabolus decipere hominem el tyrannidem aucupari non debebat : homo tamen , quia sponte ac voluntate libera peccato consensit, merilo diaboli jugo oppressus fuit. Itaque ille injusto dominus : nos tamen jure servi eramus: ac pro plcrca secundum aequitatis ac justitiae leges ac jura liberandi. Neque vero incredibile nobis videri debet. unam atque camdcin captivitatem justam el injualam,bonam el malam luisse.A.im quid melius, el prius Domini nece? Si ipsum qui paliebnlur rcspicins. nonne dices, necem illam pretiosam cl salutarem fuisse? Si contra impios homines.qui Dominum inlerlieiebail, consideres, quid noce il la magis nefarium? quid exccrabilius?

Dominus igiln ul ad rem redeamus, stivuuii. qui solvendo non eral jussit venumdari; ho< e '

peccato cl inobedientia hominis exacerbatus, cum juste deseruit, et in polcslnlcm diaboli venire permisit. Sed quid uxorem, et filios significare dicemus? Eusebius Emissenus uxorem animam, et filios sensus interpretatur. Verum Thcopylaclus, ni fallor, magis accomodate, uxorem carnem, et filios opera significare voluit. Ul enim uxor imbecillior et insipientior viro est, et propterea viro subjecta esse debet: ila caro menti alque animo, qui viri locum oblinet, subiici. et ab eo regi et gubernari debet. In animo enim, non in carne prudentia ac sapientia est. Deinde ul Eva virum ad peccandum adduxit, ila caro est, quae animo turpes alque illicitas cogitationes suggerit, et eum saepenumero ad peccandum inclinai. Porro istorum eonjugum filii opera ipsa sunt: quae opera, et qui actus, quoniam voluntarii, filii ei vere liberi sunt: si viro similiores sunt. quam uxori. hoc est. si animo dominante et carne obtemperanto gignuntur, boni ac religiosi filii sunt, et *[rudus spiritus]*: ab apostolo nominantur. Si vero uxori sunt similiores quam viro; secundum carnis concupiscentiam procreantur. opem *carnis* ab apostolo eodem dici solent, et nefarii et furciferi filii sunt. Haec omnia, nempe vir. uxor et filii animus caro et opera in diaboli ditionem veniunt, cum homines peccant.

Caeterum isle debitor quamquam summam integram se solvere posse non videbat, tamen triste nomen servitutis exhorrens. continuo abiecit se ad pedes Domini sui. et ait: *Patientiam habe in me, et omnia reddam tibi.* Videtis quo pacto, sicut superbia, peccatorum omnium origo fuit, ila humilitas initium iustitiae est. Verum hoc loco duas graves quaestiones oriri posse video. Quomodo iste ore, ne servituti addicatur, cum iam tamen cooperit esse servus, quando debitor esse coepit? Scilicet enim alque aliquis peccat, diaboli servus efficitur. Vere, auditores, praeclare omnino cum isto debitore egetur, si quam facile nos nodum istum solverimus, iam ipse facile aes alienum possit dissolvere; nos enim mox omnem difficultatem profligabimus, si dicamus, duplicem) esse venditionem; unam absolutam, secundum quam id. quod venditur, sine ulla spe redemptionis venditur: alteram non absolutam, quae lunc lit. cum venditor sibi relinet redimendi potestatem. Primo genere continetur venditio eorum omnium, qui leterrimis gehennae carceribus additi sunt. Illi enim soli sunt, qui sine ulla spe redemptionis in potestatem diaboli pervenerunt. Secundo genere venditionis venditi sunt omnes peccatores, qui hic in lacris commorantur: nec enim spem redemptionis ante inveniunt, quam vitae curriculum sibi a Domino constitutum confecerunt.

Verum lue oritur alia quaestio! Undenam speraret scilicet lanium aes alienum posse dissolvere? Iam enim ostendimus, quodlibet lacrimae crimen iam grande debitum esse, ut omnium mortalium inculcetur cunctis. Quo igitur isle spectabat? Quodnam peifugium habebat? Cur iam audacter adjecit: *Patientiam habe in me. et omnia reddam tibi?* Dicam, auditores. magnum illum amicum totius: neris nostri cogitabat: illum, inquam, primogenitum inter multos fratres, quem advocatum habebat

mus apud patrem, ille enim qui cum ossei dominus nosier, frater nosier fieri voluit. marsupium plenissimum habens. et nulli fratrum suorum non aes alienum dissolvendum pecunias petentibus denegare solet. Nam et in hunc usum infandas illas divitias comparavit. ul fratribus suis ipsius opem implorantibus adjumento esse possit. Ait igitur isle, domini sui et fratris sui liberaliter fretus, *patientiam habe in me*, donec cum avvocato generis mei, filio suo et fratre, et domino meo in gratiam redeam, aliquid ab eo petam pecunias, et lunc onia reddam tibi. Nam si culpa mea offensio est infinita, et meritum domini mei satisfactio est infinita.

Miiedus autem dominus servi illius, dimisit eum. et debitum dimisit ei. Quid est hoc, auditores, non poterimus hodie a quaestionibus liberari? Ecce enim scilicet oborta est alia quaestio: Si Christus pro suo debitore aes alienum dissolvit. cur nunc evangelista dicit, *misertus ejus dimisit eum, et debitum dimisit ei?* Quid, obsecro, dimisit ei, si pro eo Christus plenissime satisfecit? Nimirum magnum in his verbis mysterium latet. Cui enim aliquis ex impio iustus efficitur, semper Deus et iustitiam et misericordiam suam ostendit. Iustitiam erga Christum, qui gratiam, et pacem et salutem nobis proprii sanguinis effusione promeruit misericordiam erga homines, quibus non propior eorum praecedentia merita, quae nulla erant; sed propior suam maximam benignitatem ac liberalitatem merita Christi largitur, et per ea gratiam et iustitiam donat. Quae omnia apostolus ad Romanos scribens paucissimis verbis ila complexus est: *uslificati gratis per gratiam ipsius per redemptionem quae est in Christo Jesu.* Quid enim ista verba significant? Ille quid gratiam Dei cum redemptione Christi apostolus copulavit? Nempe, ul ostenderet nostram reconciliationem Christo debitam, nobis indebitam: Christo iustitiam, nobis gratiam esse. Vere, igitur evangelista Matthaeus dicit, *misertus dominus servi illius dimisit eum, et debitum dimisit ei.*

Verum quis hoc loco laudes inimitabilis sine scelere tacitus praeteriret. Nam quis non videt, quantum momenti in iam difficili causa. ad remissionem lacrimae debili humilitas habuerit? *Ul leo fortissimus bestiarum*, qui *ad nullius* expavescit occursum, solis exiguis et impotentibus animantibus parcere solet: ila rex ac dominus noster, qui leo de tribu Iuda. nominari dignatus est. et *in altis habitans. sed humilia respicit, et superbis resistit, humilibus autem dat gratiam.* Quae virtus Domino virtutum humilissimae familiarior lunc? Quae sententia ex ore ejus sacrosancto frequentius prodiiit, quam illa; *Armen dico vobis, qui se humiliat, exaltabitur, et qui se exaltat humiliabitur.* De Achab quoque viro nefario, et sceleratissimo in libris Regum non legistis? Factus est *sermo Domini ad Eliam Thesbitem dicens: Surge. et descende in occursum regis Achab. regis Israhel, qui est in Samaria.* Ecce ad vincam Naboth descendit, ut possideat eam ole. Si mortuus fuerit Achab in civitate, comedent cum canes: Si autem mortuus fuerit in agro, comedent cum volucres coeli: et tamen iste

Achab sub alis liumillialis sccurus laluil, cl Domini furorem optime declinavit. Nam paulo post in iisdem sacris luteris ila legimus: *El jactus est sermo Domini ad Eliam Thesbilen*, dicens: *Nonne vidisti Achab humiliatum coram me* *Quia igilur humiliatus est mei causa, non inducam malum in diebus ejus*. O dulce nomen humilitatis. O virtus praeclarissima, mundi sapientibus minime noli. sed ab ipsa Dei sapientia mirifice commendata. Tu furorem justissimum Omnipotentis Dei placasti, lu manus ejus dulciter colligasti, te unam daemones reformidant, te coeliles omnes apertis brachiis comploduntur, tu custos omnium fundamentumque virtutum. Qui colligit sine te spargit, qui non aedificat super te, destruit, qui te repi *Ilil* a sc, etiam si sedem haberet in coelo, a Domino repellitur el qui in sinu collocat te, etiamsi in cocno peccatorum jaceret, in sinu Domini collocabitur. Sine te virgines a coeli foribus excluduniur, cl meretrices per te cum cantu cl laetitia coelum ingrediuntur. Diligamus itaque, suspiciamus, complectamur, audilores, parentem, nutricem, custodem omnium virtutum; ul qui cultui Dei cl sacrosanctae religioni mancipati sumus, fundamento religionis non caecamus, el qui hisce sanctis nexibus revincti non sunl cl mundi negotiis liberius implicantur, sub alis humilitatis a daemonis insidiis tuli sint.

PARS POSTERIOR.

Egressus autem servus ille. invenit unum de conservis suis, qui debebat ei centum denarios, el tenens suffocabat cum dicens: Bcddc, quod debes. Ecce nobis non adumbratum, sed expressum exemplar ingratitudinis. Habebat iste servus credilorem cl debitorem: creditori debebat decem millia talenta, hoc. est, sexagies centena millia coronatorum: a debitore autem centum denarii, hoc csl circiter decem coronati sibi debebantur. Abiicilso ad pedes creditoris lempus cl spatium rogaturus ct debili lotius remissionem consequitur. Paulo post eadem dic, fortassis eadem hora videt, conservum suum debitorem suum pariter tempus ct spatium rogaturum procidisse, el non modo debitum non relaxat, sed ncc horae unius dilationem concedit. Nonne hoc est ingratissimi animi signum? Quo paclo enim cum illa ipsa verba ex ore sui debitoris audiret quibus ipse gratia cl remissionem adeptus oral, non erubuit? Quomodo cum ad suos pedes, non servum, sed conservum, jacentem vidit, furorem non deposuit?

Quosnam igilur, audilores, tangit haec parabola? Imo vero quos non tangit? Quotus enim quisquo csl, qui si vel minimam injuriam accipiat, eam cum focnore hoc nostro infelioissimo tempore non reddat? Te torve aliquis intuitus est? lu non libi satisfactum putas, si par pari referas cl torve etiam illum aspicias, sed quiescere numquam poles, donec cum damno aliquo vel dedecore affectum videas. Age voro videamus; sl quotiescumque lu Heum oiTendisti ille confeslim poenas de l... sumere voluisset, ubi quaeso nunc esses? Quoties jam aeternis suppliciis adjudicatus csscs? Si igilur Deus

tuus tam patienter sustinuit, imo debitum infinitum tam saepe liberalissime condonavit, qua fronte tu de injuriis luis levissimis ac peno nullis verbum facere audes? Equidem, auditores ego duriliem cordis humani salis admirari non valeo. dum apud me mente pertracto, Deum ipsum. ul in libro de patientia Tertullianus demonstrat, Deum, inquam, ipsum exemplar patientiae esse voluisse, dum tantantique beneficia in hostes suos quotidie confert homines autem injurias sibi ab hominibus illatas tanti facere, ul sibi potius moriendum putent, quvin injurias non ulciscendas. Quid? Quod eadem abjectionis el humiliationis significatio Deum permovet cl hominem non permovet? Certe patriarcha Jacob ab angelo audivik. Tequaquam *Jacob appellabitur nomen tuum, sed Israel. Quia si contra Deum foriis fuisti, quanto magis contra homines praevaleris*} El tamen, audilores, humilitas servi regem Deum placare valuit, ct humilitas conservi conservum placare non valuit. Sed quid mirum, hominis humilitatem lapideum et plane adamantinum hominis cor non commovisse. cum ncc ipsius Dei. quo nihil majus dici aut excogitari potest. humilitas ipsum commoverit. Venit enim Filius Dei. cl se ul amentem, ut furem, ul legis violatorem teneri, vinciri, verberari permisit, ncc non faciem suam conspui, manus colligari, membra omnia lacerari sivit, ul his duabus fortissimis machinis patientiae el humilitatis, duas munitissimas el pene inexp ignobiles arces prosleroerci alque deiicerel iram videlicet Omnipotentis Dei el arrogantiam cordis humani. El quidem priorem arcem continuo prostravit: nam ira alque indignatio Dei, justissimo furore in genus humanum succensa, Christi patientia ct humilitate victa slalim quievit cl Omnipotens illud pectus mitissimum el clcmcnlissimum csl effectum. At arcem nostrae superbiae minime prostravit. Adhuc regnat Amalech: adhuc, superbi-mus: adhuc injuriarum recordamur: adhuc arrogantissimus ille vermiculus, si levissime pungatus lolum sc concitat ncc polesl quiescere. Obstupe-scis lu, quia Deum usque adeo abjectum vides, ul tamquam latro scelestissimus pendeal in cruce? Ego autem obstupesco, quia post tantam Filii Dei humilitatem, adhuc lc superbum, arrogantem, injuriarum memorem esse video. Quomodo pharmacum tam potens superbiae tuae vulnus non curavit? Qui fieri potuit, ut tanta vis humililalis turrirn arrogantiae tunc non debellant? Parum igitur. parum omnino propheta dixit, qui cor hominis, *cor lapideum* nominavit: ei juro ac merito ecclesia canit; *Deus, qui omnipotentiam luam parcendo maxime, ct miserando*, hoc. est, hominem cx injusto justum, cl cur ipsum carneum cx lapideo, manifestas.

Verum quid sequitur in evangelio? Videntes, inquit, *conservi ejus, quae jiebant, contristati sunl valde*. Conservi Isti, auditores, sancti angeli cl sancti homines sunt, qualis eral ille qui dicebat; *Vidi praevaricantes, et tabescebam*: qui non proplcrea dc perversitate el ingratitudine peccatorum conqueruntur apud Dominum, quod illum latere aliquid existiment, sed ut ipse, qui solus potest, remedium aliquod tantis malis adhibeat.

Tunc igitur vocavit cum. Haec posterior vocatio sine ulla dubitatione in obitu uniuscujusque capit. Tunc enim illa vox, tamquam tonitruum vehementissimum, hominem suae conscientiae conscium perterrebit. Neque ibi finis erit. Sed horribile illud tonitruum a fulgure sempiternae damnationis confestim excipietur. Tradetur enim tortoribus debitor et iamdiu cruciandus erit, quam debitum non dissolvitur, et sicut debitum, cum infinitum sit, dissolvi numquam totum poterit: ita nec supplicia finem ullum unquam habebunt.

Sed fortasse movet aliquem argumentum, quod Dominus in persona regis facere videtur. quasi dicat: Ego tibi pecunias, quas mihi debebas condonavi. igitur et te fratri tuo pecunias, quas tibi debet, condonare oportet. Non enim aequum hoc. esse videtur, si creditor meus liberalis esse voluit, quo jure, qua lege, qua aequitate ego quoque tenor esse liberalis? Primum auditores. non hoc Dominus ait. Sed quid? *ἴδιον.* ergo, inquit, oportuit al te misereri conservi tui? hoc est, si debitum relaxare non tibi placebat, nonne saltem oportuit, ut misertus conservi tui dilationem aliquam concederes? Nam licet pecuniarum debitum condonare debitoribus non teneamur, quamquam simile debitum nobis creditor noster condonaverit. tamen misericordiam et humilitatem aliquam exhibere semper tenemur. Id enim quod nobis fieri cupimus et aliis facere nos debemus. Et praesertim debitor hic cvngcticus misericors esse debuit erga conservum, quia si secus faceret, id in contemptum regis facere videretur, Et idcirco Dominus de industria personam non aliam quam regis introduxit. Neque vero scopo aberrabimus si dicamus, aliud esse de pecuniis, aliud de injuriis loqui. Nam legem illam habemus in evangelio frequentissime repetitam, ut qui facinorum suorum a Deo relaxationem cupit habere, ipse quoque injurias atque offensiones inimicis suis relaxet. *Date.* inquit Dominus, *et dabitur vobis. Dimittite, et dimittentur vobis.* Et rursum: *Si dimiseritis hominibus peccata eorum, dimittet et vobis Pater vester coelestis delicia vestra. Si autem non dimiseritis hominibus, nec Pater vester dimittet vobis peccata vestra.* Item: *Ite alii misericordes, quoniam ipsi misericordiam consequentur.* Deinde hinc est quod memores hujus praecepti in oratione Dominica dicere solemus: *Dimitte nobis debita nostra, sicut et nos dimittimus debitoribus nostris.*

Verum hinc, auditores, quaestio confestim alia interponitur. Siquidem ex hac Domini sententia omnino sequi videtur, quod peccata olim admissa, et per poenitentiam expiata iterum redeant. Ait enim *iratus dominus ejus tradidit cum tortoribus, quoadusque redderet universum debitum.* Quod si haec esset, quomodo quaeso, intelligere debemus, quo i apostolus ait: *Sine poenitentia esse Dei dona?* Et quod Ezechiel; Quotiescumque ingemuerit peccator iniquitatum ejus. Deum non amplius recordalurum? Ita igitur ad istam quaestionem respondebimus. vel dicamus. peccata quidem ipsa mandatum se numquam redire: vere enim apostolus ait; *Sine poenitentia Dei dona:* neque enim propheta, qui ait: Quotiescumque ingemuerit

peccator iniquitatum ejus non recordalurum. Deum redire iamcum eadem peccata per quemdam notodunt dicuntur. quia nimirum efficiunt, vel peccatui. quod post aliorum remissionem perpetratur, multo gravius sit, quam alioqui fuisset, et multo etiam gravius et severius puniatur. Id enim exigit peccantis ingratitude. Quemadmodum enim puorum institutores (ut exemplo notissimo reni illustremus) ubi semel atque iterum discipulorum suorum erratis ignoverunt. cum tertio peccant, tunc illis dicunt: Errasti semel, et pepercisti: iterasti, et iterum pepercisti: tu vero patientia mea abuteris, et quotidie evadis deterior: si igitur posthac, vel levissimum errorem commiseris, de omnibus simul tuis erratis, mihi crede, poenas dabis. Ita et Deus facit. Cum saepius nostris erratis ignoverit, clamamen pergit eum offendere, non potest et illum quidem benignitatis ac misericordiae suae, qua nobis toties debita condonavit: sed iamcum id nostra exigente ingratitude pro ultimis et non expiatis delictis; maximis et atrocissimis suppliciis et cruciatibus non addicit.

Sed cur, obsecro, iste miserrimus aliquis infelicissimus. nunc secundo non scad pedes sui regis abiecit? Cur non dixit. *Patientiam habe in me. et omnia reddam tibi?* Fortasse enim et nunc, vel remissionem, vel certe dilationem promerisset. Nimirum id non fecit, quia divino sic agente iudicio, qui peccata peccatis addunt, et poenitentiam usque ad obitum differunt, donum fiduciae et humilitatis saepe non habent. Immo ipsi contra seipsos damnationis sententiam dicunt. Alique haec est iustissima poena malae fiduciae. Qui enim dum viverent vias suas corrigere noluerunt, freti poenitentia, quam sibi ipsis in ultima notato promittabant, iustissimo Dei iudicio, hac poena mulcantalur, vel cum ad extremum spatium veniunt, iam se poenitentiam agere fructuose non credant. Quibus idem plane contingit, quod imprudenti cuidam mercatori evenit: qui eum equos mercibus onustos ad nundinas duceret, et animadverteret eorum cunctorum tres juvenes et alacres esse, unum jam senem atque infirmum, dicere coepit apud se. Quod si juvenes et optimi isti equi propter sarcinas laederentur, quam grandem jacturam ego facerem. Ita onus, quod equi quatuor ferre debebant, totum super senem et debilem illum equum imponit. Ferat, inquit, vel poterit: et si cum ad nundinas pervenero. moriatur, non magnam propter jacturam faciam. Coepit itaque imprudens mercator debilem equum supra vires onerare, et ecce statim recidit sub onere, et non solum equum unum mercator amisit, sed etiam equorum onus, et adhuc etiam corium equi jam mortui super illos juvenes equos imponendum fuit. O quam multos hujus mercatoris similes inveniemus? Quis eos numerare poterit, auditores, qui cum quatuor aetates ad poenitentiam agendam a Domino acceperint, adolescentium, juventutem, virilem aetatem et senectutem, ita tamen apud se stultissime ratiocinantur, eidei ciunt; juvenes sumus, non est hoc tempus poenitentiae. Juvenis flos aetatum: cum igitur primum colligamus quam marcescat, coronemur rosis. perfundamur unguentis, nunc sit primum quod non

i cihauc.al luxui tu nusIni, ubique relinquamus niffiia laetitiae. Veniet ad ullunum , sero, utiriain post mille annos veniet, ven cl , inquam, debilis el tristis senectus, tunc (rui voluptatibus non poterimus, lum loti Deo, poenitentiae et religioni operatn dabimus. O stulta ratiocinatio, O consilium perditissimum, non senectus,sed juvenus tempus o=4 poenitentiae, nec enim senes ciliciorum, jejuniorum, peregrinationum, humi cubationum, el aliornm poenitentiae laborum patientes sunl. Quid? Quod saepe homines hae nostra aetate ad senectutem non perve.niui)l:< t qui perveniunt non modo poenitentiae oneribus non gravari, sed ab omnibus curis el sollicitudinibus relaxari volunt. 1-fillur *nunc tempus acceptai,He nunc dies salutis:*

quaeramus *Dominum, dmn intcntii polcti:* invocemus *cum dum prope eel.* Veniet tempus veniet milii crédit ,cum unam horam desiderabimus hujus lam pretiosi cl salutaris temporis, quod nunc lam inutiliter, lam inconsiderate in negotiis puerilibus plane, cl in nugis ct jocis consumimus, cl non impetrabimus. Tunc enim clave aeternitatis divinae misericordiae porta claudetur, ct justitiae ct ultionis aperietur. Tunc deceptis istis hominibus continget, ut qui dum viverent poenitentiam agere fructuose non voluerunt apud inferos, in omni aeternitate sino ullo emolumenti) pocnilcn liam agere, intolerabilibus i lis suppliciis compellantur, quae nos ◊ iTugcrc Jésus Christus concedat qui csl benedictus in saecula. Arnen

DE QUATUOB NOVISSIMIS

CONCIO I'IIIIA

DE MONTE

SYNOPSIS

J/orlis meditationem veram esse sapientia, al-
lcr quant pro mente DlaOnis, probatur cl am-
pliftcalur', quam proinde diabolus <1 menti-
bus humanis eripere conatur. Proposito dein-
de ordine dicendi, exaggeratur, quam im-
provisa cl inopina sil mors, ul quae omnia
consilia humana turbat cl evertit : el quam
amara ejusdem cogitatio, praesertim autem
animae a corpore separatio, in qua cogita-
tioni occurrunt tum animae, tum corporis
status, scpulchri squalor, sententiae incerli-
ludo, quod exemplo regis captivi illustratur,
judicii rigor, peccatorum pungens conscien-
tia, el interior pugna, daemonum praesen-
tia cl lentalia, mortis denique certitudo :
quae singula elegantibus, ut solet, ampli-
ficationibus in prima concionis parte pertra-
ctantur.

Pars posterior commendatione animarum in
purgatorio exorditur. cl quantae utilitatis
el pietatis opus *sil*, illis subvenire ostendit.
Deinde nos ipsi nobismet commendamur.
Quam efficax medicamentum oil fortis me-
dicatio , non tamen solum auditum , sed el
iniime receptum el probe digestum, decla-
ratur , ct exemplo monachi cujusdam redi-
vivi cx Climaco confirmatur. Deditur posl-
modum ad institutum sermonem et graviter
ea proponuntur, quae post mortem homini
eveniunt, ul sunt circa corpus, foetor el hor-
ror: circa exequias, fovea paucorum pedum
el lintheum, quod etiam polenlissinus regibus
non aliter evenit. Bepraesenlanlur praeterea
animis ca. quae circa Dei tribunal sunl fu-
tura, cl parte, judicis severi cl aequi, judi-
cii strictissimi, inquisitionis exactissimae, ac-
cusalorum daemonum, quae omnia suis co-
loribus depinguntur. Tandem ad praepara-
lionem mortis invitamur, el sub nomine Del-
gii ei Rrabanliae. omnes a crapula abstra-
himur

Elsi princeps ingenii cl doctrinae Plato, cum
sapientiam mortis meditationem osse definivit,non
eo spectavit, ul frequenter de obitu cogitandum
esse hominibus pcrsuaderel : tamen in hanc quo-
que sententiam mihi verissime videor affirmare
posse , veram mortalium sapientiam , esso mortis
meditationem. Nam ea demum vera sapientia csl,
omnes actiones suas ipso fine , ad quem referun-
tur, tamquam regula quadam ila metiri, ul ncc ab
eo unquam dissentiant, nec jure reprehendi ab a-
liquo possint. Jam vero cum humanae vitae fi-
nes plurimi sint, eorum unum obitum ipsum es-
se, (piis quaeso inficiabilur? Iluc igilur omnia stu-
dia, huc omnes curae, huc omnes cogitationes di-
rigi dcbenl, ul vivendi curriculum a Beo nobis
concessum , ila conficiamus , ul cum voluptate cl
laetitia ad exitum perveniamus. Equidem, audito-
res, sic statuo,hinc omnes hominum errores prin-
cipium ducere , quod vitae finem , quem perpetuo
oh oculos habere dcbenl, obliviscuntur. Hinc e-
nim superbia, hinc ambitio, hinc immoderata cor-
poris cura : hinc ille turre , quas super arenam
fabricamus,initium sumunt. Etenim si quales post
paucissimos dies fuluri simus, aliquando cogitare-
mus, ratio nostra vivendi humilior fortasse,eImo-
deratior csscl. Quis animos elatos haberet,si in se-
pulchris aliquando humanum pulverem intueretur'
Quis ventrem pro Deo coleret, si eum vermium e-
scam paulo post esse futurum serio cogitaret?Quis
omorc divitiarum incitatus, per omnes terrascl o-
mnia maria volui insanus currcrcl,si se praeter il-
lud vilissimum indumentum , quo cadaver est in-
volvendum. omnia relicturum intclligerel? Omnes
denique nostri errores corrigercniur, si mortem
tamquam scopum prae oculis haberemus.Hinc vide-
licet illi philosophi, quiBrachmnnes sunl appellati,
ante ipsaniui suarum aedium fores,nperta scpulcra
habere volebant, ul sive ingredereniur, sive egre-
derentur, mortis memoriam praesentem liaberent,
ct ea tamquam fraeno,libidines omnes cohiberent.
EtJeremiae prophetae aliquando Deus ail;Descend
in domum figuli, ct ibi audies verba mea. Certe
polecat cliam Bous alibi,quam ubi circa lulum ho-

mines occupantur, alloqui sam turn prophclam;sed lamen non sine sapientissimo consilio ila consli- luil. Si quidem nos omnes admonere vokbal, sc* pulchra , in quibus universum humanum lulum tamquam in domo figuli congregatur, gymnast* uni esse verae sapientiae. Ibi enim loquitur lleus, cl profundissima , maximeque. recondita suae sa- pientiae arcana, auditoribus suis exponit, ibi non dialecticis sophismatibus ; sed cvidenlissimis de- monstrationibus ante oculos ponit vitae luévita- ient, carnis miseriam, mundi deceptiones, rerum praesentium vanitatem , el quo tandem recidat o- mnis humana pulchritudo,el universa mundi gloria.

Quae cum ila sint , dubitare ncc possimus , ncc debemus , quin daemon alrocissimus humani generis hostis, contendat quantum polesl,ul mor- tis saluberrimam memoriam de nostris mentibus auferat. Alioquin enim quomodo fieri posset, ul rei lam formidabilis, cl quam fugere aul declinare nullo modo possimus, unquam obliviscorcmur?Si levis suspicio jacturae alicujus, vel facultatum vel honoris lanium apud nos valet, ul somnum sae- pe numero nobis auferat, quid mortis certissimae cogitatio facere deberet, quae omnibus terribilior csl?Quare sicut ii.qui in publicis ludis ad scopum tela dirigere debent, mullo ante diem illum medi- tantur, cl plurima tela , manus el arcum exercen- tes consumant, ul in die Indorum praemii scopum attingant: el quemadmodum **ii.** qui singulari cer- tamine dimicaturi sunl, quotidie de suis viribus , dc armis, de peritia proeliandi periculum faciunt, vigilanlissimeque providerent, qua ratione variis ictibus occurrere possint, ul in ipso vero certami- ne, cx lano honoris ac vitae discrimine feliciter possint evadere: ila nos, audilorcs , quibus prae- mium sine ulla comparatione majus propositum csl, si bene nos mori contingat: et qui si secus c- vcnial,damno ac dedecore inexplicabili mutclandi sumus, dum per Dei misericordiam licet cogita- tione frequenter moriamur, ul cum vere morien- dum erit, bene bealeque mortem excipiamus.

Ordinem vero oratio noslra non alium habebit quam illum, quem ipse obitus secum ad ferre so- lei. Ul enim illi qui ad bravium aspirant,quod cur- sui equorum propositum csl, equos suos frequen- ter per stadium ducunt, ut omnia loca, omnes la- pides, omnia impedimento . quae in eo sont, vi demit, ut cum dies certaminis aderit. stadium re- cognoscant . ct n nidlis impedimentis occurrenti- bus in cursu rclnrdenlur; ita el nos, qui (velimus nolimus) stadium morti, meriti debemus,optimum erit, si jam cogitatione el memoria cursum islum «spiciamus, cl omnia, quae in eo sunl. diligenter consideremus : praesertim cum itor obscurrissi- mum, anfractibus ct impedimentis variis refertis- simum , el usque adeo periculosum **sil**, ul pauci omnino sint, feliciter illud emoliantur. Qui vero in eo labuntur , nullam amplius in omnem acier- nfinlem spem salutis inventuri sunl.

Ul igilur inde incipiamus, unde hoc alrocissi- sinitim praelium exordium sumit. illud primum considerare , ac perpendere debemus , tum maxi- me mortem advenire solere , cum minus homines dc ea cogitant : Hinc csl illa vox apostoli Pauli:

/fles *Domini, -icul fur in nocfr.tVri veniri*: El q- bius Itomiiii in Apocalypsi: *Eccc venio sicut fur* Siquidem fures hoc proprium habent, ul tunc do- mos ad furtum faciendum ingrediantur . cum ho- mines altius dormiunt, el cum minus tale aliquid suspicantur. Idem cliam per Amos prophetam Do- minus mi: *In die illa (dicit Dominus Deus) occi- det sol in meridie.et tenebrescere faciam terram in die luminis*. Quam formidabilia sunl haec ver- ba , si rbhgenler considerentur, auditores? Quid enim csl. *Occidet sol in meridie., ct tenebrescere faciam lerram in die luminis?* .Nimirum hoc,eum homines meridiem suae actalis esse putant, cum plurimos annos se victuros adhuc arbitrantur.rum dc luchns de negotiis de aedificiis, de honoribus, de nuptiis . de voluptatibus cogitant. cum dicunt animae suae. *Anima, habes mulla bona reposita in annos plurimos, requiesce, comede*, 6r6e.lac- tare : lunc illis repente dicitur , *Eccc mors csl in foribus , stulte , hac node repetent a le animam luam, el quae parasti, cujus erunt?* Tunc inopi- nata mors omnia noslra consilia eludit, omnes co- gilationum telas praecidit, cl omnes illas turres in acre fabricatas unico ictu deficit alque prosternit, O quam amarum csl hoc nuncium! O quale vulnus rccipil cor peccatoris cl praesentem vitam vehe- menter diligentis, cum ei medicos dicit, non am- plius dc vda , sed de morte cogitindum esse. \ir fortis ac sirenuus oral cx Hebraeorum Saul , mul- lis praeliis interfuerat, mullos homines interfece- rat . mullas etiam praeclaras res gcsscral, tamen ubi n Samuelc , qui jam obierat . audivit : Cras lu *cl filii luimecum erilis*, hoc esi, eras in bello tu cum filiis luis certissime moriclis: continuo vehe- mentissime timore percussus tccidil semhimus in lerram.Quid ergo sentiet tunc unusquisque no- strum, cum tale nuncium accipiet ? Hic enim pri- mum sese offerent cogitationi omnia quae dilige- bat. a quibus omnino vehi nolit avellendus per mortem , ac. separandus crd. Corpus quidrm mo- rientur semel . sed cor toties morietur , quot ea sunl , quae diligebat. Tunc vere in tenebras lux durissima coin- rlcnlur. quia tunc quae ante ma- jorem laetitiam adferebaur . horribiles carnifices erunt. vehcmenliusque cruci hunt. Jucundissima res est iis, qui vivunt, dulces filios, dilectam con- jugem videre,opes intueri. honorum recordari, de futuris cl praeteritis voluptatibus cogitare: al haec nmnio . quales cruces . quam amarae poliones in obitu erunt! Solent eo tempore prudentes conju- ges abscedere, el dulces filii ante conspectum pa- tris venire non permittuntur: ne praesentia sua.cl inferre, ct suscipere lam acerbos dolores compel- lantur. Nam quia tunc, qui morilur. in tam distan- tem et ignotam regionem proficiscitur, et iter est lam longum, quod tunc moriens ingreditur, dolor nnn pateretur, ul regulas bonorum morum in ea separatione servaret. Sed si ab istis rebus', quae hominem non contingunt.cl externae, sicut appel- lantur, ita sint, lam durum csl avelli quam, quae- so. amarum erit corpus ah anima separari? Si duo peregrini. qui unum aul alterum diem simul iter fecerunt, cl mutua fabulatione se invicem recrea- runt, non sine dolore ab invicem separantur,quiJ

liet cum disiliingcnlur duo l«m intime familiares , el lam vehementi amore se invicem proscqucnles, quales sunl corpus cl anima quae ab ipso utero matris semper jucundissime vixerunt, el loi beneficiis se invicem obstrinxerunt? Si bos mugire solei . cum quo aratrum trahere consuevit, qualem mugilum unusquisque nostrum dabil, cum a cor/oroanimus abstrahetur? Quid eril, cum corpori dicet.Jam m postremum iter sine te facere debeo? Quid cum corpus animae respondebit, El ego quo pacto esse potero sine te , a quo cl vitam , el motum cl sensum habebam ? Tunc igilur cl animus Ilcbililcr ilerum . cl iterum repclcl : *Siccine separat amara mors ? Siccine séparai amara mors.*

Verum cum hujus lam acerbae separationis cogitatio ollissimas in animo radices fixerit,lunc doloribus dolores succedent. Occurret enim confestim animo, quam mirabilis conditio, el corpus el animum posl separationem expectcl. Ac primum cum apud se revolvere incipiet, corpus post paucissimas horas in obscurissimo tumulto claudendum esse, lam abieclae cl miserae conditionis ab admiratione cessare non poterit. Quid ? Corpus quod nunc vivit, quod spiral, quod videt, quod loquitur,quod audit quod in lectulo requiescit, post unam horam in momento coccum,surdum.mulum, sine sensu,sine spiritu,sine vita efHciclur?Cdrpus tam multiplicibus deliliis enutritum,cujus ventri ac gulae lerrae ac maria serviebant, cujus indumenta erant byssus ac sericum, cui dum viveret lectulus mollissimus parabatur, propter quod, ul a frigore et calore el ab ipso aere defenderetur, mille artes excorabanlur, quod nisi in amplis domibus habitare non poleral:nunc in domo lam lctra.lam graviter olente , ossibus cl vermibus plena cum cadaveribus morluis in posterum habitabit? Ergo ne amplo palatio humile sepulchrum; molli lectulo humus horrida ; vestibus pretiosis vilissimum linteum. deliliis putredo . odoribus foelor : el famulis vermes succi dent? El ista quidem sepulchrii cogitatio vehementissime hominem in illis angustiis constitutum perterrebit: sed lamen mullo vehementius pcihmrcsccl unusquisque nostrum , cum quae sors animam maneat, cogitare incipiet. Tunc enim cum in illam aeternitatem oculos infiget, ci novam illam regionem, el viventibus omnibus incognitam intuebitur . quam ipse tunc solus et nudus ingredi debebit:cl rursum intelligel in en, ct gloriam . el miseriam sempiternam inveniri, cl nescii ultra sors sibi continget.dici non polesl.quo metu . qua sollicitudine . qua anxietate torquebitur. Quid ? Pio comperto habere posl duas horas vel in aeternis gaudiis vel in aelernis suppliciis se futurum , nonne esi crux omni cruce ntrocior? (Nam de purgatorio nihil dicimus , non quod locum illum non esse credamus . sed quod qui in eu degunt, eum culi de sua salute sini,inler beatos,ac fi bees numerentur.) Quamquam enim spes crigil aniri um : lamen rccoidalio peccatorum cl cogitatio divinae justitiae Umore expelli non sinunt ; praesertim dum ad menlem veniet, judicia Dei esse abyssum mullam. El sicut .Iacob cum filiis Joseph benedicere vellet, manus commutavit,

el dexteram super minorem , sinistram super majorem natu posuit; ila et Deus interdum facere jolet. Nam quis nescit latronem ex patibulo in coelum ascendisse , Judam ex culmine nposlolalusin gehennae incendia descendissc?Ilaec igilur incertitudo senlenli.io,vel aeternae bcalitudinisvelcruclaiumn sempiternorum,quam posl duas horas audire debet, explicabile non csl, quam vehementer in illo statu positum alli gat.

Ac ul exemplo aliquo rem istam illustremus, /-lendite! Si Christianus aliquis rex in manus barbarorum devenisset, cl legalis Christianorum regis liberationem a barbaris petentibus, cl munera ac pecuniarum magnam summam afferentibus, princeps ille barbarus constitueret, ut regis vita el mors fortibus committeretur, el si quidem sors illi faveret, in suum regnum cum honore restitueretur; si vero sors illi contraria esset, in ardentem fornacem vivus proiiceretur: llogo vos, cum jam dies foriis adesset, el rex ille infelix hanc ardentem fornacem, el vivos illos flammaram globos intucrclur. inde suos legatos moestos conspiceret, el in conspectu maximae multitudinis, quae acl spectaculum illud concurrisset, omnibus silentibus . nec non pro salute regis trepidantibus, jam praetor manum ad urnam mitteret, ul scriptam regis sententiam educeret : vos , inquam rogo, rpi» animo rex ille esset.quam turbato vultu,quam pavidus,quam lctrilus?Quid Deo non offerret,ulex lano periculo eum eripercl?Jam vero quid hoc csl,auditores,si cum eo periculo,de quo loquimur,clquot omnibus nobis, qui hic adsumus , imminet, cl ii quo unusquisque nostrum brevi sc videbit, quid, inquam, csl, si cum hoc periculo conferatur, nisi tenuis umbra vel somnium? Quanto regnum, al quod aspiras , csl amplius ? Quanto fornax,quam limes, formidabilior? Hinc enim adcrunl angeli cl in coelum nos evehant: inde daemones : ul in gehennae incendia nos pr«iecipilenl;cl nemo nostrum cerio scire poterit, utrum horum duorum,tam dissimilium, lam disparium, lam diversorum exllnuni post unam horam sortiri debeat. Cogita igilurqule lum cor tuum in illo periculo eril, quam pavidum, quam humile, quam dejectum anle oculoscljus, qui sidus ex lano discrimine eruere, poled. Equidem arbitror, nullum omnino reperiri pOSse. qui rem tantam, ita ul est, exprimere vel «pliu-re possit.

Verum huic perlui balioni alia longe major siitcedet , cum in menlem veniet ratio, quam de imnibus vcibis , actionibus cl cogitationibus Un reddere debemus. Nam cl per se horrendum csl cum Deo in iudicium intrare ; cl hunc ipsum liororem daemones mirum in modum augebunt. Il enim ipsi dum vivimus Dei misericordiam nobis praedicant cl amplificant.el quantum possunt contendunt clUcerc, ul dc justitia ac judiciis Dei pen cogitemus; ila lunc ex adverso misericordiam extenuant , el magnitudinem ac severitatem divinae justitiae ante oculos ponunt. Ibi igilur peccator lotus tremere , ac. in desperationem declinare incipiet : ncc. non ila apud se ratiocinabitur : Si Deu' proprio lilio suo propter aliena peccata non pepercit. unde parcel mihi qui lam mullorum mihi ton-

sciusedicloriimsum?Si in li-μio viridihacc/aciunt in arido quid fiet? Si prophetae, si apostoli, si martyres postea quidem tot annos innocentissime vixerant, non nisi per supplicia regnum coelorum ingressi sunt, (piis locos me, nisi gehenna suscipiet, (pii nullius boni mihi conscios sum? Si non monilur scriptura, quaedicil: *Heddel unicuique secundum opera* ejus. Ego (pii ros him nefarias gessi, quid nisi aeternos cruciatos expello? Si verum quod opposolus ait: Quae *seininaveril homo. haec me lelel, quid* nisi mortem aeternari) molet qui iam execrabilem sementem fecit? Si nil illi inquinatum in Dei regnum intrabit, quomodo ego, qui totus sordidus sum, sperare possum ingressum iam beatum? Tunc igitur omnia peccatu, (pia dum viveret lania facilitate perpetravit. volui agmen hostium irrumpere in hominem peccatorem. Tunc oculos poenarum limor aperiret, quos clauserat sopor culpae. lunc ambitio, lunc furia, lunc adulteria. lunc fornicationes, lunc commessationes, lunc ebrietates, lunc xerba et cogitationes impurae, lunc dissolutio ac socordia in bonis operibus, lunc demum et ipsa uliosa verba ad mentem veniet. et o quam gravia videbuntur, quae nunc iam levia videntur, et quae cum lania iucunditate perpoliantur, quam atrociter tunc animum peccatoris torquebunt.

Post haec omnia cum iam anima festinat ad exitum. lunc pia mater ecclesia coelestibus sociis liliis suos communii, et omnium sanctorum in tam ingenti periculo opem implorat. Quid enim illae voces significant quae circa morientem saepius repetuntur, sancte Petre, ora pro eo. sancte Paule ora pro eo, nisi lautum morituro lunc periculum imminere, vel ad omnia coelorum tabernacula pulsandum, et omnes sanctos implorandos C'se. ut animae in laniis angustiis constitutae nondum sint. Nam quis explicet postremum illum agonem, in quo anima, et cum gravissima valetudine. ei cum daemonum insidiis, et cum timore futuri iudicii, uno tempore bellum gerit? Primum enim illa ultima perturbatio, et omnium sensuum titubatio. velui vicinae mortis praenuncia quam vehementer exterret? cum intumescit pectus, vox raucescit, oculi excavantur. pedes moriuntur, genua frigidi vullus pallescit, et omnes artus frigidum sudorem emittunt?

Et haec quidem gravia et horroris plena. quae extrinsecus apparent: sed ea sine comparatione graviora et horribiliora, quae intus geruntur. Beato illic Hieronimo sanctus Hieronymus scriptum reliquit, cum dum viveret nihil magis optasse, quam dissolvi, et esse cum Christo, et lamen in extremo agone constitutus, illa perterritus esset, vel exitum animae ejus quodammodo recusaret. et his verbis eam vir sanctus alloqueretur: *Egrederere anima, egrederere, septuaginta annis servivisti Deo et mori limes?* Si igitur in obitu timuit ille, (pii tot annis servierat Domino, quid facient illi, qui totidem annis diabolo servierunt, et nefariis suis sceleribus Deum ad iracundiam provocaverunt? quo ibunt? quem implorabunt? quid consilii capient? Si rursum aspicient, districtum gladii in divinae iustitiae videbunt: si deorsum, hinc tumulum apertum inde gehennae barathrum intuebuntur. Si tempus

praeteritum. omnia tamquam umbram praeteriisse conspicioni, si futurum, sacculorum aeternitatem sino line duraturam cernent.

Daemonum vero impetus. qui lumen omnes nervos suos contendunt, quonam pacto, quaeso, sustinebunt? B. Gregorius quemdam fuisse referi, qui cum in extremo illo tempore cum daemonibus disputare cogeretur, vicius fortasse, daemonum argumentis tremere, pallere, sudare vehementer coepit, oculos ad parietem convertebat, et in eo loco continuo daemones apparebant. Denique horribili voce clamabat. Inducias vel usque mane, inducias vel usque mane, sed quia dum potuit. bene agere noluit, lunc cum voluit, minime potuit. Nam induciae concessae non sunt. sed in ea voce non Deo, sed diabolo spirillum reddidit. Qui igitur, auditores, quid homines peccatores in simili statu positi ficiuri sum? Egredi non volent, retrocedere non poterunt, et in eo statu permanere diutius eis non permittetur. O si intelligere possemus, quale sit hoc praelium, (panti ponderis in illa hora negotia transigantur, profecto alii, alii omnino. quam ante hac fuimus. deinceps censemus. Et tamen quid prohibet, quin haec intellegamus? Quis enim aliquid horum negare aul infirmari potest? Numquid non sunt omnia solis luce clariora? Numquid aliquis nostrum dubitare potest. se in eo statu, quem descripsimus, aliquando futurum? Nonne et tides docet, et natura testatur et ipsa experientia clamat nullum nasci non moriturum? Quis nostrum majorum suorum catalogum usque, et idem prolepro non potest? et tamen ex iam multo majoribus, qui aliquando vixerunt quam multos? Solum duos, quam multos? unum tantum, quam multos? nullum numerare possunt, qui vivat aul vivere aliquando non desinat. Deinde quis nescit illud fortasse, vel sapienter Augustinus in omnibus ferme rebus humanis locum habere, praeter quam in morte. Nasce lurne puer? fortasse Naius vero putas adolebil? fortasse. I. teras discet? fortasse. Exorem ducet? fortasse. Liberos gignet? fortasse. An morietur? omnino, plane, sine dubitatione morietur; Hic sciam fortasse locum habere non potest.

Cum igitur, auditores, nobis omnibus, qui hic adsumus, compertissimum et exploratissimum sit, nos paulo post ad eum statum devotos, in quo toto corde desiderabimus ob omni scelere nos continuisse, omnium virtutum opera exercuisse, in omni sanctitate vixisse, et nec momentum unum sine spiritali lucro nobis praeteriisse, stultos homines non imitemur, qui solum praesentia intuentur. Provideamus prudenter futura. et illa divina aspirante gratia nos comparemus. vel illa hora, quae caeleris principium dolorum esset. nobis gaudiorum et felicitatis esse possit. Sed iam paululum quiescamus, et paucis, quod restat, absolvamus.

PARS SECUNDA

Duo genera pauperum vobis commendare debeo, antequam ad alteram pariem orationis accedam. Primum enim tempus me monet, vel vobis sanctos illos pauperes commendem, qui in purgatorio degunt. Et certe si quantum ipsi vestra libe-

ralilate indigeni, lanium cssel in mo ad hoc vobis persuadendum facultatis, non dubito, quin hodie mullum vestris eleemosynis recrepreniur. Nam sive commodum eorum, sive fructum vestrum, sive quid jus ipsum postulet respicietis, ipsa luce clarius esse videbitis, optimum atque utilissimum esse, mortuorum animis opem ferre. Ac primum quidem vix dici polesl, quam parvo labore possumus efficere ul ab intolerabilibus cruciatibus anima una, vel plures, aul omnino liberentur aul saltem ad tempus releventur. Qui voro animam unam cripil a cruciatibus purgatorii, non solum ei minuit tempus poenae, sed cliam auget tempus gloriae. Quod beneficium lanium est, ul vix aestimari possil. Itaque majus beneficium in mortuum hominem conferre le pulo, si pro liberatione ejus aliqui facis, quam si conferres in aliquem viventem pauperem, si ei omnes luas facultates largireris. Iam si frudum cliam lanium spectare volueris nullo mqdo dubitare debes, quin fructuosius omnino sil mortuis, quam viventibus opem ferre. E-Jecmosynn quidem semper fructuosa esi, si prior Deum fiat, sed tamen non parum interest in bonum no, ac in malum hominem conferatur. Bonus enim beneficii memor erit, et pro te Deum exorabit, ul lilii pro parvis magna, pro lcrrenis coelestia largiatur. At improbus, vel non orabit vel orans non audiclur; *scimus enim quia* peccatores *Deus non exaudit*. Dc justitia vero cl probitate sanctarum illarum mentium, quae in purgatorio degunt. quis jure ambigere polesl? Quarnobrcm pro illarum liberatione satagere, vere nihil esi alitid, quam amicos mullos nobis conciliare, qui cum defecerimus, in aeterna tabernacula nos recipiant. Nec enim periculum est ne cum in gloria cl gaudio Domini, sui erunt, more illius pinccrnc apud Pharaoimm. nostrorum beneficiorum obliviscantur. Ius vero quid obsecro postulat? Nonne ut ruin de eleemosyna elargienda cogitas, minus c-genli magis egentem anteponas? Quis vero illo calamitosior est, qui cl in maximis aerumnis versatur. ct nec seipsum juvare, ncc aliorum opem implorare polesl? Quare quam maxime possum vobis animas defunctorum commendatas esse cupio.

Neque vero viventes pauperes dc nobis conqueri potuerunt, quasi eleemosynas vestras ab illis ad mortuos transferamus. Nam si vultis potestis uirique uno tempore satisfacere: *Qui enim miseretur pauperis, foencralur Domino*, ul scriptura testatur. Quare si de facultatibus vestris viventibus pauperibus aliquid tribulatis, cl deinceps foenus, quod pro illis a Deo accepturi, ct vestris spiritualibus oculis addituri eratis, in animarum fidelium liberationem transferre volueritis, et viventibus simul cl mortuis pauperibus adjumento esse poteritis. Ac de commendatione quidem pauperum mortuorum hactenus.

Nunc vos ip^os vobis commendare cupio. Siquidem animae vestrae sunl illud alterum genu* inopiim dc quo agere volebam. Quemadmodum igilur idilores, inter medicamenta illa potentius cl ef-'.! .cius operantur, quae usque ad ipsa viscera peni Irani, quam quae solum extrinsecus corpori adhibentur: sic inicr monita ac documenta salutaria.

illa quae ab ore concionaloris ad aures usque auditorum perveniunt, el ibi quiescunt, parum omnino aul nihil efficiunt: nl illa mullum prosunt. quac in animo reconduntor. ac diligenter considerantur ac pcrpcndonlur. Quocircn si cupitis mognamelecc-mosynam animis vestris elargiri, accipite consilium meum. Hodie vel cras unusquisque sibi unam horam eligat, et ingressus cubiculum suum tacite el quiele apud se ea, quae dc morte diximus, el dicturi sumus revolvat, et ipsemcl potentiam hujus pharninci sine dubio admirabitur. Nam mortis meditatio incredibilem vim habet ad hominem a mundi nugis abstrahendum. el ad seria invocandum, Ncc enim mentiri potest, qm ait. *Memorare notissima tua. el in aeternum non peccabis*.

B. Joannes Climacus refert, monachum quem dam sui temporis fuisse, qui cum ncgligenliis vixisset, quam monachum vivere paresi, el jam a l exitum pervenisset. raptus dc hac vita, et ad tribunal aeterni judicis adductus fuit: lamen divina providenlin, lum propter illum, turn propter nos, ila jubente, ad vitam iterum revocatus csl. Quid in 00 judicio expertus fuerat, verbis quidem referre vel non potuit vel non voluit: sed lamen factis aperli-sime demonstravit. Nam primum cellae suae aditu lapidibus obstructo, ita in suo angustissimo cubiculo se conclusit, ul sc commovere vix posset. Deinde pane solum el aqua usque ad vitae finem vesci voluit. Tum per duodecim annos, hoc est, toto reliquo tempore, quo lue in terris supervixit, o cubiculo numquam egressus csl, nec cum aliquo est collocatus. ImD quod magis csl admirandum nec oculos ab eo loeu unquam removit, in quem primo conjecti fuerant; sed omnino attonitus el stupefactus, ea semper animo ac mente agitabat; c revolvebat; quae in alio saeculo vidisset, nec unquam ferventes lachrimne in ejus oculis quoad vixit defecerunt. Cum vero obitus ilhus iterum immineret, obsecratus a fratribus, ut cis de ratione, sancte ac religioso vivendi aliquid diceret, lme solum ait: Nemo. *qui vero mortis memoriam ofpiovcrit. unquam peccabil. Quna* sententia incredibilem nubis videri posset, nisi etiam divinae litterae nobis praedicarent, *Memorare, novissima lua. el in aeternum non peccabis*. Haec igilur vir sanctus scribit, cl de eo scribit, quem ipso fiicl suis oculis vidil, cl cui semel, el iterum moricnli cum aliis multis astitit. Ex quo perspicuum lit, quae dicebamus. nimirum mortis memoriam pharmacum esse utilissimum, ac saluberrimum, cujus si singulis hebdomadis semel polionem unam sumeremus. vel raro vel numquam in lclhalcm morbum incideremus.

Sed lamen, auditores, servanda est regula medicorum, qui ajunl, post sumptam medicam polionem aliquantulum esse quiescendum, el si fieri posset etiam dormiendum. Qui concionem audit, vel per se aliquid legit, pharmacum quodammodo sumus; sed nisi postea in quiete ac somno meditationis de illis apud se in silentio cogitet, parum omnino proficit. Quocirca, ul initio dicebam. optarem, quin eliam vos oro atque obsecro, ul sumptu hoc pharmaco, quod mine animis veslris per aures vestras infundo, sanctae meditationis somnum

aliquem capiatis. El si a<lliuc magis fructuosam hanc medicinam vobis esse desideratis,non debetis mortem, tamquam rem alienam,cl post centum annos futuram cogitnr;sed existimet unusquisque cum nd meditationem accedit, sc iam in lecto dc cumbere, cl ad caput accensam candelam babere ad latus vero sacerdotem adesse,qui animam ipsius solitis precibus Deo commendet. Atque ita compositus cogitare incipiat corporis dolores , animi formidines,sensuum titubationes,clquornodo paulo post erunt omnia, quae diligebat, relinquenda: corpus vermium escam futurum,el animum ad severissimum Dei iudicium rapiendum.

Ul igilur ad nostrae narrationis seriem revertamur, hactenus quid morienti usque ad ipsum exitum accidat explicuimus.Nunc quid post illam tristem cl horrore plenam corporis ab animo separationem, cum corpore el animo fiat considerare debemus. Ac primum quidem corpus ad sepulchrum deducamus, deinde animum quoque ad Dei tribunal prosequiemur.

Animo igilur e corpore , tamquam ex antiquo carcere egresso, jacet ibi non amplius corpus humanum, sed vilissimum atque abjectissimum cadaver, sine vita, sine sensu, sine viribus , el lam foedum ac horribile, ul vix ejus aspectus tolerari possil,denique tale csl corpus equi aul canis,quod in campis mortuum jacet cl omnes qui transeunt, nares occludunt cl gressum accelerant,ne conspectum eius ferre,cl foclorem illum lelerrimum haurire diutius compellantur. Tale, inquam, remanet corpus humanum, etiamsi pontificis aul imperatoris cadaver sil. Qui t obsccro,apud homines pluris sil. quam principis corpus? Quid contra magis abjectum ct vile esse potest, quam idem corpus jam defunctum? I bi enim nunc est illa antiqua majestas, illa amplitudo, illa auctoritas. quam tremebant. qui intuebantur, cl non nisi apertis capitibus, et genibus flexis coram illa esse permittebantur? Quo abiit omnis illa lam bene instructa pompa? Verum aliquid orat.an somnium cl umbra erat? Post haec funus paratur . quod quidem est solum munus, quod ex omnibus divitiis cl regnis secum homines auferre poscunt cl hoc ipsum adduc non auferrent, nisi viventes hac ratione suae dignitati ac existimationi consultum osse putarent. Vero enim propheta David ait : *A'e timueris cum dives factus fuerit homo, cl cum multiplicata fuerit gloria domus ejus: quoniam cum interierit. non sumet omnia, neque descendet cum eo gloria ejus.* Ille iam fovea septem aul ocio pedum excavatur, etiamsi Alexandro Magno pararetur, quem totus orbis capere non poterat, alque in eo meo aeternam domum el solium perpetuum cadaver acquirit. cui quidem advenienti vermes occurrunt cl aliorum mortuorum ossa loco cedere coguntur. Iu hac dmno perpetuae oblivionis el silentii linteo obvolutum, ac manibus cl pedibus colligatis cadaver includitur,quamquam cl ille supervacaneus labor csl: non enim ex illo carcere effugeret.etiamsi manus et pedes solidos haberet, h, qui lezahelcm reginam viderant , cum pulchritudine singulari praedita esset, el amplissimi regni splendore fulgeret cl post eamdem viderunt,

quando Dei providentia sic violente,eam canes laceraverant, cl nihil nisi capitis ossa , ct extremos pedes ac summas manus reliquerant, stupefacti dicebant : *Ilac.ccine. est illa lezabel?* El omnes qui per ca loca transibant, iterum alque Henim repetebant : *Jlaccine est illa lezabel? haecine csl illa lezabel?* Il ecrioc esi ili i lam excel lens regina, tam potens,lam illustris,quam omnes metuebant. quae regnuin universum administrabat, in cujus manus vita cl mors omnium regi subjectorum posita erat? lam vero si nos quoque saltem cogitatione descendamus ad sepulchre pnn.c.ipum cl regum corum , quorum gloriam et majestatem vidimus.dum hic in terris nobiscum versarentur,cl horribiles illas figuras,quas nunc praeferunt intueamur, numquid non stupefacti exclamabimus: *Ilaeccine est dia lezabel?* Haec csl illa facies, quam ego lam vivam, lam hilarem aliquando conspexi? Ili sunl illi oculi, quorum nutus homines perterrebat? Hoc est illud corpus tam tenerum, lam elegans, tam adornatum ? El ubi csl lingua, quae lam diserta, lam erudita, tam volubilis erat, el cujn> praecepto regna atque imperia movebantur? Ubi sunl crines aurei ? Ubi aureum diadema? Ubi sceptrum? Ubi purpura ? Quonam . obsecro, ordines obsequendum famulorum . quo lautissima illa convivium, quo aucupia, venationes, symphoniae, facetiae. assentationes, aliacque innumerabiles deliliac recesserunt? Ergone illa omnia, ul sumus, continuo evanuerunt,cl nihil jam praeter cinerem, horrorem cl foclorem relictum esi? Incllige bal plane. intellige bal Deus, quam *grave jugum super filios Jdae* imponebat, cum diceret: *Memento homo, quia pulvis es,el in pulverem reverteris.* Sed jam corpore in tumulto derelicto. quo pacto animus novum illum orbem ingrediatur consideremus.

Continuo igitur animus carne solutus incognitum regionem peragrarare aggreditur,ubi est coelum novum el lerra nova, novum genus incolarum, nova jura, novi mores, novae consuetudines el novi lormo judiciorum el nova omnino ratio vivendi. Quid igitur tunc miser peregrinus faciet, cum in lam insolita regione, borrorc el umbra mortis plena se solum videbit? Quo pacto sc a ferocissimis illis latronibus el horribilibus monstris defendet, qui in illis vastissimis solitudinibus viatores aggrediuntur.nisi dum viveret angelorum praesidia promeruerit? Formidabile profecto est hoc iler.scd tamen longe formidabilius est iudicium, quod in eo loco exercetur. Quis . obsecro . explicare queat, quam aequus iudex,quam severum iudicium,quam diligens inquisitio, quam nulli ct quam solliciti accusatores? Index quidem nequi-simus erit, el nihil plane sine praemio aul poena dimittet. El apud cum tunc ncc lachrimae valebunt. nec preces audientur, ncc promissiones admittentur, nec poenitentia fructuosa erit, opes autem cl illustres tituli ct generis nobilitas et docloralus , el pontificatus cl scepra ac diademata mullo minus proderunt, imo *durissimum iudicium his, qui praesunt fiet cl potentes potenter tormenta patientur.* Iudicium vero secundum eam legem liet, quae ail: *Oculum pro oculo, dentem pro dente,manum pro menti*

*pedem pro peth·, adustionem pro adustione, vul-
 ſu< pro tidnerc. livorem pro livore.* Porro in-
 ſibo bini rxacla, lam diligens , lam accurata erit
 ul nec imum otioſum verbum, nec una levis cogi-
 i.ilio praetereunda ſil. Non e.nim joco , ſed ſerio
 Veriſis nil: *Omne verbum otioſum , quod oculi
 fuerint homines, reddent rationem de eo in dic
 iudicii.*El ſi oſioſa verba lam ſeverejudicabunlur
 quid de adulteriis, furtis, rapinis, fornicationibus,
 ambitionibus , comessnionibus , ebrietatibus cl
 blaſphemiis fici? *et ſi lunc. iuſtus vix ſalvabitur,*
 ul Petrus ail apoſolus , *impiuſ ct peccator ubi
 parebunt?* Quid, obſecro,pondebimus, cum de
 vila, de forlonis, dc honoribus, de ingenio, de c-
 ruditione. de inſpirationibus, de occaſionibus be-
 ne vivendi el de ipſo lenipore a nobis ratio poſtu-
 labitur? O quam muli, qui nunc, cum lania facili-
 tate peccant,quaſi Deum ligneum el lapideum ha-
 beremus. qui nihil videret cl nihil poſſet,lunc al-
 lonili cl infinito confuſione ac rubore perſuſi illic
 obmutescunt. lam vero quid de nccuſaloribus no-
 ſiris dicemus.quando ſolos eorum conſpectus nos
 perlerreſibil? Procedent ergo dnemones.fi nnle tri-
 bunal iudicis conſtituti dicere incipient.Non poles
 o rodiffime alque aequiſſime iudex . non iſtoſ
 reoſ condemnare, ſiquidem ipſi noſtri hactenus
 ſemper fuetunl.Tui erant,quia ad imaginem luam
 roſ creati; ſed noſtri facti ſunl, quia luam ima-
 ginem ſpreverunt, et noſtram dilexerunl. Iugum
 tuum abjecerunt,cl noſtrum libenter ſuſceperunt,
 I egem luam, praecepta lua, conſilia lua, admoni-
 tiones luas contempſerunt, cl noſtris libentiſſime
 patuerunt. Spiritum noſtrum cl non tuum, mores
 noſtroſ et non luos: veſtigia noſtra el non lua ſe-
 qui voluerunt.Denique vide quam omnino ſemper
 noſtri fuerunt. Tu naturam illis dedisti, gloriam
 promiſiſb. pro illis in cruce pependiſti; noſ con-
 tra nihil ilis dedimus, nihil promiſimus.nihil pro
 illis paſſi ſumus, cl tamen obedienciam denegave-
 runt tibi, praetiſterunt nobis. Tu ſi quid iubebas,
 ſi jejunaſe, ſi orare, ſi pecunias pauperibus elar-
 giri. ſi iniurias inimicis condonare.ſi ſobrioſ eſſe
 ſi ebrietatem coſ fugere volebas.vel non faciebant
 vel inviti cl cum lachrimis faciebant ; al noſ com-
 meſſalioncs cl ebrietates, cl alia vilia non lam im-
 perabamus, quam ſuadebamus,el continuo ohlcm*
 I erabanl cl adhuc amplius quam praeciſiebamus

faciebant. Hortabamur, ul iurare, cl ipſi peiern-
 haul: ul iniurias ſuas ulciſcerentur, el ipſi pro
 quadam falſi honoris umbra vitam ponebant: ut
 paulo amplius biberent, quam par ſil, et ipſi quo-
 tidie ebrii uſque ad vomitum efficiebantur. Num-
 quid ergo noſtri non fuerunt? Quare ſi verum cſl
 quod aliquando di.xiſli: *Reddite quae ſunl Cae-
 ſariſ, Caſari el quae ſunl Dei, Deo* ; non poles
 nunc iſtoſ nobis non reddere qui noſtri ſunt, el
 nobis debentur. Quid ſi lunc hiſ auditiſ ſententia
 iudicis erit, ul ſempiternis incendiis addicariſ,
 quales anguſtiae animum luum appreliendcnl?quid
 loqueriſ? quem appellabiſ? ad quem confugieſ?0
 qualis laetitia? O quam gramiſ exultatio,tunc pro-
 pter te in laburnaculis hoſtium tuorum erit. Exui-
 labunl enim lamquam vicloſes capta praeda.Tunc
 implebitur quod Jcremiſ ail : *Aperuerunt ſuper
 te oſ ſuum omneſ inimici tui : ſibilaverunl et
 fremuerunt dentibus, el dixerunt, devorabimus:
 En iſla cſl dieſ , quam cſpeclabamus : Inveni-
 muſ vidimuſ.* Tunc cithara lua verletur in luctum
 et cantuſ tuuſ in vocem Ilcnlium. Tunc dieſ laeti-
 tiae tuae finietur, el ſempiternis tenebris involve-
 riſ. Tunc aeternitatis clave porta voluptatibus o-
 mnihuſ claudetur, el doloribuſ, ac ſuſpiriis ape-
 rietur.

Quae cum ita ſini auditoſes , rebus noſtriſ ſa-
 pienter proſpiciamus, conſiliumque capiamuſ ab
 eo, qui ante advocatuſ, quam iudex eſſe voluil.
 Nemo cſl enim, qui ila noverit, quid nobis ad il-
 lum «liem neceſſarium ſil. ul iſ, qui cauſam no-
 ſtram iudicare debcl. iſ igilur clamai: *Attendite
 vobiſ ne graventur corda veſtra in crapula cie-
 brielale cl curiſ huiuſ vitae, cl ſupervenialin
 voſ repentina dieſ illa.*O Lovanium, O Brabanlia:
 O Belgium, vide ne crapula, vide nc ebrietas,quae
 libi lam familiaris eſſe ſolei, vide nc curae cl ju-
 dicii obliſciſci faciant. Non poſſum libi non vehe-
 menter timere, cum illud ipſum vitium libi fami-
 liariffimum eſſe cognoscam.quod maxime omnium
 fugiendum eſſe, lam ſollicite Dominuſ admonere
 voluil. Vigilemuſ, fratres, ſobrii ſimuſ , orationi
 vacemuſ,caule ambulemuſ,mortem frequenter co-
 gitemuſ, ul nobis non ad gehennam janua, ſed a-
 «lituſ ad vitam cl gloriam per Chriſtum ſil,qui cſl
 benedictuſ in ſaecula. Amen.

CONCIO II.

DE EXTREMO JUDICIO

SINOPSIS

Utilitas timoris judiciorum Dei contra Lutheranos variis Sacrae Scripturae et Patrum testimoniis asseritur. Ille quasi via strata oratio de Judicio extremo habenda promittitur, quae in duo capita dividitur; unum de magnitudine illius et signis formidabilibus praecedentibus agitur; alterum de mortuorum resurrectione, et Judicis adventu tractabit. Diem judicii fore horrendum vel ex eo obtinetur, quod ea dies Domini in sacris litteris revocetur; et in ea generalis erit conflictus, cujus magnitudo Sacrae Scripturae auctoritate probatur. Signa praevia describuntur, et rerum tremenda facies graphice oculis ponitur: quam in immensum metus futurorum ex praesentibus conceptus augebit. Quomodo haec eadem bonis gaudio, malis terrori sint futura diserte explicatur. Pars posterior exorditur ab utilitate et opportunitate sermonis de extremo judicio habendi. Deinde ad alterum orationis caput descenditur. ad resurrectionem scilicet mortuorum. hic in primis de disparitate corporum resurrecturorum agitur. Beatorum corporum cum anima lacta et festiva conjunctio: et impiorum e contrario querelae, suis coloribus depinguntur. Bepruescitur deinde judicis adventus, damnatorum ploratus ejusque. variae causae adducuntur. Operum tam bonorum. quam malorum. imo et cogitationum libros aperiendos esse declaratur. Bonos judicium futurum magis hic timere quam malos, exemplo Davidis, Pauli et Job: ostenditur. Affertur exemplum ex Joanne Climaco de Slephano monacho quodam in dubio salutis aut perditionis motuo Paedida terribilia omnia longe superabit, tremendi judicis damnatos in abyssum ablegantis sententiae promulgatio. Epilogus denique nobis teriam et severam ad Judicium extremum, et parationem per similitudinem laurea doctorali insigniendorum inculcat.

Cum omnes Lutherani errores mihi et absurdi et perniciosi videantur. auditores optimi, illum illum absurdissimum et perniciosissimum semper judicavi, quem in hominum pectoribus inserere conantur, cum ojni: Timorem illum, qui ex cogitatione judiciorum Dei et cruciatuum ge-

hennae oriri solent, hominem hypocritam et magis reum efficere. Primum enim haec sententia aullrribus suis viam ad salutem praeccludit: Nam cum timor Domini initium sapientiae sit, et plerumque omnes metu poenarum et suppliciorum a flagitiis et sceleribus abstrahantur. et ad bonam ac sanam mentem revocentur, qui limonem istum a pectoribus suis excludunt. ipsi sibi januam poenitentiae salutaris orrliidunt. Ubi enim scriptura divina testatur: *Timor Domini expellit peccatum et, qui sine timore est. non poterit justificari.* Quod eleganti similitudine beatus Augustinus ostendit: Si nullus. inquit, est timor. non est qua iniret charitas: sicut videmus per sciam introduci linum. quando aliquid sudor! Sita prius intrat. sed nisi seta exeat. non succedit linum. Sic timor occupat mentem: non autem ibi remanet linum. quia ideo intravit. ut introduci re et charitatem. Deinde blasphemum in Drum et contumeliosam esse illam vocem Luther! quis non videt? Neque enim Dons hypocritas homines et peccati res fieri potest. et lamen ipse est, quoniam saepe nec in peccatis dormientes excitat, et timorem illum solum lutarem in animis nostris ingenerat. Quorsum cum Dominus tam frequenter tenebras exteriores, dentium cruciatum, incendia sempiterna et alia gehennae supplicia in evangelio comminatur, nisi ut metu saltem poenarum a flagitiis ei facinoribus mentem, oculos manus abstineamus? In quem, obsecro, sensum Lutheran! verba illa torquebunt? *Ye terreamini ab his. qui occidunt corpus, post haec autem non habent amplius quid faciant. Ostendam vobis, quem timeatis: Timeate eum qui postquam occiderit corpus potestatem habet corpus et animam perdendi in gehennam. Ita dico vobis, hunc timeate.* Et mater nostra ecclesia catholica. num hypocritas filios suos efficere contendit? Et lamen ut ad natalem Domini celebrandum nos praepararci, judicium horroris et formidinis plenum hodierna die nobis proponit. Neque magnus Basilius hypocritas homines facere nititur, cum dicit: *Timor salutaris. qui ad sanctitatem deducit, et animae divinitus insitus est, qualis existat. si cupis audire. attende.* Quando forte, ad aliquod peccatum le videris paratum. illud horribile mandatum et Christi judicium cogita. in quo iudex in alio sedens tribunali, circumfusus undique populos coram habebit. astabilque. omnis creatura, ejus adventum gloriosum exhorrens. rationem gestorum redditura. Haec tu timebis. Hoc domum timore institutus quodam

quasi freno *n pratis concupiscentiis animam luam cohibebis*. Neque <1. Ambrosius virginem illam corruptio) hypochnlam studebat eflliccre, cum ei persuaderet, el sibi gehennae incendia cl tenebras exteriores ante oculos poneret. Sancitis quoque Hieronymus hypocrita non eral, cum de seipso conlilcretur, el ad Euslochium scribens diceret; *Ille ego sum, qui ob gehennae melum.tali mc carccre ipse damnaveram*. Quid Augustinus? Nonne initium conversionis suae attribuit timori, quem dc fuluro iudicio semel conceptum, cl in medio aestu libidinum semper retinuit? Denique lanium abest ut metus iste malus aul periculosus sil. ut non modo utilis, sed plane necessarius censi debeat. Nam , ul sapicnicr Tertullianus raliocinalur. cum via , quae ducil ad inferos , latissima cl facillima sil.nonne omnes peream incederent, si nihil m ea timeretur? Horremus nunc terribiles minas creatoris, el vix ab ea via declinamus: quid fieret. si nihil Detis comminaretur, cl omnibus impune in coeno viliorum sesc volutaro liceret? Iloc igilur (irinum sil cl ratum . auditores quasi parentem et custodem iustitiae , temperantiae , charitalis cl omnium virtutum esse Domitii timorem. Quem quidem in nobis cum alia mulla gignere potissimum recordatio magnae illius diei, in qua omnes omnium hominum causae iudicandae, el omnia negotia linienda sunl.Quodcirca rem vobis non ingratam mc facturum esse censui, si de futuro iudicio quod ecclesia in hodierno cvangelio nobis proponit, hodie verba facerem.

Ac ut di'posilionem nostrae orationis inlelligalis, ea , quae de divino iudicio dicturi sumus , nd duo capita revocabimus. Primum enim dc magnitudine ac horrore illius diei, cl signis formidabilibus,quae illam praecedent, deinde dc mortuorum excitatione et iudicis adventu , breviter cl perspicue, quantum in nobis erit, disseremus.

Etenim usque adeo formidabilia et horrore plena sunl,quae ile illa die nobis sacrae litterae praedicant . ul nisi eorum nudor esset Deus, omnino incredibilia videri possent. Quocirca liberator cl assertor nosicr Chrislus , cum aliquando de hac die coram discipulis suis disseruisset , inlelligere lqic ea . quae dixerat. peno vincere hominum fidem , quasi iusjurandum interponens ait: *Arnen dico vobis, quia non praclerebil generatio haec, dowc omnia haec liant. Coelum et lerra transibunt , verba autem mea non praeteribunt*. Cum aliquando divinus apostolos (ul in Actis Lucas evangehsa scriptum reliquit) de iudicio extremo coram praefecto palacslmae verba faceret, ila vehementer homo rumanus cl idolorum cultor perterritus est. ul pavere ac trepidare inciperet. Ex quo perspicuum sil. magna omnino el hoi ribilm fuisse , quae dc fuluro iudicio apostolus diserebat . quando solus eorum sonitus salis foil ad hominem ethnicum, et qui eu fortasse non credebnt, perterrendum. Quod si haec futuri iudicii commemoratio tantum valuit apud Elhntcum . quantum apud nos valere deberet.qui usque mico,quae ;■ hoc iudicio in sacris litteris continentur. vera <s-': <redimus, ul ad ea confirmanda et defendenda mortem eli. rn oppetere par di simus?

Ac magnitudo quidem ct horror illius ultimae diei, vel ex eo cognosci potest, quod *dies magna el dies Domini* in sacris litteris appellatur. An non vere magna erit dies , quae omnes omnium saeculorum lam praeteritas , quam futuras dies comprehendet? in illa enim die omnium praeteritarum dierum rationem homines reddent: in illa die thesaurum illum infinitum irae nique indignationis suae Deus effundet, quem omnium praetitorum saeculorum spatio congregavit: in illa die cessabunt mollis coelorum, siderum conversiones ortus atque obitus rerum mortalium.dierum ac mensium vicissitudines, el omnes hominum cogitationes, omnia studia,omnes artes disciplinae, omnia negotia el omnia consilia aeterno silentio conquiescent. Denique in illa dic irrevocabili summi atque aeterni iudicis sententia ac definitione conSiilorlur. quem statum unusquisque nostrum sortiri , el in omni saeculorum aeternitatem relinere debeat. Tunc enim *ubicumque ceciderit lignum, sive ad aquilonem, ibi erit* in aeternum. Itaque non sine causa dies magna appellatur, quae o mniuin dierum magnitudinem in se complccljltir.

Neque vero immerito eliam diem Domini sacrae litterae vocaverunt : ul enim omnes praecedentes dies, omnium dies appellantur, quod miliis vigilent homines, ul efllicianl, quicquid velint, el Deus ferat. patiatnr, toleret. expeclel, dormiat quodammodo . el quiescat : sic lunc dies Domini illucescel,in qua vigilabit ipse.el officiet quicquid volet, cl nostrum erit, velimus nolimus.pali ac tolerare. Tu nunc blaspcmas , pejeras,ebricllali studes , tuas libidines exples, el Deus ad omnia tacet. Cur ila ? Quia dies isle, dies luus csl. Sed veniet, mihi crede , veniet dies Domini, qui eam diuturno silentio finem imponet, ul omnes suas injurias ulciscetur. Haque dies duas dumtaxat omnis aeternitas comprehendit, unum hominis, alterum Dei.In illo vigilant homines el Deus dormit, in isto dormient homines cl vigilabit Deus.

Porro hujus rei figura illustrissima praecessisse mihi videtur in eversione Jerusalem.Aliquando emm populus Judaeorum prophetas interficiebat, sacerdotia vendebat, avaritiae, studebat, deniqun Deum ipsum hominem facium in crucem agebat:~! ad haec omnia Deus dormiebat.Quamobrem, audilorcs?Nempe quia dies illorum nondum lota praeterierat. Quod apertissime Domini illis verbis significavit ? *O si cognovisses el tu . ct quidem in hac die. tua, quae ad pacem tibi*, el quae sequuntur. Illuxit nutem post paululum dies Domini el ecce evertitur Jerusalem , et omnis populus parlim servituti miserrimae mancipatur, partiili gladio parlim fame extinguilur . incendio concrematur. Sic igitur nunc noslra dies agitur, confeslim autem Dominii dies consequclur , quam horribilis futura sil. non quidem plane inlelligere , sed lamen quasi subolfacere cx praesentibus calamitatibus possumus. Nam ul b. Clemens in recognitionibus se a l>.Petro didicisse commemorat, diem quamdam Deus jam ab aeternitate designavit, in qua exercitus omnium poenarum . cum exercitu omnium culparum loto impetu confligat, cl eam diem , diem Domini scripturae nominare

soient. Verum quemadmodum in praeliis horni
mini unie ultimum cl gcnendcni conflictum, mul-
lae excursiones ct brevia certamina lien solent :
sic ante magnum el maxime formidabile illud cer-
tamen . quod in die Domini lutorum esi, con-
suevit Deus cum agminibus suis excursiones quae-
dam lucere cl nunc famem . nunc pestem. nunc,
helium , nunc mollis terrarum , nunc aquarum il-
luviones , nunc terrae siccitatem , quasi equites
armatos ad nos mittit : qui cum aliquo damno nos
affecerint, retrocedant, cl in sua castra se reci-
piunt. Si igitur pestem , el bellum, cl famem , cl
terrae motus cl alia id genus tantopere formida-
mus, cum initia dolorum cl breves excursiones
sint, quid obsecro fiet , cum ultimus ac generalis
conflictus agetur? Audite enim quibus verbis con-
flictum istum sapientia nobis describit. *Accipiet,*
inquit, *armaturam zelus illius, cl armabit crea-*
turam ad ultionem inimicorum. Induet pro tho-
race iuslilimn , cl accipiet pro galea iudicium
certum. Sumet scutum inexpugnabile aequita-
lem.acuel autem, duram iram in lanceam,ct pu-
gnabit cum illo orbis terrarum contra insensa-
tos. Ibunt directe emissiones fulgurum, ct tam-
ipiam a bene curvato arcu nubium extermina-
buntur, cl ad certum locum insilient, cl a pe-
trosa ira plena mittentur grandines. Excan-
descet in illos aqua mans, el flumina concur-
rent duriter. Contra illos stabit spirilus virlu-
lis, cl tamquam turbo venti dividet illos. Pro-
pheta autem Sophonias verbis adhuc magis formi-
dabilibus rem eandem nobis proponit: *Juxta csl.*
inquit, *dies Domini magnus, juxta csl el velox*
nimis. Vox dici Domini amara. Tribulabitur
ibi foriis. Dies irae dies illa, dies tribulationis
el angustiae, dies calamitatis cl miseriae, dies
tenebrarum el caliginis, dies nebulae el turbi-
nis, dies tubae el clangoris super civitates mu-
nitas cl super angulos excelsos. El tribulabo
homines, el ambulabunt, ul caeci: quia Dumi
no peccaverunt. Et effundetur sanguis eorum
sicul humus, cl corpora eorum sicul stercora.
Sed cl argentum Corum, el aurum eorum non
poterii liberare cos in die irae Domini. In i
f/no zeli ejus devorabitur omnis lerra . quia
consummationem cum festinatione faciei cun-
elis habitantibus terram.

Quod si adhuc planius cognoscere cupimus ma-
gnitudinem, horroremque illius ultimae diei, ad
ea signa , quae diem illnm praecedent, paulisper
animum convertamus,el in memoriam revocemus.
Ante igitur quam magna illa dies illucescat. coe-
li et terra ct omnia elementa signa dabunt; *Erunt*
enim *signa in Sole cl Luna el stellis: cl in lenis*
pressura gentium prae confusione sonitus maris
ij fluctuum, arescentibus hominibus prae timore
ct expeclatione , quae supervenient universo or-
bi. Ul enim cum homo , qui parvus mundus , ad
exitum appropinquat,humores in eo volui elemen-
ta quadam conturbantur . cl coeli qui instar Solis
tl Lunae sunl, obscurantur, ct reliqui sensus qua-
si stellae minores paulalini decidunt ac deliciunt,
cl mens ac ratio vclut virtus coeli a sua sede mo-
velor . vagatur ct errat: sic in obitu atque occasu

totius hujus machinae, quae magnus mundus ap-
pellatur, Sol vertetur in tenebras. et Luna in san-
guinem, et stellae cadent dc coelo, ac demum or-
bis lotus finem suum adesse praesentiet, cl prius
horrendo sonitu contremiscet, ac mutabitur,quam
penitus ruat el collabatur. Verum , auditores , si
coelum cl Sol deliciei, el sidera corruent, quid
quaeso in terra et mari cl aere fiel? Si mundus
hic inferior (quod cti im ethnici Philosophi co-
gnoverunt) a coelestibus globis regitur, cl gu-
bernatur , in quo statu elementa erunt , cum
virlu|cs coelorum movebuntur, cl motus exlrahor-
dioarios sidera pcragcnl.el ad naturalcm ordinem
sese revocare noti poterunt? Quahs acr tunc cril?
Nonne turbinibus nimbis , coruscationibus , Ioni-
lnis et crinitis sideribus plenus ? Qualis terra?
Nonne horrendis tremoribus cl vastis hiatibus ple-
na cril? Tales lunc terrae motus futuri perhi-
bentur.ul non modo turres cl aedificia privata pro-
sternant ; sed integras ac totas urbes evertant et
hiatus ejusmodi, ul maximos monies cl lotas civi-
tates absorbeant. Sed mare prae caeleris clemen-
tis. nunc ferox cl saevium cxistcl, cl usque adeo
fluctus ejus intumescent, ul omnein orbem terra-
rum obruere velle videatur. Mugitus autem cl fre-
mitus ferocium undnrum.cl resonantium fluctuum,
eliam procul positos perterrebunt vehementissi-
me. Quid, obsecro, lunc homines facient? quid lo-
qucnlui? quam pavidi, quam attoniti,cl quam ino-
pes virium cl consilii erunt? Quod ipsa Veritas dc
hominibus in illo statu postlis loquitur ejusmodi
est. ut amplificationibus nostris locum nullum re-
liquerit : Ait enim . *Arescentibus hominibus prae*
timore el expectations, quae, supervenient uni-
verso orbi. Quantam . quantam emphasim habent
haec verba? Arescent igitur prae timore, el palle-
scent, cl dicent . Quid sibi haec prodigia volunt ?
Quid putas haec monstra lam insueta portendunt?
Quid mundus ila parturiens comminalur?Qucm fi-
nem haec lam novae . cl lam insolitae rerum o-
mnium conversiones habebunt?Cum autem se mu-
tuo homines intuebuntur , et facies illas pallentes
cl mortis figuram prae se ferentes videbunt, dici
non potest, quantum in cis metus el horror auge-
buntur. Itaque lunc munera omnia pubblica , ct
eliam privata cessabunt. Nemo forum , nemo gy-
mnasium . nemo curiam frequentabit. Nomo tunc,
honorum ambitiosus . nemo pecuniarum cupi-
dus, nemo voluptatum insectator invenietur. Nam
usquo adeo pavor el trepidatio corda humana
replebit, ul ncc parentum . nec amicorum, nec
magistratuum , ner principorn , imo ncc cibi,
nec pultis homines recordentur, sed in id so-
lum omnes incumbent, ul lma lutu ab aquarum
illuvionibus ct terrae hiatibus tl tremoribus nan-
ciscantur.

El praesentia quidem mala gravia ac molesta e-
mnt, sed sino comparatione graviora cl molestio-
ra, quae timebuntur futura. Nam cum ingenti pa-
vore ac trepidatione c.xpcctabunt. quid tandem pa-
riant monstra' lam nova . cl quem exitum habe-
bunt , lam horrenda principia : cl inierim ma-
la futura praesenti sua formidine metientur. Hic
vctbn desunt,auditores, nec inveniri oratio potest,

qua res Unia ila ul est, cl pro dignitate declare-
lur. Qui per mare aliquando iter lecerunl, el vnn
nimborum, ac procellae experti sunl, intelligent
ac probabunt profeclo quae dicam. Cum in mari
aliqua tempestas exoritur, cl navem insani llucius
iactarc incipiunt, simulalque homines , qui in ca
sunl, caput attollunt, cl coelum crebris ignibus
micare, el horrendis fragoribus conculi, ncc non
ventorum furentium impelu mare lotum a suis se-
dibus commoveri, et se nunc in summis el in flu-
ctibus pendere, nunc ad abyssum descendere ani-
madvertunt, confestim plorare, pavere, trepidare,
misericordiam implorare, vola multiplicare , tem-
pus poenitentiae postulare, omnibus sanctis salu-
tem suam commendare, denique de inorum corre-
ctione cogitare ac proponere meliora incipiunt.
Cogila igilur, quo animo tunc homines.crunl,cuin
cl coelum , el terra cl omnia elementa suam ac
propriam tempestatem excitabunt : cum Sol hor-
rendis tenebris horrorem incutiet, cl Luna in san-
guinem conversa, juxta prophetae vaticinium, in-
tucnles perterrebit : el stellae suis casibus mina-
buntur, cadent enim creberrimae,ul coelum omne
caecum sine ullis hominibus appareat, cl aer assi-
duis coruscationibus micabit, ct frequentibus fra-
goribus immugiet, el mare ferociens , alque insa-
niens m immensum excrescet, cl montes alissimi,
terrae montibus concussi cum ingenii sonitu con-
cidant. Quis tunc edere, quis bibere, quis dormi-
re,quis vel minimam quieicm capere.inter tot pro-
cellas el tempestates , audebit ? O miseros alque
infortunatos homines peccatores , quorum capiti-
bus haec omnia signa morlem cl extremam calami-
tatem portendunt! O illos felices , cl 1er el quater
ct decies ac n.illies beatos, quos conscientia recte
sanctorum laetos ac securos officiel? Eadem enim
prodigia , cl malis hiemem ac procellas , el bonis
aestatem adesse significabunt.Illis initia dolorum:
istis principia gaudiorum erunt. O quam laciis vo-
cibus cum propheta cantabunt ; *Deus nosler re/u-
gium el virtus, adjutor in tribulationibus, quae
invenerunt nos nimis. Proplerca non Umebimus
dum turbabitur lerra , el transferentur montes
in cor maris !* Ilos enim dulcissimis illis verbis
Dominus consolabitur: *Ilis aulcm fieri incipienti-
bus,respicite cl levate capita vestra quoniam ap-
propinquat redemptio vestra.* O qualem volupta-
tem percipient cx omnibus operibus bonis , quo-
rum sibi conscii erunt ! O quam jucunde jejunia ,
eleemosynae, orationes el alia in genus opera, ad
mentem venient! cl fructus poenitentiae, qui nunc
lam amari videntur, o quam suaves tunc cl amoe-
ni videbuntur ! Contra vero , iniquos cl sceleratos
homines omnium operum suorum pocnilebil, et
gaudium eorum in lucium , et risus in fletum , el
mellis dulcedo in fcillis amaritudinem , cl omnis
voluptas praeterita in dolorem ac tristitiam con-
vertetur.

PARS SECUNDA

Nonnulli quibus ca oratio,quam dc morte habui-
mus, aliquid emolumenti attulisse visa csl, mihi
significarunt, rem me cum Deo gratam, tunc audi-

toribus utilem facturum, si dc aliis quoque novis-
simis verba facerem. Quatuor ca sunl, ul nostis,
mors, judicium, cruciatus gehennae cl gloria bea-
torum. Ego voro horum consilio libentissime ac-
quievi, quod viderem non solum utile , sed eliam
tempori accommodatum esso dc novissimis dispu-
tare. Est enim hoc tempus parascceve ad natalem
Domini celebrandum: qua rc autem melius prae-
parari poterimus , quam memoria cl cogitatione
novissimorum? Novissima enim attente et diligen-
ter cogitata timorem sanctum in animis inferunt,a
peccatis avocant, in oflicio continent, corpon-
expellunt, diligentiam excitant,vigilantem denique
el solcrlem suum contemplatorem officiunt. Utili-
tas vero, quae ex cogitatione ac memoria extremi
judicii capi potest, tanta est, auditores, ul nona-
lia dc causa Ecclesia mater nostra Evangelium, in
quo de judicio disputatur, non semel aul bis sicut
cacleras historias evangelicas, sed saepius nobis
proponat. Nam et hac die dominica cl praecedente
el feria secunda post primam dominicam quadra-
gesimae, et rursum cum parabolum zizaniorum vel
sagenae missae in mare, vel alias nonnullas in sa-
cris missarum solemniiis legendas assumit, sem-
per nobis judicii diem in memoriam revocal.Vere
enim b. Ambrosius ad virginem lapsam scribens
ait, si monte cernerent homines peccatores,quale
judicium imminet mundo , sensus humanus non
dispergeretur vanitate saeculari, si non infidelitate
gravaretur. El b. Augustinus affirmat, si nullum
aliud Evangelium Christiani homines audirent,
quam illud, in quo judicii praedicatio continetur,
illud unum salis posse, cl perversos a sceleribus
abstrahere cl abstractos in oflicio continere. Sed
tamen, sicut cum dc morte agerem, admonuisse
me memini,in audiendo parum,in meditando mul-
lum fructus alque emolumenti positum est. Ul igi-
lur noslrae narrationis seriem prosequamur, ha-
ctenus cl magnitudinem ultimae illius diei, cl si-
gna praecedentia explicuimus , nunc dc mortuo-
rum resuriccione cl judicis adventu, quod unum
superest, breviter dicamus.

Post illa igilur signa et prodigia, quae diem Do-
mini praecedent, archangchis dc cocio descendet
ut apostolus Paulus ad Thessalonicnscs scribens
lesialur, cl horrendo sonitu tubae signum dabit
morluis omnibus, ul resurgent,ct ad judicium Dei
convenient. Haec csl illa tuba, (piam bcalus paler
Hieronymus sive comederet, sive biberet, semper
sc audire putabat. El merito; quis enim ab hac ci-
tatione appellare,quis hoc judicium recusare,quis
morbum aut negotium aut aliam causam praetexe-
re poterit? Tunc igitur mors omnia spolia , qunc
mundo abstulerat, in momento rcddeie compelle-
tur, cl ipsa ultra omnes lerras, el omnia marie,ul-
tra mundum et fines omnium viventium in aeter-
num exilium relegabitur. Nam ul bcalus Joannes
in Apocalypsi refert, tunc mare mortuos, quos ab-
sorbuerat reddet, ct mors atque infernus similiter
lacent. Quale igilur spectaculum eril, cum lena ,
cl mare tot corpora,lam dissimilia,tam differentia,
lam disparia ubique parturietur el cum ad unum
alque eumdcm locum tot exercitus ex omni orbe
terrarum concurrent? Siquidem in co loco parens

omnium gentium Adam omnem suam posteritatem in unum convenisse mirabitur. Ibi Xerxes, Darios Aleximndros, Cacsnrce el alios orbis moiiarclias intuebimur; sed tamen alium habitum , alios mores el aliam omnino mentem, quam cum hio viverent, praeseiercncles. Ul enim beatus Hieronymus ail ; Tunc *ad vocem tubae pavebit lenae, cum pupulis lugubre. mundus immugiel,el tribus ad tribum pectora ferient, polenlissimi quondam reges nudo latere palpitabunt. Exhibebitur cum prole* Mia Venus: *Tunc ignitus Iupitor adducetur.*, et cum suis *stultus Plato discipulis, Aristoteli argumenta non proderunt.*

Caeterum quamquam omnes homines ad vitam revocabuntur, nullum tamen intererit inter corpora, quae sauciis hominibus restituentur, el quae improbi ac probi ac scelerati recipient. Illa enim sole clariora el pulchriora incredibili luce fulgebunt; ista autem foedissima , lelcrima , el ipsa morte horribiliora erunt. Qua, quaeso , voluptate beatae mentes afficientur, cum suis corporibus, quasi dulcissimis fratribus, posl exilium lam longum ilerum conjungentur , separationis metum nullum amplius in omnem aeternitatem habiturae. Quid, obsecro, sentiet caro, cum ex pulvere excitabitur,el insolitam lucem accipiet? Ei animus occurret ac dicet. Soror el sponsa jucundissima salve: *lam /lienit transiit, imber abiit el recessit : surge amica mea el veni*, imphvil Deus desiderium nostrum.Tu comes itinerum el laborum meorum fuisti: lu mecum persecutiones, el injurias propter Deum pertulisti: lu jejuniorum el vigiliarum laborem, tu crucem poenitentiae , tu vicius difficultatem, tu rerum omnium inopiam mecum superasti. Quam saepe tibi cibum ac polum ul Dominum in pauperibus aleres, eripuisti? Quam saepe vestes, ul nudum Dominum vestires, libi ipsi detraxisti? Aequitas igilur ac ratio postulai,ul quae mecum in lachrymis seminasti, mecum eliam in c-xullatione metas. El quae in laboribus comes fuisti, io voluptatibus eliam comes efficiaris, el partem harum divitiarum, el gloriae modo recipias , quae mihi, ul eas lucraret, adjumento fuisti. Tunc igilur animus carnem, el caro animum dulciter complectetur.el felicissimis alque indissolubilibus nexibus simul colligabuntur. El o quam laetis vocibus cantabunt: *Eccc quam bonum, el quam jucundum habitare fratres in unum?* Et vere in unum: Nec enim deinceps appetitio cum voluntate, nec sensus cum ratione pugnabit ; sed pacis ac consensionis perpetuae foedere copulati coelestibus deliliis el gaudiis nelcrnis perfruentur.Al contra qua cruce torquebitur animus peccatoris, cum ei corpus illud obscurum, grave deforme, squalidum alque horridum offeretur? Quibus verbis existimatis se mutuo salutabunt? O corpus infelix, animus dicet, tu initium ac linis calamitatis meae: tu me ad haec supplicia luis lenociniis pertraxisti el modo non quasi in domum, in qua quiescam , sed vehit in carcerem, in quo torquear, in te iterum vel invitus ingredi cogor. Haecine csl illa caro, propter quam lam saepe comessationibus el ebricnlibus operam dedi? Propter quam tot fornicationes, tot sacrilegia , tot adulteria perpetravi?

Haecine esi illa facies, quam Ianio studio a Sole ne nigresceri defendebam? O palatum infelicissimum, propter te ego lccras ac mana fatigabam. O venter infortunate, el quomodo lam stultus fui, ut te pro Deo venerarer, el colerem. Ergone propicr istum abjectissimum truncum , propicr hanc omnium sordium el immunditiarum foedissimam sentinam. regnum coelorum amisi el supplicia sempiterna mihi ipsi comparavi ? O furiae, O spiritus Tartarei, quid moramini? cur me non discerpitis? cur ad nihilum me non redigitis ? Haec igilur atque alia generis ejusdem , tunc animus in carnem suam cum ingenii rabie alque odio dicturus csl: quam lamen dum hic in terris in illa moraretur. usque adeo diligebat, ul illam tamquam Deam ne dominam suam coleret, alque ul ejus libidinibus satisfaceret . Dei legem ac praecepta frangere el violare non vereretur.

Postea vero quam omnes resurrexerint, el in loco, quem Dominus ad hanc judicii celebritatem designaverit, congregati fuerint, tunc apparebit in nubibus coeli cum potestate magna el majestate is quem Deus judicem vivorum ac mortuorum constituit. Neque solus veniet, sed innumerabili multitudinem coelestium principum undique stipatus.Me his vero, qui ab ea majestate proficiscetur, lanius erit, ul Isaias Propheta dicat: *Ingredientur scissuras petrarum el in cavernas saxorum* , el in voragines lerraca *facie formidinis bomini el a gloria majestatis ejus, cum surrexerit pecutere terram.* Apostolus aulcm Joannes addit el dicit: *Vidi thronum magnum candidum el sedentem super eum, a cujus conspectu fugit coelum et terra, el locus non csl inventus cis.* Quamobrem, obsecro, fugitis. < coelum el terra? cur abscondimini? cur fornndalis?Omd in Deum alque elccclorncni vestrum peccastis? Tu terra.nonne semper herbas virentes ut tibi fuerat imperatum protulisti? Et tu coelum , nonne in orbem agi jussum,ncc ad momentum unquam quievisti ? Sed forla-sc nomine coeli ac terrae angelos alque homines sanctos divinae lilerac incllbgil voluerunt. Quid igilur vos, o divini spiritus.el mentes beatissimae trepidatis? quid egistis? quid peccastis? cur fugitis? cur limeris? Nimirum, auditores, non ideo formidabunt, quod sibi ab aliqua poena aul supplicio pcrclimescant,lsed quemadmodum, cum Oceani fluctus intumescunt atque insaniunt, etiam ii trepidare soient, qui in littore oonsliluli nihil detrimenti pati possunt, sic cum Deus iram alque indignationem suam in homines impios effundere coeperit, sancti quoque , quibus nihil periculi imminebit,quodammodo trepidabunt. Sed si sancti pavebunt, quomodo impii non pavebunt? Si *coeli columnae* contremiscent, quid ligna putrefacta alque arida factura sunt?

Equidem, auditores, simulalque Deus apparuerit . el fronte . oculis, superciliis, vultu denique loto iram alque indignationem suam ostenderit . continuo fragor el ululatus magnus in populis excitabitur. Tunc enim, ul ipse Dominus ail , *plangent omnes Iribus terrae. Aspicient* enim in quem *confixerunt,el plangent cum planctu quasi super unigenitum, el dolebunt super eum sicut dolori solet in morte primogeniti.* VA o quam mul-

las causas plorandi, cl ejulandi miseri alque infelices habebunt. Plorabunt, quia remedium nullum suis malis inveniri posse videbunt. Plorabunt, quia poenitentiam jam nimis seram, el infructuosam esse cognoscent. Plorabunt, quia ncc a sententia *Dei* appellare, ncc judicium imminens fugere poterunt. El tamen judicio intéresse, el sententiam aeternae damnationis audire, intolerabile illis videbitur. Plorabunt, quia dum hic in terris viverent, bene monentes contempserunt. Plorabunt, quia voluptates, quae velut umbra transierunt, immortales dolores, el numquam finiendos cruciatus illis peperunt. Denique ulab omnibus partibus obsessi, cl in angustias inexplicabiles rcdacli, omnis consilii et auxilii inopes plorabunt. quia nec plorando el pcclus ac faciem lacerando se quicqmim proficere animadvertent. Nec lamen lus gemitibus el clamoribus judex ullo modo commovebitur; sed potius plorantes? gaudentibus, hoc est, impios a p. is *separabit, sicut pastor serjregal oves ab hoedis. cl statuet pios quidem a dextris suis, impios autem a sinistris.*

Continuo aulem singulorum causae disculi incipient, neque periculum erit, ne alicujus delicii Deus non recordetur. Si quidem omnia in libros relata videbimus, el cx libris illis omnes homines judicabuntur. El *vidi* (inquil evangelism Joannes) *mortuus magnos cl pusillos, stantes in conspectu throni, el libri «perii sunl: cl alius liber apertus est, qui csl citae, ct judicati sunl mortui ex illis, quae scripta erant in libris, secundum opera ipsorum.* Itaque audilores, omnia opera nostra in libros referuntur. Vixdum fornicationem animo perpetrasti, cum in libro Dei scriptum id flagiliuin invenitur. El quidnam. obsecro, in libris istis scribi existimatis? Numquid sola sacrilegia cl parricidia el perjuria cl caetera crimina ejusdem generis? Decipitur, qui sibi hoc persuadet. Nam et cogitationes impurae cl verba otiosa cl risus immoderatus: nec ista solum, sed eliam opera bona ommissa, vel non ad finem bonum relata, in judicium adducentur. Tu fortasse dicturus es, non pejeravi, neque ebrius fui. Respondebit vero judex, ac dicet, At filius tuus pejeravit, famulus tuus ebrius foil, cur id fieri non prohibuisti? Cur remedium nullum adhibuisti? Alque idem de caeleris vitiis inlciligi volo. Tanta est enim sublimitas Christianae integritatis ac puritatis, ul nullum ncc minimum vilium Christianis hominibus permittatur.

Sed si haec ila sc habent, undenam, obsecro, io nobis, qui isla verissima cleerlissima esse non dubitamus, lania dissolutio, tanta incuria. Ianius torpor cxislil? I ude securitatem concipimus? Unde nobis blandimur, tam severo judicio nostris capitibus imminente? Quid, quaeso, in causa est, ul quibus timendum est, non timeant, cl qui vix rationem ullam timendi habent, ii maxime liment? Sanctus oral propheta D ivid, el lamen ita hoc judicium formidabat, ul diceret: Non *inires m in-dicium cum servo luo Domine: quia non juslilabilur in conspectu luo omnis vivens.* Sanctus oral apostolus Paulus, cl lamen ail: Nilul *mihi* < n < iu um sed non *iu hocjusli/icatussum qui i ntem judicat mc* Domtnus'.*»1. Idem enim est,

ac si apertius dixisset: Ideo me justum proitucinre non audeo, quia qui judicial me Dominus est. Siquidem oculi Domini ejusmodi sunl, ul stellae non sint mundaе coram eis: Et ibi saepe reperiant pravitatem ubi nos nihil nisi sanctitatem videbamus. Denique sanctus erat, ul coelcrosomittamus cl Dei amicus Job, el tamen dicebat: *Quid faciam cum surrexeril ad judicandum Deus? cl cum quaesierit quid respondebo illi?* Quae verba, audilores, quoin pavidum cor, el metu plenum nubis demonstrant? *quid*, inquil. *faciam cum surrexeril adjudicandum Deus?* Una me cogit dio affligit, clavus unus infixus inhaeret cordi in eo, qui milii minimam quietem capere non permittit. Quid agam? quid loquar? Quo ibo? Quid consilii cupiam, cum mecum in judicio Deus contendere voluerit? Cur. quaeso, vir iste Dei ore laudatus, cl laiiijusius ac simplex, ul dicere sine mendacio posset: *Oculus fui caeco et pes claudo*, cl item: *non me reprehendit cor meum in omni vita mea*: cur, inquam, tam singularis innocentiae vir, ila Dei judicium reformidat? Nempo, quia novil Deum non oculos carneos habere, et longe aliter judicare, quam homines judicant. Quod ul adhuc planius liai, historiam non minus veram, quam formidabilem narabo.

Beatus pater loanncs Climacus monachum quemdam nomine Slephanum virum fuisse refert tantae sanctitatis alque innocentiae, ul leopardum, ferocem alioqui et immitem feram, quasi catellum mittissimum aleret. Is igilur cum annos circiter quadraginta in cremo vixisset, jejuniis, lachrimis, orationibus aliisque virtutum operibus ornatus, cordis puritati assidue studuisset, ad exitum pervenit. Cum aulem in extremo illo agone constitutus a daemonibus mullorum criminum reus fieret, repente obstupuit animo, el apertis oculis nunc ad dexteram, nunc ad sinistram lectuli pariem sc convertibat, cl quasi ab eo vitae praeteritae ratio exigeretur, clara voce respondebat, aliquando quidem. Ha sane revera ila cslj sed poenitentia ct lachrimis crimen dilui, aliquando vero, non est ita, mentimini, hoc ego non feci. Deinde rursum, verum loquimini, sed flevi, sed ministravi. In quibusdam lamen aliquando ajebal, vere me accusatis, cl quid respondeam non habeo. Alque ila obiit, ambiguum omnino relinquens, salvusne an reprobus esset. Iam igilur si vir tantus, qui annos circiter quadraginta iu eremo vixit, cl sibimel omnibus deliliis interdictis soli Deo vacavit, el adhuc signis el prodigiis claruit, aliquid lamen sibi a daemonibus oblici audivit, de quo rationem reddere non posset, quid nobis accidet, in illo severo judicio, ubi Deus scrutabitur *Jerusalem in lucernis?* Equidem, audilores, qui rem istam attente cl serio cogitaret, non dubito quin eo admirationis ac stuporis deveniret, ut somnum omitteret, cl cibi ac polus oblivisceretur.

Cacterum omnium hominum causis diligentissime el accuratissime discussis, proferet judex in impios aeternae damnationis irrevocabilem scilicet lenitam. *Discedite a me, maledicti in ignem acciei num. qui paratus csl diabolo el angelis ejus.* vvibuui asperum, quod qui audierit, tinnient

ambae aures ejus, o sententia intolerabilis, quae omni bono spoliās, et omne malum adducis. Maledixit aliquando licuhieae Dominus, et continuo non modo folia, sed et truncus et radices penitus aruerunt. Nec minus clica. x erit illa iillimne diei furini (labilis maledictio. Nam super quos ceciderit, cos volui grando quaedam aduret, et usque adeo humore gratiae divinae destitutos relinquet, ut nunquam amplius boni aliquid, vel agere, vel loqui vel cogitare vel sperare possint. Tunc igilur impii sententiae huiusmodi fulmine percussi montibus dicent, *cadite super nos, et collibus, operite nos*. Tunc ponent in coelum os suum, et immanes blasphemias in Deum iudicem evoment. Tunc, maledicent diei, et horae, in qua nati sunt, et parentibus qui cos genuerunt, et uberibus quae cos aluerunt, et acri, quem spiraverunt, et terrae quam calcaverunt. Sed non diutius in praesentem iudicem haec dicere eis licebit; ille enim spiritus Domini involvet eos, et in abyssum magno impetu praecipitabit. id quod his verbis in apocalypsi refert evangelista Ioannes: *Et sustulit unus angelus fortis lapidem quasi molarem magnum, et misit in mare dicens, hoc impetu mittetur Babylon civitas illa magna, et ultra iam non invenietur*: et claudetur abyssus portis aereis et repagulis ferreis, quae nulla vi perrumpi et nulla arte reserari poterunt. Ibi aulem bibent de calice irae Domini, et *fumus tormentorum eorum ascendet in saecula saeculorum*: Nec habebunt requiem die ac nocte. Iusli ex adverso plenae beatitudinis et gloriae sempiternae compotes **di**, in laudes Domini et gratiarum actionem ora reserabunt, et cum canlu et laelilia Dominum atque imperatorem suum ad coeli gaudia revertentem prosequentur, et comilabuntur ei eum eo sine fine regnabunt. et bonis celestibus ac sempiternis perfluentur. Ei quinam curtil. Domine Deus, quibus sors iam beata contingit? Si tribulationes pati necesse est, hic tunde verberibus, hic flagellis allige, hic ure, hic seca, ut in aeternum parcas.

Verum nos, auditores, usquequo haec de iudicio lilebrae sacrae nos docent, tamquam aniles fabulas vel historias nihil ad nos pertinentes, audiemus? Si vera sunt, si negari non possunt, si nostra res agitur, si periculum magnum omnibus imminet, ne in aeternum pereamus, cur non excitamur. antequam mortis nocte ac tenebris obruamur? Cur, qui tempus habemus, tempus consumimus? Percipite, quaeso, (pia dico, et animus ve-

stris mentibusque mandate. Solent in quibusdam regionibus nos, qui doctoralus laurea donandi sunt. quaestiones quaedam explicandae assignari, et spatium lemporis, horis quatuor et viginli designari. Quae cum illa sint, nonne stultissimi essent. si suis quaestionibus praetermissis, aliis studiis et negotiis illo ipso tempore operam darent? Esque enim plane et idcirco hoc illi intelligentes. sese in cubiculis claudunt, et parum. aut nihil cibi et somni capientes illis suis quaestionibus lotos se dedunt. Ei si forte ad eos familiares accedant, et ad convivium, ad venationem, ad piscationem, ad alia oblectamenta invitent. cum stomacho illis respondent, cras lauream doctoralus capere vel infamia insigni notari necesse est, et quaestiones mihi difficillimae propositae sunt et spatium lemporis brevissimum conceditur et audietis me a studio et meditatione avocare? Sic illi respondent: quia *prudentiores sunt filii* / *nijus sacculi lilii lucis in generatione sua*. Discamus igilur vel saltem ab illis, tametsi potius illi a nobis discere prudentiam debuerunt. Cogitemur diem illum, in quo coram angelis et omni orbe terrarum ad quaestiones difficillimas respondendum erit, et vel corona gloriae decorandi vel ignominia inflari afficiendi erimus. Cogitemus nobis lemporis spatium omnino breve praescriptum et definitum esse, quod cur quaeso lotum in Cicerone et Aristotele evolvendo terimus? O insipientia. O tenebrae liliorum Adam. Omne studium, omnem curam, omnem aetatem ponimus in rerum natura perscrutanda et cursu siderum investigando, de quibus in iudicio non interrogabimur, et virtutum atque operum bonorum rationem nullam habemus: a quibus lamen gloria vel ignominia sempiterna dependet. Non reprehendo rerum cognitionem et studia literarum: sed nimiam in iis sollicitudinem et nimium in vilitatibus et operibus bonis torporem vitupero. Claudamus igilur nos in cubiculis cordium nostrorum, atque ibi serio aliquando statuamus, inanes nugas omittendas esse, et in ea lotis viribus incumbendum, de quibus iudici nostro rationem reddere nos oportebit, carni aulem et mundo ad inania lucra et falsos honores et fallaces delicias nos invitantibus, libere respondeamus ad ea nobis tempus non suppetere, iudicium nimirum severum imminere. non esse pro brevibus et caducis aeterno iudicio iacturam faciendum. Quod si fecerimus, et in morte securi et iudicio parati inveniemur ut respondeamus ei, qui est benedictus in saecula. Amen.

CONCIO III

DE CBUCIATIBLS GEHENNAE

SYNOPSIS

Loco exordii duorum magnorum malorum tres assignantur causae: Primum malum, quod tam nulli inveniantur infideles: alleram, quod infideles ipsi iam libere peccent. Causae hujus rei sunt, prima inconsideratio, secunda ignorantia gravitatis peccati (quam ex offensi dignitate, remedii praesentia et proposita poena metiendam esse docetur) tertia philantia. quae plurimos in errores induxit, cui tamen occurritur, considerando. quam severe Deus in angelos, imo in ipsum Filium aliorum peccata animadvertit. Obviatur stupidae quarumdam interrogationi de poenarum gehennae certitudine, per rationem et apologum vulpis vestigia non redeuntia considerantis. Deinde ad poenam gehennae descenditur, quae duplex a theologiae statuitur: poena damni et poena sensus; atque in primis de poena damni agitur, quae sine comparatione major exili poena apud Romanos. Quanta praeterea poena sit summi boni amisso, testimonio s. Chrysostomi ac similitudine pueri plebsciae sortis in regnum substituendi, sed paedagogi monita negligens. dilucida amplificatione accomodata, demonstratur. Graphice insuper depingitur poena sensuum. et primo quidem internorum, uti sunt phantasma, memoria, intelligentia et voluntas, quomodo nimirum singuli sint excrucianti: damnatorum etiam miser discursus et horrenda blasphemiae finem primae parti addunt.

Proemissa in secunda parte visione Jeremiae, eaque breviter explicata, ostenditur a contrario generalem omnium membrorum cruciatum futurum: ac deinde singillatim de sensibus externis agitur. Atque in primis quomodo oculi terribili daemonum aspectu et personarum praesentia, quae quoquo modo causa peccati fuerunt, affligentur, exemplis declaratur; ubi serio iuvenutis seductores taxantur. Aurium tormenta adducuntur, et Syllae Dictatoris crudeli facto exaggerantur. Modus poenarum sensus olfactus per historiam 199 Martyrum in uno carcere inclusorum atque aulhorilale Virgilii adumbratur. Cruciatus gustus ex divita Epulone guttam aquae flagitantis probatur. Sensum latvæ intolerabili frigori et calore esse cru-

ciandum. Poena, eaque perpetua, qua membra singula sunt affligenda, particulatim explicatur; et quomodo aeternitas allitis consideranda sit, epilogus brevi dictorum anacephaleosi comprehendit.

Duo sunt, audiores optimi, quae mihi de initiis et progressu Christianae religionis cogitanti, et memoria signa et prodigia nostri liberatoris repentini, maximi admiranda ac pene incredibilia videri solent. Unum, inveniri aliquos, qui nostram sanctissimam Udem amplecti recusent: alii cum cos peccare audere, qui iam (idem suscipiunt. Nam quis non miratur, post fidei nosirae praedicationem, tot prophetarum vaticiniis promissam, tanta populorum consensione susceptam, tanto miraculorum numero fundatam, spe nutritam, charitate auctam, antiquitate roboratam, episcoporum successionem confirmatam, ipsa denique Humanae ecclesiae auctoritate munitam, adhuc aliquos reperiri, quibus Catholica Christi doctrina minus probetur, et novarum sectarum auctoribus magistri errorum nomina dare non verentur? Quis item audient, credidisse nonnullos, iis, qui Dei legem violaverint, aeterna supplicia esse proposita, et tamen eos ipsos, qui id crediderunt, summa facilitate atque audacia in Deum peccare, non obstupescat? Etenim in edicto Regis cautum esset, ne quis certa ora portas civitatis cogereretur, suspendio proposito, quis ita stultus et suae salutis negligens invenitur, qui ea ipsa hora coram multis testibus pedem extra portant efferre lentaret? Et si forte causa aliqua id inceret, nonne postea non solum lestes, sed portam etiam ipsam tamquam patratu criminis consciam periimesceret? Unde igitur Heri dicemus, vel cum Christianis omnibus iam persuasum sit, Deum Optimum Maximum irrevocabili sententia statuisset, ut qui legis ipsius violatae reus diem extremum clausisset, aeternis vinctulis alligetur, et suppliciis inexplicabilibus sine ulla line torquetur: nihilominus iam multos quotidie videamus, qui nec compulsi, nec rogati, saepe etiam nec invitati, sponte sua et libera voluntati*, ac libenti animo Deum offendant; quin etiam occasiones querant peccandi, et inventis gaudeant, doleant non inventis?

Mihi quidem, audiores, hujus rei tres praecipuae causae esse videntur, inconsideratio. ignorantia, et amor suiipsius, quem Graeci φιλαυτία*/ commodius, et significantius dicunt. Etenim inconsideratio non minima causa, imo fortasse prae-

CONCIO III DE C.ſtVCIVTIBIIS GEHENWE

cipua ratio eſt, cur nos a peccando non revocet periculum, quod nobis omnibus impendat.cruciatuum ſempiternorum. Nec enim permultis fides deest:ſcd alicula dillgcnsque conſideratio eorum, quae tides proponit ac docet, maxime deest. Quo circa rem Deo gratiſſimam et vobis utiliſſimam me facturum exiſtimavi ſi quemadmodum concione ſuperiori promiſi, hodie vobis ad memoriam revocem et in ipsis prope oculis ponam, quam horribilia, q̄tim atrocita, quam diuturna ſupplicia impiis ſccleraliſquo hominibus Deus paraverit. Sed unlea'tamcn,qunm de gehennae cruciatibus dicere incipiam, duae illae reliquae cauſae, quas paulo ante commemoravi refellendae ſunt.

Inilio igitur quia pcccali gravitatem et magnitudinem ignoramus,propterea vix adduci poſſumus, ul credamus, cruciatus gehennae tales eſſe, quales ſacrae lilerae nefariis hominibus comminantur. Quod his verbis d. Auguſtinus affirmat; *Sed ideo, inquit, poena aeterna dura et injuſta ſenſibus videtur humanis, quia in hac infirmitate moribundorum ſenſuum deest ille ſenſus olliſſimae puriſſimaeque ſapientiae, quo poſſit ſentiri, quantum nefas in illa prima praevaricatione commiſſum ſit.*Profecto enim ſi culpae gravitatem intelligercmus, de poenarum acerbilale minime dubitarem. Vultis autem ul uno verbo dicam, quanta ſit gravitas pcccali?Tanla eſt, audilores, quam lam animus noſter complecti nullo modo poeſt. Nam vires humanae mentis exuperat.et omnem mortalium intelligenſiam vincit: Si enim offeſſionis magnitudinem ipſius offeſſi «ligniiale ac nobilitate metiri oportet. cerle peccnlum, quod infinitam dignitatem nobilitatemque laedit, malum infinitum atque immenſum erit.Denique quam periculofus,et quam gravis ſit morbus pcccali.ex ipſius medici,et medicamentorum.quae ad ipſum curandum neceſſaria ſunt.praeſentia ac dignitate cognoſces.Cum enim aliquem ita acgrolare audimus,ut iis medicis, qui in urbe ſunt, non contentus.undique periliſſimos medicos,et ex diſtanſſimiſ locis accersat, et medicamenti exquisitiſſimis, et maximis ſumptibus comparatiſ opus habeat, nos quoque. qui medici non ſumus, graviſſimos aliquo morbi genere hominem illum laborare aſſerimus. Quid igitur de peccnli morbo cogitare debemus, quem omnium angelorum atque hominum ſapientia. ingenium, potentia, vires, curare numquam potuiſſent? Et plane genus humanum lolo morbus ille ad interitum perduxiſſet, niſi ex ipſo ſinu Patris Dei Sapiencia deſcendiſſet, et medicinam exquisitiſſimum ex ipſo ſui corporis digniſſimi ſanguine confeceſſet. Certe, auditores, quando nullo aliud argumentum ad gravitatem peccnli demonſtrandam haberemus, hoc unum lule eſt. ul plane omnibus perſuadere poſſit, quamlibet culpam in Deum admiſſam.scelus eſſe lam immane,ut de poena et culpae debita jure optimo dicere poſſimus: Oculus non vidit, auris non audivit, in cor hominis non aſcenderunt ſupplicia, ac tormenta, quae praeparavit Deus offeſſentibus ſe.Cur enim Deus, qui ipſa ſapientia eſt, et homo Heri, et in crucem agi, et mori voluiſſet, ul regnum peccati deſtrueret,niſi res magnas, et creatas vires exupe-

rans exterminatio peccati fuiſſet? Hacc igitur ſi aliquando cogitarem non ita faciles ad peccandum eſſemus, et de gehennae cruciatibus mullo aliter ſentiremus. Sed jam ad alteram cauſam noſtri torporis veniamus.

Amor ſui ipſius, execrabilisquo philantia, mirum eſt auditores, quamdam vim habeat ad perſuadendum. Eſt enim lam blanda conciliatrix. et quaſi ſuadela potens natura, ul ejus ſuaſu plcnque omnes facile credant quamquam improbe et ſclerate vivant, tamen aut nullas, aut breves et exiguas poenas ſe daturus. ILnc enim primum orta eſt illa ſententia quorundam Philoſophorum, qui ulAriſlotilcs ſcriptum reliquit, res praeclare geſtas ſibi ipsis tribuebant, et earum auctores ſe credi, atque haberi cupiebant: ffagitiorum autem et ſclerum, quae inierdum committebant, omnem culpam in exlernam quamdam cauſam reficiebant. Itaque ſi bene aliquid egiſſent, praemiis affici; ſi male, poenam luere nullam volebant.Porro ex eadem radice Chriſtianorum etiam ſcriptorum illi errores pullularunt, quos lib. 12. de civit. Dei d. Auguſtinus et commémorai et refellit. Aln enim nullas eſſe poenas aeternas Chriſtianiſ Catholicis. licet corrupte viventibus, paralas crediderunt: alii non ſolum catholicos, ſed haereticos etiam, qui cum catholici aliquando fuiſſent.a poenis aeternis ſuis ſententiis liberaverunt, alii nullo ſacramento baptiſmatis initiatum, ſive catholicum, ſive haereticum, aeternis ſuppliciis addici poſſe aſſeruerunt. Alii progreſſi longius.homines omnes ſive chriſtiani,ſive judaci,ſive ethnici ſint, cxremo iudicio ſalvandos eſſe, vlt | ſuis ipſorum meritis et aliorum patrociniſ et ſuffragiis potaverunt. Alii denique non hominibus ſolum, ſed daemonibus quoque ſpem veniae et ſalutis aeternae ademptionem promiſerunt. Quos omnes quid niſi exeerabilis philaulia,ita male miſericordes, et lam abjecte de cruciatibus gehennae ſentientes effecit? Quae cum ita ſint, mirum profecto nobis non debet eſſe, ſi haec eadem pbilaulia.his etiam noſtris temporibus in nonnullis efficiat, ut difficile atque aegre m animos ſuos inducant, aeternorum intolerabiliſumque ſuppliciorum ſibi periculum imminere, nec non ul ſtulte apud ſe ratioſinentur, ac dicant: Certe numquam me Deus tum grandi pretio redemiſſet,et tanta propter me hic in terris pertuliſſet, ſi propter blaſphemiam unam vel nullo aliquod crimen, aeternis me carceribus manciparo m animo habuiſſet.

Verum occurrendum eſt, audirres, huic falſo et pernicioſae opinioni, et quam debili fundamento innitatur demonſtrandum.Quaero igitur a vobis ſi rex noſter obſcurum aliquem hominem ad amare incipiat,ad honores evehat, publicis muneribus ornet, denique arci lotius imperii ſui inſtructiſſimae. ac pulcherrimae illum praeficiat; ſi is cum hoſtibus in regem ſuum conſpiret, atque arcem ſuae curae commiſſam, in manus illorum venire patialur: poſſu vero caſu aliquo capi cum et ad ſuum regem adduci contingat quid regem facturum exiſtimatiſ, num quia proditorem iſtum vehementer aliquando dilcxil, de eo poenas proditoribus debitas non ſumet? Cerle ſumet, et eo atrociorcs

quo majora beneficia in illum ante contulerat- Sic igilur. tametsi Deus nos vehementer dilexit, cum illum suum ad nos misit, cl cum pro liberatione nostra iam nulla pati ac tolerare voluit, tamen nihil secius nos aeternis cruciatibus puniet, si ad castra hostium transfugerimus, el arcem animae nostrae daemonibus prodiderimus. An csl quisquam qui patriarchae Joseph historiam vel non audierit vel non legerit? Is enim cum venditus a fratribus suis, alque in Aegyptum adducitis fuisset emit eum princeps exercitus Pharaonis, el ita vehementer cum dilexit, ul omni domui illum praeficeret. cl omnium fortunarum suarum administrationem illi commiserit. El iamcn simulalque suspicari cōpil, ab eo conjugem suam sollicitatam de stupro fuisse, vehementissime commotus, non modo cum a praefectura domus deturbavit, sed etiam in leclcrimum carcerem coniecit. Quid de damnatis angelis dicemus? Aonne daemonum piinceps princeps angelorum fuit? Illa sane. Nam ul b. Gregorius, et eo multo antiquior Tertullianus, el alii permulti ecclesiastici scriplores docent, primus et nobilissimus omnium angelorum, atque adeo lotius i pilicii divini praeslantissima pars ille fuit, qui nunc humillimus. miserrimus cl abjectissimus csl. Hinc in sacris hieris nunc *Lucifer*, nunc *principium viarum Dei*, nunc *signaculum similitudinis plenus sapientia cl*; *cr/ccltis decore* nominatur. Atque de <o Ezm hiet Propheta dicit: *Omnis lapis pretiosus operimentum luum*. El rursum: *omne lignum paradisi Uei non csl assimilalum illi* < *l pulchritudini ejus*. El ilvm: *El aemulatu sui t* < *um omnia ligna voluptatis quae erant in paradiso* l> i. Jam igilur si praestantissimus, sapientissimus cl maximus omnium angelorum propter peccalum unum e coelo exturbatus, cl in abyssum praecipitatus fuit; unde nos cum in cocno innumerabilium peccatorum haeremus, de Dei nobis benevolentia cl charitate blandimur* Quid? quod non angelos modo, sed ipsum eliam Filium proph r peccata Deus afflixit. Nihil csl, auditores, quod Deus diligat vehementius, quum ipsum verum el naturalem Filium, cl tamen cum is peccata nostro in humeros >uos sustulit, cl pro cis satisfacere sc velle professus esi. pen ussil eum Deus, ei contrivit in *infirmilale* ul Isaías Propheta loquitur, el cos dolores ac supplicia perferre cum voluit. quae nemo umquam hominum hic in lerris toleravit. Magnum ergo el implacabile Dei odium contra peccatū csl, quando in ipso Filio. iia severe alii num sedus ulciscitur. Srd si in *viridi ligno haec, la-ciunt. in arido quid fieri* Si Dominum ipsum omnium virtutum limibus ornatum, el omni gratia el decore spirituali virentem passionis flamma r x . . . lienis sceleribus excitata, itu vphemenler exussit, ul novi' Muiuni *virorum cl virum dolorum* illum < ille < rei; quid in lignis : ridis hoc. est in hominibus humore gratine et virtutum destitutis. gehennae fornax clliciel, quam tol flagilia, tot facinora, i i :ce era succenderunt? Ilaoc Igilur cum ita se. l* di- ani, dubitare, auditores, nullo modo debemus q. i o gehennae supplicia inexplicabilia alque intolerabilia sint.

Sed adhuc iamcn mihi videor aud re, nescio

quem obstrepentem, ac dicentem: Ecquis umquam ex gehenna lediil, qui haec vera esse rcnunciaret? O stullnm interrogationem. Imo propterva vehementius career ille est timendus, quod ex eo nullius umquam reverti potuerit. Si enim aliqui redirent, omnes sperare possent, se aliquando redituros. Nunc aulem eum nullus umquam revertatur argumentum est, puteum illum iam profundum esse, ul nemo inde emergere possit. Quam prudentiam. si non aliunde, vel ab ipsis fabulis discamus, eae siquidem tradunt, vulpem cum nulla ad leonem introeuntia, el nulla exeuntia vestigia cernebat, non dixisse apud se, Nemo redii, qui periculum aliquod apud leonem esse rcnuiciet, nihil igilur apud eum periculi erit. Iioc inquam, cum dixisse non tradunt; sed contra, propterea vehementer ad leonem accedere timuisse, quod nulla animantia ad ipsum proficisci, el nulla inde reverb cernebat. Quid? quod nulli ad vilam divina ope revocati sunl, qui cl verbis el factis magnitudinem earum poenarum non modo non explicari, sed neque cogitari a nobis posse testati sunl? De quibus nulla beatus Gregorius, Joannes Climacus el alii nonnulli sancti el eruditi homines retulerunt.

Venio nunc ad illud quod est proprium orationis nostrae. Quemadmodum in peccato quolibet duae perversitates rcperiuntur. aversion summo cl mcr calo bono, cl conversio ad bonum exiguum cl creatum; sic in poena, quae ei culpaе respondi, duo dolores rcperiuntur. Unus, qui ex amissione sempiternae bcalitudinis, alter, qui ex suppliciis et tormentis, quae corpori et animo inferentur, oritur. Quos duos cruciatus, poenam damni cl poenam sensus theologi vocant.

Ac ul de amissione felicitatis, quae poena gravior, prius dicamus. Nulla polesl, auditores poena iam immanis, aul lingi aul cogitari, quae a iactura summi boni non vincatur. Eienim si ignis ardor corpori admotus iia cruciat, ul tolerari non possit, cum tamen solum auferat bonam corporis constitutionem el naturale lcmpcramcnluin, quod lminum omnino modicum el exiguum est, quam vehementer torquebit illa avulsio ac separatio a Deo. cujus solus-conspectus lanium esi bonum, ul repente beatum ac felicem hominem cilii iat? Supplicium ingens ac pene omnium gravissimum, liomanis civibus videbatur, cum propter maxima nliqua crimina ab urbe abesse-et civium conspectu privari, cl in insulis quibusdam semidesertis infer barbaros habitare cogeantur. Quocirca Marcus Tullius, cum ab exilio revocatus, quasi novum orbem ingressus esset, el coelum cum terra committasset, stupefactus ajebat; Quae species Italiae? quae celebritas oppidorum? quae forma regionum qui agri? quae fruges? quae pulchritudo urbis? quae humanitas civium? quae reipublicae dignitas? quae vestra majestas? Quantum igilur doloris percipient ii. qui a coeli palatiis, a republien sanctorum, ab illis felicissimis regionibus, ubi icgnal pax, (haritas, tranquillitas, gaudium, ubi resonat vox laudis et exullationis. cl perpetuum alleluja canlatur, ab illa denique purissima luce, quae laetos ac beatos cilicii influentes abesse, et in tcllerris

mis carceribus , el omnium sordium foedissima sentina. *ubi nullus ordotscd sempiternus honor inhabitat*, ubi nulla vox, nisi gementium cl blasphemantium,ubi nullus sonus,nisi percoticnliom malleorum, d flagellorum audietur, cum daemonibus omnibus barbaris immanioribus, cl cum omni scelestissimorum hominum colluvie perpetuo versari cogentur?

Sed video, quod nonnulli vitae praesentis amatores dicturi sunl: Numquid in praesentiarum istis omnibus rebus,quas commemorasti,non caremus? Quis nostrum in coeli palatiis versatur? Quis illa luce purissima lruitur? El numquid proplerea tristamur? numquid torquemur? Imo vero si nobis in corpore isto semper esse , el bonis praesentibus frui liceret numquid de bonis illis coelestibus cogitaremus? Haec est, auditores , communis imperiorum hominum deceptio,qui nesciunt nos post mertem alios oculos, et aliam rerum cogitationem atque intelligentiam habituros, quam nunc habeamus. Quod b.Chrysostomus pulchre his verbis expressit : Qui *in gehenna uritur . cl coelorum regnum prorsus amittit. Quae certe poena major est,quam cruciatus ille flammaram, iïovi aulem. quia plurimi pertimescunt gehennam , ego tamen illius gloriae amissionem mullo amarius . quam ipsius gehennae dico esse supplicium. Si tero id non possum sermone monstrare . nihil est omnino mirandum. Seque enim novimus il-
lorum bealiludinem praemiorum , ul infelicitatem quoque dc eorum amissione scire possimus, hos aulem hanc absque dubio discemus.cum experimento coeperimus edoceri. Itaque lunc operientur oculi, lunc velamen auferetur, lunc cum ingenti dolore impii videbunt, quid inter bonum aeternum et summum , el haec fragilia el caduca discriminis sil.*

Ac ul rem istam quantum possumus illulre-nius, hanc, si placet.comparationem ac cipite. 11· x quidam polenlissimus.cum lilium nullum haberet, qui in regni administrnlionc succederet, puerum-que nescio quem elegantem et forma liberali, s< d obscurum el tenuem , conspicatus aliquando fuisset eum ad se vocati, el paedagogis instituendum trudi jussit : deinde in testamento scriptum reliquit, u! si puer ille, cum adoleverit, eruditus, sapiens , gravis omni genere virtutum ornatus, ct denique ad glavum reipublicae regendum idoneus inveniatur, rex cl princeps legitimus habeatur,atque in solio regum collocatus , diademate cl sceptro insignitus , lotius regni gubernacula suscipiat. St secus eveniat tamquam omnium ignavisimus, catenis honuslus ad triremes cum ignominia cl dedecore, quo dignus est, ciicialur. Continuo principis imperio minislri ejus obtemperant. Adducitur puer, paedagogis traditur, ul litteris ct moribus imbuatur diligentia adhibetur. Sed ille ab aliis puerulis illectus,nec quid seurn ageretur intelligens, simulalque magister domo pedem extulerat , librum in imum angulum proficiebat. et diem lotum in quibusdam domunculis ex fragmentis vasorum erigendis , et aliis puerilibus ludis conterebat. Circa vesperam paedagogus redibat , rationem lectionis exigebat , puerulus vix

ubi librum reliquisset recordaii poterat. Com-motus paedagogus verberibus puerum efficiebat, pede domunculas ab illo fabricatas evertibat, ci-que dicebat ; O si intelligere posses , quid istis tuis puerilibus oblectamentis amittas, el quantum tibi detrimenti negligent.» in ediscendis litteris adfcr.it! Sed iutelhgcs paulo post,quando islud intelligere nil proderit. Ille quod vere esset,propler vespera ct objurgationem paedagogi flebat ; sed multo magis propter domunculae eversionem. Dc verbis aulem magistri, et regis testament » nihil cogitabat. quin eliam die sequenti verberum el obiurgalionis oblitus, iterum domunculam exlruebat, cl in suis consuetis ludis puerilibus occupabatur. Tandem cum adolevisset, et eum rudem al-que imperitum.et omnino ineptum ad regnum gubernandum regiae voluntatis executores vid ssenl. coram eo primum regis testam· nium legerunt, deinde vingulis alligatum ad triremes cum ignominia maxima expulerunt. Quid , obsecro , illum magis flevisse.quid acerbius tulisse existimatis remigandi laborem an regni amissionem? Ego certe sic statuo . illum quod triremibus manciparetur, vehementissime doluisse: nec enim statum infeliciorcrcn hic in terris inveniri posse arbitror: siquidem nullius rei, qui sunl triremibus addicti,praeterquam verberum copiam habent: tamen sine ul-la dubitatione, mullo gravius atque iniquius accepisse illum censeo, quod regni amplissimi ct maximi honore spoliaretur. Quoi enim miserius.quid infelicius dici aut cogitari potest, quam propler nugas pueriles regni puleherrimi el nobihss.ini iaduram fecisse? Haec igilur parabola quem nostrum non tangit,auditores? Nos enim omnes dum hic in lerris vivimus, pueri sumus: nihil altum sapimus, nihil sublime cogitamus: loti sumus in rebus ludicris el nugis puerilibus occupati. Quanta solitudine domos luteas extruimus? quae nisi paulo majores essent.in quo ah illis puerorum domunculis differrent? Sic etiam studia mercatorum, ambitiones clericorum el aulicorum . molitiones artificntii , r<*quin ac principuii contentiones de civitatibus, de provmciis.de regnis: nec non lites privatorum de possessionibus . de stillicidiis, de limitibus nugae sunl . sed paulo majores , quam il-lae puerorum, el idcirco, ul Augustinus ait, negotia nominantur. Sed tametsi haec omnia , quae commemoravi nugno sint.si cum alienus vitae negotiis comparentur ; tamen ita plcrosque occupatos tenent, ul de negotio regni coelestis , quod tinum, verum ac senum negotium est. cogitare non possint. Videt haec paedagogus coelestis, qui nos instituendos suscepit, ul ad regnum coelorum capescenduin idonei invcniamur.nl nostras vices dolens clamare non cessat: *Usquesquo parvuli diligitis infantiam , cl slulli ea , quae sibi sunl no-
æia.cupienl? (I quid diligitis vanitatem,el quae-
ritis mendacim'1* Deinde pede evertit domunculas. Saepe enim consilia nosira eludit Expeclabut mercator navem onustam mercibus ex Oriente, el ecce audit naufragio facto merces omnes in Oceanu in decidisse. Alius nescio quis , omnem spem suam in filio collocaverat, cum doclorcin , canonicum , pontificem brevi futurum confidebat: denique su-

per ipsum altissimas cogitationum lures fabricabal, el cccc audit illum febricula quadam corruptum decubuisse, cl post paucos dies extremum diem clausisse. Alius invitatus ad nuptias ad optimum prandium, ad egregiam potationem se comparabat; cl ecce in morbum incidit, cl a vino abstinere, cl ioedia morbum curare cogitor. Quis, obsecro, nobis isla facit? Quis ila hominum consilia el cogitationes eludit? Paedagogus nosicr, audilores, qui non quod nos oderit, sed quo vehementer diligat, haec facit. Impedimenta enim abscindere cupit, quae nos ad coelum currentes retardant. ct ne lectione coelesti operam demus efficiunt. Verum nos puerorum vere insipientium more eversionem domuncularum, facultatum terrarum jacturam cl caetera Domini verbera iniquo animo ferimus, cl it» rum ad easdem domunculas construendas aggredimur, cl de regno coelorum, ad quod per ista flagella vocamur, non cogitamus. Sed venient, (mihi credite) veniet lempus. quando per janua mortis alium orbem ingrediemur, cl ibi .slalim viros alque adultos non esse videbimus nemo cmin in illa nova legione puer inveniri potest. Nam omnes, cum hinc egrediuntur, in ipso itinere in viros commutantur. Ibi dicetur nobis quidem regnum coelorum ct pulcherrima illa domicilia parata erant, si verae sapientiae dare operum voluissetis: sed quia pueri stulti esse voluistis, el paedagogi vocem alque admonitiones contempsistis, cum ignominia ac dedecore in tenebras exteriores projiciemini, ubi *cril fictus el stridor dentium*, el alii cruciatus ac supplicia sempiterna. Quid Inue dicturi sumus, audilores? Quid nobis tunc de istis domunculis, dc islis ludicris honoribus, dc islis puerilibus negotiis videbitur, quando solis luce clarius intuebimur bonorum inexplicabilium vere permanentium, el unquam periturorum, propter umbras ct somnia quaedam jacturam nos fecisse? O cum quanto animi dolore tunc dicent homines peccatores: *Quid nobis proluit superbia! aul divitiarum jactantia, quid contulit nobis?* Quid profuit per omnes lerras et omnia maria discurrere, ul opes congregaremus? quid profuit in palatiis principmn curo tanto labore versari, cl tanta arte magnis hominibus hoc est, terrae ac cineri adulari, ut honores aliquos assequeremur? Quid profuit ingenium torquere, cl noctes integras vigilare, ut obscurissimos scriptores intelligere, el inde nescio quam auram captare possemus? Ecce enim haec omnia tamquam umbram transierunt, el veros lionorcs, veras divitias, veras voluptates, veram sapientiam, verum el summum cl aeternum bonum ignoravimus, cl sine ulli spe recuperationis amisimus. Tantus erit hic dolor, audilores, ul quamquam certo sciant dumnti omnes, sibi omnes aditus ad aeternam bealitudinem interclusus. cl chaos maximum inter ipsos et locum beatorum interpositum. tamen naturali desiderio impellente, ab illis vocibus cessare non poterunt. *Domine. Domine, aperi nobis:!)omine, Domine, aperi nobis.* Nosicr igilur sapicnlissimus doctor loannes Chrysoslornus ail*, intulcrabilis qui item res csl cliam gclcnna-.quis nesciat cl supplicium illud esse horribile? Tamen si mille aliquis

ponal gehennas, nihil tale dicturus csl, quale csl a beatae illius gloriae honore depelli,-exosumquo esse Christo, ct audire ab illo, *non novi vos*: atque argui, quod esurienti cl sitienti negaverimus cibum cl potum. Est enim satius mille fulmina sustinere, quam vullum illum mansuetudinis piellisquo, nos lum avcrsanlem videre, cl illos tetius tranquillitatis oculos nequaquam nos aspicere sustinentes. Quid? quod summi boni jacturam secum adferi? Nec enim oculi damnatorum speciem ullam pulchram, nec aures eorum ullos dulces concentus, ncc sensus olfaciendi odorem ullum suavem, nec, sensus gustandi saporem ullum jucundum. ncc sensum tangendi quicquam amplius mole percipiet. Qui enim a Deo consortio semel excludetur, in Oceanum omnium calamitatum cl aerumnarum sine ulla spe occasionis uno tempore demergetur. Alque haec quidem de jactura summi boni habui quae dicerem.

Nunc ad cum cruciatum veniamus, quem ideo poenam sensum theologi vocaverunt, quod sensilius ct viribus, lain externis corporis, quum internis animae admovendus sil. Ac ul de sensuum internorum supplicio prius dicamus: quatuor sum, quae ad rem propositam perlinent. animae facultates, quae miris in gehenna supplicii lorquelma lur. Prima enim ca, quam Graeci phantasiā, nos cogitationem dicere possumus. Secunda memoria. Tertia intclligcnlia. Postrema voluntas.

Cogitatio igilur cruciabitur vehcmenlissima quadam comprehensione eorum lormcnloium, in quibus tunc el animus versabuntur. Nam si nunc gr. i vis aliquis dolor ila sibi cogitationem veridical, ut homo non possit, etiam si maxime velit, deo dolore non cogitare, quid gehennae supplicia, quae sine comparatione majora erunt, in animis damnatorum efficienl? El cogitatio igitur dolores acuet, ct dolores cogitationem cxcilabunkcl sc mutuo ila fovebunt, ul nullum locum in animo, cl corpore damnatorum quieti permittant. Istae igilur erunt perpetuae contemplationes eorum, qui dum hic fructuose possent haec meditari, non voluerunt, cl qui hic utilissimis cogitationibus tamquam fracuo libidinum uti dedignantur, cl crudelissimos carnifices patientur.

Deinde memoria non exigua cliam crux animus damnatorum cril, cum antiquae felicitatis, el praeteritarum voluptatum recordari incipiet, propter quas adea tormenta devenerunt. Tunc enim tandem intelligent, quanto sale aspersae, el quum acri pipere conditae illae epulae fuerint, quae olim lam dulces illis videbantur. Sed mullo cliam vehementius lonpiebunlur, cum voluptatum praeteritarum, brevitatem, cum praesentium dolorum aeternitate comparabunt. Nam quis tam eruditus inaihcnulicus inveniri posset, qui nobis explicaret, quaulo spatio lempus ab aeternitate superetur? Quales igilur mugitus dabunt, cl qmdia suspiria cx imis praecordiis trahent, cum diligenter subductis lationibus, invenient, voluptates vix ad punctum temporis durasse, el vclul umbram ac somnium praclerisse: dolorcs autem finem et terminum nullum habituros?

Verum intclligcnlia, sicut facultas practlanlior

CONCIO III. DE I.IIbCl v I IBI S GEHENNAE

el perspicacior csl, ila cruce intolerabiliore lor qucibilur; In hac facultate ille vermis cxislcl,quem lain saepe divinae literac peccatoribus comminantor, cum ajunl : Vermis *eorum non morietur* , *ct ignis eorum non crclinguclur*. Nam ul vermis cx ligno onlur, cl ipsum lignum unde est ortus perpetuo rodit; sic iste vermis nascitur cx peccato.cl cum peccato perpetuum bellum gerit. Nihil enim csl aliud , quom perpetua quaedam, cl rabie ac desperatione plena poenitentia . ac dolor, quem ex peccatis capiunt, cum iilelligunl propter ea se regnum coelorum amisisse, cl illos inexplicabiles crucialus incurrisse. In genesi legimus, habuisse quodam Aegyptios septem annos tantae fertilitatis alque abundantiae, ul loca,in quibus frumenta re-conderent, non haberent , deinde septem annos alios tantae sterilitatis ac penuriae . ul pecunias . agros,jumenta el seipsos pro frumento tradere co-gerentur, Quo tempore posteriore, quid explicare posset,quam vehementer eos poenilebat.quod tam négligentes in conservando frumento fuissent . quando ejus copia eorum horrea redundabant? El quod lempus futurae penuriae non providissent. quando frumentum diligenter servatum ens non modo ab inopia el fame liberasse! . sed etiam di-tissimos effecisset? Talis csl vermis damnatorum. audilores , qui ncc noctes ncc dies quicsc.il. sed perpetuo mordet, rodit, consumit, depascit visce-ra miserorum nec umquam oblivisci possunt lam praeclarae opportunitatis , quam hic in terris ha-buerunt.non solum poenas eas parvo negotio eva-llendi; sed etiam regnum coelorum vilissimo pre-tio comparandi. Itaque perpetuo ipsi serum alter-cantur , el dicunt ; Nos miseros . quibus regnum coelorum tifferebalur el gratis donabatur; quin et-iam obsecratum est, illud acciperemus , el renui-mus. Si vel paccalorum nos pocniluisscl. et ea ipsimel confessi fuissetus,omnia condonabantur. Quid magnum eral poenitere? quid magnum confi-leri ? Si miscllicordiam implorabamus, facillime concedi hanim: si Dei opem pustulabamus , prae-sto eral : si vel poculum aquae frigidae propter Benin dedissemus . vitam aeternam consequeba-mus, cl nunc perpetuo jejunabimur, affligemur.el fructum nullum r portabimus. O lempus illud au-reum , el quod jam prateriit . nec. in aeternum rcvcrclclui ! El quidnam mundus offerebat. ul lam terribilem Deum provocare ad iracundiam aude-remus? Etiamsi omnia regna et omnia imperia lo-tius orbis obtulisset, cl illis mullis annorum mil-libus tranquille Irui nobis licuisset . quid orat il-lud tamen,si cum levissima harum peonarum sem-piternarum compararetur? Cum igilur non regna , neque imperia, neque saeculorum dmlurnilalem , scii umbram quamdam amarissimo*" voluptatis oh-lulcril . propter hanc, non pondus ferre debemus ciuciatiim sempiternorum? <) cur lam caeci, cur lam stulti fuimus ? Quis nobis mentem abslultil , quis oculos clausit, quis aures ol»lruxil?Quis nos ila liscinavit . ut haec supplicia numquam cogita-remus ; m in haec tempora numquam icspicere-mus; ul liane, inopiam numquam praevideremus ; ct bene, monentes non audiremus ? El si haec inlelligcnlia patietur, quid tandem dc volunla-

lc dicemus quae praecipui causa peccatorum csl ?

Voluntas igilur rabida quadam invidia perpetuo cruciabitur, quam dc ipsius Dei . cl omnium san-ctorum gloria cl honore concipiet. Ul enim psal-mographus ail : Peccator *ridebit. ct irascclur* . *dentibus nuis 1'remel cl tabescet* : nec enim quod cupit consequatur, nam *desiderium peccatorum peribit.Hinc* autem odiumimplacabile contra Deum in i'sbrn peccatorum voluntatibus orietur: cx o-dio vero horrenda illa maledicta el blaspemiae i-naudilac nascentur . quae eorum linguis el ore numquam deficiunt.Quoniam enim tunc hinc spem recuperandae salutis nulla habebunt, cerloqiic scient se numquam amplius cum Deo in grali m redituros, neque crucialus umquarn finiendos, aul muniendos, ct illinc Deum esse videbunt, qui eos tamquam catena quadam alligabis in illis perpe-tuis suppliciis tenet, cl ipsum esse, qui in cos ab alto fulmina jaculatur, ct suo omnipotenti flatu furnaces illa gehennae .succendit, tamquam rabidi canes ferocient, el numquam a latratu,blaspcmiiis cl conlumiliis cessabunt. Maledicent Deo, quod eos creaverit,ct morti addixerit ct tamen eos sem-per interficiendo,numquam penitus inlerficial.Ma-ledicentl ejus lunc potentiae . quod lam vehemen-ter illos torqueat. Maledicent ejus sapientiae.quod eam nullum ipsorum ilagilium lugere valeat. M-ledicentl ejus benignitati . quod pro illis versa sil in sententiam el asperitatem. Maledicent ejus cru-ci cl sanguini super eam effuso . quod lam multis profuerit, el illis non profuerit. Maledicent regi-nae coelorum.quod tam mulis peccatoribus janua vitae et misericordiae fuit el illis noverca crude-lis luisse videbitur. Denique sanctis omnibus ma-ledicent. quod eos lactari et gaudere de ipsorum tormentis intelligent. Ista viat illorum perpetua symphonia. Ista horae matutinae el veispei tinae. 1'Ii psalmi alque hymni, qui in islis funestissimis templis daemonum cantabuntur : Ubi sulphur pru-thure,pro cereis fumus cx pice cl igne egrediens, cl pro citharis alque organis stridor catenarum.so-nitus verberum el malleorum erunt.

.I un voro si sola rerum lam horrendarum com-memoratio , lerrorom intulit, honorem igcncrat, quid erit in eo ipso loco perpetuo commorari ubi haec dicuntur el audiuntur? El quid ergo nos ta-cere par osl, ne lam funestis celâbrilnlibus in-téresse cogamur? Sed modicum quiescamus.

PAKS SECUM)A

Propheta Jefc nias dims calathos plenos ficubus sibi a Domino ostensos fu sse commemorat : quo-rum unus ficus bonas continebat cl bonas valde,al-ter ficus malas el malas valde ul cumcdi nulla ratio-ne possent. Quibus duobus licum generibus duos hominum status posl hanc vitam.nisi Lillor,designa-vit.Omnes enim vel statu bonum,bonum valde, vel malum.malum valde, obtinebimus.Ace. enim csl ali-quis medius stains inter statum beatorum, qui csl bonus, bonus valde el statum perditorum, qui csl .nilus, malus valde. Nam ignis purgatorius , qui

medicus esse videtur, usque ad cerium quoddam
rl finitum tempus manebit, el demum omnes, qui
in eo sunt vel erunt,sempiternae felicitatis ct glo-
riae *compotes* cificicnlur, ct ad statum bonum.bo-
num valde pertinebunt. El quidem quod sintus
beatorum sil bonus cl bonus valde , proxima con-
cione i)< i aspirante demonstrabimus. Quod vero
status damnatorum sil malus, el malus valde, par-
lim cx >is. quae diximus, parlim ex iis , quae jam
dicemus, inlelligi poterit. Hactenus enim cum do-
lorem , qui cx amissione summi boni oritur, el
quem internae animae vires poliuntur, maximum
alque Inexplicabilem esse.quoad potuimus, osten-
dimus Nunc eum cliam dolorem alrocissimum es-
se demonstrabimus,quem in externis sensibus ho-
minum damnatorum ipsa supplicia cl cruciatus ef-
ficient.

Initio igitur, quemadmodum praemium beato-
rum non csl unum a'iquod cerium bonum sejuu-
clum ac separatum ab aliis, scd quoddam commu-
ne ac geni.r.ilc bonum, quo omnia bona cl omnes
delectationes ac dehliac continentur . alque. ila a
Boetio definitur, *slahis omnium bonorum aggre-
gatione perfectus: Sic poena damnatorum* noii est
unum aliquod genus doloris, ul capitis, ul renum,
ul dentium, ul oculorum, scd csl poena quaedam
generalis, quae omnes omnium membrorum el
compagum cl sensuum dolores comprehendit. Hic,
in terris, sicut bonum illud generale beatorum.Ha
malum istud generale damnatorum.numquam expe-
rimur. Nam qui oculis dolcl. non simul dentibus
dolet, et qui denlibus, non simul oculis, el sic de
caeleris ad cumdcu modum. Alapud inferos alro-
cissiml dolores, el in capite cl in oculis et in pe-
ctore el in renibus, denique in omnibus compagi-
bus. omnibus nervis, omnibus medullis, omnibus
viribus sensibus uno tempore perferentur : uti o-
nιΓη peccator omnibus membris contra Deum usus
• st. sic etiam in omnibus membris polietur.cl nul-
la, ncc minima pars erit, quae suum nc. proprium
tortorem ct carnificem non habeat. Rogo vos . si
unus aliquis nostrum spatio unius dici . generali
isla poena torqueretur,quid sentiret? qunm longam
di m illam esse iudicaret? Nonne singula momen-
ta mensibus longiora, el horae singulae nnnis diu-
turniores illi viderentur? Equidem , auditores . si
canem unum in pluteis tot dolorum generibus si-
mul torqueri videremus , m>n dubito quid vehe-
mentissime commoveremur. Hacc igitur poena,hic
«lutor est, si tamen ulla ratione explicari polesl.
quo damnati homines non unius diei spatio , scd
in omni sacculorum aeternitate apud inferos cru-
ciabuntur. Scd jam haec omnia poenarum genera
paulo diligentius alque occurrnUus considerare-
mus.

Oculi, quin omnia inspiciunt, incrito primo loi n
inspiciendos se oilcrunl. Isti igitur oculi, qui nunc,
'at ari delectatione non possunt, qui pulchras for-
mas tanti aviditate conspiciunt,qui ad ludicra nu-
gitormn spectacula intuenda tamquam principes
curiositatis confcslim advolant, qui ul impurissimi
lenones, lam frequenter meretricias imagines in
erdis iub rulum introducunt,qui snlas inopum el
•jiserorum calamitates cl aerumnas videre non

queunt,qua cruce putatis apud inferos torquebun-
tur? Sane horrendas primum doomonuin figuras
videbunt. Est vero tam horribile diabolium intueri,
ul nonnulli sensum nonnulli vilam amisisse in ipso
aspectu daemonis referantur. D. Bernardus nona-
gesimum psalmum exponens, quemdam cx suis
monachis refert fuisse, qui cum ei noctu quadam
horribilis quaedam figura se ostendisset, lota illa
dic vix rationis compos fuit.numquam se securum
esse putabat. Denique in lam horribilem vocem
prorupit, ul omnes monachos, qui lum forte dor-
miebaiit. excitaverit , vehcmonlissinicque perter-
ruerit. Cassianus quoquo in Collationibus referi,
lanium exlilisso aliquando apud veteres anachore-
tas daemonis terrorem, qui cis variis, sed horren-
dis semper liguris se. prodebat, ul nec soli habita-
re, ncc ii, qui in eadem cella morabantur, simul
omnes dormire auderent, linque aliis dormienti-
bus, alii in excubiis vigilabant, el numquam psal-
mos rl hymnos canere intermittebant, lam igitur
si daemones hic in nostris regionibus lautum in
nos imperii sibi assumunt et lam vehementer eos
formidamus, quid, quaeso, io suis regionibus fa-
cturi sunl, ubi neque timebunt exorcismos neque
aquam lustralem neque merita el orationes sancto-
rum? Si hic ila grassantur, unde lam potenter ex-
pelluntur, quid ibi facient , ubi dominantur cl re-
gnant? Si homini coemeterium aliquod Ingredient!
sola suspicio praesentiae illorum, ct erigi capillos,
el vocem faucibus haerere fac.il. qualis motus pec-
catores invadet, cum in illo communi damnatorum
coemeterio horrore el umbra mortis pleno.obviam
lot monsira, loi phantasmata, tnI chimaeras habe-
bunt? Deinde quam crucem patientur oculi dam-
natorum.cum uxores et parentes et filios in iisdem
suppliciis intuebuntur ? Egesippus de excidio le-
rusalem scriptum reliquit, Alexandrum Hircani fi-
lium el ducem Hebraeorum.cum alrocissimns poe-
nas de certis hominibus sumere vellet, jnssisse,
nl octingenti simul in media urbe in cruces tolle-
rentur, el cum adhuc viverent, ante eorum con-
spectus uxores el liberi singulorum crudelissimo
trucidarentur, ul hac ratione non una . sed nullis
mortibus miseri inlerire.nl. Neque vero line sup-
plicii genus apud inferos deesl. Ibi igitur cum in-
genti dolore, el (ilii parentes cl parentes filios, cl
viri uxores ct uxores viros et omnes qui aliis cau-
sa peccandi fuerunt . sc cum illis in cruciatibus
gehennae videbunt. Ego quidem, auditores.in liac
florenti achdemin tantam,tam modestam.lam quie-
tam, tam studiosam,et vere religiosum juventutem
ali alque institui.parlim ex aliis audiens,parlimcl-
iam ipsnmci videns, vehementer gaudeo, et com-
muni omnium nosirum Domino gratias ago:sed ta-
men molesliasime fero, quod inter tot probos ado-
lescentes. nescio quos corruptos ct corruptores
versari inlellfgo. qui simplices circumveniunt, cl
nunc ad comportationes, nunc ad choreas, nunc
r.h nlin libidinum incitamenta suis verbis alliciunt.
Scd vae libi, vir nequam, daemonis imitator, pe-
stis adolescentiac. Siccinc tantum bonum invidere
cl eripere audes rcipublicne? El quid ngcs.cum tc
una cum illis, quos decepisti.in illis vivis flamma-
rum incendiis videbis? Ü quam saepe tunc dices.

l'ercal ilia dies, qua Ic primum vidi, <jua alloqui ac decipere aggressus sum: Ic enim in vilium c-brielatis, el alm scelera nc flogitio, cl me in liaec supplicia uno tempore praecipitavi. Tibi vero die respondebit, pereat ilia dies, quae le latronem «c carnillccm animae rneue obtulit, el qua tuis venenatis sermonibus aures praebui, line carminum alternatione, haec symphonia illorum miserorum cni. Sed hacc symphonia nos monet, ut jam ab oculis ad aures transeamus.

Aures igitur, quae usque adeo lascivis cantibus delectabantur, cl ad proximorum detractioes alque infamiam gaudebunt, quaeque in iou circulo-luros per multas horas sine labore audivissem, in temploaulem concione unius horulae defatigabantur, nihil apud inferos, nisi gemitus, rugitus, ululatus, contumelias, blasphemias cl maledicta auditurae sunl. Nam quemadmodum in regno beatorum semper laudes divinae, cl dulcissimum Alleluia cantatur; sic in carccribus damnatorum perpetuo clamores cl blasphemiae resonabunt. Isti erunt hymni, qui ad sonitum malleorum et verberum cantabuntur. Memini me apud l'lularchum in Sylla aliquando legisse, severum illum dictatorem quadam die sex hominum millia in parvo circo congregari mandasse, el simul in templo, quod non procul ab eo circo aberat, senatum coegisse deinde militibus imperasse, ul cum ipse in senatu orationem habet ei. lum ipsi sex illa hominum millia, quam celerrime possint, trucidarent, itaque ubi Sylla dictator verba facere ad senatores aggreditur, continuo exaudiuntur innumerabiles cicpiti- nique ictus ferientium gladiatorum, eorum clamoribus, ei gemitibus admixti, qui trucidabantur, ei quamquam dictator senatores admonebat, ul ii<, quae dicebantur attenderent, non curiose, quae furis agerent, considerarent: tamen attoniti omnes et pavidus effecti vix in ea concione contineri poterant. Hinc igitur cogitare possumus. qualem symphoniam, qualia organa, quales citharas audiremus, si semel nobis ad (ores gehennae aures admove- re liceret, ubi non sex millia, sed multo sine comparatione plura, perpetuo caeduntur, verberantur, percutiuntur. ululant, rugiunt, exclamant.

Quid vero de sensu olfaciendi dicemus? Nulla reperiri sentina tam immunda, nulla tam graviter olens cloaca inventi polesl. quae cum gehennae lacu comparari possit, in quem omnes lotius orbis sordes projiciendae sunl. D. Victor Africanus describens supplicia, quae Wandali arriani sanctis martyribus inferebant, unam ex atrocissimis poenis eorum, curceris foelorem fuisse confirmat. Sic enim loquitur de quatuor millibus nongentis nonginta sex martyribus, qui simul in eodem creare torquebuntur, lactabantur, inquit. confessores Christi super invicem. angustia coarctantur unus super alium, ul agmina locustarum, el ul proprie dicatur, ul grana pretiosissima frumentorum, in qua constipatione secedenti ad naturale officium nulla ratio sinebat loci, sed stercora cl urinam urgente necessitate ibidem faciebant, ut illi! lunc fodor el horror universa poenarum genera superaret. Ad quas aliquando dantes ingentia munera Mauris, dormientibus Wandalis, vix clam admissi

sumus inliarc. qui introeuntes velut in gorgile luti usque ad genua coepimus mergi: Illud tunc lere- niao videntes fuisse completum: *Qui nutriebantur in croceis, amplexati sunt stercora.* Conferte nunc audilores. hanc martyrum poenam cum suppliciis damnatorum. In carcere confessorum Christi pauci quidam erant, in carcere gehennae innumerabiles Immines erunt. In illo solae aliquot hominum sordes loetorem oscitabant, In isto omnes lotius mundi sordes omnes focres, omnis colluvio omnis denique leter ei gravis odor congregabitur. Si igitur illius < arceris foetor omnia poenarum genera superabat, quis gehennae foelorem sine ulla comparatione gravio- rem et horribiliorem tolerare poterit? Quis item sine horrore legere polesl, novum illud tormenti genus, sive id verum, sive falsum sit, quod latinus poeta describit, cum ait:

*Mortua quin etiam jungebat corpora ru is,
Componens manibusque manus alque Oribus ora.
'Jormenti ge.mu el sanie.. taboque fluentes
Complexu m misero longa sic morte necabat.*

Quid? Nonne hoc est horrendum, non solum aspectu, sed etiam auditu, ul homo vivus sanus cum mortuo cadavere colligetur, ul inspiratione lelerimi illius foeteris cl corruptione ac vermibus a cadavere cgrcdicnlibus homo miserrimus contabescat, el a mortuo vivus cxtingualur? Quid si hoc genus supplicii durum alque immane. . sicut csl, ita nobis videtur, quid de gehennae foelore dicemus, qui ex tot spurcissimis corporibus orietur?

Sed si haec odoratus patitur. gustandi sensus, qui multo plurimum el gravium criminum causa esse solet, lumquid immunus a supplicio erit? Von sane, auditores, verum tunc pinum intelligent homines ebriosi. Ique impuissimi hclluoncs, qui uti exquisit. \$ epulas et potationes illas emerint quas hic iam vth preio se emisse arbitrabuntur. Iste igitur sensus incredibili fame el siti torquebitur, el qui nunc duorum dierum jejunium ferte non possunt, el nisi usque ad ebrietatem et vomitum biberint, se naturae satisfacisse non putant. tali tunc inedia, el siti cruciabuntur, ul major neque cogitari. neque lingi possit. Quem non moveat illa vox divitis Evangetiei: *Puter Abruhatn, miserrere mei. et nulle Lazurum ul intingat extremum digiti sui in aquam ul refrigeret linguam meam quin crucior in hac flamma?* Quae major inopia ei gilari polesl? Quid minus petere. poterat isle dives, qui quondam *epulabatur quotidie splendide?* Non audet plenum aqua poculum ju lere, cui olim exquisitissima vina non sufficebant, sed neque postulat ul manum lotam, imo quod magis admirandum csl. nec i t totum digitum Lazarus in aquam intingat, sed extremum dumtaxat digiti partem, el hoc ipsum impetrare non valuit. Quae propterea nobis narrantur, ul intelligamus. ila generalem fuisse illam interdicti el excommunicationis sententiam, quam Dominus protulit in damnatos, ul nemo sil, qui cis vel minimum consilium aut auxilium praebere possit. Itaque quocumque oculos vertent, quocumque manus extendent. ad omne consilium alque auxilium sibi aditum interclusum

cognoscent. El quemadmodum ii, qui in medium Oceanum ceciderunt, dum suffocantur, cl cum morio luctantur. frequenter manus ac pedes extendunt; sed nihil nisi liquidam aquam inveniunt, quae omnes illorum conalus cl contentiones eludit, sic. ii, qui in illud allissimum miseriarum pelagus lapsi sunl, el in eo perpetuo suffocantur, olimium rerum opem,cliam mortis ipsius implorant sc-d frustra. Nemo esi enim, <pii minimam opi m illis adferre ulla ratione possil.1'lrum lamb ni haec vera sunl, audilorcs? Unde didicimus? Quis isla narravit? Num Homerus.num Pluto,num Virgilius? Ipsa veritas, ipsa Dei sapientia, is qui mentiri non polesl. haec oculus csl. Esi igilur lidos in orbe? Utuntur homines ralionc?Indicare aliquid pos'unl? Unde m illis, qui isla credunt, lanius lorquor exisiii? Qui in aliis minoribus malis arcendis lam diligentes sumus, cur isla, quomodo evadamus,non providemus?

Neque lamen sunl hac omn um poenarum gravissimae, adhuc aliae mullo graviores supersunt. Siquidem sensus tangendi, propter quem loi fiagilia, tol scelera, lol sacrilegia. lol sluprii, lol adulteria perpetrantur. divinae justitiae ratio postulat, m mullo alroi iis.qn m carici i sensus torqueatur, llaque Imior hujus sensus ignis cni, k m potens, i. m vivus.lain (dicax.ul noster ignis eum co comparatus non verus, sed pictus esse videatur. Nam cum in hunc usum dumtaxat a Deo creatus sil, ul iustilinc ipsius inslrinm n lum existât,dubitare non l ossnmus.quiii vchcnicnl'ssime < lllidurus et cruciaturus sil. Siquidem, auditores, si quis attente rogaret, quid doloris perciperet, si m ardentem aliquam fornacem vivus injiceretur,el ure fornacis diligenter occluso ad imam horam ibi relinqueretur. non quidrm plane iilelhgeret; sed lamen aliquo modo subi lfacercl, quid sil apud it.fi ros vivere. Quaeso vos. qui Jiumeri vivas illas lllamas toleraro poicroiil? Quod pectus illa suppliciorum aeternitate mm fraiigeieiui? *Quis de vobis.* inquil isaias. *habiture poterii cum iqne devorante? Qui e.i: vobis habitabit cum ardoribus sempiternis?* Quid? quod cum hac poena alia non minor conjungetur? Nec enim ignis ardore solum, sed inioh rabili cliam frigore ciuciabuntur. Nam si b.Basilio (idem adhibemus.nullus pene cruciatus est,qui cum eo comparari possil, quem vchcmcnlissimi frigoris asperitas infert. Il enim ipse oratione m quadragmla Martyres dedaral, cum saevissimus ac truculentissimus quidam tyrannus inexplicabili supplicio sanctos illos martyres torquere velleLconsiicrarc coepit asperrimam hiemem tunc vigere, (l regionem, in qua erant, naiura frigidissimam esse . ila ut super maximum quemdam lacum in glaciem conversum, homines cum jumentis cl plaustris lier facerent el maxima flumina a cur.-u ressassent, el non tam flumina quam viae Mrala marmoribus viderentur. Itaque nocte quadam observata, in qua vehementissime boreas Barri, sanctos martyres nudos sub dio esse praecollet. d diuturnis incxplicabilibusque cruciatibus lule.rire.

Ille igilur. auditores, ludus csl damnatorum , l i ;'ulb.ru.' ,u dk lcclldlionum, a calure nimio ad

aquas nivium, el ab aquis nivium ad calorem nivium, ul Job loquitur, Ininsfcrclur. Neque liare figmenta, nec fabulae poclorum sunl. Audito enim quiil ipse Dominus lobum alloqueris di' il: *humquid ingressus es thesauros nivis, aul thesauros grandinis aspexisti, quae praeparavi in tempus hostis in diem pugnae.* < t belli? Amide psalmo-grapImmrA/ni.s *el sulphur el spirilus procellarum pars calicis eorum.* El si haec pars lam est arnar.i quid cni lulum calicem exhaustire? l) homines infelices, (piano melius vobis fuisset,numquam nati fuissetis? O miserabiles oculi,quos horrendae daemonum figurae terre bunt,quos fumus densissimus cruciabit, qui semper aperii ad vestras intuendas miserias erilis ! O miserabiles aures.quae sonitum lligclloriim el blasphemias ac gemitum miserorum semper i iidtcris. O miserabiles nares, quae faetorem loci spurcissimi.el corporum spurcissimorum semper haurietis! O miserabiles venires el ora miserabilia, quae inedia .sempiterna cl lame ac sili intolerabili torquebimini. O membro miserabilia, quae puteum illum sulphureas flammās evomentem incoletis? Num annos decem aul viginli aul centum aul mille? Nun sane. Nam el hoc nliqifod genus consolationis esset. Verum in nclernum d ultra, si ultra inveniri polesl.Q verbum breve,rem nobis tam diuturnam significans !

Haec aeternitas, audilorcs, res csl ejusmodi, ul sine ea nullum supplicium grave, cum ea nullum leve judicari possit,cl tamen hoc sale poenae damnaturum condiendae sunl. Primum enim lui sacculis torquebuntur, quot stellae lucent in caelo, deinde quot arenarum grana jacent in liltore. lum quoi guttae aquarum inveniuntur in mari Elbis evolutis iterum dolores incipient, et sine ullo line rota isla versabitur. *Sicut oves,* inquil. *in inferno positi sunl, mors depascet* eos.Ul enim oves summa folia herbarum depascunt el radices non evelunt, ul iterum herbae nascanlur, ct iterum tonderi ab ovibus possint; sie in pascuis gehennae, ubi oves damnati, pascua tormenta, el pastor ovium mors est, damnati ad pascua a morte deducti tormenta semper depascent,nec pabula isla uinqiam linientur, neque Domini calix, (piem bibent, uin(piam exliaur clur.Taindiu career gehennae irtanebit, quamd u regnum coelorum manebit. Taiudiu torquebuntur damnati, quaindiu laetabuntur beati. Denique tnindiu reprobi morientur.qmimdiu Deus ipse vivet. El nisi desinat esso Deus, quod est,non (lésinent ipsi esse, quod sunl. O vita mortifero. O mors immortalis, el quomodo tandem le. appcllabi-mi'? Vitam an mortem? Si vita es. quomodo occidis? Si mors es, quomodo dur.i.s?Neqie igitur vita, neque mors dicenda es. Nam utrumque horum boni aliquid habet. Vita quieloin cl murs linem. Tu vero neque quietem neque finem habes. Quid igilur le esse dicemur, nisi id loltiin m.di, quod Cl vita el mors habet? A moi le enim i iicialus, a vitalionalcm accepisti. El vitam igilur. el morlcm eo boon, quod in illis cral, spoliavit l. us.el m tc posuit reliquum. O venenata compositio. O pharmacum amarum,quo ex calice Domini omnes peccatores potabuntur.

Magna profecto rts isset, audilorcs, si vel me.

iliocriler intelligere poscemus, quid sit aeternitatis poenarum. Illoec enim sola cogitatio, tamquam fructum quoddam, omnino nostras libidines loercere, clila nostrae videretur, tunc non Christiani modo, sed etiam monachi vel anachoretae sanctissimi omnes videremur. Cogila enim crucem, quam patitur spatio unius noctis is, qui gravi aliquo morbo afficitur, quam frequenter se nunc ad illam, nunc ad illam pariem convertit. quam longa illa nox esse videtur, quomodo numerari omnes horas, elquid diuturnam unamquamque earum esse judgmental, quo desiderio aurorae ac lucis tonetur. quam saepe rogat quantum adhuc noctis supersit. clum locis radii apparere incipiant, iam vero si iam ingens iste dolor nobis esse videtur. qualis erit eorum, qui non lectulo molli, sed in vivis atque ardentissimis flammis jacebunt, loto spatio illius noctis, quae auroram non habet nec dici lucem c. v. peccat? O profundissimo obscuritas. O nox aeterna. O nox. O nox ipsius Dei ore maledicta. quae lucem illic cl aurorae splendorem non videbis. Vi rum,

audilores, si sola huius aeternitatis cogitatio nos perterret, quid erit non rogitare, sed rcipsa in aeternis suppliciis versari? Turn horrenda profecto res est sine fine torqueri, ul quando unus dumtaxat ex Adae filiis tali supplicio mulctandus esset. merito omnibus pavendum ac trepidandum est. Inde igitur si, ul nunc non moveamur, cum certissime sciamus infinitum esse numerum stultorum el viam, quae ducit ad vitam, angustam, et paucos qui inveniunt eam. et viam perditionis latissimam cl innumerabiles, qui per eam incedunt? Si ista non credimus, ubi est fides nostra? Si credimus. ubi iudicium? Si sanae mentis sumus: si fidem scripturis adhibemus, quo pacto nobis iam horrendo periculo imminente adhuc dormimus? Qui fieri potest, ut crapula cl ebrietas adhuc placeant? Adhuc otiose vivere dclccit? Excitemur igitur aliquando torporem excutiamus, ul in terris gratiam, deinde post obitum gloriam Dominus largiatur, qui est in saecula benedictus. Amen.

CONCIO IV.

I»E BEATITI DIAE COELESTI ET GLORIA BEATOIL.iI

SVKOPSIS

.1 *figura Abrahami terram promissam lustrare justd,bcaliludinem a nobis in terris cogitatione esse peragrandam, exordium docet. Eamdem beatitudiieem esse maxime, notum el minime notam probatur: illud, quia innata esl cuique ejus aliqua cognitio; hoc,quia de. nulla re tam diversae fuerunt philosophorum veterum opi- niones . cujus rei duplex assignatur rati'). Quod felicitas non in sapientia humana, ne- que in divitiis, nec in potentia, nec in hono- ribus neque demum in voluptatibus consistere possit, ostenditur. Veram lamen felicitatem m se continere infinitas divitias, immensam po- tentiam, incomparabiles dignitates, (ubi va- nilas honorum mundanorum ob oculos poni- tur) el incomprehensibilem voluptatem, quae omnia fuse et eleganter priori parte pertra- ctantur.*

Cur proxime sequens concio de humana mi- seria instituatur, causa redditur. Dona, qui- bus beatorum corpora sunl donanda, enume- rantur. ul sunt, praeter alia / uhhritudo. im- possibilitas, agilitas elsubtilitas, claritas, sen- suum denique omnium delectatio, alque m primis oculorum yx inluitu beatorum, prae- sertim mullorum cl variorum martyrum . b. Virginis, imo ipsius Dei Filii: aurium ex sua- vissima symphonia omnigenarum vocum ctin- strumentorum,siquidem aequum essevidenlur ul corpus, quod miseriae fuil particeps, eliam praemiorum aequalitate congaudeat. Locus deinde coelestis bcatiludinis describitur, eiu- sque sublimitas . amplitudo , pulchritudo et v nustas mullis commendatur praecipue vero o multitudine . nobilitate , pace et concordia inhabitantium Praeterea quasi per antilhesim proponitur ingressus coelestis gloriae.occursus sanctorum . et de superatis inundy miseriis victoria cl triumphus. Tandem conclusione ad coelestem patriam exhortatoria finitur.

CurnDeusOptimus Maximus Abrnhac patriarchae regiones Palaestinae se daturum polliceretur, id ei simul praecepit. ul omina illa loca diligenicr 'ircuirel ac peragraret : Omnem *terram* , inquit, *quam* conspicias *tibi dabo,et semini tuo usque in empilernum. Surge* rigo. *el perambula terram*

in longitudine sua: quia libi dalurus sum earn, tjiuc verba, optimi auditores, nobis eliam, quibus regnum cocloruin promissum est a Domino, dicla esse merito, jureque oplimo existimaro debemus. Nec enim aliquis in illa felicissima loca ingredi permittitur, neque ad ea alicui aditus unquam pa- tebit, qui ea non diu , inullumque desideravit, el ad en vehementissime non aspiraverit. Quis vero tanta cupiditate ejus pulcherrimae regionis viden- dae flagrabit, quanta nos flagrare par csl, si nihil dc ejus excellentia M pulchritudine noveril? Qua- re surgendum nobis paulisper csl, el lerrae cogi- tationes cl negotia relinquenda sunl, ul alis spiri- lus in sublimes illas ac illustres regiones delati, longitudinem aclcruilalis cl latitudinem felicitatis carum inspicere el contemplari attente ac diligen- ter valeamus. El quamquam multa ac varia sunl, quae de sempiterna felicitate, regnoque coelorum dici possunt , nobis lamen duo potissimum hoc tempore,ct his auditoribus dicenda esse videntur. Primum enim de ipsa bealitudine ac felicitate ; deinde dc regionibus ac domiciliis beatorum , quoad angustias temporis pHientur, disserendum erit.

Principio igilur booliludo propter sui eximiam at- que excellentem naiuram id fere proprium liabel, ul maxime nola et minime nola esse videatur.Eam enim rem quamdam optimam, el praeclarissimam esse, ac ul fluctius ail , sialum omnium bonorum aggregatione perfectum, quem adeptus qui sil, ni- hil quaerat nihil appellei, nihil oplcl amplius, ne- mo est qui nesciat. Cum enim omnibus hominibus amor quidam bHiludims a natura insitus sil, cl quod p-mlus ignoratur,amari non possil:cogmlio- nem quoque bcatiludinis aliquam omnibus homi- nibus ab ipsa natura insitam esse , necesse csl. Quid lamen illud sil . in cujus possessione beati- ludo consistat, ei quod hominem collocet in co stato, quem esse diximus, omnium bonorum ag- gregationem perfectum,id vero usque ndeo pris- > saeculrs obscurum fuit, ut nulla quaestio sil,cujus major discrepantium opinionum perplexitas olim inter pliilosopos fuerit, time enim aliis m rerum scientia el contemplatione : alii in virtute . quam noverant, hominis bcaliludinem posueruniialii vo- luptate metiri cunela voluerunt : alii ad ea , quae prima secundum naiuram nominabant. omnia re- lulerunl: alii nescio quam indolentiam, seu vacui- tatem cxpclndorum.cxtremum el ultimum statue-

ranb.alii viriolis usum cum vitae perfectae prosperitate copulaverunt, fuerunt etiam alii , qui honestatem vel voluptatem addiderunt, vel vacuitatem doloris adjunxerunt. Denique ul ex Varrone d.Augustinus ostendit,usque ad ducentos octoginta sex opiniones dc summo bono discrepantes pervenerunt.

Et quamquam vcicres philosophi maximo labore, perpetuo studio el summa contentione animi summum illud bonum investigare conati sint, lamen duplici, potissimum de causa cl veritate longissime aberraverunt. Primum , quod id . quod unum cl simplicissimum esl , in multis ipsi partes ac vcluli membra secuerunt. Corn enim probe intelligercnl, qui vere felix ac beatus appellandus sil, affluentem divitiis, praeditum potestate, clarum atque illustrem esse oportere , neque ei honestas , licilasque voluptates ac dclilias deessc d< bere : cl rursum cum haec omnia cl alia permulta , quae status hominis beati prope suo jure postulare videtur, non posse in una aliqua re inveniri arbitrarentur , ad mullarum rerum adjumenta confugerunt cl mullorum diversorumque bonorum aggregationem , bealiludinem definiorunt.

Deinde altera illius orandi causa **fuil**, quod infra lunam, ubi nihil csl, nisi mortale cl caducum, praeter animos generi hominum Dei munere dnlos, bealiludinem quaesierunt. Ex quo errorc ille antea commemoratus error dimanavit. Nam idcirco nihil unum invenire poterunt, cui omnes bealilitudinis paries convenirent, quod non in aeternitate , ubi **erat**, sed in tempore . ubi non erat, illud investigare voluerunt. Etenim si veri iudices alque aestimatores rerum praesentium sumus, non dubito, quin el divitias tum animi , quam corporis , el potestatem , cl honores . cl voluptates , cl alia, quae hic in lerris inveniri possunt, non modo, non partes ac membra, sed vix umbras quasdam verae bcatiludinis esse judicabimus. Quales enim hic animi divitias habere possimus. ubi ille omnium iudicio sapienlissimus existimatur, qui hoc unum sc scire, quod nihil sciret, constantissime praedicabat ? cl ubi alius quidam ex sapientioribus asserebal, maximam pariem eorum , quae scimus , minimam partem esse eorum quae ignoramus. Deinde si dc divitiis corporis agnlur, quae sitim axcilare et non sedare possunt ? Quae corpori somnium cl animo quidem auferunt? Quae unum divitem non faciunt, nisi faciens alterum pauperum! Quae quo sunl ampliores, en pluribus custodibus indigent ? Quae denique ab ipsa veritate spinis comparatae sunt: El potestas qualis tandem hic in lerris invenitur, quando reges ac principes, qui omnium hominum polenlissimi osse videntur, sic infirmi ac debiles sunl , ul sine mullis militibus , sine mullis bellicis tormentis . sine mullis machinis ac praesidiis, sine mullis cl magnis sumptibus , luli esse non possunt ? Al ii . qui vere felices ac beati sunt , nullius opem desiderant , neque adjumenta rebus aliis petunt : sed in seipsis linveniunt, unde sufficient ad omnium hostium impetus propulsandos. Honoros vero ac dignitates , quas hic in lerris invenimus , nonne

forliinac ludibrio exposilac sunl ? Nunne odium , invidiam, suspiciones vix nul ne vix quidem effugiunt? nonne homines quales sint ostendunt, ac saepe ridiculos faciunt? Quemadmodum enim qui edito loco collocatur, non propterca pulchrior csl, quod plures in cum intueantur; sed qualis sit pluribus innotescit : sic magistratus cl gradus el sedes locorum , non homines sapientes redunl , sed quales sunt, omnibus manifestum faciunt. El saepe fit, ul qui privatus cum esset prudens , el gravis existimabatur, ad magistratum evectus , levem el stultum adeo ridiculum ornn bus se prodat.Denique quales nostrae voluptates sunl, quae usum rationis impediunt , inlelligentiae lumen obscurant , mentis aciem hebetant, et poenitentiam uc dolorem secum ferunt? Quando vero nihil horum, quae diximus, esset, cl nec pauperes divitiae, ncc imbecillis potest is, nec obscuri honores.ncc amata voluptas? sed omnia praeclara, omnia excelsa , omnia angusta hic infra luriam invenirentur, nonne vel propicrea hominem beatum non facerent , quod non modo non aeterna, sed nc d uluma quidem esse possint? Nam cum his demum dicendus sil (ul d. Augustinus ait) qui habet in omne quod vult, cl nihil mali vult, cum tandem is, qui beatus dicitur, morialur. vel ipso nolente, vel ipso volente fit: si ipse nolente , jam non habet omne quod vult, cogitur enim mori,cum maxime cupit vivere, adcoque beatus non est : si ipso volente , neque lunc beatus erit, quia male aliquid vult, mortem videlicet ipsam: quae lanium csl malum . ul Deus quasi calumniam,de tam venenati gmnis | rocrealiono a sc repellens scribi voluerit se mortem non fecisse,sed invidia Diaboli eam in orbem terrarum aditum habuisse.

Quae cum ita sini dubitare, auditores, nulla πlione debemus, quin vora beatilndo supra lunam, el solem,cl supra tempore vicissitudines quaerenda sit. Mundi vero sapientes bcaliludinem veram investigasse quidem , non ideo invenisse , quod eam uhi non erat quaerere , alque Investigare voluerint. Vbinam igitur bcaliludinem inveniemus? Nempe, auditores . non alibi, quam in Deo. Tunc enim demum beati erimus , cum Deo (qui naluTa beatus est) similes erimus. Erimus autem similes Deo. cum eum videbimus siculi est. Sic enim magnus ille theologus Joannes cvangelisla nos docuit. cum ail: *C/tarissimi, nunc lilii Dei siimus , ct nondum apparuit quid erimus scimus autem, quia cum apparuerit, similes ci erimus.quia videbimus cum siculi esl*. Sed mihi videor logicum nescio quem audire, qui vehementer miratur,quomodo isla cohaereant: Similes ei *erimus.quia videbimus eum siculi est*? Quam multos enim siculi <unl videmus . el non continuo similes illorum efficimur? Sed tamen, auditores,et vere ct sapienter el pl me theologico s. Joannes ait:*Similes erimus , quia videbimus ei siculi esl*. Id enim , unde beatus csl. quicumque beatus esl.sivo is Deus, sive, angelus, sive homo sil, nihil csl aliud, quam primae ac summae veritatis. quae csl. non qualiscumque cognitio , sed clarissima el apertissima visio.Quare sicut ex eo beatus Deus quod seipsum. optimam videlicet ac summam veritatem siculi esl,

intuetur ; ila nos quoque pro modulo nosro beali el Deo similes erimus , cum eum , nempe primam ac summam veritatem sicuti est,intuebimur. Deinde luna ac stellae lumen concipiunt, el similes solis efficiuntur, tum ei oppositae in cum quodammodo intuentur ; quanlo magis mentes purgatissimae beatorum divinum lumen concipient, cl Deo similes eroni, cum non amplius per speculum neque in aenigmate; sed facie ad faciem justitiae solem, el lucem increalam aspicient? Vera igitur ac sola nosra bealiludo in Dei visione consistit,quod illis verbis Dominus affirmavit : *Reati mundo corde, quoniam ipsi Deum videbunt.* El illis : *Haec csl vilae aeterna , ul cognoscant le solum Deum verum , el quem misisti Jesum Christum.* Quae quidem bealiludo, tametsi una ac simplicissima res est : lamen el divitias , potestatem el honores et voluptatem el alia bona, quae mens humana desiderare polesl, el multo eliam plura, ad quae nos humi strati, nec desiderio quidem perungere possumus comprehendit. Hoc est enim quod apostolus ait: *Oculos non vidit, ncc auris audivit. nec in cor hominis ascendit, quae praeparavit Deus diligentibus sc.*

Ac ut a divitiis ordinamur, quales . obsecro divitiae beatorum erunt, quando Deus ipse, el cibus cl potus el vestis cl domus cl possessio cl pecunia illorum erit? Quando ila rebus omnibus abundabunt , ul nihil sibi deesse putent, nihil curent amplius, contenti denique ac satiati facultatibus atque opibus conquiescent. Nec *enim arca*, ul sapienter Tullius ail, sed *animus dives appellandus est.* Hic quidem in terris nemo dives est (ncc enim fieri polesl, ul animus noster expleatur) cl merito nominari polesl. Major enim csl cordis humani capacitas, quarn ul cam orbis cliam lotus possil replere.Si quis globum quantumvis magnum super immensum triangulum poneret , nonne slullus esset, si eo globo immensam illam lrrnm angulorum capacitatem conaretur explere ? Sane esset. Nec cmm fieri polesl, ul triangulus globum comprehendat, el extremi anguli vacui atque inanes non relinquuntur. Quare cum res omnes creatae globum quemdam, magnum illum quidem,sed tamen certis terminis ac limitibus comprehensum efficiant, el animus noster lribus immensae capacitatis. intelligenlia, memoria et voluntate praeditus , quasi quidem infinitus triangulus sil; nullo modo fieri polesl, ul res creatae , etiamsi omnes uni concederentur,amplitudinem cl vastitatem animi humani penilus impleant. Tunc igilur tandem iste triangulus humanus explebitur, el dives erit, cl penitus conquiescet, cum Deum ipsum possidebit,qui in Trinitate personarum subsistens, quidam triangulus immensus, ac nullis spatiis ac regionibus definitus csl. Vere enim psalmographus ail ; *Satiabor cum apparuerit gloria lua.* Porro hanc abundantiam rerum omnium Dominus promittebat. cum diceret; *Mensuram bonam el confertam et coagitatam el superesl fluentem dabunt* in sinum vestrum El rursum. Arnen *dico vobis , super omnia bona* sua constituet cum.Quae uberius sermonis illarum divitiarum ubertatem alque affluentiam explicare poterit, quam his verbis ve-

racissimis Dominus sanctis hominibus pollicclm? Sane is solus bona beatorum numerabit, qui Dei ipsius bona numerare polesl. Vere enim ipsa renias ailj/Imeii *dico vobis,super omnia bona consililucum.* Atque haec quidem de divitiis.

Quid vero de potestate beatorum diCciiu\$/*.[Uindo non modo nihil eis nocere poterit, quippe qui in arce altissima ac munitissima constituti, cllo-rica immortalitatis induit erunt : sed etiam omnipotentem quodammodo voluntatem atque animum gerent ? Is enim omnipotens vere nominatur, ei est, qui id lotum, quod voluerit, efficere polesl,pi nihil plano rcperilur, quod ejus voluntati résistat. Talis aulem naiura ipsa solus D*us noslcrest,qui *quaecumque voluit fecit in coelo cl in lerra*, cl *non csl qui possil resistere voluntati* ejus? lam vero beatorum voluntates , quis ignorat, ila cum Dei voluntate conjunctas esse el copulatas, ul pe ne una alque eadem voluntas esse videatur, nihil enim ipsi volunt, quod Deus non velit : nihil Deo placet, quod ipsis non placeat; el id maxime furi cupiunt, quod Deo potissimum placere intelligent, llac igilur ratione quicquid sancti volunt efficitur, el nihil efficiiur, quod ipsi non velint. Proinde non modo potentes , sed plane omnipotentes illos esse , quis jure inficiari polesl? De qua potestate illa divini psallis verba sunt : *Exullabunt sancti in gloria, laetabuntur in cubilibus suis. Exultabunt Hones Dei in gutture eorum . el gladii ancipites in manibus eorum ; ad faciendam vindiciam in nationibus,increpationes in populis. 3d alligandos reges eorum in compedibus,el nobiles eorum in manicis ferreis. Ul faciant in eis iudicium conscriptum, gloria haec esi omnibus sanctis ejus.*

Neque vero hac potestate minores honores, dignitates , nomen splendor el gloria sanctorum c-runt.Nam si principes, si reges, si Dei familiares, si filii, si Dii quodammodo erunt, el in ipso Dei throno sedebunt,quomodo non illustrissimi elclarissimi et gloriosissimi erunt ? Audite enim quid ipse Dominus dicat : *Qui vicerit, dabo ei sedere mecum in throno meo , sicut cl ego vici cl sedi cum patre meo, in throno ejus.* O gloria incredibilis et quorum laborum,quorum certaminum,quorum dolorum obliviscniur ii, qui victoriae palma , diademate , ac scepro insignes coram omnibus coeli principibus ipsius Dei manibus in trono allissimo el illustrissimo collocabuntur? Merito exclamas, apostole Paule : iVon *sunt condignae passionnes hujus temporis ad futuram gloriam . quae revelabitur in nobis.* El rursum: *Id enim , quod in praesenti csl momentaneum, cl leve tribulationis nostrae, supra modum in sublimitate aeternum gloriae pondus operatur in nobis.* Merito, David sancte . gloria isla oculos luos perstringi l, cum ais ; *Mihi autem nimis honorati sunt amici tui Deus , nimis confortatus est principatus eorum.* Quare contemnite, auditores, et deridete eos, qui vel in bellis administrandis rebuspublicis , vel in libris conscribendis , vel in statuis cl columnis el aedificiis extruendis omne suum tempus el corporis atque animi vires consumunt, ul gloriam aliquam el celebritatem sermonis hominum consequantur. Pri-

mum euiin quid illis proderit hic, ubi non erunt, laudari, cum in gehenna, nbi erunt.torquebuntur? Deinde,quam inultos istorum spes isla nova fefellit? El ecce d. Antonius, d. Benedicius . d. Francisons, homines simplices, el expertes litterarum gloriam fugitant, honores contemnunt,aurum tamquam lutum conculcant, el lamen brevissimo spatio splendorem illum apud mortales etiam consequuntor , nd quem nemo mundi sapientium ct potentum maximis lahoribus , incredibili studio el sumina animi contentione pervenire potuit. Quam multos in orbe Christiano reperielis , qui nomen Julii vel Alexandri vel Aristotelis vel Ciceronis numquam audierunt ? At qui de bcalo Francisco , beato Antonio, bcalo Benedicto, cl aliis pennullis vitae sanctitate el signis el prodigiis claris , nihil audierit, nescio si vel unum invenire poterimus. Elnos, qui ista nomina in veterum libris invenimus. cum Alexandri vel Aristotelis recordamur, quantam tandem reverentiae significationem illorum nomini exhibemus? Plane modicam omnino vel nullam. At sanctorum memoriam nonne staulis, templis, altaribus,diebus festis, hymnis,cantibus et omni laetitia ac celebritate prosequimur? Quid? Nonne chrisliani pontifices, reges . imperatores. sanctorum statuis caput aperiunt, el eos npud Deum patronos cl advocatos habere cupiunt? Et hoc unde, auditores, nisi quia mundi sapientes gloria fundamenta super arenam vel super aerem polius jacere voluerunt. Alii ex libris, quos summo laboro conscribunt, nomen el gloriam aucupantur. Quid facilius, quam si liber comburatur? Alii in statuis ct monumentis gloriae fundamentum ponunt. Quid facilius , quam si simulachrum frangatur? Alti magnificum aedificium testem ac praeconem suae nobilitatis habere volunt.Quid Incilius. quam si aedificium ruat ? At noslri Francis*. el Antonii cl alii viri sanctissimi supra firmisimam petram fundamentum jecerunt. Nempe enim in fide, in charilale, in patientia, in castitate, in temperantia, in sobrietate, in contemptu rerum praesentium, el desiderio aeternarum excellere el enitere , vere magni el praestantis animi esse putaverunt.

Voluptas superesi ca iis rebus, quas ad felicitatem necessarias esse dicebamus. Verum nullum auditores, lanium flumen ingenii , nulla dicendi, aul scribendi tanla vis lontaque copia reperitur, quae vel minimam partem ejus voluptatis explicare possil, quae ex ipsius Dei visione percipitur. Tria enim sunt quae ad voluptatem excitandam requiruntur: Primo , vis animae capax voluptatis, quales sunt in homine sensus cl intelligentianleinde res ipsa, quae ad eam animne vim admota gignit voluptatem. quales in rebus corporalis colores, odores, sapores . l alia id genus sunt: postremo utriusque conjunctio cl copulatio. El quanto vis animae praestanlior, el res objecta excellentior el conjunctio arctior el major exislii,tanto voluptas, quae cx illis principiis oritur,vehemenlior majorque percipitur. Quae cum ila se habeant, quis vel oratione vel cogitatione consequi valeat, quem sensum voluptatis sancli percipiunt , cum ipsorum intelligentia, vis animae pracslianlissima,

cum Deo summo cl infinito bono ila conjungitur , ul urnis Spiritus sil cum eo? O quale est illud osculum. O quales illi amplexus! O quale connubium auditores. Quid,obsecro, erit, vultum illum, illam luccrn, illam speciem intueri, quam laudant astra matutina el cujus pulchritudinem sol el luna mirantur? Quid eril bonum illud generale, in quo omnia bona continentur : cl mundum illum vere magnum, qui omnes alios mundos comprehendit, possidere? Si regina Saba, cum Salomonem vidisset, et audivisset, stupefacta dicebat: *Beati viri tui, el beati servi lui, qui stans coram te semper el audiunt sapientiam luam*: quid eril summum illum Salomonem, aeternum illam sapientiam,priam atque increalam illam venialem semper audire? O quale illud gaudium eril cum uno aspectu altissimum, el maxime reconditum adorandae Trinitatis arcanum intuebimur , cl cum simul Deum el res omnes in Deo videbimus? Quid enim non videbit, qui videntem omnia videbit? Tunc igilur tandem mens humana quiescet, neque intelligenti.mi uberiolem desiderabit. cum ante oculos id lotum, quod inllligi polesl . habebit. Tunc cl voluntas humana quiescet, cum eo bono fruetur , in quo caetera bona, tamquam in fonte el occano bonorum omnium continentur. Tunc illae tres virtutes, quibus Deum modo veneramur , cl colimus praemium suum accip'cnl.ctim visio fidei, possessio spei, el charilati imperfectae charitas perfecta succedet. Tunc demum cantabitur canticum illud quod licet semper cantetur, semper lamen est novum, Sicut enim corpora beatorum numquam senescent. sic laetitia . gloria ct voluptas eorum viridis semper el florida permanebit.

PAKS SECLNDA

Concione proxima, quae die Dominico sequenli habebitur, constitui. Domino bene juvante. de miseria humanae vitae verba facere, ul intelligamus, non modo iulura.qualia sunl novissima, dc quibus hactenus egimus ; sed cliam praesentia nos ad mundi contemptum cl Dei amorem incilare. Spero aulem considerationem humanae miseriae, vel aeque utilem ac novissimorum considerationem futurum vel cliam utiliolem. Novissima enim, ul mors iudicium , gehennae el gloria beatorum clamant quidem, cl maxima voce clamant, ul mundi blandiciis non acquiescamus , el cantum sirenarum non audiamus, el aliquando voluptati, quae simul blanditur, el decipit, valedicamus; sed lamen quia procul posita vel sunt, vel esse, licet falso putantur, proplerea eorum vocem non exaudimus , nisi montem cl aures erigamus , el in magno silentio constituti, diligentissime voces illas ullendnmus. At praesentes humanae vilae calamitates nobiscum versantur, nobiscum vivunt, nobiscum iter faciunt denique numquam nos deserunt, el carum clamores nos possumus non exaudire , nisi forte aures nostrao hoc sonitu opplctac obsurduerint ; sicut quibusdam Nili accolis aures ob continuum sonum occalluerunt. Hoc igilur argumentum proximae concionis erit.

Liberalissimus ac beneficentissimus Deus no-

ster, sicut non solum Isaac patriarchae, quem elegant. sed etiam Ismaeli propter Isaac et propitius Abraham benedixit; sic non solum animos beatorum gloriosos et illustres efficiet : sed etiam corpora, propter affinitatem et cognationem, quae illis cum animis intercedit, beneficiis multis et magnis afficiet. Primum enim si animus scientiae et sapientiae divitiis allinet, corpori quoque suae ac propriae opes non deerunt, quae sunt robur, sanitas. pulchritudo, possessio regionis amplissimae et pulcherrimae, de qua paulo post dicturi sumus. Deinde si animus potens, et modo quodam omnipotens erit, et corpus immortalitatis veste contextum atque armatum ejusmodi erit, ut numquam Fame, neque sibi cruciari, neque morbis frangi neque igne torreri, neque ferro aperiri aut sauciari ulla ratione possit. Tanta praeterea agilitate praeditum, et usque adeo mentis, ac rationis imperio obtemperabit, ut sine labore, nullo negotio summa facili tale super omnes coelos ascendat. Quam jucundum spectaculum erit, auditores, cum terram super coelum videbimus et cum haec corpora, quae nunc parvum collem sine labore superare non possunt, tunc instar fulminum velocissime ubique discurrent. Si rursum animus gloria et honore insignis, illustrissimus et clarissimus erit corpus quoque. tanta luce micabit, ut Dominus dicat: *Tunc iustii fulgebunt sicut Sol in regno patris eorum*. Si vero Sol unus dumtaxat orbem totum illustrare et sua luce complere potest, tanta est jubaris illius majestas, ut a nonnullis tanquam numen divinum coli potuerit: si denique parens laetitiae, mundi oculis et fons luminis a veteribus esse appellatus, quid erit cum tot corpora beatorum, hoc est tot soles, tot lampades, tot luminaria clarissima eodem Jerusalem illustrabunt? Postremo si animus atque mens deliciis inexplicabilibus perficitur, suae quoque non deerunt corpori honestissimae et maximae voluptates. Siquidem omnes sensus res sibi maxime congruentes persequentur, et sine fastidio incredibili delectatione satiabuntur.

Oculos primum loci amoenis. post corporum beatorum species et gloria delectabit. Ibi enim patriarcharum coelum, ibi agmina prophetarum. ibi senatum apostolorum, ibi martyrum palmas, ibi virginum coronas, ibi confessorum et monachorum diademata intuebimur. Si verum est. quod sapientissimi Augustinus verum esse putavit. nempe martyres beatissimos in ea corporis parte, in qua solis supplicia propter Deum pertulerunt, magna quaedam virtutis, splendorem videlicet, et decorem eximium habituros, quale spectaculum et ornatum illam tot signorum verae fortitudinis venustissimam diversitatem unico intuitu cernere, quae in corporibus laetitia et iam invicti exercitus apparebit? Stephanus pro martyr. volui signifer quidam agminis gloriosi tot pretiosis lapidibus gemisque micantibus insignis erit. quot ejus corpus a lapidatoribus plagas accepit. Ibi Stephanus beatissimi comes, et collega Laurentius toto corpore multo splendidior et clarior erit, quam ea flammæ fuerint, quae ipsum tyranni jussu concremaverunt. Ibi corpus apostoli Bartholomaei omnem purpuram quantumvis pretiosam splendore ac lu-

mine superabit. Ibi colla Baptistae et Pauli velut quadam torque ex auro purissimo incredibili decore fulgebunt. Quale convivium corpus intercessit Jacobi, quale Agnelis. et Teclae, Caeciliae, et Calliarinae, quale tot aliorum praeclarissimorum atque invictissimorum martyrum, quorum vix nomina scimus, quale, inquam, convivium, quales epulas oculis nostris praebeant? Quis vero delictis putatis oculi nostri inveniri. cum supra omnes angelorum choros, reginam illam, Deique in idem videbunt, cujus laeta est gloria atque majestas, ut ipsa sola chorum unum, decimum videlicet et postremum eorum ini, cujus pulchritudinem angeli suspiciunt. et quae cujus magnitudine homines gloriantur? Et ad haec omnia quid erit ipsum Dei Filium Christum in solio gloriae suae collocatum merito? Si mortales homines hic in terris gaudere et diem festum agere solent, cum affinem aliquem suum cardinalem aut pontificem renunciarum esse intelligunt, quam voluptatem, obsecro, capiemus cum Domino illum, qui frater noster, os nostrum et caro nostra est, regem, imperatorem et inarcham orbis esse videbimus? Quam jucunda res erit cernere hominem, creatorem hominum? Quam benigne homines inter angelos erunt, cum totius familiae patrem et dominum, non angelum, sed hominem esse conspiciant? Atque haec quidem delectatio oculorum erit.

Porro aures perpetuo psalteria, organa, citharas vocisque illas purissimas et jucundissimas audient quae omnem tristitiam pellere et omnia humana corda quantumvis ferocia et exacerbata mansuefacere possent. De beatissimo patre Francisco beatorum Bonaventura scribit, cum aliquando cithara quaedam angeli opera in ejus auribus insonisset, tanta eum voluptate affectum fuisse, ut hoc saeculum cum alio se crederet commutasse. Quid igitur sentiet unusquisque, cum choris angelorum interesset. et hymnos illos de canticis Sion, et audire et cantare nobis licebit?

Neque vero olfaciendi, et gustandi sensus voluptatibus suis carebunt sed plane reficientur et recreabuntur odoribus fragrantissimis et saporibus jucundissimis, non quales hic in terris habemus, sed quales status illius praestantiam et sublimitatem decebunt. Neque enim ad naturae defectum, sed ad gloriae et felicitatis incrementum erunt.

Hac igitur ratione justissimus Deus efficiet, ut et corpora. quae cum animis suis laboraverunt, cum iisdem in coeli palatiis semper exultent. Aequum est enim, ut qui pauperes propter Christum libenter fuerunt, in regni coelestis opes amplissimas recipiant. Aequum est, ut qui debiles atque infirmi hominibus visi sunt. et propter Deum catenis onerabantur. virgis caedebantur, bestiis obiciebantur, in cruces tollebantur, igne et ferro eridebantur necabantur, vim vi non repulerunt, neque hostibus suis penitus restiterunt; in potentissimi liant, et non improbis hominibus modo, sed omnibus etiam daemonibus formidabiles sint atque tremendi. Aequum est, ut qui propter Deum humiles atque abjecti esse voluerunt, esse contemni conculcari, nihil fieri, patienter atque libenter passi sunt: in clarissimi atque illustrissimi in regno

coelorum & illicitinlur. Aequum csl postremo, ul qui consolationem ex rebus creatis non quaesierunt, imo delitiis omnibus sibipsis interdixerunt, et in fame et sili, in frigore, et nuditate, in laboribus et aerumnis, in jejuniis et vigiliis Domino servitruul et carnis libidines fortiter compresserunt; ii delitiis et voluptatibus maximis et sempiternis in coelestibus domiciliis perfruantur.

Habetis hactenus auditores non expressum quidem, sed lamen leviter adumbratum praemium ac stipendium, quod animis et corporibus beatorum Deus paravit. Nunc de ipso loco, in quo iam praclarum stipendium persolvitur, quanta maxima possumus brevialiter dicamus.

Illa igitur felicissima regio beatorum, quae coelestis Ierusalem merito nominatur. tantum sublimitate, amplitudine et pulchritudine reliquas omnes regiones exuperat, quantum ejus habitatores sapientia, nobilitate et probitate reliquarum omnium regionum libilaloribus praestant. Si de sublimitate illius urbis certior fieri cupis, solem et lunam et stellas racleras intueri. Unde csl enim, ul aliquae stellae tam exiguae nobis esse videantur, cum lamen earum globi terrae magnitudinem facile vincant, nisi ex eo quod inter eas, et nos pene immensa spalia intercedunt? Quant mi igitur subi milalem urbem illam oblinere dicemus, quo super omnes montes. super omnia elementa. super omnes coelos supra mutationum et temporum omnium vicissitudines posita est? Porro amplitudinem non minorem esse, quam sublimitas ipsa sil, ex eodem siderum aspectu cognoscere facile possumus. Si enim eae sunt magnitudines omnium. quas esse numquam suspicati sumus. sique principes orbis terrae. Iantum spatium omnes simul in potestate non habent. quanta est unius exigui sideris magnitudo; et si stellae innumerabiles lucent in coelo, et multo etiam plures in coelo esse et lucere possent. quanta tandem coeli ipsius amplitudo et capacitas erit? Vere igitur propheta Baruch exelamavit; *O Israel, quam magna esi domus Dei et ingens locus possessionis ejus*. Jam vero quid de pulchritudine, elogmilia alque amoenitate paradisi deliciarum dicemus? Noster hic orbis terrarum, qui stabulum pecudum et locus exilii ei vallis miseriae et lachrimarum esi, Ianio artificio ab illo summo architecto fabricatus est. ul non domus helvarum sed hortus delitorum esse videntur. Obsecro, quae species hujus amplissimi theatri? Quae pulchritudo hujus maximae domus. quae coelum ul lectum aureum. et Icrnim ul pavementum floridum habet? Et in ipso solo Icrnarum, quae celebritas oppidorum? quae majestas urbium? quae Maria? qui lacus? quae flumina? quam venustas silvarum? quae species collium? quae amoenitas vallium? Vere potissimum ineunto, cum coelum serenum et aer tepidior esse solet: terra vero ubique parturit herbescentem viriditatem, et praeta floribus vestita et quasi coloribus variis depicta cernuntur. et omnes arbores solia, omnes vineae pampinos, omnia arva fruges profuerunt. Et si haec illa sc habent, quantum artificii eundem illum mundi conditorem et parentem Deum

in illo coelesti domicilio aedificando posuisse par est, quod praetorium imperatoris, paradisi voluptualum, et vere hortus deliciarum regum et principum es? Si ejus domicilii partem exteriorem, quam hinc spectare nobis etiam licet, iam illustrem et lot luminibus quasi tot lapidibus pretiosis gemmisque clarissimis ornatum esse Deus voluit: quid de parte interiori, quatenus soli beatorum oculi cernere possunt, suspicari et cogitare debemus. Sane apostolus et evangelista Joannes in Apocalypsi, verbis furiasse non quibus voluit, sed quibus potuit urbis illius pulchritudinem et majestatem expressit, cum ait: *Erat structura muri ejus ex lapide iaspide: ipsa vero civitas aurum mundum. simile vitro mundo: Et fundamenta muri civitatis omni lapide pretioso ornata. Et singulae parlai. erant ex singulis margaritis. et platea civitatis aurum mundum tanquam vitrum perlucidam. Et templum non vidi in ea. Domus enim Deus Omnipotens templum illius est et agnus. Et civitas non eget sole neque luna, ut luceant in ea. Nam claritas Dei illuminavit eam, et lucerna ejus esi agnus. Et ambulabunt gentes in lumine ejus, et reges terrae adferent gloriam suam et honorem in illam. Et portae ejus non clauduntur per them, nox enim non erit illic. Et afferent gloriam et honorem gentium in illam. Aon intrabit in illam aliquid coinquinatum aut abominationem faciens et mendacium. nisi qui scripti sunt in libro vitae agni*. Haec csl descriptio civitatis cujus pulchritudinem usque adeo regius propheta miratur, ul dicat: *Quam dilecta tabernacula tua Domine virtutum concupiscit, et delicii anima mea in atria Domini: Iteali qui habitant in domo tua Domine in saecula saeculorum laudabunt te. Quia melior csl dies una in atris tuis super millia*. Et si in alnis tanta venustus, quanta in domu interiori, in aulis, in cubiculis erit?

Verum cnimvero, auditores, praecipua laus civitilis csl, st multos cives, si nobiles, si quietos, et tranquillios habeat: quae omnia in hac nostra, de qua loquimur urbe, singulariter eximia et praestantia sunt. Numerus enim coelestium civium plane innumerabilis csl. Nam si de angelis sanetis loquamur, nonne lob sanctissimus ait, *Numquid est numerus militum ejus?* Et David Propheta: *Currus Dei decem millibus multiplex millia laetantium*. Et s. I).miel: *Millia millium ministrabant ei. et decies millies centena millia assistebant ei*. Et ipse Dominus; *uias quia non posswn rogare. Patrem meum; et exhibebit mihi modo plusquam duodecim legiones angelorum?* Denique magnus ille arcopagila Dionysius nonne ait, nulli sunt beati exercitus supernarum mcnlium inlirmam et constrictam excedentes nostrorum materialium numerorum commensurationem? A qua se itentia. neque d. Athanasius, neque d. Hieronymus neque b. Gregorius neque alii nonnulli sancti et eruditi patris abesse videntur.

Si vero de sanctis hominibus, qui illam urbem habitabunt; sermo sil, audile quid iu apocalypsi b. Joannes se vidisse commemorat: *Vidi, inquit, turbam magnam, quem dinumerare nemo pole-*

et hinc omnibus gentibus. et tribubus, et populis, et linguis. stant ante thronum. et in conspectu Agni amicti stolis albis. et palmae in manibus eorum. Aequae vero multitudo tanta confusionem. sed potius summus ipsius ordo pulchritudinem et decorem maximum pariet.

Iam vero, quid de nobilitate coelestium civium dicemus, quando triumphatores, reges, principes. Dei filii et Dii quodammodo, quod nomen longo <ris>lmum est omnes coeli habebunt olores erunt? Si quidem ex omnibus gentibus et tribubus et linguis et populis, ex omnibus regnis et provinciis orbis terrae, et ex omnibus hominibus, qui sunt. erunt <t fuerunt, summa tantum nobilitas et ipse flos eligetur. Cum summus pontifex in supplicationibus procedit, lato senatu patrum purpuratorum cum prosequente, mirum est profecto studia et concursum hominum cernere, qui nondum illum intuendum conflunt. Qualem igitur spectaculum erit. omnem illam innumerabilem multitudinem beatissimarum mentium et illustrissimorum hominum unico intuitu spectare? Iste sane ejusmodi casus. ut si nitente, diligenterque cogitetur, nullum hominem. et stupefactum reddere possit. Quid? unus angelus dumtaxat etiamsi infimi ordinis sit, multo pulchrior est, quam id omne, quod oculis corporeis conspici potest. Quid igitur erit, non angelum unum. sed omnem exercitum angelorum spectare, et omnium non onera ac. functiones et gloriam ac beatitudinem intelligere?

Porro tranquillitas et pax et animorum consensio quanta sit in eo loco, ipsum nomen civitatis dechoret. Non enim sine causa Ierusalem. hoc est, visio Patris. appellata est. Haec nec superbia in calorum habet. quae efficere solei, ut inferiores a superioribus contemnantur. nec invidentia, quae inferiores contra superiores accendit; sed amor et charitas ubique dominatur et regnat, quae bonum singulorum facit bonum omnium et bonum omnium effecti bonum singulorum. Ibi vere casus corpus linum cor unum et anima una, ibi Deus unus est omnia in omnibus. Inde, obsecro, sit, ut civis civem magis diligat, quam externum et frater fratrem magis quam quodam alium hominem et caput pedem sui corporis magis, quam oculum alterius corporis? Nempe ex eo. quod cives urbem communem. et fratres domum communem, et membra ejusdem corporis vitam, victum et vestes communes habent. Quanta igitur conjunctio, quantus amor in cunctis bonis. Patris enim quibus unus aliquid idem Deus, patria, et altitium. »ista. res. potus. indumentum ac deus. non omnia omnibus erit? Laetitia plane, quae ex hoc ratione incipit noscitur. potius quam singuli de beatitudine omnium sapienter. In tanta enim eam nulla oratio explicare possit. Si duorum sapientium et i roborum hominum amicitia iam est <dulcis. ut ille diverti <olm e mundo tollere videntur, qui amicitiam e mundo tollunt. quam jucundum erit cum istis et optimis viris perpetuo concurrerent? com apostolis loqui? cum prophetis concurrerent? g. re com marlynbus? cum doctoribus et <ter p < Mnltis enim vivere?

fratres igitur igitur qualis tibi dies illucescet, si probe rre g (ie x.xens quando emenso vitae hujus

brevissimo curriculo a morte ad immortalitatem transibis. et in portis felicissimae illius urbis primum vestigium pones, ubi perpetuo festi dies aguntur in eorum gratiam, qui ex hoc praelio hostibus devictis, et spoliis inimicorum onusti, locum illum triumphis sanctorum consecratum, ingrediuntur. O quale gaudium animus tuus percipiet. cum tot principes nobilissimi tibi advenienti occurrent, in amplexus et oscula ruent, de adventu novi fratris inter se cum ingenii laetitia colloquantur. ac demum libi undique circumfusi ad thronum summi imperatoris cum lympanis organis te deducunt, ibique victorias luas praedicare incipient alque recensebunt eleemosynas, jejunia orationes, integritatem atque innocentiam vitae, patientiam in adversis, moderationem in prosperis denique justitiam, temperantiam, castitatem, sobrietatem. O qualem voluptatem ex singulis tuis bonis operibus capies. O quomodo tunc pretium nec dignitatem virtutis intelliges.

At ubi in portu tranquillissimo et tutissimo locum posuimus cogitabis, et oculos paulisper converteris ad oceanum fluctus, super quos transivisti, et scopulos. vada, procellas, vim ventorum, aestum aquarum et praedonum ac piratarum multitudinem intueberis, o quoniam vehementer evasisse te gaudebis? O quibus verbis liberatori ac Deo tuo gratias ages? O quam saepe repetes, *Nisi quia Dominus adiuvit me. paulo minus inferno habuisset anima mea*, et tum potissimum, cum numerum illum infinitum pereuntium videbis. et te unum ex numero liberatorum et infelicium esse cognosces. O regnum beatissimum. O incolae beatissimi, quibus iam tentationes et insidiae longissime recesserunt, iam gladiis et loriceis, palmae et diademata successerunt: iam luto somnum et quietem capere possunt oculi, quos assiduae vigiliae neque excubiae apertos tenuerunt, iam sanctus Hieronymus a jejuniis et lacrimis. et pectoris tensione cessare potest, iam beatus Paulus et beatus Antonius qui solitudines desertissimas sectabantur, vel occasiones percolorum fugerent, sine periculo versari in medio foro coelestis Jerusalem possunt. O laetissima patria. O dulcis gloria. O societas fortunata. O mater nostra Jerusalem. cujus fundamenta in montibus sanctis, ad quos nec jacula hostium cruentorum, nec sibilus antiqui serpentis, nec turbines, nubes, nui procellae perveniunt: Temeritas videtur concupiscere te, sed quis non vivere sine tui desiderio potest? *heu mihi, quia incolatus meus prolongatus est: habitavi cum habitantibus Cedar mullum incola fui anima mea.*

Filii Adam, haec patria vestra: oves Christi, hoc vestrum ovile. haec pasqua vestra: columbae seductae. non habentes cor. hic vester nidus, haec requies vestra. Quid agilis? Quo curilis? Quid persequimini? Cor tantum bonum. tam leviter vobis eripi sinitis? Cor non fortiter tanto stipendio proposito dimicatis? Hic tempus certaminis, illic triumphus. Hic sementem facere. ibi metere oportet. Cur uvae colligitis antequam maturescant? Cur otio et voluptatibus ante tempus vocamus? An nescitis quid Ieremias propheta clamet? *Omnis homo. qui comederit uvae acerbis, obstupescet*

denies ejus. Nunc aëther vigil, nunc uvae acerbae sunt: nunc, aëther ferendus et tolerandus celi. In coelo autumnus iucunditate, et uvis maturis frui licebit. Qui vero haec non intelligens uvis acerbis hic vesci voluerit, maturas certe numquam habebit. Et non miretur, si denies ejus apud inferos obstupescant. *Vanum vobis celi miles lucem surgere*. Lux nostra Dominus Christus, hic sedit, hic jacuit, honores fugit, despici voluit: al post obitum tandem surrexit, gloria et honore coronatus in eo-

lum ascendit. Vanum igitur vobis ante lucem istam *surgere*, sed *surgite postquam sederitis qui manducatis panem doloris*. Nunc sedeamus, fratres. nunc humiles simus, nunc, laboremus, nonne, nesciri cupiamus. Tunc autem cum *dederit dilectis suis somnum*. plane somnum, mortem placidam et iucundam. Ecce *haereditas Domini*: tunc surgeinus, et honoribus. «» voluptatibus per Christum perfruemur, qui celi benedictus in saecula. Amen.

COACIO V

III.; UISELILA HUMANAE VITAE

SYNOPSIS

Praelibala ulililale,ex iugi miseriae humanae ct vitae fragilitate consideratione, resultante, thema concionis ex cap. 1 i lobi desjunilur. Ubi primum adducitur,ex quam vili materia homo compositus sil, nempe ex terra. caque abicclissima: cujus memoriam vel ipsum nomen homo, ab humo deducium. refricat. Hominis conceptionem omnium eliam plantarum productione foediorem esse, ulpole a qua Chrislus ipse abhorruit, et a virgine, non a foemina corrupta , concipi voluit. Status miser foetus in utero materno inclusi describitur, diseria pavientis, infantis nuditas el indigentia explicatur; et quantum a superbia abstrahere debeat hominem ortus innotescit. Ha manae vitae, brevitatis depingitur, cl quam variis rebus ea a variis comparetur, narratur. Quam mirum sil hominem mori, cum lamen cx forma constet immortalis. Quamvis sil miseriarum humanarum magnus Oceanus, lamen paucarum hominem esse capacem . vel ea: historia Amanis el experientia probatur. Deinde parliculalim miseriae singulorum sensuum, imaginalivae, intellectus tam speculativi, quam praclici. el voluntatis pulcherrime, ul omnia, declarantur; atque aetatum singularumcalamitales breviter perstringuntur.

Allera pars producit miserias, quae homini a rebus circums'antibus evenire consueverunt, nimirum a coelo el elementis . a brutis , ab hominibus, a daemonibus, ab Angelis, a Deo ipso, imo a se ipso. Fragilitas humanae vitae , eiusque causae, ostenditur; Fallacia el instabilitas eiusdem rationibus et similitudinibus demonstratur. Inter tot miserias hanc non esse postremam, quod Deus omnia mala praesens observet, disertarum vero ultimam esse mortem ; cujus cogitationem superbiam domare , paronis exemplo docetur. Et quia nec brevissima vita certa est. idcirco epilogue nos ad vigilantiam duabus similitudinibus riam munit, convivae scilicet de venenato aliquo cibo inter ceteros adiqonili, el militum in praesidiis excubitorum, ul hoc modo expediti Christo occurrere possimus.

Nihil csl, auditores optimi, quod ila mundi deceptiones cl rorum praesentium vanitatem ante o-

cnlos hominum ponat, ul incerlilii<iinis,brcvilol s. fragilitatis cl aliarum cl calamitatum humanae vitae attenta diligensque consideratio. Omnis enim humana superbia el universa mundi gloria, cum vitam ipsam humanam tamquam sedem cl fundamentum habeat , certe non potest diutius permanere, quam vita ipsa permanet. Itaque divinae, dignitates, honores, magistratus , ct alia . quae homines hic iu terra suspiciunt.saepe quidem adhuc viventem deserunknumqiiam lamen longius.quam usque ad sepulchrum hominem persequuntur. Tunc enim cum fundamentum aedilicii ruit,loluni aedificium mere necesso csl. Quare si verum esi. quod ille gravis poeta dicere solebat, vitam praesentem nihil aliud, quam umbrae somnium esse, quid tandem humanae gloriae pompa **cril**, quae brevior adhuc el fragilior.quam ipsa vita esl?lla eo sane consideratio oculos mullorum aperuit, in illisque effecit. ul omnem hominum caecitatem demirari inciperent. Quod ut in nobis quoque efficere possit, de miseriis humanae vitae, cl perspicue el accurate , quantum in nobis **cril**, cl temporis praescripti brevitatis patielur. hodie, sicut polliciti sumus, disseremus. Ac ul facilius. quae dicentur a nobis, memoria custodiri possim . notissima illa verba Job explicabimus : *Homo natus de muliere , brevi vivens tempore . repletur mullis miseriis Qui quasi flos egreditur el conteritur, el fugil valut umbra el numquarn in eodem statu permanet.*

Statuae atque aedilicia . cl alia id genus opeia, non parum el materia . ex qua fiunt commendati vel vituperari solent. Quare S. Iob, doctor sapit-nussimus, ct humanae miseriae perillissimus, quippe qui eam ab ipsa experientia,optima rerum magistra, didicerat,no aliquid in hac descriptione humanarum calamitatum desideraremus, ab ipsa materia , e\ qua homo compositus fuit. exordiri voluisse videtur . cum ait: *Homo natus de muliere.* Homo enim quemadmodum cx duabus partibus maxime differentibus constat, quarum una nobilissima, allera abjectissima est; sic eliam duo nomina habet,unum summae nobilitatis,alterum extremae abjectionis cl humilitatis.Nunc enim vir quod nobilitatis : nunc homo , quod abjectionis nomen est appellatur. El viri quidem appellatio formam, hominis vero materiam,ex quibus hoc animal compositum est. designare videniur. Job igilur non viri, sed hominis nomine uti voluit, ul materiae ignobililalein ostenderet, cx qua hoc animal super-

bissimtim CONslal. Homo enim ideo ab liurno (Il-
dus csl, quod ex humo effertos el procreatus sit.
Quocirca primus homo Adam ah ipso Deo nomina-
tus est. Nihil enim aliud Adam signillc.nl , si ma-
gno Gregorio fidem adhibeamus,quam rubram ter-
ram. Quod eliam ad augendam hominis ignobilita-
tem facit. Nam cum lerra nullis generibus conti-
neatur , nulla lamen rubra peior oc sterilior inve-
nitur. Neque vero terra quaelibet, sed limus,quae
pars terra sordidissima csl, ul scriptura divina te-
statur maleria humanae constitutionis fuit. Inter
omnia elementa, lerra ultimum locum tenet, inl-r
omnes terrae partes nulla csl limo vilior nique a-
bicclior. Ouate ex ea maleria conditus homo csl ,
qua nulla vilior atque abjectior invenitur. Quod
sane Ageplii veteres inlelligebant. Qui cum annis
singulis diem suum natalem celebrarent,illas her-
bas m manibus suis gestare solebant,quae in coe-
nosis paludibus oriuntur. Hac enim caeremonia
sigiilicare volebant. naturae cognationem atque
ifllnilalem, quae nobis hominibus cum juncis, et
ct paleis intercedit,cum unique quasi communem
parentem, limum ae coenutn agnoscamus.

Sed tamen hoc ab illis nos differimus, quod no-
stra in uteris matrum conformatio atque ortus ,
mullo foedior ac sordidior, quam herbarum illa-
rum esl: id quod noster ductor expressit, cum ait:
Naius de muliere. His enim paucissimis verbis ,
non paucas humanae conditionis misérias com-
plexus esi. Primum enim ipse modus , quo in
uteris foeminarum homines conformantur, non est
res digna,quae narretur aut conspiciat: sed clau-
sis oculis transeundum esi, no rem lam fuednm at-
que horribilem intueri necesse sil. Sed unum di-
cam, usque adeo foedam hominum conceptionem
esse, ut ille clcmenlissimus Dominus , qui omnes
nostras aerumnas cl calamitates perpoli dcreve-
r.il, ul ab eis uon liberaret: lamen hunc unam fer-
re nullo modo voluit. El qui sibi turpe esse judi-
cavit, conspui, vinciri. verberari atque in crucem
agi, lamen indignum omnino sua maiestate con-
sult, ul ad cum modum conciperetur, ad quem re-
liqui homines concipi solent. Itaque non cx mu-
liere foemina vitiata, sed ex virgine castissima at-
que inlcgerrimn; neque viti alicujus, sed Spirilus
sancti opera nasci voluit.

Deinde cum homo jam concoplus est. nonne m;
xittino calamitates sunl spatio tot mensium in ute-
ro matris lamquam in cnrccrc vitam degere? angu-
stissime el in tenebris habitare? foedissimi demi-
cillii odorem telcrrimum haurire? stercoribus at-
que urina involutum esse? ad matris terga vulliim
conversum habere? per umbilicum alimenta sume-
re? per os matris reddere acrem ct accipere? in
momentis singulis dc vita periclitari ? Atque haec
omnia verissimo sunl. el illis duobus verbis ex-
primuntur: *Naius dc muliere*.

Iam vero cum in lucem prodeundum csl, nonne
miseria inexplicabilis vobis esse videtur, ul ple-
rumque puer nondum natus parricida sil , el ei
vitam auferat, a qua vitae beneficium recepit? El
quamquam hoc. non semper accidat, semper lamen
eos dolores mulier in pariendo tolerat, quos num-
quam suspicata esset. Qui quidem dolores , quam

vehementes atque atroces sint , vcl ex eo mldli/i
potest, quod sacrae hierae, cum magnum aliqui m
cruciatum significare volunt, dolorem parturientis
dicunt.

Sed aliam adhuc miseriam in illis verbis : *Na-
ius de muliere*, latere video. Nam com mulier res
mollis , infirma , debilis , inops consilii el virium
sil, qui nascitur el muliere . quomodo fortis esse
poterit ? Atque rem ila se habere experientia ipsa
clamat. Nascitur enim homo nudus . inermis . in-
firmus. ignorans, omni consilio ct auxilio destitu-
tus. Ambulare non potest, loqui nescii. neque s«i-
psum juvare , neque aliorum opem implorare no-
vit. Denique nihil ei aliud libet quam plorare, ni-
mirum ul nobis suas misérias explicet. Nascitur
enim ad laborem, exui a patria mimicus Dei, pau-
cos dies victurus , el illis ipsis diebus quietem
nullam habiturus. Animantia caetera cum vesti-
bus suis nascuntur, quae n frigore el calore ea de-
fendunt. Alia enim squamis . alia plumis , alia pi-
lis, aha testis operta, in lucem prodeunt. Arbores
eliam suos cortices, cosque interdum non simpli-
ces, sed duplices et triplices habent. Solus homo
sme ullo genere el vestium omnibus coeli injuriis
expositus nascitur. Rursus animantia caetera illa
ipsa hora , qua ex uteris matrum procedunt, vi-
ctum s bi quaerere incipiunt. Alia natant, alia vo-
lant, alia repuni. alia gradiuntur, el sine ullo du-
ce ad ubera nairum occurrunt. Solus humo nihil
horum efficere potest, ne comedere quidem, nisi
ab alio doceatur. Unum csl dumtaxat. el diceba-
mus, quod per se ipsum novit. nempe flere. Id vi-
num a magistro non accepimus, neque didicimus,
sed ab ipsa natura arripuimus, hausimus, expres-
simus. Quocirca omnes cum in hunc orbem ingre-
dimur , ul artis, quam novimus spectem aliquod
ostendamus. gemere ac plorare incipimus. Solum
enim Zoronslrcm ca dic,qua naius csl.risisse anti-
quitus tradidit. Neque enim boni aliquid monstro-
sus ille risus portendit, ul Augustinus Doctor sa-
pienlissimus annotavit: -jquidcm magicarumarlium
primus auctor atque invenior fuit.

Ecce igilur cx quibus principiis illud animal o-
rialur. quo lamen ad superbiam se natum existimat,
el omnia miscet, invertit, perturbat, subjgit terras,
fatigat maria. Neque ipsum orbis lotum capere pos-
se videtur. El cum haec omnia facit, adhuc tamen
neque iram compescere, neque libidines fiaenarc,
neque reliquos animae motus coercere. neque sei-
psum vincere, neque Diaboli lenlalionibus resiste-
re potest, ut senatum cx muliero, huc est, cx in-
firmitate ct mollitie semper recordetur.

Sequitur, *Brevi vivens tempore*. Ecce vobis a-
liam cl non exiguam calamitatem. Tota natura ve-
hementissime ac diutissime in hac humani corpo-
ris f.ibratione laboravit. el vix aedilicium ad exi-
tum est perdudum , cum vilium facere el ruinam
minari. quin eliam certissime ruiturum cl casurum
dicitur. Vix homo in orbem csl ingressus, cum de
egressione, ut cogitet, admonetur . cl qui cum la-
bore inlrvil, cum dolore exire compellitur. Ne ve-
ro noslra uria diuturna alicui videatur, audire san-
ctum Job, qui post illas multiplices lenlaciones ad-
huc centum quadraginta annos supervixit: cl l.i-

men de vilae brevitae conqueritur : *Homo natus de muliere, brevivivens lempore*. El rursum *Breves dies hominis sunl, numerus mensium ejus apud le est*. Jacob patriarcha a Pharaone interrogatus, quot annos jam egisset, respondit: *Dies peregrinationis meae centum triginta annorum sunl: pauci et mali*. Eccc iste magnus patriarcha centum triginta annos, paucos dies appellat, el vitam tot annorum brevissimam peregrinationem esse dicit, el nos pisces Ephemeri vix unum diem supervivimus, el nobis <le vitae diuturnitate blandimur? Quids. David? nonne ait: *Dies annorum nostrorum in ipsis septuaginta anni? Si aulem in potentatibus octoginta anni,et amplius eorum labor et dolor?* Itaque summa annorum nostrorum ad quam tamen non omnes perveniunt, septuaginta annorum est, in robustioribus autem octoginta. A quibus si primum eos annos detrahamus, quos infantia et puerilia absorbet: nec enim toto illo lempore vitam hominis vivimus,nec ratione el consilio gubernamur: sed impetu quodam el molu ferimur, non secus ac si pecudes quaedam mentis alque intelligenciae expertes essemus. Si rursum illudcliam tempus auferamus, quod nobis dormientibus praeterit: nam cum dormimus non modo non hominis, sed ne bruti quidem vitam agimus. Itaque tempus illud non vitae sed mortis potius cujusdam esse videtur. Quocirca eleganter lalinus pocla consanguineum lellii soporem osse dixit.Si, inquam, omne istud pueritiae el somni lempus auferamus, quod supercl. vix spacium quadraginta annorum erit. Quod si cum aelcrnilale conferatur, quid brevius, quid vilius, quid abjectius hac noslra vita cogitari poles? Fingite animo vos in clauso alque obscuro aliquo cubiculo scintillam unam videre,quae paulisper discurrat el confcslim postea exiingualur, el ei vilam humanam simillimam osse minime dubitetis. Ul enim ea scintilla, et ante el rclro tenebras babel;ipsa vero lucet quidem, sed ubi modicum volitavit. exlinguitur: s c humana vita tempus praeteritum el praesens el futurum habere dicitur : sed tamen el praeteritum nihil est, el futurum nihil cl; ulrumque enim obscurum el rnotis tenebris involutum alque obrutum cl. Salum praesens aliquid vilae el luminis llabel, et hoc ipsum vix esse coepit,cum cxlinguitur. Hinc videlicet quidam philosophus,cum inter* rogaretur, quid de vila humana sentiret, in orbem semel se convertit, el abiit. Illud sine dubio significare volens, nihil aliud esse vilam nostram, quam incitatissimum conversionem. Hinc etiam Apostolus Jacobus vaporu vilam humanam comparavit. El veterum sapientum alii pisci Eplicmero. qui code n die,quo nascitur, moritur: alii palmo: alii puncto: alii flammae, quae cx stuppa vel paleis excitatur: alii bullis, quae cx guttis pluviarum in aquas decidentibus oriuntur: alii foeno : alii flori: alii herbae: alii umbrae, alii somno,vilam humanam similem esse dixerunt. Pindarus nec umbram nec somnium; sed umbrae somnium appell.tvil. Quid somnio vanius? Quui nihilo vicinius quam umbra? Quid igilur humana vila eril, si non umbra, sed umbrae somnium esi. Neque hacc rhetorica amplificatio vobis videri debet, auditores :

nam si lania moles, quanta hic cl. tolus orbis terrarum, vix punctum unum esse videtur, si turn coeli amplitudine conferatur, quid erit brevitae vilae nostrae, si cum illa infinita saeculorum aeternitate comparetur?

liem plane admirabilem ac monstruosam contingere in vila humana videmus, ul homo vix natus moriatur, cum tamen formam habent immortalem, lies caelerae quamdiu forma ipsorum manet, lamdiu cliam ipsae manent. Non corrui domus, si non ejus forma ac figura dissolvitur, Non moritur brutum, nisi ejus anima, quao forma ipsius est, esse desinat. Al homo formam habet, quae numquam dissolvitur, videlicet animum compotem rationis: cl tamen ipse vix ad brevissimum tempus vivit.Sed alia res longe adhuc monstruosiorin hoc animali conspicitur, quod cum rdione et consilio praeditum sil, el vitam praesentem umbrae somnium esse sciat. futuram autem finem ac terminum nullum habituram, vigilantissime lamcn vitae praesenti. quae hodie est. el cras non e.t prospicial: de futura aulem, quae est aeterna, ne cogitet quidem. Nescio quod monstrum aul portentum umquam inveniri potcrit, si hoc monstrum aut portentum non est.

Sed jam caetera videamus. Vilam humanam brevissimam esse doctor nosler sanctus Job hactenus docuit. Audite nunc, quo pacto nos consoletur. ul aequo animo hanc brevitatem tolereamus: *Homo. inquit. natus de muliere, brevivivens lempore*. Quid dicturum illum putatis? jucunde, quiete ac tranquillo vivit? Audite: *fiiepletur nullis miseriis*. Singula verba emphasis habent. *Depletur*, inquit, usque ad summum, ila ul locus nullus vacuus relinquatur.El quo liquor impletur? *Miseriis*. El quolnam? Tribus aul quatuor? Non cl ausus eas numerare, quia numquam sinivisscl.Idcirco breviter *tdlJieplclur inultis miseriis*. Ac primum quidem, audilorcs, etiamsi miseriae nostrae paucissimae essent, adhutamen homo facillime repletur. Siquidem angusta vasa facile complentur. Humanum aulem cor, sicut ad bona recipienda capacissimum alque aniplissimum est. ila ul res omnes creatae ipsum explere non possint; sic ad mala toleranda angustissimum esse videtur, ila ul vel minima calamitate possit repleri. Exempla sunl ad manum. Cum noctu jn luo lectulo te ad dormiendum composuisti, si pulex unus in aurem ingrediatur, nonne ille te lorquet ac vexat.ul nodem lotam insomnem ducas? Ita sane. Cur ila? Nempe quia homo calamitatibus facile repletur. In libro Esther numquam legistis, quid principi cuidam illustrissimo, nomine Aman, aliquando contigerit? Eral is nobilissimus omnium priucipum, qui in aula Assueri regis versabantur.di villis honoribus,potestate.splendore el rebus omnibus tillluébal. quas mens humana desiderare potest; lamcn quia Marduehacus judaeus quadam die caput sibi non aperuit, ila commotus ac dolore alque ira repletus cl.ut scriptura divina de eo lesletur, ac dicat : *Reversus in domum suam, convocavit ad se amicos suos el tares uxorem suam, el exposuit illis magnitudinem divitiarum suarum.filiorumque turbam*

il *quanta cum gloria super omnes principes. el servos suos rex elevassol. Et post itaec ailtrcgina quoquo Esther nullum alium vocavit ad convivium cum rege, praeter mc, apud quam etiam cras cum rege pransurus sum. El cum haec omnia habeam, nihil mc habere puto, quamdiu videro Mardochoaeum Judaeum sedentem ante fores regias.* Quin cliam de omni gente Judaeorum delenda propicr hanc unam causam cogitare coepit. Sed Deus in caput ipsius omne malum. quod Judaeis paraverat. convertit. Num intelligitis, quam levis miseria hominem iam fortunatum plane miserum cl infelicem reddere poluil? ct quam exigua gutta fellis quam copiam mellis amaram effecit? Hodie quoque si mercator aliquis qui nulla millia coronatorum aureorum singulis annis lucrator, jacturam semel facial quindecim obolorum, numquid non sc mercatorem infortunatum, cl cui nihil pro volo succedat, appcllabil? Atque idem de ambitiosis el voluptuariis hominibus dicere possemus si per tempus liceret: facile ergo miseriis homo repletur. quia exiguum alque angustum vasculum csl.

Sed numquid proplerca solum? Non sane. Vere enim humanae miseriae nullae cl magnae sunl. El eum vita noslra omnium aliarum rerum penuriam palialur. solarum calamitatum maximam copiam habet: el cum ad reliqua brevissima sil, ad hoc solum saepe.numcro valde diuturna est. ul multis ac vanis miseriis homo miserrimus repleatur. Ac ul de peccatorum ac scelerum miseria nihil dicam, quite tamen maxima est. cl magnam partem occupai cordis humani, non csl membrum non csl sensus, non csl facultas in homine. quae hic m terris suam gehennam non palialur. Deinde omnia elementa, omnia animantia, omnes daemones, angeli quoque, cl ipso Deus contra hunc unum Adae filium conspirasse atque anna sumpsisse videntur.

Sensus tangendi, ul hinc potissimum ordiamur, quot generibus febrium. apostematum ulcerum, plagarum ct aliorum morburnm affligitur? Plena sunl volumina medicorum aegritudinibus cl remediis contra ipsas aegritudines: cl tamen quolidie novae species morborum, el nova contra ipsos remedia inveniuntur, el inter ipsa remedia ulinam vel unum rcpccrircilicr, quod non vehementius, qUhm ipse morbus hominem aogrolum vexaret. Inediae longissimae, pharmaco amarissima, venarum incisiones, membrorum adustiones, dentium cvulsiones, remedia morborum sunl, ul jam ego non mirer, si plerique hominum magis laborare el mori, quam remediis istis uli velint. Deinde ciimdem ipsum sensum tangendi. nunc immoderatus calor, nunc immoderatum frigus, nunc immoderata siccitas. nunc immoderatus humor laedit. Sensus aulem gustandi modo fames, modo silis, modo cibaria incondita, amara, acida, falsa discruciant. Sensus olfaciendi, quot foelores. quot graves anhelitus, quot res male olentes ferre cogitur? Sensus audiendi, quot injurias, quot maledicta, quot mala nuncia audit, qui veluli acutissimi mucrones cor ipsius transverberant? Et

sensus videndi, quam nulla non cernit, quae vel lci; cl quam nulla cernit, quae non vellet?

Deinde cogitatio quam frequenter spectris, somniis, phantasmatibus deluditur? Si quem in loco obscuro ac deserto solum esse casu aliquo necesse sil, is quam vehementer laborat, ut cogitationem continere possit:nc monstra horrenda ac formidabilia sibi fingat? Tanta vero vis est cogitationis, ul nullo periculo imminente, crigi capillos,et frigidum sudorem erumpere,el nullo persequente hominem fugere cl exclamare compellat.

Quid jam de intelligencia ac mente dicemus? Quae ludibrio errorum exposita, saepe falsitalem recipit pro veritate. Mihi sane de seclis innumerabilibus philosophorum cogitanti, qui cliam de rebus levissimis altercantur, mens humana similis videri solet parvulo puerulo, cui nodus inextricabilis oblatus est. cl ipse contendit quantum polesl, ul eum solvat, ct cum ex una parte nodus incipit aperiri, ille gestit, exultât, exclamat, ct interim non videt ex altera parte nodum magis claudi. Sic enim Deus hanc rerum universitatem condidit, deinde menti humanae illam inspiciendam obiicil, atque nil, Dationes cl causas harum omnium rerum scrutare, alque investiga, si potes; cl simul mirabilem in ea sciendi cupiditatem insevit. Hinc hominum ingenia exerceri in rerum natura coeperunt. Sed quia rei ventas profundior alque obscurior csl. quam ul ab humana intelligentia in corpois carcerc constituta, erui possit: proplerca in tot lamque varias secias philosophi abierunt, el tot inter ipsos natae sunl de rebus omnibus, cliam minutissimis, dissensiones. Ex qua re mundus csl ortus? Ex igne, inquit Heraclitus. Non est ita, inquit Anaximenes; sed cx acre. Erratis ambo, inquit Thales; nam cx aqua mundus constat. O quam egregie fallimini, clamat Democritus: cum cx atomis corpusculis principium mundus habeat: alque ila inter se altercantur, dum falsilas veslem veritatis induta omnes deludit. Hoc est enim quod sapiens ail: *Mundum tradidit disputationi eorum, ut non inveniat homo opus, quod, operatus est Deus ab inilio, usque ad finewi.* El rursum: *Hanc occupationem pessimam, id est. laboris cl afflictionis plenam, dedit Deus illiis hominum. ul occuparentur in ea.*

Sed major adhuc miseria practicam intelligenliam occupatam tenet. Nam quot modos, quot rationes, quot vias excogitat, ut ad gradus aliorcs ascendere, et in opinione atque existimatione hominum cresccre possit? Quocirca vere psalmographus ait: *.Ijjijf nostri sicut aranea meditabuntur.* Ut enim aranea lolo vilae suae lempore in telis texendis occupatur, et ex suis ipsius visceribus extrahit ea illa, quibus retia ad muscas capiendas efflcial, el saepe lit. ul cum aranea nihil mali suspicatur, famulus aliquis domum purgaturus accedat. cl Idam cum aranea scopis abreptam in ignem prolicini. Sic cliam magna pars hominum, omne suum tempus, omne suum ingenium, omnes suas vires consumit, vcheminlissimeque laborat, ul retia parata habeat, quibus muscas bonorum cl divitiarum aueupelur. El cum nullas muscas cepisse

sc. glorianur, cl sibi quiclem in posterum pollicentur, ccce mors Dei administra cum scopis diversarum aegritudinum adcsI, cl homines islos in utramqne aurem dormientes arripit,el in gehennae incendium proicit, alque ila opus cum architecto simul in momenta lemporis peril.

Neque vero immunis a miseriis voluntas cxislil; imo vero qr.is numeret appetitus, amores, odia, suspiciones, zelotypias, spes vanas, invidias, timores el molestias voluntatis humanae? Nihil sine formidine aggredi audcl. Si male agit, limet iudices, exilium, verbera, ignominiam, cruciatus. Si bene agit, linguas limet obtrectatarum. quid isle dicel, quid ille cogitabit? Iste nimis sanctum, ille hypocritam suspicabitur. Si dives csl, timet latrones; si pauper meruit creditores. Si amat, zelotypia illum consumit. si odii, odium illum excruciat. Deinde quis explicet, quanta cupiditate omnes flagrent sintum suum cum statu alterius commutare. Omnes enim aliorum statum meliorem quietiorem el beatiorem esse existimant, quam suum. Agricola mercatores mercatores agricolas beatos appellant. Privati magistralibus invident potestatem cl tribunalia; magistratus privatorum ortum, cl tranquillitatem laudant. Clerici statum laicorum laici statum clericorum tranquilliozem esse contendunt, et hoc csl argumentum, nullum plane non miserum atque infelicem esse. Cum nemo sua sorte, contentus vival, el *luudent omnes* (ul ille ail) *diversa sequentes*, cl aegros homines imilçnlur, qui nunc ad istam, nunc ad illam lectuli partem se convertant, cl nusquam lamen quietem invenire possunt.

Intuere post haec omnes aetates, quam imbecillis, quam ignorans puerilia quam levis adolescentia, quam rapida juvenas, quam gravis el molesta senectas? Quid esi puer, nisi brutum hominis liguram praeseferens? Quid adolescens, nisi equus indomitus? Quid senex, nisi domicilium omnium aegritudinum cl dolorum? Et in omnibus istis aetatibus quanta mulliludine miserrimarum occessiutum obruimur? quotidie comedere, quotidie bibere. quolidic. dormire, quolidic spoliari: quotidie vestiri, quolidic aliis innumerabilibus necessitatibus servire cogimur. el quod mullo miseriur atque infelicius est lut laboribus ct sudoribus occupationes istas nobis emere neccssc est. ul jam mirum non esse videatur, si Democrito el Heraclito in mentem venit, ul eorum alter fieret semper, alter semper rideret: nempe ille miserias, iste vanitates humanae vitae sapientissime considerabat.

PANS SECUNDA

Humanae vitae calamitates ila graves cl multiplices sunl, ul Ecclesiasticus dicat: *Occupatio magna ticala csl omnibus hominibus, el jugum graif" super /dios Idam a dic exiliis de venire matri· eurum usgue in diem sepulturae in matrem omnium*. Beatus quoque Bernardus scribere ausus csl vitam praesentem paulo minus infelici m sibi vi<k ii i a. quam damnati m iniens gehennae carccribu· trahunt. Quis enim, obsrcru, non

obslupeal, si cogitare incipiat omnia quae nos circumstant, in unum genus humanum saevire, atque impetum facere, quasi ea, quae hactenus commemoravimus. ad sinum humani cordis miseriis replendum non sufficerent? Ille clarissimus fulgor quem sole nominamus, qui quasi quidam communis paler omnium viventium est, aliquando radiis sirs ila saevii, ul omnia comburat; nhquandn lam longe rcccidil, ul omnia frigore moriantur. Tura < ro, quae nostra communis mater esse dicitur, quoi homines quolidic suis praecipitiis, voraginibus, tremoribus absorbet? El si parentes nosri sic agunt nobiscum. quid de stellis el elementis caeleris expectubimus? Quid effundent in nos Luna. Satamus, .Mercurius, .Mars? Quid facient maria? Quam mullos quotidie devorabuol? El vere loi scopuli, loi vada, lol sirlos, lol charybdes, tot loca periculosa inveniuntur in mari, ul difficillimum omnino sil evadere naufragium. Mors autem ab iis, qui vehuntur in mari, numquam longius abest, quam sil asserum illorum crassitudo, cx quibus navis composita csl. Quid tam de nostro aere dicemus? Nonne frequentissime levi de causa corrumpitur, et nebulas, caligines, pestes cl aegritudines generat?

Neque vero animantia bruta principem suum hominem reverentur, el non solum leones, ursi, tigres, dracones el aliae ferae majores, sed ipsae eliam muscae, culices, pulices el alia minutissima animalcule, mirum est. quam vehementer hominem torqueant, vexent, affligant, discrucient.

Atque ulinam sola brula nobiscum bella gererent cl nihil ab ipsis hominibus timercmus. Veruin non ila sc res habet. Quid enim tot gladii, tot sagittae, tot bombardae, tanta copia pulveris tormentonarii, tot moles, tot machinae, quos homines invenerunt, sibi volunt? Nonne places gladius, quam morbus absumit? Ab uno Iulio Caesare. qui elementissimus fuisse dicitur, historiae tradunt, undecies centena millia hominum in diversis praeliis necata fuisse. El si vir clomcntissimus id fecit, quid tot crudelissimos tyrannos fecisse suspicari el cogitare debemus? Quid? quod ncc terrae, nec maria, nec, loca deserta, nec publicae plateae, nec privatae domus a furibus, latronibus, piratis luta .-uni? Nonno aegrorum vastationes, urbium populationes, fortunarum direptiones, incendia doinorum, vincula, verbera, ignominiam, plagas cl ipsam mortem quotidie immines ab hominibus patiuntur? Et hoc est illud animal, quod politicum, quod sociale, quod humanum, ct quod sine cornibus cl unguibus nascitur, ul pacem cl charitalcm colat. Quid? quod non solum hostes, sed cl amici ct pacis ac justitiae defensores in homines saeviunt? Neque aliler licipotest. Interrogate praetores el praesides urbium quot carceres, quot genera compedum ac vinculorum, quot supplicia, quot patibula, quot lotas paratas habeant: cl in quus tandem? Nonne in homines? O homo, domus calamitatum, el adhuc, domari non potes? Adhuc superbis? Adhuc erigelis/Ei quot praeterea sollicitudinibus cl curis propler uxorem, filios, fratres aliosque conjunclos ct

necessarios angitur ? Si cos odii, odium illuni excruciat; si diligit, amor illum consumat , si liliis caret, torquetur habendi desiderio, si cos habet , angitur amittendi metu.

Neque solum corporeos hostes, quos videre cl evitare nobis heel; sed quod mullo est infelicius, eliam incorporeos, a quibus ipsi videmur, el quos videre non possumus , habemus Daemones enim qui callidissimi , saevissimi et polenlissimi numero el viribus sunt, nihil agoni, nitui moliuntur, nihil cogitant aliud, quam quomodo lentare , decipere, laedere , ac in gehennam praecipitare homines possim.

Sancti etiam angeli nonnumquam in homines arma capiunt. Qui enim Sodomam cl Gomorrhham cum habitatoribus igni el sulphure cremaverunt ? Angeli. Qui centum octoginta quinque hominum millia in castris Sennacherib trucidarunt? Angeli. Qui tot plagis el mortibus Aegyptum affecerunt? Angeli. Qui cum losue contra Cannnaeos cl lebusaeos; cum Maebabaeis contra Lysiam et exercitum ejus pugnaverunt? Angeli. Qui denique cum Theodosius imperator contra Persas el Sarracnos in fluvium Euphratem praecipitaverunt? Angeli.

Neque Angeli solum, sed ipse eliam Deus interdum cum homine , tamquam cum hoste, se gerit: *Cur faciem tuam abscondis*, inquit lob , ei *arbitariis me inimicum tuum?* Quid hoc csl, Domine Deus? Elium lu, qui parens ct custos meus esse solebas, jam mihi bellum indixisti, cl mecum, ul cum hoste, te geris?

Alque adhacc omnia accedit bellum intestinum, quod homo sccum perpetuo gerit. Quis enim non experitur inimicitias el contentiones appetitus ct voluntatis, sensus cl rationis ? Quis non aliquando contrarias appetitiones, et contraria judicia simul habet, ul ipsa mel homo scipsum non intelligat. ul nesciat ipso quid velit? Quis igitur jam non videt, quam vero Juli dixerit : *Repletur nullis miseriis?* Quis non cernit nunc vilissimum vermem, quem hominem nominamus , quasi in centro sphaerae constitutum , ul ad eum omni ex parier misertae pluant, et omnia tela ac spicula dirigantur?

Sed jam quod sequitur videamus. Qui *quasi flos cgcicdilor cl conteritur*. Pergit enumerare praeclaras conditiones humanae vitae. Eam enim brevem el miseram esse hactenus docuit; nunc addit fragilem quoque el fallacem esse. *Qui quasi flos egreditur el conlciilur*. Res sane pulcherri- ma el venustissima csl Ros: sed lamen idcirco nihil lit. quod nihil eo magis fragile et caducum inveniatur. Sic etiam homo, cum adhuc puer vel adolcscens esi, admirabili specie ac venustato praeditus esse videtur : sed cur id magni fieri debet, cum omni vitro fragilius sil? Certe vitrum in multa saecula integrum servari posset, si clausum m urca diligentissime custodiretur, at homo, sive custodiatur, sive non custodiatur , dio servari non polesl: Siquidem mortis causam in venis el visceribus inclusam habet. Deinde quid hac nosira carnea domo fragilius, quae unico aspectu dciici proslcrnique polesl? Bullae, quae fiunt in aquis. tenui flatu dissolvuntur quaedam sed non intuitu. Al hoc si ab aliquo venenato oculo conspicialur, con-

tinuo languere incipit, el saepe eliam moritur. O arx munitissima, quae sine tonitruis bombardarum solo intuitu dciici polesl? Neque vero mirandum est, si hoc pueris contingat, quorum adhuc est recens aedilicium, sed quod viri jam maturi, lev i- ribus aliquando de cau- is repente intereant 'd vero aliquid justae admirationis habet. Nam quis nescii, modicum frigoris, modicum caloris, acicularn unum, morsum unius exigui anguis, denique sexcentas res alias minutissimas hominem vita spoliare posse? Si quaeras, quid Lucium Crassum, summum illum suae aetatis oratorem, interfecerit, libi Marcus Tullius respondebit, cum quadam die paulo vehementius dum orarci, incaluisse , inde septimo die lateris dolore consumptum. Quid? quod plerumque nulla ratio obitus hominum reddi potest? In Synodo Florentina literis prodilum csl, Conslanlinopoblanum patriarcham , nomine Joscephum, vesperi sanum ne valentem in cubiculum sc recepisse, el mortuum mane inventum fuisse. Neque id singulis centum annis semel contingere existimare debemus . ego enim senex certe non sum. tam multos tamen repente obiisse cognovi. ul longissimum catalogum nominibus repente sublaturum hominum possim implere. Verum cnimvero audilores. si sapienter rem tolam consideremus , non mirabimur, hominis vitam plane fragilem, el caducam, et flori simillimam esse; sed contra, jure mirari deberemus, si paulo firmior ac robustior esset. Si domum luteam plenam rimis videretis , miraremini, si levis impulsus eam deficeret? Non sane. lam igitur quid miramur. si corpus humanum quod nihil est aliud, quam ex lulo recentli compositum aedilicium , levi flatu ventorum facile corruit? El cur, obsecro, tam facile cursus horologiorum impeditur? cur tam crebro sunl falsa? Cur aliquando penitus a suo cursu cessant? Nonne quia tot rotas, et lan'o artificio constitutas habent, ut si vel una impediatur, omnes impediantur ? Quod si lme in horologiis ferreis eonliugd. quanto facilius in humano horo'ogio contingere poterit, quod majori artificio, cl non cx fero . sed ex lulo fabricatum est? Non igitur nobis corporis humani fragilitas, sed animi humani stultitia admirationi sil, quae super tam fragile fundamentum , tam altas turres erigere consuevit.

Porro altera miseria . quae floris comparatione nobis significatur . deceptio csl humanae vitae, quae quidem maxima miseria est. Nam sicut virtus simulata duplex vilium est; sic licta felicitas . duplex csl calamitas. Si vita praesens talem se ostenderet. qualis est. non multum ejus miseria nobis nbpsscl. Sed nunc ideo mirum in modum nos lne- dit. quae falsissima csl. El cum sil foeda. pro pulchra sc venditat; cum semper mutetur, stabilis cl constans vult videri, cum s-! brevissimo, tam diuturnam se simulat, ul homines decepti ad omnes suns libidines explendas se lempus habituros credant , ct adhuc ad poenitentiam agendum salis mullum spatii super futurum. Flos cum mane colligitur. rubet, nitet, colorem denique maxime vivum el permanentem habere videtur, lamen paulo post marcescit, el omnem speciem ac decorem amittit. Saepe eliam venustus ille color suavem u-

dorein pollicetur cl nihilominus si propius accèssens lcterrinium odorem percipies. Talis csl humana pulchritudo. Hodie adolescentem formosissimum ridebis: cras , si levi febricula furie corripiatur , pallentem . squalidum et mortis figuram prae se ferentem cernes. Cur ita ? Nempe . quin *homo quasiflos egreditur cl conlerilur*. El illo ipso lempore . quo floret, latneN oculis nostris , q n solam exire nam superficiem intuentur,pulcher esse videatur. tamen si quod intrinsecus in ipsis viscerum recessibus latent, cernere aliquo modo possemus, plane, sepulchrum dealbatum hominem osse iudicaremus. Quid enim homo,nisi vasculum corruptum . in quo quicquid ponitur, stalim corrumpitur: El quae lam immunda cloaca repcrlur. unde tot sordes et lam graviter olentes cl ex tol partibus egrediuntur? Mullae herbae . nonnullae arbores, aliquot eliam animantia odorem suavissimum spirant, cum homine vero satis praeclare ngeretur, si non foeteret. Ecce igilliir quid sil,quasi *flos egreditur et conteritur*.

Sequitur : *El fugit vehit umbra, cl numquam in eodem statu permanet*. Quarum duarum sententiarum posterior prioris explicatio csl. Uiraque Mitem magnam quamdam humanae vitae calamitatem declarat. Aon enim solum brevis, misera.fragilis cl f. llax est,sed etiam instabilis atque inconstans. Est vero ab iis orologiis sumpti similitudo, in quibus umbra numerum horarum designet. Ul enim umbra ulla semper movetur, el spatium in horologio mutai, et horas diversas ostendi, tametsi stare oculis nostris videatur : sic etiam vito nostra semper est alia atque alia . et nec ad momentum temporis quidem quiescit. li qui navi vcliuilur. licet iaceant, sedeant, dormiant, semper l imen iter conficiunt. et spatia aliqua transmittunt. Sic et nos, auditores, laboremus quiescamus. vigilemus, dormiamus, scribamus, legamus, quidquid voluerimus, faciamus;scmpcr tamen magis ac magis ad portam nostrum, qui est mors,appropinquamus. Il nc videlicet s. Job. dies suos velociores cursare fuisse conqueritur. Nam cursorem etiamsi magna negotia festinare cogunt, aliquando tamen eliam quiescere necessitas naturae compellit. \l anni nostri . nec nd punctum temporis propter ullam necessitatem quiescere permittuntur. *Fugit igitur homo vetui umbra, ct numquam in eodem statu permanet*.

Aspicite nunc, auditores, atque intuemini homines aetates , el apertissime humanae vitae mutationes cognoscetis. Puerilia lam animo, quam corpore csl imbecilla: Inventus animo imbecilla, corpore robusta : acias matura , et animo cl corpore robusta ; senectus animo robusta , corpore imbecilla:aelas decrepita rursum.lam animo quam corpore imbecilla : *Fugit ergo relut umbra cl numquam in eodem statu permanet*. Quid?quod nunc sapiens nuncinsipien«,nunc holus,nunc, moeslus, nunc sanus, nunc, aeger, nunc robustus, nunc imbecillis, nunc am.il. nunc odit, nunc limet. nunc -iperat.nunc ridet nunc plorat.nunc vult,nunc non v iit. Denique nec luna nobis lot facies ostendit, iii-que. Prolheus tot formas se convertibat. neque i imalcon tot colores permutabat, quot sunl ho-

minum . quotidianae nc pene repentinae mutationes. *Et dignum ducis super hujuscemodi aperire oculos luos , el adducere eum tecum in indicium?* O clementissime Palor nosler Deus,non est satis, quod isle vermiculus, qui nominatur homo, vitam vivit brevissimam , miserrimam , caducam, fallacem cl inconstanlem?Cur eliam boc ad cumulum calamitatum addis . ul tu Deus oculos ab eo numquam removeas , ct passus ejus numeres, cl verba el cogitationes consideres . el tamquam severus magisler nullum erratum impunitum dirait las ? *El dignum ducis super hujuscemodi aperire oculos luos , el adducere eum tecum in iudicium?* Quam crucem , quas molestias patii parvus puer, quam nec unam lineam recte ducere novit, cum magistrum sibi astare , cl manum, cl virgam attollere, el omnes erratas observare videt? Non minor formido nos occupalos lenerel, auditores, si Deum a nobis numquam oculos remove, et omnia opera nostra considerare , ul secundum ea nos iudicet, aliquando cogitemus. O nos miseros, auditores, si haec intelligimus; miseriores, si non intelligimus! Quod quidem maximae parti hominum accidere , quis non videt ? Quam inniti enim reperinnlur, qui qmisi illis reliquae calamildles non sufflcetenl, etiam istam patiuntur, ul tamquam phrenetici vivant, el suas miserias non cognoscant? Jam intelligo quam sapienter b. Gregorius dixerit solos primos parentes nostros,qui beatitudinem status illius gustaverant.in quo illos initio Deus posuerat, miserias, in quibus versamur, plane intelligerc potuisse. Al nos eorum filii, qui in exilio nati . el in valle miseriarum educati sumus, sicut nihil dc felicitate status illius novimus: ita parum omnino de nosiri status miseriis intelligimus. Imo vero ita plerisque natale suum placet, ul liceret. de exilio patriam , dc carcero domum propriam facerent.

Verum neque hoc hactenus licuit, neque unquam licebit.Nam mors tamquam epilugus omnium calamitatum , omnium hominum vitam concludit. Haec esi illa ultima el maxima calamitas, quam fugere aul declinare nullus unquam potuit. Qui enim cum labore vivimus, cum dolore mori debemus. Nonnulli quidem fuerunt, qui sc remedia contra modum habere jactarent, sed cl ii, quibus remedia isla promittebant. cl ipsi, qui promittehaul, perierunt, cl se mendaces suo ipsorum exitu demonstraverunt. Quid?Palriarchae mortui sunl, prophetae mortui sunt, apostoli mortui sunl, virgo Deipara mortua est,ipse Dominus Christus mortuus est: reges moriuntur. ponillic.es moriuntur, ct audebit aliquis sperare se non moriturum? Imo V' ro. auditores . vix homo conceptus in utero csl, el jam ad mortem condemnatus e<i. Cum veio cvulero egreditur, ex carcerc egredilur, non ut sil liber, sed ul n l patibulum deducatur. Itaque onines idcitco fugimus vetui umbra . el numquam in eodem stain permanemus . qui perpetuo lemli-mus ad patibulum, sed alii ad unum miliare, alii ad duo, alii ad tria.alii ad plura progrediuntur atque hinc (it ul alii maturius , alii tardius moriantur.

Quae cum ita sint, quis nostram stupiditatem cl

insaniam inlerprclclur? Acl patibulum pergimus el in itinere sallamus, ridemus, jucundi sumus, tamquam si ad nuptias pergeremus? Sed in hoc errore ideo versamur , quia numquam de morte , ad quam miximis itineribus currimus, cogitamus. Pavo gloriosum animal,cum venustissimam illam ro lam quam ex pulcherrimis suis pennis i llicere solet intuetur, gnucl, laetatur, gesi t , nunc istam , nunc illam partem suae rotae circumspicit Al uni in pedes , quos nigerrimus cl turpissimos habet, oculos c.oniicil, continuo cum stridore cl gemitu alas demittit, rolaniquc dissolvit. Ad eumdem modum, auditores, non pauci reperiuniur, qui cum se divitiis atque honoribus afflixere vident, gloriantur,cl sui ipsorum amore capti suam fortunam suspiciunt, seipsos admirantur, nec non in multos annos, quid sibi sil faciendum,proponunt. Illoc anno, inquiunt, magistratum illum , anno sequente illum geremus; deinde provinciam illam administrabimus, tum palatium in ea urbe aediffeabimusSjCui hortos illos et illam vineam adiungemus. Atque hac ratione telas cogitationum in immensum extendunt, qui si aliquando pedes ipsi suos intuerentur,si extremum,si finem, si exitum suum mortem esse cogitaret, si dicerent aliquando: magistratus geremus, provincias administrabimus.palatia erigemus, el post haec omnia quid erit? Certe moriemur , el haec omnia deseremus. O quam celeriter alas domineront, superbiam exuerent, mentem consilia, vilam, el mores commutarent!

Sed age videamus . num hoc vilac spatium saltem , etiamsi brevissimum sil, nobis tuto polliceri possumus ; ita ul certo sciamus , nos usque ad annum quinquagesimum vel sexagesimum sine dubitatione victuros? Non nullum . auditores , laborandum csl, ul hoc investigemus. Nam excepto rege Ezechia , cui Dominus annos quindecim donavit, experientia ipsa clamai, nec punctum temporis ita esse in nostra potestate, ut certo affirm. lrc possimus, in illo nos non morituros. Sive enim comedimus sive dormimus . sive iter facimus sive quiescimus , in periculis semper versamur. Quocirca non sine causa lam frequenter in evangelio Dominus clamat: Vû/ilafe.quia nescitis *qua hora filius hominis veniet*. O si vim rationis hujus mtelligcre omnino possemus, quantum ulililalis alque emolumenti hodie ex hac una concione referemus! *Vigilato*, inquil. *quia nescitis qua hora filius hominis veniet'*: Quod csl idem.ac si apertius dixisset: Quia horam illam nescitis horis omnibus vigilate. El quia diem illum nescitis diebus omnibus vigilate. El quia mensem alque annum illum nescitis, omnibus annis cl mensibus vigilale.

Al ul rem islam similitudine aliqua illustremus: Si ad convivium aliquod invitatus fuisses , cl cum jam mensae accumberes , el mulla ac varia ciborum genera ante le posila cerneres, si familiaris aliquis tuus secretu te admoneret, ac diccret, in tanta copia ciborum unum quemdam esse . in quo venenum lateat: quid ageres?quid acciperes? quem cibum attingere auderes?Nonnc omnes libi suspecti essent? Ego sane sic arbitror, etiamsi vehementissime esurires, lamcn ne in illum incideres,in quo venenum late!, omnibus manum abstineres. Quac-

ro nunc ab sle, quot annos adhuc te vivere posse putas ? Dicturus es , fortasse circiter triginta aut quadraginta. Liberaliler te,cum agam. Domitii libi ul vivere possil etiam sexaginta. Jam igilur pr<>comperto habes, cl hoc minime negabi-, in aliquo horum sexaginta annorum mortem loam latere, et penitus te ignorare, quis ille annus sil. Quae cum ita sint . quomodo non omnes luos dies suspectos habes? quomodo non omnes reformidas ? quomodo non in omnibus vigilas? Non audes c loi c bis vel unum contingere,quia familiaris tuus,qui mentiri cl te decipere polesl le admonuit de veneno; et non timebis neque vigilabis omnibus diebus vilac tuae, cum Deus, qui metiri non polesl, tc admonere d gnatus sil, m uno illorum dierum muriem tuam latitare? Quid . obsecro , responderi ad huc argumentum potest?

Sed adhuc aliud argumentum audite. Cur in acicibus et praesidiis perpetuo milites excubare el vigilare solent ? Nonne ex co , quod nesciunt qua hora venturi sint hosles?l'rofcclo cmm si hoc scirent , nullis vigiliis , el laboribus parcerent. Sed idcirco semper in armis, semper parati, semper vigilantes sunl, ne lunc forte dormiant,el inermes atque imparati inveniantur, cum hostes arcem opugnare incipient. Cum igilur unusquisque nostrum arcem unam, nempe animam suam , custodiendum acceperit,el quam arcem.auditores?nempe eam , quam ipse Dei Filius proprii sanguinis effusione a daemonum lyr.innide hbcraviUeain veru perpetuo hostes obsideant , qui nunquam dormiunt. el semper insidias cl molitiones cl machinamenta contra eam excogitent,cl nos incauti,dissoluti . inconsiderati erimus? Hostis semper vigilat: nos semper dormiemus? Hostis non comedit, non bibit, non mercaturam .exercet,non ambit honores denique nitui penitus agit, ul lotum se in expugnatione animarum nostrarum occupet,el n<>s omnia alia agemus , dc omnibus aliis rebus cogit d) inus.m omnibus solliciti ac diligentes erimus, el solum arcis nostrae propugnationem negligemus? vigilemus ergo . vigilemus , quin nescimu' diem neque horam.

Cum igilur, auditores, vila praesens talis sit , qualem audivistis . neque remedium ullum conlr.i mortis venenum reperialur . per Jesum Christum Dominum nostrum.et per s.dulcm vestram vos oro al pie nbleslor, ul rebus vestris mature ct sapienter consulatis. El quoniam, nisi nos ipso periculosissime fallere volumus, in rebus praesentibus spem null im ponere possumus, obsecro.ul ad bona futura , animum, vola . cogitationes cl contentiones nostras transferamus. Ibi , ibi , auditores , nostra lixa sini conia . ubi vera sunl gaudia : el tamquam ii, qui de rebus praesentibus desperabimus , regnum coelorum violenter ingredi statuimus. Neque nobis imperator decnl. quem sequamur , post octo dies dux Israel Jesus adveniet. El quoniam sine sarcinis , sine impedimentis nudus el expeditus veniet.nos quoque sarcinis relinquamus , impedimenta abiiciamus . nudi el expediti Domino occurramus, ut hae. ratione commodius el celerius in terram promissionis, cum el per ipsum ingrediamur, qui est benedicius in saecula, Aincu.

CONCIO PHIMA

S T I E I

Missus est Angelus Gabriel a Deo in civitalcni Galilaeae,
cui nomen Nazareth, etc. Aneofl I.

SYNOPSIS

Significato inslilido, de dominicae scilicet Incarnationis mysterio agendi, in j rimis brainier solemnilas angelicae legationis ostenditur, (/nam commendat mittentis dignitas, ejus ad quam mittitur praestantia., internunc.ii eminentia el negotii magnitudo. Occasio verborum, quibus utitur euangelista. indicatur. Cur Christus aequinoctio verno conceptus, solstitio hiberno natus; Joannes vero Baptista aequinoctio autumnali lonceptus el solstitio aestivo natus fuerit. duplex assignatur hujus rei mislerium. Dignitas angelorum eo: tollitur., el cur angelus ad b. Virginem missus sil. quatuor redduntur causar. Cur Gabriel. utpole summus aliquis angelorum, huic legationi sit destinatus, el quam bene, nomen Gabriel huic. Irgntioni conveniat demonstratur. Nominis Dei triplex etymologia, ejusque (xcunaiior consideratio affertur, ex qua triplex nobis aurienda proponitur utilitas; nam fiduciam excidat, torporem expellil. ad vigilandum exusctlal. Quantopere, deinde praesentiae Dei consideratio nos a peccato abstrahere debeat, ralionibus, cl exemplo Eremitae scortum convertentis, doce.lur.

*Pars posterior de legationis loco et persona, ad quam directa fuit, agit. Cur Christus in Nazareth concipi voluerit tres causae cum ralionibus iidferunlur: et quantopere Christus delectetur flore virginitatis et aetatis, cx occasione ostenditur. Curb Virginis consensum Dene requisiveril. Cur itidem Matrem D i Virginem isse oportuerit. ralionibus quinque allatis declaratur. Iudacorum error el Basilio Magno ct I). Hieronymo refutatur. Quare Varia fuerit desponsata, ex SS. Patribus *cx enumerantur causae. Quali viro fuerit desponsata, ubi ejus cum Josepho comparalio instituitur. Tandem nomen Mariae, miris. nt par esi, extollitur encomiis. et ut illud veneremur, gravis admonet conclusio.*

Dominici adventus sacrum lempus el sua celebritate el noslra consuetudine nos monel, optimi alque ornatissimi audilores,ul conciones variis de causis hactenus intermissas nunc demum,Deo ancioe, repetamus. Quia vero superioribus annis de evangeliis el Epistolis, quae hoc lempore inler sacrorum solemnia in ecclesia recitantur., loculi sumus, iis in praesentiarum omissis,historiam dominicae incarnationis, quam b. Lucas Evangelista conscripsit, quaeque pulcherrima el suavissima, el lempori magis consentanea. Domino adjuvante, exponendam suscipiemus. Sed necesse est, antequam ad ipsa b. cvangelislae verba explicanda veniamus, pauca dicere de magnitudine alque excellentia lotius legationis, quam idem b. Lucas diti-nilus admonilub alque edoctus scribere instituit. Sic enim ilei, ul opus non sil a vobis petere, ut diligenter atlenleque audiat. Neque enim hoc argumentum noslra commendatione indigel, sed ipsurn per se non attentationem ac diligentiam modo impetrabit, sed etiam admirationem ac stuporem incredibilem excitabit.

Quatuor omnino res sunt, quae legationem aliquam illustrare solent:nt>clorilas ejus ad quem legatio mittitur: dignitas mittentis,praestantia legali pondus ac magnitudo negotii.Quae quidem in huc nna legatione, ila sunl omnia magna alque eximia ul talem alleram orbis terrarum nullo unquam tempore viderit. Is enim, qui legatum millil.D<*ns est. Quid vero est Deus? *Magnus Dominus el rex magnus super omnes Deos: qui solo nutu auferl spiritum principum, terribilis apud omnes reges terrae., rex regum cl Dominus dominantium:* cujus potentia, sapientia, bonitas. majestas, ili nullis terminis coercetur, ila nullo fine ccnrlud-lur, ila modum el mensuram omnem excedit, ul ne suspicari quidem tantam magnitudinem cogitando possimus. Ea vero, ad quam legatio niittilur virgo quaedam est. quae suam quidem a clarissimis vitis, patriarchis, prophetis. ducibiis.repibut originem trahit; sed eos omnes verae nobilitatis splendore longo intervallo post sc relinquit.Neque enim fuit unquam, neque deinceps est futura talis altera virgo, quam solam optimo jure lumen ue

dpc.ii*; orbis terme. domicilium virtutum , aciem sanctitatis, lloreni ipsum generis humani nomina* rc possumus. Atque is. qui tuita legatione fungitur csl angelus Gabriel, virgine quidem, ad quam inillitur, divinae gratiae muneribus cl charismatilis minor, sed certe naturae praestantia el dolibus major. Unus enim est dc magnis illis principibus ac senatoribus , qui in aula coelestis regni divinatorum sacrament.>nim el mysteriorum conscii et participes estant perpetuo coram Deo. Jam vero de negotii magnitudine ac pondere , quod hac legatione peragitur,quid dicemus? Est enim ejusmodi, ul ab eo salus lotius humani generis dependeat. Neque negotium majus aul admirabilius, aul nobis omnibus utilius,salutarius . suavius ulla unquam legatione confectum csl. Hoc enim agitur, ul humana natura Dei Filio stabili matrimonio adjungatur , alque hujus affinitatis gralia genus humanum aeternae morii adjudicatum dc ipsis faucibus mortis eripiatur ct ad imperium coeleste ac sempiternum evehatur.

Quae cum ita sini, necesse non erit a vobis attentionem aul diligentiam auscultandi petere: Sed potius omnes simul . cum apostolo Paulo . a Deo nostro flagitemus . *ul del nobis spiritum sapientiae ct revelationis in agnitione ejus , illuminatos oculos cordis nostri: ul cognoscamus magnum illud pietatis sacramentum , quod ab angelo nuncialum , ab evangelista conscriptum , ab apostolis praedicatum , universa hoc tempore colit ac veneratur ecclesia. Veniamus nunc , si placet, ad initium hujus divinae historiae breviter explicandum.*

In mense autem sexto , niissns csl angelus Gabriel a Deo in civitatem Galileae . cui nomen Nazareth, ad virginim desponsatam viro, cui nomen eral Joseph, de domo David: el nomen virginis Maria, etc.

Exordium csl hoc historiae accurralissimum cl pulcherrimum , quo lempus el locus rei gestae, ncc non personarum , quae rem tantam peregerunt,nomina cl conditiones brevissime describuntur. Exposuerat enim paulo ante h. Locas Praecursoris Domini conceptionem, admirabilem illam quidem el miraculis,prodigiisque plcnam;scd nullo modo cum novitate el miraculo conceptionis Dominicae comparandam.Proplcrea cum dixisset: *Concepit Elizabeth , el occultabat se mensibus quinque, dicens: Sic fecit mihi Dominus in diebus, quibus respexit auferre opprobrium meum inter homines : slalim subiculi, in mense autem sexto, a conceptione videlicet Praecursoris , missus est angelus Gabriel a Deo in civitatem Galilaeae. etc.* Quasi Dicere vellet. Rem magnam exposui, mulierem videlicet anum el sterilem, praeter omnem naturae ordinem concepisse; nunc vero mullo majorem cl difficiliorem , nempe conceptionem . el parium virginis enarrare aggredior. Illud enim quamquam raro , aliquando lumen facium esse meminimus,cl exemplum Surae, Rebeccae, Rachelis, Annae cl aliarum nonnullarum sterilitium focminarum in ipsis divinis voluminibus

legimus. Hoc vero, neque facium esi unquam,neque Piet, ut merito de bac virgine ille Christianus pocla cecinerit:

Aec primam similem visa est, nec habere sequentem.

Sed mysterium ejus temporis , quod sapientia Dei lam ad suam . quam ad praecursoris sui conceptionem el nativitatem elegit, silentio praeteriri non debet. Quis enim casu facium esse sibi persuadere poterit, ul praecursor el Dominus quatuor praecipuos dies lotius anni, duo acquinocba el duo solstitia inter se quodammodo diviserint ? Ul praecursor in aequinoctio autumnii conciperetur. Dominus vero aequinoctium veris eligeret ad conceptionem , ct solstitium hibernum ad nativitatem? Quid igilur haec sibi volunl? si casu facta non sunl , ergo mysterio non vocant. Joannes (auditores) legem , Christus evangclium significabat : proplcrea non immerito loannes m aequinoctio autumnii ? Christus in aequinoctio veris concipitur. Quemadmodum enim tempore autumnalis aequinoctii collectioni frugum ct fructuum finis imponitur, cadunt folia dc arboribus, omniaque, quae in agris sunt aicscrc el interire incipiunt : Ita Joanne adveniente lex Moysis interitui appropinquabal, omnesque caeremoniae illae legales , et sabbata cl neomeniae cl sacrificia , quasi arenlia folia decidebant : *Lex enim et propheta usque ad Joannem* : El sicut ineunle vere , novus annus inchoatur, cl omnia virere ac fiorere incipiunt, crumpuni de vitibus cl arboribus gemmae, ac omnis ubique terra herbescente viriditate quasi vestitur; ita Christo ad terras descendente , novus populus, novae leges, nova sacrificia, nova sacramenta , novae caeremoniae inchoabantur. Et haec deinceps sola virere ac fiorere, et per omnem terram disseminari ac propagari, augeri et confirmari oportebat.loannes praeterea hominis veteris. Christus hominis novi figuram gerebat. Proinde optimo jure nascitur Jannes in aestivo solstitio el Christus in hiberno. Quemadmodum enim in aestivo solstitio sole recedente dies minuuntur; in hiberno vero sole redeunto crescunt : ila Joannes adventu suo vclerem hominem paulatim minui debere significabat: Christus autem novum hominem crescere jam oportere demonstrabat. Hinc est illa vox ejusdem beatissimi Joannis: *Illum oportet crescere, me autem minui.* Hinc etiam , quod majus admirabilius csl, scimus Joannem , quem minui oportebat, capite fuisse diminutum : Christum autem, quem oportebat crescere, in crucem sublatum, exaltatum acluinqc fuisse: Recte igilur el divino prorsus consilio , sexto mense a conceptione Joannis, hoc csl. dic martii vigesimaquin in , quo etiam dic mundus conditus a multis non sine causa creditur. mundi liberator alque assertor. Patre mittens , Spiritu sancio operante,angelo nunciante, virgine concipiente, in utero matris humana carne indutus apparuit. Atque haec quidem de ejus tempore : nunc de ipso legato dicamus.

Missus est angelus Gabriel. Angeli (audilores)

mentes quaedam sunl spiritalis sempiternae,coelestes ac *prope* divinae. Eorum locus coelum empyreum. Ibi enim tamquam praesides orbis ab imperatore Deo collocati sunl. Eorum divitiae thesaurus quidam est infinitus sapientiae. Eorum officium perpetuo amore creatoris arderei, ejus pulchritudinem el magnitudinem admirari, diligere ct laudare el semper cum stupore clamare: *Sanctus, sanctus, sanctus Dominus Deus Sabaoth*. Porro naturae praestanlissimae cl pulcherrimae sunt, adeo ul merito homines, cum aliquem a pulchritudine laudare volunt, cum angelicam faciem habere dicant: merito quoque d. Ambrosius angelos flores universitatis appellandos putaverit. Potentia vero tanta, lamque incredibili praediti sunt angeli unus eorum pene in puncto temporis centum octoginta quinque millia hominum interfecisse legatur. Talis igitur lantusque nuucius nullis magnisque de causis missus est. Primum, ul cx dignitate legali, auctoritatem mittentis el legationis magnitudinem inlcillicrcmus. Deinde ul liberatio ruinae responderet: el sicut olim ad nostram quaerendam perniciem infernus molus est, et de grege suo malum angelum misit, qui mulierem in paradiso circumventam falleret, ao per eam primus Adam negaretur, ct ejus morte nos omnes periremus; ita postmodern ad nostram liberationem procurandam moveretur coelum,sanclumque angelum de suo coctu emitteret, qui virginem suo obsequio saluaret, cl cx ea secundus Adam nasceretur, cujus gralia nos omnes a mode ad vilain rediremus. Praeterea cum secunda persona divinissimae Trinitatis carnem humanam susceptura esset, secundumque peccatum ejus adventu purgandum ac delcndum(primum enim primi angeli,secundum primi hominis peccatum luit) res ipsa postulabat,ut nuncium istud non alia quam secundum, hoc est, angelica naiura quod cum cognato sil angelis virginitas.ct in carne praeter carnem vivere non sil humana vita, sed angelica: nemo melius el congruentius. ad Virginem castissimam el integerrimam milii potuit, quam angelus. Quamquam enim conditione nalurac b. Maria homo; lamen vitae puritate angelus lerreslris eral.el corpore quidem versabatur in terris, sed certe vita, moribus, animo, desiderio. contemplatione, mentis fervore, perpetuo habitabat in coelo. Quis vero melius ad angelum terrestrem, quam angelus colcslis mitteretur?

Missus est igilur *angelus*: El angelos non quicumque, sed *Gabriel*: quem non immerito virginis custodem el non do minoribus aliquem, sed unum de primis cl summis principibus esse, d. Bernardus hunc locum cxponeus;exislimal.Quamquam enim caclerorum hominum infimi ordinis angeli cuslodes credantur: tomen ea, quae Mater Dei cl angelorum regna quandoque futura cl super choros angelorum exaltanda erat, quid mirum, si unum de summis angelis custodem habuisse dicatur? Et licet mullo crebrius minores, quam majores imliaulur; tomen el ad lsalam unum de seraphim volasse legimus. El apostolus ad Hebraeos scribens leslalur. omnes esse administratorios spiritus in ministerium missos, propler eos, *qui*

haeredilalem capient salutis. Aequc dicere possumus, divinum apostolum non de omnibus sed solum de minoribus loqui. De iis enim sine dubitatione loquitur, de quibus paulo ante dixcrai: *Idoren! eum omnes angeli Dei cl, cui enim dixil el quando angelorum: Filius meus es tu,ego hodie genui te 't Et, ego ero illi in patrem, et ipse erit mihi in /ilium'* l'A,Sede a dextris meis, quoadusque ponam inimicos tuos scabellum pedum /uorum/slalim enim nulla interposita sententia st* quilur: *Nonne omnes sunt administratorii spiritus, in ministerium missi, propler eos, qui haereditalem capient salutis*. Jam vero quis dubitare potest, quis omnino angelis, neque minoribus neque majoribus, neque ipsis cherubim et seraphim,numquam a Deo dictum fuisse; *Filius rneiu es tu,ego hodie genui le*: El,sede a dextris men. Aequc enim Angelorum quamvis excellentium it sublimium,sed Dei solius est sedere;ilhs vero tamquam /amulis el administris stare el ministrare convenit. Itaque sicut pontifex maximus princeps ecclesiasticae hiearchiae, communia ct vulgoru negotia, per privatos homines procurat; per legationes, tamen ad summus reges, non nisi summis principibus purpuralisquc senatoribus credit: Sic cliam Deum hiearchiae coelestis caput ac regem, credibile csl, ut plurimum minores Angelos ad terras mittere; sed tamen ad nuncia perferenda rerum maximarum, qualis imprimis Verbi Divini Incarnatio fuit, non angelos quoscumque,sed primos ac summos destinare.

Neque vero nomen Gabrielis a legatione dissentit, quid cnim est Gabriel. si vim nominis considerare velis nisi fortitudo Dei?Quid autem fortius, potentius mirabilius nunciari poterat, quam Virginem parituram, creatorem creandum, aeternum nascilurum, beatum passurum, immortalem moriturum, unum el eumdem simul domi el foris, in patria et in exilio,in deliliis summis cl in suminis doloribus fuiurum? Denique eum, qui nondum lolum pugillo complectitur, in utero summae unius claudendum? Quare merito jureque optimo nrchangelus Gabriel tanti mysterii nuncius missus esi. Qui etiam quod hujus sacramenti prae caelestis angelis arcana cognoveris, vel ex eo inelligi polesl, quod ipse idem, el olim Daniclc docuit numerum hebdomadarum, quae supererant usque ad Christum, el deinceps pontifici Zachariae praedixit conceptionem, nomen, vitam el mores Praecursoris.

Venio nunc ad eum, a quo legatio missa est. Quis igilur legatum misit? Deus. *Missus est Angitis Gabriel a Deo*. Tribus modis Deo nomen exponitur, ul ex Theodorelo cl Joanne Damasceno inelligi polesl. Nam cl n verbo Osew, quod rsl currere vel a verbo atOaiv,quod ardere? vel a verbo 9εαδῆ . quod est,videre vel providere,Dei nomen deduci posse censuerunl. Hae vero expositiones omnes huic loco pulcherrime alque apertissime conveniunt.Nam si Deus a currendo dicitur,quando, quaesio, magis cucurnl, quam cum naturam assumpsit humanam? quando *exultavil ut gigas ad currendam viam!* quando *venit* quasi caprea cervusque camporum, *saliens in montibus, Iran-*

sitiens colles?, Si vero dicitur a comburendo, quando, quaeso, magis vim flammaram suarum ostendit. Quam cum *ignem* venii *mittere in lerram*, et eas lacus amoris in cordibus sanctorum accendit, quae nullis aquis tribulationum unquam restingui poterunt? bi postremo a videndo sive providendo nomen Deus accepit. quando maiore ratione Deus dici potuit, quam cum allictionem nostram et miserrimam captivitatem vidit, et liberatorem potentissimum nobis providit? Nam ut Clemens Alexandrinus sapienter annotavit, in nulla re magis elucet sapientia Dei, quam in adventu servatoris. Sicut enim princeps ille pictorum Appelles, ut refert Plinius, ex una subtilissima linea, summo artificio in tabula depicta, a Protogene cognitus est: sic etiam Deus, ut provisor et procurator rerum humanarum agnosceretur, argumentum providentiae per incarnationem Filii Ostendit. quo nullum majus evidentius desiderari potest. Quid enim facere potuit Deus, quod non fecit? se ipsum nobis dedit; quid amplius postulabimus? Quis modo dicere poterit; *Dereliquit Dominus lerram; circa cardines coeli perambulat nec nosstra considerat*? Quomodo enim *dereliquit lerram*, qui nullo suo commodo, ob solam hominum salutem descendit ad lerram? Aut quomodo *nosstra non considerat*, qui civis noster, frater noster, os nostrum et caro nosstra est, ut aerumnas et calamitates nostras tolleretur, et bona sua omnia nobiscum communicaret? Qui hominis filius factus est, ut nos faceret filios Dei? Et de coelo descendit ad lerram ut nos de terra transferret ad coelum? Quae cum illa sint, vere a Deo, hoc est, a currente, ab urente, a vidente et providente angelus Gabriel missus est.

Sed nullamne nos utilitatem hinc capimus? Neque enim solum evangeliū exponere, sed etiam ex evangelii expositionem admonendi et cohortandi sumere debemus. Nullamne igitur ex nomen Dei utilitatem capiemus? Imo vero, magnam omnino, si sapiamus. Nam et fiduciam excitare, et torporem excutere, et vigilantiam comparare, ex ejus nominis interpretatione possumus. Primum, quantum fiduciam in quibusvis adversis rebus nobis Dei nomen adferret, si menti atque animo infixum habitaremus, Deum nostrum, qui nosri curam gerit maximam nosque diligit vehementissime, tanta velocitate allictis succurrere solere, ut a currendo nomen acceperit. Et quid causae esse possit, cur non omni fiducia, omnem sollicitudinem nostram in Deum proiciamus? Ignorat fortasse, quid agamus, ubi sumus. quid loquimur? At ita omnia ubique videt, ut a vivendo numen traxerit. Sed forsitan non potest nos juvare? At idcirco ab eo urendo nomen habere voluit, quod sit *ignis consumens*, et nitui omnino ejus potentiae, viduili, efficacitati resistere possit? Quid igitur superes!? Num dicturus es: Videt quidem Deus et potest, sed non consuevit, nisi raro admodum miseris opem ferre? Minimè vero. Nam propter celeritatem dici voluit, quam ubique summa, incredibilique celeritate semper accurrere, et omnibus se invocantibus alquo in se confidentibus adesse soleat. Consule divinas litteras, nihil frequentius invenies,

quod unum; *In te Domine speravi, non confundar in aeternum*. Et, *Nullas speravit in Domino et confusus est*. Et, *quoniam in me speravit, liberabo eum*. Et, *omnem sollicitudinem vestram proicietes in eum, quoniam ipsi cura est de vobis*. Ex parte sunt profecto, nisi fallor, plurimi superioribus mensibus in illa bellorum et periculorum magnitudine, communique lotius patriae trepidatione, qualis clypeus sine fiducia in Deum. Certe enim parentem et propugnatorem habemus, cujus auxilium neque acies armatae impedire, neque sagittae globique lormenarii praevenire, neque valles, neque montes, neque flumina, neque maria, neque fossae, neque moenia, neque obstacula ulla retardare possunt.

Deinde ad torporem ex animis nostris excutendum quantum valet, quaeso, saepe ac serio considerare parentem nostrum Deum. ignem consumentem esse, et ab urendo nomen accedisse? Nam si filii Dei nominamur et sumus, parenti nostro per similes, et si non ignes tamen ignili esse debemus. Quid? quod non solum ex divino igne nati sumus; sed etiam igne divino quotidie alimur? Quid enim est aliud corpus Dominicum, quo a Deo in hoc exilio pascimur, quam ignis spiritalis? Nec immerite. auditores, nascimur ex igne, et igne nutrimur, et ignes nos fleri necesse est. Siquidem elementum nostrum, quo tendimus, et in quo tamquam in loco naturali quiescimus. sursum est, coelum est. Sursum, quod non terra. non aqua, non etiam aer, sed solus ignis ascendit. Hinc enim Dominus prae aliis frigore torpentibus Judaeis aliquando dicebat: *Quo ego vado, vos non potestis venire*. Ibat enim Dominus sursum, illi vero, qui marmorei ac ferrei erant, quo irent nisi deorsum: Sed omittamus Judaeos et nos ipsos consideremus. Vis, frater, coniecluram de te ipso facere, aliquid utcumque cognoscere, an ad filios Dei Christianos fratres et haeredes regni pertineas nec ne? Ad movere manus pectori, vide quid ibi reperias. Senis cor tuum ardere? anhelas ad elementum ignis? ad coelestem patriam. ad sedes beatorum? Ardes desiderio Deo placendi, ejus honorem promovendi, animas proximorum adjuvandi? Num eos, qui tecum versantur, accendis? Num scintillae divini amoris de corde tuo per os tuum prodeunt? Quid est, quod loqueris? Quid agis? Quid meditaturis? Quod lua, et cogitationes tuas dirigis? Nam si Dei, hoc est, ignis et filius, et si igne spirituali aleris, non potest certe non ardere. Si vero glaciem sentis in pectore, si perpetuo terrain intueris, si de coelo isti regno, quae regio est ignis, numquam cogitas, si eos, qui te tangunt, tecum versantur, efficis frigidiores, male profecto tecum agitur, et nisi mature provides tibi, actum est de te. Istud enim frigus quid aliud, quam signum mortis est?

Sed ad postremum documentum, quod ex nomine Dei sumi potest. veniamus, scilicet quod ex hujus nominis consideratione ad vigilantiam excitemur. Illoc enim interest, auditores, inter Deos Ethnicorum et Deum Christianorum, quod illi videntur, sed non vident; hic vero videt, sed non videtur. Nam *simulachra gentium argentum et*

aurum, *opera manuum hominum: oculos habent el non videbunt*. Al vero Deus nosier, quern *nemo vidit umquam*, quique *posuit tenebras latibulum suum*, el qui vere csl *Deus absconditus*, nihil csl, quod non vident. Num coim, *qui linxit oculum non considerat*? Nonne *oculi Domini contemplantur in omni loco bonos ac malos!* el *non esl ulla creatura invisibilis in conspectu ejus, omnia autem nuda sunt et aperta oculis ejus*. Denique ila omnia vidcl, ul a videndo nomen trahere voluerit. Recte igilur veteres Aegyptii, Dei naiuram exprimere volentes, oculum scclpro regali supcrposilum depinxerunt: nimirum, ul o-inncs eam imaginem intucnles intelligcremus. Deum nihil esse abud, quam oculum omnia videntem, ct auclorilalc ac potestate plane regia, quod scclpro designatur, praeditum, neque malum ullum impunitum, neque ullum bonum irremuneratum dimittentem. O ulinam eam imaginem, oculum divinum scclpro regali superpositum exprimentem, semper in corde expressam haberemus, sicut habebat b. Abraham, qui a Domino audierat: *Am-bula coram mc cl cslo perfectus*: el magnus ille Elias, qui lam crebro repetebat; *vivit Dominus Deus Israel, in cujus conspectu hodie sto*. El regius vales David, qui providebat *Dominum in conspectu suo semper*, ul ipse quodam loco in psalmis testatur. Equidem iste divinus oculus superpositus sceplro suo, el impressus cordi luo, a quo tandem flagilio le non revocaret? Quis enim vel agere vel loqui, vel cogitare turpe aliquid auderet si se ab oculo Dei videri serio existimaret? Nam si media nocte, cum solus in cubiculo es, cl forte adulterium vel fornicationem, daemone suggerente animo volvis, cl ca cogitatione le oblectas, si te a me videri crederes, non saltem erubesceres? Sic opinor. El lamen quis aul qualis ego sum? Homo, peccator, conservus tuus, ct qui in idem flagilium si Deus permetteret, facile possem incidere. El quid libi obesi, quod lc viderem? Num ego te perpetuis flammis adiudicare, vel saltem aliquo tormenti gc->nere afflccre possum? Nihil horum. Quid igilur fieret, quam vehementer erubesceres. quanta contentione cum vitiis pugnares, si lu quicquid agis, quicquid cogitas, quicquid moliaris etiamsi in abditissimis recessibus cordis tui delilcas, lamen ab eo cerni libi serio persuaderes, qui lc creavit cl conservat. qui lc sanguine suo redemit, qui te beatum el miserum facere polest, in cujus voluntate vda lua esl. cl cui nihil displicet magis quam peccatum? In mentem vobis quaeso, venial sanctus ille Eremita, qui ad meretricem ingressus el flagilii committendi se cupidum simulans, secretius cubiculum peliit, in quod deductus magis remotum postulabat, affirmans emori se malle, quam in tali crimine deprehendi: ulterius autem ingresso ajebat scortum; En locum, ubi practer Deum nemo nos videre poterit, cui tandem ille; Ergone hoc, parum libi videtur. quod nos Deus videat? camque materiam ila deduxit, ul quam meretricem invenerat. Dei gralia adjuvante, continentem relinqueret. Habetis igilur quantam utilitatem cx solo Dei nomine percipere possumus. Paulisper quiescamus cl mox ad caetera veniamus.

PARS SECUNDA

Diximus de tempore legationis de legato et de rege, a quo legatus missus est: supercslulde loco el persona, ad quam legatus mittitur, dicamus.

Sequitur igilur; *in civitatem Galilaeae*, cut nomen *Nazareth*. Hic esl locus, quem Dei Filius prae omnibus locis orbis lerrae advcnlu suo consecrare alque ornare dignatus est. Tres vero causas potissimum milii esse videntur, cui Nazareth polius quam aliam urbem Palaestinae ad conceptionem suam Dominus elegerit. Primum erat Nazareth Galilaeae civitas obscura, propter quod neque reges, nuque prophetas, neque alios viros illustres, ut aliae mullae civitates, unquam peperisset. Hinc est enim illa vox Pharisaorum ad Nicodemum; *Scrutare scriptura, et vide, quia a Galilaea propheta non surgit*. Et illa Nalhanaelis ad Philippum: *A Nazareth polest aliquid boni case?* Deinde in ea non Hebraei solum, sed etiam Ethnici versabantur, ex quo *Galilaea gentium* ab Isaia Propheta dicta est; *Terra Nephthalim cl lerra Zabulon via maris trans Jordanem Galdaeae gentium*. Postremo, si nominis interpretationem quaeras, sancta ac segregata cl florens interpretatur. Dominus igilur in civitate Nazareth concipi voluit. Primum quidem quod sicut Nazareth obscura atque humilis habebatur, ila ipse non ul regnaret ac dominaretur, veniebat, sed ul serviret ct contemneretur, ul malediceretur, ul occideretur, ul verbo el exemplo nos ad humilitatem mundique contemptum hortaretur. Deinde, quod sicut Nazareth Hebraeos simul el Gentiles complectebatur, sic ipse et Ilcbraeos cl Gentes amplissimo sinu gratiae el misericordiae suae complecti volebat. *Parum csl*, Dominus ail. *ut sis mihi servus ad suscitandas Iribus Iacob el faeces Israel convertendas: Ecce dedi te in lucem gentium, alsis salus mea usque ad extremum lerrae*. Postremo quod sicut Nazareth, licet obscura el vilis haberetur, lamen sancta, separata, florida interpretatur, sic ipse humilis, pauper, despectus esse valuit, sed non peccator: imo vero *sanctus. innocens, impollutus, segregatus a peccatoribus, excelsior coelis factus*, el omnium virtutum floribus ornatus vel polius non floribus ornatus, sed flos ipse *candidos el rubicundus flos campi el lilium convallium*. Candidus enim innocentia, rubicundus clari-late: dc quo sanctus Isaia: *Egredietur virga de radice lesse cl flos de radice ejus ascendet, cl requiescet super eum spirilus Domini*. Kx eo vero (auditores) quod Chrislus *flos campi el lilium convallium* ex urbe florido, cl mense marlio, qui est mensis florum pupullore voluit. illud ego in-lollo, cum vehementer delectari floribus, cl licet omnes homines, qui serio recte vivere instituunt, recipiat, lamen singulari quodam amore cos complectitur, in quibus florem sanctae virginitatis, florem suavissimi odoris invenerit. Sicut eliam quamvis nullam aetatem a poenitentia el regno coelorum excludat. lamen quis dubitare: polest, cos esse Christo mullo claiiorcs, mulloque ab eo vehementius diligi, qui non faecem senectutis, sed flurem adolcscentiac in obsequium ejus consecrarunt?

Sequitur. Ad *Virginem desponsatam viro, cui nomen erat Joseph, de domo David*, ei *nomen virginis Maria*. Esl hoc in more positum, auditores, ut cum nuptiae celebrandae sunt, non ante matrimonium concludatur, quam sponsae consensus requiratur. Illa quondam cum servus Abrahae Jlbcccatn pro Isacco uxorem postularet, parentes cl fratres respondisse legimus: Vocemus *puellam ct quaeramus eius voluntatem*. Sic igilur et nunc cum esset humana natura Verbo Dei matrimonio copulanda, misit Deus angelum suum ad virginem ul ejus quodommodo consensum el voluntatem requireret. Poterat quidem Deus, eliam Virginis non expeclala voluntate, matrimonium istud concludere: Sed tamen cl majore cum merito Mariae . el cum illustriore gratia el dignatione Dei ejusmodi voluntas expeclala est.

Porro matrem liberatoris nullis de causis virginem esse docuit. Primum, nc Filius Dei, quod turpissimum videri poleral, duos patres haberet. Deinde, ne qui peccala tollere veniebat, ipse in peccato nasceretur. Rursum ul sicut in coelo patrem habet sine matre, sic in terra matrem haberet sine patre. Praeterea, ul sicut Adam sine paire ct sine matre natus est, nos vero cx ulroque parente nascimur, Eva patrem habuit sine matre, illa unus esset, qui quadratum generationum impleret el ex matre sine patre nasceretur. Postremo, ul verbis utar d. Augustini. *oportebat caput nostrum propter miraculum secundum carnem nasci de virgine, quo signi/icaret membra sua de virgine ecclesia secundum spiritum nascilura*. Et sane si corpus primi Adae ex limo lerrae fabricatum non ab angelo aliquo, sed a solo Deo formatum effectumque esl, quanto majore ratione corpus secundi Adae, ex integerrima, virgineaque carne, non opera viri alicujus, sed sola Spirilus sancti virilut procreandum fuerat? El si olim nascente mundo ad illam solam vocem imperantis Dei, *Germinet terra herbam virentem*, omnis ubique terra nullo suscepto semine in momento concepit ac ppcnl herbam omnis generis, quanto magis conveniebat, ul mundo renascenlc. ad imperium solius Dei sine ullo humano semine lerra noslra conciperet, cl daret fructum suum? Quocirca verum csl omnino vaticinium Isaiac: *Ecce virgo concipiet cl panel l'ilium*.

Quod vero insania ac pertinacia Judaeorum obiit, it, hebraicum vocabulum, quod eo loco Isaias posuit, non lam virginem, quam puellam significare neminem movere debet. Nam ul magnus Basilius hanc ipsam objectionem refellens annotavit, lamquam magnum prodigium Isaias ponit, virginem parituram. Quale autem prodigium csl, puellam viro conjunctam cl liberis operam danletn, tandem concipere cl parere? Nonne focminas nuptas quotidie parere audimus? Deinde ul beatus Hieronymus, hbraicae linguae perillissimus, sapienter oslendit, verbum illud hebraicum Alma, puellam quidem significat, sed puellam absconditam, magnaue parentum diligentia custoditam, cl quae virorum aspectibus numquam putet; neque in divinis hlleris unquam pro non virgine ponitur. Itaque recte septuaginta interpretes non puellam, sed

virginem transtulerunt, rccleque nos beatissimam Dnparam peregrinae illi plantae comparabimus, rpie simul et fructum profert et relinet florem. Ipsa enim inter mulieres sola fructum nuptiarum protulit, cl llorem virginitatis non amisit.

Sed cur. quaeso, virgo Deum paritura desponsabatur viro? Sic enim legimus; *Ad Virginem, desponsatam viro*. Veteres patres. Ignatius apud Hieronymum in Maith. lib. 1. Origenes homilia de vigilia Nativitatis, Basilius oratione de Nativitate, Ambrosius in Lucam lib. 2. Hieronymus contra Helvidiam el in Mallii, lib. 1. cl Bernardus serin. 2. super *Missus* esl, hujus desponsationis sex causas tradiderunt. Primam, ne Virgo Maria adultera crederetur ab iis, quibus hoc mysterium ad tempus occultum esse oportebat. Alteram, ul solatium atque auxilium comitis haberet, cum erat fugiendum in Aegyptum. Tertiam, ut per Iosephi genealogiam Mariae, atque adeo Chrisli ipsius secundum carnem origo monstraretur. Quartam, ul beata Mana Iosephum testem pudicitiae suae gravissimum, li deque dignissimum haberet. Quintam, nc virginibus sinistra opinione viventibus velamen excusationis praeberetur, si dici posset, eliam Matrem Domini aliquando infamia impudicitiae laborasse. Postremam, quam ex divo Ignatio doclores caeleri didicerunt. ul beatae Mariae partus, cum virginitate conjunctus, ad tempus diabolo celaretur. Quamquam enim naturae celeritate ac subtilitate facile diabolus omnia penetrat, nec ullis porlis aul parietibus excludi polest; lamen quin divina virtute impeditus, neque ad virginem propinquare neque mysterium partus virginei videre potuerit, minime dubitamus.

Fuit igitur virgo beatissima viro desponsata, cl viro sine dubitatione oplimo ct sanctissimo. Si enim in matrimoniis caeleris prudentia hominum in primis requirit, ut vir cl mulier sint opibus. nobililalc, aetate omnibusque rebus aliis, quantum fleri polest, pares, quanto magis credendum csl Deum hujus castissimi matrimonii auctorem illud voluisse, ul qui suae matris sponsus eligi deberet, esset ei non solum aetate cl nobilitate, sed eliam morum integritate vilaeque probitate, quam maxime similis? Itaque sicut Maria a stirpe regia descendebat; ita et Ioscpb. Sicut Maria adolescentilla; illa cl Joseph, non omnino senex, (ul pingitur) sed maturus juvenis erat, alioquin neque ei iu itineribus, in puero ferendo alque educando, aliisque periculis cl laboribus subeundis, nullum prodesse, neque virginem adulterii suspitione liberare potuisset. Quae tamen praecipue causae desponsationis, malrimonii que fuerunt, cl quod majus et gloriosius est, sicut Maria virgo, illa ct Joseph. Sicut Maria sapientia et prudentia spiritali ornatisima. ita cl Joseph. Denique sicut Maria Deum ipsum liliu suu appellare potuit, illa cl Joseph. Alioqui virgo ipsa non diceret; *Fili, quid t'ecisti nobis sic? Ecce pater tuus et ego dolentes quae-rebamus te*. El quamquam Deus Chrislus non natura (Ilius sicut Mariae, ita eliam cl Joseph fuerit, lamen magis ac verius lilius ejus fuit, quam si adoplionc fuisset. Erat enim verus lilius verae conjugis ejus. Sed quicquid de hoc sil, cui parum vi-

lu

T
y

I

detur sanctum Joseph patrem Dei saltem dici neque haberi potuisse imo et oportuisse ac decuisse quid ei magnum videatur ignoro.

Sed ut ad finem orationis veniamus : sequitur postremo; *et nomen virginis .Varin.* Merito b.Lucas hujus virginis nomen tam diligenter expressit, quo nullum post Dei et Christi nomen, neque dulcius. neque venerabilius, neque salutaris, in auribus eorum, qui vetum Deum agnoscunt, insonare potest. *Et nomen virginis Maria.* Quoties hoc nomen audimus, toties nobis in memoriam venire deberet magna illa mater humani generis, quae nobis Deum Majestatis, affinem, fratrem parenlem effecit. Vnde nobis omnia bona, quae habemus, et quae deinceps habituri sumus lamquam ex fontibus quodam profluxerunt, *et nomen Virginis Maria.* Maria (auditores) domina, illuminata et mare amaritudinis interpretatur. Et quid non domina ac regina dicatur, quae veri Dei. qui solus et Dominus, vera mater nominatur, et est? Quis vero dubitet eam illuminatam appellare, quae veram lucem mundo peperit? Si Moyses 40 dies cum Domino familiariter colloquens, illa luce perfusus est. ut in ejus vultum filii Israel oculos intendere non valerent, quid de ea existimare par est, quae ipsum justitiae Soloni in utero, in sinu, in ulnis gestavit, et non dies quadraginta, sed annis amplius triginta, cum eo inlime ac familiariter in eadem domo, in eadem mensa versata est? At mne amarum nunc quidem non et, sed corte fui Maria, cum hic in terris viveret, fuit enim lilio suo in omni labore ac tribulatione socia, in paupertate, in itineribus. in persecutionibus, in doloribus, in angustiis individua comes:Deus enim quos diligit affligi permittit in hoc sacculo. ut postea lano gloriosius coronet in coelo. Itaque haec ipsa virgo,

quae quondam mne amaritudinis erat,nunc stella maris effecta, et super omnes coelos exaltata, radios suos ubique diffundit, nec est qui se abscondat a calore ejus,nec frustra in ejus fulgorem mundus intuetur,ac post Deum et Christum in ea confidit. Nam quia mne amaritudinis fuit, nostrasque calamitates exporta est, compati nobis et condolare novit: quia lcgina et, quicquid voluerit.a rege lilio impetrare potest: quia illuminata est, nostras aerumnas et calamitates non ignorat. Quamvis auditors, quotquot in mari hujus sacculi inter lili pericula navigamus,si mergi non volumus, respiciamus stellam, invocemus Mariam.Si venis agitatur lenlalionum, si ad scopulos allidimur tribulationum, respiciamus stellam, invocemus Mariam. Si avaritia, si ambitione, si carnis illecebra naviculam concusserit mentis, respiciamus stellam, invocemus Mariam. Si criminum immanitate turbati, conscientiae foeditate confusi, judicii horrore perterriti, baralliro tristitiae absorberi incipimus, respiciamus stellam, invocemus Mariam. In periculis, in doloribus, in angustiis,in rebus dubiis, in omni denique itineris et navigationis hujus labore. respiciamus stellam, invocemus Mariam. Non enim frustra dictum est, et nomen *Virginis Maria.* Nemo est prorsus,qui aliquo nomine ad Mariae thronum aditum non habeat. Si virgo es, invoca virginum virginem,si matrimonio copulatus, invoca matrem et sponsam Dei:si dives ac nobilis,invoca cocli reginam,si miser atque afflictus, invoca amaritudinis mare, si peccator, invoca matrem misericordiae: si justus, invoca matrem solis justitiae.Ita omnes experientia discent, quam verediclum sil, *et nomen Virginis Maria.* Ejus inierim unigenito Domino nosiro sil omnis honor et gloria in saecula saeculorum. Amen.

CONCIO II.

S I P E B

Missus csl \ngcl'us Gabriel a Deo in civitatem Galilaeae,
cui nomen Nazareth, elc. *Lucae I.*

SYNOPSIS

Concio haec secunda angelicae salutationis verba explicanda suscipit. ei χᾱψε Graecum laline significet, interpretatur i el d. Virginis cum Eva instituitur antithesis, Tres ob causas Mariam posse dici gratiam plenam declaratur, quod nempe gratiosissima, quod mater fontis omnium gratiorum, quod omnibus graliae donis refertissima, el ab omni peccato semper libera, quod variis testimoniis confirmatur. Amor vanitatum mundanarum ulq'ue hominum caecitas suis coloribus graphice depingitur. Quomodo Dominus fuerit cum Maria, dilucide exponitur. Quomodo sola Maria a communi mulierum maledictione exempta fuerit, el quomodo ob florem virginitatis, cl fructum foecunditalis sit benedicta declaratur. Quot filios peperit b. Virgo, ostenditur. Mysterium nominis Mariae, quod ex primis litteris quinque nobilissimarum foeminarum constat, quarum singularum virtutes Maria unitas expressit, nimirum Mariae Moysis sororis, Annae matris Samuelis, Iluth, Iudilh. Abigail.

In parte secunda tres enodantur quaestiones. Prima, cur concinnatores initium dicendi ab angelica salutatione faciant, cujus duplex affertur causa. Secunda, Quae specie Gabriel b. Virgini apparuerit, ubi triplex angelorum apparitio adducitur. in corpore, in imagine, in natura; sic eliam tripliciter videntur ab hominibus, oculis corporis, cordis cl mentis: hoc vero loco in corpore aereo apparuisse affirmatur. Ubinam b. Virgo ab angelo fuerit inventa, nempe in cubiculo conclusa. Alq'ue hinc eruitur pulchra doctrina, quam lutum sil sccum habitare: cl quam periculosum comparationibus cl tripudiis intéréssé, quod eliam ad finem usque extenditur.

beatissima Deiparam, auditores optimi, cujus hodierna die felicem. lotique mundo salutarem Conceptionem in vespertinis precibus, solito, dc-biloque cultu, venerari coepimus, mulli veterum sanctorum excellentibus ingeniis, summaque ani-

mi contentione et singulari, ac prope incredibili devotione laudum praeconiis cerlatim attollere, ornare ac praedicare conati sunl: sed nihil umquam gloriosius, nihil majus, nihil splendidius, nihil ipsi virgini jucundius dici potuit, quam id, quod archangelus Gabriel nova illa et inaudita salutat one, quam ipsa quoque virgo mirati est. non suo, sed Dei nomine protulit, cum ait: Ave *gratia plena, Dominus tecum, benedicta tu in mulieribus*. Quam quidem salutationem, cum ea in historia evangelica, quam explicandam suscepimus, hodierna oratione suo ordine explicanda se offerat, eidem nos gratissimis animis, el simul noslrae orationis obsequium, in hac ejus laetissima celebritate lamquam munusculum aliquod offeremus.

Angelus igilur Gabriel ad virginem ingressus. eam tamquam Dei parentem coelique reginam mox fulgram, primum reverenier salutat: deinde Iribus amplissimis titulis honorat. Ac verbum quidem graecum χᾱψε, quo b. Lucas salutationem expressit, non solum *avere*, sed eliam *gaudere* signilical. Ncc ulla potuit angelus uti voce magis apia ct apposita. Quae enim verae salutis auctorem conceptura, ct illum, quem Eva miseris mortalibus moerorem in gentem invexerat, erat sempiterno gaudio commutatura, quoniam alio, quam salutis, ct gaudii vocabulo appellari oportebat? Deinde quam pulchre factum est, ul in ipso primo verbo, quo nuncium salutis. cl prima gaudia mundo adferunlur, nomen primae nostrae matris eisdem litteris. sed ordine converso, legamus expressum? Illa siquidem dicebatur *Eve* el prima vox hujus nuncii salutaris csl *Aue*: quo quid aliud significatur, quam donatam esse nobis alleram *Evatn*. alterum communem matrem, sed nullis priori contrariam? Illa enim fructum vetitum carpens, paradisum clausit, gehennam aperuit, morlem accersivil, laboribus cl doloribus, plagis cl vulneribus aditum praebuit: isla conlra, frudum salutarem proferens, paradisum nobis restituit, a gehenna liberavit, morlem cxlinxit, labores sustulit, morbos curavi. Itaque haec mater omnium viventium cl beatorum dici potest, illa mater omnium monentium el miserorum. Illa a viro morlali appellata csl *Eva*, isla merito jureque optimo ab angelo dicitur *Ave, Ave*, inquil, virgo beata, neque enim tu anathemate cl excommunicatione illa lencriis, qua

CONCIO I. SUPER MISSUS EST ETC.

filii Adam, u! libi .-ire dici non licent, quin politis brevi ex lc nascelur summus quidam pontifex, cujus auctoritate benedicentur alque ab excommunicatione absolventur omnes gentes. Nec solum /lve sed cliam *gaude* mater felicissima. Ecce enim annuncio gaudium magnum, quod eril primum libi, deinde eliam omni populo, lam dc te coelum cxuhal, cxullabil poslimodum cl terra.Nunc angeli gaudent, gaudebunt paulo post el homines, ct te beatam dicent, libique gratias agent omnes generationes.

Ave *igilur gratia plena*. Tribus modis fuisse mihi videtur b. Maria gralia plena. Primum enim gralia plena dici polesl, quod gratiosissima prae omnibus rebus creatis apud Deum fuerit.Sic enim angelus haec sua verba paulo inferius explicat ; A'e *Umeas*, inquit. *Maria, invenisti enim gratiam apud Deum. Ecce concipies in utero cl paries filium*. Non est quod timeas tu, quam Deus prae omnibus rebus diligit, quae adeo ei charissima es , ac tantopere placuisti, ul singulari prorsus privilegio, te unam ad boc elegerit.ul ejus filii sis mater, cujus Deus ipse csl paler. El sicut ipse sine uxoris consortio filium gcnuil: ila quoque lu sine mariti opera prolem concipias.

Deinde gralia plena dicitur quia ipsum gratiae el salutis fontem, et omnium bonorum auctorem in utero suo tamquam sanctissimo templo habitantem Imbuerit, quoque omnis graliae plenitudo quae poslea per omnem terram diffundenda cral, in unius virginis sinum, admirabili raliione el modo se infuderit. Atque huc respicit pulcherrima illa figura de rore cl vellere, quum ex libro Iudicum cognoscere potuistis. Quemadmodum enim tempore Gedeonis primum solum vellus , deinde area lota coelesti rore perfusa esi, sic cliam destillantibus coelis, primum soli Mariae, quae merito puritatis el innocentiae candidissimo ct tenuissimo velleri comparatur, lota se infundit plenitudo divinitatis, deinde cx ea plenitudine nos omnes accipimus.qui vere sine illa non aliud quam lerra arida sumus. Id quod apertius regius vales David ostendit, cum ail: *Descendet sicut pluvia in vellus cl sicut stillicidia stillantia super terram*. Pluvia siquidem voluntaria quam segregavit Deus hacredilali suae , placide prius et absque strepitu operationis humanae , suo se quietissimo illapsu virgineum demisit in uterum . postmodern vero ubique terrarum diffusa est perora praedicatorum, ncc jam *sicut pluvia in vellus* , sed *sicut stillicidia stillantia super terram* , cum quodam verborum strepitu, ac sonitu miraculorum decidit.Nam et in *omnem terram exivit sonus eorum*.

Postremo gralia plena beata Maria appellatur,et est. quod gratiae donis, fide, spe, cbaritale , prudentia,justitia,temperantia, fortitudine,timore, pietate, humilitate, aliisque magnis virtutibus , muneribusque divinis prae omnibus angelis ct hominibus repleta fuerit. St enim quanto quis ad fontem magis accedit, el aquam puriorem, cl in majore copia haurire potest, el quo quis ad solem propinquat magis eo magis.luce solis completur, beatissima Deipara , numquid non plena gratia, quae fonti gratiarum conjunctissima fuit? Num cl

justitiam in omnibus non induit, quae ipsum justitiae solem carnis nube vestivit? virtutibus vero quibus carere potuit Maior Domini virilitimi?|)einde cum inter sc maxime pugnent peccatum et gralia, cl simul in eodem pectore versari non possint, num illa gralia plena non fuit, quam omni peccato non solum mortali sed eliam veniali vacua semper fuit ?

Sed unde hoc scimus? Cur rem lam magnam ac difficilem, ul vix tleri posse videatur, sine ullis testibus credemus? Quid enim majus, ac difflcilius. quam per viam vitae hujus viam luto et sordibus plenam, ubi alii usque ad verticem ingrediuntur foeminam unam iter facere, el pedes suos non solum a sordibus cl luto, sed cliam a minutissima pulvere mundos conservare potuisse? Quis igilur hoc nobis persuadet? Primum sponsus ejus Spiritus ventatis , cum dc ea in cantico amoris quasi gloriatur, ac dicit: *Sicut lilium inter spinas, sic amica mea inicr filias*. El rursum apertius: *Tota pulchra es, amica mea, el macula non esi in le*. Deinde ecclesia mater nostra, de hoc praestantissime el pulcherrimo,el omnium suorum gloriosissimo membro idem confitetur, cum anathema dicit iis, qui hominem semel justificatum , affirmant omnia venialia peccata toto vitae tempore vitare posse , nisi cx Dei privilegio speciali, quale beatissimae virgini concessum,eadem synodus ecclesiam tenere confirmat. Num id sancti patres Dei et Virginis ardcnlissimi el castissimi amatores non praedicant? Audi beatum Ambrosium psalm. IIS extremum versum explicantem : *Suscipe*, inquit. *me non ex Sara, sed, ex Maria, ul incorrupta sit virgo: sed virgo per gratiam ab omni integra labe peccati*. Audi beatum Augustinum de natura el gratia disputantem; *Excepta*, inquit, *Sancta Virgine Maria* , *de qua proplr honorem Domini, nullam prorsus . cum de peccatis agitur habere, volo quaestionem. Inde enim scimus, quod ei plus graliae collatum luerit, vincendum oinnier. parte peccatum, quae concipere el parere meruit eum,quem constat nullum habuisse peccatum*.Hae igitur virgine excepta si omnes sanctos ct sancias, cum hic viveret, congregare possumus, el interrogare , uiruin essent sine peccato , una voce clmassent. neque humilior neque venus: Si *dixerimus, quia peccatum non habemus, nos ipsos seducimus,el veritas in nobis non est*. Audi b.Bernardum in epistola ad canonicos Lugdunenses; *Ego'* inquit], *puto , quod copiosior sanctificationis benedictio in eam descenderit, quam ipsius non solum sanctificaret ortum, sed el vilam ab omni deinceps peccato custodiret immunem. quod nemini alteri in natis mulierum creditur osse donatum. Decuit nimirum reginam virginum singularis privilegio sanctitatis absque omni peccato ducere vilam, quae dum peccati morlisque pareret peremptorem,munus vitae el justitiae obtineret omnibus*. Quid de Alhanasio. Naxionzcno, de Chrysostomo, de aliis graecis patribus referam cum ii passim virginem nostram integritate el puritate ipsis beatissimis spiritibus cherubim el seraphim anteponant? Quid de illo sene sanctissimo Eplirem, qui in oratione de laudibus Deiparae, in-

finitis pene verborum ornamentis. et splendidissimis nominibus ac laudum titulis eam honorat? *Intemerata*, inquit. *prorsusque pura virgo Dei-para, regina omnium, spes desperantium, domina nostra gloriosissima, cademque optima: sublimior coelicolis, purior solis radiis et splendoribus, honoratior Chérubin, sanctior séraphin et sine comparatione caeleris omnibus superis exercitibus gloriosior.* Quae cum illa sint, dubitari non potest, quin virgo beatissima, sicut nullo unquam nec mortali nec veniali peccato contaminata init, ita fuerit etiam omni gratia et splendore virtutum ornata.

Accedit postremo, quod *Deus superbis resistit. humilibus autem dat gratiam.* Neque enim montes, sed valles implentur: *Inter medium montium* (inquit propheta) *pertransibunt aquae.* Non in verticibus montium, sed in profundis vallium aquae congregantur, et quo vallis profundior, eo maiorem aquarum copiam recipiet. Illa igitur virgo, quae quanto maior erat, tanto humiliabat se in omnibus, et tamquam vas quoddam amplissimum et capacissimum, omnique vanitate vacuum erat. quomodo non gratia usque ad summum repleretur? Nos vero, auditores, qui loti vanitate pleni sumus, quid mirum si iam parum coelestium bonorum possidemus? Alioqui Deus noster. mare gratiarum immensum et infinitum, et quod exauriri numquam potest, in nos effunderet. aut certe quotidie divinis charismatibus augeret, si locum in nobis ullum inveniret. Qui enim filium suum unigenitum iam liberaliter dedit, quomodo non cum illo omnia nobis donaret? Sed amor vanitatis, amor mundi, amor hili, amor tripudiorum, amor polationis. amor puerilium nugarum; illa cor nostrum occupavit, vel locum nullum vacuum reliquerit. Quotus quisque est, qui non aliqua vanitate tamquam visco teneatur? unus delectatur vestibibus, et incredibili curiositate tamquam sponsa aliqua comptus et ornatus incedit, et insatiabili desiderio varias formas calceorum, caligarum, palliorum. pileorum aliarumque vestium quae nomina nondum habent investigat: et nisi omni accuratissime, incisa, elaborata, ornata fuerint, frigus non pellunt, neque simplicibus contentus nisi triplicia et quadruplicia indumenta habeat, quibus etiam perticae domi vestiantur, nihil se habere putat. Alius omni genere musicorum instrumentorum ludit, omnes lusiones, artem etiam gladiatoriam didicit, omnem tripudiorum et saltationum varietatem novit, omnes amatorias cantiones memoria tenet, et qui est cuiusmodi, non curiosus aut vanus, sed elegans et politus appellatur, quasi ad ista perdiscenda nati simus, quasi tempus huius vitae, non ad peccata deflenda receperimus, quasi non in exilio. non in terra aliena, non in regione hostium sed in patria versaremur: quasi Christus magna voce non clamaverit: *Vae vobis. qui ridetis; quia flebilis*, quasi mors non instet a tergo. et iam nos abreptura videatur. Quid de aliis mullo adhuc miserioribus dicemus? Quot sunt. qui cor ambitione plenum gestantes, nihil umquam somniant, nisi de gentibus, de titulis, de honoribus? Qui sunt, qui amore irretiti focminarum, illa lulo et cocno

carnalium cogitationum ac desideriorum pleni sunt. vel per oculos, per aures, per nares. per linguam coenut effluat, et alios etiam contaminet? Sed usquequo parvuli diligunt infantiam et stulti ea quae sibi sunt noxia, cupiunt? Usquequo graviter corde? Usquequo diligemus vanitatem et quaerimus mendacium? Habet Deus manus auro et argento plenas, in sinum nostrum proiciere. cumque implere paratus est. si modo plumbum nostrum reticere velimus. Habet balsamum, vinumque dulcissimum: coque cor nostrum replere desiderat, si modo lulum et coenum nostrum effundamus; et nos mercatores insipientissimi ad illas veras et sempiternas opes, quas Deus gratis nobis venderet. oculos clausos habemus, ad ista vero caduca et fluxa, quae maximo pretio vix emuntur, lamen oculos apertos et intentos semper relinimus. Et sicut qui dicebat: *Villam emi, ne necesse habeo exire et videre illam*, qui villam nondum viderat, et lamen cinera. nondum viderat et lamen usque adeo diligebat, vel pro ea caenam divinam conlerneret: nondum viderat, et lamen illa vinculis amoris ab ea tenebatur, vel necesse haberet omnia relinquere. exire, et videre illam: illa nos auditores, villam huius mundi, mare istud magnum, in quod influunt omnia flumina vanitatum, nondum vidimus nondum bene novimus, nescimus quantum in eo amaritudinis, quantum laborum, quantum periculorum, quam duri scopuli sub aquis mollissimis lateant, et lamen ita diligimus, vel pro eo Deum animaeque salutem. vitam beatam negligamus. Clamat Deus: *Reddite praevaricatores ad cor* et nos lamen adhuc dicimus: *Necesse habeo exire et videre villam.* Quae est haec necessitas? Quis te compellit? Quis urget? Nonne si cor haberes, animae salus prae omnibus rebus te movere et urgere deberet? O si cor nostrum semel totum effunderemus vel nihil ibi vanitatis remaneret, si exueremus ac deponeremus omnem mundi amorem. si pectus vacuum et purgatum et paratum Deo exhiberemus, certe Deus, qui vacuum non minus, quam natura exhorret, continuo illud balsamo pretioso gratiae et virtutum replet, et tunc experientia disceremus, quam excellenti bono illa (ruebatur, cum dictum est ab angelo. *Gratia plena.*

Sequitur. *Dominus tecum.* Quibus duobus verbis singularis quaedam providentia Dei erga Mariam explicatur. Ponimus fecum, inquit hoc est. merito Inclari et gaudere potest virgo sanctissima: Nam quicquid agere instituas, quocumque locustas, Dominus tibi adest, vel dirigat gressus tuos vel in nullo te opere errare palialur. Ipse oculis providentiae suae semper te respicit, ille adiutor et prolector tuus est. Simili genere locutionis legimus a Samuele dictum ad Saul: *Post haec insiliet in te Spiritus Domini, et mutaberis in virum a-Hum.* et tunc *fac quaecumque invenerit manus tua: quia Dominus tei-um est.* Quasi dicere vellet cum adveniente Spiritu Dei in te. mutatus fueris in virum alterum, age quicquid volueris. quia Spiritu Dei ageris, et Dominus in omnibus tibi aderit et cuncta opera tua prospere succedent. Sicut enim cum populus contra Dei voluntatem praelium adversus Amalech suscipere vellet. Moysem dixisse

legimus: Nolite *ascendere, non enim es Dominus vobiscum*; hoc es, non adiuval vos Dominos, propterea si ascenditis, corrudis coram inimicis vestris. Denique in eadem significatione angelus ad Gedeonem: *Dominus locum*, inquit, *virorum fortissime*. Quam salutationem ille prudenter intelligens, respondit continuo: *Obsecro, mi Domine, si Dominus nobiscum es, cur apprehenderunt nos haec omnia!* Illa Dominus cum Maria fuit, propterea quod ei providentia et auxilio quodam singulari semper adfuit, et illa singulari, ut numquam in peccatum ullum non solum mortale: sed non veniale quidem (vel ante diximus) incidere permiserit: Cum alius viris sanctis et amicis Dei salis praecclare agitur, si Dominus ita cum illis sit, vel cum ceciderint supponat manum, et eos collidi et conterere penitus non patiatur: at eum Maria longe aliter fuit, quam non solum non collidi, sed neque cadere unquam passus esset. Furiasset etiam ad conceptionem divini verbi angelus respexit, cum ait: *Dominus tecum*. Tunc enim non solum Dominus cum Virgine, sed etiam solus Dominus cum sola virgine fuit. Neque enim ad opus Dominicae Incarnationis, opus maximum et divinissimum, et angelis et hominibus adorandum, ulli omnino praeler Deum et Virginem convenerunt.

Iam vero tertium et postremum Virginis encomium est: *Benedicta tu in mulieribus*. Quod quidem non illa accipiendum, quasi ipsa sit prae caeteris, hoc esset, magis quam caeterae benedicta; sed quasi caeterae omnes maledictioni obnoxiae fuerint et ipsa sola in toto genere heminarum benedicta. Aliae siquidem omnes vel liberos non procreabant, et maledictionem ac noxam sterilitatis effugere non poterant: vel procreabant illos quidem, sed Evae maledictionem incurrebant, cui dictum legimus, cum a Domino malediceret: *In dolore paries filias et sub viri potestate eris*: at virgo beatissima sola inter mulieres benedicta utramque maledictionem declinavit. Nam nec sterilis fuit, nec cum dolore peperit. Sic enim Eva superbiae vento inflata, amplius quam par erat crescere volens, ita exigua et angusta evasit, vel in ejus utero minima etiam proles angustias pateretur, nec sine labore portari, nec sine dolore. coque maximo et acerbissimo deponi posset: illa Virgo Deipara humilitatis virtute coelo major, terra fortior et orbe lato effecta eum sine latiore portavit. qui portat orbem, et quem coelum et coeli coelorum non capiunt, cum ipso utero suo conclusit, sine molestia tulit, sine gemitibus peperit. Deinde duo sunt, propter quam mulieres benedici ac laudari solent, truciore foecunditatis et illis virginitatis: quorum tamen alterum amittet necessario, quorum alterum non legerit. Proinde sola Maria inter mulieres benedicta. quae gloriam virginitatis laude fecunditatis cumulare potuit. At qualis tandem esset ea fortitudo, dirai aliquis quam in Maria tantopere praedicamus? Quoi filios quaeso procreavit? Nunc duos aut tres saltem numerare poterimus? Iam num quidem auditores, dumtaxat Virgo sanctissima liliam peperit, sed ita tamen unum. vel ille solus et major ceteris melior omnibus filiis aliarum heminarum sit: sicut etiam Deum omnibus rebus creatis naturae

foecunditatem antepone non dubitamus: non quod lilius multos, sed quod unum infinitum et immensum generaverit. Praeterea si omnes pii et sancti viri Christi fratres sunt, certe etiam Mariae lilius sunt, alique enim ejus clarissimum sinum, et materna ejus ubera perlinere credendi sunt. Haec sicut apostolus Paulus Christum non unigenitum Patris, sed primogenitum vocat: ita etiam in Evangelio. Matthaeus eundem Christum non unigenitum matris, sed primogenitum appellat: Et non *cognoscebat eam*, inquit, *donec peperit filium suum primogenitum*. Et divus Lucas: *Et factum est, inquit, cum esset ibi, impleti sunt dies ut pareret, et peperit filium suum primogenitum*. Quae cum illa sint vere Maria benedicta in mulieribus, hoc est, foecundissima super omnes mulieres, cujus tantum numerum filiorum videmus, ut vere nunc sit semen ejus sicut stellae coeli, et sicut arena maris, quae prae multitudine numerari non possit.

Quinque nobilissimas heminas, et prae caeteris benedictas, in sacris voluminibus legimus, Mariam sororem. Moysen, Annam matrem Samuelem, Ruth, Judith, Abigail: earum vero nomina, si prima Ultra singulorum capiatur, nostrae virginis nomen componunt. ut intelligamus eas omnes beatae Mariae quasi typos et figuras fuisse, et eas omnes laudes unam Mariam simul complexam, quae in aliis sparsae et separatae fuerunt. Haec igitur est Varia, quae prima inter mulieres mare rubrum saeculi hujus siccis pedibus ab humore carnalium voluptatum pertransire potuit, et ideo chorus virginum ducens, prima cantare meruit: *Cantemus Domino gloriose enim magnificatus es, equum et ascensorem dejecit in mare*. Haec est Anna illa felicissima, quae post multas lachrimas, multa jejunia, tandem a Deo filium multo Samuel majorem. obtinuit, eumque statim ab infantia in templum allatum Domino consecravit. Hacc est illa Ruth Monbilis, quae oblita populum suum. de demum patris sui. a sene Booz audire meruit: *Benedicta es filia tua Domino, quia non es secula juvenes pauperes sive divites: plenam mercedem recipias a Domino Deo Israel, ad quem venisti et sub cujus confugisti alas*: Vere enim Maria non solum populum suum et domum patris sui, sed etiam totum mundum oblita, ad Deum Israel et alas ejus confugit, neque juvenes pauperes secula esset, sed ditissimum antiquum dorum sponsum habere voluit. Haec esset tortissima et castissima Iudith. quae non caput Iloofcrnis amputavit, sed caput draconis conculcavit et contrivit, et idcirco benedicit eam omnis ecclesia sanctorum dicens: *Benedicta tu a Domino in omni tabernaculo Jacob: Tu gloria Jerusalem. Tu laetitia Israel, tu honorificem populi nostri, eo quod castitatem amaveris: ideo et manus Domini confortavit te. et ideo et benedicta in aeternum. Unce et illa prudentissime et pulcherrima Abigail, quae Davidis iram iustissima indignatione succensam contra stultum Nabab mitigare potuit, et ab eo audivit: *Benedictum eloquium tuum, et benedicta tu. quae prohibuisti me hodie. ne irem ad sanguinem et ulciscerer me manu mea*. Quis enim esset Nabab, nisi*

homo pecûulor, el quis esl Duvid, nisi Deus , cl quae esl Abigail, nisi Maria , quae verc inaler misericordiae cl peccatoribus justissimam Dei irarn praccibus suis cl inlercessioic avertit?

PAKS SECUNDA

Angelicam salutationem breviter explicuimus , scquenli die Dominica, Virginis responsionem (si tamen Deo placuerit) exponemus. Nunc quia parum temporis supcresl, ncc solum quaestiunculas , nec inutiles ncc injucundas, ncc a proposito alienas proponam el solvam.

Quaero igilur primum, quae causa sit, cur omnes concionalorcs milium dicendi a saltilatione angelica faciant? Inde enim lania dignilas salulionis angelicae, ul ea potius oralorcs ulanlur. quam alia prece? Duae mihi in praesentiarum rationes occurrunt. Primum enim illud concionalorcs forlasse cogitant, beatissimam Deiparam, qua die salutationem angelicam audivit, ea verbum Dei, quod antea, neque videri neque audiri neque capi poterat, humana carne quasi vestivisse, alque effecisse . ul non solum videri el audiri, scd cliam manibus tangi potuerit, juxta illud b. Joannis: *Quod audivimus, quod vidimus oculis nostris , el manus nostrae contrectaverunt. de verbo vitae.* linque propterea cumdem virginem milio dicendi omnes salutant, ul ipsi quoque precibus ejus adiuti, eam copiam, eam facultatem , eam ubertatem , eam facilitatem orationis obtineant, qua verbum Dei, quid pertractandum suscepierint, ila plenum atque perspicuum faciant, ut pene manibus sentiri possit, ct ab omnibus qui audiunt , etiam tardioribus cl rudioribus capiatur. Deinde munus concionaloris , munus angelicum esl, ct sicut angelus Gabriel ad virginem desponsatam viro missus csl. ulen virtute Spiritus' sancti conciperet Filium Dei ; ila conciomitorcs ad ecclesiam mittuntur. quam apostolus Paulus despondit *uni viro virginem casiam exhibere Christo*, ut ea quoque Filium Dei Ude concipiat, charilale pariat, bonis operibus notrici. Quocirca merito virginem Dei Matrem salutant, ul quae ab angelo salutata Christum non solum spiritu , sed etiam carne concepit. illud cis a Domino precibus suis obtineat, ul et ipsi angelica puritate munere suo fungantur . el ecclesiae virginis , ad quam mittuntur, lelix conceptus partusque succedat.

Ulcra quaestio csl, qua specio angelus Gabriel beatissimae Deiparae sc ostenderit? Quemadmodum enim tribus oculis diversorum generum homines vident , oculo corporis , oculo cordis , oculo mentis : sic etiam tribus modis angeli hominibus se videndos exhibere soient, in imagine , in nultura. Ac ul a postremo incipiamus , in sua, ac propria substantia ct natura non nisi oculo mentis angeli videri possunt. Sunl enim natura mentes quaedam spirituales , ab omni materia liberae, omnisque corporeae qualitalis expertes. Spiritus aulem ac mens , spiritu dumtaxat ac mente comprehendi polesl. Itaque angelorum substantiam atque naturam, ita ul csl in sc sola mentes beatorum vident. Porro in imagine angeli oculo cordis

videntur , hoc csl, sensu quodam interno , qui cl Graecis φαντασία, a nobis cogitatio dici polesl. Ille sanctus Joseph beatae Mariae, sponsus , ille Mag: . qui ex Perside ad Christi incunabula stella duce venerunt. ille alii nonnulli sanctos angelos per quietem vidisse credendi sunl. Legimus enim apud Matthaeum : *Ecce angelus Domini apparuit iu somnis Joseph* El rursum de Magis: *Et responso accepto in somnis ne redirent ad Herodem per aliam viam reversi sunl in regionem suam.* Jam vero luminibus istis oculisq; corporis in corpore ex aere assumpto angeli videntur: non enim proprio ac naturali. quod nullum habent, neque in corpore aliquo vere humano , quasi angeli naturam noslram aliquando ila assumant, ul unus el idem verus angelus el verus homo dici possit. Id enim Origenes sensit, ejusque sententiam tamquam explosum errorem divus Hieronymus in Jlalachiam el Aggaeum scribens reprehendit. Est enim solius Dei proprium summmque ac singulare miraculum supra naturae potestatem, supra intelligentiam rationis, et p>*nilus sine ullo exemplo solisque Dei Filio reservatum, ul duabus pertectis naturis in unam coeuntibus personam . unus cl idem verus Deus et verus homo esset. Corpora igilur, quibus angeli Abrnhae, Lotii. Jusue, Gedeon, Tobiae adisque iam nullis non solum se audientes . sed etiam manibus tangendos praebuerunt, ex aere sumpta erant. Poscunt enim angeli virtute quadam admirabili alque urio, , qua praediti sunl, aerem in corpus densum , ac solidum cogere , eidemque varias membrorum figuras variosque colores attribuere , atque ea corpora ila movere , ul humana vera ac viva, non quidem sint, scd tamen omnino esse videantur. Qua igilur iormu archangelus Gabriel beatae Mariae virgini apparuit? Qua specie sese prodidit? Dubitari non polol, auditores, quin in corpore assumpto. Quid enim aliud illa verba significant: *El ingressus Angelus ad rr.m dixit:* nisi angelum Gnbrielcm corpus accepisse , quo ad virginem ingrederetur . quo loqueretur , quo ccrncrelnr? Deinde oportebat virginem certissimam esso de uuncio , el multo sunt cerliom , quae in luce videmus . quam quae nocte somniamus , cl quae auribus corporis , audiuntur . quam quae sola cogitatione capiuntur. Illud etiam conveniebat : ul sanctus angelus beatae virgini apparet. eam formam susciperet, ac suscipiendo honoraret , quam ab ipso Deo paulo posl suscipiendam el consecrandam esse nequaquam ignorabat. Itaque pulcherrimi alqqc splendidissimi juvenis formam imitatus est. s>*d habitu quodam , cl specie augustiore , quam cacleri homines videri soleant, ut facile possit intelligi aliquid hominem majus et praestantius in eo corpore lalere, neque hominem mortalem , sed angelum coelcslem advenisse.

Sed ubi, quaeso, virginem noslram sanctus angelus offendit? Haec enim est postrema quaestio , quae nobis explicanda supcresl. Num igilur angelus Gabriel virginem noslram in plateis vagantem reperit? \ul certe in dumo aliqua , ubi convivium celebraretur . el saltationes nc tripudia ogerelui? Minime vero. Neque enim tunc licenliati ul ductu

res creabantur, si adolescentes cl puellas ad choreas ducendas invilarcnl : el ignem ad stupam ad moventes, concupiscentiae flammis augerent. Neque sancti ejusmodi domos praesentia sua aul visitatione dignantur. Ubinam ergo sanctus angelus virginem nostram reperii ? Domi suae clausam in cubiculo, ut veras virgines decet: *Sola*, inquit b. Ambrosius *in penetralibus*, quae nemo virorum videret solus angelus reperiret. El b. Bernardus: *Susplicandum*, inquit, *non csl quod apertum invenerit angelus ostiolum virginis. Clauserat illa hora suum seperse habitaculum virgo prudentissima. sed hominibus, non angelis. Proinde etsi ad eam potuit intrare angelus, sed nulli hominum facilius patebat accessus.* Atque hoc est, quod b. Lucas expressit, cum ait: *ingressus angelus ad eam.* El quod de ea in Canticis canticorum legimus, dicente sponso: *Hortus conclusus soror mea sponsa, hortus conclusus, fons signatus.* Preciosas el nobiles plantas, cl quae dc ultimis terris allatae, vix usquam inveniuntur, non solemus in apertis campis collocare, ubi cl veniis, cl frigoribus cl bestiis cl latronibus pateant : sed m conclusis munitisque pomariis. Ila igilur cl b. Maria merito domi se continebat, quod esset planta illa singularis, cujus *pretium* procul *cl de ultimis finibus*, cl quae fructum saluberrimum ad salutem omnium gentium paritura eral.

Quid vero nos hinc colligere debemus? Illud nimirum, ul si ab angelis sanctis visitari. si eorum colloquiis (rui. si gratia Dei repleti, si Dei Filium sanctis desideriis concipere. cl bonis operibus parere volumus, discamus habitare nobiscum, diligere solitudinem. fugere frequentiam hominum, eorum praesertim, qui nihil nisi dc mundo cogilanlisacpc in cubiculum cordis intrare, ibique extra tumultum cl strepitum rerum hujus mundi obstructis diligenter portis ac fenestris sensuum corporis nostri, cum Deo el sanctis, angelis confabulari, cl dc rebus vere magnis cum eis conferre, dc vita aeterna, dc salute animae, dc magnitudine coelestis gloriae, dc horrore atque aeternitate poenarum gehennae, dc illa humilissima atque ardcnlissima charilale, qua Deus ita nos dilexit, ul filium suum unigenitum daret. Neque dixeris mihi, isla csl vita perfectorum, non omnes possumus esse perfecti Haec enim csl vita Christianorum, qui omnes perfecti esse debent, *ul sint filii Patris sui, qui in coelis csl.* Deinde, qui hic sumus, magna cx parte vel homines ecclesiastici, vel bonarum artium studiosi sumus : cl horno quidem Ecclesiae, homo Dei. homo sacratus. quid aliud cogitare dchcl, quam quomodo placeat Deo? Quid ci lam proprium esse potest, quam habitare secum, cl dies noctes m lege Domini meditari ? Qui vero ad studia doctrinae, honestarum artium huc venerunt. si opibus sapientiae el eruditionis pectus implere desiderant certe ita agere debent, ul semper oratio lectioni cl lectio orationi succedat.

Si vero haec ito se habent, quanlo jure auditores meos, cl praesertim ingenuos adolescentes, admonere possum ul convivia déclinent, sphaeristeria fugiant, symposia dclcslenlur, a tripudiis el saltationibus lamquam ab igne se abstineant ? Si

enim apostolus Paulus scurrilitatem, cl stultiloquium, el hujusmodi alia, quae ad rem non perlinent, turn severe prohibet, ul ne nominari velit internos, sicut *deceat* sanctus, quanlo magis insaniam tripudiorum el chorearum vetuisset, quae non solum ad rem non perlinet, nec solum vana el otiosa, sed etiam periculosa, el pernicioiosa est ? Etsi angelus sanctus dominos invenire, cl orationi vel leclioiu intentos esse desiderat, quomodo credibile *, cum ad ea loca venturum, ubi computationes vel tripudia exercentur, ct ubi daemonum catervas adesse. imo cl praesesse dubitari non potest? Nam cl b. Chrysoslomus ait: *Ubi saltus lascivus, ibi diabolus certe adest, el his tripudiis diabolus sallat.* O si quis vobis in medus choreis oculos aperiret, ul daemonum lrequeclidui tripudiantibus admixtam cernere posselis!! si quis vobis aliquando demonstraret, quanta illi sollicitudine nd singulos saltantium accedant, el invisibilibus follibus concupiscentiae furnacem virorum erga mulicres, cl mulierum erga viros accendere satagant, cl quomodo ipsi quoque sallcnl, quomodo tripudiant, quomodo gestiant, quomodo exultent, quomodo triumphent, quomodo inter se clament: *Euge, euge, devorabimus, devorabimus eos.* Ac tum praesertim, cum aliquos vident foedis amoribus implicatos; quibus oiTenditur Deus, impediuntur ingenia. exhaustiuntur marsupia, optimae spei adolescentes perduntur, ct domus ac civitates stupris, atque adulteriis replentur, multi-que sc filias virgines habere crcduil. aille cas uteros gestare coeperint. Ista enim sunl lucra chorearum, lucra daemonum, damna hominum. Itaque rcclle d. Ambrosius: *Salici, inquit, sed adulterae filia: quae vero pudica est, quae casia csl, religionem discal. non saltationem.* Neque vero te saltationibus operam dare dicas, ul corpus exerceas. Non enim desunt mille artes corpus exercendi. Si domi pomarium habes. sume sarculum vel ligonem, cl in horio aliquid operis facito, neque libi turpe esse ducas, quod sumini reges As-sucrus, Cyrus aliisque plurcs sibi honcsluui ac decorum putaverunt. Quod si id non placet, egicdere civitatem. perambula campos apertos, ubi neminem offendes, neque ab aliquo offenderis, ibique si cupis currito, sall ito quantum libet: ul cum puellis choreas ducere, cl lanio animae periculo ac deirimenio corpus exercere. nulla ratio permittil. Quid enim? Num ul digitum curares capul libi faceres amputari? Non opinor. At mullo certe nobilior est anima corpore, quam capul digito. Quae igitur csl ista prudentia, pro samlale corporis, animac vitam in discrimen adducere ? Sed inquis? Ego me ipsum salis novi, cl saepius choicis interfui, nec unquam turpe aliquid cogitavi. Sil plane ul dicis quamquam aegre omnino id credi polesl. Sed unde nosli semper ila esse futurum ? Et quod scis, quod illa patiatul. cum qua tripudias? Quid cogitet, quid copiai, quid medilelur, quomodo uratur? Al non eo animo, inquires, ad choreas accedo, ul aliqua ad libidinem concitetul. licete. Sed si quis libi colaphum iiiiilgerei ac diceret, Noli aegre ferre, non enim eo animo feci, ul libi nocerem, quid Ubi vidciclui? Num libi igilur placet ut

proptere.'i anima illa pereal.pro qua Chrislus mor
mus est? Apostolus Paulus non comedet carnes in
aeternum , si in co frater scandalizatur ; el tu ab
una caque minima voluptate non abstinencebis , ne
proximum luam animam, occidas? Si oculus luus
scandalizat le, hoc est, si occasionem peccandi li-
bi praebel, eruere eum juberis , el proiiccre abs
le. El consuetudinem istam abscindere, cl proii-
cere abs le non poterii, quae tantam occasionem,
cl libi cl aliis praebel, cl majorern vix cogitare
possimus ? Juvenis quidam formosissimus, ul d.
Augustinus lib. quaesi, veler, cl novi testamenti ,
quaestione 115. auctor est, cum videret nullas
foeminas propler sui corporis formam , turpibus

desideriis uri,ipse sibi faciem turpi vulnere dc ho-
nestavit , idque eo solum fecit, quod Christianus
esset. nulloque modo ferendum esse judicas , ul
Christianis Christianus peccandi materiam adfer-
rct. Et lu tam dilicalus chrislianus eris, ul non
saltem exigua delectatione carere possis , ne ubi el
aliis peccandi materiam praebeas? Sed nolo esse
prolixior, tantum quaeso, ul nos recordemur esse
Christianos, el ejusmodi vanitatibus repudialis cor
nostrum ad angelorum illustrationem , cl divinam
visitationem , ac Spirilus sancti consolationem
praeparemus. Cui cum Patre cl Filio omnis honor
cl gloria in saecula saeculorum. Amcn.

CONCIO 111.

s u p i; ii

Missus est Angelus Gabriel a Deo in civitatem Galilaeae,
cui nomen Nazareth, cie. *Lue.* 1.

SYNOPSIS

Trxlus nangelici conliniialtir explicatio : cl quomodo b. Virgo angelicam salutationem exceperit praesens declarat concio, l/bi praecipue quinque virtutes in b. Maria eluxisse disertis verbis manifestatur. scilicet verecundiam, virginitatem, constantiam, prudentiam et humilitatem, quarum priores duae turbationem cl metum: duae sequentes silentium et cogitationem in virgine, excitarunt : quas omnes comitata est eximia humilitas. Tres humilitatis gradus enarrantur. et quanto studio Christus triginta annis integris hanc virtutem docuerit, ostenditur. Quam pauci ad primum gradum , pauciores ad secundum , paucissimi ad summum pertingant, cum lulentia superbiae humanae descriptione, declaratur , el quam perfecte ad summum illum humilitatis gradum Maria penetraverit, cl quaenam vero sil humilitas, priori parte docetur.

Pars altera aliam textus particulam explicandam suscipit, ostendendum se offert, quomodo apparitio boni angeli a daemoniaca discerni possit. Quanta sil dignitas esse MaIrem Dei. Haereticorum variorum, Chrislum cx Maria corpus sumpsisse negantium , impiae blasphemiae redprgunlur. Quam necessarium fuerit, mundi salvatorem Deum el hominem esse, demonstratur. Varii modi, quibus Christus in Jesu fuil praefiguratus . enumerantur. Quanta sil vis nominis Jesu nullis testimoniis probatur : cl mysterium quinque litterarum ejus enucleatur. Tandem quatuor genera hominum producuntur . primum eorum . qui Jesum concipere omnino non volunt. Secundum eorum, qui conceptum sua negligencia enecant. Tertium eorum, qui jam natum non conservant. Quartum denique eorum, qui b. Virginis exemplo •win usque ad mortem conservant.

Quam vere ac sapienter, auditores optimi beatus Vnbrosius beatissimae Deiparae laudes prae-

dicans dixerit: *Talis fuit Maria , ul ejus unius vita omnium disciplina sil.* Cum ex aliis nullis divinae scripturae locis,lum vel maxime cx eo,qui hodierna oralione tractandus occurrit,facile polesl intelligi. Etenim ex historia evangehea dominicae Incarnationis hodie suo ordine pars illa explicanda se offert, in qua b. Lucas exponit, ad quem modum virgo sanctissima angelicam salutationem exceperit. Qui quidem locus plurcs fere virginis praeclaras virtutes indicat, quam verba contineat.

Quae cum audissel, inquit benlus Lucas, *turbata esi in sermone ejus, cl cogitabat qualis esset isla salutatio.* Quis in isto silentio et commotione , lacilaquc virginis cogilatione , virgineam leneramque verecundiam , prudentiae zelum singularem, virilem in focmina constantiam , consilium, ac prudentiam admirabilem, veram profundamque humilitatem elucere non videat? Duae siquidem priores virtutes, verecundia cl virginitas, turbationem et melum: duae posteriores, constantia alque prudentia, silentium cl cogitationem in animo virginis pepereruni.Porro humilitas,quae quiola cl prostrema.sed non postremo loco ponenda est, lam ad turbationem,quam ad cogitationem merito referri potest.

Primum igilur, ul singulas virtutes in virgine breviter ostendamus, non consueverat sancta Virgo cum viris, ac praesertim adolescentibus, el m cubiculo et sine teste sola cum solis confabulari, proplerca cum repente angelum, formam pulcherrimi juvenis praeseferentem. in cubiculum ingressum vidit, ct sc blande salutantem audivit, merito cx verecundia turbata est. Numquam enim ut beatus Hieronymus ad Euslochium scribit. co modo a viro salutata fuerat. Deinde virgo sapicnlissima non ignorabat focminarum benedictionem ad focundilalem praecipue referri solere. I.egerat enim profecto? L7 créai,'it *Deus hominem.ad imaginem ct similitudinem suam , masculum et foeminam creavit cos: bencdixilque illis Deus et ait: Crescite el multiplicamini. et replete, terram,*ct item *Di.ril quoque Deus ad Abraham: Sarai uxorem luam non vocabis Sarai. sed Saram: el benedicam illi, et ex illa dabo tibi filium .* cl rursum : ■Super *Ismael quoque exaudivi te: ecce benedi-*

efl»i ei. *el augebo cl multiplicabo cum vnld* el *irdrn;Jtenedicam tibi,elmultiplicabo semen luum sicut stellas coeli, el sicut arenam, quae csl in lilore marts. In* quibus cl aliis nullis similibus jocis,nihil csl aliud Deum alicui benedicere.quam foecundilalem nd filios procreandos tribuere. Gum ig lur sc benedictam In mulieribus salutarī audiret, quid aliud suspicari poterat , quam sibi eximiam foecundilalem ab angelo promitti? Cum vero en ioecundilas, cum proposito virginitatis, quod animo conceperat, cl volo eliam coram Deo firmaverat. Iam aperte pugnaret. nonne merito virgo castissima, dc thesauro virginitatis suae vehementer sollicita, turbari debuit, el cogitare qualis esset isla salutatio? Itaque *turbata est in sermone ejus, et cogitabat*, cur ego benedicta in mulieribus salutor, quae jam dudum benedictioni foeminarum nuncium remisi? Quid milii cum foccunditale.quac soli Deo placere cl virum omnino ignorare de crevi?

Verum quamquam verecundia cl virginitas alijus commotionis cl timoris causa erani. lamen non ita perturbata est, ul inops consilii fieret, ncscirelque quid agere deberet, sed contra polius , quod summae constantiae cl prudentiae fuil, animo praescnli ac erecto apud se tacita cogitabat, quid sibi vellet ca salutatio, cl omnia verba, quae ab angelo audierat, diligenter scum animo expendebat.Nondum scriptum erat ab apostolo Iacolio: *Sil autem omnis homo velox ad audiendum tardus autem ad loquendum*, alque id lamen virgo prudentissima a Spiritu sancto edocta solcrice observabat.Prima parens generis humani cum non angelum, sed colubrum humana voce loquenlcm, el non rem quamcumque , sed divinitatem pollicentem audiret, non tantae prudentiae fuil', ul si turbari nolebat, saltem apud se parumper cogitaret, qualis ca promissio esset; sed incredibili levitate serpenti credens. Deo incredula, scipsam ct nos omnes, quos quasi in utero gestabat, in hanc vallem aerumnarum misera praecipitavit. Contra vero Zacharias, cum Gabriel angelus in templo astitisset, el lilium Dei nomine promississet,non solum vehementer perturbatus csl, cl magnus *timor* ut beatus Lucas ait, *irruit super cum*. sed eliam quasi oblitus, quam nulli ante se, cl senes cl steriles Dei beneficio filios insignes genuissent, angeli verbis fidem, ul par eral , non adhibuit. At virgo fortissima et sapicnlissima . inler levitatem alque audaciam Evae, cl tarditatem ac melum extremum Zachariac media incessit, et nec ad dextram, ncc ad sinistram declinans, turbata quidem est ex verecundia cl zelo pudicitiae . sed interim cx fortitudine, cl prudentia animo infracto *cogitabat qualis esset ca salutatio*.

Quinta restat causaurbationis ac silentii beatae Mariae, quae,ut ante diximus,ejus maxima el profundissima humilitas fuit. Quamquam enim gratia cl virtutibus plenissima, cl apud Deum gratiosissima eral; lamen nihil horum in sc agnoscebat et quanto apud Deum major el sublimior, tanto in oculis suis abjectior cl vilior oral. Itaque proplerca cum sc laniis laudibus ab angelo praedicari, gratia plenam appellari cl omnibus focminis anteponi

videret,non potuit non commoveri cl cogitaro,quid sibi vellet ista salutatio.Justus enim dum laudatur in facie, flagellatur in corde : el ul sapiens ait; *Quomodo probatur in con/lalono argentum el in fornace aurum; sic probatur homo ore laudantis*. El quoniam hacc csl praecipua causa, cur virgo sanctissima non statim angelo respondent, ul perspicue inlelligalur, quam praeclara cl rara sil virtus, quarn beata Maria isla suaurbatione nos docuil. Enumeremus (si placet) humilitatis gradus.

Quot sunt humilitatis gradus? Tres. Unus incipientium. alter proficicnlum. tertius pcifectorum. Primus eorum est, qui seipsos in spciu'o veritatis inspicientes el sordes el maculas suas turpitudinem ac foeditatem suam cognoscentes,sibi displicere ac seipsos horrere incipiunt. Alter eorum est, qui non solum ipsi seipsos pauperes , el nudos ac peccatores agnoscunt;sed eliam gaudenl se ab aliis tales haberi, qu. des ipsi se habent. Quocirca nec bdsas laudes admittunt, nec vera vitia excusant; nec adultores patiuntur, nec justos reprehensores aegre ferunt, quin polius sicut ipsi sibi displicent, suamque turpitudinem oderunt, ila ab aliis contemni ac despici, el tamquam purgamenta hujus mundi relici desiderant. Tertius eorum est, qui cum nullis el magnis Dei donis praediti sint, alque ad culmen perfectionis asccnderinl . lamen . viles alque abjecit sunl in oculis suis , neque se ulli aliorum, aul verbis aut facilis anteponunt ; sed omnibus poliu- cx vera humilitatis virtute subiiciunl: non secus alque arbor quo magis fructibus oneratur.eo magis ramos suos ad terram inclinat. Ille csl summus ac supremus humilitatis gradus: hic vertex humanae perfectionis: huc Maria vel sola vel cum paucis admodum ascendit. 11.-ce csl ollissima illa Philosophia . ad quam docendam Dei Filius de coelo descendiknam cum ad caetera tradenda 1res annos sufficere putaverit, in bac una ostendenda, lotos triginta annos consumere voluil: quamquam nec alus iribus umquam ab hujus virtutis commendatione cessavit. Quid enim putatis Dominum a die. qua natus est, usque ad annum trigesimum fecisse? Certo neque populos docuil, neque signa cl prodigia fecit, neque ulla praeclara op»ra in conspectu populi edidit : nam ncc praecursorem suum praevenire debuit, quem constat anno aetatis Domini trigesimo cx orcino primum prodiiss.: cl aperte b. Joannes mutationem aquae in vinum , quae post annum Domini trigesimum facta est, milium signorum ejus scribit fuisse. Denique si magnifica illa opera mullo ante annum trigesimum elinere coepisset, quomodo ila obscurum ejus nomen ac fama tamdiu esse potuisset, ul etiam post annum trigesimum, faber el fabri filius appellaretur, cum posleaquam miraculis coruscare coepit. brevissimo tempore ita in Iota Palaestina innotuerit, ul filius David eliam a caecis vocaretur? Quid igilur Ioto illo Iempore egit? Num semper otiosus (ml. qui ad salutem nostram procurandam venerat? Iino vero numquam minus oliosus fuil. Quid igilur egil? Gladium humilitatis fabrificavil. quo superbissimo giganli Goliath caput amputaret: hoc est,

scipsum exemplum perfectissimae et verissimae humililalis consliiui, ul merilo dicore posset; *Discite a me, quia mill's sum el humilis corde.* Quanta cnim ilia humilitas erat hominem Deum cl sibi suae conscium majestalis, in ter homines quasi unum dc turba vcrsnn el fabrum cl fabri (ilium, hominem rudem, imperitum, simplicem haberi? Si quis nostrum aliqua eruditione vel nobilitate ul cumque clarus forte ad cum locum deveni al, ubi ejus eruditio aul nobilitas ignoretur, cl errore hominum lamquam indoctus ct obscurus contemnatur, quomodo is urclur interitus? Quam vehementer rupici occasionem aliquam offerri, qua scipsum prodat? I. l' igilur nos quamvis magnam tum nobilitatem, tum eruditionem consecuti, cl nobiles el sapientes videamur; tamen ignorari. contemni, despici, nihili fieri velle disceremus Dominus nosler lam longo lempore, ignorari, contemni, despici, nihili lien, ruslicus, imperitus, inuldis haberi voluil. Credibile siquidem csl, homines, qui eum ab infantia noverant, saepe dicere solitos, o quam egregie nostram exspectationem iste fefellit? cum esset puer magnam de se spem concitavit, multa prominebat, videbatur aliquid magni futurus, cl ccce jam crevit el neque hlleras novit, neque saltem procurat, ul discat, nihil facil, quod non quilibet facere posset. Al de quo landem cl quamdiu ista dicebantur, auditores? Nempe de eo, qui Deus eral, summa el infinita sapientia, cl non dies paucos, sed annos mullos ista dicebantur. O ulinam ex tanta medicina morbum nostrum, cl ex tanta misericordia miseriam nostram inlciligercmus. Magna cnim miseria est superbus homo; sed major misericordia csl humilis Deus: cl ex tam immensa misericordia. nondum miseriam nostram inlciligimus. Cerle enim Deus doctrinam humililalis non nullis, sed paucis vel paucissimis potius ac rarissimis persuasit. Quotus enim quisque est, qui vel primum gradum humililalis attigerit? Ubi sunl, qui scipsos vere cognoscunt, cl qui sibi displiceant qui scipsos oderint? qui se vere malos, vere inuldc, vere abicclos cl viles existiment? El tamen apostolus clamat: *Qui se existimat aliquid esse, cum nihil sil, ipse se seducit.* Non ait. Qui se magnum, optimum, sanctissimum, sed qui aliquid se pulal, qui aliquid se valere, aliquo loco dignus sibi esse videtur, ipse se seducit. Neque Dominus ail, cum legem transgressi fueritis, tum dicite servi inutiles sumus: sed *cum feceritis*, inquil. *omnia, quae praecepta sunl rubis, tum dicite. Servi inutiles sumus: quae debuimus facere fecimus.* Al si m primo alque infimo gradu humililalis. lam paucos invenimus. quanto pauciores repericmus, io scundo? Obinam gentium quaeremus oos, qui licet ipsi utcumque se noverint, lamen ab aliis tales haberi, ac dici velint. quales ipsi se esse sciunt? Nonne quolidie ul expenmur, ul si nostrae falsae laudes praedicentur blalim animo intumescamus, vultum ad gravitatem componamus, ac tales nos esse credi cupiamus? El contra. si noslra vera vilia, quae nos ipsi conscientia teste in nobis cognoscimus, ab alus reprehendantur, nonne slalim erigimur,

indignamur, commovemur, el verbum lam levcel lam verum longo lempore concoquere, ac digere non valemus? Quod si aliquando nos ipsi vel laudes nostras refellimus, aul extenuamus, vel cerle noslra vilia accusamus; nonne si in intimas latebras cordis penetremus, ibi videbimus ea omnia ex maiore superbia proficisci, qua superbi dici limemus el humiles haberi desideramus? Quid? In ipsa confessione peccatorum, quam tamquam rei laesae majestatis divinae ad pedes sacerdoDs deponimus, posleaquam scelera alque flagilia noslra confessi ac detestati sumus si in ca sacerdos paulo vehementius invehatur, iiosque paulo acrius reprehendat, nonne aliquando molississime ferimus, el quasi injuriam accepissemus, commovemur, el ca vel extenuare vel excusare, vel cliam negare conamur, quae confessi sumus? O superbiam, o nequitiam, o hypocrisie cordis humani. Vere hypocrilac sumus el noslra conscientia teste sumus, cl lamen dici nolumus. Vere mendaces *fili hominum ul decipiant*, el decipiamur, *de vanitate in id ipsum.* Vere quamdiu tales sumus, non in veritate, sed in vanitate ambulamus. Vere *pravum esi cor hominis cl inscrutabile, et quis cognoscet illud?* Sed si haec ila se habent, num spes ulla remanet ul aliquos in tertio ac summo gradu reperiamus? Si pauci sunl qui in suis sordibus nun delectentur, el pauciores, qui vera sua vitia reprehendi sinant, si paucissimi, qui falsis laudibus non gaudeant, si pene nulli, qui sine fundamento cl ad solam suspicionem boni, quod se habere vel esse, sibi videntur, non superbiant ubinam, erunt, qui vere nullis ct magnis Dei donis ornati, aliis nec se praeferant, nec praeferri velint? *El lamen*, ul d. Augustinus loquitur, *nun utile solum, sed cliam plane necessarium e\$ l. ul mensura humilitatis uniuscujusque ex mensura magnitudinis ip.sius sil, juxta illud Sapientis: Quanto magnus es. tanto humilia le. in omnibus. Magnitudini enim est periculosa superbia, quae amplius amplioribus insidiatur.* Alioqui vir magnus, vir doctus, vir sapiens, addo etiam vir castus vir fortis, vir misericors, quid aliud sine humilitate eril. quam magna arbor sine radicibus vel magna domus sine fundamento. quae levi ventorum aul aquarum impulsu prosternitur? Et sane sicul accensa candela, quantum aliis prodest, tantum sibi noccl, quae ardendo et lucendo scipsam paulalim consumit, ei quanto magis excitatur. ut clarius lurcat, lanio scipsam celerius perimit; sic. el qui doctrina et eruditione illustres alios docent nisi in humilitate fundati cl radicati sint, quantum aliis prosunt, lanium sibipsis nocent. ct saepe instar aquae alios purgani, ct coelu dignos efflciunt, et ipsi inierim superbiae coeno sordescunt el in cloacam gehennae proliciuntur. Sed ad virginem nostram redeamus.

Quicquid de aliis sil, beatissimam Deiparam in hoc summo et excellentissimo gradu humililalis perpetuo conversatam esse, dubitari non polesl. Vere cnim gratia plena, vere benedicta in mulieribus fuil: nec angelus sanctus a mendacio et assentatione legationem suam exordiri voluisset. Ilaque habuit prorsus unde prae omnibus angelis

cl hominibus gloriari posset. Sed numquid fecit? Nihil minus. Tanlum cnim abcsul magnitudinem alque excellentiam virtutum suarum unquam lactaverit, ul eam ne agnoverit quidem. Hinc cnim audita illa magnifica angeli salutatione . vehementer mirabatur, el *cogitabat qualis esset ista salutio*, unde sibi (antae laudes tribuerentur, quarum ne minimam quidem partem in se agnoscebat. Hinc etiam postea cum Dei Filium, non spe ac desiderio, sed reipsu jam gestare! in utero, el non angelo credere necessc haberet, sed ipsa sentiret, sine viri opera se concepisse, cl lumine Spiritus sancti mentem ejus illustrante ap*rlc cognosceret, Deum verum, veri Dei Filium esse, quem utero suo gerebat, nihil inde animus ejus intumuit sed slalim *exurgens ascendit in montana cum festinatione*, ul cognatam Elizabeth salutaret el major minori, mater Dei matri praecursoris, regina ancillae ad tres menses ministraret. El cum ab ea summis laudibus efferretur. alque audiret; *In hoc mihi. vl veniat mater Domini mei ad me?* Ei. *Benedicta tu in mulieribus, el benedictus fructus veniris tui. Et. Beata quae credidisti, quoniam perficientur in te, quae dicta sunt tibi a Domino.*, quid humilis virgo respondit? Numquid aliquid suae virginitati, suae sanctitati, suis meritis allribuil? Nihil omnino: sed lotum gratiae ac benignitati Domini adscripsit: *Magnificat*, inquit, *anima mea l>ominum, el exullavil spiritus meus in Deo salutari meo, quia respexit humilitatem ancillae suae*. Ubi non virtutem humililalis praedicat; sed abicctionem, parvitatem, nihilcilatein, nihilum suum agnoscit. Proplerca inquit; *Magnificat anima mea Dominum*, quia nihil in me dignum tanto suo munere videns, lamen abjectionem el vilitatem meam respicere dignatus esi. Hacc esi humilitas, auditores, humanitas vera, humilitas cordis, quam imitari lebemus. quae seipsam deprimit el Deum exaltat. Vis Deum valde efferre, laudare, exaltare? Imitare Mariam, deprime alque humilia leipsum. Sicul cnim in libra quantum una lanx deprimitur, lamen altera elevatur, ila quanto minus sibi homines tribuunt tanto plus tribuunt Deo, el quo sc magis deprimunt, eo magis Deum extollunt. El conlra homines impii nique superbi, quanto sibi plus tribuunt, tanto minus tribuunt Deo, cl quo scipsos magis extollunt. eo Deum magis deprimunt. Quia vero Deus honorantes se honorat, el contemnentes se contemnit, inde vere, qui sc usque ad profundum humiliaverit, usque ad coelum exaltabitur. cl qui se usque ad coelum exaltaverit, usque ad profundum inferni demergetur.

PARS SECUNDA

Quoniam b. Maria, audita angeli salutatione, nihil respondit, sed *turbata in sermone ejus, cogitabat qualis esset ista salutio*, praeterea sanctus angelus antequam legationem suam exponat. animum virginis ah omni metu cl suspicione doli cl insidiarum liberare cupiens: A'e *timeas*, inquit, *Maria, invenisti enim gratiam apud Deum*. Pro-

prio nomine eam appellat, el ne limeal jubet, ul sc familiarem el amicum doceat, a quo nihil mali timendum sil. Magnus Antonius apud Athanasium dc angelis el daemonibus disputans, eo bonorum ct malorum visitationem angelorum internosci ac discerni posse demonstrat quod angeli sancti, licet initio nonnihil exterreant, lamen continuo metum et pavorem omnem abstergunt, et gaudium ac laetitiam in animis relinquunt eorum, quos visitant. Daemones vero horrorem incutiunt, sed animum refovere et consolari nequaquam noverunt, quin potius pavorem duplicant, stuporem ingerunt, cl usque ad profundam impietatis foveam, ul homines sibi prosternantur. impellunt. Hinc angelus Raphael Tobiae parentibus ail; *Pax vobis, nolite timere*. El Angelus Gabriel prophclae Danieth *Noli metuere Daniel*. El Zachariae; A'e *timeas Zacharia*. El pastoribus; *Nolite timere*. Hinc etiam modo idem Gabriel, ut se vere angelum sanctum demonstraret: *Ne timeas*, inquit. *Maria*: nihil hic fallaciae, nihil adulationis, nihil insidiarum suspiceris, neque mireris, quod le gratia plenam et benedictam in mulieribus salutaverim; *Invenisti enim gratiam apud Deum*. Ille tc talem gratia et benignitate sua fecit, qualem dixi. Neque ego id meritis tuis, quae ipsa non agnoscis, sed dono gratiae Dei lotum adseribo.

Qua oratione finita, el omni ex animo Virginis metu depubo, angelus Gabriel his verbis nuncium quod adferebet, exponit: Ecce *conciplies in utero cl paries filium ct vocabis nomen ejus Jesum hic erit magnus, el filius ditissimi vocabitur el dabit illi Dominus Deus sedem David patris ejus el regnabit in domo iacob in aeternum, et regni ejus non erit finis*. Hacc est tota alque integra legatio, cujus nos hodie priorem partem breviter exponeamus: posteriorem in Dominicam sequentem differemus. Primis igilur verbis alludere voluit angelus ad vaticinium Isaiae. ut virgo prudens nuncium audiens, ex ipsa forma verborum inlelligal, se illam felicissimam mulierem esse, quam Isaiae vaticinium intuetur. Sicul enim Is. Has dixerat; Ecce *virgo concipiet cl pariat filium el vocabitur nomen ejus Emmanuel*: ila el Angelus dicit; Ecce *conciplies cl partes filium, el vocabis nomen ejus Jesum*.

Porro his verbis primum summa el infinita quaedam nobilitas. atque dignitas b. Mariae explicatur, ul merilo exclamare potuerit: *Ex his beatam me. dicent omnes generationes. Quia fecit mihi magna qui potens, est el sanctum nomen ejus*: nam cum mater el filius inter se referantur: sicut Filius Dei est infinitum quoddam bonum; ila matrem esse Dei tanta el lam eximia praestantia est, ut prope infinita esse videatur. Accedit voro ad cumulum felicitatis, quod hoc lam excellenti bono, non solum beata Maria frudnr, sed sola ipsa fnniur. Multi enim patriarchae, nulli prophetae, nulli reges, nulli apostoli. multi martyres, mullae virgines fuerunt: al maior et virgo el Maler Dei. sola Maria fuil. ejus hoc solius privilegium csl. In caeleris multum csl, si anima tam pura el sancta reperit: lur, ut Dei sapientiam hospitio incipere digna sin. neque majus aliquid ponere sapiens in laudibus

sanctorum poluil, quam quod anima justi sedes sit sapientiae. Quanta igitur felicitas , quanta puritas quanta integritas Mariae, cujus non anima modo, sed etiam el caro sedes est sapientiae? Cui ab angelo dicitur; *Ecce concipies el paries l'ilium*: et quae sino mendacio diccre poterat; *Cor meum el caro meo exullaverunt in Deum vivum*. Et. *Sitivit anima mea in le, quam multipliciter tibi caro mea*.

Deinde haec ipsa verba: *Ecce concipies el paries /ilium*, omnes illas haereticas blasphemias refellunt, quas olitn Marcion, Apelles , Manichaeos cl nostris diebus Schwcnckfeldiani. el quidam Anabnplislaruin commenti sunt, nihil ex Maria Christum accepisse. Ac praesertim blasphemiam everunt Valentini, qui ul est apud Tertullianum, Christum de coelo corpus attulisse, cl per Mariam tamquam per lislnlam Iransiisse , docebat, nec non scelestissimi Copronyini, qui ul referi Suidas, Christum auro , .Mariam oculis comparabat, ut sicut luculi lam diu magnilluni, donec pleni sunl auro: ila Mariam eo solum lempore colendam alque honorandam efficeret, quo Chrislum geslabal in utero. Verum haec el hujusmodi blasphemias et horrenda deliria, ncc lam errores, quam furores hominum perditissimorum, uno verbo cvangelisla , vel polius angelus Gabriel apertissime confutavit, cum ail: *El paries filium*. Aliud csl enim Chrislum in ulcro Mariae ulcumque fuisse , aliud ila fuisse ul ab ipsa concepclus ac genilus, cl verus ac naturalis ejus filius fuerit. Alioqui eliam in ulnis Simconis eundem Chrislum olim fuisse sciimus, el nunc in manibus sacerdotum , dum tremenda mysteria peraguntur, cl in ore Christianorum , qui coelestia sacramenta percipiunt, esse non dubitamus ; cl lamen quis umquam lam stultus inventus csl, qui proplerea vel Simonem vel Sacerdotes vel Christianos caelcros , etiamsi quotidie sacramenta perciperent, cum beatissima Deipara comparandos censcret? Non igilur Chrislus verus Dmis . el verus homo in .Maria tamquam aer in fistula, vel tamquam aurum in crumena Itui , sed lamquam germen in vile , tamquam flos el trucius in arbore et lamquam verus filius in ulero verae matris, *Ecce concipies in ulero ct paries filium*. Hoc Isaias praedixit, hoc angelus nuncinvit, hoc cvangelisla conscripsit. hoc nos credimus, asserimus. extollimus , praedicamus. Itaque sicut inler mortales regis mater, non tunc solum regis mater vocalur , cum regem filium habet in ulero , ncc lum solum colitur , el honoratur ; sed mullo magis postea . cum filius ejus in solio regali conspicitur; quemadmodum de Belhsabec , maire Salomonis legimus , quam Salomon rex sapienlissimus . in throno sublimi. ad dextram suam sedere volebat: ila qtrnque beala Maria non solum fuit, sed eliam est Mater Dei : nec tunc solum honoranda erat rum Filium Dei ac suum gerebat in ulero , sed nunc eliam cum filius ejus de principe mundi gloriosissime triumphavit, cl non solum ipse in «olio regali ad dexteram patris sedet, sed eliam malrem suam in lthrono sublimi super omnes choros angelorum collocavit. Alque haec de

eo dicla sini quam Angelus ait: *Ecce concipies el paries filium*.

Sequitur. *El vocabis nomen ejus Jesum*. Quod idem mihi esse videtur cum eo quod Isaius ail: *El vocabitur nomen ejus Emmanuel*. Quod enim est Emmanuel ? Nobiscum Deus. Quid csl Jesus? *Salvator* , id csl, homo Deus : *Ipse enim* , inquit b. Matthaeus, hujus nominis ralionem reddens, *salvum faciei el populum suum a peccatis eorum*. Talis aulem salvator nisi Emmanuel, nisino-biscum Deus , nisi homo , Deus esse non polecat. Oporlebal enim salvatorem generis humani, cui propler Adae peccaium. lam crudeliter ac tyrannice mors dominabatur, moriendo mortem occidere ct vitam sesurgendo reparare. Jam vero solus homo mori poleral: scd mortem occidere et vilain reparare non polerat. Quam nulli jam cum morte bellum gesserant, C-l omnes victi, ac prostrati succubuerant, el nullus eam non solum occidere, sed ne vulnerare quidem polcral. Solus autem Deus mortem occidere el vilain reparare polcral, sed mori ipse non polcral, quare factus esi Deus homo , quo mori posscl cx uno el mortem occidere possclex allero. Alque; hic csl Emmanuel, hic csl Jesus, hic csl vere Salvator mundi.

El vocabis nomen ejus Jesum. Merito Maria omnium primam filium suum Jesum appellare poluil , qui ab eo csl conscrvaia anlquatn nala, el cui tam singulariter lesus , hoc esi, salvator fail, ul eam toto vitae lempore a peccalo immuncoi conservaret, quod nemini alteri, ul oratione superiore dicebamus, donatum esse creditor. Tu igilur omnium prima vocabis nomen ejus Jesum. Tres homines hujus nominis in scripluris fuisse legimus , Jesum Syrach , Jesum Jczecch cl Jesum Navc: qui omnes noslri Jcsu figuram el lypura gesserunt ; sed praecipue Jesus Nave siquidem Jesus Syrach , propler sapientiam . Icsus Jezedech propler sacerdotium. sed Jesus Nave propler salutem, quam attulit populo, quem de solitudine in terram promissionis inlroduxil, noslri veri el summi servatoris nomen praetulerunt. Verum cum noslro Jesus Jesum filium nave comparemus. Ille Illius Nunc. quod aeternus seu permanens interpretatur: isle Filius Dei, qui solus habet immorlnlalem. ille Moyse defuncto, populum circumcisione purgavit , qui ejus tempore semper fuerat incircumcissus: iste lege velcre. quae per Moyseo significabatur , sublata . spiriluali circumcisione ci Tecil. ul qui incircumcisi cordibus auribusque semper Spiritui sancio resistebant, jam corpora sua templa spiritus sancti exhibeant. Ille moenia llierichunlina, non arietibus aut bellicis machinis, sed sacerdotalium tubarum clangorc subvertit: isle loto orbe idolorum fama apostolorum (-l martyrum praedicatione proslavit. Ille cum Gubaonilis acie decertans solem cl lunam stitit: isle adversus aerias nequitas in monte Calvariae conflagens solem cl lunam lenclrarum velo involvit. Illo hoslcs Dei debellant. pluit Deus super cos lapides el grandinem de coelo , isle sub mundi rinem pugnans spiritu oris sui contra insensatos. pluet super peccatores *loqueos. ignis, grando, nix. qlacies. spiritus procellarum* ejus. Illo peracto bcllu duode-

cim tribubus sorle terram divisit sibi nihil reservans , sed oblatam portionem acceptans : iste in coelesti patria suis commilitonibus distribuet, his martyrii palmam , illis doctoratus aureolam , aliis virginitatis liliū, ipse inierim , corn summum et infinitum bonum sit, seipso contentus erit, in mediis lamen suorum pectoribus admissus,gratiarum actiones hilari vultu suscipiet.

El vocabis nomen ejus Jesum. Innumera pene sunt encomia, quae de hoc magno nomine in scripturis legimus, in hoc nomine cerium praesidium constitutum habemus: *Turris fortissima* , inquit Sapiens, *nomen Domini*, in hoc nomine fiunt miracula , *In nomine meo daemonia ciicient*, *linguis loquentur novis*, *serpentes tollent*,*cl si mortiferum quid biberint, non eis nocebit: super aegros manus imponent, el bene habebunt.* In hoc nomine petimus a Deo quicquid volumus cl impelramus : *Arnen dico vobis . quicquid petieritis Palrem in nomine meo , dabit vobis.* In hoc nomine remissionem peccatorum accipimus : *Huic omnes prophetae* , inquit d. Petrus , *testimonium perhibent, remissionem peccatorum accipere in nomine ejus.*In hoc nomine quicquid agimus, si bonum et sanctum esse velimus, fieri debet: *Omne, quodeumque agitis*, inquit apostolus, sive *in verbo* , sive *in opere* , *omnia in nomine Domini nostri Jcsu Christi facile.* Tanta cl huius nominis dulcedo, tanta suavitas,ut pro eo pali apostoli delicias magnas esse ducerent.*Ibant apostoli gaudentes a conspectu concilii, quoniam digni habiti sunt pro nomine Jcsu contumeliam pali.* El apostolus Paulus , cl etiam cvangelista Joannes tertio tère quoque verbo in suis litteris nomen istud inserere voluerunt. Diam in paucis epistolis d. Pauli ducenties et vicies:cl in evangelio Joannes, quod cl omnium pene brevissimum, adhuc saepius quam ducenties el vicies , hoc nomen scriptum legimus. Ila vehementer, ita dulciter, ita suaviter , in ore cl corde eorum sapiebat. Denique iam suave cl hoc nomen, ul a sponso oleum effusum nominetur: tam salutare, ul non sil aliud nomen sub coelo, *in quo oporteat nos salvos fieri*; iam venerabile ul in eo solo *flectatur ome genus coelestium , terrestrium , el inferorum.*

Neque vero numerus litterarum in isto nomine, quod est super omne nomen,mysterio vocare credendus cl. Quinque enim Hieras habet, vel propterea quod Deum el hominem significat.Nam cum Dei nomen quatuor Hierarum sil, una addi debuit, ad humanam designandam naturam;vcl cetera quod illa quinque nomina,quae sunt apud Isaiam *Udmi rabis , consiliarius , Deus foris . paler futuri saeculi, princeps pacis* , hoc unum nomen complectitur. Fuit enim vere noster Iesus admirabilis in parabolis , consiliarius in dot trina , Deus fortis in praelio contra diabolum, pater futuri saeculi, cum iamquam aller Adam novos filios genuit, el princeps pacis , cum inter Deum cl hominem pacem restituit.Vel si vultis, admirabilis fuit nascendo , consiliarius vivendo, paler futuri saeculi resurgendo, princeps pacis iamquam mediator ad

Deum ascendendo. Num eliam quotidie in conversione peccatorum Jesum nostrum admirabilem , consiliarium,Deum fortem palrem futuri saeculi et principem pacis nos experimur? Quis enim hominem mundi laqueis irretitum , qui nihil nisi de pompis, de choreis, de conviviiis, de voluptatibus, de vanitatibus cogitare noverat, tanta cl iam repentina mutatione aliquando ila convertit, ul alius homo esse videantur, nisi ille qui cl admirabilis? Quis cumdem jam Deo servire cupientem, iam sapienter ad statum et locum sibi, el proposito convenientem dirigit,nisi ille qui vere el consiliarius? Quis vero tyronibus Dei in militia contra daemonum el hominum iam varias ac multiplices lenlaciones , robur , el constantiam praebet, nisi Deus fortis? Quis eosdem unius mortis in domo,in summa castitate et charitalc vivere facit, ul non homines, sed angeli, nec filii huius saeculi sed futuri esse videantur, nisi paler futuri saeculi? Quis postremo in terra hostium adhuc positus pacem illam gustare facil, quae cxuperal omnem sensum , cl tamquam manna eos in solitudine pascit, nisi is , qui vere cl princeps pacis?

Verum non omnibus, audilores, haec omnia est Jesus, sed illis dumtaxat, qui ad exemplum b.Mariae, non solum concipiunt ; sed eliam pariunt filium : nec solum pariunt filium , sed etiam filium suum Jesum vocare possunt. Sunt enim quatuor hominum genera , quae si breviter enumeravero . finem faciam. Primum genus est eorum . qui raro aut numquam concipiunt,el saepe de industria timentes concipere, ad conciones non veniunt: isti vero miserrimi cl infelicissimi a salute longissime absunt, aperte siquidem Spiritui sancio resistunt, de quo solo spiritui salutis concipi potest.

Alterum genus eorum, qui bona desideria concipiunt quidem , sed vires pariendi non habent. Audiunt mundum esse proditorem, cl fallacem, et iam innumeros homines circumvenisse , atque ad gehennam suis lenociniis pertraxisse ; audiunt mortem instare , nos non posse diu in voluptatibus vivere, in morte vero omnium , quae hic agimus , severissimo el potentissime iudici reddendam esse rationem: audiunt beatam cl quietam,et facilem et suavem esse vitam eorum, qui Deo servire cl placere student,el sempiternam mercedem eis in coelo post mortem conservari : his vero auditis bona desideria de Spiritu sancto concipiunt, mundi vanitatibus renunciandi . choreas cl polalaciones fugiendi, frequenter el serio peccata confitendi , sed tamen more stultarum foeminarum , quae postquam conceperunt,non se diligenter custodiendo, quin eliam currendo, saltando, ludendo in utero prolem occidunt. El quantum hoc est detrimentum ei . qui conceperat ? Quanta injuria Spiritui saneto? Animae siquidem nostrae post Adac peccatum, non nisi singulari Dei favore ac beneficio Spirilus sancti sancta desideria concipere possunt; et tu beneficium tam singularc. quo spiritum solutis conceperis, quod in ulero Jesum habeas. iam parvi facies? Quid si numquam amplius Spirilus sanctus te respicere dignetur ? Quid si tua sterilitate in aeternum relinquareis? Quid st

proplerea ad salulem non pervenias, qui lamcn facile pervenisses, si conccplnm in ulero Jesum non *occidisse*?

Iam vero in tertio genere alii sont qui concipiunt el parfont, sed prolem conservare ac nutrire non valent usque ad diem octavum, in quo vocandum erat nomen ejus *Jesus*. Alque isti quidem quo saluti propinquiore, eo miseriores, quod ab illa nihilominus tam infeliciter excidant. Isti sunt, qui bona desideria impicrc incipiunt, ad confessionem, ad communionem accedunt, a fornicatione, ab ebrietate aliisque sceleribus se abstinere :

sed quamdiu? Donec Herodes non quaerit puerum ad perdendum eum, donec ab amicis et sodalibus non invitatur: cl quid prodest homini In concipiendo laborasse, si ante Herodi necandus offeratur, quam vocetur nomen ejus */esus*? Numquid salvare potent, si ad octavum diem non perveniat cl non vocetur nomen ejus */esus*?

Illi igilur soli felices, qui b Mariam imitati, concipiunt desiderando . paviunt bene operando, el vocant numen filii sui Jesum usque ad mortem perseverando, quod nobis concedat, qui est, benedictus in saecula, Anien.

CONCIO IV.

SUI* E li

Missus.csl Angelus Gabriel a Deo in civitatem Galilaeae,
cui nomen Nazareth, clc. *Lucae* 1.

SYNOPSIS

Per brevem praefatiunculam hac praesenti cum supeiore annexa concione, declaratur, cur angelus dicat: Hic magnus erit, cum Chrislus jam antea ah aeterno fuerit magnus. Variarum figurarum et vaticinia de Christo adducuntur. Variarum idem haereses circa illius nativitatem exortae refutantur. Ostenditur quod notum fuerit .Judaeis Messiam /ilium David, ejusque regnum aeternum futurum. Dissolvitur quae-stio duplex : prior. Quomodo Angelus dicere potuerit Christum regem futurum, cum il-lum honorem hic in terris semper subterfu-gerit: et ipsi Judaei cum latent negarint-, u-bi elegans inter Christi et Davidis regnum instituitur comparatio. Altera quaestio, Quo-modo Chrislus in bonos et malos imperium, sed diverso modo, exerceat: ubi assignatur di/fereilia inter Christi regnum, cui senirc regnare est, et regna mundana. Christi et Sanctorum regnum perpetuum futurum as-seritur. cl ad illud consequendum efficaciter admonemur.

Pars posterior prudens b. Virginis explicat re-sponsum , quamque de virginitate custodien-da fucril sollicita, cx d. Augustino et Bernar-do probatur. Demonstratur magnae fortitu-dinis argumentum fuisse in virgine Deipara, quod illa prima Deo virginitatem sine ex-emplo voverit; unde jure merito primitiae virginum dici debet. Virginitatis encomia ex diversis anilioribus collecta in medium addu-cuntur. Alque e contrario luxuria nosiri temporis . praesertim inter clericos , severa reprehensione laxatur.

Legationis divinae summam, auditores optimi , qua Servatoris adventus nunciabatur , orator insi-gnis archangclus Gabriel his potissimum verbis comprehendit: *Eccc concipies in utero cl paries /ilium,el vocabis nomen ejus Jesum.Ilie erit ma-gnus , et filius Allissimi vocabitur. El dabit illi Dominus Deus sedem David patris ejus , cl re-gnabit in domo Jacob in aeternum, et regni ejus nou erit finis.* Cujus quidem legationis partem

priorem, quae conceptionem ; atque ortum el no-men Servatoris complectitur. exposuimus oratio-ne superiore: nunc sola posterior explicanda re-stat, quae conditio, et gradus ac dignitas Servato-ris continetur.

Prosequitur igitur cursum orationis suae coele-stis legatus, cl ait: *Hic erit magnus , et filius Al-lissimi vocabitur.* Magnus erat Christus antequam de virgine nasceretur: nam *in principio erat ver-bum . et verbum erat apud Deum , et Deus erat verbum:* quod st Deus,cerle et nngnus. Num quis magnus, sicut Deus nosctr ? Neque magnus est Deus, quod una aul alieni laude excellat,quomodo magnum Alexandrum et magnumPompoium ethni-ci dixerunt: et nosiri magnum Alhanasium et ma-gnumBasilium , sed quod omnibus modis sil ma-gnus natura,quia inflnilusunagnus quantitate,quia immensus: magnus qualitate,quia justissimus:ma-gnus potentia, quia omnipotens: magnus cognitio-ne , quia sapicnlissimus : magnus bonitate , quia optimus: magnus forma , quia pulcherrimus : ma-gnus loco, quia supremus: magnus dur. Pone,quia sempiternus. Itaque magnus ernt Dei Filius in si-nu Patris existons,neque ad sinum matris descen-dit. ut cresceret, cum potius hunc descensum Fi-lii Dei do sinu matris, apostolus *exinanitionem* . et prophcla *minorationem* appellare soleat: et ap-erle Isaias dicat: *Parvulus natus csl nobis et fi-lius datus est nobis.* Cur igitur Angelus ait : *Hic erit magnus*, quasi ante non fuisset? Nonne verius dicere poterat, Hic erat quidem magnus . sed jam liet parvus? Illa sane loqui debuisset, si de Christo secundum formam Dei loqueretur. Nunc vero quia de Christo loquitur, non secundum eam naturam, quam a Patre jam acceperat, sed secundum eam , quam a matre jam accepturus erat, ideo rectissime cl verissime ait: *Hic erit magnus.* Erat enim Chri-stus ac fuit semper Deus magnus . sed non homo magnus. Quare facium csl verbum caro,ut qui erat magnus Deus, fleret etiam magnus homo, magnus rex. magnus sacerdos,magnus *Propheta.potens in opere cl sermone*, eique a populis accclamaretur, *quia propheta magnus surrexit in nobis-, et quia Deus visitavit plebem suam.*

Porro de magnitudine ejus nihil amplius dicam, quam ipsum esse, quem omnes Ilgurac veteris in-

slrumenti, omnes res gestae patriarcharum alque omnia vaticinia prophetarum intuentur. Ipse est semen mulieris, de quo in cap. 3. lib. Gen. scriptum *legimus*, fulurum aliquando,ul caput serpentis conteret. Ipse est Melchisedec!), qui panem cl vmum novo ritu in sacrificium obtulit. Ipso est I-saac,qui ligna propriis humeris *lulit*, in quibus immolandus eral. Ipse esi Joseph primum a a fratribus , lnda authorc , venditus , deinde cl-ina nb Aegyptiis , mundi [salvator appellatus. I pse esi losue, qui Moyse defuncto in lerram promissionis populum introduxit. Ipse est Sampson ?b infantia Nazaracus quem non funes, non vincula tencre, sed solum amor Dalilae, hoc csl, Ecclesiae ligare , cl illudendum hostibus suis praebere potuit, cl qui morendo inimicos suos simul omnes occidit. Ipse csl David puer parvulus:mfus el pul-her aspectu , qui licel invidentibus cl repugnantibus fratribus , tamen in ligno cl lapide cum superbissimo Goliath pugnavit et vieil. Ac ul caclra praetermittam , qu ie pene sunl infinita . ipse est *Emmanuel*, apud Isaiam: *Germen justum* , apud Jeremiam ; *Pastor unus et princeps* apud Ezccbiclcm : *Lapis de monte excisus sine manibus* apud Danielelem : *Rex Sion justus et salvator* apud Zachariam: *Dominator Israel* apud Micheam : *Desideratus omnibus gentibus* apud Aggaeum:Docfor *justitiae* apud loelein: cl *Sol justitiae* apud Malachiam. *Hic* igilur *erit magnus*.

Verum ne virgo beala fortasse crederoi nihil ali-*liod*, quam magnum hominem se parituram , cl quia Spiritus sanctus praevidebat venluos Simones, cl Suinosalcnos.el Arrios el Neslorios,el mulla ejusdem generis monstra alque portenta , qui cum legissent in evangelio veritatis: *Illo erit magnus*, dicturi erant, Christum vel ante Mariam non fuisse verum Deum , vel esse quidem Deum , sed alium ab eo , quem virgo pepcrissel: proplcrea contra omnes luturos errores angelus sanctus , postquam dixerat : *Hic erit magnus* , addidit conlinuo: *El filius altissimi vocabitur*. Non enim hoc futurum eral, ul Christus esset Illius Altissimi, sicut fulurum eral, ul esset homo el magnus homo, sed jam eral. cl ab aeternilale fuerat filius ollissimi, licel in sinu Patris delitesceret. nec agnosceretur ncc vocaretur ab hominibus, llaque dc illo ipso, qui jam eral illius Altissimi, non dc alio aliquo , ul somniat Nestorius . angelus ail : *Hic cril magnus*, scilicet homo ; el *filius Altissimi*, sicut csl verus, ila agnosceretur deinceps ct vocabitur. Quod si autem b. Mariae filius, esi etiam filius Altissimi. fallitur Ebiun.decipitur Samosalenus errai Atrius, somniat ac delirat Neslorius. Paler enim allissimus non m tempore , sed ab aeterno filium genuit. juxta Micheae prophetae vaticinium : *El tu Eelhlehem terra Juda , nequaquam minima es in principibus Juda ; ex te enim exiel dux , qui regat, populum meum Israel, el egressus ejus ab milio a diebus aeternitatis*. cx quo Ebiouis et Samosalcni error abunde confutatur. Deinde sicut homo hominem gignit, leo leonem ; ila Deus Deum, omnipotens omnipotentem , infinitus i'iDnilum,altissimus ollissimum sine dubio generavit,qui non rapinam arbitretur esse sc *aequalem*

Deo, id quod Arrii perniciosam hacrcsim penitus destruit. Postremo si ille ipse quem beala Maria concepit cl peperit, Illius eral Altissimi, unde somniat Neslorius alium esse Dei.alium Mariae filium? Nonne angelus aperte clamai : *Hic erit magnus*, nempe quem tu virgo sancta concipies el paries, liic ipse cl non alius aliquis cril magnus, el ipse idem filius Altissimi voiabtur.

Sequitur. *El dabit illi Dominus sedem David patris ejus el regnabit in domo Jacob in aeternum, cl regni ejus non e. il[finis*. Quibus verbis angelus doccl magnum istum lilium,quem beatae virgini promillii, ipsum esse Christum el Messiam , quem populus Hebraeus lanio desiderio semper expcclabal. Potuisset enim virgo prudentissima non sine causa mirari, cur lanus filius sibi promitteretur, ct quae ratio esset tantae, ellam insolitae novitatis,ul filius Altissimi filius focminac esse deberel. Sed eam admirationem sustulit angelus, cum eum, quem venturum nunclabal, Messiam esse docuit. Non enim ignorabat virgo sapientissima, Messiam a Deo promissum cxpeclari, eumque filium David el regem fulurum,el non suo lanium sacco, ul alii reges, sed in aeternum regnaturum. Logerai enim, cum in aliis mullis locis de Christo mulla, tum illud apud Isaiam,ubi apertissime, de Christo loquitur: *Super solium David, el super regnum ejus sedebit, ul confirmet illud el corroboret in judicio et justitia, amodo el usque in sempiternum*. El usque adeo el umnibus Hebraeis promissum eral, Christum ex semine David nascilurum, et aeternum regnaturum, ul in evangelio ipsas turbas dixisse legamos:A'um-*quid a Galilaea venii Christus'!* Nonne scriptura dicit, quia ex semine David el Relhlehem castello, ubi oral David, venit Christus'/El alio loco: *Nos audivimus cx lege, quia Christus manet in aeternum, el quomodo tu dicis. Oportet exaltari filium hominis?* Quis csl iste filius hominis? Cum igilur virgo sanctissima optime sciret Chrislum venturum,dc semino David nascilurum, regem in Israel fulurum , cl in omnem aclernilalem regnaturum, mox ul audivit: el *dabit illi Dominus Deus sedem David, patris ejus*, mox intellexit, non alium, quam Messiam illuni celebrimum, loi saeculis cxpeclatum , loi vaticiniis decantatum, loi volis ac suspiriis desideratum,oh angelo sibi promilli.

Verum ex iis, quae dicln sunl, duas quaestiones exoriri video , quae braviler solvendae alque explicandae sunl. Primum igilur quaeret fortassis aliquis , cum cx evangelio didicerimus , Chrislum in lerra regem non fuisse, quid esi, quod modo angelus dicit -.*Dabit illi Dominus Deus sedem David patris ejus el regnabit in domo Jacob in aeternum el regni ejus non erit finis?* Quomodo sedii in solio David patris sui, qui ne rex a turbis fleret de conspectu earum se eripuit, cl in monlem solus fugi)? Aul quomodo regnabit in domo Jacob in aeternum , quem ipsa domus Jacob. non solum regem suum coram Pilato negavit, sed cliam ad necem tamquam reum poslulavit?Illa csl, audilores : non scdil Christus in oo solio , in quo David , el Salomon , el Isaias cl Ezechias , cl al i

lam nulli reges Hebraeorum sederunt, sed neque de ca sede angelus locutus csl: neque enim decebat, ul rex coeli el terrae, qui sedit super Cherubim, in angustissimo angulo orbis terrae, lamquam unus de turba regulorum imperaret: neque Deus etiam cum Davidi loquebatur: *De fructu veniris tui ponam super sedem tuam*, et *thronus eius sicut sol in conspectu meo*, el *sicut luna per/eclat in aeternum el testis in coelo* fidelis, Thronum illum intelligi volebat, quem non diu post ab Assyriis, deinde ab Herode, lum a Romanis, el nunc demum a Tureis occupari passus csl; sed cum potius. quem ille significabat. Sicut enim duas novimus Jerosolymas, unam in terra, alteram in coelo, el duas circumcisiones, unam in carne, alteram in Spiritu, el filios carnis Abrahac, a liliis fidei Abrahae ab apostolo edocti facile discernimus: ila quoque duo solia David el duas domos Jacob agnoscere debemus.

Quemadmodum enim si rex aliquis unum ex principibus suis ducem crearet, ct in tabula depicta regionem ostendens diceret, omnem hanc provinciam, isla oppida, hos pagos, hos portus tibi dono dedi, eerie non intelligercmus regionem illam dumtaxat depictam, quam digito lunc ostendit, a rege esse donatam, sed veram provinciam, veros pagos el portus, quorum in tabula expressae imagines cernebantur: sic cliam cum angelus ad virginem de Christo ait: *Dabit illi Dominus Deus sedem David*, non typicam, sed veram, non temporalem, sed aeternam intellexit, cujus illa ila expresse imaginem praetulit. ul Christi regnum sedes David aptissime nominetur. Nullum enim fuit unquam regnum, Christi regno similis quam regno David, qui ab ipsa pene infantia rex inunctus fuit, ncc tamen ad regnum, nisi per varios el multiplices labores pervenire potuit: cl Christus in ipsa sua conceptione unctus fuit Spiritu sancto. el virtute cl a magis ex Perside venientibus vix dum natus rex Judaeorum salutatus vs: *Ubi est qui natus est rex Judaeorum?* El Isaias dc eo: *Parvulus natus csl nobis el filius datus est nobis et factus csl principatus super humerum ejus*: El tamen nulla cum pali nccesse. fuit ul ipse idem diceret; *Nonne oportuit pali Christum et ita intrare in gloria sua?* Accipit igilur Christus sedem David patris sui. David praeterea cum iis regnare coepit, *qui* (ul scriptura loquitur) *erant in angustia constituti, ct oppressi acre alieno et amaro animo*; denique cum pauperibus cxulibus, fugitivis: el Christus cum peccatoribus, publicanis, meretricibus, qui debita peccatorum suorum agnoscentes, ei pro iis gementes, relidis omnibus mundo fugiebant. regnum suum auspicatus est. Denique regnum Davidis magnis conlinuisque praeliis inchoatum auctumque esi, sed postmodum tempore Salomonis, devictis ubique hostibus ac belli terroribus ac tumultibus sopitis pacalissimum fuit el Christi regnum cum persecutionibus coepit. persecutionibus crevit, ct usque nunc bella contra haereticos, conira vilia, contra daemones Christi Ecclesiae numquam defuerunt. Semper in acie, armatos el paratos esse nos oportet, neque tutum est nobis unquam, vel justitiae loricam exuere vel ga-

leam salutis deponere, vel fidei scutum abiicere, vel gladium verbi Dei ad manus non habere post ultimi iudicii diem cum rex noster non amplius David, sed Salomon dicclur, hostibus ecclesiae cum ipso principe diabolo in gehennam detrusis, el vinculis aeternis ad ignes sempiternos alligatis, lum demum positis annis, finilisque praeliis, laeta felicique pace, ubique regnante, in loto Christi imperio *Allcluja*, cantabitur. Quae cum ila sint, accepit prorsus rex noster sedem David patris sui.

Altera quaestio est. cur Imperium Christo sola domo Jacob, quae fidelium ecclesiam designat. promittitur? *El regnabit*, inquit, *in domo Jacob in aeternum*. Nonne etiam domo Esau, hoc est, super impios el sceleratos regnabit, el regnat? Et qui sunt illi, quos reget *in virga ferrea*, el *tamquam vas figuli* confringet? Nonne ipse nil: *Data csl mihi omnis potestas in coelo el in terra?* Nonne ipse est. ul Joannes ait, *Princeps regum terrae, et habet in veslimento el femore suo scriptum, Rex regum et Dominus dominantium?* Nonne ipse percutiet gentes, ut idem Ioannes ait. el dabit *carnes regum et carnes tribunorum el carnes fortium* avibus coeli, el bestiis terrae comedendas? Regnabit quidem et regnat; auditores, liberator noster in domo Iacob. el in domo Esau, hoc esi, in Ecclesia fidelium el electorum, el super multitudinem infidelium et impiorum. sed alio alque alio modo. Siquidem in domo Esau regnat per justitiam, impios el sceleratos regit *in virga ferrea et tamquam vas friguli* confrigit eos: illi jugum praeceptorum Domini excutunt per inobedientiam, sed imponetur eis jugum poenarum cl suppliciorum, quod excutere non valebunt per justitiam: manum divinae misericordiae subterfugiunt, sed manum divinae justitiae non effugient.

Denique lamquam mancipia fugitivo aeterno pistrino telerrimisque gehennae cruciatibus lamdem mulctabuntur. At vero in domo Iacob longe aliter regnat: nam polentissima mirabilique gratia cordibus servorum suorum illabilur. caque sceptro alque imperio suo suaviter subiicit. sibique ca amoris el obcdientiae tribulum solvere facit. Quia vero modus iste regnandi proprius est Christo, idcirco sanctus Angelus solius regni super domum Iacob mentionem faciendam esse iudicavit.

Non ita Nabuchodonosor. neque Cyrus, neque Alexander, neque Augustus, neque David, neque Salomon, neque nostri Consi animi cl Theodosii. cl Caroli unquam regnaverunt. Isti enim solis corporibus imperare, sola corpora movere, el nisi paruisent, sola corpora necare poterant: Christus vero in domo Iacob, io ecclesia sanctorum, in cordibus electorum ita regnat, ul animos el voluntates movet, cl eas ad omne suum obsequium paratas, el promptas efficiat, replens eas fide, spe, charitale. justitia, pace, gaudio, (piae idcirco regnum Dmni Apostolus nominavit. *Non est, inquit, regnum Dei esca el polus, sed justitia, cl pax et gaudium in Spiritu sancto*: in quibus vero ita regnat Christus. et ipsi sine dubio regnant cum Christo: nam *servire Deo, regnare est*. Hinc est illa vox faelicium Sanctorum. *Redemisti nos. Domine Deus in sanguine luo, cl fecisti nos Deo no-*

tiro regnum el sacerdotes , el regnabimus super terrain. El vcre. quo magis sc homo subiicil Deo, cl ei servire. placere cl obtemperare studet, co magis omnes res inferiores sibi subjectas cl obedieoles experitur. Unde quaeso Daniel inter leones tamquam inter oves mansuetissimas jacuil? Unde tres pueri el lam nulli martyres in mediis flammis arderc non polueruni? Unde magnus ille Gregorius Neocaesarius episcopus, montem loco inovit, lacum exsiccavit, flumen compescuit? Unde Antonio, Hilanoni, Benedicto, Francisco, aliisque sanctis viris (ul de apostolis interim taceam) mund elementa, bestiae terrae cl ipsi daemones superbissimi, quasi ad nutum obtemperabanl? Nonne ex eo quia ipsi perfecte obediebanl beo, el Christus in eis regnabat, el ipsi simul cum Christo regnabant? Atque ista quidem gloria miraculorum quasi regni specimen exterius apparebat: sed lumen el splendorem regni Dei, qui intus latebat, admirabilem illam justitiam , pacem illum , *quae exuperat omnem tensus*, gaudium illud, omnes humanas voluptates longe superans, quis explicare posset? *Omnis gloria filiae regis* (inquil David) *ab intus,el* vere ab intus: *nam regnum Dei intra nos csl:* extra vero persecutiones pol us, labores , paupertatem , ignominias Clirislus electos suos exspectare alque habere iussit. Sicul enim qui nullum auri el argenti, el lapidum pretiosorum secum portant, si silvas transire debeant, ubi latrones versantur, vestes laceras el sordidas induunt cl extremam inopiam simulant: sic eliam sancti homines, qui thesaurum regni secum habent, donec in silvis hujus saeculi iter facere coguntur, ubi non dubitant innumeros latrones inveniri, abjecti el viles cl pauperes exterius inveniri volunt, Quis beatum Franciecum sacco suo involutum atque horridum videns, non mendicum aliquem homunculum esse pulassel? El lamcn rex magnus oral el purpuram. ac diadema cl sceptrum regni . sacco *illo prudenter* abscondebant, ne a latronibus cognosceretur. Sed cum ad patriam suam sancti pervenerint, ubi sine hoste, sine metu, sine periculo ullo regnabunt, lum demum laceras vestes abicienl. vestem gloriae assument, el loti pulchri, toti lucidi, loti gloriosi interius atque exterius apparebunt, Hic enim regnum Dei solum inchoatur, sed in coelo perficietur ac praesertim in dic ultimi judicii, rurn *reformabit* Dominus corpus *humilitatis nostrae configuratum corpori claritatis suae*: >I cum sanctis omnibus a summo rege dicetur; Venite *benedicti l'alris mei.* percipite regnum, quod vobis paratum est ab ongene mundi. Quod regnum quotidie petimus . cum in oratione Dominica dicimus: *Adveniat regnum tuum.*

El quamdiu regnum istud in domo iacob permanebit? decem anni»? viginli annis? Angelum sanctum audiamus: *Et regnabit, in domo Jacob »n aeternum. et regni ejus non erit finis.* Quando eliam sancti cum eo regnabunt in aeternum, ct regni eorum non erit fin s. O regnum lucidum regnum pacatum. regnum gloriosum, el cum his ommibos in omni aeternitate sine ullo fine duraturum. Et quid csl, fratres quod permansura non anili ont <: nd 'mhiunt transitura? Quis nos fascina-

vit caducos honores auro comparare cl nolle gratis accipere sempiternos? Quaeso vos, si modo oplio nobis daretur ct posset fleri, quis non mallet se Antonium vel Franciscum fuisse . quam Caesarem vel Alexandrum? Quis non mallei cum illis paucos dies, in fame el sili, in frigore el nuditate, in laboribus el aerumnis Dumino servivisse, et nunc in coelis <Jum iisdem sine line regnare, quam cum islis brevissimo tempore mundi monarchiam tenuisse, et nunc in gehenna cum iisdem sine line cruciari? Isli ul monarchae loti orbi imperarunt deliliis, divitiis el honoribus abundarunl^ed haec omnia uno propemodum momenio abierunt, caque poena, ignominia et confusio inexplicabilis consecuta sunl. dies paucos lacii exegerunt nec ca laetitia sine tristitia foil, cl jam lot saeculis culicem irae Dei, plenum absyuthio sine ulla intermissione biberunt, tot saeculis jam habitarunt cum igne devorante, el sudarunt in ardoribiis 'empilerais, nec ullum Unem calamitatum expcclaro licet. Illi vero dies paucos in laboribus et aerumnis Domino servierunt, contempti a quibusdam aliquando, ah aliis honorati, quamvis honorem illum non quaerent, sed fugerent, externis opibus caruerunt. sed a molestiis ac sollicitudinibus , quae divitias consequuntur, liberrimi fuerunt, nec lamcn eorum aliquem tome punisse audivimus: quos ipsos post morlem coelestis Ierusalem excepit, ubi sacculis nullis feliciter jam regnarunt. Atqui nunc opii dalur, cl polesl fleri vel polius debet omnino fleri, non quidem ul fueris Caesar vel Alexander, Antonius aul Franciscus, sed corie ut sis deinceps vel stultis ethnicis vel sapientibus Christianis similis, el vel ad domum Esau pertineas, el in virga ferrea regaris, el tamquam vas figuli confringaris vel iu domo Jacob numereris, cl cum Christo regnes in aeternum. Et cum optio isla detur, cum possis Llis fieri, qualepi te fuisse desiderares, si jam obiisses, cum tanti hoc referat, ut nihil prorsus sil cum hoc negotio comparandum . cur quaeso teipsum iia fallis? Cur quasi unus dc insipientibus agis? Cur non iia vivere instituis , quomodo le vixisse paulo post optabis? Me miserum , praeterii figura hujus mundi, volat irrevocabile tempus, videmus quou die homines mori. noS ipsi stalim moriemur, certo scimus summis volis nos lunc optaturus, bene, sancte , caste, vilam traduxisse: cl tamen quasi quodam lethargo correpti non movemur, non excitamur, non semel dicimus , Dormivi salis, mea res agitur, nolo mihi amplius mundus Imponat . nolo propter temporalia amittere sempiterna. Fratres. qui stipendium cupit, iam nunc, militare incipiat: qui magnus in coelo osse desiderat, hic magnus virilulibus esse studeat. Hic enim parantur officia, hic decernuntur loca, hic honores designantur, et qui hic bene vivendo coelestis haereditalis non acceperit codicillos, post morlem certe mendicum ct vacuum se inveniet.

PARS SECUNDA

Dixit autem Maria ad Angelum., Quomodo fiet istud, quoniam virum non cognosco ? Laudavi-

mus superiore oratione , beatissimam Mariam de
>ilcnlio,nunc mullo magis de gravi el sapiente re-
sponsione laudanda csl. Legimus enim in libro
Ecclesiastici; *Adolescens , loquere in tua causa
vix. Si bis interrogatus fueris, habeat caput re-
sponsum tuum: in nullis esto quasi inscius* , ei
audi *tacens simul el quaerens*. Quod praeceptum
Virgo sancta diligenter el sapienter observavit Sa-
lutatur ab angelo, el compellatur semel, cl mini
respondet, sed cogitat secum quid sibi velit ea sa-
lulatio: compellatur secundo , cl lum caput, si-u
initium incipit habere responsum ejus: neque lunc
inulta loquaciter garrit, sed una, caque brevissima
interrogatione complectitur id totum , quod eam
ab angelo quaerere oportebat: *Quomodo /ici istud
quoniam virum non cognosco?* Felix Evu, si cum
a serpente audivit: *In quacumque die comederi-
tis, aperientur oculi vestri, cl erilis sicut dii*,
continuo respondisset. quomodo fici islud? qui He-
ri polesl. ul comedentes dc ligno, quod Deus pio-
hibuil. efficiamur sicut dii? itaque ex ejus errore
Maria prudentior facta. eliam Angelo icispondere
non timuit. *Quomodo fiet istud ?*

Verum quod in hac Virginis nostrae responsio'
nc sive interrogatione potissimum admiramur, csl
incredibile studium, novus cl inauditus ardor vir-
ginitatis conservandae. Primum enim ex hoc loco
apertissime cognoscitur, virginem Mariam virgini-
tatem non solum elegisse, sed etiam voto confir-
masse: alioqui nulla prorsus esset causa, quam red-
dit quaestionis suae, cum *ml: Quomodo fici islud,
quoniam virum non cognosco?* Jam enim nupta
erat viro, el si nupta non fuisset , nubere, virum
cognoscere, de viro concipere el parere ccrie po-
tuisset. Ita locum istum d. Augustinus intelligen-
dum docet. *Quomodo fiet islud. ail Virgo, quo-
niam virum non cognosco? Quod profecto, inquit
non diceret, nisi Deo virginem se anlc novis-
set. Sed quid hoc Jsraelitarum mores adhuc re-
cusabant, desponsata csl viro justo , non vio-
lenter ablaturu , sed potius contra violentos
custodituro, quod illa jam noverat.* El b. Ber-
nardus hunc ipsum exponens locum: *Aon dubita-
bat, inquit, dc facto, sed modum requirit el or-
dinem. Nec enim quaerit, An fiet islud. sed,
quomodo fici islud. Quasi dicat, cum sciat Domi-
nus meus, testis conscientiae meae, votum e-se
ancillae suae non cognoscere virum, qua lege,
quo ordine placebit ei, ul fiat islud? Si opor-
tuit me frangere votum, ul pariant talem filium
cl gaudebo de [ilio, cl dolebo dc proposito fiat
taintn voluntas ejus. Sin vero virgo concipiam
virgo et pariant, quod utique, si placuerit ei
impossibile non erit, tunc scio vere quia respe-
xit humilitatem ancillae suae: Quomodo ergo
fiet istud, quoniam virum non cognosco?* Ita-
que, auditores, sicut viri religiosi certorum ordi-
num, cum dicunt Nos vinum non bibimus aul car-
nibus non vescimur. non id significare volunl se
lunc non bibere vinum nec vesci carnibus, cum
id loquuntur, sed lege se cl volo prohiberi, nc un-
quam aul vmum bibant aul carnibus vescantur:
Sic etiam virgo beata , cum ait, *Virum non co-
gnosco*, nihil intelligi voluit aliud, quam volo sc

obstrinxisse coram Deo virginilalem perpetuo ser-
vaturam. Il icc. vero quanta csl laus? *Mulierem
fortem quis inveniet? Procul el de ultimis fini-
bus prelium ejus.* Quae major fortitudo cogitari
polesl, qua ul nobilis adolescennlun, ad palmam
praeclarissimae et difficillimae virtutis , per iter
insuetum cl invium secuturis virginibus exemplo
suo aditum aperire, el tamquam dux praeire lenta-
verit? Si nunc magnum est virginilalem conserva-
re, cum eam Dei Filius docuit, apostolus consuluit
paires laudarunt, nulli sexus ulriusqiie tenuerunt
cl exemplo suo servari posse demonstrarunt, quan-
to majus singularem istam virginem ct \irginum
reginam lunc ad palmam hujus nobilissimae vir-
tutis adspirare potuisse, cum neque praeceptum
habuerat, neque consilium audierat. neque vide-
rat exemplum el cum nullo ir. pretio apud homi-
nes habebatur?

Neque vero existimet aliquis, se gloriam istam
singularem virginis Deiparae cxlenuere posse, si
dicat eam non ante dc volo virginitatis cogitasse .
quam se matrem Dei foturam esse praesciret, nam
ul d. Augustinus sapienter monet . el verba ipsa
virginis aperte docent, virginitatem Deo dicavit,
cum adhuc quod esset conceptura nesciret. Sicut
igitur primitiae resurgentium Christus primitiae
credentium aposloli: ita primitiae virginum Maria
cl sicut primitiae aliis fructibus ejusdem generis
excellunt , ita Mariae virginitas magis Deo. quam
aliorum omnium virginitas placuit.

Neque solum ex hoc loco, primum florem eccle-
siae divinam Mariam fuisse cognoscimus, sed el-
iam ad ejus perpetuam virginilalem contra Helvi-
dianos asserendam, testimonium firmissimum ha-
bemus: quae enim thesaurum virginitatis sedibus
et regnis anteponeret, qua unquam spe, quibus
promissis eum sibi deinceps auferri pateretur? Si
qua puella, licet obscuris ct pauperibus parenti-
bus nata, oblatum sibi summi alicujus regis con-
nubium amore virginitatis recusaret, num credibi-
le esset ulla alia ratione eam aliquando flecten-
dam? Iam igilur beatissima Maria , si angelo veri-
tatis lanium filium promittente, nempe regem cl
regem aeternum, cl quod his omnibus majus est,
Deum verum, ita ut ccrio sciret se Dei matrem, or-
bis dominam, angelorum reginam esse posse, ta-
men virginitatis ab amore non recessit, sed ait ;
*Quomodo fiet islud quoniam virum non co-
gnosco? Quibas, quaesomachinis, quibus motibus
firmissimam turrim animi ejus dclici unquam po-
tuisse credcmus? N'emo igitur de fortissima virgine
tale aliquid, quod nefas est, suspicetur, sed hinc
potius quanti virginitatis thesaurus fieri debeat,
omnes discamus, (piem n Virgine Dei Matre iam
ardenter amatum , lantoque studio conservatum
videmus.*

Nec immerilo Dei mater futura , virginitatis de-
cus tam vehementer adamavit, quod ab ipso Deo
maximi fieri Spiritui sancio docento cognoverat.
Nondum quidem scriptum erat in evangelio veri-
tatis: *Sunt eunuchi, qui se castraverunt propter
regnum coelorum. Qui polesl capere copiai.* Non-
dum scriptum erat ah apostolo Paulo; *De virgini-
bus praeceptum Domini non habeo, consilium*

*autem do, tamquam misericordiam consecutus
 <i Domino, ul sim fidelis: Existimo ergo hoc bo-
 num esse propter instantem necessitatem. quo-
 niam bonum est homini sic esse. El. mulier in-
 nupta et virgo cogitat, quae Domini sunt, ul
 sil sancta el corpore el spiritu. Et, qui jungit
 matrimonio virginem suam, bene jact, cl qui
 non jungit, melius facit.* Nondum scriplum crut
 al> apostolo Joanne, virgines domloxal. ct qui eum
 mulieribus non sunl coinquinati.sequi Agnum quo-
 cumque jeril, cl canticum novum cantare, quod
 nemo alius cantare potest. Nondum scriplum erat
 a Cypriano : *Flos est virginum coelus ecclesia-
 stici germinis, decus alque ornamentum gratiae
 spiritalis, laeta indoles laudis el honoris, opus
 integrum alque incorruptum . illustrior porlio
 gregis Christi gaudet per illas el in illis: largi-
 ter floret ecclesiae matris gloriosa foecundilas.
 quantoque plus copiosa virginitas numero suo
 addit, tanto gaudium matris augescit. Magna.
 Dei virgines merces manci ; praemium grande
 virtutis, munus maximum castitatis.* Nondum
 virginitatis laudes ecclesiasticae illae tubae, Atha-
 nasius, Rasilus, Ambrosius, Augustinus, Hierony-
 mus decantaverant; sed tamen Virginem nostram
 unclio Spiritus sancti de omnibus doCucral.jamqne
 patrem suum David dicentem audierat; *Audi filia
 ct vide, el inclina aurem tuam, el obliviscere
 populum tuum, et domum patris lui, cl concu-
 piscet rex decorem tuum, quoniam ipse est do-
 minus Deus tuus. Et. vultum tuum deprecabun-
 tur omnes diviles plebis. Et, Adducentur regi
 virgines post eam.proximae ejus afferentur libi.*
 Nec illud Isaiae vel Dei potius per Isaiam ad eunu-
 chos. qui se castraverunt propler regnum coelo-
 rum, dictum ignorabat ; *Haec dicit Dominus eu-
 nuchis; Dabo eis in dumo mea et in muris meis
 locum et nomen melius a filiis cl filiabus no-
 men sempiternum dabo eis, quod non peribit.*
 Quanta, quaeso , est haec promissio ? Cujus ani-
 mum ad amandam castitatem non allicial? *Dabo
 eis, inquit, locum, ct nomen melius a /iliis el fi-
 liabus.* Quis capiat quid sil virginitas apud Deum,
 cui locus el nomen liliorum el liliorum parum est,
 el aliquid majus, nubilius , illustrius , gloriosius
 praeparatur? El quid est , obsecro . Agnum sequi
 quocumque jeril? *Quo ire putamus hunc agnum?
 Ad quos saltus et prata? ubi credo* (ut verbis s.
 Augustini utar) sunl *gramina gaudia . non gau-
 dia. sacculi hujus vana, insana , mendacia ,
 neque gaudia, qualia in ipso regno Dei cae-
 leris non virginibus eroni. sed a caeleroium
 omnium gaudiorum sorte distincta , gaudia ma-
 xima ct inexplicabilia el propria virginum Chri-
 sti. El quolis erit gloria,cum omnis multitudo san-
 ctorum virgines Christi videbit agnum sequi, ipsi
 sequi non poterunt, el videbit, nec invidebit: sed
 collaetando illis, quod in se non habet.habebit in
 illis? el qualis voluptas illa erit, cum ad nuptias
 Agni cantabunt virgines canticum novum,non quale
 < nt.ii universa Ecclesia, cui dicitur; *Cantate Do-
 mino canticum n. ' :m cantate Domino omnis
 terra* : sed canticum dulcius mulloque suavius ,
 u ;oij sola ora virginea canere digna erunt, canti-*

cum proprium virginum, quod cacleri sancti dice-
 re non poterunt, sed tantum audire poterunt, el
 delectari irairum suorum lam excellenti bono;Vir-
 gines vero qui el canere et audire polerunl.juciin-
 dius exullabunl, fclicitisque regnabunt? Quae cum
 -ila sint, non mirum, si virgo sapiens, pretium vir-
 ginitatis inlciligens angelo respondet : *Quomodo
 jiet istud, quoniam virum non cognosco?* El vos,
 fratres, praesumite, lldile, roboramini, permanete
 qui redditis Domino Deo vestro vota perploac
 continentiae. Vos etiam, qui hoc nondum vovistis,
 qui potestis capere capite: perseveranter currite,
 ul comprehendatis. Ardua quidem militia, sed in-
 linitum stipendium, dura certamina, sed immor-
 (alis corona. Terrei mundus, minatur diabolos,
 regnat caro , sed consolatur , el invitat, Deu*.
 Neque ipsa virginum regina , el posl eam lui
 millia sauciorum el sanctarum virginum in sei-
 psis potuerunt, quod potuerunt, sed in Domino
 Deo sunl.

Sed quid ego in lam corrupto sacculo de virgi-
 nitate disputo. Ulinam ab adulteriis, a fornicatio-
 bus sordidis, a desideriis pravis, a verbis lascivis,
 ab aspectibus impudicis, ab occultis el horrendis
 flagiliis, quae filii gehennae in seipsis operantur,
 contumelia corpora sua allicientes, quae nominare
 non audeo, hujus sacculi homines se abstinerent.
 Ulinam vel in tenera aetate locum castitas inve-
 niret, el non cliam pueri vix dum nati omnia ge-
 nera turpitudinum discerent.loquerentur, excerce-
 rent. Utinam majores natu, qui uxores ducere de-
 creverunt tales se illis conservarent, quales eas
 invenire desiderant.Ulinam qui matrimonio juncli
 sunl, suis llioris contlenli, exemplo suo uxores do-
 cerent. quantam pudicitiam a Christianis c.onjugi-
 bus Deus requirat. Ulinam in ordine ministrorum
 Dei nulli reperirentur qui tremendo mysteria im-
 pudicis manibus Iraclarc, impudico ore, el corde
 sumere auderent. El quanta esi haec injuria ter-
 ribili illi majeslali? Quid ? Cujus Pater foeminam
 nescit, cujos mater virgo est, cujus ministri an-
 geli sunt, ejus tu purissimum cl sacratissimum
 corpus manibus impudicis contingere, el in sordi-
 dum ac coenosum pectus excipere atfqebis? l'a-
 riimne libi videntur templum Dei , coipus tuum
 polluisse, nisi etiam polluas el Deum tuum? El si
qui templum Dei violaverit,disperdet illum Deus
 quid oro illi fiet, qui Deum ipsum polluere ac vio-
 lare ronalm? Num quia solos in cubiculo, sine
 conscio , sine teste vel cogitationibus sordidis
 ac desideriis impudicis polluis animam luam, vel
 quod horren<liim et nefandum llagitium est, et
 cnnlumelia afllcis corpus tuum . putas te oculos
 Dei latere? Falleris, impudice, falleris. Clarius
 ea Deus videt, quam lu ipse ea videas. Nec so-
 lum Deus videt , sed etiam tempore suo in die
 ultimi judicii, ab omnibus hominibus ea videri
 faciet. Tu (pridem in tenebris scelus operaris,
 Deus vero in conspectu Solis hujus tamquam in
 theatro loti inundo turpitudinem luam spectandam
 exhibebit. O qualis erit ea confusio , cum eos,
 qui habitu el professione . saepe cliam opinione
 hominum sancti videbantur, turpissima quaeque
 cogitasse cl egisse mundus lotus intelligct? Sed

fortasse perpauci aul nulli sunl hlc tales. Id ego vehementer cupio, sed tamen haec dicere volui, ul elia in posterum non sini, ac ul omnes intelligent angelica puritate nitere . cl Solis radiis umndiores cos esse debere . qui agnu r. immaculatum , qui Dei el virginis lilium qui corpus n Spiritu sancio fonnnlum . manibus quotidie tractant, et qui aliis hominibus, tamquam soles quidam io llrmamenlo ecclesiae constituti , vitae et morum splendore praelucere debent.

Caelorum omnes, auditores, si non solum poenas impudicis constitutes clTugrc , sed praemia castis hominibus praeparata promereri cupimus , ad exemplum Dominae noslrae, matris Dei noslri. zelum magnum pudicitiae concipiamus, alque hoc praesertim tempore , quo diem nalalem Domini

cell braluri acturique sumus. Si enim oriente sole bruta animantia in antris cl speluncis suis absconduntur : num sole justitiae exoriente, homines impudici , brutis animantibus stupidiores, in publicum prodire, basilicas inlrare. tremenda mysteria vel sumere vel cernere audebunt? Num inter choros angelorum, quibus eo die plena erunt ecclesiae , sordidissimae sues impune apparere lentabunt? Quare ul nemo nostrum in tam laeta celebritate merito abscondi debeat, ul nemo confundatur. ul omnes cum gaudio el laetitia spiritali diem illum celebremus , nemo se brûlis impudice vivendo similem eflicial, sed angelos polies el angelorum reginam, vitae sanctitate ac puritate imitetur. Quod nobis concedat, qui est benedictus in saecula saeculorum. Ameo.

CONCIO

S U P E R

Missus est Angelus Gabriel a Deo in civitatem Galilaeae,
cui nomen Nazareth, etc. Luc. I.

SYNOPSIS

Connexione hujus concionis cum superiore praemissa, duo in Incarnatione considerata proponuntur: unum, loti Trinitati commune: alterum, soli Verbi personae peculiare. Causae assignantur, cur incarnatio Spiritui sancto attribuat. cum sit opus toti Trinitati commune. Quanta deinde charitatis opus illa fuerit. per oppositionem Dei et hominis manifestatur. Quid sit virtus Altissimi. et cur Incarnatio per obumbrationem significetur, patet. Christum peculiari ratione sanctum dici, affirmatur: et num Spiritus sanctus pater Christi dici possit, disputatur. Ostendendo demum quanta reverentia nomini et corpori Christi debeatur, graviter reprehenduntur blasphemii; et taxatur sacerdotum negligentia et spurcitas in conservandis vasis et linamentis altaris inservierunt.

Pars altera textus explicationem continuando quinque offert causas, ob quas angelus Virgini concepturae praecursoris conceptionem manifestavit. Enodatur insuper illa dubitatio, quomodo potuerit Elizabetha cognata fuisse. Varias, cum ex familiis diversis gentes fuerint; quod nullis exemplis fieri potuisse. affirmatur. Exponitur praeterea, quam brevibus verbis multas virtutes b. Virgo respondendo ostenderit, praesertim vero humilitatem, fidem, obedientiam et charitatem. Narratio etiam breviter Christi conceptionis modo, et ipsius similitudine generis humani liberatio ob oculos ponitur, et cur aliqui non aluntur causa affertur. Tandem duplici sale patientiae scilicet et misericordiae proponitur. quoniam hoc vel illo condiendi sint, ad finem usque docetur.

Si coelestium mysteriorum magnitudini, de quibus hodierna die adjuvante Domino dicturi sumus, primam orationem aliqua saltem ex parte adferre possemus, non dubitarem, optimi auditores, quoniam in omnibus facile intellecturi. quantum linguae illae «minime a linguis angelorum differant. Differendum est enim de illa Angeli sapientia, qua simul

paucissimis verbis, et virginis quaestioni respondetur, et totum dominicae Incarnationis sacramentum explicatur. Quaesierat virgo castissima, de thesauro virginitatis suae vehementer sollicita, ad quem modum futurum esset, ut ipsa juxta angeli promissionem conciperet, et pareret liliam, quae Deo virginitatem suam novo exemplo jam dedicavisset. Ei vero quaestioni illa sanctus respondet archangelus, ut doceat, eam sicut novo exemplo virginitatem suam Deo dedicasse, in novo et inaudito prorsus modo concepturam, non ex semine viri, sed opera Spiritus sancti: neque virginitatem eo conceptu priusque violandam, sed ornandam. *Spiritus sanctus. inquit, superveniet in te, et virtus Altissimi obumbrabit tibi. Ideoque, et quod nascetur ex te sanctum, vocabitur Filius Dei.*

Duo quaedam, auditores in Incarnationis sacramento praecipue considerata sunt. Unum loli divinae augustissimaeque Trinitati commune: alterum solius personae verbi proprium. Ulrumquo vero sanctus angelus iis verbis, quae modo recitari audistis comprehendit. Ac loli quidem beatissimae Trinitate commune fuit, id omne, quod incarnatione dominica ad Deum, lamquam ad causam refertur, ut animae servatoris creatio, ut corporis conformatio, animae cum corpore conjunctio. ut animae et corporis cum divinitate copulatio. Deus enim potentia, sapientia, voluntate, imperio operatur. Uno vero potentia, una sapientia, una voluntas. unum imperium, sicut una natura alque substantia in Patre et Filio et Spiritu sancto est. Itaque (ut verbis ulius Leonis) *quicquid in dispositione rerum omnium agit divina moderatio ex totius venit providentia Trinitatis. Unus ibi benignitas misericordiae, una censura justitiae: nec aliquid est in actione divisum, ubi nihil (scilicet in voluntate diversum.* At vero solius personae Verbi proprium fuit. humana natura ad subsistentiae propriae consortium ita assumere, ut ea natura non humana et creata. sed a divina et increata hypostasi sustentetur. Quam enim una est in Trinitate natura, una operatio, una voluntas; tamen non est una subsistentia, una hypostasis, una persona, sed tres. alioqui Trinitatem nullum haberemus: ex tribus vero divinis personis Patre, Filio et Spiritu sancto, sola persona Filii suam ac pro-

priam subsistentiam sive bypostasim cum natura humana communicavit. Ncc cnim Pater aul Spiritus sanctus, sed solum *verbum caro facium*. Sed jam ad ipsa angeli verba veniendum est.

Spiritus sanctus superveniet in fe. Quibus verbis elicienleni causam dominicae Incarnationis oblatum. Quamquam enim, ut paulo ante dicebamus, eliciens causa hujus excellentissimi operis tota Trinitas fuit, tota Trinitas animam Christi creavit, tota Trinitas corpus ejusdem in utero virginis conformavit, tota Trinitas animam cum corpore, et corpus et animam cum Verbi divini hypostasi copulavit; lamen secundum consuetudinem scripturarum, lotum hoc opus Spiritui sancto tribuitur. Neque id sine causa. Primum enim quicquid modum vox ista corporea, qua verbum nostrae mentis spirituale incorporeum quasi vestimus, ut auribus corporeis sentiri possit, a spiritu oris humani formatur; ista decebat, ut opus illud, quo verbum divinum humana caro tamquam locum corporea vestitum est, spiritui oris Domini tribueretur, qua videlicet per hujusmodi similitudines ad intelligentiam aliquam tanti mysterii perveniremus. Deinde, consuevit scriptura divina ea opera personis singulis attribuere, quae cum earum proprietatibus magis conveniunt. Itaque quoniam personae Patris proprium est principio carere, et Filii et Spiritus sancti principium esse, inde potentia, et causa, quae ad potentiam perlinent, qualis est orbis creatio et conservatio Patri potissimum tribuuntur. Quia personae Filii proprium est a patre per actum sapientiae et cognitionis generari, inde sapientia, et causa, quae sapientiae sunt, vel reum gubernatio providentia, dispositio. Filio tribui solent. Postremo, quia personae Spiritus sancti proprium est amorem esse Patris et Filii, aliquo ab eis per actum charitatis non duabus, sed unica spiratione procedere, inde charitas, misericordia, benignitas, bonitas, et ea, quae a charitate et bonitate divini proveniunt, Spiritui sancto praecipue adscribuntur. Hinc igitur incarnationis Dominicae Spiritus sanctus auctor merito jureque optimo praedicatur. *Spiritus sanctus*, inquit, *superveniet in le.* et rursum *Quod in ea natum est de Spiritu sancto est.* Non quod Pater et Filius in hoc opere nihil egerint, sed quod opus Incarnationis, opus maximae et infinitae charitatis fuerit: *Per viscera misericordiae Dei nostri*, inquit Zacharias. *in quibus nos visitavit oriens ex alto*, et apostolus Paulus; *Apparuit benignitas et humanitas Salvatoris nostri Dei*. Et evangelista Joannes; *In hoc apparuit charitas Dei in nobis. quoniam Filium suum unigenitum misit Deus in mundum, ut vivamus per eum*. Et ipse Dominus magnitudinem hujus amoris quasi vehementer admittit. Sic Deus, inquit, *dilexit mundum, ut filium suum unigenitum daret*. Patriarcharum et prophetarum temporibus gutturalia spiritualium donorum, quasi pignora quaedam divini in nos amoris aliquando cadebant; sed novissime istis diebus aperta sunt cataractae coeli, et tamquam diluvium quoddam charismatum divinum effusum est super terram. Qui enim filium suum iam liberaliter dedit, *quomodo non etiam cum deo vobis omnia donavit?* Sic igitur, sic Deus

dilexit mundum ut filium suum unigenitum daret. Magnum profecto clementiae signum est, ab ingrato et fugitivo mancipio poena non quaerere: majus, post nulla et graviora latrocinia atque scelera in gratiam ac benevolentiam illud recipere: maximum, non in gratiam solum recipere, sed etiam novis muneribus et beneficiis ornare. Sed haec omnia quamvis rara, quamvis eximia, quamvis mirabilia, aliquando lamen et intra homines audiuntur: at quis eapient, vile mancipium furari, et pro eo filium regis, rege iubente suspendi? Sic igitur *Deus dilexit mundum ut filium suum unigenitum daret*.

Nos vermiculi superbissimi vestium multitudine et pulchritudine luxuriamur, et Deus Filium suum pro nobis mittit, ut lempore frigidissimo nudus jaceat in praesepe. Nos in conviviis inter palinas et pocula potando et fabulando nullas horas conterimus: et Deus et Filium suum pro nobis mittit, ut fame et sili innocenlissimum corpus suum alligat. Nos otiosi lusibus variis oblectamur, et cantando ac ridendo tempus transigimus: et Deus Filium suum pro nobis mittit, ut de nostra salute sollicitus (ne foris in aeternum per carnem) peregrinetur, concionetur, laboret, quietem nullam espial integras nodes pro nobis orando consumat. Nos lerra d cinis minimas verborum injurias sine stomacho devorare non possumus: et Deus Filium suum pro nobis mittit, ut maledicta et contumelias, et sputa et alapas accipiat. ut virgis caedi, et spinis coronari, et vulnerari atque occidi se aequo animo poliatur. Sic igitur, sic sine modo, sine mensura. supra intelligentiam. supra rationem *Deus dilexit mundum*, hoc est, hominem coeum peccatorum a planta pedis usque ad verticem capitis sordidum atque immundum; *ut filium suum*, cumque unigenitum, optimum sapientissimum, pulcherrimum, sanctissimum. *daret*. Quamobrem, si opera illa, quae a divina benignitate procedunt, Spiritui sancto tribuenda sunt, certe imprimis dominicae Incarnationis opus sibi Spiritus sanctus optimo jure vindicare potest. Atque haec quidem de eo dicta sint, quod angelus ait: *Spiritus sanctus superveniet in le*.

Explicat deinde alteram partem dominicae Incarnationis. quam solius personae Filii Dei propriam esse diximus, *et virtus Allissimi obumbrabit libi*. Quid enim est aliud virtus Allissimi, quam verbum illud potentissimum, per quod facta sunt omnia: et quod Isaias *brachium Domini*, et apostolus Paulus *virtutem et sapientiam Dei* appellare solent; *Consurge, consurge, induere fortitudinem brachium Domini*, inquit Isaias. Et rursum; *Quis credidit auditui nostro, et brachium Domini cui revelatum est?* Apostolus vero Paulus: Nos, inquit *praedicamus Christum crucifixum. Judaeis quidem scandalum Gentibus autem stultitiam: ipsis autem vocatis Judaeis et Graecis Christum Dei virtutem et in sapientiam*. Itaque lunc virtus Allissimi beatissimam virginem obumbravit cum majestas Filii Dei, quasi lucidissima quaedam nubes, super eam descendit, et humanam naturam opera Spiritus sancti de purissima ejus carne formatam, sibi ardissimo atque indissolubili nexu copulavit.

Aeque moveat quemquam, quod angelus non *ail*, obumbrabil le. *wi/ obumbrabit tibi*: graeco siquidem vox ζν.ιοχιαζιο, quo Lucas usus est. idem significat, sive cum dativo sive cum aceusalivo jungatur: el sicut hoc Ineo legimus, *obumbrabit tibi*. Ha cap. 9. ubi de transfiguratione agitur, legimus apud eunnam cvangelisiam; *Facta est nubes et obumbrabit eos*.

Sed cur. quaeso (roget quispiam) descensus isle Filii Dei obumbrationis vocabulo explicatus est? Primum, ad secretum huius mysterii dusinguanduin. Siquideinsecroliissimoalque arcano prorsus modo quasi in umbra, sola divinitas cum sola virgule concepluin est operala divinum. Non oculus humanus, sed ne angelicus quidem eo penetrare poluit: *Deus* enim qui *lux est et lucem inhabitat inaccessibilem*, lotam die hora felicissimam virginem Miae majestatis gloria cooperuit: et hoc est: *El virtus Allissimi obumbrabit tibi*. Deinde, ut omnes inhdlingerent, non ille Dei Filium in uterum matris descendisse, ut more caelerortim infantium ibi esset inclusus, sed extra Virginis uterum nusquam esset, propterea angelus *ail*: *El virtus ditissimi obumbrabil tibi*, hoc est, ad modum ingeniis mdiis totam le virtus Allissimi comprehendit: in utero suo erit et in manebit, et lu in eo vesties illum, sed vestieris ab illo. Vesties tu illum substantia carnis, vesties ille te gloria suae majestatis: vesties solem nube, et sole ipsa felicius mulio vestieris, *El virtus Allissimi obumbrabil tibi*. Postremo, quia mirari poluissset aliquis, quomodo lucis inaccessibilis accessum ferre solis umidum sustinere, sed in tam vehementi fervore subsistere tam fragilis natura potuerit, ideo etiam *ail* angelus; *El virtus allissimi obumbrabil tibi*. *Habundantia* enim Justitiae Sol. qui virginem lotam praesentiae suae luce vestivit, idem, inquam, plenitudo sua infinita alque virtute umbraculum ei fecit, *Nec mirum*. (ut verbis utar d. Bernardi si *sub tam umbraculo, talis etiam a muliere sustineatur amicus*).

Sequitur. *Ideoque el quod nascetur ex te sanctum vocabitur Filius Dei*. Aplc omnino et apposite, auditores angelus *ail*. *quod nascetur ex te saucium*; non enim Christus homo, sicut ceteri sancti, sed singulariter et modo quodam ipsi soli proprio sanctus fuit. Caeteri omnes vel peccatores nascuntur, sed postea sancti fiunt: vel nascuntur quidem sancti, ut Icremias. et Ioannes. sed in peccatis concepti fuerunt. Quod si <1. Mariam sine peccato conceptam fuisse placet, lamen ex dono gratiae, non ex natura conceptionis talis fuisse credenda est. Solus Christus non ex complexu conjugii, sed de Spiritu sancto ex virgine conceptus est, ex ipsa natura et genere conceptionis sanctus est. Solus ipse ca excellentissimo sanctilale pollet, ut nec peccatum faciat. nec facere potuerit, linque non injuria a Daniele *Sanctus candorum*, et hoc loco *Sanctus* absque ulla additione nominator.

Ideoque, inquit, *el quod nascetur ex te sanctum. vocabitur Filius Dei*. Sed quid sibi vult illud *idcoque* Quare ideo? Num, quia Spiritus Sanctus superveniet in le, idcoque el quod nascetur

ex le sanctum, vocabitur Filius Dei? Ut sicut Paler genuit Verbum secundum formam Dei, ita Spiritus sanctus genuerit Verbum secundum formam servi? Minime vero. Neque enim Spiritus sanctus ulla ratione paler Verbi dici potest. Nam non quicumque aliquid agit, continuo pater illius est, alioqui et ligulis vasorum et sutor calceorum, et architectus aedium, et omnis artifex sui operis paler diceretur; sed iis dumtaxat patris nomen dignus censendus est, qui ex sua et propria substantia filius gignit. Itaque Verbum secundum formam Dei palrem agnoscit in coelo, dum *ex quo omnis paternitas in coelo et in terra nominatur*; secundum formam servi matrem agnoscit in terra eam, (pia ab angelo plena gratia salutatur. Nam et a Deo Patre substantiam divinitatis et non Virgine matre substantiam carnis accepit. Porro Spiritus sanctus, qui corpus Filii Dei, non ex sola virginis substantia fabricavit non utique paler aut genitor, sed opifex et architectus corporis dominici vocari debet. Non igitur quia *Spiritus sanctus superveniet in te*. sed quia *virtus Allissimi obumbrabil tibi: ideo quod nascetur ex te sanctum, vocabitur Filius Dei*. Nam cum verus et naturalis Dei Filius, qui et verbum, et sapientia et brachium et virtus Allissimi nominatur, ipse in uterum matris descenderit, et humanam carnem ex ea assumptam ad hypostasim suam ndjunxerit, inde videlicet qui conceptus et natus de virgine est. non virginis solius, sed etiam Dei Filius appellatur.

Aii igitur; *Ideoque el quod nascetur ex le sanctum, vocabitur Filius Dei*. *M* quis non obloper, cum quanto verborum honore Archangelus nominet, quod vilissimi homines tam facile vel manibus tractant vel ore sumunt vel lingua blasphemant? Certe de Christo homine loquitur, nec salis esse putavit, si diceret, Sanctus ille venerabilis, qui cum te miscetur; sed quasi nullum nomen excellentiam sanctitatis ejus explicaret, generali voce uti maluit. *Ideoque*, inquit, *el quod nascetur ex le sanctum, vocabitur Filius Dei*. Ubi sunt modo, qui sanctum s melorum, ad quem nominandum latis magnum nomen angelus invenire non poluit, tanta felicitate blasphemant, ut saepe etiam nulla de causa iorando ac ridendo id faciant? Qui si inhdlingerent in quantam majestatem os suum aperiunt, quam graviter totam aulam coelestis regni offendunt, et quam atrociter supplicia ipsis inierim in gehenna parentur, mallent profecto labia sibi unum cum allero consui vel certe lingua cernere, quam vel olisc tam venerabile nomen usurpare. Ubi sunt etiam, qui hunc ciimdem saucium sanctorum, quem angelus nominare non audet, his proximis feriis in domicilium pedoris sui cum aliquo honore introduxerunt, sed paulo post propter aliquam fallacissimam voluptatem et verissimam vanitatem, majore cum ignominia ejecerunt? Quale iudicium, quaeso. fidelis, qui illico iurum gratiae Dei, qui carnem illam de Spiritu sancto conceptam, et cum ipsa Verbi persona tam singulariter copulatam contemnunt. ut ei vel inanissimas nugas anleponant? Quid enim ei non anteponerent, qui pro aspectu unius mulierculae, pro una saltatione, pro uno vini poculo, Christum ven-

dual? Cerle majori ptelio u lnda traditore venditum cum fuisse legimus. Et lamen de illo senpimii csl; Vae *liamini illi, per quem t'diu-i hominis tradetur; bonum ei erui, si naius non fuisset homo ille*. Ubi sunl postremo sacerdotes Domini, qui hunc sanctum sauciorum, cum tremenda mysteria peraguntur, in ara praesentem, cl multitudine angelorum stipatum esse non dubitant, et nihilominus quasi non eum viderent, vel ab eo non videremur, incredibili festinatione, sine spirilu, sine affectu, sine timore el tremore sacra perficiunt, el quod pudcl dicere, vel potius horreo dicere, sordidissimis linteis, quae corporalia vocamus, qualia in mensa famulorum suorum ponere erubescerent, illud sanctorum involvunt, quod angelus nominare non audebat? Omitto . quae altaria plena sint saepe pulveribus: taceo, quod etiam araneis liceat circum aras Dei suas telas extendere el muscas aucupari. Praetereo, quod in lam magno alque horrendo sacrificio saepe unam particulam candelaedumtaxat videamus, cumque lam tenuem, ul vel modicus voulos cum non solum cxlinguere, sed eliam lolam de altari exsullare possil. Nihil dico, quod saepe ministri lano sacrificio adhibeantur pueri dissoluti, petulantes, procaces, qui semper oculos huc alque illuc circumferunt, vel turpiter sedenl vel aslant impudenter. Denique ita sine ulla pietate ac devotione ministrant, ac respondent, ul aliquid aliud agere videamur, ncc postea lamen corripiuntur, m saltem intelligant se male agere. Sed lamen haec omnia facile pallor sileri, sml parva el levia, si ila placet, quamquam Deo non placeat. Sed quod ipsa corporalia, quibus Domini sacrosanctum corpus imponitor. ita sordeant, quod purilicaloria, quibus sacer calix purgatur, ila quibusdam lucis nigra, turpia, olentia cl pene corrupta sini, ul nauseam provocent, el vix manibus sine horrore tangi pussini, haec profecto lolerari nullo pacto deberent, nec cerle tolerarentur, si ii, ad quos perlinet isla rurale . decorem domus domini diligerent, cl si llomiiium suum, propter quem ab hominibus honorantur, ipsi honorarent. Sed ad vos, o sacerdotes, ail Dominus per .Malachiam, qui respicitis nomen meum, el vos *recessistis de via, el scandalizastis plurimos in loge, proplcrea cl ego dedi vos contemptibiles, humiles omnibus populis*. Sed nolo ulterius verenda patrum delegere quae, magis legere cupercm, si non res ipsae clamarerent, illbslrnrenlur, eruperunt. Quia vero non dubilo, inultos esse in ordine sacerdotum viros probos cl doctos, quibus haec disciphceanl, eos ego cohortatos volo, ut zelum magnum honoris Domini incipiant, cl cos. qui saucium sanctorum ila contemnunt, admoneant, castigent, confundant, verbis non parcent, neque dubitent, apud Deum sed pio eo zelo bonum gradum acquisiturus el magnam fiduciam in Domino.

PARS SECUNDA

Sequitur. Et ecce Elizabeth cognata tua, el ipsa concepit filium in senectute sua. El hic

mensis est sexiusilti, quae vocatur sterilis, quia non erit impossibile apud Deum omne verbum. .Mullis de causis angelus sanctas posleaquam ad quaestionem virginis respondit, el Incarnationis dominicae sacramentum exposuit, de conceptione praecursoris beatissimam .Mariam certio rem facil. Prima causa est, ul eam, licet credentem, lamen quia res difficillima credenda proponebatur, adhuc magis in fide confirmet. Tametsi enim minus est, si unum cum allero conferatur, quod anus sterilis, quam quod virgo concipiat, tamen utrumque, Deo facillimum est, utrumque naturae vires ac potentiam superat: quocirca non inepte unum cx allero confirmatur. Atque hanc ralionem angelus reddit cum ail: *Quia non erit impossibile apud Deum omne verbum*: quasi dicere vclil, Haec libi de Elizabeth cognata lua significare volui. ul intelligas . quia non erit impossibile apud Deum omne verbum. Altera causa esi. ul dum sterilis conceptus Virgini nuncialur. et dum miraculum miraculo additur, gaudium eliam gaudio cumulatur. Tertia, ul miraculum Dei, quod praesertim non parum ad Incarnationis mysterium pertinebat prius cirel virgo per angelum, quam audiret ab homine, el Dei mater mox futura, eliam consiliorum Dei particeps fieret. Quarta, ul dum nunc servatoris. nunc praecursoris edoectar adventus. rerum tempus el ordinem tenens, ipsa melius postmodum scriptoribus ac praedicatoribus Evangelii reseraret veritatem. Quinto, ul audiens cognatam vetulam ac gravidam, cogitet adulescentula de obsequio, alque inierim locus el occasio detur praecursori in utero malris c.vullandi. ct officii sui Domino quasdam quasi primitias offerendi.

Sed quaeret aliquis fortasse, quomodo poluit Elizabeth cognata esse Maria? Nonne d. Lucas inibo evangelicae suae historiae ait aperte, Elizabeth de filiabus Aaren fuisse? Nonne b. Mariam certum est esse dc filiabus David? Alioqui^ enim neque angelus dixisset: *Dabit illi Dominus Deus sedem David patris ejus*. Neque b. Matthaeus intli" cvangeln scriberet: *Liber generationis Jcsu Christi filii David filii Abraham*. Neque aposlt lus ad Romanos scribens de Christo diceret: *Qui factus esi eæ semine David secundum carnem*. Denique neque ipse Dominus in extrema Apocalypsi s. ra dicem cl genus David, stellam splendidam cl matutinam appellare. Constat enim Christum non aliter esse Filium David, quam ratione .Mariae. At in libro Numerorum jubentur faeminne viros non sumere, nisi de sua tribu. Quomodo igitur fieri potuit. ul cognata esset Mariae Elizabeth, cum una dc tribu Levi, ac dc filiabus Aaron, altera dc tribu Juda, et de filiabus David esse cognoscatur? Verum quaestionis hujus facilis est el aperta responsio. Neque enim in postremo capite libri Num>orum lex lata de nuptiis, ad omnes mulieres debet extendi, sed solum ad eas, quae fratres nullus habent. Tales erant filiae Salphaad, quarum occasione qui scripturas legunt, legem illam latam fuisse sciunt. Focminne enim . quae fratres non habent. juxta aliam legem ejusdem libri Numerorum in paternam haeredilnlcm succedunt, el ipsae dumtaxat viros ducere, nisi de sua tribu non poterant:

ne videlicet haeredilas de uno tribu in alteram neceretur, el sortes el possessiones tribuum confunderentur. Caelerum ahis omnibus, quae hauledes non erant, liberum oral plane nubere quibus velent. Haque .Moyses, qui legem illam promulgavit uxorem Zeplioram Madianilidcin duxit: Aaron de tribu Levi, uxorem habuit Elizabethan] de tribu Juda: Booz de tribu Juda Ruth Hloabitidem accepit uxorem: David quoque de tribu Iuda, -Michol filiam Saul de tribu Benjamin: cl Salomon Illius c-
jus filiam regis Pbaruonis in matrimonio habuerunt. Denique Joiadas pontifex (ut cacleros omitam) Josabelh filiam Ioram el sororem Ochoziue regum Juda uxorem habuisse legitur. Quae cum ila se habeant, mirum profecto esse non debet, si Maria de tribu Juda et familia David cognatam Elizabeth habere potuit de tribu Levi, ac de filiabus Aaron. Quid enim prohibeat, quo minus aliqua soror beatae Annae, virum duceret de filiabus Aaron. atque inde exislercl Elizabeth? Sicul beata Anna loachimo nupsit de filiis David, cx quo nata est .Maria: quin non solum nihil prohibeat, sed eliam valde deceat, ul Messins rex ei pontifex futurus, cum ulraque familia, regia scilicet el pontificia, cognationem haberet. Vere igilur angelus ail: Ecce *Elizabeth cognata tua*.

Sequitur deinde, el ait: *El ipsa concepit [ilium in senectute sua, el hic mensis est sextus illi, quae vocatur sterilis*. Quibus verbis salis aperte demonstrat, conceptionem praecursoris divino miraculo iidscribendain esse. Nam Elizabeth iam anus erat. el naturaliter vires ad concipiendum non habebat, cl praeterea senectuti sterilitas accedebat, quae usque adeo omnibus nola erat. ul vulgo sterilis appellaretur.

Concludit tandem angelus orationem suam. alque ail: *Quia non erit impossibile apud Deum omne verbum*, Ubi vel more Hebraeorum, verbum ponit pro eo, quod significatur verbo, ut eo loco: *Transeamus usque Bethlehem el videamus hoc verbum quod factum est*. Vel certe divinam promissionem verbum vocavit, ul sensus sil, Deum quicquid loquitur facere. quicquid promittit facile praestare posse: non sicul homines, qui suae imbecillitatis ignari mulla saepe pollicentur, quae praestare non possunt.

Iam vero his omnibus diligenter auditis, virgo sanctissima certa de nuncio ac de virginitate secura, stalirn respondit: Ecce *ancilla Domini, /ial mihi secundum verbum tuum*. Praeclara sententia el virgine Dei maire digna. Quot enim illustrissimas virtutes bis paucissimis verbis prodidit? Quoniam verborum moderationem? Quam profundam humilitatem? Quam firmam fidem? Quam promplnm obedientiam? Quam ardentem charitalem Ecce *ancilla Domini, fiat mihi secundum verbum* futim. Quid brevius. verecundius, moderatius, sapientius dici poluil? Una eademque brevisima sententia. el Deo pollicetur obsequium. ct nuncio defert honorem. Sed quanta humilitate? Ecce *ancilla Domini*. Nondum viderat in ecclesia sacerdotes, antequam divinum corpus accipiant, indignos tanto hospite se profiteri, ac dicere: *Domine non sum dignus, ul inires sub lectum meum*

Atque id lamen Virgo humilis eumdem Christum castis visceribus exceptura, diligenter observai, cum honore malris oblato, se ancillam potius agnoscit ac profitetur: *Ecce ancilla Domini*.

Quae vero sequuntur, */ial mihi secundum verbum tuum*, quantae fidei verba sunt? Quam nihil penitus dubitat, quae ila loquitur? Abrabae fidem Paulus ad Romanos scribens miris laudibus praedicat: *Qui contra spem, inquit, in spem credidit, ul fieret paler mullarum gentium: El non infirmatus est [ide, nec consideravit corjnissuum emortuum cum iam fere centum esset annorum neque emortuum vulvam Sarae. At certe tanto majorem fides .Mariae, qua© fides Abrabae, quanlo majus el mirabilius est virginem concipere, quam senem generare. Itaque multo ipsa magis contra spem in spem credidit, ul fieret mater Domini sui. Neque consideravit portam uteri sui volo virginitatis obstructam, ac munitam. In repromissione etiam Dei non haesitavit diffidentia sed confortata csl fide, dans gloriam Deo, plenissime sciens quia quaecumque promittit, potens esi el facere.*

Denique ait; *Ecce ancilla Domini*. Iam vero de obedientiae prompliludine nihil est quod dicam. Ipsa enim ejus oratio quid aliud, quam summam in obediendo alacritatem spirat? Non enim cogitavit, Quid manius meus dicet, si mc gravidam videat? Neque ab angelo petiit, ul ipse Joseph mysterium revelaret: neque inopiam suam considerans metuere coepit, ne Filium Dei, ul par eral, alere non posset. Nihil horum cogitavit vel timuit, sed parata suspensiones mariti sustinere, parata prae lilio stipem mendicare, si opus esset, solo obediendi studio fervens: ecce, inquit, *ancilla Domini, fiai mihi secundum verbum tuum*.

At de charilate quid tandem dicemus? Quamvis zelus honoris divini humanaeque liberationis virgineum ejus pectus exurebat, quae promissione audita de adventu Servatoris, non contenta praebere consensum, eliam preces, desideria, vola, addenda putavit; ecce, inquit, *ancilla Domini fiat mihi* ul locus es. Non solum divinae voluntati assenlior, sed eliam opto ac peto, ul *fiat mihi secundum verbum tuum*.

Qua oratione linita, nulla interposita moro, credibile est Spiritum sanctum in eam supervenisse, et mirabili artificio de purissimo ejus sanguine, quantum satis eral, in locum conceptioni attributum separasse, atque ex eo pulcherrimum corpus in puncto temporis formasse, eoque animam praeclarissimam, non solum mente ct ratione praeditam, sed eliam sapientia, cl gratia ac virtutibus plenam infudisse, neque alio postea tempore, sed in eodem prorsus momento Allissimi virtutem, aeternum Dei verbum de sino patris in uterum mains descendisse el carnem illam a Spiritu sancto formatam, cl mente sapientissime atque optima animatam. sibi aeterno felicissimoque matrimonio adjunxisse. Tunc igilur primum jacta sunt fundamenta nostrae liberationis. Tunc spes nobis affulsit recuperandae antiquae libertatis. Tunc virgine Dei matre novo atque insolito genere gaudii perfusa, tolaque coelesti curia exultante. cani coepit, quod his diebus mater ecclesia tanta signi-

ficalione laetitiae , cum canin cl gaudio spirituali loties repetit: *verbum caro facium est cl habitavit in nobis*. Tunc artificio Spiritus sancti novus homo novo modo conceptus , venit in mundum , qui nos omnes ablata pccali vetustate renovare, et de miseris atque afflictis fodices et beatos efficeret.

Ac ul humanam liberationem brevi similitudine comprehendam el illudrem. cl lunc demum dicendi finem faciam, quaeso animadvertite. Quemadmodum si princeps aliquis in pomario suo manibus propriis cedrum arborem plantasset, cainque vehementer diligeret, summoque studio ac diligentia conservaret: deinde exorta tempestate cedrus aresceret, cl omnia ejus poma adhuc immatura deciderent: adveniret vero post aliquod tempus artifex aliquis admirabilis , qui cedrum alium linalurac ac generis ejusdem cum iis, quae aruerant sed integrum, lotum ac virens, cl odorem suavissimum spirans, non ex arbore excitaret, sed novo atque insolito more manibus suis ipse formaret, et saccharo ac mele summa arte conditum regi gustandum offerret: rex autem ille eo delectaretur ul slalim apud se constitueret, magnam eorum, quae ceciderant, pomorum pariem de humo colligere , similique modo condita in apothecis suis perpetuo conservare: ille prorsus casus el liberatio nostri generis se habet. Plantaverat enim olim Deus naturam humanam quasi pulcherrimam cedrum in paradiso voluptatis, eamque lamquam a se satam, nutritam, auctam, vehementer, ut per eral, diligebat. Accidit vero ut coorta tempestate, vento superbiae concussa atque agitata, tandem a radicibus arefieret, cl omnia ejus poma adhuc immatura corruerent, hoc est, nos omnes qui ab Adamo, tamquam a radice dependebamus ipso peccante el per peccatum arescente mirabili casu ad terram afflicti atque illisi pene mortui jaceremus. Verum cum mullo iam tempore quasi poma semicorrupta suisque infernalibus apposita jacuissemus , adfuit tandem Spiritalis sanctus , artifex sapienlissimus, qui optimo excogitato consilio , novum quemdam hominem, quasi novum cedrum, servatorem videlicet nostrum, non ex corrupta radice, non ex viri semine, qui non nisi Aduer filius esse potuisset, sed novo inaudiloque miraculo, sua virtute atque arte ex virginis carne formavit . nunc solum innocentiae viriditate pulcherrimum el omnium virtutum odor suavissimum esse voluit , sed etiam mellic ac saccharo divinae gloriae coclestisquc felicitatis condivit. Hinc enim apud Isaiam dicitur ista novo cedro legimus; ecce *virgo concipiet cl pariet/iliu. cl vocabitur nomen ejus Emmanuel, butyrum et mel comedet, ul sciat reprobare malum cl eligere bonum*. Nos quidem omnes auditores, prius malum Dei gratia adiuli reprobamus, el bonum eligimus, denique cl multum bonis, operibus insudamus, quam ad butyrum cl mel suavissimum divinae coclestisquc bealitudinis gustandum admittamur. At noster Emmanuel Christus, in ipsa sua conceptione butyrum cl mel divinae gloriae non gustavit modo, sed abundanter etiam comedit. El quis nostrum de torrente voluptatis, nisi in patria bibet, ubi */luminis impetus lacii/icat civi-*

lutem Dei ? Noster vero Emmanuel de *torrente in via bibit*. Fuit enim semper, el in ipso quoque utero beatus. Itaque cedrum novum et suave, ac mellic cl saccharo conditum Christus est , qui quidem Deo patri oblatus , ille vehementer placuit , ille majestatem ejus oblectavit , ul cetero constituerit, nos omnes ex humo colligere, deque ipsis faucibus daemonum eripere , a sordibus cl corruptione purgare . ac demum saccharo beatitudinis conditos in coelestibus apothecis collocare , hoc est, magnos, illustres, beatos , felicissimos , immortales, angelorum cl archangelorum cives , atque adeo Deos quosdam efficeret.

Sed numquid omnes eo perveniamus , ul mel ac saccharo condiamur ? Minime vero , auditores. Sed lamen vae illis, qui non pervenient. Melius eral eis, si nati non fuissent. Sed cur non omnes pervenient ? In promptu est causa : nos enim, ut ante dicebam , per peccatum quasi poma corrupta jacebamus: corrupta vero poma prius a corruptione purganda cl lavanda, el sale atque aceto conficienda el praeparanda sunt . quam mellic el saccharo condiantur. Iam vero multi sunt qui mellic cl saccharo condiri cupiunt: sed pauci qui a corruptione purgari el lavari el sale atque aceto confici velint. Purgamur enim cl lavamur a sordibus peccatorum aquis baptismi cl lacrimis poenitentiae cl quidem baptizati omnes sumus , sed sordes post baptismum contractis Deus novit, quam multi vere diluant. Cetero lacrimae verae contritionis, ille sunt hoc tempore pretiosae ac rarae, ul vix unquam reperiantur.

Porro aceti cl salis duo sunt genera , quorum altero necessario condiri debent omnes . qui ad mel cl saccharum divinae gloriae praeparantur. Unum dicitur patientia , alterum eleemosyna. Si ille patientiae pauperibus , sal misericordiae divitibus datur. Itaque quotquot inopia rerum externarum ac facultate laborant, intelligant sale patientiae se condiendos esse , nec animo deiciantur. nec contra Deum murmurent, nec divitibus res istas caducas ac fragiles invideant, sed intelligant cl probent consilium Dei, qui omnium curam gerit, et optime novit qui sale patientiae, qui sale misericordiae condiri debeant. El quamquam inopia res est per se insipida el ingrata, tamen si sale patientiae habeas . etiam hic in terris sapere et dulcescere tibi incipiet. Quotquot vero dices estis, intelligite sale misericordiae vos condiendos . etsi non pati, saltem compati ; si non dolere , saltem condolere aliis debere : compati vero et condolere non verbis lantum , sed opere el veritate. Tu pecuniis abundas cl vestibus, et lignis el cibo cl potu, cl idcirco neque fume neque sili neque frigore unquam vexaris. Quid igitur ages ? Salem tuum accipies , nosti pauperes multos . qui nihil horum habent, qui fame pereunt, qui frigore moriuntur: compatere illis ex animo, adiuva quantum poles : alioqui enim si neque pateris neque compateris , cl nec sale patientiae nec sale misericordiae condiris, non video quae spes tibi remaneat. Noverat Deus te delicatum ac tenerum futurum, nunc per viam duram atque asperam inopiae

cl miseriae facile ambulaturum, propterea divitem
le esse voluit, ul saltem per viam misericordiae
nc eleemosynarum, quae planior cl faciliior est,
ad salutem pervenires. Quod si neque hoc tibi pla-
cet. *quid superes*, nisi ul excidas a salute alque
a regno beatitudinis excludaris? O si divites ho-
mines intelligerent, quam vili pretio nunc in nihil
et immortales thesauri emi possent, longe aliter o-
pes suas consumerent. Cum urbes vi captae spo-
liantur ac diripiuntur, milites, qui eas diripuerunt
nihil fere res maximas cl pretiosissimas vendunt,
quae alio tempore multo auro vix emi potuissent.
Atque hoc tempus nunc agitur auditores, *regnum*
enim *coelorum vim patitur, et violenti rapiunt*
illud: Christus autem qui jam illud obsedit, oppu-

gnavit, occupavit, spoliavit, nunc vilissimo pretio
ac fere nullo, spolia illa divina, indumenta illa glo-
riae, coelestia illa palatia vendit. Nunc vel calice
aquae frigidae, sempiternae divitiae emi possunt.
At vero post mortem. nullae pecuniae, nulli labo-
res, nec ipsa vita sufficit, ul vel exigua domuncu-
la, in regno coelorum ematur. Quare agile nunc
divites et caducas opes, ludibria ista fortunae, quae
cl alioqui hic relinquetis, cum aeternis et immor-
talibus commutate: de iniquo mammona facile vo-
bis amicos, qui vos, cum defeceritis, in aeterna
recipient tabernacula. Deinde ita agile, ul pro par-
vis magna, pro terrenis coelestia, pro temporali-
bus aeterna aliquando recipiatis. Amen.

CONCIONES DUODECIM

Argumenta totidem continentes ad hominem catholicum in sua fide confirmandum
et haereticum a perfidia sua convertendum.

CONCIO PRIMA

DE LUMINE FIDEI

SYNOPSIS

*Exordium breviter causam reddit, cur potissimum hacc. argumenta tractanda suscipiantur, nimirum ob periculosa cl tot seclis haeresum refertae haec nostra tempora Duas res catholicos in ecclesia continere., lumen fidei internum el notae quaedam externae; cl quaenam illae sini, ex divo Augustino probatur. Docetur, lumen fidei se per modum intellectus principiorum habere. Fidei necessitas contra Pelagianos, nullis astruitur, ejusque efficacia et praestantia variis similitudinibus asseritur. Ostenditur praeterea quibus item amittatur. Causae assignantur. cur lam facile el tam brevi mullae hacreses tantum sumpserint incrementum. Tandem graviter reprehenduntur *īī*, qui fideles verbis, factis tamen fidem negat: qui proinde Deum irritant, ul nos in infidelitatem labi patiantur.*

Cum semper maxime necessarium esse duxi, optimi auditores, in ea ecclesia permanere,in qua vera alque orthodoxa fides, verus Dei cultus, vera remissio peccalomm , verum salutis atque aeternae haeredilalis pignus repcrilur ; lum hoc potissimum tempore , quando propter haernsum et sectarum multitudinem , lam densae errorum tenebrae loti pene orbi terrarum offusae sunt, el nox terra mundum prope universum occupavit alque involvit, ul jam periculosa illa tempora ndesso videantur, de quibus Dominus in evangelio ; *Multi, inquit, surgent pseudoprophetae . el seducent mullos: cl quoniam abundavit iniquitas, refrigescet charilas mullorum.* El rursum: *Cum venerit filius hominis, putas inveniel fidem in terra?*

Aspicite enim , el intuemini faciem orbis lerrarum.quol in eo reperiuniur Alhoi, Pagani,.ludaci? Quoi regiones, quoi regna,quoi provinciae a Christo ad mahometismum defecerunt? Schisma alque

haeresis Graecorum, Jacobilarum , Neslorianorum nonne Orientem pene totum absumpsit? Septentrionem nonne lues Arriana, Sabellica, Luiherana ex magna etiam parle Graecorum tabes , penilus infecit? Africam universam,ubi quondam lot sedes archiepiscoporum cl Episcoporum iuerant, nonno parlim Mauri, Mahomeli seclalores, parlim Aethiopes, solo nomine Christiani, el vera Ctirisli Ecclesia jam olim separati, occupant? Quid de Occidente dicemus? Quis'enumeret secias confessionislarum, anabaplislarum.calvinislarum? nonne loi fero haereses spalio quinquaginta annorum nostri diebus cxorlae sunl.quoi ab apostolorum temporibus, per totos mille el quingentos annos ? Praeterea avaritla, superbia, luxuria, ambitio, doli, fraudes , mendacia , omnia scelera , omnia flagilia sibi *pectora* alque animos mortalium ila vendicarunt. ut periculum sit. ne *in errorem inducantur, si fieri possit, etiam electi*, ac dicere incipiam , Esne Deus in nobis?sumus haeredilas cl peculium Domini, an non?

Sed quamquam hacc ila se habeant, manet tamen sententia Domini; Qui *perseveraverit usque in finem, hic salvus erit*, manet sententia beatissimi Cypriani : *Quisquis ille est, qualiscumque , Christianus non esl, qui in ecclesia Chrisli non esl.* El alio loco:*Quis ab ecclesia separatus adulterae jungitur . a promissis ecclesiae separatur, nec pertinet ad Chrisli praemia , qui relinquit ecclesiam Chrisli, alienus esl, profanus est, hostis csl. habere non potest Deum patrem,qui non habet ecclesiam matrem.* Si potuit evadere , qui extra arcam Noo fuit, cl qui extra ecclesiam pacis fuerit, evadet. Quoniam igilur extra veram Chrisli Ecclesiam neque salus , neque remissio peccatorum repcrilur,et tamen lam grande periculum nobis, hodie ubique imminet ab istis latronibus atrocissimis animarum, neque aliud facilius est,quam ul homines incauti ab arce ecclesiae aberrantes , in laqueos ac retia infidelitatis incurrant; nihil me fructuosius alque utilius in concionibus istius anni tractare posse, existimavi, quam argumenta ali-

quod . quibus perspicue ostendatur , religionem , quam Dei beneficio amplexi sumus. omnibus seculis ac superstitionibus Iudaeorum ac Paganorum, imo et acyclicorum etiam, jure ab omnibus, qui sapiunt, anteponi, et eam solam esse, qua Deus pie sancteque colatur, quaeque cultores suos ad verum aeternae felicitatis portum perducatur.

Quia vero haec disputatio pene tota in fidei confirmatione versabitur ut etiam aliquid detur moribus. A concionibus nostras in duas partes dividemus in priori argumento , quod iam diximus , explicabimus: posteriori primam sententiam ejus epistolae, quae, inter sacrorum solemnitas lecta fuerit, ad morum aedificationem exponemus.

Duo sunt, quae nos praecipue movent ad credendum, lumen fidei internum, et argumenta quaedam externa. Aliaque argumenta quidem, de quibus agere institimus, sunt omnino duodecim: nempe religionis Christianae veritas, puritas, efficacitas, antiquitas, amplitudo, firmitas, lumen propheticum gloria miraculorum, probitas vitae . testimonium ac approbatio inimicorum, mores Ecclesiae veteris et mores veterum haereticorum. Quae argumenta non quidem omnia, sed eorum aliqua, quid in d. Augustino viro sanctissimo atque doctissimo effecerint, olim ipse in libro, quem contra epistolam Manichaei, quam vocant Fundamenti, scripsit, his verbis docet: *Mulla sunt.* inquit, quae in gremio ecclesiae catholicae me justissime teneant. *Tenet consensus populorum et gentium: le. net auctoritas miraculis inchoata, spe nutrita, charitale ancilla. vetustate firmata : tenet ab ipsa sede Petri Apostoli successio sacerdotum.* Haec ille vir, qui non minus divino lumine quam acerrimo gravissimoque judicio praeditus erat, quique omnium optime, quid inter sanam doctrinam ecclesiae et insana haereticorum dogmata intersit, judicare poterat.

Ac de argumentis quidem externis alias, hodie solum de lumine fidei. quam eximium sunt. quam necessarium Dei donum, et qua cura et sollicitudine conservandum, pro tempore disseremus. Etenim lumen fidei non mihi minus necessarium esse videtur ad ea dogmata credenda, quae nobis ecclesia catholica proponit, quam si lumen intelligentiae naturale ad prima principia cognoscenda. Quemadmodum enim omnes homines naturali quodam lumine praediti sunt. quo prima principia, sine labore, sine argumentis, vera esse intelligunt: nec enim est quisquam, qui rationes et argumenta petat, cum ejusmodi principia proponuntur, scilicet bonum esse prosequendum, malum fugiendum, tria plura esse, quam duo, tria et duo esse quinque: sic etiam omnes christiani lumine quodam divino et supernaturali a Deo illustrati, principia prima nostrae fidei . etiamsi difficilia et rationem excedentia. verissima esse et certissima confitentur. Quoniam est causa, cur bruta animalia doceri non possunt? Accipe brutum aliquod animal, equum accipitrem, vide utrum possis ei persuadere aliquam veritatem. Certe non poteris, etiamsi omnem dialecticam et rhetoricam adhiberes. Iste igitur? Quia naturali lumine intelligentiae caret. Ad eundem modum omnes nostrae conciones, nec

solum conciones, sed omnia alia nostra signa, et prodigia non sufficiunt, ut fidem nostram ethnicis et haereticis persuadeamus, nisi Deus Ipso doctor accedat, et mentem eorum hoc divino lumine illustret.

Pelagiani quidem divinae gratiae contemptores et suarum virium superbissimi laudatores affirmare non dubitabant. nos isto lumine non usque adeo indigere, neque fidem alia ratione in sacris litteris donum Dei appellari, quam quod gratia et dono Dei fiat, ut Scripturas sanctas et praedicationes Evangelii habeamus. Sed longe aliud nobis. Christus ostendit, aliud apostoli docuerunt, aliud experientia et usus lesatur. Quid enim non viderunt. et audierunt, qui Christum ipsum, hoc est, verbum et Sapientiam Patris concinnantem et signa facientem viderunt et audierunt? Et laus beatus Iohannes de eis scriptum reliquit: *Cum autem tanta signa fecisset coram eis. non credebant in eum.* Quid sapientius sapientia? Quid eloquentius verbo? Quid sanctius eo. quoniam diu potest; *Quis ex vobis arguet me de peccato?* Quid eo mirabilius, qui etiam qualriduanos mortuos solo verbo ac imperio ad vitam revocabat? Et laus cum tanta signa fecisset. tantus ac talis esset, non credebant in eum. Itaque recte Dominus dicebat eis: *Omnis, qui audit a Patre, et didicit, venit ad me. Sunt quidam ex vobis, qui non credunt: propterea dixi vobis, quia nemo potest venire ad me. nisi fuerit ei datum a Patre meo.* Apostolus Paulus ante conversionem certe audierat, si non alios, saltem beatum Stephanum plenum Spiritu sancto. Haec concionantem, ut nemo posset resistere sapientiae et spiritui, qui loquebatur in eo, cumque videret signa maxima et prodigia in populo facientem, et nihilominus tanto odio fidem nostram persequabatur, ut aliquando spirans minarum et caedis in discipulos Domini, epistolas peteret a principe Sacerdotum in Damascum ad Synagogas, ut si quos invenisset hujus viae viros ac mulieres, eos victos perduceret in Ierusalem. At posteaquam circumfulsit eum lux de coelo, quae oculos ejus excaecavit et mentem illustravit, repente totus mutatus est. et qui antea Christi nomen persequabatur, is postea coram regibus et principibus toto orbe idem portavit; et qui ecclesiam antea omnibus viribus devastabat, is postea in iisdem aedificandis ecclesiis plus omnibus laboravit; et qui stulta et ridicula esse dicebat. quae a Christianis dicebantur, is postea solam Christi ecclesiam solam columnam ac firmamentum veritatis solus appellavit. Quae tantae et iam mirabilis mutationis causa foret? Quis in momento Paulo persuasit, id quod antea nec verba nec miracula persuadere potuerant? Certe non aliud, quam unctio Spiritus sancti: unctio docuit eum. internum doctorem ac testem habuit eum, de quo beatus Iohannes agebat: *Qui credit in filium Dei. habet testimonium Dei in semetipso.* Non legistis quid b. Augustinus de hoc testimonio dicit? *Audiam,* inquit, *et intelligam quomodo in principio fecisti coelum et terram: scripsit hoc Moyses, scripsit et abiit, transivit hinc ad te. neque enim nunc ante me es. Nam si esset, tenerem eum, et rogarem eum, et*

*per le obsecrarem. ut mihi i»la panderet. el prac-
herein aures corporis mei sonis erumpentibus cx
ore ejus; et si hebraca voce loqueretur. frustra
pulsaret sensum, ncc modo menlem meam quic-
quain tangeret; si autem latine, scirem, quid di-
ceret. Sed unde, scirem, an rerum diceret! Quod
si el hoc scirem. num et ah illo scirem? intus in
domicilio cogitationis, nec hebraca nec gracca
nec latina nec barbara veritas, sine, oris ac lin-
guae organis, sine strepitu syllabarum diceret.
Verum dicit. el ego statim certus confidenter illi
homini luo dicerem, Verum dicis. Hoc igilur esi
lumen lIdei, audilores, testimonium quoddam Dei
quo intus in domicilio cordis diciliir nobis. Ita esi
nihil haesites. Argumentum est non apparen-
tium, quo videlicet hoc credit, quod non videt:
vel polius ul b. Augustinus scribit, quo certissime
videt, nondum se videre, quod credit. Alque boc
argumentum, hoc lumen, hoc testimonium Dei in-
ternum, si cum externis illis argumentis ac testi-
moniis adiungalur, (dc quibus in aliis sequentibus
concionibus disseremus) ila manifestum et perspi-
cum efficiet, credibilia, cl omnibus sectarum al-
que bacrcsum decretis anteponenda esse, quae
nos ecclesia catholica docet. ul nemo sil. qui non
exclamet; Testimonia tua credibilia facta sunl
nimis.*

Quae cum ila sint, non arbitror nobis esse diu-
tius laborandum, ut vos horiemur, ul hoc eximium
Dei donum boc coeleste ac divinum lumen omni
animi providentia conservelis: pracserlim hoc tem-
pore, quo lam facile illud in lam multis ab eo ven-
to, qui ab aquilone spiral, cxlingui videmus. Si
quidem miserum est ct amarum a Domino sepa-
lari, cl jacturam facere charilatis: sed mullo mi-
serius csl el amarius circa fidem naufragare. Quid
enim csl (ides nisi semen, nisi radix, nisi basis
fundamentum quoc justitiae? Quis magis arbori no-
cuit. qui ei solum truncum praecidit, an qui eam
funditus eradicavit? Quis majus detrimentum al-
lidit aedibus, qui lccium diruit, an qui fundamen-
tum evertit? Quanto labore jacmntur fundamenta?
Certe non parum fecit quam fundamenta jecit. El
in arboribus liccl radix sine trunco el ramis tru-
cius non ferat; tamen si dentio sol eam rcspecial,
si rursum coelestibus imbribus irrigelui, iterum
• v ca cl truncus cl rami pullulabunt. Sic eliam
quamquam fides sine charilale mortua sil, neque
(ructus bonorum cl Deo grnlorum operum pariai,
lamen si sol justitiae Christus Dominus Deus no-
ster, misericordiae radiis agrum cordis iterum re-
spiciat, cl cum pluvia voluntaria, aqua Spirilus
sancli, lachrimis compunctionis inebriet, o quan-
ta celeritate charilas iterum pullulabit, el inde flo-
res cl fructus bonorum operum renascenior. Ita-
que magnum donum csl eliam fidos mortua cl in-
formis, cl omni conclu ac viribus conservanda.

Al quibus rebus conservatur fidos? Bonis operi-
bus, audilores. Quibus rebus laudem amittitur?
Operibus malis, llagiliis. facinoribus, luxuria, c-
brielalc, avaritia. Non dico ego quidem, ul lulhc-
rani mentiuntur ac delirant, omne peccatum esse
infidelitatem, cl esse non posse in peccatoribus
fidem: hoc ego non dico, novi enim ecclesiam sa-

genam esse plenam bonis el malis piscibus; nec
illud ignoro, in ecclesia neminem esse posse sine
fide. Quid igilur dicimus? nempe peccatorum mul-
titudinem, peccandi facilitatem, consuetudinem
corrupte vivendi viam esse, et quasi gradus quos-
dam ad infidelitatem. Homines enim ita comparati
a natura sunl. ul id faede ac libenter credant, quod
cupiunt, quod placet, quod deleclal. Non est dif-
ficile voluptariis cl carnalibus hominibus persua-
dere, sacerdotes uxoratos esse debere, castitatem
impossibilem osse, jejunia esse superflua, ciborum
delectum esse superstitiosum. Non est apud ava-
ros difficile usuras excusare, apud ambitiosos si-
moniam. apud luxuries fornicationem. Legite E-
vangelium Lucae: *audiebant*, inquit. *omnia haec
Pharisaei, qui erant avari, el deridebant eum.*
Non credebant Pharisaei disserenti Domino, ac di-
centi: *nemo potest duobus Dominis servire non
potestis Deo servire et Mammonae*, quin el deri-
debant cum. Ouare? Quia erant avari, neque a .Mam-
mona avelli se patiebantur. Rursus alio loco ad
ambitiosos: *quomodo*, inquit Dominus, *vos pote-
stis credere, qui gloriam ab invicem accipitis el
gloria, quae solo Deo esi non quaeritis?* iNon mi-
ror, inquit, quod non creditis: mirarer polius, si
crederetis, quando superbia cl ambitio ila oculos
vestros excaecavit, ul humilem incessum, hono-
rum contemptum. agnoscere non possitis. Acce-
pissent sane Pharisaei libenter Christum, si non
crucem nec humilitatem praedicasscl. sed *primos
discubitus in conviviis, primas cathedras in sy-
nagogis, salutationes in foro*. denique opes el
honores sectatoribus suis promississet. Itaque non
mirum est. si lam mulli ellam facile .Muhumelo
primum deinde Lulhero nostris temporibus carnis
libertatem praedicantibus, cl habenas libidinibus
laxantibus sc adiunxerint. Erani enim ulroque tem-
pore. ul cx historiis cognosci potest, mores homi-
num Christianorum magna cx parte corruptissimi:
sacramenta, religio, disciplina ecclesiastica con-
temnebantur, conculcabantur, el regnabant omnia
genera viliorum, ila ut homines jam ila offecti, sa-
nam *doctrinam non* sustinerent, *sed* quaerebant
sibi magistros prurientes auribus. Non fiebant
haeretici, quod nemo eis bacroses praedicarel sed
ipsi jam salis erant ad haereses suspiciendas prae-
parati: ligno erani arida alque ad flammam conci-
piendam maxime idonea, solum desiderabatur. qui
ignem mitteret cl accenderet. Non defuit Diabolus
muneri suo, sed repenie ministros excitavit, qui
el sermonibus el operibus ignem accenderent. El
jam videmus tantum brevi lempore plcrisquc in
locis incendium excitatum, quantum nullis annis
cl magno labore restingui non poterii.

Quare. fratres mei, aliorum exemplo edocti, *am-
bulate dum lucem habetis, ne tenebrae vos com-
prehendant*: laborate, operamini, nolite torpere,
ne vos sicut mullos alios infidelitatis tenebrae com-
prehendant. El sicut is, qui noctu ct flantibus ven-
tis lucernam manu tenons iler facit, opponit ma-
num lumini: ila el nos, audilores, opponamus ma-
nus bonorum operum sanctae fidei, ne ventorum
flatibus, qui regionem istam peifiare coeperunt,
exlinguatur, cl nos tenebrae comprehendant. Vis,

CONCIO I. DE LUMINE FIDEI

h *cr*, non *amillcre* fidem erga sacranienlu? honora *sacramenta:olere sacramentis: accede* frequenter el *cx animo nd confessionem*, communica sanctis *myncriis*. *Vis non* annitere fidem erga jejuno, erga indulgentias, erga bona opera? Ama jejunium,amplectere indulgentias cum opportunitas datur, excreo le assidue in bonis operibus. Alioquin quid mirum est, si Deus permittat te circa fidem naufragare?

Sane, fratres, nos ridiculi sumus, ei plus quam *paradoxa* dicere ridemus. Dicimus et cerlo asserimus, sacram eucharistiam fontem ipsum graliae el omnium bonorum continere, tamen vix singulis annis, el lum: compulsi ad sumendam eam accedimus. Quid est hoc, quod agimus? Inlelbgirnus, quae dicimus? Quis eredet nobis? si diceremus,in l di parte urbis jacet acervus maximus pecuniarum ci licd omnibus accipere inde, quantum volant; quis non slalim iret? Cerle plateae non caperent cunlcs homines el redeunies. Sic eliam clamamus contra haereticos, sacrosanctam eucharistiam verum, verissimum ipsissimumque Christum Deum el hominem continere. Inierim lamcn ila nos gerimus. ul nihil minus credere videamur. Sacra altaria in picrisque lucis sunl plena pulveris.dependcnt hinc inde telae araneorum, corporalia, pacificatoria, sacra vasa ila in multis locis sunl sordida, ul vomitum provocare possint. Sacerdos ipse lam praecipitanter, ila indevote. ila frigide sacra illa cl Angelis tremenda mysteria peragit, ul clamare omnibus vidcalur, se neque Christi neque

angelorum praesentiam agnoscere.O quam atroces poenas luent, qui recipiunt pecunias beneficiorum el in usum ecclesiae unum obolum non expendunt.

Quae cum ila sint, nolite m.rari, si tollitur a vobis regnum Dei, el datur aliis, qui nunc recens in oriente el occidente,el in novo orbe convertuntur. Deus enim ila nobiscum agit.Vos, inquil, conlemnitis poenitentiam, tollam a vobis sacramentum poenitentiae,contemnitis eucharistiam,tollam eam a vobis. Contemnitis sacerdotes, tollam a vobis sacerdotes. Vos enim ila agitis, quasi haec nihil sint cl ego permittam, ul veniant homines. qui seno dicent haec nihil esse, ct id vobis in perniciem el damnationem animarum vestrarum per>uadeant: extinguam modicum lumen, quod in vobis esi: patiar ul tenebrae vos comprehendant, et in tenebris vivatis, in tenebris moriamini, cl ex tenebris, interioribus ad tenebras exteriores in gehennam descendatis. Neque fides mea dcirimenium patiatur. Nam si hic minuatur, alibi propagabitur. El lioc ila esse quis non videt, auditores? Quam nulli quotidie convertuntur in oriente in regionibus latissimis Indiorum? Quam nulli in septentrione in regnis laponiae?Quam nulli in occidente in regnis Americae? Quam nulli in meridie in regnis Brasi-lme. el in finibus Africae? Fides recedit, auditores abit ipsa a nobis, neque ipsa detrimentum patitur quae alibi propagatur, sed nos dcirimenium patiemur. nos tenebris involvemur. Ergo *ambulate, dum lucem habetis, ut tenebrae vos comprehendant*. Arnen.

C O N G I O

HE ANTIQUITATE CATHOLICAE ECCLESIAE

SYNOPSIS

Praeparatione quadam ad dicendum praemissa, enumerantur argumenta fidei externa, inter quae primum antiquitas ecclesiae catholicae, de qua el praesens habetur concio. Alque in primis nostrae legis antiquitas el comparatione sacrarum el profanarum litterarum alque earumdem authorum dilucide ostenditur; et a contrario omnium haereticorum novitas rei ex uno Luthe.ro manifestatur, el in medium adducitur. Nugatorium hac super re haereticorum effugium refutatur et valido dilemmale retunditur. Origo papalus investigatur, el quam plurimis ss. patrum et conciliatum testimoniis stabilitur. Haeretici ss. paires adulatores censes, tpsi Christi testimonio redargunlur. Non modo Petro, sed el successoribus commissam esse universalis ecclesiae curam, probatur. In nomine papi-starum el homousianorum merito esse nobis gloriandum asseritur: et haeticis sua novitas per patrum auctoritates diversas exprobalur. Ac demum ul novitatem islam fugiamus admonemur.

Duo sunl, optimi auditores, quae nos ad eam fidem cl religionem, quam in baptismo suscepimus, cl quam in ecclesia catholica didicimus. el ad hunc usque diem professi sumus, conservandam ac relinendam in primis juvant; lumen fidei internum, quod dilTusum est in cordibus nostris per spiritum sanctum, qui datus est nobis. Argumenta etiam ac testimonia quaedam externa, quae si diligenter inspiciuntur ac considerentur, perpendanlurque, non parum lucis adferent ad illustrandam noslrae fidei veritatem. Ac dc lumine quidem fidei, quas vires habeat, cl quanta cura ac sollicitudine sil conservandum, ca disseruimus oratione superiori, quae hoc loco cl hoc tempore disserenda esse existimavimus. Nunc argumenta illa externa proponenda sunl atque explicanda, ut catholicum hominem el salutis suae studiosum, tam adversus praesentes, quam adversus futuros Christianae religionis hostes armemus, et super firmam petram jam gratia Dei collocatum ita confirmemus ac stabiliamus, ut nulla vi nulloque impetu eorum ventorum, qui a spiritibus erroris el seductionis excitati, ab aquilone perpetuo spirant, commoveri possit.

Iladix igitur cl quasi fons externorum argumen-

torum est excellentia alque praestantia noslrae legis. Ea siquidem mulla complectitur, quibus omnibus seclis el superstitionibus paganorum el haereticorum facile antecellit: videlicet, anliquilatē, amplitudinem, firmitatem, veritatem, puritatem, efficacitatem, lumen propheticum. splendorem miraculorum, probitatem vitae, el alia quae concione superiori enumeravimus. Hodie solum de primo argumento, nempe dc antiquitate disseremus: caetera suum locum in concionibus sequentibus habebunt.

Inilio igitur lex nostra vetustissima est sive scripturam. qua ea continetur, sive religionem ipsam considerare volueris. Quemadmodum enim Deus prior csl diabolo, el bonum prius, quam malum, cl veritas prior mendacio; ila Scriptura Dei el civitas el religio Dei prior omnino est, quam scriptura et civitas el superstitio diaboli, ut b. Augustinus el Tertullianus evidenter ostendunt. Libri quos Moyses nosicr conscripsit. non solum libros, sed el ipsos Deos et oracula. el templa gentilium nullis saeculis vincunt. Ac philosophi quidem cmmes graneorum parlim aequales, parlim posteriores. nullo modo superiores nostris prophetis fuerunt. Porro Orpheus, Musaeus, Linus, inventores Graecarum fabularum primi ante prophetas quidem nostros, sed non ante Moyseo exlilerunl. Itaque Graecorum superstitio sine ulla dubitatione, multo est nostra religione rcccnior. Jam vero sapientia, quam vocant. Aegyptiorum ante Moysen nostrum aliqua jam fuisse reperitur: alioqui non diceret in Actis apostolorum b. Slepbanus, eruditum fuisse Moysen in omni sapientia Aegyptiorum. sed num Aegyptii sapientes priores pairiar chis nostris fuerunt? Nonne ab ipsis in ferra eorum peregrinanlibus, omnem sapientiam hause-runt? Nonne Isis, quae lileras docuit Aegyptios, temporibus nepotum Abrabae nata esse perbibetur? Quid vero de Enocbdieemus, qui septimus fuit ab Adam, el membrum Ecclesiae nostrae existons. de temporibus nostris prophetavit, ul b. Aposlolus Judas id epistola sua canonica scriptum reliquit.

Sed el haec nimis antiqua, neque hoc tempore adeo necessaria praetereamus, ct ecclesiae aetatem, non ab inilio mundi, sed ab eo tempore consideremus. quo liberator noster Christus filios Dei, qui erani dispersi, congregare coepit. Certe Christiana religio non heri aul nudiuslerlius, sed mille quingentis septuaginta annis a Christo, Dei el virginis mariae Filio, inchoata in Palaestina pri-

mum , deinde lolo orbe usque ad ultimum lerrae seminata cl propagata esi. Sic enim prophetae praedixerant: *De Sion exhibil lex . el verbum Domini de Hierusalem.* El rursum: *Parum csl ut sis mihi servus ad suscitandas Iribus Iacob el faeces Israel convertendas. Ecce dedi te in lucem gentium , ut sis salus mea usque ad extremum terrae.*

Jam vero quis nesciat omnes haereses esse posteriores ? Certe enim Arriani ante Arrium non c-rant, neque .Macedoniam anle .Macedonium,neque Nestoriam ante Ncslorium , neque Pelagiani anle Pelagium,neque Mohometani ante .Mahoinctum,neque Lulherani anle Lulherum. Hos vero omnes , quis ignorat posl annum Ireccnicsimum vel quadringentesimum vel quingentesimum vel millesimum quingentesimum a Christi Servatoris adventu exortos esse ? Nonne magnum argumentum veritatis est, quod nos possumus Ha origines singularum haeresum ostendere, ul nominemus auctorem , nolemus annum, designemus locum, ostendamus causam vel occasionem potius novorum dogmatum ? Ac ponamus exemplum in Luthero, quis nescit sectam vel sectas potius eorum qui dicuntur Lullicro quondam monacho augusliniano.anno decimoseplimo supra millesimum quingentesimum a parlu Virginis, AVillenbergae, quod oppidum est Saxomac , occasione indulgentiarum a Leone Decimo pontifice concessarum , piimuin incepisse ? Nam ante illum annum,neque unquam vel per somnium nomen lulheranorum auditum est: Sed neque ipse Lulherus lunc erat Luthcranus, imo vero in catholica ecclesia Sacerdotem cl Doctorem el Monachum et romani pontificis obedientem filium se profitebatur. Deinde quando primum se ab ecclesia Romana separavit, nullum penitus invenit suae sectae, sed *ipse primus nulli succedens . el a seipso incipiens*, (ul b. Cyprianus de Novaliano loquitur) *novum hominum coetum congregare coepit.* Erant enim lunc temporis sectae variae cl permultae praeter rornanam, hoc est, veram cl catholicam religionem, ul Judaeorum , paganorum , Graecorum, Iacobilarum, Armenorum,Waldesium, cl BohcmorunijSive Ilussitarum.Cerium est aulem, vel ipso Luthero teste , nullam carum sectarum , quae lunc cxlabant, ei placuisse, ab Ecclesia vero Romana sponte sua eum recessisse. Quid igilur superesi , nisi ul novam haeresim condiderit? Nam si non csl ila.ostendat originem antiquiorem, numeret suos praedecessores , nolet loca cl tempora . ubi cl quando fuerunt. Nam nisi profecto in aliquo abditissimo penuario invenerit aliquos suae sectae doctores et antistites, el eos ibidem perpetuo inclusos continuent, suspicari non possumus, vel unum, qui eum in ea haeresi praecesserit.

Dicet fortasse, se nullum quidem invenisse, sed non ideo novam religionem inchoasse, imo potius vi lerem, quae Christi cl apostolorum temporibus florebat, txcilasse. Sed solis luce clarius esi, nullum unquam apertius cum Christi et aposlolorum dogmaiibus pugnassee. Numquid cxlincla erat. ul ' 'in Lullieru.» quasi ab inferis revocare deberet? Et si re.» Ha se habet, ubi est illud: Ecce ego vobi» um sum omnibus diebus usque ad consum-

mationem saeculi? Ubi est illud: *Super hanc petram aedificabo ecclesiam meam, el portae inferi non praevallebunt adversus eam?* Ubi csl illud: *Ego rogavi pro te, ut non de/icial fides tua?* Ubi est illud: *Ilegni ejus non erit /inis?* Ubi illud Cypriani: *,Id Itomauam ecclesiam perfidia non potesi habere accessum?* El illud Hieronymi: *Jiuanam fidem aposlolico ore laudatam praestigias non recipere , et eliamsi angelus aliter annunciet,quam praedicatum csl Pauli apostoli auctoritate munitum non posse mulari*El illud d.Bernardus : *Dignum arbitror ibi potissimum* nempe in ecclesia Romanam, *resarciri damna fidei, ubi possil fides senlire defectum?* Quod si non perierat, sicut vere non perierat,ubinam erat antequam Lulherus exoriretur? Num apud Judaeos aul apud Mahomelanos ? an apud Armenos el Graecos? An apud Waldenses cl Hussilas? Alapud isla monstra el portenta , vel ipso Luthero iudice . non erat. Quid ergo restat, nisi ul in Romana ecclesia,quae sola reliqua est, vera Christi Udes el religio permaneret? Quid horuin negari aul infirmari potest?

Iloc igilur leneo, auditores, hic haereo. Vel perierat vera religio . cum Lulherus prodiit vel non perierat. Si perierat, eliam Christi promissio periiit , et veritas mentita csl, quae eam non perituram affirmavit. Si non perierat, apud aliquos erat: al non apud Paganos vel Judaeos vel Graecos vel Ilussilas; igilur apud Romanos. Igilur Lulherus a Romana ecclesia discedens , a vera el antiqua religione discessit, cl falsam ac novam fabrilicavii.

Ostendant nunc haeretici, si possunt, quo loco, quo auctore coeperit ea religio cl tides,quam impugnant, quam nos antiquam, illi recentem; nos veram, illi falsam; nos catholicam.isli papislicam appellant.Quis csl error papist irum praccipuus?Certe non alius, si aliquis, quam Romanum papam loti orbi Christi nomine praesidere , cl non solum populorum, sed eliam episcoporum omnium, episcopum el palrem cl doctorem esse. Nam ab hac haeresi (ul ipsi pulant lamquam prima el praecipua nos papislas vocant el vocandos censucrunt. Videamus igilur, quando coeperit hic error. Dicite Lutheran!, quo lempore papismus pro christianismo introductus est ? Fortasse regnum pontificum regno scholasticorum Theologorum coepit? nempe lempore Innocenlii Tertii, quando Lateranense concilium celebratum csl, ct in eo ecclesia Romana maler cl magistra omnium Ecclesiarum appellata , cl Praedicatorum ac Minorum familiae exortae sunt.Al ego lego b. Bernardum illis omnibus superiorem, virum doctrina, miraculis , et vitae sanctitate clarissimum , ita ad Eugenium Romanum Pontificem scribentem : *Sunt quidem cl alii coeli ianiloresct gregum pastores,sed lu tanto gloriosius , quanto cl diflercnlius utrumque. prae caeleris nomen haeredasli: habent enim illi sibi assignatos greges,singuli singulos: tibi universi crediti, uni unus nec modo ovium , sed et pastorum lu unus ovium pastor. Ergo juxta canones tuos alii in pariem sollicitudinis, lu in plenitudinem potestatis vocatus es. Aliorum potestas certis arctatur limitibus, tua extenditur cl in ipsos, qui super alios potestatem acceperunt.*

Juniifl si causa *cxlileril*, *lu episcopo coelum claudere, lu ipsum ab episcopatu deponere, etiam el trudere Satanae poles?* Sed fortasse b. Bernardus Eugenio , monacho sui ordinis adulabatur cl idcirco non theologi scholastici, sed b. Bernardus primus papisiauin haeresim excogitavit. Quid igilur de magno Gregorio dicemus ? qui nullis sacculis Bernardo superior ad Maurilium imperatorem ita *scribil;Cunclisevangelium scientibus liquet, quod voce, dominica sancio et omnium apostolorum principi Petro apostolo totins Ecclesiae cura commissa est.* Quid dc beatissimo Leone? qui sermone de anniversario suae assumptionis die ila loquitur: *De lolo mundo unius Pelrus eligitur, qui cl universarum gentium vocationi , el omnibus apostolis , cunctis Ecclesiae, patribus praeponatur: ut quamvis in populo Dei nulli sacerdotes sint, mullique pastores, oinnes lamen regal Pelrus, quos principaliter regit Christus.* Sed fortasse cl Gregorius cl Leo propriae sedis causam agentes islam haeresim primo invenerunt. Quid igitur (oli Chalccdoncnsi synodo maximae cl sanctissimae respondebimus, qui Leonem pontificem universalem patriarcham el Romanam ecclesiam capul omnium ecclesiarum appellavit? Quid Nicaeno concilio ex generalibus primo cl antiquissimo . quod slaluil episcopos omnes c lolo orbe ad Romanum pontificem lamquam ad supremum judicem appellare el ad Romanam sedem lamquam ad matrem confugere possc?Id quod el Athanasius cl Marci llus . < l Paulus , cl Chrysostomus, cl Thcodorclus cl alii paires de suis sedibus pulsi, saepe fccorunt. Quid respondebimus beatissimo Cyrillo Alexandrine episcopo . qui in Thesauro dc Romano pontifice loquens: *VI membra, inquit, maneamus in capite nostro apostolico throno Romanorum pontificum, a quo no sirum est quaerere, quid tenere, quid credere dc* 6eajnus? Quid respodebimus magno Alhanasio. qui epistola ad Marcum Romanum Pontificem universalis Eccclcsiao papam cl Romanam ecclesiam capul ct magistram omnium ecclesiarum appellat? Quid respondebimus magno Clirysostomo, nui ail: *Petrum universo orbi Chrislus praeposuit?* \A rursum : *Ecclesiae pater et caput homo piscator atque ignobilis?* Quid sancio Opralo Milevitano, qui inquit: *Negare non poles, scire te in urbe Roma Petro primo cathedram episcopalem esse. se. collocatam in qua sederit omnium apostolorum capul Pelrus: unde cl Cephas appellatus est in qua una cathedra unitas ah omnibus servaretur, ne caeleri apostoli singulas sibi cathedras defenderent , ubi jam schismaticus el peccator esset, qui contra singularem cathedram alleram collocasscl?* Quid respondebimus s. Martyri Irenaeo, qui docet, *ad ecclesiam Romanam : maximam el antiquissimam, propter polenliorem principatatem necesse esse, convenire omnem ecclesiam, hoc est, eos qui sunt undique fideles ?* Quid respondebimus sanctissimo pontifici el Martyri, el apostolorum d scipulo Anaclclo? qui . *Haec sacrosancta , inquit, Romana el apostolica Ecclesia, non apostolica Ecclesia, non ab apostolieis, sed ab ipso Domino Salvatore, nostro primatum oh-*

linuil, el eminentiam potestatis super universas ecclesias et dolum populi Christiani gregem assecula est? Quid aliis veluslissimis et sanctissimis patribus graecis cl Lilinis respondebimus, quorum gravissimis testimoniis ila abundamus ul adversarios nostros plane obruere, cl ad singula quae ipsi proferunt, nos centum el co amplius proferre possimus.

Al inquit, nulli quidem vclerum hoc dixerunt, sed adulabantur pontificibus. O impudentiam haeticam; Ergone Irenaeus. Cyrillus, Chrysostomus, Optatus el alii paires integerrimi, sapientissimi, optimi pontificibus adularentur? clquainobrom tandem? ul opes ab iis consequerentur ? Al pontifices eo lempore pauperrimi temporalium dividarum , solis virtutibus divites erant. Et episcopatum sibi compararent ? Al cpiscopalus co tempore ianua mortis erat. Nam primi qui rapiebantur ac necem cl ad martyria , erant episcopi. Non itaque sanctissimi patres adulabantur pontificibus, quibus potius liberrime in faciem restitsem , si aliquid prnci-r fas aul aequum sibi usurpare voluissent. Sed esto. adulabantur. Numquid cl Christus b. Petro adulabatur? Quid igilur Chrislo respondebimus? qui, ut s. Joannes commemorat, Petrum nomine proprio appellans, el addito nomine patetis ab aho Sirnone discernens. ct interrogatione quatiam ab aliis apostolis aptissimo separans: *Simon, inquit, Joannis . diligis me plus his ?* El slalim : *Pasce agnos meos.* El rursum : *Pasce, agnos meos.* Et Ierlio: *Pasce oves ineas.* Tibi , inquit. Simoni Filio Joannis, qui me amplius caelestis diligis , libi universum gregem mc. im pascendum commillo. hoc esi, agnos cl oves Agnos videlicet populum Gentilem: ct oves, episcopos videlicet , qui quasi matres cl nutrices populorum sunt. Quid: obsecro. clarius dici potoral? Quid evidentius ? Quid expressius ? Illi igilur Petri oves , el agni esse recusant, qui Chrislum pastorem primum el praecipuum non agnoscunt, el in die iudicii cum liocdis a sinistris collucari cupiunt. Nam profecto , qui Christi vicarium hic in terris non sequuntur lamquam oves, illi in die iudicii cum hoodis ad sinistram collocabuntur.

Neque vero putandum est, soli Petro cl non successoribus ejus hunc amplissimam potestatem esse collatum a Christo. Neque enim Chrislus ecclesiam inslilueb. il , quae viginti aut triginta annos dumtaxat permaneret: cl si apostolieis temporibus capul in ecclesia necessarium oral , ul schismatis occasio tolleretur, ul Hieronymus loquitur contra Jovinianum . quando Christiani pauci erant el boni, cl episcopi erant apostoli, qui neque conirn fidem errare , neque mortali cl peccare potcrant : < orto posterioribus temporibus non minus ecclesia summo pontifice indigebat. quam corpus capite, quam exercitus imperatore . quam magnis inter fluctus el procellas constituta ducc cl gubernatore indigeat.

Habemus ergo , non papismum , sed lulcranismum esse novum, neque nobis quicquid obesi, quod haeretici nunc homousianos, nunc papislas nos vocent. Imo vero haec ipsa vocabula vetustatem ct nobilitatem Ecclesiae noslrac designant.

Quid cnim est.Christum esse Patri opsotov.nisi naturam el divinitatem cum Patre habere communem ? Ergo Homousilani cum dicimus, a Christi substantia el divinitate nominamur. Pari ratione, si ila nos papistae a Papa, ul Lulherani a Lulhero dicuntur, quis nun videat quanto sunl papistae lutheranis ct calvinistis, antiquiores? Nani el Clemens , et Petrus papae , id est, patrum patres cl pontifices summi luerunt. Itaque voccnl nos haeretici papistas, vocent llomousianos.numquam la men ab alio ccrlo homine, sicut nos illos a Lulhero cl Calvino, jure polucruntl vocare.

Quae cum ila sint, auditores, luto nos in arce Ecclesiae constituti omnes haereticos, homines novos irridemus,cis cum Tertulliano dicimus; *Qui estis vos ? Unde ct quando venistis ? Unde modo proditis ? Ubi latuistis tam diu ? Numquam hactenus de vobis audivimus.* El cum b.Optato: *Vos vestrae cathedrae originem ostendite qui vobis vultis sanctam ecclesiam vcndicare.* El cum beatissimo Illlario: *Sero venistis, nimis tarde surrexislis. Jam olim didicimus , quid de Chrisio cl ecclesia et sacramentis credere debeamus. Non bona suspicio est.quod nunc primum apparetis. Siquidem bonum frumentum non post, sed ante zizania el seminatum est el natum esl.*llecle quo que cum bcalo Hieronymo graviter illos admoneamus: *Quisquis es, assertor novorum dogmatum, quaeso le, vit parces Romanis auribus : parcas fidei, quae Aposlolico ore laudata est. Cur post annos quadringentos docere nos niteris , quod antea nescivimus? Cur profers in medium, quod Petrus et Paulus edere noluerunt*WSque ad hanc

diem sine vestra ista doctrina Christianus mundus fuit. Illam fidem senex tenebo, in qua puer natus sum. Et recte ctimdcml Hycronymum paterne admonentem audimus: *Sicubi audieris,inquil. eos qui dicuntur Christiani, non a Domino lesu Chrisio . sed a quocumque alio nuncupari, ut Marcionilus, Valenlinianos,Campenses sive Jlonlenses, scito, non ecclesiam Chrisli,sed Antichristi synagogam esse. Ex hoc enim ipso, quod postea instituti sunt, eos se esse judicant quos apostolus futuros pronuntiavit.* Recte postremo apostolum terribiliter comminantem, furmi<famus:Sed *licet nos aut angelus de coelo evangclizel vobis, praeterquam quod evangelizavimus vobis anathema sit.*

Intelligitis tandem quanto timore , quanta cura quanta sollicitudine quanto zelo sil novitas fugienda, antiquitas conservanda, quando ncc ipsis apostolis alque angelis liberum aut integrum est aliter docere , quam semel docuerunt. *Sed licet,*inquil , *nos.* Quid est *nos* ? Sed licet, inquit, Petrus licet Andreas, licet Joannes, licet ego , licet chorus apostolicus, adeo etiam omnis exercitus Angelorum *evangclizel vobis,praeterquam quod crangelizavimus vobis, anathema sit.* Ac ne forte putaremus hoc verbum ei incaute excidisse, ncc cum ex animo dixisset, iterum repeliUSicwl *praediximus vobis, el nunc Herum dico: Si quis vobis e.vangelizaveril praeter id quod accepistis, anathema sil.* Quare cum nec apostolis, ncc angelis,liceat novam aliquam fidem comiore,sine dubio nec nobis licet,nisi cum detrimento nostrae salutis el pernicie animarum nostrarum cum recipere.

CONCIO III

DE MULTITUDINE CREDENTIUM, ET EIRMITATE NOSTRAE RELIGIONIS.

SYNOPSIS

Ad probandam fidei orthodoxae firmitatem , quinque in primis adferuntur argumenta firmissima, quae ex historia conversionis gentium desumpta sunt. Instituitur deinde comparatio inter doctrinam fidelium et Philosophorum gentilium. Amplitudo catholicae et universalis ecclesiae , et paucitas haereticorum idem sentientium sibi opponuntur: Firmilas et duralia Romanae ecclesiae ostenditur, atque Romanorum pontificum continuae successiones ex multis patrum testimoniis abunde probatur. Quam variis et gravibus persecutionibus Ecclesia ab ipsa sua origine semper impetita fuerit, quae inde nihilominus magis solidata incrementa sumpsit, quod tamquam firmum argumentum propositi confirmandi adducitur.

Argumenta, quae hodierna oratione, Domino adjuvante, pertractanda atque exponenda sunt, si accurate ac diligenter explicentur, non dubito, optimi auditoris, quin magnum adiuvenlum ad veram et antiquam fidem continuandam allatura sint. Nam cum catholicam atque orthodoxam nostram religionem esse vetustissimam, oratione superiori demonstraverimus , recto ordine sequitur, ut de amplitudine et firmitate ejusdem Religionis disseramus. Hacc vero sunt argumenta duo cum primis potentia atque citacacia ad omnes profanas haereticorum novitates repellendas et fidem veterem, sacrosanctamque religionem in pristino statu atque honore relinendam.

Ac primum, conversio totius orbis argumentum est multis nominibus Invictissimum et admiratione atque stupore dignissimum , quod iam innumera hominum multitudo omnium gentium, omnium aetatum, omnium conditionum , pauperes , divites , nobiles, ignobiles, eruditi, ineruditi, viri, mulieres, iuvenes, senes, tanta fuerint celeritate et facilitate conversi. Deinde , quod ad praedicationem hominum ignotorum, pauperum et abjectorum, nec usque adeo eloquentium , antiquas leges et ritus majonim suorum abjecerint. Tertio, quod Christi legem, legem carni et sanguini contrariam, legem quae mysteria continet omnem captum hominum vincuntia, legem, quae nihil in hoc saeculo nisi cruces et tribulationes promittat . tanta alacritate

ac devotione susceperint. Quarto, quod non solum susceperint, sed illa susceperint, ut millies torqueri et mori, lolumque sanguinem profundere maluerint, quam legem semel susceptam deserere. Postremo, quod illa res evenerint, sicut prophetae ante praedixerant: ac ut alios praetercamus. Adorabunt eum, inquit David . omnes reges terrae, omnes gentes servient ei. et rursum: Dominabitur a mari usque ad mare , et a flumine usque ad terminos orbis terrarum et alibi : Postula a me, et dabo tibi gentes haecreditalem luam. Cujus rei illustrissima ligura in die pentecostes mundo demonstrata est. Tunc enim non solum in una atque eadem domo, quae solius ecclesiae typum gerebat omnium gentium linguis Deus laudabatur a fidelibus . sed etiam cum primum apostoli legem evangelicam in urbe Hierosolyma, tamquam praedicones Dei, clarissima voce promulgarent. erant in ea urbe simul congregati Parthi. Medi, Elamilae et qui habitabant Mesopotamiam , Iudaenae et Cappadociam, Pontum et Asiam, Phrygiam et Pamphyliam Aegyptum et Libyam nec non Romani, Arabes , Cretes, et uno verbo , homines de omni natione , quae sub coelo est. Quod nihil aliud, quam ecclesiae universitatem et amplitudinem significabat. Sane qui ex hoc argumento non intelligit, Christianam legem veri et omnipotentis Dei esse legem , non video, quo pacto non ratione atque intelligentia carere existimandus sit.

Si philosophi Paganorum et haecresum inventores multos ad suos errores pertraherent, minime mirum videri deberet. Nihil enim illi docent , quod rationem supercili: nihil praecipiant, quod facile fieri non possit. Denique sectae eorum viae sunt latae, nec ullas angustias vel in rebus credendis vel in perficiendis habent. Ad persuadere hominibus, unam atque eandem naturam in tribus personis existere, hominem in patibulo crucis suspensum esse Deum , virginem quamdam sine detrimento virginitatis concepisse et peperisse, omnes homines in sua ac propria carne resurrecturos, etiam eos, quos incendium absumpsit vel belvae devorarunt, praeterea, diligendos inimicos , non reddendum malum pro malo, ferendas calamitates condonandas injurias, contemnendos honores, et alia id genus allissima et subtilissima dogmata, quis poluit nisi Deus? Unde beatus Augustinus libro contra epistolam Manichaei, quae Fundamenti appellatur: Quis, inquit, tantam multitudinem induceret ad legem carni et sanguini contrariam, nisi

ficus! El lib. 22. de Civitate Dei, aporie ostendit, esse quidem arduum ac pene incredibile, mortuus resurrecturos, sed non minus incredibile, mundum pene loluin credidisse rom tam incredibilem: seel omnium maxime incredibile, id mundo non ab cloquenlissimis cl sapienlissimis philosophis, nec nullis annorum centuriis, sed nb humilibus piscatoribus, paucissimis antiis esse persuasum. Ille igilur, quo ancioe brevissimo lempore oracula (olo orbe, quasi lapidibus obstructis obmutuerunt cl daemonum cullus el sacrificia cessaverunt, cl omnes pene homines legem carni cl sanguini contrarium susceperunt. quis esse polesl. nisi Deus?

Legite librum beali Alhanasii de humilitate verbi vel certe sermonis Thcodorcli de legibus ad Graecos, ibi videbitis, quantis conatibus summi philosophi, praeslantissimis ingeniis mximaque eloquentia, quam parum profecerint. Vix enim ullus csl eorum, qui aliquos paucos, saltem e vicinia, ad suas leges pertrahere potuerit. */It nunc illi piscatores.* inquit Theodorchis, *sulorque lenlqi iorum cunelis nationibus legem euangelicam detulerunt, neque solum Itomanos, quique vivunt sub /lomano imperio iscd Scythes quoque et Sauromains el Indos: praeterea Aethiopes, Persas, Syros, Ilircanos, Britannos, Cimmerios, Germanos, utque semel dicatur, omne hominum genus nationesque omnes Crucifixi leges accipere persuaserunt.* Aequa esl haec amplificatio Thoodurcti auditores, nam cl d. Leo fide dignissimus testis sermone de nativitate Petri el Pauli, Romanam urbem alloquens; *Per sacram.* inquit. *b. Petri sedem caput orbis effecta latius praesides religione divina. quam dominatione terrena. Quamvis enim multis antea victoriis jus imperii lui terra marique protuleris: minus lumen esl, quod libi bellieus labor subdidit, quam quod pax Christiana subiecit,* Itaque temporibus b. Leonis major eral urbis Christianus, quam orbis Romanus cl plures populi Romano pontifici, quam Romano imperatori parebant. Et quod majus csl. beatus Martyr Irenaeus. qui temporibus apostolorum fuit vicinissimus lib. I. contra haereses. */tanc praedicationem,* inquit, *cl hanc fidem cum accepit ecclesia. el quidem in universum mundum disseminata diligenter custodit, quasi unam domum inhabitans et similiter credit quasi unum animam habens et unum cor. vl constanter praedicat, docet, el tradit quasi unum possidens os: neque hae quae in Germani i fundatae sunt ecclesiae, aliter credunt. neque hac quae in Iberis, neque hae quae in celtis, neque hac quae in oriente, neque hae quae in occidente. neque hac quae in Aegypto, ru que hae quae in l. ibya. neque hac quae in medio mundi sunt constitutae, sed sicut Sol omni creaturae Dei in universo mundo unus el idem est sic d lumen el praedicatio veritalis ubique lucet cl illuminai omnes homines, qui volunt ad agnitionem veritatis venire.* Haec b. Irenaeus. Quin? quod ipsis apostollcls temporibus jam pene, m toto orbe « vangi-lmm coruscabat? Apostolus cum Paulus est, qui ad Ecclesiam Colossenses scribens. ad: Si tamen *permanetis in fide, fundati,* .! **labib-s cl immobiles a spe euangelii, quod au-*

dislis, quod praedicatum csl in universa creatura, quae sub coelo csl.

Habemus igitur, quanta celeritate. quanloque miraculo in omnem orbem terrarum sese religio sancta difluderit. el diversissimas gentes, linguas. moribus regionibus dissitas, tanta pace conjunxerit, ut omnes unam dumum inhabitare, cl unum cor, unum os, unum animum habere videantur. Quae unquam liaeresis. licet facilia et credibilia praedicans, ac carni cl sanguini blandiens, cl principum atque imperatorum fulta praesidiis, bos progressus habuit? Qaae unquam, non dico orbem lotum. sed lotam provinciam aliquam occupavit? Valentiniani el Marcionil. ic in magnam quidem multitudinem excreverant, sed Irenaco teste, v \ duo aul tres in tanta multitudo de eisdem rebus eadem dicebant. Arriani orbem pene lotum infecerant, sed neque ipsi de rebus iisdem eadem loquebantur. Vixdum enim Arriana liaeresis nata oral, cum in varias dissentientes secias divisa csl. Aliud Aeatiani, aliud Eunomiani, aliud Macedonian! dcsummis nostrae fidei mysteriis dicebant: tamen onims unum el cumdem Arnum parentem agnoscebant. Impietas Mahomclami magnam pariem Africae atque Asiae absumpsit: sed ipsa quoque, praeterquam quod in sectas varias supra septuaginta in ipso suo exordio divisa perhibetur, numquid aliquando Italiam, Galliam, Germaniam occupant, nliasque orbis chrisliani regiones, sicut catholica Christi ecclesia Orientem cl Meridiem tenuit, et ex parte cliam nunc lend. 9 Haeretici nostri temporis quando Asiam el Africam viderunt? Qucndo nomen Lulhcrici aul Calvinii in Aegypto, Libya, Arabia, ac Ihiopia, Perside auditum est? Et in isto angulo orbis terrarum, ubi nidum suum posuerunt, nonne ila sunt inter se divisi, ul vix duo rperianlur, qui secum in omnibus consentiant? Nonne cis cum b. Augustino dicere possumus: *Vos aulem cl lam turbulenti el lam novi nemini dubium csl, quin nihil dignum auctoritate praeferatis!* Non csl igitur, nec fuit una aliqua hominum congregatio idem dicentium ac sentientium, cl Deum cumdem iisdem ritibus ac caeremoniis colentium, qui totum orbem occupaverit, praeter Christi verum cl orthodoxam ecclesiam, quae sola optimo jure, invititis et reclamantibus haeticis, catholicae cl universalis nomen semper obtinuit.

Sed fortasse ista religio, sicut celeriter crevit, ila esl cl celeriter exlincla. Nun csl ila, auditores, sed contra potius, ila firmas dallas radices iecil, ul nullum unquam imperium armis cl exercitibus munitum, cl ab hominibus prudentia cl eloquentia excellentibus gubernatum, tam diu durare ol permanere potuerit. Alque hoc est argumentum alterum, quod jam sequitur explicandum. Ac. ut omittam regna atque imperia saecularia, quae sicut armis inchoantur el augentur, ila cliam armis debilitantur cl overluntur! liaereses omnes nonne post ecclesiam exortae, et ante ecclesiam exlinclae sunt? Recenset Irenaeus haeticorum sectas varias post Chrisli Ascensionem circiter viginti, Tertullianus viginliseplem, Epiphanius octoginta, Thcodorelus soptuaginas, Damascenus centum, Augustinus octoginta octo, Philaslrius centum viginti octo: ex

illis omnibus non vel una reprecilur, quae aliquando funditus non interierit. Ubi sunt modo Simoniam, Menandriani, Marcionilac et alia tam nulla genera sectarum? Nec ipsi, nec eorum successores, nec eorum libri, nec monumenta ulli remanserunt, et nisi eorum nomina in libris catholicorum Patrum, qui cum eis decoriarunt, legeremus, nec si umquam ejusmodi sectae existerent. scire possemus. Excitantur quidem hoc tempore alique ab inferis revocantur velorum errores, sed propterea aliquando non interierunt? Certe Theodoretus tempore suo lesiatur, omnes antiquas haereses, paucis exceptis, plane defecisse. Quid haeresis arriana, quae magnam partem orbis infecerat, et imperatores, reges, episcopos sine ullo numero deceperat, illa ut plane immortalis videretur, nonne ita tandem defecit, alique extincta et sepellita fuit, vel multis annorum centuriis, nec nomen ejus in orbe terrarum existit? Sed quid imus iam praeui? haeresis lutherana nonne temporibus nostris exorta, jam plane exaruit? Tamen enim nulli sunt, quos Lutheranos vocamus, tamen paucissimi sunt, tamen ipsa dogmata Lutheri. ut tradita sunt, integra et inviolata custodiant. Et si is nunc ab inferis rediret, periculum esset, ne nullum inveniret, qui se recognosceret. Sed nec ipse sua dogmata amplius cognosceret, illa nepotes ac posterij ejus in novam formam lutheranam fidem alique evangelium redegerunt. Ecclesia vero Christi super firmam petram aedificata, nullis umquam procellis aut tempestatibus everti potuit. Semper enim Romana ecclesia, quae caput est Ecclesiarum, mansit: nec unquam defecit in Apostolica sede sacerdotum successio nec unquam homines aliqui, imo nunquam populi aut episcopi defecerunt, qui cum isto capite tamquam vera membra cohaerent. Saepe capta atque eversa fuit Roma, saepe dominos mutavit: nunc eam principes pagani, nunc imperatores christiani, nunc reges arriani tenuerunt, ca tamen (idem numquam mutavit. Cecidit sedes Augusti, sed Petri sedes numquam cecidit, luteri rumpi potuit series Romanorum imperatorum, sed pontificum series et Petri successorum numquam potuit. Et quod magis admirandum, ex ecclesiis caeteris eae solae diuturnae et stabiles esse poluerunt, quae se ab isto capite non separaverunt. Ubi quares, nunc est patriarcha Alexandrinus? Ubi Antiochenus? Ubi Constantinopolitanus? Ubi Ierosolymitanus? Ubi sunt sedes alique ecclesiae Africae? Ubi sunt ecclesiae ab apostolis fundatae, Corinthia, Ephesina, Thessalonicensis, Colossensis, Philippensis? Nonne saltem alique ab ecclesia Romana recesserunt, tamquam rami a radice praecisi exaruerunt?

Atque ista perpetuitas, ista continuatio, ista constantia religionis, ista numquam interrupta series et summorum in ecclesia principali successio sacerdotum, argumentum illud est, quo semper majores nostri haereticorum obstruxerunt. Cum enim haeretici apud se veram ecclesiam et sinceram doctrinam esse iactarent, quaerebant ab eis patres nostri, catholici doctores, et unde vobis haec doctrina? Per quorum manus a Christo ad vos devenit? Ostendite successionem episcoporum ve-

sirorum. Quod cum facere non possent, obmutescabant. Ipsi vero sancti patres, tametsi in suis propriis ecclesiis et sedibus perpetuam successionem episcoporum demonstrare non poterant, eam tamen in Romana sede, cujus ipsi membra erant, aptissime demonstrabant, b. Irenaeus lib. 3. contra haereses: *Maximae, inquit, et antiquissimae et omnibus cognitae, et a gloriosissimis duobus apostolis Petro et Paulo Romae, fundatae et constitutae ecclesiae, eam quam habent ab apostolis traditionem et annuntiatam hominibus /idem, per successionem episcoporum pervenientem usque ad nos judicantes. confundimur omnes eos, qui quoquo modo vel per sui placentiam malam vel vanam gloriam et caecitatem et malam sententiam, praeferunt quam oportet. colligunt, Ad hunc enim ecclesiam propter potentioris principalitatem. necesse est. convenire omnem ecclesiam, hoc est, qui undique sunt fideles, in qua semper ab his. qui sunt undique conservata est ea, quae est ab apostolis traditio.* Item b. Irenaeus. Quibus dictis enumerant ordine Romanos pontifices ab apostolo Petro usque ad s. Eleutherium. cujus tempore ipse vivebat, et tunc demum subdit; *Hac igitur ordinatione et successione ea quae est ab apostolis in ecclesia traditio, et veritatis praedicatio, pervenit usque ad nos, et est plenissima haec ostensio.* Iam vero Septimius Tertullianus lib. de praescriptione adversus haereticos: *Edant, inquit, haeretici origines Ecclesiarum suarum evolvant ordines episcoporum suorum. illa per successorum ab initio decurrentem vel primus ille episcopus aliquem ex apostolis vel apostolicis viris, qui cum apostolis perseveraverit. habuerit auctorem et antecessorem.* Hoc enim modo ecclesiae apostolicae census suos referunt: sicut Romanorum ecclesia b. Clementem a sancto Petro ordinatum refert. Confinquant tale quid haeretici. Quid enim illis post blasphemiam illicitum est? Porro b. Cyprianus epistola sexta, lib. primo de Novatiano haeresiarcha loquens; *Pastor, inquit. haberi quomodo potest. qui manente vero pastore, et in Ecclesia Dei ordinatione succedanea praesidente, nemini succedens, et a seipso incipiens, alienus sit et profanus?* Quae verba nonne optimo jure, et Lutero et Calvino et omnibus haeresiarchis convenire possunt? Nonne unusquisque eorum nemini succedens a seipso incepit? Sed quid de Optato, Epiphonio, Augustino. Hieronymo dicemus? Nonne d. Optatus libro secundo contra Parmenianum, posteaquam enumeratis omnibus Romanis pontificibus catholicae ecclesiae originem et continuationem ostendit, haereticis quasi insultans: *Vestrae, inquit, cathedrae vos originem reddite, qui vobis vultis sanctam Ecclesiam vindicare.* Nonne d. Epiphanius contra Iacresim vigesimam septimam scribens, et b. Augustinus in epistola 165. ad idem propositum eorundem Romanorum pontificum indicem texuerunt? Et si quaeramus beato Augustino, quid cum tam firmiter in gremio ecclesiae catholicae tenuerit, nonne respondebit. quod in libro contra epistolam Fundamenti scriptum reliquit: *Tene me in ipsa sede Petri apostoli, cui pascendus oves suas*

post resurrectionem Dominus commendavit, usque ad praesentem episcopatum successio sacerdotum! Quod si postremo a b. Hieronymo consilium petamus, in qua potissimum ecclesia sit permit-
tendum, nonne respondebit, quod in dialogo contra Lucifercianos posuit: *Brevem libi aperlamque animi mei sententiam proferam : in ea ecclesia sit permanendum , quae ab apostolis fundata usque ad hanc diem durat.*

Quae cum illa sint, auditores , quis non videt, quale sit quantum sit hoc argumentum? Cur enim sancti Patres tanta sollicitudine Romanorum pontificum indicem texebant? Et si Irenaeus tanti fecit tredecim Romanorum pontificum non interruptam seriem, et ecclesiae ad centum et octoginta annos continuationem: si Optatus, Epiphanius, Hieronymus, Augustinus, tanti fecerunt seriem sit continuationem non multo longiorem, nempe annorum quadringentorum et sexaginta. sit romanorum pontificum ad summum quadraginta: quid hoc tempore dicerent, quomodo exullarent, quomodo triumpharent, qua libertate lutheranis sit Calvinistis obstruerent, si in ecclesiam eandem annis mille quingentis et septuaginta permansisse, sit Romanos Pontifices supra ducentos numerari , et numquam eorum interruptam seriem successioneque viderent?

Sed fortasse non habuit catholica ecclesia hostes ullos, qui eam impugnarent ; imo vero nihil umquam tanta hostium multitudine , tanta potentia, tantis viribus oppugnatum est. Coeperunt initio iudaei Christi ecclesias devastare, sed cum hoc de more non bene succederet, imperatores orbis daemon excitavit. Illaque monarchae potentissimi. non unus. aut duo sed decem aut duodecim variis temporibus totis sui imperii viribus nomen Christianum delere aggressi sunt. Sed quid tandem profecerunt? O rem incredibilem et tamen veram deliverunt imperatores Romani urbes potentissimas, fuderunt exercitus barbarorum innumerabiles, domuerunt armis ferocissimas nationes et Christi ecclesiam sola pallentia ac fide armatam et non repugnantem nec resistantem vincere non potuerunt. Mactabantur sancti martyres usque ad carnificum defatigationem sit glandiorum obtusionem, et semper major ac major christianorum numerus apparebat. Itaque recte Tertullianus martyrum sanguinem semen appellavit. Et b. Leo sermone de s. Petro sit Paulo: *Aon minuitur, inquit, persecutionibus ecclesia, sed augetur, sit semper ager Dominicus segete ditiori vestitur, dum grana, quae*

singula cadunt, multiplicata nascuntur. Ita sit auditores, occidebatur unus, et convertebantur decem , occidebantur decem et convertebantur centum occidebantur centum et convertebantur milia. Et quemadmodum aquae diluvii domicilia rogarum et principum operiebant, et prosternebant: Arcam vero Noe in sublime ferebant et extollebant: illa prorsus persecutiones mundi regna et imperia evertunt, sed Christi ecclesiam semper sublimiorem et illustriorem reddunt. Quid de philosophis et oratoribus dicam? Quibus sapientiae et eloquentiae facibus prisci illi philosophi et rhetores contra Christianam religionem in hominum pedibus odium incendere conabantur? Quam nulla scripsit Porphyrius? quam nulla apostata Julianus? quam nulla Libanius sophista ? quam nulla epicureus Celsus? quam nulla platonius Proclus ? quam nulla omnium hominum scelestissimus Lucianus? Quid? quod publice edebantur acta Pilati, in quibus nulla turpissima et contumeliosissima fingebantur de Christo, et ea praeceptores pueros suos docere compellebantur vel cum ipso pene lacteodium contra Christum imbiberent? et tamen de omnibus tandem invidissima triumphavit ecclesia. Finierunt demum aliquando bella, et persecutiones ethnicorum, sed repente eis haereticorum arma, multo graviora et periculosiora successerunt. O quoties daemon haereticorum acies renovavit? O quot victorias , quot palmas , quot triumphos Christi ecclesia reportavit. Vincebantur Sabelliani succedebant eis Arriani. Vincebantur Arriani succedebant eis Nestorini. Vincebantur Nestoriani, succedebant eis Eulychiani. Iure igitur ac merito d. Augustinus lib. de utilitate credendi exclamat: *Dubitabimus nos ejus ecclesiae condere gremio. quae usque ad confessionem generis humani ab apostolica sede per successionem episcoporum, frustra haereticis circumlatrantibus, culmen auctoritatis oblinuit?* Et nos audientes, dubitabimus eam ecclesiam non esse de faece lutheranorum triumphaturam. quae de centum et eo amplius haereticorum exercitibus triumphavit? Quare certissimi simus, Romanam ecclesiam eam esse, adversus quam *portae inferi non praevallebunt*, et regnum istud, juxta Danielelem, *quod in aeternum non dissipabitur, et regnum ejus alteri populo non tradetur, comminuet autem et consumet universa regna, et ipsum stabit in aeternum ;* et de quo angelus ad Mariam; *Et regni ejus non erit finis.*

CONCIO IV

DE VERITATE ET CONSONANTIA CATHOLICAE DOCTRINAE

SYNOPSIS

Dc veritale el consonantia catholicae doctrinae dicturus probat, veritatem semper sibi constare, mendacium vero contra sibi contradicere, quod etiam ipsius Lutheri testimonio confirmat. Consonantia in primis ostenditur sacrae Scripturae, et exempli loco plurima de Christo testimonia ex veteri Testamento adducuntur, quibus totidem ex novo respondent. Concordia conciliorum el decretalium tribus potissimis argumentis confirmatur. Manifestatur rei veritas dc Synodo Francofordiensi, quam haeretici in suum favorem trahere nituntur. Aliae nonnullae obiccliones haereticorum diluuntur, quibus contra conciliorum consonantiam insurgunt. Haereticorum singulorum perpetuum dissidium, longissimam seriem enumerando, patefit. Quo theologi scholastici dissentiant: quomodo item haeretici inter se et contra se ipsos pugnent declaratur, et a tribus haeresiarchis. Simone mago primo, Arrio medio el Luthero extremo probatur. Qua ratione Lulherus undique sibi contradicat, adductis pluribus ex ipsius scriptis locis sibi contradicentibus, ob oculos ponitur. Hinc etiam ei el aliis heereticis locus ex Apocalypsi convenienter applicatur.

Veritatis certissimum signum esse consonantiam doctrinae, errores vero ac mendacio semper scipsa destruere, usque adeo verum ct omnibus notum ac perspectum est, auditores optimi, ut id non solum viri sapientes doceant, sed etiam confirmet vulgus, cl ipsi quoque mendaces veritatis hostes, saepe fateri vel inviti cogantur. Nam quemadmodum inter virtulcs ct vitia illud intéresse scimus, quod virtutes quasi chorum quemdam faciunt, el sunl inter se quadam naturae cognitione, ct societate ila conjunctae cl copulatae, ul omnes inventor ab omnibus, cl nulla a caeleris sejuncta ac parata vim cl dignitatem ac perfectionem suam relinere possit: contra vero in republica vitiorum, jus colitur nullum. nulla sunl foedera pacis, sed perpetuo ligant avaritia cum prodigalitate, cum pusillanimitate contendit audacia, cl dc caeleris ad eundem modum: pari ratione non solum verum cum vero non pugnat, sed cliam veritas ornat cl illustrat veritatem; mendacia vero superbiae plena sunl, ct unum alterum non patitur, alque idcirco semper dissident inter se, cl unum evertitur alque

destruitur ab allero. Hinc enim vulgo ab indoctis passim dici audimus, *Oportet mendacem esse memorem*, cum nihil facilius cl quasi naturalius sit, quam in fabulis narrandis, et praesertim si prolixae sint, cl cx nullis mendaciis constent. narratorem oblivisci sui, el secum pugnare. Nec solum vulgus, sed adversarii nostri. huic veritati testimonium praebent, atque omnium nomine unius Martini Luteri testimonium apertissimum cl verissimum recilabo, ut omnes intelligent catholicos cl haereticos, qui in aliis rebus pene omnibus dissident, inter se in hoc uno principio mirifice convenire. In libro . quem de monasticis volis scripsit, his verbis nos admonet: *Mendacia. certius dignoscere non poles, quam quando sibimel: ipsis contraria: a Deo enim ordinatum est. ul impii semper seipsos confundant, el ul mendacia non consonent, sed seinper contra semclipsa tescln-lur*. Tcsclitimonium hoc verum est. audilorcs, cl nos in ejus discutiendis sententiis eo libenter ulc-mur. Disserendum est enim hodierna oratione de veritale scu consonantia el concordia admirabili catholicae doctrinae, quae est quarta laus nostrae Religionis, cl posl antiquitatem, amplitudinem et firmitatem de quibus superioribus concionibus c-gimus jam reclo ordine quarto loco sequitur explicanda.

Scripturas igilur nostras . ncc non conciliorum decreta el summorum pontificum definitiones, verissima esse et a spiritu veritatis dictata, salis abunde testatur incredibilis quaedam el plane divina consensio, quae in scripturis sanctis el Christianis dogmatibus reperilur. Ac ul dc scripturis propler Mahometanos ct Ethnicos, qui eas non recipiunt. prius dicamus. Quanta . quaeso, admiratione ac stupore dignum est scriptores sanctos non unum aul duos, sed multos cl vanos fuisse, cl variis linguis, occasionibus, locis . temporibus scripsisse, el nihilominus ita secum in omnibus consentire, ul ab initio Geneseos usque ad extremam Apocalypsim, nullo in eis dissensio reperialur: Unum alque eundem mulla scribere, cl numquam a se dissentire, magnum est mullos de nullis ct variis rebus disputare, el unum cum alio numquam pugnare, simile prodigio est. Quid igilur de scriptoribus sanctis dicemus? qui non solum nulli cl varii fuerunt, sed ila locis dissili ut saepe inter unum el alium infinita maris et terrarum spatia inleriacerenl. ila temporibus separati, ul saepe unus alium non solum numquam viderit, sed ncc de eo quicquam unquam audierit, el tamen ila scripsc-

runt, ul sancti hbri non a multis, sod ab uno quasi pluribus linguis cl calamis scripti esse videantur. Quocirca divina prorsus consilio Spiritus sancti, ul b. Augustinus IS. dc Civ. Dei, sapienter monel, ncc nimis nulli ncc nimis pauci sancti scriptores esse debuerunt: nec nimis multi, ne multitudine vilesceret quod clarum religione esse oportet: non nimis pauci, ut semper in eis esset praedicanda cl admiranda consensio. Porro sanctae scripturae non ca solum ratione aliae aliis, posterioribus coliacre dicendae sunt, quod secum non pugnent, quod csl unum genus concordiae; sed etiam quod quicquid vetus scriptura futurum praedixit, id lotum scriptura nova facium alque impletum esse demonstret, quod est aliud concordiae genus, mullo sine ulla comparatione nobilius. Cujus rei typum gerebant duo seraphim illi qui ul apud prophetam Isaiam legimus, admirabili consensione clamabant alter ad alterum: *Sanctus, sanctus, sanctus, Dominus Deus exercituum*: ncc non duo cherubim. quae alis legebant propiliatonum, unde Deus loquebatur, cl quorum vultus alter ad alterum semper intuebantur. Haec enim sunl duo testamenta, vetus cl novum, quae ita se invicem aspiciunt, et alterum ad alterum clamat, ut quicquid unum loquitur promittendo, alterum repetat adimplendo. Exemplum ponamus, in Christo, cuius jam imminet dies natalis, cl quem omnino divinae pugnae lamquam finem el scopum intuentur. Vetus testamentum dicil: *Ecce x irgo concipiet in utero el pariet filiunv*. Novum respondet, Quod *in ea*. nempe in virgine Maria. *natum est. de Spiritu sancio csl*. Vetus dicit: *El lu Bethlehem terra luda nequaquam minima es in principibus*. Juda., *cx lc mihi egredietur qui sil dominator in Israel*: Novum respondet: *Cum ergo natus esset Jesus in Bethlehem Juda*. Vetus dicit: *Orietur stella ex Jacob*: Novum respondet: *Vidimus stellam ejus in Oriente*. Vetus dicil; *Omnes de Saba venient. aurum et thus deferentes*: Novum respondet: *Obtulerunt ei munera aurum, thus el myrram*. Vetus dicil: *Dabiiurei nomen novum, quod os Domini nominabit*: Novum res; ondcl; *Vocatum csl nomen ejus Jesus. quod vocatum est ab angelo priusquam in utero conciperetur*. Vetus dicil: *Ecce Dominus ascendet super nubem levem, et ingredietur Aegyptum*. Novum respondet; *Accipe puerum cl matrem ejus, •I fuge m Aegyptum*. Vetus dicil: /» *mari via tua* < *I semitae tuae in aequis nullis*: Novum respondet; *Venit Jesus ambulans super mare* Vetus dicil; *Villam piscatores et piscabuntur eos*: Novum dicil: *Venite post me cl faciam vos fieri piscatores hominum*. Vetus dicil: *Prophetam suscitabit libi Dominus de fratribus tuis*: Novuin respondet: *Quia hic est vere propheta, qui venturus est in mundum*. Vetus dicil; *Aperiam in parabolis os meum*. Novum respondet: *Locutus est eis nulla m parabolis*. Vetus dicil; *Tunc aperientur oculi caecorum, ct aures surdorum patebunt: tunc sallet sicut cerrus claudus. el aperta erit lingua mutorum*: Novum respondet; *Caeci rident claudii ambulant, leprosi mundantur. surdi audiunt, mortui resurgunt*. Vetus dicil: *Ecce Ilex tuus ve-*

niet libi justus cl salvator: Novum respondet. *Ad duxerunt asinam el pullum, el imposuerunt super eos vestimenta sua, cl eum desuper sedere, fecerunt*. Vetus dicil; *Appenderunt merendae meae triginta argenteos*: Novum respondet; *It illi constituerunt ei triginta argenteos*. Vetus dicit: *Dabit percutienti se maxillam, saturabitur opprobriis*: Novum respondet; *Tunc expuerunt in faciem ejus el colaphis cum ceciderunt*. Vetus dicil: *Post hebdomadas sexaginta duas occidetur Christus*: Novum respondet; *Christus factus edobediens usque ad mortem, mortem autem crucis*. Vetus dicit: *El non erit populus, qui eum negaturus est*: Novum respondet: *Desponderunt pontifices. Non habemus regem, nisi Caesarem*: Vetus dicil: *El cum sceleratis deputatus csl*: Novum respondet: *Crucifixi sunl cum eo duo latrones* Vetus dicil; *Diviserunt sibi vestimenta mea, cl super vestem meam miserunt sortem*: Novuin respondet; *Diviserunt vestimenta ejus sortem mittentes*. Vetus dicil: *Os non comminuetis ex eo*: Novum respondet; *Ul viderunt eum jam mortuum, non fregerunt ejus crura*. Vetus dicil: *Non derelinques animam meam in inferno, nec dabis saccum tuum videre corruptionem*: Novum respondet, *Hunc Deus suscitavit a mortuis*. Vetus dicil: *Ascendit pandens iter ante eos*. Novum respondet: *Videntibus illis elevatus est, el nubes suscepit cum ab oculis eorum*. Vetus dicil; *Efundam spiritum meum omnem carnem*: Novum respondet: *Effudit hunc quem vos videtis el auditis*. Vetus dicit: *Dedi te in lucem gentium, ul sis salus mea usque ad elremum terrae*: Novum respondet. Audientes autem gentes gavisae sunl. cl glorificabant verbum Domini, el crediderunt quotquot lirant *praeordinati ad vitam aeternum*. O consensio incredibilis! O cunctus! O nrinia vere divina divinarum Hierarum! Ecquis enl ille stultus, vel obstinatus, qui lam admirabili concordia scripturarum nostrarum perspecta, ca a Spiritu sancio, ab ipsa sapientia el veritate profecta es? non confitealur? Quod si vellemus omnia loca percurrere, dies non sulliceret; et si non verba solum, sed etiam res gestas el umbras ac figuras cum rebus liguratis alque adumbratis conferre conaremur. inimesam orationem suscipere mus.

Neque Vero Scripturae dumtaxat. sed etiam omnia probatorum conciliorum catholicae ecclesiae a primo Nicaeno usque ad ultimum Tridentium. el omnium summorum pontilicum a b. Petro usque ad Gregorium decimum tertium, definitiones alque decreta, ila sibi colicri, ila seeim in omnibus consentiunt, ul quamvis diversis locis diversis temporibus, cl diversas cl siiepc contrarias haereses promulgata atque edita sint nulla tamen in eis, audacter dicimus, nihil limemus, nulla m eis vel minima discordia reperialur. Cujus rei argumentum csl primum. quod omnia simul recipit ac veneratur catholica Christi ecclesia, quod certe non taceret, si unum cum alio ulla ratione pugnaret. Deinde, quod non csl, neque unquam legimus out audivimus, oxtitisse concilium aliquod vero catholicum, In (pio prius aliquod concilium, aul omnino aul ex parte repudiatum vel r- prehen-

sum ruerit : sed polios contra videmus posteriora semper venerari priora, eorum vestigiis insistere, et sua decreta eorum decretis innectere, quasi catenas catenis et tinnulis, quibus fortissime astringitur, vincitur, conservatur et exornatur ecclesia. et et quae a prioribus saepe dicta sunt, ea a posterioribus confirmari. exponi, illustrari. augeri: numquam tamen destrui auloverit. Postremo, quod adversarii nostri nullam adhuc pugnam lem sententiam in nostris dogmatibus aliquid decretis ostendere potuerunt. Sed fortasse non sunt conati: Quid? Non sunt conati? Illa perstringit tanta lux ventatis oculos omnium haereticorum. ut nihil aliud egerint his quadraginta annis, quam omnes historias evolvere et omnes angulos hibliothecarum diligentissime perscrutari, ut aliquid (anilem invenirent. in quo nostra concilia reprehenderent. Sed nihil tandem praeter nugae inanissimas proferre potuerunt, ut de eis vere propheta dixisse videatur : *Peccator videbit et irascetur, dentibus suis fremet et tabescet* : et ad ultimum . *desiderium peccatorum peribit.* Nec enim fieri potest, ut illa ecclesia non sibi constet. quae ore apostolico *columna et firmamentum veritatis* appellata est : quae pastorem et doctorem sequitur cum, cui dictum est a Veritate : *pro te rogavi, ut non deficias fides tua.*

Invenerunt ante paucos annos, cum jam diu laborassent ac sudassent in quaerendo, synodum quamdam Francofordiensem. jacentem in pulveribus, et fortasse cum blattis et tineis bellum gerentem. Jogerunt in ea, patres anathema dixisse concilio cuidam constantinopolitano. in quo nescio quid de imaginibus decretum fuerat, saltem triumphabundi exclamare coeperunt: Ecce qualia sunt concilia papistarum. unum niteri dicere anathema? Ecce quomodo synodus Francofordiensis septimam synodum damnavit, in qua receptus ac approbatus fuerat usus imaginum? Sed scilicet quid isti suo triumpho consecuti sint? Nihil aliud. quam ut nolam imperitiae vel improbitatis effugere non possint. Siquidem Ioli inundo notum est, septimam synodum non Constantinopolitanam. sed Nicaenam secundam fuisse. illam autem synodum Constantinopolitanam, quam synodus Francofordiensis damnat, non Concilium ecclesiae, sed comitia inconvenerunt fuisse. quae diam septima synodus repudiavit. Jam igitur vel historiam illam sciebant adversarii vel non sciebant: si non sciebant, imperiti erant : si sciebant. et tamen populos circumvenire suis mendaciis volebant. improbi sunt : alique eis recte cum divo Hieronimo dicere possumus: *O vos scelesti, siccine de ecclesia ludibrium facere voluistis?*

Neque meliora sunt, auditores. argumenta caelestem. Objiciunt enim, synodum Ariminensem, quae pugnat cum Nicaena: synodum Ephesinam secundam. quae pugnat cum Chalcedonensi : synodum Calhaginensem quae papa Stephaniis reprobavit. Sed obliuiscimini ista pueris et mulierculis. Quis enim ignorat synodum Ariminensem. Ephesinam secundam. Calhaginensem sub Cypriano, et alias nonnullas quas nobis obiciunt, non concilia catholica. neque a summis pontificibus probata. sed potius semper rejecta et reprobata ab ecclesia fuisse. Nos vero

id solum asserimus, et nullo negotio probamus ac defendimus, nullum esse concilium a Romano pontifice confirmatum, quod cum alio concilio pariter confirmato non consonet. Et hoc est argumentum, in quo merito exultamus et triumphamus. Istae enim admirabilis concordia et harmonia catholicorum dogmatum illustrissimum atque evidentissimum est testimonium praesentiae Spiritus sancti.

Piget profecto ac pudet referre. quales -nugae soleant adferre haeretici contra primam, quartam ac septimam synodum, contra Romanam sub Nicolao secundo, contra Constantinensem. et quasdam alias, aliquid adeo contra ipsam primam in urbe ierosolyma ab apostolis celebratam. Ponam exemplum unum, ex quo qualia sint caetera facile possit intelligi. Reprehendunt, isti primis sanctissimi isti homines, et castitati praecipui amatores Chalcedonensem synodum omnium maximam in qua sexcenti et triginta patres convenerunt. Sed cur, putatis? Quid ibi dissonantiae a caeteris invenerunt? nimirum ingens blasphemiam eis visa, quod in eo concilio cavetur, ne monachi et virgines Deo sacrae, post promissam ac devotam Deo castitatem perpetuam. ullo pacto ad matrimonia et nuptias admittantur. Quaeso vos, qui ista iamquam errores in conciliis reprehendunt, frontem habent, an sunt homines sine fronte? Sani sunt an insani? Sobrii an ebrii? Vigilant an dormiunt? Quando enim ecclesia oppositum docuit? Quando id non probavit? Quando non praedicavit? Quid ergo sanctum concilium statuere debebat? Ut virgines et monachi datam Deo fidem non servarent? nempe id voluissent Iulianiani. At religio et natura, et ipse sensus communis reclamant.

Conferte modo, si placet Jerusalem cum Babylon. tam admirabilem catholicae doctrinae concordiam cum seclis et dissensionibus haereticorum. Quando, quaeso, paganorum atque haereticorum Babylon in suo gremio non simul fovit innumeras controversias hominum dissentientium. non de agris et domibus, sed de primis ac summis divinitatis misteriis? Ac ut omittam veterum philosophorum dissensiones, quae multis notae sunt, et quarum non paucas beatus Augustinus recenset libro de civitate. 18. c. 41. Quae unquam haeresis fuit, quae in ipso suo exordio nullas et inter se pugnantibus sectas non pepererit? Cerlo a Simone Alogi haeresiarcharum principe sunt Menandriani. Basilidiani, Saturniani. A seculo Gnoslicorum Carpocratiani. Cnioni. Ophitae. Solitani. Valentini. Rursum a Valentino Secundini, Priscilliani, Marcionii, Colobusii. Acreonitici et alii plures. Ab haereticis Cerdonis Aircmonitae. Lucianitae, Apellitae, Arianitae. Ab haeresi Cilaphrygarum haereses aliae Aeschiniae, Blastiae. Florinae. Tertullianae et aliorum sine ullo numero. Donatistas in nullas ac varias secias divisos fuisse, testatur libro primo de haeresibus beatus Augustinus. Ab Arriona peste natos fuisse Eunomianos. Alacedonianos. et omnes fore posteriores haereses. quae in oriente existerunt. et ipsum quoque Manichaeismum omnibus vel mediocriter in historiis versatis notum est. Iam vero Iussitas in Bohemia in secias varias dissecos aliqui distractos, Origenum, Adamitarum

el Orphanorm, omnes novimus. I'oslremo noslris temporibus Lullicnis. quam numerosam familiam genuerit, el quomodo viderit lilios liliorum in terliam el quartam generalmnm. sectae innumera' biles ronfassiiniislarum. Anabnplislarom el bacramcnlariorum salis aperte declarant. Itaque videtis haereticos semper sibi similes fuisse. el sicut semper pax. venias, et concordia vinculum rnholiene ecclesiae fuit: i(a lites et dissensiones elseclaruin multitudinem in haereticorum caulis numquam defuisse palet.

Offenduntur Ltiherani dissensionibus scholasticorum theologorum ; sed miseri non intelligunt. se festucant in oculis aliorum videre . trabem in m ulis suis non videre. Scholastici siquidem doctores ac praesertim b. Thomas el Bonavcnlura , sanctissimi atque eruditissimi viri , el caeleri omnes dissentiant quidem inler se aliquando , sed sicut eliam beatus Hieronymus el divus Augustinus , Chrysostomus el Epiphanius. Cyprianus et h. Stephaniis, b. Anicetus et b. Polycarpus ; et ut alius repetam b. Apostolus Barnabas el Paulus dissentiebant. Sed primum servala compage charitalis: deinde cum humilitate el moderatione . sine coriviliis el maledictis: postremo. de rebus iis ut plurimum , quae ad fidem el ad salutem non admodum pertinebant. Nam In iis, quae sine detrimento snlulis ignorari non possunt. quaeque ad ipsa fidei perlinent fundamenta, iam veteres, (nl beatus Augustinus libro primo contra Julianum ostendit) quam rccenliores theologi. ut ex eorum libris polesl cognosci, mirifice consentiunt. El si quid aliqui aliter sapiunt, subiiciunt se lumen el iudicium suum ecclesiae definitioni. Ea vero (quippe quae a Spirilu Dei vivit, el ab eo gubernaturcl regitur) facile verum a falso aurum ab aurichalco , trileum a zizaniis separai. Itaque remanet semper in Ecclesia lumen el pax ei gaudium in Spiritu sancio et est semper *multitudinis credentium* . quantum allinet ad fidem. *cor unum et anima una*.Sectarii vero laniis odiis lantaque animorum acerbitate contendunt, ut plura fere sini in eorum libris convilia . quam verba. Neque res quasdam leviores reconditoris doctrinae ad ingenia exercenda . ut scholastici faciunt, sed ipsos articulos aposlolici symboli ad fidem evertendam et labefaciendam in dubium elm quaeestionem vo ant. Peragrate Germaniam,lot invenietis religiones, quot loca. Quid ego dixi loca ? Non est civitas, non csl pagus, non est domus.non esi cubiculum iam exiguum.ubi saltem duo reperiantur (sunt aulem semper ut minimum duo : nullus enim aude.l. fortasse propter latrones . sine socia cubilare) non csl,inquam.cubiculum iam exiguum ubi non sit una parva lunis Babylonica. Ipsimet conlitenhir. iia inler se dissentire,ut spes pacis et concordiae nulla sil.

Sed parum esset. si solum alii ab aliis . el non chain quilibet a seipso discordaret. Ac. ut de omnibus sectis iudicium ferre possitis, cum lamcn gratia brevitalis non omnes enumeraverimus , attingam primam, mediam et extremam . racleras praeternittam. Ilaeresis omnium prima Simonis rnagi fuit, ille Igitur nonne sicut primus liacresim

condidit, iia primus secum pugnare coepit ? Ipse, enim d. Epipluinio el Augustino testibus. ihn uil aliquando, legem Dei non esse a Deo , sed a sinistra virtute el omnes, qui Veius Teslntoenluh recipiunt. in aeternum perituros. Deinde sui oblitos affirmare non dubitavit, se Deum summum et verum esse. ac. in Samaria apparuisse ut Patrem,in Judaea, ut Vilium. in Gcnldnis, ut Spiritum sanctum: el eundem se m monte Sina legem velerem per manum Moysis Judaeis dedisse. Aniani, quorum secla in serie sectarum, quasi medium locum tenet, nonne ita leves et inconstantes fuerunt, ut singulis fere annis, et fidem el symbolum mularum? el iam non dicerent. sic docet fides aposlolica, sed sic, docet tides tali anno odita vel tali anno? Hinc esi illa b. Iilarii justissima querimonia m Constantium augustum: *sec/α.inquit fides temporum potius, quam evanfpdium, dum el secnrum annos scribitur et secundum baptismi coitfessionem non tenetur. Periculosum nobis ad modum est atque etiam miserabile, tot nunc fuies existere. quot voluntates: Nam dum plures fumi ad id coeperunt esse nc ulla sil.* Et rursum libro primo ad eundem Constantium, Ari ianos comparai aedificatoribus imperitis . quibus sua semper displicent, et qui semper destruunt . ut semper aedificent: *Novis. inquit, vetera subvertis, nova ista rursum innovata emendatione scindis.emendatu aulem iterum emendanda condemnas.* Haec ille deArrianis. sed quae non minus in Lulheronos quadranti quorum csl secla sicut novissima,ita eliam pestilentissima. Quoties enim , quaeso, illatu suam Augustanam Confessionem , tantopere apud eos celebratam, coinimilariinl? Nonne et apud illos fides esi annorum potius, quam cvangeliorum? Nonne ipsi etiam semper doslruunt,ut semper aedificentl9 Quam levem Spiritum sanctum, si tamen Spiritum sanctum, el non polius nequam . lulherani habent ?

Sed fortasse Lulheri discipuli >ihi non constant Lullierus vero . qui indam mendacii docuit esse certissimam. a seips.> dissentire . numquam ipse a seipso dissen>il? Imo, audilorcs. sine mendacio el amplificatione dici polesl. nullum unquam haereticorum suiipsius t dictorum suorum fuisse lum parum rmemorem. quam Luthorum. Quid ? nonne extant integri libri a viris doctissimis conscripti, qui nihil aliud.quam Lulheri anlilngias el pugnant inter se sententias continent? Quid ? Quod de uno articulo . de communione videlicet sub altera specie vel sub utraque specie . triginta sex inveniuntur in ejus libris contrariae sententiae? Ac ut nihil dicam, quod .Missam aliquando non solum partem summam el compendium evnngelii esse voluit,aliquando nihil magis detestatus alque execratus esi? Ut taceam . quod sacramenta ecclesiastica. modo scplem. modo Irin, modo duo , modo unum dumtaxat esse allirmavil. LT praeternittam, quod aliquando in Romani Pontificis primatum nihil dici vere posse asscruil. aliquando iam nulla el iam contumeliosa ipse dixit, quanta aures piarum ferre non possunt. Ut ne verbum quidem faciam, quod aliquando loannem Ilus tamquam seductorem et haereticum publice exhorruit, nb-

quando eumdem Joannem el sanctum martyrem, et omnes ejus articulos catholicos cl apostolicos appellavit. Sicut eliam .loannem, magistrum suum Wiclephum jure ab ecclesia damnatum esse docuit aliquando eumdem el sanctissimum et optimum iloclorem praedicavit.ct animam suam cum anima ipsius esse desideravit. Ut haec el similia facile, poliar sileri, unum solum ejus opusculum consi* (ierernus. Audile . quid in sua Babylonica captivitate <le lidei virtute, et efficacia dicat: *Tam dives, inquit, est homo christianus sive baptizalus, ul eliam volens non possil perdere salutem suam quantiscumque peccatis . nisi, nolit credere.* El rursum: *A'ec alia via polesl homo cum Deo convenire aul agere. quam per fidem,ope a ille nihil curai.*At in libro de visitatione. Saxonien. qucm postorius scripsit, audite, quam aperte islud praecipuum dogma suum evertat: *Multi inquit . dum audierunt, ut solummodo credunt, omnia ipsis peccata remitti, fingunt sibi fidem, el putant se mundos esse. per quod fiunt temerarii ac securi ejusmodi aulem carnalis securitas prior est omni errore, qui ante hoc lempus umquam fail.* Haec ille.Quid,quaeso,nos aliud contra eum dicere possemus, quam quod ipse dicit? Si credere sola lide sibi peccata remitti figmentum est. lemi rdas csl . carnalis securitas est. error gravissimus csl . ul ipse jam dicit, cur quaeso, super hoc. fundamentum evangelium el omnem suam doctrinam aedificavit? Quid? quod in eodem libro do visitatione Snxnnica. omnem prorsus doctrinam suam evertit. In eo libro docet, hominem esso liberi arbitrii ad facienda vel omittenda, ul ipse loquitur, opera externa. In eo libro docel. Deum requirere a nobis non solum Udem, sed externam eliam justitiam.In eo libro eos reprehendit, qui Christianam libertatem esse putabant, non obedire superioribus, non jejiim.ro. comedere carnes in quadragesima, non confiteri peccata. In eodem libro docel ac. suadet. Tureis resistendum . cl cum cis bellum audacter gerendum. Denique dc missis, de psalmodia . dc diebus festis, de excommunicatione dc rampanis de scholis, do superintendentibus, (sic, enim episcopos novo nomino appellandos censuil) de Hymno *Te Deum laudamus.* et cantico , *Ilenedictus* . in precibus matutinis legendo, nova praecepta ac decreta. quae numquam ceperit in verbo Dei.plura in uno libro conguessit , quam omnes Bomani pontifices unquam constituerunt. Attamen eliam pueri sciunt, semper antea .lulherum contrarium duruisse. Quid saepius repetit, quam liberum arbitrinm esse rem de solo titulo, vel figmentum in rebus el titulum sine re? Quid saepius monet . quam Deum praeter (idem nihil a nobis exigere? Quid saepius docel, quam libertatem cliristianam

omnes homines fecisse pares , omnes sacerdotes, omnes episcopos, omnes pontifices, eliam foeminas ct pueros? Quid saepius clamat. quam Tureis resistere, esse bellum gerere cum Deo? Quid inculcat saepius, quam evangelium nulla praecepta ac leges humanas tolerare? Ac ne ipsum quidem evangelium legem ullam aut praeceptum continere el vehementer cavendum, ne de Christo Moysen el de evangelio legem faciamus? Quid saepius ridet, quam missas, campanas, psalmodias , dies feslos, excommunicationes? Quae cum Ha sint, quis erit tam caecus, qui ex symbolo , quod nobis ipse dedit ad mendacia cognoscenda , non facile videat esse omnia figmenta et mendacia, quae docuit.

I,egimus in Apocalypsi: *El quintus Angelus tuba cecinit, ct vidi stellam de coelo cecidisse in terram: ct data esi ei claris putei abyssi, et aperuil puteum abyssi.el ascendit fumes putei sicut fumes fornacis magnae,et obscuratus est sol cl aer de fumo putei.* Vaticinium islud qui non videt diebus nostris in .lulhero esse completum ? Siquidem ante Lulheri casum erat pene universus occidens labii unius,cl sermonum eurmndein.summa quoque lux concordiae cl unitatis erat in ecclesia. Cecidit Lulherus de firmamento catholicae ecclesiae, ubi tamquam stella quaedam lumine verae fidei el orthodoxae doctrinae eruditione lucebat. Accepit elavem erroris el seductionis, aperuit puteum abyssi.el ecce tanta vis fumi erupit dc puteo, el Germaniam fere lotam involvit. ul non solum justitiae solem Christum Josum . Deum nostrum tenebris errorum obscuratum jam non videat. sed nec amicus amicum, nec frater fratrem, nec paler filium, nec filius pnirem. nec mater filiam. nec filia matrem agnoscat. Ecce vobis quum mirabile fecerit Deus inler possessiones Israel, 'I possessiones Aegyptiorum, quanto miraculo separaverit Israel ab Agypto Ubicumque Aegyptii sunl hoc, est haeretici.qui sedent *super ollas carnum, el quorum Deus venter* csl.ibi soni tenebrae adeo horribiles atque palpabiles, ut se mutuo in eadem domo non agnoscant.In terra aulem Jesse,ubi veri Israelilao et catholicae ecclesiae filii soni, ibi lux est el tanta lux, ul fratres nostros eliam apud Indos cl extremum orientem positos agnoscamus. Quare conservemus, auditores,hanc locem, enitamur bonis operibus, iia lucere in medio *nationis pravae.* ul simus quasi lucernae ardentes in *caliginoso loco,* el ecclesia catholica verum coelum et verum firmamentum, plenum multis cl magnis luminibus videatur, ul postremo videntes ethnici alque haeretici lumen fidei, operumque nostrorum, tenebras suas agnoscant, el ab iis ad veram lucem aliquando Domino propitio convertantur.

CONCIO V.

DE PURITATE CATHOLICAE DOCTRINAE

SYNOPSIS

(folcnilitur, legem Dei hoc singulare habere, quod omni errore careat, siquidem rei ipso Luthero lesle, unus error arguit legem non esse Dei. Puritas ecclesiae ex sacra scriptura. Canonibus et decretis pontificum et conciliorum, alque instituentibus SS. Patrum sufficienter patere confirmatur. Quam ridiculos sc faciant haeretici pravam vitam nobis obiiciendo, vel ex unius Lulheri inconstantia deprehenditur. Ob oculos ponitur impuritas et absurditas legum quarumdam gentilium, eorundem etiam. qui apud eos sapientissimi et sanctissimi habentur, quales fuere Lycurgus, Plato et Aristoteles. Lex mahomedana, quae lamquam farrago omnium hueresium, quanta impuritate scateat, explanatur. Ad legem haeticorum descendendo, praecipui quidam Lulheri et sectariorum errores enarrantur, et obiter refelluntur: quos lamen omnes superat ille, quo Deum causam et ancio-rem peccati faciunt. Demonstratur ex impuritate doctrinae sequi impuritatem vitae: et per consequens, Lulhcrus polluta sua doctrina malorum /liada Europae invexisse convincitur.

Religionem Christianam solam esse veram et a Deo institutam religionem, et in ea sola remissionem peccatorum, et spem salutis atque beatitudinis aeternae pignus reperiri ex antiquitate, amplitudine, firmitate, et consonantia atque concordia admirabili catholicae doctrinae, quibus ea omnibus seculis et superstitionibus antecellit, sine controversia salis, vel arbitror superioribus orationibus demonstravimus. Sequitur nunc, optimi auditores, vel ex puritate et sinceritate ejusdem doctrinae Domino bene iuvanle, rem candidam ostendamus. Id enim est quintum ex iis, quae in nostra oratione prima explicanda proposuimus.

Est igitur legis nostrae singulare privilegium, eximia quaedam puritas. Nam cum omnes seculi et leges philosophorum paganorum, haeticorum cum aliquibus veris sententiis, aliquos simul exploratos errores et cum paucis vitae humanae non inutilibus institutis, nulla probitati et honestati morum adversa contineant, sola *lex Domini* vere *immaculata*. nullum omnino errorem cum iam nullis et sublimibus veris sententiis. quas praedicant H. nunc ullum turpe praeceptum cum innumeris sanctissimis, et hominum societati utilissimis et

saluberrimis institutionibus admixtum habet, quod est argumentum apertissimum et maximum, soli nostram legem veri Dei esse legem. Nec enim Heri potest. vel cum Dei perfecta sint opera, ipseque sit ipsa sapientia et bonitas, vel aliquid falsum vel turpe recipi. Et non solum nostrum, sed etiam adversarii confitentur, unum solum exploratum errorem sufficere. vel aliquid lex jure non Dei, sed hominum vel etiam daemonum lex esse iudicetur. Certe Alarlinus Lulhcrus in Embsen librum scribens, ita loquitur: Si semel deprehenderer ita mentitus. falsus et crasse, stolidus, iam mea doctrina et honor et fides et fidelitas finem penitus haberet. Unusquisque me pro nequam et infami nebulone, ut aequum est habiturus esset. Ille idem de. contra Chrisli verba i.iciens: Quando Schwermerl. inquit, in uno articulo falsi manifeste deprehenderentur. per hoc essemus nos sufficienter a Deo admoniti., ne. eis crederemus. Item contra Anglinum regem latinum. Quid credat inquit, eum velle in loco verum dicere, qui iam manifeste ac impudenter hoc in loco mentitur? Quae Martini Lulheri apertissima et verissima testimonia diligenter relinenda et memoriae commendanda sunt, erunt enim causae nostrae paulo post non parum utilia.

Iam igitur catholicam ecclesiae nostrae doctrinam, ea qua dicimus puritate et sinceritate nitere nullo negotio etiam ab hominibus mediocriter eruditis ostendi ac delendi potest. Legite scripturas divinas, legite canones et decreta pontificum et conciliorum, legite sanctorum patrum institutiones. vel Basilii, Augustini, Benedicti, Francisci. certe videbitis nihil turpe, nihil flagitiosum, nihil iniquum in ecclesia catholica doceri, et contra naturalem legem perfecte exprimi, Deum vel finem omnibus praeponi, omnes homines inter se vinculo pacis et charitalis conjungi vel et laudari omnes virtutes, omnia vicia reprobare et prohiberi. Testes sunt vix et mores sanctorum nemo enim unquam perfecte legem evangelicam observare conatus est, qui non homo integerrimus et sanctissimus, omnibus venerandus et admirandus evaserit. Praedicantur quidem in ecclesia mysteria sublimia, et quae rationem omnem et intelligentiam superant: sed et b. Thomas Aquinas, vel alii non pauci, ostenderunt, nullum esse christianum mysterium, quod cum evidenti et aperta ratione naturali pugnet. Posse etiam Deum nulla facere sublimiora et abstrusiora. quam ut ea nos cognoscere possimus, stultus est, qui non intelligit, cum videamus in rebus vilissimis et abjectis-

simis nos vehementer caecutire. Quis enim hominum possit, vel unius formicae, aut apis aut alienus vermiculi plene et perfecte naturam explicare? Pari ratione nulla praecipere! vel consulit catholica doctrina. difficilia, ardua ut dilectionem inimicorum, perpetuum coelibatum, voluntariam paupertatem, sed quid horum cum probitate et honestate pugnat? Quid non admirandum et suspicandum potius, quam vituperandum et contemnendum est?

Iluc accedit, quod nihil adhuc adversarii nostri reperire potuerunt, in quo cum legas nostras reprehenderent, non ipsi potius ridiculi omnibus apparent. Piget profecto ac pudet eorum nugae retextere. At nulla sunt Dagilia et scelera papistarum, et in ecclesiasticis praecipue regnat ambitio tloimalur avaritia. viget et floret luxuria, usura, simoniae, concubinae, omnem religionem obscurarunt ac foedarunt. Negare non possumus nec volumus, multos in ecclesia corrupte et contaminate vivere, sed unde probabunt nobis haeretici, malos istos mores, quos in hominibus ecclesiae reprehendunt, ex ecclesiae doctrina proficisci? An non eosdem malos mores nos ipsi semper reprehendimus? An non mater Ecclesia usuras, simonias, concubinatam, et alia, quae nobis obiciunt. semper prohibet? semper punit? semper deplorat? semper detestatur? Si ergo Lutherani mali nostri mores displicent, quare leges et praecepta Ecclesiae. quibus prohibentur et puniuntur. non placeant? Fuit illa insania et inconstantia Lutheri, cum magna contentione corruptos mores ecclesiasticorum arguebat, et simul caminos ss. Patrum, quibus mores illi prohibebantur, publico exurebat: nonne simul voces illas suas et omnem contentionem condemnabat? Numquid non illis flammis praedicare omnibus videbatur, exustis canonibus, qui legem vivendi continebant, licere iam omnibus impune, et sine legibus nec regula vivere, et nihil iam iniquum, nihil nefarium, nihil sacrilegum esse?

Conferamus modo, si placet, castitatem ecclesiae cum synagogarum satanae corruptionibus legite librum Theodori primum ad Graecos, intelligetis ex eo, nullas unquam leges veterum ethnicorum exiluisse. qui non errores aliquos, quasi maculas habuerint, et eas ipsas leges turpissimas et humano generi incommodas maxime fuisse, casque praecipue, quae maximo erant in pretio. Persae incaeslis nuptiis contra omne jus Immanitatis matribus miscebantur. Ab Hircanis et Bactris homines senes non propter flagitium, sed ex consuetudine. religionis, canibus ad hoc ipsum nutritis devorandi obiciebantur. Apud Scythias, ii qui ab animam agentibus prae caeleris amabantur, cum mortuis vivi in sepulchris confodiebantur. Apud Massageras. ab ipsis affinis senes publica lege, honoris gratia, mactabantur, et devorabantur, ut nimirum non mortua et inania. sed viva et animata sepulchra suis exhiberent. A Carthaginensibus et aliis multis populis proprii filii jugulabantur.

Sed fortasse erant barbarae istae nationes, et idcirco barbaris et crudelibus legibus vivebant? Lycurgi tamen; Platonis atque Aristotelis leges o-

plimae et sanctissimae habebantur: imo nihil inquinatius, nihil turpius nihil inhumanius. Siquidem leges Lycurgi non solum adulteria, sed etiam nefandum illud flagitium mittebant, propter quod Sodoma et Gomorra igne et sulphure de caelo emisso conflagravit. Plato vero praeterquam quod uxores communes esse, et foeminas non minus, quam viros in palaestris nudas exerceri, et equestrem artem discere volebat, quae turpissima et foedissima sunt, illam etiam crudelissimam et plus quam barbaram legem tulit, ut viri et foeminae, posteaquam aetatem ad gignendum idoneam excessissent, explerent quidem pro suo arbitratu libidines suas, sed conceptum foetum vivum numquam ederent, vel si casu aliquo ederent eum fame, ac frigore enecarent: quam legem etiam Aristoteli philosophorum sapientissimo. placuisse videmus. Quid? Quod Plato non solum vilius illud horrendum. et contra naturam cum Lycurgo permisit: sed etiam, qui eo se exercerent beatos post hanc vitam futuros, et praemia magna recepturos promisit? Ecce igitur quales ejus hominis leges fuerunt, quem veteres Deum philosophorum et divinum appellandum consueverunt et lamen solum pauca de moribus alligi. Somnia et debria philosophorum circa Deum, de industria praetermisi, nec ego ipse delirare viderer si in eis recensendis occuparer. Nam profecto sapientius mihi fuisse videtur aliquando vulgus Ethnicorum qui Jovem adulterum, et Venerem meretricem, et Mercurium furem, et Vulcanum claudum, vel certe Solem et Lunam et solis colebant, quam philosophi isti, qui tanto fastu sapientiam suam jactabant. Illi enim saltem res aliquas, quae erant vel fuerant. istae sua somnia et phantasmata pro Deo venerabantur. De quibus apostolus ad Romanos scribens; *Ecenerunt. inquit, in concupiscentiis suis, et obscuratum est insipiens cor eorum, dicentes enim sc. esse sapientes. stulti facti sunt. Propter quod tradidit eos Deus in desideria cordis eorum, in immunditiam, ut contumeliis afficiant corpora sua. Tradidit eis in reprobum sensum, ut faciant ea. quae non conveniunt.*

Iam vero IxMahomrli impurissimi. quam nulla habet cum apertissima ratione et morum honestate pugnantia? Nihil est aliud lex Mahometi, vel ex libro Joannis Damasceni de centum hac"csibus cognosci potest, quam monstrum quoddam horrendum, informe, ingens, ex multis haeresibus et superstitiis conflatum. A Judaeis habet horrorem carnis suillae, multitudinem uxorum, libellum repudii, circumcisionem, creberrima baptismata. U> haeticis Arrianis habet Verbum Dei non esse Filium. neque Patri consubstantialem, sed creatum et servum. A Nestorianis habet Christum Dominum de virgine quidem natum, sed solum esse hominem non etiam Deum. A Manichaeis habet. Christum neque passum neque mortuum esse. ei a vino perpetuo abstinendum. Ab Aristippo et Epicuro habet summam beatitudinem in hortorum amoenitate et uxorum multitudine cibo et potu aliisque corporis voluptatibus positam esse. Porro jejunium religiose count Mahometan!, sed ab ortu solis usque ad occasum: Noctu vero quando periculum non est,

CONCIO V. DE PURITATE CATHOLICAE DOCTRINAE

nc salicin a sole vidc.inlur el apud suum Dcum
 \ioInli jejunii rei accusentur , liberum esse come-
 dere cl bibere usque ad snictalem. Neque jejunant
 quovis (empore, sed dumtaxat in diebus canicula-
 ribus conlra omnem rationem el humanitatem.lunc
enim jejunium corporibus Immanis maxime no-
 xium esi. elad libidines comprimendas non usque
 adeo necessarium. Postremo , quod maxime stul-
 titiae signum est, cum lege Moysis el Chrisli
 cvangelio pugnat. ei lamen Christum et Moyseu
 lamquam prophetas veracissimos cl sanctissimos
 veneratur. linque Mahomeli proposium non fuil
 .J iici. quam omnem difficultatem profl'gare. quum
 Christiani homines in credendo el operando pa-
 tiunlor. Quia difficile eral. unica uxore conlcnlum
 esse el eam non posse dimittere,adhaesil Judaeis.
 Quia difficile oral, credere unam personam esse
 in duabus naturis. adhae>ii Neslorianis. Quia diffi-
 <ile eral credere Deum Christum pali et mori vo-
 luisse, adhaesil Manichaeis.Quia difficile eral,pro-
 pler spiritualia cl futura, quae non videniur. con-
 temnere corporalia el praesentia, quae videntur.
 adhaesit Aristippo el Epicureis. Quia difficile eral
 postremo. Christum et Moyscn.tam perspicue sanc-
 cias cl Dei amicos non recipere el non minus dif-
 ficile cum lege Moysis cl cvangelio Chrisli suam
 legem conjungere. Christum el Moyseu recepit,
 sed legem el cvangelium repudiavit.

Venio nunc ad haereticos. Habet quidem omnis
 hacrcsis speciem boni el veri. si non aliud . sal-
 tem veritatis et pietatis pollicitationem : alioquin
 sectatores non haberet. Sed hoc Interest inter ec-
 clesiam Chrisli cl haereticorum synagogam quod
 ecclesiae doctrina nihil penitus habeat vel rectae
 raiiom vel bonis morbus contrarium. Uneresis ve-
 ro nulla est. qūae non alios evidentes el manife-
 stos errores contineat. Sunt omnes haeretici simi-
 les iis. qui dicuntur himdici. qui aliquando Incidn
 intervalla habent, el videntur sapere, modo nutem
 delirant. Ac ut Gnoslw os el Manichaeos irliosqtie
 veteres, gratia brevitatis . praetereamus , qui hoc
 ipso, quod defecerunt, satis ostendunt. se veram
 fidem et religionem numquam habuisse : Ioannes
 Wicleph patriarcha haereticorum nostri temporis,
 nonne daris el disertis verbis inter alia turpissima
 dogmata , quae in concilio conslantiensi enume-
 rantur et reprobantur, asserebat: *Deum debere 0
 bedire Diabolo* ? Quis phreneticus , quis furiosus,
 eliam lotus diabolo plenus.haec diceret? Quae du-
 bitatio esse potest , an hoc sit verum an falsum ?
 Ioannes Ilus licet nihil doceret aliud , nonne, hoc.
 ipso se impium . el Dei ac veritatis hostem proba-
 vi! , quod Wiclephum pro apostolo et evangelistn
 recepit ? Murtinus Luitionis cultor et laudator u-
 riusque Jonnnis Wiclephi el Ilus, nonne simul et-
 iam illorum insanis erroribus et furoribus potius im-
 plicatur? Sed hic iam tanta et lam vasta,sed lamen
 confusu errorum silva et mendaciorum se offert.ul
 si eam ingrediari, non facile confidam , me egredi
 pusse.

Omitto primum . quod Liitlierus ila fraenum li-
 ceat per ejus cvangelium moechari el fornicari .
 < uni Chrhiti evingelium etiam aspectum impudi-
 cum prohibueris : liceat Christo fidem datam de

virginitate non servare , imo non licent servare,
 cum Christus ipse cl apostolus ejus tantis laudi-
 bus virginitatem extulerint el verbo el exemplo
 homines ad eam colendam inflammaverint : liceat
 postremo omnia scelera ac flagitia impune perpe-
 trare, imo aliquid boni agere non licent, sed pec-
 cet omnis , qui bene agere conatur . cum evange-
 hum Ioltim , el omnis divina scriptura ad vilia fu-
 gienda el virtutes consociandas . el opera bona
 cum reda el sana lldc conjungenda nos hortetur.

Omitto, quod non solum epistolam Iacobi el Ju-
 <lae , el alia quaedam , sed eliam ipsn Evangeba
 .M illh.iei, Marci, Lucae, poenilns nihil facil. Nani
 m praefatione super Novum Testamentum clavis
 verbis docet, abolendam esse communem illam
 opinionem , quod sunl Ianium quatuor evangelia.
 Unicum enim et pulchrum esse Joannis evange-
 hum el verum. Ex quo apte sequitur,vel nulla vel
 foeda esse Matthaei , Marci. Lucae evangeba. Ne-
 que alia de causa tam severus conlra Matthaenum,
 Marcum el Lucam exlilit, quant quod evengeliaab
 cis conscripta, leges el praecepta vivendi contine-
 re, el operum bonorum necessitatem ei persuade-
 re viderentur.

Omitto , quod Luiherus una cum Wiclepho cl
 Calvino, aliisque sectariis pene omnibus, quin el-
 iam cum Stoicis ct Manichaeis affirmare non limet,
 nihil esse liberum vel conlingens,scd fatali omnia
 cl absoluta necessitate evenire.

Omitto,quonZuvinglium neslorianismi reprehen-
 dens, incidit ipse nescio an volens,an imprudens,
 in errorem mullo graviolem, nempe io culhychia-
 nismum: *Necjolum*. inquil. *alicubi fuit mihi cum*
JVesfonanis(Zuvinglianos intelligens) qui pertina-
cissime disputabant. quod Chrisli divinitas non
posset pali. Itaque existimavit Luiherus Chrisli di-
 vinitatem posse pali. Unde linxit illud Andrcac
 Mosculi praeclarum dogma . divinitatem in cruce
 passam el mortuam. Quo furoro quid, quaeso, fu-
 riosius cogitare polesl ? Putatis intelligent, quid
 sil: *Divinitas in cruce mortua csl?* Nonne divini-
 tas est aeternitas? Nonne de ratione et essentia e-
 jus est semper esse? Quomodo igitur divinitas mo-
 ri potest? Poleslne aeternitas aliquando non esse?
 Quae est haec insania l.ulhcri el discipulorum
 ejus? qui in re lam facili lam facile, hallucinanlur,
 quid facient in rebus difficilioribus?

Omitto quod Philippus in apologia pio sua con-
 fessione Augustana . omnino contendit. ante tem-
 pora Gregorii . hoc est , ante annum sexcentesi-
 mum.nullum veterum meminisse invocationis San-
 ctorum : cum lamen nullus veterum non memine-
 rit. Meminit B. Augustinus tractu 81 in Joannem:
 meminit Il cronymus in Epitaphio s. Paulae: me-
 minit Ambrosius in libro dc viduis : meminit Ma-
 ximus in oratione sanciam Agnelcm: meminit Na-
 zinnzeniis oral one, m Basiliuncincrninil Basilius in
 oratione in quadraginln Mai lyres, breviter omnes
 meminerunt.

Omitto quod Calvinus m illa praeclara sna insti-
 tutione, numerum ordinum minorum commentum
 esse docet canonislarum cl soi hnnislarum . cum
 sigillatim omnium minorum ordinum meminerit b.
 Ignatius in epistola ad Antiochenos: meminerit b.

Clemens secundus a beato Petro Romanus pontifex in epistola ad Fabianum Antiochenum: meminerit quartum Concilium Carlbagenense meminerint alii plures, qui sorbonistas et canonistas multis saeculis antecesserunt. An non Eusebius Caesariensis libro sexto ecclesiasticarum historiarum ex epistola Cornelii refert, in unius Romanae ecclesiae circiter fuisse temporibus illis circa annum Domini ducentessimum quinquagesimum, presbyteros quadraginta quinque, diaconos septem, subdiaconos septem. Acolythos quadraginta duos. Exorcistas cum lectoribus et ostiariis quinquaginta duos? Polentine igitur splendidius et illustrius Calvinus in hac parte mentiri?

Ista omnia et alia infinita mendacia apertissima, quae defendi, et excusari nullo modo possunt, etiamsi coctum cum terra miscerent, et omnes daemones ab inferis excitarent. quibus illi imperitos populos misere circumveniunt, facile patior sileri. Innum dumtaxat. in quo sectari pene omnes conveniunt, commorabo. Num vel ex Lutero didicimus, cum unum exploratum errorem aliquo detegimus, salis a Deo admoniti sumus, ne ei deinceps in aliquo credamus. Luiherus igitur in libro de libero arbitrio, et Calvinus hb. primo institutionum capite octavo et alibi frequenter, ex Wiclepho acceptum dogma mordicus defendunt: *Omnium scelerum et flagitiorum causam efficientem esse Deum, ipsum velle ipsum constituere, vel peccata* /laiaLQiam sententiam Philippus Melancthon Annotat. in epistolam ad romanos. illustrare volens ore sacrilego affirmavit; *non minus proprium opus Dei Judae prodicionem*, quam *vocationem Pauli fuisse*. Quid vobis et istis dogmatibus videtur? Nonne invenerunt sectam nostri temporis turpiores magistros, quod imitantur. quam Manichaeos. quos semper ecclesia catholica tamquam omnium scelestissimos et Impurissimos exhorruit? et lamen eos ipsos imitari non contenti quantum ad impietatem et blasphemiam. eos longo post se intervallo reliquerunt. Manichaei "Dim auctorem quidem peccatorum Deum fatebantur, sed Deum quemdam, quem ipsi fingebam natura ipsa malum. quem etiam materiam et daemonem vocabant. Neque iam stulti unquam fuerunt Manichaei, vel in bonum et verum Deum peccatorum causam referrent. At novi isti magistri in Israel, ipsi summo et bono et vero Deo causam peccatorum attribuunt: boercl sane animus, fugit mens, haec tam profana, tum nefanda, iam perniciose referre. An ludaei perfidi. an immanes Tureae, barbaraeque gentes de Deo non rectius saepe philosophantur? Quis non videt ab istis, qui omnem sapientiam sibi assumunt prima fidei elementa, vel crasse nesciri vel insane contemni vel superbe violari? Quoi vero si beatus Hilarius nunc adesset. an non in vocem illam sibi consuetam erumperet: *O miseras aures meas, quae, iam funestae vocis sonum auditi uni*. Et beatus Irenaeus numquid non diceret. quod contra Florinum istam ipsum haeresim introducens. aliquando dixit: *Haec dogmata sanam doctrinam non habent. Haec dogmata dissentiunt ab ecclesia: Haec dogmata in summam impietatem*

tem eos coniiciunt. qui eis obtemperant. Haec dogmata ne haeretici quidem unquam fuissent ausi pronunciare. Itaque non haeretici sunt, sed plus quam haeretici sunt, qui haec dicunt. Quod si et apostolicus vir Polycarpus nunc adesset, an non suas obturaret aures, ac pro consuetudine sua gemens iterum diceret; *O bone Deus, in quae tempora reservasti, ut haec audirem?* Quid enim hac blasphemia intolerabilius? Ergone Densest auctor peccatorum? ergo ex veritate mendacium, ex ipsa bonitate flagitia. ex luce tenebrae, ex dulcedine et suavitate sed et absynthium peccatorum nascitur? Cur igitur b. Irenaeus, b. Basilius et alii pares libros inscribunt, quod Deus non sit auctor peccatorum? Cur ipsa scriptura iam expresse ait: *Nemini mandavit impie agere, et nemini dedit peccandi spatium, et odio eri Deo impius, et impietas ejus?* Cur apostolus clamat; *Numquid iniquitas apud Deum? Absit?* alioquin quomodo iudicabit Deus hunc mundum? Si Deus, inquit, et auctor peccatorum, qua fronte in iudicio puniet peccatores? Si non minus est opus Dei prodilio Judae, quem conversio Pauli, qua aequitate Judae tormentis addicet. Paulo attribuet gloriam sempiternam? Quae tyrannis immanior cogitari potest. quam vel Deus vivos et mortuos puniat peccatores, quos si sectariis credamus, peccare coegit? Certe videtis qualia sint dogmata sectariorum: et putatis credibile esse per ora iam impia et sacrilega Spiritum sanctum loqui potuisse?

Quae cum ita sint, mirum non est, si iam profana dogmata profanos penitus et paganos mores introduxerint. Neque id nos soli, sed ipsi etiam conqueruntur et deplorant. Ipse enim Luiherus csl qui in sermone quodam de Adventu conqueritur, homines multo esse delictiores tempore sui evangelii quam fuerint unquam in papatu. Audite vero quam serio Paulus Iluberus, qui post Lutherum et Philippum archisynagogus exlilil. in praefatione super commentaria Philippi in epistolam ad Corinthios. mores suorum deplorat: *Videbis inquit, religionis et libertatis Christianae foedissimum abusum, contemptum et neglectum sancti mysterii, disputationum profanitatem. direptionem bonorum ecclesiae, ingratitude erga fideles ministros, disciplinae laxationem, effrenem contumaciam juventutis et aliorum vitiorum segetem in dies uberrimam succrescere; quae mala influens non potest non vehementer unum percelli, et interdum quassari luctibus dubitationum. ambigens an hic coetus possit esse ecclesia, in quo lanium sit distractionum. confusionum et enormium vitiorum*. Haec ille.

Sed cessent istae vanae Lullicranorum querimoniae. Quis enim et sibi et nobis pacem et serenitatem nslulil? Quis tantos medus. tantos tumultus. tantas et iam implacabiles tempestates excitavit? Quis tot latrociniorum et caedum, tot sacrilegiorum causa luit? Quis tantum luli. et coeni fornicationum et adulteriorum iecit? Quis tantam corruptionem morum. laniumque cumulum vitiorum in Europam invexit? An non Luiherus et ejus postritas, cum docuerunt Deum bona opera non requirere, imo etiam rcllcrc? Cur igitur homines

bono agerent? Clamaverunt ex ipso suggesiu, osse impossibilem castitatem, et si non vult uxor, veniat ancilla : cur igitur imralur , si omnia implentur adulteriis? Admonuerunt auditores suos, Christianam libertatem omnes homines fecisse pares, cl nullum esse superiorem, nullum inferiorem;cur igitur conqueruntur, si eis populi uon obcdiunt? Persuaserunt miseris hominibus , non esse hominem liberi arbitrii. ab ipso Deo cogi ad peccandum : cum vero facit, quod in sc csl,peccare mortaliter: praeterea sola lide remitti peccata,nullam requiri contritionem, nullam confessionem, nullam satisfactionem, cl quid, quaeso, hinc sequitur nisi quod homines sine ullo metu, sine ullo pudore, sine ullo fracno, summa libertate el audacia

scscin omnia viliorum barathra praecipitent?Cur enim concnlur bene agere, si nec possunt nec eqnccssum, cl perinde est quicquid agant? Vidit haec infelix Lulhcnis, ct idcirco lanio laborem illa sua Saxonica visitatione conatus est postea contra suum ipsius evangelium lam nullis praecceptis cl institutis vitiis et sceleribus occurrere. Sed frustra sunt omnia, nisi ad veram fidem cl puram doctrinam casiamque reverlanlur. Nec enim polesl malum semen doctrinae bonam segetem operimi producere: neque malus corvus bonum ovum: et ut Dominus ait: *Non polesl arbor violu fructus bonos facere*, Haec de puritate doctrinae catholicae sufficiunt.

CONCIO VI.

DE C.LOBIA .IIBACULOBWI

SYNOPSIS.

*Ul sol el luna in coelo . oculi in corpore se habent ; ila lumen miraculorum el proplutliae in ecclesia catholica sc habere declaratur. Alque ul demonstretur , gloriam miraculorum semper in ecclesia viguisse, sedecim a Christi adventu seriatim recensentur saecula . in quibus singulis homines sanctitate claros et miraculis illustres c. clilisse ostenditur : Muame vero praeter alios plurimos celebrantur passim Blandina [oemina Martyr . milites in Marci Aurelii imperatoris exercitu Christiani. Gregorius Acocacsariensis episcopus, b. iuge-
iii
ius , 8. Joannes papa , Marcus monachus, s. Maurus el b. PalcrBenedicius, episcopi quidam ab Airianis linguis praecisis loquentes, b. Malochias, s. Bernardus, s. Dominicus, s. Francisais, s. Catharina Senensis, s. l. ranciscus de Paula : 71/i postremus per accuratam comparationem Luihero , ulpole suo coaetaneo , opponitur. Tandem, miracula quae nostro hoc, saeculo in ludiis a b. Francisco Xaverib societ
lulis Jcsu edita sunt , narrantur . et ad fidem lot miraculis stabilitam conservandam serio admonemur.*

Quemndmodum optimus ille et sapienlissimus artifex Deus magnum hunc globum, quem cernimus et in quo habitamus, duobus clarissimis luminibus sole et luna, quasi duobus oculis, tum ad speciem et decorem universi, tum ad utilitatem et commodum rerum viventium exornavit: et in corpore humano, quod tamquam parvus mundus quidam est. et cum ipso magno inundo partium multitudine et veritate contendit, duos oculos, quasi solem et lunam. in summo vertice posuit. Ita quoque, optimi auditores ecclesiam suam Christus quam inslarcorporis etijusdam optimi constituti, et tamquam coelum quoddam et firmamentum esse voluit , duobus maximis luminibus, splendore miraculorum et luce prophetica , ila Illustravit, et ab omnibus Silanae sinngogis separavit, ut vere sint caeci, qui eam non vident. *Surge illuminare' Hierusalem . quia ecce tenebrae operient terram et caligo populos. super te (intern orietur Dominus et gloria ejus in te. videbitur.* Huc est discrimen inter Jerusalem, quae est Christi ecclesia. civitas Domini. et civitas sancta civitas regis magni, civitas super montem posita et terras ac populos ethnicorum et haereticorum . quod cum (erras et populos eorum tenebrae operuerint et caligo involverit, sola Hierusalem coelesti luce micat, sola daret miraculis,

sola fulget prophetico lumine, sola radio* semper in omnem partem orbis terrae dilTundit, et cunctos sanos catholicorum illustrat, aegros haereticorum excaecat.

Alque haec sunt arguments duo, de numero illorum duodecim , quaeque initio adventus proposuimus . quae hodierna et duabus sequentibus orationibus ad fidei et religionis nostrae confirmationem explicanda sunt. Ac de miraculis quidem primo loco dicturi, ostendimus primum ab apostolicis temporibus nullis, unquam saeculis catholicae, ecclesiae nulla et praeclara miracula defuisse. Deinde videbimus , quidam et miracula haeretici respondere soleant. Postremo, ut etiam haereticos sua laude non fraudemus, eorum miracula breviter commemorabimus.

Percurramus igitur. si placet, sedecim saecula, quorum ab adventu Servatoris quindecim jam et finxerunt, sexlumdccimum nunc agitur. De primo sacculo nihil etiam quod dicamus. Exlanl enim in manibus omnium et toto orbe leguntur volumina Evangeliorum, Liber Actuum apostolorum , Egesippi . Eusebii et aliorum veterum historiae , quibus vel Christi vel apostolorum istius miracula continentur.

Alterum saeculum, quod ab anno Domini centesimo usque ad ducentimum duravit, sanguine et prodigiis sanctorum martyrum et vitiorum apostolorum illustrissimum fuit. Tunc enim sanctis martiribus fere omnibus commune erat. ut eos ignis et leones aliaque feroces bellae attingere non audent cujus miraculi, ut communis, ac pene vulgaris meminit etiam s. martyr Ignatius in epistola ad Ilomnos. Unum dumtaxat miraculum ejus sacculi recensebo. Floruit et tempestate in galliis inter alios celeberrimos martires Lugdunenses. (ut Eusebius initio libri H. Historiarum Ecclesiasticarum scriptum reliquit) foemina quaedam nomine Blandino, quae cum putaretur ab omnibus ob nimiam corporis teneritudinem statim in primis suppliciis defectura, lamen Dei virloie confirmata, inaudita, alque exquisitissima tormenta a mane usque ad vesperam per multos dies cum admiratione omnium superavit. Porro interrogata , unde lanias vires haberet ad patiendum, respondeba', se quolie; vocem illam bonae confessionis cinisit: C/irieliolina sum . toties sibi vires in integrum restauratas fuisse. Quod miraculum alio illustriori miraculo cum illo n. saepius enim ferocissimis feris objecta, nihil unquam ab eis laesionis aut modestae pati poluit. Alque haec duo genera miraculorum majori parti sanctorum martyrum, illis temporibus communissima fuerunt. Eodem tempore cum impera-

lor Marcus iurcus in Germnnin bellum gereret, cl undique montibus conclusos ipse cum eximio exercitu maxima farne ct sili laboraret,el ab innumerabili Marcomanorum , Quadorum , Wandnlorum , Sarmatarum,ct Suevonim multitudine premi alque obrui se videret, vola Diis palris de more paganorum nuncupabal;scd cum diu orali alque obsecrati Dii nullam opem lautis malis adferrenl, Christianos rogavit,quorum aliquos in exercitu esse didicerat, ut ipsi pro sua cl cuncti exercitus salute Christo supplicarent.El ecce slalim alque chrisbani illi milites in genua procubuissent ac Deo preces offerre coeperunt, magna vis diversis generis pluviae effusa esi, quae Romanos quidem largissime et sine injuria reiicicbal;lhirbaros autem igne et grandino, cr.cbrisquc fulminum ictibus perterritos, praesertim (mn plurihi occiderentur in fugam convertebat quorum lerga Romani usque ad interneccionem caedentes,gloriosissimam victoriam.cl omnibus antiquorum tabulis praeferendam . rudi parvoque militum numero, polcnlissimo Christi auxilio reportarunt. Haec vero ila se habere testatur Tertullianus ad Scapulam cl in Apologetico: lcslolur Eusebius in quinto Historiae cedes, libro capite 5 testatur Paulus Orosius libro septimo suae Historiae: testatur ipse Marcus imperator in litteris ad Senatorem datis,quae nuper ex Vaticana Bibliotheca in lucem prodierunt. Denique testatur nomen novum ejus legionis , ex lunc enim legio illa Christianorum, legio fulminea vel fulminairix appellata est.

Iam vero Ierlium saeculum mullos peperii viros illustres cx sanctitate ac miraculis claros. Sed o hium illustrissimus cl clarissimus fuit magnus ille Gregorius Ncoeacsariensis episcopus,qui ob operum admirabilium perpetrationem magnus cl mirificus a Graecis dictus est.Nam el montes transtulit.lacus exsiccavit el baculo suo in terram defixo, qui postea in arborem excrevit, fluminis impetum exercuit el loeminam quamdam a morte ad vilain revocavit, ac oraculo Apollinis respondendi facultatem, quando placuit, ademit, cl quando placuit, restituit. Haec vero non Ruffini commenda sunt.ul Magdeburgcnses historiae somniant: nam et Basilii Magni in libro de Spiritu sancio, cl Nysseni in historia, quam dc vita cl gestis eius, de quo loquimur magni Grcgorii accurate conscripsit. el b. Hieronymi hb. de viris illustribus aliorumque veterum cl sauciorum Patrum testimonio comprobantur.

Purro quartum sacculum, si quod aliud virorum sanctissimorum signis nc prodigiis clarissimorum feracissimum fuit. Tunc in Orientem claruerunt s. Antonius,Hilarion, Nicolaus Myrcnsis, b. Mnrlinus Turonensis, b. Ambrosius Mediolanensis, aliisque piores, quorum innumera ct maxima miracula magnus Uhanasius. b.Hieronymus, Gregorius Nyssclius , Sulpitius , Palladius . Sozomonus. Socrates, Theodorelus, divusque Paulinus memoriae prodiderunt.

Quinto sacculo cum in aliis locis , lum potissimum in Africa tempore Wandolicac persecutionis, inulti sancti homines signis el prodigiis enituerunt. In i o fini b. Eugenics.quem Victor Uticensis libro . itero Vandalicae persecutionis scribit caeco cui-

dam in Iota civitate notissimo ad invocationem augustissimae Trinitatis,(piam Arriani lunc oppugabant, edito signo crucis lumen restituisse. Sed illustrissima sunl ea viginli duo miracula, quae b. Augustinus libro vigesimo secundo dc civit, suis temporibus hoc ipso quinio sacculo edita fuissl commemorat,qui cli.im addit,vix minimam pariem miraculorum se attigisse, atque idlirmal inultos libros scribendos fuisse, si vel sola miracula, qim ad solas reliquias prolomartyris Slcphani in soh Africa sola biennio edita fuerant,recenseri debuissent.

Sacculum sextum quanto numero maximorum prodigiorum illustre fuerit, cx libris î dialogorum b. Grcgorii Romani cl cx historia Grcgorii Turo-nensis facile cognosci potest. Sciorideri hos libros ab haereticis: sed ipsi potius ridendi ac simul deplorandi sunl.Magnus enim Gregorius non ca scribit, quae ante duo vel tria annorum millia facta fuerant, sed gesta ct miracula sanctorum sui saeculi,Cl praesertim Italorum quae ipse omniumoplime noverat, cl quae facillime ob reccnlem memoriam a nullis reprehendi potuissent, si falsa fuissent.Ilaquc vclinlnolint liacrelici.cosacculoomnii aposlolica signa revocata sunt. Tunc s. Joannes pontifex Romanus Conslanlinopoli omni populi inspectate cocco lumen restituit: lunc s. Agnpilus.cl ipse Romanus Pontifex in eodem loco eodem inspectante populo post sacrorum solemnica claudum simul cl mulum curavit: lunc Marcus Monachus magnain rupem orando loco movit: lunc s.Maurus b. Benedicti discipulus super aquas siccis pedibusambulavil:tunc beatissimorumelinnumerabiliumsan-olorum parens Benedictus,inter alia miracula,quibus quolidic coruscabat, puerum quemdam casu ruenlis parietis oppressum,cl non solum cxlinctum, sed eliam confractum cl contritum, ut non nisi in sacco portai i potuerit,orando ad vitam cl snnilalni subito rcvocavit:lunc in Africa catholici quidam episcopi ab Arrianis radicitus praecisis linguis rectissime el plenissime loquebantur.El b.Gregorius lib. 3.dial.c.32. se episcopum quemdam senem vidisse affirmai, qui eos sanctos episcopos sine linguis loquentes audivit. Asserit quoque unum eorum,cum peccatum quoddam luxuriae incidisset, slalim donum loquendi sive linquam amisisse.ul inCliganl fornicarii el impudici homines, quantum Deo nostro flagitiosa cl impudica vita displiceat, qui dn-nuru , quod propler bonam confessionem contulerat . propler fornicationem abstulerat.

Jam scplimo sacculo Christi ecclesiam non periissc. ul nulli haereticorum mentiuntur; sed magnum incrementum suscepisse,testis est insula Britannia, quae illo sacculo ad praedicationem, elsigna el prodigia b.Augustini cl sociorum ejus fidem Christi recepit? testis venerabilis Beda, qui in Historia geniis suae miracula ejusdem b. Augustini, nec b. Melliti el snnctissiini regis Osuvaldi cl aliorum commemorat.

Porro saeculum octavum in eadem insula Britannia lunc. recens ad fidem conversa,ut alias inierim ecclesiae catholicae paries omittamus, mullos edidit viros clarissimos , ac in primis sanctum Culi-berlum el sanctum Joannem , quorum virtutes cl

CONCIO VI. III. GLORIA MIRACULOIIIUI

miraculo, in quibus eliam el morluorum excitatio-
nes continentur, venerabilis ille Bcda in eadem
historia memoriae tradidit.

Tria sequentia non lam viris sanctis ct prodigio*
rmn effectoribus, (piam bonis cl diligentibus.scri-
ptoribus claruerunt.Ilabel lamcn sacculum nonum,
licet sterile admodum fuisse videatur, cum aliis
nonnullis magnum illum Tharasium Constantino-
politanum patriarcham,qui in septima synodo con-
tra iconomachos pro vera fide acerrime pugna-
vit quam hoc tempore Calvinii scclaciorcs acerrime
impugnant, quia miraculis non exiguis claruit, ul
cx Ignatio Nicaeno, quam vitam ejus litteris man-
davit intclligi potest. Vidit cl idem sacculum no-
num,in posteriore translatione corporis sancti Re-
migii Ilhcmorum archiepiscopi,omnia pene morbo-
rum genera divinitus curari.

Decimum sacculum tametsi scriptorum penuria
maxime labore!, habet lamcn nihilominus.pracicr
alios quosdam illustrissimum regem Bohcmomim
Wenceslaum: habet s. Conradum, habet s. Udalri-
cum: postremo,ul caeleros omittam.celeberrimum
illum Romualdum Ravennatem, cujus vilam cl mi-
racula Pctrifs Damianus conscripsit.

Undecimum sacculum in Anglii felicissimum
regem cl virginem Edunrdum: ncc non sanctissi-
mum cl eruditissimum episcopum Ansclmum ; in
Italia vero b.Petrum Damianum.cl b.loannem Gual-
berlum . (piorum habemus miracula mulla ct ma-
gna a fido dignis cl probatis auctoribus tametsi mi-
nus eloquentibus, conscripta.

Jam quinque ultima saecula ab haereticis nostri
temporis maxime contemnuntur: se mihi,quantum
allinet ad miracula, florcnlissima ct felicissima es-
se videntur. Habuit enim Romana ecclesia sacculo
duodecimo, ul alios omittam peno infinitos,duo il-
la clarissima lumina,b.Bemardmn et b.Mnlachiam,
quorum uterque Romanae sedi addictissimus fuit,
quod ncc haeretici necant,uterque signis innume-
rabilibus claruit, quod negare, etiamsi velint, non
possunt. Dc b. Malachia ita loquitur b. Bernardus,
posteaquam nulla ejus miracula enumeravit J/aec.
inquil, *dicta sunl pauca (/tii/lc.ni dc pluribus.sed
mulla pro (empore : unde satis apjiare/, rna/a-
chias meus quantus in meritis fuit, qui nullus
in signis exiitit. Quo enim antiquorum genere
miraculorum Blalachias non claruillSi bene ad-
vertimus, pauca ipsa, quae dicta sunt. id clare
docent, non prophetia defuit illi, non revelatio,
non ultimo impiorum,non gratia sanitarum,non
mutatio mentium , non denique morluorum su-
scitatio.* Beati vero Bernardi (in quo ila summa reli-
gio cl probitas cum summneruditione ct eloquentia
conjuncta fuit.ul merito a nonnullis apostolus XIII
nominetur) signa cl prodigia lam multi.lain varia,
lain admirabilia fuerunt , ul si pro dignitate, refe-
rantur , mullos libros occupare possint : ego sane
istis diebus conatus sum ea miracul i enumerare .
quae in quinque libris de vita ejus conscriptis, ab
ipso edita referuntur: sed fateor. mulUludinc , vi-
cius desliti. Quiil enim enumerarem, cum unoso-
hnn die el uno cl in loco circa pagum quemdam
(jinslanliensis dioecesis caecos undecim, mancos
decem,claudos decem el octo.sola manuum im-
positionis curasse, ii qui viderant, iillcslentur?

Jam sacculo lerliodccimo excitavit Deus in ec-
clesia sua duo alia lumina clarissima b. Domini-
cum cl b. Franciscum, qui lum per sc, lum per
alios suae familiae, sanctissimos viros mundum
lotum innumerabilibus , el maximis signis ct pro-
digiis illustrarunt. Ac b. Dominicus quidem,prae-
ter alia minora.1res mortuos homines,dum in terris
viveret,ad vilam rcvocavii: pnsi obitum vero adhuc
plurcs sua apud Deum intercessionem revocasse fer-
tur. Bcalus vero Franciscus nullum (ere diem sine
mullis cl magnis miraculis transigebat: nec solum
dum viveret inter homines,sed eliam dum ad coe-
leste domicilium commigrassct.signorum gloria in
hominum utilitatem coruscabat : cx quibus bcalus
Bonaventura.qui vilam ejus diligenter scripsit, su-
pra nonaginta commemorat alque in iis octo mor-
tuos excitatos cl septem caecos curatos referi.Sed
signum maximum cl singulare,ac quasi prodigium
prodigiorum sacra illa signata fuerunt. Quid enim
quaeso, erat, videre hominem, Christum ipsum cl
hunc crucifixum.in suo corpore ad vivum referen-
tem? manus ct pedes (ul verbis ulard. Bonavenhi-
rac) clavis divinitus transfixae videbantur,clavorum
capitibus in interiori parte manuum ct superiori
parte pedum apparentibus, el eorum acuminibus
extentibus, cx adverso , eranique clavorum capita
in manibus cl pedibus rolunda el nigra: ipsa vero
acumina oblonga , retorta el quasi reperiussa . cl
de ipsa carne surgenlia el carnem reliquam exce-
dencia.Dextrum quoque latus quasi lancea percus-
sum . rubra cicatrice obductum erat el saepe san-
guinem sacrum ostendebat. Sane qui virum istum
lam humilem, lam sanctum, lam sapientem , tanta
gloria signorum coruscantem.»b ipsis Domini cru-
cifixi sacris stigmatibus in testimonium ardentis-
sime chariialis consignatum Dei amicum el singu-
larem amicum fuisse , cl veram lidem coluisse el
docuisse non credit , cum obstinatis daemonibus
optimo jure numerari potest. Fidem vero ejus no-
stram fidem esse.haeretici non negant, el quando
etiam negarent, testamentum ejus clamat . in quo
nihil magis fratribus suis el nobis omnibus, quam
lidem Romanae Ecclesiae commendavit. Dc sacra-
mento Dominici corporis ila sentiebat, ul diceret,
cos,qui vidrcrciil speciem illam panis oculis exter-
nis. cl oculo interno verum Christi corpus sub ea
specie exislero non credunt.non minus ad gehen-
nam conlcmnari quam scribas el pbarisaeos , qui
Christi humanam naturam videbant, el in ca divi-
nam delitescere, credere non volebant.

Sacculo qnarlodecimo praeter alios obscuriores
sanctos duae admirabiles foeminae claruerunt,Bri-
gilt.i Svcea cl Catharina Senensis; ac ut dc poste-
riori, quae mihi notior csl, aliquid dicam, ea non
solum ab infantia sua sponsum animae suae Chri-
stum incredibili fervore dilexil,el mullis ct magnis
miraculis claruit; sed eliam, quod magis admiran-
dum est. Inula sapientia divinitus infusa, lantiique
efficacia dicendi praedita fuit.· ul plurcs ipsa homi-
nes peccatores privatis colloquiis ad Deum conver-
teret . quam mulli simul concionalores convertere
potuissent,Unum ejus factum breviter commemora-
bo.Erat quidam eo tempore celebei i imus pec.calor,
cuius cunvi rsioiu ni pene omnes de&pciavcranl: i-
slum igilm b. Calctina cum aliquando convenire

coepisset, nulla <lc salute animae ipsius loqui coepit, sed cum ille verbi sanctae virginis quasi lapis mmm flecteretur. illa paululum collecto spiritu intra se breviter oravit, cl slalim percussit Dominus pc-iraniel fluxerunt aquae. Ille siquidem lotus perfusus l. irhrimis, corde lapideo in cor carneum repentina mutatione converso, poenitentiam promisit ct inchoavit. Dum beata illa quasi subridens : Disce, inquit, quid intersit inter dulcedinem Patris nostri Dei el hominum duritiam: lam longa oratione tecum egi. cl numquam mc audire voluisti: oravi Deum oratione brevissima, el slalim audivit.

Saeculo quinio decimo nulla lumina in ecclesia sua Deus accedit, cx quibus duo milii occurrunt in praesentiarum b. Vmccnlius Ordinis Praedicatorum el b. Bernardus ordinis Minorum: utriusque vilam miraculis illustrem scribil archiepiscopus Antoninus, qui eodem saeculo sam lil te, eruditione el miraculis claruit. Ista haeretici non solum non credunt, sed nec scire quidem dignantur, quod auctorem recentiorum habeant, cl testimoniis veterum dcsliluantur. -quasi vere potuerunt veteres de rebus novis scribere. Sed cur, quaeso, b. Antonino de miraculis eorum sanctorum non credam, qui ejus aetate floruerunt, cl credam istis insanis hominibus, qui heri aul nudiislclrlus nati sunt?

Postremo hoc nostro saeculo illo fere (emporo, quo Mariions Lulherus sua zizania seminare coepit, floruit in Italia alius quidam Franciscus, auctor et parens hominum illorum religiosorum, qui ip Gallia Boni homines, in Italia Minimi dicuntur, qui lam nullis cl eximiis signis enituit, ul nullus sil cx veteribus, cum quo merilo comparari non possit, cl nonnullos adhuc hodie superesse credibile est, (pii ca signa vel ipsi viderunt. linque eodem fere lempore (perpendite quaeso rem islam) homines duo contrarii inter se cxlilerunt, Lulherus in Germania. Franciscos in Italia. Lulherus cucullam, quam habebat abiecit, l'franoiscus induit, quam non habebat. Lulherus docuit nihil valere jejunium et ciborum delectum esse superstitiosum: Franciscus ordinem instituit, in quo qui vivere volunt. frequenter jejunare el perpetuo a carnibus cl lacliciniis se abstinere debent. Lulherus coelibatum, obcdictiam cl voluntariam paupertatem tamquam res inanes cl hominum commenta detest, alos est: Fmnciscus res easdem tamquam utilissima Chrisli consilia incredibili devotione completus est. Lulherus quotquot poluil ex monasteriis ad saeculum vocavit: Franciscus quotquot poluil a sacculo pertraxit ad monasteria. Lulherus Leonem decimum Anlichristum videri cl haberi voluit, Franciscus eidem Leoni, cum nondum esset pontifex, pontificatum praedixit, cique ul vero Chrisli vicario ordinem suum debita humilitate ac devotione subiecit. l'ler istorum a recto tramite deflexit? Franciscus an Lulherus? Kam uterque recta via procul dubio non incedebant, cum eorum vita el mores el ludi i pssr nl contraria omniu. Sed quod haeremus in plano? Quid caligamus in sole? An non Deus ipse quaestionem istam dissolvit, cum unum miraculum, maximis ornaverit; alterum vitiis el sceleribus

(cooperiri permiserit? Quid? Praedicat b. ille Fruncisciis adhaerendum nposlollcae sedi, frequentanda jejunia. colendum coelibatum, sanctus invocandos eorum reliquias et imagines honorandas. cl miraculis coruscat: proedicul Lulherus omnium contrarium, cl ne pulicem quidem unum unquam excitare poluil. et nos dubitavimus a qua parte stet veritas? An non Deus cum b. Francisco doctrinam cl mores miraculis caelitus confirmari, simul Lulheri doctrinam el mores illis omnino contrarios condemnabat?

Quid? Quod cliam nosra memoria in extremo0-ricnle el Septemlrione, in Indiis el insola Japonia, a Catholicis praedicatoribus in ejus iidei confirmationem. quam Lulherus cl Calvinus impugnant, omnia genera miraculorum esse patrata constat? Unum solum exemplum si recitavero finem faciam. Scribil b. Franciscus Xaverius, homo nostri ordinis, qui ab India usque Iaponiam per immensum spatium maris, cl terrarum Chrisli cvangelium seminavit, ct nulla hominum millia a tenebris errorum ad lucem veritatis adduxit: scribil, inquam, ad ipsum generalem praepositum nostraesocietatis cui (cerle mentiri numquam auderet) sc cum cselpe ne solus, cl perse omnibus, qui curationem corporis, aul animi postulabant. satisfacere non posset. misisse pueros recens bnplizalos, qui symbolum aposlolicum et chrisianas preces super aegros recitarent. el mullos eo motio non solum corpore sanatos. sed cliam beneficio commotos ad lldcm el baplislum accessisse. De ipso vero Francisco viro sancio, scribunt ii. qui cum eo versati sunt, quique euin saepe viderunt el audierunt, cum riro. admodum orationem Dominicam super aegros recitasse, quin slalim curarentur: nec solum aegros quoscumque sed eliam mutos, surdos. caccos. paralyticos, oraliono cl manuum impositione curasse. daemones ejecisse, morluos excitasse, et quod majus esi, corpus ejus virgineum (nam virgo erat) adhuc integrum, incorruptum, vividum el suavem odorem spirans perdurare, eum tnmcn inilio lotos quindecim menses in calce defossum jacuerit. Quid unquam tale haeretici fecerunt? Proferant ipsi sua miracula. Ista faciunt ii, quos non Lulherus, non Calvinus, sed Romanus pontifex ad praedicandum mittit, quique novum orbem a cultu idolorum, non ad l'lhheranismum, sed ad obediendum Romanae sedis adducunt.

Quare nos. audilores optimi, habentes fidem tot miraculis confirmatam, ul vere cum Ricardo ct Victore dicere possimus, si error est quem teneamus. tu Domine nos decepisti, habentes literas Dei sigillo magni regis divinitus consignatas, atque munitas, eas, quaeso, omni diligentia conscrvemus: neque comitiamus: ul literis Dei quibus solis haeredes regni coelestis instituti sumus, dolo bnerelieorum nobis ereptis, ipsi suas tabulas nullo sigillo communitas obtrudant. Tabulae enim haereticorum, tabifluae morlis sunt. el testimonium infernorum, iisque literis persimiles, quas Urias l'elhiieus ferebat, quae nihil aliud, quam ejus damnationem et necem continebant.

CONCIO ViI

DE MIKACVIJS IIAEBETICOIU'.II

SYNOPSIS

Obiectiones haereticorum oonlra gloriam miraculorum diluuntur: qui in primis illa simpliciter negant. quod absurdissimum esso confirmatur, Deinde, ea fieri daemonum praestigiis impudenter blaterant. qua objectione sc pharisaeis, et haereticis priscis conformant, ubi daemonem non posse vera, miracula facere convincitur, et Calvinii mendacium diluitur. Praeterea obiiciunt, illa non esse necessaria nec firma: quod tamen falsum esse nullis sacrae scripturae testimoniis probatur. et quia de causa Joannes Baptista nullum ediderit miraculum disseritur. Cur etiam mali aliquando faciant miracula, exponitur. Modus effugienti optimus haereticis suggeritur, ut nimirum ricissim miracula fingant. Enumerantur deinde haereticorum miracula, ut sunt Simonis magi Manichaei: Donalistarum, Arrii. Cyrolae episcopi arrianijunomiani, Polyehronii. veterum; nostri vero temporis. Tandem quid impudens Lulherus pro miraculo habeat, cum detestatione miraculorum haereticorum, ostenditur.

Aposololicain fidem, auditores optimi, quam semper docuit alique docet aposlolica et calhulien Christi ecclesia. ingenii gloria miraculorum singulis aetatibus coruscare oratione superiori, quod meminisse vos puto, ex hoc loco docuimus. Nunc nebulae quaedam, eoeque pertenues, quibus bacilelici fulgorem prodigiorum nostrorum obscurare conantur, luce veritatis dissipatae sunt.

Quid igitur nferunt primo loco? Negint ea miracula a nostris edita, (pia recensuimus. Asserunt, nulla de Antonio et Ilinrionc ab Alhanosin et Hieronymo fabulosa narrarihd.Hieronymum in Paulo et Malcho, ut bonum relhorem luisse, non historiam serio scripsissejGregoriuin in Dialogis multa mentum; Palladium mullorum vilam edidisse, qui numquam vixcrunt:et simili ratione ab aliis se parvo negotio expediunt. Quid istis hominibus faciemus? Quod argumentum i-la responsione non solvent. Proponimus vitam sancti Pauli, et miraculum duorum leonum, qui coram b. Antonio scpulchrum b. Pauli unguibus etTodcrunt. Kespondent, fabulam esse duorum leonum, et Paulum ipsum numquam (xlitissc. Al scripsit Hieronymus. Hieronymus, inquiunt, non scripsit serio, sed lusit, ut rhetor. At s. Hieronymus in c.xlrcuii narratione optat sibi

tunicam b. Pauli cum merit s ejus. Itespondent, csl color ltheloricus. At Hieronymus in praefatione vitae b. Ildarionis conqueritur de iis, qui docent Paulum numquam c.xlilissc:et in libro de viris illustribus inAntOTiio affirmat b. Antonium ea narrasse de Paulo quae ipse literis commendavit. Iste ipse, inquiunt, est alius color.

Sed si illa disputandum csl, quid prohibet, quin et nos dicamus, lusionam Magdcburgensium, unde didicimus istos novos colores rlicloricos fabulam esse? historiam li yncmn cum sociis non serio scripsisse. sed ioco? Illaque insania csl nimis aperta, ea velle negare facia, quae illustrissimi et fide dignissimi scripturos facta esse tradunt. Quid? Non credemus Alhanasio? Non credemus Basilio? Nnn Hieronymo? Non Augustino? Non uirique Gregorio? Non Bedie? Non Bernardo? Non Bonavcnlurae? Non caeleris viris sanctissimis et doctissimis, et qui suo b-mporc miracula scripserunt? Credemus vero Magdeburgensibus. quorum quolidie crassissimis errores et apertissima mendacia deteguntur? et credemus de iis rebus, quae ante mille annos conligcranl? Quae major stultitia cogitari possit, quam non credere Athanasio de Antonio et Hieronymo, de Hd. irione. Bernardo de ftalachia, qui eorum temporibus vixerunt; et credere hominibus de iisdem, qui eos numquam, neque per somnium viderunt? Huc accedit, quod nulla eorum miraculorum, quae concione superiore circa finem commemoravimus, adhuc viventes et oculatos habere lesics credibile csl.

Altera haereticorum responsio csl, nonnulla a nostris prodigia facia esse quidem, sed praestigiis daemonum, non virtute divina. sicut etiam Antichristus miracula faciei, si apostolo credimus. Nam et Mogdeburgenses beatissimum Mulinum noeroinoticum. et b. Brigillam magnam fuisse volunt. Imo. Marlines Lulherus et Calvinus passim sanctorum miracula praestigiis attribuunt. Et Calvinus quidem praefatione in suas Institutiones invidiosissimo argumento sibi visus csl demonstrasse, vera miracula aliquando daemonum arte fieri. Docet enim. ollm Vgyplios sepullum apud sc leremiam prophetam, sacrificiis nbisque honoribus prosecutos, atque adeo sancto propheta ad idololatriam abusus. et tamen ea sepulchri veneratione; quae aperlissimti oral idololatria, nulla beneficia, quasi divino miraculo esse consecutos.

Sed vultis dicam. quid huc iam acuta responsione nubilia ista ingenia asscquanl? Ilhidassequuntur, ut sc veros ncpoies atque haeredes Judaeorum,

Ililicorum cl veterum haereticorum esse pro-
•i.ml. An non cl Pharisei de Chrislo dicebant;
*In Beelzebub principe daemoniorum ciicit dae-
monia?* An non sanctos martyres propter ad-
mirabilia signa ct prodigia , quae faciebant. coin-
cos famelici leones attingere non auderent . cl
ignis, quo nihil csl voracius ejus appropinqua-
re quodammodo formidaret. passim Elhnici ma-
gos, nccromanlicos appellabant? An non beatus
Hieronymus in lib. contra Vigilantium . Eunomio
cl Vigilantio impurissimis haereticis . liacrosim i-
slam placuisse docet, qui miracula sanclorum dae-
monum praestigiis adscribunt? An non s. Ambro-
sius sermone 56 de Gervnsio ct Prolbasio. in Arrin-
nos sui temporis invehitur, quod miracula . quae
loto inspectante populo ad sanclorum reliquias pu-
blice fiebant, soli ipsi calumniarentur. cl vera mi-
racula esse negarent? An non sanclus Victor Uti-
censis libro allero de persecutione Vandalica te-
stis esi fide dignissimus, cum in Africa s. Eiigc-
nius in fide Trinitatis notissimo quidam cneco lu-
men rcslliluisscl; statim Arrianos clamasse, id Eu-
genii maleficiis procuraient. el magis caecum il-
lum interrogationibus variis Arrianos vexasse, quam
olim Parisaci caecum a Domino curatum vexarunt?
Multa talia exempla adferri possent, cx quibus fa-
cile discimus, haereticos nostri temporis nihil pe-
nitus a majoribus suis degenerare.

Sed quando nihil istorum esset , quis unquam
audivit, daemonum praestigiis caecos, aul surdos
curari vel mortuos ad vitam revocari ? Alia sunl .
qune daemonum praestigiis fieri solent, ea videli-
ccl. quae neque rei creatae potentiam superant,
neque in hominum commodum et utilitatem sed
in ruinam et detrimentum credunt. Poterit magus
daemonum praestigiis stannum pro argento, et cu-
prum vel eliam carbones pro auro libi dare, pote-
rii homines el jumenta. Deo pornillenne . vexaro,
debilitare, sensuum functionibus privare, fauefore
eliam ct interficere, poterit segetes comburere, do-
mos evertere, arbores radicare. ignem aliunde al-
latum quasi de coelo demittere : isla el similia fa-
cere possunt cl faciunt aliquando daemones ct ma-
gi daemonum cultores. Nam cl in historia s. Job
talía facta fuisse legimus: cl etiam talia fiilnra An-
tichrist! miracula. salis aperte d. Paulus docet. cum
ea miracula appellat mendacia. Sic enim loquitur
in epistola posteriori ad Thessnlonicenses: *Cujus,*
inquit *csl adventus secundum operuiinnem Sata-
nae in omni viriule el signis prodigiis mendaci-
bus.* \t vera miracula. quae omnem potentiam crea-
lim hominum . daemonum . angelorum el univer-
sae creaturae vincunt, cl in hominum commodum
el uldilatem fiunt, ul excitatio mortuorum, caeco-
rum surdorum liberatio . mentium penetratio et
conversio, qualia a sanctis hominibus facta fuisse
sc docuimus, daemonum praestigiis adseribi non
possunt.

Quod vero Calvinus adducit de miraculis Jere-
mie . quae hominibus illis quasi divinitus prae-
labantur . qui sanctum prophetam tamquam ali-
quem l»• utri sacrificiis aliisque divinis honoribus
colcb inl. non csl argumentum , sed mendacium
apertum, q ulibus plena sunl scripta sectariorum.

Epiphanius enim et Isidoros in vita Jeremiac tra-
dunt quidem, quod in precio cl veneratione apud
Aegyptios eral, ideoque non immerito miracula
lieri, non solum Christianis, sed etiam ethnicis be-
neficia multa praestari, quod causam nostram ve-
hemcnler juvat: sed vel Aegyptios vel alios quos-
cumque sacrificiis divinisque honoribus Jercmiaoi
aul ejus sepulchrum prosecutos, nusquam legitur,
nisi apud Calvinum. Itaque hoc ipsum argumen-
tum eis maxime nocet. Si enim Deus propter s.
Prophetae merita , eliam ethnicis beneficia prae-
stabat; quomodo non credibile esi (quod lamen
haeretici non credunt) propter intercessionem el
merit. i sanclorum martyrum ipsis chrislianiscfide-
libus eadem beneficia posse praestari ?

Dicent, non magnificanda esse miracula, eliam
vera , quod illa quidem aliquando sint divina te-
stimonia, sed neque necessaria neque firma. Nam
quod necessaria non sini, unus Joannes Baptista
docet. <|iii *signum quidem fecit nullum*, ul Evan-
gelium loquilor: el lamen *fuil homo missus a Deo,*
ul testimonium perhiberet veritati. Quod vero in-
firma ac debilia, vel e. x eo cognosci potest . quod
eliam per improbos el sceleratos homines aliquan-
do Deus miracula opcrplur: *Mulli dicent mihi*, ait
Dominus, *in illa die : Domine , Domine , nonne*
in nomine luo prophetavimus el in nomine luo
daemonia cieimus cl in nomine tuo virtutes
mullas fecimus ? El nunc con/ilebor illis, Quia
numquam novi vos.

Sed laedis esi el apeda responsio : Scripturae
siquidem illustriores sunl quam ul illorum tene-
bris obscurari possint. Nam si- non sint miraculé
ad fidem persuadendum necessaria, cur Dominus
ait : *Si opera non fecissem in cis, quae nemo a*
lius fecil. peccatum non haberent? Cur idem Do-
minus , cum apostolo ad praedicandum misit, si-
mul signorum faciendorum potestatem attribuit?
Euntes , inquit, praedicate dicentes", Appropin-
quavit regnum coelorum, infirmos curate, mor-
tuos suscite, leprosos mundate, daemones ci-
cite. Si vero infirma ac debilia testimonia sunl,
cur Dominus per Isaiarn verum Chrislum ac pseu-
doprophetis internosci volens . tamquam signum
certissimum dedit. narrationem miraculonmvîDcus
ipse , inquil. veniet cl salvabit nos? ct tamquam
aliquis quaesisscl, quod signum das nobis adven-
tus ejus? *Tunc, inquil. aperientur oculi coecorum*
el aures surdorum patebunt : Tunc saliet sicut
cervus claudus el soluta eril lingua mutorum.
Si non sint miracula firma testimonia , cur Do-
minus discipulis . Ioannis quaerentibus , An ipse es-
set verus Messins, coram eis, ul Luens ait, tn *ip-*
s i hora curavit multos a languoribus cl phigis
el spiritibus malis el caecis mullis visum dona-
vit, et lunc respondit: *Euntes renuntiate Joanni,*
qlae audistis et vidistis: caeci vident claudi am-
bulant, leprosi mundantur, surdi audiunt. mor-
tui resurgunt, pauperes evangelizantur? Si non
sint miracula firma leslimonia, cur Deus Judaeo-
rum incredulitatem illis verbis castigavit: Si *mihi*
non credite? El. Ego testimonium habeo m<i;u>
Joanne: Opera quae ego facio in nomine Patri-
mei, illa sunl , quae leslimonium perhibent de

me? Si non sint miracula firmi leslimonia, cur nos apostolus exacerret illis terribilibus verbis: Quomodo, inquit. *nos effugiemus*, si *tantum* noster leæerimur *salutem* quae cum *iiulium* accepisset *enarrari per Dominum*, ab eis, qui audierunt, in nos confirmata est: contestante Deo signis ac portentis aerariis virtutibus i. l. *Spiritus sancti discipulianibus* PEi in lege veteri cur Dominus iam frequenter. ut Iudaeos in fide et religione contineat, ad memoriam revocat illa ostensa et prodigia, quae fecit in Aegypto? Non igitur supervacanea et infirma, sed necessaria et firmissima sunt vera miracula ad (idem et religionem confirmandam. Non vero inficior, audilores, tantam fidem Iulheranis esse, ut vere nullis miraculis indigeant. Quis enim neget eos magnam fidem habere, qui credunt se etiamsi inquinatissime vivant, tamen amicos Dei esse et optimum locum in regno coelorum habituros? Stulti sumus, Iulheranos insigniter credulos non arbitramur, qui apostatae Iulliero praedicanti malum esse bonum et bonum malum, album nigrum nigrum album, et omnia dogmata pietatis evertenti sine ullis signis et prodigiis erodere potuerunt. At nos qui homines sumus modicae fidei, et illud sapientis, formidamus: *Qui cito credit, levis est corde*, eam fidem, quam cum infinitis et maximis, et soli Deo propriis miraculis confirmatam scimus, Deo profluo non facile deserimus.

At Joannes Baptista *signum fecit nullum*. Ila est, scii neque necesse erat, neque oportebat, ne si ad illam eximiam vitae sanctitatem miracula accessissent. Christus postea similia facientem, populi vel contemnerent vel non magnificarent. Deinde, non est mirum, si Joannem, etiam sine miraculis, populi audiebant et venerabantur. Nam et sanctissimam atque innocentissimam vitam ducebat, et ab ecclesia ejus temporis, et a principibus sacerdotum et scribis et pharisaeis. apud quos lunc vera fides conservabatur, testimonium habebat. At nos quomodo Novatores istos audire poterimus, quos ecclesia Christi et summus sacerdos anathematis fulmine percusserunt, tamquam morbidas oves a reliquo grege separaverunt. et quos scimus non solum miracula non edere, sed etiam scelestissime et corruptissime vivere?

Quod vero dicunt, per improbos etiam aliquando fieri miracula, atque idcirco sanctos homines, qui in Ecclesia catholica signis enituerunt enituerunt et prodigiis, cum illis suis prodigiis, impios et Dei hostes esse poluisse, facile refellitur. Siquidem vel si miracula, et veri Dei testimonia sint, frustra numquam fiunt, sed vel fidem veram confirmant, et lunc iam per probos quam per improbos fieri possuut: vel non iam Christi fidem, quam servorum Christi vitae sanctitatem et excellentiam declarant, et lunc nemo dubitat. quin per solos pios et probos liant. Deus enim. qui ipsa veritas est, lesis mendaciis osse non potest. Eligant iam haeretici quod volunt: vel miracula sanctorum Benedicti, Francisci. Bernardi, Malachiae et aliorum, quos nobis hoc est Komanae ecclesiae, libenter concedunt fidem Christi confirmanbnt; vel sanctitatem eorum declarabant. Si fidem confirmabam, vera est nostra fides Iulhera-

norium, nec enim illi aliam fidem, quam suam, quae eadem nostra est, confirmabant. Si vero eorum sanctitatem declarabat Deus per miracula illa, igitur vere sancti et Dei amici erant benedictus, Bernardus, Malachus. Franciscus et caeteri, quos diximus. Sanctus vero Dei amicos. quis nescit sine vera fide et religione esse non poluisse? cum sit fides radix, principium, fundamentum in scilicet. et *impossibile sit*, ut apo-Aolus ait, *sine fide placere Deo*. Quod si vera fuit sanctorum nostrorum fides haereticorum, quae cum illa ex diametro pugnat. Itaque quocumque se verint. quicquid elegerint aut dixerint, se penitus raptos et irretitos invenient.

Sed docebo ego illos optimam viam elabendi. neque mihi stitit consilis. si eis aliquam opem feto: debemus enim etiam inimicorum misereri. Quid igitur ipsi respondebunt? Si sapiant, miraculis opponent. Nulla sunt enim et admirabilia valde prodigia haereticorum. Nam ut multam prophetas Baal. qui cum Elia propheta Domini contententes, Iiminum de coelo ad holocaustum incendendum demittere voluerunt, et sane fecissent, nisi Baal eo tempore dormivisset: certe animus bonus miracula faciendi non defuit. Ii nihil dicam de miraculo illo stupendo Dallian et Abyron, qui vestiti et calceati ut liberis suis et uxoribus, et omni substantia sua vivi descenderunt in infernum. Ut laccam de miraculis Aegyptiorum magorum, qui Deo permittente suis praecligiis virgas in dracones converterunt, et eodem non permittente, minutissimas muscas excitare non poterunt. Ac ut isla et nonnulla alia miracula pseudo-piohclarum veteris instrumenti praeteream. quis non admirtur celeberrimum Simonis Magi primi haeresiarcae prodigium? qui ut Egesippus auctor est, mortuum hominem ad vitam revocare voluit, sed cum hoc ei non successisset, et apostolus Petrus eum mortuum postea excilasset, offensus injuriis Gahleoium (sic. enim sanctos apostolos Petrum et Paulum appellabat) in coelum evolare decrevit. Sed scitis quid acciderit? Cum hoc miraculum Iuta Horna inspectante fulvium esset, etiam Galilaei. hoc est, apostoli, adfuerunt: et Simon Magus ferentibus daemonibus per aera volare. et apostolus Petrus ad terram prostratus Dominum orare coepit. Pervenit autem prior in coelum oratio, quam volatur. et domino impetravit, ut is qui iam volare sciebat et pedibus non indigebat, continuo graviore lapsu pedes amitteret. Itaque infelix Simon, quasi fulmine quodam ad terras dejectus supervixit quidem aliquamdiu, sed crucibus fractis, ut qui non contentus ambulare, sed etiam volare voluerat, jam nec volare posset, nec ambulare.

Sequitur miraculum Manichaei, qui ut Epiphanius in censi sexagesima sexta, et Theodorclius libro allero fabularium haereticarum scriptum reliquerunt, cum se Spirillum sanctum esse, et omnia misse et posse praedicaret, rogatus ut liliu regis Nersarum, qui morbo aliquo, forte non usque adeo gravi laborabat, susciperet curandum. atque eo modo sapientiam et potentiam suam ostenderet. assensit. Sed paucis post diebus ille illum suis me-

dicnmenlis curavil.ul numquam nmplius deinceps non solum medico,sed ncc cibo ncc polu indiguo· ni. Ouarc *rex* persarum graviter (ul parerai)con ira linnicliacum commolus.slntim arundine prneo· cuia, ci viventi el videnti pellem dclrulii, cl deinde. canibus jussi obiici devorandum.

Jam Donalislac, quorum hnercsis non din post baercMm JlanichDCorum oria csl, duo vura miracula ediderunt, sed **invili**, ci idcirco laudem non merentur. Scribit d. Oplalus libro allero conlra Parmeninum , voluisse Donnlistes plusquarfi impio cl nefario miraculo Icolarc, utrum Domini sacratissimum corpus,quod in cucharisliacsacramenlo continetur. possit a cambus devorari. El utrum ampulla sancti chrismalis, quo homines Christiani confirmantur, ila firma esset, ul allisa ad lapides non frangerelur.It iqucsacrosanctam eucharistiam, quod horreo dicere, can bus obliiloriini: el ampullam sancli chrismalis per fenestras magna vi projecerunt: sed slalim quidem canes iidem rabio accensi. ipsos suos dominicos dentibus laniant; cl ampulla sancli Chrismatis angelico manu suscepta.inter durissimos lapides incgra cl illaesa consedit.

Porro Anins magnus ille princeps liaercticorum, qui noslii- diebus in Luthero el Calvinno,ol suo loco demonstrabimus, resurrexit . unus fuit dc numero illorum, qui in morte primum incipiunt miraculis coruscare. Is enim cum nliquando in urbe Conslanlinopolilana magna mulliludme stipulus episcoporum cl aliorum Miae sociae luicrelicuriim, ad templum proccdcrd , ul eliam invito episcopo in communionem fidelium rcciperolur, accidil, ut ad quamdam noturae necessitatem nd publica loca declinare dcberci. Itaque perrexit ad locum.et inierim (quod sime pulcherrimum erat) omnis illa caterva episcoporum magnorumque virorum Arimn exonerantem alvum in plnlen praestolabatur. Sed cum diu jim exspectassent el Arrianus reverti non velle videretur, milfunl qui cum vocarckille vero fidelissimo miraculo intestinlis ac visceribus omnibus in hilrimis effusis , jam daemonibus foetidam animam perpetuis flammis cruciandam reddiderat. Bern ita se habere leslaiur Epiphaniasheresi sexagesima nona.testatur Hulllnus i iTheodorclus , tilerque in libro historiarum ecclesiasticarum primo.

Al quo loco tandem ponemus illustrissimum prodigium Cyrolue episcopi Arriarn? isle siquidem,ul beatus Gregorius Turonensis libro secundo historiarum scriptum reliquit.cum vidisset sanctum Eugenium episcopum catholicum.signo crucis notissimo cuidam cacco lumen ct oculos restituisse , voluil . ipse quoque laic quid agere , hominem quamdam ignotum quinquaginta nummis aureis subornavit, qui sc caecum fingeret,ac repente lumen ondorum ab se recepisse diceret. Ille igilur ila composita.praetereunto quadam die Cyrola haeretico cum sancio Eugenio, el duobus aliis episcopis, his qui sc caecum simulabat, magna lugubrique voce Cyrolam appellare coepil? Audi inc (inquit) . mi beatissime Cyrola , audi me sanctae sacerdos Dei,respice caecitatem meam, experiar ego medicamenta,qoac saepe caeci a tc reliqui merue-

runt , quae ipsi eliam mortui persenserunt. Tunc Cyrola homo misericors, non sc diu rogari passus csl,sed slalim accedens, et manum ejus oculis admovens: Per iidem, inquit, nostram, ol rectam, quam de Deo habemus, persuasionem, facoscant tenebrae ab oculis luis. Vix ille haec dixerat, com infelicem impostorem Ianius oculorum cruciatus invasit, ul eos manus quanta polcral vi comprimerogereretur, ne forsitan c capite prosilirent:mox clamare cucpil : Vae mihi , qoi Deum propler pecuniam irridere, voluit. El ad Cyrolam,Ecceaurum luum,quod abstulisti. Quod cum ille praestare non posscl, nec lentare auderrl, saucius Eiigeoius episcopus, ad aeternam Atriariorum confusionem, hominem illum iam vere caecum el haeresim Arrianam dcl>*stanlcm,edito signo crucis pristinae sanitati restituit.

Eodem fere lempore, vel non mullo ante. Euno· mianus quidam , ut cx Collatione decimaquioii Cassiani didicimus , Aegypti populos Arislotelicis syllogismis ab orthodoxa fido ad suam haeresim pertrahere conabatur : ea ro audita , s. Maehariirs haereticum convenit, cl Eliam propliclam muniller .eum ad miraculum faciendum . hoc est, ail mortuum excitandum invitavit: assensll haereticus: Quid enim coram populis, quos circumvenerat. aliud facere auderet? sed l imen sapienter m· lelligens , syllogismis Arisldlelicis niimquain esse mortuos excitatos, olam se subduxit,cl fuga pudori suo ct confusione cùnsiiluil.nec unquam amplius in illis regionibus apparuit.

Porro miraculum Polychronii celeberrimum fuit, sed alias cx hoe. loco vobis recitavi. Is enim tempore sextae synodi, ul ex ea Synodo aci. 15. cognosci polesl, in maxima populi frequentia mortuorum hominem exciture conatus est, ad haeresim Monotliclitnrorn confirmandam.· sed accidit illi quod superioribus . gloriam falsam quaesivit ct ignominiam veram invenit. Mortuus enim non revixit, sed ipse auctas cognomina novi Simunis Magi , cum summo dedecore in exilium depoilitus est.

Saptenlior fuit lircrclictis quidam de grege iro· noclnstnriim. cujus miraculum a Paulo Diacono libro ultimo rorum Romanarum explisalur.Is in quodam sepulchre sc abscondit, alque inde voces lle· bal, cl Conslanlinum Gopronymum imperatorem pessimum, qui lunc conlra sacras imagines bellum gerebat, mirifice commendabat, ul eo comnionio populus lccrcrelur,cl iconoclaslurum haeresim cliam hominum morluorum testimonio confirmari nularel. Isla sunt commenda ridicula cl miraculi puerilia hacrclicorum.

Sed de noslri lemporis haereticis quidnm dicemus? Num a suis majoribus degenerant ? Atilio modo. Esi enim genus illud hominum a dafitnono penius obsessum. Calvinii quoque miraculum,quo fertur hominem vere vivum occidisse,quem simulate mortuum excitare volebat. lolo orbe celebratur. Marlines Lulherus et in vila . cl in inorie miracuiis claruit. Nam ut ex epistola cujusdam Germani Mansfeldensis civis, de obilu Luiheri scripta didicimus.is dum viveret praeter alia mulla in singulis prandiis clcoenis unum sextarium vini dulcis

et exotici bibebat: quod intelligit . absque cervisia et aliis generibus vini. In sponte praeterquam, quod non aegrolavii, nisi paucos horas, et ore contorto et loto uno latere denigrato, mortuus est. Numquis non magnum miraculum fuit, quod in maximis frigoribus, quando corpora ad incensos menses durare solent, illud quarto die aut quinto intolerabilem foetorem spirabat licet stanneo loculo diligentissime clausum esset. Ante annos paulo amplius quam centum obiit beatus Laurentius Justinianus, primum patriarcha Venetorum, papa et monachus, et ille scribit, qui ejus miracula in primo filio expertus, sexaginta septem dies inhumatus mansit, semper odorem suavissimum spirans, incorruptus, vividus genis rubentibus, et tamen febri putrida laboraverat, unde medici pulabant eum vix unam horam sine foetore duraturum. Talia vero miracula sunt nostris sanctis propria. Sed ad Lutherum redeo.

Quis non miretur gratiam daemonum expellendorum, qua praeditus erat Lutherus? Is enim et Slaphylus, qui loti actioni interfuit. testatur. aliquando daemonem ex quadam mulierculam elicere voluit: sed confestim ita a daemone territus et in tanta necessitate animi exortandi coniclus fuit. et quam citissimo se ex eo loco proripere vellet. Verum daemon illa fores obstruxerat, et necesse fuerit Slaphylo securi fores et tringere et eo modo magno exorcistae Lutheri viam patefacere.

Unum addo miraculum multo recentius et illustrius. et finem facio. Ante annos quatuordecim inter Hungaricos et Poloniam non procul ab urbe Ciacovia. unus ex fratribus Evangelicis Ianlodsiderio incensus erat novae istius doctrinae propagandae, etiam ficto miraculo ad rem tantam in perniciem innumerabilium animarum abuti voluerit. Itaque cum Matthaeo quodam et ejus uxore convenit, et certa die Matthaeus tamquam mortuus ad sepulchrum offerretur: uxor vero de more afflicta et cunctans funus prosequeretur. Venit dies constituta, et cunctus defunctus ad ecclesiam, ibi novus iste Simon ascendit suggestum, et longa oratione renoscentis Evangelii gloriam amplificavit: tum affirmat se tum certum ac securum esse illam suam doctrinam, ut nihil dubitet Deum ipsum eam miraculo confirmaturum, et quoniam lunc allati defundi pul-

chra occasio se obtulerat, ad eum conversus, magna voce exclamans; in nomine, inquit, Christi. cuius hodie evangelic testimonium praebui, Matthaeus, surge. Respiciunt omnes. Matthaeus non surgit. Ille rursum majori voce: Tibi dico, inquit, Matthaeus surge: sed sane clamare potuisset usque ad mortem; Mathaeus enim iam vere eximclus, vere ad inferos descenderat.

Quae cum ita sint, quae dubitatio remanere potest. utrum errent sectarii. Deoque displiceant, an non? Quis non aperte videant, in quam tetra node versentur, qui non solum ecclesiam Dei vivi, nova luce novorum miraculorum omni aetate fulgentem, alique in monte positam non vident, sed etiam, et ab ea oculos catholicorum avertant. fictis et vere mendacibus signis et prodigiis abutuntur? Perpendito, quaeso, quam vehementer se splendor ille, illa gloria, iste fulgor tantorum miraculorum, quibus omnibus sacculis catholica ecclesia illustris fuit, negros haereticorum oculos vexarit, ut Lutherum nescientem quo se verteret, et tamen cupientem summis volis aliquid invenire. quod nobis imponeret, non puduerit tamquam miraculum praedicare, torpissimam fugam unius sanctimonialis virginis de monasterio. Ista, inquit, sunt vera miracula. Quid daemonum torsiones et expulsiões sunt, si cum isto admirabili Dei opere conferantur? O tenebras palpabiles! O plagam caecitatis! O peccatum in Spiritum sanctum! Opus nefarium, scelestissimum, diaboli arte procuratum, miraculo divino attribuit! Hoc sane supererat, et qui vera opera Dei daemonum praesens attribuerat, iam opus diaboli apertissimum inaudita blasphemia Dei adscriberet. Vere percussit eos Dominus plaga crudelitatis, in furore suo percussit eos plaga caecitatis et obdurationis, et dicant bonum malum et malum bonum. Istae sunt miracula, de monasterio fugere, de monacha apostatam, et virginem meretricem, de sponsa Christi scortum fieri Anichnisi? Habeant sibi sane ista miracula: lalo miraculum fecit Satan, cum de angelo pulcherrimo et optimo foedissimus ac nequissimus diabolus factus est, ista miracula replent gehennam, ista miracula replent ecclesia. Nimis enim frequenter, et nimis facile fiunt ista miracula.

COÎXCIO VIII.

I) E I) O X O P It O P II E T I A E

SYNOPSIS

Brevicula propositione praemissa , donum prophetiae soli Deo competere , el iis , quibus ab illo peculiariter datum est, probatur : quodque illud semper fuerit el sit evidens verae ecclesiae signum, ab enumeratione mullorum prophetarum testamenti veleris confirmatur, et quomodo ii cum euangelio consentiant specialim ostenditur. Transitin' deinde ad Testamentum novum, el plurimi sancti, qui dono prophetiae enituerunt.nominalim enari anlur. Quantopere daemones per oracula divinitatem effeclarint, el qualia illa fuerint, declaratur. Lutheri diversa quaedam vaticinia producuntur. Vaticinium item Munceri el quorundam anabaplislarum, cum refutatione mullorum mendaciorum, adducuntur.

Splendorem miraculorum el lumen propheticum, auditores optimi, quasi duos pulcherrimos cl clarissimos oculos in corpore ecclesiae eminere , ct orbem lotum suis fulgoribus illustrare omnes, qui prorsus caeci non sunt, facile indicabunt. Ac nos quidem , qui non solum Dei benignitate in horum oculorum contemplatione vehementer delectamur, el pereos in amorem pulchritudinis ecclesiae catholicae magis ac magis semper rapimur ; sed etiam cum aliis,ac praesertim miseris et infelicibus haereticiis dolo Satanae circumventis, hoc bonum,quo nos fruirour, communicare vellemus de utroque lumine ante duas hebdomadas verba facere instituimus.El quidem dc splendore miraculorum oratione proxima el superiore pauca quidem de pluribus; sed tamen satis mulla pro lemporis brevitate dicta esse non dubilo:nunc ratio alque ordo argumentorum postulat ut de allero oculo , de luce videlicet prophetica, breviter disseramus.

Praedictio igilur fulurorum; ul ab excellenlia ct praestantia hujus luminis ordiamur, tanlac sublimitatis est, ut soli vero Deo , cl iis , quibus Deus singulari privilegio tioc donavit, convenire possil. Ea siquidem futura, quae creatas causas , non necessarias , sed liberas habent. vel certe tales , ul impediri possint, (nam dc his loquimur, quae nec in se, nec in causis suis certo cxislunt) ncc in se, nec in causis ab ulla sivq_angelica inlclligenlia cognoscuntur. Una dumtaxat csl causa,Dei voluntas, in qua res omnes,quae quoquo modo futurae sunl, sive necessario sive libere, certo cxislunl, cl jam inde ab aeternitate exlitcrunl. Sed *quis cognovit*

sensum Domini? aul quis consiliarius ejus fail l Certe sicut nemo novit quid sil in homine, nisi spirilus hominis : ila nemo novit quid sil in Deo, nisi spirilus Dei , el cui voluerit spirilus revelare. *Non enim humana voluntate*, ul apostolus Petrus leslaliir, *allata est aliquando Prophetia: sed Spiritu sancio inspirati loculi sunl sancti Dei homines*. Et, *Benedictus Dominus Deus Israel*, qui locutus est per os sanctorum, qui a saeculo suul prophetarum ejus.Multifaria enim mullisque modis olim loquens Deus patribus iu prophelis.Ilioc apud Isaiarn capite 11 Spirilus sanctus loquitur,it dicit: *Annunciate,quae ventura sunl in futurum, el sciemus quia Dii estis vos*.El rursum capite sequenti. *Ego Dominus, hoc csl nomen meum gloriam meam alteri non dabo , cl laudem meam sculptilibus*. Quae prima fuerunt, ecce venerunt, nova quoque ego annuntio, antequam orientur, audita vobis faciam. Haec est igilur gloria singularis veri Dei, quam cede sculptilibus non dabit: neque a falsis diis falsisquc prophetis occupari permittet, quae ventura sunl annunciare,antequam oriantur audita facere. Quocirca in libro Dcutheronomii capite decimo octavo , idem Spirilus sanctus: *Propheta*, inquil, *qui arrogantia depravatus voluerit loqui in nomine meo, quae ego non praecepi illicit diceret aul in nomine alienorum Deorum, interficietur*. Quod si tacita cogitatione responderis : Quomodo possum intelligerc verbum, quod Dominum non est locus? Hoc habebis signum.quod in nomine Domini propheta ille praedixerit, el non evenerit,hoc Dominus non csl locus,sed per tumorem animi sui propheta confinxit, el idcirco non timebis eum.

Quamobrem , audilorcs , cum praedictio futurorum ila Deo propria sil. ul ad eam nullo modo vel homines vel daemones vel sancti etiam angeli sine Dei revelatione aspirare possint, nomo dubitare debet, eam solam veri Dei ecclesiam esse, in qua verum lumen propheticum reperilur. Quare si ostenderimus,solam Romanam ecclesiam hoc praeclearo lumine semper ornatam fuisse,necessarie ct perspicue efliciclur, solam Romanam ecclesiam veram veri Dei ecclesiam esse , quicquid latrent omnes daemonum synagogae.

Jam igilur in ecclesia catholica , in qua sumus, quis negare potest non solum ab adventu Servatoris, sed etiam ab exordio mundi,omnibus fere saeculis prophetiam floruisse. Nam ante diluvium Adam, Enoch, et Aoe prophetae fuerunt, Adam , d. Hieronymo leste, capite quinto in epistolam ad l>

plicsios. cl Divo Prospero initio libri de promissionibus cl praedictionibus Dei: nam Christi et ecclesiae matrimonium praedixit. Enoch propheta fuisse, et de novissimis temporibus nulla praedixisse apostolus Judas in epistola sua testatur. Porro Nos, cum verbis tum operibus dum ingentem illam arcam fabricabat, generalem eluvionem futuram praedicasse cl homines ejus temporis ei non credidisse, apostolus Petrus in epistola priori testis est. Post diluvium vero Abraham, Isaac, Jacob, Joseph, Moysea, Davidem, Salomonem, quatuor prophetas maiores, cl duodecim minores, et alios praeterea mollos, vel sermonibus vel operibus vel libris scriptis multa de Christo, de ecclesia, de haereticis, de futuro Judicio vaticinatus, nemo ferre Christianorum ignorat. Ac ut ponamus exemplum in Christo, cujus brevi passionem et resurrectionem celebraturi sumus, cl quem omnes divinae paginae iam quam linem et scopum intueantur. Quis non miretur nihil de Christo legi in libris instrumenti novi, quo non legatur praedictum in libris instrumenti veleris? Hujus rei typum gerebant duo illi Scraphici spiritus. qui ut apud Isaiam prophetam videre csl, admirabili consensione *clamabunt aller ad alterum, Sanctus, sanctus. sanctus Dominus Deus Sabaoth*. Nec non duo Cherubim, qui, ut in Exodo legimus, alis legebant propitiatorium, cl quorum alter alterum semper intuebatur. Haec enim sunt duo testamenta, vetus et novum, quae ille se invicem aspiciunt et unum ad alterum clamaui, ut quicquid unum loquitur per militem cl praedicando, alterum repetat iam facium, et impletum asserendo. Conceptus est Christus de virgine? Praedixit hoc Isaias: *Ecce virgo concipiet et pariet filium*. Natus est in Bethlehem Judae? Praedixit hoc Michaeas: *Et tu Bethlehem terra Iuda. nequaquam minima es in principibus Iuda, ex te enim exiit dux. qui regat populum meum Israel*. Reges primitiae gentium ad cum munera detulerunt? Praedixit hoc David: *Reges Tharsis et insulae munera offerent, reges Arabum, et Saba dona adducent*. Praescolatus fuit Christus in templo? Praedixit Malachias; *Statim veniet ad templum sanctum suum dominator, quem vos quaeritis, et angelus testamenti, quem vos vultis*. Fugit deinde in Aegyptum? Praedixit hoc Osce: *Ex Aegypto vocavi filium meum*. Loculus est in parabolis? Praedixit hoc David: *Aperiam in parabolis os meum*. Caecos, surdos, claudos, mulos curavit? Praedixit hoc, Isaias: *Deus ipse veniet et salvabit nos. Tunc aperientur oculi caecorum. et aures surdorum patebunt. tunc saliet sicut cervus claudus et aperta erit lingua mulorum*. Ambulavit super aquas? Praedixit hoc David: *In mari via tua et semitae, tuae in aquis nullis*. Sedit super asinam et pullum ejus? Praedixit hoc Zacharias: *Ecce rex tuus veniet libi justus et salvator: ipse pauper et ascendens super asinam et super pullum lilium asinae*. Proditus fuit a discipulo? Praedixit hoc David: *Qui edebat panes meos magnificavit super me supplantationem*. Triginta argenteis venditus fuit. Praedixit hoc Zacharias: *Appenderunt mercedem meam triginta argenteos*. Contumeliis et colaphis effectus? Praedixit

hoc Jeremias: *Dabit percutienti se maxillam, saturabitur opprobriis*. Reges gentium et principes Judaeorum in ejus necem conspirarunt? Praedixit hoc David: *Astiterunt reges terrae et principes convenerunt in unum adversus Christum ejus*. Flagellis coesus fuit? Praedixit hoc Isaias: *Corpus meum dedi percutientibus et genas meas vellentibus*. Quod si vellemus omnia vaticinia de Christo percurrere, dies non sufficerent si non verba solum, sed etiam res gestas et umbras ac figuras cum rebus adumbratis et expressis conferrem. immensam orationem susciperemus. Magnum igitur et invictum contra judaeos et Paganos ex ista tantorum et tam multorum vaticiniorum impleione colligimus, et cum apostolo Petro merito gloriamur, habere nos firmiorem *propheticum sermonem*, cui benefacimus *attendentes tamquam lucernae lucenti in caliginoso loco*.

Sed ut ad novum testamentum veniamus. An non Christus ipse, magister et doctor omnium prophetarum, apertissimis verbis excidium urbis Ierosolymae praedixit? Et numquid post annos quadraginta non ille, ut praedixerat, evenit? Quamvis enim Iosaphum et Egesippum, qui rem Iotam diligentissime scripserunt, non haberemus, abunde sufficeret arcus triumphalis Vespasiano et Tito erectus qui adhuc Romae aliis pene omnibus vel evertis vel scupillis, integer et conspicuus perseverat: in ea siquidem arca testamenti, candelabrum aliaque Hebraeorum ornamenta, nec non ipsorum Hebraeorum turba manibus post tergum revinctis, ad memoriam posteritatis semper in marmore incisa conspiciuntur. Deinde apostolicis temporibus numquid non apostolus Petrus, apostolus Paulus, apostolus Joannes et apostolus Judas uno eodemque spiritu de futuris haereticis multa praedixerunt, quae oculis nostris iam impleri videmus? Nonne etiam propheta Agabus et filiae Philippi diaconi et alii nonnulli, eodem tempore lumine isto prophetico enituerunt? Jam vero Gregorium Neocaesariensem magnum illum et admirabilem prophetam fuisse scribit magnus Basilus. De b. Antonio celeberrimo et loti orbi notissimo, b. Athanasius refert, praedixisse cum vastationem illam ecclesiae. quae per Arrianos facta est, cum altaria everterunt, sacra vasa contaminaverunt, sacros doles occiderunt. virgines sacras stupraverunt, orbem denique totum suis tumultibus et seditionibus, sicut hodie calvinistae faciunt, turbaverunt. De quodam sancto anachoreta qui Joannes dicebatur, et Palladius in Theodoretus et alii complures historici prodiderunt, cum ille celebrem in vaticiniis fuisse, in imperator Theodosius numquam bellum aliquod egressus sit, quin eum antea tamquam oraculum consuluerit, et ab eo lotum bellum eventum audierit. B. Benedictum regi Tolylae praedixisse, cum urbem Romam occupaturum, deinde mare transiturum, tantum novem annos regnaturum. postremo anno decimo moriturum, et omnia sicut ipse pronuntiaverat evenisse b. Gregorius testatur. B. Malachiam Hibernorum episcoporum, prophetico lumine claruisse testis est fide dignissimus Bernardus, ipsum vero b. Bernardum non unum aliquot, sed nulla praedixisse, et omnia

prorsus juxta ejus vaticinium evenisse . testantur libris de ejus vita cl gestis conscripti. Unum ejus vaticinium commemorabo. Praedixit aliquando Andreao quidam.eum brevi cislcrliensem monachum futurum. Ille lioc audito obstupuit. Nihil enim unquam minus somniaverat,imo nihil magis unquam exhorruerat. Ilaque cum stomacho ait; In hoc scio falsum te esse prophetam. Hoc enim certus sum , te Joculum esse verbum , quod omnino non llei. Iloc ego libi coram rege cl principibus , in omni publico conventu improperare non parcam, ul lua omnibus falsilas innotescat. Deinde abiit pene furiosus, blasphemans el hnprecans sancio illi monasterio extremum exiliummeque solum monasterium , sed lotam illam vallem radicitus eversam videre cupiebat. Quid postea facium csl? O rem admirabilem ac pene incredibilem ! Vix nox una praeterierat, ille totus mutatus, morac impatiens ante exortam lucem currilad monasterium,postulat habitum, efficitur monachus. Quid hic dicent haeretici? Quis tantam mutationem,quae a sola dextera excelsi fieri poterat b. Bernardo demonstravit, nisi Deus ? Quid de b. Francisco dicemus ? Quam nulla dc eo refert b. Bonaventura? Eral aliquando bellum inter paganos el Christianos , instabat jam dies certaminis, servus Dei Franciscus totum belli eventum ante prospiciens Christianis significavit, ni eo dic se a praelio abstinerent, alioquin videre se magnam stragem Christianorum futuram. Non crediderunt homini Dei, sed freti multitudine ct potentia conflictum inierunt. Repente enim juxta vaticinium viri sancti exercitus Christianorum fusus est,et omnes fere vel capti sunl vel interfecti. B. Catharina Senensis numquid non aperte praedixit schisma illud inter Urbanum el Clementem , quo nullum acrius horribilius, diuturnius ecclesia unquam vidit ? Sed longum esset, minimeque necessarium omnes prophetas catholicae ecclesiae recensere. Hoc in summa et sine amplificatione dixerim , auditores optimi, vaticinia sanctorum , el eorum sanctorum , quod nnsiros fuisse, hoc est, Romanae ecclesiae membra luisse omnes haeretici confitentur, esse pene sine ullo numero. Legi ego bonam partem historiarum , quibus vitae sanctorum catholicae ecclesiae continentur, el si ne mendacio affirmaro possum , vix ullum fuisse sanctum hominem,ac praesertim his quinque sacculis postremis, quae tempore displicent haeticis , qui hoc excellentissimo cl nobilissimo Dei munere praeditus non fuerit. Multos praeterea enumerare possem nostrae fidei cl religionis sanctos homines, qui non solum dono prophetae;sed diam admirandis visionibus el revelationibus , ct quod sublimius csl, gralia cordium cognoscendorum cl spirituum discernendorum ornati fuerunt. Neque solum praeteritis sacculis , sed cliam hac nostra aetate, sicut miracula,ita prophetiae donum ecclesiae catholicae non defuit. Habemus enim praeter alios multos, duos illos Franciscos, auctorem ordinis Minimorum cl Xaverium inter patres societatis Jesu antesignanum el Indiae novum apostolum, dc quibus alias diximus,qui hoc noslro Sdculo ac pene memoria non solum nullis cl magnis miraculis claruerunt ; sed cliam nulla di-

vina revelatione praeviderunt, cl eo modosicula praedixerant, evenerunt.

Quid unquam lalae synagogae daemoniorum habuerunt? Proferant, quaeso , suas praedictiones. Quis non obslupeal nostros papislas, idolâtras.Dei hostes, non solum miraculis, sed elium prophetiae lumine enitere: istos vero fratres evangelicos, nisi mentiri ? Nam daemones quidem semper hanc laudem praedicendi futura tamquam veram divinitatis nolam affectaverunt. Hinc videlicet ante Christi adventum lot in locis oracula Apollinis,Clariorum Pythii, Delii, Dodonaei celebrabantur.quae tamen omnia Deo in carne adveniente repcne obmutuerunt. Id quod non ex nosiris solum b. Antonius apud Athanasium , sed cliam Plutarchus ex gentibus, tamquam rem maxime miram et prodigiosam annotaverunt.Inde siquidem Plutarchus librum inscripsit. ul esl apud Thcodorelnin in libro dc oraculis, quae defecerunt: el causam quaerit.Um novae cl lam mirabilis mutationis. Quid enim admirabilius, quam lania celebritate omnibus oraculis toto orbe silentium indici,cl ora eorum quasi lapidibus in aeternum obstrui.

Sed quales.quaeso,erant daemonum praedictiones?Interdum obscurissimas ambages el aenigmata respondebant, ul quicquid eveniret, ipsi verum praedixisse viderentur, cl culpa lota caderclin interpretes.Interdum aperte quidem ct perspicue loquebantur, sed ca praedicebant.quae ipsi Deo permittente facturi erant vel quae iam coepta erant fieri , quod non csl lam divinare vel conieclarc, quam prneseniia absentibus nunciarc.

Neque praeslantiora sunt haeticorum vaticinia: exempla nulla in medium adferre possem,si falsa vaticinia pseudoprophetarum , lam voleris quam novi testamenti percurrere nobis liceret, sed quantum temporis angustiis premimur, solum de falsis praedictionibus aercllicorum noslri temporis pauca dicemus.

Marlinus Lulherus cl sua el suorum opinione propheta fuit. Hoc enim ipse dc se in libro quodam ad Germanos pro scholis chrislianis erigendis scribit: *Æeque vos, inquit , impedire debet, quod aliqui gloriantur de spiritu . el scripturas parvi faciunt: sed bone amice , spiritus huc , spiritus illuc: ego quoque fui in spiritu , alque etiam vidi spiritus forte plus quam illi ipsi adhuc inlra annum videbunt.* Deinde nihil saepius repetit, quod os suum os Christi cl verba sua esse verba Chrisli: cl. certum sc esso, doctrinam suam se habere in coelo. Videamus igilur quid ei spiritus revelaverit. Quid . quaeso iste tam insignis propheto, qui fuit in spiritu el vidit spiritus plus quam alii inlra unum annum videbunt, quid futurum praedixit: Praedixit primum in libro contra Thomam Muncerum post annos duos a vaticinio, ita Romanam ecclesiam ruituram , ul neque pontifices, neque cardinales, neque episcopi, neque presbyteri, neque monachi, neque moniales, neque templa, neque lurces neque campanae usquam amplius reperientur.Ail praeterea in responsione contra regem Anglian Henricum: *of/maf(i mea stabunt,cl papa cadet invitis omnibus portis inferi el potestatibus acris ct terrae cl maris.* Al quid tandem evenit?

l'raclcririml anni sex cl quadraginta, cl papa stal vel scdcl polius, cardinales, episcopi, Presbyteri, monachi, moniales augentur in dics: Templā el turres vel instaurari, si labcbanlur vel cx integro aedificari vidi: cadere vel cecidisse non scio, nisi cx parle hic Lovanli lurrim sancti Peiri. Doctrinam vero Lulhcri iam pene funditus interijsse, vel cx eo cognosci polesl, quod paucissimi sunl veri lulhcrani, cl illa ipsa dogmata, quae Luihcrus pro oraculo habere voluit, iam non solum catholici, sed etiam discipuli ejus execranlur. *Non* igitur vaticinium illud *Dominus locus est, sed per tumorem animi sui prophcla confinxit idcirco non timebimus eum*. Rursum alias praefatione super Alcoranu in praedixit idem Luihcrus. prope diem futurum, ul Mahometan! ad fidem Chrisli iuxta cvangelium suum, non iuxln Romanam ecclesiam, convcrientur. Al numquid cl in hoc propheta mendax inventus non csl? Ego ipse vidi Romae Mahumelanos baptizari, ncc raro veniunt aliqui ad fidem. In ludiis vero non pauci, sed nulli Mahorneti cultores ad fidem Christi et cclesiaellomanae obcdientiim conversi sunl. et convertuntur indics: Lulhcrani vero profcrant vel unum si possunt. Non igitur *hoc Dominus locutus esi, sed per tumorem animi sui propheta con/lnxi* Det idcirco non timebimus eum. Postremo, ul alia ejus vaticinia praeteream, cum anlcannos aliquos rustici a luthcranis excilali lumulluarenlur, el conlra principes suos ac dominos arma cepissent. tunc Marlinus Luihcrussese vatem ostentabat, cl non rusticos, sed Deum ipsum contra principes pugnare dicebat, cl ultimum exitum exlrcmamque ruinam principibus vaticinabatur. Sed quid tandem facium csl? Rustici coesi sunl, principes superiores evasere. Quid lum Luihcrus? Num crubuil? Falsum se prophetam agnovit? Nihil minus. Sed quasi nihil antea pro rusticis dixisset, coepit conlra eosdem rusticos maledictionem suam exercere, cl videns sibi non successisse vaticinium dc futuris, coepit vaticinari dc pracleritis. LV'o sane, inquit, *arbitror nullum daemonem in gehenna remansisse, sed omnes in rusticos illos seditiosos el pessimos nebulones ascendisse*. Non igitur vaticinium illud *Dominus locus erat, sed per*

tumorem animi sui prop/ie/ac(» niln xeral: e{ idcirco non timebimus eum.

Quid Tornas Muncrus, Lulhcri probatissimus discipulus? Nonne mulliludini rusticorum, quibus praeerat, Dei nomine cl auctoritate tamquam unus aliquis ox prophetis, ita victoriam certissimam pollicebatur, ul se alterum Gedeonem diceret: iaculaque omnes globos bombardarum in sua manica sine laesione se excepturum? F.t tamen rustici caesi sunl, et ipse ne unum quidem ictum gl. idij sine laesione sustinere polnil. Non igitur Dominus victoriam illam locus erat, sed per tumorem animi sui Propheta confinxerat, el idcirco non timebimus eum.

Ante paucos annos cum Anabaplistae quidam Calabriam Italiae provinciam occupassent. el laudem comprehensi cum extremo supplicio alliciendi essent, palam affirmabant (ut ex viro quodam magno cl fide dignissimo. qui. si recte memini, supplicio interfuerat, accepi) se nihil detrimenti passuros, si de aliis lurribus deijcerenlur, stalim enim adfuluros Angelos, qui eos exciperent. ne forte ad lapides pedes suos offenderent. Deiccti sunt infelicissimi ex turribus, el non pedes lanium, sed capita, cl colla offenderunt. ad lapides, el prius ad terra pervenerunt, el capita omnes fregerunt. ac crebris suis plateas resperserunt. quam Angelis vacaret eis opem ferre. Exempla talia proferri possunt sino nilo numero. Nam sicut vera Catholicorum sanctorum vaticinia prope sunl infinita; ila haereticorum mendacia, cl falsae praedicationes numerum omnem excedunt, Quoties Pseudomartyres istis nosiris diebus asseverarunt se etiam in mediis flammis non comburendos? el tamen postea combusti sunl usque ad cineres. Quoties conlra se m moraculo absumendos affirmarunt? cl licet pulvere tormcnlario onusti essent, tamen ad longissimum tempus antequam mori possent torquebatur? ex quo sinedubio. si excaecali penitus et obstinati non essent. intelligercnt. tandem aliquando se spiritum veritatis deseruisse, cl spiritibus erroris, cl seductionis in suam aliorumque perniciem, el semipiternum exilium adhaesisse.

CONCIO IX

DE PROBITATE DOCTORUM ECCLESIAE , ET SCELERIBUS HAERETICORUM.

SYNOPSIS?

Deum suos sanctos potentia, sapientia, et charitale sibi conformare, ostenditur, et a sanctitate doctorum ecclesiae probatur ubi apostolorum, patrum et multorum religiosorum mira sanctitas extollitur. et quam utile sit vitas sanctorum legere, declaratur. E contrario, qualesnam fuerint assertores paganismi et Mahomelismi breviter ob oculos ponitur. Decem deinde haeresiarchae enumerantur, additis causis, quae illos ad haereticismum impulerunt. Præterea diligentiori trutina examinatur vitae probitas haeticorum, alque. in primis impudentia et superbia, (quae speciatim in Iulhero deprehenditur) eorum maledicentia, familiaritas cum diabolo et varia fraudulentia suis circumstantiis demonstratur. Quales martyres et qualia martirologia habeant haeretici. et quem finem Udem sortiantur, ab enumeratione miseriae quorundam mortis ostenditur.

à s

Quacumque in Deo, quem unum in Trinitate et Trinum in unitate veneramus, tria quaedam singulariter eminent, potentia, sapientia, bonitas; illa quoque, auditores, singulares amicos et filios suos, patres ac doctores nostros Deus, ut sibi quam simillimos, et gentibus omnibus suspiciendos alque admirabiles redderet. potentissimos, sapientissimos, optimos, sanctissimosque esse voluit. Primum quia potentia eos armavit, qua nulla praeter solitum cursum, ordinemque naturae in clementis, in arboribus, in brutis animantibus, in ipsis hominibus plane admirabilia et singularia facerent. Deinde sapientia illa mentes eorum instruxit, ut non solum sapientia et praeterita cernerent; sed etiam futura nullo ante praeviderent alque praedicerent. Postremo dilatavit conia eorum summa alque ardentissima charitas, ut ut ipsi magno animo opus aggredierentur; ut ut illi, qui convertendi per eos erant, non solum verbis et miraculis, sed etiam exemplis et vitae probitate moverentur. Atque haec tria, splendor miraculorum, lumen propheticum et vitae probitas, quibus praediti fuerunt praedicatores et Ductores nostrae legis, et quibus omnes inventores sectarum alque haeresum creaverunt, sunt argumenta ex duodecim illis, quae nobis explicanda proposuimus. Quare cum praeritis orationibus de gloria miraculorum et luce

prophetica, hoc etiam, de potentia et sapientia/locorum ecclesiae disputaverimus, restat nunc, ut de probitate et integritate eorumdem disseramus.

Praedicatores igitur nostrae legis, iamque, qui primi ad nos fidem detulerunt evangelium, quibus quos deinde singulis sacculis Deus excitavit ad fidem et eundem confirmandam vel propagandam, quales fuerint, quam pii, quam iusti, quam religiosi totus mundus novit. Aspicite primum Apostolos. Quid sublimius atque excellentius moribus apostolicis? Homines erant divini, nihil in hoc mundo quaerebant, aurum contemnebant, honores fugiebant, omnia sustinebant, charitas flagrabant, legem naturae perfectissime observabant, cum omnibus hominibus pacem habebant, omnes homines salvos facere cupiebant, alque idcirco omnes provincias et regiones quamlibet barbaras, omnes terras et omnia maria perlustrabant: ad labores prompti, ad pericula imperterriti, ad mortem paratissimi. vivi denique et mortui miraculis clari. Amor Dei quasi currus igneus ferebat eos: nihil crederent, neque mors, neque vita, neque praesentia, neque futura. neque daemones, neque homines, qui eos ab instituto cursu honoris Dei propagandi et animas hominum salvandi, revocare possent. Isti sunt Patres nostri, isti dracones nostrae fidei, istos magistros et doctores habuimus. Aspicite deinde sanctos illos homines. quos patres et doctores vocamus, lumina illa clarissima, quae Deus in firmamento ecclesiae lucere voluit, ut omnes haereticorum tenebrae dissiparentur, ut Irenaeum, Cyprianum, Hilarium. Alhanasiu, fissilium, duos Gregorios, Ambrosium, Hieronymum, Augustinum, Chrysostomum, Cyrillum. Vita et mores eorum nonne in istis monumentis, quae nobis reliquerunt, quasi in speculis quibusdam elucet? Nam *ex abundantia cordis os loquitur*. Quanta, obsecro, apparet in libris sanctorum patrum cum summa eruditione coniuncta humilitas? Quanta sobrietas? nihil ibi obscoenum, nihil turpe, nihil subdolum, nihil arrogans, nihil infiale. Quam multis modis Spiritus sanctus. qui eorum pectora inhabitabat, in paginis eorum se prodii? quis legere potest attente Cyprianum. qui non stultum oratione amore martyrii? Quis in Augustino diligenter versatus est, qui non profundissimam didicerit humilitatem? Quis Hieronymum saepe evolvit, qui non virginitatem et ieiunium adamare incipiat? Spirant scripta sanctorum, religionem, castitatem,

integritatem, charilatcm. *Isti sunt igilur episcopi el pastores* (ut verbis utar d. Augustini) *docti, graves, sancti, veritatis acerrimi defensores, qui catholicam /idem in lacte suxerunt, in cibo sumpserunt: cuius lac el cibum parvis magnisque ministraverunt.* Talibus pusi apostolos sancta ecclesia plantatoribus, rigatoribus. aedificatoribus, pastoribus, nutritoribus crevit. Aspice postremo anachoretarum el aliorum hominum religiosorum duces, quos diversis temporibus ecclesiae suae senescenti tamquam columnas firmissimas Deus donavit ut Antonium, Hilarioncm, duos Macharios, Benedictum, Bernardum, Dominicum, Franciscum. Quid perfectius. quid gravius, quid maturius poruin moribus? Homines erant integerrimi, patientissimi, cum Deo coniunctissimi, gloriae el vultu piatum usque ad stuporem et miraculum contemptores: pernoctabant in orationibus, gloriabantur in cruce el laboribus, iciurnis pascebantur, in contumeliis laetabantur, quasi carbones igniti, loti flamma quadam divini amoris succensi in Deum ferebantur el rapiebantur. Quis unquam eorum vel contentiones vel rixas vel clamores, aul verba non dico inflata vel obscena vel scurrilia vel turpia; sed otiosa unquam audivit? Denique ut b. Augustinus in libro de moribus ecclesiae catholicae notat, in tantum processerat temperantia el continentia sanctorum calbolicae fidei Christianorum, ul restringenda nonnullis el ad humanos fines revocanda videretur: usque adeo supra hominum illorum animos evasisse ab iis eliam, quibus id displicet. indicatur. Elinam dignarentur haeretici, el qui inter catholicos perditel el corrupte vivunt, legere vitas sanctorum: sane non mullum nobis in carum conversione laborandum esset. Plus enim omnino loquuntur. et magis virtutem persuadent simplices illae historiae, facta et exempla sanctorum, quam omnes conciones. Scio ego aliquos, qui millies conciones audierant, el libros mullos legerrant. el lamen semper erant iidem: rogati deinde ul vitas sanctorum aliquando legerent, aspernabantur initio, el lamen poslea ubi ceperunt, brevissimo tempore toti mutati viri sanctissimi et perfectissimi facti sunt. Habetis Aihanassium, Ilhero-iiinum. Thcodoretum. Grcgorium, Romanum, Gregorium Ttironcnscm, Redam, Melaplliraslem, el nuper Lippomanum el Surium, qui vitas Sanctorum ve) ipsi conscripserunt vel ab aliis scriptas collegerunt. Ab eis petant solidum cibum animae, qui in fide viva el vera proficere desiderant, theologi el doctores hoereses refellunt argumentis verborum: sancti vero, quorum vitas vos legere cupio, easdem refellunt argumentis foetorum. Illi quasi digilo el voce demonstrat, quae sil via quae ducit ad coelum: isti viam ipsam ingrediuntur, el nos suis passibus el vestigiis inulto facilius el fidelius docent.

Conferte modo, si placet. cum laniis el talibus praedicatores paganismi vel haeresum el sectarum inventores. Qui fuerunt praedicatores paganismi? Nonne turba quaedam Poetarum, hoc esi, hominum levium, mendacium, flagitiosorum: qui ut vilia el scelera hominibus commendarent, Deos quosdam omnibus vitiis coopertos induxerunt, el eorum furta, el adulteri», bella, liles, contentio-

nes dolos, fraudes, mendacia cum cantu el versibus, ad nos detulerunt, ut quisquis ea fecisset, non homines perditos, sed coelestes Deos imitatus videretur? De Mabomete tametsi multa haberem omnino turpia et horrenda, quae referrem, lamen quod secla illa, ul alias ostendimus, nihil sil aliud quam monstrum quoddam ex iudaismo, arrianismo, neslorianismo, manichacismo el aliis quibusdam bacrcsibus, el superstitionibus conflatum ut refutatur, satis est si haereses istae refellantur. Ad haereticos veniam.

Haeresiarchae igilur nonne omnes ambitiosi, omnes superbi, omnes impuri, omnes flagilliesi fuerunt? nonne omnes sicut perditel vixerunt, illa quoque misere perierunt? Consideremus initium, medium el finem cursus praecipuorum haeresiarcharum. Quantum ad initium, quod si vobis ostendam omnes praecipuos haeresiarchas vel ambilione vel contentione vel invidentia vel denique privato aliquo affectu stimulatos de ecclesia recessisse an non tunc apertissime constabit eorum secias non a Deo esse sed a diabolo? Aspiciamus decem primarios el celeberrimos haeresiarchas. Nam de omnibus dicere angustiae temporis non paierentur.

Quis princeps fuit omnium haereticorum? Si Egcsippo el Eusebio credimus, Thebulus fuit. At is, ul ex Egcsippo refert Eusebms, ideo haeresim excogitavit, el ecclesiam usque ad illa tempora virginem corrumpere lentavit, quod in petitione episcopatus repulsam passus esset. Superbia igilur atque ambitio initium hacrcsibus dedit.

Quis fail deinde secundus? Simon Magus. At is pecuniis emere voluit pontificiam auctoritatem Spiritum Sanctum communicandi: cum ei hoc non successisset, haeresim fabricavit.

Quis tertius? Valentinus. Aleum egressum de ecclesia el haeresiarcham facium, quod alium vidisset adeptum episcopatum, quem ipse ambiebat, testatur Tertullianus in lib. quem adversus buius Valentini haeresim conscripsit.

Quis quartus? Marcion Ponticus. At is propter stuprum virgini illatum ab ecclesiae communione praecisus, Romamque profectus, non solum abolutionem peliit, sed etiam praefecturam ecclesiasticum ambivit, quam cum non impetrasset, Romanis presbyteris indignabundus ait; *Ibo igitur el Ecclesiam vestram scindam.* Alque ab eo tempore haeresim suam pestilentissimam el perniciosissimam disseminare coepit. Rem ita se habere partim ex Tertulliano de praescriptionibus adversus haereticos, partim ex Epifanio in haeresi Marcionis facile cognosci potest.

Quis fuit quintus? Montanus. At cum refert Theodorus 1. 3 de fabulis haereticorum, sola cupiditate primum locum obtinendi, haeresim suam condidisse.

Quis foil sextus? Novolianus. Al eum maximo desiderio Romanum episcopatum flagrasse, el cum eum adipisci non potuisset, simul hacrcsim el schisma in ecclesiam induxisse, referi Eusebius ex epistola quadam b. Cornelii 1. 6 hist, ecclesiasticarum.

Quis septimus? Acrius. Alis quoque auctore Tlicodorclo initio 1. 4 de fabulis haereticorum, in-

videnliae stimulis agitalus, quod s. Alexandrum compresbjtorum suum ad episcopatum evectum cl sibi praelatum videret, occasionem accepit de ecclesia recedendi.

Quis octavus? Macedonius. At is nonne eo, quod episcopatu constanlinopolitano ab ipsis arrianis privatus fuisset, uliniunam suam ulcisceretur, novam haeresim excogitavit?

Quis nonus? Neslorius. Al enim quis ignorat quanta simulatione cl hypocrisi episcopatum Constanlinopolitanum ambicrit? Referi enim Theodoretus l. 4 fabularum haereticarum, cum multos annos, et colore vestium et pallore vultus cl verborum compositorum artificio el omnis sanctilatis simulatione, se in animos et benevolentiam vulgi incum finem insinuasse.

Quis decimus? Murtinus Lulhcrus, anchor cl parens omnium haereticorum nostri temporis. Al is nonne in Lipsica disputatione vocem illam emisit, sc nec propter Deum incepisse nec propter Deum cessaturum? Quid clarius? quid apertius quid illustrius? Deimie iu epistola illa notissima ad Argentienscs; nonne diserte affirmat, se non Chrisli amore, sed papae odio inflammatum Iragocdiam illam suam excilasse? Unde vero odium illud primo concepcrit, omnibus notum est, nimirum ex ambitione el avaritia. Quod enim munus publicandarum indulgentiarum, unde monasterium eius honorem el lucrum referebat, ab eo ad praedicatores translatum fuisset, ideo Lulhcrus iniuriac cl iaclurac illius impatiens contra indulgentias primum, deinde contra pontificem, postremo contra fidem cl omnia Christiana dogmata scribere, docere et praedicare coepit. Haec igitur de primordiis hacrescon.

Iam in reliqua vila si quis omnia omnium haereticorum scelera prosequi vellet, immensam orationem susciperet: attingam solum pauca paucorum, ex quibus facile de caeleris iudicari possit. Initio quanta, quaeso, fuil omnium haeresiarum, sed praecipue Lulheri el Calvinii iactantia? Simon magus se Deum esse iactabat; testis Irenaeus lib. I. contra haereses. Menander Simonis discipulus se missum esse Salvatorem mundi asserebat; teste Eusebio hb. 5 Historiarum. Carpocratianorum aliqui se Domino Iesu aequales, aliqui etiam maiores el polentiores praedicabant; teste Theodoro lib. 1 de fabulis haereticorum. Montanus se Spiritum sanctum Paracletum; testis magnus Basilius hbr. 2 in Eunomium. Noctus se Moysen el fratrem suum Aaronem; testis Epiphanius in hacresi eiusdem. Manichaeus se quoque Spiritum sanctum, sicut olim Montanus, faciebat: testis Augustinus bb. de haeresibus. Neslorius se primum el solum scripturas probe intellexisse, cl omnes patres, Martyres, cl confessores lolamque ecclesiam ante se errasse praedicabat: ut Vincenlius Lyrinonsis in commonitorio testis est. Arriunus Diosconim, Eutychem incredibilem superbiam putres contempsisse, ex prima actione scilicet I mac synodi cognosci potest. Ac ul ad nostros veniamus. Num Lulhcrus so os Christi, el Helium tertium. Osiander Enoch secundum, Thomas Mtincru' Gcdionom, Scructus unicum orbis prophetam, David Georgius verum Messiam, alii novos prophetas, apostolos, evangelistas se esse

praedicare erubuerunt? Num Lulhcrus in libro contra regem Angliae Henricum, cl alibi saepe, non ait? *Divina maiestas mecum facit, ut nihil curam, si mille Augustini, si mille Cypriani, mille ecclesiae Henricianae contra me slarent. Augustinus el Cyprianus, sicut omnes electi errare potuerunt cl erravcunt.* El rursum: *Ego vere adversus dicla palrum, hominum, angelorum, pono non antiquum ecclesiae usum, sed unius matris aeternae verbum el evangelium.* O venter piger, mala bestia! Quasi vero sancti patres sancti angeli cl antiquus ecclesiae usus contra verbum Dei, cl Evangelium pugnaret? Alque ciusmodi verba tumida, inflata, superba, in singulis paginis librorum eius repcriuntur. Num Calvinus in libro de Coena Domini, non aperte confitetur, omnes veteres missam sacrificium appellasse cl lamen inquit; *Ego minime probo.* Num in institutionibus non nil? *Haec fabula de limbo palrum, ad quos liberandos Christum descendisse narrant, tametsi magnos habeat auctores, nihil tamen aliud quam fabula est.* Nonne ibidem in Ianium superbiae excessum erupit, ul b. Hieronymum asinum appellare non dubitaverit? O virum sapientissimum Calvinum, qui plus videre poluit solus, quam omnes pares el lota simul ecclesia! cl cuius comparatione b. Hieronymus, alioqui doctor maximus cl sanctissimus, nihil aliud quam asinus est! O Dei amicum singularem, cui tandem revelatum est fabulas fuisse, quas hactenus ecclesia pro veris dogmatibus habuit!

Sed ut ad Luthcrum parumper redeamus. exist liber quidam de actis in conventu Wormaticensi, ubi ab imperatore Carolo et reliquis Germaniae principibus, Lulheri causa initio cognita fuit, laro libro miris laudibus attollitur Lulhcrus, et cum nomen polentissimi imperatoris semper fere nudum ponatur, ut, *Carolus hoc dixit. Carolus illud egit;* cum de Lulhero mentio est alias scribitur, *Doctor MarUnus. Lulhcrus pro sua incredibili humanitate el comitate benigne respondit.*, alias, *Bellignissimus paler benignissime respondit.* Quis, obsecro, librum illum conscripsit? Non alius, quam Lulhcrus. Credibile non videtur, sed lamen est ille. Finxerunt igitur unquam poetae talem Thrasonem, qualem scilicet Lutherus reipsa nobis exhibuit? Tntncsclim liber sine nomine auctoris prodierit, certum est lamen eum foetum esse Lulheri. Nam milio ipso libro Lulhcrus commentitiae personae oblitus quodam loco de se ille ait: *His itaque, actis. imperii ador asperioribus verbis obiurgans ait; Nihil me ad rem ipsam respondisse, nec debere ab oecumenicis seme. l synodis definita a me. rursum in quaestionem vocari: proinde expeclari a me planum el simplex responsum, utrum erroribus renunciare vellem, nec ne, Tum ego ita respondi.* Quid vobis videtur? Potestne horum superbia meliore arrogantia fasluque ullis verbis amplificari? An non toti pleni erant eo spiritu, qui est rex super universos filios superbiae? An non Spiritu sancto prorsus vacui, qui *superbis resistit, humilibus dat gratiam*, cl non requiescit, nisi super humiles cl contritos et timentes sermones Dei?

Iam vero quid de maledicentia cl scurrilitatibus,

de conviliis cl verborum turpitudinibus dicemus ? Vix una sententia integro in libris eorum sine conviliis maledictis repentur, Lulhcrus vero loqui non poterat, nisi tertio quoque verbo porcos , asinos, diabolos,stercora,merdas norninarcl.uL pectus eius quasi putrefacta sentina vel immundissima latrina nihil nisi lelcrimos foetores .spirare posse videtur. Unde merito aliqui Lullierum .stercorem prophetam appellandum esse definierunt. Certe non tolies aposolus Paulus el sancti patres noslri nomen Dei el Chrisli, quolies novi isli cvangclislae nomen diaboli in suis voluminibus rcliquerunt : Nec mirum , *etc abundantia cnim* cordis os loquitur.

El non minus isli diabolo el angelis cius, qnam sancti paires Deo el beatis spiritibus familiares erant. El Lulhcrus quidem salis ingenue in suo libro de missa singulari confitetur, inter se cl diabolum magnum intercessisse familiaritatem, ct se cum eo amplius, quum unum modium salis comedis , ul eo magistro nc doclorc mulla didicisse. Zuvinglius quoque non obscure , in libro , quem eucharistiae supplementum inscripsisse nocturno quodam spiritu in argumentis contra sacramenta excogitandis ndiutum esse doccl. quem ater esset an albus , dignoscere non potuerit. Sed quis ambigat, atrum , lallareum cl teterrimum fuisse? Angelus cnim lucis claritatem suam non abscondit, neque mentem , quam visitat, in horrore et tenebris deserit. Porro Calvinus ad Bucerum scribens, aperte testatur, non esse ingenii, sed genii sui morem, numquam in scribendo a conviliis el maledictis abstinere.

Aliud vilium omnibus haeresiarchis, iam veteribus , q uam novis commune fuil, quod fraudibus , dolis , technis , fidis miraculis, apertis mendaciis el scripturarum corruptelis,secias suas promovere semper studuerint. Cuius Arriaoi aboleri vellent vocem illam gjaouowm , qua divinitas Chrisli cl maiestas asseritur, ul ex Rufilno lib. 10 historiarum c. 21 inlciligi polest, ab episcopis lalmis linguae graecae imperitis in Ariminensi concilio quaerebant; Num in Christum an potius in Homousion credere vellent: quasi tantum intéressé! inter Christum el Homousion , quantum inter Christum el Anlicbrislum : ul eo dolo catholicos episcopos circumvenirent , sicut etiam circumvenerunt. Dolus item Apollinistaruin. cx eodem Rullino in Apologia pro Origine notissimus est. Cum cnim aliquando librum quemdam b. Alhanasii a catholicis , cum quibus disputabant, accepisscnl mutuo, omnia loca, quae contra sc faciebant, deleverunt. Ac deinde incredibili versutia rescripserunt, ul non iam ab Alhnnasio posita , quam a nostris supposita, cl librum illum non haeretici sed catholici corruptis ac depravasse viderentur. Arrianos verba illa do loannis Evangdio delevisse, *Spirilus esi Deus*, testis esl fide dignissimus Ambrosius hb. 3 dc Spiritu sancio. Mareioncm cx omnibus scriptoris, ca quite conlra suum haeresim faciebant abrasisse, levies sunt Irenaeus hb. I conlra Vnlenlinum cl Tertullianus lib. conlra Mareioncm ; cl Cyrillus in ulraque ad Successum epistola, conqueritur Epistolam b. Alhanasii ad Epictetum, ila Ncslorianos

corrupisse, aliis detractis, aliis suppositis, ul iam nihil aliud , quam haeresim Ncslorianam sonaret. In sexta Synodo actione nona ab ipsis Romani Pontificis legalis plane convicii sunt haeretici, multa loca vel sustulisse vel corripisse in libris sanctorum Patrum , Alhanasii , Ambrosii alque Clirysostomi. Al Lutheranorum cl calvinistarum mendacia, doli, fraudes, corruptelae pene sunt infinitae. Unus Hieronymus Embscrus praefatione annotationum io novum testamentum Lulheri, conslanicr profitetur , Marlinum Lullierum non solum omnes libros, sed omnia fere capita Bibitorum corripisse, ac fere mille quadngendos errores haereticos cl mendacia immiscuisse. Ac ul non camus procul , nonne in epistola hodierna , quam explicaturi sumus , abstulit illa verba. *Ul abstineatis vos a fornicatione!* Et merito sane. Nimis cuu aperte pugnant cum illo dogmate lulherano. *Si non vult, vacor, veniat ancilla.* Itaque cxlingui debuerunt. El in epistola Iacobi. quam tamen stramineam appellat, nonne illa yerba: *Ostende indu fodem luam sine operibus.* Lulhcrus de more depravavit : (■) *slcnde mihi fodem cum operibus!* In epistola ad Romanos , ubi legimus: *Arbitramur hominem iustifocari per fodem:* nonne ipse corripit: *Arbitramur hominem solum iustifocari per fodem ?* Cumque amicus quidam quaererei, cur addidisset illam vocem (solum) arrogantia intolerabili respondit : Si *papista. tuus*, inquit, *mulla iuli garrere tie huc voce* (solum) *ci confostim respondeo: Doctor ilurinus Lulhcrus vult sic habere, aitqûe papislam cl asinum esse unum. Sic volo, sic iubeo, sil pro ratione voluntas. Xolumus enim paptslarum esse discipuli, sed magistri ac indices.* Surius pagina 2G1. Deinde sectarii, nonne omnes miseris populis persuaserunt, ea nos credere, quae nunquam somniavimus? et mulla osse nuper inventa, ul ordines minores sanctorum invocationem , imaginum venerationem ? quae lamen in libris veterum passim inveniuntur. Nonne fictis miraculis (quod alius ostendimus) iidem suam propagare voluerunt ? Nonne, ul su>s persuaderent, se quoque magnum numerum sanctorum martyrum ct confessorum habere, el Foxus cl alii martyrologia composuerunt, cl ca omni genere nebulonum repleverunt ? Unum dumtaxat exemplum proponam. Certe Foxus hominem quemdam nomine Giidclmum Cubrisium in numerum sanctorum martyrum retulit. El sane si scirci vulgus haeticorum, quis Cubrisius ille fuerit, nihil dubito, quin slalim totum marlyrologium laceraret. Illo enim, ul ex ipsa eius confessione cognosci polest, ideo vivus adustus csl, quod assereret Christum non venisse mundi redemptorem, sed futurum mundi deceptorem, el nomen Chrisli foedum osse nomen , cl illud sc ubicumque in libris reperisscl, destruxisse, cl omnes , qui in nomine Chrisli crediderunt, cl gehennam esse damnatos. Denique numquam sc Chrisli nomen osse confessurum. Ecce vobis qualem daemonem pro saucio colendum martyre proposuit ille, cl quibus dolis caviore populos decipiunt. Quaeso vos , pulcstnc ista perfidia ullo modo excusuri ? Etiam si vera esset doctrina haeticorum , num lictis prodigiis , apertis mendacis, scripturae corruptelis

cam confirmare debuerunt? Nonne satius est millicis obmutescere, quam semel mœniiri? Quid unquam tale in libris catholicorum invenerunt? Quod erit unquam opus Diaboli, si hoc non est?

Sed ulnd extremam orationem veniamus, numquid exitus haereticorum nō eorum vita unquam discrepavit? Nullo modo. Horrendum Simonis. Manichaei, Arrii interitum alias recensuimus. Martinus Lutherus nonne sicul epicureo more vixit, ita quoque more epicureo exlinclus est? Nam cum nocte quadam optimam coenam sumpsisset, sicul semper solebat sicul fabulis et facetis omnibus convivis risum movisset, in lecto molli ac pretioso, ut ille quondam dives epulo, post paucas horas ore contorto animam diabolo reddidit. Quis unquam sanctorum ita mortuus est? Calvinum nonne viri

fide dignissimi refulcruul, sicul scripserunt, a vermibus consumptum expirasse, sicul olim Antiochum et Herodem? Zuinglimn nonne in bello, quod catholici Helvetii pro fide felicissime gesserunt, misere trucidatus est? Oecolampadius nonne Zuinglii morte audita post triduum repente obiit? Carolsladium nonne ipsi Basilecnses ecclesiastae, in epistola, quam de eius obitu ediderunt, a diabolo occisum volunt? Habetis igitur quales praedicatores ecclesia, et quales haereticorum synagogae semper habuerunt. Inter quos tantum interest, quantum inter diem et noctem, inter lucem et tenebras, inter Deum et diabolum, inter Christum et Belial, inter bonum et malum, inter verum et falsum, inter aurum et carbones.

CONCIO X.

DE COMPARATIONE VETERUM ET RECENTIUM HAERETICORUM, QUANTUM AD FIDEM.

SYNOPSIS.

Chrislianissimum imperatorem Theodosium imitatus author, duabus subsequentibus concionibus, fide et moribus tam catholicorum et haereticorum veterum comparatis, haereticos convincere aggreditur. Atque Novatorum haereses de fide sine operibus, de libero arbitrio, de Deo causa peccati, de resurrectione universali, de realitate Christi in eucharistia, de humanitate Christi, de incarnatione eiusdem, de poenitentia et confessione tollenda, de ss. Trinitate, de baptismi necessitate, de dignitate sacerdotum, de precibus pro mortuis offerendis, de virginitate, de sanctorum invocatione, de peccato originali et iustificacione, de omnipotentia Christi, de usu eucharistiae, de Deo passo, de sanctorum imaginibus, de consubstantialitate Filii cum Patre: has, inquam, haereses omnes veterum haereticorum, et quorum, fuisse deliramenta iam dudum condemnata, dilucide disseritur. D. Hieronymus a calumnia Lutheri, de verbo Uomousion, vindicatur. Quam bene conveniat Lulhero et Calvino cum Arrio in nullis apparet. Qua ratione ex falsis haereticorum dogmatibus in peius semper ruat mundus, adeo ut misero huic nostro aevo diabolus omnibus vinculis solutis libere grassari videatur, ut eleganter, sic vere demonstratur.

Quo consilio senior Theodosius, chrislianissimus ac potentissimus imperator, et ideo potentissimus, quia chrislianissimus, aliquando haereticis profligandis usus fuisse legitur, eo mihi potissimum, auditores optimi, ulendum esse in istis, et iam variis diversorum haereticorum erroribus refellendis hac nostra tempestate videtur. Is enim, ut Socrates in quinto libro historiarum scriptum reliquit, cum videret propior Arrium, Eunomium et Macedonium ecclesias Orientis in sectas aliquas haereses innumerabiles esse distractas, patronos singularum sectarum ad se vocari iussit, aliquos ab eis quaesivit, num eos magistros ac doctores audire ac sequi parati essent, quos ante exortam haeresim Arrianam catholicos atque orthodoxos fuisse, et ecclesiam Dei probe administrasse constaret? Ea vero sola interrogatione admirabile est, in quantas angustias Christianus imperator turbam illam haereticorum coniecit. Nam neque iudices illos ab imperatore propositos accipere conscientia pro-

phanarum novitatum eos patiebatur: neque rursum conim iudicium recusare ulla vel iusta vel apparente ratione poterant. Ad eundem igitur modum nos hodie et oratione frequenter cum haereticis nostri temporis agemus. Comparabimus enim iudicia et mores, iam catholicorum quam haereticorum recentium, cum fide et moribus catholicorum et haereticorum veterum. Nam (ides ei mores ecclesiae veleris et veterum haereticorum (quod vos meminisse puto) sunt duo argumenta pene postrema ex illis duodecim, quae vobis in concionibus huius anni explicanda suscepimus. Et si ostendere poterimus, tamen, religionem, vitam, mores Lutherianorum, Zuinglianorum, Anabaptistarum, Calvinistarum, non similia, sed prorsus eadem esse cum fide, religione, vita, moribus veterum perditissimorum et millies damnatorum haereticorum, tum demum placebit, ut sicut illos haereticos omnes communibus votis excramur, anathematizamus, aeternis cruciatibus addicimus. ita novos istos, qui eandem fidem, eandem religionem, eosdem mores coluerunt ac tenuerunt, pari anathemate ac supplicio dignos iudicemus. Et contra fidem ac religionem catholicae ecclesiae, quae nunc est, tamquam rectam etiam relinendam et conservandam censeatis, quam sancti illi patres olim tenuerunt et coluerunt, quos tamquam vere pios et orthodoxos omnes hoc tempore iam catholici, quam haeretici amplectimur et veneramur.

Ut igitur de fide primum, deinde de moribus dicamus, quod Lutherus nostris temporibus docuit et tamquam fundamentum quoddam suae doctrinae esse voluit, *fidem sine operibus ad salutem sufficere. et iam divitem esse hominem Christianum, ut etiam vobis non perdere non possit salutem suam quantiscumque peccatis modo nolit credere, et olim omnino idem pseudoapostoli eunomiani docuerunt. De pseudoapostolis ita loquitur Augustinus in libro de iudeis et operibus, ca. 14. iam illud excutiendum est a cordibus religiosis, ne mala severitate salutem suam perdant, si ad eam obtinendam sufficere solam fidem putaverint: bene aulem vivere, et bonis operibus viam Dei leniter neglexerint. Nam etiam temporibus apostolorum, non intellectis quibusdam obscuris sententiis apostoli Pauli, hoc eum quidam arbitrari sunt dicere. Et paulo infra: Quoniam ergo inquit. haec opinio tunc fuerat exorta, aliae apostolicae epistolae Petri, Iohannis, Iacobi, Iudae contra eam maxime dirigunt intentionem, et vehementer ad-*

*struunt. fidem sine operibus nihil prodesse. Si
ml etiam ipse Paulus non quamlibet /idem, qua
tn Deum credimus, sed eam salubrem planque
< rangelicam definivit, cuius opera ex dilectione
I rocedunt.* Haec Augustinus. Eadem hacresim
>(i nn Simonis magi fuisse, leslnur b. Irenaeus
libro I. contra Valentinum, rnpile vigesimo. Eu-
nomium vero animo et corpore leprosum, et o-
i.mium pene haereticorum scleslisshnum, (l.
Epiphanius inilio libri tertii contra hacrescs, et b.
Augustinus de hacresibus, cap. 55 (radunt ila ini-
micum bonis operibus fuisse, ul diceret, lidem so-
lam sufiicere: opera vero usque adeo non neces-
saria, ul enim scordationes et alia peccata nihil no-
ceant. modo homo credal. Quod nonne csl idem
cum eo, quod Lutherus ail: *A'on posse hominem
Christianum perdere salutem suam quanliscum-
que peccatis, nisi nolit credere?* Haec Luth-
er) se proles esse psciidonposlolorum, quos apo-
stoli ipsi damnaverunt, et Simonisalque Eunomij
discipulos, nisi frontem omnino amiserint, negare
non possunt.

Cursum vero, quod Lutherus et Calvinus, et se-
ctarii pene omnes docent, *hominem non esse li-
beri arbitrii, et omnia absoluta necessitate eve-
nire.* quod csl alterum novae doctrinae fundamen-
tum: olim idem omnino docuerunt primo Simo-
niani, I sto d. Clemente lib. 3 Recognitionum; de-
inde Manichaei, teste d. Hieronymo praefatione in
Diilogum suum contra Pelagianos.

Quod Wiclephus.Yutherus.Melonlon, Calvinus et
caeteri docent, *Deum vere proprie lion permit-
tendo. sed efficiendo causam esse omnium pec-
catorum,* olim Simon magus docuit, teste Vincen-
lio in commonitorio: deinde etiam Florinus, teste
Eusebio lib. 5 historiarum, c. 20.

Quod Libertini et Servetus in Gallia, vel ipso te-
ste Calvino, *corporum resurrectionem futuram
esse negant,* haeresis est antiquissima, quam Apo-
stolus Paulus in Ilimenco et Philclo, et b. Epipha-
nius in Simone mago et Menandro reprehendunt.

Quod Sacramentarii docent, *sacrosanctam eu-
charistiam non esse veram carnem Domini,* idem
iisdem verbis quidam perditii homines inilio na-
scentis ecclesiae docuerunt, quos Ignatius Ioannis
Apostoli discipulus refellit, teste Thcodorcto dia-
logo 3 qui inscribitur Impatibilis.

Quod nonnulli Anabaptistarum docent, *Chri-
stum solum esse hominem, non etiam Deum, et
antequam de virgine nasceretur, non fuisse,* olim
Ebionitae, Paulus Samosalenus, et Pbolinus do-
cuerunt.

Quod rursum Anabaptistae docent. *Chrislum de
Virgine Horia nihil sumpsisse, sed corpus vel
< och. 'tc, rei ex clementis habuisse, et per virgi-
nem lanquam perrimulam aul per fistulam tran-
sisse,* quid est aliud, quam ad veritatem verbi Dei
et Christianam religionem penitus abolendam, im-
piorum doctorum, Valentini et Apellis, cxlinctos
revocare furores et horrenda deliria innovare? Nam
rorum haereticorum ista fuisse somnia leslalur
Tertullianus hb. de praescriptionibus haeretico-
rum. Neque vero putetis istum Anabaptistarum fu-
rorem esse sopitum. Nondum annus praeteriit, ex

quo in parte quadam Germaniae (quod sane pudet
referre) Anabaptistis publica facia fuit potestas, de
ista quaestione disputandi, Au substantiam carnis
suae Christus ex Virgine Maria, an aliunde assum-
pserit? Ecce quo nos isti novatores deduxerunt,
ul iam publice inter christianos disputetur, An
Christus sil homo et illius Mariae? Sed pergamus
ad caetera.

Quod poenitentiam et confessionem sectarii ho-
die tollunt, idem olim Monlanslae et Novationi fe-
cerunt, leslc b. Hieronymo in epistola ad Marcel-
lam de erroribus Montani, et Teodorelo lib. 3 de
fabulis haereticorum.

Quod Michael Servetus, quem Calvinus, tametsi
alioqni condiscipulum suum, extremo supplicio-
fecit, aperlc sacrosanctam Trinitatem impius ne-
gavit, et quam sublimes in coelo Spiritus Seraphim
ter adorandum esse nocles et dies profitentur, ipse
homo impurus et blasfemiac spiritu plenus, triceps
monstrum ac ccrberum quemdam tripartitum, sed
et diabolicum phantasma et illusionem Salomae, et
Deos imaginarios et tres daemoniorum spiritus, et
Geryonis monstrum audet appellare: unde in Tran-
sylvania existunt hodie ministri, qui b. Augusti-
num et alios velces, qui tres veras et subsisten-
tes personas in Deo statuunt. Trinitarios et So-
phistas vocant: nonne haec csl ipsissima haeresis
Noelhi et Sabellii, quam ecclesia semper exhor-
ruit? et quam d. Basilius, Augustinus, omnes pa-
tres et omnia concilia damnaverunt!

Quod Lutherus et Calvinus praeterea baptismum
aquae non vult esse necessarium, nonne iisdem
verbis idem blasphemabant et docebant Manichaei?
De quibus illud etiam Thcodorelus referi, libro
de fabulis haereticorum, egregie videlicet eos prae-
stigiis uli consuevisse, et scelerata quaedam my-
steria atque orgia habuisse, quibus ila audilores
suos dementabant, et Satanae possidendos trade-
bant!, ul omnino aegre ac difficile converti possent.
Quae omnia quis ambigere poles!, non minus in
nostros anabaptistas, quam in manichacos conve-
nire? Nam quis ignorat, habere anabaptistas se-
creta sua orgia, suas incantationes, quibus ila se
daemonibus tradunt, ila ab eis possidentur, ul sint
ipsi omnium haereticorum obstinatissimi, licet nul-
la cxlilerit, unquam secla turpior aul absurdior?
Sed pergamus.

* *

Quod Lutherus docuit, *etiam pueros clfoemi-
nas esse sacerdotes,* et Anglicans Synagoga non
solum focminam, sed focminam spuriam, haereli-
cam, summum caput ecclesiae suae Anglicanae
esse docent: nonne idem omnino olim Pepusitae
docuerunt: lesics sunt Epiphanius et Augustinus
in catalogo haereticorum.

Quod sectarii hodie docent. *non esse pro mnr-
tuis Suffragium offerendum, nec. slatula ecclesiae
ieiunia observanda,* nonne Arriani idem prorsus
ante mille annos docuerunt? Nonne proplecrea ha-
eretici ab ecclesia habili sunt? Non idcirco Epipha-
nius et Augustinus eos in catalogo haereticorum
rcitilcrunt?

Quod Lutherus docuit, *virginitatem non prae-
stare matrimonio, peccata esse paria, omnes ac-
que sanctos, ieiunia nihil prodesse,* nonne olim

docuit Iovinianus Stoicus simul et Epicureus, quem b. Hieronymus duobus gravissimis libris confutavit?

Quod Iulherani, zuvingliani, calvinistae, omnes sectarii simul contra sanctos et eorum reliquias fremunt, et nec eos tamquam intercessores et advocatos apud Deum invocari, nec etiam honorari volunt: nonne eodem furore idem voluit olim Vigilantius, cuius audaciam b. Hieronymus, accurruntis veritatis propugnator, libro adversus eum doctissime et eloquentissime scripto, respuit et fregit? Quamquam Centuriales Mogdeburgici pro suo in Deum et sanctos pietate, incredibili metamorphosi Vigilantium vel potius ebrium Dormitantium, Divo Hieronymo anteponebant non verentur, et non iam Vigilantium a beato Hieronymo confutatum, quam b. Hieronymum a Vigilantio emendatum videri volunt: et tamen Indignantur. si eos novatores appellemus. Quid quaeso. est novare et mundum invertere, si hoc non est? Quis unquam his mille annis audivit non Vigilantium haereticum et b. Hieronymum catholicum sed b. Hieronymum haereticum et Vigilantium catholicum fuisse? Nonne hac lege etiam magnum Leonem haereticum, Eulychem catholicum. b. Cyrillum haereticum, Nestorium catholicum; b. Augustinum haereticum, Pelagium catholicum; d. Basilium haereticum, Eusebium Catholicum: b. Alhnnasium haereticum, Arrium catholicum; Irenaeum haereticum, Valentinum catholicum; Cyprianum haereticum, Novationum catholicum; ac breviter b. Pelrum haereticum, Simonem magum catholicum faciemus? Sed ad seriem orationis redeamus.

Quod Zuvinglius. Bucerus, Calvinus et quidam alii volunt, *filios Christianorum nasci sine peccato et haeredes regni, et posse hominem naturae viribus sibi beatitudinem aeternam comparare*, sicut Calonem et Scipionem putat Zuvinglius comparasse: nonne est haeresis Pelagiana. quam d. Augustinus loto fere septimo tomo operum suorum expugnat?

Quod Lutherus epistolam ad Hebraeos exponens asserit, *Christum non esse hominem omnipotentem*, ex quo sequitur non esse hominem Deum; atque *duas esse in Christo personas*: unde non desunt hodie, qui dicant sanctam Mariam non esse Dei genitricem, nonne est ipsa haeresis Nestoriana, quam Ecclesia universa in prima Ephesina synodo damnavit.

Quod nulli Lutheranorum docent, *non esse corpus Domini in eucharistia extra sumptionem et usum sacramenti*, nonne idem olim duo docuerunt, quos b. Cynillus in epistola ad Calosirium insanire affirmavit?

Quod Lutherus in libro de conciliis, *Christi divinitatem passam esse docet*; et Servetus ac Schuvonckfeldius, et alia quaedam plusquam insana capita, naturam Christi humanam ne divinam confondant. nonne etiam haeresis Eulychiana, quam Synodus Chalcedonensis omnium maxima et illustrissima confutavit?

Quod calvinistae tanto furore saeviunt in sacras sanctorum imagines, et omnem penitus memoriam crucis Christi, et nostrae liberationis sublatam vi-

dere vellent, nonne ille idem furor et impietas, quae ante annos octingentos in Oriente grassabatur, et contra quam Synodus Nicaena secunda frequentissima et sanctissima convenit?

Quid iam de arriana peste dicemus, quam ad ultimum tamquam omnium gravissimam et perniciosissimam reservare voluimus? Certe Arrii haereticorum omnium pestilentissimi et contra quem synodus prima Nicaena antiquissima habita etiam, haeresis praecipua fuit, Filium Dei non esse hominisationi Patri, hoc etiam ejusdem naturae etque essentiae cum Patre: testes sunt Augustinus et Epiphanius ac pene omnes patres. Nullus enim fere etiam veterum, qui istam haeresim non confutaverit. Porro blasphemiam istam, quae etiam religionem christianam evertit, nonne Luthero et Calvino, et eorum discipulis placuisse facillime demonstrari potest? Primus Lutherus contra Iacobiim Latomum virum eruditissimum scribens, nonne ait: *Anima mea odit hoc verbum hominisationem*? Quid, quaeso, vel senile vel diceret aliud Arius, si ab inferis redivivus adesset? Nam tota illa tragoedia, quae ecclesiam misere foedavit ac vastavit, propitius hanc unam vocem excitata est, cum patres catholici nihil ad id suis libris et conciliis conarentur, quam hanc sententiam stabilire, quae Christum hominisationem Patrem, hoc etiam, Deum verum, Patri aequalem, consubstantialem esse docet. Haeretici contra nihil aliud decem conciliis suis, quin etiam armis et exercitibus molirentur, quam hanc vocem abolere, et non solum de symbolo et conciliis, sed etiam de dictionariis tollere. Inde etiam catholicos hoc nomine hominisationis probosc vocitabant. Sed audite inauditam impietatem et calumniam ac mendacium perniciosissimum ejusdem Lutheri, in eodem illo contra Latomum libro, non contentus dixisse: *Anima mea odit hoc verbum hominisationem*, addidit etiam etiam. Hieronymum hanc ipsam vocem recipere non voluisse, quod nescio quid veneni latere in syllabis arbitraretur. Quid faciemus hominibus istis. qui non sciunt causam suam tueri, nisi mendaciis? Nam d. Hieronymus in illo ipso loco, quem Lutherus adducit, qui etiam in epistola ad Damnum de Hypostasibus, saepius recipit, amplectitur, praedicat, hominisationem Trinitatem: venenum autem latere aliquod in syllabis arbitratur, non vocis *hominisationem*, sed vocis *Hypostaseo*. Sic enim loquitur; *Pro dolor, post Nicaenam fidem, post Alexandrinum iuncto pariter Occidente decretum, trium hypostasium ab Arrianorum praesute et Campensibus novellum a me homine Romano nomen exigitur: qui quaeso, ista apostoli prodidit!* Quis novus magister gentium Paulus haec docuit! Interrogemus, quid tres hypostases posse arbitretur intelligi: tres personas aiunt. Respondemus nos illa credere. Non sufficit sensus. ipsum nomen efflagitant, quia nescio quid veneni in syllabis latet. Ecce audistis ubi venenum latere dicit. scilicet in nomine *hypothesis*, quod etiam ambiguum et substantiam et personam significare potest. Ideo enim cupiebant Arriani tres personas, tres hypostases dici, vel tres substantiae in Deo esse putarentur, aliquid adeo hominisationem tolleretur. Itaque tantum abest, vel d. Hieronymo vel *hominisationem*

sion displicuerit, ul potius solo metu, nc ca vox nobis ab Arrianis eriperetur, 1res personas, 1res hypostases dicere formidaverit. Quaeso vos, quale scelus est hoc, simul b. Hieronymum, haereticorum malleum, mendacio Arrianum facere, ct ea calumnia simplicium animos circumvenire? Quid? Quod non solum nomen *Homousion*, sed eliam nomen *Trinitalis* Luthero displicuit, ul ipse confitetur, el ex Germanorum litanis illam pulcherrimam et antiquissimam precandi formulam submovet; *Sancta Trinitas tinas Deus, miserere nobis*.

Sed ad Calvinum veniamus. Is primum, quod magni criminis suspicione non vacat, cum in Genesim el in Joannem scribit, alio detorquet testimonia, quae fidem sanctissimae Trinitalis et divinitatis Christi non parum illustrant. Deinde in Synodo quadam Lausancensi (ul Petrus Carolus, qui eidem synodo interfuit. ad cardinalem Loharingum scripsit) confiteri numquarn voluit, Christum Deum esse dc Deo vel substantia Patris: imo vero pulcherrima cl significantissime illa verba Symboli: *Deum de Deo, lumen de lumine, Deum verum de Deo vero*, absurdam et ridiculam baltologiam appellavit. Nomen Trinitalis quod Ciceroni esset insuetum, non probavit: Symbolum Nicaenum, contra Accianos ante mille ducentos annos editum, minime recepit: Symbolo b. Alhannsi se neque credere neque discredere ait, donec illud ad scripturarum normam examinasse!. Quid, quaeso, unquam magis fecerunt vel dixerunt Arriani? Sed quando horum nihil esset; quo pacto Calvinum ab Arriana impietate excusare poterunt, cum ille disertis verbis velit illa verba Pauli: *Tunc cl ipse filius subtectus erit ei, qui subiecit sibi omnia*, ad utramque Chrisli naluram esse referendam? Si docet Calvinus secundum ulramque naluram, divinam cl humanam, Christum Patri esse subiiciendum, quomodo non docet Chrisli divinitatem etiam esse diversam a Patris divinitate, atque adeo Deum filium Deo Patre esse minorem, quae csl ipsissima haeresis Arriana?

Itaque videtis quo Nova'ores isti tendant. Ab indulgentiis incepterunt, el paulatim eo rem deducunt, ut Trinitatem, Incarnationem, omnia mysteria omnia sacramenta nobis tollant, mundum faciant arrianum, ct Chrisli religionem penitus cxlinguant. Nam cx istis fontibus processerunt, qui nunc aper-

te praedicant, unum cl solum Deum esse Palrem, cl Christum Dei Filium Deo Patre minorem, el proplerea Symbolum beati Athnnasii, Symbolum s. Alhannasii contumeliose vocant. Porro arrianismus nonne aperte ducit in paganismum, qualem iam in Polonia excitatum audimus, ubi non desunt, qui docent esse 1res omnipotentes, 1res aeternos, 1res essentias, 1res Deos? Ex paganismo vero nonne in alheismum veniemus? Iste scopus, iste finis, illud propositum satanae est, ut tandem Christianos homines atheos efficiat, qualis fuit, Luthero teste, Carolsladms, qui tamen est pater omnium hujus temporis sacramentarioruin. Graviter enim Luiherus asseruit, usque adeo Carolsladium alheum fuisse, ul nullum esse crediderit neque in coelis neque in terris Deum. El nondum inlciligunt misere seductae Germania el Gallia, quo spiritu ducantur stulti atque impii pseudoprophetae, qui eas deceperunt? Qui si stulti atque impii non essent, non ila temero in primos ac praecipuos fidei articulos, quibus aeternae salutis nostrae summa continetur, impingerent: neque e Satanae spiritu eadem nobis profana dogmata depromerent, quae blasphemi olim haeresiarchae, totius orbis iudicio saepe damnati, ad firmamenta religionis atque omnis doctrinae Christianae prima fundamenta evertenda sacrilege fabricarunt. Quis non credit, Satanam hoc tempore vinculis esse solutum omnibus, qui adversus Dominum ct Christum ejus lam aperto Marte, tanto rorum successu grassatur, et per suos istos satellites et ministros, tantis ludibriis Deum immortalem afficit omnemque subsannat ecclesiam? El haereses quas olim diversis temporibus excitavit, nunc omnes simul instaurat, ul quo minus temporis in suo regno sibi superesso videt. eo studiosius in hoc unum lotus incumbat, ul quod Paulos vocat *mi/sferiurn iniquitatis*, in suis filiis ulerque Anlichrisli praecursoribus strenue operetur.

Sed finis sit. Iam enim nisi fallor inlciligilis, fidem haereticorum veterum el novorum eadem prorsus fuisse; sicut palrem eandem spiritum seductionis et mendacii omnes habuerunt: ac proinde eadem nos ratione Lulherum, Zuvinglium, Calvinum et caeteras pestes execrari debere, qua Simonem, Manichacuni, Arrium cl alia vetera monstra atque portenta cxccramur.

concio Xr

DE MORIBUS HAERETICORUM VETERUM ET NOVORUM

SYNOPSIS.

Moribus potissimum haereticos a catholicis discerni affirmatur; atque ad morum comparationem inslilulam noslrorum haeretirorum cum veteribus descenditur. Omnes haereticos ecclesiam Romanam oppugnasse, testimoniis s. Augustini, Optati Milevitani, Ambrosii et Hieronymi confirmatur, quod idem haereticos nostri sacculi facere ostenditur: Atque hinc hanc veram esse ecclesiam, supra petras portas inferi et insultus haereticorum spernentem fundatam, evidenter concluditur. Haereticos solummodo verbum Dei scriptum recipere probatur; ubi de traditionum necessitate et energia multa interserunt, et variae caerimoniae per traditionem acceptae enarrantur. Quod haereticis solemne sit scripturas reticere, receptas vero mutilare et depravare, id quod vel in uno Luthero manifestum sit. Scelera et immanitates quae veteribus haereticis cum recentioribus sunt communes, ex fide dignis auctoribus longa narratione adducuntur: ubi Arianorum et Donatistarum crudelitas praesertim describitur, quam lutherani et calvanislaus non superant, saltem adaequare deprehenduntur.

Quae duae res in ecclesia catholicos ab haereticis hoc tempore maxime secernunt, eadem ambae ab ipso Christi Servatoris adventu eosdem ab omnibus seculis separaverunt, sapientia et iustitia, fides et mores. Quemadmodum enim, optimi auditores, semper ecclesiae catholicae sapientia cum haereticorum ignorantia, veritas cum erroribus, fides cum infidelitate pugnavit: ita quoque semper ecclesiae probitas, integritas, innocentia, pudor, humilitas, gravitas, cum haereticorum sceleribus, corruptelis, flagitiis, impudentia, arrogantia, levitate confligit. Ac fidem quidem vel perfidiam potius veterum haereticorum, cum opinionibus variis atque haereticis, quae hoc nosiro calamitosissimo tempore in Europa grassantur, comparavimus superiori oratione, et satis, nisi fallor, ostendimus, nihil modo sectarios docere, quod non ante mille annos in suis primis auctoribus, illis blasphemis haeresiarchis, quorum nunc vix nomina supersunt, orbis totius iudicio ecclesia universa damnaverit. Hodie, sicut promisimus, mores haereticorum veterum cum moribus haereticorum novorum confe-

remus, ut omni ex parte similitudo appareat, nec ullus dubitare possit, quin haeretici isti novi eiusdem Satanae soboles sint, cuius prisci illi quondam fuerunt.

Ubi igitur a primo ordiamur, nihil communius haereticis fuit, quam Romanam ecclesiam atque apostolicam fidem insectari atque odisse. Neque mirum. Nam etiam fures praetorem et iudices oderunt, Praxerces novit Eaemon, ubi sit fundamentum ecclesiae: ubi sit arx religionis, ex qua fontes coelestis sapientiae deriventur; itaque semper eo suas acies, sua arma, suos arietes direxit. Testimoniis plurimis abundare possemus, si vel temporis brevitatis pateretur vel causa flagitaret: sed quoniam neque licet, neque volo nimium immorari, contentus ero, si in singulis capitibus explicandis, paucos graves et probatos testes adhibuero.

Prodeat imprimis beatissimus et doctissimus Augustinus. Is enim in libro secundo contra litteras Peliliani, capite quinio, illa haereticum Donatistam alloquitur: *Cathedra tibi quid fecit ecclesiae romanae, in qua Petrus sedet, et in qua hodie Anastasius sedet? Quare appellas cathedram pestilentiae cathedram apostolicam? Si propter homines, quos putas legem loqui et non facere, numquid Dominus Iesus propter pharisaeos, de quibus ait: Dicunt et non faciunt, cathedrae, in qua sedebant, ullam iniuriam fecit? Nonne illam cathedram Moysi commendavit, et illos servato cathedrae, honore redarguit? Ait enim: Super cathedram Moysis sedent: quae dicunt, facile: quae, autem faciunt, facere nolite. Dicunt enim et non faciunt. Haec si cogitaretis, non propter homines, quos infumatis, blasphemaveritis cathedram apostolicam, cui non communicatis.* Haec ille. Cum quo et sanctum Optatum Milcvilanum coniungere possumus, qui in libro contra Pannonianum, his verbis donatistas hostes fuisse cathedrae apostolicae docet: *Claves salutes, inquit, accepisse legimus Petrum scilicet nostrum: 1nde ergo est, quod claves vobis, donatistae, usurpare, contenditis, qui contra cathedram Petri vestris praesumptionibus, et audaciis sacrilegio militatis?* Haec Optatus. Porro b. Ambrosius oratione funebri in Satyrum fratrem suum; *Advocavit, inquit, ad se episcopum* (de Satyro loquitur) *nec ullam veram putavit, nisi verae fidei gratiam, percunctatusque, ex eo est, utrum nam cum episcopis catholicis, hoc est, ecclesia Romana conveniret?* Itaque iidem tunc erant. b. Ambrosio teste,

episcopi catholici, qui corn Romana cccicsia conveniebant : iidem haeretici, qui ab ea dissentiebant. Addamus his tribus cl quartum testem beatissimum Hieronymum , cuius est illa praeclara cl omnibus nota vox; *Qui cathedrae Petri iunqilur, meus csl*. Beatus igilur Hieronymus Marceline Epitaphium describens , ac dc b. Alhanasio cl b. Petro eius successore loquens, affirmat duos illos sanctissimos cl doctissimos Alexandrinos Patriarchas, haeresim arrianam fugientes , se ad Romanam ecclesiam tamquam ad tutissimum suae communio- nis porlum contulisse. Ex quo facile intelligimus, quantum Romana ecclesia cl hacresis arriana , co tempore dissiderent : quandoquidem hostes arrianorum omnium acerrimi el maximi ad Romanam ecclesiam , tamquam ad posita castra , **vel**, ul loquitur beatus Hieronymus , tamquam ad porlum tranquillissimum et tutissimum confugerunt.

Iam vero nostri lemporis haeticos eodem odio vel graviori, ecclesiam Romanam insectari nemo csl qui nesciat. Nam cl Bercngarius sacramentari- orum primus parens, ita Romanam ecclesiam in- sectatur , ut Leonem Nonum *sanctissimum el re- verendissimum ecclesiae Dei speculum* (ul verbis olar Guilmundi, qui eo lempore floruit el scripsit) *summum non pontificem , sed pontificem alque pulpificem contumeliose vocaret*. Lulherani vero et calvinislac atque sectarii caeteri, Arrianorum cl Donalislaram verissimi hacrcdcs,non alia de causa nos papistas nominandos consuerunt, quam quod apostoliene sedi cum Alhanasio, Ambrosio. Hiero- nymo, Augustino, Optato cl caeleris sauciis patri- bus adhaereamus.

Sed scitis, quid hoc suo in Romanam ecclesiam odio faciant omnes haeretici? Nihil aliud, quam ul quasi certissima quadam nola intelligamus, Roma- nam ecclesiam , veram veri Dei esse ecclesiam. Nam ut d. Augustinus in libro primo dc Symbolo ad catechumenos sapienter admonuit?*Ea sine du- bitatione vera Ecclesia est, quae contra omnes haeticos pugnat, cl quam omnes haereses im- pugnant, sed non expugnant*., quod fundula su- pra firmam petram numquam ruat, neque ad- versus eam portae inferorum praevalere possint. Porro nolam islam Romanae cccclsiac optime con- venire,isle ipse haeticorum omnium in eam unam furor cl rabies salis docet. Evolvite indices haere- bcorum, iam vcicrum quam recentium: legite dili- genter historias alque concilia el perspicue inlel- ligclis. nullam haeresim unquam exlilisse, quae se a Romanae cccclsiac communione non separave- rit, ct quam Romani pontifices, vel per se vel per concilia quibus vel ipsi vel eorum vicarii praefue- runt , non damnaverint. Ilaque Romana cccicsia quasi firmissimus quidam scopulus, in isto vastis- simo huius mundi Oceano , semper cmincl, alque ad eam variarum hacrcsum tamquam tumentes al- quo spumantes fluctus, spiritu Satanae impuls- i, singulis sacculis alliduntur el franguntur. Irruit in eam hacresis slmoniana,fluctus ingens sane cl hor- risonus; sed slalim alluditur cl frangitur. Irruil hacrois arriana : alliditur el frangitur. Irruil bae- resis Nestoriaoa : Diliditur cl frangitur. Irruil hac- resis cutychiana . hacresis pelagiana, haereses cae-

lerac; sed omnes cum magno fragore ac sonitu ad eandem petram tandem alliduntur cl franguntur. Quare haeretici quanto magis contra ecclesiam islam fremunt, lano magis intelligenlibus cl sa- pientibus clamant, eam veram ecclesiam esse, nos- que magis ad eam impellunt alque compellunt, ut cum b. Augustino dicamus: *Dubitabimus nos eius ecclesiae condere gremio, quae usque ad confes- sionem generis humani ab aposlolica sede per episcoporum successionem frustra circumlatran- tibus haeticis culmen maiestatisobtinuit?* Sed lam ad alios haeticorum rnores veniamus.

Secundo loco omnibus veteribus haeticis com- mone fuit, a traditionibus , a conciliis, a patribus ad scripturas appellare, atque adeo solum verbum Dei scriptum velle recipere. Ha Valentinus elJJar- cion haeretici vetustissimi fecerunt. testibus Ire- naeo libro Ierlio contra haereses cl Tertulliano li- bro de praescriptionibus haeticorum. Ila Arrius el Acrius. tcsle Epiphanio in hacrcsibus eorum- dem. Ila Nestorius, Eulyches, Dioscorus el lcono- machi, (este Anpirano Basilio , cuius oratio in se- ptima generali Synodo scripta continetur. Sed au- diamus ipsa verba unius cx primis satrapis arria- norum, quae cum audiremus, non lam priscum il- lum arrianum , quam novum aliquem Iulhcranuni nos audivisse existimabimus. Beatus igilur Augu- stinus initio libri primi contra Maximinum episco- pum Arrianorum loquentem , cl fundamentum do- ctrinae suae iacenlem introducit : *Maximinus di- xit: si quid de divinis scripturis protuleris, quod commune est cum omnibus, necesse csl ul audia- mus. liae vero voces, quae extra scripturam sunl, nullo casu a nobis suscipiuntur , cum ipse Do- minus moneat nos , el dicat ; Sine causa colunt me, docentes mandata cl praecepta hominum*. Hacc ille. Quas voces easdem nonne frequentis- sime usurpavit Lulherus ? Nonne eadem sunl ho- die , el fuerunt semper omnium sectariorum? Nonne Lulherani secla exoriente, in monelis el in vestibus magnis litteris in Germania scribchalur : Verum *Domini manet in aeternum* ? Quamquam stulti sunl el ridiculi omnes haeretici, qui verbum Dei ad solas scripturas alligare volunl. cl quicquid scriptum non esi, id non verbum Dei, sed man- data cl praecepta hominum vocant. Quasi vero bar- barae gentes, quibus praedicatum est evnngelium. el scripturas numquam videruul. verbum Del non habuerint? de quibus ila b. Irenaeus in tertio li- bro contra haereses , capite quarto: *Quid* . inquil, *si neque apostoli quidem scripturas nobis reli- quissent , nonne, oportebat ordinem sequi tradi- tionis. qua tradiderunt iis. quibus ecclesias com- mittebant? Cui ordinationi assentiunl mullae gentes barbarorum eorum, qui in Christum cre- dunt , sine caractere , vel atramento scriptam habentes per Christum in cordibus suis salutem cl veterem traditionem diligenter custodientes: quibus si aliquis annuntiaverit ea, quae ab hae- reticis adinventae sunl, proprio sermone eorum colloquons, slalim concludentes aures longo lon- gius fagient. ne audire quidem sustinentes bla- sphemant colloquium*.Hacc csl vis traditionis,quae non sicut verbum scriptum adulterari aul coriumpi

polesl. Quid? Quod si traditiones, necessario etiam, ul magnus Basilius testatur, scripturos ipsas repudiare debemus? Nec enim alio modo, quam traditione, quae sint verae scripturae, quod si verum evangelium, quae sint verae epistolae apostolorum scimus. Cur epistolam ad Romanos recipimus, et epistolam ad Laodicenses non recipimus, cum utraque ex illis, et epistolae cuiusdam ad Laodicenses meminerit apostolus in epistola ad Colossenses: epistolae autem ad Romanos numquam meminerit? Certe vel sunt omnes scripturae recipiendae vel omnes etiam apocryphae recipiendae. vel ad traditionem non scriptam recurrendum. Magnum igitur illas audiamus: *Dogmata* inquit capite 27 de Spiritu Sancto, *quae in ecclesia servantur ac praedicantur, pariter ex conscripta doctrina, habemus, pariter ex apostolorum traditione ad nos delata in mysterio recepimus. Quae utraque eadem ad pietatem vim habent, et nemo his contradicit, qui vel modicam satiem ecclesiasticorum iurium experientiam habet. Si enim aggredemur non scripto proditae consuetudines*, vetui non magnam vim habentes, reiicere, imprudentes etiam ipsis evangelii partibus damnum inferemus. Deinde traditiones nonnullas enumerans, illa ipsa ponit, quae haeretici nostri temporis volunt incredibilem mendaciam, heri autem nudius tertius excogitata fuisse: quod signamur cruce, quod aquam benedicimus. quod item oleum benedicimus, quod baptismum percepturi renunciamus diabolo. et angelis eius, quod iter mergimur in sacrum fontem, quod post baptismum sacro chrismate inungimur, quod genibus flexis oramus, quod in altissimorum sacrosanctam Eucharistiam populo ostendimus, et certis verbis adoramus, quod post pascha quinquaginta dies laetitiam spirituali transigimus quod templum atque oratoria orientem versus fabricamus. Haec atque huiusmodi non commenta nova, vel haeretici delirant, sed antiquas traditiones affirmat magnus Basilius: sicut etiam quod pro defunctis sacrificium offerimus, et quod diebus dominicis non ieiunamus, quod summa diligentia cavemus, ne corpus dominicum in terram decidat, traditiones sunt apostolicae, teste Tertulliano in libro de corona militis. Quod unam quadragesimam observamus, traditio est apostolica, teste b. Hieronymo in epistola ad Marcellum, de erroribus Montani. Quod crucem et imagines Christi et sanctorum veneramus, traditio est apostolica, teste Ioanne Damasceno libro quarto de idolis, capite tertio. Atque idem de aliis ecclesiae catholicae observationibus ostendit posse. Itaque videlicet, qui hoc tempore cum antiquis haereticis traditiones formidantibus: et qui cum antiquis catholicis traditiones recipientibus et venerantibus, convenient.

Tertio loco priscis haereticis commune fuit, ex ipsa divina scriptura eos dumtaxat libros recipere, qui contra ipsorum haeresim non faciebant, et illos ipsos egregie corrumpere ac depravare. Ista fuit semper admirabilis diaboli versutia. In illo haereticis persuasit, ut scripturam solam pro verbo Dei recipient, atque hoc modo magnam partem sanae doctrinae eis eruit. Deinde iisdem persuasit, ut modo unum librum, modo alium de corpore san-

ctuarum resecarent, et hoc modo aliam partem verbi Dei ab illis abstulit. Persuasit postremo, ut ad suas opiniones commode defendendas, illos ipsos libros. quos recipiebant, variis in locis ullo scrupulo depravarent, atque illa tandem illis, qui lanloper de verbo Dei gloriantur, solum et nudum nomen verbi Dei diabolus iniecit: etiam ipsi haec non intelligunt, sed pergunt in suam perniciem insanire ac furere, et seipsos et multos alios praecipitare, quo spiritus deceptionis atque mendacii eos compellit. Haec illa se habere nullo negotio demonstrari potest: nam totum Instrumentum vetus recipisse Cerdonem et Manichaeos testatur. Augustinus de haeresibus capite 21 et 46. Ex quatuor evangelis solum b. Matthaeum recepisse Ebionitas, Marcionitas vero solum Lucam, testis est Irenaeus libro primo contra Valentinum. Acta Apostolorum et omnes epistolas b. Pauli Severianos repudiasse, testis est Eusebius libro quarto Historiarum ecclesiasticarum. Denique Evangelium secundum Ioannem et Apocalypsin recipisse Alogianos, testis est d. Augustinus de sermone Domini in monte cap. 40. Iam istam ipsam viam ambulasse Lulherum, cumque suos discipulos docuisse, non alio, quam eius testimonio confirmabimus. Primo enim in sermone quodam, de Moyse, quem anno millesimo quingentesimo vigesimo sexto. Wilenbergae dicitur habuisse, illa in vetus Testamentum insanivit. ut etiam decem praecepta recipi non velit: et ridiculis argumentis omnino contendit probare, nihil ad nos Moyse perlinere, illa vel qui eum sermonem legite non hominem Christianum, sed vel turem nescio quem, vel Cerdonem aut Manichaeum loqui putet. Deinde praefatione in novum testamentum, ita Evangelia Marci, Matthaei et Lucae contemnit ac despicit, ut admirabile sit. Monet in primis ut falsam opinionem aboleamus. quod sint quatuor evangelia. Deinde addit, Ioannis Evangelium esse unicum pulchrum, verum non principale evangelium, aliisque tribus longe de longo praeferendum et anteponendum: adeo ut etiam Pauli et Petri epistolae, longe praecedant tria illa Evangelia Matthaei. Marci et Lucae. Qualis est haec blasphemia. auditores? Nonne satis aperte tria evangelia repudiare videtur? Nam qui opponit evangelium Ioannis aliis tribus, et cum affirmat illud nunc esse unicum, pulchrum. et verum, nonne simul docet alia tria esse pulchra non vera, nonne evangelio quidem? Quid? Quod in sermone de pharisaeo et publicano beatum Lucam aperte irridet ac reprehendit. quod ubique resonet opera? Quid? Quod perspicuo et sine involucris libros Machabaeorum, epistolam beati Iacobi. secundam Petri, secundam Ioannis eripuit? Quid? Quod illos ipsos libros, quos eis permisit, mille modis depravavit? Ecce igitur vobis. ad quantas angustias verbum Dei illi redegerunt. Qui lamen nihil in ore habent, aliud, quam verbum Dei. verbum Dei. Non sic ecclesia Dei vivi, non sic: sed integrum canonem sacrarum scripturarum ab initio recepit, et ad hanc usque diem conservavit. Illum enim ipsum numerum librorum sanctorum, quem ante annos mille, in Concilio Charlogincensi iterum ecclesiam re-

pisce videmus, eliam nostris diebus in Concilio Tridentino cl non diu ante in Florentino recepit.

Iam quarto loco illud, auditores, commune ac vulgare fuit haereticis antiquis, ac praesertim Donatistis el Arrianis, quod nostris lutheranis ac calvinistis familiarissimum semper fuisse, ac esse non audivimus, sed vidimus: non legimus, sed experti sumus: nimirum scdiliones excitare, altaria evertere, sacramenta polluere, calices vendere, sacerdotes interficere, templa spoliare. Audite quid magnus Athanasius in historia de vita el gestis magni Antonii dicat: *Post annos duos: inquit, saeva Arrianorum irrupit insania: lunc ecclesiarum fuerunt rapinae. tunc divinorum temeratio vasorum, lunc pollutis ethnicorum manibus sacra polluta sunt mysteria. Proh scelus, horrei animus replicare, quae gesta sunt: Virginum matronarumque ereptus pudor. sanguis ovium Christi in templo effusus veneranda respersit altaria.* Haec b. Athanasius. Qui similia, vel eliam maiora el graviora de arrianorum crudelitate referi in Apologia pro fuga sua. Porro lidem arriani ul crudelitatem Impudentia cumulareni, post huiusmodi caedes, ul lib. 4 historiarum referi Theodorus, unum aliquem in ipso templo lolum nudum ad suggestum mittebant, qui ila ad impudicitiam el turpitudinem hortabatur, ut non in templo, sed in prostibulo tamquam Veneris orator ad mercirices verba facere videretur. Audite quid sanctus Victor initio libri primi de Wandalica persecutione de iisdem Arrianis dicat: *Iu ecclesiis, inquit, basilicisque et coemeteriis ac monasteriis sceleratius saeviebant. Quanti tunc ab cis praeclari pontifices, ei nobiles sacerdotes diversis poenarum generibus exlincli sunt, ut traderent. si quid auri vel argenti proprium vel ecclesiasticum haberent. Et dum haec, quae erant, urgentibus poenis facilius proderentur. iterum crudelibus tormentis oblatores urgebant, autumantes quamdam pariem, non totum esse oblatum: et quanto amplius dabant, tanto amplius quempiam habere credebant. Aliis palorum vestibus ora reserantes, foetidum coenam ob confessionem pecuniae faucibus ingeriebant. Nonnullos in frontibus el tibiis nervis remugientibus torquendo cruciabant. Plerisque aquam marinam, aliis acetum, amurcam liquamenque, el alia mulla alque crudelia sine misericordia porrigebant. Non infirmior sexus, non consideratio nobilitatis, non reverentia sacerdotalis crudeles animos mitigabat: quinimo exagerabatur ira furoris, ubi honorem cospexerant. Sed etiam parvulos ab uberibus rapiens matris barbarus furor insontem, infantiam elidebat ad terram. Alii parvulum pedibus tenentes a meatu prorsus naturali usque ad arcem capitis dissipabant.* Et Paulo infra: *Tempore, inquit, quo sacramenta Dei populo porrigebantur, introeuntis arriani maximo furore corpus Christi el sanguinem pavimentis sparserunt, el illud pollutis pedibus enicaverunt.* Haec b. Victor. Cuius 1res libri de Wandalica persecutione nihil fere aliud continent, quam huiusmodi crudelia alque horrenda facinora arrianorum, qui pro fide quidem se pugnare dicebant, sed inierim re ipsa pro auro al-

que argento, et suis explendis libidinibus; ut audivistis, pugnabant. Quorum calvinistae siculfidem imitantur, ut superiori oratione docuimus, utrum etiam mores exprimant, res ipsa clamat. Sed duo verba de Donatistis prius.

Audile quid sanctus Optatus libro sexto contra Parmenianum de impietate Donatistarum dicat: *Quid est, inquit, altare, nisi sedes corporis et sanguinis Christi? Haec omnia furor hic aulrasit aul fregit aul removit. Alque hoc immane facinus geminatum est dum fregistis et calices Christi sanguinem portatores, quorum species revocastis in missas, mercem nefuriis nundinis procurantes. ad quas nec emptores eligere voluistis, sacrilegi dum inconsiderate vendidistis: emerunt forsitan in usum suum sordidae mulieres, emerunt pagani facturi vasa, in quibus incenderent idolis suis. O scelus nefarium? O facinus inauditum, auferre Deo. quod idolis praestes, subducere Christo, quod proicial sacrilegio!* Sed audiamus postremo quid b. Augustinus in psalmo decimo de iisdem Donatistis dicat: *An furie dices, inquit, quod scriptum est: Ex operibus eorum cognoscetis eos!* Video plane mira opera, quotidianas violentias Circumcellionum sub episcopis el presbyteris ducibus circumquaque volitare, el terribiles fustes Israelis vocari. Idem in epistola quinquagesima ad Bonifacium comitem: *Taceo ii. inquit, crudelissimas caedes, el domorum depravationes per nocturnas aggressiones, el incendia non solum privatorum habitaculorum sed eliam Ecclesiarum, in quas flammis non defuerunt, qui eliam codices dominicos mitterent.* El Paulo ante: *Episcopum, inquit, Vagiensem stantem ad altare irruentes horrendo impetu et furore crudeli, fustibus el huiusmodi telis, lignis denique ejusdem altaris effractis immaniter ceciderunt, pugione etiam percusserunt.*

Audistis quid haeretici veteres olim fecerint, cl quomodo evangelii ac religionis praelexu misere ecclesias foedaverint ac devaslaverint. Quae omnia solis mutatis nominibus, nonno ila in novatores conveniunt, ul illi veteres lutherani el calvinistae, isti novi arriani cl donatistae dici posse videantur? Nonne Lulhcrus aliquando serio asseruit, eam indolem esse evangelii, ul bella cl seditiones moveat? Nonne occasione lutheranorum seditionum Hungariae regnum ilorcutissimum et Christianae reipublicae pernecessarium amisimus? Nonne occasiones earumdem seditionum Turearum imperatorem Viennam usque cum innumerable exercitu traxerunt, el in magnam spem lotius Europae occupandae erexerunt? Nonne in Germania propter lutheranas seditiones brevissimo tempore supra centum millia rusticorum caesa sunt? Nonne monasteria alque castra iam mulla vexata, direpta, eversa in lota Germania, ul in sola Francia aliqui ad trecenta numeraverint? Nonne Zuvinglii dictum celebratur: *Evangelium vult sanguinem?* Nonne, vere sanguinarii Zuvinglii evangelium omnem Helvetiorum regionem caedibus et sanguine replevit?

Sed nd Gallos veniamus. Nonne in ipsa urbe Parisiorum aide annos decem furentes per plateas

scelerati Ctdvlnislae slrkliis gladiis personabant, *Evangelium evangeliwn*? Quoi sana, quoi monasteria, quot pagos, quoi oppida spoliarunt ac diripuerunt culvinislae? Quoi In locis altaria everterunt, sacros calices rapuerunt, sacras imagines confregerunt, sanctorum reliquias disperserunt? cl quorum sanctorum? Illustrissimorum, maximorum: b. Ircnaci, b. Martini, b. Hilarii, combusserunt, el in aquas vel cloacas abjecerunt. Sacramenta coelestia ad terram sparserunt, pedibus conculcaverunt, avibus objecerunt, globis tormentanis petiverunt. Quid vero de caedibus horrendis, el ipsa crudelitate crudelioribus dicemus, quas vel ad pecunias extorquendas vel ad vires experiendas vel ad delectationem cl voluptatem capiendam in infinitis locis exercuerunt? Nonne infantes, ulolim arriani, medios diviserunt? Nonne sacerdotum vultus excoriaverunt? Nonne eorum capita uno ictu in duas paries secuerunt? Nonne auriculas ecclesiasticorum pro monihbus el torquibus gestaverunt? Nonne aliquibus, viventibus ct videntibus viscera lento gradu explicuerunt? Nonne plurimos ad sli-pitem alligatos ictibus bombardarum animi gratia petiverunt? Nonne multos in puteos conjecerunt? Nonne aliquos etiam vivos sepelierunt? Nonne sacerdotem quemdam in Cenomanorum civitate amputatam sui corporis pariem pudendam devorare coegerunt: ac deinde vi venirem aperuerunt, ul videre possent, num concoqueret edulium hujusmodi stomachus humanus? Nonne prope Aureliam cum ingenui aliquot pueri in turri cujusdain ecclesiae metu calvinislarum latitarent, impiissimi Calvinistae cos simul cum ecclesia combusserunt, cl ali-

quos fuga per fenestras elapsos iterum in incendium vivos rejecerunt? Nonne isla omnia ct multo plura, quae numquam recenseri possent, adhuc hodie vivos et oculatos testes habent? Nonne crudelitatem omnem tyrannorum barbarorum, immanium ferarum alque etiam daemonum ipsorum superant? Omnes omnium qui fuerunt unquam tyrannorum annales ac historias legite, nec non omnes seu barbarorum seu haereticorum res crudelissime gestas, tragicas item poetarum fabulas ac fictiones quas ad homines terrendos excogitaverunt, speluncas atque anira (ygridum, ursorum, leonum, perlustrate, nulla profecto unquam, ncc inter homines nec inter feras nec inter ipsos infernales daemones talia crudelitatis exempla reperietis: ul jam mihi meliores el humaniores anthropophagi el lygrides vel eliam daemones, quam calvinistae videantur: Tantum abest, ut eis vel micam religionis divinae aul Christianae pietatis tribuendam censeam. Neque vero putetis esse jam caedibus calvinislas satiatos. Nondum est biennium, ex quo quadraginta simul fratres meos, ac deinde post aliquot menses quindecim aul sedecim ejusdem noslrae societatis inter Lusitaniam el Brasiliam interceptos, eo nomine, quod ad Barbaras nationes Christianae fidei propagandae causa navigarent, nullis vulneribus confectos in mare projecerunt, ul duplici morte interirent, el simul ferrum el aquas experirentur.

De Anabaplislis nihil dicam, sola historia illa tragica Monasleriensis, quam omnes noverunt, satis docet, anabaptistes, si semel caput attollere permittantur, decies calvinislis truculentiores et crudeliores futuros.

CONCIO XII.

DE MORIBUS HAERETICORUM EFFICACIA DOCTRINAE CATHOLICAE ET TESTIMONIO ADVERSARIORUM.

SYNOPSIS

Prosequitur alios haereticorum mores] alque enumeratis in priori concione quatuor praecipuis jam quinto loco ponit. quod omnibus haereticis sit commune in plurcs sectas dividi, quod el testimonio cl experientia notum fit. Deinde in illo quoque haereticis convenit, quod omnes dicant ecclesiam errasse. Praeterea quod omnes odio Vatiniano prosequantur monachos cl qua de causa illud. ubi vilac monastica laudes s. Augustini auctoritate asseruntur. Quod vero noslri haeretici ordinibus omnibus careant, non modo a catholicis, sed et a veteribus haereticis discrepare ridentur. Transitin' deinde ad reliquas duas verae ecclesiae nolas efficaciam scilicet doctrinae catholicae el testimonia inimicorum. Quanta itaque sit efficacia catholicae doctrinae (quam non in verborum lenociniis consistere variis similibus probatur) ex gesturum rerum philosophorum veterum cum catholicorum actibus comparatione dilucide manifestatur. Aliquot ethnicorum de Christiana probitate testimonia, simul cl causae, cur nulli a lege catholicorum abhorreant, adferuntur. Tandem per brevem anacephaleosin superiorum concionum argumenta repetuntur ueproinde duodecim verae ecclesiae cl totidem haereticorum nolaenumerantur. Quam magnum sit donum vera fides cl quantopere oporteat vitare haeticos, historia ex Theodorclo adducta ac salutari adhortatione docetur.

Dic dominica propter quamdam altaris dedicationem, quae in hoc templo celebratur, concio liaberi non poterit, sicut etiam, si meministis, duobus superioribus annis eadem de causa, eo dic intermissa est. Itaque proxima concio in dominicam palmarum differetur, alque in ea, Deo bene audiuvanle, aliquid de passione Domini disseremus, el fortasse septem verba, quae in cruce Dominus oculus est. breviter explicabimus. Hodie vero in posteriori parle nostrae oralionis, ea, quae ad argumenta contra haeticos pertinent, necessario absolvenda putavimus: tum quod sequentes orationes temporis, in quod incidunt, celebritas, lotas sibi iure suo vndicet: tum etiam, quod epistola hodierna ila sit obscura cl magnis quaestionibus implicata ul melius in gymnasiis scolastico more, quam in concione, oratione ista populari explicari possit.

Ul igilur ad primum institutum redeamus, explicuimus quatuor praecipuos mores, lam velorum,

quam recentium haereticorum. Quinio loco commune priscis haereticis fuit, statim in ipso initio in secias varias ac inter se penitus dissentientes dissecari. Nam de Valentiniano testatur b. Irenaeus libro contra haereticos primo, non fuisse intercos duos aut tres, qui de rebus iisdem eadem responderent. Arrianos statim in Acacianos, Eunomianos cl Macedonios fuisse divisos, omnibus nolum csl. Sicut etiam Manichaeos in Cataristas, Machariosct proprie dictos Manichaeos. Porro de Donatistis, ul omittam caelcos, de quibus alias disseruimus, ila loquitur Augustinus l. 3 c. 4 contra epistolam Parmeniam: *In ipsa, inquit. Africa dicant Donatistae Cartilagineuses, vel quicumque sunt in civitate Carthaginis. quot partes per Numidiam ct Mauritaniam facta sunt de ipsa parle Donatistae* El rursum lib. 1 de baptismo contra Donatistas, c. 6 haeresim Donati in multa minutissima frusta concissam suo tempore fuisse commemorat. De noslri lemporis haereticis non est necesse dicere. Quis enim ignorat, ad hunc diem ferme ad centum sectas varias ac diversas excrevisse familiam Lulheranorum quando unquam magis, quam hoc tempore enituit nola falsi evangeli? Credo sane postcri nostri vix credent spatio annorum quinquaginta haeresim unam in centum haereticos diversas distrahi aut dissecari potuisse. Itaque quod magnus Basilios oratione de opere sex dierum de philosophis affirmat, sufficere eos inter se ad suam ipsorum eversionem dissidere, cum quod unus asserit, alter continuo neget, id nos nullo maiore ratione de haereticis dicemus.

Sexto loco haereticis veteribus commune fuit, cum ad argumenta doctorum catholicorum respondere non possunt, impudenter asserere, lotam ecclesiam ante se errasse vel cliam funditus inlerisse: id Ncslorium consuevisse dicere, testatur Viaccontins in commonitorio. Idem b. Augustinus de unitate ecclesiae c. 12, donatistis attribuit: *Isii inquit, vel fallaciter agnitos colligunt de scripturis talia. quae vel in malos bonis usque in finem permixtos. vel de vastatione prioris pupuli Judaeorum dicta reperiuntur: cl volunt ea detorque in ecclesiam Dei. ul lanquam defecisse ac periisse de toto orbe videatur.* Haec ille de donatistis. Quae eadem non minus in noslros Lulheranos el calvinistas, quam in donatistas velcos conveniunt. Cum enim catholici rogant, ubinam esset Ecclesia antequam Lulherus nasceretur, non pudet eos respondero, cam tunc extinctam ac scpulum in tenebris, nescio quibus, iacuissc: quae est apertissima cl maxima blasphemia contra Domini-

cani promissionem, *Ilogavi*, inquit Dominus, *pro te, Petre, ul non de/icial fides lua*. El rursum : *Ecce ego vobiscum sum omnibus diebus, usque ad consummationem saeculi*.

Porro scplimo loco haereticis veteribus commune fuit summo odio monachos cl monasticam vitam insectari. Nam ut omillam arrianos, qui cliam ipsas solitudines loeaeque deserta penetrabant, ul monachos caperent alque occiderent, quique ul IluiTinus est auclor l. 11 Historiae. c. 3. aliquando tria simul monachorum millia dclerc aggressi sunl. Audite quid b. Augustinus in psalmo 132 de Donalislis dical: *Quando vos, inquit, recte haereticis de Circumcellionibus insultare coeperitis, ut erubescendo salventur, illi nobis insullanl de monachis. Primo si comparandi sunl, vos videte. Quid opus est. ut verbis nostris comparentur, ebriosi cum sobriis, praecipites cum consideratis, furentes cum simplicibus vagantes cum congregatis? Sed tamen dicere consueverunt, quid sibi vult nomen monachorum? Quanto melius dicimus nos, quid sibi vult nomen Circumcellionum?* Certe videtis quorum sini proles ii, qui hodie lano furore bacchantur in monachos, ul ne nomen quidem audire suslincanl. Alia fuit ecclesiae veleris religio, alia devolio, alia pietas, quae monasticam vilam ab aposlolicis temporibus semper est admirata. Sane encomia antiquorum monachorum talia in libris sanctorum patrum passim leguntur, ul nonnullis cliam nimia videantur. *Quis*, inquit d. Augustinus in libro de moribus ecclesiae, *non illos miretur el praedicet? qui contemptis atque desertis mundi huius illecebris in communem vitam castissimam sanctissimamque congregati simul aetatem agunt, viventes in orationibus in lectionibus, in disputationibus: nulla superbia lividi. sed modesti, verecundi, pacati, concordissimam vitam el intensissimam in Deum gratissimum munus offerunt, a quo isla posse meruerunt. Nemo quicquid possidet proprium, nomo cuiquam onerosus est.* Haec Augustinus. Al haeretici semper torvis oculis monachos aspexerunt. Sed cur, quae so? Quid eis nocuerunt? Quid rapuerunt? In quo tandem offenderunt? Nonne si saperont, magnas gratias monachorum regno (ut ipsi vocant) agere deberent? Nam si monachi non fuissent, nunquam ipsi forlassc suum apostolum lulhcrum. ncc lam mullos alios prophetas cl evangclistas habuissent. Sed video quis haeticos in tam acerbum odium conlra monachos impulerit, nimirum spirilus illo mendax. qui, ul sil apud Aliansium magnus Antonius omnes Christianos vehementer odit. sed monachos cl virgines angelorum vilam in terris imitantes, lolerare non polesl.

Octavo el postremo loco commune est novis haereticis, neque Episcopos neque presbyteros neque diaconos neque Ordines habere, in quo non solum a catholicis, sed etiam ab haereticis veteribus discrepant. Nam cum nnte hoc semper omnes, lam catholici, quam haeretici suos episcopos, suos presbyteros, suos diaconos, ct cncleros ordines ecclesiasticos habuerint, haeretici noslri lemporis eum fide el religione etiam nomina religionis amiserunt. Et sicut cx chrislianis luthcrani, vel calvini-

slae ila cliam ex episcopis superintendentes cx presbyteris Ministri facti sunl: Al cur, obsecro, isla nomina reiecerunt? Num ea in sacris hieris non invcnunt? Cerlc superintendentes in scripturis sacris nunquam legi: at episcopos, presbyteros, diaconos in aposlolicis actis, et in epistolis b. Pauli passim legi. Audite vero quod b. Ignatius apostolorum discipulus ad Antiochenses scribat, quorum ipse episcopus cral: *Salulo, inquit, sanctum presbyterum vestrum, salulo sanctos Diaconos, salulo subdiaconos, lectores, cantores, ostiarios, laborantes, exorcistas alque confessores: salulo pudicissimas virgines: salulo plebem Domini a minimo usque ad maximum et omnes sorores meas in Domino*. Porro Ecclesia Romana tempore b. Cornelii pontificis cl Martyris, ul Eusebius l. G. Historiarum auclor csl, presbyteros viginli quatuor, diaconos septem, subdiaconos septem, acolytos quadraginta duos, exorcistas, lectores el ostiarios simul quinquaginta duos, viduas cum pauperibus mille quingentas habuit. In libris autem sanctorum Palrum fere non csl pagina, in qua episcopi, presbyteri, diaconi, subdiaconi cl ordines caeleri, sed cl sacerdotes quod nomen haeretici maxima excrantur, non cum honore nominentur. Quare perspicuum csl, novalures cl sectarios noslri temporis, qui nihil horum habent, et materiam el formam ct rem nomen cl fidem cl mores antiquae el Christianae verae religionis penitus amisisse.

Habetis actenus argumenta decem. quibus ostendere voluimus. ac (ni fallor) ostendimus, solam catholicam ac Romanam ecclesiam veram veri Dei ecclesiam esso. Reliqua sunl duo, undecimum ct duodecesimum, efficacia nostrae doctrinae cl testimonium atque approbatio inimicorum, quae tribus verbis expediri possunt.

Una igilur ex praecipuis ac singularibus catholicae doctrinae laudibus, efficacia est: Si quidem *lex Domini immaculata* convertit *animas, testimonium Domini fidele sapientiam* praestat *parvulis*. Et. *Sermo Domini vivus csl el efficax el penetrabilior omni gladio ancipiti*. Scripturae profanae quasi statucae quaedam sunl magno laboratae artificio el optimis coloribus depictae; sed mortuae spiritum vitae, cl sensum ac motum nullum habent, cl species illa externa externos hominis sensus nonnihil oblectat, praeterea nihil. At vero *lex Domini immaculata*, non lam pompa aul lenocinio verborum, non numeris cl coloribus, sed Spiritu Dei vivi, quem in se habet, convertit animas, illustrat mentes, accendi! voluntates, eregil homines ad Deum, omnia caduca cl mortalia continere facit. Quam nulli una sola sententia huius scripturae lecta vel audita, perfecte ad Deum conversi sunl? Hoc dc b. Antonio, hoc de b. Augustino, hoc de b. Benedicto, hoc de nullis aliis legimus. Numquam experti estis, non posse vos legere scripturam illam, ac praesertim extremam partem Evangclii Ioannis, qui cor in lacrimas melicas, ac dulcissimas liquefiat? Unde tanta virtus eorum verborum? Non csl ibi rhetorica Tullii, sed rhetorica Spiritus sancti, quae non indiget luminibus orationis neque coloribus, aut numeris ad movendum. Rhetorica Tullii lota csl externa, sicut

etiam sapientia mundi tota esi in superficie , intus vero nihil habet: al omnis decor divinae relhoricac ab intus est. Itaque sicut margaritae et uniones , qui tanti ab hominibus fiunt, vilissimae testae in-nascuntur, caque nutriuntur, augentur et occul-tantur et lapides pretiosi, gemmaeqne clarissimae quae ornandis regum capitibus destinantur, alio quodam abicclissimo alque obscurissimo lapido vestiuntur : et aurum atque argentum, aliaque me-talla, quarum amore homines fere insaniunt, terra atque arena , quibus nihil csi vilius , obteguntur : et sicut aurum, postea quae impressis nolis, regio-que caractere obsignatum est non in aureis oculis conditur, sed in thecis ligneis aulcoraceis conser-vatur: denique sicut animus humanus, quo nihil in rebus creatis praestantius , alque excellentius re-pentur, non in corpore aliquo sidereo ac coelesti, vel certe aureo aut argenteo; sed in luleis et mori-bundis membris a Deo artifice sapientissimo inclu-sus est: ita quoque sensus illi arcani et divini, su-blimissimi alque cfllicacissimi divinarum scriptura-rum simplicibus et planis , nulloque fuco vitiatidis verbis contineri debuerunt.

Si vero catholicae doctrinae vim et efficaciam pla-ne cognoscere desideratis, conferte Christiana tem-pora cum antiquis illis temporibus quibus ubique florebant ac regnabant doctrinae philosophorum : lunc vel unum hominem vidissent opes et honores contemnere. lotus mundus admirabaluniia ut unius Epicteti lucernam tribus millibus drachmarum, ob vitae admirationem, venditam fuisse Lucianus tra-dat. Al Christianis temporibus docirina evangeli-cusculante , quot millia hominum id fecerunt, et quotidie faciunt ? Tunc si unus aul aller caelibem vitam ducere visus fuisset, instar prodigii erat: at christianis temporibus quot millia non vivorum so-lum, sed etiam focminarum nobilium, divilum, iu-venum solo Christi amore castissimam vitam vel in virginitate vel in viduitate duxerunt? Tunc si unum aliquem fortiter mortem oppetere contigis-set , omnes stupebant, alque is omnium ore ce-lebrabatur : at christianis temporibus quot millia vel polius quot millium millia sanclorum Martyrum omnium generum et omnium aetatum non solum fortiter, sed etiam alacriter, pro Christo cruces et ignes et bestias et gladios toleraverunt ? Haec igi-lur est virtus et efficacia catholicae doctrinae. Non habent quidem haereticorum synagogae heroicas illas virtutes, non habent homines , qui patrem et matrem , fratres et sorores, domos aul agros iuxta Christi consilium relinquunt : non habent eunu-chos , qui se castrare voluerunt propter regnum Dei: sed ecclesia catholica habet velint nolint hae-retici: habet etiam hodie multa millia sacerdotum, sanclorum religiosorum, sanctissimarum virginum, qui non verbis sed factis haereticos refellunt, et operibus ostendunt Deo adiuvante posse fieri, quod haeretici non posse fieri blasphemant. In una sola Florentia oppido Italiae non ignoto, non pauciora quam sexagntla virginum numerantur monasteria, et in plerisque ducentae aul trecentae . vel etiam plures virgines Deo sacrae angelicam vitam et pu-ritatem aemulantur.

Venio nunc ad duodecim et postremum argu-

mentum. Tanta vis est, auditores, veritatis et san-ctitatis, quae in sola ecclesia catholica reperitur. ul etiam hostes nostri approbare et laudare co-gantur *Non enim est Deus noster, ut Dii eorum, et inimici nostri sunt iudices*: Nota est Plinii Se-cundi epistola ad Trajanum, qua innocentiam Chri-stianorum, quos ipse ex Traiani praecepto variis suppliciis alliciebat, attestatur: atque affirmari Chri-stianos non esse fures, non adulteros non parrici-das non seditiosos; in hoc solum peccare, quod horis antelucanis Deum hymnis et laudibus cele-brent; quodque Christo semel datam fidem usque; ad mortem constantissime servant. Nota est etiam epistola Marci Aurelii sapientissimi imperatoris ad senatum populumque Romanum, qua suorum deo-rum imbecillitatem, et Christi potentiam, quam ipse Germanico bello cuperlus fuerat luculenter ostendit. Referi quoque Tertullianus in Apologetico, ita pro-spectam fuisse Christi persecutoribus innocentiam Christianorum, ul licet in omnes saevirent, et pas-sim necari juberent, nolent lamen disculi causam eorum quod ccrio scirent, eos nullius criminis con-vinci posse. B. Antonium, b. Hilarionem etiam Ethnici venerabantur, ul b. Athanasius et b. Hie-ronymus tradunt. Sullanus cultor Mahomelis, cum ad eum b. Franciscus evangelii praedicandi causa navigassel, incredibile est, quam vehementer san-cti illius Christi servi sanctitate et innocentia ad-miratus et veneratus sil, ut vere lunc dicere lice-ret, *non est Deus noster, ut Dii eorum, et inimici nostri sunt iudices*. Hodie quoque in orbe nuper invenio, cum vident ethnici novorum christianorum religiosam gravitatem, modestiam, sobrietatem, ca-stitatem, clariilem, patientiam, mundi contem-ptum et longe alios esse mores, aliam sanctitatem, aliam severitatem christianorum sacerdotum, quam sacerdotum idolorum, admirantur, obstupescunt, convertuntur, et dicunt; Vere non csi Deus sicut Deus christianorum. Denique nemo unquam inven-tus csi, qui lege nostra diligenter perspecta, non eam laudaverit alque probaverit. Nec ullus unquam serio studiosus ac sollicitus fuit salutis suae, quin tandem Christianam religionem non elegerit, etiam omnibus seclis et superstitionibus non praetulerit.

Quod si nulli nihilominus legem nostram ode-runt et ab ea vehementer abhorrent, in causa sunt primum corrupti et depravati mores nonnullorum christianorum: quod si secundum legem nostram, si secundum Evangelium viveremus, o quam facile esset ethnicos omnes et haereticos, vel convertere vel confundere, ul neque os aperire contra eccle-siam et religionem nostram auderent. Sed quia nos perditae vivimus, et qui legem nostram ignorant, putant ea, quae nos facimus contra legem, lege ju-bente aul permittente fieri, idcoquo ipsam tam-quam fontem et radicem viliorum nostrorum exe-crantur. Deinde sunt etiam in causa innumera men-dacia, quae diabolus per suos ministros semper spargere consuevit. Cur in illo nascentis ecclesiae nonnulli Christianos maximo odio persequerantur? Quia diaboli opera sparsum erat in vulgus, Chri-stianos caput asini adorare alque adeo idololatrias esse. Cur hodie nulli simplices haeretici pontifi-cem ul Aniclitirislum, ecclesiam ul Babylonem de-

testantur? Quia praecones novi cvangeJii miseris populis persuaserunt, nos cvangclium abjecisse, nec aliud quam humanam sapientiam cl sophista* rom quaestiones explicare: sanctos homines Deo relicto solum invocare: imagines pro Deo colere: Chrisli passionem contemnere: propriis operibus velle gratiam cl justificationem promereri ul gralia jam non sil gratia, sed mcrccs. Praeterea nos multa introduxisse, quorum veteres numquam meminerunt, ul oblationem pro defunctis, signum crucis, sanclorum invocationem, cultum imaginum, benedictionem aquae et olei, cl quaedam alia. Quae sunl omnia apertissima mendacia cl crassissima, sane tum crassa, ul pene manibus tangi et sentiri possint. Nam paulo ante ex magno Basilio ostendimus isla omnia esse nposollicas traditiones: cl lamen ita sunl alte in animis eorum infixae, ct tam firmas radices jecerunt, ul eliam si nos audiant aperte clamare el jurare nos non ila credere, non eam esse catholicam doctrinam, isla esse mendacia, etiamsi videant nos innumeris testimoniis scripturarum, patrum ratione noslra dogmata confirmare, lamen non credunt et maluni de nobis suis deceptoribus quam nobis ipsis credere, cl satis fortiter omnia noslra argumenta se refellere putant, si dicant; *tu cs papisla, ergo asinus non novit argumentari, ergo tuum argumentum nihil valet*. Sed aperiant misei i oculos, deponant falsam persuasionem, intelligent quod Ecclesia semper docuerit, cl videbunt se vehementer deceptos, cl in causa aelernae salutis sibi ab ipsis pseudoprophetis egregie fuisse impositum.

Habetis ergo argumenta duodecim, quorum singula sufficiunt ad hominem catholicum in sua fide confirmandum, cl haereticum a sua perfidia convertendum, nisi sponte velint lumini ac veritati oculos claudere. Si quis hic est inter nos, qui vel sinistre sentiat de tide vel certe haesitet ac dubitet, eum ego per salutem animae suae oculum volo, ul depositis passionibus alque affectionibus privatis, quae el otulos sapientum caligare faciunt, sdlo sludio veritatis atque amore illius, qui dilexit nos ct tradidit scmclipsum pro nobis, ista duodecim argumenta diligenter consideret: cogitet ostendisse nos alque aperlius cl prolixius ostendere paratos, si opus sil, catholicam atque apostohcam ecclesiam, cujus paslor csl episcopus Romanus, primo esse antiquissimam, nec ullum ejus auctorem inveniri, nisi Deum. Deinde loto orbe aliquando diffusam fuisse juxla vaticinia prophetarum, cl hodie quoque magnam partem Europae, Asiae el Aphricae oblinere. Tertio, numquam penitus defecisse, tametsi judaei, pagani, haeretici, philosophi, imperatores, tyranni eam saepe dele-re alque exiinguere aggressi sint. Quarto numquam secum pugnassee, neque contrarium docuisse, licet nulla in mullis conciliis variis temporibus definierit. Quinto, nihil unquam docuisse, quod vel cum certa ratione vel cum honestate cl probitate motum pugnei. Sexto, miraculis maximis cl innumeris omnibus saeculis enituisse, el hoc nostro saeculo enitere. Septimo, prophetico lumine, dono videlicet praevidendi el praedicendi futura, omnibus item sacculis, etiam hoc nostro, praeditam al-

que ornatam fuisse el esse. Octavo, praedicatores ac propagatores nostrae legis viros fuisse ila excellentis el eximiae sanctitatis, ut certum sit eos, nisi Dei homines esse nullo modo patuisse. Nono, eamdem prorsus fidem et religionem ecclesiam Romanam modo colere, quarn ante mille annos vera Chrisli ecclesia coluit. Decimo, eosdem esse mores Ecclesiae, quae nunc est, cl veleris ecclesiae: tametsi haec duo argumenta propler angustias (emporis explicare non potui, sicut voluissem. Undecimo, doctrinam nostrae ecclesiae esse eilicacissimam. Duodecimo. etiam hostes alque inimicos nosirae ecclesiae veritati el innocentiae attestari.

Cogitet deinde, ostendisse nos el rursum ostendere el defendere paratos, si opus sit. omnem haeresim atque adeo omnia dogmata lulheranorum, Anabaplistarum, calvinislarum esse nova, et nullo modo a Christo sed a Lulhero incepisse. Deinde, numquam vel unam integram provinciam aul regionem occupasse. Tertio, antiquas haereses omnes defecisse nunc vero non continuari, sed excitari, cl quasi ab inferis revocari. Quarto, haeresim omnem, sed maxime lutheranorum, perpetuo secum pugnare, alque de una el eadem re contraria loqui. Quinio, omnem liaeresim semper aliquid docere rectae rationi cl bonis moribus adversum. Sexto, haereticos, ac praesertim nostri temporis, nullis miraculis, nisi fictis el simulatis clarere. Septimo, haereticos mulla praedicere futura, el nihil eorum evenire, quod in Lulhero cl Lulhcranis pene manibus tangi potest. Octavo, haeresiarchas omnes fuisse viros pessimos: id quod in nostris omnes norunt, siquidem ipsa faex orbis Christiani homines apuslatae, sanguinarii, rapaces, ambitiosi voluptarii a*i* cos defecerunt. El deinde non alio modo, quam mendaciis, fraudibus, scripturarum corrupclis el falsis miraculis se< l is suas promovere voluerunt. Quae sunt omnia solis luce clario-ra. Nono haereticos nostri temporis easdem hac-roses docere ac docuisse, quae olim Simon Magus Manichaeos, Arrius. Neslorius cl cacleri docuerunt quos omnes communibus volis mento exeeramur. Decimo, eosdem nosiros novatores eorumdem veterum haeticorum perditos mores el scelera, alque flagilia ct horrenda facinora non solum imitari sed eliam superare. Undecimo, doctrinam haeticorum sterilem, alque inefficacem esse. Duodecimo, haereticos solum a se ipsis testimonium habere, cacleris vero omnibus hominibus, eliam Tur-eis ct Paganis merito esse invisos. Isla si cogitent el serio cogitent, perpendant, examinent. invenient profecto extra viam salutis omnes eos ambulare, qui ab ecclesia antiqua el catholica alque aposlo-lica recesserunt. Alque haec quidem ad haereticos.

Vobis vero, auditores, id quod saepe a me audistis, in memoriam revocabo, ul cogitetis donum Dei maximum cl singulare esse donum fidei verae ct ejus tamquam sponsae pulcherrimae cl charissimae, ardenlissimi amatores ac plane zelolcs esse velitis. Non sine causa sancli patres, nec loqui quidem cum haereticis audebant. Magnus Antonius apud Alhanasium numquam amicabilia verba hae-

relicis dixit: discipulis vero suis praecepit, ut non prope quidem haereticos unquam accederent, non secus atque prope cos accedere formidamus, qui peste laborant. Et sane bacresis pestis perniciose et contagiosa adhaeret verbis, adhaeret libris, solo colloquio inspiratur. Quo circa libros, colloquia, familiaritatem omnium haereticorum fugere debemus, et magno odio prosequi, non quidem homines, sed pestem sed haeresim, sed vicia illorum.

Scribit Theodoretus pulcherrimum et imitatione dignissimum exemplum: Cum aliquando Valens haereticus imperator episcopum quaedam saucium nomine Eusebium in exilium eiecisset, et Eunomium haereticum in ejus locum substituit, populus vero urbis illius relinens salutaria monita antiqui et veri pastoris Eusebii, episcopum haereticum nunquam adiit, numquam audivit, numquam salutavit, tametsi sciret hominem humanissimum et mitissimum esse. Condonabatur haereticus, sed scamnis et parietibus. Deinde cum episcopus idem haereticus in balneis publicis se lavisset, nullus deinceps in his balneis lavari voluit, donec lotam aquam, quae haereticum tetigerat, eiecisset. Cumque Eunomius ita solitarius, et omnibus exosus

vivere non posset, sponte sua discessit. Arriani rursum alium episcopum haereticum nomine Lucium eo mittunt: sed populus in priori sua consuetudine et catholicae fidei soliditate perseveravit. Cumque aliquando Lucius haereticus a seculo insidens per forum transiret, accidit ut pila lusoria, quam lunc multi pueri in eo foro ludebant, pedem a se tangeret, quo haereticus utebatur: statim pueri omnes exclamantes pilam arripuerunt, et maximum ignem exstinguentes in medias flammam eam coniecerunt. Isque fervor, iste zelus, ille ardor fuit veleris ecclesiae. Hunc si Germani, si Bohemi, si Angli, si Galli imitari voluissent, aliam faciem ecclesiae videremus. Sed quoniam illi stulti fuerunt, nos eorum saltem exemplo sapiamus: et praesertim adolescentem caveant sibi a libris prohibitis, fugiunt colloquia eorum, quos male de religione loqui audiunt: sciant haereses, quae grassantur hoc tempore, esse omnium quae unquam fuerunt, pestilentissimas: intelligent amicitiam cum haereticis, esse suam certissimam perniciem, atque illa ab eis caveant, ut ipsi Domino (idem in baptismo datam servant, et ipsis Dominus gloriam et laudem sempiternam largiatur. Amen.

CONCIO I

De tribulatione

SYNOPSIS

Aulhoris propositum et occasio harum concionum loco exordii indicatur; simul et obiectioni occurritur, cur de tribulatione lempore calamitoso agatur, et quanta undique sil miserationum abundantia ostenditur. Tribulationis etymon a planta ejusque definitio cum suis rationibus assignatur, et quanta sil tribulatio amissio Dei declaratur. Aliud insuper etymon hujus voculae, a genere quodam vehiculi, triticum a paleis segregantis et triturantis ductum, tribulationi accommodatur. quae et ipsa bonos a malis separat, quod testimonio s. Cypriani et aliorum comprobatur. Quid prosint et quomodo invaluerint haereses noslri temporis in prima parte absolvitur.

In secunda parte duplex tribulatio ex sacris literis colligitur, praesentis nimirum et futurae vitae; haec aeterna, illa temporalis. Enumerantur deinde variae tribulationes temporales quarum plurima multitudo hominem obruit, quales sunt a parte sensuum externorum. tum a parte intellectus. memoriae et voluntatis. Postea enumerantur ea, quae extrinsecus lormalim ingruunt a sole, a ferra, ab aqua, ab igne et aere, a bestiis et hominibus, ab angelis et daemonibus. Omnium vero praecipuae tribulationes sunt tres, pestis, fames, bellum, quae cum sua amplificatione ad finem usque extenduntur.

Cum a Deo, Patro orphanorum et iudice viduarum, optimi audilores, hodierna die humili prece flagitarem, et qui lusio suo iudicio calamitosam hanc regionem, tam insignem alioqui pariem haereditnlis suae adeo graviter nostris diebus castigari et flagellari voluit, idem ipso mihi ad dicendum argumentum inspiraret, quo auditores meos in latio patriae luctu aliqua saltem ex parte consolarer, occurrit animo in primis isla ipsa communis patriae calamitas, de quo si accurate dicerem, videbam radio futurum, et unde ingentem moerorem ac detrimentum non exiguum iamdudum caepimus, inde non minorem uldilalcm et consolationem caperemus. Neque enim frustra scriptum legimus: *Virga tua et baculus tuus, ipsa me consolata sunt.* Et, *bonum mihi, quia humilias i me, et dicam iustiicationes tuas.* Secundum multitudinem dolorum meorum in corde meo, consolationes tuae laetificaverunt animam meam: Deus

enim more sapientis medici, non vulnerat, nisi ut sanet: neque perdit, nisi ut servet: vincrai carnem, et ut sanci mentem: perdit corpus, et servet animam. Itaque statui, auctore alque ndiulore Deo, odierna et sequentibus Dominicis diebus ad ferias usque paschalis, ocio vel decem orationibus de tribulatione disserere. Ac primum de nomine ac natura tribulationis: deinde de multiplici carum genere et vandale. lum de causis et effectibus: postremo de remediis alque armis tribulationum dicere.

Sed omni fortasse nonnulli, qui dicent, quid opus est tamen iam tristi oratione versari? An satis libi non esse videtur, si tribulationes conlmuo patimur, nisi etiam earum, tam crebra commemoratione molestia nos afficiat et afflicto magis affligas? Atque audilores, non ideo de tribulatione disserere instituimus, et affligamus afflicto, sed ut cos potius consolemur: *Dominus dedit mihi linguam crudum*, inquit Isaias, *ut sciam sustentare cum, qui lassus est verbo.* Scriplura divina est haec lingua. cuius eloquia dulciora super mcl et favum, mirifice recreant et consolantur exules filios Adam. Quocirca magnus ille lonalhas, Iudae Michibaci frater, in angustiis illis maximis acerbissimorum bellorum, quae libri Machabaeorum continet, scripturarum assiduum lectionem tanti faciebat, ut Sparlialis scribens offirmaret, se sanctorum librorum consolatione contentum nulla re alia indigere. Itaque nostra haec de tribulatione suscepta disputatio, proplcrea quod lota de fontibus scripturarum deprometur, tristis aut ingrata nullo modo esse poterit. Quod si etiam nonnullis tristis videretur, tamen iam ab apostolo et ab ipso Domino edocti sumus, non continuo praetermittendum esse id, quod tristitiam aliquam adierat, si modo salutis animarum expediat. *Sed quia haec dixi vobis, nil Dominus, tristitia implevit cor vestrum. Sed ego veritatem dico vobis. et ego vadam.* Et apostolus Paulus; *Et si contristavi.* inquit, vos in *epistola, non me poenile: et si poenitet, videns quod epistola illa (et si ad horam) vos contristavit. nunc gaudeo, non quia contristati estis, sed quia contristati estis ad poenitentiam: contristati enim estis secundum Deum, et in nullo detrimentum patiamini ex nobis. Quae enim secundum Deum tristitia est. poenitentiam in salutem stabilem operatur, Saeculi autem tristitia mortem operatur. Ecce enim hoc ipsum, secundum Deum contristari vos. quantam in vobis operatur sollicitudinem, sed defensionem, sed indignationem, sed*

timorem. sed desiderium, sed aemulationem, sed vindiciam. Salolaris Irislilia quae revocal a pecando ei hominem dc iniquo iuslum ac dc impio facit sanctum. Quae cum ita sini, nihil csl, quod tristitiam ex orationibus de tribulatione metuamus. Vel enim non tristabimur omnino, vel si tristabimur, tristitia nostra, non tristitia huius sacculi erit, quae exsiccat el consumit corpus, cl animam occidit: sed tristitia secundum Deum, tristitia sancta cl salutaris, quae laciam el pinguem el divitem cili-cii animam, quae poenitentiamJsolicitudinem, studium, ardorem, sanctimoniam paril.

Neque vero solum non infacunda, nec. insuavis, sed eliam utilis cl fructuosa disputatio erit. Nam si caeleris in rebus sapiens ante quadam opus habet, qua seipsum gubernet el regal. quanto magis in rebus adversis, quae tantam vim habent ad humanum animum dcliciendum ac. prosternendum, ul hinc haereses, hinc desperatio, hinc farta, hinc adulteria, hinc homicidia, hinc omnia scelera nata esse videantur. et quibus ita homines omnes abundant, ut sive magni sive parvi sive mediocres, sive divites sive pauperes, sive clari sive obscuri, sive privati simus, semper plus calamitatis, quam foelicalalis habeamus, Siquidem ab eo die, quo dictum csl; *Maledicta terra in opere luo; spinas el tribulos germinabit tibi*, nulla unquam terra inventa est. quae spinarum el tribulorum ferax non fuerit: frumenti penuriam cl vini cl olei el fructuum eaelerorum charitalem saepe videmus,cede penuriam tribulationum nunquam vidimus si mali sumus, ambulamus *vias difficiles*, lassamur *in via iniquitatis et perditionis*, ul Sapiens ait. si Boni, *per nullas tribulationes oportet nos intrare in regnum coelorum*, ul in Actis apostolorum legimus. Denique Spirilus sanctus ait; *Occupatio magna creata est omnibus, et lugum grave super filios Adac.* Quamdiu? *A die cxilur de venire matris eorum usque in diem sepulturae in matrem omnium.* Nullusne excipitur? Nullus omnino. *A residente*, inquil. *super sedem gloriosam usque ad humilitatem in terra cl cinere: ab eo, qui ulilur hyacintho cl portat coronam, usque ad eum, qui operitur lino crudo*, llaque, nullus excipilur, non magnus, non parvus, non dives. non pauper, non iuslus. non peccator, cl saepe qui beatissimi el felicissimi nobis videntur, ii magis quam cacleri cruciantur. Cum igilur magnae sini vires tribulationum, et carum lania sil ubique copia ct necessario nobis per medias acies terrorum el periculorum transeundum sil, optimum erit si carum naturam cl varietatem, causas eliam cl effectus perdiscamus, alque ad eas superandas arma nobis de armamentario scripturarum divinarum comparemus.

Tribulationis vocabulum, ul a nomine cl definitione exordiamur, licet apud auctores prophanos perraro legatur, lamcn in sanctis voluminibus frequentissimum est, cl vel a tribulo vel a lribiila vel ab utroque deducitur. Est nutem tribulus herba quaedam spinis minutis, el praeduris, instructa, a qua veteres, qui fere nudis pedibus incedebant, cl eam herbam non facile ab aliis internoscebant frequenter laedebantur. Inde punctio illa tribulorum, quam acutus quidam sensus doloris seque-

batur, tribulatio nominata est. Alque ab counoge, nere molestiae nomen tribulationis postea trashlum csl ad omnem tilllictionem significandam, quam homines ct animantia caetera patiuntur, vel cum proprio bono spoliuntur, vel contrarium malum recipere alque amplecti, velint nolint, compelluntur. Habent sensus omnes atque vires animantium, propria quaedam atque naturae suae consentanea bona: ut sensus videndi pulchros eoiores: sensus audiendi bonos concentus: sensus olfaciendi suaves odores. sensus gustandi iucundos saporos: el do caeleris ad eumdem modum: quae cum praesentia esse sentiunt, extenduntur, dilatantur, aperiuntur, ut ea videlicet tota recipiant: cum vero vel absunt ca bona vel eorum contraria inferuntur, mox contrahunt sese cl in angustum deducunt. Videmus saepe limaces, testudines aliosquo vermiculos terrae. cum forie in aliquo loco solis radiis exposito iaccnt: simulalque gratum quemdam ac suavem calorem senlire incipiunt, extendi, dilatari, aperi-ri, explicari: et si ab aliquo pungantur aut feriantur, subito contrahi, atque ad exiguum el angustum redigi, quantum possunt. At ul de hominibus potius quam dc vermibus loquamur, quo tempore feriae dedicationis ecclesiae vel bacchanalia appropinquant, et iam homines de choreis, de larvis. dc lusibus, dc potationibus, dc conviviis loqui incipiunt, nescio quomodo humanus animus gaudet, dilatatur, expanditur, sese ct omnes sinus ac latebras suas explicat, el cum festis laclisque diebus recedentibus. iciuniorum ac poenitentiae dies adveniunt, contrahit se. el in seipso, quasi angulum ubi se abscondat, el latebras quaerit. Hinc csl illud quod vulgo dici solet, Tribulallortein sequuntur angustiae. *Tribulatio el angustia in o-innem animam hominis operantis malum*, aila-puslolus Paulus. El rursum alio loco: *Ex nulla tribulatione el angustia cordis scripsi vobis.* El fegius psalles: *Tribulatio et angustia invenerunt me*, cl elegantissime alibi cum tribulationem in consolationem mutatam significare vellet: *In tribulatione*, inquil, *ddalasti mihi*: nam cum tribulatio angustias, consolatio dilatationem efficiat, quid est, *in tribulatione dilatasti*. quam tribulationem in consolationem commutasti?

Illa igilur afflictio atque molestia, quae ex praesentia mali vel ex absentia boni generatur; el contrahil atque in angustum animum deducit. tribulatio nominatur. Ex qua definitione focilo polesl intelligi, quod si integros sensus haberemus, null nobis gravior tribulatio videretur, quam Deum amillerc. Quanto enim bonum csl maius clpractlanlius, quod amittitur, lano tribulatio maior, quae iacluram illam sequitur, videri debet. Quid enim perdis pecunias? Modicum lerrac. Quid perdis. cum perdis honores? Modicum sumi. Quid perdis, cum morbo laboras? Modicum sanitati. Quid perdis, cum filius moritur? Vermiculum unum, qui ea lege natus csl. ut aliquando moreretur. An non tristaris el tribularis cum isla perdis? Cerle iia. Tu igitur res vilissimas perdis, cl vehementer doles: perdis vero Deum, summum clsempiternum bonum, el nihil doles? Quid hoc aliud libi significare vidciur, quam quod sensus corni-

CONCIO I. DE JHIBÜLVnoNE

pios , quod palatum cordis depravatum habeas, cl Idcirco amarum dulce el dulce amarum esse pules? Hinc igilur Deus, modicus animarum optimus el sapicnlissimus , Iribulationcs nullas quasi poliones amaras,nobis dari iubet. Aufert tibi divitias, aufert honores, aufert sonitolcm, aufert uxorem cl liberos , quos Ianium diligimus , ul hinc disceremus , quam sil grave alquc amarum Deum annitere, qui istis rebus omnibus multo esi melior alquc utilior. Denique parvas tribulationes immittit, ut a magna tribulatione nos liberet, Cl anima hoc intelligcns ad Deum serio convertatur, illi soli adhaereat, alquc in eo tamquam in porhi aliquo tranquillissimo alquc tutissimo conquiescat.

Iam vero tubula, vel tribulum , genus csl vehiculi, quo in area frumenta leruniur, alquc a paleis icparanlur: cl sic poclo;

Tribulaeque trahaeque,et iniquo pondere rosira.

El scriptura ; Populum, qui erat in Babba. edu-æil David, el fecit super eos tribulas el trahas el ferrata carpenta transire, ita ul dissecarentur et contererentur. El capite sequenti *dixit Ornant ad David* : inquil, *do boves in holocaustum cl tribulas in ligna el triticum in sacrificium.* Porro a tribula tribulationis nomen aptissime deducitur , lum quod tribulatio instar cuiusdam tribu’ae. dum premit ac **terit**, simul eliam purgat: lum quod tribulatio non minus bonos a malis séparai. quam triticum a paleis tribula seiungil. Pacis nc prnspc-litatis lempore omnes Christiani esse videntur, cl Deo gratias agere cumque laudare noverunt : al si communis ac poblica tribulatio acciderit. qualis csl pestilens morbus , qualis carilas annonae , qualis aquarum eluvio, ul ea fuit, quam initio huius anni passi sumus , tum demum boni separantur a malis, lum veri cl probi servi Dei nascuntur. Tum enim videre csl aliquos, qui ponunl in coelum os suum el blaspbcmis alquc sacrilegis maledictis impatientiam suam testantur : et contra aliquos , qui ad exemplum s. lobi nihil loquuntur aliud, quam: *Dominus dedit, Dominus abstulit: sil nomen Domini benedictum* , et, si *bona suscepimus de manu Domini mala aulem quare non sustineamus?* Augustinus libro primo civil, cap. 8. .Sicul *sub uno igne aurum rutilat. palea fumai* : sic in eadem afflictione mali Deum detestantur atque, *blasphemant boni aulem precantur el laudant.* lia omnes ecclesiae persecutiones nihil aliud, quam tribulae quaedam videniur fuisse, quibus Deus arcam suam purgare voluit. Nam ul Caesariensis Eusebius et b. Martyr Cyprianus anotarunt, quando longa pax dalur ecclesiae, semper paleae multiplicantur. Paulalim enim inertia, dissolutio, lorpor irrepunt: deinde subintrant cliim el vitia graviora, fornicationes, comcssaliones, ebrietates : postremo , nullum crimen excluditur , non usurae, non simoniae, non adulteria, non paricidia . non sacrilegia. Quid lum ngil divina censura : Tribulas imillil in arcam suam , laxat habenas hostibus ecclesiae, ethnicis, haereticis , daemonibus ul trilicum a paleis separetur, clqui probati sunl ; manifesti liant. Audite beatum Cypria-

num de suis temporibus disserentem, cl simul de nostris temporibus cogitate: *Quia* , inqnil, *traditam. nobis divinitus disciplinam pax longa cor-ruperat , iacenletn fidem* , cl *pene dixeram dormientem censura coelestis erexit : studebant augendo patrimonio singuli el obliti quid credentes , aul sub apostolis ante fecissent aul semper facere dcbere.nl, insatiabili cupiditatis ardore ampliandis facultatibus incubabant. Aon in sacerdotibus religio devola, non in ministris fides integra . non in operibus misericordia , non in moribus disciplina. Corrupta barbu est viris, in foeminis forma fucata : adulterati post Dei manus , oculi. capilli mendacio colorati. ad decipienda corda simplicium, callidae fraudes, circumveniendis fratribus.subdolae volunlalcs.Non iurare Ianium temere, sed ad hoc eliam peierarc. Praepositos superbo tumore contemnere , venenato sibi ore. maledicere, odiis pertinacibus sibi invicem dissidere. Episcopi plurimi, quos et ornamento esse oportel caeleris ct exemplo , divina procuracione contempta , procuratores rerum sacularium fieri. derelicta cathedra, plebe deserta, per alienas provincias oberrantes negotiationis quaestuosae nundinas aucupari, cl quae sequuntur. Quae qurdem eo perlinent, auditores , ul inlelhgamus , multum paleae pacis tempore in area dominica cxlilissc. Audite vero, quid persecutione succedente , ct tribula arcam expurgante laetum sit. .Id *primum*, inquit, *stalim verba minantis inimici maximus fratrum numerus fidem suam perdidit. nec prostratus esi persecutionis impetu* , sed *voluntario lapsu sc ipse prostravit. Non expeclavcrunt saltem, ul interrogati negarent. ul thus accenderent apprehensi. Ante aciem nulli victi. sine congressione prostrati, nec hoc sibi reliquerunt, ul sacrificare idolis viderentur inviti: ultro ad forum currere, ad mortem sponte preparare. quasi hoc olim caperent, quasi amplecterentur occasionem datam, quam semper optassent.* Quae quidem omnia noslns diebus numquid non vidimus saepe , cl adhuc eliam vidimus ? Cerlc antequam graves istac Iribulatio-ncs orientur, quas Lulheri el Zuvinglii cl aliorum pseudoprophetarum haereses attulerunt, tantum erat paleae in ecclesia . quantum area vix capi cl contineri poterat. Nulla prope oral in iudiciis ecclesiasticis severitas, nulla in moribus disciplina, nulla in sacris litteris eruditio , nulla in rebus divinis reverentia, nulla propemodum reda erui religio , parumque aberat, nc Christus n Christianorum coetibus cl conventibus excluderetur. Eximius ille cl sacri ordinis decor pene perierat: vilissimo cuique ludibrio erant sacerdotes , a populis contemnebantur, despiciebantur, gravi diulurnaque laborabant infamia: nulla beneficia simul possidere, canes el equos bonis ecclesiasticis alere, concubinam domi relinere, vix peccata esse putabantur. Ebrietas nutem eliam laudabatur. Sacramenta vero coelestia, ponis ille divinus el quotidianus, ita venerat in oblivionem . ut si quis saepius, quam semel in anno eo refici vellet, tamquam nimis sanctus cl hypocrita notabatur. Sed el ipsa divina ol-que tremenda sacrificia debitu cultu alquc honoro*

indignissime privabantur. Haque Dei iustitiam, ul ad (anta corrigenda delicia remediis severioribus uteretur, cl solitas tribulas per aream circumduceret, nostra flagitia coegerunt. El quantum paleae <le area dominica avolarit. quantumque inde ecclesia relevata **sil.** haeresibus ortis, iam videmus. Nam qui facile de ecclesia exierunt, alque ad haereticos defecerunt, qui Christo el eius vicario derelicto, vel Luthero vel Calvino vel aliis pseudo-prophetis se adiunxerunt, quid aliud quam paleae erant? Erant certe etiam ante paleae, erant homines leves parati circumferri *omni venio doctrinae*, sed ventus dederal, qui eos circumferret. Erant iam antea ventris el veneris cultores, el perlibenter acceperant, iciunia non prodesse, virginitatem non licere, confessionem non requiri, inutilem cl supervacaneam esse satisfactionem, sed nemo eis ista praedicabat. Quid igitur mirum, cum ventus ab Aquilone exortus aream dominicam perflaro coepit, si mullae paleae extra arcam evolverint? Atque ulinam iam finis esset: ulinam qui remanserunt area omnino purgata ad acervos trili- onines perlinerent, brevi enim flagellis ac tribulis remotis tribulationem exortam conquiescere videremus. Sed quoniam iidem sumus, qui semper fuimus, el morum emendationem vel exiguum vel nullam videmus, ego quidem vehementer metuo, ne gravibus istis incommodis, quae hactenus passi sumus. etiam graviora succedant. Sed paulisper quiescamus.

PARS SECUNDA.

Exposuimus breviter, quid tribulatio **sil**, nunc de generibus, de multitudine, de varietate tribulationum pauca dicenda sunt. Atque in divinis quidem litteris tribulationum duo genera nefariis scelerisquc hominibus parata esse legimus: unum aeternarum in gehenna; alterum temporalium in hoc sacculo: *Via peccantium complanata lapidibus cl in sine illorum inferi el tenebrae et poenae*. Quibus verbis ulrumque genus tribulationis breviter Sapiens complexus est. Nam voluti, si reus quidam per iter asperum ac molestum ducatur ad crucem duo genera tormentorum experitur, laborem ilinens el cruciatum morlis: ila etiam hic quidem in terris vita perditorum hominum quasi via quaedam est *complanata lapidibus*, id est, dura, difficilis, laboriosa; alque haec est tribulatio prior. Deinde post mortem in gehenna remaneat cos *inferi, tenebrae et poenae*, quae est tribulatio posterior. Vultis idem alio modo ab eodem Ecclesiastico audire? *Quasi romphaca bis acula omnis iniquitas, plagae illius non est sanitas*. Magna profecto vis est peccatorum, quae lamen tanta facilitate perpetrantur. *Omnis*, inquit, *iniquitas*, quodeumque iclhalc crimen, quamvis exiguum et leve nobis videatur: una fornicatio, una ebrietas, vel etiam unum fornicationis el ebrietatis desiderium, si libera consentiente voluntate plenum perfeculumque sit, quasi gladius quidam est bis acutus a'que > io diclu duo vulnera peccatori infigit: timum esi poena ac tribulatio temporalis, alterum cruciatus ac supplicium sempiternum. Alque ca

est plaga, cuius *non est sanitas*. Nam *in inferno nulla est redemptio*. En quam letialc venenum bibunt, qui vel semel iclhale crimen admittunt.

Sed ne solus ecclesiasticus duo ista tribulationum genera nobis comminari putetur, audiamus etiam unum aliquem ex prophetis. *Quid cogitatis*, inquit Nahum. *contra Dominum? consummationem ipse faciei Non consurget duplex tribulatio*: hoc est, duo sunt quidem genera tribulationum; sed tamen, qui hoc sacculo non ob scelera sua priorem tribulationem patitur. is certe in saeculo futuro posteriorem non sentiet. Nam *non consurget duplex tribulatio. Ille recordare filii*, inquit Abraham, *quia receperisti bona in vita tua, Lazarus similiter mala: nunc aulem hic consolatur, tu vero cruciaris*. Addamus adhuc si placeat unum testimonium: *In sex*, inquit, *tribulationibus liberabit te, cl in septima non tanget te malum*. Quae sunt sex tribulationes? Omnes angustiae atque aerumnae et calamitates hujus vitae. *Sex diebus operaberis, et facies omnia opera tua: septimo autem die sabbatum Domini est. Nam facies omne opus in eo*. Quae est tribulatio septima? Crucialis gehennae, cl supplicium illud horrendum, quod cos manet, qui post hanc vitam ad sabbatum beatorum non pervenient: quod quidem propterea septimum dicitur, quia eo ipso tempore impios cruciabit, quo beati in coelum sabbatum aperiunt, cl iamdiu durabit, quamdiu sabbatum beatorum durabit.

Habemus igitur ex divinis litteris, alias osse temporales. alias aeternas tribulationes. Ac temporales quidem tot sunt, ut eas nullus, quamvis perfectus arithmeticus enumerare possit: non loi sidera luccl in coelo, neque tot pulveris grana jacent in lillore maris, neque loi floribus aul frondibus prata vel nemora vestiuntur in vere, quot generibus calamitatum alque aerumnarum obruitur quotidie ac pene sullocalur generabo filiorum Adae. At si praesentes tribulationes aegre numerari possunt, quid agemus cum futuris, quae non modo mensuras numerorum vincunt, sed etiam temporum spatia ila superant, ul cum ipsa aeternitate contendant? Res est sane admirationis ac stuporis plena, quod vilem hunc abiectumque vermiculum Deus tot aerumnarum procellis ac tempestatibus jactari voluerit, ul si partes el membra corporis ejus percurras, in oceanum tribulationum a planta pedis usque ad verticem capitis immersum videas. Si vires ac potentias animae ejus respicias, nullam prorsus invenies, quae etiam hic in terris suam gehennam non patiat. Si ea. quae ipsum circumstant, intuearis, coelum el terram, elementa, caetera animantia bruta, angelos, daemones, omnia videas contra unum hominem quodammodo conspirasse, ul quasi in centro sphaerae, tamquam scopus quidam constitutus videatur, quo ex omni parte omnium rerum creaturarum tela dirigantur. Considera sensum tangendi, quod gener.', febrium, apostematum, ulcerum, plagarum, cum affligunt? At si mullae sunt aegritudines, multa quoque sunt remedia. Ita est fateor. Sed qualia tandem sunt ista remedia? Num vel unum invenitur, quod nos vehementius, quam ipse morbus, hominem aegros

lum voxel? Inedia, pharmaca, poliones amarae, venarum incisiones, membrorum adustiones, dentium evulsiones, remedio morborum sunl; ul iam ego non mirer, si C. Marius, ul Plularchus esi auctor, posleoqunm varices unius cruris sibi secari magna constantia passus cssel, alterum crus curari noluit: sed ail: *Non csl dignum lanio dolore remedium*. Neque solum cum aegri sumus, sed eliam cum valemus, mullum palimur. Nam si aestas csl, immodicus calor languere nos cogil: si bierns, immodicum frigus, nives, pruinae, glacies nos torquent. Deinde sensum gustandi modo fames, modo sitis, modo cibaria incondita, amara, acida, falsa discruciant. Sensus olfaciendi, quot foelores, quoi graves anhelitus, interdum patitur? Sensus audiendi, quot injurias, quot maledicta, quoi mala nuncia audii, quae veluli acutissimi mucrones usque ad intimum cordis penclranl? Sensus videndi, quam mulla quotidie cernit, quae non vellet? Quam multa vellet, quae non cernit? Quam mulla cliam grata et pulchra videt, quae habere non polesl? El quanto attentius in ca defigitur, lanio magis cor desiderio vulneratur, uritur, lorquetur. Sensus inlerniquam frequenter vanis imaginibus, spectris, somniis, phantasmatibus deluduntur? Quam saepe nulla de causa cum in tenebris vel in cacmelerio vel in nemore aliquo soli versamur, adeo terribilia monstra ac spectra sibi animus fingit, ul erigantur capilli, frigidus sudor loto corpore manet, ac saepius ad mortem usque timeamus. Jam intelligcnlia, porlio animi tam illustis, quanto labore, quanto tempore naturas rerum eliam vilissimarum vix perdiscit: quam saepe decepta errorem pro veritate complectitur? experiuntur homines docti, quam vere scripserit Salo-
nion//anc *occupationem pessimam*, id csl, laboris cl afflictionis plenam, *dedit Deus filiis hominum, ut occuparentur in ca: et mundum tradidit disputationi eorum. ul non inveniat homo opus, quod operatus csl Deus, ab initio usque ad finem*. Sed major adhuc miseria practicam intelligentiam occupatam tenet, de ca mille immanissimas cogitationes suscipit, vel chimaeras potius sibi lingit, ac mille artes, mille rationes, mille vias excogitat, quibus ad gradus altiores ascendero, el in opinione alque existimatione hominum crescere possil. Memoria custos et thesaurus omnium rerum, quam frequenter nos eludil? Quam saepe in medio cursu oratores destituit? Cui non aliquando contingit, ul id quod maxime cupii, cl quod alias sponte sua occurrisset, recordari nullo modo possil? Veniamus ad volunlolcm. Quis, quaeso, unquam enumeret appetitus varios, amores, odia, suspiciones, zelotypias, spes vanas, invidentias, timores, molestias voluntatis humanae? Nihil sine formidine aggredi audet. Si male agit, timet iudices, ovilium, verbera, ignominiam, cruciatus: si bene agit, limei linguas maledicorum alque invidorum: Quid isle dicel, quid iste cogitabit? postremo limei mortem videt se omnia relicturum, quae diligebat, vellet saltem filios divites relinquere: relinquit onustos acre alieno. Itaque undique miserrimus filius Adae aquis tribulationum immersus, qua exurgere possil omnino non videt.

Sed parum esset si omnis hominis labor ac difficultas cx interna infirmitate ac debililalesensuum cl membrorum ejus proficisceretur, nihilque iis, quae extra hominem sunl, timeri oporteret. Verum ut initio dicebamus, coelum terra aqua, ignis, aer, animantia, daemones, angeli, mundus denique lotus contra genus nostrum post Adae peccatum conspirasse atque arma sumpsisse videntur. Ille clarissimus fulgor, quem Solem nominamus, nonne aliquando radiis suis ila saevii, ul omnia excoquat atque adurat? Aliquando adeo procul a nobis recedit, ul omnia frigore constringi alque emori palialur. Terra vero, quae nostra communis parens esse dicitur. quoi homines quotidie suis praecipitiis voraginibus, tremoribus, hiatibus, ruinis absorbet? Quid de mari el dc ejus tillis Ruminibus el lacubus dicemus? Quanto in metu sunl qui navigant mare? Quam aegre cvadunl naufragium? Quam saepe mortem ante oculos obversanlcm vident? Dein te quot piratae? quot scopuh? quoi vada? quoi brevi i? quoi syrles? quot Charybdes? quot loca periculosissima atque importunissima reperiiInlur in mari? Ul omittam quantae sint miseriae, videre se per alienum elementum, quasi ligneo carcere inclusum, ad arbitrium ventorum pendere dc fluctibus, ct semper iaclan atque agitari polius quam duci? Porro flumina quantas saepe clades adierant civitatibus, ante annos ferme 19 lota prope Italia, maximo suo incommodo sensit. Quid vero initio hujus anni, lain exiguus fluvius in hac urbe feceril, vos melius nostis. Ignis el aer elementa tam necessaria, quid mali non pavunt, cum Dei Omnipotentis jussu contra homines irascuntur? Quam csl horrendum, cum domus aul civitas ahqua igni corripitor, haurire lclrum illum odorem, videre volantes globos illos flammaram, sonitum et fragorem clementi furentis audire? At vero aer, qui frequenter levi dc causa corrumpilur. ct nebulas, caligines, pestes, aegritudines generat? cl nimbi, grandines, procellae, fulgura, tonitrua unde nobis existent. nisi cx aere? Neque vero animantia biula principem suum hominem reverentur: ncc sohun ursi, lygrcs, lcones, serpentes, sed etiam muscae, culices, pulices cl alia minutissima animalia, ita hominem vexant, ut nullam ei quietem impertiant. Alque ulinam sola biula animata nobiscum bellum gererent cl nihil homines ab hominibus timeremus. Verum non ilares se haLerc: Nam praeterquam nuod nec terrae, ncc maria, nec loca deserta, nec publicae plateae, nec privatae domus, a furibus, n latronibus lutae sunl: nullum fere habet homo majorem el poienliorem cl crudeliorem inimicum, quam alium hominem. Nonne propior levissimas injurias verborum, propter parum terrae, propter opiniones honorum occiduntur homines? Quid? Quod non solum hostes, sed etiam amici, cl pacis ac justitiae defensores in homines saeviunt? Neque aliter fleri polesl. Quid enim lot carceres, tot patibula, lot rotae, lol alia infinita genera suppliciorum sibi voloni? Et quoi praeterea sollicitudinibus cl curis propter uxorem filios, fratres, aliosque conjunctos ct necessarios homines cruciantur? Si cos oderis, odium te torquet: si amas, umor lo consumit. Qui filiis caret,

angitur hebendi desiderio: qui habet, angitur amittendi metu. Neque solum corporeos hostes, quos videre, et evitari nobis licet, sed quod nullo modo infelicius, etiam incorporeos, a quibus videmur, (I quos videre non possumus, habemus Daemones enim, qui versutissimi, crudelissimi et potentissimi numero et viribus sunt nihil aliud negotii videntur habere, quam lentandi, decipiendi, vexandi, tribulandi, praecipitandi miseros filios Adae. Sancti etiam Angeli nonnunquam Dei jussu in homines arma capiunt: Angeli Sodomam et Gomorram everterunt: Angeli tot cladibus Aegyptum affecerunt: Angeli tot millia in castris Sennacherib occiderunt: Angeli cum Josue contra Chanaanites et Ibsaethos; cum Maabaeis contra Lysiam, et exercitum ejus pugnaverunt; Angeli denique tempore junioris Theodosii circiter centum millia Sarracenorum in flumen Euphratem praecipitaverunt.

Sed et ad vperilogum aliquando tandem veniamus quamquam humanae tribulationes nullo numero comprehendi possunt. tria tamen sunt quasi capita quaedam, et tamquam fontes tribulationum, pestis fames, bellum. Pestis ejusmodi tribulatio est, et brevissimo spatio temporis creberrimas urbes desertas official. Tunc unus alium juvare non potest tunc nihil divitiae nihil honores, nihil parentes et affines possunt: tunc nulli sine sacramentis, sine ulla consolatione et auxilio spirituali, quasi canes aut equi moriuntur. Fames deinde magnum flagellum Dei est, cum vides tibi viciium deficere, nescis quo te velles, sentis te mori sine morbo, nec remedium ullum adhibere potes. Inde videlicet nulli ad lura, ad homicidia, ad sacrilegia adducuntur. Inde mulieres ad pudicitiam suam vendendum, et prostituendam impelluntur. Inde quod gravissimum et acerbissimum est, contra omnia iura naturae, aliquando matres proprios filios devorare coguntur. Delium postremo quid mali non parit? Agrorum vastationes, urbium populationes, fortunarum direptiones, stupra, caedes, incendia, nonne fructus bellorum sunt? Quam nulli in hac afflicta et calamitosa regione ante unum annum divites erant, qui nunc sunt pauperes? Quam multi liberos et fratres habebant, qui modo non habent? Quid? Quod bellum, et plurimum pestem et penuriam post se relinquit? Hanc omnia mala et in-

commoda, auditores, Deus parlim immittit, parlim permittit, tum ut discamus, unde omnia bona nobis proveniant, tum ut bonis rebus, quas Deus ad utilitatem nostram creavit, nos in nostram perniciem non abutamur. Nos enim saepe cum floremus et bonis omnibus abundamus, id lotum vel naturae vel fortunae vel industriae nostrae tribuimus. Quid igitur Deus? Ego, inquit, et tibi dederam, tu vero me auctorem non agnoscis? En illa tibi rursum auferam, et incommodo tuo disons, quis auctor et donator bonorum sit omnium. Nos item cum divitiis et honoribus et aliis bonis allinimus illis tibi nescimus, sed ad convivia, ad ebrietates, ad scortationes diis abutimur. Quid igitur Deus? Ego, inquit, tibi divitias dederam, et inde gradus efficeris, quibus in coelum ascenderes: et faceres tibi *amicos de Mammona iniquitatis*, et vestem gloriae et locum aliquem in coelo comparares: tu vero contra gradus tibi facis ad gehennam. et tamquam insipientissimus mercator, nihil emis, nisi funem, quo te ipsum suspendas. En igitur auferam tibi divitias, auferam dignitates, et quando dives et honoratus coelum intrare non potes, saltem pauper et obscurus ingrediaris. Et nos quidem, auditores, vere nulla re alia, quam plagis et verberibus digni sumus: tamen si ad poenitentiam, ad sobrietatem, ad humilitatem serio convertamur sperandum est omnino, Deus nostrum, qui pius et misericors est, et *praestabilis super malitia*, tandem aliquando benedictione maledictionem mutaturum. Nunc enim ignoratis, quod patriarcha Iacob aliquando fecerit, cum magnopere metuebat, ne maledictionem pro benedictione a patre reciperet, nempe consilio matris indumenta mutavit, et indutus vestibus primogeniti ad Isaac patrem suum accessit, et ea demum ratione benedictionem pro maledictione reportavit. Ita nos, auditores, licet flagellis et tribulationibus dignissimi sumus, tamen si vestes mutemus, si lili primogeniti, id est, Christi Servatoris nostri indumenta sumamus, quae sunt innocentia, castitas, sobrietas, cunctaeque virtutes, dubium non est, quin benedictionem pro maledictione capiemus et omnes plagae tribulationum ac flagella cessabunt, quod nobis concedat, qui est in saecula benedictus. Amen.

CONCIO II

I) E T I I I U I, A T I O N E

SYNOPSIS

De causis tribulationum vcrba facturas , Deum effectricem causam illarum constituit, idque sacrae Scripturae testimoniis confirmat; et quibus plerumque instrumentis Deus nobiscum quasi velilelur, indicat. Duae deinde statuuntur tribulationum origines. divina providentia et peccatum; ubi similitudinibus et auctoritatibus veteres philosophi providentiam Dei negare ausi, redarguuntur. Duplex docetur esse ratio, qua nos Deus cruciat, vel iis scilicet, quae sine sua culpa nocent: vel iis, quae, non nisi peccando id agunt, atque haec suis exemplis illustrata proferuntur. Deum non esse causam peccati ostenditur: tribus tamen modis Deum ad malum concurrere, nimirum cooperando iu bono malis conjuncto, permittendo fieri malum, et ex patrato malo majus bonum eruendo, adductis similitudinibus probatur, et auditores in spem boni eriguntur.

Pars posterior pulchre, ut omnia, docet, hominem. licet in summis gratiis sit creatus tamen ob inobedientiam morti obnoxium facium, quae est pacna omnium severissima: praesertim cum non possit evitari: Illaque hinc necessariam esse ad illam praeparationem affirmatur. Peccatum non modo mortis, sed et omnium aliarum calamitatum esse causam astruitur, ubi nullis aggregatis exemplis docetur, quod calamitates publicas semper praecesserit peccatum. uti et in nostri temporis moribus illud demonstratur. Inde epilogus graviter peccata maxime vero frigidam quadragesimalis jeitini observationem, laxat.

Ingressi Dominica superioris de tribulatione disputationem eo animo sumus, auditores optimi, ut lulo line sacro inediae tempore, quod est si quod aliud tempus sanctae tribulationis. in ea versaremur etiam si ullo modo fieri posset, octo vel decem orationibus absolveremus: et quamquam nobis nulla occurrebant, quae de tribulatione dici potuissent, nos tamen ea, (pia et hoc tempore dicenda esse duximus, ad quinque quasi capita revocavimus. Naturam. varietatem, causas, et Teclum, remedia sive arma tribulationum. Ac de natura quidem et varietate diximus concione superiore, nunc de causis, Domino adiuvanle, dicemus.

Quoniam igitur est efficiens causa tribulationum? Dens. Illa enim sacrae litterae ubique nos

docent. *Dona et mola*, inquit Ecclesiasticus, *rita et mors, paupertas et honestas. a Deo sunt*. 1? apud Isaiam: *Ego Dominus et non est alter. formans lucem et creans tenebras. faciens pacem et creans malum. Ego Dominus faciens omnia haec*. Et Amos nonne magna voce clamaui: Si *cril malum in civitate, quod non fecit Dominus?* Denique ut alia, prope infinita testimonia praelerimus. sanctus ille lob, cum omnes suas opes. cum omnes filios et filias, cum ipsam corporis sanitatem una die perdidisset, cum eam iaculatus parlim a Sabaeis, parlim a Chaldaeis, parlim ab igne, parlim a venio daemonis arte concitato se accepisse didicisset. num forte dixit. Dominus dedit. diabolus abstulit? Minime vero. Sed quid? *Dominus dedit, inquit, Dominus abstulit*, sit nomen *Domini benedictum*. Ni que rursum ait: Si *bona suscepimus de manu Dei*. mala de manu diaboli *quare non sustineamus?* Non ille vir sanctus et sapiens luculus est: Sed. si *bona suscepimus de manu Domini, mala* de eiusdem videlicet manu. *quare non sustineamus?* Quamobrem auditores, sive grando, sive pruina, sive aquarum eluvio, sive nimbi sive procellae, sive lures, sive latrones, sive calumniarii, sive haeretici. sive angeli, sive daemones, sive coelum, sive terra, nos cruciet quovis modo, et undecumque tribulatio veniat. ille nobis metuendus, ille orandus, ille placandus est. cuius imperio res munes creatae. sive volentes, sive nolentes obsequuntur. Ipse est, qui armat *creaturam ad ultionem inimicorum*. Pro ipso pugnat orbis terrarum *contra insensatus*. Denique *ignis, grando, nix, glacies, spiritus procellarum*, cum in homines irascuntur et sacrum. quid aliud quaeso *faciunt*, quam *verbum eius?* Scribit in Recognitionibus b. Clemens. Deum in die ultimi iudicii quasi generali conflictu, quam flagitiis et sceleribus hominum perditorum pugnaturum. et tunc futuram magnam illam tribulationem, quam Dominus tanto praedixit. qualis neque fuit ab initio, neque postea erit. Sed inierim non forte putei homines, Deum semper dormire, ut idem Clemens ait, frequenter ad nos cum suis militibus excurrit, et brevibus praeliis nunc uno in loco nunc alio aliqua clade hostes suos afficit. Ponamus exemplum unum aliorum. Corruptitur interdum aer, generatur inde pestis, quae brevissimo tempore nulla milium hominum assumit. Alio tempore oritur bellum inter duos reges, et omnia stupris et rapinis, caedibus atque incendiis replentur. Rursum alias nixibus liquefactis intumescunt flumina, et magna de-

trimenta civitatibus adferunt. Crebro item cum nrbres ubique florent, et in agris virentes segetes magnam spem ubertatis ostendunt. repente aquilonibus stantibus gelu et frigore omnia constringuntur, et pereunt. Quid ista esse putatis? Solum res quasdam naturales, coeli ac planetarum effectus? Illa sane philosophantur, qui Deum ignorant: sed revera secundum oracula prophetarum, milites Dei sunt, qui cum vitiis nostris confligunt. Idcirco vero perpetuo tribulationes istae non durant, neque mundum totum evertunt, quia tempus generalis conflictus nondum venit. Itaque imperat Deus pesti, penuriae, aquis, pruini, frigoribus ut sint quasi equites quidam levis armaturae et cum ad celos excurrerint, seque nobis ostenderint, et ah quo damno atque incommodo nos affecerint, gradum paulatim revocent, et in casura se recipiant. Sed potentiam suam Deus eo potissimum ostendit, quod non strenuis militibus, sed muribus, culicibus, muscis, maximas potentissimisque gentes debellare solet. Hinc Aegyptum non ursorum et leonibus, sed muscis et ranis et locustis devastavit. Hinc Azotum, vel liber primus Regum narrat, murum multitudine pene totum delevit. Hinc moenia urbis Ierusalem, non arietibus vel magnis globis bombardarum, sed solo clangore sacerdotalium tubarum evertit. Hinc etiam tempore Gedeonis lagenarum conpulsione lubarumque sonitu casura Madjanitarum fudit. Hinc ad preces episcopi Iacobi, Nisibin urbem a diuturna obsidione solis culicibus liberavit. Nam vel Teophrastus scriptum reliquit, cum Sapor rex Persarum eam urbem obsideret, episcopus eius loci b. Iacobus a sancto Ephrem Syro aliisque piis viris rogatus conscendit moenia, et vel vidit multitudinem barbarorum tamquam locustas omnia quaecumque versus replevisse, id unum a Deo precatus est, ut minutissimis animalculis quales sunt culices, tumorem eorum comprimeret et superbiam cohiberet. Repente vero immisit Deus quasi nubes et examina culicum in exercitum barbarorum, qui nares equorum et elephanthorum ingressi, mox eos huc atque illuc sine ordine currere, bacchari, furere, et tota castra turbare ac dissipare in puncto temporis coegerunt. Habemus igitur Deum allicientem causam esse tribulationum.

Sed quoniam est via, quae porta, per quam tribulationes in orbem terrarum intrarunt? Duas, auditores, video esse quasi portas, quibus tribulatio ad nos venit: una est providentia Dei: altera peccatum, ac praecipue primum illud quod in paradiso a parentibus humani generis commissum est. At vel de prudentia, quae prior est, prius etiam disseramus, non defuerunt olim philosophi, si lamen eo nomine digni sunt, qui omnem providentiam ac procurationem rerum humanarum a Deo sustulerunt, quorum princeps (vel Lactantius docet) Democritus et Epicurus videntur fuisse. Quoniam enim in otio vivere. et vacare ab omni munere pulcherrimum quiddam esse indicabant, atque adeo pulchrum, vel in eo potissimum summum bonum collocarent. propterea ne miserum Diu facere viderentur, si ei totius mundi procurationem imponerent, ab omni eorum mundi gubernatione atque administratione suis sententiis libera-

verunt, Quam praeclaram philosophandi rationem Lucretius quoque et postea eius amplexi, quoniam duram ac difficile esse censebant, certis diebus a carnibus ac abstinere, sacerdotes et monachos uxores non ducere, peccata per confessionem et poenitentiam expiare, docere coeperunt, nihil horum a Deo esse profectum. Neque id solum, sed Deo etiam ista omnia displicere. Perversi philosophi isti sunt, auditores, qui secundum suos cupiditates Dei voluntatem metiuntur: ad quem modum, si ratio esset in belluis, quaelibet sibi similem Deum esse contenderet. Longe aliter prophetae, aliter apostoli, aliter Deus ipse nos docuit. Et quidem tantum interest inter philosophorum et prophetarum de Deo cognitionem, ut b. Iulianus sapienter annotavit, quantum inter duos homines, qui de sententia regis contenderent, et eorum alteri rex ipse mentem suam aperuisset, alter regem ne vidisset quidem unquam sed ex suo sensu, de sensu regis divinare vellet. Haec enim philosophis laborantibus in investigatione veritatis, et ex molibus, signis, coniecturis, effectibus de Deo indicantibus, atque inde et contrarios vias abeuntibus, Deus apostolos et prophetas elegit, et alios scriptores sanctos quibus seipsum inspiraret, eosque docuit, se eorum omnium etiam vilius et minutarum curam gerere, et sine labore, sine molestia, sine sollicitudine, sine faticatione, summa quadam pace et tranquillitate res omnes creatas consonare, dirigere, gubernare. Audi prophetam Ezechielem: *iniquitas*, inquit, *domus Israel*, et *domus Iuda magna est nimis valde, et repleta est terra sanguinibus, et civitas repleta est aversione*. Quamobrem? Rogo, quae haec iniquitas? *Dixerunt enim*, inquit, *Dereliquit Dominus terram, et Dominus non videt. Igilur et meus non parcat oculus, neque miserebor*. Et quam graviter ostenditur Deus perniciose haeresi, quae divinam providentiam tollit? Audi Sapientem: *Pusillum et magnum ipse l'edit. et aequaliter ei cura de omnibus*. Et, *Attingit igilur a fine usque ad finem fortiter, et disponit omnia suaviter*. Et alibi: *Tua autem, Pater, providentia ab initio cuncta gubernat*. Audi verbum ipsum Patris ore proprio divinam providentiam praedicantem: *Nonne duo passeris assidue veniunt, et unus ex illis non cedit in lorum sine patre vestro? vestri autem et capilli capitis omnes numerali sunt*! Quid? Quod non scripturae solum, sed et ordo isle pulcherrimus quo res tam varias, tam dispares, tam diversas, tam inter se naturis et locis dissidentes gubernati cernimus, providentiam aliquando in mundo esse clamat? Viduli si citharam aliquam (vel ait magnus Athanasius) audires et longinquo vario aequabiliter cernere resonantem, etiamsi citharoedum non videres. lamen statim intelligeres, eam non per se moveri, nec ab aliquo mure, aut fele, sed ab homine, coque docto et perito pulsari: Et si currum vel navim procul cerneret summi quadam ratione atque ordine procedere, Sine declinare, vias meliores colligere, etiamsi aurigam vel magistrum navis non videres, esse lamen et aurigam, qui currum, et nautas, qui navim, dirigerent, minime dubitares.

Cum igilur extra controversiam sit, mundum

hunc universum divina providentia gubernari, quonam poclo, quaeso ratione providentiae Deus auctor tribulationum dici debet? Duobus modis. Interdum iis homines cruciat, quae sine ulla sua culpa aliis nocent: interdum iis, quae non nisi peccando id agunt. Quod allinet ad primum modum, inulta sunt exempla: Cum ignis domum comburit, cum lupo devorat agnum, cum pestis hominem occidit, nulla sua culpa id faciunt, at non sine providentia Creatoris. Quare sine culpa? Quare non sine providentia? Sine culpa, quia, naturam sequuntur suam: non sino providentia, quia naturae leges a divina providentia datae sunt. Etenim Deus, ubi Iulianus et b. Augustinus docent, duo genera rerum in hac universitate esse voluit: unum temporalium, alterum aeternorum. Elquidem res aeternae, vel Angeli, vel coeli vel Sol et Luna, et stellae caelerae, generatione non egent, vel conserventur. Sic etiam homines cum adepti corporis immortalitate, aequales Angelis erunt, neque nubent amplius neque nubentur. Rex vero fluxae et caducae, quae diutius permanere non possunt, ortu atque interitu opus habent, vel aliis recedentibus, aliae succedant, et eo modo si non res singulae saltem singula rerum genera conserventur, non secus atque in oratione fieri videmus, ubi non omnes voces sonant atque audiuntur simul, id enim Heri non potest, sed ordine quodam aliis abeuntibus, aliis venientibus oratio conficitur. Est vero in hoc genere rerum eiusmodi ordo a divina providentia constitutus, ut semper debilius poleniori cedat, atque ad cum modum unum alatur et conservetur ex alio. Leo fortior est ovis, igitur iure suo devorat ovem, et conservatur. Ovis fortior est herbis, igitur iure suo pascitur herbis, et conservatur. Herbae terra sunt fortiores, igitur iure suo succum trahunt ex terra, et conservantur. Pari ratione cum doles capite vel pede, ille dolor ab humore quodam ('Dicitur, qui est potentior et fortior corpore lupo, atque idcirco sine culpa sua optimo iure dominatur, et vicit: ea est enim lex aequa et bona providentiae Dei.

Veniamus nunc si placet ad aliorum modum, quo utitur Deus ad homines cruciandos, non sine culpa eorum, qui cruciant. Cum latrones in silvis viatores vel spoliant, vel occidunt: cum haeretici nosiri temporis more veterum persecutorum sacerdotes et monachos vexant: cum avari mercatores suis usuris multos pauperes de divitiis, et multos mendicos de pauperibus faciunt: cum iudices et advocati lites semper protrahendo miseros homines ad extremam paupertatem redigunt: cum petulantes iuvenes parentum pecunias in sphaeristeriis perdunt: cum aliqui bis nequam non contenti soli perire, etiam alios a proposito pie sanctaeque vivendi revocant vel impediunt, magnae certe tribulationes, sed non sine gravi culpa eorum accidunt, qui auctores earum existunt: dum enim haec, agunt, Dei legem non solum non servant, sed etiam violant. Nec enim Deus tantum non praecipit, sed aperte etiam prohibet furta, homicidia, usuras, iniquitatem, petulantiam, improbitatem. Num igitur ista sine providentia divina sunt? Nullo modo. At quo pacto fieri potest, vel se Deus

in eiusmodi sceleribus immisceat? Tribus modis. Primum cooperando in eo, quod bonum est: deinde permittendo fieri, quod est malum: postremo ex patrato iam malo maius aliquod bonum eruendo.

Sed antea tamen quam hoc explicemus, a nostra oratione immanis ista blasphemia removeatur, qua novi evangelistae, Melanthon et Calvinus, evangelium suum ornare voluerunt, quod Deus sit auctor peccatorum: Deus enim, qui summum ac sempiternum est bonum, peccati auctor esse non magis potest, quam humor exsiccare, quam frigus calefacere, quam aestus refrigerare: *Undisunt oculi tui, inquit sanctus Iheronimus, ne videas malum, et respicere ad iniquitates non poteris. Odio sunt Deo impius et impietas eius*, ait Sapiens. Deinde quis prohibet peccata? Deus. Quis punit in hoc mundo peccatores? Idem Deus. Quis illis in sacculo fuluro paravit gehennam? Nonne Deus? Et unde igitur credibile est auctorem esse peccatorum Deum? Absit omnino, absit ab animis et vocibus piorum iam immanis blasphemia. Sed lamen tribus illis modis quos diximus, sceleribus hominum se interserit Dei providentia.

Primum cooperando in eo, quod bonum est. Nihil enim est iam malum, quod aliquod bonum conjunctum non habeat, et nullum est iam exiguum bonum, quod a Deo, fonte et Oceano bonorum omnium, non sit. Accipe hominem claudum, vel hoc exemplo rem lotam illustrem. Quid est hominem claudicare? Esi ambulare, sed perverse. Ambulare bonum est, perverse malum. Inde homo habet illud bonum, quod ambulet? Ab imperio voluntatis, a spiritibus, musculis, nervis aliisque instrumentis animae (notricis. Unde illud malum. quod perverse? Num a voluntate? Non eerie. Mullei enim, si posset non claudicare. Unde igitur? A tibiae nimis brevis vel nimis curvae perversitate. Ad eundem modum cum latro viatorem occidit, et manum extendit, gladiumque vibrat, et cum perimit, quem non debet. Quod igitur manum extendat et gladium vibrat, et bonum est, et a Deo est. Alioqui etiam carnifex et milites peccarent, cum simili ratione manus extendunt, et gladios vibrant. Quod vero cum perimit, quem non debet, malum est, et non a Deo, sed a sola hominis iniqua et perversa voluntate est, quam quidem Deus nec impellit, nec hortatur, nec iuvat ad malum; sed lamen permittit agere, quod cupit: qui est secundus modus, quo se Deus in peccatis admiscet. Et quamquam posset malum non permittere, etsi non permetteret, non fleret; lamen quia humanam voluntatem liberam creavit, et ut magnus Dionysius docet, non est Dei corrumpere. sed conversario naturas: *melius esse italicum, ut verbis utar d. Augustini, de malis bona l'acéré, quam nulla mala esse permittere*. Et hic est tertius modus, et postremus. quo in peccatis locum providentia Dei habet. Quare tu paleris domi tuae ligna comburi? Quia vides maiora bona indebiti nasci. quam sit damnum illud paucorum lignorum: nempe inde coquantur cibi, calefiunt homines, illustratur domus. Pari ratione Deus numquam peccata ulla esso sineret, nisi iam esse potens vel valeret, tam prudens vel sciret, iam bonus ut vellet maiora bona ex iis condere.

re. Quod mains malum esse poluil, quoin lol prophetas. lol apostolos, tot martyres, et Christum ipsum verum filium Dei occidi? Num Deus impedire non poluil? facillime. Sed noluil. El nunc quantam gloriam el felicitatem ipsis . qui passi sunl. quanlam laudem et honorem Deo, pro quo passi sunl. quanlam salutem , quanta, commoda , quanta emolumenta toti inundo mortes el passiones eorum atlulcrunl? Ncc unquam Ecclesia persecutiones ethnicorum vel haeticorum passa est, quin effecta sil clarior, illustrior, melior, doctior, vigilanlior, ac demum tamquam aurum in fornace purior non exierit. Quae cum ila sini, hoc etiam tempore auditores , licet omnia sacra el prophano misceri, el rursus ac deorsum ferri videamus, sperandum esl lamen , cum non sil abbreviato manus Domini . cx laniis malis magnum aliquod bonum Deum effecturum, el post lam saevus lempcslales el procellas aliquando quietem el serenilulcm re- daturam.

PANS SECUNDA.

Duas esse dicebamus quasi vias, vel portas, quibus ad nos ingrediuntur tribulationes . providentiam Dei cl peccala noslra. Dc priore iam diximus, nunc de posteriore dicamus. Homo *igilur*, si naluram eius dumtaxat considerare velis, talis initio creari dc buil vel certe potuit, quales sunl res caeterae , quae secundum legem divinae providentiae aerumnis, cl calamitatibus, el ipsi morti obnoxiae sunl : cum semper infirmior ac debilior a polentiore cl fortiore consumulur: sed lamen voluit Deus singulari gratiae beneficio hominem ila creare armatum alque instructum , ul posset, si vellet, et morte el miseriis esse superior. Itaque sicut carnes , quae natura sua facile corrumpi solent, arte quadam condiuntur sale et conservantur: sic eliam hominem perse ac natura sua mortalem cl fragilem , Deus mirabili quodam artificio grallae suae salo ila condivit, ul si salem illum relinere vellet, neque unquam moreretur. neque ullas aerumnas vel calamitates pateretur. Poterat vero salem relinere , si mandatum , quod acceperat, quod unum cl facillimum oral, conservare voluisset. Quis hoc docet? Spirilus sanctus. Sic cnim loquitur apud Ecclesiasticum. *Deus ab initio constituit hominem, el reliquit illum in manu consilii sui: (id est) mandata servare, conservabunt te.* Verum noluil Adam servare mandata. Quid igilur Dens? Ilne, inquit, durum esl libi salem relinere? Non vis mandata servare, nec illa e.onservnbuni le. More igilur rerum caelerarum nalurac lunc relictus corrumparis. cl putresces. Nam *pulvis es et in pulverem reverteris.* Alque co dic lotum humanum genus una sententia morti adiudicalum csl. Magnum profecto iudicium, cl quod unum abunde sufficeret, si oculos cordis apcrlas el purgiitos haberemus . ad omnem peccati gravitatem el magnitudinem aperiendam. Severa illa scilicet foil, qua Deus Plia- raonem cum omnibus curribus , cl equilibus suis, ili fluctibus Erihraci maris involvit, ul ne unus quidem evaserit: severior adhuc fortasse illa , qua

Sodomam el Gomorram cl alias nonnullas civilalrs igne cl sulphure demisso dc coelo conflagrare voluit : severissima vero illa, qua totum orbem lein- puribus Noe, cl omnes homines, qui tunc videbant us exceptis, qui in arca erant, aquis diluvii interfecit: sed nulla sententia, nullum indicium cum isto comparari poicst, quo propter unum Adae peccatum omnes homines, qui unquam futuri essent, etiamsi mundus mille myriades annorum permaneret, certissima morle condemnati sunl. Grande certe peccatum immane secius , quod lum severa alque atroci senlenlia puniri dc buil. Scribit quidem Galenus, nescio quem extilisc, qui se remedium contra morlem habere profiteretur: al ilicidem seipsum suo remedio liberare non poluil. Scribit quoque Tertullianus . Menandrum haerclieum iaculare solitum fuisse . omnes qui suo bap- tismo abluerentur, mox evasuros immortales. V- rum ne ipse quidem suo tam potenti baptismo morlem suffocare poluil. Nam el ipse mortuus est. el discipuli eius omnes mortui sunt: nec solum isli, qui mille mortibus digni erant, sed omnes eliam pairiarchae , omnes prophetae . omnes apostoli mortui sunl. Magnus ille loanncs, quo maior inter *natos mulierum non surrexit*, morluus esl. Ipsa Deipara Virgo, omnium rerum creatorum longe optima cl sanctissima mortua csl. Enoch cl Elias nondum mortui sunl. sed morientur lamen. Denique Filius Dei, *qui peccatum non fecit*, nec *inventus esl dolus in orc ejus* , lamen piopter aliena peccala el ipse mortuus esl. Quare quicquid stulli homines vaticinentur et somnient, nihil certius nobis esse poicst, quam quod cum nascimur, sententiam mortis nobisenm adieramus, et simus omnes similes illis aegrollis , dc quorum vila medici omnes iam desperaverunt, sed solum variis polionibus aluntur el sustenlantur, ul nnnm nui alterum diem diutius vivant, cl vel leslam catum facere vel peccala conlleri sacerdotibus possint, lia cnim nos omnes, non ideo comedimus, bibimus , dormimus , ul nunquam moriamur: id cnim fieri non polesl ; sed ul ad paucos dies vitam nostram producamus, alque inierim operibus bonis, eleemosynis , iciuniis . precibus , nos ad mortem praeparemus : ut quemadmodum piratae in medio mari a satellitibus regis comprehensi ad littus perducuntur, ul in patibulis ibi suspendantur, spem vitae longioris non habent, quam sil spatium illud maris inter navem el littus inlcriclum : iln nos nines, qui mare .saeculi lmius navigamus, quasi piratae quidam a ministris divinae iustitiae innatendum comprehensi, cnplique lenemur, cl cum ad cerium quemdam locum aelalis nostrae pervenerimus , ibi sine dubio absque ulla misericordia trucidamur. Ei nos hoc scimus , auditores , el lamen in itinere lam funesto libel cantare . libet saltare, libel locari, libel inebriari, libel luxuriari. Vae anseris nobis. Quid faceremus . si non nd morlem. non ad indicium illud horrendum cl formabile, sed ad convivium vel ad nuptias pergeremus?

Habemus igilur. peccalum primi hominis fuisse, quod morti immanissimae, el lelerrimnc bcllunc aditum aperuit, quod etiam divinae Scripturae non lacent: /'er unum *hominem*, inquit aposlolus Pau-

lus, *peccatum in h nc mundum intravit*. ct per *peccatum mors* , *el iîâ in omnes* /homines widrs *pertransiit*. El if) libro Sapientiae loquitur Spirilus sanctus, cl ail: *Deus crctiv'l hominem inexterminabilem. Invidia autem diaboli mors introi il in orbem terrarum*. El rursum: *Deus*, inquit, *mortem non fecit*, nec *laetatur in pertffllione vivorum* : sed *im/ni manibus d verbis accersierunt illam*, quasi dicere velit, non cupit Deos, ut homines moriantur, sed lamen recte se habet fuslis super dursum asini cl aptissime perdent fures in patibulis. Itaque sicut iudex non mentitur , cum ail latroni , non ego te latro suspendo, sed furtum tuum csl, quod te ogit in cruciem: sic eliam Deus, licet impios el nefarios homines morte damnaverit, rectissime lumen dicitur, morlem non fecisse, propleren quod nunquam eam in humanum genus immisisset, nisi antea horno pccassel. lam vero quod de morie dictum esl. idem dc farne, sili, de frigore, de morbis, dc vulneribus, de aliis aerumnis et calamitatibus polest ac debet inteljigi. Siquidem omnis exercitus tribulationis , ducem suum alque imperatorem sequens, morlem videlicet, per carnern peccati portam ad nos venii, et sicut de morte legimus in Apostolo , *Stipendium peccati mors* : ila de tribulationibus caeleris legimus in Proverbii*, *Miseros facit populos peccaum*. Magnus Rasilus, el qui cum sequitur d. Ambrosius, rosas sine spinis ante peccatum fuisse eoiiirmant : postea vero quam propter peccatum lerrae dictum est , *Maledicta lena in opere luo : spinas et tribulos germinabit tibi*, nata- quidem esse Spinis sine rosis', sed non rosas sine spinis. Ex quo intelligimus, si primus homo non pccassel.habituos nos fuisse sine spinis, sino ulla molestia vircnlcs rosas, multas cl magnas voluptates: postea vero quam peccavit, posse quidem nos tribulis, hoc test, tribulationibus variis sine ullo genere florum, hoc esl. consolationis abundare : sed ullo flore , ulla delectatione **frui**, quae spinam suam molestia admixtam non habeal, nullo modo posse. Ante pcccnlum, via quae ducit ad coelum quasi planities quaedam florenlissima el pulcherrima : nunc vero post peccatum, mons csl arduus cl praeruptus, spinis, feris, latronibus plenus.

Verum cnimvero , auditores , aequum non est, cl solum de primo nosiro parente conqueramur : enim propler illud primum , ct unum Adae peccatum dumtaxat, sed eliam propter innumerabilia . quae addidimus el addimus quotidie, tribulationes ad nos veniunt. Legite sacras omnes el ecclesiasticas historias, cl aperte videbitis, nullas unquam persecutiones , nullas afflictiones , nullas plagas , nulla flagella in ecclesia exlitsse , quibus aditum hominum peccata non praebuerint. Aillxil Deus olim gentem Hebraeorum , nunc, per l'hilislacos , nunc per Madianitas, nunc per Assyrios, nunc per Romanos: at semper ante peccaverant, ct Deum ad iracundiam provocaverant, ul liber Indicum, libri Regum, liber Tobiae, liber Judith ct libri omnium Prophetarum doccnl. Aillxil olim Deus Ecclesiam Christianorum per Aeroncs . per Domitianos . per Doctos , per Dioclcianos . per alios tam mullos cl lam acci bos persecutores: at cx b. Cypriano cl cx

Caesariensi Eusebio dominica superiore ostendimus, carum omnium persecutionum causam fuisse vitia Christianorum. Afflixit Deus olim Africam, Italiam , Hispaniam . Galliam . parlirn per Hunnos. parlirn per Wandulos . parlirn per Gothos: al eus plagas peccala hominum exegisse . cum d. Augustinus in epistola , quae est de afflictionibus piorum , turn Victor Africanus in libro de Wandallca persecutione., constanter affirmant. Afflixit olim Deus , et nunc eliam frequenter affligit populum suum, modo fame, modo bello, modo peste . modo grandine aul pruinis , modo lerrae molibus modo aqunrurn eluvionibus : at horum otnnium causam esse peccala . Magnus Basilius ct d. Gregorius Theologus luculenter ostendunt. /Afflixit Deus Ecclesiam Graecam per immanes il as cl truculentas belluns imperatores vel tyrannos potius Turearum : al quis ignorat. Graecos in Spiritum sanctum fuisse et esse blasphemos ? ct cum in Conciliis Lateranensi , Lugdunensi, Florentino errorem suum apertissimis Scripturarum testimoniis convicii revocaverint, semper tamen ad vomitum suum, more canum, rediisse? Quis nescit Graecorum superbiam nunquam aequo animo Romano Pontifici pastori ac doclori universorum obtemperare potuisse? Quis item ignorat. apud cos ebrietatem , comcssaliones , saltationes . aliasque insanias semper regnasse ? Et quomodo adhuc haeresis el schisma et corrupti rnores apud cos manent, ideo etiam virga Dei cl flagellum super eos manet.

Sed ul ad nosipsos tandem veniamus , allxil Deus el affligit lot plagis calamitosam hanc provinciam, ul pestem, penuriam, bellum quae alias scorrimitti solent, uno tempore in nos irruisse videamus. Al nimis csl coccus . qui causas horum malorum non videt. Non esl, quod elementa vel sidera vel homines vel daemones accusemus . cum radix amara tribulationum nostra dissolutio, atque socordia in conservanda ct tenenda fide, noslra corrupta ac depravata vila , qua spiritum fere cxlinxinms, nostra scelera atque fiagilia, quibus graviter offendimus, fuerint. Nunc, enim nihil noxi nobis accidit, olim haec praedicta cl praenuncinta nobis sunt. Si *autem* . inquit Spirilus sanctus per os David , *dereliquerint filii lui legem meam et in iudiciis meis non ambulaverint: si iusfilias meas profanaverint, et mandata mea non custodierint; visitabo in virga iniquitates eorum cl in verberibus peccata eorum*. El apud Aggacum ; *Haec dicit Dominus exe -ituum : Ponite rorda vestra super vias vestras : Seminastis mullum et intulistis parum: comedistis ct non estis saturati: bibistis 11 non estis inebriati: operuistis rosei non estis calefacti: el qui mercedes congregavit, misit eas in sacculum pertusum. Hespexislis ad amplius. e(ecce. factum csl minus , cl intulistis in domum, et exsufjlavi illud. Quam ob causam dicit Dominus exercituum ? Quia domus mea deserta est, ct vos festinastis unusquisque in domum suam: propter hoc super vos prohibiti sunl nc darent rorem, ct terra prohibita est. ne daret germen suum, et vocavi siccitatem super terram, cl super montes , cl super triticum , cl super vi-*

num, et super oleum et quaecumque proferunt humus: et super homines et super iumenta et super omnem laborem manuum. Alloquitur propheta saucios populum Hebraeum, cumque vehementer reprehendit, quod cum de ea captivitate Babylonis rediisset, et primum omnium de aedificanda domo Dei cogitare debuisset, ipsi de suis privatis rebus, de suis domibus, de suis vineis, de suis facultatibus cogitavit. Atque ea de causa demonstrat posteriorem calamitatem penuriae ac sterilitatis accidisse, Quae tota reprehensio ulinam in nos, atque in nostra tempora non aptissime conveniret, auditores. An obliti estis ante paucos annos similia iis, quae nunc patimur, huic toti provinciae accidisse? an etiam simul non recordamini, quam celeriter tanti motus et tumultus conquieverunt? Quid igitur cessante tribulatione agere debuissimus? Cerle unusquisque pro virili sua parte, emendationem morum, conversioni haereticorum, ecclesiae denique aedificationi operam dare debuimus vel suus cultus atque honor Deo imprimis. deinde sanctis sacramentis, templis, altaribus redderetur. Sed numquid fecimus: Numquid non festinaverunt omnes in domos suas, et domus Domini deserta est? Quis damna temporalium bonorum primo quoque tempore resarcire non voluit? At fidei et religionis de morum et pietatis damnis, quam pauci solliciti fuerunt? Cui domus eversa et combusta fuerat, numquid eam iterum aedificavit? Cui arbores succisae numquid eas iterum plantavit? Cui pecora vel iumenta sublata, numquid ea iterum sibi comparavit? Al non aliqui de instauranda ecclesia, de sanandis haereticis, serio cogitaverunt? Num qui beneficia male parta habebant, ea restituerunt? Num qui de beneficiis ecclesiae vivunt, et qui nihil agunt pro ecclesia, nunc saltem horas canonicas legere inceperunt? Num festi dies, vel Christianos decet, non convivii, et lusionibus, sed sanctis precibus et lectionibus iam celebran-

tur? Num avaritia, impudicitia, simonia, ebrietas, aliaque iam nulla vilia, quae nobis antea dominabantur, nunc tolluntur vel saltem minuuntur? Num hoc sacrum et venerabile quadragesimae ieiunium sancte et religiose servatur? Exposuerunt quidem episcopi vestri sancte et sapienter in sua fidelissimi synodo, sine periculo lethalis criminis sacrosanctum hoc ieiunium non posse violari, sed quam nulli enumerantur Lovanii, qui sine ullo scrupulo, solemnissimum, antiquissimum, celeberrimum, splendidissimumque hoc ieiunium temerare non metuunt?

At inquis, imo vero, vel omnes vel pene omnes ieiunamus: nam et a carnibus atque ovis nos abstinemus, et semel dumtaxat prandemus in die. Ita ceterum, fateor, semel prandetis; sed coenalis etiam semel. Minime vero, inquis. Nec enim coena, sed coenula vocantur, quam ad vesperam sumimus. At coenula isla vestra, si talis ceterum, qualem audio, non minus violat ieiunium, quam si vocaretur coena. Intellego enim apud plerosque hoc solum differto coenulas a magnis coenis, quod in coenulis non lotae mappae super mensas extenduntur: alioqui et panis, et ficus, et uvae, et pisces, et olera et alia permulta in coenulis istis comeduntur, atque inierim ieiunium sacrosanctum irridetur, et *proprie escam* perit anima, pro qua *Christum mortuus est*. Quid igitur, si rursum plagae, rursum flagello, rursum tribulationes nobis immittuntur? Nam si prioribus erudiri atque emendari voluissemus, cerle posterioribus opus non fuisset.

Quamobrem, auditores. si cessare cupimus tribulationes, ad radicem securim ponamus, emendemus vilam, corrigamus mores, expiemus peccata, serio et ex animo convertamur ad Deum, et lum sine dubio, qui nos iussit pro peccatis nihil, idem ipse pro misericordia et benignitate consolabitur, qui est benedictus in saecula. Amen.

CONCIO HL

I) E T η I I L' L A T I O N E

De frudibus tribulationum hare tertia agit oratio. Alque in primis explicatur, quomodo tribulatio secundum triplicem respectum bonitatem aut malitiam sortiatur, quae in progressu diligenter enucleantur. Hinc fructus malus tribulationis, quem in mala terra producit, triplex assignatur. Primus est jactura bonorum temporalium, ubi multos ob solam apprehensionem falsi mali affligi ostenditur. Secundus est lapsus in omnia vilia, cujus rei potissima docetur esse causa impatientia. quod in ethnicis, fidelibus et omni genere peccatorum probatur. Tertius est obstinatio in malo, quae et illa originem suam impatientiae debet. Descenditur deinde ad enumerandos fructus bonos, quos tribulatio in mala terra profert, quorum itidem tres. Primus, quod per tribulationes a certis flagitiis prohibeantur improbi. Secundus, quod ex providentia Dei illustrant, aliisque exemplo sint. uti historiis sacris et profanis confirmatur. Tertius, quod insuper misericordiam et justitiam divinam arguant quod exemplo solis explicatur et suis rationibus stabilitur.

Parte secunda quinque indicantur modi, quibus Dei providentia bonorum et malorum viliam gubernare posset, et cur ultimo. quo bonis et malis indifferenter bona vel mala indulgeat, in hoc mundo potissimum utatur, et cur vicissim non caeteris uti velit, causae assignantur. Praeterea quatuor adferuntur causae, quare Deus impiis saepe bona temporalia, etsi non donat, tamen permittit: quarum prima est, ob libertatem arbitrii nobis congenitam. Secunda, ob inexhaustam Dei misericordiam, qua variis modis homines ad se trahit. Tertia, ob justitiam divinam, quam tribus modis excreet. Quarta, ob electorum utilitatem. Tandem spiritualium bonorum, quae non nisi bonis contingunt, praestantia declaratur, similibusque et exemplis illustratur.

Antequam de frudibus tribulationis, auditores optimi dicam, ea quae hoc tempore dicenda arbitror, quaeque suo juro postulat ordo nostrae disputationis, exponam breviter; quemadmodum fructus, vel semper bonos vel semper malos, vel nunc quidem bonos, nunc vero malos arbor tribulationis pariat. Etenim aliter de tribulatione judicamus, cum eam secundum se ac naturam suam, et ut a peccato procedit, inspicimus: aliter cum ad ejus

auctorem Deum, providentiamque divinam mentem animumque convertimus: et aliter cum ad terram, in quam radit, hoc est, homines quos ea vel punit vel probat, consideramus. Et si quidem ipsa secundum se ac naturam suam inspicietur. cum nihil sit aliud quam malum, quam dolor, quam molestia, calamitas, afflictio, quae aliud malum, peccatum videlicet, consequitur, certe nisi malos fructus parere non potest: Aec enim *potest arbor mala bonos fructus facere*. Si vero tribulationis auctor Deus cogitetur, cujus providentia *attingit a fine usque ad finem fortiter, et disponit omnia suaviter*. et quem optimum et justissimum esse nemo tam est improbus, qui negat. nemo tam imperitus, qui ignoret, tribulationis fructus, nisi boni esse non possunt: nec enim *potest arbor bona malos fructus facere*. At si terrae varietatem, in quam tribulatio cadit, hoc est. homines bonos vel malos, ad quos mittitur. consideremus, tum pro terrae varietate, varios esse videbimus fructus tribulationis: siquidem una alque eadem tribulatio, idem morbus, eadem inopia in homine probo, qui ex tribulatione proticere studet, (quam bonam terram hoc loco nominamus) optimos et dulcissimos fructus facit: in improbo vero, qui nec ad horam patientiam conservare novit (quam malam terram esse dicimus) fructus pessimos et amarissimos producit.

Uti igitur ab his posterioribus, quae brevius et facilius ostendi possunt, ordiamur. primus amarus fructus tribulationis, quem omnes salis per se noverunt, est jactura ac discrimenium bonorum temporalium. Nulla enim tribulatio est quae vel opes, vel honores, vel sanitatem, vel parentes, filios, fratres, nicos, vel cerle olum, pacem, quiclem, tranquillitatem animi non tollat. Interdum enim inveniuntur quidam, qui bonis externis et corpore ita florent, ut in eorum pectoribus nullus locus tribulationi esse posse videatur: sed inierim aliqua falsa opinione dedecoris, vel alterius mali, quod se pati credunt, re autem vera ipsi sibi lingunt, et apud se animo et cogitatione vehementer exaggerant, magis cruciantur ac torquentur, quam omnes aegri et mendici suis morbis et doloribus. Ecceplum habemus in libro Esther, ubi legimus, Aman fuisse unum de primis principibus regni Persarum, qui cum opibus abundaret, alluerei voluptatibus, gradu honoris et dignitate omnibus ceteris regni principibus anteiret, prole numerosissima et pulcherrima felicissimus haberetur, denique auctoritate et gratia lanium apud summum illum

orbis Monarchiam valeret, ul eum ille parentem suum appellaret : tamen quoniam Blardocbaens quidam Judaeus, el transeunti non assurgebat, neque pileum honoris gralia deponebat, se miserimum alque infelieissimum esse pulabal, alque eo dolore stimulatus, neque noctes, neque dies quiescebat. Ha igitur tribulatio cliam ditissimos cl polenlissimos quandoque vexat.

Aller fructus multo adhuc peior el acerbior, est lapsus quidam miserabilis, sive praecipitium potius in omne genus viliorum. Si quidem haeresis, desperatio, furia, adulteria, sacrilegia, peccala caetera inde fere nascuntur omnia, quod nesciant homines lcinpore tribulationis patientiam conservare. Quare lam nulli olim inler ethnicos cum Democrito el Epicuro divinum providentiam lollebanl? Quia cum viderent aliquando sceleratis omnia ad votum succedere; secus autem sibi, et aliis, quos pios et probos esse existimabant, cl simul ejusmodi tribulationem aequo animo ferre non possent cogitare incipiebant; Haec non bene sc habent: si ulla esset in inundo Dei providentia, quomodo res humanae non aliter gubernarentur? Ergo fortuna cl castis dominantur in rebus, *Manducemus cl bibamus, cras enim moriemur*. Neque enim solum ethnici, sed cliam populus Dei aliquando propter tribulationem do providentia dubitavit. Legimus enim populum Hebraeum cum aquae penuriam pateretur, dicere incepisse: *Esne Dominus in nobis an non?* In libro quoque Judicum, cum Madiunilac, qui erant homines feri el silvestres, cl per agros incerta sede vagabantur, quod cliam Scythae el Arabos facere dicuntur: cum, inquam, Madianitac essent hostes Hebraeorum, cl annis singulis ad initium aetatis regiones eorum cum omnibus armentis el gregibus suis ingrederentur, cl omnia quaquaverstjm more locustarum devastarent, apparuit Angelus Gcdeoni. atque nil: *Dominus teeum virorum fortissimo*. Cui mox illo respondit: *Obsecro, mi Domine, si Dominus nobiscum est, cum ergo apprehenderunt nos haec omnia? Ubi sunt mirabilia ejus, quae narraverunt patres nostri?* Quid? quod propheta dc seipso scribit: *Quam bonus Israel Deus his . qui redo sunl corde. Mei autem pene moti sunl pedes, pene effusi sunl gressus mei: quia zelavi super iniquos, pacem peccatorum videns. Quia non est respec its mortieorum el firmamentum in plaga eorum. In labore hominum non sunl. el cum hominibus non flagellabuntur. El dixi: Ergo sine causa justificavi cor meum et lavi inter innocentes manus meas? El fui flagellatus tola die, et castigatio mea in malulinis?* Parum, inquit, abfuit, quin ego quoque videns lam praeclare cum peccatoribus agi. in errorem inciderem, cl iam poenitere inciperet, quod justitiam alque innocentiam tanto studio quaesivissem.

Deinde quaenam, quaeso, fuit origo cacterarum haeresum? An non meministis quanlam multitudinem haeresiarcharum anno superiore, hoc ipso tempore vobis ostenderim, qui non alia de causa novas haereses condiderunt, quam quod episcopatum obtinere in Ecclesia Catholica non potuerant? itaque illis omnibus ambitio tribulationem gene-

rabat. Angebantur, cruciabantur, torquebantur. nrdebant ascendendi el praesidendi desiderio. Quia vero cupiditatem illam, neque in ecclesia catholica explore polerani, neque virtute humilitatis et patientiae coercere didicerant, inde quasi amentes ac furenies de ecclesia sese eliciebant. En quatin facile tribulatio de providentia dubitare facit?

Sed parum esset, si solum fides providentiae propler tribulationem in discrimen adducerentur, nisi cliam caetera omnia vitia cx isto fonte redundarent. Nam cur lam nulli omnibus saeculis inventi sunl fures? quia pauci tribulationem, quam parit inopia, ferre sciunt. Cur tam crebra ubique patrantur homicidia? Quia pauci tribulationem, quam parit iracundia, lolerare noverunt. Cur lol passim admittuntur stupra, incestus, adulteria, sacrilegia? Quia tribulationem carnis, stimulos videlicet concupiscentiae, ct daemonum laniationes pauci superare didicerunt. Cur nonnulli interdum contra omnem rationem propensionemque naturae tibi manus inferunt. seque ipsos occidunt? Quia vincendarum tribulationum artem non tenent, sed voluti quidam equi, qui ad quamlibet umbram exterrentur, ul saxum vel truncum declinent, in quaevis praecipitia se proliciunt: ila ipsi calamitatem praesentem non valentes ferre, nihil cogitant, quo tandem devenient, si seipsos interimant: sed clausis ad caclera omnia oculis id unum spectant, ul se a tribulatione praesenti quocumque modo eripiant. maluniqua a scipsis per mortem fugere, quam tribulationem non fugere, quamquam eo modo fugiendo in aliam tribulationem incidant, a qua fugere numquam valebunt. Postremo, quod inulti maledicta el contumelias in Deum el sanctos evomant, quod magos cl divinalores adeant, quod daemonum opem implorent, sequo illis tradant, quid aliud, quam fructus amari cl venenati sunt, quos arbor tribulationis de radice peccati procedens in agro sterili ac lapidoso impii pectoris producit?

Iam tertius ac postremiis truciis tribulationum omnium pessimus clacerbissimus, obstinatio quaedam est, atque obduratio cordis in malo, alque adeo verissimus el certissimus gradus nd gahonnam. Ntm quemadmodum lulum, quo magis radiis solis excoquitur, eo magis duratur, cum raclera fercomniad solem alque ignem admota mollescant, sic etiam homines impii, qui cor non carneum, sed luteum vel lapideum habent, quoad ad ignem tribulationis admoventur propius, eo saepe indurantur magis. Cujus rei exemplum illustrissimum in Pharaonc habemus qhi quanto magis flagellabatur, tanto magis indurabatur. donec regnum ct lilium el vitam el animam amisit. Hi sunl igilur fructus tribulationis, cum in malam lerram cadit; spoliatur primum temporalibus bonis, deinde trahit atque impellit in omne genus vitiorum, postremo cordis obstinationem operando recto tramite ducit ad gehennam.

Sed quamquam orbor isla tribulationis, audilores. nihil umquam boni pareret in mala terra, si solum cx ipsa lerra succum atque alimentum traheret quia lumen dc coelo etiam irrigatur, et rorem percipit providentiae divinae, proplcrea nonnullos etiam bonos fructus in mala terra aliquando producit. Nam et revocat homines impios a certo ge-

nere peccatorum,el providentiam divinam illustrai ad magnam aliorum hominum iiiiialom, el mise-ricordiam alque iustitiam Dei quam longe laleque pateant, ostendit.

Incipiamus a primo. Dico impios homines por tribulationem impediri a cerlo genere flagiliorum, tametsi in alia quaedam per eamdem tribulationem impellantur. Duo sunl genera peccatorum: quae- dam tunc potissimum perpetrantur. cum animus premitur, atque in angustiis et amaritudine qua- dam se esse videt, qualia sunt odium.ira. inviden- tia, blasphemiac, homicidia, el haec quidem tri- bulatione ul plurimum non minuuntur, sedere scunl. Alia sunl Angitia, quae cordis dilatalionejn atque expansionem, gaudium cl laetitiam exigunt, ul crapula, ebrietas, luxuria , snlleliones, cantus lascivi, lusiones omnes, alque haec sunl, quae tri- bulatione lamquam severo aliquo iudice vel cen- sore adveniente, aul cessant oinnino nul saltem magna ex parte minuuntur. Qui enim gravi aliqua tribulatione vexantur, neque lempus. neque ani- mum habent luxuriandi, saepe cliam neque facul- tatem. Cur hoc anno I.ovanii. Mechliniae. Anlucr- piae alque. in aliis mullis hujus provinciae cele- berrimis oppidis, solitum furorem alque amentiam bacchanaliorum non vidimus? Cur nulli in plateis occurrebant ebrii? nulli larvali.nullae audiebantur citharae, nulli canius? Cur nullae agebantur co- moediae? Cur rara, caque sobria convivia? Quis islam sapientiam el sobrielalem lanios populos lam repente docuit? An non domina tribulatio? Certe omnes hujus provinciae doctores el concionniores quamvis erudili ct disert, etiamsi diebus singulis contra bacchanalia disputare vel declamare voluis- sent,numquam lautum perfecissent, quantum bre- vi tempore tribulatio perierit. Hunc igilur op'imum el suavissimum fructum de arbore amara tribula- tionis, ille, nobis produxit.qui elicere novit mei de *pclra oleumque de saxo durissimo*.

Veniamus ad alterum fruelum. Quid praetere.i tribulatio facit, cum in malam lerram cadit? Illu- strat. ul dicebamus, providendam Dei. Nam cum csl aliquis homo ncfarius'el sceleratus, qui vel u- suris dives effectus esi ve! mulla ecclesiastica be- neficia per simoniam ncquisivil, vel concubinam aul meretricem alit, vel superbe ac tyrannice cum omnibus se gerit, si is casu aliquo iu gravem tri- bulationem incidat, el mendicus ac miser de divi- le et fiorente liat, lunc. omnes, qui eum noverunt, dicere inter se incipiunt, en videlis Deum esse in hoc mundo cl iudicia ejus non semper dormire. 1- laque unus puniit* cl mille trepidant mille admo- nentur, mille corriguntur. Denique facit Deus id. quod iudices hujus mundi facere soient. Nollent iudices ullum esso Furem cl homicidam, qui ulti- mo supplicio afficiendus esset, tomen quia oportet iustitiae satisfacere, cum aliquis reus illis offertur dicunt: Perditus iste homo omnino debet moi i. Quando igilur eum juste liberare non possumus, laciamus, ul publice cl cum snlemnitnlo moriatur, ul si caeleris in viln non profuit, saltem aliquid prosil in morte. Ilaque primum diem nundinarum <xpcclari jubent, quo maximi concursus hominum ad urbem fieri solent. Deinde in medio foro con-

splenum alque editum theatrum cxlrui, lum circa meridiem bis aul 1er pulsari maximam caropan- lotius civitatis; el turn demum in conspectu lotius populi producunt reum, etimque manu carnificis eum ignominia, el cruciatu maciant. Pari ratione Deus interdum aliquos manifesta ac publica tribu- latione punit. ut caeteri omnes eorum exemplo moveantur el corrigantur. Exempla hujus rei pene sunt infinita in scripturis sanctis.Ila enim Pharao- nem. ita Core, el Dalhan el Abiroo, ila Nabal Car- melum, ila lcz dici uxorem Achab , Ha Antiochum et Herodem legimus fuisse punitos. Sed neque c- llinicis exempla sua defuerunt, quibus providen- tiam et iudicia Det pene manibus tangere ac sen- lire potuerunt. Scribit Gregorius Nisscnus initio libro de Providentia.pocUm quemdam nomini lby- cum apud Ethnicos fuisse, qui *cum a quibusdam elam occideretur. et nullum, neque adiuloYcm neque testem insidiarum haberet, grues forte su- pervolantes intuens.dixit: O grues indices csMc quaeso, necis meae*. Contigit vero non diu posl,ul cum homicidae illi Corinthi publicospeclaculo in- téressent. iterum grues supervolarent, quos illi cum vidissent ridendo inter se dixerunt; Ecce ul- tores lbyci. Quidam autem eorum. qui prope illos in theatro assederat, quique lbycum interemptum fuisse non ignorabat, retulit ad principem, quod audierat. Mnx illi comprehensi cl quaestionibus ndmoti crimen confitentur, et extremo supplicio afficiuntur. Scribit quoquo Eusebius Caesariensis, in historia velorum ethnicorum extare,cum lex es- set. quae sacrilegos aul praecipites ex alto deiici, aut in mari submergi . aul igne cremari jubt-rccl , cumque 1res simul perditl Immines, Philomeius, Onomarchus et Plnylus Delphicum templum spo- liassent, omnes brevi tempore secundum legem divinitus dedisse supplicia. Unum enim cum per aspera scanderet lora.praecipitem decidisse,alque ila esse exinclum: aliorum cum secundum littus maris equitaret in profundo lapsu n una cum eipiu periis.se, pnrrro tertium sacro igni eodem leuipuro esse consumptum. Quae omnia quis nisi amens casu accidisse putabit? Quid? Omnes 1res iisdem lempnrihus propter idem delictum, non aliis sup- pliciis. quam lex volebat, esse punitos, nonne o- perlissime providentiam Dei scelerum el flagitio- rnm ultricem esse clamat?

Neque vero providentiam solum . sed etiam mi- sericordiam el iustitiam Dei tribulatio illustrat.qui erai fertius et postremus frinlus , quem in mal i terra produc.il. Deus enim ul b. Auguslinus scribit persimilis esse videtur soli, qui toll mundo pro- desse cupiens, omni i loca sua lucc complet, sed inierim tamen.sicul oculos puros, sanos, xgelos, fortes habenti blandius ct tranquillius apparet; ila in oculos aegros, ol lippos.quasi tela aspera jacu- latur: sic etiam el Deus, qui natura sua optimus el liberalissimus est. Initio ingredi in animos nostros el eos lotos luce suae bonitatis perfundere, ac do- nis cl charismatibus divinis implere desiderat; ve- nnn. ut videt animam perversam refugere, lippus oculos claudere, ad bona creata converti, lum de- mum cl ipse quodammodo pervertitur : sicul in Psalmo legilur: *Cum sancto sanctus eris, cl cum*

perverso perverteris, hoc csl ila sc gerit, ila hominem pu/iil ac tribulat. ul asper cl perversus videatur. *Quam bonus Israel Deus*, inquit David ; sed quibuMiam? *his, qui recto sunl corde*. Illis enim suavis cl bonus csl Deus qui rcclo sunl corde, qui optime cum regula divina consentiunt, quibus omnia placerrl, quique omnia probant, quae placent cl probantur Deo. Al vero iis, qui perverso ac *distorto* sunl corde, non polesl regula rccliissima cordis divini non dura alque aspera videri. Sed haec csl lex aeterna, haec csl justitia, haec esi aequitas, ul mali male pccant, ct amarum illis delur qui dulce recusant: el qui nolunt benedictionem elongetur ab eis. El sicut unus clavus allero clavo truditur; el qui venenum hausit, allero veneno curator; ila venenum culpa veneno poenae tolli debet. El quoniam pro mensura morbi mensura medicinae sumatur necesse est, idcirco lamdiu tribulatio durat, quamdiu peccatum durat. Jline enim damnatorum tribulatio in gehenna non finitur, quia peccatum eorum numquam finitur. O ulinam ad h. inc severam Dei justitiam oculos aliquando converteremus. Quis esset ille iudex lam crudelis, lam saevus, lam inhumanus, qui reum aliquem fraclis omnibus membris in rota, vel ad ignem ferreis catenis alligatum mullos dies vivere sciret, el quotidie euro videret, quotidie audiret. cl tamen non misererelur? Al hoc ipsum non crudeliter, sed iuste facit Deus. Semper enim gravissime foetet in naribus ejus peccatum damnatorum, *Superbia eorum, qui le oderunt, ascendit semper*. Idcirco neque Deus, neque angeli, neque sancti unquam damnatorum miserentur. Aspice sanctum Abraham adeo ille erat mitis, el misericors, cum hic in terris viveret, ut sexies pro Sodomitis supplicaverit: num· vero post mortem, quia justitia regnat, ncc pro uno divile epulone vel semel unum verbum loqui voluit. Habetis igitur qui sini fructus Iribu- l.ii 0;.is, cum forte in mulam lerram cadit. Paulisper quiescamus.

PARS SECUNDA.

Exposuimus, cur Deus tribulationibus impios quandoque flagellet: nunc quoniam eadem csl disciplina contrariorum, exponemus breviter, cur cliam aliquando nulla bona iisdem largiatur. De tribulationibus vero cl prosperitatibus justorum dominica proxima Domino volente, disserere incipiemus.

Quinque modis polorat providentia Dei vilam justorum atque impiorum in hoc mundo gubernare: vel ita ut justis semper bona, impiis semper mala tribueret: vel contra ut justis semper mala, impiis semper bona: \cl ul lam justis, quam impiis semper mala: vel lam justis, quam injustis semper bona: postremo, ul nullis sive justis sive impiis, aut semper bona aut semper mala; sed confusione ac per mixtione quadam, el justis modo bona modo mala, el impiis modo bona modo mala largiretur. Ex his quinque generibus sive formis gubernationis, quamquam nulla iniqua poterat videri: cl prima non rnode non iniqua, sed optima el iustissima erat, ul videlicet omnibus justis semper bn'r>:

omnibus impiis semper mala tribuerentur, coque utitur Deus, (ul Gregorius Theologus ostendit) m omnem aeternitatem, in futuro saeculo, ubi nulli boni non semper beati; nulli mali non semper miseri el infelices erunt: tamen postremam tamquam aptissimam praesenti rerum statui, Deus elegit, ul videlicet bona el mala ila confunderet, ul neque tes adversae neque prosperae justos aul injustus, salis aperte demonstrarent. *Quis novit*, inquit in eodem loco Nazianzenus, *utrum hic propter malitiam plectatur, ille vero propter viriutem extollatur, el non politis e converso hic ptopler malitiam exaltetur. quo gravius cliam cadat·, ille vero propter viriutem tamquam aurum in camino probetur? Alius igitur in his audax sil el confidens, seu potius nemo sil. Ego omnino supplicium. quod hic irrogatur, pravitatis adscribere non audeo, quemadmodum ncc pietati remissionem malorum. Nam est quidem nonnunquam adversitas improborum, el prosperitas bonorum al non semper nec omnino*. Haec ille. Porro huius rei, auditores, ratio csl, quod status praesens status fidei sil. Nam fide justificamur, cx lide vivimus, per fidem ambulamus, fidei vero status hoc exigit, ul ratio, qua regimur el gubernamur, neque nimis perspicua, neque nimis obscura sil; sed medio quodam modo se habeat, sicut rnediacslaurora inter tenebras nodis cl lucem meridiei. Nam si nimis esset clara, non indigeremus fide: si nimis obscura, facile perderemus fidem.

Prima igitur illa ratio gubernandi, ul omnes pii semper floreat, omnes impii in aerumnis el calamitatibus semper versentur, nimis aperta el perspicua est, alque hoc tempore idcirco minus idonea. Siquidem impii, si ila mundus regeretur, salutem desperarent, vel solum timore poenae alque spe praemii temporalis Dei legem servarent. Deus vero non servorum, sed liberorum Deus esse vult neque coactis alque invitis, sed sponlaneis et promptis obsequiis delectatur, ilaque ul intelligant homines bona el mala isla temporalia, non esso ullimum praemium ac poenam virtutum ac vitiorum: ncc semper bonis istis caducis consolatur justos, nec semper contrariis malis castigat cl punit injustos.

Jam vero tres, quae sequuntur formae gubernandi, secunda, tertia, quarta ac secunda potissimum, nimis obscurant providentiam Dei. Quid enim si perpetuo, dum hic vivimus, omnes impios laetos atque alacres volitare, pmnes probos miseros alque afflictos lugere videremus, quam gravis esset lcntalio inllrmioribus? In quanto periculo versaretur fides? Neque enim omnes boni continuo perfecti esse possunt. atque instar Pauli cl l'r. m. cisci loti mundo crucifixi, omnia tamquam stercus arbitrantur propter Christum. Si modo cum aliquando bonos promi, improbos exullare cernimus tot audiuntur ubique querimoniae, parumque abest, ne aliquando dicant: *Esine Dominus in nobis*. an non? El illud prophetae: *Ergo sine causa justificavi cor meum cl lavi inter innocentes manus meas?* Quid tunc fieret? quis patientiam conservarei. quis in tide perseveraret, si semper improbi lac· felices triumpharent? Quae cum ila sint,

recto b. Augustinus docet, Deum,quamquam semper nulla largitur hostibus,quae negat liliis, ul fidem cl patientiam nostram exerceat; tamen saepe ciam aperte impios flagellare et praemiis afficere pios, ul providentiam suam ostendat: alque ad hunc modum fides neca nimia luce evacuetur,ncc a nimiis tenebris extinguitur.

Alque baec quidem quaedam generalis csl ratio cur saepe improbis bona temporalia Deus largiatur. Veniamus nunc, si placet, ad alias magis proprias cl particulares rationes.

Quaeris, cur homines impii, nefarii, hostes Dei qui mille crucibus digni sunt, lam facile ditescant, floreant, omnia, vel pene omnia sua ncgulia pro volo perficiant? Petis,quo pacto cum ejusmodi lam secundis eventibus impiorum cohaereat providentia et gubernatio Dei? Respondeo prunum, impios homines nulla saepe lucrari,possidere ac relinere quae Deus illis non donavit, sed lanium aequiire alque habere permisit. Num enim existimas,ei,qui usuris cl fraudibus dives eductus est. Deum opes illas donasse? Num injustus est Deus? Num sibi contrarius? Nonne ipse usuras el fraudes prohibet? Non igitur ipse, divitias impiis donat, quamquam habere permittat.

Cur autem id permittat, mulino sunl ruusae.Prima,quoniam humanam naturam cum arbitrii libertate creavit, cl Sicut peccatum non tollit naturam, ila nec libortnlom. Ilaque liberas voluntates pro sua libertate agere simi: quod maxime decet providentiam sumini cl sapientissimi moderatoris.

Allcra causa est, quam ei iam b.Augustinus reddit in eodem loco,ut illum dulcissimam el inexhaustam misericordiam suam ostendat, cujus amplissimus sinus nullos neque bonos, neque malos excludit, ad cujus imitationem nos provocat.cum ait: *Dilif/ile inimicos cestros, benefacite his, qui ode-runt vos, ul silis lili Patris vestri, qui in coriis est, qui solem suum oriri facit super bonos el malos cl pluit super justos ei injustos.* Neque solum in eo Dei misericordia declaratur, quod bona temporalia inimicis suis concedit: sed ciam quod per ca bona tamquam per quaedam munuscula, eos ad conversionem et poenitentiam attrahere alque allicere studet. Nam profecto, si quicquam superes, apud te. cogitare deberes, unde mihi limine opes, tanta commoda, lania affluentia omnium rerum? Domus, agri, servi, pecuniae? Num ea m-cm luh, cum nasceret? Al nudus natus sum. Num illa meo ingenio comparavi? At multi meliotti ingenio praediti adhuc in sua inopia remanent. Quid si ego c.x patre divile natus sum. quis me de tali parente nasci fecit? Quam nulli me justiores el meliores, qui quotidie de pauperibus nascunlui? heus igitur, Deus est, qui me sua bonitate ct benignitate praevenit. Nolo esse ingratus laniis beneficiis, velo deinceps secundum ejus leges vitam meam instituere. Sed alio modo etiam Deus misericordiam suam cum peccatoribus ostendit. Id c-nim efficit, cum eis bona isla temporalia habere permittit, ul si omnino peccare volunt, s diem minus peccent. Quidam enim reperjuntur,qul si non habeant, unde suae libidini satisfaciunt. mox ad maledicta se convertunt, vel insidiantur, forantur,

occidunt.Quid igitur Deus? Alligemus.inquit,hunc draconem, proficiamus in os ejus hanc haercdilattem, cl illas pecunias, licet male parias, tamen cum habere sinamus. Quod si curn his omnibus ipsius furor non quiescit, non mullum oberit, descendet magis pinguis ad gehennam cl suibus illis erit similis, qui diligenter nutriuntur, ul mactentur pinguiore.

Iam tertia causa est, ul simul cum misericordia etiam justitia ostendatur. Primum enim nullus est lam maius,quin aliquid boni aliquando faciat,Deus autem omnium bonorum remunerator promptissimus cl liberalissimus est. Ilaque licet posset avaros homines impedire, ne usuris cl fraudibus lucrarentur, sinit tamen eos lucrari, ut mcrccdem suam hic recipiant exigui boni, quod forte gesserunt,qnondoquidem post hanc vitam nihil cos,nisi supplicia rnanent. Ilaque d.Augustinus, bonis moribus el artibus Romanorum eximiam illam gloriam lam excellentis imperii,tamquam merccdem quamdam :i Deo redditam esse confirmat. Ila quoque propheta Ezecluel exercitui Nabuchodonosor diripientium Aegyptum traditam fuisse a Deo docet, tamquam stipendium quoddam quia pugnaverant contra Tyrum. Deinde ostenditur etiam in eo divina justitia, quod saepe concedit iratus, quod negaret propitius. Videt Deus aliquem qui unum habet ecclesiasticum beneficium ct posset ex eo comode et quiete el sancio el religiose vivere: inierim videt cum non posse quiescere. frequentare curiam assentari praelatis omnemque lapidem movere, ul adhuc alterum, el tertium obtineat. Quid igitur Deus? Tu. inquit, manibus cl pedibus quae-ris perditionem luam. Age justitiam ostendamus, liat (ibi sicut vis, sentias luo malo.quae tu quaeris non esso beneficia, sed supplicia. Sinamus eum dorsum onerare sacco beneficiorum, qui cum deprimat ac demergat in gehennam. Postremo Hio ciam modo divina justitia declarat. quod saepe Deus imum impium per alterum punit. I nus malis artibus dives evasit: quid agit iuslilia el providentia Dei? Permittit alium venire, qui similibus artibus eum spoliatur omnibus, quae sibi pcpereral.Sccl vide suavitatem ac dulcedinem Dei,qui cum iratus fuerit misericordiae recordatur, etiam cum isto rigore justitiae misericordiae lenitatem admiscet. Saepe enim facit ul qui male agendo peccati turpitudinem agnoscere non poterat,is mala patiendo eam agnoscat, alque inde ad cor per poenitentiam convertatur. Avaros quispiam mullo tempore a pauperibus usuras acceperal.pt lucri desiderio excaeralus numquam turpitudinem ejus iniquitatis videre potuerat: deinde justo Dei judicio, ad eam inopiam el difficultatem redigitur, ul pecunias restituendas cum focnore petere ipse cogatur,el lum demum peccati foeditatem in alio incipit videre. quam in se videre non poterat. Tunc incipit cogitare ac dicere, bone Deos, quae est haec iniquitas lam apertu, ut ego recipiam unum, et exigam decem? Ilneccinc est charilas Christianorum? Dane proximi in ecclesia adjuvantur? Cum vero ad scipsum. et praeteritam suam vilam oculos convertit el se quoque talem fuisse olim recordatur, tum vero el seipsum, el plagas ac foeditatem suam agno-

scii. Quod vero de avaro diximus, idem de iracundo. de superbo, de lascivo, de ebrioso polesi ac debet intelligi.

Quarto et postrema ratio est, utilitas electorum. Nam ut b. Augustinos sapienter monet, praeterquam quod prosperitatibus impiorum exercentur et probantur electi: voluit etiam Deus bona haec temporalia bonis et malis esse communia, ne boni ea lamquam magna Dei munera concupiscant. Videtur enim nobis dicere. Deus: Adhuc insine insipientes estis, ut credatis me bona ista temporalia. si alicujus momenti essent, lamen tam impudicis, avaris, ebriosis, tyrannis, latronibus, hostibus meis donaturum fuisse? An ego sapiens et justus non sum? Num ego non dixi; *Nolite proicere margaritas ante porcos!* Quin potius intelligitis, ista peccatoribus lamquam panem et aquam mancipiis dari, vobis autem integram haereditalem in coelis, amplissima regna et imperia conservari. Cur igitur tanto studio ista quaeritis? cur ista istis in hoc itinere vos oneratis? cur non pauperes conservos vestros in exilio, et collegas futuros in regno convocatis, ac dicitis; Eia fratres, accipite partem oneris nostri, nec enim ista in patria ad quam imus, necessaria erunt, et nos levius et expeditius proficiscemur? Habetis rationes, cur in hoc saeculo saepe Deus temporalia bona impiis largiatur.

Verum enim vero, audilores, quamquam bona et mala ista exigua, quae praecipue ad corpus perlinent, Deus confundere ac permiscere voluerit, tamen magna et vera illa bona vel mala, quae ad spiritum spectant, numquam miscet, id quod utinam hoc tempore a nullis intelligeretur. Quae sunt quaeso vos. majora et praeslantiora bona, animi an corporis? carnis an spiritalis? Certe animi, certe spiritalis. Nam quemadmodum oculi sanitatem pluris facimus, quam digiti, quia oculus est digito praeslantior; et sic ut si mendicus quispiam vehementer verberetur, nemo se opponit; alii si illius regis vel leviter tangatur, regnum totum commovetur. quia purpura regia mirifice splendet in oculis hominum, panni vero mendicorum, ut sordes contemnuntur: Ha quoque animi bona, ut gratia, sapientia, justitia, charitas, virtutes caelerae, dona et charismata Spiritalis sancti multo sunt majora et praeslantiora corporis bonis, opibus, voluptatibus robore, pulchritudine, sanitate. Nam et animus corpore sine ulla comparatione est excellentior: praeterea sola animi bona hominem bonum et diem et beatum et contentum et foelicem reddunt.

Aliae haec sunt bona vere bona, quae etiam in hoc mundo non dantur, nisi bonis. Existat hic aliquis, qualis erat sanctus Iob vel Lazarus ille mendicus, qui lotus sit a planta pedis usque ad verticem capitis aerumnis et calamitatibus coopertus; ingredi animus ejus, reperiens cum hilarem, tranquillum, quietum plenum pace, charitalem, patientiam, gaudium et qui in doloribus invenerit id, quod homines improbi quaerunt, et numquam inveniunt in delictis. Non legistis in Actis apostolorum de Paulo et Sylva, qui cum virgis caesi nullas plagas accepissent, ac deinde compedibus constricti in leterimum carcerem coniecti fuissent, media nocte psalmos et hymnos Domino laetissime decantabant? Nec mirum. Ipse enim apostolus Paulus in tribulationibus suis, non mendaciter dicere solitus erat: *Repletus sum consolatione, superabundo gaudio in omni tribulatione nostra. Et, sicut abundant passiones Christi in nobis: ita et propter Christum abundat consolatio nostra.* Existat deinde hic alius, qualis erat epulo ille purpuratus, vel aliquis Nero aut Decius aut Maximinus, qui corporis et caeteris bonis omnibus abundet; ingredi animus ejus, reperiens eum turbulentum, inquietum, et insatiabilem, plenum odio, invidentia, suspicionibus superbum, elatum. arrogantem, foetentem denique lamquam omnium sordium sentinam, vel quasi sepulchrum aliquod dealbatum. Ita igitur Deus animi bona, quae vera et magna sunt bona, non miscet: licet et permisceat ea quae etiam ab ethnicis fortunae ludibria appellatae sunt, quae quasi mutuo hic accipitur, quae velimus nolimus, brevi relinquenda sunt, et quae nec praemia nec poenae animorum esse possunt. Quomodo enim exiguo poculo Occani aqua tota contineri non potest; illa gloria, et supplicia animorum, quae sempiterna esse debent, ad paucorum dierum angustias, quibus nunc vivimus, contrahi non possunt.

Quae cum ista sint, audilores, fragilibus et instabilibus bonis contemptis, comitem et animus dirigamus, ubi vera et sempiterna sunt bona. Quid his quadragesimae diebus, quibus in itinere sumus, nobis contingat, sive malum, sive bonum, sive tribulatio, sive consolatio, sive pluvia sive serenitas, parum certe curare debemus, modo securi et tacti, conscientia benefactorum nos consolante et erigente, ad illam aeternam et beatam domum perveniamus, ubi vivitur et regnatur per omnia saecula saeculorum. Amen.

CONCIO IV.

II E T H I II U L A T I O N E

SYNOPSIS

Tractat isla concio de fructibus tribulationis, quando ea in bonam terram cadit, quos tamen fructus cognosci in altera vita, exempto puerorum sub disciplina viventium, declaratur. Explicato iluque breviter modo, quo ex malo, qualis est tribulatio, aliquid boni fieri possit, tres fructus tribulationis in bonam terram cadentis statuuntur, qui sunt purgare, illustrare perficere. Ostenditur autem tribulationem purgare triplici modo. Primo peccata diluendo, ubi etiam gravitas peccatorum, quae tollit, ob oculos ponitur. Secundo, purgatorii poenas minuendo, id quod simili, sociorum simul hospitium intransientium dilucidatur. Tertio, prohibendo ne sordes expurgatae denuo contrahantur, ubi etiam tres omnium malorum fontes ex epistola sancti Joannis ad sancti uenuntur, quos tribulatio omnes obstruere solet, simul et ab imminente malo praeservate: unde ad eam tolerandam aequo animo incilamur.

Pars altera duos reliquos prosequitur propositos fructus: quorum secundus est illustrare. Hinc tribulatio felli Tobiae, collyrio Joannis, et similitudini Osce aptissime assimilatur. Docetur tribulationem illustrare, ut videamus quatuor.
1. Quae infra nos sunt, qualia sunt infernus et res omnes corporales, et quomodo hoc fiat pulchra amplificatione interseritur. 2. Quae supra nos. ut est Deus, angeli. et omnes sancti quod in Hebraeo populo, ethnicis, et maxime in Juliano apostata apparet. 3. Quae circa nos sunt, ut sunt amici et familiares, ubi tribulatio scalae Jacob, et torculari comparatur 4. Quae sunt in nobis ipsis, quid scilicet possumus sine Deo, quid cum Deo. Tertius fructus est perficere, quo loco probatur perfectionem istum in charitate consistere. Tandem Deus, qui nos affligit, fabris, nutricibus, venatoribus et equilibus congruenter assimilatur, ejusque rei causa discutitur.

Tribulationis fructus, auditores optimi, de quibus hodierna die adiuvanle Domino, dicturi sumus, usque adeo copia et nobilitate excellunt, ut ego facile mihi ipse persuadeam, eos a minime prorsus ad plenum intelligi posse, donec ad illam aeternam et beatam domum ad quam nunc per ipsas tribulationes tendimur, perveniamus. Etenim imile aliquid nobis contingit, quod pueris evenire

solet toto illo tempore, quo subiecti censurae ac ferulae praeceptorum ac parentum in litterario ludo et labore versantur. Certe enim si quaeras a pueris, qui ipsi de virgis et verberibus indicent, dicent, nihil gravius alque acerbius, et quod ipsi magis oderunt in orbe recipi. Sed propterea de exigua illa molestia, tam inique sentium. quod nondum cernant, quam pulchri, et quam suaves non modo flores, sed etiam fructus sapientiae et cruditionis, de illis duris, ut videntur, alque horridis spinis verberum et virgarum oriantur. Itaque postea cum ad maturam aetatem perveniunt, et nomine doctrinae ac morum ubique se commendari intelligunt, et ea de causa nihil sibi. neque opes ad vitam, neque honores ad dignitatem conservandam ac tuendam unquam posse deesse: et simul vident, si metus, et castigatio paronlis, et magistri defuisset, scilicet neque litteras, neque mores. neque educationem habituros, neque aliud, quam idiotas, quam rusticos, forte etiam quam sicarios et latrunculos futuros fuisse. Tunc demum ferulae ac virgae utilitatem agnoscunt, et correctoribus et emendatoribus suis magistris et parentibus debitas gratias, iusque referunt. Sic etiam nos. auditores, dum in laboribus et tribulationibus quasi in ludo litterario versamur, nihil novimus, nisi gemere et plorare; at cum in coelo tribulationibus finitis in libro divinae providentiae legemus, si modo una, modo altera tribulatione iamquam ferula quadam castigati non essemus, fuisse nos cum impiis ad aeterna supplicia descensuros: tum certe prolium intelligemus tribulationum: tunc implebitur gaudio os nostrum, et lingua nostra exultatione. Tunc securi lactique cantemus: *Laetati sumus pro diebus, quibus nos humiliasti: annis, quibus vidimus mala. Transivimus per ignem et aquam, et eduxisti nos in refrigerium.* Quamobrem recte apostolus Paulus; *Omnis. inquit, disciplina in praesenti quidem non videtur esse gaudii, sed moeroris: postea vero fructum pacatissimus exercitatis per eam reddet iustitiae.*

Sed quamquam res ita, ut diximus, se habeat, et fructus tribulationis non ante plane cognoscere poterimus, quam ad vitam beatorum. omnis miseriae et tribulationis expertem, pervenerimus: tamen hic etiam mullum referi, diligenter et saepe de eis loqui et cogitare, ut carum suavitate alque utilitate confirmati, neque praesentibus calamitatibus frangamur, neque futuras magnopere metuemus, et ex utrisque in vera pietate et religionem proficiamus,

Aggrediar igilur ad eos fructus, quos in bona terra. hoc est, in hominibus, qui ex ea iuvare cupiunt, tribulatio patet. diligenter explicandos : si iam antea breviter exposuero, quemadmodum intelligamus. quod dicimus, et saepe repetendum nobis est. tribulationem, quae per se nisi maius esse non potest, bonos fructus facere. Exponit istam loquendi formulam d. Augustinus lib. 13 civit. c. i. 5 et
 » quibus in locis docet, mortem et miseras in hominibus sanctis bonos fructus facere ; non illa etiam accipiendum, quasi quod erat antea malum, postea fieri bonum, vel tamquam id, quod est malum, sit per se causa boni : id enim licet non potest : sed illud eiusmodi sententiis significari. Deum et sanctos homines, occasione mali utuntur male etiam bono, illa bonos uti bene etiam malo. Aspicite etiam intuemini sanctos martyres, num illi mortem, extremum malorum. in maximum et excellentissimum bonum non convertebantur? At num propterea caedes illa sanctissimorum rariorum erat bona? Nullo pacto. Sed Deus erat bonus. qui sua potentia illo modo utebantur bene. Sic etiam non ideo pelra est dulcis aut saxum molle, quia Deus sua omnipotentia educit *mei de petra oleumque de saxo durissimo*.

Quot igilur sunt fructus tribulationis, cum forte in bonam terram cadit? Tres: purgare, illustrare, perficere: quae sunt tria illa hierarchica opera, quae magnus Dionysius in libro de ecclesiastica hierarchia describit. Incipiamus a primo. Quo pacto tribulatio purgat? Tribus modis. Nam et sordes peccatorum iam contracta cluit; et poenas, quae sceleribus debentur, minuit; et ne iterum sordes contrahantur, facit.

Primus igilur et praestantissimus fructus tribulationis est, qui cluit sordes peccatorum. Unde hoc habemus? Ex divinis litteris. Sic enim legimus; *Benedictum est nomen tuum Deus patrum nostrorum, qui cum iratus fueris, misericordiam facis, et in tempore tribulationis peccata dimittis his, qui invocant te*. Et in libro Ecclesiastici; *Quoniam pius* (inquit Spiritus sanctus) *et misericors est Deus, et remittet in die tribulationis peccata*. Sed quomodo, inquires? qua via? qua ordine per tribulationes Deus peccata remittit? Dicam, audite, et dicam plane aperte, ut intelligatur. Tribulatio id habet proprium, ut hominem revocet et reducat ad se, sicut contra prosperitatem eum abducit atque avocat procul a se: non secus atque in ipsa carne fieri videmus, qui cum ab aliquo pungitur, contrahitur cum bene habet, extenditur. Audi sanctum David; *Conversus sum*, inquit. Quando? *In aerumna mea, dum configitur spina*. Audi Dominum, quid de homine illo prodigo dicat, qui cum divitiis abundaret, abierat *in regionem longinquam*, et cum egere coepisset, in se reversus, dicit: *Quanti mercenarii in domo patris mei abundant panibus, ego autem hic fame pereor. Surgam et ibo ad patrem meum*, et dicam ei: *Pater, peccavi in coelum, et coram te*. Veniamus ad praxim. Videas adolescentem nobilem, divitem, kum, Dorenlem, numquam esse domi: sed hodie ad venerationem, cras ad aucupium, alio die ad convivia, ad potationes, ad officinas gladiatorum,

ad magistros chorearum ire: denique sicut corpore, sic etiam animo semper vagari, ad cor numquam redire. de Deo, de morte, de iudicio namquam cogitare. Adveniat tribulatio, incidat in gravem morbum. vel quod facile fieri potest, propter aliquod scelus rapiatur ad carcerem, damnaturus mortem; statim incipiet mores mutare, ad seipsum reverti, et ubi viderit animam suam totam sordidam, lotum foetentem, lotam plagis et vulneribus peccatorum confectam, et quod si ita ex hoc mundo exeat. aeternam mortem evadere non poterit: tunc demum lotus concussus converteretur ad Deum, et dicit; *Ad Dominum, cum tribularer, clamavi, et exaudivit me. Miserere mei Deus secundum magnam misericordiam tuam. Tibi soli peccati et malum coram te feci*. Neque eo contentus sacerdotem advocabit, crimen confitebitur, poenitentiam recipiet, et eo modo tandem ad gratiam cimmis-ucordiam perveniet. Dic mihi scelestus, quis modo cogit confiteri, nisi tormentum, nisi tribulatio? eras antea iam superbus, iam arrogans, iam obstinatus, et confiteri volebas id, quod eras: tunc si quis dixisset, non esse te optimum et sapientissimum omnium hominum, cum tu vivum devorare voluisses. Quod igilur Deus fecit? Quaestionibus te admovit, misit lortorem, qui tormentis a te confessionem extorqueret. Et qua de causa extorqueret? ut confitentem ageret in crucem? Minime vero. Non est Deus noster, ut praetores mundi; illi reum si confiteatur, occidunt, si neget, absolvunt. Al contra Deus, si confitearis, absolvit; si neges, occidit. O suavissimum et amantissimum nostri generis Deum, qui non alia de causa nos flagellat, quam ut a morte peccatorum ad veram vitam redire nos cogat! Itaque ad hunc modum per tribulationem ad veniam peccatorum, et misericordiam pervenitur, quod quidem tantum beneficium est, quantum mens humana cogitando assequi non potest. Quis enim unquam sapiet, quam grave nunciatum sit peccatum? Quis libi unquam explicabit, quid supplicii merearis, cum Deum a domo tua, anima tua, violenter expellis? Si horrendum est facinus, a servis proditoribus regem ab ipsa sua regia deturbari: si flagitium atrocissimum, sponsam a sponsa propter adulteri amorem elici de thalamo: si impietas inaudita, patrem vel matrem propria domo a filiis excludi; quo nomine scelus illud appellabimus, quo tu tantulus homuncio, tu unus de lerarum vermiculis, Deum, cui plus multo, quam regi, quam sponso, quam patri et matri debes, de domo illa expellis, quam ipse suis manibus fabricavit, suo sanguine instauravit, suo baptismo consecravit? Magnum igitur est praelium, magna utilitas tribulationis, quae a scelere iam immani nique atroci animum purgat.

Quid praeterea tribulatio? minuit cruciatum, quem post hanc vitam in purgatorio luere debemus. Accipe similitudinem. Si duo socii tabernam simul ingrediantur, et uterque usque ad satietatem comedat et bibat, deinde ad vesperam. cum est hora solvendi. aller clam inde se subducens, deserat sodalem suum, num is, qui solus manet, lotum solvero non cogetur? Cogetur sane, etiam si pallium in taberna relinquere deberet: Sic etiam,

audilores, animus cl corpus socii quidam sunt, simul ingrediuntur cl bibunt : el quomquani animus superbiendo , corpus luxuriando peccant, simul lamen debilum peccatorum contrahunt : verum morlis vespera adveniente, cum him esi hora solvendi, aller sociorum, corpus videlicet, deserti sodalem suum, alque ab eo fugiens sub terrain in sepulchre se abscondit : porro animus solus rapitur continuo ad carcerem , cl vingula purgatorii, ibique severissime excipitur et flagellatur, nec ante dimittitur quam cl pro se cl pro socio usque ad ultimum quadrantem satisfecerit. Ne igilur nobis id contingat, quid facit Deus ? Tribulationem aliquam permittit super nos venire quae corpus cogat, eliam si nolit. solvere pariem suam , antequam ab animo per mortem separetur. Quod vero Deus ita cogat, magnum beneficii. Nam omnino debita solvenda sunt. Non est quod quisquam se decipiat. Sordes nullas contraxisti ? Purgari debes. Comedisti cl bibisti? Solvere debes. Cum delatione peccasti? Cum dolore puniri debes. Quod si hic. dum vivis, neque tribulationes oblata a Deo libenter admittis, neque per le castigationem ullam, ac praesertim ieiuniorum el eleemosynarum assumis , nihil dubites in purgatorio omnem poenam , quam debes, exactissime te persoluturum. Certe enim paulo ante diem ultimi indicii futuram magnam illam tribulationem , quam Dominus tanto ante praedixit, qualis non fuit ab milio mundi neque postea erit , nisi vel exponit d. Irenaeus, vel omnes electi, qui tunc in vivis erunt, perfecte purgati , statim post iudicium ad coelum evolare possint? Neque enim post eum diem amplius erit, vel tempus vel locus purgatorii. Quare cum evadere non possis , quin solvas alicubi , quanto melius atque utilius tibi est, vel caro pariem suam hic solvat, quam ut in purgatorio summa tota exigatur ab anima ? Praesertim cum fine ulla comparatione melius ac remissius cum debitoribus agatur in hoc sacculo, quam in futuro. Sic enim nostri mercatores multo vilius merces suas vendunt, si prompta vel parala pecunia numeretur, quam si in longum tempus solutio differatur: ita quoque el Deus multo clementius agit, si hic, dum vivimus, alacriter paliendo salis facere velis , quam si post obitum in futurum sacculum differas solutionem.

Sed iam tertium modum el postremum videamus, quo tribulatio purgat. Quid igilur est tribulatio? Pharmachum saluberrimum, quod praeservat a malo peccati. Nam qui rebus omnibus abundant, qui semper fruuntur pace , qui nihil molestiarum habent, totos se desidiae alque otio dedunt. *Vultum vero malitiam docuit otiositas*, inquit Ecclesiasticus. El Moyses ; *ingrassalus est dilectus, et recalcitravit. ingrassalus , impinguatus, dilatatus, dereliquit Deum factorem suum et recessit a Deo salutari suo*. El propheta Ezechiel; *Ecce haec fuit iniquitas Sodomae, superbia, saturitas panis et abundantia , et otium ipsius et filiarum eius*. Illic in libro Indicum aperte legis, nunquam voluisse Deum Gennaneos omnino deleri. ne si filiis Israel bella ceterorum deessent, otio diffluere nique ad omnia vicia declinare inciperent. Dubitabant olim Romani, num expediret delere Cartha-

ginem? Scipio Nasica, qui unus ex senatu optimus indicatus erat, contulit non expedire , ne terrore illius aemulae civitatis subdito , inventus Romana nimis secunda alque otiosa fieret : el modo innumera Angitia atque scelera in urbem irruerent, quae plus Romano imperio , quam omnia externa bella nocerent. Nec cum sententia fecerit, reipsa probatum est, quam verum diceret. Nam cum senatus (ut b. Augustinus notat) Catonis potius, qui contrarium suadebat, quam Scipionis sequi voluisset consilium deleta Carthagine, magno terrore urbis Romanae depulso alque exilicio , tanta de rebus prosperis orta mala subsecuta sunt. tam alrocia bella intestina , iam suaviae cruentaque seditiones, tantus proscriptionum ac rapinarum furor, vel Romani plura et crudeliora paterentur a civibus quam unquam metuere potuissent ab hostibus. Quid igilur tribulatio facit? Continet homines in otio, excitat homines (occupat vigilantes excludit otium. luxuriam, desidiam. seque uritalem.

Et quomodo id facit? Nempe cohibendo ac debilitando belluam istam immanem, quam intus habemus , quae dicitur concupiscentia , quae malum est omnium Agiliorum , et quasi hydra quaedam trium capitum vel aller cerberus infernalis. Quae sunt tria illa capita ? Apostolus Ioannes in sua epistola nos docebit : *Omne . quod est in mundo , inquit, concupiscentia carnis est aut concupiscentia oculorum aut superbia vitae*. Ista tria sunt capita , tres radices , tres fontes viliorum. A concupiscentia carnis oriuntur crapulae , ebrietates, fornicationes, adulteria, et liis similia. A concupiscentia oculorum , quae alio nomine dicuntur avaritia , nascuntur furta , rapinae . usurae , hies, contentiones, et ille amor immoderatus semper coniungendi domos ad domos, agros ad agros, beneficia ad beneficia , pecunias ad pecunias. A superbia vitae existit ambitio, simonia, convitia, contumelia, homicidia, certamina singularia, mulitudo equorum et servorum , denique pompae et vanitates innumerae, adversus hanc Hydram et cerberum istum mittit Deus tribulationes: contra carnis concupiscentiam , aegritudines: contra concupiscentiam oculorum, paupertatem: contra superbiam vitae , notas ignominiae sempiternas. Ila sapientissimus et nostri amantissimus Deus pugnat pro nobis contra inimicum nostrum, quem nos domare vel coercere numquam possemus. Disce igilur, o homo, disce aliquando bonitatem et Dei sapientiam. Tu dicis, Ego nemini sum molestus , studeo rebus meis . adiuvo ceteros quantum possum , nihil ago mali: cur ergo tribulationibus flagellor? cur milii invertitur domus? diripiuntur fortunae? dissipantur liberi ? Cur ego modo cupitis , modo stomachi modo dentium dolorem patior? Nimirum, quin praeservari debes a morbo peccati. Diligit te Dominus Deus tuus . et quia videt in te , licet bonae sis voluntatis , adhuc lamen hydram concupiscentiae vivere, eam tribulationibus domare ac debilitare cupit. Numquid tu melior apostolo Paulo? At die vir tantus, iam intimus amicus Dei, nonne alicubi «it; *Scio quod non habita in me, hoc est, in carne mea, bonum ?* Agnoscebat videlicet hydram, agnoscebat cerberum tripitem intusia pe-

clore semper mordcnlem cl lalranlcm . cl idcirco non contentus tribulationibus, quas patiebatur ab aliis, ipse cliam carnem suam alligcbat: *Ego* , inquil, *casligo corpus meum cl in servitute redigo, ne furie cum aliis praedicaverim, ipse reprobis c/fciar.*

Cum igitur omnes posl Adae peccatum aegroti simus, morbo isto concupiscentiae omnes laboremus , cur molestum nobis esse dcbcl, si medicus nosler Deus , tamquam aegros , non tamquam sanos in lioc mundo nos gubernat, cl pro morbi vandale varia pharmacha tribulationum sumere nos jubet? Cerle ul magnus Basilius ail : *Nemo medicum corporis sui unquam reprehendit, quod venam secuerit vel carnem adusserit, vel inediam instituerit vel amaram potionem sumere praeceperit, sed laudavit potius tamquam doctum el sapientem, cl gralias egil ac pecunias obtulit: quia salis intclligunt omnes . medicum non cum aegroto sed cum morbo pro aegroto bellum gerere.* Ad curndem igitur modum . audilorcs . el nos , si sapimus, agemus cum Domino Deo nostro, qui esi medicus animorum longe optimus el doctissimus, el non cum homine, sed cum peccato suis tribulationibus pugnat: non solum eius providentiam non arguemus , sed cliam ei gralias debilas agemus. Ncc lanium de ipso medico non conqueremur, sed neque de instrumentis, quibus ad salutem nostram uli voluil. Numquam prudentes aegros dicere audimus , medicus placet, sed ferrum , quo ulilur, non placet. Quis cnim melius novit, quo instrumento sil utendum , quam ipse medicus . qui ullo uli debcl? Quare nos quoque , si Deus nobis medicus placet. ul placere dcbei, si medendi artem, qua ulilur, non possumus non probare , diam de instrunoenlis , de hominibus , quibus nos tribulat, conqueri non debemus, ne Deum docere alque instruere, quae summa csl insania, velle videamur.

SECUNDA PARS

Quacmadmodum tribulatio hominem purget, qui erat primus eius fructus , cum forte in bonam terram cadit, hactenus exposuimus: sequiilur, ul alios duos fructus persequar, qqi ad illustrationem cl perfectionem perlinent.

Ac primum quidem , ul ab illustratione incipiamus, tribulatio mihi persimilis esse videtur felli, quo Tobiae oculos ab angelo Raphaële curatos esse novimus. Poterat cnim Angelus sanctus nullis aliis rebus, vel cliam sine ullis rebus, tamquam minister Omnipotentis Dei, Tobiae oculos restituere, sed voluit fclle, quod est amarissimum, ct fello piscis, qui salsum elementum incolit, id facere, ul nobis fructum alque utilitalem tribulationis ostenderet, quae quamvis salsa, quamvis amara, quamvis in mari turbulento huius sacculi oriatur, lamcn si recte utamur , non parum luminis internis oculis adferre polesl. Aptissime quoque in Apocalypsi eadem tribulatio collyrio comparari indu videtur. Collyrio, inquil Dominus, *inunge oculos tuos . ut tfdcas : Ego quos amo , arguo el castigo.* Collyrium cnim cx pulveribus quibusdam efficitur, qui rodunt et consumunt pravos humores qui in ocu-

lis interdum exislere solent. Tribulatio aulem simili quodam modo inanes non humores, sed amores alque affectus rodit, qui mirum in medum oculos mentis impediunt, ne rectum ct bonum videre, ac indicare possint. Homines cnim , quod cliam philosophus vidit cl docuit, ul affecti sunl ipsi, ila plerumque dc rebus iudical. Quid ergo Dominus ail ? Tu, inquil, non bene vides, pravos humores debes in oculis, sine adhiberi libi collyrium tribulationis, ut videas. Ac nc forlc dubitares, cum de tribulationis medicamento loqui, slalim subiungil: *Ego enim, quos amo, arguo cl casligo.* Postremo, tribulatio lerra illa descrla cl solitudo e.-l, dc qua loquitur Dominus per Osce: *Ecce ego ducam eom in solitudinem cl loquar ad cor eius.* Quae est haec solitudo, nisi tribulatio ? Siquidem

Tempore felici nulli numerantur amici:

si divitiis el honoribus allinas , turba sodalium et adulatorum, tamquam te relinquit: cl Deus quidam vellet libi de negotio salutis tuae aliquid loqui. sed audientiam oblinere non polesl. Quid igitur agit? Deponit potentes de sede, de divile pauperem , de claro obscurum facil : ita recedentibus falsis amicis, derelinqueris solus, ila ruitor alque habitator efficeris solitudinis, cl lum verni Deus el loquitur ad cor tuum, cl luce sapientiae suae interiores oculos luos lotos illustrat.

Sed quid illud est. quod liibulatio videre facil? Non csl unum aliquid, sed multa <1 varia; nimirum ca, quae sunl infra to. quae supra te, quae circum le, alque ad ultimum cliam leipsum. Magna sane lux. magna eruditio quam domina magistra noslra tribulatio adfclrl.

Quae sunl ca , quae iaccnl infra nos? Primum inferi, deinde res omnes corporales. Nos enim, qui animo et corpore praediti sumus quasi medium locum incolimus . inter corporum el spirituum regiones , el omnia corpora cernimus infra nos, o-innes spiritus supra nds. Alque inferos quidem ex tubulatione facile cognoscimus : nam cum aliquo dentium vel capitis vel stomachi dolore laboramus , lunc dicimus , si lan'ulus dolor ila crucial, quid faciei ignis gehennae? si modo una luum parte corporis dedemus. el brevi sanilalem speramus tl tot remedia, lot solatia, tot consolatores habemus, cl lamen vix dolorem toleramus, quid eril apud inferos lolo corpore, el animo torqueri, el lincm nullum remedium, nullum solatium, nullum consolatorem habere ? Vere igitur clamai Isaias: Quis poterit habitare de vobis cum igne devorante? **Al quis habitabit ex vobis cum ardoribus** Sempiternis ? **M**

Verum non inferos solum, sed cliam res corporeas liibulatio cognoscere facil. Siquidem in cognitione el aestimatione corporalium rerum duobus contrariis modis decipimur. Quidam res istas corporeas , ul opes , ul sanilalem . cum habent, non plane cognoscunt . neque tanti faciunt, quanti deberent, nec unquam cogilant unde eae ad nos veniant. quis eas conservare cl augere . imminuere cliam el auferre possit : alque idcirco neque Deu gralias agunt, cl facile pecunias suas profundunt,

incilius cliam nimis comedendo , nimis bibendo , nimis ludendo variorum morborum , periculo se exponunt: al cum IribulnIllo adesi, cum inopia premi incipiunt , lune discunt, quam pulchra virtus sil parsimonia: el cum aliquo morbo l borant. lone diounl, O quam suave el dulco csl bene Valcre?O quam praeclarum Dei donum csl sanitas ! O qui fruunlur lam excellenti bono . quanto lure agere gralias Deo auclori dcbeieni? Alque idem de pace, de fortunis, de aliis rebus genetis eiusdem d cium esse , intelligalur, Omnia i nim melius absentia . quam praesentio cognoscuntur alque aestimantur. Quidam alii sunl, qui ad alterum extremum declinantes , mullo pluris ista faciunt. quam revera lacienda sini. Nam cum sint fn gilia et caduca , el sine ullo dubio casura el petiima, tamen non minus eius adhaerent . quam si ion nl sempiterna : non minus eis seiviunl, quam si Dii quidam vel idola essent. Quocirca non iii.nn nl.' apostolus avaritiam idolorum servitutem nominavit : cl dc quibusdam ail: *Quorum Deus venter est, quorum linnis interitus , el gloria in confusione. ipsorum , qui terrena sapiunt.* At cum adesi mngisla tribulatio , el illi omnia , quae magno labore cl sudoro nullis annis sibi comparavi rant aliquando in puncto temporis amittunt. tum dicunt: O quam eramus nos insip cut' s, qui vanitatem non credi hamus esse vanitatem, el res caducas numquam casuras, res fragiles numquam frangendas. nunc inielbgi-mus, non aurum esse omne quod lucet, r.< que lanii isla temporalia aestimanda, quanti venduulur alque emuntur in nundinis stultorum. Praeclare sano . auditores. Gregorius Theologus . Nihil, Inquil, fn *rebus humanis stabile est , nihil quod in eodem Statu semper maneat.*, sed ei) culis quidam *Tes nostras circumrotat. el varias saepe fert mutationes, nonnunquam in die uno , frequenter m hora: ac veniis potius credendum est instabilibus ncc. non vestigiis novis , er mare currentis , noclumque somnis fallacibus , et fis quoque, quae pueri Indentes in arena lingunt, quam prosptrlati humanae,* Unce ille. At quotus quisque est . qui ista in prosperitate noveiii. et c conlra quoti s quisque csl, qui ista in tribulatione non noverit ? Nom ego viros clarissimos, opulentissimos, ib rentissimosque intra paner s menses exutos honoribus spoliatos facultatibus, in vincula eoniectos. el tandem cum ignominia ultimo supplicio affectos, qui lamcn adeo multum (x liibulatii nc profecerunt, ila mundum el eius inanissimas el mndacissimas voluptales contemnere didicerunt, ila sancte , ita pie ila religiose diem extremum clauserunt, ut admirabile esset. Tanta igilur, auditores, est utilitas tribulationis.

Sed quid praeterea tribulatio videre facil? Id quod esi supra nos , nempe Deum , angelos saucios,qui simul vivunt cum Deo cl regnant.Nam lempore prosperitatis facile Deum el sanctos obliviscimur: at cum tribulatio aliqua forte ingruerit, si in mari vento saeviente indamur, vel hostes n tergo insequicnles videamus, si fulmina cadere de coelo, si terram sub pedibus conculi, si ardore, si ruere domum , tunc invocatur Deus , tunc sanctorum agnoscilur patrocinium , lunc breves sunl litaniae ,

nullus sanctorum negligilur, evolvilur calendarium lotum. De populo Ilcbracorurn legimus in Exodo , nec non in libris Indicum el lIegum tempore pacis cl prosperitatis saepe vel aureos vitulos vel Baabm ft Aslaroth, vel alia Gentium idola pro Deo adorasse : lempore vero tribulationis semper idolis contemptis ad unius veri Dei numen confugisse. Hunc enim sunt illae voces sancti David: *Imple facn-s eorum ignominia, et quaerent nomen tuum, Domine.* El rursum : *Cum occideret eos , quaerebant eum, et revertebantur, ct diluculo veniebant ad cum.* Scribil quoque Lactantius , ipsos idulolalras qui lempore prospcritatisalacYcs currunt ad simulaclir.i, iis libani , iis sacrificant, ea coronani, lempore tribulationis non luxem aul Martem, non idola ulla invocare . sed oculos ac manus ad cocioni tollere . unum Deum obtestari . atque ab eius divino atque unico munere misericordiam cl veniam in plorare. At ubi relinquimus impium illum . postatam , Cbrisliqne hostem atrocissimum Iulianum ? Is enim , Gregorius Theologus scribit, cum aliquando in adytum nullis inaccessum el horrendum cum suis necromanticis daemones consulturus dcs<endi-s. l. ct iam sonitus quosdam insuetos audiret, nec non telerrimos odores sentiret, ac ignea quaedam spectra el phantasmata videret, re ii expect la vehementer percussus, subito ad signum crucis. Christianorum clypeum, confugit, el eum sibi adiuliin m fccil. quem persequabatur. Praevaluit signum crucis, evanescunt spectra, daemones superantur, solvuntur timores. Quid inde? l'l se Iulianus collegit. rursum animatur, rursum daemones advocantur : sed iterum etiam redeunt spectra, iit rum timores, denuoque signum reperitur, der.uo daemones compescuntur. Ila igitur, auditor» s. illustrat tribulatio, ut etiam caecos, etiam ctnieos. cliam idololatres.cliam Dei imalos hostes etiam hUmines piofligantissimosursum aspicere, ct vi rum ac solum Dei nostri numen agnoscere faciat.

Veni: mus ad en, quae circa nos sunt . ad homines videln d i aelcHiS, art fratres, ad proximos nosti<s : num tubulatio docet animos veros : falsis, homines probo* ab improbis separor»*? El quidem optime et facillimo. Pulchre enim Tertullianus tribulationem comparat paleae quae in area purgat fi umcna. Quando prosperitate frucris, el tamipiam in area quietus iijccs. mutate paleae amicorum libi adhaerent nulli gnatones se tibi adiungunt. At si palea tribulationis te agitare . ct sursum proiicerc ac iaclare incipiat. slalim paleae recedunt. cl tu solus in arcam redis. Neque solum tribulatione docente amicos tuos falsos a veris cognoscis, sed cliam amicos Dei falsos a veris discernis. Nam ul idem eodem loco docet Tertullianus, persimilis csl tribulatio scalae, quam vidit patriarcha Iacob, per quam angeli quidam ascendebant, quidam descendebant. Sic, enim in tribulatione veri Dei servi semper magis ac magis per patientiam ad Deum ascendant: amici vero mundi , qui pali non didicerunt, semper magis ac magis ad inferos per impatientiam suam descendunt. Nec dissimilis est tribulatio torculari, in quo oleum secernitur ab amurca, el fornaci,in qua aurum cl plumbum cl caetera mc-

lalla, qualia sunt, apparent, ut b. Augustinus eleganter docet.

Sed quid postremo tribulatio videre facit? Teipsum; quid sis. quid valeas, quid possis per te, quid possis cum Deo. Quid homo per seipsum potest? Nihil. *Non sumus sufficientes cogitare aliquid ex nobis, tamquam ex nobis*, inquit apostolus. Quid potest cum Deo? Omnia. *Omnia possum*, inquit idem doctor, *in eo, qui me confortat*. At hoc totum numquam melius, quam in tribulatione cognoscimus. Nam saepe nulla putamus nos posse: proponimus, promittimus, vovemus ieiunia, peregrinationes, opera caecura: verum ad primam tentationem prosternimur, et veniente iubilaeo oportet statim vota commutari. Recte igitur s. Icremias; *Ego*, inquit, *vir videns paupertatem meam in virga indignationis eius*. Tempore tribulationis inopiam nostram, pulverem nostrum, nihilum nostrum agnoscimus: et contra quoque antequam tribulatio adsit, aliquando trepidamus, animum despondemus, nihil ferre nos posse, putamus, et lamen in ipsa tribulatione, Domino adiuvante, cito nos gerimus, vel nusipsi miremur. Iam facile nos ferre ea, quae ante gravissima etque intolerabilia videbantur. Itaque et nihil per nos possumus, et omnia possumus cum Deo, et hoc nihil melius quam tribulatio docet. Alque haec quidem de secundo fructu.

De tertio et postremo quamquam multa dicenda fuissent, quia temporis angustiis premor, dicam solum tria verba, et finem faciam. Tertius igitur fructus tribulationis est perficere. Quid est. in quo potissimum perfectio humana consistit? Caritas. Interrogate, si placet apostolum Paulum. Quae est *logis plenitudo*? Caritas. Quis *(in)is praecepti*? Caritas. Quod est *vinculum perfectionis*? Eadem caritas. Quid iam tribulatio lacrimarum? Provocat hominem atque impellit, vel si vultis, etiam compellit et cogit ad amorem Dei: felix necessitas, quae ad meliora compellit. Vidistis aliquando fabros, qui ut ferrum celerius calefaciant, modicum aquae aspargunt super ignem: non enim aqua illa ignem exlinguit sed per antiphrasim, vel philosophi loquuntur, magis accendit. Illa quoque in te, ignis charitatis, quo diligis Deum, quoniam enim ille i-

gnis ad nulla alia se extendit, ad uxorem, ad liberos. ad opes, ad honores, propterea exiguus ac debilis est, nec nullum servet circa Deum: quid igitur faber noster ille sapientissimus, qui coelum et terram fabricavit, quid ille facit? Spargit namque tribulationis, aufert uxorem, tollit e medio liberos, spoliatur opibus, exuit honoribus. Quamobrem? ut ignis charitatis contrahat viros suas, colligat se locum circa centrum, ubi est Deus, ubique vehementer ardeat etque fervent. Vidistis etiam aliquando prudentes nutrices, quae vel infantes a lacte avocare, etque ad solidos cibos provocare possint, aliquid absinthii ponunt super capita mamillarum: sic etiam Deus spargit amaritudines varias, super mamillas carnalium voluptatum, vel aliquando tandem ablactemur, et solidum iustitiae cibum, cibum sapientiae, cibum charitatis, cibum omnis virtutis et perfectionis quaeramus. Vidistis postremo sapientes venatores atque aucupes, qui saepe canes vel accipitres suos ieiunare cogunt, vel libentius postea ad praedam capiendam accurant. Vidistis equites et aurigas, qui equos suos modo calcaribus feriunt, modo fustibus tundunt, modo clamoribus terrent: num vel occidant. Nequaquam, sed vel magis excitent ad ambulandum: ita Deus, auditores, modo cogit nos ieiunare, modo pungit, modo flagellat, vel non haereamus in via, et via longa et periculosa, via plena insidiarum et laqueorum, sed cupramus, transeamus celeriter, apprehendamus vitam aeternam. Ibi tempus et locus erit quiescendi, quando ad nos *malum non accedet et flagellum non appropinquabit tabernaculo* nostro. Inierim vae illis, qui obliviscuntur esse se liberos Adae. Vae illis, qui sibi paradysum faciunt in hoc mundo. Vae illis, qui otiosi volunt et quiescere, dum tempus est currendi et laborandi. Tunc demum se deceptos invenient, cum errorem suum emendare non poterunt. Quare, auditores. si sapientius agere, et vobis utilius consulere volumus, intelligamus fructum tribulationum, conveniamus cum Domino Deo nostro, si pungit, curramus: si flagellat incitemur. Ita facile et celeriter ad vitam perveniemus aeternam, ipso adiuvante, qui est benedictus in saecula, Amen.

CONCIO V.

D E TRIBULATIONE

SYNOPSIS

Enumeratis quibusdam viris sanctis tum veteris Testamenti, tum Christianorum Ecclesiae, qui cliam in hac vita prospere vixerunt, cur Deus aliquando bonos florere prosperitatibus velit, quinque assignantur causae. Prima, ulsesum-inum omnium rectorem ostenderet. Secunda, ul refelleretur error Manichaei, docentis, omnia corpora esse mala et non a Deo. Tertia, ul ostenderel non esse in se malum possidere divitias. quod falso affirmabant Aposlolici. Quarta, ul manifestaret quanta benevolentia suos prosequeretur, quod et a simili medici diversis aegrotis diversa remedia praescribentis declaratur: ubi etiam apparet, cx bonis hujus mundi futurorum bonorum posse colligi excellentiam. Quinta, ul sic pauperibus ct afflic'tis provideret, atque inde cognoscerent divites se non sibi esse divites. Exinde quoque colligitur divina potentia, quod aliquibus similibus docetur. Quomodo demum divitiis uti oportent, pulchra praescribitur doctrina.

Explicatis in concionibus superioribus natura variolate, causis et effectibus tribulationis. jam in hac, secund i parte de armis et remediis contra eandem, agere incipitur, el verba s. Pauli militem Christianum instruents, explicanda suscipiuntur. In praesentiarum vero agitur de cingulo, quod proprium militis symbolum, per quod castitatem designari ostenditur, idque quatuor de causis. Primo quia ut cingulum lumbos constringit ila castitas libidinem coerces, ubi de duplici tractatur castitate, matrimonii scilicet ct coelibatus. Secundo, quia ut cingulum sustinet gladium, ila castitas adbum Dei (qui gladius spiritualis) conducit. Tertio, quia uti cingulum partem superiorem ab inferiore separat sic castitas partem hominis bruialem, a parte ratione praedita, quod convenienti lampadis similitudine illustratur. Quarto, quia facit expeditos ad iter, cl coniugalos quidem liberat a zelotypia el amore extemo, coehbcs vero a gubernatione uxoris, solitudine liberorum cl lucrandi cupiditate. Explicatur deinde cingulum verum, nimirum castitatem non fictam, sed solum propter Deum esse debere. Docetur praeterea castitatis cingulum a solo Deo comparari, idque mortificationis pretio, custodiendo sensus, vitando prava consortia, frequenti confessioni el sacra le-

clioni vacando, insuper oratione et jejunio, exemplo multorum sanctorum libidinis insultus retundendo.

Elsi plcrique sanctorum auditores optimi, non sine mullis variisque tribulationibus vilam in hoc mundo duxerint, tamen non defuerunt cliam, qui ve) magnis opibus abundarent ve) summis honoribus clarent, vel bella feliciter gerercni, et mullis magnisque victoriis Dei beneficio potirentur. Etenim si volueritis ad sacras divinasque historias cogitationem paulisper convertere el ad memoriam revocare, invenietis primo magnum illum Abrahamum, non tam patriarcham cl prophetam, quam patriarcharum el prophetarum omnium palrem, virum integerrimum el sanctissimum, adeoque eximium Dei cultorem alque amicum, ut Dominus coeli el terrae singulari quadam ralione Deus Abraham nominari voluerit, qui nihilominus usque adeo dives auri alque argenti, armentorum el gregum. servorum d ancillarum fuit, ul Scriptura divina teste, vix cum terra caperc posset: aliquando etiam cum servis cl pastoribus suis, quatuor potenlissimos reges qui simul copias suas conjunxerant, uno praelio superaret. Invenietis deinde patriarcham Iacob, qui cum solus ad Laban affinem suum profectus esset, post paucos annos ditissimus rediit, nec unquam ei technae cl fraudes Laban, Domino ipsum gubernante el protegente, nocere potuerunt. Quid de Ioscphe viro castissimo alque optimo dicemus? Scnplura divina ait: *Erat vir in cunelis prospere agens*: cl a rege Pharnone loti Aegypto praepositus, non lam oeconomus aul prorex, quam aller I'harao videbatur. Omitto de David, de Salomone, de Iosia, de Ezcchia, de Machnbaeis, de aliis multis dicere, qui cl viri sancti Dcique amici cl simul reges et principes ditissimi potenlissimique fuerunt.

Veniamus ad Ecclesiam Clnistianonim. An csl quisquam. qui de gloria el prosperitate Magni Constantini numquam audierit? *Quem*, ul b. Augustini verbis utar, *tantis terrenis implevit muneribus Deus, quanta optare nullus auderet. Quis* ignorat vel in Eusebio Caesariensi aliquando non legit, quanto miraculo is Maxentium tyrannum sine ulla suorum strage superaverit? Iam vero Theodosius senior optimus el sanctissimus impendor. ul Thcodorctus scribit, primum Gothos in Thracia, deinde Maximum cl Eugenium tyrannos in Gallis cum parvo exercitu Iribus praeliis. orando polius, quam pugnando debellavit. Theodosius junior, ul Socra-

les sudor csl, Persas el Sarracnos , ncc non tyrannorum quemdam nomine Ioanncm, non lain hominibus, quam angelis pugnantibus vieil. Honorius Theodosii senioris filius,ul bealus Augustinus referi, copias innumerabiles Gothorum in media liaha lania felicitate ac celeritate delevit,ul nc uno quidem mililum Romanorum, non dicam cxlincto, sed ncc vulneralo, supra ccnlum millia Gothorum una dic ceciderint, cl simul rex ipse Golbus el liberi capti, necatique fuerint. Porro Caroli Magni pietas cl religio, el simul potentia gloria el opes ac victoria notiora sunl omnibus,quam ula mc ncressc sil narrari. Ejusmodi vero praeclaras divinasque victorias, lam velercs, quam recentes prope innumeras proferre facillimum m.lil cssel, si locus cl tempus postularent. Sed pauca isla, quae diximus,salis ostendunt id,quod nobis propositum eral, non solum res adversas,scd cliam prosperas bonis el malis in hoc mundo esse communes,praesertim cum non ignoremus non qualiscumque Chrislianos.sed excellentissimosalque in divorum numerum relatos, aliquando maximorum regnorum gubernacula tenuisse,qualis in Gallia Ludovicus. in Anglia Eduardos , in Germania llenricus, in Bohemia Wenceslaus , in Ilungaria Slophanus fail.

Quare cum oratione superiore exposuerimus, quo fructu providentia Dei probos ac pios homines vexari sacpcnomcro patiatur, nunc illud explicandum supcresl, ad quem llnem eadem providentia Dei, temporali prospcralc servos alque amicos suos aliquando llorcrl velit. Ac mihi quidem praecipue hujus rei causae quinque esse videntur.

Primum enim se rerum omnium summum rectorem ac moderatorem esse Deus ostendere, cl simul Manichaeorum el Aposololicorum errores refellere voluisse videtur.Quid Manichaei docebant? Omnia corpora esse mala, cl non a Deo,scd a diabolo, qui princeps tenebrarum cl Deus hujus sacculi in Scripturis dicitur,dispensari.Gravis ct perniciosus error, scd qui nullo negotio de Scripturis sanctis confutatur. Ac ul caelera praeternittam, audi, quid sanctus Daniel dicat : *Tibi dicitur Nabuchodonosor rex, regnum tuum trahsibil a te, ct ab hominibus eiicient l e.cl cum bestiis et feris erit habitatio lua. fue.num quasi bos comedes, el septem tempora mutabuntur super te.donec scias quod dominetur Excelsus in regno hominum, el cuicumque voluerit, det* illud.Verum non alia ratione Deus melius cl facilius errorem istum evertit quam cum regna cl opes terrenas servis alque amicis suis largitur. Nam si princeps tenebrarum mundum hunc inferiorem gubernaret, unde servis Dei regna el imperia? Num draco ille teterrimus hostes suos provinciis suis praeficeret? El si opes terrenae per se malae el perniciosae essent, num eas Deus amicis suis, quos lam vehementer diligit, largiretur? Secundus error veterum quorundam haereticorum fuit, qui uld.Augustinus refert, affirmabant, non licere Christianis proprias opes el facultates pos-idere.neque posse eos salvos fieri qui more apostolorum cl religiosorum pauperes non c«< nl. Itaque ca quae Chrisli Ecclesia semper Intellexi! esse consilio, ipsi praecepta esse

voluerunt, alque idcirco sedatores suos specioso nomine aposololicos nominaverunt. Tale aliquid Aposlala quoque lullanus, vel sentiebat,, vel certe, ul erat versutus cl callidus, sentire se sirnuabal. Scribit enim Gregorius Nazianzenus, tulisse cum leges, nc liceret Christianis gerere magistratus, neque ulla ratione se defendere,etiamsi spoliarentur, caederentur, si de urbibus elicerentur, si plus quam tyrannice opprimcrenlur.Causam vero hujus legis reddidisse, ul Christianos cogcrl.vcl invitos cvangelium observare, ubi scriptum esse dicebat, ne judicaremus, nc gladium portarem, ne proprium aliquid possideremus, ul pallium auferentiam tunicam daremus,ul unam maxillam ferienti alleram continuo praeberemus: denique ul omnia praesentia tamquam si non essent, pro nihilo duceremus. Quid igitur Deus facit? Evehit aliquando veros cl fideles amicos suos ad magistratus, ad regna, ad imperia,vult eos magnos opes possidere alque administrare, ul omnes inlelligiint, non esse isla prohibita alque interdicta Christianis, el quod si quidam vel etiam mulli divites ad inferos damnantur, id non eo fieri, quod malum sit possidere divitias,scd quod ipsi nesciant uti divitiis,nec lam ipsi opes possideant, quam ab opibus tamquam mancipia vilissima possideantur.Alloqui enim quo pacto Abraham et David el Tobias cl b. Gregorius b. Ludovicus. b. Eduardos idique lam mulli sanctissimi viri, qui divites fuerunt, in coelum ascendissent, si nullis divitibus coelum palerent?Quare sicut in coetu symphonicorum ille commendatur, qui bene canit, sive acula voce sive gravi uti debeat, id enim parum refert: ille autem vituperatur, qui male canit , quacumque tandem voce ull necesse sil: ad cumdem modum illos Deus probat cl laudat, cl sempiternis praemiis honorat, qui in suo statu, quicumque ille sil, sive altus , sive humilis, sive clarus, sive obscurus, bene se gerunt: illos arguii el vituperat, cl perpetuis afficit suppliciis, qui in suo statu, quicumque ille sii, male se gerunt, flaque non divitiae, sed usus malus diviliarum Christianis hominibus prohibitus esl.

Jam quarta rallo esl, ul cliam Deus in hoc mundo oslend.il. quanta benevolentia servos el filios suos prosequatur,cl quantam prosperitatem omnibus largiretur, si ila expediret, el quanta sit illa gloria alque (elicitas, qua lempore suo omnes donabit. Hic igilur esl fructus prosperitatis sanctorum, ul intelligent homines Deum usque adeo amicos suos diligere, ul etiam res minimae nc vilissimae ipsorum ei curae sint. *Nolite, tangere Christos meos*, ail per os David, cl per Zachanam: *Qui religeril vos,tangit pupillam oculi mei*.Quod si non semper servos suos liberal a tribulationibus id facit, quia novit eorum saluti ilon expedire, id quod pulcherrima clegnnlissimaeque similitudine Boetius illustrat. Si medicus, inquil.aegrotos duos simul invisat, el uni amarissimam polionem dari jubeat, alterum quem forte longa aegritudine fractum ac debilitatum videt,optimis carnibus.el vino refici praecipiat, quis eum reprehendere audebit? El si prior ille neger diceret, cur ila tnecum injuste agis, o medice? Quid ego tibi nocui, ul mihi vinum ct carnem dari prohibeas, ct praeterea a-

marissimo isto pharmaco me vexes , cum lamen socium mēuui in delitiis esse vclis? Nonne optimo jure medicus responderet? Quid men interest,quid lu sumas? Ego lain libenter optima cl dulcissima quaeque te sumere permetterem, quam illum, sed aliud morbus tuus, aliud illius requirit: et si te carnibus d vino alerem, sicut ilium, le non curarem,sed occiderem. Itaque non minori benevolentia libi amarum pharmacum.quam illi suavissimum vinum duri jubeo.Pari ratione Deus, qui languores nostros el morborum varietatem optime cognoscit, non ex odio aul invidentia, sed cx arte, cx providentia,ex vera el perfecta charilale alios servorum suorum lempnrali prosperitate tamquam vino el carnibus récréai, alios, quorum contrariam aegritudinem esse cernit, pharmaco paupertatis cl tribulationis purgat: sed tomen lempore suo coin ad patriam noslram coelestem pervenerimus, tunc o-innes simul amicos cl films suos aeterna prosperitate consolabitur. Ea vero quanta fulura sil, ex iis bonis, quae hic in torris sanclis hominibus quandoque donat facile si non intelligorc. saltem conjectare ei suspicari possumus. Si enim in hoc sinbulo. ubi cum bellius babilnmus, ct quo non ut deliis frnnnir. venimus, sed ul poenitentiam delicturum agamus, cl Linquam rei laesae Majestatis ad metalla damnati sumus, homo enim ad laborem nascitur, sicut avis ad volandum, tamen Deus tot commodis servos suos abundare volu lzquid,quae-so. sperandum esl. nobis in coelo, in patria.in regno, in ipsa domo patris noslri esse paratum? Magnus igilur fructus esl prosperitatis sanctorum, quae ul divinum in nos amorem lam luculenter o-Stendit. el animos nostros erigit ad bona maxima el sempiterna firma lide el spe desideranda.

Veniamus ad quintam cl postremam ralionem, quare D< us aliquos servos suos vel nni'l's opibus allinere v'l in summis honoribus constitui voluit? Quare, putatis, nis· ul eo mmlo pauperum inopiae el difficultatibus provideret? Voluii quidem Deus multos esse in mundo pauperes cl viros sanclos alque in libro vitae scriptos majori ca parle non abundare divitiis, proplcrea quod vento tribulationis flante inulto lul us el facilius versus portum salutis navigatur, quam flante vento prosperitatis, ut ante dicebamus: sed quamquam ros ita se habent, tamen non vult Deus pauperes a divitibus destitui, sed juvari ac foveri. Impia et diabolica esl illa vox eorum, qui dicunt, si vellet Deus, posset slnlim omnes pauperes divites facere; sed non vult, placet ei ul sint pauperes . ut poliantur, ul laborent. ul fame et frigore cneceniur. Ergo nc Deo contrarii esse videamur, vociferentur, et clament. quantum velint, nihil eis dabimus. Impia el diabolica vox, cl quarn Gregorius Nozianznus in illa sua pulcherrima oratione de cura pauperum habenda, summa eloquentia redarguit Deus enim ideo mullos pauperes esse voluii ul lu. qui dives os. occasionem habeas misericordiae el libcrnllalis exercendae. Alque idcirco uihil frequentius in Scripturis sanctis, quam pauperum curam commendat. Verum quoniam non ignorabat, impios homines nihil nisi soipsos quaerere, soipsos amare. omnia ad seipsos per fas cl nefas rapere, pro-

pterca cliam aliquos dc suis servis divites el potentes esse voluit,qui quasi parentes vel oeconomi pauperum essent. Nam si nunc cum aliqui sint divites cl nobiles, cl potentes boni,lamen adhuc miserime pauperes tradantur, quid quaeso fieret.si omnes divites, omnes nobiles , omnes principes essent muli? Quo pacto mundus non continuo interiret? Itaque quotquot divites estis , intelligile , datis esse vobis divitias ea conditione, ul eas cum pauperibus communicetis. Estis enim in corpore ecclesiae, sicut venae majores in corpore animalis, quae ideo sanguine abundant, ul omnes venas minores repleant, cl sicut sol. qui non sibi soli, sed toti mundo, lumen et calorem accepit: el tamquam fontes quidam, qui aquam non s bi relinere, sed (fTundere liberaliler, el lotam terram irrigare debent. Illa magnus papa Gregorius faciebat, qui praeter tria millia sanctimonialium virginum,cl innumeros pauperes, quos Romae perpetuo alebat. lotius pene orbis pauperes diligentissime varus modis investigabat. I:a Dominus discipulos suos fncere docuit:cum panes quinque dumtaxat secum haberent, lamen eos benigne ac liberaliler turbis pauperum distribui fecit: ac ul fructum eleemosynarum intelligercmus, idem Dominus potentia sua cfTecil . ul non solum quinque illi panes quinque millibus hominum abunde sufficerent. sed cliam ul apostoli pro quinque, quos dederunt. panibus, duodecim cophinos plenos reciperent. Quod vero de divitiis dictum est, idem de bononbus el polenlia dictum esse intelligalur.Quia enim improbi homines el seipsos amantes, si pro se apud principem vel magistratum agere volunt. diligenl's>imc cl prudentissime id faciunt, nec aliquid praetmittunt, quod ad causam suarn promovendam valeat: at si pro aliquo paupero loqui debeant ve! nihil agunt omnino, vel tardissime ac frigidissime agunt: proplcrea Deus aliquos servos suos magnos el potentes esse voluit.ul ad eos tamquam ad communes quosdam parentes, viduae, orphani,pauperes. miseri, denique el calamitosi omnes libere confugerent. Quod ulinam homines hujus sacculi iniciligercni. Ulinam, qui divites el potentes sunt, aliquando cogitarent.ea conditione sibi opes cl honores accepisse, ul proximos suos magis juvarent nec unquam obliviscerentur sibi, cum de hac vita migrabunt, dicendum a Domino: *lleddc ralionem villicationis tuae*, majorem certe videremus pauperum curam, pauciores audiremus querelas, saepius el manifestius Dei beneficentiam el liberaliIntern in nos experiremur. Ea siquidem csl nalura Dei, ut numquam vincatur liberalilale cl ingratos nihilominus severissime puniat.

Altera ratio esl. ul Deus potentiam suam ostendat. Quamquam enim, ul diximus, licet hominibus Christianis divilias possidere. Inmen res maxima et difficillima csl hominem divitem el in maximis honoribus constitutum a l aeternam salutem pervenire. Nonne esset magna ars, efficere, ut camelus por foramen acus transiret? At veritas ipsa docet. *facilius osse, camelum transire per foramen acus.quam divitem intrare in regnum coelorum*. Nonne etiam magna ars esset semper adverso vento navigare , cl lamdcm feliciter ad portum appel-

Icric ? Al omnes divites adverso el prorsus contrario venio navigant. Quamquam enim vulgus divitias prosperitatem , cl tribulationem adversitatem vocant, tamen revera tribulatio, quae a mari huius sacculi recedere, atque ad Deum verum salutis portum accedere facit, ventus prosper dici debet. Divitiae vero alque honores, quae ad medium maris compellunt, venti contrarii optimo jure nominari possunt. Cum igitur omnes divites contrario vento navigent, nonne magna industria uti debent, si ad portum salutis pertingere volunt? Iinc nimirum est illa vox Domini Servatoris: *Quam difficile qui divitias habent, in regnum coelorum intrabunt*. El illa apostoli Pauli, *Scio abundare , scio ct penuriam pati*. Quem locum diligenter considerat b. Augustinus. Nam sicut penuriam pati quorumcumque est, at scire penuriam pati paucorum? iia abundare quilibet potest, sed scire abundare , non nisi perfectorum cl magnorum est. Hinc etiam Ioco Scriplura iam vehementer laudat eum, qui potuit transgredi ei non csl transgressus: non enim magnum csl, si pauperes sobrii sint, qui unde crapulam excrc» ani, non habent: neque si mullos famulos non requirant, qui vix seipsos sustinere possunt: al quod homo potens, dives, magnus, qui ct facile cl impune nulla scelera patrare potest, iamcn modestiam, humil talem, castitatem conservet, v<rc magnum el admirabile est: *Quis est hic ct laudabimus eum?* fecit enim *mirabilia invita sua*. Ista igitur miracula Deus ostendit, cum servis suis maximas opes el summos honores tribuit: quod enim *impossibile est apud homines*, ut Dominus, ait, *ajutud Deum possibile csl*. Quod majus miraculum Heri potest, quam quod de sancio Eduardo rege Anglian legimus? Is cum omnibus bonis externis el corporis floreret, non solum in lania potestate modum, in lania fastigio humilitatem, in lania copia alque affluentia rerum omnium sobrietatem semper retinuit: cl non solum ab adulteriis cl fornicatione alienus vixit, sed cl cum ipsa sua uxore, nec odolscenliae stimulis vicius, nec amore liberorum superatus, perpetuam virginitatem coluit.

Al quomodo tandem ista miracula fiunt ? Quo pacto id assequemur. ul honores cl divitiae ingressum ad regnum coelorum non impcdiant? Nimirum si ea non super humeros, neque in capite ponamus. ne nos deprimant ad gehennam , sed sub pedibus, ul per eas tamquam per gradus ascendamus in coelum. Si quis non posset ascendere in locum aliquem, et propter ea ei scabellum daretur, ipse nesciens usum scabelli poneret illud in capite, quis non rideret? O stulte, quis lo docuit scabellum ponere in capite? Pone sub pedibus, el bene ascendes. Ha etiam el in non ponas opes tuas m humeros, vel in capite, sed sub pedibus, el bene in cnelum intrabis. Quod si aulem eas sub pedibus collocare non audes , certe foris extra cubiculum cordis eas teneas, cl non nocebunt. Quaero enim absle , si amicus aliquis luus diceret *libi*, quaeso te, ul serves mihi hoc pallium , donec redeam, cl quidem nescio quando redibo , an media not te an circa auroram an alio lempore, sed quando documque. rediero, fac obsecro, ut slilim illud ha-

beam. Quid tu responderes ? Nonno diceres, Ego quidem pallium luum servabo , sed non in cubiculo meo. Nolo enim propicr pallium luum media node vel circa auroram excitari: ponam illud in atrio iuxta portam, ul quando volueris venias et accipias. Ha prorsus, auditores , iia sancti fecerunt. Videbant sibi divitias a Deo tamquam depositum dari servandum ad tempus, cl brevi restituendum, quando videlicet Domino placuisset: alque idcirco non cas in cubiculum cordis admillere, non eas amare ac diligere tamquam proprias voluerunt, sed foris extra portam eas collocarunt, ut quandounque Dominus veniret, casque repeteret, ipsi pacem el quietem suam non amitterent, sed cum b. Iob dicerent : *Dominus dedit, Dominus abstulit, sil nomen Domini benedictum*.

PARS SECUNDA.

Quae de tribulatione dicenda nobis hoc tempore videbantur, si bene meministis, ad quinque capita revocavimus, quae erant, natura, varietas, causae, effectus , cl remedia sive arma tribulationum. Expedivimus quatuor prima capito, nunc ad quintum el postremum quod est omnium utilissimum, Domino adiuvanle, veniendum est.

Quae sint arma Christianae militiae, apostolus Paulus his verbis docet: *Assumite . inquit, arma luras Dei, ul possitis resistere in die malo, el in omnibus perfecti stare. State ergo succincti lumbos vestros in veritate , el induti lorica m iustitiae , calceati pedes in praeparatione Evangelii pacis: in omnibus sumentes scutum fidei, in quo possitis omnia tela nequissimi ignea cxlinguere; el galeam salutis assumite , cl gladium spiritus (quod est verbum Dei) per omnem orationem cl obsecrationem orantes omni lempore*. Quorum verborum hnc sententia est : incidimus, fratres, inquit apostolus, in tempora turbulenta et periculosa a fronte atque a tergo, a dextris cl a sinistris hostes polenlissimos el crudelissimos habemus. Quare *assumite armaturam* Dei. non clypeum nul hastam dumtaxat ; sed omne genus armorum , (id enim significat verbum Graecum ἵπανοπλία, quoa-positolus usus est) *ul possis resistere in die malo*, hoc est, in lempore tribulationis. Dicuntur enim dies tribulationis dios mali , quia non clari, non laeti, non sereni, non tranquill, sed lelri, obscuri, molesti, turbulenti sunt. *El in omnibus perfecti stare* , hoc csl, quicquid acciderit, sive pestis, sive fames, sive bellum , sive aliud genus tribulationis numquam frangi aul prosterni. Pulchre philosophus virum sapientem el perfectum comparat talo vel pilae , quae quoniam perfectissima figura praedita sunt. eodem se modo habent, nec unquam nisi recte cadunt. Sume pilam ve) talum, proice sursum ac deorsum . volve ac revolve quoniam libel, numquam efficies, ul non recte cadant Tales sunt viri perfecti , qui ulla neque prosperitate, neque adversitate moventur . neque divitiis cl honoribus extolluntur, neque inopia el ignominia deliciuntur. Talis erat in primis apostolus Paulus, reipsa, non verbo philosophus, cuius illa verba sunt in epistola ad philippenses : *Ego enim didici, in*

quibus sum, sufficiens esse: scio abundare, scio et penuriam pati, et saluari et esurire, ubique et in omnibus insilulus sum. Tales quoque nos omnes esse cupit, cum ait: *Ut possitis resistere in die malo, et in omnibus perfecti stare. Stale ergo succincti lumbos vestros in veritate, cie.* Describit nobis militem, non equitem sed peditem, omnibus rebus, quae ad bellum requiruntur, armatum atque instructum. Primo loco habeat, necesse est, cingulum militare, deinde lorica, turn calceos in pedibus, quarto loco clypeum ad sinistram manum, quinto gladium in dextra, sexto ac prostremo ad caput tegendum ac muniendum, aerea galea comparanda est. Ubi vero miles noster ita instructus atque armatus erit, sine ullo timore certus de victoria hostes suos aggrediat. Ac ut magis cos perterreat, non in silentio procedat, sed more militum Gedeonis magno clamore irruat in acies inimicorum: id quod ultimo loco imperator nosler monet, cum ait: *Per omnem orationem et obsecrationem orantes omni lempore.* lineae est sententia d. Pauli breviter explicata. Iam de singulis armis seorsum dicendum est. Hodie igitur, quia parum temporis superest solum dicemus de cingulo.

Stale ergo, inquit, succincti lumbos vestros in verilale. Cingulum istud quamquam non uno modo a doctoribus sanctis exponatur, aptissime laudat a nobis in paucularum inciligetur virtus castitatis, de qua duo breviter exponemus. Primum, cur virtus castitatis cingulum appelletur, ex quo simul cognosci poterit, quae sint cinguli huius utilitates: deinde quibus in officinis eiusmodi cingula conficiantur, et vendantur, ut inde quisque unum sibi, si velit, comparare possit.

Primum igitur cinguli nomine castitas designatur, quod sicut cingulum lumbos constringit, ita ut virtus castitatis libidinem, quae in lumbis potissimum residet, continet et coarctat. Ume d. Gregorius dominicam illam sententiam exponens: *Sini lumbi vestri praecincti et lucernae ardentes in manibus vestris, Tunc, inquit, lumbos nostros praccineinins, cum carnis luxuriam per continentiam coarctamus.* Sunt autem duo genera cingulorum, unum utcumque longum et latum alterum brevius et angustius. Cingulum longum et latum est castitas matrimonii, quod iis accommodatum est, qui pinguiore sunt, et grassos magnosque ventres gerunt, nec se nimium constringi facile patiuntur. Cingulum brevius et angustius est castitas coelibatus, quod viduis et virginibus. atque iis omnibus servii, qui aequo animo ferunt vehementer constringi, modo venusti ac formosi Deo, et sanctis angelis videri possint. Atque altero horum necessario uti debet quicumque Deo militare et stipendium vitae aeternae oblinere cupit. Nullum enim apud veros Dei cultores et milites tertium genus cinguli repentur. Et sicut cingulum militare adeo proprium legitimae militiae ornamentum apud veteres erat, ut idem apud eos esset cingulum deponere et militia se abdicare: quocirca et impius Julianus, ut Rofilnus testatur, cum edicto publico Christianos a militia prohiberet, nihil scribebat aliud, quam nec cingulum Christianis daretur;

sic etiam virtus castitatis proprium ornamentum christianae divinaeque militiae est. Permittit quidem synagoga ludacorum uxorum multitudinem, et libellum repudii: lex vero impurissimi Mahomelis praeter gregem maximum uvorum, etiam omnes ancillas libidini dominorum subiicit: Haeretici quoque nostri temporis etiam monachis et sacerdotibus uxores, et virginibus Deo sacratis maritos attribuant, sed propterea omnes isti, qui cingulum militare non habent, a legitima Dei militia excluduntur. Sola Christi Ecclesia, quae cingulum castitatis religiose ac diligenter servat, vere dici potest *castrorum acies ordinata.* Quae cum ita sit, non dicat impudicus, fornicari nihil esse aut leve peccatum est. Una siquidem fornicatio sufficit, ut cingulo exuaris, ut omnia perdas, ut tamquam militiae spiritualis desertor ab imperatore Deo gravissime puniaris.

Altera causa, cur castitas cingulo comparetur, est, quod sicut cingulum militare continet et conservat gladium; sic etiam virtus castitatis facile comprehendit et servat Verbum Dei, qui est spiritualis. Multi saepe, ut Scripturas intelligant, varios libros conquirunt, nulla adhibent commentaria, et benefaciunt, sed limen optimus commentarius est castitas et puritas animi. Nam in sordidam animam non intrat Sapientia; et *Beati mundo corde, quoniam ipsi li videbunt.* Magnus Antonius; ut in eius vita scribit Athanasius. cum aliquos videret, qui videri mirabantur, daemones aliquando praedicere posse futura, dicere illis solebat. *Habeat homo Christianus purum cor. et non dubito, cum plura scire posse, quam daemones.* Et revera sanctus ipse Antonius propter eximiam, quam Dei dono et suo ipsius labore adeptus fuerat animae puritatem, non suum Scripturas per se init intelligebat, et futura aliquo absentia tamquam praesentia cernebat; sed etiam saepe animas ex hac vita migrantes, et in coelum evolantes clarissimo videbat. Itaque stude puritati. purga oculus cordis. et tu libi cingulum castitatis et tu ipse experieris plus te proficere in intelligentia Scripturarum sola meditatione, et plura et sol diora et dulciora. te invenire, quibus et te ipsum, et alios ut spirituali cibo consolari, ea recreare poteris, quam si nullas horas in legendis commentariis consumeres.

Iam igitur ratio cur cingulo castitas comparetur, pulcherrima et verissima est. Nam, ut magnus Rasilus docet, Deus initio composuit hominem ex duabus naturis, quasi cenaurum quemdam, qui a cupito usque ad pectus formam humanam prae se ferret, et mente ac ratione vigeret: ab umbilico vero et lumbis usque ad pedes equi naturam feram ac silvestrem haberet. Verum ne forte pars inferior atque equina limites suos transcenderet, et totus homo quasi equus indomitus fieret, et ei per lerciniam merito diceretur: *Equi amatores in focinas et emissarii facti sunt: unusquisque ad uxorem proximi sui hinniebat;* quid feci Deus? Attribuit horni vinculum castitatis, quo se medium cingere), et eo modo pars equina ab humana separaretur. Hinc igitur virtus castitatis rode cingulum nominatur, quia cingit hominem in medio, nec un-

quam sinil permisceri pnrictm illam ferarn nique agrestem, m qua sunl moins atque impetus libidinis, cum ca parle, quae ratione el consilio regitur, cl in qua lumen divinae gratiae cl sapientiae residet. Vultis aliam similitudinem eiusdem magni Basilii adime forlasse clariorem? Sume Innipndem accensam: ibi videbis in parte inferiore iacere aqiiam, in parle superiore super aquam natate oleiim in medio vero olei arderc ac lucere fomitem. 11 si casu aliquo oleum cum aqua misceatur, continuo lampadem exlingui, cl pulcherrimae luci fumum lelrum ac foetentem succedere. Tale quiddam csl homo: habet in parte inferiore aquam, carnem videlicet istam (luxam cl inconstantem, quae nisi ieiunio saepe purgetur, multas sordes cx nimio cibo el pniu secum involvit. Il diei deinde in parte supenore oleum, hoc est. animum levem, subtilem. perlucidum, atque in eo lumen sapientiae et gratiae suae Deus accendit. Verum qnonim saopenumero accidit. ul oleum miscealurcum aqua, ut spiritus liat carnalis, el animus carnis propensionem sequatur ad luxuriam, ad fornicationes, ad impud ciliam, atque inde lumen sapientiae el gratiae exiingupliir. el fumus telerrimiis scelerum d fl.ig' lionim succedat, quid agemus? Quid? Remedium est in promptu. Comparabimus nobis cingulum castitatis. Eius enim munus est hominem m medio cingere, aquam ab oleo, carnem a spiritu separare. cl in suis regionibus divisa el disjoncta continere.

Veniamus ad quartam el postremam rationem, ob quam virtus castitatis cingulum appellalnr: quia accingit hominem ad iter, expeditum. el par; tum rfilicil ad currendum post Christum, sicut in libris Regum legimus de Elia, qui accinctus renibus curabat ante Achab. El cingulum quidem latum conjugalis castitatis expedit eoniugulos, ac liberat a duobus maximis impedimentis: quorum unum dicitur zelotypia. Quantum. quaeso, impedit zeolnlypia. ne maritus el uxor communi consensu quiete et tranquille per viam mandatorum currant? Ilinc enim maritus quidem semper torquetur, et quicquid videt ab uxore sua. in partem deteriorem: nterpretatur, omnia limet, omnia suspecta habet. 1'xnr atilern videns se. eliam si bene ngal, lamen malas suspiciones efflgere non posse, affligitur. cruciatur el saepe eliam secum dicit. Jlcibus erit ul faciam, ne deinceps vir meus fal<o putet mc non servaro fidem. Impedimentum aliud est efiracnala libido conjugatorum, qui numquam propriis uxoribus conP-nli, aliarum saerninalum. quandoque eliam meretricum amoribus implicantur. Inde exhaucinnl domum suam penuriis, et morbis variis cam replet, inficiunt uxorem, inficiunt liberos, el neque ip«-i quietem ullam capiunt, neque alios capere permittunt. Ab iis omnibus malis atque incommodis, a|> isto genere tribulationis, liberat cingulum cnslilalis. Qui enim hoc cingulum habet, ne una ullos amores externarum faeminann in animum suum admittunt, et ipsas suas uxores secundum Deum caste ct moderate diligunt.

Verum enimvero cingulum angustum perpetui coelibatus csl. quod vere hominem ab innumeris impedimentis liberat. Expedit primum a cura el

gubernatione uxoris, quae quanta sil. conjugali cxperiuntur. Illud extra controversiam csl, Incilius esse decemviros, quam unam foeminam gubernare. Deinde liberat a cura el sollcciludinc liberorum, qui nutrir, educari. instrui. gubernari debent, alioqiii perciti ac scellarati sunl. et parentes suos perpeluu cruciant. Postremo liberat ad avaritia, et, lucrandi desiderio. Qui enim filios non babd. quibus thesaurizet, facile suis fnlcullntibus contentus vivit. facile eliam lotus ferlur in Deum, et si opus sit, facile propler Deum, quam elegit sibi in sponsum, reliquit omnia, pcragral varias regiones, omnibus periculis se committit, denique iacileo inninpraeclara el plane heroica facinora propler Deum aggreditur, ad quae conjugati propler sues tricas ul compedes aspirare non possunt. Itaque cum tanta sit uh'ilalis angusti illius cinguli. quid mirum si Christus Imperator noster, deinde Apostoli tribuni, ac duces divinissimae hujus m liliae. el post eos tantus cxerrilus sanctorum. Martyrum, sanctorum Sacerdotum, sanctorum Monachorum sanctissimarum Virginum, el viduarum eo accingi desideraverunt?

Stale ergo Apostolus clamnl *state succincti lumbos vestros, sed in veritate*. Quid est, in *verilatl*? Nolite fingere, nolite simulare, verum cingulum habetote. Si corpore continentiam servas, sed animo, et cogitatione ac desiderio perpetuo fornicaris, non es accinctus in ventate, el homines decipis, sed non Deum. Si animo cl corpore castus es, sM propler inanem gloriam, ul laudaris ab hominihiK non es accinctus in veritate, ct cingulum quidem habet. sed militiae dialxdicae. non divinae. Si avaritia. si ambitio, si aliud quodlihcl vilium, si ardealissimum studium lilcrarum libidinem cnrnisnbsorbel, ila ul de luxuria non cogitas quidem, non es lamen accinctus v> rilalc. neque tua castitas Deo placet. Si postremo vel natura eunuchus nutus, vel ab homibus postmodum factus es. noli glorinri. non es accinctus in verilale: neque ista castitas cuicjrellcnlissimum csl praemium promissum. Qui sunl igilur accincti lumbos in veritate? Nempe ii dumiaxat, *qui se. ipsos castraverunt propter regnum Dei*, qui ct corpore, el animo, cl opere, cl dr\$iderio casti sunl: el casti sunl non propli r gloriam hominum, nnn propler lucra temporalia, non propler studia litorarium, non propler sanitatem, non propler ipsam virtutem, sed propler Deum, ul placeant Deo, ut illi soli perfectius, cl purius, et erectius, el familiaris servire atque inhaerere possint. l<li sunl *accincti lumbos in verilale. Ish* habebunt in *domo Dei locum, el nomen melius à filiis, ft filiabus, nomen sempiternum, quod non peribit*. Isti sequuntur *Agnum quocumque ierit*, et cantabunt *canticum novum*, quod nemo alius cantare poterit. ◆

Alubin'rii tandem ista cingula venduntur? ubi reporiuntur? quibus pecuniis comparantur? Opifex, Auditores, cinguli lam pretiosi csl solus Deus. Loquatur Salomon snpienlissimiiisail sci vi. inquil. quoniam *aliter non possem esse continens. nisi Deus detect hoc ipsum erat sapientia scire cuius esset hoc donum: adii Dominum. cl deprecatus sum illum*. Loquatur Dominus, qni plusqum Salomon csl, cum Apostoli dixissent: *Si ila est causa hominis cum*

uxore, noti expedit nubere: Quid Dominus respondit? Aon *omnes*, inquit, *capiunt verbum hoc, sed quibus datum est*. Quasi dicere vellet: Verum esi quod dicitis, nubere non expedit, sed impedit potius. Quid enim sunt nuptiae, nisi tricae quaedam in pedibus? Sed lamen *non omnes capiunt verbum istud, sed quibus datum est*. Itaque cingulum castitatis conficitur.ac donatur a Deo.el continuis prnecibuscl lachrimis petendum csl.nec ullo modo per se, ac solus homo ad excellentissimam istam virtutem aspirare potesl: aliquid lamen ex parle noslra requiritur. Cingulum enim militare non cx lana, vel serico, sed ex corio morlui animalis conficitur. Corium vero islud pellis noslra est. Quare pellem luam, sensus luos, leipsum mortificare d*bes, si cingulum habere cupis: fru slra cogitat de castitate, quicumque sensus suos custodire, el continere non studet. Nihil enim sunl aliud quinque sensus, quam quinque perditissimi leones,sempiT parati ad fornicationes el adulteria fabricanda. Ilinc enim Scriptura clamat:J/ors *intra-vit per fenestras, et oculus meus depraecotus est animam meam*. *Caste mulieres*, inquit Basilius, *numquarn aperiunt tolasfeneslras,sed quasi per rimas aspiciunt id quod nolunt, ul si quid vident,quod offendat,continuo claudere possunt*.Sic chain anima hominis Christiani,qui serio diligit castitatem,numquarn fenestras oculorum,aurium,ahorumve sensuum suorum prorsus aperit. Itaque primum omnium summa diligentia, atque cuslodia sensibus nostris adhibenda esi. Deinde iuval eliam plurimum occasiones peccandi, ct consuetudinem, ac familiaritatem impudicorum fugere;Corrumpunt enim bonos inores colloquia prava, cl pestis ac lepra luxuriaefacillime iis adhaeret, qui cum infectis cl corruptis agunt. Si vides te alicubi sine periculo esse non posse, cur non fugias alio? Cur Deus libi pedes dedit? Cur bonos cl caslos amicos non quaeris, cum quibus cum fructu et utilitate verseris? Magnum praclerca remedium contra morbum luxuriaefcl,legere saepe ac serio Scripturas sanctas. Ama *studium Scripturarum*. inquit Hieronymus, & carnis *vitia non amabis*. Le-

ge vitas sanctorum, lege confessiones Augustini, lege alios pios cl sanctos libros , cl lu ipse experientia disces, quod facile gustato spiritu desipiat omnes caro et illa omnia tibi foetere incipiant,quae modo lam vehementer amas. Postremo frequens confessio peccatorum diei non potest, quantas vires habeat ad animam integrum cl puram perpetuo conservandam. Sicut enim rex Syriae numquarn regibus Israel praevalere potuit , donec vixit Eliseus.qui omnes conim insidias detegebat.ila numquam spirilus fornicationis in te praevalebit, si conscientia lamquam alter Eliscus per confessionem peccata semper aperiat. Quod si aliquando ad maiorem gloriam tuam,et hostium tuorum confusionem Deus pcrmillal, ut magno impetu carnis concupiscentia el daemonum acies tc oppugnent, et cingulo castitatis spohare coneniur, arripe magno animo solita arma sanctorum, orationem, jejuniia:casliga corpus tuum el in servitutem redige. Quid aliud unquam,quaeso, sancti fecerunt? D.Benedictus nonne in spinis diu nudus volutatus est at carnis vulneribus vulnera menliscurarel?D.Franciscus ob similem causam nonne in media hieme nudus in nivibus jacuit? D. Bernardus nonne, ul libidinis ignem exlinguercl,cum adhuc adolescenslulus esset, in frigidissimum lacum se coniecit? Alius quidam sanctorum nonne digitum unum ad ignem admovit, atque arderc voluit, ue mens turpi desiderio aestuaret? Ila ergo sancti patres maiores nostri fecerunt. Eorum nos vestigia sequi.atque exempla imitari debemus. Nec emtn fieri potest, ul nos venirem ciboel potu replendo, usque ad meridiem dormiendo,oculis cl auribus seniper vagando, ad palmam excellentissimae virtutis perveniamus, ad quum sanctissimi illi forlissimique milites non nisi orando, jejunando, vigilando, laborando pervenerunt. Quare, auditores , praehari non pigeat . si coronari delectet. Sequamur intrepide principes nostros in bello , et sine dubio consequemur eosdem feliciter in Iriumpho, ipso nos adjuvante el confirmante Domino Jcsu Christo, qui est in saecula benedictus. Amen.

DE T DI BULAT IONE

SYNOPSIS

Tria alia arma sumuntur explicanda, quibus nos indui vult apostolus, nempe gladius.galea ct lorica. Alque primo triplex redditur ratio, cur verbum Dei gladius dicatur, quia scilicet sccel, vulneret, occidat; ubi varii hujus gladii effectus producuntur. Quinque item afferuntur rationes,cur idem Verbum Dei gladius spiritus appelletur. Deinde. explicatur hujus gladii usus, tum in bello tribulationis, tum in pace prosperitatis. luxat aulcm in tribulatione terrendo el consolando ; in prosperitate hostem nostrum carnem debilitando . el divites inter spem et melum continendo ; in utroque vero tempore prodest illustrando et docendo, quae singula suis lestimoniis.similibus, el exemplis amplificantur. Ad galeam deinde accedendo, virtutem spei illam designare affirmatur, cl cur spes galea dicatur explicatur.Galeae, praeterea hujus efficacia declaratur, alque ex d. Paulo onchorae triplici l'une alligatae assimilatini', videlicet veritatis, juramenti et subscriptionis Dei, quae omnia pulcherrima arte tractantur.

Parte altera ostenditur, qua ratione lorica el charilas et justitia esse possit. Cur eadem charilali comparetur triplex affertur ratio; et vis chariialis rationibus el exemplis depingitur. Deinde ad ejus usum veniendo quatuor enumerantur modi, quibus chantas in tribulationibus nobis utilitati et auxilio maximo esse solet. Primo, dum patientiam gignit, cujus etiam encomium subjungitur.Secundo,dum pectus chariialis fervore calefacit. Tertio . dum inebriat, quo inebriationis modo varios sanctos veleris el novi Testamenti ebrios fuisse demonstratur. Quarto, dum ex necessitate virtutem facere studet. Tandem docetur, quomodo charilas nobis in prosperitatibus pro lorica inserviat,alque ul eadem induamur efficaciter suadetur.

Quamquam arma Christianae militiae, auditores optimi. quae adversus tribulationes ab apostolo P.julo iubemur induere, el de quibus oratione superiore verba facere instituimus, magnam ad dicendum nobis materiam praebeant,el arma singula orationes singulas desiderarent , tamen quin pascha instat, faciam id . quod peregrini et viatores facere solent, cum in longo itinere temporis angu-

stiis ct brevitae , premuntur. Etenim contendam quantum polero , ul parlim compendia viarum eligendo , parlim cursum orationis incitando, ad locum, quo tendimus, definita die perveniamus. Hodie igilur Domino bene adiuvanlc, dc lribus armis simul explicabimus, dc gladio, dc galea, de lorica. Ac primum dc gladio qui ad cingulum, de quo iam disseruimus, appendi dcbel, cl qui apostolo interpretante , nihil aliud csl, quam verbum Dei, duo quaedam breviter exponemus : Primo cur verbum Dei dicatur gladius spiritus : deinde quis eius sil usus, lam in bello tribulationis, quam in pace prosperitatis.

Veniamus ad primum. Cur Verbum Dei dicitur gladius? Quia secat, vulnerat, occidit. Quosnam? Illoslcs Dei, homines peccatores, vel si magis proprie loqui volumus,ipsa peccala, idololatriam,liao-reses , schismata , ambitionem , luxuriam , avaritiam. Isle csl gladius utraque parle acutus, quem divus loannes initio Apocalypsis, ex ore Domini procedere vidit: el dc quo Isaia propheta scripsit: *Percutiet terram virga orsi sui, cl spiritu labiorum suorum interficiet impium.* Iste csl gladius, quo apostolus Petrus in Actis Aposlolicis in omnia genera bestiarum occidere iubetur. el praecipue quadrupeda, reptilia, cl volatilia . hoc est voluptuarios, avaros, superbos. Voluptuarii enim more quadrupedum semper ventrem, olea, quae sub ventre sunt , aspiciunt. Avari aulcm ad instr reptilium loto coi pore ampleclunlnr lerram. Al superbi lamquam volatilia quaedam ambulant in mirabilibus super se. Tunc vero eiusmodi bruta animalia occiduntur, cum bruta animalia esse desinunt. hoc csl , homines , qui vitam brutorum imitando quasi bruta evaserant, iam non amplius bruta . sed homines esse incipiunt, cl dc voluptuariis casti, de avaris liberales , el humiles dc superbis fiunt. I-lc csl gladius , apostoli omnes in die pentecostes armati totum pene orbem ad imperium Christi aditinxcronl. Iste est gladius, quo beatissimus Paulus ab Ierusalem usque Illyricum ninxiim strage obvios quosque prostravit. Denique iste esi gladius, qua semper de hostibus suis ethnicis, haereticis . peccatoribus permilites doctores cl conacionalores suos Chrislus triumphat.

Sed cur. quaeso, verbum Dei non solum gladius, sed ct gladius spiritus dicitur ? Mullae sunl causae. Prima, quia gladius iste a solo Spiritu Sincllo fabricatus est. Neque enim noverunt fabri isti vulgares gladios talis conficere , gladios vivos cl «dificaces , qui eliam spiritus incorporeos vulnerare

possint. *Spiritu sancto inspirati* (inquil apostolus Petrus) *locuti sunt sancti Dei homines*. Secunda ratio, quoniam Spiritus sanctus est, qui gladio isto praecipue ulitur. Nam ipsius est proprium contra vilia bellum gerere, hominem veterem occidere, ad poenitentiam peccatores convertere. Nos enim nihil aliud, quam armigeri alque ministri eius sumus. *Non enim ros estis*, qui *loquimini*, ait Dominus, *sed Spiritus Palris vestri qui loquitur in vobis*. Tertia ratio quoniam gladio isto, non pro carne, sed pro spiritu dimicatur. Nam cum homo ex carne spiritu compositus sit, et haec duo, ut apostolus ait, sibi invicem adversentur; gladius carnis crapula, ebrietas, fornicatio; gladius spiritus est verbum Dei. Quarta ratio, quoniam finis huius gladii non alius est, quam ut Spiritus sanctus in cos veniat, contra quorum vitia bellum geritur, ila legimus in actis Apostolicis: *Adhuc loquente Petro*, inquit sanctus Lucas, *cecidit Spiritus sanctus super omnes qui audiebant verbum*. Licet lineis esse debet concinnatorum, non lucrari pecunias, non aucupari inanes plausus, non oblectare animos et aures curiosorum, sed cilicere, quantum in ipsis est, ut Spiritus sanctus, Spiritus venialis, Spiritus mansuetudinis, Spiritus sobrietatis, Spiritus pietatis, Spiritus timoris Domini super auditores veniat. Quinta et postrema, sed potissima, ratio est, quoniam nemo sine Spiritu sancto, gladio Verbi Dei uti potest. Etenim verba divinae scripturae, si sola et nuda accipiantur, non iam gladius, quam vagina esse videntur. Potest autem ea vagina et verum et ferreum gladium, et gladium plumbeum sive ligneum continere. Si verba scripturae secundum ecclesiae catholicae sensum, qui idem est sensus Spiritus sancti, accipias et intelligas, gladium spiritus ferreum alque acutissimum habes: Si vero sensum capitis tui, sensum distortum, falsum haereticum, in vagina sacrarum Hierarum includas, quid habebis nisi gladium plumbeum in vagina aurea? Nam vagina erit, sed gladius nunquam utilis. Atque haec est deceptio omnium haereticorum, qui nihil aliud habent in ore, quam verbum Dei, nec ulli magis, quam ipsi gloriantur de gladio: et tamen revera nihil ipsi praeter vaginam habent. Deus enim facile palitur litteram Scripturae, vaginam istam spiritus, catholicis alque haereticis esse communem; sed gladium spiritus, sensum verum Scripturarum in sola Ecclesia Catholica esse voluit, cui sensum aperuit, ut intelligeret Scripturas, *quae est columna et firmamentum veritatis: terribilis et castigatorum acies ordinata*. Cuius apertissimum signum est conversio infidelium. Quinam olim Imineos et Graecos ad fidem catholicam converterunt? Num Simoniani vel Marcionitae vel Manichaei vel Arriani vel Pelagian! vel Nestoriani? Minime vero: sed Apostolici veri. Qui nostro hoc saeculo in regionibus latissimis Indiorum, in America, in Brasilia, in Insipouia tantas infidelium multitudines gladio Verbi Dei prosimaverunt, et captivos ad imperatorem Christum adduxerunt? fortasse Lutheran? fortasse Calviniani? Affirment, fraudeant. Nonne. Catholicae Romanaeque Ecclesiae milites, quorum est bellum bella Domini praeclaras istas divinasque victorias de ho-

stibus fidei retulerunt? Huius autem rei causa, quae aha esse potest, quam quod haeretici verum gladium non habent? Et vehementer errant, si sola vagina se pugnare ac vincere posse confidunt. Non enim vagina, sed gladio homines occiduntur. Habemus igitur, cur Verbum Dei gladius spiritus nominetur.

Nunc illud videamus, quis eius usus, iam in bello tribulationis, quam in pace prosperitatis. Quo pacto gladio? I) et in tribulationibus iuvat? Duobus modis, terrendo et consolando.

Veniamus ad praxim. Si te variis tentationibus hostis aggreditur, accipe gladium, excipe et repelle ictus inimici sententiarum scripturarum. sicut ducem nostrum Christum fecisse, non ignoras, cum in deserto a Diabolo tentaretur. Itaque si Spiritus ambitionis tibi desiderium immittit praesidendi, si abbas, si episcopus, si magnus aliquis daemonis tentatione fieri cupis, sume gladium, lege sententiam illam; *Indicium durissimum his, qui praesunt, fiet, et, Potentes potius tormenta patientur*. Si spiritus avaritiae desiderium immittit multas pecunias congregandi, sume gladium, lege sententiam illam: *Qui volunt divites fieri, incidunt in tentationem et in laqueum Diaboli, et desideria multa nociva et inutilia, quae mergunt hominem in interitum et perditionem Radix enim omnium malorum est cupiditas, quam quidam appetentes erraverunt a fide, et inseruerunt se doloribus multis*. Si spiritus luxuriae desiderium immittit carnalium peccatorum, sume gladium, lege sententiam illam: *Fornicatores et adulteros iudicabit Deus*. Et illam: *Nolite errare neque fornicarii, neque idolis servientes, neque adulteri, neque molles, neque masculorum concubitores, neque fures, neque avari, neque ebriosi, neque maledici, neque rapaces regnum Dei possidebunt*. Si spiritus huius mundi desiderium gloriae et delictorum immittit, sume gladium, lege sententiam illam: *Quantum glorificavit se et in delictis fuit, tantum dabit illi tormentum et lucrum*. Alque ad eundem modum contra tentationes ceteras sententias illis divinae Scripturae pugnandum est, quae terrendo et comminando revocant a peccatis.

Si vero aliud genus tribulationis patiaris, quod effugere non possis, ut inopiam, ut aegritudinem, ut mortem parentum vel filiorum, hunc sententiae illae praelegendae et considerandae tibi erunt, quae divinas promissiones et exempla sanctorum continent. Sicut enim Scriptura impios homines vehementer terret, ila miseros et calamitosos mirifice consolatur. *Quaecumque scripserunt*, (inquit Apostolus.) *ad nostram doctrinam scripta sunt, ut per patientiam et consolationem Scripturarum spem habeamus*. Et in libro primo Machabaeorum quid Machabaei dicunt, cum in tribulationibus gravissimis constituti, ad Spartias scriberent? Aes enim, inquiunt, cum *nullo horum indigeremus, habentes solatia sanctos libros, qui sunt in manibus nostris, maluimus mittere ad vos renovare fraternitatem et amicitiam, ne forte i alieni afficiamur a vobis*. Itaque verbum Dei quasi mamilla nutricis lacie divinorum eloquiorum parvulos gemones, et plorantes recreat. Ibi coitu

non semel, non saepe, sed frequentissime in singulis fere paginis legitis, Deum promittentem se omnibus adfulurum, qui nō se in tribulatione confugerint. Eiusmodi vero promissiones infinitas c-exemplis confirmatas videbis, si historiam Abraham. Iacob, Ioseph, Moysis, Iob, Tobiae, Mardochaei. Daudis, Maclabacorum aliorumque mullo- rum legere volueris. Isti enim in magnis tribulationibus fuerunt, et de omnibus eripuit eos Dominus; nec solum eripuit sed etiam gloriosiores et feliciores effecit. Ex quibus illam conclusionem efficies, quam fecit David: *Junior fui, et enim senui, et non vidi iuslum derelictum, nec semen eius quaerens panem.* Et cum Ecclesiastico dicens: *Despicite filii nationes hominum, et scitote, quia nullus speravit in Domino, et confusus est.*

Veniamus ad pacem et prosperitatem, quae vel saepe dixi, plus mullo, quam bellum et tribulatio periculosa et noxia est. Quomodo gladius spiritus in pace prosperitatis iuvat? Duobus etiam modis. Primum enim carnem, hostem nostrum domesticum, qui se fratrem vel amicum simulat et inierim crudelissimam necem nobis machinatus, non parum debilitat. Siquidem *vivus est sermo Dei, et penetrabilior omni gladio ancipili, pertingens usque ad divisionem animae et spiritus.* Si duo doces copias simul coniungant, et unam alque eandem urbem iunctis viribus expugnare vellent, magnum profecto negotium illi urbi facerent: al si paulo post coorta seditione militari, alter eorum ducum cum loco exercitu suo se ab altero duce separaret, nonne vires prioris exercitus valde minuerentur? Ad eundem modum in homine flagitioso, et anima cum suis sensibus et motibus inferioris partis, et spiritus cum sua mente et ratione aliisque viribus partis superioris coniunguntur, et eodem prorsus tendunt, nimirum ad carnem pingue faciendam, oblectandam, roborandam; sed cum gladius verbi Dei huius hominis pectus ferit, statim penetrat usque ad divisionem animae et spiritus, et tunc spiritus amore Dei vulneratus irascitur quodammodo animae. eique dicit, nolo deinceps tecum militare, volo fungi munere meo, volo considerationi, orationi, lectioni operam dare, quae sunt paries meae. Alque illa spiritus ab anima, hoc est, pars superior ab inferiori dividitur et separatur et eo modo vires carnis hostis domestici fiunt debiliores. Et quamquam initio divisionis spiritus est parvulus alque imbecillis, tamen paulatim verbo Dei, quod etiam est cibus, olitur, nutritur, augetur, et interdum etiam illa corroboratur, vel flat mullo robustior atque fortior carne, et tunc iniurias suas ulciscitur. Et sicul milites quandoque rusticos vel liosles suos, quos ceperunt in bello, cogunt sarcinas suas, et onera portare: sic etiam spiritus cogit carnem ieiunare. vigilare, laborare, orare, eleemosynas dare aliaque facere, quibus ipse ad finem suum consequendum adiuvalur.

Alter modus, quo verbum Dei in prosperitate iuvat, est homines divites et florentes inter spem vel melum continendo, id quod in praesenti vita maxime necessarium est. Nam apud inferos quidem spes in desperatione, et metus in dolorem vertitur: in regno vero beatorum spei possessio, et timor

securitas sempiterna succedit: hic autem in terris nihil utilius, ac praesertim opulenti et fortunatis hominibus, quam inter spem vel melum ambulare, id quod verbum Dei optime docet; loquitur enim quodammodo ad cor divitis, et ait: Sia in timore: noli superbe sapere, neque sperare in certo divitiarum. Memento Cain, qui primis in terris coepit esse dives et potens, et urbem aedificavit, et postea male periit. Memento Pharaonis, et Callazaris filii Nabuchodonosor, et Antiochi, et Herodis, qui reges nobilissimi et potentissimi erant, et tamen ad ultimum miserrime perierunt. Memento Nabal Carmeli et illius divitis epulonis, qui ditissimi erant, et crapulae alque ebrietati studebant, et in puncto ad inferos descenderunt. Memento illius alterius divitis Evangelici, cui uberes fructus attulerat, et iam dicebat animae suae: *Habes multa bona in annos plurimos, ede, bibe, quiesce laetare.* Cui dictum est; *Stulte, hac node repetunt a te animam luam, et quae parasti, cuius erunt?* Deinde, ne forte dives desperet, ac dicat. Quis ergo poterit salvus fieri? loquitur idem verbum Dei ad cor eius, et ait, Confide, spera, poteris, si volueris, salvus fieri. Memento Abraham, Isaac et Iacob, nec non Davidis, Tobiae, Iosiac aliorumque multorum, qui et divites fuerunt, et Domino placuerunt. Pari ratione, et tu, si divitiis utaris ad quod factae sunt, non te impedient, sed iuvabunt.

Illis igitur quatuor modis verbum Dei scorsim in tribulatione, et scorsum in prosperitate juvat. Accedit vero quintus et postremus modus, qui utrique tempori convenit. qui est illustrando ac docendo. Nam *testimonium Domini fidele sapientiam praestans parvulis et praeceptum Domini lucidum illuminans oculos.* Videbat Deus mullos esse in mundo Epicureos, quorum fides ultra nubes non ascenderet, et qui de superis et inferis, de Deo, de morte, de iudicio numquam cogitarent. Quid igitur fecit? *Misit verbum suum et sanavit eos.* Et quomodo sanavit? Illustrando, erudiendo, docendo, ostendendo aliam esse vitam post hanc vilam, et alia bona et mala sine ulla comparatione maiora et diuturniora. Quae enim videntur, temporalia: quae non videntur aeterna sunt. Homines autem ad ea diligunt, quae noverunt. Cur infantes nihil expetunt praeter lac? Quia aliud non norunt. Cur pueri suos trochos. et pilas elatio instrumenta ludendi lanium diligunt? Quia maiora bona non noverunt. Cur plerumque homines nihil quaerunt nisi dlescere. nisi pinguescere, nisi opes et honores suos augere? Quia nihil aliud a magistris huius saeculi didicerunt. Si rusticus aliquis, qui nunc felicem se putat si panis et cervisia non desint, in aula regis ad unum mensem cibo et potu regio aleretur, numquid ille suum atrum panem, et cervisiam non contemneret? Illa prorsus, auditores, qui verbo Dei docente alque illustrante bona illa magna et sempiterna videre et gustare incipiunt. quae in sacculo futuro sanctis hominibus conservantur, facile despiciunt mundi huius gloriam perituram, opes falsas, inanes honores, et exiguas et breves, et mullo felle admistas voluptates. Sed de gladio salis et fortasse nimis dictum est.

Veniamus ad galeam. *El galeam*, Inquil. *salutis assumite*. Quenam est isla galea? Virtus spei. Sic enim apostolus alibi scipsmn cxponiu/nduli *loricatu*, inquil, *charitalis cl galeam spem salmis*. linquo spes salutis, expcclatio summae sempiternaeque felicitatis est galea. Dicitur vero galea, quia tegit ac defendit capul. ct reliquum corpus nudum alque inerme dimittit. Quod est capul hominis Christiani? Chrislus. *Omnis viri capul Chrislus est*, inquil apostolus, Ilaque galea solum legii capul, quin spes aeternae vitae facil ul homo contemptis omnibus aliis rebus, eliam fortunis, eliam dignitate, eliam lama, eliam vita, totos in id incumbat, ne sibi Chrislus auferatur, ul tides in Chrislum, ut honor et gloria Dei sa ha sint', eliamsi caetera omuia pereant. *Sapientis oculi in capite eius*, inquil Salomon. Siquidem stulti oculos non in capite, sed in calcaneis videntur habere, cum nihil aliud quam terram el res terrenas intueantur. At homo Christianus, homo sapiens oculos habet in capito, quia more serpentis totum corpus libenter exponit, ul servel ac defendat capul. non ignorans salvo existente capito, facile posse lotum corpus ab interitu revocari. Hoc csl igilur munus galeae, capul defendere. Est vero fortissima illa galea, el plane digna, quae membrum praeslonlissimum, quale csl capul, custodiendum acceperit? Siquidem adeo robusto cl firma csl. ul non solum ictibus malleorum non cedat, sed < liam quod pone est incredibile quanto magis percutitur, tanto fortior liat. Al quis hoc. docet? Apostolus Paulus *Tribulatio*. inquil, *palienliam operatur: patientia vero probationem: probatio vero spem: spes aulem non confundit*. Illinam magnam copiam goicnrum ad exercitum noslri regis mittere possemus. *Tribulatio*, inquil, *palienliam operatur*. Non enim polientia csl singulis dialecticae cl rhetoricae. quae discuntur in libris; discitur in laboribus, discitur patiendo. Ille qui saepius patitur, ille celerius palienliam discit, Ilaque *tribulatio palienliam operatur: patientia probationem*. Nam qui saepe cl mullum ct ao. quo animo politur ille commendatur, cl probatur, cl dignus ptdma cl corona iudicatur a Deo. Sicut enim in castris non pulchra alque splendida arma militem Duci commendant, sed fortia facta cl mulla vulnera adverso corpore accepta: cl sicut figulus mulla vasa cilicii cx eodem luto, sed qualia sini m fornace probat. Sic eliam Deus nos omnes in fornace tribulationis coquit, cl cos quidem, qui ignem sustinent, ncc franguntur, probat: qui ferre non possunt, reprobat. *Ergo palientia probationem operatur. probatio vero spem*. Qui enim animadverit sc mulla pali ct alacriter pali, ncc ullo modo frangi, sentit procul dubio intus in corde spiritum Dei, qui *testimonium reddit spiritui* suo. quod filius Dei sit, atque inde semper scipso fotlior, semper promptior ad patiendum, cl erectior ad sperandum efficitur. *Spes aulem non confundit*. Deus enim potens csl cl paratus ad plura cl maiora nobis danda, quam nos sperare possumus.

Sed iam, si placet, huius galeae usum explicemus. Quis igilur csl usus galeae? Quomodo nos in prosperis cl adversis iuvat? paucis dicam, audilo-

res. Iuvai mirum in modum, erigendo animum, cumque ad coelestia cl sempiterna praemia convertendo. Ncc enim explicari polesl, quantas vires habeat spes futurae quietis cl felicitatis ad extenuandam el minuendam molestiam. quamvis magnorum cl gravium laborum. Quid facil, ul avarus non sentiat laborem peregrinandi, navigandi, nundinas adeundi, merces emendi cl vendendi? Nonne spes divitiarum? Quid facit, ul agricola m mediis Imbribus, in maximis acstdms. in saevis frigoribus, noctes ac dios numquam quiescat, cl semper lamen laetissimus cantet? Nonne spes uberis messis? Quid facil, ul miles neque onus armorum recuset, neque longis vigiliis lerrcalur, neque de morte cl vulneribus cogitet? Nonne spes praedae vcl honoris? Illa igitur el foriis Christi miles in mediis aerumnis cl calamitatibus galea isla munilus crigil oculos ad coelum, el dicit. maioribus praeliis digna est splendidissima illa corona. *Non sunl condignae passionnes huius lemporis ad futuram gloriam, quae revelabitur m nobis*. Veniet aliquando illa dies, qua laboribus finitis admittar in gaudium Domini mei. Itaque sicut verbum Dei militem Christi consolatur exterius, divinas promissiones proponendo cl explicando; ila virtus spei consolatur interius ad easdem promissiones conluendas animum crigendo solum. sed eliam quodammodo affllgendo. Spes enim non solum id facit, ul animus coelum aspicial: sed eliam, ul coelo constanier inhaereat, ncc sc inde avelli ullis tribulationum fluctibus palialur. Quocirca d. apostolus Paulus eamdem spei virtutem in epistola ad Hebraeos elegantissima similitudine anchorac comparandam putavit. Nam quemadmodum naves, quae corpora quaedam sunl ad terrain communem omnium corporum parentem in tempestate confugiunt. et ei anchoram quasi brachium porrigunt, alque eo modo fluctus et procellas non timent: sic eliam animae navicula, quae de coelo originem babel, in coelo anchoram suam figit, ac per eam coelo constanter adhaerens, vexari ac inclari polesl in hoc mari saeculi huius fluctibus tribulationum, sed certe abripi el demergi in profundum non polcst. Neque vero periculum csl, ne funis, quo anchora spei alligata csl, aliquando frangatur. Siquidem csl *funiculus triplex* qui *difficile rumpitur*. I nus funis est veritas Dei: Deus est. cuius promissionibus spes Christianorum adhaeret. Quid fortius isto fune? Si d. Paulus promitteret aliquid, quis ci credendum non esse putaret? Si angelus de cocio promitteret aliquid. quis de eventu nmb'gerc anderel? At nunc non apostolus. non angelus. sed Deus ipse esi qui promittit. Veritas prima, sapientia summa, bonitas infinita, quae nec falli nec, fallere polesl. Aller funis csl iuramentum Dei. Quamquam etiam sine iuramento simplici promissioni Dei sine dubio continuo esset credendum, tamen ad maiorem fidelium suorum consolationem eliam rurare voluit. Sic enim in epistola ad Hebraeos Apostolus loquitur: *Abundantius Deus volens ostendere pollicitationes haeredibus immobilitatem consilii sui. interposuit msiurandum: ul per duas res immobiles, quibus impossibile est mentiri Deum, fortissimum solatium habeamus, qui*

confugimus ad tenendam propositam spem, quam sicut anchoram habemus animae lutam ac firmam. Iam funiculus tertius est subscriptio, quam Deus proprio sanguine adhibere voluit chirographo promissionum. Quis enim Iohannem non credat, quod proprio sanguine consignavit? Hic est igitur *funiculus triplex*, qui *difficile rumpitur*, quo spei anchora alligata, et in coelo affixa, naviculam animae firmissime tenet, atque in isto periculoso mari, ab omni ventorum et ductuum impetu defendit.

PARS SECUNDA

Diximus de gladio, et galea, nunc de lorica duo breviter dicenda sunt. Primum, quid sit haec lorica: deinde quis sit eius usus. Quid igitur est lorica? Virtus charitalis. Sic enim Apostolus ait; *Induti lorica charitalis, et galeam spem salutis.* Et quamquam in epistola ad Ephesios lorica dicitur esse iustitia, cum ait: *Et induti lorica iustitiae*, tamen iustitia pro charitate accipitur, quod saepe alias facere solei: nec immerito, cum nihil aliud sit charitas, quam eximia quaedam perfectaque iustitia. Etenim duae sunt partes iustitiae, quarum altera in commutatione, altera in distributione versatur. Ambas autem in charitate facile est invenire. Quid enim est charitalis, nisi quaedam nobilis commutatio, in qua homo seipsum totum donat Deo; et simul totum recipit Deum? Nam *qui manet in charitate, in Deo manet, et Deus in eo.* Quid item est charitas, nisi ars quaedam iustitiae recte distribuendi unicuique quod suum est? Iustitia enim quae in distributione versatur dignitatem et merita personarum considerat, et maioribus maiora, minoribus minora, summis summa et minimis minima tribuit. Secundum quem ordinem virtus etiam charitalis Deo primas partes defert, secundas animae, tertias corpori, quartas honori et famae, et de caeteris ad eundem modum. Itaque recte charitas iustitia dicitur, inchoata charitas inchoata iustitia, aucta charitas, aucta iustitia. perfecta charitas, perfecta consummataque iustitia.

Sed cur, quaeso, virtus charitalis dicitur lorica? In tribus de causis. Primum enim sicut lorica armatur potius, et pectore eae partes corporis humani defenduntur, in quibus vita potissimum residet, ut cor, hepar, stomachus, intestina omnia: sic etiam charitas animae vitam conservat ac luetur. *Nam qui non diligit, manet in morte.* Deinde quemadmodum lorica ex multis annulis inter se cohaerentibus constituitur, sic etiam charitas multas virtutes pulcherrimo ordine simul coniungit. Certe etiam, ut Apostolus ait, *patiens est, benigna est: charitas non aemulatur. non agit perperam, non inflatur, non est ambitiosa, non quaerit quae sua sunt, non irritatur, non cogitat malum, non gaudet super iniquitate, congaudet autem veritati. Omnia suffert, omnia credit, omnia sperat, omnia sustinet.* Ex istis annulis simul consertis malleo Spiritus sancti lorica charitalis fabricatur. Iohannem sicut loricae non ex panno vel ex corio, sed ex aere conficiuntur, ut omnes ictus lancearum et gladium sustinere possint; sic etiam charitas non est res quaedam mollis, ac tenera: sed

fortissima durissima, robustissima. *Fortis ut mors dilectio, dura ut infernus aemulatio.* Sed parum diximus. Nam etiam fortior est quam mors, et durior quam infernus. Mors enim est illa quidem fortissima, et non solum homines quamvis magnos et potentes, sed etiam ursos et leones posuerunt: sed tamen peccatum adhuc est fortius. Peccatum enim etiam in coelum conscendit, et angelos etiam inde turbavit, quod mors numquam efficere potuisset. At charitas utroque est fortior, quippe quae saltem atque in cor hominis penetravit, peccatum exlinguit, nec magis coram charitate potest consistere peccatum, quam coram igne aridae stipulae vel telae ataneorum. Quid? quod non solum res omnes creatas charitas vincit, sed etiam quodammodo creatorem? Quid enim non potest, quid non nudet sincera charitas? Ipsam Dei sapientiam docet. ligat potentissimum, vulnerat immortalem, Voluit aliquando Sodomam et Gomorram sceleratissimas civitates igne et sulphure concremare: audivit hoc Abraham, et saltem imperante charitate, loqui coepit ad Deum, ac dicere: *Absit a te, ut rem hanc facias, et occidas iustum cum impio, et atque iustus sicut impius. Aon est hoc tuum, qui indicas omnem terram, nequaquam facies indicium hoc.* En quam libere fortissima charitas etiam Deo consilium dare non timet. Rursus alias iratus Deus contra gentem Hebraeam, propterea quod vitulum aureum tamquam alterum Deum colere incepisset, voluit eam penitus delere ac perdere. Sed quid? Opposuit se charitas servi eius Moysis, et ait: *Cur, Domine, irascitur furor tuus contra populum tuum, quem eduxisti de terra Aegypti in fortitudine magna, et in manu robusta? Ne quaeso dicant Aegyptii: Callide eduxisti eos. ut interficeret in montibus et deleteret de terra.* Deus nutem, quasi charitas Moysis manus ei ligasset. cumque vinculum caplimque teneret, dicebat; *Dimitte me, ut irascatur furor meus contra eos. et deleam eos, faciamque te in gentem magnam; praevaluit tamen charitas, nec dimisit.* Magna igitur est virtus, magnum robur charitalis, nec immerito aeneae firmissimaeque loricae comparatur.

Veniamus nunc ad usum: Quomodo nos lorica ista vel tribulationis iuvet? Nullis modis. Primum efficiendo, et tamquam gignendo patientiam. Est enim potentia quasi filia primogenita charitalis. *Charitalis*, inquit Apostolus, *patiens est, benigna est*, et quae sequuntur. Est autem patientia virtus quaedam praeclarissima, qua tela inimicorum non repellimus, sed accipimus et frangimus: et hostes nostros non feriendo et prosternendo, sed patiendo et cadendo miro modo superamus. Magnum est vincere iacula repellendo et hostes occidendo: sed multo est maius et gloriosius vincere plagas accipiendo et moriendo. *Nelior est patiens* (nil scriptura divina) *viro forti, et qui dominatur animo suo expugnatore urbium.* Atque milites Testamini novi, quod sine ulla dubitatione est excellentius, patiendo et moriendo vicerunt. Aspice imperatorem nosirae mi-

lilino Christum. Quid illo fecit? Id quod antea tamquam in typo el figura egerat Sampson : quando una asini maxilla mille Philisrneos occidebat, magnas se vires a Domino accepisse demonstrabat: al cum robustissimis nervis cl funibus se ligari patiebatur el (amen paulo post sumina felicitate vincula rumpebat et hostes suos fugabat, multo fortiozem oslenlebat: I a liberator noster fortem ct potentem sc ostendit, cum mundum sine labore fabricavit ; sed mullo fortiozem cl polcntiozem, cum cumdem patiendol moriendo reparavit, cl sc lamquam alterum Smpsoncm ligari, conspui, caedi, vulnerari, crucifigi permisit. sed paulo post omnia illa lanquam tela aranearum confregit, cl ipsa cruce ac morte de hostibus gloriosissime triumphavit. Quid vero apostoli et martyres fecerunt? Nonne ip i quoque imperatorem Chrislum imitari patiendol polius, cl tolerando , quam agendo cl resistendo bellare voluerunt? El nonne patientia sua plurcs provincias ad Christi imperium adjunxerunt, quam unquam armis potuissent ? Nonne aliam principes Romanos, el ipsam orbis dominam patiendol moriendo domuerunt? Tantus es, ac fuil semper ubique splendor patientiae, ul etiam perditorum oculos perstringat. Hinc cnim ethnici philosophi cl haeretici permulti, cl omnes hypocritae mulla libenter patiuntur, ul patientiae virtutem inclare possint; sed lamen vera patientia proles est charitatis, cl propria hominum Christianorum, qui vere dicere possunt : Nonne Deo *subiecla erit anima mea ? Ab ipso enim patientia mea*. Scribit Ioannes Cassianus, fuisse Akxandriae sanctum quemdam senem, qui cum turbis infidelium quadam die obrueretur, cl multis variisque iniuriis, el contumeliis afficeretur , cl ab iridentibus alque insultantibus inlerrogarclur,quid unquam miraculi Christus effecisset, audacter respondit. Hoc miraculum Chrislus fecit, ul istis omnibus iniuriis cl contumeliis nihil moveat, cl mullo eliam plura et maiora pro cius nomine lota alacritate ferre possim. Il'c igilur csl primus modus, quo charitalis lorica nos iuval.

Deinde iuvat eliam eadem charilas mirum in modum stomachum animae calefaciendo, ul quamvis duras cl graves tribulationes facile digerat.Qui fervore charitalis destituti sunl, frigidum stomachum habent, cl unius verbuli injuriam concoquere non possunt, cl ideo non mirum si inde saepe aegrotent, quandoque eliam moriantur. Nam cibus qui non digeritur, non nutrit . sed occidit. Al qui fervent charilale, qui stomachum calidum habent, qui diligunt Deum ct proximum, slalim digerunt omnia non solum verba , sed eliam verbera: el proplerca omnibus nutriuntur, pinguescunt omnibus, omnibus proficiunt. Batto vero hujus csl, quia qui diligit non accipit injurias lamquam injurias, sed lamquam signa quaedam intimae familiaritatis. In tertio libro Esdrae cap. 4. legimus de quodam, qui mulierum potentiam praedicabat, qui cum mulla commemorasse!, quae viri ob mulierum amorem snepenunero patiuntur. tandem adiecit: *Videbam concubinam renis sedentem juxta renem ad dexteram.ct auferentem diadema de calate ejus, el imponentem sibi. ct palmis cadebat*

renem sinistra manu., *cl super haec aperio ore intuebatur cam*. Unde haec auditores, ul rex non ducrccl contumeliam auferri sibi diadema,el praeterea faciem suam colaphis caedi? Nonne cx eo , quod ista fiebant ab ea , quam vehementer diligebat? Ita igilur, qui diligunt Deum,qui diligunt proximos, qui diligunt inimicos, numquam agnoscunt ncc putant ullam injuriam sibi fieri, sed omnia in portem meliorem interpretantur. Ila sanclus quidam abbas nomine Libertinus, ul scribit b. Gregorius, cum cum dc equo, in quo sedebat, quidam dejecissent, cl equum abstulissent, nullo modo injuriam sibi fieri credens laetissimo vultu etiam flagellum obtulit dicens, lleus accipite fustem, ut cqm n melius ducalis. Ila Dominus acerbissimam passionem, non tamquam passionem, sed lamquam calicem optimi vini sibi ab amanlissimo Patre propinatum accepit. *Calicem*, inquit, *quem dedit mihi Pater*, non crudelissimus aliquis Dominus, sed amanlissimus Pater meus, *non vis ul bibam illum?* Itaque beatus Slephanus saxa illa dura, quibus lapidabatur, non saxa cl lapides, sed pretiosas gemmas existimabat. Et revera sic se res habebat, auditores. Semper cnim tribulationes, si lamquam Dei beneficia considerentur in vera beneficia convertuntur. Ignominia in gloriam, contumelia in ornamentum, inopia n divitias.vulnera in sanitatem cl mors iu immortalitatem. El homines quidem vident exterius crucem nostram, quam portamus in terris. Sed vident angeli coronam noslram, qua fabricatur in coelis. Quocirca rcclle Dominus de crucifixoribus suis dicebat; *Pater, ignosce illis, quia nesciunt quid faciunt*. Illi enim sc Chrislum valde deprimere, ejusque gloriam penitus obscurare credebant, sed vere nesciebant quid facerent.Nam eo modo maxime extollebant el illustrabant.

Sed quid praeterea charilas facil?Quomodo eliam in tribulatione nos iuvat? Juvat tertio ad cum modum, quo iuvat vinum, inebriando scilicet. *Vinum enim laetificat cor hominis*, inquit David. El filius ejus Salomon; *Date*, inquit, *siceram maerentibus, el vinum his. qui amaro sunl animo*. Qui ebrii sunl semper laeti sunl, sallant, cantant,nec ullius miseriae recordantur, non paupertatis, non aegritudinis, non acceptae injuriae, non contracti aeris alieni: denique omnem tristitiam ac moerorem facile de animo abstergit ebrietas. Pari ratione, auditores, sancta ebrietas charitalis, quae esl vinum illud, quo apostoli pleni erant, cum de cis in die pentecostes diceretur: *Musto pleni sunl isli*, facit homines semper laetos, nec ullum cos laborem vel dolorem seniire permillil. Patriarcha Iacob qualuordccim annos propicr Bachelem socero suo incredibili laboro servivit, ila ul ipse aliquando diccret;Die *noctunque aestu urebar el gelu,fugiebatque somnus ab oculis meis*: el lamen ut scriptura testatur, *videbantur ei pauci dies prae amoris magnitudine*. Ila nimirum amore ebrius erat sanctus Tobins, cum lotum diem in operibus charitalis consumpsisset, deinde reversus domum, quasi pro mercedc, utroque lumine orbatus esset, uxor vero quae cum solari debuisset, non oleum consolationis, sed acetum exprobrationis in plagas infunderet: tamen harum umnium calamitatum obii-

tus et uxorem et filium dulcissime consolabatur: *Pauperem quidem, aiebat, vitam gerimus, sed nulla bona habebimus, si timuerimus Deum et recesserimus ab omni peccato et fecerimus bene. Unde hoc m Tobia?* Nonne quod amore divino ebrius erat? Apostoli quoque cum plagas nullas a Judaeis acceperissent, cur *ibant gaudentes a conspectu concilii?* Nonne quia eodem amore ebrii erant? Paulus et Syllas virgis caesi, calcula constricti, et in obscurum carcerem detrusi, quare psalmos et hymnos laetissime canebant? Nonne quia simili modo ebrii erant? b. Laurentius ad ignitam craticulam alligatus, et iam semicombustus, unde iam laetus. et summi illius doloris oblitus erat, vel festive ac lepide tyrannum irrideret? Nonne ex eo? quod vino charitatis ebrius erat? O dulce vinum charitatis. O sancta sobriaque ebrietas. Utinam faceret Deus, vel ebrietatem illam nefariam, quae tanto tempore in hac regione regnavit, quaeque tantarum tribulationum causa magna est, aliquando tandem ista sancta et sobria ebrietate mutaremus: perfecto enim plus ebrietas charitatis valeret ad omnem tribulationem superandam, quam fuerit ebrietas vini ad inferendam.

Sed iam ad quartum et postremum modum veniamus, quo charitas a tribulatione defendit. Quid igitur charitas facit? Docet hominem mirabili quadam arte de hoste clypeum, de necessitate virilem elicere. O beatum exercitum. O fortunatos milites qui artem istam didicerunt, qua ipsos hostes arripere, et eis pro clypeo uti possint. Quis praecipuus hostis noster est? Nonne caro, quae omni hoste crudelior, dum blanditur occidit, et assueta reddere malum pro bono, quanto magis diligitur et fovetur. tanto magis nocet, et cuius ictus nemo salis cavere potest? Quid igitur charitas facit? Quando utitur carne pro clypeo? Ad hunc modum. Cum tribulatio adest, non sinit charitas, vel te injuste puniri existimes, vel vel de Deo aut hominibus conqueraris, procul hoc est a vera et perfecta charitate: sed saltem docet, peccata tua causam esse tribulationis aliquid illa cogit, vel carnem tuam sic alloquaris, non meministi caro, quando fornicabaris, cum iam saepe epulabaris, quando totos dies ludebas, quando loi pocula exhauriebas, quando jejunia sacra frangebais, quando pupillum opprimebas? Nunc igitur quid mirum si poenas luis? Sed quandoquidem huc venisti, nec poles non peccasse, et quia peccasti castigari debes: quid utilius tibi esse poles, quam vel facias de necessitate virilem et aequo ac libenti animo paliaris? Nam si cum molis ac insulsi paleris, non propterea calamitas tua recedet, quin potius ad cumulum miseriae etiam insulsi et impatientiam tuam adjunges, et nihil apud Deum ex iribulatione lucraberis, nisi gravius furiasse tri-

bulationem. At si libenter, si alacriter, si aequo animo istam crucem feras, et hic in terris tribulatio plurimum minuetur, et post hanc vitam lota purgata atque illustris iamquam nunc de fornace prodibit, ac demum in patientia tua possidebis animam tuam. Iam igitur homo a charitate edoctus, ipso carne, per quam peccavit, iamquam scuto quodam ita se protegit, vel ab ictibus tribulationis nullo modo laedatur.

At nunc in sola tribulatione lorica ista charitatis juvat? Nonne etiam in prosperitate? Imo vero, audilores, maxime juvat in prosperitate. Si quidem ipsius proprium munus est, erga omnia, et quae diligere debent, effectus moderari. Ipsa docet Dei honorem omnibus esse rebus anteponendum. Atque idcirco si vel ecclesiasticum honorem, vel civilem magistratum facile oblinere valeas, et tamen inepium aliquid indignum eo muncere le esse vides, charitas monet, ut alteri te meliori et digniori cedas, et si hoc non facis, non induisti loricae charitatis, vulnera! le, et nisi diligenter caveas, fortasse occidet jaculum prosperitatis. Ipsa praeterea docet animae salutem corporis voluptatibus esse praeferendam. Itaque licet possis, quantum ad copias luas allinet, indui purpura et bysso et epulari quotidie splendide, tamen charitas monet, vel sobrie vivas, et ecclesiastica jejunia religiose observas, ut ad templum, ad concionem, ad confessionem, ad sacram communionem cum caeteris ire non negliges. Ipse docet corpora proximorum pluris facienda, quam nostras pecunias. Quocirca magis limere debes sine misericordia, quam sine pecuniis inveniri. Et si quidem ecclesiasticus es. chariles docet, non debere te divitias congregare, nisi cum pauperes desunt, quod raro eveniet, et cum forte desuni, posse le quidem eas congregare, verum vel res pauperum, non vel res luas et futuris pauperibus fideliter conservandas. Si vero uxorem et liberos habes, eadem charitas docet, vel filiis tuis thesaurizes quidem, sed moderate. Nam si probi erunt filii, parvo contenti erunt: sin improbi bonum esi cos egero, vel liant probi. Saepe enim accidit, ut quae pareilles magno labore, nullo tempore per fas et nefas congregarunt, ea filii paucis diebus male vivendo profundant, et eo modo parentes ad inferos praecedant, et eos deinde filii consequantur.

Quae cum ista sinit, induamus, quae fratres, induamus omnes lorica istam praeclaram charitatis annali procedamus ad bellum, et neque tela tribulationum neque jacula prosperitatis unquam formidabimus, et victorium ac palmam certissimam lacrimis et referemus, ipso adjuvante Domino nostro Jesu Christo, qui est benedictus in secula. Amen.

CONCIO VII

!» E T II I 1) L' I, A T I O X E

SYNOPSIS

Ad militem Christianum omni ex patie nrman dum, praesens concio duo paria calceorum suppeditat, unum poenitentiae. exemplorum alterum, el praemissa brevi explicatione sententiae Pauli, el praedicatorum instructione, primum par calceorum ex confessione cl poenitentia conficitur, ubi apta calceorum cum confessione interponitur comparatio. Explicatur deinde quomodo confessio in prosperis prosit. quomodo item in tribulatione, nempe tollit pcccotum, fontem et causam tribulationum, aufert tristitiam, morbum animi, minuit quoque tribulationem satisfaciendo Denique seria ad satisfactionem exhortatio, piaescripto brevi confessionis, et satisfactionis modo, primam pariem concludit.

Pars altera par alleram calceorum assuit, cl a-struit, nimirum exemplorum, ut quae mentem illustre.memoriam juvare el voluntatem movere soleant. Duo deinde affirmantur esse exemplorum genera,unum factorum alienorum alterum passionum. Calceus ex malorum exemplis sinistro pedi adaptatur: ubi varia studia iam fervido impiorum, avariorum, superborum. philosophorum, haerebeorum el militum depinguntur, quibus merito confundi frigidi catholici deberent.Calceus adhacc pedi dextro accommodatur ex exemplis Christi el sanctorum confectus, atque ibidem praesertim Christi passio a magnitudine patientis.a parte passionis, a multitudine malorum, alque aliis nullis circumstantiis diffuse cl eleganter exaggeratur. Finem horum calceorum esse, ne deficiamus tribulati, ex s. Paulo docetur. Tandem exempla sanctorum proponuntur.nosque ad crucem magna animi constantia suscipiendam ac sustinendam invitetur et excitamur.

In eorum armorum numero, quae boalus apostolus Paulus, tam in bello tribulationis, quam in pace prosperitatis Christiano militi necessaria esse iudicavit, si memoria tenetis, optimi audilores, etiam calcei erant.Quamquam enim in propria domo vel in amoenis pratis non usque adeo calceis indigemus.tamen in longo itinere vel in bello,cum per monte-; per rupes, per saxa.per domos, per aquas cl lulum, alinsque sordes transeundum est,calceis carere sine gravi detrimento alque incommodo cer-

te non possumus. Itaque tum demum calceos c-xuere ac deponere luto secureque poterimus, cum praesentis vitae confecto curriculo, ad coelestem alque aeternam illam domum pervenerimus, el jam non amplius per loca aspera vel inculla peregrinandum cl vagandum, sed quiescendum ac sedendum in palcrna domo, vel etiamsi libuerit inter flores ac lilia deambulandum eril. In cuius rei typum ac figuratu sancio .Moysi ad Deum appropinquare incipienti dictum esse legimus:Solve *calceamentum de pedibus luis, locus enim.in quo stas lerra sancta csl.* At vero dum hic in lerris cum lot generibus hostium bellum gerimus et per solitudinem hujus saeculi vastam alque horridam iter facimus, cl saepe lulum, saepe saxa, saepe spinae scandalorum, timorum, dolorum de improvise nobis occurrunt: saepe cliam in quaedam florentissina alque amoenissima prala felicitatis humanae repente incidimus. quae flores quidem et ros is, sed cliam spinas cl carduos parlim admistos habent. et mullos angues, nullas bestias venenatas suis herbis et graminibus tegunt, nulla re alia magis. quum bonis et firmis calceis indigemus. Ego igitur hodierna oratione ad explicationem ejus sententiae, *Calceati pedes in praeparationem evangelii pacis*, quae suo ordine post loricae expositionem sequitur in apostolo, de calceis verba faciam. El quoniam non facile in officinis vulgarium sutorum calcei laics inveniuntur, agam vobiscum liberaliler. cl duo paria calceorum vobis dabo, **li**-num ex confessione, et poenitentia peccatorum, alterum ex velorum exemplis,lam bonis quam malis conficietur. Sed nccesse cril. antequam ad nostros calceos veniamus, sententiam ipsam apostoli breviter explicare.

Calceati pedes, inquit apostolus, *in preparationem evangdii pacis*. Sensus horum verborum quantum ad litteram scripturae et apostoli mentem attinet, non alium esso puto, quam ul evangelii praedicator,si cum (ructu alque utilitate concionari debeat, pedes, hoc csl. affectus mundos, nitidos, liberos cliam el expeditos habeat: non diligat munera. non delectetur plausibus, non affectet gratiam et favorem hominum, non seclclur apparatus convivialis, non quaerat ullo modo scipsum. A crapula vero alque ebrietate, a fornicatione, a verbis impudicis, a contentionibus cl jurgiis, a simonia cl avaritia, ila sit alienus, ul ne minima quidem suspicio ejusmodi viliorum unquam de ipso in populo oriatur. Alioqui enim qua fronte ebriosus de

sobrietas disputabit? Quo spiritu contra avaritiam dedit, qui pluris nummos, quam animas facit? Quae vehementia impudicus et concubinnarius a fornicatione alios deterrebit? Quo animo superbus atque ambitiosus, qui omnibus placere cupit, ulla unquam vitia reprehendet? De huiusmodi malis doctoribus, qui quae verbis praedicant, moribus impugnant, loquitur Dominus per Ezechielem; Vos cum purissimam aquam biberetis, reliquam pedibus vestris turbabatis, et oves meae, quae pedes vestri turbaverant, haec bibebant. Aquam quippe limpidissimam, ut beatus Gregorius exponit, praedicatores bibunt, cum fluentia ventatis recte intelligentes hauriunt; sed eandem aquam pedibus turbant, cum studia sanctae meditationis male vivendo corrumpunt. Porro aquam eorum iurbalam pedibus uves bibunt, cum auditores non sequuntur verba, quae audiunt; sed sola, quae conspiciunt, perversa opera imitantur. Quocirca ne talia saepe contingant, apostolus Paulus diligenter monet, ut simus *calceati pedes in praeparationem evangelii pacis*. Et ipse Dominus apud Marcum, cum discipulos suos binos et binos ad evangelium praedicandum mitteret, praecepit eis, ne quid tollerent in via, nisi virgam tantum, non peram, non panem neque in zona aes: sed tamen bene calceati sandalis ambulant, ne quid pulveris aut luti lerrenarum cupiditatum eorum pedibus adhaereret: ut vere de illis illud apostoli diceretur: *Quam speciosi pedes evangelizantium pacem, evangelizantium bona*. Iam igitur et sententia huius loci breviter explicata.

Verum mos in praesentiarum ista ipsa apostoli verba paulo aliter exponemus, ut iam tribulationibus, de quibus hactenus, disseruimus, quam paschalibus seriis, quae iam imminet, oratio nostra conveniat. Itaque evangelium pacis paschae celebritatem, vel si mavultis. Agnum illum paschalem sacrosanctum corporis Domini sacramentum interpretabimur. Calceos vero, quos induere iubemur in praeparationem evangelii pacis, confessionis sacramentum accipiemus. Nam quemadmodum olim in veteri Testamento, qui pascha celebraturi et Paschalem Agnum manducaturi erant, cum aliis rebus nullis instructi, iam praecipue calceati pedes esse debebant, ut ex libro Exodi cognosci potest: sic etiam qui ad verum pascha peragendum, et verum paschalem Agnum comedendum praeparantur, non solum jejuniis et precibus, aliisque sanctis operibus, quod hactenus fecimus, operam dare convenit, sed etiam confessione ac poenitentia, quae praecipua est praeparatio, pedes illos calceare oportet.

Sed quid habet altitudo confessio cum calceis? Mullum omnino. Nam quemadmodum calcei pedes mundos ac puros conservant, cosque impediunt, ne terram et sordes contingant: ita confessio peccatorum humanos affectus, qui quasi sunt pedes animae, et animam non minus ferunt, quam pedibus ferantur corpora, purgatos nilidosque servat, cosque a terra et rebus terrenis revocat atque abstrahit. Et sicut ii, qui calceis sunt, assucti, pedes teneros ac delicatos habent. adeo ut vel minimos pillos et minutissimos stipes facile sentiant,

nec aliquid pati possunt, quod pedes idcirco; ii vero, qui fere nudis pedibus incedunt et solum in dedicatione vel in paschale calceos induunt, ut agricolae et operarii muli, iam occalluerunt, nec modo lapillos et stipulas non sentiunt, sed neque magnis lapidibus aut tribulis offenduntur: si etiam qui crebro ad confessionem redeunt, teneram conscientiam habent, facile sentiunt spinas, et minutissimas peccatorum, nec quiescunt, donec eas de conscientia sua exemerim, et animam languentem atque aegrotam curaverint: alii qui raro, qui solum in paschale ad confessionem accedunt, ii rusticos pedes, et assuctos tumoribus et punctationibus habent, non solum parva et levia, sed neque magna, neque gravia, neque horrenda, neque immania crimina neque delicta eos perturbant. Amplissimum stomachum gerunt, facile deghitiunt multitudinem beneficiorum, Sitionias, usuras, adulteria, crapulas, ebrietates: et lamen securissime dormiunt, nihil eos angit vel loquitur conscientia. Hinc existant illi, qui aliquando perunt. An fornicatio sit peccatum? Nam de cogitationibus ac desideriis flagitiorum, ne dubitant quidem, ita nimirum pedes eorum occalluerunt, ut licet vulnerentur licet findantur, licet intumescant, nihil tamen ipsi sentiant. Assuescite calceis miseri, vivite more nobilium, non more agricolarum. Si ad regnum coelorum aspiratis, ubi nulli rustici, nulla mancipia, omnes reges et principes erunt, frequente sacramentum iam utile, iam facile, iam salutare, quod incredibili benignitate liberator noscir instituit. Si *rem grandem dixisset libi* propheta, aiunt servi ad Dominum suum Naaman, *certe l'acéré debueras: quanto magis nunc, cum dixerit libi Lavare et mundaberis? Si rem grandem, audilores, nobis Dominus praecepisset, nonne pro animae salutem facere debuissimus? Quae igitur excusatio reliqua esse potest, cum solum dixerit: Sume calceos, quos non vendo, sed dono: ut calceis, qui offeruntur gratis: stude puritati. ama sanctimoniam dilige innocentiam, assuesce spinas peccatorum cilo senliro, et ante eruere, quam in pedibus luis putrescant. Habemus igitur cur peccatorum confessio calceis comparetur. nunc illud videamus, quomodo in tribulatione et prosperitate nos juvet.*

Quomodo juvat in prosperitate? Ad eum modum quo juvat naviculas sentinae evacuatio. Vidistis aliquando naviculas, quae rimas aliquas habent, et sensim aquam admittunt, quae nisi frequenter aqua ejecta releventur facile submerguntur. Tales sunt animae nostrae. Naviculae sunt in Oceano huius saeculi constitutae, nec ulla iam integra reperiuntur, quae aliquas rimas non habeat, et aquam peccatorum non admittat. Nam si *dixerimus, quod peccatum non habemus, nos ipsos seducimus, et veritas in nobis non est*. Verum lamen istas rimas tribulatio minuit, prosperitas auget: plures enim peccandi occasiones, majores tentationes divites quam pauperes habent. et plura peccata in prosperitate, quam in tribulatione habent. Quocirca s. David experientia propria edoctus, veram illam sententiam de fortunatis hominibus pronunciat in Psalmo: *In labore hominum non sunt. et cum hominibus non flagellabuntur. Ideo tenuit eos su-*

perbia operti sunt iniquitate cl impietate sua: prodiit quasi cx adipe iniquitas eorum. Quare cum tempore prospiculis animae navicula rimas nullas cl magnos habeat, cl mullum aquae peccatorum semper accipiat, nisi frequenter per confessionem exhaustiatur el purgetur, non potest tandem non submergi.

Iam vero contra morbum tribulationis remedium praesentissimum cl saluberrimum est confessio peccatorum. Siquidem fons el radix tribulationis, quid est aliud quam peccatum? nonne scriptura clamat; *Miserere tibi acil populos peccatum? El, priusquam humiliarer ego deliqui.* Et, *Si dereliquerint (Illi ejus legem meam, el in judiciis meis non ambulaverint, visitabo in virga iniquitates eorum cl in verberibus peccata eorum.* Nonne Dominus paralyticum curaturus, ul ejus morbi radicem ostenderet, dixit ei: *Confide (ili, remittuntur tibi peccata tua?* Et ad cuum, quem sanaverat ad piscinam, nonne ait: *Ecce sanus factus es, jam noli amplius peccare, ne deterius tibi aliquid contingat?* Nonne Apostolus Paulus de iis, qui sine debito cultu alque bonore tremenda illa mysteria pertractabant vel sumebant, in epistola prima ad Corinthios ait: *Idcirco inter vos nulli infirmi et imbecilles, el dormiunt, hoc est, moriuntur nulli?* Deus enim in illo nascentis ecclesiae; ul hujus sacramenti venerationem el majestatem libenter commendaret, sapienter repentina aegritudine, vel nimis eos muldabat, qui indigne ad lanium sacramentum sumendum accedebant. Id quod etiam Cyprianus in sermone de lapsis, exemplis aliquot alque miraculis confirmat. Quae cum illa sint, quod efficacius medicamentum contra morbum tribulationis cogitari potest, quam poenitentia cl confessio peccatorum, quae cum peccatum tollit, ipsam ladicem tribulationis tollit? Itaque valet aliquid contra tribulationem oratio, v. d. n. supplicationes, valent eleemosynae, valent jejunia, valet spirituum lectio librorum, sed omnia ista el aha per multa generis ejusdem numquam sufficient, nisi ad peccatum, radicem videlicet tribulationis, securis poenitentiae et confessionis admoventur.

Deinde juvat etiam plurimum confessio peccatorum ad omnem moerorem ac tristitiam ab animo abstergendam. Est vero tristitia morbus maximus, qui ut Ecclesiasticus ait. multos occidit: cui pulchre Salomon docet: *Sicut tinea vestimento cl vermis ligno, ita tristitia viri nocet cordi.* Tinea enim nascitur ex panno cl pannum consumit, vermis oritur ex ligno cl lignum rodit: ita tristitia nascitur ex corde, cl ipsum cor perpetuo rodit, consumit. idcirco cruciat, neque ex ulla re quidem et consolationem capere permittit. Denique tristitia est quasi anima, cl vita tribulationis, ita ul si tristitia absit, jam tribulatio non amplius tribulatio dici possit: Si vero non absit, etiam prosperitas quaedam tribulatio esse videatur, huiusmodi igitur morbum sanat confessio. Nam quemadmodum per peccatum intrat in hominem diabolus et cum eo mille furiae infernales, mille suspensiones, mille timores mille sollicitudines, el simul vermis conscientiae excitatur, qui tristitia et amaritudine animam replet. Sic etiam per confessionem deletio peccato cl

diabolo excluditur, ingreditur in animam gratia Dei, ingreditur iustitia cl caritas, cl pax el gaudium in Spiritu sancto. Vidisti hominem plenum malis humoribus cl conturbato stomacho? quam ille, quaeso, male se habet. Omnia fastidii, ad omnia nauseat, nescit quid velit. sibi ipsi est gravis. At si illos malos humores cito, quam celeriter stomachus relevatur, et laetitia ac serenitas redeunt. Hoc ipsum in animo spiritualiter facit confessio, nempe medicamentum est, quo pravi humores, alque adeo venenum ipsum peccati lotum vomitur, cl tunc animae stomacho relevato spiritus bene se habet, exultat, gaudet, gestit, et conscientia bona cl caritas Dei, quae in ipso est, eum tristem esse nullo modo patitur. Lege vitas sanctorum. el videbis nullus istos homines, qui majore el solidiore percipiant gaudium cl pace, quam eos, qui toto animo serviunt Deo; et dulcius esse lacrymas sanctorum omni risu et cantu hominum peccatorum. Quamquam enim vel inopiam vel aegritudinem vel persecutiones quandoque sancti patiuntur exterius, tamen regnum Dei. el consolatio Spiritus sancti, quam habent interius, multo est major, el externam miseriam alque molestiam prius absorbet, quam ad cor perturbandum penetrare possit.

Postremo jurat etiam confessio peccatorum ad repellendum el superandas tribulationes. ex eo, quod facit, ul homo poenam aliquam a seipso sibi propter scelera sua injunctam libenter accipiat. Deus enim cum hoc videt, retrahit saepe manum, quam ad puniendam peccata filiorum suorum extenderat, cl (ructibus poenitentiae delectatus quodammodo dicit, res se bene habet, agnoscunt isti peccatum suum el iustitiae zelo vehementer accensi, ipsi scelera cl flagitia sua castigant: ego igitur retraham manum meam, cessare faciam tribulationes, bellis el tumultibus lineam imponam, dicam angelo percipiant. Suilicet iam. compescem iram. In quo lamen studio, audientes, putet dicere quod non nos Christiani sed Judaei (urpiter superemur. Illi enim nobis comparati, non viri, sed pueri erant: cl idcirco legem quasi paedagogum acceperant, el lamen illi pueri cum necessitas id postulat, semper aspera poenitentiae genera sponte suscipiebant, praedicabant jejunium, inducebant saccos, incumbabant cineri. clamabant ad Dominum in fortitudine, cl eo modo omnia Dei flagella facile deprecabantur. Nos vero, qui cum illis comparati viri sumus, in tam gravibus periculis, quae lotius patriae ruinam cl eversionem minantur. et adhuc furiasse minantur, quando filii el religio non hominis unius, non unius civitatis. non unius provinciae, sed totius provinciarum simul in discrimen maximum adducebantur, el adhuc etiam forsitan adducuntur. quid nos fecimus aut facimus? Quos fructus dignos poenitentiae demonstravimus? Una aut altera supplicatione excepta, caque lepide ne dicam frigide peracta, quid aliud, quaeso, possumus ostendere? Aliud omnino, aliud necessarium est. si Deum quem iam graviter nostris sceleribus offensus placare volumus: fucile fructus dignos poenitentiae, clamat magnus ille Joannes, et ne velitis dicere, Patrem habemus Abraham.

Jam enim securis ad radicem arboris posita est. Omnis ergo arbor non faciens fructum bonum, excidetur et in ignem mittetur Non ait. peccastis quiescite deinceps mole agere, et salis est. Ita sane Lnihernnus quispiam dixisset. Neque rursum ait, Poenitentiam agite, quod tamen multo amplius est nil. sed quid: *Facile fructus dignos poenitentiae. Quam* magna deliquimus (inquit b. Cyprianus) iam graviter deprecamur: alio vulnere diligens et longa medicina non desit: poenitentia crimine minor non est. Ac ne furie quis nobilitatem genens vel gradum honoris opponat, ipse addit: *et ne velitis dicere, Patrem habemus Abraham. Omnis enim arbor non faciens fructum bonum, excidetur et in ignem mittetur.* Quid est omnis arbor? O unis homo quicumque ille sit, sive rex, sive dux, sive comes, sive episcopus sive abbas, sive doctor sive magnus, sive parvus, sive dives, sive pauper, sive nobilis, sive ignobilis, si fructus non facit dignos poenitentiae, excidetur et in ignem mittetur. Non accipit Deus personas, non admiratur purpuram et sceptrum: non terretur ad magnas opes et longos ordines famulorum, sed omnem arborem, quae non fuerit fructum bonum, excindet eam et in ignem mittet. Quamobrem, auditores, cum et salutaris hoc tempus, in quo sumus et solemnissima paschalis celebritas, quae iam imminet, et praevenies lotius patriae calamitates ad veram et plenam confessionem, et poenitentiam nos invitent: agile quaeso, et magno animo atque ardenti justitiae zelo positus paulisper negotiis caeleris, unusquisque in cubiculo cordis recogitemus primum in amaritudine animae dies nostros, excutiamus diligenter omnes sinus et latebras conscientiae nostrae; deinde pedibus sacerdotis tamquam Domini ipsius pedibus advoluti, cum omni humilitate et veritale delictorum nostrorum confessionem deponamus: positemo injuncta nobis a spiritali iudice poenitentiae opera libenter accipiamus, alacriter expleamus, et quantum possumus poenitentiae fructibus Domino salis faciamus. Luceat, quaeso, poenitentiae studium, et verum emendationis propositum in vestium honestate, in verborum gravitate, in omni parsimonia et sobrietate. Quae enim *societas hic ad tenebras? Aut quae conventio Christi ad Iherusalem?* Quomodo isla cohaerent, agere poenitentiam et indui vanis et curiosis et magno studio laboratis vestibis? Agere poenitentiam et celebrare convivia? Agere poenitentiam et a jocis, a ludis, a verborum lurpiitudine et levitate non abstinere? Agere poenitentiam et sphaeristeria frequentari? Agere poenitentiam et eleemosynas nullas facere? Certe veteres Christiani, ut ex Tertulliano et Cypriano et aliis scriptoribus vetustissimis videmus, qui poenitentiam agebant, cibo et potu parcissimo et simplicissimo utebantur, non equis aut curribus vehebantur, terrae ac cineri incumbebant, non balnea frequentabant, vestes viles vel etiam sordidas induebant, corpus jejuniis et aieo ino' ruribus affligebant: omnes denique sititii delicias et voluptates interdicebant, et ceterae in eleemosynas, in orationes, in fletus et lacrymas incumbebant. Imitemur, quaeso, nos teneri ac delicati ebristhni, vel minimam horum partem. Quie-

scat paulisper cocus et servus et ancilla, qui ventri nostro tamquam implacabili domino toto anno ministrant, nec ullas unquam ferias habent. Cibo modico et simplici contenti simus. Nam et Christus folle et aceto contentus fuit. Non videamus hac hebdomada ullam in vestibis vanitatem, quando Christus etiam necessariis indumentis spoliatus est. Claudantur saltem ad tempus omnia sphaeristeria, demus aliquas horas orationi, tempus in passione dominica cogitanda ac veneranda ponamus. Illa licet, *et calceati pedes ad evangelium pascitis*, tunc etiam, ad paschales ferias praeparemur, et gratia atque amicitia Dei nobis conciliata, omnem calamitatem et tribulationem facile superemus.

PARS SECUNDA.

Duo paria calceorum promisimus, unum iam exhibuimus, exhibemus nunc Domino adiuvante etiam alterum. Proxima vero oratione de evangelio pacis et scuto Dei, quae duo supersunt, breviter disseremus.

Item igitur alterum per calceorum ex veterum exemplis fieri debet. Quomodo enim calcei, quibus iter facimus, non ex holoserico, sed ex corio mortuorum animantium fiunt; ita pedes animae, affectus omnes nostros in hac difficili et laboriosa peregrinatione legere debemus pellibus mortuorum, hoc est, memoria ac recordatione veterum exemplorum. Sunt autem tres praecipuae utilitates exemplorum. Una est, quod mentem illustrant, altera quod memoriam iuvant, tertia, quae movent atque accendunt voluntatem. Primum, illustrant mentem: sunt enim quasi qui iam aquaeductus, quibus nunquam veritatis in animum nostrum infunditur. Legimus in scripturis: *Si quis te percusserit in dexteram maxillam tuam, praebe ei et alteram.* Quid est hoc? Sume exemplum, et intelliges. Vide quid Christus fecerit, cum a palam in passione a scelerato quodam accepisset, Quid ille fecit? Num alteram praebeuit? Minime vero, sed ait: *Si male oculus sum, testimonium perhibe de malo: si autem bene, quid me caedis?* Hinc ergo discimus alteram maxillam esse praebendam quantum ad animi praeparationem, hoc est, ita patienter ferre debemus unam palam, vel pariter simus, si necesse sit, nec perire etiam alteram: alioqui cum nulla necessitas id postulat, quid opus est praebere alteram, et dare occasionem scelerato homini, ut iterum peccet? Itaque sapienter hidorus optimum scripturae commentarium esse docet, ficta atque exempla sanctorum. Deinde iuvant memoriam. Nam exempla multo avidius audiuntur, et propterea albus infiguntur memoriae, quam verba. Sed potissima vis exemplorum in eo posita est, vel moveant voluntatem. Tria sunt, quibus homines persuaderi ac moveri possunt. Scriptura, viva vox, et exempla: Scriptura ultimum locum oblinet. Nihil enim habet aliud, quam verba et verba mortui. In circo si legis multos pios libros et non moveris, eas ad canionem, nudi vocem vivam, et fortasse moveberis. Verum quamquam nullum possit vox

humana, et mullum sibi vendicet rhetorica in affectibus movendis, tamen nullo modo cum efficacia exemplorum comparandi poles. Quid enim sunt verba nisi verba et voces? At exemplares sunt, opera sunt, facta sunt. quae videri oculis et manibus tangi possunt. Hinc saepe magis delectat simplex historia. quam ornatissima oratio, et magis movent vita et res gestae sanctorum, quam rudi et impolita oratione expositae, quam omnia argumenta et ornamenta rhetoricae.

Sunt autem duo genera exemplorum: quaedam ostendunt, qui alii egerint, et haec quidem magnam vim habent: quaedam vero demonstrant, quid ab illis passi sint, et haec suum gradum efficacitatis oblinent. Hinc verba Christi mullum movent, mullum etiam movent miracula et opera praeclara, quae in terris gessit; sed nihil tamen illa movet, vel eius passio, cum quis cogitare incipit, quanta maiestas pro vilissimis vermiculis sputa, colaphos. filigella, spinas, et ipsam crucem pati voluerit. Videbatur Christus in cruce pendens nihil agere, sed numquam tanta egit, quam tunc. Movebat terram, scindebat lapides, frangebat velum, obscurabat solem, aperiebat coelum, mortuos excitabat, et quod maius esset. peccatores ad poenitentiam convertebat, ita vel a cruce nulli redirent perculientis pectora sua. Denique tunc implebat, quod dixisset: *Cum exaltatus fuero a terra, omnia traham ad meipsum*. Philosophi olim mulla dicebant, sed quia parum agebant et nihil patiebantur, nemini persuadebant. rhetoricam istam ignorabant, quam Dei Filius docuit: ab apostoli a Christo docili simpliciter loquendo, sed mulla faciendo, et maiora patiando, quicquid voluerunt, persuaserunt: non voluptates, et Epicurus, sed passiones, dolores, crucem. Et quibus? Tuli mundo, regibus, imperatoribus, tyranni. Magna igitur esset vis, magnum robur exemplorum. Ex hoc igitur iam nobili ac pretioso corio calceos nobis conficiamus.

Quia vero duos pedes habemus, dexterum et sinistrum, duo etiam calcei necessarii ei sunt. Et sinistrum quidem ex malorum, dextrum ex bonorum exemplis consuevit. Incipiamus si placet a sinistro. Visimum insignem calceum efficere, qui sinistro pedi tuo optime conveniat? Constitue libi materiam ante oculos: aspice atque intueri rempublicam iniquorum, quae ex daemone tamquam ex capite, et omnibus avaris, ambitiosis. voluptariis, ethnicis, haereticis, schismaticis, tamquam membris et partibus constat. Converte oculos imprimis ad ipsum nudum, et vide qualis quondam fuerit, et qualis modo sit. Quid fuit aliquando is, quem nunc Diabolum et Sulanum appellamus? Primus et nobilissimus Angelorum omnium, atque adeo lotius opulentiae divini praeslantissima portio. At isle idem quid est modo, et quid erit in aeternum? Sentina quaedam omnium miseriarum, spirilus terribilis, superbissimus, invidus, obstinatus, qui nihil cogitat, nisi in malum: nihil molitur, nisi malum. Agitur perpetuo infernalibus funis: angitur torquetur, et finitus tormentorum citis ascendet in saecula saeculorum. Converte deinde oculos ad ipsum, et pedibus suis corium istud accomoda, dicas apud te, Deus bone si princeps angelorum optimus et

sapientissimus vim prosperitatis ferre non potuit, et propterea iam facile, iam celeriter, iam admirabili conversione postremus de primo, pessimus de optimo, miserrimus de felicissimo factus est. quid insequi feci, qui sum pulvis et cinis, nisi contemptis rebus omnibus omnique pompa et prosperitate calcata sub alas luas Domine confugiam, libique uni consianter adhaeream? Aspice deinde paries et membra huius capitis avaros, ambitiosos, ethnicos, haereticos, perditos denique et sceleratos omnes et videbis in lota republica iniquorum nulum esse otiosum, nullum qui crucem et crucem gravissimam non ferat, et libentissime ferat. Videbis eos noctes et dies numquam quiescere, semper ambulare, semper progredi, semper proficere in via iniquitatis et perditionis, etiam usque ad lassitudinem et fatigationem, vel postea dicant: *Lassati sumus in via iniquitatis et perditionis et ambulavimus vias difficiles*, et quis eorum es si finis? quid laniis laboribus et sudoribus quaerunt? Quo iam longis et laboriosis itineribus tendunt? Vel parum terrae, vel parum fumi, vel res nullius momenti et ponderis sibi comparent. O quot martyres diabolus habet, quorum tamen non alius finis es, quam usque ad summum replere gehennam.

Aspice hominem avarum, aestuat perpeluo variis curis, raro comedit, rarius dormit, nunc es in mari, nunc in terra, saepe in itineribus, semper in periculis, lolerat aestum, frigora, ventos, pluvias, nives. Et quamobrem? Vel aurum congreget, et ubi congregaverit, moriatur, et ipse quidem ad inferos recle descendat. aurum viciu illud ab belluonibus et potatoribus filiis iribus diebus lotum dissipetur. *Thesaurizat enim, sed ignorat cui congregabit ea*. Nam cum perierit, *non sumet omnia, neque descendet cum eo pecunia eius*.

Aspice hominem superbum atque ambitiosum, quid ille non facit, quid non aggreditur, nonne coelum cum terra quodammodo miscet, ut ad honorem aliquem perveniat? Blanditur adulatur, assentatur nobilibus vasis. versat naturam suam. et regii ad tempus, aliquis huc et illuc torquet ac flectit: cum tristibus severe, cum remissis iucunde, cum senibus graviter cum iuvenibus comiter, cum facinorosis audacter, cum ebriosis luxuriose vivit. Denique ubi spem aliquam novi honoris affulgere videt, eo se lotum convertit, et tamquam ad aviculam capiendam sua relia et laqueos tendit, et saepe miser nihil retibus suis nisi maiores curas et sollicitudines capit. Istum aequare. illum superare contendit, et si quem praeire vel uno passu videat, invidentiae rabie pene conficitur, et lamen non alio cibo, quam fumo paleae alitur et nutritur.

Aspice philosophos veteres, quid illos, quaeas, vana spes sapientiae, et ingens quaedam sciendi cupiditas facere cogeant? Aliis sibi voluptatibus omnibus interdicebant, aliis omnes suas opes in mare demergebant, alii remotissimas regiones incredibili labore et periculo adibant. Quidam etiam inventi sunt, qui scipsos occiderent, vel corporibus liberi facilius philosophiae operam darent. Sio Pythagoras Memphicos vales magno labore adiit. Sic Pluto Aegyptum et iram oram Italiae, quae ma-

gna Graecia dicebatur, laboriosissime peragravit, cl cum lilcras quasi loto fugientes orbe persequeretur, captus a pyralis, el venumdatum, eliam crudelissimo tyranno paruit. Sic Apollonius, ul in epislola ad Paulinum ex Philostrato divus Hieronymus refert, intravit Persas, periransivii Caucasum, Albanos, Scyllias, Massageias, opulentissima indiae regna penetravit, cl ad extremum latissimo Pbi-on amne transmisso, pervenit ad Brachmanas, Parthos, Syros, Phoenices, Arabes, Palaestinos: reversus Alexandrian), perrex i in Aethiopiam, ul Gymnosophistas cl famosissimam solis mensam vi* dcrel in sabulo.

Aspice postremo fervorem ac diligentiam haereticorum in suis deliriis el somniis propagandis. Scribunt quotidie maximos libros, ferunt laborem assiduum concionandi, semper vigilant ad capiendas animas blanditiis, promissionibus, mendaciis, fraudibus, liciis miraculis, librorum corruptelis, armis eliam el terroribus errores suos persuadere conantur: saepe quoque torqueri se, el cruciari, el vivos cremari non tam fortiter, quam pertinaciter ferunt. Nam supplicium quod haeretici patiuntur, (ul sapienter b. Cyprianos ait) non csl fidei corona, sed poena perlidiae, cl dc incendio temporalis, transeunt ad aeternum.

Sed ubi relinquimus milites, quorum exempla lulo hoc anno spectare potuimus? Si quis militiae finem ignoraret cl viderei homines lam alacriter, lam audacter, inter gladios cl hastas, bombardas et ignem ac aquam versari, nulla discrimina metuere, non vulnera recusare. non mortem subterfugere, nonno putaret magnum aliquid eos quaerere? El quid tandem el aliud? Fortasse regnum aul imperium aliquod? At neque hoc laniis laboribus dignum videtur: Sed lamen pro regno vel imperio milites pugnant, sed pro lribus nummis, pro re incerta, cl si vilam perdant, quod plerumque accidit, simul omnia perdunt.

El nos Christiani non erubescimus, qui non parum terrae, ul avari; non parum fumi, ul ambitiosi; non incertissimam cognitionem, ul ethnici philosophi; non errores el somnia propagare, ul haeretici; neque stipendium lautum nummorum, ul milites; sed regnum aeternum, regnum coelorum, vitam beatam, el immortalem, sanctorum consortium, angelorum aequalitatem, Dei similitudinem quaerimus. non erubescimus, inquam tanto proposito praemio, nihil posse aul nulle pali? Surgent profecto, surgent in iudicio servi mundi, el servos Domini iudicabunt: quod illi diligentius el alacrius tyranno crudelissimo servierint, qui iugum durissimum onusque gravissimum imponebat, el res vanissimas in stipendium promittebat, quam nos optimo el benignissimo Patri, qui iugum suave et onus leve, quod imponebat, ipse nobiscum simul ferebat, et summam ac sempiternam felicitatem in rnercedem-laboris liberaliter offerebat. Surgent ethnici philosophi el nos Christianos iudicabunt, quo mullo illi plura propter solam sciendi cupiditatem. quam nos propter animae salutem cl divinam chnnlalem ellecerimus, quodque plus apud cos vana curiositas, quam apud nos summa Dei veritas potuerit. Surgent poslrcmo etiam haeretici,

ct Catholicos iudicabunt, quod illi, qui miracula non viderunt, qui sanctos homines nullos habuerunt, qui omnibus fere spiritalibus armis alquo adiuventis caruerunt; lamen audentius, alacrius, ferventius phantasmata el somnia sui capitis seminare propagare, defendere studuerunt, quam nos veram cl sanam ct antiquam ac (undatam ecclesiae fidem: qui tot miracula Christi cl sanctorum omnibus sacculis vidimus: qui innumera exempla excellentissimae sanctitatis habuimus: qui tot sacramentis, tot sanctis libris, tot auxiliis, tot magistris ac doctoribus abundavimus. *Erubescite Sidon, ail mare:* erubescite catholicae, qui tamquam civitas in monte posita supra lirmam petram es fundatus, cl lamen turbaris, nutas, dncens liante minimo vento tribulationis, cum ipsum mare, id est, haereticus, qui semper agitur, el circumfertur omni *venio doctrinae*, tamen errores suos usque ad mortem obstinatissime tueatur. *Transile ad Insulas Cethim, el videte, el in Cedar mittite cl considerate vehementer:* el wdele *si facium esi Imiuseemodi. Si mutavit gens Deos suos*, ail lliercm. c. 2 *el cerle ipsi non sunt dii: populus vero meus mutavit gloriam suam idolum. Obstupescite caeli super hoc, el porlae eius desolamini vehementer dicit Dominus. Duo enim mala fecit populus meus: Me dereliquerunt fontem aquae vivae, el foderunt sibi cisternas dissipatas, quae continere non valent aquas. Numquid servus csl Israel aut vernaculus? Quare ergo factus csl in orne dam? Super eum rugierunt leones, el dederint vocem suam, posuerunt terram eius in solitudinem, civitates eius exustae sunt, d non csl qui habitet in eis.* Verba sunt prophcUe llicieciniae. quae ulinam non lam apte in haec nostra tempora convenirent. *Transile enim et vus. si placet, ad insulas Cethim, el videte: cl in Cedar mittite cl considerate. si mutavit gens Deos suos, el cerle ipsi non sunt Dii.* Animadvertite studia Calvinisiarum cl Anabaptistarum, el v-dclc quam pauci, quam difficulter, quam aegre Udem suam deserant, eliam quibusvis tribulationibus, terroribus urgentibus: cl cerle illa non est tides, sed perlidia: neque ibi est salus, sed certa damnatio. Considerate mores avarorum, el ambitiosorum. pt videte quam raro mutant ipsi Deos suos. idola illa sunt, pecunias, el honores: el cerle ipsi non sont Dii, neque in cis ulla est quies, sed maior miserta. *1'opulus vero meus mutavit gloriam suam.* Ulinam, ulinam hoc verum non cssel: quam mullo summa levilele, summa facilitate, summa incnsanlia propter exiguam aliquam lentalionem vel tribulationem verae lbici gloriam haeresi, religionem impietate, pudorem impudicitia, sanctimoniam sceleribus mutaverunt: cl Deum quidem *fontem aquae vivae dereliquerunt: cisternas nutem sibi foderunt, cisternas dissipatas. quae continere non valent aquosi* Quid igilur nurum, si tamquam servus ct vernaculus populus meus nunc llagellulur: si factus est in praedam, si super eum rugiunt leones, si terram eius ac civitates eius diruunt, spoliunt, exurunt, nd solitudinem cl vastitatem vocant? Id enim merito patimur, ul sciamus cl inlellignmus, quam malum cl amarum csl *reliquisse nos Dominum Deum* nc-

sirum. Sed de sinistro calceo el malorum exemplis solis dictum est.

Veniamus ad calceum dextrum, ad exempla sanctorum. Aspice in primis caput ac regem Christum: deinde prophetas, apostolos, martyres, confessores, doctores, anachoretas, virgines, sanctos ceteros. ex quibus civitas Dei, et respublica justorum constat, et videbis, nullum unquam extillisce virum sanctum. qui per nullas tribulationes, aerumnas, et calamitates non transierit: tandem ad te ipsum oculos converte, et vide, num conveniat, ut tu solus a communi lege excipiaris, et propter te alia via, et alia porta aperiatur, praeter illam arctam et angustam, quae iam tot saeculis frequentata ac celebrata est. Consideremus igitur paulisper ducem alique imperatorem exercitus salictorum. Audiamus quid de eo Apostolus dicat: *Deponentes omne pondus, inquit, et circumstans nos peccatum, per patientiam curramus ad propositum nobis certamen.: aspicientes in auctorem fidei et consumma maiorem lesum, qui proposito sibi gaudio sustinuit crucem, confusione contempla, atque in dextera Dei sedet. Recogitate eum. qui talem sustinuit a peccatoribus adversus semelipsum contradictionem. ut ne fatigemini, animis vestris deficientes. Nondum enim usque ad sanguinem restitistis, adversus peccatum repugnantes.* Utrumque par calceorum nos induere iubet hoc loco apostolus Paulus. Vis, inquit, ambulare, et currere, et pervenire ad bravium? Sume in primis calceos confessionis et poenitentiae, depone pondus, et circumstans te peccatum: deinde si hoc non sufficit, sume etiam calceos exemplorum, accipe Christi exemplum: et ne tibi fortasse videatur, et magis velis Alexandrus et Caesares imitari, cogita lesum auctorem et consummatorem fidei, hoc est, eum qui donat et coronat fidem, qui est principium et finis, qui est vita et via, quid ducit et perducit: qui nunc facit ut credas, et postea faciet ut non frustra credas, cum ipse dabit tibi remunerationem fidei. qui in te coepit opus bonum. ipse perficiet et fidem consummabit, hoc est, beata idcirco aeterna visione commutabit. Aspice igitur istum auctorem et consummatorem fidei tamquam speculum sine macula, et quasi aeneum serpentem in deserto exaltatum, et sicut novi et rudis pictores diligenter aspiciunt insignem aliquem pingendi magistrum, cum forte manus habet in tabula: sic. et tu nunc diligenter peritissimum hunc magistrum patiendi, dum in tabula crucis sanguine suo ipsam ideam patientiae dipingit. Et quomodo pingit? Quid agit? *Qui proposito sibi gaudio. inquit, sustinuit crucem confusione contempla:* hoc est, qui sponte sua, et libera voluntate, non compulsus, non coactus, elegit potius in hoc mundo tribulationem quam prosperitatem. O Christiani, quid hic dicemus? Num adhuc recusabimus pali? Ecce Christus hic est alter Salomon, vel etiam plus quam Salomon Emmanuel est, qui novit reprobare malum et eligere bonum, amicus et frater noster est, qui nos nullo modo decipiet: ipso igitur proposito sibi gaudio, cum possit in coelesti gloria semper manere, et miseras nostras numquam gu-

stare, vel etiam posset, si vellet homo fieri, et regnum orbis possidere, nec unquam vel famem vel sitim vel nuditatem vel contumelias vel vulnera vel mortem experiri. Iamen sponte et libere crucem elegit, ut nobis viam bonam et rectam exemplo suo demonstraret. Poterat ipse vivere ut sanus, et non vigiliis et nec ieiuniis non aliis poenitentiae operibus indigebat, quippe qui peccatum non fecerat, et in quo caro spiritui non repugnabat: tamen quando nos aegros difficiles, impatientes ac pene phreneticos esse videbat. et Iamen sanare cupiebat. sumpsit ipse primus pharmicum amarum. et aegrotorum legibus vixit, ut idem nos, si non praecipio. saltem exemplo eius persuasi faceremus. *Recogitate, igitur eum. qui talem susceperat a peccatoribus adversus semelipsum contradictionem.* Non est salis cogitare semel, sed iterum et iterum cogitare. lumen ut simus animantia multa, quorum proprium est ruminare, turn quod non unum genus pas-donis, neque unam aliquam virtutem, neque unum aut simplex beneficium in cruce spectandum nobis exhibetur, sed innumeri cruciatus, innumerae virtutes, innumera beneficia, Ille cogitare cum. Quis? Quis est isle quem recogitare debemus? Unius Ianum exemplum nobis proponitur. Eum recogitate, qui rex et pontifex et propheta et ductor ac inagister universo orbi datus est. Eum recogitate, qui solo verbo, solo imperio, solo nutu daemones fugabat, languidos curabat, mare et ventos compescebat, claudis gressum, surdis auditum, mutis vocem. cecis lumen, mortuis vitam restituebat. Eum recogitate qui *in forma Dei* existens, non *rapinam* arbitrabatur esse se *aequalem Deo*; et quem sanctus Isaia *sedentem* vidit *super solium excelsum et elevatum*. et quem seraphici illi supernique spiritus non sine admiratione et stupore et quasi metu quodam semper aspiciunt, *et clamant alter ad alterum: Sanctus, Sanctus. Sanctus, Dominus Deus exercituum: plena est omnis terra gloria eius*, isle recogitare. Hic est enim qui propitius nimis est hominibus. qua dilexit nos, seipsum nobis exemplum patientiae exhibere voluit. Et quid passus est? Quid sustinuit? *Talem inquit contradictionem.* O Christiane, tu superbus es, et vis humilis praedicari; impudens es, et castus vis haberi; avarus es. et Iamen vis dici liberalis imperitus: et indoctus es, et tamen si quis hoc dicat, ferre non poles; scribis imuriam in tabulis aereis, et nulla unquam oblivione deleatur. IV' cogita igitur cum. qui talem sustinuit contradictionem; qui sanctus sanctorum erat. et Iamen Pharisaei dicebant: *Nos scimus, quod hic homo peccator est.* Ipsa Dei sapientia erat, et tamen tamquam stultum et furiosum aliquem ligare voluerunt. Ieiuniorum et sobrietatis avarissimus erat, et Iamen dicebant; *Ecce homo vorax et potator vini.* Telum hominem in snbatho curabat et Iamen dicebant, *non est hic homo a Deo, qui sabbatum non custodit* In Spiritu et virtute Dei ab hominibus daemones effugabat. et ipsi tamquam insani et phrenetici dicebant; *In Beelzebub principe daemoniorum eiicil daemonia.* Denique verbo et exemplo viam salutis ostendebat, et lumen

eum Sumar ijnmn, daemoniacum, seductorem ap-
 p'liabant. Ipse vero quid ? *Sustinuit*, inquit. Nam
cum malediceretur, non maledicebat, cum pate-
retur, non comminabatur, neque reddebul ma-
 lum pro malo neque maledictum pro maledicto :
 sed verc ruitis, vere mansuetus ferebat, sustinebat,
 patiebatur. Sed parum esset, si verborum dumta-
 xat contumeliam et contradictionem , non verbe-
 rum etiam , et plagarum sustinuisset. Sed hoc csl
 admirabile , hoc pene est incredibile , quod filius
 Dei, qui bonis nosiris non indigebat, non sua, sed
 nosra causa, pro nostra utilitate, pro nostra salute
 in mundum venerit, et pcrtransierit *benefaciendo*
et sanando omnes oppressos a diabolo , et lamen
 ita ab hominibus ei sil contradictum , ut eum mo-
 do tamquam furiosum ligare, modo praecipitatio
 voluerint : deinde vendiderint, comprehenderint,
 ligaverint conspuerint. flagellaverint, spinis coro-
 naverint. in crucem egerint, occiderint, idque tan-
 ta rabie, lano furore , ut uno alque eodem die ac-
 cusaverint, damnaverint, trucidaverint: id quod
 nec in latronibus, nec in parricidis, nec in prodi-
 toribus nec in ullis quamquam immanissimis et
 facinorosissimis reis fieri consuevit. *Talem igitur*
contradictionem ille sustinuit, qualem nullus un-
 quam antea: ut *a planta pedis usque ad verticem*
capitis non fuerit in eo sanitas., lamen , ut merilo
 Simeon dixisse videatur. futurum cum tamquam si-
 gnum, cui contradiceretur; lamen , ut quantum ad
 locum, in urbe clarissima et celeberrima Ierosoly-
 murum; quantum ad tempus, in paschalibus sole*
 mirissimis seriis , quantum ad aetatem in ipso flo-
 re iuventulis; quantum ad duracionem, ab infantia
 usque ad ubi turn; quantum ad multitudinem et va-
 rietatem, omne genus tormentorum et cruciatuum
 continere. Denique lamen, ut enim Dominus Chri-
 stus omnia fecerit in numero, pondere et mensura,
 solum labores et dolores sine numero, et mensura
 pati voluerit, et vere in Psalmo diceret; Circumde-
 derunt me *mala* , *quorum non csl numerus* : et
 cum neque in cibo , neque in potu , neque in so-
 mno, neque in ulla re alia unquam excesserit, la-
 men in patiendo et tolerando omnem modum et
 mensuram excessisse : adeo ut merilo in dic tran-
 sfigurationis Moyses et Elias cum stupore dicerent
excessum eius , quem *completurus erat in Ieru-*
salem. Talem igitur et laniam contradictionem
 Christus sustinuit. Nam non cecidit, non deiclus
 et prostratus csl, sed omnia tanta patientia, tanta
 mansuetudine , tanta animi constantia et aequitate
 suslinuit, *ut* etiam praeses Pilatus *miraretur ve-*
hementer , et centurio quidam diceret: Vere *filius*
Dei erat isle. Illis omnibus accedit, quod lamen et
 laniam contradictionem a peccatoribus sustinuit.
 Scpe homines audimus dicentes , ulnam aliquis
 alius mihi hunc iniuriam intulisset, ferrem aequo
 annuo, sed ab isto homine nequam, ab isto nebu-
 lone, quem semper odi, acceptum iniuriam deglu-
 lire non possum. Al si eum aliquando recogitares,
 qui lamen a peccatoribus suslinuit contradictionem,
 ista non dicere. Quid enim magis Christus odit ,
 quam peccatum ? Quid magis contrarium summae
 illi bonitali et puritali esse polesl, quam sordes et

turpitudine Il igitioium ? Et lamen n sordidissimis,
 ab impurissimis , a scelestissimis Chrislus passus
 csl, nec solum a talibus , sed etiam , quod magis
 est admirandum , pro talibus passus csl. ilaque
 nulla remanet excusatio , sed a quocumque tribu-
 latio veniat, ad exemplum Domini aequo et libenter
 animo toleranda est.

Al quisnom csl finis horum calceorum? A'e *fati-*
gemini. inquit apostolus, *animis vestris delicien-*
tes. Si nudis pedibus ambulare volueris, facile pe-
 des intumescent, et a spinis et lapidibus laesus
 progredi non poteris , fatigaberis deficiens in me-
 dia via: al si calceos indueris, si cogitaveris quan-
 ta pro te Chrislus pertulerit, si videris te nondum
 usque ad sanguinem restitisse, mutabis fortitudi-
 nem, ambulabis et non delicies , cures et non fa-
 tigaberis.

Sed fortasse dices, quid mirum, si Chrislus tan-
 tam constanter pati poluit ? Deus enim erat. Quid
 enim Deus non possit ? Al nos homines laniam,
 infumum ac debiles sumus. Aspice igitur castra sau-
 ciorum , intueri agmina prophetarum, apostolo-
 rum, martyrum, confessorum: num vel unum quie-
 scere alque otiosi vides? Quid? Isaias secatur, Ilie-
 remias lapidatur, Ezechiel interlucitur, iohannes Ba-
 ptista capite punitur, Petrus et Andreas crucifun-
 tur, Paulus, et iacobus gladio occiduntur, Ibrilio-
 lomaus excoriatur, alter iacobus de pinna templi
 praecipitatur. Audi vero quid Apostolus de se, et
 apostolis caeteris dicat: *Usque in hanc lior*; in-
 quit. *et esuriimus* , *et sitimus*, *et nudi sumus*, *et*
colaphis caedimur, *et instabiles sumus*, *et labo-*
ramus operantes manibus nosiris: maledicimur
et benedicimus, *blasphemamur et obsecramus* :
persecutionem patimur et sustinemus: tamquam
purgamenta huius mundi facti sumus omnium
peripsema usque adhuc. Et alio loco de sanctis
 omnibus: 4/ii vero, inquit. *Iudibria et verbera ex-*
perti, insuper et vincula de carcere ; lapidali sunt.
seculi sunt, lentali sunt, in occisione gladii mortui
sunt. Circuierunt in melotis, in pellibus cupri-
nis. egentes , angustiat, afflicti. quibus dignus
non erat mundus , in solitudinibus errantes, in
montibus, in speluncis et in cavernis terrae. Quis
 nostrum vel minimam partem horum unquam su-
 stinuit? Al isti omnes homines erant, carnem et
 ossa gestabant. et quod potuerunt, non in se po-
 tuerunt , sed in Domino Deo suo. Al vehementer
 fallitur, et toto coelo aberrat , qui per aliam viam
 e; periam . quam per viam et periam crucis so ad
 veram bealitudinem et felicitatem pervenire posse
 confidit.

Quae rum ila sint. auditores, ex iam nobili co-
 rio calceos nobis conficiamus , et spinas ac bibu-
 los non tam fugiamus, quam conculcemos, et cum
 mundus, et caro ad quiescendum nos invitent, cum
 fortissimo illo Uria respondeamus*. *Dominus meus*
loab , et omnes servi domini mei super faciem
terrae manent. et ego ingrediar in domum meam,
ut comedam et bibam et dormiam cum uxor»
mica 'l Absil hoc a me . *non faciam rem hanc*.
 Quid? Imperator meus Chrislus descendit in cam-
 pum , ieiunavit, oravit, vigilavit, laceratur, vulneratur,

occiditur : cl omnes servi Domini mei, tribuni el centuriones, prophetae, apostoli, Martyres, confesores, omnes sunl in acie, omnes in solo el pulvere , cum aereis potestatibus fortiter pugnant vulnera el plagas accipiunt, el patiendo ac moriendo triumphos ac palmas inveniunt, et ego umbram cl delitius quaeram ? Absit hoc a mc , *non faciam rem hanc*. Ila, fratres mei, ita, quaeso, omnes respondeamus, cl illi, qui crucem inopiae vel aegritudinis vel alterius tribulationis ferunt, lacto atque alacri sini animo, spem bonam concipiant, scianl

se ad castra Domini el sanctorum perlinere,cl tempore suo stipendium magnum laboris ct coronam immortalem patientiae percepturos : illi vero , qui divites el fortunati sunl, ei fere nihil quod patiantur habent, quadrant ct ipsi crucem suam, crucem poenitentiae, crucem eleemosynarum, divites fiant in operibus bonis, facile tribuant, communicent , thesaurizent sibi thesauros in coelo : cl ipsi quoque misericordiae el pietatis mercedem recipient a rege regem Iesu Christo, qui csl in saecula benedictus- Arnen.

CONCIO VIII

DE. TRIBULATION E

SYNOPSIS

Duo praesenti concione proponuntur perlaetanda, cur scilicet sacramentum eucharistiae evangelium pacis dicatur: el qua ratione illud ipsum tam prosperitatis, quam tribulationis tempore prosit. Manifestatur, ad veram pacem tria requiri, justitiam esse parentem pacis, haneque e coelo esse delatam. Triplex deinde asseritur ratio, cur euangelium pacis dicatur ss. Eucharistia. Praeterea quomodo Iribus modis eadem eucharistia nobis in prosperis auxilio sil, ostenditur. Quomodo item tribus aliis modis in tribulationibus praesto sil, nimirum passionem dominicam in memoriam revocando, admirabilis patientiae speculum ob oculos ponendo, ubi non vere poenilentes Judae el Judaeis assimilanlur; denique instar panis subcinericii vires augendo ct roborando, ubi frequens communio suadetur, raram vero diabolum suadere convincitur.

Pars altera ultima chrisliani militis arma explicat, nempe scutum, quod esl fides. Quas utilitates afferat in prosperis fides nariatur, docet enim, alia his terrenis multo sublimiora bona inveniri post hanc vilam. Deinde tria, delegit vilia, quibus terrena omnia bona laborant, quod parum durent, quod non facient. el quod de iis exacta Deo sil reddenda ratio. In tribulatione vero ex ea sex eruuntur veritates. Prima, nullam tribulationem graviolem esse peccato. Secunda. nullam tribulationem nobis supervenire nisi a Det manu profecclam. Teriia non esse murmurandum de divina justitia el pro< idenlia. Quarta, omnes homines esse peccato obnoxios. Quinta, tribulationem a Christo summum decus accepisse, ac proinde non aegre eum fccrrc oportere. Sexta. tribulationes <■>» magni aestimandas, quae singula exacte pertractantur.

Quemadmodum in omnibus sacris, siis que diebus, auditores optimi, nullum Ecclesia Catholica, mater noslra. majore gaudio ac laetitia ven»rator el colil quam eum, quo agitur pischae celebritas ct illustrissimus de morte Chrisli triumphus: ita in omnibus, quae de coebi accepimus, summis divinisque muneribus, nullum neque majus, neque gratius esse solet, quarn donum tranquillitatis el picis qua non solum ii, qmbus mentem, el rationem Deus allribuH, scd etiam animantia bruta cl

fruges cl arbores, ac ul longius mullo progrediar, cliam lerrae el maria laetari mihi videntur. Quare cum hujus diei laetitia el celebritate mirifice oratio noslra consentiet, si de evangelio pacis, ut concione superiore promisimus, disseramus. El enim duo maxima atque utilissima sacramenta, si memona tenetis, aposlolien illa *scnlcnlix, Calceati pedes in praeparationem evanqclii pacis*, nobis a Spiritu sancio diximus commendari: nomine calceorum poenitentiam, evangelio pacis euciiarisleoi. Ac de calceis quidem poenitentiae comparandis el induendis lota superiore hebdomada, ul par csl, solliciti inimus, in his vero paschalibus feriis in evangelio pacis debito honore suscipiendo, el vero Paschali Agno comedendo loli summo jure occupati esse debemus. Quare de evangelio pacis duo quaedam, si placet, breviter exponamus scilicet cur eucharistiae sacramento potissimum Iribuatui? el ad quem modum, lam in prosperitate, quam in tribulatione nos juvet?

Quae igilur causa esl (ul a primo incipiamus) cur sacramentum eucharistiae pacis evangeliom nominetur? Quid habet cognitionis Agnus Paschalis cum evangelio pacis? Facile id exponam, auditores, si prius de ipsa pace, pauca qu. n dani dixer0. Tria sunt quae sua significatione pacis vocabulum complectitur et sine quibus pax esse aul inlciligi nullo modo potest, scilicet conjunctio voluntatum el animorum, bonus el rectus ordo rerum copulaturum, cl ejus ordinis lirina slabilisque tranquillitas. Conjunctio voluntatum alque animorum quantum ad pacem constituendam necessaria sil, externa signa, quae in componenda pace adhiberi solent, salis apte demonstrant. Neque enim alia de causa, qui ad pacem el amicitiam redeunt. dexteras jungunt, seque, amplectuntur el osculantur, quam ut ostendant, ila voluntates animosque pans Γo dere copulari. sicut mimos el ora el pccluramutuo complexu cl osculo conjunguntur. Pars millii pacis *erit* ail quidam apud poetam) *dextram tetigisse Tyranni*. Verum lamcn ista conjunctio, si recto ordine carent, vera el bona pax non cril. ul si uxor dominelur viro, si Illius patri, si servus domino, si corpus animo, si caro spiritui. s, sensus rationi, el in eo quiescant el convenient, conjunctio lamen erit, pax c. er'e non erit: nisi illn foriasse. de qua Dominus ait: Non *veni pacem mittere sed gladium*. Siquidem p ix vera munus D-i «st: quae aulem u Deo sunl, ordinata sunl. Neque vero quiemnque erectus ordo, sed ordo stabilis eltranquillus ad veram ct bonam pacem constituendam

requiritur Qnncirn b. Augustinus recte pacem delinit, ordinis liunquillilalcu.

l'orro quasi parens cl nuinx ac vetuli custos pacis justitia csl. Justitia quidem civilis ct humana, humanam cl civilem pacem: jusiiaa veru coelestis alque divina, mine charilas csl, divinam cl coelestem pacem < lli. it cl conservai. Unde lilcs el contentiones, bella cl tumultus inter homines? An non cx eo. quod unus alienus bona injuste possidere ac relinere cupii? Tollatur ergo injustitia , el pax erit. Pari ratione, unde tribulationes, morbi. penuriae, lerrae motus, tonitrua, fulmina, grandines , siccitates? An non ex inimicitia, quam Deus gerit cum homine? El unde haec inimicitia? Ex iniquitate, cx eo, quod homo vel Deum non dibgit, sicut debel vel non diligit quantum debel, cl saepe magis homines offendere limei, quam Deum cl sua commodas, suas utilitates, suas voluptates injustissime anteponit Deo. Tollatur haec iniquitas, succedat charilas. vera divinaque justitia, el pax cril. Nam non csl *pax impiis, dicit Dominus*. Et Isaias inquit; *Lril op/s justitiae pax*. El sanctus David: *Justitia et pax osculatae sunl*. El alio loco. Decii na a malo cl fac bonum: *Inquire pacem et persequere eam*. lamquam si apertius diceret. Tu quidem pacem desideras, nec immerito: nam pul- < lira el Dumosa esl valde, sed frustra laboras, frustra faligaris in ca quaerenda, nisi in domo matris ipsius justitiae illam quaeras. Ergo *declina a malo et /ac bonum*, quod justitiae : el tunc demum *inquire pacem el persequere eam*. B. quoque Augustinus octuagesimum lenium psalmum exponens; *Fac justitiam*, inquit, *cl habebis pacem: diligunt sc mater et filia. Osculantur se justitia et pax, si parentem el amicam pacis non amaveris. non te amabit ipsa pax, ncc veniet ad te*. Si igilur pacem habere, cupis, quare litigas cum justitia? Ecco justitia dicit libi, nc fureris, ct lamen non audis. Ne forniceris, cl tamen non nudis. Non facias alteri quod tu pali non vis, non dicas alteri, quod cl tibi dici non vis, cl non audis. Itaque es inimicus amicae meae, inquit, pax, el hostis matris meae, ct me amicam putas habere? falleris vehementer. Nam ubicumque justitiam esse videro, cl ego stalim od eam osculandam advolabo.

Hanc pacem, auditores. nobis Filius Dei attulit de coelo, el moriendo el resurgendo confirmavit, qui ul Apostolus ail: *Traditus esl propter delicta noslra et resurrexit propior justificationem nostram, ut justificati per fidem pacem habeamus ad Deum, ipse enim csl pax noslra qui fecit utraque unum: el in ipso complacuit omnem plenitudinem inhabitare. cl per cum reconciliaro omnia in ipsum, pacificans per sanguinem crucis ejus, sive quae in terris sive quae in coelis sunl*. Alque idcirco, sicut in die natalis eius angeli (.incbanl:6'loria in ollissimis Deo el in terra pax hominibus bonae, voluntatis: Sic, in die resurrectionis primum verbum, quod ad discipulos loqui voluii, illud fuit; *Pax vobis*.

Quae cum ila sint, facile, nisi fallor, intelligents, cur Eucharistiae Sacramentum Evangelium pacis nominetur. Nihil enim csl aliud panis ille coelestis, quam bonus quidam nuncius in pacis si-

gnum praesentis cl Inchoatae, pignus futurae atque perfectae. Siquidem per hoc divinissimum Chrisli convivium, mens impletur gralia cl futurae gloriae nobis pignus datur. Si te ad rneosam suam Deus vocal, cl lu libenter accedis cl cibis ejus plane reglis vesceris nonne signum est te cum eo jam rediisse in gratiam el pace atque amicitia ejus frui? Neque enim hostes el inimici, el amici el familiares invitantur ad mensam. Deinde si in hac valle miseriarum in exilio, in carcero,, in stabulo , ubi cum bestiis el feris habitamus. Deus lam excellenti cibo, pane coelesti atque angelorum nos alit, quid quaeso, in regno coelorum, in patria. in domo ipsa liet? Esl igilur eucharistia verum signum praesentis charilatis, ct pignus certum futurae gloriae atque adeo perfectae divinae pacis evangehum. Huc accedit, quod panis iste divinus, cum cibus sil animae, ad istam alendam institutus, juxta verbum Dumini: *Qui manducat me et ipse vivet propter me*, id proprium habet, ut conservet alque augeat charilalem, quae esl ille vivificus calor per quem vilam coelestem, ac divinam animae vivunt-Quod si conservet alque augeat cliantalem , certe etiam conservat atque auget pacem. quae ul ante diximus a charilale seu justitia, tamquam a matre filia, separari non potest. Habemus igitur eucharistiae sacramentum cur pacis evangehum nominetur. *

Nunc ad illud veniamus , quemadmodum in tribulatione el prosperitate nos iuvel. Quomodo iuvnl in prosperitate ? Tribus modis. Primum enim exemplo Domini, ad mensam ipsius discis non superbe sapere, neque viles alque obiectos homines contemnere, quis libi magnus, cl potens videaris. Nam si Deus rex regum ad mensam suam omnes admittit, el lam splen tide . tam magnifice , laute excipit pauperes , quam divites , obscuros , quam nobiles, parvos, quam magnos, quis tu es, qui conservos tuos te fortasse mcliores , quod terrenis facultatibus carcanl, ct non lam bonis vestibus induuntur, tibi contemnendos ac despiciendos putes?

Deinde numquam, puto, audivisti in mensa Domini a sacerdotibus dici , Tu quis es? .Magnus princeps es? Sedeat ergo veslra maiclas in throno illo sublimi. EI, Tu quis es? Nobilis quidam comes? Bene , sta igilur ibi iuxta regem. EI, Tu quis es ? Homo miser cl mendicus? Ilane? Maneas igilur procul in extremo templo , uperto capite, cl flexis genibus cl cxpecta donec isti magni el nobiles v ri coenam suam absolverint: tum si quid supere- rit , dabitur libi. Non ila profecto : scd vides non minus regibus el imperatoribus, quam vilissimis eorum servulis, necesse ad hanc mensam non sedere, non fabulari, non respicere huc, alque illuc, sed aperto capite, flexis genibus innetis manibus, cum timore ac trcmoic consistere. Quae cum ila esse videns, mirum certo est, si non dicis apud te ipsum, ego non tantus sum, quanti meipsum facio: neque istae opus vel honoros quibus caeleris antecellere videor, mo voro maiorem el nobiliorem caeleris reddunt. Nam si vere maior el nobilior essem . cur in mensa Domini locum nobiliorem non haberem ? Cur tamquam unus de turba mendicorum sederem ? Cur mihi non amplius , quam enoteris daretur? Nutu ioiustus aul invidus est Deus?

Fallitur ergo, fallitur, qui ex rebus islis terrenis, quae malis ci bonis sunt communes, verum splendorem et nobilitatem metitur.

Postremo exemplum clarissimum sanctae humilitatis tibi ante oculos eucharistia ponit, si tamen oculos ad hoc lidendum aperire dignaris: nempe coelestis ille panis non solum ignominiam et dolores Christi patientis, sed etiam gloriam et triumphum resurgentis repraesentat. Hinc enim statim post consecrationem hostiae salutaris sacerdotes dicunt: *Unda et memores. Domine, nos servi tui, sed et plebs tua sancta ejusdem Filii tui Domini nostri, iam beatae passionis, nec non et ab inferis resurrectionis, sed et in coelis gloriosae ascensionis.* et quae sequuntur. Dominus autem cum ab inferis victor mortis et peccati rediisset, et corpus gloriosum atque immortale iam induisset, et possessionem regni sempiterni a patre recepisset, vitam viveret, nullo quam antea nobiliorum et beatiorum, tamen non propterea piscatorum suorum est oblitus, sicut illi faciunt, in quibus honores mutant mores, et qui si gradum aliquem dignitatis ascendant, non amplius amicos veteres agnoscunt. Non ita Dominus fecit, sed ad suos pauperes, ad suos piscatores, solita benignitate veniebat, loquebatur, nec minus comiter et familiariter quam antea, denique etiam fratres suos eos vocabat; *Vade, inquit ad Magdalenam, ad fratres meos, et dic eis, Ascendo ad patrem meum et Patrem vestrum, Deum meum et Deum vestrum.* Disce igitur et tu, si Dominum tuum imitari non dedignaris, in quamvis magnis honoribus humilitatem, non te efferas super alios, non tibi lurpe esse ducas versari cum pauperibus, cosque et verbis et rebus consolari.

Veniamus nunc ad bellum tribulationis. Quomodo sacramentum istud in tribulatione nos lauat? Tribus aliis modis. Principio siquidem, vel ante dicebamus, dominicam passionem ad memoriam nobis revocat. Quocirca cum ad sacram communionem accedis, apud te ipsum dicere debes; Si Filius Dei tanta pro me vilissimo vermiculo pati voluit, quanta mihi hoc sacramentum magnum repraesentat, quid magnum est, si aliquid ego pro eius gloria et mea salute patiar? Et si ipse vilam mihi semel donavit, cum me de nihilo fecit, et eam deinde iam benigne restituit, cum in cruce pependit, et nunc iterum vilam donat per hoc admirabile sacramentum, et rursum quoque vilam aeternam donabit in cocio: si ipse inquam, mihi vilam tolles iam liberaliter donat, numquid non etiam aequum, ut ego vilam meam pro eius amore atque honore vel semel impendam? Nonne beatus apostolus ait: *Ideo Christus pro omnibus mortuus est, vel et qui vivunt, iam non sibi vivunt, sed ei, qui pro ipsis mortuus est et resurrexit?* Certe magnus Basilius in utroque libro de Baptismo docet, nos, cum ad mysteria percipienda accedimus, nova quadam ratione novoque pacto obligari ad vitam pro Christo si opus erit libenter ponendam. Id quod etiam beatus Augustinus ex libro Proverbiorum ostendit: *Nimirum, inquit, hoc est, quod legitur in proverbii Salomonis, si sederis coenare ad mensam potentis, considerans intellige, quae apponuntur tibi,*

et sic mille manum tuam, scient, quia letalia oportet praeparare. Nam quae mensa est potentis, nisi unde sumitur corpus et sanguis eius, qui animam suam pro nobis posuit? Et quid est ad eam sedere, nisi humiliter accedere? Quid vera considerare et intelligere, quae opponuntur tibi, nisi digne tantam gratiam cogitare? Quid postremo sic millere manum, vel scias, qui talia le oportet praeparare, nisi quod iam dixi, quia sicut pro nobis Christus suam animam posuit, sic et nos debemus animas pro fratribus ponere? At si vilam ponere, audilores, et sanguinem lotum profundere pro Dei gloria eucharistia nos docet, quanto magis iniurias et contumelias, famae diminutionem et fortunarum direptionem, et alia minora aliquid leviora aequo ac libenti animo patietur, si ad eius scholam humiliter et frequenter accedere voluerimus?

Deinde iuvat etiam mirum in modum eucharistiae sacramentum, cum nobis admirabile quoddam patientiae speculum ante oculos ponit, Nonne insignis illa patientia fuit, qua Dominus Iudae proditori osculum non negavit? At quot modo Iudas putatis fere diebus singulis Christus patitur? Quam multos ante paucos dies Dominus videbat, quo tempore anno luxuriae, avaritiae crapulae, ebrietati operam dederant: deinde vero confessione peccatorum leviter peracta, sine ullo dolore, sine ullis lachrimis, sine ullis dignis poenitentiae fructibus, ad se osculandum ad recipiendum venturi erant, et paulo post novis peccatis rursum vendituri atque electuri. Qui quidem impios Iudaeos egregie imitantur, qui in dominica palmarum cum cantu et celebritate Domino occurrerunt, et in suam civitatem summa laetitia exceperunt, et post paucos dies eundem Dominum coram Pilato ingratisimi negaverunt, nec solum suis vocibus crucifixerunt, sed etiam ad cum damnandum renuentem, et repugnantem praesideri) suis clamoribus coegerunt. Hos, inquam, impios et ingratos Iudaeos imitantur illi, qui in bis paschalibus feriis Christum cum gaudio et laetitia receperunt, et post paucos dies illum rursum cum ignominia et dedecore novis peccatis eiciunt. Poterat vero Christus si voluisset, vel iam iniquos homines repentinè occidere, vel in lapidem aut in ignem aut in alium formam in species illas sacramentales commutare, quod non semel, sed saepius legimus esse facium etiam Iamnon nihil agit horum, sed incredibili patientia, iam atrocissimas iniurias tolerat ut homines peccatores ad veram et seriam poenitentiam aliquando perducatur. Sane tanta est quorundam hominum iniquitas aliquid perversitas, ut cum Dei mansuetudine et patientia suis ipsis sceleribus et flagitiis contendere videantur. Deus dicit, Ego tibi dabo divitias, beneficia, dignitates, honores, aliquid ad extremum me ipsum in sacramento recipies, vel vel muneribus provocatus praecepto mea custodias. Et homo dicit, Et ego profundam omnia, Iudam lotos dies, donabo meretricibus, leonibus, potatoribus, neque de Deo, neque de animae salute unquam cogitabo: etsi parcus vel avarus esse debeam, lunc solum ero cum pauperibus quando eleemosynas tribuere oportebit. Quid vero Deus? Patitur, sustinet, excipit, et ad

pacem . nd amicitiam , nd mensam . at) convivium sutiin cos recipere paratus est, si modo praeterito* rum scelerum eos poenllcnt, ac meliorem vilam in posterum pollicentur. Emsrnodu vero iam praeclarum patientiae speculum, quantum, quaeso, nos ud nostras Iribulationes fortiter perferendas iuvaret, si in eo saepe oculos nostros deligeremus ?

Sed postremo eliam iuval eucharistiae sacramentum ad eum modum, quo panis subcineritius iuvit Eliam: nempe vires adauget, conflimul, roborat, consolatur cor humanum. O illinam lme genus consolationis afflictu omnes intelligercnl ! Ulinam scient vel experirentur potius , quid illud sit, quod saepe canimus; *O.sacrum convivium, in quo Christus sumitur, recolitur memoriae passionis eius, mens impletur gratia cl futuras gloriae nobis pignus datur.* Cur martyres sancti tanto fervore, lardo ardore , tanta alacritate currebant ad ignes , ad cruces , ad rotas, ad bestias? Cur non exiguas brevesque molestias ferre non possumus? An non ex eo . quod illi pane isto coelesti assiduo alebantur? Nos vero obliti sumus comedere panem nostrum, cum *panis* sit, qui cor *hominis confirmat*. Inleliigebat hoc beatissimus martyr Cyprianus , cl idcirco ad sanctum Cornelium scribens . eliam lapsis, quibus alioqui ecclesiastica disciplina pacem el communionem longissimo tempore denegabat, instante persecutione corpus dominicum dandum esse censebat: *Statueramus, inquit, ul qui in persecutionis infestatione supplantati ab adversario cl lapsi fuissent, ac sacrificiis se illicitis maculassent , agerent diu poenitentiam plenam, el si periculum infirmitatis urgeret, pacem sub ictu mortis acciperent ; sed cum videamus diem rursum alterius infestationis appropinquare coepisse, communicatio illis a nobis danda est, ul quos excitamus cl exhortamur ad praelium, non inermes cl nudos relinquamus, sed protectione corporis ct sanguinis Christi muniamus.* Nam idoneus esse non polesl ad martyrium , qui ab ecclesia non armatur ad praelium , el mens delicii, quam non accepta eucharistia erigit cl accendit. Intelligit eliam hoc hostis humani generis diabolus , atque ideo tantum per administros suos ubique laborat, ul praesidium nobis huius vilissimi ac saluberrimi sacrificii possit eripere. Neque vero per haereticos solum , sed eliam per seipsum omnibus, quibus polesl modis, suadere conatur, ul quam rarissime , ut semel in loto anno . cl lunc coadi, et compulsi ecclesiasticis legibus ol censuris ad mensam Domini accedamus: ul eo modo , videlicet longa inedia debilitatos et fractos facile ipse prosternat, el in quaelibet viliorum nbruila praecipitet. Quam vero mollis id non suadeat solum, sed plane etiam persuadeat, imbecillitas hominum nostri saeculi perspicue nobis ostendit, qui nullis lentalionibus , quantumvis levibus ct exiguis , imo nullis dhiboli tyrannicis imperiis resistere posse videntur. Imperat daemon , ul currant ad spectandas vanitates , et stalim currunt. Iubcl, ul crapulae cl ebrietati se dcbant. el semper obtemperant!. Iubcl, ut impudicos oculos in omnes heminas , quas vident, sine ullo limore defigant, cl libentissime faciunt. Iubcl, ul in animo suo tur-

pissimas alque obscoeniS'imns formas depingant, el imaginem Dei commaculent, alque inde in libidinem concitati, contumelia afficiant corpora sua , el numquam non obediunt. Iubcl, ul acceptas iniurias , numquam dimittant, et conceptum odium numquam deponant, ct diligenter observant. Iubcl. ut avaritiae el ambitioni fideliter serviant, ct plusquam fideliter serviunt. Denique quicquid dicit, credunt: quicquid Iubcl, faciunt. Al si ad mensam Domini cum debita praeparatione frequenter accederent, evaderent profecto brevi lempore fortiores. *Surgerent enim, ut Chrysostomus ait. tamquam leones ignem spirantes. Diabolo formidolosi, asuescerent pracliari praelia Domini : nec solum discerent hosti resistere . sed etiam provocare el vincere, el gloriosos triumphos palmasque referre. Festinate ergo , ul d. Ignalii verbis concludam , ad sacram eucharistiam frequenter accedere. Cum enim hoc agitur, expelluntur Sataeae potestates , qui actus suos convertit in ignitas sagittas ad peccalum.*

PARS SECUNDA.

Arma militiae Christianae, quae non minus contra aperta tela miseriarum . quam adversus occultas insidias prosperitatis valent, ab apostolo Paulo in epistola ad Ephesios septem enumerantur: Cingulum castitatis , gladius verbi Dei, galea salutis , lorica iuslilic. calcei poenitentiae, evangelium pacis el clypeus fidei. Ac de primis quidem sex armis hactenus disseruimus, unus clypeus superest. quem si hodierna die breviter exponamus, institutae de tribulationibus disputationi linem, adiuvanle Domino, imponemus.

Quis igitur csl clypeus Christiani ? Fides. Sic omnim Apostolus in epistola ad Ephesios loquitur.- *In omnibus sumentes scutum fidei.* El apostolus Petrus; *Adversarius vester diabolus tamquam leo rugiens circuit. quaerens quem devoret, cui resistite fortes in fide.* El apostolus loanncs : *Haec csl, inquit, victoria. quae vincit mundum, fides nostra,* fides igilur est clypeus. Dicitur vero, nisi fallor, propterea clypeus , quod lutum hominem legere alque armare possit. Galea salutis solum legit caput, lorica iuslilic solum pectus, calcei poenitentiae solos pedes : al clypeus fidei, cl pectori opponi , ct erigi ad caput . cl demitti od pedes, el omnium denique hostium telis quacumque ex parte veniant, olnci potest. Hinc enim apostolus clypei huius utilitatem demonstraro volens, non inquit, in aliquo, sed *In omnibus sumentes scutum fidei: in quo possitis,* non aliqua, sed *omnia tela nequissimi ignea e.vlingucre.* El David: *Scuto circumdabil te.* hoc est . ioluin tegit ac munit veritas *cius* , quibus verbis non solum utilitas, sed usus eliam clypei explicatur. Quis enim csl usus clypei? Quomodo nos in prosperitate et tribulatione defendit ? Nempe ostendendo ac proponendo aliquot veritates.

Ac ol a prosperitate incipiamus: Prima veritas , quam fides docet, est alia quaedam bona post hanc vilam inveniri, quibus ista terrena el instabilia comparata , non modo non magna vel diuturna bona

sed ne bona quidem dici posse videantur. Est enim fides persimilis perspicillis, quibus utuntur ii, qui aciem oculorum debiliorem habent. Mullos invenimus, qui sine perspicillis nihil fere vident, praeter ea, quae habent ante pedes: et quae adeo magna et crassa sunt, ut non solum videri, sed etiam langi queant. Si vero perspicillis uti velint, longissime vident, etiam enices minutissimos in verticibus turrium facile discernunt; tales sunt omnes homines, si spiritales oculos considerare velis. Nihil enim per se vident, nisi res istas corporeas, quas etiam canes, et equi vident: ut pole, dulce esse bene comedere, bene bibere, bene dormire, libere vagari, luxuriari, oliari, ludere. At si fidei perspicillis utantur, si scripturas fideliter legant et sapienter intelligant, nec aquilae, nec lynces tam procul respicere poterunt: Videbunt enim ultra omnes coelos, ultra omne tempus, ultra omnem rerum corruptionem et mutationem, bona quaedam divina perpetua, solida, stabilia, permanentia, quae praeparavit Deus diligentibus se: et lunc facile erit ista bona praesentia et caduca contemnere. Nam quis non facile spernat gloriam, quae usque ad nubes non pertingit, et in puncto temporis evanescit, si gloriam illam illi perspicillo intueatur, quae transcendit omnes coelos, et cum cum ipsa nescit contendit? Atque idem de aliis praesentibus bonis dictum esse intelligatur.

Altera veritas est, quod omnia praesentia bona iribus gravissimis vitiis laborent, quod parum durent, quod mentem non salient et quod ad ultimum exactissimam rationem de eis Domino reddere nos oportet. Quod parum durent, quamquam usus quotidianus id satis ostendat, docet etiam s. David: *Vidi impium, inquit, exaltatum et elevatum sicut cedros Libani, et transivi, et ecce non erat: quae sivi cum, et non erat inventus locus eius.* Hinc Isaias et beatus Iacobus et beatus Petrus hominis gloriam foeno comparandam putaverunt, quod mane floret, ad meridiem exsiccat, et ad vesperam cadit. Sanctus vero David non solum gloriam, sed ipsum totum hominem foeno comparavit: *Mane, inquit, sicut herba transeat, mane floreat et transeat, vespere decidat. induret et arescat.* Mane, inquit, hoc csl, in puerilia homo sicut herba viridis apparet, sed non diu permanet in eo statu, transit ad meridiem iuventutis et lunc viget non nihil ac floret: sed neque ibi diutius consistere potest, transit ad vesperam senectutis, et lunc demum decidit, moritur, ex homine fit cadaver, quod a cadendo dictum csl, tunc induratur, et arescit. Nam neque cadaver in suo statu diu permanet. In nilio csl utcumque calidum, et moveri ac tractari potest: sed paulo post frigescit et duratur, atque ad ultimum in aridum pulverem convertitur totum, et sententia Domini adimpletur: *Pulvis es, et in pulverem reverteris.* Itaque et ipse homo, et cunctis eius gloria atque prosperitas brevissimo sunt, et tamen valde longa ac diuturna esse se simulant, et stultos homines saepe decipiunt. Similia esse mihi videntur omnia ista praesentia bona tortoribus et carnificibus. Quid tibi hoc facile? Huius iam rerum in theatro habet nudum gladium iam in manu, lumen csl percussurus, et tamen dicit, Ne ti-

meas, esto bono animo, recita *Pater noster*, non feriam donec absolucris. Incipit ille, *Pater noster qui es in coelis sanctificetur nomen tuum. Sed* vix ad medium pervenit, et carnifex eum occidit. Ila prorsus non absumus quandoque tres dies a morte, paulo post sumus omnia relicturi, et tamen mundus et caro non desinunt longissimum nobis vilam promittere, aliquid adhortari, ut simus hilares, ut *coronemus nos rosis et unguentis impleamus: ut nullum sit pratum, quod non pertranscat luxuria nostra: ut ubique relinquamus signa laetitiae*, et quando minus cogitamus repente obtruncamur et morimur.

Iam quod eadem ista bona non solum brevia et fugacia sed etiam inania et vacua sint, et humanam mentem explere et satiare non possint, solis luce illustrius est. Sicut enim pauci dies comparari non possunt cum aeternitate, neque paucae gallae roris cum aquis totius maris, ista nec omnia ista bona, quae parva et exigua sunt, cum animorum et mentium nostrarum capacitate, quae est infinito. Itaque nemo est tam dives, qui non copiam esse ditior. Sicut hydropici, qui licet loti pleni sint aquis, semper tamen sitiunt: et sicut de laboribus Herculis fabulantur poetae. Hydra humanae cupiditatis numquam unum caput amittit, quin alia septem emittet: nec unquam fons concupiscentiae uno in loco obstruitur, quin in aliis multis erumpat. Sed quamquam tam opibus, quam voluptatibus, quem honoribus et dignitatibus commune est, non salari, tamen singuli quodam modo in honoribus convenire videtur. Honor enim si quid habet boni, id totum in eo est, qui exhibet honorem. ad cum vero cui honor exhibetur, nihil transit praeter tenuissimum quendam fumum. Pascere igitur si poles. explere, satiare, pinguesce isto luo iam excellenti cibo. Valde profecto spiritalis est, qui iam subtili cibo alii potest. Hinc relinquamus, quae sunt, auditores, relinquamus fumum haeleibus istis fumosis, vel nigris illis hominibus qui purgant caminos, nos vero solidum cibum, non fumum quaeramus. *Quare appenditis argentum non in panibus et laborem vestrum non in saturitate?* Quae ista stultitia est? Quis vos fascinavit? Quid vobis prodest laniis laboribus et sudoribus emere fumum qui saliare non potest? quin potius laboratis et sudatis, ut non verum honorem, ad veram gloriam, ad veram bealitudinem et felicitatem aliquando perveniat.

Sed postremo, quod omnium gravissimum csl, praeterquam quod humana prosperitas nec diu durat, nec animum satiat, sumus de ea exactissimam rationem reddituri. Audistis hebdomada superiore, quo pacto ludas Dominum prodiderit. Accessit, osculum dedit, salutavit; lue *Rabbi*. Salve, inquit, Magister, aliquid inierim hidaeis flagellandum et crucifigendum tradidit. Ila nobiscum mundus et caro et daemones agunt: blandiuntur: dum hic sumus, delicias et voluptates varias proponunt, ut eo modo funibus peccatorum nos constringant, et reos aeternae poenae apud Deum efficiant. Veniet enim dies Domini, ad eius tribunal velis nolis perlaeris, dicque tibi: *Redde rationem villicationis tuae*. Tot beneficia, tantas opes, tot bonorum

titulos a inc nccrpisti: cur, pelas? Ul posses luxuriari liberius? Ul carnem luam delicato nutries? Itone bona mea , quae libi credideram dissipasti ? Quid ille miser lunc respondebit? Ei Lumen in his rebus , quae Ianio cum animae periculo possidentur, ila omnes homines gloriantur, ut perpetuo contendunt ac cernent, quis cis magis sc honorare. quis periculosius vivere , quis ad Inferos celerius pervenire possit.

Veniamus nunc, si placet, ad tribulationem. Quomodo nos in tiibulaliono clypeus Ildei et veritatis protegit? Ad cum modum, nuo protegit in prosperitate: nimirum quasdam alias veritates proponendo. Quae est veritas prima ? Quod nulla sil maior tribulatio quam peccatum. Ihic cum vel inopia vel morbus vel quaevis aerumna el calamitas alia lead iracundiam provocat vel ad furtum faciendum invitat , vel cerle ad desperationem conatur adducere. obiice continuo clypcum. slalim cogita apud te, quod si peccatum illud feceris, ad quod tribulatio te impellit, non solum non minuetur? sed etiam augebitur miseria, eide levi brevique molestia in gravissimam el sempiternum incidet: el similes illis pisciculis eris, qui dum friguntur in sartagine, el ardorem olei lulerarc non possunt, dc sartagine sallunt in ignem.

Altera ventas est, quod nulla unquam tribulatio ad nos venii . quae per manus Dei prius non transeat. El cerle poSsci Deus , si vellet, impedire, cl sine dubio impcdirci , nisi nobis utilissimam eam esse iudicarcl. Magis enim ipse nos diligit, quam ulla mali r unicum lilium suum. Si hostem haberes, qui te veneno de medio tollere vellet, non | ossei autem id nullo modo facere , nisi cum parentibus luis communicato consilio , el nisi venenum ab illis acciperet, quam secure alque in utramque aurem dormies. Quomodo enim Heri posset, ul parentes tui cum hoste tuo in necem tuum consentirent , cl non potius pro veneno sacellorum tibi darent? Ita prorsus, auditores, diligit nos Dominus Deus nosler : et sic nos diligit, ul proprio Filio suo noo pepercerit, sed pro nobis omnibus illum tradcrl. Nihil vero possunt in nos, neque homines , neque daemones , neque coelum . neque lerra . nisi vel imperante vel permittente Deo. Ex quo facile nobis persuadere possumus, si Dei gratiam atque amicitiam beac vivendo conservare studebimus , numquam Deum esso permissurum , ul in ulla calamitates cl molestias , nisi utiles cl salutares incidamus.

Iam Ierlia verilas csl. quod Deus, cum sil fusius cl sapiens, res omnes humanas non mimis prudenter , quam suaviter administrat: el sicut indices mundi non slalim alque reos in manibus habent, sententiam proferunt ; sed graviter el mature procedunt, examinant testes, considerant causam, tormentis, el cruciatibus eliciunt veritatem, saepe etiam homines innocentes quaestionibus admovent, ul contrariae parti silis fluhac turn demum cognita causa el rebus caeleris diligenter peractis , certa die sedentes pro tribunali sententiam dicunt : sic etiam Deus audit nunc accusationes , cl querimonias varias , examinat testes , praeparat mundum ad iudicium: quandoque elia in innocentes torqueri

alque affligi permittit, ul parti contrariae satisfiat: at ubi advenerit iudicii dies, lunc sententiam ultimam , iuslissimam oequissimamque pronunciabit, cl omnia, quae perturbata cl confusi nuncesse videntur , in optimum stalum alque ordinem redigi, disponique videbimus. Itaque sicut ii, stulti sunl, qui cum hiem cl causam suam apud optimum ct sapientissimum iudicem disposuerint, tamen antequam Iain sententia sil, de iudice conqueruntur. ac dicunt, Isle iudex mini bom faciet: ita stulte atque improbe faciunt. qui Dei sententiam, iudiciumque praeveniunt, et in hoc sacculo vel de malorum prosperitate vel de sanctorum nfiLctionibus offendentur. Si liguli offlemam intrares, quod exemplum eliam beatus Augustinus ad rem istam illustrandam adhibuit, el massam luli pertractantem, el rotam illam suam vertentem videres . alque ab eo cum quaesivisses quid ageret cl ille poculum se facere respondisset, tu illum irridens dicere, quis te docuit facere pocula? Non ita fiunt: isla enim luli massa nullam habet poculi figuram. Quid figulus diceret ? Tu nimis festinas , expecla parumper respice finem, sine rotam adhuc aliquamdiu agitari , el lum ludica si velis an ila fiant pocula. Pari ratione irnprilli homines saepe dicunt, non est iustilia. non est providentia apud Deum. Omnia converso ordine fieri videmus . qui bene agunt, affliguntur, qui perverse alque scelerate vivunt, maxime triumphant ac florent. At quis nam es tu . qui Deum docere velis ? Sine rotam huius saeculi adhuc paulisper versari. Veniet tandem iudicii dies, lunc rota sistetur , lunc videbis vasa facta in honorem et vasa in contumeliam et nullum malum impunitum et nullum bonum irrcmuneralum. Hoc igilur, fides Christiana nos docet, qui quid in mundo fieri videmus , numquam esse dc Dei iustilia , aut providentia murmurandum.

Quarta veritas csl. neminem esse nostrum , qui peccator non sil. Nam in *mullis offendimus omnes*. El st *dixerimns , quod peccalum non habemus , ipsi nos seducinins . el verilas in nobis non csl*. Legite sacras scripturas , et aperte videbitis sanctissimos eliam viros , ul Tobiam , ul Danielelem, ut Mardochoaeum, ul martyres Machabneos, ul omnes prophetas, semper causam tribulationis in propria vitia retulisse. Cum igitur vel sacculo hoc vel in futuro peccata punienda el castiganda sint, quis non libenter cum sancto llabacuc propheta dicat: *Ingrediatur putredo in ossibus meis el subter me. scateat; ul requiescam in die tribulationis ?* El cum beato Augustino ; *Hic ure , hic seca, ul in aeternum parcas ?* Deinde si. ul beatus Cyprianos adversus Demetrianmn scribit , homo hominem parere sibi el obedirc compellit , cl cum nobis eadem sit sors nascendi , conditio una moriendi, corporum miseria consimilis, animarum ratio communis . aequali fure ct pari lege vel veniatur in hunc mundum . vel de hoc mundo postmodum recedatur : tamen errata servorum homines ferro non possunt, cl ca carceribus, vinculis, verberibus puniunt : quid mirum , si Deus , cuius imperio cuncta servire alque ad nutum parere deberent , tam crebra hominum vilia alque scelera aliquando punire velit? Etsi iam saepe nos ille

peccinùes suslinuil, nonne aequum est eliam , ul nos eliam aliquando flagellantem sustineamus? *SuslinuilJe Dominus*, inquil Bernardus, *sustine (u Dominum: viriliter age, el omnia rcclle succedere libi videbis.*

Quinta venias csl, fuisse quidem olim ignobiles el viles tribulationes, sed iam in Christo summum decus alque ornamentum consecutas esse. Ipsae enim seplem illae mulicn s surd, de quibus Jsaius loquitur, cum nil: *Apprehendent mulieres seplem virum unum, dicentes: Panem nostrum comedemus, el vestimentis nostris operiemur, tantummodo invocetur nomen tuum super nos , aufer opprobrium nostrum.* Ita enim verum sanctum: mbulaliones, fames, silis, nuditas. mors, iniuriae, l bores contemnebantur, despiciebantur, cl lamquam si pestem odferrent, vel essent propler aliquod scelus excommunicatae, fugiebantur cl fugabantur ab omnibus. Quid igilur ipse fecerunt? Ad Christum accesserunt, el eum simul omnes apprehenderunt , alque dixerunt : *Panem nostrum comedemus, vestimentis nostris operiemur*, hoc csl, naluram et formam nostram retinebimus, fames cril fames, silis eiil silis, mors cril mors, cl iniuriac erunt in uriae , tantummodo adhaereamus lib; cl bene eril nobis: *aufer opprobrium nostrum.* Fccil id Chrislus, cl complexus omne genus tribulationis summum eis splendorem ac nobilitatem tribuit, ila ul postea innumeri sancti martyres el confessores, non solum non fugerim, sed eliam quaesierint summo studio tribulationes. El quamquam mundus ferre id non possit. sed irascatur, sed fremat, vociferetur cl clamet. Fugite laborem, lugilc ignominiam , fugite pauperlatem: persequimini ol um, divitias , pulchras vcsics , voluptates, dignitates ; lamen clamai eliam Chrislus , qui patrociniū suscipit tribulationum , cl ul melius c-xaudialur, locum editum ascendit : ex illa cruce clamai, mendacem ac fallacem esse mundum, cuius insipientia vcl ex eo cognosci potuit. quod Barabam latronem cl seditiosum donari sibi maluit, quam ipsum vilae el salutis auctorem. El quid est, quod Chrislus inde clamat? *Vae vobis, qui ridetis nunc, quia flebitis consolationem vestram* in hoc saeculo : **cl**, *Beati pauperes spiritu . quoniam ipsorum csl regnum coelorum. Beati qui lugent, quoniam ipsi consolabuntur. Bealietis cum maledixerint vobis homines . el persecuti vos fuerint ct dixerint omne malum adversum vos mentientes propter me. Gaudete cl exuliale. quoniam merces vestra copiosa csl in coelis.* Si reges cl principes mundi omnes una die purpuram el sericum exuerent, el pannosis el rusticanis indumentis vestirentur, nonne id omnes homines , alque aulicis in primis imitari vellent? Nonne iam pluris rusticus pannus, quam holosericum herd? At nunc

summus orbis monarcha, princeps regum lcrrae Id fccil, induit vestem tribulationis, elquod antea rusticum sagum, nunc regia chlamys effecta esi: cur igilur nos servos cl famulos lanlopcre pudet principem nostrum imitari ? Cur nobis gloriosum non ducimur aliquid pali, cl in paupertate el labore vivere cum id tantopere in uoslro llegalc atque imperatore laudemus ?

Sed ad sextam cl postremam veritatem veniamus. Quid postremo Udes Christiana nos docet? Id docet, non solum non contemnendas, sed eliam magnificiendas esse tribulationes , quippe quibus regnum coelorum , cl summi honores alque opes comparentur. Legimus enim b. Franciseum , cum esset aliquando nudus , cl urgente frigore a quodam per iocum interrogaretur, an vellet aliquid sudoris vendere , cum graviter et sapienter respondisse ; *Tibi quidem non vendam , qui eum contemnis, sed Christo, qui magno pretio illum emit.* Merces enim, Auditores, non bene venduntur, ubi magna carum csl copia. Quocirca in hoc saeculo, ubi nullus csl, qui domi suae non abundet tribulationibus, ipse ubique parvi fiunt, ncc ullus in eis emendis unum obolum expenderet, etiamsi totius mundi tribulationes alTcrrentur. At in coelo, ubi numquarn loto anno ullae conspiciuntur tribulationes , sine dubio magni fiunt. Ilinc primum ipse Chrislus gloriam illam coelestem tribulationibus emit. *Nonne oportuit pati Christum, el ila intrare in gloriam suam* 1 Deinde omnes sancti a Christo edocti, quibus pecuniis coelum vendatur, per multas tribulationes in regnum coelorum intraverunt. Neque vero tribulationes solum pecuniao sunt. quibus emitur coelum, sed eliam sacrificium suavissimum, (pio numquarn non placatur Deus. Ipsae sunt abominationes illae Aegyptiorum da quibus Moys-s dicebat in Exodo ; *Abominationes Aegyptiorum immolabimus Domino Deo nostro.* Quid enim magis abominatur atque exeeratur Aegyplus, hoc csl. insipiens iste mundus , quam aerumnas cl calamitates? El lamen isla sacrificium sunt gratissimum Domino Deo nostro. Dicas avaro, bonam esse iacturam pecuniarum, stalirn abominabitur. Dicas homini diviti, bonam esse paupertatem, stalirn execrabilor. Dicas ambitioso, bonum est despici cl contemni nullo modo feret. Dicas luxorioso , bonum esse iciunium , bonam sobrietatem, bonam castitatem, exhorrebit stalirn. At nos isla nihilominus, si sopimus, libenter amplotemur, avide suspiciemus, et abominationes Aegyptiorum immolabimus Domino Deo nostro. Ipso vero nobis pro paupertate divitias, pro ignominia gloriam, pro fame saturitatem, pro labore quietem, pro exilio paradisum , pro morte vitam beatam el sempiternam reddet, cui honor el gloria iu saecula saeculorum. Arnen.

CONCIO I.

IN I' S A L M ũ M XC.

Qui habitai in adiutorio Allissimi, clc.

SYNOPSIS

Exordii loco praemittitur, quanta sit calamitas famés verbi Dei, quod verum animae est pabulum: Deinde occasio, cur dc hoc psalmo suscipiatur Oratio, indicatur, quia videlicet elegans el moralis, sed quem obscurum reddunt auctor, inscriptio, argumentum, variae metaphorae, phrasis ipsa cl personarum mutatio, quae singula hac concione explicanda proponuntur, ubi prius generalia quaedam fuerint expedita. Summa lotius psalterii, el quod illud historiam, vaticinia el morum documenta, ulpote 1res scripturae paries, contineat, ostenditur. Cur psalterium carmine conscriptum, caulusque utilitas asseritur. Triplex ordo psalmorum tribus jubilaeis respondere deprehenditur, quorum primus poenitenlibus. secundus proficientibus, tertius perfectis attribuitur. Demum cur Psalmus iste nonagesimus in ordine secundo, el quaenam sil ratio hujus ordinis Psalmorum declaratur.

Pars allera ad particularia hujus psalmi descendit, el in primis dc tituli obscuritate cl de auctore primario, qui Spirilus sanctus, ut cl totius Sacrae Scripturae, esse creditur, agit. De argumento variis allatis sententiis probabiliori subscribitur. Duplex sensus psalmorum esse affirmatur, magnus ct parvus. atque, simililudine architecti dilucidatur. Quid sil Psalterium cl quam apte hoc nomen libro psalmorum congenial, per comparisonem manifestatur. Tandem qui sint, qui Psalterium portant, ncc eo delectantur, ostenditur, atque ad illud audiendum seria subnectitur exhortatio.

Cum omnis cognitio veritatis quasi cibus quidam animae sil, auditores optimi, sicut humanas disciplinas pomis ac pyris, ita verbum divinum pani lectissimo comparabimus. Etenim quemadmodum poma et pyra, caetrique aiborum fructus, interdum magis sapiunt, avidiusque sumuntur. quam panis; seniper lamen alimentorum omnium maxime necessarium panis iudicalus est, cum sino caeteris cibus convivium instrui possit, sine pane non possit: cl panis etiam solus lulo. suavilerque sumatur, praesertim si fames, condi uenlum minime

sumptuosum, accesserit: poma sine pane non solum non possint, sed plerumque eliam vehementer obsit: ila studium eloquentiae aut philosophiae, aliarumque humanarum doctrinarum alimentum est suave quidem ac dulce; sed solidus ac necessarius cibus, qui nutrii, qui vires suppeditat, qui cor hominis vere confirmat, panis est verbi divini. Cur inter viros doctos, lam nulli reperiuniur vani superbi, curiosi, ambitiosi? Quia pomis vescuntur sine pane: el poma sine pane stomachum inflant, morbos ac dolores generant: *Scientia inflat*, clamat divinus Apostolus. El rursum alio loco: *Evanuerunt*. inquil. *in cogitationibus suis*. El sanclus David; *Cogitationes hominum vanae sunl. Beatus homo quem tu erudieris Domine, de lege tua docueris cum*. El Isaias *Quare appenditis argentum non in panibus, el laborem vestrum non in saturitate?* Quare, inquil. tantopere in cognoscendis philosophis atque oratoribus, aliisque prophanis scriptoribus desudatis. in quibus tamen veros panes; cl qui vere animum alere ac satiare possunt, non invenitis? Et alius quidam propheta: *Beati sumus*, inquil, o *Israel, quia quo Deo placent, manifesta sunl nobis*. Atque ad extremum propheta Amos famem verbi Dei summam omnium calamitatum, clarissimum signum irae divinae, ac malorum omnium causam esse testatur: *El erit tn die illa, dicit Dominus Deus, occulet Sol in meridie, el tenebrescere faciam terram in die luministel convertam festivitates vestras in luctum, ct omnia cantica vestra in piandum: el inducam super omne deorsum vestrum saccum, cl super omne, capul calvitium, cl ponam eam quasi ludum unigeniti, cl novissima eius quasi diem amarum*. Al quo pacto tandem istud erit? *Ecce dies veniunt. dicit Dominus, cl mittam famem in terram, non fumem panis, neque sitim aquae, sed audiendi verbum Domini: el commovebuntur a mari usque ad mare, el ab Aquilone usque ad Orientem, circuibunt quaerentes verbum Domini. el non invenient*.

Quae cum ild sint, non opinor valde nobis necessarium erit, ul vos ad praedicationem divini verbi hoc potissimum sacro tempore audiendam cohortemur; praesertim cum cl ego iam satis noverim, in hoc praeclaro sapientiae domicilio sicut butuanarum disciplinarum poma non conlcmmun-

lur ; iī·i panem scripturarum diviniū in pretio maximo tuberī. Quia vero superioribus minis ex novo instrumento, lamquam ex penu quodam spiritali alimoniam dispensavimus, cl ciborum varias non parum solet delectare, non ingratum vobis tore existimavi, si hoc anno cx instrumento veteri panes depromeremus. Ilaque Psalmum nonagesimum, cuius initium est: *Qui habitat in adiutorio Allissimi*, in concionibus huius anni, quas per adventum el quadragesimam, Domino adiuvnnle, habituri sumus, tractandum exponendumque suscepimus.

Psalmus esl totus elegans nc florens , el ad mores hominum componendos nc formandos accomodatus , el breviter omnium fere Psalmorum simul utilissimus cl iucundissimus. Sed eget explanatione, si quis alius. Tanlis cnim difficultatibus csl implicatus , ul quantum elegantia alque utilitate iio- mines ad sc legendum provocat, tantum difficultatibus, alque obscuritate deterreat. Testimonium ulili alis nobis Ecclesia Catholica praeberē polest, quae divinitus inspirata psalmum hunc nostrum nullo prorsus die intermitteri, cl in feriis quadragesimae adhuc frequentius cantari instituit. Obscuritas voro i(a seipsam prodit, ut testimoniis-non indigeat. Primum enim, quae in aliis psalmis certissima sunl, hic sunl incerta fere omnia: auclor, inscriptio. argumentum, Deinde obscurae translationes m hoc ps dmo freqncniissimac sunt. qualis illa csl: *Liberavit me de laqueo venantium et a verbo aspero*. El rursum illa: *Scopulis suis obumbrabit Ubi, el sub pennis eius sperabis*. Et ea. quae s'a- tim adiungitur: *Scuto circumdabit tc veritas eius*. Modus vero ac. forma loquendi propria Hebraeorum, quam neque Graeci neque Latmi interpretes salis commode imitari potuerunt , non parum adfcrl obscuritatis. Quid enim sibi voluil . cum ail : *Non timebis a timore, nocturno, a sagitta volante in die , a negotio perambulante in tenebris , ab incursu ct daemonio meridiano* ? Posti emo , mu' alio ipsa personarum . quae in hoc psalmo loquentes introducuntur, mirum esl protecto quantas tenebras intellectui adferat. Nunc loquitur Deus, nunc homo justus, nunc ipse propheta, el vix unquam indicatur, quia verba cui personae attribuenda sint. Cum igilur psalmus sil pulcherrimus et difficilior, utilissimus el obscurissimus, quotidie cantandus, cl sine molestia cantari, quo non intelligilur. non possit, nemo mirari debet, si eum prae caeleris suscepimus explicandum.

Caelorum hodierna dic, auditores, verba ipsius Prophetae non attingemus, sed orationem lotam in quibusdam quasi prolegomenis, quae viam psalmo inlciligendo aperiant consumemus: ac primum qui liber psalmorum continent, deinde quis sil eorum ordo ac cl stnbulio. lum quis auclor, qnaeve inscriptio, el quod argumentum Psalmi nonagesimi, postremo si tempus patietur, de nomine cl significatione P? nllcrl brevis explicabimus.

Etenim psalmorum liber, ul ab eo, quod primo loco posuimus, ordiamur, nihil milii aliud esse videtur quam summa quaedam alque cpilome sanctarum scripturarum versibus conscripta. Quicquid cnirn Genesis, Exodus: Deuteronomium aliaque o-

mnia scripturarum volumina, lam Instrumenti veleris, quam novi, simplici oratione describunt, id lotum summa brevitate atque cl legantia, non solum ad legendum, sed ellam ad canendum accomodala regius psalles versibus comprehendit.

Scripturam universam in tres potissimum divisa esse partes, l». Hieronymus in Prologo super librum Regum docet: quarum una historias rerum gestarum , allera futurorum praedictionem , tertia vitae el morum documema contineat: alque haec quae parlirn a Moyse el prophetis, parlirn ab apostolis cl cvangelislis copiose scripta sunl, omnia psalmographus uno volumine incredibili brevitate complectitur. Absolutam narrationem atque historiam continet eorum omnium, quae populo Iudaeorum vel temporibus patriarcharum, vel in Aegypto cl soliludtpc, vel in Palaestina usque ad ipsius Davidis tempora contigerunt. Porro vaticinia , praedictionesqno futurorum, lapi mullae, lam admirabiles , lam manifestae continentur in psalmis, ul cum prophetam simpliciter nominamus, omnes ia cile intelliganl, Davidem nominari. Certe liberator noster Iesus Chrislus, qui linis est legis cl prophetarum ne passum quidem unum movisse videtur, quem Psalmographus non ante praedixerit : illa diligenter ac dilucide Servatoris adventum , vitam, mores , doctrinam , miracula , passionem, obitum sepulturam, descensum ad infernum, reversionem ab inferis , ascensionem ad caelos. Genl um conversionem , Iudaeorum excaecationem , Ecclesiae ortum ct progressum : belli victorias triumphos, coronas alque alia omnia liberationis nostrae mysteria canlu cl carminibus celebrat. Quid nunc de documentis vitae, quem tertiam partem scripturarum fecimus, dicemur? Quid illa cohortatione suavis? *Venite /iii. audite me., timorem Domini docebo vos. Quis esl humo, qui vult vitam , diligit dies videre bonos ? Prohibe linguam tuam a malo, et labia tua ne loquantur dolum. Declina a malo cl fac bonum; inquire pacem el prosequere eam*. Quid illi comminatione severius? *Nisi conversi /ueritis, gladium suum vibrabit, arcum suum tetendit el paravit illum. In eo pararii vaso mortis. sagittas suas ardentibus effecit*, lis gemitum g--mentium audire ? *Miserere mei Deus secundum magnam misericordiam tuam. Tibi soli peccavi cl malum coram lc feci*. Vis affectum incipientis? *Concupivit anima mea desiderare iu- filificationcs luas, in omni tempore*. Vis affectum prolicientis? *Iuravi el statui custodire indicia iussiliae tuae*. Vis affectum profectorum ? *Quid mihi csl in codo? et a le. quid volui super terrain l Defecit cor meum et caro mea : Deus cordis mei, el pars mea. Deus in aeternum*. Vis affectum monachi ? *Media node surgebam ad confitendum tibi: ct. Septies in die laudem dixi libi*. Vis principis scvei it. cl in ? *In maiulmo interficiebam o- innes peccatores lerrae*. Vis zelum praelati? *Vidi praevaricantes el tabescebam , quia non custodierunt eloquia lua*. Ac ul breviter mulla completar , reperies reprehensionem omnium viliorum, cohortationem ad omnes virtutes , instituta , praecpta, consilia ad omnem statum . ac vitam hominum conti mandam : cl remedia ac medicamenta

ad omnes morbos et aegritudines animarum curanda. Fuil igilur David non solum vales eximius, sed etiam historicus atque orator insignis.

Sed cur, obsecro, liber isle Psalmorum, summa atque epitome scripturarum, carmine scribenda fuil? Nimirum, ut opera Dei ac beneficia eius in nos collata, non solum legere, sed etiam canere possemus et ea cum canit et laudibus saepius commemorantes Deo tribulum debitum persolveremus. Tanla est, clirislani auditores, Dei nostri benignitas (as ac liberalitas, ut pro iam mollis ac multiplicibus suis muneribus, quibus nos allicere, ornare, augere, cumulari, numquam cessat, nullum a nobis aliud vectigal exigat, quam laudis. quam memoriae, quam actionis gratiarum, *Immola Deo sacrificium laudis, et redde Missimo vota tua*. Verum ne iocul homines dicerent, neque id se posse facere, neque scire quibus laudibus delectaretur Deus, ipse idem ad praedicandam Dei nostri benignitatem, cantica nobis composuit, quibus cum laudare possumus: non secus atque si rex quispiam adeo in suos populos munificus ac liberalis esset, ut pecunias eis donaret, quibus veccligalia persolverent.

Est vero et alia, eaque maxima, horum carminum utilitas. Quam enim, ut magnus Basilius admonuit, nulla in psalmis praecepta contra carnem, contra sensus istos corporis, contra delitium ac voluptates continentur, quae homines corrupti et perdit, non solum non perdiscere, sed ne audire quidem possent: Deus ea dulcissimis verbis conscribi voluit utcum laetitia ac delectatione canendo ac ludendo, quae nobis sunt utilia, disceremus: quem admodum etiam prudentes medici, cum forte metuunt, ne pharmacum salutare medicamentum, propter amaritudinem aegroti respuant, aliquid mellis admiscent. Recte igilur ac sapienter magnus Basilius psalmorum laudes praedicans: *Quid, inquit, psalmus est? Daemonum fugator, angelici auxilii ductor, scutum in timoribus nocturnis, laborum diuturnorum requies, infantibus securitas, vigentibus ornamentum, senibus solatium, mulieribus exornandis mundus convenientissimus. Solitudines habitabiles facit, forum moderatum reddit, elementorum loco est his, qui introducuntur, proficientium incrementum, perfectorum fulcrum, ecclesiae vox. Ille festivitates exhilarat, hic moesiliam secundum Deum creat, et ex lapideo corde, lachrimas elicit. Psalmus angelorum opus, coelestis reipublicae spiritalis suffitus. O sapientis doctoris inventum, qui simul canere et utilia discere nos excogitavit*. Haec Basilius.

Venio nunc ad ordinem ac distributionem psalmorum: ac ut omittam partitionem illam hebraeorum, secundum quam Psalterium lotum in quinque libros distribuitur, quae nunc b. Hieronimo placet, et ad nostrum itnilitudinem parum aut nihil facit, solidam illam, et a Patribus receptam psalmorum amplector divisionem, quae psalmos omnes numero centum quinquaginta, in tres ordines ita distribuit, ut singuli quique ordines parem numerum Psalmorum, id est: Psalmos quinquaginta continent. Magnum siquidem ac divisione

mysterium latet. Numerus enim quinquagenarius iubilaeum atque indulgentiam in sacris hieris significare solet: in ipsis vero iubilacis, ad quae divina ista canlica referantur, omnis nostra salus ac becaliludo consistit. Quod est Iubilaeum primum? Remissio peccatorum, conversio et justificatio impiorum. Illa denique prima becaliludo, de qua legimus in psalmo; *Ileali quorum remissae sunt iniquitates et quorum lecta sunt peccata*. Haec est prima incipientium ac poenitentium salus: haec est futurae becalitudinis fundamentum: haec lotius nostrae principium atque origo felicitatis. Ad hoc primum iubilaeum merito peccatores anhelent, sine quo frustra de caeteris cogitant. Alterum deinde iubilacum maiore cum gaudio a proficientibus celebratur, qui post acceptam sola Dei clementia ac benigita iustitiam, non se torpori atque otio dedunt, sed *ascensiones in corde suo* disponunt, pergit de virtute in virtutem, satagunt operibus bonis certam suam vocalionem atque electionem facere. Atque haec secunda est becaliludo de qua psalmographus alio loco canit: *Beati immaculati in via, qui ambulant in lege Domini*. Porro tertium ac postremum iubilaeum est illa vera ac perfecta et consummata atque absoluta felicitas, quam *osculas non vidit, nec auris audivit, nec in cor hominis ascendit, quam praeparavit Deus diligentibus se*: de qua rursum psalmus ait: *Beati qui habitant in domo tua Domine, in saecula saeculorum laudabunt te*. Triplex hoc iubilaeum tres illi dies mihi significare videntur, de quibus Dominus in evangelio, *Ecce, inquit, daemonia eiicio et sanitates perficio, hodie et cras et tertia die consummor*. Quia enim est expulsiio daemonis, nisi remissio peccatorum? Quando vero perficitur sanitas, nisi cum renovatur homo de die in diem? cum debilitatur cupiditas, augetur charitas: minuuntur vilia, crescunt merita, et oblitus homo, quae retro sunt, ad anteriora totis viribus se extendit? nam illa beata ut-felicissima consummatio, quae tertia die futura promittitur, quid aliud significare potest, quam vitam et gloriam sempiternam? Tribus igilur iubilacis, tres psalmorum ordines respondent, Primus ordo ad poenitentes ac incipientes perlinet, ac propterea in eum psalmum terminatur, cuius initium est: *Hicserc mei Deus, secundum magnam misericordiam tuam*. Secundus ordo proficientium iustorum est, quocirca psalmo illo aptissime concluduntur, qui incipit: *Ilisericor iam et indicium cantabo tibi Domine, psallam et intelligam in via immaculata, quando venies ad me*. Postremus ordo perfectis ac beatis convenit, qui non pugnant in via, sed triumphant in patria; et quorum magis propria est laudatio, quam hortatio. Itaque Psalmos omnes, quorum titulus est *Alleluia*, et quorum principium est: *Laudate Dominum vel. Confitemini Domino, vel, Benedic anima mea Dominum*, aliquo fere omnes, qui iucundius cantari solent, nunc iam ad peletidum, quam ad laudandum referuntur, hic tertius ordo complectitur, cuius illa sunt verba postrema: *Omnis Spiritus laudet Dominum*.

Quae cum ita sint, facile omnis, si fallor, intelligunt, quam sapienter Psalmus nonagesimus, quem

Deo volente sucepimus, exponendum, In secundo ordine *collocatus sil*, cum loins ad hominem mslum, sed proficientem el in via conslitiilm, cl Del alque angelorum praesidio *indigentem*, oleum *vitiis el* (entalionibus pugnantem referatur.

Praeclare b. Hilarius Psalmorum seriem perlur-balam alque confusam esso ail, sed eam confusio-nem summo ordine, alque ex ipsius Spirilus sau-cii consilio faciam affirmat. Etenim si tempora, quibus Psalmi conditi sunl, spectare volucris, nul-lum horum ordinem reperies. Psalmum tertium David iam senex, ac pene decrepitus composuit, cum cum armatus filius insequeretur. Psalmum vero quinquagesimum lerlium in media aetate, quo lempore arma Saulis fugiebat. Al centesimum qua dragcsimiim lerlium idem adolescens,ac pene puer cecinit, cum de Goliath giganlc triumpharet. Ita-que in boc divino psalmorum ordine constituendo, non lemporis, sed mysticarum el spiritualium si gnilicalionmn ratio habita est. Et sive Esdras. ul Albanasio in Synopsi placet; sive septuaginta In-terpretes, ut Hilarius sentit: sive Ezechias, ul alii volunt, hunc ordinem psalmis allribuil. certe non sine providentia singulari Spirilus Domini id fa-cium esse existimandum csl.

PARS SECUNDA.

Quid liber psalmorum contineat, el quae partitio alque ordo sil Psalmorum iam exposuimus: nunc dc titulo, ancione cl argumento psalmi nonagesimi dicendum csl. Diam tria isla fere coniuncta esse so-lent, cum titulus non solum auctorem. sed etiam argumentum saepenumcro indicet. Quoniam enim cx inscriptione hierarum facile csl cognoscere, quo epistola dirigatur, el in officinis pharmacopo-larum cx vasculorum inscriptionibus, eliam artis illius imperiti noverunt, quid in quoque vase con-lincalur, an mei rosaceum, an aqua, an acetum, an quid aliud: ila ex titulis psalmorum non csl dif-ficile auctorem alque argumentum lotius psalmi deprehendere. Verum hoc lam magno praesidio in huius psalmi expositione prorsus destituimur. Quamvis enim in quibusdam Graecis codicibus hu-ius Psalmi titulus sil, *Laus cantici ipsius David*, tamen Hebraici codices nullum titulum habent: veteres quoque patres. Hilarius. Hieronymus, Tbeo-dorelus, Eulhimius, hunc Psalmum titulo carere affirmant: Chrysoslomus et Augustinus, cum ubi-que diligenter titulos exponant, nullam loco tituli mentionem faciunt. Itnquo sicut primus el secun-dus el quidam alii psalmi. titulis carent, el pro-plcrea caeleris sunl obscuriores, ila psalmus hic noster cl inscriptione carere el obscurus ac diffici-lis esse iudicandus esi.

Iam vero de auctore, duas esse video veterum .sententias: Chrysoslomus enim, Thcodoretus, Eu-lbimiiK el Cassiodorus in prologo Commentario-rum in Psalmos, nec non Augustinus in libro de Ci-vitate Dei, Psalmorum omnium unum Davidem au-ctorem faciunt. Athanasius aulem in Synopsi. Hi-larius praefatione explicationum in Psalmos el Hie-ronymus in epistola ad Sophronim. iis auctoribus Psalmos adscnbunl, quorum nomina leguntur in

titulis: eos vero, qui lihilis parent, eius auctori? esse volunl, cuius est psalmus praecedens. Quan-cum Psalmus octogesimus nonus Moyseu auctorem in inscriptione prae se feral, psalmus etiam noiler, qui est nonagesimus, .Moysi erit attribuendus. Sed quid opus esi, auditores, lanium nos in auclort investigando liborare? An non cerium alque explo-ratum est. sicut omnium divinorum voluminum, ila eliam libri psalmorum auctorem primum ac praecipuum esse Spiritum sanctum? Nonne ini-pso principio Acilium apostolorum b. Pelrumdi-centem audivimus: *Oportet impleri scripturam. quam praedixit Spiritus sanctus per os David?* Quid igilur .Moyses, quid David, quid ulii sacri scri-plores fuerunt. nisi calami *scribae velociter scri-bentis*? El quid, quaeso, interest sede, quorahnu scripserit Deus, cum illud constet, Dcmn esse, qui scripsit?

Iteslal argumentum, quod co difficilior line loco reperiri polesl, quoti interpretes praesidio tiuh destituti in varias opiniom s abierunt. Aon ilefir runt in primis, qui totum hunc psalmum dc Chri-sto intelligendurn censuerinl. quod quidem proba-bile non est. Quo puolo enim illa Chrislo com-niunl, quae in hoc psalmo leguntur: *Angelis sim mandavit de te, ut custodiant te in omnibus viit luis. In manus portabunt tc, ne forte offendas ad, lapidem pedem tuum.* Neque enim Filius Dei al» angelis portari solei, cum ipse portet *omnia verbo virtutis suae*. Neque angelorum eguit custodia, qui homines omnes angelorum custodit. Legi quidem in scripturis; *Accesserunt angeli cl ministrabant ei*: sed custodiebant, vel portabant euai, nusquam legi, Alia igitur est sententia aliorum, Psalmo hoc nonagesimo describi .singulare illam providentiam, qua Deus Hebraeum populum cx Aegypto m Palae* slinam per vastam solitudinem deduxit, nique id-circo lam saepe mentionem fieri scrpctuui, prae-liorum. insidiarum, variorum, periculorum ac ten-tationum, quales in eo itinere populo ludacorum occurrisset scimus. Sunt cl alii, qui psalmum no-strum non ad populum universum, scdsoluinad regem Ezechiam referunt, in quo secundum hieram illud impletum est. quod in psalmo legimus: *Cum ipso sum in tribulatione, eripiam eum et glori/i-cubo eum; longitudine dierum replebo eum*, etc. Fuit enim Deus cum Ezechia in illa gr?vi tribula-tione. cum a rege Sennacherib longissima ac mo-lestissima obsidione premeretur. Deinde, eripuit eum, el glorificavil eum. cum paucarum horarum spatio exercitum Sennacherib pene lotum delevit. Atque ad extremum longitudine dierum replevit eum, cum ad vitam eius quindecim annos udiun-xit. Veium, auditores. eam sententiam nos potui amplecti volumus, quam Chrysoslomus alque Au-gu>t. caelcrique patres auto nos secuti sunl. qui psalmum nostrum communem nc generalem esso cl ad omnes homines perlinere voluerunt. Nam si principium psalmi diligenter consideres, in ipso argumentum totius psalmi reperies. Quod est psal-mi principium? *Qui habitat in adiutorio Allissi-mi. in protectione Dei coeli commorabitur*: hoc esi. quicumque spem suam ac fiduciam lotam in Deo collocaverit, is ab omni perii ulo et afflictione

ccilo prolegelur. Haque propositum psalmographi est. nubis omnibus persuadere , ul spem nostram lotam in Deo ptfnatnus, ac. propterea nulla el varia beneficia enumerat et exponit, quae Deus io sc confidentibus largitur.

Sed illud observandum memoriacque tradendum csl. audilores . verba psalmorum plerumque duos sensus continere , alterum parvum . ul sic dicam; alterum magnum. El quamquam parvus esi prior, lamen magnus csl praecipuus. Accipite similitudinem. Cogitat arcliileetu- insigne lemphem crig· re, cl lamen priusquam opus ipsum aggrediatur, apud sc in cubiculo vel in tabula exprimit coloribus futurum templum , vel certe cxtruii ligneam aediculam, quae licet exigua sit el angustam cubiculi partem occupet , lamen lotam molem futuri templi exacalc referat. Usque duo templa quodammodo facit, sed alterum simulachrum veri. Illa quoque Spirilus sanctus Testamentum novum condere volebat , el lamen condidit prius Testamentum velus , lamquam typum el simiilachrum novi. Res magnas, aeternas, coelestes, spirituales in psalmis explicare volebat: sed antea nihilominus de rebus parvis, temporalibus, terrenis, corporeis locutus csl, quae lamen typi sunl figurae rerum coelestium, el sempiternarum : quod ul intelligercrnus , ncc errandi occasio hominibus carnalibus daretur, corn de rebus parvis maxime serio , alque ex instituto loqui videtur Deus, tum potissimum quaedam admiscet, quae de parvis illis rebus nullo modo intelligi queunt, nisi ut res illae parvae figurae sunl rerum magnarum. Sume Psalmum septuagesimum primum: *Deus indicium tuum regi da , cl iuslitiatn tuam filio regis.* Psalmus islc lotus de Salomone scriptus videtur: nam el titulus est in Salomonem: qui lamen permulta continetur in hoc psalmo , quae Salomoni convenire non possunt , nisi ul figuram Chrisii gerebat, quale est illud: *Dominabitur a mari usque ad mare . cl a flumine usque ad terminos orbis terrarum : el adorabunt cum omnes reges terrae omnes gentes servient ei.* Idcirco cogimur, dum ista canimus, erige animos, cl non praecipue Salomonem, sed Chrislum cogitare. Pari ratione, audilores in Psalmo nonagesimo, qui iniic csl prae manibus , duos sensus reperiemus. alterum parvum quae angustum , secundum quem temporalia beneficia, victoria de hostibus mortalibus. diuturnitas vitae praesentis . liberatio de calamitatibus sacculi, in Deo sperantibus et confidentibus . promittuntur : alterum vero magnum el praecipuum, secundum quem bona spiritualia, auxilium in lenlalionc , victori im contra daemones . triumphum de vitiis , vitam beatam, gloriam sempiternam , regnum ipsum coelorum a Deo sperare iubornur. Ac luduei quidem, qui parvuli erant, priorem sensum tantum sequebantur , pro temporalibus beneficiis Domino serviebant , de sempiternis parum cogitabant: al nos chrisitani, qui viri perfecti simius, vel certe esse debemus, sensum posteriorem amplectamur oportet, nisi iterum parvuli alliciamur, ut ad vetus Testamentum eiici velimus. Quid óiññi Chrislus ail ? *Quaerite primum regnum Dei. et iuslitiā eius: et haec omnia adicientur vobis.* Itaque ad illa vera, et magna bona,

quae nobis conservantur in coelis aspirare alque anhelare; isla vero caduca et fragilia, lamquam aditamenta quaedam , a Domino sperare debemus.

Sed quid? Hoc infelici saeculo nonne fere omnes contrarium faciunt? Esi aliquis futurus canonicus, **pi'lor**, episcopus; quid primum quaerit? Quot nummos aureos ranonicalus vel pastoratus vel episcopatus reddat. Itaque primum quaerimus temporalia: deinde si tempus soperesi, illud spiritalibus attribuere volumus : propterea iuslo Dei indicio utrisque caremus. Quam mullos ubique reperielis, qui dies cl noctes in quaerendis corporis commodis sunl occupati, el pro animae salute unam horam vacuum invenire non possunt? Quam mullos . qui cum integram hebdomadam obse luio carnis consumpserint, etiam de d:c feslo , quem solum D o atque animae suae leliquerant, aliquas horas suffurantur ?

Sed iam lempus csl. ul de nomine et significatione Psalterii breviter explicemus, el loli orationi finem imponamus. Psalterium , ul ex epistola b. Hieronymi ad Dardanum, ei ex oratione magni Basilii in primum psalmum . intelligi polesl. musicum instrumentum erat decem cordis instructum, figuram habens rectam et quadratam , sive altera parle longiorem. sonitum reddens parle superiore, contrario modo alque m cithara, cl lyra. ellesludine fieri videmus. Postremo grave admodum el molestum ad poriandiim. se mcundum el suave, si quis non ipsum portare.'sed ad eius sonitum canere. vel tripudiare voluisset. Aesi haec ita se babeol, si Psalterium musicum csl instrumentum, unde, quaeso, liber iste divinorum carminum Psalterii nomen invenit? An ex co fortasse. quod ad sonitum psalterii carmina isla canebantur? Sit isla una ex causis, quamquam liber primus Parahpomenon non in psalterio solum , sed etiam in cymbulis cl lyris aldisipie musicis instrumentis . Davidicos hymnos cantatos fuisse demonstret. Sil lamen illa una ex causis: sed certe ratio praecipua est. quia liber iste Psalmorum, illi musico instrumento, quod psalterium dicitur , si spiritualement sigmficationem attendas , quam simillimus esse videtur. Psalterium decem chordas habet ; cl Psalmorum bber deccin divina mandala. Quamvis enim nullis el variis modis Psalmorum liber nunc admonere , nunc praecipere, nunc hortari, nunc arguere videatur; semper lamen aliquam harum decem chordarum tangit. Psalterium figuram habet rectam ; cl lex Domini . quae in Psalmorum libro continetur, iustitiae alque ncquilatis rectitudine maxime excellit. Nam cum leges hominum semper aliquid pravum Cl distortum aul nibcanl aut tulcrcol aut permittant: sola Domini lex omnes virtutes praecipit, omniu vilia prohibet. nec ullum bonum sine praelum . nec ullum malum sine supplicio relinquit. *Iusliliae Domini rectae laetificantes corda* : et , *Lex Domini immaculata convertens animas.* Psalterium quatuor angulis constat; el mandala atque praecepta Psalmorum quatuor angulos orbis terrarum intuentur. Orientem cl Occidentem, Austrum cl Aquilonem: nullus enim excipitur. omnes ubique homines in Psalterio cantare iubentur. Psalterii sonus a superiore parte descendit ; el liber

Psalmorum , et quae in eo praecepta vitae continentur, e supernis sonant. Non ea Lycurgus aut Solon excogitavit, sed e coelo ab ipsa Dei sapientia descenderunt. Postremo Psalterium cum labore portatur, sed cum voluptate in eo canitur: et son-da ista mandata gravia et molesta sunt, si quis ca-limoro poenae servare . id est, non cantare , sed portare voluerit, *dulciora super mei et favum*, si amore ac delectatione iustitiae observentur. Qui solum ideo servat mandata, quia limae supplicium, confitetur in paschale, quia limet excommunicari; non occidit, non furatur, non fornicatur, quia impune non potest; audit sacrum , sed invitus: ieiunat, quia prandium non datur; is non cantat sed portat Psalterium, imo non portat quidem, sed cadit sub onere, opprimitur ab onere, reus ac praevaricator efficitur. Quid igitur mirum , si semper est tristis ? At qui serio vitam mutare , et toto animo, toto corde, tota devotione, tota alacritate, totis viribus Deo servire et placere studet, is vere canit in Psalterio, et canit canticum, canticum novum, quod soli homines novi cantare possunt, quos non premit Psalterium onere ponderum , sed sublevat vice pennarum, qualis imprimis fuit David, qui solus viribus suis coram arca saltabat, quia ex toto cordo suo Dominum diligebat, vereque dicebat: *Deus canticum novum cantabo tibi, in Psalterio decem chordarum psallam tibi*. O canticum! O tripudium ! O si carnales homines , qui canticis lascivis et choreis ac tripudiis tantopere delectantur ista cantica sanctorum, iucundissimas islas choreas experiri possint? O semel intelligere, quam incredibilem voluptatem adierant in vita, et quam postea in morte laetitiam et securitatem , celeriter sane a nugatoribus et inanibus choreis se expedirent, clad haec sobria iucunda tripudia convolare.

Sed si praesens utilitas ac delectatio eos non movet, moveat saltem ingens periculum, quod iis o-

mnibus certe impendet, qui ad sonitum psalterii canere ac saltare recusant. Quis enim estadier-sarius , de quo Dominus monet in Evangelio, dicens : *Esto consentiens adversario tuo cito dum es in via, ne forte tradat te adversarius iudicii, et index tortori, et miliaris in carcerem, tamen dico tibi, non exies inde, donec reddas novissimum quadrantem*. Quis iste est adversarius, nisi divinum Psalterium ? Nec enim daemonem aut mundum aut carnem adversarium illum fas est suspicari , cui consentire ac obtemperare iubemur. Adversarius igitur divinum Psalterium est, quoniam iis omnibus adversatur, qui ad sonitum suum saltare non volunt, quibus clam in die iudicii exprobrabit ; *Cantavimus vobis , et non sallastis*. Quid vero consulit nobis magni consilii Angelus? *Edo consentiens* , inquit, *adversario tuo cito dum es cum eo in via*. Cito , inquit. Nam mors aderit cito, et citius multo quam putas. Nihil enim medium est inter animam et gehennam, nisi paries carnis, qui singulis horis ruinam minatur. Cito igitur dum es cum eo in via , dum vivis, dum tempus habes. Vae enim Ubi, si causa non composita discedis et vita: tradet enim te adversarius iudici, elidex tortori, et in carcerem illum infernum atque horrendum detruderis, ubi tristes choreas ad sonitum flagellorum cum daemonibus duces. Et quando putas aegredieris? *Tamen dico tibi* (Veritas ait) *non exies inde donec reddas novissimum quadrantem*, id est, universum debitum. Debitum vero est infinitum , nec solvi potest nisi in tempore infinito: hunc igitur exies, hunc liberaberis, quando finietur infinitum. Et quando finietur infinitum? O amaram consolationem ! Miseros ac stultos, qui ista non cogitant ! Evigilemus , fratres mei, et mature cum adversario componamus^ vel aliquando iudex ver-lur in palrem , adversarius in amicum , careat in paradysum , quo nos perducatur, qui est benedictus in saecula. Amen.

CONCIO H.

S i; 1* E II 1> s A L M Ü .11 XC.

DE PRIMO VERSU

Qui habitai in adiutorio Altissimi, in protectione Dei coeli commorabitur.

SYNOPSIS

Cum in imitatione Christi consistat Christiana perfectio, docemur in exordio, in quibus potissimum eum debeamus imitari. alque inde ad textum psalmi propositi parliculalim explicandum descenditur. Versum primum totius psalmi argumentum coniinero, declaratur ct vocabulum qui. explicatur, per quod omnis personarum acceptio a Deo secluditur, secus quam apud homines fieri solet. Jn adiulorio Allissiminon modo spcrandum.sed per firmam spem continuo habitandum esse, a simili doctur. Quatuor deinde hominum genera considerantur, cl quinam ex iis in adiulorio Altissimi habitent investigatur. Primum genus csl desperantium, quibus convenientia praescribuntur remedia; atque ii non in Deo, sed in patibulis habitant.Secundum genus csl sperantium in solis rebus creatis, atque ii habitant domos luleas, quae facile ruunt. Tertium praesumentium, quales potissimum sunl Lutherani., atque ii in arena habitaculum suum fundant. Quartum denique est eorum.qui nixi fide, charilale, bona conscientia et operibus, bene sperant: alque ii tandem in adiulorio Altissimi habitant.

Pars altera textus explicationem proseguendo, a simili, el ab exemplo Davidis el Goliath ostendit, omnia terrena in Deum confidentibus videri parva cl vilia. Quid sil protegere, cl quomodo sancti sub umbra cl protectione divina delitescant exponitur. Cur Deus, Deus coeli appelletur, varie rationes, maxime vero s. Hieronymi el s. Bernardi adducuntur. Tandem explicata breviter vocula Commorabitur, gravis exhortatio ad fiduciam omnem in Deo collocandam, concludit.

Christiani hominis vera ac solida perfectio, auditores optimi in eo lota posita esse videtur. ul Christum summo studio imitari,cumque quam proxime potest sequi contendat. Etenim ille caput,nos membro: ille imperator, nos milites: ille doctor.

nos discipuli sumus. Sed nemo trepidet,nemo turbetur, nemo desperabundus dicat, qua ratione fleri potest, ut homines lulei Deum imitari,cl gigantem maximum nos pumiliones sequi valeamus? Neque enim Chrislum sequi, alque imitari jubemur in ea gloria cl majestate, qua sedel in coelis ad dextram Patris, neque in ca potentia ac virtute, qua mundum universum regit, el signa ac prodigia operatur: sed in cis dumtaxat,quae hic in lerris propler nos accepit. Propler nos aulein quid nisi labores dolores, supplicia, flagella, vulnera, mortem accipit? linque nusquam opinor in scripturis legisD ; Qui non ambulat super mare, non est me dignus: cl, qui non excitai quatrduanos mortuos, non polest esse meus discipulus, el.bcali qui futura praedicunt, cl signis ac prodigiis clarent, quoniam ipsorum est regnum coelorum? Sed quid? *Discite a me, quia mitis sum cl humilis corde.* Et, *qui non bajulat crucem suam, el venit post me., non polesl meus esse discipulus.* Et. *beati paupere», beati inites, beati qui lugent, beati qui persecutionem poliuntur propter justitiam , quoniam ipsorum est regnum coelorum.* Id quod praeclare sane omnes nostri apostoli intellexerunt, qui cum linguis loquerentur omnium gentium, cum gloria miraculorum essent clarissimi, cum se praesides nc principes orbis terrarum non ignorarent, tamen in eo solo gloriabantur, quod *digni habili* essent *pro nomine Jesu contumelam pali.* El beatissimus Paulus cum pra< 1er ea,quae sibi cum Apostolis caeleris erant communia, in tertium coelum raptus, ct in paradisum introductus arcana quaedam audivisset, *quae non licel homini loqui,* non tamen proplerea sc Christo similiorem ac viciniorem esse judicabat, sed propler ca solum, quae ipse in epistola posteriore ad Corinthios enumerat, *Ministri Christi sunl,* inquil. (ul *minus sapiens dico) plus ego, in laboribus plurimis, in carccribus abundanlius, in plagis supra modum.in mortibus frequenter.* Il nec igilur sunl, quae nos in imperatore ac duce nostro Christo imitari necessc est.Patientia in adversis, in arduis forliludo, in omni periculo ac labore constantia.Quae quidem nusquam neque melius , neque facilius discere poterimus ,

quam in eo psalmo quem Deo auctore suscepimus explicandum. Is enim demum in omni casu et calamitate non modo patientiam atque constantiam, sed etiam tranquillitatem et laetitiam animi conservabil. qui in adiutorio Altissimi, quasi arcem quamdam sibi constituerit, atque ad eam tempore belli confugere, et in ea perpeluc commorari didicerit. Quare, si placet, ad ipsa prophetae verba diligentius pertractanda et exponenda aggrediamur.

Oui habitat, inquit, in adiutorio Altissimi, in protectione Dei coeli commorabitur. Continetur his verbis, auditores, complexio quaedam brevis ac propositio eorum, quae in isto psalmo argumentis et rationibus variis confirmantur. Istam enim unam sententiam psalmus totus intuetur: qui spem suam ac fiduciam in omni periculo atque adversitate ponit in Deo, is ab eo sine dubio protegetur. Sed verba singula seorsim, ac per se considerare mus.

In illo ul promissionem Dei generalem et communem esse propheta demonstraret, et nullos omnino homines excluderet. nullum genus hominum nominandum esse existimavit. Itaque non ait, Dives qui habitat in adiutorio Altissimi, ne pauperes excludi viderentur. Neque ait, Pauper, qui habitat in adiutorio Altissimi, ne excludi viderentur divites. Sed generatim, *qui*, inquit, ul omne hominum genus, omnem aetatem, omnem sexum, omnem gradum et sintum comprehenderet. Magno sane vitio laborat Mundus, qui in donis ac muneribus distribuendis, non merita plerumque, sed personas intuetur. Si quispiam divos ac nobilis seipsum domi suae invitet ad coenam. accipis id loco magni beneficii, cumque non solum excipis quam lautissime, sed etiam urges atque impellis verbo atque exemplo non patinas et calices quam plurimos evacuandos. Deinde etiam agis gratias, et te novo beneficio obstrictum atque obligatum confiteris. Quod si aliquis pauper id faceret. quas verborum contumelias non audiret? Pari ratione causae divitum confestim expediuntur, causae pauperum vix adiutum ad iudices inveniunt. Ac ne nulla: Sicut omnia flumina currunt ad mare, ita copiae atque opes mundi ad opulentos et locupletes confiuunt. Neque ratio est obscura. Quia enim nemo est iam dives, ul non aliorum opera, vel opibus indigeat, propterea in eos beneficia unusquisque libentius confert, a quibus paria vel maiora etiam expectat. Hinc igitur Deus, qui solus vere est dives et qui bonorum nostrorum non eget, personas non respicit, sed omnibus adesi, omnibus consulit, omnibus providet omnes defendit, qui ad se in tribulatione confugiunt. *Omnis enim quicumque invocaverit nomen Domini salvus erit.* Et, *Qui habitat in adiutorio Altissimi.* quicumque tandem ille sit, sive dives sive pauper; sive magnus sive parvus: sive nobilis sive princeps sive privatus, *in protectione Dei coeli* sine dubitatione *commorabitur.*

Altera Psalmi vox. *Habitat*, magnam vim atque energiam habet. Non enim tantum dictum est. Qui sperat vel confidit, sed *qui habitat in adiutorio Altissimi*, ut inculgeremus, non esse ad auxilium divinum confugiendum, quomodo cum forte pluit, sub aliquam arborem, vel porticum confugere so-

lemus: sed quomodo pueri solent, cum aliquid metuunt, in domum paternam se recipere. Videmus pueros in plateis cum sodalibus suis ludentes, simul atque aliquid adversi timent, nihil cogitare; nihil quaerere, sed recta concito gradu in domum patris currere, ibi se tutissimos fore non dubitant, nec decipiuntur: sciunt enim se domi parentes habere, qui pro se vitam et sanguinem tondere paratissimi sunt. At qui vel arboris, vel porticus perfrugium quaerunt, iam multa prius loca vel animo vel oculis perlustraverunt, et cum nullum perfrugium aliud invenire potuerunt, coacti atque invitati sub arborem vel porticum sese recipiunt. Cur igitur aliqui auxilium divinum precibus implorant, nec tamen impetrant, confidere videntur Deo. etiam lamcn ab eo non proteguntur? Quia non vere habitant in adiutorio Altissimi, neque ad providentiam Dei tamquam ad paternam domum. sed tanquam ad arborem in via se conferunt, postea aquam nec in hominibus, nec in daemonibus nec in suis artibus, fraudibus, dolis, mendaciis remedium malorum invenire potuerunt. Quare necessarium nobis est, auditores, longo usu confugiendi ad Deum, longique exercitatione confidentiae in ipso Deo quasi domum quamdam fabricare, ubi tempore malo tuto habitare possimus, et eam quocumque iverimus nobiscum conferre, ad eum modum, quo testudines facere videmus, quae licet tunc atque illuc libere vagentur, semper tamen inveniuntur domi.

Sequitur : *In adiutorio.* Quo uno verbo brevissime indicatur, quae sit, et qualis, ea fiducia cui divina protectio certo promittitur. Neque enim quaevis confidentia talis est: alioqui coelum ignavis, perditis, sceleratis, furibus, latronibus, et quod est gravius, Lutheranis et Calvinianis completemus. Qui enim homines magis confidunt, quam ii, qui sine ullis bonis operibus imo cum nullis sceleribus se regnum coelorum adepturos nullo modo dubitant? Quatuor hominum genera nobis consideranda sunt, ul eos inter invenerimus, qui vere habitant in adiutorio Altissimi. Quidam enim non iam in aedibus, quam in patibulis habitant: quidam degunt quidem in aedibus, sed luteis, debilibus, ruinosis: porro alii incredibili temeritate maream domum super arenam aedificare voluerunt: sed alii postremo sunt, qui arcem munitissimam super firmam petram collocarunt, quos solos in adiutorio Altissimi iure optimo dixerimus habitare.

Primum genus eorum est. qui nec in Deo nec in hominibus nec in ulla re alia sperant, et semper anxii, semper tristes, semper miseri sunt. Nec solum praesentibus malis praemunitur, sed etiam futuris, et ipsis etiam, quae fortasse numquam erunt. Nam sicut ii, qui a praetore torquentur, quamvis non ignorent, si dilectum confiteantur, se continuo ad mortem rapiendos: tamen ul praesentem cruciatum ad tempus evadant omnia confitentur, quae gesserunt, et plerumque etiam quaedam, quae non gesserunt. Illa miseri isti homines, qui non adversa pati, nec in adiutorio Altissimi confidere didicerunt non praesentem calamitatem contemnant, aul laqueo aul ferro aul veneno aul praecipitio sibi ipsis vitam crudelissime eripiunt. Quibus quidem (ul eis medicinam consilii atque orationis

CONCIO 11. SUPER PSALMIM XC.

nic.lic, si quam polcro, ndferam) nullum remedium efficacius udhiberi posse video , quarn frequentem ntqiiO assuetam eogilalfonem beneficiorum Dei. Et enim in quantumvis gravi miseria el calamitate verseris , cel le eriges animum , cerle consolationem accipies , si te hominem esse cogites , Dei ipsius manibus formatum, ratione atque inlelligonlia prix ditum, qua Deum el omnes res creatas contemplari vales.qua omnibus animantibus longe excellis, qua artes inventae , urbes constitutae, cl ipsum mare navigabile factum est. Nonne in lo , quamvis inops el nudus terrenarum copiarum videaris, divini numinis imago clarissime splendet? Non nc Sol el Luna ardentem facem coram te noctes ac dies perferunt? Quid? Quod angeli circum te semper excubias agunt, beati omnes patrocinium tuum apud Deum susceperunt. Deus ipse libi coronam gloriae, regnum sempiternum el paradisum voluptatis praeparavit? Quid ? Quod Filius Dei Ianii te fecit , ut vilam potius suam , quam animam luam perdere voluerit ? Ac ne grave cl durum libi videretur, inopia premi , fumem cl sitim, frigus et nuditatem , contumelias el convitia pali, ipse haec omnia ct mullo etiam graviora tolcrare voluit. El quam multos quaeso, numerare posses, qui sponte sua istam inopiam tuam, quae tibi molesta esse videtur, elegerunt, ul liberius, expeditius , facilius, imperatorem nostrum Christum sequerentur? Quam mullos . qui vincula , carceres, flagella, supplicia cl cruciatus omnis generis , atque adeo morlem ipsam propler Christum summis volis expetiverunt? El quid, obsecro, si daemones alque homines in le omnes armentur? Quid , inquam gravius in te committere poterunt, quam ul de hac valle lachrimarum ad patriam bealonim te transmittant? Deniqie illud attende, diffidentiam ac desperationem non solum mala praesentia non minuere , sed augere: verum cliam ad mala sempiterna cl inollderanda sine dubitatione perducere. Sicut contra spes el confidentia , vel a malis praesentibus liberationem , vel quod melius ct utilius est, pal'cnliaô donum impetrare solet.

Allcrum genus cotum est, qui spem suam lotam in rebus creatis posuerunt, nec in adiulorio Allisimi, sed in carne sua, in opibus, honoribus, pulchritudine, eruditione, amicitia cigralia hominum habitant: quos omnes certum est tam esse stultos, quam ca sunl vana in quibus conlldunl. Divitiae nonne Evangelio teste, spinae ac tribuli sunl, quae manus eorum pungunt nc lacerant, qui in ipsis innituntur? Nonno Dominus clamat : *Filioli, r/nam difficile confidentes in pecuniis regnum Dei introibunl?*VI omittam,quum facile transeant dc una domo in aliam, el quos hodie beatos faciebant,cras nudos et vacuos relinquunt. Species ac forma corporis, quam facile marcescit?Nonne videmus quotidie homines etiam pukherrimos <l formosissimos tandem in cadaver commutari, adeo foedum alque horrendum, ul nec sensus videndi cos tollere possit ? Sapientia quoque atque eruditio baculus csl arundineus, qui facillime frangitur, ct manus moitentis periculosissime gravissimequo sauciat. Nullicnim in errores perniciosos facilius cadere , et in cis obstinate perseverare sinunlur a Deo, quam

ii, qui in eruditione sua confidunt. Videmus haereticos , qui iudicium suum loti Ecclesiae anteponunt, adeo interdum insipientes evadere, cl ca dicant, quae pueri Inum annorum inielhgerenl esse figmenta, cl non iam loqui, quam ddirurc cl insanire videantur: 1. *di*, inquil Sapiens. ct *lolo corde tuo habe fiduciam in Domino , cl n<' innitaris prudentiae tuae*. El rursum alm loco; Qui *confidit in cogitationibus suis, impie agit*. Vere impie, quia idolum sibi quodammodo fabricat, cl a Domino recedit cor eius, lam vero quid honoribus cl dignitatibus levius, qui gratia, et opinione principum sustentantur ? Nonne vel levissima suspicio sufficit, ut qui hodie cocluin attingere videtur, cras usque ad inferos deliciatur? Ei quando horum nihil penitus acciderit, nonne tandem aderit , mors, quae uno impetu luleas illas domos super arenam aedificatas deiicid , alque evertet ? O fallacem eorum spem ! O eorum inanes contentiones ! O miseros ac stultos, qui ponunt carnem brachium suum! Audite , audite quid sapientia Dei, qui mentiri non potest , de eiusmodi dicat architectis; *Spes impii*, inquil, *quasi lanugo csl, quae a vento tollitur, el tamquam spuma gracilis,quae a procella dispergitur, el tamquam fumus, qui avento diffusus csl*. Quid ceh rus cedit quam lanugo ? Quid facilius dissolvitur , quam spuma? Fumus vero nonne lanium ascendit, quantum est longitudo camini, ac deinde slalim dissipatur, cl evanescit? Ita igilur el spes impii . l,m diu durat , quamdiu vila ipsa dora'. Vita ipsa deficiente spes omnis delici, el ei desperatio el damnatio sempiterna succedit.

Tertium genus csl eorum , qui in Deo quidem confidunt, sed perverse, temere confidunt, qui videlicet in suis flagihts ac sceleribus perseverare volunl,el lamcn secure dormiunt.Quales inprimis sunt haeretici Lulherani . de quibus Scriptura loquitur. dicens:*Sapiens timebit, cl declinata malu: stultus transilit cl confidit*, ita isti far uni, transgrediuntur leiunia. transgrediuntur vota.transgrediuntur praecepta,transgrediuntur consilia: . l lamen sc Deo amicos esse non dubitant. Itaque opinione alque existimatione sua in Altissimi adiulorio habitant ; re aulem vera in domo phantastica alque imaginaria degunt. Nesciunt cnim isti nesciunt prorsus quis sil verus Deus: Deus enim verus, *Deus Zelotes* csl. ultor peccatorum mirabilis, qui diligit iudicium el iustilmm. Isti vero fingunt sibi Deum quamdam lotum levum , mollem, dormientem, qui zelum non habeat, qui nescit irasci, vel non possit vel non vehi punire peccata. Falleris Epicureae, Lulherane falleris, non esi isto Deus nosler, sed phantasma tuum: vel s. Deus est. cerle Epicuraeorum, non Clirisliauorum csl. Sed nomen ipsum adiulorii . quod in hoc psalmo legimus, nonne salis ostendit, quam sil inanis ista Lulheranorum, cl ignavorum hominum fiducia ? non enim recte dicitur ndiuvari, nisi qui cliam aliquid confert, aliquid conatur, aliquid operatur. Id quod filii huius saeculi satis intelligent : cl in eo asina Balaam sapienlior est. quam Balaam , id est caro noslra alque homo exterior. doctior csl. quam animus homoque interior, Agricolas interrogo . an

quia non dubitant sino Dei auxilio nihil posse fieri, num propter olicniur, et neque agros serant neque vineas plantent neque hortos colant? Si quis nostrum domum ardere videat, solum dicat, Dominus providebit, et non concludat quantum in se est ignem aqua restinguere, utrum ea confidentia, an socordia et negligencia dicenda est? Ad eundem igilur modum, si miseriam luam agnoscis, et ab ea liberari cupis, si vides te etiam post confessionem peccatorum factam non gustare quae Dei sunt. ad vomitum peccatorum saepius reverti, c-brietas, crapulae, fornicationis aliorumque viliorum amorem ac desiderium magnum adhuc in corde tuo locum habere, debes quidem, idque praecipue in adiutorio Allissimi spem collocare: sed etiam praeterea ex parte tua nihil omittere, devotis precibus instare, sanctorum libros legere, occasiones peccatorum lugere, poenitentiae sacramentum frequenter accedere, spiritualium virorum consilio quaerere: Deus enim adjuvat, quidem sed vigilantes. et strenue ac impigre laborantes. Ex quo non difficile erit, auditores, quantum genus hominum confidentium, quod solum superest, agnoscere.

Quantum igitur genus eorum est, quorum spes ne fiducia quatuor quasi radicibus nititur, fide, charitate, conscientia pura et operibus bonis. De fide logis apud Apostolum in epistola ad Ephesios: *Habemus fiduciam per fidem eius*. Fides enim fiduciam generat, dum nobis Deum, vel parentem, benignum, fidelem, liberalem, qui possit et sciat et velit in se confidentes protegere ac defendere. Necque enim fieri potest, vel in eo confidas. cuius promissionibus fidem non habes. Itaque fides est prima radix confidentiae, sed fides catholica: Nam fides haereticorum, quae perfidia quaedam est, non fiduciam, sed praesumptionem gignit. De charitate apud eundem apostolum alio loco legis; *Spes non confundit: quoniam charitas Dei diffusa est in cordibus nostris per Spiritum sanctum, qui datus est nobis*. Nam sicut nemo est, qui luto confidere possit in hoste, et si confidit, stultus est, et fiducia eius confundet eum: illa qui amat et amatur, nihil habet, quod sibi secure de amico confidere non possit. Iam de conscientia bona legis apud sanctum Iohannem: *Charissimi*. si cor nostrum non reprehendit nos. fiduciam habemus ad Deum. Et in libro sancti Iob: *Si iniquitatem, quae est in manu tua, abstuleris a te. et non manserit in tabernaculo tuo iniquitas: habebis fiduciam in proposita tibi spe. et defessus securus, id est, absque cura et sollicitudine, dormies*. Et sane, auditor, sicut conscientia peccatorum timorem ac desperationem inducit, ita conscientia pura. et a sordibus peccatorum purgata dici non potest quantam in omni periculo confidentiam et laetitiam habere. De operibus vero bonis divinus apostolus: *Qui bene. inquit, ministraverint. bonum gradum sibi acquirunt, et multum fiduciam in fide, quae est in Christo Iesu*. Et rursum a Iohanne Hebraeos: *Vinctis compas: i estis. et rapinam bonorum vestrorum cum gaudio suscepistis. Nolite itaque amittere infidelitatem vestram, quae magnam habet remunerationem. Si enim quis hunc modum gratia aliquid*

egit, cum fiducia postea ad eundem accedit, non repulsam pati metuit: quanto maiore ratione qui in bonis et Deo gratis operibus se exercuerit, cum fiducia magna ad thronum eius accedere poterit? Haec igitur est, auditor, non haereticorum inanis fiducia, sed vera confidentia Christianorum, cui soli proleclio divina promittitur.

PARS SECUNDA.

Exposuimus tria verba prima primi versus psalmi nonagesimi: *Qui habitat in adiutorio*: sequitur vel de quarta voce, quae est, *Altissimi*, pauca dicamus.

Multa sunt, auditor, in sacris hieris nomina Dei, sed nullum huic loco aptius conveniebat, quam, *Allissimi*. Nam hoc uno vocabulo facile potest intelligi, cur qui habitent in adiutorio Allissimi, etiam inter mille pericula constituti, nihil timeant. Ite enim quo longius absunt ab oculis, eo minores videntur, quo vero oculis sunt propior. eo maiores apparent. Certe nos, qui terrain istam incolimus, montes, quos ante oculos habemus, immensae magnitudinis iudicamus, sidera vero, quae procul a nobis absunt, vix aureis nummis comparari nobis posse videntur: alii si coelum ascendere possemus, tunc sane contra stellarum globos incredibilis magnitudinis, et nostros montes Alpes et Pyrenaeos, Olympus, etiam et Caucasos caelestrosque editos munies non parvos, sed minimos ne pene nullos esse indicarem. Ad eundem igilur modum, qui habitant in adiutorio Allissimi, in arce illa excelsa ac sublimi, explicari non potest, quam parva, quam exigua, quam minuta esse censeant pericula, flagella, tormenta, mala denique omnia, quae hic reperiuntur in terris. Vident armatas acies militum et agmina formicarum existimant, quae uno pede summa lacilius contererentur. Auxilium vero divinum, quod semper eis obversatur, vere magnum, et invictum, vel est, illa eis videtur. Quocirca neque metuere. neque turbari sciunt, sed quicquid accidat, confidenter dicunt: *Si Deus pro nobis, quis contra nos?* Et. *Quisum s-parabil a charitate Christi! tribulatio/an angustia? an fames? an nuditas? in periculum! an persecutio!* Certus sum enim, quia neque mors, neque vita, neque angeli, neque principatus, neque virtutes, neque instantia, neque futura, neque fortitudo, neque altitudo, neque profundum, neque creatura alia poterit nos separare a Charitate Dei. Quo tempore magnus illa Goliath in castris Philistinorum militabat, nemo erat Hebraeorum, qui cum eo singulari certamine conluctare auderet, sed eo propinquante. et ad praellum singulos provocante, omnes tamquam cuniculi fugiebant. Venit autem eo quodam die sanctus David, tunc adhuc adolescens ac pene puer, et quoniam in Allissimi adiutorio habitabat, cum, quem alii gigante maximum esse dicebant, ipse quasi pigmabum vel pumilionem contemnebat. Itaque pergit ad regem, et ait: Aon concidat cor cuiusquam in eo, ego servus tuus vadam, et pugnabo adversus Philistaeum. Cui rex: Non vales, inquit, resistere Philistaeo isti, quia puer es:

Ille aulam vir bellator csl ab (idolei mentia, sua.
Juni David: *El ([uis est isle Philislaeiui incircum-*
cisiis, qui ausus est maledicere exercitui Dei vi-
ventis? Ac ul cum intelligereinus non in viribus
nui urinis , sed in adiulorio Allissimi spem victo-
riae posuisse, ad Philislaeuni ail; *Tu venis ad me*
cum *gladio el hasta el clypeo : ego autem ad te*
venio in nomine. Domini exercituum, Dei, agmi-
num Drael, quibus exprobrasti hodie , el dabit
te Dominus tn manu mea . ct percutiam te , el
auferam caput tuum a te. Conferte, si placet, ali-
quem liliū huius saeculi . qui habitai in stipei f-
cie terrae , cum aliquo servo Dei, qui in adiulorio
Allissimi domum suum fabricavit. Ille si 1res obo-
los amittam , lutam viciniam commovebit, si inju-
riam aliquam accipiat . si non dicatur opimius, et
prudentissimus et nobilissimus ct pulcherrimus lo-
tius civitatis, non poterii contumeliam istam inte-
gro anno concoquere. Cur ila? Quin lacel in terra,
el ei etiam res parvae, magnae esse videntur. At
servus Dei (quales innumeri sancti martyres fue-
runt qui sedem suam habent in Deo. el cor suum
affixit coelo , superior est omnibus rebus creatis,
nihil ei nocere polesl. Aspicit ignes , gladios, be-
stias, rotas, cruccs, aliaque supplicia diaboli arte
excogitata , quasi morsus pulicum el muscarum :
vel tamquam sagittas parvulorum , quae non tam
repellendae . quam contemnendae sunt. Habemus
igilur quid sil m adiulorio Allissimi habitare.

Sequitur: *In protectione Dei coeli commorabi-*
tur. Quae esi allcra pars complexionis, quum lui-
tio huius psalmi constitui diximus:el lam apti* prio-
ri parti respondet, ul admirabile sil.Sed verba sin-
gula consideremus.

Prolegere , audilorcs , si grammaticos consula-
mus. nihil aliud est, quam procul legere, id quod
duobus modis fieri polesl. Num cl procul legil, qui
ipse procul existons, lumen clientem suum ab icti-
bus el vulneribus defendit: el procul dium legil,
qui prope «stans tela adhuc procul volitantia pro-
hibet , nec ca ad corpus clientis sui propinquare
sinit. Utrumque magnis viris, alque imprimis Deo
rodissime convenit. Quoniam enim longissima bra-
chia Deus habet, et *attingit a fine usque ad fi-*
nem, etiamsi in coelo sedere atque habitare dica-
tur . facile potest nos legere , quocumque in loco
tandem fuerimus, nec solum ad nos procul exislen-
ti s brachium adiulorii sui extendero , cl nos eo
modo proti'gere;scd Clum tela miseriarum cl cala-
mitatum adhuc procul e.xisientia.adl uc cx arcu non
emissa,adhuc ex pharetra non eduda,adhuc, in cu-
nis suis Intenlii.a nobis prohibere, comminuere cl
confringere pol st. Quod vero bealus Hieronymus
ex Ilcbraco ad vcibutn transtulit./n *umbraculo Do-*
mini commorabitur,sententiam non mutat: neque
enim novum aut inusitatum est, ul favor ct gratia
magnorum virorum,umbra nominetur.Ilaque sicut
famuli cl clientes regum cl principum,sub umbra
dominorum securi delitescunt, et saepe multa im-
pune committunt, ncc ullos incinunt, quamvis a-
lioqui maiores cl potenliores: ila servi Dei sub um-
bra Domini sui securissimi hih-simique sunl. Ni-
hil est enim, quod umbram Del non vereatur. Cur
enim existimatis Paulum , Antonium , Hilarionem

ali'isq; permultos viros , qui vastissimas eremos
incolebant, inter ursos, lupos, serpentes, scorpio-
nes , aliasque ferocissimas bestias sine ullo metu
vitam traduxisse? Cur non Dunielem a leonibus .
ncc 1res pueros ab igne, ncc Panium a vipera, ncc
Petrum a fluctibus maris laedi potuisse , nisi qui a
cl animanti.i bruta , ct elementa omnia Creatoris
umbram, quae sanctos homines undique legil, per-
timescant.

Sequitur: *Dei coeli.* Quod nomen nullis magnis-
que de causis positum esse videtur. Primum . ut
vocabulo, *Allissimi*, quas e regione responderet.
Aliissimus cl iam ipse est *Deus coeli,huc* csl. coeli
allissimi domicilii habitator. *Quis sicut Dominus*
Deus noster , qui in aliis habitui ? inquit David.
El rursum: *Coelum coeli Domino . lerram autem*
dedit filiis hominum. El sanctus Moyses: *Despice,*
inqmt. de sanctuario tuo . de excelso coelorum
habituaculo. Et Salomon: 7'u, inquit, *exaudies de*
coelo . de sublimi scilicet habituaculo tuo. Allissi-
rnus igitur allissimum posuit domicilium suum, cl
Deus coeli dici voluit, quia coelum sedes eius ac
thronus est, quod non ita est accipiendum, quasi
certo spatio ac terminis contineatur Deos . cum i-
pse de se dicat : *Coelum ac terram ego impleo :*
sed quia in coelo se videndum facie ad faciem bea-
tis Angelis . el hominibus exhibet. Deinde Deus
coeli appellari voluit ut nobis veri Dei protectio-
nem promitti non dubitaremus. Nihil csl enim ,
quod magis Deum verum a dns falsis discernat,
quam fabrica coelorum. Nam *Dii Gentium dae-*
monia : Dominus autem coelos fecit, Ilaque sicut
Apelles . pictorum omnium facile princeps, ul et-
iam absens a Protogene cognosceretur, miro arti-
ficio incredibilis tenuitatis lineam duxit, quam no-
mo unquam imitari posset : sic etiam (si parva li-
cet componere magnis) Deus noster admirabili illo
opere, quo coelos cx nihilo in momento fabricavit,
se verum ac solum Deum esse, facile ostendit.
Quamvis enim terram quoque el mari.i, quicquid
in eis coni.netur. idem Duimnus creaverit, tamen
nulla rc alia maieslalem cl potentiam nc snp en-
tium suam magis declaravit, quam opere coelorum,
ul hire sanctus David cecinisse vi iealur ; *Coeli c-*
narrant g oriam Dei el opera manuum eius an-
nuntiat firmamentum. E>1 enim coelum omnium
corporum longe maximum cl pulcherrimum , tot
luminibus illustre, ul numerum omnem excedant;
lanio inter se ordine constitutis, ul admirabile sil;
eamdem semper legem . et constantiam m tanta
mortuum et cursuum dnersit.de servantibus, ul
stuporem iniuenlibiis ndferanl, denique tanta vir-
tute cl efficacitate praeditis, ut nihil in terris sine
ipsorum adiuvenlo ac beneficio genentur, Ilaque
merito Deus verus, Deus coeli nominal i voluit.

Scii illud hoc loro praetermitti non debet, quod
in epistola ad Marcellum b. Hieronymus tradit, He-
braeum verbum , *Sadai*, pro quo nos Deum coeli
in nostris codicibus habemus , unum esse cx de-
cem nominibus Dei, et robustum el fortem, omni-
potentem alque ad omnia sufficientem significare:
rectissime enim ei . *qui habitat in adiulurio* /11-
tissimi protectio promittitur *Dei coeli*, id csl, ro-
husli, fortis, putentis, invidi: non quales sunl Dii

ourci alque argentei Ethnicorum , qui custodibus indigeni, cl odeo sunl infirmi ac debiles, ul ne'verbis *quidem* seipsos defendere valeant. Fortasse cl-*jam*, ul *b. Bernardus* annotavit, proplerca Deus *coeli appellatus est, qui* nos a periculis et miseriis sua protectione defendit : quia sub coelo sunl aereae polestales, quae semper vigilant, ul nobis pelicm el perniciem macliincnlur : sub coelo sunl *homines improbi*, fures, nefarii, scelerati, latrones, piratae, impostores, leones, venefici, schismatici . haeretici donique omnes, qui vel corporibus vel mcnlibus insidiantur : sub coelo sont aegritudines , morbi, penuriae , bella, praecipitia, ferae silvestres ac venenatae : sub coelo denique est ipsa caro, quae perpetuum bellum cum spiritu gerit: est amor honoris , qui instar visci relinet cos, qui super ramos arborum volitant : est amor delictiarum ac voluptatum. quae ul Sirenes miseros blanditiis circumveniunt, et occidunt. Optime igitur dictum est: *In protectione Dei coeli*, ul nihil eorum, quae sub coelo sunl, timere possit, quicumque protectionem eius habere meruerit.

Restat verbum postremum, *Commorabitur*. Quod quidem sua vi atque energia non caret. Primum enim aptissime respondet verbo, *Habitat*: quomodo enim homo iustus non semel aut iterum in Deo confidit, sed semper idcirco in Allissimi adiutorio, tamquam in propria domo, habitare dicilur: ila quoque non semel aul iterum; sed semper a Deo coeli protegetur, atque ideo in eius protectione tamquam in propria sede commorabitur. Deinde vox hebraca non solum hoc loco , *commorabitur* , significat , sed eliam *commorabitur in nocte*: ut illud nimirum inlcclligeremus, divinam protectionem in node huius vitae solum esse necessariam : in altera siquidem vita, quae noelcrn non habet, non in protectione, sed in gaudio cl in regno Dei coeli commorabimur. Alque hic finis est versiculi, quem hodie suscepimus exponendum.

Reliquum csl, auditores, ul iis rebus auditis; i confidentiae virtutem nobis comparandam accendamus: Corte videtis, quam mullum sil, quod Dens promittit, quam parvum, quod requirit. Si diccrel Deus, centum aureos nummos singulis annis mihi numerabis , cl ego lo in omni periculo lam corporis, quum animi salvum conservabo: quis non mallei domum el veslcs, cl quicquid habet, statim vendere , cl pecuniam Deo numeraro , cum pericula, quae nos circumstant, sint maxima cl infinita, cl semper plura cl matura exoriantur? Al nunc Dei noster non hoc *dicit*, sed solum spem luam el fiduciam in me collocuto , cl sine dubio protegens. Non habet mundus conditiones el paeta lambum, cl lamen homines libenter illis acquiescunt, Nunne qui vineam suam vel arcam custodiri cupit, libenter aliquid solvit? Nonne roges ac principes arces, ct civitates ipsorum, ul tempore belli custodiantur ab hostibus . maxima stipendia militibus numerant? Al nunc Deus nosicr, qui bonorum nostrorum non eget. nihil tale a nobis exigit, clli-men corpus cl animam, cl omnia noslra custodite paralos est, ct *non dormiet neque dormitabit*, ul diligenter nos custodiat; si lamen iu eo confidere, peccata fugere et bonis operibus incunberovolverimus. Hanc igilur praeclaram virtutem tamquam pretiosam margaritam rebus omnibus venditis, fratres mei, si sopimus, comparemus. Non Udamus in divitiis, quae gratiae coelestis pauperem efficiunt: non in sapientia . quae *stultitia est apud Deum*: non in corporis forma , quae cito corrumpitur, ct animam deformem saepenumero reddit: non in vanis mundi huius honoribus , qui sunl inclura coelestis gloriae , el ignominiam sempiternam adducunt: sed spes nostra cl fiducia lota collocetur in Deo, ul ab ipso laudem protectionem ac defensionem in terris , el gloriam ac felicitatem in coelis percipere mereamur, ubi cum Patre ct Spiritu s-m-do vivit el regnat in saecula saeculorum. Amen.

CONCIO Ii.

S U I· E Ii 1> S A L .111' .11 XC.

DE VERSU SECUNDO

Dicel Domino, Susceptor meus es Iu, et refugium meum: Deus incus, clasper.ibo in eum.

SYNOPSIS.

Ducto exordio ab excusatione exquisitoris enucleationis singulorum verborum , ad verum secundum explicandum acceditur,qui duplici sensu a superiori dependere deprehenditur. Domini nomen Deo soli proprie conii nire probatur, qui solus nulli subesi, solus sibi ipsi sufficit, solus omnia pro libilo disponit.Quam magnum sii beneficium iuslificationis , quod per vocem Susceptor . denotatur, multis dilucidatur et de diversitate casus electorum reproborum agitur. Quomodo se Deus aliis alque aliis aliter arcem refugii praebeat, docetur a simili, quo cervis in montem excelsum confugientibus assimilanlur perfecti. erinaceis vero in petris se salvantibus simpliciores iusli.Cur subiungalur Deus meus, et quomodo nos quoque exempla sanctorum, qui semper in Domino speraverunt, imitari oporteat disseritur. Cum in, priori parte, multa de fiducia in Deum dicta sint, in hac secunda parte agitur de periculis , quae i oenitentiam differentibus imminet. El in primis aliquot de hac re sacrae Scripturae adducuntur testimonia. Deinde quatuor enumerantur causae, quae conversionem peccatorum reddunt difficilem . nimirum consuetudo peccandi, diaboli vigilantia, Spirilus sancti absentia , et languor quidam animae. Quam sil difficilis inveterati peccatoris conversio figuris, similitudinibus et exemplo lignise aē. ab angelo cuidam anachoretae ostensi, demonstratur. Per poenitentiae dila lionem non modo bona spiritualia amilli , sed et damna maxima accersiri : et quam sil indignum, pro aeterna mercedi non uno momento inservire, et pro optimo quod accepisti, nempe vita, facem st nectatis lanium Deo offerre ostenditur. .Hortis meditationem ad pocnilentiam maturandam egregium calcaresse,con vincitur. Tandem obiectionibus occurritur, quod scilicet divinae promissiones, non impiis, sed iustis factae sint ; cl Dei misericordia , cum iuslitia coniuncta,ob oculos nobis proponitur.

Scripturarum divinarum praestantia alque utilitas lania est, audilores optimi,ul eas thesauro pretiosi metalli non immerito beatus Chrysoslomos oratione tertia in Genesim, comparaverit. Etenim siculi ex nubili metallo,quamvis modicam alque exiguam pariem accipias, lamen continuo dives efficeris: Ha divinorum eloquiorum numquam tam parum exponitur, quin magnam inde utilitatem, qui diligenter audiunt, consequantur. Tota siquidem Scriptura pretiosa csl. Singula verba, vel auri integrae solidaeque paries vel margaritae aul gemmae clarissimae sunl. Quare nemini minim nul novum videri debet, si in hoc thesauro effodiendo paulaliin ac sensim procedimus: et ne aliquid forte cadat aut pereat, quantum possumus, provideamus.Exposuimus versiculum primum Psalmi nonagesimi, nunc ad secundum, Domino bene juvante, exponendum accedemus.

Propheta igilur, postcaquam verbis illis:Qni *habitat in adiulorio Allissimi. in protectione Dei coeli commorabitur*, omnibus in Deo vere confidentibus ceilam protectionem , defensionemque promiserat, statim sublicii: *Dicel Domino, Susceptor mens es Iu.\ el refugium meum: Deus meus cl sperabo in cum*. Quae verba eum utraque parle praecedentis versiculi connecti possunt. El si quidem cum priore connectanlur.proposilum prophetae eril exponere, quis ille sit, qui habitai in adiulorio Allissimi: cl sensus verborum ejus talis eril, *Qui habitat in adiutorio Allissimi*. Is autem in adiulorio Allissimi habitare dicendos est, qui in omm casu, in omni periculo, quicquid evenerit, quicquid acciderit, non sc ad desperationem ad blnsphemias, ad magos, ad divinos ad fraudes et mendacia convertet: sed auxilium divinum magna cum fiducia implorabit, ac dicel: Tu es Domine susceptor meus, tu refugium meum, tu Deus meus. Deinde ad se conversus,sibi ipsi loquclur, et dicel *Sperabo in cum*. Si vero cum posleriore parle superioris versiculi, secundus hic versiculus, jungatur, sensus iste eril: *Qui Imbitat in odiutorio Allissimi, is in protectione Dei coeli commorabitur*. El lunc, id csl. cum in protectione Dei coeli commorari coeperit, et semel alque iterum,

tertio ac saepius divinam protectionem expertus fuerit, tunc, inquam, cum actione gratiarum, et interna atque incredibili animi laetitia et delectatione dicet, Tu es Domine susceptor meus et refugium meum, tu Deus meus. Deinde lotus erectus et confirmatus sibi ipsi dicet: *Sperabo in eum*. Hoc deinceps meum votum ac studium erit, ut in spe et confidentia, quae tantum hucusque mihi profuit quam maxime, proficiam.

None paries singulas nostrae versiculi consideremus. *Dicet Domino*. Quis iste Dominus scilicet nemi-nem prorsus, quamvis rudem, ignorare arbitror. Tanquam siquidem est huius nominis maiestas atque amplitudo, ut nulli omnino proprie conveniat, praeterquam uni et soli Deo. Dicantur homines, si placet, reges, pontifices, imperatores; certe Domini, nisi valde improprie, dici non possunt. Quocirca secundus ac potentissimus romanorum Caesarum Octavius Augustus, cum huius nominis vim et significationem non ignoraret, se principem atque imperatorem appellari facile patiebatur. Domini nomen tamquam divini numinis proprium semper recusavit, ut in Apologetico auctor est Tertullianus. Et sane non immerito. Primum enim caeteri omnes qui Domini dici volunt, sicut quibusdam imperant, illa quibusdam etiam serviunt: solus Deus vere est Dominus, qui nullum habet maiorem vel parem nullum praesidem, nullum socium, nullum collegam, sed ipse unus omnibus dominatur. Deinde ille solus iure Dominus appellatur, qui sibi ipse sufficiens nullius adiumento eget. nec ulli esse servire cogitur, ut in libro de Genesi ad litteram octavo, b. Augustinus sapienter tradidit. Deus vero nonne sibi ipse sufficiens? Antequam mundum crearet, iam dives, iam potens, iam felix ac beatus erat. quam modo ceteris. Atque ut hanc rerum universitatem conderet, nulla re opus habuit, non materia, non instrumentis, non famulis, non tempore, non loco, nunc ceteris, ut mundum universum regat, ut iam numerosam familiam alat, ut nulla praeter solitum ordinem cursumque naturae efficiat quae miracula dici solent, nullius rei adiumento eget. At quis, obsecro, regum vel principum invenietur, qui non solum loco, angelis, clementis, sed etiam aliis hominibus non indigent? Certe sicut pauperes egent divitum pecuniis, ita divites pauperum opera, et quo aliquis ditior et potentior efficitur, et magis regnare ac dominari videtur, eo pluribus indiget, et pluribus servit. Denique is vere ac proprie Dominus dici debet alicuius rei, qui eam illa libet in potestate vel pro arbitrio de ea statuere possit. Atqui solus Deus, qui omnia quae sunt, verbo atque imperio suo creavit, idem potest omnia quae sunt mutare, transferre, convertere, augere, minuire, conservare, destruere, atque etiam ad nihilum si placuerit, in puncto temporis redigere. Homines vero quamvis magni et potentes esse videantur, quid, quaeso, ita habent in potestate, ut eius vere domini dici mereantur? An es quisquam, qui *adiicere* possis *ad staturam suam cubitum unum*; nunc *unum capillum album facere. aut nigrum*? Quid? Quod omnes reges et Principes orbis terrae, omnes etiam angeli et daemones, *in vires* et potentiam et industriam *sui* con-

jungerent simul, adhuc non possent, vel unam stipulam ex nihilo creare, vel unam formicam ad nihilum redigere? Solus igitur Deus, qui nullum habet maiorem vel parem, qui sibi ipsi sufficiens, nullius rei adiumento eget, et qui tamquam creator et opifex omnium rerum, pro arbitrio voluntatis suae de omnibus quicquid voluerit, statuere potest. merito iureque optimo Dominus appellatur.

• *Dicet Domino. Susceptor meus es tu el refugium meum* / *Dicitis* » *neus, et sperabo in ciun. Enuineia Viru'* homo iustus beneficia Dei, quae se percepisse laetatur. propterea quod in Deo spem suam et lihi iam collocaverit, a beneficio justificationis initium laetatur. Quamvis enim justificationem creatio praecedat, lamen creationis munus propterea hoc loco recensendum non erit, quod spem et confidentiam non sequatur, sed praecedat. Quid enim Sperare potest, qui non est? Incipit igitur a primo et primo Dei dono, quod sperantibus et confidentibus confertur. Quod ut facile percipias, finge animo, in media platea videre hominem nullis vulneribus confectum, et ab omnibus destitutum, qui nec patrem, nec matrem, nec affines nec amicos nec domum nec pecunias ullas habeat; denique qui nec seipsum iuvare queat. nec ullus inveniatur, qui cum iuvare velit: si post aliquod tempus medicus quispiam christianus et pius per eam plateam transiens, atque aegroti illius miserius, eum, licet ignotum, susciperet, atque in domum suam delatum non modo sumptibus sed etiam manibus propriis diligenter curaret, nonne is, qui in platea iacerat. medico suo rectissime diceret; *Susceptor meus es tu?* Tu, inquam, es, qui hominem miserissimum, et omni ope destitutum, atque ab omnibus hominibus derelictum suscepisti. iam igitur, auditores, omnis peccator talis est, qualem aegrotum istum morio depinximus: Sis licet magnos in oculis hominum, et magna sociorum atque amicorum caterva comitatus tibi videaris, tamen si lachrye peccatum cor tuum occupatum teneat, nihil penitus dubites, te saucium, deformem, horribilem, in coeno ac sordibus ab omnibus destitutum ac derelictum incerto. Qui enim Deum offendit, omnes res creatas offendit. et omnibus invisus cum sit, ab omnibus supplicium, a nullo praesidium exspecto debet. Qui vero tibi adsunt, et quos tu amicos et socios arbitraris, ii plerumque sunt maximi hostes animae tuae, et eam per se cadentem in gehennam magis impellunt, ut celerius radat. Sed lamen contingit interdum, ut hominem sic ab omnibus desertum, Deus ipse, qui minime omnium ad hoc beneficium tonetur. incredibili benignitate suscipiat, et redimat ab interitu vitam suam, et sanat omnes languores eius, deum in misericordia et miserationibus coronet: et tunc hominem beneficium liberatoris agnoscens exclamat, et dicit: *Susceptor meus es tu. Pater meus et mater mea dereliquerunt me, Dominus autem assumpsit me.*

Sed alio modo, et fortasse clarius, rem enim explicemus. Lex Domini, auditores, via quaedam est instar pontis, ardua, recta, sublimis, angusta, et infra se praecipitium habet, adeo profundum, ut finis eius non sit alius, quam gehenna. Per

hone viam iter facimus, dum *sobrio* , *iusle et pie* conversamur *in hoc sacco* , ac de nobis dicitur iu Psalmo : *Beati immaculati in via, qui ambulant in lege Domini* : sed cum forte ad dextram vel ad sinistram declinamus, cl vestigium extra pontem figere volumus , hoc est cum mandatum aliquod divinae legis transgredimur, continuo de ponte cadimus , el nisi Deus singulari misericordia ruentes excipiat, (quod lamen non semper facit. ncc tenelur facere) semper deorsum, magis ct magis, imo celerius ferimur, donec ad profundum inferorum, perveniamus, ct ibi tibias el collum et cervices confringamus. Audiant haec el perhorrescant, qui tanla facilitate el liberluie peccant, ul flagilia iocos arbiircntiir. Ubi, quaeso, le pedes habere putas , quicumque vel unum lelhale flagitium admisisti? tu foi lasse, qui oculos mentis apertos non habes, super terram consistere te credis? at ego le de ponte cecidissee video , el miserabili ruina quasi lapidem vel plumbum deorsum ad gehennam properare. Quia vero nonnullos Deus singulari misericordia in ipso casu excipit, el ad profundum pervenire , hoc est, in peccato usque ad inorlem perseverare non sinit : proptcrca quidam ei cum actione gratiarum dicunt: *Suscepto) metis es lu. Dc* quibus in alio Psalmo legis : *Cum ceciderit, non collidetur : quia Dominus supponit manum suam*. Et rursum: *Impulsus eversus sum, ul caderem, ct Dominus suscepit me*, idesl. nihil profecit spiritus lenlalionis qui me de ponte mandatorum Dei m praecipitium peccati deturbaverat, quia Dominus suscepit me. Ac ul intelligrcrmus magnus hoc beneficium proprium esse eorum, qui totam spem suam in Deo collocaverunt, paulo ante idem Psalmographus, dixerat: *Bonum est confidere in Domino, quam confidere in homine. Bonum csl sperare in Domino , quam sperare in principibus* Itaque hoc discrimen inter electos confidentes , et reprobos desperantes invenitur , quod cum utrique quandoque de ponle cadant : nam *septies cadet iustus*, tamen electi manus Dei cadunt, el casus ipso sicut caetera *omnia*, eis *cooperantur in bonum* : reprobi vero usque ad profundum inferorum cadere sinuntur. Cum igilur vides cum, qui cecidit, stalim surgere , fortiozem, cautiozem, diligenliorez, humiliozem, nihil ambigas eu n in manus Dei cecidissee, ac merito dicere posse; *Susceptor meus es tu*. Aspice alque intuere principem apostolorum: cecidit quondam beatissimus Petrus, i um n spirilu timoris impulsus. Christum non semel , sed 1er abnegavit, Caelerum supposuit manum suum Deus, ne collideretur: nique Idcirco qui erat ante, casum audacior, quam par erat, el do sua fortitudine nimium confidebat, ita ul diceret: *Eliam si oportuerit me mori tecum, non te negabo* : is post causam proprio periculo edoctus humilior el prudentior evasit. Itaque, cum alio tempore ab eo Dominus quaereret: *Simon /ominis, diligis me plus his?* non csl ausus prae, cipitare sententiam, sed ail: *Domine, luscis, quia amo le*. At si numquam lapsus esset, fortasse audacter respondisset. Quid? Ambigis an te diligam? Nonne vidisti in horlo quid gesscrim ? Nonne solus ego districto gladio hostes ferire el fugare coe-

pi? .Magnum igilur el singulare donnm est, posse Deo dicere: *Susceptor meus es tu*. Possunt enim omnes res creatae Deo dicere: Creator meus cs b>: cl omnia animantia. Pastor meus cs tu: cl omnes homines. Liberator mens es lu: at *Susceptor meus cs tu* , solus ille vere dicel, qui vere habitat m adiutorio Allissimi.

Sequitur: *Befugium meum*. Quoniam enim qui a Dornin > suscipiuntur, non stalim ad quietem et otium suscipiuntur. sed ad militiam el laborem, unde cliam in hoc Psalmo dicitur *Scuto circumdabit te veritas eius* el Ecclesia, in qua inierim scripti sumus, Ecclesia militans appellatur : proplerca necessarium cral. ul militibus suis Deos arcem aliquam demonstraret, ad quam sesc reciperent , cum forte praelium ingruere, el hostes praevalere viderent. Verum non aliam arcem Deus, quam seipsum constituere voluil: quod inlcillegens homo iustus, posleaquam dixerat : *Susceptor meus*, continuo adiunx l : *Befugium meum*, sive arx mea, ul cx llebrco non minus apte verti potuisset. Sed quamquam omnibus Deus arx ac perfugium esse solet, aliter tamen veteranis militibus, aliter lyronibus, unde in Psalmo centesimo tertio sanctus David: *Bontés*, inquil, *excelsi cervis, petra refugium crinaciis*, vel leporibus. ut alit legunt. Qui enim sunl ii. qui cervorum nomine designantur. nisi perfecti ct spirit des viri, qoi more cervorum degunt in montibus contemplationis, cl semper desiderant ad Deum fontem vivum . sicut cervus ad fontes aquarum , el saepe cum gemitu dicunp. *Quando veniam, ct apparebo ante faciem Dei?* Quos vero lepores vel ennacii significant, nisi iuslos minores , qui innocentiam ct simplieicilalem colunt.sed parvi mentis el virtutibus sunl, ct inultis spinis minutorum ac levium peccatorum non carent? Utrisque tutissimum el singulare perfugium est Deus: sed abler atque aliter. Siquidem ut mons excelsus cervis, ul petra leporibus alque crinaciis refugium praebet: Christus enim in throno gloriae snuu mons est magnus atque excelsus supra dignitatem omnium coelestium spirituum collocatus, atque ad eum cervi spiritalcs, viri sancti alque perfecti, in afiliclionibus suis contemplatione ascendunt, et cum Apostolu dicunt *Conversatio nostra in coelis est*. El,Non *sunl condignae passioncs huius temporis ad futuram gloriam, quae revelabitur in nobis* El,Quot/ *enim in presenti est momentaneum el leve tribulationis nostrae . supra modum in sublimitate aeternum gloriae pondus operatur in nobis*. liaque gloria illa, illud decus, ill i summa el sempiterna felicitas, in omni casu ct calamitate, cervos in montibus excelsis consolatur. Idem vero Christus in cruce pendens, foramina petrae leporibus exhibet. Quicumquo lepores sunt, el mislcrin vitae futurae contemplari, alque ad eos montes ascendero non didicerunt, in foraminibus petrae se abscondant, passionem dominicam cogitent: ibi videbunt,quam sit bonum pro Christo aliquid pali , qui tanta pro nobis tolerare voluit. Ibi seipsos consolabuntur, ac dicent : *Quare tristis cs anima mea, cl quare conturbas me?* Indignans, quia persecui unem aliquam paleris? Sed vide qualem Deus luus pet-

CONCIO III. SUPEII PSALMUM XC.

secutionem pro te suslinucril. MolosIn fers, quod libi opes luac diripiantur? Sed vido Deum luum, nudum in cruce suspensum, et qui *non habet ubi caput suum reclinet*. Doles quod fame cl sili quan-
•loque laboras? Sed quid haec ad ca. quae pro te Dominus tuus patitur, cuius deblias fel et acetum, cl vinum inyrrhatum esse vides? Grave libi esse videtur, quod variis morbis cl doloribus cruciaris? Sed vide Dominum , tot plagis, loi livoribus, loi vulneribus coopertum . *ul a planta pedis usque ad verticem capitis non sil in eo sanitas*. Da igitur Christus el mons editus atque excelsus cervis, el petra foraminibus plena leporibus refugium praebet: ul iam ulriq; dicant Domino: *Susceptor meus el refugium meum es lu*.

Sed cur additur el, *Deus meus*? Coeperat homo iuslus Dri hem licia recensere, sed anima advertens ea lam mulla multiplicia esse, ul numerum o-innem excedant, el nec vocabula ad en significanda nec tempus nd en commemoranda sufficere, idcirco utili excogitato consilio . uno verbo omnia comprehendit. linque ait. *Deus meus*, id est, omne bonum, a quo solus dependeo, in quo solo lo-ins innitor, cui soli debeo quicquid sum. quicquid habeo. Nec dicit : Deus noster . sed , *Deus meus*: quia tam praesens Dei auxilium unique justorum adest, atque ea diligentia et vigilantia singulos regit. fovet, protegit, dcfendit, conservat, ul uni soli. dimissis caeleris, adesse videatur.

Ex quo sapienter homo iuslus . et qui divinam providentiam frequenter est expertus , lirrnilcr amid se statuit el proponit . semper deinceps . in Deo confidere , ac dicit: *El sperabo in eum*. Haec sane vox omnium sanctorum fuit, et nostra debet esse, auditores, ul quicquid nobis contingat, semper dicamus: *El sperabo in eum*. Praesertim cum tot millia exemplorum ante oculos habeamus, quot millia sanctorum ab exordio saeculi usque ad hunc diem extilerunt. Quis enim eorum non totam spem suam in Deum collocavit? Et an vel unus demonstrari poterit, qui in Deo frustra speraverit? Quando enim nihil hic in terris commodi el consolationis habuissent, an non tanta est gloria illa coelestis qua nunc beatissimi el securissimi fruuntur , ul ea sola sufficiat.ul non frustra in Deo spem suam posuisse videantur? Si enim in hoc exilio quondam ul lutum conculcati fuerunt, nunc ul clarissima sidera lucent in coelo: si hic. fame el sili laboraverunt. itu pane, angelorum saliantur, el torrente voluptatis inebriantur*, si hic frigus el nuditatem passi sunt. ibi gloria cl immortalitate vestiuntur : si <dim domo te civitate expulsi exules. profugi peregrini fuerunt, nunc in aeterna tabernacula recepti exultant *saucii in gloria*, el letantur *in cubilibus suis*. Merito igitur homo iuslus . et spe ac llduria plenus *dicel Domino : Susceptor meus es lu ei refugium meum , Deus meus el sperabo in eum*.

PAKS SECUNDA.

Quemadmodum cx iisdem floribus et apes mei . cl araneae venenum fugere atque elicere solent : -ic chain ex iisdem Scripluracdivinac promissioni-

bus iusti confidentiam , el operum bonorum desiderium , impii vero socordiam , cl peccandi libertatem atque audaciam trahunt. Equidem ego ;,| mihi persuadeo, auditores, infinitum numerum animarum iam periisse , el quotidie eliam perire, propterea quod freti homines spe misericordiae Dei . quam sibi in extrema aetate non dcfulturam confidunt, cl ea poenitentia, quam in exitu de hoc saeculo acturos se arbitrantur,el iis lachrinitis.quaj in morte se copiose profusuros esse non dubitant, semper conversionem vilaeque mutationem in aliud tempus differunt: Cras, inquiunt, faciemus modo. ecce modo, sine paululum: sed modo, el modo non habet modum , el sine paululum in longum, abit, atque interim dilatat infernus os suum, cl descendunt ad eum sine ullo numero. Quoniam igitur de utilitate confidentiae in priore parle orationis salis mulla dicta sunt. nunc de periculis eorum. qui spe misericordiae Dei, conversionem, el poenitentiam differunt, pauca dicemus. Ac primum quid Scripturae divinae dc hac rc nos mo-neant. videmus.

Certe Spirilus sanctus cum in aliis locis, lum praecipue in hbro Ecclesiastici clamat, el dicit: *A'e dicas: Miseratio Domini magna esi*, multitudinis *peccatorum meorum miserebitur*: *miser cordia enim el ira ab illo cito proxima*nt, el in *peccatores respicit ira illius*. *Non lardes converti ad Dominum , ct ne differas de die in diem*. *Subito enim veniet ira illius, el in lempore vindictae disperdet te*. Quam terribilia , furmidabilia verba, el verba illius . qui mentiri non poles! El rursum alio loco. *Confiteberis*. inquit, *vivens, vivus et sanus confiteberis.et laudabis Deum.el gloriaberis in miserationibus illius*. El item: *Qu m*, inquit. *in iuventute. tua non congregasti quomodo in senectute tua invenies ?* El sapientissimus Ecclesiastes nonne concionem suam ita conclusit: *Memento creatoris tui in diebus luventililis tuae, antequam veniant tempora. a/Uclionis. el appropinquent anni.de quibus dicas.non mihi placent!* Et sanctu-; leremins: *Bonum csl* inquit, *viro, cum portaverit iugum ab adolescentia sua*. El Dominus in Evangelio: *Sinite parvulos venire ad me, el ne prohibueritis eos, quoniam ipsorum csl regnum coelorum*. Neque magno sacramento caret, qund ad probaticam piscinam . postcaquantn Angelus aquas commoverat, non qui diutius expectorat, sed qui primus iu aquam descendebat, solus ruerabatur. Ex quo intelligimus, cos dumtaxat ad spiritalem salutem pervenire , qui cum divinam motionem atque inspirationem persenserint, non dicunt. Cras faciam , sine paululum: sed qui cuma pnstoto P.mlo mox respondent: *Domine, quid me vis facere?* Ad qnnd etiam nos regitis Psalles adhortator: 77odM, inquit. si *vocem eius amlierilis, nolite obdurare, corda, vestra* , ul respon-sionem de die in diem differatis : sed si hodie cl iam respondete. Sed quamquam haec divina lest'monta Christiano homini salis esse deberent, ul nihil dubitaret . inanem prorsus , cl plenam periculi osse spem illorum, qui conversionem et poenitentiam vel unam horam differunt: lumen ut eliam iis, qui modicae fidei sunt, aliquo modo salis

faciamus , argumentis el rationibus ita rem cxpli-
cefnus, ul cerni et sclniri possil.

Quatuor .sunl praecipuae causae.cur homo pec-
cator non sine magno labore ac difficultate sc a vi-
tiis ad lirlules revocare polesl. Prima causa csl
consuetudo peccandi, quae tamquam nllcra natu-
ra, difficillime superatur; ac ul agri, domus, vestes
cl res cactcrae,temporis diiiltirninaic laudem prae-
scribuntur, el <um praescriptae luerint, sine sin-
gulari principis privilegio récupérai i non possunl:
iia quoque el vilia , ubi longa consuetudine ani-
mum peccatoris sibi praescripserint, frustra Illiga-
tur , nisi summus princeps Dens singulari gratiae
privilegio (ut d. Bernardus in 1. libro de conside-
ratione ad Eugenium scrinii) cor lapideum in car-
neum commutare voluerit. Altera causa esi summa
quaedam el incredibilis daemonis vigilantia , qua
servos luos el captivos custodii : *Qui enim facit
peccalum* , servus esi *peccati*, cl laqueis diaboli
captivus tenetur, (ul Apostolus aii) *ad ipsius vo-
luntatem* : diabolus aulem esi ille foriis armatus .
qui summa diligentia, summo studio, summa cura
alque industria custodit atrium suum. Tirliia cau-
sa est absentia Sp ritus Dei. Ul enim Spirilus Do-
mini cor nostrum inhabitans viam virtutis planam
el suavem solei efficere, ita ul iuslus dicat: *In via
testimoniorum tuorum delectatus sum* , sicut *in
omnibus divitiis*. El: *Vinm mandatorum tuorum
cucurri, cum ditasti cor meum*: sic contra absen-
tia Spirilus sancti viam camdcin asperam cl diffici-
lem reddit. El sicut praesente lumine solis, coelo-
que tranquillo ac sereno, nemo csl. qui non liben-
ter iler faciat: al cum luci el serenitati noclislior-
ror ac tenebrae successerunt, quis non potius do-
mi apud ignem sedere . quam per agros ambulare
evellet? Ita prorsus iusliliac Sole in cordibus no-
stris lucento el graliac suae radios in iisdem cor-
dibus diffundente, voluptas csl non ambulare, sed
currere viam mundatorum Dei: sed luce graliac re-
cedente el peccatorum nocte animum tenebris at-
que horrore complente, nihil difficilior, nihil gra-
vius , nihil molestius, quam in via Domini vel se-
mel vestigium ponere. Atque hoc est, quod Domi-
nus per Oscam peccatoribus comminatur: V«c, in-
quit, *cum recessero ub cis*. El per Icremiam: Sci-
lo *et vide, quia malum cl amarum est reliquisse
te Dominum Deum luum*. Postrema causa est,mor-
bus quidam ct languor omnium virium animae.
Nec enim ita poma a vermibus, nec fruges a gran-
dine , nec vestes a lineis , ul animae vires a vitiis
el sceleribus corrumpuntur.Inclligenlia obseurn-
lur, iudicium hebetatur, voluntas depravatur, el
quantum rationis libellas el potestas in peccalorc
minuitur, lanium inferioris appetitus rebellio al-
que inobcdientia crescit.Ex quibus ingens labor ac
difficultas oritur bene sancleque vivendi. Nam cum
animae viros instrumenta sint omnium actionum
bonarum, el quasi rotae quaedam horclogii: sicut
horologia destructis vel iinpcdilis rotis munere suo
fungi non possunt: ita homines improbi animae vi-
ribus per peccata vitiatis, recte vivere nullo modo
possunl.

Quae cum iia sini, quis non videt, in quanto pc-
riculo alque errore versantur, qui dc die in diem

conversionem suam differentes, quod modo diffici-
le esse experiuntur, postea facile futurum putant,
quando omnes difficultatis causae creverint ? Non-
ne poenitentiam differendo peccata peccatis ad-
dunt? El peccata peccatis addendo, nonne causas
laboris et difficultatis augebis? Aonne semper ma-
la consuetudo radices suas altius ligci? Nonne dae-
mon urcem suam, animam tuam, semper magis mu-
niri ? Nonne Deus, lux animae tuae, semper rece-
det ? Nonne animae vires vulneribus multiplicatis
semper debiliores alque ad bonum ineptiores effi-
cientur ? Quid igilur esi quod lc consolatur ? An
non nperln stultitia csl credere , quo magis nexus
cl catenae multiplicantur . eo solutionem futuram
esse faciliorem? ct quo morbus magis confirmatur,
eo facilius eum posse curari ? An non il i Spinlos
sanctus per Ecclesiasticum loquitur: *Lnnquor pro-
lixior f/raval medicum : sed brevem binguorem
praecidit medicus*’1 Et cur putas Dominum in ex-
citatione Lazari, quatrduani tam ingenti clamore,
gemitu quoque et lachrim s uti voluisse, qui tanta
facilitate viduae filium ct filiam archisynagogi al»
inferis revocaverat, nisi nl nobi> ostenderet, quam
laboriosum sil, hominem ad poenitentiam conver-
ti . qui mullo tempore lacuil in peeeebis ? Deinde
si flumen, quod semper crescil alque intumescit,
summo mane Iraticcre non audes , quando vix nd
genua aqua pertingit, quomodo speras te ad vespe-
ram transiturum , quando lolo corpore tuo aquae
olliores erunt ? et si plantam hodie natam , adhuc
recentem ac teneram . non possis r· vellero , qua
ratione polcris cum se corroboravi **ril**, cum in ar-
borem creverit, cum radices in terram altissime
finnissimeque defixerit ? An non perspicue vid- **s**.
dum ita agis, similem te esso malis debitoribus ,
qui semper differunt, ut numquam solvant? Non
cernis dolos antiqui serpentis . qui tibi suadet di-
lationem. ul cum peccato in immensum creverint,
incidas in desperationem, vel certe morte praeven-
tus prius lc apud inferos videas , quam de poeni-
tentia cogitare, coeperis?

Praeclare sano istam dementiam hominum pec-
catorum sancto cuidam patri, ex Hs, qui olim soli-
tudinem incolebant, angelus Domini declaravit.Si-
quidem eum in agrum aliquando deduxit elque ru-
sticum ostendit, qui ligna ex arboribus caedebat,
cl cum non exiguum fascem confecisset, eum in
humeros suos levare aggrediebatur , sed cum se
lonio oneri purent non esse videret . iterum ligna
caedebat, ct fascem suum angebat: deinde iterum
lentabat, si quomodo posset fascem attollere, sed
cum adhuc minus se posse cerneret, quam ante .
rursum ad silvam accedens plura ct majora ligna
caedebat, foscemque suum graviolem officiebat,
lanio se onus illud facilius portaturum arbitratus,
quanto magis crevisset. Quod cum sanctus ille a-
nochorola vehementer admiraretur; Talis, inquit
angelus, stultitia atque insania est hominum, qui
cum pondere lIngilmrutm suorum oppressi non sine
magno laboro surgoro sc posse vidcanl-.tamen poe-
nitentiam differentes addunt peccata peccatis,onus
oneri, pondus ponderi, cl sarcinam suam gravissi-
mam alque intolerandam efficiunt, el tamen se in
ultima sneclute surrccluros, cl onus poenitentiae

facillime portaturos, incredibili temeritate conficiuni.

Sed quando haec omnia, quae diximus, nihil n-
pud te valerent, quae tamen, si sapis, plurimum
valere debent: quid, quaeso, dices de illa coele-
stium divitiarum jactura, quam facis, dum conver-
sionem, vitaeque mutationem semper differs? Cum
opulenta aliqua civitas direptioni traditur, et mili-
tes omnes summa festinatione domos penetrare,
arcas reserare, auro atque argento, varia et pretio-
sa suppellectili se onerare student; si unus eorum
militum illo ipso tempore in foro cum pueris lude-
ret, et spoliis direptionem in aliud tempus dif-
ferre se diceret, ponne filii hujus sacculi eum mi-
litem stultum ac dementem esse judicarent? Cum
igitur hoc tempore regnum coelorum direptioni
traditum, vim patiatur, et violenti rapiant illud et
sancti omnes festinent, quantum possunt, coelestes
illos maximosque thesauros bonis operibus rapere
quae tua sapientia est, hoc ipso tempore, nugis et
jocis puerilibus operam dare, et opportunitatem
lanii boni adipiscendi iam leviter perdere?

Quid? Quod ista conversionis dilatione non so-
lum ingenio Ihesu jacturam facis, sed etiam de-
trimenta atque incommoda gravissima tibi ipse ac-
quiris? Nam voluptatem ac delectationem, quam
nunc in vitiis et sceleribus capis, magno cum locu-
pore, mihi crede, aliquando restitues, sive apud
inferos, sive in purgatorio, sive in hoc sacculo sol-
vas. Ut enim pecuniae a foeneratore susceptae, nisi
mature restituantur, quotidie debitum augent, sic
etiam scelera atque peccata, quae mox per poeni-
tentiam non delentur, suo pondere trahunt ad alia,
atque inde usurae, inde foenora existunt, quae tam
diu crescunt, quam diu solutio debitorum differtur.
Iloc igitur est quod agis, dum poenitentiam differes,
auges quotidie debita poenarum, quas omnino ali-
cubi solves. Quanto enim diutius iu inoraris in cul-
pa, tanto etiam diutius immorari cogeris in poena,
si tamen poena temporalis et non aeterna erit.

Ad haec omnia illud accedit, quod apud homi-
nem ingenuum ac liberalem, plurimum valere de-
beret, quod cum heus iam inde ab aeternitate de
nobis cogitaverit, nosque dederit, nulla ratio ad-
mittit, ut liceat Deo nobis iam esse ingratos. ut so-
lum in ultimis nostris diebus de Deo cogitare, ci-
que obsequium debitum praestare velimus. Quid?
Ille. Iam a principio suae aeternitatis amavit, et tu il-
lum in line vitae tuae solum amabis? Deinde, si
merces, quam Deus nobis praeparavit, aeterna erit
id est in infinito tempore permanebit, quo pacto quae-
so convenit ut obsequium iam breve nos Deo prae-
stemus? Si stipendium accepturus es, quod iam diu
durabil, quam diu Deus regnabit in coelo, nonne
par etiam esset, ut obsequium, quod exhibiturus
es Deo, iam diu duraret, quam diu hic vivis in ter-
ra? Et quid est vita unius hominis cum aeternitate
comparata, nisi momentum unum? Quoniam igitur fron-
te, qui obsequium aeternum Deo debes, momen-
taneum non praestas, et de ipso momento maximam
pariem suffragis? Denique si Deus optimum, quod
habuit, tibi largitus est, vilam scilicet unci lili
sui. quae majoris pretii est, quam vita omnium ho-
minum et angelorum, quo jure, quo titulo flurem

actalis tuae Deo negare nudes, et solum ei faeces,
faeces, inquam, senectutis polliceris? Deus dicit.
in lege: *Non habebis in sacculo diversa pondera.*
sed *pondus justum et verum habebis.* Et lutant
iniqua pondera habere audes, ut detestari, hostia-
nimac tuae, tres aetates vitae tuae, et Deo creatori
ac liberatori solum unam, cumque extremam et
vilissimam concedas? *Maledictus dolosus,* (ait Do-
minus per Malachiam) *qui habet in yrege suo ma-*
sculum, et votum faciens. immolavit debile Domino:
quia rex magnus ego, dicit Dominus exercituum.
Itaque injuriam maximam gravissimeque punien-
dam facit tanto regi, qui primitias fructuum viciae
suae largitur daemone et reliquias senectutis, quas
mundus respuit, conservat Deo: non secus atque
si quis iam rusticus esset, ut optima poma pro-
cedere suis, et corruptae rancida, quoniam sues co-
medere noluerunt, regi offerenda putaret.

Verum, ut aliquando finiamus, si cor tuum
habes, neque aliquid eorum, quae diximus, te mo-
vet, moveat te saltem id, quod Dominus iam saepe
et iam serio repetit? *Vigilate vigilate, quid nesci-*
tis diem neque, horam. Quaero enim, quicumque
es, qui post aliquot annos poenitentiam acturum
esse te confidis, quis tibi, non inquam, annos aut
menses, sed vel crastinum diem certo promisit?
Habes fortasse chirographum Dei manibus obsi-
gnatum? Aut nullos unquam vidisti, qui vesperi lacti
et sani cubitum discesserunt et mane reperti sunt
mortui? Et quae major stultitia atque temeritas co-
gitari potest, quam ut audeat vermiculus terrae, do-
morum et momenti certi aliquid constituere,
quae Pater posuit in sua potestate? Ergo si nihil
certius morte, et nihil incertius die tuis ellam
mullos usque ad hanc diem inanis ista fiducia de-
cepit, nonne satis erit, fratres mei, ut aliorum pe-
liculis edocti praesens ac celum vitae spatium pro
futuro atque incerto non dimittamus.

Sed, inquit, passim in Scripturis promissiones
vitae et salutis sperantibus et confidentibus factis
legimus. Itaque et sperabo in cum. O quam miserum,
qui in iam magna causa loto coelo aberras. Sunt
enim magnae Dei promissiones et majores quam
in vel suspicari valeas; sed non ad te, nec ad tui si-
miles perlinent. Ad solos justos, et eos, qui justis
esse cupiunt, boni isti nuntii diriguntur. *Dile-*
cto, (ait Dominus per Isaiam), quoniam bene:
quoniam fructum ad inventionem suarum tome-
det. Et per Davidem: *oculi Domini super justos,*
et aures ejus in preces eorum. Et ea spes et confi-
dentia in sacris litteris commendatur, quae cum
bonis operibus conjuncta est: *Spera in Domino,*
et fac bonitatem, inquit David. Et rursum: *Sacri-*
ficate sacrificium iustum, et sperate in Domino.
Denique beneficia Dei, prolium, defensio, indul-
gentia, pax, gaudium, regnum, non nisi justis vel ad
justitiam anhelantibus promittuntur: iis vero, qui-
bus peccata placent, et quos in cocco ac sordibus
permanere delectatur. undique minas, undique ter-
rores, undique flagella et cruciatus intentari video.
Non est pax impiis, dicit Dominus. Et, *Mors pre-*
calorum pessima. Et, *ignis, grando, nix. glacies*
spiritus procellarum, pars calicis eorum. Et, *qui*
conversi fueritis gladium suum vibrabit, arcum

CONCIO III. SUPER PSALMUM XC.

suum tetendit, cl paravit illuni. El, quia vocari ci renuistis, extendi manus meus ct non luit qui aspiceret: ego quoque in intentu vestro ridebo'. Et, Omnis arbor, quae non leccril [ructum bonum excidetur el in ignem mittetur. Ilaque vel non bene, litterarum inscriptionem legisti, vel fur rs el latro, assumens libi ea, quae justorum sunl propria.

At, inquil. misericors cl miserator csl Dominus qui pro me L'ilium suum misil in terras, el lam admirabili pretio me redemit, ipse me perire non palletur: ilaque el ego sperabo in eum. Fallens miser falleris: non csl misericordia Dei , ut tu arbitraris, inimica justitiae, sed charissima el conjunctiss ma soror, cl qui misericors cl miserator dicitur . ipse idem esl justus *Dominus, et justitiam dilexil, cl aequitatem vidit vultus ejus.* O si posses animo intueri summam illam majestatem, quae ex allissimo throno gloriae suae conspicil animas in illis intolerandis gehennae ardoribus . cl plurimas videt, quae mille cl mille annos sine ulla consolatione, vel poenarum intermissione torquentur, cl tamen nulla misericordia erga eas unquam fieclclur, scd

gaudebit polius et laetabitur, quod sine fine, sine remedio, sine ulla spe liberationis torqueantur; tnctlligeres profecto in Deo esse justitiam , ncc tibi lanium de sola misericordia blandireris. O si mentis oculos aperires quid sil, quod d. Pclrus ail; *angelis peccantibus non pepercit.* O si cernere posses, quales gemmae, qualia lumina, qualia ornamenta illa erant in coelesti palatio, quae propter unum superbiae peccatum dc coelo deiracla in profundum inferorum demersa sunl profecto non libi vilissimo vermiculo in fiagiliis perseveranti, lam facile divinam misericordiam pollicereris; scd iudicium illud horrendum , el abyssum profundissimam divinae justitiae formidares.

Nos igitur, auditores optimi, misericordiam a iudicio cl spem a timore nusquam disiungarrus: scd misericordiam cl iudicium Domino decantemus. Non misericordiam solum, nc temere confidamus: non iudicium solum, nc penitus desperemus: sed misericordiam el iudicium, ul cum spe timeamus, cl cum timore speremus, donec spes cl limor absorbeantur a gloria, quam nobis concedat, qui csl in saecula benedicius. Arnen.

CONCIO IV.

SUPER PSALMUM XC.

DE TERSU TERTIO

Quoniam ipse l bcravit me de laqueo venantium cl a verbo aspero.

SYNOPSIS

Praesens concio venationem continet in qua peccatores ferae, diabolus venator est. Duplici quoque sensu explicatur tertius versus: secundum priorem sensum laqueus venantium sunl insidiae hominum reproborum, quibus vilam, honores et opes nostras aucupantur; verbum autem asperum damna sunl. quae cx huiusmodi insidiis consequuntur: vel etiam clamor venatorum capta praeda. Secundum sensum posteriorum quatuor consideranda proponuntur; qui sint qui laqueos tendant; quibus tendant; quos laqueos tendant; cl quid sil verbum asperum. El in primis daemones esse venatores a triplici venatorum conditione probatur. Deinde horum venatorum graphice depinguntur astutia, fortitudo el multitudo: ac proinde docetur qdCanta vigilantia cl cautione nobis opus sit ad vitandos eorum laqueos.

in parte altera, facia divisione animantium in silvestria cl domestica, ostenditur, daemones potissimum silvestribus. qui sunl homines probi el sancti, laqueos tendere: quod et pulchra historia ex s. Gregorio probatur, ubi eliam efficacia signi s. Crucis contra haereticos obiter asseritur. Perditos homines . qui animalibus domesticis comparantur. diaboli esse mancipia quibus non raro ad venationem aliorum utuntur. Deinde docetur. omne id, quod nos ad peccandum pertrahit, laqueum esse, praesertim vero est laqueus honorum. divitiarum, linguae ebrietatis el luxuriae, ubi serere libidinosi taxantur, el gravitas peccati in templo amoribus operam dantium, ostenditur. Tandem verbum asper., m venatorum infernalium, el Christi iudicis irati adiungitur, et cum exhortatione concluditur.

Si quantum gaudii alque laclilirc Inslus el verus honor adferro solet. tantum moeroris ac tristitiae >erum iustumque deducus ndferal, non minus hodie, auditores optimi, ad verbo psalmographi dolc-

rc , Irislarique debemus , quam superiore dic domino ad eiusdem laeta carmina exaltavimus. Tunc enim in eo gnidu honoris ac. dignitatis a regio psilte collocati luimus , ul quasi summi regis filii, dicere possemus Domino; *Susceptor meus cs tu. refugium meum cl Deus .meus: nunc* voro ab eodem psalmographo ita deprimimur, ul tamquam slw-sires ferae dicere cogamur ; *Ipse liberavit* mede *laqueo venantium*. Quis enim non moleste ferat, si ab homine mendace se belluam audiat nominari ? At nunc non homo mendax , sed spirilus. vcritalis, non feras, cl feras , quibus laquei cl retia a venatoribus tenduntur, esse confirmai. An igilur non iurc tristabimur ? an non merito irascemur! Imo vero vehementer tristari atque irasci nos convenit, auditores, non in Deum , qui vero nobis loquitur, sed in vilia, quae nos bestias cx hominibus el Teccrunl. et in nos ipsos , qui scelera ct pcccala commisimus: cl in daemonem , qui ut ca committeremus auctor ct suasor fuit. Sed quoniam qui nos suis artibus cl fraudibus bestias fecit : ca calamitate nostra non contentus, nunc retibus canibus nos insequitur, tunc tristari alque irasci multum nobis profuerit, si qui fuimus homines stulti, stmus deinceps bestiae prudentes: cl si dolos, quibus bestiae facti sumus, evadere non potuimus ul noluimus , saltem nunc retia , cl laqueos , quibus ad necem quaerimur, evadamus, quae victoria tanto nobis gloriosior ct hostibus nostris acerbior c- ril, quanto maius cl difficilius csl prudentia, cl consilio daemonem a bestia , quam ab homine superare.

Sed i m ad explicationem nosiri versiculi veniimus. *Quoniam ipse liberavit me de laqueo w- nantium et a verbo aspero*. Magna est hoc loco lectionum lexliiumque varietas.· Hebraeus enim, Chaldaeus . el Graecus Codex ila habent!: *]/i;c liberabit te*. Latinorum quidam, *liberavit me*: quidam. *liberabit me* , ut non praetiletum , sed futurum beneficium significetur, quemadmodum etiam sanctus Augustinus legit. Sed quoniam vatiae isla lectiones parum aut nihil sensum verborum immutant , cam nos sequemur , quae in nostris Latinis

codicibus habetur. Sed necessarium oritur, antequam longius progrediamur, olus meminisse, quod prima concione admonebamus, in picrisque locis divinarum Scripturorum, duos sensus contineri; alterum, ut illa dicam, magnum, alterum parvum; siquidem utrumque sensum habent verbo. quae nunc explicamus, cum laquei venantium, et verba aspera, iam corporalia damna atque incommoda, iuxta sensum priorem, (scilicet spiritualia, iuxta posteriorem significare possint.

Ac ut a sensu priore incipiamus, non aliud hoc loco *laquei venantium* significant, quam dolos et fraudes, quibus homines notarii dierum bonis, ut vitae, honoribus et opibus insidiantur. Talos laquei erant illi, quos liberatori nostro ludaci tendebant, cum ab eo quaererent, liceretne censum dare Caesari an non? Et an mulier in adulterio deprehensa ossei continuo lapidanda? Nec enim ista quae-rebant, ut discerent. sed ut eum caperent in sermone. et apud magistratum vel politicos accusarent. Tales enim laquei sunt, quos opifices et mercatores marsupii emptorum tendunt, cum eis unum pro alio, mala pro bonis, mixta pro puris, antiqua pro recentibus vendunt; in quo etiam genere venatorum circulatores et praestigiatores primos habent, quorum oleum et aquas et medicamenta quaedam, de quibus numquam Galenus et Hippocrates somniaverunt, vel certe suam loquacitati in elationes et canius et histrionicas actiones vendunt. Videmus enim ad eiusmodi nugas avidius homines convolare; quam turdi solent ad sibilum vel canium. quo vehementissimum delectantur. Sed in eo laqueus stultitia hominum excellit, quod cum turdis non nisi in silvis relictis tendantur in foro. Caelorum, auditores. quicunque eiusmodi laqueis ad humines decipiendos uti volunt, ipsi proprio laqueo, et prius et periculosius capiuntur. Clamat enim divina Scriptura: *In laqueo isto. quem absconderunt, comprehensus est pes eorum.* Et in Ecclesiastico: *Qui laqueum alii ponit. peribit in illo.* Nam cum ipsi venantur pecunias aliorum, daemones venator animas eorum. Nec unquam ipsi suis retibus praedam capiunt, quin animae ipsorum retibus diaboli capiantur.

Iam vero *verbum asperum* est ipsum damnum, quod ut plurimum ex insidiis consequitur. ut mors, et ignominia, ut bonorum fortunorumque amissio: siquidem familiare est scriptoribus sacris, ut rem ipsam verbum appellare soleant, quomodo apud sanctum Lucam in Evangelio legimus: *Videamus hoc verbum, quod factum est. Ei. Maria conservabat omnia verba haec, conferens in corde suo.* Quibus in locis verbi vocabulum non aliquas voces, sed res ipsas et miracula significat, quae in ortu Servatoris demonstrata sunt. Quocirca divus Hieronymus ex Hebraeo ad verbum transtulit, non *a verbo aspero, sed de morte insidiarum.* Quamquam forlasse non inepte verbum asperum esse diceremus. clamorem illum venatorum, qui cum occisione ferarum ad laqueum captarum coniunctus esse solet. Mox enim ut feram comprehensam esse vident, vociferantur, et clamant, Tene, occide, vide ne fugiat, cave ne evadat, licete vero propheta laqueos a verbo aspero separavit, Aliud enim est ad

laqueum rapi, et aliud a venatoribus occidi, propterea quod saepe contingit, ut laqueus ante frangatur, et praeda diffugiat, quam venatores ad locum insidiarum pervenire valeant: quod sane illis contigit, qui dicebant: *Anima nostra sicut passer erepta est de laqueo venantium. laqueus contritus est, et nos liberali sumus.* Quod etiam Susannae evenisse legimus, quae cum tam capta teneretur laqueo mendacium senum, et tamquam adultera ad supplicium raperetur, Deo providente, in quo spem suam illa collocaverat, veritas effulsit, mendacia evanuerunt, laqueus contritus, et ipsa liberata est, non de laqueo venantium, sed a verbo aspero. sive a morte insidiarum. Ait igitur homo iustus, *Ipse liberavit me de laqueo venantium*, providens scilicet, ne in insidias hominum sceleratorum incidam: vel si certa aliqua de causa in insidias illorum incidere permiserit, laqueum confringat. et a verbo aspero, sive a morte insidiarum, sine dubio liberabit, et nihil me delictum capere ex insidiis illis patietur. Sed de sensu priore satis multa dicta sunt.

Venio ad posteriorem. secundum quem liberatio a magnis et spiritalibus malis, in Deo sperantibus et confidentibus promittitur: de quo sensu quatuor investiganda sunt. Ac primum, qui sint illi, qui laqueos tendunt, deinde quibus eos tendant, tum qui sint laquei, quos tendunt, postremo quod sit verbum asperum. a quo tantopere homo iustus liberari cupit, explicandum erit.

Qui soni igitur venatores? Daemones. Primum enim, ut venatores, cum serio feris capiendis operam dare incipiunt, obliviscuntur omnium aliarum rerum, neque cibi neque somni, neque quietis, neque uxoris, neque familiae, neque ullius alterius rei memores esse videntur, nihil nisi de canibus et retibus de silvis et nemoribus cogitant: sic robusti illi, crudelissimique venatores spiritus infernales, loci sunt in laqueis faciendis, in insidiis struendis. in feris investigandis occupati: neque cibi, neque somni, neque rei familiaris cura illos tenet, neque re ulla se ab eiusmodi venatione unquam impediri patiuntur. Itaque in sacris litteris diabolus quasi proprio nomine lentator. id est, venator appellatur: *Cum ieiunasset Dominus quadraginta diebus et quadraginta noctibus:* (scilicet Matthaeus) postea *csurivit. et accedens tentator dixit: Si filius Dei es. dic ut lapides isti panes fiant.* Et apostolus Paulus ad Thessalonicenses: *Misi, inquit, ad cognoscendam viam vestram, ne forte tentaverit vos is, qui tentat.*

Deinde studium venationis iudo alearum simillimum esso videtur, in quo imago lusio aliam trahit, et (per eiusmodi lusionibus delectantur etiam si pecuniis spoliari se videant, lacer, donec pallium vel indusium habent, finem non faciunt. nec unquam de victoria et lucro desperant. Sic etiam in litibus fieri videmus. quarum una aliam serit, et una exineta, plures orientur: idcirco saepe qui litigant, maiores sumptus in litigando fecerunt, quam si ea sumina, pro qua litigatur, nec tamen animum unquam despondent, Tale est etiam studium venatorum. quamvis enim plerumque nihil capiant nisi inolebas, tamen non desperant, non

fatigantur, non franguntur, nec sumptibus neque laboribus parcant. St hodie nihil capiunt, cras se capturos esse confidunt. Sic etiam et daemones, credi non potest, quanta spe teneantur animarum capiendarum, et quam indefessis laboribus in c-
jusmodi venationem incumbant. Vident hominem in summum gradum perfectionis ascendisse, sentiunt laqueos suos millies jam delectos et confractos fuisse, intelligunt suas artes adversus quosdam saepius nihil valere : et lamen adduci non possunt, ut eorum capiendorum spem deponant, quosque halitus in corpore nosiro esse vident, numquam desperant. Denique etiam superatus a Domino recessit quidem Satanas, sed usque ad tempus, ut b. Lucas ait. nimirum alio tempore rediturus, et novas illi insidias positurus. Ex quo intelligimus, quando studio nobis sit vigilandum. qui iam vigilantes hostes habemus, et quam assidui et perseverantes in bonis operibus esse debeamus, qui etiam hostes habemus, qui nullis laboribus fatigantur.

Postrema conditio venatorum est, ut non iam lucrum, quam voluptatem in venationibus quaerant. Ilinc enim etiam magnos reges, qui lucro nullo modo egent, venationibus delectari videmus. Nec solum nihil venatores ex venatione lucrantur, sed etiam iacturam non mediocrem faciunt temporis, vestium, pecuniarum, quas in aliendis canibus et accipitribus consumere necesse est, et tandem si quid capiunt, non inde pecunias faciunt, sed viris nobilibus et principibus donant. Quod igitur venatores et sumptibus et laboribus quaerunt, nihil est aliud, quam crudelis voluptas, quam de nece innocentium animalium capiunt, quae conditio daemonibus aptissime convenit. Quid enim existimas diabolum lucrari, cum animam luam capit? Nihil inde lucratur, nisi maiora supplicia : et lamen ille vehementer urdet cupiditate nocendi, alque adeo nostris damnis, nostra pernicie, nosiro sempiterno exilio delectatur, ut licet non ignoret tanto magis cruciatus suos augeri, quando plures ad gehennam animas adducit, lamen saluari nostra miseria et calamitate non potest: nec unquam, vel ad breve tempus, ab eiusmodi venatione conquiescit. Neque mirum id nobis videri debet, cum daemonis studia, studiis Dei contraria sint: Nam et Deus animas nostras venatur, non ut occidat et mactet et perdat; nec lucrum aut commodum in ea venatione spectat, sed solum ut animas nostras de laqueis crudelium venatorum liberet, et ad nemora paradisi transmittat, ubi nullum erit periculum laqueorum, neque canum latratus aut venantium clamor unquam audietur.

Habemus igitur. qui sint venatores : nunc ut in quanto periculo versemur, et quam sit nobis necessarium in adiutorio Altissimi semper habitare, perspicue cognoscamus, pauca dicam de calliditate, de potentia, de multitudine infernalium venatorum.

Ac versutia quidem, et calliditas adeo in eis viget, parlim propter naturae subtilitatem, qua praediti sunt, parlim propter longum usum atque exercitationem decipiendi, ut homines, quamvis astutissimi, nihil aliud, quam simplices bestiolae

videri possint, si cum daemonibus conferantur. Ilinc apostolus Paulus in epist. ad Ephesios, *Induite igitur vos armaturam Dei, ut possitis stare adversus insidias diaboli*, Aon enim etiam notii colluctatio adversus carnem et sanguinem, sed adversus principes et potestates adversus mundi rectores tenebrarum harum, adversus spiritualia nequitiae in Coelestibus. Ubi miro modo expressit daemonum calliditatem. Non enim eos astutos et vafros, sed ipsam astutiam et vafriem appellem. *Contra spiritualia nequitia in coelestibus*, hoc est contra spirituales nequitias sive astutias, quae in coelo, hoc est in aere sedem habent. Natn graecum vocabulum τοῦνρια quo apostolus usus est, non solum nequitiam, sed etiam astutiam significant: alque id cum exprimere voluisse, ex eo potest intelligi, quod paulo ante dixit: ut *possitis stare adversus insidias diaboli*: sive ut significat in graeco legimus, μεθοδεια, id etiam fallaciis dolosque varios, artes et siralogcmala Satanae. Quomobrem passim in reliqua scriptura, nunc draco, nunc serpens nunc aspis, et basiliscus nominatur.

Iam vero daemonum vires adeo divina scriptura magnas esse demonstrat, ut nihil super terram maius et potentius esse videatur, apostolus Paulus ubique daemones, principes et potestates, mundi que dominos et rectores vocat. Apostolus Petrus, *Adversarius*, inquit, *vester diabolus iamquam leo rugiens circuit, quaerens quem devoret*. Et ipse Dominus in libro sancti Iob, primum daemonis formam horribilem prorsus et formidabilem depingit. qualem b. Antonio aliquando visam esse, s. Athanasius refert. *De ore inquit, eius lampades procedunt sicut taedae ignis accensae : de naribus eius procedit fumus, sicut ollae succensae, et ferventis, halitus eius prunas orders facit, et flamma, de ore eius egreditur*, et quae sequuntur. Deinde subdit ; *Non est super terram potestas, quae comparetur ei, qui factus est, ut nullum timeat: omne sublime videt, et ipse est rex super universos filios superbiae*.

At quot tandem esse putatis hos polcnlissimos et callidissimos venatores? Facile dici potest. Plenus est mundus daemonibus. B. Hieronymus in com. cnp. G. epist. ad Epb. *Haec*, inquit, *omnium doctorum opinio est. quod aer isle, qui coelum et terram medius dividens inane vuca ur*, plenus sit contrariis fortitudinibus. Alque huic veterum DD. sententiae B. Antonii et caelorum sanctorum visiones mirifico consentiunt.

Quae cum ita sint, utrum tandem hic locus est dormiendi et ridendi, jocandi et lasciviendi, an vigilandi et plorandi, et lotis vocibus ad Deum clamandi et vociferandi? Quid? si non solum aere plenum daemonibus, sed etiam terram plenissimam la pieis cerneret, quomodo eam b. Antonius aliquando vidit, an cum propheta non clamaret; *Ium mihi, quia incolatus meus prolongatus est, habitavi cum habitantibus Cedar. mullum incola fuit anima mea?* Quid enim Cedar significat, nisi Tenebras? Et quae tenebrae densiores, quoniam caecitas major cogitari potest, quam ut credat homo, quod credit, et vivat quomodo vivit? Credat sc inter un-

guce cl denies Ici num versari, el lamen ita se genii, quasi nullo in periculo versaretur? Si in aliqua solitudine lepusculus aul caprea constituta, nihil aliud quam ursos et lupos cl leones ex una parte conspiceret, ex altera vero innumerabiles el infinitos laqueos cerneret, ila ut spes nulla effugiendi remaneret, in quo statu libi esse videretur? Atqui in eo vel etiam majori periculo nos versamur. Quid enim sunl illae ferae ad lias collatae? Illae per terram vagantor, islae volunt etiam per aerem. Illae corporeae cum sint, cl videri, cl muris, cl foveis excludi possunt; istae, quae spirilus sunl, neque videri, neque ullis obstaculis arceri queunt. Illae, quia bestiae sunt, a nobis, si non viribus, certe consilio ei rationibus vincuntur; islae cl viribus el ratione nos vincunt. Denique illae, nisi prius irritatae el provocatae, vix unquam hominem aggrediuntur, istae etiam non irritatae, nec provocatae, semper circumeunt quaerentes quos devorent. O si oculos fidei apertos haberemus, videremus profecto pericula maxima cl intinita in quibus versamur: videremus cruentus illis bestias circum nos perpetuo fremere: videremus acies venatorum contra nos instructas, quibus nec ingenium ad excogitandum; nec vires ad exequendum desunt. Videremus ex nullis hominum millibus vix unum evadere, nec sine magna difficultate et labore. Hic videremus, cl non, sicut facimus. Ila ridere cl lascivire nobis hiheret: sed Irisles el horrore pleni, oculis ad coelum sublatis diceremus, /teu *mihi quia incolatus incus poolongalus est. Exurge Domine, adiuca. nos el redime nos propter nomen iuui*. Nec enim fieri potest, ul hos laqueos alque venatus sine tuo praesidio evadamus.

PARS SECUNDA

Diximus de venatoribus, nunc de iis, quibus tenduntur laquei, cl de ipsis laqueis cl verbo aspero breviter dicemus. Duo sunl brutorum animantium genera: unum eorum quae hominum potestati laqueis subiiciuntur, et iisdem libenter obsequuntur, et serviunt, ul equi, muli, canes accipitres: alterum eorum, quae hominum consuetudinem fugiunt nec eis subiici ulla ratione dignantur, ul cervi, capreae. Lepores, aliaque id genus animantia, quae silvicolae diei solent. Alque haec posteriora non solum carnes multo meliores, el suaviores habent, quam priora, sed etiam quadam naturali prudentia cl ingenua nobilitate longe prioribus antecellunt. Quocirca de mulis cl equis in Psalmo legimus; *no lile fieri sicut equus el mulus quibus non est inleclus*. Si enim vires suas equi et muli cognoscerent, numquam se ab homine iam imbecilli ligari i Longitram, cl frena sibi in os immilli paterentur. Venatores igilur non equis et mulis el canibus laqueos tendunt, sed cervis, capreis, leporibus: tum quod priora illa animantia in potestate sua habeant, tum quod caro eorum parum aut nihil ad comedendum valeat: tum etiam. quod quaedam eorum, ul canes alque accipitres adeo perversa cl crudelia, cl suo generi inimica sint. ul homini contra animantia aha in venatione deserviant.

Qui sunl igilur, qui domesticis animantibus de-

signantur nisi homines perditi el flagitiosi, in quibus non est intellectus, qui se ad imaginem Dei creatos non cogitant, cl libenter jugum salanicae servitutis ferunt. Quin etiam daemone, quo mini horribilius lingi potest, canes alque accipitres in venatione animarum Christi sanguine redemptarum se praebent. Quid enim sunt haeretici, qui dicitur. nolus, quid meretricis, qui i corruptissimi quidam juvenes, qui circulos ad peccandum vel suasionibus vel blanditiis impellunt, nisi canes et accipitres diaboli? At silvestria animantia, homines sanctos iustosque significant, qui iam dignamur daemone deservire, et in montibus virtutum, ac perfectionis degunt, cl quorum caro, id est, vilis consuetudo, adeo sibi et dulcis est. ul etiam ab improbis commendetur, licet eos imitari pigeat, quos laudare delectat. Quamobrem in Cantico amoris, iam crebro illud reperitur: *Adiuvo vos per capreas cervosque camporum* cl illud: *similis est dilectus meus capreae hinnuloque cervorum*: quibus verbis dubium non est, quin et sponsus ipse ei amantissimi sponsi, sancti perfectique homines cervis el capreis conferantur. Alque isti sunl in quibus venandis ei capiendis daemones potissimum uti upantur. Quamvis enim etiam impiis cl scelestis laqueos tendant, ut quos captos el irratos tenent, adhuc magis el magis irretiant et involvam: tam enim sine ulla comparatione magis laborant in hominibus iustis capiendis, El sit- ul majus *gaudium est in coelo* coram angeli? Dei *super uno peccatore poenitentiam agente, quam super nonaginta* nucem *jus*lis: sic etiam majus gaudium est in gehenna coram angelis Satan. e super uno crimine hunn s qu. ni super nonaginta novem sceleribus impii. Scribit magnus Athanasius Ioniae daemonum multitudinem occupatam fuisse, ul uni Anionio. Iamquam cervo optimo cl praeslantissimo, laqueos tenderent, ul aliquando mons ille, in quo sedebat, lulus plenus daemonibus cerneretur. Scribit quoque b. Gregorius in 3. lib. Dial, historiarum pulcherrimam cl cognitione dignam, quum ego paucis referam.

Fuit episcopus quidam nomine Andreas, vitae sanctimonia alque integritate cum primis excellens sed in eo minus providus, quod foeminam sanctimoniam, iam suam, quam illius continentia fretus domi sua habitare permisit. Animulcrlens itaque daemon, esse in ea domo venandi opportunitatem eam non praetermisit, sed muliere illa iamquam laqueo utens continuo insidias episcopo siruere coepit, nec cessavit ab opere, donec rem eo perduxit, ut iam uno pede episcopum irretitum teneret. Iuleum indoctis quidam iter faciens, el noctis tenebris praeventus, cum ad urbem, ad quam illi pervenire non putasset, ad fanum quoddam vicinum ab ethnicis Apollini consecratum divertit, el quamquam Christianus non esset. Iamen quia nulla de virtute Crucis audierat, cl ei vehementem timorem iniecerat cum loci solitudo. Iam noctis horror, tum etiam domicilium illud, quod daemonum esse non ignorabat, se Crucis signo diligenter munivit. Et ecco ad mediam noctem; cum cum ingens metus dormire non pateretur, vidit principem daemonum magna spirituum immundu-

rum caterva stipatum. In fanum ingredi, ac deinde in solio quodam sublimi collocatum a singulis famulis atque administris suis rationem diei illius exigere ac petere, quantum quisque in venatione animarum profecisset. Ibi tunc immania alque horrenda Iligiia audiebantur, quae unusquisque eorum suo suasu atque impulsu commissa esse eo die gloriabatur, alque inter alios adfuit quidam, qui prae caeleris gestiens dixit, sc laqueos Andreae Fundano episcopo tetendisse, cl aliud magno labore sesc jam effcci'se. il episcopus humeros sanctimonialis hesterna dic blandiendo pulsaverit. Quod ul piincps daemonum audivit, adeo delectatus est, ul magna illa scelera . quae ab hominibus perditis patrata esse commemoraverant, nihili faceret: hoc unum facium laudaret, hoc extolleret, hoc dignum praedaro vcnulorc esse «liceret. Alque hucusque historiam narrasse sufflecret: hinc enim inlelligimus, qui sint, quos praecipue daemones vehentur. Tamen quia pulcherrima el utilissima csl, paucis verbis absolvam. Indicio illo alque discussione tandem expedita, convertit se daemonum princeps, el Judaeum in angulo templi illius latitantem conspicit: El quis inquit, ille csl, qui noslro consilio interesse non timuit : llaque slalim rapi, alque ad se adduci iubcl, advolant, expediti satellites, sed ubi crucis signo munitum esse animadvertunt, non ausi propinquare exclamant: Vae, vae, vas vacuum , sed signatum. El in momento lota illorum immundorum spirituum turba disparuit. En vobis quanta sit virtus, el potestas crucis. llaêrelici dicunt nos muscas abigere, cum extensa manu signum crucis exprimimus. El quamquam nesciant ipsi quid dicant, el tanquam inimici crucis Christi, crucis mysterium irridere se pulanl, verum tamen dicunt, siquidem museae sunt daemones, el Beelzebub princeps muscarum inlcrprelatur, el eas muscas nos abigimus, cum el frontem el pectus cruce signamus.

Sed redeo ad historiam. Summa haec fuit: Judaeus in urbem ingressus episcopum admonuit de concepto flagilio, el episcopus ul ei gralam referret, ludnemn admonuit de sua longa alque invelcrala pcrldia, et simul episcopus focminam a se dimittens , et Judaeus perfidiam de suo pectore excludens , uterque ad aeternam salulem pervenire meruit.

Sed quoniam de iis. quibus laquei tenduntur, dictum esi : nunc de ipsis laqueis , cl verbo aspero dicendum cril. Qui sunl igilur laquei ? Ea sunl omnia, quae nos ad peccandum impellunt. Nimirum omnia isla bona fragilia cl caduca, quae sensibus corporeis blanditur. *Creaturae Dei.* inquit Sapiens, *in odium /aciae sunl, cl in lenlalioneni animabus hominum , cl in muscipulam pedibus insipientium.* El quis laqueus istos enumerabit? Tanta esi laqueorum mullitudo. nl Ecclesiasticus dicat: *In medio laqueorAm ingredieris.* El sanctus Baud eos guttis pluviae comparaverit, quae numerum omnem excedunt: *Pluet.* inquit, *super peccatores laqueos.* El miseram noslri generis conditionem , quae non solum pedibus, ut animantia caetera: sed cliam manibus, oculis, auribus, naribus, lingua, membris denique omnibus capi possumus! El tan-

ta est omnium fere hominum caecitas, tanta stultitia, lania vecordia, ul paucissimi sint, qui nomdo laqueos non fugiant, sed cliam quaerant.

Quales, quaeso, laquei sunl honores? Skhl *perdix* (inquit Ecclesiasticus) *inducitur in <diveam ct uLcaprea in laqueum,* sic *cl* corstipr *borum.* El Apostolus ad Timotheum , scribens <h-ligenlcr cum monel, ne ad episcopatum eligat a Neophilus, *ne in superbiam* inquit, *elalus. in indicium,* in opprobrium cl in laqueum incidal illi *boli.* Illoc laqueo Diabolus ipse captus fuit, cl proplcrea vim eius inlelligens, quolquol potest. eodem laqueo irretire conaliir. At quid homines h-ciunt? Numquid fugiunt? Fugiunt sane, qui hotuines sunt. lla Chrysoslornus , Ambrosius, Auguslinus , Gregorius fugiebant. lla ipse Dominus no?, sibi, sed nobis timens , ul exemplo suo laqoc nos fugere doceret, ne rex a lurbis fleret, logi in monlem. Nunc vero si prepositum eligi debeat, si abbas, si episcopus, certaliin homines contendunt , quis prior in laqueum collum inserat. Et quod gravius, cl miserior est, invident captis qui capi non polueruni.

Deinde quales laquei sunl pecuniae ? Quid apostolus ail? *Qui volunt divites fieri, incidunt in tenlationem el in laqueum diaboli, et desideria mulla inutilia, el nociva, quae mergunt hominm in interitum cl perditionem.* En unem avaritiae: mergit hominem in interitum et perditionem in boo saeculo, el in futuro. Quam mullos pecuniarum amor latrones effecil ? quam mullos in cnrceriletrusit? quam mullos ad patibulum ndduxil ? quam mullos in mare demersit ? quam mullos sibinal manus inferre coegil? quam mullos denique ad inferos demisit? El tamen homines, ut severe insipientes esse demonstrent, gaudent irreliri, dolent expediri, alque ila festinant ad laqueum quasi non ipsi laqueo capi , sed magnam praedam capere ipsi deberent. Rogo vos, si m media plnlea magnum lapidem aul ingentem foveam videremus, el unum, duos, tres quinque, decem homines qui nos praecedunt, vel in lapidem impingere vel in loream cadere, cl collum vel tibias frangere conspiremus, nonne loi casibus aliorum cdocli periculum declinaremus? Beati sane, qui cum apostolo Petro dicere possiunl : Ecce *nos reliquimus omnia, el secuti sumus te:* quorum *animasicul passere-repla esi de laqueo venantium.*

Quid inm. de laqueo linguae dicemus? Quanto iure Ecclesiasticus gloriatur liberatum se a laqueo linguae iniquae ? Quam mullos capiunt linguae venenatae haereticorum ? Qualis , quaeso laqueas eral lingua Arrii, qui Epiphanio aulhorc, adeo suavis ac dulcis eloquii erat , ul brevissimo tempore scplingcnlas virginis sacras, mullosque episcopi -, cl omnis generis homines deceperit? Qualis ljq-Ciis oral lingua Pholini , cui summam (loquentiam cum summa eruditione coniunctam Vinrentius Lirinensis altribnil ? Quid illo Faustus Minichoeus , de quo b. Augustinus: *Magnus,* inquit, *eral laqueus diaboli, cl multi implicabantur in eo per illecebram suaviloquentiae.* El noslro lempore quales laquei fuerim linguae Luiheri. Zuinglii, Calvini, comprehensorum multitudo salis

declarat. Qualis prae circa laqueus est lingua maledici? Quam suaviter, aliqui in conviviis praesertim, detractioes alique obloquia audiuntur? Quales laquei sunt linguae blandiloquae, mendaces, adulatrices? Quis matronis adulteria, stupra virginibus persuadere? Nonne lingua blandiloqua? Quis bonae spei, magna quoque indolis adolescentes saepe corrumpit? Nonne lingua petulans perditorum sociorum? Quis homines ad vitam perfectiorem anhelantes, Christianique consilia sequi cupientes, ab instituto cursu saepe revocat? Nonne lingua pestifera huius sacculi amatorum? Felix igitur, qui cum Ecclesiastico dicere poles? *Liberas me de laqueo linguae iniquae.*

Sed quemadmodum lingua laqueus est auribus, sic etiam vinum laqueus est linguae, Sic enim capit lingua loquendo; sic etiam capitur ipsa gustando. O qualis laqueus est ebrietas, quae lolum hominem ita ligat, ut nullum membrum, nullum sensum, nullam partem hominis, functiones suas exercere sinat: sed mentem delirare, oculos caligare, pedes litubare, manus tremere, totum corpus et animum languere lacrimarum, et quos semel comprehendit, illa implicatos et constrictos tenet, ut vix absque miraculo se expedire possint. Itaque fugite laqueum ebrietalis, qui estis adhuc iuvenes, ne cum senueritis, etiamsi velitis, pedem revocare minime possitis. Scribit Salvianus. vetustus et praeclarus auctor, in sexto libro de Providentia, quater brevi tempore expugnatam fuisse urbem Trevirorum, neque minorem calamitatem passas esse permultas alias nobilissimas Galliae civitates. Totius vero illius excidii causam fuisse confirmat laqueam ebrietatis, quo ita ligati aliqui implicati tenebantur carum urbium habitatores, ut nec in ultima senectute, nec in extremis periculis, a mensis et poculis se revocare possent: *Jacebant, inquit, in conviviis obliti honoris, obliti aetatis, obliti professionis. obliti nominis sui principes civitatis cibo confecti, vinolentia dissoluti, clamoribus rabidi, bacchatione furiosi: atque ad hoc postremo rabida vini aviditate perventum est, ut ne lunc quidem de conviviisurgerent. cum iam urbem hostis intraret. Adeo etiam Deus ipsis evidenter, ut credo manifestare voluit, cur perirent: cum per quam rem ad perditionem ultimam venerant, eam ipsam agerent cum perirent, Vidi ego illic res lacrimabiles, nihil inter pueros differre et senes: una erat scurrilitas, una levitas: simul omnia luxus, potationes. perdi Hones. cuncta omnes pariter agebant, ludebant, inebriabantur. enecabantur, lasciviebant, in conviviis voluti et onerati, ad vivendum prope imbecilles. ad vinum praevalidissimi, infirmi ad ambulandum, robusti ad bibendum: ad grassum nutabundi, ad potandum expediti: et mirum post omnia ista, si ruinam rerum suorum passi sunt, qui lanio ante mentibus corruerunt? Nemo itaque urbes illas tandem excidio suo periisse credat: ubi enim talia acta sunt, prius iam perierant, quam perirent.* Haec Salvianus. Quae quidem an diu in nos aptissime convenient, aliorum sil indicium: nolo ego aliquid gravius hisce regionibus ominari, quam hucusque passi sumus.

Tamen quod nulla fore conspiciatur morum emendatio, quod finem perditioni huic nec excidia tot civitatum attulerunt, quod flagellis Dei continenter caedamur, nec erudiamur, non video quid aliud. quam signum desperatae salutis esse possit.

Sed cur laqueum illum praeterimus, quo Fundanus episcopus, ut modo dicebamus, pene captus fuit? Magnus est. audilores. et periculosus laqueus mulier. *Lustravi, inquit Ecclesiasticae. universa animo meo: et inveni amariorum morte mulierem, quae laqueus venatorum est sagena corcuius: vincula sunt manus illius. Qui placet Deo, effugiet, illam: qui autem peccator est. capietur ab illa.* Sed si haec illa se habens, si tantum periculi secum adfert consuetudo mulierum, cur tam parum istius laquei fugiuntur, vel potius cur tam diligenter utrique quaeruntur? Quid ancillae faciunt in domibus clericorum? Quanto tutius et honestius esset viros viris deservire? Et cur, quae so nullum unquam convivium, ne ab ecclesiasticis quidem et Deo dicatis hominibus fieri potest, quin eo vocentur et deducantur mulieres? Et quis, obsecro, legem illam tulit, ut nemo gradum scientiae vel doctoratus accipiat, quin saltationes adolescentium ei foetinarum instituat, nisi venator animarum diabolus? Oportet me haec dicere, ne ego ipse cadam in laqueum. Si beatissimos Augustinus ne sororem quidem suam domi suae unquam videre voluit, ut in eius vita Possidonius refert: si beatissimus Hieron. in epistola ad Asellam, mulieres illas, quibus familiaris esse videbatur, numquam manducantes se videsse scribit: si beatus ille Andreas Fundanus episcopus propter sanctimonialis frequentem conspectum tam parum ab intentu abfuit; si tam nulla Cyprianus, Iulius us. Chrysostomus. Hieronymus patres omnes de mulierum consortio fugiendo, scripta reliquerunt. et non flagitia lanium. sed et illorum suspicionem cum omni provisione evitari voluerunt: unde. rogo, in tam crudita civitate, ubi mini horum ignorari potest, tam parum istius laquei fugiuntur? Sed quid ego de illorum adolescentium procacitate et petulantia dicam, qui matronas et virgines, non minus quam ipsae comiti, ubique tanto studio quaerunt, comitantur, deducunt, nec solum si quas in plateis offendant, in eas oculos data opera coniiciunt. studioseque contemplantur: sed etiam in templis, quod horribile non solum visu. sed etiam auditu, dum Irenicanda mysteria celebrantur, in ora focinarum oculos deligunt, eisque nutibus loquuntur, annuunt, arrident. Fateor vobis, auditores, cum id primum audivi, lotus inhorui. nec facile rem illa se habere credere potui. Tamen si ita est, nihil iam miror, si Deus per ista omnia repleti, sacramenta coeli stia nobis eripi, sacrificium illud divinum. quod Deos humano generi renunthai solet. haereticorum opera de medio tolli, ut his firmissime praesidiis destituti, funditus intereamus. Nescis fortasse, o tu homo impudentissime, cum sacrificium illud peragitur, in medio angelorum te consistere? Nescis Christum vere essi praesentem? Nescis le in illa hora non tam in terra. quam in coelo versari? Et quo pacto igitur fieri poles, ut cum lacrimas fundere, Deo

supplicare, (otusque in Deum raptus et absorptus esse deberes, tu contra scelera et flagitia méditeris? Sanctus Joannes Chrysostomus in oratione quadragesima ad populum, cum nescio quos de populo inter sacrorum solemnia collocutos inter se, et subrisisse cognovisset, mirari scilicet vehementer dixit, quod fulmine de coelo omnes, qui in templo aderant, percussi non fuissent. **Als**i fulmine digni sun**t**, qui colloquuntur vel rident in templo. quo supplicio digni erunt, qui incredibili petulantia, non templum modo, sed et Deum ipsum quodammodo violant, et qui ad templum fortasse non venissent, nisi se ibi amicam suam inventuros credidissent! Quam existimas malitiam illorum peccatorum, qui Deum crucifixerunt? Quantum illorum sacrilegium, qui divinissimum sacramentum pedibus conculcarunt? Al modo quodam maius tuum peccatum est. Milites enim hominem nefarium scilicet cruciligere, haeretici frustum panis se calcare putaverunt; lu autem eo quem Dominum et Deum esse non dubitas, abuteris quodammodo, ad flammam nutriendam sceleris tui.

Et quid miser respondebis, cum in die iudicii ad tribunal Dei adductus de ordo infernalium venatorum, verbum asperum in te proferri audies? Quando anima tua de corpore excunle exullabunt daemones, tamquam victores capta praeda, Dicoque dicent, Non poles, o summe index, istum nobis non concedere devorandum, quem laqueo captum delinemus. Neque enim invitum et repugnantem potentia et viribus oppressimus, sed ipse sponte sua in laqueos nostros se dedit. Tuus quidem erat, qui eum ad imaginem luam creasti. et sanguine pretioso lili tui redemisti: sed noster esse voluit, imaginem luam neglexit, et nosiram adamavit. lu-

gum tuum proiecit, et nostrum suscepit: legem luam, praecepta lua, consilia lua repudiavit et nosra diligenter observavit. Denique vide (piam serio noster, et non tuus fuerit, nihil nosci dedimus. nihil promisimus, nihil pro eo egimus vel passisumus: lu naiuram ei condidisti, gratiam donasti, gloriam promisisti, pro eo in cruce pependisti, et tamen nostro imperio et non luo, parere ac subesse voluit. Tu si quid iubebas, si iclunium trium dierum. si confessionem peccalorum, si iniuriarum condonationem, vel non faciebat vel coactus et invitus faciebat. Nos vero, ut iurare et imperabamus, et ipso perierat. Ut animi gloria aliquandu luderet, et ipse lotum suum tempus, et parentum suorum pecunias in sphaeristeriis consumeat. It biberet quandoque largius, et ipse scilicet quotidie inebriabat. Ut amoribus operam daret, et ipse etiam in templo, te praesente, corde et oculis fornicabatur. Quis igitur eum nobis iuste poterit eripere, quem tanto iure possidemus? O te miserum. quid respondebis? Nunc ebrietas et fornicatio, ioci et ludi esso videntur: sed quid lunc ad verbum asperum? Oh mutos et claudio puto. Al non ibi linis erit; Si quidem verbo aspero asperius verbum succedet, cum index dicit; Tollatur impius. ne videat gloriam Dei; *Ite maledicti in ignem aeternum*. O verbum vere asperum. Et quid erit a Deo maledicti? Quid in ignem proici? Quid in eternum? Sed tuis sil. Evigilemus, fratres mei, et dum spem nobis conceditur, vitam et mores emendemus, ut aliquando pro verbo aspero, verbum dulcissimum audire mereamur: *Venite benedicti Patris mei. possidete regnum.*, quod paratum est vobis a constitutione *mundi*. Amen.

GO AC10 v.

SI. P EH PSALMUM XU.

DE VERSU TERTIO

DK PRIORE PARTE QCIVTI VERSUS.

f

Scapulis suis obumbrabit libi, et sub pennis rjus sperabis.

Scuto circumdabit te veritas ejus.

SYNOPSIS

Occasiojie *militiae clirislianae*, quae nobis *passim in divinis litteris indicitur, ad versum quartum el primam pariem quinti explicandam acceditur, ubi Psalles nobis protectionem el tutelam promittit. Tres autem in hoc textu deprehenduntur similitudines, una a militibus sumpta esl. altera ab avibus, a clypeo tertia. Prima relucet ex variis historiis, ei quotidiana eliam experientia . quomodo Christus semper el ubique suos defendat. Deinde Christus duabus avibus assimilatur, aquilae lamquam Deus el gallinae tamquam homo: Ubi qua ratione natura aquilae el gallinae duplici naturae Chrisli Dei el hominis conveniat , eleganti el dilucido (ul omnia) discursu per faciam comparisonem demonstratur, el quanta consolatione sub alis Dei gaudeant pii, parte pruna discutitur.*

Pars altera tertiam similitudinem, quae, in priori parte quinti versus continetur , aggreditur explicandam, veritatemque Dei. quae scutum esl undique, nos tegens, esse multiplicem probal. Prima esl /idelilas el justitia Dei. quae ncc fallere, ncc falli polest. Altera csl victrix contradictionis el mendacii, cujus mira efficacia in illustri s Alhanasii falso accusati exemplo declaratur, el ver-talem esse perpetuam, ct Dei propriam ostenditur. Tertia veritus . quae nos instar clypei Legit, el veritas sinceritatis, quae potissimum m Sacra Scriptura consistit: ubi diserte affirmatur. nullum esse malum praeter peccatum el gehennam , el c conlra nullum esse bonum , nisi Deum el virtutem. Quarta veritus nos tegens. ipse Christus est, qui se Patri irato el arma paranti pro nobis opposuit: Ubi elegans assertio quod nullibi magis necessarium sil scutum. quam in articulo mortis, epilogi locum sustinet.

Vereor mullos lioc lompore , auditores optimi, in magno el periculoso errore versuri. Plcrique

enim in adventu novi ducis, pacem iam compositam aul certe tempore brevi componendam sibi persuadent, el fortasse *gladios suos in vomeres ct lanceas suas in falces*, iuxta vaticinium prophetarum, convertere tam cogitant. Ego vero ex omni pario continuos belli rumores el nuncios adfern audio, ul si unquam opus fuil conflare vomeres in gladios ct falces in lanceas, vel tunicam vendere el urma sibi comparare . nunc maxime necessarium id esse videatur. Audio siquidem lob clamantem ; *Militia csl vila hominis super terram*. Audio b. Paulum limolhcum suum cohortantem : *Labora sicut bonus miles Chrisli lesu*. Audio nos omnes ab eodem admoneri, ul galeam el loricam, gladium, el clypeum , ac denique $\tau\chi^{\wedge}\tau^{\prime}.\iota\chi/$, id est, omne genus armorum nobis procuremus. Audio cumdem de sc ita loquentem: *Bonum certamen certavi, cursam consummavi, fidem servavi*. Audio praeterea coelum Christianorum, nunc militantem Ecclesiam nominari, nunc vero castrorum aciem ordinatam . alque in ea quosdam video per baptismum ad militiam scribi. quosdam per manuum impositionem armis coelestibus communiri, alus divinum panem in stipendium dari, nonnulli, eliam graviter vulneratis poenitentiae medicinam ndferri: denique per ordinis sacramentum tribunos el centuriones institui. Quae omnia nonne salis ostendunt , bellum adhuc geri ? Quid vero noster Psalmus? nonne magna voce bellicum cami? Quid cnim opus esl protectione, arce atque perfugio? el cur nobis illa promittuntur: *Scapulis suis obumbrabit libi et sub pennis eius sperabis*: el Scuto circumdabit le veritas eius , si nullum esl belli periculum? Et unde, quaeso, slraiagemala illa nocturna el sagittae volantes in die? Et qui sunt mille, qui a sinistris , el decem millia, qui dexliis cadcnl. si hostes non habemus? Neque vero pax illa, quam i-iis di-bus angeli nunciaveruiH. helium omnino pr< Higavil, sed solum multivii. Erat nui- s antea cum Deo el virtutibus inuniciOa, cum vitii.», et daemonibus foedus : Nuno vero opera novi elucis, qui dc iodo ad terras descendit, a Deo rursum in graliam recepti, eius signa sequi cepimus,

alque idcirco *multitudo coelestis militiae*, ul b. Lucas ait, de Inula commilitonum accessione gaudens, ac Deum laudans canebant: *Gloria in altissimis Deo et in terra pax hominibus bonae voluntatis*. Sed quemadmodum cutn in castris daemonum militaremus, el membra noslra arma Iniquitatis peccatu exhiberemus, Deum hostem et inimicum habebamus; sic eliam nunc, cum io Dei castris militamus el membra noslra arma iustilinc Christo exhibemus, gravissimum cum daemonibus bellum suscepimus. Neque dubium est, quin illi nobis vehementer irati alque infensi omnibus suis copiis iolisque viribus nos oppugnabuui. Sed nemo trepidet, nam si hostibus, tentationibus. periculis ex omni pane circumdabimur, non deerit etiam, qui nos ab omni parte armis el praesidiis circumdet. id enim regius Psalles iu iis verbis pollicetur, quae hodierna die Domino bene iuvanle exponenda sunl.

Scapulis, inquit, suis *obumbrabit libi*, el *sub pennis eius sperabis*: *Scuto circumdabit te veritas eius*. Quibus verbis tres elegantissimae similitudines, secundum Theodorcli et aliorum Graecorum expositionem continentur. Prima a militibus, secunda ab avibps. tertia a sculo sive clypeo sumitur. El quamquam non desini illustres anciores, qui solum duas esso velint, proplerca quod hebraeuin vocabulum, pro quo septuaginta interpretes *scapulas* reddiderunt, non lain scapulas, quam alas illis significare videatur, lamen nihil oberit, si omnes tres similitudines cum Graecis explicemus. Nam in lus tribus eliam illae duae continentur, quas Hebraei solas recipient. Igitur sensus verbum talis est: Nulla causa csl cur timeas, quicumque spem luam lotam el fiduciam in Deo collucasli. Ipse enim tu prolegel alque defendel, ad eum modum, quo strenuus miles solet, cum amicum debiliorem scapulis suis legit, el contra hostes pro eo fortissime pugnat. Vel si mavis, ad cum modum, quo gallina sub alas pullos suos colligit, el ab unguibus milvi alque accipitris salvos conservat. Vel denique ad eum modum, quo scutum omnia tela inimicorum excipere, el a corpore militis prohibere alque arccre solei. Nunc de singulis dilegentius el copiosius disseramus.

Scapulis suis obumbrabit libi. Haec csl comparatio prima. Noli metuere, inquit, psalmographus: nam si quando adversum lc bellum orietur, Deus in medio se constituet, el lc quidem scapulis suis leget; hostes vero tuos plagis el vulneribus alliciet: id quod non frustra scriptum esse testantur victoriae, quas non sine magno el evidenti miraculo olim iudaei el potissimum Christiani, de hostibus suis frequentissime retulerunt. Cum populos iudaicus quodam ex Aegypto decederet, el insequentem Pharaonis exercitus vehementissime formidaret, dixit ad cos Moyses: *Nolite timere: Dominus pugnat pro vobis, el vos tacebitis*. Quod ila facium esse liber Exodi apertissime docet. Mox enim Angelus Domini medium se constituit inler castra Aegyptiorum, el castra Israel, ila ut ad se invicem accedere non valerent. Deinde coepit Dominus cxcrcilum Aegyptiorum caedere, el rotas curruium subvertere, el dicabant Aegyptii: *Fugiamus Israe-*

lcm; *Dominus enim pugnat pro cis contra nos*. An non istos evidenter scapulis suis Deus obumbrabat? A Herum exemplum, non minus illusio (ul alia nulla inierim omillam) in libro Mncbabacorum secundo. capite decimo, continetur, Cum enim Iudas innclabaeus, el qui cum eo erant, cum Timotheo el cxcrcilu eius confligerent: *apparuerunt adversariis* inquit Scriptura, dc coelo *rinquinque in equis, (racnis aureis decori. ducatum ludacis praestantes, ex quibus duo Muchabacuin medium habentes armis suis circumsepium incolumem servabant: in adversarios aulenta el fulmina iaciebant*. His non dissimiliasunl. quae Esebius de magno Constantino: Tln'odorclu» el Socrates dc utroque Theodosio relerunt, qui non semel maximas hostium copias sino ulla suorum strage, non lam hominibus, quom Anglis pugnantibus fuderunt. Sed hacc magna quidem sunt, at nihil tamen ad ca, quae quolidio Deus pro nobis adversus hostes nostros invisibilicragil. Quoties putas te diabolus aggreditur, el sine dubio expugnaret, nisi Deus in medio existeret, scapulis suis ic obumbraret. Daemonis impetum frangeret. el vires eius debilitares? El cur istis diebus natus est Christus; nisi ul pro nobis contra daemones bellum gereret? Ipse csl enim, qui fortem armatum devicit, el spolia eius ac vasa diripuit, el nunc semper nobis adest, nec sinit unquam lentari supra id quod possumus. Itaque si vero cupis mores tuos emendare, el vitam deinceps rectius constituere, dubium non esi, quin hinc daemones, inde caro te oppugnabit. Sed noli timere, magnum patronum habes, qui seipsum libi negare non potest, aderit sine dubio laboranti, in medio se constituet, et scapulis suis te obumbrabit, lam alteram similitudinem videamus.

Et sub pennis eius sperabis. Pulcherrima nique elegantissima comparatio csl. el duobus modis explicari potest. Ul enim liberator noster Christus duas naturas habel, divinam atque humanam; sic el duabus avibus comparatur, aquilae el gallinae, Dc priore sanctus Moyses ait: *Sicut aquila provocans advolandum pullos suos, el super eos volitans, expendit ala*suas el nssumpsit* cum, *elque portavit in humeris suis*. De posteriore Dominus ipse ait: *Quoties volui congregare filios* tuos, sicut gallina congregat pullos suos sub alas. el nolui*: Christus igitur secundum formam Dei, aquilae; secundum formam servi, gallinae comparari polbsl. Quocircn b. Ioanni, qui de Chrisli divinitate plurn scripsit, aquila tamquam proprium insigne merito attribuitur.

Sed videamus, an ea, quae aquilae el gallinte propria sunl, duabus eliam Chrisli naturis apio convenient. Aquila princeps csl regina omnium anim. el D:us est rex el princeps omnium spirituum. Aquila tam alte volat, ul vix cam oculi caelerorum animantium consequi valeant: et Deus naturae sublimitate ac praestantia ila procul ub omnibus aliis rebus abstractus est, ul ad ipsum nec hominum. nec angelorum oculi pertingere, ullo pacto queant, nisi gralia Creatoris supra naturae conditionem, ad dignitatem Cos evehat, el in quadam quasi monte gloriae el bcillimlinis colloccl. Aqiila

oculorum aciem acutissimam habet, ut etiam res millutissimos, et loquaces positas facillime cernat: et Deus cuiusmodi oculi praeditus est et etiam cor* dium cogitationes et res post multa saecula futuras videat. Aquila unguibus adeo lirinis ac robustis instructa est, ut ei nulla vi eripi possit, quod semel comprehendit: et Deus quos ubi aeternitate eligendo ac praedestinando suscepit, illa tenet, ut ipse Idem aliquando dixerit: *Non rapiet eos quisquam de manu mea*. Aquila provocat ad volandum pullos suos, et super eos volitat: et Deus inspirationibus, scripturis, exemplis, miraculis, nos perpetuo ad volandum in sublime virtutum et perfectionis ehortatur. Aquila, ut Plinius in libro decimo naturalis historiae scribit, capite tertio, pullos suos ad solem convertit, et si quis forte solem intueri recusat, cum tamquam degenerem et spurium de nido suo deturbat, illa ut vel casu illo vel certe fame tandem cunctetur: et Deus, audilores. ideo nos credos, et facie ad coelum conversa et Uccre voluit, ut semper coelestia spectaremus, haec inferiora contemneremus, in unum iuslilic solem oculos deligeremus, et vae nobis, si ab ea luce oculos avertamus, ac pecudum more. nihil nisi ventrem, et ea, quae sub ventre sunt intueamur. Hinc enim Apostolus clamat: *Quae sursum sunt quae-rite: quae sursum sunt sapite*, non *quae super terram*. Aquila postremo id proprium habet, ut quamvis pullus suos quandoque deserat, et longissime ab eis volando recedat, tamen oculos suos a nido suo numquam removeat; etsi forte accipitrem aliquem ad nidum suum propinguum ire videat, repente, instar fulminis descendat, accipitrem capiat, et occidat et in nidum pullis suis devorandum deferat. O quam saepe alique praeclaro id nostra Aquila fecit. Volavit aliquando Dominus in coelum, et nidum Ecclesiae suae reliquit in terris: et ecce crudelis quidam accipiter. *spirans minarum et cocdis*, circa nidum volitare incipiebat cumque evertero, et pullos omnes trucidare cogitabat. Sed quid? An existimatis aquilam etiam de mediis nubibus nidum suum videre non potuisse? Imo vero de summo coelo pullos suos intuebatur, et luebat, et oculos clementiae ac providentiae suae ab eis numquam removebat. Itaque incredibili celebritate descendit, et accipitrem illum summo impetu prostravit, trucidavit, in nidum asportavit, et ex eo pullos suos longo tempore sustentavit. Non. arbitrator, necessarium erit, ut nobis quis iste accipiter sit, exponamus. Quis enim ignorat, apostolum Paulum accipitrem aliquando fuisse, Chrislique Ecclesiam devastare totis viribus contendisse: demum vero occiso in eo vetero homine in nidum Ecclesiae a Servatore delatum, et ex eius pedore spiritali cibo totam Ecclesiam longo tempore sustentatam, nutritamque fuisse? Quod idem de Cypriano, Augustino aliisque permultis dicere possemus. Cum igitur tanta sit huius aquilae potentia, tantaque erga pullos suos providentia, nonne mento dicitur nobis: *Et sub pennis eius sperabis?* Si aquila pro nobis, quae avis contra nos? Certe nihil est quod metunt, qui tanto praesidio communi, modo de nido et sinu aquilae non recedat.

Verum cum ista iste idem Liberator noster, qui

secundum formam Dei tamquam ingens aquila in montibus coelorum habitat; secundum formam servi, ista humilis gallinae novissimis diebus istis in domiciliis nostris habitare coepit. *Post haec in terris visus est*, inquit propheta Baruch, *et cum hominibus conversatus est*. Et quoniam non in cubiculis nec in aulis, sed in stabulis cum iumentis, gallinae collocari solent; propterea Christus etiam non in palatio regali, sed in stabulo Bellilichomileo inter bovem et asinum versari voluit. Et sicut gallinae aliena ova in nidum suum libenter recipiunt, eis incubant. ea fovit, donec tandem pullos excludant: sic etiam ipse fecit. Quid enim nos eramus, nisi semen idololatrarum, filii nequam, ova aliena? et lamen incredibili pietate in nidum suum recepit. alis suis texit, fovit, regeneravit, pullos suos olfecit. Aliquo tandem modo? Plane ad eum modum quo solent gallinae. Multas aves novimus, quae in conspectu nostro nidos et pullos suos habent: hirundines, passeris, ciconias, columbas, omnes pariter, omnes incubant ovis, omnes suos fetus diligenter custodiunt: lamen nulla est, quae sic infirmetur affectu pullorum, sicut gallina. Videmus caeteras aves, vel in nidis quiescentes vel extra nidum volitantes, nec intelligere possumus, an fetus habeant, gallinam vero mox agnoscimus: Siquidem amore pullorum languet, sudat, plumas relaxat, vocem commutat: et tamen si forte necessarium sit. quanto infirmior et debilior esse videtur, tanto contra milvum acrius et fortius pugnat. Ita igitur et nos peperit mater nostra sapientia Dei. qui a nos infirmi eramus, et Christus infirmum se fecit; *qui cum in forma Dei esset, exinanivit semetipsum, formam servi accipiens*. Quae maior exinanitio aut lingi potest. quam ut Deus conspiciatur in stabulo, infans lactetur, pannis involutus et vagiens in praesepe? Quid Deo et stabulo? Quid verbo et infantiae? Quid sapientiae infinitae, et cunis nec lacti? Quid sancto sanctorum. et fami et sili, frigori et nuditati, lachrimis et doloribus, quae tamquam stipendia nostris sceleribus debebantur? Et vide an vocem etiam instar gallinae non mutaverit. emm pro illis magnificis vocibus. quae in monte Sina olim audiebantur: *Ego sum Dominus Deus tuus, fortis zelotes*. nunc, inter brachia matris infantium more. ploratum et vagitum edat? Agnosco, christianae. charitatem humis matri-. Quid maius, quid mirabilius. quam ille, quem laudant astra matutina, qui sedet super Cherubin, et volat super pennas ventorum. qui mundum lotum pugillo complectitur, qui portat *omnia verbo virtutis suae*. cum spiritalis illi coelestes perpetuo clunant: *Sanctus, sanctus, sanctus. Dominus Deus exercituum: plena est omnis terra gloria tua*. Ille. inquam, propter nos terrae vortices. ad tam extremam inopiam et miseriam descendere voluerit, ut cum in die natalis sui mater poneret in praesepe. propterea quod non esset ei locus in diversorio? Quae mulier tam vilis atque ahiecla unquam fuit, quae locum alium non haberet, quam praesepe infantu, ubi libum suum recens natum collocaret? Res est profecto cuiusmodi, si pietas atque attente cogitetur, ut non possit noti vehementem stuporem in annuo gene-

PARS SECUNDA.

rare, nec solum stuporem, sed etiam mundi contemptum, delictorum horrorem, paupertatis amorem, et ardens imprimis pro Christo patiendi desiderium. Sed neque hic finis infirmitatis et laborum Domini fuit, scilicet principium potius: siquidem cum aetale et molo corporis, simul etiam molestia et infirmitas crevit, ac demum in ultimis suis diebus, cum lanquam vera gallina pullos excluderet, atque eos in lucem ederet, tum vero sudare non aquam, sed cruorem: tum plumas laxare atque deponere. tum vocem commutare: tum corpore loco languere et aegrotare coepit: et lamen quanto ex passione infirmior et debilior erat. tanto contra milvos infernales acius et fortius dimicabat. Numquam enim lanium detrimenti daemonibus attulit. nec unquam maiore plaga eos affecit, quam cum pro nobis in cruce pependit. Haec igitur avis est, Audilores, sub cuius pennis sperare debemus: quae enim lanio labore nos peperit, dubium non est, quin etiam omni diligentia more gallinae alis suis leget, fovebit, calefaciet, consolabitur, ab aculeo et frigore, a milvis et accipitribus proteget.

O ulinam quos mundi et carnis illecebrae irretitos lenoni, quique tantopere carnalibus voluptatibus delectantur, experirentur aliquando, quas delicias praebeat sinus Christi? quam dulce sit sub alis Domini requiescere? et quid illud sit quod Propheta cam: *In velamento alarum tuarum excitabo?* profecto eis desipere ac vilescere mundus inciperet. Et nude, quales, sancti Martyres, tam horribiles cruciuntus nihil faciebant? Unde beati confessores loci laboribus et periculis non frangebantur? Unde b. Paulus Eremita tantam solitudinem, b. Antonius iam varia et iam multiplicia daemonum certamina, b. Franciscus iam extremam paupertatem, sancti omnes loci mundi terrores, persecutiones, inimicitias. iam crebra ieiunia, iam longas vigiliis, tantam corporis castigationem, lania animi laetitia superare potuerunt? An non ex eo, quod sub alas Domini frequentissime colligebantur, ibique incredibili quadam consolatione reficiebantur, quae gustari et sentiri, sed certe dici et explicari nullo modo potest? Sed si deliciae spirituales eos non movent, qui eas non gustaverunt, an saltem milvorum ubique volantium multitudo eos ad gallinae sinum compellere non deberet? O si videres, qualem stragem animarum diabolus facit. cum eas extra Christi sinum vagantes offendit, lotus sane contremisceres. et miseram sortem luam magnis vocibus deplorares. Quid? Quod daemon cum revera sit milvus, lamen gallinam se esse lingit, abscondit ungues, expandit alas, et ad sinum suum omnes invitat, et iam nulli eo se conferunt, vel pleno iam sinu, unus alium extrudat. Quantum contenditur, quantum certatur, quod lites insiluiuntur, quod peccata perpetrantur, pro nugis huius mundi? Et quid est hoc aliud, quam socios pellere ac trudere. vel amplum ac commium locum habeas in sinu diaboli? Simus, quales, sapientiores. nec lanii emamus in crilum animarum: ad sinum Domini confugi unus. et sub pennis eius speremus, ubi non solum quiete et commole, sed etiam lulo iucundeque versabimur.

Scuto circumdabit te veritas eius. Haec est tertia comparatio, qua nobis divinam protectionem regius Psaltes exponit, de qua quoniam cum duobus superioribus coniuncta est, licet ad sequentem versiculum pertinere videatur, hodierna debreviter disseremus. Caetera, quae de liocodec psalmo restant, quae multo plura et meliora sunt, quam ea quae hucusque disputavimus, in Dominicam septuagesimae, et sequentes vestra bona renia differemus. Inierim scutum, quod nobis de coelo allatum est, diligenter, si placet, inspicimus.

Scuto, inquit circumdabit te veritas eius. Non dubito, quin ex nova ista forma loquendi magnitudinem et utilitatem huius clypei conspicietis: Si quidem clypei istius usitati, quos in humeris militantes videre solemus, non nisi puerum anteriorem corporis legunt: al clypeus venialis. qui non ex fabricorum officinis, sed de coelo prodiit, lolum hominem legit; sive a fronte, sive a tergo. site a lateribus iaeuia emittantur, tutissimus eris, quoniam *scuto circumdabit te veritas eius.* Neque vero suspicari debemus, aliud esse scutum, aliud veritatem, quamvis propheta suis verbis ea separare videatur. Idem enim est, ac si dixisset, Tamquam scuto, vel ad modum sculi circumdabit te veritas eius: quod etiam apertius ex hieronymo d. Hieronymus vertit, scutum et protectio veritas eius.

Quae igitur est haec veritas. quae instar sculi nos proteget? Non est una, et simplex veritas, sed multiplex et varia. Primum veritas Dei, quae etiam fides, et fidelitas, et iustitia et consimilia dici potest. qua facilis, semper quod promittit, de qua legis in Psalmo octuagesimo octavo: *Veritas mea misericordia mea cum ipso, et in nomine meo exaltabitur cornu eius.* Et in paulo inferius: *Misericordiam meam non dispergam ab eo, neque nocebo.* (sive vel alii legunt.) *neque decipiam in veritate mea.* In Genesi quoque sanctus patriarcha iacob: *Minor sum, inquit, cunctis miserationibus tuis et veritate tua. quam explevisse sermo tuo.* Denique passim in scripturis veritas fidelitatem et constantiam significat. Est vero tanquam in Deo veritas. vel potius coelum et terra, et omnis creaturae concidero possint, quam unum Dei verbum non impleri. Tanta est in Deo veritas, ulin vel lanquam in firmissimo solo anchoram spei nostrae figere nos posse apostolus continet. Denique lania est in Deo veritas, vel omnis hominum et angelorum veritas cum ea collata non veritas, sed mendacium videatur: *Esi autem Deus. verax, inquit Apostolus) omnis autem homo mendax.* Siquidem soli illi naturaliter convenit, non posse mentiri, cui convenit soli, non possumulari, quod proprium esse Dei nemo est qui nesciat. cum scriptura aperte clamat: *Non est Deus quasi homo, vel mentiatur: nec vel filius hominis, vel mutetur. Dixit ergo: et non faciei? Oculus est. et non implebit?* Minime vero id de eo suspicari licet. qui si verax non esset, etiam Deus non esset. *Fidelis igitur Deus in omnibus* verbis suis, et saucius *in omnibus operibus suis.* Atque hic

vcrilas, haec fldclilas, larnquam scutum circumdabit te, si spem luam cl fiduciam in Deo posueris. Habes verbum eius, quo proluctiorwm ccllam omnibus in se sperantibus promisit, lenes chirographum eius, litteras de cocio allatas manu Spirilus sancti scriptas, iuramento Patris confirmatas, sanguine Filii consignatas. Sed haec omnia quid vcrilasl, si Deus mentiri, cl fallere, et promissis suis non stare possit? Certe non propterea lulus esses. Scutum igitur cl protectio veritas eius. Ideo, *si consistant adversum me castra, non Umebit cor meum : si exiirgal adversum me praelium*, in hoc ego sperabo, quoniam protectionem in se sperantibus ille promisit, qui fallere et mentiri nullo modo polesl.

Allera vcrilas, quae eliam ad modum scuti Del milites circumdat, est ea, quae semper in litibus et contentionibus cum mendacio cl falsitate confligit. Numquam enim cxorilur inter duos contentio, quin partem unam vcrilas tueatur, alleram falsilas defendat: sed ille tandem vincit, a cuius parte veritas pugnat. Nihil enim csl fortius cl potentius veritate: neque audet unquam falsilas cum veritate congregi, nisi induta atque armata vestibus, cl nomine veritatis. Et quamquam interdum obscurari videtur veritas et succumbere: lamen exurgit fortior et illustrior, non secus ac sol, postlcnqiam aliquamdiu nebulis impeditus, radios suos explicare non potuit, tandem nebulas omnes dissipat et consumit, cl clarius micat, quam si lectus nebulis numquam fuisset. Qui singulari certamine dimicaverunt cl viccrunt, id palam tesiari solent, nihil sibi magis animum cl vires addidisse, quam conscientiam veritatis: quod scircni videlicet a se stare veritatem. Quid? Quod vcrilas sola saepe praesentia sine, ulla contentione maximas lilesdiremit? Quid? Quod saepe falsilas mullum loquens et garruens a tacente veritate superata est? Proferam tunc exemplum de mullis cx libro decimo Ecclesiasticae historiae. Quo tempore hacresis Arriana Ecclesiam devastabat, cl magnus Athanasius quasi signifer quidam Christianae militiae eidem haeresi fortissime resistebat, multis cl variis modis conati sunl haeretici cum de medio tollere: sed cum aliae aries non succederent, landem falsis criminibus, in publico episcoporum concilio, cum opprimere se posse crediderunt, llaque cum clericum quemdam Alhanasii Arsenium nomine, qui propter culpam, correptionem melucns, ab eo recesserat, apud se diligenter custodirent, brachium mortui hominis n corpore reliquo amputatum circumferebant. atque id Arsonii cssc. et id ab Aihanasio abscissum in usuin Nccromanliae, constanter affirmabant. Neque eo contenti mulierculam quamdam pecuniis conduxerunt, quae diceret se Athanasiuin hospitio accepisse, et ab eo vim passam, stupratum violalamque fuisse. Deinde criminibus illa compositis Synodum episcoporum in urbe, quae Tyrus dicitur, coegerunt. Tum Alhnnasium in iudicium vocaverunt. Is vero clypco veritatis munitus, intrepidus ad concilium venit, praesertim cum Dei providentia, quae suos nunquam deserit: paulo ante factum esset. ut Arsnius ille, de cuius brachio quaestio movebatur clam ad Alhanasiuin rcdiisscl. Igitur ubi ad iudi-

cium ventum csl, obiicilur Aihanasio imprimis crimen atrocissimum nccromanliae, profertur brachium in cum usum ab ipso amputatum, exultat mendacium et triumphat ante tempus. Tum {vero Alhanosius: Estne hic aliquis (inquil) qui Arsenium noverit, ul ejus boc esse brachium dicere possit? Et cum plurimi sibi notum Arsenium affirmarent: cum continuo per suos accersiri jubet. alque eo in conspectu omnium collocaio: En (inquil) Arsenium. Haec ejus dextra, haec sinistra: esl brachium istud abscissum cujus sil. vos videritis, nisi tria brachia Arsenium habuisse velitis. Illa mendacium primum luce veritatis dissipatum evanuit. Venitur mox ad alterum de muliere. In medio vero patrum impudentissime meretricula virginitatem suam miserabili quenmon a salis deploravit. Magnus Athanasius qui se ab illa ne visum quidem esse unquam sciebat, annuit Timotheo presbytero suo, ut se Alhanasium esse lingat, et mulierculae respondeat, Timotheus igitur: Verone, inquil, mulier ego tibi vim intuli? Tu. inquil illa, mihi vim intulisti, tu illo in loco maculasti virginitatem meam, lesior Deum indices non aliter esse, quam indicio. Tum vero ingens pudor, cl quasi nox quaedam omnibus Alhanasii accusatoribus offusa est: atque ad hunc modum sola praesentia tacentis veritatis orationem confutavit eloquentissimae falsilults.

Sed quod maxime vim cl potentiam veritatis illi demonstrare videtur, illud est, quod cum ab initio nascentis ecclesiae simul haeretici cum catholicis in libris conscribendis occupati fuerint, et scribente Irenaeo scripserit etiam Valentinus, scribente Aihanasio scripserit Arrius, scribente Basilio scripserit Eunomius, scribente Hieronymo scripscln lovinianus, scribente Augustino scripserit Pelagius, scribente Cyrillo scripserit Ncstorius, et de caeteris ad eundem modum: lamen haereticorum opera omnia perierunt, et penisscl etiam nomen et memoria. nisi m libris catholicorum, qui usque ad hanc diem manent, conservata fuissent. Et unde hoc? Nisi quod monumenta haereticorum domicilia sunl mendaciorum, quae slalim evanescent cl pereunt: libri vero catholicorum sedes sunl ventatis, *cl vcrilas Domini manet in aeternum*. Quae cum illa sini, si tibi calumniae ab invidis aliquando struuntur, si falsa crimina obiiciuntur, si contra te lites instituuntur, si vere a tua parte stat veritas, cl habitas in adiutorio Allissiini, esto securos de victoria, quoniam *scuto circumdabit te veritas eius*.

Sed cur dicitur *eius*, cum noslra sit veritas, do qua nunc agimus? Nimirum quia sicut primus auctor et parens mendacii diabolus est, et propterea omne mendacium, et ex ipso, cl ipsius esse dicitur: sic etiam quoniam Pater ventatis Deus csl, ideo @urnis ventas dicitur vcrilas eius.

Iain vero tertia ventas, quae scutum appellari optime polesl. ea est, quae in divinis litteris scripta continetur. Num et Dominus ait in Evangello: *Sermo tuus vcrilas*. Et Salomon iu Proverbiis: *Omnis sermo Dei ignitus clypeus csl*. Neque vero mirum nobis videri debet. si verbum Dei apostolus Paulus gladium osse voluit, cum m epistola ad Ephesios ait: *El gladium spirilus, quod csl verbum Dei*.

Eadem enim scriptura, el ferit, ac vulnerat adversarios, quod csl gladii; el iacula hostium rcpellit, quod csl clypei. Quocirca in illa praeclara monnchia Chrisli cl diaboli isle scripturae gladio pugnabat. ille scripturae clypeo rcsislcbat; Ac ut nobis clypeum istum Dominus vehementer commendaret, omnibus telis Satanae numquam alium clypeum, quam scripturarum opposuit. Tenlatur primo, ul panem cx lapidibus facial. Respondet, *Sriptum csl; Non in solo pane vivit homo*. Tenlatur secundo? ut de pinnaculo templi sc praecipitet. Respondet: *Scriptum esi non lentabis Dominum Deum tuum*. Tenlatur tertio, ul Diabolum quasi mundi Dominum adorei. Responde!: *Scriptum csl, Dominum Deum tuum adorabis, el illi soli servies*. Si inter lam varia mundi pericula, inter hastas el gladios lulus incedere cupis, in omnibus actionibus, cl negotiis luis, tam in rebus prosperis, quam in adversis. sume clypeum veritatis, consule lilcras Dei, non audias voces hominum mendacium el adulatorum, qui dicunt *malum bonum, cl bonum malum*: amarum dulce, cl dulce amarum: qui magni faciunt res parvas, el res magnas contemnunt: qui si fornicaris, dicunt, nihil est: si doles capite vel stomacho, id vere magnum malum esse censent: el si perdis animam nihil curant, si perderes digitum unum, omnes me dicos urbis convocarent. Hinc enim omnes nostri errores nascuntur, quod non iuslo pondere res aestimamus, el carissime illa emimus, quae nihil valent, cl ca quae vere magna ac pretiosa sunl, vilissimo, ac pene nullo pretio emere volumus. Sume igitur clypeum veritatis, consule librum Dei, qui omni mendacio alque adulatione vacat. Quid scriptura, quid veritas dicil? Nullum esse malum valde meluendum, nisi peccatum ct gehennam: nullum esse bonum nimis appetendum, nisi Deum cl virtutes; cum vere divitem, cl nobilem, cl pulchrum cl sapientem esse, qui patien'ia, humilitate, charitalc, castitate caelerisque virtutibus praeditus csl: eum vere pauperem, et vilem, el deformem et amentem esse, qui fornicarius, qui ebriosus, qui avarus, qui superbus, qui vinis caeleris tamquam lepra el scabie coopertus esi. Nequo sunl haec paradoxa Tulliana, sed Christiana. quae in libro Dei, in scriptura verilalis apertissima el indissolubili argumentatione ilaprobantur. Chrislus (inquil liber verilalis) rum Deus cssel, el in potestate sua positum haberet, ul in terris annos triginta 1res habitaturus, eum vilae statum quem vellet eligeret, vilissimum cl abiccllissimum elegii. pro domo stabulum, pro lecto praesepe. pro tapetibus foenum: el ea non propria sed mendicata. Deinde matrem pauperrimam, cibum tenuissimum, vestes rusticanas. Denique nihil pomparum, nihil commodorum, nihil deliciarum huius mundi quaesivit, cl contra nihil laborum. nihil afiliclionim, nihil miseriarum, nihil malorum recusavit, praeter peccatum, quod unum malum a se. el a suis omnibus, •piam longissime abesse voluil. Neque dicere poles. eum non potuisse, vel nescivisse statum meliorem eligere. Nam si Deus eral, ul revera erat, rerle polenlissimus, sapicnlissimusque eral. El quid aliud magis in co praedicat Isaias, quam quod

Emmanuel vocandus esset, et sciret *reprobat malum et eligere bonum*? Quid igitur? Ao non aperte alque evidenter efflciliir, quod dicebamus, nullum esse malum valde meluendum, praeter peccatum el gehennam, quae stipendium peccati csl; el nullum bonum nimis appetendum, praeter Deum el virtutes. Quid? Si vere magna bona essent, quae mundus magna esse praedicat, curca Dominus sapienlissimus repudiasse!, cl malrem suam, aliosque sibi coniunclos el charos egentissimos eorum esse voluisset? El si vere magna essent mala, quae mundus magna esso docet, cur Dominus sapienlissimus eis tantopere, cl sect suos ornassei? Quae cum ita sint, si (ul modo dicebamus) mundi pericula securus pertransire cupis, sume clypeum verilalis, iuslo pondere omnia trutina, (antique aestima quanti valent. Aspice sempiterna ul sempiterna, temporalia ul temporalia, permanentia ul permanentia, fugacia ul fugacia; illa non decipieris, ncc metues inopiam, nec affectabis honores, nec invidabis divitibus, ncc ulla te adversitas franget, nec prosperitas extollet, el in omnibus *scuto circumdabit te veritas eius*.

Sed omittere non possum pulcherrimam illam expositionem eorum, qui venialem, quae tamquam scutum nos protegit. Christum ipsum esse volunl. Is enim de se quodam loco ail; *Ego sum w, veritas, et vila*. El sane, auditores, nihil venus, quam Christum clypeum nostrum aliquando fuisse. Nullum ei bellum cum Deo Patre unquam fuil, el tamen clamat in Psalmo; *Sagittae tuae infixae sunl milii*, et lolum corpus plenum tumoribus et foraminibus habet. Cur ita? Unde hoc in eo, *qui peccatum non fecit. nec* parentem suum Deum unquam offendit? Dicam, Auditores. Vidit Filius Dei parentem suum in nos armatum, vidit arcum cl sagittas iam paratas, vidit gladium exacutum ac districtum: vidil ab altera parte nos omnes inermes. cl qui neque viribus neque prudentia tria irae divinae declinare possemus. Quid igitur? Misericordia motus, inlcr nos cl Deum se medium consliluil. el tamquam si clypeus nosler fuisset, omnes plagas, omnes ictus, omnia vulnera, omnia tela. quae in nos a Deo dirigebantur, in corpore suo ipse excepit. *Propter scelus populi mei percussi eum*, ail Pater. Hoc csl, Ipse quidem nihil inerucr.it, sed quopiam clypeus esse voluil hominum peccatorum, ideo percussi eum. *Ipse autem*, inquil Isaias, *vulneratus esi propter iniquitates nostras. et attritus csl propter scelera* noslra. Vere *languores nostros ipse tulit, el dolores* nostros *ipse portavit*. El qunm mature id coepit? In ipso die natalis sui frigus cl nuditatem patitur, in dic octavo circumciditur, post paululum fugere compellitur in Aegyptum, deinde numquam persecutiones, numquam insidiae, numquam labores, numquam dolores defuerunt. El quamvis Daemon nostrae saluti invideret, el per ora Iudaeorum clameret; *Descende de cruce*, non lamen id fecit, non recessit, mansit. perseveravit. donec iram Palrls mitigatam el pharetram sagittis evacuatam vidil. Audierat enim illum dicentem: *Et sagittas meas complebo in cis*. Ilaque iaculatione (inita, cun omnia tela in suo corpore infixae videret, tum

demum ait ; *Consummatum est*, pharetra vacua-
ta est.

Intelligis frater, quantum te Christus amavit?
Quid poterat maius tibi praestare, quam ut se cly-
peum tuum faceret, ut ipse percuteretur, et tu post
terga eius lutus maneres? An non igilur par esset,
ut tu quoque in gratiam eius aliquid faceres? Et
quidnam est, quod a te Christus requirit, nisi ut
diligas Deum, ut fugias vitia, ut curam habeas sa-
lutis tuae? Ut sic te geras dum vivis, ut in morte
quoque cum habere pro clypeo mereris? Perpen-
dite quae dicam. Numquam magis clypeus iste ne-
cessarius erit, quam in exitu de hoc sacculo. Mox
enim ut animus a corpore separatur, aspicit hinc
supplicia horribilia damnatorum, inde gloriam
inexplicabilem sanctorum: hic sulphureos glo-
bos flammarum, inde virentem paradisum delicia-
rum: hic lamenta et gemitus miserorum, inde can-
tica iucundissima beatorum. Illic summo et in-
finito quodam desiderio tenentur poenas aeternas
evadendi, regnumque coelorum adipiscendi. Sed
occurrunt sagittarii spiritus infernales, et verba
tamquam tela jaculantur et dicunt. Illeus tu quo
lendis? non ad te perlinet sedes illa beatorum.
Quo iure, quo titulo adspiras ad regnum, cui per-
petuus carere praeparatus es? Nescis primum tu-
um parentem, cum sibi, tum omni posteritati ius
ad eum locum perdidisse? Non recordaris, quam
nulla tu deinde ad originale peccatum crimina ad-
didisti? At si Christi amicus fueris, nihil, tibi ia-

cula ista nocebunt, quoniam *scuto circumdabilis* le-
veritas eius. Poteris enim respondere ac dicere,
Ego quidem ex me nihil habeo, unde regnum coe-
lorum mihi deberi censeam, imo nec illud inficior,
me gehennae cruciales non semel meis flagitiis
meruisse, lamcn propterea iacula vestra non limeo,
quod Christus Dominus meus duplici iure paradi-
sum obtineat: iure hereditatis, quia Filius est: et
iure victoriae, quia regnum illud armis sibi com-
paravit: ex duobus autem titulis priore ipse con-
tentus, posteriorem donavit mihi. Sed vae illis,
qui clypeum non habebunt. Quales omnes illi
erunt, qui fidem in Christum non habuerunt, vel
solum mortuam habuerunt. Frustra enim sibi de
nomine Christiano iam haeretici. quam in ali Catho-
lici blandiuntur: Siquidem scutum militum Chri-
sti, neque extra castra Ecclesiae ab haereticis de-
ferri potest, neque in ipsis castris illis prodest, qui
non pugnant, qui fugiunt, qui cadunt, qui vulne-
ribus peccatorum confecti et mortui iacent. Et o
quam confusi, quam decepti, quam miseri erunt,
cum se solos et nudos, et prorsus inermes inter
acies crudelissimorum daemonum videbunt. Quare,
auditoris optimi, clypeum iam necessarium, qui
non habet, comparare: qui habet, conservare di-
ligenter studeat, ut eo protegi alique mundi, ca-
stra daemonum securi pertransire, et ad regnum
illud felicissimum pervenire valeamus, ubi Dux
nos vivit et regnat in saecula saeculorum. Amen.

SUPER PSALMUM XC.

DE VERSU QUINTO ET SEXTO

Non Umebis a limoro nocturno. A sagitta volante in die, a negotio perambulatio in tenebris,
ab Incursu, el daemonio meridiano.

SYNOPSIS

Sumpio exordio a difficultate sacram Scripturam inielligendi, ad sequentia oratio procedit, ubi praemissae interpretationi litorali mystica subsequitur: alque quid secundum hieram sil limor nocturnus. quid sagitta volans in die. quid negotium perambulans in tenebris. quid incur-sus, el daemonium meridianum, breviter per-stringitur. Secundum sensum mysticum quatuor assignantur lenlationum genera, unum csl tentatio occulta, sed levis, quae est limor nocturnus: Alterum est tentatio occulta, sed gravis, quae est negotium perambulans in tenebris: Tertium est tentatio aperta sed levis, quae est sagitta volans in die: Quartum denique genus est tentatio aperta. sed gravis, cl haec csl daemonium meridianum, quae singula suis exemplis accurate illustrantur, et tandem contra graves lenlationes el praesertim libidinis, copiosa cl efficacia praescribuntur remedia.

Posterior pars tertiam continet explicationem, quatuor scilicet lenlationum militi Christiano obvenire solitarum. Prima est limor difficultatis, in via virtutum. el haec csl limor nocturnus ubi copiose probatur, quam facilis sil via virtutum, ulpole quam amor maxime facililel, el quam aequum sil aliquem laborem (si tamen aliquis sil) in via Domini suscipere, a contrario, via scilicet peccatorum laboriosissima docetur, alque d. Augustinus, ut qui nlrainque viam ambulaverit, in testimonium adducitur. Allcra tentatio militis Christiani, est vana gloria, quae est sagitta volans in die. Tertia len-talia csl corruptio sensuum, quae esi negotium perambulans in tenebris. Quarta denique tentatio est palliata alicujus boni et veritatis ostensio, quae est incursum daemonii meridiani quae singula coloribus suis ct doctrina exornata exaggerantur.

Recic ac sapienter ii fecisse, multumqnc omnino vidisse mihi vidcnLur, audituros optimi, qui sen-

tentiam Illam Dei, qua primi nostri parentis contumacia punita fuit, cum ei doctum esse legimus: *In sudore vultus tui vesceris pane luo*, non solum ad panem corporis, sed cliam cordis: ncc minus nd animi curas, quam ad corporis labores referendum esse consuerunt. Nam uti terra, nisi magno agricolarum studio prius colatur cl exerceatur, fructum non profert, el saepe diligenter culta spinas ac tribulos pro frugibus el frudibus gignit: Sic ager scripturarum, nisi meditatione assidua quodammodo subigatur, et piis devolisque lachrimis irrigetur, fructum inlcelligenliae non parit. inco raro spinas effundit molestissimarum quaestionum, quibus mirum in modum studiosorum animi cruciantur. Quarc perspicue mentiuntur haeretici, cum sancias lileras apertissimas e-se, el explicatione non indigere contendunt. Ncc mirum, si ex campo scripturarum non triticum ipsi, sed lolium colligunt: nam *in sudore vultus tui vesceris pane luo*. El illum regitis propheta beatum esse praedicat, qui scrutatur testimonia Dei, el in lege eius meditatur dic ac nocte. Neque alia de causa liberator noster, pastores el docturos in Ecclesia esse voluit (ul ail Apostolus) quam ul essenl, qui campum isium scripturarum diligenter excolerent, idque inde alimoniam spiritualem loti familiae dispensarent. Unus cx difficilibus alque obscuris locis, propter quos non sine causa dictum esse arbitramur, *in sudore vultus tui pane tuo vesceris*, is est, quem hodierna oralione Domino ndiuvnnle tractaturi sumus. Nam si meministis, Psalmi nonagesimi explicationem ad eum produximus versum, ubi legitur; Non *timebis a timore nocturno*. Quem locum s. Augustinus el cacleri Psalmorum tractatores cum primis difficilem alque implicatum esse confirmant. Qunmobrem, nl dilucide, quantum fieri poleril, obscuram sententiam exponamus, nitemur primum litteralem sensum cx his propheticis verbis eruere. Deinde ad inlcelligenliam spiritua-lem iaclo litterae fundamento liberius veniemus.

Igitur sanctus propheta cum superioribus versibus divinam protectionem in Dei auxilio confidcir libus promississet, cl praesidia alque arma ostendisset, quibus Deus in se sperantes instruere el

communire solei, nunc hostes et facula demonstrat, in quibus defendendi ac protegendi sumus. Alque in summa docet, numquam noctu neque interdiu, neque clam neque palam eum laedi posse, qui sculpti veritatis nihilisque divitiis armis communitus fuerit. Nam ad quatuor isla capita mala munia atque incommoda revocantur. Quid enim detrimenti capere poles, ad quem neque diurna, neque occulta neque manifesta aditum unquam habent?

Primum igitur, qui habitant in adiutorio Allissimi, et scuto veritatis proteguntur: tui liherique sunt a *Umore nocturno*: hoc est, ab ea molestia, ab iis damnis, ab illis gravissimis incommodis, quae interdum solus limor ac lerror nocturnus secum adferre solet. Nulli enim sunt qui a solo timore laeduntur. Nam id cilicii horror tenebrarum, vel homines liment, etiam ubi non est limor. Si quis forte in media aliqua silva, vel in templo aul coemeterio solus noctem transigere debeat, an non vehementer timebit, quamvis periculum nullum imminet? Si truncum aul lapidem videat. lupum aul ursum putabit: si arborum folia a vento agitata sonitum dederini, latrones continuo somniabit. Neque solus iste timor hominem affligit, sed etiam in gravissima quaeque mala interdum compellit. Temporibus Gedeonis quid innumerabiles illas copias Madianitarum tam facile dissipavit? Timor nocturnus. Neque enim Gedeon vi telorum aul gladiatorum, sed noctis horrore, lagenarum complosione. tubarum sonitu, terrendo non feriendo, vociferando non dimicando, clamoribus non viribus Madianilis vitii. Itaque Madianilis ingentem illam cladem limor nocturnus solus attulit quam profecto nequaquam accepissent, si ex iis fuissent, qui habitant in adiutorio Allissimi. Cur enim sancti anachoretarum (vel de aliis inierim taceam) securi in vastis, desertisque locis soli degebant, quamvis daemones formidolosis umbris et spectis ad terrendum aptissimis nusquam eis non occurrerent, nisi quia in Deo plurimum confidebant? Cur beatus Franciscus templa solitaria et deserta quaerebat. et in eis solus absque ullo timore tolis noctibus orando vigilabat, nisi quia fiduciae clypeum nunquam deponebat? Quid enim timeat, qui patrono omnipotenti. et ubique praesenti se lotum commisit? Ergo qui habitant in adiutorio Allissimi, non timebit a timore nocturno.

Neque vero solum melum noctis imminet sancta isla fiducia excludit, sed etiam a iaculis, quae de dic volitant, non veris periculis, a veris damnis, veris incommodis, [quae non in tenebris cogitamus vel suspicamur, sed clara luce ipsis oculis cernimus] sentimus, defendet. Id enim significat. quod statim sequitur: .1 *sagitta volante in die. Ibi* clegatissimu translatione sagittis volatum attribuit, quod alatae et velocissimae sint. Itaque neque noctu inanis limor nec interdiu vera arma hedere illi possunt, qui vere in Deo confidit.

Porro quod sequitur: .1 *negotio perambulando in tenebris, ubi incursu et daemonio meridiano*, ad occulta et manifesta mula referendum est. Quaedam enim sunt mala occulta, vel proditiones, insidiae, stratagemata militaria, doli, fraudes, quibus ubique plenus est mundus: alque haec quidem negotia dicuntur in tenebris ambulancia. Non quod

solum in noctibus flant, cum et noctu et interdiu fieri soleant, sed quoniam seculo atque occulto in angulis et latebris pertractantur. Quocirca non dixit propheta a negotio perambulante in nocte, sed in tenebris. Saepe enim claras noctes propter Lunae splendorem videmus, claras tenebras numquam videmus. Alia vere mala sunt manifesta, ut cum hostis non a tergo sed a fronte: non in latebris vel angustiis, sed in medio campo te palam adoritur: nec dolo sed vi spoliatur vel sauciat vel occidit. Atque cuiusmodi calamitas apte incursus, et daemonium meridianum appellatur. Incursus quidem, quoniam hostis posterior non expectatur. ut ad se inimicus veniat, sed ipse prior incurrit, et magno impetu in adversarium ruit. Daemonium vere meridianum propter circa dicitur, quod adversarius sit valens et audax, nullumque timeat, et in media luce apertissime grassatur. Atque haec de primo et litterali sensu dicta sint. Venio nunc ad sensum alium aliorum nobisque omnibus utiliorum.

Quatuor sunt genera lenitionum. quibus dum hic vivimus. pene semper exercemur. Siquidem aliae sunt occultae, aliae manifestae: et rursum iam istae, quam dicitur, parlim repentinae et leves, parlim graves et importunae. Tentatio occulta, sed levis, ipsa est limor nocturnus: occulta sed gravis, negotium ambulans in tenebris: aperta et levis, sagitta volans in die: aperta et gravis, daemonium meridianum. Sed luce exemplorum, illustranda sunt haec, quae breviter proposita, non iam explicata. quam enumerata sunt. Tentatio igitur occulta, sed levi illa est, quae specie alicuius boni hominem fallit: sed ita tamen. vel mox ad primam lucem veritatis evanescat. Cogitatur aliquis perceptionem corporis Domini non semper differre usque ad pascha. sed mensibus singulis. vel decimo quinta quoque die. aul etiam octavo coelestem illam mensam frequentare: sed protinus lentator accedit personatus pietate: et melius. inquit, erit more consudo solum in paschale divina sacramenta percipere. Sic enim et avidius atque ardentius sumes, et plus temporis ad animum praeparandum habebis. Occulta tentatio est, et timor nocturnus, qui enim propter limet, plane timet, ubi non est limor. Sume igitur clypeum veritatis: dicitur lenia Jobri. Non est illa ut loqueris. Nam cibus ille divinus non fastidium, sed desiderium gignit: similisque O' soli, et sitim alque esuriem secum adferat: quo magis comeditur, eo magis desideratur. Qui *edunt me*, ait Sapientia, *adhuc esurient, et qui bibunt me, adhuc sitient*. Quod vero ad praeparationem attinet. si tantam habere nitor. quantam sacramenti ipsius maiestas postularet, frustra laboro. nam in paschale quidem, nec illam habebis: si vero quantam ab infirmitate meo Deus requirit. paucae limae sunt. Deinde usus an non aperte docet, nullos magis imparatos ad sacramentum accedere, quam eos, qui lotum annum ad se praeparandos habere, volunt? Nec enim annum lotum in peccatis purgandis, sed in perpetrandis, cumulandis, augendis consumunt: et cum loti sordibus usque ad verticem pleni fuerint, lum in Sabbato sancto, vel ipso paschalis horulam unam sufficere volunt, iam ad

sordes confessione expiandos, quam ad tremenda mysteria capienda. Similis lenlilio csl, cum diabolus in corde tuo dicit. Quid opus csl tanto labore confessionem peccatorum facere? nam paulo post peccabit iterum, et quid tunc proderit prior confessio? Nonne igitur satius esset ineunde vivere dum licet, et postea aetate ingravescente, cum de mundo recedendum erit, omnia simul peccata una confessione delere? Sed cito responde, Quid si repente improvisa atque inopinata mors adveniat, et prius animam de corpore meo ciciat. quam ego de poenitentia cogitare coeperim. an non certo certius me gehenna suscipiet perpetuo cruciandum? Deinde si confiteri non debeo, quoniam iterum fortasse peccabo, maiori certe ratione comedere non debeo, nam iterum esuriam: bibero non debeo, nam iterum sitiam: ungues praecidere non debeo, nam iterum crescent: capillum tondere non debeo, nam iterum exorietur: manus et vestes lavare non debeo, nam iterum sordescunt. Quod si filii huius saeculi istis ratiunculis nihil moventur, nec propter cibum et potum, et balnea et reliquam corporis curam omittunt: quanto magis filii lucis timere non debent a limore nocturno, nec specie boni a lenlilionibus decipi.

Porro lenlilio occulta, sed gravis et periculosa esset, si homini pauperi et multos liberos habenti forte occasio sese offerret, marsupium nummis aureis plenum, diviti alicui clanculum ac luto eripiendi, et simul intus in animo eius ita diabolus loqueretur? Quis novit, an Deus miseratus inopiam tuam, et divitem istum castigare volens. hanc libi iam praeclaram occasionem obtulerit? Certe libi saepe erepta sunt bona tua. Quid igitur peccabis, si auro isto tua damna redemeris? praesertim cum Deus omnia communia esse initio voluerit, et tamen dives iste supervacaneis abundet. tu necessariis indigeas. Magna sane lenlilio, et vere negotium ambulans in tenebris, quo Tartareus negotiator infinitas animas quotidie capit. Sed et soli tamen nocebit. qui non habitat in adiutorio Altissimi. et veritatis clypeum nescierit. Varn qui serio cogitat, quod *fures et rapaces regnum Dei non possidebunt, et tunc facile est in oculis Dei subito honestare pauperem*, quod *quellus, spernunt in Domino, et confusus est, quod Pater*, nosler coelestis *scit, quia his omnibus* indigemus, et qui lotam haereditatem nobis daturus est, etiam ista minima non negaret, si ad animae salutem expedire cognosceret, is facile lenlitionem vincit. et non de furto sed de patientia cogitat.

Iam vero lenlilio levis et aperia illa est, quae nudum et apertum malum suadet, sed tanta celeritate, vel prius homo se vulneratum videat, quam advertere possit. unde ad se malum illud penetraverit. Quocirca istiusmodi lenlilio sagittae volanti per diem aptissime comparatur. Sagittae siquidem quamvis non tegantur: sicut hami et laquei, neque tempore nocturno sed diurno iaculantur, tamen celeritate nocent. Prius enim vultus sagittae scinditur, quam sagitta ipsa conspici possit. Talia sunt, cum lorle tibi per plateas ingredienli occurrit aliquis te ditior vel doctior. et subito pungeris sagitta invidentiae: occurrit mimicus, et mox vindictae atque

odii stimulis incilaris: occurrit speciosa aliqua mulier, et salim amoris iaculo vulneraris.

Sed eadem haec lenlilio gravis et molesta efficitur, et daemonium meridianum appellari poterit, si quis ad nudum atque apertum malum tanta vi lantoque impetu impellatur, vel nisi singulari Dei praesidio, maximoque suo labore non resistat: quales lenlitiones maximis bellatoribus suis Deus non raro permisit, vel inde videlicet gloriosius triumpharent. Talis erat illa atrocissimae persecutionis lenlilio, quae crudelissimi Ecclesiae persecutores, cum viderent votum esse Christianis pro Christo mori, non eos sinebant salim occidi, sed crucilibus variis iam diu torqueri sanctos martyres iubebant, donec vel Christum negarent, vel horrendo spectaculo in suppliciis vilam finirent. Illa confessor Theodorus, Rufino aulhore, temporibus Iuliani apostatae ab hora prima usque ad decimam, tanta crudelitate lotoque mutatis carnificibus torturosi, vel simile facium nulla actas meminerit. Illa illusterrimus martyr Cassianus, vel Prudentius **L. dii.** a puerulis, quos docuerat, iussu tyrannorum pro Christi fide stylis cullisque pennariis minutissimis vulneribus, longissima acerbissimaque morte interemptus est. Illa celeberrimus ille Marcus Arclhuius, vel Gregorius Theologus oratione prima in Julianum scribit, post innumera, immanissima, crudelissimaque superata supplicia, tandem meile perunctus in ardentissimo Sole apum et vesperum morsibus interiit.

Quid remedii auditores optimi, adversus tam atrocem tribulationem, in quam nos etiam hoc tempore facile incidere possemus? Fiducia in Deum, et clypeus veritatis. Nam, vel si inclus Augustinus in hunc ipsum locum annotavit, illi dumtaxat in persecutionibus a daemonio meridiano vincebantur. qui de se praesumebant, qui in suis viribus confidebant, qui in Altissimi adiutorio non habitabant. Illaque primum spes lota ac fiducia collocatur in Deum, qui etiam per infirmos et debiles, non solum fortiter pugnare, sed etiam vincere et triumphare saepenumero solei. Deinde clypeo veritatis miles Christi diligenter instruitur, cogitet saepe ac serio, beatos esse mortuos, *qui in Domino moriuntur*. Fortunatam mortem, quae naturae debita, pro Deo potissimum redditor; et non esse condignas passiones huius temporis ad futuram gloriam, quae nos manet in coelo, nec ad futuras poenas, quae manent impios in gehenna, has enim cogitationes (vel verbis utar d. Cypriani in exhortatione ad martyrum iam fine) quae persecutio potest vincere? quae possunt tormenta superare? Durat foris. Hae stabilis religiosae meditationibus fundata mens: adversus omnes diaboli terrores et minorum mundi. animus immobilis perstat, quem futurorum fides certa et solida corroborat. Clauduntur oculi in persecutionibus terrae, sed patet coelum. Minatur Antichristus, sed Dominus Christus luetur. Mors infertur, sed immortalitas sequitur. Occiso mundus eripitur, sed restituto paradisu exhibetur. Vita temporalibus cingiungitur, sed aeterna repletur. Quanta est dignitas et securitas exire hinc laetum. exire inier pressuras et angustias gloriosum! claudere in momento oculos, quibus homines vi-

dcbonlur cl mundus, cl aperire eosdem slalim ul Deus videatur cl Chrislus? Tam velociter migrandi quanta felicitas , ul terris repente subtraharis , cl in regnis coelestibus reponaris? Haec oporlcl mente contemplari cl cogitatione , haec dic ac nocte meditari , si talem persecutionis dies Christi militem invenerit. Vinci non potest virtus ad praemium prompta : vel si accrsilio ante praevenit sine praemio non cril Udes, quae ad martyrium praeparata: sine damno temporis merces Deo indice redditur: in persecutione militia , in pace conscientia coronatur.

Sed enim, auditores, daemonium istud meridianum, si passionis igne Christianum militem expugnare non potest non quiescit proplecrea, sed ardore libidinis cum aggreditur. Talis illa lenlilio carnis fuit, quae b. Benedictum aliquando coegit nudum sc in acutissimis spinis longo lempore volutare. Talis illa flamma libidinis, in pectore sancti Francisci diaboli arte succensa, quam vir sanctus^a ul restingueret. nudum se lempore frigidissimo in ollissimis nivibus immergebat. Talis denique, ut caetera praetermittam, illa tempestas cogitationum: quam s. Hieronymus ad Euslochium scribens, in eremo se pertulisse, his verbis testatur: *Pallebant, inquil, ora ieiuniis, cl mens desideriis aestuabat in frigido corpore , el ante hominem suum iam carne praemortua, sola libidinum incendia bulliebant. Ilaque omni auxilio destitutus ad lesu iacebam pedes , irrigabam lachrimis , crine tergebam, cl repugnantem carnem hebdomadarum inedia subiugabam: memini me clamantem diem crebro iunxisse cum nocte , nec prius a pectoris cessasse verberibus, quam rediret Domino imperante tranquillitas.* Haec si facerent noslri sacculi homines, non tam facile dicerent, castos se esse non posse. Quid enim mirum , si casti esse non possunt, qui iciunium cl orationem arma castitatis oderunt? Qui non solum occasiones cl pericula non fugiunt, sed etiam ea diligenter quaerunt? Qui oculos defigunt in omnes foeminas quas vident? qui nihil magis cupiunt, quam conviviis cl potationibus intresse? Qui magnam artem esse ducunt scire agere cum mulierculis? Qui hoc sacro tempore, quod pudor esl dicere, ad Calvariae montem, ad memoriam nosirac redemptionis, profecturi non sunl, nisi ut mulierculas comitentur? Alque ego lamen serio illos admoneo, nunquam eos castos futuros, etiamsi millius peccata sua confiteantur, nisi sobrietatem prius addiscant, cl focminarum conspectum, colloquium, consuetudinem fugiant. Si vero casti non erunt, neque unquam beati cl felices erunt. Scimus enim , quia *fornicarii el imundi regnum Dei non possidebunt.*

PARS SECUNDA

Attulimus expositiones duas, ul obscurum hunc psalmi locum pro viribus illustraremus: addemus nunc tertiam, quam duabus primis non minus veram, ncc certe minus utilem futuram esse non dubitamus.

Quatuor tcnlalioncs sunl, quae gradalim cl ex ordine Christi militem adoriuntur. Prima , caque,

ut mihi videtur, quidem difficilior, illos aggreditur qui vilam cl inores serio mulare, ct sacculi pompis deliliisque relictis ad crucis vexillum evolare desiderant. Istos enim initio conversionis, ul plurimum occupat limor nocturnus . hoc est metus quidam alque horror laborum, difficultatum , angustiarum, quas in via Domini esse sibi persuaserunt. Elquamquain aegrotorum more medicamentum virtutis utile cl salutare esse non ignorant, tamen propterea ab eo vehementer abhorrent , quod omni felle amarius illis esse videatur. Tenlilio isla prima merito timor nocturnus appellatur ; limor, quoniam non labores, sed limor laborum hominem affligit : nocturnus aulem, lum quod adversitas node significetur , sicut prosperitas dic : tum etiam , quod iste metus ex ignorantiae tenebris lolus nascalur. Quare si luce veritatis tenebrae dissipentur, cliam lunor nocturnus subito evanescet. Quid igilur est, quod decipit Christi lyroncs? Quid eos a Chrisli militia absierrei? Qua ignorantia laborant? Nimirum , auditores , in eo decipiuntur, quod oculos tantum coniiciunt in externos labores, quos homines sanctos tolerare vident : nihil vero cogitant de magnis illis adiuventis nc praesidiis , quae Deus nobis praeparavit. Ilaque tale quiddam patiuntur, quale patiebatur olim minister Elisei, qui cum videret domum domini sui ab cxercilu hostium esse circumdatam , el agmina angelorum , qui Eliseum defendebant, non videret, actum esse pulabal de domino suo, vchemcnlissimcque timebat, ubi nulla prorsus eral causa timendi. Ha isti novi milites idcirco solum de virtute adipiscenda desperant, quoniam difficultatem virtutis cogitant, adiuvcnla divina non cogitant.

Sed quaeso lc, quicumque es, qui virtutis viam adeo difficilem cl laboriosam esse conquereris, cl times a timore nocturno , cur Dei Filius venit in terras? cur sanguinem suum fudit? cur sacramenta instituit? cur Spiritum sanctum misit? nonne ut salutis viam facilem cl expeditam nobis clliccret? El cur legem suam cvangelium, gratiam , libertatem , iugum suave cl onus leve appellari voluit? Nonne ul libi his nominibus persuaderet, Isaiac vaticinium nunc esse completum , quo tanto ante praedictum esl: *Erunt prava in directa el aspera in vias planas?* Si per Ezcchielem Dominus tale nobis auxilium pollicetur, ul dicat: *Auferam a vobis cor lapideum , el dabo cor carneum* : cl Spiritum meum ponam in medio vestri, cl faciam ul ambuletis in praeceptis meis, quid csl quod metumamus? Num times nc Deus facere non possit, quod promittit? Si Deus per Isaiam dicit, *Qui sperant in Domino. mutabunt fortitudinem, assument pennas ul aquilae : current cl non laborabunt : volabunt et non delicient* : quod quaeso respondere possumus? An Deus fortasse mentitur, qui csl ipsa prima cl sempiterna veritas?

Sed omitto adiuvcnla caclera, sacramenta. Scripturas, orationem, sacras meditationes coelestes consolationes, oliaque permulta . quae hominem iusiui per viam mandatorum Dei tamquam per amoenum pratum jucundissimo currere faciunt. Unus amor, quem Deus petentibus cl quaerentibus non negat, nonne sufficit, ut omnia gravia rcddai

levia ; amara dulcia ; laboriosa ineuntia ? Unam habeas cbarilatem , el nihil libi difficile esse videbitur. Vero enim dixit Augustinus sermone nono de verbis Domini; *Omnia saeva el immania prorsus faciliac prope nulla efficit amor*. Quos aestus, quae frigora . quae pericula ab equis , a fossis , a praecipitiis, fluminibus , a feris perferunt venatores, piscatores, aucupes? Al num propterea dicendi sunt laborare? Minime vero. Nam animi gralia cl delectationis id faciunt. El lamen ei, qui venationes non amat, continuus ille discursus summus labor esse videretur. Quis facit, ut parentes laborem non sentiant, quem in liberis suis alendis, educandis, instruendis ferunt ? Nonne amor ? Quis facil, ut aves animantia mula pro pullis suis tantis laboribus consiimaniur, nidos lulo aedificent, aul virgultis el frondibus construant, ciborum expertes incuboni ovis, lum pullis iam uniis cx remotis regionibus cibos convehant, el lolos dios in huiusmodi discursatione consumant? Nonne amor? Quis Paulum, Ignnlium, Laurentium , loi alios fortissimos, illustrissimosque Martyres laetari el gaudere in passionibus faciebat ? Nonne amor ? Quis lam mullos sanctos patres Ha affecit, ul sponte sua se divitiis omnibus spoliarent, perpetuam continentiam Deo vovereni, vigiliis, ieiuniis orationi vacarent, ciliciis. se affligerent, martyrii desiderio pene languerent? Nonne amor? Cerle b. Franciscus non semel ad Barbaros navigavit, ut martyrium quaereret. Quis vero credat ei penuriam vel nuditatem laboriosam esse potuisse, qui tanto ardore martyrium siliebat ? lam igitur qui martyribus dedil. ul gladios, bestias, cruces, ignes, sartagines, cum delectatione cl voluptate perferrent, quique tot sanctis patribus dedil, ul praeter iugum legis Domini, lam graves sarcinas confliorum, ieiuniorum, vigiliarum summa facilitate palcrocniur, libi saltem non dabit, ul iugum suave el onus leve mandatorum Dei alacriter feras ? Valde igilur erras , el times ubi non esi limor, quicumque viam Domini tamquam difficilem alque arduam fugis.

Sed quando eliam in via Dei laborandum esset, qua fronte istos labores recusare possel, si parumper cogitares, quale praemium iuslis hominibus sit praeparatum: quales poenae maneant impios in gehenna ; quanta Deo pro laniis ct lam nullis beneficiis delicas; quanta denique pro salute corporis quotidie facias: nam beata illa el sempiterna requies nonne laboribus maximis el sempiternis digna cssel? Si immanissimis bellis atterrilur miles, pluribus forlassc annis in laboribus inquietus, quam in olio quieturus, quid Christi militem toleraro par est, cui otium beatum cl sempiternum praeparatur ? Qui vero sulphureos gehennae ardores assidua cogitatione revolvat, labores huius vitae nonne delilias putabit? Quid, quaeso, ageret dives ille purpuratus, si ad homines redire posset , et facultas ei concideiclur, tormenta illa , quae iam novit, laboribus huius vitae redimendi ? Al idem cerle libi faciendum est. Nam si improbus fueris, idem te locus recipiet, cl desiderio eodem, frustra quidem sed tamen flagrabis. Deinde si Deus libi corpus et animam dedil, si te peccantem, lam benigne lole-

ravit, si lam diu ad poenitentiam expeclavit, si libi quamvis inimico, Solem suum, ct pluvias non negavit, si Filium suum pro le pali cl mori tulit, magnumne libi esse videtur, si in obsequium eius non nihil labores? Denique si corpus lml. vermium esenm paulo posl futurum, tau diligentur, lam libenter, lam ex animo curas, ji secali alque exuri le paleris, ul corporis mortem non evadas, sed differas, nonne aequum clair. cssel, ul pro aeterna animae salute modicum aliquid patereris ?

Quid si his omnibus addamus, viam peccatorum, suis cliam difficultatibus cl laboribus non carere, vel polius magis laborarc impios, ul ad inferos cilo perveniant, quam iusli laborant, ul vitam adipiscantur aeternam ? Nam via, quae ducit ad litam via esi humilitatis. Quid vero facilius esse polesl, quam descendere? Neque solum facilis, sO etiam tuta el tranquilla csl humilitatis via. Quis enim invideat, quis insidias struat, quis nocere quaerat ei, qui nihil quaerit eorum, quae mundus amal, cl omnia illa relinquil, propter quae saeculi homines altercantur, tumultuantur, contendunt ? At vero ilincr. i superborum; ambitiosorum, avarorum, voluptuariorum, itinera sunt ardua, laboriosa, difficilia, insidiis el periculis plena, vix pedem in ca via posueris, el stalim exurgcl ex adverso, qui sc libi opponat, qui litem instituat, qui dolo vel vi transitum intercludat. liaque omnes improbi laborant, el tandem per gehennam unam ad gehennam alteram perveniunt, ubi frustra suum agnoscunt errorem, nc dicunt: *Lassati sumus in via iniquitatis el perdilionir. ambulavimus vias difficiles, cl sol iusliliae non luxit nobis.*

Sed fortasse nihil te isla movcni, cl apostolum Thornam imitatus adduci non poles ut credas, nisi rem ipsam manibus langas. Inducam igitur hic aliquem , (pii nullis annis in vitiis cl sceleribus vixerit : ct mullos itidem annos vita el virtutibus flourerit, alque ab eo quaeremus, quid ei de istis itineribus videatur, cl an molestiam nc difficultatem illam in via virtutis invenerit, quam sc inventurum suspicabatur, el quam tantopere mclucbal. Isce- nim oplimus index nostrae controversiae esse poterit , cique fidem non adhibere aperta insaniaerit, non minus quam si (piis inter Lovanimn el Coloniam mare Oceanum inleriaoere arbitraretur, il- que idcirco proficisci eo non auderet, neque tldcir adhibere vellet iis qui quotidie inde huc veniunt, et toto illo itinere nusquam se mare vidisse testantur. Mullos ciusmodi testes proferre possemus: sed unos Augustinus , Latinorum doctor excellenlissimus, qui annos fere triginta viam peccatorum ambulavit, ac deinde annos supra quadraginta viam legis Domini incredibili fervore cucurrit, nobisabunde sulliciet. Is igitur in libro Confessionum oclavo, capite undecimo, dc scipso ila scribit; *Punctam, inquit. temporis. quo aliud futurus eram, quanto propius admovebatur , laniio ampliorem incutiebat horrorem: r< linebant me nugae nugarw>> cl vanitates vanitatum, antiquae amictu meae, el succutiebant vestem meam carneam, el submurmurabant-, Dimittis ne nos? Et a momen-*

lo telo non erimus lccum ultra in aeternum ? El a momento isto non tibi licebit hoc cl illud ultra in aeternum? Illis cl similibus verbis ingenue vir snnclus confilelur , vehementer sc anlc conversio- nem a timore nocturno timuisse. Sed audi quid stalim in inilio libri sequentis dicat, ubi vestigium in via Domini figere coepit ; Demine , inquil, cyo *servus\tuus,ego servus luus,el filius ancillae tuae. Dirupisti vincula mea . tibi sacrificabo hostiam laudis. Laudet te cor meum ct lingua mea cl. o- innia ossa mea dicant, Domine, quis similis tibi? Quam suave mihi subito factum est carere suavi- talibus nugarum? Et quas amittere metus fuerat, iam dimittere gaudium erat, Eiiciebas enim cas a me. vera tu cl summa suavitas: eiiciebas cl in- trabas pro eis. omni voluptate dulcior, omni luce clarior, omni honore sublimior, iam liber erat a- nimus meus a curis mordacibus ambiendi cl ac- quirendi, ct volutandi et scalpendi scabiem libi- dinum, cl garriebam tibi claritati meae, el divi- tiis meis, cl sa'uli meae Domino Deo meo.* En li- bi , quam luculentum testimonium sanctus Augu- stinus nostrae causae dedil? Quid hic dicere poles? Si isle , qui ulrumq; iter confecit, qui diu in fla- giliis vixit, qui timuit vehementer a Umore noctur- no nunc errorem suum ingenue conlitclur, cl sua- vitem sine comparatione maiorem in via Domini sc reperisse testatur, quam unquam invenerit in itineribus peccatorum ? Quid, quaeso, iam limes ? Quid te captivum adhuc relinet? Mavis per gehen- nam viliorum ad gehennam suppliciorum , quam per virtutum paradisum, ad gloriae paradisum per- venire]? Quin potius magno animo opus aggredere, idem est Deus, qui olim cral, aequae potens, aequae benignus, aequae liberalis, modo tibi initio vim fa- cere velis, cl in Dei auxilio spem luam ponas: vix ambulare in via Domini coeperis , cum tibi Deus occurret, alque ad amplexum cl osculum admittet, cl omnia dulcescere tibi faciet, quae nunc fello a- matoria tibi esso videntur. Quid? Si circulator ali- quis. quem deceptorem cl mendacem non ignoras, tibi artem aliquam polliceretur, qua cx plumbo ar- gentum vel aurum cx acre brevi lempore posses ef- ficere , nonne saltem lentare cl experiri velles , quamvis absque sumptibus cl laboribus id fieri non posse constaret? Al nunc Deus ipse , qui mentiri non polesl, artem tibi ostenderit, qua teipsum coc- lum cx icrra, spiritum cx carne, angelum cx homi- ne possis efilccrc, ct propter nescio quam umbram laboris, non saltem periculum facies ?

Sed postremo, quoniam aliquando, sive sero, si- ve mature, sive in futuro, rem istam omnes cognos- cemus. obsecro, auditores optimi, ut unusquisque domi suae serio apud sc cogilcl, quam sc dece- ptum et confusum in dic mortis inveniet, qui me- tu laborum ac difficultatum viam Domini deserue- rit , cum aperte ibi videbit iter iustitiae cxpcdilum cl planum fuisse , el solum ad veram el sempiter- nam felicitatem ducere potuisse. Illa igitur limor nocturnus Domino adiuvante excutiendus est. Iam lenlaciones caeleras, quoniam parum temporis su- perest, paucissimis verbis absolvemus.

Posleaquam prima isla tcnlacio diabolo non suc- cessit , ct Christi miles liinorc contemplo , in via

Domini alacriter pergit, lum hostis callidus tolus mutatus accedil, qui antea metu laborum a bono opere dclcrribal, nunc laudal operantem, el iacu- lo vanae gloriae vulnerare nililur, quem limore no- cturno opprimere non poluit. Alque haec est sa- gitta volans in dic. nimirum in luce cl fervore spi- ritualis prosperitatis , quando sic lucet *lux* nostra *coram hominibus, ul videant opera nostra bona, el glorificent Patrem* nostrum, *qui in coelis est.* Ileviter hoc volai telum , sed non leve infligit vul- nus , nisi provide caveatur. Nam quomodo vermis latenter interius ita pomum tuum corrumpit, ut so- lam cxle.riorcin speciem ci relinquat : sic eliam i- nanis gloria totum boni operis meritum ita consu- mit cl perdit, ul quamvis exterius laude alque ho- nore dignum esse videatur , tamen vacuum cl ina- ne sil. Quam vero sit haec sagitta periculosa , vel cx co colligi polesl, quod saepe homines iaculo i- slo vulnerati, mulla faciunt inanis gloriae cupidita- te. quae Dei charilale sc facere arbitrantur. Illa mo- nachus quidam , ul in quinta collatione auctor esi Cassianus , dum in communi coenobio versaretur, el ab omnibus videri poterat, intégras hebdomadas sine ullo cibo summa facilitate transibat: cum au- lem ad solitudinem tamquam perfectior discessis- set, summo mane fame pulsari incipiebat, cui san- ctus Macarius causam eius rei pclenli, illa respon- di!: Propterca ieiunium modo ferre non poles, quia nullus csl in cremo testis ieiunii tui , qui le suis laudibus nutriet: in coenobio vero digitus hominum el inanis gloriae vilium le saginabat. Quare neces- sarium est, auditores, in omni opere bono scutum veritatis assumere , sibique ipsi crcbrc dicere. A- men *dico* tibi *receperunt mercedem suam* , et, *Quid superbit terra el cinis ? Quid aulem habes quod non accepisti? Si aulem accepisti, quid glo- riaris, quasi non acceperis?*

Al neque hic quidem csl linis. Nam ubi daemo- num Princeps, neque timorem nocturnum , ne- que sagittam volantem in dic , aliquid effecisse vidcl, continuo coelum infernalium senatorum co- git . ct negotium cum eis in tenebris (racial, an civitas . quae vi expugnari non poluil, proditio- ne sallcm obtineri valeat. Denique ail, Vanam glo- riam respuit, quoniam vana csl: forle solidius a- liquid affectaret, forte honores, forle divitias, for- le delicias. Ilaque muneribus isliusmodi custodes potarum, id csl, corporis sensus corrumpere ni- lilur, ul civitatem animae prodant. Illa quondam sancio Antonio nunc auri ingentes massas, nunc speciosas mulieres offerebant. Sed proditores su- spendi alque occidi debent , auditores, ul civi- vilas tola metu liberetur. Sensus, inquam, no- slri mortificandi sunl. *Si oculus tuus dexter scan- dalizat te, erue eum: si manus tua scandali- zet te, abscinde eam:* Illa haec membra habeas, quasi nun habeas: si caecus cl surdus oportet, ad ea, quae mundus offerl, nisi ani nam tuam perdere. cl divinis praemiis carere velis.

Al num hic linis lenlalionum csl? Minime ve- ro. Nani cum Daemon omnes suas fraudes luce veritatis delegi cl dissipari videt, alia via Christi militem aggreditur, cl mendacia sua pallio veri- tatis tegit, el ipse se in angelum lucis el lucis

meridianae transfigurai. Itaque verum el magnum aliquod bonum offert cogitationi, quod instar lucis meridianae oculos perstringit: Sed ideo tamen offert, ut ad magnum aliquod malum inde sumpta occasione Christi militem pertrahat. Sic pastores el doctores, qui utiliter versantur in populis, ad solitudines vocat: el contra monachos aliquos anachoretas, qui nullum in solitudine proficiebant. ad concionandum el docendum pertrahunt. Sed el illi el isti quantum vocati non a Deo, sed a diabolo sunt, nihil agunt boni: et illi tae-

dio et moerore in solitudine contabescunt, et isti facile a peccatoribus decipiuntur, nec tam ipsi alios convertunt, quam ab aliis ipsi pervertuntur. Quid remedii? Non omni spiritui credere, non propriis viribus fidere, sapientiorum consiliis acquiescere, atque in primis lumen a Deo quotidie flagitare oportet. Illa licet, ut omni ex parte lenitionibus superatis, securi ac lacti ad palmam et coronam tandem aliquando perveniamus, quo nos perducatur, qui cum benedictus in saecula saeculorum. Amen.

CONCIO VII

SUI' E II P S A L J I U M X C.

DE VERSU SEPTIMO ET OCTAVO

Cadent a lalcrc tuo mille, cl decem millia a dextris luis: ad le aulcm non appropinquabit.
Verumlamcn oculis luis considerabis cl rcliibulionem peccatorum videbis.

SYNOPSIS.

Summalim textus versuum praesentium explicatur, ac inde ad eorum prolixiorum enuclea' tionem descenditur, quae triplex habetur. Prima csl secundum d. Augustinum, qui mille el decem millia a dextris et sinistris cadentia , commilitones esse exponit: ubi variis testimoniis ostenditur , prosperitatibus . quae per latus dextrum designantur, mullo plurcs siipe rari, quam adversis , quae latus dénotai sinistrum:elquam serio proinde nobis sil ad vigilandum docetur. Secunda expositio est secundum Euihi/mium. qui tela cl sagittas esse vult scilicet Diaboli, quae suo/ine frustrantur. Tertia est secundum Theodorem, el Bernardum, qui de hostibus illa verba dici intelligunt. Nobis a dextris adesse bona aeterna . a sinistris bona temporalia.quorum his homines improbi, illis daemones insidientur, demonstratur. atque dextrum potius quam sinistrum latus custodiendum esse , exemplo sauciorum . testimonio psalmographi el similitudine docemur el seno admonemur.

Obtenta de tot millibus hostibus victoria, inversu sequenti a Psalte regio proponuntur gaudia , quae oculis propriis homo victor videbit : cl cur dicat oculis luis , triplex redditur ratio. Qua ratione, beati de poenis damnatorum pos sint laetari explicatur, nempe non dc illorum malis laetantur, sed de mirabili el sapienti dispositione Dei . atque aliquot inde resultantes utilitates (numerantur: quales sunt. aucta laetitia . perfecta secui itas , el maior sanctorum Splendor. Quam utile sil poenas peccatorum nunc hic considerare, quas olim videro erit delectabile, exponitur, el ad eiusmodi diligentem considerationem gravis el severa exhortatio c-pilogi vices obit.

Cadent a latere lun mille, cl decem millia a dextris tuis: ad lc aulcm non appropinquabit. Verumlamcn oculis luis considerabis, cl retributionem peccatorum videbis. Laetissimum, gralis-

simumque nuncium, chrisliani auditores, his verbis Prophetæ hodierna dic vobis omnibus adfcrcinus. Is enim, qui futurum ingentem belli apparatus, cl hostium alque annorum mollitudinem cl varietatem dominica superiore praedixerat . idem hodie prosperum belli eventum nobis exponit. « I singularem alque inauditam victoriam pollicetur. Cadent, inquit, a dextris el n sinistris . lum commilitones. qui lecum pari labore, sed non pari Turbina pugnabunt, tum sagittae, quas parlim sculo , parlitn gladio felicissime excipies: lum eliam hostes lui, alque ii potissimum calcul, non rugient, tie iterum forlasse redeant; neque comprehenduntur vivi.quoniam neque diviles sunt.ul ; b cis summa aliqua pecuniarum cxpcclari possiljneque pro bi cl fideles, sed improbi cl proditores , ut cos lum non sil mancipiorum loco domi retinere, sed cadent humi pioslrati. vulnerati, occisi. Ad te autem non appropinquabit, neque limor, ul terreat. neque telum, ul feriat , neque hostis , ul copiai. Quin eliam paria Victoria ad locum certaminis aliquando redibis,et cadavera occisorum ubique prostrata cum delectatione cl voluptate considerabis.

Haec est brevis summa lotius propheticae sententiae, quae, ut animadvertere putuistis . tubus modis explicari potest.Nam mille < I dei rm millia, quae a dextris et a sinistris cndcnl, vel commilitones sunt, ut beatus Augustinus < xponit: vel tela cl sagittae,quod Eulhimio magis placet: vel postremo hostes, ul Theodorclus cl Bernardus docent. El quamquam expositionem primam magis lile.ralem el veram esse arbitramur, lamcn quia omnes illustrium auctorum sunt alque utilissimam doctrinam continent, omnes breviter persequemur.

Initio igilur sanctus prophcla laetitiae magnitudinem. qua in hac victoria perfruemur, a magnitudine periculorum ostendit. Nam cum hostes lam inultos commilitonum nostrorum prosternent, qm mille a sinistris, el decem millia u dcxlr is rnisere cadere videamus, nos tamen in lania strage sociorum luli liberique erimiis.Pariter quidem oppugnamur, sed non pariter concidemus. Ad nos nutem non appropinquabit, nimirum timor nocturnus, sagitta volans in dic, negotium ambulans in tenebris,

incursus el daemonium meridianum. Isla siquidem omnia mala ciypcus veritatis facile propulsabit. Quod vero dicitur, mille cl decem millia , non ila accipiendum csl,quasi cerlus aliquis numerus designetur, id enim solum divinus propheta significare voluit plurimos futuros, qui a sinistris cadent, sed mullo plures, qui a dextris: quo genere locutionis illud etiam in primo libro Regum scriptum legimus: *Percussit Saul mille,el David decem millia.*

Sed quaeret aliquis fortasse, quae causa est. cur plures a dextris, quam a sinistris cadent? Quae est isla lam periculosa dextra? Facilis cl expedita responsio est.Dextera lempuscsl prospcritatis.opum, honorum, dclitiarum: sinistra tempus adversitatis , inopiae, ignominiae, miseriae. Utroque lempore homines impugnantur, utroque eliam tempore plurimi vincuntur cl cadunt: Sed longe el sine comparatione major lil strages lcmpme prosperitatis, quam adversitatis: multo siquidem facilius dolor , qua voluptas superatur: cl nulli blanditiis illecti in flagitia corruerunt, qui fortiter suppliciis ante resisterant. Intellexit hoc daemon, alque idcirco, ul sanctus Hieronymus in vita Pauli primi Eremitae scribit,cum videret sanctos Martyres suppliciis necari posse, superari non posse , id persecutoribus persuasit, ul quos tormentis vincere non valerent, cos voluptatibus cl deliliis oppugnarent. Itaque adolcscenlem quemdam cruciatibus variis frustra longo tempore lentatum in amoenissimos hortulos tyrannos praecepit abduci , ibique inter lilia candentia, cl rubentes rosas, cum juxta levi murmure serperet rivus, el molli sibilo arborum folia ventus perstringeret, super exlruatum plumis lccium resupinari, cl ne sc inde posset excutere, blandis cx serico nexibus irretitum relinqui jussit, quo cum recedentibus cunctis meretrix speciosa venisset, coepit delicatis stringere colla complexibus, el quod dictu quoque nefas est, virilia manibus attrectare,ul corpore in libidinem concitato, victrix sc impudica superjaceret.Quid ageret miles Chrisli cl quo sc verteret nesciebat, quem tormenta non vicerant,superabat voluptas,tandem coelilus inspiratus, praecisam morsu linguam in osculantis sc faciem expuil, ac sic libidinis sensum, sucèedens doloris magnitudo superavit. Sanctos patres, qui deserta el solitudines incolebant, nunc daemon terroribus et verberibus affligendo, nunc voluptatum illecebras, vel cogitationi vel oculis ingerendo ex eremo fugare, alque ad mundum revocare tolis viribus conabatur. Sed minis cl terroribus ncc unum quidem unquam de cremo fugavit: carnis vero illecebris non paucos ad mundum . (piem reliquerant, revocavit. Sanctus David cum adhuc privatus el pauper, armaque Saulis fugiens in montibus <lc-1'lccscerel, lam eximia virtute excellebat, ul non semel hosti ac persecutori pepercerit: postea vero quam ad regnum peiveniri, el otium alque occasionem naclus est. simul adulterium atque homicidium perpetravit. El quae causa fuit iniquitatis Sodomae? *Saturitas panis ct abundantia, el otium ipsius et filiarum ejus,* inquit propheta Ezcchiël. X.im abundantia saturitatem, saturitas otium parit!. *Mullam vero malitiam docuit* otiositas,inquit Ecclesiôs'us. E conira.mala, quae hic nos premunt

ad Deum ire compellunt.Denique ludacis adeo noxia prosperitas, adeo salutaris adversitas eral, ul David prccclur.cl dicat: *Imple fiicies eorum ignominia, el quaerent nomen tuum Domine,el,cum occideret cos,.quaerebant eum; cl revertebantur, ct diluculo veniebant ad eum.* Itaque non sine causa Dominus clamai in Evangelio: *Beatipauperes: beali qui lugent. Vae vobis, qui ridetis. Iu-vobis divitibus , quia habetis consolationem* restrain in hoc sacco,quandoquidem mille quidem a sinistris, id est, in adversitate propler impatentiam cadunt: sed decem millia a dextris, hoc est, in prosperitate mullo plures propler iuiutncm peccandi occasiones pereunt.

Sed si haec ita se habent, quid, csl, quod hm pauci statum securiorem amant? Cur plcrique omnes afflictionem fugiunt,prosperitatem quaerunt? Cur eliam in tanta commilitonum strage , lain parum limemus, si ex undecim millibus vix unus evadat? Certe in loco periculoso versamur, neqyc tempus videtur esse dormiendi. Quid? Si divinitus modo nobis significaretur, el hoc nostro número unum posl mediam horam moriturum,atqnc ad inferos sine ullo remedio descensurum,quis nostrum prae anxietate el metu non palleret, sudaret,lrepidarcl?At nunc spirilus veritatis, oraculum divinum aperle cl sine ambagibus dicit, non unum ex multis ccrlo moriturum; sed cx nullis millibus vix unum evasurum ct lamen quasi ad nos isla non pertinerent, nihil penitus movemur.Videbat haec uugna pericula Dominus, quae nos videre, el cogitare non volumus: ct proplerea tam saepe, lam seno tam cx animo nos monebat *Vigilale vigilale.*

Sed nunc ad secundam expositionem veniamus, secundum quam mille ct decem millia,quae cadent non commilitones, sed tela el sagittas inelligere debemus, dc quibus eliam id quod sequitur accipiendum est: */id te autem non appropinquabit,* nimirum tela cl sagittae ml hominem justum Ctrl)'pco veritatis munitum,non appropinquabunt.Quamvis enim codices lalini, qui habent *non appropinquabit,* numero singulari, el cadent, numero multitudinis, admittere non videantur, ul eadem esse inelligamus, quae humi cndenl.ct quae ad justum non appropinquabunt: tamen ex codicibusgraciis qui habent *cadet,* numero singulari , istum esse hujus loci sensum inlciligimus, cadet a latere luo quasi pluvia quaedam mille sagittarum,et a dextris luis lamquam imber decem millium telorum: ad lf autem non appropinquabit, neque pluvia illa sagittarum, neque imber mullo densior telorum. Tum vero cadere sngillae, cl non appropinquare dicuntur, cmn diabolicae (efflationes sine suo frustrantur, nihilqne detrimenti Chrisli militibus adierunt. Veram autem esse propheticam liane promissionem bono diabolus novit, si verum confiteri vellet aul posset, quippe qui adversus lob, adversus Tnbiatn adversus Paulum. Antonium , Ililarioncm aliosque nonnullos magnos bellatores Del orânes suas machinas adhibuit, omnes artes expertus est, omnii tela cl jacula contorsit,cl ne semel quidem aliqu.d profecit.

Restat expositio extrema, secundum quam mille hostium cohortem a sinistris, ct legionem decent

millium n dextris intelligimus esse casuram, et ad hominem justum minime propinquaturam. Homo justus.auditores, semper cum impiis.el peccatoribus bellum gerit, quos lamen ila vincere cl trucidaro studet, ut cos mundo, cl sceleribus mori faciat: ct quoniam dextera gladium lend , quod csl verbum Dei, quo pungit ac ferit corda peccatorum: sinistra vero clypeum fidei el patientiae, quo non solum ictus adversariorum excipit, sed eliam cos quandoque perculit cl prosternit : proplrca quidam a dextris cadere dicuntur,el quidam a sinistris. Quia vero plurimos quidem sancti homines exemplo cl patientia sua convertunt, sed mulio plures verbo praedicationis . idcirco *cadent a latere tuo mille; et decem millia a dextris tuis: ad te autcmr* inquit, *non appropinquabit'*, tu convertes eos, sed ah eis tu minime perverteris. Illinam aliquos-hoc tempore tales milites haberemus, videre-mus profecto pulcherrima spectacula.Quid,quaeso eral olim cernere sanctos apostolos milites veteranos, exercitatos, doctos a Deo? Quai e spectaculum videre Petrum in dic pentecostes una excursione , uno impetu tria millia hostium prosternere? O si vidissemus Paulum semel inter tot adversarios modo gladium vibrantem,modo clypeum objicientem; nunc hos, nunc illos trucidantem: nihil sane dubito, quin nullum cum eo Caesarem aul Rulandum comparassemus. Nemo enim lam mullos unquam interfecit gladio , quoi ille sceleribus mori fecil verbo Dei. Siquidem ab Ierusalcm usque ad Illyricum quocumque ibat ubique strages felicissimas agebat. Beati sane , qui ila vincuntur el cadunt; sed beator mullo, qui ul bonus Chrisli miles, in hoc bello ita se gerit, ut a latere ejus cadant mille a dextris vero decem millia. Sed roget forsitan aliquis, si lum hostes trucidare dicimur, cum cos dc peccatoribus justos cflldimus , quod de obstinatis daemonibus el hominibus dicemus? an ab eis vinci possumus,el cos vincere non possumus? Imo vero audiores,modo velimus, modo strenuo, dimicemus dc istis eliam cadent a lolerc nosiro mille, a dextris vero decem millia.

Sed mullum refert in hoc genere belli rcclle intelhgere. quid sil in dextra, el quid in sinistra. Quid igilur dextera est? Bonum aeternum. Quid sinistra? Bonum temporale. Perpendite quae so diligenter, quae dicturus sum. Duo genera bonorum duabus manibus tenemus. Dextera, bonum aeternum, salutem animae, regnum coelorum , Deum ipsum summum el infinitum bonum ; haec manu dextra tenemus, quicumqoc Christiani Catholici sumus: haec tenemus: nondum quidem re, sed firmn et solida s|5e. Sinistra vero quid? Dona fragilia et caduca, domos, agros,pecunias, res coderas: hacc est duplex illa benedictio in rore coeli el m pinguedine terrae, quam sancti patriarchae posteris suis a Domino precabantur. Duobus his generibus bonorum duo genera hostium insidiantur: bonis aeternis quae in dextera nostra sunt.dncmoncszhonis lcmppralibus, quae sunl in sinistra, homines mali quamvis enim el daemones non raro temporalia nobis incommoda vel conantur inferre , vel gratulantur inferri; cl homines improbi frequenter ca nobis suadeant unde non parum dextera noslra lae-

datur; lamen cl illi omnes suos conalus ad oppugnationem dexterae praecipue conferunt cl Isti sinistrae spoliandae potissimum incumbunt. Cum Daemon alicui suadet furtum facere, quid arbitraris praecipue in eo furto spectat, nisi ut unus inique agendo, alter impatienter ferendo uterque animam >uam pcrdal?Sed cum homo homini futurum suadet, nihil certe optare videtur , praeter emolumentum temporale, nisi fori., in corpore humano animum non humanum, sed diabolicum inclusum gerat? Cum igitur sinistrae homines, dexirae daemones insidiantur, cl mullo sint daemones plures cl fortiores, quum homines , si bona temporalia contra fraudes ct machinationes hominum Deo protegente servare polueris, *cadent a latere tuo mille*: si vero bona sempiterna contra daemonum insidias, teniationcs, incursum, innp< lumque defenderis.tunc vero *cadent decem millia a dextris tuis*.

Quae cmn ita sint, quid graves , sapienticsque Christiani agere debent, cum a duabus partibus se>c oppugnari vident? Plane, si sapiunt , praecipuam curam, praecipuum studium, praecipuam diligentiam cl industriam ad lalusdcxlrurn custodiendum adhibebunt. El si pauciores milites habere se videant, quam ut lateri utrique defendendo sufficiant, more sapientum imperatorum sinistro laleie deserto,oinnesad latus dcxlerum convenire facient. Id certe vobis el verba el exempla sanctorum osten hint. *Cor sapientis* (inquit Salomon) *in dextera ejus: cor stulti in sinistra illius*. Dominus vero *Quaerite primum*, inquit, *regnum Dei etjustitiam ejus. cl haec omnia adiiciuntur vobis*. Quid apostoli quid martyres, quid sancti omnes feceruQl, nonne parentibus, filiis, fratribus, divitiis, honoribus, voluptatibus, vilae ipsi, ac toli denique sinistro lateri nuncium remiserunt,ut latus dextrum in luto colloeareni?Quid? Ipse Deus nonne.ut lunc sapientiam sanctorum probatum sibi el gratam esse doceat, nosque omnes admoneat, non esse cum periculo dextrae sinistrum latus magni faciendum, saepenumero dissimulat damna servorum suorum in parle sinistra, eosque spoliari.vexari, affligi,oc-cidi permittit, ul defensa cl custodita maneat pars dextra? *Providebam Dominum in conspectu meo semper*, inquit saucius David, *quoniam a dextris est mihi ne commovear*. El rursum:*Tenuisti manum dexteram meam*. Et *Dominus protectio tua super manum dexteram tuam*. Ha igilur sapientes, qui paucissimi lamen rarissimique sunl hopi-nes vero stulti, quorum infinitus est numerus, ila cor cl animum, et ocuhim ad sinistram habent,ut de parle dextera ne cogitare quidem unquam videamur,quae sane caritas alque sullitia nullis verbis explicari potest. Sed lingite animis existera hic aliquem.qui drxlra mauu gemmam pretiosam teneat quae mullis millibus aureorum vendi quaeat, sinistra vero nucem vel pomum oboli unius,vel duorum et a devins quidem decem viros habeat callidos robustos, armatos qui vel vi vel dolo gemmam ci de manti extorquere sunino studio laborent: a sinistris vero inermem , ac debilem aliquem puerum . qui nuci vel pomo insidietur : quae esset (quaeso vos) ejus hominis stupiditas cl slulliUa

praedicanda, Si gemmae pretiosae oblitus, ulraque manu, lolisque Viribus in solo puero repellendo occuparetur, el gemmae jacturam nihil esse duceret, modo nucem suam vel pomum conscrvarcl? Al nonne morbo eodem mentis parum sanae plurimi hodie laborant, quamvis sapientes dici el haberi velint, qui pro pinguedine terrae, pro nucibus el pomis huius mundi, quae velint nolint, brevi relicturi sunl, iulos dies contendere, cl in omni praetorio hligarczimo el vilam periculo exponere parati irurenianlur: cl pro rore coeli, pro gemma illa, clarissima el pretiosissima gralia Dei. qua una regnum Dei emi potest, el cui eripiendae integrae legiones robustissimorum daemonum dies ac nodes advigilant, nihil agere dignantur? non jejunare- saltem eos dies, quos Ecclesia praecepit: non eleemosynas facere, saltem dc eo, quod superesl. El quam mullos in hac allicla regione inveniremus, qui cum ipsis hostes et coelum el lerram invideant, ei Udem el opes eripere moliantur, si terram, si opes. si bona temporalia servare possent, Udem perdere, cl religionem; el animam . cl Deum ipsum non mullum curarent? Qunndo igitur flet in extremo iudicio, formidolosa alque horribilis illa divisio cl oves quidem in dextro, hoedi vero in sinistro latere collocabuntur, quo isli miseri sinistrae amatores, nisi ad sinistrum latus omnes pertinebunt. Nam sinistrum elegerunt, -dnisrum habebunt, sinistre eliam iudicabuntur. Quod si panem sinistram in iudicio sortiri vehementer, ut par csl, perhorrescimus, ct dexteram potius nobis volis omnibus praeoptamus, nane dum licet cor nostrum in dcxtra constituamus, nunc eam partem nobis bonis operibus praescribamus, iisque virtutum, praesidiis cl munitionibus cam confirmemus, ul pullis hostium dolis vel conatibus eam nobis eripi, nequo vivi neque mortui patiamur.

PARS SECUNDA.

Vermnlamen *oculis luis considerabis, ct retributionem peccatorum videbis*. Ad cumulum noslrac laetitiae post victoriam lam praeclaram id accedebat, ul praeliis omni ex parte linitis, etiam aspectu cl contemplatione cladis hostium nostrorum mentem el oculos oblectemus, cl quamquam hic in tantis non numquam accidere solet, ul homines iusli oculis considerent, cl retributionem peccatorum el hostium suorum videant: nam cl populus Iudaicus Pharaonis exercitum noctibus Erythraei maris divinitus involvi, ct enecari; cl rex Ezechias castra Sennacherib brevissimo tempore ab angelo deleri; el magnus Constantinus tyrannus Maxentium in Tiberim fluvium divina vi praecipitari vidit, lamcn post diem atlissimi iudicii quando mimica destruetur mors . ac diabolus cl angeli cius, cl omnes Iilii perditionis in stagnum ignis ac sulphuris prolicientur, tunc vere cum incredibili voluptate ac laetitia *oculis luis considerabis, ct retributionem peccatorum videbis*.

Neque frustra sapientissinnis propheta non contentus dicere, oculis considerabis, addit *luis: oculis*. inquit; *tuis considerabis*. Primum ul ostendat illos ipsos oculos, qui nunc bellum ct afflictionem

vident, lunc pacem sempiternam, cl hostium rni* rlnm visuros: illos, qui nunc fletibus ct persecuti nibtis atteruntur, tunc adversariorum clade barilcc consolandos. Deinde *tuis*, inquit. ut intelligimus non oculos novos esso nobis a Deo donanda, sed nostros restituendos. Si enim capillos cepit, nostri Deus numeravit, cl unus ex cis non peribit quanto maiore ratione pars corporis nobilissima, pulcherrima, qualis est oculus, integra nobis ini i; dic restituetur? Denique *luis*, inquit propbcb, quod tunc primum nostri esse incipient oculi, cw eos tuto ac libere possidemus: nunc criin quorndo nostros appellabimus, quos nobis etiam repugnantibus saepe curiositas aperit, sopor cbud pulvis discruciat, fumus nflligil, Senectus obscura, obitus excaecal? Tunc igitur oculis luis considerabis, quando libertatem liliorum Dei plane ossecutus, non oculis modo, sed loti eliam corpori sume potestate dominaberis.

Sed cur, quneso, peccatorum supplicia iusti homines videre delectabuntur? Quid enim crudelius ac inhumanius, quam pascere velle oculos alieni miseriis, et delectari suppliciis miserorum? Nulli crii immanitas . auditores, nulla crudelitas, sancta cl honesta laetitia, quando elium Deos, q. morlcin non fecit, nec laelatur in perditione vivum; tamen in interitu peccatorum ridebat, *inoniam*, inquit. *vocavi el renuistis: extendi munum meam cl non fu il* (*μη' aspiceret: ego qtioqu. in interitu vestro ridebo*). Neque miseria cl calamitas erit, quae tantopere beatorum oculos oblectabil: sed splendor divinae iusliliae, ordo rerum longe pulcherrimus, mundi lotius sapientissime dispositio, quae non minus in cruciatibus impiorum, quam in praemiis beatorum mirabiliter elucebunt. Nam quae modo confusa cl perturbata sunl. ili suis locis aptissime collocabuntur. Frequenter modo culpa cl poena, cl virtus ct praemium, quae coniuncta esse deberent. divisa el separata reperiuntur: nam saepe flagella, calamitates, aerumnas extra suum locum, in aedibus videlicet iustorum nunc habitaro videmus: el contra, divitiae, boniores, prosperitas nonne crebro prneter omneiusin domibus nefariorum degunt? Ul illa minora nunc omittam, quod cum improbi puniantur, saepe Ii. ut qui peccavit magis, ille puniatur minus: clcu: iusti munus aliquod accipiunt, non raro accidit, ul illi! plus accipiat. qui mimis merebatur. Ilaqi nunc adeo confusa ct peiturbata sunl omnia, ul mundus totus quasi chaos quoddoin esse videatur. At in die ultimi iudicii . optime el sapientissime omnia componentur, nihilque erit quod extra suum locum usquam reperialur: ibi poena perpetuo? . hacrehil culpa; ibi cum virtute felicitas nexu Indissolubili cōniungelur; ibi sumina cl exactissimi proportionem singuli quique homines, singula membra, singuli sensus, singula opera sua, cl prope vel praemia vel supplicia Deo iudice recipient.

Quod igitur fulgor divinae iusliline in poenis damnatorum ita splendent, id est. quod cl sapientiam ct sapientes, omnes mirifico delectabit: neque vero sola delectatio, sed mulla praeterea comoda el utilitates ex eo nascentur, quod iusti oculis suis considerabunt, cl retributionem peccatorum

vMebun1. Primum, quod sicut impiis dolor; ita iustis luctum, ex mutuo conspectu non modicum augetur. Nam cum illis aliquod sollicit genus esset, si tormenta sua inimicos suos Intere arbitrarentur, et istis incredibile gaudium erit, tam aperte videre, quid evaserint. Deinde securitas perfecta iustorum erit visa retributio peccatorum. Quid enim deinceps sancti homines formidabunt, cum oculis suis viderint omnes, qui se ailligebant, in carceres gehennae esse conclusos, idque clavi illa divina, quae claudit, cum nemo aperit? Quam securus liberi videris, si unum dumtaxat inimicum haberes. cum illum propter aliquod eius flagitium ad carceres perpetuos damnatum tuis oculis videres? Quam liberi ab omni metu cum sollicitudine, olim noctu iter faceremus, si certo nobis constaret. omnes fures, omnes latrones, omnes nebulones de tota hac provincia esse sublatis? Talis erit, et longe maior securitas beatorum, cum evira puteum inferorum nullus unquam improbus loto orbe invenietur. Postremo illud etiam censeret impiorum conspectus, quod pulchriores et splendidiore sanctos homines conficiet: semper enim contraria contrariis comparata maiora scipsis quodammodo esse videntur. O quanta luce fulgebant tunc virginum continentia, quando cum stupris et adulteriis impurissimorum hominum conferetur: O quam pulchra et mirabilia sanctorum icinia lunc apparebunt, quando cum istorum conviviis et comotationibus comparabuntur! O quam heroica videbuntur tunc sanctorum martyrum certamina. quando cum eorum mollitie cum teneritudine conspicientur. qui morsum unius pulicis ferre non possunt! O quam ingens erit lunc laetitia sanctorum et dolor miserorum, cum in conspectu lotius mundi praedicari audiemus, ac «licet, Ecce iste horno erat, cum ille homo erat, iste invenis erat, et ille invenis erat, iste dives cum nobilis, et ille dives et nobilis; et tamen iste perpetuo virgo fuit, ille ne, uxore quidem contentus alienum litorum commaculavit. Iste iciuniis operam dedit, ille ne a crapula quidem et ab ebrietate se abstinuit. Iste sanguinem suum pro Deo fudit, ille ne terram quidem pro Deo perdere voluit. Ita *lactabitur iustus cum viderit vindiciam, cum manus suas lavabit*, hoc est pulchriores nilidioresque reddet. *in sanguine peccatoris*.

Reliquum bene. auditores optimi, vel quod sanctus propheta nos praedicat aliquando esse facturos gratia voluptatis, nunc utilitatis causa faciamus. Nempe in die ultimi iudicii oculis vestris considerabis cum retributionem peccatorum videbis, vel inde plus gaudeas: nunc vero, si sapias, oculis vestris non minus frequenter considerabis, cum retributionem peccatorum videbis: vel inde videlicet plus metuas, vel vilia diligenter fugias, vel sollicite, ambules cum Domino Deo tuo. Quam enim causam esso censis, cur iam facile, iam saepe, iam sine ulla ratione homines hodie, peccant, nisi quoniam oculis suis non considerant, nec retributionem peccatorum vident? An non permulti iam sine ullo metu. iam audacter, tam libere, iam temere peccant, quam facerent, si Deum ligneum vel lapideum se habere arbitrarentur? Quis hominum est tam audax, qui si vel debilissimo puero iniuriotn facere velit, non

prius apud se. cogitet, an ille quandoque. aut per se aut per altum iniuriam ulcisci poterit? Cur igitur contra Deum omnipotentem, qui omnia videt, «pii ubique cum praesens, qui ultor cum peccatorum acerrimus, in cuius manus horribile cum incutere, absque ullo consideratione peccamus. nisi quia oculis nostris non consideramus. nec retributionem peccatorum videmus? Deinde si semel temere peccaremus, ut primus angelus, vel primus homo, magna res esset. sed excusationem aliquam habemus: at quod iam crebro, quod singulis fere horis Dominum offendamus, vel facilius capere capitis nostri, quam peccata animae nostrae numerari possint, quae ratio est, nisi quia oculis nostris non consideramus, nec retributionem peccatorum videmus? Sed quid postremo cum, quod nos ad peccandum, hoc est, ad iacturam faciendam summi boni et sempiternae poenae debitum contrahendum invitat? Umbra quaedam honoris, pauci nummi, una brevissima delectatio, saepe etiam plane nihil. Nulli enim reperientur. qui sine ira. sine causa, per iocum, ridendo blasphemant: ergo pro nihilo Deum offendis, regnum caelorum amittis. mortem mercaris aeternam? Et cur hoc. nisi quia oculis vestris non consideras, nec retributionem peccatorum vides? Quamobrem. auditores optimi, si prophetae monitis obtemperare. et nostrae saluti bene consultum esse velimus, baiulos illos atque operarios imitemur oportet. qui ferendis oneribus vicium quaerunt. Quid enim illi faciunt. cum ad onus aliquid fovendum conducuntur? Num temere cum inconsiderate quidvis capiunt? Minime vero: sed putius diligenter prius lotum onus circumspiciunt, et virium facultatem, oneris gravitatem. itineris longitudinem sollicite metiuntur, saepiusque lentant, an pares humeros oneri ferendo se habere sentiant. Ad eundem igitur modum, cum te ad peccandum, sive daemones sive homines. sive mundus sive caro provocat, oculis vestris considera, et retributionem peccatorum vide. Cogita tecum, an pondus illarum poenarum tolerare poteris. cui te peccatum sine ulla dubitatione subiiciet. Et ne forte, quoniam illae nunc ab oculis tuis absunt, te ipsum decipias, eas poena cogita. quas hic experimur, et eis condimentum aeternitatis adde. Sola enim aeternitas eiusmodi est, ut sino ipsa nullum supplicium grave. cum ipsa nullum leve iudicari possit, et tamen hoc sale poenae omnes damnatorum condiendae sunt. Cogita igitur quam crucem patereris, si absque alia poena in hoc templo, ita ut modo stas, perpetuo siare deberes, nonne males millies mori, quam in aeternum hoc modo stare? Quid igitur erit non in templo siare. sed in vivis atque ardentibus flammis immisere, lotoque corpore cum animo sine intermissione cruciari, atque id in aeternum, et ultra, si aliquid ultra reperitur? Quaeso vos, qui humeri viva illa incendia tolerare poterunt? Cuius pectus illa tormentorum aeternitate non frangetur? *Quis ex vobis, clamat Isaias, poterit habitare cum igne devorante? Quis habitabit cum vobis cum ardoribus sempiternis?* O Christiani, si parvos dolores, parva incommoda, parvas aegritudines, iam diligenter cavemus, sumptibus non parcimus, omnes medicos advocamus, quis in

re Inula rationem cl consilium nobis eripuit, ul oculis nosiris non consideremus , nec rclribulio-
netn peccatorum videamus? Quid cogitamus, si periculum aeternorum suppliciorum non cogila-
Hies ? Quid videmus, si hoc non videmus? Quid limemus, si hoc non timemus? Quid providemus, si hoc non providemus? Au falsa haec esse dice-
mus? Sed non fabulae poetarum neque philosophi geniium. sed ipsa Veritas csl, quae nos isla do-
c nil. Si Deus alicui Il igilioso homini nunc diceret, En tibi optio dalur , vide quid eligas , vel ab hac hora usque ad mortem podagra laborabis, quae no ad momentum quidem , neque noctu neque inter-
diu quiescere te paliclur : vel si nunc morbum ef-
fugere cupis, modo monachus Carlliusiantis ul fias oportet. Quid ille , si rationis est compos ? num dubitabit e vestigio ad monasterium convolare’po-
lius.quam Iolo lemporc vitae domi conclusus alque in lecto iacens cum acerbissimis doloribus collucta-
ri ? Iam igilur cum gehennae supplicia mullo sint

maiora, quam quivis podagrae dolor: cum spaliun aeternitatis infinitis partibus excedat omne lem-
pus huius vitae, cum id, quod Deusa nobisrequk
ril, mullo sil minus el facilius , quam monachur, cai lhusianum fieri, quid est quod dubitamus?Qmj tanta suavitas in sceleribus repentur, ul lam car, precio emi debeat ? Si sapientiam Salomonis, ro-
bur Sampsonis, speciem Absnlonis,divitias Croesi, potentiam Augusti , annos Mathusalcm pccand. tibi comparares : quid tandem omnia isla prodet-
scnl, si poslrnodum in morte, neque corpus a ver-
mibus neque animam a gehenna liberaro posses? linquo non sunl ista, non sunl haec (milii crédite; quamvis magna cl rara esse videantur, non sunl, inquam, ullo modo digna, quae sempiternis dolo-
ribus comparentur. Ergo si oculis tuis considera-
bis, ct retributionem peccatorum videbis, el nun: bene sanclequec vives.el poslrnodum beate feliciter-
que morieris , quod nobis omnibus concedat, qui csl in saecula benedicius. Atuen.

CONCIO VII.

S V 1> E H P S A I. M U M XC.

DE VERSU KONO ET DECIMO

Quoniam tu es Domiuc spes mon; Allissimum posuisti refugium tuum. Aon acccdcl ad le malum
cl flagellum non appropinquabit tabernaculo tuo.

SYNOPSIS

Enodatur in principio difficultas quaedam, him de cohaerentia horum duorum versuum cum praecedentibus cl subsequenteribus , lum do persona loquçnle , quae diversa statuitur, scilicet hominis sancti cl prophetae. Allissimum hoc loco non de adiundo loci, sed ile Deo intelligendum esse significatur. Differentia inter malum el flagellum quae sil assignatur, quorum illud est peccatum , quod solum verum malum dici debet', hoc vero poenae ct miseriae cx peccalo ortae. Resolvitur deinde quaestio, quod nimirum non in hac vita , sed in futura iuslorum tabernaculo non accedit malum, vel non appropinquabit flagellum. Quod ul evidentius intelligatur quinque enumerantur hominum genera. Primum. in quibus malum. id csl, peccatum proprium suum habet domicilium. Secundum , in quibus quidem habitat, sed ab co liberari facili negotio possunt. Tertium eorum. in quibus quidem peccatum ipsum non habitai, sed in iis adhuc concupiscentia vivit. Quartum, soli fuere Adam cl Eva in statu innocentiae. Quintum, sunt homines perfecte beati, ubi aeterna bcatitudo describitur , nosque co serio invitamur.

Pars altera exponit, in hoc cliam sacculo suo modo posse impleri promissionem psalmographi : cur cl quomodo Deus aliquando iustum permittat labi, ex d. Gregorio docetur. Solos mulos proprie flagellari, ulpotç quibus flagellum ad animam usque penetrat-, sanctis vero non nisi ad extrema pertingit, exemplo s. Bernardi cl s. Slephani Presbyteri, S. Gregorii et omnium martyrum prolixè ostenditur. Sanctis non modo non obcssc. scd el prodesse flagellum declaratur, quia ad cursum incitat, quo destinamur, quod variis exemplis cl similitudinibus confirmatur. Tribulationes potius flagellum quam flagellum esse demonstratur cx comparatione , quia flagellum refrigerat, musca»

abigit, reficit el recreat, quae omnia el flagellum egregie praestat, uti exemplo Arnulphi, cuiusdam divitis a d. Bernardo conversi, et variis sacrae Scripturae testimoniis comprobatur.

Quoniam tu cs Domine spes mea : dllissimum posuisti refugium tuum : Aon accedet ad te malum , et flagellum non appropinquabit tabernaculo Itio. Psalmum nonagesimum, audilores optimi, quem Deoauclorc alque adiulorc suscepimus explicandum, carmen esse dramalicum . summoque artificio compositum, in prima noslra oratione breviter admonuimus. Ll notiis in iis verbis intelligendis, quae hodierna dic suo ordine exponenda se offerunt . magno usui esse poterii. Nam primus ille versiculus: *Quoniam lu cs Domine spes mea. Altissimum posuisti refugium tuum*, lotus est aprrtus el facilis , cl n nobis clmm expositus , cum in explicatione primi el secundi versus huius psalmi, de vi el significatione vocabulorum. *Altissimi, Spei cl Refugii*, disseruimus. Sola connexio et connexio cl continuatio huius sententiae cum praecedentibus cl sequentibus verbis , aliquid obscuritatis cl difficultatis habet. Alloquebatur enim propheta in verbis praecedentibus hominem iustum , atque dicebat: *Verumlamcn oculis luis considerabis cl retributionem peccatorum videbis* : nunc vero mutata persona, quasi non alteri, sed sibi ipsi hactenus locutus esset, slalim subiungit : *Quoniam lu cs Domine , spes mea*. Mox autem ad priorem personam redii, ct hominem iustum alloquens ail: *Allissimum posuisli refugium tuum*. Itaque non videntur ullo modo inter se hi versus posse cohaerere. Illud enim: 7'u cs *Domine spes mea* . lu-quc cum praecedentibus rccllc coniungitur, *Oculis luis considerabis cl retributionem peccatorum videbis*, neque cum sequentibus connecti polesl: *Allissimum posuisli refugium tuum*. Nodum istum variis modis ac ralionibus dissolvere alque expedire plurimi urnali sunl. Theodorclus ct alii quidam ex Graecis nullam hoc loco personae mutationem lie-

ri volunt, ac ut oratione lota cohaerent, sufflccrc, si voculam unam dumtaxat subinlccllignmus , videlicet *Dixisti*: ut sil sensus. *Quoniam dixisti, tu es Domine spes me.a.* ideo *Altissimum posuisti rc/uffimn tuum"*, cl ca de causa *non accedet ad te malum ei flagellum non appropinquabit tabernaculo luo.*

Sed quamquam non inepte neque absurde ista dicuntur: lamen nulla vidciur esse necessitas, cur vocem illam subinlcclligamus, cl aliquid prophetae verbis addamus, cum etiam absque ulla voce, tum integer verborum sensus , lum bona cum praecedentibus cl sequentibus connexio reperinlur. Etenim, ul modo dicebamus, negari non potest, quin psalmus hic nonagesimus sit earmen dramalicuin, (piales comoediae cl dialogi esse solent, cl qualia sunl in sacris literis Cantica canticorum, in quibus variae personae inter sc agunt sine ulla scriptoris, sive ancioris interlocutione. Nam paulo inferius in hoc eodem Psalmo Deus introducitur ita loquens : *Quoniam in me speravit liberabo eum, protegam eum, quoniam cognovit nomen meum* : cum tamen in verbis praecedentibus non Deus , sed propheta ad hominem iustuin loqueretur, ac diceret: *Super aspidem et basiliscum ambulabis, el calcabis leonem el dragunem.* Neque hoc loco ullo modo illa vox inferi potest, *Dixisti* vel *Dixit.* Illoc igilur imprimis firmum <4 ratum sil, fleri hoc loco personae mutationem : cl cum dicitur : *Tu es Domine spes mea*, hominem iuslum colloqui cum dicebatur; *Oculis luis considerabis ei r tributio-nem peccatorum videbis*, cum homine iuslo loquebatur.

Illoc autem ila constitute, illud expediendum restai, quousque hominis iusti oratio se extendat: quidam cnim lotos hos duos versus homini iuslo attribuunt: *Quoniam lu es Domine, spes mea: Allissimum posuisti refugium tuum* : *Aon accedet ad te malum el flagellum non appropinquabit tabernaculo luo*, qui nos sententiae consentire non possumus. Siquidem vocabulum illud *Altissimum*, non csl, ul illi pulanl, adiunctum loci, sed nomen Dei. Neque enim cum dicitur; *Altissimum posuisti refugium tuum* , sensus csl, sublime alque excelsum domicilium libi fabricasti: sed *Altissimum*, id est, Deum lamquam lulissimam arcem, vel portum ad quem confugeres accepisti. Nam cl hcbracl codices illam ipsam vocem hoc loco habent, quam initio Psalmi , ubi dicilur: *Qui habitat in adiutorio Allissimi*: cl codices graeci , qui habentxovu-ψī τοv, articulo generis masculini, salis aperte indicani, vocabulo *Allissimi* Deum significari. Quam vero absurde dicatur Deo, Tu Deus *Altissimum*, id est. Deuui posuisti refugium liiium, nemo non videt. Deinde cui dicitur. *Altissimum posuisti refugium tuum.* Et, *Non accedet ad te malum el flagellum non appropinquabit tabernaculo luo*, eidem profecto dicitur. quod slalim sequitur : *Angelis suis mandavit de te. ul custodiant te in omnibus viis luis* , cum nulla fiat in his omnibus versibus personae mutatio. Al Deo dicere: *Angelis silis mandavit de le, ut custodiant te in omnibus viis luis*, non solum leve cl puerile csl, sed eliam impium cl blasphemuin.

Quamobrem id solum superesl. nl orationem hominis iusti paucis illis verbis: *Quoniam tu es Domine, spes mea*, lotam contineri dicamus, cumque cum praecedentibus, el sequentibus prophetae verbis ila continuemus Audivit homo iustus, quam nulla et magna beneficio sibi ex nomine bei sanctus propheta promiserit : ul quod liberabitur de laqueo venantium, quod in umbra alarum Dei lulus requiescet, quod clypeo veritatis protegetur, quoi non timebit a timore nocturno, quod cudente latere suo mille, quod oculis suis considerabit et rclrluitionem peccatorum videbit, proptcrca nunc, ut non ingratus, omnia illa cum ingenti laetitia cognoscere sc confitetur, el cum debita, iuslaque humilitate respondet: *Quoniam tu es Domine, spes mea*, hoc esl, agnosco non sohim beneficia , sed eliam causam cl rationem beneficiorum: *Non enim in arcu meo sperabo, el gladius meus non salvabit me: sed tu Domine, spes mea*: cndenl, fateor, a latere meo mille, cl decem millia a dextris meis, sed non propter robur ei virtutem meam , ncc propter hominum amicorum meorum praesidia; sed *quoniam lu es Domine , spes mea.* Sperent alii si velint in incerto divitiarum , in astutia sacculi, in hominum gratia , in potentia cl nobilitate ; ego vero propter te omnia *detrimenti feci, el arbitror ul stercoro*, cl scio quia non confundar, *quoniam lu es burnt-ne. spes mea: Si exurgat adversum me praelium*, si exurgail adversum me castra , si *aeuiat mundus, si diabolus fremat, si ipsa caro adversus spiritum concupiscat, non timebit cor meum, intrepidus dimicabo: *quoniam tu es Domine, spes mea.* qnod :i denique adversus hostes forbler pugnatero, si praevaluero, si vicero, si mihi palmam cl coronam praeparatam esse cognovero, non ellum inde supi-rbicl cor meum , neque in suis viribus leniere gloriabitur , *quoniam lues Domine, spei mea.* Haec esl oratio sancti viri, cui mox propheta respondet: *Allissimi posuisti refugium tuum*, Unquam si dicerel, rccllc el sapienter lacis, cumin solu Deo sperare te dicis. Sic enim non humile cl abieclum , terrenum ac debile domicil'um Ubi fabricasti , sed *Altissimum posuisti refugium tuum*, nempe in ipso Deo, quo nihil altius, nihil fortius, nihil stabilius, libi asylum, cl arcem cl profugiuoi quaesivisti, quocirca nihil libi nocere poterii, cum nc bombardac quidem lain alie globos suos maculari queant.

Alque hoc csl qnod sequitur: *Non accedet ad te malum el flagellum non appropinquabit laber liaculo tuo*: quibus verbis omnia penilus malaalque incommoda ab homine iuslo semel removit. Siquidem omne malum aul peccatum csl aul poena peccnii. Peccatum csl malum, quod sponle agimus : poena peccali malum , quod polimur inviti. Et quidem peccatum malum esl magnum , malum simpliciter , ac de eo propheta dicit; *Non accedet ad te malum*: poena vero malum csl parvum, ncc simpliciter malum dici polest. Quocirca sanclus David eiusmodi miserias non malum sed lbgcllutn appellavi!: *El flagellum*, inquil, *non appropinquabit tabernaculo tuo.*

Hacc vero ila esse facile demonstrari poicsl: id cnim csl vere cl proprie , cl simpliciter malum,

CONCIO VIII. SIII'EII PSALMI M XC.

quod hominem facit malum, quo nemo utitur, nisi male: quod a Deo, qui est sumum bonum, nullo modo proficisci potent: eiusmodi autem qui est nisi peccatum? Nam poenas, aerumnas, calamitates, quomodo simpliciter malas appellabimus, cum nec hominem faciant malum, et plurimi eis utantur bene. et ens Deus efficiat, et in Immines initial, qui solus est bonus? Existat aliquis pauper, obscurus, contemptus, plagis et vulnibus plenus: sed tamen iustus, pius, castus, sobrius, patiens, qualis quondam erat Lazarus ille mendicus, cum ad fores divitis epulonis slipum mendicaret, quid cum esse dices? Malum an bonum? Certe bonum. At plurima patitur mala. Fateor: sed illo uno caret, quod solum hominem facit malum. Contra vero, quid eum divitem, qui induebatur purpura et byssu, et epulabatur quotidie splendide, et inter solus vilam non habebat bonam: quid, inquam, bonum, aut malum fuisse indicabis? Nonne malum? At nullis bonis abundabat. II: est. Sed eiusmodi erant illa bona, vel quamvis omnia, quae toto urbe reperiuntur, uni soli concederentur, adhuc bonum illum lacero non valerent: imo vero quo magis ea bona multiplicantur, eo turpitudinem, stultitiam et stupiditatem habentis facilius produnt. Quid enim turpius. quid stultius, quid stupidius, quam vel omnia velis habere bona praeter teipsum? Bonam velis domum, bonam mensam, bonos liberos, bonum pallium. bonam tunicam, bonos calceos, et solam vitam, solam animam velis malam: alque illa calceos tuos praeponas animae tuae. Itaque non immerito Ethnicus ille philosophus, cum divitis cuiusdam ornatissimam domum ingressus forte spueret necesse haberet, postquam diu circumspexit, tandem in faciem divitis, cum quo loquebatur, sputavit: et cum ille stomachatus id acciperet, et rusticos mores philosophi reprehenderet. Ne mireris (inquit philosophus) nam diu quae in hac domo sunt omnia consideravi, et nihil inurpe ac sordidum, ubi spueret possem, reperi, praeter te. Habemus igitur, auditores, verum malum, quod ad hominem iustum, et in Deo sperantem non accedet, nihil esse aliud, (piam peccatum: flagellum vero, quod eius tabernaculo non propinquabit, osse poenas et miseriae, quae ex peccato natae sunt.

Sed magna quaestio hic exoritur, vel prophetica ista sententia. non iam explicatione, quam defensione indigere videatur. Si enim ad hominem iustum peccatum non accedet. quid est. quid Salomon clamat. *Septies cadet iustus? Et, Aon rsi /tomo iustus in terra. qui faciat bonum. et non peccet?* Si vero illigellum iustorum tabernaculis non propinquabit. cur idem ipse sanctus David in alio psalmo dicit: *I. avi inter innocentes manus meas. Et fui flagellatus tota die. et castigatio mea in matutinis*: et in eodem loco de peccatoribus: *In labore*, inquit, *hominum non sunt, et cum hominibus non flagellabuntur.* Itaque contrarium plane est, quod psalmus noster docet. id est veritas habere videtur, quando insens flagellantur, impii non illigellabuntur. Ut igitur quaestionem istam expheemus, illud imprimis constituendum est, prophetaeam hanc promissionem ad vilam futuram praecipue pertinere. Nam quae causa est, cur ad homi-

nem iustum malum non accedet, et flagellum eius tabernaculo non propinquabit? Nonne illa. quoniam Altissimum posuit refugium. sive tabernaculum suum? idem enim hoc loco refugium et tabernaculum significare ex latinebraeo vocabulo facile cognoscitur. Quocirca beatus Hieronymus non refugium, sed latinebrahim vertit. Itaque cum in caelesti tabernaculo fuerimus, «te quo David; *Quam dilecta, mque, tabernacula tua Domine virtutum: concupiscit, et deficit anima mea in atria Domini*, et Dominus in Evangelio: *Facile*, inquit. *robis amicos de flumina iniquitatis, ut cum defeceritis, recipiant vos in latinebra lema tabernacula.* et Paulus ad Hebraeos: *Christus*, inquit, *assistens pontifex futurorum bonorum. per amplius. et perfectius tabernaculum, non manufactum. hoc est, non huius creationis, neque per sanguinem hircorum aut vitulorum: sed per proprium sanguinem introivit semel in sancta, aeterna redemptione inventa, et locum in Apocalypsi: Ecce tabernaculum Dei cum hominibus, et habitabit cum eis*: lunc vere ad nos malum non accedet, et flagellum non appropinquabit tabernaculo nostro.

Ac vel magnitudinem huius promissionis, et quantum boni nobis in caelesti tabernaculo repositum sit intelligamus, quinque hominum genera. sive alatus et condiciones consideremus. Primum genus eorum est, in quibus peccatum tanquam in propria domo semper inhabitat, et a quorum dorso flagellum, idque durissimum, nunquam removetur. Tales sunt omnes qui iam ad inferos descend, sunt, quibus nihil miserior, nihil gravius, nihil infelicius, neque dici, neque cogitari neque tingi potest. Semper peccant. semper puniuntur. ei tanquam vasa irae et contumeliae ad hoc solum consonantur, et vivunt, vel in ipsorum poenis et cruciatibus Deus potentiam et iustitiam suam immensam alque infinitum ostendat.

Alterum genus eorum est, in quibus peccatum habitat quidem et dominatur; sed illa lamen vel redimi, et liberari possint. Tales sunt ii. qui in hoc saeculo in vitiis et sceleribus vivunt: quamvis enim omnes peccatores dignissimi essent, quibus continuo sub pedibus terra deficeret, et eos adhuc vivos Tartara absorberent; lamen Deus incredibili sua benignitate illa constituit, vel cum aliquis animam suam tanquam domum diabolo et peccato vendit. semper dum vivit possit eam lacrimis poenitentiae, et vera alque humili et confessione redimere. Sed istorum quoque miserrimus et infelicissimus status est. et eo etiam infelicior. quo minus iulicita eius in hoc mundo cognoscitur. O si homines intelligerent, quam breve sit spatium inter peccatum et gehennam. et quoniam celeriter de culpa lraiseatur ad poenam. non possent (mihi credi) non vehementer perhorrescere. *Fiant* inquit David. viae *diorum tenebrae et lubricum: et Angelus Domini persequens eos.* Talis via est omnium peccatorum, qua properant ad gehennam, non solum brevis, sed etiam tenebrosa, vel nesciant quo vadant: sed etiam lubrica, et quasi glacie recta, ut pedem figere non valeant: et his omnibus accedit Angelus Domini persequens eos, vel quamvis per

lubricum , quamvis ad inferos , lamcn festinaro el currere compellantur.

Terium genus eorum csl, in quibus peccalum quidem ipsum per se non habital ; sed aliquem lamcn in cis habet, qui causam suam diligenter agit ; plane ad cum modum , quo litigatores agere solent, qui cum lorlc aliquo discedunt, procuratorem loco suo relinquunt. Tales sunl omnes ii, qui sine lclhalibus criminibus viventes in hoc saeculo, Deo ftimulantur cl serviunt. Quamvis cnim in cis non vivat, neque maneat id , quod proprie dicitur peccatum tamen concupiscentia adhuc manet, quae pcccali csl procuratrix: cl quam proplerca sanctus Paulus, nunc legem membrorum, nunc legem peccati , nunc cliam peccalum ipsum vocal. Ut cnim quondam Chananacisc Palaestina eieclislclbusacus mansit ad exercitum Iudaeorum : ila nunc per fidem ct sacramenta peccato de cordibus nosiris expulso, fomes relictus est, cum quo litigare ac disceptare usque ad mortem debeamus.

Purro statum quartum mullo beatiorcm, soli duo primi homines noverunt, quos brevi illo lempore, quo in paradiso habitaverunt, neque peccatum inquinabat, neque flagellum pcllerrcb.il, neque ulla concupiscentia mala ad peccandum provocabat. Magna sane , el expetenda felicitas huius status , sed nondum lamen talis eral, ul de eo cani posset; *Aon accedet ad te malum , et flagellum non appropinquabit tabernaculo luo.* Nam etsi peccalum el flagellum nondum aderant, lamen non longe aberant : imo vero quae lam celeriter adfuerunt, ul non prius Adam os ad pomum comedendum aperuerit, quam peccalum in intimum pectoris el animi penetraverit, nonne prae foribus iam expcclarc videbantur?

Restat igilur quintum genus hominum plene perfectaque beatum, ad quod unum, ct solum nihim non accedel, nec ullum, unquam flagellum propinquabit: isti sunt beatissimi ac felicissimi illi homines , quos larnaculum coeleste iam recepit, quibus dicitur per prophetam : *Lauda Jerusalem Dominum , lauda Deum tuum Sion : quoniam confortavit seras portarum tuarum* : nimirum ul neque malum unquam accedire, neque flagellum propinquare posset. El de quibus loannes in Apocalypsi, *Ecce.* inquit, *tabernaculum Dei cum hominibus , cl habitabit cum eis : el ipsi populus eius erunt, el ipse Deus cum eis, erit eorum Deus: cl absterget Deus omnem lachrymam ab oculis eorum, et mors ultra non erit, neque luctus neque clamor. neque dolor erit ultra.* O tabernaculum beatum ? O tutissimum refugium ? O regio lucida, regio pacifica, quae nocturnos horrores , el nimbos ac procellas, ventos cl tempestates ignoras : quae supra omnes montes, supra omnia elementa , supra omnes coelos collocata , neque iacula hostium limes. neque tumultus bellorum exaudis: ubi praeliis triumphi, el gladiis palmae , et galeis, diademata. el gemitibus cantica succedunt. Ubi vila est sine morte, quies sine labore, securitas sine fastidio, sine metu, ubi nihil csl quod displiceat, nihil deest quod delectet: unde cxulal omne malum, quo confluil omne bonum. O ler cl quater, el centies el millics beatos, qui iu ca civitate ascripti suut

cives : qui inlcr magnos illos principes sedem habebunt , qui post brevissimum cursum huius periculosae navigationis ad portum illum tantae scculitatis aliquando pervenient ! Quid agimus, fratres mei ? Quo currimus ? Quid persequimur? Cur lanium bonum negligimus? qui minima lucra lum diligenter persequimur, cur lanios labores pro vilissimis rebus sucipimus , quibus bonum illud offertur, m quo est omne bonum? Evigilemus aliquando . excitemur, somnum discutiamus, ct cum ad laborem nati simus sicut aves ad volandum, cl quicumque nos vertamus , laborem fugere non possumus , faciamus (quaeso vos) pro Deo, pro vila aeterna, pro veris el magnis bonis, quae stulti homines pro mundo , pro vila brevissima, pro falsis el exiguis bonis facere non recusant, ila nobis in coelo tabernaculum erigemus, quo malum non accedet neque flagellum propinquabit.

PARS SECUNDA.

Etsi prophetica promissio , quae malum el flagellum, a iustorum tabernaculis removet, ad sacculum futurum praecipue pertineat: tamen etiam tempore huius vilae suo modo completur. Nam et Dominus in Evangelio non solum vitam aeternam, sed cliam centuplum hoc lempore sectatoribus suis promisit: el Apostolus ad Timotheum scribens, pietatem affirmat *promissionem habere vilae. quae nunc est, el futurae* ! Videamus igilur si placet, quo pacto cliam hoc lempore ad homines justos malum non accedat, nec flagellum tabernaculis eorum appropinquet.

Alque imprimis malum, hoc est, peccalum, ad homines luslos cl in Deo sperantes numquam accedere facile is videbit, qui vocis hebraicae vim ct energiam perspectam habuerit. Vox cnim hebraea, quam Latinus interpret vertit *accedel*, non simpliciter accedere : sed casu, temere, fortuito occedere, vel potius accidere significat, lam vero ad lumen iuslum etsi peccalum quandoque accedit; tamen non casu accedit, quoniam sine consilio el providentia Dei non accedit. qui hominem a se electum ac praedestinatum ad gloriam peccare numquam permittit, nisi possit cl velit clficere. ul illud ipsum malum servo suo cooperclur in bonum. Ilique sinit nliquando Deus electos suos a serpente morderi ; sed ipsum morsum in medicamentum vertit, quo vel superbia occulta detegitur, cl comprimitur; vel futura prospicitur ct cavetur: vel cliam alienis morbis remedium praeparatur. Hinc d. Gregorius Humilia vigesima prima in Evangelio: *Considerandum , inquit, nobis est, cur omnipotens Deus Petrum, quem cunelae Ecclesiae proeftari disposuerat ancilla vocem pertimescere, el seipsum negare permisit : quod nimirum magnat actum esse pietatis dispensatione cognoscimus, ul is , qui futurus eral pastor Ecclesiae, in sua culpa disceret, qualiter aliorum misereri debuisset. Prius itaque cum ostendit sibi, et tunc* posuit caeleris, *ul ex suae inlrmilble cognosce-rei, quam misericorditer aliorum infirmilalim toleraret.* Hacc sanctus Gregorius, qui otium in libro Dialogorum tertio, capite decimo quarto, ir.a

gno divinno providerdiue consilio saepe fieri do-
ccl, nt viri soncli alque perrecti parva quaedam vi-
lia numquam perfecte superent,quamvis in cis su-
perandis lotis viribus summoque studio laborent :
videlicet ul inde admoneantur, non sc suis viribus
magnos ct potentes busies devicisse , quan to sibi
relicti a parvis minimisque vincuntur. Cum igilur
numquam elecli in pccali» cadere permittantur ,
quin cis ipse cliam casus coopcre.lur ad bonum ,
vere prophela nunc dicit, temere ac fortuito ad le
malum non accedel.

Quod vero subiungit: <t *flagellum non appro-
pinquabit tabernaculo tuo* verissimam atqui! uti-
lissimum doctrinam continet. Nam velit nolit mun-
dus, sive id capiat, sive non capiat,soli sunl mali,
qui vere in boo sacco flagellantur. Tunc enim
homo proprie flagellatur, cum non solum idlligilur
corpus , sed etiam ad animam verbera penetrant :
corpus cnim non csl homo . sed quasi domus <t
vehiculum hominis : tunc vero usque ad animum
penetrare dicitur flagellum, cum est in causa , ul
homo Deum offendat, ad haereticos lr.mse.it, fure-
tur, irascatur blasphemet, scipsum vel alium occi-
dat : id quod solis mundi amatoribus quolidie vi-
demus accidere , quippe qui levissimis dc causis
ad minimas incluras, continuo perturbantur.

Dicam hoc ipsum planius tunc homo flagellum
sentit, cl dolet, ac gemit, cum id affligitur ubi csl
anima. Si digitus praecidatur, non poles non dole-
rc. Si vero capillus londcalur, neque sentis, neque
doles ; proplerca quod mortui sunl capilli. anima
non csl ibi. lam igilur ubi csl anima saeculi ama-
torum ? In sacco, in uxore, n filiis, in carne, in
domo, in arca, in pecuniis. *Ubi enim csl thesau-
rus tuus, ibi est ct cor tuum* : c(anima magis csl
ubi amat,quam ubi animat. Quid ergo nurum csl,» i
mundi amator senlil.si gemit, si dolet, si blasphemé-
mai. si furit, si insanii.cum in temporalibus bonis
flagellatur? Id cnim ab co violenter abstrahitur,
cm tenacissime inhaerebat : membrum plane vi-
vum ab eo praeciditur, in quo magna pars animi
habitat. Sancti vero homines , qui Allissimum
posuerunt refugium suum , qui nihil amant, nisi
in Deo et propler Deum . qui in coelesti taberna-
culo animo, affectu, desiderio, cogitatione versan-
tur, temporalia damna non percipiunt, quoniam
flagellum non appropinquabit tabernaculo luo.
Sanctus Bernardus . ul in tertio libro vilae ipsius,
capite sexto, legimus, cum ei nuntiaretur a suis,
ingens pondus argenti, quod integro monasterio
aedificando sufficere potuisset, furto esse subla-
tum, adeo flagellum eius damni non sensit, ul ni-
hd prorsus commotus placidissime responderet:
Benedictus Deus , qui nobis pepercit ab onere.
Presbyter quidam sanctus nomine Slephanus , ul
dc eo beatus Gregorius in quarto libro Dialogo-
rum cap. 19. referi cum totam suam messem ab
invido quodam in area combustam esso didicisset,
oiquo discipuli eius dicen ni. Vae , va· Potor Sic-
phanc, quid contigit tibi ? mox respondit. Vae,vae
quid contigit illi, qui hoc fecit? mihi cnim nihil
niali contigit. Ila nimirum vir isto sapiens clsanctus
verissime indicabat,illum potius flagellari,qui initi-
riom facil, quam qui patitur, Quid ipse s. Grego-

i ins praefatioi»': .suorun Moruhion .» L · h.lj u..
scribens tantopere deploraret, quod sc a monaste-
rio ad palatium,cl a cella monastica ad sedem pon-
tificiam raptum el abstractum esse cerneret : fla-
gellum ne , an beneficium pulassct, si cum Deu.»
Herum a palatio ad monasterium revocare vohtb-
sct ? Nam quid ego dc illis dicam , qui mundum
exilium,el carnem carcerem esse ducebant,et cum
propheta magnis vocibus clamabant ; *ilei mihi .
quia in alatus meus prolongatus csl* cl curo Apr -
stolo: *Cupio dissolvi, et case cum Christo* ct, Qni.
*me liberabit de corpore mortis huiw.*f Nam
lmdem morlis flagellum magni faciebant Mmic
vero. Et quamobrem ? Quoniam ut flagellum vob
lare videbant, mox animo, ct cogitatione in caele-
ste tabernaculum confugiebant, quo malum neu
accedii neque flagellum appropinqua!.

Aspicite alque intuemini sanctos Martyres. V ·
nicbanl olim cruenti carnifices cum fustibus et
flagellis, non lam corpora, quam animas fl igcllaro
cupientes: nam quomodo latrones m silvis gladius
ostendant, ncc tamen dicunt, da iugulun. sed da
pecunias: ita carnifices olim flagellum intentabant,
sed inierim thesaurum fidei postulabant, martyri-
busque dicebant, vel Christum abnegate, vel acer-
bissima morte peribitis. Quid tunc martyres? ii ·
faciebant, quod olim paliarcha Iosepl», cum ab im-
pudica foetnina dc stupro interpellatus, relicto
pallio aufugit. Ila el ipsi cum thesauro tidei in cae-
leste tabernaculum animo confugiebant.alque inde
tamquam cx edito loco . quid fieret corpori suo ,
saepe cum ingenti laclilia prospectabant: cl cum
viderent coquis a tortoribus caedi, comburi, nuo
aliter affecti erant. quam si cx alta lurri domum
suam incendi aul everti conspicerent ab iis, qui
solum proplerca id facerent.ut sc vivos comprehen-
derent vel occiderent. Quocirca non raro torlores
suos ipsi qui torquebantur lepide irridebant, cum
cos frustra laborare perspicerent. Nonne beatus
Laurentius extensus in craticula , cl semiustum
latus tyranno dabat, cum ei diceret ; *Assatum est.
iam versa ct manduca* ? Quid magnus ille Marcus
Arethusius ? Nonne , ul Gregorius Theologus ora-
tione prima in Iulianum scribil. cum membris om-
nibus confractis melleque perunctis , el in sporia
suspensus parlim a vespis cl apibus coiwdcrciur.
parlim ah ardentissimo sole dc.-uper coquente tor-
reretur.persecutores suos festivo irridens diceb.il,*
placere sibi omen illud , quod ipse in sublimi exi-
stons cos humiles humique iacenles videret ? Ita-
que recte beatus Bernardus sermono sexagesimo
primo in Canticum. *Stat, inquil. Martyr tripu-
dians et triumphans, o (o licet Incero corpore, et
rimante latera ferro , non modo fortiter, sed et
alacriter sacrum e carne sua circumspicit ebul-
lire cruorem*. I bi ergo tunc anima Marlyris? Nem-
pe in lulo , nempe in petra. Si enim in suis cssel
visceribus , scrutans ea ferrum profeclo sentiret,
dolorem non ferrei, succumberet el negaret. Quae
cum ila habeant, si volumus nos quoque non sen-
tire incluras. non diligamus res perituras : sed in
eo cor nostrum cl amorem lolum collocemus, qui
solus perire non polest : el tunc ardcas licet mun-
dus lotus, diiipianlur urbes, conculiaiiiiir provin-

ciao, mulcnlur regna, ltransfcranlur imperia , coelum cum lerra denique misceatur, nos tamen no capillum quidem unum amitemus : quoniam ollissimum posuimus domicilium nostrum , quo malum non accedit neque flagellum appropinquat.

Sed parum esset. audilores si nihil detrimenti sancti homines caperent ex flagellis : nos vero dicimus magnam praeterea cum utilitatem , tum voluptatem flagellum adferre secum, si de manu Domini recipiatur. Id quod vel ex ipso nomine flagelli discere poterimus. Quid enim csl flagellum ? Instrumentum, quo equi ad cursum incilantur, quod in itinere quidem utile ac necessarium est, sed cursu peracto in aliquem angulum ebiicitur. Nos omnes, audilores, ad patriam caelestem properamus : iier csl longum, tempus csl breve, equus est piger : quis igitur negare audeat, flagellum esse necessarium? *Multiplicatae sunl in/irmilales eorum*, ait Propheta , *postea acceleraverunt*. El sanctus Gregorius : *Hola, quae hic nos premunt, ad Deum ire compellunt*. Quid enim mundus.dum nos penuria, peste, bello , aliisque miseriis cl calamitatibus flagellat , nonne aperte clamare videtur. Noli hic haerere, quid hic agis? Noli me diligere , dilige quod debes ? Quomodo si spinae ab aliquo pro rosis forte carperentur, el illae non loquendo, sed pungendo dicerent, Cur langis ? deciperis , spinae sumus, non rosae. Itaque utilis est in hoc itinere aliqua tribulatio: sed cum ad patriam cl domum noslram pervenerimus, lunc demum flagellum non appropinquabit tabernaculo luo.

Sed dicel aliquis, Ego quidem flagellum non recuso, paratus sum interdum, vel aegrotationem vel penuriam aliquam pati, cum Deo id bene placuerit : at illud mihi displicet, quod homines improbi sine ulla causa mihi mea surripiunt : volo mcipsum iciuniis cl vigiliis aliquando flagellare ; sed quod unus nequam iniuriam mihi faciat, id vero aequo animo ferre non possum. Dic mihi, oro te, si forte esset in itinere, el festinatio libi esset necessaria, cl equum tuum incilare non posses , an tibi non placeret, si quis a tergo equum tuum flagello verberaret ? Illa igilur videt Deus Ic desiderium bonum habere, sed non pares vires: et quamlum non bene scis, ul opertet equum tuum flagellare. et nimis tenere cum diligis , mittit Deus aliquem, qui te iuvel.

Sed accipite nunc aliam longe maiorem flagelli utilitatem. Similis est afflictio , quam hic patimur, palmitibus vilium , qui etiam flagella dici solent. Quid deformius, quid debilius, quid tortuosius vic ? El lamen quid paril vitis? Si videret aliquis viles in hieme , et ei tum usum alque utilitatem ignorarel. nonne quasvis myricas vineis anteponeret ? Acl eumdem modum, audilores, flagellum afflictionis flagellum est vilis . deforme atque asperum esse videtur , sed vinum gloriae el bcatiludims paril: *Ileali qui persecutionem patiuntur profitur iustiliam. quoniam ipsorum est regnum coetui um*. Intelligunl hanc sapientiam rustici nostri , ilu> dolent cum feriari lubcnlur, gaudent cum multum m agris laborare possunt: quoniam labor frumentum . quies inopiam illis producit. Intellexerunt hoc martyres sancti mullo melius , quorum

unus beatissimus Ignatius ad bestias damnatus, ad Romanos ex Asia scribit : *Ulinam [ruar bestiis, quae mihi paratae sunl, el si illae noluerint, eyo ipsis vim ingeram , ego urgebo : ignoscite mihi, ego scio quid mihi expediat*. Alius vero illustrissimus Cyprianus (ul Pontius in eius passione refert) viginti aureos tortori suo numerari voluil, ul so ab eo non supplicium sed beneficium accipere testaretur. Iulelligcbant isti quam pretiosum vinum afflictionis flagella producerent: cl cur, quae so. exislimalis mensuram tribulationum lum bonam, tam confertam, lam coagitatam, lam supereffluentem dedisse Dominum in sinum Matris, apostolorum, martyrum aliorumque amicorum suorum, nisi quoniam fructum alque utilitatem carum probe inelligcbat. Si quis iu cnrcce proplr contractum aes alienum miserc vitam ageret, neque egressurum scinde speraret, nisi cum esset educendus ad crucem: inierim vero aliquis amicorum marsupium plenum auro alque argento per fenestras in carcerem iniiceret. cl casu fleret, ul marsupium cadens caput eius miseri leviter percuteret, ille certe initio cum caput feriri sentiret, cl nondum sciret quid esset, non posset non dolore, fortasse etiam diccrel, Vae mihi liomimim miserrimo, hoc sane deerat, ut etiam in cnrcce lapidarer? Sed ubi ad marsupium conversus, videret, sumeret, aperiret, nurum esse cognosceret, quo de cnrcce liberari, possessiones emere, dives evadere, cl reliquum vitae beate feliciterque traducere posset, o qua laetitia exullaret! O quas gratias illi haberel, a quo caput suum pulsatum ante conquerebatur! Illa nobis accidit, auditores , sumus in carcero corporis huius, mullum contraximus debitorum mittit nobis Deusgenus aliquod afflictionis , quod initio quidem dolorem et molestiam aliquam paril: sed si prudenter, diligenter , si redis oculis afflictionem consideremus, videbimus , eam aequo animo toleratam marsupium esse pecuniarum, quibus et pro debilis peccatorum Deo satisfacimus cl vitam bealam ac sempiternam comparabimus.

Grammatici docent, quod nunc flagellum appellamus , olim flabellum esse nominatum ; sed pace ipsorum contra potius , quod olim flagellum dicebatur, nunc flabellum diri debet. Siquidem olim ante Chrisli in lerrns adventum, cum nondum sciretur tribulationis pretium, lunc vere tribulatio affligebat, alquo urebat, el flagellum a flagrando nominari conveniebat. At postcaquam liberator nosicr flagellum in manu suscepit, continuo illud in flabellum commutavit, et dulces alque expetendas tribulationes fecit. Primum enim flabellum refrigerat: id el afflictio facil. Est aliquis forte adolescens, fervet in eo sanguis, ardor libidinis eum quietum esse , el boni aliquid agere, vel cogitare non patitur : Sumit Deus flabellum aegritudinis, facil illi ventum. protinus refrigeratur. Nam viribus deficientibus delictum simul mala desideria. Deinde . ilibellum muscas repellit : id el afflictio facit. Est aliquis dives, nobilis, potens, mullae muscae , mulli gnalhones , mulli adulescentes ad cum accurrunt non quidem propter ipsum , sed proplr mei divitiarum alque honorum, quo delibutus videtur. Sumit Deus flabellum tribulationis, facil illi ventum,

redigil cum parumper od inopiam , subito muscae diffugiunt. Magnum sane beneficium, magna utilitas huius flabelli. Praestat enim multo amicos non habere , quam adulatores habere (pii suis menda* ciis, suis assentationibus, suis blandis sermonibus vilia amicorum alunt, cl corpora alque animas eo* ruin perdunt, cl cum unum miserum effecerunt, lunc eo relicto ad alios pergunt : cl more eorum gallorum , qui in verticibus turrium ventos designant,semper ad eam partem canunt,unde aura prosperitatis spiraro videtur. Flabellum postremo id proprium habel, ul mirifice recreet, reficiat, consoletur : id cl tribulatio dc manu Dei suscepta verissime facil, siquidem spem vivam, ccrlamquc fiduciam gignit bealitudiis.'Tribulatio, inquit beatus Paulus , *patientiam operatur, patientia vero probationem , probatio vero spem*: ca vero spes, ea fiducia nullis verbis explicari polesl. quale gaudium, quam verum, quam magnum, quam solidum in corde patientis generet. Cum sanclus Bernardus aliquando in provinciam Flandriac venisset,ubique retibus verbi Dei mullos homines caperet, cepit inter alios virum quemdam magnum , nobilem, divitem, deliliis deditum,nomino Arnulpbum, cumque Monachum Cislercicnscm , id csl, sui ordinis Iccii. Porro eum Deus flabello tribulationis tamquam ab aestu saeculi venientem refrigerare volens, gravissima aegritudine accrbissinusque doloribus longo tempore vexavit. Ille vero cum maxime lorquerelur, creberrime repetebat: Vera sunl Domine, quae dixisti: Vera sunl Domine, quae dixisti. Cumque fratres, (pii aderant, dicerent inler sc, vim doloris cum ad insaniam redegissee: Non csl ila, respondebat, non insanio , sed vera esse

dico alque experior, quae Dominus locus est. Ipse siquidem centuplum in hac vita promisit, iis qui temporalia bona dimisissent, ego vero centuplum islud nunc lesion ac fateor me recipere. Si quidem m his magnis ac pene intolerandis doloribus tanta laetitia, tantaque voluptate perfundor cx quadam certa el viva spe felicitatis , quam Dominus mihi brevi sc donaturum certo promisit, ul millies malim hos dolores perpeti,quam mihi temporalia mea bona, eliam centuplicata restituit.Vere igilur, audilores optimi ; vere sanclus Propheta clamat: *Virga tua el baculus tuus ipsa me consolata sunt*. Merito sanclus Iacobus monet: *Omne gaudium existimate, fratres mei, cum in lenlationes varias incidentis*.Iure Apostoli omnes *ibant gaudentes a conspectu concilii*, quando *digni habili* fuerant pro nomine /esu *contumeliam pali*. Etsi flabellum sunl in hac vita tribulationes propter Deum aequo animo toleratae,quando nondum re, sed solum spe beati sumus.quid eril in futura? Tunc vere Ilagclluni non appropinquabit tabernaculo tuo, lunc vere mutabitur penitus in flabellum lunc vere dicere poterimus, *Transilimus per ignem, cl aquam, el eduxisti nos in refrigerium et Laetati sumus pro diebus.quibus nos humiliasti; annis, quibus vidimus mala; el bonum mihi quod humiliasti me*. Tunc vere dicemus. Benedictum sil flagellum, benedicta sint jejunia, benedictae contumeliae, benedictae injuriae, benedictae persecutiones, cl super omnia benedicius Deus, qui eas pcrmisil vel eliam inisil, cl nunc in dulcedinem el delicias vcrlil, cui csl honor, el gloria in saecula saeculorum. Arnen.

CONCIO IX.

S U I' E H P S A L ili ll M XC.

DE VERSU UNDECIMO ET DUODECIMO

Quoniam Angelis suis mam'.nil de le, ul custodiant le in omnibus viis tuis.
lu manibus portabunt (c, ne forte offendas ad lapidem pedem tuum.

SYNOPSIS

Q Kinde,quidem hoc eodem versiculo usus sil Diabolus in lentando Chrislo, quatuor propterea manifestantur peccata, quae ille m allegando hoc sacrae. Scripturae loco commisit. Primum csl quod illum ad Chrislum retulerit,qui numquam habuit Angelos custodes , bene aulem adminislros.Sccundum,quod ad malum finem e.um adhibuerit. Tertium, quod nuda el simplicia verba adduxerit, quae tamen mclapkorica sunl. Quartum,quod mutilam et truncam sententiam attulerit.Deinde ipse versus de verbo ad verbum explicatur;alque in primis quonam vocabulum Quoniam.referatur ostenditur (Jusque causa assignatur. Quanta cura Deus hominem custoditum velit,ex voce Angelis colligitur. Quare plurali numero Angelis suis.potius quam singulari utatur Psalles,dupli x habetur ratio, turn qhia non modo a proprio Angelo, qui cuique attributus, homo custoditur, scd eliam ub aliis, qui praesunt regno ct provinciae unicuique : tum eliam quod episcopi sacerdotes el concionalorcs Angeli dicantur. Additur aulem suis,ul inlciligamus, Deum nos suis, hoc esi. bonis Angelis commendasse,non malis, quales sunl daemones : ubi probatur, haereticos quoque esse angelos nudos. Causae refirv.nlur . cur angeli libenter noslri curam uscipiaat. Docetur deinde, quid el quaenam if iiu,in (pianos custodiendos esse Deus mandavit, quod duplici modo exponitur, el quod tu hae. vita, quae via est.non sil subsistendum, rationibus demonstratur.

'ltera l «rs docet,quomodo nos angeli custodiant ne olf n tamv.s ad lapides, qui sunl scandala, d occasiones peccandi. Praeterea duo praecipua beneficia angelorum explicantur, instructio scilicet cl defensio. Docent aulem nos primo surgere. de peccato, ubi pulchra figura Petri in carccrc inter duos milites secure dor edenti, peccatoribus applicatur. Secundo docent liture prava consortia , quod exemplo

Lolli cx. Sodoma educti comprobatur. Dr. . forlite, in via Domini pergere, quod Elias ii viu roboratus confirmat. Quarto, fugare daemones, quod exemplo Tobiae Junioris aslemli-lur. Tandem docent nos vincere et triumphari quod in historia, Gedeonis conlra JUadianitas pugnaturi clarum esi. Deinde, manifestatur, o quibus nos angeli defendant.scilicet adaeo-nibus ab hominibus malis,a feris, ah inanimitibus, imo el ab ipsa ira Dei. quae singularis exemplis vera esse cmnprobantur.Tanilm novum adducitur Angelorum beuefidum,m-mir,.m quod nos fundos vita ad caelum deftrant: ac proinde merito illos esse audiendo» el honorandos convincitur.

Etsi plurimi sini, optimi audilores, qui terram magno labore, vel per se vel per alios fodiunt, ul novos auri alque argenti, vel pecuniarum gemmarumque pretiosarum thesauros aliquando repcnant: tamen non pauci nihil unquam aliud, quam o\$u mortuorum, vel cineres cl carbones inveniunt. l. dem omnino sacrarum litterarum studiosis nostro potissimum lempore usu venire videmus Etenim nulli divinas scripturas diligenter evolvunt, cl dicunt ac noctes in lege Domini meditantur; scd non omnes ad ipsum verae intclligentiae, divinnequosapientiae thesaurum perveniunt. Imo vero quid lue relici omnes, quos in scripturis legmdis, vertendis perdiscendis , memoriae commendandis assidu versari negare non possumus: quid, inquam, lot suis laboribus cl sudoribus laudem repcriunt.nW cadavera mortuorum? nisi cineres? nisi carbones! sensus quosdam nisi videlicet nigros, larlareos.n.rilali pielalique contrarios: atque imprimis ossa cl cineres quondam cxlinctorum, sepulorumque errorum. Sed nemini mirum id videri debet; Am enim est discipulus super magistrum, sed sti/ficil discipulo si sil sicut magister ejus.Quis enim magister, ac doctor Haereticorum est, nisi ille, quem sacrae litterae nunc spiritum erroris,nunc spiritum mendacem, nunc spiritum vertiginis appellant! h vero tunc omnibus haereticis ad scripturas depra-

CONCIO IX SUPER I'SM.Mt'M XC.

vandns,cl in alienos ac monstruosos sensus dolor quendas aditum patefecit. eum adversus Chrislum, hoc csl, adversus ipsam Dei sapientiam ct verita- u in, illis Psalmi versiculis pugnare ausus csl,quos hodierna dic. Domino juvante, explicaturi sumus. Etenim cum spirilus ille mendax frustra Domino suasisset, ul «lc lapidibus panes cilli i ret, mox eum ad vciliccm divini templi perduxit, alque ait; Si *fi- lius Dei es. mille le deorsum. Scriptum csl* enim; *Quoniam Angelis suis mandavit de tc, in mani- bus lol leni le ne forte offendas ad lapidem pedem tuum.* Nos igilur more prudentium agneolarum, qui non prius bonas atque utiles herbas in agris ferunt, quam cos a malis, noxiisque purgaverint: Primum Satanae, sententiam breviter refellemus: deinde veram alque a sanctis patribus acceptam hujus loci inlcelligentinni adferemus.

Quatuor sunl praecipua peccata , quae daemon in hujus testimonii allegatione commisit; primum longe aberravit a scopo: Siquidem Psalmus hic no- nagesimus non ad Chrislum refertur,scd hominem justum inter pcrteula constitutum multis rationibus consolatur. El cum aliae psalmi partes , turn prae- cipue isla,quae Angelorum custodiam homini justo promittit,ad Chrislum nullo modo perlinere potest. Nam cum tria quaedam in una alque eadem Christi persona reponantur, *Deus anima, caro*: Deus nul- la eget, neque eguit unquam angelorum custodia . cum ipse sil,qui *portat omnia verbo virtutis* suae, ct homines omnes nngelosquc custodit. Anima 11- lam nullis angelorum praesidiis unquam opus ha- buit, propterea quod semper beata, semper felix , semper m patria fuit. Custodiae vero alque praesi- dia angelorum solis iis necessaria, qui de mundi hujus exilio ad illam coelestem et beatam patriam inter insidias.alque arma inimicorum pergunt.Sola Domini caro brevi illo tempore , quo mortalis cl passibilis erat, custode ac proleclore aliquo indi- gebat; se.d cum lamen angelum esse, neque doce- bat, neque neccssc erat, cum beatam el felicem il- lam carnem lamquam proprium templum ac domi- cilium Dens inhabitaret, qui eam per se regebat, defendebat, tuebatur, conservabat, llaque angeli quidem (ul cvangelium docet) Chrislo famulaban- tur interdum el serviebant;sed cum minime prote- gebant vel custodiebant.

Deinde in eo diabolus peccavit, quod scripturae testimonio, re videlicet optima, sanctissima, ad li- nctu pessimum abuti voluil, ut Chrislum ad pec- candum provocaret: quomodo si medicus peritus, scd improbus,potenti aliqua medicina ad aegrotum occidendum uteretur. Sed bene liabcl, quod sicut Deus mala vertit in bona , ita daemon bona vertit in mala, ct bonis utitur male.

Tertium diaboli peccatum csl,quod nuda et sim- plicia scripturae verba proso adduxit,ct verba illa: *In manibus portabunt te,,ne forte offendas ad la- pidem pedem tuum,* quae figundn el metaphorice sunt, ila simpliciter cl proprie inlelligi voluil, ac si propheta dixisset, posse nos clausis oculis lulo ac libero iter facere, el neque saxa, neque praeci- pitia metuere , cl idem esse omnino sive per gra- dus patilnlim ad portam descendamus, sive per fe- nestram uno saltu ad terram veniamus; propterea

quod angelis a Deo imporalum sit . ul nos ubtque diligenter custodiant, cl eliamsi velimus numquam impingere neque cadere nos patianlur.Alqui levem cl puerilem hanc intelligentiam.quam daemon non lam habebat, quam habere se simulabat,sap'enlcr Dominus confutavit, mm ail; *Scriptum csl* ; Non *lentabis Dominum Deum tuum.* lamquam si di- ceret, Di us quidem ong l.s suis mandavit, ut ho- mines justos ubique cuslodianUsed non pnqjh π i debet aliquis Deum lentare, neque miraculum ex- petere, ubi nulla necessitas miraculorum csl: aliu- qui si sponte aliquis seipsum de monte praeci- pitet, angeli non custodient, quo minus illo vel col- lum vel tibias frangat.

Postremum quod in hac daemonis allegatione sancli patres reprehendunt, illud csl, quod muti- lam cl truncatam sententiam attulit: Nam cum di- xisset: *Scriptum est: Quia angelis suis mandavit de tc*: non addidit, quod sequitur, *ul custodiant tc in omnibus viis luis* , scd mox ad illud transii: */n manibus tollent le.* Al cur mediam illam sen- tentiam praetermisit? Quon am contra cum aperte faciebat: Psalmus enim perspicue dicit, nos in viis non in praecipitiis custodiendos. Quod si praeci- pitia quoque aliquo modo viae dicendae sunl, cerie diaboli viae sunl, non Christi, nec sanctorum. El cur ctinni verba sequentia: *Super aspidem el ba- siliscum ambulabis,el conculcabis leonem* c(dra- conem. daemon sdcnllo praeteriit.nisi quoniam in iis suas insidias aperiri videb.il? Itaque recte Gre- gorius Theologus oratione in sanctum lavacrum : *O sophista malitiae,* inquit,*cur sequentia suppri- mis? Ilcctc enim id novi, tametsi lu sileas, quo- niam super le aspidem cl basiliscum ascendam, el super serpentes el scorpiones Trinitate circum- septus ambulabo.*

Habemus igitur ineptam alque absurdam esse diaboli expositionem, cl cum ipse magister cl do- ctor sil haereticorum, vos ipsi cogitare, quid ab cis nos possimus, nisi corruptelas.nisi depravatio- nes,nisi mendacia expectore? Sed nos beatum Hie- ronymum potius audiamus, qui in extremo Dialo- go adversus Luciferianos monet non esse unquam haereticis credendum,quamvis dc scripturis mulla garrire videantur,cum eliam diabolus sciamus de scripturis aliquando esse locutum:sed in ea eccle- sia permanendum.quae ab apostolis fundata usque ad diem hanc durat, el quae non solum verbo, sed eliam verum cl legitimum sensum scripturarum tenet.

Sc i iam ad ipsorum versiculorum expositionem veniamus, cl singula verba seorsim cl per sc con- sideremus. Alque imprimis vox illa. Quoniam,non praecedentium,scd sequentium verborum rationem reddit. Quid csl quod praecessit? Aon *accedit ad te. malum,* <l *flagellum non appropinquabit ta- bernaculo tuo.* Quid est quo i sequitur? *In mani- bus portabunt te . ne forte offendas ad lapidem pedem tuum,* lam igitur media haec sententia , *Quoniam Angelis suis mandavit de le, ul custo- diant le in omnibus viis luis,* non est cum prae- cedentibus ila ctinneelcnda: non *accedet ad te malum et flagellum non appropinquabit taber- naculo luo: Quoniam angelis suis mandavit de*

te, ul custodiant te in omnibus viis luis: sed cum sequentibus hoc modo, *Quoniam Angelis suis mandavit de te, ul custodiant te in omnibus viis tuis. Ideo in manibus portabunt te ne forte offendas ad lapidem pedem tuum.* Nam scilicet illa praecedens jam sua ratione confirmata erat. Si enim quis petat, cur ad hominem justum malum non accedet, et flagellum ejus tabernaculo non propinquabit? Respondebit Propheta, Quoniam Altissimum posuit refugium suum. Deinde neque tabernaculum coeleste, quod sua altitudine munitissimum est, custodia angelorum eget, neque congruentem rationem propheta reddere!, si diceret, Flagellum non appropinquabit tabernaculo tuo, quoniam angeli te custodient in via. Quare sequentium, non praecedentium verborum, hic ratio redditur, et simul novum atque insigne Dei beneficium commemoratur, quod iam cum praecedentibus rectissime aptissimeque conjungitur. Poterat enim homo justus, cui superiore versiculo dictum erat: *Non accedat ad te malum, et flagellum non appropinquabit tabernaculo tuo*, jure ac merito dicere, bene habet quod in coelesti tabernaculo tutissimus ero, quandoquidem neque eo accedere malum, neque flagellum propinquare poles!: al si dum adhuc versor in itinere, me forte latrones intercipient, vel in foveam aliquam incidam, aut cecidero, quid mihi tabernaculum proderit? Respondet propheta, nihil est omnino quod metuas nam qui tibi tabernaculum paravit in patria, idem angelis suis mandavit, ut te custodiant ac tueantur in via. Aliter haec de illa voce, *quoniam*.

Sequitur, *angelis*. Quod unum verbum rem magnam et pretiosam, praestantem, ei sane singularem esse hominem nos perspicue docet. Res enim magnae et pretiosae multis claustris et clavibus custodiri solent: al quot claustris, quot clavibus, quam diligenter, quam sollicite Deus hominem custodiri voluerit, quae unquam oratio explicabit? Primum Deus ipse semper vigilat, ut nos custodiat nec unquam oculos providentiae suae a nobis removet: *Non dormitabilis, neque dormiet, qui custodit Israel. Quid faciam tibi*, inquit sanctus Iob, *o custos hominum!* Deinde, lege naturae, lege divina, lege humana tamquam triplici muro, vel quasi moenibus, fossa et vallo nos cinxit: tamen ne forlemoenia transiliremus funibus innumerabilium beneficiorum nos arctissime sibi devinxit atque obligavit: et quoniam periculum erat, ne funes quoque aliquando frangeremus, unicuique *mandavit* Deus *de proximo* suum imitum ut unusquisque omnes quoad posset custodiret, et ipse vicissim ab omnibus custodiretur. Quia tero facile fieri poterat, ut homo hominem contemneret vel deciperet, vel etiam inter se homines latronum more convenirent, et unus alium ad malum adjuvaret aildidil postremo firmissimum lullissimumque praesidium sanctorum angelorum, qui neque muneribus corrumpuntur, quoniam optimi sunt: neque fraudibus decipiuntur, quoniam sapientissimi sunt: neque vi coguntur, quoniam fortissimi sunt: neque celeritate vincuntur, quoniam spiritus sunt: neque numero superantur, quoniam innumerabiles sunt.

Angelis, inquit, *suis mandavit de te*. Nequo vero solum hoc loco, sed passim divinae scripturae nos docent, unicuique nostrum esse proprium angelum tamquam praesidem et paedagogum et nutritium assignatum. Ac ut alia praetermittam, nonne Dominus ait in Evangelic: *Videte ne contemnat unum ex his pusillis. Dico enim vobis, quia angeli eorum in coelis semper vident faciem Patris mei, qui in coelis est*. Nolite despiciere, inquit Dominus, istos pauperculos, quos saepe videtis corpore squalido, vestibus laceris, summa humilitate divitibus supplicare. Nam Deus illos non despicit, et quamquam certis de causis inopia premi atque affligi nunc cos permittat, tamen tanti cos facit, ut singulis eorum ex magis illis principibus, qui in aula coelesti degunt custodes et magistros assignaverit. In actibus etiam apostolicis, cum sancta Petrus de carcere divinitus liberatus, ad domum quorundam Christianorum venisset, et illi non eroderent esse Petrum, dixerunt; *Angelus ejus al*. Adeo semper in animis piorum haec veritas impressa fuit, illaque merito sanctiff Hieronymus superiorem evangelii locum exponens, ait: *Infusa dignitas animarum, ut unaquaeque ab ortu natalitialis in sui custodiam angelum delegatum habeat*.

Sed si unusquisque nostrum unum dumtaxat Angelum custodem habet, cur Psalmus dicit: *Angelis suis*, et non potius Angelo suo mandavit de te? Duae sunt hujus rei praecipuae rationes. Prima, quoniam etsi homines singuli angelos singulos tamquam suos et proprios custodes habent: iam praeter eos habent etiam multos alios, cum ceteris hominibus communes. Nec enim solum hominum singulorum, sed etiam civitatum, provinciarum et regnorum sunt angeli custodes. Nam et apud Danicem unus angelus Iudaeorum, alius Graecorum, alius Persarum princeps appellatur. Et sanctus Basilius libro tertio in Eunomium constanter affirmat, laudum praestare angelos, qui regnis et provinciis praesunt, iis qui praesunt hominibus singulis quantum regna et provinciae singulis hominibus praestant.

Altera ratio est. quoniam non solum coelestes illi, ac prope divini spiritus Angeli in sanctis litteris nominantur: sed etiam episcopi, et sacerdotes, concionatores. Nam et Ioannes in Apocalypsi septem episcopos Ecclesiarum Asiae, septem Angelos nominavit. Et Malachias de sacerdotibus dicit: *(t)bia sacerdotis custodient scientiam, et legem requirunt ex ore eius, quia angelus Domini exercituum est*. Et de Toanne Baptista primo ac summo Christi praecone Dominus per Malachiam ait: *Ecce ego mitto angelum meum, qui praeparabit viam ante, faciem meam*. Istis vero hominibus. Deus mandavit, ut te verbo et exemplo custodiant, ut semper **vigilent**. tamquam rationem pro anima lun reddituri, ut viam bonam tibi ostendant, ut in ea te comitentur, ut omnia impedimenta, quoad poterunt. auferant, ut te salvum atque incolumem ad caeleste tabernaculum perducant. Cum igitur loquar angelos, vel potius tot genera angelorum custodes et praesides habeamus, nonne merito nunc propheta dicit: *Angelis suis mandavit de te*.

Sed cur addidit *Suis*? An salis non erat *Angelis* dicere? Non sane, audilores, non salis erat. Iam enim et diabolus angelos suos, quibus mandavit dele, ut custodiant le in omnibus viis suis; nimirum, ut si sceleratus et improbus fueris, non facile convertaris: si vero pius et probus, etiam pervertaris. Et sicut Deus praecler spiritus illos coelestes, etiam episcopos, successores, contionatores, custodes animarum esse voluit: illa quoque et Satan praecler spiritus illos Tarlarcos, utitur etiam lenonum et meretricum, aliqui imprimis Lulheranorum et Calvinistarum opera in hominibus custodiendis, ne a via liacresum et flagiliorum aliquando discedant. Quare cum angelos iam bonos, quam malos habeamus, et ulrique nos in viis suis custodire satagant, ne pularemus omnibus id a Deo esse mandatum, Psalmus aperie dicit: *Angelis suis mandavit de le*, hoc est, imperavit Deus angelis sanctis, ut te inveni: non imperavit angelis malis, ut tibi noceant. Neque probabile est ullo modo, neque scripturis, aut rationi consentaneum, quod Origenes et Cassianus ex libro Pastoris docuerunt, unicuique angelos duos a Deo esse attributos: unum bonum ad custodiam, alterum malum ad exercitium: Deus enim nemini mandavit impie agere, neque homini, neque daemone, et nec per se, nec per alium homines lentat, sed *intentator malorum est*. ut ait Apostolus Iacobus: quin potius conqueritur ipse per Icremiam de falsis prophetis, de malis angelis, de novis haereticis; *Nolite, inquit, audire verba prophetarum, qui prophetant vobis et decipiunt eos: visionem cordis sui loquuntur, non de ore Domini: dicunt his, qui blasphemant me, locus est Dominus: Pax erit vobis. Et omni, qui ambulat in pravitate cordis sui dixerunt; Non veniet super vos malum. Non mittebam Propheetas, et ipsi currebant: non loquebar ad eos, et ipsi prophetabant. Si stetitissent in consilio meo, et nota fecissent verba mea populo meo avertissem utique eos a via sua mala et a cogitationibus suis pessimis*. O ulinam (ol prophetae mendaces, qui miseris nostris temporibus visionem cordis sui loquuntur, et lanium numerum animarum iam misere perdunt, haec verba serio apud se quandoque meditarentur. Quinam enim sunt, qui templa et altaria spoliantibus, qui Deum et sanctos blasphemantibus, qui cum sacris virginibus incesta matrimonia contrahentibus, qui omnia iura divina et humana violantibus, qui more latronum et piratarum ubique grassantibus, qui denique ab Ecclesiae gremio, a Christi corpore, ab ovili Dominico se separantibus dicent: *Pax erit vobis, non veniet super vos malum, nonne* novi haeretici, Lulherani. Zuingliani, Calvinistae? Quis enim eos misit? Unde, quando, quomodo venerunt? per quam portam intraverunt? Unde spiritum istum seditiosum, turbulentum, sanguinarium. voluptarium hauserunt? In Evangelio Christi? an potius in Alcarano Mahometani vitam istam simul epicurcam et piraticam didicerunt? quia virginitatem odii, quae continentiam excoctur, quae ieiunia ferre non possunt, quae omnibus libidinibus habenas taxant, quae terras et maria nefariis armis, nec iam bellis, quatit atrociniis infe-

stat? Visionem igitur cordis sui loquuntur, et non de ore Domini, non missi currunt, et non iussi praedicant: At si sitiissent in consilio Domini, in consilio justorum et congregatione, si ab Ecclesia matre, quae eos peperit et educavit, impii et ingrati non recessissent, avertisset ulrique Dominus eos a via sua mala: si in aliquo videlicet errore fuisset, si quid minus recte scem-issim, eos Dens in Ecclesia permanentes, sine dubio illustrasset, aliqui ab erroribus revocasset, neque iam misere perire sivisset. Nunc vero proficient semper impetus errantes, et in errorem militantes, et de nocte ad noctem, de caecitate ad caecitatem, de tenebris ad tenebras progredientur, donec tandem ad exteriores ignebris gehenna perveniant.

Sequitur; *Mandavit de te*. Nullis de causis angeli sancti libenter nos protegent ac luentur. Primum ut Christo regi suo et nostro gratificemur. Nec enim ignorant, nihil gratius Christo fieri posse, quam ut diligenter animae custodiantur, quas proprio sanguine ipse redemit. Deinde ut ruinae caelestis Ierusalem instaurentur, et supernorum civium gaudia quotidie cumulentur et crescant. Tum, ut sanctae aliqui ardentissimae illi charitali satisfaciant, qua nobis ut imaginibus Dei vivis ac veris, afficiuntur. Tunc etiam propter odium illud perfectum ac sanctum, quo daemones hostes atrocissimos humani generis prosequuntur. Sed maxima polissimae ratio est. quantum Deus illa mandavit. Nam qui Deum infinito quodam amore diligunt, et ei perpetuo sancta voluntate et charitale cohaerent, nihil dulcius. nihil suavius, nihil iucundius habent, quam divinis obsequi et obedire mandatis. Itaque merito sanctus propheta caeleris praetermissis hanc unam causam et rationem expressit: *Quoniam, inquit, Angelis suis mandavit de te*.

At quid illud est, quod mandavit? Ut custodiant te in omnibus viis tuis. Via, si propriam eius significationem inspiciemus. spatium illud Ierac significat, quod est tamquam regula quaedam ambulationis. Vult aliquis de uno loco ad alium proficisci, si nullam videat semitam, nulla hominum vestigia, sed omnia aequae herbis et graminibus, vel aquis nul nivibus cooperta, fieri non potest, quin saepius vegetur et erret: idque nun alia de causa, quam quod certam regulam non habeat. quam in ambulando sequatur. At si inter medios campos quasi longissimam quamdam lineam aspicio! calcitam, tritam, nullis lierbis cooperiam. nullis virgultis interclusam, vestigiis euntium et redeuntium plenam, tum et in eam ingressus, cam tamquam regulam quamdam in ambulando intueatur, plane errare non potest. Hinc igitur factum est, ut vocabulum viae, ad omnes leges et regulas significandas derivatum sit, quas ne iu agendo alque operando erremus, intuemur et sequimur: atque hinc vias artium, vias disciplinarum. vias morum etiam vulgo, et usitate nominamus. Aggreditur opus aliquod artifex imperitus, videt eum alius in ea nrlc peritior, et ille us tu, inquit, non recte pergis, non bene ambulas, non invenies exitum. Quod est idem ac si aperie diceret. Non bene servus regulam artis, non est ad istum modum se-

eundum nrlrrn faciendum. P.iri ralionc inter Philo-
sophos illi viam Platonis, isti Aristotelis, illi Zeno-
nis. isti Epicuri sequi se, nc tenere affirmant,
proji ren quod secundum illius vel istius prae-
cepta cl inslilula phllosophentur. Denique io vita
cl moribus, qui legem Dei. legem iusliliae, legem
temperantiae. legem chariialis perpetuo loquitur,
et secundum eam vivere studet, is viam bonam el
netam ambularo dicitur : qui vero legibus mundi
cl carnis obtempérai, legibus ambitionis . legibus
avaritiae, legibus gulae el veniris el libidinum,
cum viam malam cl distortam cl periculosam ac-
cepisse omnes clamant.

Iam vero nemo csl,qui mulla cl varia legum ge-
nera observare, hoc est, multa simul ilinera confi-
cere non tenentur. Esi aliquis paterfamilias, habet
superiores, habet inferiores, habet aequales, cum
nullis agere, vivere, ambulare debet: ul recte am-
bulcl, hoc est, verscliirel vivat cum uxore,servaro
debet legem matrimum : ut cum liberis, legem
patris ; ut cum servis, legem Domini, ul cum epi-
scopo. rmn pasture . cum rege , cum magistratu,
cum Deo, leges ecclesiae, leges regni, leges civi-
tatis, leges Evangelii; el si ailem aliquam exercet,
simul eliam legem cius ortis. Quoniam igilur mul-
tas vias omnes ambulamus,et ;n omnibus istis viis
mulla pericula , nulli lapides , mulla praecipitia
nulli latrones . multae peccandi occasiones inve-
niuntur , proplcrea nunc. Propheta uicil : *Angelis
suis mandavit de le, ut custodiant le in omnibus
viis luis*, nimirum, ul quocumque eas , quicquid
agas, quicquid cogites, quicquid aggrediaris, quic-
quid loquaris, semper tc angelus comitetur, nc
forte a recta via cl regula unquam recedas.

Possumus lamcn in aliter hunc locum expone-
re. Siquidem , ul magnus Basilius oratione in pri-
mum Psalmum, eleganter docet, via in scripturis
praesens hac vita nominatur, proplcrea quod sem-
per fcslinecl, ad finem. Ut enim ii, qui curru vel
navibus vehuntor, eliam dum sedent ct dormiunt
iter conficiunt: sic cl nos omnes quamquam in aliis
rebus occupati vitae nostrae cursum non sentimus,
Ct saepe quiescere, otiari, ludeic nobis videmur,
semper lamcn vita consumitur, cl nos ad morlem
maximis itineribus properamus. Deinde viator om-
nia celerrime praeterit , ac post tergum suum re-
linquit. Occurrunt pulchra palatia , sistit parum-
per. aspicit, admiratur. ct transii. Occurrunt agri
el vineae,prata ilurentia.cn quoque parumper aspi-
cit. admiratur, el transii. Occurrunt horti , silvae,
lucus , flumina . el similiter facit. Occurrunt loca
dc sorta, viae difficiles , asperae , sordidae , saxa,
lulum, spmae. ibi quoque haeret nonnihl, sudat,
laborat, angitur, sed paulo post transit ulterius, el
molestiae prioris non amplius recordatur. Ila prorsus
cl nos facimus, auditores,nunc laeta el ineun-
ti i , nunc tristia cl acerba nobis occurrunt . sed
omnia dicto citius praetereunt. Evehitur aliquis ad
magnum honorem : quid censes? Incidit in via in
a noenum pratum . sed mox alibi se videbit. Pari
rdionc coniicilur quis in carcerem , lorqueiur.
vexatur, ollligilur : quid pubis id esse? Est diffi-
cl ilis aliquis locus . incidit in lulum vel in spinas :
sed pro.tuus transibit, cl laborum omnium obli-
-

scclur, Denique in itineribus hoc videmus quod
ubi unus modo vestigium figit, ibi paulo posl liget
alius, cl rursum alius alque alius, neque ullus est,
qui diu in eodem permaneat loco.At numqiiid non
talis csl hominum vita? *interroga*, inquit Basilius,
*agros el possessiones luns , quot nomina iam
mutaverunt, olim dicebantur illius,deinde illius,
lum illius, nunc huius dicuntur , paulo post al-
terius nescio cuius agri cl possessiones dicentur.*
Cur ila? Quoniam via quaedam est humana vita, cl
unus alterum sequitur, unus allciuin expellit.
Aspice sedes pontificum , regum, imperatorum;
quam nulli ad istas sedes singulis bolidibus aspi-
raverunt? el lamcn qui eas post multos labores cl
sudores oblinent, ante consurgent, ct sequentibus
locum facere coguntur , quam se in cis ad seden-
dum componere potuerunt. Heri sedebat unus,ho-
die moritur, cl sedebit alius. Cras isto morietur,
ct sedebit alius : nc breviter, nullus adhuc ibi re-
manere potuit, sed istum ludum omnes ludunt,
ascendunt, sedant, siiluianl,descendunt cl abeunt.
Itaque via csl vita.cl vae illis,qui se in itinere osso
obliviscuntur ; vae illis, qui in hospitiiis omnia sua
consument: vae illis, qui m iis rebus contemplan-
dis, quae occurrunt in via , nimium immorantur,
qui in aliena republic;! curiosi esse volunt, Veniet
enim, el cito veniet nox , in qua nento potest am-
bulare.ct ipsi ad patriam non pcrvcnienl. sed cscro
nocturnarum ferarum cl infernalium luporum e-
runt. Quocirca Dominus in Evangelio clamai: *.lui-
bulale, dum lucem habetis, ne tenebrae vos com-
prehendant.* De lue igilur via Psalmographus ail:
*Angelis suis mandavit de lc, ul custodiant le in
via*, boc est, in vita lua. El merito sane in via so-
lum angelorum custodia hominibus adhibetur: id
enim custodiri debet, quod nmilli potest : qui nu-
tem ml gehennam descenderunt plane amissi per-
dillique sunl, ncc angelos custodes, sed daemones
tortores habent : qui vero iam ad patriam coele-
stem perventrunt, in loto collocati sunl, ncc ullo
modo amitti queunt, el angelos sanctos socios
gaudiorum,non propulsatores periculorum habent.

PARS SECUNDA.

Angelis a Deo mandatum esse ul nos in via cu-
stodiant, sanctus Prophcla hactenus docuit : nunc
quomodo nos custodiant docet, atque ail : *In ma-
nibus portabunt te , ne offendas ad lapidem pe-
dem tuum.* Quae orabo quamquam tuta figuris ct
translationibus constet, lumen aperta el perspicua
csl? Quid enim sunl manus angelicae, nisi poten-
tia el providentia , quibus quosi duabus manibus
nos regunt. Quid vero lapides in via nisi scandala,
cl peccandi occasiones, quibus humana vita refer-
tissima est? Igilur snepenumero dum ambulamus,
dum operamur, dum agimus cum hominibus,mulli
lapides, mulla scandala, multae peccandi occasio-
nes sese offerunt : cl nos quidem in eos facile in-
cideremus. el animae pedem, hoc. est, affectum ac
voluntatem laederemus : sed angelus saucius cum
nos incautos lapidi piopiuquunn· videt, admirabili
ratione cl modo a lerra nos elevat, el in momento
ullra lapidem transportat. Tu forlasse cum vides

aliquem peccantem fraterna charitate illum corripi. via recta est bona ingrederis : sed ecce libi lapidem, ille non solum errorem non agnoscit. neque gratias agit, sed graviter etiam libi succense! : quoniam igitur fieri posset, ut hac de causa non amplius fungereris officio charitatis, aliquis illa ad lapidem offenderes pedem tuum ; venit angelus sanctus, et intus in animo loquitur libi, ac dicit, non esse curandum quid homines cupiant, sed quid Deus iubeat : neque mercedum boni oppris ab hominibus requirendam, sed a Domino expectandam : et sic ut propicietur hominum gratiam non sunt mala opera facienda, illa non essent etiam propicietur hominum gratiam bona opera dimittendo. Periri ratione bonus aliquis opifex aut merentor simpliciter cum hominibus agit, artem suam exercet, neminem decipit, regia via incedit ; sed ecce lapidem : venit aliquis impostor, et decipit ipsum, alique ei falsam monetam pro vera, et stannum pro argento, vel pro auro aurichalcum obtrudit. Is igitur si propter crea scandalum patitur. et dicat, Hanc agitur? Ego quoque astutus fiam, ille falsa ista moneta me decepit. ego eadem alium decipiam : ac si illa dicat, sine dubio impegit in lapidem. Sed angelus sanctus saepe adest, et in corde illius dicit: Quid turbaris modicae rei huius? Non meministi te esse Christianum? Si reddas bona pro bonis, et mala pro malis, quid amplius, quam Ethnici, facis? Nonne et Gentes hoc faciunt? An ignoras hominum perditissimorum esse, reddere mala pro bonis : hominum politicorum, reddere bona pro bonis : hominum Christianorum, reddere bona pro malis? Ita igitur angelus custos diligentis paedagogi officio fungitur.

Neque vero solum hoc beneficium, sed alia praeterea multa et magna, quae ex hoc uno propheta et nos intelligere voluit, ab angelo custode recipimus, quae iam ad duo capita revocari possunt. Ut enim ex peccato duo praecipua mala, vel potius duo fontes malorum exorti sunt, ignorantia, et difficultas, cum quibus omnes homines usque ad mortem semper colludantur : sic etiam duo sunt generalia beneficia angeli custodis, instructio et defensio.

Quibus in rebus angeli nos instruunt? In iis quae ad salutem maxime necessaria sunt, ut quo modo a somno peccatorum excitabimur, quo puto malorum societatem fugere poterimus, qua ratione, in via Dei non deliciemus, quibus armis ducem inonem fugabimus, et qua industria si fugatus ille. rum redierit, eidem resistemus. Quae omnia Ilgu. ris divinarum scripturarum nullo negotio demonstrari possunt. Erat quondam apostolus Petrus in carcere *infer duos milites vinctus calonis duabus*, et sequenti die ad populum producendus, et extremo supplicio alliciendus erat : et latenter ipse tamquam si omnia essent tutissima, altissime dormiebat. Sed ecce adfuit Angelus custos, et lumen refulsit in ribilaculo, et mox ad vocem angeli Petrus excitatur, catenisque solvitur, de carcere egreditur et liberatur, lineae est figura et imago hominum peccatorum. Nam saepe numero vertantur homines in obscurissimo carcere ignorantiae, constricti funibus peccatorum, et brevi ad tribunal iudicis ducendi, et sempiternae morti adjudicandi sunt : et ipsi iam tamen inter duos milites securissimi

dormiunt. Qui sunt duo milites? Unus longa peccandi consuetudo ; alter spes vana longissimae vitae : vel si mavultis, unus misericordia Dei, de qua sibi perpetuo blandiuntur ; alter exempla caecolorum, nolunt enim videri caeteris sapientiores. Ista sunt, quae hominem dormire. nihil videre, nihil audire, nihil sentire faciunt. At cum venit Angelus Domitii, et sancta quadam illustratione docet hominem in quanto periculo sit constitutus, cique dicit. Heus tu. dormis? Surge velociter, Tunc lumen refulget in habitaculo, et homo tamquam de gravi somno excitatus, incipit videre, quod antea non videbat, suam turpitudinem, suam foeditatem, suam miseriam, sua pericula, ac se comprehensum ac ligatum cernens dicit; Ille mihi. ubi sum? Quid ago? Quo Iundo? A'isi *quia Dominus adiuvit me, paulo minus, habitasset in inferno anima mea*. Itaque lotus perterritus, et compunctus currit ad ecclesiam, quaerit sacerdotem, solvitur a peccatis, de carcere liberatur. Huc igitur primum est Angeli beneficium : audite nunc secundum,

Morabatur aliquando Lolh in medio Sodomorum, urbe pessima et corruptissima et quamquam ipse iustus erat, tamen mala illa societas ei nullo modo conveniebat. Quapropter angelus ad eum venit, cique dixit ut de illa urbe protinus exiret : Et cum ipse egredi cunctaretur, Angelus apprehendit manum eius, et exire coegit. Deinde monuit, ut non aspiceret reiro. sed in monte salvum se faceret, et eo modo incendium illud evaderet, quo Sodomitae omnes perituri erant. Ad eundem modum, auditores, homines iam converso, et sanctu vivere incipienti angelus custos numquam cessat suggerere, ut fugiat malas societates, ut cum flagitiosis, cum potatoribus, cum scortatoribus cum lusoribus, cum haereticis etiam et impiis non coiversetur. ne cum eis similiter pereat, et cum eis forte cunctatur, vel aures cordis angelicis inspirationibus claudat, lunc sanctus angelus peramanter et dulciter cogit : impetrat enim a Deo flagellum aegritudinis vel aliam aliquam afflictionem, qua is vehi nolit cogatur deserere, quod diligebat. Et lunc demum a malorum societate tamquam de Sodoma eductum et in via salutis constitutum diligenter monet, ut numquam aspiciat retro : ut non ilerum cupiat, quod bene semel reliquit: ut in monte virtutum et perfectionis salvum se faciat, ut cum in die ultimi iudicii pluet incendium super terram» Sodomorum, et Gomorihoeorum, et omnes ubique peccatores involvet, ipse salvum et incolumem se esse gaudeat.

Sed beneficium tertium videamus. Pergebat quondam sanctus propheta Elias ad montem Orchem, ubi Dominum allocuturus et visurus erat, sed accidit in via. ut fatigatione, somno ac moerore oppressus, sublevar unam arborem se prosterneret et dormiret : lunc autem adfuit angelus Domini, qui etiam excitans et panem illi ostendens ait: *Surge, comede. grandis libi restat via*. O quam frequenter ita nobiscum sanctus angelus facit : quo enim nos omnes properamus : nisi ad montem illum excelsum. montem pinguem, mortem coagulatum. montem *in quo beneplacitum est Deo habitare in eo*, de quo Psalmographus canit : *Quis ascendet in montem Domini? nullo quis stabit in loco sancio*

cur? ubi vera p̄cificatioque felicitate *videbitur Deus Deorum in Sion?* \I quamvis ad locum iam prae-
darum properemus, lamen saepe nos torpor inva-
dii, fatigamur, deficimus, iacemus, dormimus: sed
angelus sanctus muneri suo non desit, accedit,
alloquitur. cohortatur: Surge, surge, quid hic
dormis in via? Excute de pulvere, refice vires
pane illo sancto, quem tibi Dominus in hunc usum
reliquit: gramiis tibi restat via: longa est via de
terra ad coelum; magnum negotium est salutis no-
strae, quin potius negotium negotiorum, et quod
summam vigilantiam summumque studium requirit.

Quid praeterea angelus docet? quod est quar-
tum beneficium? Illud quarto loco docet, quod si
partem cordis super carbones ignitos posueris. inde
fumus ascendet, quo continuo daemon fugabitur.
Illa Raphael angelus Tobiam iuniorem docuit, et
ipse illa esse experientia didicit. At quid hoc tibi
vult? Quid est partem cordis super carbones po-
nere? \I est, auditores. non lotum cor in Aristo-
tele, vel Cicerone, vel Galeno, vel Iuliano vel
etiam Augustino ponere, sed saltem partem unam
cordis ad eos ignes cogitandos conferre, qui pandi
sunt omnibus peccatoribus: vel certe ad illam Ham-
mam ardentem divini amoris, qua Deus noster *sic
dilexit mundum, ut liliū suū unigenitū da-
ret*. Ex istis enim sacris meditationibus oratio
quaedam fervens et ignita procedit, quae caelos
penetrat, quae Deum placat, quae insensibilis
fumi daemones omnes quasi muscas expellit.

Quod si daemon semel expulsus atque ciclus
inter ruinā maioribus copiis, acie instructa redire vo-
luerit, angelus te docebit quo pacto non solum for-
titer resistere. et pugnare, sed etiam vincere et
triumphare poteris. Erat olim vir fortissimus Ge-
deon cum exercitu Mediorum pugnaturus, et
cum in multitudine militum spem victoriae positam
esse existimaret, triginta duo millia armatorum
brevissimo tempore congregavit: Sed angelus Do-
mini docere volens atque instruere Gedeonem,
iussit voce praeconis In castris proclamari, ut om-
nes timidi et formidolosi recederent, et confestim
viginti duo millia recesserunt. Imperavit secundo,
ut reliqua decem millia ducerentur ad aquas, et
Gedeon illi considerasset. I. quo modo unusquis-
que eorum biberet: nam eos, qui humi prostrati
more canum ore lambere aquas, ineptos esse ad
bellum, et eos dumtaxat idoneos, qui genu modice
curvato altera manu aquas ad os proicerent. Quo
facto soli trecenti ex triginta duobus milibus re-
manserunt, et illi soli victoriam maximam retule-
runt. O praeclaram. et verissimam angeli instructio-
nem! Multi sunt homines christiani, multi nomen
suum eidem imperatori dederunt, sed ex triginta
duobus millibus vix trescenti viatores evadunt: nam
timidi et formidolosi, quorum magnus est nume-
rus, nihil unquam boni facient. Qui sunt timidi et
formidolosi? Qui timent, ne iciunium quadrage-
simae capiti noceat: qui liment inopia premi, si
eleemosynas pauperibus largiantur: qui verba et
cogitationes hominum verentur si pie vivere inci-
piant. si iniurias condonent, si convivia et propi-
nationes recusent: qui denique metu laborum, et
difficultatum vilam mulare non audent. Isti, in-

quam, nihil unquam boni facient: nam virtus chri-
stianorum est caritas, et *timor non est in cari-
tate*, quoniam *perfecta caritas feras mittit timo-
rem*. Neque vero timidi solum, sed etiam nulli eo-
rum unquam diabolum vincent, qui loti corpore
humis prostrati more canum summa aviditate bibunt
aquas terrenarum delitiorum, et stomachum re-
plent temporalibus bonis, quae instar aquae per-
petuo labuntur et fluunt: sed illi dumtaxat, qui
alieni manu solum necessaria capiunt *Habentes*
viciū et vestitū, inquit Apostolus, *his contenti*
simus. Beati sane, qui angeli sui doctrinam intelli-
gunt: qui erecti stare, et coelum respicere didice-
runt: ipsi enim soli cum ingenti gaudio contra
diabolum pugnabunt et vincent, coronabuntur et
triumphabunt.

Sed quoniam de instructione ac doctrina angeli
aliqua diximus, restat ut etiam de protectione et
defensione pauca dicamus. A quibus igitur hosti-
bus nos angeli defendunt? Ab omnibus, a daemo-
nibus, ab hominibus, a feris, a rebus inanimis, et
quod maius est mirabile est, ab ira omnipotentis
Dei. De daemonibus apertum testimonium habes
in libro Tobiae, ubi angelus Raphael daemonium
Asmodaeum in solitudinem Aegypti relegavit, ut
neque hominibus neque pecudibus, neque arbori-
bus nocere posset. Et quam frequenter putas dae-
mones, qui nobis adsunt, et qui summo odio nos
persequuntur, vel in ignem vel in aquas vel in fo-
veas nos proicerent, vel per se etiam in partes
discerperent, nisi angeli nostri potentiam formida-
rent? Certe sanctus Hilarius et sanctus Cyrillus
hunc potissimam causam esse volunt custodiae an-
gelorum. Quod vero etiam ab hominibus malis an-
geli nos eripiant, testis erit s. Iacob, qui in Genesi
dicit: *Angelus Domini eruit me de cunctis nudis*.
Testis Iosue, pro quo contra Chanaanicos angeli
pugnauerunt. Testis Ezechieles, qui centum octoginta
quinque millia Assyriorum hostium suorum ab An-
gelo trucidata esse vidit. Iustus Eusebius, quem in-
teger exercitus angelorum contra impetum Syrio-
rum defendebat. Testis castissima illa Iudith, quae
eum ad suos rediret Iloferne trucidare, dicebat;
*Vivat Deus, qui custodivit me Angelus eius et hinc
euntem et ibi commorantem, et inde line rever-
tentem*. Iustus denique, ut alios multos praeteream,
Theodosius iunior imperator, quo cum Persis et
Sarracenis pugnante, circiter centum millia Sarra-
conum in fluvium Euphratem angelus Domini
praecipitavit, ut Socrates tradit, iam vero quod a
feris nos angeli defendant, ex Tobia et Daniele
facile cognosci potest, quorum prior ab ingenti
quodam pisce liberatus, posterior in lacu rugien-
tium Iconum angeli praesidio securus fuit, iam de
rebus inanimis quid ego dicam, cum etiam in for-
nace ignis ardentis tres pueros angelus incolumes
et illos conservaverit? Sed summum maximum-
que beneficium mihi esse videtur, quod angeli san-
cti cum Deum nobis iratum esse vident palrocinium
nostrum suscipiant, et tamquam diligentes advoca-
ti, Deum orare, placare, flectere, nobis reconci-
liare, summo studio laborent. Veniat in mentem
parabola illa Domini de ficulnea sterili, de qua
Dominus vineae agricolae dicebat: *Eccc tres on-*

sunl, ex quo venio fructum quaerens in ficulnea huc, cInon invenio : succide errjo illam, ul quid etiam terram occupat ? Agricola vero pro ficulnea Dominum exorabat, alque aiebat; *Domine dimille eam cliam hoc anno, donec fodiam circa eam, cl millam stercora*. Istaе ficulneae nos sumus, auditores : vinea csl Ecclesia , cultores sunl angeli, sed venit primus annus , venii puerilia , el in ea quaeril Dominus frudum puritatis , simplicitatis , devotionis, ct nihil invenit nisi malitiam, nisi contentiones , nisi pugnas , proplcrea quod parentes non bene filios suos instituerunt. Venit vigesimus annus, netas adolescentiae , cl quaciil Dominus fructum operum honorum,cl nihil invenit nisi folia vanilalum, amores, potationes , sphaeristeria, tripudia , vestium ornamenta , musica instrumenta, carnis oblectamenta, daemonis emolumenta. Venii annus trigesimus, aetas matura cl gravis,cl maiore ratione quaerit Dominus fructum in ficulnea , cl saepe nihil invenit,nisi grossos ambitionis,usurae, crapulae, ebrietatis , aliorumque innumerabilium villorum fructus. Succide ergo illam, ait, prolicia-tur in ignem,ul quid etiam terram occupat? Magna cl metuenda est ira Domini, *horrendum csl incidere in manus Dei viventis, qui postquam occideril corpus, cliam animam perdere polesl in gehennam iynis*. Sed angelus Domini sollicite in lercedil. O Domine, dimitte, quaeso , cum cliam liocanno, dona illi, Domine,adhuc tempus cl spatium poenitentiae: ego fodiam circa illum cl mil-

lain slercora, auferam de corde eius nimiam illam terram, terrenas nimirum cogilationcs,el ponam in oculis eius stercora peccatorum, ul ca vide.il, cognoscal, dclcsclclur : ego efficiam, ul recogitet dies suos in amaritudine animae suae cl trucius dignos pocn'tcnliac,cl operum bonorum aliquando produ-cal. En vobis, fralrcs mei, quam mulla , cl quam magna sunl beneficia angeli custodis,el quam mul-lum ei honoris cl amoris debeamus.

El hacc omnia nobis sancti angeli praestant,dum nos cusloJiunl in via: scd itinere tandem confecto, tunc nos in manibus lollunl, alque in sedes bea-torum deferunt. Ila Iazarum illum mendicum in sinum Abrahac angeli portaverunt: ila mulli sancto-rum in coelum ab angelis deferri visi sunt. Quis enim per regionem illam novam, obscuram , inco-gnitam , per sc ingredi valeret ? El o quam duri lapides ibi rcperiuniir ! ibi ille iaccl, qui sc in la-pidibus adorari faciebat, cl quantum polesl viam transeuntibus intercludit, quot peccata nunc faci-mus, tot ibi lapides ponit. O quam mulli sunl, qui sc ad coelum evoluturos putant, qui aditum inter-clusum alque obsiruclum invenient. Quapropter, auditores, angelum nostrum honorarc, opem eius implorare, sanctos mores imitari, monilis eius ob-temperare diligenter studeamus , ul quem patro-num cl custodem habemus in k rris , cumdcu ci-vem el sodalem habere etiam mereamus in coelis. Amen.

CONCIO X.

S L 1» E B P S A L M U M XC.

DE VERSU XIII.

Super aspidem el basiliscum ambulabis, cl conculcabis Iconem el draconem.

SYNOPSIS

Daemon Proltheo in diversas formas transformari solito comparatur; el inde eliam hoc loco vocatur, aspis, basiliscus leo , cl draco. Quatuor deinde haec animalia quatuor atrocissimas Ecclesiae persecutiones denotare probatur. Prima est Iudaeorum, quae aspidi confertur. Altera Imperatorum Ethnicorum,quam leo denotat. Tertia haereticorum,quae omnium gravissima, ac basilisco comparatur. Quarta futura est. scilicet, Anlichrisli.el draconi assignatur. Quae, quatuor persecutiones cliam in Christo deprehenduntur completae. Porro quomodo singulos diabolus ut aspis tenet exponitur, simulque remedium praescribitur. Cur diabolus aspidi comparetur ratio redditur , nimirum propter obstinationem , cuius duo sunt fontes, unus csl sapientia terrena, cui nimium a/fixi praecipue haeretici,cl inter hos Calvinus : alter est mala vita. Contra obstinationem remedia praescribuntur, et differentia inter aspidem Dei cl Diaboli as'ruitur. Diabolum basilisco comparatum invidiam diffundere, ostenditur , cl quantum malum sit invidia multis declaratur, ulpote qua nil miserius, nil detestabilius , nil incurabilius , nihil tamen communius , ut quae, cliam inter fratres sese immisceat. Hcmcdia insuper duo contra invidiam constituuntur, quorum primum est, rerum caducarum vera aestimatio., alterum, cogitatio fructus invidiae, qui invidenti plerumque noxius, invisio utilis, quod nullis exemplis demonstratur.

Secunda pars agit de diabolo in leonem , cl in draconem transformato. Tamquam leo nimio terrore percellere conatur , cui firma spe, cl fiducia resistere docemur. Tamquam draco iram diffundit,ubi iram,quae rationem sequitur,laudabilem esse nullis exemplis probatur., quae secus, detestandam esse , ulpote quae turpis, quae caeca, quae insana, quae noxia, cl perniciosa. Contra iram praeterea varia constituuntur remedia , nempe cogitare , nos

quoque ; Deum assidue offendero, nos nudos, et inermes esse natos, nos nobis magis, quam hosti nocere, nos cedendo sublimiores fieri, omnes homines esse membra unius corporis, nos medicamen cx hoste, ul medici ex vipera, sumere debere , proponere exempla Ethnicorum. Tandem duabus obiectionibus satisfaciendo, draconem conculcandum, et iniurias perferendas esse docetur.

Tradunt fabulae poetarum, audilorcs optimi, quemdam olim exlitisse marinum prophi tim,nomine Proiheum, quem Neptunus Deus maris, [diocis, ac, thynnis, aliisque colis,bclluisque marinis,quasi praesidem cl paslorem praefecerat. Is ca vi ac potestate praeditus erat, ul se in mille formas aliquando converteret,cl nunc aqua, nunc ignis,nunc lco , nunc draco , nunc monstrum aliquod videretur. Verum cnimvcro quamquam ethnici poclac figmentis el mendaciis sc ludere, dum talia s<r>bc-
reni, arbitrabantur : lamen nolentes alque imprudentes suis coloribus cum depinxerunt.quem vere pro Deo in lignis el lapidibus adorabant. Quis enim alius erat Deus Ethnicorum , quam spiritus ille transfuga, quem sacrae liltcrae daemonem appellant? *Dii Gentium daemonia*, inquit Psalles, El apostolus Paulus: *Quae immolant Gentes, daemoniis immolant cl non Deo*. Quare daemon revera csl ille caeruleus Prulheus, qui in mari amaro et turbulento huius sacculi turpibus phocis, immundis videlicet spiritibus, el hominibus pracscl, el mille artes nocendi Rubens , in mille quoque formas el figuras se transferre solei. Cerle magno Anlonio , ul in eius vit i d. Athanasius tradit , nunc daemon ul puerulus horridus ac niger, nunc ul gigas immanis lauta corporis proceritate conspiciebatur, ul coelum ipsum contingere pulaielur : nunc vero eodem inspectante cl audiente Anlonio , varias bestiarum el serpenliim formas induens, ut leo rugiebat , occidcrc volens, ut hos mugitu ct cornibus minabatur , ul serpens sibilo personabat, ut lupos ad praedam summo impetu inhiabat. Scnbil quoque s. Hieronymus in lili'nrio-
ne , non raro daemonem simul infantum edidisse

tagilûs, bclalus pecorum , planctum quasi mulierum, murmur exercitus, ac breviter diversissimarum portenta vocum, ul magnum illum Christi bullitorum , si quo modo posset , dc cremo fugaret. Denique verum islum Prolhcum apostolus Paulus transfigurari dicit in angelum lucis : et curndem lob e4 Isaias colubrum el serpentem tortuosum: Petrus leonem rugientem : Joannes in Apocalypsi serpentem antiquum , ct noslcr Psalmus aspidem basiliscum, leonem cl draconem appellavit. *Super aspidem , inquit, ei basiliscum ambulabis, et conculcabis Iconem el draconem.* Quae verba cum hodierna oratione Domino adiuvante exposituri simus, tria ex ordine disputabimus: ostendemus initio qualuor istis nominibus, quatuor maximas persecutiones significari, quas daemon Ecclesiae per suos ministros, parlim excitavit,parlim cliam excitabit. Deinde persecutiones easdem, ct online eodem, in ipso capite Ecclesiae Christo, vel expressas vel adumbratas fuisse docebimus. Postremo dc praecipuis quatuor lentalionibus, quibus daemon : vel per se vel per alios , unumquemque nostrum sigillalim oppugnat, et propter quas aspis ct basiliscus, leo cl draco dicitur, differemus. Nam quod quidam volunt, prophetam hoc loco de veris leonibus cl serpcnt'bus esse loculum, cl hominibus fusius, atque in Dei auxilio confidentibus promississe , nullam cis quamvis venenatam ct ferocem bestiam esse nocituram , nos minime negamus , quin polius libenter agnoscimus cl confitemur, quippe qui non ignoramus, neque Danieli leones, neque Paulo viperam, neque cetum lonae, neque feras omnium generum sanctis anachoretis, qui in varum medio versabantur, nocere potuisse; lamen praeter istum abiectum alque humilem sensum , alium altiorcm magisque praecipuum in his verbis agnoscimus.

Ul igilur ad ca, quae proposuimus , veniamus : Aspis, Leo, Basiliscus cl Draco , qualuor summas atque atrocissimas persecutiones significant. Aspis, Iudaeorum, Leo paganorum, Basiliscus haereticorum, Drneo Antichrist*!. Iudaei omnium primi contra Christi Ecclesiam , daemone aniliore . arma sumpserunt. Nam cl Apostolos omnes flagellis ceciderunt, ct Stephanum lapidaverunt,el duoslacobos, unum per sc dc summo templo praecipitem egerunt, aliorum per Herodem gladio necaverunt. Et l'i trimi in carcerem ct vincula coniici fecerunt: cl Paulum non semel dolis alque insidiis ad necem quaesierunt. Apliusime vero lmlaei aspide designantur, quae surda dicitur, proplerea quod aures suas obstruere solet, ne vocem incantantis exaudiil.Qmd enim passim prophetae clamabant,atque bails imprimis , nisi *Aggravatum esi cor populi huius cl auribus graviter audierunt.* El cum cos b. Stephaniis quasi divinis carminibus incantaret, quid ille fecerunt ? *Continuerunt aures suas,* inquit b. Luras : quocirca merito s. Stephaniis tamquam aspidi surdae cis dicebat: *lue ireumeisi cordibus cl auribus vos semper Spiritui sancto* refiditis.Cactorum Christi Ecclesiae,iuxln prophetae promissionem , iam aspidem illam conculcavit ac super eam ambulavit. Quid enim sunl modo ludaci, nisi servi omnium gcnlum, sine rege , sine

pontifice, sine templo, sine sacrificio , sine prophetis, sine miraculis , sine Deo in hoc mundo? Neque alia de causa vivere ct toto orbe vagari divina providentia voluit, quam ul ubique suos illos vetustissimos cl probatissimos libros deferrent, ex quibus nos ca, quae dc Christo el Ecclesia praedicamus , non a nobis conticia, sed Prophetis vere praedicta multis anle saeculis oslanderemus.

Sevi aspidi lco successit, aperta illa videlicet et cruenta ethnicorum imperatorum persecutio. Neque enim secus alque immanes el feroces leones, truculenti illi tyranni Christianorum corpora laniabant. O quam multi leone rugiente in speluncas atque antra se abdebant! quam mullos eliam solus rugitus huius leonis proslcrnebat! Quot vero ferox isle leo non rugitu.sed unguibus ac dentibus confecerit , solus Deus novil. Siquidem . ut in libro historiarum ecclesiasticarum octavo Eusebius refert , interdum integrae urbes cum omnibus habitatoribus incendio absumebantur : interdum integrae legiones , quasi unus homo obtruncabantur. Temporibus vero imperatoris Diocletiani uno solum mense scptcmdecim millia sanctorum martyrum occidebantur Sed vicit tandem, quae victura oral Ecclesia Servatoris, el ad fidem impcraloribas cl regibus conversis, qui antea propler idola persequabantur Christum , postea coeperunt propler Christum persequi idola : cl Roma, quae olim Petrum , ut impium egit in crucem , nunc cumdcu ut optimum praesidem el patronum se habere gloriatur.

Secuta csl Iconis ralrem crudelitas basilisci , quo impium alque insanum haereticorum furorem significari diximus. Basiliscus enim venenum habet in oculis : haeresis vero ila mentis oculos fascinat el depravat , ul album pro nigro cl nigrum pro albo cernere faciat. Quae maior fascinatio cogitari potest, quam , ul in quibus libris maxime veritas lucet.ibi nubes infinitorum errorum haeretici videant? Certe in l lteris sacris ubi nos ieiunium legimus . ibi Lutheran! crapulam legunt : cl ubi nos virginitatis consilium praedicari videmus, ibi Calvinus videre sc dicit prohibitam alque interdictam esse virginitatem. Haec sane persecutio mullo est gravior eldiulurnior ct periculosior,quam superiores : illae corpora occidebant, isla iugulat animas: illae aporto marte Christum oppugnabant, isla Christi signis el armis quasi pro Christo contra Christum pugnat : tunc lupi lupinam pellem praeferiebant, el lupos sc esse non negabant,nunc lupi ovina pelle induti oves sc esse simulant, cl veras oves lupos videri volunt. Deinde persecutio Iudaeorum annos circiter quadraginta ecclesiam vexare poluit : persecutio paganorum annos circiter trecentos : persecutio vero haereticorum iam supra mille annos grassata est, nec ullus novil praeter Deum, quando finem habitura sil. Tempore primae persecutionis semel dumtaxat exercitum contra ecclesiam diabolus eduxit : tempore secundae bene decies copias suas instauravit. Tot enim imperatores fuerunt a Nerone usque ad Iulianum, qui novis copiis, cl armis el viribus cum ecclesia conflixerunt. Al in hac tertia persecutione plus quam ducenties iam Daemon exercitum instruxit :

lūl enim haeresiarchas numeramus, qui omnes notorum exercituum duces alque imperatores fuerunt. Caelorum magna ex pario basiliscum istum ecclesia conculcavit : sunl Arriard, profligati sunl *Manichaei*, perierunt Nesloriani: iam capul cl corpus basilisci contritum csl, sola cauda conculcanda cl conterenda restai. Neque dubium esse polesl, quin illa gloriosa ecclesia caudam islam conculcabil. ac dc faece lulheranorum aliquando triumphabit, quae ila ducenties collatis signis dimicavit et vieil : quae capul cl corpus basilisci contrivit, quae Arrianos funditus dclcvil, qui orbem fere lolum occupaverunt, el polenlissimos monarchas alque episcopos innumeros in castris suis habuerunt.

Al ne lunc quidem linis persecutionum cril : Siquidem basilisco draco lelerrimus alque immanissimus succedet: ipse erit perditissimus ille Anlichrislus. cuius pcrsecutio quanto brevior caeleris Unio crudelior alque periculosior erit. Hactenus enim, neque Judaei, neque Pagani neque Haeretici ulla signa aul prodigia edere potuerunt : propria Ecclesiae Catholicae gloria miraculorum semper fuit. Sed in illa postrema cl maxima persecutione *surgent pseudochrisli cl pseudoprophetae, ct dabunt signa magna et prodigia, ila ul in errorem inducantur (si fieri polesl) ei iam electi*. Erit enim Antichrist! *adventus*, ul Apostolus ail, *secundum operationem Satanae in omni virtute el signis el prodigiis mendacibus*. Quare merito S. Gregorius. *Pensemus*, inquit, *quae cril humanae mentis illa lentalio, quando pius martyr ct corpus tormentis sublidet, cl tamen ante eius oculos lortor miracula faciet! Cuius lunc virtus non ab ipso cogitationum fundo quatitur, quando is, qui flagris crucial, signis coruscat ?*

Vultis nunc ul in ipso Christo, quasi figuras quasdam cl umbras harum persecutionum ostendamus ? Quid igilur aliud circumcisio Domini fuit, nisi quaedam quasi persecutio Judaeorum. Quamvis enim nulli peccato obnoxius esset, ncc purgatione ulla opus haberet, tamen zelo mosaieae legis a Iul. 'i is in tenera aetate vulneratus fuit. Quid vero Ilerodiani ille furor, qui Dominum in Aegyptum fugere coeg i, ct propter ipsum lot millia innocentium puerorum trucidavit, nonne persecutio quaedam ethnicorum ? Porro ill c lot insidiae, tot calumniae, lot iniuriae scribarum et pharisaeorum, qui specie pietatis cl religionis lotos 1res annos Dominum exercuerunt, quis non videt, quam perspicue longissimam cl molestissimam haereticorum persecutionem designaverunt? Nam passio illa Domini, quando a Judaeis ct Gentibus simul oppugl. d> 'ur, quando s'gna cl prodigia (ol edebat, quando ul princeps latronum crucem suam ad locum supplicii ipse portabat, an apertissime Anlichrisli persecutionem non significavit? Ul igilur ipse persecutionibus quatuor devictis alque scperalis victor ab inferis rediit, atque in coelum triumphator ascndit. < l imperium sine line obtinuit : ila quoque cl < dholici eius ecclesia quatuor illis bestiis conculcalis. el persecutionibus omni cx parte finitis, sempiterna pace cl gloria tandem pcrfruelur.

\vmo nunc ad id, quod csl proprium huius loci, eas pcrscculioucs exponam, quas hominibus,

singulis diabolus excitai, el propter quas nunc aspis, nunc leo, nunc basiliscus, nunc draco nominatur. Aspis, audilores, venenum gerit in lingua, lingua venenum inspirat, veneno somnum conciliat, somno illo tandem occidit. Haec omnia Diabolo convenire prima omnium experta esl Eva. Venit serpens ad eam, linguam venenatam protulit, atque ail: *Cur paceepil vobis Deus, ul non comederetis de omni ligno paradisi!* Deinde, ul eam securissimam redderet, alque in ulramque aurem dormire faceret : *Nequaquam, inquit, moriemini*, nihil periculi est, luto licel vobis etiam de hoc pomo comedere. Ille illam vulnerarii, infecit, corripit. occidit. Quam saepe Iceum frater ad ciimdcm modum diabolus agit? Quoties venit, ac dicit, Cur praecepit tibi Deus, ul iciunares : Eget fortasse luo iciunio ? cl cur praecepit ebrietatem cl fornicationem fugere ? Cui facis iniuriam si tuis sumptibus potas, vel cum amica volente fornicaris? El quid deinde subiungil? *Nequaquam morieris*. Communia cl levia sunt ista peccata, misericors Dominus est, non rccordalur iniuriarum, non lc creavit, ul perderet. Alque interim astutissimus serpens calcaneo luo insidiatur, calcaneum tuum observat, expeclat avide quando cadas, quando, labantur pedes lui. Nam labi non potes, nisi in os eius cl tunc non aspis, sed leo cl draco cril.

Quid remedii? *Ipse conteret caput tuum*, inquit divina Scriptura. Aspis calcaneum nostrum observat, nos capul eius observare debemus, ul ante nos capul illius conteramus, quam ab illo calcaneum nostrum mordeatur. Quid est capul ? Primus peccati motus, prima lentalio, prima suggestio. Suggestit libi Diabolus, non esse ieiuandum? noli audire, conlcre caput. Suggestit aliquid contra fidem? noli cum sophista contendere, contere capul. Suggestit impuras voluptates, illicita lucra, simoniacos contractus? obstrue aures, contere capul. Nam profecto, audilores, neque citius, neque facilius, neque celerius aul certius diabolus vincitur, quum cum a nobis ad colloquium non admittitur, sed contemnitur el reiicilur. Nam el orator facundissimus ct sophista callidissimus csl : novit omnes modos fallendi, nihil argutiarum eum latet: si cum eo disputare volucris, aul vincet ct llagilium libi persuadebit, aul certe more vesparum aculeum iniixtim. hoc csl, scrupulum cl moerorem atque anxietatem in animo libi relinquet. Itaque ille felicius cum diabolo pugnat, qui celerius diabolum fugit.

Aspis praeterea inter omnia animantia obstinatione excellit, id quod etiam daemone convenire omnes noverunt. Nihil vero csl, quod magis diabolus cupiat, quod magis quaerat, in quo diligentius ac studiosius laborct, quam ul homines sibi similes, hoc csl obstinatos alque obduratos in malo, alque adeo surdos aspides cfllicial. Unde oritur ob slinaliu ? Ex duobus principiis. Solet enim aspis cum scipsam surdam alque obstinatam vult efficere, aurem unam terrae quanto pressius polesl admove, alleram extrema cauda obturare. Quid csl auris? Sensus disciplinae, ul ail philosophus, cl mentem alque intelligentiam noslram significat. Quid csl terra ? Sapientia terrena, indicium pro-

prium. Isli igilur aurem cordis lerrcnac admovent, et obstinati fleri incipiunt, qui nimium terrenae sapientiae adlinereijl, qui plus aequo in eruditione sua confidunt, qui scientiam suam vel ignorantiam putius aliorum omnium scientiae anteponunt : cui veneno haeretici potissimum obnoxii esse videntur. Ncc enim terrenam sapientiam hoc loco Geometriae arithmeticae cognitionem appellamus ; Sed scientiam illorum , qui cum sc in scripturis valde versatos existiment, omnes alios, ul ignorantes contemnunt : cl clamet licel orbis lotius ac cadciniac. clamet apostolica sedes , clamet generale concilium , clamet condensus omnium doctorum, ipsi tamm nihil audiunt, aurem habent defixam in terra, cl plus capiti nunquam omnibus alis credunt : talis olim fuit Neslorius talis pholinus talis Petrus Abelardus , talis loannes AVicleph tales omnes haeretici. in quibus nostris temporibus luannes Calvinus sine dubitatione excelluit, qui in illa sua pestilenti Institutione de sacrificio .Missae de hhero arbitrio, de meritis operum, de alios nonnullis chrislianac fidei gravissimis dogmatibus, non erubescit confiteri, se contra omnes imbecillos veteres, iam Graecos, quam Latinos , cl contra universam antiquam ecclesiam sentire. Ita nimirum ospi infernalis suo veneno illum infecerat, ul id sibi persuadere potuerit, omnes ante se fuisse stultos, aut phreneticos, out cliam pecudes vel truncos. fla principium primum obstinationis csl aurem unam ad terrain admovere hoc est. subtilissimo quodam genere superbiae proprio indicio ac sententiae nimium adhaerere. Principium vcrot Oeundum est, extrema parte corporis alleram aurem obturare. Quid est pars extrema? Quid aspidis cauda? Finis, scopus, intentio. Quidam enim reperiunliir, qui tametsi verbis *confitentur se nosse* Deus, alque cum pro fine ultimo habere sc iacclnt, tamen [*aciis* id *negant* : alque itu sc gerunt, ul Deum finem esse depictum, aliud vero creatum finem verum existimare el crcdcrc videantur. Si diceret aliquis, scopus meus m eo loco csl, alque inierim omnia sua tela ad alium parietem dirigeret, quis cum scrio esse loculum cl non potius mentiri, uul iocari voluisse ni Intraretur? Ad cumdem medum in omnes, qui verbis dicunt, se Deum proflue ultimo suorum operum agnoscere , cl nihilominus omnia sua studia, omnes suos conatus, omnes suos labores ad eruditionem , vel opes vel honores adipiscendos referunt, non vere . non ex animo dicunt sc Deum habere pro tine. Finis eorum eruditio csl, honor esi, aurum cl argumentum est, cl qui tales sunl, si cliam propriae sententiae acquiescant, vix unquam a sua improbitate remouentur. Clamant conciomitorcs in templis, aspis surda nihd audit : cl vel despicit concionalorc m , ul imperitum ; vel non credit eum scrio dicere. It enim ipse nunquam loquitur cx animo , ita cliam censet alios non loqui ex animo.

Quni remedii contra venenum iam periculosum? vix ullum remedium est, morbus pene incurabilis (st obstinatio. *Venenum aspidum insanabile* , inquit Moyses. Verum etsi difficile, auditon s, obstinationem iam conceptam curare , licel tamen salubri medicamento eam praevenire : Dei aspides

fieri nos oportet, si Daemonis aspides fieri nolumus. Quid aspis Dei facit? Aurem ulramque diligenter occludit sed longe aliter , quam aspis Diaboli. Primum enim unam aurem coelo affigit, cl eum Propheta dicil: *Audiam quid loquatur m me* Deus. Non credit sibi non fidit ingemo suo , non lectioni , non eruditioni , sed Deo. At ubi el quomodo loquitur Deus ? Loquitur in scripturis: et quoniam illae in sensus varios detorqueri possunt, cl aliter a catholicis, aliter ab haeticis inlcilhguntur, aperuit Deus Ecclesiae sensum, ul intelligerc scripturas: illamque unam constituit columnam, el firmamentum ventatis: cl qui columnae isli non adhaerent , nihil csl mirum , si in mitte errorum atque haeresum praecipitia cadunt. At ubi, et quomodo loquitur Ecclesia? Loquitur per os Petri, per cum qui sedet, in apostolico throno, per decreta el canones generalium conciliorum, quae omnia spiritu praevidens sapienlissimus Salomon clamat in Ecclesiaste: *Verba sapiendum sicut stimuli, el quasi clavi in altum defixi, quae per magistro* rum consilium data sunt a pastore uno. Illis amplius, fili mi. ne requiras.* O consilium sapientissimum. O sententiam Salomone dignam. O documentum hoc tempore necessarium, ille enim vere fiunt aspides Dei, el tuti, bberique sunl ab errandi periculo , qui verba illius unius pastoris , quem Deus omnibus alus pastoribus, cl ovibus praefecit, pro cuius fide cl constantia Christus oravit, cuius sententiae usque ad hanc diem omnes sancti cl sapientes acquieverunt : illa , inquam, verba tamquam clavos m corde infixi relinent, el quicquid ab eis dissonare vident, tam piam suspectum el periculosum el pfniciosum respuunt, el cum Ambrosio dicunt : *Humanam Ecclesiam in omnibus sequi cupio* cl cum Hieronymo : *Qui cathedrae Petri iungilur, meus est.* Sed non sullied, auditores, unam aurem admovisse coelo, nisi etiam alleram extremo corpore claudamus. Quid csl hoc extremum ? Verus ultimus linis, qui est honor Dei alque animae salus. Qui enim scrio apud se statuit, nihil unquam Dei gloriae , et animae saluti anteponendum, is facile contemnit omnia: sive mundus minetur sive blandiatur, sive prospera sive adversa promittat, aspis Dei nihil movetur, sed auribus obstructis, incilato cursu omnia caduca cl fragilia transilit, ul ad vera cl sempiterna aliquando perveniat.

Sed non continuo qui aspidem evaserit, lutum sc ac securum esse arbitretur. Fortasse enim sc aspis (ul solet) in basiliscum transformabit. Porro basiliscus venenum gerit in oculis . alque idcirco rex invidorum esse dicitur: inde enim invidi nominantur, quod non bene videant, sed oculos plano corruptos ac depravatos habeant. Horum paler el princeps ille csl . do quo scriptura dicil : *Invidia Diaboli mors intravit in orbem terrarum.* Qua de causa cliam Dominus io Evangelio invidis ludacis dicebat : *Vos cx patre Diabolo estis.* Sotagil vero Iartareus ille basiliscus, summo studio nos omnes basiliscos officere, ul eo modo et nos ab ea gloria, quam nobis invidet, excidamus. el ipse pluribus servis et mancipiis doniinelur. Sed qui perspectrum cl exploratum habuerit, quale venenum sil invidia,

is polius sane per gladios cl ignes Iransibil, quam basiliscum sc lien' ulla unquam ratione patietur : lalc enim malum invidia est, ut nullum neque miserius neque detestabilius neque incurabilius neque latius patens usquam rperialur.

Quod nihil invidia sit miserius, cx eo facile cognosci potest, quod cum caeleris vitiis aliqua sil vel utilitas, vel delectatio, vel honor, sola invidia lota esi misera el amara. Ambitioni , gloria furto pecuniae, adulterio voluptas aliqua comparatur. Invidentia vero quid praeter continuum accrrimuinquedolorem habet? Quocirca merito beatus Cyprianus lineae ac rubigini invidentiam comparavit. Magnus vero Basilius idem hoc vilium viperæ simile esse dixit. Ut enim vipera matris viscera lacerat. sic cl invidentia cius hominis animum semper affligit, unde ipsa nata est. Pulcherrime quoque idem Basilius nihil differre asseruit hominem invidum ab homine nudo in medio foro constituto, qui ab omnibus transeuntibus vulneratur. Videt invidus aliquem robustum ct sanum, cl plaga est illi: alium videt florentem cl pulchrum , cl rursum accipit plagam. Videt alium divitem. alium eruditum, alium eloquentem, alium honoratum, omnia haec plagæ sunl el vulnera medium invidi coriransvcrbcranlia. Neque lamen in corde ila contineri pestis invidiae potest, ut aliquando non erumpat: siquidem oculi, genae, fruns, labia, vultus lotus rabiem cl tristitiam produnt.

Iam vero quam non solum miserum cl mole.-lum, sed eliam detestabile ct omni odio sit dignum hoc vitium, perspicuum esse potest cx cius contrario. Invidentia enim semper fuit capitalis hostis ct inimica misericordiae : quanlo igilur gratior 11 amabilior virtutibus caeleris misericordia , tanto prae omnibus vinis magis detestanda cl cccranda invidia est. .Misericordia condole! alienae miseriae, el eam dc medio tollere , vel certe lenire cl mitigare nililur invidentia nunquam bene habcl , nisi cum aliquem cadere cl perire, miserum cl calamitosum fieri videt. Quare persimiles invidi sunt vulturibus et muscis. Pervolat vultur amoenos bortos. virentes silvas, florentia prata , cl ad sola cadavera tetruin odorem spirantia accurrit. Muscae quoque partibus corporis, quae sanæ sunl omissis, ad ulcus advolant : Sic invidi splendorem virtutis cl rcclle factorum, qui in mullis hominibus lucet, ne aspiciunt quidem, ad marcida vero el putrida irruunt, solisque miseriis cl infortuniis hominum dcicctaniur. Si quid forte narratur ab aliquo praeclare gestum, id invidus falsum esse docet, si potest : sin minus extenuat el occultat quantum potest: at peccato el vilia proximorum ipse primus el non rogatus omnibus praedicat. Quid? quod nulla bcllua tam csl immanis cl ferox , quae beneficiis non placetur? quin potius canes, cl ursos el leones mansuescere videmus, ct tractabiles fieri, ac blandiri iis , qui ipsis alimenta praebent: soli sunl invidi, qui beneficiis irritantur, cl quo plura et maiora recipiunt, eo magis benefactoribus suis polentatn cl felicitatem invident.

Ilis vero accedit, quod morbus tam gravis cl lam detestandus, pene est incurabilis : siquidem virus in intimis visceribus latet, ncc ullus est, qui

prae verecundia et pudore aegritudinem suam medico aperire audeat. Dicas invidio , quid maeres? quid affligaris? cur fronte rugula, vultuque pallido semper tristitiam io facie praefers? Erubescit confiteri calamitatem, nimirum. Invidus sum, affligunt mc amici bona , lugeo ob fratris laetitiam: haec utique diceret, si vera loqui vellet, sed nillies Certe mentietur, cl quidvis polius linget ac sinui labii, quam ulcus suum deteget, alque ila morbus incurabilis intima viscera semper depascitur.

Sed pauci fortasse isto morbo laborant? imo vero nullus csl cancer, qui latius serpat : nam cl in castris militum, cl in praetoriis urbium, clin conciliis episcoporum cl in academiis studiosorum, cl in capitulis canonicorum el in coenobiis monachorum suum locum habet : in aulis vero cl palatiis principum nullus csl angulus, ubi non regnet invidia. El vide quam longe laleque pniet, quando non solum inter homines quoscumque, non solum inter cives , non solum inter cognatos , sed inter ipsos eliam fratres rperialur. Nam ut Homuli ct Remi, el alia ethnicorum exempla praclermiltam, quid primos duos fratres Abel et Cain lia disiunxit, ul unus alterum occideret? Sola invidia. Quid inlcr Iacob cl Esau, non solum fratres, sed eliam geminos , tanta odia concitavit? Eadem invidia. Quid impulit filios Iacob , ul fratrem suum Ioseph in puteum primo dcicccrcnl. deinde tamquam vile mancipium venderent ? Nihil aliud quam invidia. Quid Mariam sororem Moysis contra fratrem optimum cl mitissimum accendii? Similis invidia. El quid inter ipsos Chrisli discipulos ante Spirilus sancti in terras adventum dissidia cl contentiones serere inceperat, nisi invidia ? O invidia superbiae filia, mater odii, nalurac confusio, monstrum lar-larcurn, calamitas obscurissima. Beati sane, beati prorsiis, qui le dc cordibus suis expulsa alque fugata super basiliscum ambulare poterunt.

Sed quonam modo id fiet, auditores? Ihio sunl remedia contra hoc venenu prae caeleris utilia et salutaria. Unum csl sapienter inlciligerc, nihil esso infra lunatn vere magnum cl invidia dignum. Sane, fratres mei, si oculos levare voluerimus, et non solum corticem extrinsecus, sed eliam intus in profundo medullam ipsam rerum humanarum perspexerimus. inveniemus profecto, nihil esso solidum, nihil stabile, nihil pretiosum , nihil diuturnum . practcr vii intern , cl spem atque amorem sempiternae vitae : cl cos , quibus invident stulti, non lam invidia , quam misericordia dignos esse. Nam quocumque te vertas, sive ad homines doctos, sive ad homines divites, sive ad homines potentes, ul Salomon ail, ubique csl *vanitas cl afflictio spirilus* ; cl ii soli in hac valle lachnmnrn aliquid veri gaudii gustare incipiunt, qui Deo voro cl summo rebus omnibus contemptis adhaerere student.

Alterum remedium est, saepe ac serio cogitaro, non solum invidos nihil ex invidentia sua lucrari, sed eliam nihil cis nocere, quibus invident. Invidet alicui forte divitias , non proplcrea tu eris ditior, nec ille pauperior: quin potius Deo providente sapenumero accidit, ul invidus invidioso mirabiliter prosit. Invidit homini diabolus, Abclo Cain, Iacobo

Esau. Ioscplio fratres, Davidi Saul.Scribae cl Pharisaci Christo. Quid inde tut him est ? Quis eorum clitus fuit ? Invidus daemon sempiternis ignibus torquetur ; homo invisus ad ipsius divinitatis solium ascendit.Invidus C.iiin desperata salute In aeternum periit ; Abel invisus lamquam signifer quidam hominum piorum primus omnium in civitate Dei scribi meruit. Invidus Esau a Deo odio habitus, a patre exliacrcdatus fuit: Iacob invisus bonis omnibus divinis atque humanis abundavit. Invidi fratres Joseph inopia et calamitate oppressi in malimis angustus cl miseriis saepe vixerunt: Ioscph invisus dominus Aegypti, gloriosus cl magnus evasit, cl fralres eliam suos ad pedes suos laconics, sibique supplicantes vidit. Invidiis Saul una die regnum cl vitam cl filios amisit : David invisus ex paslorepaucarum ovium,rex el propheta brevi tempore effectus sanctissime vixit, cl felicissime regnavit. Invidi scribae ac pharisaei cum maxima populi parte misere a Romanis obsessi, capti, venditi,trucidati,el praesentem ac futuram vitam simul amiserunt : Chrislus vero ludacis invisus morte itque inferno gloriose devietis, caclicuc ne terrae imperio a Patre susceplo , el modo regnat, cl in aelernum sine ullo tine regnabit. Etsi hucusque , auditores optimi , tempus nobis praefixum parum excessimus,lamen reliqua quae supersunt brev iter, Deo iuvanlc,absolvemus; cl lue si placet, paulisper quiescamus?

PAUS SECUNDA.

Diximus hucusque de aspide et basilisco, nunc de leone el drneone pauca quaedam dicenda sunl. Igilur quos daemon ul aspis el basiliscus mordere non potui!, eos in leonem repente conversus , rugitu lccrcrc aggreditur. Eiusmodi enim csl leonis rugitus.ul cl scriptura dicat; *Leo rugiet, quis non timebit ?* et ii perhibeant, qui animantium naturas curiose indagarunt, leone rugiente nullum animal posse consistere , adeo ul eliam illae bestiae lconem timeant rugientem, quae cum non raro superant ferientem. Ila prorsus, auditores, adversarius noster diabolus , non lam unguibus cl dentibus , quam fremitu cl rugitu nos laedit : quos enim dc cipcrc ac devorare non potuit,cum eis somnum ac securitatem suadi rei,cum peccata eorum extenuaret. cum spem inanem divinae misericordiae illis praedicaret, cos vi leo rugiens perterrere , atque ad ultimam desperationem adducere nititur comminando. intentando et exaggerando divinae iusli line severitatem.peccatorum gravitatem,electorum paucitatem, reproborum multitudinem, salutis incertitudinem, poenitentiae labores atque imprimis iter durum ac d Dii ile virtutis. Quapropter ut contra morsum aspidis, qui nimiae securitatis veneno animum inficit, utile est armari timore : ila contra leonis rugitum nihil salubrius,quam armari fiducia, et multum omnino confidere alque sperare, non m viribus propriis , sed in leone illo fortissimo de. Tribu luria , qui leonem istum infernalem usque adeo debilitavit, et fregit, ut solum fremere cl rugire, non nutem mordere nec ferire possit.

Quarta restat bestia , quae difficillime omnium

conculcatur, ca spirilus csl iracundiae,cl draconis nomine designatur; Draco siquidem animal csl pr caeleris iracundum el crudele. Quocirca sanctus Iohannes in Apocalypsi, ubi diabolus saepius draconem appellaverat, et eurn de coelo ad terras cecidisse dixerat, continuo subiungit: Eoe *terrae cl mari, quia descendit diabolus ad i os , habens iram magnam*. Draco praeterea pestifero alque ignito quodam statu non solum bestias terrae, sed eliam volucres coeli occidere solet, el spiritus iracundiac'id proprium habet,ul non solum homines carnales, qui bestiis terrae comparari possunt,saepe numero perimat,sed etiam viros alioqui magnos et spirituales,cl coeli volucris quam simillimos, aliquando inficiat : mullos cniiu saepe videmus cl dolemus, castos, sobrios, pios, religiosos, bonis operibus deditos, a voluptatibus alienos,qui lamen si vel leviter offendantur , iracundiam tenere non queunt.

Sed praetermitti hoc loco non debet, cum nos iram vituperamus, dc ea linlum agere, quae ration's imperio non obtemperat : neque emin ut invid a. ila ira semper est mala,quin polius si ut canis pastorem, ila ira rabonem sequatur, et cum ratio provocat,excitetur: cum ratio revocat.conquiescat, non solum non reprehendi, sed etiam laudari debet : alioqui nulla opera heroica, laboriosa , difficilia unquam aggredieremur. El scriptura non simpliciter irasci prohibet, sed inucirnintjnqmIsancius David, *et nolite peccare*. Denique et Moyses, qui omnium hominum mitissimus eral, lamen contra peccatum filiorum Israel ila exars l.ul multa eorum millia una die necari iusserit. El sanctus Phinees vehementer commendatur, quod iusla ira contra scortatores inflammatus in ip-o scelere virum, el foeminnm simul necaverit. El magnus ille Samuel sine ullo crimine ira succensus. Agag regem suis manibus in fru-la secuit. El Enas vir sanctissimus pari zeloIquadringentos clquoquag l - la falsos prophetas una die peremit.El Dominus ipse , in quem peccatum cadere non poterat , zelo honoris Dei vehementer accensus,flagello ex funiculis facto, nnn semel dc templo vunderlies alque ementes ciecit.

Itaque ira eum raionem sequitur, merito laudatur, et ad opera magna ac difficilia utilis ne necessaria csl: at cum rationi non paret, dici non potest quam foeda, quam turpis,quam caeca, quam insana. quam noxia, quam perniciosa sil. Vis foeditatem et turpitudinem eius videre? Respice hominem vehementer iratum , videbis eum omnino alium quam antea esset. non secus ac si iheairo personam ebrii vel furiosi ngere vellet : intus in corde quasi fornax iracundiae succenditur, quae per omnes corporis partes erumpit : per nares fumum . scinlill is per oculos, sonum , ne strepitum per os emittit: efficitur livida facies et sanguine suffusa, moles corporis (umida, venae infl lac, vox aspera, verba mutila . voces inarticulatae, cl saepe nihil significantes efferuntur. Itaque si lunc seipsum in speculo cerneret. qui eiusmodi est , non posset certe non vehementer erubescere: sicut sane erubescunt et dolent, qui eum diligunt.

Quam vero sit caecus alque insanus iracundiae

spirilus, nemo csl, qui nesciat; iia enim cxcaccan-
lur homines irati, ut nec amicos, nec liberos, nec
maiores, nec magistratus nec se ipsos internoscant.
U! enim torrentes cum ad loca humilia ex montibus
devolvuntur. quicquid obviam venerit, secum ra-
piunt: sic el impetus iracundorum violenti et ei Trne-
nes per omnia procedunt: non canities apud iratos
venerabilis est, non justitia vitae, non propinquitas
generis, non accepta beneficia, non alia aliqua
dignitas: el neque acies ferri, neque ignis, neque
aliud quidquam animum prae ira furiosum cohibe-
re potest.

Quod si forte accidat, ut is qui accipit injmiam,
non ferat aequo animo, sed ipse diam irascatur, cl
par pari referat, tunc sane spectaculum sil mirabi-
le simul el miserabile: non enim jam homines vi-
dentur, sed canes rabidi atque lauri furiosi: cl lunc
laetatur, et gaudet draco ille larlareus, quod se
filios habere videt, qui mores el ingenium suum
pulcherrime imitantur. Quare verissime magnus Ra-
silius brevem insoniam iracundiam esse definit:
Nam ut insani mulla faciunt el loquuntur, quae sa-
ni si essent vel in aliis perhorrescerent: sic eliam
homines irati co quandoque progrediuntur, quo se
progressos postea vehementer doled.

Im vero quod non solum foeda el insana, sed
eliam noxia, cl perniciose iracundia sit, frequentes
ruinae al]uc interitus loi hominum clarissimorum,
el familiarum, alque urbium testantur. Ira enim
excitat contentionem, contentio paril convilia, cl
postquam lapides conviliorum per linguam, xeluti
per fundam, fuerint excussi, ct lanquam eminus
certatum, deinceps ad manus cl facta venit, in-
fliguntur plagae, ad plagas vulnera, ad vulnera
mortes, ad mortes infamia cl supplicia publica
consequuntur. Judex enim cum, qui vicerat, paulo
post agit in crucem, cl omnia ejus bona ad fiscum
transfert. Ita simul homines iracundi vita ct fama
et opibus spoliatur, cl liberis suis nihil praeter
exlrcmam inopiam el publicam ignominiam dere-
linquunt.

At nullumne remedium contra draconem istum
repentur? Multa Dei beneficio cl efficacia remedia
nobis parata sunt, modo nos cis uti velimus. Initio,
cum aliquis tibi facit injuriam, cl ad iracundiam
provocare nititur, cogita, quam saepe el quam gra-
viter tu Deum, quantum in lc fuit, ad iracundiam
tuis flagitiis provocaveris: cl quod ille lamcn me-
mor pietatis, immemor injuriae, semper te benefi-
ciis vincere studuit. Nam si talia cogitaveris, eru-
besces profecto, quod injurias conservorum pali
non possis, cum tuas, qui servus es, lam saepe Do-
minus petlulerit. Infernalis draco te sibi similem,
hoc csl. iracundum cl ferocem cfiicccrc satagii: ita
quoque, cl Deus lc sibi similem, hoc csl, mitem cl
pulicnlcm esse cupit: ncc alia dc causa saepe con-
tumelias atque injurias tibi fieri sinit, quam ul te
probet ac videat, qualem militem habeat. An vero
turpissimum non csl. imperatore spectante ab ho-
ste militem facillime prosterni el supcrari? Cum igi-
lur aliquis lc aut verbis aut factis laedit, dicas apud
te. j invenit tempus ul proberis: nunc Deus adest,
judex cl testis certaminis mei. Volo igilur ita me
gcrcrc, ul strenuum Dei militem decet. Si enim

milites saeculi imperatore spectante quamvis pau-
ciores, quamvis inferiores, cedere non audent,
quanto magis ego spectante Deo cl angelis ejus pa-
ti non debeo, ut ab iracundia superatus videat.

Cogita deinde, quod cum animantia caetera omnia
sui i armis instructa a Deo creata sint, ct alia cor-
nibus, alia dentibus, alia unguibus, alia spinis vel
aculeis munita nascantur, solus homo nudus, cl
inermis nascitur, ul se ad pacem el concordiam non
ad seditiones, cl tumultus natum, cl eos qui discor-
d*as sommant a naturo humana ad naturam ferarum
degenerare, el nothos ac spurios esse iniolligercl.

Cogita eliam, eum, qui propter injuriam illatam
excandescit, majus a seipso quam ab hoste detri-
mentum accipere. hostis enim vel fortunas diripuit
vel famam laesit vel ad summum corpus vulneravit
ipse vero sibi ipsi in anima peccando vulnus infii-
gil: non secus, ac si propter ca quod aliquis tibi
vestem laceravit, tu tibi eliam pectus perfodere
velles, quae aperta cl maxima insania esset.

Imo vero nemo minus laedilur. nemo felicius in-
juriam ulciscitur, quam qui cam contemnit, cl ini-
mico irato non resistit, sed ccdii. Cur bombarda-
rum globi facilius moenia ex lapidibus, quam ag-
geres ex terra cl virgultis deiiciunt? Nonne quia il-
la resistunt, isli ccdunt? Deinde si magno animo
injuriam toleras, non irasceris, non commoveris,
non respondes, signum csl alio rem te esse, quam
ul ad te contumelia pervenire possit, cl adversa-
rium luum magis confundis, el eliam erubescere
facis, lanquam frustra laborantem: mm qui percu-
lit non sentientem, se ipsum excruciat el iracundiam
non sedat.

Illud etiam non parum prodcril. si homines qua-
si membra unius corporis esse cogitaveris: cerle
enim si unum membrum aliorum laedat, non cogi-
tas dc vindicta. U! si lingua a dentibus mordeatur,
non curris ad lonsorern, ncc dicis, Erue dentem
islum, quia linguam momordit. Ad eundem igilur
modum, cum quis injuriam tibi facit, cogila unum
membrum ab alio laedi, ncc ullionc sed patientia
opus esse.

Quid? quod sicut medici ex ipsa vipera medica-
mentum contra ejus venenum parant: sic eliam cl
tu ab inimicis tuis remedium irae accipere poles:
nimirum si consideraveris quam lurpc sit, ul ini-
micum luum imiteris, el ejus discipulus fias, contra
quem indignaris: nam si par pari referas, cl ira-
scenli irasci velis, nonne hostem luum imitaris?
quicquid enim ille facit, cl lu eliam illi: rubent ipsi
oculi, cl tibi quoque: ille dentibus frcmil, et lu
non minus: ille clamai, lu vociferaris: cl sicut in
silvis echo respondet el resonat, sic et lu hostis tui
convicia repelis, nisi quod echo vocem camdein
clamanti remittit, lu contumeliam cum additamen-
to reddis: ille le imperitum vocal, lu cum mcnle
captum vocas: ille lc vilem, lu eum nebulonem.
Magnus error, magna stullitia: dic mihi miser, non-
ne moleste fers, quod ille iia insaniat? cur ergo il-
lum imitaris? vel male ille agit, vel bene: Si bene,
cur irasceris? Si male, cur cum sequeris? Si puer
trium annorum aul phreneticus quispiam tibi mi-
netur, num contra cum iracundia succenderis, an
polius ejus tamquam infirmi el aegroli miserebo-

CONCIO X. SI PEU PSALMCM XC.

ris? Cur igilur magni facis verba hominis irati, qui minus consilio el ratione ducitur, quam puer aut phreneticus?

Postremo remedium praesenlissimum atque efflicacissimuin erit. si libi ipsi irascaris atque ingemi* seas, quod lu humo Christianus, luce fidei illustra* tus, sacris caelestibus imbutus, Dei alque angelorum praesidio communitus, proptor amorem Dei el vitae sempiternae, eam perturbationem vincere non valeas, quam Socrates, Pericles, Diogenes, ct alii permulti virorum ethnicorum propler solam inanis gloriae cupiditatem mirabiliter superaverunt. Nani ul serpens Moysis serpentes magorum devo raliCila ira ista sancta iram illam pestiferam exclu det,quemadmodum eliam limor gehennae timorem praesentium suppliciorum, ct amor Dei amorem saeculi vincere solet.

Al, inquis, ille solus in culpa est, qui ignem pri mus accendit; si alius al iracundiam me prdvocal, quam culpam ego habeo, si respondeo? Magnam omnino,neque excusationem obtendere poles.Nam si le quispiam ad furtum faciendum vel adulterium perpetrandum invitarci, el invitanti consentires , numquid propicrea nihil lc mali fecisse diceres, quod invitatus el vocatus feceris? quin polius magis peccare videtur secundus quam primus, ul Da ulius ait, cum duo iratis animis inter se certant: nam iste vidil in allero turpitudinem irae.el tamen non cavere, sed imitari voluit; ille vero sine exem plo peccavit.

Al si contumeliam pertulero, inquires, ignavus cl

vilis habebor. Imo vero tunc ignavus cl vilis non diceris, sed eris, si affectionem istam vincere non potueris: nam si vilis est, qui patienter injurias perfert, ergo vilis Moyses, vilis Ioscph. vilis b.Steph mus, vies apostoli el martyres fuerunt, imo cl Dominus ipse vilis fuit, qui homo Samaritanus ac daemoniacus, contumeliose appellatus, mitissime respondit:Ef/o *daemonium non* liabco.Istam igna viam sibi homines finxerunt, vel potius draco iste larlareus patientiam ignaviam esse docuit: el vere patientia, incuria diaboli ct stultorum, ignavia csl: al in palatio Dei, in aula summi regis, magna esi fortitudo.

Quamobrem, auditores, si draconem conculcare volumus, discamus injurias pali, el si qnis nos vi les appellaverit, illud cogitemus,non esse nos ma jores patre nostro Abraham, qui sc terram cl cine rem confitebatur. Si quis nos inopes cl pauperes dixerit, recordemur nudos dc utero matris nos c gressos, cl nudos in sepulchrum redituros.Si quis indoctos el imperitos nos nominaverit,agnoscamus veritatem, non velimus pro umbra falsi nominis li tigare. Si quis nos malos el peccatores asseruerit, inlciligamus id quoque esse verissimum, cl polius humili confessione peccata purgare.quam superba defensione augere studeamus. Ita draconem supe rabimus, Dominum el saucios imitabimur, el glo riaae coronam in coelo nobis praeparabimus, quam nobis concedat, qui csl in saecula saeculorum be nedictus. Arnen.

CONCIO XI.

SUI' E li I' S A L M L' M XC.

DE VERSU XIV. ET PRIORE PARTE DECI.IIIQUINTI.

Quoniam in ni: sperni;, liberabo eum; protegam cum, quoniam cognovit nomen meum.
Clamavit ad me, el ego exaudiam cum.

SYNOPSIS

/; rorciii loco,triplici testimonio ex hoc Psalmo eruto probatur protectio sperantium in Deo, experientia scilicet justorum . auctoritate prophetica psalmographi, ct ipsius Dei approbatione. Deinde ostenditur, tribus yltimis versibus octo beneficia homini justo a Deo promitti", quae ibidem pulchro ordine enumerantur, cl his duabus ultimis concionibus explicantur. Primum itaque beneficium est liberatio a servitute, ubi duplici libertate explicata, vera el falsa, hujus beneficii magnitudinem ex tribus potissimum elucere ostenditur. Primo ex tyrannide libidinum, quo in loco tyrannis libidinis, ambitionis aliorumque viliorum proluxa et eleganti discursu repraesentatur. Secundo ex horribili stipendio peccatorum , quod csl mors: ubi probi, agricolis, improbi triremibus addictis assimilantur. Tertio ex infinitis laboribus,quibus Dominus in libertatem pristinam nos restituit", ubi passio Chrisli summalim perstringitur, cl nobis iugiter considerata per pulchram doctrinam proponitur. In parte secunda, praemissa explicatione, ad quosnam beneficium hoc liberationis pertineat ad secundum beneficium sperantibus in se a Deo promissum descenditur, quod est singularis quaedam procidentia, qua Deus in se sperantes, ct iam liberatos defendit : quae vel ex variis nominibus colligitur , quibus ob id appellatur, qualia praeter caetera, sunt patris, matris, sponsi,pastoris el custodis.quae omnia ex sacra scriptura eliciuntur. Explicatur insuper quibus hoc beneficium providentia sit peculiare, nempe familiariter Deo cognoscentibus. Tertium beneficium csl, precum iustis exaudidio, ubi hujus promissionis cl beneficii magnitudo multis exaggeratur, ct plurimis sanctorum exemplis probatur. Hujus autem beneficii praecipua cotisa assignatur clamor

cordis, quem paril firma fides el humilitas, quod ad finem usque extendetur.

Quoniam sententia Domini est; *In ore duorum vel trium testium stabit omne verbum*, propterea sanctus Propheta, auditores, persuasum nobis esse cupiens, eos omnes, qui sperant in Deo,certo protegendos ab eo, quod initio Psalmi promittit,tribus uti voluit testimoniis: adduxit primo loco unum ex hominibus justis, qui se experientia didicisse veram esse prophetica hanc promissionem affirmare ac diceret: *Sperabo in eum, quoniam ipse liberavit me de laqueo venantium el a verbo aspero*. Deinde ipse idem sanctus David sua hac prophetica auctoritate rem eundem confirmavit, cum ait; *Scapulis suis obumbrabit tibi, cl sub pennis ejus sperabis*, cl quae sequuntur, usque ad cum versum , quem oratione superiore tractavimus: quamvis enim id aliis hominibus non liceret, ul in propria causa testimonium dicerent,lamen prophetis maxime licebat, qui non nisi homines erroribus obnoxii, sed ul instrumenta atque organa, cl quasi tubae quaedam Spiritus sancti loquebantur. Suae vero tertio ac prostremo loco Deum ipsum inducit, promissionem eandem his verbis comprobantem: *Quoniam in me speravit, liberabo cum*, qua oratione Deus sigillatim ex ordine omnia confirmat. quae hucusque dicta sunt. Dixerat homo justus. *Sperabo in cum,quoniam ipse liberavit me*: dicit nunc Deus: *Quoniam in me speravi', liberabo cum*. Et dixerat propheta: *Scapulis suis obumbrabit tibi, cl sub pennis ejus sperabis* et *Scuto circumdabit te veritas ejus*, hoc csl, ul pullus a gallina vel ut miles a sculo, sic tu a Deo, in cujus nomine spem posuisti.protegeris: dicit nunc Deus: *Protegam eum, quoniam cognovit nomen meum*. Dixerat idem Propheta, non *timebis a Umore nocturno, a sagitta volante in die*: dicit nunc Deus: *Clamavit ad me*, nimirum limons a limore nocturno, cl a singilla volante in die, cl ego *exaudiam eum*. ne deinceps tiliam habeat causam timendi.

Dixerat Propheta: *Cadent a latere tuo mille*: dicit nunc Deus: *Cum ipso sum in tribulatione, eripiam cum, et glorificabo cum*. Dixerat Propheta: Verum *lumen oculis tuis considerabis*, quae verba ad vilam et gloriam futuram praecipue referri demonstravimus: dicit nunc Deus, cum vitam et gloriam promittens: *Longitudine dierum replebo eum*.

Dicat aliquis, si haec illa sc habent, iam psalmus solus explicatus est, quid hic amplius haeremus? parum enim certe refert, quod ca, quae sequuntur in Psalmo sint alia verbo, cum non aliam sententiam, sed unam atque eandem cum superioribus continant. Al non ita est, audientes, nondum est psalmus solus explicatus: quamquam enim propheticas promissiones, de quibus haecenus disseruimus, his verbis Deus confirmet, tamen ita confirmat, ut more liberalium principum generalibus verbis utatur, et eadem beneficia quidem, sed aucta et cumulata promittat: quemadmodum si regi bellum supplicem offerres, quo praesidium peteres adversus unum aliquem hostem tuum: ille vero regi munificentia tecum agere volens, responderet, Sis bono animo, ego patrocinium tuum suscipiam, et non solum ab illo uno, quem limes, sed ab omnibus aliis, qui tibi nocere ulla ratione tentabunt, semper defendam et protegam. Ita prorsus et homo iustus sibi, et propheta homini iusto protectionem Dei, defensionemque promiserat, contra certa pericula, contra laqueum venalium, contra verbum asperum, contra timorem nocturnum. Deus vero et princeps vere liberalis, generalibus verbis loquitur, et protectionem suam defensionemque promittit, non a certis periculis, sed ab omnibus malis liberabo cum, inquit, et protegam eum, exaudiam cum: atque in summa, ocio beneficia pollicetur: quod liberabit a servitute, quod proteget in periculis, quod exaudiet preces, quod consolabitur in calamitatibus, quod ab eis tempore suo cripiet, quod easdem in gloriam et beatitudinem commutabit, quod vitam aeternam et sempiternam tribuet quod scilicet facie ad faciem exhibebit, in quo plena perfectaque felicitas continetur. Sunt autem haec beneficia summo ordine hoc loco ab ipso Deo enumerata: incipiunt enim a liberatione, quae est quasi prima radix, et fundamentum omnium bonorum, et paulatim atque gradatione ascendunt usque ad ipsam summam et sempiternam felicitatem, quae in Dei contemplatione consistit. Et quatuor quidem priora ad vitam futuram pertinent: hic enim impletur quod dicitur: *Liberabo cum, protegam eum, exaudiam cum, cum ipso sum in tribulatione*: in rolo vero erit quod sequitur: *Eripiam eum, longitudine dierum replebo cum et ostendam illi salutare meum*.

Veniamus nunc si placet ad beneficium primum. *Quoniam*, inquit, *in me speravit, liberabo cum*. Magna est expectanda atque imprimis grata et amabilis res est libertas, et quam, ut Tullius ait, non solum ab hominibus, verum etiam a bestiis expeti, atque omnibus rebus anteponi videmus. Ceterum aviculae, quarum cantu homines delectantur, in caveis inclusae sine ullo suo labore summo studio nutriuntur: et nihilominus tantus est amor liberta-

tis ut saepenumero pro amore neque canes, neque edere eis libeat, et si possint libentissime fugiant, malinque libere viciis cum labore quaerere, et sub dio frigore atque aestu confici, quam captivae in palatiis regum delitiis frui. Quod si bestiis rationis expertibus id accidit, quanti tandem homo libertatem facere debet, qui solus proprie est liber; et nihilominus contra omne ius non raro crudelissimis dominis servire cogitur? Esi enim, ne quis forte decipiatur et ceterum, duplex agnoscenda libertas, una vera, altera falsa: vera illa est, quae animum reddat liberum a tyrannide viliorum, ut veris et propriis suis operibus pro arbitrio praesit, quicquid inierim de corpore fiat, sive id ligatum, sive solutum sit. Illa vero est falsa, quae solum corpus efficit liberum, cum inierim animus subiectus vitiis et sceleribus miserrime serviat. Itaque neque ego Caesarem et Alexandrum liberos fuisse dixerim, cum loti pene orbi imperantes, lumen suis viliis turpissime serviebant: neque contra Petrum et Paulum servos, cum corpore captivi, et catenis ac vinculis constricti, lumen animo loti orbe liberime vagabantur, et suis litteris tanquam regiis diplomatibus infirmos homines quotidie liberabant. Nam ut homo non corporis membris, sed animi virtutibus non brutis animantibus separatur: ita non corporis, sed animi libertas vera est, et sola hominis appellanda libertas. Quo circa Dominus Evangelio Judaeis falsam libertatem jactantibus, et veram ignorantibus, ac dicentibus: *Seni Abraham sumus, et nemini servivimus unquam* verissime respondit: *Amen dico vobis, quia omnis, qui facit peccatum, servus est peccati: servus autem non manet in domo in aeternum. Si ergo vos (i)lius liberaverit, vere liberi eritis*. Hoc igitur munus eximium, et singulare verae libertatis, quo nihil charius nihil amabilius, quo nihil dulcius ei placabilius hominum generi dari potuit, nobis Deus pollicetur, cum ait: *Quoniam in me speravit, liberabo cum*.

Cujus quidem doni magnitudinem et praestantiam ipsis ex rebus utcumque saltem intelligere poterimus. Ex intoleranda atque immani tyrannide libidinum, ex admirabili atque orribili stipendio peccatorum, ex infinitis sumptibus et laboribus, quibus Dominus in antiquam libertatem nos tandem aliquando restituit. Etenim quae unquam oratio viliorum ac libidinum (tyrannidem explicabit? Aspice in primis atque intueri quam durum imperium luxuriae viliis in suos captivos exerceat: nam ut veterum ethnicorum fabulas sive historias omittam, nihilque dicam de Achille, de Sardapalo, de Nerone, nihil de celebratissimo illo Hercule, qui postquam omnia lotius orbis monstra devicerat eo domuerat, victus ipse tandem amore cujusdam mulierculae, deposita clava, assumpta et lana et colu, inter mulieres sedere, ac nere et canere cogebatur, propter quod meretricula illa jubebat, et nisi pareret, graviter minabatur. Ut praeterea etiam, quod ipsae divi lae scripturae de fortissimo Sampson et de Salomone sapientissimo nobis proponunt: quorum priorem, qui neque vinculis teneri, neque portis concludi, neque ab integris exercitibus vinci potuerat, amor tamen unius

CONCIO XI. SUPER PSALMUM XC.

meretriculae *superavit*, alque atque eam calamitatem adduxit. vel oculis privatus in pauperum vice iumentum molam ageret; posteriorem post illam admirabilem ac divinitus infusam sapientiam, post illud coeleste lumen spiritumque propheticum, quo tot libros divinissime conscripsit, post ingentem illam gloriam, qua linguis omnium gentium toto orbe fama celeberrima praedicabatur, luxuriae vitium iam saeva tyrannide oppressit, vel omnium concubinarum suarum idolis sacrificare, et delubra atque ollaria erigere cogeretur: vel ista, inquam, omnia praeteream, et sola quotidiana exempla in medium adducam, intueri quid mulier adulteria faciat, vel hujus crudelissimi tyranni imperium exequatur. Scit ipsa quod si forte a viro suo in scelere deprehendatur. sine ulla dubitatione peribit, et in puncto temporis amittet vitam, vel famam, et divitias, et animam, et quicquid boni sive in hoc sacculo, sive in futuro expeti possit: vel quod simul parentibus, liberis affinibus, toti domui, toti familiae, toti generi nota non infamiae gravissimam muret, perpetuamque doloris ac luctus materiam derelinquet: vel nihilominus tanta vis civilis illius affectionis, iam implacabilis tyrannus luxuriae, ut misera illa femina omnia ista, quamvis aspera et difficilia superare. omnesque molestias vel pericula, quamvis horribilia et evidenter devorare cogatur, modo libidinis imperium exequi valeat. Vel quis unquam immensissimus tyrannus mancipia sua cum tanto periculo ac detrimento sibi obtemperare voluit? Quid? Quod illa vitia ista hominem totum quasi ebibunt, vel omnia ejus tempora sibi vendicant, vel nihil eum aliud unquam agere vel dicere, vel cogitare vel somnare patiantur. *Vinum et mulieres* inquit Ecclesiasticus, *apostolare faciunt sapientes*, quia nimirum homines ebrii amore carnalium voluptatum non minus ad alia omnia sunt inepti, et iudicio ac ratione privati, quam si ingens poculum calidissimi vini totum ebibissent: neque Dei timor, neque stimulus conscientiae, neque mors neque iudicium, neque paradisus neque infernus, neque aliud quicquam eos ad meliorem mentem revocare possit; sed quam alii dormiunt ad omnia bona studia, iam diligenter vigilant ad omnia flagitia. Neque solum corporis membra, oculos, aures, linguam. manus, pedes, sed etiam, quod horribile est. mentem alque intelligentiam ipsam servire cogunt impurissimis cupiditatibus. Si quis coniugem nactus esset nobilem, divitem, casiam, prudentem speciosam, omni genere virtutis et laudis excellentem. ac deinde amore captus alicujus turpis ac vilis ancillae coniuge contempta, cum ancilla viveret. ancillam sequeretur, cum ancilla negotia et consilia sua communicaret, atque ad ejus imperium omnes suas opes in ludis et conviviis vel politionibus consumeret, vel eo non contentus, uxorem etiam compellere! ancillae obtemperare, vel nihil unquam dicere, vel agere, nisi ad nutum ancillae, quis tantam indignitatem ferre posset? Quis contra ejusmodi hominem non fremere!? Quis miseram conditionem illius nobilis mulieris non depioraret? Non longe est gravius vel indignius, quod infiniti homines quotidie perpetrunt. Quis enim ignorat, mentem rem esse praesentissimam, spe-

ciosissimam, divinissimam, carnem nostram vilissimum abiectissimumque mancipium, vel vix dignum quod humanae intelligentiae famuletur? Et lumen quot, quaeso, reperiemus, qui illa sordidissimae ancillae afficiuntur, vel nihil nisi de ea cogitare valeant, vel non modo corporis membra, oculos aures, linguam, mantis vel pedes in obsequium carnis impendant, sed ipsam etiam mentem natura dominam, vel pariem nobilissimam sui, dies et noctes vigilare vel laborare faciunt, vel nodos vel rationes inveniant, quibus carnis libidini satisfiat. Quid stulti illi homines, qui nervos omnes ingenii intendunt vel vires intelligentiae consumunt, vel scribant carmina amatoria, plena subtilitate alque argutiis, quibus pudicitiam alicujus casiae mulieris expugnare possint, nonno lumen illud animi coeleste ac divinum, quo Deus ipse aliquando conspiciendus erat, detorquent miseri ad vile obsequium nequissimi mancipii? Quid? Illi iam sollicitum solerter, iam acute vestium ornamenta, ciborum condimenta, odorum suavitates. ludorum, saltationum, concentuum mixtiones et vanae excogitant, vel ancillae abiectissimae appetitionibus inserviunt.

Magna igitur vel intoleranda tyrannis luxuriae, sed non minor ambitionis alque aliorum viliorum civilis. Videmus ambitiosos honoris mancipia non agere, quod volunt, non loqui, quod cupiunt, non ire, quo expedit, sed omnia sua vel verba vel opera ad id referre, quod jubet ambitio: nimirum ut sint relia vel laquei ad auram plausumque popularem aucupandum. vel iam mirum videri non debeat, si imperator Domitianus, tot provinciarum intermissis negotiis, totos dies consumebat in venatione muscarum, quas armatus praeacuto stimulo tota aula persequabatur, adeo vel si quis forte quaereret, an aliquis intus cum Caesare esset famuli responderent; Ne musca quidem: mullo enim profecto stultius est fumum aucupari, quam muscas. Sed vide quam grave jugum ambitio mancipiis suis imponat. Primum eos uno tempore humi cogit reperire, vel per aerem volare: quis unquam tyrannus talia suis mancipiis imponat? Vel iam quod illa res scilicet habet. Siquidem homo ambitio jubente, super omnes ascendere nititur, nulli subesse omnibus praeesse, alque inierim, vel eo quandoque perveniat, omnibus scilicet prosternit ac subiicit: illa miser a seipso divisus, scilicet ipse pugnans. exterius praefert humilitatem, interius alit ac nutrit superbiam. Deinde leges hujus atrocissimi tyranni ejusmodi sunt, ut si quis vel jure vel injuria contumeliam vel detrimentum aliquod accipiat, mox actum esse putei de existimatione, nisi primo quoque tempore ulciscatur, vel si aliud officere non possit, teneatur omnino hostem suum a se singulare certamen provocare vel potius corpus vel animam perdere, quam vel minimam jacturam dignitatis facere. Illaque frequenter apud Italos, apud Hispanos potissimum videre est viros nobiles, aetate alque opibus florentes, ob unum verbum temere prolatum. quo laesam esse existimationem sibi persuadent, tanta pali propter idolum honoris, quanta si propter Deum verum pateant, martyres clarissimi optimo jure haberi possent. Nam praeter ingens illud

periculum, vilam praesentem cl fuluram simul a mittendi, quod adeunt, cum in arenam pugnaturi descendunt, mullos menses, et saepe etiam annos in praeparatione consumunt, quo toto tempore longum martyrium ducunt: nam cl animus numquam a sollicitudine, a metu liber est cl oneribus continuo exercetur, ac ul Apostolus ait, ab omnibus se abstinent, parce comedunt, parce bibunt, parce dormiunt, de ludis et voluptatibus ne cogitant quidem. Et quis unquam Dionysius aut Phalaris iam severas leges mancipiis suis imposuit ul non liceat verba, quae solum acrem verberant, cl hominem non laedunt, contemnere ac despiciere sed oporteat propter ea et corpus cl animam in ultimum discrimen adducere?

Omitto oc tyrannide avaritiae alque aliorum innumerabilium viliorum dicere, quia nullum unquam exitum oratio reperiri, cl cum Psalmographo illud affirmo, omnes peccati servos sedere *in tenebris et umbra mortis, victos in mendicitate* ferro: quae enim major caecitas lingi potest, quam quae ignorari homo scipsum, ignoret Deum, nesciat an vivat, cur in hunc mundum venerit, in quem linem a Deo creatus fuerit, et in primis loi sua vincula cl catenas non videat? Quae vero esse potest mendicitas major, quam quod nisi homo infinitas cupiditates quasi ora infinita, cl stomachos infinitos habent, qui semper latrant, semper petunt, semper esurioni, cl numquam quidem expleri valent? O misera servitus hominis peccatoris, si eam cognoscit: cl miserior, si non cognoscit:

Sed videamus parumper, si placet, quale stipendium pro tantis laboribus Tumulis suis peccatum rependat. Quod cl peccatorum stipendium? Apostolum audiamus: *Stipendium*, inquit, *peccati* mors, cl mors haud dubie iam prima, quam secunda. Eant igitur mancipia viliorum, cl fideliter dominis suis inserviant, vigilent noctes cl dies, adeant omnia pericula, non parcant sumptibus nec laboribus, ne lano stipendio Torte fraudentur. *Quis dabit capiti meo aquam cl oculis meis fontem lachrymarum*, vel caecitatem alque errorem, vel insaniam potius cl furorem loi miserorum defleam, qui pro stipendio mortis aeternae iam grave jugum alacriter ferunt, qui laboribus multo minoribus in momento coelum reperent. Itaque similes mihi esse videntur servi peccati miseris illis remigibus, qui captivi in triremibus delinentur, sicut omnes servi Dei prudentibus agricolis rectissime comparantur: nam cl remiges et agricolae pene semper laborant in fodiendo. sed remiges aquam, agricolae terram fodiunt. Tantum aulem interest in hoc haec duo genera fodiendi, ul qui terram fodiunt, frumentum postea metant, qui fodiunt aquas nihil inde lucrentur, nisi verbera: illa prorsus, auditores, laborant homines improbi, laborant clam probi, utrique patiuntur, utrique sudant, utrique fodiunt: sed homines probi et pii ul agricolae sapientes terram fodiunt, rem videlicet sol dam et fecundam, in operibus bonis verisque virtutibus se exercent, unde tempore suo vitam aeternam metuunt: al homines improbi ul remiges miseri triremibus alligati aquam fodiunt, in rebus fluxis, tabentibus, sterilibus vires suas consumunt, unde

tandem peccati stipendium, supplicia sempiterna recipiunt.

Sive igitur ipsam per se viliorum tyrannidem. sive stipendium ejus consideres, magna omnino et horrenda ac deploranda cl servitus peccatorum. Sed nihil tamen illa miseriam servitutis, cl excellentiam libertatis declarat, ul modus liberationis cl passio liberatoris. Quanti enim, existimatis, constitit Christo nostra libertas, quam nos tam parvi facimus, ut tribus obolis, pro fumo honoris, pro una brevissima voluptate sacpenuincro libenter vendamus? quid, inquam, Chrisio nostra libertas constitit? O Christiani, si pretium nostrum intelligeremus, non *corruptibilibus auro* vel *argento* redemit nos Deus, *sed pretioso sanguine quasi agni immaculati et incontaminati Chrisli*. Nullo sumptu aul labore, sed solo nutu voluntatis mundum totum Dominus creavit: at ul nos de servitute liberaret, in stabulo nasci in laboribus vivere, in doloribus mori Dei Filius debuit. Et quibus in doloribus? Certo talibus, ut sola eorum cogitatio cl expccialio sanguineum sudorem cumque largum et copiosum elicere potuerit: perpressio vero etiam lapides durissimos fregerit, et terram tremere ac coelum ipsum lugere coegerit. Pretiosa libertas, quae Dei scilicet redimitur; nobiles merces, quae Dei vila comparantur. Intelligebat profecto Dominus, lucralor sapientissimus, pretium hujus excellentis margaritae, quando exinanivit semel ipsum quando formam servi accepit, quando triginta tres annos in fame et sili. in frigore cl nuditate, in jejuniis cl vigiliis, in itineribus, in persecutionibus, in angustiis vixit, et quando lolum sanguinem suum in ligno crucis effundere maluit, quam ul pretiosam istam gemmam extorqueri sibi de manibus pateretur. Intelligamiis nos quoque fratres mei, pretium libertatis, non simus *ut equus cl mulus, quibus non cl intellectus*. Agnoscamus gloriam illam eximium libertatis liliorum Dei. ad quam vocati sumus, quae mater est omnium bonorum, quae pacem veram, gaudium solidum, otium beatum, quietem et tranquillitatem sempiternam sola praestare potest. Si ethnici Romani iam cruenta praelia gesserunt, tot pericula adierunt, tot mortibus se obiecerunt pro falsa cl peritura libertate, et iam admirandas res gesserunt, ul Brutus et Torquatus proprios filios trucidarent, Mutius Scaevola manum totam in ara ardente combureret, Curtius armatus equo comito in ruptum terrae hiatus se praecipitem daret, duo Decii paler cl filius se mactandos hostibus obicerent, Valerii vero cl Cincinnali, Curii cl Fabricii in extrema inopia sponte sua viverent, illi iam nulli cruenta praelia gererent, summa pericula adirent, praesentissimae inori quolidie se offerrent: quid tandem pro vera cl sempiterna libertate facere nos oporteret? At minora sunt. quae Deus a nobis requirit, majora quae pollicetur. Non perit, ul filios interficias, sed ul pauperes Chrisli loco filiorum habeas: non ul manum igni devorandam porrigas, sed ul a furtis et caedibus illam contineas, atque ad opera misericordiae extendas: non ul te ipsum in praecipitium dedas, vel hosti-

bus mactandum obliicias, sed ut poenitentiae laboribus corpus tuum castiges, cl malas cupiditates m leipso, quoad poteris, occidas: non denique ut in summa inopia vivas, (quamquam neque id magnum videri pro coelestibus divitiis deberet) sed ut luis contentus aliena non appetas, cl opes luas cum pauperibus fratribus luis communices. Quod si parva ista pro vera libertate non fecerimus cum bis mullo majora pro falsa ethnici fecerint, pudore saltem pungamur: si vero fecerimus, superbia non extollamur.

Hinc verba Chrisli mullum movent, mullum eliam movent miracula et opera praeclara, quae in Ieris gessit: sed nihil lamen ila movet, ul ejus passio, cum quis cogitare incipit, quanta majestas pro vilissimis vermiculis, sputa, colaphos, flagella, spinas, cl denique ipsam erm mem pali voluerit. Videbatur Christus in cruce pendens nihil agere, sed nunquam tanta egit quam lunc: movebat terram, scindebat lapides, frangebatur velum, obscurabat solem, aperiebat coelum, mortuos excitabat: cl quod majus csl, peccatores ad poenitentiam convertebat, ila, ul a cruce mulli redirent percutientes pectora sua. denique lunc implebat, quod dixerat: *Cum exaltatus fuero a terra, omnia traham ad meipsum*. Philosophi olim mulla dicebant, sed quia parum agebant, ct nihil patiebantur, nemini persuadebant; rhetoricam istam ignorabant, quam Dei Filius docuit: at apostoli a Christo edocti, simpliciter loquendo, sed mulla faciendo, el majora patiundo, quicquid voluerunt, persuaserunt: non voluptates ul Epicurus, sed passionem, dolores, crucem. Et quibus? Toti mundo, regibus, imperatoribus, tyrannis. Magna igilur vis magnum robur passionis Domini noslri Iesu Chrisli.

Consideremus igilur ducem atque imperatorem exercitus sanctorum, audiamus quid de eo iti epistolola ad hebraeos apostolus dicit: *Deponentes omne, pondus*, inquit, *et circumstans nos peccatum. per patientiam curramus ad propositum nobis certamen, aspicientes in auctorem fidei cl consummatorem iesum, qui proposito sibi gaudio sustinuit crucem cl confusione contempla: alque in dextera sedis Dei sedet: recogitate cum, qui talem sustinuit a peccatoribus adversus semetipsum contradictionem, ut ne fatigemini animis vestris deficientes, nondum enim usque ad sanguinem restitistis, adversus peccatum repugnante*. Cogita istum esse auctorem cl consummatorem fidei, hoc csl, cum, qui donat cl coronat. il lidcm. qui csl principium cl linis, qui est via cl vila, qui ducit, cl qui perducit: qui nunc facit, ul credas, cl postea faciet, ul non frustra credas, cum ipse sil dator cl remunerator iidci, qui enim in lc coepit opus bonum, ipse perficiet, cl fidem consummabit, hoc est, beata atque aeterna visione commutabit. Aspice igilur istum auctorem cl consummatorem iidci, lamquam speculum sine macula, cl quasi aeneum serpentem in deserto exaltatum: et sicut novi ct rudes pictores diligenter aspiciunt insignem aliquem pingendi magistrum, cum torte manus habet in tabula: sic el tu aspice diligenter pcrilissimum hunc magistrum

poliendi, dum in tabula crucis sanguine suo ipsam ideam pallonliae depingit. Quomodo autem depingat, diximus in parle secunda concionis septimae de Tribulatione. Nunc si placet, paupcr quiescamus.

PARS SECUNDA

Diximus hucusque de magnitudine atque excellentiliu libertatis, quae nobis promittitur, cum dicitur: *Liberabo eum*: nunc ad quos id beneficium pertineat paucis verbis explicabimus, ac demum de aliis duabus propheticis promissionibus breviter disseremus.

Ail igitur sanclus propheta: *Quoniam in me speravit. liberabo eum*. Quibus verbis ostendit, non omnibus hominibus, sed solum spe magna praeditis munus libertatis promitti, ubi nomine spei non inanem ct mortuam quamdam fiduciam intelligimus, sed spem vivam, et per dilectionem operantem: vel polius ipsam dilectionem, quae quasi glutino quodam mentem humanam a rebus creatis abstractam ac separatam, cum Deo ila conjungit, ul unus spirilus fiat cum eo: id enim significat verbum hebraicum *chasali*. quod s. Hieronymus ad verbum transtulit, *adhaesit*: *Quoniam*, inquit, *inhi adhaesit*, nimirum vinculo dilectionis, *liberabo eum*: quamvis enim multa sint, quae juvennlad veram libertatem spiritus adipiscendam, lamen ad amorem omnia referuntur. Huc sacramenta, huc preces, huc psalmi, huc praecepta, huc consilia, huc exhortationes cl conciones perlinent, ul homo cum Deo amoris vinculo coniungatur: hoc est illud unum, de quo Dominus ait: *Porro unum csl necessarium*. Ul enim sola cupiditas Licii servum, ita sola charitas facit liberum: cl quomodo amor pecuniarum, amor honorum, amor carnalium voluptatum hominem ligat, inebriat, dementat, ul nihil nisi lorrain cogitare valeat: ita prorsus amor Dei totum hominem absorbet, ei novos oculos, novas aures, novum cor, novum palatum attribuit el mirabili conversione in alium hominem ita cum transformat: ut iam appetat, quod prius honcbat, el horreat, quod prius appetebat, el ei amarum dulce, el dulce amarum, formosum turpe, el turpe formosum esse videatur: cl quemadmodum aqua in olla ad focum suspensa, mox ul subicclu igne calorem concepit, naturae propria oblita salit, fervet, adurit, ignem quoad polist, imitatur, tametsi alioqui nib nisi descendere el refrigerare novcrat: sic el animus humanus flammis divinae charitalis adeo lotus corripitur, accenditur, mutatur, ul de frigido calidus, de obscuro lucidum de turpi formosus, de lorn no coelestis, de carnali spiritalis, de servo liber efficiatur, cl ab apostololo Paulo novus homo, (I nova creatura nominetur.

Sed iam ad beneficium secundum vmiamin. quod nihil csl aliud, quum singularis cl continua quaedam providentia, qua Deus cos protegit ac defendit, quos de peccati sci vitule libemil: *Prolegam cum*, inquit, *quoniam cognovit nomen meum*. Porro qualis hacc providentia sil, facile cognosci poteit ex mullis el variis nominibus, qui-

bus propterea Deus in sanctis illis appellatur: Nam ut mittam quod rex dicatur, quia regii; et Dux quia ducit; et medicus, quia sanat; et magister, quia docet, et alia propemodum in Omnia, sicut vere magnitudo divinae protectionis est infinito: illud mihi satis esse videtur. quod et pater mater, et sponsus et pastor et custos nominati voluit. ut ex loci appellationibus magnum prorsus et admirabilem esse Dei providentiam erga sanctos homines minime dubitemus. Ac nomen quidem patris passim in Scripturis reperitur. *Quomodo miseretur pater liliorum*, inquit sanctus David, *miserius est Dominus timentibus se*. Et Moyses: *Portavit me Dominus Deus tuus*. inquit. ut solei *homo gestare filium suum parvulum, in omni via, per quam ambulasti*. Et Dominus in Evangelio tertio fere quoque verbo Deum Patrem suum et nostrum vocat. Quia vero saepe matres vehementius et magis lenere filios suos diligunt quam patres, et majori studio ac sollicitudine coluntur ac fovent: propter hoc Deus non solum paternae, sed maternae curae providentiam suam comparare vel potius anteponebat voluit. Numquid *oblivisci potest mulier infantem suum*, ait Dominus per Isaiam, ut *non misereatur filio uteri sui? clasi illa oblita fuerit, ego tamen non obliviscar* luter: ecce *in manibus meis descripsi te*. Deus bone, qui verba majoris benevolentiae dici. aut quam signa magis lenitiae dilectionis dari poterant? Et lamen adhuc ulterius Dei amor progreditur, et quoniam *relinquet homo patrem, et matrem et adheret uxori suae*, aut providentiam patris et sollicitudinem matris etiam zelum et charitatem sponsi adungere voluit. Sic enim in Canticis Canticorum passim Deus appellatur. Et per Oscam: *Sponsabo*, inquit, *te mihi in iustitia, et iudicio, et in misericordia, et in miserationibus. et sponsabo te mihi in fide. Et erit in die illa, dicit Dominus vocabit me vir meus, et non vocabit me ultra Baalim*. Quiri iam de nomine pastoris dicam? *Sicut pater*. inquit Isaias. *gregem suum pascit. in brachio suo congregabit agnos, et in sinu suo levabit, et foetus ipse portabit*. Quanta haec est providentia? Quanta haec sollicitudo? Et non minorem apud Ezechielum inveniens: *Ego pascam oves meas, et ego eas accubare faciam, et quod abieceram erat, reducam, et quod confractum fuerat, alligabo, et quod infirmum fuerat, consolidabo, et quod pingue, et forte custodiam. Sed nihil majus codicil quod in Evangelio Dominus per seipsum, ait: Ego sum pastor bonus*, inquit. *et cognosco oves meas*. At quomodo oves suas Domine cognoscis? Quibus oculis eas respicis? *Sicut novit me pater*: quibus oculis, inquit, me respicit Pater meus caelestis, illis ego oves meas respicio. Quis explicabit nobis quam benignis oculis summa illa maiestas Filium suum unicum, naturalem, optimum, sapientissimum, pulcherrimum, sibi simillimum respiciat? Si igitur talibus, hoc est, similibus. quantum fieri potest. nos oculis Dei Filius respicit, quid maius, quid felicius ista providentia? Iste vero est aspectus felicitis planctus: hoc est vere natum esse sub clementi sidere. Sed quid si his omnibus addamus, id quod Moyses nil, Dominum

justos cuius odire ut *pupillam oculi sui*? Et quod ipse Dominus per Zachariam ait: Qui *ligerit vos, tangit pupillam oculi mei*? Quibus enim verbis magis declarari, demonstrari, exaggerari, amplificari poterat hujus providentiae magnitudo? Quid enim maiori animi provisione defendimus quam pupillas?

Magnum igitur et singulare donum est. quod nobis hoc loco Dominus pollicetur, cum ait: *Protegam cum*. Sed audi rationem: *Quoniam cognovit*, inquit, *nomen meum*: nec enim omnium est hoc munus, sed eorum dumtaxat, qui Dei nomina, de quibus iam disseruimus cognoscunt, qui Deum ut patrem, ut matrem, ut sponsum, ut pastorem. ut custodem suum non verbis tantum, sed reipsa et factis dignoscere se demonstrant: non enim de quacumque nolitia Dominus loquitur, sed de ea, quae ex intima amicitia et familiaritate nascitur, de qua Isaias: *Cognovit*, inquit, *bos possessorem suum, et asinus praesepe Domini sui, Israel autem me non cognovit*. Et apostolus Paulus: *Cognovit Dominus qui sumus eius*. Et Dominus in evangelio: *Ego sum pastor bonus, et cognosco oves meas, et cognoscunt me meae*. Cognoscit pastor unam oviculam suam inter mille alienas, nec minus ovis pastorem suum, et vocem ejus agnoscit, nec alia de causa, quam propter diuturnam inter eos consuetudinem et familiaritatem. Et nonne vulgo etiam dicimus de iis, quibus familiares non sumus: Non novi hominem: quos alioqui saepe vidimus, et quorum nomen non ignoramus? Quare non omnis, qui dicit Deo, Domine, Domine, insigne hoc beneficium divinae protectionis accipiet, sed qui Deum novit ex amicitia, qui domum ejus frequentat, et ibi alloquitur eum in precibus, et audit eum in concionibus, qui saepe mille et recipit munera, mittit Deo sacrificia laudum, et recipit a Deo beneficia gratiarum.

Quapropter recte sequitur in Psalmo: *Clamavit ad me, et ego exaudiam cum*: quae est promissio quaedam inexplicabilis et infinita: neque enim pollicetur Deus, se hoc aut illud nobis donaturum si postulaverimus: sed effusissima ac regia prorsus liberalitate, nihil se unquam negaturum. modo nobis expediat. *Clamavit*, inquit. vel ut hebraci legunt, *Clamabit ad me, et ego exaudiam eum*, nimirum semper, ubique, quicquid clamando petere voluerit. Neque solum hoc loco, sed passim in scripturis hanc, promissionem repeti videmus. Sanctus Moyses; Aon est, inquit. *alia natio tam grandis, quae habeat Deos appropinquantibus sibi, sicut Deus noster adest cunctis obsecrationibus nostris*. Qui dicit cunctis, nihil excipit, nihil excludit: et quamvis dum preces fundimus, neminem cernamus, et nemo nobis respondeat, lamen non loquimur parietibus. vel acrem verberamus. sed adest sine ullo dubio *Deus noster cunctis obsecrationibus nostris. Oculi Domini super justos* inquit Psalmographus, *et aures ejus ad preces eorum*. Et Isaias: *Tunc invocabis, et Dominus exaudiet: clamabis, et dicet. Ecce adsum*. Et Joannes clarissime; Si *cor nostrum non reprehenderit nos. fiduciam habemus ad Deum*, et quicquid petierimus: accipiemus ab eo. Denique Dominus in

CONCIO XI. SUPEII PSALMI M XC.

Evangdio; *Petite cl accipietis, quaerite, et invenietis, pulsate, et aperietur vobis.* Et alio loco: *Si manseritis in me, et verba mea in vobis manserint, quodeumque volueritis, petetis, et dabo vobis.* Ei quoniam magnitudo promissionis Udem superare videbatur, iterum et tertio et quarto in duobus exemplis idem repetit, nimirum *quodeumque volueritis, petetis, et dabo vobis.* Quae igitur gratia. quod munus, quod regnum, quod imperium cum ista regia et liberalissima promissione comparari poles? *Quodeumque, inquit, volueritis, petetis, et dabo vobis.* O verbum breve: sed incredibiles divitias complectens. O promissionem solo Deo vero et omnipotente dignam: quis enim ista promittere audet nisi Deus? Quid enim est hoc aliud quam constituere, hominem justum dominum orbis et clivus ei concedere caelestium divinarum? et ad quemdam modum omnipotentem illum facere? *Quodeumque, inquit, volueritis, petetis, et dabo vobis.* Si scirent homines justis ponderibus res aestimare, cui thesauro, cui regno, cui monarchiae hanc divinissimam ac verissimam promissionem non anteponerent, si *quodeumque volueritis, petetis, et dabo vobis?* Quanti, quaeso, faciunt homines quod aliquis apud regem et gratia polleat, vel possit de eo, et ejus regno facere quicquid velit? At si haec, ista se habent, quanti tandem Heri debet. quod ea gratia valeant homines justis apud regem regum, vel ab eo audiant: *Quodeumque volueritis, petetis, et dabo vobis?*

Ac non forte sola verba osse credatis, legite vitas et gesta sanctorum. Quid etiam quondam videre. Moysen solis precibus castra hostium fundere, de lapidibus aquas producere, maria exsiccare, et alia ista nulla stupenda atque incredibilia facere? Quale spectaculum cernere sanctum Iosue imperantem soli, ut in medio coelo cursu cohibito conquiesceret. non secus ac si coelorum habenas in manibus habuisset? Quid vero, Isaia audire orationem dantem regi Ezechiae, an vellet solem celerius progredi, an etiam retrocedere, propterea quod aequae, facile unum sibi atque alterum esset? Quid Eliam aspicere, cum aquas et nubes in coelo suspensas super prece vel contineret vel laxaret, et ad ejus imperium serenitas pluviis, et pluviae serenitati succederent? Quid Samuel, quid Eliseus, quid apostoli, quid martyres non poterant? Nonne sola vi precum morbos curabant mortuos excitabant, daemones fugabant, bestias ferocissimas non insedas reddebant. ignem extinguiebant, paludes siccabant, fontes producebant, lapidis molliebant, elementis omnibus imperabam? Quid vero magnus ille Gregorius Thaumaturgus, Martinus, Antonius, Hilarion, Benedictus Bernardus, Franciscus, et alii pene innumerabiles nonne, prorsus quicquid volebant, ista facile impetrabant, vel Dei potentiam et voluptatem plane in manibus habere viderentur? Certe sanctus Dominicus cum aliquando singulari atque intimo cuiusdam amico suo aperuisset, nihil se unquam a Domino percipivisse, quin illud continuo obtinuerit, ille vehementer admiratus dixit: Si ista est. poterit semel a Deo. vel magister Reginaldus nostrum ordinis habitum suscipiat: etiam enim magister Reginaldus

vir quidam eo tempore eruditione excellens, sed nihil miris (piam de nobilitate illo suscipiendo cogitabat. Oravit igitur pro ejus conversione vir sanctius illa ipsa nocte, et ecce summo mane cum fratres in choro canerent: *Iam lucis orto sidere,* venit magister Reginaldus, et omnibus stupentibus et gaudentibus ad pedes b. Dominici provolutus, habitum religionis summa humilitate flagitavit. En nobis, fratres mei, quali stipendio etiam hic in terris justorum obediunt Deum remuneret: vel quoniam ipsi semper erectas habent aures ad imperia Domini etiam Dominus semper erectas habeat aures ad preces eorum: et quoniam ipsi Deum semper audiunt, cum eos vocal, sic et Deus semper ipsos audiat, cum ab eis voratur: et sicut ipsi voci Dei semper obediunt. et voluntatem ejus faciunt, ista Deus precibus eorum modo quodam semper obediat, et *voluntatem timentium* se faciat.

At cur nos, dicet aliquis, numquam talia experimur? Verbis sancti Iacobi respondebo: *Petit. et non accipitis, eo quod male petitis.* Quid facit orationem bonam? Nulla numerari solet, sed praecipuum, et in quo caetera continentur, est clamor cordis, id est, fervor animi, affectus vehemens desiderium ardens. *Clamabit, inquit, ad me,* hoc est, non loquatur quomodocumque, sed magna voce clamabit, *et ego exaudiam*: nec enim Deo. qui est ignis consumens, placere poles oratio frigida et languida, sine spiritu, sine affectu, cum taedio et fastidio, solis labiis pronunciat. Nec alia de causa oratio comparatur thuri, quam quod voluti thus odorem suum non spargit, nec fumum illum suavem sursum emittit, nisi super ignitos carbonem ponatur, sic et oratio non redollet in naribus Dei, nec sursum ascendere potest, nisi a fornace charitatis procedat. At oratio fervens et ignita quas nubes non penetrabit? Quid a Deo non obtinebit? Nec enim Belliorica Tullii vel Demosthenis, nec verba diserta atque ornata, sed solae lacrimae et suspiria, quicquid volunt, Domino persuadent. Et cur putatis in ipso principio orationis dominicae statim nos admoneri, patrem illum nos orare, qui est in coelis, nisi vel magna voce, vel non ista voce, quam clamore opus esse intelligamus, vel ex loco tam humili ad locum ista sublimem oratio nostra conscendere valeat.

Alunde clamorem istum et fervorem hauriemus? Unde nascitur? unde procedit? Ex tunc et humilitate, (pii enim viva quadam et efficaci Ode credit. Deum esse praesentem, et se revera ab illa summa et tremenda maiestate orantem videri et audiri, quae *aufert spiritum principum,* quae dicit regibus et pontificibus, migra de corpore, et parere oportet. id est. non poles certe non cum summa alienatione et fervore preces suas fundere: nec ego possum, nisi modicae Quodcumque iuvare, quod iam frigide iam perfunctorie. tam oscitanter, tot aliis cogitationibus distracti et impediti saepenumero orationi vacamus, vel nos ipsi non intelligamus, quod dicimus. Audite sanctum Hieronymum de ista fide disserentem, et nostram lepiditatem in seipso arguentem: *Ad orationem, inquit, assisto, non ornem, si non crederem: sed si vere crederem, illud cor.*

quo hens nosier oratur, mundarem , manibus tunderem pectas, (/«nas lachi imis rigarem, corpore inhorrescerem, ore pallerem , tacerem ad Domini mei pedes , eosguc fletu perfunderem crine lergercnt.huercrcm certe trunco crucis,ncc prius absisterem, quam misericordiam impetrem-, nunc vero creberrime in oratione mea aul per porticus dcambulo. aut de fucnore computo, uul abductus turpi cogilalionc etiam quae dictu erubescenda sunt, gero Ubi est fides'! Siccinc putamus orasse lonum: Sic 1res pue-os2 Sic Danic-lem inter leones'! Sic ccrle latronem in cruce? llacc b. Hieronymus. Imquc tides isla viva prae-sentiae Dei, dici non pulesl,quantum ad clamorem cordis excitandum adluvet.

Sed non minus iuvat humilitas , quae hominem

docel. in quam profundo vitiorum jaceat, quam prope ad ϕ-as tenebras exteriores accedat, quam procul ab illa «umma lucccl puiiialc. in qua Deus cernitur, ob-il in quantis periculis i t corporis cl animi versetur: quae omnia cogunt hominem velit nolit non superbire, sed timere ac dicerc:De *pro-funda clamavi ad te Domine . Domine exaudi vocem* meam.Quare, fratres mei,si promissionem dominicam nostram (acere, el maximum liuoc th'-saurum ad nos cliam perlinere volumus,clamemus frequenter in coelum, el cum fide alque humilita-te <Litnemus: ila oratio fidelis, seque humilitantis nubes penetrabit, et a Deo, quicquid petierit, ob-tinebit, per Christum Dominum nostrum , cui est honor el gloria in saecula sacculorum. Arnen.

CONCIO XII.

S U P E R P S A L .11 U M XC.

DE POSTERIORE PARTE VERSUS DECIJIIQUINTI, ET DECIMOSEXTO.

Cum ipso sum in Iribulatione, eripiam cum et glorificabo cum. Longitudine dierum replebo cum et ostendam illi salutare meum.

SYNOPSIS

II ecclesia catholica tres praecipue dies Chrisli celebrat, nempe mortis, sepulturae et resurrectionis: illa cuique fidei tres sunt dies constituti, unus a nativitate usque ad obitum, afflictionis: alter inde usque ad indicium extremum, quietis; tertius aeternae faelicilatis et gloriae, in quibus Deus promittit se patientiam daturum, liberaturum et glorificaturum. quae in Ioseph et Job completum clare potuit. Quartum deinde producit beneficium, quod Deus iustis promisit, videlicet consolatio in tribulatione: ubi declaratur, tribulationes huius vitae esse momentaneas, et probos in afflictione habere cum spinis rosas, impios vero spinas sine rosis, quia etiam quibus ipsi delectantur spinarum sint, uti sunt divitiae et voluptates. Quomodo in afflictione singulariter Deus adsit iustis, variis exemplis sanctorum probatur, nempe per interiorum quamdam dulcedinem, atque inde colligitur, quam suave sit iugum Domini, et qua ratione voluptatum terrenarum dulcedo caelestem suavitatem excludat.

Pars altera beneficia reliqua a Deo promissa iustis, exequitur, quorum quintum est, ereptio et tribulatio, quod non modo in vita futura homini iusto contingit, sed et aliquando in praesenti, ut in Davide et d. Martino videre est: non tamen id semper, sed suo tempore et quando expedii. Ostenditur praeterea per varia exempla hoc idem beneficium ad iustos, non ad improbos, pertinere. Sextum beneficium est glorificatio, ubi gloriae descriptio, et duplici acceptione explicata, sanctis hominibus utramque contingere demonstratur: ac in primis famam et nominis celebratam. quae quanta sit illis collata. multis amplificatur: deinde bona omnia, quae tamen vere consistunt in aeternitate et faelicilatis, atque haec uni duo possumus beneficia, quo loco per faelicitatis genuinam descriptionem eo serio in-

vitamur. Epilogus denique causam reddit, cur ecclesia catholica hunc psalmum nonagesimum quotidie recitari vesperi praeceperit, ut scilicet recensendo pristina beneficia nova accipiamus: ut inde lentator confundatur. uldenique nos ipsos animemus et armemus.

Ei liberator nos, audilores, annos multos in terris cum hominibus cōd, tres lamen in iis sunt dies, quos prae caeteris ecclesia catholica maius nosra celebrat praecipua veneratur et colit: Dies mortis, dies sepulturae, dies resurrectionis. Quorum primus dies fuit laborum, secundus dies quietis, tertius dies gloriae. Quod in capite Chrisli praecessit, idem in corpore, quod est ecclesia, et singulis eius membris reperitur: totum enim fidelium Christianorum tempus, quasi tribus magnis, diebus continetur. Quorum primus, qui dies est crucis et afflictionis, ab ortu usque ad obitum in hoc mundo peragitur. Secundus, qui est otii et quietis, ab exitu animae de corpore usque ad ultimi iudicii tempus extenditur. Tertius, qui est perfectae et consummatae gloriae, initium quidem habet in ipsa communi ac generali mortuorum excitatione, sed nullo unquam sive, nullisque terminis claudetur. De hoc triduo versiculus nostrus: psalmi, quem hodierna oratione exposituri sumus, agit. Cum ipso, inquit, sum in tribulatione: eripiam eum et glorificabo cum. Idem est enim, ac si apertius dixisset, cum ipso sum dicam veneris, eripiam eum dicam sabbati, glorificabo cum dicam Domini, et inde quanta eius munificentia et liberalitas Dei, liquido cognoscimus, quia facere novum supra id, quod petimus aut intelligimus.

Dixerat paulo ante: *Clamavit ad me, et ego exaudiam eum.* Certe qui clamat, in aliqua miseria et calamitate versatur, et si quidem vir sanctus et perfectus est, nihil aliud suis clamoribus petit, quam patientiae donum, ac ut Deus secundum in tribulatione sit: Si vero homo est imperfectior, non in patientiae donum, quae celerem liberationem a Deo precatur. Deus aulem, ut petitiones nostras benefi-

ciis suis longe superet, cl se nobiscum in Iribulatione futurum promittit, quod perfecti postulanti; cl nos de tribulatione suo lempore erepturum, quo-! imperfecti flagitant: el praeterea ad vinculum laetitiae ingentem gloriam additurum, ul sicut aurum de fornace pulchrius el lucidius exil: sic cl nos de camino afflictionis splendidiore cl formosiores c- gredianiur.

Porro huius verissimae laciissimaeque permissionis quasi speciem quoddam cl exemplum Deus in sancio patriarcha Iosepli nobis omnibus dedil. Fuit enim Deus cum co in tribulatione, quando cum venditum et in carcere constitutum cunctis gratio- sum cl amabilem fecil. Eripuit vero lempore oportuno de misera illa cl injusta captivitate, atque ad extremum illa glorificavil, ul eum Aegypti servatorem cl dominatorem faceret. Non dissimile specimen huius promissionis in sancio Iob cernere licet. Fuit enim Deus cum eo in tribulatione, cum una die fortunas cl liberos cl proprii corporis sanitatem amisit, cl lamen Deo in corde ejus patientiae virtutem corroborante, aequissimo animo cl summi alque incredibili quadam constantia omnia pertulit: eripuit deinde eum Deus ne liberavit de cunctis afflictionibus alque angustiis suis; nec diu post illa glorificavil, ut ei omnia, quae perdiderat, duplicata reddiderit, praeter filios et filias, quas non quidem plures, sed certe meliores cl pulchriores a Deo recepit. Nam, ul Scriptura divina testatur; *non sunt inventa mulieres speciosae, sicut [dixit] Iob in universa terra.* Cur aulem Iob omnia duplicata prae liberis acceperit, ea causa est, quoniam gloria ista sancti Iob gloriam resurrectionis communis omnium sanctorum significat, quae quidem omnia bona, quae hic propter Deum amittimus, cum foculo maximo nobis restituet, sed homines lamen nec plures, nec pauciores, quam mortui fuerint in illa die resurgenti. Veniamus, nunc, si placet, ad ipsa verba psalmographi, el singula scorsim ac per se consideremus.

Cum ipso, inquit, sum *in tribulatione*. Quae causa est, auditores, cur in hac sola promissione Deus verbo ulatur lemporis praesentis, in aliis vero omnibus lemporis futuri? Cur dicit, *Cum ipso sum in tribulatione*, cl non potius cro, cum dicat, *liberabo cum, protegam cum, exaudiam cum, eripiam cum, glorificabo eum*! Magnum sane solatium omnibus miseris calamitosisque hominibus huius quaestionis explicatio posset adferre, si diligenter, si saepe, si serio perpenderetur. Quid enim illud *sum*, quid illa vocula significat, nisi miseriae huius vitae, cum ipsa vita finire et sepeliri, el nullum omnino locum in futura vita beatorum habere? Mox enim ul anima aliqua sancta a corpore migrat, abstergit *Deus omnem lachrimam ab oculis eius, cl ei neque luctus, neque clamor, neque dolor erit ultra*. Nec solum ad vitam futuram afflictiones praesentes non transeunt, sed in hac ipsa vita vere individuae, et momentaneae sunt, sicut ipsum tempus praesens, quod per illud *sum*, nobis significatur, nihil est nisi momentum unum iam breve, iam simplex, iam insecabile, ul non laudius saltem durci, donec ejus vocabulum lolum pronuncietur. Alque hoc est, quod apostolus ait:

Id, inquit, *quod in praesenti est, momentaneum, cl leve tribulationis nostrae. supra modum in sublimitate aeternum gloriae pondus operatur in nobis*. Illaque numquam simul dolores palimur unius anni vel mensis, vel dici vel horae, sicut numquam tolus simul unus annus vel mensis vel dies vel hora exisist. El quemadmodum in lempore nihil unquam est praesens, nisi punctum unum: sic cl labor, quem toleramus, numquam est, nec esse potest, nisi momentaneus. Quare calicem laborum paulatim ac sensim ebibimus, guttaeque dolorum minutissimae in os hominum a Deo liquantur: In futura aulem vita flumen gloriae non guttalim. non sensim in os beatorum infundet Deus, sed ipsi torrenti ac flumini voluptatis os admovebunt, cl magnis haustibus laniam capient, quantum poterunt. *Inebriabuntur ab uberale domus tuae, el torrente voluptatis tuae potabis eos*, inquit sanctus David. El rursum alio loco, *Fluminis impetus laetificat civitatem Dei*. Nec ideo flumen dicitur gloria illa, quod fluat et transiit, sed quod semper affluat, et uberale inde faciente sanctorum animos laetitia incredibili et inexplicabili perfundat.

Sequitur *in tribulatione: Cum ipso* Inquit sum *in tribulatione*. A tribulis tribulationem derivari nemo est, qui nesciat. Scribit vero magnus Basilius olim terram sine spinis rosas protulisse, sed posteaquam propter Adami peccatum Deus dixit: *Maledicta terra in opere tuo, spinas et tribulos germinabit tibi*, mox coepisse spinas sine rosis producere, sed non rosas sine spinis. Id quod nihil aliud significare mihi videtur, quam post Adami peccatum nusquam voluptatem sine dolore, neque sine tribulatione delectationem reperiri. Sed hoc interest lamen inter homines justos et injustos, quod homines iusti habeant cum tribulis rosas: injusti tribulos sine rosis. Illi cum tribulis habent rosas, quoniam sicut, in ipsis abundat propter Christum tribulatio, *sic et abundat per Christum consolatio* eorum, quibus Dominus ait: *Cum ipso sum in tribulatione*. Impii vero solos tribulos habent, propterea quod in afflictionibus cl miseriis suis ad verum paracletum confugere non dedicerunt neque τῆς ἀληθείας illud *absconditum* gustant, *quod nemo scit, nisi qui accipit*: inde supra modum contristantur, plorant, desperant, ponunt *in coelum os suum*. Dei providentiam el justitiam excruciantur, cl suis illis blasphemias cl maledictis iram Dei magis accendunt, sibi que ipsis durius flagellum iterum acquirunt. Quod si nescio, quas delectationes habere videntur homines mali, non sunt tamen illae delectationes rosae verae, sed apparentes. et spinae potius dici deberent quam rosae cum re vera conscientiam pungant, cl poenitentiam post se relinquunt. Nonne divitias mundus ul rosas amplectitur, et lamen Dominus apud Matthaeum divitias spinas esse confirmat: el quia non ignorabat aliam esse vulgi opinionem ideo apud Marcum studium eas acquirendi deceptionem divitiarum nominavit. Ul enim ii decipiuntur, qui manum extendunt, ul capiant rosas, cl interim misere punguntur a spinis: sic et ii decipiuntur, qui sectantur divitias, cl nihil inveniunt, nisi molestias. Qui scabie laborant, si perfricent manus, aliquam qui-

dem inier fricandum voluptatem capiunt, sed prolinus tam acer dolor atque ardor voluptati succedit, ut valde eos manus fricuisse poeniteat. Par ratione, auditores, qui scabiem libidinum flagitiis et sceleribus curare volunt, et se propter saeculi voluptatibus, conviviis, potationibus, fornicationibus dedunt. mox inleunt scelere peractum. sed non rosas. sed tribulos apprehendisse: nam et conscientia punitionem et vulnus se accepisse testatur, et ardor libidinis tamquam addito fomento magis crevit. Vera igitur consolatio a vero paraclete petatur qui vere homini iussu dicit: *Cum ipso sum in tribulatione.*

Ac. nonne semper Deus nobiscum est? Nonne *in ipso vivimus. movemur et sumus?* Nonne etiam *qui manet in charitate, in Deo manet, et Deus in eo?* Cur igitur quasi novum aliquid modo promittit ac dicit: *Cum ipso sum in tribulatione?* Vellem sane nulli hodie hic adessent eorum, qui in aerumnis et calamitatibus versantur, et fidei corde bonum istum nuncium acciperent, quem Deus ad eos dirigit, cum ait: *Cum ipso sum in tribulatione:* nec enim dubito. quin iuxta sententiam Sapientis mallent esse in domo lucius, quam in domo convivii et quod lacrimas suas cum omnibus regum delitiis non commutarent. Deus noscitur, auditores, propter quod immensus et infinitus est, et nihil omnino rerum creaturarum sine ipso aut esse aut operari potest, omnia continet, omnia replet, omnia movet, in omnibus operatur, ubique et semper est praesens, et locus. *Numquid non coelum et terram ego impleo?* inquit Dominus. Caelorum praeter communem istam rationem. qua Deus ubique, etiam in brutis, et plantis, etiam in rebus inanimis, etiam in daemonibus est: sublimiori quodam et felici modo, puta per fidem, et spem et charitatem in sanctis et iustis hominibus, vel in propriis templis et domiciliis habitant: *Nescitis quia templum Dei estis vos.* ait apostolus Paulus, *ac spiritus Dei habitat in vobis?* Sed afflictis et culamiosis iustis adhuc certo quodam et singulari modo Deus adesi, quo aliis iustis, qui non pariter affliguntur, non adest: *Cum ipso* inquit, *sum in tribulatione.* In corpore humano, si membrum aliquod laeditur. statim sanguis caeterique humores eo confluunt, et ipse homo ita circa membrum laesum oculis, manibus, lingua, cogitatione lotus occupatur, vel reliquorum membrorum non videatur esse memor: ad eundem modum Deus, ut commune rapui omnium iustorum, mox vel aliquem afflictum esse videt, ad eum vel ad membrum sui corporis laesum advolat, et uberem copiam coelestium donorum et gratiarum in eum confluit: *Cum ipso* inquit, *sum in tribulatione.* In domibus bene constitutis. si unus ex filiis aegrotet, nonne mater illa illius unius curam gerit, illum unum fovet, illi nuntiat. vel saepe caeterae proles ei morbum illud et aegritudinem invideant? Si igitur hoc natura fecit. non tamen auctor naturae? Si terrena inter cetera providentia erga sanctas proles utitur, coelestis potest non oportet, qui filios suos tenerrimo, maximo, mercedem habenti alique infinito quodam amore prestat? quid? Locus sane, et non prius videtur unum vel minus quam totum, quodammodo ad cum

vel ad filium laborantem, cum ingenii affectu et significatione declarationis accurrit; *Cum ipso sum.* inquit, *in tribulatione.* Ille etiam discrimen inter Deum et mundum: mundus currit post eos. qui florent, qui laetantur, qui rident, deserit vero eos, qui in egestate, et pressura sunt. Deus autem, quicquid Palrem orphanorum et iudicem viduarum merito nominamus, illos visitat, cum illis versatur, illos consolatur qui moriuntur: *Cum ipso*, inquit, *sum in tribulatione.*

At quis tandem est iste modus singularis, quo Deus in animis miserorum habitat? Est, auditores, per intimam quamdam et inexplicabilem dulcedinem, quam Deus in corde hominis patientis latenter infundit, quae animum ita recreat, et roborat, ut non modo praesentem calamitatem alacriter levet, sed etiam plures et majores pati cupiat: et cum apostolo dicat; *Depletus sum consolatione, superabundo gaudio et omnia possum in eo, qui me confortat.* Id quod Servator noster evidenter expressit, cum legem suam, propter quam saepenumero premimur et affligimur, non lapide, non ferro, non plumbo, non cuilibet ligno, sed iugocomparavit: nam illa omnia ab uno portari possunt, iugum nisi a duobus trahi non potest. Itaque nemo unquam collum suum Christi iugo submisit ad libenter pro ipso patiendum, quin ipse adfuerit stationem ex altera parte ad compatiendum. Quia vero Dominus procerus valde, imo et gigas est, majorem pariem oneris accipit sibi, et jugum illa attollit, vel vix a cervicibus nostris sentiatur. Numquam legistis verba illa beati Cypriani? Si vos accies, inquit. *vocaverit, si certaminis vestri dies venerit, militate fortiter, dimicte constanter: scientes vos sub oculis praesentis Domini dimicare, qui non hic est, vel servos suos lanium «spiciat, sed et ipse ludatur in nobis. ipse congregatur ipse, in certamine agonis nostri, et coronam pariter, et coronatur.* Et cur, obsecro, apostoli et martyres tanta alacritate ad martyria tamquam ad epulas currebant. et in suppliciis et cruciatibus tripudiabant; Christus autem dominus et imperator noster in ipsa certaminis ingressione trepidavit? Nonne propter quod Christus cum jugum traheret, solus erat. nec cum apostoli vel martyres adiuvabant. nec ipse seipsum, vel priorem, consolabatur: sancti vero caelestii numquam soli, numquam sine Christo, numquam sine nullis et magnis Interiorum consolationibus jugum traxerunt: siquidem ipse, qui mare dulcedinis et suavitatis est. non falso ait: *Cum ipso sum in tribulatione.* Sed frequenter id nobis contingit, quod iumento illo, quo Christus in Jerusalem in die psolmaium vehebatur: quoniam enim iumentum illud non intelligebat, et latera tundebat malisset profecto vacuum, quam oneratum incedere: alii si sarcinae suae praestantiam cognovisset, o quam libenter etiam decuplo graviores tulisset, et quam magni Occurrit gloriatum de illo suo laquei excellenti onere, et honore fuisset? Ad eundem modum non cogitamus nos. quis ille scilicet. qui ad nos cum flagello et afflictionibus venit, atque idcirco dolemus, et querimur, sed si dulcedinem, et suavitatem intelligamus ejus. qui dixit; *Cum ipso sum in tribulatione*, malleus certo cum ipso in-

ter spinas, et tribulos nudo corpore jugum trahere, quae sine ipso in conviviis principum sedere.

Intellexit hoc apostolus Paulus, qui propter gloriam se gaudere dicebat, in libulationibus suis. Intellexit noster Andreas, qui ubi crucem suam commisit, prae laetitia gestietis, et seipsum vix capiens, non secus excitavit, quam si thesaurum totum invenisset. Intellexit beatissimus Ignatius, qui damnatus ad bestias, non se cum dolore et cruciatu a bestiis discernendum et devorandum sed contra potius cum delectatione et voluptate se bestiis frui turum affirmabat; *Ulinam*, inquit, *[ruar bestiis, quae mihi paratae sunt]*. Intellexit magnus ille Tertullianus, christi non super arduas prunas ambulare cogeretur, supra molliissimas et blandissimas rosas incedere sibi videbatur. Intellexit ille felicissimus Theodorus, qui temporibus Apostatae Iuliani cum ab hora prima usque ad decimam crudelissime tortus esset, tunc primum dolere aliquid coepit, cum de cubile deponeretur, affirmans sibi juvenem pulcherrimum astitisse, qui sciam dulciter consolabatur, et linteo candidissimo sudorem suum abstergebat, ut sibi non tam in ecclesia sed in paradiso deliciarum fuisse videretur. Intellexerant denique hoc idem permulti sanctorum, qui cum pacis tempore in ecclesia florerent, et non tam persecutores, vel tortores quam sectatores, et cultores haberent, ipsi in seipsos quodammodo saevientes se vigiliis, jejuniis, ciliciis, flagris, aliisque multis magnisque laboribus saepe supra modum et supra viros ulli gebant, ut eo modo carnali consolatione penitus destituti, et in afflictionis domicilio sponte sua degentes, illum ad se allicerem aliquid invitarent, qui ait: *Cum ipso sum in tribulatione*.

Quae cum illa sint, si nos quoque, auditores, caelestem ac divinam suavitatem gustare desideramus, terrenis et sordidis voluptatibus nuncinam remittamus, oportet: non consolatur crucifixus, nisi servos et amatores crucis, neque ii servi, et amatores, sed hostes et inimici sunt *crucis Christi, quorum Deus venit in cruce, et gloria in confusione ipsorum, qui terrena sapiunt*, qui voluntur in illigitiis, iisque in rebus delectantur et gloriantur quorum eos vehementer puderet, si crucem Domini vere diligerent. Aon possumus simul delictus saeculi fini, non prius manna de coelo pluet, quam lota Aegypti farina deficiat. *Errat omnino*, inquit, beatus Bernardus, si *quis caelestem illam dulcedinem huic cineri, divinum illud balsamum huic teneno; charismata illa spiritus misceri posse huiusmodi illecebris arbitratur*. Nun putet is, qui huic sterquilinio semper inhaeret, qui carnem fovet, in carne seminat, carnem sapientii, illum nihilo minus consolationem supernae visitationis posse percipere. Neque id solum propter, quod *nulla est conventio lucis ad tenebras*, sed etiam quod anima dum carnalibus delictis allinitur, in iis quiescit nec meliora desiderat. Al cum terrena consolatio deficit, et cibi, ac potus, ludorum ac nugarum voluptas subtrahitur, cogitur anima, quae sine delectatione vivere non potest, alibi ea quaerere, atque ita serio ex animo, toto corde se convertit ad Iteum, illum quaerit, illum sitit, illi suspirat, illi

sinum suum expandit. et cum propheta dicit, *re-nuit consolari anima mea*. Tum vero Deus, qui suae promissionis oblivisci, et *seipsum negare non potest*. praevenit animam desolatam et aile tam *in benedictionibus dulcedinis* et cum tali gaudio replet, quale numquam experta fuerat et quod mundi delictus, etiamsi omnes uni committerentur, nihil dubitat antepone, ac demum cum re ipsa gustare facit, quid sit quod legit: *Cum ipso sum in tribulatione*. Ei lue pauxillum quiescamus.

PARS SECONDA.

Esi divina promissio, quoniam explicat nobis propheta, cum ait *Eripiam eum*, quaeque nunc suo ordine sequitur exponenda, ad sabbatum futurae quietis praecipue pertineat, de quo Ioannes in Apocalypsi. *Beati*, inquit, *qui in Domino moriuntur: amodo enim iam dicit spiritus. ut requiescant a laboribus suis. Opera enim illorum sequuntur illos*: tamen etiam tempore huius mortalitatis, non raro completur, ac lum potissimum, cum humana consilia et auxilia magis deficiunt. Sanctissimus quoque David cum aliquando ab exercitu Saulis regis in modum coronae cinctus, nullum omnino clivum inveniret, et de praesidiis humanis penitus desperare lune maxime praesens Dei auxilium sibi adesse sensit: nuncius enim Itham o providente ad Saulem venit, qui diceret: *Fugis. el veni, quoniam infuderunt se Philistiim super terram*: Ha. Sicut re infecta recessit, et David experientia didicit, quid sit. *Eripiam eum*. Ita quoque b. Marlinus, ut in ejus vita Sulpicius tradit, cum in Alpibus a latronibus comprehensus, et vinculis, constrictus ad loca remotiora tanquam mox manducaretur, interrogatus an luncrcl, respondit. numquam se magis fuisse securum. ut qui non dubitaret, ubi desunt humana praesidia, ibi Dei misericordiam minime defuturam: neque spes illa et fiducia cum fefellit; nam etiam ipse Deo se protegente, nihil detrimenti passus est. et latrones illos, qui se ceperant, retibus verbi Dei vicissini comprehendit, et de latronibus monachos, ac de mancipiis diaboli Dei servos effecit.

Dicet aliquis, non omnibus ita haec contingunt, sed pro uno. qui legitur de calamitate sua ereptos infiniti numerari possunt, qui non liberantur. Quam multos saepe videmus homines pauperrimos, multis prolibus oneratos, qui nihil in hoc mundo habent, praeter id. quod manuum latiore sibi comparare. possunt? et tamen eos Deus non modo ab ea diffcultate non liberat, verum etiam in morbum incidere, et fame ac sili enecari sint. Quot etiam reponuntur immines honorati et probi, qui eum filias habeant, aliquid honesto matrimonio collocare cupiant, lamen sinistram quamdam de ipsarum pudicitia opinionem vel suspicionem nescio quomodo in civitate exortam, de animis hominum evellere non queunt, ex quo et nuptiae filiarum impediuntur. et ipsi moerore ac taedio contabescunt nec eos Deus ab ea calamitate liberat? Denique nonne plurimi quotidie vel a Turcis vel ab haereticis per insidias capiuntur, a quibus miris modis immanissime cruciantur, nec eos Deus ab ea ser-

\Hute el captivitate liberal? quo poclo igitur verum ent, quod Psalmus ail, *Eripiam cum*. Sed facilis est el apcrla responsio.

Primum enim cum Deus ail: *Eripiam cum*, non continuo, neque repente se hominem dc miseria erepturum promittit, scd tempore suo: quando videlicet opportunum el commodum, et animae saluti expedire judicabit, alioquin frustra paulo ante dictum esset: Cum *ipso sum in tribulatione*. *Deinde non* ad omnes divinae istae promissiones pertinent, sed ad eos dumtaxat, qui habitant *in adiutorio ollissimi*, qui totam spem suam ponunt in Deo, et spem, saepe diximus, non mortuam el inanem, scd vivam el efflcacem, quae fidei el charitalis, cl conscientiae bonae radicibus nilatur. Ilaquo si hominem afflictum videas gaudere in adversis, Deo gratias egere, in preces el bona opera incumbere, de suo Deo bene sperare, nihil dubites, cum illo esse Dominum, ut cum interim consoletur et reficiat, ac tempore suo cum animae illius magis expdici, sine ulla dubitatione cum ingenii gloria liberandum. Si vero nihil horum in homine misero repertas, sed omnia contraria, impatientiam, quacrimonias, flagilia, desperationem, quid mirum si qui ejusmodi est, non liberatur? Si homo ille pauper nullisque prolibus oneratus magis in suis fraudibus, quam in Deo confidit, si sacra el conciones eliam festis diebus omittit, ul in sua officina lucri causa operetur: si quicquid Lota hebdomada lucretur, id festis diebus in tabernis potando aul ludendo consumit, quid mirum, si proficiat semper in peius, donec in aegritudinem incidat, cl omni ope destitutus misere tandem intereat? Pari ratione, si is qui filias habet, non erudii eas in timore Domini, nec diligenter, ul par est, in carum custodia vigilat, sed cum adolescentibus colloqui cl fabulari, tripudiare eliam, cl ludere permittit, quid mirum, si postea a malis rumoribus defendere eas non valeat? Quid, lu ipse admoves ignem ad paleas, ct miraris, si lcier fumus inde nascatur? Tu ipse moves sentinam, ct dicis, unde nobis iste malus odor? Postremo si is, qui a Turcis vel haereticis captus est, se ohrisianum et catholicum esse obliviscatur, si malis suis monbus occasionem praebet infidelibus a fide longius recedendi, si non minus praelatis el principibus detrahit quam haeretici faciant, si denique non alio signo catholicum se prodit, quam juramentis cl blasphemis, quia nimirum aliis verbis jurat, quam ethnici ct haeretici soleant, quid mirum si relinquitur a Deo, qui jam antea reliquit Deum? Al si homines alfiicli spem suam lotam in Domino collocarent, si ab eo praesidium cl consolationem expcelarent, si ci placere alque obsequi lolo animo studerent, experirentur profecto verum esse, quod is, qui non mentitur, ail; *Eripiam eum*. Nam quis unquam in majori difficultate fuit quam Daniel, qui in lacum leonum pruiectus, ad Iconum famem suo corpore repleturus, nui ipse fame interiturus erat? el lamen quoniam in Deo spem suam posuit, de utroque periculo gloriose ereptus cl liberatus fuit. Quae mulier unquam graviori nola infamiae laboravit quam Susanna, quae a senioribus populi accusata cl damnata jamiam ul adultera lapidanda erat? cl lamen

quia *erat cor ejus fiduciam habens in Deo*, ct quoniam Dei gloriam pudicitiaeque virtutem rebus omnibus anteposuit, cum ingenti gloria conservata fuit. Quis in majoribus angustus fuit quam louas, qui in medio mari ab immani quadam bellua non devorandus, scd jam devoratus erat, cl lamen Deus eliam inde cum mirabiliter liberavit. Quae captivitas horribilior illa trium puerorum, qui manibus et pedibus colligatis in ardentem fornacem tamquam in custodiam detrusi, nullam humanam opem expedare poterant? cl lamen adfuit illis Deus, in quo solo sperabant, el ignem in rorem alque ardorem in refrigerium commutavit. Vere igitur, vere Dominus ail; *Eripiam cum*.

Nec minus vere quod sequitur. *Glorificabo eum*. Est aulem *gloria*, ul sanctus Augustinus post M, Tullium definivit, *Frequens de aliquo [ama cum laude]*: is enim gloriam apud homines adipisci dicitur, cujus nomen fama deferente nullis innotescit, de quo passim ctcum laude homines loquuntur. Quocirca Dominus, quoniam doctrina, virtute, miraculis Deum Palrem suum a nullis cognosci cl laudari fecerat, optimo jure dicebat: *Ego te glorificavi super terram*. El Sponsa in cantico amoris. *Oleum*, inquil, *effusum nomen tuum*: nam ul balsamum effusum totam domum odore suavissimo complet: sic cl numen Christi ac fama munduai lotum apostolis praedicantibus ila replevit, ul omnium gentium linguis el litteris jam celebretur. Quia vero frequens isla fama, quam gloriam appellamus, scrnpcl fundamento aliquo nititur, vel magnarum opum, vel amplissimi honoris vel antiquae nobilitatis, vel excellentis ingenii, vel eximiae veracque villulis, inde facium est, ul eliam isla bona propler quae homines innotescunt, cl clari celebresque redduntur, gloria non immerito nominetur. Quo genere locutionis illud est in Exodo: *Ecce gloria Domini apparuit in nube*. Et infra: *Habitavit gloria Domini super Sinai, legens eum nube*. Sive igitur gloriae nomen pro celebri fama, sive pro ejus fundamento capiatur, ii tandem soli veram el solidam gloriam consequently, qui crucis ignominiam libenter portaverint, quibus ipse rex gloriae dicit: *Eripiam eum el glorificabo eum*. El si quidem frequentem illam famam cum laude respicias, quid illustris cl majus gloria sanctorum? Quis nunc dc prophetis, apostolis, martyribus confessoribus non loquitur? Quis eos non praedicat? non colit? non veneratur? Nonne pluris reliquiae eorum, cl panni, ac seniicincl a fiunt, quam regii byssus ac purpura? Quid? quod eliam, ut sanctus ail Leo, in honore transierunt triumphi instrumenta supplicii? Nonne catenae ac vincula sancti Petri ul alia praetermittam, auro lecta, gemmis ornata, in sacris locis summo studio conservantur? ct quod majus cl gloriosius csl, luto orbe Christiano diem solemnem ac celebrem habent? Neque solum post obitum scd eliam dum hic viveret, ita Deus Petrum apostolum honoravit, ul ad solam ejus umbram curarentur aegroti; ila Paulum cl Barnabam, ul a Lycaonibus Dii quidam existimari potuerunt: ita magnum Antonium, ul summi orbis imperatores amicitiam ejus per litteras ambirent: ita sanctum Hilarionem, ul Hieronymo teste, magnam vitae suae

earlem gloriam fugiendo consumpserit.* ila denique saucios omnes, ut eorum pedibus coelum el lerra, animantia omnia cl elementa subjecerit.

Quae cum ila sint, quis hominum stultitiam el cMCilatam salis admirari poterit? Quid enim plerique modo faciunt: quae pericula non subeunt, quos labores non suscipiunt, ul gloriam aliquam el celebritalcni sermonis hominum consequantur? el venit unus Antonius, homo simplex el expers litterarum, unus Franciscus, pauperculus el sacco indutus, gloriam fugiunt, honores spernunt. aurum ul lulum contemnunt, el brevi lempore maiorem gloriui el splendorem apud homines consequuntur, quam illi omnes simul, qui eam tam ardentem dilexerunt el tam sollicitè quaesierunt. Quam multi eorum, qui urbes condiderunt, qui maxima praelia gesserunt, qui summis dignitatibus floruerunt, nunc ne nominantur quidem, tametsi omnibus laboribus suis nihil aliud expeclaverunt, quam memoriam nominis sempiternam? Deinde pauci illi, quorum nomina in libris veterum nos legimus, quique durissimi esse videntur, quam sunt, quae-so, obscuro, si cum nostris sanctis hominibus conferantur? Quot Christianorum millia repenel. qui nomen Socratis el Platonis nunquam audierunt? Quoi vero, qui Iulium Caesarem el Alexandrum ne luisse quidem sciunt? At nostros Petros el Paulos, Antonios el Franciscos lulus orbis decantat; non csl puer aul mulier, aul bubulcus aul agricola, qui eos ignoret, cl qui eorum signa cl imagines non ignoscat. Profer imaginem Alexandri, vix ullus agnoscel: profert apostoli Petri, omnes noverunt. Postremo, hos qui philosophorum el imperatorum vitas el nomina legimus, cum eorum aliquando recordamur, quo tandem honoro illos allicimus? Certe nullu: Al sanctorum hominum memoria cum tam eximia laude ad posteros transiit. ul sonis el canlibus el omni celebritate ac veneratione suscipiatur.

Et quae causa huius discriminis csl, nisi quod mundi sapientes gloriae fundamenta super arenam posuerunt? Alii in libris gloriam suam ponebant: quid facilius comburitur quam liber? Alii in statuis quid facilius frangitur quam statua? Alii in aediliis: quid facilius ru i quam aedificium? Aliqui in magnis opibus: al eae nonne cl a furibus diripiuntur, da lineis consumuntur, el bello el incendio cl aquarum eluvione, el acris intemperie, cl sexenni-ollis modis saepenuiucro pereunt? At nostri majores viri sanctissimi cl sapientissimi super firmissimam petram fundamenta jecerunt, in fide, in charitalc, in patientia, in casitate, in veris solidisque virtutibus, quae ncc a furibus diripiuntur, ncc a lineis consumuntur, neque vetustate aul incendio pereunt, excellere el enitere, vere magni el praestantis animi esse putaverunt.

Al si lania csl sanctorum gloria apud homines in terris, quanta erit apud angelos in coelo? Quis erit illo honor, cum nos Deus ipso commendabit? Von enim qui seipsum commendat, ille probatus esi, sed quem Deus commendat. Qualis enl illa gloria, cum nos el amicos fideles coram angelis suis Dominus confitebitur? Qualis vero illa, quam illustis, quam eximia, quam singularis, cum im-

plebitur, quod in apocalypsi legimus: *Qui vicerit, ail Dominus, dabo ei sedere mecum in throno meo. sicut el ego vici, et sedi cum Patre meo in throno ejus.* O gloria incredibilis: cl quorum laborum, quorum dulum, quorum certaminum non obliuiscuntur ii, qui in ipso Dei throno, ipsius Dei manibus se collocari videbunt? El in die ultimi iudicii qualis tandem illa gloria erit, quando coram omnibus hominibus, qui sunt. erunt, fuerunt, coram omnibus regibus el imperaloribus, coram omnibus angelis el daemonibus, non solum animo gloriosi, sed eliam corpore immortalis, inviolabili pulcherrimo, clarissimo. quibus praediti *rapiemur in nubibus obviam Christo in aera*, cl una run ipso orbem lerrarum primo iudicabimus, deinde videntibus omnibus, parlim congaudentibus, parlim invidentibus, portas illas aeternae felicitatis ingrediemur. O gloria, gloria, mento ex lamas uposloto Paulo, iwn esse condignas *passiones huius temporis ad futuram gloriam, quae revelabitur in nobis.* Merito. David sancle. gloria isla oculos tuos perstringit, cum ai>: *Mihi autem nimis honori/icati sunt amici lui Deus: nimis confortatus est principatus eorum,*

Secl veniamus nunc, si placet. ad alleram gloriae significationem, qua divitias, potestatem, d'gnilatē atque alia id genus contineri diximus, qmbu homines gloriosi alque illustres efficiuntur: nam prior illa gloria, illa celebritas nominis. uihil esi nisi umbra quaedam, cl lamquam correx huius verae el iniernae gloriae beatorum. El quam multa el infinita bona nomine coelestis gloriae significantor. omnia lamen ad duo capita noster Psalmus nphssime revocavit, ad aeternitatem et felicitatem: *Glorificabo*, inquit, eum? Qqomodo? *Longitudinē dierum replebo eum.* Ecce nobis aeternitatem.* *et ostendam illi salutare meum:* Ecce felicitatem.

Haec sunt illa duo bona, quae *oculus non vidit ncc auris audivit, ncc in cor hominis ascenderunt. quae praeparavit Deus diligentibus se.* Iatfc illa sunt, quae sola infinitum voluntatis humanae desiderium explere el saliare possunt. Quid enim aliud appetit, quid quaerit omnis homo, nisi bonum sine fine? nisi vitam beatam et sempiternam. El quod priora quidem illa verba aeternitatem indicent, liquido ostendit, quod inest nobis infinitum vivendi desiderium: eliamsi enim qumgeniis aul nongentis annis ut Adarn el Malbusalcm viveremus non tamen adhuc essemus repleti: nullu enim dierum vel annorum longitudo aut multitudo replere nos polesl, nisi infinita. Qui igitur longitudine dierum se repleturum hominem pollicetur, quid aliud quam ipsam veram cl omni sine carentem aeternitatem pollicetur?

Sed quid aelernilns alque immortalitas nobis prodesset, si semper miseri el calamitosi futuri essemus, qualem certe diabolum, ct angelos ejus, cl omnes impios futuros minime dubitamus? Idcirco vitam non solum ae'ernam, sed eliam beatam et felicissimam nobis promittit, cum ail: *El ostendam illi salutare meum*: ubi nomine salutaris. vel salutem vel salvatorem mclligerc possumus: nam el ostendet nobis Deus, hoc est. domibil. pracstabil: exhibebit in illa die plenam cl pu-

fectam *corporis et animae salutem*, et re vera etiam *faciem illam* divinam, et omni luce splendidiorem Salvatoris nosiri Dei, *in quem desiderant Angeliprospicere*, in illa dic nobis osiendel: quo munere *nihil* maius, nihil sublimius, nihil felicius vel dici vel cogitari vel desiderari polcsl. Non coelum, non lerra, non aurum, non argentum, non a-Jiquid creatum, sed ipse creator, summum cl sempiternum bonum nobis promittitur: ibi demum mens humana sitim illam sciendi sedabit, cum ipsum fontem veritatis ante oculos habebit: ibi cl voluntas humana conquiescet, cum eo bono (rue-tur, in quo caetera omnia bona lamquam in fonte et occano bonorum omnium continentur: ibi sapientia Salomonis ignorantia quaedam, ct species Absalonis turpitudine quaedam, cl robur Sampsonis debilitas quaedam apparebit. Ibi sancti homines *laetabuntur, sicut qui laetantur in messe, sicut exultant victores capta praeda*: et cum oculos dirigent in futurum, et aperte videbunt iam deinceps absque ullo Une omnia prospera el secunda se habituros, vilam sine morte, securitatem sine timore, salurilalem sine fastidio, pacem sine bello ver perpetuum, serenitatem sempiternam, claritatem indeficientem, omnia bona sine ullis malis, o quam vehementer gaudebunt bonorum consiliis acquievisse? O quam suave lunc eril jejuniis el orationibus operam dedisse, miseris ac fallacibus delectationibus caruisse. O quam sapidae lunc afflictiones videbuntur, quae nunc lum insipidae esse videntur. U quam dulcis et speciosus labor poenitentiae lunc apparebit, quem nunc ul asperum cl amarum horremus: et longissima aetas Matliusalem brevissimum somnium fuisse videbitur: ibi videbimus quam inanes pompae, quam pauperes divitiae, quam obscuri honores, quam frivolae voluptates, quam ridicula cl puerilis gloria illa fuerit, quam hic tanti faciunt homines, iit pro ca vitae discrimen millies adire non dubitent: ibi omnes intelligent, quod nunc inelligcre non possunt, vel non volunt, quod Scripturae divinae loties clament: *Omnis caro foenum, el omnis gloria ejus lamquam flos foeni*.

Quae cum ila sint, auditores, cur tanto labore quaerimus paleas Aegypti, quibus terra promissionis, quae Iluil lacie el meile, pene gratis offertur? Cur tanta aviditate bibimus aquas turbidas,

quibus fontes vini el suavissimi ostenduntur? Cur frustra ct fragmenta panis a diabolo mendicamus, quibus regnum amplissimum a Deo proponitur, in quo csl omne bonum? *Surdi audite*, ait Domioui per Isaiam, *el cocci intuemini advidendum: quii coccus; nisi servus meus? quis surdus, nisi ad quem nuncios meos misi?* quis coecus el surdus, nisi qui vitam islam miseram cl brevem, quae semper patitur foris pugnas, intus timores, tantum diligit, ul pro ca conservanda nihil non faciat: elvilam illam veram, vilam beatam, vilam aeternam contemnit ac dcspicit? Si lanium invident homineregibus illis, qui mullos annos, hoc csl, triginta vel quadraginta regnaverunt; ct bealos praedicant illos pontifices, qui annos quindecim aul viginlid aposlolico Ihrono sedere poluerunt, nonne coecus cl surdus esi, qui regnum illud, qui sedem illam non quaerit, non ambit, non affectat, cum possit, in qua mille annos cl ultra, sine ullo fine felicisime regnabit?

Et haec de psalmo, auditores, nonagesimo: quia, ut intellexistis, cl summalim dicam, continet quanta el quam singulariter ac singulari providentia Deus homines custodit, videlicet justos, quam sollicite, quam benigne, quam amanter, quanticura ac vigilantia eos dc periculis eripere, et salvos alque incolumes conservare solet: Ecclesia catholica, mater nostra sapicnlissima, non ignorans magnam esse artem ad nova munera impetranda gralam praecedentium memoriam, memorem se ostendere volens veterum beneficiorum, diebus singulis ad vesperam, cum laude alque aelione gratiarum canit, quanta sibi ac liliis suis Deus eo die de coelo adiumcnla praestiterit: ila novo el efflcacissimo genere orationis tacile petens; ut eliam nocte ac dic sequente pari cura cl providentia sibi adsil, seque in omnibus protegni ac defendat. Conlinet praeterea Psalmus nosler ca verba, quibus hostis humani generis liberatorem nostrum Christum aliquando lentavit. Ex quo illud consequitur ul eum a nobis psalmus ille recitatur, tam nobis, quam hostibus singularis illius certaminis memoria rcfricetur. ac daemones quidem Christi vicia-riae cl suae confusionis memoriam non ferentes fugiant, nos vero triumphum hodiernum imperatoris nostri cum canlu cl laetitia recensentes, ad fortius atque alacrius pugnandum accendamus.

IN ANNIVERSARIO

B. ALOISII GONZAGÆ

E SOCIE T A T E J E S U

Dicturus aliquid ad communem consolationem ctaedificationem in lioc Anniversario b. fratris nostri Aloisii, argumentum desumpsi cx inilio Epistolae, quam lioc tempore legimus in sacrificio Missae. Ejus epistolae hoc est initium: *Humiliamini sub potenti manu Dei.ul vos exaltet in lepore visitationis.* 1. Petri 5.Quae verba ila proprie el accommodate conveniunt b.Aloisio, ul non casu sed divina providentia in hunc diem incidisse videantur. Exponam igilur primum solila brevitae sententiam hujus loci: deinde ad vilam cl virtutem b. Aloisii quam apte accommodetur, ostendam.

Humiliamini sub potenti manu Dei etc. Apostolus Petrus monet nos oinnes. futuram esse generalem quamdam visitationem, in qua visitatores ril Chrislus; qui visitantur, erunt omnes homines; testes crunl conscientiae hominum, quae lunc patebunt; finis visitationis non erit reformare, corrigere decreta, el ordinationes conficere, sed erit exaltare humiles ad supremam gloriam, cl humiliare superbos ad ultimam ignominiam. Ideo hortatur filios suos, cl dicit *Humiliamini etc,Sed* singula verba consideremus.

Primo dicit: *Humiliamini;* quia in hoc verbo contincturbrevissime omnia,quae necessaria sunt ad salutem sunl enim quinque species Humilitatis accipiendo largo modo nomen speciei: ctde omnibus inlelligilur illud, *Humiliamini.* Prima species humilitati* est humilitas intellectus, quae proprie in fide conspicitur. Non enim difficile est humiliare genua, cl reliqua membra, quae ad nutum obediunl voluntatis: sed humiliare intellectum ad credenda, quae non inlelligil, ollissima humilitas esi. Sed magis adhuc ulla est humilitas, cum humiliatus ad credenda, quae videntur repugnare sensibus: ut cum jubetur credere in Eucharistia esso quod non videtur, el non esse quod videtur.Dc hac humilitate scribit Apostolus 2. Cor. 10: *Arma militiae noslrae non carnalia sunl, sed potentia beo ad destructionem munitio num. consilia definientes, el omnem altitudinem extollentem se adversus scientiam Dei. et in captivitatem redigentes omnem intellectum in obsequium Christi.* Sensus csl, quod praedicatio Aposlollca miraculis divinis confirmata deprimit altitudinem superbiae

mentis humanae, quae extollit se adversus scientiam Del, idest,adversus notitiam rcvelalam a Deo; et adeo deprimit hanc superbiam, ul intellectum redigat in captivitatem ad obsequium Christi.Proinde fides est humilitas intellectus, qui acquiescit veritati revelatae, quam non capit, nec videt; quia sinil sc teneri,quasi captivum vinculis auctoritatis divinae sibi praedicatae.

Altera species Humilitatis est cx parte voluntatis, diffidentia de viribus propriis, et confidentia, sive Spes in Deo. Magna enim humilitas est, cum homo quantumvis doctus et potens ct virtutibus praeditus, non confidit in suis viribus. sed lotus pendet ah auxilio Dei: el sperat quidem victoriam de omnibus lcnlalionibus.ct coronam gloriae sempiternae; sed non de se praesumit, sed dc adjutorio Altissimi.

Tertia species est Obcdienlia, quae similiter est cx parte voluntatis: nihil enim aliud est obcdienlia, nisi subjectio voluntatis creatae ad facienda omnia, quae jubet voluntas inercata. *Humiliavit* (inquil Apostolus Philip. 2.) *semelipsum factus obediens usque ad mortem.* Isla autem obcdienlia non polcsl esse vere humilis cl perfecto, nisi cum charilate conjuncta. Qui *diligit me. sermonem meum servabit;* et infra: *Qui non diligit me, sermones meos non servat. Jo. H.*

Quarta species csl Patientia, quae csl in voluntate praecipua: sed respicit offensiones cl damna. quae inferuntur corpnn. vel honori, vel opibus, sive nostris, sive nostrorum: el haec virtus *opus perfectum habet,* ut dicit sanctus Jacobus *cap. 1.* quia plus est tolerare injurias tranquillo animo, cl per hoc subiici, el humiliari inimicis, quam subiici per obedicnliam Deo, el ejus vicariis. Ideo Apostololus cum dixisset: *Humiliavit semotipsum factus obediens:* addidit, *usque ad mortem, mortem aulcm crucis:* idesl,factus est obediens usque ad patientiam gravissimae poenae.El ad llebr.cap. 5. *Didicit ex iis, quae passus est. obedicnliam;* id csl. cx patientia crucifixionis cl mortis didicit per experimentum, quae sil obcdienlia perfectissima.

Ultima denique est ipsa virtus Humilitatis proprie dicta, quae est virtus, qua homo cx vera no-

lilia sui despicit sc, cl contentus csl recumbere in novissimo loco. Itaque humilitas esi vera cognitio sui, qua homo cognoscit, se nihil esse ex se, cl quicquid habet, esso donum Dei, qui ita donavit, ul possit etiam auferre; el denique cognoscit, majora esse dona interna gratiae. cl virtutum, quam externa honorum, el divinarum. Ex hac notitia homo despicit sc, quia videt sc nihil esso, et nulli se antepone, sed omnibus postponit, quia non scit. an ille, qui videtur inferior coram hominibus honore, divitiis, scientia, cl similibus, sil lorie major coram Deo gratia et charitate. Vel si furie sciat, hodie aliquem esse in peccato mortali; non lamcn scit, an sil cras futurus sanctus; neque scit, an sil praedestinat ad maximam gratiam, el gloriam. Ideo non audet ulli se antepone, sed libentissime recumbit in novissimo loco, ut in loco, qui sibi iustissime conveniat; neque litigat unquam de praecedenti. etiam cum inferioribus. Hoc autem, quod dixi, ite recubitu in novissimo loco, intelligendum csl semper, in praeparatione animi; se autem ipsa, quando id expedit ad gloriam Dei. Alioqui enim debet unusquisque sedere in loco, qui gradui, vel officio suo est assignatus. Hinc Dominus dixit; *Discite a me. quia inquit sum, cl humilis* corde; quia in corde debet semper homo se subternere aliorum omnium pedibus: sed externa actione debet sedere in loco suo. sed cum mansuetudine. ul promptus sit non resistere malo, sed vincere in bono malo. Ergo illud *Humiliamini* continet Fidem, Spem, Dilectionem, ubedientiam, patientiam, el humilitatem; quae sunt virtutes necessariae et sufficientes ad exaltandum hominem in die visitationis.

Sequitur: *Sub polenti manu Dei*; quae verba continent rationem, cur homo lulo possit, el debeat humiliari. Nam si nos hortaretur apostolus, ul humiliaremus intellectum ad credenda, quae dicunt philosophi, vel voluntatem ad confidendum in hominibus etc, non sine causa dubitarem. an esset dei lides habenda. Sed cum dicat: *sub polenti manu Dei*, nulla ratio dubitandi remanet. Sanctissime enim possumus intellectum humiliare ad credenda quae Deus proponit, qui potest facere majora, quam nos intelligimus: sanctissime etiam possumus in illo confidere, illi obedire, propter amorem ejus pati adversa omnia, illi denique penitus subiaci, qui potentissimus, et optimus est. et nullus ei resistere potest. Sed per se haec significant haec verba. necessarium esse omnino humiliari Deo. quomodo potest etiam invitos cogere ad ubedientiam: el nisi quis sponte ad tempus subiici velit, sive credendo, sive sperando, sive obediendo, sive tolerando. sive recumbendo in novissimo loco; poliolissima manus ejus, non ad tempus, sed in aeternum, invitos coget humiliari. Qui enim nolunt hoc tempore, quales sunt haerelici, humiliari credendo; post mortem credent, el contremiscent, ut daemones faciunt: cl qui nolunt humiliari de viribus suis diffidendo. el spem suam in Deo collocando. per istam mortem intelligent, vanam fuisse praesumptionem suam, et in ubi lide viribus suis diffident. Qui etiam noluerunt obedire Deo ex chantat. cogeulur obedire ex justa Dei vindicta: neque

enim poterunt amplius furari, moechari, occidere, delictiori etc. El qui poenas pro justitia tolerare noluerunt in terris, poenas gravissimas pro iniquitatibus suis tolerare cogeulur in gehenna. Denique qui noluerunt humiliari sub pedibus sanctorum « virtute Christiana, humiliabuntur sub pedibus daemonum ex vindicta divina. Ibnc patet, quanta sil concitas hominum, qui renuunt humiliari ad breve tempus cum spo firmissima praemii sempiterni; cum cerlo scire possint humiliandos se esse in aeternum in suppliciis gehennae.

Sequitur: *Lt vos exaltet in tempore visitationis*. Illoc est praemium humiliantium se coram Deo: et quemadmodum per illud verbum *Humiliamini* ostendimus signficari omnes virtutes necessarias ad salutem; ita per hoc. verbum. *ul vos exaltet*, ostendere possumus apte significari omnes partes gloriae, el beatitudinis. Nam qui se humiliauerit credendo verbis Dei, exaltabitur ad visionem essentiae Dei, quae csl altissima Sapientia, ultra quam nihil est, quo intellectus ascendere possit. Ibi enim ad fontem Sapientiae satiabitur ille appetitus, de quo scribit philosophus: Omnes homines naturae scire desiderant. Qui se humiliaverit diffidendo de suis viribus, el in Deo spem suam collocando. evallabitur ad summam potentiam, ul jam nec cadere, neque impelli, id est. nec peccare, nec lentalione pulsari possit. Qui se humiliaverit obediendo Deo, cl vicariis ejus, exaltabitur ad imperium omnium creaturarum inferiorum, ul omnes ei subiiciantur. Qui so humiliaverit patiendo poenas, el mortem pro gloria Dei, exaltabitur ad immortalitatem, el ubi passibilis iam, ul nihil ei nocere possit. Denique qui se humiliaverit recumbendo in novissimo loco, exaltabitur super omnes coelos usque ad patriam gloriam ilironi divini juxta illud Apoc. 3. *Qui vicerit, dabo ei sedere necum in throno meo, sicut ego vici, el sedi cum Patre in throno ejus*.

Veneru nunc ab b. Aloisium, in cujus vi perfecte invenio omnia humilitatis generas ut uidetur sperare possimus, pervenisse eum ad exaltationem illam multiplicem, quam paulo ante descripsimus. Sed antequam ad ista communia veniamus, tria privilegia in b. Aloisio invenio, ad quae aspirare non possumus.

Primum fuit, quod vocatus sit in Deo ante primam horam: caeteri enim, juxta parabolam vineae vocantur hora prima, vel tertia, vel sexta, vel nona vel undecima; id est, in puerilia, vel adolescentia, vel juventute, vel maturitate, vel senectute: sed b. Aloisius vocatus csl in ipsa pene infantia: siquidem anno septimo, qui est terminus infantiae vocatus est ad notitiam Dei, ad contemptum mundi, ad vitam perfectam. Ipse enim mihi dicere solebat, illum fuisse annum conversionis suae: nam ante illum nescio quid cogitare cooperari de gloria militari: sed illo anno, ex mirabili respectu Dei coepit abjicere desideria omnia saecularia, cl ad perfectionem vitae Christianae se accingere. Neque fuit illa inanis et puerilis cogitatio, sed omnino seria cl matura; ul perspicuum est ex eo, quod in ea perseveravit, cl crevit usque ad mortem.

Alterum privilegium fuit, quod ita fuil praeven-

(as gratia castitatis, ul immunis fuerit nb nmni inquinamento carnis, ct spiritus; idest, non solum op-re, sod cogitatione. Et quamvis multi sml in Ecclesia Dei virgines.inulti saltem ca«4i ad longum tempos; tatnen immunes a stimulis carnis nullus novi, praeter hunc b. Juvenr-m: forta-se non desunt alii, sed mihi noli non sunl. Esi vero hoc insigne privilegium, el longe majus.quam sit donum resistendi tentationihis.Quod vel Indo manifestum esi, quod Christus Dominus cum lentari Vnluerit a daemone,non tamen voluit de hae, re lentnri:multo minus internas suggestiones libidinis pnli: neque permisit. nl Matri suae sanctissimae turpes cogitationes, et stimuli carnales ingererentur Al qui carenti Mimulis, carent corona victoriae. Verum est : sed si aliunde gratia, el charilas augetur, feliciter illa jactura compensatur. Qiieu admodum qui nunquam peccarunt, ut Clirislus et B.Virgo.caruerunt sine dubio «tono el merito poenitentiae ; sed felix est jacturo hujus doni el meriti , qua-l dono innocentiae, el majoris gratiae compensatur.

Tertium privilegium fuil carentia distractionum el evagationum mentis in oratione. Quantum hoc fildomiin, norunt omnes, qui or -lmni vacant: nihil enim molestius, sed nihil frequent us pabmur. S. Augustinus in IS.85. dicit, *Deum ideo vocari* mitem, *quia tolerat tot evagationes mentis dum* oramus. El ipse David cum nil 2. Ileg. 7. *Invenit cor suum servus tuus, ut oraret te*, satis apeite sgndlcat, ddllcile esse invenire cor stabile ad orandum, cum nihil eo fugacius sit. Sed quod majus nulti videtur, esi, quod cum aliquando ab eo quaerein, quomodo posset iia se componere ad orandum, ut per integram horam non averlerel mentem ad alia: respondebat, mirari se, quomodo posset alquis adslans coram Deo ad alia cogitanda averti. Itaque ill- sicut figebat genua in terra, com orare volebat: ita figebat cor in Deo: cl adeo immobiliter praesentem Deum cogitabat, et rogitando inIOe balur. ut toto eo lempore non senserit, quid in cubiculo fieret, si quis introiret, vel egrederetur. Mittuntur enim frequentissime a Superioribus visitatores, ut cognoscant, an aliquis tempore orationis desit sancto operi. Sed ille nunquam advertit, se visitatum fuisse. Sed bis omissis, quae inimitabilia sunl. veniamus ad illas virtutes, quas sub nomine Humilitatis com.uen diximus; ut discamus exemplo perfectissimi Juvenis nos imperfecti senes, quae sil via ad vilam: neque enim turpe nobis videri debet a juniore discere, *qui super senes intellexit*.

Prima igitur est Fides, quam humilitatem intellectus esse diximus. In hoc virtute quantus fuerit B. Aloisius. ex duplici exemplo discemus. Solebat ipse lam diligenter se ad sumptionem sanctissimi Eucharistiae sacramenti praeparare, ut lotam hebdomadam insumeret ad communionem die dominico percipiendam: singulis diebus certa pietatis exercitia perfacebal, quibus animam suam , quasi thalamum Sponsi, vel purgaret, vel ornaret. Haec tanta praeparatio argumentum certissimum csl maximae cl ferventissimae fidei, quam de vera praesentia Domini in snramento habebat; quemadmodum negligcntia praeparationis modicae fidei si-

gnum est: quod enim dicit Apostolus de iis, qui *confitentur se nosse Deunx, factis aulem negant*; in huius sacramenti digna susceptione praecipue locum habet. Quomodo enim fleri potest, Ul quis actuali fide certo credat Dominum majestatis in eo sacramento vere esie praesentem, el tamen imparato animo ac.< edat, et distracto, el frigido corde tantum mysterium travVI?

Alterum in quo maxima fides b. Aloisii elucet, est contemptus rerum praesentium: illi enim soli vere contemnunt praesentia, qui sertu ac perfecto flde credunt fulura. Si diceretur, alicubi latere ingentem thesaurum, et sane mulli audientes non moverentur ad illum quaerendum ; aliqui nutem pauci continuo accurrerent, ct relictis omnibus, toli essent in eo quaerendo; certe pos«cmus dicere, primes non credidisse, quod audierunt de thesauro abscondito; posteriores vero credidisse. Sic igilur, qui non laborant, forte eliam non cogitant de vita aeterna adipiscenda, nnn videntur credere, nul certe non valde credere: non actualiler. el serio credere, esse post hanc vitam alium vilam sine comparatione feliciorum. Sed qui dimittunt omnia, et nl aposloIn- dicit, *ab omnibus se abstinent*, cl tolis viribus laborant, ul Deo placeant, cl ad bravimn supernae vocationis expediti currant: ii vere ostendunt, sc credere quae fides catholica docel de vita beata sanctorum, d dc suppliciis impiorum nelemis. Quam excellenter hoc b. Moisius fecerit. patet ex eo, quod sponte dimisit temporalem principatum, el en, quae principatum consequuntur, opes, honores, delectationes; el vilam pauperem, el abjectam suscepit: ac. ne forte, dimisso temporali principatu, ad ecclesiasticum principatum postea n-piraro: com ordinem relig osum clegit. ex quo non patet aditus ad ecclesiasticas dignitates. nisi praecisa obcdientia: quod rarissime contingit.

In secunda specie Humilitatis, quae csl diffidentia de propriis viribus ct confidentia in Deo, b. Aloisitis maxime enituit. Nam cum polleret lam insigni dono castitatis, ul supra diximus: tamen non audebat ulli se periculo exponere: ntque adeo rigidus orat in castigando corporo jejunos, el poenitentiis caeleris; ac si his remediis tid comprimendos cantis stimulos valde indigeret: ct usque adeo diligens erat in fugiendo aspectu ac familiaritate mulierum, ul ne matris quidem faciem in'ueri auderet. Denique in ultima aegritudine rogatus a me, ul pro snu vita longiore D- uni oraret, negavit, se id fncitirum. quia non sciret, si diutius viveret, an perseveraturus esset in bono proposito: Ha parum de suis viribus confidehal.

In tertia specie, quae esi obediencia in charilate fundata, maxime b. Aloisii virtus apparuit. Nam primum mandatis Dei. el Ecclesiae toto vitae tempore iia exacte paruit, ul iudicio confessoriorum, qui cju< generales confessoriorum qui ejus generales confessiones audierunt, quorum unus ego sura numquam leihale crimen ndmisent;oc per hoc nulum praeceptum violaverit: peccatu enim venialia non sunl proprie contra legem, sed praeter legem. Deinde omnes gradus perfectae obedienciae in religione ita conscendit, ut pro eo lempore, quo cum

illo versatus sum, numquam viderim, illum ad imperia superiorum vel Irisliorem facium, vel aliquid replicasse, excepta repulsa in poenitentialium positione: in his enim solis modeste aliquando replicabat, instantius flagitando mortificationes, Humiliavit ergo semetipsum ad imitationem Domini sui facili obediens usque ad gravissimas mortificationes: quas non solum numquam recusabat, sed magno semper desiderio expetebat.

Quid jam de patientia dicam, quae est quaedam species humilitatis? Primum magna pariter vilae suae dolores capitis patiebatur; sed patientia iam perfecta, ut numquam quereretur. Deinde tanto fervore serviebat pauperibus in hospitalibus maximo suo labore et fatigatione, ut ipse etiam quodammodo miraretur: et mihi paulo ante ultimam suam aegritudinem, ex qua mortuus est, dixit, se omnino existimare brevi se moriturum. Dicebat enim, ideo sibi dari tam ingens desiderium patiendi, et laborandi in auxilium pauperum; quoniam parum temporis sibi supererat ad serviendum Deo in hac vita et ad participandum calicem passionis Christi. Denique in ipsa aegritudine, quae longissima fuit, summum patientiae exemplum praebuit, nam cum vix aliud in ejus corpusculo remansisset praeter ossa et pellem, ex diuturno cubatione plagae in ejus lateribus naevae fuissent: lamen interrogatus, quomodo valeret, respondebat hilari vultu, se bene valere.

Restat humilitas, quae omnino in eo insignis fuit: illa enim recumbebat in ultimo loco, ut etiam coadiutoribus temporalibus cederet: et qui vix famuli ejus in saeculo esse potuissent, eis locum digniorem concederet inter ambulandum per urbem. Vidi ego illum aliquando ad sinistram coadiutorum temporalium in plateis; et sicul ejus humilitatem admiratus sum. Illa seorsim postea eoadiutores officii admonui. Atque hoc quidem unum est exemplum de multis; nam tota ejus vita humilitas fuit. Optabat, nesciri statum suum priorem; cupiebat vilissimas vestes sibi dari; ambiebat officia infima, atque in primis illa, quae alii refugiebant; quale est officium erudiendi pueros in ultima schola, et similia, ei haec quidem sine ulla affectatione; ut vere apparet eum cupivisse despici, non humilem praedicari.

Ad haec omnia accedebat ingens desiderium vitae beatae ex puro amore Dei. Hinc enim rogatus a me, ut supra dixi, ut orarei pro longiore vita sua quia eam ego censebam utilissimam tantae juvenum multitudini, quantam in collegio habebamus; respondit: *Puter, nullam majorem gratiam Deus hominibus praestare solet, quam ut eos vocet de hoc saeculo, quando in gratia ejus sunt. Ego igitur, qui ex ineffabili dono ejus fiduciam habeo magnam salutis, si nunc moriar; quomodo pos-*

sum rogare, ut detinear in hoc saeculo, ubi tot sunt pericula et tentationes? Hinc etiam de vita futura sanctorum libentissime loquebatur, cum a me audissem! posse fieri, ut recta post mortem evolaret ad Deum videndum; tanta laetitia repletus est nocte sequente, ut cum magnam noctis pariem in cogitatione vitae beatae consumpsisset, putaret brevissimam illam contemplationem fuisse, et miraretur valde, cum cognovisset totam fere nodem in ea fuisse consumptam. Hinc denique factum est ut mortem non horreret; sed ipsemet rogatus a me ut moneret, quando sibi videretur tempus commendationis animae, placidissime admonuit: elego statim commendationem animae legi, ipso respondente ad singula, ac si non ejus, sed alterius animam commendaremus. Et quid mirum, si anima tam pura, et quae ab infanzia Deo tanta animi devotione servierat, in exitu hilarescebat? mortem non timebat? dissolvi, et esse cum Christo desiderabat? Vere igitur credere possumus, eum, qui sic se humiliaverat sub potenti manu Dei, fuisse exaltatum in die visitationis ejus particulari, et rursum exaltandum coram toto mundo in die visitationis ejus particulari, et rursum exaltandum coram toto mundo in die visitationis generali.

Esse autem vere exaltatum ad visionem Dei, et admixtum esse spiritum ejus spiritibus Angelorum et sanctorum in Coelo, praeclara testimonium vilae ejus, facile credere possumus ex testimonio divino tot miraculorum, quibus in omnibus terrae partibus coruscat. Nam post b. Patrem nostrum Ignacium et sanctum ejus collegam patrem Franciscum Xavierium, non habemus alium, quem Deus in Societate illa illustraverit, ut hunc beatum Juvenem: cum lamen plurimi fuerint in Societate viri perfectissimi, et martyres etiam gloriosi. Sed complacuit sibi Deus in servo suo Aloisio; et sicul ex utero matris cum sibi consecravit; illa post mortem voluit miraculis exaltare; et nemo potest dicere Deo: Cui illa facis? Sed fortasse placuit Deo, hunc praecaeleris, exaltare, ut multitudo juvenum, non solum qui in societate vivunt, sed etiam qui scholas ejus frequentant, animentur ad perfectionem, et intelligent, nullam esse immaturam aetatem Deo, et posse etiam juvenes ad omnem gradum perfectionis ascendere.

Reliquum est, ut Deo primum gratias agamus, quod nostris diebus tam insignem lucernam ardentem et lucentem accenderit. Deinde ut hoc tam praedarum lumen jugiter attendentes, ipsum sequamur in hoc itinere caliginoso. Denique ipsum etiam pie invocemus, nos praesertim, qui ejus reliquias possidemus, et qui comites ejus in hoc saeculo fuimus: ut ejus intercessione, quo ipse praecessit, ipsi quoque perveniamus.

Laus Deo, Virgini Matri, ac b. Aloisio in aeternum.

CONCIONUM OMNIUM QUAE IN HOC LIBRO CONTINENTUR

I. <i>Concio in festo s. Andreae.</i> . pag. 7	XXVI. <i>Concio de Dominica Laetare</i> pag. 161
II. <i>Concio de Dominica prima Adventus</i> i 14	XXVII. <i>Concio in festo Annuntiationis b. Mariae de incarnatione Domini</i> D 169
III. <i>Concio de eadem Dominica prima Adventus</i> b 18	XXVIII. <i>Concio in Dominica Passionis vel Hebdomada sancta, de magnitudine Passionis Domini</i> . > 176
IV. <i>Concio de Dominica secunda Adventus</i> - - - - - ii 25	XXIX. <i>Concio de Dominica Passionis, sive tn Hebdomada sancta.</i> b 185
V. <i>Concio de eadem Dominica secunda Adventus</i> n	XXX. <i>Concio de Resurrectione Domini.</i> n 194
VI. <i>Conciu dc Dominica tertia Adventus</i> - - - - - » 37	XXXI. <i>Concio de feria secunda resurrectionis Domini.</i> - - - . b 202
VII. <i>Concio dc eadem Dominica tertia Adventus</i> n 42	XXXII. <i>Concio de Dominica quarta post Pascha</i> b 210
VIII. <i>Concio de Dominica quarta Adventus</i> B 49	XXXIII. <i>Concio in feriis Rogationum, dc oratione</i> - - - - - b 218
IX. <i>Concio de eadem Dominica quarta Adventus</i> ti 53	XXXIV. <i>Concio in diebus Rogationum, de modo et ratione orandi.</i> . n 226
X. <i>Concio de Nativitate Domini</i> . y 60	XXXV. <i>Concio in festo Ascensionis Domini</i> B 233
XI. <i>Concio de eodem festo de triplici Natali Domini.</i> - - - . » 68	<i>Concio in die Pentecostes de missione, cl persona Spiritus Sancti</i> - - - - - »
XII. <i>Concio in festo s. Stephani</i> . »	XXXVII. <i>Concio de Dominica secunda post Pentecosten, quae est Dominica infra Octavum Corporis Christi, de venerabili sacramento Eucharistia*</i> 1) 219
XIII. <i>Concio de Dominica infra octavam Nativitatis</i> » 83	XXXVIII. <i>Concio in festo s. Jacobi</i> . . B 267
XIV. <i>Concio in die 'Epiphaniae Domini</i> » 87	XXXIX. <i>Concio in festo s. Laurenti</i> . 267
XV. <i>Concio de Dominica prima post Epiphaniam</i> b 95	XL. <i>Concio in festo Assumptionis b. Mariae Virginis</i> - - - - » 276
XVI. <i>Concio de Dominica Septuagesimae</i> » 103	XLI. <i>Concio in festo s. Barlolomaei</i> n 284
XVII. <i>Concio de Dominica Sexagesimae</i> - - - - - n 108	XLII. <i>Concio dc nativitate b. Mariae Virginis</i> - - - - - » 293
XVIII. <i>Concio de Dominica Quinquagesimae</i> - - - - - » 116	XLIII. <i>Concio de Dominica decimascriptima post Pentecosten</i> . . . n 301
XIX. <i>Concio de eadem Dominica Quinquagesimae</i> . - - - .) 120	XLIV. <i>Concio de Dominica decimanona post Pentecosten</i> » 310
XX. <i>Concio de eadem Dominica Quinquagesimae</i> n	XLY. <i>Concio dc Dominica vigesima post Pentecosten</i> » 317
XXI. <i>Concio de eadem Dominica Quinquagesimae</i> » 136	
XXII. <i>Concio de Dominica prima Quadragesimae</i> . . . » 146	
XXIII. <i>Concio de eadem Dominica prima Quadragesimae</i> . . . » 142	
XXIV. <i>Concio dc Dominica secunda Quadragesimae</i> . - - - » 153	
XXV. <i>Concio de Dominica tertia Quadragesimae</i> B 157	

Sequuntur iam Conciones quinque de quatuor novissimis.

I. <i>Concio dc Morte</i> » 324
II. <i>Concio de extremo iudicio</i> . » 331

- III. *Concio de cruciatibus gehennae* p. 338
- IV. *Concio dc bealiludinc coelesti, el gloria beatorum »*348
- V. *Concio de miseria humanae vitae»* 356

Sequuntur Concione* quinque super
MISSIS EST etc.

- I. *Concio super Missus est Angelus etc. - - - - - u* 364
- II. *Concio super eodem - - - >>* 371
- III. *Concio super eodem - - - >>* 378
- IV. *Concio super eodem - - - >>* 385
- V. *Concio super eodem. - - - >>* 392

Sequuntur Conciones duodecim . totidem
argumenta continentes, ad hominem ca-
tholicum in sua fide confirmandum , et
haereticum » perfidia sua convertendum .

- 1. *Concio de lumine fidei. . . . »*399
- II. *Concio de antiquitate catholicae fidei..... »* 403
- III. *Concio de multitudine credentium el firmitate nosirae religionis v* 407
- IV. *Concio de veniale el consonantia catholicae doctrinae . . . »* 411
- V. *Concio de puntule catholicae do-ctrinae »*416
- VI. *Concio de gloria Miraculorum. »* 421
- VII. *Concio de miraculis haereticorum - - - -* 425
- VIII. *Concio de dono prophetiae .* 430
- IX. *Concio de probitate doctorum Ec-clesiae et sceleribus haereticorum »* 434
- X. *Concio de comparatione veterum el recentwrum haereticorum quantum ad fidem - - - >>* 439
- XI. *Comio denioribus haereticorum veterum el novorum - - - >>* 443

- XII. *Concio de moribus haereticorum, efficacia doctrinae catholicae, testimonio adversariorum, p.ig.* 418

Sequuntur Conciones octo
de tribulatione.

- I. *Concio de Tribulatione. . . . »* 453
- II. *Concio dc eadem.....»* 459
- III. *Concio de eadem »* 465
- IV. *Concio de eadem.....»* 471
- V. *Concio de eadem.....»* 471
- VI. *Concio de eadem j* 181
- VII. *Concio de eadem »* 491
- VIII. *Concio de eadem . - - - >>* 500

Sequuntur Conciones duodecim super
psalmum nonagesimum .

Qui habitat in adiulorio Altissimi etc.

- 1. *Concio de psalmo XC Qui habila* 501
- II. *Concio dc primo versu eiusdem psalmi.....0* 513
- III. *Concio de secundo versu . . . »*519
- VI. *Concio de versu tertio . . . »*526
- V. *Concio de versu quarto, el priore parte versus quinti . . . »* 533
- VI. *Concio de versu quinio el sexto. »* 540
- VII. *Concio de versu septimo el octavo.i* 541
- VIII. *Concio de versu nono el decimo, i* 553
- IX. *Concio de versu undecimo el duo decimo - - - - - »*560
- X. *Concio de versu decimotertio. »*568
- XI. *Concio de eodem habita in Do-minica palmarum . . . »* 516
- XII. *Contio duodecima super eodem psalmo , habita in Dominica Passione.....»* 584

i'0

!^i

R O B E R T ! C A R D I N A L I S B E L L A R M I N I

Ol^tHl) If

<' A J D

a

n i

O P E R A O M λ I Λ

5 T > U f t

η nuj

3 * ' M \û O * T \l ð

3 fl uwiaob Mnh

><Φ

A U ' s

murs

ïΓH’M (HToHDvjqiffis t**b** >.ñ

il tojiiô _aami Amin); oi-N-m

!ττ·<A>îñ bo ;»l γ· ημ

ii'j' r O l d i l

: J ſû ftttO i) l J i H i- O it l